

ANNALES
ECCLESIASTICI
AB ANNO MCXCVIII.
UBI DESINIT
CARDINALIS BARONIUS,
AUCTORE
ODORICO
RAYNALDO
CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERO.
Accedunt in hac Editione
NOTÆ CHRONOLOGICÆ, CRITICÆ, HISTORICÆ,
QUIBUS RAYNALDI ANNALES ILLUSTRANTUR, SUPPLENTUR, EMENDANTUR;
AUCTORE
JOANNE DOMINICO MANSI
LUCENSI
CONGREGATIONIS MATRIS DEI
Tomus Decimusquartus.

LUCÆ
Typis Leonardi Venturini MDCCLV.
De Superiorum Licentia.

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI ANNUS	PAULI PAP. III. ANNUS	CAROLI V. ROM. IMP.
1542.	9.	24.

I. *MS. Car. Spad. to. 15. p.668.* NNO Christi millesimo quingentesimo quadragesimo secundo indictione quintadecima, collabentibus Christiani Imperii rebus, Turcis (oppressa Hungaria) Germaniæ imminentibus Francisco Gallorum Rege nova in Carolum V. bella movente, grassante latius hæresi, ac Lutheranis, fallaci concordiæ specie, majora diffidia conflare, ac Principes Catholicos ab Ecclesiæ Catholicæ obsequio divellere annitentibus: Pontifex re communicata sæpius cum Senatu Cardinalium, rejectis inanibus colloquiorum ludibriis Concilium Œcumenicum indixit in Ttidentina Germaniæ Civitate. Qua vero occasione hæc Civitas post multas consultationes electa fuerit, modo est dicendum. Spiræ igitur celebranda erat Dieta, cujus initium, ut fuerat denunciatum, prima die Januarii erat futurum; quare Pontifex Morono Episcopo Mutinensi, in Germaniam pro reformatione illius Cleri Nuntio destinato, præcepit, ut Spiram accedens ageret cum illis Principibus de multis publicis negotiis, & præcipue de designanda Civitate pro concilii celebratione, & cum sequenti Instructione dimissus fuit.

II. *MS. Car. Spad. to. 15. p.668.* Instructio data Morono Internuntio in Germania. *Venerabilis Frater. Cum multæ, & graves curæ animum nostrum his temporibus, ob maximas calamitates, in quas incidit Christiana Respublica, & ob ingentia, & evidentia pericula, quæ nobis instare videntur, nullius tamen rei cura magis nos premit, quam huiusce in Religione seditionis ortæ in Germania nobilissima, & potentissima, ac puræ orthodoxæ Christianæ pietatis conservandæ desiderium, pro qua tuenda, non solum opes omnes, sed vitam quoque libenter impendere parati sumus. Idcirco cum primum superioribus mensibus ex literis dilecti filii Cardinalis Contareni intelleximus, desperandum fore, ut in Ratisbonensi conventu aliqua iniri posset concordiæ ratio, conservata Religionis puritate, confestim ex consilio Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, constituimus celebrare generale concilium superioribus annis indictum.*

Postmodum vero hortatu, atque consilio Christianorum Principum, in hanc usque diem dilatum, & quia solum, & præsentaneum remedium huic morbo medendo esse semper duximus, hanc nostram de celebratione concilii sententiam, per præfatum Legatum significari curavimus Cæsari primum, ac deinde reliquis Principibus, ac præsertim Ecclesiasticis. Placuit hæc nostra sententia Cæsareæ Majestati, reliquisque Principibus omnibus, ut par erat in tam necessaria causa, propterea quoniam putabamus non solum opportunum, sed propemodum necessarium esse, ut in Ecclesia Christiana in Clericorum Ordinibus reformatio fiat multarum rerum, quæ ut temporis longitudine, & humanis omnibus accidere solet, in deterius prolapsæ sunt, ut quoad fieri potest, ad pristinum Christianum statum reducantur, hac etiam ratione certo scimus, & Deum magis propitium nos habituros esse, & Christianum populum meliorem, magisque orthodoxæ pietatis cultorem. Idcirco eisdem literis injunximus præfato Legato nostro, ut operam daret, quod fieret huiusmodi, quam optamus, Christiana reformatio in Germa-

nia Provincia nobis chariffima, quemadmodum jam inftituimus, ut fiat in hac noftra Romana Curia, & in univerfa Italia, ac demum in aliis Chriftianis Nationibus.

III. Allocutus eft Legatus Epifcopos, qui conventui interfuerunt, nonnullaque eis propofuit animadvertenda, & corrigenda, hilari animo hæc noftra per Legatum facta adhortatio ab omnibus fufcepta eft, adeo ut etiam petierint fibi dari in fcriptis, quæ ore fuerunt a Legato dicta, quorum exemplum, quamvis putemus habere, qui aderant, erit tamen hic colligatum. Nihil prætérea potuit a Legato agi ob temporis brevitatem, fuit etiam, cum jam Conventus effet, diffolvendus, innovatum a Cæfare, & Principibus Catholicis fœdus Catholicum defenfivum, quod tamen Legato oftenfum non fuit. Idcirco cum fummopere cupiamus, ut ea quæ bene cœpta funt, perficiantur, decrevimus, Venerabilis Frater, te in Germaniam mittere, cujus probitatem, & prudentiam, fingularemque fidem jam diu perfpectam habemus, ad quas accedit, maxima, qua præditus es, rerum Germanicarum experientia, & non mediocris illis Nationis erga te benevolentia, quamobrem fperamus, non mediocrem fructum ex opera tua percepturos nos effe in ea Provincia, quæ præcipue nobis eft cordi. Cæterum, quamvis arbitremur omnia, quæ ad hæc, quæ defignamus, conficienda facere ante tibi explorata effe ob peritiam, quam habes rerum Germanicarum, nihilominus, ut petitioni tuæ fatisfaciamus, ac femper in promptu habeas animum noftrum, curavimus hanc brevem formulam noftrorum mandatorum tibi perfcribi, in quam poffis intendere oculos in quavis rerum, quæ tibi agendæ occurrent.

IV. Ac primum, ficut nos nunc Divinum auxilium imploramus, ita te monemus, tibique præcipimus, ut in exordio cujufvis tractationis, feu rei, quam aggreffurus fis, invoces Deum Optimum Chriftum Redemptorem Noftrum, ut faveat tuis cœptis, tuafque actiones dirigat in viam fuam. Et quoniam tria funt, ob quæ te potiffimum in Germaniam mittimus, celebratio fancti Concilii Generalis, Reformatio Ecclefiarum, perfectio Catholici fœderis paucis ea perftringimus, quæ nobis occurrunt circa unumquodque eorum, & a poftremo incipiemus. Putamus nos in fœdere Catholico defenfivo comprehenfos effe, cum anno fuperiori initum fuit, fuper quo confectæ fuerunt literæ publicæ a Notario; idcirco non exiftimamus, fecundum hoc pofterius fœdus neceffarium fuiffe. Verum quoniam maxime cupimus fœderis huius obfervationem, & augmentum, & voluntatem noftram, & animi promptitudinem omni fignificatione teftari contendimus, tibi mandamus, ut noftro nomine dicas Principibus Catholicis in fœdere comprehenfis, paratiffimos nos effe novum hoc Ratisbonenfe fœdus ingredi, verum non poffe approbare has fuper hoc fœdere confectas leges, cum nonnulla in eis contineantur, quibus affentiri pro perfona, quam gerimus, minime poffumus, portionem quoque impenfarum faciendarum, pro fœderis confervatione, nobis affignatam, quartam fcilicet partem, neque vires noftras ferre poffe, neque juftitiam admittere. Idcirco tibi præcipimus, ut novæ litteræ [fi Principibus fœderis ita videbitur] noftro nomine conficiantur, quibus teftatum fit omnibus, nos libentiffime, novum hoc fœdus ingredi, cum conditionibus, & claufulis tantum pertinentibus ad mutuam defenfionem in rebus Religionis, quam juvaturi femper pro viribus fumus, nulla habita mentione de portione ad nos pertinente, vel fi opportunum videbitur, ut fiat mentio portionis, fextam partem non tranfgredieris, ficut in fœdere contra Turcas inito cum Cæfare, & Venetis fuimus obligati.

Quoad reformationem Ecclefiæ, & Ordinis Ecclefiaftici, quoniam novimus longe melius, & magis fecundum pietatem Chriftianam omnia fieri, quæ fiunt animo lubenti, quam coacto, & etiam quoniam fcimus, omnes eos Epifcopos Venerabiles Fratres noftros, pro officio eorum debito, & prudentia, proque naturæ bonitate, & generis nobilitate per fe promptos effe, & paratos ad hanc reformationem, idcirco volumus, ut in hac parte potius indices, & prætceferas, coadjutorem, & cooperatorem eorum a nobis deftinatum effe, quam exactorem eorum officis, & capitula, quæ requifitut ab eis Legatus dedit in fcriptis, fi fervantur, non putamus exiguam partem reformationis factam fore, horum exemplum, quamvis putamus te habere, hic tamen alligatum mittimus, quod fi quæ tibi videbuntur, illis addere, poteris id agere pro tua prudentia, & probitate, at fi in quapiam re tibi videbitur, opus effe majori authoritate, quam præftare poterit ex facultatibus, quas his tibi conceffimus per Breve, confeftim facias nos per literas certiores, nulla enim in parte volumus tuæ operæ deeffe, aut utilitati nobis chariffimæ Nationis: & ut melius queas juvare hoc Religionis negotium, tecum mittimus Doctorem Scotum, & alios nonnullos Viros peritos, & valde pios, qui tibi pareant, quos a nobis petiifti, & quorum opera non parum adjumenti actionibus tuis præftare poterit. V.

Reliquum effet, ut de celebratione Concilii VI.

cilii

cilii ageremus, verum quoniam Serenissimus Rex Romanorum per Comitem Hugurolam Oratorem suum, a nobis quædam petiit abs te in hoc conventu Spirensi agenda nostro nomine, ac ei respondimus, quæ nobis videtur res ipsa exigere. Idcirco antequam de Concilio dicamus, perpaucis hæc perstringamus. Petiit a nobis per præfatum Legatum Serenissimus Rex duo; Primum, ut in hoc conventu ita nos cum Protestantibus gereremus, ut faciliores redderentur, ac promptiores ad auxilia præstanda contra Turcas. Petiit deinde, ut in hoc conventu Spirensi significaremus Principibus, & Statibus Imperii quidnam nos præstituri sumus in auxiliis contra Turcas, ac petiit instanter, ut polliceremur ampla, & magna auxilia, ut nostro exemplo Principes Imperii, & Status promptiores essent, ad majora etiam, quam in animo habituri pro se essent auxilia præstanda. Ad quæ respondimus, nos credere Principes, & Status omnes, tam Catholicorum, quam Protestantium pro sua gravitate, & constantia, non defuturos iis auxiliis, quæ sunt pollicita in conventu Ratisbonensi pro defensione Germaniæ eorum Patriæ, nos quoque semper paratissimos futuros ad omnia, quæ Serenissimo Regi possunt aliqua in parte prodesse, præsertim in hac contra Turcas expeditione, ac ideo sibi injunximus, ut humanum, & Christianum animum ostendas Protestantibus, non hostilem, sed eorum salutis cupidum. Quantum vero pertinet ad aliquam concessionem, vel tolerantiam, non posse honeste, nec debere [quamvis universa authoritas a Christo sit nobis concessa] cum celebratio Concilii instet, quippiam in his omnibus agere absque deliberatione, & consilio generalis Concilii.

VII. *Quantum pertinet ad auxilia, quæ præstaturi sumus, respondemus, nos paratissimos esse ad præstanda maxima ea, quæ poterimus, nullisque rebus parcituros in tam magno Reipublicæ Christianæ periculo. Verum non posse nos certam summam statuere, quippe qui nesciamus, quo impetus Turcarum intendant, nam norunt omnes Italiam omnem, ditionem Sanctæ Ecclesiæ, & Romam ipsam maximis periculis expositam esse, si Turca supra, vel infra Italiam aggrederetur, quod eum facturum maxime verendum est: quamobrem cogimur rebus nostris prospicere, ac ideo offerimus, quæ poterimus omnia quam maxime, certa tamen polliceri, non possumus. Præterea Illustrissimo D. Granuello Consiliario Majestatis Cæsareæ, diximus, & putamus significata fuisse Majestati Cæsareæ a prædicto Granuellano, nisi [quod Deus avertat] res nostræ in tam magnum periculum deductæ essent, ut potius ab aliis, auxilia petere, quam præstare possemus.*

Quo autem ad Concilium celebrandum, nos constantissime persistere in nostra sententia omnino celebrandi Concilium, nec ulla ratione ab ea posse dimoveri, & quoniam cupimus interesse, vel si aliæ causæ cogerent nos non interesse, saltem non longe abesse. Idcirco non putamus commodum locum Concilii celebrandi esse Germaniam, ad quam ob gravem ætatem nostram non possumus accedere, tum ob longitudinem itineris, tum ob Cœli mutationem, deinde non mediocriter nos movet, quod cum utrinque in his controversiis Religionis accensi sint animi Germanorum, si res ibi tractetur, magnum periculum immineret, ac ex contentionibus magis, ac magis eorum animi utrinque inflammarentur, & ad majores seditiones, & discordias devenirentur, & fortasse ad arma, quod maxime abhorremus, cum præcipue aspiciamus constituere pacem in Christiano Populo, & vitare omnino quascumque discordiæ occasiones. Desideramus tamen, quantum fieri potest, consulere commoditati illius Nationis nobis dilectissimæ. Idcirco eis nostro nomine dices, videri nobis Mantuam Civitatem, sitam in radicibus Alpium juxta Germaniam, commodissimam esse Concilii celebrationi, cujus ager fertilissimus est, & Civitas amplitudine, & commoditate Hospitiorum satis esse poterit cæteris Episcopis, qui conventuri sunt. Verum quoniam veremur, ne non privata Principe, qui sui juris sit, ob præstitam fortasse ab ejus Tutoribus non ita facile nobis concedatur: Idcirco post Mantuam, Ferraria nobis videretur commoditate, aliisque quæ possunt haberi, præferenda; Est ipsa ampla, agrum habet fertilissimum, deinde vicinitate Padi amplissimi fluvii, ex omnibus fere Oppidis sitis in Alpibus, & Appennino omnes res commeatuum gratia facile eo deferri queunt. Sed quoniam ea quippe Civitas, quamvis sit Ecclesiæ feudum, non est immediate sub potestate nostra constituta, nec exploratum habemus Principis animum, nihil enim nobis visum est cum eo agere, priusquam intelligamus sententiam Germanorum Principum, & Statuum, non possumus eam certissime, & indubitate offerre, quod si eis placeret Placentia, aut Bononia, amplissimæ Civitates omnium rerum copia instructissimæ, præcipimus tibi, ut alteram earum offeras pro Concilii celebratione, ex eo, quod speramus non mediocrem fructum percepturos esse. Tempus enim a nobis determinatum dies Pentecostes inest, ut Synodus, quæ in Spiritu Sancto congreganda est, congregetur etiam diebus illis, qui sunt VIII.

Spiritui Sancto ab Ecclesia dicati, & quibus ut descendit e Cœlis, ita quoque dignetur descendere in Synodum congregatam in suo nomine.

Hæc sunt, quæ nobis visa sunt tibi significanda esse, & præcipienda, reliqua vero quæ ad hanc nostram intentionem intendunt, poteris tu, pro tua prudentia, & rerum Germanicarum experientia, ad hanc nostram intentionem accommodare. Deus Optimus Maximus, Christusque ejus Unigenitus Filius sit semper tecum, & omnes actiones tuas dirigat in sui honorem, & conservationem Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Romanæ. Apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die VIII. Januarii MDXLII. Pontificatus Nostri Anno VIII.

IX. Germaniam petiit Moronus ista Instructione munitus, ibique nona Februarii Dietæ initium datum est, cui loco Imperatoris Rex Ferdinandus ejus Frater præsedit, Orationemque habuit de subsidiis adversus Turcas, tam militaribus, quam nummariis exhibendis. Misit ad hunc conventum Spirensem Rex Galliæ Franciscum Olivarium, supplicum Libellorum in Gallia Regia Magistrum, subjectisque literis extremo superiore mense exaratis, ad Imperii Germanici Ordines significavit, se ex Budensi clade gravem dolorem traxisse, rogavitque, ut Regia mandata proponenti benignas aures præberent.

MS. Francisci Car. Barberini sig. 2678. p.98. Epistola Regis Galliæ ad conventum Spirensem.

Reverendissimis, Illustrissimis, Amplissimis, Inclytis, Magnificis, & Spectabilibus Sacri Romani Imperii Principibus Electoribus, cæterisque Principibus, atque Ordinibus Spiræ conventum habentibus, Consanguineis, Amicis, & Fœderatis charissimis salutem plurimam dicit Franciscus Dei gratia Francorum Rex.

Postquam de illa clade apud Budam accepta nuntium ad Nos allatum est, pro nostra præstanti in communem Rempublicam Christianam, ac gentem Germanicam voluntate, fuimus commoti, paulo post eum accepimus vos conventuros, ut de summa Reipublicæ conservandæ consuleretis, nihil nobis antiquius fuit, quam ut istuc mitteremus, quod eramus statim facturi, si visum vobis fuisset maturius conventum habere: mittimus ad vos igitur, qui vobiscum de re tota convenire, atque statuere possit, Franciscum Olivarium Equitem auratum, Libellorum supplicum in Regia nostra Magistrum, atque a sanctiore nostro consilio Dominum de Quilers, quibus certa mandata ad salutem Reipublicæ Christianæ, Nationisque Germanicæ spectantia dedimus vobis proponenda, quos petimus, ut benigne audiatis, eisque fidem adhibeatis, &c. XIX. Decembris MDXLI.

Habita est ab Olivario Regio supplicum libellorum Magistro, postridie Idus Februarii in Principum consessu oratio, in qua post expositam multis verborum officiis Regii animi erga Germanos propensionem, addidit non lacessendum Turcam pro Buda, & Pesto recuperandis, cum eæ Urbes milite, & commeatu essent munitissimæ, sed potius vicinas Arces necessariis ad propulsandum hostem instruendas, nec potentissimum hostem temere provocandum: pacem itaque, si ea frui liceat, bello anteferendam, si vero armis cum Turca decertandum sit, hortatus est, ut sublatis dissidiis, quæ hactenus Germaniam lacerarunt, vires pro defendenda Religione conjungerent. X. *Franciscus Belcar. l. 23. n.7. & 8.*

Orationis habitæ a Gallo Oratore summa.

Oratio Francisci Olivarii Regis Galliæ Oratoris in conventu Spirensi.

Non videtur e re Germaniæ, atque adeo Reipublicæ Christianæ hoc tempore, id est dissipata Ecclesiarum Germanicarum concordia, flagrantibus dissidiis, abalienatis invicem mentibus Hungarorum per dissidia, & factiones non minus perturbatis, bona parte illarum Germanicum Imperium aversante, denique toto Orbe Christiano misere divulso proritare Turcas per inauspicatum bellum, ut Buda, ac Pestum, Hungaricasque Urbes recuperemus, quas illi omni arte, ac studio munitas incredibili tormentorum apparatu, & insuper commeatu, ut credere par est, abunde instructas, ingentibus, & fortissimis præsidiis obtinent, hanc esse viam compendiariam ad perdendos exercitus. Deinde cum ita visum fuerit, facile fore illis per universas alias, nostris forte delassatis, & diutina militia fractis, vi obsidionem solvere, vel commeatum invehere, quod si ad prælium ventum erit, & dabitur illis vincere, antequam copias, nova tormenta, novasque pecunias cogere liceat, irrupturos illos in Germoniæ viscera, ibi cladem, & vastitatem miserabilem facturos, & more gentis, agmina captivorum utriusque sexus abducturos esse. Germaniam continuis militum delectibus exhaustam, ut inde tutius esse, Urbes eas, quæ inter Budam, & Austriacos interjacent limites, omni studio, ac ratione munire, illuc undique commeatus ex agris convehere, quo in tuto sint validissima præsidia imponere, & omnino eadem agere in Bohemia locis scilicet maxime opportunis, quæ omnia sunt factu facilia, & non magnis sumptibus indigent, & in præsens tutissima sunt, neque enim committendum esse, ut dum ferociter, minusque prudenter, tam formidandum hostem provocamus, tempore tam non idoneo, ita Rempublicam Christianam præcipitemus in extremas miserias: primum

nobis

nobis nostra esse munienda, ac constituenda, antequam invadamus in ea, quæ ille tot præsidiis obtinet. Nihil esse tam pestilens, quam consilium præceps, & periculosa plenum alea, hoc scilicet tempore, quo maxime si unquam alias veris consiliis indiget Respublica Christiana, nam quamlibet temeritatem non periculum, sed ruinam secum trahere, quodcumque jam spei superest nobis, id præcipue situm esse in Germanis, tanto magis cavendum, ne per hujusmodi intempestivissima consilia tanta nobis spes pereat, præstare in res paulo secundiores curare sese, & expectare, donec Germanicæ, atque adeo Christiani Orbis per concordiam paulo firmiores res factæ sint; illis sic dissipatis vix posse sperari victoriam, itaque si per Turcas liceat quiescere, ac pace frui, certe pacem bello præponendam, sic tamen, ut interim non solum constituantur, atque firmentur quæcumque supersunt nobis, quemadmodum antea dictum est, sed insuper quia per imparatos nihil recte geri potest, primo quoque tempore conferantur, eligantur milites, conscribantur exercitus, denique hujusmodi apparatus ratio ineatur, quæ excipiendo tanto hosti sufficiat, si forte contingeret illum vim parare adversum vos, aut ulterius arma promovere, hæc omnino esse facienda, etiamsi ille maxime verbis pacem ostentaret, si modo ditionibus vestris tuto frui velitis, hæc agentes non posse circumveniri. Quod si non licet vobis per Turcam pace frui, non esse dubitandum, quin vi, ac armis agendum sit, sed quoniam neque multum præsidii positum est in armis, neque vestra diutius stare possint, si vos adverso Deo discordes esse pergitis, serio ante omnia curandum esse, ut ille vobis placatus fiat, & sinceram concordiam e cœlesti illa Sede mittat, hoc prætermisso frustra hujusmodi consiliis pugnari adversus impendentem Domini vindictam, per hæc flagella trahere ad concordiam, dum sanare cupit, non perdere. Ergo implorandam prona, ac supplici mente Omnipotentem illam Domini misericordiam, quæ nunquam non patet ex animo petentibus; precandam, ut ex illo lucis supercœlestis fonte haustas scintillas immittat in animos nostros vitiis excæcatos, quibus tandem agnoscamus in Scripturis sensum Divini Spiritus, & concordibus animis amplexemur: purgandam mentem, quæ præterita scelera oderit, tota erecta sit in Deum, ab illo pendeat, illius tantum gloriam sitiat, in utilitatem proximi totam se intendat, ac exerceat, atque intrepide quæcumque pericula subire parata sit pro Patria, immo vero pro Christi Religione ab impiorum jugo asservanda, hilariter exponere se cuicumque labori, chariores enim nos esse illi, quam nos nobis ipsis. Hanc mentem si dederit Dominus, ut certe daturus est bona fide rogantibus, primo pacem Domini habituros, quæ superat omnem sensum, deinde concordiam inter vos nullo negotio coituram, sine qua nec Imperium vestrum, nec ulla omnino Respublica, quamlibet florentissima, vel tantillum consistere potest, sed quo maturius dissidia hæc componi queant inter vos, jam nunc publicam pacem, ac securitatem per omnem Germaniam edicite sanciendam, hic enim primus ad concordiam gradus, interim res vestras, utcumque constituet, deinde, si quæ sunt, quæ videntur obstare concordiæ, qualiacumque hæc fuerint, primo quoque tempore amolienda, sic stratam viam fore ad concordiam, & breve iter ac expeditum. Hæc Christianissimo Regi videri in præsens utilissima, hæc admonere libere, ut sincerum amicum, & vetustissimo fœdere conjunctum, denique sanguinis Vestri Principem, rogare, ut proinde ea boni consulatis, sicut ille candido animo affert, nihil aliud spectans, quam publicam Germaniæ tranquillitatem, & hujus Sacri Imperii salutem, ac dignitatem, quam & hoc tempore, & post hac semper curaturus sit omni studio, conatu, gratia, authoritate, denique quibuscumque unquam æquis, atque honestis rationibus licebit, idque sanctissime vobis polliceri.

Hæc oratio (inquit Franciscus Belcarius) *in bonam partem accepta non fuit, Rex enim Franciscus Pannoniam Turcis in prædam relinqui velle videbatur, ut Cæsar pro defendenda mox Germania sollicitus, res Italicas pro derelictis habere cogeretur.* Nulla enim subsidia pro repellendo Turca obtulerat Gallus, & cum jactaret Legatos, qui missi ad Solymannum ac cæsi erant, propterea missos, ut Solymannum ab invadenda Hungaria averteret, contrarium tamen constabat ex literis notis arbitrariis scriptis, quarum explicationem Vastius vi extorserat: Fregosium missum ad Venetos, ut Senatum a Cæsarea societate abalienaret; Rinconem missum ad Solymannum, ut illum, ad bellum Cæsari terra, marique inferendum, incitaret. *Itaque Olivarius* (addit Belcarius) *a Germanis cum sua consultatione quodammodo contemptus, nec æquis auribus auditus ante conventum dimissus in Galliam rediit.* L.23. n. 8.

XI. Moroni ad dietam Spirensem accessus.

Moronus vero vigesima tertia Martii in conventu Spirensi productus, Pontificia mandata, quibus erat instructus, proposuit, quibus nimirum legibus fœderi

deri

L.23. n. 9. deri catholico accedere vellet, maximamque Pontificii animi alacritatem pro conjungendis auxiliaribus armis explicuit; ut Germania Turcicam tyrannidem ferocientem retunderet. Refert Belcarius, cum varii rumores de bello Turcico spargerentur, nec quo barbarus irrumperet, certum, atque exploratum esset, Paulum III. pollicitum esse, si Cæsar ipse expeditionem educeret adversus Turcam, quinque millia peditum submissurum; sin vero alius præesset cum imperio exercitui, mille quingentis stipendia suppeditaturum. Promissa ornavit, auxitque operibus; cum enim Elector Brandeburgensis gerendo in Turcas bello præfectus fuisset, Paulus Pontifex tria millia peditum duce Paulo Vitellio, & sexcentos equites præfecto Sfortia Pallavicino egregie instructos submisit.

Concilium Tridenti celebrandum proponitur. De concilii celebrandi loco deligendo exortæ deinde sunt difficultates, cum Cæsar, & Ferdinandus, Rex ne Lutheranos Principes exasperarent, Italicas urbes pro concilio coogregando non admitterent; itaque Pontifex de his certior factus, licet arbitraretur nullum opportuniorem locum, quam intra limites Italiæ pro cogenda Synodo inveniri posse, tamen ut Cæsaris & Ferdinandi Regis voluntatibus se accommodaret, Tridentum proposuit, ut celebrando concilio opportunum, vel Cameracum, quod in Cardinalium Senatu longe commodius Patribus visum est, propter exteras gentes, quæ facilius in eam Urbem se conferre possent, in limite proximo Galliæ & Germaniæ, & a Turcicis tumultibus longinquiore, ita ut nec a Gallis, nec a Germanis repudiari posset.

XII. Audita igitur a Dieta Nuntii propositione, qua Tridentum ad concilii celebrationem exhibebatur. *Ferdinandus* (ut ait Belcarius) *cæterique veteris persuasionis, sive religionis Principes, Cæsarisque Legati gratias egerunt & si in Germania concilium celebrari non possit, Tridentum non displicere declararunt. At Protestantes, qui verbo quidem Concilium urgebant, re ipsa nihil magis refugiebant, neque concilium a Pontifice indictum, neque locum, neque quod ulla in Decreto Pontificis mentio fiat, probant. Si hoc est, se quodammodo Concilii dominos constituere volunt.* Dimissus est Spirensis Conventus III. Idus Aprilis decretumque editum, quo de communi consilio, supremum Christiani adversus Turcas exercitus imperium Joachimo Brandeburgensi Electori delatum est; at quoniam in eo omnia ad bellum Hungaricum necessaria constitui non potuerunt, alter Conventus Procerum indictus est Norimbergæ ad Idus Julii.

Tridentum Dietæ placet. Pontifex, postquam illi nunciatum fuit, Dietæ Tridentinam urbem pro cogendo concilio placuisse, die decima tertia Augusti concilium indicere decrevit. Sed cum tempus nimis arctum visum fuisset, post nonnullas consultationes ter habitas, tandem die vigesima secunda Maii Bulla firmata fuit, quam postea in festo Sanctorum Petri & Pauli Pontifex publicavit, indixitque initium concilii fore in solemnitate omnium Sanctorum, ut subjectæ testantur literæ.

Paulus Episcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Initio nostri hujus Pontificatus, quem non ob merita nostra, sed propter suam magnam bonitatem, Dei Omnipotentis providentia nobis commisit, cernentes jam tum in quas perturbationes temporum, quotque incommoda rerum fere omnium nostra pastoralis solicitudo, & vigilantia esset vocata, cupiebamus quidem mederi Christianæ Reipublicæ malis, quibus illa jamdudum vexata, & propemodum oppressa est, sed ipsi etiam, ut homines circumdati infirmitate, ad tantum onus tollendum impares vires nostras esse sentiebamus, nam cum pace opus esse intelligeremus ad liberandam, & conservandam a plurimis impendentibus periculis Rempublicam, omnia invenimus odiis, & dissensionibus plena, dissentientibus præsertim Principibus iis inter se, quibus summa rerum pene omnis a Deo permissa est: cum unum ovile, & unum pastorem Dominici esse gregis ad integritatem Christianæ Religionis, & ad Cælestium bonorum spem in nobis confirmandam necessarium esse duceremus, Schismatis dissidiis & Hæresibus erat Christiani nominis divulsa jam pene, & lacerata unitas; cum tutam, atque munitam ab infidelium armis, atque insidiis Rempublicam optaremus, nostris erratis, nostraque cunctorum culpa, Dei videlicet ira peccatis nostris imminente, Rhodus fuerat amissa, Hungaria vexata, conceptum, & meditatum contra, Italiam, contraque Austriam, & Illyricum terra marique bellum: cum impius, & immitis hostis noster Turca nullo tempore requiesceret, nostrorumque inter se odia, & dissensionem suam rei bene gerendæ occasionem duceret. Igitur, ut dicebamus, in tanta hæresum, dissensionum bellorumque tempestate, tantisque excitatis fluctibus, cum essemus ad moderandam, & gubernandam Petri naviculam vocati, nec viribus ipsi nostris satis fideremus, primum conjecimus in Domino cogitatus nostros, ut ipse nos nutriret, animumque nostrum firmitate, & robore, mente, & consilio, sapientia-

XIII. *Arch. Vat. sig. num. 3232. p. 16. Ext. in ms. Acta Conc. Trid. sub Paul III. Bullar. in 4. Pauli III. Bull. 33.* Bulla convocationis Concilii Tridentini.

que

que instrueret; deinde animo repetentes, Majores nostros sapientia admirabili, & sanctitate præditos, sæpe in summis Christianæ Reipublicæ periculis remedium optimum, atque opportunissimum Œcumenica concilia, & Episcoporum generales Conventus adhibuisse; ipsi quoque animum ad habendum generale concilium adjecimus, exquisitisque Principum sententiis, quorum nobis videbatur, utilis in primis, & opportuna ad hanc rem esse consensio, cum eos tunc non alienos ab hoc tam sancto opere invenissemus, Œcumenicum Concilium & generalem eorum Episcoporum, aliorumque Patrum ad quos pertineret, Conventum in Civitate Mantuæ indiximus Anno Incarnationis Domini, sicut literis, & monumentis nostris testatum est, millesimo quingentesimo trigesimo septimo, Pontificatus Nostri tertio ad X. kalendas Junias inchoandum; spem prope certam habentes fore, ut cum illic in nomine Domini essemus congregati, ipse, sicuti promisit Dominus Matthæi 18. *in medio nostrum affuturus, & bonitate, ac misericordia sua omnes temporum, procellas, omniaque pericula spiritu oris sui facile depulsurus esset; sed ut semper insidiatur piis actionibus humani generis hostis, primum contra omnem spem, & expectationem nostram denegata fuit nobis Mantuana Civitas, nisi aliquas conditiones subiremus ab institutis Majorum nostrorum ac conditione temporum, nostraque, ac huius Sanctæ Sedis, ac nominis Ecclesiæ dignitate, libertateque prorsus alienas, quas in aliis nostris literis expressimus. Quapropter alium invenire locum, aliamque deligere Civitatem necesse habuimus, quæ cum non statim nobis occurreret idonea, & apta, ad sequentes kalend. Novembris prorogare concilii celebrationem fuimus coacti. Interim sævus, & perpetuus hostis noster Turca ingenti classe Italiam adortus aliquot Oppida in litteribus Apuliæ cepit, vastavit, diripuit, prædas hominum delegit; nos in maximo timore, & periculo omnium muniendis littoribus nostris, finitimisque auxilio juvandis fuimus occupati, nec tamen interea destitimus consulere, & hortari Christianos Principes ut de idoneo habendi concilium loco quid sentirent, nobis exponerent, quorum cum essent incertæ variæque sententiæ, tempusque diutius, quam erat opus, videretur extrahi, nos optimo animo, atque ut arbitramur consilio, Vicentiam elegimus, Urbem copiosam, & Venetorum, qui eam nobis concedebant virtute, authoritate, potentia, tum aditu patentem, tum stationibus omnibus liberam, atque tutam in primis se habentem. Sed cum jam tempus longius progressum esset, novæque Urbis electione omnibus significari conveniret, jamque Kal. Novembris appetentes facultatem huius divulgationis excluderent, Hyemsque esset propinqua, rursus altera prorogatione tempus concilii differre in proximum sequens Ver, Maiique futuras kal. compulsi fuimus. Quare firmiter constituta, atque decreta, cum & nos ipsos, & cætera omnia ad eum bene agendum, Deo juvante, celebrandumque Conventum nos pararemus, plurimumque reputantes interesse cum celebrationis concilii, tum universæ Christianæ Reipublicæ Christianos Principes pace inter se, & concordia consentire, Charissimos in Christo filios nostros Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Christianissimum Regem Franciscum duo præcipui Christiani nominis firmamenta, atque subsidia orare atque obsecrare institimus ut ad colloquium inter se, & nobiscum una convenirent, quorum quidem apud utrumque literis, Nuntiis, & a latere nostro missis ex Venerabilium fratrum nostrorum numero Legatis sæpissime egeramus, ut ex simultate, & dissidiis ambo in unum fœdus, & piam amicitiam vellent convenire, labentibusque succurrere Christianis rebus quarum servandarum cum esset illis potestas a Deo tributa, si id non agerent, & ad commune Christianorum bonum sua consilia non dirigerent, acris, & severa ratio ab eis reddenda esset, qui aliquando precibus nostris annuentes, Niciam se contulerunt, quo nos quoque longum iter, & senili ætati nostræ vehementer contrarium, Dei, & pacis conciliandæ causa suscepimus, neque prætermisimus; interea cum tempus Concilii præstitutum, Kalendæ videlicet Maiæ appropinquarent, tres Legatos summæ virtutis, ac authoritatis a latere nostro, de numero eorumdem fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Vicentiam mittere, qui initium concilii facerent, Prælatosque undique venientes exciperent, & ea, quæ indicarent esse opus, agerent, & tractarent, quoad nos ab itinere, & negotio pacis reversi omnia accuratius dirigere possemus: Interim vero in illud sanctum opus, maximeque necessarium, tractationem videlicet pacis inter principes, incumbimus, & quidem omni animi studio, omni pietate, & diligentia. Testis est enim Deus, cuius freti clementia nosmetipsos itineris, & vitæ periculo exposuimus: nostra testis conscientia, quæ nihil habet in hac re quidem, in quo nos arguat, aut prætermissas, aut non quæsitas ad pacificandum occasiones: Principes ipsi testes, quos tam sæpe, tamque amanter Nuntiis, literis, Legatis, monitis, hortatu, precibusque omnibus obsecraveramus, ut simultates deponerent, ut societatem coirent, ut*

Chri-

Christianæ reipublicæ, in maximum, & propinquum jam adductæ discrimen, omnibus studiis, & subsidiis opitularentur. Jam vero testes illæ vigiliæ, atque curæ, illi diurni, nocturnique animi nostri labores, gravesque solicitudines, quas ob hanc rem, & causam plurimas jam suscepimus, nec tamen ad optatum exitum nostra consilia, & acta adhuc perducta sunt; ita enim visum Deo est, quem tamen non desperamus aliquando optata nostra benignius respecturum, ipsi quidem, quantum in nobis fuit, nihil, quod esset nostro Pastorali officio debitum, in hac re omisimus. Quod si qui sunt, qui actiones pacis nostras in aliam interpresentur partem, dolemus, quidem, sed tamen in dolore nostro gratias Deo Omnipotenti agimus, qui ad exemplum, & doctrinam patientiæ nostræ voluit Apostolos haberi dignos, qui pro nomine Jesu, qui pax nostra est, contumeliam pateremur. Verum in illo consessu, colloquioque nostro, quod Niciæ habitum est, & si [peccatis nostris impedientibus] inter duos Principes vera, & perpetua pax non potuit confici, Induciæ tamen decennales factæ sunt, quarum opportunitate nos sperantes, & sacrum concilium commodius celebratum iri, & deinde ex concilii authoritate perfici posse pacem apud Principes institimus, ut & ipsi venirent ad concilium, & Prælatos suos præsentes ducerent, absentesque accerserent; qui cum de utroque se excusassent, quod & ipsis redire in regna sua necesse esset, & Prælatos, quos secum habuissent, itinere, atque impendiis fessos, atque exhaustos recreari, & refici oporteret, nos hortati sunt, ut aliam quoque prorogationem temporis habendi concilii decerneremus, qua in re concedenda cum essemus aliquantum difficiles, literas interim a Legatis nostris, qui Vicentiæ erant, accepimus, transacto jam, ac longius præterito concilii ineundi die, unum vix, aut alterum ex externis Nationibus Prælatum Vicentiam se contulisse, quo nuntio accepto, cum videremus eo tempore nulla jam ratione haberi concilium posse; ipsis Principibus, ut differretur tempus agendi concilii usque ad sanctum Pascha diemque Festum Dominicæ Resurrectionis indulsimus, cujus nostri præcepti expectationisque decretæ literæ Genuæ anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo trigesimo octavo IV. Kal. Julii factæ, publicatæque sunt, atque hanc dilationem eo propensius fecimus, quod pollicitus est nobis uterque Princeps, Legatos suos Romam ad nos se missurum, ut ea, quæ ad perfectionem pacis reliqua essent, neque Niciæ ob brevitatem temporis potuerant omnia confici, Romæ commodius coram nobis agerentur, & tractarentur, & ob hanc rationem etiam a nobis ambo petierunt, ut hæc pacificationis procuratio concilii celebrationi præponeretur, cum ipsum concilium, pace facta, multo deinde utilius, & salutarius Christianæ Reipublicæ futurum esset; semper enim hæc pacis spes nobis injecta, Principum nos voluntatibus assentiri hortata est, quam spem vehementer auxit post discessum a Nicia nostrum ipsorum duorum Principum inter se benevola amicaque congressio, quæ maxima cum nostra lætitia a nobis intellecta confirmavit nos in bona spe, ut tandem aliquando nostras preces apud Deum exauditas, & vota pacis accepta esse crederemus. Hanc igitur pacis conclusionem cum & expeteremus, & urgeremus, nec solum duobus antedictis Principibus, verum etiam charissimo in Christo filio Nostro Ferdinando Regi Romanorum videretur, actionem Concilii, nisi pace facta, suscipi non oportere, cunctique a nobis per literas, suosque Oratores contenderent, ut alias rursus temporis prorogationes faceremus, præcipue autem instaret Serenissimus Cæsar, promisisse se demonstrans iis, qui a Catholica unitate dissentiunt, operam suam apud nos interpositurum, ut aliqua concordiæ ratio iniretur, quod ante suam in Germaniam profectionem apte non posset fieri. Nos eadem semper spe pacis, & tantorum Principum voluntate adducti, cum præsertim cerneremus, ne ad dictum quidem Resurrectionis Festum alios Prælatos Vicentiam convenisse, prorogationis nomen jam fugientes, quod tam sæpe frustra fuerat repetitum, celebrationem generalis Concilii, ad Nostrum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum suspendere maluimus, itaque fecimus, & de suspensione hujusmodi literas ad singulos supradictorum Principum X. die Januarii MDXXXIX. dedimus, sicut ex illis perspicue potest intelligi: ea itaque suspensio necessario per nos facta, dum tempus illud magis idoneum a Nobis, pacisque aliqua conclusio expectaretur, quæ & dignitatem postea, frequentiamque Concilio, & Christianæ Reipublicæ præsentiorem salutem erat allatura. Christianæ interea res in deterius prolapsæ sunt, Hungaris [Rege ipsorum mortuo] Turcam vocantibus, Ferdinando Rege bellum in eos movente, Belgis ad defectionem a Cæsare ex parte quadam incitatis, cujus defectionis comprimendæ causa magno benevolæ inter eos voluntatis judicio transiens, in Belgas Serenissimus Cæsar, & illinc deinde in Germaniam profectus, Conventus Germaniæ Principum, & Civitatum trahendæ ejus, quam dixerat, concordiæ causa habere cœpit. Sed cum

spe

ſpe pacis jam deficiente, ille quoque modus curandæ in conventibus, tractandæque concordiæ ad majores potius diſcordias concitandas aptus eſſe videretur, inducti ſumus ad priſtinum Concilii generalis remedium reverti, idque per Legatos noſtros S. R. E. Cardinales ipſi Cæſari obtulimus, quod etiam poſtremo, & præcipue in Ratisbonenſi conventu egimus, cum illic dilectus filius Noſter Gaſpar Tit. S. Praxedis Cardinalis Contarenus ſumma doctrina, & integritate Legatum noſtrum ageret. Nam cum id, quod ne accideret antea veriti eramus, ex ejus conventus ſententia peteretur a nobis, ut ab Eccleſia diſſentientium quoſdam articulos tolerandos declararemus, quoad per Œcumenicum Concilium illi excuterentur, deciderentur, idque nobis ut concederemus, neque Chriſtiana, & Catholica veritas, neque noſtra, & Sedis Apoſtolicæ dignitas permitteret, palam potius Concilium, ut quamprimum fieret, proponi mandavimus: neque vero in alia unquam ſententia, & voluntate fuimus, quam ut primo quoque tempore Concilium Œcumenicum, & generale congregaretur: ſperabamus enim ex eo & pacem populo Chriſtiano, & Chriſtianæ Religionis integritatem poſſe recuperari: verumtamen id cum bona gratia, & voluntate Chriſtianorum Principum habere volebamus, quam voluntatem dum expectamus, dum obſervamus tempus, (abſconditum tempus beneplaciti tui o Deus!) *aliquando tandem decernere compulſi ſumus, omne eſſe tempus beneplacitum Deo, cum de rebus ſanctis & ad Chriſtianam pietatem pertinentibus conſilia ineuntur. Quapropter videntes maximo quidem animi noſtri cum dolore rem Chriſtianam quotidie in pejus ruere, Hungaria a Turcis oppreſſa, Germanis periclitantibus, cæteris omnibus metu, mœroreque afflictis, nullius jam Principis conſenſum expectare, ſed tantum Dei Omnipotentis voluntatem, & Chriſtianæ Reipublicæ utilitatem attendere conſtituimus.*

Itaque cum Vicentiam amplius non haberemus, cuperemuſque tum univerſæ Chriſtianorum ſaluti, tum Germanicæ Nationis incommodis in eligendo per nos novi Concilii habendi loco conſulere, aliquotque locis propoſitis, ipſam Tridentinam Civitatem ab his deſiderari videremus, nos etſi in citeriore Italia commodius omnia tractari poſſe judicabamus, ad eorum tamen poſtulationes noſtram voluntatem paterna charitate deflexímus. Itaque Tridentinam Civitatem elegimus, qua in Civitate Œcumenicum Concilium ad proximas venturas Kal. Novembris haberetur, idoneum locum illum ſtatuentes, quo ex Germaniæ quidem, aliiſque Germaniæ finitimis Nationibus facillime, ex Gallia, Hiſpania, cæteriſque Provinciis remotioribus non difficulter Epiſcopi, & Prælati convenire poſſent: dies autem Concilii ea a nobis ſpectata eſt, quæ ſpatium in ſe haberet & publicandi per Chriſtianas Nationes noſtri hujus decreti, & facultatis omnibus Prælatis ad veniendum tribuendæ. Quo minus autem annuum tempus præfiniremus, mutando Concilii loco, ſicut quibuſdam conſtitutionibus alias præſcriptum eſt, ea res fuit in cauſa, quod longius extrahi ſpem ſanandæ aliqua in parte Chriſtianæ Reipublicæ, quæ tot detrimentis, & calamitatibus affecta eſt, noluimus, & tamen videmus tempora, agnoſcimus difficultates: quid ſperari poſſit ex conſiliis noſtris incertum intelligimus. Sed quia ſcriptum eſt Revela Domino viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet, *magis Dei clementiæ, & miſericordiæ confidere, quam noſtræ imbecillitati diffidere conſtituimus. Sæpe enim fit in bonis operibus incipiendis, ut quod humana conſilia non valent, Divina virtus efficiat. Hujus igitur Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac Beatorum ejus Apoſtolorum Petri, & Pauli authoritate, qua nos quoque in terris fungimur, freti, atque ſubnixi de Venerabilium item fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio, & aſſenſu, ſublata, & mota ſuſpenſione, de qua ſupra commemoratum eſt, quam per præſens tollimus, & amovemus, ſacrum Œcumenicum, & generale Concilium in Civitate Tridentina, loco commodo, & libero, omnibuſque rationibus opportuno ad kal. proximas Novembris anni præſentis ab Incarnatione Domini MDXLII. incipiendum, proſequendum, & eodem Domino adjuvante ad ipſius gloriam, atque laudem, & Chriſtiani totius populi ſalutem abſolvendum, perficiendumque indicimus. Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Domini MDXLII. XI. kal. Junii anno VIII.*

De hac indictione Concilii Pontifex XIV.
Cæſarem, & Reges certiores fecit, quo argumento extant literæ ad Joannem Luſitaniæ Regem, quibus Chriſtianæ Reipublicæ graviſſima pericula expoſuit, ad quæ propulſanda Concilio opus foret, & ad quod promovendum, ut Regiam operam conſerret, exoravit.

Rogatus quoque eſt a Pontifice Ferdinandus Romanorum, Boemiæ, & Hungariæ Rex, ut Præſules in Regni ſui, & Principatibus conſtitutos, necnon Germanos urgeret, ut Tridentum pro celebrando Concilio proficiſcerentur.

Meminit de his literis Angelus Maſſa-

farellus, additque humanissime fuisse responsum a Ferdinando, se Oratores amplissimis fultos mandatis ad Concilium decreturum, cum gravissima rerum mole pressus, ad id (ut gerebat in votis) se conferre non posset.

XV. Significavit etiam Pontifex Canonicis, & Capit. Tridentino indictionem Concilii per Othonem Truchses, quem Nuntium ad Dietam Norimbergensem demandabat pro eadem causa Concilii.

Functus est munere suo in Norimbergensibus comitiis Cubicularius Pontificius Waltpurgensis Dynasta, atque diploma Pontificium de indicto ad kal. Novembris Concilio Tridentino promulgavit: Principes vero Catholici, tum Ecclesiastici, tum Civiles, ut antea in Spirensibus, mandata Apostolica pio, & grato animo exceperunt, ut constat ex subjecto eorum responso.

Responsio Conventus Norimbergensis MDXLII. mense Augusti ad intimationem Concilii per Nuntium.

XVI. *MS. Francisci Card. Barberini sig. 2677. n.26.* Conventus Norimbergensis gratias agit Pontifici ob indictum Tridenti Concilium.

Sacri Romani Imperii Principum Electorum Consiliarii, aliique ejusdem Imperii Principes, & Ordines, in hisce Imperialibus comitiis congregati, tam exhortationibus Vestris, nuper coram Serenissima, & Invictissima Romanorum, & Hungariæ & Bohemiæ Regia Majestate Domino Nostra Clementissimo, & eisdem habitis, quæ eu tenore Bullæ Apostolicæ coram eis lectæ intellexerunt præfatum Sanctissimum Dominum nostrum indictionem Concilii Œcumenici, & generalis in Civitate Tridentina ad kal. Novembris proxime futuras celebrandi, iam antea Romæ generaliter publicatam, Majestati Regiæ, Sacrique Imperii Principibus, & Statibus specialiter intimare, paternoque affectu hortari, & rogare voluisse, quatenus Majestas Regia, & Principes, posthabitis aliis curis, eidem Concilio personaliter interesse velint; Archiepiscopos autem, Episcopos, Abbates, cæterosque Prælatos Ecclesiasticos nihilo minus commonefacere, vigore jurisjurandi Sedi Apostolicæ præstiti, Concilio huiusmadi universali intersint, & assistant, ac huiusmodi quidem generalis Concilii indictionem, publicationem, & insinuationem, Principes, & Ordines huius Sacri Imperii, necnon absentium Consiliarii, & Oratores, gratis omnina animis suscipiant, non ignorantes, quanta cum iactura iam aliquot annos varia in Religione nastra Catholica dissensiones, & controversiæ subortæ sint, & quoties optatum, petitumque fuerit Concilium illud Œcumenicum, & generale indici, & celebrari, quæ etiam difficultates, & impedimenta circa ejusdem celebrationem subinde occurrerint; quamobrem Sanctitati Suæ ingentes agunt, & habent gratias, quod omnibus difficultatibus postpositis, Sacrum Œcumenicum, & generale Concilium dictis loco, & tempore celebrandum decrevit, quo quidem si unquam antea, certe hisce quoque novissimis temporibus, Ecclesia Dei tat tantisque calamitatibus afflicta, innumerisque periculis exposita, plurimum opus habet. Proinde iidem Principes, & Status, cum toties indici, & celebrari Concilium desideraverint, prout Recessibus, seu decretis multorum Imperialium Conventuum de hoc plenius continetur, ac novissimis in Comitiis Spirensibus etiam in Tridentinam Civitatem pro loco Concilii designandam consenserint, eidem Concilio, aut personaliter, aut justo aliquo impedimento præpediti saltem per legitimos suos Nuntios, & Procuratares adesse, & interesse curabunt. Deum Optimum Maximum humiliter rogantes, ut in hoc pia, ac necessario proposito celebrandi Concilii Sanctitatem Suam clementer confirmet, largiaturque, ut quod nomine suo cœptum est, ab ipso suscipiat incrementum, sublatisque dissidiis, & erroribus universis, ac Christiana concordia redintegrata, sibi placitum consequatur effectum.

Deputati Principum Electorum, aliorum Principum, & Ordinum Catholicorum Norimbergæ congregatorum.

Hæc Catholici. At Protestantes, in eadem pertinacia, ac perfidia obduruere, ut vellent esse Concilii domini, non rei violatæ Religionis, Impostorum deliramenta impia conciliorum decretis anteferrent, supremam in coadunando concilio Pontificis authoritatem denegarent, omnemque consensionis rationem eluderent. Dissolutus est is conventus exeunte Augusto, actumque de expeditione in Turcas educenda, lato XXVI. Augusti de ea re decreto.

Dum Pontifex ardentissimo studio ad indictum concilium celebrandum, comparandaque ad id necessaria incumberet, humani generis hostis, permittente Deo, cujus sunt inscrutabilia judicia, crudele ac funestissimum bellum, ut Synodum continentibus piorum votis expetitam disturbaret, accendit. Cujus origo ex Fregosii & Rinconii Oratorum Gallicorum cæde in ditione Cæsarea patrata superiore anno manavit, qui non apparatu Regiis Oratoribus digno, sed cultu simulato per Padum navigio vehebantur. Franciscus enim Rex ultionem tanti flagitii poposcit a Cæsare, concepta ea opinione, eam cædem consentiente ipso factam, vel imperio Mediolanensis Præfecti procuratam, XVII.

at-

atque adeo injuriam sibi illatam sarciri æquo jure postulabat, ac querebatur pactas jam ante nuncupato Sacramento inducias violatas fuisse. At Imperator contendebat purum se esse atque immunem ab eo scelere, nec illi aliqua ratione assensisse, nec Authores cædis deprehendi posse, ut supplicio afficerentur. Quare exardescentibus in dies odiis res in bellum atrox erupit; ac Cæsar in literis redditis ad Pontificem, qui illum precibus maximis urserat, ut cogendæ Synodo operam conjungeret, Pontificio prius studio erga Rempublicam Christianam collaudato, mox gravissimas querelas adversus Galliæ Regem effudit, quas cum Regis Galliæ Apologia Belcarius Episcopus Metensis fuse descripsit.

XVIII. *Paul. Jov. l. 41.*

Amborum istorum Principum studium erat, animos aliorum Principum ad se allicere: at Rex Franciscus Turcarum Imperatorem Solymannum omni officiorum genere studuit sibi conjungere, & occasione accepta ex rebellione terræ Marani, Venetos, ut fœdus contra Cæsarem secum inirent, pertentavit. In paludibus Venetis Austriaci, jam triginta annorum lapsu, terram Marani possidebant, at tunc aliqui hujus terræ incolæ Germanis terræ custodibus ejectis, Regem Galliæ, cujus militare signum in mœniis erexerant, in Dominum receperunt, introducto nomine Regis in terram Petro Strozzio perduellium Florentinorum capite: quare, cum Germani arma pararent ad illius terræ recuperationem, Episcopus Tridentinus, cui hujus belli cura demandata fuerat, a Pontifice Triremes, quas in Anconitano Portu habebat, petiit. Cui respondit Pontifex, sibi necessarias pro tuendis maris Hetrusci littoribus, ac in ea controversia pacis interpretem cum Gallo Rege, ac Venetis acturum.

Maranum occupant Galli, & Venetos contra Imperatorem solicitant.

Dilecto filio Christophoro Electo Tridentino.

Dilecte fili salutem. Recepimus literas tuas Venetiis datas, super occupatione Oppidi Marani, de quo nos antea audiveramus, maximamque perinde ac debuimus, molestiam, ac solicitudinem accepramus, cum Serenissimi Romanorum Regis nostri in Christo filii charissimi causa, tum ob commune periculum, quod in hoc verti nemo non videt, quamobrem egimus super hoc statim, omni qua potuimus instantia, ac studio, & cum Christianissimi Regis, & cum Veneto Oratore existentibus, & Nuntium nostrum apud Regem Christianissimum certiorem super hoc fecimus, nihilque prætermisimus, quod ad officium nostrum pertineret, quo magis etiam doluimus, non potuisse tuæ petitioni de nostris Triremibus Anconitanis satisfacere, sicut optavissemus, eas enim antea ad nos, ad tutelam nostri maris inferi, littorumque Almæ Urbi vicinorum, propter metum gravioris belli, & excursiones Piratarum evocaveramus. Dat. Rom. XVII. Februarii MDXLII. anno VIII.

Paul. III. lib. brev. anno 8. p. 63.

Triremes negat Paulus Ferdinando, & quare.

Et ne putetur Pontificem captata hac occasione auxilium negare voluisse, audiamus, quæ scripsit Cardinali Carpio.

Rodulpho tituli Sanctæ Priscæ Presbytero Cardinali de Carpo nuncupato Provinciæ Nostræ Marchiæ Anconitanæ, nostro, & Apostolicæ Sedis de Latere Legato.

XIX. *Paul. III. l. 3. brev. p. 99.*

Periculis, quæ hoc tempore universæ reipublicæ Christianæ, & præsertim ditioni Ecclesiasticæ, ac quæ Religionis & fidei Caput est, almæ Urbi, immanissimo Turcarum Tyranno Italiam occupare satagente, imminere dignoscitur, & quæ eo magis timenda sunt, quo minor concordia inter Principes Christianos cernitur, quantum nobis ad præsens conceditur, occurrere cupientes, & animo revolventes, quod sicut pro redemptione captivorum bona Ecclesiastica alienare licet, ita omnibus fere Sedis Apostolicæ Ordinariis redditibus ob immensas impensas, quas pro illius necessitatibus subire oportuit, alienatis, licitum & honestum esse bona ipsa ad occurrendum, ne Christiani fideles, eorumque res, & bona in captivitatem, & perditionem deducantur attingere. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XIII. Martii MDXLII. an. VIII.

XX. *MS. Car. Bernard. Spada to. 64. pag. 454.*

Itaque Pontifex non modo Episcopo Tridentino subsidium Triremium negavit, verum etiam Marani expugnationem tunc minime esse tentandam significavit: de qua Pontificis sententia Cardinalis Farnesius Nuntium apud Imperatorem fecit certiorem, die ultima Februarii.

Paulo non placet, ut recuperatio Marani tunc temporis tentetur.

Quoad Maranum, illius loci occupatio Suæ Sanctitati valde displicuit, & postquam Rex Romanorum non potuit illum, antequam rebelles possent se armis, & annona munire, statim recuperare, sua Beatitudo existimat forsan bonum esse consilium, non esse nunc experiendam expugnationem, quia præterquam quod recuperatio forsan male cederet, rebellibus se Turcis tradendi occasio daretur, quod si eveniret, non tam Regis Galliæ, qui hujus loci possessionem acceptare non vult, quam Ferdinandi culpa evenisse judicaretur, quia supradictum periculum non prospexerit, id est homines terræ Turcam in dominum, sicuti Budæ accidit, vocaturos esse, quando in desperationem adactos se conspicerent. Sic Farnesius.

Paul. Jov. l. 41.

Occasione igitur horum perduellium Maranensium, Polinus, qui nomine Regis

gis Galliæ Legatus ad Solymannum pergebat Venetiis cum esset, cogere quodammodo illam Rempublicam cogitavit ad fœdus ineundum cum Rege Galliæ contra Cæsarem; ideoque in Senatu perorans, minabatur, ni cum Christianissimo fœdus jungerent, Regem Maranum Turcarum tyranno esse traditurum, quæ res in maximam perniciem Venetiarum redundatura esset. Non valuerunt Polini persuasiones, & minæ ad Senatum inducendum, ut cum Rege Galliæ fœdus iniret. Quare ad concitandos Turcas in Cæsarem profectus Constantinopolim Solymanno persuasit, ut maxima instructa classe ditiones Imperatoris invaderet, ut suo loco referetur.

XXI. Prudentissimus Pontifex ex aucta immani istorum Principum inimicitia, proxima æstate sæviora bella oriunda esse coniiciens, Jo: Montepolitianum singularis prudentiæ Virum in Hispaniam direxit, ut ad pacem istos Principes adhortaretur, cui subjectas tradidit literas.

Paul. III. lib. brev. ann. 8. p. 161. Mittit Paulus Montepolitianum ad Carolum pro pace.

Imperatori.

Charissime. Remittimus ad Majestatem Tuam dilectum filium Jo: de Montepolitiano Camerarium nostrum secretum latorem præsentium, pro ea causa, quam Majestas tua, tam ex Nuntio apud te Nostro intelliget, super rebus publicis, ac pace totius Christianitatis, quamobrem Majestatem Tuam in Deo Domino hortamur, & studiose requirimus, ut eorum utrique fidem habens, seipsum vi sanctæ cogere, omniaque posthabere saluti universali velit, quemadmodum, cum gratia Domini, confidimus, te pro tua singulari prudentia, ac bonitate esse facturum. Datum Romæ XXVII. *Martii MDXLII. Anno* VIII.

XXII. *MS. Car. Spad. to. 84. pag. 439.* Monspolitianus vero rediit Romam vigesima secunda Julii, cum operam, & laborem perdidisset. At post ejus reditum Pontifex exposito prius Cardinalibus Christianæ Reipublicæ statu, pacem totis viribus inter eos Principes conficiendam fore decrevit. Quare sine mora duos Legatos videlicet Cardinalem Contarenum ad Imperatorem, & Cardinalem Sadoletum ad Christianissimum decrevit. Quia vero Contarenus die XXIV. Mensis Augusti Bononiæ decessit, Pontifex in ejus locum Michaelem de Sylva tit. S. Praxedis, tunc Basilicæ XII. Apostolorum suffecit.

XXIII. *Jo. Casa in vita Gasp. Contareni.* Cum in mortem Cardinalis Contareni inciderimus, de tanti Viri insignibus virtutibus, deque in morte ferenda constantia nonnulla afferemus. Cum amicus eum hortaretur, ut recuperandæ sanitati totis viribus incumberet, qua reddita Legationis munus ad Imperatorem quantocyus perficere posset, *subdidit ille statim hilari vultu* (ut Joannes Casa testatur) *ad alium longe majorem Imperatorem sibi iter instare, idque ipsos brevi cognituros: neque tamen se hoc dicere, quia mortem valde perhorrescat, parumque animo æquo ferat, se e vita discedere: intelligere enim se præclare, quot, quantaque beneficia a Deo acceperit, quorum etiam pleraque commemoravit, non gloriæ causa, ostentationisque, cui tunc locus minime erat, verum ut se gratum erga Authorem illorum significaret. Inquit igitur, se ortum esse in ea Civitate, quæ nulli earum cederet, quæ in universo Terrarum Orbe existunt: familiaque, quæ haud postremum locum in ea Republica teneret: consecutumque itidem in ea honores non parvos: & ut domi, ita etiam foris gradus maximos dignitatis adeptum esse: utramque vitam se cum laude aliqua coluisse: & eam, quæ in contemplatione rerum versatur, & eam, quæ rebus agendis incumbit pervenisse ad ætatis annum quinquagesimum nonum, quem terminum vitæ multi attingere non potuerunt, quare secum quoque hac parte non male actum esse: caneréque se debere una cum sacro Hebræorum Vate carmen, quod ad æquum gratumque animum significandum pertinet, nomenque illius laude, gloriaque cumulandum, quia vero non tam liberaliter se gesserit erga multos, neque tot bonis expleverit omnem populum sibi opes defuisse. Unum tantum sibi molestum esse, quod, ut optabat, commodis quorundam tenuiorum hominum non prospexerit, qui sibi, postquam ad sacrum illum honoris gradum ascenderit, fideliter ministrarint: sperare tamen se Deum Optimum Maximum, Pontificemque, cujus dignitati toto animo inservierit, fortunas suorum sublevaturos. Nec oblitus est suo apportuno tempore mandare custodi ipsius, ut privilegium, quod beneficii loco a Pontifice impetrarat, ad delicta penitus abstergenda traditum sibi legeret, dum mente rationeque consisteret. Cum hæc animo versaret, sane constanti, ac forti, atque hoc sermone semet consolaretur suos, qui præsentes aderant [ii autem erant; ut quisque maxime illi acceptus, probatusque fuerat] angebat, atque ita perturbabat, ut lacrymas vix tenere possent, e quibus tamen sibi diligenter temperabant, quamvis intelligerent, ne magna quidem copia ipsarum spectante illo effusarum, posse ipsum commoveri, & e statu illo animi deiici. Eadem vero hominis providentia in intelligendo, prædicendoque suis vitæ suæ finem, exitu ipso comprobata est, quæ in cæteris rebus*

Cardinalis Contarenus moritur.

ju-

judicandis, significandisque sæpe apparuerat. Crescente enim semper vi morbi, remediisque omnibus superatis, oppressus ille est, animamque efflavit .... kal. Septembris circa meridiem.

XXIV. Audita optimi Viri morte Paulus Pontifex non modicum indoluit, ac de eo hujusmodi breve protulit elogium. *Amisimus profecto magnum Virum, & valde utilem Reipublicæ nostræ civem, sed ut alia, ita hoc magno constantique animo ferendum. Etiam fidei nostræ inimici eum summis laudibus extulerunt, ut supradictus Jo. Casa in ejus vita sic testatur, Nonnulli, qui ab eo vehementer dissidebant, de ratione vivendi, veroque cultu Christiani hominis, & acerrimi adversarii opinionum, quas ille in Germania defendit, extiterunt, magnifice tamen de eruditione, continentiaque illius, in illis ipsis libris, quibus sententias ipsius oppugnabant, locuti sunt, quod fere usuvenire non solet, ut a quibus de veritate hominis dissentiant, non eosdem etiam conentur deformare, atque ita authoritate omni spoliare.* Attamen nnn defuerunt momi, qui ejus gloriam denigrare tentarent. Opposuerunt enim illi, quod Ochino olim Capuccinorum primarin, cum quo de moribus Romanæ Curiæ postremis suæ vitæ diebus collocutus fuerat, ad Apostasiam animum adauxerit, cum impiissimus, & mendax Apostata in suæ ab Ecclesia Romana defectionis defensionem hoc asserat. Sed Jo: Casa maculam tergit, clare demonstrans Ochinum, extremis vitæ diebus Contareni, non potuisse cum eo (ut scelestus Apostata mentiens audacter scripsit) prolixe alloqui, quod ita probat.

XXV. *Ludovicus Beccatellus intimus a consiliis Contareni, nec minus studiosus famæ, existimationisque huius optimi, ac prudentissimi Viri, quem sibi in vita tanquam vivum quoddam exemplar probitatis proposuerat, notam, quam optimæ vitæ ipsius inurere præposterus quidam amicus studuit, hoc pacto delevit. Narrat enim forte evenisse, ut illo ipso tempore, quo graviter Contarenus ægrotabat, Bernardinus Ochinus Bononiam venerit, Romam ad causam dicendam evocatus [insimulabatur enim in suis Concionibus, quas Venetiis habuerat, nonnulla dixisse, quæ veteribus decretis Romanæ Reipublicæ adversabantur:] additque habuisse illum literas ad se scriptas a Giliberto Episcopo Veronensi, quibus a se petebat, ut diligenter ageret cum Legato, ut hortaretur hominem ad sistendum se in judicio, coramque ad ea, quæ ipsi obiiciebantur, defendenda: quum cognovisset ipsum timide ad id descendere, egereque stimulo quopiam, & authoritate magni alicuius, & gravis Viri: neque enim adhuc Gilibertus hominis levitatem, inconstantiamque perspexerat: is autem vesperi venerat, quum iam cœnassent omnes: Legatus tamen adhuc in lecto vigilaret, qui cum speraret morbum postridie leviorem fore, ut commodius eum audire posset, loquique cum ipso familiariter, jussit, ut præberentur illi, quæ ad curandum corpus pertinerent; contigisse vero contra, ut ea nocte morbus ingravesceret, quare mane Legatum totum distentum fuisse in remediis [quæ Medici adhibenda jusserant] sumendis, novisque curationibus, unde factum fuerit, ut neque de hospite illo, neque de alia ulla re agi cum eo potuerit. Bernardinus interim, cui in primis mala sua mens, malusque animus cognitus erat: atque umbras etiam [ut qui sibi alicuius sceleris conscii sunt, faciunt] reformidabat, cæpit vereri ne astute illic detineretur: putabat enim fingere morbum Legatum, quo metu homo oppressus [nam hoc verum esse, non multo post consilio quod cepit, perfectum est] non cessabat Ludovicum urgere, ut rogaret Legatum potestatem sibi faciendi, abeundi, in quo ille ipsi non obtemperabat, putans brevi fore, ut melius esset Legato: videbatur enim sibi perspexisse, cupere illum magnopere cum Bernardino loqui, qui sane usque ad illud tempus magnum sibi nomen ex facultate illa dicendi, & opinione sanctitatis conciliarat. Cum autem magis, magisque semper timore crescente instaret, Ludovicus importuno sane tempore coactus est, cum æstu febris in lectulo Legatus jactaretur, eo irrumpere, rogareque, ut pateretur ipsum abire, in quo sane humanissimus Vir & morem gessit: cumque ad eum Bernardinus introductus esset [hæc ipsa verba protulit.] Vides quo in statu sim, accusatio hæc apud te iusta sit, & ora, ut Deus Optimus Maximus mihi propitius sit: feliciterque institutum iter perage, cui ille tantum, demisso, [ut moris est] capite respondit, se prorsus ita facturum: illicoque abiit. Hic est sermo, quem Bononiæ habuit cum optimo, & modestissimo Viro Bernardinus, nec verbum præterea auditum est, qui tamen posteaquam susceptam vitæ rationem deseruisset, acerrimumque se hostem Pontificiæ potestatis præbuisset, ut se sapienter id fecisse ostenderet, a perditaque causa, & flagitiis multis contaminata merito defecisse; habereque se multos socios ejus consilii probare vellet, non veritus est, criminari amicum, memoriæque ac literis prodere: questum secum esse eo tempore Contarenum de moribus, institutisque Ro-*

Contareni fama injuste læsa defenditur.

Ochinus Apostata Capuccinorum ad Contarenum venit.

manorum Antiſtitum, & inſectatione ſæva, atque injuſta bonorum: hujuſcemodique alia multa ſcribere prorſus inania, & quæ non ſolum a veritate abhorrerent, ſed etiam a vita ejus, cui adficta erant, nullo modo convenirent, quæ cuncta Ludovicus [ut eſt Vir optimus, & omnis officii, quod in eo amicitia coli debeat, obſervantiſſimus] aſſeverabat, refellendi ejus mendacii cauſa, purgandæque innocentiæ illius Viri mortui, quem vivum magnopere dilexerat: nec tantum hoc ſe ita habere, teſtimonio ſuo confirmabat, ſed alios etiam teſtes hujus rei producebat, qui præſentes illi adfuerant, &c.

XXVI. Fuit Cardinalis Contarenus, præter morum probitatem, eruditione, multaque ſcientia ornatus, uti Codices ab eo editi declarant, de quibus hæc Jo: Caſa refert. *Edidit juvenis adhuc [trigeſimum enim tertium ætatis annum tunc agebat] librum contra judicium Petri Mantuani doctoris ſui, de Materia, de Animi mortalitate in ſententia Ariſtotelis diſputantis. Scripſit de Elementis libros quatuor, in quibus viam omnem, rationemque Ariſtotelis diligenter expreſſit. Addidit his in altiore Philoſophiæ parte libros quatuor; hi libri ei, qui attente legerit, nullo negotio patefaciene, quæ fuerit vis animi ipſius, & quanta prudentia in rebus gravioribus tractandis. Cum juvenis adhuc, vitamque colens liberam, ac nullis ſacris adſtrictam, occaſionem hanc ejus rei nactus, quod familiaris ipſius Pontifex Bergomas deſtinatus fuerat, ipſum inſtituere cupiens, duos libros ſcripſit de officio eorum Sacerdotum, finxitque ita, atque informavit talem Virum, quales ſi forent, quibus tantum onus commiſſum eſt, non laboraremus. Præterea, quum orta quæſtio eſſet in Senatu de Pontificis Maximi poteſtate, divinitus ne illa ſtabilita fuerit, an humanis conſiliis regeretur, quumque multum de ea re illic in utramque partem diſputatum eſſet, domum reverſus, ut quid ipſe de eo ſentiret, oſtenderet, omnique errore Cives ſuos liberaret, ſpatio unius noctis libellum confecit, qui nunc excuſus in manibus verſatur. Sed, ut iiſdem etiam in ſuo, proprioque ipſorum munere prodeſſet; effigiemque ejus Reipublicæ, in qua natus erat, exprimeret, quinque libros confecit de Magiſtratibus, Reque publica Venetorum, qui itidem divulgati ſunt. Poſtquam vero in ampliſſimorum Antiſtitum Collegium cooptatus eſt, perlectis diligenter Synodis omnibus, quæ variis temporibus ob emendandum Statum Chriſtianæ Reipublicæ coactæ ſunt, in breve quoddam corpus graviſſimas quaſque illarum collegit: ſervato temporum ordine, materiaque omni, quam perſecutæ ſunt, demonſtrata. Abſoluto autem illo, par huic opus, & quod eundem finem habere, aggreſſus eſt; ſcripſit enim quatuor libros, de Ritibus, Cæremoniiſque noſtræ Religionis, perſuaſioniſque Chriſtianæ, quæ Sacramenta appellant; quibus libris complexus eſt materiam illam omnem, & quæ radix, viſque ipſarum fuiſſet, declaravit: quidque demum pie credi, & cuſtodiri de his deberet, veris rationibus, argumentiſque ſatis firmis probavit. Confecit etiam tanquam Inſtitutionem quandam brevem Chriſtiani nominis: collegitque, quæ magis mordere animum debent probra omnia, ut aperire ipſe oporteat cum dolore Sacerdotis. Illuſtravit etiam Scholiis quibuſdam ſuis Contarenus multos obſcuros locos in Epiſtolis Divi Pauli, quo ſane ſtudio toto animo occupatus erat, cum mors eum oppreſſit. Sed etiam Epiſtolas ipſe non paucas conſcripſit eruditas, & optimorum præceptorum plenas. Hæc & plura alia Jo: Caſa.* Et vere fulgentiſſimam lucernam extinctam fuiſſe in Iſrael fatendum eſt, cum ex ejus lucubrationibus conjiciatur, quantum, & civili Dominatui, & Eccleſiæ luminis afferebat, optandumque eſſet, & Deus orandus, ut tales faces ſæpe ſæpius accenderet, ad illuminandos, & in Dei amorem accendendos fideles, tenebraſque errorum omnium diſcutiendas.

Porro Pontifex Chriſtianiſſimum Regem, per alias literas a Michaele de Sylva in Contareni locum ſuffecto Legato ei redditas ad pacem inflectere conſtantiſſime niſus eſt. XXVII.

Regi Chriſtianiſſimo.

Chariſſimo in Chriſto fili noſter. Etſi pacis curam, ac tractationem inter Majeſtatem tuam, & Sereniſſimum Cæſarem toties a nobis fruſtra tentatæ, ut aliquando deponeremus, humana prudentia ſuadebat, tamen Deus animum noſtrum requieſcere non permiſit, præſertim cum videremus veſtris iſtis acerbis, & infelicibus diſſidiis cunctum Chriſtianum nomen in interitum, & ruinam trahi, & quidem ſi recta, & vera ratio locum in utroque veſtrum habeat, facilis ſit pacis, & concordiæ conventio, ſed veremur, fili chariſſime, quod cum magno dolore proferimus, veremur inquam, ne, quod ſcriptum eſt, obſcuraverit Deus oculos veſtros, ne videatis, & cor veſtrum, ne intelligatis. Nos igitur toties a vobis repulſi, toties fruſtra habiti revertimur, tamen ad ſuadendam pacem non tam ſponte noſtra, quam Dei Omnipotentis, ut dicimus, nutu excitati, qua ſpe neſcimus, ſed certe teſtatum Deo, & hominibus relinquemus etiam ſi vos filii parum obedientes fueritis, nos tamen opti-

Paul. III. lib. brev. anno 8. p. 338.

Pontifex Regem Galliæ ad pacem hortatur.

mi

mi Patris officio esse functos, hoc itaque consilio, & cum maximo consensu Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, duos ex eodem numero Legatos nostro latere ad utrumque Principem elegimus, quorum alter Jacobus tit. S. Callisti Presbyter Cardinalis, qui ad Majestatem tuam destinatus est, idemque tui nominis, & honoris est studiosissimus, perferet ad te omnia mandata, & preces nostras, quæ ad cohortationem pacis pertineant, quem non audire patienter, & nostris per eum monitis non acquiescere, vide fili charissime, ne ingratum, & molestum Deo, tibique propterea, ac rebus tuis vehementer periculosum sit, sed meliora consulat Deus, tuque Christianissime Rex, Christianas maxime admonitiones nostras, & vera consilia recipe, ipsumque Jacobum Legatum nostrum audi benigne, atque clementer, cui ut fidem plenam habeas, secumque ut communicare nostras rationes possis, faciles aditus ut præbeas, nos Majestatem tuam in Domino enixe adhortamur. Dat. Rom. &c. apud S. Marcum XVII. *Augusti MDXLII. anno* VIII.

XXVIII. Demulcere etiam Henrici Delphini animum nisus est Pontifex, ut Patentem Regem a bellicis curis ad pacis consilia inflecteret, universam enim Christianam Rempublicam exitiali eo bello in extremum discrimen coniici, nec defuturas litium componendarum rationes, quas Legatos expressurus sit, ipsumque summam in promovenda pace apud Deum gratiam promeriturum, æternumque gloriæ decus apud omnes collecturum.

XXIX. Rex Galliæ contra Cæsarem bellum movet. Interea Franciscus Rex Galliæ, quintuplici exercitu comparato, mense Julio Cæsaris ditionem in Hispania citeriore, in Insubria, in Lucemburgensi Comitatu, in Brabantia, & in Atrebatensi Ducatu invasit, ambitioso quodam ad armorum ostentationem consilio; sed ad referendam victoriam inutili, nam si ex prudentum sententia tot exercitus in unum, vel duos conflasset, vel Insubriam recuperare, vel aliqua Provincia Cæsarem spoliare, aut insigni alia clade afficere potuisset. Eduxit quidem maximo terrore exercitum Henricus Delphinus in Hispaniam, ac Perpinianum milite imparatum opprimere potuisset, sed dum Helvetios adventantes expectat, & lento gressu copias movet, Hispani Arcem præsidiariis copiis egregie muniverunt. Cumque ingens auxiliaris exercitus ad eum propulsandum instrueretur, nec Barbarossam ad intercludendas Aurianas navigationes, vastandisque Hispaniæ littoribus distrahendas vires ea æstate venturum Gallo Regi nuntiatum esset, Delphinus a Patre jussus est Perpiniani obsidionem solvere, incolumemque exercitum ex hostico reducere: ita illius expeditionis spes evanuit. In Taurinis cum Gallicæ vires flaccidæ essent, Guillelmus Langæus ex æquo pugnavit cum Hispanis, Guerassium quidem iis eripuit, sed Vastius Insubriæ Præfectus Villanovam Astanorum illi ademit, & Carinianum, quod tamen mox Guillelmus Langæus recepit. Tertius Gallorum exercitus e Picardia eductus ab Antonio Borbonio Duce Vindocinensi aliquot finitima Oppida ignobilia cæpit in Atrebatensi agro. Quartus exercitus, cui præfuere Carolus Francisci Regis filius Princeps Aureliæ, & Guisii Dux, maximo terrore irrupit in Lucemburgensem Ducatum, ac munitissimas aliquot Arces Damvillerium, Zvodium, Monmedium expugavit, ipsumque Lucemburgum ad deditionem coegit. Quintum exercitum e Menapiis, & Sicambris conflatum immisit Guillelmus Dux Clevensis Gallorum Regis fœderatus de Gueldria hæreditaria cum Cæsare certaturus Duce Martino Rossemio, qui Brabantiam ingressus, capto deditione Hostratensi Oppido, & copiis Aurasiæ Ducis fusis, regionem late populatus pene Antuerpiam intercepit, a qua fremente ira milite, plurimo (ut ferunt) auro corruptus castra removit, Lovaniumque frustra tentavit. Ita Gallorum Rex, tot excitatis bellis, exiguos fructos inde retulit, nam Belgæ contracto exercitu, brevi omnia amissa Oppida, & Arces ferme receperunt, tantummodo maxima innocentium, & pauperum multitudo vexata, expoliata, interemptaque est.

Paul. Jovius l. 41. Martinus Bellaius l. 9. Ludovic. Guicciar. comment. l. 8.

Ad sedanda tam aspera bella, populorumque calamitates levandas duo illi Legati, qua maxima potuerunt celeritate, ad Imperatorem, & Galliæ Regem pervenere. At Cæsari ingrata fuit ea Legatio, atque Visensem in colloquium quidem admisit, sed tristi atque aspero vultu illum mox a se dimisit, difficillimumque aditu se præbuit, cum a pace conciliandа averso esset animo; quare secunda die Novembris datis literis ex ea legatione a Pontifice revocatus est. At Sadoletus benigno facilique aditu a Gallo Rege exceptus est, admittendæque pacis spes illi injectæ, si Cæsar ad æquas Leges descenderet. Cumque asperiora in dies crescerent bella, constituit Paulus ad eos Reges pro ineundo colloquio proficisci. Susceptumque consilium in Consistorio Cardinalibus aperuit, ut referunt Massarellus, & Gualterius. Deinde ad Cæsarem sequentes transmisit literas, quibus illum amantissime admonuit ad pacem XXX.

Petrus Paulus Aret. in Diario ms. Act. Consistor. ms Card. Spad. sig. n. 133. p. 430. Ang. Massarellus ms. arch. Vat. & alia ms. sign. 3188. p. 209.

cem cum Gallo adeo rei Christianæ necessariam, ut ea infecta, nec Turcarum impetus propulsari possent, nec Concilium Œcumenicum rite celebrari, nec Christiana res ab imminenti exitio vindicari, proindeque ad redintegrandas Inducias, & ineundum colloquium animum inflecteret.

Charissime in Christo fili noster salutem, &c.

XXXI. *Mirum fortasse Majestati tuæ videri poterit, nos hunc laborem procurandæ inter te, & Christianissimum Regem pacis, toties a nobis alias, & novissime per Legatum ad te missum frustra tentatum nunc repetere. Sed si eadem Majestas tua officium nostrum, quale in hoc esse debeat, recordata fuerit, si statum afflictæ Christianitatis respexerit, profecto eadem Majestas tua, qua est æquitate, ac sapientia, & nos quod agimus valde necessario agere fatebitur, & æquiori animo has nostras leget, quas nobis Dei honor, salus populi Christiani, proximique ac gravissimi periculi imminentis metus, & dolor expressit: quamvis omnium jam inde ab initio Pontificatus nostri, sicut tuæ Majestati notum est, nihil antiquius nobis fuerit, quam lenire vestras iras, per quas viam infensissimo hosti aperiri ad Christianitatis exitium videbamus; atque ob eam causam literas, Nuntios, Legatosque nostros sæpius ad vos miserimus, nosque etiam ipsi Niciam navigaverimus, licet hactenus a Deo [nostris forsan peccatis obicem inter nos, & illius gratiam ponentibus] non meruerimus obtinere, ut nostræ preces, & hortationes ad pacem a vobis exaudirentur: tamen quoad nobis suppetet vita, numquam a nostro munere, cœptaque cura cessandum nobis putavimus &c.* (Et infra) *Nos considerantes, quod stante hoc inter Te, & dictum Regem Christianissimum bello, nulla eidem Turcæ poterit ratione obsisti, postea autem omnis providentia sera futura est; statuimus propterea, Dei adjutorio, ut nihil intentatum relinquamus, experiri iterum per nos ipsos id, quod hactenus per literas, Nuntios, & Legatos nostros assequi non potuimus, nullaque ætatis nostræ, vel temporis, aut alterius ratione habita, prodire ipsi ex nostra Sede, versusque vos iter facere, colloquii vobiscum habendi causa; sperantes, si non nostra, at ejus, cujus vices gerimus, reverentia, vos nostrum congressum, pro salute præsertim publica, non esse recusaturos, sed aliquem ad locum nobis propiorem venturos, in quo, cum utriusque vestrum commodo, & securitate congredi vobiscum, eaque in hoc, utinam non extremo, Christianitatis periculo explicare vobis possimus, quæ Deus nobis Omnipotens inspiraverit ad publicam omnium fidelium, vestramque etiam privatam utilitatem.*

Paulus III. lib. brev. anno 8. p. 364. Ext. in act. Consistor. scriptis ab Alex. Car. Farnes. Vicecancell. MS. Car. Spada sig. 133. pag. 410.
Epistola Pauli ad Imperatorem, ut secum conveniret pro pace invitat.

Quamobrem, ita nos urgente officii nostri debito, Majestatem Tuam per Dei misericordiam rogamus, ut nobis facultatem hujus colloquii prabere, interim ab armis cessare, ac viam tabellariis, & aliis per nos ad hoc mittendis, aperiri facere, Dei, & Christianitatis causa velis: (Et infra) *Hortamur insuper Serenitatem tuam, velis pro sua pietate curare, atque perficere, ut omnes Prælati suorum Regnorum, tam Hispaniæ quam Neapolis, & Siciliæ, aliorumque suorum Dominiorum ad Concilium quantocitius proficiscantur, sicut ex officii sui debito, ac nostra etiam jussione facere tenentur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XII. Novemb. MDXLII. Pontificatus nostri anno IX.* XXXII.

Simillimis sententiis Franciscum Gallorum Regem permovere nisus est, ut instauratis Induciis ad mutuum congressum cum Pontifice, ac Cæsare descenderet, ut pace instaurata hæreses comprimi in Concilio Œcumenico possent, atque contra irrupturos in Italiam, Hungariamque Turcas socialia arma expediri. XXXIII.

Regi Christianissimo.

Charissime, &c. Etsi vereri possumus, ne hoc nostrum officium suadendæ inter te & Serenissimum Cæsarem pacis, toties jam a nobis frustra tentatum, quodque his literis nunc repetere instituimus, nimis crebrum, aut immodicum Tuæ Majestati videatur, propterea quod jam inde ab initio Pontificatus nostri continuata, & nunquam intermissa cura literis, Nuntiis, & Legatis nostris, & ante, & nuperrime ob eam missis, demumque nos ipsi Niciam profecti nihil aliud egimus; tamen si eadem tua Majestas pro sua sapientia animum ad nostrum officium, necessitatemque Christianitatis, & pericula illi impendentia retulerit; speramus eam, & boni consulturum esse hanc nostram toties repetitam instantiam: & æquo animo has nostras literas perlecturam, quod ut facere velis, studiose ab ea petimus, si enim unquam antea, Fili charissime, pax inter vos expetenda, omnibusque modis procuranda fuit, hoc certe tempore magis est, cum hostes Turcæ illi quidem antea potentissimi, nunc etiam opinione maritimarum virium aucti, & his, quæ proxime apud Pestum in Hungaria sunt gesta elati, maximos terra, marique exercitus in dies apparare dicuntur, sicut nobis certissime significatum est, nec vero possumus dubitare, quin his copiis afflictam dissensionibus, & at-

Paulus III. lib. brev. an. 8. p. 363. Ext. etiam in actis Consistor. ms. Car. Spad. sig. n. 133. p. 422.

& attritam viribus Christianitatem, ipsamque præcipue Italiam vere proximo invadant, nec sperare si invaserint, eis posse alia ratione obsisti, quam si Dei clementia per hujus, quam suademus, pacis beneficium nos a potentissimo hoste tueri voluerit: quamobrem cum nos hanc curam die, noctuque volventes, ut si qua possimus, his malis occurramus, nullum aliud remedium post Divinam opem, nisi in concilio universali, vestraque concordia reperiremus, cum ipsum Concilium jampridem [ut tua Maiestas novit] indictum nuperrime Tridenti convocaverimus, loco cum omnibus idoneo, tum ad tranquillandam Germaniam [cujus rei tenemur summo desiderio, & debemus] maxime apto illuc etiam tribus Legatis nostris S. R. E. Cardinalibus jam destinatis, restat nobis alterum, ut pacis inter vos curam repetamus eo nunc acrius, quo magis, & propius urget periculum, ut sicut facere debemus, nunquam ab officio nostro desistamus. Considerantes igitur omnem postea operam feram nobis, & incassum futuram, si ad vestram discordiam extremum bellum, & potentissimi hostis impetus accesserit, statuimus, Deo coadiuvante, priusquam omnia corruant, experiri iterum per nos ipsos id, quod per nostros Nuntios obtinere non potuimus, nulla temporis, nec nostræ ætatis, aut alterius respectus ratione habita, prodire ipsi ex nostra Sede, iterque versus vos arripere colloquii vobiscum habendi causa, sperantes, vos si non nostra, at illius, cujus vices gerimus, reverentia, nostrum congressum, præsertim pro salute publica, non esse recusaturos, sed aliquem ad locum nobis propiorem venturos, in quo cum utriusque vestrum commodo, & securitate vobiscum congredi, eaque in hoc, utinam non extremo, Christianitatis periculo, vobis narrare possimus, quæ Deus Omnipotens nobis inspiraverit ad publicam omnium Fidelium, vestramque etiam privatam utilitatem. Quamobrem, ita nos urgente nostri officii debito, tuam Serenitatem, id quod, & pariter cum Cæsarea Maiestate facimus, per Dei misericordiam rogamus, ut nobis facultatem huius colloquii præbere, interimque ab armis cessare, ac viam tabellariis, & aliis, quos mittere pro hoc possimus, aperire, Dei, & Christianitatis causa velis, decrevimus enim postcaquam qualicumque Dei judicio, nec tali tempore, talibusque periculis in hoc loco reperimus, nullas prætermittere partes, vel Parentis, vel Judicis, quæ ad nos, nostrumque officium pertineant: sperare tamen volumus, quod vos pro vestra singulari prudentia, & bonitate, tum his periculis animadversis, tum quod nos nullo alio respectu movemur, nisi salutis publicæ, quæ etiam ad vestram privatam redundat, cum tanquam potentissimi Principes plusquam cæteri amittere in communi ruina possitis, & plus Deo debeatis, quam cæteri: propterea memores vestræ dignitatis, atque officii, alicubi convenire nobiscum, & nostris fidelissimis monitis aures præbere non recusabitis, cum jam dudum perspicere potueritis, quod ad æqualitatem nostri in vos amoris pertinet, nos omni affectu vacuos esse, atque hunc laborem nostræ certe ætati non levem nulla alia, nisi nostri officii, divinique obsequii, & publicæ salutis causa suscipere, hortamur insuper Serenitatem tuam, velit, pro sua pietate curare, atque perficere, ut omnes Prælati sui Regni ad concilium, quantocitius proficiscantur, sicut ex officii sui debito, ac nostra etiam jussione facere tenentur, Datum Romæ XII. Novembris MDXLII. anno IX.

De his Pontificiis pro concilianda pace studiis, Regibusque ad colloquium amantissime vocatis, meminit Massarellus, qui etiam ita subdit. *Imperator autem Pontifici respondens Sanctitatis Suæ studium in exquirenda pace probavit, quæ cur hactenus sequuta non fuisset Regi Gallorum eam esse ascribendam, neque colloquium tunc commode haberi posse videbatur, cum Regna Sua Castellæ invisere iam proposuerit, longe id a sua in Italiam profectione remota, missis ad Sanctitatem Suam literis sub data, Valentiæ* XXVI. *Decembris MDXLII.* XXXIV.

Nec minus Gallorum Rex malorum omnium causam, & invidiam in Cæsarem conferebat, nec placari potuere, cum nondum eorum furor ducentorum millium, & amplius, ut diximus, Christianorum sanguine satiatus esset. At ab his funeribus ad alia, orationem traducamus. XXXV. *Paul. Jovius l. 42.*

Narrat Paulus Jovius recuperandæ tum Budæ a Ferdinando præclaram spem affulsisse, cum Turcarum copiæ imminuræ essent, atque Hungari pari consensione ad excutiendum barbaricæ servitutis jugum conspirarent, Germani autem (decreto bello) triginta millia peditum, equitumque septem millia, a Regulis, & liberis Civitatibus submissa conflassent, ac Præter Austriacos, & Bohemos, Hungarosque, Styriæ præfectus decem millia equitum coegisset, Pontifex etiam tria millia lectissimorum peditum Italorum, Duce Alexandro Vitellio, qui militarem famam collegerat, auxiliaria misisset, sed ingens ille bellicus apparatus facile dissolutus est, cum Ferdinandus prudentiæ nomen in una securitate collocans, dis- XXXVI. *Paul. Jov. lib. 40 Ijthuanff.* *Surius in comment. Francisc. Belcar. l. 23. n. 10. & seq.*

crimini bellico se obiicere desugeret, bellumque per Legatos administraret, quare tam procul a fructu optatæ victoriæ, quam e periculo absuit; gessit vero supremum militare imperium in exercitu Joachimus Marchio Brandeburgensis parum rei bellicæ peritus, ac tam leutis itineribus in hostem castra promota sunt, ut hostis Budam strenue communierit, castris vero ad eam defixis in aliquot tumultuariis præliis Turcæ nostris superiores evasere, donec Vitellius Dux Italus, & Perennis Hungarus erumpentes Turcas astu, & virtute fregerunt, diverberatis dein mœnibus tormentis bellicis, dato hiatu muri prostrati sunt, tentataque impressio hostilis in Urbem. Verum Segemenes Turcarum Præfectus infra murum latam, & præaltam fossam duxerat declivi utrinque margine, structisque munitionibus retro Janizzeros collocarat, & munierat omni instrumento bellico, ut cum Itali per ruinas in murum assiliissent, magna cum strage fuerint propulsati, septingentis desideratis, Germanique, & Hungari Italicæ virtutis otiosi inspectores, periculum adire recusarunt, demumque Joachimus Brandeburgensis, coacto militari consilio, recipiendæ ex Turca Hungariæ spe abjecta exercitum cum ignominia reduxit: abnuit enim in discrimen venire, ut Ferdinandus in otio Viennæ triumpharet, qui si vicisset, ab eo victore Protestantes (qui in exercitu erant) sibi timuissent: his addit Surius, miratos, plerosque fractam adeo fuisse militarem Germanorum virtutem, ut comparatus potentissimus ille exercitus nulla lege recesserit ex hostico, adeo ut Turcæ Germanorum ignaviam effuse riderent, tum subdit. *Nunquam autem tot clades, totque probra ex illis spurcissimis mancipiis Germania accepisses, si non Religionis dissensio animorum quoque concordium, & mutuam benevolentiam abrupisset.*

Expeditionis Hungaricæ contra Turcas malus exitus.

Sur. in comm.

XXXVII. Hungaricæ porro expeditionis occasione Saxoniæ Elector, & Lantgravius Hassiæ cum fœderis Smalcaldici sociis Henricum Brunsvicensem Principem Catholicæ fidei acerrimum vindicem appetiere bello [1] eumque ditionis finibus depulere, contempto Cæsareo decretn, ne Religionis causa bellum cuipiam moveretur. Ferdinandus vero Rex Romanorum inanibus tantum verbis eos a flagitio deterrere conatus est, contemptusque non expedivit arma, ne exorto civili bello expeditio Hungarica disturbaretur; sed nullum ex ea fructum retulit, & Catholicum Principem fœderatum ejus, operam implorantem deseruit, accepit vero ex Henrici calamitate summum dolorem Pontifex, atque Internuntios suos apud Cæsarem, & Ferdinandum operam navare jussit, ut eum Principatui restituendum curarent, eidemque paternæ benevolentiæ pro tuenda, asserendaque ejus dignitate plurima signa explicuit.

Lutherani Principes contra Principes Catholicos bellum moventi.

Dilecto filio Nobili Viro Henrico Duci Brunsvicensi, & Luneburgensi.

XXXVIII. *Dilecte fili salutem, &c. Recepimus literas tuæ nobilitatis Landtsuet quarta præsentis Mensis datas, & dilectum filium Paulum Scubingerum a te missum audivimus, nec potuimus ob paternum amorem, quo personam tuam prosequimur, tot tuis calamitatibus, & damnis publicis non dolere, quibus quidem omni sane respectu, præcipue vero pro conservatione veræ Religionis, & Catholicæ fidei, quantum nobis per Deum liceat occurrere, ac providere cupientes, scripsimus constanter Nuntiis nostris apud Serenissimos Cæsarem, & Regem Romanorum, ut nobilitatem tuam eorum Majestatibus ex parte nostra, omni cum efficacia, commendarent, significavimusque præterea eidem Nuntio nostro apud Regem Romanorum, ne ad proximum Conventum Landtsvet una cum dictarum Majestatum Oratoribus ire prætermitteret, eum tamen admonentes, ut si ob motus rerum Hungariæ, contra Turcas ipsis Cæsari, & Regi dictum Conventum differre videretur, vel ad ipsum Conventum suos Oratores mittere nollent, nos prius certiores faceret, ut rationes, & causas, quibus moverentur, considerare possemus, ne dicti belli expeditioni sine tua utilitate nocumentum aliquod inferretur, id vero te fili pro certo habere volumus, nos semper eam rerum tuarum curam habituros esse, quam tua inclyta pietas & erga hanc Sanctam Sedem merita exposcunt, sicut diffusius cum eodem Paulo loquuti sumus, ad quem nos super hoc referimus, & cui fidem habere poteris indubiam. Dat. in Civitate nostra Reatis die XXIX. Septembris MDXLII. Anno VIII.*

Paul. III. lib. brev. an. 8. pag. 442.

Exer-

NOTÆ [1] EXpeditionis ab Electore Saxoniæ & Hassiæ Lantgravio in Henricum Brunsvicensem susceptæ alia profecto fuit quam religionis causa. Cum Brunsvicensis movisset in Goslarienses quos Imperator proscripserat (quamquam proscriptionem dein principibus imperii intercedentibus suspendisse ait Chytræus) suppetias illis laturi accurrerunt Lantgravius & Saxo qui augusto mense arce munitissima Wolfembeutel expugnata Brunsvicenses redegerunt in ordinem. MANSI

XXXIX. *Lutherani Episcoporum Catholicorum ditiones invadunt.* Exercuere etiam tyrannidem Lutherani in quos potuere Episcopos, nam licet in Ratisbonensi Conventu, in quo de concordia egerant, polliciti essent Cæsari Catholicis arma non illaturos, Hildesheimensis Episcopi ditionem invasere, atque inductis Concionatoribus Hæreticis Hildesheimii Ecclesias clausere, monasteria, eorumque vectigalia invasere, de quorum grassationibus factus certior Pontifex Episcopum Hildesheimensem ad Christianam in adversis constantiam his literis excitavit.

Venerabili fratri Valentino Episcopo Hildesheimensi.

Paul. III. lib. brev. anno 8. p.466. *Venerabilis frater salutem, &c. Idem doloris aculeus, qui te specialem, nos quoque generalem tuæ Ecclesiæ Pastores vulneravit audientes, quod Catholicis, qui bona ejusdem tuæ Ecclesiæ occupaverant, expulsis, Hæretici successerunt, multo, quidem illis graviores, cum illi terrena tantum bona tibi ademissent, hi etiam animas, Deo tam dilectas, & Cœlo destinatas auferre tibi nitantur, sic enim nobis relatum est.* (& infra) *Te autem frater venerabilis, quid exhortemur? quid moneamus? qui nunquam exhortationem nostram, aut cujusquam expectasti? faciemus tamen, quod dicitur, ut stimulos tuæ pietati sponte currenti addamus, &c.* (& paucis interjectis) *ad concilii universalis Tridentini* [*jam indicti*] *determinationem cuncta rejicias, in Deo Patre misericordiarum, & totius consolationis spem certam reponas, quod tibi præsertim tuum officium exequenti porriget eu alto dexteram, & cum non det in æternum fluctuationem justo, tandem* [*quod brevi fore speramus,*] *imperabit mari, & fluctus compescet: nos quidem quantum hinc efficere poterimus, nulla in parte, aut officii, aut laboris, aut studii nostri tibi deerimus, jamque ad Cæsaream Majestatem scripsimus, ut sua Imperiali authoritate, opportunisque literis, & mandatis tibi, & tuæ Ecclesiæ adesse velit, quod illam pro sua pietate & causæ honestate studiose facturam esse confidimus. Datum Romæ V. Decembris MDXLII. anno* IX.

XL. Pari etiam furore Lutherani usi sunt adversus Merseburgensem Episcopum, quem ferro, flammaque persequuturos interminati sunt, nisi Sacerdotibus conjugia, laicisque Calicis communionem permitteret, erant enim ii duo præcipui harpagones hæreseos, quibus animæ in præcipitia impietatis trahebantur, de quibus factus certior Pontifex respondit, ut cum Tridenti Concilium esset indictum, nil contrarium Majorum institutis in his statueret, intrepidoque animo minas Hæreticorum refringeret.

Sigismundo Episcopo Merseburgensi.

Venerabilis frater. Licet, sicut nobis significare curasti, valde urgearis a tuis subditis, ut Ecclesiasticis conjugium, & Laicis communionem sub utraque specie permittere velis, minis etiam per eos, qui ad hoc suos subditos induxerunt, additis, quod nisi permiseris, tuam Ecclesiam invadent, nos tamen de fraternitate tua tanquam de nobilissimo, & probo Episcopo illam spem, ac fiduciam gerimus, quod talia, sicut hactenus non permisisti, nec permittere potuisti contra receptum universalis, & Catholicæ Ecclesiæ ritum, nunc multo minus permittes, cum universale Concilium ob hanc præcipue Religionis causam Tridenti jam indictum est: nam quod ad minas attinet, vel eas non credimus processuras, cum sicut tua fraternitas novit, in novissimo Ratisbonensi Conventu Cæsareæ Majestati promiserint, non nocere Catholicis; vel si quid contra te auderent, pro certo habemus nihilo minori te constantia, & fortitudine futurum esse, quam multi alii Germaniæ Episcopi fuerint, qui quamvis vexati, & gravissimas passi jacturas, omnia tamen Divino honori, ac suo officio posthabuerunt, non timentes eos, qui postquam corpus occiderint, non habent amplius quid faciant: quamobrem fraternitatem tuam non quidem, quod nedum executione alienissimum esse debet, tamen ex officio nostro, & paterna benevolentia te hortamur, & monemus in virtute etiam sanctæ obedientiæ, & sub vinculo juramenti per te præstiti, tibi præcipientes, ut memor generis, munerisque tui, immo Dei Omnipotentis solita constantia, ac robore animi utaris, ac improborum vocibus ita resistas, ut omnia sicut facere debet, integra eidem universali Concilio, ad cujus determinationem, eosdem tuos subditos remittere poteris, reserventur, ad quod sane Concilium quanto citius tua fraternitas accedet, quemadmodum ex suo officio, & nostra etiam vocatione facere tenetur, tanto celerius, ac salubrius huic periculo suorum subditorum occurret. Datum Romæ apud S. Petrum die v. Decembris MDXLII. anno IX. *Paul. III. lib. brev. anno 8. p. 569.*

XLI. Grassabantur etiam in Livonia atrociter Lutherani, opprimebantque Catholicos, quorum plurimi inter gravissimas molestias incorruptæ fidei puritatem constanter servavere: præbuit vero Hæreticis insolescendi occasionem Osiliensis Episcopus, qui munere suo improbe perfunctus, tumultus graves in ea Provincia concitarat, ad quos sedandos, comprimendosque Lutheranos Pontifex Cruciferorum Livoniensium Principem suis literis sollicitavit.

Servit nunc infeliciter Livonia Lutheranæ hæresi, extinctaque equitum Cruciferorum pietate, simul libertas illius Provinciæ extincta est, divulsaque ab Imperio, intempestivaque in Lutheranos mansuetudine Cæsar eos ad impietatem, magis, ac proterviam exasperavit, quæ res maxime patuit ex Ratisbonensi colloquio; nam cum concordiæ studio in suscepta impietate tolerati fuissent, armis tamen, dolisque oppressere Catholicos, atque ex disceptatiunculis cum iis habitis, ut errorum discussa caligine veritatis orthodoxæ radios exciperent, occasionem fingendarum calumniarum sumpsere, quasi Catholici eorum argumentis prostrati in eandem cum ipsis sententiam consensissent, victasque manus impietati Lutheranæ porrigerent, ad hanc vero Lutheranorum impudentiam obterendam Joannes Eckius calamum strinxit, futilesque Buceri calumnias elisit doctissimis scriptis, de quibus hæc refert Joannes Cochlæus.

XLII. *Cocl. ann. 1542.* *In causa Religionis bene longum edidit hoc anno librum clarissimus Theologus Dominus Joannes Eckius, quem inscripsit Apologiam pro Catholicis adversus calumnias Buceri super actis Comitiorum Ratisbonæ. In eo igitur libro primum ostendit longe, plures, & majores articulos controversos non esse conciliatos, aut concordatos per colloquium illud, quam sunt ii, quos conciliatos dicit Bucerus. Deinde per multas, & varias annotationes declarat quidquid in libro, qui colloquutoribus propositus fuerat, reprehensione dignum sit in quolibet libri capitulo. Sunt autem libri capitula XXIII. postea reprobat multos errores Lutheranorum, qui habentur in IX. scriptis eorum, quæ per literas A. B. C. signata erant, item ad longum per* XXI. *puncta revellit cavillos, & calumnias Buceri, quas edidit contra responsum Catholicorum Principum, & Statuum de libro colloquii Cæsari datum. Item defendit etiam Cardinalis Contareni Legati responsa, & declarationes, quas Bucerus calumniose sugillavit. Reprehendit vero responsum, quod a Protestantibus Cæsari de articulis conciliatis, & non conciliatis datum fuit. Si maledicentia* [inquit] *Bucerum imitari vellem, non deesset, quo annotationem justiori, & meliori causa huic responso affigerem. At quia maledici Regnum Dei non possidebunt, nolo Nobilissimos Principes, & Status Protestantium offendere, suspiciens in eis donum a Deo datum, quod omnis potestas a Deo est. Et quia ex se Principes ista non habent, sed spiraculum non vitæ, sed mortis suggerit, quæ cum fide orthodoxa non conveniunt. Nam desertores Ecclesiæ, Apostatæ, grex Epicuri, prædicatores Hæretici, & Schismatici excellentissimos Principes istos, & Status, Deo permittente, lethali poculo alio trahunt, non deesset amplissimus campus versandi, quod tam anxie petunt sustolli Recessum Augustanum, ac si Augustus noster Carolus a Deo coronatus, cum tot Catholicis Principibus [qui Suæ Majestati fidem dederunt de conservando Recessu isto] sint muliercularum more instabiles, & inconstantes, cum Sede Apostolica, cum Imperiali, & Regia Majestate perseverare. O quam dicebat egregie Dux Georgius Saxo beatæ memoriæ Princeps! Nescire Neochristianos hodie quidnam futuro anno credituri sint. Hæc, & id genus multa in Bucerum.* Eodem quoque anno scripsit in eundem Bucerum D. Albertus Pighius Campensis itidem Apologiam.

Eckius contra mendaces Lutheranos scripsit.

XLIII. Sublatum omnino volebant Lutherani decretum Augustanum dictum *Interim*, cum stare Concilii Œcumenici decretoriæ sententiæ detrectarent, nec in eo ferendo Carolus V. dissensiones sopiverat, sed magis accenderat, cum eo temporum intervallo auctus impiorum numerus fuerit, confirmataque potentia, ut numero, viribusque auctiores debellare non potuerit, quos tunc piorum Imperatorum exemplo facile debellare, delereque potuisset, quid vero a Paulo indicto Concilio celebrando actum sit percurramus. Interim Pontifex appetente indicta Concilii die, ne aliqua in re Christianæ Reipublicæ deesset, duos Nuntios, videlicet Joannem Thomam Cavensem, & Joannem Matthæum Veronensem Episcopos Tridentum direxit, ut quæ ad Concilii celebrationem necessaria erant, disponerent: ac die XV. Octobris deputavit tres a latere Legatos, qui Sacro Concilio præsiderent, Petrum Paulum Tit. S. Balbinæ Parisium, Joannem Tit. S. Vitalis Moronum Presbyteros, & Reginaldum SS. Nerei & Achillei Diaconum Polum S. R. E. Cardinales. His consentiunt Acta Consistorialia, quæ addunt, Paulum ad avertenda Schismatis pericula, si vitam clauderet, quo tempore solemnes Episcoporum Conventus agerentur, decrevisse, ut Romæ tantum Successor eligeretur.

Angelus Massarellus in Act. Concil. Trid. MS. Vat. Arch. sig. 3188. pag. 36.

Porro ut narrat Angelus Massarellus *Legati, Præsidentes die* XXI. *Novembris ingressi sunt Tridentum solemni more Legatorum de latere. Hos secuti sunt* (inquit Paulus Jovius) *aliquot præclari nominis Episcopi, nam Pontifex ad repræsentandam ejus Ordinis dignitatem excellenti ingenio doctrinaque supra centum descripserat, qui de veritate rerum divina-*

Lib. 4.

narum, saluteque labantis Reipublicæ in consessu Gentium omnium disputarent. Venientes Christophorus Madrutius Tridentinus Episcopus pari splendore, humanitateque vir liberaliter excepit. Is erat Presbyter Cardinalis S. Cæsarei in Palatio, ad quem extant xxv. Octobris Pontificia mandata.

Angelus Massarell. in Diar. Conc. Trid.

XLIV. Interea non prætermisit Pontifex Germaniæ Populos urgere, ut Oratores mandatis idoneis fultos Tridentum mitterent, quo argumento extant ad Helvetios datæ subjectæ literæ.

Dilectis filiis, Sculteto, Consulibus, Consilio, & Communi Lucernensi, Ecclesiasticæ libertatis defensoribus.

Paul. III. lib. brev. an. 8. pag. 534.

Summus vobis filii dilectissimi non solum exemplo prædecessorum Nostrorum, verum etiam propria inclinatione, & voluntate nostra, ad quam etiam dilectus filius noster Cardinalis Verulanus vestri amantissimus nos quotidie accendit, paterne, ac benevole affecti, tantum spei pro defensione Christianitatis, & hujus Sanctæ Sedis in vestra fortitudine, & devotione collocantes, quantum ei, ex vestra præteriti temporis consuetudine, & ex præsenti erga Deum, & nos fidelitate, nos collocare posse videmus, sicut & vos vicissim in nobis, & hac Sancta Sede speciali Matre Vestra, fiducialiter, & merito potestis collocare. (Et infra) *Nos enim si quis casus advenerit pro defensione supradicta semper vestram Nationem tanquam hujus Sanctæ Sedis filiam peculiarem plurimi faciemus; cum præsertim nunc in nostra Bononiensi custodia vestrorum militum fides, ac virtus nobis plurimum satisfaciat. Quod reliquum est, speramus in Deo Domino brevi fore, ut Concilio Universali, quod Tridenti tanquam loco propinquiore, & opportuno ad tranquillandam præcipue Germaniam indiximus, sicut nostis ut cuncta Germania, nisi sibi ipsa defuerit, vestraque præcipue Natio, quod maxime optamus, ab intestinis discordiis liberetur: vos proinde hortantes id, quod etiam sine ulla adhortatione vos facturos confidimus, ut quemadmodum pios, & Catholicos viros decet, pro Divino honore, successuroque exinde vobis, & omnibus commodo &c. velitis quantum in vobis fuerit ad prosecutionem, promotionemque dicti Universalis Concilii intendere, &c. Dat. Romæ* xxi. *Decembris MDXLII. Anno* ix.

Helvetios ad Concilium invitat Paulus.

Simile *Friburgensibus.*
Uraniensibus.
Solodurensibus.

Pellicere quoque amantissimis literis ad concilium Tridentinum, ejusque opera ad veterem cum Romana Ecclesia conjunctionem redintegrandam enisus est Pontifex Helvetios Zuingliana hæresi inquinatos, ad quos excipiendos se paratissimum significavit.

Helvetiis Universalibus Bernensibus, Basileæ, & Scaffusæ, Ecclesiasticæ libertatis defensoribus.

Paul. III. lib. brev. anno 8. p. 565.

Cum Concilium Dei munere jam indictum Tridenti in loco vobis propinquo, & commodo habeatis, tempus advenisse videtis, in quo una opera, Deo, & Hominibus reconciliari, atque in veterem Vestræ Confessionis unitatem, qua vigente vestra crevit authoritas & deficiente nonnihil defecit, restitui, & redintegrari, authore Domino, valeatis: quamobrem Nos, & si omnium Christi fidelium salutem, pacem, & concordiam universaliter cupimus, vestram tamen tanquam peculiarium hujus Sanctæ Sedis filiorum, specialius exoptamus, &c. Datum Rom. xxiii. *Decembris MDXLII. anno* ix.

Etiam Helvetios Hæreticos Paulus ad Concilium invitavit.

Hæsere in pertinacia Hæretici, qui Ministros Sathanæ pro Apostolis colebant, eorumque impie placita tanquam Evangelica oracula excipiebant, nec Tridentum adiere, immo etiam Germaniæ Præsules insignem negligentiæ, atque inertiæ notam contraxere, de quibus enim est Robertus Vanchop insignis Theologus in literis ad Cardinalem Sanctæ Crucis. XLV.

Multos ex iis a celebrando concilio abhorruisse, atque etiam alios, ne ad illud se conferrent, deterruisse, omnibus, inquit, viis conantur celebrationem concilii impedire, & variis argumentis laborant inducere Prælatos, & Principes Catholicos ad non comparendum in contemptum Sanctissimi D. N. & Ecclesiæ, nunc timore difficultatum, hyemis, & bellorum, nunc detractionibus, & mendaciis, dicentes Pontificem dare solum verba, & quod indixerit concilium in incapaci loco, & incongruo tempore, scilicet perturbationum, & commotionum omnium fere Principum Christianorum, & Provinciarum, sciens concilium hujusmodi non posse sortiri suum effectum: & publice jactitant cum Sanctissimi Domini nostri offensione, unum, vel alterum Prælatum accessisse Vicentiam, nunc vero affirmant, nec unum compariturum; (& paulo post) *& vere [quod dolenter profero] invenio plurimos etiam Ecclesiasticos, plus inhærere eorum mendaciis, & credere, quam literis Apostolicis.* (Et infra) *Multa impedimenta adduxit Augustensis, primo, ratione Dietæ Norimbergensis; secundo, quod esset illic futurus Commissarius Cæsareæ Majestatis; tertio, allegavit periculum invasionis, & devastationis suorum subditorum, & possessionum Ecclesiasticarum per Lutheranos,*

Ext. in ms. Arch. Vat. sign. n. 3230. p. 3.

Ad Card. S. Crucis.

sicut

ficut nuper contigit Duci de Brunfvic imminere per ipfius, & aliorum Prælatorum elongationem, & abfentiam, &c. Saltzburgæ 1. Octob. MDXLII.

Robertus Vanchop
Theologus indignus.

XLVI. Agebat in Germania Internuntium Apostolicum Robertus Verauchop, poftea Archiepifcopus Armachanus, fœlicemque Catholicis confirmandis, & confutandis Hæreticis operam dabat, multamque animarum Cœlo inferendarum Meffem colligebat. Idem vero Libellum fupplicem ad Legatos decretos pro felici progreffu Concilii fcripfit, in quo monuit non abblandiendum Hæreticis, maxime pertinacibus, inque flagitio obfirmatis, in caufa fidei non ducendum tempus, fed fidei regulam ad unum jota, five apiculum defendendam, ut Magnus Bafilius, cuidam Valenti Comiti refpondit, non abfiftendum Epifcopis, & Principibus Germaniæ non comparentibus, fed perftandum: Si Cæfar, & alii Principes non comparuerint, iterum admonendos, rogandofque.

Aliorum etiam Regnorum Præfules longiores moras in profectione ad Concilium Tridentinum fufcipienda extraxere, qua de re extant ad Regem Lufitaniæ literæ XXIX. Decembris, ut Lufitanos Præfules Tridentum proficifci juberet, quo Legati Cardinales jam fe contulerant.

Ad perducenda felicius Confilia verfandamque rerum graviffimarum molem, exciverat jam ante Paulus Cardinales in Urbem ex reliqua Italia, nec non e Gallia, & Germania: At Cardinales Galli, & Hifpani in capeffendis Imperiis Pontificiis, ornandaque ad Pontificem profectione fegniores extitere, quos perftrinxit Paulus fubjectis literis, quæ Lotharingo Cardinali infcriptæ funt

Cardinali Lotharingiæ.

XLVII. *Paul. III. lib. brev. an. 8. pag. 366.*

Cardinales ad Concilium invitat Paulus.

Dilecte fili nofter falutem. Superiore anno confiderantes, quod S. R. E. Cardinales ad id ereantur, ut Romano Pontifici in participatione curarum præfentes affiftant, eaque effe tempora, ut fi quando antea illorum opera, & confilium cuiquam noftrorum prædeceſſorum opportuna fuiffent, nobis maxime neceffaria tunc effent, cum Univerfalis Concilii inftaret celebratio, ac de fumma rerum totius Chriftianitatis, maximoque illius periculo ageretur. Vocavimus ad fuum officium circumfpectionem tuam, a quo tandiu abfuerat, eique injunximus, & in virtute fanctæ obedientiæ præcepimus, ut fine alia excufatione, vel dilatione quamprimum commode poffet, iter ad nos arriperet, ita ut in quarta feria Cinerum tunc fequutura, & nunc elapfa, apud nos effet, quo ejus opera in tanta rerum, ac temporum difficultate uti poffemus. Licet autem complures Cardinales, quos tunc vocavimus, ad nos poftea venerint, atque eædem caufæ, quæ nos ad id moverant non folum ex tempore non ceffaverint, verum [ficut circumfpectio tua non ignorat] etiam auctæ fuerint, hodieque fint, crefcente in dies hærefi, progrediente contra nos Turca, Chriftianifque Principibus in mutuam perniciem fe atterentibus, tamen eo ufque toleravimus remanfionem iftbic circumfpectionis tuæ, donec ipfum Univerfale Concilium ad kalendas Novembris proximo futuras Tridenti indiximus, poft quam indictionem lapfis jam tribus menfibus, reque ad omnium notitiam deducta, non putavimus fore, ut circumfpectio tua diutius ad nos venire differret, cum præfertim probe fcires, & eu Nuntio iftbic noftro intellexiffet, nos poft indictum Concilium neminem Cardinalium a veniendo excufaturos effe, itaque mirati non parum fumus, te audita ipfius Concilii indictione, noftræ vocationis, & tui fimul officii fuiffe oblitum, nec nos aliquid de tuo ad nos acceffu audire. Quamobrem eidem circumfpectioni tuæ per præfentes denuo injungimus, & in virtute fanctæ obedientiæ præcipimus, ut omni prorfus dilatione, vel excufatione remota, nullaque alia juffione a nobis expectata, quamprimum iter ad nos arripias, ita ut ad nos in proximo fefto Nativitatis Domini Noftri Jefu Chrifti omnino fis, qui, & ipfe tuo officio non defis ulterius, nofque tua opera, confilio, prudentia, & authoritate, ficut cupimus, in tantis rebus uti poffimus. Dat. Romæ XVI. Octob. MDXLII. anno IX.

Simile *Cardinali Borbonio*
Card. Turnonio *Card. Aurelianenfi*
Card. Le Veneur *Card. de Caftilliono*
Card. de Giury *Card. Scotiæ*
Card. Parifienfi *Card. de Gaddis* Glof.
Card. Le Noncourt *Card. Ferrariæ*
Simile *Cardinalibus Toletan.*
Hifpalen.
Gebennen.
Cibo.
Da Auria.
Grimaldo.
Moguntino.

Horum confiliis meditabatur, difficultatum occurrentium moleftias lenire, ac falubriora expedire Confilia, difciplinæ

Pontifex de reformatione agit.

etiam instaurandæ sedulam operam navabat, ut ex actis consistorialibus constat. [1]

Alex. Farn. in actis Consistor. MS. Car. Spad. sig. n.133. p. 415.

XIV. Julii MDXLII. apud S. Marcum fuit Consistorium. Factum est verbum de reformatione, dataque omnimoda facultas Reverendissimo Domino S. Clementis, ac Rodulpho, ut examinent, & exequutioni mandent reformationem alias scriptam, ac promulgatam, nonnullis interiectis. Addunt eadem acta. XI. Octobris apud SS. Apostolos fuit Consistorium. Fuit factum verbum de reformatione curiæ, de hæresibus.

XLVIII. Ingravescebat admodum earum furor, e Germania enim progressa hæresis Lutherana in vicina Regna. In Polonia hoc magnos tumultus concitavit, cumque ex Regum, & Populorum obsequio Romano Pontifici præstito, & Sacrosanctæ authoritatis veneratione Religio orthodoxa inconcussa consistat, nonnulli Proceres impii Polonos ab obsequio, & authoritate Pontificis divellere pertentarunt, atque decreta nonnulla nefaria captata absentis Regis occasione ediderunt, ad quæ abroganda Paulus Regem his literis commonefecit.

Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. brev. an.8. p. 298. & p. 329.

In Poloniam hæresis ingreditur.

Charissime. Cum esset ad nos allatus nuntius, qui diceret, auditum fuisse en quibusdam tuorum, qui non parvam in tuo Regno authoritatem haberent, decreta quædam adversus nostram, & hujus Sanctæ Sedis dignitatem, jurisdictionemque a Proceribus, & Sæcularibus Regni tui [te tamen absente] fuisse facta, etsi neque credere poteramus, in tam Catholico Regno, Christianissimaque Natione quidquam ejusmodi cœptum, attentatumque fuisse neque de re ipsa aliquid clari certique habebamus: tamen cum optime nosceremus Majestatis Tuæ virtutem, pietatem, sapientiam, duximus ad eum esse scribendum; nostræque mentis cogitata apud Optimum, & Prudentissimum Regem expromenda: Nos enim, fili in Christo charissime, cum reliquas tuas virtutes præstantes, atque egregias semper amavimus, tamen illam moderationem animi tui, qua semper Christianis legibus subjectus, unum Deum in Cœlo æternum, & Omnipotentem, & unum in terris ejus ipsius Dei, Christique Vicarium tibi agnoscendum, honorandumque proposuisti, summis laudibus dignam esse existimavimus, tantoque in honore semper habuimus, ut tuæ Majestatis nomen nobis inter cætera præcipue amandum, extollendumque videretur, & hoc etiam studiosius, quod vidimus Dei Omnipotentis de te judicia cum nostris judiciis convenire. Etenim quis tibi faustos perpetuo, fælicesque successus, quis multas, præclarasque victorias, quis longævam vitam, Regnumque stabile inconcussumque concessit, nisi idem Deus, cui in hac re maxime inservivisti, quod unum Ovile, & unum Pastorem, quantum in te fuit semper agnovisti. Nec vero quidquam omnino gratius esse Deo Omnipotenti potest, quam unitatis inter ipsius cultores, charitatisque mutuæ conservatio, quæ si his temporibus aliquoties rupta, & labefactata est, ab hacque Sancta Sede, quam Petrus, & Paulus Beatissimi Apostoli, & reliquorum Principes suo pretiosissimo Sanguine in Caput Catholicæ Ecclesiæ consecrarunt, discessio facta, non potest tamen ulla humana mutatio jus Divinum infringere. Est fortasse bono Regi laboriosior hoc tempore, hujus, quam dicimus, Christianæ unitatis, & Catholicæ veritatis in suis populis retentio, sed virtus tamen, & diligentia hoc facientis illustrior, quæ tanto magis abs te, fili charissime, requiritur, quanto tu, & majoribus virtutibus ornatus, & pluribus beneficiis a Deo affectus fuisti. At nos, qui nunc Dei providentia, non meritis nostris, in hoc Apostolatus fastigio constituti sumus, gravesque curas, & infinitas pene sollicitudines animi sustinemus, quod videmus omnia circumcirca collabi, & jam ruere, nec possumus tantis, totque incommodis, ut vellemus, subvenire quanta in rerum omnium desperatione essemus, nisi primum haberemus in Dei clementia, misericordiaque fiduciam, deinde in iis Regibus, qui vere membra Christi sunt, spem opis, atque auxilii non parum poneremus, qui si vellent omnes nobiscum una opi-

NOTÆ [1] REformatio illa cujus in actis Consistorialibus, hic in Annalibus productis, fit mentio, commissa fuit a Contareno, Sadoleto, Caraffa, Polo & episcopis ac Theologis nonnullis quos Paulus pontifex delegit ut reformandæ ecclesiæ rationem scriptis consignarent. Ediderunt illi scriptum insigne in quo ea quæ reformatione indigebant ad certa capita redegerunt. Ac primo quidem ea descripserunt quæ a pontifice ut supremo ecclesiæ capite desiderabantur; dein ea subjecerunt quæ illi ut Romanæ urbis episcopo in melius reformandæ diœcesi suæ competebant. Scriptum istud typis sæpius vulgatum est. In nonnullis editionibus accesserunt supplementi loco Gasparis Contareni cardinalis hoc anno vita functi epistolæ geminæ quarum alia est ad Paulum III. pontificem de potestate pontificis in usu clavium; altera vero ad eundem excutit pontificis potestatem in compositionibus. Utraque hac epistola abusus quosdam sive qui in opiniones doctorum, sive in curiam irrepserant castigat & emendat. MANSI

opitulari, detrimentis publicis facilis esset rerum labentium sustentatio, & in meliorem statum restitutio: sed si non omnes volunt [qui utinam aliquando velint] saltem quos sibi commodos, & salutares sæpius experta est Christiana Respublica, quosque magna en ipsorum piis, sanctisque actionibus gloria consequuta est, persistant, licet, & perseverent, ut aliquas tamen partes in Christiano genere habeat Deus, quas in sola unitate, Catholicaque concordia habere Divina ipsius Majestas potest. Tu ergo Rex semper piissime, semperque Christianissime, qui tot, tamque eximia de tuo præstante in Christianam Rempublicam animo documenta præbuisti, solita tua pietate, & religione, dignam tua Regali providentia curam adhibe, quemadmodum tu pro tua veteri gloria, & consuetudine per te ipsum facturum fuisse speramus, & jam fecisse confidimus, ut Regnum Tuum, & Populi in eo omnes in fidei unitate, Christianoque officio contineantur ne perpetua hujus Sanctæ Sedis jura apud eos violentur, cum præsertim nos in gratiam tuæ Majestatis multa isthic Prælatis tui Regni indulserimus etiam de jure nostro remittentes, idque etiam ad petitionem tuæ Majestatis, quam moderatione Regia, & se digna, usuram, speramus, quantum cum Deo, & honestate facere poterimus, libenter facere parati erimus. Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXIV. Junii MDXLII. anno VIII.

XLIX. Monuit etiam Pontifex Poloniæ Episcopos, ut impiorum molimina eliderent, ac Sedis Apostolicæ authoritatem, a qua ipsorum pendebat authoritas, tuerentur, discerent ex funesto Germaniæ lapsu præfocare hæresim in fomite antequam adolesceret, contempta enim Sedis Apostolicæ authoritate mox Polonicam Ecclesiam malis innumeris obrutum iri, denique ad conceptum fidei Sacramentum tuendum excitavit.

Paul. III. lib. brev. ann. 8. p. 288.

Venerabilibus fratribus universis Prælatis Regis Poloniæ.

Paulus episcopos Poloniæ admonet, ut hæresim nascentem opprimant.

Venerabiles fratres salutem. Magna nos affecisset molestia rumor isthinc nuper allatus de quibusdam per sæculares istius Regni attentatis contra jus, & dignitatem hujus Sanctæ Sedis, nisi ea, & absente Vestro Serenissimo Rege, & vobis, ut debebatis, refragantibus, minimeque consentientibus, gesta fuisse intellexissemus, speque certa teneremur, eundem Regem, cujus pietas, sapientia [inoffenso pede ad hoc ætatis, & fœlicitatis, Deo illum remunerante] provecta est, talia omnino rejecturum esse, vobis præsertim illius authoritatem sequentibus. Quamobrem, etsi illo Rege, talibusque Prælatis, nihil quod illius bonitate, vestroque officio indignum esset, timebamus tamen moti hominum fama, has ad vos dandas duximus, non minus, ut vos debita laude, quam ut hortatione non necessaria prosequeremur. Est enim hæc vestra in officio constantia, quamvis per vos debita, tamen laude, & commendatione plurimum digna, sive fidem, sive pietatem, sive prudentiam vestram consideremus, illa fuit fides jusjurandum servasse, in promissione vestra præstitum, illa pietas ab Ecclesiæ Capite, atque unitate non discedere, illa prudentia prospicere, ac prævidere qualis ruina Ecclesiæ Polonicæ per hæc initia aperiri posset, quod quale sit, vicina vos Germania edocere potest, cujus Ecclesiæ iisdem initiis paulatim concussæ sunt, ita ut multæ earum, conniventibus ad primos motus Prælatis, rem, dignitatemque suam occupantibus Laicis, amiserint, quod Deus a vobis longe dignetur avertere, sed tamen, qui Caput Ecclesiæ nunc petunt, mox si obtinuerint, nequaquam membris parsuros esse credatis, quod si id, quod de vobis firmiter sperandum est, quodque sine summa impietate prætermittere non possetis, unitatem in Ecclesia cum vestro Capite sub illius obedientia conservaveritis, solitamque reverentiam, ac recognitionem huic Sanctæ Sedi in honorem Dei Omnipotentis, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum continuaveritis, tanto jam tempore, tantoque Gentium Christianarum consensu observatam, tum vos quoque vestram dignitatem, vestraque jura tuto retinebitis, quod Deus Omnipotens vobis perpetuo concedat, idque futurum nobis post Dei clementiam vestra dignitas, ac probitas, vestrorumque Serenissimorum Regum pietas firmiter pollicentur. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum XXIV. Junii MDXLII. anno VIII.

In ancipiti eo rerum discrimine, quod a novarum rerum cupidis imminebat, visum est Archiepiscopo Gnesnensi Poloniæ Primati congregandam esse Synodum in qua de placanda Divina ira, ob quam tot consurgebant hostes adversus Clerum, deque elidenda impiorum audacia, atque improbitate, Collegiisque pro erudienda pietate, & doctrina orthodoxa juventute ageretur. L.

Articuli, de quibus in proxima Synodo deliberandum, & consultandum erit.

I. Quandoquidem invalescunt mala, quæ Ecclesiam in præsentia nostra perturbant, & ordinem Ecclesiasticum subruunt, neque ullum remedium quod tentatum sit profecerit, dubitare nemo potest quin digitus Dei sit hic, cujus furor, & indignatio effusa super nos. Quamobrem quærende

Tom. 13. de Conc. mf. Arch. Vat. sign. 3200. p. 147.

Syn. in Polonia Archiepisc. Gnesnensis.

de erunt causæ tantæ indignationis, & inveniendus modus earum tollendarum, ac placandi Dei, si forte conversus respiciat nos, & iram suam avertat a nobis. II. Quid cum pertinacibus, & obstinatis blasphemiis Ecclesias occupantibus, Sacrosancta prophanantibus, Synagogas novas extruentibus, in tanta effrænata audacia, & licentia, ubi nullum in Legibus, & Magistratibus præsidium est, faciendum sit. III. Quærendæ erunt viæ, quibus ii, qui discesserunt, ab unitate Ecclesiæ, & in tot sectas scissi sunt, sanari, & ad unitatem Ecclesiæ reduci possint. IV. Inquirendum erit, si aliquis abusus, superstitiones cum doctrina, & pietate Catholica pugnantes invectæ sint, & quomodo sine offendiculo, & scandalo tollendæ erunt. V. Consultandum erit, qua ratione reformatio Cleri aggredienda est, & quatenus extendenda, ne infirmioribus occasio detur ad Hæreticos transfugiendi.

Cum tanta sit inopia Sacerdotum, & Clericorum, ut multæ Ecclesiæ desertæ sint, non sine magno animarum periculo; Sacerdotia quoque minora, redditibus eversis, extincta, quærenda via erit, qua Seminarium aliquod institui possit, & dispiciendum, anne expediat Collegia Societatis Jesu in celebribus locis, utpote Cracoviæ, Poznaniæ, Mazoviæ, Leopoli, & Vilnæ, aut saltem in aliquibus horum instituere, ex quorum integritate, doctrina, & miro instituendæ juventutis compendio ingentem profectum ad pietatem Viennæ vidimus, & unde sumptus, & ad docendos, & ad alendos petendus sit. Et paulo post.

In Conventu, qui proxime præteriit, tantus impetus, tantaque impulsio ab Hæreticis, qui per speciem tuendæ libertatis publicæ, inter multos Equestris Ordinis facile primum locum obtinent, eosque cæteri etiam Catholici sequuntur, facta in nos fuit, quod cum sustinere nequaquam possemus, coacti fuimus ex sententia, qui aderant, omnium Ecclesiarum Cathedralium Prælatorum promittere Synodum sub ipsius proximi Conventus tempus nos esse habituros, atque ibi de omnibus istis controversiis, quæ nobis cum Ordine Equestri interveniunt, amice, & fraterne acturos, & quamquam in eo illi non acquieverint, atque rebus infectis discesserint, Majestatem tamen Sacram Regiam ex ea nostra promissione literis publicis testatam esse accepimus. Quamobrem consultandum erit, quid facere nos oporteat.

De eo etiam agendum erit, qua ratione, & quatenus disciplinæ Ecclesiasticæ extendere jura, & libertates Ecclesiarum retinere possimus, & debeamus, Clerumque plus nimio oppressum sublevare valeamus: Illud quoque in deliberationem veniet, quandoquidem a Summo Pontifice requisiti sumus, ut Concilio generali, quod prope diem indicturus est, intersimus, existimamus ad id requisitos, esse ibidem, & alios Reverendissimos Dominos Episcopos nostros, num liceat, expediatque nos his in periculosis temporibus ab Ecclesiis nostris abesse. Deinde, qui mittendi sint Provinciæ totius nomine, qui & intersint Concilio, & approbent Sanctitati ejus, & Concilio causam absentium, &c.

In Scotia res turbari cœptæ sunt, quæ postea penitus labefactatæ conciderunt; extremo enim anni mense Decembri Scoti cum exercitum eduxissent adversus Henricum Angliæ tyrannum, incuria sua, magis quam hostium virtute, fusi fugatique sunt, ex qua clade Jacobus ejus nominis V. maximo mœrore confectus lethalem morbum contraxit, ac die decimo tertio Decembris obiit maximo rei Catholicæ damno, cum Religionem Catholicam maximo pietatis ardore defendendam suscepisset. Reliquit hæredem Mariam filiam unicam in ætate imbelli ex Maria Lotharinga susceptam. Cum vero in Scotiam pervenissent hoc anno S. Ignatii socii, qui Internuntii in Hiberniam decreti fuerant a Pontifice, atque in eo Regno pietatem latius propagare percuperent, Paulus iisdem prærogativis, quas in Hibernia contulerat, eos affecit. LI.

Lud. Guicciard. in comment.

In Gallia hæresis Calviniana clam serpebat, cum plures novarum opinionum audiendarum curiosa prurigine incitati, pestiferos Hæreticorum libros, ac novas Calvini Hæresiarchæ Institutiones lectitarent, ac mellitæ eloquentiæ lenocinio illecti, impia simul venena, quibus conspersæ erant, haurirent, de quibus factus certior, Pontifex, Senonensem Archiepiscopum admonuit, ut implorato Regio auxilio, in eos, qui hujusmodi venenatos libros tenerent, aut venderent vel emerent acriter animadverteret. LII.

Venerabili fratri Francisco Archiepiscopo Senonensi.

Venerabilis frater. Cum cæteras virtutes tuas sæpe, ac merito laudavimus, tum præcipue, illam, quod tu tamquam bonus Pastor, & diligens, clamorem audiens ululantium luporum, ita tuam Diœcesim, tuasque caulas hactenus custodivisti, ut iidem lupi rabiem Lutheranæ hæresis inferentes, illas intrare Ovesque tibi commissas lacerare nequiverint, de quo plurimum gaudemus, ut debemus, tam Dei Omnipotentis, ac nostra, quam tua etiam causa, nihil ambigentes quin eandem diligentiam, at-

Paul. III. lib. brev. an. 8. pag. 555.

In Gallia Heresis serpit Calviniana.

atque curam sis adhibiturus, & nunc, & in posterum; sicut tuæ probitati, consuetudini, atque officio, convenit, nos enim tibi, ut omnia, quæ ad hoc pertinuerint, facere, & presertim ne libri ipsius hæresis a quibusvis Laicis, aut Clericis tuæ Diœcesis emantur, teneantur aut legantur, sub pœnis tam Ecclesiasticis, quam pecuniariis prohibere, & contra prohibitionem tuam facientes, etiam si ipsi Clerici a tua jurisdictione ordinaria per Apostolicam Sedem exempti quomodolibet fuerint, per easdem pœnas, ac etiam interdicti appositionem, & si opus fuerit, auxilii brachii sæcularis invocatione debite coercere possis, & valeas, Apostolica tibi authoritate tenore præsentium concedimus, non obstantibus ipsis exemptionibus, ac literis Apostolicis super illis expeditis, cæterisque contrariis quibuscumque, seu si aliquibus &c. mentionem. Datum Romæ XXII. Decembris MDXLII. an. IX.

LIII. *Espencæus in lib. de adorat. Euchar.*

Hoc anno Joannes Calvinus, qui hactenus Lutheranorum more realem Christi præsentiam in Eucharistia scriptis professus erat, impietate auctior, eam e suis Institutionibus expunxit, ut observat Claudius Espencæus Doctor Sorbonicus. Moliebatur Calvinus novam Religionem conflare, atque adeo diem Veneris pro die Dominico celebrandum indixit, ut illius secta cum Mahumetica consociaretur; sed illi a Sectariis parium non fuit. Enisus pariter est cum Joanne Vireto, & aliis authoritatem ferendi anathematis sibi arrogare, sed Magistratus Hæretici se illi subiicere in ea re detrectarunt.

Jacobus Langæus in vita Calvini.

Novam Religionem Calvinus condere studet.

Cæterum, infælicissima illius secta latissime propagari cœpit, cujus sequaces fuisse deteriores Paganis probat Guillelmus Rossæus. *Vastum* inquit *blasphemiarum pelagus est, & quo longius in eo quis fuerit provectus, eo majorem atheismi altitudinem, & abyssum deprehendet.* Et infra, *Evangelici, quibus persuasissimum esse debebat, primitivam Ecclesiam, quasi Christo, & Apostolis proximam, sanctissima verissimaque fide præditam fuisse, Luciferiana superbia eam aspernatur, & singuli Hæretici, Calvinas cum suis potissimum, in quibus primitiva Ecclesia ab eorum placitis discedit, in iis primitivam Ecclesiam totam ignorantiæ, & stupiditatis damnare non verentur. Si quis eos premat authoritate non unius, sed omnium simpliciter Ecclesiæ primitivæ Patrum, ut probet Purgatorium, & preces pro Defunctis. Scimus* inquiunt *fuisse vetustissimam Ecclesiæ consuetudinem, eamque Patres Apostolis tradentibus ascribere, sed quærimus, Num in eo recte fecerunt? Aerium contra sentientem, hereticum judicarunt, sed immerito.* Si dicas, iidem approbarunt Sacrificium, & Prophetarum oraculis tanquam Christianæ fidei articulum astruxerunt. Ita quidem est [*aiunt*] sed tamen *in ea magis ignoscendum est eorum inscitiæ, & sepeliendum dedecus*, quam prædicanda authoritas, aut ei confidendum.

Guill. Rossæus p.215.

Si ad pœnitentiam pro peccatis agendam, & dignos satisfactionis fructus edendos ejusdem Ecclesiæ exemplo, & doctrina, aliquem voluptuarium ex hoc grege discipulum adhortaris, respondet ut a Magistro suo instituitur. *Parum me movent quæ in Veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video quidem eorum nonnullos [dicam simpliciter] omnes fere, quorum libri extant, hac in parte lapsos esse, aut nimium aspere, & dure loquutos. Neque vero excusari ullo pacto potest immodica Veterum austeritas.* Si Quadragesimæ saltem paucis septimanis acriore jejunio corporis lasciviam reprimendam esse, si Sacerdotibus a conjugio abstinendum, quo plenius Dei cultui precibusque incumbant, disputas, tota primitiva Ecclesia utique horum suffragante. *Fatemur* inquiunt *tunc invaluisse superstitiosam Quadragesimæ observationem, qua & vulgus eximium aliquod se præstare Deo existimabat, & Pastores eam commendabant pro sancta Dei imitatione, sed mera fuit cacozelia, & superstitionis plena*, illud vero alterum *de conjugio Sacerdotibus interdicto, factum est mera tyrannide, & fanatici homines erant* illi Concilii Niceni Patres, qui cœlibatum Sacerdotibus imponere volebant.

Calvinus Inst. l. 3. c.4. §. 38. l.4. c.22. §.8.

Ibid. l.4. c.12. §. 20.

Ibid. §.23.

LIV. *Guil. Ross. p.212.*

Addit idem author de Calvinistarum erroribus. Ut plurimi animam mortalem esse summa contentione urgent, & ea fide innumeros Evangelicorum greges inficiunt, una tamen ad tempus breve addunt eandem animam cum corpore olim resuscitandam, ut extremo judicio sistatur: Ita plurimi rursus totam eam Catholicorum de Resurrectione fidem ridiculam, & Papisticam esse concionantur, nec quidquam tale unquam expectandum, figurisque, & metaphoris solito Protestantium more ludentes, illas ipsas suorum catervas ad explodendam penitus resurrectionis fidem promovent, id quod ingenue fatetur Petrus Martyr. *Hodie* inquit *emerserunt Libertini, qui corporis Resurrectionem derident, & Scripturas conantur eludere; quasi loquantur de resurrectione animorum, qui cum mortui essent peccato per Christum, & fidem in eum, vitæ restituuntur. Neque dici potest quam facile inhæreant hi sermones in auribus*

Petrus Martyr. in 1. Cor. cap.15.

vibus

ribus infirmiorum fratrum, & tamen resurrectionis articulo sublato cuncta nostra fidei mysteria funditus evertuntur.

LV. *Guil. Ross. pag. 191. Calvin. in 2. epist. Pet. c. 2. n. 2.* Nec dissimile est Calvini de sui Evangelii sectatoribus judicium. *Vix enim* inquit *eorum decimus quisque est, qui fidei puritatem ad extremum usque retinet: omnes fere ad corruptelas degenerant, & a Magistris licentiæ delusi prophanescunt [hoc est evadunt Athei] & quamvis præclarum Evangelii zelum simulant, si tamen intus excutias, reperies plenos perfidia, fraudibus, & dolis.*

Guill. Ross. pag. 221. Calvin. in Psychopannychia p. 2. Distinguit Calvinus hoc genus Evangelicorum in duas sectas, sed adeo late patentes, ut sub earum altera longe maxima Protestantium pars comprehendatur. Sic enim ille: *Hominis animam alii a morte ad Judicii usque diem, quo a somno suo expergefiat, sine memoria, sine intelligentia, sine sensu dormire putant. Alii nihil minus quam substantiam esse volunt, sed vim dumtaxat vitæ, quæ ex spiritu, arteriæ, aut pulmonum agitatione ducitur, & ideo cum corpore interire, & evanescere fingunt, donec totus homo suscitetur.* Utrosque autem ad opinionem, quam latissime disseminandam summo studio elaborasse, eam ob causam, ut cum Luthero Pontificiam de Purgatorio, & Sanctorum invocatione doctrinam a fundamentis convellerent, idem Calvinus in eodem loco testatur, qui etiam recte monet, hos, etiam si verborum forma multum discrepare, tamen & priores, qui animam vivere verbo quidem largiuntur, omni autem sensu, & intelligentia privant, re non minus, quam posteriores eandem interficere, & extinguere, cum sensum, & intelligentiam eripiunt, in qua posita est animæ vis tota & energia. Hoc enim si sustuleris, anima non magis eo nomine vocanda est, quam corpus organicom illud quod mortuum est, & in cineres dissolutum.

LVI. *Petrus Paulus Gualter. in Diario.* Serpere etiam in ipsa Italia animadversa est hæresis, adeo ut non Laici modo; sed etiam Religiosi impietate Lutherana pollucrentur, & quod maximum piis omnibus stuporem, & offendiculum attulit, Ochinus Magister supremus Capuccinorum Ordinis pietatis laude florentissimi ad Zuinglianos turpissime transfugit hoc anno, ut narrat Petrus Paolus Gualterius, *In principio* (inquit) *Septembris frater Bernardinus de Senis Generalis congregationis Capuccinorum, qui diu sanctissimæ vitæ habitus fuit, discessit ex Italiæ, & profectus est Genevam ad Lutheranos, causam ambitionem fuisse puto*, prensasse illum Cardinalatum ferunt, speque sua deturbatum ad famam ex impietate consectandam se prostrasse.

Ochinus Capuccinorum Generalis ab Ecclesia deficit.

Hic itaque dum in Draconem versus sub Agni veste hæresim Venetis ac Neapolitanis, Ecclesiastica abusus eloquentia, instillaret, Cajetanus Thyenæus Theatinorum Ordinis Institutor, qui nomine Sanctorum fastos ornavit, pro Christo munere exploratoris functus, de perfidi hypocritæ improbitate Cardinalem Theatinum, qui Sacro inquisitionis officio præerat, admonuit, a quo in jus vocatus, mox impius Hæresiarcha (ne credere eoim aliis Hæreticorum signiferis videretur) nova hæreseon monstra conflavit, projecta larva, io Hæreticorum oras perfugit, ac Italiam importuno impietatis monstro liberavit. Audita fuga Ochini, & defectione, Caraffa Cardinalis, qui in Pontificatu Pauli IV. nomen accepit, parenaticam ad eum scripsit Epistolam. Cujus partem hic repetere operæ pretium duximus. *Jo. Baptista Gastald. in vita B. Caietani cap. 6.*

Quid tibi in mentem venit Bernardine? Quis te Domini malus velut reprobum olim Israeliticum Regem arripuit Spiritus? Pater mi, Pater mi, currus Israel & auriga ejus, quem paulo ante, quasi in spiritu, & virtute Eliæ ascendentem mirabamur in Cœlum, quid modo cum curribus, & equis Pharaonis descendentem dolemus in infernum? Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris; Quid orbatum lugemus, & sterilem, quem innumerabilium videbamus Patrem lætantem filiorum? O delire senex! quis te fascinavit, ut alterum tibi confingeres Christum, quem a Catholica Ecclesia non didicisti; Ut te ad aliud converteres Evangelium, quod ab uberibus Matris tuæ non suxisti? Ah quam magnus eras in oculis omnium, si in oculis tuis parvus esse voluisses; Consartus ille saccus tuus rudis rubentes pileos, & Pontificum mithras superabat. Scribis enim in illis tuis præclaris quæ vulgo circumferuntur apologeticis literis, hactenus te Christiano populo velatum Christum prædicasse: deinceps vero verum illum, ac libertum producturum te comminaris. Quid est quod loqueris Pater? An non vides, tuis te teneri laqueis, tuis pedicis irretiri? An putas te impune jamdudum Christiano populo illudere potuisse, qui Antichristum pro Christo prædicaveris, qui Pharisaicum fermentum pro sacra doctrina, qui pharmacum pro vero lacte propinaveris? Siccine simplicem gregem infecisti? Siccine innocentes oves carnifex sermonum tuorum lenocinio ad lanienam attraxisti? Et quam fidem tibi posthac adhibendam sperare possis, qui impiissimis mendaciis auditeres tuos seduxeris? Qui tandiu divinum verbum adulteraveris?

Vides ad quod saxum impingis? Attende quam male tibi non constas, quam periculose te ipsum mutas? Si veritatem tibi esse constabat apud Lutherum, si Petrum, & Paulum, eorumque Ecclesiæ successores non recte videbas ambulare in sinceritate Evangelii, si quæ in populis prædicabas, non secundum Catholicam fidem esse sciebas, cur tandiu siluisti? Cur Dei veritatem in justitia detinuisti. Et infra: *Ubi tu ipse, qui prædicabas non furandum, furaris, qui non mœchandum mœcharis? qui abominaberis Idolum, sacrilegium facis? ubi tu ipse Magister, totum id operis destituis, quod ante docebas? quis dabit capiti meo aquam, & oculis fontem lacrymarum, ut nocte fleam, ut luce plorem barulum Ecclesiæ confractum, Magistrum obcœcatum, Pastorem in Lupum conversum, sapientem Patrem in reprobum sensum commutatum, Christi præconem Diabolum effectum? Quis magnum suscitet Samuelem? Quis proferat Evangelicum Patrem, qui a meretricibus revertentem prodigum filium recipiat? Si forte surgas, si forte ad eum redeas, & dicas:* Pater peccavi in Cœlum & coram te. *An non tibi melius existimas reverti ad Patrem tuum, ad domum genitricis tuæ, ubi abundas panibus, quam in longinqua adeo regione pascens porcos, mori? Quid tibi in barbaris gentibus? quid tibi cum alienigena nutrice? quid tibi cum noverca? Agnosce ubera, quæ te lactaverunt, agnosce vocem vocantis, vocem explorantis, vocem in Rhama, vocem ab excelso clamantis,* Revertere dilecte mi, & assimilare capreæ, hinnuloque cervorum super montes Bethel. *Vocat te Romanus Pontifex, vocat te Christi Vicarius, vocat te Caput Ecclesiæ, nihil adhuc comminatur, vim nullam intentat. Tu ad vocantis vocem nuditatis tuæ conscius te abscondis? &c.* Hæc eleganter fortiterque Cardinalis Theatinus, at obfirmatum Lutherano adamante Ochini pectus pervadere minime potuit.

LVII. At dum impius Ochinus deficit a fide Catholica, Armeni eam magnifice sunt professi; ut acta Cardinalitii Senatus testantur, in quo Cardinalis Burgensis relator legit exemplar quarumdam literarum Fratrum, & Laicorum S. Mariæ omnium Sanctorum Civitatis Nozovanensis in Armenia, quarum tenor talis est.

In Nomine Unigeniti Filii Dei, qui sua gratia & miseratione de Virgine nasci dignatus est. *Anno Domini MDXLII. in die B. Andreæ Apostoli congregati, Pater Beatissime, nos, qui sumus oves Vestræ, & Provinciæ in spiritualibus subjectæ Vestræ Sanctitati, Vos autem Caput nostrum estis, & in sæculo omnibus superior, & nos sub Vestræ Sanctitatis obedientia. Vos vero Cœlestem potestatem habetis, & gratiam a Deo ad regendum Mundum & Angelos Cœlestes in Societate Vestra, & estis Principes totius Ecclesiæ, & Caput capitum, & Principes Prælatorum totius Mundi, & estis Vicarius Christi in omni loco, ubi fidem ejus duodecim Apostoli prædicaverunt, & vos veram, & rectam retinetis fidem, ad cujus Sedem omnes fideles, & Catholici Christiani concurrunt, & estis omnium lætitia, & exultatio; qui quemadmodum de vino dicitur, corda hominum lætificatis, & estis verus Successor S. Petri, qui mundum universum manu continetis, & quodcumque ligatis, & solvitis in terra, ligatum similiter & solutum erit in Cœlis, & estis fundamentum totius Ecclesiæ Dei. O Pater Sancte, quem mundus in partibus nostris non cognoscit, nos frater Andreas Vicarius Casalis, seu Villæ, quæ dicitur Coranch, & Subprovincialis totius Provinciæ Armenorum Catholicorum, frater Azarias Prior Villæ Sabonis, frater Joannes Prior Abarrenor, frater Joannes Prior Cascasini, frater Joannes Prior Abbarecundis, frater Zacharias Prior Salitach, frater Thomas Prior Carna, frater Petrus Prior de Ganza, omnes isti Christiani Catholici & fratres ordinis Prædicatorum S. Dominici, subjecti, & filii obedientissimi Sanctitatis Vestræ, parati ad omnia exequenda. Et Petrus de Gianck, Petrus Joannes de Sabonis, Mirans Abbarener, Saphar de Cascasini, Acciech Abbarevendi, Putach de Carva, Agabech Salitach, Silvan de Gan Laici omnes, & capita, seu Priores Villarum suprascriptarum omnes filii.*

O Pater sancte mortuus est Episcopus noster, & alium Pastorem, & caput loco ejus cupimus substitui nobis. Conferentes autem inter nos, invenimus Virum idoneum, fratrem videlicet Benedictum filium Boerzati de Nasciobam Ordinis S. Dominici, quem adire fecimus Regionem, & Urbem vestram, quem elegimus in Episcopum nostrum post biennium a morte prænominati, & prædicti Nazovensis Episcopi nostri, die videlicet & anno supradictis? O Pater Sancte Papa Paule, conservet Vos Deus Omnipotens, & S. Petrus, & S. Paulus, & omnes Sancti Cœlestis Curiæ, & ita commendatum habeat Vestra Sanctitas electum nostrum, qui est bonus, & Catholicus Christianus, qui neque Latinam loqui linguam, neque Italicam novit, unde compatiatur eadem Sanctitas Vestra. O Pater Sancte quidquid

boni

boni facietis huic fratri Benedicto electo nostro, retribuent Sanctitati Vestræ Sancti Dei Apostoli Petrus, & Paulus.

Nos infidelibus subjecti sumus, a quibus ipse jam electus captus, & catenatus est, & in vinculis, & catena per novem menses habitus, unde ut ipsum redimeremus, paramenta Ecclesiæ, & Calices, & Cruces vendere coacti sumus: & ita cum trecentis aureis redemimus, & venit in sanctam Civitatem vestram. Nunc autem Sanctitas Vestra tantum boni ipsi contribuat, quantum illi Deus in mentem dederit, & ille, qui scripsit osculatur pedes Sanctitatis Vestræ frater Joannes Abbarevendis supranominatus filius Cosigian. Quibus perlectis Sanctitas Sua confirmavit dictam electionem de dicta Ecclesia Nazovensi vacante per obitum Gregorii filii Azaztor, idest Deodati, & providit de persona dicti Benedicti.

Auctus est hoc Cardinalium Senatus a Paulo III. ut referunt Acta Consistorialia. *II. Junii MDXLII. assumpsit in S. R. E. Presbyteros Cardinales RR. DD. Jo. Episcopum Mutinensem, Marcellum Crescentium Episcopum Marsicanum, Joannem Vincentium de Aquaviva Episcopum Melphitanum, & Pompeium Cecium Episcopum Nepesinum, Robertum Puccium Episcopum Pistoriensem, necnon Religiosos viros Thomam Badiam Magistrum Sacri Palatii, & Gregorium Cortesium Ordinis S. Benedicti. XXI. contulit Titulos, Reverendissimo Domino Cardinali Crescentio Tit. SS. Joannis, & Pauli, Reverendissimo Domino de Aquaviva Tit. S. Martini in Montibus, Reverendissimo D. Cecio tit. S. Cyriaci in Thermis, Reverendissimo D. Puccio Tit. SS. Nerei & Achillei, Reverendissimo Domino Sac. Palatii Tit. S. Silvestri.* LVIII. *MS. Car. Spad. to. 133. pag. 414.*

I. *Angel. Massarell. in Diario Concil. Trid. ms. Arch. Vat. sig. 3218. p. 65.* Concilii Tridentini prima congregatio.

ANno a partu Virginis quingentesimo tertio supra millesimum quadragesimo, indictione prima, afflicta maxime est res Christiana, Cæsare, & Gallo in mutuum exitium bella gerentibus, Hæreticis in Catholicos omni dolo, & vi grassantibus, Solymanno in Hungaria Christianas Urbes expugnante, quibus malis, & aliis gravioribus impendentibus ut occurreret Pontifex, omni studio, & contentione Concilium Œcumenicum, jam ante Tridenti indictum, celebrare annisus est; quæ ut sint gesta, ex ipsis Concilii actis nitide afferemus.

Die VIII. mensis Januarii MDXLIII. applicuerunt Tridentum tres Oratores Caroli V. Imperatoris, videlicet Illustres, & Reverendi Dominus Nicolaus Perenottus Dominus a Granuela, Antonius Perenottus Episcopus Atrebatensis, & Didacus a Mendoza.

Venere illi in Legatorum Apostolicæ Sedis conspectum; habitaque oratione de Concilii celebrandi necessitate pro hæresi comprimenda, & morum puritate restituenda, attulere causas, ob quas Carolus V. difficillimo a Gallo Rege appetitus bello accedere non posset, utque ipsi ob paratas sibi a Gallis insidias tardius accessissent; flagrante vero atrocissimo bello, in quo Gallus Turcas auxiliares exciret, Præsules Hispani, vel alios Cæsaris clientes ad concilium scilicet se conferre non posse, excusarunt. De quibus confecta hæc publica documenta extant.

In Nomine Domini Amen. Anno a Nativitate Domini Nostri Jesu Christi MDXLIII. Indictione I. die IX. Januarii Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri D. Pauli Divina Providentia Papæ III. anno IX. existentibus Reverendissimis in Christo Patribus, & Dominis Petro Paulo S. Balbinæ, Joanne S. Vitalis Presbyteris, & Reginaldo S. Mariæ in Cosmedin Diacono S. R. E. Cardinalibus, ac Sanctæ Apostolicæ Sedis, & prædicti Sanctissimi Domini nostri Papæ ad Œcumenicum Concilium per Suam Sanctitatem in hac Civitate Tridentina ad sedandas hæreses anno superiori indictum de latere Legatis, in ædibus sive hospitio prædicti Reverendissimi S. Balbinæ in aula ædium, in qua aderant nonnulli Proceres, & Nobiles, comparuerunt ibidem Illustres, & Reverendissimi Cæsarei Oratores, videlicet Illustris Dominus Nicolaus Perenottus, Episcopus Atrebatensis, & Illustris Dominus Didacus a Mendoza ad concilium hujusmodi per Serenissimum, & Invictissimum Principem Carolum V. Romanorum Imperatorem semper Augustum, &c. specialiter deputati, dirigentes sua verba ad prædictos Cardinales, locuti sunt per vocem & organum dicti Reverendissimi Domini Atrebatensis, in hac verba.

II. Oratio habita coram Legatis ab Episcopo Atrebatensi.

Prolixa oratione, multisque verbis nobis opus esset, Reverendissimi, Amplissimique Patres, si de origine, institutione, forma, atque, authoritate conciliorum, singulorumque ordinum ad illa officia, & quam exacte ab omnibus vere Catholicis observanda sint, dicere institueremus, quod videretur causæ ratio exposcere, nisi apud vos ageremus, quibus ista multa lectione, longoque rerum usu sunt quam notissima. Hoc autem dicemus, si unquam, nunc certe maxime concilii celebrationem necessariam esse; neque hæc res explicationis enarratione opus habet, aut perspicuis argumentis celebranda est, cum nemo sit, proh dolor! qui aperte nimis id non intelligat [si modo prudenter expendere velit] quam infirma sit Respublica Christiana, quam dissidio Religionis labefactata, & suis perpetuis hostibus sit exposita, Turcis, ac Mauris, assiduis illam præliis infestantibus, accedente ad extremum illud malum, & controversia in Religione, bello intra hujus viscera ab uno e potentissimis ejus Principibus, renovato pluribus locis uno fere tempore, & non alieno, in quo ad propulsandos fidei nostræ hostes, terra marique exercitus parabantur. Neque multis verbis referendi onus nobis sumimus, quam solicita cura, continuoque labore & studio, summisque officiis concilii indictionem, & celebrationem Cæsarea Majestas petiverit, cum & Sanctissimo Domino nostro, & Sacrosancto Collegio ista cognita sint, & a frequentibus ad hoc susceptis profectionibus, Romam, & ad alia Italiæ loca, ad Suam Sanctitatem, & Clementem Prædecessorem, ex continua Ministrorum, & Oratorum, hujus petitionis amplissimum testimonium sumi possit. Quare sermonem huc convertemus, ut a nobis intelligatis, Suam Majestatem, quæ tam studiose concilium semper expetivit, hactenus, nunc maxime illius celebrationem, primisque votis, optare, per quam discordia Religionis componatur, & sit utilis Reipublicæ Christianæ, cum intelligat nullo alio pharmaco ab hoc tam gravi morbo posse illam convalescere, scit, & reformatione quoque opus esse, quam Sua Sanctitas frequenter obtulit, & promisit, & pro qua Cæsarea Majestas toties, & proprio,

prio, & Ordinum Sacrosancti Imperii nomine institit, ut pro re necessaria, & sine qua, neque præterito malo mederi, neque, ne in priora incidamus, ulla ratione vitare possumus: quod tibi Reverendissime Cardinalis Morone experientia probatum existimo. Ut autem de celebratione Concilii his præmissis agamus, cupimus memoriæ vestræ succurrere, ne repetitione sit opus, ea, quæ Sua Majestas superioribus Comitiis Imperialibus Ratisbonæ habitis Reverendissimo quondam Cardinali Contareno, tibi Reverendissimo Morono, tunc Suæ Sanctitatis Nuntio, responderit, cum utique illi explicuissetis, statuisse Suam Sanctitatem celebrandum œcumenicum concilium indicere, neque ea vobis excidisse puto, quæ Sua Majestas respondit, die XXV. Augusti ad Bullas Indictionis, & privatas literas Suæ Sanctitatis, quibus illi Indictionem Concilii hic celebrandi significavit. Ex iis Sua Sanctitas intelligere potest, si conjungat cum operibus diligentem concilii petitionem, qua sit Sua Majestas voluntate, & quæ in genere dicta, scripta ve fuere, huc pertinere, ut revera, & cum fructu celebretur. Ne autem Sua Majestas, earum, quibus Imperiali, & Regio officio obligata est, quidquam prætermitteret, dato amplissimo mandato nobis tribus, & Illustri Marchioni de Anguillara, qui apud Suam Sanctitatem Suæ Majestatis Oratorem agit, singulisque nostrum jussit, ut ejus nomine adessemus, illius absentiam, quodque neminem hactenus miserit excusaremus: diligentem præterea navaremus operam in his, quæ ad ipsius concilii cum fructu celebrationem, pietatem, Ecclesiæ unionem, fidei atque Religionis stabilimentum, & Reipublicæ Christianæ commodum pertinere videbuntur. Non admodum laborabimus in excusanda Sua Majestate quod non interfit: existimamus enim huic parti satisfactum per eas literas, quas ad Suam Sanctitatem scriptas duximus. Quis enim non intelligit, motum illi bellum tot locis uno tempore, & in quo nimis aliena, ne quid pejus præter occasionem hoc loco dicamus, ab omni jure Divino, & humano, servata est ratio, excusare debere. Hæc autem omnibus Christiani Orbis Ordinibus, nota, Suæ vero Sanctitati notissima putamus, quod sit tunc motum bellum cum indictum concilium, ob idque cognoscere potest legitimum impedimentum, dum illa, & resistendo & conatus hostium reprimendo fuit occupata. Nostis quoque Reverendissimi, Amplissimique Patres, non deesse, quæ illum nunc e suis Regionibus non patiantur egredi, dum provide illi sua munienda sint, ne proximo anno ita invadatur, ut superiore, cum id Sua Majestas ageret, ut terra, marique, se; suasque copias communi vero Christianorum inimico operam, cum tam sancta occupatio tutam illam ab omni invasione reddere deberet, præter Inducias, opera, & maximo cum labore Sanctissimi Domini nostri fœdere partas, quibus tanta authoritate firmatis fidendum videbatur. Accedit quod Ordines Sacrosancti Imperii invasuro, tum significaverunt constituisse se [necessitate ad id cogente] conjunctis viribus cum sua Majestate, & Sanctitatis Suæ auxiliis, aliorumque Ordinum Christianæ Reipublicæ, qui rem tam sanctam juvare vellent, Turcas ex Hungaria pellere, petiveruntque, ut secundum ea, quæ tam magnifice per suas literas obtulerat, auxiliares ex suis copias mitteret, nec saltem ne quid occupatis illis in nostro Orbe moveret, quam petitionem ita contempsit, ut non huic contraria molitus sit. Cæterum, si quis nobis objiciat, quod serius venerimus, dicatque, debuisse nos, aut alios, Imperatore legitime occupato, ejus nomine prius venire, istuc facile deberemus, eodem argumento, quo pro Sua Majestatis excusatione sumus, usi, bello scilicet impeditos fuisse nulla fide relicta literis, quibus sine periculo transitus olim concedebatur. Cumque terra, tuta non fuerit, profecto minus certe mare, non solum enim ab iis, quos bellum movisse diximus, sed a Turcis quoque, & aliis, qui a fide nostra alieni sunt, cavendum erat, cum illi publice minarentur, hos in perniciem Suæ Majestatis, & Regnorum ejus esse venturos. Quid autem tentatum fuerit, & quid voluntate designatum, fiducia expectationis hujus adventus, noverunt omnes, neque tutelæ, quam Sanctissimi indicti concilii authoritas præbere debuerat, ulla ratione fidendum fuit, id enim res ipsa docuit, nam etsi intellexissent Galli, a Cæsarea Majestate D. Granuela missum, ut huic concilio nomine ejus interesset, tamen, ut illum interciperent viginti duas triremes, & aliquot naves Turcicas longas minores, sive Liburnicas instruxerunt, itaque transfretationem necessarie distulimus, ut coactis majoribus viribus sine periculo navigaremus. Hæc certe magis legitima excusatio nostræ moræ, quam cum vellemus secundum quam aliis judicandum permittimus, sint ne ad concilii utilem celebrationem admodum animati, qui ista perpetrant, si adjungatur alia, de quibus Sua Sanctitas frequenter fuit admonita, & ea vos non latere existimamus. Expectabat etiam Sua Majestas, ut ingenue id, quod res est profiteamur, explicationem nonnullorum a Sanctissimo D. N. de quibus scripserat, quæ videbantur a Sua Majestate, prius

expe-

expedienda esse, quam quisquam huc ab illo mitteretur; illis etsi responsum non est: tamen ne suis partibus argui posset, multum sibi pollicens de opinione, quam de sua Sanctitate concepit, sperans illam officium suum impleturam, nos huc mittere voluit. Dabimus, & apertius testimonium cæsareæ voluntatis pollicemur, illam, quod sæpe coram per literas, suosque Ministros obtulit adfuturam, nisi præter voluntatem suam impediatur. Si tamen hujus concilii celebratio ita instituatur, ut res tam sancta Suæ Majestatis præsentia debeat promoveri, tum etiam Præsules missuram, eosque, qui celebrando concilio e suis Regionibus interesse debent, modo illis tuto accedere liceat, quod profecto hactenus non licuit, fractis crudeliter in hac novissima invasione Regnorum Suæ Majestatis legibus contra eos, qui immunes a vi bellica esse debuerant; quamobrem Sua Majestas nobis commisit, ut illos excusaremus, & illorum nomine significaremus, paratissimos semper futuros, ut suo officio satisfaciant. Ut autem absolvamus, paucisque, quæ dicturi eramus, concludantur, venimus Reverendissimi, Amplissimique Patres, maxima qua id fieri potuit, celeritate, habemus a Sua Majestate mandata amplissima, parati nunc secundum ea, ejus nomine Imperiali, & Regio Catholico, & nomine Regnorum ejus, & Provinciarum ei subditarum ad omnia, quæ ad celebrationem concilii videbuntur pertinere, ne quidquam prætermittatur eorum, quæ Imperatoria, & Regia dignitas, totque Provinciarum administratio, & moderatio illam obligat adjuvante Spiritu sancto Paracleto, qui & afflictam Ecclesiam suam, Rempublicam Christianam, consolari, & necessario pharmaco recreari, & e malis, quibus circumsepta est, liberare sua immensa bonitate, & ineffabili misericordia, dignetur. Quibus dictis, & fine facto loquendi, petierunt lectionem fieri mandati Cæsarei, vigore cujus dicebant se comparere. Quod quidem mandatum lectum fuit & illius tenor talis est, videlicet.

III. Oratorum Imperatoris ad Concilium mandatum.

Carolus V. divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Rex, Archidux Austriæ, Flandriæ, Tirolis &c. Recognoscimus, & notum facimus tenore præsentium universis. Cum primis votis semper expetiverimus in publica administratione ita versari, ut voluntatem, & studium, nobis nunquam defuisse, omnes intelligerent, tractandis iis rebus, quæ ad Reipublicæ Christianæ, studio partium, & dissensionum in Religione pene labefactatam instaurationem; & salutem pertinerent, & ad reducendam illam, & revocandam ad Christianam, & firmam concordiam. Cujus rei amplissimum dant testimonium suscepta jam toties magno cum sumptu, summoque labore ad id itinera, & quotidianæ nostræ actiones, quibus illum scopum constituimus. Existimamus hoc tempore nobis diligentem navandam operam, in quo Beatissimus in Christo Pater, & Dominus, D. Paulus Divina Providentia Pontifex Maximus universale Concilium Tridenti kalend. Novembris proximis celebrandum indixit; cui interesse cuperemus, & ipsi præsenter totoque conatu ea promovere, quæ ad publicam utilitatem pertinere existimaremus. Sed cum præsens rerum status id non patiatur, decrevimus Oratores nostros eo mittere, qui vices nostras gererent. Hinc est quod nos confisi de probitate, pio zelo fidei, Religionisque studio, morum integritate & in tractandis rebus experientia, & fide, Illustrissimorum, & Venerabilium Nicolai Peronotti Domini a Granuela Consiliarii nostri supremi, Rerum Status Vicesgerentis, & Oratoris nostri generalis ad Germaniam, & Italiam, Don Joannis Fernandez Manriquez Marchionis Anguillara, Antonii Peronotti Episcopi Atrebatensis, & D. Didaci de Mendoza Consiliariorum nostrorum, & devotorum, & fidelium dilectorum, eosdem conjunctim, & separatim fecimus, creavimus, constituimus, & ordinavimus, atque ex nune, tenore præsentium, ex certa animi nostri scientia, & omnibus aliis melioribus modo, via, jure, & causa, quibus validius, & efficacius possumus, & debemus, solemniter facimus, constituimus, & ordinamus nostros veros, certos, legitimos, & indubitatos Oratores & Mandatarios; dantes eis, & cuilibet ipsorum in solidum, amplam facultatem, & potestatem, ut ipsi quatuor, tres, duo, aut unus ipsorum, nomine nostro, in dicto Concilio universali comparere, in omnibus sessionibus nostrum locum, ut Oratores, & Mandatarii nostri habere, res & negotia Religionis, & fidei, & alia quæcumque in prædicto Concilio tractanda, una cum aliis Statibus Reipublicæ Christianæ: eorumve Legatis, Oratoribus, & Mandatariis consultare, agere, & tractare, illisque omnibus, & per omnia adesse, consilium, votum, decretum nostro nomine dare impartiri, & interponere, aliaque omnia tractare, procurare, agere, concludere, & exercere debeant, & possint, quæ ad Dei gloriam, fidei unionem, exaltationem, & Reipublicæ Christianæ honorem, commodum, & augumentum pertinere,

nere, Concilio expedire visa fuerint, & quæ nos ipsi agere, tractare, & procurare possemus, si præmissis omnibus, & singulis personaliter interessemus, etiamsi talia essent, quæ mandatum exigerent magis speciale, quam præsentibus est expressum; ponentes idcirco præfatos Oratores, & Mandatarios nostros, quoad prædicta, in locum & vicem personæ nostræ, promittentes in verbo nostro Cæsareo, nos habituros ratum, & gratum, quidquid per ipsos Oratores & Mandatarios nostros, aut tres, duos, aut unum ipsorum ad modum prænarratum, actum, procuratum, & gestum fuerit, dolo, & fraude penitus semotis, harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri appositione munitarum. Dat. in Civitate nostra Barchinonæ die XVIII. Octobris anno Domini MDXLII. Imperii Nostri XXII. & Regnorum Nostrorum XXVII.

Carolus.

IV. Perlecto eo mandato Dominus de Granuela, suo, & aliorum Oratorum nomine, flagitavit, ut tabulæ publicæ conficerentur, comparuisse ipsos coram Legatis, & excusasse cur tardius venissent ipsi, ac Præsules non possent accedere, seque ad publicam rem Christianam tuendam, augendamque, & celebrandam Synodum paratissimos obtulissent, ni moto a Rege Christianissimo bello distraherentur. X. Januarii MDXLIII. significavit Nicolaus Granuellanus, proximo die ad Norimbergensem conventum profecturus Cardinali Morono, Religionis res in Germania in dies collabi, Ratisbonam recenter defecisse, in Lotaringia Metim, & alia circumjecta loca descivisse, de Belgio quoque formidari, ne a Catholica fide excideret, licet Regina Maria pro ea Provincia in officio continenda omnem operam collocaret: cuncta in exitium prona videri; omnem tamen laborem pro Ratisbona, & Metis, ad officium revocandis apud Romanorum Regem, & Bavariæ Principem, & Lotharingiæ Duces, pro Belgio apud Reginam Mariam contulisse; Imperatorem pietate Christiana excellere, mentemque optimam gerere: se præcipue Concilii promovendi causa missum, ac si jusserint Legati, Tridenti moraturum: rediturum vero ex conventu Norimbergensi (si literis redire a Legato fuerit jussus) Concilium omnino necessarium, atque a Cæsare ardentibus votis exambitum: ab eo Præsules Hispaniæ delegatum iri ad Concilium, si tuta fuerint itinera: Galliæ Regem captum detinere indigne Valentinum Archiepiscopum, cum maxima Sedis Apostolicæ, & Christianæ Religionis injuria: Episcopis Gallis liberi commeatus syngrapham datum iri, modo non alia, quam quæ spectant ad Concilium pertractent: Cardinalem Moronum optime conscium esse, quantis precibus Comitia Imperii ursissent Cæsarem, ut Ecclesiastica disciplina instauraretur, utque ille de ea restituenda tum Lucæ, tum Romæ cum Pontifice egisset: mirari, nullum Romæ, nullum in Italia effectum operis consequutum: si in Germania rem perficere non posset, non videri admodum alienum a ratione, ut non emendatis Romanæ Curiæ corruptelis, se Concilio opponeret, hæc dici ex summi cultus in Sedem Apostolicam, observantiæque officio. Questus etiam est de Galliæ Rege, qui Turca concitato Regem Romanorum, Germaniamque in discrimen adduceret.

To. 10. de Concil. ms. Arch. Vat. sign. n. 3197. p. 11. & 12. Ex Italo. Granuellanus de Concilio disserit.

Responsum illi a Legato est, instaurandæ disciplinæ Ecclesiasticæ navatam in Italia fuisse anno superiore, tum in Germania operam Pontificio nomine: Principes vero Lutheranos Ecclesiasticis obstitisse, ne Ecclesiastica Jurisdictio exerceretur, ac Sacerdotes, ne emendarentur, subornasse, ut deficerent ad Lutheranos; atque ideo Pontificem restituendæ disciplinæ provinciam ad Concilium rejecisse, ut ex Pontificio diplomate constat. Cui subjecit Granuellanus, eripiendam Concilio occasionem novandarum rerum, atque adeo maculas prius eluendas.

Addunt Acta Cæsareos Oratores Tridento recessisse, cum ardente gravissimo bello dari operam concilio celebrando non posse assererent. Non his deterriti sunt Legati Pontificii a cœptis, sed ad cogendum concilium animos, viresque obfirmarunt, tum monuere Pontificem, decretum Norimbergæ conceptum fuisse ex formula decreti Ratisbonensis, Cæsaremque pollicitum Ordinibus Imperii, ni 18. Mensium flexu concilium generale, aut Nationis Germanicæ Synodus celebretur, Conventum Imperialem coactum iri, in quo de Religionis rebus decernatur, id vero tempus proxime effluxurum, cum tamen nondum concilium inchoatum sit, Granuellanum in Germaniam proficisci, ut Germanos in concordiam redigat ad Turcarum, Gallorumque molimina retundenda: vim facere Lutheranos, ut Concionatoribus suis prædicandi Lutherismi, diffundendæque hæreseos facultas concedatur, atque utraque species laicis, conjugia vero Sacerdotibus permittantur: at Pontifex promovendi concilii studio Cæsarem ex Hispania venientem conve-

V. *Tom. 10. de Concilio ms. Arch. Vat. sig. num. 3197. p. 13.*

Pontifex iterum cum Cæsare vult convenire ideo Bononiam petit.

nire decrevit, ut illum ad pacem cum Gallo flecteret. Hæc pia celebrandi concilii ſtudia cum ſtrenue navata a Pontifice accepiſſet Sigiſmundus Poloniæ Rex, gratulatus Paulo eſt, illum non jam amplius verbis, ſed operibus Lutheranorum fingentium Pontificem deſugere concilium, & averſari, calumnias obterere, cui reſpondit Paulus, ſe pro conciliandis Regibus, ad Cæſarem in Italiam acceſſurum proficiſci decreviſſe; rogavitque, ut Polonos Præſules ad concilium Tridentinum mitteret.

VI. *Epiſcopi propter bella Tridentum non accedunt, & Paulus eos denuo invitat.* Impeditis militum copiis itineribus continebant ſe in ſuis Eccleſiis Epiſcopi, ne militari licentia ſpoliarentur, ac Tridenti infrequentes erant cœtus, ad quos augendos, iterum Paulus encyclicis literis Præſules urſit, ut ad concilium ſe conferrent. Ne denique ullas pro congregando concilio diligentiæ partes prætermitteret Pontifex, Cæſarem, ac Ferdinandum Regem vehementiſſime urſit, ut præſulibus darent imperia, ut præſentia ſua concilium cohoneſtarent, ac publicam Eccleſiæ ſalutem quibuſvis privatis commodis, ac periculis anteferrent: at Cæſar licet ſentiret ægerrime Epiſcopos Tridenti congregatum iri, tamen Pontificis poſtulatis aſſenſit; nec diſſenſit Ferdinandus, quem rogavit Paulus, ut Præſules, qui conventus Norimbergenſes adierant impelleret, ut ad Tridentinum concilium proficiſcerentur.

VII. *Sollicitat Pontifex Principes ut Concilio faveant.* Conceptæ ſunt iiſdem ſententiis literæ ad Ludovicum Palatinum Rheni Electorem, quo etiam argumento tum ad Ferdinandum, & alios Principes, & Archiepiſcopos, & Epiſcopos, & nobiles Viros in Norimbergenſi conventu congregatos extant conceptæ literæ, quas Otho Truchſes Baro Walpurgenſis detulit, quibus ſignificavit, tres Legatos Cardinales Tridenti conſiſtere ad celebrandum concilium, ad quod ut ſe conferrent peramanter contendit, ob tardiores enim Germanorum Præſulum moras, aliarum Provinciarum remotiorum Præſules hactenus retardatos fuiſſe.

Miſiſſe Ferdinandum ad indictum concilium Tridentinum Oratorem Franciſcum e Caſtello Alto tradunt ejuſdem concilii Acta, necnon Germaniæ Epiſcopos Procuratores ſuos ad illud decreviſſe, ſed non admiſſos, cum Epiſcopi ſuo ipſi munere in re graviſſima perſungi deberent.

VIII. Pellicere paterno ſtudio conatus etiam eſt Pontifex Helvetiorum Zuinglianorum Proceres, ut cum jam ante poſt adverſa illa prælia, quibus a Catholicis, quos vi opprimere affectabant fracti fuerant, conſenſiſſent diſſidia omnia de Religione permittenda concilio Œcumenico, decretoriamque illius ſententiam ſe excepturos ſpopondiſſent, redintegrandæ veteris concordiæ occaſioni præclariſſimæ non deeſſent, ſeque ad eos paterno ſinu complectendos paratiſſimum amantiſſime exhibuit.

IX. Interea Pontifex Bononiam appulit pro ineundo cum Cæſare colloquio, in qua urbe XI. Maii deſignavit pro conſtituendis rebus concilii Reverendiſſ. DD. Decanum de Monte Guidiccionum, atque Creſcentium, & de Sancto Sylveſtro Cardinales, quibus tres alios addidit, videlicet de Grimanis, de Sancta Cruce, & de Cortelio. Et die XV. in Congregatione generali decrevit, ut Reverendiſſimus Pariſius Legatus ad Sacrum concilium ex Tridento Bononiam ſe conferret pro rebus nonnullis cum eo communicandis, quæ ad concilium ſpectabant.

Promovebat eo ardentius indicti Tridentini concilii celebritatem Pontifex, *MS. Card. Spad. ſig. n. 133.* quo Lutherani graſſabantur dolis, & omni contentione conventiculum Germanicæ Nationis cogere ambiebant, ut in eo ementita reſtituendæ priſtino nitori eccleſiæ ſpecie Religionem turpiſſime deformarent, & Catholicos ab Apoſtolicæ Sedis obſequio divellerent: vehementiſſime vero illi a concilio Tridentino ex omnium gentium Epiſcopis cogendo abhorrebant: Catholici vero Præſules ob Cæſaris, Gallorumque Regis bella Tridentum accedere detrectabant.

X. *Cæſar Philippum filium Hiſpaniæ Regem declarat.* Imperator vero ex Hiſpania diſceſſurus, ante omnia Philippum filium, ejus nominis ſecundum, agentem ſextum decimum ætatis annum, Hiſpaniæ Regem appellarat, & totius Regni Civitatum Oratores illi ſacramento obſtrinxerat: præfeceratque illi ad regendos mores, molemque negotiorum tractandam Covos prudentia ſingulari conſpicuum: militare vero copiarum Imperium ſupremum Ferdinando Toleto Albæ Duci contulerat, fœlicique navigatione uſus Genuam affecto jam Majo applicuit. Ad quem humanioribus officiis proſequendum Genuam primum a Pontifice miſſus Alexander Farneſius Cardinalis, ut refert Angelus Maſſarellus.

XI. Cum autem hoc eodem tempore Bononiæ Pontifex moraretur, certior redditus, Imperatorem non eſſe Bononiam acceſſurum, ut cum eo congrederetur, conſilium in Conſiſtorio a Cardinalibus petiit, an eſſet conſentaneum, ut ſe ad Imperatorem conferret, cum ille Bononiam venire abnuiſſet, & decreverunt, hoc non decorum fore. Sed cum poſtea Cardinalis Sadoletus, prius abſens, Bono-

no-

noniam venisset, cujus sententiam magni Pontifex faciebat, denuo res in consultationem adducta fuit, quam tamen contractam hac lege temperarunt Cardinales, nisi spes meliores certioresque sanciendæ pacis ostenderentur: tum enim ut Pontifex ad Imperatorem accederet, sese assensuros. Contraria autem fuit sententia Cardinalis Sadoleti; videlicet ut omnimode Pontifex se ad Imperatorem conferret, quare ejus rationibus auditis, Pontifex, & etiam Cardinalium Collegium in ejus sententiam descenderunt. Sed audiamus ipsum Cardinalem loquentem in Epistola ad Paulum Sadoletum. *Postridie, qui fuit sexto Idus Junii, Senatus iterum vocatus est, causa convocandi fuit, quod cum superioribus diebus fuisset de consilii sententia decretum, si Cæsar Bononiam venire recusaret [properare enim dicebat, nec spatium habere, longe ab itinere declinandi] ut ne ulterius procederet Pontifex, sed vel illum Bononiæ exciperet, vel si id non contingeret, inappellatum abire pateretur, cum tamen, si quid in congressu agendum esset, id mittendis Nuntiis facile posset sarciri. Ratio autem ita decernendi fuerat, quod videbatur hoc dignitati & gravitati Sedis Apostolicæ maxime non convenire, simulque ætatem Pontificis pergravem tot itinerum laboribus abjici non placebat; erga, hæc eadem ipsa res iterum adducta est in disceptationem, placeret ne ultra procedere, nec-ne? Nam Cæsar quidem Parmæ se ostenderat cum Pontifice libenter conventurum: hic quinque ante me rogati in sententia pristina manserunt, cum exceptione tamen, nisi certa spes aliqua de pace esset oblata, quæ iter suaderet, tum enim ire oportere censuerunt. Ego rogatus contrariam sententiam dixi, de valetudine, & incolumitate corporis, ad Pontificis judicium rejeci. Dignitatem in eo dixi positam, si quæ utilia, & commoda Reipublicæ Christianæ essent, agerentur, hanc unam me agnoscere, neque aliam præter eam ullam in Ecclesiasticis hominibus dignitatem. [Hoc utinam consilium tam salubre Ecclesiæ bene perciperetur!] Inquirere certam spem in iis rerum eventibus, quos suæ potestati Deus reservasset, non esse nostrum, velle, & conari bona, quæ in nobis essent, ad nos id pertinere, me tamen sperare, cum Cæsar & tempus anni; & Pontificis ætatem, laboremque conspexisset, habiturum illam officii rationem, & ad pacis consilia, si non prompte [quod tamen ipsum a tanto Pontifice expectandum non esset] attamen inductum pudoris stimulis facilius de se peracturum in hac quidem re suadenda, & plus effecturum esse præsentem Pontificem, quam si absens per Nuntios hæc eadem ageret. Postremo, vel hac una ratione necessario dixi proficiscendum, ut rumores hominum comprimerentur; erat enim sermo late dissipatus, ortas esse Pontifici cum Cæsare simultates, quare si fuisset colloquium denegatum, non sine periculo alicujus suspicionis ulterius hominum mentibus opinio insedisset. Hac a me sententia dicta, ab omnibus deinceps in eandem est descensum. Itaque Parmam venimus, heri que Pontifex ingressus Urbem est.*

Summæ est prudentiæ pollicere se divinæ providentiæ.

XII. Nonnulli malevolentia suffusi piam Pontificis mentem in sinistram interpretationem detorsere, quasi profectionem hanc suscepisset affecta ætate, non ad pacem inter Reges conciliandam, ac rem Christianam restituendam, sed ad privata familiæ commoda consectanda: sed hanc suspicionem adversam, inanesque calumnias ita refellit inter alios Cardinalis Sadoletus. *Illud mihi maxime molestum est, quod non potest persuaderi hominibus, ex hoc congressu aliud quippiam quæri, nisi privatum aliquorum commodum. Itaque mira jactantur in vulgus, quæ vobis quidem audita esse arbitror. Ego, quoquo animo fuerint alii, integrum me quidem ab omni labe servabo.*

XIII. Cum igitur Paulus consilium Cardinalis Sadoleti sequutus, ab aliis Cardinalibus approbatum, ad Imperatorem accedere statuisset, mox atque Parmam pervenit, duos Legatos Petrum Paulum Parisium, & Marcellum Cervinum Cardinales ad Imperatorem misit, qui de colloquio inter Pontificem Cæsaremque ineundo pertractarent. Itaque Vigesima prima junii Pontifex ingressus est Castrum Buxeti, ibique cum Imperatore per tres horas collocutus est; necnon quatuor sequentibus diebus.

MS. Arch. Vat. p. 86.

XIV. Incubuit summo studio in iis colloquiis Pontifex, ut Cæsari, Hungariæ, & Ferdinandi Fratris pericula in oculis collocaret, misereretur gentis de re Christiana, deque Germania optime meritæ, quæ duobus sæculis Turcarum alluviones suis cervicibus sustinuisset, subacta Hungaria arsuram brevi barbarico incendio Austriam nisi æquissimis de pace propositis conditionibus assentiretur, concilium etiam Œcumenicum Gallico bello disturbatum iri, Lutheranorumque potentiam civili Catholicorum Regum bello, ita auctum iri, ut Cæsarem brevi contemptura esset. At Cæsar cum Anglico Rege tunc fœdere junctus flecti ad concordiam non potuit, itaque pacem abnuente Cæsare Pontifex postulavit, ut post-

quam ipse hortando nihil profecisset, Cardinales de concordia, & Christianæ Reipublicæ commodo verba facturos audire, minime gravaretur. Cumque id Cæsar honori Senatus tribuisset, paulo post vocatis Cardinalibus Marinus Grimanus ejus Ordinis Princeps hæc inter alia fatus est.

Paulus Jovius l. 43.

Oratio Cardinalis Grimani, qua Cæsarem ad pacem hortatur.

Patere generose, pieque Cæsar, ut si quid prædurum in intimis sensibus obcalluit, id totum Christiana pietate molliatur, bonestissimis siquidem, nominique maxime decoris conditionibus, quas prudentum, & Respublicæ amantissimorum hominum judicio descriptas dudum perlegisti, Rex Gallorum petit, affinitatem, opes, copias offert: occupata restituet, ut Mediolano tua liberalitate, beneficiariique juris nomine recuperato, communem hostem barbarum conjunctis armis persequatur: ut nihil porro, vel occultæ fraudis, vel parum sinceræ fidei pertimeas [qui nihil unquam invicti animi fretus altitudine timere didicisti] cuncti fere Principes inita societate fœderum sponsores, vadesque aderunt, ut justis armis sanctas pacis leges, juraque omnia tueantur: hanc a Te pacis conditionem ante alios orat Carolus Allobrogum Regulus innocentia cantum sua depulsus Regno, & quod longe miserrimum videtur, per septem annos ancipiti duorum propinquorum injuria fatigatus. Hanc item Veneti tanquam ex fœdere debitam reposcunt; eandem Regna perpetuis tributis enervata, suorumque præsertim, ac hostium rapinis crudelissime divexata suppliciter efflagitant: valeant aliquid, obsecro Cæsar, fraterna pericula, Hungarorum supplicantium lachrymæ, Senatus preces, valeat ipsa Sacrosancti Pontificis authoritas, pii, atque optimis nunquam spreta Regibus, ut Christianus Orbis luctu, miseriis, & Barbarorum metu liberatus post impetratam tuo incomparabili munere pacem, atque concordiam fœcundissime restorescat.

XV. Attamen Cæsar flecti nequaquam potuit: ideoque tantam Christianorum calamitatem Jacobus Sadoletus ob Caroli, ac Galliarum Regis dissidia exortam ita deploravit.

XVI. *Cum nostri Principes, qui maxime tueri, & regere Christianam Rempublicam deberent, nihil videantur sibi, habere propositum, nisi exitium, & eversionem earum ipsarum Nationum, quarum præcipue salus a præpotente Deo illorum est fidei commendata, & credita. Cumque ea illi sola consilia exquirant, quæ sibi ipsis [omissa consideratione Reipublicæ] arbitrantur utilia, in quo falluntur quidem, sed doctorem, monitoremque non recipiunt, seque ita gerunt, ut quasi mercede a Barbaris hostibus Christiani nominis conducti, operam illis ipsi in profliganda re Christiana strenue studeant navare.*

Jacobus Sadoletus l. 16.

Dejectus conciliandæ pacis consilio Pontifex, ac miratus rationem, & studium æquitatis, & veræ gloriæ decus, Christianæque rei salutem Cæsaris animum ad bella propensum minime inflectere, deploransque Concilium Œcumenicum celebrari non posse, Cæsare in Belgium per Germaniam contra Gallos properante, ne Præsules in pericula graviora, obsessis milite itineribus, conjiceret, & operam, & authoritatem frustra perderet, indictum Concilium Tridentinum suspendit, ut refert Massarellus. Conceptæ sunt eæ literæ subjectis verbis.

Paulus, &c. Ad futuram rei memoriam.

XVII. *Quam enixe nos semper Oecumenici, & generalis Concilii celebrationem concupiverimus, & quo propterea studio, & animi solicitudine huic rei, ac inter Christianos Principes paci, & concordiæ incubuerimus, tot labores per nos, præsertim cum ea de causa Niciam nos contulimus, suscepti, tot Nuntii, & Legati ad eosdem Principes propterea a nobis missi, tot super ea re a nobis ad illos datæ literæ, toties per nos denique indictum Concilium hujusmodi, totque Prælatis, & aliis, qui ad illud venire tenentur, ut omnino accederent transmissa mandata, & hortationes reddunt testimonium veritatis. Concilium enim ipsum Mantuæ primum, deinde Vicentiæ, ad quam propterea tres a Latere nostro ex Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium numero Legatos misimus, & novissime Tridenti per nostras literas sub data Romæ apud Sanctum Petrum XI. kal. Junii anno Incarnationis Dominicæ MDXLII. in quibus ne idem referamus, cur in Mantuona, & Vicentina Civitatibus præfatis Concilium hujusmodi celebrari nulla ratione valuerit, explicavimus, ad kal. Novembris, quæ proxime præterierunt, incipiendum, & prosequendum, & Domino adjuvante ad ipsius laudem, & gloriam, & Christiani totius Populi salutem, absolvendum indiximus, annuntiavimus, & convocavimus ex omnibus locis, tam Venerabiles Fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, quam Dilectos filios Abbates, & alios quoscumque, quibus jure, aut privilegio in Conciliis generalibus residendi, & sententias in eo dicendi permissa potestas est, requirentes, hortantes, & admonentes, ac eis in vim juramenti nobis, & Sedi Apostolicæ præstiti, & virtute sanctæ obedientiæ, ac sub certis, tunc expressis pœnis mandantes, ut ipsimet,*

Angelus Massarell. in actis ms. Conc. Trid. ms. Arch. Vat. sig. 3188. p. 70.

Suspensum Concilium ad beneplacitum Sedis Apostolicæ. *Ext. etiam in ms. Arch. Vat. sig. num. 3190. p. 19. incip. Etsi cunctis, & in ms. sig. 3232. p. 29.*

Concilium differt Paulus ob bella inter Cæsarem, & Regem Galliæ.

nisi

nisi forte justo detinerentur impedimento, aut per suos Procuratores, & Nuntios huic Sacro Concilio omnino adesse, & interesse deberent: necnon Charissimos filios nostros Carolum Imperatorem semper Augustum, & Franciscum Regem Christianissimum, cæterosque Reges, Duces, & Principes Christianos, ne Dei causam, & negotium desererent, sed ipsimet ad Sacri hujusmodi Concilii celebrationem venirent, & si venire non possent, saltem viros graves, Legatos, cum authoritate, qui personam Principis sui & prudentia, & dignitate in Concilio possent referre, mitterent; curarentque, ut ex suis cujusque Regnis, & Provinciis, Episcopi, & Prælati, sine tergiversatione, & mora ad Concilium proficiscerentur: rogavimus, & obsecravimus, sperantes Oecumenici Concilii celebrationem hujusmodi, ad quam pro agri Dominici purgatione sæpe antea devenire [ut præfertur] frustra conati eramus, & saltem tempore, Dei benignitate & clementia, omnino successurum esse: literisque nostris prædictis publicatis, cum postquam Nuntios nostros speciales pro pace inter dictos Principes tractanda destinaveramus, odia, & simultates inter eosdem Principes augeri.

Et jam cum ab unoquoque eorum per alterum ab Induciis nostro interventu Niciæ inter eos factis discessum esse prætenderetur, arma tractari, & bellum novari cerneremus, duos summæ authoritatis Viros, inter cætera animi ornamenta, pacis studiosissimos, S. R. E. Cardinales a Latere Legatos ad eosdem Carolum Imperatorem, & Franciscum Regem misimus, qui ipsis nostro nomine, in quanta pericula ex eorum discordiis universa Respublica Christiana Domini nostri brevi esset ventura, exponerent, eosque per viscera Jesu Christi ad pacem inter se mutuo complectendam, & Rempublicam Christianam a tot, tantisque imminentibus periculis liberandam, quam maxime possent, hortarentur: ac appetente jam die, pro qua, ut præfertur, concilium indixeramus, cum in eodem proposito, & desiderio illud omnino celebrandi persisteremus, Dilectos filios nostros Petrum Paulum Sanctæ Balbinæ Parisium, & Joannem Sancti Vitalis Moronum Titulorum Presbyteros, & Reginaldum Sanctæ Mariæ in Cosmedin, tunc SS. Nerei, & Achillei Diaconum Polum nuncupatos S. R. E. Cardinales nostros, & dictæ Sedis Legatos de Latere summæ virtutis, doctrinæ, & authoritatis Viros, ad ipsam Civitatem Tridentinam, ut Episcopos, Prælatos, & alios ad concilium venientes exciperent, atque ea, quæ ad concilii celebrationem hujusmodi necessaria essent, seu opportuna facerent, destinavimus: necnon quamplures ex eisdem Prælatis singulis ad illos nostris datis literis admonuimus, ut frequentes concilio hujusmodi interesse vellent.

Demum cum spe pacis per prædictos Legatos nostros inter eos componendæ ex iis, quæ ab eisdem Legatis acceperamus, penitus destitueremur, ne quod reliquum erat in facultate nostra omitteremus, præfatos Carolum Imperatorem, & Franciscum Regem diversis nostris ad eos datis literis admonuimus, & hortati sumus, ut pro concilianda inter eos aliqua concordia nobiscum in aliquo commodo loco, ad quem, ætati nostræ non parcentes, nos profecturos esse pollicebamur, convenirent; utque desiderium nostrum pacis, colloquii, & Concilii celebrationis hujusmodi re ipsa comprobaremus, e nostra propria Sede profecti Bononiam venimus, ut motis, quod sperabamus, per appropinquationem nostram ipsorum Principum animis, concordia, statui, celebrationique ipsius Concilii securius, & ferventius instari, & fluctuanti Reipublicæ Christianæ aliquod salutare remedium afferri posset; iterumque post adventum nostrum hujusmodi Prælatos præfatos per diversas alias nostras literas admonuimus, ut exemplo quamplurium Prælatorum, qui ex Urbe nostra ad locum Concilii de mandato nostro se contulerant, ad illud accedere amplius non tardarent.

Cum autem dicti Carolus Imperator, & Franciscus Rex, suorum Regnorum, & Dominiorum tuitioni intenti, cui se propter urgentia inter ipsos bella vacare oportere asserebant, nobiscum convenire recusaverint; ac licet postmodum Petrus Paulus, & Joannes, ac Reginaldus Cardinales, & Legati prædicti, pro prædicto concilio ad dictam Civitatem accesserint, ac inibi sex menses & ultra, non sine aliqua dictæ Sedis indignitate, expectando permanserint: nihilominus præter eos, qui ex Alma Urbe, ut præfertur, venerant, admodum pauci Prælati inibi convenerint; quinimmo sicut Provinciarum diversitas affert, diversimode se excusaverint, & alii bellorum motus, alii itinera non tuta, ac viarum pericula, alii alia impedimenta obtulerunt; nos propterea prædictos Petrum Paulum, & Reginaldum Cardinales, & Legatos, ut ab eis, quo in statu res essent, & quid super celebratione concilii sperari posset, intelligeremus accersivimus. Cumque eundem Carolum Imperatorem Germaniam petere, & per Italiam iter facturum esse intelligeremus, nos apud eundem Carolum Imperatorem, cum quo in Oppido Busseti convenimus, tam per

nos

nos ipsos, quam per Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales, qui tum nobiscum aderant, pro pace hujusmodi omni cura, & diligentia [quod etiam cum præfato Francisco Rege non minori studio antea pluribus literis egeramus] institimus, cum vero nihil hactenus proficere potuerimus, & a Petro Paulo, & Reginaldo Cardinalibus, & Legatis prædictis, ac ex præfati Joannis Cardinalis & Legati; necnon cæterorum Prælatorum in dicta Civitate Tridentina existentium literis, quorum fere singulorum super ea re sententiam exquisivimus, cognovimus [& nos ipsi clare perspicimus] vigentibus tot in locis inter eosdem Principes bellis, ac immanissimo Turcarum tyranno, cum validissimo exercitu Hungariæ Regnum invadente, ejusque copiosa, & munitissima Classe jam Mare inferum ingressa, cujus conatibus, quantum vires nostræ, licet impares, supppetent, resistere, ut tenemur, intendimus, non posse ad præsens, Domino, forsan ob peccata nostra, sic permittente, nostram super hujusmodi concilio intentionem impleri; quinimmo eandem actionem concilii in aliud opportunius, & commodius tempus, quo dignitas, & frequentia concilio, & Reipublicæ Christianæ præsentior salus afferri possit, differendam esse sperantes ex Dei bonitate, & misericordia post tenebras lucem, & aliquando tandem, quod brevi futurum speramus, & optamus concilium ipsum celebrari posset; volentes interim generalem Christianorum defensionem a periculis propter Infidelium Mare, & Terras infestantium impetus imminentibus, quantum in nobis erit, procurare, & Almæ Urbi Sedi nostræ, ac Orbis capiti, omniumque perfugio, quæ nobis ab ea diutius absentibus ob ipsorum Infidelium incursiones non leve periculum subire posse, nostra præsentia, quod necesse est, cæterisque præsidiis succurrere, ac conscientiis, & commoditatibus Prælatorum, qui ad ipsum concilium venire tenentur, ne propter ipsius concilii celebrationis inchoationem, molestia, aut incommodo afficiantur, paterna charitate consulere: habita super iis cum eisdem Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de eorum consilio, & assensu celebrationem concilii hujusmodi, usque ad aliud opportunius, & commodius tempus per nos declarandum, Apostolica authoritate tenore præsentium suspendimus, & suspensum esse nuntiamus, ac pœnas contra Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates & alios in posterioribus literis indictionis concilii hujusmodi comprehensas, & inflictas, usque ad tempus prædictum, quo concilium ipsum omnino prosequi intendimus, relaxamus, necnon eosdem Petrum Paulum, & Reginaldum Cardinalem, & Legatum præfatum ab eodem concilio ad nos, & Sedem prædictam revocamus, & Prælatis in eadem Civitate occasione concilii hujusmodi existentibus, inde usque ad tempus per nos declarandum prædictum, quo eosdem Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & Abbates, ac alios in literis posterioris indictionis concilii hujusmodi comprehensas sub perjurii, ac aliis in eisdem literis contentis pœnis, concilio prædicto, juxta formam ipsarum literarum, adesse, & interesse voluimus, recedendi licentiam concedimus, decernentes ex nunc irritum, & inane, si secus super his a quocumque quavis authoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus, &c. Nulli ergo, &c. Datum Bononiæ annuo Incarnationis Dominicæ MDXLIII. Pridie nonas Julii Pontificatus nostri anno IX.

Extant de extracto in aliud commodius tempus Concilio, Pontificis ad Moguntinum, Treverensem, Salisburgensem, Bremensem, Gnesnensem, Bisuntinum Archiepiscopos encyclicæ literæ, quibus etiam dedit imperia, ut Clerum sacris precibus pro Divina placanda ira, extinguendisque civilibus Christianorum bellis incumbere juberent. XVIII.

Tibi memoranda ad hoc duximus, ut & tuis posses Suffraganeis significare, te, & illos hortantes, ut vestri Cleri jejuniis, & orationibus Divinam iram placare studeatis, quo sublatis præsentibus impedimentis, tranquillitateque temporum restituta, celebrationem ipsius Concilii universalis tam salutarem, ac necessariam, quantocius resumere, & prosequi Deo favente possimus. Dat. Bononiæ die x. Julii MDXLIII. Anno IX. *Paul. III. lib. brev. anno 9. p.306.*

Dissolvendi porro Concilii indicti præcipua, & arcana causa hæc fuit, quod Præsules Germaniæ apud Pontificem de non adeundo Concilio se excusarint, Lutheranorum infidorum metu, nedum illi Concilio gladio spiritus certaturi interessent, Lutherani ferreo gladio eorum Urbes invaderent, ad quos coercendos pax esset necessaria, ut Reges impiorum insidias, & contumaciam armis frangere, & retundere possent, quæ Pontifex Sigismundo Poloniæ Regi, necnon consumptos in jungendo cum Cæsare colloquio, illustri quidem & pia conscientia, sed votorum impote irritos labores significavit. XIX.

Regi Poloniæ. *Paul. III. lib. brev. anno 9. p.301.*

Charissime, &c. Sperantes fore, ut Dei misericordia nostras actiones coadjuvante ali-

aliquid in proximo colloquio, quod cum Serenissimo Cæsare habuimus ad concordiam inter eum, & Regem Christianissimum proficere, Tuamque Serenitatem tanquam optimum Principem; & erga publicam utilitatem semper optime animatum eo Nuntio lætificare possemus; sed factum est nostris, & Populi Christiani peccatis, ut omnem laborem & viæ, & opera nostræ frustra insumpserimus, nec quidquam, vel ad ipsam concordiam, vel ad frequentationem universalis Concilii Tridentini indicti, quod nostræ personæ appropinquatione frequentius nos reddituros credebamus, proficere potuerimus; nam quamvis Legati nostri, tot jam mensibus, cum nonnullis Prælatis hinc a nobis profectis, Tridenti expectaverint, ut cæteri Prælati, præcipueque ex vicina Germania, & locis ei propinquis convenirent, Expositæ causæ dissoluti Concilii. *tamen paucissimi, ac fere nulli convenerunt, sed alii propter bella inter Christianos Principes vigentia, alii pro diversitate Provinciarum aliis de causis, nonnulli ob vicinitatem Lutheranorum suas Ecclesias tuto deserere, ac personaliter ad Concilium venire non posse se nobis excusarunt. Quamobrem nos considerantes, id quod omnibus manifestum est, in tanta perturbatione rerum, tantoque concussu bellorum tum terrestrium, tum maritimorum, quibus universa Christianitas, sicut tua Majestas audire potuit, hoc miserabili tempore concutitur, cum suas omnes curas ad sua quisque vel a Fidelibus, vel ab infidelibus defendenda convertere cogatur, impossibile esse, ipsum universale Concilium nunc celebrari, propterea meliora tempora expectare coacti sumus. Interea Prælatorum ad Concilium non venientium conscientias ulterius illaqueatas non tenere, nostramque Urbem, Sedem, & Statum temporalem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui sane adventu Classis Turcarum per mare Tyrrenum, haud procul nostro Statu nunc vagantis, sunt maxime perterriti, nostro reditu, ac præsentia firmare, & tueri [quamquam inviti] decrevimus, itaque re mature perpensa, ac diu deliberata, tandem de consilio Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, celebrationem ipsius Concilii universalis, eousque suspendimus donec per Dei clementiam meliora, & ad id aptiora se afferrent tempora, quæ ab eodem Deo nobis quamprimum concedi, & optamus, & humiliter petimus. Hæc autem omnia licet ex aliis nostris generalibus literis propediem sub plumbo expediendis plenius apparitura essent, tuæ tamen Serenitati particulariter significanda duximus, ut & ipsam rem nosset celerius, & facti nostri ratio ei constaret, quam illi ut amantissimo filio nostro, & pientissimo Regi speramus, & cupimus probatam esse. Dat. Anconæ XXI. Julii MDXLIII. Anno IX.*

In eandem etiam sententiam scripsit Pontifex Ducibus Bavariæ, Religionis Catholicæ præclarissimis defensoribus, nec colloquio Buxetano concordiam, aut frequentiores Concilii Tridentini cœtus promovere potuisse significavit, atque adeo in meliora tempora actiones Concilii extractas fuisse, seque ob terrorem Romæ injectum a Turcica Classe hærente in finitimis ejus littoribus, ad Urbem sua præsentia confirmandam proficisci. XX.

Dilectis filiis Nobilibus Viris Willelmo, & Ludovico Bavariæ Ducibus, &c.

Cum nos, quas ob causas nostra Sede relicta Bononiam veneramus, nihil proficere potuissemus, nec circa concordiam Christianorum Principum, nec circa frequentationem ipsius concilii Tridenti indicti, cum & paucissimi Prælatorum, etiam quos Principes eorum conventuros nobis promiserant, convenissent, eorumque alii ob bella inter Christianos Principes vigentia, alii pro diversitate Provinciarum alias ob causas, nonnulli ob propinquitatem Lutheranorum suis Ecclesiis timentes, ad ipsum concilium personaliter venire non posse se nobis excusassent, Nos animadvertentes [id quod omnibus manifestum est] in tanta perturbatione rerum, tantoque concursu bellorum, tum terrestrium, tum maritimorum, quibus universa Christianitas hoc miserabili tempore concutitur, omnesque suas curas, ad defensionem propriam convertere cogitur, impossibile esse, ipsum universale concilium nunc celebrari. (Et infra) *Coacti etiam necessario sumus Almam Urbem nostram, Statumque Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ex Turcarum Classe, quæ nunc etiam in propinquioribus Urbi, & statui nostro locis hæret, perterritam, nostea præsentia confirmare, & tueri. Ob hæc omnia, quæ nemini esse possunt dubia, ea diu, ac mature pensitata, & deliberata, de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, celebrationem ipsius concilii universalis eo usque suspendimus, donec per Dei clementiam meliora, & ad id aptiora se offerent tempora, &c. Dat. Anconæ* XXI. *julii MDXLIII. anno* IX. Paul. III. lib. brev. ann. 9. p. 300.

Consentiunt dictis, quæ memorat Joannes Cochlæus de indicto Concilio Tridentino ob bella civilia dimisso.

Fuit eodem anno (inquit) *indictum a Summo Pontifice generale concilium ad*

Ci-

Jo. Cochl. in actis & scriptis Lutheri.

Civitatem Tridentinam, quo tres misit Cardinales Legatos, quoniam vero propter bella, quæ inter Potentissimos erant Monarchas, perpauci Episcopi comparuerunt, revocatis Romam Legatis suspensum est ad tempus concilium illud.

Cochlæus Tridentum ad concilium Wratislavia proficiscens, dum Campidunum usque pervenisset, comperit ibi solutum esse conventum indictæ Synodi, & vidit ibidem die XV. Julii Cæsarem en Italia cum exercitu tendentem in Germaniam inferiorem adversus Ducem Clevensem, qui ab eo ad Regem Franciæ defecerat, atque Ducatum Gueldriæ occupaverat, ac multa Brabantinis damna [Cæsare absente] intulerat, quem Cæsar intra paucos menses victum, ac subiugatum pro innata clementia sua rursus in gratiam recepit.]

XXI.

Cochlæus in actis, & scriptis Lutheri.

Additque Cochlæus, gravissimum offendiculum piis hoc tempore injectum ab Hermanno Archiepiscopo Coloniensi, [1], qui ad Lutheranam impietatem sceleratissime descivit. *Bucerus impia fraude Coloniensi insinuatus Archiepiscopo Hermanno [qui natalibus Comes erat a Weda] gravissimam suscitavit inter illum, & Clerum ejus discordiam in Religione.*

Hermannus Archiepiscopus Coloniensis in hæresim Lutheranam lapsus.

Induxit enim illum in Lutheri hæresim, reclamante frustra non solum Reverendo, & Illustri Capitulo Maioris Ecclesiæ Coloniensis, sed etiam universo Clero totius Civitatis, totaque Universitate Coloniensi. Præfuerat Hermannus multis annis Archiepiscopatui Coloniensi multa cum laude, atque etiam Synodum ad excindendas Lutheranæ impietatis propagines celebrarat, ab Aulicis vero corruptus, ac delitiis sensim enervatus, cum sacrarum literarum, & Theologiæ scientiæ imperitus esset, specie componendorum Religionis dissidiorum, a Bucero (Apostata tribus incestis nuptiis infami) fascinatus, & in rabidum lupum ex Pastore versus, omni contentione oves a Christo illius curæ commissas dilaniandas Lutheranis objecit, excitis in Provinciam Bucero, & Melancthone Hæresiarchis, & aliis flagitiosa, & impia eloquentia clarissimis Concionatoribus, ad quod scelus, præter libidinum lenocinia, abripi se finit cœca mentis perturbatione, & ulciscendi cupidine: nam cum præter Coloniensem Archiepiscoparum, etiam alios EpiscopatusMindensem, Osnabrugensem, & Monasteriensem, opibus florentissimos, conjunxisset, necdum his satiata ejus avaritia, alia opima Sacerdotia exambiret, quæ ipsi, violato aliorum jure permitti non poterant a Pontifice, violato sacramento Pontifici præstito, impie rebellavit, conditaque intus venena effudit, in literis enim parænecticis ad eum datis hæc verba descripta fuere, licet lenitatis studio, postea inducta linea oblilerata sint. *Superbia, & iracundia adversum nos inflatus, non ob aliam causam, quam quia justitiam, qua totus Orbis regitur, contra te super certis beneficiis Ecclesiasticis administrari passi fuimus, propterea odium tuum ad Dei offensam, Religionisque detrimentum convertisti, eodem enim tempore, quo de iustitia contra te decreta rescivisti, Lutheranos ad te vocasti, ut sic te contra nos ulciscereris.*

Porro mox atque de impia hac Coloniensis Archiepiscopi defectione certior factus est Pontifex, Senatum Coloniensem, & Clerum illius Urbis ad constantiam in fide orthodoxa defendenda hortatus est ineunte Februario. XXII.

Senatui Coloniensi.

Cum en hac plena solicitudinum, & curarum specula, in qua nos Deus Omnipotens hoc tempore collocavit, hunc infœlicem statum inclytæ Nationis Germanicæ intuemur, quæ olim non solum belli glo-

Paul. III. lib. brev. an. 9. pag. 55.

NOTÆ [1] QUamquam Hermanni Coloniensis archiepiscopi lapsus anno huic ab omnibus quotquot legi chronistis assignatur, altius tamen vacillationem ejus in fide repetendam esse suspicor. Quin nec forte anno 1536. cum Synodum Coloniæ habuit, in novatores animum prorsus alienum gerebat. Sunt quidem in actis concilii hujus catholica omnia; sed quod omissum sit dogma de purgatorii pœnis a Cardinali Sadoleto lib 14. epist. IX. suspicionis arguitur. Id quidem casu omitti potuisse fateor; sed potuit etiam de industria fieri; cum forte jam tunc Hermannus vacillare in iis dogmatibus potuerit, quæ non adeo perspicue in S. Scriptura expressa sunt, quo nomine purgatorias pœnas heterodoxi rejiciunt. Utcumque tamen ea res habeat sese, profecto constat Hermannum ante præsentem annum a fide palam recessisse, cum anno præcedenti 1542. Martinum Bucerum accitum Bonnam sacrum evangelii præconem in ea urbe constituerit; quæ sane non obscura erat Lutheranismi professio. Quare errasse mihi exploratum est Continuatorem historiæ ecclesiasticæ de Fleury, qui nonnisi post aliquod tempus ab absoluta Norembergensi dieta Hermannum fidei catholicæ nuncium remisisse affirmat. Consessus enim ille exeunte januario ad Aprilem usque constitit; Hermannum vero ante exitum januarii Lutheranismum professum fuisse oportet, cum pontifex die 1. februarii hujus anni literas ea de re ad Senatum & clerum Coloniensem dederit, de quibus Annalista hic num. 22. Si enim incipiente februario Hermanni lapsus jam Romæ innotuerat, exploratum est utique aliquandio ante exitum januarii adeoque non absoluta Nurembergensi dieta Hermannum ad Lutheranos defecisse. MANSI

Paulus hortatur Colonienses ad perseverandum firmiter in fide catholica.

gloria, Principum nobilitate, Imperiique dignitate cæteras Nationes anteibat, sed quod plus erat, his omnibus in vera, & Catholica Religione, & Sedis Apostolicæ reverentia, nulli Provinciæ, aut Regno cedebat, nunc pluribus in sancta fide dissensionibus in partes confracta, & miserabiliter discissa est; magnum sane dolorem capimus, & ejus damnis, tanquam nobilissimæ Christianorum partis, permovemur, nec sane in hoc tam nostras, & dictæ Sedis injurias attendimus, a cujus reverentia, sicut a fidei obedientia multi beneficiorum ejus obliti recesserunt [Mater enim omnium, & Magistra fuit] quam contaminatum fidei Catholicæ sensum, ablatum Dei Sanctis honorem, cultum ipsius Dei imminutum, persecutionem Cleri, & Religiosorum Moniales antea Deo dicatas, non Monachis nuptas, spoliatas Ecclesias, & per hæc irreparabilem tot animarum jacturam dolore, quo debemus, comploramus. In his autem nostri animi vulneribus non levem ex eo consolationem recipimus, gratiasque Deo Omnipotenti agimus, quod ejus clementia ipsius Germanici corporis non minimam partem adhuc incolumen præstitit, multos nobilissimos Principes, multasque insignes Civitates integras ab hac labe conservando, quorum in numero vestram inprimis esse eo magis gaudemus, quo semper illa Apostolicam Sedem speciali ab ea affectu dilecta specialius coluit, & venerata est. Quamobrem, etsi omnium Ecclesiarum generalem curam, vestræ tamen peculiaris gerimus, vestramque constantiam præteritam dignis in Domino laudibus commendamus, vos filii hortamur, ut sollicite caventes secundum Apostolum, ne quis vos seducat, provideque attendentes, non esse in Catholica Religione sive Ecclesiæ authoritate quidquam recipiendum, præsertim quod universali Ecclesiæ, & tot sæculorum observantiæ adversetur, in ea, quam a Patribus accepistis, & illi per tot sæcula observatam ab Ecclesia vobis per manus tradiderunt, fide, ac Religione, solita constantia perseveretis, certi, quod Deus, & Dominus noster Jesus Christus sicut promisit, cum Ecclesia, & fide Petri, pro qua ipse oravit, usque in finem Sæculi permanebit, nec istæ hæreses, quas, exigentibus peccatis, idem Dominus pullulare permisit, alium finem sortientur, quam cæteræ, quas etiam amplioribus nisas viribus vidETis eodem Authore Domino extinctas. Datum Romæ I. Februarii MDXLIII. Anno IX. Extant aliæ eodem argumento ad Clerum datæ literæ.

Capitulo, & Clero Coloniensi.

Dilecti filii salutem. Etsi mirabiles

sunt hoc tempore elationes maris, cum mundanarum tempestatum fluctus adversus Ecclesiam isthic gravissime intumescant, tamen sperare filii debetis, quod idem Dominus, qui nunc [exigentibus peccatis] Ecclesiam suam agitari procellis, & fluctibus concuti permittit, tandem suæ misericordiæ recordatus, surgens ventis imperabit, ac mari, nec ad postremum, aut suos deseret, aut permittet impios de sua iniquitate gloriari, qui licet de suis superbiant excessibus, recordari tamen deberent de exitu, ac fine cæterarum hæresum, & quod nihil est infælicius peccantium fælicitate, Nos quidem sicut novit Dominus, & vos etiam audire potuistis, nulla in parte officii nostri defuimus hactenus, aut in præsentiarum desumus, tum in suadenda Christianis Principibus concordia, e qua omnium Status dependet, tum in promovendo, quantum nos facere possumus, Universali Concilio, quod Tridenti in ipsis Germaniæ portis ob id maxime indiximus, ut per illud una cum multis aliis Christianitati salubribus vestra præcipue pax, & tranquillitas constitui posset, cui sane rei quamvis validus adhuc obstet discordiæ ventus, nos tamen quantum undique efficere poterimus, tanquam Pater pro filiis, & Caput pro membris, nostramque rem agentes, omni nostro studio vere, ac sincere [quidquid alii dicant] intendemus. Interea filii dilectissimi, donec tempus miserationis Domini adveniat, quod brevi fore speramus, ad eum in tribulatione clametis, & sicut Dei ministros in sortem ejus vocatos decet, constanter in ipsius sancto servitio, atque in vero fidei Catholicæ sensu perseveretis, &c. Datum Romæ I. Febr. MDXLIII. Anno IX. Paul. III. lib. brev. an. 9. p. 48.

XXIII. Monasteriensem pariter, Osnabrugensem, & Mindensem Clerum, datis vigesima secunda Martii literis, ad induendos in adversis fortes animos spemque in Deo, qui concitatam impiam procellam esset sedaturus, collocandam excitavit: monuitque, nil infelicius esse temporaria peccantium fœlicitate; tum exeunte Martio Senatum Monasteriensem meritis laudibus extulit; qui cum sollicitaretur ab eorum nequissimo proditore Pseudo-Episcopo ad Lutheranam impietatem amplectendam, missis ad eum Theologis, monuere, impie sentire cum Lutheranis desineret, ac si in flagitio perstaret, interminati sunt de præficiendo sibi meliore Episcopo operam non intermissuros.

Capitulo, & Senatui Monasteriensi. Paul. III. lib. brev. anno 9. p. 197.

Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum,

Monasterienses ad fidem Catholicam illibatam servandam hortatur Paulus.

& Deus totius consolationis, qui nos in tribulatione nostra consolari nuper dignatus est, & vobis talem animum, & in fide Catholica constantiam concessit, perfusi enim sumus gaudio audientes, quod cum Vaster Episcopus pravis, ut dicitur, eorum, quos circa se habet, consiliis, potius quam sua voluntate ductus, vobis proponi fecisses de Lutheranismo recipiendo, seu quadam nova urdinatione assumenda, vos filii, Capitulum, ublitu suum munus Episcopo, Vestrum recordati, Præpositum, & Scholasticum ad ipsum Episcopum misistis, cum eo nomine vestro, ac totius Patriæ expostulantes, viriliterque requirentes, ut suum Pasturale officium recte ageret, alioquin cozeremini de opportuno remedio, melioreque Antistite cogitare, qua vestra fortitudine animadversa, impii illorum conatus, tanquam ad solidam, & firmam petram allisi rejecti fuerunt. Agimus igitur Deo Omnipotenti pro vobis gratias, ei enim honorem reddidistis, & fidem servastis, proficientes vobis ad meritum, & aliis ad exemplum, utinamque hanc, & vestram [filii Senatus] pietatem cum eodem Capitulo conspirantem sicut laudibus prosequimur, ita pro meritis aliquando remunerari possimus, nunquam certe ex animo, & memoria nostra deponemus, quandoquidem non dubitamus, eu hoc vestro facto confusos fuisse improbos, confirmatos dubios, bonos meliores effectos, atque hæc quidem vestra laus tanto maior est, quanto rarior, caput enim alias regere sua membra consuevit, vos membra caput vestrum rexistis, nutansque tenuistis, ne rueret, capiteque conservato totum Ecclesiæ corpus in ista Civitate, & ditione conservastis, unde nunquam vestra constantia apud homines delebitur, nec apud Deum suo præmio fraudabitur. Quo igitur fœlicius agerent Civitates Germaniæ infælices ab Ecclesiæ corpore nunc avulsæ, si vestram pietatem imitarentur, quid enim boni hæc novatio Religionis eis attulit, nisi effusionem civilis sanguinis, Turcarum roborationem, Germanorum debilitatem? Nunc autem miseræ quid agunt? Quid cunctantur? Cur ad Concilium, quod tantopere instabant, non accedunt? Ecce illud Tridenti indictum, ac propinquum habent, Episcupisque, & omnibus expositum patet, cur suas rationes eo non deferunt, si illis cunfidunt? Sin diffidunt, cur in illis obstinate cum tanta suæ patriæ jactura perseverant? Sed ad vos filii revertimur, quos merito, ut peculiares nostros, & Ecclesiæ filios complectimur, vos hortantes per eum, qui in vobis habitat, Dominum Jesum, ut in fidei Catholicæ, vestrique officii constantia perseveretis, & ad modicum sustineatis, & sperantes quod ipse, qui pro fide Petri oravit, & vobis cum suis fidelibus usque ad cousummationem sæculi se futurum promisit, non dabit in æternum fluctuationem justis, sed permissa Sathanæ ad tempus evagandi potestate, probatis per tentationem fidelibus, pacem brevi reddet, adversariis vero vestris eundem exitum, quem antiquarum hæresum fuisse legitis, tribuet, sicut disparia vestra, & eorum merita postulant. Datum Bononiæ xxx. *Martii MDXLIII. Anno* IX.

XXIV. *Sur. in comm. hoc anno.*

Licet Sacerdotum Ordo, ac Senatus impiis Hermanni Pseudoarchiepiscopi molitionibus constanter adversaretur, plures tamen instabiles animæ, illius, ac Lutheranorum laqueis irretitæ, a fide Catholica turpiter desciverunt, ruptisque claustris, protervi Monachi, & lascivæ Moniales ad incestas nuptias (ementita conjugii specie) provolarunt, tum Lutherani rabulæ blasphemas voces, & convitia contra Religionem orthodoxam libere in pluribus Urbibus effuderunt, qua tristi fama accepta Pontifex iterum ineunte Junio Colonienses Canonicos de fractis sceleratis Hermanni Apostatæ conatibus, & pluribus finitimis populis in Sacrosancta vere Religione confirmatis commendavit.

Colonienses in fide Catholica constantes.

Dilectis filiis Canonicis Majoris Ecclesiæ Coloniensis.

Paul. III. lib. brev. anno 9. p. 230.

Dilecti filii salutem. In tanta animi nostri sollicitudine, ac dolore, quam pro nostro officio eu væsania Archiepiscopi vestri capimus, valde nos consolatur fortitudo, ac pietas vestra, qua illi talia molienti, vos non modo non consensisse, verum etiam viriliter restitisse audivimus, quod sane non solum vobis, sed etiam convicinis Pupulis, & Ecclesiis certam salutem attulit, nisi enim illius furori, tanto impetu se ferenti, vestra divina virtus se opposuisset, profecto & ista insignis Ecclesia, ac Civitas, & illius authuritatem sequuta cæteræ ejusdem Provinciæ Ecclesiæ, & Civitates Deo amissæ nunc essent, &c. Datum Bononiæ I. Junii MDXLIII. an. IX.

XXV. *Amb. to. 3. l. 5. post ep. 32.*

Refert Surius in commentariis admonitum officii a primariis Cleri Coloniensis viris Hermannum, cui inter alia propositum est S. Ambrosii exemplum, qui jussus a Valentiniano Imperatore Auxentium Arianum in Ecclesiam Mediolanensem inducere ita respondit. *Absit a me, ut tradam Christi hereditatem* (& infra:) *Faciat, quod Imperatoris est, Imperator. Prius est, ut animam mihi, quam fidem auferat*. Tum subjunxere, *Scio vulnera hæc, quæ pro Christo excipimus, non vul-*

Baron. to. 4. annal. an. 387. n. 4.

nera

Hermannus Apostata admonitus officii.

neræ esse, quibus vita amittitur, sed propagatur, sic ta quoque Reverendissime Princeps, ac Domine Lutheranis, & Zuinglianis suggestoribus, & consultoribus pessimis respondere decuisset: Absit, ut ego hæreditatem Patrum Sanctorum Severini, Cuneberti, Brunonis, Hereberti, Peregrini, Annonis, & omnium retro fidelium Episcoporum Antecessoram meorum, qui per tot Collegia, & Monasteria, quæ suo ære, & labore fundaverunt, cultum, & laudem Dei, & Sanctoram ejus memoriam, ac venerationem adauxerunt, tradam in manus tam rapacium luporum, ac publica damnatorum Hæreticorum, qui Ecclesiarum Collegiatarum, & Monasteriorum hostes sunt nefandissimi. Quis Prædecessorum meorum unquam ita fecit? Tali sane responso servares bonam ad Deum conscientiam, bonam fidem Christo Principi Pastorum, cujus tibi commissæ sunt oviculæ, debitam erga Summum Pontificem, & Romanorum Imperatorem Dominos, & Superiores tuos, obedientiam, atque fidelitatem, apud exteras nationes Christianas laudem, apud Clerum, & populum Coloniensem, qui tot jam annis unanimi tecum consensu istas perditionis damnatas sectas abominati, ac detestati sunt, benevolentiam pristinam, atque præcaveres infinita in plebibus Christi scandala, quæ de hoc facto tuo non sine multoram gemitu audiuntur.

XXVI. In defendenda Religionis causa conjunxere se Coloniensi Clero Senatus & Consules Colonienses, quos Paulus Pontifex ob constantiam in tuenda fide Catholica, & pia monita defectori Archiepiscopo suggesta, ut ab immani flagitio quo se devinxerat resipisceret, merita laude ornavit, hortatusque est, ne Bucerum & alios impios concionatores, hæreseos virus ad perdendas animas diffundere paterentur.

Solicitati ad constantiam Colonienses.

Dilectis filiis Burgimagistris & Senatui Coloniensi.

XXVII. Paul. III. lib. brev. an. 9. p. 217.

Vestra illa pietas, & constantiæ semper laudata, & in ore omnium celebris, nuper splendidius fulsit, cum vester Archiepiscopus, si is hoc nomine jam dignus est, corrupta sua Diœcesi, etiam Civitatem vestram corrumpere, atque a veteri fide, & usu Catholicæ Ecclesiæ avertere conatus est, ei enim & viriliter restitistis, & postmodum non destitistis, omni studio, & diligentia suadere, ut a tanto scelere desisteret. Benedictus igitur Deus Pater misericordiarum, & totius consolationis, qui nos in tribulatione consolari dignatur, qui si hoc tempore [peccatis ita exigentibus] permisit venena, etiam antidota nobis concessit. Et infra: *Quapropter vos filii hortamur, & per Dominum Jesum, qui in vobis nunc habitat, rogamus, ut in cœpta pietata, & constantia perseveretis, modis omnibus providentes, atque impedientes, ne Bucerus, & Lutherani Concionatores, nunc in vicinis locis rugientes, & quærentes quem devorent, in vestra Civitate prædicare, aut populum sedacere possint, &c. Datum Bononiæ 1. Junii MDXLIII. Anno IX.*

Confirmati etiam fuere iidem Coloniæ Magistratus Cæsareis literis, ut fidem Catholicam tuerentur, strenueque Lutheranis obsisterent, quod cum summa laude ab iis perfectum est, ut licet Lutherani mille artibus Coloniensium constantiam expugnare pertentarint, impia tandem eorum molimina irrita conciderint, ut narrat Surius his verbis.

Moguntia Cæsar, dat literas ad Senatum Coloniensem, quibus eorum laudat in fide Catholica constantiam, quod non cesserint quibusdam Concionatoribus, qui eos a Catholica Religione avertere modis omnibus attentarint, hortatur, ut persaverent, & populum in officio contineant. Idem fere scribit ad illos etiam Pontifex Paulus III. Senatus itaque convocato populo mandat, ut his edictis pareant. Dici vix queat, quot dolis, quot cuniculis, quot modo occultis, modo apertis machinationibus malus Dæmon per suos Ministros hanc Urbem, multis nominibus longe celeberrimam, conatus sit ab una vera Catholica fide in istos deterrimos, & pugnantissimos novi Evangelii errores abducere, quibus tota jam fere Germania misere periit, sed [quæ Dei est singularis benignitas] nihil hactenus efficere potuit, Senatu prudentissimo, & gravissimo diligenter invigilante, ne homines pestilentes voto suo potiri queant. Multæ sunt artes Cacodæmonis, & habet ille suos satellites, qui ubi vident, nihil aperto bello posse consequi, vertantur ad insidias, transferunt, se in Angelos lucis nihil nisi pacem, & pietatem præseferunt, donec hac perniciosissima simulatione apud incautos, præclaræ cujusdam existimationis, magnæ pietatis, non dubiæ integritatis famam sibi concilient. Tum vero sensim virus effundant suum, & sub pietatis prætextu, etiam illos non raro a Catholicæ Ecclesiæ pace, & unitate avellunt; quos neque Lutherus, neque alii omnes ex professo Ecclesiæ hostes evertere potuerant. Vigilandum est igitur omnibus, quibus sempiterna animarum suarum salus cordi est, ne circumveniantur a Sathana. Habet semperque quandiu hic stabit Orbis, habebit suas laudes eximias inclyta, & præclara Colonia Agrippina, quod tam multis in Germania, ab avita, eademque sanctissima Religione deficientibus

XXVIII. Surius in comm. hoc anno.

Coloniensium in fide Catholica constantia laudatur.

bus ipsa constantissima permansit, nec eam fidem, & Religionem puerili levitate sibi deserendam putavit, quam longe ante mille annos accepisset, & in hunc usque diem a sanctis Majoribus suis integra fide, velut per manus sibi tradita, religiose conservasset, licet sæpe incredibilibus astutissimorum Sathanæ satellitum fraudibus & technis, armis, & machinis oppugnata. Orandus autem est Deus, ut eandem etiam deinceps [ut bene speramus] constantiam servet, præsertim cum nunquam cesset Sathanas novos texere dolos, & novas meditari artes, quibus vel tandem etiam constantissimos expugnet, nec desint, qui hanc eximiam laudem inclytæ Urbi invideant, quam illi tribuit Scriptor quidam vetustus, his verbis usus: Postquam fidem suscepisti Civitas prænobilis, recidiva non fuisti, sed in fide stabilis.

Sur. in comm. ad annum 1547.

Afferendæ apud Colonienses Religioni multum profuit Adolphus ex Comitum Schwemburgensium inclyta Prosapia satus Archiepiscopi Coadjutor, ad quem extant subjectæ Pontificis literæ.

XXIX. Quod ad Hermannum infelicem Pseudoarchiepiscopum attinet, cum is in Lutheranorum castra transfugisset, immane facinus aggressus est, ipso enim die Festo Paschæ, celebrata Germanico idiomate divina re, populo non expiato rite, præmisso Sacræ exhomologeseos Sacramento, Eucharistiam sub specie utraque, contra Ecclesiæ instituta, more Lutherano tradidit, non reputans illud Apostoli: *Probet autem se ipsum homo, & sic de illo pane edat &c.* Lapsum itaque in hæresim Pontifex ex illo impietatis cœno, amantissimis monitis, excitare annisus est, avulsisque verborum aculeis, quos rei indignitas expresserat, humanitate pia ad officium aberrantem revocare conatus est, antequam graviori censura ex Sacris Decretis illum percellere cogeretur.

Hermanno Archiepiscopo Coloniensi.

Paul. III. lib. brev. an. 9. p. 234.
Pontifex Archiepiscopo Coloniensi scribit, ut resipiscat.

Venerabilis frater, & ex fama undique publica en multorum fide dignorum relatione intelleximus, te, licet pro boni Archiepiscopi, & Principis Electoris officio tuam Diœcesim, & Provinciam in ea fidei Catholicæ puritate, atque observantia, in qua illas a tuis Prædecessoribus acceperas conservare, & cum Sancta Romana, universalique Ecclesia in eadem fide consentire debuisses, prout tanto antea tempore conservaveras, & consenseras, tamen a paucis citra mensibus repente immutatum, ejectis orthodoxis, vocatisque Lutheranis Prædicatoribus, introduxisse per eos Lutheranismum in Diœcesim tuam, habitaque etiam per te oratione coram trium Statuum tuæ Provinciæ deputatis, suasisse omnibus, ac præcepisse, ut ipsum Lutheranismum reciperent, cumque illi palam obsisterent, teque orarent, ut ab incœpto tam pernicioso desisteres, nullis nec monitis, nec precibus eorum te flecti potuisse, immo in die sancto Paschæ Sacrificium missæ in lingua Vernacula celebratum, præmissaque publica, & generali tantum Confessione, & Absolutione, prout in Lutheranis Civitatibus fieri consuevit, cætera Lutheranismo congruentia subsequuta fuisse, quæ omnia non solum in animæ tuæ, & tuæ curæ commissorum perniciem, perpetuamque tui nominis infamiam, verum etiam in totius universalis Ecclesiæ, cui tantum præjudicium tua temeritate inferre præsumpsisti, violationem, & offensam manifestam redundarunt, atque eo etiam graviora fuerunt, quod nulla aut Senatus, aut populi tui, sicut alibi accidit, tumultuantis, Lutheranismumque optantis, seditione, ac necessitate compulsus, sed tuamet voluntate, contra Capituli, Senatus, Cleri, & universitatis egregie in fide Catholica animatorum, voluntatem, eo maxime tempore hæc ausus es, quo universale concilium a te, & cuncta Germania tantopere efflagitatum Tridenti in ipsis Germaniæ portis habebas, neminemque eu Germanis Episcopis videbas, qui suam Ecclesiam non viriliter tueretur, multos etiam eu eis admirari poteras, qui potius exulare, ac persecutionem pati, quam Lutheranismum recipere elegissent. Sic Tu, qui exemplum constantiæ aliis esse debuisses, primus omnium Prælatorum ab universali Ecclesia, & fide Catholica, in qua tanto tempore perseveraras, defecisti, nullamque, nec officii, nec jurisjurandi a te toties in tuis promotionibus præstiti, habuisti rationem, quin Deo & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, a qua nunquam offensus, & toties, præsertim in confirmatione tui Archiepiscopatus vigore cujus etiam Elector Sacri Imperii, & ornatus fueras, ingratus, & repente hostis existens, quo sane facto, non tu quidem Nobis, aut universali Ecclesiæ, cum qua se Dominus usque ad finem sæculi futurum promisit, ac Petri Cymbam, etsi quandoque fluctuare, nunquam tamen mergi permisit, sed tibi ipsi nocuisti, qui in districto Dei judicio, non solum de tua, sed de tot millibus animarum, quas tecum perdidisti, rationem reddituros es. Quamvis autem omni nostra humanitate, & gratia te indignum reddideris, tantum facinus attentando, tamen ex benignitate Apostolicæ Sedis, antequam ad alia procedamus, præmittere hæc tecum voluimus Christiana charitatis officium, te etiam atque etiam

am hortantes, atque monentes, ut a defossa tibi fovea pedem quam primum retrahens, ad universalis Ecclesiæ gremium, atque consortium revertaris, nec tantam tibi, ac tuo generi, & cunctæ Ecclesiæ Germanicæ notam inuras, ut tu, qui una ex solidioribus columnis es, illam sustentare deberes, eam primus deseras. Vide inquam, quid agas, recole, qui sis, memorare quantum Deo Omnipotenti debeas, officium, juramentumque tuum ante oculos tibi ponas, Coepiscoporum tuorum constantiam, imiteris, prudentique meditatione perpendas, quam infelices fructus hæc innovatio religionis in Germania præbuerit, effusionem scilicet civilis sanguinis, Turcarum roborationem, Germanorum debilitatem, Lutheranos proinde ejicias, Catholicosque Concionatores restituas, tuosque subditos [sicut optant] in veteri Christianæ Religionis cultu perseverare permittas, quod si feceris, & illis, & tibi melius consules, sin autem in cœptis, perseveraveris, Nos sane nec nostrum officium, nec tot animarum salutem negligemus, nulloque pacto differemus, ea contra te agere, quæ secundum Sacros Canones, & Sanctorum statuta Patrum agenda fuerint. Dat. Bononiæ 1. Junii MDLXIII. *anno* IX.

XXX. Conjunxit cum Pontifice Jo: Cochlæus pia studia, ut Archiepiscopum ad mentem revocaret, at obduruit in perfidia veluti alter Judas proditor Hermannus Pseudoarchiepiscopus, ac plures ficta, impia, & deformatissima Religionis reformatione, in scelus pellicere conatus est, quem demum exauthoratum munere Archiepiscopali, & Principatu depulsum visuri sumus. Eodem tempore Bavariæ Principes egregia pro tuenda re Catholica studia explicuere: quorum pietatem Pontifex his literis commendat.

Ducibus Bavariæ.

Paul. III. lib. brev. anno 9. p. 135. Commendat Paulus pietatem erga fidem Catholicam Ducis Bavariæ.

Dilecti. Reversus istinc ad Nos dilectus filius Doctor Scotus Ecclesiæ Armachanæ Administrator, ea nobis de singulari vestra pietate, & ad conservandam fidem Catholicam indefessa constantia retulit, quæ semper omnes retulerunt, ipse autem eo particularius, ac certius cuncta nobis explicavit, quo diutius in istis vestris locis ex voluntate nostra commoratus est. Itaque quamvis minime nova, manima tamen lætitia affecti fuimus en ejus sermonibus, in quibus, commemoratis multis a vobis pie, fortiterque gestis, & in vestras effusus laudes perfecit, ut & vestra pietas apud nos illustrior, nostraque erga vos benevolentia fieret cumulatior, quamvis antea fuisset tanta, ut nihil ad eam addi posse videretur. Agimus igitur, sicut sæpe egimus, Deo Omnipotenti gratias, quod adversus has gravissimas Ecclesiæ fluctuationes, nos amantissimis filiis consolari, ac munire dignatus est, quorum præsidio hanc procellam sustinere possemus, &c. addit, mitti eundem Doctorem Scotum vitæ puritate, & doctrina præstantem, cæcitate ipsa admirabilem, una cum Claudio Jayo & sociis, ut in Bavaria, & germani fratris Salisburgensis Provincia fidem tueantur, aberrantesque convertant. *Datum Placentiæ* XIV. *April. MDXLIII. anno* IX.

Extant de iisdem insignibus viris, pietate conspicuis, literæ ad Salisburgensem Archiepiscopum, cum eximiis dotibus ornati, & ad confirmandos in fide orthodoxa Catholicos, & Lutheranos ab impietate ad Ecclesiæ castra revocandos missi essent.

Archiepiscopo Salisburgensi.

Reputantes & messem esse multam, operarios autem paucos [Scotum Ecclesiæ Armachanæ Administratorem] ad te, & eosdem fratres tuos cum Dei nomine, & aliquot facultatibus ei concessis, quibus gratuito ad Dei servitium uti possit, remittimus, ut is divino auxilio, vestroque fretus favore, una cum dilecto filio Claudio Jayo, quem istic reliquit, & aliis suis coadiutoribus in tota tua, & eorumdem fratrum tuorum ditione, ac in aliis etiam locis, præsertim circumvicinis, ubi necessarium, ac tutum duxerit, opere, verbo, & exemplo, ad salutem animarum, correctionem morum, retinendosque in fide Catholica populos, & aberrantes reducendos, quantum poterit, re prius tecum, & cum aliis Ordinariis locorum communicata, satagat, laboret, & intendat, quædamque etiam tibi en parte nostra referat, &c. Dat. Placentiæ. XV. *Aprilis, MDXLIII. anno* IX. *Paul. III. lib. brev. an. 9. p. 133.*

XXXI. *Orland. hist. Soc. Jesu l. 2.* Fuit porro Claudius Jayus ex primis sociis S. Ignatii, de cujus piis laboribus in Germania exantlatis memorat Orlandinus, narratque, ab illo multa Ratisbonæ a Lutheranis, tum a Sacerdotibus concubinarum familiaritate contaminatis, quos a vitiis deterrebat, tolerata, deque ejus constantia hæc addit: *ipse vero eum cruces undique, & pericula intentarentur, triumphare gaudio cœpit, & minitantibus prærupta Danubii respondebat intrepidus, in Cælum se tam facile aqua, quam terra ire posse. Nec defuerunt, qui ei aut mortifera exitia veneni, aut subitum molirentur exilium: complures tamen viri boni Catholicique, atque inter hos Civitatis Episcopus in oculis eum ferebant, palamque exaltabant, & quod tam constanter ille se facinorosis opponeret, & innocentis vitæ speculo, facili-*

Claudius Jayus, & Petrus Faber ex primis decem sociis S. Ignatii pro fide Catholica laborant in Germania.

cilitateque permira, haud contemnendos suæ tolerantiæ fructus ferret. Ab hoc, & Petro Fabro, quem Pontifex ex Hispania revocatum in Germaniam proficisci jussit, propagata est Societas Jesu in Germania, ex qua innumeri viri insignes pietate, & doctrina prodiere, qui Lutheranorum argutias egregie confutarunt, susceptisque Gymnasiis, pro instruenda juventute, hæresi ne latius propagaretur, fortissime restiterunt: egebat vero Germania hoc tempore horum piorum Doctorum opera, cum Joannes Eckius, & Albertus Pighius acerrimi Religionis Catholicæ propugnatores, Lutheranorumque mallei, hoc ineunte anno, e vivis excessissent, ut Cochlæus narrat, qui de aliis rebus Germanicis hæc commendat historiæ.

XXXII. *Cocl. in act. & scriptis Lutheri.* *Hoc anno rursus Nurembergæ, absente adhuc Cæsare in Hispaniis, per Regem Romanorum habitus est conventus Imperialis a mense Januario usque ad Aprilem, cujus Recessus factus, & publicatus fuit die* XXIII. *April. Adjuncti fuerunt Regiæ Majestati ad id negotii tres Commissarii a Cæsarea Majestate, utpote Christophorus Episcopus Augustensis, Fridericus Comes Palatinus Rheni Dux Bavariæ, & Joannes de Navis, quorum primus in illo conventu Nurembergæ obdormivit in Domino. Tractatum est autem, & ibi præcipue de ratione belli adversus Turcas gerendi, deque præsidiis, subsidiisque, & constitutionibus in tempore constituendis. De causa vero Religionis nihil aliud constitui commode potuit, nisi ut publica pax utique servetur, ne Religionis prætextu ulli vis inferatur, aut injuria.*

Habiti quidem sunt in Germania maximi delectus contra Turcas, sed cum Germanicæ vires distractæ essent a Cæsare in Belgium contra Clevensem Ducem, & Gallos profecturæ, tum etiam ob Lutheranorum dissidia debilitatæ, irriti conatus conciderunt, Turcicumque Imperium (victis Christianis) propagatum est a Solymanno, de cujus terrifico adventu in Hungariam Duces Bavariæ Pontificem certiorem reddiderunt, promissaque ab eo in colloquio Buxetano quatuor Italorum peditum millia subsidiaria expetierunt.

Sanctissimo in Christo Patri, & Domino, D. Paulo III. Sacrosanctæ Romanæ, atque universalis Ecclesiæ Summo Pontifici Domino nostro Colendissimo.

XXXIII. *Paul. III. lib. brev. ann. 9. p. 385.* *Beatissime in Christo Pater, & Domine D. Colendissime. Post pedum oscula beatorum. Rediit hodie ad nos per equos dispositos Bonus Accursius Gygnæus Consiliarius noster, ex cujus accurato sermone intelleximus ea, quæ nuper a Sanctitate Vestra Buxetano in colloquio in causa orthodoxæ Religionis nostræ tractata sunt: quæ quidem omnia cum sancte, & mature a Beatitudine Vestra, tamquam Parente optimo, ac pientissimo considerata esse videamus, maximas sibi propterea & agimus, & habemus gratias, summum vero gratiæ largitorem assidue precantes, ut eas sibi uberiores retribuere dignetur. Quoniam autem Cæsaream Majestatem, ipsa id a nobis efflagitante, propediem conventuri, cum eoque rem Sacrosanctæ Religionis nostræ omni fide, ac diligentia tractaturi sumus, singula idcirco, quæ ibi inter nos, sive occurrent, sive concludentur, Sanctitati Vestræ adamussim significare non intermittemus. Cæterum hac hora certiores facti sumus, Turcarum tyrannum cum omnibus suis copiis Hungariæ Regnum aliquot jam ante dies ingressum tripartito exercitu, Austriam versus contendere, ut Viennam magna tormentorum vi, ac mole, atque omni belli apparatu oppugnet; quare Beatitudinem Vestram eo reverentius, quo possumus, comprecamur, velit quatuor illa promissa Italorum peditum millia [nulla interjecta mora] eo mittere mature, ne quid detrimenti eorum tarditate intercipiatur, cujus summæ benignitati nos omni humilitate commendamus, & totos tradimus. Dat. in Urbe nostra Landshut die penultima Julii MDXLIII.*

Ejusdem Sanctitatis Vestræ.

Obsequentissimi filii, ac Servitores.
Villelmus utriusque Bavariæ Dux, &c.

Datam fidem egregie exsolvit, Pontifex, ut Paulus Jovius refert, ac ipsæ Pontificiæ literæ ad Ferdinandum Regem testantur. *Paul. lib. 9. p. 292. Paul. Jov. l. 34.*

Regi Romanorum.

Charissime. Mittimus ad tuam Civitatem Viennensum a communi hoste Turca pro Nostra virili defendendum quatuor millia delectorum peditum Italorum, quibus regendis dilectum filium nobilem Virum Joannem Baptistam Sabellum, nostrum secundum carnem affinem, nostræ custodiæ Generalem Præfectum, Virum insignis virtutis, & authoritatis, Capitaneum præfecimus, &c. Datum Arimini XV. Julii MDXIII.

XXXIV. *Paulus Jovius. Surius in comment. Isthuanff.* Non Viennæ oppugnationem meditabatur Solimannus, sed Strigonium, & Albam Regalem, aliasque Hungariæ Urbes expugnare, & Turcico Imperio subjicere ambiebat. Primos impetus, immisso Duce Amurate, effudit adversus Walponium Oppidum ad Dravi fluminis ripam positum non longe ab Exechio, fœda Austriaci exercitus clade jam ante nobilitato, licet vero Oppidum egregie munitum *Solymannus Hungariam invadit.*

esset

eſſet, tamen præſidiarii vim Turcicam non tulere, atque in deditionem ſunt accepti, inde ad Soclos promota Turcica caſtra pugnatumque eſt acerrime ab Hungaris, qui irrumpentes Turcas vulneribus debilitatos propulſarunt, demum Soclenſibos conſternatis, ac muro recedentibus, cum ſuſtinere hoſtilem impetum non poſſent, in Arcem confugere, cumque deditionem nuncupaſſent, ad unum omnes contrucidati ſunt. Tunc exploratis, proniſque omnibus ad victoriam cum univerſo terreſtri, navalique exercitu ad Strigonium expugnandum provolavit, fugiente Paulo Vardano Archiepiſcopo, ne ſi interciperetur, horrendo mortis genere interimeretur, quod a Solymanno ad Ferdinandum deſeciſſet. Præerat Urbi Liſcanus Hiſpanus ſaſtu quam belli peritia nobilior, Turcarumque impreſſiones non infœliciter frangebantur ab Italis, Germaniſque præſidiariis, cum ſenex Calaber, proditor, tormentorum librandorum arti aſſuetus, ad Turcas transfugit, perfidiæ pudorem obvelans, quod Ferdinandus Rex ſibi ſtipendia plura non perſolviſſet, is expugnandæ Turris præcipue modum barbaros edocuit, qua capta Strigonio potirentur, in qua oppugnanda cum vires intenderent Turcæ, obſeſſiſque auxiliorum deſperatione animi frangerentur; demum Liſcanus Præfectus, auro ex continua præda congeſto, prædives, cum aurum magis rapto partum ſervare, quam Strigonium vellet, vitam libertatemque pactus, contra militum ſpem, voluntatemque, hoſtem in Urbem induxit, moxque omni auro, & torque, & ſupellectili exutus eſt, ac dein a Ferdinando ob admiſſum flagitium in cuſtodiam traditus. Solymannus vero Strigonio potitus principem Eccleſiam prophanavit, ac Mahumeticæ impietatis ſuperſtitioni addixit: tum accitis Buda fabris, atque omni genere militum ad opus coacto Urbem firmiſſimis propugnaculis munivit, adeo ut illius recuperandæ ſpem Chriſtianis adimeret. Inde Barbarus adverſus Tattam, dictam olim Theodotam, ſigna extulit, atque præſidiariis extremos cruciatus, ſi vim experirentur, intentavit; at illi ob captum Strigonium terrore perfuſi, deditione nuncupata, mox abeundi poteſtatem accepere, atque a victore ſericis veſtibus donati ſunt; mox vero Arx illa everſa eſt, cum Turcæ diſciplina militari, raris, ſed validiſſimis præſidiis Provincias contineant: demum ad Albam Regalem, ita dictam, quod Hungariæ Reges in ea Urbe Regium Diadema accipere ſoliti eſſent, caſtra defixa ſunt, tantuſque terror obſeſſis offuſus eſt, ut quingenti equites Hungari, dicti Uſarones, quod latrociniis vivere ſoliti eſſent, includi in Civitate detrectarint, abjerintque in ſylvas, dumque nimias moras Ferdinandus nectit in ſubmittendo auxiliari exercitu, quod ærario exhauſtus eſſet, Barbari virgultis, & arena congeſtis, foſſam exæquarunt, & propugnacula ſubruere cœperunt, ut demum licet Italicæ cohortes virtutis militaris plurima ſigna explicuerint, demum poſt cladem inſignem acceptam, Albam, vitam, libertatemque pacti Itali, Germanique, reditu ad Ferdinandum impetrato, Barbaro ſe dediderunt. Exultans tanta victoria Barbarus, parta gloria contentus, Viennam progredi non auſus eſt, cum Pontificiæ cohortes Joanne Baptiſta Sabello, & Julio Urſino Ducibus, Viennam jam perveniſſent, & Ferdinandus Bohemorum, Marcomannorumque auxiliis ſuccinctus, aſcenſuro hoſti occurſurus eſſet, tum ad Comaram Inſulam aditum in Danubio hoſtili claſſi præſcpſiſſet. Diſcedente vero Conſtantinopolim Solymanno, Ferdinandus Rex, qui perditis jam rebus ſero advenerat, Autumnalis temporis imbribus impeditus eſt, ne quid Regio nomine dignum conficeret, & qui nimia ambitione pati non potuerat, ut Joannis Regis filius pacato Regno poti-retur, maxima Hungariæ parte in Turcicam ſervitutem redacta, Auſtriæ timere cœpit.

Ferdinan. Regis expeditio irrita.

XXXV. Viſus vero eſt Divino patrocinio in tot adverſis deſtitui, cum Sacerdotum Chriſti patrocinium deſereret, quippe Adminiſtri licentiæ frœna ita laxabant, ut Eccleſiaſticos conculcarent, atque immania etiam ſacrilegia patrarent, de quibus Pontifex ſubjectis literis queſtus eſt.

Regi Romanorum.

Paul. III. lib. brev. an. 9. p. 31.

Cum antea ſolum temporalis juriſdictio ejuſdem Cardinalis Patriarchæ [nempe Germani Aquilegienſis, & Epiſcopi Tuſculani] a tuis Miniſtris perturbata, & moleſtata fuiſſet, poſtea iidem tui Miniſtri temporali juriſdictione ab ipſa Eccleſia in totum ablata, & erepta, etiam ſpiritualem juriſdictionem in eum ſtatum infœlicitatis deduxerunt, quod in illa Eccleſia tam inſigni, utpote Patriarchali, & in qua tua Maieſtas, & Sereniſſimus Imperator frater Tuus Canonici eſtis, cultus Divinus ex toto intermiſſus, ac penitus deſertus eſt: ſiquidem Canonici ipſius Eccleſiæ injuriis Miniſtrorum tuorum eorumdem coacti ſunt ipſam Eccleſiam deſerere, in quorum locum milites illam inhabitare, & quadam in parte bruta etiam animalia ſtabulari dicuntur, tum vero ip-

Aquilegienſis Eccleſia ab ejus Adminiſtris conculcata.

ſum

sum Sacrarium Eucharistiæ confractum, & Reliquiæ Sanctorum violatæ, multaque alia attentata in dedecus, & opprobrium Ecclesiæ, & Religionis fuisse dicuntur, quæ nos nunquam credemus, scitu, aut voluntate Serenitatis tuæ facta esse &c. Additæ preces, ne Administrorum flagitiis conscientiam Regiam maculari patiatur, & cuncta pristino statui restituat. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum XVI. *Febuarii MDXLIII. Anno IX.*

Paul. Jov. l. 42. Fuisse quidem Ferdinandum pronum ad pietatem testantur Authores, verum ejus facilitate abusos Administros avaritiæ, & rapinis inhiasse. Hactenus de Ferdinandi jacturis, ac Turcicis in Hungaria victoriis, nunc de classe Turcica a Solymanno, Duce Barbarossa, in inferi Maris littora immissa agendum est.

XXXVI. *Paul. Jov. l. 43.* Exciverat eam in auxilium Franciscus Gallorum Rex, nulla quidem ipsius utilitate, immo gravi damno, & magnæ Christianorum multitudinis, quæ Turcicis grassationibus abrepta est in servitutem impiorum, calamitate, pluriumque Oppidorum excidio, ac nisi Divina providentia Christianorum miserta vim Barbarorum avertisset; longe graviora exitia intulisset. Primo quidem impetu Rhegium in fretu Siculo, cum Cives profugissent, captum incendit, Arcemque tormentis muralibus quati cœptam in deditionem accepit, præsidiariosque, ac plures Cives, qui in eam perfugerant, servituti addixit. Inde Brutiorum oris vastatis ad Terracinensium littora delalatus, mox Ostiam pervenit circa festum D. Petro Principi Apostolorum dicatum, tantusque terror ex ejus adventu Romano Populo incussus est, ut deserere Urbem cogitaret, nisi Polinus Galliæ Regis Orator, qui in Turcica classe versabatur, scriptis literis Romanos confirmasset, eam classem a Solymanno ad præsidium Galliæ missam, nec Romanis, nec Pontificiam oram incolentibus ullum damnum allaturam. Verum quia Barbarorum fides suspecta ex commodo infida est, raptim undique auxilia contracta sunt ad tuendam Urbem, quæ milite vacua a præferoce hoste opprimi potuerat: sed eam mentem a Barbaro Deus avertit, nec si capta fuisset, valuissent blanditiæ Gallici Oratoris jactantis, Franciscum Regem nil habere antiquius, quam ut rem Romanam, non modo incolumem, sed maxime florentem, atque ab omni impiorum injuria defensam vellet: facta vero adaquatione ad ostium Tyberis, Barbarossa triduo post inde discedens Etruriæ, & Liguriæ oram sine maleficio prætervectus Massiliam contendit. Dum ea classis centum triremibus egregie instructis, & biremibus decem conflata per Mediterraneum mare volitabat, secumque per omnia litrora terrorem circumferebat, Pontifex Melitensibus Equitibus dedit imperia, ut suam classem cum Pontificia conjungerent ad Christianorum littora ab injuria Turcarum vindicanda.

(Classis Turcica a Rege Galliæ excitata, gravia damna attulit Christianis.)

Dilectis filiis Magistro, & Conventui Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani.

XXXVII. *Paul. III. lib. brev. an. 9. p. 274.* *Dilecti filii salutem, &c. Superioribus diebus vos hortati fuimus, ut quoniam classis Turcarum Mediterraneo mari volitans, & in visceribus totius Christianitatis inclusa, maximam nostris populis, quocumque se verteret, calamitatem illatura formidabatur, vos pro vestro officio, vestraque consuetudine, huic communi hosti vos opponeretis, vestrasque triremes, & naves cum nostris triremibus ad defensionem nostræ, & cæterorum Christianorum oræ maritimæ conjungeretis. Quamobrem cum commiserimus Locumtenenti earundem nostrarum triremium, ut eas cum vestris conjungeret, vos hortamur, ut ad communem omnium Christianorum littorum defensionem cum eisdem nostris triremibus conjuncti, contra eandem classem Turcarum, ubicumque illa fuerit, procedatis, publicamque salutem conjunctis animis, & viribus defendatis. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum &c. XXII. Augusti MDXLIII. anno IX.*

XXXVIII. *Paulus Jovius l. 43. Martinus Bellaius comment. l. 10.* Cum Turcica classis Massiliam applicuisset, Galliarum Rex, quid de ea ageret, æstuare cœpit, nec facile agitata consilia explicabat, adeo, ut Barbarus de cunctatione Gallorum quereretur, resque ad dissidium vergeret: demum a Rege decretum est, ut conjuncta classe Gallica, eductoque exercitu Nicia Provincia, olim Sabaudiæ Regulo oppignorata, quæ oblata ampliore pecunia, nunquam, ut Gallo restitueretur, impetrari potuerat, oppugnaretur; ac post varias impressiones hostiles propulsatas, non sine Turcarum cæde, Niclenses Cives extremam cladem veriti, Gallis pactione militari Urbem dediderunt, qua in potestatem redacta, ad Arcem situ loci inexpugnabilem, & opere munitissimam expugnandam conatus versi sunt, quo tempore Marchio Vasti, qui Insubriæ præerat, auxiliarem exercitum expedire cœpit, ac Pontifex in pluribus Italiæ, & Hispaniæ Provinciis, Clero nummaria auxiliaria ad solvenda exercitui Niciam contra Turcam profecturo stipendia imperavit, ne si Turca Arce potiretur, e littore illo dein in Mediterranea

loca excurreret, exitialique bello Christianam rem obtereret; ut ex subjectis constat literis.

Herculi S. Mariæ Novæ Diacono Cardinali Mantuæ.

XXXIX. *Paul. III. lib. brev. anno 9. p. 370.* *Dilecte fili Noster. Moti gravissimo periculo, quod prima facie littoribus Italiæ imminet, sed mox nisi obsistatur in tempore, & ad Mediterranea, & interiora ipsius Italiæ, quod Deus avertat, penetrabit, cum classis Turcarum Duce Barbarossa Civitatem Niciæ jam ceperit, & Arcem ejus obsideat: Nos, ut pro nostro officio huic periculo, quantum possumus, occurramus, & Charissimum in Christo filium nostrum Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, ejusque Duces, præsertim Marchionem Vasti, qui ad dictam Civitatem recuperandam, Arcique subveniendum cum exercitu occurrit, etiam contributione Ecclesiastica coadjuvemus, quinque decimas cum in nonnullis aliis locis, tum in Civitate, & Ducatu Mantuæ, Marchionatuque Montisferrati, quos pro Nepote tuo gubernas, imposuimus, &c. Dat. Marini Albanensis Diœcesis III. Septemb.* MDXLIII. *anno* IX.

Paulus Jovius l. 43. Martinus Bellaius l. 10. Exaratæ sunt eodem argumento ad alios literæ cum incendium illud, antequam latius flammas spargetet, extinguendum esset. Piis affuit Deus, nam Alphonso Vastio cum exercitu ad ferendam obsessis opem imminente, Turcæ, & Galli obsidionem Arcis solverunt, in quo discessu tumultuario Turcæ, Gallorum, quibus Urbs tradita fuerat, nullo respectu habito, Urbem diripuere, incendiisque desormarunt, & Cives fidem Gallicam sequutos in servitutem abripuere. Cumque jam discessisset hostis, Carolus Dux Sabaudiæ, & Marchio Vasti, Germanicis, Hispanicis, atque Italicis copiis succincti, per Tendanos montes subsidio venere, atque Auriana classis in Villæfranchæ *Surius in comm.* portum invecta est, quo tempore exorta procella quatuor triremes ad scopulos misere sunt allisæ, ac Barbarossa delendæ classis Cæsareæ occasioni Divino nutu tum defuit, missis vero expeditioribus triremibus Hispaniæ portus evastavit, congestaque præda Algerium exportata est: miserat etiam Barbarossa Constantinopolim quatuor naves præda onustas, quibus quinque millia Christianorum Italorum utriusque sexus, & eleganti forma Virgines Deo sacratæ ducentæ vehebantur, ut ad Solymanni lupanaria traherentur, sed Garzias Proregis Neapolitani filius, cum ab evastanda Turcica ora cum sua classe rediret, in eas Turcicas naves incurrit, ac maximo Dei beneficio, Christianos Messanam perductos pristinæ libertati restituit. *Nicia a Turcis liberatur.* Vasti vero Marchio exercitu ad Niciæ Arcem adducto bene usus, Montemvicum, atque Carinianum, & nonnulla alia Oppida Gallis in Subalpinis eripuit: vicissimque Buterius Prorex Gallicus captis multis Oppidis Subalpinis, Vercellas obsidione cinxit, irrito tamen exitu, cum obsessi muris disjectis internum aggerem excitassent, dum ob Cæsarei Ducis adventum hostilis irruptio retardaretur. *Sur. in comm.*

Eodem tempore expeditionis a Barbarossa ductæ occasione, maximi in Africa motus concitati sunt, [1] nam cum Muleasses Tuneti Rex, Cæsaris cliens metueret vim Turcarum, qui aliqoas Regni Urbes, Constantinam, antiquitus Cyrtam dictam, Leptim parvam, quæ hodie Africa dicitur, & Adrumetum præsidiis firmissimis obtinebant, improvide in Siciliam trajecerat, ut a Cæsare Genuam devecto majora præsidia impetraret. Dum autem Neapolim jussu Cæsaris subsisteret, ejus filius Amida, qui Præfectus erat exercitui, sparso falso rumore, Muleassem Patrem Neapoli extinctum, Fratremque Ma- XL.

NOTÆ [1] Historia motuum Tunetanorum paulo diligentius retexenda est; cum præsertim indiligentia etiam chronologica peccare Annalistam compertum sit. Agens Neapoli Muleasses de filii sui Amidæ defectione certior factus est, raptim coacta militari manu in Africam trajecit, ubi in insidias a filio opportuno in loco collocatas incidens amissis militum suorum quingentis, ut historici quidam scribunt, vel mille tercentis, ut Annalista ex aliis notat, ipse in hostis filii manus devenit, a quo oculis orbatus carcerique traditus est, e quo nonnisi Mahomete puero regnante se liberavit. In hunc modum Amida occupatum regnum brevi pacavit, atque composuit. Sed non diu post cum ipse Bisertam petiisset, Abdamelech ejus frater cum Jovappi Hispano Gulettæ præfecto clam conveniens Tunetum occupavit, regnoque fratrem expoliavit. Novus hic Rex intra dies sex & triginta fato cessit, ejusque in locum ab optimatibus filius ejus Mahometus duodennis puer substituitur. Hæc toto isto anno in regno Tunetano gesta. Succedenti anno 1544. teste Mambrino in historia sui temporis, Amida in spem recuperandi imperii exercitum comparavit, ususque feliciter optimatum Tunetanorum favore puerum extrusit, totamque ad se rem Tunetanam convertit. Ita ejus ætatis historici omnes, Segni hist. Florent. Mambrin. hist. sui temp. Adriani hist. sui tempor. qui de Muleasse addunt iter in Siciliam instituisse, ubi publicis sumptibus jussu Imperatoris sustentatus diu egit, tum Neapolim contendit, ac tandem Romam, ubi a Cardinali Farnesio exceptus convivio ac dein ad pontificem introductus, nunquam, ne monitus quidem, genuflectere consensit, sed aliquantulum inclinatus genu pontificis osculatus est. MANSI

Mahometem Christiana Sacra suscepisse, Regnum invasit, minores Fratres trucidavit, paternasque concubinas constupravit, quo audito Muleasses duobus circiter auxiliarium Neapolitanorum millibus conscriptis in Africam trajecit; cumque repentino adventu se Amidam oppressurum putaret, irrueretque non expectatis propinquorum Numidarum auxiliis, fallacibus aliquorum Principum promissis illusus, ab hoste, qui insidias paraverat, fusus, captusque est, caesis in praelio mille, & trecentis Neapolitanis, cui Filius impius, candenti scalpello proscissis pupillis, oculorum lumen ademit, addita objurgatione, illum atrociora promeritum, ob immanitatem in Fratres exercitam, paulo vero post cum Bisertam abiisset, Tovarris Hispani Guletae Praefecti opera, qui ipsi Abdamelechum Regiae stirpis Principem opposuit, Regno pulsus est, quo tamen brevi extincto, iterum recepit, adversantemque sibi Joannem Perellum Tarentinum Equitem fortissimum Christianum, exectis virilibus, in foro vivum combussit, cujus eximia fuit constantia, ut oblato vitae munere adduci non potuerit, ut a Christiana Religione deficeret.

Muleasses captus. Perellus Martyr.

XLI. *Paul. Jov. l. 44. Surius in comm. Ludovic. Guicciar. in comm. Martin. Bellajus l. 9. & 10.*

Caesar, qui immortali nominis sui gloria Hungariam defendere, vel etiam Christiani Imperii limites latius proferre potuerat, in Clivensem Ducem, & Gallos arma convertit. Expugnavit itaque impetu Duram Arcem munitissimam Geldriae, eamque, caedibus, rapinis, & incendio funestavit, Juliacum deinde petiit infesto exercitu, quod vacuum recepit, postea ad Ruremundam castra defixuro Cives se illi dediderunt, ac pariter Venlovium, Zutphanium, & alia Geldriae Oppida Caesareum jugum accepere; quibus adversis fractus Guillelmus Clivensis Dux, deserta Gallorum amicitia, ad Caesarem supplex accessit, ejuratisque etiam Danico, & Suecico foederibus, veniam obtinuit iis legibus, ut Geldriae juri renuntiaret, fidem Catholicam in Principatu inviolatam assereret, ad quem in fide continendum postea Ferdinandi Fratris filiam nuptui dedit, cum sponsalia cum Henrici Regis Navarrae filia celebrata dissolvisset. Adscripsit tum militiae suae Martinum Rossevium, atque adversus Gallos cum ingentibus copiis est profectus, excivitque Henricum Angliae Tyrannum, cum quo foedus junxerat, ut ex composito duobus exercitibus Galliam invaderent. Caeperant vero jam ante Landrecium Galli, ac firmissimis propugnaculis ita munierant, ut ex eo in Belgium magnas excursiones agerent, Dux etiam Aureliae Lucemburgum pactione militari receperat. Caesar itaque ad Landrecium recuperandum copias admovit, quod cum commeatu indigeret, Franciscus Rex, instructo exercitu, commeatum, & militare auxilium illi intulit secunda Novembris, inspectante Caesare cum suis Germanicis, Belgicis, Hispanicis, & Britannicis copiis: cumque recedente Rege post datam bidui spatio praelii libertatem, Caesar expeditum equitatum ad insequendum agmen postremum immisisset, ille a Delphino in insidiis constituto caesus, disjectusque est. At Caesar, cum omnia in dies acerbiora fierent ob imbres, & morbos, soluta obsidione, Cameracum liberam Civitatem, ditionisque Episcopalis, pandentibus ex terrore portas Civibus, intercepit, illique Arcem imposuit, in eaque hyberna traduxit.

Caesari Clivensis Dux se humiliat.

XLII. *Act. Consilior.*

Celebrati sunt in Germania duo conventus Ordinum Imperii, primus ineunte anno Norimbergae, secundus devexo atque affecto, Spirae: in primo Norimbergensi actum est a Caesareis Legatis de comparandis auxiliis ad propulsandos Turcas, deque Henrico Brunsvicensi Principe a Protestantibus ditione sua spoliato in Principatum suum restituendo; is enim leges Caesareas adversus vim, ac tyrannidem Lutheranam implorarat, at Protestantes in pertinacia obfirmati, Catholicorum bonis inhiantes, praefracte contendere, recte, atque ordine se fecisse, atque etiam Judices Camerae, id est Senatum Caesareum, ut erga Catholicos propensiorem, gradu submoveri, aliosque constitui, ni id fieret, nulla auxilia contra Turcas se conjuncturos denuntiarunt: cumque responsum iis esset, dicta causa Judices amoveri non posse, neque Henricum jura implorantem deferri, rogarenturque, ut controversias Religionis Tridentino Concilio jam indicto deferrent, flecti non potuere, atque professi sunt, se Concilio non parituros. Remotis itaque Protestantibus Ferdinandus Rex cum reliquis Ordinibus Catholicis de propulsando Turca, Religioneque Catholica tuenda, nonnullisque aliis rebus decretum edidere, cui decreto Protestantes se minime consentire professi sunt. Rem ita narrat Surius. *Verum Protestantes ajunt non approbare Concilium. Interim nihilominus decretum facit Ferdinandus cum aliis Ordinibus de certis quibusdam rebus, cui decreto Protestantes se minime consentire profitentur. Quis non videat, quam haec ad certam Germaniae perniciem pertinuerint, nisi Deus nobis pepercisset. Has animorum offen-*

Duo conventus in Germania coadunantur.

Surius in comm.

offensiones, & dissensiones peperit nobis Lutheri Evangelion, cujus protasim [sive propagationem] longe tristissimam jampridem vidimus, catastrophem vero longe turbulentiorem expectamus. De horum Comitiorum actis ab Episcopo Casertano Internuntio Apostolico transmissis ad Pontificem meminere acta Consistorialia his verbis.

MS. Car. Spad. sig. 133. pag. 425.

XLIII. *Bononiæ* XIX. *Martii MDLIII. fuit Congregatio Reverendissimorum Cardinalium, lecta litera Reverendissimi Casertani de his, quæ aguntur in Dieta Norimbergensi, primo de subsidiis dandis a Germanis contra Turcas, & de rebus, quæ ad Religionem pertinent. Factumque est verbum a Sanctissimo de observanda reformatione, præsertim, ut proximo Concilio sententias, & exempla præbeant.*

Pag. 18. ex lit. ad Car. Far. 26. Maji 1543.

Molitos in Norimbergensibus Comitiis Protestantes suadere Germanis, ut repudiato Concilio Tridentino Concilium Nationis Germanicæ cogerent ad eos a conjunctione Romanæ Ecclesiæ avellendos, conflandamque pro ipsorum libidine novam Religionem, ostendunt literæ Joannis Moroni Cardinalis Legati Tridentini ad Alexandrum Cardinalem Farnesium XXVI. Maii hujus anni exaratis, in quibus narratur, ut Granuellanus, qui Norimberga Tridentum redierat, ut venienti in Germaniam Cæsari occurreret, retulerit Legato, se in Comitiis Norimbergensibus Protestantium molimina discussisse, ne fieret Concilium Nationale, ac reformationem Judicii cameræ Imperialis a Lutheranis obtrusam, quam a Cæsarea Majestate impetrasse falso contendebant, disturbasse, ideo Lutheranos noluisse subsidia adversus Turcam Romanorum Regi conferre: ingravescere vero in dies (ob plurium defectionem) Lutheranæ Sectæ potentiam, ad quos Coloniensis, idemque Monasteriensis Episcopus desciverit; ac ni eos Cæsareus adventus contineret, in Moguntinum arma conversuros. Laudavit vero Granuellanus Ducum Bavariæ in propugnanda Religione pietatem, adversasque omnes de iis suspiciones conceptas amotas esse addidit; conquestus vero est de revocatis Tridento duobus Legatis, idque tota Germania pervulgatum, atque ex eo Lutheranos efferri, deprimique Catholicorum animos. Cui a Legato responsum, non ad dissolvendam Synodum, sed ad deliberandum evocatos, quia Scotis favebat Gallus, Cæsarem de fœdere appellatum ab Anglo, qui ipsum adducere contendebat ad leges contra Sedem Apostolicam, quas ille repulit: ex Hispania Genuam advolasse, ut eam ad Gallum deficientem in officio contineret: rogatum Pontificem, ut studeret magis Cæsari quam Gallo, qui Turcam adversus Christianum Imperium juncto fœdere concitaret; Inducias cum Cæsare violarit, licet culpam reiiciat in Imperatorem, totius rei judicium deferentem Pontifici, quod Gallus recusarit.

Ex quibus videtur culpam non redintegratæ sequestræ pacis Gallo Regi hæsisse; is tamen ad Pontificem amplissimas literas VI. Idus Martii hujus anni misit, quibus Carolum V. in invidiam afflictæ Christianæ Reipublicæ adducebat. XLIV.

Cæsar e contra traducere in suas partes annitebatur Pontificem, ut armorum societatem iniret adversus Gallorum Regem, sed Paulus nunquam a communis Parentis officio deflectere consensit, ut pacis interpretem inter dissentientes Reges ageret: quod constat ex literis Cardinalis Farnesii ad Regium internuntium in Aula Cæsarea. *Quo ad illud* (inquit) *quod scribis, & Monspolitianus ore retulit, de instantia, quam tibi, & illi fecerunt, ut Pontifex se imperatori conjunctum declararet; scias eadem, & Marchionem de Aghilar, & Reverendum de Burgo Suæ Sanctitati non semel retulisse. Multa respondendo scribere possem, cum res, de qua agitur, magna subministraret; attamen quia ex te oppositas rationes cognoscere potes, non est necesse tibi illas longo sermone repetere. Sua Majestas certa esse debet, quod Sua Sanctitas semper parata erit, pro illo omnia agere quæ gradus, & honor illi permittent. Hoc autem a præsenti petitione plurimum distat, quia cum Imperator, & Rex Galliæ duo Principes Christiani sint, & inter se, salva fidei Catholicæ integritate, dissidentes, Suæ Sanctitati, cum sit amborum communis Pater, non licet, unum ut amicum, & alium ut inimicum respicere*. Cumque Caroli nomine Cæsarei Oratores iterum Paulum urgerent, ut ob conjunctum a Gallo armorum fœdus cum Turcarum Imperatore adversus Christianam Rempublicam censuras Ecclesiasticas distringeret, eundemque armis persequeretur, respondit, Galliæ Regem pari ratione implorare leges, ut in Imperatorem consurgeret, damnaretque illum ob armorum fœdus percussum cum Henrico Angliæ Rege damnato hæreseos, pro invadenda Gallia Religioneque in eas evertenda: secundo addidit, si arma adversus Gallum expediret, nulla auxilia periclitanti Hungariæ adversus Turcas a se afferri posse; nec classem instrui adversus Turcarum excursiones maritimas. Proposuit ter-

MS. Car. Spad. to. 84. p. 453.

tertio ex eo fœdere contra Gallum admisso graviora pericula impendere, ne Gallia a Pontifice abalienata ad obsequii erga Sedem Apostolicam, fideique defectionem inclinaret. Quarto subdidit, se hactenus clementissimi Patris officium gessisse, omnemque operam ad filios inter se conciliandos consumpsisse; jam vero Judicis officium exercere decrevisse adtot ingentium malorum in universam RempublicamChristianam redundantium reum pro meritis justis censuris desigendum. Accepto eo responso Albanus Dux Mediolani Præfectus prolixis literis ad Cardinalem Farnesium datis Pontificia argumenta multis argutiarum fucis pigmentisque refringere conatus est, asseruitque Pontificem maximam gloriam si Cæsari contra Gallum Turcarum fœderatum se conjungeret, collecturum: at Pontifex in suscepta priore sententia inconcussus stetit.

XLVI. *Lib.* 23. 27.

De inita cum Solymanno societate Franciscus prolixiore oratione apud Pontificem, ut supra innuimus, se purgare nisus est, cujus summam Franciscus Belcarius Episcopus Metensis ita retulit: *Postremo loca de societate cum Solymanno inita se purgare conatur: hic gravissimus Cæsarianis accusationis locus est, in quo etiam magis Franciscus commoratur: neque veteri, neque novo instrumento piorum cum idololatris interdicta esse fœdera, Davidis, Salomonis, cæterorum Judæorum Regum exemplis probat: neque Christus, neque Paulus Magistratibus impiis pios salva pietate parere vetat: recentia Venetorum, nonnullorumque aliorum cum Turcis fœdera adducit, ut Galli quondam Regni Hierosalymitani compotes, Græcique Imperatores senescente memoria prætermittantur. Ut commercia inter se, ac Solymannum libera essent, ne privata in causa alter alterum offenderet, ut quantum Christiana fides pateretur, mutuis inter se amicitiæ muneribus fungerentur, convenisse palam fatetur.* Attamen quod Rex sibi licitum fuisse contendit, ipsi Galli execrati fuere; quare idem Belcarius mox subiicit. *At si Christianissimi Regis hæreditarium cognamen tueri vult, quomodo cum Tyranno omnium, quorum Historiæ meminerint, teterrimo, Christianæ persuasionis hoste infestissimo, longissimis terræ, marisque spatiis separato, societatem coivit, nisi ut vicinas Cæsaris, Ferdinandi, cæterorumque Christianorum Provincias, atque Insulas illi in prædam obiiceret, flagrantissimumque invidiæ suæ, atque odii erga Cæsarem æstum tot innoxiis Christianis internecioni esse pateretur? De Nauplio, atque Epidauro dictum est: Joannes Vaivoda, quod Pannoniæ Regnum Solymanno tulisset acceptum, a Romano Pontifice malis diris devotus, & Christianorum cœtu exterminatus fuit: quem nihilominus Franciscus & Solymanno commendavit, ac clam adversus Ferdinandum, quoad potuit, juvit, atque aliquanto post eiusdem Viduam Isabellam, Hungarosque Proceres ejusdem factionis, ut ad Solymannum itidem confugerent induxisse, & pro iisdem intercessisse fertur. Quid, quod Ænobardum ad Niciam oppugnandam accersivit, & ut tot Christiani eundo, redeundoque in servitutem raperentur in causa fuit? Quin etiam ut a Solymanno frater appellaretur sustinuit: crudelissimi inquam Tyranni frater, in cujus familia, qui rerum potitur, cæteros statim trucidari jubet: hæc immanitas, quæ a suis incipit, quanta in alios esse soleat, quis non satis colligit? Cum hoc monstro ullane Christiano homini Fraternitas, aut societas esse potest?* Cætera hujus Apologiæ capita prosequenda non putavi.

Franciscus Rex Galliæ conatur defendere suam cum Solymanno conjunctionem, sed frustra.

Decreverat etiam Franciscus Rex ad Norimbergensem superiorem conventum Oratores Joannem Bellajum Episcopum, Franciscum Olivarium Præsidem, & Mallejum Prætorem Divionensem: sed ii in Germaniam penetrare non potuerunt, prohibiti enim sunt aditu a Cæsareis, ne Lutheranos in Cæsarem Gallo Turcis conjungerent: ii vero III. Nonas Martii hujus anni MDXLIII. Naulii promulgarunt Apologiam pro Francisco primo Rege, cujus nomen tanquam Christiani nominis proditoris ab omnibus ob Turcam in Christianos concitatum diris omnibus desigebatur, parique impudentia negarunt admissum flagitium, qua ipse illud admiserat. XLVII.

Apologia Oratorum Franc. I. ad conventum Spirensem.

Negamus (inquiebant) *Francisco Francorum Regi cum Solymanno fœdus ullum intercedere, intercessisseve, præter vulgate illud commerciorum, & quietis publicæ ergo, quale Venetis, Polanis, & aliis quibusdam Christiani nominis Gentibus esse omnes scimus.* Deinde conquesti sunt de Germanis, atque Italis, proposito capitali supplicio, vetitis stipendia sub Gallo facere, deque aditu in Germaniam intercluso, junctoque cum Lutheranis fœdere.

Pedite extero nobis opus est, ut multis ante sæculis opus fuit quoties bellum maximum gerendum fuit, hoc Cæsar, qui sat cognitum haberet, proposuit edicta, ut levissime dicam, sæverissima, ne quis Germanus miles Franco militet, qui militaverit Franco, capite luat, cum uxore quidem, ac liberis mitius aliquanto agatur; Italis autem, quod his fere utamur duabus *Nautii 3. Non. Martii 1343.*

na-

nationibus, pœna prope consimilis infligitur; quicumque aut in Galliam, aut in quascumque Regis ditiones patent militi aditus omnes magnis diurnis, nocturnisque præsidiis circumsepsit quicumque in itinere adhuc sunt, trucidari omnes jussit, neminem ad Regem penetrare, quoad potuit, sivit. E diverso gentem, quam ut prophanam, atque impiam decennium fere est execratus, nunc posteaquam sese in nos incitari passa est ad militem evocandum ad Germaniam, in conspectu vestro omni juventutis robore spoliandam summis præmiis invitat, neque enim licere nobis vult omni Europæ auxilio exutis, aliunde, neque ex Africa, neve ex Asia militem evocare, si evocaverimus, sceleratos, impios, intestabiles pronuntiat. Deus immortalis, quæ lex gravior feratur, quæ atrocior pœna statuatur, quam quæ in nos statuitur adversus eum, qui victus qui profligatus, qui bello captus vitam precario agere cogatur, si, & nova ista plusquam Imperatoria adversum nos edicta locum habeant, & omni externa ope nihilo secius excludamur, quid nobis denique fiat? Quid miseris, & infelicibus Francis cognatis vestris superstit, nisi ut ferreis vincti compedibus, adamantinis obstricti, jugulum irato hosti hauriendum, cervicem victori, quod ipse jam præsefert implacabili feriendam præbent, &c.

Tentarunt Galli Oratores iterum misso ad Spirenses conventus præcone militari (quem Haraldum vocant) liberi in Germaniam aditus tesseram impetrare, ut ad eos accederent, sed tanquam hostes Imperii repulsi sunt.

XLVIII. Hungari ad conventum Spirensem accedunt, ut auxilia contra Turcas obtineant.

Coacti sunt ii Spirenses conventus Mense Decembri, ad quos Hungarici Regni Ordines ex Novizoliensibus Comitiis Oratores misere, ut Germanos excitarent ad instaurandam expeditionem pro Hungaria a tyrannide Turcica liberanda, exponerentque jam ante insuperintis anni Spirensibus Comitiis petita fuisse auxilia pro Turcis propulsandis, atque dum ea decernerentur Budam a Turca expugnatam, partemque Hungariæ evastatam, sollicitatisque iterum per literas Germanis, ut suas copias in hostem promoverent tardius eas venisse, & Pesto obsesso, citius quam oportuit, contra Hungarorum, Italnrumque sententiam obsidionem solvisse, Turcasque ex eorum discessu efferatiores factos. In Norimbergensi vero conventu hujus anni celebrato non quadraginta armatorum millia, ut antea, sed tantum viginti quatuor millia promissa fuisse magno Hungarorum dolore; at nec illa opportuno tempore movisse signa, adeo ut Turcæ Strigonium, & Albam Regalem, duasque Arces munitissimas, quibus nomen est Sodios, & Walgn in suam potestatem redegerint, jussique sunt Oratores palam contestari, se Turcico jugo colla subdituros, ni Germani idonea subsidia ferant, atque ex Hungaria in Germaniam victorem hostem penetraturum, cujus mandati formula subjectis verbis concepta erant.

Instructio Prælatorum, Baronum, ac Nobilium, aliorumque Ordinum, & Statuum Regni Hungariæ in conventu Novizoliensi pro festo Beatæ Elisabeth anno MCXLIII. celebrato congregatorum: Reverendiss. D. Martino Rechethii Episcopo Vesprimiensi, ac Magnifico Domino Francisco de Batiun Consiliariis Regiæ Majestatis, & Egregio Georgio Raroscii Vicecomiti Comitatus Thurozii Oratoribus ad Imperialia Comitia Spiræ celebranda delectis data.

MS. Franc. Cardin. Barb. sig. n.2678. p. 93.

Post salutem, & servitiorum officiosam commendationem referent Oratores nomine Ordinum, & Statuum Regni Hungariæ, Reverendissimis, Illustrissimis, Generosis, Magnificis, ac Reverendis Dominis, Principibus, Electoribus, cæterisque Ordinibus, & Statibus Sacri Romani Imperii in Comitiis congregatis, recenti memoria tenere eosdem Dominos Principes, & Status Imperii, ut cum Instructione delecti fuerint anno ab hinc quarto ex Hungaria speciales Oratores ad Imperialia Comitia, quæ tunc Ratisbonæ celebrabantur, præsentibus Sacratissima Cæsarea, & Catholica Majestate, ac Serenissimo Romanorum Rege, quamquam copiose, & diligenter in gravissimo illo Christiani Orbis Concilio ab Oratoribus illis expositus fuerit Regni Hungariæ Status, quem post varios casus, post graves, & diuturnas calamitates post ingentia pro Christiana Republica, pro fide, & Religione suscepta pericula, Natio Hungarica, olim inter alias non postrema, tandem immodica, vi hostis propinqui dejecta est, & quantum etiam, cum prope adesset extremum illius Nationis excidium, nisi præsentanea adhiberentur remedia, neque hujus solum, sed & circumvicinarum Provinciarum ampla jam pateret ruina, quarum sane tutela, ac defensio ad Imperii Principes, ac Status, velut Christianæ fidei columnæ, potiores in primis spectaret, quemadmodum ea tunc luculenter ab ipsis Oratoribus Hungariæ in prædictis Comitiis peracta fuisse recte constat.

Oratores Hungari ad Spirenses conventus missi.

Nec illud sane præterit eosdem Principes, ac Status Imperii, cum non multo post Turcarum Tyrannus magna victoria recens in Hungaria potitus, Budam Regni

Ca-

Caput in potestatem accepisset, extemploque initia jam nimium manifesta extarent multo ante prævisi excidii, Status, atque Ordines Hungarici iterum per literas, cum propter temporis brevitatem Legati mitti non possent ex priori conventu Novizoliensi affatim significasse Principibus, & Statibus Imperii, quanto in discrimine res versaretur, & quam mature hostem e visceribus Regni ejici oporteret, nisi paulo post, & Hungariam, & vicinas omnes Provincias illius furori, & libidini deditas vellent, & quam etiam extremis rebus Hungari ad interitum usque pro patria, pro fide, & Religione Christiana depugnare, dummodo a Principibus Christianis non desererentur, expositis videlicet, & commemoratis tunc his omnibus, quæ ad excitandos primos tantorum Principum ad justissimum bellum in tam justa causa pertinere videbantur.

Recordentur & pariter Domini Principes, ac Status Imperii, quo pacto, sive Legationibus, & scriptis Hungarorum, sive quod est verisimilius, avita virtute sua, & persimili etiam magnitudine commoti iidem ipsi Principes, ac Status Imperii pro sua singulari pietate in Religionem Christianam decernendum sibi eo ipso duxerint, tum pro continua Regni defensione ad triennium, tum vero pro generali expeditione, hostiumque exterminatione de firmo, validoque exercitu, præstantissima, nec multo post Illustrem D. Marchionem Brandeburgensem Principem Electorem cum ingentibus copiis in Hungariam expediverint, ad quem quidem Ducem & exercitum pro oppugnanda Civitate Best descendentem, constat, Principibus, & Statibus Imperii Romani, quæ & quales copiæ, cum Sacratissimo Romanorum Regiæ Majestatis, & Summi Pontificis, tum vero ex omnibus fere Ordinibus, & Statibus Hungariæ magno numero, atque apparatu confluxerint, quanta cum admiratione exterorum omnium acies Hungarorum assidua sub obsessa Urbe, cum hostibus congressæ sint, ut facile reliquiæ bellicosissimæ Nationis esse apparuerint.

Ut Germani a Besti obsidione intempestive discesserint.

Et quamvis magna spes erat expugnandi Best, inceptamque expeditionem Divina ope feliciter conficiendi, perspectum est tamen Dominis Principibus, & Statibus Imperii cum, & Hungari, & Italicus peditatus acriter Provinciæ insistendum esse instarent, exercitum tamen Imperialem contineri diutius in officio non potuisse, atque ita re infecta, insequente nemine, pedem retulisse, adeoque multitudinem illam omnem brevissimo tempore dispersam esse, & dissipatam. Submissa quidem alia præsidia, sed instante hieme, aliisque rationibus obstantibus, gentes illæ adduci non potuerunt, ut progrederentur ultra Posonium, atque ita Majestatem Regiam, Regiam expeditionem in aliud tempus oportuit rejicere.

His igitur, sic peractis tametsi Status, atque Ordines Hungariæ frustrati spe maxima, & liberalibus oblationibus a Christianis Principibus sibi factis, & jam animis consternati, tot, tantisque calamitatibus hostem ferocem intra viscera habentes, & malis undique circumventi in desperationem jure videantur prolabi potuisse, nihilominus generosum illum spiritum Majorum, & animum retinentes, & Dei Optimi Maximi in primis auxilio freti, accepta rursum benigna Regiæ Majestatis oblatione in discessu ex Posonio facta de generali capessenda expeditione in proximo sequenti Vere, ideoque ipsi omnes animati, intentique, vel Patriam liberare, vel pulcherrimam mortem oppetere penes Regem ipsorum, si ita res ferat, congregati in hunc locum ea omnia inter se communibus suffragiis, quibus cum præsenti hyeme tueri se suosque fines, tum ineunte Vere maximis, quibus poterunt, copiis, præsto esse suæ Majestati in generali expeditione.

Petuntur promissa auxilia.

Cum autem Status, atque Ordines Hungariæ existimare non possint quacumque de causa oblata præsidia proximo anno neglecta sint, Domini Principes, & Status Imperii pro sua, Majorumque excellenti virtute, pro magnitudine animi, & quod ipsorum proprium, & peculiare est Christianos Populos ab injuriis, & vi crudelis hostis sollicite vindicare, oppressosque asserere in libertatem, ipsi quoque Hungariam jamjam ruentem in interitum defensam, ac conservatam velint, & cum in memoria habeant Majores nostros clarissimos Viros, jam inde ab initio fidei nostræ Christianæ in hoc Regno propriis viribus Hungariæ fines longo tempore, non solum tutatos esse, verum etiam protulisse longe, lateque per hostis ditionem, cum summa ipsorum gloria, & utilitate totius Reipublicæ Christianæ, ac ubi sensim labescere res cœpit, aucta nimirum per cæteras Orbis partes hostis potentia, victaque vi virtus est, tum demum simul cum Hungaria reliquas quoque Provincias, & Regna circumvicina furorem hostis, indigno eorum malo, experiri oportuisse, & nihilominus Hungaros nullis unquam cladibus, nullis jacturis, aut periculis Regno sint ex ea relicta, triennisque illa instituta expeditio, undecumque accidit, vix in trimestris spatii progressum evaserit. Quo quidem facto, hostibusque quo plus erant tanti exercitus formidine perculsi

Exposita sepulturæ pericula.

Turcæ efferatiores post discessum Germanici exercitus.

culsi, eo magis repeutino eiusdem exercitus discessu irritatis, & animis erectis, constat Principibus, & Statibus Imperii, quanta rursum contentione, quibus precibus Status, atque Ordines Hungariæ egerint, per literas ex conventu proxima hyeme Posonii celebrato, ut in sanctissimo suo decreto persistentes Principes, ac Status Imperii continuum præsidium in Hungaria tenerent, hostemque curarent ex ea exterminandum, nec ab incœpto deterrerentur quavis ratione persuasum plaue habentes pacem, & tranquillitatem suorum Regnorum, & Provinciarum ex Hungaria pendere, intelligentesque Hungaros continuis bellis nimium jam attritos, ac debilitatos propriis viribus diutius nou posse subsistere eosdem, nisi deserantur, a quibus maxime defendi oporteret, facturos more Majorum, ut in excidium nominis Christiani intelligant omnes homines extrema eos quoque subire paratos. Ad quas literas sic :

MS. Car. Franc. Barb. sig. 2678. n.96.

Eu Nurembergensi conventu proxima hyeme responsum fuisse constat, sic saue Regiæ Majestati a Principibus, ac Statibus Sacri Imperii firmiter oblatum, ut viginti quatuor millium hominum subsidium cum semestri solutione æstate proxima Majestas Regia ad nutum suum in Huugarica expeditione sese habituram sciret, & majora additum iri si ingens necessitas exigeret. Quo quidem responso etsi uon parum Hungari erant commoti, priorem deliberationem tantorum Principum immutatam jure admirantes, quod tamen videbatur, ne hoc quidem mediocre futurum subsidium, quodque cæteris quoque Principibus Christianis defensionem Hungariæ curæ fore sperabant, ita seipsos compararunt, ut cum ex pecuniario subsidio inter se decreto Regni fines ad initium æstatis usque ab insultibus hostium tutati sint, tum vero instructos, armatosque viritim insurrecturos ad proximam generalem expeditionem penes Regiam Majestatem, & Imperii exercitum unanimiter deliberarint.

Quid in Nurimbergensi conventu actum.

Vere autem hoste formidabili, initioque Æstatis magna vi Regnum invadente, consiliaque & conatus Christianorum Principum celeritate præveniente, munitissimæ duæ Arces Sodios, & Walgo primo impetu, cum Civitate, & Ecclesia Quinqueclesiensi ditionis suæ fiunt, nec multo post idem hostis Arcem Strigoniensem obsidione cinctam deditione cæpit, postremoque Albam Regalem, haud diu obsessam expuguat, sicque expugnatis minimo negotio potioribus Regni munimentis, quæ ex superioribus cladibus reliqua erant, iisdemque validis præsidiis firmatis [insequente nemine] prius ipse reditum instituit, quam ullæ unquam Christianorum copiæ in perniciem ipsius apparerent.

Strigonium & Alba Regalis occupata a Turcis.

Et quamquam Majestas Regia solita sua sollicitudine indefessa, virilique studio nusquam milites conscribere, armare Classem, delectus habere per Regna, & Proviucias suas prætermiserit, omniaque diligenter pararet, quo priusquam hostis abiret, victoriam illi de manibus eriperet, sic tamen res cecidit, ut prius ille peractis, quæ proposuerat, quæque præmissa sunt, in reditu essent, quam Sua Majestas Regia, cum exercitu e suis Regnis, & Provinciis coacto Posonium, in Urbem venire potuisset. Quo quidem tempore intelligere potuerunt Principes, ac Status Imperii quamvis nullus Imperialis adesset exercitus, perpaucæque admodum auxiliares copiæ conspicerentur, Status tamen atque Ordines Hungariæ paratos [uti statuerant] viritim penes suam Majestatem cunctis viribus insurgere summa contentione instituisse, ut Gentes exteræ, quæ cum sua Majestate Posonium convenerant, institutam expeditionem exequerentur, utque Majestas Regia incœpto itinere ad interiora Regni penetraret, neque occasionem pulcherrimam recuperandi, quæ paulo ante amissa erant, præteriret, nec absterreretur, & ab imitandis vestigiis Majorum, qui semper pro rerum magnitudine denuntiavere imminentia pericula Principibus Christianis.

Ut tarde Ferdinandi exercitus venerit.

Ob has igitur, aliasque rationes orabunt Legati, obtestabunturque Dominos Principes, & Status Sacri Romani Imperii, ut considerato extremo periculo, quod supra caput cunctis adstat, sine mora, & ipsi majoribus, quibus possunt viribus, Hungariæ subveniant, Sanctissimumque propositum defendendi jugiter Hungariam, usque ad hostis exterminationem in manus resumere, ac firmo, unanimique decreto confirmare, & re exequi velint, neque ulla de causa hoc, quod præcipuum ipsorum institutum esse debet, posthabendum curent, certi fore perbrevi, ut amissa penitus Hungaria, tum demum intelligant, quanti fuerit illam, vi, & furori hostis expositam, tueri, aditumque ad reliqua Regna, & Provincias præcludere, experienturque tanto difficilius in posterum reliqua defendi, quanto bellicosiore Natione destituti, illos ipsos adversarios, paulo post cogantur sentire, quos nunc in communi causa acerrimos oppugnatores secum sunt habituri, quemadmodum in cæteris Christianis Populis, & Gentibus, paulo ante a Turca subactis, magno omnium malo ætas nostra sensit. Addidere demum Hungari, se satis Majorum gloriam fecisse, ac si se ab

Rogantur Germani ut instaurato exercitu Hungariam liberent.

aliis

aliis Nationibus deseri consvenerint, ac Statum Reipublicæ Christianæ pro nihilo haberi, pro servanda vita Turcicum jugum subituros, cum satis jam præteritarum ab Hungaris rerum gestarum, & præsentis eorumdem fortunæ fama terrarum Orbem fore ubique pervagata sit.

XLIX. *Angelus Massarel. MS. Arch. Vat. p. 22.*

In iisdem conventibus Spirensibus cum Lutherani ad deprimendam Religionem Catholicam more suo plura molituri essent, Pontifex ad eos, Franciscum Sfondratum Internuntium misit, ut refert Angelus Massarellus in Diario Concilii Tridentini. *Cum* (inquit) *Cæsar Imperialem Dietam Spiræ celebrandam indixisset, in qua inter alia de Religionis controversia tractandum erat, Sanctitas sua, ne officio suo, & in hoc quoque deesset, Reverendissimum Dominum Joannem Franciscum Cardinalem Sfondratum, tunc in minoribus agentem, Episcopum scilicet Amalphitanum ad dictum Spirensem conventum die prima Decembris dicti anni destinavit.*

Sur. in comm. hoc anno.

Postulare plura in iis conventibus non veritos Protestantium Oratores, quæ ad Catholicorum damna, hæreseosque incrementa vergebant, nec tamen Cæsarem, quamvis potentissimorum hostium armis peteretur, ad vota inflectere potuisse, refert Surius, missum vero Sfondratum ad Ferdinandum Romanorum Regem, atque ad alios Principes Catholicos, ut de pace redintegranda pro celebrando Concilio, & propulsandis Turcis ageret, cui tradita fuit sequens Instructio.

Instructio pro Francisco Sfondrato nuntio in Germaniam destinato.

MS. Car. Spad. to. 15. p. 751.

Cum Sua Sanctitas ab initio sui Pontificatus prudenter considerasset, quanti impedimenti bono Reipublicæ Christianæ essent discordiæ inter Imperatorem, & Regem Galliæ, & quæ ruinæ imminerent, non tantum ob eorum dissensiones, & bella, sed etiam ob internas seditiones, maxime Religionis, etiamque ob potentiam periculis plenam Turcarum, jam ad totius Christianitatis oppressionem excitatam, ideo Sua Beatitudo Paterno desiderio, & permaxima solicitudine tantis malis occurrere cupiens, in principio sui Pontificatus uti communis Pater, nemini tamen singulariter addictus, cæpit istis Principibus se opponere, ut dissensiones, odiaque eorum extingueret, pacemque inter ipsos firmaret, ut ex ista radice fructus Concilii oriretur, quo Religionis dissidia, & in Germania præcipue, ad concordiam adducerentur, & reformatio rerum multarum induceretur, quæ sicuti ex temporum variatione semper accidit, incrementa majora quotidie sumpserunt, non solum spirituali regimine, sed etiam apud sæculares Principes christianos, & præterea in eodem Concilio, post christianorum reformationem, incumbere, & invitare omnes ad liberandos a crudeli tyrannide Turcarum populos Orientales, & ad nostram sanctam fidem in illis regionibus, in quibus initium habuit, & valde floruit, restituendam.

Ut igitur ad optatum finem, & pacem, & omnia alia perduceret Sua Beatitudo, nec labori, nec sumptibus pepercit, ad Deum confugiens, & semper hæc cogitans, suasque actiones omnes ad hoc dirigens, & continue, modo cum Nuntiis, modo cum Legatis, modo cum propria persona, seipsum in ista decrepita ætate exponens multis, & plenis periculorum itineribus; qui labores, Deo, ob populorum peccata, sic permittente, quamvis aliquoties spem attulissent, fructum aliquem reddituros, ut quando Induciæ Niciæ firmatæ fuerunt, & cum Venetis fœdus contra Turcas sancitum fuit, attamen istorum duorum Principum suspiciones, & durities contrarium effectum menti Suæ Sanctitatis produxerunt, quia ex Induciarum scissione majus belli incendium exarsit, & non solum vires Turcarum repressæ non fuerunt, quinimmo ipsi Hungariæ regnum sibi subiecerunt, qui eventus, & labores, absque fructu a Sua Sanctitate suscepti, eum, ne amplius in isto pacis negotio se interponeret, removere deberent; attamen Sua Sanctitas, ne suo officio deficiat, & necessitatem multo majorem esse præsentibus diebus, quam in aliis præteritis annis, aspiciens, cum Turca, & Germaniæ, & Italiæ ex parte terræ proximior sit, cum jam totam Hungariam occupaverit, & ex alia parte potentissimam Classem in visceribus nostris teneat, cum qua totum excurrens Mare, Terris maritimis Italiæ, Hispaniæ, Africæ, & omnibus Christianis Insulis ultimum affert exitium, & cum bellorum præteritorum inter istos duos Principes, experientia docuerit, quam difficulter unus alterum vincere possit, quandoquidem ex eorum bellis nihil aliud, quam aliquarum pauperum Regionum devastationem, retulerunt, multas expensas, & mortem strenuorum hominum, qui ad reprimendam Turcicam audaciam apti fuissent, ita ut si bellum producatur, pro certo habere possumus, quod cum nulla alia res effectum habeat, præter alterutram consumptionem, Regionum vastationem, pecuniarum dispendium, & Militum mortem, Turcis devincendi totam Europam occasionem præbebunt, sicuti Constantinopolitano Imperio accidit,

quod

quod in manibus Turcarum cecidit, ob discordias Principum Orientalium, quemadmodum nunc eædem discordiæ vigent inter Occidentales. Sua Sanctitas igitur supradictas rationes considerans, optansque tandem Concilii coadunationem ad effectum perducere in bonitate Dei, quæ nostra vincere solet demerita, confidens, & aliquando sola sua gratia, quod difficilius, ad concedendum videtur, & quod multoties negavit, concedit, noluit prætermittere, denuo reposcere ab istis duobus magnis Principibus, ad quos, si ætas gravis, & conditio, & temporis brevitas non obstitissent, propria persona accessisset, non solum ut ostenderet, quo animi ardore istam pacem cupiat, sed ut authoritate illi a Deo concessa, & vivis rationibus præsentium necessitatum, & calamitatum Christianitatis, animos siliceos istorum Principum emolliret; ideoque misit Reverendissimum suum Nepotem Cardinalem Farnesium, ut sic, quoad fieri possit, suam ipsam personam repræsentet, cui commisit, ut omni conatu curet istam pacem obtinere, & præter supradictam necessitatem, sua Beatitudo censuit, tempus præsens novam opportunitatem ad hoc tractandum præbere, cum hyeme superveniente, isti duo Principes arma deposuerint, & Dei gratia, cum honore utriusque partis hucusque bellatum sit, cum Rex Galliæ terras parvi momenti amiserit, & Imperator Geldriæ Ducatum recuperaverit, & absque sanguinis effusione suam bellicam virtutem ostenderit, offensionique, quam anno præterito acceptam dicebat, satisfecerit, dum in Galliam propria persona arma intulit, ipsumque Regem multoties, & forti animi Principes, & Germanici Imperii dignus ad campestre prælium invitavit.

Sed quia in tractatu pacis, sicut tractationes ostenderunt, multæ difficultates propositæ fuerunt, sua Sanctitas magnitudinem authoritatis Imperii Principum considerans, & quantum eam isti duo Principes magnifacere debeant, & cum certus sit, ipsos, & prudentia, & bonitate, qua sunt præditi, cernentes Christianitatis pericula, desiderantes remedia illis præbere, semper pacem suasuros, decrevit suo nomine mittere, ad orandum, & hortandum, ut cum Imperatore, & Rege Galliæ, pax sequatur, omne studium ponant, utrisque demonstrantes, sicut eorum dignitatibus decet, cum tam Imperii honoranda sint membra, de illo, cujus causa pax non sequetur, quærendi necessitatem, illisque omnes rationes, quas illorum prudentia suggeret, aptas ad pacem inter istos duos Principes componendam, exponentes.

Sed cum elapsis annis, dum de pace inter istos Principes concilianda tractabatur, diversæ fuerunt propositæ conditiones, in quibus, sicut in rebus magni momenti accidit, varias, & graves difficultates apparuerunt, & ideo modo, quando tali ex causa conditiones pacis, ad conclusionem deduci non possent, sua Sanctitas judicat, quod melius esset, vel fœdus, vel firmas Inducias obtinere, & jura, de quibus disceptant, & quæ utraque pars in diversis Provinciis, & Regnis sibi deberi contendit, ad futuri generalis Concilii decisionem, vel si in hoc convenire non poterunt, ad idoneos arbitros remittantur. En istis Induciis armorum, non solum saltem hoc bonum sequetur, scilicet, discrimen, damnum, & probrum belli inter Christianos de medio tollere, sed etiam Concilium adeo desideratum, quæsitum, & necessarium, tandem incipere, & vires ad Turcarum defensionem conjungere. Ideo sua Sanctitas hortatur, dictosque Principes orat, ut secum laborem conjungant, & si aliud medium præ manibus habent melius ad consequendum supradictum effectum, placeat illis communicare, quia sua Sanctitas, omni seposito respectu, omni sibi possibili conatu curabit, ut adeo concupita reconciliatio sequatur. Istis rationibus, aliisque similibus, quas Nuncius cogitare possit, Germaniæ Principibus persuadere conabitur, ut Imperatori, & Regi Galliæ amicitiam, pacem, & armorum Inducias suadeant.

Sed quia tota Nuncii intentio est dirigenda, ad promovendum, ut isti Principes, quantocyus pacis, vel Induciarum negotium promoveant; & quo magis eos sua Sanctitas hortatur, eo magis in hoc incumbant, ut promptius hoc ad effectum perducant, & verbis suæ Sanctitatis majorem fidem præstent, erit etiam Nuntii officium, omnem falsam opinionem, quam forte conceperunt, quod sua Sanctitas non serio, & ex toto animo hanc pacem promoveat, ex illorum mentibus, quoad poterit, auferre. Quod facile faciet, illis præcipue, & ordinate omnes tractationes, quas circa hanc pacem, sua Sanctitas fecit, narrando; eandemque justificationem de Concilio addendo, de quo juxta suæ Sanctitatis Bullam, summariam rationem reddere poterit, illis declarando, ultimam suspensionem Concilii Tridentini factam fuisse, causa satis clara impossibilitatis celebrationis, cum tota Christianitas ab intestinis, externisque bellis, ut satis notum est, arderet & vere nomen Concilii contemni videretur, & sic remedium unicum, & valde efficax malorum omnium vanum existimaretur, cum Sedis Aposto-

licæ Legati per octo continuos menses, absque eo quod ulla Concilii forma appareret, expectarunt: tamen certos eos reddere poterit, Suam Sanctitatem non revocasse animum, nec locum Concilii, nisi quando ob publicum bonum aliter existimaretur, & firmata pace, & armorum Induciis totus animus & diligentia, in hac celebratione posita erit. Circa istum Concilii articulum, bonum consilium erit, Nuntium curare, ut Cardinali Moguntino, Archiepiscopo Salisburgensi, & Trevirensi placeat, istam suæ Sanctitatis mentem notam facere suis Suffraganeis, Episcopis, & Imperii Principibus: etiamque Episcopo Augustano, ut hoc negotium assumat, præcipere, quia multum ista justificatio, & exhibitio ante Dietæ Imperialis coadunationem valebit, etiamque si Cardinalis Moguntinus judicabit expedire, cum sit animorum volubilitas maxima, Archiepiscopo Coloniensi, vel saltem ejus Suffraganeis nunciare, & quomodocumque sit, utile valde est, ut talis opinio juxta veritatem imprimatur in animis non solum Episcoporum, sed etiam Principum sæcularium, & Ecclesiasticorum, qui ad Dietam convenire debent, & etiam inter populos promulgare.

Et quia aliquis sæcularis Princeps de abusibus, quos esse in Dei Ecclesia, & præcipue in hac Romana Aula dicent, Nuntius semper, quod verum est affirmabit, suæ Sanctitatis tempore non irrepsisse, nec ejus voluntatis esse, eos confirmare, quinimmo ut hi abusus tollantur, valde desiderare, qua de causa Concilium semper maximopere optasse; sed animadvertat querelam facient, Nuntius, & abstineat se a contentionibus circa istos abusus, & circa fidei Catholicæ dogmata, quia in præsentiarum istud non est suum negotium: & tantum de his rebus loquetur, quantum ad modeste defendendam veritatem sufficit, simulque hoc modo animas illorum, cum quibus de his loqui oportuerit, ædificare curabit.

Quando Nuntio acciderit alicui mandata exponere, quoad poterit, ipse per se, & non per interpositam personam faciet, & præcipue, cum Guillelmo, & Ludovico Ducibus Bavariæ, qui forte simul morabuntur, sic se geret.

Et postea Comisi Friderico Rheni Palatino, qui cum in Dietis præsidere loco Imperialis Gubernatoris soleat, magni ejus persona est facienda, nomine suæ Sanctitatis dicet, suam Sanctitatem semper in memoria res Daniæ retinuisse, ob quas etiam inter dictos duos Principes pacem desideravit, qua firmata, illud Regnum pro sua persona esse recuperandum, firmiter credendum est. Postea ad Electorem Palatinum, ut Imperii præcipuam partem, accedet: illique significabit, suam Sanctitatem authoritati, & prudentiæ suæ in negotio pacis, & in rebus Germaniæ bene dirigendis valde confidere. Poterit etiam prædictis Ducibus Bavariæ, & Archiepiscopo Moguntino animum suæ Sanctitatis confirmandi, & magis firmandi fœdus Catholicum clare exprimere, significabitque etiam, Cardinalem Farnesium habere in mandatis, & authoritatem omnia, quæ oportebit, concludendi, & hoc idem Ducibus Bavariæ notum facere poterit. Non deerit Nuntius, quando occasio aderit, omnibus Episcopis, cum quibus in itinere conveniet, juxta supradictam informationem, suadere, & præcipue animum eis addere, & demonstrare, quod si in Dieta de Religione agetur, tota eorum Dominatio & spiritualis, & temporalis in discrimen ventura sit. Postquam cum Comite Palatino egerit, ad Cardinalem Moguntinum accedet, cui omnibus amoris declarationibus paternum Suæ Sanctitatis erga eum affectum ostendet, & quod pro Religione usque ad hoc tempus operatus est, commendabit, etiamque ut imposterum perseveret hortetur, ei ostendendo, hoc sui esse muneris, & quia est Cardinalis, & quia præcipuus Imperii Elector, & Magdeburgensis Archiepiscopus, qui est primus Germaniæ, cum ex illa perillustri Familia Magdeburgensi originem trahat, quæ semper Catholica, & veræ Religionis auxiliatrix fuit, postea rogabit, ut suum credentiale Breve Marchioni Electori Brandeburgensi Nepoti suo mittere placeat, notumque illi facere totum, quod nomine Suæ Sanctitatis circa pacem, Concilium, & Turcarum defensionem nunciatum ei fuit, eumque adhortari, ut suos Oratores pro pace mittat. Trevirensem postea Urbem petet, eademque cum illo Electore Archiepiscopo communicabit, addetque ei, quod si pax cum Rege Galliæ firmabitur, suæ Regiones, quæ continua vexatione ob finitimas Cæsareæ Majestatis laborarunt, pacem in Concilio assequentur. Et istis omnibus Principibus, ad bellum dissuadendum, & pacem promovendam, diuturnas populorum querelas, supra vires exactionibus præteritis oppressorum, & discrimina valde clara tumultuum, & rebellionum populorum ostendat.

Accedat postea Coloniam, vel Bonnam ubi Coloniæ Archiepiscopus moratur, & cum ipso de pace generaliter aget, & de Concilio, cum omni certitudine ostendens, quam bonæ mentis sit sua Sanctitas erga ista duo puncta, etiamque pericula, in quibus versatur ob res Geldriæ demonstra-

strabit, sicuti & multo magis propter discordias, Civitatis Coloniensis Religionis causa, super quas, quo sit animo, intelliges. Nuntius procuret, illius Cives certos reddere de optima Pontificis voluntate erga pacem, & Concilium, laboresque, quos ob istas res sustinet, exponat, eosque hortetur constanter in vera Religione permanere, quod officium agendum erit cum primariis Senatoribus, quibus mos est, publicas personas ad eorum Urbem accedentes invisere, & cum Clero præcipue.

Sed Nuntius animadvertat, quando necesse fuerit, ut aliquem Principem alloquatur, longiorem producere viam, & sic diu proferre adventum in Belgium, uti esset ad Archiepiscopum Salisburgensem, & Marchionem Brandeburgensem accedere: literis eo eventu suppleat, communicans omnia, ut supra dictum est, cum Ducibus Bavariæ, & Archiepiscopo Moguntino, & Breve cum epistolis mittat, excusando temporis brevitatem, & necessitatem conveniendi cum Imperatore, & opportunas causæ cognitiones, juxta suæ Sanctitatis mandatum, afferri curet. Et cum dictus Nuntius simul erit cum Ducibus Bavariæ, & Episcopo Augustano, notitiam sumet, ubi isti Principes morentur, & dum, quia valde distantes, cum eis convenire non possit, opera Episcopi Augustani, effectione cum sua Sanctitate conjunctissimi, utatur. Nuntius etiam debet, ex Augusta, vel Spira omnia nunciare, epistolasque Laurentio Bordogna Tabellariorum Præfecto Tridentum transmittere, eique imponere; quod si non adsit occasio præsens epistolas ad Urbem transmittendi, illas Bononiam statim mittat, & si aliquod grave negotium acciderit, quod modo non est nostrum providere, proprium tabellarium cursoribus equis transmittat, juxta quod ipse Nuntius judicabit negotium exigere. Spiræ Episcopum Hildesheimensem inveniet, cui commissa est Cameræ Imperialis Judiciorum reformatio, cum eo, qui fidelis est, & cui bene sunt notæ res Germaniæ, consilia communicabit, eumque confirmabit, ut in sua perseveret solita constantia, dicetque illi, Suam Sanctitatem valde ejus Ecclesiæ res apud Cæsarem, ut agat cum Duce de Bransvich, commendasse, & præcipiet iterum [quamvis in mandatis hoc habeat] Cardinali Farnesio, ut hoc idem cum Imperatore agat, & quia, sicut ipse desideravit, pro ipso ad Imperatorem Breve scriptum fuit, illud ei assignabit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, Anno Domini MDXLIII. die ultima novembris Pontificatus Sanctissimi Domini nostri Pauli anno X.

De misso in Germaniam Sfondrato Internuntio certiorem fecit Pontifex Ferdinandum Regem Romanorum, significavitque periclitanti rei Christianæ unicam salutem in eo sitam, ut inter Carolum Cæsarem, & Franciscum Regem extinctis veteribus odiis pax firmissima sanciretur, ad quam conciliandam concitatissimis equis provolare Internuntius jussus esset, qua sancita, & Turcica tyrannis ingravescens comprimi, & Concilium Œcumenicum ad Lutheranos ab impietate suscepta revocandos, morumque integritatem restituendam celebrari posset. LI.

Regi Romanorum.

Charissime, &c. Ut a nostro officio, quoad nobis vita suppetet, nunquam desistamus, & miseram Christianitatem in extremum pene adductam discrimen, modo quo possumus, nostræque interpositione authoritatis juvemus, curam pacis inter Serenissimum Cæsarem Fratrem tuum, & Regem Christianissimum toties a nobis tentatæ in præsentia repetendam, & resumendam duximus. Quandoquidem non alia via Turcis obsisti, & universale Concilium per arma necessario interruptum resumi, ac celebrari posse videmus, quod sane, nisi eisdem armis prohibeamur, omnino prosequi, & celebrare intendimus, itaque ob hanc causam mittimus ad dictas Majestates dilectum filium Alexandrum Cardinalem de Farnesio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium, Nepotem, ac Legatum Nostrum. Cupientes vero in hoc sancto opere etiam a Serenitate Tua, ac Principibus Germaniæ coadiuvari, misimus in Germaniam dilectum filium Franciscum de Sfondrato electum Sarnensem Nuntium ad hoc nostrum, ut per equos dispositos omni celeritate adhibita, cum omnis mora valde periculosa sit, insigniores Principes nostro nomine adeat, & ad nos in hoc sancto opere coadjuvandum, suamque operam, & authoritatem apud ambas Majestates interponendum hortetur, & requirat, deindeque pari celeritate usus, cum responsionibus, ac literis dictorum Principum ad residentiam tui Serenissimi Fratris convolet, ut in tempore, quo dictus Cardinalis Legatus eo venerit, adesse possit, quæ omnia etsi plenius ex relatione Nuntii apud te nostri, cui scribi fecimus, eras intellecturus, voluimus tamen ipsi ad Serenitatem tuam his nostris literis perscribere, tuam Serenitatem maxime hortantes, & requirentes, ut pro tua sapientia perspiciens, quo in periculo tota Christianitas ex hujusmodi discordiis versetur, velis pro tua singulari pietate, & Regia sublimitate, utilitati communi con-

Paul. III. lib. brev. anno 9. p. 453.

consulere, animumque ejusdem Serenissimi tui Fratris ad pacis consilia reddere proniorem, quo & universale Concilium celebrari, & pericula a Turcis impendentia, qui omnibus quidem Christianis, sed tuæ præcipue Majestati imminent, depelli possint, &c. Dat. Romæ XXII. *Novembris MDXLIII. anno* x.

Rogatus pariter est Joachimus Marchio Brandeburgensis, ut Oratores pro urgenda pace transmitteret.

Dilecto filio Nobili Viro Joachimo Marchioni Brandeburgensi Sacri Romani Imperii Principi Electori.

Paul. III. lib. brev. ann. 9. p. 444. *Dilecte fili salutem. Quamvis nostra consilia, quæ ad suadendam inter Cæsaream, & Christianissimi Regis Majestates, concordiam semper sint directa, sicut omnibus apparere potuit, sæpius antea, ac nuper proxime, ex tanto inter easdem Majestates armorum apparatu, ac pene concursu interrupta fuerint, tamen, ut primum deductis in hyberna illorum exercitibus, armorum strepitus aliquantum quietos animadvertimus, ne unquam ab officio nostro desistamus, & miseram Christianitatem eo modo, quo possumus, nostræ interpositione authoritatis apud ipsas Majestates juvemus, nostrum officium suadendæ pacis resumendum, & hoc beneficio hyemis utendum duximus, priusquam vere proximo iterum illorum iræ, atque arma in suam, & totius Christianæ Reipublicæ perniciem forsan erumpant, quod Deus Omnipotens dignetur avertere, &c. Dat. Romæ XXVIII. Novembris MDXLIII. Anno* x.

Ib. p. 461. Extant eodem argumento literæ ad Ludovicum Electorem Comitem Palatinum Rheni, tum ad Fridericum Comitem Palatinum, ad Duces Bavariæ, ad Moguntinum Cardinalem, ad Trevirensem, Coloniensem, & Salisburgensem Archiepiscopos, ut placato bello, instaurataque concordia, Concilium Tridentinum celebrari posset.

LII. *MS. Cor. Spad. to. 133. p. 422.* Cardinalis Farnesius Legatus creatur ad Imperatorem, & Regem Galliæ pro pace. De Alexandri Cardinalis Farnesii Legatione a Paulo III. ad Cæsarem, & Franciscum Galliæ Regem decreta, hæc memorat Angelus Massarellus: *Non destitit* (inquit) *Pontifex, tum hortando, tum monendo, Principum animos ad unionem revocare, quare Reverendissimum Dominum Alexandrum Cardinalem Farnesium Apostolicæ Sedis Legatum ad Comitem, & Gallorum Regem pro tractanda inter eos pace die* XXI. *Novembris dicti anni in Sacro Patrum Senatu creavit.* Fit de ea mentio in Actis Consistorialibus, in quibus additur, accessisse ad Consistorium Cæsareum Oratorem, & literarum exemplum, & instructionem Regis Galliæ ad Ducem Aurelianensem filium suum protulisse, in quibus Landtgravii Hassiæ amicitia poscebatur, ostenderatque se paratum esse, Lutheranismum in Ducatum Lucemburgensem inducere, sic acta. *Præterea lectum fuit ab Oratore Cæsareo exemplar literarum Francisci Galliarum Regis, & ejusdem instructiones Caroli Ducis Aurelianensis ad Hassiæ Laudtgravium, quibus idem Dux ejus societatem appetebat, seque paratum fore ostendebat Lutheranismum in Ducatum Lucemburgensem introducere, requisitisque Reverendissimorum Cardinalium votis, rejectum est negotium in aliud Consistorium, cum res tanti ponderis maturiore deliberatione indigeret.* In ista eadem Congregatione Cardinalis Parisius, sic jubente Pontifice, disseruit super pragmatica libertati Ecclesiæ obnoxia a Cæsare in Hispania edita. De scriptutis autem contra Regem Galliæ cum exemplaria, & non originalia essent, decretum fuit, ut Legatus, & Nuntius de istis querelis verba facerent, audirentque quomodo se a culpa liberarent, Legatoque ad Reginam Galliæ Imperatoris Sororem sequentes literas ejusdem Legati commendatitias traditæ fuerunt. *Ubi supra, & Card. Palav. to. 1. l. 5. c. 5. n. 1.*

Reginæ Franciæ.

Charissima in Christo filia nostra salutem. Semper intelleximus quantum Tua Maiestas discordiis viri, & fratris Tui, dolens, studio pacis inter eos conciliandæ flagraverit, non modo amantissimæ uxoris, atque sororis, verumetiam pientissimæ, ac præstantissimæ Reginæ officium peragens, & Deo acceptissimum præstans obsequium, quamobrem cum sicut necessitas afflictæ Christianitatis postulat, in præsentia pacem inter illos toties a nobis tentatam denuo repetere, ac suadere, quantum in nobis fuit, annitamur, atque ob hanc causam dilectum filium Alexandrum Cardinalem de Farnesio Vicecancellarium Nepotem, ac Legatum nostrum, ad eosdem mittamus, hortamur, & rogamus Serenitatem Tuam in Christo Jesu, & omni, quo possumus affectu ab ea petimus, ut operam, studium, & authoritatem Tuam ad nos in hoc opere tam Sancto, ac laudabili apud eosdem virum, & fratrem Tuos, coadjuvandum enixe interponere velis, omnique cura contendere, ut hæc Sanctissima pax conficiatur, quam si a Deo consequi medio Tuæ Serenitatis merebimur, nihil erit Maiestate Tua, vel apud homines illustrius, vel apud Deum dignius, cui post terrenum regnum etiam cæleste concedas, &c. Datum Romæ XXVIII. Novembris MDXLIII. anno x. *Paul. III. lib. brev. an. 9. pag. 450.*

Tot calamitatibus attritum fuerat christia- LIII.

stianum Imperium, ex civili Hispanorum, Gallorumque bello, ut ducenta, & amplius Christianorum millia iræ, & ambitioni Principum suorum immolata in variis præliis, ex quo Carolus V. & Franciscus I. mutua odia contraxerant, ceciderint, ac Turca ex iis dissidiis insolescens, plures provincias subegerit, atque hæretici efferatiores effecti, venena latius propagaverint, quare ad placandam Divinam iram indictæ sunt a Pontifice solemnes supplicationes, noxarumque venia oraturis Deum pro instauranda Principum conjunctione proposita, ut Diaria horum temporum referunt.

Ex Diar. Concil. Trident. Angel. Massarell. ms. Arch. Vat. p. 33.

Cæterum cum in tanta hæresum dissensione, bellorumque tempestate, tantisque excitatis fluctibus, viribus suis non satis fideret Pontifex, cogitatus suos in Dominum conjecit, publicasque processiones, & preces die XI. Decembris præfati per Universum Christianum Orbem indixit, totque indulgentias pro hac Principum unione, & pace orantibus, concessit, quot vigesimo quinto quoque anno Jubilei tempore Apostolorum Principis limina visitantibus tribui consuevere, necnon XVI. ejusdem mensis Pontifex ipse, una cum Reverendissimis Dominis Cardinalibus, qui tunc in urbe viginti quatuor erant, & quinquaginta septem Prælatis, totaque Romana curia, a Palatio Apostolico ad Ecclesiam Divi Petri per Civitatem Leoninam profectus est.

LIV. Henricus VIII. Angliæ Rex bellum movet contra Regem Scotiæ.

Appetierat bello Henricus Anglus Jacobum V. Scotiæ Regem, cum, variis artibus ad impietatem pellicere, atque ab obsequio Pontificis divellere, frustra pertentasset, ob patrata enim scelera suspicacis ingenii Princeps, subditisque, quos tyrannide attriverat, exosus, metuebat, ne conversis rebus, ex Scotia ad eum evertendum bellum moveretur [1]. At Pontifex lacessitum ab hoste Scotiæ Regem omni præsidio adjuvare enisus est, Sacerdotumque decumas illi addixit, ad quem has literas antequam acceptæ cladis, & contracti lethalis morbi fama in Urbem afferretur, transmisit.

Regi Scotorum.

Nuper cum audissemus perditionis, & Sathanæ filium Henricum, qui pro Rege Angliæ se gerit, bellum tibi, quod antea Deo, & Virtutibus intulerat, intulisse, ægerrime scilicet ferentem, quod te, quem sæpissime tentavit, secum in perditionem trahere non potuerit. Nos hac honesta, & justa occasione se nobis offerente, sponte ipsi nostra, ac te nihil nunc a nobis petente, sex decimas fructuum Ecclesiasticorum unius biennii in tuo Regno imponendas, & in hujus belli subventionem, ac tui Regni defensionem convertendas duximus, illarum generalem Collectorem dilectum filium nostrum Cardinalem Scotiæ deputantes, sicut ex aliis nostris literis Majestati tuæ plenius constabit, ex quo apparere potest, nobis, qui eadem nunc fecimus, quæ superiori anno denegavimus, honestam tunc facultatem defuisse potius, quam voluntatem, atque utinam, fili charissime, facultates Sedis Apostolicæ non essent ita attritæ, atque exhaustæ [sicut non ignoras] certe non destitissemus hinc quoque, missa pecunia, Serenitati Tuæ opitulari, sed tamen Te in bona spe esse volumus, quod si necesse fuerit [quod Deus avertat] nos Tibi etiam de amplioribus decimis Tui Regni, & de proprio nostro subsidio, quantum nobis licebit, non deerimus, cum pro Te tanquam præstantissimo Rege, ac pientissimo filio nostro, & contra illum communem hostem omnia facere cupiamus, & debeamus. Tu ergo memor tuæ causæ, immo Dei Omnipotentis, quam tueris, alacriter procedas, ac fortiter prælium Domini præliaturus, ipse enim Dominus, cujus interdum auxilio unus mille & duo fugant decem millia Tibi deesse non poterit, sicut speramus, cum Tu honorem ejus Ecclesiæ, reverentiam, fidei sinceritatem in tuo Regno conservaveris, & defendas, quas e contra ille tot sceleribus, & crudelitatibus fœdavit, ac de suo penitus ejecit. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die IX. januarii MDXLIII. anno IX.

Paul. III. lib. brev. an. 9. p. 57.

De indictis decumis extant ad Clerum Scotiæ literæ, in quibus hæc ratio dati mandati exprimitur. *Rex Henricus nihil aliud molitur, nisi ut Regnum Scotiæ occupet, & Catholicam, ac Orthodoxam Fidem in eo, sicut in Anglia fecit, destruat.* *L. 9. p. 7.* Quod vero ad prosperos successus ejus belli ex-

NOTÆ. [1] INfelix Scotorum cum Gallis prælium præcedenti anno 1542. decembri mense commissum est; tantusque ejus amissi dolor Jacobum regem corripuit, ut non diu post, nempe tertiadecima decembris, interierit, quod ex Buchanano notat Calvisius. Literæ igitur pontificis hic in Annalibus recitatæ post Jacobi regis obitum scriptæ sunt, cum Romæ de morte ejus ac tristi pugnæ eventu nuncium nondum pervenisset, quod sane mirum est cum a commissa pugna usque ad diem IX. Januarii, mensis plenus intercesserit. Porro Jacobus annis XXIX. & mensibus tribus regnavit. Hæreditas devoluta est ad Mariam infantem ante octiduum natam, cujus tutela ex patris voluntate iis commissa, de quibus in Annalibus. MANSI

expectatos a Pontifice, visum est aliter Deo, qui gravissimis calamitatibus pios interdum exercet, quod a Propheta prædi-
Psal.43. ctum est. *Quoniam propter te mortificamur tota die æstimati sumus sicut oves occisionis.* Fusus est enim ingenti clade Jacobi Regis Scotiæ exercitus, ex qua tantum dolorem cepit, ut contracto morbo lethali, brevi extinctus sit, relicta filia Maria Regni hærede, ac testamento Betonium Cardinalem S. Andreæ, ac tres alios Regno administrando præfecit. Verum.... Araviæ Comes Regni procurationem invasit, ac Cardinalem captum
Paul. III. lib. brev. an.9. p. 81. custodiæ tradidit, de quibus adversis Pontifex his literis condoluit. *Sumus maximo constituti in mœrore, quod illum præstantissimum, & omni laude dignum Regem (nempe Jacobum) alienissimo sui Regni tempore, quod orbatum, belloque implicitum reliquit, amisimus, tum quod ea spes conservandi illius Regni, quam in te in primis habuissemus, ea nos in præsentiarum destituit, te in potestatem perfidorum redacto, &c. Dat. Bononiæ* XXV. *Martii MDXLIII. anno* IX.

Misit vero Pontifex in Scotiam Marcum Patriarcham Aquilejensem, ut pro tuendo Regno, asserenda Fide Catholica, ac ..... Betonio Cardinale in libertatem vindicando operam conferret.

LV. MS. Car. Spada to. 15. pag. 705. Cui instructio tradita fuit, continens ea, quæ cum Rege Galliæ agere debebat, cujus Consilio Nuntio in omnibus uti, præcipiebatur, & inter cætera talia habuit mandata, scilicet, *Notam faciat facultatem, exigendi a Clero Regni sen decumas, ut petitioni, de qua demortuus Rex supplicaverat, satisfactum sit, adhortabiturque Clerum, ut libenter eas persolvat, curabit cum Consilio Reginæ, & Regni Gubernatoribus, ut unus, vel plures homines probi, & bonæ existimationis, & famæ uti Thesaurarii earum decumarum, eligantur, illisque pecunia exacta custodienda tradatur, posteaque arbitrio Reginæ, & Regni Gubernatorum, expendatur; Urbanitates graves, & affabiles, sed non nimis exquisitæ sint; facultates concessæ, ad honorem Dei, ædificationem populorum, & utilitatem Regni solummodo serviant, quapropter super suos Ministros vigiles, ne avaritia excæcati aliquid extorqueant, & in hac re Cardinalem Polum, & alios, qui annis præteritis, Legationis, & Nuntiaturæ munus illis in Regnis exercuerunt, tibi proponas ad imitandum.* Et inter multa Brevia, quæ illi Pontifex ad Principes Galliæ, & Scotiæ dedit, subjectum fuit ad Regni Gubernatores directum.

Venerabili fratri, & dilectis filiis tribus Deputatis ad regimen Scotorum.

Venerabiles fratres, & dilecti filii salutem. Superioribus mensibus cum esset ad Paul. III. lib. brev. anno 9. p.222.
nos allatum de bello per Henricum pro Angliæ Rege se gerentem, contra claræ memoriæ Jacobum Regem vestrum moto, nos, qui ipsum Jacobum tanto amore prosequebamur, quanto ejus erga Deum pietas, sincerusque in Religione animus postulabat, ut ipsum, ac Regnum ejus aliqua ope juvaremus, ultro ipsi seu decimas super fructibus Ecclesiasticis istius Regni ad defensionem ejusdem Regis, ac Regni, imposuimus, literasque nostras complures tum super ipsa impositione, tum ad ipsum Regem, atque etiam ad dilectum filium nostrum Cardinalem S. Andreæ, quem Collectorem ipsarum decimarum deputabamus, directas, istuc misimus, additis etiam alteris literis, per quas de adversariis vestris repulsis eisdem Regi, ac Cardinali gratulabamur, sed heu miserabilem humanarum rerum instabilitatem, paucis post diebus, nostrum illud gaudium in amarissimum luctum versum est, illius præstantissimi, ac pientissimi Regis obitu primum, deinde etiam captura dicti Cardinalis auditis, quæ nobis animum gravi doloris aculeo merito vulnerarunt, non solum immaturam talis Regis mortem, indignumque ipsius Cardinalis casum miserantibus, verum etiam anxiis, & solicitis de salute istius Regni, quod quidem ob ipsius fidem erga Regem, & Religionem erga Deum, omni laude dignum, specialique nostra dilectione, & cura prosequendum existimamus. Novissime per nos audito, quod ipsius Regni Status vos ad ejusdem Regni regimen interea deputarunt, dolorem nostrum non parum mitigavimus, sperantes, quod idem Deus, cujus nutu ad hanc vestram deputationem illi impulsi fuerunt, vestro fœlici regimine, & ipsius Regni securitati clementer aspirabit: unde nos pia, ac paterna cura de isto Regno incensi, ne vobis, & eidem Regno in eo auxilio decimarum, quod vivente Rege decreveramus, nunc cum illud magis necessarium vobis est, desimus cum ea spe, quam in dicto Cardinale habere potuissemus, simus frustrati, mittimus istuc dedita opera Venerabilem Fratrem Marcum Patriarcham Aquilejensem latorem præsentium, virum prudentia, nobilitate, ac dignitate insignem, & cujus opera in aliis gravissimis rebus usi sumus, Collectorem decimarum prædictarum in locum ejusdem Cardinalis, cum opportuna facultate deputantes, ei mandavimus, ut dictas decimas diligenter exigi, exactasque

penes

penes idoneum Depositarium a vobis eligendum deponi, fideliterque in defensionem, & securitatem illius Regni juxta providam ordinationem vestram expendi, ac dicti Cardinalis liberationem, si nondum liberatus sit omnibus modis, apud vos curet, generaliterque quacumque in re nostram authoritatem, & suam operam esse putaverit utilem ad ejusdem Regni tutelam pie, ac sedulo vobis nostro nomine impartiatur, &c. Datum Bononiæ XXV. Martii MDXLIII. anno IX.

Adhortatio ut Regnum, & Religionem tueantur.

Hist. Scoti.

Restitutus est libertati Gallicis auxiliis a Francisco Rege submissis Cardinalis Betonius, atque Henrici Angliæ Regis grassationes compressæ sunt: exarsisse vero postea maxima de Religione dissidia, pietatisque Catholicæ in eo Regno nitorem dedoruisse visuri sumus.

LVI. *Apud Paul. III. lib. brev. p. 374.*

In Polonia res Catholica Novatorum artibus, insidiisque adducta est in discrimen, significavit enim Internuntius Pontificius, moliri nonnullos hæresi pandere aditum, novisque rebus studere, ac si seniorem Regem e vivis tolli contingeret, periclitaturam Poloniam, ne ob Arces minus munitas, dissensiones civiles, Turcica irruptione vastaretur: ad Novatorum vero nefaria molimina evertenda, Pontifex Sigismundum seniorem hortatus est, ut partam Catholici Principis in Polonia ab hæresi vindicanda gloriam, tueri pergeret, Apostolicæque Sedis authoritatem integram, illibatamque contra nonnullos Proceres novarum rerum cupidos, assereret, obstaret impiis initiis, atque ex Germaniæ incendio infelici edoctus primas dissensionum in Polonia oriundarum faces extingueret.

In Poloniam se Hæretici intrudere tentant.

Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. brev. ann. 9. p. 385.

Charissime, etsi laudatione potius quam hortatione cum Tua Majestate uti debeamus, propterea quod cum superiore anno ad Te scripsissemus ne jus, & authoritatem hujus sanctæ Sedis, sicut a nonnullis ex Proceribus, & Sæcularibus tui regni attentabatur, imminui patereris, fructum optatum, Tuaque Majestate dignum retulimus, tamen cum illos eosdem in proximo Petricoviæ Conventu idem conaturos esse nobis significatum fuerit, existimavimus id, quod illi clam a Tua Majestate [sicut credimus] moliuntur, ad Majestatis Tuæ notitiam per nos esse deducendum; non enim fili charissime, Sathanas dormit, sed fremens, ac rugiens invidia, & dolore ardet, quod quamquam finitimis fere omnibus perniciosa hæresi contaminatis, tuum tamen Regnum, cura ac pietate Majestatis Tuæ videt esse incolume, propterea que his paulatim initiis pertentat, ut idem tuum Regnum in eandem vicinorum trahat ruinam, quod Deus Omnipotens avertat, & Majestate Tua, Tuoque Nato pientissimo Rege viventibus timere non posse confidimus; sed tamen cum omnis mutatio, ac novitas, præsertim in his, quæ ad Religionis obedientiam pertinent, periculosa sit, sicut ex propinquo Germaniæ incendio Majestas Tua perspicere potest, nos propterea, quamvis illam abundare sciamus sapientia, & flagrare pietate, nec egere cuiusquam monitis in his, quæ recte agenda sunt, eandem Majestatem Tuam paterna benevolentia, & charitate per Dominum Jesum requirimus, hortamur, & rogamus, ut repressis suorum hujusmodi conatibus eandem in suo Regno Apostolicæ Sedis reverentiam, juriumque ejus conservationem fovere velit, quam a suis accepit, & ipsa hactenus pie custodivit, si hoc fecerit, longævam ætatem, præstantissimumque filium Regni hæredem foris victorias, domi tranquillitatem, ubique felicitatem a Deo consequutura est in terris, nec dubitamus quin post vitam tam pie actam majora consequatur in Cælis. Datum Velitris die XV. Septembris MDXLIII. Anno IX.

Hoc anno Petrus Vermilius Canonicus Regularis Theologicis artibus, & literis Latinis, Græcis, & Hebraicis excultissimus, & Sacræ eloquentiæ laude florentissimus, ex impiorum librorum lectione hæresim adeo avide suxit, ut ad hæreticos transfugiens, cathedram pestilentiæ conscenderit, atque inter impios claritatem flagitio collegerit, apud quos Martyris nomen falsum sibi ascivit: digessit vero Scholastico more hæreticas argutias orthodoxamque Religionem acerrimi ingenii contentione oppugnavit, adeo ut etiam Calvinum improbitate æquaverit, vel vicerit. Vocatus is fuerat in judicium ob errores Neapoli sparsos, sed nimia in eum adhibita clementia abusus, & Lucam relegatus, eam Urbem maxime infecerat, ad quam cum Pontifex se conferret, metu percitus Genevam provolavit: nec defuere in Religiosis Ordinibus plures hypocritæ, qui a vera pietate aversi hæresim simplicibus afflare niterentur, ad quæ mala avertenda Pontifex Ordinum comitia celebrari jussit, atque in iis suspectos de hæresi a publicis muneribus dimoveri, tum a concionum habendarum, exhomologeseonque audiendarum officio inhiberi, qua de re Congregationis Lateranensis Canonicis Regularibus, qui Placentiæ, & Prædicatoribus qui Parmæ, & Minoribus Conventualibus, qui Anconæ, & Augustinianis, qui Romæ congregandi erant, subjectas literas dedit. LVII.

Petri Vermilii defectio a fide.

Dile-

Paul. III. lib. brev. an. 9. p. 196.

Dilectis filiis Hieronymo Seripando Priori Generali, ac Definitoribus, & Vocalibus, cæterisque Ordinis Eremitarum S. Augustini in Capitulo Generali dicti Ordinis Romæ proxime congregandis.

LVIII. *Dilecti filii salutem. Cum instigante Sathana, Lutherana hæresis [quod dolenter referimus] quotidie pullulet, atque ejus mali causa a verbum Dei prædicantibus, qui venena hujusmodi in miseros auditores spargunt, plerumque procedat, ideo filii dilectissimi, convenientibus vobis in unum, ut Capitulum Generale vestri Ordinis de more celebretis, inter cætera ad officium vestrum, ad Dei honorem, ad animarum salutem pertinentia, hoc in primis curandum, & omni opera satagendum vobis est, ut singulos vestri Ordinis, quos verbo Dei prædicando, & Confessionibus etiam audiendis præficere consuevistis, diligenter excutiatis, illorumque famam, sensus, & voluntates sedulo perscrutemini, & quos hac hæresi infectos, aut de ea quomodolibet suspectos cognoveritis, ab officio prædicationis, & Confessionum audiendarum penitus amoveatis, immo etiam Canonica pœna tanquam morbidas oves afficiatis, ne sanas inficiant, & in eorum locum illos substituatis, qui hac suspicione omnino careant; his vero, quos substitueritis, vel alias deputaveritis, certam formam, ac normam præscribatis, quam egredi in prædicando non possint. Denique taliter in hoc provideatis, curam adhibeatis ita solicitam, ac diligentem, ut deputatorum a vobis peccatum culpa vestra non sit, utque nobis, qui cum nostris Prædecessoribus hæc officia prædicandi, & Confessiones audiendi in vestro Ordine, aliis tunc bene utentibus hactenus manere permisimus, nunc vobis, & aliis abutentibus, necessarium non sit, ut ipsa officia ad alios melius usuros transferamus sed hæc vestræ charitatis admonendæ gratia a nobis dictum sit, non quod de sinceritate universali vestri Ordinis dubitemus, sed tamen, si hæc cura, atque solertia, in initio huius mali fuisset adhibita, nunc certe tam periculose non laboraremus. Vester igitur Ordo semper fidei Catholicæ, Sanctæque Ecclesiæ defensor ab his zizaniis, & sentibus repurgandus vobis est, ut solito splendore niteat, utque non solum isto Capituli habendi tempore, verum etiam postea, assidua, & jugi cura invigiletis, ut deputati a vobis, ad utrumque officium illud catholice, ac pie, juxta sensum Universalis Ecclesiæ exerceant, & novas atque hæreticas opiniones nec recipiant ipsi, nec aliis sua venena propinent, quod si qui in hunc errorem labantur, statim a vobis arripiantur, ac debite puniantur, ut ipsorum pœna aliis transeat in exemplum, neque ut hæc efficaciter, sicut vestri est officii, faciatis, vos hortamur, monemus, & in virtute Sanctæ obedientiæ per Apostolica vobis scripta præcipimus, acrius provisuri nisi feceritis. Datum Bononiæ XXX. Martii MDXLIII. Anno IX.*

LIX. Hoc anno Georgius David Major in Frisia Hæresiarcharum numerum auxit, fascinatus enim a Dæmone etiam magicis artibus imperitam plebem adeo fascinavit, ut tamquam novus Christus ab ea coleretur, ac mulierculæ se beatas prædicarent, si ab eo contaminarentur, de quo hæc Surius. *Ille insanus non dubitavit se Dei nepotem appellare, cum feris, & auribus, quocumque esset collibito idiomate colloquia miscuit, & ab illis alimenta accepit, haud dubio præstigiis, & Dæmonum opera usus. Ajebat Cœlum esse vacuum, se divinitus missum, ut Regni hæredes accerseret, multaque id genus alia ridicula, & absurda, quibus tamen non defuerunt, qui fidem commodarent, ut est hoc sæculum pudenda levitate, & plusquam anili stoliditate avidum, in res novas quantumcumque alioqui absurdas, & impias.* Sed ab impio ad piissimum sermonem traducamus.

Surius in comm.
Georgius David Hæresiarcha.
Georgius Major hæresum numerum auxit.

LX. Hoc anno S. Xaverius, Goa profectus, ad Paravas Malabares Promontorii Comorinensis accolas, gemmarum Piscatores, ut eorum animas pretiosiores gemmis piscaretur, Christique coronæ adderet, barbarum populum, fide Christiana excoluit. Tota Regio triginta constabat insignioribus oppidis, ac viginti ex iis millia sacro quidem Baptismo fuerant initiata, sed Divina prorsus ignara lege, destitutaque a Sacerdotibus ob sterilitatem loci; magna vero adultorum, infantiumque multitudo adhuc Baptismo abluenda supererat, nec non decem Oppida adhuc in Idolorum cultu perstabant: maximos vero labores interprete usus in iis Christo aggregandis, erudiendisque Sanctissimus Legatus pertulit: accedentes ad fidem quotidie salutari unda abluebat, Idolorum sacrificia impediebat, sponsos, sponsasque rite in matrimonio collocabat, dissidentes revocabat ad pacem, Christianæ disciplinæ capita in Malabaricam linguam conversa cum mandasset memoriæ, mox tintinnabulo puerorum greges, ac virorum cogens obibat, coactis in unum locum eadem inculcabat, puerorum etiam opera usus, ut suos quisque parentes, cognatos, domesticos, vicinosque omnes paulatim docerent ea, quæ in schola didicissent. Si alicubi Idola coli accepisset, contracta

Horat. Tursell. S. Francisci Xaver. vit. lib. 2. cap. 5.
S. Francisci Xaverii miri labores in India.

pue-

puerorum manu, eo contendebat, eaque confringi, conspui, conculcarique pedibus curabat, Dæmonisque cultum vertebat in ludibrium: tantus vero numerus sacra Christiana capessentium fuit, ut inter baptizandum, manibus, brachiisque defatigatis, sæpe langueret, vicos enim totos, non semel, singulis diebus expiavit, confirmavit vero Deus insignibus miraculis prædicatam ab eo fidem. In Tutuchurino Pago honesta mulier tertium jam diem difficultate partus periclitata, cum inanes Deos frustra implorasset, a Francisco Xaverio, qui cum interprete occurrerat, utque (desperata corporis salute) animæ consuleret, baptizata, mox innoxia fœtum effudit, atque e moribunda, vegeta evasit, quo miraculo primum domestici, dein Oppidani Christo nomina dedere, multi (ab eo recitato Evangelio) ægroti sanati, multi energumeni liberati. Tres etiam in eodem Comorinensi tractu mortui ad vitam revocati, ut narrat Tursellinus ex fide dignissimis monumentis. *Punicale Oppidum est in ora Commorinensi, haud sane ignobile. Hic adolescens quidam minime obscuro loco natus, mortem obierat, qui confestim ad Franciscum delatus a suis cum ingenti comploratione, ad ejus pedes ponitur, itaque eum Pater manu prehensum Christi nomine surgere jubet, ille continuo surgit, haud dubie redivivus. Id Xaverius humilitati suæ indulgens, quantum potuit, dissimulando suppressit, sed frustra, neque enim testes, præconesque magnæ rei defuere, & huic miraculo consimile deinde adfirmavit fidem. Ibidem Christiana mulier Franciscum adiit, & flens, ac suam orbitatem deplorans, suppliciter obsecrabat, ut ad parvum filium suum nuper in puteo extinctum accedere, ne gravaretur, cum ille negans, puerum esse mortuum, bono esse animo mulierem jubet: eique protinus morem gerit. Ad ejus tecta ubi ventum est, procumbit in genua, Deum aliquandiu precatus, exanime pueri corpus signat Cruce, extemplo exilit puer e feretro non vivus modo, sed etiam valens, enimvero circumstantes Christiani circumstrepere, & miraculum clamitare. At Xaverius enixe eos obtestatus, ut rem omni ope tacerent, repente inde proripuit se. Cæterum illi, ut rem tam admirabilem silentio supprimerent, nequaquam sibi temperare potuerunt. Et Xaverii dissimulatio illustriorem insuper ejus sanctimoniam fecit. Porro Joannes Triaga Lusitanus (ut de aliis taceam) vir juxta pius & gravis, idemque Francisci familiaris post ejus discessum, a Goani Episcopi Vicario vita interrogatus, pro testimonio dixit: Punicali interfuisse se, cum Franciscus puerum quemdam, itemque puellam revocaret ad vitam. Accepisse etiam se a multis, alium præterea ab eodem in vico, cui Bemberi est nomen, a mortuis excitatum. De quo interrogatum ab se Xaverium ita rem humilitatis studio suppressisse, ut tamen suppressa veritas emineret, & hæc satis testata, atque ab Indiæ Prorege Lusitani Regis jussu conquisita, obsignataque penes nos habemus.* Cum deessent Sacerdotes in ampla Religione ad continendas in disciplina Christiana Ecclesias, quas constituerat, in omnibus locis singulos, vel binos viros virtute præstantiores præfecit, qui vicem Curionum supplerent, Baptismi rationem iis tradidit, ut si necessitas urgeret, infantibus baptismalia sacra conferrent, Ædem sacram curarent, bis in die Catechismum tum Latino, tum patrio sermone, mane viris, post meridiem mulieribus repeterent, nuptias contrahendas de more promulgarent, connubiorumque impedimenta inquirerent, natorum eo anno puerorum numerum, vel habentium pellices, vel simultates, exercentium Xaverio referrent, ut his malis mederetur: ad eos vero stipendiolo sustentandos perfecit cum Regina Catharina, ut vectigal, quod a Paravis in illius soccos, & crepidas pendebatur, in pium hoc opus converteretur, persuasitque non alios soccos, quibus ipsa Cælum scanderet, futuros aptiores, quam Neophytorum preces. Sæpius Brachmanas in eorum superstitione confudit, paucos tamen horum, ad fidem convertit. Tanta autem in his locis Xaverii animum gaudia divina perfundebant, ut ingentis sui laboris, solicitæque in proximos charitatis fructum quemdam vel in hac vita præripere, & in Cœlo conditam prægustare mercedem sibi quodammodo videretur: & ille quidem, cum Romam ad suos scriberet, disertis verbis affirmavit tantam esse vim gaudiorum, quæ Deus in ea excolenda barbarie sedulo laborantibus elargiebatur, ut si quid esset solidi in hac vita gaudii, id unum ibi esse videretur. Idemque sæpius auditus est inter eos labores, cum cœlestis se jucunditas superfunderet, exclamare: *Quæso te Domine, noli me tantis in hac vita obruere gaudiis, aut si pro tua infinita liberalitate, his me circumfluere omnino placet; transfer me hinc ocius in istas sedes, regionemque beatorum.*

Mortui ad vitam excitati.

Constitutæ a Sancto Legato Ecclesiæ.

Orlandin. lib. 4. hoc anno.

I. Horrendi bellorum fragores detonuere in Christiano Imperio, anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo quarto. Sed demum Divino imperio, fulgurantis Cœli terrores in suavissimum concordiæ rorem abiere, ut redintegrandi Concilii expectatio reviviscere, & melior rerum spes reflorescere cœperit, in quo Prophetæ oraculum illud suspexerunt pii: *Et statuit procellam ejus in auram, & siluerunt fluctus ejus, & lætati sunt, quia siluerunt.* Ut vero res gesta sit, ordinem temporis secuti eam percurremus.

Irriti Cardinalis Legati labores. Conciliandæ paci inter Cæsarem & Franciscum Galliæ Regem ardentissimo studio navata est opera, decretusque a Pontifice Legatus Cardinalis Farnesius (ut vidimus) in Belgium se contulit ad Cæsarem; sed jam ille Belgio egressus, in Germaniam ad Spirensia Comitia properabat, eumque in itinere consecutus, plurima cum eo de redintegranda cum Galliarum Rege concordia, pro publica Christiani Imperii salute asserenda, pro Lutherana hæresi comprimenda, pro cogenda Œcumenica Synodo, pro coercenda frangendaque Turcica tyrannide verba fecit, quibus Cæsar ira vehementiore in Gallum, qui Solymannum adversus Christianos cum æterno sui nominis dedecore concitarat, elatior aures clausit, omnemque pacis actionem disjecit: cumque Vormatiam pervenisset, Legatum re infecta a se dimisit, de quo Pontifex expediti cursoris opera factus certior decrevit VIII. Januarii ineuntis hujus anni in ea causa gravissima, in qua Christianæ rei salus vertebatur, posthac non ut Patrem & Pastorem se gerere, sed Judicis munus exercere, ut docent Acta Consistorialia: quibus addit Angelus Massarellus in diario Concilii Tridentini Farnesium Cardinalem Legatum reversum in Urbem, eamque prima die Martii ingressum.

Cæsar pacis verba respuit.

II. Omni itaque pacis tractatu dissoluto Imperator ad comitia Imperii Spiræ agenda, quæ jam ad kal. Novembris anni præteriti indixerat, se convertit. Celeberrimi fuere ii conventus Spirenses, quibus non modo Carolus V. Imperator, sed etiam Ferdinandus Romanorum Rex, & Electores omnes interfuere, & Germaniæ Principes fere universi, & in hac Dieta Fridericus Elector Saxoniæ Ferdinandum Cæsaris Fratrem, ut Regem Romanorum agnovit: De hoc conventu ita Surius: *Cæsar hujus anni initio e Belgio Spiram proficiscitur ad Imperii ab ipso indictum conventum, qui quidem cum primis celebris fuit, præsentibus illic Electoribus omnibus, quod raro fieri solet, & ipso quoque Ferdinando Rege, & Principibus plerisque omnibus. In hoc conventu Cæsar contra Gallicum Regem ab omnibus Imperii Ordinibus grandem pecuniæ summam in sex menses impetrat: cum Daniæ Rege, qui cum Gallo fœdus percusserat contra ipsum omnino transigit. Saxoniæ quoque Elector Ferdinando Regi observantiam promittit.*

Hoc anno in comm.

His addit Belcarius: *Etiam Spiram misit Franciscus Rex Galliæ, ut tesseram liberi aditus Legatis suis impetraret; Cæsarem enim de se apud Imperii Ordines questurum, prævidebat; Legati autem [hi erant: Joannes Bellajus Cardinalis, Franciscus Olivarius, qui postea Cancellarius fuit, Africanus Mellejus Prætor Divionensis] jam Nuntium appulerant. Heraldus solemni veste indutus, Regis literas ad Cæsarem, atque Imperii Ordines scriptas Granuellano offert. At jussus redire domum, ne quis cum illo quicquam communicaret, adhibita custodia, quatriduo post graviter increpitus dimittitur, in magnum capitis periculum incurrisse, cum Rege enim Germaniæ hoste, Jus Gentium in Germania haud esse communicandum, Cæsarem literas ejus nec velle, nec recipere debere, ne propter vana ejus promissa nonnulli circumscribantur. Itaque cum cæteris remissus est, re cum Principibus Imperii non communicata, quod a Germanorum conventuum more alienum fuit. Redeunti comites dati, qui Nuntium usque deducerent, quo responso accepto, Regis Legati in Galliam revertuntur. Interim dum Nuntii Heraldi reditum præstolarentur, Christierna Christierni Daniæ Regis, Filia Cæsaris e sorore neptis, Antonii autem Lotharingiæ Reguli nurus, Spiram Socero instigante pacem procuratura concessit; ut quam Antonius non potuerat, ac ne quidem Paulus ipse Summus Pontifex, precibus & lachrymis obtinere: quamquam enim Antonius neutram in partem inclinaret, idque ut sibi liceret longe ante impetrarat, tamen sine gravi Provinciarum suarum jactura bellum istud geri non posse sapienter providebat. Cæsar consiliorum suorum pertinax executor in instituto suo perstitit. Quinto Idus Februarii nonnulli Imperii Principes, Cæsare admonente, literas ad Paulum Pontificem scripserunt, ut Allobrogis opem ferret, neque munitissimam Niciæ Arcem in Turcarum po-*

Lib. 23. 54.

potestatem venire permitteret, quin potius Classem Turcicam e nostro mari expelleret, quarto Kalend. Martii respondit Paulus, cujus literas hic subiicimus.

III. Paul.III. lib. brev. anno 10. pag. 47. *Dilectis filiis Nobilibus Viris Sacri Romani Imperii Principum Electorum Consiliis, aliisque Principibus, Statibus, & Ordinibus, absentiumque Oratoribus, & Commissariis in Comitiis Imperialibus Spirensibus congregatis.*

Dilecti filii Nobiles Viri, salutem. Legimus libenter literas vestras defensionem Arcis Niciæ nobis commendantes, quod enim ex nobis ipsis & egimus superiore anno efficaciter, & agere in præsenti, quantum nobis licuerit, intendimus, gaudemus etiam, in eo nos Nobilitatibus vestris tanquam amantissimis filiis, & ea dignitate Principibus gratificari, quibus sane pro nostra in eas dilectione semper gratificatum cupimus, sperantes etiam illas pro sua ingenti pietate, insignique authoritate, qua apud omnes merito pollent, sicut hujus Niciensis, ita cæterarum Reipublicæ Christianæ partium generalem curam suscepturas esse, perinde ac vestra dignitate, & Romani Imperii fulgore dignum est, ac nos quidem jam inde ab initio Pontificatus nostri, quales nos pro communi salute contra hunc communem hostem gesserimus, omnibus notum est, in omnium enim oculis gestum est, utque omittamus sigillatim recensere tot auxilia, milites, Duces, Classes contra eundem hostem in Austriam, Hungariam, Africam, tam frequenter a nobis missa, brevi comprehendemus, nullum Nostri Pontificatus tempus, quod decennale jam est, a nostra hujus hostis submovendi, & Christianorum cervicibus repellendi continua cura vacavisse, tantumque auri a nobis in hoc ipso negotio fuisse profusum, in diesque profundi, quantum exhaustæ nostri ærarii vires [antea quoque per se attenuatæ] optime sentiunt, atque fecimus, & facimus in maximis Apostolicæ Sedis jacturis, obedientiaque, & authoritate ejus tot in locis, vel prostrata penitus, vel insigniter diminuta, quid vero interea laboris, & solicitudinis pro communi Christianorum salute non suscepimus, quam crebro nos itineri dedimus, Legatos, & Nuntios nostros, quos sæpe ob eandem causam misimus, longum est censere, quam inquietos nos in hac nostra ætate cum nostra curia habuerimus, ut aliis quietem, & securitatem pareremus. Jam Œcumenicum universale Concilium exoptatum a vobis, & omnibus salutare, & necessarium Tridenti pro foribus Germaniæ indiximus, ut & vestra inclyta Natio tranquillaretur, & mores depravati reformarentur, & multa præterea necessaria, Principumque in primis Christianorum concordia, Turcarumque repulsio in illo Concilio decernerentur, sed omnibus his tentatis apparuit id quod est, curationem hujus morbi, quo Christianitas tota conficitur, ab una, eademque causa pendere, quæ quoniam abscindi nostris tot curis non potuit, ipsa Christiana Respublica in dies contabescens, ad manifestum fertur interitum. Quamobrem quod nos humiliter, ac pie ad Arcem Niciæ defendendam, nostrum affectum in Domino collaudatis, ita vobis respondemus, nos, quantum licuerit, nostrarumque virium tenuitas sufferet, non solum ipsam arcem Niciæ, verum ne cæteras Reipublicæ Christianæ partes negligemus, etiam reliqua Christiana Regna, Catholicasque Provincias, ne cum perversis pervertantur, contra Turcas, & contra cujusvis generis impios, & infideles proposuisse defendere, & ad extremum usque spiritum nostro officio non deesse, non enim tantum ejus Arcis, vel hujus, aut illius loci, verum totius corporis incolumitas a nobis procuranda est, totum enim Christianitatis corpus laborat, valdeque ægrum est, illi toti subveniendum est, sic & partibus ejus subvenietur. Nos igitur, sicut a vobis particularem ejus Arcis curam rogati sumus, ita vos pro vestra apud omnes maxima authoritate, ac pietate ad universalem curam, & medelam afflictæ Christianitatis vocamus, quæ quanto in periculo constituta sit, videtis. Una autem communis salutis, quod & ipsi perspicitis, ratio est, si Christianorum Principum discordiæ, a quibus horum malorum omnium causa, & origo processit, tollantur, tum deinde omnia mala tollentur; tenetis enim memoria, ante has discordias nec in Germania hæreses, nec in Hungaria, Austria, & Italia fuisse Turcas, post ipsas vero discordias, & ab ipsis omne malum prodiisse hæreses, rebelliones, Turcas, intestina arma, & per hæc universalis Concilii impedimentum. Ergo in priorem pacis statum redeundum est, ut his incommodis, quæ ex contrario invecta sunt, careamus, ac sic ut boni Medici facere solent, causam morbi absciderimus, omne etiam periculum evademus, pax siquidem bellum, & Turcas, universale autem Concilium, quod sublatis armis libere, & tuto, & prorsus plene celebrari poterit, hæreses, ac pravos mores, cæteraque fœda fugabunt, paulatimque in suum nitorem afflicta Christianitas revertetur. Hanc igitur pacem, in Christo filii dilectissimi, pro communi totius Christianitatis salute omnibus modis curare, & perficere nobiscum debetis, aliter, nec defensio Arcis Niciæ, nec ulla localia, aut parti-

ticularia remedia [quamquam nec illa negligemus] ut diximus, huic universali Christianitatis ægritudini opitulabuntur, quin [quod Deus Omnipotens dignetur avertere] omnes una ruina involvemur. Datum Romæ XXVI. *Februarii MDXLIV. Anno X.*

IV. Perorat in comitiis Cæsar adversus Gallum.

In hoc Ordinum Imperii Conventu Spirensi Cæsar XXIV. Februarii orationem habuit, in qua magnifice exposuit, quantos bellicos labores pro Christiani Imperii salute ad propulsandos Turcarum impetus sustinuisset : sed in tanto opere Franciscum Galliæ Regem juncto cum Turcarum tyranno Solymanno fœdere sibi adversatum, in quem aculeatis sententiis omnium odia veluti in communem hostem, nominisque Christiani proditorem phalerata eloquentia accendere enisus est, ut a Principibus, Provinciisque Germaniæ militaria auxilia adversus illum eliceret, eoque fracto ac contuso liberius arma Cæsarea adversus Turcas, qui Germaniæ jugum tyrannicum imponere exambiebant, exercere posset, potitum autem votis Sleidanus refert his verbis. *Pecunia Cæsari decernitur semestris adversus Galliæ Regem, in equitum millia quatuor, peditum viginti quatuor, ejus vero pecuniæ partem aliquam Cæsar communicabit Ferdinando fratri, qui loca finitima Turcis muniat ; in futurum bellum Turcicum colligi placet pecuniam virisim per omnem Germaniam pro cujusque facultatibus, atque censu, nec immunitas ulli datur : ne quis exteris militet, Galliæ Regi præsertim, gravissimis pœnis edicitur, & Magistratui permittitur, ut in eos vindicet, qui deprehensi fuerint.* (L. 15. an. 1544.) De hac Principum, & Germaniæ populorum societate contra Regem Galliæ, & de auxiliis contra ipsum ab omnibus præstitis, etiam Surius, & Adrianus loquuntur.

In eodem vero Conventu Imperator cum ingenti bellorum mole premeretur, magnoque indigeret ærario, ac major Principum, ac Civitatum pars Lutherana impietate infecta esset, eorum amicitiam Divino honori quodammodo prætulisse visus est : ad corradenda enim ab iis subsidia pecuniaria, edictum Lutheranæ factioni augendæ faustum exoptatumque ab impiis, Catholicæ vero parti infaustum promulgavit : ac licet Catholici illi minime assenserint, necessitate tamen adacti illi paruere, ut memoratus Sleidanus hæreticus narrat his verbis. (In act. Lutheri an. 1544.) *Decretum hoc minime laudabant Pontificii, totisque viribus impugnabant, sed cum Coloniensis, & Monasteriensis Episcopus staret a Protestantibus, Clivensis etiam, & Badensis arbitrio Cæsaris omnia permitterent, qui viam hanc veluti mediam, & utrisque tolerabilem, post multam disceptationem ostenderent illis, bona sua parte diminuti non se quidem assentiri, sed ne Cæsari modum in ea præscribere, nec ipsius derogare potestati, sed tolerare velle dicunt.*

De hoc pariter Decreto ita loquitur Coclæus. *Hoc anno celebris fuit conventus Imperialis, a Cæsare præsente Spiræ habitus, in quo septem Principes Electores [quod raro fit] præsentes fuerunt, tractatum ibi rursus fuit de ratione belli defensivi contra Turcas, & de sumptibus, atque contributionibus ad bellum illud necessariis, fuit & de causa Religionis ibi serio actum, & Lutheranis ad importunam eorum instantiam nonnihil concessum, quod Summo Pontifici per omnia placere non potuit.*

Præcipua vero capita illius Decreti, quo laxatæ sunt furenti impietati Lutheranæ habenæ, concussaque catholicæ rei firmitas, ac quam detestandum, & Religioni catholicæ obnoxium, quale fuerit ex Sleidano percipiamus, qui sic loquitur.

Quia dissidium Religionis, in his bellicis occupationibus tractari non potuit, ad proximum conventum, inque mensem Decembris ejicitur. Interea Cæsar negotium se daturum ait, viris bonis, atque doctis, qui piam aliquam emendationis formulam conscribant : ut idem quoque Principes faciant, hortatur, qua post in futuris Comitiis, facta collatione, de communi consensu statuatur aliquid, quod ad publicum orbis concilium usque servetur in Germania: pacem interea colant omnes, nec turbæ quicquam de Religione excitentur : Ecclesiæ cujusque sint Religionis, utrobique facultates suas obtineant, earumque bona dividantur Ecclesiæ Ministris solis, & egestate pressis. Cameræ Judices locum suum retineant, usque ad tempus eis præfinitum: cum eum exierint, tunc in eum consessum recipiantur omnes promiscue, non habita ratione Religionis. Edictum Augustanum, & lites omnes motæ Protestantibus, doctrinæ professionis causa, Goldariensis etiam, & Mindensis proscriptio suspensa maneat, ad proximam futuram usque tractationem. Anabaptistæ pœnam subeant eam olim decretam; Magistratus tamen, viros doctos, atque pios adbibeant, qui commonstrato errore, ad sententiam ipsos revocent. Decretum hoc minime laudabant Pontificii. (Ubi supra.) Huc usque Sleidanus. Et quantam perniciem fidei Catholicæ, quantumque favoris Hæreticis Lutheranis

nis hoc decretum attulerit, si quis scire desiderat, sequentes audiat Adnotationes.

V. MS. Car. Pufig. to. 64. p. 106.

Advertenda circa Articulos Religionis Pacis, & Justitiæ.

Circa Articulum Religionis.

Circa Decretum Spirense. Annotationes in recessum Dietæ Spirensis.

Ex nono, Articulus Religionis, & controversiæ ejusdem in præsentibus Comitiis conciliari, & concordari non potest, & commodius, quam in Concilio universali componi non poterunt, idcirco de Concilio generali indicendo, & celebrando Cæsarea Maiestas cogitabit.

Et quia incertum est, quando Generale Concilium haberi poterit, ideo modo alium Conventum Imperialem Cæsarea Maiestas indicet, in nono de eodem articulo Religionis componendo agetur Kal. Octob.

Et interea per viros doctos, pertractabiles, ac pacis amantes, Christianam reformationem Cæsarea Maiestas confici, & ordinari curabit, & Status, & Ordines Imperii, etiam hoc per suos Theologos, & doctos fieri curabunt, quod reformatio in dicto proximo Conventu Statibus proponetur, & deliberabitur, ac consultabitur de controversis Religionis Articulis conciliandis, & ad ordinandum quid medio tempore, & interim quod Concilium generale fieri non poterit, super illis in Romano Imperio debeat.

Non dicit, quia Papa rogari debeat, vel moneri, ut Legatum, seu Nuntium ad Conventum indicendum mittat, vel quia reformatio illa, & ordinatio debito modo fiat, & etiam est advertendum circa istam Christianam reformationem, tunc offerendam statibus, ne per impios, & sceleratos fiat, & concipiatur, ac Cæsari obtrudatur ad majorem confusionem, & perturbationem negotii Religionis, uti fuit factum in conventu Ratisbonensi anno MDXLI.

Circa Articulum Pacis.

Præterea in eventum in quem in conventu Imperiali proxime habendo controversiæ Religionis componi non possint, & ad Concilium nationale, seu generale pro conciliatione eorumdem deveniendum, & procedendum foret, ut interim pacifica omnino, & quieta in Romano Imperio, & Natione Germanica permaneant, tractabit Cæsarea Majestas cum Statibus Imperii de Articulo Pacis publicæ, & administrationis Justitiæ, in quibus ex plenitudine potestatis Imperialis, & pro officio Cæsareo, ex nono consensum omnium Statuum desuper habere nequivit, ordinavit infrascripta.

Primo, ut publica Imperii pax servetur, & propter Religionem neutra partium alteri vim seu violentiam inferat, statuit Conventum Imperialem, seu Concilium nationale, vel generale, & illius determinationem expectabunt.

Nota non dicit, ordine, modo, & legitime assistente Summo Pontifice, quando est habendum.

Et attentata per Lutheranos circa Religionem post recessum Ratisbonensem habitum repurgabuntur, & in priorem statum restituentur.

Nota, Nullam tamen adiicit pœnam & seu quomodo ad hæc Lutherani loqui debeant, fructus, redditus, & proventus Ecclesiasticos, tam antiquæ Religionis, quam Protestantium, Ecclesiasticis ex omnibus Dominiis, tam Catholicorum, quam Lutheranorum Principum solventur.

Nota, Hic ergo ad fructus, & proventus Ecclesiasticos parificat Lutheranos, & Catholicos Clericos.

Lutherani, & Protestantes Status, Principes, & eis adhærentes, libere Catholicis Presbyteris, & Clericis, fructus, redditus, & proventus solvi permittent, detractis tamen ante omnia necessariis, pro eorumdem Concionatoribus, Scholis, Hospitalibus, & eleemosynis.

Nota, Hoc pacto talis fiet detractio, quia nihil remanebit Catholicis Presbyteris de fructibus huiusmodi in totalem perditionem Catholicorum Presbyterorum.

Item, Status Protestantium, qui se composuerit, & concordaverit cum Catholicis Statibus occasione bonorum Ecclesiasticorum, hoc est bonis Monasteriorum Ecclesiarum Collegiatarum, vel aliis, concordia facta observari, & bona eisdem remanere debent.

Nota, Non dicit concordiis rite, & recte, ac debito modo, & legitime factis, sed quibuscumque etiam unicuique factis, & ita etiam quamvis juris ordinationem, & dispensationem fore approbandam in præjudicium perpetuum Catholicorum, quales concordiæ exortæ sint infinitæ.

Circa Articulum admissionis Justitiæ.

Judicium Cameræ ultimo mensis Julii proxime futuri suspendetur, & deinde alii novi Assessores, & Judices indifferenter præponentur, tam per Catholicos, quam per Lutheranos, sive etiam præsentandi sint Catholici, sive Lutherani.

Nota, Ita parificantur ad actus legitimos, & ad judicia Lutherani Catholicis, qui tamen jure ab omnibus actis civilibus excluduntur, & ita erunt Lutherani Judices Catholicorum, quia bonorum Ecclesiasticorum occupatores, & occasionem non habent, nec pro spoliis, nec pro sacrilegio, quia bona illa converterunt in meliorem usum ad rectum, & debitum cultum Divinum, Missas Papisticas, idololatriam, blasphemias, & impietatem esse

judi-

judicant, & asserunt, a quibus quales sententiæ expectari debeant, facile cognosci potest.

Juramenta novi Judices, & Assessores præsentandi, & assumendi, & reliquæ personæ Judicii Cameræ de novo assumendæ præstabunt ad sancta Dei Evangelia, ultimo per Deum, & Sanctos ejus, donec per Cæsaream Majestatem aliter ordinabitur.

Nota, Hic trahitur in dubium veneratio Sanctorum contra Ecclesiæ Catholicæ observationem, & ritum hactenus inviolabiliter observatum.

Item, Status Protestantium debent posse stare in judicio, tamquam actores, & tamquam rei contra capitula, intelleximus de Judiciis, quamvis sint publice excommunicati, & declarati Hæretici.

Nota, Habilitatio ista per Papam fieri debet, quia sibi reservavit absolutionem in Bulla edita contra Lutherum, & ejus adhærentes, ac etiam in Bulla Cœnæ Domini.

Item, Jura communia, & omnes recessus Imperiales, hactenus facti adversus Lutheranos, quamvis illi recessus Religionem concernant, usque ad finalem concordiam, & compositionem negotii Religionis suspenduntur.

Nota, Per hoc parificantur bona, & personæ Lutheranorum per omnia Catholicis, quia adduntur actus civiles, & judiciales, nec ad illas pœna contra Hæreticos ordinatas, contra eos procedi poterit, & ita eis in futurum omnia licebunt.

Item, Omnes processus, & causæ Religionis, sub quo verbo Lutherani etiam spolia Ecclesiarum, & bonorum Ecclesiasticorum comprehendunt usque ad prædictam finalem determinationem contra statum Religionis suspenduntur.

Item, Omnes processus judiciales, etiam in causis profanis post prætensam recusationem Protestantium contra judicium Cameræ habiti, & facti, antequam de ejusdem recusationis validitate cognoscatur, cassantur, & anullantur.

Item, Bannum Imperiale contra Civitates, Goslarensem, & Mindensem, latæ suspensum sit, & suspensum remanere debet.

Item, In præmissis omnibus Cæsarea Majestas super incidentibus, seu emergentibus dubiis, & differentiis, sibi declarationem reservat.

VI. Hoc Decretum Spirensis Dietæ in Consistorio fuit lectum, ut indicant acta Consistorialia. *Romæ die Mercurii quartæ Julii 1544. fuit Consistorium, & in eo lectæ fuerunt quædam scripturæ actæ in Dieta Spirensi per Cæsaream Majestatem, & fuit Decretum, ut mitterentur Reverendissimis per manum.* De quo etiam Decreto Cardinalis Farnesius in epistola sub die vigesima tertia Julii ad Nuntium Poggium apud Imperatorem loquens, sic ait. *Nuntius Verallus Romam misit paucos ante dies recessus Spirensis exemplar, & in latinum idioma conversum, quanto plus expensum, examinatumque fuit, eo magis officere nostræ Catholicæ Religioni, & authoritati Sedis Apostolicæ cognitum fuit, quare propter nocumenti magnitudinem Sua Sanctitas, nec tacere, nec dissimulare potuit. Ideoque, ut suo gradui in tanta re etiam satisfaceret, ipsemet de hoc Imperatori, & longius, & peculiariter scribit.* Hoc idem refert Massarellus.

MS. Car. Spad. to. 233. p. 438.

MS. Car. Spad. to. 84. p. 515.

His tantis Reipublicæ incommodis, & calamitatibus accessit [id quod plurimum Suæ Sanctitatis animum turbavit] quod Cæsar in Conventu Imperiali, Spiræ habito, quædam Religionem concernentia cum Lutheranis tractaverat, atque concluserat quæ ipsius Pontificis, ac Sedis Apostolicæ dignitati, & authoritati adversabantur. Quare non parum commotus Pontifex, literas in forme Brevis ad ipsum Imperatorem scripsit, quibus intrepide magna animi constantia Majestatem Suam admonuit, atque reprehendit, quod ea, quæ Pontificis Summi essent, sibi arrogaret, incipientibus literis prædictis. Ex edicto Majestatis Tuæ acta conventus Tui Spirensis cognovimus. *Datum Romæ apud S. Marcum die XXIV. Augusti MDXLIV.*

Angelus Massarell. in Summar. Concil. Trid. sub Paulo III. mss. Arch. Vat. sig. num. 3190. p. 213.

Et etiam Cochlæus eadem refert. *Recessus ergo, (* inquit Cochlæus*) publicus datus fuit Spiræ X. die Junii, cujus sane tenorem ubi Romæ Pontifex accepit, paterne admonuit per quandam epistolam Cæsaream Majestatem, ut in causa fidei, & Religionis, more majorum nihil velit inconsulto Romano Pontifice statuere, aut permittere in Sedis Apostolicæ præjudicium.* Quæ autem Pontifex Cæsari scripserit, se habent, ut infra.

Quæ in recessu a Spira tamquam acta reliquisti, dilecte fili Rex, magnam profecto multis admirationem, Nobis autem etiam ingentem dolorem ingesserunt, qui de Imperatore Augusto multa diversa ab illis, & meliora sperabamus. Ut enim facile ipse agnoscas, quid secundum Fidem, ac Religionem, quam Deo debebas, perperam egeris, quod non nostri esse muneris nescimus, obsecramus te pro paterna atque erga te peculiari dilectione Nostra, ut querelam, atque expostulationem Nostram, & justam, & necessariam patienter audias. VII.

MS. Car. Pii sig. to. 64. p. 109.
Pauli III. ad Carolum V. monitoria.
Ext. apud Card. Palavic. l. 5. c. 6.

Concordiam, & pacem inter Germaniæ Prin-

Paulus Imperatori scribit recessum Spirensem damnans.

Principes te primum intendere exponis, hactenus rem sane bonam, atque optandam, modo ne fuerit illa pax, quam Dominus non venit in terram mittere, sed exturbare. Subdidisti id minime fieri posse, nisi quæ sunt Fidei, & Religionis inter illos controversa simul componerentur, & hoc non abesse a veritate existimamus. Adjecisti tu, nec per te stetisse, quo minus legitimo, libero, & generali Concilio, hæc jam essent definita. Quo in loco nescimus, an subtacite nos insinuare volueris, quod satis ipsa reliqua gesta videntur prætendere, tamquam per nos steterit, ne Concilium haberetur: quodquam sit veritati proximum, in promptu est consecuta, cum jam ab exordio assumptionis nostræ fere continuum de habendo Concilio tractatum habuerimus, nec unquam detrectavimus illud, quin sæpius, ac pluribus in locis indixerimus, & novissime Tridenti, ut postulationi tuæ satisfaceremus. Quod autem per temporum calamitates hoc contigerit, flagrante universo Christiano Orbe discordiis, ac bellis, ne uspiam cogi potuerit, Principum interim Christianorum animis exacerbatis, qui non perspicue cernit, profecto in luce meridiana cæcutiet. Forte nos esse in causa, quod hujusmodi bellorum incendia viguerunt, quispiam objiciet? scilicet quia toto tempore, quo Pontificium munus obivimus, nihil magis acceptius curavimus, quam ut videremus tandem aliquando pacem in diebus nostris, ita ut nec annis nostris perceperimus molesta itinera, & in hac ætate grandæva admodum periculosa, sæpius arripientes, & ut jam testimonium advocare nobis valeamus.

Quo pacto tu Imperator, tot fidei & Religionis, ac tanti ponderis controversias componendas esse in tuo isto a Spira recessu definivisti? Primum Nationale Concilium spopondisti, ut ibi de fidei nostræ dogmatibus controversiæ dirimerentur, quem usum, quæ omnia, quis prudens, ac sapiens non admiretur? Tum quia illa tibi, & Nationali Concilio arrogaveris, quæ minime gentium ad vestram cognitionem, & jurisdictionem pertineant, tum vel maxime, quod attentaveris quod scire poteras per Legatum nostrum dilectum fratrem recolendæ memoriæ Gasparem Contarenum, vobis esse, & nostro nomine, ac speciali mandato, vivis etiam rationibus, interdictum: namque tibi ad eum primum spectare, qui Christi vicem in terris gerat, jam ex innumeris Sanctorum Patrum sententiis, ac gestis poterat esse perspicuum.

Præterea, quæ tibi videtur in Nationali Concilio poterit esse absque nobis ulla determinandi facultas, ea quæ ad fidem, & Christianam vitam, & Ecclesiasticos ritus pertinerent? Cum & istic pene cuncta sint violata, perturbata, confusa, & jam præjudicium factum adversus veritatem. Nemini dictum fuit nisi Petro: Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua; & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Et cum hæc ita se habuerint, & quam latissime pateant, Tu tamen, Cæsar, præsumpta authoritate [quod tua pace dictum velimus] declarasti, quæcumque erunt ibi determinata, etiam rata fore usque ad generale Concilium, ita ut si forte, immo si non forte, sed etiam certe, quæ factio Lutherana prævalitura ibi, mordicus tenet, & omnis vere pius, atque Catholicus execratur, determinarentur, ea ex nunc tu statuis esse rata, adeo incircumspectus, ut prius approbes, quam scias esse probanda, immo postquam probabiliter noveris improbanda, tu tamen illa esse rata constituis. Ac unde hanc arrogare potestatem potes, vel statuendi, vel approbandi contra fidei veritates, qui neque illam habes licentiam fidei veritates decernendi absque nobis? cum te decet audire, & non docere; & jam statuta probare, atque recipere, non statuere, aut probare, quin etiam illos gladio, quem per nos accepisti a Deo, tueri, atque defendere usque ad sanguinem, & non adversariis partibus, quovis modo adhærere, aut favere; nam ejusmodi audere, quæ tu audes, quid est aliud, quam miserabiliter Ecclesiam scindere? immo etiam turpiter atque infeliciter ab ipsa Ecclesia temetipsum rescindere, & segregare, & reliquam Germaniæ partem, quæ [Dei gratia] hactenus a tanta labe permanserat, incontaminata, uno exemplo tecum idem in barathrum errorum adducere, ut relicto Fonte Aquæ vivæ convertantur ad Cisternas dissipatas. Nos autem qui hæc interim fieri per Imperatorem videmus, quanto putas mœrore afficimur. Et per eum Imperatorem Carolum, cui Dominus tanta dedit, tanta credidit, quanta post primum Carolum nemini alteri, quæ & nos tibi servari, & adhuc multo majora cum Dei benedictione augeri veris perpetuo augmentis magnopere cupimus. Audivimus enim libenter, atque docemus, quæ sunt Cæsaris Cæsari, modo, & tu libenter audias, quæ sunt Dei Deo serventur, non autem abs te præripiente, cujus petitorium erat, si ab alio vendicarentur vindicem esse. Si enim tu quæ jura Cæsaris esse putas, tanta cura, tanta militia tueris, & vendicas existimas Deum omnipotentem, non sua tuiturum, aut vindicaturum? Si quis autem, etiamsi Cæsar eriperet, an non cogitas

gitas

gitas fidelium animas, quas Baptismo regeneravit Ecclesia in spem vivam, & suo sanguine Jesus Christus redemit, esse ipsius Dei, & peculium ipsius Christi? Porro earum curam nunquid Cæsari demandavit? Numquid Cæsari dictum est: Pasce Oves meas? *an uni Petro, & in ejus persona cunctis Successoribus eius? Hæc sunt fidei nostræ fundamenta, quæ qui ignorat, certe aberrat a finibus, & non putamus esse domesticum: qui autem violat, etiam hostem experiatur, cum qui hujusmodi est, ea quæ Dei sunt sibi, ut fur, & latro surripiat. Quæ tibi Cæsar non convenire, ea tantum ratione putemus, quia hoc non a tuæ mentis bonitate, sed per subreptionem aliquam malignorum abs te obtenta, atque extorta esse existimamus: quod nobis probabit Cæsarea circumspectio, si quæ perperam acta viderit, protinus, ut speramus, revocaverit. Nam illud, quod in eisdem actis abste præsumptum perspeximus, quantum possemus unquam justa reprehensione prosequi, cum tunc ille Cæsar, qui in Augustensi, & Imperiales in eos leges vigere decrevisti; Tu [inquam] illemet Cæsar [si modo nunc ille idem] quæcumque abste recte, riteque, ac magnifice pro Christiana Religione gesta fuerant, nunc e novo conatu revocasti, & reprobasti. Quod adeo improbum factum, cum omnes pii, qui sunt in Germania, detestentur, ut mitiore, minusque inhonesto vocabulo lınires, ne immodice religiosa pectora exulcerares, suspensionem vocas, quam nos abrogationem penitus interpretamur. Cumque in Nationali conventu, quæ probanda sunt, facile quisque valeat divinare, hac in re quis summopere non admiretur, te illud egisse, per quod nulli hominum magis, quam tibi contumeliam feceris, & detrimentum, nullumque magis, quam teipsum damnaveris? Si enim quos jam Hæreticos censuisti nobiscum, & judicasti, eos etiam nunc tales putas, nulla esset tibi profecto causa tuam revocandi, aut suspendendi sententiam, ne Imperatoriæ leges in eos vigeant, cum tanto magis nunc Hæretici sint, quanto pertinaciores, ac duriores tanto tempore in sententia perstiterint. Si autem eos nunc Hæreticos inficieris, a te ipsa recedens, tuamque sententiam damnans, non aliud agis, nisi quod manifeste declaras, te in eorum aggregare societatem, & illam fidem profiteri, quam scelerata, & adultera illa factio prædicat, & quam Sedes Apostolica cum omnibus Catholicis Ecclesiis anathemati subdit: quod quam sit gloriosum, quamque isto culmine Imperatorio dignum, tuæ prudentiæ tranquilla mente judicandum relinquimus: nos enim tremendum, ac maxime perhorrendum tibi maxime existimaremus, non ob judicia bonorum tantum, apud quos tuæ bonæ famæ dispendium pateris, nec ob nomen, quod transmittis in posteros, cum in eorum historiis, qui gesta hujus sæculi enarrando, inter eos te adnumeratum perspiciunt, qui Hæreticorum fautores, & Ecclesiæ Sanctæ Dei persequutores fuerunt, & infœlices exitus habuerunt, verum ob judicium Dei, de quo dictum illud verbum audimus,* Potentes potenter tormenta patientur. *Quod si vita nostra quovis modo a Dei ritibus disiuncta esset, & illi per te periclitarentur, daremus hoc forte Cæsari, obstaremus, dissimularemus, at cum fieri nequeat, ut contempta authoritate, despectisque judiciis nostris, non simul etiam Dei authoritatem despicias, jam nobis dissimulare non licet, sed expostulare cogimur, atque admonere, ut cœptum pessimum meliore consilio retractes, irritumque facias, ne in te iram Dei de terra provoces, & de Cælo. Attende, oramus te, atque in Domino obsecramus, quod ex ore nostro Summus tibi Deus præfatur, quid enim miri si Pontifex de Cathedra intonans, profiteatur,* Ego [*inquit*] *Dominus Deus exercituum o Cæsar*, Ego sum, qui sum, per me Reges regnant, *& Potentes decuntur justitia, & in manu mea cor Regis, meumque est dare, & conferre Regna, atque Imperia, ego qui novi super Aspidem, & Basiliscum ambulare, & conculcare Leonem, & Draconem; ego qui aufero spiritum Principum, terribilis in Reges terræ, regens illos in virga ferrea, & quasi vas figuli confringens eos. Et nunc o Cæsar intellige, & audi, quo judicas terram, recole Maiorum tuorum gesta, & exemple, qui illam ascenderunt celsitudinem, in qua tu es, considerat tam tristes eorum exitus, qui ad impietatem conversi meam Ecclesiam sunt persequuti, non eos tibi commemorabo, nec aliud quidquam obiiciam, nisi in mentem redigas, quem ob causam, ego Imperium ad Germanos ex Græcis per meos Vicarios transtulerim, eamque gentem despexerim, hoc tibi in Magni Commentarii locum relinquo commemoratum. Hæc ipse Christus per os meum insinuat tibi dilectissime Carole, cujus vocem vehementem velim non obaudires, ne frustra jactam esse interpreteris, nam cum schismetico Rege, & Catholicæ Ecclesiæ hoste acerrimo iniisse fœdera, qui te insigni injuria affecerat, Reginam Amitam tuam veram eius uxorem, tanquam concubinam, & secum adulteram infando repudio ab se segregans, quem pro horrendo scelere Romana Sedes [etiam te postulante] & proclamante damnavit, pragma-*

gmaticam in Regno Hispaniæ sanxisse, Augustensem tuam sententiam, & aliorum Imperatorum sanctiones nuper revocasse, Nationalem Synodum Hæreticis promisisse, & ejus acta antequam appareant, rata nihilominus fore constituisse, denique nullum ulterius Concilium futurum, nisi quod celebratum fuerit in Germania, nulla etiam nostri nominis, & authoritatis facta per te mentione, quasi nihil ad nos negotia Religionis pertinerent, & spectarent. Quis adeo prorsus stupidæ mentis non sentiat, quid hæc sibi velint? Sunt enim certa nimis indicia, quia a parte Ecclesiæ ad partes hostiles defecisti, quod dum memoramus, etiam tui gratia contremiscimus, & stupore quodam invadimur, dum cogitamus hæc ab illo Imperatore Carolo emanare, qui tantum fidei ardorem in omnibus suis actis antea praeferebat. At qui dices, quia ego detuli generali Concilio, si quod liberum, & Christianum fuerit, verum cum locum adiicis, scilicet in Germania celebratum fuerit, non queat esse liberum, & Christianum, alterum vero quia ibi demum Christianum, & liberum, ubi maxime Lutherana factio viget, & præstat cæteris, ut illud juxta tuam mentem, liceat interpretari Christianum esse, quod fuerit Lutheranum.

Nonne sentis Cæsar, nonne sentis spicula veritatis acerba, & nonnihil ad salutem facientia si resipiscas? Nam rursum quæso, quod putas meditari. Ais te velle generala Concilium? hoc si vere, & ex animo, cur illis promittis nationale? cum etiam Tridenti per nos fuerit indictum, cur de illo verbum nullum? & tamen, si ita necesse fuerit, ut alibi & in Germania celebretur Concilium, fidentes in Domino non abnuemus. Modo illud reliquum conveniat, quod suo jure vera Concilia deposcunt, videlicet, ut liberum sit, & Christianum, cum sit scriptum, Non sedebo cum Concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo, odivi Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. *Tu ergo vide an liberum esse possit, ubi ad arma concurritur, & ibi Christianum, ubi Christi Vicarius dicitur Antichristus, & tamen ibi nihil est Christi, nisi ostentationis, ac prætextus gratia, & nuda vox, quamquam hanc contumeliam [si me solum percellit] ejus exemplo, qui etiam Dæmonium haberi insimulatus est, mansuete omnino ferre deberemus, atqui blasphemiam habet in se contra Dominum clausam, cujus [licet indigni] vicem gerimus, ob istam gratiam, nec a nobis libenter accipienda est, neque a te patienter ferenda, cui dedit gladium Deus, non enim frustra portas, si ad Christiani nomini defensionem, non ad Christi sanguinis effusionem. Nolumus o Cæsar, duris ullis verbis exulcerare, & tamen veritatem continere non possumus, ad quam, si æquo animo respicias, & suspicias, erit Tibi profecto salutaris. Id enim si cœpta prosequeris, ea certa facies, quibus quæcumque hactenus præclara gessisti, magnopere obscurentur, coninquinentur, atque nomen Tuum nota sempiterna inuretur. Quid ignominiosum tibi magis? quid diu majorem tibi potest conflare invidiam, quam quod dicatur Imperator Carolus Lutheranus. Quocirca tuum erit dilectissime fili Carole consulere nomini tuo, & providere saluti, & vocem Patris audire, sedulo, ac paterno amore monentis, nec in tua, & confœderatorum quantævis potentia fidere, cum enim omnis humana potentia sub Deo, Dei Omnipotenti comparata, jam non est potentia, sed infirmitas. Nos autem, ne quod habeas unde conqueri de nobis possis, pollicemur tibi animum nostrum ad omnia quæcumque petieris, promptum esse, modo Divinam Majestatem non lædant. Vis Concilium? damus Concilium, nec ulla per nos interponetur mora quin fiat. Vis illud in Germania? nec nos abnuimus, modo queat ibi esse liberum, & Christianum. Ut enim sit Christianum, non oportet illic Hæreticos commisceri, tanquam sint illi pars Concilii, qui jam non sunt, & seipsos segregaverunt. Qui autem sint ejusmodi, non erit Cæsaris aut alterius cujuscumque id cognoscere, & declarare, sed nostrum, qui hoc judicium accepimus ab ipso Christo. At vero ut sit Concilium liberum, tuum erit hoc facere, quod & fiet, si jusseris arma deponi, si animum inclines ad pacem, aut saltem ad Inducias, fideles etiam ad pacem prævenias, interim omni causa vestræ controversiæ ad cognitionem Sanctæ Synodi remissa. Has leges & conditiones, quæ ad pacem faciunt, si tu recipis, pacem certe reddes Orbi. Sin autem hactenus apud Dei Majestatem excusabimur, quia te paterne monuimus, & quæ tibi adversa erant, pertractavimus, ut minus acerbus futurus sit nobis luctus, si forsitan [quod minime vellemus] paternas spreveris admonitiones nostras, nec minus tamen quæ nostræ erunt partes, cum Omnipotentis Dei auxilio, & favore, ut mature meditabimur, ita firmo animo exequemur.*

Excepit benevola mente Pontificia monita Cæsar, ut in Historiæ Concilii Tridentini serie visuri sumus. At Lutherus satanica efferatus rabie, lectis Pontificiis literis, impia scripta blasphemiis, & spurcissimis vocibus, adeo conspersa edidit, ut ne quidem a Sectariis honeste legi pos- VIII.

sent. Scripsit etiam Pontifex multis aliia maxime apud Cæsarem authoritate pollentibus, ut in officio, & Religione Catholica confirmaret, inter quos hæc ad Granuellanum.

Domino de Geanuela.

Paulus III. lib. brev. an. 10. pag. 362. Scripsit Paulus ad Granuellanum, & alios ut Cæsarem in Religione confirmarent.

Dilecte fili salutem. Cum in eo recessu, qui nuperrime Spiræ in conventu Imperiali factus est, multa legerimus, & compererimus Catholicæ fidei, & unitati Ecclesiæ adversantia, scribentes super his ad Serenissimum Cæsarem, eum de omnibus amanter, ac paterne admonemus. Scientes autem qua authoritate apud ipsum merito polleas, voluimus etiam ad te scribere hortantes, & studiose requirentes, ut pro tua erga Deum pietate, & in ipsum Cæsarem fide, omnia considerare diligenter velis, ac pro tua prudentia, quantum in te erit, providere, ut in omnibus ipsius Cæsaris, & in primis Dei Omnipotentis honori debitus respectus habeatur, sicut te omnino facturum esse confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXIV. *Augusti MDXLIV. anno* X.

Admonuit quoque Dominicum e Soto, quem Cæsar sacris exhomologesibus audiendis sibi adhibebat: multa in decreto Cæsareo Spitensi Catholicæ Religioni exitialia contineri, iisque malis occurrere jussit.

Dilecto filio Dominico de Suto Ord. Prædicatorum Præfessori Serenissimi Cæsaris Confessori.

Paul. III. lib. brev. an. 10. p. 362.

Dilecte fili. Etsi credimus pro tua pietate, quod tu, cum quotidie audire, & videre possis, quid Serenissimus Cæsar agat, præsertim in rebus, quæ ad salutem animæ, cuius curam eum tibi commisisse intelligimus pertinent, officio tuo apud suam Maiestatem non deesse, tamen cum præteritis diebus legerimus recessum ab eo Spiræ Imperialem nuperrime factum, quoniam multa non solum saluti animæ eius, verum etiam unitati Ecclesiæ damnosa, ac præiudicialia in illo comperimus, sicut de iis eius Maiestatem paterne admonere per nostras literas volumus, ita quoque visum est nobis, idem officium tecum etiam peragere, cum ad id teneri videamur, quippe qui veram eius Maiestatis gloriam, una cum publica Christianitatis quiete, coniunctam, summopere exoptemus, quamobrem iniungimus tibi in virtute sanctæ obedientiæ, ut tam ista Germanica, quam cætera huiusmodi, quæ minoris momenti, & ponderis non sunt, bene consideres, ac perpendas, atque ita tuum officium administres, ut Deo in primis, deinde & nobis, qui eius Filii in terris Vicarii, licet immeriti, sumus, rationem tui muneris reddere cum laude possis. Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXV. *Augusti MDXLIV. anno* X.

Conquestus est etiam gravissime Pontifex apud Ferdinandum Regem Romanorum de Spirensi decreto, atque Dei, & Religionis causam ei enixe commendavit. IX.

Regi Romanorum, &c.

De eodem lib. brev. an. 10 p. 332. Paulus questus est cum Ferdinando de decreto Spirensi. Pag. 360. de eodem ad electores, & alios Principes Ecclesiasticos, & Seculares.

Cum superioribus diebus eorum, quæ in conventu Spirensi decreta fuerint, ad nos notitia devenerit, non mediocri molestia affecti fuimus, quod illa in pluribus Capitibus Apostolicæ Sedi, & Catholicæ Religionis unitati adversentur, nec deesse potuimus, quin paterne [ut nos decet] ipsum Cæsarem monuerimus, sicut ab ipso Nuntio nostro plenius intelliges. Itaque Nobilitatem Tuam hortamur in Domino, & efficaciter, quo possumus studio requirimus, ut ipsum Joannem Thomam Episcopum, & Nuntium nostrum, super iis omnibus tecum loquuturum, fide adiecta, libenter audias, & talem te Deo, & piæ causæ præstare velis, qualem dignitas, tuaque probitas, & pietas Christiana nobis pollicentur. Datum Romæ apud Sanctum Marcum XXVII. *Augusti MDXLIV. anno* X.

Eodem argumento scripsit Pontifex ad Principes Electores Ecclesiasticos, & Sæculares.

In his Spirensibus conventibus Pseudoarchiepiscopus Coloniensis Cæsarem in Lutheranam hæresim impellere nisus est, illique suadere, ut fictam ab Hæresiarcha Bucero profligarissimam reformationem admitteret, qua religio Catholica evertebatur, Ecclesiæ vertebantur in prostibula, Sacerdotes ab Altaribus, & Divino cultu, ad concubinarios thalamos trahebantur, Sacra polluebantur, ac impietas (eversa omni pietate) in Solio, & Aris collocabatur, at Cæsar cum hujus nefandissimi Apostatæ nequitiam aperte aversari, & conterere debuisset, politicis causis adductus, ne Lutheranos a se abalienaret, quorum arma in Gallos effundere decreverat, dissimulavit nefas, ac frigide Religionis causam tutatus, nec eam impiam, & hæreticam reformationem aperte, & constanter (ut pium decuerat Cæsarem) damnavit, ex qua dissimulatione gravissimo dolore Colonienses perculsi sunt, atque Internuntium Apostolicum rogavere, ut Cæsarem ad damnanda impia hæretici hominis mollimina in Cæsareo decreto Spiræ edendo incitaret. X.

Impietas Bucerianæ hæresis.

Paul. III. lib. brev. an. 9. pag. 232.

Reverendissime in Christo Pater, ac Domine D. observandissime. Sparsus est hic non ita multis ante diebus rumor quidam etiamsi non ita certus, adeo tamen

bo-

Colonienses pro vera tuenda Catholica Religione Pontificio Nuntio scribunt.

bonis omnibus, & nobis potissimum ingratus, ut amicos plane, sollicitosque habeat quotquot veteri Ecclesiæ adhuc strenue bene volunt. Asserunt enim passim nonnulli, Reverendissimum D. Archipræsulem Coloniensem reformationem illam suam Germanicis dudum pariter, & nunc Latinis excusam characteribus Imperatoriæ Majestati Domino nostro clementissimo in Comitiis porrexisse, precibusque apud Serenissimam Majestatem suam postulasse, ut ejus authoritate comprobata recipi ab omnibus velut Catholica, & Orthodoxa mereretur; Majestatem vero Cæsaream post exactum breviusculi temporis spatium, nec lectam fortassis, necnon penitus aliquanto introspectam, reformationem illam, sic Reverendissimo D. Archiepiscopo nostro pro admirabili sua, & Divina plane sapientia respondisse ferunt, non posse ullo modo sese eam reformationem ea in forma, qua exhibita est, sive recipere, sive approbare, cum non omni ex parte sibi arrideat, nec Ecclesiæ Christi toleranda censeatur. Quamobrem si res ad istum modum sese habet Reverendissime Præsul, neque aliter mentem hanc suam, & voluntatem de reformatione ista pientissimis Cæsar literis in lucem datis expresse declaraverit, ingens est, ac præsens nobis periculum, ne digressus istinc, & ad suos reversus Archiepiscopus noster, ac opinionem semel arreptam pergens retinere, mordicus persuadeat multis reformationem suam a Cæsarea Majestate per conniventiam approbatam esse, ut nusquam hodie desunt, proh dolor! qui tanquam Corvi biantes ad innovandas, & invertendas res Ecclesiasticas, & cæremonias bonas anhelant, qui ex re, quando nobis una cum toto Clero, Populoque, & Plebe Coloniensis Diœcesis ingens perturbatio, ac subversio haud dubie sit exoritura, sequuturaque Religionis omnis, & fidei Christianæ extrema, quædam apud nos pernicies, cum videmus Bonnæ, Andernaci, Lynsi, Kompis, & aliis hujusce Diœcesis in locis, Religionem nostram veterem a Cæsaris ambitione nihilo in melius versam, quin potius in longe deterius esse prolapsam. Hinc occasione sumpta ad Reverendissimam Paternitatem vestram supplices confugimus, eamque etiam, atque etiam rogatam volumus, ut nunc in avertendis imminentibus hisce malis, apud Cæsarem nostrum clementissimum velit nobis esse auxilio, hoc fiet, non solum facile, verum etiam ex animi nostri sententia, si cum Cæsarea Majestate diligenter agere non gravabitur, ut nequaquam laconico illo suo responso, & apud paucos admodum fortassis dato, sit contenta, sed ubi Cæsarea Majestas in recessu Spirensi hujusmodi Coloniensem reformationem publice reprobare, & nullam, ac invalidam esse, quod vehementer cuperemus, declarare non poterit, saltem editis ad Clerum, & Universitatem, ac Status Coloniensis Diœcesis literis, quid & ipsa de nullitate, ac invaliditate, & inefficacia reformationis Coloniensis sentiat, & alios cum omnibus Pseudoconcionatoribus, ac subintroductis novationibus Cæsareæ Majestatis authoritate remotis abiectis, & ab hac Diœcesi, procul ablegatis, sentire velit, ac jubeat, & palam faciat, quo sic tandem, & Archiepiscopus noster clare intelligat, ubi gradum oporteat sistere, tum nos una cum reliquis omnibus, qui sese in veteris, & veræ Christianæ Ecclesiæ pomerio adhuc continet, liquido persciamus, quid nobis in Serenissima ejus Majestate spei sit reliquum, quod ut superis bene fortunantibus consequamur, pro voto Reverendissimæ Paternitatis Vestræ potissimum in manu est, quam D. Jesus Ecclesiæ suæ, & Sacræ Cæsareæ Majestati, ac nobis omnibus pulchre valentem in Nestoreos usque annos servet; Ex Agrippina Colonia x. kal. Majas anno a restituto genere humano MDXLIV.

Reverendiss. Paternitatis Vestræ

Deditissimi deputati Servi.

Designati Domini ex Clero Civitatis Coloniensis.

XI. Orlandin. l.3. Petrus Faber ex primis sociis S. Ignatii pro Religione catholica in Germania laborat.

Agebat tunc Coloniæ Petrus Faber primus Sancti Ignatii socius, qui a Pontifice ex Hispania in Germaniam se conferre jussus erat ad propagandam pietatem, asserendamque contra hæreticorum artes, is vero Cæsaris dissimulationem in Religionis catholicæ damnum vergere indoluit, atque hæreticos exultare, quod Cæsar impiam illam constituendæ Religionis vel potius evertendæ formulam non damnasset, monuitque Internuntium Apostolicum, necessarium esse ad infringendam hæreticorum impudentiam, ut Cæsar apertis verbis commentitiam illam reformationem damnaret, monuitque collegii canonicorum Principem defecisse ad Lutheranos, ac Pseudoarchiepiscopo adhærescere, & percupere Colonienses (quantumvis hæretici judicium Religionis Cæsari deferant) ne quidquam admittatur, quod Pontificia authoritate confirmatum non sit.

Reverendissimo in Christo Patri, ac D. D. Poggio Episcopo Tropiensi Nuntio Apostolico apud Cæsarem, & Domino meo, & Patrono observandissimo.

Ext. apud Paul. III. lib. brev. an.9. pag. 233.

Scripsi me expectare ex Dominatione Vestra abeundi copiam, & ut intelligam istius Dietæ finem. Universitas Coloniensis, & cæteri, qui Religionem Catholicam

cam tuentur, maxime timent, ne Archiepiscopus suus plura mala prioribus, postquam isthinc redierit, contra hæreditatem suam moliatur: audiunt enim reformationem ejus Cæsareæ Majestati esse ostensam, unde facile fieri possit, ut spargatur rumor per mendaces homines Cæsarem vidisse, & non reprobasse, sic enim loquuntur hæretici, summum judicium Religionis in Cæsaream Majestatem referentes, non propter conscientiam, sed propter timorem: Hæretici enim nulli potestati, quantum ad ea quæ sunt Religionis, subditi sunt propter conscientiam, timor tamen videtur facere, ut aliquid Cæsareæ authoritati in hac etiam parte deferant, sed & populus confortatur intellecta Cæsaris voluntate, & mente: propter hoc nobis parcendum est, dum non sumus contenti nisi expressis scriptis viderimus mentiri hæreticos, aut falsa opinari, si dixerint Cæsarem, vel dissimulando tacere, vel aliud agendo non esse ipsis contrarium: hoc igitur nunc effectum vellent Domini Colonienses, ut Cæsarea Majestas expressis verbis Statibus hujusce Diœcesis significaret, se nulla modo velle, ut hæc reformatio admittatur, sed nec aliud quidquam quod authoritate Romanæ Ecclesiæ ipsius confirmatum non fuerit. Ego dico desideria piorum hujus Civitatis, &c. Coloniæ XXII. *Apr.* MDXLIV.

Servus, & Capellanus Minimus
Petrus Faber.

XII. His, ac Superioribus Cnloniensium literis admonitus Internuntius muneri suo non defuit, ac respondit Coloniensibus libellum reformationis ab Archiepiscopo datum Cæsari, qui perlegendum tradiderit Viris peritis, qui senserint Archiepiscopum impie moliri, Religionem in suo Principatu extinguere, verum se in spem efferri, iniquos ejus conatus a Cæsarea pietate demum obtritum iri.

Coloniensibus.

Paul. III. lib. brev. an. 9. pag. 216. *Perspeni* [*nempe ex literis Colonien.*] *quam sollicito essetis animo quidnam Cæsar decreturus sit de impia Religione, quam in ista Amplissima, ac Nobilissima Civitate vester Archiepiscopus instituere deliberaverat. Cæsari quidem de istiusmodi rebus libellum dedit, sed ita ab iis, quibus erat demandatum negotium, fuit lectus, ut nihil aliud illum conari judicaverint, quam Sanctissimam istic delere Religionem, quod Cæsarem minime passurum speramus, & profecto, quotidie magis confidimus, cum aut ipsum Cæsarem alloquimur, aut ejus Familiares, & Ministros convenimus: est præterea sperandum, Deum nostram causam, vel suam potius, minime deserturum, quam spem, si certam, & exploratam habuerimus, ea nos profecto nunquam fallet: hic nobis cura erit, ut Archiepiscopum a suo iniquo, & detestando consilio Cæsar, & privatim, & publice deterrere conetur, quidquid de nefando libro sentiat, ut vobis per literas significet, quod quidem eum libentissime facturum, haud dubitamus. Vos ad omnia sustinenda forti animo cohortarer, nisi nunc & multo ante vestram mentem, animum, & consilium cognitum, & perspectum habuissem, quæ sane quibus maxime possem laudibus extollerem, nisi vobis injuriam fieri putarem, qui enim fieri potest, ut ii qui pro Christo pugnant, non fortissimi, constantissimique sint contra istos præsertim, qui ita aperte sunt improbi, ut nemini eorum possit esse ignota malitia? nec tantam istorum esse ingenii aciem existimare debemus, ut ea in nostra Religione videant, quæ Majores nostri viri Sanctissimi, nec viderint, nec intellexerint, quorum animi bonitatem imitari potius debemus, quam istorum non occultam malitiam, præsertim cum præclare cernamus, quotidie nihil aliud, quærere, quam Sanctissimi Corporis Christi membra discerpere, sed confido fore, ut brevi & Divino auxilio, & religiosissimi Imperatoris studio, & ope, tantæ improbitati, & malitiæ occurratur, &c. Valete v. Non. Maii* MDXLIV.

Jo: Poggius Nuntius.

Pervincere non potuit Internuntius Apostolicus apud Cæsarem, ut Apostatæ Archiepiscopi conatus impios ferro elideret, obtinuit tamen ut Colonienses verbis ad constantiam, ne quid in Religione novarent, hortaretur, efferatus enim odiis in Franciscum Regem, permissa tunc Lutheranis grassandi in Catholicos licentia debellandæ Galliæ inhiabat, & inanem nominis sui gloriam Divinæ gloriæ anteferebat, cui nefario bello, dum vacaret Cæsar, Hermannus Apostata omni contentione clientes suos pervertere conatus est, cui summa constantia, & præclarissimo virtutis exemplo Colonienses restitere, ut narrat Surius. *Dum Gallicum fervet bellum, Hermannus Coloniensis Archiepiscopus pergit urgere suæ Diœcesis infaustam, planeque Buceranam reformationem. Clerus sese opponit, hortatur, & obsecrat Principem, ut rem differat ad œcumenici Concilii cognitionem, & definitionem, nam si secus faciat, ad supremum Magistratum sibi confugiendum, easque vias excogitandas, quibus possint conscientiis suis satisfacere. Princeps male persuasus mansit in sententia. Itaque Clerus, & qui ad eum pertinent Octobris octava dia cum in unum convenissent, inter alia commemorant, quæ ante annos viginti tres Wormatiæ, ubi Lutherus a* XIII.

Surius in comm. hoc anno.

Cæ-

Cæsare cunctis fere illi Principibus suffraganeibus damnatus fuit, quæ item postea Augustæ, & Ratisbonæ, atque recens Spiræ decreta fuerint, quibus omnibus posthabitis, Hermannus Archiepiscopus res novas attentaris, Bucerum Apostatam, & Sacramentarium, qui jam alteris sese incæstis nuptiis contaminaris, Argentina evocaverit, concionandi munus, & illi, & passim aliis levibus hominibus demandaris: horum vero suggestione quandam reformationis formam conceptam, & Principis mandato evulgatam: se quidem modis omnibus Principem dehortatos, sed nihil promovisse, jam vero Diœcesim pessime habere, omniaque ad summam perturbationem spectare: quamobrem necessario ipsos provocare ad Summum Pontificem, & ad Cæsaream Majestatem. Id ubi rescivit Episcopus, scripto publico testatur, nullam eos provocandi justam caussam habuisse, se nihil præter officium fecisse. [O impudentiam Heretici hominis, & Sathanicum mendacium!] proinde eam se appellationem reiicere, sperareque ipsos a debito non discessuros. Quod si non faciant, se tamen in cœptis progressurum, simul etiam non mediocriter Lutheri, & Buceri scripta commendat, sed haud dubio ab aliis male institutus. Tum vero summæ Ædis Canonici totius Diœcesis Coloniensis Ordines ad se evocant, Principis conatus explicant: Cæsaris quoque mandatum, ne quam mutationem admittant, gravissime jubentis, exponunt, hortantur omnes, ut in Catholica, & quam ab Apostolis acceperint, atque hactenus conservarint, Religione, cum ipsis permaneant; Principi vero, ut ab appellatione cessarent, & quædam alia hortanti, prolixe scribunt, & ut Summi Pontificis, atque Cæsaris, quibus ipse quoque subditus sit, sententiam expectet monent, multaque alia, quæ nimis longum esset hic adscribere, hisce literis Canonici primariæ Ædis, itemque Divi Gereonis, & Universitas sua sigilla appendunt.

XIV. Confugit etiam ad Cæsarem Clerus Coloniensis, atque supplicibus hisce literis eum rogavit, ut Hermanni Archiepiscopi plura adversus Catholicam Religionem novare molientis, impietatem Imperiali potestate coerceret.

Supplicatio Prælatorum, Abbatum, Capitulorum Coloniæ Agrippinæ contra Archiepiscopum.

MS. Cer. Pii sig. 64. p. 117.

Invictissime, & Gloriosissime Imperator, Auguste, Domine Clementissime, sub finem Comitiorum Spirensium Sacratissimæ Majestati Vestræ uti unico nostro post Deum Præsidio Statum Sacrosanctæ nostræ Religionis, ut tunc illa apud nos habebat, significavimus, ejusque opem, qua Majoribus, & periculosioribus novationibus, quantum nisi tempestive obviam iretur, non temere metuebamus, futuras supplicibus votis efflagitavimus. Hactenus vero ad ea nostra scripta, quæ extrema sane necessitas, ut præsens rerum conditio satis indicat extorsit, nihil responsi retulimus, nisi quod de Majestatis Vestræ optima voluntate in defendenda prisca nostra sancta, & vera Religione bene sperare jussi sumus, & persuasi quoque, ut si Reverendissimus Archiepiscopus noster a Comitiis illis adversus Catholicam traditionem, quid ulterius novare pergeret, eam suo Imperiali officio, quod Ecclesiæ Christi debet non defuturam: hac spe, qua nos utcumque sustentamus freti, ad Majestatem Vestram rursus confugimus, ipsi non sine gravi dolore amicorum nostrorum, quam humillime exponentes, quod is timor quem jampridem timebamus advenerit, & quod verebamur acciderit, adeo etiam præfatus Archiepiscopus noster post habita Comitia ab instituto illo suo non cessavit, ut longe etiam vehementius quam antea illud urserit, ac promoverit. Interea enim Schismatici illi prædicantes, quos in hanc Diœcesim infaustis auspiciis, jam dudum induxit, ad illius suæ obtensæ reformationis perscriptum, atque adeo sæpe deterius sua improbata dogmata ubivis spargere summo conatu admituntur, veris & legitime vocatis Pastoribus necessitate illis cedendi imposita, qui & nunc jubentur Sacramentorum illis administrationem permittere, non quidem ad Ecclesiasticam, & Catholicam formam, sed in Lingua Germanica, & novo more quemadmodum Prædicantibus ipsis videtur, hoc est, non sine veterum solemnium precum, & piarum cæremoniarum a temporibus Apostolorum in Ecclesia Dei ad Sacramentorum exhibitionem usitatarum, necnon etiam a tot Sæculis observatæ Missæ, ac Sacrosancti Canonis abrogatione.

Clerus Coloniensis contra Archiepiscopum hæreticum Cæsari scribunt.

Ante Comitia Ecclesiarum Ordinariis Pastoribus, aliisque Presbyteris, & Clericis adhuc, ut par est, licuit, cuique sua Ecclesiastica officia suis solitis, & statutis locis in Templis peragere, nunc vero eo ventum est, ut ejusmodi Ordinariis, Ministris, subinde mandetur, ne vel prædicando, vel cantando breviter, ne verbo, vel facto præessendo Ecclesiis illis ullo impedimento sint, ut taceamus, quod ab eo tempore libellus quidem Apostatæ Monachi Joannis Memerhagensis, qui se Ministrum Ecclesiæ Bonnensis appellat, qui & recens se incæstis nuptiis polluit, sub titulo..... Blasphemiis & impietatibus refertus, publice denuo expositus fuerit, &

nunc

nunc denique prostet, liber illæ obtensæ reformationis Archiepiscopi nostri Francofordiæ etiam in præsentibus nundinis, jussu ejus, ut accepimus, distrahendas, quæ omnia [quamlibet ea, ne fierent, suam Celsitudinem humiliter, & sedulo deprecati, & obtestati sumus] in præsentiarum, apud nos aguntur, piis ad hæc ingemiscentibus, aguntur autem [id quod nobis longe gravissimum, & acerbissimum est] sub eo prætextu, perinde, atque Sacratissima Vestra Cæsarea Majestas ipsi præfato Principi nostro, [sicut etiam nuper quidam ex suis Consiliariis ad nos retulit] ea agendi fecerit potestatem. Et quamquam adduci non possumus, ut id fecisse ullo modo credamus, scimus enim, quid Majestas Vestra per suas serias literas bis, deinde quoque suo ipsius oraculo, nuper personaliter præsens, denique quod per suum Vicecancellarium, post Comitia in diversam longe sententiam nobis mandari curaverit, ut hinc facile intelligamus Archiepiscopo nostro non aliam a Majestate Vestra potestatem factam esse, quam forsan prædicandi Evangelii, verum non ea procul dubio mente id ut per Schismaticos, & Hæreticos adulterantes verbum Dei facere liceret, sed tantum per Pastores, aliosque Ministros canonice vocatos ad Apostolicam, & Catholicam traditionem, quia tamen hic prætextus nobis multum in præsentiarum facessit molestiæ, neque videmus ulla alia ratione imminenti aversioni veteris Religionis, quam Schismatici illi per absentiam Majestatis Vestræ in hac Diœcesi fortiter urgent, occurri posse, quam si Majestas Vestra suis patentibus Imperialibus literis ad nos, omnesque alios Prælatos, Capitula, Abbates, Conventus, Pastores, & animarum Curatores, universumque Clerum, necnon Comites, Barones, Nobiles, ac communia Oppidorum, omnesque Fideles hujus Diœcesis, conjunctim, ac divisim dirigendis, aliis quoque ad Senatum hujus inclytæ Civitatis destinandis palam faciet, ac declaret, suæ mentis nunquam fuisse, Archiepiscopo nostro permittere, & curare in hac Civitate, & Diœcasi per aliquos verbum Dei prædicari, quam per idoneos, & canonice vocatos Pastores, & Ecclesiasticos legitimos Ministros, idque secundum Apostolicam, & Catholicam traditionem, non autem per Sectarios, Hæreticos, Schismaticos, & Hypocritas, Ministros, aliosque veteris Religionis eversores, nobisque & aliis omnibus, & singulis incolis supradictis serio districte demandes, ut veterem Religionem mordicus retinentes, missum demus hisce Pseudoecclesiasticis, locum, nullasque novationes contra priscam Ecclesiam, & Catholicam; ordinationes, vel prætextu commemoratæ obtensæ reformationis, nostri Archiepiscopi, vel alias invectas, seu invehendas admittamus, denique si nos in Vestræ Majestatis singularem tutelam, & protectionem recipere non gravetur. Hoc igitur beneficii, ut Majestatem Vestram pro sua erga Christum, & Ecclesiam suam Sponsam Matrem nostram indicibili pietate nobis, quam humilissime supplicantibus collaturam, & plane per hunc nostrum tabellarium, idque quam maturrime transmissurum plane confidimus. Ita idem semel collatum nulla unquam apud nos, aut posteros nostros delebit oblivio. Quod & in primis ipse Christus Jesus, qui Majestatem Vestram suæ Sponsæ Advocatum potentissimum, fecit immortali mercede remunerabit, & nos piis precibus pro felicissimi Imperii Majestatis Vestræ propagatione, & de hostibus suis referenda victoria Deo sedulo fundendo pensare nunquam intermittemus, qui Majestatem Vestram nobis, & universi Orbis Christiani saluti unicum avitæ pietatis, & Religionis asylum incolumem perpetuo servet, & prosperet, & ovantem Germaniæ pacificandæ restituat. Datum Agrippinæ Coloniæ Nonis Septembr. sub nostris videlicet Majoris, & Metropolitanæ, atque Divi Gereonis Coloniensium Ecclesiarum sigillis anno ab Incarnat. Domini MDXLIV.

Sacratissimæ Cæsareæ Majestatis Vestræ longe devotissimi Prælati, Abbates, Capitula, & Monasteria, totusque Clerus Agrippinæ Coloniæ.

XV. Disceptata etiam est apud subsellia Apostolica Hermanni Antiarchiepiscopi Coloniensis causa, quem de hæreseos crimine postulatum referunt acta Consistorialia.

XXII. Decemb. MDXLIV. fuit Consistorium publicum. Dominus Achilles Maffeus Advocatus Consistorialis pro parte Procuratoris Fiscalis proposuit causam Coloniensium contra Hermannum Episcopum Coloniensem, qui suæ salutis, & dignitatis immemor, labe hæresis se inficere, & quod pejus est, his non contentus, cum Sacerdotes Colonienses ad id vi secum adducere conaretur, idque obsistente Georgio Ecclesiæ Coloniensis Viro sanctissimo, & orthodoxæ Fidei Defensore efficere non posset, Divina, humanaque omnia commiscere tentavit, & fuit commissa causa R. D. Auditori Cameræ, qui moneat Dom. Hermannum Episcopum, & complices, & fautores suos ad comparendum personaliter in Curia, prout in commissione continetur.

Acta consist. ms. Cardinal. Sp. sig. nu. 133. pag. 440.

Non deterritus est sapientissimis Coloniensium monitis, nec Cæsaris metu,

nec

nec Pontificii judicii terrore Hermannus Apostata a cœpta impia tyrannide; nec Sathanæ præcones Lutheranos a se amovit, sed in pluribus Oppidis Religionem Catholicam evertit, ac rudem plebeculam Hæreticorum erroribus illaqueatam, in æternum exitium perduxit, ut vero Principatu fuerit deturbatus, cum jam Cæsar, bello Gallico composito, a Lutheranis, qui viribus auctis, confirmatisque rebellarant, lacesseretur, suo loco dicetur, nunc de ipso bello, cum Francisco Rege, & pace redintegrata agamus.

Archiepiscopus Coloniensis obdurescit in hæresi. *Cochl. in act. & script. Lutheri. Petrus Paulus Gualt. in Diar. Paul. Jovius lib. 44. Martin. Bellajus lib. 10. Paulus Jovius lib. 44.* Bellum initum inter Imperatorem, & Regem Galliæ.

Refert Cochlæus, Cæsarem in Comitiis Spirensibus pronuntiasse hostem Imperii Franciscum Galliæ Regem, atque Protestantium arma, in eum versa fuisse, verum antequam in Galliam Cæsar, & Henricus Rex, Galliæ irrumperent, Cæsarianæ res in maximum discrimen adductæ sunt in Italia, nam cum Galli Carinianum obsidione premerent, Alphonsus Davalus Marchio Vastus Germanicis, Italicisque succinctus copiis opem laturus esset obsessis, commissa in Cerosolano agro pugna, die decima Aprilis eodemque Festo Paschatis maxima clade deletus est ab Anghiano Duce, acceptoque vulnere ægre fuga evasit, de qua pugna hæc refert Paulus Jovius. *Pugnatum est ad Cerosolam postridie Idus Aprilis, quarto & quadragesimo anno supra quingentesimum, atque millesimum Christianæ salutis. Occisa autem referuntur ad duodecim millia hominum. Sed multa maxima ex parte Germanorum, neque enim, quum in acie utrinque æquato fere numero supra quadraginta millia peditum constitissent, omnino incruenta victoria Gallis obtigit, sinistro præsertim eorum cornu magnis cædis, & fugæ detrimentis affecto, & aliquot ex illustri Gallica Nobilitate desideratis.*

Paulus Jovius lib. 45.

Poterant Galli consternatam Insubriam invadere, ac latius victoriam proferre, sed Angliæ Rex cum ad excipiendos Cæsareæ irruptionis impetus se pararet, auxiliares copias non submisit, cæterum Anghianus in Cariniani obsidione hæsit, ac demum pactione militari eo potitus est, cujus victoriæ sparsa fama, Florentini exules, & alii Gallicarum partium studiosi circa Mirandulam exercitum ad decem millia bellatorum conflarunt, atque in Insubriam excurrentes terrorem intulere, sed opportune submisso equitatu a Cosmo Duce Florentiæ is exercitus dissipatus est. De quo hæc Petrus Paulus Gualterius in Diario refert. *Hoc mense Junii decem millia peditum, quos Petrus Strozzius, cum exercitu Regis Franciæ in Lombardia coniungere studebat, fuerunt in transitu cæsa, & fugata a Cæsarianis, & ipse Petrus cum paucis evasit.* Porro Anghianus Dux, nil ultra tentandum censuit, cum de belli Gallici eventu ancipiti esset solicitus, nam Cæsar cum Henrico Angliæ Rege Gallis infestissimo, ita fœdus percusserat, ut Galliam certa lege cum eo partiretur, atque ad Lutetiam ipsam Regni Sedem in nequissimi persecutoris Ecclesiæ communibus armis redigendam se obstringeret, quod Jovius silere non potuit, *Tantum* (inquit) *Cæsaris odium valebat adversus Gallos ab Avorum usque memoria conceptum, ut gravissimarum offensionum ex repudiatæ, adactæque ad necem Maceteræ penitus oblivisceretur, nec iniquum & fide sua indignum existimaret ad contumeliam Pontificii nominis cum eo Rege fœdere conjungi, qui propter eversa Sacra, despectamque & convulsam Romani Pontificis existimationem, Christiano jure anathemate a Romano Pontifice damnatus, ipso præsertim Cæsare id orante, postulanteque, cum se in Britanni Regis gratiam numquam rediturum jurasset, nisi Pontificiæ dignitati Henricus satisfaceret, & ad veteres Sacrorum ritus, pristinamque Romani Pontificis authoritatem se conferret.*

Irrupturis in Galliam Cæsare, & Henrico Anglo, Franciscus Rex honestissi- XVII.
mo, & pio consilio Barbarossam a se dimisit, licet ille ad evastandam Hispaniæ maritimam oram ad Gades usque se offerret, sed Rex sapienter perpendit Turcicam societatem non profuisse hactenus, sed multum obfuisse, cum Protestantes ea de causa ad decernendum contra ipsum bellum adducti essent, & ipsorum Gallorum animos a se abalienaret ea societate impia, tum etiam Turcæ quoscumque possent Provinciales abriperent in servitutem, neque ex insontium Hispanorum calamitate per Turcas inferenda ullum decus, vel commodum, sed Divinas tantum iras, & publica odia promeriturum, tum quia Turcas excivisset non ad lædendos Christianos, sed ut a Cæsareæ tantum Classis injuria se tueretur, at Barbarus ad Christianorum cædes, & damna anhelabat, & querebatur, se non sine contumelia sui nominis retineri, cum neque Gallo utilis neque Cæsari infestus foret (addens, inquit Jovius): *Si juberetur, & Rex Cæsari implacabili suo hosti in Galliam irrumpenti æquo jure nocendum putaret, se paratum fore, ut expedita, & strenua excursione totius Hispaniæ oram summis ferro, atque igni illatis detrimentis, a primo Pyrenei promontorio ad Gadi-*

Franciscus Rex Galliæ ab amicitia Turcarum discedit.

Paulus Jovius lib. 45.

ditanum usque fretum pervastaret, id consilium Rea ab insita sua pietate prorsus alienum, quamquam amicissime oblatum, continuo repudiavit. Cur enim Christiani nomiais gentes nihil tale meritas, parentesque tantam Imperio Cæsaris, immanibus Barbaris delendas concederet? cur in hoc tam atroci facto sui vetasti cognominis oblivisceretur? cur denique atque adeo detestabilis, & impiæ cladis invidiosam sibi, & posteris memoriam relinqueret? Id virtutis exemplum in reprimenda ultionis cupidine, ut se in malo vinci sineret, placuit Deo, qui Cæsaris mentem postea, ad pacem flexit, ut Cæsar pene victor, pene victo Gallo, ea concederet, quæ victor Gallus a victo Cæsare via eaprimere potuisset, ut mox dicetur. Porro Barbarossa in reditu omissis Liguribus, quos Gallus amicos optabat, Hetruscis, ac Neapolitanis littoribus plura damna intulit, de quo hæc habet Petrus Gualterius Aretinus in Diario. *Hoc Mense Maii Barbarossa Pyrata discessit cam tota Classe ex Portu Toloneasi, Mense Janii in suo transitu per Mare Thyrrenum, occupavit, & incendit Portum Herculis, & Talamonem in Dominio Senensium, & ab Insala Lilii multos captivos duxit.* Non muniverant Senenses idoneis præsidiis eas Urbes, nec oblata a Cosmo duce Florentiæ subsidia admiserant, quod finitimi hostis prævalidas copias finibus suis eacipere tutum non putarent, ejusdemque monita de repentinn Barbarorum adventu spreverant. Tentavit etiam Orbetellum Barbarus, inhiabat quippe Etruscæ oræ portubus, ut tutam stationem sibi in Italia pararet, ex qua Solymannus ad Imperium Italiæ invadendum aspiraret; submisso vero opportune exercitu a Florentiæ Duce, Barbarus cœptis destitit, multaque præda in Hetruria capta, discessit, ac deprecante Gallico Oratore, ne Francisco Regi invidia conflaretur, a Pontificiæ Ditionis Maritimæ injuria temperavit. In Ænariam vero Insulam delatus, nocturna descensione incolarum multitudinem intercepit, Puteolos frustra oppugnavit, e Brutiis multam prædam congessit, profectus inde Lipparim, illius Insulæ Urbem terribili oppugnatione concussam ad deditionem compulit, cum illius Præfectus Nicolaus suam libertatem pactus hosti cives in servitutem abducendos prodidisset, quos septem millium summam implevisse Jovius refert, ac de tristissima eorum, aliorumque Christianorum captorum calamitate hæc subdit. *Tantam omnis generis mortaliam prædam, qui in Classe erant fuisse retulerunt, ut in toto cursu ad Byzantium directæ navigationis, plura captivorum [enecta fame siti, mœroreque] corpora ati erant in infirmis carinis, inter naturæ sordes, angustissime constipata, omnibus prope horis in Mare proiicerentur execrantibus cunctis immites Galliæ Regis, & Cæsaris animos adeo stadentes veteribus eorum odiis, ut subditæ Imperio ipsorum gentes, nihil tale meritæ, plecterentur, quando quidem ea sua effræni, obstinataque libidine, abhorrentes concordiam tantis calamitatibus gravi cum infamia causam præbere dicerentur.*

Paulus Jovius lib. 45.

XVIII. Abeunte Constantinopolim Barbarossa Henricus Angliæ, sublato Scotiæ Rege Gallorum fœderato, qui domestico metu illum distinere potuerat, Caletum cum maximo exercitu trajecit, ac Boloniam obsidione cinxit, parte adversa Cæsar Germanis, Belgicis, Hispanicis, atque Italicis copiis succinctus in Galliam irrupit, ac Lucemburgum superiore anno Aureliani Ducis virtute receptum, antequam communiretur ad deditionem coegit, cæpitque Livium Oppidum, tum ad Sandiserium octava Julii Castra promovit, quo demum pactione militari honesta potitus est, inde ad Matronam flumen progressus, cupiebat castra conjungere cum Anglo, qui triginta millia armatorum adduxerat, ut Franciscum Galliæ Regem ad certamen adigeret, ne Regnum ferro, flammaque pervastari pateretur, sed crudelia, & iniqua eorum consilia Deus Galliæ misertus discussit, nam Anglus, nisi capta Bolonia Castra movere abnuit, vel discrimini se obiicere, ac Cæsar, qui Lutetiæ extremum terrorem inferebat, cœpit commeatuum variis difficultatibus angi, ac dolore meditati consilii ab Anglo Boloniæ hærente confundi, spesque subjiciendæ Galliæ temere conceptas sensit, cum Galli ad eum propulsandum acerrimis animis accingerentur.

Martin. Bellajus comment. l. 10. Paulus Jov. l. 45.

Henricus Rex Angliæ in Galliam irrumpit.

XIX. Dum tantis bellis turbaretur Orbis, semper tamen in Imperiali Aula, aliisque in locis pacis tractatus vigebat, sicut epistolæ Cardinalis Farnesii ad Nuntium Poggium apud Imperatorem testantur, sic se habet in una illarum sub vigesima tertia die Julii hujus anni. *In supradictis tuis literis cum coafirmes, & repetat tractatam pacis absque fundamento non esse, Sua Beatitudo maaimo perfusa est gaudio, & eo magis, quia eu aliis locis idem percipitur, & præcipue epistolæ Camilli Columnæ ad Archiepiscopum suum Fratrem, hoc testantur, & ab aliis eu variis partibas hoc idem nunciatur; itaut Sua Sanctitas, quæ pacem apud Christianos suis diebus videre semper quæsivit,*

MS. Car. Spad. to. 84. p. 442.

Inter bellicos motus semper aliqua spes pacis effulgebat.

optavitque, solummodo nomine, & spe pacis animi vires resumit, maximopereque lætatur. Nec diffidit, Deum a cujus pietate, hoc, & omne aliud bonum procedere fatendum est, ut majus, & suæ dexteræ opus appareat, reservasse tempore majoris necessitatis, sicut vere est diebus istis; quapropter ob uniformitatem Nunciorum, & præcipue ob suæ Majestatis Cæsareæ Confessarii verba, a quo, ut scribis, hortatus fuisti, suæ Beatitudini suadere, ut mediatoris, & excitatoris onus ad hanc pacem stabiliendam, suscipiat, decrevit, sicut annis præteritis fecit, modo etiam, officio, & muneri suo non deesse, sed omnibus mediis eam procurare, & præcipue unicuique Majestati Virum authoritate præditum transmittere, confidens, quod in tantis Christianæ Reipublicæ necessitatibus unaquæque Majestas obligationi quam Deo, & populis eorum regimini ab ipso Deo commissis debet, non deficiet, quia res in eo statu sunt, in quo, etiam qui in bello superior sit, cum effectu pacem optabit, eo majora apud Deum, & apud homines merita, acquiret. Et in alia epistola ad eundem sub die vigesima sexta Augusti istius anni, sic dicit. *Cum in tuis literis nuncias, tractatus pacis semper vigere, scias, suæ Beatitudini, nihil gratius, & jucundius nunciari posse, cum ille sua desideria ad istam pacem semper direxerit, & supra quam dici possit, de ea cogitet; idcoque quidquid circa istud negotium dietim agitur, scribas, & quod ad te attinet, nihil officii circa istam pacem, quando occasio suggeret prætermittas, quia eadem nos facicmus.* Hæc Farnesius.

Ubi sup.

XX. Pontifex igitur tanta spe motus duos ad tractandam pacem Legatos elegit, quos sollicite expediendos esse, in supradicta epistola Cardinalis Farnesius, promittit, & sic de illa electione acta Consistorialia loquuntur. xxx. *Julii decreti fuerunt duo Legati pro tractanda pace Reverendissimi Domini Jo: Hieronymus Moronus ad Serenissimum Dominum Carolum V. Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Marinus Grimanus S. R. E. Cardinales, ad Franciscum Francorum Regem Christianissimum.* Confirmat hæc Angelus Massarellus in actis Concilii Tridentini, in quibus horum temporum calamitates ita describit.

MS. Car. Spad. to. 133. p. 430.

Duos Legatos elegit Pontifex ad pacem tractandam.

MS. Vat. Arch. sig. n. 3190. p. 215. Diar. Conc. Trid. Auctore Ang. Massarell. Secr. ms. Arch. Vat. p. 23.

Cæsar Majo Mense, validissimo cum exercitu Galliam aggressus fuerat, Lignique Oppidum die xxix. *Junii anni ejusdem expugnaverat; Angliæque Regis adjutus copiis majora prope diem in Gallos minabatur, atque etiam eodem tempore in Pedemontana Regione Cæsareas copias Marchione Guasti ducente, non minus acre bellum cum Gallis gerebatur, quorum ambo exercitus die XIV. Aprilis MDXLIV. prope Carignani Oppidum Cæsarianis in fugam versis. Nec multo post* xv. *scilicet Junii non longe a flumine Thesino Gallis profligatis constinere.*

Non desperavit tamen Pontifex posse aliquando Dei beneficio pacem inter sæpe satos Principes fieri, opusque toties frustra tentatum iterum aggressus est. Quare die xxx. *Julii prædicti anni duos a Latere Legatos Reverendissimos videlicet S. R. E. Cardinales Marinum Episcopum Portuensem, Grimanum ad Gallorum Regem, & Joannem tit. S. Vitalis Presbyterum Moronum ad Cæsarem pro unione inter eos conciliand a. Gravius nihilominus in dies magis, atque magis bellum inter ipsas Majestates excitabatur, Cæsare non longe a Parisiis in Oppido Mellun, cum validissimis copiis existente. Rex autem Turcarum fœdere innixus, eorum Classe Italicas ditionis Cæsareæ maritimas Regiones continuo infestabat, nam Dux ipsius Classis Barbarossa Thyrreni Maris Dominus factus, jam Herculis, Talamonisque Portus in Senensium Dominio Mense Junii, necnon Liparis Civitatem, & Insulam* xiv. *Julii una cum nonnullis Oppidis expugnaverat, depopulaveratque.*

Diar. Concil. Trid.

De Cardinalibus Legatis decretis pro concilianda pace certiorem fecit Pontifex Ferdinandum Regem Romanorum, eumque rogavit, ut una cum Germaniæ Principibus, concordiæ pro re Christiana instauranda, adeo pernecessariæ interpretem ageret. XXI.

Regi Romanorum.

Etsi tamdiu, totiesque, & nullis non modis, atque omni opera, & studio summos Christianorum Principes inter se acerbissime dissidentes conciliare tentaverimus, & tot conatus, & labores incassum, hactenus effunderimus, adeo ut in re hac amplius tractanda animum fere despondissemus, tamen alia ex parte nos movet miserrimus Christianæ Reipublicæ Status, neque enim præteritarum dumtaxat calamitatum damna intuemur, sed imminentem procellam prospectamus, quando hinc Christianorum vires penitus atteruntur, inde Turcarum potentia ad summum aucta, omni conatu in præsens bellum molitur, atque excidium, extremamque perniciem primo quoque tempore nobis minatur. Quis autem hæc non videt, sentitque, aut quis extremo huic discrimini remedium perquirendum esse non cognoscit. Sed nostro hæc potissimum pectori semper insident, urgetque intime, atque impellit Christiani gregis

Paul. III. lib. brev. an. 19. p. 332.

gis cura nobis Divino ore præcipue demandata, ne omnino officii nostri munus deseramus, tum negotium sæpius etiam frustra exploratum iterum tentemus, & quantum in nobis est, Dei benigno auxilio, & præcipua in Christo confidentia idem rursus periclitemur. Cum igitur proxime destinaverimus Venerabilem Fratrem Grimanum, & dilectum filium Moronum Cardinales Legatos nostros, hunc ad Cæsarem, illum ad Franciscum Regem, ut inter eos concordiam a piis omnibus maxime optatam, & Christianæ Reipublicæ conservationi pernecessariam nostro nomine persuadeant, & si fieri possit, ut prosequutio Concilii œcumenici celebretur, expeditiorque reddatur, conficiant, haud nos præterit, quod etiam anno nondum elapso animadvertimus, rem hanc præter id quod omnes tangit ad Clarissimos Germaniæ Principes, præcipue spectare, quorum authoritatem, & Christianam charitatem ad negotium peragendum, & pia consilia nostra adjuvanda non mediocriter profutura arbitramur, atque eam ob causam ad te, & nonnullos alios Principes mittimus nuntium nostrum Venerabilem Fratrem nostrum Joannem Thomam Episcopum Cavensem nobis gratum; ut nostrum hoc pium propositum vobis significet, & tuum, ac ipsorum pariter consilium, auxiliumque ad id poscat, quod non ad nos tantum, neque ad paucos, sed ad universos Christianæ Religionis homines pertinere manifestum est, &c. Datum Romæ apud S. Marcum XXVII. Augusti MDXLIV. Anno X.

Scripsit etiam Pontifex eodem argumento. De Cavensis Episcopi missione loquens Cardinalis Farnesius in epistola vigesima sexta Augusti sic fatur: *Et quia quo res majoris est ponderis, necessitatisque, eo magis sua Sanctitas judicat, simul omnia media, quæ adjuvare possunt, esse conjungenda, mittit modo Episcopum Cavensem ad Serenissimum Romanorum Regem, & ad alios Imperii Principes ad eos adhortandos, ut a Cæsarea Majestate optimum concordiæ finem curent obtinere.* Hæc Farnesius.

XXII. *Lib. brev. an. 10. p. 415. Angel. Massarell. in summ. Conc. Trid. ms. Vat sig. n. 3199. p. 214. & in Diar. Concil. Trid. ms. Arch. Vat. pag. 24.*

Scripsit etiam Pontifex eodem argumento ad Septemviros, tum ad plures alios Principes, atque Lusitanos Proceres, indixit etiam publicas preces populo Christiano, de quo extant encyclicæ literæ ad Archiepiscopos transmissæ.

Exceptæ Cœlo fuere piorum preces, paucis enim post diebus pax confecta est, ut sacrum illud oraculum usurpari posset: *Præparationem cordis eorum audivit auris tua. Dum magis* (inquit Angelus Massarellus) *omnia per totum Christianum Orbem, bellis, simultatibus, dissensionibus ardent, ecce tandem lætissimus, Domino miserante, dies illuxit, in quo pax, & unio inter prædictas Cæsaream, & Christianissimam Majestates conciliata est, die videlicet XVIII. Sept. MDXLIV. cujus pacis nuntio quamprimum ad Pontificem, qui Perusii tunc erat, allato in magnam spem Sanctitas sua devenit, posse etiam tandem Œcumenicum Concilium celebrari: Deoque in primis pro tanto in Christianam Rempublicam collato beneficio gratias egit.*

XXIII. *Acta Consistor. MS. Car. Spad. sig. n. 133. p. 439.*

His addunt Acta Consistorialia *VII. Octobris rediit Pontifex ad Urbem, X. Octobris fuit Consistorium, in quo fuerunt lectæ conditiones pacis initæ inter Cæsarem, & Regem Christianissimum.*

Paul. Jov. l. 45. Martinus Bellaius l. 10.

Percussum fœdus XIV. kal. Octobris consignat suis monumentis Paulus Jovius. Petrus enim e Soto Ord. Dominicani Sacrarum Cæsaris exhomologeseon exceptor pacis maximus author extitit, nec-non Gabriel Gusmanus Reginæ Galliæ Sacerdos piacularius, ab ea ad fratrem Cæsarem missus, promovit actionem concordiæ, ad quam urgebat Cæsarem inopia stipendiorum, quæ Germani arrogantius exigebant, nec tutum erat certamen experiri, cum Galli ardentissimis animis in eum prosilire parati essent, cum ipse victoriam esset relaturus suo tantum periculo, at præmia victoriæ esset comparaturus Anglo, cui Lutetia ex impio fœdere cessura erat, pacis vero leges ad commodum Ducis Sabaudiæ, dignitatemque Galliæ Regis distinctæ fuere, quas si antea Cæsar dedisset ad Pontificias preces, conciliato sibi Gallo & Hungariam Christiano Imperio asserere, & Anglum ad officium redigere, & Protestantes ad obsequium Ecclesiæ revocare, & Christianum populum a Turcicis grassationibus vindicare potuisset: nam cum omnium dissidiorum inter Cæsarem, & Franciscum Regem fons, & causa esset expostulatio Mediolanensis Principatus, quo Cæsar eum ante viginti annos depulerat, ita lis juncto novæ affinitatis vinculo dirempta est, ut refert Martinus Bellajus. *Pacis conditiones statuuntur, ut Carolus Angolismensis, qui tunc Dux Aureliæ erat, Cæsaris filiam, aut certe ejus ex fratre Romanorum Rege neptem intra biennium uxorem duceret, utque quo tempore exacto biennio conjugium re ipsa perficeretur, ei Cæsar vel Mediolani, vel Flandriæ, & Belgii dominatum, utrum tradere mallet, traderet, utque Rex ab omni deinceps jure atque actione in Ducatu ipso discederet, ac in Regno etiam Neapolitano; si quidem Belgium filio Aurelio daretur, utique Sabaudo omnia, quæ adempta fuerant, re-*

Pax inter Cæsarem & Regem Galliæ firmatur.

Leges pacis inter Cæsarem, & Regem Galliæ.

Martinus Bellaius l. 10.

sti-

stituerentur : simul atque Aurelius alterius ditionis compos esset, utique dum biennii illius tempus adesset, quidquid utrinque tum in Transalpinis, tum Cisalpinis Regionibus jam inde a Niciaeis induciis bello captum fuerat, restitueretur, omniaque pristinum statum reciperent, quo esse, cum illæ Induciæ fierent, constaret. Cæsar eis Alpes, Regi Sandiserium, Livium, & Commercium restituit. Rex Yvesum, Mommedium, & Landrisium : Stenæum Lotharingiæ Duci [munitionibus prius dirutis] restituitur: in Italia Cæsar Mondevisium dumtaxat restituit, Rex ei reddidit Albam, Guerassium, Antinianum, Sandamianum, Palezuolium, Crescentinum, Verruam, Moncalium, Bargas, Pontem-Asturæ, Lauisium, Vigonem, Sansalvatorium, Sangermanum, Magnum Regionis linguarum, Marchionatus Seviani partem, & Valpergam.

Sancita pace cum Cæsare, Franciscus Galliæ Rex adversus Nortfolchium Ducem Montrolii obsidionem solvere coegit : Henricus vero Rex jam Boloniam in deditionem acceperat, Veruini Præfecti culpa, qui, licet tempestas horrida Anglorum tentoria evertisset, eorumque castra magnis incommodis affecisset, imminente jam cum exercitu Delphino ad invadendum hostem, concepto inique sacramento stare maluit, licet Cives ipsi adversarentur, atque ad repellendum hostem essent comparati, Bolonia vero potitus Caletum primum, dein in Angliam se subduxit, atque a Delphino Bolonia irrito conatu oppugnata est, quæ demum ab Anglo, biennio post confecta pace, Galliæ est restituta.

Martinus Bellajus l.10.

XXIV. Accepto porro inito inter Cæsarem, & Franciscum Regem pacis nuntio, Pontifex ingenti lætitia delibutus grates Deo egit, atque hisce literis Francisco est gratulatus.

Regi Christianissimo.

Paul. III. lib. brev. an.10.

Epistola gratulatoria Pauli ad Regem Galliæ.

Gratias ingentes agimus primum Deo Omnipotenti bonorum omnium dispositori, ac largitori, deinde Majestati Christianissimæ pro tam exoptato, omnibus precibus, omnibus aris supplicato & efficacissimis votis tandem exorato nuntio super pace inter Cæsarem, & Serenitatem tuam nuper conventa, atque conclusa : quam non magis quietem vestram, & utriusque incrementa existimamus, quam totius Christiani Orbis tranquillitatem, atque inimicorum ejus excidium, & confusionem, cum nostris discordiis se tutos esse, & proficere, atque augeri in dies existimarent. Sit laus Patri luminum datori omnis optimi, & omnis doni perfecti indulgentissimo. Post hæc, grates habemus innumerabiles eidem Majestati tuæ, quod se [monitis præcipue nostris ad hoc inductam] & ut devoti filii obsequio erga Apostolicam Sedem versaretur [quod indefesse antehac fecit] coactam autumat, Divinam obsecrantes benignitatem, ut isti tam bonæ, tam egregiæ menti digna retribuere præmia non dedignetur : postremo id nobis supra modum acceptissimum fuit, quod cum scires quantopere id expectaremus, ea obsecundandi promptitudine usus es, ut sponte tua, non expectato Legato nostro ad hoc destinato, votum nostrum impleveris, & obsequio preces anteverteris, quod nobis cordi semper futurum est, rogaturis Deum sine ulla intermissione, ut hæc stabilia, & prospera tibi, liberis tuis, propinquitati, & Regno larga manu concedat, & tam bonæ menti, tam benigno animo nihil neget optatum, fœlicissime valeat Majestas Christianissima. Romæ die XIII. Octobris MDXLIV. anno X.

XXV. Strenuam in pace conficienda navarunt operam Regina Navarræ Francisci Regis Soror, Cardinalis Turnonius, & Bellajus, ac Moguntinus, necnon classis Gallicæ Præfectus (Admiralium vulgo vocant) quibus a Pontifice actæ sunt gratiæ.

Ibid. pag. 435.

Pag. 436. Pag. 447. Pag. 435.

Commendavit porro Cæsarem maximis laudibus Pontifex de publica Christiano restituta Imperio, deque eximia animi moderatione, qua gloriosissimo victoriæ genere seipsum vicisset, hortatusque, ut Imperialia consilia ad frangendam Turcarum tyrannidem, ad hæreseon pestes excindendas, ad Concilii indicti actiones promovendas intenderet.

Ad Cæsarem.

XXVI. *Literæ Majestatis Tuæ, quibus nos de pace inter eam, & Christianissimum Regem composita certiores facis, tantam nobis lætitiam attulerunt, ut eam verbis exprimere non facile possimus. Perspicimus enim ex hac vestra concordia Christianæ Reipublicæ, quæ in extremum pene erat adducta discrimen, quendam quasi in mediis tenebris salutis diem illuxisse ; quapropter ipsi Patri luminum, in cujus manu Regum sunt corda, maximas egimus gratias, quod ejus rei cujus incredibili per tot annos flagravimus desiderio, sua nos bonitate compotes effecerit : Majestati autem Tuæ ex animo gratulamur, quod hac animi sui moderatione seipsam vicerit, quæ omnium maxima honestissimaque victoria est existimanda. Eam igitur magnopere hortamur, ut quod reliquum est, quodque illam sua sponte facturam esse non dubitamus, ad comprimendam Turcarum audaciam, quæ nimium diu in nos grassata est, & ad extinguendam hæreticorum im-*

Paul. III. lib. brev. ann.10. p. 431.

Pauli epistola ad Cæsarem ob pacem cum Gallo initam.

pietatem, quod œcumenici tantum Concilii celebratione effici posse omnibus compertum est, totis nobiscum viribus incumbat, utrumque enim Deo in primis, ejusque Religioni debet, in virtute, ac nomine suo. Cætera Tropiensis Episcopus Nuntius noster Maiestati tuæ uberius exponet. Datum Romæ XVI. Octobris MDXLIV. anno x.

XXVII. Emendandus hic videtur Joannes Baptista Adrianus, qui privatis simulratibus malevolentia imbutus erat adversus Paulum Pontificem inter quem, & Cosmum nonnulla intercedebant diffidia, atque adeo iniquissime Pauli III. famam, ac gesta traducere non veretur: ideoque delira somnia sua, & levissimi vulgi, vel Aulicorum rumusculos pro oraculis historiæ suæ inspersit. Inter alia fingit Paulum formidantem potentiam Cæsaris, ne meditata consilia discuteret, armorum fœdus arcanum cum Galliæ Rege, & Veneta Republica junxisse, verum simulasse neutri parti studere velle? Sed iniquam hanc calumniam contraria Pauli gesta perspicue refellunt, cum eo ipso labente tempore, de quo Adrianus loquitur, Pontifex arctissimum fœdus percusserit cum Cæsare, ac supra quindecim millia militum auxiliaria decreverit pro asserenda tuendaque in Germania adversus hæreticos catholica Religione, ut Cardinalis Farnesii literæ ad Poggium Pontificium Internuntium in Aula Cæsarea agentem testantur; quibus illum docet, Cardinalem Tridentinum attulisse Pontifici sacri fœderis pactiones a Cæsare consignatas, easque in Cardinalium Senatu perlectas, atque mox promissa in actum provocasse, atque stipendia pro duodecim millibus equitum levioris armaturæ, seque Legatum Apostolicum in exercitu creatum fuisse; atque Octavium fratrem cum supremo militari imperio Ducem præfectum fuisse. Cum vero Cæsar pluribus districtus negotiis non tam celeriter ad sacram illam expeditionem se compararet, Pontificiarum copiarum iter in Germaniam aliquandiu dilatum est.

XXVIII. *Acta Consist. MS. Car. Spad. sig. n. 133. p. 445.* Exeunte Octobri Franciscus I. literis humanissimis Pontifici datis Regias vires pro authoritate, dignitateque Sedis Apostolicæ asserenda detulit, atque ad deprimendam Angliæ Regis tyrannidem auxiliares copias proposuit, in quem etiam Cæsarem sibi conjungi flagitavit, precesque addidit, ut Concilium œcumenicum Tridenti indictum trimestri flexu maturaret, quæ literæ in Senatu Cardinalium lectæ fuere, ut Acta Consistorialia referunt.

VII. Novembris MDXLIV. fuerunt lectæ literæ Christianissimi Regis datæ XXVIII. *Octob. MDXLV. per Rev. Georgium Episcopum Ruthenensem ejus apud S. D. N. Oratorem, quibus Majestas sua Christianissima significabat, eo se desiderio teneri Sanctam Sedem Apostolicam conservandi, in primisque suæ Beatitudinis authoritatem; & quæ ad commodum, & honorem ejus pertinerent, ubi opus esset, ea præstare jam animo suo constituerat, quod ut fieri posset, Sanctitatem suam obsecrabat, ut in bello contra Angliæ Regem ea tantum causa suscepto, quod Sanctam Ecclesiam minime sequutus fuit, sibi auxilia, atque opem ferret, ut scilicet singulis mensibus sex millibus peditum stipendia persolveret, quodque non minus ad Sanctitatem suam, quam ad se pertinere asserebat. Quem quidem Regem Christianissimum, cum strennos, ac fortes Milites habere Catholici iam viderent, cum eo Sanctitate sua fœderata fœdus inire quam maxime petebant ad Angliæ Regis interitum, & exitium. Sed quoniam id a neutris præstari posse arbitrabatur, sine consensu, atque in primis Cæsareæ Maiestatis voluntate, hortabatur Sanctitatem Suam, ut totis viribus ad id Cæsaream Maiestatem adducere conaretur. Et cum totius Christianæ Reipublicæ beneficia in Christianorum omnium concordia, atque pace potissimum posita essent, ad quam quidem per universale Concilium facile pervenire posse putabat, cum id Imperatori, atque suæ Majestati Christianissimæ cordi esset, Sanctitatem Suam orabat, ut infra tres Menses accelerari curaret, ubi jam indictum fuerat, scilicet Tridenti, qui quidem locus & Christianissimæ Maiestati, & Imperatori quam maxime placebat, & ut omnibus, qui ad Concilium venturi essent, indictum diem nuntiari curaret, ut se ad iter comparare possent Reipublicæ Christianæ conservandæ & augendæ gratia.*

Epistolæ Regis Galliæ ad Concilii inchoationem Pontificem adhortantis.

Pacato ita fœliciter Christiano Imperio, Pontifex Paulus redintegrandi Concilii Tridentini percupidus, habito Cardinalium Senatu, decretum edidit de instaurando Tridentino Concilio, cujus actiones fuerant intermissæ, ut tradunt memorata acta Consistorialia, quibus consentit Angelus Massarellus, additque dilatione sublata, quæ Bononiæ promulgata fuerat, Concilium indicta die XV. Martii anni sequentis redintegratum fuisse, edita Bulla, quæ incipit, *Lætare Hierusalem; & concilium facite omnes, qui diligitis eam &c.* Sub data Romæ XIX. Novembris MDXLIV. Pontificatus sui anno XI. publicata autem ultima dicti Mensis. XXIX.

Edita, ac promulgata est eodem die alia constitutio ad pericula Schismatis avertenda, ut si sacrosanctum Solium va- XXX.

cuum

cunm esse contingeret, dum celebraretur Concilium, Romæ tantum a Cardinalibus novus Pontifex deligeretur, ut subdit Angelus Maſſarellus in actis Concilii Tridentini.

Promulgata ſunt hæc diplomata ſolemni ritu ultima Novembris, quæ mox tranſmiſſa ſunt ad Cæſarem adjectis a Pontifice aliis literis, quibus rogavit, ut itinera libera, atque tuta commeaturis per ſua Regna ad Concilium Præſulibus explicanda curaret.

Extant eodem argumento ad Ducem Sabaudiæ Pontificis literæ, cui etiam gratulatus eſt de amiſſa ditione beneficio pacis recuperanda, monuitque, ut Præſules ſui Principatus ad Concilium mitteret.

XXXI. Helvetios quoque Pontifex amantiſſimis literis provocavit, ut motas de Religione controverſias ad Concilium Œcumenicum, quod pace inter Cæſarem & Gallorum Regem conſtitura celebrandum erat, referrent, ſuoſque Oratores idoneis ad id mandatis fultos mitterent.

Dilectis filiis tredecim Cantonibus Helvetiorum Eccleſiaſticæ libertatis Defenſoribus in Dieta congregatis.

Paul. III. lib brev. anno 10. p. 521. Helvetios ad Concilium invitat Paulus.

- *Dilecti filii ſalutem. Subſequuta, Dei clementia pace &c. Hortamur, ut huic ſanctæ celebrationi favere velint, ordinareque, ut ad ipſum Concilium venturi tuto per veſtra loca tranſire, & commode in illis hoſpitari poſſit, nos vero dabimus operam, ut noſtri Legati ſtatuto tempore in loco Concilii ſint excepturi venientes, & ipſi celebrationi præſeſſuri. Dat. Romæ* III. *Decembr. MDXLIV. Anno* XI.

XXXII. Cardinales Paulus Romam vocat pro Concilio.

Ad expedienda vero in dubiis certiora conſilia, Pontifex Cardinales, qui in variis Provinciis verſabantur, excivit, ut proximo Epiphaniæ feſto Romæ adeſſent, quo argumento extant literæ III. Decembris exaratæ ad Rodulphum, ad Cybum, ad Ravennatem, ad Mantuanum, ad Auriam, ad Tridentinum, ad Ferrarienſem, ad Sadoletum, ad Galliæ, & Hiſpaniæ Cardinales, & Cardinalem Scotiæ, ſi ſine detrimento ejus Regni fieri poſſet, cujus ſecuritas ſibi chariſſima erat; ad Moguntinum, cujus operam pro pacanda Germania expetebat.

Hortamur inquit *te, ut quod perſonæ, rerumque tuarum commodo fiat, quorum ſalus, ac ſecuritas nobis merito cordi eſt, ad nos venias, ut in tanto diſcrimine Catholicæ fidei, & ſanctæ Religionis, tantaque perturbatione iſtius inclytæ Nationis Germanicæ, quam compoſitam cupimus, ſua prudentia, ac virtute uti poſſimus, &c. Dat. Romæ* III. *Decembr. MDXLIV. an.* XI.

XXXIII. Ut fœlicius ſuſcepta conſilia perduceret Pontifex, implorandam in primis Divinam opem cenſuit, ſolemneſque ſupplicationes in Urbe, & reliquo Orbe Chriſtiano habendas decrevit, necnon miſit Internuntios ad Cæſarem, & Gallorum Regem, qui ipſis de inſtaurata pace gratularentur, arctiuſque eorum voluntates inter ſe adſtringerent, ut refert Angelus Maſſarellus his verbis. Supplicationes pro celebratione Concilii indicuntur a Paulo.

Die X. *Decembris per Urbem, & Chriſtianum Orbem preces publicas ad Deum offerri, & proceſſiones per tres continuos dies fieri mandavit: necnon die* XII. *ejuſdem menſis ipſemet Pontifex, cum Sacro Patrum Senatu, totaque Romana Curia, pedes a Baſilica Principis Apoſtolorum uſque ad Eccleſiam Beatæ Mariæ ſupra Minervam profectus eſt. Præterea quoniam dicta pax eo majorem lætitiam ſuæ Sanctitati attulit, quo magis in eo componendarum controverſiarum negotio per tot annos laboraverat, & præcipuam curam adhibuerat, de hujuſmodi ſua exhilaratione ipſos Principes non potuit certiores non reddere: quapropter die* XXIX. *dicti Menſis Decembris Reverendiſſimum D. Joannem Franciſcum Cardinalem Sfondratum, tunc Epiſcopum Amalphitanum in Belgis ad Cæſarem, dieque* XXX. *D. Hieronymum Dandinum Epiſcopum Caſerſanum ad Gallorum Regem, ut ſuæ Sanctitatis, & Sedis Apoſtolicæ nomine ſuis Majeſtatibus de pace facta gratularentur, Nuntios deſtinavit.*

Summar. Conc. Trid. Angel. Maſſarel. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3190. Preces publicæ indictæ 10. Decemb.

In eodem mſ. ſign. 3190. ead. pag. 3190.

Refert Franciſcus Belcarius, Heleonoram Galliæ Reginam, Aureliano, a Turnonio Cardinalibus comitantibus, Menſe Novembri Bruxellas ad Fratrem Cæſarem profectam, de pace cum Viro conſtituta illi gratulatam eſſe: tum addit, Cæſarem pro Belgio ab hæreſeon peſte vindicando Lovanienſium Theologorum Articulos triginta duos, quibus Lutheri, Œcolampadii, & Anabaptiſtarum errores damnabantur, Cæſareo edicto confirmaſſe. Concepti erant ii Articuli ſubjectis verbis. XXXIV. *Franciſc. Belcar. lib. 24. n. 8. & 9.*

Decanus, & facultas Theologorum Lovanienſium omnibus in Chriſto fidelibus ſalutem. XXXV.

Magnas quotidie vires in his Regionibus accipit hæreticæ peſtis contagium, ac niſi occurratur, futurum proſpeximus, ut hic brevi plena ſint omnia non ſolum Lutheranorum, Œcolampadiorum, & Anabaptiſtarum, ſed iſtorum etiam, qui nuper adhuc obſcuris nominibus emergere cœperunt. Nec dici poteſt, quanto ſtudio teneantur multi clanculum monſtra iſta alendi. Quare pro officio, quod in Eccleſia Dei gerimus, verbis paucis complexi ſumus Articulos certos dogmatum, quos propter hæreſes dictas valde expedit hoc tem-

Ext. etiam to. 13. de Concil. mſ. Arch. Vat. ſig. n. 3200. p. 792. Articulos condemnantes hæreſes a Lovanienſi Academia editos Cæſar confirmat.

tempore a bonis, & Catholicis Concionatoribus [nam Populi causa operam hanc suscepimus] exponi, fideliterque, & diligenter explicari. Quos quidem Articulos aliquanto fusius, pauloque altius repetitis principiis ampliare, exponereque potuissemus; verum hoc necessarium visum non est: quinimmo utilius fore credidimus, si quam simplicissime proponerentur ad captum etiam imperitissimorum. Porro eo libentius hæc curavimus, quia certo intelligebamus eadem Cæsareæ Majestati magnæ curæ esse, ut quæ ipsius egregia pietas est, ultro etiam istiusmodi quippiam cogitet.

ARTICULI.

I. Credendum est septem esse Ecclesiæ Sacramenta a Christo instituta, quæ sunt Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium, per quæ [quamvis corporalia, & externa signa] Deus invisibiliter sive per bonos, sive per malos Ministros nostram salutem operatur.

II. Baptismus ad salutem omnibus est necessarius, etiam Infantibus, per quem peccata plene tolluntur, & fiunt filii Dei, ac hæredes vitæ æternæ: nec unquam est iterandum.

III. Pœnitentiæ Sacramentum, quod post Baptismum omnibus relapsis est ad salutem necessarium, complectitur Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem.

IV. Contritio est dolor de peccatis propter Dei offensam susceptus, cum proposito continendi, & satisfaciendi, non autem [ut quidam hoc sæculo perniciose docent] terror conscientiæ propter apprehensum gehennæ supplicium peccatis debitum; præparat enim hic terror, & gehennæ metus ad veram animi contritionem.

V. Confessurus diligentiam legitimam adhibere debet, quod Sacerdoti Judici manifestet omnia peccata sua mortalia, etiam occulta cordis, ut ab iis per ipsum absolvatur; cujus absolutionis Minister est solus Sacerdos, secundum Ecclesiæ ritus consecratus.

VI. Satisfactio est persolutio pœnæ, plerumque adhuc debitæ, remissa jam culpa: nam omnem pœnam peccato debitam semper condonari, culpa remissa, erroneum est, & Scripturis Sacris adversatur.

VII. Certa fide tenendum est, hominem habere liberum arbitrium, quo potest mala, & cum gratia Dei bona agere, & post mortale peccatum admissum, Deo adjuvante, pœnitere, & peccatorum remissionem consequi.

VIII. Ad justificationem aute omnia necessaria est in Adultis fides, qua certo credimus Christum Jesum Dei filium nobis propitiatorem a Patre propositum esse pro peccatis nostris in sanguine ipsius, sine qua nullis nostris operibus, nullaque pœnitentia justificatio obtineri potest, sicut nec fide sola sine pœnitentia, & proposito vivendi secundum mandata Dei.

IX. Fides, qua quis firmiter credit, & certo statuit propter Christum sibi remissa esse peccata, seque possessurum vitam æternam, nullum habet Scripturæ testimonium, immo eidem adversatur, etiamsi firma, & certa spe expectare debemus in hac quidem vita per Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ peccatorum remissionem, in sæculo autem futuro vitam æternam.

X. Itaque quamdiu inter hostes nostros, & adversarias potestates hic vivimus, nulla nobis est securitas, sed cum timore, & tremore [juxta sententiam Apostoli] nostram salutem operari debemus, & secundum varias animorum nostrorum affectiones, nunc magis sperare, nunc magis timere, simpliciter tamen magis, & frequentius de misericordia Domini sperandum est, quam formidandum de severitate.

XI. Opera bona omnibus Adultis sunt ad salutem necessaria, & cum ex Fidei, & Charitatis spiritu proficiscuntur ea grata sunt Deo, & eis tanquam justam mercedem vitam tribuet æternam.

XII. Confirmatio, & Extrema Unctio Sacramenta sunt a Christo instituta, sed non ut duo præcedentia ad salutem necessaria, ex contemptu tamen illa omittere mortale peccatum est.

XIII. In Eucharistiæ Sacramento est re ipsa verum Corpus Domini Nostri Jesu Christi, illud ipsum quod de Virgine natum est, & in Cruce passum est.

XIV. In Eucharistia non manent panis, & vinum, sed hæc in Corpus, & Sanguinem Christi admirabili potentia verbi ipsius sunt conversa, manentibus tamen panis, vinique speciebus. Unde certa fide tenendum est, Sacram Eucharistiam sancte a nobis adorari, sive in Missa, sive extra Missam reposita fuerit, aut quoties in supplicationibus publicis a Sacerdote circumfertur.

XV. Non est laicis necessaria ad salutem Communio sub utraque specie, justisque de caussis ab Ecclesia sancitum est, ut illa sub una tantum specie panis sumeretur, in qua Carnem, & Sanguinem, atque ita totum Christum sumant.

XVI. Sacrificium Missæ ex institutione Christi tam vivis prodest, quam defunctis.

XVII. Solis Sacerdotibus secundum Ecclesiæ ritum ordinatis data est a Christo potestas consecrandi verum Corpus Christi, & sanguinem.

XVIII. Matrimonium contractum, & con-

consummatum inter Christianos est indissolubile, qualiscumque fiat alter coniugum sive adulter, sive sterilis, sive Hæreticus.

XIX. Nunquam licet Christiano post divortium contrahere matrimonium vivente ea, cum qua prius legitime contraxerat.

XX. Matrimonia contracta contra Canones ipsa dirimentes, simpliciter sunt irrita, & nulla.

XXI. Firma tenendum fide, unam esse in terris veram, & Catholicam Dei Ecclesiam, eamque visibilem, quæ ab Apostolis fundata, in hanc usque ætatem nostram perdurans retinuit, & suscepit quidquid de Fide, & Religione tradidit, tradit, traditura est Cathedra Petri, super quam ita a Christo suo sponso est ædificata, ut in his, quæ Fidei sunt, & Religionis errare non possit.

XXII. Extra hanc nulla speranda est salus, suntque extra eam hæretici, Schismatici, & Excommunicati, unde vehementer formidanda est excommunicatio, nec humana, sed Divina est excommunicandi potestas.

XXIII. Unus est Ecclesiæ Summus Pastor, cui omnes obedire tenentur, ad cujus iudicium controversiæ, quæ super Fide & Religione existunt, sunt referendæ.

XXIV. Summam hanc Præposituram primus omnium gessit Sanctus Petrus verus Christi in Terris Vicarius, & totius Familiæ eius Pastor, post Petrum vero en Christi institutione, omnes deinceps Pontifices, Petri in Cathedra Successores.

XXV. Certa fide tenenda sunt, non solum quæ Scripturis expresse sunt prodita, sed etiam quæ per traditionem Ecclesiæ Catholicæ credenda accepimus, & quæ diffinita sunt super Fidei & morum negotiis per Cathedram Petri, vel per Concilia generalia legitime congregata.

XXVI. Constitutiones Ecclesiæ de celebrandis festis, & abstinentia ciborum, aliisque multis obligant in conscientia; etiam extro casum scandali.

XXVII. Recte fit in Ecclesia, quod Sanctos in Cælis cum Christo agentes veneramur, & invocamus ut pro nobis orent, quorum etiam meritis, & intercessione Christus nobis hic multa largitur, alias non largiturus, per quos etiam miracula multa in terris operatur.

XXVIII. Quapropter sancte, & religiose faciunt, qui loca eis dicata una cum ipsis Reliquiis religiosa pietate visitant, & hoc modo ab ipsis opitulationem quærunt.

XXIX. Gratus est & Deo Imaginum usus, recteque coram eis procumbimus invocaturi eos, quos repræsentant.

XXX. Firmiter credendum est post hanc vitam Purgatorium esse animarum, in quo solvitur peccatum adhuc debitum, eisdem tamen subvenitur Sacrificio Altaris, jejunio, eleemosyna, aliisque bonis operibus vivorum, sicut & Indulgentiis, quo citius ab eo liberentur.

XXXI. Animæ Defunctorum purgatæ mox regnant cum Christo in Cælis, & animæ impiorum hinc migrantes sempiternis Inferni traduntur suppliciis.

XXXII. Recte Deo vota facimus, tam Monastica, quam alia, & facta obligant apud Deum, nec adversantur libertati Evangelii, quæ a peccatis libertas est, & iis qui spiritum nostrum quodammodo impediunt, quo minus totus Deo serviat, aut a juramenti obligatione, sive ab obedientia Magistratus Ecclesiastici, vel Sacularis liberat.

Ergo, quod unum nostræ facultatis est, mandamus Theologiæ studiosis omnibus quacumque ratione nobis subiectis, & in posterum subiiciendis. Primum, ne quid usquam doceant, aut proferant, quod dogmatibus his contrarium sit, deinde ut eadem cum locus, & occasio postulabit; tueantur, & explicent ad veteris, & Orthodoxæ Fidei custodiam, & ædificationem Christiani populi, si qui vero contraria agant, eos pro modo facultatis nostræ omnino punire decrevimus. XXXVI.

Anno a Nativitate Domini MDXLIV. Mensis Novembris die VI.

Facultas Theologiæ congregata per juramentum in Collegio Theologorum, super Articulis præcedentibus approbavit hos Articulos sub forma, qua scripta sunt.

De mandato Dominorum Decani, & Facultatis Judocus de Langhone Notarius subscripsit.

His Articulis damnatas a Lovaniensibus Theologis suas hæreses Lutherus infremuit, impiaque rabie efferatus, libello typis mandato, variis mendaciis, blasphemisque ineptiis Catholicæ veritatis splendorem obscurare enisus est. Habiti quoque sunt Meloduni in Gallia, Regio jussu, Theologorum conventus, in quibus adversus Catholicæ Religionis desertores controversa capita ex sacris literis illustrata, & confirmata sunt, gravissima etiam edicta adversus Hæreticos sancita fuere, cumque Franciscus Cardinalis Turnonius egregiam in eo Regno operam pro asserenda fide Catholica, tuendaque dignitate Sedis Apostolicæ navaret, illi a Pontifice gratiæ actæ sunt subjectis literis. XXXVII. *Franciscus Belcar. l. 24. n. 9.* In Gallia hæreses deprimuntur opera Card. Turnonii.

Cardinali Turnonio.

Non alia poterant expectari a nobis, & ab hac Sancta Sede officia, & opera, *Paul. III. lib. brev. ann. 10. p. 284.*

quam

quam ea, quæ quotidie a tua circumspe-ctiane proveniunt in nostrum, & ejusdem Sedis honorem magna cum lætitia audimus, scimus enim qua pietate, & virtute præditus sis, & quanta observantia nos, & dictam Sedem pro tua natura, & boni Cardinalis officio prosequaris, &c. Dat. Romæ VI. *Aprilis MDXLIV. Anno* X.

Acta Consistor. mss. Car. Spadæ sig. n. 133. pag. 433. XXXVIII.

In Scotia ad hæreseos præfocanda semina Cardinalis Sancti Andreæ Legati Apostolici dignitate ornatus est, amplissimaque ad id authoritate instructus.

Fulgere cœpit hoc anno in dignitatis Archiepiscopalis gradu clarissimum Hispaniarum lumen Thomas Villanovanus Ordinis Sancti Augustini, Evangelicæ prædicationis laude florentissimus, quem maximæ virtutes Divinis illustratæ miraculis ad Sanctorum numerum, honoresque evexerunt, Ecclesiæ enim Valentinæ, quæ tanto Pastore inclaruit præfectus est VII. Octobris, ut referunt acta Consistorialia, adduntque ex Archiepiscopali vectigali detracta duo millia ducatorum pro construendo Collegio pro filiis Maurorum convertendorum. Is enim in Salmanticensi Academia publici Professoris munus cum summa doctrinæ laude sustinuit, deinde in Augustiniana familia regendis pluribus Cœnobiis adhibitus, religiosam disciplinam, cum pietatis amplificatione, excoluit, solutioresque mores astrinxit, atque ob sanctitatis, & scientiæ claritatem, tum ob sacræ eloquentiæ famam, tum in peccatoribus a vitiis ad virtutem traducendis, divinorumque judiciorum terrore percellendis, vel Divino amore suis Concionibus inflammandis insigne nomen adeptus a Carolo V. Imperatore, ejusque Conforte Augusta Regius Ecclesiastes designatus, maximam sui admirationem concitavit; cum inter concionandum in sacro Suggestu frequentes ecstases, divinosque raptus vel in re Divina peragenda pateretur, necnon in liberandis energumenis præcipuam potestatem obtineret, ac prophetiæ dono insigni præditus esset, collectaque inde maximi nominis existimatione, inter primarios sanctioris Senatus Consiliarios adlectus, non modo a Nobilibus, Proceribusque in dubiis consulebatur, verum etiam a Cæsare in omnibus gravioris momenti rebus peragendis ejus sententia rogaretur, ejusdemque postulata & monita benigne & pie exciperentur; aden ut aliquando ex Imperatore hæc vox audita fuerit: Viri istius verba preces non sunt, sed imperia; adeoque animum meum in quamcumque velit partem trahit ac versat. Puro candore fatur hic Dei servus, & quamquam Inter mortales positus, immortalium honore dignus est. Efferre illum propterea ad Ecclesiasticos honores meditatus est Cæsar, atque Archiepiscopatum Granatensem amplissimis vectigalibus opulentum obtulit: at ille actis gratiis religiosa demissione ab eo munere se abdicavit; eademque mentis constantia honores aversatus Valentinum recusasset, nisi Superioris sui, cui parere debuit, arctioribus imperiis ad eum admittendum adactus fuisset; cujus rei ipsemet meminit in literis ad Seripandum Eremitici Ordinis supremum Magistrum XII. Augusti hujus anni Vallisoleti datis: *Multorum* inquit *judicio a Dea facta hæc electio existimatur, & licet pacem & silentium Monasterii, quod fueram professus insequi mihi magis intererat, tamen Provincialis jussioni censuris intervenientibus obedire proposui, cum potior sit obedientia, quam sacrificium*. Quanta vero sanctitatis gloria in Valentina Sede constitutus effulserit, suo loco dicetur. Interim non abs re erit nonnulla ad Concilium Tridentinum, quod ipse divino Spiritu prænuntiarat celebratum iri, spectantia inserere. Die quodam peracto Sacrosanctæ Missæ Sacrificio non sine lachrymis, & insolito pietatis sensu conserre verba cœpit cum familiari quodam Theologo de infelici statu Ecclesiæ, verum mox subdidit: *Ne dubites Magister, etenim brevi hisce malis divinitus occurretur, certum & indubitatum esse scias, nam uni de servis suis hoc ipsum Deus revelavit*. Postridie pervenit in Hispaniam nuntius cum mandatis Pauli III. Pontificis, necnon cum literis Imperatoris, quibus Præsules ejus Regni ad indictos Concilii Tridentini cœtus evocabantur, ad quos licet Thomas ob affectam valetudinem gravissime proficisci non posset, licet absens corpore, præsens tamen animo ob flagrantissimas preces ad Deum pro Concilio fusas illi non defuit, ut constat ex Oratione funebri a Magistro Ludovico Pontio de Leone in laudem hujus Viri Apostolici habita. Etenim Hispaniarum Episcopi arrepto per Valentiam itinere cum ægrotantem salutassent, ab eo gravissimis argumentis ad prosequendum iter, perferendosque labores pro divino perficiendo opere incitati sunt: cumque illi conscendissent mare, sævissimaque procella concitata in extremo vitæ discrimine penderent jam jam absorbendi fluctibus, conclamataque omni spe salutis repente divino miraculo conspexere Sanctum Arhiepiscopum, veluti salutare Sydus Pastorali baculo efferatam tempestatem comprimentem, fluctusque

com-

Thomas Sanctitate claritatem adeptus.

A Carolo V. delectus Concionator Aulæ Regiæ.

Summa gratia, & auctoritate floret apud Cæsarem.

Granatensem Archiepiscopatum respuit.

Valentinum censuris coactus admittit.

De concilio Tridentino celebrando divinitus edoctus.

Præsules Hispanos hortatur ut Tridentum se conferant.

Periclitantes in mari divinitus liberat.

compescentem, ac navim dirigentem; adeo ut celeri & prospero cursu summa admiratione perfusi delibutique lætitia, brevi ad portum salvi applicuerint, egerintque gratias Deo, cui *mare & venti obediunt:* quique meritis & precibus Præsulis Valentini placatus, ipsos ab imminenti mortis discrimine prodigio insigni eripuisset.

XXXIX. *Turfellin. in vit. S. Francisci Xaverii lib. 2. c. 11.*

Maximæ conversiones populorum in India per S. Franciscum Xaverium.

Hoc anno in India Franciscus Xaverius Legatus Apostolicus e Comorinensi Regione ad Travancorii Regionem digressus, Machoadas, perlustratis eorum Vicis, ab Idolorum cultu ad Christum traduxit, tanto Evangelii in ea gente inculta, & barbara, Dæmonumque superstitioni addicta progressu, ut Capitum amplius decem millia simul uno tempore baptismali mysterio consecravit: instituendi vero populi hæc ab eo ratio servata est. *Ubi ad unum aliquem Pagum baptismi causa accersitus venerat, Viros omnes, pueros, mulieres, unum in locum contractos, cum unum esse Deum, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum docuisset, ter sibi quemque ad honorem Sanctissimæ Trinitatis Crucis signum adhibere ex præscripto jubebat, inde linteatus Christianæ Religionis mysteria, ac præcepta, clara pronuntians voce, eadem ipsorum lingua, utcumque poterat, explicabat breviter, postea vero quam satis instituti videbantur, eos a Deo veniam anteactæ vitæ publice petere jussos rogitabat, an universa, & singula Christianæ Religionis capita, haud dubie crederent, ubi illi brachiis in Crucis modum compositis, se vere omnia omnino credere annuerant, tum demum baptismo rite expiabantur, & suum cuique scriptum tradebatur nomen. Ad ultimum baptizatis omnibus, Xaverius Fana disturbari, Deorum simulachra confringi penitus imperabat, nec aliud illi gratius jucundiusve spectaculum erat, quam cernere Idola modo ab eis suppliciter culta eorum proculcari pedibus.* In hos Neophytos incitati a Sathana Badagæ in Travancoriensem oram hostili impetu susceptæ ab incolis Religionis odio irruperunt: sed a Beato Xaverio eos increpante divinitus deliniti, perculsive discessere, nec vero minus solers in tuenda fide, quam serenda extitit, viginti enim amplius Sacella in eo Tractu excitavit, ac discedens, ut Christiana disciplina post discessum fixa, & incorrupta maneret, antemeridianis, ac pomeridianis horis, exercendæ Christianæ institutionis moderatorem in singulis Pagis reliquit. Proximo anno Mense Aprili in Ceilanum Insulam trajecit, ubi reperit Regis filium & fratris exemplo, & cœlestis, terrestrisque Crucis prodigio permotum, clam Sacra Christiana suscepisse, nec multo post Manaria Insula Tyranno adempta a Constantino Indiæ Prorege, & Incolæ omnes Christianis Sacris initiati fuere.

Turfellin. in vita S. Francisc. Xaver. l. 5. c. 2.

Miraculo parata pecunia Franciscus Xaverius subvenit mendico.

Commendata est insigni miraculo a Deo pia eleemosynæ erogandæ voluntas in Sancto Xaverio, qui rogatus a naufrago de subsidio pecuniario sibi afferendo, pecunias suis precibus, quas pauperi traderet, impetravit, ut refert vitæ ejus Author. *Testatum est, & admirandum, quod in Indiæ Oppido, Cormandeli nomen est, accidisse memorant. Hic cum esset Xaverius, naufragus quidam mendicus ad eum venit pro sua calamitate petitum aliquid opis, atque subsidii: Franciscus etsi benignæ voluntati deerat facultas, non potuit tamen miserum illum spei irritum dimittere, ergo cum suæ egestatis immemor [& benignitas stimulabat] in sacculum suum inseruisset manum, nihil penitus invenit. Nec tamen incœpto destitit, sed respicere cœpit eum, cujus est aurum, & argentum. Igitur tollens in Cœlum oculos, mendicum confidere Divinæ largitati jubet: nec Xaverii spem Deus, nec mendici decepit Xaverius. Divinæ fiduciæ plenus manum rursus inanes in loculos injectam aureis nummulis [Fanoos Incolæ appellant] plenam educit, protinusque pecuniam divinitus suppeditatam naufrago elargitus omnem, inexhausto Divinæ spei thesauro satis fidens.*

XL. *MS. Arch. to. 11. Diar. p. 230.*

Cardinales creati.

Auctus est hoc anno a Paulo III. Cardinalium Senatus, nam in primis Mense Julio Christophorus Madrutius Episcopus Tridentinus Presbyter Cardinalis renuntiatus est. Mense vero Decembri Sacræ purpuræ jus delatum tredecim Viris conspicuis narrat Diarii Vaticani MS. Author, quibus consentientia referuntur in Actis.

Acta Consistorialia ms. Card. Spada sig. 233. pag. 448.

XIX. Decembr. MDXLIV. S. D. N. postquam in Consistorio secreto sub die Veneris II. Junii MDXLIV. Reverendissimos DD. Joannem, tunc Episcopum Mutinensem, & Marcellum de Crescentiis, tunc Episcopum Marsicanum, & alios tunc expressos in S. R. E. Presbyteros Cardinales de Fratrum suorum consilio creaverat, & deputaverat, cum in eodem consistorio nonnullos alios ad instantiam Principum, & Sanctitatis Suæ, sine certo numero nominandos, & publicandos in pectore suo reservasset, idcirco de simili consilio creavit, nominavit, & publicavit in eiusdem S. R. E. Presbyteros, & Diaconos Cardinales infrascriptos, videlicet; ad preces Cæsareæ Majestatis Rev. Gasparem de Avalos Archiepiscopum Compostellanum

num, Franciscum de Bobadilla Episcopum Cauriensem, D. Bartholomæum de la Cueva Clericum Segobiensis Diœcesis, Hispanos Cardinales Presbyteros, ad preces Regis Christianissimi R. P. D. Georgium de Armagniaco Episcopum Ruthenensem ipsius Regis apud Sanctitatem suam Oratorem, & Jacobum D. Hanebault Episcopum Luxoviensem, Gallos Cardinales Presbyteros; ad preces Romanorum Regis Illustris R. P. D. Othonem Truchses Episcopum Augustanum Germanum Cardinalem Presbyterum, ad preces illustris Dominii Venetorum Rev. Andream Cornelium electum Brixiensem Venetum Diaconum Cardinalem, necnon Rever. Franciscum Sfondratum Archiepiscopum Amalphitanum Cremonensem, Fridericum de Cæsiis Episcopum Tudertinum Romanum, Durantem de Durantibus Episcopum Cassanensem Brixiensem, & Nicolaum Ardinghellum Episcopum Forosemproniensem Florentinum Presbyteros Cardinales; necnon Hieronymum Recanatensem de Capiteferreo electum Maurianensem Romanum Diaconum Cardinalem, & Tiberium Crispum electum Suessanum Romanum Diaconum Cardinalem.

XLI. De Titulis iisdem collatis hæc referunt proximi anni Acta Consistorialia.

MS. Car. Spada to. 133. pag. 449. *VII. Januarii MDXLV. fuit Consistorium publicum propter adventum Reverendissimi D. Christophori Madrutii Cardinalis Tridentini, antea a Sanctissimo D. N. in Presbyterum Cardinalem creati, & publicati per Breve, vigore reservationis factæ sibi in pectore de anno* MDXLIV. *II. Junii, in quo Sanctitas sua eundem Christophorum Cardinalem recepit ad pedes, manus, & osculum &c. & dedit pileum rubeum, dicens verba solita. IX. Januarii dedit ei titulum Sancti Cæsarei in Palatio. Reverendissimo Armagniaco titul. SS. Joannis, & Pauli, per obitum bonæ memoriæ Petri Cardinalis de la Bauma, Reverendissimo de Cæsis titulum Sancti Pancratii, Reverendissimo Duranti de Durantibus, tit. XII. Apostolorum, Reverendissimo D. Ardinghello, tit. Sancti Apollinaris, Reverendissimo D. Cornelio Diacono Cardinali Sancti Theodori, Reverendissimo Hieronymo Recanatensi de Capiteferreo etiam Diac. Sancti Georgii ad vellus aureum, Reverendiss. Crispo similiter Diac. S. Agathæ.*

XLII. Præcepit Cardinali Moguntino Pontifex ut Cardinali Augustano in ista promotione ad sacram purpuram assumpto traderet Cardinalitium pileum, quem illi per suum secretum Cubicularium transmiserat, ut literæ sequentes indicant.

Cardinali Moguntino.

Dilecte fili noster salutem. Licet dilectum filium nostrum Othonem S. R. E. Presbyterum Cardinalem Augustensem, quem nuper creavimus, ad nos venire, pileumque rubrum Cardinalatus insigne a nobis juxta veterem, & probabiliorem morem accipere maluissemus, tamen cum ob generalis Commissarii totius Germaniæ officium, quo fungitur, Wormatiæ in præsentibus Comitiis intervenire cogitur, ob hoc ad nos veniendi labore excusatus, ipsum pileum ad eum per dilectum filium Flaminium de Sabellis Camerarium nostrum secretum mittendum duximus, cum vero in ipsius pilei assignatione, sicut scis, juxta S. Romanæ Ecclesiæ cæremonias Missam solemnem ab aliquo Antistite celebrari consuetum sit, nos decentius existimantes Cardinalem a Cardinale potius quam a quovis alio dictum pileum ex parte nostra recipere, propterea hunc laborem circumspectioni tuæ in eiusdem comitiis affuturi pro Confratre suo libenter injungentes, tibi mandamus, ut solemni Missæ in aliqua Ecclesia per te eligenda prius celebrata, receproque ab eodem Othone Cardinali juramento, cujus forma inferius adnotata est, demum ex parte nostra dictum pileum, qui a nobis de more benedictus est, capiti eiusdem Othonis Cardinalis reverenter imponas, forma autem juramenti per ipsum Othonem Cardinalem præstandum sequitur, & est talis, &c. Ego Otho Cardinalis, &c. Concepta est iisdem verbis illius Sacramenti formula, quibus alias a nobis allata est &c. Dat. Romæ XXVIII. *Januarii MDXLV. anno XI.*

Paul III. lib. brev. anno. 10. p. 424. Cardinali Moguntino præcepit Paulus ut pileo Cardinalitio Cardinalem Augustanum adornaret.

Extant eodem argumento literæ ad Othonem Cardinalem, quibus significat, *Ibid. pag. 419.* ad preces Ferdinandi Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ Regis ea dignitate insignitum, adeundæque Sedis Apostolicæ labore solutum, ut in Wormatiensi conventu, tum in Concilio Tridentino Fidei, & Ecclesiæ causam, communemque Christiani Imperii salutem tueretur.

Dum Romæ Basilicæ S. Petri magnificentius extruendæ amplificandæque daretur opera refossum est sepulchrum Mariæ quondam Honorio Imperatori desponsæ, in quo aperto inter gemmarum supellectilem pretiosissimam reperta est lamina aurea in qua insculpta erant hæc Angelorum nomina Græcis literis Michael, Gabriel, Raphael, Vriel: ex quo constat pervetustam esse Cœlitum invocationem, contra Novatores. *Sur. in comment.*

Erutum e terra, & inventum cadaver Imperatricis Mariæ hunc annum claudat, cujus historia a Surio ita narratur. XLIII.

Hu-

Inventio cadaveris Imperatricis Mariæ Honorii desponsatæ.

Hujus anni mense Februario Romæ in Vaticano, haud procul a Tiberi, cum in Sacello S. Petri fundamenta foderentur, inventa est marmorea arca longitudine pedum octo, & semis, latitudine quinque, & sex altitudine, in qua condita fuit Maria Honorii Imperatoris conjux, quæ virgo obiit, morte abrepta ante nuptias. In ea arca corpore absumptu aliquot tantum dentes supererant, capillique, ac tibiarum ossa duo, præterea vestes, & pallium, quibus tanti auri fuit intextum, ut ex his combustis auri pondera triginta sex collecta sint. Erat insuper capsula argentea longa pedem unum, & semissem, latitudine digitorum duodecim, in qua vascula multa ex Crystallo, nonnullaque ex Agate perpulchre elaborata. Item annuli aurei quadraginta variis gemmis ornati. Erat & Smaragdus auro inclusus, in quo sculptum caput, quod creditum est ipsum Honorium referre. Is quingentis aureis nempe ducatis æstimatus est; præterea inaures, monilia, aliaque muliebria ornamenta, in quibus una earum, quas hodie Agnus Dei vocant, per cujus ambitum inscriptum erat: Maria nostra florentissima, *laminaque ex auro, & in ea hæc nomina,* Michael, Gabriel, Raphael, Vriel, *Græcis literis. Item veluti racemus ex Smaragdo aliisque gemmis consertus, & discriminale longitudine duorum digitorum, inscriptum hinc,* Domino Nostro Honorio; *hinc* Domina nostra Maria. *Ad hæc erat soren ex Chelidonio lapide, cochleaque, & patera ex crystallo, item pila ex auro lusoriæ similis, sed quæ in duas partes dividi potuit. Innumeræ aliæ inerant gemmæ, quarum etsi plurimæ vetustate corruptæ, nonnullæ tamen recentem admirandamque pulchritudinem retinebant; & hæc omnia Stilico filiæ dedit pro dote* [1].

NOTÆ [1] SUrii exteri scriptoris authoritas in re afferenda de qua cæteri ejus ætatis Scriptores typis vulgati silent suspecta esset, nisi domestici alterius authoritate fulciretur. Arringus in opere Roma subterranea to. 1. lib. cap. XIX. principes qui in Vaticano sepulchrum elegerunt recensens inter cæteros refert etiam Mariam hanc Stiliconis filiam, quæ Honorio nupta numquam tamen cum illo ætate adhuc minori tipus conjugale consummavit. Ejus sarcophagum Romæ in Vaticano repertum prope altare, quod hodie S. Petronillæ dicitur, affirmat anno 1544. die 4. februarii, eaque omnia vel addit vel indicat quæ fusius hic Annalista ex Surio. Hujus historiæ testem profert domesticum Scriptorem Herculanum quemdam cujus diarium inter Vaticanos MSS codices haberi affirmat. Hæc ergo inventio certa; sed mirari subit cur nec Baronius, cum de Maria illa agit ad A. 398. nec scriptores alii annalium de inventione illa quidquam meminerint. In dubium tamen immerito prorsus revocaretur cum Bartholomæus Marlianus, qui tunc Romæ agebat, id contigisse narrat quo tempore librum suum de Urbis Romæ typographia scribebat, ibique lib. V. cap. XXI. rem totam ita fere describit, ac Annalista noster hic ex Surio refert. Neminem vero movere debet nomen *Uriel*, quod inter angelorum nomina in lamina aurea insculptum ibidem legebatur; cum id nominis ex apocryphis quibusdam scripturis sæculo quarto vetustioribus nempe ex egregoris Henoch accipi potuerit. Forte quidem illud ab hæreticis primo fabricatum est, sed cum passim a fidelibus ut boni angeli nomen usurparetur, ut ex Actis septimæ synodi constat, inter angelos sepulchri illius tutelares adscribi potuit. Inscriptio illa *Maria nostra Florentissima* primo quidem intuitu a genio lapidario ejus ætatis abhorrere apparet; sed cum tanta concurrant quæ corpus illud Mariæ vindicent, cultus nempe, inscriptio imperatoris &c. non est cur rei veritas ex insolenti quadam inscriptiuncula sollicitaretur. Præsertim cum illud *Maria nostra* affine sit phrasi illi lapidariæ *Cæsar noster*, & *florentissima* eodem sensu scribi potuerit, ac Juvenum sepulchrales inscriptiones *in flore juventa*. MANIS

I.

Angelus Massarell. in Diar. Concil. Trid. & in act. ms. Arch. Vat. & aliud sig. num. 3232. pag. 42. Acta Consistor. MS. Car. Spad. sig. n. 133. p. 452.

Deputantur Legati iterum pro Concilio, & unus Legatus ad Imperatorem.

ANno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo quinto, indictione tertia, Paulus post confectam superiore anno inter Reges pacem, concepta de celebranda Synodo Œcumenica consilia ad exitum perducere omni studio, & contentione conatus est, ut Novatorum, qui pacis in Germania constituendæ specie conciliabulum, & fraudulenta colloquia, quibus Germaniam ab obsequio Sedis Apostolicæ omnino divellerent, promovere annitebantur, nefarias molitiones elideret; quare tres Cardinales eruditione florentissimos Præsides Concilii Tridentini designavit, nimirum ex Episcoporum Ordine, Jo: Mariam de monte Episcopum Prænestinum, qui Julii III. nomine accepto Paulo III. successit, ex Presbyteris Marcellum Tit. S. Crucis, qui Pontificios etiam apices retento eodem nomine gessit, atque ex Diaconis Reginaldum Polum Religionis Catholicæ acerrimum propugnatorem, ut Acta Consistorialia testantur.

Data auctoritas Legatis Concilii etiam illud transferendi in alium locum, si hoc necessitas exegisset.

Traditæ sunt de ea Legatione ipsis decreta Pontificiæ literæ (inquit Angelus Massarellus) *sub data Romæ* VIII. *kal. Martii MDXLIV.* Afferentur eæ suo loco, cum in Concilio perlectæ dicentur: tum subdit Angelus Massarellus. *Præterea ne tam sanctum celebrationis Concilii hujusmodi opus ex incommoditate loci, aut alias quovis modo impediretur, dictis Reverendissimis Legatis, quandocumque ipsis visum fuerit Concilium prædictum de eadem Tridentina ad quamcumque aliam commodiorem, & opportuniorem, seu tutiorem Civitatem, de qua etiam eis visum fuisset transferendi, & immutandi, ac ipsum in Civitate Tridentina supprimendi, & dissolvendi; eidemque sic translato Concilio præsidendi potestatem concessis, editis desuper literis, quæ incipiunt.* Regiminis universalis Ecclesiæ *&c. sub data Romæ VIII. Kal. Martii.* Præcipua pars earum literarum, quarum authoritate Concilium tertio, vertente anno Bononiam translatum visuri sumus, subjectis verbis concepta erat.

II.

Ext. in cod. ms. Arch. Vat. sig. num. 3232.

Paulus &c. Ne tam sanctum celebrationis Concilii hujusmodi opus ex incommoditate loci, aut alias quovis modo impediatur, aut plus debito differatur, opportune providere volentes, motu proprio, & certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, parique consilio, & assensu vobis insimul, aut duobus ex vobis aliquo legitimo impedimento detentis, seu inde forte absente, quomodocumque vobis videbitur, Concilium prædictum de eadem Civitate Tridentina, ad quamcumque aliam commodiorem, & opportuniorem, ac tutiorem Civitatem, de qua vobis videbitur, transferendi, & mutandi, ad illud in Civitate Tridentina supprimendi, & dissolvendi; necnon Prælatis, & aliis personis Concilii hujusmodi, ne in eo ad ulteriora in dicta Civitate Tridentina procedant, etiam sub censuris, & pœnis Ecclesiasticis inhibendi, ac idem Concilium in alia Civitate hujusmodi, ad quam illud transferri, & mutari contigerit, continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos, & alias personas Concilii Tridentini hujusmodi, etiam sub perjurii, & aliis in literis indictionis Concilii hujusmodi expressis pœnis evocandi, eidemque sic translato, & mutato; nomine, & authoritate præditis præsidendi, ac in eo procedendi, & mox plenam, & liberam Apostolica authoritate tenore præsentium concedimus potestatem, &c. Anno Incarnationis Dominicæ MDXLIV. VIII. *kal. Martii Pontificatus nostri anno* XI.

MS. Arch. Vat. in sig. num. 3188. ext. ibid. pag. 80. Ib. p. 80. & 81.

Aliis literis die VII. Martii datis, etiam eos potestate instruxit, ut duobus etiam impeditis, unus ex iis Concilio præsidere, omniaque gerenda gerere posset, rursumque aliis X. Februarii consignatis, auxit ea prærogativa, ut in ingressu Tridentinæ Urbis, gratuitam convenuto populo noxarum veniam elargirentur, modo rite eas sacra exhomologesi expiassent, vel expiare constituto sacris Canonibus tempore decernerent, vel qui ea die, quo Concilium inchoaretur, princeps Templum pie lustrarent.

III.

MS. Arch. Vatic. in Summar. Concil. Trid. & Bononien. auctore Angel. Massarell. Secr. Concil.

Retardatus est aliquantulum ab itinere Reginaldus Polus, cum Henricus Angliæ Rex in iras efferatior illius vitæ insidias compararet, ut refert Angelus Massarellus.

Reverendissimus (inquit) *Cardinalis Polus ob nonnullas rationabiles causas Romæ per aliquot dies immoratus est. Aiebant enim Ludovicum ab Armis Bononiensem, & Comitem S. Bonifacii ab Angliæ Rege pecunias accepisse, ut suo nomine milites in Italia conscriberent, & quoniam dictus Rex Reginaldum Cardinalem præfatum, alias multoties diversis technis demoliri conatus est, ne idem in præsentiarum a dictis Ducibus ferret, arrepta hac ex Urbe Tridentum versus itineris occasione verebatur.*

Paul. III. lib. brev. an. 10. p. 358.

De his insidiis adversus Cardinalem Polum conflatis, meminit Paulus in literis XXII. Febr. datis ad Cardinalem

Tridentinum, quibus eum monuit, ut debitis honoribus Legatos exciperet, necessariaque pro celebrando Concilio Tridenti compararet. *Sumus enim* inquit, *in hanc celebrationem Concilii omni cordis sinceritate intenti, sicut debemus, cum illud maxime necessarium, & salubre fore videamus.*

IV. His subdit Angelus Massarellus: *Ipsi autem Legati Apostolici, & Præsidentes nimirum Cardinales de Monte, & S. Crucis ingressi sunt Tridentum die XIII. Martii MDXLV. excepti solemni Legatorum de latere more. Dominica vero quarta Quadragesimæ; quæ dicitur* Lætare, *constituto pro inchoatione Concilii Tridenti, cum Apostolici tantum Legati, & Præsidentes, & unus Episcopus Feltrensis adesset, visum est ob hanc, & quasdam præterea causas ex voluntate Summi Pontificis, ut Concilii inchoatio in aliud commodius tempus differretur.*

Ibid. pag. 81. & ms. arch. Vat. sig. num. 3190. pag. 216. MS. Arch. Vat. sig. 3188. p. 81. & aliud 3190. pag. 21. Diar. Concil. Trid. & aliud ms. Card. Barb. sig. n. 23.

XXII. Martii Illustris D. Didacus Hurtadus a Mendoza Orator Caroli V. Imperatoris ingressus est Tridentum.

Legati, & Cæsareus Orator Tridentum ingrediuntur.

Lapso quatriduo idem Orator in Aula primi Legati Cardinalis publice apertis januis comparuit, atque habita oratione. Cæsareas curas pro Concilii œcumenici celebratione provehenda exposuit, deque ea re mandatum Imperiale exhibuit, nec non Præsulum Hispanorum, qui nondum accesserant, moras excusavit, de quibus confecta sunt publica documenta, quorum potiorem partem afferimus.

Angelus Massarell. in Diario Concil. Trid. ms. Vat. Arch. & ms. aliud sig. n. 3190. p. 216.

Oratio habita a Didaco Oratore Cæsareo.

Superiori anno Illustrissimi, & Amplissimi Patres, cum esset a Sanctissimo D. N. Paulo Summo Pontifice generale Concilium indictum Tridenti, destinatis ad id inchoandum, & prosequendum Reverendissimis, Parisio, Mutinensi, & Polo Apostolicæ Sedis Legatis; Invictissimus Dominus meus Carolus Romanorum Imperator Augustus, justissimis tunc de causis adeo detentus, ut principio Concilii a Sua Majestate tantopere exoptati, & efflagitati adesse non posset, Episcopum Atrebatensem D. de Granuela, & me, qui Jacobus a Mendoza dicor, Procuratores, & Oratores ad hanc Tridentinam Urbem destinavit, quo futuro Concilio, vel omnes una, vel quicumque nostrum ejus nomine interesset. Facta itaque a nobis Cæsaris nomine coram Reverendissimis illis Legatis comparitione, visum fuit Sanctissimo Domino ad commodius tempus Concilium protrahere. Nunc vero idem ipse Sanctissimus Dominus, cujus munus atque præcipuum officium est Reipublicæ Christianæ non deesse, Concilium Tridenti indixit, sicque sublata suspensione omnibus, qui interesse debent, huc convenire jussit ad quartam Dominicam Quadragesimæ præsentis, vos Reverendissimi, atque Amplissimi Patres, qui præsentes adstatis, Legatos ad peragendum Concilii munus demandavit. Quod ubi Cæsar intellexit, rogatus a Pontifice Maximo, cum per nuntios, tum per literas, ut vel præsens ipse adesset, vel Oratores suos mitteret, statim utpote qui Religiosissimi, & Optimi Imperatoris, & piissimi Principis officium nulla ex parte non explevit, animo semper ad commune Reipublicæ, fideique christianæ decus, ac majestatem restituendam ac confirmandam maxime propenso, atque addicto, homines certos, ac literas in omnem Hispaniam, reliquasque suæ ditionis Provincias destinavit, qui excitent, & cogant Episcopos, aliosque Viros, quibus sacrarum rerum cura præcipue incumbit, ut qua maxime poterunt celeritate Tridentum conveniant.

Præterea quoniam Cæsar ipse nunc se præsentem exhibere non potest, gravissimisque iisdem impedimentis implicitus mihi, qui publice Venetiis suæ Majestatis vices gerebam, mandavit quod huc venirem, & ejus nomine Generali Sacro Concilio assistens Augustam ipsius præsentiam pro virili, atque authoritatem præstem ad ea omnia conficienda, quæ Sacrosancti Concilii confectioni, & communi Reipublicæ Christianæ bono, sanctissimæque Religionis majestati profutura videbuntur. Verum in præsentia Reverendissimi Patres, Cæsaris animum explicare operæ pretium non arbitror, quandoquidem universo Orbi notissimus sit, innumeris sane, & certissimis rerum testimoniis undequaque communitus, compluribus præclaris facinoribus in Republica Christiana commodum collatis comprobatus, cum neque Cæsar animi, aut corporis labores ullos quantumvis gravissimos subire, neque maximo, & periculosissima contra Christiani nominis hostes bella suscipere nunquam recusaverit, modo quidquam subsidii Reipublicæ Christianæ, fideique Catholicæ afferre posset, etiam cum ingenti propriarum fortunarum detrimento, nec sine summo salutis, & vitæ suæ discrimine. Adsum igitur Illustrissimi, & Amplissimi Patres, meque hic præsentem Cæsareo nomine statuo, ea præstaturus, quæ a me supra relata, mihique a Cæsare data in mandatis fuere; sicque invictissimum ejusdem animum, eandem religiosissimam operam, quam Cæsar hucusque præstitit, nunc totam ejus vobis nomine polliceor, atque exhibeo, tum ad Reipublicæ commodum & tranquillitatem, tum ad Sacræ Religionis majestatem, amplificationemque, tum ad Sacrosancti Concilii prosequutionem, &c. Excusavit tardio-

diorem adventum suum ob adversam valetudinem, necnon Hispaniæ, & aliarum Provinciarum Episcopos, si nondum accessissent: id non negligentiæ adscribendum, aut ulli dolo malo, sed itinerum difficultati, & intercapedini: rogavit tum ut Cæsareum mandatum legeretur, quod Bruxellis xx. Februarii hujus anni, Imperii xxv. aliorum vero Regnorum xxx. consignatum erat: quod postea in sessione quarta productum visuri sumus.

V. Proximo die XXVII. Martii publice a Legatis redditum est responsum Oratori Cæsareo, in quo inter alia significarunt, se de Cæsaris pietate ac Religione confidere, non permissurum ut in conventu Wormatiensi de rebus fidei quidquam decerneretur, sed controversiæ ad Concilium referrentur.

Responsum datum a Reverendissimis Legatis ad propositiones Oratoris Cæsarei.

Angel. Mass. in Act Conc. Trid. ms. Vat sig. n. 3183. p. 30 & in ms. sig. n. 3232. Legatorum responsio ad orationem Cæsarei Oratoris.

Die Veneris XXVII. *mensis Martii anno MDXLV. convenerunt Reverendissimi prænominati Domini Cardinales, responsumque ad ea, quæ hesterna die per Illustrissimum Oratorem Cæsareum coram proposita fuere, dederunt in hunc sensum, & verba per Reverendissimum D. Cardinalem de Monte ex scriptura in ejus manibus existente, lecta, & recitata in præsentia etiam antedictorum Prælatorum, Procerum, & Nobilium videlicet.*

Quæ nobis hesterna die Illustrissime Domine, de invictissimo Imperatoris animo ad Religionem tuendam, atque amplificandam, & Concilium universale celebrandum propenso, Dominatio Vestra copiose, & graviter exposuit, & si pro perpetua Suæ Maiestatis pietate universo Christiano Orbi perspecta & cognita, nihil novi audivimus, gratissima tamen nobis acciderunt. Nam cum a Sanctissimo D. N. Paulo, Divina Providentia hujus nominis III. vero, & indubitato Jesu Christi Redemptoris nostri in terris Vicario, Dominici Gregis Pastore, ac Beati Principis Apostolorum Successore, Œcumenicum, & universale Concilium, communicato consilio cum Majestate sua Cæsarea in hac Civitate indictum sit, ea potissimum ratione, ut dissidia Religionis tollantur, & animæ, quæ eu hujusmodi dissidiis assidue periclitantur, serventur, & ad Ovile Dominicum, cum in cæteris Provinciis, tum in Germania in primis reducantur, speramus Maiestatem suam effecturam, ut in conventu Imperiali Wormatiensi de articulis, causisve Religionem concernentibus minime agatur, sed ad Concilium integre remitti debeant, cum causæ ipsæ in eo conventu sine humani, Divinique juris, & vetustissimæ in Ecclesia consuetudinis læsione, ac sine pernicioso in omne ævum exemplo, & absque ipsius Concilii perturbatione, & impedimento pertractari nequeant. Quam sane rem ad perpetuam Majestatis suæ gloriam dicere volumus, ad conscientiæ serenitatem, pertinere maxime arbitramur. Præterea vero & assistentia Dominationis Vestræ in Concilio erit nobis gratissima, cum propter ejus nobilitatem, ac virtutem, tum ob favorem, quem a Principe tam Catholico, ac tam potenti, cujus cives gerit, & nos ipsi speramus, & ipsa nobis pollicita est. Itaque mandatum Majestatis suæ Cæsareæ Dominationi Vestræ missum, & coram nobis exhibitum, & lectum, quantum de iure possumus, & debemus, grato, & benevolo, & prompto animo admittimus. Et mox. *De Episcopis Hispaniarum, & cæterorum Regnorum, & Nationum [quos a Sanctissimo D. N. per literas, & nuntios monitos magno cum desiderio expectamus] quoniam adhuc nullus eorum comparuit, nihil nunc habemus, quod dicamus, nisi nos perlubenti animo intellexisse Maiestatem Suam eos, qui sub eius ditione, sunt per literas, & nuntios excitasse, quo fit, ut illos propediem venturos speremus.*

VI. Transmisit etiam Tridentum Ferdinandus Romanorum Rex oratorem suum, qui propensissimum erga Religionem Regium animum exposuit, operamque pro celebrando concilio detulit, ut refert Angelus Massarellus in Diario.

Angel. Mass. in Diario Concil. Trid. ms. Arch. Vat. & ex eo MS. Franc. Car. Barb. sig. n. 23. p. 4. Orator Ferdinandi in Concilio orat, & illi Legati responsum dederunt.

Mercurii VIII. Aprilis Illustrissimus D. Franciscus a Castelalto Orator Serenissimi Regis Romanorum ad concilium designatus comparuit coram Reverendissimis, & Illustrissimis DD. Legatis cum literis Regiis sub data Wormatiæ XXIV. Martii, in quibus operam omnem suam pro concilii celebratione offerebat, id, quod dictus Orator fecit ore. Reverendissimi DD. Legati responderunt lætari plurimum de religione & propenso erga concilium animo Regis, cui gratias agebant, &c. sperareque se tum bonitate Summi Pontificis, tum favore Cæsaris, & Maiestatis Suæ Regiæ aliud tandem commodum Christianæ Reipublicæ en hoc Sacro concilio allatum iri, in quo ipsi Reverendissimi Legati conarentur, nihil en eorum parte desiderari posse &c.

VII. Ad excitandos vero Præsules, ut Tridentum pro celebrando concilio confluerent, Pontifex XVII. Aprilis in Cardinalium Senatu diploma promulgavit, quo ipsos monuit, propositisque pœnis Canonicis jussit in Tridentino concilio præsentes, ac non Procuratorum opera interesse, quod Angelus Massarellus in a-

Act. Conc. ms. Card. Spad. sig. n. 133. p. 455. MS. Vat. Arch. sig. 3232. p. 72.

ctis

ctis concilii confirmat. Præcipua ejus diplomatis pars concepta est hisce verbis.

Ad futuram rei memoriam, &c.

Ext. ibid. p. 72.

Attendentes gravitatem negotiorum, quæ in concilio tractanda erunt, Prælatorum, & aliorum vocem habentium, hujusmodi iudicium, consilium, & præsentiam exigere; & propterea ne sub prætextu alicujus forsan minime legitimi impedimenti, aut spei eorum admissionis per Procuratorem, ipsi ab accedendo ad dictum concilium retrahantur, & ut absque aliqua corruptela singulorum Prælatorum, & aliorum, ut præfertur, vocem habentinm judicia, & consilia hujusmodi in eodem concilio libere exquiri, & haberi possint, providere volentes, habita desuper cum Venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de eorum consilio, & assensu eosdem Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ac Abbates, & alios, quibus in conciliis generalibus residendi, & in eis sententias dicendi, ut præfertur, permissa est potestas, de novo monemus, & hortamur, ac in Domino requirimus, eorumque non solum sub perjurii, & aliis pœnis prædictis, verum etiam sub suspensionis a regimine, & administratione Ecclesiarum, quibus præsunt, & aliarum dignitatem, cæterorumque beneficiorum Ecclesiasticorum, quorum ratione eis locus in Concilio, & potestas sententias in eo dicendi permittitur, per eos obtentorum; necnon interdicti ingressus Ecclesiæ, sententiis per eos, nisi præsentibus cum effectu paruerint, eo ipso incurrendis districte præcipiendo mandamus, quatenus mandatis procurationum per eos hactenus, ut præfertur, factis, vel in posterum faciendis, quæ omnino revocare, & eorum revocationem Procuratoribus per eos constitutis, aut in Concilio hujusmodi intimare sub eisdem pœnis, & sententiis teneantur, minime attentis ipsimet personaliter per seipsos, & non per Procuratorem, aut Procuratores, nisi forte justo detineantur impedimento, (Et mox :) *quanto citius potuerint, ad eandem Civitatem Tridentinam accedere, & prosecutioni celebrationis Concilii hujusmodi adesse, & interesse velint, &c. Datum Romæ &c. MDXLV.* xv. *kal. Maii Pontificatus nostri anno* XI.

VIII. Qua de causa Pontifex constitutionem edidit, quod Episcopi per Procuratorem non possent Concilio adesse.

Hoc decretum edidit Paolus, ut Concilium pro restituenda sanctiore morum disciplina, atque hæreseos vicinas Germaniæ Provincias, instar incendii latius depascentis, impetus comprimeret : at Cæsar, ejusque Administri politica secuti consilia Œcumenicam Synodum variis artibus retardare affectabant; atque ideo Neapolitanus Prorex Episcopis Regni Neapolitani dederat imperia, ne adeundæ Synodi causa e suis Diœcesibus discederent, sed procuratorium munus per literas quatuor delectis Episcopis demandarent : At Episcopi Pontificalis officii memores iniqua respuerunt imperia, & constanter contenderunt velle se Concilio vetere more interesse, ac Religione ad id adstringi; nec velle alienæ subiicii voluntati; hoc accepto responso Prorex edictum proposuit, quo Regem Carolum ita imperare promulgavit. Quare Pontifex constitutionem mox allatam edidit, eamque Legatis ante promulgationem transmisit. Verum quia paulo asperior visa esset, ita eam temperavit, ut iis pœnis non constricti forent, qui legitimo impedimento distinerentur, vel a negligentiæ culpa immunes essent. Impresso deinde typis eo diplomate Pontificius Internuntius, qui Neapoli agebat, illud Metropolitanis transmisit. Prorex vero multis verborum officiis acta sua excusavit apud Pontificem, atque de procuratoriis literis sermo suppressus est.

Proxima die XVIII. Aprilis Legati Tridentini significarunt Pontifici, videri non serio rem agi a Cæsare, atque in ancipites curas se distractos fuisse, an Concilium aperirent, præsentesque casus, & varias formidinum causas exposuerunt. IX.

Beatissime Pater post pedum oscula Beatorum.

MS. Francisci Car. Barberini sig. 2677. p. 108.

Legatorum Concilii ad Pontificem Epistola de rebus Concilii ante ejus aperitionem.

Accepimus Reverendissimum Cardinalem Farnesium Roma ad Cæsaream Majestatem profectnm, atque ideo ad Vestram Sanctitatem nostras literas direximns. Hactenus hæsimus in ancipiti, quo tempore aperiremus ob varias rerum vicissitudines, conversionesque, quas Ordinnm Imperii comitia parere possint, ac majori luce a Vestra Beatitudine in re gravissima collustrari flagitamns : postremis Cardinalis Farnesii literis jussi sumus, dato casu, quo in comitiis Germanicis de Religione agendum foret, Concilium non expectato majori Præsulum numero aperire, sin vero eo periculo non urgeremur, præstolari Episcopos, ut honesto numero Tridentum confluerent : ex habita Cæsareo nomine oratione ad Ordines Imperii perpendimus tertium casum posse contingere, cum hæc concepta verba dixerit. Attamen quoniam negotium reformationis maturam deliberationem efflagitat, Turcæ vero negotium ultra differri non potest, consultius fore Cæsar existimat, quandoquidem ita factum sit Concilium, & disputatio reformationis in præsentia suspendatur, interim habebitur, quod Concilium progredia-

diatur, quidque ex eo si spes nulla refulserit ante hujus Dietæ finem; alia indicetur, in qua hujus reformationis, & Religionis consultatio omnino habebitur. *Grave propterea incidit dubium, ne ob imminentis discriminis gravitatem comitia brevi expediantur, ut necessarius contra Turcam bellicus apparatus instruatur, ac quantocyus decretum feratur, in quo ex Cæsarea sponsione indicantur comitia, in quibus de Religione agatur, atque ita omnis invidia in nos transferatur: pervulgatum enim iri, patefacta in comitiis Cæsarea sententia, ut ardentius promoveretur Concilium, illud inchoatum non fuisse, atque ita vulnus nullam medelæ spem admissurum, maxime quod pro Germaniæ sanandis vulneribus Concilium celebrari debeat, toriesque Legati Apostolici sine ullo fructu accesserint, in qua sententia magis confirmantur, quod D. Mignanellus Internuntius pluries suis literis significarit, coacto, apertoque Concilio Lutheranos, non accessuros, sed eo casu mutaturos sententiam, atque expetituros a Cæsare, ut si velit ab iis socialia contra Turcam jungi arma, spondeat publicæ fidei syngrapha, nullo eos damno, vel molestia Religionis causa affectum iri, quam syngrapham Cæsar sine Majestatis Cæsareæ injuria concedere nequeat, atque adeo tanquam honoris tuendi cupidissimum ad memoratum decretum, dum hic in otio degimus, inclinaturum. Vestram itaque Sanctitatem horum omnium certiorem reddimus, ut consueto prudentiæ molimine imperet, quæ a nobis agenda sint, qua in re si forte nostram exquirat sententiam, hodie post collatos invitem prolixos sermones constituimus, ut Sacrum de Spiritu Sancto solemni ritu peragatur, antequam Cæsar ad comitia perveniat, & continuo indicatur prima sessio intra paucos dies celebranda pro discutiendis erroribus, disciplinaque restituenda, antequam in comitiis decretum, quod Recessum vocant, promulgetur. Apertum vero Concilium, aut fælicem progressum habiturum, ac tum debitas laudes Deo persolvendas, aut si ob irruptionem Turcicam asperiora fuerint tempora, aut alias Vestra Sanctitas de eo postuletur, illud in meliora, & commodiora tempora differre, non videmus in Sanctitatem Vestram ex inchoato & aperto Concilio quidquam aliud quam honoris, & gloriæ compendium redundaturum, quamcumque vero deliberationem sumpserit, aut progrediendi ulterius, aut suspendendi, vel transferendi, vel claudendi Concilii summis precibus contendimus, ut ea quantocyus nobis significet, quo ipsius mandata conficere possimus. Humillima oscula Beatitudinis Vestræ pedibus libamus, ac Deum comprecamur, ut ipsam salvam, incolumem, ac fælicem in longiora tempora servet. Datum Tridenti XVIII. Aprilis MDXLV.*

Sanctitati Vestræ addictissimæ creaturæ.

Significarunt aliis literis eodem die enaratis Legati Pontifici, Cæsarem, ut ex gravibus indiciis apparet, parum curare, ut modo celebretur Concilium, ac Didacum Mendozam illius Oratorem, ab ea qua comparuit die, post hac ne verbum quidem fecisse de agendis, nec quæsisse, cur in otio ageremus, contentum tantummodo diligentiæ suæ conscientia, ac purgati ab omni culpa Cæsaris ostentatione, quod in ipsa comparitione magnifica oratione præstiterit, nec Cæsar tuendi honoris sui avidissimus, ac laudis in omnibus gestis appetentissimus vult, ut exeat Tridento, ut alias ne dici ulterius possit: Vocavit, & non erat, qui audiret, venimus, & non erat vir. *Censemus vero, non parvi referre, ut prius aperiatur Concilium antequam Reverendissimus Cardinalis Farnesius in conspectum Cæsaris veniat, ne maledicæ linguæ Vestram Sanctitatem ea calumnia appetant, Legatum ad disturbandum concilium missum fuisse, &c. Tridenti XVIII. April. MDXLV.*

X. Legatio Cardinalis Farnesii ad Imperatorem, & causæ.

Profectus in Germaniam Alexander Cardinalis Farnesius Pontificius nepos his maxime mandatis gravissimis instructus est, ut nummarium subsidium Cæsari pro gerendo sustendandoque contra Turcas bello afferret, eumdemque ad tuendum, promovendumque Concilium accenderet, curaretque flagrantissimo studio, ut omnis de Religione actio, ac tractatio ad Concilium referretur. Cæterum de ea Legatione varii varia opinati sunt. Belcarius vero sensit, fuisse missum, ut Cæsarem ad sociale bellum in Protestantes ad eos in officium redigendos incitaret, cogeretque decreta Concilii amplecti.

XI. Appetente Concilii aperiendi die anceps curarum æstus Pontificios Cæsareosque distraxit: nam Cæsar verebatur, ne inchoato Concilio, a quo pertinacissime abhorrebant Lutherani, caperent arma in Cæsarem, si Concilium tueretur, in quo se omnino damnatos urente conscientia certissime norant: atque ita Cæsar Lutherano simul, & Turcico implicitus bello succumberet sub hostium ferocissimorum tyrannide; ideoque omni ratione mulcendos Lutheranorum Principum animos retardato Concilio; atque injecta illis fiducia ac spe titillabant Religionis dissidia, & Ecclesiasticæ disciplinæ causas in comitiis imperiali-

bus

bus compositum iri. At Pontificii urgebantur a Paulo III. ut tertia Maii die Sacro Sanctissimæ Cruci Concilium inchoaretur, quod testatur Angelus Massarellus, qui addit eodem tempore Cardinalem Farnesium Legatum XXV. Aprilis Tridentum ingressum, cum ad Cæsarem se conferret, ac tunc scissos esse in varias sententias Legatos Cardinales, an indicta die a Pontifice inchoandum esset Concilium, an expectandum, ut prius Cardinalis Farnesius salutato Cæsare rem cum illo contulisset. Vicit demum ea sententia, ut prius consuleretur Cæsar; cum Cardinalis Tridentinus, & Mendosius Cæsarei in Concilio Oratores certum ac præfixum diem a Cæsare pro inchoando Concilio non accepissent: ita enim inter Pontificem Cæsaremque alendam concordiam videri; tum quia Imperator comitiis indictis præsens futurus non esset, nec iis dimissis exitiale aliquod edictum metuendum esset, postquam Farnesius Legatus accessisset ad Cæsarem; tum quia Granuellanus, qui Imperatorio nomine conventui præsidebat, capita omnia ad Religionem spectantia ad Concilium ab eo ditimenda retulisset; tum quia jam ex omnium animis eversa esset ea falsa opinio, Legatum pro Concilio disturbando a Pontifice missum, sed potius pro eo ex Cæsaris consensu promovendo; tum quia prorogata dilatio brevissimo temporis flexu esset definita; quibus acceptis Pontifex dilationi factæ assensit.

XII. Cæsar non approbat Concilium tam cito aperiri.

Exceptus est perhumaniter a Cæsare Farnesius Cardinalis; sed cum arbitraretur Cæsarem ingenti gaudio cumulatum iri audita Pontificis sententia de Concilio non amplius differendo, quod tot annorum flexu continentibus votis expetiisset, spe sua & opinione excidit; cum Cæsar potius illud ob iniquiorum temporum calamitatem retardandum contenderet: premi enim se gravi metu, ne Protestantium factio, quæ se a Concilio damnatum iri prævidebat, in arma desperatione efferata consurgeret ad opprimendos Catholicos, atque etiam in Italiam bellum transferret: quare videri magis prudentiæ consonum, ut Pontifex conflando ærario operam daret, validiora subsidia pro confirmandis Catholicis comparaet, ac Protestantes dilato Concilio credituros se armis non comprimendos. Ad hæc respondit Legatus, Paulum, cum de Religione tuenda actum fuerat, nunquam auxilia denegasse, nec iis submittendis defuturum; quamquam ejus opes tenujores essent, quam Cæsar æstimaret. Cæterum nulla ratione posse amplius differri Concilium, cum in tot Ordinum Germaniæ conventibus promissum esset a Pontifice, maximamque infamiæ labem contracturus esset, si Christiano Orbi illusisse diceretur, ac Tridentinos Legatos urgere, ut dies certa Concilio inchoando decerneretur. Perstabant defixi in sua sententia Cæsarei Administri, tempus celebrandi Concilii opportunum non esse, posse quidem Pontificem illud aperire sed Imperatorem non assensurum, eademque Ferdinandus Rex Romanorum præsente Cardinale Augustano exposuit Cardinali Farnesio Legato, qui omnia tum Pontifici, tum Legatis Tridentinis significavit, de quibus hæc tradit Massarellus. *MDXLV. vigesima quinta Maii Reverendissimi, & Illustrissimi DD. Legati receperunt literas a Reverendissimo, & Illustrissimo Cardinale Farnesio Wormatiæ vigesima secunda hujus datas, in quibus significavit, qualiter vigesima octava præsentis mensis loquutus fuerat cum Imperatore de aperitione Concilii, a quo habuisset responsum, quod cum res esset ita gravis, ut erat, non posset tam cito certam responsionem dare. Videbatur autem suæ Majestati, quod pro nunc suspendendum esset a celebratione Concilii, tum multis aliis rationibus, tum maxime, quia Lutherani maxime profitentur, se nolle ad Concilium venire, interim operam dabit, in Dieta Wormatiensi [quæ nunc celebratur] ut eorum animos flectat & ad Concilium amplectendum inducat.* Quæ omnia, ut idem Massarellus dicit, Legati cum Patribus communicarunt. *Trigesima prima Maii vocati sunt in congregatione Patres, nimirum Archiepiscopi quinque, & Episcopi quatuordecim, quibus hæc exposita a Legatis fuere.*

Respondere Legati Tridentini Cardinali Farnesio allatas rationes penitus inanes, quæ de Lutheranorum adversa sententia, vel de belli ab iis inferendi terrore adducebantur; illos enim hactenus cogendo concilio semper restitisse, atque in hoc rerum statu illum monuere, ut in Wormatiensi conventu promulgandum curaret, non ex Pontificis vitio ac culpa concilium non inchoari, sed illud ab Imperatore impediri, qui nullam possit excusationem prætexere, si aliquod decretum Religioni exitiale ferre velit. Addidere etiam, ut Pontificiam Sanctitatem hortaretur, ut prius Pontificatu se abdicaret, quam toleraret Cæsateam, vel aliam laicam potestatem de religionis caussis pronuntiandæ sententiæ sibi arrogare authoritatem, illa prætexta causa, quod potestas Ecclesiastica concilium non celebraret, suoque muneri defuisset. XIII. Legati Cæsaris argumenta diluere conantur.

Scripsere iidem Legati Tridentini Pontifici,

tifici, vehementer se undique angustiis premi, expectandum reditum ex Aula Cæsarea Cardinalis Farnesii, si in tanta rerum caligine, qua lux non affulgeret. Angebantur enim gravi metu, ne quid comitiis Religioni noxium pro conciliandis Cæsari Lutheranis constitueretur.

XIV. Affulsit ea lux fæliciter, etenim Cæsar mentem suam Cardinali Farnesio aperuit, contrahi ad se exercitum, ut Protestantes cogeret ad morem concilio gerendum, si illos humanioribus officiis flectere non posset, ut ejus legibus se subiicerent: fælici hoc nuntio allato, tum Pontifex, tum Legati Tridenti maximo gaudio delibuti, judicarunt differendam adhuc prudenter concilii congregandi celebrationem; nec non Catholici Principes sincera Pontificis mente cognita recreati Spirensi decreto jam ante edito se opposuere: Lutherani vero non movere arma, cum non inchoaretur concilium; eaque occasione sequestra pax misso Oratore Gerardo Wltuvicho inter eas temporis moras cum Turca conciliata est; cum ardente bello Turcico, nec Concilium celebrari, nec Lutheranus furor compesci potuisset. Ex his refellas Petrum Soavium dum fingit Cardinalem Farnesium missum ad Cæsarem, ut illum a petendo Concilio abduceret.

Surius in comm.

XV. Pervenere proximo tempore Tridentum plures Episcopi, atque insignes Theologi, ac inter alios Theodoricus Rajus Juris utriusque Doctor, ab Alberto Moguntino Archiepiscopo Cardinale Procurator missus, qui cum accepisset promulgatum a Pontifice edictum, ne Episcopi Procuratores mitterent, exarsit in iras; sed monitus est, eo decreto Moguntinum non obstringi, cum justa causa distineretur, Pontificemque de ea re factum iri certiorem. Ex Italia plures accessere, & ex Regno Neapolitano quatuor illi ante delecti, non tamen procuratorias aliorum Episcoporum literas attulerunt. Rex Galliæ Episcopos, & Theologos scientiæ laude conspicuos misit. Cumque Regum corda sint in manu Dei, ita divina providentia Imperatoris, & Ferdinandi Regis animos inflexit, ut qui antea obstiterant inchoando Concilio, jam institerint, ut quantocyus aperiretur; cumque vehementius urgerent Ferdinandi Oratores, ut mandata de ea re coram Patribus promulgarentur, respondere Legati expectandum, ut Mendozius Orator Cæsareus Venetiis Tridentum rediret, ut summo omnium consensu res perficeretur, illique a Cardinale Tridentino persuasi acquievere.

XVI. Rex autem Lusitaniæ, cum conceptam contra Pontificem indignationem inani de causa deposuisset, certiorque factus fuisset, Pontificem non solum Concilium indixisse, sed etiam Legatos misisse Tridentum, lætissimis officiis refertam epistolam illi scripsit.

Sanctissimo in Christo Patri, & Beatissimo Domino Paulo III. Divina Providentia Papæ, & devotus, & obedientissimus Sanctitatis suæ filius Joannes III. Dei gratia Portugalliæ, & Algarbiorum Rex citra, & ultra Mare in Africa, Dominus Guineæ, navigationis, expeditionis, & commercii Æthiopiæ, Arabiæ, Persidis, & Indiæ humillimum sanctorum pedum osculum mittit.

Ext. in Arch. Vat. Conc. to. 8. sig. num. 3195. p. 32. MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 92. MS. Francisci Car. Barb. sig 1805. p. 87.

Et si nemini unquam dubium, aut obscurum fuit, Beatissime Pater, nullum tui Sanctissimi Pontificatus tempus a Consiliis tuenda Christianæ Religionis, constituendæque inter Principes amicitiæ abhorruisse; nulla tamen res conceptam de Sanctitate tua opinionem æque, Œcumenici Concilii indictio confirmavit: quod bene, fæliciter cessurum universo populo Christiano facile sibi persuaserit, qui Divini Nominis primum, cui ejus authoritas innititur, majestatem, deinde Sanctitatis suæ in eo denuntiando constantiam perspexerit: quique postremo ad eas artes animo te, & cogitatione converterit, quibus sævissimus humani generis hostis omnes aditus, qui ad Sacrosancti Concilii celebritatem patere videbantur, superioribus annis obstruxit; nec enim ille tam studiose id oppugnasset, nisi jacentem, afflictamque Christianam Rempublicam excitari posse ea via prævidisset, aut Sanctitas tua animi contentionem in agendo totius Populi Christiani conventu adhibuisset, nisi constanter sperasset fore, ut moribus pristinæ severitati restitutis, omnibusque idem de orthodoxa fide sentientibus, facile non modo hostium vim repellere, sed etiam priorum temporum calamitate amissa recipere, & vindicare possemus, quæ si aliquando singula tantum habere momenti visa sunt, ut agi de illis nisi frequentissimo Populi Christiani concursu pro dignitate non posset, quid nos de Sanctitate tua cogitare par est, quam tot, & tam graves causæ ad promulgandum Œcumenicum impulerunt, præsertim veteri Christianæ Reipublicæ disciplina ita collapsa, & in tantam perturbationem adducta, ut etiam si nullus vel Hæreticorum seditiones, vel hostium incursiones pertimesceret, ad colligendas tamen antiquæ sinceritatis reliquias convenire omnes oportuerit, & suo quemque loco sententiam dicere; nam cum labefactati mores Hæreticorum improbitati, & hostium victoriæ aditum patefece-

Rex Lusitaniæ Pontifici literas gratulatorias scripsit.

fecerint, ea sane parte diligenter constituta, & qui a fidei Catholicæ veritate defecerunt, requiescent, & qui Christianam Religionem oppugnant, Dei Optimi Maximi potentia opprimentur, quam, ut si facilem habuerimus, victoriam, pacem, otium, summa denique omnia nobis spondere possumus? Ita eo irritato, & offenso, non video quid in nostris copiis sit reliquum, in quo spem figere debeamus, quod si ubi nec ab exteris Nationibus ullum grave, & periculosum bellum immineret, nec intestinis factionibus esset convulsa, & jactata nostra Respublica Christiana, tamen Religionis in te fuit ad conciliandum animorum charitatem Sacrosancto Concilia locum, tempusque a Sanctitate tua præscribi, si ulla promovendæ Christianæ pietatis ratio haberetur, si quem augeret dolor, quem de tot animarum, Provinciarumque jacturis omnes capere oportebat, transacta jamdudum res esset, cum Sanctitas tua tanta Concilii rite celebrandi studio esset inflammata, ut multis ab hinc annis nos ad id hortari, & incitare nunquam destiterit, quam animi propensionem Sanctitas tua in medio bellorum tumultu præsetulit, nunc pace tandem aliquando facta, & armis in angustiorem Reipublicæ partem contractis, in animum induco, nullam difficultatis speciem tantam obiici posse, quæ vel eximium Sanctitatis tuæ ardorem, vel conatum restinguere possit, cui nos non solum morem gerere decet, sed etiam gratias Deo, quantas maximas mens nostra concipere potest, agere: cujus nutu effectum est, ut in edicendo Concilio nunquam Sanctitatis tuæ industria languesceret.

Nec vero diffido quin qui animo vigorem dedit, incolumem etiam Sanctitatis tuæ valetudinem tueatur, & quod sapienter exorsa est, cum summa etiam Divini, & tui Nominis gloria fortiter ad extremum perducas: facile porro adducor, ut credam omnes muneris sui partes Sanctitatem tuam diligenter acturam, tum quia captato toties frustra tempori nollet deesse, tum quia minime deceat Sanctitatem tuam id inchoatum relinquere, quod ut inchoaret, nullam sibi recusandam molestiam, nullum non subeundum laborem, nullam honestam conditionem repudiandam judicavit. Neque sane jam multa valeant ad interrumpendum Sacri Concilii cursum, quum ejus initium impedire multa non potuerunt, & si modo Sanctitas tua ab eo, quod instituit, non decedet, quod Deo Optimo Maximo authore, cœpit, eodem egregium conatum juvante prosequetur: qui, ut quod maxime obstare videbatur, divinitus submovit, ita proposito omnibus Sanctitatis tuæ saluberrimo exemplo, & longe, lateque Sacri Concilii diffuso splendore, si quorum nondum satis est confirmata voluntas, & perspecta, eos paulatim ad colendum Ecclesiæ Catholicæ nomen, & ad frequentiorem Œcumenici Concilii celebritatem adducet.

Quamobrem supplex ipse Sedis Apostolicæ filius Sanctitatem tuam oro, atque obtestor, quam modestissime possum, ut ad omnem se difficultatem confirmet, ne animum contrahat, ac remittat: quod licet sua sponte facturam Sanctitatem tuam existimem, vis tamen amoris, & observantiæ meæ, rei etiam magnitudo efficit, ut a Sanctitate sua id petere, atque obsecrare non dubitem. Cæterum cum Legatos meos, & quos illius Concilii participes, sociosque destinavi, minori celeritate, quam vellem, viderem se ad iter componere, ne ulla esse in me mora videretur, ut ad id, quod Sanctitas sua tantopere vult, efficerem, delegi ex eo numero Viros bonos, & eruditos Fr. Georgium a S. Jacobo, Fr. Hieronymum ab Olcastro, Fr. Gasparem a Regibus sacrarum literarum Professores, qui ad Sanctitatem tuam celerius mea mandata perferrent, & quid de sacro Concilio peragendo sentirent, accurate responderent: quibus ut fidem habeas hac de re tota, enixe peto Beatissime Pater; Christus Optimus Maximus diu tueatur incolumem Sanctitatem tuam, Pater Sanctissime, & Beatissime Domine, ad sui Nominis laudem, & gloriam. Datum Eboræ xx. die Junii anno humanæ salutis MDXLV.

Accepta sunt gratissimo animo a Pontifice Lusitani Regis officia, & quanto animi ardore in illud opus sanctissimum incumberet, significatum est. De prosecutione concilii inferius denuo agemus.

XVII. Modo progressum Dietæ Wormatiensis videamus. Cum igitur Pontifex timeret, ne Protestantes de Religione tractare vellent, Ferdinandum Bohemiæ, & Romanorum Regem sacris monitis instruxit, ut ea omnia, quæ ad Religionem spectarent, referenda ad Concilium Œcumenicum curaret, ad quæ promovenda Fabium Mignanellum Internuntium ad eum misit.

Regi Romanorum, &c.

Charissime. Cum Venerabili fratre Hieronymo Verallo Archiepiscopo Rossanensi, quo Nuntio apud Serenitatem tuam utebamur ad Majestatem Serenissimi Cæsaris fratris sui per nos destinato, nunc apud te Nuntio nostro careamus, nos pro benevolentia, quam singularem, ac paternam erga Serenitatem tuam merito gerimus, *Paul. III. lib. brev. an. 11. p. 368.*

Nuntium apud te continuum, prout semper consuevimus, habere volentes, qui nostra, & Apostolicæ Sedis negotia jugiter cum tua Majestate tractet, & exequatur, elegimus Venerabilem fratrem Fabium Mignanellum Episcopum Lucerinum Prælatum nostrum domesticum latorem præsentium, singulari doctrina, prudentia, & integritate præditum, cujus opera in aliis legationibus etiam apud Serenitatem tuam, & multis arduis rebus usi sumus, eum itaque cum Dei nomine ad Serenitatem tuam Nuntium nostrum, & hujus Sanctæ Sedis destinantes, Serenitatem tuam hortamur, & requirimus in Domino, ut pro sua erga nos, & dictam Sedem reverentia, eundem Fabium Episcopum Nuntium solita, qua ceteros Nuntios humanitate, & benignitate excipere, fidemque ejus verbis tam nunc, quam quoties te nostro nomine alloquetur, haud minorem præbere velis, quam si nos ipsi præsentes Majestatem tuam alloqueremur, & quoniam existimamus eandem Serenitatem tuam in Wormatiensi conventu pro sua maxima, ac Regia authoritate adfuturam, hortamur, & in Domino requirimus eandem Serenitatem tuam, ut causam Religionis solito favore prosequens, si quid
Res Religionis non tractentur in conventu Vvormatiensi, sed in Concilio. *de ea in ipso conventu Wormatiensi proponi contigerit, velis curare, & efficere, ut id totum ad Universale Concilium, quod Tridenti denuo indictum, & jam omnibus expositum est, remittatur, sicut omni jure debitum est, id erit consuetudine tua, atque officio præstantissimi Regis dignum, & Deo Omnipotenti gratissimum. Dat. Romæ XII. Martii MDXLIV. anno XI.*

XVIII. Religionis causa ad Concilium referatur. *Ibid. p. 280.* Jussus etiam est Fabius Mignanellus Internuntius Pontificius proficisci ad Cæsarem, ut illum admoneret; ut si quid de Religionis dissidio in conventu Wormatiensi proponeretur, id ad Concilium Tridentinum referendum curaret.

Paul. III. lib. brev. ann. 11. p. 296. Monitus eodem tempore est a Pontifice Granuellanus, qui adversa valetudine implicito Cæsare ad conventum Wormatiensem præmissus fuerat, ut qua authoritate florebat apud Cæsarem, causam Religionis in eo conventu tuendam susciperet, controversiasque fidei ad Concilium Tridenti indictum referendas curaret. Præmoniti quoque Sancti Petri ad Vincula Cardinalis, idemque Moguntinus Archiepiscopus, Joannes Ludovicus Trevirensis, Otho Cardinalis Augustanus, ne quid de Religione decerni a Wormatiensibus comitiis paterentur: sed ad Concilium Tridentinum referendum contenderent; inter alios vero Moguntinum, & Trevirensem Septemviros in-

Ibid. pag. 258.
Ibid. pag. 256.
Ibid. pag. 257.

stitisse vehementer adversus Protestantes, *L. 24. n. 9.*
Religionis causam ad indictum Concilium referendam esse refert Franciscus Belcarius.

Celebrari cœperant Wormatiæ comitia Principum Germaniæ absente Cæsare, XIX.
cum podagra impeditus esset, quare Ferdinandus Rex habita oratione coacti conventus causas exposuit, præcipuas quæ fuere gravissimæ: prima, ut pacatis pristinis dissidiis Religio vera in sua dignitate constitueretur: secunda, ut communi consensu bellum adversus Turcam conjunctis socialibus armis decerneretur; ea de causa Imperatorem pacem composuisse cum Galliæ Rege, qui Episcopos ad Concilium Tridentinum missurus esset, atque auxiliares copias adversus Turcam spopondisset: congregari jam Concilium Tridenti, ac se una cum Imperatore Oratores ad illud decrevisse, atque adeo causa Religionis Concilio Tridentino permissa, de bello Turcico pro ferocissimis hostibus a Germanorum cervicibus propulsandis in eodem Wormatiensi conventu agendum esse.

Assensere Catholici Principes propositis rebus in Regia oratione: at Protestantes in heresi impia confirmati dissensere; moliebantur enim in conventu maxima ex parte ex Laicis, vel Hæreticis coacto quoddam Religionis monstrum condare, cum jam ante omnia comitia, quæ de Religione egerant, rei Catholicæ maxima damna attulissent. Quare obtulit supplicem libellum Regi Romanorum Mignanellus Pontificis Internuntius Wormatiæ vigesima sexta April. MDXLV. consignatum, quo exposuit: *a multis jam annis in omnibus Ordinum Imperii cœtibus Lutheranas res augeri, ac confirmari, eos enim, quæ ipsis conceduntur avidissime arripere, acerbeque exigere, & ea, quæ vi rationis spondeant, per summam perfidiam non servare, remque Catholicam profligare, atque hactenus prætexi solitas causas toleratæ eorum insolentiæ, belli Turcici terrorem, discordiam Principum, ac Concilii Œcumenici inanem expectationem, jam vero Principes mutua pace conciliatos, Concilium indictum congregari, nullum imminere Turcicum terrorem, atque adeo rogavit, ne Regia Majestas fidei, & libertatis syngrapham concederet Lutheranis, qui eam eblandiri niterentur, ut procaciter illuderent Concilio, nec aliam formulam verborum conceptam traderet, quam eam, quæ Concilii syngrapha concepta foret, constare enim de Protestantium animo, in idque ipsos niti, ut si decretis Concilii non paruerint, ad ea amplectenda, obsequiumque Cæsaris armis*

MS. Francisci Card. Barberini p. 132.
Nuntius Mignanellus pro Religione contra Protestantes loquitur in Dieta Vvormatiensi.

cogi

cogi non possint, demumque preces addidit, ut Pontificis, Conciliique authoritatem assereret. Wormatiæ vigesima sexta Aprilis MDXLV. Vigesima octava Aprilis Protestantes propositioni Ferdinandi sua responsa obtulerunt, confertaque erant solitis insulsissimis rationibus, & impiissimis næniis, ne Concilio obtemperarent.

Responsi dati XXVIII. *Aprilis MDXLV. a Protestantibus, summa, dictata a Senatoribus Principis Catholici.*

XX. *MS. Francisci Car. Barber. sig. 2678. p. 130.* Ex litera Magnanelli Internuntii 10. Maii. Illusoria responsio.

Respondere Status Confessionis, Augustanæ, in Recessu Spirensi promissum fuisse Concilium universale, liberum, Christianum, idest Lutheranum celebrandum in Germania, non vero Papisticum, & partiale, ut Tridentinum.

Licet aliæ Nationes se submittant judicio Concilii Papistici, non tamen ipsos velle, nec posse, quod suspectus sit ipsis locus, suspecti Præsides, suspecta decreta in eo condenda.

Qui intersint illi Concilio jurejurando obstringi Pontifici, atque adeo ipsorum esse adversarios, nec propterea assentiri illi posse; non celebrari secundum purum Dei verbum, nec secundum morem veteris, veræ, & Apostolicæ Ecclesiæ, secundum quem omne Concilium celebrari debet, atque adeo illi non consensuros, ut contrario animarum saluti, ac confessioni Augustanæ, adhærensi rei politicæ, cum illi qui celebraturi sunt illud Concilium, sacramento sint obstricti Pontifici, atque proclives ad tuendam ejus doctrinam, Constitutiones propterea, & decreta posse condere conformia juri Papistico, at non purissimo verbo Dei, contra sponsionem decreti Spirensis, atque adeo rogari a se Regiam Majestatem, Cæsareosque Administros, ut si quid contrarium decerneretur in Papistico Concilio Tridentino, non dissolveretur pax in Recessu Spirensi, sed potius perduraret usque ad Christianam compositionem in Nationali Congregatione, seu Dieta Imperiali a Germanica Natione fienda vi, & tenore antedicti Spirensis Recessus.

Quod ad articulum de justitia, & Pace quia edicta, Wormatiense, & Augustanum, subjiciunt Status Confessionis Augustanæ pœnis consensis in privilegio pacis publicæ, ac secundum leges declarantur Hæretici, adeoque bello petendi; propterea in Recessu Spirensi extorserant, ut pax iis concederetur, polliciti enim erant contra Turcam arma subsidiaria ea tantum lege ne causa Religionis molestia ipsis exhiberetur.

Addidere se id agere adactos necessitate pro bono publico Germanicæ Nationis, ac vera antiqua, & orthodoxa Religione asserenda.

XXI. Agit etiam de his comitiis Wormatiensibus Jo. Coclæus, & hæc refert.

Joann. Cochlæus in Actis & scriptis Lutheri.

Hoc anno indictus ac celebratus est Wormatiæ conventus Imperialis, qui promissus fuerat in Recessu Spirensi, & constitutus in diem primum Octobris prioris anni. Itaque Cæsar ad eum diem suos jussit ibi comparere Commissarios. Cæteri tardius advenerunt. Rex Romanorum mense Decembri: Cæsar infirmitate corporali præpeditus longe tardius advenit. Ex Principibus autem Electoribus unus duntaxat, personaliter comparuit Illustrissimus Comes Palatinus Rheni, & Dux Bavariæ Fridericus; cæteri miserunt suos Oratores. Belcar. l. 22. *Minus igitur frequens, ac celebris fuit iste conventus, quam fuit Spirensis, licet satis celebris fuerit ex Cæsaris, Regisque personali præsentia, ubi & Reverendissimus Dominus Episcopus Augustensis Otho Cardinalitia dignitate, ac amplitudine sublimitatis insigniorem eo honore conventum illum reddidit: protractus autem est iste conventus usque in mensem Augusti, cujus die 4. datus est publicus Recessus, in quo propter paucitatem Principum, & Statuum, qui in propriis personis adfuerunt, majores, & graviores causæ, de quibus tractatum fuit, non sunt definitæ, sed suspensæ, atque in alium conventum remissæ, quem Cæsar constituit Ratisbonæ celebrandum die festo Epiphaniæ, seu Trium Regum, ad quem omnes Principes, & Status personaliter [excepta causa infirmitatis] convenire debeant.* Refert Belcarius, misisse ad hos conventus Wormatienses Gallorum Regem suos Oratores, atque eorum opera verbis piissimis Protestantes Principes esse cohortatum, ut cum ipse suas lites, cum Cæsare pace confecta, diremisset, suas etiam ipsi de Religione controversias componerent, atque ad Concilii Œcumenici Tridentini sententiam referrent, ut Christiana Respublica, extinctis omnibus dissidiis, publica pace frueretur. Verum Lutheranos sana hæc consilia respuisse, atque in pervicacia obduruisse confirmat Surius, eosdem disertissimis verbis pernegasse se parituros Concilio Œcumenico: ex quo patuit eos malis artibus toties postulasse Concilium Œcumenicum ad obvelandam eo mendacio impietatem. *In hoc* (inquit) *Wormatiensi conventu inter alia, Protestantium Legati palam testati sunt, se Concilium Tridentinum, quod Pontifex indixerat, pro legitimo non agnoscere. Et ea fuit facillima ratio omnia ejus Concilii decreta elevandi, & negligendi: si sic liceat subditis quibuslibet Principum suorum decreta pro legitimis non agnoscere, nimirum*

Belcar. l. 24. n. 9.

Sur. in comm. hoc anno.

brevi

brevi pulcherrimum habebimus in Republica rerum ordinem, & tranquillitatem, sed hæc ab Ecclesiasticis suis Protestantium Ordines hauserant. Verum hoc illius amplissimæ Synodi authoritati nihil penitus ponderis detraxit, atque ita videre licuit, quam eo animo tot superioribus comitiis, illi Ecclesiastæ suis Magistratibus suasissent, ut Œcumenicam Synodum peterent.

Cum vero repudiarent procacissime Concilium Œcumenicum, postulabant privatum colloquium; quod Cæsar concessit, ut constat ex sequenti Recessu hujus Wormatiensis Dietæ.

XXII. *MS. Car. Francisci Barb. sig. 2678. p. 139.* Recessus Vvormatiensis Dietæ an. 1545.

Carolus, &c. Notum facimus universis, posteaquam in proximis comitiis Spirensibus, propter multas urgentes, & graves causas, generalem Dietam die prima Octobris præteriti anni hic in nostram, & Imperii Civitatem Wormatiam promulgavimus, & instituimus, (Et infra) *arduis rationibus moti, istam Dietam protraximus, & alio transtulimus illam per præsentes ad festum Trium Regum proxime futurum, in nostram, & Imperii Civitatem Ratisbonam vulgo Regenspurg, ita ut Electores Principes, & cæteri Ordines Imperii, intuitu gravium, & arduorum negotiorum Imperii, ad diem præscriptum in propria persona Ratisbonæ compareant: hi vero, qui mala valetudine impediti comparere nequeunt, necnon liberæ Civitates Imperii suos Legatos, & Mandatarios cum sufficienti mandato sine ulla dilatione provideant, ita ut communia Imperii negotia, præsertim vero illa puncta, & Articuli, qui in præsenti Dieta debuissent expediri, perfecte consultari, concludi, & decreta ad efficacem effectum perduci possint. Nos quoque omnino proposuimus ad ipsam Dietam, Divina gratia non adversante, nos conferre, omniaque hæc cum consilio Ordinum Imperii, cum conservatione pacis, tranquillitatis, concordiæ, & iustitiæ in Sacro Imperio commode spectare possint.*

Quoniam autem favoroso, & paterno ducti affectu erga sacrum Imperium Germanicæ Nationis nihil magis cupimus, & optamus, quam ut dissidium Religionis componatur, & ad Christianam concordiam, & intellectum redigatur, fuimus quidem, & sumus tanquam Imperator Christianus, & Defensor nostræ salutiferæ fidei, intuitu nostri officii, & promissionis favorose factæ multum inclinati hanc discordiam Religionis præsenti hac Dieta ad Christianam unionem ducere, sed omnibus Statibus Imperii satis, superque est cognitum, quam graves, & urgentes rationes fuerint in causa, quominus hæc compositio nunc temporis commode fieri potuerit. Ut ergo hanc pernecessariam compositionem, Deo gratiam dante, bono aliquo ordine, adiuvare, & in effectum ducere adhuc valeamus, ex æquo, & bono visum nobis fuit, ad promovendum huiusmodi concordiam denuo concedere Christianum colloquium, quod permittimus pacis Viris, iisque probis, piis, doctis, bonæ conscientiæ, pacificis, habentibus præ oculis pacem, & tranquillitatem: ita quod nos tanquam caput, unum aut plures ordinabimus Præsidentes, necnon quatuor Colloquutores, totidemque Adiutores Catholicæ Religionis [ita ut similiter faciant Status Confessionis Augustanæ, eligantque quatuor Colloquutores, totidemque Auditores, & quos habere velint intra XV. Septembris nominent, & præfati Præsidentes, Colloquutores, & Auditores in festo Sancti Andreæ, qui est ultimus dies Novembris, Ratisbonæ constent, negotium ibi, & discordantia puncta Christianæ fidei in nomine Domini aggrediantur, & insuper, quantum possibile erit, pacifice, & Christiane componant; solummodo respicientes, quæ sint Sacræ Scripturæ consentanea, & ad tollendos abusus servire possunt: quin & sine aliquo impedimento, & obstaculo habebunt respectum ad honorem Dei Optimi Maximi, veram Christianam unionem, & reformationem Ecclesiæ. Super hoc iam attiges, & debens nobiscum omnibus Ordinibus Imperii in futura Dieta referre, & copiosam dare notitiam omnium, quæ inter ipsos sunt acta, & colloquuta, ut nos deinceps cum cæteris Statibus possimus, super Articulis, quibus se colloquentes concordatunt, vel non, amplius nos concordes facere, deliberare, & penitus ponderare, quod in huiusmodi rebus tractandum sit, quo omnia negotia, prout necessitas requirit, ad amicabilem, Christianam, & perfectam unionem, & compositionem dirigantur, quod adiuvare ex officio debito favorose, & paterne prompti sumus. Ut itaque per Sacrum Imperium Germanicæ Nationis, pax, tranquillitas, & iustitia commodius, & tutius conserventur, volumus, ut publica pax antea erecta, & publicata, necnon cæteræ pacis conditiones, & decreta Imperialia, prout Imperii Ordines, ubique ea acceptavere, aut nos ex officio nostro hucusque ordinavimus, per præsentes sint renovata, & confirmata. Universis præterea, & singulis tam summis, quam infimis Statibus Imperii, cuiusque sint dignitatis, & conditionis, tenore præsentium iniungimus, ut hæc in omnibus suis punctis, & Articulis firmiter summo cum studio conservent, unusque alium contra suprascripta, nec premat, nec gravet sub

pæ-

pœna in hujusmodi decretis contenta: Multis interjectis de expeditione in Turcas comparanda, cogendoque auro subsidiario addit.

Hæc omnia supradicta nos tanquam Imperator spectantes, promittimus, & pollicemur firma, & rata habituros, nihil contra id inchoaturos, aut permissuros, ut aliquid nostro nomine, quod his contrarium sit intentetur, in cujus fidem, & testimonium nostri sigilli Imperialis appensione muniri facimus.

Huic decreto non modo Catholici Ordines, verum etiam Confessioni Augustanæ adducti assenserunt.

XXIII. *Perculit illud decretum Catholicos magno dolore ac perturbatione, cum arcanæ mentis Cæsareæ ignari suspicarentur Cæsarem ad Lutheranas partes deflectere, quia religionis causam non retulisset ad Concilium, sed in Conventu Germanico ad universam Ecclesiam spectantes controversias dirimendas promulgasset, adeo ut Tridentini Præsules in eum gravissimas querelas effunderent, quos Legati Apostolici consilii Cæsarei arcani participes facti docuere Cæsarem hac una spe detinuisse Protestantium Principum animos, ne importuno admodum tempore civile bellum conflarent, antequam validus exercitus pro iis comprimendis comparatus esset; atque ea de causa Andelotium fidum Administrum a Cæsare ad Pontificem transmissum ut certiorem faceret, nolle se inique Protestantium voluntati obsecundare: vehementissime enim deposcebant, ne Concilio Tridentino subiici cogerentur, ne profitendæ hæreseos libertas adimeretur, ne rapta Ecclesiastica bona etiam post comitia Ratisbonensia ab iis repeterentur; eos vero tantummodo inani conventus expectatione lactari, ut fœlicius ad officium redigi possent, nec ullum damnum Religioni allatum iri: tum multis verborum officiis ac singularis observantiæ signis Pontificiam authoritatem assertum iri Cæsar pollicitus est: de exauthorando etiam Pontificia decretoria sententia Archiepiscopo Coloniensi egit, cum Hereticam impietatem amplexus Protestantium potentiam pertinaciamque auxisset, tum addidit, ut si Concilium aperiendum foret, certior fieret a Pontifice, ut se Wormatia subduceret, ne importunis Lutheranorum precibus, & querelis divexaretur.*

His acceptis respondit Pontifex, expeditionem breviore temporis flexu comparari posse, nec se submittendis auxiliis defuturum: verum si Cæsareæ, Majestati in bellicis rebus exercitatissimæ, & prudentiæ laude spectatissimæ aliter visum esset, cui utpote in Germania agenti, omnia locorum temporumque pro re gerenda commoda exploratiora forent, se illius judicio expeditionem totam commendare, ac promissa auxilia celerrime atque alacriter collaturum. Ita Andelotius ob conceptam a Pontificia Sanctitate de Cæsarea virtute opinionem, & Pontificis in promittendis auxiliis promptam alacritatem gaudio ingenti delibutus Roma discessit.

Quod ad Concilii res attinet, ostendit Pontifex, se antea Cæsareis consiliis, monitisque ac placitis obsecundasse, jam vero differre ulterius non posse, ne inchoaretur Concilium, nisi in se gravem culpam susciperet, famamque Concilii labefactaret: de modo vero procedendi in Concilio addidit, eam moderationem adhibitum iri, ut nullum Religionis causæ, nec meditatæ expeditioni impedimentum obiiceretur. Scripsit vero Mense Julio Cardinalis Farnesius Nuntio Verallo, vix unquam fieri posse, ut in Concilio dogmatum Fidei pertractatio differatur, cum hæc præcipua congregandi Concilii causa extiterit, ut in Diplomate conceptis verbis expressum est, semper is mos servatus sit a Conciliis, ut ante omnia Fidei controversiæ discutiantur, nec a suscepto eo more discedendum sit, quæ dedita occasione insinuare poterit: tum etiam addidit, quod si credatur Protestantes in officio facilius ea indulgentia contineri posse, Pontificiam Sanctitatem contrarium sentire, & arguere ex præteritis eorum gestis: non tanta insolentia vel in Catholicos, vel in alios grassaturos, si res ipsorum commodo non vertatur: si enim concilium eorum causa consuetum agendi modum commutaret, obsolesceret illius fama, adversariique magis consueto more insolescerent, & Catholicorum virtus, emarcesceret: cæterum Cæsareæ voluntatis, quoad fieri poterit, rationem habitum iri.

Quod vero spectat ad Catholicos idoneis subsidiis confirmandos, si a Lutheranis divexentur; censet sua Sanctitas ut Cæsar in Germania hæreat in loco commodiore vicino Belgio, in quo & exorientes motus compescere, atque ad futuram expeditionem se comparare posset, ac Sanctitati suæ, Italiæque vicinior foret, denique quicumque casus sequatur, Pontificem tuendis Catholicis, nunquam defuturum, & hæc Cæsari nitide, & eleganter significet, quod vero Cæsarea Majestas efflagitat, ut Pontifex æqui accipiat, colloquium Catholicos inter, & Lutheranos iniri, indicique novos Ordinum conventus, responsum est, hæc a Pontifice æqui bonique consuli, modo Cæsar pro suo flagrantissimo Religionis studio caveat, ne Ordinum decretum, aut colloquium fiat, quod Religioni damnum afferat, vel Pontificis, Sedisque Apo-

Apostolicæ authoritatis; hisque rebus salvis, quod sibi conducere censuerit, agat.

De Archiepiscopo Coloniensi responsum est, judiciarium ordinem brevissimum ad eum exauthorandum exercitum iri, cum illius hæresis, & perduellio sint conspicuæ, ut Cæsarea Majestas Pontificia adversus illum authoritate uti possit, immo Pontificem, quantum sua attinet, meditari, atque paratissimum esse ad severitatem eandem contra quemvis Electorem aut Principem ejusdem criminis affinem distringendam, necnon ad sancienda fœderis capita, & promissa complenda.

MS. Francisc. Cardin. Barber. sig. 2677. p. 78. *Quod autem efflagitavit Cæsar præmoneri antequam aperiatur Concilium, illius votis morem gestum iri, maxime quod Administri Cæsarei spondeant, dilationem eam, quindecim, vel sexdecim dies non excessuram. At de damnato Episcopo Coloniensi inferius dicemus.*

XXIV. Modo ad narrandam Dietam Posoniensem in Hungaria fœliciter pro Religione Catholica asserenda celebratam sermo convertendus est.

Articuli conclusi in Dieta Posonii MDXLV.

In primis, quoad negotium Religionis, omnes Status, & Ordines Regni una voce sentiunt, cultum Divinum, & Religionem ad pristinam normam esse redigendum, & hæreses undique tollendas, juxta admonitionem Regiæ Majestatis.

Id autem recte fieri posse existimant, si in omnibus Ecclesiis, Prælati, sive sint Episcopi, sive Præpositi, sive Abbates, Viri Ecclesiastici, & doctrina praditi quamprimum constituantur, qui & ipsi doceant verbo, & exemplo gregem sibi commissum, & Vicarios, Ministrosque suos sibi subjectos eorum officium exercere faciant, mittantque sine mora in omnes partes Archidiaconos, Vicearchidiaconos, & alios, quorum interest, ad docendam plebem, quibus si ipsi forte sufficientes non sunt, Prædicatores bonos adjungant, ut ubique vetus Religio, pristinusque Dei cultus restituatur. Parochos etiam in omnibus Villis, & Oppidis tales constituantur, qui veram doctrinam sapiant, & eam doceant, sacraque ministrent juxta ritum Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ. Iidem etiam Prælati pro facultatibus ipsorum scholas erigant, in quibus bonæ literæ, & vera Religio doceantur, & sic in dies magis prava dogmata tollantur, & vetus Religio repullulet, Prædicatoresque boni per Regnum dispergantur; Sacerdotes autem non creentur, nisi probatæ vitæ, ac doctrinæ Viri, & iis sacerdotia, Ecclesiasticaque beneficia conferantur, ipsi autem Prælati penes Ecclesias ipsorum jugiter resideant, ut unusque sive Prælatus, sive alius Vir Ecclesiasticus unum tantum beneficium possideat, non plura.

Si quis Pralatus publicis muneribus occupatus penes Ecclesiam residere non posset, Vicarium Virum sufficientem, & Ecclesiasticum loco suo continue teneat penes Ecclesiam. Ut autem facilius, & citius boni Viri per Regnum dispergantur, dignetur Majestas Regia, iis, qui in Gymnasio bonis literis operam dant, gratiose providere, ita ut studia ipsorum continuare, & perficere possint. Interea ut Pralati omnes modo præmisso, officio ipsorum possint omni ex parte satisfacere, videntur omnia bona, & quocumque nomine vocentur proventus, & Decimæ, item Abbatiæ, aliaque omnia beneficia, quæ per Laicos possidentur, quæque a Majestate sua Regia ad beneplacitum, vel ad tempus jam occultum inscripta sunt, vel probata de facto, & sine titulo occupantur, de manibus quorumcumque de facto liberanda esse, iis restituenda, ad quos spectant; si quæ autem beneficia hujusmodi vacarent, Majestas Regia personis idoneis conferat, super bonis autem, & proventibus Episcopatus Jauriensis, & aliis similiter jam inscriptis, Majestas sua, quemadmodum gratiose obtulit, dignetur tractatus fieri curare, quibus tractatibus ea bona, ac proventus, quo facilius potest, de manibus eorum, penes quos sunt, liberentur.

Et quoniam Episcopatus fere omnes, qui sub ditione Regiæ Majestatis sunt, in iis disturbiis, magna ex parte bonis, & proventibus ipsorum spoliati sunt, adeo ut vix quotidiani sumptus Episcopis suppetant, nedum Arces ipsorum finitimas conservare possint, supplicant Ordines, & Status Regiæ Majestatis, ut sua Majestas instet, & efficiat, & apud Sanctiss. D. N. id quod etiam Ordines, & Status publico nomine facturi sunt, quo Sanctitas sua confirmationes Episcoporum nondum consecratorum gratis concedat, authoritatemque insuper gratis tribuat aliquibus ex eis consecrandis hic in Regno Suffraganeis, ut sint, qui Ordines impartiantur, nam & antea Suffraganeorum inopia multis in locis magnus defectus Clericorum, & Sacerdotum in Regno accidit.

Præterea, cum hactenus multis in locis ex licentia multorum Dominorum, & Nobilium homines idiotæ, & plerumque mechanici, & alii Prædicatoris officio fungi veriti non sint, videtur Ordinibus, & Statibus Regni, ut Prædicatores, Vicarii, Archidiaconi, Vicearchidiaconi, & alii qui modo supradicto ad reformationem Religionis per Prælatos emittentur, diligenter istos tales probibere, & ad pristinam, ve-

ram-

ramque Religionem redigere curent: qui si resipiscere nollent, tunc de bonis illis eiiciantur, vel ex merito puniantur. Domini autem terrestres non solum id non impediant, sed ipsos Prædicatores, & alios Ministros verbi Dei per Prælatos emissos juvent omnibus modis ad exercendum officium ipsorum, si quis ex eis aliter facere intelligatur, ad primam requisitionem Regiæ Majestatis, vel in ejus absentia Domini Locumtenentis personaliter, vel per Procuratorem comparere teneatur, & jure convictus ex merito puniatur.

Anabaptistas, & Sacramentarios juxta admonitionem Regiæ Majestatis, si qui adhuc in Regno supersunt, procul expellendos esse de omnibus locis, Ordines, & Status Regni statuerunt, nec amplius illos, aut quempiam illorum intra Regni fines esse recipiendos.

Præterea bona, & proventus Monasteriorum, ac Claustrorum, ac Capitulorum desertorum excepto Belausar, & eius pertinentiis, quas Majestas Regia durante beneplacito suo Francisco Thaltii ad sustentationem ejus concessit, ad alendos doctos Parochos, & verbi Dei sinceros Prædicatores, qui populum in veteri orthodoxa vera, Catholicaque fide, & Religione confirmare, & si quis ab ea desciverit in hoc Regno, ad eam reducere studeant, necnon ad instaurationem, & erectionem Scholarum particularium, earumdemque Magistrorum, qui docti, probi, & honesti sint, intertentionem, & denique bonæ spei, & indolis juvenum, & adolescentum, ut bonis literis operam dare possint, promotionem, & auxilium applicentur, & convertantur, quo tali ratione boni, & docti viri alantur, & nutriantur. Ad hæc autem præmissa rite, & ordine exequenda, proventusque prædictos in præmissum usum fidelium convertendos quilibet Prælatus sub sua Diœcesi curam gerere teneatur, & ubi opus fuerit Majestati Regiæ de administratione hujusmodi rationem reddat.

XXV. Supplicant Ordines, & Status Regni Majestati Regiæ Domino eorum clementissimo, ut Majestas sua, tum sua, tum Sacra Cæsareæ Majestatis authoritate agant apud Sanctissimum D. N. quo Sanctitas sua generale Concilium pro complanandis omnibus differentiis, variisque opinionibus de Religione, sine diuturniori mora celebrare dignetur: quod si Sanctitas sua id differret, Majestas Cæsarea dignetur modum adhibere, ne celebratio Concilii diutius protrahatur.

Dum anxie Legati Apostolici, & Patres Tridentini expectarent Pontificium imperium de aperiendo concilio, controverti cœptum est, an concilium in commodiorem locum transferendum esset; aversa enim Imperatoris voluntas videbatur a celebrando Tridenti Concilio, ac potius propendebat, ut in aliam Urbem, vel ipsam Romam transferretur: quare Internuntio Verallo in Aula Cæsarea data sunt mandata, ut cum Lutherani aperte sint professi, se Tridentum non accessuros, prudenter exquirant a Cæsare, an æqui & boni accipiat, ut ob Tridentinæ Urbis angustias, & incommoda, in ampliorem commodioremque Urbem Concilium transferatur: quinimo Legati consuluere Pontifici, ut, consentiente translationi Cæsare, primum inchoetur concilium, ac deinde translatio decernatur ob loci angustias; ne si primum indiceretur translatio, dilaberentur Patres in suas Diœceses, abjecta omni celebrandi Concilii spe, & Christianus Orbis se inani expectatione illusum opinaretur: si vero Cæsar transferri Concilium nolit, nec de Religione asserenda, damnandisque hæresibus agi, concilium in servitute redactum iri: plures vero non deesse Concilii transferendi causas, magnam annonæ caritatem, loci angustiam, cæli asperitatem hyberno tempore; comitia Imperialia proxime celebranda, in quibus contraria concilio decernentur, Lutheranorum obfirmatam pertinaciam, constituendæ sanctioris disciplinæ difficultatem, Pontificiæ Cæsareæque Majestatum absentiam.

Significarunt etiam Pontifici Patres Tridentini, consensurum forte Cæsarem, ut inchoetur Concilium, sed intercessurum ne Religionis capita theologico certamine excutiantur, donec Hispaniæ, Galliæ, Lusitaniæ, Poloniæ, & aliorum Regnorum Præsules ac Theologi Tridentum pervenerint, intermissaque hæresum damnatione de restituendo tantum morum nitore ac splendore agatur; nec se Cæsareæ voluntati assensuros, ut ab eo colloquia vel conventus de sanctissimis Religionis capitibus cum Lutheranis agantur, & ipsi indicto congregatoque Concilio tanquam canes qui latrare nesciant, penitus obmutescant, abjectaque Concilii causa, frustra vitam, opes, labores, desertis propriis Ecclesiis profundant, animasque prodita divina causa, illusoque Orbe Christiano maleperdant. Si vero Imperator velit rebus suis consulere, definita brevioris temporis circumscriptione, ut adversus Protestantes bellicum apparatum comparet, se æqui accepturos, ut pro Concilii inchoatione tempus extrahatur, nulla vero ratione se assensuros, ut stante indicto coactoque Tridenti Concilio, a Cæsare cum Lutheranis XXVI.

pertinacissimis, vel in colloquio, vel in conventu de Religionis rebus transigatur.

XXVII. *Dum hæc agitantur ancipiti animorum æstu ob implicitas gravissimas rerum difficultates, commode accessit ad Pontificem Vega Orator Cæsareus de Edicto Wormasiensi promulgato excusationes allaturus; atque Andalotii, qui nondum Roma discesserat, opera expertis, ut Concilium Tridentinum nisi exacta mense Decembri aperiretur; nec in eo fidei dogmata tractarentur, sed de Ecclesiastica disciplina ad puriorem formam revocanda, moribusque solutioribus adstringendis ageretur; cui Pontifex proposuit, an Cæsar transferri Concilium vellet; cumque Orator negaret, se ulla de ea re mandata accepisse, Pontifex decreto primum Dandino Episcopo Casertano, sed eo morbo impedito, Marquini, qui erat a secretis Imperatori, opera Cæsarem qui jamdiu Tridentini Concilii principium, ac progressum retardarat, consuluit, an vellet Concilium Tridento transferri.*

XXVIII. *At Cæsar cum veritus esset, ne Germanorum odia ex ea re in se concitaret, assensit, ut Concilium Tridenti aperiretur, deditque imperia Mendozio Oratori apud Concilium decreto, ut mox Venetiis Tridentum se conferret, at propterea Paulus Pontifex, qui vehementiori animi ardore flagitabat, ut Concilium Tridentinum celebraretur, decrevit habito VI. Novembris Cardinalium Senatu, ut Concilium Tridenti XIII. Decembris præsentis anni aperiretur, in quam diem tum Dominica tertia Adventus, dicta* Gaudete, *inciderat. Interea Tridentum Principum Oratores, & Episcopi accesserant, & quotidie accedebant, ut refert M. S. Vaticani Auctor.*

XXIX. MS Arch. Vat. sig. n.3232. p.64. ex eo ms. Fr. Cardin. Barb. p.7. *VI. Augusti MDXLV. Reverendissimus D. Archiepiscopus Aquensis, & Episcopi Claromontanus, Rhedonensis, & Agathensis natione Galli, qui heri Tridentum applicuerunt, visitarunt Reverendissimos, & Illustrissimos DD. Legatos, quibus nomine Regis Christianissimi salutem dixerunt, suæ Majestatis operam, & favorem in Concilii celebratione offerentes, &c. Grato, & benevolo animo excepti sunt, gratiæque Christianissimo Regi actæ.* Addunt Acta de aliis Oratoribus a Ferdinandu Rege Hungariæ, & Bohemiæ decretis.

Ext. in ms. Vat. Mandatum Regis Romanorum. *XXIX. Augusti Illustrissimus D. Franciscus a Castelalto Orator Serenissimi Regis Romanorum comparuit coram Reverendissimis, & Illustrissimis DD. Legatis: quibus exhibuit mandatum Regium, in quo constituebantur Oratores ad Concilium suæ Regiæ Majestatis nomine ipse D. a Castelalto, Episcopus Passaviensis, Episcopus Viennensis, D. Joannes Cochlæus, & D. Antonius Queta: fuerunt excepti grato animo a Reverendissimis DD. Legatis, &c.*

Paulus etiam dedit imperia omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, qui Romæ versabantur, ut licet munera aliqua Curiæ exercerent, ad Concilium Tridentinum se conferrent, ut subjectæ literæ ostendunt.

Venerabili Fratri nostro Joanni Dominico Episcopo Ostiensi S. R. E. Cardinali Tranensi nuncupato; & in ejus absentia Venerabili Fratri nostro Joanni Petro Episcopo Albanensi ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali. Paul. III. lib. brev. anno 11. p.146. Episcopos ad Concilium Paulus mittit.

Venerabilis Frater noster salutem. Cum universale Concilium per nos Tridenti indictum propediem, Deo favente, aperiendum sit, inibique, sicut audire potuisti, cum Legatis nostris notabilis numerus Prælatorum etiam ex Gallia, & Hispania convenerit, nos etsi Prælatis in Urbe existentibus, ut & ipsi illuc convenirent jam monitis, ob immoderatos proximæ æstatis fervores pepercimus, ne tam periculoso tempore hoc iter arriperent, tamen caloribus jam remissis, rem omnino urgere, neminemque Prælatorum eorumdem ulterius excusare decrevimus. Quamobrem volumus, ac tibi injungimus, ut adhibitis tecum cæteris Cardinalibus Collegis tuis, super negotio ipsius Concilii deputatis, omnibus, & singulis Archiepiscopis, & Episcopis, ac aliis Prælatis ad universale Concilium ire debentibus, Romæ existentibus, etiam quodvis Officium, & Magistratum Romanæ Curiæ exercentibus, nemine omnino excepto, ex parte nostra significet, ac in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis alias geminatis mandes, ut infra octo dies se ad iter præparasse, ac ex Urbe discessisse, & intra sexdecim alios Tridentum pro ipsius Concilii celebratione pervenisse debeant, ostendatque eis id quod est, si id fecerint, eos suo primum officio satisfacturos esse, & deinde Deo Omnipotenti, ac nobis gratum obsequium præstituros, ac dictas pœnas evitaturos esse, ad quarum pœnarum executionem procedetur, si ipsi in hoc essent contumaces, vel negligentes. Datum Viterbii IX. Septembris MDXLV. Anno XI.

Ursit etiam Pontifex Christianos Principes; ut Provinciarum suarum Præsules ad Tridentinam Synodum mitterent, quo argumento hæ litteræ ad Joannem Lusitaniæ Regem datæ sunt, ut Lusitanorum Præsulum profectionem urgeret. XXX. Regibus scribit Paulus ut Episcopos sui Regni ad Concilium mittant.

Regi Portugalliæ.

Agimus Serenitati tuæ gratias de hoc studio, & promptitudine animi tui ad ipsius Concilii celebrationem, Deumque o- Paul. III. lib. brev. anno 11. p.43.

ra-

eamus, ut tibi, undecumque pio, & Regem optimum agenti digna præmia in hoc, & in alio sæculo concedas. Nos quidem, fili chariſſime, tum noſtra ipſi voluntate, ac deſiderio, quod omnibus ſperamus eſſe manifeſtum, tum tuæ Serenitatis hortatu in ipſius concilii proſequutionem aſſidue intendimus, & intendemus, quod ut facere melius poſſimus, tuam Serenitatem in Deo Domino viciſſim hortamur, ſtudioſeque requirimus, ut ficut ejus præſtante pietate dignum eſt, noſque ipſa ad hanc rem tantopere hortata eſt, velit urgere profectionem Prælatorum ſui Regni, curareque efficaciter, ut illi ſicut jure obligantur, & jam ſæpius ad hoc ſunt moniti, ad ipſum concilium quamprimum veniant, cum præſertim illud propediem ſit aperiendum, ac præter tres Legatos noſtros Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & multos Italiæ Prælatos, etiam aliqui Galli, & Hiſpani Prælati eo convenerint, & reliqui expectentur, &c. Datum Romæ XXIV. *Novemb. MDXLV.*

XXXI. *Franciſc. Belcar. l. 24. n. 14. Paulus Jovius.* Morte Ducis Aurelianenſis filii Franciſci Regis pax abrupta. Rex Galliæ Epiſcopos a Concilio revocat. *MS. Arch. Vatic. ſig. n. 3233. Angel. Maſſarellus in Diar. Concil. Trid. mſ. Arch. Vat. MS. Franciſc. Car. Barber. ſig. n. 123. p. 8.*

Dum Præſulum Gallorum major multitudo expectatur, atque ex arctiſſimo inter Franciſcum I. & Carolum V. fœdere Lutheranæ hæreſeos excidium, fæliciſſimique ſperantur Concilii ſucceſſus, repente illud vinculum, quo juncti erant Reges, diſruptum eſt. Carolus enim Aureliæ Dux, qui Ferdinandi Regis Romanorum filiam cum dotali Mediolanenſi Principatu Uxorem ducturus erat, peſtilenti febre, correptus prope caſtra, quæ adverſus Anglos defixa erant, inter Abbevillum, ac Montrolium VI. Idus Septembris, e vita ceſſit hinc perturbari inter Franciſcum I. & Carolum V. concordia cœpit, ad quam tamen redintegrandam Rex kalend. Novembris Claudium Hannebaldum Gallico Mari Præfectum, ac Franciſcum Olivarium Regii Scrinii Magiſtrum ad Cæſarem miſit, qui priore fœdere ob mortem Aureliani Ducis jam diſſoluto, de novo ac firmiore fœdere ſanciendo pertractarent: quia etiam Franciſcus Rex (quaſi priora conſilia) adverſus Lutheranos capta abiiceret, ac Synodo œcomenicæ, quam tantopere commendarent, celebrandæ adverſaretur non miſit Præſules Tridentum, qui ituri fuerant, ſed pauciores jam miſſos ad ſe literis revocavit; erant ii Archiepiſcopus Aquenſis, & Epiſcopi Claromontanus, Rhedonenſis, & Agathenſis, de quibus Angelus Maſſarellus in Diario Concilii Tridentini hæc refert.

Sabbato XIV. Novembr. MDXLV. Prælati Galli petierunt licentiam a Reverendiſſimis, & Illuſtriſſimis DD. Legatis recedendi ex Tridento, & revertendi in Galliam, aſſerentes ita habere in mandatis a ſuo Chriſtianiſſimo Rege.

Lunæ XVI. Novembris Reverendiſſimi, & Illuſtriſſimi DD. Legati, accerſitis coram ſe Prælatis Gallicis, videlicet Archiepiſcopo Aquenſi, & Epiſcopis Rhedonenſi, & Agathenſi, inſtantiſſime eos rogarunt, ne diſcederent ex Tridento, oſtendentes eis multis rationibus quanti mali cauſa talis receſſus eſſe poſſet, & tandem hoc ab eis impetrarunt, ut Rhedonenſis craſtina die diſcederet, alii duo remanerent adhuc per aliquos dies Tridenti, donec hæc res ſignificaretur Sanctiſſimo Domino noſtro.

XXXII. *Franciſc. Belcarius l. 24. n. 16. MS. Franc. Card. Barb. ſig. 1108. pag. 228. Franciſc. Belcar. n. 17.*

Audierat Brugis in Belgio Gallorum Regis Oratores Cæſar, nec de Mediolanenſi Principatu (civilium bellorum fonte) Gallis reſtituendo ex novo fœdere poſtulata admiſit, ſed unum id tantum diſerte Gallis Oratoribus reſpondit, ſe Gallorum Regi bellum nequaquam illaturum, niſi a Gallo Rege provocaretur: itaque Gallici Oratores ad Regem ſuum exeunte Novembri reverſi ſunt cum hoc reſponſo, quo Gallorum animi non ſedati, ſed exaſperati ſunt, eaque uſi occaſione Proteſtantes Gallorum Regem ſollicitarunt, ut ipſis adverſus Cæſarem ſtuderet, Gallique a Tridentino concilio, quo potentia Cæſarea excitanda videbatur, animis averſi eſſe cœperunt, adeo ut Agathenſis Epiſcopus clandeſtinam fugam corripuerit, ex qua eum Legati datis literis revocare niſi ſunt.

Reverendo Domino tanquam Fratri noſtro Chariſſimo Domino Epiſcopo Agathenſi.

Legati Concilii Epiſcopum Agatenſem ad Concilium, ex quo clam diſceſſerat, revocant.

Reverende Pater, & Frater noſter amantiſſime. Non parvam concepimus admirationem ex repentino diſceſſu Dominationis Veſtræ, cum heri veſperi venturum ſe hodie ad nos Miniſtris noſtris, qui eam noſtro nomine vocaverant, dixiſſet. Nullam cauſam habebat, cur nobis inſciis, atque inſalutatis clam recederet, cum nihil nobis ſit magis cordi, quam ut Prælati omnes ad Concilium venientes, ea qua decet, ſecuritate, & libertate gaudeant. Cupiebamus alloqui Dominationem Veſtram amice, & fraterne de iiſdemmet rebus, de quibus eam, & Reverendiſſimos Dominos Aquenſem, & Rhedonenſem alloquuti prius fueramus, hortando ſcilicet, rogandoque, & pro noſtræ Legationis munere monendo, ut nobiſcum ad celebrandum Concilium manere, & nullo pacto diſcedere velles, quod & nunc per literas, ea, qua poſſumus charitate, facimus, reducentes ad memoriam Dominationis Veſtræ diſcrimina, in quibus Reſpublica Chriſtiana ante conſtituta expoſita,

quantisque periculis & fides, & Religio nostra reperitur, ac repetentes rationes, quas ei coram adduximus, honoris, conscientiæ, & Episcopalis officii, cum præsertim jam in portis ipsius Concilii simus. Viderunt, audiverunt, & legerunt Prælati cujuscumque Nationis hic existentes. Viderunt etiam Domini Aquensis, & Rhedonensis prædicti, & una cum ipsis duobus Dominatio Vestra literas Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Cardinalis Farnesii 7. die Novembris Romæ datas, commissioneque & mandato Sanctissimi Domini nostri nobis scriptas, in quibus continetur Sanctitatem Suam in sacro Consistorio de omnium Reverendissimorum Dominorum Cardinalium consensu decrevisse Concilium ipsum incipi debere Dominica tertia Adventus proxime futura. Quocirca Dominatio Vestra si adhuc precibus nostris ullum locum reliquit, iterum hortamur, & per viscera Domini nostri Jesu Christi obsecramus, ut memor dignitatis, ac Nobilitatis suæ, cogitansque quibus vinculis, tum proprii juramenti, tum mandati Sanctissimi Domini nostri ad interessendum sacro Œcumenico Concilio teneatur, ad nos redeat. Redibit autem optata nobis, atque omnibus, qui hic adsunt Prælatis, in eas qua ante recessum suum erat libertate permansura. Dat. Tridenti die XXVI. *Novembris MDXLV.*

XXXIII. *MS. Fr. Car. Barber. sig. n. 23.* Rediit Tridentum Agathensis Episcopus, ac Cardinali de Monte Legato exposuit, se quidem ut Episcopum perstare Tridenti debere, sed metuere, ne ab irato Gallorum Rege bonis exuatur: fœlicem Concilii Tridentini successum pendere ex instauranda pace inter Gallorum Regem, & Cæsarem, qua constituta omnes Galli Præsules Tridentum confluxuri sint, & Concilium celebrandum, ni concordia sanciatur, coniici Gallorum Regem se Lutheranis adversus Cæsarem conjuncturum: ex literis vero Internuntii Pontificii in Gallica Aula agentis ad Alexandrum Cardinalem Farnesium datis constat, Lutheranorum Principum Oratores honorifice exceptos a Rege, & quinquies ab eo auditos, vehementissimeque illum ursisse, ut signa attolleret in Cæsarem, ac pollicitos arma Germanica conjunctum iri, ut Mediolano potiatur, atque Austriaca familia deprimatur, Protestantes quoque omnes illum Germanicæ Nationis caput, ac Principem constituturos, ad eum quoque a Cæsare abalienandum gravissime conquestos de Cæsare, qui Henricum Angliæ Regem in ipsum concitasset, ambos bellum getentes contemplari, deque industria favere Anglis, ut in fessos bello, exhaustosque viribus ipse tertius demum irruat, nec minus sollicitarunt Anglum Protestantes, ut pacem cum Gallo adversus Cæsarem redintegraret, ac perfecere demum, ut utriusque Regis Oratores inter Calesium, Arderasque medio intervallo sub tentoriis VI. Kalend. Decembris convenirent, sed irrito successu colloquium illud dissolutum est.

Ib. pag. 175.

Protestantes contra Cæsarem Gallum sollicitant.

Franc. Belcar. l. 24. n. 17.

XXXIV. *Angel. Massarell. in actis Concil. Trid. ms. Arch. Vat. sig. num. 3190. p. 217.* Inter ancipites hosce difficultatum æstus, Protestantibus in pervicacia obfirmatis, & contemnentibus Cæsarem Cæsareque eos tandem perdomare ferro meditante, Paulus Pontifex Legatis Tridentinis IV. Decembris dedita imperia, ut Concilium inchoarent, ut refert Angelus Massarellus, *Cum* (inquit) *Apostolici Legati, & Præsidentes decem prope menses Tridenti absentes Prælatos expectando permansissent, & jam ultra triginta Patres in ea Civitate convenissent, placuit Summo Pontifici Paulo III. ulterius inchoationem Concilii non esse protrahendam, sed illud aperiri Dominica tertia Adventus anni MDXLV.* Afferuntur ab Authore literæ ea de re, quæ ducunt initium ab iis verbis: *Superiore anno*, & IV. Decembris hujus anni consignatæ, quo etiam die alias ad Legatos literas dedit, ut Præsulum Germanorum, qui ob comparatas a Lutheranis insidias accedere Tridentum non poterant, Procuratores admitterent, qui eorum vice suffragii ferendi authoritate pollerent.

Paulus præcepie ut Concilium 4. Decemb. inchoaretur.

XXXV. *Legati Concilium aperiunt.* His acceptis imperiis mox Legati ad celebrandum Concilium se accinxere, ut subdunt Acta.

Die Veneris XI. Decembris Reverendissimi & Illustrissimi Domini Legati receperunt literas a Sua Sanctitate in forma Brevis, Sub data Romæ apud Sanctum Petrum XI. Decembris MDXLV. quibus literis præcipiebatur Concilium aperiri, & inchoari die XIII. præsentis mensis, quæ erat dies Dominica tertia Adventus Domini.

Eadem die indicitur publice jejunium per totam Civitatem ob felicem inchoationem sacri Concilii &c.

Sabbato XII. Decembris fit generalis Processio omnium Religionum, & Ordinum per Civitatem, & preces publicæ ad Deum effunduntur pro hujusmodi felici aperitione Concilii.

XXXVI. Ubi proximus affulsit dies, inchoatum est concilium pro asserenda Religione, excindendis hæresibus, alenda publica pace, expoliendis Cleri moribus, & vi hostium Christiani nominis retundenda, vetere ac solemni ritu, qui in Actis descri-

scri-

Angelus Massarellus in act. ms. Arch. Vat. Conc. Trid. MS. Arch. Vat. sig. n. 3188. pag. 103. sess. 1. & ms. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 18. & aliud ms. sig. num. 3248. p. 7. Diar. Concil. Trid. ms. Arch. Vat. p. 33.

scribitur subjectis conceptis verbis.

In Nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Anno a Nativitate ejusdem D. nostri Jesu Christi MDXLV. Indictione III. die vero XIII. mensis Decembris, quæ fuit dies Dominica tertia Adventus Domini, in qua per Ecclesiam cantatur in introitu Missæ, Gaudete; *Sedente in B. Petri Apostolorum Principis Cathedra Sanctissimo in Christo Patre, & Domino nostro Paulo Divina Providentia Papa III. Pontificatus ejus anno XII. datum fuit initium sacrosancto œcumenico, & generali concilio Tridentino præsidentibus in eo ipsius S. D. N. Papæ, & Sanctæ Sedis Apostolicæ nomine Reverendissimis in Christo Patribus & Illustrissimis Dominis Joanne Maria Episcopo Prænestino de Monte, & Marcello Tit. S. Crucis in Hierusalem Presbytero Cervino, ac Reginaldo S. Mariæ in Cosmedin Diacono Polo, S. R. E. Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis.*

Mane igitur inter primam, & secundam diei horam convenerunt in Æde Sanctissimæ Trinitatis in Civitate Tridentina ipsi Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Præsidentes, & Legati, necnon Reverendissimi Patres & Prælati, Venerabilesque Viri Ecclesiastici infrascripti, & exinde acceptis Pluvialibus, Mitris, & Paramentis consuetis, & incæpto a Cantoribus Hymno Veni Creator Spiritus; *præcedentibusque Ecclesiæ Cathedralis ipsius Civitatis, Canonicis, & Capellanis, aliarumque Ecclesiarum Sacerdotibus, Religiosis & Clericis, & associantibus Nobilibus, & popularibus, maxima cum devotione accesserunt ad Ecclesiam Cathedralem prædictam sub invocatione S. Vigilii, & in loco eminentiori, & parte superiori ipsius Ecclesiæ ad celebrandum Concilium & celebrandas sessiones ordinato. In primis Illustrissimus Cardinalis de Monte primus Præsidens, & Legatus cantavit Missam solemnem de Spiritu Sancto. Qua absoluta conversus ad populum hæc verba fecit, videlicet: En speciali privilegio Apostolico conceditur omnibus hic interessentibus Indulgentia Plenaria in forma Ecclesiæ consueta. Rogate Deum pro pace, & maxime Sanctæ Matris Ecclesiæ.* Deinde per Reverendissimum Dominum Episcopum Bituntinum, nimirum Cornelium de Mussis, patria Placentinum, eloquentiæ laude florentissimum, indutum Pluviali & Mitra, habita est oratio: quæ typis edita est.

XXXVII. *Cum perorasset Bituntinus Episcopus, inquit Massarellus, qui a secretis erat. Postea Illustrissimi Domini Præsidentes, Legati ac Illustrissimus Dominus Cardinalis Tridentinus: omnesque alii Prælati Pluvialibus, & Mitris induti suo quisque loco ex ordine promotionum consederunt, & Illustrissimus Cardinalis de Monte primus Præsidens recedens e loco ivit ad Altare majus, ibique assedit ad sanctam Synodum conversus; statimque Magister ceremoniarum ait:* Silentium. *Cumque paululum omnes quievissent, Diaconus sacris indutus a dextris Præsidentis, dixit alta voce;* Orate; *moxque ipse Illustrimus Præsidens, & alii omnes genuflexi dejectis capitibus, versi ad Altare oraverunt, surgensque Illustrissimus Præsidens legit alta voce infrascriptam Orationem.*

Angelus Massarell. in Act. ms. sess. 1.

Adsumus Domine Spiritus, adsumus quidem peccati immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos & esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris: doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostende, quid efficere debeamus, ut te auxiliante, tibi complacere in omnibus valeamus. Esto salus, & effector consiliorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre, & ejus Filio nomen possides gloriosum. Non patiaris perturbatores esse tuæ justitiæ, qui summam diligis æquitatem: non in sinistrum nos ignorantia trahat: non favor inflectat, non acceptio munerum, vel personæ corrumpat; sed junge nos efficaciter tibi solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum, sed in nullo aberremus a vero, quatenus in nomine tuo collecti sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam: ut hic in nullo a te dissentiat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna. *Qua Oratione finita, Cantores responderunt:* Amen.

Deinde Subdiaconus a sinistris Illustrissimi Præsidentis surgens versus ad Synodum dixit alta voce: Erigite vos; *& omnes surrexerunt. Postea a Cantoribus decantata est Antiphona.* Exaudi nos Domine, quoniam benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice nos Domine. *Iterumque Diaconus versus ad Patres dixit:* Orate: *& similiter omnes genibus flexis paulisper oraverunt: surgensque Subdiaconus a sinistris dixit:* Erigite vos; *& omnes surrexerunt; Illustrissimusque primus Præsidens, deposita Mitra, dixit subsequentem Orationem:* Mentes nostras quæsumus Domine Paracletus, qui a te procedit, illuminet, & in omnem, sicut tuus promisit Filius, inducat veritatem, qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus Sancti Deus, &c. *Et Cantores responderunt: Amen.* XXXVIII. Ritus servati in inchoatione Concilii.

Qua

Qua finita iterum omnes genuflexerunt, & duo ex Cantoribus cantarunt Litanias more Romano, & ab aliis Cantoribus alta voce respondebatur [licet quilibet secreto responderet] Cumque Cantores illi duo pervenissent ad illum versiculum : Ut Domnum Apostolicum, *&c. Illustrissimus primus Præsidens surgens cum Mitra, versus ad Patres, benedixit Synodo per hæc verba :* Ut hanc Sanctam Synodum, & omnes Ecclesiasticos gradus benedicere digneris. *& omnes responderunt Cantores alta, Prælati submissa voce ;* Te rogamus audi nos. *Deinde Illustrissimus primus Præsidens iterum benedixit Synodo dicens :* Ut hanc Sanctam Synodum, & omnes gradus Ecclesiasticos benedicere, & regere digneris ; *omnesque item responderunt :* Te rogamus audi nos. *Tertioque Illustrissimus Præsidens Synodo benedicens ait :* Ut hanc Sanctam Synodum, & omnes gradus Ecclesiasticos benedicere, regere, & conservare digneris ; *omnesque item responderunt :* Te rogamus audi nos.

Postea procumbente item Illustrissimo Domino Præsidente Litaniæ a Cantoribus perfectæ sunt. Absolutis Litaniis omnes surrexerunt, & Illustrissimus Dominus Præsidens detecto capite, versus ad Altare dixit : Oremus. *Tunc Diaconus a dextris ait :* Flectamus genua, *& Subdiaconus a sinistris ait :* Levate. *Præsidensque ita Deum precatus est :* Da quæsumus Ecclesiæ tuæ misericors Deus, ut in Spiritu Sancto congregata hostili nullatenus incursione perturbetur. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, &c. *Postea Diaconus petiit ab Illustriss. Domino Præsidente benedictionem pro Evangelio, quam Illustrissimus Dominus Præsidens ei dedit, imposuitque incensum more solito, &c. cantavitque Diaconus Evangelium secundum Lucam, cap.* x. Designavit Dominus, & alios septuaginta duos *&c. cum luminaribus, & cæremoniis consuetis. Quo finito omnes Illustrissimi Domini Legati, & Cardinalis Tridentinus sine ordine librum osculati sunt.*

Deinde alii duo Illustrissimi Domini Legati ad Altare maius profecti sederunt in faldistoriis, medium habentes ipsum Illustrissimum Dominum Cardinalem de Monte : cumque paululum omnes quievissent, surrexerunt, & Illustrissimus D. Cardinalis de Monte præfatus, capite detecto genuflexus, idemque facientibus aliis, incœpit Hymnum : Veni Creator Spiritus : *omnesque genuflexi permanserunt, donec primus versiculus Hymni perfectus est a Cantoribus. Deinde omnes surrexerunt, capitibus tamen detectis, & Cantores totum Hymnum continuarunt. Cum Illustrissimus Dominus Præsidens dixit :* Emitte spiritum tuum, & creabuntur ; *Cantores responderunt :* Et renovabis faciem terræ. *Postea Illustrissimus Dominus Præsidens oravit his verbis :* Deus qui corda fidelium Spiritus Sancti illustratione docuisti, da nobis in eodem Spiritu recta sapere, & de ejus semper consolatione gaudere. Per Dominum nostrum Jesum Christum &c. *Postremo duo cantores dixerunt :* Benedicamus Domino ; *& ab aliis responsum est,* Deo gratias. *Quibus cæremoniis peractis omnes suis in locis resederunt, Illustrissimis Dominis Præsidentibus, & Legatis in suis faldistoriis permanentibus ante Altare majus.*

Tunc Reverendissimus Dominus Episcopus Feltrensis ascendens suggestum legit clara, & intelligibili voce literas Apostolicas super revocatione suspensionis, & indictionis Concilii ad quartam Dominicam in Quadragesima, quæ incipiunt : Lætare Jerusalem, & conventum facite omnes, qui diligitis eam. Insertæ eæ ante a nobis fuere suo loco. Subdunt acta.

Deinde legit eam Bullam Legationis, seu mandati Apostolici in persuna ipsorum Legatorum, & Præsidentium. Conceptæ illæ erant subjectis verbis : XXXIX. Bulla facultatum Legatorum Concilii.

Paulus Episcopus Servus Servorum Dei, Venerabili fratri Joanni Mariæ Episcopo Prænestino, & dilectis filiis Marcello tit. S. Crucis Presbytero, & Reginaldo S. Mariæ in Cosmedin S. R. E. Cardinalibus, salutem & Apostolicam benedictionem.

Ext. in eodem ms. Arch. Vat. c. 79. & sig. num. 1232. p. 42. Angel. Massarell. in Act. Concil. Trid.

Universalis Gregis Domini curam nobis licet insufficientibus superna dispositione commissam viriliter gerere cupientes, singulis Christianæ Reipublicæ occurrentiis, quibus debitum Apostolicæ servitutis nos ipsi personaliter præstare non possumus, Viros proponimus virtute, doctrina, & authoritate pollentes, quorum operatione ministerium nobis commissum, Divina assistente gratia, utiliter exequi valeamus. Cum itaque Nos alias sperantes, quod in rebus Religionis discordia, qua Ecclesiæ unitas scindebatur, penitus tolleretur, & oves errantes ad ovile Dominicum reducerentur ; ac ea, quæ in populo Christiano reformatione indigebant, reformarentur, & in meliorem formam restituerentur, necnon communi omnium consilio, atque auxilio expedito decernerentur, qua & a fidelibus recuperarentur, quæ ab infidelibus occupata erant, & tot millia animarum, quæ quotidie sub eorum jugo miserabiliter peribant, liberarentur, & servarentur, suspensionem celebrationis Sacri Œcumenici, & universalis Concilii dudum antea per nos in Civitate Tridentina

tina ex causis tunc expressis de Venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu indicti, ex certis aliis etiam tunc expressis causis usque ad aliud opportunius, & convenientius tempus [per nos declarandum] de simili consilio, & assensu factam, accepto nuntio pacis inter Charissimos in Christo filios nostros Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Franciscum Francorum Regem Christianissimum conciliatæ, pari consilio, & assensu sustulerimus, & amoverimus, prout in aliis nostris inde confectis literis plenius continetur. Nos qui ætate nostra valde ingravescense, & alias multipliciter impediti, ad dictam Civitatem ad præsens personaliter accedere, ac ipsi concilio juxta desiderium cordis nostri interesse nequimus, nolentes tam sanctum celebrationis Concilii hujusmodi initium ex nostra absentia impediri, vos (& infra) *de fratrum nostrorum consilio nostros, & Apostolicæ Sedis Legatos de Latere authoritate Apostolica tenore præsentium constituimus, & deputamus, vosque ad illam Civitatem Tridentinam pro concilio hujusmodi celebrando, tamquam pacis Angelos destinamus, ac vobis, aut uno ex vobis legitimo impedimento detento, seu absente, duobus ex vobis nomine, & authoritate nostris ipsi concilio præsidendi, ac in illo pro vestra pietate & sapientia, ac omnia, quæ in præmissis, & circa ea necessaria, & alia quomodolibet opportuna esse, ac alios ad laudem, & honorem Dei pertinere noveritis, etiamsi magis speciale mandatum exigant juxta formam literarum indictionis Nostræ faciendi, & exercendi plenam, & liberam authoritate præfata, tenore præsentium, concedimus potestatem & authoritatem, quocirca Circumspectioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus injunctum vobis munus hujusmodi ita implere studeatis, ut sperati fructus inde proveniant vosque a Nobis commendationem, & a Deo bonorum operum retributore fælicitatis æternæ gloriam consequi valeatis. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnat. Domin. MDXLIV. VIII. Kal. Martii Pontificatus nostri Anno XI.*

XL. Literæ Mendozii Oratoris Cæsarei se excusantis de absentia propter infirmitatem.

Subdunt acta: *Quibus literis lectis comparuit Dominus Alphonsus Torilla Hispanus, vertensque se ad Patres dixit infrascripta verba: Cum Dominus Didacus de Mendoza, Reverendissimi, & Sanctissimi Patres, assistens Orator, & Procurator Cæsareus gravissimo jam morbo correptus, ac morbi gravitate præpeditus, nunc Venetiis invitus detineatur, atque ut æquum erat, & ipse cupiebat, huic Sacrosancto Concilio interesse non possit, literas has ad vos scripsit, quibus Sanctitates Vestræ suæ hinc absentiæ justissimam causam intelligere valeant. Deinde suæ procurationis, & institutionis Cæsareas has literas una cum suis mittit, ut vel his facile cognoscatis, quam pio, quamque Christiano animo Divus atque Invictissimus Cæsar erga hujus Sacrosanctæ Synodi celebrationem se gerat. Ego vero, ut utrasque has literas legere jubeatis, & audire dignemini, humilibus precibus Sanctitates vestras precor, &c.* Præfixa erat iis literis hæc inscriptio: *Sacrosanctæ Synodo generali Tridenti congregatæ, universalem Ecclesiam repræsentanti hæ dentur.*

Porro iisdem literis præfatus Mendoza significabat, se a Cæsare decretum Oratorem ad Concilium fuisse, atque ea de re Caroli V. mandatum jam in Concilii initio Legatis Joanni Mariæ, & Marcello Cardinalibus ostendisse, deinde vero graviore morbo implicitum decubuisse, atque scripsisse ad Cæsarem, ut alium Oratorem submitteret, tum has adiecit preces: *Vos interim precor, Sanctissimi Patres, ut hanc moram boni consulatis protestorque hanc, quam diui moram ob adversam valetudinem causatam, nulla in re Imperatori apud hos, qui in Sacrosancto Concilio sunt, nocituram, aliquidve de ejus jure adempturam, &c. Valete. Ex Venetiis XI. Decembris* MDXLV.

Perlectum deinde Imperatoris mandatum, quo prædictus Mendoza Cæsareus in Concilio Orator, ac Procurator constituebatur, cujus lectionem iterum in sessione quarta repetitam visuri sumus, atque ideo illud mandatum consulto a nobis nunc prætermittitur.

Pergunt Acta. *Quibus literis, & mandato recitatis, Illustrissimus Dominus primus Præsidens respondit impedimentum adversæ valetudinis Illustrissimi Domini Didaci a Mendoza esse notorium, & propterea excusationem ejus esse admittendam: mandatum vero Cæsareum recipiendum esse, & examinandum, prout in literis Domini Didaci petitur, persistendo etiam, quantum ad ipsos Præsidentes & Legatos pertinet, in responsionibus jam factis, cum alias privatim coram eis mandatum ipsum est exhibitum.* Addunt Acta.

XLI. *MS. Arch. Vat. sig. n.3188. p.107.*

Illustrissimus primus Præsidens alloquutus est Patres his verbis: *Dies tandem optatissima, Patres, Sacræ Synodi initium auspicandi benignitate, & providentia Omnipotentis Dei, Sanctissimi Domini Nostri Pauli Pontificis Maximi pietate, & constantia, Augustissimi Cæsaris favore ac studio, clarissimorum Regum consensu, vestrum omnium charitate, il-*

Oratio primi Legati ad Patres Concilii.

luuit nobis. Hæc est dies, quam fecit, & constituis Dominus ad instaurandam fidem, religionem, pietatem, veritatem, Dei cultum, concordiam, sanctissimarum Legum observantiam: ad confirmandam quoque authoritatem Ecclesiæ, castigandos errores, extirpandas hæreses, abscindenda putrida memora, abiiciendam pompam, fastum, luuum, mollitiem, omnemque libidinem; præmiis denique bonos, malos vero condignis pœnis afficiendum. Itaque Patres genus electum, Regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, qui nullis longissimorum itinerum incommodis, nullis laboribus, nullis periculis deterriti huc accessistis, quique tam diuturnam in unum conveniendi moram ægre ferentes hactenus in tristitia fuistis, gaudete nunc, & consolamini ab uberibus consolationis vestræ: gaudete, inquam, sicut Apostoli, & Ecclesiæ voce Spiritus Sanctus cunctis fidelibus hodie præcipit; non quidem in sæculo, cujus est fallax, inane, fluxum, & caducum gaudium; sed in Domino semper, qui verum, plenum, perfectum, & sempiternum gaudium elargitur diligentibus se. Modestia insuper vestra nota sit omnibus hominibus, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Etenim Dominus prope est. Prope est certe Dominus omnibus invocantibus eum in veritate. Ubi etiam duo vel tres in ejus nomine congregati fuerint in medio illorum est.

Oportet præterea nos in ejus nomine, non autem in virium nostrarum fiducia congregari, nihilque jam timidos, aut sollicitos esse: nam si se posita mundi sollicitudine, promissa Dei præ oculis habentes in omni oratione, & obsecratione, & gratiarum actione pro tot in nos collatis beneficiis petitiones nostræ, non apud mortales per jactantiam, sed per humilitatem innotescent apud Deum, pax ejus, quæ summa est, & exuperat omnem sensum, in hac Sacrosancta Synodo celebranda diriget, & custodiet corda nostra, & intelligentias nostras in Christo Jesu, ut extra ipsum nihil appetamus, nihil quæramus: sed quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ sit, ea cogitemus, decernamus, agamus, atque executioni demandemus. Et prosequendo sermonem suum dixit.

XLII. *In Codice Concilii.*

Placetne vobis ad laudem, & gloriam Sanctæ, & Individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ad incrementum, & exaltationem Fidei, & Religionis Christianæ, ad extirpationem hæresum, ad pacem, & unionem Ecclesiæ, ad reformationem Cleri, & populi Christiani, ad depressionem, & extinctionem hostium Christiani nominis, decernere, & declarare, Sacrum Tridentinum, & generale Concilium incipere, & inceptum esse? Responderunt: Placet.

Decretum inchoationis Concilii & indictio secundæ ses.

Et cum proxima sit celebritas Nativitatis D. N. Jesu Christi, & subsequenter aliæ Festivitates labentis, & incipientis anni, Placetne vobis primam futuram Sessionem habendam esse Feria V. post Epiphaniam, quæ erit septima Mensis Januarii anni Dom. MDXLVI.? Responderunt, Placet.

In Codice Concilior. impresso. MS Arc. Vat tom. 2188. pag. 120. Diar. Concil. Trid. pag. 64.

Feria sexta XVIII. Decembris coacta est prima Congregatio generalis post apertionem Concilii, in qua D. Cardinalis de Monte primus Præsidens, & Legatus recitavit, ad invocandam Spiritus Sancti gratiam, Orationem, *Adsumus, &c.* Deinde proposuit Articulos infrascriptos.

XLIII. *Plura discutienda videntur ad Concilium ordinandum. Quædam sunt extrinseca, quædam intrinseca. Ante omnia declarandum est, ut componamus nos ipsos, & personas nostras in vita, & moribus, & studeamus placare Deum precibus, jejuniis, eleemosynis, & aliis piis operibus.*

Ut Episcopi, & Sacerdotes saltem in Hebdomada celebrent Missam semel.

Ut Familiares nostri sobrie, caste, pacifice, & sancte vivant, numerus eorum non sit excessivus.

Articuli propositi ad observandum in Concilio.

Ut statuatur dies ad celebrandam Missam in qualibet Hebdomada in Collegiatis Ecclesiis, cum aliqua Indulgentia pro celebrante, & interessentibus, prout servatum fuit in recentioribus Conciliis.

Ut Concilium sit securum, & liberum in veniendo, manendo, recedendo, & sententiis dicendis.

Ut fiat provisio eorum, quæ pertinent ad sustentationem nostram, & sunt humano victui necessaria.

Ut honesto pretio conducantur hospitia, atque honesto pretio vendantur, & emantur res.

Ut statuantur Magistratus ad jus dicendum, continendumque in officio bonos, malos vero puniendum.

Ut deputentur Officiales Concilii, prout sunt Abbreviatores, Secretarii, Advocati, Promotores, aliqui Cantores, & aliquis Impressor.

Ut conducatur etiam aliquis Medicus insignis.

Ut constituatur Ærarium a Sanctissimo D. N. pro multis, & variis, & necessariis expensis ordinariis, & extraordinariis, quas fieri continget.

Ut in loco, in quo habemus Sessiones, distin-

stinguantur sedilia pro Prælatis, secundum dignitatem, & gradum cujuslibet, & pro Oratoribus Principum Laicis, qui non sunt admiscendi cum Prælatis indutis Pluviali, & Mitra.

Ut statuatur ordo omnium sedentium in Concilio, ne oriantur contentiones inter eos cum scandalo Laicorum.

Ut declarentur, quæ personæ sunt admittendæ ad dandam vocem consultivam, vel deliberativam, vel utramque.

Ut in qualibet Sessione sit unus Concionator, & qui voluerit subire onus, det nomen.

Ut materiæ, de quibus erit tractandum in Congregationibus, & Sessionibus, examinentur prius, & decernatur, quomodo, & qualiter, & per quos erunt examinandæ.

Ut statuatur, quid sit agendum in hac prima Sessione. Super his omnibus poterunt Patres cogitare etiam in Congregatione [quæ, si placet, fiet die Martis proxime sequenti] & dicere sententiam.

Hortamur autem omnes in Domino, quanta possumus charitate, ut cogitent quale sit hoc Concilium, & propter quid sit indictum: quam reverentiam habere debeamus erga Sanctissimum Patrem, & D. N. Paulum Pontificem Maximum; quantum deferre Invictissimo Imperatori, Christianissimo Regi, & aliis Serenissimis Regibus Catholicis: quæ ratio sit habenda absentium, præsertim eorum, qui fortasse sunt in itinere, ut propterea nihil præcipitanter agamus, sed omnia cum moderamine, & temperamento condecenti. Reliqua suppleat prudentia, & pietas consulentium. Proposuerunt etiam ipsi Præsidenses considerandum, utrum a dogmatibus fidei, an a reformatione inchoandum sit, in materiis pertractandis, utque super his omnibus in futura Congregatione sententias dicerent.

Deinde Venerabilis Sacræ Theologiæ Magister Hieronymus Ordinis Prædicatorum nomine Serenissimi D. Joannis Regis Portugalliæ ad Patres peroravit.

Angel. Massarell. in act. Congr. prima ms. Arch. Vat. sig. num. 3188. p. 121. & to. 19. pag. 23.

Congregatio prima post apertum Concilium.

Præcipua ejus orationis pars his concepta erat verbis.

Serenissimus Joannes Portugalliæ Rex III. spe futuri Concilii concepta, quo non corpora, sed mentes decipientium, ac deceptorum hominum liberandas sperat a potestate tenebrarum, totus lætus, totusque jucundus, non solum palmas suas extendit ad superos, sed quam celerius potuit Oratores suos ad vos parare decrevit, qui vobis gaudium ejus de Concilii inceptione afferrent, & promptissimi animi erga fidem, & Ecclesiam, insignia perferrent: sed ejus ardens animus moras non valens ferre, dum solemniores parat, nos interim tres Religiosos Dominicani instituti ad vos præmisit, ut pedibus Sanctissimi Pontificis osculis prius, datisque ad eum literis, ad vos tandem venerimus, quibus & literas dedit, quæ ejus animum vobis aperirent, & mandata, quæ ejus intentionem apud vos explicabant. Ait namque hoc Concilii opus esse, tam debitum, tamque necessarium tempori, quo fit, & rebus in eo tractandis, ut non sine Dei numine putet illud esse indictum, ut eo, & perversa dogmata, quibus totus flagrat Orbis locis tam periculosis, quibus magna celeritate obviam iri opus est, destruantur, & mores, qui pene decidisse videntur, ubique reformentur. Interjectis nonnullis de vindicata ab hæresi Lusitania, addidit: *Indicabo vobis Patres, cum Serenissimi Regis affectu totius Regni non excidium, sed firmissimam fidem; non Reipublicæ disturbium, sed summam tranquillitatem, & pacem: nam etsi nullum, aut parvum orbis Dominium sit, in quo venenata sua dogmata nebulones isti non effuderint, mirum tamen est, quod Dei peculiari, qua illud Regnum custoditur, providentiæ adscribendum, necnon Christianissimi Regis industriæ, ad nos hujus Lutheranæ hæresis, quæ nunc totum occupat Orbem, nec scintilla pervenerit. Valete ergo Sanctissimi Patres, & pro tam piissimo, & de fide, & de Ecclesia tam benemerito Principe incessanter orate. Dixi.*

Hieronymus Oleaster nomine Regis Lusitaniæ perorat.

Deinde primus Concilii Præses rogavit Patres, an vellent Regis Lusitani literas legi: quorum publico consensu perlectæ sunt.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 90. Ext. in act. ms. Concil. Trid. auctore Angelo Massarell. to. de Concil. ms. Vat. sig. num. 3188. p. 122. & to. 19. pag. 23. Ext. etiam in Diar. Concil. Trid. ms. Arch. Vat.

Joannes Dei gratia Portugalliæ, & Algarbiorum Rex, citra, & ultra Mare in Africa, Dominus Guineæ, navigationis, expeditionis commercii Æthiopiæ, Arabiæ, Persidis, & Indiæ, Sacrosancto generali Œcumenico Concilio divinitus Tridenti collecto, Catholicæ Ecclesiæ personam gerenti, cum sincera devotione, & filiali obedientia salutem.

Cum earum rerum, quæ ad orthodoxæ fidei sinceritatem Deique Optimi Maximi gloriam pertinent, exitum initii dignitate metiri debeamus, magnæ mihi voluptati fuit, ea vos animorum conjunctione convenisse ad Sacri Concilii celebrationem, ut Ecclesiæ Catholicæ præsidio, & ornamento esse possitis: si enim statui debet nihil a Sanctissimo conventu profecturum, quod non esset cum publica omnium utilitate conjunctum: cui ut non defuturum Spiritus Sancti numen pro vestra omnium integritate, & concordia vero simillimum est, ita eo in consilium adhibito nihil est, quod vereri debeamus, quin constituatis ea, quæ ad consti-

Literæ Regis Lusitaniæ ad Concilium.

tuendam Christianæ Religionis authoritatem, ad restituendam veterem morum disciplinam, ad totius denique Reipublicæ pacem, & tranquillitatem spectare videbuntur. Quibus omnibus de rebus omnino erunt vestra decreta firmiora, quanto frequentiore, celebrioreque Senatu fuerint sancita, & promulgata. Proinde ne quam occasionem prætermitterem declarandæ animi mei ad eam rem propensionis, Legatos isthuc meos destinavi: qui cum in apparatu suæ profectionis diuturniorem moram mihi facere viderentur, quam vestra in conveniendo maturitas, & mea in jubendo alacritas exigebat, præmisi ad vos interim Religiosos Fratres Georgium a Sancto Jacobo, Hieronymum ab Oleastro, Gasparem a Regibus, sacræ Theologiæ Magistros, quos inter alios Legatorum comites a me selectos celerius isthuc ire volui, ut Sacrosancto concilio obsequii mei firmitatem patefacerent, & vobis consilii mei rationem explicarent. A tanto vero concilio enixe postulo, ut æquis animis audiantur, & si quid meo nomine habere se in mandatis dixerint, admittantur. Faxit Deus Optimus Maximus, & ut qui ad celebrationem generalis Sacrosancti Concilii Ecclesiam Catholicam repræsentantis rite convenietis, omnes legitime per Spiritum Sanctum congregati ea statuatis, quæ ad Orthodoxæ Religionis puritatem conservandam, & Divini nominis augendam gloriam sint penitus accommodata. Datum Eboræ XXIV. Julii anno Salutis humanæ MDXLV.

Quibus lectis literis Illustrissimus Dominus Cardinalis de Monte primus Præsidens, & Legatus respondit, consensu, & approbatione omnium Patrum Sanctam Synodum perlibenter audivisse literas Serenissimi Regis, cujus studium, & pietatem in defendenda, propagandaque Christi fide, & observantia erga Ecclesiam Catholicam omnibus esse compertam. De animo autem Majestatis suæ ad promovendas, juvandasque futuri Concilii res admodum propenso, Deo in primis, ac Majestati suæ Regiæ gratias agere, ipsius vero Hieronymi præsentiam Patribus charissimam esse ob ejus religionem, & doctrinam, deinde dimissa fuit Congregatio hora XXIV.

Pallavic. To. 1. l. 6. c. 1. n. 12.

Cum autem Hieronymus supradictus petiisset, ut eum vellent recipere tamquam Regis Lusitaniæ Oratorem, cum electi a Rege Oratores non adhuc ad iter capessendum essent parati; huic petitioni Legati non annuerunt, quia epistolæ Regiæ, quas obtulit, de ejus Legatione non loquebantur, decreverunt tamen, aliquem illi peculiarem honorem tribuere.

Die Sabbati XIX. Decembris RR. DD. XLVI.
Archiepiscopus Aquensis, & Episcopus Agathensis Natione Galli comparuerunt coram Dominis Præsidentibus, & Legatis, petentes ne permitterent aliquid substantiale tractari in Concilio, antequam Christianissimus Rex Oratores suos mitteret exhibentes cedulam infrascriptam.

Episcopi Galli petierunt, ut nihil in Concilio substantialiter tractaretur ante adventum Oratorum Regis Galliæ.

Cum Reverendissimæ, & Illustrissimæ Dominationes Vestræ inter alia multa proponant, videndum esse nobis, quibus de rebus potissimum in hoc Sacro Concilio tractari conveniat, nos mandato Christianissimi Regis respondemus, & petimus, ne ad res tractandas ulterius procedant, sed expectent donec idem Christianissimus Rex Legatum suum cum reliquis Regni sui Prælatis, & Doctoribus transmiserit.

Consultis Patribus, in secunda Congregatione generali habita XXII. Decembris ita responsum est.

Ad proposita per Rever. Dominos Archiepiscopum Aquensem, & Episcopum Agathensem Sacra Synodus respondit, quod ad ea, quæ proposita per eos erant, & ad reliqua omnia pertinerent, se esse habituram semper rationem Christianissimi Regis, quantum secundum Deum, & rectam rationem, & honorem ipsius Synodi fieri poterit. Hortatur autem, & rogat Majestatem Suam, ut considerans quam expediat hoc tempore celebrationem Concilii non differri, velit, ac dignetur, quanto citius mittere Legatum, sive Oratorem suum, & excitare Prælatos Regni sui, ut veniant ad ipsum Concilium jam Dei munere inceptum, cum magna omnium Christifidelium lætitia. Addunt acta. [Quo responso dato, Archiepiscopus Aquensis, & Episcopus Agathensis gratias egerunt Sanctæ Synodo.

Angelus Massarell. in actis Congreg. tertia.

Rogatæ dein fuere Patrum sententiæ de septemdecim Articulis antea propositis, qui iterum discussi fuere in tertia Congregatione generali habita die XXIX. Decembris, in qua etiam sancitum, ut supremi Religiosarum Familiarum Magistri in possessione ferendi utriusque suffragii & consultivi, & decisivi assererentur: de Infulatis etiam Abbatibus visum est pariter ad jus utriosque suffragii admittendos: *Postremo* (inquiunt ejus Congregationis acta) *delecti sunt tres Patres, Hipporegiensis, Cavensis, & Feltrensis Episcopi, quibus onus esset videndi titulos, & promotiones Prælatorum, cognoscerentque de ordine tam ipsorum Prælatorum, quam Oratorum Principum in sedendo: & quoad ipsos Prælatos observaretur tempus promotionum.*

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 97.

Feria III. XXIX. *Mensis Decembris fuit Congregatio generalis, in qua concludun-*

tur

tur duo decreta, unum quod Abbates, & Generales Ordinum habeant utramque vocem consultivam, & decisivam in sacro Concilio: alterum electionis trium Prælatorum, qui curam habeant videndi titulos, & promotiones Prælatorum Concilii, & de ordine eorum, & Oratorum Principum in sedendo cognoscant, ne altercationes, & lites oriantur, nihil tamen decisive, sed referant Patribus in Congregatione generali.

XLVII. Interim Legatis, qui de variis rebus consilium a Pontifice petierant, hæc instructio mandato ipsius Pontificis transmissa fuit.

De capitibus Religionis, abscisso quocumque respectu, primum tractabitis, damnantes non personas, sed doctrinam, & non solum generales propositiones, sed particulares, quæ nunc vigent, & hæresum sunt fundamenta.

Instructio ad Legatos de rebus Concilii.

De reformatione, nec ante dogmata, nec simul cum illis omnino agetur, cum hæc secundaria, & minor causa congregandi Concilii fuerit; sed tali circumspectione in hac re utantur, ut occasioni aliis non sit credendi, eam nos vel evitare, vel ad finem Concilii differre velle: immo declarent, quod, quando Concilium in re principali bene procedere cœperit, de illa sicut convenit, pertractabitur.

In rebus, quæ ad Romanam Curiam pertinent, de quibus querelas afferunt, consiliis Prælatorum, & Provinciarum libenter aures porrigant, non quia Concilii sit illas emendare, sed quia Pontifex de illis optime instructus remedia porrigat opportuna.

Literæ & Scripturæ, quæ nomine Concilii expediendæ erunt, etiam nomine Legatorum, uti Præsidentium, & Pontificis uti ab illis repræsentati consignentur, ita ut non solum Pontifex Concilii convocandi author, sed etiàm summam in eo perducendo authoritatem præferre appareat, & tribus Legatorum sigillis, vel saltem primi muniantur.

Celeriter negotia Concilii, ni imperia contraria recipiant, expediant, ut tempus cum fructu insumatur, & calumniæ ob prolixitatem evitentur.

Facultatem Legatis damus aliquas Indulgentias largiendi, sed animadvertant, ut concessæ a Concilio non appareant, cui summum jus, & authoritas non competit. Hæc erant instructionis capita. Alii Concilii, & congregationum tractatus suis locis referentur. Modo ad alia hujus anni gesta se convertat oratio.

XLVIII. Hoc anno ineunte, Cæsar pro asserenda fide Catholica in Belgio, quod impii variis hæresibus inficere nitebantur, Theologorum Lovaniensium Propositiones, Edictis Latina, & Burgundica lingua conscriptis, confirmavit, atque supplicio capitali affici jussit eos, qui contraria orthodoxæ Religioni sentirent; quo audito Lutherus venenata scripta adversus Lovanienses Theologos sparsit, Sacramentarios tamen damnavit, ac professus est adorandum esse Christum in Sacramento, quod antea negaverat, nam ejus thesis decimaquinta his verbis concepta est.

Articulos Theologorum Lovaniensium, contra Hæreticos Carolus V. confirmat. *Surius in comm. hoc anno.*

In Eucharistiæ Sacramento venerabile, & adorabile est, & exhibetur, & sumitur vere, & re ipsa Corpus, & Sanguis Christi, tam a dignis, quam indignis. Et thesi vigesima septima hæc habet. *Hæreticos serio censemus, & alienos ab Ecclesia Dei esse Zuinglianos, & omnes Sacramentarios, qui negant Corpus, & Sanguinem Christi ore carnali sumi in venerabili Eucharistia.* Hæc ille de Zuinglianis; quid vero Zuingliani Tigurini de Luthero sentirent his verbis antea promulgarant. *Prophetæ, & Apostoli* (inquiunt) *Dei gloriæ, non privato honori, non suæ pertinaciæ, & superbiæ studebant, sed peccatorum salutem quærebant unice: Lutherus autem sua quærit, pertinax est, insolentia nimia effertur, & confestim Sathanæ tradit quotquot illius sententiæ non illico subscribere velint, & in omnibus, correptionibus suis plurimum maligni Spiritus, quam minimum vero amici, & paterni ingenii habere deprehenditur.* Plane maligno se spiritu turgere ostendit impius Hæresiarcha, cum pestilentissimas satyras adversus Pontificum Romanorum dignitatem scripsit, blasphemaque procacia contendit, Pontificatum a Christo institutum, a Sathana esse constitutum, ac picturas infames apposuit, in quibus Pontifici satellitio Dæmonum succincto aures asininas appinxit, pari insania in alia Imagine Ecclesiam, quam Apostolus modo Virginem castam, modo Columnam, & Firmamentum veritatis appellat, de qua in Canticis dicitur, *Tota pulchra es amica mea*, quamque Joannes Evangelista Mulieris amictæ Sole Lunam pedibus calcantis specie divinitus expressam, vidit, specie Porcæ depinxit, cui insidebat Pontifex, dextra lustrale signum Crucis fingens, ac sinistra oletum fumans, quo œcumenicum Concilium adumbrari volebat, præferens, & quia continentibus votis concilium a piis expetebatur, eandem Porcam ad vaporem, & halitum oleti adgrunnientem rictu avido effinxit. Quid sceleratius, & spurcius, vel a Mahomete, vel

Lutherus damnat Zuinglianos.

A Zuinglianis vicissim damnatus.

Joann. Cochl. in act. & scriptis Lutheri. Sur. in comment. Sleidan.

Lutheri impius furor.

vel a Dæmone adversus Dei Ecclesiam fingi potuit? attamen hic spureissimus scurra se organum Spiritus Sancti esse jactavit. Quis non ex his agnoscat illum apertum Sathanæ administrum, blasphemumque Dei hostem, exortemque omnis honestatis, & sapientiæ, cujus tamen umbratilem, & fucatam speciem Hæresiarchæ affectare consueverunt? Quis tantam amentiam non lugeat, ac Sectariorum horrendam cœcitatem non deploret? nulla quidem in terris sat digna inveniri poterant supplicia ad plectendam tantam Lutheri impietatem, atque adeo proximo anno ad Infernalem carnificinam repente abreptus est: repetenda vero hic visa sunt verba Surii gravissima, quæ his addidit. *Id quidem notatu dignum est in Lutheri, & totius gregis ejus Apostatarum Monachorum scriptis, nihil fere crebrius malo Dæmone, & stercore nominari, ut intelligat prudens Lector, eos se totos Cacodæmoni, & spurcissimæ Veneri devovisse, & tales tam impuri homines non alio, quam vel ipsius Christi Apostolorum loco habentur. O horrendam nimis Dei iram! Sleidanus harum picturarum in suis commentariis libenter meminit, & non modo non reprehendit, licet id plerosque fecisse scribat, sed etiam nititur nobis en Luthero Prophetam efficere. Sic olim Manichæi impurissimum nebulonem illum Manetem authorem Sectæ ipsorum non alium volebant esse, quam Spiritum Sanctum. Sed veniet ille dies, quando æquissimus Judex Christus veram feret sententiam, & tunc apparebit, quam nihil profuerit Luthero Sleidanus vanissimus ipsius Encomiastes.* Sed esto in tanto honore versetur apud Novatores inhonestus Lutheros, & Propheta ab iis falso prædicetur, quantus ille apud Deum habitus fuerit, & quantum valuerint ejus preces, vel quanta in patrandis miraculis gratia floruerit, quantumve illum Dæmon malus pertimuerit, quantumve decipi Lutherus potuerit in concepta de se sanctitatis, florentissimæque apud Deum gratiæ existimatione, ex conspicuis ejusdem hoc anno gestis perpendamus.

Surius in comm.

XLIX. *Anno MDXLV.* [prosequitur Surius] *Puella quædam dæmoniaca e Misnia adducta est Wittembergam ad Lutherum, ceu tertium Eliam, ea spe, quod Lutherus Dæmonem esset ejecturus. Ille quidem [utpote male sibi conscius] principio valde se difficilem præbuit, tamen tandem jussit puellam in sacrarium Parochianæ Ecclesiæ introduci. Ibi suis quibusdam Luthericis exorcismis adjurat Dæmonem, sed Dæmon ejus exorcismos irridet. Tum vero Lutherus mire angi, discruciari, & e sacrarii ostio se velle proripere. At malus Dæmon adeo obstruuit ostium, ut neque foris neque intus reserari potuerit. Ea res etiam in majores illum miserum angustias adduxit, jamque per fenestras erumpere conabatur, sed conatus ejus cancelli ferrei retardabant, denique securi ferrea per cancellos immissa ostium perfringi oportuit, ut Luthero pateret exitus. Fanit Dominus Deus noster, ut ad sanitatem redeant, qui ejus hominis nulla vitæ sanctimonia, nulla miraculorum efficacia suffulti infaustum Evangelium magno totius Europæ malo compleui sunt.*

Lutherus suo magno periculo Dæmoniacam curare aggreditur, sed incassum.

Non defuere similes Luthero fanatici impostores, qui se numine afflatos fingerent, mendaciorumque phalerata pompa simplices, & credulos insanis erroribus illaquearent, inter quos flagitio inclaruit hoc anno David Georgius, ut narrat Joannes Cochlæus subjectis verbis.

L. *Cocl. ad an. 1545.*

In Frisia surrexit Laicus quidam in Oppido Emeda nomine David Georgius en Delphis Oppido Hollandiæ, qui absurdissimos proposuit articulos, in quibus etiam Sadducæorum renovavit errores, negans resurrectionem carnis, extremum Judicium, Angelos, Dæmones, Baptismum, Matrimonium, Scripturas, Paulum, Vitam æternam in Cœlo. Affirmavit autem se tertium esse David, qui in Regno Christi super terram regnare debeat; uxores voluit esse communes; docuit non esse peccatum coram hominibus: non spiritum, sed solam carnem peccare, stultos fuisse Apostolos, & Martyres, quod tormenta, mortemque propter Christi confessionem passi sunt, quia æque bene salventur spiritus infidelium, sicut fidelium, & æque bene damnetur caro Apostolorum, sicut infidelium. Fuisse illum fascinatum a malo Dæmone, Magicisque artibus instructum, ac plures alios etiam errores docuisse narrat Surius in commentariis. [1] *Ille infa-*

Novos errores dissemi-nat David Georgius.

Sur. in commentar. ad annum 1543.

NOTÆ [1] HAud satis assequor cur Annalista noster hæresis a Davide Georgio invectæ epocham hoc anno constituerit, cum præ oculis illi fuerint Surii commentarii qui rem totam biennio anticipantes anno 1543. adscribunt. Ita pariter & secessus ejus e Batavia Basileam cum an. 1544. conjungendus est, ut coævis scriptoribus adductis Spondanus ad A. 1543. num. X. definit. Obitum viri hujus impii & post mortem cadaveris exustio jussu magistratuum legitur apud Annalistam ad A. 1556.

Hæresis quoque Schwenckfeldianæ exordia longe altius sunt repetenda; Spondano enim teste vetustis scriptoribus adstipulantibus Gaspar Schwenckfeldius anno 1527. innotescere cœpit, statimque se hæresis novæ authorem & acerrimum Lutheri adversarium præbuit. MANSI

ſanus inquit *non ſe dubitavit Dei nepotem appellare, cum feris, & avibus quocumque eſſet collibitum idiomate colloquia miſcuit, & ab illis alimenta accepit, haud dubio præſtigiis, & Dæmonum opera uſus. Ajebat Cœlum prorſus eſſe vacuum, ſe divinitus miſſum, ut Regni hæredes accerſeret, multaque id genus alia, & abſurda, quibus tamen non defuerunt, qui fidem commendarent, ut eſt hoc ſæculum pudendum levitate, & pluſquam anili ſtoliditate avidum in res novas quantumcumque abſurdas, & impias: prorupit eo demum ipſius impietas, ut ſe Meſſiam a Prophetis promiſſum ſequacibus, depravatis Scripturæ oraculis, ſuaderet, ac Imperium Orbis Terrarum conſtituto tempore capeſſiturum, cumque arte pingendi vitri antea ægre vitam ſuſtentaret, magnas mendaciis hujuſmodi opes comparavit. Cum vero Cæſar ſimilium Impoſtorum amentiam coerceri ſuppliciis juſſit, e Batavia Baſileam profugit, ac civitate donatus, quod Evangelii cauſa ſe extorrem factum mentiretur, magnificas ſibi paravit Ædes, tum Arcem, ac prædia coemit, ac Regia prope magnificentia conjuncta, cum ſimulata modeſtia omnium in ſe oculos convertit, ut vero demum infœliciter perierit, ejuſque fraudes patefactæ, damnatæque, ſuo loco dicetur.*

LI. *Cochlæus in act. & ſcriptis Lutheri.* Eodem anno Swenkfeldiana hæreſis, quæ in Sileſia, & Moravia Joannis Fabri piis ſtudiis, ac Regis Ferdinandi ſeveritate ſopita fuerat, in Suevia propagata venena latius diffudit, ut narrat Cochlæus, qui ad confutandos impiorum errores plures etiam libros edidit.

Svvenckfeldiana hæreſis propagatur.

Erupit (inquit) *alia hæreſis nova in plerisque Sueviæ oppidis, quam Svvenckfeldionam vocant, cujus author Sleſita eſt genere nobilis. Is ergo ut aliquid novi, per quod innoteſcat, afferat, ex antiqua Manichæorum hæreſi dogma vetus arripit ac renovat, docens Chriſtum non fuiſſe conceptum in utero Virginis Mariæ ex natura, & ſanguine ejuſdem, opificio Spiritus Sancti, neque ex ea natum, ſed aliunde a Deo creatum hominem aſſumpſiſſe. Inter has inſanientium, & undique irruentium hæreticorum diverſas machinationes, impioſque conatus, ſua pro parte catholicorum ſtudia exercens Cochlæus quædam Opuſcula ſua Latine ſcripta, velut antidota quædam evulgavit, utpote Miſcellaneorum libros tres, qui diverſos continent tractatus triginta; item conſiderationem de concordiæ tractatu contra duo ſcripta Lutheranorum; item velitationem contra quatuor conjecturas Andreæ Oſiandri de fine mundi; item Replicam in Muſculi Anticochlæum de Sacerdotio, & Sacrificio novæ legis, & in Antibolen Bullingeri, atque in quædam ſcripta Buceri, item in Nycticoracem novi Evangelii, &c.*

Pertentarunt nonnulli Italiam Lutheranæ Zuinglianæque hæreſeon venenis inficere, ſed hæc impiorum molimina legum ſeveritate facilitate fracta conciderunt, nam cum in Clero, & Populo Mantuano ea lues apertis impiis diſceptatiunculis ſerperet, Cardinalis Mantuanus eam mox coercuit, cujus diligentiam commendavit Pontifex, illique ſacræ Cenſuræ munus adverſus quoſcumque etiam Religioſos invexit.

Cardinali Mantuæ.

LII. *Paul III. lib. brev. ann. 11. p. 413.* *Dilecte fili noſter ſalutem, &c. Accepimus nuper, quod cum in iſta Civitate Mantuæ nonnulli clerici etiam literarum, & Sacræ Theologiæ rudes, arteſque mechanicas exercentes, auſu temerario de rebus ad fidem Catholicam pertinentibus, deque articulis fidei, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſacris inſtitutis non ſolum diſputare, ſed etiam dubitare auderent in animarum ſuarum perniciem, & grave aliorum ſcandalum, fuit in hoc a circumſpectione tua pro boni Cardinalis, & Epiſcopi officio opportuno proviſum, ita ut hoc malum, quod ſi fuiſſet neglectum, ulterius ſerpere, & progredi potuiſſet, tua cura, & diligentia, metuque acriorum pœnarum repreſſum fuerit, de quo eandem circumſpectionem tuam laudamus plurimum, ut debemus, & in Deo Domino commendamus hortando illam, etſi hortatione in hoc ſciamus non egere, ut in cœpta pietate, ac vigilantia perſeveres, Apoſtolica quoque ei authoritate injungentes, ut per te, vel alium, ſeu alios a te ſubdeputandos etiam contra Clericos ſæculares, & cujuſvis Ordinis etiam Mendicantium Regulares per totam Civitatem Mantuæ, & tuam Diœceſim Mantuanam exiſtentes, & ubicumque tua juriſdictio quomodolibet ſe extendat, etiam authoritate Apoſtolica exemptos, & Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectos ſuper crimine hæreſis, & an eorum aliqui libros Hæreticos habeant, legant, & opiniones ab Eccleſia reprobatas, ac damnatas ipſi teneant, & alios doceant, juxta canonicas ſanctiones diligenter inquiras, teſtes recipias, culpabiles, & ſuſpectos capi, & præviis indiciis torqueri facias, proceſſuſque deſuper uſque ad ſententiam diffinitivam excluſive formatos, tuo ſigillo clauſos in forma authentica ad nos tranſmittas, ut deſuper opportune providere poſſimus, &c. Ad hæc vero peragenda ampliſſimis cum mandatis reſciſſis quorumvis contrariis privilegiis inſtruxit. Datum Romæ apud S. Petrum die VII. Februarii MDXLV. anno XI.*

Hæreſes, quæ Mantuæ ſerpebant a Cardinali Mantuano repreſſæ.

Dif-

LIII. Diffundere quoque virus suum Mutinæ cœperat hæresis, opera, & astu Philippi Valentini, quod cum fama accepisset Pontifex, mox ad capiendam eam vulpeculam, ne vineam Homini evastare pergeret .... Duei Ferrariæ dedit mandata, ut pro suo in Deum eultu, & Religionis studio Hæreticum hominem in carcerem coniiceret.

Duci Ferrariæ.

Paul. III. lib. brev. an. 11. p. 246.

Dilecte Fili Nobilis Vir salutem. Relatum est nobis, quod in Civitate Mutinæ hæresis Lutherana increbruit, & quotidie magis increbrescit, ac diffunditur, quodque huius mali author, & caput fuit, & est iniquitatis filius Philippus Valentini, quod tuæ Nobilitati, quæ insigni pietate est predita, indecorum, & nobis merito molestissimum. Quamobrem dedita opera præsentium latarem ad te mittendum duximus, te en animo hortantes, & requirentes, ut pro boni, & Catholici Ducis afficio, quod Deo, ac nobis, & sanctæ Ecclesiæ debes, proque tua, & Maiorum suorum pietate, & Religione dictum Philippum statim comprehendi facias, & ad nostram detineri instantiam, ejusque libros, ac literas perquiri, eo enim compresso, facile nobis, ac tibi erit, complices ejus compescere, & huic malo providere, &c. Datum Tusculi XXVII. *Maii MDXLV. anno* XI.

Philippum Valentinum Hæreticum Paulus jubet, ut custodiæ tradatur.

Extinctis ea diligentia primis Lutheranæ impietatis scintillis, nullum in Italia exarsit incendium, quo conflagratura videbatur. Intentabat tune etiam Turca tot præteritis victoriis elatus, Italiæ irruptionis barbarieæ rerrorem, eujus primos impetus trepida Siciliæ Insula expectabat, ad quos propulsandos cum Cæsar bellicos apparatus necessarios instrueret, Siculi centum millia aureorum in sumptus spopondere, modo Clerus ratam portionem pro vectigalium magnitudine conferret, sed eum Lateranensis Concilii sanctio quidquam a Clero exigere Principibus vetuisset, Paulus ea religione Carolum suis literis exolvit.

Charissimo in Christa filio nostro Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto.

LIV. *Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Exponi nabis nuper fecit Maiestas tua, quod cum ut impiissimo Turcarum Tyranno invasionem in Regnum tuum Siciliæ ultra Pharum Classe parata iterum comminanti, Divino possis aunillo obviare, & a Regno prædicto eorum incursus prapellere, Magnates, & alii Laici ejusdem Regni in quodam generali colloquio per eos habito* Parlamento *nuncupato constituerint tibi in præsenti anno ultra donativum in præterito præstitum causa prædictæ invasionis propulsandæ summam centum millium ducatorum auri dare, dummodo Archiepiscopi, Episcopi, Archimandritæ, & aliæ personæ Ecclesiasticæ dicti Regni pro rata redditum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum per eos obtentorum in hoc contribuerent, qui etsi sponte ratam præfatam etiam in præsenti anno, interveniente tamen nostra ad hoc licentia, dare statuerint, obtulerintque persalvere, quia tamen per diversas canonicas sanctiones, & postremo per fælicis recordatianis Leonem PP. X. Prædecessorem nostrum in novissimo Lateranensi concilio sub diversis censuris, & pœnis probitum extitit, ne Reges, Principes, & alii Potentatus ab Archiepiscopis, Episcopis, & Archimandritis, & aliis personis Ecclesiasticis, etiam sponte offerentibus, subventionem aliquam pecuniarum recipiant, aut illi præstent, Maiestas tua subventionem ipsam capiendo, & prædicti Archiepiscopi, Episcopi, Archimandritæ, & aliæ personæ Ecclesiasticæ elargiendo, dubitans censuras, & pœnas prædictas incurrere, propterea Maiestas tua suo, & prædictorum nomine humiliter nobis supplicare fecit, ut pro quiete tuæ, & ipsorum conscientiæ in præmissis nostram, & huius sanctæ Sedis authoritatem interponere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur attendentes ex defensione prædicti Regni a tyrannide impiissimorum Turcarum, non minus Ecclesiasticis, quam Sæcularibus personis commodum provenire, immo hoc etiam in Almæ Urbis nostræ, ac totius Italiæ, & Christianæ Religionis conservationem cedere, huiusmodi supplicationibus inclinati, Archiepiscopis, Episcopis, Archimandritis, & aliis personis Ecclesiasticis præfatis, ut ratam huiusmodi eidem tuæ Majestati persolvere, tuque vel tui Officiales illam exigere, & recipere absque prædictarum, vel quarumvis aliarum censurarum, aut pœnarum incursu libere, & licite, attenta causa, & necessitate prædicta, pro hac vice tantum valeatis, licentiam, & facultatem authoritate Apostolica per easdem præsentes concedimus, & indulgemus, &c. Datum Romæ, &c. die* IX. *Maii MDXLV. anno* XI.

Paul. III. lib. brev. an. 11. p. 313.

Paulus concedit, ut Clerus Siculus subveniat Imperatori de pecunia Ecclesiasticis, ob Turcicum bellum.

Cæsar vero, cum ad arcendas Turcarum ex Pannonia in Germaniam irruptiones exercitum pararet, nec Protestantes Principes posset flectere, ut adversus Turcas arma conjungerent, nisi ille ipsos a Concilii Tridentini excipiendis decretis immunes pronuntiaret, nec injus ob Ecclesiasticos oppressos, expilatosve vocari permitteret, Gerardum Vel- LV.

Surius in comm.

Carolus V. cum Turcis induciat curat pacisci.

tuvi-

tuvichum Oratorem ad Solymannum pro Induciis paciscendis mandatis amplissimis fultum misit, ne eodem tempore a Turcis, & Lutheranis invaderetur; Mense etiam Junio, Clerum, & Senatum Coloniensem in suum patrocinium adscivit adversus tyrannidem Hermanni Archiepiscopi Lutherani, eumdemque in jus ut accusatoribus responderet, accersivit, quem etiam Pontifex instituto ordine judiciario ad subsellia Apostolica, recurrente die sexagesimo se sistere jussit. Sprevit vero ille Pontificis, & Cæsaris Edicta, cum Protestantium armis fulciretur, quem tamen postea gradu deturbatum, pulsumque visuri sumus: ingravescebat vero in dies adeo Lutheranorum potentia, ut cum Henricus Brunsvicensis Princeps ditione sua Religionis Catholicæ odio depulsus conscriptis copiis Principatum recuperare anniteretur, hostium numero obrutus, captusque cum Carolo filio fuerit, cujus sortem miseratus Cæsar Lantgravium victorem monuit, ut benignitate captos Principes complecteretur: at Lutherus e contra Lantgravium, & Saxonem edito libello deterruit, ne Brunsvicensem dimitterent, allato eo argumento, illum a Deo castigatum non posse absolvi, nisi veram agat pœnitentiam, & rite satisfaciat; quibus verbis Hæresiarcha, qui pœnitentiam, & satisfactionem adeo insectatus est, seipsum confecit. *Hoc loco* (inquit Surius) *aliquid valet pœnitentia, & satisfactio, quam adeo irrident ipsi Evangelici.* Nec prætermittendum silentio visum est, quod cum Joannes Gropperus Canonicus Coloniensis, eruditione, & pietatis studiis clarissimus, fortissime Religionem Catholicam propugnaret contra Lutheranos, fictis criminibus fuisset appetitus a Lutheranis, quasi cum ipsis sentiret, & rem Catholicam prodidisset, ut eo crimine perstrictus in odium apud Catholicos adduceretur, ille elegantem Apologiam scripsit, qua subornatum crimen a se depulit: de cujus insignibus virtutibus, & castimoniæ excellenti laude hæc refert Surius. *Fuit admirabili eloquentia, rara eruditione, animo imperterritus, nocte, & die Scripturæ Sacræ, & sanctissimorum Patrum lectioni incumbens, atque a fœdissimo concubinatu, quo se plerique ex Clero turpiter dehonestant, usque adeo abhorrens, ut cum quodam die domum reversus, famulam invenisset lectum ipsius sternentem, vehementissime commotus, repente famulam a cubiculo exegerit, & lectum e fenestra cubiculi projecerit, hoc ipso sane egregium animi sui erga continentiam zelum, & ardorem præclare declarans, quod idcirco commemorare volui, ut tanti Viri exemplo commoveantur Ecclesiastici, & carnis petulantiam victus parsimonia, sacræ lectionis, & ferventium precum assiduitate, vigiliis opportunis, mulierum vitanda consuetudine, & id genus aliis pietatis studiis edoment, desinantque adversum se provocare iram præpotentis Dei, atque procacibus Hæreticis veterem, eandemque Catholicam Religionem lacerandi, ac proscindendi præbere occasionem.* Fuit ille Præpositura Bonnensi donatus pulso Friderico Lutherano, egregiamque Religioni restituendæ operam navavit, ob quam Cardinalitiis apicibus a Paulo IV. postea ornatus est, ut suo loco visuri sumus, nunc reliquas hujus anni res prosequamur.

Surius ubi sup. Protestantes spoliant Henricum Brunsvicensem Dominio ob Catholicam fidem.

L. 4. de rebus memor.

Sur. in comm. hoc anno 1547.

LVI. Incubuit interea Pontifex alendæ, fovendæque paci, quæ superiori anno inter Cæsarem, & Franciscum Galliæ Regem confecta fuerat, atque ad eam arctius constringendam Interpretes adhibuit, qui fuerant illius sanciendæ maximi authores, nimirum Gabrielem Gusmanum, ac Petrum de Soto Ordinis Prædicatorum, ad quorum postremum extant literæ, quibus egregiis cœptis jussit insistere, cum ex ea pace Reipublicæ Christianæ salus penderet.

Paulus curat pacem firmare inter Imperatorem, & Regem Galliæ.

Dilecto filio Petro de Soto Ordinis Prædicatorum, & Sacræ Theologiæ Professori, Serenissimi Cæsaris Confessario.

Dilecte fili, &c. Veniens nuper ad nos dilectus filius Gabriel de Gusman Ordinis Prædicatorum, & Sacræ Theologiæ Professor Christianissimæ Reginæ Franciæ Confessor pro expeditione cujusdam Monasterii, ad quod eum Rex Christianissimus nobis nominavit, multa retulit de tua singulari doctrina, ac pietate, utque in negotio pacis, inter Cæsaream Majestatem, & dictum Regem Christianissimum, nuper confectæ, una secum pie, ac diligenter laboraveris, quæ, etsi erant nobis antea de te cognita, tamen ex ipso etiam Gabriele audire jucundissimum nobis fuit, teque de hoc summopere in Domino commendamus: rem enim procurasti non solum illis Principibus, & eorum Regnis, verum etiam universæ Christianitati salutarem, quæ ut diutissime conservetur, nobis, ac tibi, & bonis omnibus laborandum est, quamobrem nos publicæ utilitatis, quæ ex hoc dependet, desiderio ducti, cum nonnulla ad ejusdem præservationem pacis pertinentia nobis in mentem venissent, ea per ipsum Gabrielem isthuc redeuntem tibi nota esse voluimus, ut in his Serenissimo Cæsari ad commune bonum sedandis pietatem tuam exerceas, quemadmodum ea plenius, & uberius idem Gabriel nostro nomine tibi referet. Datum Romæ XXII. Martii MDXLV. anno XI.

Paul. III. lib. brev. anno 11. pag. 252.

Adul-

LVII. *Bellajus l.10. Paul. Jovius lib.5. Belcar. l. 24. Martinus Bellajus ubi supra.*

Adulto anno confundi ea pax visa est, cum Dux Aureliæ juvenis omnibus corporis, atque animi dotibus, quæ a natura conferri possent florentissimus, cui Belgii, aut Mediolani Principatus a Cæsare cum Sponsa Regia erat promissus, anno vigesimo tertio extinctus est ex febre (ut dictum est) pestilenti apud Monasterium firmum, dum bello adversus Anglos vacaret: Franciscus enim Rex Boloniam terra, marique obsidione cinxerat, & Angli a Gallis cruenta pugna tumultuaria victi, deletique sunt, Classis etiam Gallica centum quinquaginta onerariis, ac viginti quinque triremibus, & sexaginta minoris alvei navibus constans, Mense Julio in Angliam vela fecit, ac repentina exscensione facta multa loca evastavit. Misit etiam Franciscus Rex Reginæ Scotiæ viduæ subsidiarias copias (Duce Comite Lenoto) ad frangendam Regis Angliæ vim, sed Anglus eumdem Comitem (tradita illi nepte in uxorem) ad suas partes pellexit, quare Franciscus Rex, cum novis copiis Brossium, deinde Lorgium, Duces strenuos, ad Scotos confirmandos submisit. Commissis autem ad Boloniam pluribus minoribus præliis, contigit, ut Claudius Guisius Dux in prælio quodam certans ab Anglo percuteretur, adacto per oculum in cerebrum lanceæ frustro ad occiput pertinente, eoque educto divinitus percuraretur, cæterum in castris Gallorum, & circumjectis Oppidis horrida lues ex nimiis imbribus grassari cœpit, & noctu repente extincti plures reperti, qui interdiu nullam morbi significationem dederant, idque in diversorio, in quo ipse habitabat contigisse tradit Martinus Bellajus, addirque mitigatam luem hoc remedii genere. *Cum ad extremum non aliud sepulturæ genus usurparetur, quam quod universis in domo aliqua mortuis domus ipsa in eos diruta vice sepulchri erat.* Cæterum Henricus Angliæ Rex suorum veritus odia, & belli sumptibus fatigatus, rejecta antea pacis consilia complexus, Boloniam Francisco Regi redimendam auro restituit, proximo anno idem etiam Franciscus Rex, postquam Caroli Aureliæ Ducis funus luxisset, Oratores ad Cæsarem misit, acturos de pace, quæ filii morte confusa erat redintegranda, quibus Cæsar damnosæ transactionis solicitudine liberatus respondit se bellum Regi nunquam illaturum, nisi injuria a Gallo provocatus esset, ita priores controversiæ recruduere, & Carolus Dux Sabaudiæ recuperandi Principatus spe dejectus est: tanto porro Franciscus Rex Regni ab Hæreticorum peste vindicandi studio arsit, ut cum in Delphinatu, & Comitatu Avenionensi nonnulli Pagi hæresi infecti leviora remedia non admitterent, immissis in eos copiis funditus deleverit, nimiaque sævitia miles nulli ætati, vel sexui pepercerit.

Belcar. l. 22.

Belcar. forest. l.6. c.63.

In Lusitania sacra fidei censura exercebatur nimia acerbitate in Neophytos Marranicæ hæreseos suspectos, ac Pontifici relatum est ab Administris Regiis, & censuræ gerendæ Præfectis multa crudeliter, & inique patrari, insontesque eadem pœna cum sontibus involvi, insontium itaque a Judicum crudelitate vindicandorum studio Pontifex cognitionem eorum causæ sibi reservavit, animadversionemque in mancipatos carceribus extrahi jussit: quod decretum Pontificium cum Lusitaniæ Rex in partem iniquam detortum acciperet: Pontifex subjectis literis decreti sui æquitatem firmitatemque in luce collocavit, blandisque verbis Regias iras permulsit.

In Lusitania contra Hæreticos exercita severitas.

Regi Portugalliæ.

Astulit ad nos nuper dilectus filius Simon de Vega literas Serenitatis tuæ XIII. Januarii Eboræ datas longissimas illas quidem, in quibus causas petitæ per Te inquisitionis ab initio repetens, de ultimo Brevi, per quod inhibuimus, ne contra Neophytos incarceratos ad executionem procederetur, donec nos a Joanne Riccio electo Sypontino, quem ad se nuntium misimus, de quibusdam informaremur, multa Serenitas Tua queritur, contra ipsos Neophytos gravissime invehitur, ne nostris quidem parcit, ad postremum omni instantia petens, ut inhibitione revocata inquiri isthic contra hæreticos, Judaicamque perfidiam plena severitate velimus. Ad quæ, nos, fili charissime, licet multo acerbius, quam a Te expectandum fuerat, scripta, memores tamen ejus personæ, quam gerimus, remota omni iracundia, sedatoque animo respondebimus, nihilque scribet unquam Tua Serenitas ad nos tam aspere, quod nobis benevolentiam in Te nostram minuas, ac primum ad communia communiter respondebimus, criminationes videlicet ac suspiciones hinc inde esse mutuas, & ubique famam hominum præsertim in Aulis Principum patere linguarum morsibus. Nos tamen de tua Serenitata nihil ea indignum credidisse, aut credere, omniumque isthic minus recte per hos annos gestorum culpam non tuæ Serenitati, quam piam, & rectam existimamus, sed potius tuis ministris assignare, quorum consiliis effectum est, ut nuper Tua Serenitas dilectum filium Joannem de Montepolitiano electum Sypontinum Nuntium nostrum in Tuum Regnum venire prohibueris, quæ exclusio Nuntii Nostri, cum graviter offendat, ut

Paul III. lib. brev. anno 12. p.161. & 232.

Insontes inique vexati.

debet

debet, tum causa exclusionis non minus, a Tuis enim Agentibus relatum nobis est, ideo ipsum Nuntium a Tua Serenitate exclusum fuisse, quod nos post ejus discessum literis nostris mandaverimus, ne quid contra eos fieret, qui ab Inquisitionis Ministris in carceribus detinebantur, quæ res multipliciter nos admirari coegit, primum quod ipse Nuntius noster multo ante exclusus a Te fuerat, quam hæ Tuæ literæ expedirentur, deinde quod illæ nihil contineant, quod justitiæ, & æquitati non maxime conveniat, nam cum gravissimæ, atque acerbæ de Ministris ipsius Inquisitionis ad nos querelæ & antea essent delatæ, & assidue deferrentur, tamquam suo officio injuste, & crudeliter utentibus, nosque de nimio erga Serenitatem Tuam respectu subaccusaremur, nos de ipsis querelis Tuos Agentes paterne admonuimus, ut Serenitatem Tuam [forte hæc ignorantem] admonerent; illi autem statim nobis supplicarunt, pergratumque Tuæ Serenitati id futurum affirmarunt, ut Nuntio ipsi nostro, quem tum expediebamus, mandare vellemus, ut de hujusmodi querelis se informaret, si enim eas veras comperisset, provideri a nobis posse, si autem non comperisset, apparituram illorum ministrorum probitatem, Tuæque Serenitatis honori simul consultum iri, itaque fecimus, mandatis hujusmodi ipsi Nuntio, antequam a nobis discederet, datis. Cum vero postea novæ querelæ sequutæ essent de multis injuste crematis, & pluribus, qui in carceribus essent, cremandis, videntes frustra nuntium nostrum crematis carceratorum corporibus se esse informaturum, juste, an injuste cremata essent, hoc tantum providimus, quod nisi fecissemus, omnem sane charitatem, omneque officii nostri debitum exuissemus, ut executio dumtaxat contra eosdem carceratos suspenderetur, quoad de justo, vel injusto Ministrorum processu certiores fieri possemus, quo nostro mandato nulla nocentibus data impunitas, cum in carceribus nihilominus remaneant, sed innocentibus, ne videlicet opprimantur, tempus, & spatium conceditur, quod qui reprehendit, Judicum potius errata obtegere videtur, nolleque id curare, ut reorum delicta debitis pœnis afficiantur. Si hæc igitur pro nostra potestate, & authoritate, cum hæc causa spiritualis, & proprie nostra sit, & ad nos omni jure pertineat, ac pro Ministrorum ipsius Inquisitionis detegenda vel probitate, vel injustitia ordinavimus, si justas preces miserorum non neglenimus, erat nobis de tuæ Serenitatis pietate, ac benevolentia expectandum, ut quo etiam tua in ipsa Inquisitione integritas elucesceret, nos laudaret de ea re potius quam nostrum Nuntium, cum nostra & hujus Sanctæ Sedis injuria, excluderet: neque enim tua Serenitas en hoc mirari, aut offendi debet, si in tanta re ubi de fide Catholica, & vita tot hominum agitur, nos Ministrorum ipsius Inquisitionis, præsertim male audientis, curam gerere, & administrationis eorum rationem interdum revidere velimus, ne sanguis occisorum a nobis, & tua Serenitate postea requiratur. Sequutum tamen est, quod minime debuit, ut hæc cura a nobis pro debito nostri officii ad communem nostrum, Tuumque honorem suscepta, quæ faciliorem admissionem Nuntii nostri operari debuerat, contrarium, videlicet exclusionem ejus operata sit. Accedit his etiam, quod licet cum Serenitate tua sæpius, & per Oratorem apud te nostrum, & per tuos apud nos Protectorem, atque Agentem egerimus, ut dilecto filio nostro Michaeli Cardinali Visensi possessionem, ac fructus Ecclesiæ, & beneficiorum suorum, quibus fuit per tuam Serenitatem spoliatus, restituere, aut Nuntio, vel alteri Ministro nostro consignare velles, neutrum tamen hactenus sequutum est, de quo non valde mirari, & dolere non possumus, cum præsertim nos eisdem tuis Protectori, & Agenti sæpe obtulerimus, si de aliquo delicto ipsius Cardinalis nobis constaret, Nos illud severe punituros esse, qua de re nihil adhuc nobis constitit, nec si etiam constitisset, fructus ipsi, qui Ecclesiastici sunt, ad alterius, quam nostram dispositionem pertinuissent. Quamobrem, fili charissime, de his rebus omnibus, utpote in Divini honoris, tuæque conscientiæ offensam tendentibus, merito dolemus, & angimur, teque in cæteris præstantissimum Regem, in his tam dissimilem tui, ac Majorum tuorum esse miramur, proinde cum nec causarum hujusmodi gravitas, nec Universalis Concilii propinquitas patiantur, ut provisionem opportunam his adhibere ulterius differamus, has nostras ad te præmittere, tuamque Serenitatem paterne movere voluimus, illam studiose requirentes, ut his omnibus provisionis remedium afferre velis quamprimum, quod si a te fiet, sicut fieri certe debet, & speramus, nos maxime lætabimur, sin autem secus evenerit, non committemus, ut Deo Omnipotenti rationem reddere debeamus, quod in tam arduis, tamque importantibus rebus negligentes in nostro officio fuerimus. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die XVI. *Junii MDXLV. Pontificatus nostri anno* XI.

Suscepta eorum clientela a Pontifice.

LIX. Rex Lusitaniæ simultates contra Pontificem deponit.

Victus æquitate Lusitaniæ Rex Pontificiis monitis morem gessit, ut ex literis aliis colligitur, sublatis enim iis querelarum causis, extinctisque offensiunculis, ger-

germanum Lusitani Regis Archiepiscopum Eborensem Cardinalitia dignitate Paulus ornavit, atque amoris paterni notis insignes literas ad eumdem Regem dedit.

Regi Portugalliæ.

Paul. III. lib. brev. anno 11. p. 7.

Charissime, &c. Quod semper optavimus, ut vere Tua Serenitas cognosceret nostram erga se paternam benevolentiam, & quam illi gratum facere eo animo cuperemus, hodie lætamur Serenitati Tuæ ostendisse, tuum enim germanum fratrem Henricum Archiepiscopum Eborensem in his sacris jejuniis, & in Consistorio nostro secreto S. R. E. Presbyterum Cardinalem de ejusdem S. R. E. Cardinalium consilio creavimus ad Dei primum Omnipotentis laudem, Sanctæque Sedis Apostolicæ honorem, & totius Christianitatis utilitatem, deinde etiam ad Tuæ Serenitatis omni virtute præstantis satisfactionem, Tuæque Domus [quamquam per se clarissimæ] maius ornamentum, sed quamquam Tuæ Serenitati, vestroque regio splendori hoc tribuerimus accesserunt tamen pro cumulo virtutes ipsius Archiepiscopi, quas hac dignitate etiam per se dignas esse audimus, & proinde cohonestandas esse existimavimus, ergo dignitatem Cardinalatus, quæ in Cardinibus universalis Ecclesiæ regendis versatur, & qua majorem in Romana Ecclesia Pontifex conferre nequit, per obitum alterius tui fratris in tua Domo extinctam, per ipsius Henrici creationem restituimus, ut defuncti fratris memoria in hoc reviviscat, doloremque tuæ Serenitatis ex illo conceptum hujus lætitia consoletur, atque utinam ii obices, qui sine tua, ut credimus, voluntate interpositi fuerant, citius remoti fuissent, nostri quoque erga vos paterni amoris significatio maturius erupisset, sed agimus Deo gratias, qui hæc vertit in melius, nosque inter nos eosdem fore voluit, qui semper fuimus, & esse debemus, ut tu nos in amantissimi Patris, nosque te in charissimi filii loco habeamus, quod & futurum in Domino confidimus. Nos, fili charissime, de hoc tui fratris honore, quem tibi in primis tribuimus, tibi gratulamur, feliuque, & diuturnum hoc fore gaudium vobis optamus, sperantes vos vicissim in cultu, & observantia erga nos, & Apostolicam Sedem, a qua merito ornati estis, Regio, & grato animo responsuros esse, quemadmodum Venerabilis frater Joannes Riccius Archiepiscopus Sypontinus noster apud Te Nuntius hæc plenius explicabit, qui etiam Birretum rubrum a nobis de more benedictum, una cum Brevi nostro, quem ipso tuo fratri Cardinali mittimus, quorum dilectus filius Ludovicus Brandon Agentis apud nos tui affinis lator erit, tuæ Serenitati ex parte nostra consignabit, per eamdem Serenitatem tuam eidem tuo fratri Cardinali ad majus utriusque vestrum gaudium consignanda. Datum Romæ die XVI. Decembris MDXLV. anno XII.

LX.

Acta Consistor. ms. Car. Spad. sig. n. 133. pag.

Paulus Cardinales creat.

De illo, & tribus aliis eodem die creatis Cardinalibus hæc referunt Acta Consistorialia. *Romæ die XVI. Decembris MDXLV. fuit Consistorium, in quo S. D. N. de fratrum consilio, & assensu assumpsit, creavit, & publicavit in Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteros, & Diaconum Cardinales infrascriptos, videlicet R. P. D. Petrum Pacecho Episcopum Giennensem Presbyterum Cardinalem Hispanum. Rev. Georgium de Ambasia Archiepiscopum Rothomagensem Presbyterum Cardinalem Gallum, R. P. D. Henricum a Portugallia Archiepiscopum Eborensem Presbyterum Cardinalem Lusitanum, & Dominum Ranutium Farnesium Administratorem Ecclesiæ Neapolitanæ in XVI. vel circa suæ ætatis anno constitutum Diaconum Cardinalem cum detensione omnium Sacerdotiorum.*

Consignatæ sunt eodem die literæ ad Franciscum Galliæ Regem de Georgio Ambasiano Rothomagensi Archiepiscopo in Senatum Cardinalium cooptato.

Regi Christianissimo.

Paul. III. lib. brev. an. 11. p. 2.

Hodie in his sacris Jejuniis, & Consistorio nostro secreta ad aliquos paucorum Cardinalium creationem devenientes, Georgium de Amboysia Archiepiscopum Rothomagensem in gratiam tuæ Majestatis, & tuo intuitu, de Venerabilium fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem creavimus, in quo sumus lætati, tuæque Serenitatis judicium, & probitatem laudavimus, quod ejusdem Archiepiscopi eas audimus esse virtutes nobilitati generis ejus adjunctas, ut quem tui contemplatione ad hanc dignitatem eveximus, etiam ex solis ejus virtutibus id facere potuissemus, &c. Datum Romæ XVI. *Decemb.* MDXLV. *anno* XII.

LXI.

Æthiopes cum Romana Ecclesia damnato Dioscoro conjunguntur.

Calamitosissimo hoc tempore, quo tot Europæ populi ab obsequio Romani Pontificis Hæreticorum pestiferis susurris subornati deficiebant, Æthiopes Orientales veterem cum Romana Ecclesia conjunctionem (damnato Dioscori schismate) redintegrare, atque adstringere expetiverunt: allatæ sunt eo argumento Claudii Imperatoris, qui Davidi Patri successerat, literæ ad Pontificem, qui commendata ejus pietate, significavit, se ad eum Internuntium missurum ad ipsius populos Cœlesti doctrina imbuendos, affi-

cien-

ciendosque sacris muneribus, cum in Indiam Sacerdotes pietate, & Christianorum Sacrorum cognitione apprime instructos esset legaturus.

Charissimo in Christo filio nostro Claudio Æthiopiæ Regi Illustri.

Ext. in lib. brev. Pauli III. fig. 2891.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem; &c. Dilectus filius Paulus Prior Conventus Monachorum Æthiopum Hierosolymis existentium attulit ad nos literas Serenitatis tuæ, quas, sicut ipse Paulus nobis affirmavit, quidam alius tuæ Serenitatis Orator cum illis ad nos missus, & in itinere mortuus nobis reddere non potuit; itaque, etsi voluissemus ipsum tuum Oratorem ad nos pervenire, atque audire, tamen quantum ejus casu doluimus, tantum gavisi sumus, Deoque gratias egimus, quod literas tanti, & tam remote Christiani Regis, nobisque & Apostolicæ Sedi devoti nostro tempora nobis recipere concesseris: ex eis igitur maxima in primis sumus lætitia affecti, quod te claræ memoriæ Davidi tuo genitori in Regno Æthiopiæ successisse cognovimus, nimirum ex fama tuæ probitatis conjicientes, & sperantes, quod tu sicut in Regno, ita & in vera Religione erga Deum, devotioneque erga Apostolicam Sedem suis progenitoribus succedes, de quo haud dubia nobis signa in eisdem literis dedisti, ex quibus certam in spem adducti sumus, te haud minore studio, quam illi fecerint, sanctam fidem Catholicam, & veram Christi Religionem in istis Regionibus propagaturum esse: ad quod sane tuam Serenitatem paterno affectu hortamur: nos vero cum proxime Deo concedente missuri sumus via maritima ad partes tuis Regnis vicinas aliquos Viros probitate, & doctrina conspicuos, & ad instructionem Christianæ fidei aptos, tunc eodem adjuvante Domino dabimus operam, ut tuam Serenitatem etiam per nostrum, & Apostolicæ Sedis Nuntium visitemus, teque, & tua Regna, ac populos tibi subjectos illis spiritualibus gratiis consolemur, quas tunc idem Dominus nobis inspirare dignabitur: interea vero ipsum Paulum Priorem cum his nostris literis ad tuam Serenitatem remittimus, quam Dominus Omnipotens, & in præsenti vita prosperare, & in futura cælestibus præmiis decorare dignetur. Datum Romæ XXIII. Augusti MDXLV. anno XI.

LXII. Orlandin. lib. 1481. n. 112.

Popofcerat a Pontifice Lusitaniæ Rex, ut Sacerdotes Societatis Jesu, quæ probitatis excellentis, & doctrinæ fama inclarescebat, mitteret in Indiam, atque etiam a S. Ignatio socios in Æthiopiam mittendos flagitabat, ut vero ex eadem Societate Patriarcha delectus sit ad Æthiopiam a veteribus erroribus vindicandam, suo loco dicetur. Nunc insignem casum Petri Gamrati Cracoviensis Episcopi, qui hoc anno pie obiit, cum a sodalis defuncti anima præmonitus esset, ut se compararet ad mortem, ex Stephano Damalevicio referemus.

Stephanus Damalevicius de Archiep. Gnesnens. in Petro Gamrato pag. 297.

In Cracoviensem Ecclesiam Anno Domini MDXXXVIII. suffectus est, ac tandem Archiepiscopatum adiit, & simul cum Cracoviensi Episcopatu tenuit Paulo III. indulgente. Multum ille populari gratia, & aulico favore reluxit; Regi Augusto Elizabetham Austriacam copulavit, & diademate cinxit. Cracoviensis civis uxorem Judaismum professam comburi in foro Cracoviensi fecit; pauperum, & egentiorum singularem gessit curam, singulis diebus ex eo numero centum erant, qui Episcopali mensa, & ferculis reficiebantur; dum iter faceret, duo currus onusti lineis indusiis, & laneis tunicis, vel si hyems esset, ex pelle ovina consutis vestibus sequebantur, nudus, vel male vestitus, si quis opem implorans obvius erat, vestiebatur, viatico etiam donabatur: hæc consuetudo familiaris Gamrato erat, cum alioquin ipse in tantis opibus, ut prodigi solent, egeret: luxui, vanitatibus, parasitis, ludionibus, compotationibus, & libidini deditus fuit, quod tamen serio dolore dicitur expiasse: nam cum annis fessus, ut reliquum vitæ illius stylo Stanislai Lubienski Episcopi Plocensis in monitis prosequar, & morti esset proximus, neque tamen de supremo vitæ fuisset exitu sollicitus, accidit, ut in pervigilio festi cujusdam diei ad vespertinas preces recitandas ad Ecclesiam iturus accingeretur, paratusque in cubiculo aliquantisper solus subsisteret, ecce nota illi Viri cujusdam nobilis Curosii jam diu fato functi persona apparet [familiariter secum mutuorum conscii facinorum diu vixerant] exhorruit tamen ad visam redivivi hominis speciem Episcopus, cumque ille, ut metu posito secum ageret, hortaretur, paululum resumpto spiritu, mortuum affatur, etiamne tu vivis, & in quo tandem loco es mortali perfunctus vita? Respondit ille: Vivo, longeque fæliciori quam vos, fruor aura. Tum Gamratus, tune quem flagitiis gravatum, & turpibus libidinibus me [proh dolor!] conscio fœtentem e vita excessisse constat, inter eos sis qui fælices sunt? Vix credo. Credes, inquit ille, mox, paulisper sustine. Juvenis admodum cum in Germania essem incidi in quemdam, qui sacrilego ore sanctissimam Dei Matrem Virginem incestabat, ego flagitii impatiens colaphum homini impingo, nec mora ille armatus, manu ad capulum admota, duellum mihi denuntiat, ego non segnius stringo ensem,

Elemosynæ mira vis.

Mortuus se videndum objicit Gnesnensi Archiepiscopo.

congredimur, nec diuturnum fuit certamen, nulla accepto vulnere sacrilegum conficio, & tunc quidem ne homicidii, & duelli crimine succumberem, fuga mihi consului; deinceps vix aliquando ea res mihi in mentem venit, sed cum suprema adesset hora, animaque e corpore exitura, insultantibus infernalibus hostibus conflictaretur, & ego cuitis certus nulllam reliquam spem haberem, ecce non nova affulsit lux: Regina Cœli Angelicis Choris stipata præsto aderat, diffugiunt infernales belluæ, nescio quid horrendum frementes, frendentesque. At illa vultu benigno flexit in me misericordiæ oculos. Milesne, inquit, meus, defensor honoris mei peribit? Absit, tum versa ad Filium, en Uterus, in quo conceptus es, en Ubera, quæ suxisti, ego militem, quibus olim te stringebam brachiis, complexum tantisper teneo hunc. Tu sanguinem, quem ex meis traxisti visceribus stilla, ego efficiam, ut ex ejus oculis uberes fluant lachrymæ abluendis sceleribus sufficientes. Dixerat, & ego ex detestatione anteactæ vitæ intimo concepto dolore singultibus concutior, lachrymas fundo, Patrem optimum me offendisse agnosco, & annuente Sanctissima Patrona mea ingenti illius amore exardesco, affectu non voce, nam morbi vis usum linguæ interceperat, atque ita supremis meis castissima Virgine assistente expiro. Anima e corpore egressa Angelorum ministerio fertur in Cœlum, illic non meritis meis, nam ea vel nulla, vel satis exigua erant, sed Divina misericordia mihi per Patronam meam conciliata æternam fælicitatem adeptus vere vivo; inde ad te nunc missus sum, ut te supremorum tuorum admonerem: dudum jam merueras, ut tot beneficiorum acceptorum ingratus more ferali ad exemplum voluptarii Udonis mulctareris, tuæ largitiones in egenos factæ, illæ epulæ quotidianæ mendicis exhibitæ, illæ vestes, quibus nuda Christi membra texisti, ne ex meritis tuis in te Divina sæviret justitia, prohibuerunt. Scito autem te ab hinc sexto mense [tantum tibi indulget clemens Pater] moriturum, expende, & dispice quid te interim agere oporteat, nam veniæ adhuc superesse locum, vel meo doctus exemplo ne diffidas: his dictis ille quidem disparuit: Episcopus in lacrymas resolutus, neque eo die in publicum progressus diutius solito solus mansit, & nisi sero quid sibi accidisset, iis, quibus maxime fidebat patefecit. Noverat Karnkovius plerosque, qui cum Gamrato familiariter vixerant, quique supremis ejus adfuerunt, confirmabant illi ita ultimos sex illos menses ab eo exactos fuisse, ut vere, & ex animo peccata detestantis hominis omnes numeros impleret, denique sanctissimis Sacramentis rite expiatum cum optima æternæ salutis spe eum a vita cessisse testabantur, postquam Gnesnensem Ecclesiam quinquennium gubernasset, anno Domini MDXLV. obiit.

Ope B. Virginis se salvatum narrat.

Prædicit mortem Archiepiscopo.

Convertit ad sanctiorem vitam.

LXIII. Hoc anno adulta æstate Pauli III. Ducatu Camerinensi Ecclesiæ Romanæ juribus concesso Parmam Placentiamque Ecclesiasticas urbes, Aloysio Farnesio fiduciario jure tradidit, ex quo infælicissima mors ipsi Aloysio conflata est, & Pontifici ante tempus accersita, bella inter Cæsarem & Galliæ Regem exarsere, Tridentinum Concilium dissolutum, & impedita Lutheranorum conversio, & in maximum Schismatis discrimen adducta Ecclesia, ob Cæsaris & Pauli dissensiones inde enatas, ut suis locis lugebit historia.

LXIV. Hoc eodem anno gravissima inter Lutheranos, & Sacramentarios dissidia erupere; nam cum singuli malesani sui capitis deliramenta pro vero & puro Evangelio obtrudant, superbiaque turgidi alii aliis nolint inferiores videri, Scripturam Sacram in sensus adulterinos distorquent, contenduntque hæc esse Spiritus Sancti augustissima oracula, nolentes parere Petro Apostolo admonenti, *Scripturas depravari ab indoctis, & instabilibus ad suam ipsorum perditionem*; iterumque docenti, prophetiam Scripturæ propria interpretatione non fieri, *non enim voluntate humana aliquando allatam esse prophetiam*. Porro Lutherus instar phrenetici aliquod lucidum intervallum nacti in suis thesibus contra Lovanienses Theologos editis Sacramentarios ita damnavit Thesi 15. *In Eucharistiæ Sacramento venerabili, & adorabili, est, & exhibetur, & sumitur vere & re ipsa Corpus, & Sanguis Christi tam a dignis quam indignis*. Et Thesi 27. *Hæreticos* inquit *serio censemus, & alienos ab Ecclesia Dei esse Zuinglianos, & omnes Sacramentarios, qui negant Corpus & Sanguinem Christi ore carnali sumi in venerabili Eucharistia &c.*

Surius in comm.

Petr. epist. 2. c. 4.

De Luthero vero hæresiarcha Tigurini Sacramentarii præclarum hoc tulere testimonium, quanto intervallo iste novi Evangelii conditor ab Apostolis, & Prophetis distaret, *Prophetæ, & Apostoli*, (inquiunt) *Dei gloriæ, non privato honori, non suæ pertinaciæ, & superbiæ studebant, sed peccatorum salutem quærebant unice: Lutherus autem sua quærit, pertinax est, insolentia nimia effertur, & confestim Sathanæ tradit*, quotquot illius sententiæ, *non illico subscribere velint, & in omnibus correptionibus suis, plurimum maligni Spiritus, quam minimum*

vero

vero amici, & paterni ingenii deprehenditur. His repetitis ex Tigurinorum Sacramentariorum scriptis interjicit Surius hoc epiphonema contra Novatores, *tali scilicet Pontifice digni estis, qui Romani Pontificis jugum excussistis.* Mirum certe est ac prodigio simillimum, Novatores sequi fictitium impostorum sensum, cum enim non de Scripturæ, sed de sensus illius veritate controvertatur, non alius sensus amplectendus est, quam qui traditus est ab Ecclesia, quæ ex Apostolo est columna, & firmamentum veritatis: inflatis illi, & crepantibus buccis arrogantissime Scripturas extollunt in alienum sensum convulsas, quasi veteres hæretici pro nefariis suis hæresibus commendandis easdem artes non instruxerint, ac venditarint. Sacramentariorum autem impietatem pluribus miraculis sæpius confutatam in Annalibus Ecclesiasticis vidimus; hoc vero anno illa in Sacerdote, qui ad eandem clam defecerat, convicta est insigni miraculo, cujus historiam circumstantiis certissimis instructam. Seripandus Augustinianorum Generalis Magister postea Cardinalis, ac Præses concilii Tridentini scripsit, XXVIII. Septembris ad Cardinalem Farnesium, Suardini Civis Neapolitani neptem ex filio in extremis mortis confiniis agentem legente Sacerdote Evangelium de Cœna Domini, cum venisset ad ea verba, *Hoc est corpus meum*, exclamasse, prætermitte ea verba, quia ea non credis, exterritumque vaticinin Sacerdotem, coram adstantibus perfidiam suam fassum esse, criminisque veniam a Deo poposcisse, illam vero dimidiæ horæ fluxu animam efflasse, remque certis testibus constare.

Ex litera Car. Farnesii. Sacerdos non credens in Eucharistiæ Sacramentum miraculo se convertit.

LXV. In India Reguli Ceilanensis filius ob susceptam Christi fidem a crudeli Patre occisus est, ejusque martyrium miraculis comprobatum, quibus permoti Principes barbari & alii nobiles spretis omnibus terrenis, per magnos labores ad Christi castra se contulerunt, ut Indiarum Prorex Joanni Regi Lusitaniæ significavit. *Ceilanum est Insula, ubi res ad Dei gloriam contigit sane memorabilis. Reguli cujusdam filius natu maximus, quod Christiana Sacra suscipere statuisset, patris jussu necatus est, quem Lusitanus quidam Christiano more sepeliit tali obita morte Martyrem certum existimans; Lusitani judicium Deus illustri miraculo comprobavit. Siquidem ejus nutu factum est, ut quoad Principis corpus humatum erat, in crucis figuram terra fatisceret, quæ bis Barbarorum opera glebis oppleta iterum, atque iterum in eundem hiatum est resoluta. Aiunt etiam per eos dies crucem ignei coloris visam in Cœlo, quibus miraculis commota magna hominum vis ad Christum accessit, quorum multi Regis immanitate eandem Martyrii coronam adepti sunt. In eo numero fuisset alius quoque Regis filius, itemque sororis filius ad quem Regni hæreditas pertinebat [Sororis enim non Regis ipsius filios succedere in Regnis Ceilani mos est] horum igitur uterque ad Christum propensus Regis imperio mactatus esset, nisi eos præsenti periculo Regis Soror mature exemisset. Ambos enim ad se vocatos de recenti adhuc miraculo interrogat, velint ne fieri Christiani, cum se utique velle dixissent, cum Lusitano transigit mulier eodem ipso, qui demortui Principis funus curaverat, ut eos quam occultissime Goam usque perducat, quo ut venere, fidei præceptis imbuti, baptizatique magnum pietatis, ac Religionis specimen præbuere. Hos imitatus Regius quidam Præfectus, & alii decem Nobiles viri, uxoribus, liberis, bonis denique omnibus sponte relictis, magno suo incommodo, corporisque defatigatione passuum amplius sexcenta millia terrestri itinere emensi, Goam Baptismi causa cum venissent, Catechismo instituti, sacroque fonte lustrati sunt. Id accidit Anno Christi nati MDXLV.*

Concil. Generale Auctore Petro Lopez Altuna Castel. Tenui.

Proregis Comment. de rebus Indicis ad Joanem Regem.

Celiani Reguli filius occisus ob fidem.

Miraculo comprobatum ejus martyrium.

Mirus pietatis ardor in Neophytis.

Anno

I. ANno a Virgineo partu MDXLVI. indictione IV. fracta est Protestantium procacia, qui excusso Pontificis jugo etiam Cæsarem de gradu Imperii dejicere conati sunt, nec minus Divino verbo in Tridentino concilio, quam ferro in castris pugnatum est, quæ singula ordine recensituri seriem temporum sequemur. Coacta est quarta Januarii Congregatio Generalis a Patribus Tridentinis, cujus Acta subjectis verbis concepta sunt.

Angelus Massarell. in act. ms. Conc. Trid. MS. Arch. Vat. sig. n. 3188. p. 127. & aliud num. 3232. p. 98 & aliud ms. sig num. 3206. p. 34. & aliud sig. n. 3249. in primis Acta quarta Congreg. Generalis, & aliud Franc. Carlin. Barb. sig. n. 1868. p. 14. Diar. Concil. Trid. in actis Congreg. ms. Arch. Vat.

Diæ Lunæ quarta Januarii MDXLVI. a Nativitate Domini hora XXI. habita est Generalis congregatio, in qua primus Præsidens exposuit, Præsidentes ipsos accepisse literas a Sanctissimo Domino Nostro, in quibus laudabat ea, quæ antea acta fuerant in sessione, & congregationibus, hortabaturque, ut ad articulorum controversorum explicationem unirentur; quodque etiam brevi mitteret Viros probos, & idoneos Officiales Concilii, cujus expensis necessariis non esset defuturus. Omnia a Patribus laudantur, quo vero ad Officiales aliqui ex Patribus dixerunt, eorum creationem, cum sua Sanctitas abest, spectare ad Concilium. Quibus Cardinalis de Monte respondit, non ea mente se ea proponere, ut super iis sententiæ dicerentur, sed ut Patres intelligerent quid continerent literæ suæ Sanctitatis, Officiales vero mittendos, esse approbandos a Patribus, & cum jam audivisset nonnullos arbitrari en aperitione Concilii imminutam esse authoritatem Summi Pontificis, declaravit eos maxime falli, immo potius auctam. Cui Reverendus Dominus Episcopus Asturicensis respondens ait: scimus quidem, & nos, qua authoritate fungamur, ut scilicet in iis, quæ in Concilio tractantur, Concilii sit potestas, & statuendi authoritas; in iis vero, quæ extra Concilium geruntur, authoritatem remansisse apud Pontificem. Ea tamen disputatio statim quievit. Deinde lectum fuit decretum formatum pro futura sessione de modo vivendi, & aliis in Concilio servandis. Cumque longe major pars decretum ipsum approbaret, Reverendus Dominus Episcopus Fesularum dixit, se desiderare in titulo ipsius decreti, apponi verba in aliis Conciliorum decretis apposita, videlicet: Sacrosancta Tridentina Synodus universalem Ecclesiam repræsentans; cum hæc nostra Synodus, etsi adhuc pusilla esset, non tamen minore aliis fungeretur authoritate. Reverendus Pater Generalis Servorum dixit, non multi faciendi esse verba illa, quando uti compertissimum est, recens inventa sint, nec usurpata ab antiquioribus Conciliis. Dominus vero Pighinus dixit verba ipsa, quæ a nonnullis desiderantur, si recte considerentur, quæ apposita sunt, eadem re ipsa adesse: cum enim dicitur Œcumenicum, idem sonat quod universale, & universalem Ecclesiam repræsentans, & jam in proxima sessione decretum fuerit, Œcumenicum Concilium esse apertum, & inchoatum.

Controversia de titulo Concilii an essent apponenda verba, Universalem Ecclesiam repræsentans.

II. *Cardinalis de Monte comprobavit Generalis Servorum, & Pighini sententiam, addens, se illa quoque ratione moveri, ne verba ipsa apponerentur, cum nullum validius telum habeamus adversus Hæreticos, quam quod nos hic congregati Ecclesiam universalem repræsentemus, noluimus eos, quos Synodum amplecti cupimus, in primo congressu causam, & occasionem accipere, ut nos reprehendant, quasi nimium elatos, fimbriasque nostras in opprobrium dilatantes, longe etiam diversam esse rationem nostræ Synodi, & Constantiensis, & Basileensis: Constantiense enim Concilium ea verba apposuit propter schisma, quod tunc vigebat; non enim apparebat ex tribus quis verus Pontifex esset: nec tamen Concilium ipsum in decretis, in quibus de aliis rebus agebatur, his verbis usum fuisse: Basileense vero, quod proprius Conciliabulum dici debet, solo odio Eugenii IV. ea verba minus recte usurpasse. Et profecto præter alias, ea maxime ratione abstinere ab his verbis debemus, ne inflati videamur, ut dixi, magnam sumendo authoritatem, quin potius imitari debemus Summum Pontificem, qui cum Ecclesiæ Dei Caput sit, se tamen Servum Servorum appellat. Cardinalis Tridentinus dixit se compertum habere, Protestantes ægre verba illa habituros, quapropter laudabat, & hortabatur, ne apponerentur, quæ sententia a longe majori parte Patrum approbata est.*

III. Addunt Gesta, deinde actum fuisse de electione Officialium, de loco Oratoribus Principum designando, ac de iis, qui in publica sessione sedere, vel stare deberent: nec non de Abbatibus, quorum prærogativis Episcopalem splendorem obscurari, authoritatemque infringi nonnulli querebantur: maxime de tribus Abbatibus Cassinensibus vocatis: quam contentionem Cardinalis de Monte sic diremit.

Pallavic. tom. 1. l. 6. c. 1. n. 2. 3. 4.

Si placet, possumus Abbates tres cum Mitra, & pluvialibus juxta eorum privilegium admittere, non ut Abbates tantum, sed ut totam eorum repræsentantes Congre-

Acta Concilii ut sup.

gre-

gregationem ita tamen, ut eorum trium unica sit sententia; quod quidem ab omnibus comprobatum est. Actum postea est de sessionis proximo die constituendo, quem Itali accelerandum, Galli vero extrahendum ad bimestre tempus contendebant; sancitum autem est, ut ad mensem indiceretur, nimirum tertia sessio, sed secunda sequenti die celebraretur. Adjectæ sunt Actis Pontificiæ literæ prima Januarii die hujus anni consignatæ, quibus Paulus III. Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, atque Abbates in Tridentino Concilio præsentes, vel ad illud accessuros, omnibus privilegiis, vectigalibus, ac juribus potiri voluit, ac si In Ecclesiis suis præsentes essent, exemit etiam ab omni decumarum onere, & solutione.

IV. *Ibid. ut supra.* *Secunda sessio Concilii.*

VII. Mensis Januarii MDXLVI. a Nativitate celebratur sessio secunda sacri concilii Tridentini sub Paulo III. post celebratam Missam de Spiritu Sancto per Joannem Fonsecam Episcopum Castellanensem: est habita oratio per Coriolanum Martiranum Episcopum S. Marci. Ille post defletas morum corruptelas de sævitia Hæreticorum, qui se infidelibus adversus Ecclesiam conjunxissent, ita conquestus est. *Videtis, quam in nos instructæ, quam paratæ, quam firmæ inimicorum, & transfugarum acies circumstant, ut certatim contendant, quis in te, Ecclesia Sancta, ictus profundius infligat, quis tua præcordia lethalius petat. O facinus miserandum! quid facient inimici? Filii, quos prius Cœlum casurum, quam defecturos putabas, quibus elata præcipue & superba incedebas, in te arma converterunt, ii, quos sanguine tuo, & visceribus aluisti, ut tibi murus æneus contra hostes forent, ii veluti veneficiis incitati te deletam funditus, & extinctam volunt. Huccine tui labores & vigiliæ inciderunt? Sed quid hos incusare, aut de his conqueri opus est? Sunt ipsi quidem nefandi, ut videtis. Quæ sit horum vita, moresque cognovimus: locus in alios dicendi non erit, si se respiciant, ut tamen tam libere obloquantur, tam severe in nostros mores novi Catones vitamque invehantur*. (Et paulo post.)

V. *Postquam omnia conturbarunt instituta nostræ Religionis, ritusque everterunt, sato omnia subjecerunt. Nostris insuper nos telis lacessunt, Scripturam Sanctam, quæ nostra sunt arma, in nostrum exitium convertunt, mutilando, lacerando, intorquendo [factum impudens quis non aspicit, & detestabile, quid tandem postea?] Scripturæ sanctæ in manibus impii tela sunt plumbea, quæ objecta clypeo veritatis nullo negotio retunduntur*. Nonnullis interjectis de eorum hypocrisi ita queritur. *Dum fucis verborum dolosis, dum severitate accersita, dum veteratoria frontis tristitia illudentes, dum sua dogmata, & miracula quædam, nunc horum, nunc illorum auribus instillantes, quid dico aniculas? robustos quosdam, immo universas Civitates in perniciem trahunt, &c.*

Cum finem dicendi fecisset, subdunt Acta.

Recitata fuit per me Angelum Massarellum Secretarium nomine Illustrissimorum Legatorum admonitio, seu hortatio ad Patres super his, quæ in celebratione concilii generalis perpendenda, & facienda sunt a Prælatis ipsius concilii. Quæ admonitio incipit. *Cum ipsa muneris nostri ratio*. Excusa est typis, atque in editione Binii male in Sessionis primæ Actis collocata.

Promulgatum fuit in eadem sessione decretum de vita sanctiore ducenda, & modestia tenenda in concilio, quatuor canonibus distinctum. VI. *MS. Arc. Vatic. sig. n.3212. p.18.*

Canon I.

Sacrosancta Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, in ea præsidentibus eisdem tribus Apostolicæ Sedis Legatis agnoscens cum B. Jacobo Apostolo, quod omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum, *qui iis qui postulant a se sapientiam, dat omnibus affluenter, & non improperat eis, & simul sciens, quod* initium sapientiæ est timor Domini, *statuit, & decrevit, omnes, & singulos Christifideles in civitate Tridentina congregatos exhortandos esse pro ut exhortatur, ut a malis, & peccatis hactenus commissis emendare, ac de cætero in timore Domini ambulare, & desideria carnis non perficere, orationibus instare, sæpius confiteri, Eucharistiæ Sacramentum sumere, Ecclesias frequentare, præcepta denique Dominica, quantum quisque poterit, adimplere, nec non quotidie pro pace Principum Christianorum, & unitate Ecclesiæ privatim orare velint: Episcopos vero, & quoscumque alios in ordine Sacerdotali constitutos Œcumenicum Concilium in ea civitate concelebrantes, ut assidue in Dei laudibus incumbere, hostias, laudes, & preces offerre, sacrificium Missæ quolibet saltem die Dominico, in quo Deus lucem condidit, & a mortuis resurrexit, ac Spiritum Sanctum in discipulos infudit, peragere satagant facientes, sicut idem Spiritus Sanctus per Apostolum præcipit, obsecrationes, orationes postulationes, gratiarum actiones pro SS. D. N. Papa, pro Imperatore, pro Regibus, &*

ca-

cæteris, qui in sublimitate constituti sunt, & pro omnibus hominibus, ut quietam, & tranquillam vitam agamus, pace fruamur, & fidei incrementum videamus. Præterea hortatur, ut jejunent saltem singulis sextis feriis in memoriam passionis Domini, & eleemosynas pauperibus erogent; in Ecclesia Cathedrali singulis feriis celebretur Missa de Spiritu Sancto cum Litaniis, & aliis Orationibus ad hoc institutis; in aliis vero Ecclesiis eadem die dicantur ad minus Litaniæ, & Orationes; tempore autem quo Sacra peraguntur, collocutiones, & confabulationes non fiant, sed ore, & animo celebranti assistatur.

Canon II.

Et quoniam oportet Episcopos esse irreprehensibiles, sobrios, castos, domuique bene præpositos, hortatur etiam, ut ante omnia quilibet in mensa servet sobrietatem, moderationemque ciborum, cum in eo loco sæpe otiosi sermones oriri soleant, ut in ipsorum Episcoporum mensis divinarum scripturarum lectio admisceatur: familias vero suas unusquisque instruat & erudiat, ne sint rixosi, vinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemi, & voluptatum amatores: vitia demum fugiant, & virtutes amplectantur, & in vestitu, & cultu, & omnibus actionibus honestatem præseferant: sicut decet ministros ministrorum Dei.

Canon III.

Ad hæc cum hujus Sacrosancti Concilii præcipua cura, solicitudo, & intentio sit, ut propulsatis hæresum tenebris, quæ per tot annos operuerunt terram, Catholicæ veritatis lux, Jesu Christo, qui vera lux est, annuente, candor, puritasque refulgeat, & ea quæ reformatione egent, reformentur; ipsa Synodus hortatur omnes catholicos hic congregatos, & congregandos, atque eos præsertim, qui sacram literarum peritiam habent, ut sedula meditatione diligenter secum ipsi cogitent, quibus potissimum viis, & modis ipsius Synodi intentio dirigi, & optatum effectum sortiri possit, quo maturius, & consultius damnari damnanda, & probanda probari queant; ut per totum Orbem omnes uno ore, & eadem fidei confessione glorificent Deum Patrem Domini Nostri Jesu Christi.

In sententiis vero dicendis juxta Toletani Concilii statutum, in loco benedictionis consedentibus Domini Sacerdotibus nullus debeat aut immodestis vocibus obstrepere, aut tumultibus perturbare; nullis etiam falsis, vanisve, aut obstinatis disceptationibus contendere; sed quidquid dicetur, sic mitissima verborum prolatione temperetur, ut nec audientes offendantur, nec recti judicii acies perturbato animo inflectatur.

Canon IV.

Insuper ipsa Synodus statuit, ac decernit, quod si forte contigerit aliquos debito in loco non sedere, & sententiam etiam sub verbo, Placet, proferre, Congregationibus interesse, alios quoscumque actus facere Concilio durante; nulli propterea præjudicium generetur, nullique novum jus acquiratur.

His subdunt Acta perlectum fuisse ab Episcopo Castellano diploma Pauli III. quo prohibitum est, ne Episcopi procuratoris opera in concilio compareant: præcipua ejus pars concepta est his verbis: *Habita cum Venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de eorum consilio, & assensu Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ac Abbates, & alios, quibus in Conciliis generalibus residendi, & in iis sententias dicendi, ut præmittitur, permissa est potestas, de novo monemus, & hortamur, ac in Domino requirimus, eisque non solum sub perjurii, & aliis pœnis prædictis, verum etiam sub suspensionis a regimine, & administratione Ecclesiarum, quibus præsunt, & aliarum dignitatum, cæterorumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, quorum ratione iis locus in concilio, & potestas sententias in eo dicendi permittitur, per eos obtentorum, necnon interdicti ingressus Ecclesiæ sententiis per eos, nisi præsentibus cum effectu paruerint, eo ipso incurrendis; districte præcipiendo mandamus, quatenus mandatis procurationum per eos hactenus factis, vel in posterum faciendis, quæ omnino revocare, & eorum revocationem Procuratoribus per eos constitutis, aut in concilio hujusmodi intimare sub eisdem pœnis & sententiis teneantur, minime attentis, ipsimet personaliter per seipsos, & non per Procuratorem, aut Procuratores, nisi forte justo detineantur impedimento: quo casu Procuratorem ad se in eodem Concilio excusandum, & de eorum impedimento fidem legitimam faciendum, ita tamen quod eodem impedimento cessante ipsi personaliter, & non per Procuratorem, vel Procuratores ad hæc omnino teneantur, constituere possint, quantocitius poterunt ad eandem Civitatem Tridentinam accedere, & prosecutioni celebrationis concilii hujusmodi adesse, & interesse velint, nec mandata procurationum pro aliquibus Prælatis, aut aliis vocem, ut præfertur habentibus, nisi justo impedimento detineantur: & tunc ad eorum impedimenta dumtaxat deducendum, & probandum recipere, aut acceptare præsumant. Nos enim omnia & singula mandata per eosdem Prælatos, & alios, ut præfertur, vocem habentes, ad alind*

VII. Bulla ne Episcopi per Procuratores ad Concilium accederent.

lud, quam ad eorum justum impedimentum in concilio hujusmodi allegandum, & probandum hactenus facta, & in posterum facienda, nulla, irrita, & inania, nulliusque roboris vel momenti fore, ac solum Prælatos, & alios vocem, ut præfertur, habentes. in dicto Concilio præsentes, & non aliis, etiamsi ab eis mandata cum quacumque, etiam plena, & libera facultate, & potestate habuerint, vocem in dicto Concilio habere; sicque in præmissis omnibus, & singulis per quoscumque quavis authoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi authoritate, & facultate, judicari, & interpretari debere, & quidquid secus super his a quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDXLV. xv. kal. Maii pontificatus nostri anno XI.

Addunt Acta. *Qua Bulla lecta idem Reverendissimus Dominus Episcopus Castellanus legit successive Breve Sanctissimi Domini nostri, per quod sua Sanctitas mandat Reverendissimis, & Illustrissimis Dominis Præsidentibus, & Legatis, ut aperiant Concilium, quod est hujusce tenoris.*

MS. Arch. Vat. sig. n. 3190. p. 39.

Paulus Papa III. Venerabili fratri Joanni Mariæ Episcopo Prænestino, & dilectis filiis Marcello, Tit. S. Crucis in Hierusalem, ac Reginaldo S. Mariæ in Cosmedin Diacono, Cardinalibus nostris, & Apostolicæ Sedis Legatis.

VIII. Bullæ facultatum concessarum Legatis aperiendi Concilium.

Anno superiore, sequuta Dei munere pace inter Serenissimum Cæsarem, & Regem Christianissimum, nos sperantes Concilium universale celebrari posse, ejusdem Concilii suspensionem sustulimus, illudque in Dominica Lætare *proxime præterita inchoandum, & celebrandum esse decrevimus. Cum autem ob subsequutas postea justissimas illas quidem, & ipsammet Religionem concernentes rationes, & causas, ipsam celebrationem in hanc usque diem distulerimus, & nuper ipsis causis cessantibus, ipsum Concilium in Dominica* Gaudete, *tertia præsentis Adventus, aperiendum, inchoandum, & prosequendum esse de Venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio decreverimus, id vobis per præsentes nostras significare voluimus; vobis injungentes, ut ad aperitionem, & inchoationem, prosequutionemque dicti Concilii in dicta tertia Dominica præsentis Adventus, juxta formam literarum nostræ indictionis, ac facultates vobis desuper a nobis concessas in Dei Omnipotentis nomine procedatis &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die IV. Decembris MDXXXXV.*

Habita est congregatio die XIII. Januarii, in qua mota est controversia, an Concilium Tridentinum universalem Ecclesiam repræsentaret, de qua Cardinalis de Monte peroravit, vetustiora Concilia, splendidioribus licet illis verbis usa non fuissent, nullum tamen moveri dubium, quin universalem Ecclesiam repræsentarint text. in cap. *Majores* XXIV. quæst. 1. ex usurpato vero eo nitidiore verbo posse Ecclesiæ hostes nobis odium, atque invidiam conflare, cum Cæsaris, Galliæque Regis Oratores nondum ad Concilium accessissent, atque in ludibrium adducere; triginta plus minus Episcopos universalis Ecclesiæ titulos sibi adscivisse; cumque Pontifex hanc Synodum universalem, & œcumenicam appellarit, ab eo nomine ab ipso indicto discedendum non videri. IX. MS. Arc. Vat. sig. n. 3205. p. 29. MS. Francisci Cardin. Barberini sig. num. 1799. p. 21.

His addidit Marcellus Cardinalis tit. S. Crucis Constantiensem Synodum non usam eo splendido titulo nisi in gravioribus causis, videlicet in citatione contra Hieronymum de Praga, in condemnatione errorum Joannis Hus, & cum adversus Joannem XXIII. a Patribus proclamatum fuit: Pontificiumque mandatum indictionis forma circumscriptum, ideoque extra eos limites splendidiorem titulum non affectandum.

Tum Reginaldus Cardinalis Anglus pie Patres admonuit, ut quæ Dei forent, non sua quærerent: multos deesse suo muneri, qui nunquam suorum Episcopatuum Ecclesias, vel raro perlustrarint: nec ex virtute humana, sed ex Deo bonum aliquod in Synodo expectandum, nec utili, vel honesto, vel necessitate Synodum cogi ad eos titulos sibi adscribendos, cujus sententiam laudavit Tridentinus Cardinalis. Tum subjecit Cardinalis Giennensis sibi nullum dubium occurrere, quin Tridentinus Consessus licet exiguus universalem Ecclesiam repræsentet, ac demonstrare posse eum titulum vetustis temporibus frequentatum, cum constet, Apostolos nomine Synodi Scripsisse in hæc verba: *Placuit Spiritui Sancto, & nobis, & toti Ecclesiæ*: cæterum in præsenti casu nulla Patres urgeri necessitate, ut eum titulum adjungant: ferme omnes eandem amplexi sunt sententiam, decretumque est, ut prætermissis iis verbis, adderentur tantum in decreto hæ voces *Oecumenica, & generalis.*

XVIII. ejusdem mensis Januarii habita est Congregatio generalis, in qua magna contentione actum inter Patres de ordine procedendi in Concilio Tridenti- X.

Tom. 19. de Conc. sig. n. 3209. pag. 31.

tino, cum Tridentinus Cardinalis, & alii cederent a constituenda emendatiore forma morum inchoandum, quod ex corruptis Ecclesiasticorum moribus hæresis emersisset, vocandosque ad Concilium Lutheranos, ut ipsi quoque morum vitia emendarent. Alii vero colligendas esse Novatorum hæreses, ut damnarentur: ante omnia vero solicitandos literis Imperatorem, ac Reges, ut Oratores ad Concilium mitterent. Subdunt Acta: *Archiepiscopus Aquensis, & alii Prælati Galli in primis salutarunt Sanctam Synodum nomine Regis Christianissimi, eique de propenso animo, quem Synodus erga Majestatem Suam superioribus diebus lapsis declaravit, & gratias egerunt.* Rogarunt vero, ne graviora tractarentur, antequam Regii Oratores, & alii Prælati accessissent, inchoandumque a dogmatibus censuere.

Inter alios Præsules Thomæ Campegii Feltrensis authoritas potissimum eminebat; hic ut de dogmatibus fidei, ac de morum disciplina una simul ageretur, Patribus suggessit; cui sententiæ major pars applausit. Quare Legati, qui Pighinum antea consuluerunt, an Episcopis de dogmatibus, & de reformatione simul pertractandum esse sentientibus ipsi contradicere potuissent, hocque minime ipsis licere ab eodem audierant, in hanc ultro sententiam defluxerunt. In sequenti itaque congregatione Cardinalis de Monte Patribus proposuit, an omnibus placeret, tractationem dogmatum fidei cum restauratione morum conjungendam ut decretum de hac re in sequenti sessione promulgandum institueretur? Mox Tridentinus insurrexit, suamque opinionem validis rationibus propugnare percupiens, virorum Ecclesiasticorum reformationem ad reducendos hæreticæ pravitatis asseclas ad Orthodoxæ religionis semitam præstantissimum fore medium pluribus inculcavit. Cumque hujusmodi assertio maximum apud Patres excitasset plausum, Concilii Præses prudenti usus consilio Deo Optimo Maximo gratias agere fassus est, quod Tridentini mentem tam piis Ecclesiasticoque Præsule dignis imbuisset sensibus, nempe ut catholicorum morum restauratio ab ipsis, potioribus videlicet Ecclesiæ membris, foret incipienda. Mox ut aliis, quibus in Synodo præerat, ipsemet exemplum præberet, a Papiensi Præsulatu se se abdicare, splendidiore suppellectili expoliare, atque nimiam famulorum turmam dimittere paratissimum coram Patribus sese exhibuit, cæterosque ad hujusmodi abdicationem animavit. Verum non modo Romanæ Aulæ, sed totius Ecclesiæ restaurationi incumbendum esse, plures in quolibet Ecclesiastico ordine abusus reperiri, arduam hanc provinciam, nimisque prolixo indigere tempore: propterea, ut tot in tenebris hæresum miserrime jacerent sepolti, amplius ab ipsis non permittendum esse subjecit. Mirum fuit! mox Patres fere omnes verbis, ac potissimum exemplo Cardinalis a Monte permotos, ejus sententiæ adhæsisse: adeo ut Tridentinus solus in arena derelictus, neminem suo sermone permovere potuerit, neque de Episcopis duas Ecclesias administrantibus vitupe- *Ib. p. 32.*
ratis sese excusaverit.

Decretum itaque fuit in Congregatione habita XXII. Januarii ut simul de dogmatibus, & reformatione ageretur, atque a dogmatibus inchoandum, tum ut errantes in viam salutis reducerentur, tum ut catholici contra hæreticorum fraudes communirentur: ostendit Cardinalis de Monte, ita in concilio Chalcedonensi, licet corrupta Hæreticorum disciplina ex pravis moribus originem traxisset, nihilominus Patres primum de fide, deinde de moribus egisse, quæ Cardinalis Polus confirmavit his verbis: *Videri omnino impossibile tractari re vera de moribus omisso tractatu de Religione, qui enim mores esse possunt sublata Religione, aut collapsa? sic namque, si paulo altius inspexerimus, intuebimur Deum ipsum dantem duas tabulas Moysi, quorum prima, & præcipua fidem continebat & Religionem; secunda vero mores; sic Dominus Noster Jesus Christus quando misit Discipulos ad prædicandum, dixit:* Ite, & prædicate Evangelium omni creaturæ, *non dixit in moribus instituendis, quoniam sciret, ubi Religio integra sit, difficile posse malos mores locum habere.*

Angel. Mass. in Diario Concil. Trid. p. 36.

De Religione simul, & de morum reformatione agitur.

Sed cum Pontifex justis de causis simul XI.
optaret, ut de solis dogmatibus, & non simul de reformatione ageretur, ideo Legati ut ostenderent, quod recto consilio decretum fuerit, simul & de dogmatibus, & de reformatione tractare, Cardinali Farnesio significarunt secunda Februarii rationes, quibus fuerant adducti, ut illi decreto subscriberent. Primum (inquiunt) ne incideremus in foveam, quam declinare studebamus, nimirum, ne Patres judicarent de sola reformatione agendum esse: & experientia docuit, non frustra eum timorem animis ipsorum insedisse: cum necessitas nos adegerit, pluribus Cæsareis Præsulibus claritate nominis, ac dignitate conspicuis contendentibus, soli constituendæ disciplinæ Ecclesiasticæ, castigandisque corruptelis incum-

cumbendum, omni ſtudio viriumqoe contentione adverſari. Secundo, quia prohibere non potuimus, ne Synodus breviorem utilioremque tractandarum rerum ordinem induceret, qui magis ad finem in ſuæ Sanctitatis diplomate expreſſum, ſcilicet hæreſum extirpationem, reformationemque attingendum conduceret. Tertio, in hoc rerum ſtatu graviſſimum imminebat diſcrimen, quod omnino declinandum erat; ne ſi in ea ſententia fixi perſtaremus, ut de ſolis dogmatibus Fidei ageretur, conjunctio noſtra cum Synodo dirimeretur, cum maxima Pontificii nominis invidia, & publico odio: Synodus vero elata populari aura, ac jugo Papali, ut iniquo, & non ferendo, necnon publicæ ſaluti inutili excuſſo, abſque Legatorum Præſidium conſenſu noſtra imperia, conteſtationeſque contemptu proterens, ad tractandam reformationem progreſſa eſſet: ex quo quantum vulnus, ac detrimentum accepiſſet Sedes Apoſtolica facile perpendi poteſt. Deinde vero cum redintegranda fuiſſet concordia inter Pontificem, & concilium, media ratio amplectenda erat, ut unum extremum cum alio conjungeretur, conſentiendumque, ut de duobus capitibus dogmatum, & reformationis tractaretur: quod ergo tunc exacte, & cum maximo Sedis Apoſtolicæ dedecore agendum manebat, nunc ſponte cum maxima ſuæ Sanctitatis gloria, & honore Sedis Apoſtolicæ geſtum apparet. Quarto, ut nobis viam facilem, atque expeditam muniremus, qua ſuæ Sanctitatis imperia fælicius in opus provocentur. Denique prius de dogmatibus agetur, quibus ea reformationis pars, quæ ad Romanam Curiam ſpectat, connectetur, quam ſua Sanctitas ſponte perficere poterit. Quinto, dum reformationi ſive ſanctitati morum revocandæ libenter incumbimus, melius res (uti convenit) peragetur, quam ſi ab ea abhorrere oſtenderemus: conſulentes vero tantæ rei honeſtati, ac dignitati, Pontificium decus augemus, exiſtimationemque, atque authoritatem nobis in concilio comparamus: cujus beneficio quidquid optatur, cum pace recto ordine ad optimum exitum perducetur. Sexto, proſpicietur fælicios rebus Germanicis, quarum cura, & ſolicitudo adeo Pontificio animo inſedit, ut ad eas reſtituendas Sedes Apoſtolica exiſtimarit, cogendum eſſe Tridenti concilium: atque adeo propter propoſitionem ab Imperatore in conventu Wormatienſi Menſe Martio anni præteriti celebrato expoſitam, atque edictum inde promulgatum, & propter colloquium Ratisbonenſe, de quo modo agitur, Ordinumque Imperii cœtus mox celebrandos, tum ob convitia ab hujuſmodi hominibus effundenda, ſi vel de dogmatibus tantum, vel de ſola reformatione in concilio tractatum iri videretur; cauſæ etenim omnium malorum, quæ ex colloquio inter Doctores Catholicos, & Lutheranos ſequuto conventu dimanarent (& utinam nulla redundent) in nos conjicerentur; ac de nullo, qui Lutheranorum partibus adhæreſceret, expoſtulare poſſemus, quin ſtatim excuſationem in os nobis objicerent, non adhibitum remedium a concilio in tanto Germaniæ morbo, qui nullam moram pati poterat, nec valeret excuſatio ignorantiæ, quia proteſtatio, vel ſimilium conteſtatio in memorata propoſitione nobis denuntiata eſt: Si concilium ſtrenue reſtituendæ diſciplinæ non incumbat, ipſos reformationis ſanciendæ munus aggreſſuros; cum in hoc rerum diſcrimine, Germania hæreſum ardens incendio ſalva conſiſtere non poſſit; ac præterea libros nuper a Lutheranis editos conſentire veritati fateremur, quibus ſparſere in vulgus, concilium non cogi ad Eccleſiæ corruptelas caſtigandas, pravoſque mores ad priſtinum ſanctitatis nitorem revocandos, ſed ad placita Lutherana damnanda; cum vitam ſolutiorem ut prius ducere velimus, de qua fama increbreſcente, opinioneque confirmata multi præſules, tum maxime Sidonienſis Vir exaggeratæ virtutis ac prudentiæ, nos graviter præmonuerant. Septimo, concilium habiturum eſt progreſſum, vel non, ſi ad ulteriora progrediatur ad reformationem conſtituendam cogere poterit; cum itaque neceſſario illa ſit ſancienda, præſtantius eſt, illam cum publica laude decernere, Chriſtianumque populum in officio, & Eccleſiæ obſequio continere, cum viderit nos prompto & alacri animo pro inſtauranda primæva morum ſanctitate ſedulam operam collocare, quo prætermiſſo labore, præſules, qui Tridento animis male affecti diſcederent, per varias Provincias famam noſtram atrocius etiam, quam Hæretici lacerarent; obſervantia quoque erga Sedem Apoſtolicam obſoleſceret, perfrigeſceret amor, atque etiam jactura proventuum, qui ad Curiæ Officiales derivantur, damna quæ ſevera reformatio inferret, multo amplius ſuperaret. Octavo, non deerit ſuæ Sanctitati ſpatium temporis, quo ipſa reformationem Curiæ componat; dum interim modi illius perducendæ ad exitum Tridento Romam tranſmittuntur: duos autem modos deſcripſimus, ut præſtantior ſeligatur, vel

aptior inveniatur. Nono, conſtabat perſpicuis argumentis, numquam concilium ſolas reformationis Leges, preſſis ſilentio dogmatibus fidei, admiſſurum; quamquam privati & magni Principes (quibus verbis Cæſar & ejus Proceres deſignantur) divina ſuis commodis dimetientes ardentiore ſtudio expeterent, ut dogmatum Hæreticorum damnatio differretur.

Antequam has literas accepiſſet Pontiſex, aliis Legatorum monitis ad æquitatem mentem inflexerat, aſſenſumque præſtiterat, ot una cum dogmatibus etiam de reformatione ageretur, ut ex literis Legatorum quarta Februatii datis eniteſcit.

XII. *Ib. to. 19. p. 35. & aliud mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3232 pag. 112. Diar. Concil. Trid. p. 68.*

Die XXIV. Januarii in alia Congregatione generali Præſides concilii propoſuere: *Qua via, & quibus modis ſit procedendum ad examinationem, & diſcuſſionem utriuſque cauſæ, an per aliquos Prælatos vel ſorte, vel viva voce, vel per ſcrutinium, vel quavis alia ratione deputandos, & coram Reverendiſſimis Dominis tribus Præſidentibus congregandos; & an per totam Synodum diviſam in tres claſſes congregandas, coram quolibet eorumdem Dominorum Præſidentium, pari numero, eadem hora, & ſuper eiſdem articulis*. Decretum eſt per tres Claſſes procedendum, deligendos tamen aliquos, qui adducenda in conſilium, in examen revocent, poſtea actum eſt de prorogatione futuræ indictæ ſeſſionis.

MS. Arc. Vat ſig. n. 3209. p. 36. to. 19. de Conc. & aliud mſ. Arch. Vat. ſign. n. 3232. p. 112. Diar. Concil. Trid. pag. 36. MS. Franc. Car. Barber. ſign. 1799 pag. 30. & aliud mſ. ſig. n. 23. mſ. Card. Pii.

XXIX. Januarii fuit Congregatin, in qua fuerunt lectæ ab Epiſcopo S. Marci literæ ſanctæ Synodi ad S. D. N. ad Imperatorem, ad Regem Chriſtianiſſimum, ad Regem Romanorum, ad Regem Portugalliæ, & ad Regem Poloniæ conſcriptæ, in quibus omnes Principes graviter, & erudite hortabatur ad favendum huic Concilio, ad excitandos Prælatos eorum, & cætera hujuſmodi: Pontifici vero maximæ gratiæ agebantur ob præclara ſtudia adhibita pro pace in populo Chriſtiano conſervanda: atque etiam hortabatur, ne ab incœptis deſiſteret, Prælatos vero omnes iterum moneret, ut quam primum ad Concilium accederent. Lectis literis graves dictæ fuerunt a Patribus ſententiæ. Placebat Cardinali Tridentino, ut literæ, quæ ad Regem Romanorum deſtinatæ erant, ejus egregia adverſus Turcas facinora uberiori laudum præconio celebrarent; itemque ut admoneretur ad excitandos reliquos Germaniæ Principes, ut ſe ad Concilium conſerrent, quod & in literis ad Regem Poloniæ directis a pleriſque deſideratum fuit. Giennenſis vero Cardinalis urgebat, ut in literis ad Cæſarem ſcriptis adderentur preces, ut præſentia ſua Concilium cohoneſtaret.

Literæ Concilii ad diverſos Principes.

XIII.

Cæterum exarſit gravis controverſia inter Patres, ut quæ videlicet literæ prius eſſent perlegendæ in Seſſione, an eæ, quæ Regi Romanorum, an quæ Chriſtianiſſimo Regi dirigebantur? Conſultius itaque viſum eſt poſt aliquot altercationes, in ſolemni congreſſu ab iis perlegendis abſtinere.

Deinde actum fuit de modo eligendi Prælatos per claſſes diſtinctos: quæ electio delata fuit Reverendiſſimis, & Illuſtriſſimis Dominis Legatis.

Tom. 19. p. 37. & tom. ſig. n. 3232. p. 113. & Diar. Concil. Trid. pag. 26. & in Actis Congregationum p. 69.

Secunda Februarii coactæ ſunt ſingulares Congregationes in tres claſſes diſtinctæ eadem hora, ac diſceptatum, an decreta promulganda extrahenda eſſent, donec ampliores cœtus eſſent, ſancitumque, ut de profeſſione fidei decretum ederetur, abſentiumque ratio haberetur.

Ib. p. 39.

Tertia Februarii eadem propoſita ſunt in Congregatione generali, quæ in particularibus, eademque in proxima ſeſſione ſancienda, conſtiturum eſt.

XIV.

Inſtaurata tunc iterum de titulo decretorum controverſia a Feſulano, Captuaquenſi, & Pacenſi Epiſcopis, qui eſtlagitarunt, ut adderentur ea verba, Univerſalem Eccleſiam repræſentans, ad conciliandam decretis Synodi majorem authoritatis ſpeciem. Sed major pars diſſenſit; ſatis enim judicavit, ſi decretum ſic inſcriberetur: *Sacroſancta Œcumenica, & Generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata*. Profitente vero Feſulano, ſtare ſibi fixam priorem ſententiam, nec ab ea diſceſſurum, licet major pars ſibi repognaret, ne conſcientiæ ſuæ vim afferret; tum Cardinalis Polus ita fatus eſt; *Quod conſcientia alicui dictat, proferendum quidem eſt, verum poſtquam ſemel atque iterum, & tertio quis ſibi ſatisfecerit proferendo opinionem ſuam, & aperte cognitum ejus dictum a majori parte non ſolum non probari, ſed omni conatu reprobari, poteſt, ac debet ille opinionem ſuam dimittere, &*

Controverſia de titulo decretorum.

quod

quod amplius est, a malo est. [1]

XV. Tertia sessio celebrata est die quarta Februarii, in qua præter memoratos Legatos, ac Præsules insignes, duo alii Cardinales, Christophorus Madrutius Tridentinus, & Petrus Pacecchus Giennensis Episcopi, necnon aliqui alit Antistites interfuere. Ambrosius Catharinus Politus Senensis piam orationem habuit, qua Patres hortatus est ad consectandam sanctiorem vitam, exemplo B. Petri, *Qui etsi ter Dominum negavit, conversus tamen in se est, & pœnitentiam egit.*

MS. Arch. Vat. sign. n. 3232 p. 215. & seqq. MS. Car. Barberini, & ms. Card. Pii.

Perlectum deinde est a Salvatore Alexio Decretum de Symbolo Fidei, quo Romana Ecclesia utitur, quo veluti inexpugnabili propugnaculo adversus Hæreticorum assultus munitur, quo veluti clypeo omnia impiorum tela retundit, in quo, veluti principio, omnes, qui fidem Christi profitentur, necessario conveniunt, quod denique fundamentum est firmum, atque unicum, contra quod inferorum potestates nunquam sunt prævalituræ. Cum vero perlatum esset plures Præsules iter ad Synodum suscepisse, extracta est quarta sessio in diem octavum Aprilis, ut decreta majori veneratione susciperentur, quo a majore Patrum numero essent promulgata. Navata tamen interea est opera discutiendis, & in examen adducendis iis, quæ in Synodo decernenda viderentur.

Acta Typis excusa. Sessionis tertiæ celebratio.

XVI. Legati vero in Epistola quarta Februarii causam adduxerunt, propter quam in tertia sessione Fidei decretum solummodo firmaverunt: Decretum (inquiunt) de Fidei Symbolo sancitum fuit: primo, ut antiquorum Concilium vestigia sequeremur, postea ne ista sessio absque aliquo decreto celebraretur. Narrarunt etiam in eadem epistola quid acciderit in sessione, addentes. Quoad hujus diei decreta, omnes præter Episcopos, Fesulanum, Caputaquensem, & Pacensem, qui scriptum votum ad majores turbas evitandas dederunt, veterem decretorum inscriptionem approbarunt.

Mota etiam controversia, an expoliendorum sanctiorum morum, castigandorum vitiorum, tollendarumque corruptelarum leges Romæ a Pontifice, an Tridenti in Concilio Œcumenico ferendæ essent? ac multis ultro citroque literis Tridento Romam, Romaque Tridentum transmissis, re diligenter excussa, decretum est, ut Tridenti de caussis dogmatum, ac morum excolendorum ageretur. Licet nonnulli expeterent magis Romæ de corruptelis emendandis agi: atque Imperator non de dogmatibus Tridenti ne efferarentur Lutherani, cum se damnari a Concilio acciperent, sed de moribus ad puriorem sanctioremque formam revocandis agendum flagitaret.

Octava Februarii coacta est prima post sessionem tertiam Congregatio generalis, in qua Joannes Maria Legatus Cardinalis Patribus fuse ostendit, quare decretum titulo non fuissent adjecta ea verba Universalem Ecclesiam repræsentans. XVII.

Cardinalis de Monte inquiunt Acta *dixit de titulo decretorum promulgatorum, quod si recte inspiciatur, satis amplum esse & decorum apparebit, cujus rei testes locupletissimi nobis sunt, ut sæpius dictum est, antiqua omnia Concilia, quorum nullum reperitur, usum fuisse hoc, qui a nobis efflagitatur, titulo. Nec quisquam exemplum Concilii Constantiensis nobis obiiciat, quoniam vel diversa ratio est in illo tempore schismatis congregato, & in isto, quod sub vero, solo, & indubitato Papa convocatum fuit. Addamus, quod Synodus illa Constantiensis non dicit verba illa de omnibus Conciliis, sed de se tantum loquitur. Sed quidquid sit, habemus posteriora exempla, Concilii scilicet Florentini, & Lateranensis, in quibus nunquam tali titulo Synodus, præsente Papa, usa est, quod tamen magis facere poterat. Quamobrem hortor & precor eos, qui dissenserunt, ut velint tandem sententiæ majoris partis acquiescere, nec ultra de re-*

tam

MS. Arch. Vat. sign. n. 3232. p. 130 Acta Congreg. Conc. Trident. Angelus Massarell. in Diario Concil. Trid. pag. 37. & in actis Congreg. p. 71. MS. Car. Francisci Barb. sig. n. 1799. p. 35.

NOTÆ [1] Alterius hujus sessionis Tridentinæ historiam fuse satis & diligenter Annalista persecutus est. Unum superest addendum de numero patrum qui suffragia in sessione hac dederunt; qua in re inter scriptores non satis convenit. Petrus Suavius vel, si mavis, P. Paulus Sarpi in pervulgata concilii Tridentini historia diserte scribit adfuisse ex patribus suffragia ferentibus tres & quadraginta; Theologos ad viginti circiter, nobiles viros decem. Id vero inter cætera Suavii mendacia accensendum contendit Pallavicinus Hist. Conc. Trident. lib. VI. cap. V. affirmans patres quidem adstitisse tres & quadraginta, Theologos quinque supra triginta, nobiles septemdecim. Verum Joannes Curtembroche Gandavensis, qui cum concilii actibus omnibus interfuerit, latinos eorum commentarios scripsit, quos junctim cum actibus ab Angelo Massarello descriptis PP. Martene & Durand vulgarunt Veter. Monum. to. VIII. Scriptor, inquam, ille sessionem hanc, quam primam signat, cum alii secundam appellent, constitisse scribit *ex patribus quadraginta septem, & doctoribus triginta septem.*

Idem pariter Curtembroche sessionis tertiæ, vel ut ille supputat, secundæ patrum numerum ita definit: *Adfuerunt patres quadraginta quinque, doctores triginta quinque.* MANSI

tam frivola, tamque nullius momenti verba facere, & rerum graviorum cursum, & tractatum impedire. Assensisse Patres Legato subdunt acta : Quibus rationibus moti aliqui Prælati, qui in ipsa præterita sessione dixerunt, se omnino velle, quod verba illa addantur, mutaverunt sententiam, & se acquiescere majori parti Patrum ostenderunt.

XVIII. Deinde idem Cardinalis Præses rationes attulit, ob quas decretum de dogmatibus Fidei una cum reformatione tractandis proponere Patribus omisisset, quorum plures de hac re questos fuisse intelligebat : nempe, ab ampliore Præsulum conventu tam gravis decreti promulgationem emanare debuisse ; nullum tamen ex hoc silentio ortum fuisse rectæ disciplinæ detrimentum, cum eadem quantocyus operibus ipsis magis constabilienda foret : præcipue quia in Pontificia Bulla omne fere causæ pro aperiendo concilio recensebantur, quas præfatum illud decretum continebat. Tum Asturicensis Episcopus, addiscendi potius (ut ipse ajebat) quam impugnandi decreti gratia Legatum interrogavit, qua authoritate decretum ab omnibus Patribus ita confirmatum permutasset ? Cui blande Cardinalis respondit, non modo Apostolico Legato, verum etiam cuilibet Episcopo permitti, ante decreti promulgationem, ejus mutationem proponere coram Synodo, ejusque judicio discutiendam relinquere. Amplissimas deinde Legatorum a Latere facultates esse subdidit, quarum singulas tunc recensere omittebat, cum ad graviora negotia peragenda urgeretur.

XIX. In eadem Congregatione Patres consensere, ut Sacrorum, sive Canonicorum librorum catalogus texeretur ex formula a Sanctis Patribus, ut in secundo concilio Carthaginensi, & in conciliis a Gelasio, & Innocentio Pontificibus : & postremo in Florentino Præside Eugenio IV. in diplomate ad Armenos, & Jacobitas dato. De traditionum etiam Ecclesiasticarum tuenda authoritate actum est, coercendaque eorum licentia, qui Sacris Scripturis alienum sensum ex proprii intellectus audaci interpretatione affingunt ; data imperia Concionatoribus, ut Scripturas ex communi Ecclesiæ sensu interpretentur, tum sortes, ac superstitiones omnes in die Epiphaniorum ab impiis inductæ tollerentur.

XX. XII. Februarii fuit Congregatio generalis, in qua Cardinalis de Monte præfatus dixit : *Noverunt Paternitates vestræ qualiter omnis fides nostra ex revelatione Divina est. Hanc revelationem tradidit*

MS. Arc. Vat. sig. n. 3233. pag. 122.

nobis Ecclesia partim ex Scripturis, quæ sunt in Veteri, & Novo Testamento, partim etiam ex simplici Traditione scimus. Igitur ut omnia ordinate a nobis tradantur consequens est, ut post fidei professionem a nobis factam, Scripturas probemus, quo peracto, deinceps quoque de Traditione Ecclesiastica, quæ sine Scriptura est, in alia tamen Congregatione discutiemus, & successive, si qui abusus, tum in vertendo ipsas Scripturas, tum etiam, si videbitur in docendo, & prædicando illos invenerimus, eos quoque recidere extra propositum non erit. Nunc de Scripturis agamus, de quibus in particularibus Congregationibus habitus sermo, & ut dicam, quid ex conventibus illis hauserimus, omnes fere probarunt, ut omnes Libri tam Novi, quam Veteris Testamenti ita probarentur quemadmodum a pluribus sanctis conciliis probati fuerunt, & novissime in concilio Florentino : qua in re rogamus nunc in plena hac Congregatione Patrum sententias. Quibus addidit Cardinalis S. Crucis : duo ego subiiciam, quæ in mea particulari Congregatione tractata fuerunt, unum est, an facienda sit simpliciter approbatio ipsarum Scripturarum, sicut Florentinum, & universa concilia, an magis distinguendum sit, qui sint libri Sacri, ex quibus fundamenta doctrinæ eruantur : qui vero sint Canonici quidem, sed non tales, quales priores, sed ideo recepti ab Ecclesia, ut ex iis multitudo instrui possit, quales sunt libri Sapientiæ, liber Proverbiorum, & si qui similes : idque videretur e re esse, quoniam ambiguum est valde, nec adhuc ab Ecclesia determinatum, quamvis & Augustinus, & Hieronymus, & alii Veteres sæpius de his nonnulla tradiderint. Alterum est, an sicco pede approbatio ista a nobis facienda sit, an vero additis rationibus, & solutis argumentis, quibus adversarii maxime innituntur ad expungendas multas ex Scripturis Sacris ; hæ enim ab ipsis potissimum infringuntur, liber Macabæorum, quem penitus reiiciunt, Epistola Pauli ad Hebræos, una Petri, altera Jacobi Epist. Canon. item Apocalypsis, & aliæ quædam.

Acta Congreg. Concil. Trident. Angelus Massarell. in Diario Concil. Trid. p. 37. & in act. p. 72. MS. Franc. Car. Barb. sig. num. 1977. pag. 37.

De Scripturis, & de Traditionibus tractandum.

Tum dictæ sunt a Patribus sententiæ, in primisque Tridentinus laudavit, ut, tametsi omnes scripturas, quas Florentinum concilium numerat, ipse probaret, non tamen omnes probandas censebat, antequam adversariorum rationes audirentur, & dissolverentur. At Giennensi contraria placebat sententia, nempe ut nulla habita discussione, nulloque tractatu, ita omnes libri approbarentur, quemadmodum a concilio Florentino approbati fuerunt, ita ut nullum discrimen

in-

inter libros adnotaretur. Cujus sententiam omnes fere sequuti sunt; ita ut nemo de reprobatione librorum' differeret. Aliqui tamen, nec pauci quidem, & in primis Pacensis Episcopus disputationem omnino reiiciendam esse dicebat, cæterum disquisitionem faciendam putabat exemplo Apostolorum, qui cum de legalibus legis veteris reiiciendis a nonnullis dubitaretur, conquisitione facta sententiam dixerunt; quam quidem conquisitionem non ideo fecerunt, ut dubitarent ipsi, sed ut debiles in fide conquisitione illa confirmarentur: ita nos ad exemplum Illorum posse nostra tutari, & confirmare; adversariorum vero argumenta dissolvere.

Cardinalis de Monte dixit (paulo post) Ut vere dicam, quod sentio, numquam mihi placuit hæc conquisitio, quam pati non possum, ut de nostris principiis ineatur disceptatio. Cui Cardinalis Giennensis: major (inquit) pars probavit, ne conquisitio fieret omnino; id Tridentinus negabat, & nec bene, nec cum dignitate rem tam sicco pede pertranseundam esse censebat, ne adversariis daretur ansa vocandi illud concilium Papisticum quod plane facient, si nos ita ire in sententiam cognoverint, ita multis nullo ordine disceptantibus res diu protracta est.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3232. pag. 46. *Cardinalis Anglicus cum adversus Fesulanum, & Asturicensem se convertisset: Sunt* inquit *aliqui qui nos ut leves, & inconstantes, alii ut tardos & in re nihil diutius laborantes accusant: quod profecto non alia ratione illis evenire puto, quod ipsi satis ea, quæ tractantur, non intelligunt: nam si considerarent hi, quomodo inquam omnis nostra Religio ab adversariis nostris in dubium revocatur, profecto non parum nos fecisse, neque rem nihil putare, intelligerent in receptione Librorum, & Traditionum, quæ quidem res tanti momenti sunt, ut nihil majoris potuisset fieri; est enim Ecclesia ista tamquam castrorum acies ordinata, quæ non ante ad bellum, neque certamen progredi potest, ni prius ordinetur. Hic nempe est ordo, ut prius nos muniamus armis, deinceps vero ut decertemus cum adversariis: qui quidem ordo omnibus patebit, cum decernendum erit, & quia aliquibus ad descendendum ad hujusmodi abusus renuit, sciat quod expeditis abusibus Scripturarum, & Traditionum, erit expedita pars totius negotii nostri, nam abusus Scripturarum sub se continent ordinem & modum prædicandi verbi Dei, & Libros ipsos interpretandi: Traditionum vero abusus totam pene disciplinam Ecclesiasticam respicere videntur, cum & confessiones, & omnes cæremoniæ nostræ ad ipsas Traditiones respiciant.*

Censebat jure pars maxima non revocanda in controversiam, quæ ab Ecclesia sanctissime recepta fuerant, maxime cum Hæreticorum dubia, atque argutias Joannes Eckius, Albertus Pighius, & Cardinalis Roffensis eruditissime dissolvissent. Alii vero, licet nullatenus receptos Sacros Libros in dubium revocarent, diluenda tamen eorum sophismata, ad æternum iis silentium imponendum opinabantur. MS. Arc. Vat. sig. n. 3232. pag. 122.

Quare xv. Februarii in Congregatione generali eadem quæstio ventilata est, ut referunt acta.

Quod spectat, ad excutienda graviore examine argumenta, quibus aliquot Libri Sacri (ut Esdræ, Macabæorum, Baruch, Epistola Pauli ad Hebræos, secunda Petri, & Apocalypsis Joannis) impugnantur, Patres bifariam divisi sunt; aliis omnino prætermittendam asserentibus, aliis e contra has rationes adducentibus. Quod licet de his, quæ semel per Concilium statuta sunt, disputare minime liceat, ea tamen disceptatio, quæ ad confutandos errores fiat, licita sit, & laudabilis, secundum Thomam 2. 2. q. 10. art. 7. & Gloss. in l. *Nemo.* c. *de Summ. Trin. & Fide Catholica.* Athanasius enim in Antiocheno Concilio cum Arrio prius in Nicæno 1. Conc. damnato disputavit; Beatusque Hieronymus cum Luciferiano, quem ex Actis anterioris Concilii devicit, nec non Africanum Concilium sub Bonifacio in instructione, quam Legatis suis dederat, attestatur, quod Donatistæ hac de causa fuerunt invitati, ut secum pacifice conferrent, & mansuetudine Christiana, si quid veritatis tenerent, non ambigerent proferre. Cum quibus quidem Augustinus postea disputavit, & nihilominus eorum errores in Nicæno, & Africano Conciliis damnati prius extiterant, Filium enim minorem Patre, & Hæreticos rebaptizandos censebant, ut in c. *Quidam* 24. q. 3. Beatus item Dominicus cum Albigensibus, quorum errores damnati prius fuerant Tolosæ disputavit. Itemque Macharius, qui in VI. Synodo damnatus, & Romam relegatus fuerat, a Benedicto Romano Pontifice in disputationem admittitur. Nam Bonifacium Consiliarium suum ad eum misit, qui per quadraginta dies commonitoriis verbis ex Divina Scriptura instrueret, licet pertinaciter semper permanserit, ut habetur in c. *Convenientibus.* 55. Item Petrus 1. q. 7. & quod de semel constitutis ad simplices instruendos differere liceat, docuit Leo I. ep. 76. ad

XXI. *Ib. p. 123.*

Diar. Concil. Trid. in act. Congreg. habita 15. Feb. 1546. ms. Arch. Vat. Auctore Angelo Massarello Secretario.

Leo-

Leonem Imperatorem, cum ait; *multo gaudio mens nostra exultat:* & quæ sequuntur, ad quod etiam B. Petrus in ep. 1. cap. 3. nos monuit, ut parati semper simus ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea, quæ in nobis est, spe, & fide. Beatusque Paulus ad Titum inquit, ut *simus idonei exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.*

Quæ sunt fidei, non adducenda in disceptationem.

At isti e contra censebant, disputare de his, quæ Fidei sunt, & a cunctis Conciliis constituta infidelitatem sapere c. *Quicumque de Hæreticis* libro 6. quæ disputatio inhibetur per Martianum Imperatorem per Constitutionem, quæ habetur in l. *Nemo. C. de Summa Trin. & fide cap.* Item Gelasius in c. *Majores.* 24. q. 1. decrevit, ut quod contra unamquamque hæresim coacta semel Synodus pro fidei unione, & veritate Catholica promulgasset, non sineret novis retractationibus mutilari. De quo etiam Leo ep. 42. ad Martianum Imperatorem, sic ait: *Nimis iniquum est, ut per paucorum insipientiam ad conicturas opinionum, & ad carnalium disceptationum bella provocemus tamquam reparata disceptatione tractandum sit, utrum Eutyches impie senserit, & utrum impie Dioscorus judicarit.* Necnon ep. 43. ad eundem inquit: *Unde per ipsum Dominum Nostrum Jesum Christum, qui Regni vestri est author, & Rector, obtestor, & obsecro clementiam vestram, ut in præsenti Synodo fidem, quam Beati Patres nostri ab Apostolis sibi traditam prædicarunt, non patiamini quasi dubiam retractari, & quæ olim Majorum sunt authoritate damnata, redivivis non permittatis conatibus excitari.* Quare Paulus epistola 2. ad Timotheum refert: *Noli verbis contendere, nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.* Et paulo post.

Votis perquisitis, a saniori tamen parte in hanc sententiam ventum est, ut Libri Sacri ante omnia recipiantur omnes, ut in preterita Congregatione decretum fuit, deinde domi privatim ab uno quoque (si velit) fiat aliqualis dictarum rationum discussio & examinatio, ita tamen, ut non videatur res in controversiam adduci.

XXII. Deinde alia quæstio orta est, scilicet, An æqualis fuerit sacrorum illorum Librorum authoritas? Nonnullos enim Libros majori honoris gradu habendos esse plerique existimabant: sententiis inquisitis, generaliter suscipiendos pari authoritate decretum est. *Quod Libri Sacri* (inquiunt) *pure & simpliciter recipiantur, & numerentur, rationum autem discussio omnino omittatur, non prohibendo tamen, quod unusquisque, si voluerit, privatim faceret aliquam examinationem.*

Habitæ sunt die XVIII. Februarii privatæ Congregationes, in quibus de Traditionibus actum, in sua vero Classe, auditis Patribus Cardinalis Sanctæ Crucis ita peroravit. *Nobis hæc via magis idonea visa est, ut post Symboli professionem, Sacri Libri tamquam prima fundamenta, ubi omnes nostræ conclusiones firmari debeant, recipiantur. Multa enim ardua, & difficilia a Sacra Synodo pertractanda erunt, quæ nisi firmis fundamentis stabiliantur corruerent. Post igitur primum Symboli fundamentum, cætera, quæ restabant principia sumenda necessario videbantur. Ea autem Fidei nostræ principia tria esse inveniemus. Nam doctrinam nostram, nonnisi revelationem quandam diversis temporibus factam, esse dignoscimus. Patriarchis primum, quorum fidem in sacris Scripturis habemus, hasque Vetus Testamentum nominamus. Procedente tempore placuit Divinæ Bonitati eadem, & longe plura hominibus per Unigenitum Filium suum revelare, qui non scripto, sed ore, non in charta, sed in corde plantavit Evangelium suum, prout nihilominus iidem Prophetæ prædixerant, & hoc Novum Testamentum dicimus. Eorum tamen quæ a Christo emanarunt, quædam scripturæ demandata, quædam in cordibus hominum relicta fuerunt, hocque secundum principium est Fidei nostræ.*

Fidei fundamentum est divina revelatio.

Tertium autem, quoniam non semper Filius Hominis nobiscum mansurus erat, Spiritum Sanctum suum in mundum misit, qui Dei secreta, & quæ dubia apud homines erant, declararet. Quibus omnibus diligenter consideratis, ad eadem principia suscipienda ingressi sumus. Sed quoniam dicta principia in Veteris, & Novi Testamenti Scripturis consistunt, easdem Scripturas in primis cum Dei benedictione suscipimus. Cæterum eorum quæ ab Apostolis inter homines profecta sunt, nonnulla facta, & non scripta credimus. Igitur multa dicta, & non scripta fuisse fateri debemus. Apostoli enim adeo prædicationibus intenti erant, ut propriæ etiam mensæ non ministrarent, quæ quidem rationes plurimæ, quæ a Domino ad Apostolos, & ab Apostolis ad nos devenerunt, scripto minime demandata esse demonstrant; quare a Traditionibus prius incipiendum suaderi debemus. Nihil tamen inter Scripturas Sacras, & Apostolicas Traditiones differt, illæ enim scriptæ, hæ per insinuationem habentur, utræque tamen a Spiritu Sancto eodem modo emanatæ. [Et mox] *Quo autem ad authoritatem Ecclesiæ, quoniam ante susceptionem Sacra-*

crarum Scripturarum de ea tractari non poterat, successive ad illam mature suo loco devenietur. Demum ut abusus, qui eu Sacris Libris, & Apostolicæ Traditionibus occurrunt, in scriptis notarent, Patres admonuit.

XXIII. *MS. Car. Spad.* Die XIX. & XX. ejusdem Mensis Theologorum Congregationes habitæ sunt, in quibus de Traditione Apostolica, ac de abusibus, qui circa Sacram Scripturam occurrunt, actum est magno animorum æstu. Quare a Præsidentibus concilii decretum est, quoties de Articulis Fidei, & dogmatibus agendum esset, antequam quidquam a Sancta Synodo decerneretur, omnia prius cum dictis Theologis familiariter conferenda, eorumque opiniones intelligendas esse. Isti autem Theologorum conventus coram Legatis fiebant; quoniam Episcopi, ut in suis Congregationibus interessent, constanter renuebant.

XXIV. XXI. Februarii redditæ Reverendissimis Dominis Legatis literæ Reverendissimi Domini Cardinalis Augustani Dilingæ datæ, in quibus ferebatur Fridericum Comitem Palatinum Rheni, Othonem, Henricum & Wolfgangum Duces...... nec non Brunsvicensem. Pseudo Archiepiscopum Coloniensem, XXV. Januarii Francofurti, in qua urbe Lutheranorum Conventus habebatur, Smalcaldico fœderi se conjunxisse; in qua sociali coitione hæc duo præcipua capita continebantur, ut in Religionis, vel quacumque alia causa adversus omnes molestiam inferentes, sociale bellum gererent, nec per suas ditiones militaribus copiis aditum præberent, nisi a fœderatis conscriptæ essent: timere enim se bello a Cæsare petitum iri, pluresque Nobiles, Urbesque illi fœderi accessisse, quam conjurationem Imperialis defensionis nomine cohonestaverint. Cæterum Germaniæ Episcopos non accessuros ad Concilium, vel propter senilem infirmitatem, vel ob Lutheranorum metum, vel quia opinantur concilium dissolvendum: nihil vero ea re tristius atque funestius Sedi Apostolicæ posse accidere, atque adeo urgendos a Pontifice Episcopos, ut ad concilium se conferant. Addidit etiam Libellos satyricos, picturas infames contra concilium, Pontificemque, ac mille calumnias & probra passim spargi.

XXV. XXIII. Februarii congregatæ sunt coram Legatis Theologorum classes, relatumque, quid de modo recipiendi Sacros Libros, & Traditiones Apostolicas sentirent.

Procurator Reverendissimi D. Cardinalis Augustani laudavit communem sententiam ut Traditiones nunc primum recipiantur. Verum distinguendas esse Traditiones, quæ reciperentur. Sunt enim diversarum specierum, nam quædam ad fidem pertinent, & ex pari authoritate cum Evangeliis a nobis suscipiendæ sunt, de aliis autem, quæ cæremoniales existunt, non ita. Nam de Bigamia, & de sanguine suffocato aliter a nobis observatur, quam ab ipsis Apostolis sit traditum. Laudata est ea sententia a Generali Eremitarum S. Augustini, & Cardinali Sanctæ Crucis, qui subdidit, quæ sint Traditiones, ipsas suo tempore revidendas putabamus. Nam Traditionum aliquæ scriptæ, aliquæ non scriptæ reperiuntur, & aliquæ essentiales, aliquæ cæremoniales sunt, ut ab Augustensi recte dictum fuerat, nam in Sacramentis nonnulla scripta, nonulla tradita ab Apostolis fuerunt, quæ Sacramenta essentialia Fidei nostræ sunt. In cæremonialibus autem habemus Quadragesimam, quæ licet vix ex Scripturis probari possit, Apostolos tamen eam nobis tradidisse certo scimus. Quod autem scriptæ sint aliquæ, aliquæ non scriptæ Apostolorum Traditiones legit c. *Ecclesiasticam* 11. dist. & *infra*. Postremo ipse Cardinalis legit, quæ de Traditionibus Congregatio excerpserat. In Congregationibus privatis authoritas Traditionum Apostolicarum recepta fuit, de qua Legati Cardinali Farnesio ita scripserunt vigesimaquarta Februarii. *Heri omnes in privatis Congregationibus Traditiones Apostolorum receperunt, de quibus in decreto Sacrarum Scripturarum, post dinumerationem tamen in genere, & non pro nunc in specie librorum Novi Testamenti facienda erit mentio, eas modo prætermittentes, ut de illis postea suis locis agatur. Fuit etiam juxta nostram propositionem constitutum, ut sex Præsulibus (scilicet pro qualibet classe duobus] uni Theologo, & alteri Canonum Professori formatio decreti Scripturarum, & Traditionum committeretur, omnia ista die Veneris vigesima sexta in Congregatione generali firmabuntur, & postea ad abusus Sacrarum Scripturarum tollendos intendent.*

Diar. Concil. Trid. in actis Congreg habita 26. Feb. pag. 26.

De traditionibus agitur.

MS. Car. Spad. to. 210. p. 59.

Igitur vigesima sexta Februarii in Congregatione generali excussa est eadem controversia de Traditionum Apostolicarum authoritate. XXVI.

Clodiensis (loquiunt Acta) novarum rerum cupidus, frustra, inquit, nos modo quærere Traditiones per manus verbo & observantia communis Ecclesiæ ad nos perductas, cum habeamus Evangelium, in quo omnia, quæ ad salutem, & vitam christianam necessaria sunt scripta inveniuntur.

Evangelii auctoritas pendet a Traditione.

Diar. Concil. Trid. mſ. Arch. Vat. p.61. In actis Cong. habita 29. Feb. Traditionum admittendarum neceſſitas.

Reprehenſus eſt a pluribus, etiam ex verbis ipſiuſmet Evangelii Joan. ult. *Sunt, & alia multa, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror Mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros*. Item Jo. 20. *Multa quidem, & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc*. Item Jo. c. 16. *Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non poteſtis portare modo, cum autem venerit ille, qui eſt Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Et Chriſtus nunquam præcepit Apoſtolis, ut ſcriberent, ſed ait; *Ite, & prædicate, &c.* Item Paulus pluribus in locis ſuarum Epiſtolarum aperte oſtendit, multa extra Evangelium ab eo præcepta ad Chriſtianam vitam neceſſaria eſſe emanata, ut 1. Cor. 2. *Laudo vos, &c. & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis*. Item Cor. 1. c. 11. *Collaudo autem vos Fratres, quod omnia mea memoria tenetis, & quemadmodum tradidi vobis inſtituta tenetis*, & ſimilibus. Item Jo. 2. *Plura habens vobis ſcribere nolui, &c.* Item Pauli ad Phil. 4. *Fratres quæcumque ſunt vera, &c. hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me*. Item 2. ad Theſſ. *State, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram*. Item 2. Theſſ. 4. *Fratres rogamus vos, & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto, ut quemadmodum accepiſtis a nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, ita ambuletis, ut abundetis magis. Scitis enim, quæ præcepta dederim vobis*. Item Dionyſ. Areopag. Hierarch. Eccl. c. 1. *Eloquia Divina duplicis ſunt generis, quadam in Sanctis Theologicis libris nobis commendata, & alia præterea, quæ ex animo in animum modis intercurrente verbo, &c.* Item alia quam plura, quæ in Claſſe diei XXIII. præſentis Menſis commemorantur.

Quod autem Auguſtus dicat in Evangelio omnia eſſe ſcripta, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem; verba illa formaliter intelligi debent, ſcilicet ad fidem Chriſti accipiendam, ut ſalvi fiamus, quo vero ad mores, & Chriſtianam vitam inſtituendam, certe non omnia ſcripta ſunt, quare ipſe Dominus noſter ait: *Mittam autem Spiritum Sanctum Paracletum, qui docebit vos omnia &c.* Ergo indigebant etiam ipſi Apoſtoli adhuc alia doctrina extra eam, quam ab ipſo Chriſto verbo didicerant, ad recte, beateque vivendum neceſſaria, quæ a Spiritu Sancto ſuggereretur eis.

XXVII. Cum mentio deinde injecta eſſet de Bulla Eugenii IV. de unione Jacobitarum, quæ in calce VI. Decretalium conſcripta, in qua Sacri Libri connumerantur, atque Epiſcopus Clodienſis argueret ex adjecta temporis nota non eſſe editam in Florentino Concilio, reſponſum eſt a Legatis, Florentinum Concilium non fuiſſe diſſolutum poſt unionem Græcorum, ſed poſt eam perduraſſe fere per tres annos, uſque ad annum MCCCCXLII. ut ex actis ab Auguſtino Patritio Senenſi editis conſtat, & tranſlationem Concilii ex Civitate Florentina in Lateranenſem Eccleſiam decretam in X. ſeſſione VI. kal. Maii MCCCCXLII. cum Eugenio ſignificatum eſſet *Legatos etiam Zaræ Jacob Magni Regis Æthiopiæ [quem Presbyterum Joannem vocant] ad dictum Concilium Florentinum orthodoxæ fidei ſuſcipiendæ gratia adventare*. Bullam vero unionis Jacobitarum 1441. in Concilio Florentino editam conſtare ex autographo, & ſubſcriptione Eugenii, & Cardinalium obſignata, quam Angelus Maſſarellus propriis oculis Romæ in Arce Sancti Angeli, & Cardinalis Cervinus (ut alii aſſerunt) inſpexerunt. His diſcuſſis Patres unanimes fere omnes concurrere in eam ſententiam, ut in uno eodemque decreto Sacri Libri, & Traditiones Apoſtolicæ recipiantur.

Decreti mox tres Archiepiſcopi, treſque Epiſcopi pro eo decreto conficiendo, quod deinde in Congregatione expendendum erat. Interim ſingulæ Claſſes de abuſibus Scripturarum ſive corruptelis egerunt. Hic tamen non de reformanda Scriptura, ſed de emendandis erroribus, qui ab exſcriptoribus irrepſerant, & caſtiganda adulterantium ſcripturas audacia agebatur. Quæ omnia uti geſta fuere in generali illo conventu, Legati duabus epiſtolis eadem die Romam tranſmiſſis Pontifici denunciarunt; ad quarum calcem præfatæ Bullæ Jacobitarum autographum, vel exemplar authenticum ad ſe mitti poſtularunt. Quæ Bulla, ut ſuo loco videbimus, Tridentum tranſmiſſa fuit.

I. Martii (pergunt Acta) Aquenſis legit ſchedulam infraſcripti tenoris: *Abuſum quidam in ſcriptis, ineſſe, ſunt, in loco, in tempore, & in fine. Ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad interpretandum. Ad docendum abuſus conſiderantur, aut quia non ſunt idonei, aut quia non poſſunt, vel quia non ſunt approbati. Item conſiderantur abuſus realiter, privative, & active.* XXVIII. *In Diario Conc. Trid. auctore Angelo Maſſarello mſ. Arch. Vat. p.97.*

Primo, circa editionem, quia non omnes Textus ſunt conformes, imo plures ſunt corrupti, ideo erit bonum committere correctionem peritis deputandis, & quia correctio Veteris Teſtamenti eſt De abuſibus Scripturarum.

prin-

principaliter consideranda circa Hebræum, & Novi Testamenti circa Græcum, a qoibus respective ut plurimum editio Latina emanavit, ideo deputandi sunt docti in Hebræo, in Græco, & docti Theologi in Latino, & etiam mixti in omnibus, & bonum esset habere Textus antiquos tam in Latino, quam in Hebræo, & Græco, qui verisimiliter essent, & repotarentur correcti. Quantum ad translationem habeantur, & colligantur tot antiqui Translatores (aliter dicti Interpretes) quot haberi poterunt. Non quod dubitemus de translatione Beati Hieronymi, & aliorum Doctorum, ac Sanctorum, sed ut emendatio ipsa circa loca corrupta, & depravata melius fieri possit.

Secundo, circa interpretationem, quia multi detorquent Sacræ Scripturæ testimonia, oracula, & eloquia in perversum sensum; ideo determinetur quis Scripturæ sensus sit Catholicus, & quis non. Qui etiam Doctores sint admittendi ad interpretandum, ot scilicet sint, nedum docti, sed etiam probi, & Catholici, & inter alios aliqui enumerantur in c. *Sacrosancta* 15. dist. Observetur determinatio generalis Concilii Lateranensis, de qua in c. *Quia nonnulli de Magistris in antiquis*.

Tertio, circa impressionem, aut scripturam tenendam, quod fiat prohibitio sub pœnis, &c. Quod Biblia ipsa non imprimantur, teneanturve, minusque illis utatur quis, nisi secundum quod fuerint correcta, & emendata: tum addidit, Sacra Biblia non esse convertenda in linguam vernaculam, ne forte ignari nefarios sensus Sacræ Scripturæ pro sua libidine affingant, atque in varios errores prolabantur; sufficere enim mulieribus, & plebeiis, ut Sacrarum literarum sensum a concionatoribus excipiant: prohibendum etiam, ne in margine Sacrorum librorum notæ aliquæ apponantur.

Quarto subdidit arcendos laicos, nec non mulieres ab habendis concionibus; adhibendumque diligens studium, ut Sacerdotes non tanrum verbo, sed etiam exemplo prædicent, ne ex Apostolo aliis prædicando reprobi fiant, cum etiam Christus pronuntiet hæc verba, *qui fecerit & docuerit &c.* Questus etiam est viros doctrina excultissimos in religiosis familiis distrahi a munere concionandi, atque præfici alienis muneribus: aliquos etiam Evangelicam prædicationem fabellis immixtis polluere, atque adulterare, ut auditorum aures titillent; aut Præsulum, Sacerdotum, vel Principum famam carpere, atque in contemptum eos adducere: tum hæc addidit, eis est prohibitum in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ, detrahere dictis Prælatis in eorum prædicationibus in Clem. t. §. *Quibus de privilegiis*. Dicit tamen ibi gloss. *Quod in Genere, &c.* Non retrahant etiam Populos ab Ecclesiarum suarum Parochialium accessu, quia hoc est eis jam prohibitum, quinimmo hortentur eos, ut diebus Dominicis intersint Missæ Parochiali, publicationibus, seu denuntiationibus, quæ ibi fiunt, ut addiscant mandata Dei, & Ecclesiæ, & dies festivos, ac jejuoiorum & caveant ab excommunicatione, cum ibi publicantur monitoria generalia. Non abalienent populum a solutione decimarum, & aliorum, ad quæ Jure Divino, & positivo sunt omnes obstricti: si illi qui prædicare tenentur, noluerint, aut non potuerint, vel quod absit, & tolerandum non est, si nesciant prædicare, alii eorum sumptibus in eorum locum deputentur juxta c. *Inter cætera de off. ord.* Non prædicent absque licentia Sanctæ Sedis Apostolicæ, & Episcopi Diœcesani, quia sæpe plures indigni disseminant per Castra, & Parochias errores pessimos. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur* (inquit Apostolus.) Et in Evangelio dicitur; *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios, &c.* Quoties habeant prædicare, qui prædicare tenentur, ut scilicet prædicent tempore Qoadragesimæ, & Adventus, & diebus Dominicis, & festivis & alias si opportunum fuerit in locis suspectis de hæresi. Adiiciatur præceptum quod opportuno tempore Beneficiati habentes curam animarum provideant de prædicatore pro Quadragesima. Hactenus Aquensis.

Feltrensis suam hujus tenoris sententiam legit.

Maximus abusus Scripturarum est eorum, qui indocti, & instabiles eas depravant ad suam ipsorum perditionem, ut dixit B. Petrus de his, qui D. Pauli Epistolas ad malum sensum detorquebant. Hinc in Germania abusus irrepsit communionis sub utraque specie ex mala interpretatione illius Dominici præcepti, qood habetur Matth. 26. *Bibite ex hoc omnes*. Illius Pauli 1. Cor. 11. *Ego enim accepi a Domino*. Et ejus quod prius dixerat c. 10. *Unus panis, & unum corpus multi sumus, qui de uno pane, & calice participamus, &c. & comperimus* de consecr. dist. 11. Hinc connubium Sacerdotum ex prava detorsione illorum locorum; *Crescite, & multiplicamini. Habeat unusquisque uxorem suam propter fornicationem. Melius est nubere, quam uri,*

Episcopum eligendum, qui sit unius *uxoris vir*, & similium. Hinc jejuniorum abrogatio, & quorumdam ciborum certis diebus abstinentia ex prava interpretatione illorum locorum Sacræ Scripturæ. *Non est regnum Dei esca, & potus. Esca non commendat nos Deo. Nemo vos dijudicet, in cibo, & potu. Omnis creatura bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*, & similia.

XXIX. Gesta hujus Congregationis Legati Tridentini significarunt Cardinali Farnesio, necnon exposuere causam Petri Pauli Vergerii Justinopolitani Episcopi, qui a Cardinale Aleandro delatus, Lutheranæ hæreseos virus hausisse, atque adeo judicio postulatus, se purgare abnuit, sed ad Concilium Tridentinum se contolit concepta spe Tridentini Cardinalis opera Concilio assessurum: sed spe sua dejectus, jussusque coram Patriarcha Veneto, & Pontificio Internuntio purgare crimen, non Venetias adiit, sed in Ripæ Oppido aliquandiu moratos, demum ad Helvetios hæreticos fugam capessivit, exutaque Catholici Præsulis larva, condita diu intimo pectore venena publice effudit, scriptis adversus Pontificem & Concilium libris: nimia enim librorum Hæreticorum (spretis Sanctis Patribus) lectione mentem corrumpi ac fascinari siverat. Pœnituit illum postea flagitii admissi, prensavitque gratiam Pontificis, sed cum hæresim ejurare juberetur, respondit, non esse honesti Viri palinodiam canere, atque in crimine obfirmatus hæsit. Mirum certe ac plane miserabile fuit Virum Episcopali charactere insignitum, qui in Germania Clementis VII. & Pauli III. Internuntium egerat maxima cum laude & flagrantissimo Religionis tuendæ ardore tantos labores pertulerat, in hæreseos barathrum se fœdissime conjecisse, ac tamquam Luciferum e Cælo decidisse, ut verissimum sit Apostoli oraculum, *qui se existimat stare, videat ne cadat*.

XXX. De tollendis corruptelis, adstringendaqoe solutiore Ecclesiastica disciplina, agitata sunt graviora consilia, de quibus Legati VI. Martii Paulum Pontificem certiorem fecere: securim nimirum radicibus imprimendam, fibrasque malorum evellendas, instaurata enim sanctiore disciplina, non extimescendum qoippiam in Concilio adversus authoritatem Pontificiam novatum iri, Synodumqoe ad fæliciorem exitum perducendam fore: cumque Pontificio nomine transmissa esset ad Legatos imperfecta disciplinæ in Curia Romana constituendæ ratio, nitide septima Martii significarunt Pontifici Legati, non recte ita consuli divino cultui, nec Pontificiæ Sanctitatis honori, nec temporum necessitati, nec conceptæ a Patribus Tridentinis expectationi: atque ex privato cum Præsulibus sermone collegisse, eos iniquo ferre animo, eripi regendarum animarum ipsis commissarum libertatem, ac contendere, spectare ad ipsos sacerdotia, quibus animarum cura annexa est, conferre, sacerdotalibus sacris initiare Clericos immunitate donatos, vel Canonicorum Collegiis addictos, vel Regulares non debere concionatorum munus invadere, vel Sacras exhomologeses excipere sine obtenta a Præsulibus potestate; quæstores tollendos, indulgentias sive gratuitas noxarum condonationes pro fabrica Sancti Petri vel Crucesignatorum militia quæstuarias abolendas; Romanam Curiam in gravissimum odium ob avaritiam, pompaticum fastum, loxumque adductam, quæ vitia castiganda sint; Pœnitentiariæ, Cancellariæ & Rotæ tribunalia ad æquitatis leges revocanda: maxima vero contentione deposci ab omnibus, ut sacerdotia conferantur iis, qui illa gerere velint & possint, non a conductitiis administranda, decumana subsidia temperanda, expectativas gratias maximo omnium offendicolo concedi, ex quibus gravissima mala emergere exploratum est: Pontificii decoris esse, ut hæc tollat vel tollenda curet a concilio: hac enim ratione Præsulum benevolentiam, populorumque observantiam Sedi Apostolicæ conciliandam.

Epist. Legat. 25. Martii MS. Car. Spada to. 210. pag. 105.

Ubi supra pag. 73.

Ubi supra p. 76.

XXXI. Excepit Pontifex æquo animo Legatorum monita, præmisitque liberam Ecclesiarum administrationem Episcopis se permissurum, modo immunitatem a Sedis Apostolicæ imperio non affectarent: eosdem etiam Legatos ursit, ut morum corruptelis delendis sedulam operam darent, non tamen de Pontificia & concilii authoritate disceptationes induci permitterent. Respondere Pontifici Legati hoc malum non aliunde posse emergere, quam ex discordia & dissensione in tractando reformationis opere, profiteri præsules Pontificem esse concilii caput, maximam eorum partem summo obsequio & amore illum complecti: ac si quis eam quæstionem inducat, illum moliri avellere caput a corpore, & schisma conflare; ac si qui expetant, ut in decretis addatur concilium repræsentare universalem Ecclesiam, eos negare non posse intelligi concilium suo Capiti conjunctum, a quo divulsum conciliabulum evaderet.

Præferre Concilium Pontifici Schismaticum est.

Addidere Legati, ideo concilium primum

mum

mum egisse de Scripturis & de Traditionibus, quia Hæretici nonnullas Scripturas, quibus impietatis convicti sunt, tentant convellere, & Traditiones Apostolicas refellunt, ut deliramenta sua nefanda obtrudant. Quæ vero gesta sint in præsulum, Theologorumque congregationibus, describunt earum acta.

XXXII. *XVII. Martii Congregatio generalis habita est, in qua Deputati retulerunt abusus, quorum quatuor in scriptis exhibuerunt. Primus est, haberi varias editiones Bibliæ, & eius remedium est, recipere tantum Vulgatam editionem, & ea pro authentica uti. Secundus modus abusus est mendositas Codicum, qui circumferuntur. Remedium est, ut purgetur unus Codex, qui imprimatur fideliter. Tertius abusus est, quemlibet interpretari ad suum sensum Scripturam Sacram, & eam ad profana convertere. Remedium est, id gravissimis pœnis prohibere. Quartus abusus est, Impressores Sacrarum Scripturarum imprimere sine licentia Superiorum Ecclesiasticorum, & libros sine nomine Authoris edere. Remedium est, id prohibere sub maxima censura. Super quibus abusibus moniti fuerunt Patres, ut cogitarent pro futura Congregatione.* Superiori etenim Congregatione, cum de versione Scripturarum in linguam vernaculam controverteretur, ita disseruit Cardinalis Giennensis.

Angel. Massarell. in Diario Concil. Trid. ms. Arch. Vat. p.88. Diarium Concil. Trid. ms. Arch. Vat. p.123.

XXXIII. *Animadvertebant hujusmodi Deputati ad colligendos abusus circa translationem Bibliorum in linguam maternam, quia solet hoc sæpius nonnulla scandala parere, itemque videtur providendum, ne deinceps Bibliorum, tam variæ interpretationes hactenus editæ, & depravatæ relinquantur in manibus hominum. Cui Cardinalis Tridentinus: nollem, inquit, si possem adversari sententiæ Reverendissimi Domini mei Giennensis; sed pro ea, quæ nobis a Deo data est, libertate loquendi in hoc loco, summa cum sinceritate loqui cogor, & ea dicere, quæ mihi adeo vera videntur, ut tergiversari non valeant. Illud est scilicet, ne unquam permittatur versionem Bibliorum in maternam linguam inter abusus numerari. Quid enim dicent adversarii nostri, si sciverint velle nos e manibus hominum Sacram Scripturam avellere, quam sæpius Paulus Apostolus nunquam ab ore nostro separandam esse censuit?* [Et mox] *Utinam Græcæ, & Hæbraicæ Linguæ Professores nunquam in Germania fuissent, quia hac molestia nos hodie careremus, & infælix Germania non ita misere in tot hæreses delapsa fuisset. Non enim hæreses, & mala semina ab idiotis, & maternam tantum Linguam scientibus ortæ sunt, sed ab iis, qui se eruditos professi sunt. Quamobrem oro ne vobis, Patres, in mentem veniat aliquando, ne dicatur, ut hanc rem inter abusus numeremus, sed si eam controvertamus, posse abusum nuncupari.*

Acta Cong. Concil. Trid. Auctore Ang. Massarello Secret. MS. Francisci Cardin. Barb. sig. n.1677. p. 50.

XXXIV. Cum de corruptelis circa Scripturas admissis ageretur, ac Præsides Legati censerent articulum, an versio Sacrarum Scripturarum in linguam vernaculam permittenda sit, non proponendum, cum Galliæ, & Hispaniarum Regna eam non suscipiant, aliæ vero Nationes, ut Germani, Italique & Poloni expetant; relinquendam itaque unamquamque Nationem in suis institutis, ut quod sibi necessarium, vel utile censet, amplectatur, Cardinalis Giennensis proponendum articulum censuit hac de causa. *Quod pars affirmativa hujus articuli a paucissimis tenebitur, cum in primis Hispani Prælati, Gallique omnes, & magna pars Italorum in negativam inclinent, magnique apud concilium momenti, & existimationis esse debet, quod duo illa amplissima Regna Hispaniarum, & Galliæ ita versionem hanc detestentur, ut nedum pluribus Edictis, pœnis gravissimis, & prohibitionibus publicis vetuerint, sed novissime his diebus Universitas Parisiensis, quæ ultra centum, & quinquaginta Doctores habet, non solum versiones Sacrorum Librorum non esse in vernaculam linguam faciendas censuit, verum etiam, qui eas vertunt, tanquam Hæreticos habendos esse declaravit. Et sacra ista Synodus, cum nunc de abusibus Scripturarum sermonem habeat, articulum hunc relinquet indiscussum? Consideret parumper unusquisque unde potissimum tot hæreses in Orbe Christiano ortæ fuerint; nulla equidem alia ex causa id evenisse comperiet, quam ex versione Sacrorum Librorum in vernaculam linguam, nam Germania in primis antequam Libri Sacri rusticis, & plebi legendi traderentur, paululum in Catholica Religione permansit, quamprimum vero eorum omnibus facta est copia, in quam calamitatem devenerit, quisque oculis intueri potest. Idem in Gallia, idem & in Hispaniis pullulare cœperat, ni optimorum Principum diligentia, & pietate gravissimis legibus id fuisset probibitum. Quid vero, & in aliquibus vestræ Italiæ Civitatibus [Germania enitatur] minime latere arbitror. Discutiatur igitur articulus iste, & Spiritus Sancti determinationi acquiescamus. Egoque in primis si contrarium a sacra Synodo decretum fuerit, quam ipse modo sentiam, acquiescam libenter communi Patrum consilio. Cum res hæc adeo difficilis controversa, & dubia inter Patres esset, ut quæ*

Ibid. p. 128.

De versione Sacrorum Librorum.

Sententia Cardinalis Giennensis.

pars

pars prævaleret in votis recte cognosci non posset, tunc Sacra Synodus statuet Summum Pontificem consulere, ejusque sententiæ acquiescere, tum quia Caput, & Dominus est nostrum omnium, & ad quem omnes res arduæ referri deberent.

XXXV. Significarunt Legati Cardinales Pontifici, Cardinalem Tridentinum vehementer, sed honeste adversatum esse Cardinali Giennensi, in quæstione de Sacra Scriptura e Latino idiomate in vernaculum non traducenda, nam si prohiberetur ea traductio a Concilio, maximos animorum motus concitandos in Germania, pluresque forte ad Lutheranas partes defecturos, proptereaque rem in aliam congregationem extractam, ut accuratiore examine discuteretur.

XXXVI. Excussa sunt acerbiore examine adulto mense Martio singula decreti de Scriptura, & Traditionibus capita, ac de ipso decreti titulo quæstiones ventilatæ; hæc enim Acta Congregationis generalis referunt. *Fesulanus se decretum probare dixit, si tamen illa verba demerentur, videlicet Præsidentibus in Synodo tribus Apostolicæ Sedis Legatis, quoniam hæc nullo veterum exemplo addita fuissent. Cui cum Episcopus Aquensis respondere cœpisset, Cardinalis S. Crucis dixit: Ne velitis hunc frustra laborem sumere, quoniam ego in vetustissimis, quibusque conciliis hoc observatum fuisse Fesulano ostendam. Cui Fesulanus: nullibi in Conciliorum decretis ostendi potest de Legatis Sedis Apostolicæ factam mentionem. Cardinalis S. Crucis: Hoc, inquit, accidit quoniam omnes Canones uno die simul promulgabantur, & propterea satis erat in principio sessionis de ipsis Legatis semel fieri mentionem, at hic, cum separatim fiant decreta, in unoquoque de Legatis Apostolicæ Sedis fieri mentionem oportet.*

Sententiæ variæ Congregationis generalis.

XXXVII. *Fanensis Episcopus acriter decretum impugnavit, primum quod iniquum videbatur dicere, nos pari pietatis affectu, & Scripturas Sacras, & traditiones Ecclesiasticas suscipere. Sunt enim* [*inquit*] *inter has multa discrimina; Scriptura enim Sacra indelebilis est penitus, & Traditionum Apostolicarum pleræque mutabiles sunt, & pro arbitrio Ecclesiæ tolli, & immutari possunt: & quamvis ab uno Spiritu profectæ, non tamen æquali gradu habendæ sunt, quoniam omnis veritas a Spiritu Sancto est, & tamen non omnis Scriptura veritatem continens paris est potestatis. Præterea cum suscipiamus Apostolorum Traditiones non scriptas in Libris Sacris ad eum effectum, ut dogma conficiamus, quod directe contrarium sit dogmati Lutheranorum, qui dicunt, nihil tenendum esse, quod non sit in Sacris literis scriptum quare non potius dicendum est hoc modo, videlicet; Item, quoniam hæc Sancta Synodus scit quamplura alia esse a Spiritu Sancto dictata, quæ in sacris literis non sunt prodita, propterea illa quoque suscipit, & veneratur; nam hoc modo melius Synodi intentio explicatur, & ansa calumniantibus aufertur: nam statim quod Traditiones Apostolorum a nobis ita receptas viderint, dicent: quas Traditiones isti suscipiunt, quarum ipsi violatores existunt? Nam certum est communicare hominem sub utraque specie, ut stantes a Paschate ad Pentecostem, ut adversus Orientem oremus, Traditiones esse Apostolicas, quarum aliquæ consulto mutatæ sint, aliquæ vero Christianorum socordia relictæ. Nec satis tuti videmur, respondendo, quod recipimus eas dumtaxat, quæ ad nos pervenerunt; quoniam adversarii dicent factum per nos esse, quominus pervenirent, & propterea dicent nos eas Traditiones suscipere, quas volumus; quas vero nolumus, excludere.*

XXVII. Martii collectæ sunt tandem controversæ difficultates, atque in schedulis ad Patres singulos transmissis descriptæ, ut eas diligentissime expenderent.

Ea dubia fuere numero tredecim, quorum præcipua hæc fuere. *An satis sit, cum de Traditionibus Apostolorum fit mentio in decreto, agnoscere tales esse in Ecclesia; an vero per hoc decretum sit statuendum eas esse, & recipiendas esse.*

An placeat dici, quod in decreto est scriptum, cum de libris Sacris, & Traditionibus Apostolorum fit mentio, quibus par debetur pietatis affectus: an vero hæc verba sint expungenda, & alia illorum loco addenda, quæ debitam utriusque reverentiam adhibendam exprimant.

Legati deinde Pontificem enixe rogarunt, &c. ut promovendæ sanciendæque disciplinæ Ecclesiasticæ adeo strenue operam daret, ut illa Christiani Orbis expectationi conceptæ responderet. Quibus XXVIII. Martii Pontificio nomine Cardinalis Farnesius responsum dedit, nil gratius Pontifici accidere posse, quam ut extremo hoc vitæ suæ cadentis flexu deletum omne corruptelarum genus, ac primævam Ecclesiasticæ disciplinæ sanctitatem suo splendori restitutam intueretur; verum admonuit, ut in ea controversia nil penitus decernerent, nisi antea rem totam Pontifici detulissent, addidit etiam se mittere autographum illius Diplomatis, quod in concilio Florentino ab Eugenio IV. Pontifice editum fuerat, de quo mota fuerat in congrega- XXXVIII.

tio-

tione generali a nonnullis controversia.

XXXIX. Prima Aprilis summa Patrum consensione confectum est decretum, quo Scripturarum, & Traditionum Apostolicarum authoritas asserta est, iterumque de corruptelis in vertendis, vel invertendis, & evertendis Scripturis actum est, de quibus acta hæc addunt.

Acta Congr. Conc. Trid. ms. Franc. Car. Barber. sig. n. 1799. p. 57. *Expedito decreto, Cardinalis de Monte. Adhuc, inquit, restat, ut de abusibus Scripturarum, de quibus toties facta est mentio, agamus.* [Et mox] *Cardinalis Giennensis: multa habeo* [*inquit*] *quæ me dubitare faciunt, in primis mihi parum provisum videtur circa multiplices translationes Bibliæ, nisi post hujus Vulgatæ approbationem reiiciantur omnes aliæ editiones, itemque Hæreticorum omnes translationes damnentur. Cui Episcopus Fanensis unus ex deputatis: Si placet, inquit, ego facile has dubitationes resolvam: nam advertendum est, quod nos non dicimus pro abusu diversas, & varias esse Bibliorum translationes, quoniam & hoc semper antiquis temporibus toleratum fuit, & hodie tolerari debet: sed dicimus abusum esse, plures hujusmodi translationes ut authenticas afferri, quibus in disputationibus, interpretationibus & prædicationibus utantur: nam unam solam authenticam esse volumus Vulgatam editionem, tum quia antiqua est, & semper in manibus Christianorum habita, tum etiam ne adversariis ipsis detur ansa dicendi, nos hactenus libros non probos habuisse, si enim, inquiunt, libros bonos non habuerunt, quomodo bona dogmata, & bonas cæremonias habere potuerunt? alias autem non reiicimus, quoniam noluimus Christianam libertatem restringere, immo ne Hæreticorum quidem translationes reiicere voluimus, idque exemplo Veterum, nam constat Aquilam, Symmachum, Theodosionem Hæreticos quidem fuisse, & nihilominus ab illa antiqua Ecclesia non fuerunt rejectæ illorum translationes. Accedit ad hæc, quod nondum illi, qui translationes fecerunt, fuerunt hactenus palam ut Hæretici publicati.*

XL. *Tunc Cardinalis Giennensis: Est & aliud, quod me torquet, nam vultis Vulgatam editionem recipere, & dicitis illam mendosam esse: hoc mihi implicat contrarietatem. Cui Fanensis Episcopus: Non dicimus, inquit, Vulgatam editionem corruptam esse, nam illam integram, & incorruptam habemus; sed dicimus aliquos ex libris, qui circumferuntur, mendosos esse, quod minus inconvenit, neque decreto nostro contrariatur: emendationem autem in Sanctissimum D. N. ideo reiecimus, quod cum ad ipsam faciendam tria requirantur præcipue, scilicet codicum antiquorum copia, multa hominum doctorum peritia, denique vero maxima pecuniarum quantitas, habemus nos dumtaxat ex his tribus unum, scilicet peritorum copiam, exemplaria autem, pecuniasque non habemus, quæ tamen omnia Optimo Maximo Pontifici facile adsunt.*

Tunc Giennensis: non adnotatum est [*inquit*] *inter abusus hujusmodi translationes in linguam vulgarem, cui cum Fanensis respondere vellet, Cardinalis de Monte dixit: Non est alicuius novas quæstiones proponere, sed nostrum id est munus, & id, cum tempus erit faciendi, faciemus.*

Nonnullis interjectis subjecit Giennensis: *Plura sunt, quæ in hac abusuum collectione me offendunt; & in primis mihi videtur, quod recipere hanc Vulgatam editionem pro authentica, & non reiicere alias, sit nihil agere: propterea desidero, ut omnes aliæ editiones, & translationes etiam illæ septuaginta Interpretum reiiciantur, & eiiciantur illæ, quæ ab Hæreticis translatæ fuerunt, sed ante omnia desidero, ne recipiatur Biblia, nisi optime prius expolita, & ad normam veterum exemplarium emendata: cuius emendationem hic magis per deputatos ab hac sancta Synodo, quam Romæ fieri cupio.* [Et infra.] *Cardinalis de Monte dixit: Quæritur tantum an una Biblia, id est Vulgata editio, quam emendatissima haberi, & probari debeat pro canonica. Et quod dictum est de remittenda emendatione illius ad Sanctiss. D. N. est dictum pro facilitate materiæ, non enim aliud est Pontifex, aliud est Synodus, sed utriusque unum est corpus, cuius ipse Papa est caput, quem hic repræsentamus.* XLI.

Tertia Aprilis habita est Congregatio generalis, in qua [*inquiunt acta*] *conclusum fuit recipiendam esse Vulgatam editionem Bibliæ, & alia, quæ circa reformationem in quarta sessione promulgatæ fuerunt. Item demandatur cura conficiendi decretum super his abusibus eisdem Patribus, qui eos collegerunt, de quibus supra in Congregatione habita die V. Martii.* His addunt acta Congregationis tertiæ Aprilis habitæ. XLII. MS. Arch. Vat. sign. n. 3232. p. 131.

Valde discussum fuit a Patribus, an ipsa sacra Scriptura verti deberet in linguam vernaculam, nonnullis id enixe petentibus, atque ut a Sancta Synodo decretum fieri deberet, multis rationibus contendentibus, ne præsertim, qui linguam Latinam ignorant, lectione Sacrarum Scripturarum carerent, ac aliquibus etiam suadentibus, ut Missa, lingua, quam populus qui adstat, intelligeret, celebraretur, ut quoties a Sacerdote invitatur, respondere posset, MS. Arch. Vat. 10. 3249. pag. 171.

alias

alias vel omnino taceret, ut solet.

XLIII. *Hosius Car. Varmen. c. 41. confess. Cathol. p. 124.*

Visum est Patribus nil in ea re novandum cum plurimæ rationes afferri possent, eam tantum referemus, quam affert Stanislaus Hosius Cardinalis Varmiensis in tract. de Sacram. Euchar. *Ne existimet aliquis temere sic sine causa factum esse, quod una, & sola lingua Latina in Occidentali Ecclesia sacra peraguntur, in qua sicut una est fides, ita visum est æquum, ut una esset quasi Catholica Lingua, communis omnium gentium & nationum, qua res divina fieret, per quam etiam unitas fidei retineretur, &c.*

XLIV. Propositio facta Concilio a Francisco Toletano Oratore Cæsareo.

Proximæ congregationi generali interfuit Franciscus e Toleto Cæsareus Orator, atque ad Patres orationem multis honestissimis officiis ornatam habuit, quæ ab his verbis duxit exordium. *Cæsarea Maiestas eximio illo amore, & studio, quo universam Rempublicam Christianam sedulo fovere solet, ac prosequi, vos omnes, o Reverendissimi Domini, quotquot in hac sacrosancta Synodo in fide, & sinceritate Evangelica estis congregati, officiosissime per me salutatos esse voluit in Christo.* Pluribusque verbis in laudes Cæsareas effusus addit: *Quod reliquum est, Patres Amplissimi, Præsules vigilantissimi, Dominum Deum communibus votis omnes oremus, ut istis vestris tam sanctis, tam piis conatibus, Divino suo numine aspirare dignetur, & quod huius negotii præcipuum caput est, robur, & stabilimentum, Sanctissimum Dominum Nostrum Paulum III. & Invictissimum Cæsarem in hac tam pari, & germana quadam animorum conformitate quam diutissime conservet, qua ipsi inter sese mutua coniunctissimi omnes rationes, consilia, studia, conatus, & vires suas ad asserendam Evangelicam libertatem conferunt, ut quæcumque sæculi malignitate, morum corruptela, vitæ licentia, vitiorum omnium seminariis, in Christi Sponsa Ecclesia fœdata sunt, in pristinum illum candorem restitui possint, atque utriusque solerti industria, diligenti cura, sedulo labore, ex agro Domini, omni convulsa zizania, omnes errorum caligines, ac tenebræ profligatæ ad coruscantem Evangelii lucem tamquam umbræ evanescant.*

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 135.

Lecta ea propositione, Cardinalis de Monte Legatus, ex consensu Patrum, ita respondit: *Gratissimum esse sanctæ Synodo adventum ipsius Domini Oratoris, libenterque, & grato animo audivisse Augustissimi Imperatoris mandatum, & suæ Cæsareæ Maiestatis optimam mentem erga Religionem Christianam, & hanc sanctam Synodum; de quo gratias Deo Optimo Maximo, & ipsi Cæsari agit. Quod vero ad propositionem ipsius Domini Oratoris, Sanctam Synodum daturam ei esse responsum in proxima Congregatione.*

XLV.

Addit in actis Angelus Massarellus se postea legisse decretum de sacris Libris, & Traditionibus Apostolicis suscipiendis, idque in examen adductum: postea lectum aliud decretum de corruptelis, sive abusibus circa sacros Libros. Sexta Aprilis die congregatas esse Præsulum classes pro responso Oratori Cæsareo dando, ac die septima Congregationem generalem habitam esse, ac post peractam rem Divinam, precesque repetitas, responsum hisce verbis redditum fuisse: *Illustrissime Domine Orator, adventus Dominationis Vestræ huic sacrosanctæ Synodo gratissimus est, cum propter eam observantiam, qua merito Augustissimum Imperatorem Synodus ipsa prosequitur, tum propter favorem, quem de piissimo animo Maiestatis suæ in tam sancto, & universo Christianæ Reipublicæ salutari opere sibi firmissime pollicetur: in qua etiam Dominationis Vestræ præsentiam ob præstantes eius animi dotes, & religionis studium plurimum adiumenti allaturum sperat, quare & Dominationem Vestram grato, ac benevolo animo amplectitur, & mandata Cæsareæ Maiestatis per eam exhibita, & producta quantum de iure, admittit.* Ea verba ita expressa referunt alia Acta hac de causa.

Responsio Concilii facta Oratori Cæsareo Francisco Toletano.

MS. Arch. Vat. sign. n. 3232. p. 139.

Quoniam in mandato ipso aderat, ut ipse Orator in omnibus Congregationibus, & sessionibus admitteretur, etiam ad interponendum votum, & decretum Cæsareæ Maiestatis, quod a iure absonum est. Paucis interiectis verbis in eodem responso hæc adiecta: *Pro coniuncta vero ipsius Augustissimi Imperatoris cum Sanctissimo Domino Nostro Paulo III. Pontifice Maximo in Orthodoxa fide, & Religione nostra tuenda, & conservanda voluntate Omnipotenti Deo omnium bonorum operum authori, quantas maxime potest gratias agit, quem assidue precabitur, ne piis utriusque studiis, ad ipsius Omnipotentis Dei laudem, & gloriam, Religionis Christianæ incrementum, Ecclesiæ pacem, prosperumque in omnibus, & optatum ipsius Sanctæ Synodi recessum aspirare dignetur.*

XLVI. Clodiensis Episcopi sententia falsa.

Rogatæ deinde fuere Patrum sententiæ circa decreto in proxima sessione promulganda, communique consensione confirmata fuere. Dissentiente tamen ac inhoneste repugnante Episcopo Clodiensi, qui in ea parte decreti, qua refertur Scripturam & Traditiones recipi *pari pietatis affectu & reverentia* prolatutus sententiam, dixit se ea verba ut impia reiicere,

nec

nec eumdem pietatis cultum, atque affectum deberi Traditionibus Apostolorum, & Sacræ Scripturæ &c.

XLVII. Refellitur. Fascinatus ille erat fallaci atque nefaria recentiorum veterumque Hæreticorum opinione, qui ut Scripturam Sacram in alienum sensum distorquerent, Traditiones Apostolicas rejecerunt : non perpendebat Evangelium, non scripto primum instar Mosaicæ Legis promulgatum, sed verbo, propagatamque fuisse fidem Christianam primum verbo & Traditione ab Apostolis, antequam Evangelia, & reliqua instrumenta Christianæ Legis scriberentur. Non perpenderat quod dictum erat a Divo Paulo, ep. 2. ad Thessalon. cap. 2. *State & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam*; iterumque 1. ad Corinth. cap. 11. vers. 2. *Laudo vos fratres, quod per omnia mei memores estis, & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis*; ac postquam Apostolus toto eo capite de Sacramento Eucharistiæ disseruerat, demum in ultimo versu addidisse, *Cætera cum venero disponam*. Ex quibus verbis colligit Augustinus in epistola ad Januarium, ordinem qui in celebrando Sacrificio universa per orbem tenet Ecclesia, tum a D. Paulo, tum ab aliis Apostolis fuisse institutum : nec enim decebat, ut singula scripta consignarentur, ne margaritæ (ex Christi monito) projicerentur ante porcos. Non perpenderat Clodiensis Scripturæ authoritatem Traditione niti, verumque Scripturæ sensum Traditione teneri; non enim verbum Filii cum Patre consubstantialis, quo Arriana hæresis jugulata est : nec illud dogma, Deum esse unum in natura ac trinum in personis, nec etiam ipsum personæ, vel hypostaseos nomen in Scriptura haberi. Non distinxerat alias Traditiones spectare ad fidem, alias ad religionem, alias ad ritus, sive cærimonias, & priores immutabiles, de quibus agebat Synodus, alias jure positivo nixas pro varia temporum occasione mutari posse; ut modo præcepta fuerit Laicorum communio sub duplice specie, alias sub una tantum; ita præceptam a sanguine, & suffocato abstinentiam, deinde vero sublatam. Ideoque merito a Patribus correctus fuit, ut Legati in epistola octava die Aprilis Romam directa Pontifici renuntiarunt.

Celebrata est quarta Sessio octava die Aprilis, cui præter Legatos, & Tridentinum, ac Giennensem Cardinales, Cæsareumque Oratorem quinquaginta quinque Præsules mitrati, & Præpositi generales interfuerunt [1]. Sacrum de Spiritu Sancto ab Archiepiscopo Turritano celebratum est, & Oratio habita a Francisco Augustino Bonuccio Generali Servorum B. Mariæ, in qua Dæmonis (Lutheri opera) adversus Ecclesiam nefanda molimina hac apostrophe ita expressit. XLVIII. Quarta Sessio.

Novum nactus es Judam, jam in novum ingressus es Apostatam, qui simulato osculo, & ficta salutatione Christum prodere non veretur, falsum sane illum discipulum nostris his temporibus verbum Dei, cujus est sceleratissimus corruptor, prætendentem, & Evangelii titulo dicentem ea, quæ recto, ut ajunt, diametro cum Evangelio pugnant, numerosam habet cohortem fustibus, & armis instructam, nempe authores Sectarum propriis furoribus, quæ carnis sunt, docentes &c. *Aug. Bonuccius Gener. Servorum in serm. habito die VIII. Apr. 1546. ms. Vat. sig. n. 3190. pag. 91.*

Ubi ab eo peroratum est, inquit Angelus Massarellus: *Publicantur duo decreta, in quorum primo recipiuntur, & numerantur Libri sacri, & canonici, Veteris, & Novi Testamenti. Item, recipiuntur Traditiones Apostolorum. In secundo autem decreto, recipitur Vulgata editio Bibliæ pro authentica. Item, corriguntur quidam abusus qui circa dictam Sacram Scripturam orti erant, videlicet circa interpretationem ipsius Sacræ Scripturæ. Item circa Impressores, & modum imprimendi dictos sacros Libros : decretum autem primum erat infrascripti tenoris.* XLIX. *MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. & aliud sig. num. 3249.* *Angel. Massarell. in Diario Concil. Trid. pag. 39.*

NOTÆ [1] IN numero patrum sessionis hujus omnino corrigendus Annalista, supputat tantummodo 55. Suavius Cardinales quinque & episcopos 48. exhibet. Verum Curtembroche patres convenisse scribit duos supra sexaginta, doctores vero quatuor & triginta. Idemque scriptor totam recitat orationem Augustini de Arretio ad concilium, in qua vir pius monendos patres illos censuit ut dogmata illa vel probare vel damnare studeant, quæ fidei & moribus aut plane consona, aut plane repugnantia offenderint, intacta relinquentes ea quæ inter doctores catholicos salva fide in utramque partem disputantur. Neque enim decere, ait, concilium eorum mores sequi, qui si contrarium aliquod doctrinæ, quam semel in scholis perhibuerunt, audierint, statim velut impium & Lutheranum dogma traducunt, & detestantur.

Addendum hic pariter censeo numerum eorum omnium qui sessioni V. interfuerunt. Quamquam enim idem patrum numerus & apud Pallavicinum cæterosque Actorum concilii scriptores occurrit; attamen Curtembrochius doctores supputat, quos reliqui prætereunt. Ita ergo scriptor ille : *Adfuerunt patres sexaginta quinque*, quot adamussim reddit summa eorum patrum quos in suas classes enumerat. MANSI

Sacrosancta Œcumenica, & Generalis Tridentina Synodus. (*Et infra*) Orthodoxorum Patrum exempla sequuta omnes Libros, tam Veteris, quam Novi Testamenti, cùm utriusque unus Deus sit Author, necnon Traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus a Christo, vel a Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conservatas, pari pietatis affectu, ac reverentia suscipit, & veneratur. Sacrorum vero Librorum Indicem huic decreto adscribendum censuit, ne cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur. Sunt vero infrascripti, Testamenti Veteris, quinque Moysi, id est Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Josue, Judicum, Ruth, Quatuor Regum, Duo Paralipomenon, nec non Esdræ primus, & secundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Judith, Esther, Job, Psalterium Davidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabolæ, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Isaias, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, Duodecim Prophetæ Minores, id est Osea, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Habacuch, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias, duo Machabæorum Primus, & Secundus. Testamenti Novi, Quatuor Evangelia secundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem, Actus Apostolorum a Luca Evangelista conscripti, quatuordecim Epistolæ Pauli Apostoli, scilicet ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philæmonem, ad Hebræos: Petri Apostoli duæ, Joannis Apostoli tres, Jacobi Apostoli una, Judæ Apostoli una, & Apocalypsis Joannis Apostoli, si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata latina editione habentur pro sacris, & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens, & prudens contempserit, Anathema sit.

Decretum sessionis quartæ.

L. Ad reprimendam etiam eorum temeritatem, qui Divinæ Scripturæ oracula in sensus contrarios iis, quos tenet Ecclesia, detorquerent, hæc sancita a Synodo. *Ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut nemo suæ prudentiæ innixus in rebus fidei, & morum ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, Sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat, etiamsi hujusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent, qui contravenerint, & per ordinarios declarentur, & pœnis a jure statutis puniantur.*

Interjectis nonnullis; Ad frænandam Typographorum avaritiam, qui sine Præsulum venia expositiones in Sacros Libros typis excudunt, vel pretio distrahunt, pœnæ a Lateranensi concilio in eos constitutæ, instauratæ sunt. Vetiti sunt fideles sacris oraculis, vel ad facetias, & scurrilitates, vel ad magicas artes abuti. LI.

Temeritatem (inquit) *illam reprimere volens, qua ad profana quæque convertuntur, & torquentur verba, & sententiæ Sacræ Scripturæ, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones impias, & diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos etiam famosos, mandat, & præcipit, ad tollendam hujusmodi irreverentiam, & contemptum, ne de cætero quisquam quomodolibet verba Scripturæ Sacræ ad hæc, & similia audeat usurpare, & ut omnes hujus generis temeratores, & violatores verbi Dei, juris, & arbitrii pœnis per Episcopos coerceantur, &c.* Ultimo canone quinta sessio in feriam quintam post festivam Pentecostis celebritatem indicta est. Demum perlectæ sunt literæ Caroli V. amplissimis titulis refertæ, quibus Jacobum Mendozam Procuratorem Cæsareum in Synodo constituebat.

Carolus V. Divina favente Clementia Romanorum Imperator Augustus, & Rex Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Jerusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Insularum Balearium, Sardiniæ, Fortunatam Insularum, ac terræ firmæ Maris Oceani, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Lotherici, Limburgiæ, Lucemburgiæ, Gheldriæ, Witembergiæ, Comes Habsburgi, Flandriæ, Tyrolis, Arthesiæ, & Burgundiæ, Palatinus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Ferreti, Riburgi, Namurci, & Zuthphaniæ, Lantgravius Alsatiæ, Marchio Burgoviæ, & Sacri Romani Imperii, & Princeps Sueviæ, &c. Dominus Frisiæ, Molinæ, Salinarum, Tripolis, & Mechliniæ, &c. LII.

Ext. etiam in ms. Arch Vat. sig. num. 3249. pag. 183.

Mandata Oratorum Imperatoris.

Recognoscimus, & commendamus memoriæ universis, quibus expedit. Cum Beatissimus in Christo Pater & Dominus, Dominus Paulus III. Divina providentia sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifex Ma-

nimus Œcumenici concilii celebrationem aliquandiu suspensam jam denuo instituerit, ac sublata, & remota ea suspensione, ipsius Concilii prosecutioni aliam diem, nempe quartam Dominicam hujus imminentis Quadragesimæ in Civitate Tridentina præfinerit, nosque cum per literas tum per Nuntios rogaverit, ut vel personaliter, vel per Oratores Nostros idoneos adesse, & assistere velimus; nos vero jam olim ipsius concilii celebrationem votis omnibus, & expetiverimus, & quantum in nobis fuit solicite procuraverimus, & per nostros Oratores solemnes Tridenti comparuerimus; proinde quamvis alioqui justis impedimentis detineamur, quo minus principio concilii adesse possimus, tamen ne quid moræ, aut difficultatis per nostram absentiam iniciatur, neve in verbis quidpiam desideretur, quod ad rem juvandam pertinere queat, idcirco confisi de singulari pietate, religione, fide, probitate, eruditione, judicio, & multarum rerum experientia Venerabilis devoti nobis dilecti Domini Jacobi a Mendoza Consiliarii, & Oratoris nostri apud Venetos, eumdem Dominum Jacobum Oratorem, Nuntium, & Procuratorem nostrum fecimus constituimus, & deputamus, ac tenore præsentium ex nostra certa scientia facimus, constituimus, & deputamus, dantes ei plenam potestatem, & facultatem una cum amplo, & libero mandato; citra tamen aliorum nostrorum Procuratorum, & Mandatariorum jam constitutorum, & constituendorum revocationem, vel præjudicium, ut nostro nomine præfatæ concilii celebrationi intervenire, atque adesse, & interesse, locum, vices nostras in omnibus sessionibus, consultationibus, deliberationibus, & actibus obtinere, & gerere votum, & decretum nostrum interponere, atque alia omnia agere, facere, dicere, gerere, tractare, procurare, & promovere possit, & valeat, quæ ex usu Reipublicæ Christianæ, & dignitate nostra fore videbuntur, quæque nos ipsi facere, dicere, gerere, & tractare possemus, si coram præsentes essemus, etiamsi talia essent, quæ mandatum exigerent, magis speciale, quam hic expressum est; habituri proinde ratum, & gratum quidquid per præfatum Oratorem, Procuratorem, & Mandatarium nostrum præmisso modo, actum, dictum, gestum, factum, & procuratum fuerit, dolo, & fraude remotis, harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri Cæsarei appositione munitarum. Datum in Oppido nostro Bruxellensi die XX. mensis Februarii Anno Domini MDXLV. Imperii nostri XXV. & regnorum nostrorum XXX.

Carolus.

Addit Angelus Massarellus se perlegisse aliud mandatum Cæsareum Francisco a Toleto traditum, ut Jacobo a Mendoza morbo implicito Cæsareas vices gereret, quod hac loci, & temporis nota consignatum erat. *Datum in Civitate nostra Trajectensi die altero mensis Februarii Anno Domini MDXLVI. Imperii nostri XXVI. & regnorum nostrorum XXXI.*

LIII. Cum decreta hujus sessionis Romam perlata fuissent, quibus maxime vulgata editio Scripturæ a Concilio recepta fuerat, nonnulli expostularunt, cur in eo decreto de emendatione errorum, qui in illam irrepserant, actum non fuisset; quorum expostulatio cum a Cardinale Farnesio Cardinalibus Legatis significata fuisset, hoc illi responsum dedere. Reverendissima vestra Dominatio sciat, plurimos Doctores Hispanos, Gallos atque Italos, Theologos tum ex diversis Academiis, tum ex pluribus religiosis familiis Prædicatorum, ac S. Francisci, aliorumque Ordinum, opinatos editionem Vulgatam Latinam a S. Hieronymo confectam fuisse, multaque argumenta ad id comprobandum cumulasse; alios vero id non approbasse, omnes tamen in hoc consensisse, editionem Latinam, qua Romana Ecclesia semper usa est, præ omnibus aliis firmiorem esse, gravioreque authoritate pollere, ac numquam pravitatis hæreticæ nota perstrictam, quamvis in aliquibus versibus a textu Hebraico, & Græco discrepare videatur, ejusque stylus humilis sit, nec careat alicujus vocis barbaræ labe. Porro hæreticos alia Sacræ Scripturæ volumina variis in locis corrupisse: atque adeo non alio confugiendum esse, quam ad observantiam legemque ejus Ecclesiæ, quæ Imperii Christiani caput est, & quæ singulari divina gratia confirmata, fidem ab omni erroris labe purissimam semper servavit, perpetuamque ac nunquam interruptam Pontificum successionem tenuit. Vulgatam itaque Latinam editionem receptam cum maximæ authoritatis prærogativa, non tamen alias editiones damnari, modo Catholicæ doctrinæ consentiant, aut vulgatam illustrent. Addidere demum, errores, qui Exscriptorum vitio irrepsere, Pontificio studio ac diligentia emendandos, nec Synodum illius subsidio defuturum.

LIV. Assensit Pontifex Biblia Sacra ab erroribus, qui vitio exscriptorum, aut Typographorum irrepserant, vindicandas, decrevitque, ut rei in opus provocandæ strenua, ac diligentissima opera daretur; cujus pium consilium Legati meritis laudibus commendarunt; cum hæretici sa-

thanico ſurore ad conciliandam nefandiſſimis ſuis erroribus authoritatem apud ignarum vulgos, novas in dies ex Hebraico, & Græco idiomate translationes impietate inquinatiſſimas, licet latini ſermonis elegantia perpolitas mandarent typis : cum e contra vulgata translatio, licet minus terſa, nunquam antea niſi ab hoſtibus Eccleſiæ recentioribus, in ſuſpicionem hæretici erroris adducta fuiſſet ; cujus veritas flagrantiſſimo pietatis ſtudio adverſus Novatores, qui eam ex Hebræo, & Græco ſermone emendare affectant, aſſerenda ſit, quamquam ſi qui illis Textus obſcuri videantur, liceat eos ex Hebræo & Græco textu Theologis, & ſacris Interpretibus illuſtrare, ad majorem lucem affundendam Catholicæ veritati, quæ ſæpe magis inclareſcit ſimplici ac agreſti ſermone, quam perpolito & phalerato : quod Cardinalis Baronius in Annalibus ex Sanctorum Patrum decretis antiquiſſimis demonſtravit.

LV. Refellendæ hoc loco videntur calumniæ hæreticorum effuſæ adverſus Concilium Tridentinum, inter quos Petrus Soavius libertatem Concilii a Pontifice Legatiſque Apoſtolicis violatam conqueritur, quaſi Patres Tridentini ſervitute premereotur, eo quod Pontifex, quæ agenda forent Legatis præciperet, illique e Pontificio nutu penderent. Sed ne hujus hæretici aculeatis dictis ac laqueis prudens lector irretiatur, revolvat quæſo Œcumenicorum Conciliorum Codices, ac præcipue ſextæ Synodi acta, inſtructiones Pontificias Legatis traditas ſedulo animadvertat, quibus præcipiebatur, ne limites ipſis præſcriptos tranſirent, neque in Concilio alia decerni permitterent, niſi ea quæ a Romana Sede, Apoſtolicaque authoritate ſancita erant. Perpendat aliam eſſe libertatem carnis, quam affectant hæretici, aliam ſpiritus, quam commendat Apoſtolus : nam & *ubi Spiritus, ibi libertas*. Omnia enim in Concilio debita directione atque ordine pertractanda erant : cumque Pontifex ſit Caput viſibile Eccleſiæ militantis, & monarchicum teneat Imperium, ad eum pertinere directionem Concilii, & quæ ſint excutienda ac decernenda proponere perſpicuum eſt ; nam ſi quiſque Epiſcopus ſibi arrogaret jus proponendi, quæ vellet, tum maximæ turbæ inducta Anarchia concitareotur : ac præterea nec inique correpti fuere aliqui Epiſcopi, cum abſona vel aliena a rei veritate in Concilio effutirent ; nec Legati ea dicta corrigeodo male libertatem ſuſtulere ; quæ enim a Deo ſunt, ordinata ſunt ; ſed de hoc alibi occurret ſermo.

Abſolutis ſeſſionis quartæ actionibus Legati Romanis, qui de variis corruptelis conqueſti erant, reſponderunt. Datariæ reformationem opere potius quam diplomate perficiendam : Cathedrales ſine prævio debito examine, & informatione minime conferendas ; ad illas, quarum nominatio ad Principes pertinet, viros ætate jam adulta, doctos, & graves promovendos, ita tamen ot velint, ac poſſint in iis reſidere ; Eccleſiarum pluralitatem etiam in Cardinalitio ordine, qui aliis virtutis normam præferre debet, omoino auferendam. Quantum ad Epiſcopos ſpectat, ipſis reſidentiam non ſolum ex honeſtate, verum etiam ex neceſſitate præſcribendam. Quamvis autem Epiſcopalis poteſtatis exercitium a Regularibus, a Dominis temporalibus, atque ab ipſamet Apoſtolica Sede perſæpe impediatur, ideoque Præſules a ſuis ſedibus crebro removeantur : attamen opportunam aliquam Regularium cum Epiſcopis conventionem opera ac ſtudio Præpoſitorum ſuorum Generalium in Synodo præſentium pertractandam ; nec non contra Dominos ſæculares juriſdictionis Eccleſiaſticæ uſurpatores ſacrorum Canonum conſtitutiones inſtaurandas. Has vero, necnon alias corruptelas ſublatas ſuis locis viſuri ſumus. LVI.

Collocabat interea omnem operam Paulus Pontifex flagrantiſſimo pietatis ardore, ut extinctis hæreſibus omnes populos ad Eccleſiæ conjunctionem revocaret : quare Helvetios, qui antea multis rebus præclare geſtis in bello pro Eccleſiaſtica libertate ſuſcepto a Julio II. Pontifice maximam nominis gloriam collegerant, cum ſuæ nationis Ordinum celebres conventus agerent, Paulus amantiſſimis literis eos provocavit, ut pro æterna animarum ſalute comparanda, parentum exemplo, qui nunquam a religione catholica deſecerant, redirent in ſinum Romanæ Eccleſiæ, ac pro componendis diſſidiis, excipiendiſque Concilii Tridentini decretis, Oratores ad illud mitterent, cum jam ante illud congregari ardentibus votis expetiiſſent. LVII.

Dilectis filiis Helvetiis Ligæ ſuperioris Alemaniæ Eccleſiaſticæ libertatis defenſoribus in Diæta congregandis.

Paul. III. lib. brev. anno 12. p. 274.

Dilecti filii ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem : Magno in dolore animique noſtri anxietate ſumus, quod præter eam, quam omnium Chriſti fidelium animarum curare debemus, ſalutem, veſtram fortiſſimam Nationem Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter devotam, titulumque meritam Eccleſiaſticæ libertatis defenſorum, jam dudum diviſam, ac ſciſſam inter ſe novis in Re-

Epiſtola Pauli ad Hæreticos Helvetios adhortantis illos ad officium.

li-

ligione videmus, cum quidem antea in Religione concors, & unanimis & robore esset, & authoritate apud omnes insignis: itaque quod ad nostrum officium, & in vos paternum amorem pertinet, non destitimus crebris literis, & mandatis per dilectum filium Hieronymum Feanchum nuntium nostrum vos hortari, ut in pristinam sanctæ fidei unitatem, & veterem concordiam, per quas vestra in tantum creverat existimatio, redire velitis, congruentes cum patribus, & Majoribus vestris, qui ex quo Christianam fidem acceperunt, nunquam illam deseruerunt, aut ulla sui parte imminuerunt, sed constanter in omni tempore retentam pie conservarunt, cumque laudabilis, & pia responsio vestra ad nos fuisset perlata, quod cuncta super Religione ad universale Concilium Tridenti indictum essetis rejecturi, eiusque determinationi obedienter acquieturi, dici non potest, quam illa voluntas, ac pia intentio vestra fuerit nobis jucunda, & grata. Ecce igitur filii dilectissimi, advenit tempus sponsionis vestræ, & tempus acceptabile, tempus non solum salutis, verum etiam tranquillitatis vestræ, ipsum enim Concilium Dei munere jam apertum, & celebrari cœptum, Gallisque, & Hispanis, atque Italis, cæterisque Prelatis in dies confluentibus frequens habetis, a quo remedium vestrarum in Religione dissensionum & petere, & obtinere potestis, si ad illud, quemadmodum promisistis, accedere volueritis: vos igitur per illum, qui nos pretioso suo sanguine redemit, communem Dominum Jesum hortamur, & rogamus, ut ad ipsum Concilium vestros Oratores, quamprimum mittere velitis pro medela, & remedio vestris dissensionibus humiliter implorando. Nos enim in Domini misericordia speramus, si sanctam, & spiritualem eiusdem Concilii disciplinam, ut vos decet, admiseritis, nec obicem Divinæ gratiæ opposueritis, futurum, ut salutis, quietis, & tranquillitatis vestræ fructum optatum inde referentes, atque in unum Religionis consensum unanimes reversi, & pietate apud Deum, & authoritate apud homines, ut prius, polleatis; Nosque, qui nemini Prædecessorum nostrorum in benevolentia erga vos cedimus, vestra concordia & pietate lætemur, ac tamquam filios peculiares huius Sanctæ Sedis omni nostra charitate, & favore semper prosequamur, quemadmodum hæc plenius, & particularius idem Noster Nuntius vobis explicabit. Datum Romæ die XI. *Aprilis MDXLVI. anno* XII.

LVIII. Extant aliæ ad eosdem eodemque argumento exaratæ literæ, quibus dolet aliquorum impiorum insidiis, ac dolis magnam gentis Helveticæ partem fuisse ab obsequio Romanæ Ecclesiæ divulsam, provocavitque ipsos ad exempla Majorum, qui post acceptam fidem Christianam summa constantia Romanæ Ecclesiæ adhæsissent, hortatusque est, ut concilii Œcumenici, quod regi solet a spiritu Sancto, authoritatem sequerentur.

Dilectis filiis tredecim Cantonibus, Helvetiorum Ligæ superioris Alemaniæ libertatis Ecclesiasticæ defensoribus.

Dilecti filii &c. Pro nostra perpetua, & Prædecessorum nostrorum erga devotiones vestras, totamque istam fortissimam Nationem benevolentia, quæ facit, ut semper nos vestri memores, vestrorum commodorum, atque honorum summam rationem habeamus, non dubitamus quin vobis quoque in animo, & in memoria infixum sit, quanta fuerit semper inter vos, & hanc sanctam Sedem conjunctio, quod mutui amoris vinculum, quam multa indicia benevolæ utrinque, & beneficæ voluntatis, cum nos semper nostris judiciis, nostrisque stipendiis, vos honestaverimus: vestra fides unquam Prædecessoribus nostris, & nobis ulla in temporum varietate defuerit: atqui hanc tantam & tam arctam inter nos amicitiæ conjunctionem, quæ utrique parti, & honori fuit semper, & commodo, fuerunt tamen vafri, & insidiosi homines perturbatores legum, morumque bonorum, iidemque sanctæ Catholicæ, & Apostolicæ Religionis corruptores, qui separare, & convellere conati sunt, quibus tantum favit perfidus humani generis hostis, ut ex ista fortissima, & nobis charissima Natione aliquos a nobis potuerit avellere magno cum dolore nostro, tamquam e sinu, & complexu amantissimi Patris dilectissimos filios, quorum jacturam, atque damnum etiam nunc lugere, & lamentari non desistimus, desiderantes Deo restitui, & nobis, quos nostræ curæ, diurnæque, & nocturnæ cogitationes, omnibus precibus apud Deum, & assiduis lamentationibus requirunt: illud tamen Deo, eiusque divinæ bonitati, & clementiæ referimus acceptum, quod bona pars vestrum in fide erga ipsum Deum, & erga sanctam Matrem Ecclesiam perstitit, nec se alienari a cultu veræ, & Christianæ Religionis passa est, in quo Deus misericordiæ Dominus & vobis, qui integri remansistis, de spiritu suæ sapientiæ effudit, & si qui gentis vestræ, decepti & inducti improborum sermonibus in alienum sensum abierunt, illis tamen exemplum ante oculos positum esse voluit constantioris, & melioris partis, per quam aliquando possint facilius resipiscere, & reverti ad eam san-

Paul. III. lib. brev. an. 1546. p. 371.

sanctam fidem, quam Patres ipsorum, omnesque Avi, & Majores, perpetuo cursu veterum sæculorum in Catholicæ Ecclesiæ gremio tenuerunt, cujus Dei voluntatis maximum est argumentum, quod pax, & concordia inter vos, ne dissidio quidem Religionis, e quo solent asperrimæ seditiones oriri, infringi, aut violari potuit, quam pacem vestram, & conjunctionem nos optimum signum vestræ probitatis, & optatæ, ac speratæ nobiscum consensionis habemus.

LIX. *Ac nobis quidem jam inde a nostri Pontificatus initio omnia tentantibus, ac molientibus, quo his dissidiorum, atque hæresum domesticis malis occurreretur, cum & pro pace inter Christianos Principes reconcilianda, sicut notum vobis est, plurimum laborassemus, & lenibus primo remediis, scribendo, hortando, monendo iniquos Hæreticorum animos placare studuissemus postquam cætera non satis processerunt, ad summum & maximum omnium hujusmodi malorum remedium, Œcumenicum, & generale concilium indicendum, devenimus, & quoniam in Germania maxime hæc Hæreticorum prava seges pullulabat, locum concilio habendo Tridentum elegimus, juris, & Nationis Germanicæ Civitatem, ad quam illi commode venire, tutoque commorati in ea, & tueri [si vellent] partes suas possent: speravimus enim, id quod erat sperandum, in tanta concilii generalis authoritate, cui semper Reges Christiani, & populi plurimum detulerunt, in tanto conventu Venerabilium Episcoporum, qui ex omnibus Nationibus illuc collecti, de summa fide Catholica [authore Spiritu Sancto] essent acturi, neminem fore tanta impietate perditum, qui non se tantæ Divinæ magis, quam humanæ authoritati submitteret, qui non rejectis falsis suggestionibus improborum, judicium universum Catholicæ Ecclesiæ susciperet, quam etiam nunc spem dilectissimi filii de vobis retinemus, pacemque illam inter vos, quam omni laude dignam paulo ante diximus, tanquam ansam divinitus nobis datam, accipimus ad conglutinandos iterum vestros cum Deo, & nobiscum animos, tum & qui fideles, & constantes ex vobis manserunt, hoc certe animo obtemperandi sacro concilio sint futuri, & qui non sua culpa, sed quodam credulitatis errore, qui sæpe etiam bonis incidit, prolapsi sunt, authoritatem Œcumenici Concilii, & ejus Spiritus Sancti, qui concilium regit, non contempturi esse videantur, ad quod nos concilium tanquam ad cœlestem Senatum quemdam, cui Deus præest, eumque ipsemet & moderatur, & gubernat, devotiones vestras, sicut etiam ante fecimus, & invitamus, & adhortamur.*

LX. *Quod vero nobis præter omnem spem, & expectationem accidit, ut invenirentur inter Germanos, non pauci etiam de numero eorum, qui se dicunt esse Principes, qui Œcumenici concilii gravissimam authoritatem, potiusque Divinam, ut diximus, quam humanam, ita superbe, insolenterque despicerent, ut non modo ad id se accessuros negarent, sed contumeliis, & maledictis petulantibus, atque nefariis omnem conciliorum sanctitatem improbissime insectarentur, seque nec concilii decretis staturos dicerent: id nobis, ut vere loquamur, maxime dolori fuit: vidimus enim hanc perditorum contumaciam summam nobis necessitatem afferre, ut de vi atque armis esset cogitandum, cum nec tantum animarum interitum, quæ hæresum venenis quotidie inficiebantur, nec conculcationem totius, non magis Ecclesiastici, quam Christiani nominis, atque honoris possemus amplius perferre, quod alterum nobis pastorale officium, charitasque paterna, quam erga omnes fideles Dei filios, atque nostros gerimus; Alterum locus, atque honor, & summi Pontificatus dignitas non permittebat, sed nobis sæpe cogitantibus, quid agendum esset, Deumque precantibus, ut his Divini sui consilii nobis lumen afferret, opportune accidit, ut Charissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum Imperator semper Augustus, cujus erga Deum Omnipotentem, & sanctam Catholicam, Apostolicamque fidem, singulare semper extitit studium, & præstantissima pietas, impiorum sceleribus, eisdem fere quibus nos offensus, & quod cum concilium Germanicæ Nationi ipsius præsertim postulatione, & opera a nobis datum esset, qui id contemnebant, ipsius quoque & factum & authoritatem videbantur contemnere, sicut quidam aperte petulanterque faciebant, armis sibi constitueret, violatæ fidei Catholicæ sanctitatem, ac unitatem esse vindicandam, cui nos occasioni tamquam nobis a Deo sine ulla dubitatione oblatæ studiose nos adjunximus, summique Imperatoris optimam voluntatem omnibus nostris, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ opibus, atque auxiliis juvare constituimus, Deo hanc nostram operam, & actionem tribuentes, cujus numen honoremque defendimus, nec volumus committere, ut si lente negligenterque nos geramus, is post tot filiorum animas, Hæreticorum perfidia in interitum adductas, e nostra manu requirat, quem animum nostrum, & totam consilii rationem voluimus vobis dilecti filii nostris literis facere notam, primum, ut vobiscum, tam-*

quam

quam cum eis, quos charissimos habemus, euras, & solicitudines, quæ nos premunt, communicaremus &c.

Hæsere in pertinacia Zuingliani, Lutheranorum exemplum sequuti, qua enim licentia Divina pervertunt oracula, & sanctorum Patrum doctrinam respuunt, eadem concilii authoritatem abjecerunt.

LXI. XV. Aprilis post sessionem quartam habita est Congregatio generalis, in qua refert Angelus Massarellus, adductum fuisse in examen. *Decretum de Lectoribus, & Lectionibus Sacræ Scripturæ instituendis, & Concionatoribus ordinandis.*

MS. Arch. Vatic. sig. n. 3212. p. 151.

Bracci Martelli Episcopi Fesulani contra Religiosos loquutio.

Qua occasione usus Braccius Martellus Episcopus Fesulanus, erga Pontificem, & Religiosos Ordines male affectus, declamavit contra Monachos, ut referunt alia Acta: Fesulanus ex scripto sententiam dixit. *Me torquet, ut sit liberum Regularibus in suis Monasteriis, nec missis, nec vocatis a nobis in nostris Diœcesibus prædicare, nam hoc si admiserimus, Pontifices, quid aliud est, quam pati, ut Lupi non per ostium, sed per posticum intrantes, greges nostros turbent. Quapropter rogo vos, Pontifices, ut hæc pati nolitis. Quod si secus factum fuerit, protestor, quod invitus omnino hoc permittam: verum provocabo ad Christi tribunal, me nihil in hoc peccasse. Super vos igitur erit & culpa, & sanguis eorum. Cui suo ordine Britinoriensis optime respondisse visus est, inquit enim: Patres scire nos oportet omnium Christianorum Episcoporum esse Papam, nos autem in partem eius solicitudinis vocatos esse: quamobrem non minus per ostium intrat, qui a Pontifice Maximo mittitur ad nostras oves, quam is, qui a nobis mittitur. Cogitate, si placet, Pontifices ipsos Maximos privilegia ipsa Regularibus concessisse propter nostram desidiam, ne dicam ignorantiam; quod ni fecissent, proximus Christi Ecclesia corruisset; sunt enim Regulares, qui omne onus Episcopale subeunt; nos si quid lucri est, nullo labore suscipimus. Britinoriensis sententiam alii quoque secuti fuerunt.*

LXII. In congregatione generali decima quinta Aprilis actum fuit de Episcoporum residentia, & de tollendis ejus impedimentis: deinde cunctorum Patrum suffragia super duos Scripturarum abusus, scilicet Lectionum, & Concionum, in aliis prioribus conventibus non rite discussos audita fuere. Hoc temporis flexu Cardinalis Tridentinus, ac Cæsareus Orator nomine Imperatoris efflagitarunt, ut in Synodo, prætermissa dogmatum discussione, de vitiis excindendis, & disciplina Ecclesiastica restituenda ageretur: eo enim vergebant studia Lutheranorum, ne damnarentur hæreses, & Ecclesiastici cumulatis in eos calumniis vexarentur. Cæsar vero Lutheranos asperare verebatur, ne res in apertum bellum erumperet: quare Legati misso concitatissimis equis tabellario Pontificem consuluerunt: a quo responsum est, causam dogmatum non prætermittendam, ut omnium in concilio gravissimam.

Coactam fuisse Congregationem generalem decima Maii tradit Angelus Massarellus, in qua lectæ sunt sententiæ collectæ in qualibet classe super decreto de lectionibus, & Prædicatione Sacræ Scripturæ. Tum vero Petrus Pacecchus Cardinalis de Episcoporum residentia, ac de causa pro instruendo Christiana doctrina populo sermonem intulit, ut referunt Acta. *Omnis substantia huius rei, ut mihi quidem videtur, est Episcoporum residentia, quæ si fiat, omnia, ut optime a Domino meo Tridentino dictum fuit, facile præstabimus. Et cum dico residentiam, intelligo ad effectum ut prædicent, & officio sibi commisso fungantur. Utinam etiam verum esset, quod Panormitanus Archiepiscopus dixit, ut videlicet jure Divino non essemus adstricti ad prædicandum, quoniam bene nobiscum ageretur: verum scimus Paulum sæpius dixisse:* Væ mihi, si non evangelizavero: *& alibi,* sumus Doctores, & Pastores; *quamobrem non oportet, ut in hoc nobis nimis indulgeamus, sed sciamus oportet, jure Divino nos coactos esse ad prædicandum, quando autem prædicare debeamus, id jure humano statutum est. Debet igitur, meo iudicio, sancta hæc Synodus in primis & ante omnia renovare canones antiquos super Episcoporum residentia per fructuum subtractionem, & per alia opportuna remedia: ita ut si diu ea pœna parvipendatur, tandem ad depositionem deveniatur. Et in primis exoretur Summus Pontifex, ne passim indocti ad Episcopatum promoveantur, nam hæc justa est causa, ut deponi possit Episcopus, si literas nesciat. Memini cum primum promotus fuissem ad Ecclesiam Pampilonensem, audivisse, Civitatem illam annis octuaginta ante me non vidisse Episcopum suum: quod accidit quoniam Episcopatus semper fuit in manibus Cardinalium.* LXIII.

Addit Angelus Massarellus ortam fuisse non modicam altercationem de quibusdam verbis prolatis a Fesulano, quod Episcopi Christi vicem in terris gerant, sed omnia pacata mox fuisse, quæ distinctius in Actis sic referuntur. LXIV.

Cardinalis de Monte conversus ad Fesulanum dixit: Domine, altera die dixisti appellare ad Tribunal Christi, si aliter in re, de qua agitur, statueretur, quam

a vo-

a vobis dictum fuerat, persistis, ne in illa appellatione? Fesulanus, oblitus sum, inquit, id dicere. Ego, ut scitis, Patres provocavi ad Tribunal Christi, non ut provocarem sic ut qui superiorem Judicem appellant, sed quemadmodum faciunt, qui suam conscientiam exonerare cupiunt, ejus rei causa perhumane fui hodie a Reverendissimis Legatis admonitus, qui mihi dixerunt, provocationem ad Christum hæresim sapere, si quis in illa pertinaciter insistat: propterea me declaro, non provocandi, & appellandi animo id dixisse, sed ut meam conscientiam exonerarem, & nihilominus ab appellatione ipsa, quatenus appellatio est, desisto, illique penitus renuntio. (Et infra.)

Cardinalis Anglicus ad Fesulanum conversus dixit: Multa bona dicta fuerunt a Domino Fesulano, quæ & nos, & boni omnes æque secum desiderans; nam Episcopos residere, prædicare, muneri Episcopali operam dare nonnisi bonum est; modus autem dicendi nequaquam bonus est, hoc enim magis invectiva fuit, quam libera sententia, & seditiosa concitatio, quam plana, & æqua oratio; quamvis si omnia perpendantur, neque oratio ipsa æque ipsamet satis sibi constat, non videt enim, quod dum proximis diebus curaret, ut nomina Legatorum delerentur ex decretis, & pridie dum ad Tribunal Christi appellasset, quantum in se erat, jus, & authoritatem concilii minuisset, quam maxime debeat extollere, si ex concilii authoritate desiderabat pristina jura Episcopis concedi, & restitui: nunc rursus non cogitat, dum adversus omnes Regulares invadit, ut Episcopis propria restituantur, hoc unum agere, ut Episcopi careant ministris. Utinam enim Episcopi sine iis facere possent, quoniam res Christiana melius se haberet, quam se habeat &c.

LXV. Significarunt Legati Cardinali Farnesio gesta istius conventus, nempe ut decreto de tollendis corruptelis, quæ in tractandis sacris Scripturis committuntur, finis imponeretur, extractamque in rem noctem ob sententiarum in diversis capitibus varietatem; cum plures Episcopi propriis commodis magis quam æquitati consulerent, ac Regularium, Parochorumque privilegia rescindi cuperent; quasi ipsorum authoritas ex depressa eorum dignitate excresceret: consumptam partem temporis, ut Tridentino Cardinali, qui Legatorum munus affectare visus est, obsisteretur, cum sponte sua proponeret, dandum responsum literis Regis Lusitaniæ, quas duo religiosi viri Roma attulerant: Fesulanum, & Clodiensem Episcopos, quorum dicta ad seditionem quodammodo spectare viderentur, ex concilio revocandos videri; arsisse autem odio Fesulanum Præsulem in Religiosos ordines, declamantemque adversus eos lubenter audiri a pluribus: interjectis paucis diebus scripsere Pelargum Ordinis Prædicatorum Theologum accessisse Tridentum; ac literas Archiepiscopi Trevirensis, & Cardinalis Augustani attulisse, quibus illi se graviore impedimento distineri significarunt, ne ut gerebant in votis, se ad Concilium Tridentinum conferrent: commendatus est etiam ab Augustano Internuntius Veralius, qui suis concionibus sacris pietatem late propagaret.

XVIII. Maii coacta Congregatione generali Cardinalis de Monte [inquit Angelus Massarellus] reprehendit immodestiam aliquorum Patrum in sententiis dicendis, qui nimis licentiose loquuntur, nominavitque Episcopum Fesulanum, contra quem excerpta fuerant quædam capita ex concione, quam ipse Fesulanus habuit in Congregatione die X. præsentis Mensis contra Regulares, monens omnes, ut in futurum modestius, & reverentius loquantur, & quod si libera debent esse, prout sunt in Concilio Patrum suffragia, ea tamen dici debent, quæ in nullius injuriam cedant. Tum addit, *ortam contentionem inter Concilii Præsides, & quosdam Præsules, num ad Legatos Apostolicos tantum spectet officium proponendi in Concilio, & Congregationibus generalibus.* Quo argumento, quæ hinc inde jactata sint, recensent alia acta. LXVI.

Asturicensis inquit: *Fateor, & semper fassus sum, ad Præsidentes pertinere specialiter, ut proponant, & vota super propositis colligant; sed & munus hoc proponendi cuilibet competere puto. Sic Osius in Laodiceno Concilio, & alii plerique, quamvis non præsiderent, materias proposuisse legimus, super quibus materiis deinde Canones facti fuere, si quis tamen hoc neget, ego id me probaturum & probatissimis Viris interpretibus profiteor. Cui Cardinalis de Monte: istud [inquit] plane recipio ad Præsidentes pertinere, ut proponant, & vota colligant; at illud idem cuilibet Episcopo competere prorsus nego, quando apud omnes constat, proponere, & præsidere ad eos tantummodo pertinere, qui in unaquaque universitate locum primum tenent, sic enim leges Consulo interrogante sciscebantur, & Plebiscita Plebejo Magistratu, id est Tribunis interrogantibus, & quod dictum de Osio non mirum est, quoniam is Legati primæ Sedis fuisset Auditor.* LXVII.

At Asturicensis: *Erunt igitur* [inquit] *adeo adstricti Episcopi, ut nihil, quod ad* LXVIII.

rem

rem Christianam, nihil quod ad proprias Provincias pertineat, proponere possine? Quod si fateatur, nescio an rebus Concilii bene caveatur. Nam apud omnes, quos ego hactenus percurri authores, & apud Bartolum, & Baldum invenio, licere omnibus de universitate proponere id, quod possunt omnibus ostendere. Cui Cardinalis de Monte: Non est [inquit] *ut hac de re vobiscum disputem, sunt enim si vultis hic Jurisconsulti, qui vobiscum de Jure disceptabunt. Cui Asturicensis: Nolo [inquit] cum Jurisconsultis disputare, nec a me sunt dicta Jurisconsultis, sed Synodo, quam volui meam intelligere sententiam, ut sciant omnes eis licere, proponere quodlibet, dummodo honestum sit. Credo [inquit Giennensis] Cardinalem de Monte, quando dixit non licere Episcopis proponere, intelligere, ita ut vota Præsidentibus ipsis invitis colligere possine; quod & ego credo: verum ac quod quilibet, dum sententiam dicit, non possit, quid sentit, proponere, & explicare, non credo, esse ejus sententiam. Dico [inquit Asturicensis] posse singulos Episcopos proponere, nec aliter fieri posse, exempli causa: ponamus aliquem Episcopum velle aliquam materiam contra Legatos ipsos vel Cardinales proponere, æquumne censeeis illa oportere Legatis ipsis prius dicere, an non? Non [inquit Cardinalis de Monte] vobis licere arbitror, neque licebit unquam contra Legatos Sedis Apostolicæ, neque contra Cardinales aliquid proponere, nec enim me præsente talia alicui permittam impune facere, & miror vos audere talia dicere. Asturicensis inquit, non dico de Legatis, ut de Legatis, sed ut de Cardinalibus in genere. Ne hoc quidem vobis licet [inquit Cardinalis de Monte] namque vobis liceant satis alias explicavi, & nunc optime eu Cardinali Giennensi discere poteritis. Cui eum acquiesceret Asturicensis, Cardinalis Giennensis ad illum conversus dixit: Satis est [inquit] dixisse vestram sententiam, quam Patres ut videtis non probant. Gratias [inquit Asturicensis] vobis refero, quoniam satis meam audivistis sententiam. Cui Cardinalis Giennensis: Non possum [inquit] id probare quod ego non teneo. Episcopus Vasionensis dixit: ego nunquam, etiam rogatus, respondebo, nisi Legatis interrogantibus, qui nostrum caput sunt, alios autem omnes in Concilio pares esse existimo.* Hæc paucis perstringens Angelus Massarellus ita scribit. *Cardinalis de Monte comprobavit multis rationibus, & authoritatibus, quod licet unicuique liberum sit dicendi in Concilio sententiam, munus tamen proponendi ad solos Reverendissimos Cardinales pertinet.* Recruduisse eam controversiam post plures annos sub Pio IV. visuri sumus.

Interea Legati, eum ex Cardinalis Farnesii literis percepissent Pontificis mentem esse, ut omnimode peccati originalis dogma proponeretur, atque summa diligentia discuteretur, absque mora Pontificio imperio sese obtemperaturos significarunt; præcipue quia de Justificatione rite pertractare non poterant ante decretum de peccato originali; Quare mox auditis Theologis, & expensis mediis, quibus in dogmate peccati originalis procedendum erat, decretum ab iis fuit prius diligenti examine perquirendum, quid de hac re concilia generalia, aliaque a Sede Apostolica approbata statuerint; & innovatis veteribus constitutionibos, illas addere, quæ ad statum rerum præsentem magis accommodæ censebantur, rejectis tamen supervacaneis, & non necessariis; quem modum una simul Patres commendaront; licet nonnulli ac potissimum Hispani, excepto tamen Cardinale Giennensi, de reformatione ante omnia pertractandum esse a Synodo insisterent: quibus tamen polliciti sont, post hujus decreti decisionem de reformatione, ac de Episcoporum residentia absque mora pertractaturos. LXIX.

Perspexerat Imperator (ut paulo ante insinuatum est) Protestantes ad defectionem a Cæsareo obsequio inclinare, atque adeo promulgatis in concilio dogmatibus Catholicis asperandos, atque in arma consurrecturos verebatur: Patres vero Tridentini extimescebant, ne si invito ac reluctante Imperatore, de dogmatibus fidei agerent, ejus patricinio orbarentur. Consultum itaque est a Cardinale Tridentino, ut de peccato originali ageretur, cum in illo articulo in colloquio Ratisbonensi Catholici, & Protestantes inter se consensisse dicerentur; veruntamen Franciscus Toletanus Cæsareus Orator intercedebat, ne ille articulus tractaretur, donec Ratisbonensis conventus solutus foret, trahebatque in suas partes præsules Hispano Imperio obnoxios, verum major Episcoporum pars una cum Legatis in suscepta perstitit senteotia adducendæ in examen quæstionis de peccato originali, definiendæque in proxima sessione: jusserat enim Pontifex, sicuti innuimus, ut ea controversia dirimeretur, ex cujus mandatn collegere animos Legati, ut importunæ Francisci Toletani factioni generose repugnarent. LXX.

XXIV. Maii propositi sunt Theologis plures articuli controversiarum circa peccatum originale, de quibus disserturi erant. LXXI.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 1586. Diar. Concil. Trid. ms. Archiv. Vat. p. 40.

rant. XXVIII. vero die in Congregatione generali Cardinalis de Monte de eo dogmate ita ad Patres disseruit: *Audiis Theologis, & considerato quanta laboremus temporis angustia, quoniam permagni interest, qua via procedatur, cogitabamus, si videretur Patribus, ut is modus foret optimus, si ante omnia prospiceremus, quid super hujusmodi articulo a majoribus nostris in Conciliis, aut Universalibus, aut Provincialibus approbatis, & receptis ab Ecclesia decretum esset: & illis omnibus collectis adderemus ea, quæ pro statu præsentis temporis addenda viderentur, & veteribus decretis innovatis, & novis additis ab hac Sancta Synodo super hoc, ut fieret salutare decretum. Dicant igitur Patres, utrum hic modus procedendi eis placeat. Super qua re sententiis perquisitis, omnes modum propositum laudarunt.* Deinde ipse Reverendissimus, & Illustrissimus Præsidens legit ea, quæ super ipso articolo collegerat, videlicet.

Propositio articuli de peccato originali.

Ext. etiam ms. Arch. Vat. sig. num. 3249. p. 239.

Articulus de peccato originali non incommode dividi potest in duas partes. Prima est de ejus cognitione, propagatione, & malitia, seu damno. Secunda de ejus remedio, & remedii effectibus. Quoad primam attinet, de qua nunc agendum est, hac ex decretis Summorum Pontificum, & Conciliorum annotata sunt pro faciliori Patrum indagatione, ut per ea invitentur ad exquirenda alia, & ea addenda, quæ pro hujus temporis statu deesse videantur.

Subjecit mox ex Concilio Milevitano Canonem secundum, ex Carthaginensi cap. 72. ex Arausicano canonem 1. ex eodem can. 2. ex Toletano 12. can. 2.

Ex concilio Florentino de unione Armenorum. *Firmiter credit, profitetur, & docet, neminem unquam ex Viro Fœminaque conceptum, a Diaboli dominatu fuisse liberum, &c.*

Subjunxit deinde testimonia Pontificum Innocentii I. ad Concilium Carthaginense epist. 25. Cælestini I. epist. 1. c. 4. Leonis epist. 84. ad Aquilegiensem Episcopum, Leonis epist. 91. can. 9. & 10.

LXXII. Quarum authoritatum exempla ad omnes Patres eadem die transmissa sunt.

Institit iterum Giennensis Cardinalis in eadem Congregatione ex singulari (ut videbatur sensu pietatis, qua erga B. Virginem delibutus erat, ut de immaculata B. Viginis Conceptione ageretur in concilio; maximam enim Christiani orbis partem pie ita sentire, remque Hispanis & Gallis fore gratissimam: maxima tamen Præsulum pars, quibus se etiam aliqui Hispani conjunxere, sensit ab ea quæstione magnis implicita difficultatibus abstinendum, ac potius perspicuas hæreses damnandas, quam in occultis & ambiguis controversiis tempus terendum, quæ significavit Cardinalis e Monte Legatus Cardinali Farnesio, opportuniore vero tempore eam quæstionem exequi atque illustrari posse. Verum Giennensem Cardinalem magis ductum abblandiendi Cæsareis voluntatibus, quam pietatis studio, referunt acta, ut dum in ea quæstione tereretur tempus, Lutheranæ impietatis dogmata silentio involverentur, tum subdunt. Aquensis mirum in modum institutum Legatorum de dogmatibus pertractandis laudavit, in eoque perseverandum esse dicebat, donec tandem omnes hæreses, quarum præcipue causa concilium convocatum fuerat, extirparentur. (*Et mox*:) Reformationem unusquisque sibi facere posset, dogmata nonnisi in Conciliis commode definiri posse. *Multis interjectis.*

An tractandum esset de Conceptione B. M. V.

Fanensis Episcopus: *Probo* (inquit) *quod de peccato originali propositum est, quod autem controversia illa de Maria Virgine in Sacrosancta hac Synodo pertractetur, mihi persuaderi non poterit. Primum, quod sciam utramque partem maxime piam esse, & a tot sanctissimis Doctoribus hinc inde suas partes comprobantes, ut non sine manifesta plurium nota, & damnatione posset Synodus hanc rem determinare: addo etiam rei difficultatem: quis enim sententiam hanc nosse potuit, quæ Sedi Apostolicæ adeo obscura hactenus visa est, ut neutram usque adhuc partem elegerit. Ne autem vos Patres prætereat, scitote, nihil Protestantibus gratius hoc tempore nos facere posse, nisi de hac ipsa re pertractare, quæ non adeo brevis erit, ut aliqui putant, sed quæ ne tribus quidem Mensibus perfici poterit, cum magno dedecore Synodi, dicentibus omnibus, quæ decidenda sunt omitti, & silenda decerni, propterea hanc in re laudarem, ut perpetuum silentium imponeretur omnibus, ita ut nulli deinceps liceret hac de re palam disputare, neque aliquid populum docere.*

LXXIII. *MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 163. Acta Congreg. Concil. Trid. MS. Francisc. Cardin. Barb. sig. 2799. pag. 100.*

XXXI. Maii in Congregatione generali excussa est prima questio de peccato originali, de ejus cognitione, propagatione, & malitia, de quibus primum a Cardinali Giennensi, deinde ab Archiepiscopis, & Episcopis, & Abbatibus sententiæ dictæ, inter quos Fanensem Episcopum erudite perloquutum referunt alia acta. *Theologi rem ipsam longa oratione prosequuti sunt, quorum omnium Fanensis Episcopus omnem a capite materiam*

tam-

commode pertractasse visus est. Constare quidem ipse ex totius Ecclesiæ consensu dicebat, Adam ipsum, præter ea, quæ ut homo ab auctore consequutus fuerat, fuisse insuper rectitudine, & justitia donatum a Deo, quam quidem si servasset, ut poterat, perpetua immortalitate gavisus fuisset, & hæc quidem ipsi Adamo data fuere a Deo ipso, ut naturæ parenti, ita ut in omnes ex semine ejus nascituros provenirent: de aliis autem virtutibus, quibus Adam a Deo ipso donatus fuerat, puta de stellarum cognitione, de natura Animalium, & similibus, non satis constat inter Theologos, ut ita datæ essent, an propriæ ipsius Adami essent, an potius ut transmitterentur una cum rectitudine ipsa.

Constat quoque apud eandem Ecclesiam, Adam ipsum coram Deo peccasse, & genus quidem peccati inobedientiam fuisse, sive fuerit per pomorum susceptionem ex arbore prohibita, sive quovis alio modo, nihil interest. Satis est nos scire Adam peccasse, cujus peccati ea vis fuit, ut mereretur ipse Adam gratia justitiæ, & rectitudinis sibi a Deo datæ privari: quo quidem Adæ privilegio posteros quoque ejus privavit, quoniam sicut gratia ipsa Adæ data fuerat, ita ab ipso, & per ipsum a posteris ejus accepta fuisset. Id Apostolus dixit: Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. *Quæ quidem mors, nisi per baptismum tollatur, omnes reos gehennæ facit: quibus in rebus statuenda duo in primis semper consideranda mihi visa sunt. Alterum, ut ita concipiamus verba, ita rem pertractemus, ut nulla culpa ipsi Deo, nullaque injustitia ei, qui semper rectus est, tribui a nobis videatur. Alterum, ne peccatum ipsum Adæ ita minuamus, ut pene frustra Dominum Nostrum Jesum Christum humanam pro nobis carnem sumpsisse affirmare videamur. Quod autem Lutheranos ipsos tangit, omnino falsum est, dum dicunt, per Baptismum peccatum originis non tolli, sed nobis non imputari, nos vero, neque manere, neque imputari nobis defendimus, &c.*

LXXIV. *MS. Arch. Vat. sig. n. 3231. p. 164.* IV. Junii, & V. in Congregationibus generalibus, de secunda quæstione, nimirum de Remedio peccati originalis, & de ejusdem remedii effectibus actum est. VIII. vero Junii propositum decretum de Peccato originali excutiendum.

IX. Junii in Congregatione generali residentia Episcoporum proposita, deinde hæreseon circa peccatum originale catalogus perlegitur.

Hæreses, & errores super peccato originali.

Primus error est ille notissimus Pelagii: nos non nasci, aut concipi peccatores, sive nullam peccati labem ex nostra generatione contrahere: quem errorem damnavit Concilium Milevitanum. *Ext. etiam in ms. sig. num. 3249. pag. 275. perlect. 9. Junii in Cong. gen.*

II. Est Valentini, Manichæi, & Priscilliani, ex Christiano conjugio natos non contrahere originalis culpæ contagionem. Quem errorem damnavit Innocentius I. & profligavit Augustinus lib. de peccat. mer. & remiss. c. 25. & 26.

III. Est Pelagianorum, quem etiam sequutus est Erasmus, Paulum, ep. ad Rom. 5. hujus peccati originalis nullam prorsus facere mentionem.

IV. Peccatum originale nihil esse in unoquoque nostrum, sed esse dumtaxat ipsam Adæ prævaricationem, quæ revera nobis non insit, sed soli Adæ.

V. Est Martini Lutheri, concupiscentiam nobis innatam, atque inspersam, quæ remanet in baptizatis, esse peccatum originale, quæ scilicet concupiscentia complete, atque præcise sortita sit originalis peccati rationem.

VI. Est ejusdem Martini Lutheri, originale peccatum esse concupiscentiam ultimo præcepto Decalogi notatam.

VII. Est error Pelagii, peccatum originale esse prævaricationis Adæ imitationem.

VIII. Est ejusdem Pelagii, quem Martinus Lutherus sequitur, ad peccatum originale expiandum in parvulis Baptisma non esse necessarium.

IX. Ejusdem etiam Pelagii, ad quem errorem Martinus Lutherus accedere videtur, puellos non baptizatos morientes non damnari, sed salvari, & vitæ æternæ fieri possessores, licet ad Regnum Christi non pertineant. Contra quem errorem late scripsit Augustinus.

X. Est Priscillianorum, Euchytarum, Messalianorum, & Manichæorum, Baptismum infantibus nihil prodesse: quem errorem etiam Anabaptistæ sequuntur.

XI. Est eorumdem Anabaptistarum, parvulos in infantia baptizatos rebaptizandos esse.

XII. Est eorum, qui dicunt quoslibet infantium actus, quamvis ratione careant, esse peccata, atque in ejusmodi consistere peccati originalis rationem, nullaque alia ratione eos esse baptizandos, quam ut hæc sola peccata expientur.

Tertius decimus est eorum, qui tenent non unum esse peccatum originale, sed plura, quem errorem confutat Magister Sententiarum 33. dist.

Quorum errorum unasquisque hodie suos habet defensores.

LXXV. Decima Junii in Congregatione generali agitatum est de Residentia; cumque ea controversia dirimi non posset in proxima sessione, in aliud tempus extracta.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3206. p.166. Ext. in MS. Vat. sig. num. 3206. pag. 119.

XIV. Junii discussum est acerbo examine decretum de peccato originali: *In cujus decreti examinatione* (addunt acta Angeli Massarelli) *oritur magna contentio, disputatio inter Patres, num in hoc decreto de peccato originali esset decidenda quæstio de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis*. Lectæ tum in ea Congregatione generali fuere ab Episcopo Bituntino authoritates plurium Sanctorum Patrum negantium Immaculatam Conceptionem.

Addit vero Angelus Massarellus decretoriam in ea re sententiam: *Et majori parti visum fuit relinquendum esse hunc articulum sub determinatione fælicis recordationis Sixti Papæ IV. quæ determinatio a Concilio innovetur.*

Ib. p.166. Narrantur paulo fusius hujus Congregationis acta in alio MS. in quo verba a Polo, & Pacecco Cardinalibus habita recensentur.

To.19. de Conc. De Peccato originali.

Lecto decreto de peccato originis, Cardinalis Polus sententiam suam ita dixit. *Ut a capite decreti incipiam, quid sit peccatum originale, magis nos ipsi in omnibus sentimus omnes re ipsa, quam ipsi sciamus, quid sit, verbis comprehendere. Hæc inde possumus ostendere, quod, cum multi sanctissimi Patres de hac re scripserint, tamen hoc quid esset, definire nescierunt. Hoc etiam vobis patuit ad oculum tam in Congregationibus Episcoporum, quam Theologorum, in quibus maxima fuit omnium concordia in reliquis constituendis, sed in hoc uno valde fuerunt dissidentes. Illud valde scimus, mortem nobis per Adæ peccatum interminatam esse, mortem inquam non ut statim occumberet ipse Adam, & nos cum ipso, sed mentis obtenebrationem, quæ & ipsa mors dici potest. Hoc senserunt & vetustissimi Philosophi fere omnes, non a fide ut nos edocti, sed a natura ipsa, cujus vim, & mortem sentiebant in malam pœnam esse. Id Aristoteles dixit, dum regimen magis apud Rempublicam esse vult, quam apud Regem unum, ea scilicet ratione, quoniam spiritus unius sæpe impotentes sunt ad resistendum malis, ad quæ natura nos inclinat. Id ostendit Socrates, dum post universam perlustratam Philosophiam, se unum scire fassus est, quod nihil sciret. Philosophi igitur huic morbo providere volentes, legibus muniendam esse Rempublicam decreverunt, ut quorum scilicet concupiscentiam indomitam esse cognoscebant, saltem pœna eam metu coercerent.*

Longe alia via Deus Omnipotens, cum priscis Patribus nostris, egit; certavit scilicet beneficiis, & gratiis nostros motus reprimere, & impetum protinus extinguere. Sed neque præmia, neque mannæ manducatio diuturna, neque aliquod aliud gentem duræ cervicis potuit domare. Exemplo potest esse Salomon tot, tantisque bonis a Deo donatus, ut nemo plus eo acceperit, fatetur plane ipse omnia vanitatem esse, & in ipsa quoque sapientia labores. Quamobrem Deus, ut generi humano provideret, per mortem Unigeniti Filii nobis gratiam, & salutem dedit. Hæc tendunt ad demonstrandum, quod ad abolendam hujus peccati vim nulla unquam humana res valere potuit. Hæcque ad declarationem primi, secundi, & tertii capitis, in quibus nihil addi, minuive desidero. Quod mihi dubium fuit est, quod dicitur in fine decreti, nihil esse, quod Deo displicere possit. Quæ quidem verba, si rite intelligantur, nullam habent distinctionem, quo modo de hoc ipso Paulus loquens, In renatis [*inquit*] qui in Christo sunt, nihil odibile esse; *nam in aliis non auderem id ego affirmare, propter nostras imbecillitates: propterea addendum aliquod verbum existimarem ad majorem declarationem, ne alioquin aliqui, perperam intelligentes hunc locum, intelligant omnino, renatos impeccabiles esse: quod quam falsissimum est, omnes intelligunt, quinimmo statutum est, ut etiam viri sancti dicerent quotidie,* Dimitte nobis debita nostra; *& non propter humilitatem, sed propter veritatem.* LXXVI.

Giennensis censebat stare posse verba illa decreti, nec aliquo modo mutanda, ne videatur magis potuisse unius *Adæ peccatum quam Christi meritum. Hoc referre, quod etiam justi dicunt:* Dimitte nobis peccata nostra; *quia id fit propter peccata, quæ timentur, & quæ a quantumvis justis timeri debent. Illud autem, quod in fine decreti ponitur, mihi non placet, dum dicitur.*

To.19. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. 3206. pag.117. MS. Fr. Cardin. Barb. sig. n. 1179. p. 116. Diar. Conc. ms. Arch. Vat. pag. 41. Card. Pallav. to. 1. l.7. c.7. n.2.

Declarat autem Synodus non esse suæ intentionis, in decreto hujusmodi, ubi de peccato originali loquitur, comprehendere Beatam, & Immaculatam Virginem Mariam Matrem Jesu Christi, de qua re ad præsens nihil declarare intendit, præter id, quod a felicis recordationis Sixto IV. decretum fuit; hæc enim declaratio non est juxta decretum Synodi, nam in proxima congregatione plusquam duæ ex tribus partibus tenuere eximendam esse a decreto B. Virginem Mariam, cum hac adjectione, videlicet, de qua pie creditur, sine peccato originali conceptam fuisse. Verum quidem est, in antecedenti congregatione

ex

ex tribus partibus duas in dictam decreti formam consensisse, sed in sequenti recesserunt, ut in Actis in Castro S. Angeli asservatis ita narratur.

LXXVII. *Die octava Junii, in congregatione generali decretum de originali peccato a Theologis in privatis congregationibus compositum, lectum fuit. Cardinalis Giennensis præcognoscens tam brevi temporis intervallo tali quæstioni possibile non esse finem imponere, requisivit, ut universali propositioni, cum qua declaratur, originalem culpam esse communem omnibus hominibus, talia adderentur verba, scilicet: Quod ad Beatam Virginem attinet, sacrum Concilium nihil definire intelligit, quamvis pie credatur, eam sine originali peccato conceptam fuisse. Tali sententiæ tunc major pars consensit. Sed Episcopi, aliique ex Prædicatorum Familia ardentes contradixerunt, multique eis adhæserunt. Opponebantque, si pium est unam opinionem credere, consequenter aliam partem credere impium esse. Et sic* [*quamvis tacite*] *quæstio definita censeretur. Ideoque consilium fuit, excogitanda esse verba, quibus nec unius, nec alterius opinioni præjudicium afferretur, & ambæ in eodem statu, quo tunc in Ecclesia erant, permanerent. Ideo Theologi, ut Synodi mentem executioni mandarent, in suis Congregationibus sequens decretum exararunt. Declarat Sancta Synodus, non esse suæ intentionis in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, Beatam, & Immaculatam Virginem Mariam Matrem Domini Nostri Jesu Christi comprehendere, cum modo circa hoc nihil declarare intelligat, præter quod a fælicis recordationis Sixto IV. decretum fuit. Attamen Cardinalis Giennen. non acquievit, asserens, in præterita Congregatione generali ex tribus partibus supra duas consensisse, ut decreto adderetur, de qua pie creditur, sine peccato originali conceptam fuisse.* [Et paulo post.] *Asturicensis Episcopus proposuit, ut illa verba declararentur, quibus asserebatur, concilium modo nihil se declarare intelligebat. Placuit ista propositio Bertano, aliisque Dominicanis. Sed Cardinalis Giennen. ejusque sectatores eam non approbarunt. Et cum plus temporis quam par erat, & præter consuetum in illa Congregatione consumptum fuisset, tandem suffragia collecta fuere, & conclusum; quod quamvis major pars Conceptionem absque peccato fuisse crederet, tamen etiam major pars melius consilium existimavit, nullum contrariæ opinioni præjudicium esse ferendum. Quare verba decreti juxta sententiam Asturicensis recepta fuere, quod Cardinalis Giennensis cum amaritudine animi pertulit.*

XVI. Mensis Junii coacta Congrega- LXXXVIII.
tio generalis, in qua sancita decreta de peccato originali, & de lectionibus sacræ Scripturæ instituendis, & Concionatoribus ordinandis promulganda esse in quinta sessione postero die celebranda.

XVII. Junii celebrata est quinta sessio LXXIX.
concilii Tridentini, cui quadraginta no- *Pallavic.*
vem Episcopi, Archiepiscopi novem, *to.1. l.7.*
quatuor Cardinales, duo Monachorum *c.13.*
Abbates, tres Mendicantium Præpositi Generales, duo Cæsarei Oratores interfuere, atque in ea gravissimi Novatorum errores circa peccatum originale damnati fuere.

Sacrosancta Œcumenica, & Generalis An ita
Trid. Synodus, in Spiritu Sancto legiti- apponenda
me congregata præsidentibus in ea eisdem sit.
tribus Apostolicæ Sedis Legatis, jam ad revocandos errantes, & nutantes confirmandos accedere volens, sacrarum Scripturarum, Sanctorum Patrum, ac probatissimorum conciliorum testimonia, & ipsius Ecclesiæ judicium, & consensum sequuta, hæc de ipso peccato originali statuit fatetur, ac declarat.

Si quis non confitetur, primum hominem Adam, cum mandatum Dei fuisset transgressum, statim sanctitatem & justitiam in qua constitutus fuerat, amisisse, incurrisseque per offensam prævaricationis hujusmodi iram, & indignationem Dei, atque ideo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captivitatem sub ejus potestate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc est Diaboli, totumque Adam per illam prævaricationis offensam secundum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse, anathema sit.

Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse, & acceptam a Deo sanctitatem & justitiam, quam perdidit, sibi soli, & non nobis etiam eum perdidisse, aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem & peccatum, quod mors est animæ; anathema sit. Cum contradicit Apostolo
dicenti, Per unum hominem peccatum in- *Rom. 5.*
travit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

Si quis hoc Adæ peccatum, quod o- LXXX.
rigine unum est, & propagatione, non imitatione transfusum omnibus, idest unicuique proprium, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium asserit tolli, quam per meritum unius mediatoris Domini Nostri Jesu Christi, qui nos Deo reconciliavit, in sanguine suo, fa-

ctus

ctus nobis justitia, sanctificatio, & redemptio; aut negat ipsum Christi Jesu meritum per Baptismi sacramentum in forma Ecclesiæ rite collatum tam adultis, quam parvulis applicari: anathema sit: quia non est aliud nomen sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri; unde illa vox, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, *& illa,* quicumque baptizati estis Christum induistis.

LXXXI. *Si quis parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, etiam si fuerint a baptizatis parentibus orti, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendam; unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur; anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est id, quod dixit Apostolus,* Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt; *nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit; propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt.* Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest introire in Regnum Dei. Damnati sunt eo decreto Calvinistæ, qui segniores erant ad conferendum parvulis baptisma, ut eorum plurimi inde infeliciter perirent.

LXXXII. Inveserat alium errorem Lutherus, quem sequutus est Calvinistarum grex, remanere post Baptismum in baptizatis peccatum, sed non imputari: utque errorem fulcirent, contendebant, concupiscentiam esse peccatum, quæ cum remaneat in baptizatis, concludebant peccatum etiam in iis remanere; ac verba Apostoli, & S. Augustini, qui concupiscentiam dixere peccatum, eo quod concupiscentia sit peccati causa, & pœna peccati, atque etiam inclinet ad peccatum, detorsere in pravum sensum; quasi sit proprie & secundum essentiam suam peccatum, contra quos Novatores addidere Patres Tridentini in decreto.

Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat: aut etiam asserit, non tolli totum id, quod veram, & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi aut non imputari; Anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil damnationis in iis, qui non secundum carnem ambulant, sed veterem hominem exuentes, & novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi; ita ut nihil prorsus eos ab ingressu Cæli remoretur.

Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem hæc Sancta Synodus fatetur & sentit, quæ cum ad agonem relicta sit, nocere vales consentientibus, sed viriliter per Christi gratiam repugnantibus non valet, quinimmo qui legitime certaverit coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, Sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit Anathema sit. LXXXIII. In renatis remanet concupiscentia, sed non nocet dissentientibus. Inclinat ad peccatum, sed peccatum non est.

Perlectum etiam est in eadem Sessione decretum de certis capitibus restituendæ adstringendæque disciplinæ Ecclesiasticæ: atque in primis sancitum, ut sacrarum Literarum Interpretes ac Lectores stipendiis Ecclesiasticis sustentandi in Ecclesiis insignium Civitatum suo munere fungerentur; ut in Oppidis Magister Grammaticæ pro instruendis Clericis inopibus teneretur, ut sibi viam ad sacra Theologiæ studia munirent, ut in Monasteriis & Conventibus Regularium sacræ Scripturæ lectiones habeantur ab iis, qui prius de vita, moribus & scientia excussi, atque ab Episcopo approbati fuerint, ne impietas specie pietatis propagetur. LXXXIV.

De Evangelii prædicatione constitutum est, ut Primates, Archiepiscopi, Episcopi, & alii Ecclesiarum Prælati, nec non Archipresbyteri, & Parochi Evangelium prædicent ad populum instruendum, ac si fuerint impediti idoneos Concionatores eligant. De Regularibus vero conciones sacras habituris hæc sancita lex. *Regulares cujuscumque Ordinis nisi a suis Superioribus de vita, moribus & scientia examinati & approbati fuerint, ac de eorum licentia etiam in Ecclesiis suorum Ordinum, prædicare non possint, cum qua licentia personaliter se coram Episcopis præsentare, & ab eis benedictionem petere teneantur, antequam prædicare incipiant.* Additum est, ne sine impertita ab Episcopis facultate in aliis Ecclesiis quæ non sunt suorum Ordinum conciones habeant, si quis vero hæresim in populum sparserit, omni immunitatum respectu abscisso, in eum Episcopus autho- LXXXV.

thoritate Apostolica, & tanquam Sedis Apostolicæ delegatus severitatem legum distringat.

LXXXVI. Lectum postea fuit petente Archiepiscopo Turritano Breve Pontificium Legatis directum. Postea Procurator Severolus absentium contumaciam accusavit, ut contra ipsos processus statuerentur, & Januæ Cathedralis Ecclesiæ Tridentinæ affigerentur; sed in hac re suffragia inter se multum discrepantia fuerunt. Duæ sententiæ numero ampliores apparuerunt, in una earum convenerunt Legati, qui contra non legitime impeditos distringendas leges judicabant, in alia Cardinalis Giennen. excipiendos esse dicebat Germanos, quam exceptionem aliqui volebant extendere ad omnes illos quibus Cæsari respectum habendum esse in proxima Congregatione requisierant. Alii solos in Dieta commorantes, & usquedum illa congregata esset, excipi optabant; sed præter istas duas sententias, quæ pluribus placebant, Episcopus Faventinus eorum solummodo contumaciam, qui Romæ morabantur, accusandam esse censebat; alii, ne Episcopi a Concilio absque justa, & cognita a Concilio causa possent discedere, addendum esse dicebant. Et alii alias diversas sententias protulerunt.

LXXXVII. Dum Patres Tridentini nullis parcunt laboribus pro restituendo primario Religionis splendore, excindendis vitiis, discutiendaque hæreseon caligine, coegere Lutherani suos conventus ad confirmandam suam in Pontificem, Cæsaremque perduellionem, in iisque de respuendo Concilio Tridentino, de prorogando impio fœdere, de sumptibus belli Brunsvicensis sustinendis, de Hermanno Anti-Archiepiscopo Coloniensi, qui a Catholica Religione desciverat, tuendo, deliberarunt, in quo quidem conventu Coloniensi Apostatæ legati questi sunt de Clero Catholico, qui sacras aras præferret meretriciularum thalamis, Religionemque avitam deserere abnueret, deque promulgatis in Hermannum a Pontifice, & Cæsare edictis, ut Lutheranæ libertati contrariis questi sunt. Ea *jam res in Germania reciderat, ut de summis Magistratibus liceret querelas deferre ad paucos Imperii, Principes, qui etiam dicerent, se non defuturos Coloniensi Archiepiscopo, si qua vis ei fieret*. At impia eorum consilia Divina misericordia confudit. Conati sunt illi quidem missis Oratoribus, Cæsarem delinire, ne Coloniensi Exarchiepiscopo adversaretur, Clerumque Catholicum tueretur, sed a suscepta animi constantia dimovere non potuerunt, eos enim Cæsar hortatus est, ut abjecta pertinacia mitiora pacis consilia sequerentur, ut refert Angelus Massarellus in Diario concilii Tridentini.

Reverendissimi Domini Legati receperunt literas a Reverendissimo Domino Archiepiscopo Rossanensi Verallo Nuntio apud Cæsaream Majestatem ex Leodio tertio hujus datas, in quibus significat Oratores Lutheranorum, præsertim trium Sæcularium Electorum Saxoniæ, Palatini, & Brandeburgensis petiisse Cæsarem apud Mastrich die Veneris 26. Februarii, in qua die tria Cæsareæ Majestati proposuisse, primum, ut mitius cum Electore Coloniensi agat, tum quia Elector, & Princeps Imperii, tum ob alias multas rationes. Cæsar enim dicto Electori injunxit, ut infra quindecim dies restituat, quantum ab eo in nova secta innovatum est. Secundum, quod amicabiliter per viam concordiæ ad conciliandam Germaniam pergere velit, non autem armis, ut verentur, & ex rumoribus, qui ubique sparguntur, conjicere est. Tertium. Petierunt ut Cæsarea Majestas eis dicat, an cum consensu suo Concilium Tridentinum sit apertum, non enim hoc credere possunt, cum toties Cæsar eis promiserit, Colloquio, Dieta, vel Nationali Concilio, si generale haberi non posset, res controversas Religionis in Germania tractaturum, Concilium autem Tridentinum non esse legitimum, tum quia illa Civitas, licet sit Imperialis, non est in Germania, & ejus Episcopus est obnoxius Papæ, tum quia authoritate Pontificis Romani celebratur. Det igitur Cæsar liberum Concilium in Germania, & ipsi libenter illuc proficiscentur. LXXXVIII.

MS. Arch. Vat. inscriptum Diar. Concil. Trid. auct. Angel. Massarell. Secr. Conc. pag. 126.

His respondit Imperator prima hujus Mensis in hanc sententiam. Quoad primum, quod Coloniensis pessime se gerat, parvique faciat, & suam, & Imperii authoritatem. Ad secundum, quod nihil neque magis optavit, quam res Germaniæ amicabili tractatione componere, quare bono sint animo, hac enim de causa nunc Ratisbonam petit, hortarique, ut sui Principes illuc iter capiant. Ad tertium respondit adeo obscure, ut verus sensus elici non possit. Inquiens Ratisbonæ clarius responsurum esse, &c.

Condictum fuerat superiore anno in Wormatiensi Conventu Ratisbonense colloquium invitis Catholicis Principibus, cum indicto, coactoque jam Concilio œcumenico, vel inane, vel exitiale futurum esset tale colloquium, tamen Cæsar illud inter Catholicos, & Lutheranos ad tentandam aliquam concordiæ rationem admiserat, vel ut ad comparandum exercitum temporis moras captaret.

Col-

LXXXIX. To. 3. an. 1546. n. 10. ann. 1546. n. 6. 7. lib. 24. an. 1545. An. 1545. c. 30. n. 7. Initium colloquii Ratisbonensis.

Colloquium die ultima Octobris 1545. indictum fuerat, sed Cæsar justis de causis ad diem decimam quartam Decembris protraxit, & inceptum fuit solummodo vigesima septima Januarii hujus anni, quia Laurentius Zocchius Auditor, & Georgius Major collocutor pro Protestantibus Ratisbonam pervenerunt vigesima prima ejusdem Mensis. Die igitur vigesima septima initium habuit colloquium, de quo loquuntur Spondanus, Bzovius, Belcarius, Cochlæus, Surius, & Ulembergus, & ita dicunt, Imperator Mauritium Episcopum Eisteten. & Fridericum Comitem Furstembergensem, quibus postea addit Julium Pflugium electum Episcopum Naumbergensem Præsides elegit; Pro Catholicis ad disceptandum astiterunt, Petrus Maluenda Dominicanus, Everardus Bellicus Carmelita, Jo: Hoffonisterus Augustinianus, & Jo: Cochlæus Doctor Clericus Sæcularis. Pro Hæreticis steterunt in acie Martinus Bucerus Jo. Brenzius, Georgius Major, Erardus Schneppius. Die autem supradicta Catholici, primum Sacrum solemne de Spiritu Sancto in Cathedrali Ecclesia celebrarunt, & postea cum Hæreticis in publico Palatio convenerunt, ubi Præsidentes mandatum Imperiale legerunt, & postea formam constitutam ab Imperatore servandam in disputatione materiarum a collocutoribus, quæ est sequens.

Primo, ut cæteris omissis, tractetur confessio exhibita per Protestantes in Comitiis Augustæ habitis anno Dom. MDXXX. cujus singula facta discutiantur, ac inter eos, & Catholicos agatur, quod in ea recipiendum, quidve rejiciendum eis videatur, & relatio fiat Cæsareæ Majestati, & Statibus Imperii.

Disputatio versetur in eis solum. quæ fidei sunt, omissis opinionibus, quibus studiosi solent exerceri.

Primi tres articuli Confessionis prædictæ omittantur, quia primus, & tertius sunt de Incarnatione, ac Trinitate, in quibus nulla est controversia. Secundus vero est de peccato originali, & satis est disputatus, nec minus opus est illum denuo agitari.

Quia in confessione Augustana sunt multi articuli, etiam diversi quoque ad unam materiam pertinentes. Primo agatur de Justificatione, Remissione peccatorum, Impletione Legis, de Fide, bonisque Operibus, necessitate eorum, & merito: secundo de Sacramentis, & eorum virtute in universum, ac etiam sigillatim de quolibet eorum, de Baptismo scilicet, Eucharistia, & præterea in singulis ea agantur, quæ in uno quoque eorum controvertuntur: ut in Materia, & Sacramento Eucharistiæ. De administratione Sacramenti sub utraque specie, de adoratione ejusdem, & in Pœnitentia, de Confessione, & Satisfactione, ad eundem modum, de Matrimonio, Ordine, & reliquis.

De Purgatorio, & Suffragiis Defunctorum, de Veneratione, Invocatione, Reliquiis, & Imaginibus Sanctorum, de Votis Monasticis, & Cœlibatu Sacerdotum, de delectu ciborum, de Feriis, Letaniis, aliisque cæremoniis, ac Ecclesiasticis Traditionibus quomodo obligent conscientiam ad sui observationem.

Ultimo de Ecclesia, Potestate clavium, Ordine Hierarchico, authoritate Episcoporum, Romani Pontificis, & Conciliorum. Si quid tamen inciderit dubitationis, vult Cæsarea Majestas, ut ob eam causam reliqua non remorentur, sed nihilominus in illis procedatur, usque ad adventum suæ Majestatis, quæ tamen super hujusmodi incidentiis, & controversiis mentem suam declarabit. Verum cum talia fuerint, quæ moram ferre non possunt, ea ad Majestatem suam perscribantur in itinere, quæ pari ratione significabit id quod facere opus judicaverit.

Hæc forma ab Imperatore proposita, non placuit Protestantibus, ideoque nolebant colloquio initium dare, ni modus ab ipsis præscriptus observaretur, quare propter eorum duritiem, colloquium die quarta Februarii inchoatum fuit, qua die Maluenda Theologus Catholicus sermonem habuit de Justificatione, & usque ad vigesimam quartam ejusdem Mensis disceptationes perseveraverunt; Præsidentes hoc tempore mediante, Imperatorem admonuerant, quod necessitate adducti, permiserunt, ut forma ab eo præscripta in colloquendo non servaretur, sed illa uterentur, quam Protestantes proposuerant, quia ad discedendum erant parati, quando in colloquendo forma ab eis tradita, non sequeretur. En quo arrogans petulantia rebellium ab Ecclesia devenerat, ut leges etiam Imperatori, & omnibus Ordinibus præscribere auderent. Vigesima sexta Februarii responsum Imperatoris receptum fuit, in quo formam servandam in colloquiis dabat, Catholici ad obediendum se esse paratos dixerunt; Protestantes vero pervicacissima obstinatione in sua sententia seipsos firmarunt, pro causa adducentes, eorum Principes talibus conditionibus non consentire; denique proposuerunt, ut Imperatori iterum scriberetur orando, ut ordinationes illas immutaret, cum Protestantes in aliam formam adducere non liceret: Præsidentes pacis, & con-

XC. Colloquium Ratisbonense incipit, & dissolvitur Protestantium fuga.

cor-

cordiæ amatores Cæsari iterum scripserunt, ut etiam in hac re Protestantibus satisfaceret, & dum de die in diem Cæsaris responsum expectabatur, collocutores, & Auditores Protestantium vigesima, & vigesima prima Martii clam discesserunt, & post eorum discessum decima Aprilis Cæsar Ratisbonam pervenit, ac de colloquio redintegrando agere cœpit, consulitque Catholicos colloquutores, an spes ulla concordiæ eo instaurato affulgeret, qui uitide respondere, nullam affulgere, cum pertinacissime veritatem Catholicam, quam probe norant, oppugnarent, & profiterentur numquam ab hæresi discessuros, Principesque ab iis illusos esse inanibus arguriis, remque fœlicius per Concilium œcumenicum, quam per colloquium gerendam, & tale responsum dederunt.

Responsio quatuor Colloquutorum Catholicorum data Cæsareæ Majestati XIV. Aprilis MDXLVI. quid ex novo colloquio sperandum.

XCI. MS. Cor. Barb. sig. 2679. p. 143. *Imperialis Vestra Majestas rogati jussit sententiam de spe futuræ concordiæ, si ad colloquium, quod non culpa nostra, sed adversariorum potius improbitate discussum est, rediretur, ut scilicet ex iis, quæ hoc & superioribus colloquiis gesta sunt, conjectura, facta diceremus, an in colloquendi ratione locum ullum concordia relictum, aut pacificanda in Germania Religionis remedium aliquod positum esse arbitremur, aut si omnino inutile colloquium esse sentiamus, quonam modo his Germaniæ malis occurrendum esse putemus.*

Ext. etiam in ms. Cor. Pu sig. to. 64. in charta volanti.

Nos etiamsi intelligamus in Sacra Majestate Vestra eam vim ingenii, ac judicii in omni Reipublicæ administratione semper fuisse, ut nullius hominis consilio indigere possit, parentes tamen Majestatis Vestræ voluntati sanctissimæ quid nobis de toto hoc negotio videatur paucis explicabimus.

Ac primum colloquium, quod discussum est videtur nobis instaurandum, neque recens aliquod hoc tempore constituendum, quad ut sentiamus his potissimum rationibus adducimur.

Mandatum est Apostoli Pauli Hæreticum hominem post unam, & alteram correptionem devita, sciens quia subversus est hujusmodi, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus. *Sic Irenæus Martyr, & Tertullianus Scriptores vetustissimi, Hæreticorum disputatianes, & colloquia vitanda esse censent, ut quæ Ecclesiæ Catholicæ nullam unquam utilitatem attulerint.*

Ita in Nicæno concilio sub Imperatore Constantino catholica pietas, nihil adversus Arianos disputationibus profecit, Theodosius quoque Magnus, hortante Nectario Constantinopolitano Episcopo, Arianorum pertinaciam non disputationibus, sed vetustatis authoritate, quam soleat etiam hæretica impudentia revereri, censuit esse reprimendam; sic Augustini variæ cum Donatistis collationes; sic sub Eugenio IV. Ferrariæ, & Florentiæ disputationes cum Græcis neminem ad Ecclesiæ gremium revocarunt.

Et ut prætermittamus vetera, certe in superioribus quatuor colloquiis Augustano, Wormatiensi, Ratisbonensibus priore, & posteriore, Sacræ Majestatis Vestræ diligentia omnia tentata sunt, & procurata, mutatis subinde rationibus, ut concordiam velut fugientem retinere possemus, rerum tamen gestarum eventus ostendit, nullum inde fructum maximis laboribus etiam, & sumptibus respondisse.

Ad hæc quid catholicum sit adversarii non ignorant, & si sequi vellent, neque disputatione colloquiorum, neque alia admonitione opus esset. Sed Catholicam veritatem volentes, ac scientes nunc oppugnans, quin etiam libris editis profitentur se nulla ratione ab iis dogmatibus, quæ hactenus docuerunt velle recedere, ut supervacaneum sit ullo disputationis genere ejusmodi homines ad agnitionem veritatis velle permovere.

Porro ad colloquii tractationem ab adversa parte semper adhibentur, aut Authores Sectarum, aut Promotores, iique Principes ipsos, & Respublicas in errores & gravissimum hoc discordiæ malum induxerunt.

Hi vero si Catholicam doctrinam, sine qua vera concordia esse non potest, acceptaverint, satis intelligunt certum sibi exitium impendere a Principibus, ac populis quos per summum flagitium deceperunt, e contra si in errore persistant, imperare se Principibus, & Populis, iura prætextu Evangelii dicere, atque in summa rerum omnium copia vitam agere. Quomodo autem hi in colloquio concordiam appetent, cum qua certe sciunt sibi, aut moriendum esse suorum manu, aut ad severitatem vitæ Monasticæ redeundum? Ac non potius discordiam cum ipsius Imperii ruina cogitabunt, in qua multis jam annis, opibus, luxui, dignitate, ac Principum, & Civitatum justo prope Imperio perfruuntur? Nos equidem vehementer miramur, ab illis etiam Principibus non animadverti horum hominum cogitationes eo tendere, ut cum ementito, Evangelii nomine Populum sibi satis obsequentem fecerint, ut non de Religione solum, verum etiam de

summa rerum Germanicarum pro arbitrio possine statuere.

Hae aliaqne non pauca colloquium instaurare dissuadent, quod restitutum nunquam cum tanta adversariorum ignominia discutietur quanta postremum hoc desertum fuit.

Altera de querendis huic dissensioni remediis deliberatio difficilior nobis ast visa, quam ut principium commodum, aut exitum invenire possie, sed quando ita iubet Sacra Vestra Maiastas consilium, quod nobis in summa rerum difficultate solum restare videtur, etiam non celabimus.

Primo omnium curandum esse putamus, ne cum de pace, & componenda Religione consultabitur, Sectarum Authores [quos illi verbi Ministros appellant] consiliis Principum intersint, ne frustra omnis de statuenda Religione labor suscipiatur, in quam sententiam ut facilius veniant Protestantes, si pacis, & Germaniæ quietis desiderio tenentur, his rationibus poterunt, ut quidem speramus, adduci.

Prima ratio, quod ab Authoribus huius dissidii variæ, & compugnantes sententiæ in Germania sint inductæ, & fere tot dogmata quot Civitates, aut Principes, & ex illa varietate Concionatorum fraus, & error facile possit deprehendi. Item, quod in singulis Sectis magna sit doctrinæ inconstantia, tum vero hoc ad salutem necessarium esse dicant, modo diversum, & innumeris Scriptorum suorum locis a seipsis diffideant, & neque in observandis Traditionibus, ac administratione Sacramentorum aliquam formam retineant.

Tertio, quod Ecclesiæ Catholicæ impingant falsa, & absurda, atque indigna, quo bonorum animos, qui Catholicam doctrinam non leverunt a nobis alienent, universumque Catholicorum nomen fictis inanium sententiarum mendaciis reddant invisum.

Tria hæc productis earum rerum testimoniis diligenter sunt Principibus Protestantibus commonstranda, ac inculcanda, ut in omni actione, quæ ad pacem, Religionemque pertinet suorum Concionatorum consilium, aut tollant, aut certe habeant suspectum.

Est præterea non diffitendum multos, crassosque abusus contra disciplinam, & regulas Patrum in Ecclesiam irrepsisse, sed Protestantes teneri majoribus, quos omnes utrinque sublatos in primis cupiamus, & ut ad Fidei, & Catholicæ doctrinæ regulam reformentur, optemus.

Atque hinc admonendi sunt, ut tum in accipienda vera Catholicaque doctrina, quam in morum, ac disciplinæ reformatione ordinariæ potestati hoc est Sacro Concilio, more Maiorum, se dedant, quod & ab aliis omnibus, qui Christiano nomine censentur faciendum vident.

Cæterum, si Augustanæ confessionis Ordines his verissimis rationibus non moveantur, nec malint sa saluberrimæ Concilii authoritati, quam suorum Concionatorum subiicere, manifeste fraudem committere.

In summa consiliorum inopia nullum aliud videtur nobis superesse, quam conceptam aliquam reformationem piam, & Catholicam, ita constitutam, ut quæ sibi Protestantes petunt donari, prorsus ad concilium reiiciantur, proponi eis iubeat Vestra Maiestas, dum per Tridentinum concilium melius, fusiusque, quæ ad doctrinam, & mores spectant, non Imperio tantum, sed reliquis etiam Regibus, ac Principibus præscribuntur.

Accepto eo responso Cæsar, abruptum colloquium redintegrare meditatus, Principes Lutheranos subjecto edicto solicitavit ad componendas Religionis controversias, quibus non conciliatis, pax, & concordia in Imperio conciliari non posset. XCII.

Carolus Divina clementia Romanorum Imperator semper Augustus.

Dubitamus minime ex nostris proximis Edictis ratione hujus instantis Conventus Imperialis in nostra Civitate Trajectensi inferiori pridie Kal. Februar. Fideles charissimi, nuper vobiscum cæteris nostris, & Imperii Principibus, & Ordinibus redditis tempus, & locum determinatum, prætereaetiam animum, & conatum nostrum eundem Conventum constitutum propria persona nos cum primis visitaturos una cum ampliore eiusdem Edicti sententia vos satis, superque intellexisse, quamvis tamen nos deinde adventum nostrum ex solo nostro hereditaria inferioris Germaniæ non distulimus, sed ita Omnipotentis auxilio jam ante aliquot dies Ratisbonam ingressi sumus, planeque omnes Principes Electores, cum Principibus, Ordinibus, & Statibus Imperii, vel Maiorum ex his partem præsentem illic invenisse speraßemus, verumtamen quod nec ullos Imperii Status, vel Ordines hactenus propria persona præter nonnullas numero perpaucos eorum Mandatarios, Legatos, & Commissarios comparuisse videmus, non possumus satis admirari, & eo magis, quod cum conventus ipse noster Imperialis initio in Comitiis Wormatiensibus, jam nuper celebratis, arbitratu quidem, & consensu omnium Imperii Ordinum determinatus, & constitutus, postea etiam absque omni procrastinatione declaratus, & publicatus sit, MS.Card. Barb. sig. 2678. p. 146.

ne-

neminem sua negotia hunc in modum disposuisse, ut hujus Conventus Congregationem debito tempore paratum se facere potuisset, quanto magis autem causæ, & negotia quæ apud nos trutinanda per se non pauci momenti, sed ipsa gravitate gravioris, atque ita formata sint, quod ea non ampliorem Imperii partem, ac in ea cujusvis, & corporis, & animæ, bonorumque eorum omnium salutem comprehendant, tanto magis etiam ad legitimam unitatem, & commodam concordiam harum controversiarum omnium Principum, & Statuum præsentia maxime opus fuerit. Necessitatis ergo Sacri Imperii, Nationisque Germanicæ gravaminum causam: proinde vos iterum, atque iterum per obedientiam, qua nobis, & Sacro Imperio astricti estis, requirimus stricte admonentes, ac hæc prædicta gravia negotia, & Germanicæ Nationi omnia necessaria adamussim perpendere, & mentibus vestris commendare, atque cum his cogitare velitis, nos horum, & non aliorum causa præcipue, videlicet ad reparationem Sacri Imperii, & Germanicæ Nationis componendas, sedandas, in causa Religionis controversias, tanquam principalius Germanicæ Nationis gravamen, ex quibus omnis diversitas, dissensio, perturbatio, diffidentia, cæteraque incommoda promanarunt. Et timendum ne cum instantes hæ Religionis discordiæ per diuturniorem indulgentiam, sic diutius manebunt, posteriora primis pejora immineant modo ad vos venisse: neque vos lateat simul, ac quibus modis pacem, justitiamque, tranquillitatem, religionem pietatem, & concordiam, in Sacro Imperio, & inter ejusdem universa viscera Status, & Ordines erigere, instaurare, transplantare, & propagare, cæterisque Imperii necessitatibus succurrere possimus, ad præmeditanda decrevimus, hanc per longam, & molestissimam nostram peregrinationem, necnon imbecillitatem minime respicientes, cæterisque multifariis negotiis interea etiam postpositis propterea præfatarum causarum causa, quaprimum, & post intuitu hujus nostri Edicti vos itineri, si nondum accincti estis, accingere etiam juxta tenorem superioris Edicti nostri apud nos, & communem Imperii Congregationem comparere non gravemini, quæ negotiis his arduis, pro quibus hic Conventus Imperialis incœptus, & institutus est, eo exactius, & salubrius consilio, & adminiculo vestro salutem ferre, & peremptorie concludere valeamus. Quin etiam nemo absentiam suam in alios transferre, vel alia negotia impedire præsumat. Cæterum cum Auditores, & Colloquentes, qui Augustanæ Confessioni adhærentium nomine in proximo colloquio ad dispares Religionis articulos conciliandos vocati, & ordinati fuere, nuperrime ante nostrum adventum, nobis insciis, etiam [uti ex aliis accepimus] nostrorum ad id deputatorum Præsidentium, eorum deliberatione habita ab ipsis neglecta, citra omnem necessariam & legitimam causam [quod forte neminem clam habet] inexpectata festinatione terga dederint, quorum recessus culpa, actus nunc totius colloquii silet, & jacet, denuo in hoc necessitas requirit vestrum etiam consilium. Quare sic præmeditatis, & bene instructis omnibus obsequiis nobis deesse minime velitis, quod de vobis prompte sic fore non desperamus, his enim non solum expectationem, & desiderium nostrum implebitis, verum etiam Sacro Imperio, communique Patriæ consulueritis fæliciter. Datum in nostra Imperiali Civitate Ratisbonensi XXII. die Aprilis MDXLVI.

Laudarunt decretum Cæsaris Catholici Ordines de extinguendis Religionis dissidiis, gratesque de præclaro eo studio egere, ac multa ad rem in opus provocandam variis distincta capitibus consilia suggesserunt. Meminit superioris Edicti Joannes Cochlæus, Cæsarisque piam mentem ad sedandas civiles discordias commendat, tum subdit: XCIII.

Ita demum etiam hac vice res ipsa probavit (ut inquit Surius) *non esse in ejusmodi colloquiis expeditam, & certam pacis componendæ rationem, maxime cum Religionis negotium omnino maturiori, & augustiori deliberatione tractandum sit, nec in paucorum hominum privato tractatu ponendum, tum quoque ea sit Sectariorum pervicacia, ut vinci quidem facile possint, sed nec victi unquam cedere velint, victique videri.*

Tolli poterant hæc dissidia si promissis stetissent Lutherani, toties enim expetierant Concilium, questique fuerant illud dolo, & simulatione a Pontificibus indici, adeo, ut Joannes Eckius exclamaret. *Deus faciat ut Papa Paulus noster, hoc semel tollat opprobrium, quo omnes jactitant, Pontifices hactenus non ex animo indixisse concilium, sed fuco quodam voluisse Germanis illudere, & vana spe decipere.* At cum fractæ jam essent eæ calumniæ, ac jam plures sessiones concilii essent habitæ, concilium pertinacissime respuerunt, quale autem concilium vellent Lutherani, descripsit ipse Bucerus in pestiferi libelli folio 22. ex quo Joannes Eckius hæc repetiit. *Fundamentum componendi facit impius Apostata, ut id fiat, sine consensu Pontificum, Episcoporum, & Doctorum, imo ipsis re-* cla-

Joannes Eckius in replica contra Bucer. p. 45.

clamantibus modo fiat ſub hoc bono, & ſolo Paſtore Chriſto. Non videre miſeri Novatores, Pontifice, & Epiſcopis ſpretis, eos non Chriſtnm Paſtorem, ſed Dæmonem malum, & ſolnm Paſtorem habere, conteſtante Domino: Si quis Eccleſiam non audierit, ſit ibi tanquam Ethnicus, Ethnicorum autem Paſtorem Dæmonem eſſe conſtat. Repudiato Concilio Tridentino, Princepes Proteſtantes in pervicacia confirmati, ac perduellionem meditati, cum viribus pollerent, varia conventicula egerunt, armorumque fœdera inter ſe pepigerunt, ac Cæſar jam ex longo veterno excitatus, expertuſque, vera eſſe tot Pontificum oracula, qui illum tot jam ante annis præmonuerant, Hæreticos, qui Eccleſiæ jugum excutiebant, Cæſareum quoque jugum tandem excuſſuros, domare armis eorum perduellionem conſtituit, de quo hæc Surius. *Cæſar dum multa diſſimulat, ſed pactis cum Turca Induciis, pace quoque cum Gallo, & Anglo confecta, non putavit ulterius differendum, præſertim cum Vir prudentiſſimus, non ignoraſſe videatur, quid plerique molirentur. Erant per id tempus Lutheranorum, ſeu Proteſtantium magnæ vires, porro Cæſari exiguæ copiæ, & magna gerendi belli in ipſo initio impedimenta, ac difficultates, præſertim quod Cæſaris conſilia etiam ab amicis ad hoſtes perferri diceretur.*

Sur. in comm.

XCIV. In hoc ancipiti diſcrimine Cæſar ſanxit fœdus cum Pontifice, qui ad ſubmittendas illi copias ſubſidiarias ſe obſtrinxit.

XXII. Junii MDXLVI. fuit facta Congregatio RR. DD. S. R. E. Cardinalium coram Sanctitate ſua, in qua fuerunt lecta per Reverendiſſimum Dominum Auguſtinum Sancti Hadriani Diaconum Cardinalem Trivultium capitula tenoris ſequentis.

Acta Conſiſt. MS. Car. Spad. ſign. num. 133. pag. 485.

Cum multis jam retro evolutis annis Germania variis hæreſibus perturbata, & concuſſa fuerit, ex quibus innumera pericula, & damna oborta, quæ ſummam, extremamque illius perniciem maximo aliarum Provinciarum offendiculo minitantur, cumque illius concordia, & quies ejus Provinciæ variis rationibus tentata fuerit, ac congregato Tridensi æcumenico concilio Proteſtantes, & Smalcaldiano fœdere juncti profeſſi ſint publice, ſe nunquam decretis ejus concilii ſubmiſſuros, quod tertia Dominica Adventus proxime præteriti inchoatum eſt, & in quo plures ſeſſiones habitæ, ut Divina juvante gratia publica Imperii Chriſtiani, maximeque Germaniæ ſalus promoveatur inter Pontificem, Cæſaremque hæc capita fœderis ſancita ſunt.

Versa ex Italico Capita fœderis Pontificis cum Cæſare contra Proteſtantes.

Ut Cæſarea Maieſtas in Nomine Domini, cum auxiliis Pontificiæ Sanctitatis proximo Menſe Julii in expeditionem educat omnes copias ſuas ſummo virium molimine adverſus Proteſtantes, & Smalcaldianos, omneſque alios Hæreticos cujuſcumque ſectæ, & ad veram, & antiquam Religionem, & obſequium Sedis Apoſtolicæ revocentur, poſſitque Cæſarea Maieſtas tentare omnes modos, ſi forte ſine armorum vi ipſos ad Religionem Catholicam traducere poſſit, temporeque conſtiento, ſi res e ſententia non ſucceſſerit, capeſſantur arma.

Non poſſit Cæſarea Maieſtas cum Proteſtantibus, & Smalcaldianis, vel aliis Hæreticis fœdus ullum, aut concordiam inire, quod expeditionem diſſolvat, aut retardet, maximeque quippiam permittere non poſſit contra Religionem Catholicam, atque Eccleſiæ ſanctiones, ſine expreſſo conſenſu Sedis Apoſtolicæ, vel Legati Apoſtolici.

Teneatur Pontificia Sanctitas nnins Menſis fleun ab hoc fœdere pacto deponere apud Trapezitas Venetos centum millia aureorum, quæ una cum aliis centum millibus Auguſtæ Vindelicorum depoſitis ab Adminiſtris Pontificiis convertantur in hujus expeditionis ſumptus.

Teneatur Pontificia Sanctitas mittere duodecim millia peditum ſubſidiaria, & quingentos Equites ſemeſtri ſtipendio conducta, mittat etiam Legatum, qui exercitui interſit, una cum aliis Centurionibus, Tribuniſque neceſſariis, quod ſemeſtre tempus ita intelligatur, ſi expeditio tantum temporis tenuerit.

Concedat Pontifeu Cæſareæ Majaſtati dimidiam partem vectigalium Eccleſiaſticorum Hiſpaniæ unius anni flexu, ut in ſumptus huius ſacræ expeditionis vertantur, de quo jam confecta ſunt diplomata.

Concedat etiam, ut ex diſtractis juribus Monaſteriorum Hiſpaniæ in bona fiduciaria, ac clientes redigantur quingenta millia nummorum in hanc expeditionem derivanda.

Si quis Princeps ſine juſta cauſa vel Pontifici, vel Cæſari bellum moveat, quod expeditionem hanc diſturbet, vel retardet, juncta armorum ſocietate compeſcatur, atque hæc ſocietas toto expeditionis tempore, ſexque menſium flexu perduret.

Accedere poſſint huic fœderi omnes Principes catholici, tam Eccleſiaſtici, quam Laici, ac pro cuiuſque gradu honoris, debitus gradus cuique relictus ſit.

Ad majorem fœderis conjunctionem, ac perſpicuitatem, ut hæc conventa a ſacro Cardinalium Senatu approbentur, ut tam a Pontifice quam a Cæſare integre, & ſincere obſerventur. Ut

Ut expeditionis conficiendæ mense Junio proximo tempus designatum exprimatur de mense Junio præsentis anni MDXLVI. cum hæc capita multo ante descripta fuerint, licet consignata non essent, ut omnis erroris scrupulus eximatur.

Subdunt Acta consistorialia; *Fuerunt approbata supradicta capitula, & unanimi consensu Reverendissimorum Cardinalium, excepto capitulo continente venditionem vassallagiorum Monasteriorum Hispaniæ, quod non fuit approbatum, sed fuit dictum, ut provideretur Maiestati suæ de æquivalenti recompensa in Hispania, deducto eo, quod sua Sanctitas in recompensam dictorum vassallagiorum dare promisit.*

Licet secundo capite indicta in Mensem Junii expeditio sanciatur, declaratur intelligi præsentis anni MDXLVI. quia multo ante conceptæ fuerant hæ leges, quarum nonnullæ controversiæ erant.

Subscripsit his capitibus Pontificia Sanctitas Romæ XXVI. Junii præsentibus Reverendissimo, & Illustrissimo Tridentino, ac D. Joanne de Vega Cæsareæ Majestatis Oratore.

Conceptum id suisse aliquot ante mensibus refert Franciscus Belcarius.

XCV. *Francisc. Belcar. l. 24. n. 21.* Quod datæ literæ ad Episcopum Tropiensem Internuntium de cogendo auro subsidiario, quod Carolo Cæsari ex Ecclesiasticis vectigalibus nullo etiam Cardinalium habito discrimine decreverat in ejusdem Regnis, & Principatibus ostendunt.

Venerabili fratri Joanni Poggio Episcopo Tropiensi in Regnis Hispaniarum Nuntio Nostro.

Paul. III. lib. brev. ann. 12. p. 279. *Venerabilis frater, salutem &c. Superioribus Mensibus sub data videlicet tertio kal. Septemb. anni præteriti en urgentissimis, & fidem Catholicam concernentibus tunc expressis causis, unum subsidium quartæ partis veri annui valoris en omnium, & singulorum fructuum, reddituum, & proventuum Ecclesiasticorum duorum integrorum annorum in istis Regnis, & aliis tunc expressis Dominiis charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto eorumdem Regnorum Regi Catholico, subjectis, ipsi Carolo Imperatori consignandam, & per eum in defensionem fidei Catholicæ, & Christianæ Reipublicæ exponendam, & infra imposuimus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum* XV. *Julii MDXLVI. anno* XII.

Pellicere vero in sacri hujus belli adversus Lutheranos societatem Catholicos Reges nisus est Pontifex, atque in primis Franciscum Gallorum Regem solicitavit, ut ad sacrum fœdus accederet in impios, qui insidiis, dolisque grassari non desinerent, horrendamque stragem animarum ederent, ac fastu inaudito negarent profecturos se ad Concilium Tridentinum, vel ejus decreta judiciaria admissuros.

Regi Christianissimo.

XCVI. *Paul. III. lib. brev. an 12. p. 300.* *Charissime &c. ex quo tempore in hunc summi Apostolatus apicem Divina providentia sublati fuimus, semper ea cura in animo fuit Nobis insita, quæ quidem nostro honori, atque officio maxime conveniebat, ut & pacem procuraremus inter Christianos Principes, & perniciosarum hæresum mala semina, quæ in Germania plurimum pullularant, sparserantque etiam inter alias aliquot Nationes vim non modicam zizaniorum, extirpare possemus, satis intelligentes, nisi hoc posterius [Deo Nos juvante] bene fuisset effectum; neque illud prius, quod pertineret ad pacem, commode posse effici, cum pateat omnibus, quoad bellum impium geratur adversus Deum [quod Hæretici faciunt] paci inter homines stabilem locum non esse. Hac igitur cura semper nos extimulante, urgenteque paterno affectu, quem habemus erga filios Nostros, quorum tantum numerum perire quotidie dolebamus, nihil prætermisimus, usque adhuc, nec studii, nec diligentiæ, quo per leniora remedia, quæ boni parentis propria sunt, partim aversos a veritate fidei Catholicæ simpliciorum animos in viam rectam reduceremus, partim insidiis, scelereque grassantes aliquo terrore comprimeremus, & usque ad ultimum quidem, & summum auxilium generalis concilii, te quoque Christianissime Rex multum approbante, Nobis necesse fuerit devenire; quo indicto, congregatoque Concilio, cum speraremus aliquando malorum animos compunctos melius prospecturos conscientiæ suæ, & simul paci tranquillitatique publicæ, jamque septem mensibus Concilium apertum manserit, aliquotque in eo actæ, & celebratæ fuerint sessiones; non modo impii homines nihil moti sunt, ut quam debent obedientiam Sanctæ Matri Ecclesiæ præstent, sed ultro jactare, & præseferre non desinunt, se ad Concilium non ituros, seque judiciis definitionibusque Concilii nec fidem ullam esse, nec honorem habituros, quod nunquam ulla Natio tam fera fuit, aut eam immanis, nullus tam potens, tam superbus Rex, qui ausus fuerit adversus Conciliorum generalium authoritatem aut sentire, aut dicere, ut jam certum, & exploratum omnibus esse possit, horum animos esse penitus immedicabiles, qui omnem ab se-*

se,

se, & a suis mentibus tum venerationem Divinæ Religionis, tum humani juris æquitatem rejecerunt: quæ Nos videntes magno quidem cum dolore, sed tamen misericordia moti erga Germanicam Nationem, quam semper amavimus, quam amplam & florentem [sicut erat ante hæc dedecora perturbatæ in ea contaminatæque Religionis] videre semper cupivimus, in cujus etiam commodum, & honorem, quo his tot malis, quibus illa plurimum & premebatur, & afflicta erat, propinquior esset medicina, universale concilium Tridenti potissimum in ipsius ejusdem gentis jure, ditioneque indiximus, ad arma tandem coacti sumus respicere, potiusque adhibere vitiosæ parti scalpellum, quam pati totum corpus turpi, & pestifera contagione corrumpi, ad quod nos consilium non voluntas nostra, sed necessitas ipsa deduxit, & confidimus quidem Deum bonarum cogitationum authorem, hoc nostræ menti lumen prætulisse, sed tamen tua quoque, fili charissime, authoritas, tua prudentia magno ad hujusmodi rationem ineundam nobis fuit incitamento. Perspeximus enim semper, quid tu de hoc genere hominum judicares, quodque hanc labem, atque pestem perversæ superstitionis a tuis populis, atque Provinciis esse amotam velles, in quo animi tui virtus, & erga Deum Omnipotentem præstans, & singularis pietas, & tunc plane patefactum est, & nunquam postea eadem esse destitit. Nos certe ejusdem fidei, & pietatis vestigiis ingressi, postquam de istorum salute, & correctione desperare cœpimus, cum charissimo filio nostro Carolo Romanorum Imperatore semper Augusto, ad quem hæc res Germanica præcipue pertinebat, assidue ac diligenter egimus, ut susciperet curam ac negotium sanandæ illius fortissimæ, ac nobilissimæ Nationis, & quos authoritate, ac monitis non posset, eos ferro, atque armis coerceret, in quod opus fœdusque sanctum, & nomini Christiano in primis salutare, nos quoque ea auxilia, easque copias ei obtulimus, & præstaturi sumus, quas non vires nostræ, neque Romanæ Ecclesiæ opes [superatur enim nostra facultas magnitudine rei] sed quas Dei inspiratio, & ardens in nobis restituendæ veræ Religionis studium, ut offeremus, & polliceremur, nobis suasit: quod ea re etiam studiosius fecimus, quod intelligimus tentatis tot aliis rationibus, & modis, hanc unam esse reliquam, certam, atque exploratam ad communem pacem, & concordiam totius Christiani nominis perveniendi viam; ad quam ineundam, ita nos paramus, ut confidamus [Deo Omnipotente freti] omnes Christianos Principes cum dignitate, & gloria sua, quemque in unum sacrum fœdus, & communem consensum esse coituros, atque hæc quidem consilia sunt, & præsentes cogitationes nostræ, quæ ut procedere melius, & fœlicius possint, cum in tua manu plurimum opis, & momenti sit, hortamur Majestatem tuam in Domino, eamque rogamus, ut non solum agnoscere, & acceptas habere rationes nostras, quæ ad Dei honorem, & publicum bonum spectant, verum etiam eis favere, atque adesse omni sua approbatione, & auxilio velis, ac si preces, & authoritas nostra apud te vim habent, etiam teipsum nobiscum non graveris conjungere, ut in hoc sanctissimo opere, & exequendo, & conficiendo partes eæ & honoris, & laudis, quæ tua virtute, & Christianissimi cognominis gloria dignæ sunt, ad te ipsum perveniant, nec solum humanis, sed Divinis etiam immortalitatis præmiis tanti in populos Christianos beneficii tui par gratia referatur. Datum Romæ apud Sanctum Marcum die 11. Julii MDXLVI. anno XII.

Junxerat antea cum Lutheranis amicitiam Franciscus Rex, verum cum superiore anno ipsos hortatus esset Oratoris opera, ut ad Ecclesiæ castra revertherentur, spernentes ejus monita deseruit. Cum etiam hæresis in ejus Regno pullularet, Franciscus Rex ad præfocanda ejus semina Regiam operam adhibuit, nam cum Meldis profani Hæreticorum ritus in sacris Ædibus exercerentur, ex iis circiter sexaginta deportatos carris Lutetiam judiciaria severitate damnari jussit; ex iis quatuordecim decreto Senatus flammis exusti; reliqui virgis cædendi Meldam remissi, nonnulli exilio mulctati, quam animadversionem in Hæreticos a Cardinale Turnonio promotam ferunt: ea vero res Idibus Novembris accidit, quæ aversum ab Hæreticis Regium animum demonstrat. XCVII. *Franciscus Belcar. l.24. n.30.*

Concitare quoque nisus est adversus Lutheranos Paulus Pontifex Sigismundum Poloniæ Regem, illique literis exposuit, quantis studiis, & piis laboribus Germanos ab hæresi ad avitam, orthodoxamque Religionem revocare pertentasset, eaque de causa indictum fuisse Tridenti Concilium, verum Lutheranos in pertinacia majore obduruisse, & concilii decretis stare abnuisse, itaque spe eorum emendationis omissa, se opes, viresque Romanæ Ecclesiæ ad comprimendam eorum insolentiam Cæsari detulisse, ac Polonum rogavit, ut ad redigendos ad officium publicæ pacis hostes Polonica arma conjungeret, tum gloriam immortalem, quam in eo pio opere esset collecturus, proposuit. XCVIII.

Re-

Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. brev. an. 1547. p. 419.

Paulus Regem Poloniæ ut auxilium contra Lutheranos ferat, hortatur.

Charissime, &c. Quo tempore ad summum Apostolatus fastigium [Deo ita disponente] sine ullis nostris meritis evecti sumus, cum aliæ multa gravia onera in nostros humeros incumbere intelleximus, tum illud præcipue officii nostri esse duximus, impiis ac pestiferis hæresibus, quæ in Germania exortæ, & corroboratæ, in aliis etiam Christiani nominis Provinciis pullulare, & serpere jam cœperant, tollendis, atque extirpandis animarum saluti, & Ecclesiæ paci, tranquillitatique consulere: itaque cum omnes curas Nostras ad hujus mali originem in Germania abolendam convertissemus, miserantes casum illius nobilissimæ, & huic sanctæ Sedi conjunctissimæ Nationis, multos jam annos omnem operam, ac diligentiam adhibuimus, ut illos populos, qui pietatis, & Religionis laude quondam maxime floruerunt, quique maximum, & nobilissimum Christiani nominis membrum, antequam his contaminarentur hæresibus, fuerunt, sanaremus, & ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem reduceremus: quodque Noster in eos paternus hortabatur affectus, fecimus, ut lenibus primo remediis eos sanare, ac nobis, & sanctæ Catholicæ Ecclesiæ reconciliare conaremur, id, quod cum diu frustra tentavissemus omnesque conatus Nostri irriti, atque inanes fuissent, paulo efficacius remedii genus adhibere coacti sumus, itaque generale concilium [quemadmodum Tua novit Majestas] indiximus, idque congregari in ea Urbe voluimus, quæ Urbs illis & ad accedendum commoda, & ad commorandum tuta esset. Tridentum enim delegimus Oppidum in ipsius Germaniæ finibus situm, ac sane sperabamus, eos authoritate concilii generalis adductos, pertinaciæ finem facturos, & ad Ecclesiæ obedientiam redituros, verum ea nos opinio tantopere fefellit, ut majorem etiam, quam antea pertinaciam acrioremque animorum obstinationem præseferant: jactant enim, & dictitant, aperteque ostendunt nullius apud se authoritatis esse illud generale concilium, itaque cum septem id jam menses apertum fuerit, plurimique eo ex variis Regionibus Episcopi, Theologique convenerint, aliquotque habitæ in eo, & celebratæ sessiones fuerint, nemo eorum illuc accedere, nemo adesse voluit, seque ejus actis, decretis, & constitutionibus minime staturos esse denuntiant. Ita, quo eos remedio flecti, & ab impietate deduci posse sperabamus, id eos vehementius etiam obduravit, & ad agnascendam fidei Catholica veritatem alienatos reddidit: quamobrem hujusmodi frustra rationibus tentatis, Nostraque moderatione, & lenitate jam omnibus spectata, cum de eorum correctione desperaremus, neque pati deberemus id malum ad cæterorum contagionem, ac perniciem confirmari, atque augeri, coacti sumus contra atque voluissemus, ea consilia capere, per quæ insolentium hominum furor, atque impietas reprimeretur, pacique & tranquillitati publicæ consuleretur. Igitur cum charissimo in Christo filio Nostro Carolo Romanorum Imperatore egimus, eique optime sentienti facile persuasimus [ut Catholicæ fidei, quam sibi maximæ curæ, ut Catholicum Principem decebat] esse semper ostendit, defensionem susciperet, & quando ne ipse quidem diuturna patientia, & mollibus viis [ut jam diu conatus fuerat] eam Nationem corrigere potuisset arma adversus eam, non minus pia, quam necessaria sumeret, Nostrasque illi, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ opes, quantæ esse possunt, ad tam sanctum opus, & tam quieti publicæ recuperandæ necessarium detulimus: quam Nos cogitationem cum Deo Authore suscepimus, qui Religionem suam integram, inviolatamque servari, & Hæreses ex Ecclesia sua tolli, atque extirpari vult, ejus etiam primo auxilio, deinde pio, Sanctoque subsidio Catholicorum Principum, quos hujus pulcherrimæ actionis societatem Nobiscum inituros esse speramus, celeriter eum, quem meretur, exitum habituram confidimus: in primis autem, Te charissime fili, & de toto consilio Nostro certiorem faciendum, & hortandum etiam duximus, ut cum Nos ad hoc bellum suscipiendum gravissimis, & maxime necessariis causis compulsos esse intelligas, pro Tua perpetua erga Deum Religione, erga hanc Sanctam Sedem, & rem Christianam studio, atque observantia, de quibus Tu, & Prædecessores Tui Religiosissimi Principes optime meriti sunt, Nobiscum Te conjungas, & contra perditos, atque impios homines pacis Ecclesiæ turbatores, susceptum bellum Tuis opibus adjuves: qua actione nullam suscipere potes, quæ aut tutelæ Regni Tui accomodatior, aut Deo acceptior, aut nomini Tuo futura sit gloriosior. Datum Romæ apud Sanctum Marcum die III. Julii MDXLVI. anno XII.

XCIX. *Franciscus Belcar. l. 24. n. 15.*

Solicitatus fuerat superiore anno Polonus a Cæsare, ut sibi adversus Lutheranos, Turcas subsidio esset, atque ille Cæsari non defuturum spoponderat, ut refert Franciscus Belcarius Metensis Episcopus. *Cæsar* inquit, *ad Poloniæ Regem Legatum miserat, & se jam multos annos totis viribus laborasse significarat, ut omnes Christiani Principes in Turcam uno consensu arma sua converterent, solas Religionis controversias impedimento esse,*

ea ut componantur, aut penitus tollantur, Concilium magno suo labore Tridenti indictum, rogare ut Legatos suos eo mittat, Concilium approbet, cui Protestantes si in contumacia sua perseverent, cum cæteris Christianis Principibus parere cogat. Omnia Principum Christianorum robora adversus Turcam explicari Polonus, se mirum in modum desiderare respondit, ubi se haud postremum fore spopondit: desiderare non minus Religionis concordiam, ac tranquillitatem, quidquid ad id conducet, pro virili parte se lubentissime præstaturum, Cæsari amico, & Affini quum res postulabit, non defuturum.

C. *Pontifex Venetos contra Protestantes excitat.* Monuit etiam Pontifex Franciscum Donatum Ducem Venetorum, Lutheranos nihil honoris, vel obedientiæ Concilio œcumenico deferre voluisse, ac petulantissimis dictis, scriptisque Ecclesiæ authoritatem quotidie violare, latiusque venena diffundere: itaque se adactum necessitate, bellum in eos cum Cæsare decrevisse, rogasseque Francorum Regem, ut ad domandam tantam perfidiam, delendumque e Germania tantum dedecus, asserendumque Christiani nominis splendorem auxilia conferret: demum Ducem, Senatumque Venetum precibus ursit, ut acceptam a Majoribus, qui toties contra infideles pro tuendo Religionis splendore arma arripuerant, gloriam præclaro hoc facinore in conjungendis contra Lutheranos subsidiis cumularent. Tentati vero fuere Veneti variis promissis a Lutheranis, ut se illis ad deprimendam Cæsaream potentiam nimium ipsis suspectam, conjungerent, ut refert Angelus Massarellus his verbis.

Diar. Concil. Trid. Auct. Angel. Massarell. ms. Arch. Vat. pag. 159.

XVIII. Julii Reverendissimi Domini Legati miserunt me ad Illustrissimum Dominum Didacum Oratorem Cæsareum, qui dixit mihi contenta in literis Imperialibus; videlicet, quod Imperator conquestus sit cum Oratore Veneto Ratisbonæ, quod Orator Venetus Romæ conatus sit suadere Pontifici, ne uniatur Cæsareæ Majestati in hoc bello contra Lutheranos. Secundo, quod cadat suspicio Venetis, ne Pontifex & Imperator hac occasione aliqua loca Venetorum surripere velint. Tertio, quod admiserint Oratorem Lutheranorum Venetiis, cui dixerint, ne timeant bellum Imperatoris, quia neque Pontificis, neque Cæsaris pecuniæ diu hoc bellum sustinere poterunt, quare perseverent in suis opinionibus, quia sic perdurando per quatuor menses, non deerunt, qui in sui favorem se discooperiant: qui Orator Lutheranorum obtulit Venetis decem millia peditum, & mille quingentos equites in suis occurrentiis: quare mandat Cæsar Oratori Didaco, ut Venetias se conferat.

Nil valuere Lutheranorum artes, nam Veneti conjuncti hæsere Cæsari, ac Pontifici, cujus extant ad eos subjectæ literæ.

Dilecto filio Nobili Viro Francisco Donato Duci Venetorum.

CI. *Paul. III. lib. brev. an. 12. p. 392.* *Dilecte fili &c. Profecto res sic se habet, ut qui a Deo penitus se removerint, hi toti in potestate contrarii dæmonis sint; non modo enim impii Hæretici, nihil honoris, neque obedientiæ concilio detulerunt, sed & dictis, & scriptis nefariis, & petulantibus quotidie illius nomen, & authoritatem non desinunt violare: hoc Nos moti dolore, qui non tam ex nostra, quam ex Dei Omnipotentis, illiusque Sponsæ sanctissimæ injuria, & contumelia in Nobis est excitatus, postquam alia remedia nil profuerant, & profutura in posterum desperavimus, circumspeximus jam diu mente, & animo, si qua offerretur occasio alia ratione experiendi, quod obtinere precibus nequivimus, ut scilicet hæc tanta pestis e Christiana Republica eiiceretur: cum interea non sine nutu & providentia Summi Dei Charissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum Imperator semper Augustus in cujus maxime munus, atque officium illa Germanicæ sanandæ Nationis cura incumbebat, eisdem rationibus motus accessit ad hanc voluntatem, ut bello atque armis purgandam pravis vepribus, & spinis Germaniam, decusque, & splendorem, veteris, sanctæ, veræque Religionis, illi nobilissimæ Nationi constitueret restituendum: cui nos quidem omnibus nostris, & Sanctæ Ecclesiæ auxiliis, atque opibus, statuimus non deesse, sed ut in re magna atque gravi, & cujus utilitas in omnes pios Principes, & populos communiter est redundatura, cogimur etiam aliarum auxilia implorare quicumque sunt, qui causam Dei, & integræ, ac puræ Religionis adjutam & defensam velint, & ad Charissimum in Christo filium nostrum Franciscum Regem Christianissimum, hac de re scripsimus, quasi pro certo nobis pollicentes, ejus Majestatem semper ad fidei Catholicæ defensionem paratam, eas partes in favorem hujus sanctæ expeditionis suscepturam, quæ dignæ illius virtute, & præstantia animi, sunt, & ad tuam item Nobilitatem, istudque amplum, & illustre Dominium scribendum duximus, ut cum virtute, & Religione præditi, usu, moreque Majorum vestrorum, & vestro, sæpe contra infideles pia arma tuleritis, velitis quoque in hac causa nobis, vel potius Deo, ejusque Divinæ Fidei, ac Religioni, suffragari: quare nobilitatem tuam in Domino hortamur,*

mur, ut intellectis & consideratis eis causis omnibus, quæ supra a nobis propositæ sunt, quæque nos necessario ob munus, & debitum nostri officii moverunt, velis id accipere in partem optimam, quod a nobis ad publicam utilitatem Christiani nominis gestum est, tum etiam causæ, & defensioni Catholicæ fidei sua ope adesse, ut bona pars, & gratiæ apud Deum, & apud homines gloriæ ad laudem vestræ inclytæ Civitatis, & ad cætera ampla, atque honorifica vestra, & Majorum vestrorum facta, accedat. Datum Romæ apud S. Marcum die III. Julii MDXLVI. anno XII.

CII. Paulus alios Principes hortatur, ut arma contra Lutheranos sumant.

Reliqui etiam Italiæ Principes ad hanc gloriosam in defendenda Religione societatem provocati fuere, Catholicos etiam Germaniæ Principes hortatus est Paulus, ut arma cum Imperatore Carolo V. ad contundendam Lutheranorum, qui Ecclesiæ parere recusabant, procaciam arma conjungerent, inter quos Moguntinum Archiepiscopum incitavit, ut pietatem in Deum, studiumque Religionis asserendæ in ea occasione explicaret, maxime cum certum discrimen dignitatis, & vitæ immineret Ecclesiasticis, si Lutherani (quod Deus avertat) victoria potirentur.

Archiepiscopo Moguntino.

Paul. III. lib. brev. an. 12. 1546. pag. 218.

Venerabilis frater &c. Quod semper cogitavimus [Deo nobis inspirante] & quod propositum consiliis nostris habuimus, ut aliquo modo aliquoque non minus necessario quam salutari remedio istis furoribus impiarum hæresum, quibus maxime afflicta, & vexata est Germania obviam iretur, postquam lenia remedia, quibus jamdiu usi sumus, nihil adhuc profuerunt [etiam concilio generali a nobis indicto, & ab illis superbissime contempto] ad illud extremum accessimus, quod non voluntas nostra, sed ipsa necessitas reliquum nobis fecit, ut fœdus sanctum, & salutare cum charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum Imperatore semper Augusto iniremus ad impios homines, quos ratio bona docere non possit, armis frangendos, & reprimendos, quis enim est, qui alia putet medicina eos posse corrigi, qui diu Deo, & Ecclesiæ rebelles, violatis omnibus, & Divinis, & humanis legibus, nomine ipso Christianæ appellationis ad omnes suas cupiditates improbe satiandas solum abusi sunt? ac invenimus quidem in summo Imperatore Carolo eam virtutem, & magnitudinem animi, quam speraveramus, nihil enim religiosissimus, & præstantissimus Princeps, neque Deo, neque nobis, nec Suæ amplitudini, dignitatique negavit; sed reliqua cura nostra est, ut omnes cohortemur, & moneamus, qui in honore, & Principatu aliquo positi, bene de Deo, & fide catholica sentiunt, ut si quem sperant, unum se habituros locum gratiæ Deo pro acceptis ab ipso beneficiis referendæ, sciant hoc tempus nunc opportunissimum esse, pietatem suam, & animum erga Deum gratum declarandi, si convenire nobiscum in hoc sanctissimo fœdere, & adjuvare Dei ipsius causam, non solum voluntate, & studio, sed etiam opibus suis armisque instituant: quod nos in primis abs te venerabilis frater expectamus, qui Ecclesiastica dignitate eximia fulges, Sacrique Romani Imperii Elector, & natione, ipse Germanus debes, & hunc animum & hoc auxilium, & Deo, & Patriæ, & dignitati inde tuæ; hoc etiam magis quod si istorum amentia manserit impunita, facile est cognoscere, impios homines, ita omnia esse occupaturos, ut nec Tibi, nec cæteris, qui honoribus nunc insignes sunt, locus futurus sit, non solum dignitatis, sed ne incolumitatis quidem suæ diutius retinendæ: quare pio animo erga Rempublicam Christianam, ipsamque præcipue Germaniam moti, quam vindicare in suum honorem pristinum, & liberare a domesticis hostibus cupimus, hortamur fraternitatem tuam in Domino, impenseque ab ea petimus, ut se nobiscum, & cum clarissimo Imperatore conjungere, omnibusque suis, & suæ Ecclesiæ opibus juvare Dei causam, & communem omnium Christianorum velit, in quo opere sancto, & laudabili quantum Tua virtus ad utilitatem publicam attulerit, tantum eo plus mercedis, & præmii, primum a Deo Summo Remuneratore omnium bonorum operum, deinde a nobis quoque, & ab ipso Serenissimo Imperatore est receptura. Datum Romæ apud S. Marcum III. Julii MDXLVI. anno XII.

Decretoria quoque sententia defixit Paulus XVII. kal. Maii, omnique Archiepiscopali jure deturbavit Hermannum Archiepiscopum Coloniensem nequivissimum Apostatam, qui postquam in varias libidines turpi levitate se effudisset, demum in hæreseos Lutheranæ abyssum prolapsus, conjunctusque cæteris Protestantibus populos antea subditos trahere in exitium annitebatur: *XVI. Aprilis MDXLVI.* (inquiunt acta Consistorialia) *fuit Consistorium: pronuntiatum in causa Coloniensium, prout in cedula.* A qua sententia nefandissimus Apostata ad Hæreticorum conciliabulum provocavit fretus Nobilium, & blebejorum multitudine, quæ hæreseos laqueis fuerat irretita. Diutius Pontifex sententiam in Hæreticum præsulem distulerat, cum mansuetudine illum ad officium redigere pertentaret, atque ad sententiam in opus ad-

CIII. *Acta Consistorialia MS. Card. Spad. sig. n. 133. p. 481. Franciscus Belcar. l. 24. n. 20.*

adducendam Cæsareis armis opus esset: in Hermanni vero locum subrogavit Adolphum ex Comitum Schwembergensium Nobili prosapia satum tuendæ fidei Catholicæ studiis præstantem qui Hermanno multis annis Coadiutor extiterat, & Colonienses illi omni opera adesse, fortissimeque Hermanno obsistere jussit, tum acta judiciaria in Hermannum confecta ad ipsos transmisit.

Dilectis filiis Capitulo, & Clero, Senatui, necnon Universitati studii generalis Coloniensis.

CIV. *Paul. III. lib. brev. an. 12. p. 216.*

Acta judiciaria contra Archiepiscopum Coloniensem Paulus Clero Coloniensi transmisit.

Dilecti filii &c. Dominus Deus noster, qui initio rerum creandarum subito fecit e tenebris lumen splendescere, non desinit nostris etiam temporibus, quasi in fine sæculorum, eisdem mirabilibus suæ Omnipotentiæ operibus firmare, & statuere, ea, quæ creavit, qui, cum essent offusæ tenebræ, tot jam hominum & pene populorum mentibus, ut lux veræ, & immaculatæ Religionis per impias Hæreticorum suasiones, & doctrinas esset illis abscondita, vosque circumfusi hac velut nocte essetis, vestrum tamen & Clerum, & populum, vestram istam inclytam, & nobilem Civitatem Sole Justitiæ suæ, & Divino lumine veritatis fulgere semper voluit, tanto majore suæ in vos benevolentiæ, charitatisque testimonio, quanto cum qui vobis lux esse debebat, is fuligo factus sit, vos tamen lumen vobis ipsis fuistis, & in unum Deum, eiusque Sanctam, & immaculatam Sponsam Matrem Vestram Ecclesiam intuentes, illam potius audire, illique obtemperare, quam falso eius Vicario, & Interpreti voluistis: quod vestrum factum egregium & memorabile, nulla deinceps ætas, non omnibus laudibus in Cœlum sublatura est: habetis amplam, & magnificam Civitatem, florentissimum populum, Clerum modestia, & Religione insignem, vigent, in vobis rerum Divinarum, & humanarum studia, optimæ artes, præclara officia, sed nihil est præstantius, quam hoc nomen, quod per constantiam, & sanctitatem Religionis vobis acquisivistis; cui vestræ virtuti non facile cernimus, quæ antiquorum virtus possit comparari: itaque, & gratulamur vestræ laudi affectu veri Patris, & devotiones vestras in Domino de hac re plurimum commendamus, ac quod ad Nostrum munus, & officium pertinebat, fuimus fortasse ad malum Præsulem a vobis amovendum aliquanto tardiores, quam videbatur justa severitas postulare; præsertim cum ille etiam antequam in hoc se barathrum hæreticæ impietatis præcipitasset, levitate quadam, & amentia ductus, nunquam sui honoris, nunquam sui decoris habuisset rationem: sed Nos dilecti filii, partim naturæ Nostræ, quæ ad humanitatem est propensa, partim etiam imitationi Dei Creatoris nostri, qui justus, & patiens, multumque misericors, libentius expectat in peccatore pœnitentiam, quam infligit pœnam, servire aliquandiu voluimus, nunc maturo jam tempore, ipsa justitia cogente, servatis omnibus rebus, quæ debuerant servari, ipsum Hermannum Archiepiscopum olim vestrum, qui dudum Catholica religione rejecta, pro Dei, & Ecclesiæ filio, factus est Sathanæ, & impietatis filius, ipso Archiepiscopatu privavimus, eumque ab omni cætu piorum eiicimus, cæteraque egimus, & fecimus, quæ ad Nostræ in eum latæ sententiæ plenam executionem visa sunt pertinere: quam nostram condemnatoriam, privatoriamque sententiam, cum cæteris actis, quæ intervenerunt ad vestras devotiones, mittendam esse duximus, non solum ut cognosceretis justissimum decretum deliberationis nostræ, verum etiam ut ad id mandandum executioni, omni vestra ope, omnique auxilio adesse studeretis, id etiam vos hortantes, ut depositi jam Archiepiscopi, Coadiutorem, quem nos vestrarum devotionum testimonio probum, & pium, & prudentem esse cognovimus, ad suscipiendum onus regendæ, & administrandæ Ecclesiæ cohortemini, eique vestra ope faveatis, & assistatis, ad quem Nos quoque scribimus, idem postulantes: Vos itaque dilecti filii, quibus vere Deus Pater, & Sancta Ecclesia Catholica est Mater, qui virtute, & pietate vestra estis meriti, ut & nobis, & cæteris in visceribus sitis positi paternæ fraternæque charitatis, pergite, ut a vobis cœptum est, habere Deum semper vobis propositum, fidemque sanctam, quam Patres & Maiores nostri ab Apostolis usque, perpetua successione, pie, constanterque coluerunt, & factis vestris præclaris, & scriptis, sicut adhuc fecistis, adversus impios defendite, magna est vobis parata apud Deum gratia, magnus apud homines honor. Nos quidem, qui illius vices in terris, quamquam indigni, gerimus, qui bonorum operum Summus remunerator est, non solum nostram vobis paternam benevolentiam, sed & facultatem spiritualis hujus potestatis, quæ a Deo nobis est tradita, vestris commodis, & honoribus omnem offerimus, & pollicemur, id gratissimum habituri, in quo vobis rem gratam facere poterimus. Datum Romæ apud S. Marcum die III. Julii MDXLVI. anno XII.

Explicuere Colonienses eximiæ pietatis & constantiæ exempla, proximoque anno cum Cæsar victor Lutheranos conjuratos fregisset, pulso Hermanno Hære- CV.

tico

tico, restitutam toti Coloniensi Diœcesi Religionem Catholicam ab Adolpho successore visuri sumus. Extulerat autem se adeo Lutheranorum potentia, nimia Cæsaris elementia abusa, ut aliis, atque aliis, in dies Principibus, & Civitatibus in suas partes pellectis, extremi exitii terrorem intentaret, nam recenter præter Hermannum Coloniensem, etiam Fridericum Palatinum Lutherana hæresi infecerat, ac nil propius aberat, quam ut Cæsarem Germanico Imperio depellerent conjurati, quod utique iis facillimum fuisse constat, nisi Deus malam eorum mentem turbasset, dum enim Cæsar Ratisbonenses conventus inanes ageret, illi tantas copias contraxere, ut ad nonaginta peditum millia, equitum vero decem millia, ascenderent, atque in castris maximam tormentorum bellicorum copiam haberent, qui si recta Ratisbonam contendissent, non iis pollebat viribus Cæsar, ut resistere posset; nam ex longinquis partibus contrahendæ ejus copiæ fuerunt, ex Italia, ex Pannonia, ex Belgio : misit quidem Paulus Pontifex ad Cæsarem, cum quo fœdus inierat, duodecim circiter millia peditum, equites vero mille, e quibus ducenti a Cosmo Medice Florentino, centum vero a Ferrariensi mittebantur. Præfuit vero illi exercitui subsidiario Octavius Farnesius Pontificis Nepos, cui Alexander Farnesius Cardinalis Legatus adjunctus est, qui de se, ac fratre Octavio hæc refert in actis Consistorialibus.

Protestantes bellum contra Religionem, & Cæsarem potentissimum parant.

Ludovicus Avila Mag. Alcantara Camerarius. Surius in comm. Ludovicus Guicciard. Lambertus Hortensius Belcarius Panvin.

Romæ die XXV. Junii MDXLVI. fuit Consistorium, in quo fui deputatus Legatus de latere ad Serenissimum Principem Carolum V. semper Augustum, ac exercitum, quem Sanctitas sua contra Lutheranæ, & aliarum damnatarum hæresum in partibus Germaniæ sectatores ad præsens destinat, & quascumque Provincias, Terras, & loca, ad quæ me cum eodem exercitu, vel sine illo declinare contigerit, cum facultatibus in literis exprimendis.

Alex. Card. Farnes. in Act. Consist. MS. Car. Spad. sig. n. 133. p. 487.

Die Dominica IV. Julii MDXLVI. in Ecclesia B. Mariæ de Ara-Cœli post celebrationem Missæ congregatis ad hoc Reverendissimis DD. Cardinalibus, S. D. N. me Legatum de latere ad Serenissimum Principem Carolum V. Romanorum Imperatorem semper Augustum, ac exercitum, quem Sanctitas sua contra Lutheranæ, & aliarum damnatarum hæresum in partibus Germaniæ sectatores destinavit, a Sanctitate sua nuper creatum ante Crucem genuflexum stantem, benedixit, dicens solitas Orationes, osculatoque pede Sanctitatis suæ, recessi ad meam Legationem profecturus : quem Reverendissimi Cardinales usque ad B. Mariam de Populo de more comitati sunt. Fuit etiam deputatus Capitaneus generalis dicti exercitus Illustrissimus D. Octavius Farnesius, cui similiter genuflexo ad pedes suæ Sanctitatis, stanti Sanctitas sua dedit vexillum Cœlesti benedictione sanctificatum, prout in libro cæremoniarum continetur, acceptoque dicto vexillo, & osculatis pedibus ejusdem Sanctitatis suæ, ipse D. Octavius cum suis statim recessit. Præter Pontificium auxiliarem exercitum ex Belgio Maximilianus Egmondanus Burani Comes bellica peritia florentissimus decem millia peditum, equitumque quatuor millia adduxit. Præterea Cæsar Germanorum sexdecim millia contraxit, Hispanorumque octo millia præsto illi affuere, quibus plerique se conjunxere, quarum copiarum militari Imperio Ferdinandum Albæ Ducem præfecit.

Alexander Cardinalis Farnesius Legatus de latere contra Protestantes.

Lud. Avila Lud. Guicc.

CVII. Belli initium fecere Lutherani, ineunte Julio, Duce Sebastiano Scertelo, qui cum Vindeliciis copiis Fiessam Augustani Episcopi Oppidum ad Lycum Amnem obsedit, Arcemque VI. Idus Julii deditione cepit : Clusa mox, atque Erebergo Ferdinandi Arce in Alpium exitu potitur, quibus præsidio firmatis Œnipontem oppugnare decrevit, ut Pontificiis copiis, ac cæteris Italicis aditum in Germaniam præcluderet. At Lutheranorum consilia irrita cecidere, nam Franciscus Castelaltus Ferdinandi Regis ad Tridentinum Concilium Orator, coactis duodecim peditum millibus, firmissimum præsidium Œniponti imposuit, atque itinerum angustias occupavit, de quibus hæc Angelus Massarellus in Diario concilii Tridentini scribit.

Franciscus Belcar. l. 24. n. 21. & 22.

Belli initium Protestantium contra Cæsarem, & Ecclesiam.

XIII. Julii Cardinalis Tridentinus dixit, se recepisse literas ex Germania, quod Dux Wittembergensis occupavit Clusiam, quam vocant, locum scilicet augustum post Œnipontem, ut recepto illo transitu, impediatur aditus Italicis militibus in Germaniam transgrediendi, quod Dux habeat viginti quinque millia militum, & conatur ulterius progredi ad Œnipontem, cui ex adverso obsistit Illustrissimus D. Franciscus Castellalto cum octo millibus militum, & quod tot alii conscribantur usque ad summam viginti quinque millium, quare velit mittere Cursorem ad Reverendissimum Cardinalem Farnesium, qui cito huc advolet cum exercitu, rogavitque, ut Reverendissimi Legati idem scriberent, quod & fecerunt.

In Diar. Concil. Trid. auctore Angel. Massarell. Secretar. ms. Arch. Vat. p. 158.

Decimotertio post die pervenit Tridentum auxiliaris Pontificius exercitus, de quo hæc subdit idem author.

Diarium Concil. Trid. ms. Arch. Vat. p. 161. & aliud ms. sig. num. 3132. p. 206.

XXVI. Julii Illustrissimus D. Octavius

Farnesius Capitaneus generalis exercitus, Joannes Baptista Sabellus Generalis equitum, Alexander Vitellius Generalis peditum, Paulus Vitellius, Fridericus Sabellus, Julius Ursinus, Sforzinus Sforzia de S. Flora Columuelli, necnon alii quamplures Capitanei, & Nobiles ad summam fere seucentorum a Legatis honorifice splendideque recepti sunt: dum in prandio erant, omnis exercitus suo ordine ante mensam Reverendissimorum Legatorum pertransivit, qui exercitus est peditum duodecim millium, & equitum octingentorum, & omnes sunt Itali, quos tamen sequuntur ultra quingenti nobiles Italici, qui sua pecunia militant, cum causa Religionis bellum hoc susceptum sit, nempe contra Lutheranos. Jure vero sensere vim ferri Pontificii hostes, qui per hyemem in profanis, ac impiis comediis Pontificiæ illuserant Majestati.

CVIII. *Angel. Massarell. in Diar. Concil. Trid.* Interea Albanus Dux cum aliis Cæsareis copiis in Scertelum signa extulerat, quare ille territus ad fœderatorum perduellium exercitum, qui ad Danubium castra fixerat, se recepit, quo digresso, Cæsarei Copstenum, cum magna Lutherani præsidii strage receperunt, necnon Dillingam Augustani Episcopi Oppidum, Arcemque X. kal. Augusti deditione ceperunt. Quo die Cæsar, qui tamdiu proterviam, ac perduellionem Lantgravii Hassiæ, & Friderici Electoris Ducis Saxoniæ pertulerat, cum fastu turgido illum Imperio deturbare molirentur, tantaque contemptus significatione bellum in liceret, ut non Cæsarem, sed Carolum Gandavensem, qui Cæsaris nomen sibi arrogaret, appellarent (adeo vera extiterant Clementis VII. ad Carolum V. monita ante viginti annos data, Lutheranos excusso Pontificio jugo Cæsareum quoque depellere meditaturos) edictis in eos editis decretoriam proscriptionis sententiam Ratisbonæ, quam parte exercitus ad sui custodiam reservata firmaverat, pronuntiavit in qua eas causas recensuit Lantgravium, & Saxonem sibi Germaniæ dissidia componere annitenti semper obstitisse, tyrannidem in alios Imperii Ordines exercuisse, bella propria audacia suscepisse, Brunsvicensem Principatus possessione depulisse, plures Episcopos, & alios Ecclesiasticos clientes Imperii oppressisse, multos suis bonis Religionis prætextu spoliasse, Ratisbonensia Comitia contempsisse, sibique Imperatori parere recusasse, necnon publicis scriptis calumnias, & probra in Cæsaream Majestatem sparsisse, plures conventus ad ineundas conjurationes coegisse, exteras etiam Nationes adversus Imperium concitasse, omniaque clementiæ officia erga eos exhibita contemptu protrivisse, quod Edictum subjectis verbis conceptum est.

CIX. MS. *Franc. Card. Barb. sign. n.2678. p.* 158. Edictum Imperatoris contra rebelles.

Nos Carolus V. Divina favente elementia Romanorum Imperator &c. Significamus omnibus, & singulis Electoribus, Principibus, tam spiritualibus, quam sæcularibus Prælatis, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Prætoribus, Consulibus, Judicibus, Civibus Civitatum, & aliis universis, & singulis Romani Imperii, cujuscumque status sint, præcipue autem Joannis Friderici Ducis Saxoniæ, & Electoris, & Philippi Lantgravii Hassiæ, subditis, his nostris literis a fide dignis transcriptis, salutem nostram, & omne bonum. Reverendi, Illustres, Dilecti, Nepotes, Electores, Principes, Comites &c. Quamvis ab initio nostræ Imperialis gubernationis, in quam Omnipotens Deus nos legitima electione constituit, ex innato amore, quo Sacrum Imperium Germanicæ Nationis, sicuti dilectam nostram Patriam semper amplectimur, sensum nostrum eo direxerimus, ut Germanæ Nationis honorem, & commodum pro viribus nostris procuraremus. Quamobrem sæpe sæpius hæreditaria nostra Regna non parvo nostro dispendio deseruimus, tum etiam, ut jam a multis annis periculosissimis, & noxiis erroribus Religionis, in quibus ipsa Germana natio nostris temporibus gravissime occupata existit, liberaretur, clementi, & paterno animo, non parva exhibuimus officia, ut has perniciosas Germaniæ discordias in bonam unitatem, & incrementum diffidentiæ Ordinum Imperatoris, in amicam, & bonam reconciliationem adduceremus, tam studiose, ut animus noster nullo tempore alia præditus fuerit voluntate, nec sit, quam ut semel prædictis errores, sicuti multa habita Comitia, & Ordinum initia voluntatis nostræ testimonia perhibent, per generale Concilium, aut alia idonea media concilientur, & ordinentur, in quo nos adhibito concilio Ordinum, immo pro nostra propria Persona nihil intentatum reliquimus, quod nobis visum est erroribus istis aliquid commodi allaturum, quod etiam nos ab initio nostræ Imperialis gubernationis, & hucusque erga universos, & singulos Imperii subditos talem ostenderimus, quod nulla bona fide nullus in nos transferre potest, quin veram Christianam Religionem, & Germanæ Nationis libertatem conservaverimus, quamvis aliqui injurii contrarium sine ulla veritate, temere proprio malevolo animo vobis persuadere intendunt: hoc ipsum testimonio esse potest, quod nulli rebellionis causam dedimus,

imo

imo pacem, commodum, & concordiam Romani Imperii semper quæsivimus singulis comitiis omnem operam adhibendo, ut Christiani sanguinis, & nominis immanissimus hostis Turca, & alis infideles, præcipue illi, qui Christianis fere in foribus sunt, debellarentur.

Præterea [quod Charitates, Paternitatesque vestras, haud latet] omnes, & singuli, tam supremi, quam inferioris gradus, Ordinis, membra, & subditi Imperii nobis uti naturali suo Domino, & capiti, vinculo juramenti obstricti promisistis, nunquam in illis locis inveniri, ubi contra nostram Personam iniretur consilium, sed nostro, & Sacri Romani Imperii commodo semper prodesse, detrimenta autem quantum ad vires vestras pertineret, nunquam adesse, & si aliquis consiliis contra Majestatem nostram, sive Personam consuleretur, certior fieret, id absque omni mora, & tarditate ad nos referre teneretur.

Insuper etiam in Nostra Imperiali pace, & sequutis Induciis clarissime continetur tum in Religiosis, tum in aliis rebus, quod nullus alterum quovis prætextu id fieri possit, debellet, molestet, aut perturbet, neque de suis possessionibus pellat, & suæ Religioni adhærere cogat; subditos etiam suos nulla ratione ad fugiendum invitet, & fugitivos illos suæ ditioni adiungat. Cum autem præcipuum munus nostrum sit, sicuti Romani Imperatoris est, cui Divina Providentia in omnes Imperatoris subditos data, & commissa est superioris potestas, authoritate nostra Imperiali supradicta conservare obedientes in pace, & jure bono defendere, & injuriosam aliorum potentiam depellere, rebelles vero, & corruptores Imperialis nostræ pacis, adhibitis omnibus idoneis modis, ad debitam obedientiam redigere, cum nulli cujuscumque status, conditionis, seu Religionis fuerint, cum divinis, tum humanis statutis nequaquam concessum sit, in nos temere manus inferre, & debitam suam obedientiam, qua nobis constrictus est, abstraherr, quod bonis politicis gravem jacturam afferret, immo singulorum subditis, quibus per hujusmodi exempla rebellionem in Magistratum suum exercendi campus pateret.

Attendentes, quod spretis nostris officiis, supranominati Joanes Fridericus Dun Saxoniæ Elector, & Philippus Lantgravius Hassiæ, jam per longa tempora mera propria temeraria voluntate, & pertinacia adducti, omni nostræ adhibita diligentiæ, labori, & sæpissime habitis actionibus, quibus [ut supra dictum est] ad sustinendam Romani Imperii pacem, & tranquillitatem, & deponendos multifarios illius errores incubuimus, hacteuus pro viribus impedimento fuere, detracta propria, & decenti nobis obedientia: insuper etiam alios Ordines, & membra Sacri Romani Imperii clanculum initis multis prohibitis conspirationibus ad hujusmodi inobedientiam compulerunt, sedulo operam dantes, quo pacto nobis in nostra consueta Imperiali potentia jacturam aliquam inferre possent: quod primitus Lantgravius neglecto, & non respecto eo, quod sicuti membrum Sacri Imperii, nobis, & Imperio subjectum haud decere ullam tyrannidem in alios Imperii ordines exercere, neque ullum bellum ignorantibus nobis inferre. Nihilominus contra aliquos ordines sub prætextu justæ inferendi belli, propria audacia, bellum suscepit, eos graviter gravans, partim tributum imperans, partim vero Principatibus, & Dominiis suis depellens. Nec his contentus, una cum Joanne Friderico Electore Saxoniæ sibi similem Principem, & commembrum Imperii, rebellavit, non expectans sententiam Judicii, sed propria in eumdem Principem, qui suum Principatum nostra, & Imperiali authoritate possidebat, de Principatu prædicto, dejecit, adhuc Dominium illud occupans, aliquos etiam principales Episcopos, multasque Diœceses, & Prælaturas, Comitatus, & Dominia, quæ hactenus sicut membra Romani Imperii a nobis, & ipso Imperio cogniti, nobisque, & Sacro Imperio debitam obedientiam præstant, a quibus sæpissime in habitis Comitiis supplicati, ut eos in veteribus eorum regalibus sustinere deberemus, curareque ne ulla calumnia illis inferretur, Romano Imperio, & nobis abstrahere, suæque ditioni adjungere conati sunt; quemadmodum multos Imperii subditos violenter, & temere sine ullo bono jura contra mandata nostra in suam obedientiam redactos, adhuc possidentes, insuper multos tam supremi, quam inferioris gradus ordinis, suis redditibus spoliaverunt eos, clanculum calliditate sua sub prætextu bonæ Religionis, eo venientes, ut defensionibus suis se commiserint, prædicta omnia nulla alia ratione facientes, quamque nobis uti naturali Domino Nostros, & Imperii subditos subtrahant, ut suo Dominio adjungere possint.

Similiter ex mera pervicacia aliquos Ordines eo compulerunt, quod hæc nostra Ratisbonensia Comitia invisitata reliquerint cum maxima nostra ignominia, & impedimento gravissimarum Imperii caussarum, quod propterea seposita omni cura facere ausi sunt, quia neque judicium, neque Magistratum agnoscunt, sed omnem administrationem justitiæ tali ratione taliter

liter turbant, quod iustissimis Judicum sententiis non solum rebellatum est, eo modo, quod nulli per spatium diei, & anni justitia administrari potuit, quod non solum graviter ferendum est, verum etiam doleudum, quod multis oppressis miseriis, & spoliatis a contra partibus juri non parum detrimenti parit, & apud exteras Nationes minimis laudibus extollitur; id autem universos præ omnibus gravat, quod faciunt prædicta omnia bonæ Religionis sustentaculo, pacis, justitiæ, ac Germanæ Nationis libertatis prætextu, quibus ut obice suorum malefactorum utuntur, cum tam vera Christiana Religio, nullo modo jubeat hujusmodi facinora perpetrare, & in Sacra Scriptura, & aliis fidedignis Scripturis, & Historiis contineatur, quod primi Christifideles, qui non solum verbis, sed effuso sanguine proprio, fidem suam in publicum dederunt, etiam Gentilibus Imperatoribus, & Regibus debitam exhibuerunt obedientiam, quanto magis indecens reputandum est, quod prædicti inobedientes notorie perfidi, nobis naturali eorum Domino debitam obedientiam prætextu bonæ Religionis subtrahere conantur.

Significamus ergo omnibus, & singulis, eos nulla alia ratione id facere, quam ut postremo nos authoritate, nostra Imperiali Corona, Sceptroque spolient, ac una cum Religione, Pace, Justitia, & libertatibus, opprimere possint, proprium suum commodum, & honorem ambitiosis, rationibus quærentes, quod aperte ex illis frivolis scriptis videre est, quæ in ditionibus suis in publicum dederunt, in quibus maximis opprobriis, & calumniis affecti sumus, quod sane nulla alia opinione fecerunt, quam ut vulgus ad tumultuosas discordias incitarent.

Præterea non solum conspirationes, & conventicula contra nos collegerunt, sed etiam multas exteras Nationes insidiose in nos excitaverunt, quibus polliciti sunt, eas pro viribus omnibus modis quibus nobis nocere possunt, juvare, quarum rerum aliqui, si necessitas postularet, produci possent, qui testimonium perhiberent, & quo pacto Germanam Nationem cum immanissimo Turca periculis exponere, operam dederunt, ut tandem illis campus pateret, tyrannidem exercendi juxta desiderium animi sui, neglectis illis juramentis, quibus nobis uti Imperatori Romanorum, & naturali Domino obstricti reperiuntur, nec non in contemptum, & detractionem nostræ Imperialis authoritatis: & contra Imperialem nostram pacem, sequutasque Inducias, ausi sunt, asserere prædictas politias, nullam aliam ob causam erectas esse, quam ut obedientibus naturalem, & concessam defensionem auferrent, ob idque illis e contra concessum esse, omnes inhibitas, & injustas machinationes in Imperiis obedientes Ordines excogitare.

Quibus enumeratis rationibus, nempe rebellione, & detractione nostræ Imperialis Celsitudinis castigationem nostram meritos esse; haud narrare necessarium putamus. Quandoquidem nemini eorum perpetrata facinora non comperta sunt, ex quibus quamvis non modicæ occasiones nobis datæ fuerint, prædictos, Saxoniæ Ducem, & Lantgravium Hassiæ debita, & benemerita pœna afficere: tamen ad sustinendam pacem, & cavenda bella, id clementissime omisimus, illis multo pluris, quam nos decuerat, non parva læsione nostræ conscientiæ, maximoque dispendio multorum Ordinum, hactenus non solum pepercimus, verum etiam principio proximis habitis Ratisbonensibus Comitiis erga Lantgravium, & in Spirensibus erga Electorem Saxoniæ, quam clementissime nos ostendimus, putantes eos per nostram offensam clementiam a rebellione, & inobedientia sua revocare.

Sed postquam re ipsa comperimus paternam nostram clementiam, & patientiam apud Electorem, & Lantgravium languere, eosque nobis hactenus non solum verba dedisse, factis autem nihil respondisse, sed omnem eorum operam eo directam esse, ut nostris Imperialibus politiis, rectæque Religionis paci impedimento futuri sint, cum maxima abusione nostrorum mandatorum, quæ ad sustinendam religionem in Imperio Romano a nobis exierunt, utentes omnibus nostris, cum illis Spiræ habitis pactionibus vices obicis ad protegenda malefacta sua neminem interim non malo, & invidioso animo, indecentique cupiditate dominandi, bonis suis spoliare contendunt, ob idque judicia, neque jura pati volunt, sed potius ex concepta invidia contra omnem justitiam & æquitatem, Principes, Comites, Barones, & liberos nobiles, imo alios omnes Imperii Ordines, tam spirituales, quam sæculares contra condictam Imperialem pacem per vim suæ ditioni conjungere conati sunt, præcipue tamen pacem & Jus Imperii opprimere, ac sibimetipsis dedicare, conventiculas congregare, fœdera, & conspirationes contra nos inire, & nobis, honorique nostro per calumniosa eorum scripta detrimento esse, quamquam clementem, & pium nos illis exhibuimus, eam pervicaces e regione se nobis ostenderunt; quas ob causas nullas non magnas, inconsuetasque pœnas meritos esse censemus: propterea si talia facinora a nobis ulterius tolerarentur, nec nostra Imperiali poten-

tia

tia in prædictos rebelles, Electorem Saxoniæ, & Lantgravium Hassiæ uteremur, nullo modo pax, & concordia in militanti Religione speranda esset, sed potius carentia pacis, & boni juris, immanisque potentia Tyrannidis, destructio denique bonarum politiarum in foribus nostris continue versarentur, quæ omnia Imperiali nostra gubernatione diutius pati, nullo modo justitiæ consentaneum putamus. Idcirco nobis est animus ad vitanda plurima damna, quæ Imperio Germanæ Nationis, universæque Christianitati ex prædictis metis imminere possent nostro Imperiali officio adversus sæpedictos, Electorem Saxoniæ, & Lantgravium Hassiæ uti.

Cum enim nemini non illorum rebellio, perturbatio pacis, & concordiæ, & offensa nostræ Majestatis pateat, quorum se dicti Elector, & Lantgravius nulla bona fide excusare possunt, qui neque Judicem, neque ius amplius pati volunt, sed violenter, tam in nostram amplitudinem, quam in alios Ordines suas inferre manus, constituimus propter inevitabilem necessitatem juxta nobis a Deo commissum officium sæpedictos Joannem Fridericum Electorem, & Lantgravium Hassiæ sicuti inobedientes, perfidos, rebelles, corruptores fidei, tumultuosos, nostræque Majestatis contemptores, extra nostrum, & Sacri Romani Imperii ordinem redigere, prout declaramus, & redigimus extra ordinem de Romani Imperii pace, eosque in prædictas, & multifarias pœnas incurrisse his nostris literis significamus.

Propterea animo nostro proposuimus prædictam exordinationem, quam Joannes Fridericus, & Lantgravius Hassiæ benemeriti sunt, exequi, eosque sicuti corruptores bonæ pacis, & tranquillitatis, justis pœnis afficere. Demum cessante illorum impedimento, pacem, ius, & unitatem in Sacro Romano Imperio revocare, & renovare, prout officium nostrum Imperiale ipsaque Germanæ Nationis urgens necessitas expostulat.

Significamus ergo vestris charitatibus, Paternitatibus, & singulis, hanc nostram voluntatem, & justas nostras causas, a quibus ad suscipiendum hoc bellum cogimur, ne postea a vobis tamquam falsi, & injurii accusemur. Mandamus omnibus, & singulis Romani Imperii subditis per illam objurationem, qua nobis obstricti estis, immo immissionem Regalium, & libertatum vestratum, quæ a nobis, & fælicis memoriæ Imperatoribus, & Regibus antecessoribus nostris meruistis, ut prædictos Electorem, & Lantgravium, nullo modo, quoad fieri possit, bombardis, commeatu, aut aliis rebus bellicis nunquam juvetis. Si autem aliquis salario eorum obstrictus, aut aliis rationibus illi inservierit, inspectis nostris literis continuo eis abrenunciet, nec suo famulatu ulterius eos uti permittat. Vobis autem, & omnibus Imperii sæpedictorum, Electoris Saxoniæ, & Lantgravii subditis, mandamus, ut eis debitam obedientiam, si ulla obstricti estis, ulterius non præstetis, eosque nequaquam, quavis ratione, id fieri possit, juvetis, ne a nobis rebellionis eorum participes facti, sicut ipsi, corrigamini. Insuper etiam suppetias vestras contra rebelles, & perfidos illos petimus, ut ea saltem ratione ad debitam obedientiam redigi possint, inita fœdera, & conspirationes [quantum in vobis est] impedire non prætermittatis, quæ fœdera authoritate nostra Imperiali, quæ contra nos malevolo animo sunt inita, cassamus, in nihilumque redacta esse volumus. Vos ordines ab illis fœderibus, subditos autem prædictorum Electoris Saxoniæ, & Lantgravii ab omnibus hæreditariis juramentis, absolvimus, ac vobis libertatem nostram Imperialem præsentibus nostris literis donamus. Constituimus insuper serio authoritate nostra, ne ullam profectionem en gratia, libertatibus, Regia pace, jure civili, veteribusque consuetudinibus, quæ illi, a prædecessoribus nostris donatæ sunt, capere possint, ex quibus omnibus consuetudinibus, libertatibusque, illos quasi extra ordinem positos, seclusos esse volumus. Si autem unus, vel plures cuiuscumque Status, vel conditionis hi fuerint eos juvaverint, & in prædictis inobedientes fuerint nobis reperti, illos non minus, quam Electorem ipsum Saxoniæ, & Lantgravium Hassiæ justis, & meritis pœnis afficere proposuimus ex illis enumeratis causis. Quisquis igitur semetipsum, ne nostras pœnas incurrat, prudenter regat. Hæc est animi nostri seria sententia. Datum in nostra, & Imperii Civitate Ratisbonæ XX. Julii anno a Christo nato MDXLVI. nostri Imperii XXVI. aliorum vero Regnorum XXXI.

Pressit silentio Cæsar præcipua Lantgravii, & Saxonis flagitia de eversa religione catholica, & impietate Lutherana propagata, non enim voluit omnes Lutheranos ejus criminis socios eo edicto involvere ex politicæ prudentiæ legibus, ne plures in se hostes concitaret. Sed professus est non religionis causa, sed æqui conservandi gratia adversus conjuratos arma corripuisse, eaque arte Joachimum Marchionem Brandeburgensem, & Mauritium Saxonicæ stirpis Principem in obsequio retinuit, deterruitque Hermannum Coloniensem Exarchiepiscopum, & Helvetios Zuinglianos, ne in eo bello se commoverent.

Ter-

CX. Tertio Idus Augusti Saxo, & Lantgravius Cæsari ad Landtshutum Castra habenti misso præcone militari bellum indixere, epistola sagittæ cuspidi præligata. Cæsar epistolam non accepit, sed proscriptionis tabulas ab eodem ferri jussit, vetuitque ne quis in posterum ab illis ad se accederet, proposita accessuris capitali pœna. Inde coactis omnibus copiis, cum hostes ob pugnantia inter se consilia gerendæ rei occasioni defuissent, in eos ad Ingolstadium stativa habentes eduxit exercitum, multisque affectos incommodis loco cedere coegit, inde Neoburgum petit, compellitque ad deditionem clementia in præsidiarios usus, lustratoque exercitu recensita sunt, quadraginta quinque peditum, novemque equitum millia: Vendingum venienti portæ panduntur, detrectantibus vero hostibus inire cum eo certaminis aleam, varias Lutheranorum Urbes Danovertum ad Danubium situm, necnon Dilingam, & Laugingam, & Gundelfingam in suam potestatem redegit, suso, sugatoque Scertelo, qui ægerrime cum paucis evasit.

Francisfcus Belcar. l.24. n.27. & seq.

V. Septembris (inquit Massarellus in Diario concilii Tridentini. *Venit cursor ex Germania, cum literis Cardinalis Farnesii ex Ingolstadio, quod exercitus simul quotidie confligant, & Comes Durus Ratisbonam applicuerit, quod Cæsar, ut vere Cæsar se gerebat, tum agendo, tum hortando milites, & quod exercitus Lantgravii non distat a Cæsareo, nisi per unum milliare Italicum.*

Diar. Concil. Trid. auct. Ang. Massarell. Sec. MS. Arch. Vat. p.166.

VIII. Septembris fuit facta Processio generalis omnium Ordinum, & Religionum Civitatis Tridentinæ; iverunt etiam Reverendissimi, & Illustrissimi Præsidentes & Reverendissimi DD. Cardinales Tridentinus, & Giennensis; iverunt necnon Prælati & Oratores, ac cæteri Conciliares omnes, ob fælicem eventum Cæsarei belli contra Lutheranos.

MS. Arch. Vat. sig. num. 3232. p. 213.

CXI. Dum ita prospere res geritur a Cæsare, Ferdinandus Rex, & Mauritius Princeps in Saxoniam irrupere, magnamque ejus partem subegere: quo tempore perduellium exercitus a Cæsare commeatus eorum intercipiente ita vexatus est inedia, ut quinque diebus pane caruerit. His itaque incommodis attriti Fridericus Saxoniæ Dux, & Philippus Lantgravius Hassiæ superbos spiritus fregere, quater enim jam castris cedere coacti erant, Cæsaremque de pacis legibus, ac deditione supplices appellarunt.

Cæsar successuum fælicitate erectus duras conditiones proposuit, ut scilicet Saxo, & Landgravius exercitum dimitterent, quidquid possidebant, arma, tormenta, Urbes, Oppida, Arces, victori Cæsari permitterent, supplices accederent petituri veniam, quam deprecatore Joanne Brandeburgensi essent consequuturi, nihil æqui postea a Cæsare, qui nonnisi justa bella suscipit, susceptaque non minus fortiter gerit se impetraturos certo sciant. Ad hæc illi non responderunt, sed cum septimo Kal. Decembris in eos Cæsar irruere pararet, illi rem subodorati sugam nocturnam capessiverunt, a quibus persequendis asperitas hyemis Cæsarem deterruit, cum occasioni antea desuisset; plures vero Urbes, Bopingha, Nordlinga, Œttingensis Arx, atque Hala in Suevia, ac Rottemburgum in Cæsaris potestatem concesserunt.

CXII. Dum Rottemburgi ageret Cæsar, ad Udalricum Wittembergensem Regulum literas dedit, ut terrore pœnæ ad officium illum redigeret, quarum præcipua pars his verbis concepta est.

Ext. apud Melch. Goldast. tom. 1. p. 517.

Quamvis aliquot ante annis propter bellum abs te, & Landgravio adversus Fratrem meum motum, & agrum Wittembergensem, quo multatus fueras receptum in vos exemplum edere jure potuissem, uonam tamen omnem, & iniuriam clementer, quam supplex petebas tibi remisi. (Et infra. *Tu his omnibus ludibrio habitis, violata fidei* [*quam mihi debes*] *religione, societatem, & amicitiam, cum hostibus meis inivisti, quos proscripsi, quorum Urbes, Oppida, Arces, Agrosque, non basta, sed armis subjeci, cum his arma, & vires consociasti, & ne qua contumelia, ludibriumque prætermitteretur confæderatorum tuorum opibus fretus, Fratris mei primum, deinde quorumdam ex Ordinibus Imperii, adeoque mea, quæ ad Imperium pertinent, Oppida armis petivisti non modo, sed etiam dolo invasisti: his nondum, quamvis gravibus, & atrocibus flagitiis expletus bellum insuper, qua fuisti amentia captus mihi fecisti, Majestatem meam dictis virulentis imminuisti: meam authoritatem, decusque levasti, omnemque in id operam sedulo navasti, ut me Imperatorio splendore exueres, renunciata ea, qua mihi obnoxius es fide, quam sociorum conjurationi posthabuisti.* (Et paulo post.) *Hæc quamquam ita se habent, & causæ cur in te ultimo humanorum supplicio animadvertere possem, comparent, uti meritus es, ne tamen plebs insons, cui plus misericordiæ, quam tuæ causæ spei debetur, rei Principis peccatum luat* [*huic omnino parcere stat sententia*] *edico, ut extemplo simul ac meas literas acceperis, te ultro mihi dedas omnem tuam Provinciam, Urbes, Agros, Castella, quantum deinque fortunarum tibi est, in jus meum tradas, ut de*

his

his ex meo arbitrio consulam, &c. Datæ Rottemburgi ad Neccarum MDXLVI. Mense Decembri.

Consederat in finibus Agri Wittembergensis Cæsareus exercitus, atque Udalricus sustinendæ belli moli impar aufugerat, supplicibusque literis veniam precatus XIII. Januarii proximo Mense Cæsari reconciliatus est, Burenus etiam Hassiam populatus, Francofurtum, ac plures alias Urbes ad Cæsaris obsequium redegit. De his felicibus Cæsaris successibus meminere acta Consistorialia his verbis.

Acta Consist. MS. Car. Spad. sig. n. 133. p. 488.

Romæ apud Sanctum Petrum XVII. Decembr. MDXLVI. fuerunt lectæ literæ Reverendissimi Hieronymi Veralli Archiepiscopi Rossanensis, Sanctitatis Suæ apud Cæsaream Majestatem Nuntii, quibus significabat felicem successum rerum Germaniæ contra Hæreticos, & propterea fuit declaratum, ut fierent Supplicationes, & Missa celebraretur.

Suffectus fuerat in locum Alexandri Cardinalis Farnesii, qui ex legatione Germanica revocatus fuerat, Rossanensis Archiepiscopus, instructusque est mandatis amplissimis, ut cum ex pacti fœderis legibus Cæsar, cum Lutheranis pacem inire non posset inconsulto Pontifice, vel ejus Legato, ipse in ea re polleret eadem authoritate, quæ Legato collata fuerat, ac si honesta concordiæ ratio affulgeret, eam authoritate Apostolica confirmare posset. De reditu vero Cardinalis Farnesii e Germanica legatione hæc refert Angelus Massarellus in Diario concilii Tridentini.

Diar. Concil. Trid. MS. Car. Francisci Barber. sig. num. 23.

XIV. Novembr. Cardinalis Farnesius rediens ex Germania, ubi Legatus Pontificii exercitus contra Lutheranos fuerat, Tridentum applicuit, die XVII. Romam proficiscitur. Mandata vero Internuntio Verallo data his verbis concepta sunt.

MS. Car. Pii. Paul. III. lib. brev. an. 12. p. 340.

Venerab. Fratri Hieronymo Archiepisc. Rossanensi apud Sereniss. Cæsarem Nuntio nostro salutem.

Venerabilis Frater, cum inter cætera Capitula fœderis, inter nos, & Serenissimum Cæsarem, contra Hæreticos Germaniæ anno præterito initi illud sit, quod ipse Cæsar non possit cum Lutheranis, seu Protestantibus, vel aliis Hæreticis aliquem tractatum habere, vel concordiam facere, quæ effectum, aut substantiam expeditionis contra eos concerneret, aut illam impediret, vel retardaret, & particulariter, quod iisdem Hæreticis aliquid, quod contra Catholicam Religionem, aut Ecclesiæ Constitutiones, esset, concedere, aut permittere nequiret, sine expressa voluntate, & consensu nostro, vel Legati nostri, & Dilectus filius noster Alexander Cardinalis Farnesius, quem in ipsam expeditionem nostrum, & Apostolicæ Sedis Legatum miseramus, cum in Germania aliquot Mensibus permansisset, & nonnullis necessariis, & rationabilibus causis a nobis revocatus ad nos redierit: Nos ne ob dicti Alexandri Cardinalis Legati absentiam idem Cæsar ipsos Hæreticos ad obedientiam recipere, aut cum eis aliquam honestam concordiam inire impediatur de tuæ Fraternitatis fide, ac prudentia confisi, eidem Fraternitati tuæ eandem super præmissis facultatem, & authoritatem concedimus, quam idem Alexander Cardinalis Legatus habebat, &c. Datum Romæ, &c. XXIII. Decembris anno XIII.

CXIV. Extremo anno Palatinus Comes Elector Cæsarea fœlicitate territus, cum antea Religione Catholica excito Argentina Paulo Fagio descivisset, & quadringentos Equites ad Lutheranos, apud Ingolstadium stativa habentes auxiliares misisset (inimicitias enim graves cum Ducibus Bavariæ Catholicæ Religionis acerrimis Defensoribus contraxerat) ad Cæsarem per deprecatores impetrato aditu ejus pedibus advolutus veniam impetravit: Ulmenses quoque missis Halam Legatis (culpa agnita) se, suaque omnia Cæsari permiserunt, qui centum aureorum millibus, & tormentis bellicis duodecim mulctati fuere. Florebat Ulma opibus, Civiumque multitudine, quare ex ejus deditione Cæsareæ res multum auctæ; pervenit vero fama ejus deditionis Tridentum primo die Januarii anni insequentis, ut refert Angelus Massarellus, & confirmant acta Concilii.

Franc. Belcar. l. 24. num. 31.

Angel. Massarell. in Diar. Concil. Trid.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 241.

Die Dominica 2. Mensis Januarii gratiæ Deo aguntur pro deditione Civitatis Ulmensis in potestatem Invictissimi Cæsaris, qui una cum Pontificiis copiis in præsentiarum contra Lutheranos, & Hæreticos pugnat.

CXV. Inclinabant ad concordiam Lutherani Principes, nisi improbissimi Concionatores, qui privata commoda ex ipsorum Principum exitio, animarumque æterna internecione consectabantur, eos misere fascinassent: ii vero copias ita divisere, ut Lantgravius ad sua tuenda in Hassiam se receperit; Fridericus vero Saxo ad Saxoniam contra Ferdinandi Regis, Ducisque Mauritii grassationes defendendam procurrit, atque in itinere Gemundam Sueviæ Oppidum cœpit, atque Moguntinum Principem, & Fuldensem Abbates, aliosque Catholicos Præsules viribus impares auro mulctavit, quos Cæsar literis solatus est se brevi hostium tyrannidem obtriturum. *Hic fuit* (inquit Surius)

Sur. in comm.

rius) *primi belli Germanici contra Imperatorem temere ſuſcepti eventus, ad quod Imperii Ordines impulerunt impuri Apoſtatæ, & ſeditioſi Eccleſiaſtæ qui ſalva Cæſaris ampliſſima authoritate, res ſuas ſalvas eſſe non poſſe facile providebant, ex ipſis autem atrociſſimis Religionis, & dogmatum diſſidiis, quæ inter illos vigent, haud obſcure poteſt animadverti, non magnopere illis curæ eſſe, Reipublicæ, & Chriſtianorum ſalutem. Sed ut ſuis privatis rebus conſulant, quantumvis interim ſurſum deorſum moveantur omnia. Ipſe quidem Lutherus in libello, quem non diu ante obitum ſuum ad Saxoniæ Principem, & Lantgravium ſcripſit, ad hoc Germaniæ bellum, claſſicum canit, dum inter cætera ait : quiſquis arma non corripit, dum poteſt, is non utitur rebus a Deo oblatis.*

Sublatus ex humanis ſuerat impius ille Hæreſiarcha, Germaniæ fax, & peſtis, pro cujus tuendis deliramentis tantum bellum, ſibique exitiale ii Principes male faſcinati concitarunt. Sed de Lutheri morte infælici agetur inferius.

CXVI.

MS. Vat. Arch. ſig. n. 3232. p. 181. Ang. Maſſarel. in Diar. Concil. Trident. MS. Arch. Vatic. MS. Franciſc. Car. Barb. ſig. n. 23. pag. 54. & alii mſ. Card. Pii Diar. Concil. Trid. apud Pallavic. to. 1. l. 8. c. 2. n. 2.

Admonitiones Legatorum circa juſtificationis dogma.

Dum ſtringuntur arma a Cæſare adverſus Lantgravium, & Saxonem perduelles, certatum eſt verbo Divino in concilio Tridentino adverſus Lutheranorum errores, qui accuratiſſimo examine tum in Theologorum, tum in Præſulum Congregationibus diſcuſſi ſunt. Præcipuus error circa Juſtificationem vertebatur.

Cum de Juſtificatione in Concilio agendum eſſet, Cardinalis Cervinus, qui abſente ob infirmitatem Cardinale de Monte, primi Legati vicem gerebat, Patribus ſignificavit, Juſtificationis dogma, quod in examen adducendum erat, ex peccati originali quæſtione obſcuris magniſqoe difficultatibus implicitum eſſe : nam licet antiqoi Scholaſtici fuſius de peccato originali ſcripſiſſent, de juſtificatione tamen parcius diſſeruere : quare cum orthodoxi Scriptores, qui retro evolutis viginti annis offuſas a Luthero tenebras ſcriptis ſuis diſcuſſere, plurima luce veritatem colluſtraſſent, ab ipſis potiſſimum, quid in hac re ſtatuendum, decerpi facile poſſe. Tum Reginaldus Polus Cardinalis Legatus addidit, hoc dogma cum Originalis peccati dogmate connectendum ; ut perſpecto eo, quod in primo Adamo perdidimus, agnoſcamus etiam quid per ſecundi gratiam comparaverimus ; atque adeo quo magis ſit ardua ac difficilis quæſtio, eo magis divinum lumen fuſis ad Deum precibus, atque auxilium implorandom ; propterea ſe hortari Patres, ut ſacra oracula conſulant, adverſariorum etiam libros mature excutiant, bonaque a malis diſcernant : non aliter enim quam venefici venena exquiſitis cibis immiſcent, ita Lutherum alioſque hæreticos veris falſa permiſcere conſueviſſe ; nec ſtatim temerariam ſententiam non probe excuſſam proferendam, omnia in iis contenta falſa ac reſpuenda, exemplumque attulit Alberti Pighii, qui dum in peccati Originalis Articulo omnem Lutheranorum doctrinam confutaret, propius ad Pelagianorum errorem acceſſit.

Cum peroraſſet Polus Cardinalis, Pacechus ſubjunxit, non modo veteres Theologos quæſtionem de Juſtificatione contractiore ſermone pertractaſſe, ſed etiam in antiquis Conciliis agitatam, definitamque non fuiſſe ; quare in Tridentino præſenti concilio eam excutiendam divinaque ope definiendam. Conſulere itaque, ut in hoc argumento ſervetur ordo accuratior, quam in aliis quæſtionibus. Primum ut minores Theologi ſingulas quæſtionis partes diligentiſſime excutiant, tum excuſſas inter ſe conferant, expenſas illuſtrataſque poſtea Patribus exponant, qui ſingulos articulos ſummo adhibito ſtudio expendant ; atque in luce collocatos in ordinem redigant. Pro diſciplina vero Eccleſiaſtica conſtituenda propoſuit agendum de reſidentia ; monuitque, ut illi operi præfecti omnia ad id ſpectantia colligerent. Conqueſtus etiam eſt idem Cardinalis plures Epiſcopos, quorum præſentia in concilio erat neceſſaria, pro tam gravi condendo decreto Tridentum nondum acceſſiſſe ; alios autem ad defugiendum laborem in vicina amœna loca diſcedere, ac tum die conſeſſus futuri acceſſuros : accurato enim examine decretorum argumenta perpendenda, divinamque opem precibus ardentiſſimis eſſlagitandam, antequam lecto decreto verbum *Placet* proferretur. Tum Cardinalis Cervinus ſubdidit, nemini a Legatis diſcedendi facultatem permiſſam, ac de compeſcenda ea licentia ſumendum eſſe conſilium. Poſtremo decretum eſt, ut in tractandis quæſtionum capitibus, propoſitus a Legatis Ordo ſervaretur ; ſancitumque, nulli Præſulum fas eſſe Tridento diſcedere. CXVII.

Ex Cardinalium Legatorum modeſtia dicentium quæſtionem de Juſtificatione difficultatibus eſſe implicitam, arripuit occaſionem impius calumniator Soavius Præſules ac Theologos Tridenti, nos inſimulandi, eoſque ut imperitos & bardos traduxit, qui Lutheri doctrinam non caperent. At re ipſa eam quæſtionem fuiſſe magnis difficultatum ſentibus obſitam oſtendit ſtultiſſima Lutheri Lutheranorumque impietas, qui Juſtifica-

tio-

tionem in vana suæ salutis fiducia, sine charitate, divinorumque mandatorum observantia collocarunt. Cum sacra oracula contrarium omnino promulgarint. Sed spretis Serpentis hujus sibilis institutam orationem prosequamur.

CXVIII. *MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 285.* XXI. itaque Junii in Congregatione generali propositum est dogma de Justificatione discutiendum, necnon circa emendationem morum, de residentia Episcoporum. Sequenti vero die in Congregatione Theologorum minorum hæc capita proposita.

Dicant primo, quod sit ipsa Justificatio, quoad nomen, & quoad rem, & quid intelligatur per justificari hominem.

II. Quæ sunt causæ Justificationis, hoc est quid efficiat Deus, & quid requiratur ex parte hominis.

III. Quomodo intelligendum sit, justificari hominem per fidem.

IV. An, & quomodo opera faciant ad Justificationem ante, & post. Idem de Sacramentis.

V. Declaretur quid præcedat, quid comitetur, & quid sequatur ipsam Justificationem.

VI. Quibus authoritatibus Sacræ Scripturæ, & Conciliorum, aut sanctorum Patrum, sive Traditionum Apostolicarum, ea, quæ statuenda erunt, fulciantur. Habitæ sunt de iis plures concertationes a Theologis in pluribus eorum Congregationibus, quæ reliquo Mensis fluxu coactæ sunt.

Ibid. pag. 184. & p. 236. XXX. Junii Congregatio generalis celebrata est, in qua Cardinalis de Monte, qui ex infirmitate convaluerat (ut referunt Acta) proposuit articulum de Justificatione divisum in tres status, sub his verbis.

De Justificatione adultorum.

Circa hunc articulum videntur posse commode considerari tres status hominum.

Primus status est, quomodo quis ex infideli fit fidelis, hoc est accedit tunc primum ad fidem: & in hoc statu examinandus est totus progressus Justificationis.

Quomodo ei merita Christi Salvatoris nostri applicentur, quid faciat Deus, quid requiratur ex parte hominis, an, & quomodo opera faciant ad hanc Justificationem, quid sit ipsa Justificatio, & quomodo intelligendum sit, hominem justificari per fidem, & si quæ alia ad hanc rem pertinent.

Secundus status est, quomodo jam justificatus possit, & debeat acceptam Justificationem conservare, & in illa fideliter laborare, proficere, & quomodo renatus in spem gloriæ filiorum Dei, tandem ipsam gloriam consequatur.

Tertius status est, si quis post Justificationem peccando exciderit, quomodo resurgere habeat, ut iterum justificetur, & ei merita Christi iterum applicentur, & in quo hæc Justificatio a prima differat, & in quo conveniat.

Si quid in probatis conciliis a Patribus nostris declaratum est, quod ad hanc rem faciat, Sancta Synodus poterit innovare, & eo uti.

Deinde lecti fuerunt errores circa hunc articulum de Justificatione.

Qui videantur errores circa ea, quæ primum statum Justificationis concernunt.

I. Natura nostra post Adæ peccatum propriis viribus, etiam gratia non præventa, potest se disponere, acquirere, & mereri gratiam apud Deum.

II. Post Adæ peccatum, liberum arbitrium est res de solo titulo, immo titulus sine re.

III. Propriis viribus justificamur, & omnia peccata vitare possumus, & præcepta implere, & præservari, & gloriam mereri absque hoc quod gratia Dei cooperante egeamus, nisi forte, ut facienda cognoscamus, vel cognita facilius exequamur.

IV. Deum quidem solum incipere Justificationis opus, & nos solos illud perficere.

V. Sola opinione de Deo, & dolore, etiam sine fide, posse hominem ad justificationem disponi.

VI. In Justificationis negotio solum Deum omnia operari, nobis nihil cooperantibus, sed mere passive habentibus.

VII. Ante charitatem justificamur sola fide, qua credimus, vel confidimus, vel sentimus nobis dimissa peccata per justitiam Christi, nobis licet injustis imputatam, & justitiam aliam inhærentem non habentibus.

VIII. In peccatore justificando, dolor, vel timor non faciunt, vel disponunt ad justitiam, & omnis talis conatus, ante remissionem peccatorum & gratiam, peccatum est damnabile, nec ante remissionem posse hominem, vel votum gratiæ habere.

IX. In Baptismate sola fides est, quæ reddit hominem justum ipso Baptismate nihil juvante.

X. Hæc justitia, vel vocationis gratia non datur nisi prædestinatis, aliis dum vocantur a Deo illusis.

Errores circa ea, quæ secundum statum Justificationis concernunt.

I. Justificatus potest sine Dei auxilio speciali perseverare, & vitare omnia peccata, etiam venialia.

II. Quod justificatus non potest justitiam amittere.

III. Quod in justificato adultò maneant etiam peccata actualia, licet non imputentur.

IV. Quod justificatus non tenetur implere præcepta, maxime perfectus; & quod promissio gloriæ in Evangelio sit absolute credenda, & non sub conditione servandi mandata.

V. Quod omnia opera justificati sint peccata, & infernum mereantur.

VI. Quod opera omnia spe gloriæ, vel metu pœnæ æternæ facta sint mala.

VII. Quod opera bona sequantur justitiam, cum tantum significent, nec justificent, id est justitiæ augmentum mereantur.

VIII. Quod opera justi non merentur vitam æternam.

IX. Quod justificatus tenetur credere se esse in gratia, & sibi non imputari peccata, & se esse prædestinatum.

Errores circa ea, quæ tertium statum concernunt in Justificatione peccatoris fidelis lapsi.

I. Præparatio ad dolorem est superflua, & mala.

II. Confessio non est necessaria, vel in voto, & peccatum non delet, sed remissio peccati datur soli fidei, qua credit quis se esse absolutum, fidem autem, vel credulitatem, vel fiduciam intelligunt.

III. Quod nunquam in tali peccato remaneat obligatio ad satisfactionem per pœnam temporalem culpæ, & pœnæ æternæ remissionem, & per hoc nihil valere indulgentias, neque esse Purgatorium post hanc vitam, neque valere suffragia pro Defunctis.

V. Julii VI. & VII. ea capita in examen adducta fuerunt in Congregationibus generalibus.

CXIX. Oratores Regis Galliæ ad Concilium, & dissensiones pro præcedentia.

Iis diebus, scilicet vigesima sexta Julii ad concilium pervenerunt Durfe, Jacobus Ligneri, & Petrus Danes Regis Galliæ Oratores, florebant ii magna nominis existimatione, & publice in Congregatione generali auditi fuerunt, sed antequam in Congregationem admitterentur, de loco in quo sessuri essent, disceptatum fuit, quia lecto in Congregatione generali die trigesima Julii Regio mandato, Cardinalis de Monte inquit. *Datum est mihi mandatum, & petitum Oratorum Legatorum nomine, ut admittantur ipsi tam in Synodo, quam in Congregatione, qua de re considerare oportet nedum de admissione ipsa, sed etiam de loco ubi sedere ipsi Oratores debeant. Propterea dicant Patres super iis sententias, si tamen prius admoniti fuerint, nos eisdem verbis responsuros, & admissuros mandatum ipsum, quibus admisimus mandata Oratorum Cæsareæ Maiestatis.*

Tunc Cardinalis Giennensis. Gratiæ, inquit, sunt habendæ tam pio, tam maximo, & Christianissimo Regi, qui tanta pietate concilium confovet, de cujus laudibus nemo unquam satis [ut arbitror] dicere poterit, laudo itaque responsionem, quam recensuit D. primus Præses si illi addantur verba ostendentia, quam gratissimum fuisse Synodo ipsorum Legatorum adventum: de admissione eorum tam in sessionibus, quam in congregationibus meo judicio non esset dubitandum, & propterea censeo illos admittendos esse, cum maxime sint Viri graves admodum, & docti; de loco autem credo certe, ipsos de loco cum Cæsareis Oratoribus non decertare, & propterea laudarem, ut de eorum loco, quia hactenus nulla est controversia, nihil diceretur, sed res relinquatur omnino, donec vel controversia cesset, vel Patres melius super hoc cogitent. Ego [quod ad me attinet] de hac re nullum aliud scirem proferre, quam ut aliorum conciliorum, & Sedis Apostolicæ mos inspiceretur & secundum illum locus assignaretur. Quis autem fuerit usus, vel mos, ego ingenue fateor me nescire. Dixerunt deinde & reliqui Patres sententias, quorum non pauci iverant in sententiam Giennensis, alii ad Legatos rem totam rejecerunt. Non defuerunt, qui de præcedentia inter Regem Romanorum, & Regem Gallorum disserent, dicente Archiepiscopo Materano, non satis se scire quid juris esset in casu isto, verum se scire Oratores Regis Romanorum in concilio Lateranensi præcessisse Oratores Regis Gallorum, cui Armacanus; Rex inquit Romanorum, de quo in Concilio Lateranensi, fuit Maximilianus, qui tametsi coronatus non erat, Imperator tamen erat, & jura Imperii exercebat, quæ ratio in Ferdinando Rege Romanorum cessat, qui tantum futuram Imperii successionem habet. Feltrensis duos esse posse Imperatores probavit, seque intellexisse dixit, Regem Romanorum privilegia concedere, & alia plerumque jura Imperialia exercere. Cui Bituntinus, se unum Imperatorem scire dixit, non duos, nec umquam legisse Carolum, & Ferdinandum simul Imperatorem, sed Cæsarem Carolum tantum, propterea sibi mirum videri de re tam liquida aliquos hæsitare. [Et infra.] *De loco [inquit Cardinalis de Monte] nos ipsi cogitabimus, & ne qua controversia eveniat; Jam enim, ut Patres norunt, fecimus decretum, ut cuique acquiratur jus, vel præjudicium generetur.*

Sed Oratores Regis Galliæ de istis controversiis admoniti, offensi animis, & va- CXX.

Epistola Legatorum ad Card. Farnes. apud Pall. to.1. l.8. c.3. n.3.

variis suspicionibus suffusi, declararunt primum per Episcopum Agathensem; & postea per se ipsos, quando private Legatos inviserunt, se esse discessuros, nisi inter alios Principum Oratores locum obtinerent; Legati vero, ut eorum animos compescerent, responderunt, flocci esse faciendum, quid in consessu tot variorum capitum aliquis minus prudenter locutus esset, sed ad rei substantiam respicerent, quia cum Ferdinandi Oratores in publicis Comitiis nunquam adfuissent, consequenter nemo aderat, qui se eis in hac sessionis honorificentia opponeret. Sed his Oratores non acquiescentes suspicionem moverunt Legatis, ne vellent inde discedere, & prætextu uterentur. Denique persuasionibus cedentes, ne res in controversiam adduceretur cum concilii perturbatione, consenserunt in poblicis conventibus cum Cæsareis Oratoribus sedere, cum Ferdinandi Oratores non adessent. Et ut Cæsarei Oratores ostenderent, gratum illis esse simul cum Gallicis Oratoribus assidere in Congregatione, in qua recepti fuerunt, Didacus de Mendozza, qui ob suam infirmitatem nunquam in aliis Congregationibus intererat, adesse voluit simul cum Francisco Toletano, qui in aliis Congregationibus solitus erat solus pro Imperatore præsentiam præstare. Sic lite composita *Tertia Julii fuit Congregatio, in qua tres Legati Regis Galliæ, videlicet Claudius Durfe, Jacobus a Lingueriis, ac Petrus Danesius, per Archiepiscopum Corcyrensem, & Episcopos Senogaliensem, & Vasionensem, de maudato DD. Præsidentium introducti fuere, quorum Legatorum postremus Danesius, postquam omnes consederunt, & ipse sedens, foribus adhuc Congregationis apertis, & maximo audiente populo elegantem sane, ac doctam habuit orationem.* Concepta illa fuit subjectis verbis.

Sedatis controversiis recepti fuerunt Oratores Galli.

Ubi supra p.145.

CXXI. *Christianissimo Regi, Reverendissimi S. R. E. Legati, & Cardinales, Archiepiscopi, & cæteri omnium Ordinum in hanc sanctam Synodum cooptati, & conscripti Patres, sicut præcipuus antea pro ejus pietate erat dolor, eu miserrimis, & post hominum memoriam turbulentissimis Ecclesiæ temporibus susceptus, ita nunc cujusdam lætitiæ causam attulit nova tranquillitatis oblata spes, quam sacri hujus concilii nomen, expectatioque commovit. Neque enim potuit aut non sperare id futurum, quod vos authore ipso Conciliorum Præside Deo agere sciret; aut quod maxime semper expediret, non vehementer eventurum esse, lætari: nec vero convenire existimavit, cum de summa re Christiana agere-tur, non singulare exstare Christianissimi Regis studium, qui ad bene de ea merendum cum cognomine sibi hæreditario, tum plurimis Majorum exemplis invitaretur: itaque quod facturus ipse, si præsens adesset, fuisset, nempe ut vos etsi sponte currentes, tamen acrius incitaret ad Populi Christiani pacem, & concordiam reconciliandam, Sacerdotii dignitatem [prope amissam] recuperandam, veteres, nimiumque diu neglectas Ecclesiæ ruinas fulciendas, ad eaque conficienda suas omnes curas, consilia, cogitationes, & opes polliceretur, id nobis Legationis hujus munere imposito, suo nomine ut faceremus mandavit, cujus ego Legationis summam, priusquam vobis Patres exponam, quod quidem extrema oratione mea faciam, pauca quædam necessaria dicam cum de plurimis Regum Franciæ superiorum meritis, tum de hujus ipsius, a quo allegati sumus, Francisci perpetuis in eandem officiis: non quod, aut hunc ita velle arbitror, aut illos, ut clariores fiant, egere præconio putem; neque enim, aut hic cum ita se gereret, & ut ipsa, & ejus Majoribus dignum erat inanem nescio quam verborum laudem expectavit, aut illorum res pro Christi Ecclesia gestæ ita sunt obscuræ, ut illuminari, vel communes, ut ornari, vel denique tenues, ut amplificari cujusquam oratione debeant. Sed & hic, qui se uni Deo probatum vellet, sola recte factorum conscientia facile contentus, id demum bene agendo speravit, semper bene ut ageret, & illorum, quas dixi actiones hujusmodi certe sunt, ut nullam non orationis facultatem, nedum meam, quam sentio, quam sit modica, exuperet.*

Oratio Danesii Galli Oratoris.

Excurrit dein Orator in veterum Regum præclara gesta pro Dei gloria, & merita amplissima, deque mutua Pontificum, Regumque Gallorum conjunctione hæc addidit.

Sanctissima, hæc necessitudo, ac conjunctio Romani Pontificis, & Francorum Regis nunquam eu eo tempore [nimirum Caroli M. & Ludovici Pii] intermissa, sed multis potius, & magnis utrinque officiis culta, cum uterque suam in alterius dignitate contineri dignitatem existimaret, integra adhuc, incolumisque permansit, ut verissimum esse videatur, quod Innocentius III. Epist. quadam ad Galliarum Episcopos missa testatus est, Francorum Regum exaltationem (*ipsius enim verba, quo magis agnoscantur, ponam*) sublimationem Apostolicæ sedis esse, *viderique id Regnum præcipua quadam gratia a Deo benedictum, cujus & Rex, & Populus sinceram semper fidem retinuissent, & singulare quoddam, eximiumque studium in Ecclesiam,*

præ-

præcipue in Romanam præstitissent.

Demum ad Franciscum I. delapsus est Orator, eumque commendavit, quod spretis politicis commodis Regnum ab hæreseon recentium infectione vindicasset.

Quid hoc (inquit) *commemorem perpetuas ejus excubias, & custodias sanctissimæ nostræ Religionis? quæ cum per hos te seu, & viginti annos ita jactaretur in hac, quam omnes meminimus, partimque etiam sentimus, contrariarum opinionum quasi ventorum tempestate, vix ut statui posses, quid quisque sequeretur, id egit, quod pro sua, & Majorum suorum perpetua consuetudine sapientissime potuit, quod enim acceperat, & ipsorum exemplo Apostolorum traditum, & a Catholicis Principibus semper observatum, ut de iis, quæ de fide vocarentur in quæstionem nihil a quoquam privata authoritate constitueretur, sed Ecclesiæ potius judicium, cui omnes stare oporteret, expectaretur, ita sane fecit, diligentissime in omnes partes cavit, ne quid omnino in communi Ecclesiæ usu novaretur, cum interea non deessent, qui multa cum in doctrina Populi Christiani, tum in moribus, vitæque institutis mutanda esse censerent, idque adeo tentare auderent, ut inquirerent eos, qui in dies nova perferrent. Sed ipse omnes has causas vestris Patres judiciis reservavit, quamobrem, quo facilius id assequeretur [quamvis suapte ingenio ad clementiam, ac lenitatem pronior esset, & etiam vel a singulorum hominum, quoad publica salus pateretur, pœnis abhorreret] coactus est interdum in tanta multitudine peccantium, & omnia miscere, ac perturbare, nisi occurreretur paratorum, contra naturam suam esse severior, ut graviora in illos edicta proponeret, si qui auderent privata temeritate Ecclesiæ statum convellere, & ita perfecit cum sua providentia, tum Judicum suorum incredibili in exequendis mandatis studio, & vigilantia, ut in tanta repente coorta tempestate, in qua difficillimum videbatur cursum tenere, facillime eo quo intenderat pervenerit, cum tamen multas sævissima hæc procella Civitates, immo vero [proh Dei immortalis fidem!] Nationes, gentesque totas vel everterit, vel gravissime certe afflixerit: pacatam dat vobis Patres amplissimam, nobilissimamque Provinciam, nihil in ea novum, nihil alienum, nihil non ex veteri more, ac disciplina publice introductum reperietis: omnia in illa vetera, doctrina, ritus, cæremoniæ, mores, justitia constant. Vos nunc de omnibus ea statuite, quæ vera, quæ e Republica esse, quæ ad summam populi Christiani concordiam, & ad Dei gloriam pertinere vobis videbuntur, ne quod adhuc magno piorum omnium animi dolore accidit, ultra eveniat, ut impuri Turcæ, nefarii Judæi, & utrisque importuniores non homines, sed in hominum figura belluæ, novi quidam horum temporum Epicurei, qui omnem ex hominum animis tollere humanitatem, & Religionem convellere de Mundo conantur, suo illo incesto ore sanctissimæ nostræ pietati convicium faciunt, & quod imperitis jure agere videantur, crebro illud nobis exprobrent,* Ubi est Deus eorum? *Porro autem cum animadverteret Christianissimus Rex, quantam semper vim habuisset ad res continendas, esse unum in Ecclesia Romana Episcopum, utpote Petri successorem, reliquorum & authoritate, & dignitate Principem, ad quem cæteri ut ad caput referrentur, qua maxime re nostra hæc in terris militans Ecclesia, illius in Cœlo triumphantis effigies quædam agnosceretur, non minore cura, ac studio providit, ne qua inde secessio defectiove ullam ob causam accideret: in quo, vel clarissima Regia virtus, & constantia enituit. Sæpius enim omni ratione tentatus, & multis invitatus, nec his vulgaribus commodis, ut aliquid auderet aliquando, nec editum ab altero exemplum dubitaret sequi, perstitit in sententia, ut quorumdam propterea finitimorum amicitiam desideraris, eaque re parum sit suorum quieti, & otio consulere visus, sed maluit maximo, & excellenti animi robore, ac pietate præditus justum bellum, quam inhonestam pacem.*

Post autem, ut certior primum est factus conventum Christiani nominis universi hanc in Urbem indictum esse a Paulo III. Pontifice Maximo, in quo de tantis Ecclesiæ incendiis communi tandem consilio restinguendis ageretur, jamque eo aliquos parvo numero, sed & sapientia, & sanctitate præstantissimos Patres præmissos, qui ea, quæ Concilio necessaria viderentur, ante providerent, compararent, administrarent; sibi non defuit, quin eodem delectos e suis Episcopos mitteret communium participes curarum, & socios futuros: denique aliquo satis magno temporis spatio interjecto, & rem serio agi, & confessionibus duabus, tribusve, aliquot jam authoritate vestra perscriptas esse leges allatum est, qui illuc usque omnia fecisset, quæ Principem & re, & nomine Christianissimum decerent, minime judicavit convenire, suum in re tam necessaria, tamque & a se, & ab omnibus bonis semper exoptata officium non præstare. Itaque qui multo libentius [si Regni negotia id pati potuissent] fecisset, ut hic adesset, ubi tot sanctissimos Dei Sa-

cer-

cerdotes Divino, ut credi par est, spiritu afflatos maximis de rebus consistentes videret, quorum in vultu, gestu, oratione acquiesceret, sed quod proximum erat, Legatos, Procuratoresque suos, & voluntatis interpretes nos misit, cum his mandatis, quæ ego nunc universim tantum, summatimque exponam.

CXXII. *Hæc est mandatorum Christianissimi Regis summa; etsi minime dubitat, quin vos, omnia, de quibus convenistis, quæque ab hoc sanctissimo Concilio expectantur, summo sitis per vos studio acturi, a vobis tamen pro sua pietate in Deum, observantia in hunc ordinem, & in populum Christianum universum charitate petit. Primum, ut pacis, concordiæque causa, ac ne amplius non solum imperitæ, imbecillæque multitudinis, sed quorumdam etiam robustorum [licet levium] mentes fluctuent, & in diversa, ac contraria ferantur, quæ res Ecclesiæ statum perturbet, & tanquam unitatem abrumpat. De doctrinis ea semel constituatis, publiceque proponatis, quæ omnes ubique Christi fidem professi sequantur, teneant, credant; nec enim fieri potest, ut alia ex re ulla major existat animorum disiunctio, reique publicæ perturbatio, quam ex sententiarum, quæ de Religione habeantur, dissidio, ut non libentissime omnes assentiantur iis, quæ vos authore Deo, qui huic loco præsidet, sanctissimo Dei Spiritu comprobaveritis. Deinde cum omnia Ecclesiæ mala, & incommoda ex eo fonte profluxisse multis videantur, quod omnium pene ordinum Ministri Ecclesiæ ab illa priscorum temporum sanctitate, & innocentia plurimum deflexerint, ut vix tenue ejus vestigium jam appareat; ideo vos rogat, & obtestatur, ut vitæ, morumque in Ecclesiasticis personis disciplinam acerrima sacrorum Canonum norma dirigatis: ita enim fiet, ut hic ordo, qui prælucere cæteris & ad doctrinam, & ad vitæ exempla deberet, nunc autem maximo Reipublicæ malo, ob plurimas quorumdam labes, & maculas vulgo est despectissimus, longo intervallo pristinum suum splendorem, dignitatemque obtineat; ex quo illud non consequetur, ut cum tanta jam esse cœperit in ordine authoritas, quanta esse in moderatoribus, magistrisque vitæ deberet, latius se fundat utilitas, ut quæ in præclarum Dei populum, id est eos, quos propterea Majores nostri Clericos appellarunt, privatim sanxeritis, eadem valeant in omnes, nullusque jam in toto corpore Ecclesiæ nævus, nulla labes, nulla ruga, quæ quidem Sponsum queat gravius offendere, relinquatur. Agite ergo, excitamini per immortalem Deum aliquando Patres, & in causam tantam, tam gravem, tam necessariam totis pectoribus, animisque incumbite. De doctrinis, de moribus ea statuite, ac decernite, quæ sapientissimus ille hujus moderator concilii Spiritus vobis suggesserit, quibusque populus omnis Christianus, ac Christianissimus, quasi certissimis ab ipso Deo editis miraculis libens pareat: ea certe, ut in Galliis, totoque Francorum Imperio observentur, Christianissimus Rex pro sua pietate curabit. Has sibi ille partes deposcit, vestrorumque ille decretorum curam, patrocinium, propugnationem profitetur. In eam omnes Regiæ potestatis nervos intendet, gladii etiam, quem a Deo porrectum ad malorum, ut sanctissimus ait Apostolus, vindictam, bonorum vero laudem gestat, vim, aciemque, si ita opus sit, experietur. Denique cum tanta esse constet Francorum Regum in Ecclesiam, & præcipue Romanam merita, quibus Majores vestri, Summique Pontifices, quæ amplissima habuerunt præmia, semper tribuerint, a vobis hoc postulat, quod est profecto æquissimum, ea sibi ut præmia conservetis, neque quidquam omnino imminui, aut mutari patiamini eorum, quorum in possessione cum ille ipse, cujus antea memini, Ludovicus Pius Caroli Magni filius, tum alii deinceps Francorum Reges sine ulla dubitatione, aut controversia, fuerint. Postremo, ut omnibus Galliarum Ecclesiis, quarum ipse tutelam a Majoribus relictam, & commendatam habet, sua omnia jura, privilegia, immunitates confirmetis. Hæc si feceritis, erit cur & gratias vobis quam maximas universi ex Gallia agamus, nec vos ita aut sensisse, aut fecisse unquam pœniteat.*

Ext. etiam in ms. Arch. Vat. sig. num. 3195. p. 35. & p. 60. Et ms. sig. n. 3232. p. 197.

Suprascripta Oratione absoluta Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Cardinalis de Monte primus ipsius sacri concilii Præsidens, & Legatus respondit, consensu, & approbatione totius Synodi sub infrascripta forma.

Sacrosancta Synodus, Regis Legati ornatissimi, magnam cepit ex adventu Dominationum vestrarum voluptatem, atque lætitiam libentissime etiam audivit ea, quæ de summa Galliæ Regum in Romanos Pontifices, Concilia, & catholicam Ecclesiam pietate, & laboribus pro fide Christi tuenda, & amplificanda, susceptis, comperta quamvis omnibus, & explicata, Dominationes vestræ luculenta Oratione recitarunt. Sciunt omnes ii sanctissimi Patres, Christianissimum Regem Franciscum ab ejus majoribus nequaquam esse degenerem, fixumque in animo Divinum illud eloquium habere: Per me Reges regnant, per me Principes imperant, & Potentes decer-

CXXIII. MS. Arch. Vat. tom. 3232. p. 201.

cer-

cernunt justitiam. *Itaque Dominationes vestras, quas præstanti virtute præditas esse non ignorant, lætis amplectuntur, atque recipiunt animis, Regium mandatum in hoc loco lectum, & recitatum, quantum de jure debent, admittunt. Ut autem pax, & concordia, sanaque & vera in Ecclesia doctrina statuatur, omniaque Religionis dissidia tollantur, moresque depravati emendentur, pro se quisque, sicut decet Dei ministros, & Apostolorum successores, atque hujus calamitosi temporis necessitas exigit, conciliorum duce, authore & gubernatore Spiritu Sancto inspirante, maxime nitetur. Quod vero Rex ipse patrocinium, & custodiam eorum, quæ sacrosancta Synodus decernenda censuerit, se in ditionis suæ locis habiturum pollicetur, Majestati ipsius Synodus universas quas potest gratias agit. Cujus sane ingentium in Christianam Rempublicam meritorum, privilegiorumque Galliarum Ecclesiis concessorum, quantum publica utilitas feret, rationem habebit, ita ut Rex ipse Christianissimus sacrosancti concilii propensam in se voluntatem, ac studium agnoscere facillime possit, nec ei ullo unquam tempore causa futura sit, ut suæ cum pietatis pœniteat.*

Deinde idem Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Cardinalis de Monte post lectas, & recitatas ad invocandum Spiritus Sancti numen preces consuetas, rogavit Patres, ut prosequerentur examinationem articuli de Justificatione: super quo dixit sententiam suam R. D. Episcopus Fanensis. Postea dimissa fuit Congregatio.

CXXIV. Nonis Julii X. XI. XII. & XIV. excutiendis acerrime articulis de justificatione data est opera, dictæque a pluribus Patribus sententiæ; Episcopus vero Cavensis in Congregatione generali decima septima Julii habita cum in dicenda sententia nonnulla verba cum veritati Catholicæ fidei parum consona protulisset, ab Episcopo Chironensi correptus est: qua correptione ira excanduit, ut dimissa concione antequam Legati ex aula exiissent in Episcopum Chironensem petulantissime insiliens aliquos barbæ pilos evulserit; ad quem dein coacta alia Congregatione, ad eum castigandum, anathema contraxisse pronuntiatus, & carceri in Monasterio S. Bernardini addictus; licet ipse sedata ira veniam flagitii deposceret, atque etiam Chironensis Episcopus læsus flexis genibus flagitaret, ut illi parceretur. De re tota certiore facto Pontifice, jussus est pelli e concilio, exilioque Tridentinæ Urbis mulctari: demum anathemate solutus a Legatis, cum reatum deflecteret, in suam Diœcesim amandatus est.

XXVIII. Julii actum est in Congregatione generali a Cardinali a Monte de promulgando decreto de Justificatione, verum consulti Patres sessionem prorogandam censuerunt, de quo alia Acta hæc addunt. CXXV.

Prorogatio Sessionis VI. Concilii Tridentini sub Paulo III. Pont. Max.

Gerente bellum Invictissimo Carolo V. Imperatore adversus Ecclesiæ hostes Lutheranos, eorum Ducibus Joanne Friderico Saxone Electore, & Philippo Lantgravio Hassiæ, qui contra ipsum Cæsarem rebellaverant, & primi arma cæperant, ingentemque exercitum paraverant, ac propterea cum jam omnia in Germania armis arderent, & dissensionibus, & tumultibus scaterent. Cæsari Summo Pontifice Paulo III. [uti Fidei Catholicæ, & Christianæ doctrinæ propugnatori] suppetias ferente: Novatoribus rebellibus nonnullis aliis ipsius Germaniæ Principibus, & ex liberis Civitatibus quamplurimis faventibus, milites, pecuniam, tormenta bellica, commeatusque submittentibus: Respublica Christiana in maximum discrimen adduci, sed in primis sacrum Concilium omni spe ejus, quam intenderat restituendæ Ecclesiæ unitatis destitutum videbatur. Quare Patres in tanta temporum perturbatione, non solum ab inceptis rerum tractandarum discussionibus aliquantulum remorari coacti sunt, sed quod consilium capiendum foret ignorabant. Adveniente itaque die XXIX. Mensis Julii MDXLVI. quæ pro Sessione VI. celebranda fuerat constituta, cum neque decreta super re tam ardua, nempe de Justificatione, tam præcipiti, ac turbato tempore præparari, neque Patres ad ea publicanda quieto, ac pacato animo esse possent [cum multo longius tempus, major alia perquisitio, alia discussio, alia denique animorum quies ad ea decreta conficienda, atque decernenda requireretur] necessario Sessio ipsa proroganda erat. Cumque Patres certi esse non possent, quo tempore, quave die decreta ipsa ita absoluta essent, ut publicari possent, consentaneum, & opportunum visum est, ut dies incertus relinqueretur, ne iterum ad prorogationem faciendam, non absque indignitate devenire necessum esset. Habita igitur in ipsa die XXIX. Julii Congregatione generali, Sessio ipsa, quæ dicta die juxta decretum in V. Sessione publicatum celebranda erat, prorogatur ad beneplacitum ipsius Sanctæ Synodi.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 206. Angel. Massarell. in Act. Concil. Trid. ms. Arch Vat. sig. num. 3212. p. 37.

Sessio sexta protogata.

Adjecta sunt Præsulum, qui Congregationi interfuere nomina.

XXX. Julii Congregatio generalis habita CXXVI.

MS. Arch. Vat. sig. num. 323. pag. 207. Acta Congreg. Concil. Trid. MS. Francisci Car. Barberini sig. n.1799. p.154.

bita est, in qua Cardinalis de Monte, *Vidi*, inquit, *vota Patrum, quæ quoniam mihi, & Collegæ meo æqualia videntur, propterea censuimus accelerandum esse, ut eutrema manus huic decreto de Justificatione imponatur, & deinde dies Sessionis præfiniretur.*

At Giennensis: *Nonnulli* (inquit) *Patres vetulerunt mihi numerasse vota Patrum, & invenisse, minorem partem sentire, ut dies certus præfiniretur. Quamobrem sententiæ majoris partis, non vestræ ordinationi standum est.* Cui Cardinalis de Monte: *Fateor ego numerum eorum, qui diem certam statuerunt visum in uno, aut altero eucedere, sed non semper numerandæ sunt sententiæ. Mihi*, inquit Giennensis, *ex hoc irrogatur injuria, quoniam eu hoc censetur esse meam sententiam debiliorem, quam alterius, quamobrem afferantur senteutiæ Patrum per Secretarium collectæ, & secundum majorem partem decernatur.* Tum ex responsione Cardinalis de Monte, qui suam in Conciliu præsidentiam, & Pontificis intentionem plurimum extollebat, Trideutinus paululum excitatus, ut magis blande, pie, ac Christiane cum ipsis ageret, Cardinalem de Monte admonuit. Hic vero intrepido animo, a quocumque etiam minimo privatim se corrigi & moneri paratum esse, in publieis autem Synodi eonventibus juxta delegatam sibi a Pontifice authoritatem, nemini tamquam Magistro sese numquam subjecturum professus est. De hae dicendi libertate excusari merito potest Cardinalis Præses, quia Tridentinus semel & iterum ei dixerat, ne verbum proferret, eujus deinde pœniteret, quod sane dictum minantis potius, ae imperantis, non Prælati in Synodo tantum libere loquentis speciem præferebat, tum subdidit constauti animu: seiat ipse, nullas esse Tridentiui etiam irati minas apud Cardinalem de Monte, cui vis quidem inferri potest, ut timeat autem non sat fieri potest, maxime ubi id officium exigat suum.

CXXVII. Multis interjectis additur in actis: Secretarius legit vota Patrum dicta in hesterna Congregatione super certitudine, vel incertitudine diei Sessionis, inventique fueruut viginti septem, qui diem incertam probarent, viginti novem, qui certam. *Decernatur erat*, inquit Giennensis, *secundum vota majoris, partis, Cur Cardinalis de Monte. Plura in hac materia concurrunt, quæ considerationem indigent; primum, quod sumus in rebus, quæ ad ordinem verum conciliarium pertineant, quarum directio, & moderatio ad nos solos Præsidentes spectat, quorum est dirigere gesta concilii; alioquin nihil differt, præsideat quisque, an subsit, si nbique omnium par est authoritas; deinde cum in rebus magna est controversia, parvaque est in numero Patrum differentia, Legatorum Sedis Apostolicæ sententsa ita ponderanda est, ut cuicumque parti adhæserit, stetur. Tertio considerandum est, quoniam non est maior numerus eorum, qui diem certam volunt si recte sensentiæ perpendantur, quoniam plures dixerunt diem certam, dummodo intra octo dies, alii dummodo intra quindecim, alii dummodo intra tres menses, alii intra sen, quæ sententiæ cum conditionales sint, nihil ponunt in esse, nihilque juvant partem illam, nisi prius statuatur dies ab. ipsis nominata, quamobrem si hæ condissonales sententiæ submoveantur, remanebunt multo plures, qui diem incertam statuant, quam certam, &c.*

Dimissa Congregatione, statim Giennensis conversus ad Cardinalem de Monte, petiit ab eo, ut vellet in bonam partem trahera verba, quæ ab eo dicta fuere, eique parcere, si in aliquo illum offendisset. Cui eum annuisset Cardinalis de Monte, Tridentinus similiter fecit: verum cum Cardinalis de Monte capite parum inclinatu ei annuisset, indignatus Cardinalis Tridentinus, quod non & verbis ei responderetur dixit: *Capiatis mea verba ut vultis, quoniam mea nihil refert, quomodo accipiatis, sum enim ego nobilis. Si nobilis es* (inquit Cardinalis de Monte) *ego iguobilis non sum, sed ibi ad locum, ubi nobilis mihi imperare non possit.*

Nimium efferri se finit Cardinalis Tridentiuus inani nobilitatis generis jactantia, quam nobilitatem D. Gregorius Nazianzenus luteam vocat. Cum vero Tridentinus & Giennensis, atque alii Cæsareæ Majestati ubnuxii Præsules urgere, vel etiam eogere velle viderentur Legatos Apostolieos, ut potius Cæsareas, quam Pontificias voluntates sequerentur, a Legatis de transferendo Concilio in Italiæ Urbem uon obnoxiam Cæsari cum Pontifice agi cœptum est, ex quu dissidiurum fonte proximo anno Tridentiuum Coneilium dissolutum visuri sumus. Cardinalis Cervinus Tridento tunc absens erat, ut Cardinali Farnesio Legato a Latere cum Pontifieio exercitu in Germaniam proficiscenti assisteret, & Roveveti Oppidi Tridento proximi infirmitate detentus: itaque eum altercationes inter Collegas suos in Synodu recenter ubortas percepisset, maximo affectus dulore, Cardinali Tridentino insinuare studuit, ut ipsemet Imperatori necessitatem concilii

alio transferendi significaret, ejusque consensum impetrare conaretur, & ita honori suo consuleret: alias totam in ipsum culpam Patrum Tridento discedentium refundendam. Scripsit quoque ad Bernardinum Maffeum, qui Pontifici a Secretis erat, ut Paulum de his omnibus certiorem redderet: hanc præter cæteras, quas sua Sanctitas novit, occasionem minime amittendam; justissimas esse causas, & ab omnibus etiam approbandas, quæ hinc cogunt discedere, non ut concilium suspendatur, sed ut in locum cunctis Nationibus tutum transferatur; nullo modo sperandum ad dogmatum, ac præcipue ad Justificationis decisionem posse perveniri, Germanis Patribus Cæsaris voluntati nimium faventibus. Prosequitur idem Cervinus in epistola referre, quod ipse Tridentum quamprimum reversus, ut turbatis rebus finem imponeret; cum Fanensi Episcopo egisse, ut Cardinalem Tridentinum ad impetrandum ejus opera ab Imperatore alio concilium transferendi consensum adhortaretur; ne ipsi causa hujusmodi recessus adscriberetur; etenim injuria, qua Legatum, & concilii Præsidem affecerat, nota omnibus, coram Oratoribus Gallis, & tota Synodo illata erat. Subiicit mox Episcopum Fanensem Cardinali Tridentino hæc omnia renunciasse, qui non modo de prudenti dato consilio sibi gratias retulerit, verum etiam ipsum Fanensem cum Nicolao fratre suo mittere decreverit ad Imperatorem, quod jam operi mandaverat. Interim Suam Beatitudinem decernere posse, quomodo se gerere debeat in eo rerum eventu, & locum designare ad concilii prosecutionem. Lucam tamen ipse summopere approbabat. Verum Pontificis mens ante has turbas in translationem valde propendebat; quare Legatis facultatem per Breve concessit concilium alio transferendi, quotiescumque major Patrum numerus assentiretur; quorum etiam arbitrio locum relinquebat, Ferrariam tamen, Senam, & Lucam sibi præcipue placere significavit. Certior factus Imperator de hac concilii transferendi tractatione, antequam Fanensis ad eum perveniret ira excanduit, adeo ut eum Legatis aspere de hac re expostulare suo Oratori præceperit, & præcipue cum Cardinale Cervino, qui hujus rei author credebatur. De quo sic acta Conciliaria tradunt.

Diar. Concil. Trid. ms. Archivi Vat. pag. 163.

XII. Augusti Illustrissimus D. Didacus a Mendoza venit ad Reverendissimos Legatos, docuitque de mente Imperatoris, qui non vult, ut concilium eu Tridento transferatur. In maximo periculo sunt res Christianitatis: undique profecto ingentia mala imminent: eu una enim Imperator non solum dicit, quod non vult, quod concilium en Tridento discedat, sed etiam minatur, si aliquis loquatur de translatione, & præsertim minatus est Reverendissimo Cardinali S. Crucis, cui impingunt, quod cupiat, & agat, ut Concilium hinc transferatur, contra quem Cardinalem adeo prorupit in injurias, & jurgia, & minas Imperator, ut nunquam contra aliquem talia dixerit. Ex altera vero, ob imminentia bella locus iste tutus non est, & undique Lutheranis circumvallatus & rusticis, qui etiam contra proprium Episcopum non semel machinati, & grassati sunt, ne dicam de rerum omnium in hac Civitate penuria, sterilitate, & loci angustia. Deus igitur faxit, ut quod Reipublicæ Christianæ expedit, & Dei gloriam concernit, fiat.

Imperatoris minæ contra tractantes de translatione.

CXXVIII. Indigna Cæsarei Oratoris exambientis Ecclesiasticum imperium subiicere Cæsareo insolentia asperavit magis Legatorum animos, ut Pontificem urgerent ad Concilium Tridento transferendum in italiam; ut eorum literæ ad Cardinalem Camerarium ostendunt. *Nos expedire judicamus firma fronte, & animo constanti translationem Concilii executioni mandandam esse; cum certum sit Tridenti non diu posse permanere: ideoque si hic repugnante natura retinere quis velit, dissolutio necessario, & alia absurda sequentur, & si sua Sanctitas istis comminantibus vili animo cedat, Episcopus non est, qui in futurum nec verbum pro nobis locuturus sit, nec Imperatori & suis Ministris oppositurus.* At dein Legatorum animi sedati sunt ob Cæsaris modestiam observantiamque erga Legatos: nam cum ad Imperatorem pervenisset Cardinalis Farnesius, questusque esset de injuriis, verbisque minacibus ab Oratore profusis contra Cardinalem Cervinum, negavit Imperator dedisse Oratori ea imperia: tum addidit, si ex Pontificis voluntate translatio Concilii fieret, eum invidiam ac reatum omnium malorum, quæ inde emergerent, suscepturum, suamque conscientiam oneraturum: si vero Præsules Imperii sui, ac Regnorum translationi causam præberent, se in eos animadversurum. Posuere igitur iras Legati, silentioque translatione pressa, ad damnandas Lutheranorum, aliorumque impiorum hæreses flagrantissima studia converterunt, ut acta manuscripta denotant.

CXXIX. *XIII. Augusti in Congregatione generali Cardinalis de Monte* (inquiunt acta) *admonuit Patres, ut bono essent animo, nihil-*

MS. Arc. Vat. sign. n.3232. p. 208. 1586.

hilque timerent [nam multi ob hos tumultus bellicos ex Tridento discedere decreverant] neque ex Concilio recederent, sed permanere vellent una cum ipsis Reverendissimis, & Illustrissimis Dominis præsidentibus, quibus salus, & securitas cujuslibet ex Patribus ita erat cordi, & curæ, atque propria: deinde proposuit examinandum decretum de Justificatione a Dominis Deputatis confectum. De quo iterum Patres XVII. Augusti sententias dixere, decrevereque, ut Pontificiæ Indulgentiæ propositæ oraturis pro fælici successu expeditionis Cæsareæ contra Lutheranos promulgarentur: ac XIX. Augusti solemnis supplicatio instructo agmine Religioso a Patribus Tridentinis celebrata est.

MS. Arc. Vat. sig. n.3232. p. 213. In Diario Concil. Trid. auctore Ang. Massarello, ms. Arch. Vat.

XXVIII. Augusti in Congregatione generali Præsides Legati consuluere Patres, an decidenda quæstio de certitudine gratiæ, quæ etiam inter Catholicos vertitur, an vero solummodo damnanda sit assertio Lutheranorum. Placuit majori parti damnandam tantum esse assertionem Hæreticorum, qui dicunt justificatum teneri ex fide ad credendum, se esse in gratia Dei, quod nisi certo credat, non esse justificatum.

MS. Car. Barb. sig. n.23 p.63. & aliud ms. Card. Pii.

XXIII. Septembris in generali Congregatione Decreti nova formula proposita, excussaque, necnon die XXVII. Septembris, ac XXIX., & I. Octobris, ac II. & V. & VI. quo die errores Lutheranorum circa justificationem collecti, atque in medium adducti fuere, ut gravissimo examine discuterentur.

MS. Arc. Vat. sig. n.3249. p.109.

Errores Lutheranorum circa Articulum de Justificatione collecti a R. D. Episcopo Minoricensi, & lecti in Congregatione 6. Octobris 1546.

CXXX. *Baptismo non tolli peccatum, sed solam imputationem.*

Solam fidem sufficere ad salutem.

Opera nullo modo justificare.

Evangelium pugnare cum Lege.

Deum præcepisse impossibilia.

Justum in omni bono opere peccare, etiam dum orat.

Omne opus optime factum esse peccatum, & mortale quidem, nisi Dei misericordia fiat veniale, licet alibi inter veniale, & mortale non faciat differentiam: sed dicunt. Theologi, qui differentiam inter mortale, & veniale docent, ad insaniam perditissime nituntur torquere conscientias hominum.

Homo Christianus continuo per Christum liberatus est a Lege Dei.

Decem præcepta non pertinent ad Christianos, sed ad solos Judæos.

Nihil est præceptum a Deo in Evangelio.

Opera Deus nihil curat, nec eis indiget.

Opera nihil omnino ad salutem, aut ad justitiam valent.

Sola fides Christi necessaria est, qua justi sumus: cætera autem liberrima sunt, neque præcepta, neque prohibita.

Nulla peccata possunt homines damnare, etiamsi velit, nisi sola incredulitas.

Nulla est justitia nisi fides.

Opera quæcumque ante charitatem facta; sunt peccata, & damnabilia, & indisponentia ad gratiam.

Opera nihil sunt, aut sunt etiam æqualia, quantum ad meritum attinet.

Omnia debet operari homo pro aliis; & non pro se, quia solum aliis vivit, non sibi.

Sola ultima duo decalogi præcepta a nullo quocumque Sancto aliquo modo implentur, cætera alia implentur, sed in his manent rei, & peccatores.

Præcepta duo ultima decalogi non habent rationem peccati, & ideo non sunt confitenda.

Omne præceptum Dei magis est positum; ut ostendat præteritum, & præsens peccatum, quam ut futurum prohibeat.

Bona opera non salvant nos, mala non damnant.

Tam peccata, quam bona opera damnant, sola gratia salvat.

Nulla res tam bona, nulla tam mala, quæ non in bonum mihi convertantur, si credidero,

Doctrina operum necessario fit doctrina Dæmoniorum:

Caveamus a peccato, sed multo magis ab operibus bonis, quanto scelerarior es, tanto citius Deus gratiam infundit.

Christus non est Legislator.

VIII. die Octobris in generali Congregatione Hieronymus Seripandus Augustinianorum summus Magister, postea Cardinalis, sententiam dixit his conceptam verbis. CXXXI.

Statum quæstionis hunc esse ajunt, utrum nos, qui justificati sumus apud Divinum Tribunal, judicandi simus ex una tantum justitia operum nostrorum prodeuntium ex charitate, quæ in nobis est; an duplici justitia, nostra scilicet prædicta, & justitia Christi supplente imperfectionem justitiæ nostræ?

Dicunt respondendum esse in hac re non speculative, sed practice. Statuatur scilicet peccator ante Tribunal Dei, & interrogetur, an velit judicari sua justitia tantum, & in ea fide? an & justitia Christi ejus imperfectionem supplere? cum

Augustinus dicat, Væ homini vita quantumcumque laudabilis, si remota misericordia discutiatur, quod & Bernardus sentire videtur.

Secundo, Justitia Christi nostra dicitur, non quod nos informet, sed quod per Sacramenta nobis communicetur, ut nostram suppleat imperfectionem; quemadmodum, quæ pro defunctis agimus, defunctorum dici possunt, quoniam nostræ charitatis vi illis prosunt, & quod illis deest, supplemus.

Hac assertione statuitur satisfactio, quia si nulla esset, quomodo eius imperfectio posset suppleri per satisfactionem Christi?

Item, statuitur Purgatorium, quia non agimus, inquit, de animæ glorificatione, sed de judicio, Animæ enim Purgatorii certæ sunt de sua salute, & si diceretur, nostra imperfectio suppletur justitia Christi, quid amplius purgatione egemus? Respondent, quod suppletur non usque ad glorificationem, sed ad judicium, an scilicet digni judicemur purgari in Purgatorio? Et infra.

Ajunt nonnulli, Justitia fidei dicitur, quia fides prima datur &c. Quanto verius Augustinus, quem docta sequitur Theologorum Schola, qui justitiam fidei comparatione ad actum credendi, atque ad actum justificandi, non ad ordinem accipiendi definivit dicens, Justitia ex fide est, qua credimus justificari, hoc est, justos fieri gratia Dei per Jesum Christum, vel quia credimus justitiam nobis divinitus dari, non nostris viribus in nobis fieri, cui justitiam ex Lege opposuit, & eius esse definivit, qui arbitrii sui viribus Legem impleturum esse confidit, nec fide recurrit ad spiritum vivificantem, ne reum factum litera occidat &c.

CXXXII. *Act. Congreg. Conc. Trid. ms. Franc. Car. Barber. sig. n. 1799. p. 165.*

Plura alia addidit, quæ eo spectabant, ut admoneret Patres, ut quam oculatissimi esse vellent, ne dum Lutherum, & cæteros sequaces damnare cupiant, etiam nostros Catholicos damnent, inter quos Contarenus, & Ægidius Cardinales sibi hoc decreto damnari videbantur, & cum ipsis Albertus Pighius, & alii plures.

Neque [inquit] *timendum est, per hujusmodi opinionem, satisfactioni, & bonis operibus detrahi, quoniam si recte inspicimus ipsas maximopere confirmat. Nisi enim aliquid essent coram Tribunali Dei, afferendæ non essent, & gratia, quam per Christum meruimus, non posset uti, quæ non ast incrementum dare, quemadmodum Augustinus dixit iis, qui propterea quod viderent ipsum magnifacientem gratiam, dicebant, ipsum negare liberum arbitrium.* [*At ille inquit*] *Dum majorem gratiam facio, tunc maxime liberum arbitrium magni facio, quod nisi adesset per gratiam augeri nequiret. Neque rursus timendum est, per hanc ipsam opinionem Purgatorium negari, aut infringi, nam si ita est, ego omnium primus damnare illam cupio, sed quæso advertatis, quoniam non dicitur, quod statim ac quis se præsentat Tribunali Dei, offerens nedum merita propria, sed & Christi, plene justificatum, ut statim ad gloriam assumatur, sed ita dicimus, etiam hominem justificari, ut dignus habeatur, qui in Purgatorium mittatur pro satisfactione pœnarum temporalium: nam certum est, omnes, qui in Purgatorio sunt, justificatos esse ex eo, quod certi sunt de gloria Cœlesti, sibi aliquando debita post luitionem pœnarum temporalium.*

Addit se hæc Patribus dixisse, non ut ita sentiret, sed ut totam rem ob oculos sanctæ Synodi judicandam proponeret, in hoc se saltem Synodo satisfecisse dicens, ne scilicet tot Patres inauditi per Synodum damnarent.

XI. Octobris coacta Congregatione generali Cardinalis de Monte ita Patres affatus est: *Inter alia, quæ in ipso Decreto de Justificatione consideranda occurrunt, præcipui sunt illi duo articuli de Justitia imputativa, & certitudine gratiæ: videri sibi ante omnia hos duos articulos bene examinandos, cum a Patribus, tum etiam a Theologis minoribus, ut inde magis veritas elucescat, & imponatur finis controversiis, & contentionibus, quæ super eisdem articulis passim non solum inter Hæreticos, sed etiam Catholicos versantur, quod cum ab omnibus laudatum fuisset, decretum fuit habendam Congregationem Theologorum minorum.* CXXXIII. *MS. Vat. sig. num. 3232. p. 216.*

XII. Octobris in Congregatione generali Reformationem (inquit Cardinalis de monte) nemo quam nos magis unquam concupivit, scimusque etiam S. D. N. non minus cordi esse, quam nobis, & unicuique vestrum: & in primis hanc, quam nonnulli notaverunt, avaritiam extirpare, quantum possumus, nobis in animo est, qua in re non parum faciemus, si Veterum statuta observaverimus, nempe ut omnium Ecclesiasticorum proventuum quatuor partes faciamus, quarum una pauperibus Christi detur, altera Clero, tertia fabricæ Ecclesiæ impendatur, reliquam vero dumtaxat nostris necessitatibus reservatam esse sciamus. Quod ad ambitionem attinet, & id reservandum erit, sed hæc pars non minus sæculares Principes, quam Ecclesiasticos tangit, quoniam & Imperator, & Gallorum Rex in Ecclesiis, in quibus eligendi jus habent coercendi erunt. *Acta Congr. Concil. Trid. MS. Francisci Cardin. Barberini sig. num. 1799. p. 166.*

De

De titulo vero Decreti, videlicet illa verba Universalem Ecclesiam repræsentans addenda ne sint in præfatione ipsius decreti, statueram, me nihil velle dicere, sed in eorum gratiam, qui tunc non interfuerunt, cum hæc controversia a quibusdam suscitaretur, & maxime Oratorum Christianissimi Regis, specialiter aliqua dicere cogar, & in primis, quod hic, de quo agitur, titulus nunquam ab antiquis Conciliis usurpatus fuit Constantiense concilium primo hoc titulo usum est, sed eo tempore, quo nullus indubitatus Pontifex maximus esset, & postquam Joannes XXIII. qui majorem Papatus partem obtinebat, Papatui cesserat, quod quidem concilium nihil commune habet cum isto ab unico, & Indubitato Papa indicto. Basileensis vero Synodus quam fæliciter hoc titulo usa fuerit, vos omnes scitis. His omnibus, aliisque multis rationibus, cum de re hujusmodi alias ageretur, dictum fuit ab hoc titulo abstinendum esse, nisi aliter, & Legatis, & Synodo quandoque videretur, idque ab omnibus (paucis exceptis) firmatum fuit, quorum qui sua in opinione permanserunt, id etiam in sessionibus firmaverunt, quod & nunc (si ita eis videbitur) facere poterunt, quoniam nos cum neque rei, neque tempori necessarium esse hujusmodi titulum cognoscamus, ut apponatur, volumus (nisi tamen vobis videatur) illis verbis & hoc addendum esse. *Universalis Synodus universalem Ecclesiam repræsentans a S. D. N. qui unicum in Ecclesia militanti caput est, & Christi Vicarius, legitime convocata est*: quo casu facile patiar addi verbum universalis Ecclesiæ. Addo etiam quod sive exemplum Constantiensis, sive etiam Basileensis Synodi accipiamus, neutrum casui nostro deserviet, quoniam in iis omnibus consentientibus titulus universalis Ecclesiæ appositus fuit, & hic nedum aliqui contradicunt, sed longe major pars.

cxxxiv. XV. Octobris in Theologorum Congregatione discussi sunt articuli controversi de Justitia imputativa, & certitudine his conceptis verbis.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 217. Diarium Concil. Trid. ms. Arch. Vat. op. 47. MS. Francisci Car. Bar. sig. n. 23. p. 66. & aliud ms. Card. Pii.

Articulus de Justitia imputativa.

Utrum justificatus, qui operatus est opera bona, en gratia, & auxilio Divino, a meritis Passionis Domini nostri Jesu Christi profecto, ita ut retinuerit inhærentem justitiam, præsentans se cum illa ante Tribunal Christi censendus sit satisfecisse Divinæ Justitiæ ad meritum, & acquisitionem vitæ æternæ. An vero cum hac inhærente justitia opus insuper habeat misericordia, & justitia Christi, hoc est, merito Passionis ejus, quo suppleantur defectus suæ justitiæ, quæ justitia Christi communicetur en Divina dispensatione, secundum mensuram Fidei, & Charitatis.

Articulus de certitudine gratiæ.

Utrum aliquis possit esse certus de sua adepta gratia, secundum præsentem justitiam, & quo genere certitudinis?

Habitæ sunt pluribus diebus a Theologis concertationes in eorum Congregationibus, in quibus addunt acta ab Angelo Massarello scripta.

Loquuti sunt triginta septem Theologi, quorum quinque tantum tenuerunt esse necessariam novam applicationem justitiæ imputativæ, reliqui omnes censuerunt justitiam inhærentem sufficere.

Quo vero ad certitudinem gratiæ viginti supra unum fuerunt in sententia, quod homo justificatus possit in aliquo casu, sine certitudine fidei, scire se esse in gratia Dei: quatuordecim autem tenuerunt, quod in nullo casu homo [quantumvis justus] scire potest, certitudine fidei, se esse in gratia, & inter hos omnes Theologos duo fuere neutrales, facile huic, vel illi parti adhærenses.

XXIX. Octobris in Congregatione generali Cardinalis de Monte Patribus retulit, quæ acta fuissent, tum addit. *Propterea ad evitandas contentiones, & scandala videretur consultius eos damnare secundum assertionem Hæreticorum: super qua re sententiis rogatis placuit majori parti, ut ii articuli damnentur, prout a Lutheranis asseruntur, & nihilominus super iis, in examinatione decreti de justificatione Patres sententias dicant.*

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. Ib. p. 223.

XXXI. Octobris Cardinalis Polus tertius Præses Concilii ob adversam valetudinem abiit e Legatione cum bona Pontificis venia, Antonius Maria de Monte, & Marcellus Tit. S. Crucis remansere.

MS. Car. Barb. sig. n. 13. MS. Arc. Vat. sig. n. 3232. p. 224. & seqq.

IX. Novembris vocatur in examen decretum cum duobus articulis de Justificatione, & certitudine gratiæ, ac 18. Præsoles sententias dixere: die sequenti alii duodecim. 12. Mensis alii sex. 13. Novembris octo alii, habitæque duodecim aliæ Congregationes generales in eadem controversia, ac rursus decretum, & censuræ de eadem in pluribus aliis excutiuntur, reliquo anni decursu.

XVIII. Decembris (inquit Angelus Massarellus) *fit Congregatio Theologorum Prælatorum, qui diu disputarunt in inveniendo perpetuo consensu Ecclesiæ in interpretandis illis verbis Pauli:* Arbitramur hominem justificari per fidem, *& conclusum, ut inveniantur verba, quæ ponantur in decreto in VII. cap. quæ ad omnem justificationem referri possint, scilicet primam, id est, dispositionem, ipsam justifica-*

Ang. Maff. in Diar. Concil. Trid. ms. Arch. Vat.

cationem, & incrementum ipsius, quod propositum fuit a Reverendissimo Domino Cardinale S. Crucis, & ab omnibus approbatum est.

MS. Arch. Vat. sig. num. 3232. p. 238. Diar. Concil. Trid. auct. Ang. Mass. mss. Arch. Vat. in act. Congr. gen. p. 190.

XXI. Decembris fit Congregatio Theologorum Prælatorum, quibus proponuntur verba declarantia, verba Pauli dicentis *per fidem sine operibus legis hominem justificari*, quæ sunt.

Per fidem autem ideo justificari dicimur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, ac radix omnis justificationis; nam sine fide impossibile est placere Deo, & ad filiorum Dei consortium pervenire: quæ verba fuerunt examinata, & tandem ab omnibus approbata.

CXXXV. *MS. Fr. Car. Barb. sig. n. 23. & aliud ms. Card. Pii.*

XXII. Decembris laborarunt Prælati Theologi in inveniendo perpetuo consensu Ecclesiæ in interpretatione verborum Pauli, cum dicit *gratis sine operibus nos justificari*, & omnes tandem consenserunt in infrascripta verba: *Gratis vero igitur justificari dicamur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis gratia meretur.*

XXIII. Decembris concordarunt, ut manerent in decreto hæc verba, finalis causa, gloria Dei, & Christi, ac vita æterna. (Et paulo post) *Egerunt magna disceptatione, an fides habere debeat aliquem locum in ipsis causis justificationis. Et quia Patres concordare non poterant, differtur decisio hujus quæstionis XXVIII. Decembris.* (Et mox) *Conclusum concorditer, quod in nullam causam sit ponenda fides, sed satis ei tributum sit in verbis decreti pluribus in locis.*

MS. Car. Spad. epi. 28. Decemb. to. 210.

In Congregatione vigesima nona Decembris celebrata, decreta fuit dies sessionis ad decimam tertiam Januarii anni proximi futuri, de quo sic inquiunt Legati in Epistola ad Cardinalem Farnesium. Illi qui sessionis decretum non approbarunt, fuere fere omnes illi, qui Julio præterito ne stabiliretur, totis viribus contenderunt, sexdecim fuerunt, & quinquaginta Indictionem sessionis approbaverunt.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 240. Acta Cong. Concilii Trident. MS. Franc. Car. Barb. sig. num. 1795. p. 170.

XXX. Decembris in Congregatione generali actum est de residentia, in qua inquiunt acta Cardinalis Giennensis hora cum dimidia de materia residentiæ erudite, & copiose disseruit. Ejus Orationis summa hæc fuit, residentiam esse de jure Divino, quod maxime ex Cajetano comprobavit, & Episcopos non residentes ab Augustino pro non Episcopis haberi, sed pro canibus, a Damaso vero Papa meretricibus comparari, quæ partus suos aliis educandos tradunt, ut possint luxuriæ, & voluptatibus indulgere; cum idem qnoque faciant Episcopi non residentes, quoniam populum sibi commissum, ut voluptatibus, & genio indulgeant, aliis tegendum tradunt. Quamobrem statuendum esse residentiam de jure Divino esse. (*Et mox*) Cui consequens est residentia Parochorum, sine qnibus Parochis vix est, ut Episcopus muneri sub commisso par esse possit: se scire affirmans, nullos fere hodie Parochorum residentiam facere, quorum aliqui, qnod exempti sint, alii quod Curiales, alii quod licentiam habeant, & alii aliis de causis, ita ut omnis populus Curatis commissus, non per se, sed per mercenarios pascatur, quorum proprium est negligere gregem, Pastoris autem mori (si opus sit) pro ovibus suis &c.

XXXI. Decembris Prælati Theologi in Congregatione sua excussere ea verba (Justificati in dies magis renovantur.) *MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. pag. 241.* *Cum aliqui dubitent, quod ex eis innuatur, aliquid reatus remanere in homine post Baptismum, quod in dies in ipso justificato innovetur, quod tamen falsum est: sed enquisitis sententiis placuit ut manerent, cum re vera justificati in dies renoventur, id est magis justificentur, & ex justitia crescant, & gratia augeatur, juxta illud,* qui justus est, & justificetur adhuc, *& illud,* ne verearis usque ad mortem justificari. *Item discursum fuit, an authoritas Jacobi:* Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum, *loquatur de secunda justificatione, hoc est de operibus, quæ subsequuntur ipsam justificationem: & conclusum sit: cum Jacobus dicat ex operibus justificari, & opera post justificationem justificant, id est justitiam augent, opera vero facta ante justificationem non justificant, sed præparant ad ipsam justificationem. Item, an consilia sint exprimenda inter bona opera, quibus justificatio augetur? & conclusum, quod non, cum sub nomine bonorum operum consilia comprehendantur.*

Excurrente octo mensium flexu quæstio de Justificatione agitata est, non modo propter gravissimas difficultates, quibus erat implicita, sed etiam, quia Cæsar variis artibus extrahebat Administrorum opera perfectionem ac promulgationem decreti: verebatur enim, ne Lutherani quos armis fractos vel territos ad suum cogebat obseqnium, audita fidei Lutheranæ damnatione, in rabiem desperationemque adducti, iterum ab eo deficerent: ac meditabatur animo, clementia eos flectere, ut demum excipiendis in religionis causa concilii decretis se subiicerent. Sed nullis officiis, nulla mansuetudine, obdurata eorum pertina- CXXXVI. *MS. Car. Spad. p. 210.*

cia

cia vinci poterat, omniaque Cæsarea consilia eludebat.

CXXXVII. Ex retardatis vero Actis, decretisque concilii, fides Lutherana, atque Zuingliana, & Calvinistica hæresis in plura Regna latius diffundebatur, atque innumeræ animæ ignorantiæ tenebris immersæ in exitium salutis suæ præcipites ruebant: querebantur etiam Episcopi se Tridenti in maximis domesticæ rei difficultatibus, & periculis, ne a furentibus Lutheranis circumsiderentur, sine ullo fructu, & divinæ gloriæ ac religionis compendio, vel amplificatione distineri; cum tamen concilium indictum esset ad hæreses exortas in Germania delendas, nec Germani Præsules, nec hæretici ad concilium accederent: Legati etiam Apostolici opponebant nitide Cæsareo consilio, non ita a Synodo Tridentina curandas res Germanicas, ut Gallia, Hispaniæ, Italia, & alia Christiana Regna negligerentur, nec sine crimine promulgationem decreti de justificatione differri posse; cumque Cæsar plures alios Theologos ex Parisiensi, & Lovaniensi Academiis exciri pro injicienda mora flagitaret; respondere Legati non pendere authoritatem concilii ex hominibus illud componentibus, sed a Deo, & a Sede Apostolica, nec tantummodo in quæstione de justificatione, sed etiam in aliis articulis fidei controversis, ut tandem finis Concilio imponatur; nec quidquam salubrius & augustius pro Germaniæ salute afferenda consuli, vel fieri posse, quam veritas Catholicæ fidei rite ac nitide sanciatur, ac promulgetur. Addidere etiam Legati Tridentini Galliæ Regis Oratores, ejusdemque regni Episcopos maxime gerere in votis, ut decretum de Justificatione in Concilio rescissa omni mora feratur.

CXXXVIII. Tandem XIII. die Januarii proxime sequentis anni, celebrato solemni Episcoporum consessu, doctrina catholicæ fidei de justificatione promulgata est, ut postea dicetur.

CXXXIX. Accidit hoc anno impiissima mors scelestissimi Hæresiarchæ Lutheri; de qua hæc Joannes Cochlæus, qui ineptias Hæreticorum refellit.

Cochl. in act. & script. Lutheri MS. Fr. Car. Barb. sig. num. 2678. p. 149.

Islebii die XVII. Februarii, peracta in publico cum aliis cœna, eaque largiter sumpta, & faceriis hilariter extracta, eadem nocte interiit, de cujus obitu multa scribunt. Aliter narrant, scribunt ex vicinis locis Catholici, aliter loquuntur, & scribunt Lutherani, qui multos agminatim emittunt Germanice libellos ad persuadendum cunctis, quam sancte mortuus sit ille sanctissimus [ut ajunt] omnium eorum Pater. (Et infra.) *At quo Majorum, aut Apostolorum exemplo, ipse Hæreticus notorius, & ab utraque potestate suprema legitimo juris ordine damnatus, atque in Episcopum nunquam electus, aut ordinatus, novo ritu a sese frivole excogitato ordinavit, & consecravit [ut ait Jonas in ista sua historia] Islebii duos Presbyteros, ipse neque Missam celebrans, neque tunc cum aliis communicatus? Quid vero sanctitatis, aut miraculi hoc habet, quod omni vespere, post cœnam opipare paratam, & largiter acceptam, distento cibis, & potu ventre, in habitaculo suo [per fenestram prospiciens] aliquantulum oravit, interdum tam serio, ac sedulo [sicut recitat historia] ut circumstantes, dum taciti adessent, quædam ejus verba admirabundi perceperint, cum nihil dicatur ibi, vel de Horis Canonicis, ad quas dicendas utique, ut Monachus professus, & Presbyter olim ordinatus, de jure obligatus erat, vel de aliis ab eo interdiu factis [si quas modo fecit] orationibus! O sanctitatem miraculosam, & apud Christianos nunquam auditam! quod novus Saxoniæ Apostolus, tota die sæcularibus intentus negotiis, prandiique & cœnæ crapula oneratus, omissis totius diei Horis Canonicis, paululum antequam cubitum iret in fenestræ prospectum orasse deprehensus est: cujus hæresi ac scelere tot per omnem fere Saxoniam, Pomeraniam, Daniam, Sueviam, & Norwegiam, Monasteria, & Collegiatæ Ecclesiæ, atque etiam Cathedrales [non solum omissis, sed etiam publica violentia prohibitis & interdictis Missis, & Horis Canonicis] desolantur, & a Dei Laudibus obmutescunt die noctuque, & ab omni cultu, veterique solemnitate cessant.* (Et paulo post.)

Moritur impius Hæresiarcha Lutherus.

Quid item egregium ejus apophtegma? nos senes tam diu vivere oportet, ut in Diaboli posteriora respiciamus, ac tot mala, infidelitates, miseriasque Mundi experientes, testes simus, Diabolum tam malum spiritum fuisse. Id certe verissime fatus est Lutherus, cum Dæmonem ducem sequutus sit, ejusque præeuntis vestigiis inhæserit, atque a Sectariis perfidis, & sceleratissimis mala innumera patrata testis oculatus viderit. Pergit Cochlæus, usurpataque a Luthero adagia affert. *Item, genus humanum est sicut ovile ovium occisionis. Item, illud quod in historia omissum in Jonæ ad Electorem Saxoniæ epistola majusculis insertum est literis: solitarium esse non affert lætitiam: quasi vero Monachis a Paulo dictum non sit:* Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete, *aut quasi non ad vitam, & salutem, sed ad occisionem & perditionem a Deo creatum sit genus humanum,* CXL.

aut

cationem, & incrementum ipsius, quod propositum fuit a Reverendissimo Domino Cardinale S. Crucis, & ab omnibus approbatum est.

MS. Arch. Vat. sig. num. 3132. p. 238. Diar. Concil. Trid. auct. Aug. Mas. ms. Arch. Vat. in act. Congr. gen. p. 190.

XXI. Decembris fit Congregatio Theologorum Prælatorum, quibus proponuntur verba declarantia, verba Pauli dicentis *per fidem sine operibus legis hominem justificari*, quæ sunt.

Per fidem autem ideo justificari dicimur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, ac radix omnis justificationis; nam sine fide impossibile est placere Deo, & ad filiorum Dei consortium pervenire: quæ verba fuerunt examinata, & tandem ab omnibus approbata.

CXXXV.
MS. Fr. Car. Barb. sig. n. 23. & aliud ms. Card. Pii.

XXII. Decembris laborarunt Prælati Theologi in inveniendo perpetuo consensu Ecclesiæ in interpretatione verborum Pauli, cum dicit *gratis sine operibus nos justificari*, & omnes tandem consenserunt in infrascripta verba: *Gratis vero igitur justificari dicamur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis gratia meretur.*

XXIII. Decembris concordarunt, ut manerent in decreto hæc verba, finalis causa, gloria Dei, & Christi, ac vita æterna. (Et paulo post) *Egerunt magna disceptatione, an fides habere debeat aliquem locum in ipsis causis justificationis. Et quia Patres concordare non poterant, differtur decisio hujus quæstionis XXVIII. Decembris.* (Et mox) *Conclusum concorditer, quod in nullam causam sit ponenda fides, sed satis ei tributum sit in verbis decreti pluribus in locis.*

MS. Car. Spad. ep. 28. Decemb. to. 210.

In Congregatione vigesima nona Decembris celebrata, decreta fuit dies sessionis ad decimam tertiam Januarii anni proximi futuri, de quo sic inquiunt Legati in Epistola ad Cardinalem Farnesium. Illi qui sessionis decretum non approbarunt, fuere fere omnes illi, qui Julio præterito ne stabiliretur, totis viribus contenderunt, sexdecim fuerunt, & quinquaginta Indictionem sessionis approbaverunt.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. p. 240. Acta Cong. Concilii Trident. MS. Frant. Car. Barb. sig. num. 1795. p. 170.

XXX. Decembris in Congregatione generali actum est de residentia, in qua inquiunt acta Cardinalis Giennensis hora cum dimidia de materia residentiæ erudite, & copiose disseruit. Ejus Orationis summa hæc fuit, residentiam esse de jure Divino, quod maxime ex Cajetano comprobavit, & Episcopos non residentes ab Augustino pro non Episcopis haberi, sed pro canibus, a Damaso vero Papa meretricibus comparari, quæ partus suos aliis educandos tradunt, ut possint luxuriæ, & voluptatibus indulgere; cum idem quoque faciant Episcopi non residentes, quoniam populum sibi commissum, ut voluptatibus, & genio indulgeant, aliis regendum tradunt. Quamobrem statuendum esse residentiam de jure Divino esse. (*Et mox*) Cui consequens est residenria Parochorum, sine quibus Parochis vix est, ut Episcopus muneri sub commisso par esse possit: se scire affirmans, nullos fere hodie Parochorum residentiam facere, quorum aliqui, quod exempti sint, alii quod Curiales, alii quod licentiam habeant, & alii aliis de causis, ita ut omnis populus Curatis commissus, non per se, sed per mercenarios pascatur, quorum proprium est negligere gregem, Pastoris autem mori (si opus sit) pro ovibus suis &c.

XXXI. Decembris Prælati Theologi in Congregatione sua excussere ea verba (Justificati in dies magis renovantur.) *Cum aliqui dubitent, quod ex eis innuatur, aliquid reatus remanere in homine post Baptismum, quod in dies in ipso justificato innovetur, quod tamen falsum est: sed exquisitis sententiis placuit ut manerent, cum re vera justificati in dies renoventur, id est magis justificentur, & ex justitia crescant, & gratia augeatur, juxta illud,* qui justus est, & justificetur adhuc, *& illud,* ne verearis usque ad mortem justificari. *Item discursum fuit, an authoritas Jacobi:* Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum, *loquatur de secunda justificatione, hoc est de operibus, quæ subsequuntur ipsam justificationem: & conclusum fit: cum Jacobus dicat ex operibus justificari, & opera post justificationem justificant, id est justitiam augent, opera vero facta ante justificationem non justificant, sed præparant ad ipsam justificationem. Item, an consilia sint exprimenda inter bona opera, quibus justificatio augetur? & conclusum, quod non, cum sub nomine bonorum operum consilia comprehendantur.* *MS. Arch. Vat. sig. n. 3232. pag. 241.*

Excurrente octo mensium flexu quæstio de Justificatione agitata est, non modo propter gravissimas difficultates, quibus erat implicita, sed etiam, quia Cæsar variis artibus extrahebat Administrorum opera perfectionem ac promulgationem decreti: verebatur enim, ne Lutherani quos armis fractos vel territos ad suum cogebat obsequium, audita fidei Lutheranæ damnatione, in rabiem desperationemque adducti, iterum ab eo deficerent: ac meditabatur animo, clementia eos flectere, ut demum excipiendis in religionis causa concilii decretis se subiicerent. Sed nullis officiis, nulla mansuetudine, obdurata eorum pertina- CXXXVI. *MS. Car. Spad. p. 210.*

cia

cia vinci poterat, omniaque Cæsarea consilia eludebat.

CXXXVII. Ex retardatis vero Actis, decretisque concilii, fides Lutherana, atque Zuingliana, & Calvinistica hæresis in plura Regna latius diffundebatur, atque innumeræ animæ ignorantiæ tenebris immersæ in exitium salutis suæ præcipites ruebant: querebantur etiam Episcopi se Tridenti in maximis domesticæ rei difficultatibus, & periculis, ne a furentibus Lutheranis circumsiderentur, sine ullo fructu, & divinæ gloriæ ac religionis compendio, vel amplificatione distineri; cum tamen concilium indictum esset ad hæreses exortas in Germania delendas, nec Germani Præsules, nec hæretici ad concilium accederent: Legati etiam Apostolici opponebant nitide Cæsareo consilio, non ita a Synodo Tridentina curandas res Germanicas, ut Gallia, Hispaniæ, Italia, & alia Christiana Regna negligerentur, nec sine crimine promulgationem decreti de justificatione differri posse; cumque Cæsar plures alios Theologos ex Parisiensi, & Lovaniensi Academiis exciri pro injicienda mora flagitaret; respondere Legati non pendere authoritatem concilii ex hominibus illud componentibus, sed a Deo, & a Sede Apostolica, nec tantummodo in quæstione de justificatione, sed etiam in aliis articulis fidei controversis, ut tandem finis Concilio imponatur; nec quidquam salubrius & augustius pro Germaniæ salute afferenda consuli, vel fieri posse, quam veritas Catholicæ fidei rite ac nitide sanciatur, ac promulgetur. Addidere etiam Legati Tridentini Galliæ Regis Oratores, ejusdemque regni Episcopos maxime gerere in votis, ut decretum de Justificatione in Concilio rescissa omni mora feratur.

CXXXVIII. Tandem XIII. die Januarii proxime sequentis anni, celebrato solemni Episcoporum consessu, doctrina catholicæ fidei de justificatione promulgata est, ut postea dicetur.

CXXXIX. Accidit hoc anno impiissima mors scelestissimi Hæresiarchæ Lutheri; de qua hæc Joannes Cochlæus, qui ineptias Hæreticorum refellit.

Cochl. in act. & script. Lutheri MS. Fr. Car. Barb. sig. num. 2678. p. 149.

Islebii die XVII. Februarii, peracta in publico cum aliis cœna, eaque largiter sumpsa, & facetiis hilariter extracta, eadem nocte interiit, de cujus obitu multa scribunt. Aliter narrant, scribunt et vicinis locis Catholici, aliter loquuntur, & scribunt Lutherani, qui multos agminatim emittunt Germanice libellos ad persuadendum cunctis, quam sancte mortuus sit ille sanctissimus [ut ajunt] omnium eorum Pater. (Et infra.) *At quo Majorum, aut Apostolorum exemplo, ipse Hæreticus notorius, & ab utraque potestate suprema legitimo juris ordine damnatus, atque in Episcopum nunquam electus, aut ordinatus, novo ritu a sese frivole excogitato ordinavit, & consecravit [ut ait Jonas in ista sua historia] Islebii duos Presbyteros, ipse neque Missam celebrans, neque tunc cum aliis communicatus? Quid vero sanctitatis, aut miraculi hoc habet, quod omni vespere, post cœnam opipare paratam, & largiter acceptam, distento cibis, & potu ventre, in habitaculo suo [per fenestram prospiciens] aliquantulum oravit, interdum tam serio, ac sedulo [sicut recitat historia] ut circumstantes, dum taciti adessent, quædam ejus verba admirabundi perceperint, cum nihil dicatur ibi, vel de Horis Canonicis, ad quas dicendas utique, ut Monachus professus, & Presbyter olim ordinatus, de jure obligatus erat, vel de aliis ab eo interdiu factis [si quas modo fecit] orationibus! O sanctitatem miraculosam, & apud Christianos nunquam auditam! quod novus Saxoniæ Apostolus, tota die sæcularibus intentus negotiis, prandiique & cœnæ crapula oneratus, omissis totius diei Horis Canonicis, paululum antequam cubitum iret in fenestræ prospectum orasse deprehensus est: cujus hæresi ac scelere tot per omnem fere Saxoniam, Pomeraniam, Daniam, Sueviam, & Norwegiam, Monasteria, & Collegiatæ Ecclesiæ, atque etiam Cathedrales [non solum omissis, sed etiam publica violentia prohibitis & interdictis Missis, & Horis Canonicis] desolantur, & a Dei Laudibus obmutescunt die noctuque, & ab omni cultu, veterique solemnitate cessant.* (Et paulo post.)

Moritur impius Hæresiarcha Lutherus.

Quid item egregium ejus apophtegma? nos senes tam diu vivere oportet, ut in Diaboli posteriora respiciamus, ac tot mala, infidelitates, miseriasque Mundi experientes, testes sumus, Diabolum tam malum spiritum fuisse. Id certe verissime fatus est Lutherus, cum Dæmonem ducem sequutus sit, ejusque præeuntis vestigiis inhæserit, atque a Sectariis perfidis, & sceleratissimis mala innumera patrata testis oculatus viderit. Pergit Cochlæus, usurpataque a Luthero adagia affert. *Item, genus humanum est sicut ovile ovium occisionis. Item, illud quod in historia omissum in Jonæ ad Electorem Saxoniæ epistola majusculis insertum est literis: solitarium esse non affert lætitiam: quasi vero Monachis a Paulo dictum non sit:* Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete, *aut quasi non ad vitam, & salutem, sed ad occisionem & perditionem a Deo creatum sit genus humanum, aut* CXL.

aut falso dixerit Apostolus: Deus vult omnes homines salvos fieri, aut quasi non fuerit Luthero senior Moyses, quando dixit ei Deus: Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris: ad Dei igitur potius quam ad Diaboli posteriora respiciendum est senibus. Quid denique dicemus de ultima Lutheri ratione, quam historia majusculis literis notatam recitat? O mi Pater, (inquit) cœlestis, Deus, & Pater Domini Nostri Jesu Christi, Deus totius consolationis, gratias ago tibi, quod mihi dilectum Filium tuum Jesum Christum revelasti, in quem credo, quem prædicavi, & confessus sum, quem amavi, & laudavi: quem abominabilis Papa, & omnes impii vituperant, persequuntur, & blasphemant &c. Interroget hic Jonas Patres, excutiat, vel diligentissime omnes Scripturarum, Legum, & Canonum, Conciliorumque angulos, an apud ullum Christianum invenire queat talem morituri orationem, in qua quispiam ita sese jactitet, ita præ se cunctos, qui sub Papa Christum coluerunt, contemnat, & incuset, ita insectetur & calumnietur Ecclesiæ Pastorem summum Pontificem? An non potius credendum est, Christum Judicem mox post verba ejus, in ipso exitu raptæ jam de corpore animulæ ejus dixisse, De ore tuo judico te serve nequam: quia tu ipse antea dixisti, & scripsisti, te audire in Papa vocem Christi in eo loquentis, & præsidentis. [Item, anathema sit, & maledictus, qui contra veritatem Apostolicarum veniarum loquitur. Item fateor sub Papatu plurimum esse boni Christianorum, immo omne bonum Christianum: & sub Papa esse veram Christianitatem, atque adeo verum nucleum Christianitatis.] Quid igitur spei de salute potest esse homini sic indurato, & in finem usque contra charitatem, in hæresi, schismate, ac rebellione, odioque contra Papam perpetuo persistenti, ac pertinacem, & obstinatam animam efflanti? judicat enim eum non solum Christi, Pauli, Cypriani, Augustini, & similium sententia multipliciter attestata, sed etiam sermo ipsius, & oris proprii judicium. Stulte igitur, ac impie laudat eum de hac oratione Jonas, quemadmodum & Pomeranus in fine funebris ad populum orationis suæ cantatum jactitat stulte illius prophetiam hoc carmine.

Pestis eram vivens, moriens ero
mors tua, Papa.

CXLI. Non enim tam Papæ, quam Germaniæ, & innumeris animabus pestis fuit vivus: mortuus quoque nemini magis, quam iis, qui ei credunt, pestis, & exitium fuit: quod si vivus, & moriens, mors est Summo Pontifici [ut vane gloriatur] quid est quæso, quod Elector Saxoniæ in Edicto suo nuper decima quarta die Februarii per omnes Terras suas promulgato, tam vehementer sibi, suisque confœderatis a Papæ practicis [ut ait] timet, & suos domi manere, atque in continuo armorum apparatu persistere jubet? Numquid mortuus Papa tam magnopere timendus est? at vulgare est Italorum proverbium: Homo mortuus non facit guerram. Manet igitur Papa, & manebit usque ad consummationem sæculi: Hæretici vero velut aqua dilabuntur unus post alium: ubi nunc sunt magniloqui oppugnatores Papæ, Zuinglius, Carolostadius, Capito, Grinæus, Lutherus, & complures alii? mors depascit eos nunc & usque in æternum: Papa, & Sedes Apostolica supra petram firmiter ædificata perpetuo permanet. Quid vero prodesse potuit animæ Lutheri ad Tribunal Christi raptæ vanissima pompa funeris. [Et infra] Quo denique exemplo Catherina monialis uxor Lutherina post funeris currum carpento vecta in publica processione, se, suosque tres ex Luthero filios, Joannem, Martinum, & Paulum [ut enumerat historia] spectandos præbuit? numquid tali modo deductum fuit funus olim B. Martini, aut B. Ambrosii, aut Divi Augustini? O miseros, & excæcatos homines, quos talium non pudet, qui tam cæcum habent, & de rebus humanis, & de Religione Christiana judicium: Væ autem improbis, & impiis laudatoribus illis, qui dicunt malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.

Considerent autem pii, quid tantis CXLII.
pravæ intentionis laboribus, curisque ac studiis effecerit Lutherus, cujus rebelli, ac seditiosa concitatione, tam multa hominum millia & corpore, & anima in æternum perierunt, atque deinceps adhuc peribunt, & tota per eum Germania confusa, & conturbata omne decus pristinum perturbato Imperio amisit, & ad bellatum externa, tum civilia spectans trepidat, a generali, & pacifico Concilio abhorrens, & a Papa, a quo fidem Christi suscepit, velut ab Antichristo per scelerata Lutheri dogmata sibi timet.

Stulta enim Jonæ historia refert hanc CXLIII.
quoque Lutheri morituri tam impiam, quam ridiculam stultitiam, quod eadem nocte, qua periit, dixerit ipsi Jonæ, & Cœlio, aliisque circumstantibus: Orate pro Domino nostro Deo, & ejus Evangelio, ut ei bene succedat, quia Concilium Tridenti, & abominabilis Papa graviter ei adversantur: quis unquam audivit orandum esse pro Domino nostro Deo? Quem tan-

dem

Jo. Eck. in Replica advers. Bucerum. dem pro Deo blasphemus ille orandum voluit? de quo illud Davidicum vere usurpari potest, *Stet Diabolus a dextris ejus, cum judicatur, exeat condemnatus, & oratio ejus fiat in peccatum.* De eo vere antea adversus Bucerum Lutheri Encomiastem Joannes Eckius scripserat. *Ex dictis, scriptis, ac factis Lutheri luce clarius apparet, hunc Carbonarii filium non esse organum Dei, sed Diaboli, non membrum Christi, sed Antichristi, & Nonnæ suæ, Ecclesiarum internæ, ac externæ deformatorem, Antichristi præcursorem, & Apostolum Hæreticorum omnium hæredem & facem.* [Et infra.] *Vanissime jactat Bucer myriades Ecclesiarum, quæ Lutherum sequantur; profecto hæc est ira Dei potentis, quod in tam modico tempore tot millia ex Germanis a stabilitate fidei exciderunt ad unius lupi excucullati Monachi vocem, sic monuit Tertullianus: Nemo miretur, hæreses tantum valere: ideo credibilius est, quid sit futurum tempore Antichristi, qui apertis thesauris suis [nam divitiæ Ecclesiarum, & Monasteriorum tunc erunt absumptæ] tot myriades hominum attrahet, ut Christus dicat:* Verumtamen Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra? Paucis interjectis dictum Buceri fingentis Lutheranas Ecclesias non esse alienas a Christo, ita refellit *Bucer non vult Ecclesias Lutheranas judicari alienas a Christo: at hoc est Dei judicium, extra unam Ecclesiam Christi, extra Arcam Noe, extra Naviculam Christi nullam novimus. Judicium Christi est:* Qui non est mecum, contra me est, & qui non congregat mecum, spargit. *Non enim agnoscit Dominus oves extra ovile suum, sed male olentes capras, & fœtidos hircos damnat.*

Cratepolius. Tradunt quo die Lutherus vivere desiit, in Belgio plures energumenos abeuntibus Dæmonibus liberari visos, deinde vero in eadem corpora reversos de extincto Luthero, cujus animam ad infernale barathrum delatam stipassent, fidem fecisse, cum post aliquod tempus de Luthero eo die sublato publica fama manasset.

CXLIV. *Guill. Ross. p. 391.* Id porro animadversione dignum est, quod cum Lutherus, Bucerusque, & alii Hæretici adversus vitia sacerdotum Romanæ Ecclesiæ, & Catholicorum acerbissime declamarint, maximam tamen morum cladem a Luthero, & sociis reformationis buccinatoribus illatam fuisse ut vitia longe magis inter Sectarios quam inter Catholicos inhorruerint, ex eorumdem confessione Lutherus libere professus est (inquit Erasmus:) *Erasm. in epist. ad Fr. infr. Germ.* *Malle se pristinum Papæ, ac Monachorum regnum quam hoc hominum genus sub Evangelii prætextu in Sogdianorum vitam sese proripientium. Idem in suis ad me literis deploravit Melancthon. Idem in colloquio fassus est Œcolampadius.* Sic item Lutherus ipse *Luth. to. 5. in Matth. c. 5.* de suis sectariis. *Volunt* (inquit) *plusquam Christus ipse videri Evangelici dicunt Domine, Domine, sequar, quocumque, quocumque & de Evangelio loquuntur, quasi sint Angeli, sed si opera spectes sunt meri Diaboli.* Immo vero (ut videas mirabile incrementum hujus Evangelii omnia hominum genera suo contagio vastantis) non solum (inquit ille) magni viri, nobiles, & mercatores, sed ipsi etiam rustici, qui alias simplices, & sinceri solebant esse, thrasonice, jactanter, *Ib. enarr. in 1. Corint. c. 15.* sibi jam nullo prædicatore opus esse. Quid ita? An quia paucis annis prædicatum a Luthero Evangelium novum ita eos reddidit, vel in omnibus fidei mysteriis peritos, vel excellenti vitæ sanctimonia præstantes; Nihil minus, sed quia homines mira pernicitate ad extremum hujus Evangelismi finem, & scopum proficiebant, *quia* (ut ipse ait Lutherus) *futuræ vitæ rationem habent nullam, sed sicut credunt, ita vivunt, sunt, & manent sues & sicut sues moriuntur.*

Guill. Ross. p. 209. Negatur immortalitas animæ a Luthero. Illud certe verissimum est, Lutherum in Commentariis suis omnes consectari verborum, & syllabarum argutias, quibus post mortem animas cum corporibus dormire, & sepeliri probet, atque ita cum corpore omni, ut gaudio, sic pœna carere (exempli gratia sic ille in Ecclesiasten) *Luth. to. 5. in Eccl. c. 9. v. 5.* *En hoc* inquit *loco patet mortuos sic dormire, ut prorsus nihil sciant, & est fortissimus locus pro mortuis nihil intelligentibus rerum nostrarum contra Sanctorum invocationem, & Purgatorii fictionem. Rursum in eodem capite.* *Ib. v. 26.* *Hic alius locus est, quod mortui nihil sentiant. Nulla est* inquit *in Inferno cogitatio, ars, cognitio, scientia. Sensit ergo Salomon mortuos omnino dormire, & nihil prorsus sentire.* Ubi ut prætermittam manifestam vim Scripturæ, & sensui, & verbis illatam, maxime si inferni vox sepulchrum significet, ut in eadem prorsus sententia Lutherus docet, illud solum animadvertat Christianus Lector, quam curiose, & acriter nefarius impostor omnes captat umbras, ut suam illam pestiferam de animarum dormitione hæresim persuadeat. Atque in hunc scopum, ne plurimis locis coacervandis prolixior sim, perditissimus ille quæcumque potest obscura Scripturarum membra, & incisa interpretatur, semperque illud inculcat. *Luth. to. in Jonam cap.* *Ego sequor Scripturam, quæ dicit,* mortui dormiunt. *Ego puto eos sic ineffabili, & miro*

Ib. 10. 6. Genes. c. 25. fol. 351. Ib. c. 43. vers. 11.

miro somno consopitos, ut minus sentiant, aut videant, quam hi, qui alias dormiunt. Animæ mortuorum ingrediuntur nec in Infernum &c. Deus facit similes bestiis dormiendo, vigilando, comedendo. Anima enim humana dormit omnibus sensibus sepultis, &c. Ita nec mortuorum locus cruciatus ullos habet. Quis autem fructus ex hac doctrina? nisi quod per universam Germaniam pervaserit, ut quam impudentet homines in omnem se luxuriam, & libidinem effundant, quam effrænate publicas vias obsideant, & quorumcumque bona deprædentur, ut fœdissimis peccatis nullum statuant finem, nec modum, hac diabolica confidentia subnixi, quia post hanc vitam alia nulla est attendenda, nullum Dei judicium, nulla in Cœlo præmia, nulla in Inferno cruciamenta, sed morte corporis omnia terminentur, anima simul cum corpore in sepulchrum inclusa: hoc partim supra attigimus, partim deinceps ostendetur. Interim ex Brentio (quo qoem quærimus testem fide digniorem? promptum est colligere hane valde generalem Protestantium fidem,

Brentius in Luc. c. 22. hom. 35.

& sententiam, *Et si* inquit Brentius *nulla sit inter nos publica professio, quod anima simul cum corpore intereat, & quod non sit mortuorum resurrectio, tamen, & impurissima, & profanissima illa vita, quam maxima pars hominum sectatur, perspicue indicat, quod non sentiant esse vitam post hanc, nonnullis etiam tam voces inter pocula, quam sobriis in familiaribus colloquiis excidunt*. Hæc Brentius, qui quod de impurissima, & profanissima fratrum suorum vita, idque in ipso Evangelii flore conqueritur, tum est evidens, ut innumeris Musculi, Lutheri, Buceri, & Calvini testimoniis comprobari possit.

CXLV. Denique infœlicissimi Lutheri obitu tractationem cum Surio ita adversus eum declamante claudamus. *O vere mortem expavescendam & horrendam, ita obstinato in Pontificem & Catholicos odio exhalare spiritum, atque sic proficisci ad illum æquissimum Judicem! O si miser ille seipsum cognovisset, certe illa extrema hora palam fassus esset, se longe omnium atrocissime, & immanissime vituperasse, persecutum fuisse, & blasphemasse Christum, cui tantus ipse suis impiis dogmatibus tot abstulit animas, ut sine horrore & stupore nec dici queat! Ille quidem sic mortuus est, sed post se in multis Europæ amplissimis Regnis & Provinciis supremam fere reliquit vastitatem, religione miserabiliter confusa & perturbata, innumeris eversis Ecclesiis, destructis Monasteriis, omnibus piis abrogatis cæremoniis, & ritibus Ecclesiasticis, Sacramentis horrendum in modum profligatis, ut ad Mahometanam constituendam impietatem parum aut nihil superesse videatur. Eos nobis fructus affatim produxit miser ille, & mortalium omnium longe infœlicissimus, qui utinam nunquam natus fuisset, aut certe solus periisset*. Et bene, quod de impiissimo Christi proditore Juda in Evangelio perlegitur; *Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*, novo huic Judæ nefandissimoque Apostatæ convenit: in ejus enim cor Matth. 26. 24. misit Diabolus, cum quo assidue agebat (unde vas Satanæ a Cardinali Hosio nuncupatum est) ut traderet Christi Ecclesiam, animamque suam ob vile humanæ gloriolæ pretium perpetuis deputaret infectorum tormentis. *Quantum enim glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum dabitur illi tormentum, & luctus*. Apoc. 18. 7.

CXLVI. Verum quam pessima fuit Apostatæ Lutheri mors, tam pretiosa extitit Petri Fabri primi D. Ignatii socii, quæ hoc anno accidit, mors. Is ab optimo Parente ex Hispaniis Romam evocatus, ut juxta Pontificis mentem ad Concilium Tridentinum pergeret, a ferventibus infestæ Caniculæ caloribus, imbecillis ac prope æget, vexatus, paucos intra dies nova morbi vi arreptus, e vita decessit. Strenuam pro fide Catholica in Germania navasse operam, Bucetum & Melanchtonem ad certamen provocasse, ac validissimis argumentis rationibusque eorum insanias confutasse, ad Joannem Gropperum Ecclesiæ Coloniensis Archidiaconum, & ad Antonium Perenottum Granuelanum, qui demum Cardinalis fuit, tum Atrebatensem Episcopum, aeres literas dedisse, quibus fallaces hæreticorum dolos aperiebat, & ad Coloniensis potissimum Ecclesiæ causam omni ardore defendendam eos excitabat, alias vidimus. In Epistola ad Lainium in Societate collegam de modo Hæreticos recte curando, qua potissimum in sanandis eo infectis veneno mentibus norma ipse se gereret, luculenter apparet. *Quoniam in cæteris Lutheranorum erroribus* [post plura sic inquit] *is est ferme communis, ut humanas actiones ac facta suis meritis spolient, contemptisque recte factis, omnia in fide reponant; idcirco faciendum nobis est, ut in eorum congressibus atque colloquiis ab operibus, ac recte factis progrediamur ad fidem, iis perpetua sermonibus inserendis, quibus eorum animi ad amorem ac studium excitentur* (& infra) *Sic existimo si qui efficacitate doctrinæ, aut ardore spiritus persuadere Luthero posset, ut excussis ex animo pravis suis opinionibus, & recepto Religionis ornatu sese alacri quadam parendi voluntate ad ea,*

qua

quæ imperantur, explenda & facienda converteret, fore ut eo ipso nulla adhibita concertatione hæreticus esse desineret. Tanta autem in ejus dictis vis, tantus e consuetudine familiari questus pietatis tanta apud omnes ejus existimatio ac celebritas percrebuit, ut Lainius sanctum Ignatium per literas, quanta cum Germaniæ labe, ac bonorum hominum desiderio, Faber abscesserit, certiorem reddiderit, cujus vel nomen ipsum in utraque Germania Catholicos erigere, & ad utriusque reparandæ spem viros etiam Principes excitare sassus est.

CXLVII. Interim excubabat Pontifex omni studio, ne Lutherana hæresis Italiam pervaderet, quæ eum Vicentiam Veneto subditam Imperio inficere cœpisset, Ducem, ac Senatum Venetum præmonuit, ut fidei censores sua authoritate fulcirent: verum licet Rodulphus Cardinalis Vicentinæ Ecclesiæ Administrator capiendis vulpeculis, quæ Vicentinam vineam demoliebantur, operam daret, tamen Administri Magistratus Veneti illius studiis non tam cito obsecundarunt, quare latius contagio hæreseos diffusa plures corripuit, adeo ut Pontifex iterum Ducem, Senatumque Venetum solicitarit, ut ad excindendas mali fibras, antequam ingravesceret, sedulo incumberent.

Duci, & Senatui Venetorum.

Paul. III. lib. brev. ann. 12. p. 158.

Venetos hortatur, ut Lutheranæ hæresi se obiiciant.

Dilecti filii &c. Egimus alias Vobiscum, & per literas, & per Nuntios nostros sæpius, ut hæresim Lutheranam in vestra Civitate Vicentiæ exortam, & a non paucis illius Civitatis receptam vestro favore, & pia justitia succidi facere in ipso semine velletis, ne mox confirmata invalesceret, intellectoque tunc per nos, quod Potestati & Capitaneo dictæ Civitatis mandaveratis, ut in extirpationem ipsius hæresis totaliter intenderent, ac faverent, firmiter speravimus, vestram authoritatem apud illos Magistratus, & eorum executionem adversus ipsos Hæreticos ita valituram, ut negotio optatus finis, atque exitus cito imponeretur, cum præsertim dilectus filius noster N. Cardinalis Rodulphus Ecclesiæ Vicentinæ Administrator, suo boni Pastoris officio nulla in parte defuerit, brachiumque dictorum Potestatis, & Capitanei, sine quo rem perficere non poterat, sæpius imploraverit: sed tamen [sicut nobis relatum est] & de quo satis mirari nequivimus, effectu mandati vestri, & spei nostræ ex eo caruimus, quod ipsi Potestas, & Capitaneus jussionem vestram diligenter [sicut oportebat] exequi neglexerunt, ob quod ipsi Hæretici alacriores facti, urgente gressus eorum Diabolo radices suæ impietatis latius postea protenderunt, & quotidie ita protendunt, ut nisi vere ac alacriter huic malo obsistatur, verendum sit, ne serpat ad proxima, & in dicta Civitate multo acrius convalescat: quamobrem Nobilitatem, & Devotiones Vestras iterum in Domino requirendas duximus, & omni studio, atque instantia requirimus, ut sicut dignum pietate, atque officio vestro est, remedium huic malo nimium sane jam tolerato efficaciter afferre, Potestatique, & Capitaneo in dicta Civitate nunc existentibus districtius mandare velitis, ut Vicario dicti Cardinalis Administratoris omnes favores in comprehendendis, puniendisque dictis Hæreticis quamprimum præbeat opportunos, negligentiamque Prædecessorum suorum studio fideli, & diligentia sua compenset: nam cum Vos vestrorum Majorum exemplo, Religionem Catholicam summa constantia semper colueritis, & colatis, minime est vobis ferendum, vestros subditos in cultu Dei omnipotentis a Vobis deviare, perniciosamque hanc hæresim aperte profiteri in oculis prope vestris, & universalis concilii, quod Tridenti ob has præcipue hæreses expungendas indictum, & apertum est: nec vero fugit sapientiam Vestram, quæ singularis est, præter eam, quam Deo conservare debetis, sicut facitis, Sanctam Catholicam Religionem tot jam sæculis per Vos, Majoresque Vestros observatam, etiam ad divisiones factionesque illius Civitatis animadvertendum esse, ne ad veteres hac nova superaddita causa, novitatibus, aditumque defectionibus aliquando præbeat, cum sicut nostris, vel hac sola Religionis dissensio multis in locis obedientiam, ac fidelitatem excussserit, ideoque a vobis omnino sananda esset, cum hominibus fideles esse non possint, qui Deo omnipotenti fidem violaverint: sed prudentia vestra non eget monitis, excitanda solum a Nobis fuit, ut quod laudabiliter cœpistis, efficaciter perficiatis, quod sane nos a vestra pietate, ac justitia firmiter expectamus &c. Dat. Romæ I. Maii MDXLVI. Anno XII.

Paruere Veneti Pontificiis monitis, atque acerbissimis edictis Hæreticos proscripsere, ut qui Divino timore arceri a flagitio non poterant, suppliciorum metu ab impietate submoverentur, quorum pietatem, ac prudentiam eximiam commendat Surius his verbis. Veneti parent Pontifici:

Veneti edicto cavent, ut libri a Catholica Religione discrepantes ad certos homines adducantur, idque intra dies octo, quibus elapsis inquisitum iri ajunt, & qui deprehensi fuerint non impune abituros: iis qui deferant hujus edicti contemptores, munera promittunt. Hæc molestissime fe-

runt homines, sed si saperent, gauderent, Magistratus eorum saluti mature consulere, atque utinam ubique terrarum proscripti essent libri omnes ex Hæreticorum officinis profecti, nam sermo eorum quod verissime dixit Apostolus] ut cancer serpit.

CXLVIII. Novi in fide Scotiæ rumores.

In Scotia maximæ de Religione contentiones hoc tempore exortæ multos tumultus peperere, cumque Florentius Volusenus Scotus in patriam reditum pararet, Jacobus Sadoletus Cardinalis illum hisce monitis præceptisque ad colendam Religionem Catholicam, sectasque novas respuendas erudivit.

Cum & sacræ nos literæ, & rerum eventus ipse docuerit, Ecclesiam Dei turbulentis hominum seditiosorum consiliis perpetuo infestam esse, & obnoxiam, nimirum id permittente Deo, quo hic bonorum exploretur fides, atque constantia, profecto dubium esse non potest, quin quod sanctissimi Viri hujusmodi dissidiis, & contentionibus exortis semper fecerunt, ut Ecclesiæ partes sequerentur, eique tamquam firmamento veritatis innixerentur, en hoc quoque optimus, & gravissimus facere debeat, & Sanctissimam Parentem omni pietate, & studio constantissime tueri, atque defendere. Etenim summæ sit non dicam imprudentiæ, sed amentiæ, Catholica relicta, ac deserta Ecclesia, ejusque perpetuo consensu, & tot sanctissimorum Patrum authoritate contempta, eorum sectam sequi, qui impulsi odio, furore quodam rapti, tam temere, ac nefarie ab Ecclesia discedere, eamque vexare atque oppugnare ausi sunt, quos ut corrupti Sacerdotum mores gravissime offenderint, nequaquam ea tamen, aut alia omnino turbandæ pacis, & commovendæ seditionis causa justa esse potuit. Quamobrem suadeo, hortor, & moneo, ut Majorum nostrorum vestigiis insistas, atque ea, quæ statuit, decrevit, & tot jam sæculis observavit Ecclesia tamquam Spiritus Sancti, qui illi custos, & veritatis omnis Doctor perpetuo adest, decreta, & instituta, sanctissime servanda esse censeas. Dat.... anno 1546.

Buchan.

Præerat tum in Scotia Sacræ fidei censuræ David Betonius Cardinalis, idemque Archiepiscopus S. Andreæ, qui in Novatores legum severitate distringebat, ac Concionatorem Hæreticum flammis exuri jussit, ex quo impiorum odia adeo in se accendit, ut cum Normæo Lesle Comitis filio trucidandum conjurarint, quod immane flagitium eo in cubiculo proditione intercepto patrarunt, gladiisque confoderunt, ac deinde ad fenestras, ad majoris ignominiæ dedecus suspenderunt. Sed mirum fuit, quod ejus sanguis in lapides effusus, nulla aquarum affusione, quaecumque adhibita, ab impiis arte, & diligentia elui potuit: eo cæso parricidæ Arcem Urbis S. Andreæ occuparunt, ad quam recuperandam Jacobus Arraniæ Comes Scotiæ Administrator cum exercitu provolavit, ne Angliæ Regi infensissimo Scotorum hosti dederetur. Cum vero obsessi de transigenda deditione verba nuncupassent, eam addidere legem, ut a Pontifice etiam censuris omnibus ob cæsum Cardinalem solverentur, de quo proximo ineunte anno factus certior Paulus, ne Angli ea Arce recepta in Regni interiora penetrarent, misso Diplomate de legum severitate remisit, quo Arraniæ Comes uteretur, si militum virtute proditorum pertinaciam expugnare non posset.

Dilecto filio Nobili Viro Jacobo Comiti Arraniæ in Regno Scotiæ Gubernatori.

Dilecte fili Nobilis Vir, salutem, &c. Scribis ad nos Nobilitas tua, quod interfectores bonæ memoriæ Davidis Cardinalis S. Andreæ olim in isto Regno nostri, & Apostolicæ Sedis, de latere Legati, qui post dicti Cardinalis cædem Castrum Civitatis S. Andreæ hostiliter occuparunt, & adhuc occupant, Castrum ipsum, quod tua Nobilitas quamvis jamdiu magno labore obsessum, hactenus recuperare non potuit, nullo modo restituere intendunt, nisi ab hujusmodi delicto absolvantur: & non ab re formidari, quod nisi idem Castrum ad manus tuas quam primum redeatur, Catholicæ fidei hostes, qui dicti Regni occupationi semper inhiant, occupantium deditione dicto Castro potiantur, & per illud veluti ipsius Regni januam Regnum ejusmodi invadant ad direptionem: & huic imminenti periculo provideri posse Nobilitas tua asserat, si dicti occupatores a dicto crimine absolvantur. Quamobrem etsi nobis flagitium illud longe atrocissimum, & omni indulgentia indignum videatur, tamen minus malum eligentes, ne dictum Regnum aliquod majus detrimentum patiatur, ipsam absolutionem certis isthic Judicibus commisimus, sicut in aliis nostris in forma Brevis literis expressum est, quod & si istius Regni salute permoti fecimus, justo tamen Dei judicio, tuaque, ac tuorum militum virtute fore speramus, ut tanti criminis Rei potius in tuas manus, si nondum devenerunt, deveniant, quod de absolutione a nobis per vim extorta, gloriari non possint; nos quidem, qui hanc rem Regi Christianissimo commendavimus, tibi, & isti Regno, quantum nobis licuerit, numquam deerimus. Datum Romæ

Paul. III. lib. brev. 23. p. 203.

III.

III. *Februarii MDXLVI. anno* XIII.

Non potuit Scotiæ Administrator perfidos armis frangere, ad quos edomandos auxiliarem Gallorum Classem excivit, ut proximo anno dicetur.

CXLIX. *Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n. 137. p. 44.*

Ludovicus Gucc. in comm.

Martinus Bellaius in comm.

Confecta porro est hoc anno pax inter Franciscum Galliæ Regem, & Henricum Angliæ Tyrannum, quam etiam a Cæsare Bernardi Patritii Veneti opera promotam referunt: Solicitatus enim ab Anglo, ut Gallicam expeditionem (omissa Germanica) oblato in singulos menses Anglicano auro subsidiario susciperet, ut Internuntii Pontificii ad Cardinalem Farnesium datæ literæ ostendunt, flagitio abstinuit, ac potius Anglum ad concordiam cum Gallo incitavit. Fatigatus quidem erat Henricus, & morbo, & maximis sumptibus gravioris belli, in quo multis adversis exceptus erat, nam etiam hoc anno Anglos tumultuaria pugna cæsos, describit Bellajus: Franciscum vero Regem ad pacem inclinasse ait, eo quod extincto filio Aureliæ Duce rebus suis a Cæsare diffideret: Leges itaque latæ sunt iu hunc modum, ut Bolonia, & aliæ Arces in ejus agro excitatæ ab Henrico Gallo traderentur. Gallus vero octingenta coronatorum millia, ex reliquatione pensionis intermissæ, vel ob sumptus in muniendis Arcibus factos intra octo annos Henrico solveret: at hujus pacis beneficio, rebusque humanis brevi potiri, utrique Regi non licuit; cum utrumque Deus proximo anno ad tenendum alium in æternitate pro meritis demeritisve locum evocarit.

CL. *Maffejus hiſt. Indiæ l. 13.* Diensis Arx oppugnata a Rege Cambaiæ.

In India gestum est hoc anno gravissimum bellum inter Christianos, ac Mahometanos, ac Divino potius miraculo, quam Lusitanorum virture Christianum in India Imperium stetit, contra vim Mamudii Camhajæ Regis, qui Sofarem Diensi Toparchia donatum huic bello præfecerat. Præerat Arci Mascharenius, a quo plura bellicæ virtutis exempla, edita ac licet in oppugnatione Sofar Diensis Toparcha globo discerptus fuerit, succedente tamen militari Imperio Rumecane filio præferoci animo prædito Lusitani in extremum discrimen a subeuntibus in mœnia hostibus, ac propugnacula cuniculis subruentibus, adducti sunt, donec Joannes Castrius Prorex Indiæ instructa Classe suppetias attulit, ac III. Idus Novembris in hostium Castra tanto impetu irrupit, ut cæsis quatuor Barbarorum millibus, desideratis tantum Lusitanis sexaginta, florentissimam victoriam retulerit, potitus universo militari apparatu, atque inter alios triginta quinque majoribus tormentis æneis. His subdit Indicæ historiæ Author.

Clara admodum, & gloriosa Lusitanis hæc victoria fuit, vel magnitudine periculi, vel prædicatione omnium, & fama: celebritatem auxere Divina miracula, quod hostes ipsimet affirmarent conserta jam pugna majores aliquot ballistas applicitum, quater ignem Cœlo minime pluvio respuisse, & super ædiculam Arcis apparuisse mulierem Cœlesti lumine radiantem, cujus fulgor ita adspicientium oculos, mentesque perstringeret, ut cœci propemodum, neque in ordines ire, neque in unum conglobare se possent, ac tanto superiores numero, tamen immutata repente rerum omnium specie, in denos Lusitanos pugnaturi singuli viderentur; inde consternationem, & fugam ortam Prætor ab tam felici eventu, primum Deo supplicationes habendas curavit, collaudato dein exercitu, laureatas ad Joannem Regem literas misit.

Contulit tam insignem victoriam Joanni Regi Lusitaniæ Deus, ejusque in India firmavit Imperium, cum Joaunes paulo ante piis Michaelis Vasæi Sacerdotis, virtutibus conspicui, & S. Xaverii consiliis inductus ad proferendam in India Christianam Religionem augendamque, delendam idololatriam, tuendos Neophytos, alendos Sacerdotes insigne edictum ad Joannem Castrium Proregem dedisset, quod veluti illustre Regiæ pietatis monumentum subiicimus. CLI.

Joannes Rex Joanni Castrio Indiæ Prætori amico salutem.

Ext. apud Joann. Pet. Maffeium lib. hiſtor. Ind. 12.

Quod non ignoras idololatria, tam grave piaculum est, ut ea in meis Regnis ullo pacto ferenda non sit: delatum autem est ad nos in Goanis finibus, tum publice, tum privatim coli sacella Idolorum. Præterea ludos, ritusque ethnicos celebrari palam, & proinde tibi etiam, atque etiam mando, atque plane jubeo Idola omnia per idoneos administros investigata, & undique sublata comminuas, comburasque, & cum gravibus edicas minis, ne cui prorsus ullum ejusmodi simulachrum, aut signum ex ære, ligno, argilla, gypso aliove, metallo, materia, massa, fundere, ducere, sculpere, fingere exprimere, figurare, aut aliunde importatum habere, seu sacra, ludosve ethnico more facere, aut Brachmanas concionatores, magistrosve teterrimos, Christi adversarios ulla ope juvare, vel tecto recipere liceat. Qui secus faxit, pœnis in edicto propositis nulla remissione mulctato.

Et quia gentes ad legitimum unius Dei cultum non modo spe futuræ beatitudinis, sed etiam præsentibus interdum præmiis invitandæ sunt, curabis enixe ut redempturæ vectigalium, curationes publicæ, & alia

lia munera quæstuosa, in homines ethnicos ad hanc diem conferri solita, in ipsos Christi Neophytos, primo quoque tempore transferantur. (Et infra.) Ad hæc certis Authoribus magno mihi meo dolore compertum est, ab Lusitanis hominibus vili pretio coempta mancipia, quæ apud Christianos Dominos perfacili negotio adduci possint, Mahometanis, ac barbaris Mercatoribus ad non dubium animarum interitum, uberioris quæstus causa venundari. Id periculum, ne admittatur in posterum neve servitia ulli, nisi Christiano emptori, aut licitatori gravi cavebis Edicto. Fæneratorum licentiam, quam certo capite Goanarum legum didicimus fac imperio, atque authoritate coerceas, idque caput e legum serie quamprimum expungas. In Oppido Bazaino templum Divo Josepho extruito, idoneumque stipendium alendo Vicario, & Beneficiariis aliquos de meo adsignato. Annua porro tria pardaum millia in impuras Mahometis ædes, & nefarium cultum ab ejus Sectatoribus antehac impendi solita, Evangelii præconibus, & conversionis adjutoribus in posterum numeranto. (Et paulo post). Ages etiam cum ipso Cocini Rege ut ritus quosdam Ethnicos ab ipsius auguribus in piperis venditione adhiberi solitos [quandoquidem nihil ipsius ea res interest] e nostro commercio tolli permittat. Ab eodem Rege aiunt, Indos ex ejus ditione, qui relictis Idolis Christiana suscipiunt sacra, fortunis omnibus illico spoliari. Ab ejusmodi immanitate, & tu omnibus nervis amicum Regem niteris avertere, & nos ipsi quoque in eandem sententiam ad eum literas dabimus. Socotoranam causam diligenter ipse tu mihi coram, & per literas commendasti : eos ego populos e miserrima servitute ereptos admodum cupio, sed cum eo ne Turca, cujus in Imperio sunt, acrius irritetur, Classesque in isthæc maria mittere paulatim adsuescat. Piscarii littoris incolas cum aliis, injuriis affici a meis Ducibus ferunt, tum vero cogi ad ea, quæ piscantur sibi tantum iniqua conditione vendenda. Cavebis igitur etiam, atque etiam ne populis iis liberum vendendi arbitrium adimatur, Ducesque mei in commercio ejusmodi ne quid sibi proprium arrogent ; atque ad cæteram quoque tollendam vexationem videbis, num ea littora sat custodiri, meaque vectigalia sat commode exigi, sine Classibus possint, quæ res si facultatem habueris, non est cur illuc in posterum navigent. Præterea cum Magistro Francisco Xaverio consultabis, atque dispicies num ad ejus Ecclesiæ incrementum expediat, fasve sit piscandi potestatem petere tantum iis, qui Christum induerint, cæteros quoad sapiant eo quæstu, & commodo prohiberi. Qui ex Ethnicis ad Christum sese convertunt, eos audio tanquam sceleratos, & Sacros, a Parentibus, Cognatis, amicisque tecto ejici, bonis everti, ac summa protinus in solitudine, atque egestate versari : horum tu inopiæ sublevandæ, communicata cum Vasæo re annuam e redditibus meis pecuniæ summam decernens distribuendam a Sacerdote, qui ejusmodi Neophytorum institutioni præfuerit.

E Ceilano Insula Regius uti fertur adolescentulus impias Avunculi ne an Parentis effugiens manus Goam baptismi gratia se contulit, hujus in persona, quando ad aliorum conversionem, haud leve momentum est, dabis operam, ut doctrina quidem, ac moribus in D. Pauli Collegio cum Alumnis cæteris imbuatur : quod vero victum, cultumque attinet, lauto separatim Hospitio impensa mea copiose, ac liberaliter habeatur. Significavit is ipse mihi per literas ad Ceilani Regnum, sibi jus, actionemque competere, quidnam hoc sit, totamque rem probe exploratam, & cognitam ad me perscribes. Quod autem Tyrannus in suos populares, qui Evangelio credidere, tam crudeliter sævit, feras quidem illas, verum tamen debitas tanto sceleri pœnas ab eo per te quamprimum exigi volo, & gravem audaciæ mercedem statui, quo intelligant omnes, nihil mihi esse antiquius, quam ut omni ex parte integri, incolumesque serventur, qui a Dæmonum Castris ad Christiana sacra transierint. Ab Ethnicis artificibus, Christi Domini, Virginis Mariæ, & Sanctorum Imagines pingi, atque adeo circumferri venales minime decorum est nomini Christiano : tu ergo cum proscriptionis, ac virgarum minis edices, ne cui profano ejusmodi tabulas pingere, aut vendere quoquo modo in posterum liceat. Parœciale Cocini Templum, atque Colani dudum inchoata patere imbribus putrefacienda turpissimum est, utrumque Architectis, ac Fabris adhibitis, quamprimum tegendum, ac perficiendum curabis. Places etiam invito Norona Templum D. Thomæ Apostolo fieri. Calapore cœptam Sanctæ Crucis ædem absolvi, itemque in Ciorano Insula Templum excitari. Præterea locis idoneis Auditoria, & Scholas institui, ad quæ statis diebus non Christiana modo plebs catechismi causa, verum etiam Ethnici ad Evangelium audiendum, vel inviti conveniant : quandoquidem in ista mea ditione mihi primum omnium, & maximum est obsequium Dei, & Christianæ Religionis amplificatio ; cupio vehementer e Salsetanis, & Bardisiis finibus, quibus mibi nuper Idalcan cessit, Idolorum cul-

tum

tum, ac profanas gentium superstitiones prorsus evelli, id quod citra tumultum, ac vim hoc præsertim initio fiat expeditis, rationibus, ac disputationibus, quam lenissime populos edoceri, quanto in errore, ac veritatis ignoratione versentur, quamque, vel perversum, vel impium sit, cultum uni debitum Deo, Simulacris, lapidibusque ab homine tribui. Porro ad eas pellendas tenebras, alios Viros adhibebis virtute, & eruditione præstantes; tum vero ipse tu primarios gentis, evocare, alloqui, monere non desines, atque omni ratione ad Christum allicere. Qui sese dederint hosce in fidem receptos non tueberis modo, sed etiam pro suo quemque captu fovebis, ornabisque. Hæc omnia scito nobis majorem in modum esse cordi: quæ singula te pro tua industria, & probitate sedulo curaturum esse confidimus. Almerini VIII. *Idus Martii MDXLVI.*

CLII. *Horat. Tursellin. in vit. S. Francisc. Xaver. l. 3. c. 3.* Opera pro Christi fide amplificanda patrata a Sancto Francisco Xaverio.

Hoc anno S. Franciscus Xaverius in Indiis Legatus Sedis Apostolicæ demandatum a Paulo III. convertendorum Ethnicorum munus strenue exercens mense Majo ad Insulam Mauricam appulit, ac dum forte die Michaeli Archangelo sacro divinam rem de more faceret, repente tota Insula contremuit, quod ille ita interpretatus est, ut diceret Divum Michaelem deturbasse in tartara Dæmonas Divino cultui adversantes, tot vero Ethnicos ad Christum traduxit, ut in uno Oppido, cui Tolum nomen est, ad viginti quinque millia Capitum Christo initiata tradantur: At magna eorum pars postea Geliolii Tyranni externi vim veriti, seu gratiam inituri; simul a Christo, atque a Lusitaniæ Rege defecerunt; ac mox Sacram Ædem evertere, Cruces, & Sacras Imagines per ludibrium fregere, piorum bona invasere: at in perfidissimos Apostatas mox Divina ira sævit: eorum ager ex feraci squallidus, & sterilis evasit, fruges in horreis corruptæ, aquæ amaræ, & noxiæ effectæ: indeque plures mortales absumpti Molucorum Præfectus hortatu Xaverii in eos bellum capessivit, moxque Deus pro Lusitanis pugnare visus, nam antequam exscensionem facerent, Sol circa meridiem a repentina caligine offusus est, atque ex vicini montis vertice horrendo cum fragore erupit incendium, vibrataque maxima cineris, & pumicum vis, Arcis fossas implevit, succussa terræmotu horrido terra tectorum magnam stragem fecit, tempestas tres dies, noctesque tenuit: Tolani plures ruinis oppressi, plures in fugam acti, plures pavore consternari, cum armatus Lusitanus irruit, ac per aggestos punices conscendit facile in mœnia, ac sine prælio Arcem, Urbem, Regionemque subegit, pacemque victis dedit iis legibus, ut Templum eversum reficerent, adempta piis restituerent bona, fidemque Christianam sanctissime colerent, subdit author: *Tam memorabilem victoriam Divina magis, quam humana ope partam etiam inter Barbaros constitit. Cæterum tam opportunum flagrantis montis auxilium, cum subita cineris, ac pumicum congerie, communis Lusitanorum consensus acceptum Francisco retulit, qui velut alter Moses ipsis cum perfido hoste bellantibus, Divinam opem conciliarat, ut cujus belli fautor extiterat, præcipuus quoque existeret adjutor.*

CLIII. *Jo. Maffejus hist. Indic. l. 12. Tursellin. in vit. S. Xav. l. 2. c. 14.*

Meliapore insignis ad memoriam accidit res: Lusitani suburbano in colle, ubi mactatum a Barbaris Apostolum Dei Thomam fuisse docuimus, novum eidem Apostolo sacellum instruebant. Aperientibus fundamentum insculpta quadrato lapidi sanguineis, & in speciem recentibus conspersa guttis apparuit Crux, lapideo item circulo inclusa repandum in lilium desinens, insidet in summo Columba: lætæ ab imo herbæ luxuriant; in eo circulo incisæ notæ cernuntur, quas propter vetustatem legi potuisse negant, quidam alii seorsum ad legendum adhibitos diversarum Nationum Brahmanas duos præcipua eruditionis fama, haud parvo quidem labore, verumtamen congruenti amborum interpretatione, respondisse ferunt. Notas eas plurium literarum singulas obtinere vim, iis Apostoli Sancti martyrium, quale nos e vetere Traditione descripsimus breviter contineri, atque illud nominatim (quod ipsæ testantur guttæ) Christi famulum inter ejus Crucis adorationem, & oscula cecidisse. Extractam ergo tabulam, ac probe purgatam Lusitani confestim in ara gratulabundi constituunt, intentiore cura, Sacellum absolvunt. Nova inde loco frequentia, novus honos accessit, sed miraculo mox evidenti majorem in modum aucta Religio octo ante Christi Domini tribus ante Apostoli natalem diebus, cum ab Ecclesia celebratur expectatio Virginei partus, in eam ædiculam Christiani rei Divinæ convenerant. Mirum dictu, simulatque a Sacerdote cœptum Evangelium est, universo inspectante populo Crux ea, modicis primum stillis, largo dein sudore manavit, admota hinc tersui linteola sacra liquido cruentas ebibere maculas. Color etiam Crucis e candido sensim in pallidum, ex pallido in atrum cessit: grato post hæc splendore ceruleus effulsit: ad extremum Sacrificio peracto nativus rediit. Scilicet res tam

nova,

nova, & illustris ineffabili quodam gaudio delibotis adstantium animis, altos gemitus, pias acclamationes, vim lachrymarum exeivit; neque vero proprium illius dumtaxat dici cœtusque id spectaculum fuit. Ex eo tempore singulis ferme annis eadem festa luce, eodem non modo Sacrificii, sed etiam Evangelii momento recurrit, si quando intermissum est ipso doctus eventu dierum aliquid portendi populus putat. Ac ne quis apud nos in tali, tantaque re dubitandi foret locus, totam dein facti seriem publicis consignatam literis, & operis effigiem e lapide ipso diligenter expressam Cocinensis Episcopus in Europam sub initia Concilii Tridentini transmisit.

CLIV. *Acta Consistor. MS. Car. Spad. sig. n.133. p. 474.* Propagata latius in America, sive Indiis Occidentalibus Religione Catholica plures Episcopatus conditi sunt; ut referunt acta Consistorialia his verbis. *VIII. Januarii erexit ad supplicationem Cæsareæ Majestatis Oppidum del Quito, aut Sancti Francisci del Quito nuncupatum situm in Brasilia in Insulis Indiarum Oceani in Civitatem, ut Archiepscopo Hispalensi Jure Metropolitico subsit, attributis pro dote a Carolo Imperatore ducentis nonaginta ducatis auri annuis, deque persona Garziæ Dias Toletanæ Diœcesis providit in Episcopum, & Pastorem.*

CLV. Quo efferatiores fuere Brasilii, & ab humano cultu abhorrentes eo clariores triumphi de iis Christo adjunctis foere.

In Mexicano etiam Regno, & aliis vastissimis Provinciis novi Episcopatus, proximo Mense instituti sunt ad barbaras eas gentes ad Ecclesiæ castra traducendas, quo tempore plores Sathanico astu illusi ab Ecclesia infælicissime desciverunt, placuit enim Divinæ misericordiæ coronas cœlestes in eos transferre, quæ indigne a pluribus Europeis abjiciebantur oblitis ejus sacri moniti, *Vide ne coronam tuam alter accipiat*. Eorum vero Episcopatuum Provinciæ limites in Actis consistorialibus subjectis verbis recensentur.

CLVI. *Acta Consistorial. MS. Card. Spad. sig. n.133.* Plures Archiepiscopatus constituti in America. *XI. Februar. MDXLVI. Referente Reverendissimo Cardinali Burgensi, S. D. N. dismembravit, & separavit ad supplicationem Cæsareæ Majestatis singulas Cathedrales Ecclesias Insularum Magni Maris Oceani quæcumque essent, cum earum Civitatibus, & Diœcesi a Provincia Metropolitana Ecclesiæ Hispalensis, cui Metropolitico Jure suberant, de consensu moderni Archiepiscopi Hispalensis, ac illarum Præsules pro tempore existentes, necnon Clerum, & Populum a superioritate, visitatione, correctione, & jurisdictione pro tempore existentis Archiepiscopi Hispalensis, prorsus exemit & totaliter liberavit, ac de Mexico, cui Joannes de Zumarrga, & Sancti Dominici, cui Alfonsus de Fuente Mayor, ac Regum Ecclesias in dictis Insulis consistentes, cui Hieronymus de Loiasa de Mexico, & Sancti Dominici, ac Regum Episcopi præesse dignoscuntur, in Metropolitanas, cum Archiepiscopali dignitate, jurisdictione, ac omnimoda Pallii, & Crucis delatione, & aliis Metropoliticis insignibus erexit, & instituit, ac eosdem Joannem, & Alfonsum, & Hieronymum illis in Archiepiscopos respective præfecit, & Pastores, necnon de Mexico, de Antequeras, & de Mechoacan, ac de Texcala, & de Guatimala, ac Civitatis Regalis de los Navos, de Chiapa, & de proximo in nova Galitia, aliarumque in limitibus, & terminis dictæ Ecclesiæ de Mexico erigendarum, & instituendarum Cathedralium Ecclesiarum, ac Sancti Dominici, Conceptionis, & de la Vega eidem Ecclesiæ Sancti Dominici ad vitam dicti Alfonsi unitæ, si ab ea dissolvi contigerit, ac Insulæ Sancti Joannis de Puerto Rivo, & Insulæ de Cuba, ac Civitatis de Cozo Provinciæ de la Veruevela, ac Sanctæ Marthæ, & de Carthagena, necnon Civitatis de Trugillo Provinciæ de Hondras, Regum vero Ecclesiis prædictis del Cuzco, & Civitatis del Quito, ac Castellæ de auco Provinciæ terræ firmæ, & Civitatis Legionensis in Provincia de Ricaregna, ac de Popatan, aliarumque in ejusdem Ecclesiæ Regum limitibus; & Provinciis similiter erigendarum Cathedralium, Ecclesiarum, Civitates, & Diœceses pro suis Provinciis, ac earumdem Ecclesiarum Præsules pro tempore existentes pro earum Suffraganeis, ac illarum Capitula, Clerum, & Populum pro suis Provincialibus Clero, & Populo concessit, & assignavit, cum clausulis opportunis, & consuetis.*

Sub ejusdem Caroli V. Imperatoris auspiciis Popatensis Episcopatus in Americæ Provincia ejusnominis institutus est ut eadem acta narrant.

XXII. Augusti MDXLVI. Erexit ad supplicationem Serenissimi Dom. Caroli Imperatoris Oppidum, seu Pagum de Popatam situm in Provincia de Popatam Indiarum Maris Oceani in Civitatem de Popatam nuncupandam, in qua erexit Cathedralem sub invocatione Beatæ Mariæ pro uno Episcopo de Popatam nuncupando, qui illi præsit, & in ea, ac ejus Civitate, & Diœcesi verbum Dei prædicet, ac eorum Incolas Infideles ad fidem convertat, & in ea instruat, necnon spritualia ministret, & ministrari faciat, ac jurisdictionem temporalem exerceat, necnon in ipsa Ecclesia CLVII. *Acta Consistorial. MS. Car. Spad. sig. n.133. p. 490.*

cle-

clesia dignitates, & Canonicatus, & Præbendas, aliaque beneficia Ecclesiastica, cum cura, & sine cura erigat, & Archiepiscopo Civitatis Regum pro tempore existenti Jure Metropolitico subsis. Subditur, ut Carolus V. Imperator annuum vectigal ducentorum aureorum Episcopatui illi contulerit, cui Joannes Valle Presbyter Segobiensis præfectus est.

Addunt eadem acta Consistorialia translatum fuisse ad Americæ, sive Novi Orbis Patriarchatum Ferdinandum Archiepiscopum Granatensem.

VIII. MDXLVI. absolvit Reveren. Ferdinandum Archiepiscopum, nuper Granatensem, & cum ad præsentationem Cæsareæ Majestatis, transtulit ad Patriarchalem Ecclesiam Indiarum Maris Oceani, tunc per obitum bonæ memoriæ Gabrielis tit. Sanctorum Joannis, & Pauli vacantem, & curam ipsius Ecclesiæ, quæ Sede Patriarchali, & Capitulo caret, & cujus fructus nulli sunt, sibi in spiritualibus, & temporalibus plenarie committendo. Romæ apud S. Petrum.

Non prætermittendum etiam ducimus Paulum ad continendos in fide Catholica Armenos creasse Archiepiscopum Nazovanensem Virum doctrina, & pietate clarum ex Ordine Prædicatorum, qui in iis Regionibus præclaram Christo, & Ecclesiæ operam navabat.

Acta Consist. ms. Car. Spad. to. 133. p. 477.

Romæ XXVII. Januarii MDXLVI. Referente Reverendissimo Cardinali Camerario providit Ecclesiam Nazovanensem in partibus Armeniæ, tunc per obitum quondam Benedicti de Masciocan olim Archiepiscopi Nazovaniensis extra Romanam Curiam defuncti, de persona D. Stephani Cazorzentis Ordinis Fratrum Prædicatorum Professoris, qui ejusdem Ordinis in illis partibus Professores juxta eorum laudabilem consuetudinem, Sanctitati suæ ad hoc per eorum literas nominaverant, ipsum in Archiepiscopum præfecit.

CLVIII. Motus quoque idem Paulus rationabili desiderio Regis Lusitani, benigne indulsit Henrico illius Germano XVI. kal Januarii præcedentis anni ad Cardinalatum evecto apud ipsum Regem morari, ad quem finem pileum rubrum transmisit, & sequenti litera directa Regi associavit.

Regi Portugalliæ.

Paul. III. lib. brev. an. 12. p. 304.

Charissime &c. Quanti ponderis apud nos sit voluntas Majestatis tuæ, cum in cæteris, tum in hoc quoque gaudemus, tibi ostendisse. Licet enim statuissemus, ut dilectus filius noster Henricus Cardinalis Portugalliæ frater tuus veniret ad nos pro pileo rubro a nobis ipsis juxta veterem, & probabiliorem morem recipiendo, denique apud nos commoraretur, ut opera, consilio, & authoritate ejus in hac tanta temporum, & rerum difficultate, uti possemus; tamen, ut cognovimus desiderium Serenitatis tuæ nobis juxta tuas literas per Protectorem, & Agentem tuos declaratum de ipso Cardinale apud te nunc retinendo, cunctis posthabitis respectibus, tuæ voluntati, ac desiderio satisfaciendum duximus, firmiter etiam sperantes, ipsum Cardinalem se membrum hujus Sanctæ Sedis honorificentissimum reminiscentem isthic haud minorem ejusdem Sedis utilitati, atque ornamento, quam si apud nos moraretur esse, posse, ac futurum esse: præsertim pio tuæ Serenitatis favore accedente. Quemadmodum igitur ipsum Henricum adjutum quoque suis virtutibus in gratiam tuæ Majestatis Cardinalem creavimus: ita etiam eum absentem ipso pileo rubro in eandem tuam gratiam ornandum existimantes, misimus ad eundem Cardinalem ipsum pileum rubrum per dilectum filium Stephanum de Bubalis Nobilem Romanum Camerarium secretum nostrum exhibitorem præsentium, cui mandavimus, ut Serenitate tua nostro nomine officiose atque amantissime salutata, nostram tibi paternam, & intimam benevolentiam, sicut in hoc ostendimus, ita etiam in cæteris tuis honestis desideriis semper paratam fore crederet, cum te etiam pro tua pietate præstantissimique Regis officio, & majorum tuorum consuetudine nobis in amore, & observantia filiali responsurum esse speremus, quemadmodum tam ipse Stephanus, quam Venerabilis frater Joannes Archiepiscopus Sypontinus Nuntius apud te noster hæc latius explicabunt. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum &c. die XV. Octobris MDXLVI. Anno XII.

I.

Diar. Concil. Trid. auct. Angel. Massarell. ms. Arch. Vat. p. 53.

ANno Christianæ salutis millesimo quingentesimo quadragesimo septimo, Indictione quinta, in Tridentino concilio, ut referunt ejus acta ab Angelo Massarello conscripta. *Prima Januarii fit Congregatio* in qua, *examinatur, an sit simpliciter verum: quod per infidelitatem amittatur fides, cum habeamus exemplum Beati Petri, qui licet infidelitate peccaverit, dum Christum etiam cum juramento negavit, fidem tamen non amisit, cum Christus ipse Petro dixisset :* Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua, *sed conclusum quod amittatur.*

Epist. Car. Farnes. apud Pallav. tom. 1. l. 8. c. 18. n. 1.

In iisdem Congregationibus de tollendis impedimentis residentiæ Episcoporum actum fuit, quæ erat reformationis materia, multæ, & diversæ sententiæ in medium prodierunt : Legatis autem jam Mense Junio, quando post quintam sessionem decretum fuerat, ut de residentia tractaretur, Pontifex expresse præceperat, ne in decreto de reformatione residentiæ permitterent, ut de Cardinalibus mentio fieret, nam isti cum præcipui Ecclesiæ Senatores sint, decere non videbatur, ut ab aliis, quam a Summo Pontifice emendatione, & pœna afficerentur, sicuti ipse postea cum peculiari Bulla executioni mandavit ; & insuper jussit, ne in disputationem adduci paterentur, an residentia esset de jure Divino nec ne, quia ubi de pœnis agendum erat, non debebat discuti an residentia esset de jure Divino, cum esset res difficultatibus, plena, & longum tempus ad disceptandum exigeret. Sed quando Legati residentiæ decretum proposuerunt, quamvis ista duo capita evitaverint, tamen Hispani, & alii ut de istis etiam ageretur, postularunt ; quibus Cardinalis de Monte sic respondit, ut Acta concilii a Massarello conscripta testantur.

Cardinalium reformatio ad Pontificem spectare Paulus III. dixit.

MS. Car. Spad. to. 12.

II. *Dictis sententiis, Cardinalis de Monte ; Non sum* (inquit) *ejus sententiæ, ut velim omnia a Patribus dicta recensere, neque illis respondere, qui ab aliis dissentire visi sunt ; dicam tamen aliqua, & in primis, quod pertinet ad illam quæstionem, an residentia sit de jure Divino ? Reverendissimus Dominus meus Giennensis multa dixit, sed tamen non mihi esse hujus sententiæ visus est, ut velit illam statui esse de jure Divino. Et licet aliqui post eum ita tenuerint, nihilominus majori parti aliter visum est, & certe non absque ratione. Scimus enim nos, & in hoc conveniunt omnes, residendum esse. Ad quid ergo, quo jure id facere teneamur explorare ? certe si hoc fit, ne Pontifex dispenset, ridicula est ratio. Nam cum nullo Episcopo non residenti dispensavit Papa, & si vellet dispensare, non propterea prohiberetur. Quando omnes fatemur aliqua esse impedimenta, quæ excusant Episcopum non residentem ; quid ergo hæc statuere, ut onus nostris humeris imponamus, quod ferre non valeamus ? Alii fuerunt, qui Cardinales omnino ad residentiam cogendos esse arbitrantur, allegantes chartulam quandam quorumdam Cardinalium, qui alias hoc bonum esse Pontifici suaserunt. Hoc sciant hi, nihil esse actum, tametsi Cardinales ipsi interrogati a Pontifice sententias suas dixerint, tamen non super ea re facta fuit aliqua lex, idque in causa fuit, quod multo plures ex numero Cardinalium, & alii, non consentientes, authoritate Juris ipsi Pontifici Maximo aliter faciendum esse, multis, & maximis rationibus dixerunt. Sed quicquid sit, ego, quantum in me est, facile assentiar, idemque facturum puto Reverendissimum Collegam meum, ut omnes quocumque gradu sint, & cujusvis existimationis residere cogantur, legemque ferre, quantum umquam latam ; ut tamen expresse nominentur Cardinales, æquum esse non censeo. Videretur enim de illis male existimari. Unum est reliquum, quod admoneam Patres, quam brevissime possunt, sententiam dicant. Consumimus enim tres integras congregationes in hoc uno articulo de pœna contra non residentes, quibus potuissemus discutere decem, & amplius capita ad residentiam pertinentia : quamobrem, si pauca hoc tempore expedientur, non putetis, per nos stetisse ; verum fiet decretum, & in prima Congregatione Patribus legendum exhibebitur.*

Die octava fuit Congregatio ad dicendum sententias super decretum de residentia. Giennensis. Et si heri [*inquit*] *dum legeretur decretum, auribus meis quodammodo applaudere visus sim, tamen re maturius considerata, & singulis decreti verbis bene pensatis, in eam descendo sententiam, ut mihi non placeat, & parcant mihi, qui illud fecerunt, dico, quod nulla decreti pars, procemio excepto, mihi placet ; & ut aliqua tangam, videtur omitti provisio, ut Episcopatus personis dignis concedatur, quod in primis curandum erat : deinde, quoad residentiam Episcoporum, non video, quomodo provisum esse quisque dicere possit, nisi in primis caveatur expresse, quod nemo possit duos Episcopa-* III.

Decretum de residentia a Cardinali Giennen. improbatur.

copatus obtinere; quocumque honore fulgeat, etiamsi Cardinalis sit; alioquin decretum facimus inane, & vanum, obligabimus habentes plures Episcopatus ad impossibilia, quod nihil aliud est, quam conscientias illorum onerare, & nihil providere calamitatibus Ecclesiæ; quoad pœnam, & executores pertinet, utrumque remedium mihi leve videtur. Si tamen videatur augenda pœna, non negligatur executio, & propterea sum in sententia, ut alias dixi, ut executores sint talium pœnarum Concilia Provincialia. Quæ quidem Concilia tot bonorum fuerunt causa ut audeam dicere, per ipsa conservati eam canonicæ disciplinæ partem, quam habemus: & miror aliquem tam sancto, & pio instituto, velle adversari, cum utique post tot Concilia generalia, etiam postremo loco Concilio Lateranensi ultimo confirmata fuerint. Quoad Curatorum residentiam attinet, melius arbitror fuisset, nihil dicere, quam ita demisse loqui; quinimmo hoc confirmare est eorum excusationes, non illas tollere. Scio enim, non solere concedi in Romana Curia, ut perpetuo quis non accedat, sed pro tempore; at confirmare ista nihil aliud est, quam introducere, ut auctoritate hujus Concilii nemo accedat. De revocandis vero exemptionibus, non video, ad quid prosit decretum factum, nisi, ut exempti in suis exemptionibus firmentur; nam si firmentur exemptiones in fundatione concessæ, si exempti ab immemorabili tempore debent remanere exempti, si denique temporales exemptiones firmentur, quis erit hujus decreti fructus? aut in quibus casibus locum sibi vendicabit? Certe in nullo. De reliquis decreti partibus, non est, quod amplius loquar, hoc unum est, decretum mihi non probari, & magis esse conveniens Synodo nil agere, quam tale, quid agere.

Decretum a Card. de Monte defenditur.

Ad hæc Cardinalis de Monte, cum non parum commotam Synodum animadvertisset, ex verbis Giennensis. Ut Patres (inquit) melius rem totam teneant, paucis respondebo ad ea, quæ Reverendissimus Dominus Giennensis dixit; & in primis, ut admoneamus, & rogemus Summum Pontificem, ut Episcopatus det dignis tali honore, id mihi cautum plane ipso decreto videtur, plene, inquam, quantum Synodo, & nobis convenit. Certum est enim, nostrum non esse, legem in hoc præfinire Sanctissimo Domino Nostro, & si antea aliquæ factæ fuerunt provisiones circa tales promotiones Episcoporum, fuerunt factæ tunc cum per Capitula fiebant promotiones Episcoporum, quibus Synodus jubere poterat, at nostra alia est causa: propterea debet sufficere, & abunde quidem, id, quod in decreto provisum est. Legitque verba ipsius decreti in proœmio, ubi habetur. Sancta Synodus confidens Sanctissimo Domino nostro, ejusque Successoribus, ut tales eligat Episcopos, qui Ecclesiæ regimine juxta canonicas sanctiones digni sint. Quod vero pertinet ad pluralitatem Episcopatuum, sciant Patres, id raro, & non sine magna causa Romæ concedi solere, ut liceat alicui duos Episcopatus habere. Scio enim, quod cum Reverendiss. Tridentinus, tunc in minoribus constitutus, fuisset a Capitulo Brinimonen. postulatus, facta fuit maxima diligentia, & diu disputatum, & tandem propter magnam Ecclesiæ utilitatem, hoc illi indultum fuit; ea maxime ratione, quia creditum est, illum ita posse melius quam alius, adversum Lutheranos, & Hæreticos resistere. Præterea habemus exemplum Gregorii, ut liceat alterum Episcopatum in titulum, alterum in commendam habere. Sed quidquid sit, nunc de hoc non est sermo, quando de reformatione plenius agetur, tractabitur de hoc articulo, & circa hoc considerandum erit, & si placuerit, poterit tunc prohiberi multiplicitas Episcopatuum. De pœna ego non curo, quicquid in hac parte placuerit Synodo, id facile sequar, idemque faciam de executoribus. Quamquam non video alium legitimum Episcoporum executorem, præter Papam. Quod ad exemptiones attinet, satis superque provisum est, nec amplius sine aliorum injuria concedi poterat, quam concessum est: Nam quoad ea privilegia, quæ exemptis in fundatione alicuius beneficii, vel Collegiatæ Ecclesiæ concessa fuerunt, quæ tractu temporis in usu fuerant, cuius contrarii memoria non extat, iniquum esset, illos suo jure privare. Quoad vero exemptiones temporales infirmari volumus, si ex causa, & ad tempus; propterea additum est in decreto, contra certum Pralatum. Quod autem ad Curatorum residentiam pertinet, unus dumtaxat casus exceptus videtur, ut quando ad breve ecmpus concessæ sunt, veluti his, qui sunt in studiis, vel aliis hujusmodi. Et propterea, salva pace Domini mei, mihi optime decretum providisse videtur in omnibus his casibus. Tunc Giennensis cum ad hoc respondere vellet. Hoc [inquit Cardinalis de Monte] esset in infinitum procedere. Nolo [inquit Giennensis] respondere, sed unum verbum addere, & hoc est: Me semper existimasse, in rebus reformationis plus posse uno die Pontificem, quam Synodum uno anno, & propterea cuperem hæc per Sanctissimum Dominum nostrum sanciri, & nunc abstinendum esse a nobis, quando in rei veritate, hoc non est

est, quod a nobis expectat Mundus.

IV. MS. Car. Spada to. 12. Alii Patres suas sententias super idem decretum non solum in ista Congregatione, sed etiam in aliis dixere, sed inter se adeo diffidentes, ut perdifficile esset ad unitatem adducere. Quare Cardinalis de Monte, in Congregatione decima Januarii, ut in Diario Massarellus refert, ad Patres conversus. *Plures fuerunt* (inquit) *Patres, qui dixerunt in hoc decreta Cardinales comprehendendos esse verbis expressis, sed si recte verba decreti ipsi perpendant, nihil dubitabunt, quin hoc decreta, & Cardinales comprehendantur, verba enim generalia sunt, & ad omnes, qui quovis modo Ecclesias regunt, pertinent. Et ideo omnes, quovis colore illas obtineant, comprehendi in dubium non venit. Et si quid est, quod deesse videatur, suppleri potest. At dixerunt aliqui: nominentur erga Cardinales expressim. Hoc æquum, ut arbitror, non est, multis magnisque rationibus. Præcipue quod nec Episcopi, nec alii in decreto nominantur. Ideo ne quodammodo contradicere nobis ipsis videamur, quod esset, si diceremus, Cardinales [quorum officium est, Papæ in consilio adesse] resideant, quomodo enim residebit, qui apud Papam erit? Quoniam autem a multis probari video, ut renoventur Provincialia concilia; sciant Patres, nobis quoque [quo ad me tantum loquor] id non improbari, instaurationem conciliorum Provincialium [inquam] quæ ab uno Metropolitano, & Suffraganeis eiusdem constituuntur, non plurium, veluti quæ Nationalia vocant; hæc enim semper perniciosa fuere, illa vero, ut plurimum, salubria. Quamobrem, mihi non displicet, nedum ut hujus decreti de residentia executores sint, sed etiam omnium, quæ ab hac sancta Synodo emanabunt. Verum hæc alia erit materia, & necesse erit hæc sanctæ Synodo referre. Alii alia multa dixerunt, quæ ut breviori manu tractare possimus, cras de mane Legum Professores mecum erunt, & curabimus, ut decretum ipsum aptetur.*

V. Act. Cong. Concil. Trident. ms. Card. Spad. to. 12. Diar. Concil. Trid. Massarell. Hoc interim [*ut Massarellus ait*] *die Dominica nona Januarii fuit Congregatio Prælatorum Theologorum, qui diffuse egerunt de certitudine gratiæ, & tandem omnes convenerunt, quod nemo potest esse certus certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, de gratia Dei, quod magno gaudio, cum Dei laude factum est, approbatusque Can. XXVI. secundum censuram Parisiensem. Et propterea die undecima Januarii, hora XXI. fuit Congregatio generalis, in qua plures ex Patribus sententias dixerunt super decretum Justificationis. Giennensis cupiebat, per Canones damnari tenentes certitudinem gratiæ, probaveruntque omnes decretum, paucis admodum exceptis, qui magis de quibusdam verbis, quam de re ipsa loquebantur. Deinde Cardinalis Sanctæ Crucis admonuit Theologos, ut de mane essent coram eo, ut pauca hæc, quæ remanserant, ex Theologorum voto aptarent, & huic decreta ultima manus imponeretur. Die vero Mercurii eiusdem fuit alia Congregatio generalis [quæ fuit ultima ante sessionem] in qua Cardinalis de Monte, habui, inquit, hoc mane consultationem cum D. Prælatis Juris professoribus, & tandem in hunc modum, præsente etiam Reverendissimo D. Giennensi decretum aptavimus. Legit deinde ipsum decretum, quo lecto dixere Patres sententiam. Giennen. decretum probavit, si quædam non adeo maximi momenti adderentur. Aliorum desiderium, & concilia in eo ut plurimum versata est, ut vellent omnina expressis verbis Cardinales comprehendi. Itemque hoc decreta pluralitatem tum Parrochialium, tum etiam Metropolitanarum Ecclesiarum prohiberi. Dictis omnium sententiis Cardinalis de Monte conversus ad Synodum, dixit: post sex Mensium quidem spatium, Deo iuvante cras horu XVI. celebrabimus sessionem, & duo ista sanctissima decreta publicabuntur. Quoad primum de Justificatione, certi sumus, neminem aliquid desideraturum. Quo vero ad aliud de residentia, aptabimus nos illud in his, quæ votis Patrum adaptari posse videbimus. In reliquis, si quis vestrum erit, qui aliquam decreti partem non probet, id in ipsa sessione Chirographo manu propria subscripto, significare poterit, quod quidem Chirographum recipietur, & ad futuram rei memoriam registrabitur. Statuta est etiam, omnibus consentientibus sessionis dies Feria quinta post primam Dominicam Quadragesimæ. Mox Cardinalis de Monte podagræ dolore vexatus discessit. Egit tum Cardinal. Sanctæ Crucis de Prælatorum contumacia, qua in re, instante concilii Promotore, placuit Patribus, ut tres ex Patribus per Reverendissimos Legatos deputarentur Judices, ad processum faciendum contra Episcopos absentes. Pacensis conversus ad Synodum, dixit, se adhuc permanere in sua sententia, ita ut animus non quiesceret suus, nisi iis decretis addatur clausula, Ecclesiam repræsentans, dictæque sunt multæ rationes a Cardinali Sanctæ Crucis, quare id fieri non deberet.*

Decretum de Justificatione approbatur.

VI. Sessio sexta celebratur. Celebrata est de more solemnis Sessio

sexta

sexta [1] de qua hæc refert Diarii Author. *Die Jovis XII. Januarii Anno salutis MDXLVII. fuit Sessio, in qua interfuerunt duo Sedis Apostolicæ Legati, item Cardinalis Tridentinus, & Giennensis, decem Archiepiscopi, quadraginta quinque Episcopi. Nullus tamen Orator Principum interfuit. Nam Galli, qui soli eu omnibus Tridenti erant, ad Sessionem venire recusarunt, quoniam ajebant, se nolle Cæsari injuriam facere, arbitrantes Cæsarem non sane libenter auditurum Sessionis hujus celebrationem, quod eu eo aiebant constare, eu quo ad Sessionem Didacus de Mendoza suus Orator non venisset, & venisset, si Cæsari Sessionem placere cognovisset, tandem se venturos ajebant, & interventuros, si Cardinalis Giennensis nomine Cæsaris huic Sessioni interfuisset, & Chirographo manu sua conscripto affirmaret, quod cum Cardinalis Giennen. se facturum recusaret, domi permanserunt Galli; cæterum Missam celebravit Archiepiscopus Salpen. deinde decantatis Litaniis, & per Diaconum Evangelia: Vos estis sal terræ*, Matt. c. 5. Ipse Reverendiss. & Illustriss. Dominus Cardinalis de Monte sic alloquutus est Sanctam Synodum.

Cæsar gravate accipit damnari Lutheranos errores.

VII. *Magnus ille Propheta Isaias, dignissimi Antistites, prævidens lumen, atque gloriam per Christum Ecclesiæ venturam, exclamavit:* Surge illuminare Jerusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est; *quam sane pulcherrimam, jucundissimamque vocem his proximis solemniis sæpe repetitam, cum nunc lumen illud fulgentissimum fidei, spei, & charitatis [quod pene absconditum videbatur] iterum appareat, jure, ac merito putamus a nobis hodie repeti posse:* Surge igitur, & illuminare Jerusalem, surge inquam tu, & illuminare ipsius Christi Domini, ac Dei nostri Sponsa dilecta nimis Ecclesia. *Non te posthac Hæreticorum versutiæ, doliqne decipient, ut scelus pro pietate, iniquitatem pro justitia, neglectum Sacrorum pro Religione, cæremoniarum contemptum pro cultu, servitutem carnis pro libertate legis Christianæ, confusionem, perturbationem, dissipationem pro recto bene, beateque vivendi ordine, cuncta denique vitia pro virtutibus amplectaris.*

In act. sess. 6. ms. Arch. Vat. sig. num. 319. pag. 122. & MS. sig. n. 3232. p. 251. MS. Fr. Car. Barb. sig. n. 23. & aliud ms. Card. Pii.

Allocutio ad Synodum Cardinalis de Monte.

Cessent nunc, jam cessent irridere te hostes tui, probris, contumeliisque lacessere, doctrinam tuam spernere, se puros, beatos, veritatis amatores falso jactent. Nam tenebræ, quæ tot annos operuerunt terram, & caligo, quæ tam longo tempore operuit populos, jam adveniente lumine recedunt, Populus, qui ambulabat in tenebris, jam videt lucem magnam, habitantibus in Regione umbræ mortis lux orta est eis. In lumine tuo ambulabunt gentes, & Reges in splendore ortus tui. *Te audivimus, tua monita, & jussa sequentes, tuas leges venerantes.* Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti filii tui congregati sunt, venerunt tibi, *quo sua videlicet singulari prudentia, humanarum, Divinarumque rerum peritia, pietate demum, & authoritate tuis prospiciant incommodis, tuis medeantur vulneribus, tuum tibi pristinum splendorem restituant, pro tua denique dignitate, ac majestate tuenda, vel sanguinem & animam effundant.*

Unde Fratres sancti vocationis cœlestis participes, cum & Ecclesiæ testimoniis, & re ipsa videamus apparuisse gratiam, & benignitatem, & lumen, atque gloriam Salvatoris nostri Dei, sine mora surgamus: Jam tempus est nos de somno surgere, satis, superque satis dormivimus, satis induciarum dedimus callidissimo hosti ad seminanda zizania, parandas insidias, struendos laqueos, diffundenda venena, invadendos, mactandosque greges nostros. Expergiscamur, vigilemus, laboremus, omnibus hominibus præbeamus nos ipsos exemplum bonorum operum, omnis conversatio nostra sit rationabilis, casta, & sancta, quam infideles reprehendere nequeant, fideles imitari queant. Sedemus Censores Christiani Orbis, de Religione ac fide, deque uniuscujusque vita, & moribus judicantes. Decet propterea nos a nobis ipsis judicium auspicari, nos ipsos ante omnes alios in fide, spe, & charitate corroborare, mores-

NOTÆ [1] CErta dies habitæ sessionis sextæ tum & patrum numerus multo diligentius definiendi sunt. Die XII. januarii coivisse patres in sessionem præter Pallavicinum & Suavium affirmant acta Curtembrochii, nec dissentiunt acta ab Annalista excerpta; quamquam enim diem XII. januarii præferunt, diem tamen illam sessionis cum feria V. componunt; feria vero quinta eo anno in diem XIII. non vero XII. januarii incidit. Sacris operatus est, non quidem episcopus Salpensis, ut acta Annalistæ mendose legunt, sed archiepiscopus Spalatensis; neque enim Salpensis archiepiscopum sed episcopum tantummodo egit. Qui tamen Salpensis pro concione verba fecit ad patres & synodalia decreta perlegit. Afferunt patres *sexaginta octo & doctores quinquaginta sex*, Curtembrochio teste, apud quem orationem episcopi Salpensis leges.

Proximæ sessioni ad diem III. martii indictæ patres LX. idem Curtembrochius recenset. Manet

resque nostros componere, & in melius formare. Alioqui, ut D. Ambrosii verbis utamur, quis e turbida aqua potum sumat? Quis in cœno fontem requirat? quis ab intemperantibus hominibus aliquid hauriendum putet? quis nos alienæ causæ utiles credat: quos viderit inutiles esse suæ?

Audivimus in Evangelio dictum esse: Vos estis sal terræ. Vos estis lux Mundi: *Ad nullos alios verba illa magis, quam ad nosmetipsos pertinere credi par est, ut scilicet sanæ doctrinæ, veræque sapientiæ sale condire, & bonorum operum luce Mundum illuminare debeamus, præcaventes in primis illud quod ipse Servator noster nos monet, ne si sal evanuerit, mittatur foras, & conculcetur ab hominibus; memoresque æternæ ejus, ac Divinæ promissionis.* Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Cœlorum; *nempe hac una ratione fit, ut ii, qui ex adverso sunt, vereantur, & confundantur, suamque abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vivant, ac pacem Ecclesiæ reddant. Quod ut nobis clementissimus ipse Deus elargiri dignetur, Spiritus ejus Almi præsidium, atque opem supplices omnes una nobiscum implorate.*

Quibus verbis completis, ipse Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Cardinalis de Monte invocavit auxilium Sancti Spiritus per Hymnum: Veni Creator Spiritus; *Cantoribus prosequentibus.*

His omnibus absolutis, Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Cardinalis Sanctæ Crucis secundus ipsius Concilii Præsidens, & Legatus accessit ad Altare majus, ante quod ipsi Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Legati consederunt in faldistoriis versa facie ad Sanctam Synodum, cæterisque Prælatis sedentibus in locis suis secundum ordinem suarum promotionum R. D. Archiepiscopus Spalatinus accepit e manibus Reverendissimorum, & Illustrissimorum Dominorum Legatorum decreta duo, quæ in hac Sessione publicanda erant, alterum scilicet de Justificatione, & alterum de residentia Episcoporum & aliorum inferiorum, ascendensque ambonem legit primum alta, & intelligibili voce ipsum decretum de Justificatione.

VIII. Distinctum est illud decretum capitibus sexdecim, quibus adjecti sunt anathematismi triginta tres contra Hæreticos male sentientes de justificatione.

In Præfatione declaratur a Tridentina Œcumenica & generali Synodo Præsidentibus in ea nomine Pauli III. Pontificis Joanne Maria de Monte Episcopo Prænestino, & Marcello S. Crucis Presbyteris Cardinalibus Apostolicæ Sedis Legatis. *Exponi omnibus Christi fidelibus veram sanamque doctrinam Justificationis, quam Sol Justitiæ Christus Jesus fidei nostræ author, & consummator docuit, Apostoli crediderunt, & Catholica Ecclesia Spiritu S. suggerente perpetuo retinuit, inhibendo ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere, quam præsenti decreto creditur ac declaratur.*

Primo capite decernitur, omnes homines, ut in decreto de peccato originali constitutum est, ex prævaricatione Adæ effectos filios iræ, servitutique Dœmonis addictos, ut nec Gentes lege naturæ nec Judæi lege Moysis possent a peccato vindicari in gratiæ libertatem, licet liberum arbitrium extinctum non esset, sed viribus debilitatum.

Secundo docetur, Deum Patrem misertum generis humani ante Legem, & Legis tempore, promisisse Filium venturum, ac proposuisse propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, non solum pro nostris, sed etiam totius mundi peccatis.

Tertio decretum est, etsi ille pro omnibus mortuus sit, non tamen mortis ejus beneficio omnes potiri; sed eos tantum, quibus meritum passionis ejus confertur: ut enim, qui ex Adam propagantur, peccatum contrahunt, ita qui in Christo renascuntur, per meritum passionis ejus gratiam, justitiamque adipiscuntur; atque in Regnum Filii dilectionis suæ e potestate tenebrarum erepti transferuntur.

IX. Quarto sancitur post Evangelium promulgatum eam translationem in adoptionem filiorum Dei, non perfici sine lavacro regenerationis aut sine ejus voto ex Christi Domini oraculo. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non potest intrare in Regnum Dei.*

Quinto declaratur, hominem adultum peccato inquinatum, non posse viribus naturæ disponere se ad gratiam justificantem, collustratum vero divina luce præveniente a Spiritu Sancto posse, non ut omnino ipse nihil agat, cum eam motionem abjicere possit, si velit, nec tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam, libera sua voluntate possit, quod testantur sacræ literæ, cum dicitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos,* libertatis nostræ admonemur; cum respondemus, *Converte nos Domine ad te, & Convertemur*, Dei nos gratia præveniri confitemur.

Sexto illustratur modus, quo adulti ante baptismalia sacra suscepta se comparant ad justificationem, excitari nimirum illos a divina gratia, ut fidem ex auditu concipiant, credant quæ divini-

tus

tus revelata sunt, atque a Deo promissa atque in primis justificari per gratiam redemptionis, conceptoque peccatorum odio, & divino timore perculsi, spem figant in Dei misericordia, proponantque suscepto baptismo novam ac piam vitam instituere, divinisque mandatis parere: quæ Evangelico illo oraculo continentur: *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus S. docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis.*

X. Septimo decisum est, dispositionem, qua dictum est, *Præparate corda vestra Domino*, præire justificationi, justificationemque non esse solam remissionem peccatorum, sed etiam sanctificationem, & renovationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum supernaturallum, quibus homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus, ut sit hæres secundum spem vitæ æternæ.

Quæ sint causæ justificationis. De causis justificationis pronunciatum est, finalem esse gloriam Dei, & Christi, ac vitæ æternæ præmium: efficientem vero, misericordem Deum abluentem peccatorum sordes, & sanctificantem, consignantemque Spiritu Sancto causam meritoriam passionem Christi qua scelera nostra expiavit; nec tantum placavit divinam justitiam, sed etiam justificationem, adoptionemque nobis promeruit: instrumentalem, Baptismum, quod est Sacramentum fidei, sine quo non fit justificatio: formalem denique, Justitiam Dei, non qua ipse justus est, sed qua ipse justos nos efficit, ut simus *nova Dei creatura diffusa charitate in cordibus nostris*: nec modo reputamur justi, sed etiam vere dicimur, & sumus justi secundum mensuram, quam Spiritus singulis impartitur, & una cum remissione peccatorum per Christum, cui inserimur, Fides, Spes, & Charitas infunduntur: sola enim Fides non perfecte nos conjungit Christo, ut vere simus illius membra viva, cum sine operibus mortua sit: quare dictum est ab Apostolo neque circumcisionem valere, neque præputium, sed fidem, quæ per charitatem operatur, at de vera fide & justitia prolata est a Christo hæc sententia: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.*

Quo sensu gratis justificemur per fidem. Octavo illustratus verus sensus verborum Apostoli dicentis, *hominem gratis justificari per fidem*, dici per fidem, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis; sine qua impossibile est placere Deo: ideo vero dici justificari gratis *quia nihil eorum quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis gratiam promeretur: si enim gratia est, jam non ex operibus, alioquin ut idem Apostolus inquit, gratia jam non est gratia.*

Nono confutatus est Hæreticorum error asserentium justificationem sitam esse in fiducia inani, & persuasione, sibi remissa esse peccata propter Christum, atque hac sola fide absolutionem justificationemque perfici: quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis, & resurrectionis Christi efficacia dubitet, ut enim nemo de Sacramentorum virtute & efficacia dubitat, ita propter infirmitatem de recta dispositione sua ad gratiam pertimescere potest, *cum nullus scire valeat certitudine fidei*, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consequutum. XI. Lutheranus error de inani fiducia.

Decimo pronuntiat, justificatum hominem per gratiam Christi, cooperante fide, & bonis operibus perfectis crescere posse in gratia & justitia, ex oraculo D. Joannis: *Qui justus est, justificetur adhuc*. Et ex Jacobo Apostolo: *Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum.*

Undecimo promulgatum est, prohibitam intentato anathemate impiam illam vocem Dei præcepta ad observandum esse impossibilia homini justificato [*nam Deus impossibilia non præcipit, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis, cujus mandata gravia non sunt, cujus jugum suave est, & onus leve.*] Tum subdit. *Itaque nemo sibi in fide sola blandiri debet putans fide sola se hæredem esse constitutum, hæreditatemque consequuturum, etiam si Christo non compatiatur, ut & conglorificetur: nam & Christus ipse, inquit Apostolus, didicit ex iis quæ passus est obedientiam, & consummatus factus omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.*

Damnati etiam omnes, qui dicunt justum in omni bono opere peccare, vel ut sit dignus venia, aut quod intolerabilius est, æternas pœnas mereri, vel peccare qui præmiorum æternorum spe ad virtutes se excitarit.

Duodecimo, damnata quoque eorum vana præsumptio, qui certo statuunt se in numero esse prædestinatorum, quasi verum sit justificatum amplius peccare non posse; aut si peccaverit certam sibi resipiscentiam arrogare debeat. Non enim sciri posse sine divina revelatione quos Deus elegerit. XII.

Decimotertio sancitum est de perseverantiæ munere, obtineri tantum posse a Deo, qui stantem confirmare potest, ut Perseverantia est Dei munus.

stare

ſtare perſeveret, & cadentem reſtituere: firmiſſimam vero in Deo ſpem collocandam.] *Deus enim, niſi illius gratiæ defuerimus, ſicut cæpit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere.*] Formidandum tamen, cum ſciamus in ſpem gloriæ, nondum in gloriam renatos, & in pugna, quæ ſupereſt cum carne, cum mundo, cum Diabolo, victores eſſe non poſſe, niſi cum Dei gratia.

Decimo quarto, pronuntiatum eſt, peccantes poſt baptiſmum amiſſam gratiam recuperare poſſe per Pœnitentiæ ſacramentum, quod ſancti Patres ſecundam, poſt naufragium, deperditæ gratiæ tabulam appellarunt. Hoc vero Sacramentum Pœnitentiæ inſtitutum a Chriſto cum dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* Atque adeo pœnitentiam Chriſtiani hominis poſt lapſum differre a pœnitentia baptiſmali; complectique non modo abſtinentiam a prioribus peccatis, eorumque odium, ſive cor humile & contritum, ſed etiam eorumdem ſacramentalem confeſſionem, ſaltem in voto, ac ſuo tempore peragendam, & ſacerdotalem abſolutionem, itemque ſatisfactionem per jejunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis vitæ ſacrificia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel ſacramemi voto una cum culpa remittitur, ſed pro pœna temporaria, quæ non tota ſemper, ut in Baptiſmo dimittitur: hac enim plecti promerentur, qui ingrati gratiæ acceptæ immemores, Templum Dei violare, ac Spiritum Sanctum pellere non perhorruerunt. De qua pœnitentia ſcriptum eſt: *Memor eſto unde excideris, age pœnitentiam, & priora opera fac.*

XIII. Decimo quinto convicti impii aſſentatores peccantium, fingentes ſolo infidelitatis peccato juſtificationem amitti: cum Apoſtolus plura recenſeat peccata lethalia, quibus fideles obſtricti a Regno Dei excluduntur; & ab iis divina adjuvante gratia abſtinere potuerint.

Vita æterna datur tamquam gratia, & tamquam merces.

Decimo ſexto, Explicata eſt meriti ratio, & commendata fidelibus bona opera, quæ ſpernunt Hæretici, cum dicat Apoſtolus, *Abundate in omni opere bono, ſcientes quod labor veſter non eſt inanis in Domino:* bene enim operantibus uſque in finem, & in Deo ſperantibus propoſita eſt vita æterna, & tamquam gratia filiis Dei per Chriſtum Jeſum miſericorditer promiſſa, & tamquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis operibus, & meritis fideliter reddenda. *Cum ille ipſe Chriſtus Jeſus tamquam caput in membra, & tamquam vitis in palmites in ipſos juſtificatos jugiter virtutem influat, quæ virtus eorum bona opera ſemper antecedit, & comitatur, & ſubſequitur, & ſine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria eſſe poſſent.* Et paulo poſt: *Itaque neque propria noſtra juſtitia, tamquam ex nobis propria ſtatuitur, neque ignoratur, aut repudiatur juſtitia Dei, quæ enim juſtitia noſtra dicitur, quia per eam nobis inhærentem juſtificamur, illa eadem Dei eſt, quæ a Deo nobis infunditur per Chriſti meritum.* Et infra: *Abſit tamen ut Chriſtianus homo in ſeipſo vel confidat, vel glorietur, & non in Domino, cujus tanta eſt erga homines bonitas, ut eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona.* Additum eſt, quia in multis omnes offendimus, divinæ ſpei divinum timorem conjungendum, quia humana vita non humano judicio, ſed divino excutienda & judicanda eſt.

Huic doctrinæ, ſive decretoriæ ſententiæ adjuncti ſunt triginta tres Canones, quibus defixi anathemate promulgantur, qui doctrinam de Juſtificatione reſpuerent.

De Juſtificatione Canon I.

Si quis dixerit hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, abſque divina per Jeſum Chriſtum gratia poſſe juſtificari coram Deo, Anathema ſit. XIV.

Canon II.

Si quis dixerit ad hoc ſolum divinam gratiam per Chriſtum Jeſum dari, ut facilius homo juſte vivere, ac vitam æternam promereri poſſit, quaſi per liberum arbitrium, ſine gratia utrumque ſed ægre tamen & difficulter poſſit, Anathema ſit.

Canon III.

Si quis dixerit ſine præveniente Spiritus Sancti inſpiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, Anathema ſit.

Canon IV.

Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum nihil cooperari, aſſentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam juſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque poſſe diſſentire ſi velit, ſed velut inanime quoddam, nihil omnino agere, mereque paſſive ſe habere, Anathema ſit.

Canon V.

Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imo titulum ſine re; figmentum denique a-

Sa-

Satana invectum in Ecclesiam, Ananathema sit.

Canon VI.

Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permissive solum; sed etiam proprie, & per se, adeo ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli, Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare, Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, Anathema sit.

Canon IX.

Si quis dixerit sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri quo ad justificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari atque disponi, Anathema sit.

Canon X.

Si quis dixerit, hominem sine Christi justitia per quam nobis meruit justificari, aut per eam ipsam formaliter justos esse, Anathema sit.

Canon XI.

Si quis dixerit homines justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque inhæreat, aut etiam gratiam, qua justificamur esse tantum favorem Dei, Anathema sit.

Canon XII.

Si quis dixerit, fidem justificantem nihil aliud esse, quam fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua justificamur, Anathema sit.

Canon XIII.

Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credat certo, & absque ulla hæsitatione, propriæ infirmitatis & dispositionis peccata sibi esse remissa, Anathema sit.

Canon XIV.

Si quis dixerit, hominem a peccatis absolvi, ac justificari, ex eo quod se absolvi ac justificari certo credat, aut neminem vere esse justificatum, nisi qui credat, se esse justificatum, & hac sola fide absolutionem, & justificationem perfici, Anathema sit.

Canon XV.

Si quis dixerit, hominem renatum & justificatum teneri ex fide ad credendum se certo esse in numero prædestinatorum Anathema sit.

Canon XVI.

Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certo habiturum absoluta & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, Anathema sit.

Canon XVII.

Si quis justificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos vero omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote divina potestate prædestinatos ad malum, Anathema sit.

Canon XVIII.

Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, Anathema sit.

Canon XIX.

Si quis dixerit nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem, cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera: aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos, Anathema sit.

Canon XX.

Si quis hominem justificatum & quan- XV.
tumlibet perfectum dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei & Ecclesiæ, sed tantum ad credendum, quasi vero Evangelium sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ, sine conditione observationis, Anathema sit.

Canon XXI.

Si quis dixerit Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse, ut Redemptorem cui fidant, non etiam ut Legislatorem, cui obediant, Anathema sit.

Canon XXII.

Si quis dixerit justificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, Anathema sit.

Canon XXIII.

Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse neque gratiam amittere; atque ideo eum, qui labitur & peccat, numquam vere fuisse justificatum; aut contra posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Maria Virgine tenet Ecclesia, Anathema sit.

Canon XXIV.

Si quis dixerit justitiam acceptam non con-

conservari, atque etiam non augeri coram Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse justificationis adeptæ, non autem ipsius augendæ causam, Anathema sit.

Canon XXV.

Si quis in quolibet opere justum saltem venialiter peccare dixerit, aut [quod intolerabilius est] mortaliter, atque ideo pœnas æternas mereri, tantumque ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem, Anathema sit.

Canon XXVI.

XVI. Si quis dixerit justos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare, & sperare æternam retributionem a Deo, per ejus misericordiam, & Jesu Christi meritum, si bene agendo, & divina mandata custodiendo usque in finem perseveraverit, Anathema sit.

Canon XXVII.

Si quis dixerit nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis; aut nullo alio, quamtumvis gravi, & enormi præterquam infidelitatis peccato semel acceptam gratiam amitti, Anathema sit.

Canon XXVIII.

Si quis dixerit amissa per peccatum gratia simul fidem semper amitti, aut fidem quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva; aut eum qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, Anathema sit.

Canon XXIX.

Si quis dixerit eum qui post baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere: aut posse quidem, sed sola fide amissam justitiam recuperare, sine Sacramento Pœnitentiæ, prout Sancta, Romana, & universalis Ecclesia a Christo Domino, & ejus Apostolis edocta, huc usque professa est, servavit, & docuit, Anathema sit.

Canon XXX.

Si quis post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad Regna cœlorum aditus patere possit, Anathema sit.

Canon XXXI.

Si quis dixerit justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, Anathema sit.

Canon XXXII.

Si quis dixerit hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita, aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ [si tamen in gratia decesserit] consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, Anathema sit.

Canon XXXIII.

Si quis dixerit per hanc doctrinam Catholicam de Justificatione a S. Synodo hoc præsenti decreto expressam aliqua ex parte gloriæ Dei vel meritis Jesu Christi Domini Nostri derogari, & non potius veritatem fidei nostræ, denique ac Christi Jesu gloriam illustrari, Anathema sit.

Perlecto decreto de Justificatione unacum Canonibus, R. D. Archiepiscopus Spalatrensis interrogavit Patres, an placeret, per hæc verba, videlicet: Reverendissimi, & Illustrissimi Domini placent-ne hæc omnia vobis? Tunc a Reverendissimo, & Illustrissimo D. Card. de Monte primo Præsidente, & Legato responsum est his verbis, videlicet: Placent, & ita cum magna veneratione suscipimus, & amplectimur hanc Sanctam, & Catholicam de Justificatione doctrinam. Et successive a Reverendissimo, & Illustrissimo D. Card. S. Crucis secundo Præsidente, & Legato responsum fuit per eadem verba formalia. Deinde quilibet ex Patribus interrogatus fuit singulariter a me Angelo Massarello Sacri Concilii Secretario, an placerent. Et primum Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Card. Tridentinus dixit hæc verba, videlicet: Placebunt omnia probata per Sanctam Synodum, quia ego non interfui Congregationibus. Postea Reverendissimus, & Illustrissimus D. Cardinalis Giennensis, & successive Archiepiscopi, & Episcopi, cæterique Prælati responderunt omnes per verbum: Placent, proferens fere quilibet hæc verba formalia: Placent, & magna cum reverentia, & devotione suscipio, & amplector Sanctam hanc Catholicam, & salutarem de Justificatione doctrinam, & anathematizo omnes, qui eam non receperint. Dederunt tamen aliqui schedulas infrascriptas, videlicet. XVII.

R. D. Archiepiscopus Turritanus.

Sanctam hanc, & Catholicam de Justificatione doctrinam, fidem, & regulam amplector, & veneror ego Archiepiscopus Turritanus: & sic fideliter toto corde suscipio. Ita me Deus perpetuo justificare dignetur. Amen.

Et quod Sancta Tridentina hæc Synodus tenet, teneo: quod anathematizat, anathematizo.

Idem Archiepiscopus manu propria subscripsi, & placet decies.

R. D. Episcopus Senogalliensis.

Patres Amplissimi: quantum nefas opinor repugnare conformibus sententiis ve-

vestris, & tantumdem reluctante conscientia quidquam statuere. Ut igitur ex his tricis eo modo, quo possumus, in præsentiarum me ipsum explicem, eas partes decreti, in quibus cum de misericordia Dei diminute tractatum fuisse censui, rationibus in Congregationibus adductus, exonerando conscientiam meam, atque vestras onerando comprobo, dummodo conformentur in omnibus & Sacræ Scripturæ, & sanctorum Patrum sententiis, quemadmodum profitemur, qua lege reliqua mihi probantur omnia. Articulum prætereà certitudinis gratiæ ea lege comprobatum volo, si quemadmodum a Sacrosancta Synodo decretum fuit, opiniones tantummodo confutentur Hæreticorum.

Marcus Episcopus Senogalliensis.

Reverendus Dominus Episcopus Sibinicensis.

Decretum sanctissimum Justificationis in omnibus suis partibus mihi summopere placet, quo vero ad proœmium ipsius decreti, videlicet Universalem Ecclesiam repræsentans aliqui ex Reverendis Patribus obiecerunt titulum Constantiensem, quod concilium ab Ecclesia re vera est receptum: propterea dico, & respondeo cum B. Augustino, distingue tempora, & concordabis Scripturas. Intelligo considerandum esse quo, & quali tempore, quave ratione concilium Constantiense istà dixerit, nimirum tempore Schismatis, quo erant tres, quorum quilibet se verum Papam asserebat, & in tali casu, & tempore Schismatis fateor concilium esse supra Papam, quia aliter non posset Ecclesiæ Dei provideri, & scandalum exitiale Schismatis non posset extingui. Hoc enim unicum est remedium in terris: aliorum autem temporum non est similis ratio, & propterea aliis temporibus talis clausula, videlicet Universalem Ecclesiam repræsentans [prout ipsi Patres asserunt] non debet apponi, & præsertim ad removenda multa scandala, quæ exinde possent oriri in Ecclesia Dei, maxime his temporibus. In summa dico, clausulas illas Concilii Constantiensis esse intelligendas tempore Schismatis, non alio, & ideo non esse apponendas. Quidquid videtur, aut simile reperitur in Actis eiusdem concilii Constantiensis, ad idem tempus Schismatis censeo referendum: cum ante nihil unquam tale in ullo concilio fuerit constitutum: immo potius trecenti illi Patres, qui sub Marcellino Papa, & propter Marcellinum collecti fuerunt, asseverant primam Sedem, id est Romanam, a nemine judicari: atque propterea non ipsi damnant, aut deponunt Marcellinum; sed eo instante ipsi (inquiunt) ex tuo ore ipse judicabis, & ex tuo ore condemnabis, nam primam Sedem nemo judicat, prout recitatur in decretis Gratiani 21. dist. c. Nunc autem. *Itaque non expedit, ut hoc temporis talis clausula decreto inseratur, sed fuerit satis statuere hoc sacrum concilium esse generale, aut Œcumenicum, quando id fuit satis concilio illi frequentissimo, & celeberrimo Chalcedonensi, reliquisque priscis, quorum authoritas & nunc est, & merito erit semper gravissima, atque sanctissima. Hæc pauca volui dixisse submittens me correctioni Reverendissimorum, & Illustrissimorum Dominorum meorum Præsidentium, & hujus sacrosanctæ Synodi.*

Reverendus Dominus Episcopus Lancianensis.

Displicet, ut non ponatur in tit. Decreti de Justificatione Universalem Ecclesiam, & quia non confodiuntur Hæretici contrarium asserentes.

Joannes Episcopus Lanianensis.

Reverendus Dominus Episcopus Pacensis.

Decretum de Justificatione summe probo, quandoquidem video illud esse pium, sanctum, & vere Christianum. Opto tamen in titulo apponi illa verba, scilicet [Universalem Ecclesiam repræsentans] absit a me hoc velim, ut in ullo conveniam cum Schismaticis, quos omnes minus bene sentientes de authoritate Sedis Apostolicæ detestor, & execror, ut verum decet Christianum; sed quoniam mihi pro re compertissima habeo Concilium universale rite indictum, & congregatum ab eo, qui habet hanc potestatem, nempe a Summo Pontifice Christi Vicario [ut est hoc concilium Tridentinum] repræsentare Ecclesiam Universalem, ut tenent D. Gregorius cap. Sicut, *bonæ memoriæ Gelasius Papa c.* Majores 24. *q.* 1. *idem Gelasius c.* Confidimus 25. *q.* 1. *facit sexta Synodus actione* 17. *cum dicit:* Hoc Sanctum universale nostrum congregans collegium totius Ecclesiæ adunavit compaginem. *Unde hoc sanctum nostrum universale? &c. quare si hæc verba non apponuntur, videtur concilium privari suo proprio, & debito titulo.* XVIII.

Item notum est Concilium Constantiense fuisse usum hac præfatione, non tantum propter Schisma, quod tunc erat in Ecclesia, sed, ut ex eo constat, quia Wicleff, Joannes Hus, & Hieronymus a Praga, quorum errores in eo Concilio damnati sunt, falso asserebant, Concilium universale rite congregatum non vere repræsentare Ecclesiam universalem, quod postea approbavit Martinus V. in sua Bulla, & præcepit inquiri contra omnes suspectos quod favissent dictis Hæreticis, scilicet Wi-

Wicleff, Hus, & Hieronymo a Praga, vel credidissent illorum erroribus, dicens quod interrogentur inter alia si credant, teneant, & asserant, quodlibet Concilium Generale, & etiam Constantiense repræsentare Universalem Ecclesiam: & post alia. Liber etiam Cæremonialium Lib. 1. cap. de Concilio generali fol. 62. dicit eam esse observantiam Conciliorum, cum Summus Pontifeu est præsens in Concilio, omnia expediantur sub nomine Papæ, & per ejus Bullam; cum autem est absens, sub nomine Concilii, additis illis verbis, Universalem Ecclesiam, &c. Meminerint etiam Reverendissimi Legati, quod cum in principio Concilii fuit controversum de his verbis apponendis in titulo, dictum fuit quod, cum causæ graviores tractandæ essent, maxime quæ spectant ad fidem, apponenda erant illa verba in titulo. Cum igitur in decreto de justificatione agatur de fide nostra, itaque de re gravissima, non video cur non debeant apponi in titulo.

Franciscus Episcopus Pacensis.

Reverendus Dominus Episcopus Calagurritanus.

XIX. *Placet decretum in omnibus, nisi in eo, quod desunt verba illa: Universalem Ecclesiam repræsentans, in titulo ejus.*

Episcopus Calagurritanus.

Quibus votis collectis, & Reverendissimis & Illustrissimis Dominis Præsidentibus significatis, ipse Illustrissimus Dominus Cardinalis de Monte dixit alta, & intelligibili voce hæc verba, videlicet: Gratias innumeras agimus Omnipotenti Deo, sanctum hoc decretum de Justificatione approbatum esse universaliter ab omnibus uno consensu.

Deinde idem Reverendus Dominus Archiepiscopus Spalatensis, existens adhuc in ambone, legit decretum de residentia Episcoporum, & aliorum, in quo hæc primo capite, quia integritas præsidentium salus est subditorum, continentur. Eadem sacrosancta Synodus, eisdem Præsidentibus, & Apostolicæ Sedis Legatis, &c.

XX. *Quia nonnulli [quod vehementer dolendum est] hoc tempore reperiuntur, qui propriæ etiam salutis immemores, terrenaque cœlestibus, ac divinis humana præferentes, in diversis Curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium sollicitudine, ovili derelicto, atque ovium sibi commissarum cura neglecta, sinunt sese occupatos esse, placuit sacrosanctæ Synodo antiquos Canones, qui temporum, atque hominum injuria pene in dissuetudinem abierunt, adversus non residentes promulgatos innovare: quemadmodum virtute præsentis decreti innovat, ac ulterius pro firmiori eorumdem residentia, de reformandis in Ecclesia moribus, in hunc qui sequitur modum statuere, atque sancire. Si quis a Patriarchali, Primatiali, Metroplitana, seu Cathedrali Ecclesia sibi quocumque titulo, causa, nomine seu jure commissa quacumque ille dignitate, gradu, & præeminentia præfulgeat, legitimo impedimento, seu justis, & rationalibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra suam Diœcesim morando abfuerit: quartæ partis fructuum unius anni fabricæ Ecclesiæ, & pauperibus loci per Superiorem Ecclesiasticum applicandorum pœnam ipso jure incurrat. Quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam eo ipso amittat. Crescente vero contumacia, ut severiori sacrorum Canonum censuræ subiiciatur, Metropolitanus Suffraganeos Episcopos absentes, Metroplitanum vero absentem Suffraganeus Episcopus antiquior residens sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ eo ipso incurrendæ infra tres menses, per literas, seu nuntium Romano Pontifici denunciare teneatur, qui in ipsos absentes prout cujusque major aut minor contumacia exegerit, suæ supremæ Sedis authoritate animadvertere, & Ecclesiis ipsis de Pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire.*

Capite secundo decreti ejusdem jussi Episcopi adigere Sacerdotes ad personalem residentiam obstrictos, ut eam exhibeant pro divini cultus amplificatione, & optimo Ecclesiarum regimine gerendo, ac in reluctantes legibus animadvertere, rescissis omnibus contrariis prærogativis. XXI.

Tertio capite imperatum est, Ecclesiarum Prælatis, ut severitatem in subditos criminum reos distringant, ac Regulares extra Monasterium vagantes ex canonicis sanctionibus coerceant.

Quarto capite Canonicorum Collegia in Ecclesiis principibus Episcoporum authoritati subesse jussa, pronuntiatumque in eosdem Canonicos ab Episcopis inquiri, & animadverti posse, si a suo munere defecerint, & omnia contraria Acta, & privilegia quovis modo concepta deleta.

Quinto capite decretum, ut nullus Episcopus cujusvis prærogativæ prætextu in aliena Diœcesi Pontificale munus, sine ordinarii Præsulis facultate data, exercere possit. Subdunt Acta concilii.

Quo decreto lecto, rogavit Patres, num sibi decretum placeret. Cui Reverendissimus XXII.

mus de Monte sibi placere respondit, & cum eo multi fuere: tamen plures multa in decreto desideraruut, dederuntque ipsi chartulas, quibus eorum sententia explicata erat: omnium, itaque collectis votis, cum difficile tunc foret omnes schedulas percurrere, & singulorum sententias excutere, Reverendissimus de Monte dixit: Patres omnes probant decretum exceptis quibusdam particulis, de quibus habebitur sermo in Congregatione. Quod cum omnibus placuisset, idem Episcopus eu Patrum voto unanimi, pronuntiavit futuram Sessionem tenendam esse Feria quinta post primam Dominicam Quadragesimæ. Post hæc Hercules Sevarolus Promotor concilii accusavit contumaciam omnium Prælatorum absentium, & petiit, illos ut contumaces haberi, & declarari, & propterea eos incidisse in censuras, & pœnas tam in jure, quam in ea a Sanctiss. D. N. expressas. Cui Reverendissimus de Monte, placet, inquit, de accusatione contumaciæ, & declaramus adversus omnes, exceptis legitime impeditis, procedendum esse per Dominum Episcopum Aquen. Episcopum Asturicensem, & Alisanensem, quos ad hoc specialiter deputamus. Placuit omnibus deputatio, & contumaciæ accusatio adversus omnes, exceptis tamen Germanis Episcopis, tanquam notorie impeditis. Mox idem Promotor petiit authoritate sanctæ Synodi, moneri omnes Prælatos præsentes ne ab hac Civitate discederent, ante finitam proximam sessionem, sub pœnis excommunicationis, & privationis omnium officiorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum ipso jure incurrendis. Ad cujus petitionem Reverendissimus Cardinalis de Monte, placet, inquit, omnes Prælatos moneri; & ita omnes hac monitione, quam pro trina, & canonica haberi volumus, sub pœnis prædictis, monemus, & requirimus, ne discedant ab hac Civitate ante finem sessionis subsequentis, quod & alii probaverunt, paucis admodum exceptis. Postremo idem Promotor petiit, per Notarium, & Protonotarium præsentes, fieri unum, vel plura instrumenta de omnibus, & singulis gestis, solutaque est Synodus, cum jam esset hora XXIII.

XXIII. Sententiæ variæ de residentia. Absoluta igitur sexta Sessione, ita Acta Concilii loquuntur. *Die decima quinta ejusdem Mensis Januarii fuit Congregatio, in qua Cardinalis de Monte laudavit summopere Patres de concordia eorum super decreto de Justificatione. Tum idem diversas recensuit Patrum sententias quæ exhibitæ per Chirographum fuerant super decretum Residentiæ: fuere, inquit, 28. qui decretum simpliciter probaverunt, sex qui nomine Cardinalium exprimi desiderarunt quatuor, qui titulum Ecclesiæ Universalis vellent addi in decreto. Totidem, quò unam reformationis partem sine altera sanciri non debere, affirmarent. Duodecim, qui pœnas contra non residentes statutas, desiderarunt ad jus commune reduci. Tum addidit; Scitis vos Patres, iis, qui nomina Cardinalium exprimi desiderabant, sæpius responsum esse, itaque non placet, neque æquum est, nominare expresse. De titulo sæpius dictum est, adhuc tamen si quis dubitat, videre poterit in Cajetano, & Turrecremata adversantibus consilio Basileensi, & Constantiensi, in hoc, quod in decretis suis nomen Universalis Ecclesiæ repræsentans apposuerunt. Legitque Patribus eorum hac de re sententiam. His autem, qui unam partem reformationis, sine altera non esse expediendam censuerunt, non est quid respondere oporteat, adeo ab omni ratione aliena est eorum sententia. De pœnis vero, & de Provincialibus Conciliis, sufficiant ea, quæ a me proximis diebus dicta fuerunt. Hoc unum adderem, me cogitare in futurum abstinere a Congregatione, postquam video plures ita dura cervice, ut ex sua opinione nulla ratione divelli queant, & certe si ita agendum est, frustra hunc laborem Congregationum assumimus. Cogitent igitur Patres, quid hac de re agendum sit: ego illorum opinionem libenter audiam. Quæ vero in futurum tractanda erunt, sunt hæc, videlicet, de dogmatibus, & materia Sacramentorum. De Reformatione vero agetur, & de impedimentis Episcoporum. Expedienturque omnia, quæ ad decretum de residentia pertinent. Ad hæc Cardinalis Giennensis. Ego simpliciter [inquit] decretum probavi, & probo, quantum ad me attinet, & desideravi ab omnibus item probari, verum postquam aliter se habuit, optimum esse arbitror, de hac ipsa re habere aliquas Congregationes particulares, & de consensu Juris peritorum, ac demum Congregationis generalis aptare decretum; idque non parum Patribus placere videbatur: fuere tamen, ut Asturicen. & Calagurritanus, qui omnino publicandum decretum dixerunt post decretum admonitionis pœnarum, quod & in aliis conciliis, & præcipue in ultimo Lateranensi factum fuisse constat. Quibus Cardinalis de Monte. Non est par ratio [inquit] illius, atque istius Concilii, & non est unus; aut alter, qui dissentit, sed plures admodum. Et propterea satius existimo, decretum ipsum non publicare, quam tot notis in illo appositis edere. Ad hæc Pacen. Non [inquit]*

quit]

quit] titulum desideravi inscribi decrete alia de causa, quam ut hæreses damnarentur, constat enim inter alias hæreses, hanc unam præcipue Lutheranos opinionem sequi, ut negent concilium legitime congregatum Ecclesiam Universalem repræsentare. Cui Cardinalis de Monte, dixit, si hac causa quisque movetur, bono zelo eum moveri necesse est; sed ne amplius hoc desideret quisque, facile fiet, si in uno atque altero articulo hanc adversariorum hæreticam sententiam damnaverimus, quod cum omnes probare viderentur, Episcopus Salutiarum, credo [inquit] Patres, & multis quidem rationibus, Concilium Ecclesiam Universalem non repræsentare, nam cum constet ex Capite, & membris, non potest totum corpus repræsentare, sine Capite, quod est Christi Vicarius. Item Ecclesia constat ex vivis, & mortuis, ac hic nulli mortui reperiuntur. Præterea Ecclesia est omnium Fidelium, & constat extra hoc gremium multos esse Fideles. Addebat & alia in hanc sententiam, sed ejus oratione adeo Patres commosi sunt, dicentes; hanc sententiam hæresim sapere, ut omnes inclamarent. Sed & Præsides dixere, nunquam se ita sensisse; Et quid est [inquit] Cardinalis de Monte, ut ego hic triginta Episcopis præsim, nisi Ecclesiam Universalem correpræsentare sciam; sed abstinendum esse a titulo censuimus semper, ne posteris malum exemplum præbeamus, non enim hoc Concilium, sed posteriora timemus, ne aliquando hujus exemple invitati aliquid adversus Apostolicam Ecclesiam moliantur. Addidit mox Episcopus Salutiarum. Ego [inquit] verba mea intelligo adversus eos, qui moliuntur aliquid sub illis verbis, ut velint Papam alicui subesse Concilie, ut scio aliquas vulpeculas facere. Quæ postrema verba tanta cum indignatione a pluribus, & maxime ab Hispanis audita sunt, ut nihil supra; multaque mox verba ab illis in illum dicta sunt, nec cessatum fuisset, nisi Præsides silentium indixissent: At vera sententia erat concilium Ecclesiam Universalem non repræsentare sine Capite, id est sine Pontifice: At in concilio Tridentino Legati Apostolici repræsentabant Pontificem non dubium. Basileense quidem post translationem cum esset Acephalum, stante non ambiguo Pontifice Conciliabulum extitit Schismaticum Constantiense concilium, cum plures dubii Pontificium jus nomenque sibi adsciscerent, Universalem Ecclesiam repræsentare jure professus est.

XXIV. *Die Lunæ decima ejusdem fuit Congregatio, in qua Cardinalis de Munte, non parum* (inquit) *hodie agimus, si præparabimus materiam sequentis Sessionis; hæc duplex est, una ad dogmata, altera ad mores spectat, de prima dicet Reverendus Collega meus, ego alteram prosequar. Mox Cardinalis Sanctæ Crucis. Dedimus* (inquit) *operam, ut omes errores circa Sacramenta inveniremus, inventi autem sunt hi, qui sequuntur, quod in tres partes divisi sunt; prima pertinet ad errores concernentes circa Sacramenta in genere; secunda ad errores, qui versantur circa aliqua Sacramenta. Quod rursus in duas dividitur partes, legitque ipses omnes, & Patres admonuit, ut eorum exemplaria acciperent, & suo tempore essent parati dicere sententias, postquam sacri Theologi extra Concilium auditi fuerint. Deinde Cardinalis de Monte legit notulam impedimentorum collectorum ex diversis impedimentorum chartulis porrectis ab ipsis Episcopis. Nec [inquit] erit materia a nobis tractanda eodem tempore, quo Reverendus Collega meus pertractabit materiam Sacramentorum, seorsum tamen intervenient mecum Jurisperiti, & qui interesse volent: cum ille autem Theologi. Hæc fuerunt verba Reverendissimi de Mente, & mox impedimentorum lectio, tam Patribus grata, ut præ lætitia gestire omnes viderentur. Admenitique fuerunt omnes, ut eorum impedimentorum exemplaria, si qui vellent, describi facerent. Actum est denique, ut concederetur licentia aliquibus Episcopis, qui ex causa essent discessuri, brevi tamen reversuri Quod ita demum fieri placuit, si hi Episcopi antequam discederent, se obligarent ad redeundum intra terminum per Legatos statuendum.* Errores autem circa Sacramenta in genere, & in specie sunt, qui sequuntur.

Materiæ Sessionis septimæ disponuntur.

Articuli Hæreticorum super Sacramentis in genere.

XXV. Articuli Hæreticorum de Sacramentis in genere.

I. Sacramenta Ecclesiæ non esse septem, sed vel plura, vel pauciora, quæ vere Sacramenta dici possint.

II. Sacramenta non esse necessaria, & sine eis, ac eorum voto homines a Deo gratiam adipisci.

III. Nullum Sacramentum esse alio dignius.

IV. Sacramenta novæ Legis non conferre gratiam etiam non ponenti obicem.

V. Sacramenta nunquam gratiam, aut remissionem peccatorum dedisse; sed solam fidem Sacramenti.

VI. Statim post lapsum Adæ fuisse Sacramenta a Deo instituta, in quibus gratia daretur.

VII. Sacramentis tantummodo dari gratiam credentibus sibi remitti peccata.

VIII. Non dari gratiam in Sacramentis semper, & omnibus, quantum est ex

par-

parte Dei, sed quando, & ubi visum est Deo.

IX. In nullo Sacramento imprimi characterem, sed rem fictitiam esse.

X. Malum Ministrum non conferre Sacramenta.

XI. Omnes Christianos cujusvis sexus habere parem potestatem in verbo, & Sacramento ministrando.

XII. Quemvis Pastorem habere potestatem formas Sacramentorum prolongandi, & abbreviandi pro arbitrio suo, & mutandi.

XIII. Intentionem Ministrorum non requiri, nihilque agere in Sacramentis,

XIV. Sacramenta ad solam fidem nutriendam esse instituta.

Die XX. Januarii Feria V. vocatis in Congregationibus Patribus lecti sunt errores Hæreticorum circa Sacramenta Baptismi, & Confirmationis, ut maturo examine discutiantur.

Errores Lutheranorum circa Sacramentum Baptismi.

XXVI. Errores Lutheranorum circa Baptismum.

I. In Ecclesia Romana, & Catholica, non esse verum Baptismum.

II. Baptismum liberum esse, nec necessarium ad salutem.

III. Baptismum datum ab Hæreticis verum non esse, & ob hoc iterandum.

IV. Baptismum esse pœnitentiam.

V. Baptismum esse tantum externum signum, ut ovium creta rubea, nec habere partem in Justificatione.

VI. Baptismum iterandum esse.

VII. Verum Baptismum esse fidem credentem pœnitentibus remitti peccata.

VIII. Baptismo non tolli peccatum, sed solam imputationem.

IX. Eandem esse vim Baptismi Christi, & Joannis.

X. Baptismum Christi non evacuasse Baptismum Joannis, sed ei addidisse promissionem.

XI. Ritus alios in Baptismo adhiberi solitos liberos esse, idest, sine peccato omitti posse, & solam immersionem esse necessariam.

XII. Præstare, omittere Baptisma puerorum, quam eos non credentes baptizari.

XIII. Parvulos propriam habere fidem, ideo non esse baptizandos.

XIV. Baptizatos in pueritia, quia non crediderunt, esse rebaptizandos, cum pervenerint ad annos discretionis.

XV. Baptizatos in infantia cum adolescunt interrogandos, an ratum habeant baptismum, quod si negent se habere ratum, dimittendos.

XVI. Remitti peccata post Baptismum sola recordatione, & fide, & quod quis sit baptizatus.

XVII. Votum Baptismi non habere conditionem nisi fidei, & alia omnia vota evacuare.

Errores Lutheranorum circa Sacramentum Confirmationis.

I. Confirmationem non esse Sacramentum. XXVII.

II. Confirmationem esse a Patribus institutam, & non habere promissionem gratiæ Dei.

III. Confirmationem esse otiosam cæremoniam, & olim fuisse cathechesim, qua adolescentiæ proximi, fidei suæ rationem coram ecclesia exponebant.

IV. Confirmationis Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis Sacerdotem.

Die vero Lunæ ultima Januarii, fuit Congregatio, & Cardinalis de Monte dixit. Per deputationem particularem Juris peritorum aptatos fuisse nonnullos Canones in materia residentiæ, de quibus in proximis Congregationibus generalibus erit sermo habendus, & propterea poterant omnes Episcopi eorum Canonum exemplaria sumere, & in prima Congregatione venire parati ad dicendum super iis. Interim enim [inquit] dum hæc a nobis geruntur Reverendus Collega meus curabit, ut audiantur Theologi non conciliares super reliquis Sacramentis. Quod ea ratione cogitatum est, non ut omnia in hac proxima Sessione expediantur, sed ut in subsequenti Sessione paratiores simus. Sunt enim proxime absfuturi Theologi isti ob prædicationem, & propterea judicavimus esse præveniendum. Et ideo tertia Februarii die cœpti sunt discuti a Theologis Hæreticorum articuli de Eucharistia subjectis his concepti verbis.

Articuli Hæreticorum super Sacramento Eucharistiæ propositi examinandi Theologis.

XXVIII. *MS. Vat. sig. num. 3232. pag. 298.*

I. In Eucharistia non esse re vera Corpus & Sanguinem Domini Nostri Jesu Christi, sed tantum ut in signo, sicut vinum dicitur esse in circulo ante tabernam.

Hic error est Zuinglii & Œcolampadii, & Sacramentariorum.

Errores de Eucharistia damnantur.

II. Exhiberi in Eucharistia Christum, sed specialiter tantum manducandum per fidem.

Hic error est Œcolampadii in libello de Eucharistia cap. 14. & multis aliis in locis.

III. In Eucharistia esse quidem Corpus, & Sanguinem Domini Nostri Jesu Christi sed simul cum substantia panis, & vini, ita ut non sit transubstantiatio, sed unio hypostatica humanitatis, & substantiæ panis, & vini.

Lu-

Lutherus in Testamento de Sacramento Altaris ait : Profiteor quod in eo veraciter Corpus, & Sanguis Christi in pane, & vino corporaliter manducatur, & bibitur, idem in Assertionibus.

IV. Christum in Eucharistia non esse adorandum, neque Festis venerandum, neque in Processionibus circumgestandum, neque ad Infirmos deferendum, & ejus adoratores esse veros Idololatras.

Lutherus ad Valdenses.

V. Non esse reservandam Eucharistiam in sacrario, sed statim consumendam, & præsentibus dandam, & aliter facientes abuti hoc Sacramento. Hæc habentur in Libello reformationis ad Colonienses.

VI. In Hostiis, seu particulis consecratis post Communionem remanentibus non remanere Corpus Domini, sed tantum ibi esse dum sumitur, non autem ante nec post sumptionem.

Lutherus, ut refert Coclæus in Libello contra eum edito.

VII. De Jure Divino esse, sub utraque specie etiam populum communicare, ac propterea peccare eos, qui cogunt populum altera specie uti, & tamen præcipiente Concilio, ut plebs sub utraque specie communicet, eo casu sub altera tantum communicandum.

Ficta hæresis Luth. ex contradicendi rabie.

In Confessione Aug. c. De utraque specie *& Lutherus* De Formula Missæ. *Si quo casu Concilium statuerit [minime omnium vellemus] utraque specie potiri, immo tunc primum in despectum Concilii vellemus, aut una tantum, aut neutra, & nequaquam utraque potiri, ac plane eos anathema habere quicumque authoritate talis Concilii potiretur utraque.*

VIII. Non contineri sub altera specie quantum continetur sub utraque, nec tantum sumere communicantem sub altera specie quantum sub utraque.

Joannes Eckius in disputationibus, item Lutherus Lib. disput. 1531.

IX. Solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendam Eucharistiam, neque teneri homines ad Communionem in Paschate.

Luther. Libr. de Captiv. Babylonic. *item* In Visitatione Saxonica cap. De Euch.

X. Non licere, ut quis seipsum communicet.

Hic error videtur esse Lutheri, & aliorum Hæreticorum superiorum. Hos articulos Alphonsus Salmeron in Congregatione Theologorum luculenter confutavit, & consequentibus diebus alii Theologi refellerunt.

De reformatione sententiæ referuntur.

XXIX. Dum a Theologis dissereretur de Sacramentis, & Jurisperiti egissent de reformatione.

Acta Consistor. ms. Card. Spad. 10. 12.

Die tertia Februarii fuit Congregatio, in qua dixerunt plerique Patres sententias super Canonibus præmissis. Omnium primus fuit Giennensis, qui non pauca adnotavit. Non enim probavit, ut recentioris concilii Lateranensis mentio haberetur, addique cupiebat; neminem in Episcopum creari debere, nisi legitimo matrimonio natum. De beneficiorum, & Ecclesiarum pluralitate nihil actum esse aiebat, nisi etiam de præteritis provideretur, subiiciebat insuper, ut nulli pastoralis Ecclesia daretur, qui non actu residentiam impleret, quod facillime fieri posset, si ita omnes curatæ Ecclesiæ conferrentur, quo modo patrimonialia beneficia conferri in Hispania consueverunt, hoc est præhabito rigoroso examine. De dispensationibus autem, hoc in universum censuit, ut quoad possibile esset, restringerentur; adjecit & alia in hanc pene sententiam, quam & Turrianus, & nonnulli alii sequuti sunt. Præfatus in primis tamen est Turrianus, se maximopere cupere, ut totus hic de reformatione tractatus reiiceretur ad Sanctissimum Dominum nostrum, cujus de hac re sententiam secuti sunt Feltrensis, & Aciensis. Sed pluribus Aciensis disseruit, ut ostenderet, omnia Congregationem frustra acturam esse, nisi Pontifex Maximus assenserit, aiebatque sæpius Romæ actum fuisse hac de ipsa reformatione, primo per decem a sua Sanctitate deputatos, & alios deinceps, & tamen omnium laborem incassum cessisse. Propterea scirent Patres, ita demum decretum de residentia locum habiturum, si Pontifici Maximo placuisset. Adjecit præterea, non esse potestatem concilii ad hoc. Huius sententiam nonnulli secuti sunt. Senogalliensis potius aiebat, omnino a reformatione abstinendum, quam tales Canones edere, per quos potius deformaretur, quam reformaretur Ecclesia; dicebatque maxima expectari ab isto concilio, quæ nisi præstentur, futurum, ut maximum in Ecclesia Dei scandalum veniat. A cujus opinione parum dissiderunt Fesulanus, & Caputaquensis. Illud in primis affirmantes, se huic decreto assensum non præbituros, nisi expresse de Cardinalibus mentio haberetur, affirmantes nunquam ferendum esse, ut posthabitis majoribus Ecclesiis, quorum major pars est in manibus Cardinalium, tenuioribus tantum Ecclesiis provideatur.

Sed cum Patres in ista Congregatione non dixissent omnes suas sententias, in aliis tamen Congregationibus protulerunt, & ideo sequuntur acta. *Die Veneris quarta Februarii dixerunt sententias plures*

res

res ex Patribus eadem de re. Episcopus Salutiarum nisus est defendere Canones ipsos ab his objectionibus, quæ a Cardinali Giennensi, & aliis Patribus factæ fuerunt, quod & ante Tarentinus Episcopus præstiterat, cæteri pene omnes Canones probaverunt, læsionibus iisdem notis adjectis.

XXX. *Die sequenti dixerunt sententias reliqui Patres tribus, quatuorve exceptis. Agathensis omnia pene improbavit, quæ a Cardinali Giennensi dicta fuerant, itemque etiam fecerunt, Lancianensis, Siracusanus, Patensis, Asturicensis, Oscensis, Calagurritanus, cum quibus & Aquinas, & Bituntinus, & Britinoriensis in nonnullis Capitulis sensere, & maxime in hoc, ut lex de pluralitate Cardinalium, & Curatorum Ecclesiarum generalis esset, nemoque ab ea exciperetur, ita etiam, ut lex non tantum futuris, sed etiam præsentibus provideret; verum hac in re, & in aliis pluribus longe vehementiores fuere Hispani; quorum summa sententiæ hæc continebat.*

Ut quæ a majori parte Patrum in proxima sessione sancita fuere, ederentur, nec amplius de illis esset quæstio.

Ut Concilium Lateranum nullo modo probaretur quo ad reformationem, ut quod in pluribus suis capitibus deformationem Ecclesiæ magis augeret, quam tolleret.

Ut nulla omnino dispensatione liceat cuique ultra duas curatas Ecclesias habere.

Ut nemo nisi unam Cathedralem haberet, quacumque præfulgeat dignitate.

Ut in hoc decreto de Cardinalibus expressa fieret mentio.

Ut nulla omnino teneat dispensatio, nisi ex justis, & in jure expressis, vel saltem rationabilibus causis concessa.

Ut causæ hujusmodi coram Ordinariis probandæ sint.

Canones autem ita comprobandos esse, ut dicant abusum esse aliter facere.

Dispensationes esse dissipationes, & non juvare quemquam in Foro Poli, nisi ex justis, & rationabilibus causis concessæ essent.

Et propterea Cardinales beneficiis nunquam sat plenos, cum peccato mortali beneficia retinere.

Ad hæc omnia Albiganensis multis rationibus respondit, sed minus grata ejus oratio visa est multis propterea quod asseruit, omnino Episcoporum authoritatem a Sede Apostolica emanasse, nec aliquam Episcopos authoritatem habere a Deo, nisi eo quod & omnes aliæ res immediate sunt a Deo. Item, quod Concilii potestas delegata esset, nec quicquam concilium decernere posset, quod non sibi a prima Sede mandatum esset.

Die sequenti dixerunt sententia reliqui ex Patribus. Canariensis multa deduxit, ut persuaderet, ante omnia statuendum esse, Episcoporum residentiam de Jure Divino esse: Episcopatum, & Episcopale officium in jure Divino esse contendit. Cui Alifanus, & Minoritensis responderunt, adeo ut omnes ejus rationes convellerent. Sequuntur Acta narrare quæ gesta fuerunt in alia Congregatione. Die sequenti septima ejusdem fuit Congregatio, in qua Reverendissimus de Monte aliqua ad Patres præfatus est super querelis, quas nonnulli fecerunt adversus corruptos mores hujus sæculi. Tum dimittamus [inquit] querelas, & veniamus ad remedia ipsa. Multa de potestate Concilii frustra disputarunt; quid enim opus est tam longis disputationibus tempus terere, cum id quod a multis petitur, verbo, re ipsa præstatur, dum a nobis leges promulgantur. Aliqui suadere conati sunt, ut negotium reformationis remittatur ad Sanctissimum Dominum Nostrum, non ea ratione, ut putarent Concilium carere potestate, sed quia videbant Patres non convenire inter se: plerique etiam ad interrogata non responderunt. Aliqui censuerunt statuenda esse omnia, qua de re alias a me dictum fuit. Non enim video, quod ex hoc provenire possit aliqua utilitas. Omnes enim bonum, & rectum cupimus, sed sæpius decipimur specie recti; aliquos Episcopos cupere, examinari omnes Beneficiatos, omnes uniones, & omnesque dispensationes revocare, quod tempora minime ferunt, & vereor, ne si hoc statueretur, plurimis ridiculi essemus. Quid ergo faciendum? Illud quod licet, & quod expedit, hoc est, ut cura animarum a nobis nullatenus negligatur. Quod credimus his Canonibus ample provisum esse, si tamen aliquid deerit, ex sententiis Dominationum Vestrarum supplebitur. Alii execrati sunt simoniam, maxime Curialium & hæc culpa non est rejicienda ad Sanctissimum Dominum Nostrum. Sunt & in Curia Romana & boni, & mali, nec est possibile in omnes malos animadvertere, & præcipue quia mali homines caute in hac materia procedere solent, ut a nemine deprehendi valeant, fiat tamen de hoc quæcumque provisio Synodo placuerit.

Permagni putant plurimi ad conservandam authoritatem Sedis Apostolicæ fidei exactissimam reformationem; probamus hanc sententiam, fiat reformatio, sed debito modo fiat, ne dum volumus authoritatem, & potestatem ipsius Sedis tueri, & defendere, cujus causa præcipue, & concilium in hac Civitate indictum fuit, ipsam lædamus, & infringamus, nec satis esset verbo affirmare, & fateri supremam po-

Tom. 19. de Conc. Arch. sig. n. 3206. p. 199. MS. sign. 3232. pag. 275. & 283.

Acta Cong. Concil. Trid. MS. Fr. Cardin. Barberini sig. num. 1799. p. 202.

Reformatio debito modo facienda.

potestatem, si facto vellemus illam convellere. Operæ pretium igitur erit in hoc sequi antiquorum Canonum normam. In Canonibus enim Nicæni concili insertis inter decreta Papæ Julii §. 3. 6. & 14. his verbis Apostolica authoritas excipitur, salvo in omnibus Romanæ Ecclesiæ privilegio, quod & alibi habetur c. 6. q. 3. c. Peregrina. *Aliquis Prælatus dixit promulgandam esse legem de beneficiis conferendis, quam etiam Sanctissimus Dominus Noster observare teneatur; huic respondet Paschalis Pontifex, qui in c.* Significasti. De electione. *Ajunt [inquit] in conciliis statutum non inveniri, quasi Romanæ Ecclesiæ legem concilia ulla præfixerint, cum omnia concilia per Romanæ Ecclesiæ authoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum Statutis Romani Pontificis patenter excipiatur authoritas. Aliquis dixit Canones hos sophisticos esse. Certe si hæc verba Canones ipsos respicerent, non autem personas nostras, non ægro animo id accepissemus: propterea enim Canones dantur Patribus, ut ex perfectis eorum sententiis, quod ipsis deest suppleatur. At dicere sophisticos esse Canones est nobis imponere, quod Patres his Canonibus decipere voluerimus, qua de re plura a nobis dicenda essent, ni inter eos essemus, apud quos certe habemus fidem, & integritatem nostram esse perspectam. Hactenus fortassis plusquam oportebat patientes fuimus, si post hæc aliquis adversus nos talia dixerit, sciat nos muneri nostro non defuturos, & hæc familiariter, & cum omni charitate dicta sint. Patres omnia boni consulant, Patrum sententiæ proponantur, & ex eorum voto Canones aptabuntur. Patres dicent sententias in materia Sacramentorum.*

XXXI. Articuli de Sacramentis. *Mon Cardinalis S. Crucis: Redegimus articulos istos de Sacramentis in tres classes, quorum prima continet articulos, qui ex judicio Theologorum visi sunt omnino hæretici. In secunda classe positi sunt, qui scandalosi visi sunt. In tertia vero articuli, qui partim omittendi, partim autem dubii visi sunt.*

Hic animadvertendum est, repetitionem articulorum Hæreticorum circa Sacramenta, quos supra recitavimus, in hoc congressu factam fuisse: qua autem ratione id gestum fuerit, curioso lectori discutiendum relinquimus.

Articuli autem sequuntur, & sunt tales.

Errores Lutheranorum circa Sacramenta in genere.

Sacramenta Ecclesiæ non esse septem, sed vel plures, vel pauciora, quæ vere Sacramenta dici possint.

Sacramenta non esse necessaria, & sine eis, ac eorum voto homines gratiam adipisci.

Nullum Sacramentum esse alio dignius.

Sacramenta novæ legis non conferre gratiam etiam non ponenti obicem.

Sacramenta nunquam gratiam, aut remissionem peccatorum dedisse, sed solam fidem Sacramentorum.

Sacramentis dari tantummodo gratiam credentibus remitti sibi peccata.

Non dari gratiam in Sacramentis semper, & omnibus quantum est ex parte Dei, nisi quando, & ubi visum est Deo.

Malum Ministrum non conferre Sacramentum.

Omnes Christianos cujusvis sexus habere parem potestatem in verbo, & Sacramente administrando.

Sacramenta ad solam fidem nutriendam, esse instituta.

De Baptismo.

In Ecclesia Romana, & Catholica non esse verum Baptisma.

Baptismum liberum esse, nec necessarium ad salutem.

Baptismum datum ab Hereticis non esse verum, & ob hoc iterandum.

Batismum esse tantum externum signum, & ut ovium creta rubea, nec habere partem in Justificatione.

Baptismum iterandum esse.

Verum Baptismum esse fidem credentem pœnitentibus remitti peccata.

Baptismo non tolli peccatum, sed solum imputationem.

Præstare omittere Baptisma puerorum, quam eos non credentes baptizari.

Parvulos propriam habere fidem, & ideo non rebaptizandos.

Baptizatos in pueritia, quia non crediderunt, esse rebaptizandos cum pervenerint ad ætatem discretionis.

Baptizatos in infantia, cum adolescunt interrogandos, an habeant ratum Baptismum, quod si negent, habendos pro Ethnicis.

Remitti peccata sola recordatione, & fide quod quis sit baptizatus.

Votum Baptismi non habere conditionem nisi fidei, & omnia alia vota evacuare.

De Confirmatione.

Confirmationem non esse Sacramentum.

Confirmationem esse a Patribus institutam, & non habere promissionem gratiæ Dei.

Confirmationem esse otiosam cæremoniam, & olim fuisse catechesim, qua olim adolescentiæ proximi, fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant.

Ar-

Articuli, qui multis Theologis non videntur damnandi, sine aliqua declaratione.

De Sacramentis in genere.

Sacramenta non esse septem, sed vel plura, vel pauciora, quæ vere Sacramenta dici possint. Hunc articulum aliqui cuperent damnari tantum quoad primam partem, videlicet Sacramenta Ecclesiæ non esse septem, nulla facta mentione partis posterioris, scilicet, quod non sint plura, vel pauciora, ut factum est in concilio Florentino.

Sacramenta non esse necessaria, & sine eis, ac eorum voto per solam fidem hominem a Deo gratiam adipisci.

Nonnulli censent hunc articulum non esse damnandum, prout jacet, sed cum hac additione, ut dicatur non esse necessaria in Ecclesia, quia non singula Sacramenta, singulis necessaria sunt.

Nullum Sacramentum alio dignius. Quia Sacramenta diversis respectibus alia aliis digniora esse possunt, aliquibus non videtur hic articulus damnandus sine declaratione.

In nullo Sacramento imprimi characterem, sed rem fictitiam esse. Quidam optarent hunc articulum non simpliciter damnari ut hæreticum, sed amplexandam aliam partem, ut probabiliorem.

Intentionem Ministrorum non requiri, nihilque agere in Sacramentis. Quoniam intentio Ministrorum, ut aliqui asserunt, non est simpliciter necessaria, sed tantum quod intendant facere id, quod Ecclesia intendit, ideo cuperent hunc articulum damnari cum aliqua declaratione.

De Baptismo.

Baptismum esse pœnitentiam. Cum Baptismus aliquo modo dici possit pœnitentia & ita appelletur ab Epiphanio, & Tertulliano, nonnulli censent hunc articulum damnandum hoc modo, Baptismum esse Sacramentum pœnitentiæ, quod a nemine non esse damnandum judicatur.

Ritus alios in Baptismo adhiberi solitos liberos esse, id est, sine peccato omitti posse, & solam intentionem esse necessariam. Aliqui declarandum putabunt de ritibus substantialibus, quia arbitrantur alios omitti posse sine peccato.

De Confirmatione.

Confirmationis Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis Sacerdotem. Hunc articulum vellent redigi ad normam verborum expressam in Concilio Florentino.

Articuli, quos aliqui Theologi non damnandos, sed silentio prætereundos censent.

De Sacramentis in genere.

Statim post lapsum Adæ fuisse a Deo Sacramenta instituta, quibus gratia daretur.

De Baptismo.

Eandem esse vim Baptismi Christi, & Joannis.

Baptismum Christi non evacuasse Baptismum Joannis, sed ei dedisse promissionem.

Articuli, quos ultra propositos Theologi damnandos arbitrantur.

De Sacramentis in genere.

Omnia Sacramenta non esse a Christo instituta.

Sacramenta esse tantum signa, & notas nostræ professionis, sive allegoria bonorum operum.

Non esse Sacramentum, nisi habeatur in Scripturis.

De Baptismo.

Pueros in uteris maternis per invocationem Trinitatis, & benedictionem salvari.

Negantes fidem Christianam apud Infideles, cum revertuntur ad propria, rebaptizandos esse.

Neminem baptizandum esse, nisi in mortis articulo.

Neminem baptizandum esse, nisi ea ætate, qua baptizatus est Christus.

Aquam non esse de necessitate, sed solam assistentiam Spiritus Sancti.

Baptismum non esse, nisi signum afflictionum, quod oporteat Christianos subire fluctus, & pericula omnis generis perferre.

Morte corporali Baptismo satisfieri, & eam esse ejus proprium significatum.

Baptismum omnia peccata, quæ post ejus susceptionem perpetrantur, venialia facere.

Fœdus inter Deum, & Baptizatum in Baptismo initum non implicare Divinæ legis observantiam.

Filios Israel in transitu Maris rubri non figurative, sed vero fuisse Baptismate baptizatos, sicut & Noe cum veheretur in arca.

Fomitem retardare baptizatos ab ingressu Cæli.

De Chrismate.

Qui dicunt oleum Chrismatis esse oleum salutis, Christum negant.

Spiritui Sancto sunt injurii, qui Confirmationis oleo ullam tribuunt virtutem quia perinde est, ac si quis diceret, omne oleum virtutem esse Spiritus Sancti.

Diar. Concil. Trid. auct. Angel. Massarell. ms. Arch. Vat. p. 103.

Octava Februarii coacta Congregatione generali pcimus Concilii Præses de instauranda vetere disciplina Christiana moribusque ad sanctiorem normam revocandis egit, remque a Pontifice, & Legatis maxime efflagitari demonstravit, ita tamen, ut offendicula præcaveantur: *Quoniam nonnulli conquesti sunt in votis suis reddendis de malignitate temporum, & quod præsentanea indigemus reformatione, de qua longo sermone perorarunt; Reverendissimus D. Cardinalis de Monte confessus est Ecclesiam Dei indigere reformatione, & quod nemo magis eam cupiat quam Pontifex, & ipsi Reverendissimi DD. Legati: verum ea statuenda sunt, quæ executioni demandari possunt, ne cum reformare volumus orbem Christianum in scandalum ponamus, dum præsertim præterito, & præsenti providere intendimus, in quo multorum jura offenduntur. Sed id in primis attendendum est, quod licet aliqui dixerint, quod Concilium non potest facere reformationem [qui fuerunt Episcopi Feltrensis, de Nobilibus: & Chironensis] hoc verum non est, quia Concilium hoc legitime congregatum omnia potest in his, quæ sibi a Sua Sanctitate demandata sunt, in aliis autem nihil potest. Si igitur Concilium procedere voluerit in his, quæ in Bullis Sanctissimi D. N. continentur, procedat, quia habebit ipsos Legatos promptissimos, salva tamen semper authoritate, & præeminentia Sedis Apostolicæ, ut alia Concilia semper fecerunt, allegando exempla Nicæni Concilii in multis Canonibus, & nonnullorum aliorum Conciliorum. In his autem, quæ concilium non potest, & proprie spectant ad Pontificem, asserunt Legati, separatissimos futuros mediatores, ut Sua Sanctitas ea concedat, qua a Sua Sanctitate petuntur.*

Acta Concil. MS. Car. Spada to. 12.

Die octava ejusdem fuit Congregatio, & successive diebus sequentibus, exceptis Dominicis diebus, usque ad vigesimam primam hujus mensis, fuerunt Congregationes, in quibus disceptatum est super articulos damnandos, de quibus supra. Patrum vero sententias non recensendas esse duxi propter illarum multitudinem.

XXXII. *Die Jovis XXIV. ejusdem Mensis Februarii fuit Congregatio, in qua Cardinalis Giennensis. Antequam [inquit] de Canonibus dicere incipiam, velim scire, an Canones, qui promulgati fuerunt in proxima Sessione, vim, & robur obtineant. Si enim vim obtinent, ut & ego credo, non erit amplius de iis dicenda sententia, alioquin oportebit & illos iterum examinare. Quantum tamen si simpliciter ego illos tunc probaverim, id feci, ne aliqua inter nos controversia oriretur, & ideo si non essent expediti, dicerem & de illis, quæ mihi occurrunt. Ad hæc Cardinalis de Monte. Sciunt [inquit] Patres omnes, quod propter sententiarum varietatem in sessione concludi non potuit, & ideo tunc dixi, Nos in Congregatione deliberaturos, sed postquam Patrum tam varias vidimus annotationes, censuimus parvum decorem esse concilii, si hujusmodi canones cum tot censuris ederentur, & propterea eosdemmet Canones, & majori ordine, & majori lima politos una cum aliis Canonibus vobis nunc dedimus in manibus, ut omnes, si ita Patribus placebit, ex integro, & in proxima sessione statuantur. Si tamen Patribus placet, ut Canones ipsi habeantur pro expeditis, nos Legati libenter voto Patrum subscribemus, & ita minuetur in hac parte labor noster. Sed considerent Patres ne ridiculi videamur, si Canones tantis notis onustos edamus. Cardinalis Sanctæ Crucis. Quæstio [inquit] facti est, crastina die vota & censuræ Patrum videbuntur, & quod a pluribus probatum fuisse cognoscetur, id pro firmo habebitur. Ego quidem, quoad me, semper tenui decretum ipsum valere, nec esse in potestate nostra illud amplius minuere, vel variare, nisi simus in alia sessione. Fuerunt viginti noveni, qui decretum simpliciter probaverunt; reliqui Patres divisi sunt, adeo ut decretum ipsum obtentum fuerit; tamen de hoc lectis, & consideratis sententiis Patrum, deliberare poterimus. Feltrensis dixit. Separari potuerunt capitula, & quæ nullam habuerunt controversiam publicare, reliqua vero remanere, ut judicastis. Contra Pisaurensis inquit; Omnia sunt connexa, & a residentia omnia dependent, & propterea unum caput sine altero publicari non potest. Castelli maris Episcopus omnia ajebat separata esse, & tot esse sententias, quot rerum capita, propterea posse unum sine altero sustineri. Adjecit ad hæc Calagurritanus, Notas Patrum a decreto non dissentire, quoniam non videntur decretum improbare, qui dicunt ultra personas in decreto comprehensas, velle etiam, ut nominatim Cardinales exprimantur. Cardinalis de Monte. Omnia [inquit] a residentia dependent, & ideo si illa non stat, nec reliqua stare poterunt, quoniam ejus respectu Canones conditi sunt, nec subsistit ratio Domini Calagurritani, quoniam cum in lege interveniat stipulatio, scilicet interrogatio, & responsio, non dicitur respondere ad interrogatum, nec aliquid firmare, qui pure, & simpliciter interrogatus, sub conditione respondet; leg. 1. §.* Si quis simpliciter. ff. de verborum significationibus, *& jura*

sunt

sunt vulgaria, Giennensis, mihi placet [inquit] opinio ista, ut reliqui Canones pendeant a residentia, & quod nisi ista subsistat, nec reliqua subsistant. Hoc tamen scimus, quod in Concilio Lateranensi, etiam in præsentia Papæ, audiebantur vota Patrum contradicentium, & registrabantur eorum dicta, una cum ipsis decretis. Frustra nunc de hac re, inquit Cardinalis de Monte, meo judicio disputatur, cum præcipue nos parati simus sequi Patrum sententias, nam nihil omnino nostra neque Synodi referre putamus, hoc vel in præterita sessione statutum fuisse, vel in proxima illud ipsum esse statuendum. Nam de Canonibus illis nihil omnino, quod substantiam mutet, demimus. Quod autem alias in concilio Lateranensi factum fuerit, nihil ad propositum facit, quia Papa in Concilio non tenebatur sequi sententias Patrum, si nolebat, & propterea etiam si major pars contradixisset, potuisset etiam ipse solus statuere. Sed dimissa pro nunc controversia hujusmodi dicantur sententiæ super reliquis octo Canonibus, de quibus nondum auditæ fuerunt Patrum sententiæ, nam de reliquis, quorum auditæ sunt semel Patrum sententiæ, alia die agetur.

Mox Giennensis sententiam de Canonibus ultimo additis dixit; illud solum desiderans, ut uniones, quæ ex causis non veris factæ essent, revocentur. Item, quod Episcopi, qui sciscitarentur, exemptos habere stipendium, & in omnibus privilegiatis servetur c. 1. de Privilegiatis in VI. Materensis admonuit in hisce Canonibus plura esse, quæ Apostolicæ Sedi derogarent, & propterea scirent omnes, eum qui de privilegio primæ Sedis detrahere studet ut hæreticum a jure haberi. Senogalliensis dixit, se Canones acceptare, dummodo juribus DD. Episcoporum non derogent in aliquo, & sint conformes regulis sanctorum Patrum, & aliquibus Abbatibus non faveant. Fesulanus ex scripto recitavit, se valde condolere, Episcopos in propriis Diœcesibus authoritate aliena agere, hoc nequaquam ferendum esse aiebat, ut Episcopi Apostolicam, id est, alienam auctoritatem in gregem sibi commissum animadvertant. Quod [inquit] quam iniquum sit, non meis verbis sed verbis Clementis Papæ I. Pontificis attendite. Tunc alta voce clamavit Episcopus Alifanus conversus ad Legatos, dixit: Non esse ferendum Fesulanum in tanto consessu adversus primam Sedem loquentem, petiitque dari sibi libellum, quem habebat Fesulanus in manibus, quoniam convincere volebat verba illa hæretica esse. Ad quæ Fesulanus. Quid, inquam, dixi, quod hæreticum sapiat? Ego dixi, quod dixi. Dico autem juxta Clementem Papam I. & quicquid sit, sententiam meam, quam nondum protuli, submitto judicio Sanctæ Synodi. Contra hæc Alifanus dari libellum postulabat, ut redarguere posset illum de hæresi. Adversus quem Calagurritanus, & Giennensis dixerunt. Inconveniens esse in Synodo libertatem impedire, neque esse Alifani, aut alterius cujusque Prælati, dicentem impedire, vel de hæresi arguere, sed solum Reverendissimorum Præsidentium. Albiganensis. Non Patres, amplius Fesulanus, inquit, audiendus quia relapsus est, sed acriter coercendus. Castellamaris. Nulla est, inquit, Concilii amplius libertas. Cardinalis de Monte jussit Fesulano sub excommunicationis pœna libellum tradere; cui cum statim non pareret, iterum atque iterum illum admonuit, tandemque Fesulanus libellum porrexit Cardinali S. Crucis, asserens omnia, quæ dixit, submittere judicio Sanctæ Synodi. Non hoc, inquit Albinganensis, sufficit, quando protestatio contraria est facto, indeque ortis multis verbis inter Castellamarensem, & Albiganensem dixit: Castellamarensem non vera dicere, inde clamores magni, ex omni parte exorti. Hispani omnes Fesulanum tuebantur, & cum eis Senogalliensis: contra Albiganensis, & Alifanus clamabant, adeo ut præ clamore non facile dicentes audirentur. Isti, non esse quemquam adversus primam Sedem loquentem audiendum. Alii libertatem Concilii læsam clamabant. Armacanus se ex Sanctis. D. Nostro audivisse nuper dixit [redierat is Tridentum ab Urbe, pauci erant dies, ut Pallavicinus observat] quod vellet, liberum esse unicuique dicere sententiam in concilio, tam circa mores, quam circa dogmata, nec aliquem velle reprehendi, etiam si manifestam hæresim dixerit, dummodo se submitteret Concilio. Cujus verba ita laudaverunt Hispani, ut nihil sanctius, nihil sapientius a Summo Pontifice exire potuisset. Tandem Legatorum authoritate omnes quieverunt. Dixeruntque reliqui Patres sententias, quorum plures simpliciter Canones probaverunt. Alii se imparatos ad dicendum sententiam dixerunt. Reliqui fere omnes cum Giennensi fuerunt. Calagurritanus post hæc multa de læsa libertate concilii conquestus est, petiit sibi licentiam abeundi concedi, si pro arbitrio uniuscujusque in alium sit invehendum, & adversus ea, quæ Materanus postulaverat, dixit: Non est aliquis hic, ut arbitror, qui primæ Sedi privilegium auferre conetur, sed omnes, si opus esset, credo, pro ipsa moreremur. Sed sumus vocati huc, non alia causa, quam ut restituantur col-

Contentio inter Patres in Concilio.

To. 1. l. 9. c. 2. n. 2.

collapsi mores, & quomodo hoc fiet, nisi plagæ ostendantur: non dico ego Papam hoc vel illud facere non posse, sed dico non debere, non decere, hoc non ædificare. Si præterea male dico, non est quod ultra permaneamus in hoc loco, nec quod laboremus. Adjecit & alia in hac sententia. Multa etiam protulit, quare omnes exemptiones, omnesque annexiones, maxime Parochialium Ecclesiarum, non funditus essent revocandæ. Adversusque mox Alifensis disseruit, affirmans, nulli libere loquendi dandum esse vitio, si quæ mala esse arbitratur, proferat, sed nullum esse ferendum, qui potestatem Papæ neget. Revocare autem omnes uniones, nihil aliud esse, quam omnem Mundi machinam evertere, & quod subtus est, sursum ponere. Exemptos quoque privare suis privilegiis, omnino nihil aliud esse, quam nolle Pontificem posse aliquem eu unius Episcopi gremio ad se transferre. Satis abundeque fieri, si in hoc, unde delinquendi occasionem percipere solebant exempti, Canone provideatur, ut provisum erat. Nempe, ut Episcopi authoritate Apostolica [quando sua non poterant] punire possent discolos, & delinquentes. Dictis omnium sententiis, Cardinalis de Monte: nisi, inquam, fiduciam in Domino haberemus, malam omnino conjecturam facere oporteret de progressu hujus sanctæ Synodi videntes in principio Quadragesimæ, tam omnium pene sensus irritatos, ut ne unum quidem verbum quisquam ferre possit, sed ut dixi, fidimus in Domino, & etiam in vobis, ut deinceps quietiores esse debeatis. Et certe si cum unus ex Patribus pro zelo suo contra aliquem loquitur, quod omnino temperate agendum est, alii silerent, non profecto in tantas rixas incideremus. Scitote quod hæc perferuntur nedum ad Catholicos, sed etiam ad Hæreticos, hujusque rei causa apud plurimos male auditur. Propterea obsecro Patres, ut deinceps omnia patienter ferant Nos omnia etiam quæ Fesulanus dixit, boni consulimus, & credimus, ipsum potius judicio deceptum, quam sponte errasse, & propterea facile ignoscimus illi, dummodo in futurum a simili abstineat; Rogamusque Patres, ut dicta ad invicem sibi remittant, agantque, ut Episcopos decet. Et ad Calagurritanum conversus. Non sunt, ut alias dixi, Domine Calagurritane, tales nostræ ætatis homines, ut talem qualem vos cupitis, reformationem sustinere possint. Scio enim omnia a bono zelo proficisci, sed idem quoque bonus zelus est apud nos, sed sæpe recti specie plurimum homines decipiantur; inchoata est reformatio, & [Deo dante] perficietur, & talis, quæ possit omnibus placere, sed omnia suo loco, & suo tempore. Quod vero sæpius inculcatum est, & de Cardinalium mentione facienda, proculdubio S. D. N. certior fiet. Mox Cardinalis S. Crucis conversus ad Antonium a Camera [qui erat proximus Episcopo Albiganensi & ad Alifanum illos leniter corripuit, admonuitque, ut deinceps munus hoc redarguendi Prælatos non sibi assumerent. Si enim [inquit] nos hæc audimus, & toleramus, qui Legati sumus, & nihil minus, quam vos Sedem Apostolicam diligimus, vos etiam tolerare potestis. Mox Fesulanum admonuit, ne toties repetitas cantilenas cum offensione aurium omnium bonorum repeteret, hortatusque est illum, ad remittendam, si quam animi propter verba D. Alifani concepisset tristitiam. Et ita deinceps, & Fesulanus, & Alifanus mutuis amplexibus sese exceperunt. Idem mox fecerunt Antonius a Camera & Castellamaris, quibus peractis Reverendissimus de Monte restituit Fesulano suum libellum cum maxima Patrum consensione.

XXXIII. Cap. 2. Hic Lectores animadvertant, Concilio homines, & non Angelos interfuisse, nam etsi in sacra Apocalypsi, Episcopi Angeli appellentur, & Angeli sint, tamen sunt ex carne progeniti, & carne circumamicti, quod si inter sanctissimos Paradisi incolas dissensiones circa media (licet non circa finem) oriri possint, antequam Dei voluntas illis innotescat, ut clare ex Danielis revelationibus nobis constat, non erit mirum in terris Episcopos aliquos nonnunquam inter se dissensisse. *Daniel. 10. 13.*

Acta Concil. MS. Car. Spada to. 12. *Die sequenti xxv. ejusdem fuit Congregatio, in qua dixerunt sententias Patres illi, qui prius non dixerant quæ parum, immo nihil ab iis, in priori Congregatione dictis fuere discrepantes. Deinde Cardinalis de Monte: Consideravimus* (inquit) *& diligenter consideravimus vota Patrum, super decretum de residentia in proxima sessione lectum, & invenimus plures esse eos, qui decretum simpliciter probaverunt, fuerunt triginta duo, quibus si addantur Generales, & Abbates sunt triginta octo. Qui autem dissenserunt, vel cum aliqua conditione decretum probaverunt, non sunt nisi viginti quinque. Et propterea pronunciamus, & concludimus, Decretum fuisse obtentum, & observandum, & quamvis ab initio fuerim alterius sententiæ, tamen admonitus a Reverendissimo Domino Gienensi, & etiam considerata rei qualitate, facile ex sententia discedo, & dico cum Reverendissimo Collega meo, Decretum haberi pro expedito, & dandam copiam petentibus. Ad hæc [inquit*

Pi-

Pisaurensis] indecorum valde erit Synodo, si tot notis distinctum decretum edatur; quamobrem statuatur, ut sine notis edatur. Cumque ea die, & a diversis diversæ proferrentur sententiæ, Cardinalis de Monte dixit : missa nunc faciamus ista, alias forte de hac re agetur. Nunc descendamus ad reliquorum Canonum absolutionem, quod antequam faciamus, volumus vos certiores facere, jam per Sanctissimum Dominum nostrum circa Cardinales provisum esse, legitque alterum caput literarum Reverendissimi Farnesis, in quo continebatur, in proximo Consistorio statutum fuisse, ne quis deinceps Cardinalis ultra unam obtineat Ecclesiam Cathedralem, qui autem nunc habent, illas dimittant infra sex menses, si Pontificis sit libera ejus collatio, si vero, ad nominationem, vel aliam dispositionem Principum esset, infra annum : Ista etiam adnotata sunt in Actis Consistorialibus sub die XVIII. Februarii hujus anni. *Legit deinde Canonem, quo statuitur de qualitatibus assumendorum ad Cathedeales Ecclesias, rogavitque an is Patribus placeret? Et omnes responderunt, placet. Deinde legit Canonem de submovenda pluralitate Ecclesiarum Cathedralium, quod omnibus pene placuit, si ea adderentur, quæ a Sanctissimo D. N. optimo de Cardinalibus provisa fuerunt. Quod a Giennensi primum, & deinde a plurimis firmatum fuit, paucis admodum exceptis, qui simpliciter Canonem probarunt. Et ita [inquit Cardinalis de Monte ; [ut placuit Patribus Canonem aptabimus, utinam ita in reliquis conveniamus. Legitque alterum caput, quo cautum est de qualitate promovendorum ad curata beneficia. Ad quod Cardinalis Giennensis respondit: frustra esse membranas occupare repetitione antiquorum Canonum, si nihil adderetur de novo, prout nihil addebatur. Cui Alifanus dixit : In hoc ultra jura antiqua provisum esse, ut etiam provisi a Sede Apostolica examinari possint, & si minus idonei visi fuerint, Sacerdotiis privari, quod in antiquis Canonibus cautum non erat. Si ita est [inquit Giennensis] bene est, sed declarentur taliter verba, ut nemo de voluntate Synodi dubitet in futurum. Fuere deinde alii aptati Canones plures, magno cum Patrum consensu.*

MS. Car. Spada to. 133.

XXXIV. *Die vigesima sexta Februarii, & ultima ejusdem Mensis, & die prima, & secunda Martii fuerunt Congregationes, in quibus cum maximo consensu Patrum fuerunt approbati Canones, tam ad Sacramenta spectantia, quam ad reformationem. Die secunda Martii de sero hora vigesima prima fuit Congregatio Generalis, in qua postrema manus Canonibus de Sacramentis imposita fuit, & aptata fuere in eis ad viginti loca de Patrum consensu. Fuerunt nonnulli, qui prorogationem sessionis ad aliquod breve tempus desiderarunt, quo majori cum animi quiete, & majori cum diligentia Canones ipsi expediri possent, non tamen de hac re quidquam a Præsidentibus propositum fuit. Deinde Cardinalis de Monte legit decretum de reformatione, quod ab omnibus probatum fuit ; fuere ad decem, qui aliqua desiderarunt ; Senogalliensis se ajebat probare Canones, quatenus conformes essent Canonibus sanctorum Patrum, & nihil juribus DD. Episcoporum præjudicarent. Claramontanus, providendum esse de præterito, & nominandos esse Cardinales, & imitandum in hoc decretum Sanctissimi D. N. qui Cardinalibus in suo sanctissimo de pluralitate Ecclesiarum decreto non pepercerat. Fesulanus : ut omnia Episcopi suo jure agerent, desiderabat, non ut Apostolicæ Sedis Delegati. Pacensis, itemque Asturicensis, & Calagurritanus addi in titulo desiderabant, Universalem Ecclesiam repræsentans, & exprimi Cardinalium nomina, & provideri de præterito circa pluralitatem curatorum beneficiorum, & insuper nullas amplius fieri annexiones perpetuas Parochialium Ecclesiarum. Castellamaris Canones, non autem decretum, se publicare dixit quod perinde erat, ac si dixisset, se neque titulum, neque verba illa probare, videlicet, salva Apostolica authoritate : quod, & Lancianensis secutus fuit. Dimissa est Congregatio hora tertia noctis.* Absolutis Congregationibus celebrata fuit septima sessio de qua sic Acta.

MS. Car. Spad. to. 12.

XXXV. Sessio septima.

Die sequenti tertia Martii fuit sessio publica, in qua cantavit Missam Archiepiscopus Corcyrensis, Oratio habita autem non fuit, quia Episcopus S. Marci, cui hoc munus mandatum fuerat, raucus adeo erat, ut vix loqui posset. Post consuetas cæremonias, Episcopus Salpensis legit decretum, sive Canones de Sacramentis, per quæ justitia vel incipit, vel cœpta augetur, vel amissa recuperatur : conceptum vero sunt hisce verbis.

Sacrosancta Œcumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu Sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Apostolicæ Sedis Legatis, ad errores eliminandos, & extirpandas hæreses, quæ circa sanctissima ipsa Sacramenta hac nostra tempestate, tum de damnatis olim a Patribus nostris hæresibus suscitatæ, cum etiam de novo adinventæ sunt, quæ Catholicæ Ecclesiæ puritati, & animarum saluti magnopere officiunt : sanctarum Scripturarum doctrinæ, Apostolicis traditionibus,

bus, atque aliorum Conciliorum, & Patrum consensui inhærendo, hos præsentes Canones statuendos, & decernendos censuit: reliquos qui supersunt ad cœpti operis perfectionem, deinceps divino Spiritu adjuvante editura.

De Sacramentis Canon I.

XXXVI. *Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis
non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem, videlicet: Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non essa vere, & proprie Sacramentum, Anathema sit.*

Canon II.

Si quis dixerit, ea ipsa novæ Legis Sacramenta, a Sacramentis antiqua Legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi, Anathema sit.

Canon III.

Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine iis, aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint, Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse, Anathema sit.

Canon VI.

XXXVII. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis
non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre; quasi signa tantum externa sint accepta per fidem gratiæ vel justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, Anathema sit.*

Canon VII.

Si quis dixerit non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantum ast en parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sad aliquando, & aliquibus, Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, Anathema sit.

Canon IX.

Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi Characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale, & indelebile; unde ea iterari non possint, Anathema sit.

Canon X.

Si quis dixerit Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, Anathema sit.

Canon XI.

Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, Anathema sit.

Canon XII.

Si quis dixerit Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferra Sacramentum, Anathema sit.

Canon XIII.

Si quis dixerit receptos, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse, Anathema sit.

De Baptismo Canon I.

Si quis dixerit baptismum Joannis ha- XXXVIII.
buisse, eandem vim cum Baptismo Christi, Anathema sit.

Canon II.

Si quis dixerit aquam veram, & naturalem non esse de necessitate Baptismi: atque ideo verba illa Domini Nostri Jesu Christi; Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, *ad metaphoram aliquam detorserit, Anathema sit.*

Canon III.

Si quis dixerit in Ecclesia Romana, quæ omnium Ecclesiarum mater est, & magistra, non essa verum Baptismum Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non essa verum Baptismum, Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc ast, non necessarium ad salutem, Anathema sit.

Canon VI.

Si quis dixerit baptizatum non posse etiam si velit gratiam amittere, quantumcumque peccet, nisi nolit credere, Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit baptizatos per baptismum ipsum solius tantum fidei debitores fieri, non autem universæ Legis Christi servandæ, Anathema sit.

Ca-

Canon. VIII.

Si quis dixerit baptizatos liberos esse ab omnibus sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ vel scripta, vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere voluerint, Anathema sit.

Canon IX.

Si quis dixerit ita revocandos esse homines ad baptismi suscepti memoriam, ut vota omnia, quæ post batismum fiunt, vi promissionis in baptismo ipso jam factæ irrita esse intelligant, quasi per ea & fidei, quam professi sunt, detrahatur, & ipsi baptismo, Anathema sit.

Canon X.

XXXIX. *Si quis dixerit peccata omnia, quæ post baptismum fiunt, sola recordatione, & fide suscepti baptismi, vel dimitti, vel venialia fieri, Anathema sit.*

Canon XI.

Si quis dixerit verum, & rite collatum baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad pœnitentiam convertitur, Anathema sit.

Canon XII.

Si quis dixerit neminem esse baptizandum, nisi ea ætate, qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo, Anathema sit.

Canon XIII.

Si quis dixerit parvulos eo quod actum credendi non habent, suscepto baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos, aut præstare omitti eorum baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, Anathema sit.

Canon XIV.

Si quis dixerit huiusmodi parvulos baptizatos, cum adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint, quod Patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt, & ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos, nec alia interim pœna ad Christianam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ, aliorumque Sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant, Anathema sit.

De Confirmatione Canon I.

XL. *Si quis dixerit confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, & non potius verum, & proprium Sacramentum, aut olim nihil aliud fuisse, quam Catechesim quandam, qua adolescentiæ proximi fidei sui rationem coram Ecclesia exponebant, Anathema sit.*

Canon II.

Si quis dixerit injurios esse Spiritui Sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt, Anathema sit.

Canon III.

Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, Anathema sit.

Perlecto superiore decreto rogati Patres XLI.
singuli summa animorum consensione responderunt per verbum *Placet*. Calagurritanus vero Episcopus flagitavit adjici titulo has voces Universalem Ecclesiam repræsentans: Postea Salpensis Episcopus decretum spectans ad Ecclesiasticam disciplinam solutiorem adstringendam perlegit e suggestu. In primis ut nullus ad moderandas Cathedrales ecclesias nisi legitimo conjugio procreatus ætate matura, morum gravitate, & scientia ornatus præficeretur.

Secundo, ut nullus quacumque dignitate conspicuus, ac præcellens plures Cathedrales Ecclesias quovis titulo, vel prætextu obtineat.

Tertio, ut Ecclesiæ, quibus animarum cura conjuncta est, Viris dignis atque idoneis probitate, & doctrina instructis tradantur, & residere in iis cogantur.

Quarto qui plura sacerdotia gerunt quæ ab eodem, jure nequeunt possideri retento uno, alia dimittere jussi sunt.

Addita sunt alia undecim capita quæ in Actis Concilii avidus Lector consulere potest.

Rogati Patres, an hæc decreta placerent? quinquaginta, ea comprobarunt; tredecim vero alia quædam addenda, de quibus actum erat in ultima congregatione, flagitarunt. Interfuere huic Sessioni tres Cardinales, Archiepiscopi novem, Episcopi quinquaginta: duo Abbates mitra ornati, Religiosarum familiarum quinque Præfecti Generales: de quibus petente Severolo Promotore Concilii publica instrumenta confecta sunt, Proxima vero Sessio ad XXI. Aprilis indicta est.

IX. Martii die Mercurii Congregatio XLII. Proposita a Legato Concilii translatio.
generalis habita est, in qua plures Patres de Sacramentis suam sententiam dixere: quibus dictis Cardinalis e Monte significavit Patribus grassari Tridenti morbum pestilentem, pestisque prænuntium dictum lenticularum, quo affecta corpora maculis instar lenticularum aspersa apparent; quas maculas appellant Medici *petechias*, quod plerumque pectora inquinent, discessisse Tridento duodecim Prælatos partim se insalutato, partim petita a se at non obtenta abeundi facultate, hesternaque die plures Præsules Caputaquensis Episcopi morte perturbatos ad

se confluxisse, ac denuntiasse Tridento discessuros, ut vitæ consulerent, rogatos vero ut differrent discessum, donec de ea re ad Synodum relatum fuisset. Addidit Legatus se in hac rerum difficultate nullius opinionis, vel consilii velle Authorem fieri: sed eam sententiam, quam Synodus amplectatur, sequuturum; dummodo Christianæ Reipublicæ, & Synodi saluti consultum sit, nec Concilium dissolvatur.

Cardinalis Giennen. sententia prius Pontificem Cæsaremque consulendos.

Dicturus sententiam Cardinalis Giennensis subjecit gravissimam quæstionem de translatione Concilii, vel de discessu Patrum e Concilio propositam, seque non perspicere, an ea Pontifice, & Cæsare, ac Principibus Christianis inconsultis tractari, vel dirimi possit; atque adeo rem perdifficilem in dies aliquot differendam ut prudenter deliberari possit, intereaque pontificem Cæsaremque consulendos.

Sententiam Cardinalis Giennensis sequuti sunt Hispani omnes, & cum iis consenserunt Archiepiscopus Turritanus, & Panormitanus, ac Episcopi Calestanus, Fesulanus, Sancti Marci, Syracusanus, & alii nonnulli. Vicit tamen contraria sententia, ut discedendum omnino esset. Succlamabant enim Materanus, & cum eo plures non expectandam esse pestem, quandoquidem sufficiat sola pestis suspicio, ne alioquin tarda sint remedia.

Commemoratumque fuit a nonnullis, quod cum anno præterito duo peste periissent in oppido Rovereti, clausæ fuerunt Tridentinis omnes vicinarum Civitatum portæ, interdictumque fuit omnino commercium, unde accidit, ut non pauci en hit Patribus, qui eo tempore discesserant a Civitate Tridentina, nullibi in Terra Venctorum hospitio reciperentur quamobrem sub dio pernoctarunt, non sine maximo vitæ periculo. Additum est præterea, hesterno die septem in eadem Civitate sepultos fuisse; & ultra quadraginta reperiri eodem morbo laborantes. Eorum autem, qui discedendum esse arbitrabantur, divisa erat sententia, quoniam nonnulli suspendendum esse Concilium ajebant. Alii concedendam esse Patribus licentiam ad aliquot Menses. Alii transferendum esse concilium dicebant; multæ in his sententiis difficultates sese offerebant. Nam per suspensionem, si fieret ad certum tempus, non satis rebus consulebatur, quia possibile esset, ut finito suspensionis tempore, adhuc duraret aeris intemperies. Si vero suspensio ad certum tempus non referretur, videretur potius dissolutio, quam concilii suspensio, quod & eveniebat, si Patribus daretur licentia discedendi quo vellent. Translatio improbari non posse videbatur, sed locus, quo concilium transferendum esset, non minimam difficultatem habebat, quoniam ad alienam Civitatem, sine Principis illius sententia accedere, præter id quod indecorum erat, etiam periculosum, ne ipse cujus esset Civitas, nollet concilium admittere, & nullum dabatur tempus, quo consuli posset. Deinceps iterum Cardinalis Giennensis eadem pene, quæ antea dixerat, replicavit, addens, plures quidem causas a pluribus allegatas fuisse, quare discedendum esset, si veræ essent, ut proponebantur, idoneas posse judicari ad Concilii translationem: verum non esse de facili credendum omnibus, & eo minus, quoniam ea, quæ dicebantur, in facto consistebant, de quorum veritate una die constare non poterat; propterea si quid agendum erat, ita ageretur, ut ablato quodammodo velo, ut ajunt, tanta res agi videretur. Fuerunt aliqui, qui Legatorum sententias se adjuturos libenter affirmarent. His dictis Cardinalis de Monte. *Auditæ sunt* inquit *Patrum sententiæ, & licet longe major fuerit pars eorum, qui discedendum esse ab hoc loco quamprimum arbitrantur, & propterea secundum eorum sententias concludi posset; tamen quoniam res gravis est, & quoniam non adhuc planum est, quo abeundum sit, videtur nobis, pro rei gravitate, audiendos iterum esse Patres, qui hic ad diem crastinum cogitare poterunt, super his, quæ a Patribus dicta sunt, & sic sacra Synodus cavere, postpositis omnibus humanis affectionibus. Hoc interim volumus scire Patres, nos non recusare, hic permanere cum nostræ vitæ periculo, quamvis maximo, si reliqui Patres nobiscum permaneant; verum si major pars discesserit, nos hic cum minore parte Patrum permansuros non esse.*

Non facile credendum levi susurro.

XLIII. Deliberatio repetita.

Die sequenti eadem hora fuit Congregatio, in qua Cardinalis de Monte [*Cogimur* [inquit] *ea, quæ in hesterna Congregatione gesta sunt, summatim repetere; diximus enim, plures eu Patribus post Sessionem celebratam recessisse, partem nobis insciis, multos præterea nudius tertius testatione nobis firmasse, se omnino discessuros esse, propter hanc influentiam, sive morbum. Quamobrem a nobis accitos Medicos esse, en quibus multa de hujus morbi evidentia audivimus, quæ quoniam non contemnenda videbantur, ad vos retulimus, quod cum causa communis esset, & videremus en hac Patrum profectione concilium dissolvi, existimasse ad officium nostrum pertinere Patres, de his omnibus admonere, & insuper rogare, prout rogavimus, ut omni humano affectu deposito, & so-*

solum Deum præ oculis habentes, sententiæ prout unicuique Spiritus suggesserit, pro communi securitate, & Concilii conservatione dicerentur. Diuimus etiam nos authores, aut persuasores esse nolle alicujus consilii, vel deliberationis, sed omnem super hac re deliberationem liberam, & integram Patribus relinquere, protestantes omni vitæ discrimine neglecto paratos esse remanendum hic usque ad finem Concilii, si Patres vellent manere nobiscum, de quibus omnibus vos Patres testes estis.

Maxima pars Prælatorum decernit discedendum Tridento.

Consideratis Patrum sententiis invenimus longe majorem partem stare, ut ex hoc loco discederetur: pro gravitate rei visum est nobis conclusionem differendam usque ad præsentem Congregationem, & interim rogavimus Deum ex toto corde ad inspirandum illud consilium, quod magis conveniret Reipublicæ Christianæ. Restat nunc discutiendum de modo discedendi, ita ne Concilium dissolvatur, qua de re aliqui putabant transferendum aliqui, suspendendum esse Concilium, aliqui dandam esse licentiam Patribus, ut possint secedere ad loca vicina, non tamen ultra duas, vel tres Dietas, & ibi expectandam deliberationem Sanctissimi Domini Nostri super loco: aliqui putabant retardandam esse deliberationem ad aliquod tempus, donec Sanctissimus Dominus Noster, & Cæsar consulerentur: acclamantibus vero aliis, & dicentibus, vim & genus morbi tale esse, ut nullam pateretur moram, nos quamlibet deliberationem probare cupimus, dummodo Concilium non dissolvatur, & quia multi rogaverunt nos heri, ut vellemus super hac re aperire mentem nostram, libere proferemus, id quod nobis occurrit, repetentes id quod a nobis sæpe dictum est omnem nostram curam, & sollicitudinem ad id tendere, ut Concilium conservetur, quamobrem non satis probare possumus concilii suspensionem, quoniam suspensio ipsa in hominum opinione haberet speciem dissolutionis. Primum igitur quod sese offert nobis est, ut præsupposita profectione, & discessu ab hac civitate, ut majori parti Patrum placuit, designemus locum, in quo certi simus Concilium recipiendum esse; secundum, quod locus sit huic Civitati propinquus quantum fieri potest, non solum pro majori commoditate hinc recedentium, sed etiam pro majori facilitate redeuntium, ad hanc Urbem, si quando cessantibus impedimentis, quæ nunc urgent, videretur Sanctissimo Domino Nostro pro rebus Germaniæ Concilium esse in hanc Civitatem reducendum; tertium, quod locus sit capax, habeat salubritatem aeris, & copiam rerum humano victui necessariarum, ut uno nos absolvamus verbo, sola Bononia videtur nobis huic intentioni accommodata. Non dubitamus quin ibi recipiamur, cum magna gratulatione, & veneratione, de illius Civitatis dotibus differere supervacaneum esset, cum omnibus palam sit paucis admodum Italiæ civitatibus secundam esse. Itaque putamus posse a nobis commode statui, concilium illuc transferendum, & ibi celebrandam esse sessionem a nobis indictam pro XXI. Aprilis & prosequutione Concilii incumbendum ad beneplacitum Sanctissimi Domini Nostri, & donec & quousque aliter Sanctitati Suæ, & sacro Concilio providendum, & decernendum videbitur.

Acta Congr. Conc. Trid. MS. Fr. Car. Bar. sig. num. 2978. p. 219.

De transferendo Concilio Bononiem, ob suspicionem pestis agitur.

XLIV. Hoc enim pacto videtur satisfieri quodammodo iis, qui volebant, Patres ultra tres Dietas ab hac Civitate non abesse, & nullum scandalum in populo generabitur. Quod recedant, qui voluerint recedere, & remaneant, qui voluerint remanere, hoc nos prohibere non possumus. Poterunt igitur Patres dicere sententiam. An placeat eis concilium Bononiam transferri, & ibi celebrare jam dictam Sessionem, & deinceps ad ulteriora procedere, usque ad beneplacitum Sanctissimi Domini nostri, & Sedis Apostolicæ, donec aliter statutum fuerit per Sanctitatem Suam, & ipsam Sedem Apostolicam, accedente consensu, sive approbatione majoris partis Concilii. Quibus ab eo graviter explicatis Cardinalis Giennensis. Quanto inquit majore studio, & diligentia potui, quantumque mihi propter temporis penuriam datum est, evolvi libros de materia translationis loquentes, eorum nemo non fatetur articulum ipsum gravissimum esse, & plures sunt, qui hoc esse de reservatis Papæ fatentur, & propterea nescio quomodo nos sine authoritate expressa Sanctissimi Domini nostri hoc nedum facere, sed etiam tentare possimus. Sciunt enim omnes Patres, quanto labore, quantisque vigiliis tandem factum sit expetente Serenissimo Carolo Imperatore ut concilium hic haberetur, & deinceps quamdiu hic permanserimus, antequam concilium aperiretur, & debitum haberet progressum, quod quo magis notum est Patribus, eo minus mihi laborandum est, ut ostendam vobis & Invictissimum Imperatorem, & reliquos Principes Christianos hanc nostram profectionem, & si modo hinc abierimus, non æquo animo laturos, eoque minus ab omnibus probabitur profectio concilii, quoniam nullam habemus proficiscendi legitimam causam. Nam morbus iste puncticularum, qui prætenditur, si vera essent, quæ a multis heri dicta fuerunt, fortasse legitima causa abeundi esse posset, sed mani- mam

Cardinalis Giennen. negat transferendum inconsulto Pontifice.

mam ego pro mei informatione diligentiam feci, ut invenirem veritatem tam eorum, qui ex hoc morbo perierunt, quam Infirmorum; de mortuis quidem testantur Parochi, qui media juramento testantur paucos admodum morbo defunctos esse, & inter cæteros Parochus Sancti Petri vir fide dignus juramento firmavit, in sua Parochia, quæ valde ampla est, toto hoc Mense nonnisi duos defunctos esse, alterum quidem infantem, alterum vero hydropisi laborantem. Infirmi quoque diligenter perquisiti sunt, nec inventi sunt in tota hac Civitate plusquam triginta quinque Infirmi, quorum quatuor, vel quinque ad summum hoc puncticularum morbo laborant. Quamobrem non video quomodo causa ista discedendi legitima videri possit, si tamen aliquis de his, quæ a me dicta sunt, dubitat, possunt eligi per Sanctam Synodum tres, vel quatuor Prælati, qui de præmissis se diligenter informent, & ad Synodum referant. Quod enim ad Medicorum judicium attinet, se contraria ex Medicis hujus Civitatis intellexisse.

XLV. *Sed esto, quod causa, quæ prætenditur manifesta esset, adhuc non posset Concilium transferri, nisi omnes consentiant. Et propterea, cum ego unus dissentiam, translatio fieri non potest. Ut autem perpetuis temporibus constet, me translationi hujusmodi non consensisse, in hac schedula, quam registrari peto, meam sententiam exposui. Melius igitur erit meo judicio, ut expectetur per tres, vel octo dies, donec habeantur literæ a Cæsare, & Sanctissimo Domino Nostro, quos certi esse possumus, non esse hujus mentis, ut velint, cum vitæ discrimine, hic nos permanere. Et interim cogantur Prælati sub gravissimis pœnis, ne discedant ab hac Civitate, donec aliter deliberetur. Illud non prætermittam, Medicos hujus Civitatis rogatos fuisse a Fracastorio, ut se subscriberent ejus sententiæ, & id facere recusasse, quoniam sibi non videbantur vera ea, quæ ab ipso Fracastorio in scriptis redacta erant.*

Fracastorii de morbo opinio confutata a Medicis Tridentinis.

Cui Cardinalis Sanctæ Crucis. Hoc [inquit] *quod Medici Tridentini dicunt, verum non est. Mox Cardinalis de Monte: pauca adhuc me dicere necesse est. Nam quoad infirmos, & mortuos attinet, quid opus est amplius quærere, cum Cœmeteria jam omnia pro mortuorum multitudine defossa sint; & Tridentini Cives, ne tot quotidie mori intelligerentur a nobis prohibuerint pro mortuis campanas pulsari, proptereaque mortuorum corpora noctu efferuntur, ne sciamus stragem hujus contagionis, antequam nos occupaverit. Quoad Medicos attinet non esse comparandos hujus Civitatis Medicos cum Fracastorio, cujus fides a concilio jam probata est, & eo maxime, quod apud nos istorum fides suspecta non parum est ex justissimis causis, veruntamen scimus se subscripturos fuisse dictis per Fracastorium, nisi quibusdam rationibus Patribus notis detenti fuissent, quæ autem dicta fuerunt de authoritate Sanctissimi Domini Nostri satis adesse ejus authoritatem ubi Legati ejus adessent. Quod autem requiratur in translatione omnium consensus, se non invenisse apud graves Authores, nisi cum translatio fit absque aliqua causa: quod autem jubeamus majori parti, ne discedat, non sat scimus, quo jure facere possimus, cum teneamur hac in re sequi majoris partis sententiam, eo maxime, quo quis non est cogendus invitus ad permanendum aliquo in loco cum suæ vitæ discrimine. Ad hæc Giennensis inquit: Unum verbum tantum addam, videlicet; quod consentire translationi concilii est de reservatis Papæ, & propterea ad hoc speciali mandato opus est. Dixerunt deinceps ordine reliqui Patres sententiam. Quorum decem & sex, vel decem, & septem ad summum secuti sunt Giennensis sententiam, pluresque eorum, eo sub prætextu Giennensis sententiæ inhærebant, quoniam ajebant, sibi non constare de voluntate Pontificis, cujus voluntas si perspecta illis esset, se ab eo, quod Sanctissimus Dominus Noster juberet, ne latum quidem unguem discessuros.* Et cum haberent, uti inferius videbitur, Bullam facultatis Concilii transferendi, Legati illam tunc non Publicarunt, ut Patribus libertatem dicendi non adimerent. *Addidit Episcopus Castellimaris, & post eum Pacensis, Asturicensis, & Oscensis, se testatione firmare, ut nullus omnino discederet ex hac Civitate, quod si discesserit, se protestari, remanere, & remansuram semper apud eos, qui remanerent, omnem concilii authoritatem, & potestatem. Qua de re libellos, sive chartulas quasdam Secretario registrandas, tradiderunt, in quibus eorum sententiæ scriptæ erant. Cæteri omnes uno ore consilium Reverendissimorum Legatorum probarunt, nec defuerunt, qui responderent Hispanis, & Cardinali Giennensi dicentes, protestationes hujusmodi nullum habere robur, quoniam contra jus factæ erant. Alii adlaborarunt, ut ostenderent, in casu inopinato, maxime licere concilium & transferri, & suspendi, etiam absque authoritate Sedis Apostolicæ. Duo, qui hesterna die cum Giennensis sententia fuerant, sententiam mutarunt, laudantes concilii translationem: hi fuere Hispalensis Archiepiscopus, & Episcopus Calestanensis, & forte alii. Dictum fuit a nonnullis, adeo rem instare,*

& pe-

& periculum esse in mora, ut bonum esset confestim accedere ad Ecclesiam, & ibi celebrata parva Missa de Spiritu Sancto in arena capere consilium. Quod & multi Hispani, & in primis Episcopus Castellimaris probare videbantur. Sed hoc minime Giennensi placebat, cujus opinionem secuti sunt etiam Legati nedum propter horæ tarditatem, sed ne tumultuaria profectio videretur. Omnium sententiis explicatis, Cardinalis de Monte: Non est, inquit, cur hic amplius laboremus, hora duodecima ibimus in Ecclesiam, & ibi celebrata Missa, & factis aliis de more invocationibus orabimus ad Paraclitum illum Spiritum sanctum, qui devote invocantibus non deficit; hoc iterum edicimus: nos nullo modo cum decem, vel viginti Prælatis hic permansuros esse, verum si omnes permanere voluerint, nos libenter permanebimus, omni vitæ periculo posthabito.

XLVI. Decreta Concilii translatio. *Ang. Miss. Secr. in actis ms. Sess. 8. Ms. Arc. Vat. sig. n. 3190. p. 182. Ms. ejusd. Arc. sig. n. 3232. pag. 343.*

Undecima Martii octava Sessio habita est, in qua ob morbum epidemicum, qui Tridentum, & vicina loca invaserat, concilium Tridento Bononiam translatum est, qua authoritate Legati instructi fuerant diplomate Pontificio, cujus Sessionis acta compendio contracta referuntur in actis Typis excusis. Cum vero ex ea translatione maximæ controversiæ exarserint, non sine gravissimo Schismatis terrore, & incremento hæreseos, ipsumque concilium intercisum sit, fusius repetenda acta ex MS. Archivi Vaticani ab Angelo Massarello, qui concilio, ut sæpe diximus, a secretis erat, conscripta, ex quibus nonnulla visa sunt ad rei gestæ veritatem in sua luce collocandam decerpenda.

In Nomine Domini Nostri Jesu Christi, Amen. Anno a Nativitate ejusdem MDXLVII. Indictione V. die vero Veneris undecima Mensis Martii Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Pauli Divina Providentia Papæ III. anno XIII. Convenerunt in Ecclesia Cathedrali Tridentina sub invocatione S. Vigilii in loco ad Sessiones habendas, & concilium celebrandum deputato, pro Sessione habenda ad infrascripta. Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Joannes Maria Episcopus Prænestinus de Monte, & Marcellus tit. S. Crucis in Hierusalem Presbyteri Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ipsius Sacri concilii Præsidentes, & Apostolici de Latere Legati, necnon Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Petrus Paceccus Cardinalis Giennensis, & Reverendi Domini Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & Generales Ordinum infrascripti, ubi Reverendus in Christo Pater, & Dominus Episcopus Britenoriensis cantavit Missam solemnem de Spiritu Sancto. Qua finita, tam Prædicti Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Præsidentes, & Legati, quam cæteri Prælati omnes acceperunt solita Paramenta, & Mitras: deinde per Reverendissimum, & Illustrissimum Carolum de Monte Præsidentem, & Legatum præfatum decantatæ sunt Orationes, & Preces in publicis Sessionbus contari consuetæ, ac solitæ Cæremoniæ de more peractæ sunt, invocato etiam auxilio Sancti Spiritus per Hymnum, Veni creator Spiritus; *& decantatis a Cantoribus Concilii Litaniis, & per Diaconum Evangelio,* Euntes docete omnes gentes *Matt. 10. &c. quibus omnibus completis, & ipsis Reverendissimis, & Illustrissimis Dominis Præsidentibus, & Legatis sedentibus ante Altare majus versa facie ad Patres concilii, præfatus Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Cardinalis de Monte Lgatus, & Præses, alta, & intelligibili voce ex scripto recitavit, & legit de verbo ad verbum,* ea, quæ in duabus proximis præcedentibus Congregationibus ad prohibendam imminentem dissolutionem Concilii, & ad ejus conservationem, prosequutionem, necnon pro communi salute, & vitæ securitate acta fuerunt.

Deinde subjecit, auditis Patrum sen- XLVII.
tentiis, diximus quamcumque provisionem, & deliberationem nos probare posse, dummodo concilium non dissolvatur. Et quia multi rogaverunt nos, ut vellemus super hac re aliquod lumen eis præbere, cum quo possent in hac repentina necessitate dirigere sententias suas; repetentes illud, quod antea sæpe dictum fuerat a nobis, scilicet omnem nostram curam, & sollicitudinem ad id tendere, ut concilium conservetur, & suum possit habere progressum, subiunximus nos satis, & undequaque probare non posse suspensionem, cum suspensio ipsa habitura esset speciem dissolutionis, saltem quoad hominum opinionem.

Primum, & præcipuum, quod sese in tota hac ratione, aut discursu offerret nobis, ut postquam tot Patres perseverabant in suo discedendi proposito, & nullis persuasionibus adduci poterant, ut per brevissimum saltem temporis spatium nobiscum remanere vellent, & erant in tanto numero, ut longe majorem partem concilii facerent, designaremus locum, in quo certi essemus concilium ipsum constitui posse, & Patres omnes, sine aliqua contradictione, seu difficultate, ibidem esse recipiendos.

Secundum, quod locus ipse esset huic Civitati propinquus, quantum fieri posset,

ſet, ſaltem pro majori facultate redeundi ad hanc Urbem, ſi quando, ceſſantibus per Dei gratiam impedimentis, quæ nunc urgent, videretur Sanctiſſimo Domino noſtro pro rebus Germaniæ concilium eſſe in hac Civitate reducendum, & reponendum.

Tertium, quod locus ipſe eſſet capax, haberet ſalubritatem aeris, copiam rerum, quæ ſunt humano uſui, & victui neceſſaria, & alia requiſita: & ut uno nos abſolveremus verbo, ſolam Bononiam a pluribus nominatam videri nobis his omnibus intentionibus accomodatam: non dubitare nos quin ibi recipiamur cum magna omnium illorum Civium gratulatione, & veneratione erga ſingulos Patres. De illius Civitatis dotibus diſſerere ſupervacaneum eſſe, cum paucis Civitatibus Italiæ poſtaberi poſſit, viderique nobis hac via ſatisfieri illorum opinioni, qui volebant Patres non abeſſe ultra tres Dietas, cum non multo longiori itinere diſtet Bononia, itemque Sanctiſſimi Domini noſtri deliberationem expectari, non diſſolvi concilium, non generari ſcandalum in populo Chriſtiano, non omitti celebrationem ſeſſionis jam indictæ, & reſervari deliberationem Sanctitati ſuæ pro ſubſequenti tempore, vel in eodem loco, vel in alio, vel etiam in hac ipſa Civitate Tridentina. Denique ſi Concilium conſervetur, & manuteneatur, omnia bona ſperare nos poſſe; ſi diſſolvatur, omnia mala pertimeri: quod recedant, qui velint, & eant quocumque velint, & remaneant, qui voluerint remanere, nullo modo nos prohibere poſſe.

XLVIII. His a nobis expoſitis, Patres omnes dixerunt ſententias ſuas, & pro longe majori parte concordes, & conformes fuerunt. Quibus auditis diximus, & pro gravitate eorum, quæ decernenda erant, dignum, & æquum eſſe, ut omnis noſtra in hac re deliberatio ab invocatione Divini Numinis initium ſumeret: & propterea alta voce monuimus omnes, ut hoc ipſo die, & hac hora ad hanc Eccleſiam in paramentis conſuetis convenirent, facturi eam deliberationem, quam Spiritus Sanctus mentibus Patrum inſpiraret. De his omnibus eſtis vos, Patres, coram Deo, & hominibus locupletiſſimi teſtes: audietis etiam ea, quæ proferet Dominus Promotor Concilii in hac materia.

Et ſtatim ipſe Promotor dixit: Reverendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini, & Ampliſſimi Patres. Cum audiviſſem in Congregationibus proxime factis aliquos Patres deſiderare fieri aliquam inveſtigationem ſuper hac infectione, & ſuſpicione, examinavi tam ex officio, quam ex commiſſione, & mandato Reverendiſſimorum, & Illuſtriſſimorum Dominorum Legatorum nonnullos teſtes ſuper quibuſdam articulis, quos peto recipi, & admitti. Et Reverendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis de Monte Præſidens, & Legatus dixit: Placet quod legantur? Et omnes Patres reſponderunt: Legantur, &c.

Concepti erant ii articuli de morbo epidemico contagioſo dicto puncticularum, qui ab excurrente Menſe Tridentinam Urbem, ac finitima loca invaſiſſet, atque Epiſcopum Caputaquenſem, & Generalem Obſervantium, & Balduinum Canonicum, & plures alios extinxiſſet, deque gravibus ejus morbi ſymptomatibus, ex quibus, qui evaſerant, aut ſtolidi, aut capti oculis manerent, deque graviſſimis periculis, in quibus verſarentur Patres, ſi is morbus in peſtem, uti calore aucto fieri ſolet, deſciderer; quadraginta, & amplius eo morbo Tridenti laborare, nec Medicos accerſitos velle accedere ad inviſendos ægros, ac de ea re teſtium dicta relara ſunt. Fracaſtorii, & Balduini Medicorum teſtimonia quæ ex parte fuiſſe fallacia ſecutus rerum exitus combrobavit, quibus perlectis addunr acta.

Succeſſive ipſe Reverendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominus Cardinalis de Monte Præſidens, & Legatus præfatus verſus ad ipſos Patres dixit: reliquum eſt ut nunc ſuper decreto ex mente majoris partis Patrum concepto, & formato ſententias veſtras libere dicatis, & nulla mora interpoſita legit alta, & intelligibili voce decretum ipſum ſubſequentis tenoris.

Placet ne vobis decernere, & declarare de hujuſmodi morbo ex præmiſſis, & aliis allegatis ita manifeſte, & notorie conſtare, ut Prælati in hac Civitate, ſine vitæ diſcrimine commorari, & in ea idcirco inviti minime retineri poſſint, & debeant? Itemque attento receſſu multorum Prælatorum poſt proximam præteritam ſeſſionem, & attentis proteſtationibus aliorum complurium Prælatorum in Congregationibus generalibus factis hinc omnino timore ipſius morbi abire volentium, qui juſte detineri non poſſunt, & ex quorum diſceſſu concilium vel diſſolveretur, vel ex paucitate Prælatorum bonus ejus progreſſus impediretur, & attento etiam imminenti periculo vitæ, & aliis cauſis per aliquos ex Patribus in ipſis Congregationibus allegatis, utpote notorie veris, & legitimis? Placet ne vobis ſimiliter decernere, & declarare pro conſervatione, & proſequutione ipſius Concilii, & ſecurita- XLIX. Ext. in act. Typis excuſis.

te vi-

te vitæ ipsorum Prælatorum, Concilium ipsum ad Civitatem Bononiæ veluti ad locum magis paratum, salubrem, & idoneum pro tempore transferendum esse, & en nunc transferri, & ibidem sessionem jam indictam statuta die vigesima prima Aprilis celebrandam esse, & celebrari, & successive ad ulteriora procedendum, donec Sanctissimo Domino Nostro, & sacro Concilio expedire videbitur, ut ad hunc, seu alium locum, communicato etiam consilio cum Invictissimo Cæsare, Christianissimo Rege, & aliis Regibus, ac Principibus Christianis, ipsum concilium reduci possit, & debeat? Responderunt, Placet.

L. MS. [illegible] n.3190. p. 194. *Quo decreto lecto, unusquisque etiam interrogatus singulariter a me Angelo Massarello Secretario concilii una cum D. Claudio de la Casa ipsius concilii Notario, dixit alta, & intelligibili voce sententiam suam in hunc, qui sequitur, modum, videlicet Reverendissimis & Illustrissimis Dominis Præsidentibus, & Legatis placet decretum, & omnia alia adjuncta, & probata, tanquam vera, & legitime approbata. Reverendissimus Cardinalis Giennensis dixit, non sufficere allegata per Promotorem, quia eorum majorem partem scit esse falsam: fit contra jus translatio, cum nulla sit causa legitima, transferendi in eandem Provinciam, & si esset transferendum, esset juxta formam Concilii Constantiensis transferendum, quare protestatur se non assentiri translationi; posset tamen sessio prorogari. Reverendus Dominus Archiepiscopus Spalatensis dixit: Placent decreta. Reverendus Dominus Archiepiscopus Turritanus dedit schedulam infrascripti tenoris: Quia proposita translatio Concilii ad Civitatem Bononiæ ab hoc loco, in quo legitime in Spiritu Sancto congregatum, & inchoatum existit, videtur mihi coram Deo verisimiliter allatura scandalum & perturbationem reductioni errantium Germanorum, & paci, ac unitati Ecclesiæ, hæresumque illarum extirpationi propter quod conventus in hoc præcipue loco celebratur a Sacri Imperii Ordinibus acceptato, id quod maxime hoc tempore speratur, quo pacata, & subacta provincia, jam rerum potitur Catholicus Imperator, & ad Religionis præsertim negotia, de quibus agimus, Dietam indixit, cui vel hoc nomine parum commodos non dubito nos futuros, nedum nobis ipsis importunos, cum hoc præsertim tentari videam, sine scientia, & voluntate Sanctissimi Romani Pontificis, quo mandante huc convenimus, cujus speciale oraculum res hujusmodi desiderabat: ideo non probatur mihi, nec placet, sed neque credo de jure licere hoc Patribus inconsulta Sua Sanctitate præfata, & propter rationabilem contradictionem etiam minoris partis, præsertim quia numerus non in tantum excedit, ut excludat alias juridicas considerationes, quas non impedit modicus excessus in numero, in quo neque in multitudine, sed ratione vincendum est, & alias timori, ac saluti Patrum per prorogationem indictæ sessionis ad certum tempus, vel ad beneplacitum Sanctitatis Suæ, & sanctæ Synodi circa concilii dissolutionem, vel coactionem opportunius poterat esse consultum etiamsi causa contagionis prætensa legitima foret, & juridice, ac mature discussa fuisset, nec in controversiam, vel dubium verteretur.*

Subdunt Acta Archiepiſcopus Antibarenſem, Materanum, Naxienſem, Hiſpalenſem, Armacanum approbaſſe eadem decreta, Panormitanum vero dixiſſe: *Non placent quousque Papæ, & Imperatoris voluntas habeatur.*

Rogatæ deinde ſunt Epiſcoporum ſententiæ, quorum primus Senogallienſis ita fatus eſt: *Probo decretum, & translationem ad beneplacitum Sanctissimi Domini Nostri, & hujus sacri concilii ob urgentem necessitatem, adhibito [si opus est] singulari cujusque nostrum juramento huc revertendi, quandocumque Suæ Sanctitati, & Sacro concilio pro rebus religionis videbitur expedire, si quo modo possimus Reverendissimos Dominos Hispanos Fratres nostros inducere ad conveniendum nobiscum, quod si nolint, & ex hoc timendum sit de aliquo Schismate, censerem quod potius hic moreremur omnes, quam quod hodie occasionem Schismatis præberemus in Ecclesia Dei.* LI.

At Epiſcopi Aſculanus, Feltrenſis, Acienſis, Melitenſis, Iſernienſis, Placentinus, Torcellanus, Sibinicenſis, Albenſis, Vaſionenſis, Emonienſis, Tarviſinus Parentinus, Motonenſis, Salutienſis, Milonenſis, Caprulanus, Vigorinenſis, Corſulanus, Bellicaſtrenſis, Britinorienſis, Piſaurienſis, Famauguſtanus, Albiganenſis, Narnienſis, Aliphanus, Minorieenſis, decreto aſſenſere: necnon Abbas Caſſinenſis, ac tres Generales Ordinum. Ex Epiſcopis vero hi repugnarunt, in primis Gadieenſis dixit: *Placuisset quod antequam de translatione Concilii quidquam deliberatum esset, quod pro humilitate, & reverentia, quam Summo Pontifici Domino debemus, Sanctitatem Suam consuluissemus: tamen si Reverendissimi Domini Præsidentes in hoc mentem Sanctitatis Suæ sciunt, sum in sententia Patrum, qui volunt Concilium Bononiam transferri. R. D. Episcopus Sancti Marci dedit schedulam. Ego persisto in hesterna sententia; & dico, me nullo pacto assentiri huic translationi* pro-

propterea quod causa non videtur justa, & idanea, & quia fit inconsulto Sanctissimo Domino Nostro, inconsulto Cæsare & Christianissimo.

R. D. Archiepiscapus Rossanensis : Non probo causam translationis, & personæ enaminatæ sunt suspectæ ; & propterea non places translatio, quia non constat de voluntate Papæ, de qua si constaret, placeret.

R. D. Episcopus Castellimaris : Non placet, quia Reverendissimi Domini Legati non ostenderunt habere potestatem transferendi, & permanentes sunt obedientes Suæ sanctitati, & placet sententia Reverendissimi Domini Cardinalis Giennensis: si autem constaret de mandato Sanctissimi Domini Nostri, obedirem. Episcopus Agathensis non probat, neque reprobat ; hoc tantum, ut Synodus faciat, quod Ecclesiæ, & Reipublicæ Christianæ est expediens.

R. D. Episcopus Lancianensis dixit, non placet, cum non sit causa legitima : præsertim cum sine consultatione Sanctissimi Domini nostri, & Reverendissimi Domini Legati non habeant potestatem.

R. D. Episcopus Syracusanus dedit schedulam *Nullo modo mihi placet translatio concilii, cum nulla subsit causa legitima, seu legitime probata, & quæ allegatur est levissima, cum revera pauci infirmentur in Civitate ista, & ex illis quasi nullus moritur : nam rem agimus magnæ importantiæ de statu totius Christianæ Religionis, & si concilium hoc est per tot annos desideratum, & tantis laboribus tandem per Sanctitatem D. N. congregatum, accedente etiam assensu, & voluntate Cæsareæ Majestatis, & Christianissimi Regis, ac aliorum Principum, nulla modo debuit ita præcipitanter transferri, nisi prius consulto Sanctissimo Domino nostro Pontifice Romano, & Cæsarea Majestate, & reliquis Principibus Christianis : quod per breve tempus fieri poterat. Propterea nisi prius consulatur Sanctitas D. N. Cæsarea Majestas, Christianissimus Rex, & reliqui Principes, ea via qua de jure possum, & debeo, protestor me non consentire recessui, nec translationi, nec mutationi concilii.*

Pacensis Episcopus addit. *Non placent informationes Promotoris, neque translatio, præsertim cum non constet de mandato Pontificis.*

Subjecit Asturicensis *Non placent probationes, quia non sunt factæ authoritate judiciali : neque placet translatio, cum non appareat de voluntate Sanctissimi Domini nostri. Neque placet locus, quo transfertur, quia non est liber. Quod si aliter constaret de voluntate Sanctissimi, essem paratus obedire.*

R. D. Episcopus Calagurritanus dixit : Non placet decretum, & causa non est sufficiens in re tanti momenti, maturius esse deliberandum & non ita timide, & præcipitanter procedendum.

R. D. Episcopus Canariensis dixit : Nunquam placuit, neque placet, quia causa non est sufficienter probata ; & quia neque Papa, neque Cæsar fuerunt consulti ; quare expectetur donec ipsi consulantur ad minus per octo dies.

Dictis omnium sententiis, iisque per Secretarium alta voce recitatis, petiit Cardinalis Giennnensis, ut & ipsi Legati dicerent sententiam. Cui Cardinalis de Monte : Ego (inquit) postquam translationem concilii nedum a majori parte, sed etiam a duabus ex tribus partibus abunde probari video, ut Apostolicæ Sedis Legatus, & Episcopus, & ut Cardinalis translationi consentio, & ita in nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis Sessio jam indicta habebitur Bononiæ die ipsa 21. Aprilis, & ut Patres cognoscant, quam sincere, quam simpliciter semper in usus concilii processerimus, & quantum libertatem ejusdem concilii semper fecerimus, ad eorum maxime consolationem, qui dixerunt se consensuros translationi, si sibi constaret de authoritate Papæ nobis ad hoc concessa, sciant Patres nos ab initio nostræ Legationis habuisse a Sanctissimo Domino nostro facultatem transferendi concilium, quemadmodum in Bulla ejus nobis concessa mox apparebit, quam quidem Bullam hactenus noluimus legi, ne honor, qui debite defertur ab omnibus ipsi Sedi, traheret fortasse aliquos ad consentiendum in id, quod alias facturi non essent, ea, si placet, legetur ? Cumque id omnes uno ore petiissent, Angelus a secretis legit Bullam ipsam, in qua Cardinalibus de Monte, Sanctæ Crucis, & Anglico, vel duobus ex ipsis dabatur potestas a Sanctissimo Domino nostro transferendi concilium authoritate Apostolica, si quando vel peste, vel bello, vel alia justa causa Tridenti esse non possent. Qua Bulla lecta, idem Cardinalis de Monte admonuit omnes Prælatos præsentes sub pœnis, & censuris in ipsa Bulla expressis, ut eadem die XXI. Aprilis Bononiæ ad celebrandam Sessionem indictam adessent. Qua Bulla lecta Giennensis, & omnes, qui cum eo senserant, obmutuerunt. Giennensis tamen petiit tam Bullæ, quam aliorum gestorum sibi fieri copiam. Mox Hercules Severolus Promotor Concilii petiit de omnibus, & singulis gestis in sancta Synodo per Notarios, & Protonotarios concilii fieri

LII. *Ext. excusa in actis ex editione Binii post Sess. 7.*

fieri unum, vel plura, publicum, seu publica instrumenta.

LIII. Refert author Diarii concilii Tridentini ex literis XXIII. Martii Roma Bononiam transmissis, consultum fuisse antea a Cardinale a Monte Pontificem de transferendo concilio: sed adeo vehementi impetu deliberationem ab eo præcipitatam, ut responsum non expectarit. Subdunt acta.

Diar. Concil. Trid. pag. 224.

Die XII. Martii discesserunt Reverendissimi Legati a Civitate Tridentina, & die XX. ejusdem pervenerunt ad Civitatem Bononiæ, cum non paucis Prælatis [1] fuere illi ferme omnes Itali, at Hispani, aliorumque Regnorum Cæsari obnoxiorum Præsules Tridenti hæsere consulto Cæsare, e cujus voluntate pendebant, Galli vero discesserant, atque Oratores Francisci Regis, Regulus Durfe Forensium Præfectus, & Præses de Ligny ante medium Februarii Venetias concesserant, quam translationem versam in maximam rei Catholicæ damnum deplorat Angelus Massarellus, qui concilio Tridentino erat a secretis, ut sæpe dictum est.

De translatione Concilii Tridento Bononiam.

LIV. *Sacrosancto concilio Tridentino prospere, fæliciterque magno omnium Nationum consensu, & plausu procedente, & jam majori ex parte dogmatum erroribus trucidatis, atque evulsis, corruptis Cleri, populique Christiani moribus multis capitibus emendatis, ac denique se ad optatum finem [Deo benevolente] omni conatu alacriter disponente, ac præparante [pauca enim tam circa ipsa dogmata, quam reformationem expedienda supererant]. Ecce [ut fit in bonis operibus consummandis] humani generis hostis hunc fælicem cursum, hoc sanctum propositum interrupit, atque perturbavit. In Civitate enim Tridentina nescio qua aeris intemperies suboritur, quæ sævissimum puncticularum, seu lenticularum, ut vocant, morbum inducit, adeoque in ipsa Civitate morbus invaluit, ut quotidie multi etiam ultra loci qualitatem perirent, inter quos fuere duo Patres Concilii, Episcopus Caputaquensis, & Generalis Ordinis Minorum de Observantia, multo etiam plures infirmarentur, & jam pestis usi ipsi morbo peculiari ratione insitæ, atque in vicinis Regionibus, præsertim vero in Germania sævientis non solum suspicio, sed perspicua indicia habebantur. Quo malo periculo, ac timore ita perterriti sunt Patres concilii, ut quotidie quamplures ex Tridento, vel non petita, vel petita, & non obtenta licentia recederent, & qui remanebant, nullis hortationibus, persuasionibus, vel monitionibus retineri possent, asserentes nulla jure eo in loco cum evidenti vitæ discrimine posse detineri. Ex qua continua Patrum secessione animadvertentes Legati ipsi, & Præsidentes concilium certo certius dissolutum iri, quod nullo modo permittendum esse existimabant, habita prius ipsius morbi, tum per Medicorum judicium, tum per complurium fide dignorum testium depositionem certa notitia, proposuerunt Patribus quid super hujusmodi rerum statu esset consilii capiendum.*

Ang. Mas. Secret. in Actis Concil. Trid. ms. Arch. Vat. sig. n. 3212. p. 64.

Deploratur translatio ab Angelo Massarello.

Pervulgata translationis Concilii Tridentini fama, gravissima inter Paulum III. Pontificem, & Carolum V. Imperatorum dissensionum semina ad evertendam Christianam Rempublicam, & confirmandam Hæreticorum pertinaciam excreverunt, cum in contrarias sententias nec obscura odia infeliciter exardescerent: Paulus enim Pontifex XXIII. Martii accepto translationis nuntio, rem gestam coacto Cardinalium Senatu comprobavit: quantumvis Burgensis, de Auria, & Sadoletus prudentia admodum insignes suaderent, ne quid in ea re decerneret, nisi prius consuluisset Cæsarem; ex ipsius enim ac Cæsaris dissensione gravissima mala emersura, quibus Pontifex subiratus paulo acerba voce respondit, Germanos biennii flexu expectatos Tridenti, nec unquam accessisse, nec jam amplius expectandos: cui cum Cardinalis Auria subjiceret, sperandum eos a Cæsare cogendos, perstrinxit illum tacite Paulus, nimio studio Cæsari adhærere, Cardinalitii nimirum ordinis Viros debere ab omni humano affectu esse divulsos affirmans. LV.

At Cæsar maximas iras concepit adversus Paulum Pontificem, qui arcanis literis transferendo Concilio favisset, ac jure translatum contenderet, cumque ex hoc dissidio imminentia graviora mala præsentiret Petrus Soto Ordinis Prædicatorum Vir eximiæ prudentiæ, & insignis LVI.

Petrus Sotus Caroli V. Confessarius suadet, ut Concilium Tridentum reducatur.

 Chri-

NOTÆ [1] Episcoporum qui sessioni huic Bononiensi interfuerunt catalogum exhibens Curtembrochius perspicue demonstrat ex Galliarum episcopis unicum tantummodo Petrum Vosatium, episcopum Aquensem, Flandrum, adfuisse. Patres vero simul omnes numerum XXXVI. circiter non superasse ex eodem scimus; Italos omnes præter episcopum illum Aquensem, Richardum Petrum episcopum Vigorniensem, & Græcos nonnullos, cum archiepiscopo Armachano Scoto. Ex quibus omnibus falsi arguitur Segnius qui in historia Florentina lib. XII. episcoporum neminem Bononiam invitatum venisse asserit. MANSI

Christianæ demissionis, qua oblatas dignitates constantissime respuit, qui Cæsaris sacras exhomologes excipiebat, Alexandrum Cardinalem Farnesium monuit, ut partes suas adhiberet apud Pontificem, ut Concilium Tridento restituendum curaret, de quo factus certior a Cardinale Farnesio Pontifex significavit Petro e Soto quantis studiis Cæsarem semper esset complexus, addiditque vehementer dolere se a malevolis omnia pia studia sua in odium adduci, deque translatione Concilii addidit, se inconsulto eam factam, posse vero eos, qui Tridenti hæserant Bononiam accedere, ac dein vel Tridentum, vel alium locum designatum iri.

Pauli responsum.

Dilecto filio Petro Soto Ordinis Prædicatorum Professori, Serenissimi Cæsaris Confessori.

LVII. Paul. III. lib. brev. anno 13. p.160.

Dilecte fili. Eu literis quas Dilecto filio nostro Alenandro Cardinali Farnesio misisti, ipso nobis referente cognovimus, quo tu animo, & quo erga nos, & hanc sanctam Sedem devotionis zelo capiaris, atque desideres, ut omnia inter nos, & Charissimum in Christo filium nostrum Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum pacata, quieta, benevolaque succedant, atque ut hæc Concilii Generalis nuper Tridento Bononiam facta translatio, quoniam ei nonnihil molesta videtur accidisse, ita gubernetur, atque procedat, ut si quid offensionis in illius animo est natum, id nostra obsequela, nostrisque officiis tollatur, atque omne saneeur, in quo nos, & tuam benevolam erga nos voluntatem, & probum sapiensque consilium tuum non solum valde commendamus in Domino, verum etiam grate, & libenter accipimus, ac quod ad mutuam inter nos, & Serenissimum ipsum Cæsarem benevolentiam, pacem, consensionemque attinet, tua devotio optima potest esse testis, quantopere nos semper studuerimus illum omnibus nostris obsequiis, & donis, & omnium rerum concessionibus juvare, atque ornare, cum nihil ille unquam a nobis postulaverit, in quo nostra ad indulgendum, & concedendum voluntas non fuerit parata, nisi si qua nonnunquam petita ejusmodi sunt, quæ aut nostras longe superaverint vires, aut alia esse nobis visa sunt, ut salva nostra dignitate permittere ea non possemus: in cæteris quidem rebus nunquam nos illius commodis, honori, famæ, amplitudinique defuimus, sed huic sanctæ Sedis pecuniis, & Ecclesiasticis multarum Provinciarum facultatibus, terrestri militum manu, & maritima participes esse voluimus illius laborum, sollicitudinum, sumptuum, cum ad id nos summus quidam erga illius Maiestatem ab initio susceptus amor, sanctissimeque conservatus impelleret, ut illius commoda, atque ornamenta omnia procuraremus, quæ tamen nostra merita erga eum ferme iniquorum, & malevolorum obtrectationibus in eam partem accepta sunt, ut videremus in ipsis beneficiis quasi damnum illi, atque incommodum velle inferre, quod certe nobis magno dolori fuit. Itaque sæpe ipsi nobiscum taciti æstimantes, & animum nostrum erga illum, & illius erga nos, non potuimus non summopere angi, cum videremus, quam impare conditione ad amandum accessissemus, & quam nostra optima erga eum voluntas pravis interpretationibus quorumdam in suspicionem, & dubium apud illum adduceretur: sed nos in nostra semper sententia, & pristino amore permanentes non desistemus tamen, tantum, & tam insignem Principem omnibus nostris officiis, & meritis honoribus prosequi, cujus præsertim virtus, & animi magnitudo, ac pro defensione fidei Catholicæ suscepti tot jam labores, hique tam admirabili fælicitate consequuta grati, atque accepti Deo declarati non solum in universæ Christianæ Reipublicæ, sed etiam hujus sanctæ Sedis, cui Divina Providentia præsidemus, peculiare beneficium redundaverint: quare dilecte fili, quæ nostræ sunt partes nos Cæsaris amori atque amplitudini & antea dediti semper fuimus, & sumus futuri. Ille, ut ea voluntate sit, qua profecto esse debet, neque se sinat malevolorum immutari sermonibus, cujuslibet boni est, & in primis tuum pro tua probitate, & virtute procurare; nam quod ad Concilium attinet si in transferendo fuit culpa, aut error, Nos certe expertes earum rerum fuimus ante enim captum ab illis consilium est quam ad nostras aures potuerit res pervenire, & tamen justa ipsimet Concilio causa fuit visa transferendi sese, neque vero adhuc cognoscere potuimus, cur minus Bononiæ quam Tridenti possint omnia ad Cæsaris commodum, & utilitatem agi, sed tamen si mutatio loci est quærenda, Nos, qui pro imperia, & authoritate nihil agere volumus, quod videatur authoritati Concilii ulla in parte derogare, censeremus hoc expedire, esseque opportunum, ut Prælati, atque Episcopi, qui Tridenti manserunt, Bononiam accedentes, Patribus cæteris persuaderent, ut rursus Tridentum, aut aptiorem alium in locum referretur Concilium, quo communi concordia, consensuque omnium, quæ ad integritatem Catholicæ fidei, morumque correctionem pertinet Deo, & Spiritu Sancto authore tractarentur, de qua re, si Bononiæ agetur, conve-

nien-

nientibus eo [ut diximus] omnibus non erit [credimus] difficile ita rem totam etiam Nobis adjuvantibus dirigere, & ut Cæsaris voluntati, & publicæ simul utilitati satisfiat, cui in primis studemus omnibus viribus, & conatibus nostris consulere, sicut etiam referet tibi latius dilectus filius, & Legatus noster Cardinalis Sfondratus, cui fidem indubiam adhibebis. Datum Romæ XXX. Martii MDXLVII. Anno XIII.

Adduci non potuere Hispani Præsules qui Tridenti hæserant, ut Bononiam se conferrent ad egregia cæpta absolvenda, nam Cæsar in suscepta sententia perstitit Concilii non in Italia, sed in Germania celebrandi. Reliqui vero qui Bononiam elegerant ad Concilii, Pontificisque authoritatem tuendam Synodumque prosequendam, in qua Urbe maximo cum honore, & publica lætitia excepti fuerant animos obfirmarunt, cujus Acta, Typis non sunt excusa ne dissensioni majori occasionem præberent.

LVIII. *MS. Car. Barb. sig. n. 123. inscript. acta Conc. Bonon. p. 2.* *Acta Concili Bononiæ.*

LVIII. *Die XXV. dicti Mensis Martii* [inquiunt Acta] *ipsi Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Præsidentes exhibuerunt Theologis minoribus exemplum XIV. Articulorum excerptorum eu libris modernorum Hæreticorum super Sacramento Pœnitentiæ & juxta morem hactenus Tridenti in sacro Concilio observatum, antequam Dominis Prælatis, & Patribus ipsius Concilii proponerentur, ab ipsis Theologis minoribus discuterentur, & examinarentur.*

Articuli Hæreticorum de Sacramento Pœnitentiæ.

Articuli Hæreticorum super Sacramento Pœnitentiæ.

I. Non esse tres sacramentalis Pœnitentiæ partes, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, sed duas tantum, Mortificationem scilicet, & Vivificationem, seu quod aliis verbis dicunt Terrorem, seu Timorem, & huic succurrentem fidem certæ remissionis peccatorum.

II. Contritionem eu recogitatione, & consideratione peccatorum ortam, aut timore servili paratam, facere hominem hypocritam & magis peccatorem.

III. Confessionem auricularem, nec mandatam esse Jure Divino, nec necessariam, quia sine ea peccata remittuntur contritis, & fide se sustentantibus.

IV. Confessionem auricularem, quam ecclesia quotannis faciendam præcipit, esse impossibilem, adeoque figmentum hominum.

V. Non esse necessarium confiteri omnia peccata mortalia, quorum quis sibi est conscius, sed ea tantum, quæ conscientiam perpleuam tenent, & angunt: sed neque ullas circumstantias peccatorum confitendas esse.

VI. Nec peccata contra duo ultima Decalogi Præcepta confitenda esse, nec licere venialia confiteri.

VII. Absolutionis Ministrum esse quemlibet Christianum, & absolvere posse etiam non confitentem peccata.

VIII. Absolvi hominem a peccatis, modo credat se absolutum, etiamsi non esset contritus, aut Sacerdos, non serio, sed joco absolvat.

IX. Absolutionem privatam Sacerdotis nihil efficere.

X. Satisfactionem Pœnitentium non esse aliam, quam solam fidem, qua apprehendunt Christum satisfecisse.

XI. Deum per gratiam peccata condonantem non exigere opera, seu diguos fructus Pœnitentiæ.

XII. Satisfactiones Canonicas quondam, vel exempli, vel disciplinæ causa fuisse a Patribus institutas, non autem ad remissionem pœnæ.

XIII. Satisfactionibus a Sacerdote injunctis obscurari doctrinam de gratia, & vero Dei cultu.

XIV. Temporalibus pœnis æterna mutari supplicia fictio est, non veritas.

Anno Domini MDXLVII. die vero Martis XXIX. Mensis Martii, &c. celebrata fuit prima Congregatio Theologogorum minorum, & sumpsit exordium sacrum Œcumenicum concilium Bononiense, quibus Theologis propositi sunt examinandi, & discutiendi articuli suprascripti de Sacramento Pœnitentiæ.

Interim Romæ motæ sunt graviores LIX. lites apud Pontificem a Cæsare de concilii translatione: nam Joannes Vega Orator Cæsareus acceptis literis Imperatoris eadem die questus est apud Paulum III. de repentioa mutatione concilii Tridentini Bononiam translati non consulto prius Cæsare. Pontifex vero, cum adhuc ab Internuntio literas non accepisset, respondit Vegæ, summa maturitate consultum iri, conciliique Patribus exponenda istius rei capita, ut perpenderentur; se quoque de ea non præmonitum; translationem non modo a majori parte, sed etiam a duabus & amplius partibus factam, adeo ut qui repugnent, tertiam non conficiant; ac propterea legitimam censeri: Tridentinum Concilium se reducere non posse, nisi authoritatem ejus infringat, omniaque acta, agendaque convellat; neque Præsules suis mandatis forte parituros, ut ad reditum adigerentur; cum ibi latius grassaretur lues, plurimosque non modo Tridentinos cives, verum etiam & nonnullos Patrum famulos extinxisset. Subjecit etiam Pontifex, Tridentinum Concilium revocari

non posse, nisi ex decreto ejusdem concilii, cum ipse nollet illi libertatem eripere, quam integram illæsamque servare voluerat, etiam cum de proprio commodo, & Romanæ Curiæ rebus ageretur: pollicitus tamen est Oratori, se Patres concilii admoniturum, ut sua utantur libertate, seque conferant in alium quemvis locum Bononia accomodatiorem, ut Cæsareæ Majestati rem gratam facerent, pluraque alia congessit, quibus Bononiam a nemine suspectam censeri jure posse, cæterisque Urbibus tutiorem esse ostendebat; præsertim cum undique ea cincta esset Provinciis Cæsareæ Majestatis partibus addictissimis in Italia, ad quam etiam ipse Pontifex una cum Cæsare, si voluisset, commode accedere posset. Ad id vero, quod ad Cæsarem spectabat concilii tutelam gerere, respondit, id intelligi duntaxat in casu, quo foret necessarium, ac Patres Concilii id ab eo efflagitassent: quare cum Bononia tuta esset, neque ob Nationum discrimina ulla oriri posset suspicio, Cæsarea ista securitas supervacanea videbatur, cum ipsemet Pontifex in neutram partem inclinaret, communisque Parentis munus gereret.

Ista decerpsimus ex literis Cardinalis Farnesii ad Hieronymum Verallum conscriptis, ad quarum calcem hæc erant subjecta. *Hæ sunt, quæ a Vestra Dominatione Cæsareæ Majestati insinuanda sunt, eamque pro responso ad ea, quæ Joannes e Vega Orator repetiit Sanctitati suæ de optima Cæsaris in eam voluntate, confirmet, Sanctitatem suam pari studio amoris Cæsareæ Majestati responsuram, rogetque ne aures improbis pandat, sed teneat certissime Sanctitatem suam ipsum paterno amore complecti, ut filium primogenitum, tum ob contractæ affinitatis vincula, ac si interdum Sua Sanctitas Cæsareis postulatis non assentiat, id fieri non quod ipsi gratificari nolit, sed quia non possit, vel quia rationi consona non putet, licet alii secus sentiant, eadem conferat cum piaculario Cæsareo Sacerdote, qui consuetis optimis officiis non sit defuturus. Dat. Romæ V. Aprilis MDXLVII.*

LX. *Ang. Massarell. in Diar. Concil. Trid.* Interea significarat Cardinalis Farnesius Legatis Pontificio nomine translationem concilii approbatam a Pontifice ob allatas causas, monuitque, ne ob paucitatem præsulum (pars enim magna Tridento ad suas sedes se subduxerat, expectandaque erat, ut Bononiam se conferret) quippiam de dogmatibus decernerent, indictam tamen Sessionem ad XXI. Aprilis celebrarent, corruptelisque emendandis, & castigandis moribus darent operam; necnon translationis Acta repeterent ad eam confirmandam, quibus hæc addidit, ut refert Angelus Massarellus. *Et quod in modo procedendi idem modus & ordo servetur, qui hactenus servatus est in concilio Tridentino in omnibus, in decretis promulgandis de dogmatibus, & reformatione, quod in omnibus aliis, & deinceps in subsequenti Sessione maturius procedendum.* Addunt acta a Legatis per literas X. Aprilis exaratas solicitatum fuisse Dandinum in Aula Gallica Pontificium Nuntium, ut rogaret Henricum Regem, ut Præsulibus, qui Tridenti fuerant, daret imperia, ut Bononiam accederent, tum hæc addita refert Massarellus. *Item de rebus Concilii, videlicet, quod Imperator post translationem petierit magna cum instantia, a Pontifice, ut reduceret Concilium Tridentum, & quod Pontifex responderit, quod cum semper reliquerit Concilium in sua libertate, & ipsum Concilium causam translationis veram, & legitimam judicaverit, eamque approbaverit, nunc Sanctitas sua non vult, neque debet ipsum concilium cogere, ac propterea ante omnia concilium congregetur Bononiæ, quo translatum est, & ibi postea cogitari poterit de capienda ea deliberatione, quæ expedire videbitur honori Dei, Religioni, & Reipublicæ Christianæ, quare Reverendissimi ipsi Legati concilium hic prosequantur, & Sessionem indictam XXI. Aprilis omnino celebrabunt.* Henricus vero Gallorum Rex (nam Franciscus I. jam obierat, ut dicetur inferius) sensit ad schismatis pericula ex lacerato concilio avertenda, concilium authoritate Pontificia suspendendum esse, idque Pontifici suadere nisus est, ut Diarii author commemorat.

XIII. Aprilis Cardinalis S. Crucis recepit literas a Bernardino Maffeo Secretario Cardinalis Farnesii, quibus scribit, Regem Galliæ proposuisse suæ Sanctitati suspensionem concilii tamquam necessariam rebus præsentibus, cui suspensioni tota Ecclesia Gallicana consensura sit, &c. Rex itaque ordinavit, quod Oratores, & Prælati illius Regni, qui hactenus fuerint Tridenti in concilio, morentur Ferrariæ expectantes, quid Imperator circa concilium facere voluerit. (Et infra.) Henricus Galliæ Rex suspensionem Concilii suadet.

Cardinalis de Monte gratum habuit suspensionem fieri, cujus contrarium censuit Cardinalis S. Crucis.

Provocati interea fuere humanissimis literis præsules, qui Tridenti hæserant, a Legatis Apostolicis, ut Bononiam se conferrent ad optima consilia pro re Christiana expedienda, ut narrat Actorum concilii Scriptor. LXI.

To. 10. de Conc. MS. Arch. Vat. sig. num. 3197. pag. 86. Ext. inter act. Conc. Bonon. p. 3. Diar. auct. Ang. Maff. ms. Arch. Vat. p. 219.

Legati ad Patres Tridenti morantes e Bononia scribunt.

Die XII. Mensis April. ejusdem anni MDXLVII. Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Præsidentes, & Legati scripserunt ad Prælatos, qui remanserunt Tridenti post translationem Sacri Concilii infrascriptas literas, videlicet.

Reverendissimo, & Illustrissimo D. Petro Pacecho S. R. E. Cardinali Giennensi.

Ad XIII. kal. Aprilis Bononiam pervenimus, ubi ab ovantibus Magistratibus, & omnium ordinum Civibus, nullo erga nos, & alios Prælatos gratulationis, & honoris genere prætermisso, recepti fuimus. Gratiæ sunt agendæ Deo, quod in illa tam justa, & tam necessaria loci mutatione proposuerit oculis Patrum Urbem adeo pulchram, opulentam, & omnibus, quæ ad victum necessaria sunt, abundantem, in qua concilium prosequi cum omni pace, libertate, & securitate valeamus. Parati jam sumus, ut Sessionem statuta die X. kal. Maii Deo Duce omnino celebremus, quæ omnia Dominationi vestræ Reverendissimæ pro nostra in eam observantia significanda duximus, nos eidem plurimum commendantes. Datum Bononiæ die XI. *Aprilis MDXLVII.*

Ext. ibid. p. 425.

Conceptæ sunt eodem argumento eorumdem Præsidum literæ ad omnes conjunctim, divisimque singulos præsules, qui Tridenti hæserant, provocatique humanissime, ut Bononiam accederent.

Reverende Pater, a nostro Legationis, & Præsidentiæ munere minime alienum esse putamus Dominationi vestræ significare, id quod facimus per præsentes, nos XIII. Kal. Aprilis Bononiam incolumes Dei gratia pervenisse, atque ab omnibus Magistratibus, & omnium ordinum Civibus, cum ingenti ostensione lætitiæ, ac omni genere honoris, humanitatis, & officii erga nos, & Prælatos, qui nobiscum venerunt, receptos fuisse, & ita excipi quotidie Patres venientes. Urbs ipsa pulchra, ampla, honestissimis hospitiis, & omnibus rebus, quæ humanitus necessariæ sunt, abundat; publico consensu totam se commodis concilii exhibuit, in qua omnium Nationum Patres plena, & omnimoda libertate, & securitate gaudeant, quod & nos Dominationi Vestræ tam privato nostro, quam publico Legationis nostræ nomine harum literarum vi ac virtute specialiter pollicemur. Parati jam sumus, ut sessionem statuta die XI. scilicet kalend. Maii Deo favente celebremus, ubi præsentiam Dominationis Vestræ, & doctrinam magnopere desideramus, quam & in Domino bene valere cupimus. Datum Bononiæ die XI. April. MDXLVII.

LXII. Dimoveri e sententia non potuere Præsules Tridentini ob mandata contraria Cæsaris, qui a Pontifice tandem impetravit per suum Romæ Oratorem, ne in sessione indicta concilii quid gravioris momenti promulgaretur, nec in ea translatio confirmaretur, ut Diarii Author narrat, qui etiam addit, Cardinalem Sfondratum ad Cæsarem ad componenda hæc dissidia, flectendumque animum missum fuisse, idque Patribus Bononiæ significatum.

XVIII. Aprilis Reverendissimi DD. Legati receperunt literas a Reverendissimo Cardinali Farnesio, quibus significabat, Sanctissimo Domino Nostro non videri, quod in hac Sessione aliquod decretum substantiale publicetur, neque confirmetur translatio Tridento, sed tantum prorogetur Sessio usque ad Pentecostem, quod factum est id petente maxima cum instantia Illustrissimo D. Didaco a Mendoza Oratore Cæsareo. *Diar. Concil. Trid. p. 220.*

XIX. Aprilis in Congregatione Generali proponitur a Reverendissimo D. Cardinale de Monte, quod gratiæ agendæ sunt Deo, quod huc incolumem hanc sanctam Synodum reduxerit; dixit deinde. *Quod hæc translatio Concilii grata fuit Sanctissimo Domino Nostro, & omnibus Principibus Christianis, excepto Cæsare, quod nunc mittitur ad Suam Majestatem Reverendissimus D. Cardinalis Sfondratus Legatus Apostolicus, qui procurabit, ut ejus Majestas translationi assentiat, & Prælatos suorum Regnorum huc accedere permittat. Interim videtur opportunum, quod Sessio in proxima die indicta celebretur, sed in ea nihil substantiale agatur, neque aliquod decretum promulgetur, vel de fide, vel de reformatione, sed tantum ipsa sessio prorogetur ad feriam V. infra Octavam Pentecostes, quo tempore haberi poterit mens Cæsaris, & materiæ, quæ propter absentiam Prælatorum, & festa Paschalia tractari, & examinari non poterunt, absolventur. Super quo rogantur sententiæ, & ab omnibus probatum est.*

Jo. Franciscus Firmanus rituum Magist. in Diar. ms. Arc. Vat.

Quod ad Cardinalis Sfondrati Legationem attinet, decreta ea jam ante fuerat extremo Februario, antequam fieret translatio, ut dicetur inferius.

Appetente XXI. Aprilis die, quæ ad Sessionem Bononiæ condicta fuerat, veteres ritus celebrati fuere, quos in Actis describit Angelus Massarellus. LXIII.

Diar. Conc. Trid. ms. Arch. Vat. p. 229. Acta Concil. Bonon. p. 6. MS. Franc. Cardin. Barb. per Angelum Massarell. Secr. Conc.

In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen.

Anno a Nativitate ejusdem Domini nostri Jesu Christi MDLVII. Indictione V. die vero Jovis XXI. *mensis aprilis Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Pauli Divina Providentia PP. III. anno* XIII. *celebrata fuit prima*

Prima Sessio Bonon.

publicæ Sessio Sacrosancti œcumenici, & generalis Concilii Bononiensis, Præsidentibus in ea nomine Sanctissimi Domini nostri Papæ Reverendissimis Patribus, & Illustrissimis Dominis, Dominis Joanne Maria Episcopo Prænestino de Monte, & Marcello Tit. S. Crucis in Hierusalem Presbytero S. R. E. Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis. Mane igitur hora circiter XIII. ipsi Reverendissimi, & Illustrissimi Domini, & Præsidentes, & Legati, ac Reverendi Domini Prælati infrascripti [fuerunt ii Archiepiscopi seu, Episcopi unus, & triginta, ferme omnes Itali, e Græcia tres, ex Anglia unus, e Scotia unus, ex Hispania unus, ex Belgio unus, & quatuor Ordinum generales] convenerunt in Collegiata Ecclesia S. Petronii Bononiensis, in loco ad concilium celebrandum, & Sessiones habendas ab ipsa Sancta Synodo deputato, ubi Reverendissimus D. Sebastianus Lequavela Archiepiscopus Nayiensis celebravit Missam solemnem de Spiritu Sancto, qua absoluta, & publicata de more per Diaconum Indulgentia, Reverendissimus D. Catharinus Politus Episcopus Minoricensis indutus Pluviali, & Mithra, ascendens, ambonem habuit piam, & luculentam Orationem, qua completa, tam ipsi Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Præsidentes, & Legati, quam cæteri Prælati omnes acceperunt Pluvialia, & Mithras, aliaque paramenta consueta, cantantibus cantoribus Psal. 83. Quam dilecta tabernacula tua Domine. *Deinde Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Præsidens, & Legatus præfatus accessit ad Altare Majus, ubi solitas Orationes legit, & cæremonias in aliis publicis Sessionibus servari consuetas, de more peregit, benedicens ter Sanctam Synodum, & per Cantores decantatæ fuerunt Litaniæ, & per Diaconum Evangelium:* Ego sum vitis, & vos palmites. *Joan. xv. Postea Reverendissimus, & Illustrissimus D. Cardinalis S. Crucis secundus Præsidens, & Legatus præfatus accessit etiam ad Altare Majus, & Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Cardinalis de Monte imploravit auxilium S. Spiritus per Hymnum:* Veni Creator Spiritus, *quem Cantores absolverunt, usque in finem. Quo absoluto, ambo Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Præsidentes, & Legati consederunt ante Altare Majus in Faldistoriis versa facie ad S. Synodum, cæterisque Prælatis sedentibus in locis suis juxta tempus suarum promotionum, & D. Archiepiscopus Naxiensis indutus Pluviali, & Mithra accedens ad Altare Maius accepit e manibus ipsorum Reverendissimorum, & Illustrissimorum Dominorum Præsidentium decretum, quod in hac Sessione publicandum erat, ascendensque ambonem legit illud alta, & intelligibili voce, quod est tenoris infrascripti videlicet.*

Decretum publicatum in 1. Sess. Concil. Bonon. 21. April. 1547.

Hæc Sacrosancta œcumenica, & generalis Synodus, quæ dudum in Civitate Tridenti congregatæ, nunc Bononiæ in Spiritu Sancto legitime congregata, præsidentibus in ea nomine Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri D. Pauli Divina Providentia PP. III. ejusdem Reverendissimis Dominis DD. Joanne Maria Episcopo Prænestino de Monte, & Marcello Tit. S. Crucis in Hierusalem Presbytero S. R. E. Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis. Considerans, quod die XI. mensis Martii præsentis anni in generali publica Sessione in eadem Civitate Tridenti, & in loco consueto celebrata, omnibusque agendis de more peractis, ex causis tunc instantibus, urgentibus, & legitimis, interveniente etiam authoritate Sanctæ Sedis Apostolicæ eisdem Reverendissimis Præsidentibus etiam specialiter concessa, decrevit, & ordinavit concilium ex eo loco in hanc Civitatem transferendum esse, sicuti transtulit, itemque Sessionem pro præsenti die XXI. Aprilis illic indictam, ut de Sacramentorum, & reformationis materiis, de quibus tractandum proposuerat, Canones sancirentur, & promulgarentur, in hac ipsa Civitate Bononiæ celebrari debere, consideransque nonnullos ex Patribus, qui in hoc concilio interesse consueverunt, his superioribus majoris Hebdomadæ, & solemnitatibus Paschalis diebus, in propriis Ecclesiis occupatos, aliquos etiam aliis impedimentis detentos, huc nondum accessisse, quos tamen brevi affuturos sperandum est, ac propterea factum esse, ut non ea, quam Sancta Synodus desiderabat, Prælatorum frequentia potuerint materiæ ipsæ Sacramentorum, & reformationis examinari, ac discuti: ut omnia maturo consilio, & cum dignitate, & gravitate debita fiant, bonum opportunum, & expediens censuit, censetque Sessionem prædictam, quæ hoc ipso die, ut præfertur, celebranda erat, ad diem Jovis infra Octavam Pentecostes proxime futuram, quoad ipsas materias expediendas differendam, & prorogandam esse, quemadmodum differt, & prorogat. Quam diem, & rei gerendæ maxime opportunam, & Patribus præsertim absentibus percommodam indicavit, & indicat: Hoc tamen adiecto, quod terminum ipsum ipsa Sancta Synodus pro ejus arbitrio, & voluntate, sicuti rebus Concilii putaverit expedire etiam in privatæ Congregatione restringere, & imminuere possit, & valeat.

Ad-

Addunt acta, Præsides concilii ab eodem Archiepiscopo interrogatos, præsules vero a Secretario concilii coram duobus Notariis rogatos id decretum gratum, & ratum habuisse.

LXIV. *MS. Fr. Car. Bar. sig. n.23. & ms. Card. Pii inscriptum Conc. Bon.*

Celebrata prima Sessione cum peracta esset inter Theologos minores examinatio suprascriptorum articulorum Sacramenti Pœnitentiæ; incœpti fuerunt discuti, & examinari ab ipsis Theologis minoribus articuli Hæreticorum super tribus Sacramentis, quæ restabant, scilicet; Extrema Unctione, Ordine sacro, & Matrimonio, qui articuli inceperunt examinari die XXIX. Aprilis MDXLVII. sub infrascripta forma videlicet:

Articuli super Sacramento Extremæ Unctionis.

Articuli Hæreticorum de Sacramentis Extremæ Unctionis, & Ordinis.

I. Extremam Unctionem figmentum esse humanum, aut ritum acceptum a Patribus diversum omnino a Sacramentis, quæ mandatum Dei habens, & promissionem gratiæ.

II. Extremam Unctionem non fieri ab Ecclesia Romana, juuta Evangelii, & Jacobi sententiam, ideo ritum immutandum esse.

Articuli Hæreticorum super Sacramento Ordinis.

I. Ordinem non esse Sacramentum, sed solummodo effectum, & en jure Divino per populares institui, & destitui debere.

II. Ordinem potestatem esse prædicandi, non offerendi, ideoque eos, qui Verbum Dei non prædicant, non esse Sacerdotes.

III. Omnes Christianos ex æquo esse Sacerdotes, sed ad usum sive executionem opus esse vocatione Majoris, & consensu populi.

IV. Episcopos non habere jus ordinandi, ideo ordinationem per eos factam irritam esse.

Articuli Hæreticorum super Sacramento Matrimonii.

I. Matrimonia clandestina non esse legitima, ac proinde a parentibus irritari posse.

II. Licere Christianis plures simul habere uxores, & Polygamiam nulla lege esse prohibitam.

III. Mulier quæ alteri viro sui fecit copiam adeo uxor esse desiit, ut utrique, aut alii saltem conjugum liceat aliam uxorem ducere, vel alteri nubere, & non mœchari, qui dimissam adulteram illam duxerit.

IV. Divortium dirimit Matrimonium, unde ab illo rite celebrato, licet & repudianti, & repudiatæ reiterare conjugium.

V. Gradus consanguinitatis, & affinitatis descriptos Levitici 10. præcise servandos esse, nec plures, nec pauciores, Ecclesiam in aliis, neque interdicere posse, ne Matrimonium contrahatur, neque rescindere contractum.

Qui articuli suprascripti discutiuntur, & examinantur in Congregationibus ipsorum Theologorum minorum a dicta die XXIX. Aprilis usque ad diem VII. Mensis subsequentis.

Peracta examinatione articulorum Hæreticorum super omnibus Sacramentis inter ipsos minores Theologos, incipiunt examinari, & discuti in generalibus Congregationibus a RR. DD. Prælatis Canones formati super Sacramento Eucharistiæ, qui Canones proponuntur primum Patribus in generali Congregatione die Lunæ IX. Maii ejusdem anni MDXLVII. habita, & examinantur usque ad diem XVI. ejusdem mensis.

Censuræ autem factæ in dictis Congregationibus generalibus super ipsis Canonibus Sacramenti Eucharistiæ discutiuntur, & examinantur in particularibus Congregationibus Dominorum Prælatorum Theologorum deputatorum, ut hactenus observatum fuit in concilio Tridentino, qui RR. DD. deputati convenientes coram Reverendissimo, & Illustrissimo D. Cardinale S. Crucis secundo ipsius concilii Præsidente, per multos dies a die scilicet XVII. usque ad XXVII. ejusdem mensis Maii ipsos Canones secundum prædictas censuras aptarunt, & reformarunt, ut habentur in textu Concilii.

XXX. Maii Legati receperunt literas a Reverendissimo Cardinali Farnesio, quibus significabat suam Sanctitatem, velle, ut hæc prima sessio prorogaretur usque ad mensem Augusti, non longe ab Assumptione B. Mariæ Virginis. LXV. *To.17. de Concil. ms. Arch. Vat. sig. n. 3204. pag. 124. Diar. Act. Conc. Trid. & Bonon. ms. Arch. Vat. p. 231.*

Prima Junii MDXLVII. auditis sententiis, Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte repetiit, quæ in principio dixerat; *non expedire quod publicentur decreta de Dogmatibus, neque de Reformatione, tum quia materiæ, quoad reformationem, non sunt paratæ, tum quod si essent etiam paratæ, non deberent expediri ob statum præsentium temporum: paratæ autem non sunt, quoniam quæ restant de reformatione, sunt duo Capita, unum quod tangit Regulares, quorum Generales sunt absentes, sine quorum præsentia non potuit tractari. Alterum tangit Principes Sæculares, quorum cum nulli adsint Oratores, neque ea materia tractari potuit. Et decretum de Dogmatibus solum expediri non debet, cum simul de utraque materia juxta ordinem, & mo-*

rem

rem concilii agendum sit. Praeterea habenda ast ratio absentium, qui sunt Tridenti, cum intuitu Imperatoris ibi maneant, &c. Improbans autem sententiam D. Acciensis, qui nolebat ullius humanae causae, vel Principis haberi rationem, probavit sententias majoris partis, & ita conclusit, ut eras fieret Sessionis prorogatio solenniter in Ecclesia ad dictum diem XV. Septembris proxime futuri.

Quae prorogatio hac de causa facta est, ut habeatur ratio Imperatoris, qui adhuc perseverat in opinione, ut concilium Tridentum revertatur, & nullatenus consentire vult, ut suorum Regnorum Praelati Bononiam conveniant, & ideo Praelati Hispani, & Regni Neapolitani, qui Tridenti remanserunt, post translationem illinc discedere noluerunt, & adhuc nolunt, ut Caesari satisfaciant. Facta est etiam prorogatio haec, quoniam materiae, quae publicandae erant en decreto Synodali in utraque causa, tam dogmatum, quam reformationis adhuc digestae non erant : (Et mox)*: Accedit ad hoc quod neque Rex Gallorum misit adhuc aliquem e suis Bononiam, & brevi sperandum sit, quod uterque Princeps Imperator, scilicet, & Rex Gallorum concilio adhaereant, cum duo Reverendissimi Domini Cardinales Legati de Latere ad quemlibet eorum missi fuerint.*

LXVI. Ib. p. 12. Die Jovis II. Mensis Junii ejusdem anni habetur secunda sessio Bononiensis, ut inferius descriptum est.

Secunda sess. Bonon. Anno a Nativitate Christi MDXLVII. indictione V. die vero Jovis secunda mensis Junii pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini Nostri D. Pauli Divina Providentia PP. III. anno XIII. celebrata fuit secunda publica sessio Sacrosancti oecumenici, & generalis Concilii Bononiensis Praesidentibus in eo nomine ejusdem Sanctissimi D. N. PP. Reverendissimis Patribus, & Illustrissimis DD. DD. Joanne Maria Episcopo Praenestino de Monte, & Marcello tit. Sanctae Crucis in Hierusalem presbytero S. R. E. Cardinalibus, & Apostolicis de latere Legatis &c. Nonnullis de sacris ritibus observari consuetis interjectis, addunt acta, hoc Decretum in Synodo ab Archiepiscopo Upsalensi (is erat Olaus Magnus Gothus :) perlectum.

Quamvis haec Sacrosancta oecumenica, & generalis Synodus sessione, quae die XXI. mensis Aprilis proxime praeteriti super Sacramentorum & reformationis materiis in hac inclyta Civitate Bononiae en decreto in Urbe Tridentina in publica sessione die XI. mensis Martii promulgato celebranda erat, propter aliquas causas, ac praesertim propter absentiam nonnullorum Patrum, quos brevi affuturos sperabat, ad hunc praesentem diem differendam, & prorogandam esse censuerit. Volens tamen cum iis, qui non venerunt etiam adhuc benigne agere eadem Sacrosancta Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata Praesidentibus in eo eisdem S. R. E. Cardinalibus, & Apostolicae Sedis Legatis, statuit, & decernit sessionem ipsam, quam hac die secunda Junii praesentis anni MDXLVII. celebrare decreverat ad diem Jovis post festum Nativitatis B. Mariae Virginis, quae erit XV. mensis Septembris proxime futuri, quoad praedictas, & alias materias expediendas differendam, & prorogandam esse quemadmodum differt, & prorogat : Ita tamen quo prosequutio discussionis tam eorum, quae ad dogmata, quam ad reformationem pertinent, interim non omittatur, & terminum ipsum ipsa S. Synodus pro ejus libito, & voluntate etiam in privata Congregatione abbreviare, & prorogare libere possit, & valeat. Cujus decreti lectione absoluta idem Reverendissimus D. Archiepiscopus Upsalensis interrogavit Patres, an placeret : his verbis videlicet.

Reverendissimi, & Illustrissimi Domini, Amplissimique Patres : Placentne haec omnia vobis ? Et statim Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Praesidentes, & Legati responderunt : Placet.

Deinde quilibet ex Patribus interrogatus fuit singulariter a me Angelo Massarello ipsi Saeri concili Secretario una cum Dominis Claudio della Casa, & Nicolao Duiel Notariis, an placeret ? Et omnes responderunt : Placet, exceptis duobus &c.

Postremo idem Reverendissimus, & Illustrissimus D. Cardinalis de Monte Praesidens, & Legatus praefatus manu elevata benedixit iterum S. Synodum signo Crucis, & Patres omnes deposuerunt paramenta, & discesserunt hora circiter XV.

Interfuere huic sessioni praeter duos Cardinales Legatos, sex Archiepiscopi variarum Nationum, & Episcopi triginta sex.

Domini Theologi convenientes coram Reverendissimo, & Illustrissimo D. Cardinali S. Crueis secundo Sacri Concilii Praesidente per multos dies, nempe a XVII. dicti mensis Junii usuque ad XII. mensis Julii subsequentis, ipsos Canones secundum praedictas censuras aptarunt, & reformarunt. LXVII.

Interea dum de Poenitentia Canones a Patribus deputatis aptantur, & reformantur, proponuntur Theologis minoribus disputandi, & discutiendi artieuli super Purgatorio, & Indulgentiis sub his verbis videlieet.

De

De Purgatorio.

Articuli de Purgatorio, & Indulgentiis.

I. Esse Purgatorium, an habeatur in Scriptura? & si habetur, quibus in locis?

II. An reliquiæ peccatorum purgentur per mortem, ita ut Purgatorio non sit opus?

III. An animæ in Purgatorio sint extra statum merendi seu peccandi, & an habeant incertitudinem suæ salutis?

IV. Suffragia pro Defunctis habeanturne in Scriptura, & si habeantur, quibus in locis?

De Indulgentiis.

I. Quid sit Indulgentia, an remissio culpæ? an pœnæ?

II. Si pœnæ, an temporalis? an æternæ?

III. Si temporalis, vel juxta taxationem Canonum? vel Justitiæ Divinæ?

IV. Thesaurus indulgentiarum, quibus ex meritis sit collectus? Et si ex meritis etiam Sanctorum, quomodo cum ipsi Sancti bonorum omnium authori quæcumque egerint, vel agere potuerint Deo debitores fuisse videantur?

V. Si contritus, confessus, & absolutus non eget nova applicatione Justitiæ Christi, quomodo Indulgentia, quæ ex meritorum Christi thesauro est, erit illi adjumento?

VI. An requiratur, causa ad Indulgentiæ validitatem? Et si requiratur, qua ex usu sit idonea.

VII. Indulgentia an prosit Defunctis, & quomodo?

Qui articuli suprascripti discutiuntur, & disputantur ab ipsis Theologis minoribus per viginti tres dies continuos a XXIII. scilicet mensis Junii usque ad XV. mensis Julii subsequentis eundem.

Memorata vero die XXIII. Julii distributæ sunt Patribus Schedulæ iisdem conceptæ verbis, in quibus argumenta, quæ vim Sacrarum Indulgentiarum confirmant brevi compendio contracta designabantur.

XVI. Julii DD. Legati scripserunt ad Cardinalem Farnesium significantes perfectionem examinationis articulorum de Purgatorio, & Indulgentiis, & Canonum de Pœnitentia.

LXVIII. Die decima nona Julii excussæ sunt controversiæ de Indulgentiis a Theologis, & a Præsulibus in suis Congregationibus usque ad decimam quintam Julii, conceptumque fuit hoc decretum.

Decr. Concil. Bononien. Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3194. p. 314.

Decreta de Indulgentiis.

De Indulgentiis.

I. Cum Sancta Ecclesia Divino Spiritu docta, & potestatis sibi a Deo traditæ conscia, antiquissimo usu etiam generalium conciliorum authoritate comprobato reperit, Indulgentias ex piis, justis, & rationi consentaneis causis Christifidelibus concedere, quarum vi temporalis pœna, quæ condonata jam culpa Deo debetur, etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ per summam misericordiam remittitur, deceatque maxime cœlestem hunc, ac plane divinum Ecclesiæ thesaurum summa cum sinceritate, & integritate dispensari, abusus, qui in aliquibus locis, non sine ejusdem Ecclesiæ, Divinique honoris magna jactura inoleverunt, Sancta Synodus præsenti decreto tollendos esse statuit, atque decernit. In primis autem in Domino hortatur Episcopos, ut curent omnes, quibus prædicandi munus incumbit, ut populum quam diligenter admoneant per Indulgentias non remitti culpam, ut quæstores plerique cauponantes Verbum Dei falso, & temerarie jactitant, sed iis solum prodesse, qui ab omni peccato mortali, liberi & immunes, cum Deo in gratiam redierunt, quæ nonnisi per Sacramenta re vel voto suscepta sint.

II. Quoniam vero ex eadem S. R. E. antiqua consuetudine constat Indulgentias nonnisi piis & justis de causis, atque maxima cum moderatione concedi solitas fuisse, illud quoque non probat, quod ob leves causas, veluti ob paucculas quasdam preces, amplissimæ Indulgentiæ, & multorum annorum remissiones, atque animarum a pœnis Purgatorii liberationes concedantur: facile enim evenire solet, ut facilitas veniæ liberius ad peccandum invitet, & alliciat, atque ita disciplinæ Ecclesiasticæ vigor, pœnitentialis satisfactio nimia largitate enervatur.

III. Præterea, ut avaritiæ, quæ radix omnium malorum esse solet, ostium occludatur, statuit Sancta Synodus, ut cum Indulgentiæ propter eleemosynas ad certum aliquem pium usum conceduntur, veluti ad Redemptionem captivorum, aut Hospitale, seu locum aliquem pium construendum, aut quodvis aliud opus, cujuscumque illud sit generis, a nemine, neque ab executoribus quidem statuatur certa aliqua pecuniæ summa exsolvenda, sed quilibet libere donet, quod pro sua pietate, & devotione malit. Cum tamen intelligere debeat, tanto apud Deum magis promereri, quanto devotius, religiosius, & liberalius piis hisce operibus vacaverit. Quæ autem hactenus aliter quacumque ex causa concessæ, vel a quocumque taxatæ sunt, hoc modo moderatæ esse censeantur.

Illæ quoque detestandæ fraudes, & imposturæ prohibendæ, & coercendæ sunt, prout præsenti decreto Sancta Synodus prohibet, & graviter coerceri jubet, ut ne ex

ex eadem Idulgentiarum concessione plures partes a Commissariis, & Executoribus fiant sub eisdem, vel diversis nominibus, etiam cum revocatione, vel suspensione aliarum partium, ne ut quod singulis personis ad vitam, vel in longum tempus conceditur, post breve tempus facile revocetur, vel suspendatur. Si tamen ex rationabili causa illas revocare, aut suspendere contigerit in earumdem personarum, vel locorum temporale commodum iterum nullatenus concedantur, cum ex eo nihil aliud, quam novi proventus quæri videantur, quod sordidæ avaritiæ, & quærimoniarum, atque scandalorum occasio esse solet.

V. Maximus item, & execrandus abusus, atque Christianæ charitati in primis contrarius est, quod propter Indulgentias cogantur homines, etiam pauperes agricolæ, & artifices, a suis operibus, diebus profestis cessare, & eas Conciones, quas ad Indulgentiarum publicationem, seu explicationem spectant, inviti audire, non tam pietatis causa, quam ut Divinarum rerum prætextu cogantur Indulgentias accipere: aut etiam, quod fraudibus, vel vi, etiam abutendo censuris Ecclesiasticis compellantur nomina dare ad accipiendas Indulgentias, & tantam pecuniam solvendum; cum tamen hilarem datorem diligat Dominus, hisque tam iniquis extorsionibus, & cœlestes hi thesauri invidiosi fiant, & Sanctissimum Ecclesiæ Ministerium vituperetur.

VI. Locationibus quoque proventuum, qui Indulgentiarum intuitu accipiuntur, atque quibuscumque aliis contractibus quibusvis personis tam Ecclesiasticis, quam Laicis, districte Sancta Synodus interdicit, atque decernit, ut ipso facto Indulgentiæ prorsus revocatæ esse censeantur, & excommunicationis censuram incurrant, tam locatores, quam conductores, & cæteri contrahentes, qui a nullo, quam a Romano Pontifice possint absolvi, cum a Christiana pietate, & Religione, atque a Sanctissimorum Romanorum Pontificum, qui hasce Indulgentias concesserunt, mente sit valde alienum, spirituales gratias in sordidum quæstum converti.

VII. Et cum nuper in hac Sancta Synodo quæstorum nomen, atque usus abolitus fuerit, & Indulgentias, aut alias spirituales gratias per Ordinarios locorum adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus populo publicandas esse decreverit, quibus etiam eleemosynas, atque oblata sibi charitatis subsidia nulla prorsus mercede accepta fideliter colligendi facultas data sit. Statuit Sancta Synodus, ut nemo illas practicare audeat, qui non ab Episcopo deputatus, atque pius, eruditus, & ad id munus apte exequendum idoneus ab eodem judicatus fuerit. Qui vero Indulgentias prædicare non deputatus ab Episcopo præsumpserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, & a ministerio Altaris suspensus sit, communibusque beneficiis Ecclesiasticis, si quæ habebit, privetur. Episcopi autem teneantur, antequam Indulgentiæ divulgentur, illarum originalia videre; neque ulla ratione permittant eorum interpretationem, nisi a se approbatam publicari, ne imperitæ plebi perditi, & scelerati homines, qui quæstum pietatem esse existimant, imponant.

VIII. Multorum etiam malorum occasio esse solet, quod facultas una cum Indulgentiis concedatur, aut ita interpretatio a Commissariis, vel Executoribus fiat, ut de male ablatis, vel iis, quæ incertis personis debentur, compositio aliqua, parte etiam parva soluta fiat; unde occurrit, ut non facta diligentia, ut veris Dominis innotescat, ipsi debita restitutione fraudentur, & aliis delinquendi occasio præbeatur, atque miserorum animæ magis illaqueentur, cum certum sit peccata non dimitti, nisi quæ ablata sunt restituantur. Quamobrem præcipit Sancta Synodus, ut hæc facultas nemini unquam concedatur, neque hujusmodi interpretationes fiant: hactenus vero concessas ita moderatur, ut certis personis ablata eisdem omnino integre restituantur; ea vero quæ incertis debentur, tota iisdem locis piis, aut personis, quibus illa facultas concessa erat, aut pauperibus restituantur.

IX. Facultas eligendi Confessorem, & absolvendi a casibus quocumque modo reservatis, quæ etiam concedi una cum Indulgentiis solet, nemini deinceps concedatur sine magna, & urgenti causa, & dummodo Confessor sit ab Episcopo, vel si Regularis sit, is cui hæc facultas conceditur, a suo Superiore approbatus: & ita hactenus concessæ interpretentur. Ne vero disciplina Ecclesiastica paulatim collabescat, eadem ratione admonet Sancta Synodus, ne deinceps, nisi magnis, & urgentibus de causis, relaxationes præceptorum Ecclesiasticorum concedantur, præsertim eleemosynarum intuitu, qualis est ciborum delectus, jejuniorum observantiæ relaxatio, qualis concessio Sacramentorum in privatis domibus administrationis, votorum commutationis, sive redemptionis, quibus relaxationibus, & merita diminuuntur, & homines ad pœnitentiam fiunt segniores; hisce præsertim temporibus, in quibus antiqua Canonum in pœnitentiis injungendis severitas tantopere languit.

X.

X. Ut vero hæc recte executioni mandentur, & nulla fraus intervenire possit, Sancta Synodus committit omnibus Episcopis, ut Apostolica authoritate per se, aut suos Vicarios, quoties Diœcesim suam visitaverint, vel alias quoties opportunum videbitur, Indulgentias Ecclesiis, vel Monasteriis, aut aliis piis locis, etiam exemptis, & personis quibuscumque item exemptis concessas examinent, & animadvertant, an Indulgentiæ ad certum tempus concessæ sint, illudque ne sit finitum; atque an in eos usus pios eleemosynæ expendantur, quarum causa concessæ sunt, & quatenus causa cessaverit, ipsas quoque cessasse declarent, & fraudem committenses debitis pœnis, atque censuris coerceant, omniaque ita moderentur, ut pietatis opus in avaritiam, quæ ab Ecclesia, quam longissime abesse debeat, nullo modo cedant.

XI. Et quia ex locorum, & temporum varietate alii, atque alii abusus evenire solent, nec possunt omnia unica regula tolli, conciliis Provincialibus Sancta Synodus committit, ut quæ in suis Provinciis circa præmissa emendatione indigent, ea tolli, & moderari procurent, quæ Episcopi mandare executioni curabunt, & tanquam Apostolicæ Sedis delegati.

LXIX. Post varias Theologorum disceptationes concepti sunt.

Ms. Arc. Vat. sig. n. 3192. p. 373.

XXVII. Julii die, discussique in Congregatione generali, atque accuratissimo examine expensi hi articuli, nec non in consequentibus Congregationibus.

Addunt Acta, perfecta discussione Canonum extremæ Unctionis, & Ordinis propositos fuisse Theologis minoris gradus articulos Hæreticorum adversus sacrosanctum Missæ sacrificium.

Act. Concil. Bononien. Auct. Angel. Mas. Secr. MS. Franc. Car. Barber. sig. n. 23. & aliud ms. Card. Pii. Articuli Hæreticorum de Missa.

Articuli super quibus Domini Theologi dicturi sunt, an videlicet omnes, aut Hæretici, aut Schismatici esse videantur; & si videntur, quibus testimoniis Sacræ Scripturæ, aut Sacrorum Patrum, vel conciliorum authoritatibus id comprobari possit.

De Missa.

I. Eucharistiam in Missa non esse sacrificium, non esse oblationem pro peccatis, sed tantum commemorationem sacrificii in Cruce peracti, neque eam offerre esse opus bonum, aut meritorium.

II. Missam nec vivis, nec mortuis ut sacrificium prodesse, nec aliis applicari posse.

III. Missam non esse ex Evangelio, neque a Christo institutam, sed inventam ab hominibus quæstus, & lucri causa.

IV. Missas privatas illicitas esse, atque abrogandas, neque ullo die in una Ecclesia nisi unam tantum Missam celebrandam esse.

V. Non licet Sacerdotibus Sacrum facere, si non adsint Communicantes.

VI. Canonem Missæ abrogandum esse, fugiendumque non secus, ac pessimam abominationem.

VII. Aquam non esse miscendam cum vino in Missa, quod ita factum in Evangelio non legitur.

Qui articuli suprascripti examinantur, & disputantur ab ipsis Theologis minoribus a die Martis secunda mensis Augusti usque ad diem Lunæ vigesimam secundam ejusdem mensis dicti anni MDXLVII.

Interea vero dum a Theologis minoribus examinantur articuli de Missa suprascripti, discutiuntur a Dominis Prælatis deputatis Theologis censuræ factæ in Congregationibus generalibus super Canonibus Sacramenti Extremæ Unctionis, & Ordinis, secundum formam exhibitam Patribus die XXVII. mensis Julii, qui Reverendi Domini Deputati convenientes per plures continuos dies, a secunda videlicet mensis Augusti usque ad vigesimam sextam ejusdem, coram Reverendissimo, & Illustrissimo Domino Cardinali S. Crucis secundo ipsius concilii Præsidente Canones ipsos secundum censuras prædictas aptarunt, & reformarunt.

IX. Augusti fuit congregatio Prælatorum Theologorum: in Canonibus Extremæ Unctionis fuit maxima disputatio inter Patres, an usus Extremæ Unctionis fuerit semper in Ecclesia: id est, dandi Sacramentum hoc in extremis, cum neque Marcus, neque Jacobus meminerit hujus dictionis, sed loquuti fuerint generaliter *Si quis infirmatur in vobis*. Et, *ungebant infirmos, & sanabantur*. Et conclusum quod sic, quia licet forsan in primitiva Ecclesia daretur aliquando non laborantibus in extremis, ut & donum miraculorum ad fundandam ipsam Ecclesiam faceret, tamen eodem ipso tempore, & laborantibus in extremis dabatur. *Diar. Conc. Trid. & Bon. 241.*

XIII. Augusti Legati scripserunt ad Cardinalem Farnesium de iis, quæ aguntur in concilio, id est quod heri perfecta est examinatio censurarum Canonum Extremæ Unctionis, & quolibet die audiuntur Theologi super examinatione articulorum de Missa. *Ut supra pag. 246.*

XXIV. Augusti Reverendissimi DD. Legati receperunt literas a Reverendissimo Cardinale Farnesio Pontificem excogitasse se conferre ad hanc Civitatem Bononiensem, & concilio interesse, super quo petit Legatorum consilium. Laudat item nomine suæ Sanctitatis, quod Reverendissimi Legati diligenter intendant *Ut supra p. 149.*

prosequutioni, & examinationi materiarum concilii, ut suo tempore in plena Sessione omnia publicari possint.

Ibid. p. 249. XXV. Augusti fuit Congregatio Prælatorum Theologorum super examinatione quatuor capitum.

I. Exprimatur, quod Sacerdotium est potestas in anima, & quod per depositionem non aufertur.

II. Damnetur, quod neque Presbyteri, neque Diaconi prædicare possunt, nisi mittantur ab Episcopo, vel a Sede Apostolica.

III. Exprimatur, quod Episcopus præscitus habeat eandem potestatem, quam electus, & prædestinatus,

IV. Declaretur, quid sit Sacerdos, & quid ad eum pertineat.

LXX. *Acta Concil. Bonon.* XXIX. Augusti propositi sunt Canones de Sacramento Extremæ Unctionis castigati, ac redacti in bonam formam.

Hoc etiam tempore dum articuli de Missa a Theologis minoribus discutiuntur, & Canones super Extremæ Unctionis, & Ordinis Sacramentis, a Prælatis Theologis deputatis secundum censuras præfatas reformantur: Reverendi Domini Deputati Canonistæ collegerunt abusus super Sacramento Pœnitentiæ. Qui abusus exhibiti fuerunt ab ipsis Dominis Deputatis in generali Congregatione die Lunæ XXIX. Augusti prædicti anni MDXLVII.

Supererant plura discutienda de Sacramento Matrimonii, atque in primis cum Lutherani negarent clandestina Matrimonia esse valida, tum etiam contenderent vinculum Matrimonii solvi crimine adulterii, adeo ut saltem pars innocens ad alias nuptias transvolare posset, data sunt ad discutiendum singulis Patribus, ac Theologis argumenta in utramque partem, partim e sacra Scriptura, partim e conciliis, partim e jure Pontificio, & dictis SS. Patrum decerpta: auditisque dein sententiis formati sunt Canones de Sacramento Matrimonii, qui diligentiori examine discuti cœpti in generali Congregatione habita die X. Septembris, tum in aliis Congregationibus coactis usque ad XXIV. ejusdem mensis.

LXXI. Dum agitantur eæ controversiæ fidei ad discutiendos Hæreticorum errores, ut coacto amplissimo Episcoporum Italorum, Gallorumque consessu decretoriæ in eo sententiæ; sive Canones promulgarentur, inopino casu cædis Petri Aloysii Farnesii, & Placentiæ a Mediolanensi Præfecto interceptæ, atque Provinciæ ob id perturbatæ, quare agendum fuit de prorogatione Sessionis, de qua hæc referunt acta.

Anno salutis MDXLVII. Indictione V. Feria IV. XIV. mensis Septembris, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Pauli Divina Providentia PP. III. anno XIII. Bononiæ habita fuit Congregatio generalis Patrum ipsius Concilii: multisque interjectis de ritibus sacris observatis additur. *MS. Vat. sig. num. 3204. inscriptum Acta Bon. Conc. 363. Angel. Massar. Secr. in Actis Concil. Bon. sub Paulo III. ms. Arch. Vat. sig. n. 3213. p. 75.*

Absoluta Oratione Reverendissimus, & Illustrissimus D. Cardinalis de Monte Præsidens, & Legatus præfatus alloquutus fuit Patres, his verbis.

Dies crastina sanctissimi Patres [ut Dominationes Vestræ sciunt] erit ea dies, quæ statuta fuit a nobis ad Sessionem celebrandam. Quot, quantisque, & quam diversis circumveniamur angustiis, difficultatibus, & impedimentis nemo est, qui non videat. Nondum venerunt Prælati complures, quos scimus arripuisse iter, ac præsertim piæ, & inclytæ Nationis Gallicanæ. Aliqui venerunt hodie, heri, nudius tertius, nudius quartus: denique tam de repetente, ut non potuerint seipsos, & animum suum informare in materia tam gravi, ampla, & diffusa, prout est hæc Sacramentorum Ecclesiæ, & abusuum innumerabilium, qui in ministerio ipsorum Sacramentorum irrepserunt. Sed quid loquimur de absentibus, aut de iis, qui nuper venerunt? cum illi, qui semper fuerunt præsentes, & tota Æstate versati sunt in disputationibus, & examinationibus, & in audiendo privatim, & publice minores Theologos, adhuc parati non sint, neque esse potuerint. His difficultatibus atrocitas irrepsit casus Illustrissimi Ducis Placentiæ, qui nos detinet occupatos in tuenda libertate Civitatum Ecclesiæ, ut nos ipsi neque per horam quidem, vel punctum temporis liberi simus. Lætamur, & gratias agimus Deo, quod in decreto proxime præteritæ Sessionis fuerit addita illa clausula in fine prorogandi, & restringendi terminum etiam in privata Congregatione, &c. per quam certe magna cura, & sollicitudine levamur, cum non oporteat nos imparatos ad Ecclesiam accedere, ut Sessionem celebremus. Itaque ne diutius Dominationes Vestras perpleuas detineamus, consilium nostrum est; quid dicimus consilium? quinimo necessitas, ut beneficio illius Decreti, & clausulæ nos juvemus, prorogando nunc terminum Sessionis, & omittendo crastina die celebrationem. Cupimus intelligere, utrum placeat Dominationibus Vestris consilium nostrum? Hoc puncto absoluto agemus de tempore.

Super qua re rogatis sententiis Patrum, placuit omnibus, Sessionem ipsam, quæ die crastina celebranda erat, prorogari. *Tertia Sessio Bononiensis prorogatur.*

De-

Deinde idem Reverendiſſimus, & Illuſtriſſimus Dominos de Monte Præſidens, & Legatus præfatus proſequendo ſermonem ſuum dixit infraſcripta verba, videlicet.

Multum cogitavimus de tempore hujus prorogationis: nullam tandem invenimus in mente noſtra rationem, in qua poſſimus figere pedem pro die aliquo certo. Certi eſſe non poſſumus, quando erimus parati in materiis ipſis, ita ut ſuper ipſis poſſit promulgari decretum. Scimus, quod cum eſſemus Tridenti, & crederemus ſpatio quindecim dierum poſſe expediri decretum Juſtificationis, coacti fuimus inſudare in eo continuis ſeptem Menſibus, non intermittendo unum diem, & habendo ſæpe duas Congregationes in uno, & eodem die. Ubi igitur de Fide, de Dogmatibus, de confutandis Hæreticis, oportet nos cum pede plumbeo procedere, & interdum in unius verbuli diſcuſſione longo tempore immorari. Occurrunt etiam nobis aliæ difficultates permultæ, ſed quæ nos acrius, & vehementius urget, eſt, quia eam videmus eſſe conditionem temporum, ita eſſe tempora præparata, & diſpoſita ad producendas res novas, ut neſciamus neque pro firmo, & conſtanti aſſerere poſſimus, utrum neceſſitas nobis futura ſit celebrandi Seſſionem perendie ex aliquo novo, & inſperato emergenti, & incidenti, vel hinc ad octo dies, vel ad unum menſem, vel plures. Propterea ſumus hujus ſententiæ, ut ſi velimus caute, & prudenter agere, debeamus facere prorogationem ipſam ad beneplacitum Concilii: hoc modo, & hac ratione erit ſemper ſacro concilio liberum, & integrum ut poſſit celebrare Seſſionem tunc, & quando noverit ita honori Divino, rationibus ipſius concilii, & Reipublicæ expedire, ſic denique putamus ex uſu eſſe præſentis temporis, &c.

Poſtea Patres dixerunt ſententias ſuas, & omnibus placuit Seſſionem ipſam, quæ die craſtina juxta decretum publicatum in proxima præcedenti Seſſione die ſecunda Junii præſentis anni celebranda erat, prorogari ad beneplacitum ſacri concilii. Et ita fuit concluſum, decretum, & firmatum, dein dimittitur Congregatio.

Interfuere vero illi cœtui duo Cardinales Legati, Orator Henrici Galliarum Regis Claudius Durfe Forenſis Provinciæ Præfectus, Archiepiſcopi quinque diverſorum Regnorum, Epiſcopi quadraginta octo, Prædicatorum Auguſtinianorum, Carmelitarumque Generales.

LXXII. Prorogata ita Seſſione tertia vocati, ſont in examen Canones adveſus abuſus, quos tam in conferendis, quam recipiendis, vel cuſtodiendo neceſſario apparatu Sacramentorum Baptiſmi, & Confirmationis admitti contigerat, pluresque congregationes Prælatorum Theologorum habitæ, in quibus in examen vocantur Canones de iis abuſibus conſcripti, de quibus hæc delibamus.

Prohibitum ſtipendium pro collato Sacramento Baptiſmi.

Eccleſiaſtica Sacramenta gratis, & libere conferantur, ac pro eorum collatione nihil prorſus quovis colore petatur, vel exigatur. Proinde nec vaſculum, nec linteum, nec aliquod id genus apponatur, per quod ſaltem tacite quidpiam peti videatur, neque eorum collatio denegetur, vel differatur prætextu alicujus quantumlibet longæ, atque antiquæ conſuetudinis, quod Sacramenta non conferantur, niſi certa prius recepta mercede, aut niſi fuerit ſatisfactum conferenti de aliqua re ei debita, cum nullius conſuetudinis obtentu reatum ſuum, quis tueri poſſit; nec diuturnitas temporis peccatum diminuat, ſed augeat, qui vero ſecus fecerit pœnis contra Simoniacos a jure ſtatutis ſubjaceat.

Saluberrimum Baptiſmi Sacramentum non in prophanis locis, ſed in Eccleſiis tantum conferatur, niſi neceſſitate urgente. Et infra.

Epiſcopi ſedulo præcavere ſtudeant, ut nullum adultum excommunicatum, ſive interdictum, ſeu alias in peccato mortali exiſtentem confirment, &c.

Hi Canones a XXVII. Septembris ad V. Octobris in Congregationibus diſcuſſi ſunt, hæc etiam proviſa. Sacerdotes in exhibitione Sacramentorum omnino confeſſi, & contriti ſint, & ſi fieri poteſt, jejuni; legantque Orationes ab Eccleſia inſtitutas, & cæremonias ſolitas faciant, cum condecenti devotione, ad quam etiam eorum exemplo Laici præſentes moveri poſſint, & Parochianos ſuos erudiant, quomodo in caſu neceſſitatis Pueri ſint domi baptizandi: debet enim inprimis adhiberi Sacerdos, ſi in tempore fieri poteſt, ſin minus Diaconus, aut Subdiaconus, vel ſaltem Clericus: ſi vero Clericus haberi non poteſt, Vir aliquis, Mulier autem nonniſi in ſubſidium viris deficientibus, & quicumque baptizat verba formalia Baptiſmi omnino explicare debet, neque Sacerdotes debent Puerum domi baptizatum rebaptizare etiam ſub illa conditione: Quatenus baptizatus non ſis; ſed Orationes tantum, & Cæremonias omiſſas ſupplere, & Adultos non baptizare niſi præcedente Catechiſmo ad minus viginti dierum diligenter eos ipſos interim admonendo, ne ad tantum Sacramentum cauſa alicujus commodi temporalis, vel humanæ gratiæ, ſed ſolum zelo fidei, & ſpe æternæ Beatitudinis accedant, in præmiſſis negligens a ſuo Ordinario coerceatur. Ve-

Vetitum quoque, ne occasione Baptismi convivia, cum tripudiis, & choreis fiant, sed Deo laudes, & gratiarum actiones pro tanto beneficio reddantur.

Addunt acta : Domini Deputati convenientes per plures dies coram Reverendissimo, & Illustrissimo Domino Cardinale Sanctæ Crucis secundo ipsius concilii Præsidente a die Lunæ X. Mensis Octobris, usque ad diem Veneris IV. mensis Novembris dicti anni MDXLVII. Canones ipsos secundum censuras præfatas aptarunt, & reformarunt.

LXXIII. Interea habiti sunt alii conventus Prælatorum Jurisperitorum coram Cardinale de Monte pro emendandis corruptelis in Sacramentotum Baptismi, & Confirmationis administratione committi solitis, exeunteque Octobri in generalibus Congregationibus Canones de iis concepti accurate excussi. Addunt acta.

X. Mensis sæpedicti Octobris proponuntur examinandi, & discutiendi Patribus Canones formati super abusibus Sacramenti Eucharistiæ sub forma infrascripta videlicet :

Canones super abusibus Sacramenti Sanctissimæ Eucharistiæ.

Canones super abusus Sacramenti Eucharistiæ.

Quoniam detestabile nimis, & piis auribus horrendum est, & nulla ratione ferendum, quod Sanctissimum illud, & omnium maximum Dominici Corporis, & Sanguinis Sacramentum, cui omne genu flecti debet, Cœlestium, Terrestrium, & Infernorum, hac ætate nostra a nonnullis frigida, & negligenti devotione colatur ; idcirco & ex indevotione hujusmodi irreverentia crescat, ex irreverentia contemptus, & ex contemptu impietas. Ad ejus honorem, & gloriam, qui sub Sacramento illo mirabili præsentia invisibili continetur, placuit Sanctæ Synodo statuere, & præcipere.

Ut quoties Sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum ostenditur in Altari, vel etiam defertur in via, nemo sedere, nemo stare, cuncti qui adsunt protinus assurgere, genua flectere, & capita aperire debeant.

Ut in qualibet Ecclesia curam animarum habente Sanctissimum hoc Eucharistiæ Sacramentum, in vase mundo, atque honorifico, & sub fideli custodia perpetuo conservetur, & cum necessitas exegerit, ad Infirmos quocumque tempore deferri possit, nec ultra quindecim dies renovatio ipsius Sacramenti differatur, ac in Ecclesiis omnibus, in quibus conservari solet, ac debet diu, noctuque lampas ante ipsum ardens continuo teneatur.

Et cum ad Infirmos ipsum Eucharistiæ Sacramentum defertur, in habitu decenti, & honorifico per Sacerdotem manifeste ante pectus cum omni reverentia, nunquam sine lumine deferatur.

Ut Episcopi, & Sacerdotes curam animarum habentes non desinant frequenter admonere, & edocere populos suæ spirituali curæ subjectos, quanta in hujus admirabilis Sacramenti Eucharistiæ perceptione gratia conferatur : ac propterea eos hortentur, ut frequentius illud accipiant, præparatione tamen debita præmissa. Et qui illud saltem in Sacratissimo Dominicæ Resurrectionis Paschate recipere neglexerint, sciant se nulla excusatione fulciri, quin pœnas Constitutionis, quæ incipit : Omnis utriusque sexus, in Sancta magna Lateranensi Synodo promulgatæ incurrant.

Ut Ordinarii super his omnibus, de quibus Deo [cujus res agitur] rationem reddituri sunt, diligenter invigilent, curentque ut hæc præcepta transgredientes ultra pœnas in Constitutione Honorii III. quæ incipit Sane, *& alia Innocentii III. quæ incipit* Statuimus; *in Sancto magno Lateranensi Concilio edita : quas quidem Constitutiones eadem Sacrosancta Synodus innovandas censuit, & innovat, eorum quoque arbitrio gravissime puniantur.*

Admonitiones circa administrationem Baptismi, & Confirmationis.

Placuit S. Synodo statuere, & ordinare, ut Sacerdotes, qui habent populum sibi commissum, & conferunt Sacramentum Baptismi, habeant penes se Librum, in quo describantur nomina eorum, qui baptizantur, ac Parentum, & illorum pariter, qui baptizatos ex Fonte suscipiunt, & teneant fontem Baptismi clausum, itemque vasa, in quibus servatur Chrisma, Oleum Sanctum, & Oleum Catechumenorum, munda, altersa, & sub clavibus bene custodita, & quolibet anno renovent Oleum Chrismatis pro benedictione Fontis, & Chrisma accipiatur a proprio Episcopo, ac in diebus festis accedenti populo ad Divina declarent formam verborum Baptismi, vimque & substantiam illorum, & in Ecclesiis Collegiatis, in quibus est Fons Baptismi, unus de Collegio, qui sit idoneus scientia, & moribus ad exhibendum ipsum Sacramentum eligatur. Et in baptizando Sacerdos admoneat, ac jubeat Compatres diligenter attendere, & animadvertere ad ea, quæ dicuntur, quæque ipsi Compatres pro pueris spondent, cum pueros ipsos in illis instruere suo tempore teneantur. Sintque Sacerdotes in exhibitione Sacramentorum omnino confessi, & contriti, & si fieri potest jejuni, legantque Orationes ab Ecclesia institutas, & ce- LXXIV.

To.17. de Conc. ms. Arch. Vat. inscriptum acta Conc. Bonon. sig. n.3204. p. 398.

Admonitiones circa Baptismi, & Confirmationis Sacramenta.

remonias solitas faciant cum condecenti devotione, ad quam etiam eorum exemplo Laici præsentes moveri possint, & Parochianos suos erudiant, quomodo in casu necessitatis pueri sint domi baptizandi. Debet enim in primis adhiberi Sacerdos, si in tempore fieri potest, sin minus Diaconus, aut Subdiaconus, vel saltem Clericus; si vero Clericus haberi non potest, Vir aliquis, Mulier autem nonnisi in subsidium viris deficientibus, & quicunque sit, qui baptizat, verba formalia Baptismi omnino explicare debet, neque Sacerdotes debent puerum domi baptizatum rebaptizare etiam sub illa conditione: Quatenus baptizatus non sis; sed Orationes tantum, & cæremonias omissas supplere, & adultos non baptizare, nisi præcedente Catechismo ad minus viginti dierum, diligenter eosdem ipsos interim admonendo, ne ad tantum Sacramentum causa alicujus commodi temporalis, vel humanæ gloriæ, sed solum zelo fidei, & spe æternæ beatitudinis accedant. In præmissis negligens a sua Ordinario coerceatur.

Admonet etiam Sancta Synodus omnes Episcopos, ut singulis annis in Cœna Domini nova Sacramenta conficiant, & Sacrum Chrisma nonnisi honestis, sibique notis personis cedant, ac tradant, & saltem in solemnitate Pentecostes confirmare non prætermittant, ac magnam Diœcesim habentes, dum eam visitant, Diœcesanos suos ad evitandam confusionem, quæ interdum ex nimia multitudine venientium oriri solet, in locis commodis, & opportunis confirment, & per seipsos, vel alios idoneos declarent confirmandis, & aliis præsentibus vim, & virtutem Sacramenti Confirmationis, & dum confirmando pacem dans, confirmatis leviter eos manu tangant, neque in sua Diœcesi Episcopi levent ex Sacro Fonte, vel præsentent confirmandos, cum ipsi per exhibitionem Sacramentorum hujusmodi, quæ ad eos vere pertinent, Patres sint, & jure proprii officii monere, ac docere populos sibi commissos teneantur, nec permittant ab uno præsentari in uno die ultra tres confirmandos nisi in casu necessitatis, admonerique curent plebes sibi creditas, ne occasione Baptismi fiant solemnia convivia cum tripudiis, & choreis, sed cum benedictionibus, & gratiarum actione, laudeque & gloria Dei, & Domini Redemptoris nostri, qui ex sua ineffabili bonitate Sacramenta largitus est hominibus in remedium humanæ fragilitatis.

LXXV. *Diar. Concil. Bonon. p. 266.*

XXII. Octobr. in quatuor Congregationibus maximis disputationibus actum est, an ubi dicitur in Canone illi primo, pro Sacramentorum collatione nihil petatur, vel exigatur, addi debeat, neque etiam accipiatur, adeo ut Patres fere æqualiter divisi fuerint, alii affirmativam, alii negativam partem defendentes.

XXIX. Octobr. consentiunt addendum; nihil accipiatur. Et in fine Canonis fiat mentio, quod non propterea Sancta Synodus intendit prohibere pias, & voluntarias Christifidelium oblationes.

XXIV. & XXV. Octobr. habitæ sunt congregationes, in quibus excussi Canones superiores de Sacramento Matrimonii, & de corruptelis, quæ inoleverant circa Sacramentum Sanctissimæ Eucharistiæ: consequutis etiam diebus censuræ circa eos allatæ in Jurisperitorum cœtu coram primo Præside concilii discussæ. *Acta Conc. Bononien. MS. Arc. Vat. sig. n. 4204.*

Mense Novembri plures cœtus habiti pro emendandis corruptelis admissis circa Sacramenta, Pœnitentiæ, tum Ordinis, tum Extremæ Unctionis.

XVIII. Novembris cœpti sunt revocari ad examen Canones de abusibus circa Sacramentum Ordinis in generali Congregatione: quod ad XXVIII. ejusdem Mensis Bononiæ perductum est; quorum exempla singulis Patribus tradita sunt, deinde in cœtu publico ita peroratum est.

Dolebat Ethnicus apud Gentes, in humanis honoribus laudis ultimam de moribus fidei Quæstionem. Quid nobis faciendum est, quoniam in Sacris Ordinibus, & dignitatibus decernendis, nullam de moribus haberi rationem videmus? Ex hoc haud dubie effectum est, ut omnis Ecclesiastica disciplina, vel enervata, vel corrupta, vel pene extincta jaceat. Hinc tota illa officina vitiorum, quæ a dissolutis moribus Clericorum confecta est, proficiscitur: quæ quanta sit, non ignorare potest, qui videt tot Clericos cujuscumque Ordinis, & utinam non etiam majores Prælatos, Concubinarios publicos, incestuosos, & aliis abominabilibus fornicationibus publice tamquam in cœno involutos, simoniacos, ebrios, &c. Et quia ab indiscretis promotionibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum longe majora, & graviora oriuntur scandala, ideo ab iis exordium sumendum est, & in primis circa promovendos. LXXVI. *MS. Arc. Vat. sig. n. 3192. p. 356.* Canones de abusibus Sacramenti.

Primum igitur remedium istud esset, sine quo semper omnis labor circa reformationem vanus, & irritus erit, si a Sancta Sede Apostolica, ad quam Ordinationes, & promotiones Episcoporum pertinent, omnis cura, & diligentia adhiberetur, ut tales tantum ordinarentur, & promoverentur Episcopi, & Prælati, quorum vita, mos, scientia, & ætas congruerent censuræ Sacrorum Canonum.

Item, modus aliquis adhiberetur circa nu-

numerum, quando, ut experientia docet, superfluus numerus nullam utilitatem afferat, quamlibet etiam amplissimam dignitatem vilem, & contemptibilem reddat. Ideo Titulares Episcopi, a quibus Ecclesia multa damna, & incommoda sustinet, & nullam, vel modicam utilitatem recipit, nonnisi ex magna, & urgenti causa promovendi essent.

Præterea cum secundum regulam Apostolicam non conveniat Episcopum ordinari, nisi in magnis, & populosis Civitatibus, ne tanta Divina authoritas ignobilitate loci vilescat, & in multis locis [præsertim in Italia] videmus in quolibet Oppidulo ordinatum Episcopum, ex quo fit, ut cum propter ingentem numerum, tum propter ignobilitatem loci, cum quia ex redditibus illius Ecclesiæ, vel ex oblationibus fidelium tantum percipi non potest, ut secundum decentiam Episcopalis dignitatis Episcopus vivere valeat, necessarium est, quod valde vilescat Episcopalis dignitas. Honestum igitur, quinimo necessarium videretur, ut Sancta Sedes Apostolica, ad quam hoc spectat, plures hujusmodi Ecclesias convicinas simul uniret, ita ut talis constitueretur Episcopatus, ex quo bonus Episcopus commode vivere, & Episcopalia onera supportare valeret.

Item, desideratur ab illa Sancta Sede, ut rarissime, & nonnisi ex magna devotione, & exemplari vita cum Ordinandis, sed vel alia urgentissima causa cum Promovendis ad Episcopalem Ordinem, necnon ad Sacerdotalem, in ætate dispensaret, cum indecens videatur eos, qui cura aliorum indigerent, ad regendum alios præpositos esse; & non conveniat tantum mysterium, prout est mysterium Altaris, ab Adolescentibus tractari, quod plerumque ipsos videntes, & audientes indevotiores reddit, & nonnullorum animos valde conturbat: qua ratione idem quoque in Religiosis statuendum esset.

Quod vero ad Ordinationes, quæ ad Episcopos pertinet, illud in primis ordinandum esset ad evitandam confusam multitudinem Clericorum, & Sacerdotum, ut unusquisque Episcopus tantum tot Clericos in sua Ecclesia, & Diœcesi ordinaret, quot videret eisdem necessarios, vel utiles fore, & non admitteret aliquem non idoneum scientia, moribus, & ætate secundum cujuslibet gradus congruentiam: & nihilominus non ordinaret aliquem in Sacris Ordinibus, nisi ad titulum Beneficii, vel Patrimonii habilem, & sufficientem ad sustentationem ipsius Ordinandi; alioquin Episcopus de propriis redditibus Clericos aliter a se ordinatos honeste alere teneretur, nec ulla conventione, aut pacto defendi posset. Eadem quoque observantia facienda esset in literis dimissoriis dandis, quas Episcopi nullo modo dare deberent, nisi habita diligenti informatione, ut dictum est, de vita, moribus, & scientia ejus, cui dictæ literæ conceduntur: & nihilominus statuendum esset, ut nullus Episcopus Clericum alterius jurisdictionis ordinare posset, nisi per literas plena fides sibi fieret de vita, & moribus ipsius promovendi, si in Sacris Ordinibus de sufficienti titulo, & ipsemet talem Clericum habilem in scientia invenerit. Et quamvis tria sint, quæ principaliter in dandis Ordinibus consideranda sunt, ætas videlicet, literarum scientia, & mores, attamen Episcopo quoad ætatem non est elaborandum: satis est sibi servare decretum concilii Viennensis, contra quod ipse dispensare non potest.

Circa vero literarum scientiam: constat per rei evidentiam, sive negligentia, sive dolo examinatorum, valde erratum fuisse, unde tot apparent imperiti, & indocti Sacerdotes, ut infinitus prope sit eorum numerus. Ut autem aliquando hujusmodi perniciosus abusus ab Ecclesia removeatur, ordinandum est, quod Episcopus non majoribus, aut gravioribus negotiis impeditus, examini ordinandorum in Sacris Ordinibus, & præsertim ad Sacerdotalem Ordinem, duobus Viris literatis, & timoratæ conscientiæ secum adhibitis, personaliter adesse teneretur, sive examen fieret per Archidiaconum suum, ad quem regulariter hoc munus pertinet, sive in defectum Archidiaconi per deputatos a seipso. Eo vero legitime impedito, Archidiaconus, si adest, & ad eum hoc munus de jure, seu consuetudine pertineat, duobus pari modo adjunctis sibi Viris literatis, & probis ab Episcopo deputandis personaliter, munus suum adimplere studeat; quo deficiente, Episcopus per idoneos deputatos hoc fieri procuret, teneaturque Archidiaconus, seu Deputati ab Episcopo fidelem relationem de idoneitate ordinandorum medio juramento fidem facere.

LXXVII Circa vero mores, in quibus est difficilior cognitio, & majus versatur periculum; videtur, quod aliqua utilis provisio fieri non possit, nisi in partem saltem renovaretur censura antiquorum Canonum circa tempus probationis vitæ ordinandorum. Vix enim fieri potest, ut in tribus, vel in quatuor mensibus fieri possit probatio vitæ ordinandi, saltem quoad continentiam, cum multi per duos, vel tres Menses poterunt se continere, qui per duos, vel tres annos, non poterunt. Statuendum igitur esset, quod dispositio concilii Viennensis

omni-

mnino servanda esset: & insuper quod nemo saecularis excedens XXV. annum posset a minoribus Ordinibus ad Sacerdotalem Ordinem, nisi post triennium ascendere, nisi quis alioquin idoneus fuerit, vel ex aliqua urgenti necessitate, vel utilitate Ecclesiae Episcopo aliter expedire videretur. Quibus casibus nihilominus triennium illud per Episcopum ad minus, quam ad annum, limitari non posset. Religiosi vero, ubi testimonium probatae vitae, & magnae devotionis ab eorum Superioribus secum habebunt, post annum statim, & non antea, ad Sacerdotalem Ordinem ascendere poterunt.

Curare autem deberet Episcopus infra hoc tempus probationis, diligentem, & fidelem habere informationem, de vita, & moribus ordinandorum, & ille videretur bonus modus si in Synodo sua Dioecesana, quam singulis annis tenetur habere, committeret omnibus suis Parochis, ut unusquisque diligenter procuraret vitam, & mores Clericorum, qui sub sua essent Parochia, ut in proxima Synodo sibi referre possent: quam relationem tenerentur Parochi facere cum juramento.

Et quia plerumque indiscretae promotiones procedunt etiam a radice avaritiae, vel ab humana gratia, providendum esset, ne Episcopus sub poena suspensionis ab officio, & beneficio, ipso facto incurrenda, aliquod lucrum, seu emolumentum occasione Ordinationum directe, vel indirecte, per se, vel per mediam personam, nec etiam occasione sigilli sui recipere posset, exceptis faculis, quae juxta formam Pontificalis offerri debent. Similiter eadem poena statuenda esset, ne aliquem in gratiam alicujus ordinaret. Et bonum esset ad removendam omnem fraudem, quae adhiberi posset, ipsis Notariis, qui adhibentur pro rogatu, & ordinationibus, statuere certum salarium pro mercede sua, quod videtur congruum si pro quolibet promoto petente a se testimonium, seu instrumentum, seu promotionis, & non aliter, sextam partem unius aurei tantum exigere posset.

Providendum quoque esset quod examinatores, ut ipsi aliquid non reciperent pro examine ab ipsis ordinandis; sed Episcopus illis de suo, vel de redditibus Archidiaconatus, ubi Archidiaconus examinare teneretur, & negligeret, vel idoneus non esset, provideat.

Adjuncti sunt alii Canones de habitu Clericorum, & poenis, qui eum non deferret, constitutis: necnon de Familia Episcoporum, & aliorum Praelatorum componenda; de supellectilis lautitia inhibenda, luxuque castigando, de instaurandis vero Provincialibus conciliis haec addita.

Utile esset, ut Provincialia Concilia cum effectu restituerentur, ut vera concilia appareant, & non conciliorum umbra, in quibus Metropolitanus diligenter curam adhiberet, ut plenam notitiam de vita, moribus, scientia, & regimine suorum Suffraganeorum caperet: & si aliquem reperiret, vel propter malos mores, vel propter intolerabilem ignorantiam, vel malam administrationem, seu negligentiam suos subditos scandalizantem, illum omnino denuntiaret Sedi Apostolicae juxta Sanctorum Patrum regulas corrigendum, & prout saluti Subditorum magis utile Sedi Apostolicae videretur: Suffraganei autem pari modo suum Metropolitanum scandalosum denuntiare tenerentur.

Valde etiam utile esset si Sanctissimus Dominus noster Papa singulo saltem triennio per omnes Provincias Visitatores destinaret, qui plenam caperent informationem de vita, moribus, scientia, & regimine Praelatorum, & juxta officium Visitatoris, quae digna correctione inveniret, & emendaret, & corrigeret; graviora autem, & quae fide dignorum testimoniorum in Praelatis scandalosa, reperiret, suae Sanctitati fideliter deferret, ut pro exigentia, & Subditorum salute opportune providere posset, curaretque Sanctitas sua scandalosos Praelatos secundum regulas Patrum omnino punire, & nulli parcere, ut saltem formidine poenae omnes abstinerent a malo: Curaret etiam, ut eisdem Visitatoribus merum officium visitationis committeret, nullamque aliam facultatem concederet: inhiberet quoque eis omnem pecuniarum exactionem.

Quo vero ad inferiores Sacerdotes, & Clericos, ut tollantur infinita scandala, quae in dies oriuntur; illud videretur omnino necessarium esse, quod statuatur sub gravissimis poenis, ut unusquisque Praelatus, qui de jure, vel de consuetudine visitationem habet, suam Dioecesim, vel Territorium sibi commissum, semel saltem in anno personaliter, nisi legitime impeditus fuerit, & tunc per Vicarium idoneum visitare teneatur, & in ipsa visitatione nihil aliud accipere possit, quam procurationem victus, & eum nullo modo in pecunia, &c. *Acta Concil. Bononien. MS. Arch. Vat. sign. n. 3204. pag. & aliud MS. Fr. Car. Bar. sig. num. 123.*

Jussi quoque Religiosorum Praesules ad Subditorum castiganda vitia incumbere, & qui neglexerint a Summo Pontifice munere suo deturbari, aliosque in ipsorum loca subrogari.

Mense Decembri actum in Congregationibus de tollendis corruptelis circa Sacramentum Matrimonii. Non tamen supe-

superiores Canones in Concilio Bononiensi excussi in publica sessione promulgati fuere cum præstolarentur Patres, ut Hispani Præsules, qui Tridenti hæserant Bononiam accederent, ut unanimi consensu, sine Schismatis metu promulgari possent, sed adversante perpetuo Cæsare Bononiensi concilio, contendenteque illud jure non translatum Tridento, demum prosequutio concilii intercisa est.

LXXVIII. Ob motas lites a Cæsare de translatione concilii, *Pontificem ipsum de validitate ipsius translationis ad se, & Sanctam Apostolicam Sedem advocare oportuit, ipsaque causa pendente concilii processum suspendere, ac prohibere.* Hujus vero rei implicatissimæ series modo describenda est cum translationis decreto Præsules diversorum Regnorum Cæsari obnoxiorum intercessissent, certioremque de ea fecissent Cæsarem jussi ab eo sunt Tridenti perstare, cum authoritate sua a Pontifice obtenturum se putaret, ut concilium Tridento restitueretur, sed cum Joannes Vega illius Orator de ea re egisset cum Pontifice nihil impetrare potuit, ut dictum est, maxime cum contenderet Cæsarei esse juris, ut concilium haberet in sua potestate, atque Alexander Cardinalis Farnesius Pontificio nomine scripsit ad Hieronymum Verallum Archiepiscopum Rossanensem Apostolicum apud Cæsarem Internuntium, ut doceret Cæsarem concilium Bononiense Tridentum reduci non posse, nisi ex consensu ipsius concilii, cujus in ea re authoritas infringi non deberet, quæ literæ quinta Aprilis exaratæ sunt. Medio vero Aprili a Pontifice Cardinalis Sfondratus missus est ad Cæsarem, ut eas de concilii translatione controversias componeret, promoveretque ut residuos Tridentinos Bononiam accedere juberet, at Cæsar e contra misso Didaco Mendoza urgebat Pontificem, ut concilium Bononiense Tridentum revocaret, adeo ut ex contrariis voluntatibus Pontificis, Cæsarisque animi exasperari cœperint, ut narrat Angelus Massarellus, qui concilio a secretis erat.

Angel. Mass. in actis Concil. Bonon. ms. Arch. Vat. sig. num. 3212. p. 79.

Post multas tractationes Pontifex disceptationem de validitate translationis ad se avocavit.

Ext. in ms. Card. Pii sig. n. 260.

Diar. Conc. Trid. & Bonon. Auct. Angel. Massarell. p. 221.

Secunda Maii retuli D. Cardinali de Monte in Congregatione Reverendissimorum Deputatorum Cardinalium Romæ super rebus fidei conclusum esse, ut concilium hic Bononiæ suum haberet progressum, & quod Pontifex ea die, qua recessit ex Urbe præteriti Mensis versus Viterbium cum denuo molestaretur ab Illustrissimo Domino Didaco a Mendoza Oratore Cæsareo, ut Comitium Tridentum reverteretur, idque instantissime nomine Cæsareo peteret, neque rationibus suæ Sanctitatis acquiescere vellet, Pontificem respondisse, quod Cæsar volebat concilium reverti Tridentum, & ipse volebat, quod permaneret Bononiæ, ubi nunc est. Cumque iterum impeteretur Pontifex ab Illustrissimo Domino Didaco, Suam Sanctitatem replicasse, quod Cæsar debebat meminisse, quod non suæ Majestati Cæsareæ, neque Imperatori dictum fuerit a Christo : Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, *sed Petro, & Pontificibus Successoribus, quo dicto terga dedit, & recessit a conspectu ipsius D. Oratoris Cæsarei.*

MS. Arc. Vat. Diar. Concil. Trid. & Bonon. auct. Ang. Mass. p. 2246.

III. Maii ex Germania Dominus Verallus Nuntius Apostolicus literis XXIII. datis significat Imperatorem adhuc esse firmi animi, ut Concilium Tridentum revertatur, adducique non posse, ut credat eo tempore, quo translatio concilii facta est, Tridenti fuisse puncticulas, propterea que cum Pontifice, & Reverendissimis Legatis maxima sit concitatus ira, maximeque in specie contra Cardinalem Sanctæ Crucis, cui totum negotium translationis tribuit. Reverendissimi Domini Legati scripserunt ad Cardinalem Farnesium mittentes copiam literarum Domini Veralli, & respondentes ad tria Capita ipsarum literarum, quibus Imperator dicit non fuisse petechias : loci nominationem, & assecurationem pertinere ad suam Majestatem : tertio quod præcepti declaratione Legati usi sint in ipsa translatione, quæ omnia falsa esse ostendunt Reverendissimi Legati, &c.

Interea componendæ liti navata est opera, ac propositum est, ut Præsules, qui Tridenti hæserant Bononiam accederent, ut Concilium Bononia Tridentum unanimi voluntatum conspiratione reduceretur : tum etiam postulatum a Cæsare, ut Lutheranos ad excipienda concilii decreta cogeret, de quibus ultima Maii a Cardinale Farnesio ad Cardinalem Sfondratum in Germania Legatum subjectæ literæ exaratæ. LXXIX.

De his, quæ inter Pontificem, & Didacum Cæsaris Oratorem acta sunt, certiorem facimus, quia est animadversum, ex dissensione circa Concilium plura mala emergere posse, de concordiæ ratione ineunda agendum visum est, & licet Didacus nullis ad eam sit instructus mandatis, tamen cupiditate servandæ conjunctionis inter Cæsarem, ac Pontificem colloquium non refugit, proposuitque, ut concilium revocetur Tridentum, vel in alium Germaniæ locum transferatur : pro ea Provincia Ecclesiæ conciliandа, & concilii, Sedisque Apostolicæ dignitati consulatur, posse Præsules Tridentinos Bononiam

Ext. in ms. Card. Pii sig. n. 260.

niam accersiri, ut communi consilio ea translatio decernatur. Cui responsum est, ut consentiat Pontifex illi translationi in Germaniam necessarium, ut de effectu, & successu felici [cujus gratia petitur concilium] ipsi exploratum sit, ut Germania, submittat se ad excipienda decreta ejusdem concilii, nec id difficile fore Cæsari, ut id suadeat Pontifici, si Germanos adduxerit ad decreta Tridenti edita, vel in Comitiis Ordinum permoverit, ut decernendis in concilio pareant, vel alia quacumque ratione constare possit effectum, quem pro motivo affert, successurum, secus enim Præsules, persuaderi non posse, ut in Germaniam redeant, pluresque æstimaturos, Pontificem in re ad universum Orbem Christianum spectante prudentia non uti, si verbis nudis ad deliberationem gravissimam moveretur, eoque magis, quod concilium jam bis Tridenti convocatum sit, nec duorum annorum fluxu aliquod conversionis Germanorum signum affulserit: remque eo magis honestam, ne Pontifex sine causa id aggrediatur, ac tum sibi æqui consulere, tum aliis Principibus rationem reddere possit, ad quæ Didacus respondere non potuit, licet opinetur Germaniam concilio parituram: negare etiam non potuit consentaneum esse rationi, ut Tridentini Bononiam veniant, ac una cum aliis de rebus ad Germaniam spectantibus decernant, maxime pro restituenda disciplina, tum ne concilii fama obsolescat, dum marcet otio, tum ut communibus sententiis Bononia pro Germaniæ reconciliatione translatio fiat. De his Didacus ad Cæsarem rescripturus est, petiitque, ne hæc actio Bononiensium decretis perturbaretur, ut eorum sessio protraheretur, cui Pontifex protrahendam consensit, ut antea protracta est, tum ut ille rem cœptam promovere, tum Vestra Dominatio ad Cæsaream Majestatem rebus integris pervenire possit: certiorem etiam facimus, Galliæ Regem Præsules quamplurimos missurum Bononiam, ac dignitatis Sedis Apostolicæ asserendæ studium ingens explicare: convenit præterea Pontifex cum Didaco, ut Cæsari pro compensatione fiduciariorum bonorum Ecclesiasticorum quater centum millia numero tradantur, licet nondum cœpta sit Germaniæ reductio, ex quo Cæsar optimam Pontificis voluntatem dignoscere possit. xxxi. *Maii* 1547.

LXXX. *Diar. Conc. Trid. & Bonon. ex lit. Card. Farn. ad Legatos.*

Extremo eodem Mense actum est, ut si Tridentum reduci concilium non posset, alia Italiæ Civitas, ut Ferraria, vel Luca, vel Senæ pro celebrando concilio a Pontifice designarentur: at neque Cæsar Oratoris sui propositionem admisit, sed in suscepta voluntate perstitit, quod Mense Julio Legatis Bononiensibus significatum a Cardinale Sfondrato refert Angelus Massarellus.

XII. Julii literis Cardinalis Sfondrati Legati apud Cæsarem ad Reverendissimos Legatos VII. hujus Norimbergæ datis significatum, quod Cæsar adhuc est ejus opinionis, ut concilium Tridentum revertatur, neque ullis rationibus hucusque flecti potuit. *Diar. Concil. Trid. & Bonon.*

Obfirmato in sua sententia Cæsare Pontifex in eas leges descendit, concilium Tridento restitutum iri, modo Germani pollicerentur se decreta concilii excepturos, & vacuo Sacrosancto Solio nihil novatum iri. Quod in Sanctiore Senatu Pontificio constitutum narrat memoratus author.

Ex Urbe scribitur, quod die xix. *hujus in Congregatione Deputatorum Cardinalium conclusum fit, quod Pontifex reducat concilium Tridentum quibusdam adjectis conditionibus, videlicet, quod Germani primo promittant se recepturos quidquid actum est, & agetur in Concilio, item quod in eventu Sedis vacantis Concilium nihil innovet, & quibusdam aliis.* *Diar. Conc. Trid. p. 242.*

Noluit Cæsar ad id obstringi, subinde actum est de intercidendo progressu Bononiensis concilii, quod Cæsar toleraturum se negabat, ut propterea belli terror impenderet, ad quod propulsandum inter Pontificem, & Gallorum Regem, ac Venetos pro tuenda Italia tractabatur; cum vero Sfondratus in Germania Legatus Concilium Bononiense suspendendum consuleret, Bononienses institere, ut cœtus Tridentinus dissolveretur, ut tradit Diarium. LXXXI. *Ext. in lit. Card. Farnes. Diar. Conc. Trid. & Bonon. Arch. Vat. p. 242. Auct. Angel. Massarell. Secr.*

XXII. Julii Cardinalis Sfondratus Legatus, apud Cæsarem ex Germania significabat Cæsaream Majestatem adhuc enixe petere, velleque quod concilium revertatur Tridentum, suadetque ipse Reverendissimus Sfondratus fieri suspensionem concilii, ipseque Cardinalis Farnesius petebat consilium, & sententiam ipsorum Reverendissimorum Legatorum; qui igitur Reverendissimi Legati responderunt, suspensionem eis non displicere, quando fieri posset, ut Prælati, qui sunt Tridenti illuc descenderent, neque corpus illud qualecumque sit, remaneret, & hoc legitimum, [quod nunc est Bononiæ] dissolveretur. Sed quoniam hoc fieri non posse credunt, consulunt, ut Sanctitas sua per Breve convocet ad se unum ex ipsis Legatis, vel ambos una cum aliquibus Prælatis, qui hic sunt Romam, & similiter Cardinalem Giennensem, & aliquos ex Prælatis, qui sunt Tridenti hac occasione, ut velit intelligere eorum rationes, & causam eo-

rum concordare, & interim concilium suspendatur, id est non procedat sine novo mandato Suæ Sanctitatis. Quod utile futuram multis rationibus demonstrarunt. His allidere Legati Bononienses datis X. Augusti literis ad Cardinalem Farnesium, Concilium non esse revocandum in Tridentinam Civitatem, non modo Cæsare, sed etiam cæteris Regibus inconsultis, cum ita in translatione concilii decretum esset: rursumque aliis datis XIII. Augusti ad eundem Farnesium Pontificis optimam voluntatem commendarunt, quod translationis negotium ad concilium Bononiense referret, rursumque XX. Augusti Cardinali Sfondrato vehementer suadenti, ut Concilium Bononia Tridentum revocaretur acerrime contrariis argumentis repugnarunt, ex qua re discordiæ magis exasperatæ non sine maximo Ecclesiæ damno, Fideliumque perturbatione, Hæreticorum vero funestissimo tripudio; Cæsar enim in sua obfirmatus sententia publicas provocationis literas adversus Concilium Bononiense edidit, atque ad ejus impedienda acta litem intentavit, illud jure translatum non fuisse, ita demonstrans.

Carolus V. Divina favente Clementia Romanorum Imperator Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum utriusque Siciliæ Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, &c.

LXXXII. *Notum facimus tenore præsentium, cum pro ratione muneris nostri, quo Dei Optimi Maximi voluntate fungimur, proque eo zelo, quem erga sacrosanctam Fidem, & Religionem nostram orthodoxam gerimus, & ipsius Religionis summa necessitate ita exigente, cogamur contra nonnullos, qui sese asserunt Legationis munere fungi una cum aliis Prælatis, & personis in conventu Bononiensi, cui titulum Concilii generalis prætexunt, jam congregatis, & eo nomine congregandis, justam, atque legitimam protestationem facere, id vero ob locorum distantiam coram facere non possimus. Eapropter de fide, prudentia, & rerum usu, honorabilium Doctorum, fidelium nobis dilectorum Francisci Licentiati Vargas Procuratoris Generalis Fisci nostri Regii Castellæ, Martini de Soria Velasco Burgensis Jurium Doctoris, Consiliariorum nostrorum plane confisi, eosdem fecimus, constituimus, & deputavimus, a tenore præsentium ex certa nostra scientia, deputamus Procuratores, & Mandatarios nostros simul, & in solidum, dantes eis plenam facultatem, & potestatem, ut simul, vel saltem eorum, qui interesse poterit protestationem nostro, ac totius Sacri Imperii, Regnorumque, & Dominiorum nostrorum omnium nomine contra præfatos assertos Legatos, aliosque Prælatos, & personas nomine Concilii Bononiæ, tam congregatos, quam congregandos solemniter, tum verbo, tum scripto proponere, & adregistrari petere, & obtinere instrumenta superinde necessaria a Notario, seu Notariis publicis adhibitis, seu adhibendis requirere, & omnia alia dicere, facere, & exercere possint, & valeant, quæ in hujusmodi actibus requiruntur, & necessaria fuerint, seu quovis modo opportuna, & quæ nos ipsi facere possemus, & deberemus, si præmissis personaliter interessemus, & secundum a nobis habent in mandatis promittentes in verbo nostro Cæsareo, & Regio, nos ratum, gratumque habituros quidquid per præfatos Procuratores, & Mandatarios, vel alterum eorum, factum, dictum, gestumque fuerit in præmissis, nec quovis modo illis contraventuros esse, dolo, & fraude penitus remotis, harum testimonio literarum manibus nostris subscriptarum, & sigilli nostri appensione munitarum. Dat. in Civitate nostra Imperiali Augustæ Vindelicorum die XXII. Mensis Augusti anno Domini MDXLVII. Imperii nostri XXVII. & Regnorum nostrorum XXXVII.*

Ext. inter acta Conc. Bononien. p. 48. Ext. etiam apud Melch. Goldast. tom. 1. p. 563. Ext. inter acta Conc. Bononien. p. 48. simil. p. 786. ad Didacum Mendoza. Ext. in ms. Gard. Pii.

Carolus

Ex his corrigas errores, qui apud Goldastum in nota temporis irrepsere, adscripsit enim male annum Domini MDLXVIII. Imperii annum XVII.

LXXXIII. Cum deprimere, atque evertere concilii Bononiensis authoritatem niteretur Cæsar, Pontifex ad eam confirmandam de ea secunda Bononia deliberavit, sed Legati Bononienses XXVII. Augusti rescripsere id rebus præsentibus non conducere, ne videretur cogere velle Concilium ad suas voluntates.

Diar. Concil. Trid. & Bonon. p. 250.

Porro ad infringenda Cæsaris molimina Pontifex Gallorum Regis amicitiam prensavit, qui promptissimo animo ad Pontificis, & concilii Bononiensis defensionem suscipiendam se obtulit, Gallicarum rerum in Italia agendarum spe, de quo hæc Angelus Massarellus narrat.

Reverendissimi Legati receperunt literas a Reverendissimo Domino Cardinale Sancti Georgii Legato apud Regem Christianissimum, & Episcopo Imolensi Nuntio XII. hujus, Regem illum accepisse Coronam, & Inunctionem XXVI. præteriti Mensis Julii in Rhemensi Civitate a novo Cardinali, & Archiepiscopo illius loci.

Diar. Concil. Trid. & Bonon.

Coronatio Henr. II.

Item, quod Rex ipse jusserat, ut Illustrissimus Dominus Dursé Orator suus designatus ad concilium una cum Prælatis

non-

nullis electis ex Gallis discederent, & Bononiam peterent, miserantque duas literas Regias Domino Archiepiscopo Aquensi, & alteras Episcopo Mirapiscensi, qui fuerant in concilio Tridentino Regio nomine, post translationem tamen huc accedere noluerunt sine mandato sui Regis, quibus mandatur, ut statim se Bononiam conferant.

Diar. Conc. Bonon. ibid.

Cum misisset etiam Regulum Rohanum Henricus Rex, ut Regio nomine obsequium Pontifici addiceret, ille vigesima secunda Augusti Bononiam perveniens Legatos concilii convenit, quibus optimam Regis erga Pontificem, & concilium Bononiense voluntatem exposuit, significavit Regulum Darseum Oratorem ad concilium, cum multis Præsulibus, ac Theologis decretum fuisse, quod exeunte Augusto in Gallica Aula Pontificius Legatus literis suis confirmavit, quemquidem Oratorem venisse Bononiam mense Septembri, ac secundum Oratorem fuisse Hospitalis Parisiensis Præsidem refert Diarii Bononiensis Author, atque ipsa concilii acta testantur.

Ineunte Septembri iterum Sfondratus, & augustensis Cardinales monuere Pontificem fixum stare Cæsareæ menti provocare adversus concilium Bononiense, atque ad Pontificem jus ferendæ sententiæ in ea lite spectaturum, retardandamque esse sessionem concilii Bononiensis, ut docent acta.

III. Septembris Reverendissimus Legatus Cardinalis Sfondratus, & Cardinalis Augustensis scribunt ex Germania, quod Imperator adhuc enixe petit, ut concilium reducatur Tridentum, & quod alias sit protestaturus contra nullitatem Bononiæ attentatam, &c. Consulunt Reverendissimi Legati [de his consulti a Cardinali Farnesio] ad tollendas omnes altercationes, ut Sua Sanctitas judicium de hac controversia faciat, ad eum enim pertinet decidere, scilicet an translatio sit valida necne, quod judicium Sua Beatitudo facere potest in consistorio publico coram Cardinalibus Prælatis aliquibus, & Oratoribus Principum, ut re cognita, & informatione habita a se uno, vel etiam duobus Legatis pronuntiet veritatem, ut tandem una pars quiescat, & quod expediat prorogare futuram sessionem, cum Prælati Galli propediem venturi sint. Ea monita de retardanda Sessione sequutus Pontifex Legatis Bononiensibus significavit VII. Septemb. opera Cardinalis Farnesii, ut ajunt acta.

Quod Sanctitas Sua cupiebat relinqui diem incertum pro futura Sessione, & quod prorogaretur ad tempus beneplacito Synodi declarandum. Item, quod Orator ipse Didacus ponat, & offerat quasdam conditiones non adeo spernendas pro concordia Pontificis, & Imperatoris circa locum concilii.

Decima Septembris trucidato Petro A- LXXXIV.
loysio Farnesio Parmæ, & Placentiæ, Duce, Placentiaque ab Insubriæ Præfecto Cæsareo occupata, dissidia magis inter Pontificem, Cæsaremque exacerbata sunt, Bononiaque bellico terrore concussa est. Decimoquarto vero Septembris Ordines Imperii Status Ecclesiastici ex Augustanis Comitiis Pontificem supplicibus literis rogarunt, ut pro Lutheranis, qui se concilii decretis submiserant, ad Ecclesiæ gremium revocandis, asserenda libertate Ecclesiastica, excindendis hæreseon erroribus, instauranda disciplina Christiana, concilium Tridento restitueret, ni justis postulatis obsecundaret, alia consilia rei conficiendæ idonea, ac forte ingrata Pontificiæ Majestati ineunda monuerunt, quæ literæ his verbis conceptæ fuere.

Sanctissimo in Christo Patri, ac Domino Paulo ejus nominis III. Divina providentia Sacrosanctæ Romanæ, & universalis Ecclesiæ Summo Pontifici Domino nostro Colendissimo.

Ext. in msf. Arch. Vat. sig. n. 3224. p. 62. in MS. Car. Pii sig. 260. p. 60.

Epist. Ordinum Imperii Status Ecclesiastici in Conventu Augustano.

Post debita beatorum pedum oscula, Beatissime in Christo Pater, & Domine Clementissime. Quantis malis, atque incommodis multos jam annos ex novorum dogmatum importunitate vexetur Germanica Natio, quantisque agitata dissidiis concussa fluctuet, afflictaque pene ad extrema deducta sit, multis modis cognovit Sanctitas Vestra, & ni cognovisset, vocem tamen gemitus laborantium Ecclesiarum in eadem Natione, & convulsi Ordinum Imperii nexus, ad extremum etiam fremitum, fragoremque armorum in ultimam inter se cladem imminentium Transalpium juga exaudire potuisset; nec dubium est, quin his tantis malis paratum semper, provisumque fuerit auxilium, si modo adhiberi maturo, gliscentique morbo in tempore occurrere potuisset. Qua quidem in re, Beatissime Pater, cum nos pro officio, & fide nostra erga Rempublicam Ecclesiasticam, proque observantia ea, quam debemus, ac libenter deferimus Sedi Apostolicæ, in generalibus Conventibus actum illud semper judicaverimus, non posse tantorum malorum causam terminari, nec restingui incendium, nisi universalis concilii judicio, & authoritate, summo consensu; ac studio, non semel egimus apud Cæsaream Majestatem, quam per se propensam tamen, nostraque studia antevertentem semper invenimus, ut pro Imperiali authoritate, ac nomine instaret apud Sanctitatem Vestram

de

de indicendo, celobrandoque in aliquo opportuno loco Germaniæ concilio, non equidem ad rationem vicinitatis, privatamque commoditatem nostram, sed ut obiri is Conventus, ac frequentari possit ab aliis, quos maaime interessct, qui cum propter Episcopatus suos tenerent etiam Sæcularium ditionum gubernacula, in hac temporum perturbatione, incertoque rerum statu longe abesse a domo, atque evagati, sine publicæ pacis periculo non possent, & hac quidem sedula, omnibasque Conventibus repetita flagitatione, eo usque profectum est, ut post irritam Mantuanæ, ac Vicentinæ Synodi indictionem longo satis, sed heu nimis longo intervallo, ac pene fessis Germaniæ rebus indictum sit, Tridentinum concilium, ne indictum modo, sed etiam inchoatum magno quidem voto omnium, & expectatam, sed non ut flagitatum erat, intra fines Germaniæ, resque ita poscebat, sed in Tridenti Oppido longe interiectis Alpium Montibus, ut verius in Italiæ finibus, quam intra Germaniæ otam constitutum fuisse videatur: quæ sane etiam caasa fait, Beatissime Pater, quod pauci admodum ex nostris, ac nulli pene eam adire Synodum, ac ne Nuntios quidem saot mittere potuerint, præsertim ardente bello maaimo, periculosissimoque in Germania, quod jam multo ante ea eisdem malorum causis, de quibus hic querimur, impenderat, cui tantus eerror, ac trepidatio exitie, ut metu periculorum, atmorumque discursu completa fuerint omnia, nullum iter satis tutum, nullus aditat ad Tridentum patuerit; sed nunc victis, fractisque inconsultæ temeritatis viribus, cum virtute, ac fælicitate Cæsareæ Majestatis, adeoque evidenti, clarissimoque Dei beneficio res eum in locum addacta sit, ut respirare, tandem ac meliora sperare liceat; cumque omnes jamdudum in spe certa erecti simus pacem restitui posse Germaniæ, omniaque ad pristinum ordinem, & tranquillitatem facile redigi, si modo radiu incumbentium malorum, causaque ipsa amputata fuerit, ecce in ipso portu, medioque successu reram bene gerendarum, vel transfertur, vel ut alii volunt, dividitur concilium, ex cuius progressu, & determinatione pendebant omnia, ejusque iudicii severitate tanquam gladio quodam amputari, excindique oportebat stirpem hanc, ex qua provenerant hæc mala omnia, neque futura tempora, nisi propitia, sine dabio proventura sunt.

Non possumus, Beatiss. Pater, non possumus non dolere, ac satie conqueri vicem periclitantis Germaniæ, totos septem, & viginti annos conflictamur, cum variis, perniciosisque dogmatibus invaluere sectæ variæ, Episcoporum authoritas, universa pene disciplina Ecclesiastica jacet. Heu quantum mali, quantam jacturam animarum trahit hæc una vastitas. Tunc vero ex eodem fonte veneni promanantibus late rivis, nulla societas animorum inter diversæ Religionis Sectatores, nulla firma conjunctio, nulla jampridem exstitit. Laxata est pulchra illa Imperii compago, turbatique Ordines, in quibus dignitas cum potentia, vires cum authoritate non ad privatorum modo salutem, sed etiam ad totius Ecclesiæ præsidium semper conjanctæ fuerunt: nec patet tamen adhuc exitus, frustrata expectatio, quia quo solum sustentabatur Sedis Apostolicæ auxilium, negatum fuerit spes omnes, rationesque nostræ pariter conciderunt.

Hæc cum ita sint, vereque majora etiam, nisi mature provideatur, impendeant, supplicamus Sanctitatem vestram, quantoque possumus studio, & obsecratione obtestamur, ut integrato Tridentino concilio, quo in pristinum locum, ac statum suum restituto consulat, saluti, & tranquillitati Nationis Germanicæ: eadem opera efficiat, ut expulsis errorum tenebris, omnique dissidio, procul ab Ecclesiastica doctrina, atque animis hominam profligato reddatur sua pristina Ecclesiis in Germania cum splendore: cum veritas, cultusque Religionis Catholicæ pristinum locam & dignitatem suam recuperaverint, tum fructus Cœlo digni ampliores profecto, quam multis jam annis factum est, consequentur. Hoc si feceris Sanctitas vestra, nostrisque precibus, quas non justas modo, sed etiam necessarias arbieratis sumus, locum dederis, habebis, nos paratos & obsequentes ad omnia, quæ pro extirpandis hæresibus, proque pacificatione non tantum Germanicæ Nationis, quæ ut labore præ cæteris, ita majore etiam cura, præsentioreque Medico opus habet, sed totius etiam Imperii, atque adeo Catholicæ Ecclesiæ tranquillitate suscepta fuerint: seu minus, quod Divina clementia, in hoc ancipiei, periculosoque rerum statu avertat, quod agemus, aut quo confugiemus Beatissime Pater? Unde petemus auxilium certis nimis ruinis nostris? Cai denique Sedis Apostolicæ, quam contra procellas omnes Servator noster supra firmam petram constituit, præsidium implorabimas? Undique urgent venti, & ad extrema jam ventum est, Videat Sanctissima Paternitas vestra, ac pro fide, summaque solicitudine sua erga Rempublicam Christianam reputet, si nihil profecerint preces nostræ, nihil pericula Germaniæ, quæ neque progredi longius, neque ampliorem dilationem ferre possunt, qui tandem exitus malorum

fu-

futurus sit, adeoque illum possideat, ne cessante diutius in hoc opere Sede Apostolica, alia sumantur consilia, aliisque viis, & rationibus hæc causa tandem expediatur. Hæc sunt Beatissime Pater, quæ nos hoc tempore pro officii nostri ratione coegit summa rerum necessitas ad Sanctitatem Vestram perscribere, orantes, ut studium hoc, sedulitatemque nostram boni consulat, Deumque Optimum Maximum precantes, ut eamdem Sanctitatem vestram longissimo tempore valentem, & incolumem conservet. Ex Conventu Augustano XIV. Septembris MDXLVII. Ordinum Imperii Status Ecclesiastici in Conventu Augustano.

Collata cum originali.

LXXXV. Quid ad has literas responderit Pontifex proximo anno referemus. At Protestantes, qui nunquam sincero animo, sed fraudulento de concordia egere cum Catholicis, cum audirent Pontificem a concilio Tridenium reducendo abhorrere, institere, ut in Tridentinam Urbem revocaretur, eo tamen Tridentum revocato, mox petituri, ut in interiorem Germaniam transferatur, quo ipsum in sua potestate habeant, addidere alia etiam postulata impia, ut Episcopi a Sacramento Pontifici præstito, & Religione solverentur, & ut Legati Pontificii non præessent concilio, sed tamquam privati tantum Episcopi Internuntii interessent hoc est ut Catholici a Christo, & ejus Vicariu ad Sathanam, & Lutherum deficerent, nec Tridenti fieret concilium ad divulsa Ecclesiæ membra redintegranda, sed Concilabulum contra veterum Conciliorum instituta ad membra Ecclesiæ a suo Capite divellenda. De his vero Cardinalis Sfondratus apud Cæsarem Legatus, Bononiensis Concilii Legatos certiores fecit, ex quibus patebat, quam juste Pontifex urgeret Cæsarem, ut pro restituendo Tridento concilio se obstringeret ad Lutheranos adigendos, ut decretis concilii Tridentini promulgatis, promulgandisque obsequerentur. Ea vero in literis Cardinalis Sfondrati, quæ Bononiæ XI. Octobris exceptæ fuere contineri docet Angelus Massarellus, qui Concilio a secretis erat his verbis: *Cardinalis retulit, quæ sint illa enormia, quæ petunt Lutherani circa Religionem, & Concilium ab Imperatore, videlicet quod volunt concilium, sedere Tridenti. Secundo, quod absolvantur a juramento præstito Sedi Apostolicæ. Tertio, quod Papa non præsit concilio, sed tantum mittat suos Legatos, ut simplex Episcopus Romanus.* Numquam tot Sæculorum flexu hujusmodi nænias Catholica Ecclesia sibi cani ab Hæreticis audierat, quæ in tut Conciliis œcumenicis Legatos Pontificios, ut Præsides conciliorum admisit, ut ex ipsorum actis, & a Cardinale Baronio in Historia Ecclesiastica demonstratur. Quæ vero inter Alexandrum Cardinalem Farnesium, & Didacum Mendozam Cæsareum Oratorem pertractata pro componenda controversia, vidimus ea a Cæsare repudiata ut scripsit Meose Octobri Cardinalis Sfondratus, quo tempore Nicolaus Archiepiscopus Gnesnensis Poloniæ Primas significavit Paulo III. coactam fuisse a se Syoodum pro decernendis Episcopis ad Concilium Tridentinum, sed translationis Tridento Bononiam factæ fama accepta hæsisse ancipites Polonos Præsules ac Doctores, an Bononiam proficisci deberent, in quam non dum Transalpini aliorum Regnorum Episcopi se contulissent, expostuitque nullam utiliratem ex Concilio Bononiensi, ad quod Germani non essent accessuri, decerpi posse, ac si Bononia Romam translaturus sit, eo majores animorum motus, clamoresque adversariorum concitatum iri, atque adeo rogavit Polonorum oomine Pontificiam Sanctitatem, ut pro universæ ecclesiæ bono in Tridentinam Urbem Germanis, Polonisque commodiorem Concilium revocare dignaretur.

Quale Concilium Lutherani poscerent scilicet Sathanicum.

Diar. Conc. Trid. p. 265.

Episcopus Gnesnensis Synodum collegit, ut Episcopos Polonos ad Concilium mittat.

Sanctissimo, ac Beatissimo in Christo Patri, & Domino, Domino Paulo III. Divina Providentia Sacrosanctæ, ac Universalis Ecclesiæ Pontifici Maximo Domino Clementissimo.

Sanctissime, ac Beatissime in Christo Pater, ac Domine Clementissime, observantiam meam, & servitutem meam perpetuam Sanctitati Vestræ submisse, & reverenter in primis defero, quod in hunc usque diem nemo ex Provincia mea ad Sacrosanctum concilium œcumenicum venerit, ne putet Sanctitas Vestra negligentia id factum esse, sed quod mandatum ea de re Vestræ Sanctitatis, atque ut more Majorum meorum ad Sacrum concilium hoc a Sanctitate Vestra vocarer expectabam, postquam vero certior sum factus, qui ante me ad Ecclesiæ Metropolitanæ hujus gubernacula sedit Rev. D. Petrum Archiepiscopum Gnesuensem, & Episcopum Cracoviensem ad concilium hoc, quod Tridenti fuerat in Christo congregatum, Sanctitatis Vestræ literis vocatum fuisse, & si æquum erat, ut illo ex hac vita sublato mihi quoque, qui sum illi in hac Ecclesia Metropolitana Successor, aliqua ejus rei significatio daretur, feci nihilominus, ut in Provincia mea Synodum convocarem, in qua de mittendis ad concilium hoc œcumenicum Legatis deliberatio susciperetur, ad quam cum frequentes Nuntii, & Ecclesiarum LXXXVI.

MS. Car. Pii sig. 260. p. 84.

Nicolaus archiep. Gnesnen. literas ad Paulum III. mittit ut ei suadeat restitutionem Concilii Tridentum.

Ca-

Cathedralium Nuntii venissent, designati quidem sunt de consilio sententiaque omnium, qui ad concilium istud proficiscerentur, sed quoniam allatum sub id tempus fuerat, Sacrum concilium hoc Trideuto Boniam esse translatum, quo nemo se transalpinorum Episcopus conferre voluerit, ingens fuit dubitatio, uum ad id concilium, sive potius ad cum locum nobis proficiscendum esset, quo uullus adhuc Transalpinorum venisse diceretur. Tandem decretum est in Synodo Provinciali per me congregata, ut ad Sanctitatem Vestram literas darem, quibus quid esset de multorum consilio hoc judicium illi significarem simul etiam communi Sacerdotum Ordinis nomine, qui sunt in Provincia mea, supplex illum orarem, & obsecrarem, quandoquidem Capitis Nostri Domini Jesu Christi in terris locum gerit, ut afflictis ejus rationibus succurrere, & quæ gravissima uostris cervicibus impendere pericula videntur ea prudentia, vigilantiaque sua prout amantem sui gregis Pastorem facere decet propellere, & propulsare dignetur. Summa secundum Deum spes nobis fuit eutirpandarum hæresum, & tollendorum fidei dissidiorum, & rerum Ecclesiasticarum constituendarum in Sacro Concilio hoc œcumenico edicto, sed cum ad id e Germania nemo prope venisse diceretur, quæ præcipue Concilio huic congregando causam dedisse videbatur, & in Provincia mea dubitare multos videbam, num apud omnes rata erant futura, quæ in eo definita essent, quoniam sermones quorumdam ad me perferebantur, quorum in his terris authoritas erat non postrema, qui dicerent nequaquam se recepturos, quæ per vestros & Concilium forent allata, nisi a finitimis quoque nobis populis eadem illa recepta prius essent, justam etiam habere causam ad Concilium nou veniendi Germanos vulgo fertur, quibus cum liberum Concilium promissum esset, nunc iu his locis haberetur, ubi tuto cis versari, ac libere, quid sentirent dicere; licitum non foret, quorum causa etiamsi a nostra sejuncta est, nos tamen nusquam esse possumus tutiores, quam sub umbra alarum Sanctitatis Vestra quam indubitatum Christi vicarium profitemur, ejus authoritatem non modo non fugimus, verum etiam, uisi illa salva salvos nos esse non posse persuasum habemus, non visa tamen sunt uobis ea negligenda, quæ passim a multis dicuntur, de quibus ut certiorem facerem Sanctitatem Vestram, universæ Syuodo, a qua tamen propter adversam valetudinem meam longius aberam, visum fuit, cujus etiam uomine ad beatos Sanctitatis Vestræ pedes provolutus supplico Vestræ Sanctitati, qua summa possum animi mei submissione, ut rationem aliquam incat, qua possit præfato quoque Ordini, quem sæcularem vocant, satisfieri, alia autem rationc via posse videtur, quam si Concilium in huiusmodi loco habeatur, de quo nemo queri possit, quod ei tutus ad illum accessus non pateat, nam si quod instituisse dicitur Sanctitas Vestra, longius etiam in ipsam Urbem usque ad sanctum Joannem Lateranum concilium transtulerit, majores etiam clamores, & graviores suspiciones excitabuntur, nos vero alacri auimo, prout fides ac officium nostrum postulat, imperata Sanctitatis Vestræ facere sumus parati, ad cujus nos etiam uutum libenter conversuri sumus omnes sed eam tamen etiam atque etiam majorem in modum perimus velit habere temporum istorum rationem, quæ difficiliora nunc sunt, quam fuerant a multis sæculis, neque de loco concilii quidquam statuat, nisi quod esse cum Reipublicæ Christianæ commodo conjunctum intellenerit; quandoque etiam eorum sententia poterit approbari, ad quos quamvis id minus pertinere videatur, multum tamen interest, ad perficienda ea quæ cogitat Sanctitas Vestra, hoc est, ad pacem, & tranquillitatem in Ecclesia Dei constituendam, ut eorum etiam voluntates a consilio Sanctitatis Vestræ non sint abjectæ, quorum fidem, atque auuilium in executionem eorum, qua decreta fuerint in Concilio facienda, uecesse erit implorare, quid enim eu eo concilio utilitatis ad nos esset perventurum, si quæ sancita iu eo sine [quod omen Deus avertat] in sola Italia, aut ei finitima una sive altera Provincia, & non in universo Orbe Christiano recepta fuerint? Velis itaque providere Sanctitas Vestra, ne locus detur cuiquam tergiversandi, & authoritatem sacri Concilii defugiendi, quin omnes potius causæ præcidantur, quibus adducti, jure fecisse se contendere possint, qui se nuper ab Ecclesiæ corpore segregarunt, quod ad sacrum hoc concilium non accesserunt. Non est fortasse tenuitatis nostræ Sanctitatem Vestram harum rerum commonefacere, quæ non eget cousilio, quo valet plurimum, cum in his etiam locis sit, ubi luu est Orbis Terrarum, & summum Populorum, & gentium omnium consilium, cum præsens periculum videtur, sed neque novum est, & insolitum, summos Gubernatores in magnis tempestatibus a vectoribus admoneri. Quamobrem dabis veniam Sanctitas Vestra curæ nostræ, & sollicitudini, quæ cum vehementer angat animos nostros, has a nobis literas extorsit, atque in eam nos mentem, licet humiles Sanctitatis Vestræ creaturas, impulit ut Christi in terris Vicarium in a-

liis

liis multis virtutibus, tum usu rerum, & providentia singulari præditum, de his, quæ vehementer nos urgent, hortari libere, & obsecrare auderemus. Quod si scire posset Sanctitas Vestra, qui sit nunc rerum nostrarum status, quanta propter vicinum malum nos pericula circumstent, facile ignosceres curæ huic nostræ, & anxiæ sollicitudini, quod eam pro sua paterna clementia facturam, ac Divina sua providentia Christo opitulante, eo metu, & discrimine, in quo nunc videmur nos esse, liberaturam confidimus. Pertinet autem hæc res ad Sanctitatem Vestram, cum ad promerendam Dei Optimi Maximi gratiam, & misericordiam, tum ad laudem nominis ejus ad sempiternam memoriam propagandam, nos porro Deum supplices precari nunquam intermittemus, ut illam pro sui nominis gloria, & Ecclesiæ utilitate, quam longissimo tempore servet incolumen, ac omni felicitatis genere cumulet. Lovicii die xx. Octobr. MDXLVII.

Ejusdem Sanctitatis Vestræ humillimus Capellanus, & Creatura.

Nicolaus Archiepiscopus Gnesnensis.

LXXXVII. *Diar. Concil. Trid. & Bonon. MS. Arc. Vat. pag. 268.* V. Novembris cum Velascus Regnorum Hispaniæ Fisci Procurator Tridento Bononiam accessisset, ut si publica fieret Sessio, Cæsareo nomine adversus illius acta, nuncupata protestatione intercederet, Legati Bononienses Cardinalem Farnesium Pontificiarum voluntatum Interpretem consuluere, quid Cæsareæ protestationi respondendum esset: Cardinalis vero Farnesius VI. Novembris in hoc ancipiti casu, ad Schismatis avertenda pericula, iisdem Legatis proposuit, num conduceret Catholicæ rei Concilium suspendere, & qua ratione, & quo tempore, & ad quantum temporis intervallum. VIII. Novembris, cum graviora de rebus concilii impenderent pericula ut certius de his decerneret, Marcellum Cardinalem Sanctæ Crucis Legatum Bononia Romam excivit, jussitque ut alter Legatus Joannes Maria de Monte vocandis ad examen controversiis dare operam pergeret, quod Patribus eodem die a Cardinali e Monte significatum est. Proxima vero die nona Novembris Cardinalis Sanctæ Crucis Patres monuit, se ob publicum Christianæ Reipublicæ commodum ad Aulam Pontificiam proficisci. Paulo post Christophorus Madrutius Cardinalis Tridentinus a Cæsare ad Pontificem legatus est, de quo hæc referunt concilii Bononiensis Diaria.

Diar. Conc. Trid. & Bonon. p. 279. *XVII. Novembris applicuit Bononiam Christophorus Madrutius tit. Sancti Stephani in Cœlio Monte Presbyter Cardinalis, qui venit ex Germania ab Augusta missus a Carolo V. Imperatore ad Summum Pontificem Paulum III. ut cum eo agat de reductione Concilii ad Civitatem Tridentinam, & de aliqua concordia ineunda super Civitate Placentiæ.* His subiiciunt Acta.

XXX. Novembris allatæ literæ Cardinalis Farnesii XXVIII. datæ una cum instructione, quam Imperator dedit Cardinali Tridentino de agendis, & tractandis coram Pontifice, in qua instructione hæc continentur. Primum, quod nomine Suæ Majestatis Cæsareæ, & Serenissimi Regis Romanorum, & totius Germaniæ petat magna cum instantia a Sua Sanctitate, ut reducat Concilium Tridentum, ostendens necessitatem esse, ex eo quod Provincia ipsa Germaniæ vult stare determinationi ipsius Concilii, & ei se submittere pure, & simpliciter; & quod ad illud venient omnes. *Diar. Conc. p. 272. Carolus V. Cardinalem Madrutium ad Paulum III. misit, ut ei suaderet restitutionem Concilii Tridentum.*

Et quod interim donec Concilium celebrabitur, Sua Sanctitas inveniat modum, secundum quem vivere deberent Germani & ea de causa mittat Sua Sanctitas in Germaniam aliquos Viros cum potestate hoc faciendi. Quod si Sua Sanctitas nollet consentire reductioni Concilii ad Civitatem Tridentinam, tunc ipse Cardinalis Tridentinus una cum Domino Didaco a Mendoza Oratore suo apud Pontificem certiores reddant omnes Cardinales, qui sunt Romæ, & omnes Oratores Principum de hac diligentia, & instantia, quam facit Sua Majestas apud Suam Sanctitatem.

Quod denique si nulla via moveri potest Sua Beatitudo ad reducendum ipsum Concilium Tridentum, tunc Orator ipse interponat protestationes, quas habet in mandatis, præsertim, si aliquid ageretur Bononiæ a Concilio quod esset in præjudicium Concilii Tridentini, ipseque Reverendissimus Dominus Cardinalis Farnesius scribit ipsi Reverendissimo Domino Cardinali de Monte, ut dicat judicium, suum, quid respondendum sit a Pontifice.

Prima Decembris Cardinalis de Monte Legatus Bononiensis responsum dedit ad ea quæ a Cardinale Tridentino nomine Cæsareo proponenda afferebantur, quod responsum his fere verbis conceptum erat, quibus transmissum est ad Pontificem. LXXXVIII. *MS. Car. Pii p. 18.*

Reverendissimis Dominis deputatis visum est, quod Sanctitas Vestra paterna charitate salutem Provinciæ Germanicæ quibuscumque modis potuit semper procuraverit, quod ex multis argumentis, præsertim ex Concilio Tridenti indicto, & ex Legatis semel atque iterum ad eam Civitatem missis apertissime constat, minimeque dubitandum sit, quin Sanctitas Vestra *Quæ responderit Cadin. de Monte eis, quæ a Cardinali Madrutio proponebantur.*

eodem animo erga illam Provinciam in posterum futura sit, ut antea semper fuit, optimo scilicet, & ad bene de ea merendum propensissimo: quantum ad ea, quæ Reverendissimus Dominus meus Cardinalis Tridentinus nomine Invictissimi Imperatoris, Serenissimi Romanorum Regis, necnon Illustrissimorum Statuum Germaniæ retulit, scilicet ut omnes Sacro Œcumenico Concilio se submittant laudandam esse admodum pietatem Majestatis Suæ, ac bonam spem de eorum salute, qui hactenus a recta via aberraverunt, concipiendam. Verum quoniam illa ipsorum submissione additum est, quod se submittant Concilio Tridenti celebrando, & ea de causa petitur nunc ut Sanctitas Vestra ipsam ad Tridentinam Civitatem reduci faciat, Reverendissimis DD. Deputatis persuasum est id a pientissimo Imperatore, & nobilissima illa Provincia efflagitari, & peti, quatenus sine scandalo, immo cum pace, & concordia cæterarum Provinciarum, servata etiam authoritate Concilii, & Ecclesiastica libertate, fieri possit, ad quæ omnia, sicut Sanctitas Vestra pro sua pastorali cura, & omnium Ecclesiarum sollicitudine prospicere jure debet, & ea nullo modo negligere, sic existimandum esse Majestatem Suam, & Illustrissimos Sacri Imperii status in bonam partem laturos, si Sanctitas Vestra more Majorum suorum in tam ardua, & communi deliberatione Episcopos Fratres suos, & Prælatos, qui omnium fere Nationum in Concilio nunc Bononiæ existunt pro communi pace servanda, & turbis, ac scandalis vitandis ante omnia consulere velit, eisdemque Dominis meis videtur par esse, Sanctitatem Vestram operam dare, ut quam minima mora in ipsa consultatione facienda interponatur, atque etiam ne res in Germania detrimentum patiantur, benigne satisfieri debet a Sanctitate Vestra secundæ petitioni Majestatis Suæ de mittendo ad illam provinciam, uno vel pluribus Prælatis cum opportuna facultate, ut communis aliquis & rectus vivendi modus usque ad finem Concilii reformetur, & statuatur. Quod vero attinet ad universalem reformationem, cum de ea Concilium ipsum jam plurima, & salutaria decreta ediderit, & eorum, quæ restant, examinata, & discussa apud se prosequatur, eam brevi perfici posse sperandum est, cui etiam & perficiendæ, & observandæ Sanctitatem Vestram omnem suam diligentiam, & authoritatem adhibituram.

Ad postremum caput de electione Romani Pontificis, si durante Concilio (quod Deus avertat) Sedem vacare contigerit, tametsi jura hujus Collegii firma & adeo clara, & diuturna sint, ut verti in dubium minime possint, quin Romani Pontificis electio ad solos Cardinales pertineat, etiam durante Concilio, tamen pro tam benevolo animo Suæ Majestatis ei gratias habendas esse.

Nona Decembris die Christophorus Madrutius Cardinalis Romæ in frequentissimo Cardinalium Senatu coram Pontifice habita oratione Cæsaris studia, & labores pro Germanis Ecclesiæ conciliandis laudibus extulit, rogavitque, ut cum Protestantes decretis Tridentini Concilii se submitterent, Patres, qui Bononiam Cæsare inconsulto migraverant, Tridentum redire juberet, tum Legatos in Germaniam decerneret, ex quorum sententia usque ad exitum concilii disciplina Christiana restitueretur, & corruptelæ, quæ in Ordinem Ecclesiasticum irrepserant, delerentur, demum jussus addidit non sine Pontificis offensione, perpenderet, ac statueret, si Concilii tempore contingeret ipsum e vivis eripi, utrum eligendi potestas ad Patres in Synodo congregatos, an ad Cardinales, qui Romæ degant, pertineat, plerosque enim jure metuere, ne si res ad eum casum redactæ sint ex ea occasione dissensionum semina oriantur. Re in quæstionem adducta & rogatis Cardinalium sententiis, alii Cæsari salva, & incolumi Pontificiæ authoritatis majestate indulgendum dixere; alii non satis idonee a Cæsare, & Ferdinando caveri, Germanos Concilii decretis parituros, nec Bononia concilium dimovendum, ni idonee cautum esset: alii ad Patres, qui Bononiæ essent rem integram deferendam, qui enim Pontificia authoritate fulti transtulissent Concilium, Ecclesiamque universam referrent, omnino consulendos: hanc sententiam ut juri consonam amplexus Pontifex Cardinali Tridentino respondit, se Patribus Bononiæ congregatis revocandi Tridentum Concilii jus conferre, deque ea re ad Christiani Orbis Principes, quorum mutua consensione celebrandum erat Concilium, velle perscribere.

LXXXIX. *Goldast. to. 1. constit. Imp. Thuanus l. 4.*

Ex fidissimis monumentis.

Cardinalis Madrutius orat Consistorio pro Carolo V.

Didacum quoque Mendozam fere eadem in Consistorio pro Cæsare retulisse narrant Acta: videlicet Cæsarem graviora discrimina subiisse, ut aberrantes Germanos ad Ecclesiæ obsequium revocaret, votorum vero compotem fieri non posse, nisi promissum Germanis Concilium in Germania celebretur, quod cum ex communi Principum consensu Tridenti indictum sit, rogare, ut Tridentum revocetur, cum ex eo tot animarum perditarum millia in lucrum cessura sint, quod XC. *Pag. 14.*

be-

beneficium ea ratione possit indulgeri, ac si Turca, vel Judæus in Basilica Lateranensi Baptismo initiari vellet, qui certe cum periculo ejus animæ ad Basilicam Sancti Petri initiandus amandaretur, nec ullum damnum ex ea Pontificia indulgentia ad alias Provincias redundare posset. Rogati vero in eo Consistorio Cardinales ut sententiam dicerent, inter alios Guisius Cardinalis graviter dixit: *Summopere laudandum esse Cæsarem, qui cum subiecerit corpora Germanorum armis temporalibus, velit etiam armis spiritualibus, hoc est, sacro Concilio subiicere animos, & spiritus eorum*. Ac demum conclusit consulendos Patres Bononienses, an Bononiæ promovendum Concilium, an Tridentum foret transferendum? quam sententiam maxima Senatus pars amplexa est. At Cardinalis Theatinus acerbe addidit eum non esse Christianum, qui diceret, concilium Bononiense non esse verum concilium, nec ex legibus Canonicis translatum. At sapientissime Cardinalis Polus consuluit, mittendos esse, qui Protestantes Principes pertentarent, rogarentque, an accessuri ad Tridentinum concilium, seque ejus decretis submissuri essent, eademque cum ipsis asserente, atque offerente Cæsare, submotis omnibus difficultatum impedimentis, Concilium esse Tridentum revocandum.

XCI. Paulus scribit Bononiam, ut consulat Patres, quid pro salute Germaniæ agendum sit circa restitutionem Concilii. *Ext. in actis Conc. Bonon. p. 38. MS. Fr. Car. Barb. sig. 123.*

XVI. Decembris Pontifex subjectis literis concilium Bononiense consuluit, quid pro Germanicæ Nationis, quæ se concilii Tridentini celebrandi decretis Cæsarea opera submiserat, salute agendum ipsis videretur, proposita ob oculos unius Numinis gloria, jussusque est Legatus rem Patribus proponere.

Venerabili Fratri nostro Joanni Mariæ Episcopo Prænestino nuncupato, nostro, & Apostolicæ Sedis Legato de Latere.

Venerabilis Frater salutem, & Apostolicam benedictionem. Missus ad nos his proximis diebus a Serenissimo Cæsare dilectus filius noster Christophorus tituli Sancti Cæsarii Presbyter Cardinalis Tridentinus ipsius Cæsaris nomine nobis retulit, Majestatem suam magno studio, & diligentia procurasse, ut universa Natio Germanica concilio jam indicto, & incœpto Tridenti celebrando se submitteret, prout se submiserat, addiditque se habere in mandatis ab ipso Cæsare, ut suæ Majestatis, ac Serenissimi ejus fratris Romanorum Regis, & Statuum Sacri Imperii nomine a nobis peteret, ut pro reunione dictæ Nationis ad gremium Ecclesiæ ipsum concilium Tridentum reduci faceremus. Et deinde dilectus filius Didacus Mendoza ipsius Cæsaris Orator in nostro Consistorio [interessentibus de nostra voluntate, cum ipsi id cuperent cæteris Oratoribus Principum, & Rerumpublicarum, qui apud nos sunt] idem dixit, & petiit, & ne mora interponeretur instanter postulavit. Nos vero re cum Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus communicata de ipsorum consilio, & voto pro communis pacis conservatione, & pro evitandis scandalis, & ut tam illud, per quod concilium Bononiam translatum est, quam cætera istius sacrosanctæ Synodi decreta illæsa conservarentur, ante omnia in re tam ardua, more Majorum nostrorum ipsius sanctæ Synodi Fratres nostros Episcopos, & Prælatos, qui ex omnibus fere Nationibus isthic sunt consulendos esse decrevimus. Quamobrem de salute dictæ Nationis solliciti, & ne mora ad respondendum ipsi Cæsari interponatur, volumus, ut hæc omnia eiusdem sacrosanctæ Synodi Patribus explices, ac Sancti Spiritus numine, quo illa regitur invocato, universale bonum Reipublicæ Christianæ, & sanctæ Fidei Catholicæ, ac dictæ Nationis reunionem præ oculis habentes, omnes ea mature examinetis, & perpendatis, & quid ipsi Cæsari a nobis super hoc responderi posse putaveris, ad nos scribere non differas. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XVI. Decembris MDXLVII. Pontificatus nostri Anno XIV.

XCII. Respondent Patres Bononienses Pauli III. postulatis de restitutione Concilii Tridentum.

Acceptis Pontificiis literis, generalis, ac solemnis Congregatio Bononiæ coacta est a Legato Cardinale Prænestino, cui Episcopi quinquaginta septem, ac duo Gallorum Regis Oratores interfuerunt, in qua respondendum decrevere, ut prius Hispani, qui Tridenti hæserant, Bononiam se conferrent, ut explicaretur nitide, an Germani decreta jam edita essent admissuri, quæ forma decernendi observanda esset in Concilio, ut Patrum securitati, libertatique caveretur, quod Acta a Massarello descripta testantur.

XCIII. *Diar. Concil. Trid. Auct. Ang. Massarel. Secret. MS. Arch. Vat. pag. 274.*

Die Lunæ XIX. Decembris hora XXI. fuit Congregatio Generalis Bononiæ, in qua Reverendiss. Dominus Cardinalis de Monte Præsidens retulit Patribus, qualiter heri sero recepisset Breve unum a Sanctissimo Domino Nostro sub data Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XVI. Decembris præsentis, in quo sua Sanctitas narrat, quod Cardinalis Tridentinus, & Don Didacus a Mendozza Orator Cæsareus petierit a Sanctitate Sua magna cum instantia, ut concilium reduceret Tridentum, cum Cæsar ipse induxerit Germanos omnes, etiam Hæreticos ad submittendum se concilio Tridenti celebrando, & quod Sua Sanctitas super ea deliberare nolit, nisi prius intelligat consilium, & judicium sa-

cræ Synodi, quid scilicet ei videatur, quid sit a Sua Sanctitate ipsi Cæsari respondendum. Quod Breve ipse Reverendissimus Dominus Cardinalis alta voce legit, deinde ad majorem informationem Patrum, & quoniam ita fieri solet in rebus arduis consulendis, ut prius per ipsum Præsidentem Patres informentur, & eis lumen aliquod ostendatur, dixit, sibi non videri sanctam Synodum super præsenti reductione concilii Tridentum posse deliberare, nisi prius Prælati, qui sunt Tridenti Bononiam veniant, cum illi in contemptum concilii post translationem ibi remanserint, quod sit contra honorem, & authoritatem concilii.

Secundo, nisi prius declaretur quomodo intelligatur hæc submissio Germanorum, an decreta jam publicata Tridenti firma, & rata manere debeant, cum illa nullo modo retractari debeant, neque possint, præsertim cum illa decreta sint jam a toto Christiano orbe recepta.

Tertio, qua forma sit procedendum in concilio.

Quarto, quam securitatem Patres habebunt standi, eundi, recedendi, &c.

Quinto, quod liberum sit concilii majori parti, quandocumque ei videbitur subsistere legitima causa se transferendi ex Tridento ad alium locum, & etiamsi videbitur concilium ipsum claudere, terminare, & finire, quibus dubiis explicatis, concilium poterit deliberare, quid faciendum sit de reditu ad Civitatem Tridentinam super quibus rogavit Patrum sententias, eos, monendo, hortando bis, aut ter, ut libere quilibet diceret sententiam suam.

Patres omnes probarunt multis rationibus, quod dixerat Reverendissimus Dominus Præsidens, ostendentes esse omnino necessarium prius explicari dubia illa, quam de reditu ad Tridentum deliberare, exceptis quinque, qui volebant responderi a sancta Synodo, quod esset absque ulla declaratione Tridentum redeundum, cum id [ut ipsi dicebant] expediat reductioni Germanorum.

Conclusum fuit, quod Reverendissimus Dominus Præsidens formaret literas scribendas ad Suam Sanctitatem, & die crastina Patribus legerentur, & ab eis comprobarentur, &c. & ita dimittitur Congregatio hora prima noctis, cui interfuerunt ambo Oratores Galli, & quinquaginta septem Prælati.

XCIV. XX. Decembris hora XVI. Congregatio generalis habita est, in qua perlecta est literarum a Legato ad Pontificem mittendarum formula, quæ omnium Patrum consensu comprobata est, in quibus repetitum est, quid Cæsareis Oratoribus respondendum esset, quidve exigendum pro concilio ad Tridentinam Urbem revocando.

Beatissime Pater, & Clementissime
Domine post humillimam recommendationem, & pedum
oscula beatorum.

Recepi nudius tertius, adveniente nocte, Sanctitatis Vestræ Breve Roma apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XVI. Decembris MDXLVII. Pontificatus sui anno XIV. datum, in quo narratur dilectum Filium Sanctitatis Vestræ Christophorum tit. Sancti Cæsarei Presbyterum Cardinalem Tridentinum Dominum a me observandum, his proximis diebus a Serenissimo Cæsare missum Sanctitati Vestræ retulisse ipsius Cæsaris nomine, Maiestatem Suam magno studio, & diligentia procurasse, ut universa Natio Germanica concilio jam indicto, & incœpto Tridenti celebrando se submitteret, prout se submiserat, addiditque se habere in mandatis ab ipso Cæsare, ut Suæ Maiestatis, ac Sereniss. Fratris Romanorum Regis, & statuum Sacri Imperii nomine a Sanctitate Vestra peteret, ut pro reunione dictæ Nationis ad gremium Ecclesiæ, ipsum concilium Tridentum reduci faceret, & dilectum Sanctitatis Vestræ filium Didacum de Mendoza ipsius Cæsaris apud eundem Oratorem, in sacro Consistorio interessentibus de Sanctitatis Vestræ voluntate [cum ipsi id cuperent] cæteris Oratoribus Principum, & Rerumpublicarum, qui apud eam sunt, idem dixisse, & petiisse, & ne mora aliqua interponeretur instanter postulasse; Sanctitatem vero Vestram re cum Venerabilibus Fratribus suis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus Dominis meis observandissimis communicata, de ipsorum consilio, & voto, pro communis pacis conservatione, & pro evitandis scandalis, & ut tam illud per quod Concilium Bononiam translatum est, quam cætera huius sacrosanctæ Synodi decreta illæsa conservarentur, ante omnia in re tam ardua more Maiorum ipsius Synodi Fratres suos Episcopos, & Prælatos, qui ex omnibus fere Nationibus hic sunt, consulendos esse decrevisse, quamobrem de salute dictæ Nationis Sanctitatem Vestram sollicitam, & ne mora ad respondendum ipsi Cæsari interponeretur, velle ut hæc omnia eiusdem sacrosanctæ Synodi Patribus explicarem, & Sancti Spiritus numine, quo illa regitur invocato, universale bonum Reipublicæ Christianæ, & Sanctæ Fidei Catholicæ, ac dictæ Nationis reunionem præ oculis habentes, omnes ea mature examinaremus, & perpenderemus, & quid ipsi Cæsari a Sanctitate Vestra super hoc re-

Act. Conc. Bonon. p. 39. MS. Franc. Car. Barberini sig. n. 1802. p. 21.

responderi posse putaremus, ad eam scribere non differrem, quo Brevi per me qua debeo reverentia recepto, Sanctitatis Vestræ mandatis parere volens statim operam dedi, ut hujus sacrosanctæ Synodi Patres subsequenti die hesterna, videlicet, in loco, & tempore consueto congregarentur, quibus quidem in Spiritu Sancto congregatis ejusdem Spiritus Sancti auxilio implorato, solitisque orationibus, & precibus per me factis, Breve ipsum alta, & intelligibili voce, ita ut nemo non ipsius Brevis tenorem commode intelligere posset, legi, ac recitavi, subinde vero posteaquam Breve ipsum a me lectum, & recitatum fuit [putans ad me, Præsidentiæ, & Legationis officio id maxime pertinere] Patres, quibus potui, pro ingenii mei tenuitate, verbis hortatus sum, ut omnia bene, ac diligenter considerarent, denique Reipublicæ Christianæ salutem, honorem concilii, ac pium desiderium Sanctitatis vestræ reuniendi illam inclytam Germanicam Nationem atque ipsi Cæsari, quantum fieri possit gratificandi præ oculis habentes, libere, & prout Spiritus idem Sanctus suggereret eis, dicerent sententias suas, sicuti prudenter, graviter, & copiose dixerunt, quarum quidem sententiarum summa hæc est: In primis Sancta ipsa Synodus Beatitudinis Vestræ pietatem cum pastorali sollicitudine coniunctam, Jesu Christi Redemptoris nostri Vicario, summoque in Ecclesia Dei Pastore dignam agnoscens, & Sanctitati Vestræ maximas, quas potest, gratias agens, eamque venerans, ejusque sanctissimos pedes deosculans, itemque Invictissimi, & Augustissimi Imperatoris erga sanctam Catholicam Fidem, & Religionem nostram studium, zelumque commendans, ac pro ipsius, & sacri Imperii prosperitate Deum Optimum Maximum rogans, cum a Sanctitate Vestra, tum a sua Majestate humiliter petit, ut quæcumque ipsa sancta Synodus in hac re, de qua consuluerit, responderit, boni consulere, & pro Dei gloria, & Christianæ Reipublicæ salute, & pace dicta esse censere velint: nam etsi multis Patribus, qui jam tribus fere annis assiduos labores, graves expensas, plurima, & varia incommoda sustinuerunt, durum admodum, atque intolerabile videtur de reditu ad Tridentinam Urbem hoc tempore agere, quo de exitu concilii cogitandum, & sperandum erat, præsertim cum ex magna parte ea, propter quæ indictum, congregatum, & apertum fuit, ita discussa, & digesta esse videantur, ut nihil aliud jure desiderari possit, quam ut publica Sessione per sanctam Synodum statuantur, & promulgentur, tamen nemo est, qui ut Sanctitatis Vestræ, & suæ Majestatis zelo pie erga nobilissimam illam Nationem Germanicam voluntati respondeat, Tridentum redire, novaque & graviora incommoda, ac dispendia sustinere recuset, si modo dum uni Germaniæ prospicitur, non ipsa Universalis Ecclesia, & nunc, & in posterum hac nostra forsan intempestiva e Bononia ad Tridentum transmigratione manifestis perturbationibus exponatur, cum enim constet aliquos Prælatos Concilio e Civitate Tridenti ad hanc Civitatem Bononiæ legitime translata ibidem post generalem monitionem in publica Sessione ipsa translationis die omnibus Prælatis factam, post amicabiles nostras epistolas eorum unicuique hinc ad Tridentinam Civitatem per Nuntium specialem a me, & a Reverendissimo Collega meo missas, & præsentatas, jam per tot Menses ad hunc usque diem remansisse, & adhuc remanere non sine magno vilipendio concilii, ac fortasse aliquorum scandalo, qui remansionem illam divisionem arbitrantur, ac propterea minoris authoritatis Concilium esse putant, non videt sacrosancta Synodus, qua via, quave ratione, salva dignitate, majestate, honore, & existimatione ipsius Synodi, ac sine pernicioso, pestiferoque in omne ævum exemplo de reditu ad Civitatem Tridenti deliberari possit, nisi prius Prælati ipsi Bononiam veniant, & cum reliquis Patribus se coniungant, atque ipsius sanctæ Synodi authoritatem, & potestatem agnoscant, & amplectantur, quod Synodus ipsa ad tollenda scandala in populis suscitata, ac pro Ecclesiæ pace, atque unitate maxime cupit, & parvo negotio, ac solo ipsius Cæsaris nutu fieri posse, confidit, & de hoc Majestatem suam enixe precatur. Non etiam videt ipsa sancta Synodus quomodo de hac deliberatione tractari possit, nisi prius certa reddatur quod ita se Natio Germanica Concilio Tridenti celebrando submittat, ut fidem concernentia decreta, quæ ibidem promulgata etiam ab omnibus Christianis Regnis, Gymnasiis, atque insignibus Theologorum Universitatibus, & ab omni Catholica Ecclesia summo assensu, & gaudio, & plausu recepta sunt, rata, firma, stabilia, & perpetua futura sint, nec ulterius in controversiam aliquam quovis prætextu, colore, occasione, vel causa deducantur, cum juxta sacros Canones, sanctorum Patrum exempla, & statuta, & Imperiales Constitutiones exploratissimi juris sit, quæ contra unamquamque hæresim coacta semel Synodus pro fidei communione, & unitate Catholica, atque Apostolica promulgasset, non esse novis postea retractationibus mutilanda, & iniuriam fieri Reverendissimæ Synodo si quis semel judicata

re-

revolvere, & publice disputare contenderit.

Suspecta Cæsaris postulata.

Præterea cum rumor increbuerit prætextu cujusdam vulgaris, seu popularis concilii, ex omni hominum genere colligendi [quod Christianum concilium appellant] mutandam esse formam generalium conciliorum, quæ per Apostolos, & ab Apostolorum tempore per sanctam Romanam, & Universalem Ecclesiam celebrata fuere, posthabito laudabili more sive modo procedendi, atque in nostris conciliaribus definitionibus a nobis hucusque retento, cupit sancta Synodus de ipsa re certa reddi, ac sibi opportune caveri, antequam de reditu ad ipsam Tridenti Urbem deliberetur.

Scire etiam cupit quænam cautio dabitur Patribus Tridentum ituris, pro suis personis, rebus, & bonis, ita ut tam singuli, quam universi plena securitate, ac libertate fruantur, & gaudeant, & unicuique pro suo libito eundi, standi, ac recedendi libera potestas futura sit, atque a nemine via facti compelli possit.

Scire etiam cupit, & certa reddi, quæ cautio ipsi concilio dabitur, ut quandocumque videbuntur majori parti legitimæ, & rationabiles causæ adesse, se ex Tridento ad locum ab ipsa majori parte eligendum transferendi, itemque causis [ob quas concilium indictum fuit] satisfactum esse, liberum sit ipsi majori parti [cujusvis contradictione, oppositione, seu reclamatione non obstante] concilium transferre, vel etiam claudere, & finire.

Alia vero, quæ ad Sanctitatis Vestræ, & suæ Apostolicæ Sedis authoritatem tuendam, & ad removendam quocumque tempore schismatis occasionem, conservandamque Christianissimi Regis, & aliorum Principum erga sanctum Concilium gratiam, assensum, & favorem pertinet, Vestræ Beatitudinis prudentissimo judicio relinquenda censuit, hoc tamen adiiciens, quod ubi ipsa sancta Synodus [tempore ei bene viso] harum difficultatum dilucidationem, seu declarationem, ac resolutionem expectaverit, liberum sibi esse vult ad expeditionem materiarum discussarum, & examinatarum, Canonumque, ac decretorum promulgationem Spiritu Sancto inspirante, & concilium ipsum dirigente, ac protegente procedere.

Hæc sunt Beatissime Pater, quæ in hesterna Congregatione pro Dei gloria, sacri Concilii honore, libertate, securitate, bonoque exemplo, reunione potentissimæ Nationis Germanicæ juxta pium Sanctitatis Vestræ, & Serenissimi Imperatoris desiderium, pro communique totius Christianæ Reipublicæ salute Patribus considerandа occurrerunt, quæque Majestati suæ per Sanctitatem Vestram congruenter, & rationabiliter, & opportune responderi posse Patres ipsi putaverunt.

XCV. Quibus auditis eos hortatus sum, & monui, quo res gravius, & maturius deliberaretur, hodie mane literas ex eorum communi sententia Sanctitati Vestræ mittendas audituri, & tam super ipsis literis, quam super re ipsa hesterna die examinata iterum sententias dicturi ad Congregationem generalem convenirent. Itaque hac ipsa die congregatis omnibus Patribus, ac celebrata prius per unum ex Sacerdotibus nostris Missa de Spiritu Sancto, recitatisque a me de more Precibus, & Orationibus consuetis, has præsentes literas alta, & intelligibili voce, ego ipse, & an ipsæ literæ placerent, & si quid addendum, vel minuendum, seu immutandum esse existimarent, ut sententias suas libere dicerent rogavi semel etiam atque iterum commonens, ut conscientiis suis omnes, & singuli prout Spiritus Sanctus illis subministraret, plene, & libere satisfacerent. His peractis unoquoque suo ordine sententiam suam dicente omnes [quatuor dumtaxat exceptis, duobus scilicet expresse contradicentibus, aliis vero duobus sub certis conditionibus approbantibus] has ipsas literas, & omnia quæ in eis continentur, comprobarunt, & laudarunt, & Sanctitati Vestræ mittendas unanimi consensu decreverunt. Dominus Deus benedictus Sanctitatem Vestram diu Ecclesiæ suæ servet incolumem. Dat. in generali Congregatione Bononiæ die xx. Decembris MDXLVII.

Ejusdem Vestræ Sanctitatis humillima Creatura Joannes Maria Cardinalis de Monte sacri Concilii Præsidens, & Legatus.

Ego Angelus Massarellus Secretarius concilii omnibus, & singulis interfui, & præsens fui.

Ego Claudius della Casa sacri concilii Notarius, dum præmissæ literæ legerentur interfui, & in notam sumpsi una cum meo Collega rogatus.

Ego Nicolaus Driel sacri Concilii Notarius, dum præmissæ literæ, ut præfertur, legerentur, & sententiæ exquirerentur & dicerentur interfui, & in notam sumpsi una cum meo Collega prædicto rogatus.

Allato ad Pontificem Concilii Bononiensis responso, vocatus est XXIV. Decembris Sanctior Cardinalium Senatus, in quo re maturius *perpensa, ac discussa* (inquit Angelus Massarellus) *Synodi responsionem, & omnia in ea petita, & justa, & legitima Pontifex, & sacer Senatus probavit, ac judicavit.* XCVI.

Ha-

Habito dein XXVII. Decembris publico Senatu, ad quem Didacus Mendoza Orator Cæsareus, & alii Regum, & Principum Oratores accessere, Pontifex responsum conceptum, contextumque responso Concilii Bononiensis Cæsari dedit ut subjecta documenta testantur ore Præsulis, qui a secretis Pontificiis erat.

Responsio Summi Pontificis data Oratori Cæsareo super petitione Imperatoris de reductione Concilii Tridentum &c.

MS. Car. Barb sig. n. 123. p. 43. Ext. etiam in ms. Card. Pii sig. 260. p. 21. Quid responsum Oratori Cæsareo in Cong. Cardinalium.

Cum in ultimo Consistorio secreto Illustrissime Domine Orator Sanctissimo Domino Nostro nomine Cæsareæ Majestatis supplicasses, ut Sua Sanctitas universale Concilium pro salute Germanicæ Nationis Tridentum remittere dignaretur, Sanctitas Sua [sicut Excellentia tua recordari potest] & si fuisset parata statim ad proposita per te [quantum in ea erat] respondere, tamen quoniam ea ipsa non coram Sanctitate Sua solum, verum etiam universis his Dominis Reverendissimis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus exponere volueras, merito eosdem Reverendissimos Dominos pro rei etiam gravitate consulendos duxit, & Excellentiam tuam monuit ad redeundum in primo Consistorio pro responso Suæ Sanctitatis accipiendo, qua in re ne longior mora interponeretur, negotium cum eisdem Reverendissimis Dominis Cardinalibus eo ipso in Consistorio discussit, ac de eorum consilio, & assensu Reverendos Episcopos, & Prælatos, qui Bononiæ in Concilio sunt, ante omnia consuli debere decrevit, quod sane statim Sua Sanctitas fecit celeri etiam Tabellario dedita opera ad eos cum literis missis hujus tenoris.

Paulus Papa III. &c. Subjectæ sunt literæ ad Cardinalem e Monte enarratæ, quæ ab his verbis ducunt exordium. Missus ad nos a Serenissimo Cæsare, &c. In fine autem ipsius Brevis sequuntur hæc verba videlicet:

Ipsa autem sacrosancta Synodus auxilio Spiritus Sancti implorato, solitisque Orationibus, ac precibus per Reverendissimum Dominum Cardinalem de Monte Præsidentem, & Legatum concilii antea lectis, ac literis Sanctitatis suæ prædictis alta, & intelligibili voce, ita ut nemo ipsarum literarum tenorem commode intelligere non posset, recitatis, ac re in duabus desuper Congregationibus factis discussa in primis quidem humiliter a Sanctitate sua, & dicta Majestate petit, ut quæcumque ipsa Synodus de hac re, de qua consulitur responderit, boni consulere, ac pro Dei gloria, & pace dicta esse conferre velle, deindeque responderit, quod cum constet aliquos Prælatos concilio e Civitate Tridentina ad Civitatem Bononiæ legitime translato ibidem post generalem monitionem, & cætera quæ sequuntur supra in literis Reverendissimi, & Illustrissimi Cardinalis de Monte ad ipsum Summum Pontificem, usque ad caput quod incipit : Alia vero, quæ ad Sanctitatis Vestræ, &c. *exclusive.*

Deinde sequuntur in eadem responsione Pontificis hæc verba, videlicet :

XCVII. Responsio Summi Pontificis Oratori Cæsareo super propositione de reductione Concilii Tridentum. Ext. inter acta Conc. Bononiens. p. 44.

En quibus quidem Excellentia tua cognoscere clare potest, non posse ipsam Synodum de reditu ad ipsam Civitatem Tridentinam deliberare antequam præmissa omnia dilucidentur, & declarentur, ac plana fiant, quæ tanquam rationabilia, & sanctorum Patrum cæterorum decretis conformia, & ad bonum publicum, & quietem Reipublicæ Christianæ tendentia, & suæ Sanctitati, & eisdem Reverendissimis Dominis Cardinalibus ab iis, qui se concilio submiserunt, sicut tua Excellentia asseruit juxta desiderium dictæ sanctæ Synodi ante omnia reipsa adimpleri, ipsamque deliberationem præcedere debere videntur.

Quantum autem ad Sanctitatem suam pertinet, respondet se omnibus studiis, ac votis cupere salutem, pacem, & quietem ipsius Nationis Germanicæ, sicut jam multis, & claris argumentis ostendit, & ipsi in primis Cæsareæ Majestati cognitum est: ac paratam esse, & semper fore omnia curare, & facere, quæ pro ejusdem Nationis salute ad boni Pastoris, & amantissimi Parentis officium quomodolibet pertinebunt, certo sibi persuadeat rem ipsam a sapientissimis, & optimis Cæsare, & Rege Romanorum, nobilissimaque illa Provincia eatenus peti, quatenus sine scandalo, & perturbatione, immo cum pace, & concordia cæterarum Nationum, & Provinciarum, servata etiam authoritate concilii, & libertate Ecclesiastica fieri possit, ad quæ omnia sua Sanctitas pro universali ejus cura, & officio invigilare universaliter debet.

Datum Romæ in Sacro Consistorio præsentibus omnibus Oratoribus, Regum, Principum, & Rerum publicarum, qui eo tempore manent in Urbe. Die XXVII. Decembris MDXLVII.

Ingratum adeo accidit Mendozæ Cæsareo Oratori Patrum Bononiensium, Pontificisque responsum, ut in eodem Senatu de translatione concilii non legibus, sed vitio, sine justa causa facta Cæsareo nomine protestationem interpositurus fuerit, nisi Cardinalium ordo intercessisset, ut rem differret, donec id responsum Cæsari renuntiatum esset. Anno sequenti vide-

debimus quid actum fuerit a Cæsareo Oratore circa protestationem, modo tempus est agendi de bello contra Lutheranos fœliciter auxiliante Deo confecto.

XCVIII. *MS. Arch. Vat. p. 193.*

Igitur prima Januarii (inquit Angelus Massarellus in Diario Concilii Tridentini) *nunciatum, quod Ulmensis Civitas Germaniæ fecerit deditionem Cæsari, quæ Civitas præcipua est eu Lutheranis Civitatibus, ideo magni momenti res existimatur, quare intimatur Missa solemnis pro crastina die, ut Deo gratiæ reddantur.*

Francisc. Belcar. l. 24. n. 31. Surius in comm. hoc anno Natal. comes l. 2. Paulus III. Cæsari gratulatur ob res bellicas contra Lutheranos bene gestas.

Tertio Nonas Januarii Uldericus Wittembergensis Dux extremo superiore anno reconciliationem pactus ad Cæsarem accessit, veniam defectionis petiturus, qua donatus, fœdus cum Saxone, & Landgravio damnavit, decretisque Cæsareis de Republica latis, ferendisque pariturum se pollicitus est nonnullis Arcibus suis oppignoratis. Post Vvittembergensem plures Urbes, Memminga, Ravensburgum, Campodonum, Isnenses, Argentoratenses Legatis missis ad Cæsaris obsequium procubuere, quibus fælicibus successibus auditis, Pontifex grates Deo solemni ritu persolvit, supplicationesque Romæ decrevit, subjectisque literis victori Cæsari est gratulatus.

Imperatori.

Paul. III. lib. brev. an. 14. p. 26.

Charissime, &c. Venerabilis Fratris Hieronymi Archiepiscopi Rossanensis apud Majestatem Tuam Nuntii nostris literis, & multorum sermone cognovimus, eos jam esse exitus rerum Germanicarum, effectumque huius iustissimæ, sanctissimæque expeditionis, ut omnia tuo imperio, & voluntati prona jam admodum, & parata sint, & ut impii homines, quineque contenti violasse cultum, & veritatem Catholicæ Fidei, & Religionis, etiam contra tuam authoritatem, Imperatoriamque jurisdictionem arma sumpserant, ducesque sese multorum sive errori sive furori in hoc crimine præbuerunt, nunc tua virtute, consiliisque domiti, atque victi, aut confugiant ad deditiones, atque preces, aut salutis suæ præsidium iu fuga, & exilio ponere cogantur; quo nos nuntio, omnibus prosperis eventibus Maiestatis Tuæ, incredibile pene est, quanta lætitia affecti fuerimus, ac iure istud quidem, etenim videtur hæc quoque victoriæ, & fœlicitatis gratulatio ad nos aliqua ex parte pertinere qui nostra tecum socia arma conjunximus ad retundendos utriusque nostrum hostes, quantumque potuimus copiis, atque auxiliis, & causem sanctæ Religionis tuendam suscepimus, & iu Tuæ authoritate non vindicanda solum, verum etiam augenda, & amplificanda non destitimus jam sæpius omnem curam, & omne studium adhibere, sed nos nihil proprium nobis, nec separatum quærentes, hoc uno potissimum lætamur, quod cernimus, Charissimum filium nostrum, suæ eximiæ virtutis, suæ patientiæ, sui fortissimi animi eos fructus capientem, qui maximi in hac vita, & uberrimi semper existimati sunt, laus enim, & celebritas, & prædicatio rerum fortiter, sapienterque gestarum summum semper virtutum præmium esse consueverunt, quod quidem præmium tum maxime est optabile, cum est cum honore Dei Omnipotentis, & cum laude pietatis erga ipsum Deum conjunctum, quæ Tibi quidem omnia fœliciter affuerunt, nam & justitia, & Religio armis tuis, & virtute defensa est: & in difficillimis rebus asperrimisque periculis tantam constantiam fortitudinemque præstitisti, ut nihil majus ne cogitari quidem possit, & tam admirabili erga te Dei benignitate, & gratia es usus, ut cum maximis periculis te involutum timebamus, tum maxime ab omnibus periculis te liberum intuemur, in quo nemo est, qui non intelligat præsentem Dei opem, cœlesteque præsidium tuis justissimis armis, sanctissimisque non defuisse, itaque nos initio rerum bene succedentium tuarum, cum speraremus Dei clementiam piis consiliis sua ope subvenire Divina re superioribus diebus celebrata, supplicationibusque per totam Urbem indictis & gratias ei egimus tuo nomine, quod a nobis optatam, atque expectatam benignitatem erga te suam ostendere jam cœpisset, & de reliquo precati sumus, ut in favendo, & secundando actiones tuas plenum suum beneficium ad nos velles pervenire, cujus jam voti, & desiderii compotes facti post gratias Deo actas, tibi, charissime fili, pro nostra summa erga te benevolentia, & in cunctum Christianum nomen pietate plurimum in eodem Deo, Dominoque gratulamur, & pariter optamus, ut sancta, & Catholica Religio multis locis, rebusque labefactata tua diligentia, ope, authoritateque in integrum reponatur, verusque Dei cultus in ipsa Germania, unitasque Christianæ fidei, quemadmodum te facturum recepisti, restituatur, quod erit tuorum factorum clarorum, atque magnorum tanquam apex quidam, absolataque perfectio: nos autem jam confecto pene bello, rebusque tuis optime, ut cernimus, constitutis, eam manum militum, quam auxilio tibi miseramus ad paucos jam redactam revocare ex Germania instituimus eo animo, ut cum alia sese occasio obtulerit, & simile aliquod bellum adversus Christianæ Religionis hostes susceperis, tibi, ut hactenus fecimus nunquam pro nostris, & Apostolicæ

Sedis

Sedis viribus simus defuturi. Datum Romæ XXII. Januarii MDXLVII. anno XIII.

XCIX. *Diar. Concil. Trid. p. 202.* XXVIII. Januarii Augusta Vindelicorum ad Cæsaris obsequium reversa est, ut refert Diarii Tridenti author his verbis.

Augustæ deditio. *I. Februarii nuntiatum est Tridenti qualiter die XXVIII. Mensis præteriti Januarii Civitas Augustana dedisset se in gratiam, & discretionem Cæsaris, & quod eam Cæsar in suum arbitrium recepit. Civitas hæc est una de illis, quæ plurimum infensa fuit Imperatori, dum hactenus bellum inter ipsum Cæsarem, & Lantdgravium gestum est, & una magis Hæretica, & Lutherana ex omnibus civitatibus Germaniæ. Deo igitur gratias agamus.* [1]

C. Licet vero latius victoriam proferret Cæsar, ac perduelles plures Urbes parere sibi cogeret, nondum tamen confectum erat bellum: nam Fridericus Saxoniæ Dux copias ad suam Ditionem adversus Ferdinandum Regem, Principemque Mauritium recuperandam converterat, *Diar. Concil. Trid. & Bonon. ms. Arc. Vat.* usuque fœlicitate, non hostes modo dispulit, atque amissa in Thuringia, & Misnia recuperavit, verum etiam subegit ditionem Mauritii Principis exceptis Dresda, & Lipsia, cujus obsidionem decima octava Januarii solvit, tum ad deturbandum Bohemia Ferdinandum, artes, viresque instruxit, plures enim Bohemos ad suas partes pellexit, Joachimicam vallem æris, argenti, aurique feracem Ferdinando eripuit, adeoque in Ferdinandum serpsit rebellio, ut Casurgii partium Saxonicarum studiosi Comitia iniverint. Scribit etiam Angelus Massarellus XIII. Aprilis Bononienses Legatos excepisse literas: *Quod Bohemi rebellassent Regi Ferdinando, peterentque in Regem Maximilianum ipsius filium.* Addiderat iis animos Alberti Marchionis clades, qui cum Rocanizzi, quod deditione ceperat, cum copiis ageret, blanditiis Biudæ fæminæ Principis Philippi Landgravii sororis delinitus, illususque rem bellicam ignave tractavit, dum illa Fredericum Saxonem de omnibus fecit certiorem, quo irruen- *Invasa a Saxone Bohemia.* te cum exercitu generoso, & militari magis, quam prudenti consilio usus, copias in planitiem vicinam Urbi eduxit, commissoque prælio fusus, captusque est cum Christophoro Lichtembergensi, prona inde omnia ad victorem fuere, ac Praga a Ferdinando descivit, adeo, ut seditiosi filias Ferdinandi in Arce obsederint, quibus adversis fractus Ferdinandus citam fratris Cæsaris opem imploravit, qui mox Norimbergam venit, secundaque Civium gratulatione exceptus, aliquot diebus ad infirmam valetudinem confirmandam hæsit, demumque ad Ægram Bohemiæ Oppidum Ferdinandi Regis, & Mauririi Principis copias suis conjungit, florentissimo atque succinctus exercitu Fridericum Ducem Saxoniæ viribus imparem persequi constituit. *Saxonem Cæsar persequitur.* Posuerat ad Milburgum in ulteriore Albis ripa castra Fridericus Saxo, cumque latior fluminis alveus jungi constrato naviculis ponte non posset ad intercipiendas hostium naves, decem Hispani admirandum facinus sunt aggressi, nam exuti vestibus gladios ore tenentes mordicus in Scaphas evasere, ac ut erant nudi triginta tres Saxones armatos confodere, navesque adduxere, & vado a Pastore præeunte ostenso, Cæsar cum equitatu in adversam ripam non sine singulari Divina Providentia trajecit, nam non multo post tempore vado traiici non potuit, dum vero tardius traduceretur peditatus, ne hostis fuga avolaret, Cæsar cum solo equitatu in eum irruere decrevit victoriam in celeritate positam ratus, antequam aut Wittembergam, aut Gotham se subducere posset. *In ipso autem itinere* (inquit Surius) *dum hostes insequitur, in statuam Christi e Cruce pendentis, cujus pectus tormenti globulo traiectum erat, id ille pius Princeps conspicatus, magno animi dolore correptus suspicit in Cælum, & O Deus!* (inquit) *modo velis facile potes tantum scelus ulcisci: sicque cæptum prosequitur iter.* Facta in hostes impressione, eam Lutherani non sustinuere, eorumque equites in fugam effusi peditatum cædi, ac prædæ objecerunt, maxima eorum pars in Sylvam Lochanam se proripiens arma projecit, ut pondus inutile fugienti, adeo ut eorum multitudo cursum victoris in nemore retardaret, major in infectando, cædendo, capiendoque hoste, quam in pugnando fuit labor, ac Fridericus ille Sa- *Vincit Carolus V. Lutheranos, & Jo. Fridericus Dux Saxoniæ captus est.*

NOTÆ [1] Augustana urbs in Cæsaris gratiam ita rediit hoc anno at simul & catholica sacra jamdiu intermissa receperit. Qui enim Augustanos annales per hæc tempora scribebat, Achilles Gassarus ait hoc ipso anno Ottonem episcopum qui S. R. E. Cardinalis titulo S. Balbinæ renunciatus fuerat in urbem illam suam venisse, & exeunte julio polluta templa expiasse, solemne S. Afræ festum die VII. augusti celebrasse, ac denique canonicos antehac expulsos postliminio revocasse, eosque festa S. Hilariæ die vespertinas preces in expiato majori templo cecinisse. MANSI

Lib. brev. 13. p. 167. xo, quem Hæresis ita inflarat fastu, ut affectaret Imperium, & Cæsarem per ludibrium Carolum a Gandavo, qui se falso Cæsarem dicebat, appellaret in literis publicis, captus est cum in vultu sauciatus esset, adductusque ad Cæsarem superbos spiritus fregit, nudatoque capite veniam precari coactus, Cæsaris clementiæ se commendavit. Cui Cæsar, illum pro meritis habitum iri, respondit, captus una cum eo est Ernestus Dux Brunsvicensis, capta est universa suppellex bellica, multa signa legionaria, & equestria capta victoriam nobilitarunt, quinquaginta tantum equites in prælio Cæsar amisit, atque ob facilitatem celeritatemque partæ victoriæ, cujus gloriam Numini acceptam referebat, Julii Cæsaris in Pontico triumpho decantata verba, sed ob veram pietatem paulo immutata usurpavit: *Veni, vidi, Deus vicit*. Fuit autem is dies vigesimus quartus Aprilis, a cujus hora undecima ad septimam noctis pugnatum est quindecim milliarium intervallo, quod Saxones ab Albi fluvin in suo recessu pugnando confecere: postero die intercepta sunt sex hostium tormenta bellica, atque ex itinere Torga in deditionem accepta: ad Wittembergam denique Lutheranæ hæreseos sentinam, ac rebellionis fornacem belli moles incubuit, adductis ad eam universis copiis: hanc Saxo viginti quinque annorum flexu firmissimis propugnaculis ita communierat, ut diuturnam obsidionem toleratura videretur. Jussus Fridericus Saxo, intentato capitali supplicio, ut eam ad deditionem adigeret, respondit libertatem animi non ademptam sibi, licet corporis libertatem amisisset, relictum id Cæsaris potestati, ut eam vi expugnaret.

CI. Accepto superioris victoriæ nuntio maximam lætitiam hausit Pontifex, cum Religionis causa ad conficiendum id bellum ipse copias subministrasset, ac solemnibus supplicationibus decretis solemnes grates Deo egit, Cæsari vero de Lutheranæ sectæ signifero Saxone capto gratulatus enm hortatus est, ut ad Religionem Catholicam pristino in Germania splendori restituendam incumberet. Ut scriptæ in eam seutentiam subjectæ literæ ostendunt.

Imperatori.

Charissime &c. Cum audivimus nuntium Paul. III. lib. brev. an. 13. p. 168. *de tuæ Majestatis rebus contra Catholicæ fidei impium hostem Ducem Saxonum gestis, ea, quæ nobis erant optatissima, referentem, summam quidem, & singularem lætitiam cepimus, quod talis victoria non solum tuo nomine ampla, & Christianæ Reipublicæ utilis, sanctæque Apostolicæ Sedi, in qua Divina Providentia præsidemus, in primis opportuna & commoda accidisset, sed auxit etiam gaudium, & jucunditatem animi nostri, quod per eum esset parta, in quo nos uno Principe, & fortissimo omnium & maximo spes tranquillitatis publicæ jamdiu reposuimus. Gratulamur itaque tibi, fili Charissime, de tam insigni parta victoria, nobisque gaudemus, ea enim est, quæ non solum refringit impietatis germina, sed & radices totas penitus extirpat, caput enim sceleris, origo omnis improbitatis iste Saxoniæ Dux fuit, cujus ex pertinaciam constantia tua, impietatem, iniquitatemque admirabili quadam virtute, patientiaque repressisti: itaque, quod in Pharaonem egit Deus, ut illum compluribus damnis, pœnisque admonitum cum videret non posse corrigi, extremo tandem exitio, manifestoque mactaret, id retulit in hunc Saxonem, qui ipso illo Pharaone deterior non alienam Religionem suppliciis insectatus est, sed suam sanctam, atque veram in seipso corrupit, adjunxitque ad rebellionem, quam adversus Deum susceperat, etiam illam, qua tibi suo justissimo, dignissimoque Imperatori arma impia inferre est conatus. Deus igitur illum justo, severoque judicio suo in manus tuas traditum tuæ potestati subjectum esse voluit, ut qui superbia tumens omnia Divina, & humana jura spernebat, nunc se intelligat eis legibus subjectum, non quæ bonis præmia, sed quæ impiis, & nefariis supplicia scelerum proponunt, & minitantur. Quod nos opus vere Dei esse, & fuisse agnoscimus, neque vero tu aliter [ut opinamur] intelligis. Quamobrem, Charissime, fili, cum signis jam certissimis videas, atque intelligas, quam sit piis, & sanctis expeditionibus favens, & propitius Deus, perge quæsumus frui hac tanta ipsius erga te & benevolentia, & gratia, & ea, quæ tibi fælicissime processerunt, ad illius honorem, gloriamque converte; primo, ut qui a Catholica fide recesserunt ad veritatis lucem revertantur, deinde, ut qui semper impii, & Christi hostes perstiterunt, ut antea nos suis minis, armisque terrebant, nunc timere ipsi vicissim tuam virtutem, potentiamque cogantur, quarum certe rerum, & multarum aliarum præterea summa tibi facultas ab eodem Deo data est, quam tu optime rectissimeque tuebere, ac diriges, si pacem inter Christianos tutam inviolatamque conservans, studium, ac vires tuas, & istam singularem animi magnitudinem, qua es præditus, prudentiamque qua polles ad propagandum Christianum nomen inter Barbaros, veteremque Christianæ Reipublicæ dignitatem*

recu-

recuperandam conferes, atque adhibebis, quod tibi ex nostra voluntate, & ex Christianæ Reipublicæ utilitate quieteque fæliciter eveniat, Deum eundem Omnipotentem supplicationibus publice habitis, & omni cum pietate deprecati sumus, & semper deprecabimur. Datum Romæ &c. XXX. Maii MDXLVII. anno XIII.

CII. Nec modo Romæ, sed etiam Bononiæ a Patribus concilii Bononiensis pro Cæsarea victoria redditas Numini gratias narrat Actorum concilii Bononiensis scriptor Angelus Massarellus.

Recurrente XXII. Maii a Cardinale S. Crucis solemni ritu Sacrum peractum est, gratiæque redditæ Deo, qui acerrimum hostem Catholicæ Ecclesiæ ducem Lutheranorum in Cæsaris potestatem redegerit. Tum subdit author.

XXVIII. Maii receperunt literas [nimirum Legati] ex Germania a D. Veralo XV. in exercitu Cæsareo datas, quibus significat, quod Imperator dederit libertatem Duci Joanni Friderico Saxoniæ, his adjectis conditionibus, quod maneat in Curia Cæsarea, vel Principis Hispaniarum filii Imperatoris; quod det omnia loca munita sui Ducatus in potestatem Cæsaris; quod reddat, quod abstulit de bonis Ecclesiarum, & de aliis Principibus; quod promittat se recepturum quoad Religionem, quod in Concilio generali determinatum fuerit; quod cedat Electoratum Imperii fratri suo Mauritio; quod de suis redditibus tantum quinquaginta millia florenorum habebit, cætera Regi Romanorum, & fratri suo; quod solvat ad præsens Imperatori quingenta millia florenorum.

CIII. *Saxo vinculis laxatus.* His consentientia tradunt alii Scriptores, pro Saxone accessisse demum concordiæ Interpretes, ac veniæ deprecatores Joachimum Electorem Brandeburgicum, & Clivensem Principem, cujus soror Saxoni nupserat, & capitalem sententiam ob affectatam tyrannidem commutatam esse iis legibus, ut Wittemberga deditionem faceret, atque omnem bellicarum rerum apparatum, & tormenta ænea minora, & majora, quorum maxima erat multitudo, traderet, Gotha arx inexpugnabilis æquaretur solo, cederet Electoris dignitatem cum omnibus Oppidis ad Electoris ditionem pertinentibus, illi vero ad tuendam vitam, familiæque splendorem aliquæ Arces, & Agri, & Oppida in Thuringia reservata, porro Electoralis dignitas Saxonica in Mauritium Principem transfusa est. *Leges illi impositæ.*

Dum hæc ad Wittembergam gererentur, Ferdinandus Rex tribus equitum, peditumque sex millibus receptis, Bohemos, tumultuantes, qui illius jugum excutere, deficereque ad Saxonem meditati erant, Friderici adversis casibus fractos, & consternatos compescuit, redegitque ad officium, maxime cum Cæsar eorum Oratores, apud Halam venientes pacem cum Ferdinando fratre, cui nunquam esset defuturus, transigere jussisset, nisi extrema experiri vellent; de qua victoria Pontifex Ferdinando subjectis literis gratulatus, hortatusque est, ut constabilita Religione Catholica, oppressaque hæresi sempiterna trophæa in Cœlo sibi excitaret. *Bohemi ad officium adacti.*

Regi Romanorum.

CIV. *Paul. III. lib. brev. an. 13. p. 167.*

Charissime &c. Cum accepissemus, Serenitatem Tuam Dei Omnipotentis auxilio, & virtute sua Bohemos subditos suos, qui perfidiosius se gerere, & tuo imperio obtrectare velle videbantur, rursus in ditionem, & potestatem tuam redegisse: atque ea illis jam fræna imposuisse, quæ ab sese excutere, & a quibus se exolvere nullo modo possent, sane affecti sumus non mediocri lætitia, quod duorum præstantissimorum fratrum ductu, atque imperio duæ fortissimæ Nationes maximo cum Christianæ Reipublicæ commodo pacatæ, & ad fidem atque officium revocatæ sunt, quarum alteram longe maximam, & potentissimam summus Imperator frater tuus, alteram Tu graviter tumultuantem, & perturbatam vestro consilio, virtute, vigilantia ferre jam fidelitatis, & obedientiæ jugum, & jus superioris potestatis recognoscere docuistis, quo Nos nihil arbitramur Reipublicæ Christianæ hoc tempore potuisse evenire optabilius; nam cum illarum Nationum atque Gentium vi, atque ferocitate inter sese dissidente, & domesticis seditionibus agitata, magnum ex ea re periculum Reipublicæ ab hoste Turca imminebat, tum vero utraque pravorum hominum fraude, & perniciosis consiliis a vero Dei cultu, & fidei Catholicæ unitate magna ex parte distracta, alio etiam propiore periculo Nos terrebat, quod videbamus, & dolebamus fere quotidie ob ejus mali contagionem magnum, numerum fidelium animarum Deo eripi, & illius, nostroque perpetuo adversario Sathanæ ab hominibus impiis acquiri, cui nunc tanto malo vestra & victoria, & sapientia provisum fore speramus, atque confidimus, itaque ut Serenissimo Cæsari proximis his diebus per litteras, & Nuntios gratulati sumus, sic nunc Tuæ Serenitati, fili Charissime, ex animo gratulamur, Tibique istam rem, & actionem Tua virtute dignissimam bene, ac prospere in perpetuum evenire cupimus, Deumque Omnipotentem, cujus causam una cum tua suscepisti, atque egisti, ita effecturum non dubitamus, ut exitus hujus vi-

victoriæ tibi semper commodus, atque jucundus, populis autem per Te compressis, atque pacatis etiam salutaris sit. Sed cum videas, atque intelligas, & Tua prudentia, & ipso rerum successu eruditus, eos, qui se a Catholicæ Ecclesiæ obedientia sejungunt, ne Regibus quidem, ac Principibus fidem servare posse, quod Deo Summo Regum omnium posthabito & neglecto, facilis deinde est mobilibus populis ab inferioribus Regibus defectio, est jam tui Catholici animi Christianique consilii proprium ita dirigere, & gubernare populos illos, ut primum & ante omnia ad rectum Dei cultum, & pristinam, & Catholicam Religionis Christianæ observantiam reducantur, quod quidem certe in potestate tua totum est, & ob hanc præcipue causam, ut non frustra credimus, eos Deus Optimus tuæ potestati penitus subjectos tradidit, ut cum Tu in eorum corpora, & fortunas potestatem haberes, illorum animas pretiosissimam generis Christiani partem ipsi eidem Deo illarum Creatori, & Redemptori restitueres, in quo actu præclaro, atque eximio, & tuæ illustris victoriæ fructus sempiternus, & Regni tui præcipuum, ut quoque intelligis, stabilimentum consistit. Nos quidem, Charissime fili, omni nostra benevolentia, paternaque charitate, & laudibus tuis favemus, & omnia Tibi prospera, ac fœlicia cum apud Deum, tum apud homines, & optamus, & precamur. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum XXIX. Julii MDXLVII. an. XIII.

CV. *Surius in comm.* Indicti fuere ad VI. Julii Conventus a Ferdinando in Arce Pragensi, in quibus Magistratus, ac Nobiles supplices affuere, & in gratiam admissi, fœderatorum vero Princeps Pflugius proscriptus est, illiusque caput quinque millibus aureorum licitatum. Edomandus supererat Cæsari Philippus Landtgravius Hassiæ, in quem cum victricia signa attollerentur, is extremo perfusus terrore, cum antea varias concordiæ leges irrito exitu proposuisset, unicum conclamatis rebus suis in Cæsaris clementia relictum præsidium arbitratus, ad Cæsarem apud Halam Saxonicam centum equitibus stipatus venit, provolutusque in genua, quem antea Cæsarem negaverat, verbis honorificentissimis Cæsarem appellavit, fidemque sacramento solemni addixit, is vero a Cæsare capitali pœna, & proscriptione, & carceribus perpetuis absolutus est: eduxerat vero antea e carcere Henricum Ducem Brunsvicensem, in quo diu illum tenuerat, qui illi spectaculo interfuit, cum ex omni ditione quatuor Arces delectas dare jussus erat, dituere aliqua munitiora loca, centum quinquaginta aureorum millia refundere, ac tormenta omnia bellica rhedis subvehi solita (quæ plura quam ducenta erant) tradere, cum vero se libertate potiturum, atque omnis periculi immunitatem adeptum opinaretur, temporario carceri mancipatus est, quod ægre Joachimus Brandeburgicus, & Princeps Clivensis tulere, quasi fides data violata esset, sed scriptis suis revicti sunt, in quibus unius literulæ Germanicam vocem immutantis vim non satis perpendisse animadverterunt, in hanc vero calamitatem Lutherani concionatores utrumque Principem Saxonem, & Hassium conjecerunt. [1] Cæsar dirutis Landtgravii munitioribus locis, tormenta bellica, quæ in hoc bello ceperat, ita distribuit, ut trecenta in Belgium, quinquaginta Mediolanum, totidemque Neapolim transmiserit. Audita florentissimæ hujus victoriæ mentione Paulus Jovius, ita historiam suam clausit. *Cæsar bellum quod inferebatur, conversis rebus, ita hostibus intulit, ut protracto bello per aliquot menses, fractoque Germanorum impetu, quum nusquam justo bello esset dimicatum, Germania omnis intra Danubium, & Albim, & Rhenum incredibili fœlicitate, gloriaque subacta sit, utroque etiam Duce, eo rerum exitu, ut ipsis vinctis, atque productis, nobilissimum de subacta Germania triumphum, quem Romanis olim Ducibus denegatum constat, instruere potueris.* Ornatum fuisse Carolum V. a Pontifice, maximi & fortissimi cognomine refert Surius, nec immerito, cum Saxoniam omnem tribus mensibus sibi parere coegerit, quam Carolus Magnus ægre triginta annis domuerat. Cum vero Cæsaris beneficio Henricum Brunsvi-

Hassius a Cæsare veniam poscit.

Leges illi datæ.

Paul. Jov. l. 45.

NOTÆ [1] Historiola quam hic narrat Annalista, satis promulgata est, ac nemo ullus est qui capti Landtgravii causam aliam prætendat, quam literulæ cujusdam vel casu vel dolo corruptionem. Cum enim scribendum fuerit in instrumento confectæ pacis *ohn einige gefangniss sine aliquo carcere*, legebatur *ohn ewige* &c. *sine perpetuo* &c. At quonam authore illa literarum transmutatio obtrusa sit, non satis liquido constat. Sunt enim qui ab ipso Landtgravio scriptam singrapham rati, oscitantem unum pro altero scripsisse affirment. Opinionem hanc tacite insinuare Annalista visus est; at Spondanus merito hæc rejicienda censet, totiusque doli authorem non Landtgravii oscitantiam sed Cæsaris dolum constituit. Nec sane unquam Landtgravio objectum fuit immerito illum de Cæsare conqueri, cum ipse sibi condemnationem suam scripserit. MANSI

ſvicenſem e Landtgravii carcere liberatum accepiſſet Pontifex, illi gratulatorias haſce literas de ſuperata adverſa calamitate dedit.

Dilecto filio Nobili Viro Henrico juniori Duci Brunſvicenſi, & Luneburgenſi.

Paul. III. lib. brev. an. 13. p. 86.

Dilecte fili Nobilis Vir, ſalutem. Ad noſtram de communi noſtra victoria contra Lutheranos Eccleſiæ, & fidei hoſtes lætitiam non parvus cumulus acceſſit tua, fili dilecte, liberatio, per quam te nobiliſſimum, & religioſiſſimum Principem nobis, & eidem Catholicæ fidei reſtitutum gaudemus, ſicut antea indigno caſu, & nefaria tuorum proditione interceptum ab hoſtibus fuiſſe dolebamus. Itaque te tua hac libertate non ſolum tibi, quem ſemper amavimus, verum etiam nobis, & huic Sanctæ Sedi, ac Religioni ipſi Catholicæ ex magno animo gratulamur, quando ad nobilitatem, virtutem, & authoritatem tuam pientiſſimum hunc animum adjunxiſti, ut te ſemper Catholicæ fidei, & ſacroſanctæ Eccleſiæ Athletam, & Propugnatorem fore pollicearis, de quo nos, ſicut nunquam dubitamus, ita nunc tuæ in Deum pietati, & in hanc ſanctam Sedem obſervantiæ Paterno ſemper affectu, & ſingulari benevolentia reſpondiſſe. Datum Romæ apud S. Marcum XIII. Auguſti MDXLVII.

CVI. Aſſeruit Henricus Princeps in ſua ditione Religionem Catholicam, quam Lutherani depreſſerant, erexit pariter ſeſe res Catholica in Archiepiſcopatu Colonienſi, deturbato impio Hermanno, in ejuſque locum Adolpho ſuffecto, de cujus præclariſſimis laboribus hæc refert Surius. *Ubi ad eam pervenit dignitatem, mox Religionem veterem in tota Diœceſi reſtituit, Lutherana commenta prorſus abolevit, & verum Paſtorem re ipſa ſe declaravit; id quidem mature accidit præclariſſimæ Diœceſi, quæ iam multis locis ita erat novis dogmatibus infecta, ut difficilis omnino curatio videretur, niſi Deus manum appoſuiſſet ſuam.* Recuperavit tum Julius Pflugius Nurembergenſem Epiſcopatum, cui Nicolaus Amſdorffus deterrimus Lutheranus incubabat, Auguſtæ etiam & in aliis nonnullis locis, in quibus impiorum tyrannide Religio oppreſſa erat, refloruit, ac certe ad priſtinum ſplendorem illius revocandæ ſpes affulgebat, niſi graviſſimæ inter Pontificem, Cæſaremque ſuſpiciones, diſſenſioneſque de loco concilii, cui in Auguſtanis Conventibus a Cæſare ad kal. Septembris indictis Lutherani ſe ſubmiſere, novæque de Pontificia Cæſareaque authoritate ventilatæ lites emerſiſſent, tantæque victoriæ fructum corrupiſſent.

Hermannus Archiepiſcopus Colonienſis Archiepiſcopatu privatur. *Sur. in comm.*

Religio Catholica in pluribus Urbibus floreſcit.

Lutherani Victi Concilio ſe ſubiiciunt.

Obortæ ſunt hujus anni principio graviſſimæ bellorum ſuſpiciones inter Franciſcum Gallorum Regem, & Cæſarem in Italia, cum Gallis Cæſare Germanico bello implicito novandarum recuperandarumque rerum amiſſarum in Italia occaſio eximia non deeſſet, maxime cum graviores tumultus Neapoli adverſus Petrum Toletanum Proregem ſacræ Cenſuræ Tribunalia more Hiſpano inſtituere meditantem excitati eſſent, tum etiam Genuæ maximi civiles motus exorti erant, ad quæ avertenda mala, tum ad rem Catholicam erigendam duos Cardinales Legatos Sfondratum ad Cæſarem, & Sancti Georgii ad Franciſcum I. XXV. Februarii decretos refert Joannes Franciſcus Firmanus.

Pro pace tractanda Legatos creat Paulus III. *Franc. Belcar. l. 24. n. 45. Ib. n. 32. Jo. Franc. Firman. de Macer. mſ. Diar. Arch. Vat.*

Erupit Genuæ menſe Januario atrociſſima conjuratio, quæ ſi e meditato conſilio ſucceſſiſſet, Cæſareæ res in Italia in extremum diſcrimen erant adductæ, iniquiſſimo quidem tempore, quo Cæſar Lutherano bello implicitus erat, ſed Divina Providentia periculum omne in conjurationis principem detorſit, adeo ut in ipſo victoriæ articulo non hoſtili virtute, ſed improviſo caſu infeliciſſime perierit, is fuit Ludovicus Fliſcus Lavaniæ Comes, qui Aurienſis familiæ fœlicitate perſtrictus, ejuſdemque faſtu laceſſitus, in illius internecionem Verrina ſuaſore conſpiravit, Genuæque Principatum affectavit: non defuere illi artes, quibus Genuenſem juventutem ſingulari comitate ſibi devinciret, populique conciliaret voluntates, tum a Franciſco Gallorum Rege clandeſtino dolo, ſubminiſtratiſque opibus incitari creditus eſt, ejuſque clientelæ ſe commiſiſſe, ut Andrea de Auria, qui olim & Claſſem Gallicam, & Genuam, & ſpem obtinendæ Neapolis abſtuliſſet, trucidato Galli Regis injuriam vindicaret, Claſſeque occupata una cum Maſſilienſi Claſſe tumultuantem Neapolim adverſus Petrum Toletanum Proregem ad Gallorum vetus imperium revocaret. Hujus conjurationis ſocietati acceſſiſſe exiſtimatus Petrus Aloyſius Farneſius, qui ad Parmæ, & Placentiæ Principatum evectus fuerat, ut infælicius periret, is vero acceptis a Joannitio de Auria injuriis irritatus fuerat, nam Joannitius quatuor Triremes Pontificias proditione jam ante interceperat, & quamvis a Cæſareis Adminiſtris increpitus eas reſtituiſſet, injuriæ tamen dolor alte fixus in animo hæſerat, tum Cæſari inſenſus erat, quod Parmæ, & Placentiæ munus a Pontifice collatum Auguſta authoritate confirmare nunquam voluiſſet, adeoque ad Gallicas partes ſe converterat. Ita-

CVII. *Ubertus Folieta in vita Andreæ Auria. Ludovic. Guicc. in comm. Bizzar. l. 22. hiſt. Genuen. Natalis Comes l. 3. Panvin. in Paulo III. Lud. Cavitell. in hiſt. Crem.*

Fliſci conjuratio.

Belcar. l. 24. n. 32.

Parmenſis ea ſe implicat.

Panvin. in Paulo III.

CVIII. Itaque in Parmensi, & Placentino agro contractæ fuere copiæ, quæ Ludovico Flisco submitterentur ad meditata contra Auriensem familiam consilia perducenda, propterea que Cæsarei in Pontificem velut Gallicarum partium studiosum, participemque hujus conjurationis gravissimas suspiciones concepere. Comparatis igitur copiis Ludovicus Fliscus, & factionis suæ Viris in varias stationes noctu distributis ipse, ut erat avidus gloriæ, ad Cæsaream Classem occupandam animum adjecit, ac succinctus armatis triremes quatuor occupavit, in Prætoriam vero triremem cum assiliret, ac tabula idoneis retinaculis non esset devincta, ex triremis fluctuatione gliscente tabula non in sperati Imperii folium conscendit, sed in profundum gurgitem mersus, atque ut erat armis onustus in ima revolutus periit, nec suorum ope inani ex insperatæ calamitatis abysso emergere potuit. Audito classicorum tumultu Joannes, sive Joannitius de Auria male instructus armis, e suburbano agro ad portam Thomasiam procurrit, quæ cum a conjuratis occupata esset, ab iis contrucidatur, quo tristi casu perculsus Andreas de Auria, antequam conjurati irruerent, a suis in equum subvectus fuga salutem sibi peperit, interea in Civitate gravissima seditio nocte coorta est Civibus in contraria studia distractis, sed cum conjurationis princeps non compareret, Cæsarei Administri, qui fugam jam adornabant trepidi, collectis ex terrore animis, viribusque aucti conjuratos in fugam compulere, partim militari pactione abjectis armis discedere coegerunt; verum cum ea pactio (licet sacramento confirmata) inique extorta disceptaretur, postea rescissa est, ac legum severitas in Hieronymum Fliscum, & Verrinam securi percussos districta est, sociique proscripti fuere. Contratio rerum exitu audito Gallorum Classis, quæ Neapolim petitura erat, Massiliæ se continuit, ac Neapolitani seditiosi siluerunt, & quia vehemens suspicio de Pontifice concepta erat, Ludovici Flisci scribæ acerbissime in equuleo torti sunt, ut rem arcanam panderent, sed nunquam quippiam ab iis de Pontificis societate aliqua exprimi potuit, odiorum itaque omnium fax Petro Aloysio Farnesio Parmensi Principi adhæsit, qui cum Gallis fœdus junxisset, atque ad eum male perdendum Cæsareorum Administrorum studia conversa sunt.

Versa in Parmensem odia.

CIX. Accensa eo magis erant odia, quod Pontifex inclinasse in Gallorum partes videretur, nam cum Henrico Rege affinitatem contraxerat, exeunte Junio, conciliato opera Legati Capitisferrei inter Horatium Farnesium Nepotem ex Duce Castri, & Dianam filiam Regis notham Matrimonio, Gallorumque, quos ad Bononiense Concilium pellexerat, viribus fretus non assentiebat Cæsareis postulatis ut Concilium transferretur Tridentum, Octaviumque Nepotem ducem Pontificii in Germania exercitus adversus Lutheranos e Castris Cæsareis revocarat, quem VII. Septembris tribus diebus antequam pater trucidaretur recessisse narrat Angelus Massarellus.

Diar. Concil. Trid. & Bonon. p. 137.

Paulus factione Gallica male implicitus.

Non defuit vero Cæsareæ factionis studiosis explendi in Petrum Aloysium Farnesium Parmæ, & Placentiæ Ducem odii occasio, cum Petrus Aloysius Farnesius se in adulteria, vagasque libidines effunderet, proindeque clientum suorum rabida in se odia accenderet, itaque conflata in eum cruenta conjuratio est, cujus princeps fuit Augustinus Landus, qui illum incautum in ipsa Arce Placentina, quam tutissimam opinabatur, decimo Septembris multis vulneribus confodit.

Ubertus Folieta.

Sic trucidatum, abscissis per ignominiam genitalibus, conjurati altero pede suspenderunt e fenestra, unde magis e foro Urbis posset prospici, satiatisque eo spectaculo Civibus dejecerunt præcipitem in fossam Oppidi, in qua conculcatum est cadaver ab insana plebecula, & ultra mortem in eum sævitum. Conjurati vero libertatem, nomenque Cæsareum conclamarunt, moxque Ferdinandus Gonzaga Insubriæ Præfectus multo succinctus milite Placentiam provolavit, Arcemque Cæsarianorum militum præsidio munivit, antequam Bononiæ Prolegatus collectis copiis procurreret.

Natalis comes l. 3. hist.

Petrus Aloysius Farnesius occiditur.

Placentia a Cæsareis occupata.

Paulus autem audita morte Petri Aloysii, ad flectendum precibus Cæsarem se convertit, & his literis rogavit, ut communibus Nepotibus Placentiam redderet, & de Petri Aloysii cæde ultionem sumeret. CX.

Imperatori.

Charissime &c. Credimus Majestatem tuam audivisse jam immanem, & violentam cædem bonæ memoriæ Petri Aloysii Farnesii nostri Parmæ, & Placentiæ Ducis a nonnullis sceleratis, ac impiis Civibus Placentinis ejus subditis contra omnia etiam gentium jura, & contra jusjurandum per illos ei præstitum perpetratam, idque tibi pluribus de causis displicuisse non dubitamus. Nos sane maximo cum dolore rem intelleximus, at illud, fili charissime dolorem nobis auxit, dilectum filium Ferrantem Gonzagam Mediolani pro tua Majestate Gubernatorem, Placentiam cum magno militum præsidio ingressum

Paul. III. lib. brev. anno 13. p. 103.

Paulus III. pro restitutione Placentiæ scribit Cæsari.

sum fuisse, tuæque Maiestatis nomine [sicut ipse iactitat] detinere audivimus, id enim nobis, qui tuam Maiestatem semper dileximus, & huic sanctæ Sedi, cujus peculiaris es Advocatus, molestissimum accidit, ac Duci Octavio genero tuo, cuius erga te observantiam, & fidem, si nunquam antea, in proximo Germaniæ bello cognoscere potuisti, suisque ex eo nepotibus, ad quos Placentia pertinet, damnum intulit, secutumque est, ut in tota fere Italia rumor percrebuerit, Maiestatem tuam contra nos, & Sedem Apostolicam arma movisse. At agat ille quidquid velit, nos nunquam credere poterimus, Maiestatem tuam huic impio facinori consensisse, aut ab eo gesta approbare debere, scimus enim quante semper studio procuraveris, ne famam tuam, tanto sudore, tot vigiliis, tot præclaris gestis a te partam aliquo indigno facinore maculares, neve Deum Omnipotentem, cui victorias tuas omnes semper acceptas referre solitus es, offenderes. Licet autem nos tuam Maiestatem sine ulla nostra instantia his rebus intellectis pientissimi, & iustissimi animi sui signum super illis jam dedisse putemus, tamen ut nobis ipsis in hoc satisfaciamus, mittimus ad Maiestatem tuam Venerabilem fratrem Fabium Episcopum Lucerinum Prælatum domesticum, & ad id specialem Nuntium nostrum, ut omnia plenius Maiestati tuæ referat, hortamur proinde ipsam tuam Maiestatem, & omni quo possumus studio ab ea petimus, ut ipsum Fabium Episcopum Nuntium Virum ob suas virtutes & fidem nobis gratum cum fide audire, & pro ea summa spe, quam nos, & omnes nostri in te collocatam habemus, si id nondum ab ea factum est, providere velit, ut ipse Ferrantes Placentiam Duci Octavio restituat, & quantum in eo fuerit, dicti Petri Aloysii Ducis necem tuæ Maiestatis authoritate pro iustitia, & dictæ Sedis honore ulciscatur. Sic enim nos, & omnes nostros, qui huius beneficii memores semper erimus, tibi arctius devincies, & ortum de motis a te armis in Italia rumorem extingues, efficiesque, ut animi tui Religionem, & Pietatem omnes agnoscant. Datum Perusiæ XX. Septemb. MDXLVII. anno XIII.

CXI. Pontificis precibus Imperator aures non præbuit, cum jam Cives pactis conditionibus Cæsaris jugo cervicem accommodassent: ad removendam tamen a se omnem culpæ suspicionem, Oratorem misit, qui Pontifici, ejusque nepoti Duci Octavio de Petri Aloysii cæde condoleret, significaretque maximum se ex illa cæde dolorem traxisse: Ferdinandus etiam Gonzaga datis literis finxit, se ejus cædis conscium non fuisse, sed audita cæde Placentiam ad sedandum tumultum advolasse, quam excusationem ab Atrebatensi Episcopo Cæsari allatam confutavit Cardinalis Sfondratus Legatus Pontificis; docuitque constare jam ante patratam cædem ingentes armorum apparatus Laudæ, Ticini, & Cremonæ instructos fuisse; ac deinde infirmis vehementissimisque precibus ursit, ut gratum animum erga Paulum Pontificem exhiberet, qui subsidiarias copias in Germaniam illi submisisset, suumque ærarium pro solvendis militi stipendiis exhausisset, qui nocendi occasiones oblatas repulisset, cuique beneficiario Regni Neapolitani jure obstrictus esset; cui Cæsar respondit, se Ducem Octavium, ut filium quidem diligere, sed Pontificem non ita se erga Cæsarem gessisse, ut nepoti Octavio Placentiam restitui mereretur.

Perstrictus hoc acerbo responso Cardinalis Legatus non destitit exponere Cæsari publicæ rei Christianæ graviora pericula impendere, si Pontificem adeo offensum placare nollet, cui subjecit Cæsar publicam rem ex privata non pendere: Cæsari subintulit Legatus, ex privata re publicam aliquando pendere, quando ita sunt connexæ, ut publicæ rei subveniri non possit nisi privatæ ratio habeatur. Ad quæ respondit Cæsar, a se religionis causam omnibus rebus præferri, omneque studium pro ea amplificanda collocari, ut in comitiis Augustanis, quæ tunc celebrabantur, religionis dignitas refloresceret; nec in ea causa quidquam decretum, nisi ex Pontificis, ejusque Legati consilio, & consensu. De Placentina vero re nihil adhuc constituisse, sed postea debita consilii maturitate deliberaturum: cui subdidit Legatus, nisi quantocyus consuleret de ea re Cæsar, remedium opportune non allatum iri. Auditi postea sunt Mignanellus Pontificius Internuntius, & Sfortia Palavicinus Orator Octavii Ducis a Cæsare, qui de nece Petri Aloysii, & occupata Placentia conquesti sunt, quibus interprete Granuellano responsum est, Cæsarem e Petri Aloysii cæde magnum dolorem hausisse: de re vero Placentina nondum quidquam posse decerni, licet enim erga Octavium Ducem consanguinitatis jure admodum amore afficeretur, Cæsarei tamen esse muneris, & Imperialem authoritatem, & quietem Italiæ asserere. Ita Cæsar simultatem cum Paulo Pontifice contraxit, ac Paulus Pontifex domestica calamitate impeditus, abalienatusque a Cæsare, causam religionis, quæ iu resti- CXII.

tu-

tuenda Tridento Synodo cogendisque ad illius decreta excipienda Lutheranis vertebatur, remissiore animo promovit.

CXIII. *Jo. Bapt. Adrian. l. 6. anno 1547.* Interea cum Ferrantes Gonzaga Duci Octavio bellum indixisset, & multa ejus Oppida occupasset, tandem cum ipso convenit de armorum induciis, de quibus ita Diarium concilii. *Nona Octobris induciæ inter Parmensem, & Ferdinandum Gonzagam Gubernatorem Mediolani ad beneplacitum Pontificis, & Cæsaris, redditis aliquibus locis munitis ab ipso Duce Domino Ferrando Dux Octavius proficiscitur ad Pontificem, deinde ad Imperatorem, pro conclusione rerum suarum.*

CXIV. Cæterum Imperator occupata Placentia non contentus, etiam ad Parmam ut jure spectantem ad Ducatum Medinlanensem subiiciendam animum applicuerat: Pontifex vero, ut illum ab eo consilio dimoveret, Julium Ursinum amplissimis instructum mandatis ad Cæsarem misit. Plura hinc inde disceptata sunt, sed irrito successu, dum vixit Paulus, qui Parmam Ecclesiæ restituere, & Camerinum Octavio Farnesio tradere ad litem conciliandam meditatus est. Ea vero lis in longius tempus extracta est, de qua mentio suis locis recurret.

CXV. In Scotia, ob mortem Cardinalis Davidis Legati, ac Scotorum Primatis, quam anno superiore ab hæreticis illi temere intentatam luximus, conjurati, sancti Andreæ Arcæ occupata, Anglorum hæreticorum auxiliaribus armis freti Moderatoris Scotiæ impetus pertinacissime propulsabant: quod cum maximo Religionis, & Gallicæ rei incommodo vertendum esset, Pontifex Franciscum Regem rogavit, ut classem Scotiæ opem laturam mitteret.

Regi Christianissimo.

Paul. III. lib. brev. anno 13. p. 36. *Charissime, &c. Recepimus literas Majestatis tuæ, per quas nobis significat, quod interfectores bonæ memoriæ Davidis tit. Sancti Stephani in Cœlio Monte Presbyteri Cardinalis de sancto Andrea nuncupati nostri, & Apostolicæ Sedis in Regno Scotiæ de Latere Legati, qui post dicti Cardinalis cædem Castrum Civitatis Sancti Andreæ hostiliter occuparunt, prout adhuc detinent Castrum ipsum, quod dilectus filius nobilis Vir ipsius Regni Gubernator, quamvis jamdiu magno labore obsessum, hactenus recuperare non potuit; cumque non ab re formidetur, quod nisi idem Castrum ad manus ipsius Gubernatoris quamprimum redigatur, Catholicæ fidei hostes, qui dicti Regni Scotiæ occupationi semper inhiant, occupantium deditione dicto Castro potiantur, & per illud velut ipsius Regni januam Regnum hujusmodi invadant, & huic imminenti periculo providere posse Majestatem tuam asserunt, si dicti occupatores ab ipso crimine absolvantur; nos etsi flagitium illud longe atrocissimum, & omni indulgentia indignum videatur, tamen minus malum eligentes, ne quod majus detrimentum Regnum ipsum patiatur, quod te etiam novisse credimus, ipsam absolutionem certis Judicibus commisimus, sicut in aliis nostris in forma Brevis literis expressum est, & Orator apud nos tuus ad Majestatem tuam perscribet, in quo non solum illius Regni salute, verum etiam tua authoritate persuasi fuimus, sperantes nihilominus fore, ut justo Dei judicio, & tuæ etiam Serenitatis, quæ Ecclesiæ semper affuit, futurum, ut tanti Cardinalis, & tam probi, & Catholici Viri interfectores una cum dicto Castro in potestatem nostrorum deveniant, & non solum absolutionem hujusmodi vi extorsisse non glorientur, verum tam nefandi sceleris pœnas subire cogantur. Dat. Romæ III. Februarii MDXLVII. Anno* XIII.

Non defuit Pontificiis precibus, & Gallicæ rei commodis Franciscus Rex, classem enim egregie instructam cum validis copiis submisit, quæ junctæ Scotis Arcem Sancti Andreæ expugnarunt, repressoque Anglorum fastu, libertatem Regno restituerunt, ac patrati facinoris in occiso Cardinale reos in Gallias vinctos adduxere, ubi meritis suppliciis affecti sunt. *Acta Concilii MS. Car. Spada fig. n. 137. Paul. Jov. l. 45. Bellefor.*

CXVI. *Martinus Bellajus l. 10. Franciscus Belcarius l. 25. n. 1. Francisci Regis Galliæ obitus.* At de Scoticis rebus inferius, nunc cœpta de Francisco Rege, qui hoc anno appetente Paschate finem vitæ imposuit, narratio absolvenda est. Is diu lenta febri cruciatus, cum tædia venatu levare niteretur, malum auxit, accessit conceptus dolor ex ulcere inter anum, & vesicam exorto, quo diu antea laborarat, itaque ad salutem animæ Sacramentis rite procurandum se convertit, ut refert Martinus Bellajus his verbis.

Tum vitæ finem imminere arbitratus, cœpit animam ad piam cogitationem advertere, atque ad mortem homine Christiano dignam se comparare: mulis Delphinum, hodie Regem, graviter, sapienterque cohortari cœpit, populum Gallicum eius fidei committens, & mandans, his perfectis animam Deo tradidit in Arce Rambollietana pridie kal. Aprilis anno MDXLVI. ante Paschalia additum est in margine MDXLVII. more Romano: subiicit author ejusdem Elogium. *Hic Princeps magnum sui tum Civibus, tum exteris desiderium reliquit, quod omnibus virtutibus se præstantem præbuit, magni erat, & generosi animi, bonas literas maxime*

nime amavit, & fovit. [Et infra] *Mortuus est anno ætatis quinquagesimo tertio, variam subinde fortunæ vicissitudinem, sæpius tamen adversam, quam secundam expertus, neque tamen vel gravissima unquam calamitas animi ejus firmitudinem, & constantiam fregit, sed immota spe ab uno Deo suspensas omnes suas rationes habuit, mentis & memoriæ integrum usum ad extremum usque spiritum servavit.* Celebratur a Joanne Echio summa pii ardoris in tuenda fide Catholica laude, quamquam Zuinglius dedicatis illi totius perfidiæ suæ commentariis illum inficere pertentasset, & Martinus Bucerus Librum in Psalmos Delphinn inscripsisset, perfidos enim homines ad iniiciendam suspicionem, quasi faverent impietati, id dolo egisse ostendit, tum subdit : *At quantum faverit* [*nempe Franciscus Rex*] *testatur Berequin nobilis alioquin Vir, & locuples cum innumeris aliis ob hæreseos crimen a Rege Francorum combustis : testatur Calvini, Lamberti, Farelli sociorum suorum, & aliorum Gallorum fuga, qui flammas ignis debitas evaserunt.*

Pag. 101. Jo. Eck. in Replica adversus Bucerum.

Joannes Francis. Firmanus Magister Cæremoniarum in Diario.

Audita Francisci Regis morte Pontifex, mox rem Divinam pro ejus anima solemni ritu peregit decima octava Aprilis die, tum illius successorem Henricum ad ferendum constanter conceptum ex paterna morte dolorem, sectandas Regias virtutes, fidemque Cathnlicam defendendam hortatus est, illique Pontificia studia pollicitus est.

Henrico Regi Franciæ Christianissimo.

CXVII. *Paul. III. lib. brev. anno 13. p. 318.*

Charissime, &c. Summum dolorem, quem en obitu Christianissimi, & præstantissimi Regis tui Genitoris non solum publica totius Christianitatis causa, verum etiam nostro privato affectu, & benevolentia accepimus, consolatur, & lenit, fili Charissime, quod tu illi in eius non solum Regnum, & sed etiam virtutes successisti, inter quas cum emineat tua singularis erga Ecclesiam, & hanc Sanctam sedem devotio, ac fidei Catholicæ protectio, merito fit, ut jacturam, ac molestiam en illius morte alioqui maximam ob tuam successionem, minorem sentiamus, cum præsertim speremus, & confidamus in Dei misericordia, animam ipsius, quæ in colenda justitia, fide Catholica defendenda, atque hac Sancta Sede omni studio, & favore prosequenda semper versata est, nunc en Regno terreno in cæleste, & perpetuum assumptum ubertate quietis, & lætitiæ perfrui. Tibi igitur, fili Charissime paterna charitate, & affectu nostro de communi hac jactura condolentes, te hortamur, ut Divinæ voluntati acquiescere velis, atque ad tuum Regnum justitia, pietate, & sapientia, quas in te vigere novimus, gubernandum, animum, sicut facis, convertas, & spei de tuis virtutibus a nobis, & omnibus conceptæ respondeas, quod futurum confidimus : Nos quidem veteri Prædecessorum nostrorum exemplo, & erga Prædecessores tuos amore, te præstantissimum atque optimum Regem peculiari quadam charitate, & benevolentia nostra semper prosequemur, Deum Dominum suppliciter deprecantes, ut te una cum charissima tua consorte, & sobole diutissime conservare dignetur ad commune bonum, & quietem totius nominis Christiani, de quibus, & aliis omnibus dilectus filius Cardinalis Sancti Georgii Legatus noster ex parte nostra Serenitati tuæ referet, cui indubiam fidem habebis. Datum Romæ &c. XVII. Aprilis MDXLVII. Anno XIII.

Jussus est Cardinalis S. Georgii celerrime etiam equis concitatissimis, si valetudo id permitteret, in Galliam proficisci, dataque illi mandata, ut Regi exponeret, quantum Pontifex dolorem hausisset ex morte Francisci Regis, quantamque lætitiam ex illius in Regnum successione cepisset; hortaretur ad sanciendam pacem cum Cæsare pro tuenda Christiana Republica, Religionisque hostibus comprimendis; Regia etiam studia pro Anglis ad Ecclesiæ obsequium revocandis collocaret, preces etiam adderet, ut ad Concilium Tridento Bononiam translatum Præsules Gallos transmitteret, eos vero qui Tridenti hæserant, inde revocaret : præterea Legato data sunt imperia, ut Regi significaret, duo decreta confecta fuisse primum, ut Cardinales in Aula Romana morari tenerentur, ut Pontifici consilio & opera assistant : alterum, ut unius tantum Ecclesiæ administrationem gerant, dimittant vero alias, quas obtinerent. CXVIII.

Redimitus est Regio diademate Henricus solemni ritu octavo Kal. sextiles a Carolo Lotharingo Rhemensi Archiepiscopo, atque in regni exordio fortiter Novatores suppliciis coercuit, & Sedis Apostolicæ dignitatem tuendam suscepit, ac misso amplissimo Oratore Francisco Rohann Pontifici demissa obsequia detulit VI. Octobris. CXIX.

Transfugit postea Franciscus Rohanus ad Sathanæ, & Calvini castra, Henricus vero Rex defecit a pristina pietate, atque exitiale cum Lutheranis fœdus iniit grassandique licentiam in Regno Hæreticis laxavit, quo flagitio sibi, & stirpi suæ florentissimæ extremum exitium peperit ut dicetur inferius. Jam ad Henricum Angliæ Regem bimestri ante Franciscum

Belcar. l. 25.

Regem extioctum, a cujus funesto exitu abhorret oratio, digrediamur.

CXX. *Paul. Jov. l. 45. Sander. de Angl. Schismat. l. 1.* Henricus VIII. Rex Angliæ moritur.

Ardente conscientia admissorum flagitiorum ille excitatus, de abrumpendo impio schismate, repetendoque Pontificis Romani obsequio varia consilia agitavit, quæ ob tumorem animi, & Aulicorum fraudes, & infirmam voluntatem demum in opus non perduxit, ut deplorat Sanderus his verbis: *Is cum jam graviori ægritudine premeretur, nec facile speraret ex ea liberari se posse, videns, qua cupiditate, vel quo potius furore vinculum unitatis Ecclesiasticæ dissolvisset, cum Episcopis nonnullis privatim agere cœpit, de ratione qua iterum Sedi Apostolicæ, ac per eam reliquis gentibus Christianis conciliari posset. Verum hic videre licet severitatem Dei in eos, qui aut prudentes ceciderunt, aut in peccatis suis alte obdormierunt. Præterita enim Henrici crudelitas fecit, ut nemo jam illi fidele consilium dare, nemo sui pectoris sensa patefacere, nemo veritatem aperire anderet, sciebatur enim multos necs datos esse, cum prius aut illi, aut Cromuelo, etiam jussi, libere, quod sentiebant loquerentur. Itaque nunc quoque unus ex Episcopis, utrum ipsi insidiæ struerentur, incertus, respondit Regem omnibus Viris sapientiorem esse, illum Divino consilio Pontificis Romani Primatum abdicasse, nec jam habere, quod timere debeat, cum publica Regni lege iudicium illud confirmatum sit.* O proditionem immanem, qua ille Pseudo-Episcopus similis Judæ assentationis nefariæ osculo Henricum male perdidit! non enim de timore humani judicii, sed Divini terrore agebatur, subdit Sanderus. *Stephanus autem Gardinerus Wintoniensis Episcopus seorsim Regi suasisse dicitur, ut si fieri posset, Ordinibus Regni convocatis, rem tanti ponderis cum illis communicaret. Sin ad eam rem spatium temporis non daretur, saltem animi sui sententiam scripto proderet, ibique conscientiæ suæ testimonium exponeret. Deum solo cordis voto contentum esse, quando res propter aliquod necessarium impedimentum expediri non posset. Sed cum is discessisset, aderat mox ingens Parasitorum turba, qui veriti ne, si obedientia Romano Pontifici redderetur, ipsi bonis Ecclesiasticis exciderent, Regi omnino persuadebant, ne scrupulum talem in animum irrepere pateretur. Et facile quidem a bono proposito revocatur, qui non est in charitate fundatus, & radicatus. Ad nihil igitur aliud valuit Henrici cum Episcopis de restituenda unitate Ecclesiæ oratio, quam ut se hactenus reniteente conscientia divisum ab Ecclesia Romane fuisse, & ideo dum agnitem veritatem oppugnaret, in Spiritum Sanctum peccasse patefaceret.*

Adulatoris dira proditio.

Nonnullis interjectis addit author, illum de Eucharistiæ Sacramento cum Romana Ecclesia sensisse, atque a libidine sola in flagitium, ac defectionem impulsum *Sacramentum* (inquit) *Eucharistiæ summo semper in honore habuit, itaque cum paulo ante mortem sub unica specie [quod semper observavit] communicaturus de cathedra, in qua sedebat, assurgeret, ut genibus in terram defixis Salvatoris nostri Corpus adoraret, Zuingliani autem, qui astabant dicerent, posse Maiestatem suam in hac imbecilli valetudine sedentem in cathedra Eucharistiam percipere, illis respondit: Si me non modo usque ad terram deiicerem, sed & sub ipsam terram demitterem, nec sic quidem satis honoris huic Sanctissimo Sacramento mihi viderer delaturus. Denique nulla fere in re a fide Catholica discessit, præterquam libidinis, & luxuriæ causa, penitus enim a carne sua victus, & superatus ob repudium Catharinæ non permissum, Pontificiam potestatem abiecit, Monasteria etiam evertit, partim quod Monachi, & Religiosi Fratres maxime omnes, repudio eius adversarentur, partim quod bonis Ecclesiasticis inhiaret, quo suppeteret, unde sumptus effusiores in epulas, in meretrices, & insanas substructiones faceret.*

At in ea libandarum voluptatum carnis fælicitate fuisse infælicissimum describit idem author: *Mirabile est dictu in quantas animi, vitæque perturbationes inciderit, postquam enim e recto Christianæ vitæ tramite egressus voluptatibus carnis, ac peccatis se implicabat, nunquam sibi, aut aliis gratus, nunquam aut mente serenus, aut conscientia securus videbatur, præceps ferebatur in omnes vitiorum gurgites, tribus tamen maxime præ cæteris obruebatur, libidinis, avaritiæ, & crudelitatis, quorum priora duo ex iis, quæ proxime duo constare possunt, ita tertium ex hoc uno constat, quod cum Henricus toto reliquo sui Regni tempore paucissimos e plebe, ex universa Nobilitate duos tantum sustulisset, Edmundum de la Pola Suffolciæ Comitem, & Eduardum Buchingamiæ Ducem, & priorem quidem ex Patris morientis præscripto, a quo de seditionibus condemnatus fuerat, posteriorem vero ex Cardinalis Volsæi, qui Buchingamium oderat, instigatione, post, interpositum divortium cum uxore legitima, & dissidium cum Ecclesia, vix explicari potest quantam stragem Nobilitatis, suorumque Civium ediderit, paucis illis annis, quibus supervixit, ex tabulis tamen publicis nume-* CXXI.

merantur Reginæ tres, aut quatuor ad exitium perductæ, heroinæ duæ, Cardinales duo, tertiusque absens morti condemnatus, Duces, Marchiones, Comites, Comitumque filii duodecim, Barones, Equitesque aurati decem & octo, Abbates, ac Priores Cœnobiorum tredecim, Monachi, Presbyteri, ac Religiosi septuaginta septem, ex reliqua nobilitate, ac plebe fere innumeri. Id etiam annotabat Cardinalis Polus, quod qui intimi erant Henrico, & in amicitia ejus præcipui, ii proximi semper erant periculis, ut ex Volsæo, Comptono, Noresio, Bolenis, Cramuelo, Hovardis, aliisque plurimis manifestum evadet. Nonnullis interjectis, extrema morientis verba refert author: *Cum de instanti mortis articulo ab amicis admoneretur, pateram vini albi poposcit, atque ad unum e suis conversus: omnia [inquit] perdidimus [adjecisse hæc verba, Fidem, Regnum, Animam fert communis traditio] inter mortuis deinde vocibus Monachorum nomen aliquoties ingeminasse dicitur, atque ita expirasse* nimirum Sanctorum Monachorum animas, quas martyrio ex humanis sustulerat, ad eum coram Divino Judice accusandum visendas se objecisse a piis existimatum est.

CXXII. Periit infælix V. Kal. Februarii hujus anni, quod confirmat Angelus Massarellus his verbis.

Diar. Concil. Trid. Henrici VIII. obitus.

XV. Februarii Cardinalis Tridentinus ostendit literas ex Germania, quod Rex Angliæ obierat die qua obiit Regina Romanorum XXVII. scilicet Januarii præteriti, & Rex in suo Testamento reliquit Tutorem filii Imperatorem, qui brevi illuc missurus esset unum ex suis. Pontifex audita illius morte, quam XVIII. Februarii significavit Sacro Senatui, primum XXV. Februarii tres Legatos Cardinales pro revocanda a schismate, & hæresi Anglia decrevit, ex quibus alium ad Cæsarem, alium ad Francorum Regem proficisci jussit, tertium vero, qui in Angliam mittendus erat, non expressit.

Humanissimis interea literis Paulus hortatus est Anglos ad fidem Catholicam sectandam.

Dilectis filiis in Concilio Parlamenti Regni Angliæ congregatis.

CXXIII. *Paul. III. lib. brev. ann. 13. p. 73.*

Dilecti filii salutem, &c. Cum non ignoraremus hunc morem, & consuetudinem vestræ Nationis esse, ut Rege defuncto concilium totius Nationis, quod ex tribus Statibus congregatum est, convocare soleatis, atque in eo de rebus communibus, Regnique Successore firmando agere, & deliberare, duximus nostri officii esse has ad vos scribere in forma Brevis literas, per quas, & nostrum paternum erga vos animum vobis ostenderemus, & ea moneremus, atque hortaremur, quæ Deo Omnipotenti grata, nobis desiderata, vobis autem in primis commoda esse intelligeremus, & salutaria; quanquam enim magnis, & variis, atque continuatis multorum annorum a defuncto Rege lacessiti fuerimus injuriis, quæ non tam in personæ nostræ contumeliam, quam in ipsius Dei, & sedis Apostolicæ a Christo constitutæ contemptum redundarunt, non tamen hæc nos magis contra vos incitare debent, aut possunt, quam vetustus amor Majorum nostrorum, & antiqua cura Romanorum Pontificum, cum erga Universum Christi Gregem, tum vero præcipue erga istam inclytam Nationem Anglicam, in primis autem ipsius Christi Domini nostri exemplum, qui etiam contra inimicos omnia amoris officia exercuit, nos provocare, ut in ejus visceribus vos amplectamur, atque omni in re juvemus, quam ad vestra commoda, & salutem quoquo modo pertinere posse judicemus; quare cum in hoc rerum statu, & mutatione Regis multa vobis imminere pericula videremus, quæ etiam vos pro vestra prudentia perspicere, non dubitamus, hæc autem ejus generis esse, ut nisi illis mature provideatur, in maximum salutis discrimen res Regni vestri facile sint adductura, non expectantes, dum ipsa rerum vestrarum difficultas vos admoneat, quo ad quærendam opem magis opportunam confugere debeatis, sed cogitantes dubitationem in animis vestris de nostra erga vos benevolentia vos facile deterrere posse, ne ad nos, apud quos maxime promptum auxilium rebus vestris est repositum, confugere auderetis, hac in parte omnes ejusmodi cogitationes vestras, & dubitationes prævenire voluimus, & nos vobis ultro offerre in omnibus, quæ vel ad pericula propulsanda, vel ad ipsius Regni pacem, & tranquillitatem confirmandam pertinent, habita semper ratione honoris eorum, quibus Regni gubernacula sunt tradita, & salutem omnium, & singulorum, quantum vero in his rebus nostra authoritas, & benevolentia vobis prodesse possit, vel ex hoc facile intelligere poteritis, si vobiscum cogitetis, ut nullam aliam vos oppugnandi causam in Regno isto aliis daretis, hanc semper, vel paratissimam, & justissimam futuram, quod a nostræ authoritatis obedientia defecistis, qua quantum valet, utinam in recenti potius aliorum exemplo, quam in vestro experiri velitis. Quare dilecti filii monemus vos, atque hortamur, ut ad nostram, & hujus Sanctæ Sedis obedientiam redeatis, & simul legitimam, ac præcipuam, vos lædendi occasionem

Anglicani Regni Ordines moniti post Henrici mortem de tuenda fide Catholica.

omnibus præcidatis, quod si feceritis, nostram authoritatem, atque opem in omnibus ad vestram salutem, & commoda paratam semper invenietis, quæ omnia, ut notoria, vobis essent, familiarem nostrum, & in Basilica S. Petri pro Natione Anglica Pœnitentiarium ad vos misimus, qui hæc coram vobis latius explicabit, cui ut plenam fidem in omnibus, quæ vobis de paterno nostro erga vos amore referet, adhibeatis, per vestram salutem in Domino hortamur, atque obsecramus. Datum &c. Romæ &c. III. *Martii MDXLVII. anno* XIII.

CXXIV. *Sander. l. 12.* Successit Hentico Eduardus ex Jana Semeria adolescentulus novem annorum, cui Henricus sexdecim Gubernatores cum æquali potestate præfecerat, ut si quispiam Optimatum Regnum affectaret, non deessent, qui teneram ejus ætatem propugnarent; verum illi salutis suæ immemores & in pristino schismate obfirmati, Pueto, qui seipsum regere non poterat, Primatum Anglicanæ Ecclesiæ impie detulerunt. Extinctam vero spem restituendæ Angliæ Religionis referunt Acta Consistorialia, cum in ipsa coronati Regis celebritate ab jmpiis scurris Comœdia in ludibrium Pontificis, & Cardinalium peracta fuisset, quare Legatio in Angliam suppressa est. Magnates vero Regiæ Angliæ Procuratores privatis commodis inescatos fuisse in flagitium impulsos describit Sanderus. *Eu his Tutoribus cum non pauci essent Catholici, eamque ob caussam ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem totius Regni Statum revocare cuperent, præsertim quod ea etiam mente Henricum, & alias, & maxime jam moriturum fuisse cognoverant, alii ex eodem numero scientes, multo plus præsentis commodi, & lucri per Ecclesiarum direptionem, quam per rerum ablatarum restitutionem acquiri posse, non solum ab ea sententia dissenserunt, verum etiam ulterius in Schismate progrediendum judicarunt.*

Eduardus succedit in Regno Angliæ Patri Henrico VIII.

CXXV. *Sander. l. 2. de schismate.* Non hic hæsit politicorum impietas, sed in nefandas alias hæreses prorupit, ac in primis Tutores Regii, cum Ecclesiæ partes strenue tueri detrectassent, ab Eduardo Seimero Regis Eduardi Avunculo Herefordiæ Comite, paulo post Somerseti Ducis titulos arripiente dignitate dejecti atque in ordinem redacti sunt, is enim in omnem projectus audaciam seipsum unicum Regis Tutorem, ae Regni Protectorem, cæteris vel dissimulantibus, vel perterritis, renuntiavit, cumque Zuingliana hæresi infectus esset, Eduardum Regem infecit hæresi, atque Anglos in Zuinglianam, sive Puritanam hæresim impulit, eamque in Scotia propagavit, ut dicetur paulo inferius. Cæterum Hiberni in retinenda fide Catholica majorem constantiam, quam Angli explicuere, ac tyrannorum Regiæ libidini obsequentium minas fortiter contempserunt, quibus ob eximium virtutis exemplum Pontifex gratulatus est, atque ad fælicis immortalitatis præmia consectanda accendit subjectis literis.

Dilectis filiis universis Principibus, Nobilibus, & Dominis temporalibus Insulæ Hiberniæ salutem, &c.

Cum assidue de vestra pietate, & in fide Catholica perseverantia, atque erga hanc sanctam Sedem devotione admodum quidem læti ob Dei honorem, animarumque vestrarum salutem audiremus, dilectumque filium Osnaldum Massimglbord Fratrem Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani Priorem Prioratus Kilmain istius Insulæ haberemus isthuc redeuntem, moti Paterna, ac debita benevolentia, qua vos prosequimur, libenter ipsi Osnaldo has literas dedimus ad vos cum salutatione, & benedictione nostra perferendas, magno enim nostro amore, & hujus Sanctæ Sedis dilectione digni estis, qui venenatis suasionibus repulsis, minisque contemptis vos, vestrasque animas Deo, & vobis conservatis in fidei puritate, & sinceritate non contaminata novis impietatibus, quibus vicina vobis Insula infecta est, proinde filii dilectissimi vos hortamur in illo, qui hunc spiritum vobis immisit, ut in sancto vestro proposito pia, ac salutari constantia persistatis, certi, quod benignus Deus vos fidem ei servantes non deseret, sed sua vos ope muniens præmio etiam cœlesti, quo nihil beatius homini expectari potest, remunerabit, cujus & nos Majestati humiliter supplicamus, ut sicut fidei sanctæ donum largiri vobis dignatus est, ita etiam in eo perseverantiam largiri dignetur, quod & futurum in ejus bonitate confidimus, cæterum ipsum Osnaldum pium, & fortem Dei Athletam vestris Nobilitatibus ex animo commendamus, &c. Datum Romæ XII. *Novembris MDXLVII. Anno* XIII.

Paul. III. lib. brev. anno 13. p. 340.

Scribit Hibernis Paulus adhortans illos ad fidem Catholicam tuendam.

Passi sunt graviora Hiberni ob servatam incorruptæ fidei puritatem, ac licet Proceres, & divites magna ex parte commoda carnis animæ saluti prætulerint, tamen alii constantiores, necnon plebs, & agrestes, ac rusticani, contemptis omnibus incommodis, fidem Catholicam ardentissime coluerunt, nec promissi a Christo cœlestis Regis spem ullis impiorum illecebris avelli sustinuerunt.

Quod ad Scotiæ res attinet, Pontifex extremo Martio exaratis literis Proceres CXXVI.

Re-

Regni Scotiæ ad afferendam fidem Catholicam, & tuendam libertatem, comprimendos impiorum conatus, mutuam alendam concordiam, atque hostium insidias defugiendas opprimendasve sollicitavit.

Dilectis filiis Nobilibus Viris, Cancellario, Comitibus, Dominis, Baronibus, & cæteris Regni Scotiæ Proceribus.

Paul. III. lib. brev. anno 13. p. 181. Paulus III. Scotiæ Proceres ad tuendam fidem Catholicam hortatur.

Dilecti filii, &c. In animi dolore, quem ex magna Reipublicæ Christianæ perturbatione capimus maximo nobis solatio semper fuit Nobilitatum Vestrarum virtus, quippe qui & in tuenda vestri Regni istius libertate egregiam jamdiu fortitudinem, & magnitudinem animi summa vestra cum gloria præstitistis, & in nos atque hanc Sanctam Sedem ea devotione extitistis, quam cum probitas vestra postulabat, tum Majorum vestrorum clarorum, & in primis orthodoxorum hominum imitatio, atque hæc quidem virtus, & pietas vestra, Catholicæque Religionis observatio, quam Deo grata extiterit, ex eo intelligere potuistis, quod is non paucas vobis ex hoste finitimo concessit victorias, in quo cum Divinam erga vos benignitatem ignorare minime possitis, non dubitamus quidem, quin in rectissimo vestro instituto, & laudabilium actionum proposito sitis permansuri, ut & antiquam, & veram Religionem erga Deum constanter retineatis, & salutarem inter vos concordiam perpetuo conservetis, sed tamen ad animorum vestrorum propositionem, ac studium accedere etiam cohortationem nostram pro nostra in vos paterna charitate volumus, maxime enim nobis curæ est pro pastorali officio, quod Divina voluntate non nostris ullis meritis sustinemus, cum reliqui Dominici Gregis tum vestra, ac Populorum istorum salus, atque incolumitas, atque animarum quidem salus, cujus nobis, & reliquis omnibus cura potissima esse debet, in antiqua, & vobis a majoribus tradita Religione rite observanda, hujusque Sanctæ Sedis, & Catholicæ Ecclesiæ unione consistit, ut vos pro vestra prudentia intelligitis, libertatis vero, & temporalium bonorum vestrorum conservatio in eo præcipue sita est, si unanimes inter vos, concordesque maneatis: nec enim concordia, ut vos minime præterit, Regnis salutarius, nec rursus dissensione, ac discordia perniciosius; itaque iis, qui aliorum libertatem opprimere student, nihil optabilius est, quam ut inter eos, quibus insidiantur, existant dissensiones, atque discordiæ. Quamobrem vos pro paterno nostro in vos animo, & benevolentia etiam atque etiam hortamur, ut si vestram tum pietatem, tum consensionem maximos vobis adhuc fructus tulisse intelligitis & laudis ab hominibus, & beneficiorum a Deo, utramque earum vobis firmiter, constanterque tenendam statuatis, quemadmodum quidem & sentire vos, & facturos etiam esse confidimus. A nobis quidem, atque ab hac Sancta Sede quæcumque proficisci officia poterunt, vel ad cohonestandos vos, vel ad nostram, atque istius Regni libertatem defendendam nullo unquam sunt tempore defutura, cujus nostræ in vos optimæ voluntatis testem, & eorum consiliorum, quæ ad libertatem, & pacem istius Regni conservandam spectabunt, adjutorem proprium istuc Nuntium nostrum gravem, & probum hominem missuri sumus, a vobis vicissim dilecti filii, cum hoc nos in vos animo simus, ea expectamus, quæ vestra, & Majorum vestrorum virtute, ac pietate, & perpetua in hanc Sanctam Sedem devotione digna sunt. Dat. Romæ XXVII. Martii MDXLVII. anno XIII.

Commendavit etiam Jacobi Hamiltoni CXXVII.
Araniæ Comitis, ac Regni Administratoris virtutem, qui intestinas factiones compressisset, atque externum hostem in Scotiam irruentem contudisset, tum illi sacros addidit stimulos, ut Religionem in Scotia asserere pergeret, ac siranciendi cum Anglis fœderis se daret occasio, paterne monuit, ut incorruptæ fidei splendorem, & Scotiæ libertatem generose tueretur.

Dilecto filio Nobili viro Jacobo Araniæ Comiti Regni Scotiæ Gubernatori.

Paul. III. lib. brev. anno 13. p. 74.

Dilecte fili, &c. Cum jamdiu nobis cognita, & perspecta virtus tua in eam spem nos adduxerit, ut confidamus, Deo primum adjuvante, deinde tua prudentia gubernante, res istius Regni multis periculorum fluctibus agitatas, eandem in tuto portu esse collocandas, volumus etiam accedere cohortationem nostram, quæ & tua præterita facta comprobaret, & ad ea, quæ supersunt, perficienda te animaret, ac aliquot quidem menses jam sunt, cum a tua Nobilitate literas accepimus testes tui animi optimi, atque fortissimi; in illis enim ostendebas quantæ tibi curæ esset, & istius Regni tutela, & securitas, Sanctæ Christianæ fidei honor, & conservatio, quorum utrumque dignum tua virtute, & pietate est, sed nos dum tuis petitionibus obsequi cupimus, dum hominem quærimus idoneum, quem ad vos mittamus, maximis præsertim curis, & sollicitudinibus aliarum tot, & tam variarum rerum distracti Nobilitati adhuc tuæ respondere non potuimus, cui quidem nunc rescribentes dicimus, nos in istud Regnum, Regesque

pa-

paterna semper charitate in primis affectos fuisse, maximamque cepisse curam & quotidie capere, ut vestrorum populorum, vestrique Regni salus, & libertas a finitimo hoste inviolata sit, & communita, in quo tu quidem dilecte fili egregiam operam, diligentiamque præstitisti, qui & hostium impetum conantium irrumpere in Scotiam tua virtute sæpe repressisti, & multis de illis partis victoriis illustrasti, & tuam laudem, & nomen Scoticæ Nationis non solum adversus externum hostem, sed etiam in comprimendis domesticis Regni factionibus, & discordiis plurimum enituit virtus tua, quodque maximum omnium est, nunc Regali genere, nomineque conservando, quod morte immatura proximi Regis afflictum in unius tantum parvulæ filiæ anima retinetur, non solum animi tui fortitudo, sed etiam integritas, fides innocentiaque tua apud omnes homines clara, & commendata est, quæ nos Dei Omnipotentis in Viro præstante dona multo majora omnibus bonis temporalibus semper esse duximus: quare gratulamus quidem Nobilitati tuæ, quod tot occasiones tibi a Domino Deo tuæ virtuti declarandæ datas non solum magno animo exceperis, sed etiam prudentibus consiliis direxeris. Verum illud præ omnibus & gratum nobis, & tuæ Nobilitati amplum, honorificumque est, quod Christi Sancta, & Catholica fides, in qua nostræ salutis perpetuæ tota spes continetur, per te ita defenditur, & sustinetur, ut pateat omnibus, si quis hasce pravas, & perniciosas Hæreticorum opiniones in medium protulerit, te hostem illi futurum, quam nos tuam egregiam voluntatem, pietatemque erga Deum, non solum summe commendamus, sed paterna etiam nostra benevolentia singulariter amplectimur, teque adhortamus in eodem Domino Deo, ut quemadmodum cœpisti, ita pergere, Regnumque istud, & nomen Regium conservare omni tuo studio, cura vigilantiaque insistas, pro quo præmia digna tibi erunt, & in cœlo, & in terris tam in hac vita, quam in altera parata. Nos quod ad nostras attinet partes, nunquam desistemus omni nostro patrocinio & authoritate, pacem istius Regni, salutem, libertatemque defendere, quo etiam Nuncium nostrum hominem gravem, & probum post paucos dies missuri sumus, qui isthic Procerum concordiam, Religionis integritatem, Regalis generis, Regnique totius incolumitatem tecum una procuret, & tueatur, quod si quid acciderit interim ut fœdus aliquod, & pactio cum vestris finitimis Anglis sit facienda, tuam Nobilitatem omni animi studio requirimus, & obtestamur, ut salva Regni Scotiæ libertate, Divinæque Religionis integritate omnia, ita agantur, atque tractentur, ut en tua & Majorum tuorum, qui semper Catholicæ fidei firmi propugnatores extiterunt, virtute & diligentia acta, & tractata esse appareant. Extremum est, ut tuæ Nobilitati notum faciamus, nos eo animo & benevolentia erga te esse, ut quidquid honeste, & cum Deo hac nostra Pontificali authoritate possumus, totum velimus tuis honoribus, & commodis esse expositum. Datum Romæ XXVII. Martii MDXLVII. anno XIII.

Dissidiorum inter Anglos, & Scotos cardo in eo vertebatur hoc tempore quod Tutor Eduardi Angliæ Regis Mariam Reginam Scotiæ in spem pacti antea conjugii cum Rege, tradendam deposceret, ut ea Regna arctissimo fœdere in unum coalescerent, sed obstabat petitis schismatis, quo laborabant Angli, infamia, tum etiam Scoti contra suæ dignitatis jura arbitrabantur subjici Anglorum Imperio, atque si armis peterentur ad libertatem tuendam ferro, erant comparati, Pontifex autem maxime veritus ne orthodoxa Religio in Scotia ex fœdere Anglico deleretur, Mariam Reginam Seniorem hortatus est, ut filiam Mariam Reginam Christiana pietate imbueret excoleretque, tum orthodoxam Religionem in Regno assereret, necnon Proceres mutuo concordiæ fœdere conjungeret inter se, ac conglutinaret, evellendisque omnibus dissidiis sedulam operam navaret. CXXVIII.

Ad Mariam Reginam Seniorem.

Charissima in Christo filia, &c. Cum Pastoralis officii nostri ratio, tum paterna, qua semper, te & fortem istam Nationem diluximus, benevolentia facit, ut crebro nos animum, & cogitationem nostram ad res vestras referamus, est enim magnæ nobis curæ, ut & filia tua, quæ adhuc parvula est, quam optime instituatur, & Regnum istud salvum, incolumeque conservetur, quorum nos utrumque in tua maxime diligentia, & authoritate positum esse intelligimus. Itaque & si de virtute, & prudentia tua optime existimemus, teque hortatione nulla egere arbitremur, tamen his te literis in Domino cohortandam putavimus, primum ut quemadmodum te & facere, & facturam esse minime dubitamus, operam des, ut Regina filia tua cum aliis bonis instituatur moribus, tum præcipue tener ejus animus Catholica, & vera, quæ a Majoribus tradita est, fide in Deum, ac pietate imbuatur. Hæc enim pietatis laus, ut ipsa minime ignoras, initium, ac fundamentum est reliquarum virtutum omnium, & in

Paul. III. lib. brev. ann. 13. p. 107.

Mariæ Reginæ Scotiæ Scribit Paulus III. ut in fide Catholica firma permaneat.

ea

ea salutis, ac beatitudinis æternæ ratio posita est. Deinde cum nullum Regnum existentibus in eo dissensionibus diutius salvum, & incolume esse possit, sicuti Dei, ac Domini nostri voce testatum est; enitere, atque elabora, ut Nobilium Virorum, atque istius Regni Procerum unionem inter se, & concordiam tueare, atque conserves; nihil enim, neque eorum consensione Regno isti salutarius, nec rursus discordia perniciosius esse potest, quos quidem cum prudentia, & probitate sua, tum vero authoritate tua adductos, concordes, & consentientes inter se futuros esse confidimus. Hæc nobis, quæ ad te in præsentia scriberemus in mentem veniebant, quæ si, ut speramus, effeceris, cum tibi honesta, atque ampla, tum Regno isti futura sunt salutaria, sed his de rebus tecum propediem agemus per Nuntium probum, & gravem hominem, quem istbuc missuri sumus, cum nostræ in te, ac Populos istos benevolentia testem, tum eorum consiliorum Adjutorem, quæ ad pacem, & tranquillitatem Regni istius pertinebunt, interim omnia tibi de nobis polliceri, ac spondere potes, quæ ad Serenitatem tuam, Regnique istius pacem, & libertatem tuendam proficisci a nobis, atque ab hac Sancta Sede poterunt, ea te de nobis spes, atque expectatio quantum cum Domino fieri poterit, nunquam fallet. Dat. Romæ XXVII. Martii MDXLVII. anno XIII.

Demisit alte in animum Pontificis monita Regina Maria, ac filiam Catholica Religione more Majorum eximie institutam non Anglo, a quo hæresi inficeretur, sed Galliarum Regis filio conjugem dare meditata est, Anglorumque eam deposcentium insultus fortiter sustinere. Pium Reginæ, ac Scotorum consilium non latuit Anglos, qui instructo validissimo exercitu, Duce Somerseti Principe Regis Tutore in Scotiam Mense Augusto irruperunt, Reginam, vi rapturi, ad quos retundendos Jacobus Hamiltonus Scotiæ Administrator occurrit, pugnatum est ad Messelburgum cruento, & ancipiti prælio, Scotis pro Religione, & libertate fortissime dimicantibus, demum cum Scotorum copiæ numero impares essent, fusæ sunt, Anglisque victoriam reliquerunt, intulit victor fœdam agris vastitatem, atque Angliæ fines, latius propagavit, non fracti tamen sunt his adversis Scoti, sed collecto nodo exercitu victorem coercuerunt, ac ne Regina Junior in eorum potestatem caderet, eam in Gallias proximo anno devexerunt.

Ludovicus Guicc. in comm. Natalis l.3.

CXXIX. At Eduardus Somerseti Dux parta de Scotis victoria adeo intumuit, ut mutare Anglorum leges, & omnem Pontificium ritum, qui hactenus in Schismate retinebatur, abrogare decreverit, publicis itaque Comitiis Londini habitis Pridie Nonas Novembris, fidem ac Religionem pervertere aggressus, hæc impia decreta tulit, quæ refert Sanderus. *Lege decernitur ut omnes Ecclesiæ, Basilicæ, ac Oratoria ad id instituta, aut dotata, ut in eis pro Defunctorum animabus Orationes, Eleemosynæ, aut Sacrificia fierent Regis Eduardi esse deinceps censeantur. Omnes item Capellæ, Sacella, & Altaria, quæ vel annuos census, vel oblationes, vel ullum aliud emolumentum haberent, omnes præterea Congregationes, Sodalitates, aut Confraternitates ad quodvis genus piorum operum institutæ fisco Regis concedebantur. Quibus sic constitutis ad commoda temporalia, quorum prima ipsis cogitatio, ac cura fuit, transierunt deinde ad Religionis capita, ac primo loco sanxerunt, ut cum Episcopi, ac Presbyteri Anglicani ritu fere Catholico [excepta Romani Pontificis obedientia, quam omnes abnegabant] ad illud usque tempus ordinati fuissent, alia omnino forma ab ipsis præscripta ordinationes fierent authoritate a Puero Rege ad id accepta. Hinc novum etiam ritum Sacramenta administrandi adjunxerunt, & de ea re librum publicum Comitiorum authoritate confirmatum ediderunt.*

Sand. l.2. de Schism. Anglic.

Mutatio Religionis in Anglia.

Deinde cum non paucæ adhuc Sanctorum Imagines, ac statuæ alicujus etiam pretii ac momenti per Angliam viserentur, eas primo quoque tempore tollendas judicarunt, emissis itaque hominibus quibusdam impiissimis, audacissimis, qui hoc sacrilegium aggrederentur, & una cum eis nonnullis Ministris, certisque Concionatoribus, qui Imaginum usum populo dissuaderent [non ignorabant enim plebem hoc ægre laturam a qua etiam in Provincia Cornubensi unus e Commissariis Bodeus nomine occisus fuit] Christi Salvatoris, Deiparæ Virginis, Apostolorum, & Prophetarum omnes omnino Imagines, tam pictas, quam fabrefactas, partim deleverunt, partim combusserunt, eo ipso declarantes, cui bellum indicerent, & contra quem venirent: in locum vero dejectæ Crucis Christi subrogarunt Regis Angliæ insignia nempe tres Leopardos, & tria Lilia, hinc serpentis, inde canis pedibus expansis sustentata quod perinde erat, ac si dixissent, se non Christum, cujus imaginem contumeliose dejecerant, sed Regem terrenum, cujus insignia eodem loco erexerant, colere, & adorare.

Ritus Sacramentorum mutati.

Christi Imagines eversæ.

CXXX. *Nec his malis contenti Zuingliani tremendum etiam Corporis, & Sanguinis Domi-*

Sublatum Missæ Sacrificium.

mini Sacrificium, quod a Cathecumenorum prima, & fidelium sequente dimissione, Missarum nomen jam olim acceperat, in publicis Comitiis abrogarunt, nec enim per aliam speciem, argenteæ Pixides, & Cruces, Urceoli, & alia sacra Vasa, Candelabra argentea, & ænea, Sacræ Vestes auro intertextæ, Venilla serica, Cereorum, Olei, & aliorum omnium, quæ cultui Divino dedicabantur, pretium, denique ipsi fundi, & agri ad has res sustentandas donati, non poterant alio prætextu fere auferri, quæ omnia horum Comitiorum authoritate Regio fisco concedebantur.

Direpta Sacra vasa.

Quarto autem loco sancitum est, ut Eucharistiæ utraque species cuilibet de mysteriis participanti necessaria traderetur.

Quinto loco decreverunt, ut Sacra Officia recitarentur in vulgari lingua. In quo decreto illud perridicule evenit, ut cum omnia in Ecclesiis Anglice legerentur, eo videlicet prætextu ne populus, quid in rebus Divinis ageretur, ignoraret, sed Amen respondere posset, interim neque Wallorum, neque Cornubiensium, neque Hibernorum populus quidquam eorum, quæ recitabantur, intelligeret. Et paulo post.

Sacræ preces publicæ in linguam vernaculam versæ.

Administrandæ autem Eucharistiæ ritus in illis primis Regni Comitiis præscripti parum a Catholicorum Missa distabant, ut videlicet populus non putaret quidquam sibi ablatum, sed ea, quæ Latine prius legebantur, tantum in vulgarem linguam crederet esse translata. Itaque Canon Missarum pene totus ab initio ad verbum transcriptus fuit. Signa etiam benedictæ Crucis retenta sunt, illa inquam quæ manu Sacerdotis tantum expressa erant. Cæterum non omnes Protestantes eodem spiritu agebantur, qui enim nihil nisi opes Ecclesiasticas quærebant, parum curabant, si Crucis imagines in aere solo designarentur. Qui vero non poterant ferre, ut vel ita saltem mortis Christi figura, & imago in honore, aut usu aliquo haberetur, brevi postea obtinuerunt, ut sublatis hujusmodi cæremoniis, totoque Canone remoto, nova Liturgiæ forma proponeretur, quæ Protestantium inconstantia multum retardavit rudem populum, ut eorum doctrinæ assentiretur, dicebat enim, videamus prius, quo evadent, ubi consistent, ubi quiescent: Propagatam late fuisse proximo anno Zuinglianam, sive Puritanam impietatem dicetur suo loco.

CXXXI. Turbæ Neapolitanæ ob Inquisitionem exortæ sedantur.

Sedati sunt hoc anno Neapolitani tumultus, qui fuerant concitati, cum Petrus Toletanus Prorex censuræ sacræ fidei Tribunalia Hispano more erigere vellet: non repugnabant quidem Neapolitani inquiri in Hæreticos vetere Romanæ Ecclesiæ more, cujus clientelæ essent addicti, sed verebantur, ne si Hispano more censura exerceretur, plures insontes a calumniatoribus falso delati opprimerentur: tum ne qui in odium, & invidiam apud Hispanos essent adducti politica fraude, ut Rei hæresis circumvenirentur; cum vero a Prorege, atque a Civibus ad Imperatorem legationes decretæ essent, ita res ab eo composita est, ut vetere instituto contra Hæreticos censura exerceretur, Cives vero arma Proregi traderent, tum etiam Civitas certa vi auri mulctata ob rebellionis signa in Proregem motæ ostensa, cujus imperiis Cives demisse paruerunt.

In Lusitania quidem tanta acerbitate ab Administris sacra censura exercebatur in Neophytos Hæbrei generis violatæ Religionis reos, ut Pontifex eorum causæ cognitionem ad subsellia Apostolica revocarit, demum cum Lusitaniæ Rex profiteretur daturum operam, ut in impios ita severitas legum distringeretur, ut insontes nulla injuria afficeretur, censuræ exercendæ libertatem Regiis Administris restituit, de quo Cardinali supremo in eo Regno fidei Censori has literas dedit.

In Lusitania acerbius inquisitum in Neophytos.

Cardinali Portugalliæ.

Dilecte fili noster. Cum Serenissimum tuum fratrem Portugalliæ Regem jugiter intellexerimus impense cupere, ut Inquisitio in ejus Regno per Nos concessa nullo retardetur prætextu, nos, etsi non paucæ tum querelæ, & rationes ex adverso interdum opponebantur, tamen sperantes summam ipsius Regis religionem, ac justitiam nihil aliud, quam suorum Regnorum emundationem ab heresibus, & illarum suspicionibus optare, cunctis contrariis rationibus spem nostram in ejus probitate fixam preferentes, Inquisitionem istius Regni, & liberam procedendi facultatem non solum concessimus, sed etiam exemptiones ab eis cunctas, aliquibus tamen, quæ ex nonnullis justis causis concessæ sunt, exceptis, revocavimus, sicut ex diversis nostris literis plenius apparebit, speravimus tamen, ac speramus primum quidem in probitate, & æquitate dicti Regis, quas esse in ore, & honore omnium Principum scimus, tum deinde in ipsa circumspectione tua, quæ tanquam Caput ipsius Inquisitionis est, facultatem hanc [licet liberam] moderate tamen, a pie exercendam fore, ut laxitatem jurisdictionis moderatio charitatis, & tua bonitas restringat, jugumque hoc, cum Christi Domini sit, leve, & supportabile sentiatur, &c. Dat. I. Julii MDXLVII. Anno XIII.

Paul. III. lib. brev. an.13. p. 116.

Præ-

CXXXII. Insontes a Pontifice defensi.

Præmonuit porro Pontifex Lusitaniæ Regem, ut in Neophytos clementiam explicaret, eos enim in Christiana pietate instituendos, erudiendosque blanditiis potius, ac humanitatis officiis, quam terrore, eosque ipsi commendavit, ut velut charissimos filios paterna benevolentia complecteretur.

Regi Portugalliæ.

Charissime, &c. Licet nos pro Dei omnipotentis honore, & animarum salute, ac etiam ut tuæ Serenitati omni pietate conspicuæ id a nobis instanter petenti rem gratam faceremus, Inquisitionem liberam, & secundum jus commune, in istis tuis Regnis concesserimus, tamen quoniam movet nos quasi infantia istorum novorum Christianorum, in qua blanditiis potius, quam minis, sicut ab ipsa natura, & a sacris etiam literis edocemur, educandi, & alendi sunt; Majestatem tuam in Domino hortamur, & ab ea omni, quo possumus, studio petimus, ut pro sua probitate, ac pro nostra etiam consolatione apud majorem, & cæteros Inquisitores agere velis, ut ipsos novos Christianos cum charitate amplecti, & severitate Judicis paulisper deposita, pii patris personam erga eos induere velint, quod erit nobis gratissimum, sicut dicent plenius tuæ Serenitati ex parte nostra Nuntius isthic noster, & dilectus filius Joannes Ugolinus præsentium lator, quem dedita opera mittimus, quibus fidem habebis. Dat. Romæ XV. Novembris MDXLVII. anno XIV.

Non prætermittendum hic visum est in Hispania fuisse hoc tempore doctam fœminam, quæ linguas Latinam, Græcam, Hebraicam, Syriacam, atque Arabicam calleret, cui Pontifex his literis gratulatus est, quod eam scientiam cum eximio pietatis cultu conjunxisset.

Dilectæ in Christo filiæ Aloysiæ Sygæ Mulieri Toletanæ.

Paul. III. lib. brev. anno 13. p. 12.

Dilecta in Christo filia, salutem. Recepimus literas tuas Latine, Græce, Hebraice, Syriace, atque Arabice scriptas, quæ gratissimæ Nobis extiterunt, ex illis enim non solum singularem erga Nos devotionem, sed miram quoque & omni laude dignam peritiam tuam cognovimus. Mirum certe est, quod istius ætatis fœmina tot linguarum cognitione, talique scribendi studio animum excolueris, exornaverisque, quo magis Deo gratias agere in Christo filia debes talium gratiarum largitori, illisque adornamentum honestatis, & pietatis cultum uti &c. Datum .... Januar. MDXLVII. anno XIII.

CXXXIII. In Polonia Sigismundus senior Rex in Romanæ Ecclesiæ fide, & obsequio constantissimus id Regnum ab Hæreticorum insidiis, infideliumque conatibus fortissime vindicabat, ad cujus virtutes imitandas, sectandaque Majorum, qui tot triumphos de Moschis, Turcis, Tartarisque retulerant, exempla, Pontifex Sigismundum Regem juniorem provocavit.

Poloniæ Rex Senior acerrimus Religionis defensor.

Sigismundo Juveni Regi Poloniæ.

Paul. III. lib. brev. an. 1546. pag. 63.

Charissime fili salutem. Ex nobilis viri Nicolai Dapiferi relatu cognovimus, quæ Serenissima Majestas Vestra a Nobis, & sancta Apostolica Sede desideraret, & certe Nos in universa commoda, atque honores Serenitatis Vestræ, & Regni, ac Dominiorum ipsius, quæ cum Apostolicæ ipsius Sedis dignitate expediri queunt, propensissimi sumus, prout semper fuimus, & Prædecessores Nostri fuerunt; multum siquidem stabilimenti, & firmitatis pro recta fide adversus infideles, aut Schismaticos, malosque Christianos in iis semper fuit multa trophæa, & spolia, Te de iis Deo adjuvante relata, ornamento fidei incrementisque accesserunt, quæ eminentissime in familia Vestra, Patre, Patruisque Serenissimis Regibus, atque adeo Majoribus Vestris enituerunt, ut Omnipotentis providentia contra Mahometanæ perfidiæ, ac Schismaticæ pravitatis iacula, quasi quoddam repagulum in Regni, & Dominiorum Vestrorum viribus videatur constituisse, neque enim ignoramus quot victorias, atque inclyta decora de Turcis, Tartaris, Moschovitis, atque aliis circumfusis gentibus male in Catholicam affectis fidem familia Vestra retulerit, cujus imitationem Tibi Charissime fili proponendam in primis censemus; neque enim si per vestigia Patris, ac Majorum iveris, unquam a via aberrabis, quæ Te ad culmen gloriæ, & Regni æterni præmia ad extremum deducet &c. Datum Romæ die I. Martii MDXLVII. anno XIII.

Sigismundum Juniorem Paulus in fide confirmat.

Auctus est hoc anno Cardinalium Senatus, ut refert Joannes Franciscus Firmanus sacrorum Rituum Magister. *XXVII. Julii* [inquit] *in Consistorio secreto fuerunt creati duo Cardinales, quorum unus fuit publicatus Carolus de Guisa Archiepiscopus Rhemensis, alter vero non fuit publicatus Julius de Ruvere Urbinatensis.* CXXXIV.

Hist. l. 4. p. 134.

Priorem fuisse insignitum titulo Presbyterali S. Cæciliæ refert Panvinus, quem etiam Henrici Regis Gallorum nomine Pontificio obsequio Gallicam potentiam detulisse narrat Belcarius, & luculenta oratione Francorum Regum cum Romanis Pontificibus conjunctionem, ac fœdus celebrasse, confirmatque Jacobus Augustus Thuanus, ac decimo nono kal. Januar. rem gestam consignat in eodem Senatu, in quo ut diximus, Cardinalis Tridentinus, & Jacobus Hurtadus Mendoza

Cæsareus Orator insolentissime agit cum Pontifice. *Belcar. l. 24. 49.*

za Oratores Cæsarei, dum urgerent acerrime, ut concilium Bononia Tridentum revocaretur, imprudenter Pontificem, quem obsequiis delinire debuerant, intempestivis minis pupugere, ex qua animorum offensione, injuriisque a Cæsaris administris Pontifici illatis occasione sumpta Galli Paulum sibi arctissime devincire pertentarunt, Cardinalis enim Guisius in illa sua luculenta oratione, cum eximia Regum Galliæ in Pontifices merita recoluisset, ac opes omnes Henrici Regis pro asserenda Pontificis dignitate amplissimo, ornatissimoque officiorum apparatu detulisset, addidit in sugillationem Cæsaris, se Paulum monere, ut nascentibus factionibus, quæ magnas plerumque ex parvis initiis vires acquirant, se opponeret, neque enim eum latere, in quas se olim nimia securitate Joannes XIII. Gregorius VII. & Paschalis III. calamitates induxerint, ac postremo Alexander III. donec eorum successores ope Gallorum ereptam ab Imperatoribus authoritatem recuperaverint. At Pontifex, licet ad ineunda cum Gallis consilia inclinaret, qui tamen imbecilliores erant illi Anglico bello impliciti, & ætati affectæ Pontificis parum fidebant, res lente, ac pacate acta est.

Gallus eum sibi conciliat officiis amantissimis.

CXXXV. *Natal. Comes l. 1.* Dissensiones in India Peruana exortæ sedantur.

In India Pervana gravissimæ hoc tempore dissensiones inter Hispanos Proceres Provinciarum Præfectos exarsere, in quibus Prorex Blascus ob fastum publico contracto odio ab inimicis cæsus est, & Christiana Religio, quæ in iis oris longissimo diffusis tractu terrarum, quæ vix semestri toto pertransiri possint, efflorescebat, Barbaris ad Divinum cultum, a quo Germani, & Angli deficiebant, traductis, in grave discrimen adducta est, sed eæ turbæ singulari prudentia, & fælicitate Petri Gascæ Jurisconsulti sedatæ sunt. Is Regii Senatus Præsidis titulis ornatus, & amplissimis fultus mandaris, cum ad Oppidum Marthæ applicuisset, factus est certior, Melchior, Melchiorem Vercucam Cæsarearum copiarum Ducem ab Hinogiensibus partes Consalvi Pizzarri sequutis profligatum, is tamen ostensa eximia clementiæ spe, cum res Cæsareæ conclamatæ viderentur, Laurentium Aldanam sibi conjunxit, & Consalvi Pizzari spe veniæ delinitos ab eo divulsit, ut singulari Divinæ providentiæ munere, perduellibus edomitis, pacem Americæ restituerit. Eluxit maxime illius virtus in despiciendis auro, & gemmis, & unica justitia tantum colenda, contrario enim aliorum Hispanorum Magistratuum more ex Americana Provincia, auri gemmarumque feracissima, inops cum eadem veste, sed paulo magis detrita, reddit, dignusque fuit, qui Episcopatum capesseret. Porro ad propagandam in Occidentali India Religionem constitutæ sunt a Pontifice plures Ecclesiæ Cathedrales, eædemque Hispalensis Archiepiscopi imperio solutæ, ac liberæ tenuntiatæ.

Religio in ea propagata, & novi Episcopatus instituti.

Inter alias Episcopatum Fluminis Argentei vulgo *Rio de la plata* ob fodinas argenti feraces, quas illud perluit, institutum, atque a Carolo V. vectigalibus ditatum referunt acta Consistorialia.

Acta Consistor. MS. Car. Spad. sig. n. 133. p. 499.

Hoc anno XV. *MDXLVII. erexit, & instituit instante Serenissimo D. Carolo Romanorum Imperatore semper Augusto Oppidum, seu Pagum* de Rio de la Plata *nuncupatum, situm in Provincia* del Rio de la Plata *nuncupanda in Insulis Indiarum pro uno Episcopo* del Rio de la Plata *nuncupando, qui eidem Ecclesiæ præsit, ac in ea, necnon dicta Civitate, & illi assignanda Diœcesi verbum Dei prædicet, & eorum incolas infideles ad orthodoxæ fidei cultum convertat, & in ea instruat, & confirmet, & Baptismi gratiam impendat, necnon ad eas declinantibus Ecclesiastica Sacramenta, & alia spiritualia ministret, ac faciat, & procuret, necnon in eisdem Ecclesia, & Diœcesi jurisdictionem Episcopalem exerceat, ac dignitates, Canonicatus, & Præbendas, aliaque Beneficia Ecclesiastica erigat, & instituat pro Divini cultus augmento, quæ ipsorum incolarum saluti expedire cognoverit, quique Archiepiscopo Civitatis Regis pro tempore existenti jure Metropolitico subsit, ac ex omnibus imibi pro tempore provenientibus, præterquam ex auro, aliis metallis, gemmis, & lapidibus pretiosis decimas, & primitias de jure debitas, cæteraque Episcopalia jura, prout alii in Hispania Episcopi de jure, vel consuetudine exigat* &c. Attributum est a Carolo Imperatore ducentorum aureorum annuum vectigal ex Regio ærario, præfectus vero illi est Episcopus Joannes de los Barrios Ordinis Fratrum Minorum, Imperatori vero, ac successoribus jus patronatus, ac jus designandi Episcopi, quod vocant præsentandi, reservatum.

Sig. num. 133. pag. 105.

In India Orientali, authore, & suasore sacri belli B. Xaverio Apostolico in India Legato, de hostibus fidei parta est Divino beneficio insignis victoria, navibus tribus Christianis tantum desideratis, ac tanta cum Barbarorum strage, ut quatuor millia eo prælio absumpta sint, decem hostium naves in prælio demersæ, ac reliqua Classis universa in potestatem redacta; eam victoriam S. CXXXVI.

Tursellin. l. 3. c. 10.

Xa-

Xaverius Divino Spiritu afflatus prædixit pro concione Malacensibus, diemque fixum definivit, quo de Lusitanorum incolumitate, ac victoria nuntius esset venturus, licet locus in quo pugnatum est, ducentis amplius millibus passuum Malaca abesset.

Obitus S. Cajetani Thienæi.

Migravit ad Cœlum VII. Augusti B. Cajetanus Thienæus Clericum Regularium Conditor, Vir summarum virtutum exemplis clarissimus. Assidous nimisque austerus sui corporis censor, ac lictor fuit; adeo ut dicere soleret, se corpus suum tanquam rebellem quemdam infirmumque genium odiisse: quas durissimas corporis afflictationes vel maxime intendebat, cum aut impetrare sibi aliisque a Deo beneficium aliquod institueret, aut arceri publica mala, propitiarique Numen oporteret.

Insignis ejus castitas.

Illibato mentis candore, corporisque integritati servandæ unice studuit, mulieres evitabat, ac præcipue eas, quæ non sine honestatis fraude, nobilitati ac formæ, splendore vestium nimie indulgebant: quare cum insignem hunc illius pudicitiæ amorem probe jam scirent prænobiles matronæ, illud cum Cajetano observarunt, & cum eum adire ad sui eruditionem exoptarent, non antea auderent, quam abjecto omni corporis ac vestium cultu orisque elegantia neglectu quodam castigatis, ad illam sancti Viri modestiæ formam sese componerent. Hinc factum est, ut etiam post mortem tuendæ pudicitiæ patronus plurimis extiterit, irrefragabili Romanæ Rotæ judicio ita attestante:

Impuris castos mores impetrat.

Plurimi a diuturnis, ac inveteratis carnalium vitiorum vexationibus exemptos, & hujusmodi illecebrarum stimulis prorsus immunes sese cognoverunt, ubi servo Dei fiducialiter, ac devote se ipsos commendaverunt. Eximios rerum humanarum contemptor semper extitit, Infulas primarias constanter respuit, nobilium parentum domos adeo aversatus, ut cum redire Vicentiam ei interdum contingeret, & si diu multumqoe obtestarentur fratres, ut ad cognatas ædes diverteret, exorari nunquam potuerit, sed ad publicum Urbis Xenodochium appulerit: & quod potissimum dignum memoratu est, cum Neapolim plerique ejus consanguinei pervenissent, ut absentem diutius inspicerent, eos neque alloqui, neque intueri voluerit; ita ut eo insalutato ad quem venerant, redire clarissimos viros oportuerit.

A consanguineorum usu se subducit.

Qui vero sectandæ Apostolicæ paupertatis amor, nudique in Cruce Salvatoris imitandi ardor in eo fuerit, haud quidem clarius ostendere potuit, qoam in sui Ordinis institutione, cui non modo non censum, non opes, nec certum aliquem proventum, verum etiam neque victum emendicare permisit; piaculum omnino ducens, si quis in summa egestate pietatem stipemque fidelium imploraret: ideoque, dum animam ageret, extremæ hujus paupertatis cultum suorum animis novissimis his verbis imprimere voluit: *Filii usque dum vixi, vixi pauper, ac defungi vita in summa inopia peroptavi. Hanc vero commendatam vobis magnopere virtutem parvelim.*

Christi paupertatem æmulatur.

Animarum saluti procurandæ incumbit.

In juvandis proximorum animis totus adfuit, propterea animarum venator dictus *Dulcissimum reputans refocillamentum* ita Romanæ Rotæ censores *inventa nova moliri, quibus animarum saluti opem præstaret, & studio consuleret, quare assiduo charitatis opere detinebatur, sermonibus, epistolis, consiliis, confessionibus se totum in animarum levamen dabat*. In ipso pene ætatis, ac virtutis flore nondum regulari disciplina authoratus, sacræ Eucharistiæ frequentiam Vicentiæ instaurare studuit. Instituto vero Ordine, hoc potissimum in commune bonum consuluit, quod reflorescere eo adhortante, ac redire obsoletus jam Sacræ Synaxis usus visus fuerit: Et quia externa magis specie, sensuque movemur, augustissimum Sacramentum inter collucentes faces, & quo elegantiore posset cultu exponere publicæ venerationi occœpit; qui sacer ritus ingenti cum pietatis incremento ubique populorum propagatus cernitur. Perlatum ei fuit, dum Neapoli ageret, Antistitem quemdam purpuratum magni nominis in Romana Aula per plures interdum dies ab Ara abstinere negotiorum mole detentum: mox Neapoli per æstivos calores, majoris charitatis flamma succensus, Romam contendit, ut Cardinalem tantummodo de hac re admoneret, statimque abscessit in similitudinem fulguris coruscantis: siquidem adfuisse, & abfuisse idem pene fuit.

Contemplationi divinæ addictus.

Cæterum tam adorandum Sacramentum ipse ad intimam animi venerationem colebat, ut ejus amore inflammatus octonas persæpe horas ante Sacrificium inter pias preces transigeret. Divinam Eucharistiam non esse sumendam ajebat, ut Christus sese in nos commotet, sed ut nos in se ipsum: hoc est non eo scopo communicandum, ut Christus nostram faciat voluntatem, sed ut nos ejus voluntatem sequamur. Mundi delicias, & voluptates dæmonum præstigia appellare consueverat, quibus homines a se excantatos minime replet, sed tantummodo inflat. Deum vero solum habere in sua potestate veras solidasque voluptates, quæ humana corda abun-

abunde expleant. Cum excitare rerum humanarum ſuique contemptum vellet, hæc pronunciare potiſſimum ſolitus erat: gemere ſub hac gravi ſarcina mortalitatis omnibus contingit: at quamvis una eademque viventes omnes calamitas ac lues tangat, iis nihilominus miſeriarum ſeges fælicior provenit, quibus charior eſt vita; & qui pluris æſtimant, plus dolent. Ad Dei amorem hac etiam ſententia excitabat: Deum arma, illi ut placeas, vires nervoſque omnes intende. Tum ipſe, etiamſi omnes te Cœli cives deſerant, tuis ſemper neceſſitatibus præſto, ac totus aderit. Denique cum acerbiſſima in Petrum Toletanum Proregem excandeſceret Civium invidia, excitatenturque paſſim turbæ, quod ille ingratum exoſumque Neapolitanis Inquiſitionis nomen officiumque invehi adniteretur, ut teterrimos Lutheri emiſſarios, qui Neapoli peſtilenti ingenio, inſignique facundia impietatem diſſeminaverant, uti ſuperius innuimus eorumdemque ſectatores quantocius exterminaret; Cajetanus, qui Novatorum iſtorum technas optime noverat, & Cardinali Theatino jam pridem renunciaverat,

Inſectatur hæreſeos fatores.

primum opportuna remedia a Prorege propoſita, populi reluctantis pertinaciam, deinde hoſtiles in ea urbe excurſiones, frequenterque conflictus, ac cædes acerrime condolens, ferventiſſimis ad Deum precibus noctes integras tranſigebat: ac Viros Principes per diem enixe cohortabatur, omneſque prenſabat, ut ab eo tumultu, ac ſeditione deſiſterent. At cum flagrare nihilominus incendia ac cædes, & recrudeſcere in dies incitatæ multitudinis odia animadverteret, amantiſſimæ illius Urbis commiſeratione uſque adeo extabuit, ut in graviſſimam febrem inciderit, angoremque ei adauxit, ac morbum perlatus per id tempus rumor, tranſlatum interpellatumque Tridenti fuiſſe graſſante epidemica lue Concilium, quod ſummis votis exoptaverat. Potiſſimam ſancti Viri mortis mox ſecutæ cauſam præfatam Urbis fuiſſe calamitatem abunde teſtatur ſequens epitaphium ejus ſepulchro affixum. *Beatus Cajetanus, e nobili ſtirpe Comitum Thienæorum Vicentinus, unus en quatuor Clericorum Regularium Conditoribus Romæ MDXXIX. Divino plenus Spiritu, verbo, exemplo ubique præclarus, & miraculorum gloria inſignis, obiit Neapoli MDXLVII. VII. Idus Auguſti, eu angore animi ob imminentem Civitati cladem, & ſeditioſos tumultus, qui tamen precibus ipſius in Cælum evecti ſedati ſunt.* Claruit miraculis: in vita ſerpentem gangrænam in ſodalis pede, qui abſcindendus erat a Chirurgis, ſuis precibus ſanavit: maniacum bonæ menti reſtituit: Venetam Matronam propinato liquore, qui ex corpore ſancti Andreæ Apoſtoli extillat, a morbo, cujus ſanandi ſpes conclamata erat, incolumem repente reddidit. Tempeſtatem injecta Juncula Agni Dei ſedavit: utque a ſe inanem gloriam amoveret, exemplo S. Gregorii Turonenſis, in edendis miraculis Sanctorum lipſana adhibere conſueverat. Verum poſt mortem innumera uſque ad noſtra tempora patrata ejus interceſſione ubique terrarum miracula eximiam ſanctiſſimi hujus Viri pietatem patefecere, quibus permotus Clemens X. Pontifex Maximus, anno a partu Virginis MDCLXXI. illum inter Sanctos adſcripſit ſacro ſolemni ritu ſimul cum SS. Franciſco de Borgia Societatis Jeſu, Philippo Benitio ex Ordine Servorum Beatæ Mariæ, & Ludovico Bertrando ex Dominicanorum familia, & Roſa Virgine Peruana ex aggregatione ſororum Pœnitentiæ S. Dominici.

Dolet Concilium diſturbatum.

I. ANno Servatoris milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo Indictione ſexta graviſſimæ controverſiæ, an jure Conciliom Tridento Bononiam translatum eſſet, exarſere, quæ demum triſti exitu Cæſare latas in conciliis leges adverſus Hæreticos pro Cæſareo munere non exercente, ſed politica ſua conſilia nimium deſendente, in maximum Religionis damnum eruperunt. Miſerat ille devexo ſuperiore anno, ut vidimus, Chriſtophorum Madruccium Cardioalem Tridentinum cum Didaco Mendoza Oratore, qui Pontifici hæc quatuor capita propoſuerat. Primo loco, ut concilium Bononia Tridentum revocaretur ob ſpes ingentes traducendorum ad caſtra Eccleſiæ aberrantium Hæreticorum. Secundo, ut Prælati idoneis inſtructi mandatis mitterentur io Germaniam, qui redeuntes cenſuris ſolverent, & quandam molliorem vitæ rationem conſtituerent, donec Concilium abſolutum eſſet. Tertio, ut io Concilio Chriſtiana diſciplina in Clero, Populoque reſtituta veteri morum puritate inſtauraretur. Quarto loco pollicebatur Cæſar ad difficultatem transfereodi Tridentum Concilii lævigandam, ſi is caſus contingeret, ut Pontifex e vivis migraret, ſtante adhuc & congregato Concilio, non delectum iri a Concilio Pontificem, ſed a Cardinalibus de quibus Paulus Concilii Bononienſis Præſules conſuluit, ut ſupra vidimus. Conſultis itaque Patribus Præſes Concilii ita Pontifici reſpondit.

II. To. 10. de Conc. mſ. Arch. Vat. ſig. num. 3200. p. 160. *Reverendiſſimis Dominis deputatis viſum eſt, quod cum Sanctitas Veſtra paterna charitate ſalutem Provinciæ Germaniæ quibuſcumque modis potuit, ſemper procuraveris, quod ex multis argumentis, & præcipue ex Concilio Tridenti indicto, & eu Legatis ſemel, & iterum ad eam Civitatem miſſis apertiſſime conſtat, minime dubitandum ſit, quin Sanctitas Veſtra eodem animo erga illam Provinciam in poſterum ſit, ut antea ſemper fuit, optimo ſcilicet, & ad bene de ea promerendum propenſiſſimo: quantum ad ea, quæ Reverendiſſimus Dominus Cardinalis Tridentinus nomine Invictiſſimi Imperatoris Sereniſſimi Romanorum Regis, necnon Illuſtriſſimorum Statuum Germaniæ retulit, ſcilicet, ut omnes ſacro, & œcumenico Concilio ſe ſubmittant, laudandam eſſe admodum pietatem Majeſtatis Suæ, ac bonam ſpem de eorum ſalute, qui hactenus a recta via aberraverunt, concipiendam: verum quoniam in illa ipſorum ſubmiſſione additum eſt, quod ſe ſubmittant Concilio Tridenti celebrando, & ea de cauſa petitur nunc, ut Veſtra Sanctitas ipſum ad Tridentinam Civitatem reduci faciat, Reverendiſſimis Dominis meis deputatis perſuaſum eſt id a Pientiſſimo Imperatore, & nobiliſſima illa a Provincia eſſlagitari, & peti, quatenus ſine ſcandalo, immo cum pace, & concordia cæterarum Provinciarum, ſervata etiam authoritate Concilii, & Eccleſiaſtica libertate fieri poſſet, ad quæ nomine Sanctitatis Veſtræ pro ſua paſtorali cura, & omnium Eccleſiarum ſolicitudine proſpicere jure debes, & ea nullo modo negligere; ſic quoque exiſtimandum eſſe Majeſtates Suas, & Illuſtriſſimos Sacri Imperii Status in bonam partem laturos, ſi Sanctitas Veſtra more Majorum ſuorum in tam ardua, & communi deliberatione Epiſcopos fratres ſuos, & Prælatos, qui omnium fere Nationum in Concilio Bononiæ exiſtunt, pro communi pace ſervanda, & turbis, & ſcandalis vitandis, ante omnia conſulere velis: eiſdemque Dominis meis videtur, par eſſe, Sanctitatem Veſtram operam dare, ut quam minima mora in ipſa conſultatione facienda interponatur, atque etiam ne res in Germania detrimentum patiatur, benigne ſatisfieri debere a Sanctitate Veſtra ſecundæ petitioni Majeſtatis Suæ de mittendo ad illam Provinciam uno vel pluribus prælatis cum opportuna facultate, ut communis aliquis, & idem rectus vivendi modus uſque ad finem Concilii reformetur, & ſtatuatur.*

Quia vero etiam Eccleſiaſtici Status Imperii de reductione Concilii Tridentum, Pontificem rogabant, Paolus eos monuit, ut ipſi etiam in perſonis propriis accederent, ſaltem mitterent Nuntios ſuos Bononiam conſulturi una cum aliis Patribus qood circa ipſum Concilium agendum eſſet, ſcriptis ad eos literis io forma Brevis, quas hic ſubiicimus. III.

Subjiciendæ viſæ ſunt eæ literæ ſuis verbis conceptæ, in quibus primum objecit Germanis Præſulibus modo eos anxie petere, ut Concilium transferatur Tridentum, cum tamen Tridenti antea quindecim Menſibus expectati, nec veniſſent, nec Procuratores pro ſui excoſatione miſiſſent, licet Hiſpani, Galli, atque Itali ex remotioribus locis Tridentum ſe contuliſſent, translationem porro inſcia Sede Apoſtolica factam, & Concilium valere authoritati ſuæ transferendi, ubi de ipſius ſalute agebatur, potuiſſe facile eos, qui Tridenti hæſerant, Bononiam accedere, IV.

cum

cum non longo intervallo Bononia disjuncta foret, quod si fecissent, nulla modo controversia verteretur, ideo vero serius dari ipsis responsum, quod Cæsari idem cum ipsis petenti prius consulto Bononiensi Concilio respondendum esset; dati vero Tridentino Cardinali, ac Cæsareo Oratori responsi seriem ad eos transmitti, demumque hortatus est, ut Bononiensi Concilio pro communi pace se conjungerent, vel ad absolvendum illud, vel si Tridentum aptius visum sit ad translationem in eam Urbem conjunctis suffragiis celebrandam.

Venerabilibus Fratribus, & dilectis filiis Ordinum Imperii Statibus Ecclesiasticis in Conventu Augustano.

Ext. in comm. 13. de Concil. msf. Arch. Vat. sig. n.3200. p. 216.

*Venerabiles Fratres, & dilecti filii salutem, &c. Accepimus superioribus diebus literas vestras XIV. * Septembris Augustæ datas, quibus post explicatas diuturnas & graves Provinciæ Germaniæ calamitates a nobis petitis, ut redintegrato Tridentino, Concilioinque pristinum locum, & statum suum restituto, saluti, & tranquillitati vestræ Nationis consulamus. Qua in re sollicitudo vestra, quoniam nobiscum communis est gratissima nobis fuit: Hanc enim curam ab initio nostri Pontificatus in animo finam semper habuimus, ut ipsi Provinciæ graviter affectæ, & laboranti, quantum in nobis esset, mederemur. Cujus sane nostri Paterni in vos animi, ut multa alia argumenta omittamus, illud satis sufficere possit, quod post Mantuanam, & Vicentinam Indictionem, Concilio habendo Urbem Tridentinam delegimus vobis propinquam, & commodam; quodque Legatis illuc nostris semel, atque iterum missis, omni studio, & diligentia ad illud celebrandum incubuimus, neque ullis sumptibus pepercimus.*

In aliis XXIV.

Verum cum incœpto jam Concilio totos quindecim Menses a posteriore Indictione expectati estis, neque adhuc ullum in Germania bellum extiteret, si non admodum multi vestræ nationis illuc accesserunt, aut miserunt, cum tamen aliqui accessissent, aut misissent, non nobis, sed illis est tribuendum; qui cum propiores cæteris essent, ire ipsi, ut debebant, aut saltem excusationem mittere non curarunt. At vero eo ex Hispaniis, Galliis, Italia, & ex remotioribus Provinciis, quibus Civitas Tridenti non ita commoda erat, satis magnus Episcoporum, & Prælatorum numerus confluxerat, multæque interea Sessiones habitæ fuerant, quibus plurima salutaria decreta quæ partim, ad Fidem, & Religionem, partim ad morum reformationem pertinerent, Divini Spiritus instinctu, atque auxilio, summaque Episcoporum, ac prælatorum consensione factæ sunt, quibus quidem maxime impiorum dogmatum pars, quæ ab Hæreticis hujus temporis defendebantur, declarata, & convicta est. Quare intelligi ex his licet curam semper excubuisse apud nos illius sedandæ Provinciæ, & a calamitatibus [quantum cum Dei gratia per nos fieri potuit] liberendæ.

Nam quod post biennium fere a posteriore Indictione translatum ex illa Urbe V.
Concilium est, ea translatio non modo nobis Authoribus, sed ne scientibus quidem facta est. Et tamen quoniam dubitari non potest quin Concilium generale justum, & legitimum ex hujus Sanctæ Sedis authoritate indictum, & congregatum, jus habuerit sui ipsius, eo quo Spiritus Sanctus dictaverit, transferendi, præsertim sui conservandi causa, justam nos & legitimam ipsam translationem existimare debemus, nisi rem aliter se habere plene cognoverimus. Qua quidem a translatione licet pauci dissenserunt, stari eo tamen debet, quod multo maxima pars constitueris, atque decreveris. Neque propterea divisum esse Concilium putandum est; etsi enim quidam adhuc Bononiam profecti non sunt; sed Tridenti remanserunt, manet tamen illud singulare, atque unicum, nec tamen illud in eam Urbem translatum est, quæ aut nimis longe a Tridentina Urbe absit, aut ad commorandum incommoda, aut ad celebrandum ipsum Concilium parum tuta videri debeat: nam neque ab Urbe Tridento magno admodum intervallo Urbs Bononiensis distat, & cum ob aeris salubritatem, tum ob rerum victui necessariarum copiam, tum ob Civium Hospitalitatem, & ipsius magnitudinem commodissima est. Quod vero sub tutela Ecclesiæ est, ob id vestræ præcipue Nationi minus tuta videri non debet, quæ ab Ecclesia ipsa non solum Fidem, & Religionem Christianam, sed etiam multa alia maternæ charitatis, & munificentiæ egregia in se monumenta habet, & fruitur; præsertim cum eidem Urbi Bononiensi illi Principes, & populi finitimi sit, qui in fide sunt charissimi in Christo filii nostri Caroli Romanorum Imperatoris semper Augusti.

Verum ut ad literarum vestrarum postulata redeamus, serius quidem a nobis, quam voluissemus ad illa responsum est, atque hujus tarditatis causam explicandam esse vobis ducimus, ne quid in nobis voluntariæ moræ fuisse existimetis. Cum enim haud multo post receptionem vestrarum literarum venisset ad nos dilectus filius noster Christophorus Cardinalis Tridentinus a Serenissimo Cæsare ad nos missus

sus, & una cum dilecto filio Nobili Viro Didaco de Mendozza ejusdem Cæsaris apud nos Oratore nobis exposuisse, universam istam Germanicam Nationem opera, ac diligentia ipsius Cæsaris Concilio Tridenti celebrando se submisisse, & propterea tam dictæ Majestatis, quam de ejus mandato etiam Serenissimi Romanorum Regis, & omnium Statuum Sacri Imperii nomine a nobis petiisse, ut ipsum Concilium ex Bononia Tridentum remittere vellemus; nos cum vestra postulata cum postulatis dictæ Majestatis congruerent, eademque prorsus essent, non putavimus ad vestras prius, quam ad dictæ Majestatis literas esse respondendum. Itaque cum idem Christophorus Cardinalis, & Didacus Orator Cæsareus sæpius rem hanc non solum privatim coram nobis, sed etiam publice coram universis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus in Consistorio nostro proposuissent, necessario factum est, ut nos etiam cum eisdem Cardinalibus rem discusserimus, quod & ei gravitas postulabat. Itaque, matura consultatione cum ipsis Cardinalibus præhabita, de ipsorum concilio decrevimus cum de reductione Concilio, & de negotio communiter ad omnes spectante ageretur, Prælatos ex omnibus fere Nationibus Bononiæ in concilio existentes ante omnia consulendos esse. Quod cum ad abrumpendam omnem moram statim fecissemus, celeri tabellario ad eos dedita opera cum nostris literis misso, responsum ab eis tale habuimus, quale & ipsi Oratori Cæsaris [jam Cardinali Tridentino a nobis digresso] in Congregatione nostra multis præsentibus dedimus, & Fraternitatibus vestris, ne longiores in his simus, mittimus præsentibus alligatum.

Ex quo sane Fraternitates Vestræ percipient quænam dilucidari, & declarari ac plene fieri, & ab his, qui se Concilio submisisse dicuntur, re ipsa adimpleri debeant antequam de reditu ipsius Concilii ad Civitatem Tridentinam deliberaretur, in quo solitam vestrorum æquitatem animorum, veritatisque, ac justitiæ amorem semper vobis insitum nunc optamus, & expectamus, vos, in Deo Domino hortantes, ut tranquillitati Ecclesiæ Catholicæ, cui semper pro vestra probitate adhæsistis, omni vestra authoritate, ope, consilio consulatis, quo Nobilissimæ Nationi Vestræ, quantum in vobis erit, pacis fructus, sedatis seditionibus, & veræ Religionis lux, pulsis impietatis tenebris, restituatur. Quod ut nostris diebus videamus ab eodem Deo supplices, ac votis omnibus precamur, ac petimus: & vos hortamur, ut cum cæteris Bononiam proficisci, aut Nuntios vestros sine mora mittere velitis, vel Concilium ipsum prosequuturi, vel si locus minus aptus visus fuerit, cum aliis quid agendum sit, dictante Spiritu Sancto, deliberaturi. Nam quod extremis vestris literis verendum nobis esse significatis, ne cessante in hoc opere diutius Sede Apostolica, alia sumantur consilia, aliisque viis, & rationibus hæc causa tandem expediatur; nunc quidem, si agnosceremus in procuranda salute illius Inclytæ Provinciæ a nobis cessatum fuisse, omnia sane timeremus præcipue vero Dei ira, qui nos in hac Sancta Sede tanquam in speculo collocavit, ut omnium Christi ovium, præcipue autem illarum, quæ a reliquo Grege se subtraxerunt, curam haberemus. Quod vero non defuerimus in hoc opere consulendi Provinciæ Germaniæ, ea, quæ supra scripsimus, satis testimonio esse possunt; præsertim cum nota scribamus, non tam vobis, quam Universo Orbi Christiano. Quare, quod ad nos attinet, eo minus nobis timendum duximus, quo magis nostri studii, & laboris in hac causa sumus conscii, & quod eam de gravitate, ac moderatione vestra opinionem eam de Cæsaris sapientia, & animo in Christianam Rempublicam spem habemus, ut nec illum, nec vos ullum hujus expediendæ causæ rationem, nisi quæ recta, & ipso, ac vobis digna sit, probaturos credamus; hoc enim experta vestra, & constans semper in aliorum defectione pietas, & fides nos sperare jubet. Quod si non fiat, nova vero consilia contra authoritatem hujus Sanctæ Sedis suscipiantur, nos quidem non ii sumus, qui prohibere possimus quo minus in eam tanquam in domum aliquam descendat pluvia, veniant flumina, flent atque irruant venti, hæc enim omnia futura esse ab ipso Summo Architecto, cum ejus fundamenta jaceret, sunt prædicta, ne vero propterea cadat, ne dissolvatur, timere quidem non possumus, quia scimus fundatam esse supra firmam petram. Illis potius timemus, & eorum vicem valde dolemus, qui nec irritis conatibus illorum, qui hanc sibi olim oppugnandam animo proposuerunt, nec gravibus Dei judiciis, nec veteribus, tum novis, in omnes, qui hoc aliquando tentarunt, deterreantur, quo minus ejusmodi consilia capiant, malintque se certo periculo, cum totius Ecclesiæ perturbatione exponere, dum opus Dei dissolvere conantur: quod nullo non sæculo ab improbis oppugnatum, nunquam expugnari potuit, quam in pulchritudine pacis nobiscum unanimes in una domo vivere: ad quam eos semper invitavimus, & perpetuo invitamus. Idem autem ut vos faciatis, & permittatis, ut aliena, & nullis profu-

tura

tura consilia locum, aut authoritatem in vestris Conventibus habeant, valde in Domino hortamur, vosque ita facturos de pristina vestra, & constanti, quam semper ostendistis, pietate, & fide maxime confidimus. Datum, &c. I. Januarii MDXLVIII. Pontificatus nostri anno XIV.

VI. Postera die Cardinalis de Monte concilii Præses in Congregatione generali retulit Patribus responsa a Pontifice data Cardinali Tridentino, ac Cæsareo Oratori seriem, utque a Pontifice concilii defenderetur authoritas, atque quinque dubia ante proposita pro translatione decernenda prius a Cæsare illustrari vellet, de quibus hæc Angelus Massarellus refert.

Diar. Conc. Trid. & Bonon. mſ. Arch. Vat. p. 277. Responsio Pauli III. data Oratori Cæsareo petenti reditum Concilii Tridentum.

II. Januarii MDXLVIII. &c. Reverendissimus Dominus Cardinalis retulit Patribus qualiter Sanctissimus Dominus noster dedit responsum Oratori Cæsareo circa petitionem, quam fecerat nomine Imperatoris, quod Concilium reduceretur Tridentum, quam responsionem ipse Reverendissimus Dominus Cardinalis alta voce legit, cujus summa est, quod Pontifex narrat factum dictæ petitionis, & qualiter sua Sanctitas scripserit pro consilio Sacræ Synodi, & inseritur Breve missum ad ipsum Reverendissimum Dominum Cardinalem de Monte una cum responso concilii cum insertione tamen eorum quinque dubiorum, de quibus supra die XIX. *præteriti Mensis, quorum dubiorum dilucidationem probat Sua Sanctitas antequam de reditu ad Civitatem Tridentinam agatur, & in fine offert se promptam pro unione Nationis Germanicæ.*

Quo responso lecto ipse Reverendissimus Dominus Cardinalis dixit agendas esse gratias Deo, & Summo Pontifici pro eo quod tantum deferat sua Sanctitas Concilio, & ejus voto assenserit in totum, & orandum Deum pro concordia Principum.

Prosequendo concilio intentus Præses decreta de Sacramento Ordinis excutienda proposuit, ut corruptelæ circa illud invectæ tollerentur, ut addit idem Author.

IV. Januarii datur exemplum Canonum super abusibus de Sacramento Ordinis. Eadem die Feria quarta.

IV. Januarii in Congregatione generali forma data Concionatoribus prædicandi verbi Divini ex decreto Tridentino IX. Januarii. Adducti in examen Canones super abusibus Sacramenti Pœnitentiæ, quorum exemplum exhibitum fuerat Patribus die tertia ejusdem Mensis, habitæque plures Congregationes.

Diar. Concil. Trid. & Bonon. mſ. Arch. Vat. p. 279.

Lunæ XVI. Januarii hora XXI. fuit Congregatio generalis, in qua Patres prosequuti sunt examinationem supradictorum Canonum super abusibus Sacramenti Pœnitentiæ. Loqui cœpit hodie Rev. D. Episcopus Aquensis Vorstius.

Actum deinde est, an Procuratores Cæsaris admittendi essent, cum Cæsaris mandata prius exhibere noluissent, extatque de ea re Fesulani Episcopi sententia tribus Propositionibus distincta.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3197. p. 180.

Propositio Prima. An admittendi essent hi qui dicebantur Cæsaris nomine adesse, neque literas Cæsaris, aut mandata, nisi per se ipsos proferre volebant. Censeo omnino esse admittendos.

Propositio II. An prolatis jam Cæsaris literis, & recitatis audiendi essent hi cum suis Notariis, & Testibus, ut ipsi petebant. Audiantur, ut petunt, ne aliquod inconveniens consequatur.

Propositio III. An ea res in proximum conventum rejiceretur, & de protestationibus inquireretur.

Vellem mori potius quam videre Schisma in Ecclesia Christi.

A Patribus decretum est communi consensu audiendos Cæsareos Procuratores licet hostilia dicturi essent, tum subdunt acta: *Procuratores Caroli V. Imperatoris petierunt audiri a Patribus, qui intromissi fuerunt ostendentes mandatum Cæsareum, quod est sub data Augustæ die XXII. Augusti MDXLVII. in quo mandato constituebantur Procuratores ad protestandum assertis Legatis, & Patribus, qui erant Bononiæ sub nomine concilii generalis* (ita enim Imperator loquebatur) nomine suo, & totius Imperii Regnorum suorum prout habebant in mandatis.

Data fuit licentia fandi, sed quoniam noluerunt loqui, nisi intromissis in Congregatione quibusdam suis Notariis, & Testibus, posita est [eis exire jussis] res in consultationem, placuit Patribus, quod admitterentur sui Notarii, sed non rogarentur soli, sed in solidum cum Notariis concilii, & ita factum est. Quæ vero mox gesta sint ea fuse continentur in publicis documentis, tum confectis, quæ subjicimus. VII.

Diar. Concil. Trid. & Bonon. mſ. Arch. Vat. pag. 270. MS. Arc. Vat. sig... Ext. inter acta Concil. Bonon. Auctore Ang. Massarell. Sec. p. 45. MS. Fr. Car. Bar. & in mſ. Card. Pii.

Processus protestationis factæ a Procuratoribus Imperatoris in concilio Bononiensi, & responsio Sacræ Synodi.

In nomine Domini, &c. Die Lunæ XVI. Mensis Januarii MDLVIII de sero hora circiter prima noctis Bononiæ in loco solito ubi Congregationes generales Sacri concilii Bononiensis fieri consueverunt, in nostrum, & testium infrascriptorum præsentia introducti fuerunt, in ipsum locum Congregationis Magnifici Domini Franciscus Vargas Procurator generalis Fisci Regni Castellæ, & Martinus de Soria Velasco

co Burgensis Jurium Doctor, & Invictissimi Cæsaris Consiliarii. Quibus coram Reverendissimo, & Illustrissimo Domino Cardinale de Monte ipsius Sacri concilii Præsidente, & Patribus ibidem congregatis numero quadraginta quatuor, vel circa, ut Invictissimi Imperatoris Procuratoris comparentibus, prædictus Dominus Prancifcus Vargas Fiscalis Cæsareus petiit sibi restitui mandatum Cæsareum, quod antea ipsi Sacræ Congregationi per ipsum, & Collegam suum traditum fuerat. Quo ei restituto Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monta prædictus mandavit legi per Dominum Claudium della Casa ipsius Sacri concilii Notarium infrascriptam protestationem, antequam autem ipse D. Claudius protestationem præfatam legeret, ipse Magnificus Dominus Francifcus Vargas Fiscalis Cæsareus petiit audiri. Sed ipse Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte mandavit ante omnia dictam suam, & sacræ Synodi protestationem legi. Quam quidem protestationem ipse Dominus Claudius Notarius alta, & intelligibili voce legit, cujus tenor sequitur, & est talis.

VIII. *Licet hæc Sancta Congregatio cum præsidentia Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Cardinalis de Monte Legati Apostolici non debeat, & non teneatur audire aliquam propositionem vestram faciendam occasione mandati Cæsareæ Maiestatis per vos exhibiti, quod mandatum vere, & cum effectu non dirigitur ad hanc Sanctam, Universalem, & Œcumenicam Synodum in hac Civitate Bononiæ legitime translatam, & congregatam, tamen ut nemo quam possit prætendere in hac Sancta Synodo non esse omnimodam libertatem omnibus loquendi, contenta est vos audire; solemni tamen protestatione præmissa, quod per hanc audientiam, & qualemcumque propositionem vestram factam, aut faciendam, non intelligit aliquo modo approbare, nec admittere personas vestras, nec dicta, nec dicenda, nec facta, nec facienda per vos juxta tenorem prætensi mandati, & ipsius mandati occasione: & etiam solemni protestatione præmissa, quod per ipsum mandatum, & quæcumque exinde subsequuta, & subsequenda non intelligit ipsa sancta Synodus aliquod præjudicium sibi, neque etiam Sanctissimo Domino nostro, qui est ipsius concilii caput, inferri, nec aliquod jus ipsi Invictissimo Imperatori mandanti acquiri, neque cuicumque alteri personæ, per quod ipsa Sancta Synodus minus possit ad ulteriorem prosequutionem, celebrationem, & expeditionem Sacri Concilii, Deo dante, procedere, & omnia alia facere, quæ sibi videbuntur necessaria, & opportuna: reservans sibi nihilominus ipsa Sancta Synodus jus, ac potastatem, & authoritatem omnia & singula præmissa, & quæcumque ab eis quomodocumque dependentia, & dependenda, & emergentia, sive emergenda plenius, & uberius in una, vel pluribus Sessionibus per eam celebrandis, prout ipsi Sanctæ Synodo utilius videbitur declarandi, & decernendi; necnon contra contumaces, & rebelles quoscumque ad pœnas juris, & literarum Apostolicarum, & arbitrarii ipsius Sacri concilii procedendi. Quam protestationem voluit Sancta Congregatio in principio, medio, & in fine, & semper esse repetitam, & pro repetita intelligi, & haberi.*

Qua quidem protestatione lecta, Rev. D. Hercules Severolus ipsius Sacri concilii Promotor, ibidem adstans, & præsens hæc verba protulit, videlicet: *Et ego tanquam Promotor ipsius Sacri concilii peto a vobis Notariis de præmissis fieri unum, vel plura, publicum, vel publica Instrumentum, vel Instrumenta.*

Deinde prædictus Magnificus Dominus IX.
Francifeus Vargas Fiscalis Cæsareus petiit sibi dari testimonium, & fidem publicam a nobis Notariis; quod non fuit permissum eum ante loqui; neque exponere ea, quæ ipse, & collega suus habebant in mandatis, quam legeretur suprascripta protestatio.

Postea alta, & intelligibili voce idem Magnificus Dominus Franciscus Vargas Cæsareus Fiscalis sic orsus est, & protulit quædam verba, quæ postea in scriptis tradidit Domino Claudio Notario suprascripto, quorum tenor sequitur, & est talis: *Adsumus Reverendissimi Domini, Reverendique admodum Patres, Cæsaris Domini nostri Romanorum Imperatoris Optimi Maximi Procuratores legitimi, cujus mandatum authenticum audieritis. Adsumus quidem apud vos acturi de re omnium maxima, quam & vos futuram jam diu augurati estis, & Respublica Christiana summis votis efflagitat, ut vos hac in re æquos præbeatis. Est enim apud omnes in confesso, & ob oculos jam versari videtur, quanta rerum humanarum calamitas eventura sit necessario, si mordicus persistere velitis in sententia, quam semel haud satis provide arripuistis, e contra quanta Orbis tranquillitas, ac fælicitas fi, ut vos decet, velitis in commune consilium, & Cæsareæ Majestatis voluntatem pro vestra virili fovere. Verum ut omnia constent, non tantum vobis, apud quos nihil novi dicturi videmur, sed universæ etiam Reipublicæ Christianæ, paulo altius repetemus rem omnem: sic enim planum*

faciemus, quam perniciose sitis curaturi, si persuaderi volueritis, & Invictissimi Imperatoris Domini Nostri animis quam late patet Orbis Christianus omnibus manifeste erit: illud tantum præfabor, nos nec verbum quidem addituros en nostri animi sententia, sed bona fide explicaturos, quæ a Cæsarea Majestate in mandatis habuimus.

Quo facto Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte prædictus respondit ad ea, quæ dictus Magnificus Dominus Franciscus Vargas Fiscalis Cæsareus dixerat, primum verbo, deinde scripto, ut sequitur, videlicet. *Adsum, & ego hujus Sacrosancti concilii pro Sanctissimo D. N. Paulo Divina providentia Papa III. vero, & indubitato, ac certo Beati Petri Successore, ac Jesu Christi Domini, & Redemptoris nostri in terris Vicarii Præsidens, & Legatus. Adsunt & ii Sanctissimi Patres concilio en Civitate Tridentina legitime, & en causis ipsi concilio probatis translato, ad ipsum concilium cum Dei adiutorio, & Spiritu Sancto suggerente pro ipsius Dei gloria, & Reipublicæ Christianæ salute prosequendum, & celebraudum. Rogamus Majestatem suam sententiam mutare velit, & nobis auxilium, & favorem suum impertiri, ac ipsius Concilii celebrationem perturbantes comprimere, & compescere. Scitur quod concilium impedientes, & perturbantes, quacumque illi dignitate præfulgeant, gravissimas pœnas incurrunt. Utcumque tamen evenerit, quicumque afferantur terrores, nos libenter, & honori Ecclesiæ, concilii, & nostro defuturi non sumus.*

Et successive prædictus Dominus Franciscus Vargas Fiscalis Cæsareus, tenens in suis manibus mandatum Cæsaris originale, quod sibi restitui fecerat, illud solemniter præsentavit suo, & Collegæ nomine, quod quidem erat scriptum in charta pergamena, Imperiali sigillo appenso, non vitiatum, non cancellatum, nec in aliqua parte subrasum; sed in forma publica, & solemni scriptum, & redactum, & legi alta voce petiit, quod ita lectum statim fuit coram omnibus per D. Angelum Massarellum, ejusdem concilii Secretarium, eratque tenoris sequentis.

Carolus V. &c. Notum facimus, &c. XXII. *Augusti anno Domini MDXLVII. Imperii nostrii* XXVII. *& Regnorum nostrorum* XXXVII.

Mandatum Imperatoris ad protestandum in persona D. Didaci de Mendozza, de quo fit mentio in superiori responsione.

Carolus Quintus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus, &c.

X. Ext. in Diar. Conc. Bonon. p. 786. Mandatum Caroli V. ad protestandum.

Notum facimus tenore præsentium, quod pro ratione muneris nostri, quo Dei Optimi Maximi voluntate fungimur, proque eo zelo, quam erga Sacrosanctam fidem, & Religionem nostram orthodoxam merito gerimus, & ipsius Religionis summa necessitate ita exigente cogimur contra nonnullos, qui sese asserunt Legationis munere fungi una cum aliis Prælatis, & personis in Conventu Bononiensi, cui titulum generalis concilii prætendunt, jam congregatis, & deinceps eo nomine congregandis justam, atque legitimam protestationem, tam coram Beatissimo in Christo Patre, & Domino Domino Paulo III. Divina providentia Sacrosanctæ Romanæ, ac universalis Ecclesiæ Pontifice Maximo, Domino nostro Reverendissimo, quam etiam coram cœtu Reverendissimorum Cardinalium Urbis, necnon præfatis assertis Legatis Prælatis, & personis Bononiæ sub prætentu concilii congregatis, & in posterum congregandis facere. Id vero cum ob locorum distantiam coram facere non possimus, eapropter de fide, prudentia, & rerum usu Venerabilis devoti nobis dilecti Don Jacobi de Mendozza Consiliarii, & Oratoris nostri apud Beatitudinem præfati Pontificis Maximi plene confisi eundem Don Jacobum fecimus, & constituimus, ac deputavimus, ac tenore præsentium ex certa nostra scientia, & sano accedente consilio facimus, constituimus, & deputamus Procuratorem, & Mandatarium nostrum, dantes ei plenam facultatem, & potestatem, ut hujusmodi protestationem nostro, & totius Sacri Romani Imperii, Regnorumque, & Dominiorum nostrorum omnium nomine contra præfatos assertos Legatos, aliosque Prælatos, & personas nomine concilii Bononiæ congregatas, quam congregandas, coram præfato Pontifice Maximo, & cœtu Cardinalium conjunctim, aut separatim solemniter, tum verbo, tum scripto proponere, & Instrumenta super inde necessaria a Notario, seu Notariis publicis adhibitis, seu adhibendis requirere, & omnia alia dicere, facere, gerere, & exercere possit, & valeat, quæ in hujusmodi actibus requirerentur, & necessaria fuerint, seu quovis modo opportuna, & quæ nos ipsi facere possemus, ac deberemus si præmissis personaliter interessemus, & secundum quod a nobis habet in mandatis. Promittentes in verbo nostro Cæsareo, & Regio, nos ratum, gratumque habituros quidquid per præfatum Procuratorem, & Mandatarium nostrum actum, dictum, gestumque fuerit in præmissis, nec quovis modo

illis

illis contraventuros esse dolo, & fraude penitus semotis, harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri appensione munitarum. Datum in Civitate nostra Imperiali Augustæ Vindelicorum die XXII. *Augusti anno Domini MDXLVII. Imperii nostri* XXVII. *& Regnorum nostrorum* XXXVII.

Quo mandato lecto Dominus Hercules Severolus Promotor præfatus repetiit iterum protestationem Sacræ Synodi præfatam; idemque fecit Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Cardinalis de Monte præfatus, & dictus Dominus Franciscus Vargas, Fiscalis Cæsareus dixit ea, quæ a se, & Collega suo dicenda erant contineri in protestatione statim legenda a præfato Collega suo, quam quidem protestationem repetere intendebat, & pro repetita haberi volebat toties quoties opus esset: eandemque repetitionem protestationis lectæ per antedictum Dominum Claudium Reverendissimus, & Illustriss. Dominus Cardinalis de Monte toties quoties opus esset, fecit, & declaravit. Petiitque insuper, & requisivit dictus Magnificus Dominus Franciscus Vargas Fiscalis Cæsareus a nobis Notariis in actis redigi, qualiter Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte, & Patres præsentes non consenserunt, quod Notarii, & Testes per eum nominati fuerint admissi, ut singulariter, & de per se rogarentur de omnibus per eum, & Collegam suum dictis, & dicendis, sed a nobis conjunctim. Deinde prædictus Magnificus Dominus Velasco nomine dicti Magnifici Fiscalis Cæsarei, & suo legit alta, & intelligibili voce scripturam protestationis tenoris infrascripti, videlicet.

XI. *Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n.3229. p. 119. & in aliis ms. ubi supra.*

Cum Respublica Christiana miserabiliter convulsa esset, Religio labefactaretur, mores vehementer corrupti essent, tota fere Germania descivisset ab Ecclesia, invictissimus Carolus Cæsar Romanorum Imperator semper Augustus, cujus nos procuratores sumus, primum a Leone, deinde ab Hadriano, deinde a Clemente sanctæ memoriæ Pontificibus Maximis, ac postremo a Summo Pontifice Maximo Paulo III. sæpissime, & continuis precibus universale Concilium flagitaverat, & ratione suæ dignitatis, & ut satisfaceret assiduis supplicationibus Ordinum Imperii, & solum eversarum rerum perfugium, ad quod semper in duris Ecclesia accedere consuesset; tandem a Sanctitate Sua primo Mantuam, postremo Vicentiam convocatum est generale Concilium. Sed harum Civitatum neutra satis apta fuit, in quam multarum & diversarum Provinciarum homines libenter, & commode convenirent. Germani præsertim, quibus gestis, & gravibus da causis eo proficisci non licebat. Demum Imperatoris ipsius voluntatem, cæteris etiam Christianis Principibus assentientibus ipsisque adeo poscentibus Germanis, Summus Pontifex Tridentum elegit ipsorum Germanorum causa, propter quos id præcipue Concilium fiebat, quod illam approbaverat Civitatem, quemadmodum ipsi Cæsari, illisque in publicis Ratisbonæ habitis Comitiis in Provincia Germaniæ celebrandum concesserat idem Summus Pontifex, quod locus esset aptissimus ob libertatem, & securitatem, ita enim positus est, ut tam Italiæ, quam Germaniæ particeps esse, nec a Gallicis, aut Hispanicis longe distare videatur: cujus Civitatis, & Episcopus esset Christophorus Madrutius, Vir sane probus, & pius, ac sacri imperii Princeps, & quod omnium rerum, quæ ad victum necessariæ essent, commoditas non desit, ut ipse Summus Pontifex in sua Indictionis Bulla latius declarat. Indictum est inquam Tridenti Concilium generale omnium consensu: Legati Cardinales missi, primum Parisius, Moronus, & Polus affuere, qui locum Imperatoris repræsentarent Oratores Episcopus, Atrebatensis, Dominus, de Granuela, & Jacobus Mendozza. Sed nondum visum est tempus satis idoneum ad inchoandum Concilium. Post aliquod tempus iterum missi estis vos Tridentum Reverendissimi Sedis Apostolicæ Cardinales Legati, Reverendissimus de Monte, Reverendissimus de Sancta Cruce, & item Reverendissimus Polus, qui nunc abest. Rursum Oratores Imperatoris idem Jacobus Mendozza, & Franciscus Toleto. Accesserunt nonnulli aliorum Principum ibidem Oratores. Nonnulli erant in itinere multarum Nationum Episcopi, & ab ultimis terris magna impensa, magno labore convenerunt.

Protestatio Imperatoris contra Concilium Bononiense.

Inchoatum est tam expetitum ab omnibus Christianis Concilium, causa Religionis, & reformationis morum in eo tractari cœpta: aliquos habitæ Sessiones, aliquos super his lata decreta. Eodem quoque tempore bellum adversus hostes & sacri Imperii violatores Imperator gerebat, in quo suscipiendo potissimum tuendæ, & amplificandæ Religionis, interveniente quoque Sanctitate Sua, ratio, habita est, ita ut quos ratione flectere non poterat, armis cogeret.

Cum res essent, in hoc statu, cœpto Religionis negotio causa morum, quæ tot viribus, & consilio indigebat, ad quam peragendam Sua Majestas, & Germaniæ ordines a retro Pontificibus, & Sanctitate XII.

Sua jam antea remedium tam crebro flagitaverant, sed frigide nimis, & vin tentata, virtute Imperatoris pacata Germania, in qua recuperandæ Religionis eidem Sanctitati, & Sacro Concilio munus incumbebat, maxima spe adversus tam eorum, qui huc usque Concilium recusaverant, tam etiam eorum, qui in tam necessario negotio Imperatori adjutores fuerant, ecce vos Reverendissimi Domini translationem, præter omnium expectationem, Pontifice Maximo [quod quidem vos nunquam negastis] inscio & inconsulto, levissima sane causa procurata, & conficta de translatione Concilii retulistis ad Patres consultandi nullo, sed neque cogitandi spatio dato, itaut pridie proposueritis, postridie decreveritis, perendie discesseritis, cum haud multis Patribus, atque iis quidem unius fere Italicæ Nationis.

Huic consilio sancti Patres aliquot, Episcopi magnæ fidei, & authoritatis Viri, quibus Religionis, & morum causa cordi erat, tanquam callido nimis, & immaturo, Christianæque Reipublicæ periculoso contravenere, planeque & publice, inspirante Spiritu Sancto, tum translationem concilii, tum Legatorum assertorum, & Patrum, qui eos sequuti erant, secessum improbaverunt. Publice etiam protestati sunt iniustam esse translationem concilii, velleque se manere Tridenti, libero, & legitimo concilii loco.

Inter hæc Imperator, dum Bononiæ congregati estis, hoste ad Albam devicto, Saxoniæ Provincia superata, duobus belli Ducibus altero pugna, altero deditione captis, pacata prorsus Germania, arduum, & periculosissimum bellum solus confecit. Nec destitit sæpius Summum Pontificem per Nuntios, per Legatum Sedis Apostolicæ, per eundem Cæsaris Oratorem, & ante confectum, & post confectum bellum, magnis, & continuis precibus sollicitare, iuberet vos omnes, qui adhuc Bononiæ moramini, ad concilium redire, tandemque admonere, prævideat, quot scandala, dissidia, pericula impendeant Christianæ Religioni, si inceptum concilium Tridenti non absolvatur.

Comitia interim Augustæ Germanis indixit, quæ quidem adhuc celebrantur. In his libero, & spontaneo generali totius Germaniæ Ordinum, & Statuum præterea omnium Civitatum consensu, petente Cæsare, decretum ast, Germanos omnes ad concilium Tridenti convocatum venire, ut ea, super quibus indictum fuit, tractarentur, & Sacrosancta Concilii authoritate decidantur: ipsos Sacrosanctam Synodum suscepturos. idque prorsus, & absque ulla conditione præstituros se Cæsari sunt polliciti.

Legavit Imperator Oratorem ad eundem Pontificem Maximum Reverendissimum, & Illustrissimum Christophorum Madrutium Cardinalem, & Principem Tridentinum, qui suæ Maiestatis, & Serenissimi Cæsaris Romanorum Regis, Ordinumque Sacri Imperii nomine suæ Beatitudini pium hoc, & sanctum Germaniæ consilium indicaret, supplicaret, iuberet vos, qui Bononiæ agitis, ad concilium Tridenti inchoatum reverti: hortaretur, & admoneret, ut honestissimam, & necessariam occasionem tot laboribus, & periculis, tamdiu quæsitam, nunc demum partam susciperet, & amplexaretur. In qua & Patres cum dignitate Tridentum redire, & religionis causa generali Christianorum consensu, ipsorumque Germanorum, quorum potissimum gratia ipsa sacrosancta Synodus Tridenti convocata fuerat, tractari, & confici, sacrosanctæ Sedis Apostolicæ authoritas cum Pontificii nominis dignitate, & ipsius Summi Pontificis immortali gloria augeri posset, idque non privatim solum, sed publice cum Reverendissimorum Cardinalium consensu. Praterea jussit eumdem Jacobum Mendozzom [qui Senas ad componendas illius Reipublicæ res venerat] idem negotium præstare, præcepitque, quod si Summus Pontifex dilationem, aut excusationem aliquam interponeret, neque præsentem occasionem susciperet, huiusce rei, & in tam iustæ petitionis, præsentissimique in Christianam Religionem, tum ipsius Cæsaris, tum Serenissimi Romanorum Regis animi tam publice, quam privatim testes ipsos Reverendissimos Cardinales, omniumque Principum Oratores, quotquot adessent, Romæ sisterent: factum est id. Verum Summus Pontifex tempus interposuit, ut consuleret vos, qui hic congregati estis, qui quidem non dissimile secessioni, sive ut vos dicitis, translationi, quam jampridem fecistis, consilium dedistis: inane subdolum, captiosum, & dignum sane quod a Pontifice Maximo damnaretur. Summus autem Pontifex non solum id consilium approbavit, vestramque sententiam sequutus est, sed etiam illegitimam illam secessionem Tridentinam, perniciosissimam sane, & perniciosam Reipublicæ Christianæ translationis vocabulo, Congregationemque seu illegitimum Conventum Bononiensem generalis Concilii nomine appellat, huicque illegitimo Conventui tantum authoritatis in suis ad Reverendissimum Cardinalem de-Monte Episcopum Prænestinum, & ad vos, qui hic adestis, literis & suo ad Imperatorem responso tribuit, quantum vos authoritate propria vobis ipsis arrogare ausi

estis

estis, in gravissimum Religionis, & universalis Ecclesiæ dissidium, & scandalum. Quid præterea desiderabamus a Germanis? quid ab his petebamus? toties a Cæsare repetitis itineribus, tot impensis, tot laboribus, maximo, & ancipiti suscepto bello, atque confecto? Perdetis omnes hos labores pro Religione susceptos? perdetis optimam, & præsentem instaurandæ, restituendæque Religionis occasionem? perdetis Religionis causam admoniti, & requisiti? Id vero certissimum est Concilium Universale ob causas gravissimas, & maxime necessarias Tridenti congregatum suæ Sanctitatis Indictione, flagitante Imperatore, Principibus Christianis assentientibus, petentibus Germanis, convenientibus Episcopis jam cœptum, nisi summa urgente necessitate, procedentibus tractatibus, ac diligentissima discussione, servato juris ordine, consensu omnium Patrum, alio mutari, neque legitime posse, neque licere. Sæpe enim translationes, sine causa, callido, & præcipiti consilio factæ in causa esse solent, ut magno Religionis periculo, magnis in Republica Christiana turbis, & dissensionibus interdum populi Christiani perniciosa divisione consilia dissolvantur.

Causa autem tam subitæ translationis nulla fuit, sed abrupta, quæ se primum obtulit occasio, ac vos Reverendissimi asserti Legati, & reliqui Patres, id, quod jam pridem meditati fueratis: febres enim nescio quas, & aeris vitium causati, affectatum, & procuratum quorumdam Medicorum testimonium recitantes, vos præcipites Tridento effudistis. Nempe & tunc & deinceps apertissime patuit nullam extitisse vanæ formidinis causam. Præterea ut ulla fuerit ratio discedendi, suam Sanctitatem in hac præterea causa consuluissetis, cum tam parvi temporis mora nihil periculi esset allatura; neque enim tam repentina res erat, quod exitus morbi quem causati fueratis, comprobavit: inconsulta autem Sanctitate sua discessisse vos ipsi fassi estis, & Summus Pontifex postmodum affirmavit. Imperatore quoque consulto, & consentiente id facere debuissetis, cui curæ sunt, & tutelæ universalia Concilia, atque id examinare officii augustalis, cujus quanta sit in Conciliis authoritas, manifestum est. Verum tanta fuit vestra festinatio, ut nec vos ipsi volueritis consulere, nec eos, qui dicebant Beatitudinem Suam, & Imperatorem prius per sanctam Synodum certiores fieri oportere, audiendos putastis, quamquam Imperator ipse pro tuenda, atque amplificanda Religione, pro Ecclesia, pro Concilio laboraret. Vos Reverendissimi Domini, & cæteri qui hic adestis, vano, & inani timore simulato, Imperatore inconsulto abscessistis: ut qui sæpe alias Imperator per Oratores suos tam vos ipsos, qui Legatos Sedis Apostolicæ asseritis, tum Pontificem Maximum admonuerat, se neque translationi concilii, sed neque suspensioni, aut vacationi tacite, vel expresse assentiri potuisse.

Præterea juris ordinem contempsistis, & eam causæ cognitionem, quæ in Synodalibus translationibus sanctorum Patrum sanctionibus instituta est: rem enim omnium fere gravissimam, propere sane, & leviter confecistis. Debueratis certe justas multorum gravissimorum Patrum, qui vobis haud quaquam assentiri debere ex certa scientia consulebant, contradictiones libenter audire, eorumque sententias, & rationes animadvertere, atque examinare, ac non ipsis neglectis, vinque auditis, rem pro libito definire. Quorum quidem sententiæ, tametsi numero pauciores essent, quia tamen firmiores erant, sanioresque Reipublicæ Christianæ, debuissent jure præferri, potuissentque multarum Nationum Patres, & si multitudine aliis impares, translationem mere voluntariam, eandemque Reipublicæ Christianæ perniciosam impedire, quæ si fieri oportebat, fuerant Sacrorum Conciliorum decreta servanda, ne discederetur a terminis ejus Regionis, eligendus erat in Germania locus, atque ob id maxime id fieri oportebat, ut de quorum causa præcipue agebatur, Germani tuto possent ad concilium venire; quod proculdubio fecissent, omnibus non veniendi subterfugiis, impedimentis, & difficultatibus sublatis, ut exitus ipse comprobavit. Idcirco nulla ratione defendi potest, quod Bononiam in medio Italiæ collocatam, subditam Imperio Ecclesiastico delegistis, quo nemini dubium est non adituros Germanos. Locum itaque delegistis, quem possent omnes merito multis de causis, quæ nunc a nobis prætermittuntur, recusare, non ut concilium prosequeremini, sed ut summo exitio Christianorum concilium præpropere, & ex abrupto dissolveretis, aut ex animorum sententia conficiatis. At cum sit conciliorum officium dissidia tollere, Religionem sustentare, mores emendare, hic recessus, quem vos translationem vocatis, turbabit concilium, perdet omnia.

Petebant Lutherani Concilium in Germania, ut vi illud opprimerent.

Verum cum piissimus Imperator, ut verus, & legitimus Imperator Romanorum, Ecclesiam omnium Matrem defendere, ac augere teneatur, quod semper ab initio Regnorum suorum, & Imperii fecit. Quamquam ab antiquissimis usque temporibus Impe-

pe-

Ab iis Cæsar erat illusus ut rerum exitus docuit.

peratorii muneris fuerit, Universalia concilia protegere, & eo usque integra, & salva præstare, quo negotia, quorum gratia congregantur., debito loco, & ordine absoluta sint; cumque Germaniæ dissidia componere, eamque Provinciam, partem Imperii potissimam, magnumque Ecclesiæ membrum pacare, & ad veram Christianamque Religionem reducere instituerit. Cumque ad eumdem etiam Hispaniarum, aliorumque Regnorum, ac Statuum suorum, quorum Rex verus, & Dominus est, auxilio Summi Pontificis, & Sacrosancti Concilii corrigendorum, & ad veram Christianam vitam reducendorum cura pertineat, quæ ita demum vana non erit, si concilium Tridenti indictum, Tridenti cœptum, Tridenti continuabitur, & absolvatur, animadvertentes hunc recessum, seu ut vos dicitis, translationem, sine ordine legitimo factum, neque lege, neque ordine, neque causa, neque consilio inniti, omnem sancti, justique propositi sui rationem perturbare, magnam ex hoc cladem, & exitium populo Christiano imminere. Præterea totam Germaniam, ad quam hæc potissimum causa spectat, concilium postulare Tridenti, polliceri se concilio Tridenti affuturam, Sanctam Tridentinam Synodum suscepturam, ut bonus obediensque Ecclesiæ filius, vos, qui Legatos Sedis Apostolicæ esse asseritis, cum reliquis Episcopis, qui recessistis, & quotquot hic adestis maxime contestatur, ne magno cum labore tamdiu quæsitam componendæ, instaurandæque Religionis occasionem prætermittatis, ovibus Christi Sanguine redemptis auxilium feratis, & ut primo quoque tempore Tridentum revertamini, qui locus visus est Summi Pontificis approbatione tutus, & liber, ipsiusque Invictissimi, & Pientissimi Imperatoris fide tutior, atque liberior, cujus muneris est Concilium protegere, atque tueri, ibique ut decet, & necessarium est, Sacrosanctum Concilium authoritate Summi Pontificis, Imperatoris efflagitatione, assensu Principum, Tridenti inchoatum, diuque habitum prosequamini: quod nullo pacto recusare potestis. Et sane id jam antea estis polliciti, si utique Germani ad concilium accesserint, Conciliumque susceperint, vos cum primum falsi morbi suspicio refrixisset, esse redituros, idemque Sanctissimus Pontifex idipsum sæpe per Nuntios, & Legatos promisit, anno jam fere elapso cessante morbo [si quis fuit] re tranquilla, & pacata, ablata ratione timoris, postulantibus Principibus, & Statibus Germaniæ, iisdemque pollicentibus se libere, & absque ulla contradictione, aut prætextu Sacrosanctam Tridentinam Synodum

Falsa erant promissa.

suscepturos. Cur non revertimini, & intermissum continuatis opus, ubi cœpistis, & continuari oportebat?

Hoc si fueritis executi, & vos Reverendissimi Domini cum reliquis Episcopis Tridentum redieritis, neque dilationem, aut difficultatem ullam interposueritis, rem populo Christiano valde necessariam, & Divinæ Majestati gratissimam facietis; sin autem [quod absit & credibile non est] tam justæ petitioni in tempore, & occasione necessaria, quæ quidem nunc se ultro præstans offert, assentiri nolueritis, nos Licentiatus Franciscus Vargas, & Doctor Velascus Cæsaris Procuratores, & Consiliarii nomine Piissimi, & Invictissimi Domini nostri Caroli Cæsaris Romanorum Imperatoris, ex illius speciali mandato protestamur, dictam translationem fuisse, & esse illegitimam, & nullam, & omnia inde acta, & sequuta, & quæ post hæc quomodocumque de re qualibet agentur, & sequentur, affectata fuisse, & futuras lites, & contentiones in Ecclesia Dei inducere, atque nutrire, ac proinde nullius momenti, nullius effectus, nullamque habuisse vim; sed nec habitura vigorem ullum, ullam penitus subsistentiam, neque eam posse esse authoritatem vestram, qui vos Legatos asseritis, & Episcoporum, qui hic adestis, & convenistis, & Summo Pontifici majori ex parte adscriptorum, atque ab illius nutu omnino pendentium, ut in Religionis, & morum reformationis causa, tanti momenti negotio, Universæ Reipublicæ Christianæ, eique præsertim Provinciæ, cujus mores, & instituta parum ei nota sunt, legem præscribere possitis. Præterea ejusdem Invictissimi Imperatoris semper Augusti nomine, & speciali mandato protestamur, atque denuntiamus, suæ Sanctitatis, & vestram responsionem, nec aptam, nec præsenti negotio, & necessitati convenientem, sed illegitimam, & figmentis plenam, & prorsus delusionem fuisse, & esse, nulloque jure nulla ratione subsistere.

Protestamur insuper omnia damna, tumultus, dissidia, clades, ruinas, excidia populorum, quæ inde evenere, ac evenient, ac possunt contingere vobis omnibus, & huic Congregationi, quam concilium appellatis, non sibi imputanda; ad quæ quidem potestis facillime, & debetis remedium Canonicum adhibere. Protestamurque similiter, invictissimum Dominum nostrum Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, defectu, culpa, & negligentia vestra, & Sanctissimi Pauli III. Summi Pontificis Ecclesiæ procellis, & tempestatibus, quas metuit ex hoc facto, videtque impendere, totis suis viribus ob-

viam

viam iturum, ejusque protectionem, & tutelam omni studio suscepturum, totumque id, quod sui juris, muneris, officii, & dignitatis est, quo Imperator est, quo Rex est, quatenus jus patitur, & legibus, Sanctorumque Patrum institutis, & Orbis consensu decretum, & observatum est, non omissurum, omniaque alia, quæ ejusdem Domini nostri Imperatoris nomine possumus, & debemus, quo melius expediat, atque conveniat modo, & ordine, fierique hujus nostræ protestationis Instrumentum in forma publica a præsentibus Notariis, & eorum quolibet petimus, & nobis reddi postulamus una cum Mandato originali, unde & constet Cæsarem suo muneri, & nos officio nobis injuncto minime defuisse. Petimus insuper protestationem hanc nostram, una cum Cæsaris Domini nostri Mandato in actis hujus prætensæ Congregationis a Notario vestro inseri, ut perpetuo constare possit.

Licentiatus Vargas, & Doctor Velasco.

Qua protestatione lecta idem Magnificus, & Fiscalis Cæsareus suo, & Collegæ nomine dictam protestationis scripturam sic lectam, & recitatam virtute Mandati Cæsarei præsentavit, illamque in acta redigi petiit, & requisivit modo, & forma, prout in ipsa continetur.

XIII. *Diar. Concil. Trident. MS. Arc. Vat. ubi supra p. 280. MS. Car. Pii.* Ad quæ omnia Reverendiss. & Illustriss. D. Cardinalis de Monte Præsidens præfatis repetita protestatione lecta per Dominum Claudium Notarium suprascriptum ex mente & sententia Patrum existentium in Congregatione respondit, narrata, & recitata per D. Doctorem Velascum, prout recitantur, & narrantur in protestatione, seu scriptura per eum lecta, præsertim contra honorem ipsius Reverendiss. & Illustriss. D. Præsidentis, & Reverendiss. & Illustriss. Collegæ sui, & Patrum in Civitate Bononiensi congregatorum, & ea quæ proposita fuerunt de invaliditate translationis ex Civitate Tridentina ad Civitatem Bononiensem dolose factæ, & quæ proposita fuerunt de securitate, & libertate Civitatis Tridentinæ, non esse vera, & veritatis clypeo carere: Contestatur de hoc Deum, qui est ipsa veritas, prout suo loco, & tempore, si opus fuerit, deducetur, & ostendetur, asserens, etiam, & affirmans se esse paratum una cum Patribus concilii mortem oppetere, & martyrium pati potius, quam consentiant, quod hoc exemplum in Ecclesiam introducatur, ut sæcularis potestas velit concilium cogere pro libito suo, & ei libertatem adimere: & Imperatorem (quod cum pace ejus dicitur) esse Ecclesiæ Filium, non autem Dominum vel Magistrum: se, & Collegam suum esse Sedis Apostolicæ Legatos, & de iis quæ eis imponuntur, & de tota villicatione sua paratos se esse reddere rationem Deo primum, deinde Sanctissimo D. N. in ipsa sede sedenti. Et nihilominus cum proposita per ipsos Dominos Procuratores Cæsareæ Majestatis longam contineant seriem verborum, & non possint omnia memoria retineri, dixit, & obtulit, quod dabitur ei congruum & plenius responsum die Veneris proxime futura hora Congregationis consueta; monendo eosdem, ut eadem die, & hora compareant responsum ipsum accepturi, & nisi comparuerint, dixit, & protestatus est, quod nihilominus responsum dabitur, & publicabitur Mundo universo, repetens protestationem præfatam, & pro repetita habere volens.

Responsio ad Protestationem Imperatoris.

Quibus verbis prolatis prædictus Dominus Fiscalis Cæsareus dixit suo, & Collegæ nomine, ea tantum respondenda, quæ tantum in sua protestatione dicta erant, de quibus publicum Instrumentum, vel publica Instrumenta confici, & sibi reddi in publica forma petiit & requisivit. XIV.

His peractis dimissa fuit Congregatio hora tertia noctis, ac Patres omnes discesserunt.

His enarratis Angelus Massarellus addit *Deus omnipotens sua ineffabili bonitate, suique unigeniti Filii Domini, & Redemptoris nostri Jesu Christi Passionis meritis avertere dignetur, ne hodierna sit principum maximi Schismatis in Ecclesia Dei.* *MS. Arc. Vat. ubi sup. p. 280.*

Non repudiatum autem jure concilium Bononiense, quod Bononia ditionis Ecclesiasticæ foret, uti Imperator obiiciebat, subjectis argumentis.

De securitate Civitatis nempe Bononiæ dubitandum non erat, nam Civitas Ecclesiæ est, a qua Ecclesia Germania ipsa, & Religionem Christianam a principio habuit, & libertatem nempe Imperium. Et cum Ecclesia Mater sit omnium, Germani ut filii non deberent diffidere a Matre, & eo maxime, quod Principes vicini Bononiæ fere omnes pendent a Cæsare, & quod libera sit illa Civitas apparet, cum Fiscales ejusdem Cæsaris protestati fuerint contra Legatos, & concilium sine ullo respectu, & per modum invectivæ absque eo, quod visitaverint unquam Legatos, & concilium, sine ullo respectu, vel aliud signum humanitatis præ se tulerint, non tamen aliter, quam comiter, & benigne tractati fuerint, & Episcopus ille, qui magis joco, quam serio verba minus redolentia jactavit gravi- *MS. Car. Pu fig. n. 260.* *Pag. 128.*

Translatio Concilii Tridento Bononiam juridice facta.

viter, & acerbe reprehensus fuit. Veritas tamen est, licet Bononia reiicienda non esset, neque suspecta habenda, tamen tempore translationis non fuit electa pro Civitate permanente, sed pro diversorio donec alius securus, & idoneus locus pro prosequendo concilio eligeretur. Dispensatione vero, & Providentia Divina factum est, ut decretum hoc translationis revocaretur in dubium, ut apud omnes magis clara fieret justificatio ejus, nam post avocationem causæ a Sanctiss. D. N. nemo ausus est ei opponere, cum non habeant, quid opponant, nec tempore etiam discessus, vel post conquesti unquam sunt cum Pontifice, immo quando discedebatur nonnulli ex Hispanis adeuntes Legatos rogaverunt, ut se excusatos haberent, si cæteris comites se non præbebant, indignationem enim Cæsaris se timere dicebant, & sic obedire magis volebant hominibus quam Deo. Non est ergo dubitandum de decreto hoc translationis. Nam cum Concilium esset œcumenicum, & liberum, potuit, & voluit sua authoritate, & libertate se transferre, nec Pontifex voluit unquam plenitudine suæ potestatis concilii impedire libertatem, sed quidquid concilio, & in reditu ad Tridentum, vel mansione in Bononia, vel electione alterius loci placuisset, id etiam sibi placebat.

XV. De hac Cæsaris protestatione, ut qui supremum in Ecclesiam imperium sibi arrogaret, ac pro arbitratu suo concilium in eo, quem vellet, loco congregandum contenderet, non modo Pontifice, & concilio tum coacto, sed etiam cæteris Regibus contemptis agit Jacobus Augustus Thuanus, laudatque Joannis Mariæ de Monte concilii Præsidis constantiam, qui potius mortem oppetendam professus sit, quam ut a Cæsare impie eam authoritatem invadi pateretur.

Montanus inquit *de voluntate Patrum multa graviter elocutus, injuriam Sacrosancto huic cœtui fieri queritur, Deumque testatur, se paratos extrema quæque, ac mortem denique potius oppetere, quam adeo pernicioso Ecclesiæ exemplo pati, ut civilis Magistratus pro arbitratu Synodum cogat: Cæsarem quippe non Dominum, aut Magistrum, sed Ecclesiæ Filium esse, se vero & Collegas qui adsunt Romanæ Sedis Legatos esse, penes quos ordinandi, & transferendi Concilii jus sit, neque tamen recusare, quin Deo in primis, deinde Summo Pontifici suæ Legationis rationem reddant, quod ad protestationem attinet ei intra paucos dies responsum iri.*

Quo vero Cæsar in Ecclesiam usurpare affectabat authoritatem, eo Henricus II. Gallorum Rex ad defendendam Ecclesiam, juraque Pontificis, & Concilii se comparabat, ac XV. Januarii Cenetensis Episcopus Bononiensis concilii Patres (significata optima Regia in Pontificem voluntate) confirmavit, exposuitque Parmam Regio sumptu adversus Cæsaream vim propugnatum iri, Pontifex vero XI. Januarii ad devinciendum sibi eundem Regem, Carolum Borbonium Principem, a quo Religionem Catholicam in Gallia constantissime difficillimis temporibus defensam visuri sumus, Cardinalitia diginitate decoravit.

His addunt acta Bononiensis concilii.

XIX. Mensis Januarii MDXLVIII. in Concilio Bononiensi agitur de responsione ad ea, quæ Cæsaris nomine ab eisdem Procuratoribus fuerant die Lunæ exposita. Cum vero rogarentur sententiæ hæc a Braccio Martello Episcopo Fesulano prolata est. XVI. *MS. Arc. Vat. sig. n. 3197. p. 180.*

Sententia I.

Episcopus Fesulanus pro restituendo Tridentum Concilio orat.

Quoniam gravissimis de rebus agitur, Patres Amplissimi, & maxime, ut puto, periculosis, de responsione videlicet ad ea, quæ in proximo Conventu, Imperatoris Maximi nomine hoc plane in loco fuerunt exposita. Et quia etiam res certe videntur in extremum adductæ discrimen, cavendum sane hoc tempore arbitror, non ut quam maxima cum dignitate, sed ut quam minimo cum periculo, ac perturbatione rerum, hæc negotia transigantur, ne forte tanti Christianorum Imperatoris animo rebus adhuc peractis [ut videtur] incenso, verborum etiam faces admoveantur; quo ingens aliquod Patribus creetur incommodum, qua etiam ex re, cum ea regula sit, ut nemo ad respondendum de improviso, ut inquiunt, teneatur, ac summa ratione ab Illustrissimo Præside, aliisque Patribus proximo in Conventu dictum fuit, ut responsum ad ea, quæ tum Cæsaris nomine afferebantur, in aliud tempus differretur. [Ut mox:] *Dicam in summa mihi illud tantum placere, quod ad Christi Ecclesiæ, Christianorumque Principum, ac Nationum pacem, tranquillitatem, & concordiam spectat; ea autem omnia, quæ ad horum lites, rixas, discordias, & contentiones nulla ratione pertinent, probare non posse.*

Maxime igitur censeo faciendum, quo ingentes malorum moles depellantur, ut omni contentione omissa, & patientiæ prorsus, ac tolerantiæ quibusdam quasi radicibus nixi, nobis, atque inhærentibus, quod certe Episcopos, & successores Apostolorum maxime decet, de reversione Tridentum omnino agatur; ne sane pro extirpandis hæresibus, componendisque moribus, & pace inter Christianos conciliando, ad quæ

con-

Concilium ipsum convocatum Apostolicis literis fuisse constat, Christianis fere omnibus quiescentibus, & Concilii exitum expectantibus, contentione hac Tridentina reversionis nostræ rebus incompositis ad incredibile horum temporum hæreses, schisma horribile, atque atrocissimum bellum adjungatur.

Et quoniam non solum clades, pernicies, & vastitas infinita, sed totius Christianæ Reipublicæ status, qui nunc est, funus atque interitus sit proxime pertimescendus.

Quare cum hæc omnia non impendere tantum, sed jam adesse, ac prope nos urgere videamus, nisi forte ea, quæ videmus, volumus dissimulare, non credo jam dubitabunt aliqui, quod tot mala, ac tanta a Populo Christiano arceantur; quin illud unum, quod in vestra situm est manu, Tridentinæ reversionis remedium, sit quam primum arripiendum, præsertim cum hi præclare possint intelligere statum hunc rerum, qui nunc est, nulla ratione nisi concordia posse retineri, ne dicam minore eorum incommodo ordinari, &c.

XVII. Sensere alii obsistendum Cæsari, cum æquissimas leges pro transferendo ex omnium consensu Concilio refelleret, metuendumque esset, ne translato Concilio, alia in gratiam Lutheranorum, quos non tam conciliatos vere Ecclesiæ, ac Deo, quam sibi devinctos volebat, pertentaret, deque responso ejus Procuratoribus reddendo maturitate summa consilii actum est. Sed ut subiicit Angelus Massarellus.

Sed cum res indigeret discussione, delecti sunt Patres infrascripti, qui ipsam responsionem aptarent, qui Patres fuerunt Reverendissimi Domini Archiepiscopus Aquensis, Materanus, Naxiensis, Upsalensis, Armachanus, & Episcopi Feltrensis, Anicensis, Ambricensis, Noviomensis, Camerinensis, Veronensis, Salutiarum, Albinganensis, Aliphanus, nec non Reverendus Pater Hieronymus Seripandus Generalis Eremitarum S. Augustini.

Die Veneris XX. Januarii hora XV. fuit Congregatio supranominatorum Dominorum Deputatorum coram ipso Reverendissimo, & Illustrissimo Domino primo Præsidente, diuque egerunt magna discussione super aptanda responsione danda Procuratoribus Cæsareis ad eorum protestationem, sed tandem conclusum fuit, ut brevissime pro nunc responderetur, affirmando quod Bononiæ est verum legitimum, universale concilium, & quod a nemine de hoc dubitari jure potest, & quod adducta, & recitata per ipsos Procuratores, cum sint omni rationi, & veritati contraria, & videantur piæ, & Catholicæ menti Invictissimi Imperatoris repugnare, & adversari, Sancta Synodus certo credit, vel sine Suæ Cæsareæ Majestatis commissione, & scientia, sed ex mala, & sinistra informatione processisse. Non recedendo tamen a protestationibus per eandem Sanctam Synodum infrascripta die Lunæ factis. Deinde dimittitur Congregatio hora XX. Eadem die hora XXI. coacta est alia Congregatio generalis, discessereque Bononia Procuratores Cæsarei, nec ad responsum excipiendum hærere voluerunt, quare cum die condicta, & hora non comparerent, promulgatum est, non stare per Synodum, quin responsum daretur, quod erat his verbis conceptum.

Sacrosancta hæc Œcumenica, & generalis Bononiensis Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, Præsidentibus in ea Sanctæ Sedis Apostolicæ Legatis, quæ nullatenus dubitat, neque ab aliquo jure dubitari posse scit, quin legitimum, & universale concilium faciat, & constituat. Cum die Lunæ proxime præterita in generali congregatione, post lectam a nobis propositionem vestram, monuerit vos, ut hac die compareretis, congruum, & plenius responsum ad vestras prætensas protestationes accepturi, sic vobis respondet: Quod quæcumque per vos adducta fuerunt, cum sint omni rationi contraria, & videantur piæ, & Catholicæ menti Invictissimi Cæsaris repugnare, & adversari, Sancta Synodus certo credit, vel sine Suæ Cæsareæ Majestatis commissione, & scientia, vel ex mala ac sinistra informatione processisse. Et ita vobis dicit, & denuntiat, non recedendo tamen a suis protestationibus, supradicta die Lunæ factis.

Interea obfirmatus in sua voluntate Carolus V. nimiam de rebus Religionis constituendi authoritatem sibi arrogavit, cujus rei fama postero die Bononiam perlata est, ut refert Angelus Massarellus in Diario. XVIII.

Diar. Concil. Trid. & Bononien. MS. Arc. Vat. pag. 281.

Arrogat sibi Car. V. auctoritatem statuendi de Religione.

XX. Januarii mane recepimus literas e Germania XVI. hujus Augustæ datas, quibus significatur, Imperatorem post relationem Cardinalis Tridentini de sua legatione proposuisse Statibus Imperii, quod hoc Interim, *quod Concilium non reducitur Tridentum, eligant Status Imperii aliquos Viros, & ipse Cæsar addet aliquos, qui agant, & discutiant de re tota controversa super Religione, deinde referant Suæ Majestati, qui constituet, quid agendum usque ad futurum Concilium [præsupponit enim, quod Bononiæ non sit Concilium] deinde de Concilio agetur.*

Origo decreti Interim.

Quam vero injuste Cæsar protestationes suas adduceret, patuit ex ipso exemplo ab eo dato, nam cum postea Conci-

cilium Tridentum translatum esset, Galliæ Rex eodem tunc jure, quo modo Cæsar, protestatus est, non placere sibi instauratum, Tridenti Concilium, atque ab eo provocavit, ex qua provocatione, & protestatione gravissima mala emersisse suo loco lugendum erit: nam Regum non est imperare Ecclesiæ, sed illi subesse. Porro cœptis insistens Cæsar, protestationem adversus Bononiense Concilium nuncupatam Bononiæ, etiam Romæ coram Pontifice in Senatu Cardinalium Procuratorum opera, XXIII. Januarii (ut Acta Consistorialia testantur) repetivit, causamque suam non promovit, sed corrupit, cum obsequiis, & precibus restitutaque Placentia provehere eam debuisset. Poterant enim Præsules Hispani Christiana demissione Concilii Bononiensis authoritatem agnoscere, quo rursum Bononia Tridentum Synodus revocaretur, justissimeque exigebatur, ut Lutherani decreta fidei jam Tridenti edita suscipere cogerentur, utque Cæsar se obstringeret, quod Concilium vetere ritu non inductis popularibus Laicis vel Hæreticis celebraretur.

Acta Consist. ms. Car. Spad. sig. num. 133. p. 511.

Edita vero coram Pontifice protestatio Cæsaris ab Oratore subjectis verbis concepta erat.

Caroli V. Imp. Augusti Protestatio Contra Conciliabulum Bononiense a Paulo III. congregatum facta Romæ per Illustrem Jacobum Mendozam Legatum Cæsareum anno Domini MDXLVIII.

XIX. *Sanctissime Pater, cum Respublica Christiana miserabiliter convulsa esset, Religio labefactaretur, mores vehementer corrupti essent, tota fere Germania ab Ecclesia descivisset, Invictissimus Dominus Carolus Cæsar Romanorum Imperator semper Augustus, cuius ego Oratoris, & Procuratoris vices gero, primum a Leone, deinde ab Hadriano, deinde a Clemente Sanctissimæ memoriæ Pontificibus Maximis, postremo a Sanctitate Vestra Beatissime Pater Paulo III. sæpe summis, & continuis precibus universale Concilium efflagitavit, & ratione suæ dignitatis, & ut satisfaceret assiduis supplicationibus Ordinum imperii, ut solum eversarum rerum effugium, ad quod semper in duris Ecclesia accedere consuesset, quas quidam ob causas a Sanctitate Vestra primum Mantuam, postremo Vicentiam convocatum est Generale concilium, sed harum Civitatum neutra satis apta fuit, in qua diversarum, & multarum Provinciarum homines libenter simul, & commode convenirent, Germani præsertim, quibus iustis, & gravibus de causis eo proficisci non licebat.*

Ext. apud Goldast. to. 2. inter Const. Imp. p. 562.

Ext. etiam in Actis Conc. Bonon. p. 406. Et in ms. Card. Pii sig. n. 268. p. 25.

Demum Imperatoris ipsius voluntate, cæteris etiam Christianis Principibus assistentibus, ipsisque adeo poscentibus Germanis, Sanctitas Vestra Tridentum delegit Germanorum gratia, propter quos id præcipue concilium fiebat, quod illam approbaverant Civitatem, quemadmodum Imperatori, iisque in publicis eorum Ratisbonæ habitis Comitiis in Provincia Germaniæ, celebrandisque concesserat, eadem Sanctitas Vestra, quod locus esset aptissimus ob libertatem, securitatem, & opportunitatem, ita enim positus est, ut tam Italiæ propinquus, quam Germaniæ situs esset, nec a Gallia, aut Hispanis longissime distare videretur, cuius Civitatis Episcopus esset Christophorus Madrucius Vir sane probus, piusque, ac Sacri Imperii Princeps, & Sanctitatis Vestræ multis nominibus amicus, & quod omnium rerum, quæ ad victum necessariæ sunt, commoditas non desit, ut Sanctitas Vestra in sua Bulla latius declarat.

Tridenti est inquam indictum Concilium generale omnium consensu, Legati Cardinales missi, primum Reverendissimus Parisius, Moronus, & Polus adfuere, qui vices Pontificis repræsentarent, Oratores Imperatoris admodum Illustrissimus Religiosissimus Episcopus Atrebatensis, Illustrissimus Vir Dominus de Granvella, & ego Jacobus de Mendoza, sed nondum visum fuit Sanctitati Vestræ, ut apparet ex secunda Bulla Sanctitatis Vestræ, tempus satis idoneum ad inchoandum concilium, post aliquot dies iterum a Sanctitate Vestra missi Sedis Apostolicæ Legati Cardinales Reverendus de Monte, Reverendus S. Crucis, & iterum Reverendus Polus; rursum Oratores, ego Jacobus Mendoza, & Illustris Vir Franciscus Toledo absens: accesserunt nonnulli aliorum Principum itidem Oratores, nonnulli erant in itinere, multarum Nationum Episcopi etiam ab ultimis Terris convenere, magnis impensis, magno labore inchoatum est, & petitum ab omnibus Christianis concilium, & causa religionis, & reformationis morum in eo tractari cœpta.

Eodem quoque tempore bellum adversus hostes, & Sacri Imperii violatores Imperator gerebat, in quo suscipiendo potissimum tuendæ, & amplificandæ Religionis, idque interveniente Sanctitate Vestra ratio habita est, ita ut quos ratione flectere non poteramus, armis cogeremus. Cum res essent in hoc statu, cœpto [ut dixi] Religionis negotio causa morum quæ totis viribus Concilio indigebat, ad quam legitime, & absolute prorsus peragendam Sacra Maiestas, & Germaniæ Ordines a retro Pontificibus, & Sanctitas Ve-

Vestra jam antea remedium tam crebro flagitaverant sed frigide nimis, & via tentata.

Deinde virtute Imperatoris pacata Germania, in qua recuperanda, Sanctitas Vestra, & sacrosancti concilii munus incumbebat maxima spe, & certitudine eorum adventus, tum etiam, qui hucusque concilium recusaverant, & eorum qui in tam necessario Religionis negotia adhuc occupati Imperatori adjutores erant.

Ecce Reverendissimi asserti Legati tumultuose præter omnium expectationem, Sanctitate Vestra, quod ipsi dicunt, inscia, & inconsulta, levissima sane causa procurata, & conficta, de translatione concilii retulerunt ad Patres, nulla consultandi, sed neque cogitandi spatio dato, ita ut pridie proposuerint, postridie decreverint, perendie discesserint cum multis Patribus, atque iis quidem tum temporis, vel unius fere Italicæ Nationis, vel ante adeptum Episcopatus nomen in Italia degentibus.

Huic consilio, Sanctissime Pater, plures Episcopi magnæ fidei, & authoritatis mire, quibus Religionis, & morum causa cordi erat, tamquam callido nimis, & immaturo, Christianæque Reipublicæ periculoso contravenere, planeque, & publice, inspirante eis Spiritu Sancto, cujus sane causa in primis agi debebat, tum translationem propositam, tum Legatorum assertorum, & Patrum, qui eos sequuti sunt, injustam esse translationem concilii, velleque se manere Tridenti libero, & legitimo Concilii loco publice protestati sunt.

Inter hæc Imperator, dum Episcoporum Congregatio Bononiæ manet, hoste ad Albium devicto, Saxoniæ Provincia superata, duobus belli Ducibus, altero pugna, altero deditione captis, pacata prorsus Germania, arduum, & periculosissimum bellum solus confecit, nec destitit sæpius Sanctitatem Vestram per Nuntios, per Legatos Sedis Apostolicæ, per Illustrissimum Joannem Vegam, per me, & Majestatis suæ apud Sanctitatem Vestram Oratores, & ante & post confectum bellum magnis, & continuis precibus solicitare, juberet Patres, qui Bononiæ perstant ad concilium Tridentum redire, eandemque ipsam admonere, prævideat, quot scandala, dissidia, pericula impendeant Christianæ Religioni, si jam cœptum concilium Tridenti non continuetur, & absolvatur.

Comitia interim Augustæ Germanis indixit, quæ quidem adhuc celebrantur in his libero spontaneo Generali totius Germaniæ Ordinum, & Statuum, præterea omnium Civitatum consensu, petente Imperatore decretum est, Germanos omnes ad Concilium Tridenti convocatum venturos, ut ea, super quibus indictum fuit, tractentur, & Sacrosancta Concilii authoritate decidantur; ipsam Sacrosanctam Tridentinam Synodum se suscepturos, idque prorsus, & absque ulla conditione se præstituros Imperatori sunt polliciti.

Legavit Imperator Oratorem ad Sanctitatem Vestram Illustrissimum, & Reverendissimum Christophorum Madrucium Cardinalem, & Principem Tridentinum, quo Suæ Majestatis, & Serenissimi Romanorum Regis, Ordinumque Sacri Imperii nomine Sanctitas Vestra pium hoc, & sanctum Germaniæ Concilium indiceret, supplicaret, juberet Patres, qui Bononiæ agunt, ad Concilium Tridenti inchoatum reverti, hortaretur, & admoneret, ut honestissimam, & necessariam occasionem tot laboribus, & periculis tamdiu quæsitam, nunc demum partam susciperet, & amplecteretur, in qua & Patres cum dignitate Tridentum redire, & Religionis causa generali Christianorum consensu, ipsorumque Germanorum, quorum potissimum gratia ipsa Sacrosancta Synodus Tridenti convocata fuerat, tractari, & confici, & Sacrosanctæ Sedis Apostolicæ authoritas magna cum Pontificis nominis majestate, & ipsius Sanctitatis Vestræ immortali gloria augeri posset, idque non privatim solum, sed publice faceret in Reverendissimorum Cardinalium consessu.

Præterea jussit me, qui Senas ad componendas illius Reipublicæ res veneram, idem negotium præstare, quod si Sanctitas Vestra dilationem, aut excusationem aliquam interponeret, neque præsentem occasionem susciperet hujusce rei, ut tam justæ petitioni, promptissimique erga Christianam Religionem Majestatis Suæ animi tam publice, quam privatim, vos ipsos Reverendissimos Cardinales, & omnes omnium Principum Oratores, qui Romæ agunt, testes vocarem, præcepit.

Præterea jussit Procuratores, & Consiliarios suos, qui Bononiæ expectabant, de ea re responsum, & a Patribus ibi congregatis, & a Sanctitate Vestra, si unquam vel ipsi Patres, vel Sanctitas Vestra id recusassent, vel dilationem aliquam interposuissent, in generali Patrum cœtu nomine Majestatis Suæ protestari, iniquam fuisse translationem, & omnia inde facta & sequuta ab ipsis Patribus affectata, & nulla esse, atque futura fore. Factum est, Beatissime Pater, post requisitiones privatas etiam publice, primum a Reverendissimo Tridentino die nona Decembris, deinde a me die decima quarta ejusdem mensis hora antemeridiana, in hoc Reverendissimorum Patrum consessu, cum debita

humilitate, instantissime rogando, idemque per viscera & per sanguinem Domini Nostri Jesu Christi: tempus tamen Sanctitas Vestra interposuit ad consulendos super responso Patres, qui Bononiæ sunt qui quidem non dissimile secessioni, sive [ut ipsi dicunt] translationi consilium dedere, vanum, subdolum, & captiosum in gravissimum Religionis, & universalis Ecclesiæ dissidium, scandalum, & detrimentum.

XX. Sanctitas autem Vestra id Concilium approbasse, illorumque sententiam suscepisse quodammodo visa est, illegitimam secessionem Tridentinam, periculosissimam sanæ & perniciosam Reipublicæ Christianæ, translationis vocabulo, Congregationemque, seu illegitimum Conventum Bononiensem generalis Concilii nomine appellans, tantumque ei Congregationi authoritatis in suis ad Reverendissimum Cardinalem de Monte Episcopum Prænestinum, & ad vos, qui adestis, literis, & suo ad Imperatorem responso tribuere videtur, quantum Episcopi prænominati authoritate propria sibi ipsis arrogare ausi sunt.

Præterea responsum ad Cæsarem dat dilatorium, & legitimum præsenti occasioni, & negotio impertinens, ineptum, & inconveniens.

Quid enim magis alienum, quam in gravissima causa, in negotio Religionis, & Spiritus Sancti, & causæ cognatione antevertere, & sententiam ferre, & se Judicem constituere, antequam sibi judicium deferatur: & his qui ægrotabant & sanandi erant, qui hucusque remedium detrectare videbantur qui nunc Religionem qui morum reformationem, qui unionem publicarum dissensionum petunt, & Concilium Tridenti, ubi cœptum fuerat continuari, & absolvi, [quod omnium bonorum causam futurum certissime credunt] præstantissimam medicinam tergiversationibus & ambagibus procedere, & denegare. Nos poscebat illi Concilium vetere ritu, & instituto celebrandum, in quo Pontifex eorum judicio præsideret, sed illius accusatores se constituere, ac Cæsari eum subjicere moliebantur, quarum Sirenarum mortiferis cantiunculis Cæsar in præcipitia se pellici videbatur.

Et cum probationem causarum translationis a perspicuis, & religiosissimis, & probatissimis testibus sumi conveniens, sit in ipsa testibus inter se parum convenientibus nullius authoritatis de plebe hominibus fidem adhibere, Imperatoris autem, & Regis Romanorum, & Principum, Statuumque Germaniæ, qui in publicis Comitiis congregati sunt, qui & per Sanctæ Sedis Apostolicæ Cardinalem, atque eundem Sacri Imperii Principem Sanctitatem Vestram certiorem faciunt, de hoc tam sancto, tam pio Germanorum proposito, atque decreto, fidem in dubium vertere, quod ex ipsorum Sanctitati Vestræ responso tum publice, tum privatim dato intelligi potest. Nulla infertur injuria, si Pontifex hujus controversiæ Judex concilii Bononiam translati Patres audiendos censuerit, nec parti Cæsareæ totum se addicere debuit.

Multa alia a me prætermittuntur, Sanctissime Pater, quæ tempore, & loco [si opus fuerit] in hac causa dicentur, quid præterea desiderabamus a Germanis? quid ab eis petebamus? toties a Cæsare repetitis itineribus, tot impensis, tot laboribus maximo, & ancipiti suscepto bello atque confecto? Perdet omnes labores hos Sanctitas Vestra pro Religione susceptos, perdet optimam, & præstantem sanandæ, restituendæque Religionis occasionem, & perdet Religionis causam admonitus, & requisitus. Id vero certissimum concilium universale ob causas gravissimas, & maxime necessarias Tridenti congregatum Vestræ Sanctitatis indictione, flagitante Imperatore, Christianis Principibus assentientibus, petentibus Germanis, convenientibus Episcopis jam cœptum, nisi summa urgentique necessitate præcedentibus tractatibus, & diligentissima discussione servato juris ordine consensu omnium Patrum alio mutari, neque legitime posse, nec licere. XXI.

Sæpe enim translationes callido, & præcipiti consilio sine causa factæ in causa esse solent, ut magno Religionis periculo, magnis in Republica Christiana turbis, & dissensionibus, interdum populi Christiani perniciosa divisione concilia dissolvantur, causa autem tam subitæ translationis nulla fuit, sed arrepta, quæ se primum obtulit occasione Reverendissimi asserti Legati, ut a me dictum est, & reliqui Patres fecerunt: quod jam pridem meditati fuerant. Febres enim nescio quas, & aeris vitium causati affectatum, & procuratum quorumdam Medicorum, sed præcipue ancillarum, & coquorum vilissimorum hominum testimonium recitantes, Tridento præcipitat discesserunt: nempe, & tunc & deinceps apertissime patuit nullam extitisse vanæ formidinis causam.

Præterea, si ulla fuerit ratio discedendi Vestram Sanctitatem in hac prætensa causa consuluissent, cum tam parvi temporis mora nihil periculi esset allatura; neque enim tam repentina res erat, quod exitus morbi, quem causati fuerant, comprobavit.

Inconsulta autem Sanctitate Vestra discess-

scessisse illos Episcopos fassi sunt, & Sanctitas Vestra postmodum affirmavit. Cui quidem Sanctitatis Vestræ testimonio multum certe fidei, & authoritatis detrahunt Vestræ ad Reverendissimum de Monte literæ, & responsiones ad Cæsarem datæ.

Imperatore quoque consulto, & assentiente id facere debuissent, cui curæ sunt, & tutelæ universalia concilia, atque id ex munere officii Augustalis, cujus quanta sit in conciliis authoritas, manifestum est.

Verum tanta fuit Legatorum assertorum festinatio, & simulatio, ut nec ipsi voluerint consulere, nec eos, qui dicebant Sanctitatem Vestram, & Imperatorem prius per Sanctam Synodum certiores fieri oportere audiendos putarint. Cumque Imperator ipse pro tuenda, & amplificanda Religione, pro Ecclesia, pro concilio laboraret, ipsi vano & inani timore simulato, Imperatore inconsulto abscesserunt. At qui sæpe alias Imperator per Oratores suos cum ipsos assertos Legatus, tum Sanctitatem Vestram admonuit, se neque translationi Concilii, sed neque suspensioni, aut vacationi tacite, vel expresse assensiri posse.

XXII. *Præterea juris ordinem contempserunt, & eam causæ cognitionem, quæ in Synodalibus translationibus Sanctorum Patrum sanctionibus instituta est. Rem enim fere omnium gravissimam, propere sane, & leviter confecerunt. Debuerant certe justas multorum gravissimorum Patrum, qui illis haud quaquam assentiri, docti re, ex recta conscientia consulebant, contradictiones libenter audire, eorumque sententias, ac rationes animadvertere, atque examinare, ac non ipsis neglectis, vinque audisis, rem pro libitu definire: quorum quidem sententiæ quod graviores, & firmiores erant, sanioresque Reipublicæ debuissent in re præferri, potuissentque multorum Nationum Patres, & si multitudine aliis impares, translationem mere voluntariam, eandemque Reipublicæ Christianæ perniciosam impedire. Quam si fieri oportebat, fuerant Sacrorum conciliorum decreta servanda, ne discederetur a terminis ejus Regionis, eligendus erat in Germania locus propinquior, & opportunior, atque ob id maxime fieri oportebat, ut de quorum causa præcipue agebatur, Germani tuto possent ad concilium venire, quod proculdubio fecissent, omnibus non veniendi subterfugiis, impedimentis, & difficultatibus sublatis, ut exitus ipse comprobavit.*

Illud vero nulla ratione defendi potest, quod Bononiam in medio Italiæ collocatam, subditam imperio Ecclesiæ delegerint, quo nemini dubium est, non adituros Germanos. Locum itaque delegerunt; quem possent omnes merito multis de causis, quæ nunc a me prætermittuntur, recusare, non ut concilium prosequantur, sed ut summo exitio Christianorum, decoloratione, & deformatione Status Reipublicæ Christianæ concilium præpropere, & ex abrupto dissolvant, aut ex animi eorum sententia conficiant. At cum sit Conciliorum officium dissidia tollere, Religionem sustentare, mores emendare, hic recessus, quem ipsi translationem vocant, turbabit, concilium, perdet omnia.

Verum cum Piissimus Imperator, Sanctissime, & Summe Pontifex, ut verus, & legitimus Romanus Imperator, Ecclesiam omnium Matrem augere, ac defendere teneatur [quod semper ab initio Regnorum suorum, & Imperii fecit] cumque ab antiquissimis retro temporibus Imperatori muneris fuerit, universalia concilia protegere, & eo usque integra, & salva præstare, quoad negotia, quorum gratia congregantur, debito loco, & ordine absoluta sint; cumque Germaniæ dissidia componere, eamque Provinciam, partem Imperii potissimam, magnumque Ecclesiæ membrum pacare, & ad veram Christianamque Religionem reducere constituerit, cumque ad eundem etiam Hispaniarum aliorumque Regnorum & Statuum suorum, quorum Rex verus, ac Dominus est, auxilio Sanctitatis Vestræ, & Sacrosancti Concilii corrigendorum, & ad veram Christianam vitam reducendorum cura pertineat, quæ ita demum vana non erit, si Sanctitas Vestra concilium Tridenti indictum, Tridenti cœptum, Tridenti continuaverit, & absolverit.

XXIII. *Animadvertens inquam Imperator hunc recessum, seu [ut ipsi dicunt] translationem sine ordine legitimo factam, neque lege, nec ratione, neque causa, neque consilio initis, omnem sancti, justique propositi sui rationem perturbare; præterea totam Germaniam, ad quam hæc potissimum causa spectat, Concilium postulare Tridenti, polliceri se concilio Tridenti affuturam, Sanctam Tridentinam Synodum suscepturam, Sanctitatem vestram, quam semel atque iterum obtestatus est, nunc quoque ut bonus, obediensque Sanctitatis Vestræ, & Ecclesiæ filius maxime contestatur debita humilitate, & Christiana monitione per Viscera Domini Nostri Jesu Christi, ne magno labore tamdiu quæsitam componendæ, restaurandæque Religionis occasionem prætermittat, ovibus a Deo Optimo Maximo sibi commissis auxilium ferat, jubeat suos assertus Legatos cum reliquis Episcopis, qui recesserunt, sine mora Tridentum reverti, qui locus visus est San-*

cti-

ctitatis Vestræ approbatione tutus, & liber, ipsiusque Invictissimi, & Pientissimi Imperatoris fide tutior, atque liberior, cujus muneris est, Concilia protegere, atque tueri, ibique ut decet, ac necessarium est, Sacrosanctum Concilium authoritate Imperatoris, efflagitatione, & assensu Principum Tridenti inchoatum, diuque habitum prosequantur, quod nullo pacto recusare possunt, & sane id jam antea polliciti sunt, si utique Germani ad concilium accessissent, se quamprimum illa falsi morbi suspicio refrixisset esse redituros, atque adeo Sanctitas Vestra idipsum Cæsari per Nuntios sæpe, & Legatos promisit.

XXIV. Anno jam fere elapso cessante morbo [si quis fuit] re tranquilla, & pacata allata ratione timoris, postulantibus Principibus, & Statibus Germaniæ, iisque denique se libere, & absque ulla conditione, aut prætextu Synodum Sanctam Tridentinam suscepturos, cur non revertuntur, & intermissum continuant opus, ut cœperant, ut continuare oportebat? Hoc si Sanctitas Vestra fuerit executa, & nunc assertos Legatos Tridentum redire sua authoritate, & Imperio coegerit, neque dilationem, aut difficultatem ullam interposuerit, rem populo Christiano valde necessariam, & Divinæ Majestati gratissimam faciet.

Sin autem justæ petitioni tempore, & occasione necessaria, quæ quidem nunc se ultro præsens offert, assentiri nolueris [quod abhorrendum sane est ab eo, qui prorsus totius Reipublicæ Christianæ curam gerit, atque adeo ipsius Domini Nostri Jesu Christi vices repræsentat] Ego Jacobus Hurtadus Mendoza nomine Pientissimi, & Invictissimi Domini mei Caroli Cæsaris Romanorum Imperatoris ex illius speciali mandato, & nomine totius Sacri Imperii, Regnorum, & Dominiorum suorum multiplicatas privatim, & publice Evangelicas requisitiones, monitiones, denuntiationes, idque non solum, ut superius dictum est a me semel atque iterum, sed etiam pluries in hoc Amplissimo, & Religiosissimo Cardinalium consessu, die Mercurii hora antemeridiana decima quarta Decembris, & in hoc eodem loco rursus die Martis hora promeridiana vigesima septima ejusdem Decembris, præsentibus Reverendissimis Patribus, & Principum Oratoribus, aliam protestationem die Lunæ decima sexta Mensis Januarii hora promeridiana a Procuratoribus, & Consiliariis Imperatoriæ Majestatis prolatis in generali cœtu conventibus Bononiæ habitam, tandem novissime protestor, dictam translationem, seu recessionem fuisse, & esse illegitimam, & nullam, atque omnia inde acta, atque sequuta, & quæ posthac quomodocumque de re qualibet agentur, atque sequentur, affectata fuisse, & futuras rixas, & contentiones in Ecclesias Dei inducere, atque nutrire, ac deinde nullius momenti, nullius effectus causa, magnam cladem, & exitium populo Christiano minari, fidem Catholicam, & Sacrosanctam Religionem in periculum adducere, universalem Ecclesiam Dei scandalizare, decolorare, deformare, ejusque Statum, & Majestatem, ac proinde nullius momenti, nullius effectus causam, nullamque habuisse vim, sed nec habitura vigorem ullum, ullam penitus subsistentiam, neque eam posse esse authoritatem assertorum Legatorum Sanctitatis Vestræ, & eorum Episcoporum, qui Bononiæ sunt Sanctitati Vestræ majori ex parte obnoxiorum, atque ab illius nutu omnino pendentium, ut in Religionis & morum reformationis causa tanti momenti negotio universæ Reipublicæ Christianæ, eique Provinciæ præsertim, cujus mores, & instituta parum eis nota, legem præscribant.

Præterea ejusdem Invictissimi Romanorum Imperatoris semper Augusti nomine, & speciali mandato, prout supra protestor, atque denuntio Sanctitati Vestræ responsionem illegitimam præsenti negotio, & necessitati ineptam, & inconvenientem fuco, & figmentis plenam, ac prorsus delusoriam fuisse, & esse, nulloque jure, nullaque ratione subsistere.

Protestor præterea omnia damna, tumultus, dissidia, clades, ruinas, excidia populorum, ad hæc divisiones, & scandala in Ecclesia Dei, & Religionis pericula, atque Reipublicæ Christianæ detrimenta, quæ inde evenire, atque eveniunt, & possunt contingere, Vestræ Beatitudini, non sibi imputanda. Ad quæ quidem facillime & potuit, & debuit ex forma, & essentia Pontificatus, usque ad sanguinem, usque ad animam remedium commodum adhibere.

Protestorque similiter Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum defectu, culpa, & negligentia Sanctitatis Vestræ Ecclesiæ procellis, & tempestatibus, quas metuit ex hoc facto, videtque impendere totis suis viribus obviam iturum ejusque protectionem, & tutelam omni studio suscepturum, totumque id quod sui juris, muneris, officii, & dignitatis est, quo Imperator est, quatenus jus patitur, & legibus, Sanctorumque Patrum institutis, & Orbis consensu decretum, atque observatum est, ex nunc non omissurum, omniaque alia, quæ ejusdem Domini mei Imperatoris nomine possum, & debeo, quo melius expediat, atque conveniat modo, & ordine. XXV.

Pro-

Protestor vobis etiam, Romani Patres, Amplissimi Cardinales salvo omni jure, & facultatibus quomodocumque Domino meo Imperatori competentibus, ubi Sanctitas sua in præmissis negligens fuerit, aut quacumque alia causa instaurationem Religionis, unionem Provinciarum Germaniæ, veram, absolutam, & generalem in Sancto Universali concilio fieri oportet, morum reformationem omiserit, aut distulerit, vosque itidem in his negligentes fueritis, eadem omnia, quæ Sanctitati Suæ protestatus sum, eodem modo, & ordine nomine Invictissimi, & Piissimi Domini mei Caroli Romanorum Imperatoris semper Augusti protestor, atque denuntio, atque hanc protestationem bis, & ter, & toties quoties, & ubi mihi visum fuerit esse necessarium, & quamcumque aliam super præmissis, & ab eis dependentibus connexis, & emergentibus facturum affirmo, & facultatem mihi reservo, testes vos omnes, qui adestis, huic meæ protestationi sistens, peroque a vobis Notariis, & a quocumque vestrum, ut publica de his omnibus conficiatis instrumenta.

XXVI. *Acta Consist. MS. Car. Spada sig. n. 133. pag. 311.* Respondit mox Cæsarei Oratoris protestationi nomine Pontificio Blosius designatus Episcopus Fulginatensis, qui Pontifici a secretis erat, eam protestationem, ut iniquam, & inanem non admitti: cæterum re maturius cum Cardinalibus perpensa in proximo Senatu amplissimum responsum redditum iri.

Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3229. & in ms. Fr. Car. Barb. sig. n. 125. Summarium. MS. Concil. Trid. & Bonon. p. 57. Ext. in actis Concil. Bonon. p. 61. *Responso Summi Pontificis ad protestationem eadem die data ipsi Oratori Cæsareo, qui tamen vocatur ad aliam diem, plenius responsum accepturus.*

Paul. III. protestationi Caroli V. respondet. *Audivit Sanctissimus Dominus noster, Illustrissime Domine Orator, tuæ procurationis mandati tenore, & quæ procuratorio nomine Cæsareæ Majestatis exposuisti, ac coram sua Sanctitate, & his Reverendissimis Dominis fuisti dicto nomine protestatus. Quibus omnibus quantum ad suæ Sanctitatis officium pertinet, licet potuisset Sanctitas Sua, & Deo, cui nihil est occultum, & hominibus, qui conciliaris hujus rei negotium noverant, etiam tacendo satisfacere, nec recensere, quæ in ea re Sanctitas Sua ad Dei ipsius laudem, & Christianæ Reipublicæ beneficium hactenus præstitit, ne tamen apud rerum harum ignaros opinio præjudicet veritati, cum etiam taciturnitas nocere quandoque soleat protestato, sua Sanctitas non admittendo per aliquem actum, tam præsentem, quam futurum, protestationem hujusmodi, nec illi ut frivolæ tacite, vel expresse consentiendo, intendit rem prius cum Venerabilibus Fratribus suis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus mature discussa, omnibus, & singulis per te propositis, & in ista protestatione contentis, particulariter, & specialiter respondere, quorum copia omnium per te gestorum, & scripturarum nunc exhibita. Monet te tamen, ut Oratorem, & ad actum hunc specialem suæ Majestatis Procuratorem, ac cæteros vos omnes Notarios, & testes ut in primo celebrando Consistorio redeatis, responsionem hujusmodi accepturi, & audituri. Interimque ab Urbe non recedatis, nec fidem, aut testimonium hujus intimationis detis, ut de omnibus simul rogati sitis, & requisiti.*

Consuluit interea Pontifex Bononiensis concilii Patres, quid ab ipso Cæsareæ protestationi Romæ respondendum esset, reversusque Bononiam Marcellus Cervinus concilii Legatus significavit Patribus sanxisse Pontificem, ut omnia decreta præteriti Concilii Tridentini de instauranda disciplina servarentur, & quæ circa dogmata fidei concepta erant, in dubium revocari vetuisse, quibus Angelus Massarellus, hæc subiicit. XXVII.

XXIV. Januarii Reverendissimus Dominus Cardinalis Marcellus Cervinus de Monte-Polisiano tituli Sanctæ Crucis secundus Sacri Concilii Præsidens, & Legatus Apostolicus ex Urbe reversus salutavit Patres nomine Sanctissimi Domini nostri Papæ, retulitque suæ moræ causam fuisse urgentia negotia, quæ in sua absentia emerserunt, hortatusque fuit Patres, ut bono essent animo, beneque sperarent in bonitate Dei de successu præsentium rerum, ita turbulentarum, & quod sua Sanctitas mandaverit observari omnia decreta a Sancta Synodo Tridenti promulgata, præsertim ea, quæ tangunt reformationem, cum ea, quæ dogmata respiciunt, jam diu observata fuerint, & observentur, de quo Patres lætari debent. Deinde Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte egit gratias nomine Sanctæ Synodi suæ Sanctitati, & ipsi Reverendissimo Domino Cardinali Sanctæ Crucis de labore suscepto. Deinde rogantur sententiæ super Canonibus abusuum Sacramenti Pœnitentiæ. *Diar. Concil. Trid. & Bonon. p. 282.*

Inter has protestationum Cæsarearum procellas, quibus Ecclesiæ navicula jactabatur, offusus erat omnium oculis funesti alicujus schismatis terror, ad quod discrimen avertendum, visum est Præsidibus Bononiensis Concilii consultius fore, ut abrumperetur Pontificia authoritate Concilium, atque in commodius tempus differretur, quod Farnesio Cardinali significatum memorat Massarellus.

XXIV. Januarii Reverendissimi Domini Legati scripserunt ad Cardinalem Farnesium qualiter considerato diligenter præ- *Diar. Concil. Trid. pag. 282.*

sen-

senti statu rerum, videtur eis necessarium fieri suspensionem Concilii, cum Prælati amplius in hoc statu retineri non possint, quæ suspensio necessario facienda videtur in responsione Oratori Cæsareo post ejus protestationem danda, ut scandalis obvietur, &c. Subdit author formulam responsi dandi Oratori Cæsareo, cujus protestatio XXV. Januarii Bononiæ excepta est, concinnatam a Legatis fuisse, consultumque Pontifici, ut controversiam translationis ad subsellia Apostolica judicandam traduceret.

XXVI. Januarii Reverendissimi Legati miserunt ad Reverendissimum Cardinalem Farnesium judicium eorum circa responsionem dandam a sua Sanctitate ad protestationem Oratoris Cæsarei, cum quo conjungat suspensionem, offerendo se facturum judicium de validitate translationis, quæ impugnatur a Cæsare.

XXVIII. Kalendis Februarii Paulus Pontifex in Senatu accuratius, ac prolixius responsum dedit Oratori Cæsareo, jactatasque ab eo improbe accusationes, ac defectionis minas Apostolica constantia refregit, motamque de injusta concili translatione litem definiendam a Sede Apostolica pronuntiavit Blosii, qui a secretis erat, ore, ac opera, ut referunt Acta Consistorialia.

Acta Consist. sig. n. 133. p. 316. *Romæ apud Sanctum Petrum I. Februarii MDXLVIII. fuit Consistorium, R. P. D. Electus Blosius Fulginatensis Sanctitatis Suæ Secretarius, jussu ejusdem Suæ Sanctitatis legit responsionem protestationis per Illustrissimum Dominum Didacum Hurtadum de Mendoza Cæsareæ Majestatis Oratorem nomine Suæ Majestatis [ut asseruit] in præcedenti Consistorio factæ, ipsi Domino Didaco Oratori, prout penes Dominum Blosium Electum Secretarium constat.* Perstringuntur a Jacobo Augusto Thuano illius responsi capita his verbis.

Jacob. Aug. Thuanus hist. l. 5. *Accurato, & artificioso scripto respondet en ea contestatione initio magnopere commotum, & incredibili dolore affectum fuisse: quippe cum res sit pessimi exempli, neque hactenus usurpata, nisi ab iis, qui ab Ecclesiæ obsequio, atque adeo Religione ipsa defecerint, quod tantum abest, ut de Cæsare credere, vel ullo modo suspicari velis, ut potius eum legitimam Ecclesiæ potestatem detrectantes ad officium reducturum, & in eos severissime animadversurum speret, quod cum bello nuper, in quo Pontificiis præcipue copiis adjutus est, confecto ostenderit, mirari se eo magis Cæsarem pro tanto beneficio disparem gratiam rependere; verum se summo illo dolore postea levatum postquam mandati formula inspecta deprehensum est, Mendozæ minime datam facultatem, ut contra Pontificem, & Cardinalium Senatum protestaretur, sed Legatis tantum Bononiam missis, ut coram Patribus, qui illic sunt, agerent, injunctum fuisse, itaque mandati fines egressum esse Mendozam, & modestissimo Principi suo injuriam fecisse, qui non aliter, quam contra translationis Synodi Authores contestari suos intellexerit, totiusque negotii, & controversiæ, si qua sit, judicium ad Pontificem pertinere existimaverit, qui si a Cæsare interpellatus recusasset, tunc protestationi contra ipsum merito locum futurum fuisse: id cum nusquam factum sit, iniquum esse quod petat Mendoza, ut Pontifex præjudicio usus decretum de concilii translatione factum rescindat, ita corruere omni ex parte Mendozæ actionis fundamentum, qui nec æquum petat, nec agendi facultatem habeat, quod ad criminationes attinet, quasi ipse negligenter in Ecclesiæ causa versetur, non se quidem invidere Cæsari gloriæ, quod egregiam operam in hoc negotio navaverit: cæterum sibi suam eripi minime pati posse, si Cæsari constans desiderium fuit, ut perageretur concilium, eandem & sibi mentem fuisse etiam antequam Cæsar de eo cogitaret, quippe cum illum ætate antecedat, id cum bellis Germanicis interturbatum sit, relinquere in medio disceptandum, uter in eo negotio ardentior fuerit, Cæsar-ne, qui bellicis motibus Synodi celebrationem impedierit, an ipse, qui nulli Principi operam suam addixit præterquam uni Cæsari, quem in eo bello, cujus successus ad tam optatum finem munire viam videbatur, opibus suis adjuvit; quippe nullam non inivit Christianis Orbis pacificandi rationem, ex quo ad summum Sacerdotium vocatus est, nec Patrum migrationem adeo exaggerandam esse, cum ea majoris, sive sanioris partis decreto facta sit, & in eorum potestate sit ex justis, & legitimis causis concilium transferre. In præsentiarum quidem an legitime translatum sit, nolle pronuntiare; verum si in controversiam venias, ejus rei sibi judicium reservare, atque interim cœtum illum, qui Bononiæ sit, concilium jure appellare: nunquam se prorsus recusasse quin Tridentum redeatur, modo id legitime fiat, hoc est citra Ecclesiasticæ authoritatis detrimentum, & sine aliarum Nationum offensione; satis constare quam de Germaniæ salute sollicitus fuerit, jam bis indicto Tridentum concilio; verum id frustra fuisse, discedentibus Cæsaris Legatis, ac nullis fere Episcopis Germanicis eo venientibus, quamvis ex Gallia, Hispania, & aliis remotio-*

tioribus Provinciis Episcopi confluerent: lætari se quidem magnopere temporum, ac rerum statum in Germania mutatum esse, libenterque audire, successibus tam prosperis, authoritate, & potentia auctum Cæsarem in se recipere, Germanos, si Tridentum redeatur, concilio subscripturos: cæterum mirari qui fiat, ut si Germani tam bene affecta voluntate sint, adeo salutare remedium intra unius Civitatis mœnia concludant. Etsi enim eorum præcipue gratia cogatur, cogitare tamen debere illos, cum eodem morbo teneantur hodie, Dani, Gothi, atque Britanni, hoc exemplo necessitatem induci, ut in eorum finibus etiam Synodus habeatur; contra vero multis testimoniis ostendi posse extra Provincias, in quibus hæreses exortæ sint, sæpius celebrata fuisse concilia, unde appareat nihil tam acri, & festina denuntiatione opus fuisse, & conditiones a Patribus propositas neque novas esse, neque iniquas, quippe solere ista non tantum Pontificum, sed & Cæsarum legibus definiri, itaque non fuisse cur Patrum responsum frivolum esse, ac figmentis plenum dixerit Mendoza: nec vero Pontificem, quamvis negligentiæ vere accusari non possit, moleste ferre, si quando contingat eum officio deesse, eo diligentiam Cæsari excitari, modo intra cancellos, qui illi circumdantur consistat & juris formulam, ac Sanctorum Patrum leges, Christianique Orbis consensum in eo sequatur, quod si fiat, minime dubitare, quin utriusque functio, licet diversa, & distincta sit, Ecclesiæ futura salutaris, postremo quod migrationem Patrum illegitimam esse contendat Mendoza, quoniam in hoc controversiæ cardo vertatur, ejus rei cognitionem pro ea, quam in Ecclesia obtinet, potestate sibi vindicare, eamque Viris amplissimis Collegis, ac Fratribus suis Parisio, Burgensi, Polo, & Crescentio demandare, & si quidem finito judicio parebit, illegitime concilium Bononiam translatum fuisse, omni ratione curaturum, ut Tridentum revocetur. Interea dum illi cognoscent, petere ne quid ab alterutra parte in contrarium fiat, sed quidquid hac de re velint in medium afferre, id ut intra proximum Mensem faciant edicere, ac ne Germaniæ deesse videatur, Legatos eo se missurum pollicetur, qui populorum illorum infirmitati, si Cæsari, & ipsis non ingratum esse cognoverit, commoda ratione medeantur, hæc eo scripto continebantur.

XXIX. Extat illud in MS. Archivi Vaticani, cujus series ob rei gravitatem repetenda visa est.

Responsio Sanctissimi Domini Nostri data ipsi oratori Cæsareo in publico consistorio Romæ I. Februarii MDXLVIII.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3229. p. 97. & in ms. Fr. Car. Bar. sig. n. 123. insc. Summar. Conc. Trid. & Bonon. post med. p. 61. in eodem lib. sunt acta Conc. Bononiensis, vide p. 62. Ext. in act. Conc. Bonon. p. 6. 1. & in ms. Card. Pii sig. num. 260. p. 35. Responsio Pontificis protestationi factæ a Didaco de Mendoza.

Magnam superiori Consistorio Illustrissime Domine Orator, mœroris causam dedisti Sanctissimo Domino Nostro, & Sacro Cardinalium Collegio, cum ex diplomatis illius verbis, quod mandatum appellabas, hoc in loco ari te prolati, & recitati facultatem tibi ipsi Sanctissimo Domino nostro, & Sacro Collegio protestandi a Cæsarea Majestate datam esse assereres, qua statim es usus. Magna idem mandatum postea diligentius expensum, & examinatum lætitia eos ipsos affecit, quorum animos dolore antea affixerat, cum nihil in eo repertum sit, quod tibi istam facultatem, quam tu tibi sumpseris, daret. Hæc vero duo cum explicavero, ac simul doloris, & mœroris causas, atque rationes reddidero, scias tibi maxima, ex parte, ad ea omnia, quæ alicujus momenti, vel dicta abs te prolixius, vel acta in superiori Consistorio fuere, de quibus nunc responsionem expectas, esse responsum: quæ enim protestatio illa complectebatur, licet responsione non indigeret, tamen silentio non præteribo. Hunc vero ordinem in respondendo sequar Sanctissimi Domini nostri authoritati obtemperans, quem mihi præscripsit, cum mihi has partes tibi respondendi dedit.

Igitur, ut a mœroris causa explicanda incipiam, ea quidem hujusmodi est, quam per te facile intelligere possis, præsertim cum partem hujus molestiæ in ipso protestandi munere fungendo, quasi gravi onere portando, teipsum sensisse minime dubitandum sit; eo autem majorem, quo vel majus studium tuum erga clarissimam Cæsareæ pietatis, & Religionis famam; vel major pietas erga Ecclesiam esse deberet, cui ex hac re non minimam perturbationem impendisti, ut quisque pius, ac prudens rerum æstimator fuerit, merito suspicari posset.

Hæc ergo est ipsa causa doloris, quam protestandi asserta abs te facultas merito utrisque attulit, quam si in te ipso, quod minime credendum est, expertus non fuisses, in illis certe religiosissimis, & Principibus Viris, & nomini Cæsareo multis de causis addictissimis, qui te, cum jam ad protestandum accederes, adierunt, multis lachrymis mixtas preces, & hortationes secum afferentes, ut te ab incœpto protestandi proposito abduceres. Hanc qualis sit facile cognoscere potuisti. Illud vero omnibus notum est, rem mali exempli, & ab iis potissimum usurpatam, qui vel prorsus ab obedientia recesserunt, vel in ea vacillare cœperunt. Quare si hæc maxime

perturbationis Ecclesiæ signa certissima graviter Sanctissimi Domini nostri animum commoverunt, qui Paterno amore semper Cæsaream Majestatem est prosequutus, & Ecclesiæ paci, ut Pastorem Ecclesiæ decet, semper studuit, nihil mirum. Eo vero graviorem dolorem & ejus Sanctitati, & Sacro Collegio, & omnibus, qui pacem Ecclesiæ amant, incusserunt, quo minus hoc tempore aliquid hujusmodi expectabatur. Quid enim minus expectari poterat a Cæsarea Majestate, quam eo tempore, quo contra eos, quibus ut rebellionis nomen erga ejus Majestatem, maxime vero erga Ecclesiam Romanam obrigerat, cum Protestantes se appellarunt, gloriosissimam victoriam reportavit, idque non tantum interveniente Sanctitate Sua ut, Domine Orator, nimis leviter æstimans auxilia Suæ Sanctitatis in hoc ipso bello Cæsareæ Majestati missa dixisti, sed ita prolixe copiis, & pecuniis adjuvante, ut vires pro patrocinio Ecclesiæ excesserit, omnia autem tempore opportuno data, ut ipsa opportunitate auxilia utcumque magna beneficio, & utilitate superarent. Quid igitur minus expectari potuit, quam ut adepta victoria, & ea adhuc recenti, tales fructus pietati, & benevolentiæ Sanctitatis ejus Cæsarea Majestas redderet, ut finis illius belli principium protestandi contra eum futurum esset? An expectavit, ut faceret uvas, & fecit labruscas? *dicit Propheta in Dei persona ad populum suum post multa beneficia illi collata, cum eorum ingratum animum redargueret. Si vero ipse Dei Vicarius Cæsaream Majestatem tanquam plantam nobilissimam, omni studio, cum inde ab initio Pontificatus sui semper colens, ex qua Sanctissimi, & nobilissimi fructus ad pacem, & concordiam Ecclesiæ expectabantur, hac sua diligenti, & assidua cultura non suavis pacis, & concordiæ tanquam uvarum fructus, sed protestationis minime decentis, & discordiarum acerbissimas quasi labruscas percipiat, cui magis conveniret veraci animo dicere:* Quid potui facere vineæ meæ, & non feci? *& quæ sequuntur. Hæc ergo fuerunt, quæ Sanctissimo Domino Nostro, & Universo huic Sacro Collegio mærorem animi merito attulerunt, cum tu Domine Orator, diplomatis mandati tui authoritate, & facultate fretus, nullis rationibus, quo minus a protestatione abstinens, deduci te patereris.*

Nunc igitur accipe quo pacto idem mandatum diligentius, examinatum, primum Sanctitatem Suam, deinde reliquos omnes, qui ob causam dolore sunt affecti, omni dolore levavit, quod uno verbo, minime diplomate contineri, ne verbum quidem, quod tibi facultatem præbeat, sub ea forma verborum contra Sanctitatem Suam, & Sacrum Collegium protestandi, qua in tua protestatione usus es, cum minime honorifica Sanctitati Suæ, tum Cæsarea Majestate parum digna. Dico vero iterum, atque iterum, ut melius audias, & intelligas, nullum scilicet verbum esse in mandati diplomate, quod significet talem voluntatem Cæsaris fuisse, ut eo modo contra Sanctissimum Dominum Nostrum protestareris, quo jam es protestatus, nullum quod hanc tibi facultatem daret. Tu enim quasi facultas tibi data esset contra Sanctitatem Suam, & Sacrum Collegium protestandi, sic ea usus es. Hujus vero rei in mandato tuo nullam non modo expressam, sed ne leviter quidem adumbratam voluntatem Cæsareæ Majestatis habes: in hoc vero expressam contra Legatos Sanctitatis Suæ, & Prælatos Bononiæ existentes, quos translationis concilii ex Tridento Bononiam Authores fuisse accusas, ac ut contra eos sui Procuratores protestantur, mandat. Tu vero, cum audieris contra illos a Procuratoribus Cæsaris jam protestatum fuisse, quasi idem esset protestari coram Sanctitate Sua, & Sacro Collegio, & contra ejus Sanctitatem, & ipsum Collegium, eo modo protestandi es usus in hoc sacro loco, assertus hac in causa Procurator quomodo alii Procuratores Cæsareæ Majestatis apud assertos, ut appellas, Legatos Sanctitatis suæ Bononiæ sunt usi, quam, & facultatem, ut dixi, tibi non competere ex tenore, & data mandati plane constat; præcipue enim quæ tu protestando obicis aliquot mensium spatio, postquam mandatum factum fuerit, acciderunt, & illud complecti ea, quæ necdum contigerunt, nulla ratione queat. Sed quid melius hoc intelligi potest, quam ex ipsius mandati verbis. Recitabo igitur bona fide, quæ tu bona fide scripta esse dixisti, cum descriptum exemplar mandati mihi traderes.

Recitatur mandatum.

Intellexisti nunc tandem, Domine Orator, quod ante non animadvertisti in verbis mandati: si enim abs te animadversum fuisset, non tam longe extra fines mandati fuisses progressus. Sed nunc admonitus an non animadvertis, quo pacto cum de Legatis Bononiæ, & de protestatione mandati loquitur, hanc voluntatem Cæsaris fuisse satis apertis verbis declarat, ut contra eos protestareris, cum de Sanctitate Sua, & Sacro Collegio contra ipsos Legatos, ex quo super his Majestas sua judicium a Sanctitate sua, quæ legitimus, & unicus Judex hujus negotii est, exposcere censenda est; nunc ergo ex iis videmus omnes, & libenter prædicamus, legitimos fines modestissimi Principis Cæsarem mandato suo non egressum, qui si se offen-

sensum existimabat a Legatis Sanctitatis suæ Prælatis, nihil alienum a justitia fecisse videbatur, si contra illos coram Sanctissimo Domino nostro, & Sacro hoc Collegio protestaretur, neque enim extra hos terminos diploma illud, quod mandatum appellas, queque progreditur. Quod si Sanctitas sua hujus causæ recognitionem suscipere recusasset, tum demum si unquam protestationi contra Sanctitatem suam locus aliquis, & tempus fuisset. Tu vero non modo hoc tempus non expectasti, quod certe si futurum fuisset expectare debuisses, si vel speciem aliquam justitiæ tuam protestationem expectare voluisses, sed nec tale judicium unquam postulasti. Si quid vero postulasti, quod ad judicium hujus causæ pertinet, hæc summa postulationis tuæ fuit, ut Legatos ipsos una cum maxima parte ipsorum Prælatorum in dicta causa sua Sanctitas condemnaret. Quid enim aliud revera petis, quando a Sanctitate sua postulas, ut decretum illud Concilii, quod statuit translationem ejusdem concilii ex Tridento Bononiam, quod illi ut necessario, & salutariter, sic & justissimis modis factum asserunt, rescindere, & abrogare tanquam injustum, & factione potius quam jure factum, sine ulla ulteriore causæ cognitione postules, ut & multo maximam partem Prælatorum una cum Legatis minimæ parti, quæ Tridenti manserat, cedere cogat: quo quid magis omnem authoritatem ipsi concilio non modo in præteritis actis, sed etiam in futuris adimere possit, præsertim cum nullam æquitatis formam, nullam juris id judicium habiturum esset, non video, quanto æquius fuisset, ut pauciores illi, qui Tridenti remanserunt, si quid a majore parte minus juste factum fuisset, in hac translatione cognovissent, ejus Sanctitati suas, vel excusationes, vel querelas porrigerent, quas quidem ejus Sanctitas nunquam sane recusasset accipere, quemadmodum neque nunc recusat. Immo quando Cæsareæ Majestatis mandati verba huc spectent, & provocent, quemadmodum justissimum, & religiosissimum Principem decet, Sanctitas sua, ejus causæ cognitionem, & controversiam de jure translationis ejusdem veteri, & perpetuo more, & jure Romanorum Pontificum ad se revocat. Quanta vero æquitate hoc faciat, & facturus sit, paulo post explicabo. Nunc ut concludam hunc locum gratulationis, & gaudii ex iis, quæ jam diximus, vides Domine Orator, quantam causam habet, & Sanctitas ejus, & Sacrum hoc collegium, ac omnes pii, tu ipse denique Principis tui causa Ecclesiæ gratulandi ereptæ ex tanto timore, quanto afferta protestatio tanti Principis tali tempore merito incutere posset. Qua in re Divinæ bonitati maximæ sunt agndæ gratiæ, quod cum seditiosa consilia non deessent, quæ Cæsaream Majestatem huc impellerent, tanta Dei tutela in tanta causa extitit non modo, ut non permiseris eum aliquid hujusmodi in suis scriptis complecti, quod Ecclesiæ perturbationem afferre posset, sed contra, veram, & legitimam viam aperuerit ad ipsam pacem Ecclesiæ, & concilii ipsius concordiam firmandam. Principis igitur tui causa habes Domine Orator, quod gaudeas, tu vero quantum, vel ad gaudendum, vel dolendum tibi sit, tuo judicio perpendendum relinquitur.

Atque hæc quidem, quæ hactenus dicta sunt, cum ejusmodi sint, quæ fundamentum tuorum dictorum, & actorum in superiori Consistorio tollant, iisdem sane Sua Sanctitas omnem suam responsionem concludere posset, nec quidquam præterea ad protestationem tuam, quæ nulla est, nullam vim habet, nullo jure consistit respondere. Verum quia fieri posset, ut si quæ abs te sunt dicta silentio præterirentur, suspicionem ea res, alicujus veri objecti criminis [Tu vero plura objecisti] ignaris rerum afferre posset, idque cum detrimento salutis animarum eorum, qui illis fidem essent habituri. Ideo Sanctitas ejus, omnium saluti consulere volens, & falsos rumores sparsos, quantum fieri potest, ex omnium animis depellere, paterne etiam jussit, ut ad objecta tua in asserta illa tua protestatione responderem ea, quæ a me nunc es auditurus, si primum quo spectet tota hæc protestatio, quem finem sibi proponat edixero. Scopum vero cum esse video, ut negligentem in rebus Ecclesiæ Suam Sanctitatem, tergiversantem, ac moram afferentem, ne Concilia rite celebrarentur, ostendat; contra vero vigilantem, & diligentem ipsam Cæsaream Majestatem. Cum igitur hunc scopum tua protestatio sibi proposuerit, argumenta omnia quibus viam ad hanc conclusionem firmandam tibi munire contendis, ejus quidem generis sunt, quæ maxime videntur Cæsareæ Majestatis pietatem, & studium erga Ecclesiam declarare, præcipue vero in procuratione celebrationis generalis Concilii, quod præcipuum remedium rebus Ecclesiæ afflictis, & perturbatis semper est judicatum. Quæ omnia si abs te hoc animo prolata fuissent, ut Cæsaris tantam pietatem testatiorem redderes, ne opus quidem esset hic alia responsione, præter gratulationem apud ipsam Ecclesiam, & gratiarum actionem apud Divinam bonitatem, quæ tali animo præditum Imperatorem Ecclesiæ dederis. Nec vero

Sanctitas Sua Cæsaris virtutes obscurari cupit, ut suæ illustrentur, quod essent invidi, nec minores videri eas desiderare potest, pro quibus augendis preces una cum Ecclesia continue fudit, sed quoniam tu in hac tua afferta protestatione, quo magis virtutes Cæsaris illustrat, hoc magis obscuras pia Sanctitatis ejus studia & ejusdem negligentiam in rebus Ecclesiæ testatiorem reddere euistimasti, ideo huic parti, quæ prima pars est protestationis tuæ, in qua Cæsaris studium extollit in procurandis rebus Ecclesiæ, maxime autem frequenti postulatione generalis Concilii primum apud fœlicis recordationis Pontificem Leonem, & Clementem, tandem autem apud Sanctitatem Suam, sic respondeo. Sua Sanctitas, si Cæsaris hic animus fuit, si hoc ejus desiderium, ut Concilium generale celebraretur commune quidem hoc desiderium fuisse Sanctitati suæ cum illius Majestate. Sic vero commune, ut Sanctitatis ejus voluntas hac in re quemadmodum est illi ætate, sic tempore fuit antiquior quam eandem fuisse ante Pontificatum adeptum sic declaravit, ut nullus eu hoc sacro collegio frequentius ea de re cum iisdem Pontificibus egerit, idque testimonio ipsius sacri Collegii præsertim eorum, qui tum in Cardinalium numerum adscripti fuere nec ratio inanem hanc ejus voluntatem fuisse, sed sinceram, atque stabilem. Factus Pontifex statim declaravit cum nulla de re prius apud Principes, quam de celebratione Concilii egerit. Simul ac autem ei, vel minima occasio ejus celebrandi est oblata id indiuit, primum quidem Mantuæ, ut tu Domine Orator recte commemoras, deinde Vicentiæ: quibus in locis si res ex voluntate Sanctitatis suæ non successit, quod Mantuæ fere nulli, Vicentiæ pauci Prælati convenerant, tamen non defuit cura, & studium suæ Sanctitatis, quæ Vicentiæ suos Legatos seu Mensium spatio expectare Episcopos fecit, quos per literas suas ad omnes Provincias directas ad concilium invitavit, & simul Nuntios ad Principes dimiserat, ut bona eorum pace liceret Episcopis ex quavis Provincia, quo convocati erant, venire. Quod si nec Mantuæ, nec Vicentiæ ulla frequentia Episcoporum fuerit, non ob eam quidem causam accidit, quam tu Domine Orator affers, cum dicis illas Civitates minime aptas fuisse, quo diversarum Provinciarum homines convenirent, qui solam Tridentinam nunc aptam esse contendit, præsertim cum hoc constet etiam ut satis opportuna sit Tridentina Civitas, tamen commoditate loci, & abundantia omnium rerum, quæ celebrationi concilii sunt necessariæ, has Urbes Tridentinam longe superare. Sed aliæ causæ fuere: maxime vero ipsa bella inter Principes Christianos, quæ hoc sanctissimum studium celebrandi concilii plusquam ulla causa, & pene sola impedivit. Hic vero nunc magis eminere Sanctitatis ejus celebrandi concilii studium, Cæsaris studio est necesse, quod Cæsar sive invitus id fecerit, sive quacumque causa adductus, & tractatus ad bella, quæ gessit, maxima impedimenta interposuisse celebrationi concilii nemo negare potest, quæ hanc tamen majorem occasionem ejus Sanctitati declarandæ suæ voluntatis dedere, quod assiduus Suasor pacis semper fuerit, bellum ipse nunquam gesserit, quod vel minimum impedimentum concilii celebrationi dare potuerit: nulli parti plusquam alteri adhæserit, nulli Principi se socium belli adiunxerit, præterquam ipsi Cæsari eo in bello quod videbatur maxime viam munire concilio celebrando, atque tu ipse Domine Orator recte dixisti, ut qui ratione suaderi sibi non permitterent, ut sanis consiliis non obedirent, vi cogerentur. Verum ne singula recenseantur, quod esset nimis longum, & ut omnis actionum comparatio tollatur, quam Sanctitas sua fieri non vult, præsertim hac in re, in qua de pietatis laude sit contentio, quæ, qualiscumque sit, tota tribuenda Deo est. Sed ut concludatur hic locus de studio suæ Sanctitatis, de laboribus, de impensis pro celebratione concilii, in cujus commemoratione tu Domine Orator Sanctitatem suam compulisti, sic brevi a me expediatur tota hæc oratio, si tu Domine Orator apud animum suum paulum recensere voluerit singulorum annorum Pontificatus Sanctitatis suæ, quæ publice omnibus sunt nota. Quod si feceris, ejus piam voluntatem statim clarissime in Nuntiis, & Legatis agnosces, quos singulis fere annis cum iis mandatis præcipuis ad diversas Provincias misit, ut quoties ab armis cessatum esset, & intervalla bellorum spem aliquam alicujus opportunitatis celebrandi Concilii darent, de hoc cum iis Principibus agerent, quorum authoritate, & opera Concilia indigere solent cum bella flagrarent de pace, cujus tamen finis, & quasi fructus esset ipsa concilii celebratio: qua in re ita fuit ardens animo ejus Sanctitas, ut nec annorum longitudine, nec incommodis deterreri potuerit, licet annis admodum gravis, quo minus ejusmodi legationem, idque non semel apud Principes discordes per se obire vellet pro ipsa Ecclesia, ut ei simul cum pace concilium generale redderet. Hos certe annos si paululum tecum consideraveris, videbis universum ejus Pontificatum in his duobus

san-

sanctissimis negotiis esse consumptum; neque vero tu quidquam horum negas, quia nihil accusas antequam ventum sit ad Tridentinum Concilium. Neque etiam quidquam hic obiicis antequam venias ad translationem, ac ne in ea quidem aliquid accusas, fateris enim inscia Sanctitate sua id factum fuisse, & ob eam causam Legatos accusas, quod inconsulta Sanctitate sua id fuerint ausi, in hoc tantum factum Sanctitatis suæ improbas, quod quibusdam literis, in quibus Prælatorum, qui e Tridento Bononiam una cum Legatis concilii se contulerant, mentionem faciens, Concilii Bononiensis nomine illorum Congregationem appellat, in grave [ut tu dicis] præiudicium illorum Prælatorum, qui Tridenti remanserunt; si vero hoc præiudicium concilii appellationem attulisse illis affirmas, an non idem præiudicium est; quod Cæsar ipsius in literis eis attulit, quo tu ipse Domine Orator, quod Reverendissimus Tridentinus cum verba literarum Cæsaris sequentes postularetis, ut Sua Sanctitas Concilium Tridentum convocaret, reverti faceret, reduceret, quod fieri quidem non posset, si nusquam nisi Tridenti Concilium esset. Quare cum de Congregatione Bononiensi constet Imperatorem intellexisse concilium eam Congregationem, illuc quoque appellasse non est dubium. Cur ergo hic non idem est præiudicium? an quod Summi Pontificis verbum qui legitimus est, Juden, vim sententiæ habere videatur. In hoc enim Sanctitatem eius accusas quod præpropero judicio antevertens Judicis sententiam, causam eorum, qui Tridenti remanserunt damnavit Congregationem Bononiensem Concilium appellans. Ausculta ergo, & intellige Domine Orator, qui recte hac in causa Suam Sanctitatem Judicem agnoscis ne latum quidem unquam eum ab officio Judicis discessisse, nullumque præiudicium alteri parti attulisse, etiamsi Concilium Conventum Bononiensem appellat, quia donec causa cognoscatur, liberum est Judici communi vocabulo quo omnes utuntur, uti; omnes vero ita vulgo, & loquuntur, & scribunt, Concilium esse translatum e Tridento Bononiam, & illic nunc esse, immo Sanctitas Sua, donec aliter sibi per probationes contrarias constiterit, cum videat multo maximam partem Episcoporum una cum Legatis Sedis Apostolicæ Bononiam causa transferendi Concilii se contulisse, aliter, si justi Judicis partes sequi velit, dicere, aut appellare non potest, nec enim minor pars in re dubia, quod tu in tua protestatione asseris, sed major, sanior haberi debet. Non igitur alia appellatione majoris partis Episcoporum se ex Tridento Bononiam transferentis uti potuit, præsertim cum sciat Concilio potestatem datam esse, seipsum transferendi. An vero legitimis modis translatum fuerit, quoniam in eo est controversia, hoc Judicium Sua Sanctitas, prout ad se delatum est, sibi reservat, Concilii tamen appellationem non aufert, donec [ut dixi] alterius partis probationibus error, & injustitia modi transferendi ostendatur. Adjungis vero nescio quid in illa tua querela injustæ, ut dicis translationis Concilii, quod non tam ad Prælatos illos pertinet, qui auctores eius rei fuerunt, quam ad ejus Sanctitatem in eadem causa, & [ut dicis] crimine involvendam, cum dicis Prælatos quosdam obnoxios, & addictos nomine Sanctitatis Suæ hoc fecisse: quod vero tu Domine Orator, an ut hos accusas, quod sunt addicti sic illos laudas, qui Tridenti manserunt, quod nomini Pontificio non sunt addicti? An vides quare periculum inde timeri poterit, nec enim schisma ex alia re nasci, quam ex his Prælatis, qui nomini Pontificis Romani minus sunt addicti. Sin vero intelligis fastidiosos quosdam, qui partes suæ Sanctitatis jure, vel injuria defendere velint, tales quidem Sua Sanctitas nullos cognoscit, quia partes suas proprias nullas agnovit præter eas, quæ sunt Patris erga filios, & Pastoris erga gregem. Nec vero accidit in concilio ulla talis controversia, ut hujusmodi addictis opus esset, tantum denique sua Sanctitas sibi addictos Episcopos esse cupit, quantum suæ conscientiæ, & libertati [cujus præcipue semper in Concilio est ratio] addicti esse velint. Neque vero quidquam fuit, quo sua Sanctitas Legatis suis discedentibus majori cura commendavit, quam ut viderent, ne Patribus in concilio ullam occasionem de adempta sibi libertate dicendarum sententiarum conquerendi præberent. Sed transeamus nunc ad reliqua, quæ apertis oculis obiicis Sanctitati suæ. Ad illud vero in primis, in quo insistis maxime, quod sua Sanctitas nullis nec Cæsaris, nec Serenissimi Regis Romanorum hortationibus, nullis aliorum Principum Germaniæ vel hortationibus, vel precibus sibi persuaderi patiatur, ut Concilium revertatur Tridentum; ex quo argumentaris minimæ curæ esse Sanctitati Suæ res Germanorum, eorum salutem pro nihilo apud eam haberi, præsertim cum Majestatis Suæ studio, ac cura effectum sit, ut si Concilium redeat Tridentum, ii statim Tridentinæ Synodi decreta sint suscepturi, qui jam pridem ab Ecclesiæ obedientia discesserunt. Hic quidem Sua Sanctitas primum respondet, nunquam se

præ-

præcise negasse reditum concilii Tridentum, modo id debitis modis fiat, illique Provinciæ sic utiliter, si neque scandalo aliarum Provinciarum provideri possit, id quod sæpe a Sanctitatis Suæ Legatis est affirmatum, sed ne hoc facile credat, experientia superiorum annorum satis admonetur, quæ hac ratione adducta, quod salutarem Germaniæ populis indictionem Concilii Tridenti futuram speraret, jam bis eodem loco Concilium vocavit, bis Legatos misit, quod satis ostendit Sanctitati Suæ, non minimæ, sed maximæ curæ res esse Germanorum. Sed cum Legati ejus Sanctitatis in prima indictione septem Menses integros expectassent adventum Germanorum, & aliarum Provinciarum Episcopos, quam pauci venerint, quam nulli potius, quis te melius novit Domine Orator, qui una cum Illustrissimo Domino Granuela, & Reverendo Domino Episcopo Atrebatensi tertius Orator Cæsareæ Majestatis eo accessisti cum Legati tum eo in loco adessent Reverendissimi Domini Cardinales Parisius, Moronus, & Polus, quorum patientiæ in expectando ipse optimus testis esse potes? Eo autem locupletius testimonium hac in re dare, quod invitati tu, & Collegæ tui a Legatis, ut eandem imitaremini, ut saltem, vel unus vestrum maneret Tridenti, quia vestrum exemplum multos invitare facile posset, ut venirent, vos ipsos excusastis, quod id minime facere possetis, & cum pauculos dies illic fuissetis, dum discessistis, secutum est postea in eodem loco maturiori tempore, ut est existimatum, indictum a Sanctissimo Domino Nostro Concilium missis eodem Legatis Reverendissimis de Monte, Sanctæ Crucis, & eodem Polo, cum tu Domine Orator una cum Illustrissimo Domino Francisco Toledo Cæsareæ Majestatis Oratore iterum venisses. Quanta vero, & quam longa expectatio Legatorum fuerit, cum tu eorum patientiæ particeps esses, nihil attinet apud te commemorare, sed meminisse potes, quot Menses frustra pene consumpti sint antequam principium Concilio dari potuerit. Post vero, cum jam per Dei gratiam, & solicitudinem Sanctissimi Domini Nostri, & suorum Legatorum Concilium inchoaretur, etiam præclaros progressus fecisset, multa præclara cum de fide, tum de morum reformatione decreta edidisset, omniaque abunde adessent Concilio, quæ Germanos, ut venirent, invitare possent, tamen vidisti, quam pauci accesserint. Ex illis quidem, qui medicina Concilii indigerent nulli, ex Episcoporum vero numero, & si aliqui inventi sunt saltem, qui Procuratores suos miserint, tamen quod attinet ad id remedium, quod ex Concilio Tridenti celebrando salutis, Germanorum causa sperari potuit, nec minima quidem ex parte ea signa voluntatis in recipienda medicina salutis ostendebant, quæ quantum studio, curæ, & solicitudini Sanctissimi Domini nostri in ea porrigenda responderent, immo in ipsos studio diligentiæ accedendi ad Concilium ipsa Germanica Natio licet propinquior passa est, se vinci ab aliis Nationibus, ab aliis Episcopis, qui satis magno numero venerunt ex Hispaniis, Galliis, Italia, & remotioribus Provinciis, quibus Civitas Tridentina non erat ita commoda. At alia nunc tempora sunt, aucta nunc magis est authoritas Cæsaris, qui in se recipit Germanos si Concilium redeat Tridentum, omnes ad obedientiam redituros. Hoc enim se effecturum Cæsar, cæterique Principes Status Germaniæ pollicentur. Tu vero Domine Orator tecum considera si Germani hanc voluntatem habent, cum non simpliciter se Concilio submiserunt. Quamquam hoc non propterea dictum quasi multum laboret Sanctitas Sua Bononiæ ne an alio in loco perficiatur Concilium modo publicæ, & communis Ecclesiæ utilitatis ratio habeatur. Tu vero Domine Orator ita vim loci, & urbis Tridentinæ in hac causa verbis exaggeras, & ita necessariam illam Civitatem affirmas, quo redeat Concilium, ut nisi in eo loco, ubi inceptum est illic quoque Concilium finiatur, actum esse de salute populi Germaniæ asseras. Quare culpam hanc Suæ Sanctitati tribuere vis, nisi ejus authoritate rursus Concilium redeat. Considera quæso quæ dicis de hac authoritate cogendi Concilii eo uno in loco, in quo videris idem facere in re Concilii, atque factum est divina Providentia sic statuente in veteri populo, cum nondum Spiritus esset datus, & uno tantumque in loco, in una tantum Civitate Hierosolymitana sacrificare possent. Cur enim Concilii universalis vim in quo Spiritus Sanctus præsideat, ad unius Civitatis muros cogis, in qua de Germanorum salute agatur? An non eandem servitutem in celebrandis Conciliis pro salute populi Germanis introducis, quæ erat populi Judæorum in sacrificiis, qui nusquam salutares hostias præterquam Hierosolymis afferre potuerant? Nunc enim, qui certum locum præscribere velis Concilii de cujuscumque populi salute agatur, quasi nunquam pro illis quidquam salutare decerni possit, nisi in eo certo loco, vim quidem, & injuriam facis Spiritui Sancto, & illi ex cujus merito, & per cujus misericordiam per orbem universum est diffusus. Vide vero si hæc ratio valeret, qua sola nisi videris cum contendis concilium necessario

sario

sario Tridentum reduci oportere, hac scilicet, quia Germani illis morbis laborant, qui per concilium necessario sanari debent. Quid ergo si Daci, & Gothi, & Bohemi, si Angli, iisdem morbis laborant, an singulis domi suæ generale Concilium dabitur? Nec vero quando de commoditate loci agitur in celebrationibus conciliorum eorum ratio habetur, qui recepturi sunt decreta conciliorum, sed eorum, qui facturi sunt, qui sunt ipsi Episcopi, qui præsunt in conciliis, quorum commoditati ea in re maxime consulitur, nec ita spectatur unius Nationis hac in re commoditas. Quot enim concilia nominari possunt, ad extirpandas unius Provinciæ hæreses in alia indicta, & celebrata, quæ non minus etiam utilia illi Provinciæ adversus hæreses, quam si in ipsa celebrata fuissent. Denique quam iniquum hoc videtur, ut longe, vel decreto facto a Germanis de loco certo unius vobis statuendo pro concilio, ipsi cæteris libertatem, & jus eligendi loci auferre, & sibi vendicare velint. Hæc vero nunc sint dicta, ut intelligas, cum de concilio celebrando conveniat, nullam esse causam, cur tam pertinaciter de uno certo loco contendi debeat, ut necesse sit, ad tam extrema remedia, qualia sunt hæc genera protestationum venire, quibus tu nunc apud Sanctissimum Dominum nostrum, apud quem minime oportuit, es usus, quorum capita in fine tuæ prolixæ Orationis colligis, ad quæ nunc respondebo, sed mutato ordine, ut ad primum caput in quo contra illos, qui concilium Tridento Bononiam transtulerunt, protestaris, eorum factum, ut alienum a legibus, & moribus Ecclesiæ, & conciliorum accusas, ultimo loco respondeam. Tametsi in his, quæ a me supradicta sunt, quæ juste, & legitime dici possunt a sua Sanctitate, jam intellexisti. Illud autem in primis, quod si sua Sanctitas verbo approbare visa est, illam translationem concilii sequens majoris partis sententiam, cum nondum talis controversia exorta esset, & pro ea judicanda Judicis personam sumere esset necesse, tamen nunc in eo non persistit re jam vocata ad judicium, sed in fine distinctius declarabitur, quid hac in re sua Sanctitas declarare statuerit. Nunc quod in secundo capite totam protestationem convertis contra suam Sanctitatem, obiicias ejus responsionem ad Majestatem Cæsaream illegitimam præsenti negotio, & necessitati ineptam, & inconvenientem fuco, & figmentis plenam, ac prorsus delusoriam fuisse, & esse, nulloque jure nulla ratione subsistere. Hic enim tua verba repeto, quæ utinam, aut modestiora fuissent, aut saltem ejusmodi, ut non in genere tantum dicta, sed aliquibus probationibus nixus distinctius ostendisses, qua in re, quo in capite, nam plura continebat, responsio suæ Sanctitatis illa peccaret. Sic enim distinctius posset tibi responderi, nunc autem cum in genere dicas, vel in genere erit respondendum, rem contra se habere, atque tu affirmas esse, sed legitimam, & pro tempore, & causa opportunam, ac ab omni fuco alienam Sanctitatis ejus responsionem, vel si quid distinctius responderi debeat, suspicari oportebit, quibus rebus maxime offendaris, si vero his, quæ præcipua capita sunt, quæ postulant, ut rata, & firma ea decreta habeantur, quæ jam tractata sunt, quæ petunt ea, quæ ad securitatem loci præstandam pertinent, quæ ad libertatem eorum, qui venturi sunt ad concilium, ut tutus sit eorum itus, & reditus, quæ petunt, ut is ordo retineatur in concilio, qui jam inde ab Apostolorum temporibus per Sanctam Romanam, & universalem Ecclesiam fuerit observatus, quæ postulant rei frumentariæ, & commeatus rationes explicari antequam Tridentum redeatur. Hæc omnia consueta sunt postulari in omnibus conciliis, ac non tam Legibus Pontificum, quam ipsorum Cæsarum firmata. Quare quid ex his te magis offendat, injustitiæ spem præseferat, cum tu nihil explices difficile est divinare, utcumque sit ex his satis ad hoc caput responsum erit. Restant duo alia, in quorum priori protestaris omnia damna, tumultus, & pericula, quæ in Rempublicam Christianam sint eventura Sanctitati suæ Majestatem Cæsaream attributuram: In altero Majestatem Suam non defuturam Ecclesiæ, sed in omnibus, in quibus negligens invenietur sua Sanctitas, in iisdem eandem Majestatem Cæsaream protectionem Ecclesiæ suscepturam. Ad quæ duo capita Sanctitas sua sic simul respondet, se quatenus humanam fragilitatem per Divinam gratiam vincere possit, non commissuram, ut jure negligens in rebus Ecclesiæ haberi possit, sin ita contigerit, [septies enim in die cadit justus] se eo minus dolere posse, si ejus negligentia Cæsaris vigilantiam acuere possit, ut necessitatibus Ecclesiæ subveniat, modo ita ejus curam suscipiat, quemadmodum tu Majestati suæ in hac asserta protestatione præscribis, cum dicis quatenus jus patitur, & legibus, Sanctissimorumque Patrum institutis, & Orbis consensu, hoc decretum, & observatum fuerit, quem morem, & modum, si Cæsar sibi observandum animo proposuerit, tum Sanctitatem suam in optimam spem venire facile per Dei gratiam omnia ea mala, quæ hæc protesta-

statio nominat depelli posse, nihil autem in posterum opus fore protestationibus, nec enim unquam talem suam negligentiam futuram sperat, quin si Cæsar hanc diligentiam præstet, quam hæc protestatio pollicetur, uterque suo officio fungens Ecclesiæ utilitatibus ad Dei honorem, cujus in diverso munere ambo sunt Ministri, cumque pace, & tranquillitate Populi Christiani servire possit. Reliquum nunc solum est, ut ad illud caput suæ protestationis respondeatur, quod tu solum Domine Orator si attulisses, exactius formam tui Mandati sequutus fuisses, nec tantam materiam sermonis cum multo scandalo dedisses, quantum vel falsum rumorem protestationis hujus multorum animis attulisse est verisimile. Quoniam tu Procuratorio nomine suæ Majestatis protestationem contra Legatos, & alios Prælatos Bononiæ sub nomine concilii congregatos, & congregandos coram sua Sanctitate, & his Venerabilibus Fratribus suis interposuisti, ad quod tantum faciendum, & proponendum Majestas sua te Procuratorem, & Mandatarium constituit, & deputavit, Sanctitas sua habita super his cum eisdem Venerabilibus Fratribus suis S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de ipsorum consilio, & unanimi assensu protestationem hujusmodi admittit, si, & in quantum de jure admittenda veniat, & non alias, aliter, nec alio modo, non intendens præterea per hujusmodi admissionem concilio, aut Legatis, & Prælatis præfatis, seu aliis quibuscumque, quorum interest, aut interesse potest, vel poterit, quomodolibet in futurum in aliquo præjudicari, nec eis jacturam, aut ullum præjudicium fieri, sed eorum jus, si quod illis, jure, privilegio, vel consuetudine, qualitercumque competat, salvum, integrum, & illæsum præservari, neque ex hoc suæ Majestati, aut quibuscumque Personis, Regnis, & Dominiis suis protestationi hujusmodi adhærentibus, seu adhærere volentibus, actionem, vel exceptionem, seu jus aliquod de novo acquiri. Et nihilominus cum in dicta protestatione translationem Concilii ex Tridento ad Bononiæ Civitatem factam, nullam, & invalidam, & injustam, nulliusque momenti, & effectus fuisse, coram Beatitudine sua, & eisdem Venerabilibus Fratribus suis proponatur, & quamplures quidem causæ, & rationes ad id allegentur, & deducantur, quæ probationem, causæque cognitionem requirunt, volens Sanctitas sua, prout ad suum incumbit officium, quæstionem coram ea propositam hujusmodi cognoscere, illamque ad universalis Ecclesiæ unitatem, pacem, & tranquillitatem in conjunctione membrorum ad unum Caput Christum videlicet conservandam, ac divisionem ovilis suæ Sanctitati ex alto commissi, & in illo schisma, per quod ipsa Ecclesia scindi, & scandalizari, gregque Dominicus sibi creditus turbari possit, prohibendum, nec non scandalis & damnis, quæ exinde evenire possent, occurrendum concordia, vel jure, seu alias sine debito, quam celerrime poterit, decidere, & determinare.

Igitur de eodem consilio, & assensu, tum ex officio, quam per viam querelæ, & ad instantiam omnium, & singulorum quorum interest, & alias omni meliore modo, & forma, via, jure, & causa quibus melius, & efficacius potest, etiam de Apostolicæ Sanctitatis suæ in persona S. Petri concessæ potestatis plenitudine causam, & causas nullitatis, & invaliditatis, ac injustitiæ translationis hujusmodi, ac processuum omnium desuper habitorum, & inde sequutorum, quorumcumque ad se assumit, ac illam, & illas, cum dependentibus, emergentibus, annexis, & connexis, etiam summarie, simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura judicii, solaque facti veritate inspecta audiendas, & in Sacro Consistorio referendas Reverendissimis Dominis Parisiensi, & Burgensi, ac Crescentio, & Polo S. R. E. Cardinalibus committit, & mandat cum potestate citandi, & inhibendi, etiam per publicum edictum, constito summarie, & extrajudicialiter de non tuto accessu, ac omnia, & singula alia, quæ in præmissis necessaria fuerint, seu quomodolibet opportuna faciendi, gerendi, & exequendi. Inhibens præterea in virtute Sanctæ Obedientiæ, ac sub excommunicationis, anathematis, & maledictionis æternæ, ac dignitatum, & beneficiorum Ecclesiasticorum, quorumcumque feudorum, indultorum, privilegiorum, concessionum, facultatum, privationum pœnis ipso facto incurrendis, ipsis Legatis, ac Prælatis utrobique existentibus, necnon quibuscumque Personis, quacumque Ecclesiastica, seu mundana dignitate præfulgeant, ne interim pendente cognitione hujusmodi, aliquid in ejus præjudicium attentare, aut innovare audeat, vel præsumat, decernens, ex nunc irritum, & inane, si secus super his a quoquam scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Mandans insuper sub eisdem pœnis tam Legatis quam Prælatis Tridenti existentibus, ut aliquos ex eis vita, moribus, & scientia commendabiles, & ad hoc instructos, & peritos, qui postpositis odiis, conciliatis animis, & Spiritu Sancto, non autem passionibus repleti dicant, quod sentiunt, & sentiant, quod loquuntur, ad nos quanto citius mittere procurent, monens ipsos

omnes

omnes, ac quoscumque alios sua interesse putantes, ut infra Mensem a die intimationis præsentium faciendæ computandum, per se, seu aliquos, ut præfertur, eu eis compareant præterea coram Sanctitate sua, vel ipsis Judicibus ad allegandum, deducendum, & probandum, quidquid allegare, deducere, & probare voluerint in præmissis. Verumtamen pendente hoc translationis judicio, ne ulla en parte sua Sanctitas saluti Provinciæ Germaniæ deesse videatur, quemadmodum pium Parentem decet, Legatos, aut Nuntios eo mittere offert, si id præsenti tempori expediens, & ipsi Serenissimo Cæsari, & ipsis Germanis gratum cognoverit, qui eorum populorum infirmitati præsenti aliqua curatione medeantur. Finito vero judicio si quacumque causa, nulla, aut injusta translatio reperiatur concilium Tridenti prosequendum omnia sua authoritate, & studio curabit. In omnem vero eventum sua Sanctitas charitate, qua complectitur inclytam Germanorum Nationem, nullum officii genus prætermittet, quod in ejus Sanctitatis potestate sit, queminus nobilissimam Provinciam ad Catholicæ Ecclesiæ unitatem revocet, & in ea pristinum Christianæ Religionis splendorem restituat, quemadmodum a Deo Optimo Maximo votis omnibus precatur, atque exoptat.

XXX. *Illustrissime Domine Orator, tædet Sanctitatem suam his tuis continuis protestationibus contendere, nec ipsam ægre ferre credat Cæsareæ Majestatis, ac Sacri Imperii jus, cui tantum præjudicari timet, si quid competat per te illæsum præservari, cum illud lædere sua Sanctitas nunquam intendit. Sint tamen pariter Sanctitatis suæ, ac Sanctæ Apostolicæ Sedis, & hujus sacri Senatus jura semper salva, & præservata, nec per has tuas quantumcumque repetitas protestationes, ac quæcumque per te nuper, & hac præsenti die gesta, & dicta in aliquo læsa. Satis ast ad protestationem per te in præterito Consistorio factam congrua esse responsum, illudque tibimet, ut illi, qui eam proposuisti, ac temet præsente, & intelligente, necnon coram eisdem Notariis, & Testibus datum, quod quidem nec tua probatione indigere, nec ai tua negatione, aut inficiatione, seu improbatione aliquid juris detrahi posse, constat. Eritis igitur iidem vos, & alii, si qui præsentes sitis, Notarii de omnibus, & singulis rogati, & requisiti, ut adhibitis, iisdemmet testibus, & cæteris hic præsentibus, qui pariter ad id rogantur, & requiruntur, unum vel plura instrumentum, seu instrumenta, prout necessarium fuerit, desuper conficiatis, & in notam redigatis.*

Die prima Februarii MDXLVIII. in Consistorio secreto jussu Sanctissimi Domini Nostri legi suprascriptam responsionem ipso Domino Didaco Oratore Cæsareo præsente, & audiente, ac intelligente, præsentibus ibidem &c.

De his mox certiores facti sunt Legati Bononiensis Concilii, ut Pontifex causam translationis Concilii cognoscendam suscepisset, atque Concilium intermitti jussisset, donec lata esset decretoria sententia, de quo hæc memurat Angelus Massarellus. XXXI.

III. Februarii Reverendissimus Cardinalis Farnesius significat, qualiter Sanctissimus D. Noster die Mercurii, qui primo hujus mensis in Consistorio dederas responsum ad protestationes factas coram sua Sanctitate ab Oratore Cæsareo, cujus responsionis summa est, quod Sanctitas sua cum videat controversiam de validitate translationis concilii a Tridento, ipsa advocat ad se hoc judicium cognoscendi de validitata, constituitque Judices quatuor Cardinales, videlicet Parisium, Burgensem, Crescentium, & Polum, qui audiant quoscumque contra dictam translationem opponere volentes, quibus datur terminus unius mensis a die intimationis, nos vero interim præcipit supersedere ab omni actu conciliari quocumque in loco sub gravissimis pœnis ipso facto incurrendis. Ipsum concilium quoad prosequutionem suspendit, donec hujusmodi judicium pendeat, mandans Legatis, qui hic sunt, & Prælatis, qui Tridenti remanserunt, ut mittant ad suam Sanctitatem aliquos Viros bene instructos, & morigeratos, qui utriusque rationes afferant, & partes suas tueantur, offerens sua Sanctitas, hoc interim mittere in Germaniam unum vel duos Legatos, ut aliquod remedium illi Nationi tribuant medio tempore, dum judicium pendet. Diar. Concil. Trid. p.273. ms. Vat.

Interjectis nonnullis diebus ipse Pontifex scriptis ad Legatos literis retardari progressum Concilii ob litem motam a Cæsare jussit pendente judicio, significavitque monitos eos, qui vellent contendere judicio, ut argumenta causæ suæ depromerent, atque adeo nomine concilii Bononiensis non pauciores tribus de re apprime instructos Præsules mitti imperavit. XXXII.

Venerabili fratri Joanni Mariæ Episcopo Prænestino, & dilecto filio Marcello tit. S. Crucis in Hierusalem Presbytero S. R. E. Cardinalibus nostris, & Apostolicæ Sedis de latere Legatis. MS. Fr. Car. Bar. sig. n.123. p.796.

Venerabilis frater, & dilecte fili, noster, salutem, & Apostolicam benedictionem. Quam semper fuit flagrans, & ardens desiderium nostrum, ut Œcumenicum

Suspensio Concilii Bonon.

Petitum, ut aliqui Prælati ex Concilio Bononiensi Romam veniant pro defensione translationis.

concilium pro remedio hæresum, & reformatione morum, ac cæteris Christianitatis necessitatibus per nos non solum indiceretur, sed indictum aperiretur, continuaretur, fineque debito concluderetur, notum Deo est, non ignotum hominibus, vobis vero notissimum, qui in ipso concilio Legati nostri, eique nostro nomine Præsidentes, id nostrum desiderium cura, diligentia, & pietate vestra, illorumque Venerabilium Patrum vobiscum in eo commorantium, hactenus indeficienter executi estis, ita ut rem ad propinquum pene finem Domino authore perduxeritis: sed accidit, ut dum nos nostri officii, universalisque beneficii, & vestri pii laboris fructum atque exitum jamjam adfore speraremus, hic noster, vesterque in sancto pietatis studio cursus, sicut alias ex bellis, & discordiis Christianorum Principum, ita nunc ex causa, quam vobis putamus non ignotam, aliquantisper necessario retardandus fuerit. Cogimur enim querelas coram nobis propositas audire, ne justitiæ administrationem super illis denegare velle videamur, quod sane neque nostræ, neque hujus Sanctæ sedis consuetudinis unquam fuit. Proinde etsi voluissemus ea, quæ restabant, per nos agenda in ipso concilio quanto citius expediri, ne celebratio, neque expeditio ejus eamdiu contra nostram voluntatem dilata diutius differretur, boni tamen consulendum, & æquanimiter ferendum nobis est, si ad modicum tempus a prosequutione rerum in ipso concilio tractandarum supersedeatur, & interim præcognita ipsius rei veritate ad ipsam prosequutionem concilii postea recurratur tanto ardentius, quanto id ipsum ad nostrum utcumque officium, atque ad bonum publicum, cui omnes studere debemus, pertinebit.

Nuper siquidem pro parte Charissimi in Christo filii nostri Caroli Romanorum Imperatoris semper Augusti per dilectum filium Jacobum, seu Didacum de Mendozza apud nos Oratorem, Procuratoremque ad id specialiter constitutum coram nobis, & Venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus in Consistorio nostro secreto fuit contra vos, & Prælatos vobiscum Bononiæ congregatos exhibita ac proposita querela per quam idem Jacobus Procurator nomine ejusdem Cæsaris conquerebatur, & protestabatur, translationem concilii ex Tridento ad istam Bononiæ Civitatem alias factam fuisse, & esse nullam, & illegitimam, affectatamque, ac indebite procuratam, sicut & apud vos alii dictæ Majestatis agentes in diem [sicut scitis] conquesti, & protestati fuerunt. Nos autem etsi decretum ipsius translationis a tot Catholicis, & Religiosis Episcopis, vobis etiam, qui ipsi concilio tunc etiam præsidebatis, assentientibus factum rite, & rationabiliter promulgatum, ac canonicum, & legitimum, necnon majorem partem Prælatorum, quibus id placuit, saniorem, & ab omni dolo, fraude, & culpa remotam esse: idemque Œcumenicum concilium, quod Tridenti erat, nunc Bononiæ congregatum existere, jure credere, & præsumere debeamus, re tamen in controversiam deducta, & ad nostrum judicium delata, nisi [quod absit] justi Judicis partes postponere voluissemus, non poteramus, si quæ contra præsumptionem hujusmodi probanda deducebantur, desuper veritatem nolle diligentius perscrutari.

Habita itaque propterea cum eisdem XXXIII.
fratribus Nostris deliberatione matura, de ipsorum consilio, & assensu causam, & causas nullitatis, & invaliditatis, ac injustitiæ translationis hujusmodi assumpsimus, illamque & illas nonnullis ex dictis Cardinalibus probis, & peritis Viris certis modo, & forma audiendas, & cognoscendas, ac in ipso Consistorio nobis, & reliquis Cardinalibus referendas commisimus, omnesque & singulos sua communiter, vel divisim interesse putantes, monuimus, ut si qui contra translationem hujusmodi aliquid opponere deducere, & probare vellent, comparerent coram Nobis, & propterea tam Prælatis, qui Tridenti remanserunt, quam vobis, & Prælatis istis, qui Bononiæ vobiscum resident sub certis tunc expressis pœnis inhibuimus, ne cognitione hujusmodi pendente aliquid in illius præjudicium innovare, aut attentare præsumatis, vel præsumant, prout in cedula per nostrum Secretarium de mandato Nostro in eodem Consistorio lecta, & recitata, [cujus authenticum ad vos transmitti mandavimus] plenius continetur.

Cupientes igitur quæstionem hujusmodi concordia [si poterimus] aliter jure, per celerem tamen sententiam, sicut rei qualitas exigit, terminare, ne longa hujus cognitionis dilatio non solum in tempore, sed in re peccatum includat, Vobis per præsentes injungimus, quatenus integrum hujus translationis habitum processum in authentica forma per aliquem Nuntium aut fidelem cursorem ad Nos transmitti curetis: ac eosdem istos Prælatos Nostra ex parte moneatis, & requiratis, prout Nos per easdem præsentes monemus, & requirimus, ut aliqui ex eis non pauciores tribus de hoc translationis negotio instructi, & informati, qui tam eorum proprio vestro, & cæterorum istorum Prælatorum nomine defensioni causæ, & causa-

rum

rum hujusmodi assistant, quanto citius ad Nos venire, nostroque conspectui se præsentare procurent. Non obstantibus Apostolicis, ac Synodalibus, & Conciliaribus Ordinationibus, & Constitutionibus, cæterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XVI. Februarii MDXLVIII. Pontificatus Nostri anno XIV.

XXXIV. *Apud Goldast. to. 2. pag. 261.* Proximo die Pontifex Petro Pacecco Cardinali, ac cæteris Præsulibus, qui Tridenti hæserant, scripsit epistolam, cujus caput & compendium hoc erat. Vel justa, vel injusta fuit concilii translatio: si justa, cur tamdiu Tridenti immorentur cum publico totius Ecclesiæ offendiculo, ac discrimine Schismatis? Si injustam æstiment, cur non ad Sedem Apostolicam provocaverint? tam diu &c. horum enim alterum ex officii Religione fieri ab iis debuisse, quo facto præsens offendiculum submovissent. Tum eos coarguit quod prius eorum querelas Cæsar Sedi Apostolicæ detulisset, quam eas ipsi vel literis, vel Internuntiorum opera denuntiassent, subditque jam Cæsareum Oratorem eorum munus implevisse, atque conquestum contra fas, ac leges, concilium Tridento Bononiam translatum esse, qua nata controversia (addidit Pontifex) se, licet a majori concilii parte, & a Legatis Apostolicis concilium jure translatum sentire debeat, tamen pro singulari suo in Nationem Hispanam studio Judicis partes suscepisse, denuntiasseque, ut si qui adversus memoratam translationem apud subsellia Apostolica disceptare vellent, sisterent se judicio: tum vetuit vel a Tridentinis, vel a Bononiensibus Præsulibus quippiam lite pendente pertentari, monuitque Tridenti congregatos, ut tres ad minimum Præsules ex suis idoneis mandatis instructos ad rem judicio experiendam transmitterent, ut autem lectori res exploratior fiat, placuit hic integram Pontificis epistolam afferre.

Paul. III. lib. brev. an. 1548. p. 58. Paulus III. Cardinali Pacecco scribit, ut Romam mittat, qui defendant causam Patrum, qui Tridenti remanserunt.

Dilecto filio Nostro Petro S. R. E. Presbytero Cardinali Giennensi nuncupato, ac Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, & Episcopis ad præsens Tridenti commorantibus.

Dilecte fili Noster, & Venerabiles fratres, salutem &c. Cum semper hoc apud nos statuissemus, quoties nobiscum Ecclesiæ statum tot, & tantis malis jampridem venatæ consideraremus, nulla remedia illis tollendis æque profutura esse, atque illa, quæ ex concilii Oecumenici celebratione afferri possent: hunc autem animum Nostrum nondum vocati ad curam universi gregis Christi apud felicis memoriæ Pontifices prædecessores Nostros, qui hoc munus Deo imponente sustinebant, sæpe essemus testati: tum vero in hac sententia multo magis confirmabamur, cum in nos licet indignos, Divina providentia sic statuente, eadem cura esset translata, auctis jam progressu temporis malis, & ita per Orbem Christianum sparsis, ut quidquid præter hoc unum remedii tentaretur, frustra adhiberi videretur, itaque inito Pontificatu statim concilium Œcumenicum indicendum curavimus, sed non eo statim successu, quem optabamus, propter varia impedimenta, quæ ex bellis partim domesticis Principum Christianorum inter se, partim vero externis contra communem hostem fidei oriebantur, quæ Episcopis opportunitatem veniendi ad concilium, licet a nobis variis in locis pro eorum commoditate indictum, sustulerunt. Tandem vero cum divina bonitate factum esset, ut cessante communi hoste ab infestatione Reipublicæ Christianæ, & reconciliatis Christianorum Principum animis, ac nostram sententiam probantibus, concilium Tridenti per Nos indictum convenientibus eo diversarum Provinciarum Episcopis celebrari cœptum esset, nullum quidem nuntium lætiorem audire potuimus, tum enim principium jactum esse nobis persuadebamus pacis, & tranquillitatis Ecclesiæ, sublatis malorum radicibus, restituendæ. Auxit vero hanc nostram lætitiam ejusdem progressus, quem partim purgandis erroribus, & resecandis falsis dogmatibus, partim in restituenda collapsa morum disciplina in suis decretis diversis sessionibus promulgatis ostendebat, quæ tandem ita crevisse accepimus, ut quæ pro remediis malorum Ecclesiæ a concilio expectari possent, omnia fere complecti viderentur. Ut vero hæc nobis grata fuere, quo maturius hac ratione provideri posse Ecclesiæ malis sperabamus, sic omnia, quæ moram aliquam huic rei afferrent molesta extiterunt, quare cum primum Nobis de discessu Legatorum nostrorum, & maximæ partis Episcoporum e Tridento translationis concilii causa vobis eodem in loco manentibus allatum esset, non potuimus id sine magna animi molestia audire, quo magis Nobis ante oculos versabatur, quantum inde moræ in prosequendis rebus concilii, quantum scandalorum in Ecclesia facile oriri posset quæ cum vobis non minus, quam nobis nota essent satis mirari non possumus, quid acciderit, cur, si justa, & rite facta illa translatio vobis videbatur, comites vos Legatis Nostris, & cæteris Episcopis ad locum pro prosequendo concilio destinatum non dedistis, vel si injusta, aut nulla, cur vestras querelas hac de re nobis non detulistis, nec enim alterum istorum ad vestrum officium

pertinere, ignorare potuistis, quorum utrumvir si a vobis factum fuisset, idem omnem scandali speciem, quæ in multorum animis ob hanc rem oriri potuit, facillime sustulisset, quare in utroque vos defuisse constat, prius autem nos a Charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum Imperatore de vestris querelis esse admonitos, quam per aliquem vestrum, saltem per vestras literas, vel Nuntios non possumus sine aliquo animi dolore ad vos scribere, quod si hoc officium ab aliis expectabamus, abs te certe fili noster Petre, id prætermissum fuisse, eo majorem conquerendi causam habemus, quo majori vinculo propter Cardinalatus munus, quo fungeris, ad ejusmodi officia astrictus esses, nos quidem cum aliquandiu taciti expectaremus, ut alterum istorum a vobis fieret, jam autem vestrum hoc officium Cæsarea Majestas anteverterit, quæ per Oratorem suum, & per literas de nulla, & illegitima translatione concilii Nobiscum est conquesta, idem prorsus, quod ante de ea re vobis conquerentibus nunquam fuissemus recusaturi, hoc nunc prompte offerimus, ut vestras querelas hac in re libenter, & prompte audiamus, atque totam hujusmodi causam cognoscamus. Licet autem decretum ipsius translationis, quod a majori parte concilii assentientibus nostris, & Sedis Apostolicæ Legatis est factum rite, & legitime esse factum, ac idem concilium Œcumenicum, quod Tridenti erat, nunc Bononiæ congregatum existere jure credere, & præsumere debeamus; tamen re in controversiam adducta, & ad nostrum judicium delata ut justi Judicis partes in omnibus sequeremur, si quid vos contra hujusmodi præsumptionem dicere velitis, vos audire, atque probationes vestras intelligere, atque omnia quæ a Judice requiruntur, implere, prompti sumus, qua in re etiam inclytæ Nationis vestræ Hispanicæ, ejusdem autem devotissimæ Sedis Apostolicæ, & personarum vestrarum dignitatis rationem habuimus, quas cum ex relatione fide dignorum doctrina, & moribus in primis ornatas, ac pietatis, atque omnis disciplinæ Ecclesiasticæ maxime retinentes cognovissemus, committere noluimus, ut aliqua præsumptio quantumvis magna contra vos prævaleret, aut impediret, quominus a nobis æquis animis semper auscultaremini.

Pacechus non pacis sed turbarum Auctor.

XXXV. *Habita igitur cum Venerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus matura deliberatione, de ipsorum consilio, & assensu, causam, & causas, nullitatis, & invaliditatis, ac injustitiæ translationis hujusmodi assumpsimus, illamque & illas nonnullis ex dictis Cardinalibus probis, & peritis, certo modo, & forma audiendas, & cognoscendas, ac in ipso Consistorio nobis, & reliquis Cardinalibus referendas commisimus, omnesque, & singulos sua communiter, vel divisim interesse putantes monuimus, ut si qui contra translationem hujusmodi aliquid opponere, deducere, & probare vellent, comparerent propterea coram nobis, & eisdem Cardinalibus per nos, ut præfertur, Deputatis, nec non tam Prælatis, qui Bononiæ, quam vobis, qui Tridenti resideris, sub certis, tunc expressis pœnis inhibuimus, ne cognitione hujusmodi pendente, aliquid in illius præjudicium innovare, aut attentare præsumatis, aut præsumant: prout in cedula per Secretarium nostrum de Mandato nostro in eodem Consistorio lecta, & recitata, cujus exemplum authenticum ad vos transmitti mandavimus, plenius continetur. Cupientes igitur quæstionem hujusmodi concordia si poterimus, alter jure, per celerem tamen sententiam [sicut rei qualitas exigit] terminare, ne longa hujus cognitionis dilatio non solum in tempore, sed in re peccatum includat, vobis in Virtute Sanctæ obedientiæ, ac sub censuris, & pœnis in eadem cedula contentis per præsentes mandamus, vosque monemus, & requirimus, ut si translationem hujusmodi invalidam, aut minus legitimam fuisse prætendatis, aliqui ex vobis non pauciores tribus de hoc translationis negotio instructi, & informati, qui tam eorum proprio, quam vestrorum omnium nomine causæ, & causis hujusmodi assistant, ac quidquid contra translationem primam dicere, allegare, vel proponere volueritis, deducere, & probare possint, & debeant, quanto citius ad nos venire, nostroque conspectui se præsentare procurent, non obstantibus Apostolicis, ac Synodalibus, & Conciliaribus Constitutionibus, & Ordinationibus, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem per præsentes tibi fili charissime Cardinalis, & duobus, vel tribus ex vobis intimatæ, ac in valvis Cathedralis Ecclesiæ Tridentinæ affixa illarum copia ibidem dimissis, perinde vos arctent, ac si vobis omnibus, & singulis intimatæ fuissent. Datum Romæ* XVII. *Februarii MDXLVIII. anno* XIV.

XXXVI. Acceptis Pontificiis Imperiis Concilii Bononiensis Patres, ut meliore jure fulti erant, ita Pontificio imperio demisse paruerunt, ut ex eorum actis constat, habita enim congregatione generali Materanum Archiepiscopum, nec non Feltrensem, Motonensem Coadjutorem Veronensem, Salutiarum, Albinganensem, & Aliphanum Episcopos decreverunt procuratores pro jure translationis Concilii de-

defendendo apud subsellia Apostolica, de quibus Legati has literas ad Paulum Pontificem dedere.

Sanctissimo Dumino Nostro Papæ.

Beatissime Pater, post humillimam commendasionem, & pedum oscula beatorum.

Conferent se ad beatissimu pedes Vestræ Sanctitatis honorabiles hujus Sacri concilii Patret summa doctrina, prudentia, & pietate præditi, Archiepiscopus Materanus, necnon Feltrensis, Motonensis idemque Veronensis Ecclesiæ Coadjutor, Salutiarum, Albiganensis, & Aliphanus Episcopi virtute Brevis Vestræ Sanctitatis sub data Romæ apud S. Petrum die XVI. Febrnarii nobis directi in plena Congregatione communi consensu electis, nt defensioni translationis assistant. Processum vero super ipsa translatione habitum providus Vir Hercules Severolus hujus Sacri concilii Promotor Sanctitati Vestræ clausum, & obsignatum, ac authentica forma redactum præsentabit. Reliquum est, nt causam Deo, quæ in ipsu translationis judicio maxime agitur, & Reipublicæ Christianæ salutem, ac cunciliorum generalium honorem, atque authoritatem, nosque ipsos Beatitudini Vestræ plurimum commendemus, quam Deus ipse diu incolumem Ecclesiæ suæ servare dignetur. Bononia IX. Martii MDXLVIII.

Vestræ Sanctitatis.

Servi, & Creaturæ Joannes Maria Cardinalis, Marcellus Cardinalis S. Crucis.

Act. Consist. ms. Car. Spada sig. n. 133. pag. 514.

Cum venissent Romam Bononiensis Concilii Procuratores designati in Cardinalium Senatu, ad translationis jus ostendendum, & sententiam Pontificis excipiendam accessere, de quibus hæc acta Consistorialia.

Romæ apud Sanctum Petrum XXII. Martii MDXLVIII. fuit Congregatio generalis Reverendissimorum DD. Cardinalium. Comparuerunt coram Sanctitate sua sex Prælati, qui nuper de mandato Sanctitatis suæ Bonunia advenerunt ad assistendum defensioni causæ, & causarum translationis concilii en Tridento ad Civitatem Bonuniensem, de quorum comparitione fuit rogatus R. D. Blosius Electus Fulginatensis suæ Sanctitatis Secretarius, prout penes eum constat. Concepta sunt subjectis verbis ea publica documenta.

Comparitio Reverendissimorum DD. Deputatorum concilii, coram Sanctissimo Domino nostro Romæ in generali Congregatione Reverendissimorum Cardinalium die XXIII. mensis Martii MDXLVIII.

XXXVII. *Beatissime Pater. Audivit Sanctitas Vestra, audiveruntque Reverendissimi Domini Cardinales, & vos in primis Reverendissimi Domini deputati en literis jam lectis causam adventus nostri: venimus enim a Sancta Synodo Oecumenica Bononiensi pro obedientia literarum Sanctitatis Vestræ destinati, ut defensioni translationis Sacri concilii a Civitate Tridentina ad Civitatem Bononiensem assistamus. Et licet translatio ipsa nulla egeat defensione, cum fuerit facta rite, ac recte a majori parte Patrum, Spiritu S. suggerente, & illuminante, cujus directione Sacra Œcumenica concilia diriguntur, ac gubernantur, tamen ut Sanctitatis Vestræ monitis, ac præceptis Sacrum Œcumenicum, generaleque concilium Bononiense [ut par est] obtemperaret, habita prius diligenti discussione, & numeri & personarum Patrum mittendorum communi consensu, nos ad pedes Sanctitatis Vestræ delegavit, atque misit injungens nobis, ut deosculatis prius humiliter pedibus Sanctitatis Vestræ, tum nomine Reverendissimorum Cardinalium in ipso Sacro concilio Præsidentium, tum cæterorum omnium Patrum ibi legitime congregatorum, nostroque prout deosculati fuimus, pro veritate, & justitia assisteremus defensioni ipsius translationis concilii pie, justissimeque factæ. Sperat autem eadem Sancta Synodus, eundem Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, cujus spiratione, ac directione ipsa translatio facta fuit, in ejus tutela nobis non defuturum. Igitur Clementissime Pater, qui Petri Sedem, & Fidem merito tenes, & Christi vices geris in terris, tuum erit, si quispiam translationem hujusmodi oppugnare voluerit, justissimam defensionem nostram benigne audire, & æquum Judicem præbere, cum causa Dei, & res agatur, nostrum autem defensioni ipsius negotii adesse, & partes nostras fideliter adimplere; precamur insuper, & supplicitertuamus Sanctitatem Vestram, ut quemadmodum summa sua providentia, ac bonitate, pro reparanda, restaurandaque Religione Christiana jam fere collapsa, sacrum, generale, & Œcumenicum concilium saluberrimum remedium indixit, & congregavit, eadem prudentia, ac pietate authoritatem præsentis generalis Bononiensis concilii, cujus ipse caput certissimum est, cæterorumque futurorum conciliorum, ac libertatem Ecclesiæ, Divinamque causam, sine quibus actum certe esset de Republica Christiana, conservare, atque protegere dignetur. Processum autem, & gesta in ipsa translatione habita, ut mandata Sanctitatis Vestræ impleantur, Magister Hercules Promotor nomine Sacri concilii mox Sanctitati Vestræ in authenticam formam redacta præsentabit, & exhi-*

Tom. 17. de Conc. ms. Arch. Vat. sig. n. 3204. p. 454. MS. Fr. Car. Bar. sig. num. 133. p. 83.

hibebit. Rogamus itaque vos Dominum Secretarium, & Notarium, ut de hujusmodi nostra comparitione fidem legitimam faciatis.

XXXVIII. His gestis Præsules, qui a concilio Bononiensi Procuratores deputati fuerant apud subsellia Apostolica in causa translationis, certiores fecere Patres Bononiensis concilii, quod coram Pontifice comparuissent in judicio, benigneque ab eo excepti fuissent, de quibus hæc memorat Angelus Massarellus.

Diar. Concil. Trid. & Bonon. p. 290.

XXIX. Martii in literis Deputatorum significatur qualiter XXII. præsentis Mensis recepti fuerunt in generali Congregatione omnium Cardinalium a Sua Sanctitate benigne, ejusque pedes nomine Sacræ Synodi, Reverendissimorum Præsidentium, & suo deosculati fuerint, commendantes Suæ Beatitudini causam Dei, & authoritatem Sacri concilii Bononiensis erga Suam Beatitudinem, quæ exposita fuerunt per organum Reverendi Domini Archiepiscopi Materani Decani deputationis. Deinde Dominus Hercules Severolus Promotor concilii præsentavit Suæ Sanctitati processum authenticum ipsius translationis.

Memoratæ vero Præsulum designatorum a Concilio Bononiensi literæ subjectis verbis conceptæ erant.

Tom. 12. de Concil. MS. Arc. Vat. pag. sig. num. 3204. p. 445. & in ms. Card. sig. a. 123. p. 83.

Reverendissimis, & Illustrissimis DD. Cardinalibus de Monte, & Sanctæ Crucis de Latere Legatis, Sacrique Œcumenici concilii Bononiensis Præsidentibus, nostris Observandissimis, ac Reverendis Patribus in ipso Generali concilio existentibus Fratribus colendissimis.

Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Legati Reverendique Patres. Itinerum incommoda propter pluvias continue ingruentes, necnon fluminum difficiles transitus in causa fuerunt, ut non sicut desiderabamus, atque nobis fuerat injunctum, sed ut tantum XV. Kal. Aprilis ad Urbem omnes applicare potuerimus, adventuque nostro statim a nobis Sanctissimo Domino nostro significato, Sanctitatis Suæ nomine per Reverendum Dominum Electum Massanum nobis ordinatum fuit, ut domi maneremus, donec a Reverendissimis Dominis Cardinalibus super rebus Sacri Concilii, quomodo a Sanctitate Sua essemus recipiendi, fuisset discussum. Quo facto, die Jovis, quæ fuit XXII. præsentis mensis, in generali congregatione, assistentibus omnibus Illustrissimis Reverendissimisque Cardinalibus, Sanctitas Sua nos benigne recepit, & deosculatis prius a nobis Sanctitatis Suæ pedibus nomine Dominationum Vestrarum Illustrissimarum, & Reverendissimarum, nostræ deputationis testimoniales exhibuimus, quibus per Secretarium lectis causam nostri adventus, justitiam translationis, ac humilem supplicationem protectionis, conservationisque authoritatis Sacri Concilii, libertatis Ecclesiæ, Divinæque causæ Sanctitati suæ, ut in exemplo, quod his inclusum transmittimus, breviter exposuimus. Promotorque Concilii gesta in ipsa translatione habita juxta mandatum quod habebat, Sanctitati Suæ exhibuit, quæ de ejus mandato Reverendissimo Cardinali Bellayo consignata fuere. Demum eundem Secretarium de comparitione nostra, & Actorum præsentatione rogavimus. Cumque Sanctissimus Dominus Noster adventum nostrum gratanti animo suscepisset, & aures supplicationi nostræ perbenignas præbuisset, obedientiamque Dominationum Vestrarum Reverendissimarum, cæterorumque Patrum commendasset, celeremque expeditionem causæ hujusmodi pro justitia pollicita esset, ad quatuor Reverendissimos Dominos Cardinales super hujusmodi negotio deputatos nos remisit: quos omnes conjunctim, ut decebat, visitavimus, & pro defensione translationis unumquemque ipsorum, quantum pro loci, & temporis congruentia nobis sufficiens visum fuit informavimus iterum, & sæpius eos informaturi, si contradictores venerint: nam hucusque ex adverso nullus comparuit. Hæc sunt, quæ in materia negotii nobis impositi hactenus peracta fuere, de quibus Dominationes Vestras Illustrissimas, Reverendosque Patres omnes literis nostris certiores facere voluimus, itidem, facturi de reliquis, quæ in futurum occurrerint, rogamusque interim Deum Optimum Maximum, ut Dominationes Vestras Reverendissimas, & Illustrissimas Reverendosque omnes istos Patres diu incolumes, & fælices conservet, quibus nos humiliter commendamus, Dat. Romæ die XXIV. mensis martii MDXLVIII.

Reverendissimarum, & Illustrissimarum Dominationum Vestrarum Servitores, & Paternitatum Vestrarum Fratres obsequentissimi, Sacrique Bononiensis Œcumenici Concilii Deputati.

Joannes Michael Archiepiscopus Acheruntinus, & Materanus.
Thomas Episcopus Feltrensis.
Aloysius Coadjutor Veronensis.
Philippus Salutiarum.
Joannes Baptista Albinganensis.
Sebastianus Aliphanus.

Defecere ab hoc obedientiæ Christianæ exemplo præsules Hispani, qui Tridenti hæserant, non enim aliquos e suis ad disceptandam translationis causam ad subsellia Apostolica miserunt, cum agerentur imperiis Cæsareis, literas tamen Christianæ demissionis erga Pontificem XXXIX.

no-

notis refertas misere ad declinandum judicium, multisque excusationum fucis, ac figmentis suam in Tridentina Urbe residentiam colorarunt.

To. 17. de Conc. MS. Arch. Vat. sig. 3204. pag. 436. continente acta Conc. Bonon. p. 88. MS. Car. Francisc. Barb. sig. n. 123. Ext. etiam in ms. Card. Pii sig. 260. p. 73.

Responsio Praelatorum Tridenti commorantium ad Breve Sanctiss. D. N.

Sanctissime Pater post humillima pedum oscula beatorum. Accepimus Sanctitatis Vestræ literas in forma Brevis plenas clementiæ, & mansuetudinis, ut vere Apostolicum pectus redolentes, quibus nos redarguit non uno nomine, quasi cessatores in officio. Quod si a nobis utcumque prætermissum sit erga Sanctitatem vestram, cui nulla non officiorum genera plane deberi ingenue profitemur, ipsa judicet: recreat enim nos benignitas, & prudentia sua incomparabilis, quæ facile intelliget, nihil nos, vel dum translationi contradicimus, vel cum silemus, sed neque quod hactenus hoc in loco manserimus, nihil inquam minus de Sanctitate Vestra, de Apostolica ipsa Sede, de Republica denique Christiana quam bene mereri, quam qui optime [absit verbo invidia] cogimur enim sic dicere. Tantum enim abest, ut in causa translationis de Sanctitate vestra offendenda cogitaremus, ut vel maxime hinc ansam dissentiendi acceperimus, quod videbamus de re omnium gravissima, inconsulta Sanctitate vestra decerni. In quo etiam pientissimum Imperatorem, optime de Republica Christiana merentem, desiderabamus non fuisse neglectum. Videbamus non defuturos, qui rem incommode interpretaturi forent: prospiciebamus a Sanctitate Vestra, ut est consummati sensus, non probatum iri faciliter. Quod autem tacentibus nobis, dum Sanctitas vestra expectationem nostram desiderat, & expectat, Augustissimus Imperator, quod nostri censebat esse muneris, anteverteris, conquestus cum Sanctitate vestra de illegitima translatione, non ita, quæsumus, interpretetur, quasi nos cum eramus delaturi querelam Sanctitati vestræ, ad Cæsaream Majestatem adduxerimus: sed proprio ipsius Cæsaris motu factum est, qui protectionem Ecclesiæ ad suum pertinere munus jam pridem intellexit, scilicet se ei Advocatum præstare, zelatus unionem nobilissimæ Nationis ad Catholicam ecclesiam, & unum Caput Christum, ejusque Vicarium Sanctitatem vestram. Sed neque unquam in mentem nostram venit potuisse desiderari in hoc officium nostrum, ut certiorem redderemus Sanctitatem vestram, quam nunquam non factam certissimam a Legatis suis arbitrati sumus; palam enim excipientibus Notariis coram universa Ecclesia apertis verbis loquuti sumus, & humanis omnibus sepositis affectibus contestati, imminere scandalum Reipublicæ Christianæ ex recessu Patrum ad hoc Tridenti loco, afferri negotio incommodas moras; videbatur nobis sufficere, quod indicassemus quid de re sensiremus: deinde siluimus. Quo etiam fit ut cum denuo nihil aliud ad rem ipsam afferre possimus, præsentiam nostram in negotio desiderari minime credamus. Sed si quid interim cessatum videtur, satis, res ipsa indicet candorem animi nostri. Et quid enim erat operis, vel negotii, Patri satisfecisse, si desiderantem credidissemus, molestia levare, si inde contristandum essemus opinati? majora sibi nos debere fatemur, ut agnoscat Universa Ecclesia filios seniores, qui semper cum Patre mansimus, & eo melius habentes, quo jam ita sumus de junioris filii, qui perierat, salute & solliciti, Germanici scilicet populi, ut non solum Patrem a molestia mitigandæ nostræ invidiæ liberemus, sed magis etiam ad congaudendum invitemus, & ut revertentibus occurrat filiis, rogemus alioquin desiderantem. Nostras itaque partes tantum esse existimavimus, ut a translatione proposita pro conscientia dissentire deberemus: præ modestia vero, & humilitate non ausi sumus intempestive Sanctitatem Vestram interpellare quasi officii admonentes, quem sperabamus nulli officiorum generi, quod in re Ecclesiæ judicasset, fuisse defuturum, volentes, ut par est, suo judicio tribuere: neque videmus, quare nos comites proficiscentibus Legatis, & Prælatis ipsis dare debuerimus, quorum nobis sententia non probabatur, & iis quidem, qui repetita oratione pollicentibus tum in generali congregatione, tum in publica sessione in recessu ipso celebrata, se quamprimum illa asserti morbi opinio refrixisset, esse redituros; præsertim si se Germani concilio submitterent. Nos vero interea sedimus in Civitate manentes, quos audieramus, & bona fide credebamus reversuros, & continuo de reversione cogitantes audivimus, & agentes, quod factum prope credidimus tunc primum cum illa vox lætitiæ audita est, Dei scilicet gratia factum, & Imperatoris virtute, ut quod erat commune Ecclesiæ desiderium, Germani se tandem concilio submisissent.

Tenet igitur jam, Pater Sanctissime, quod tam diu desiderasti. Ecce virtus Imperatoris tui, Josue alterius, vincentis, dum Tu oras velut Moyses sanctus. Ecce Carolus reducit errantes oves, & minat ad virgam Pastoris, reportat ad caulam Dominicam, & quos nuper Deus sibi subjecit, Deo ipse subjicit, redditque Vicario Filii sui, nempe qui non alia ratione magis, non alio scilicet secretiore consilio bellum suscepit, quam quia prælium Domini erat. Dirige igitur errantem Gregem,

gem, Pastor Optime, ad pascua Synodalia, cogeque virga, hæc enim directionis virga Regni tui est. Benedictus Deus in tanta materia benefaciendi, rebus præsertim desperatis, collapsisque. A Domino certe est, quod tantum accessionis factum sit Apostolicæ Vestræ Sedi, a qua jam pridem fuerat miseranda discessio. Intelleximus præterea a Sanctitate Vestra scandalum aliquod accepisse, qui nos hoc in loco remansisse audierant. Satis nobis est si non dederimus; nos enim qui sumus, ut prohibere possimus? Commune hoc nobis cum reliquis Patribus est, quod & ipsorum plures etiam turbavit recessus. Quod autem Sanctitas Vestra nobis tantum tribuit, est quod magis adscribamus paternæ pietati, quæ ad meliora semper satagit provocare, quam ut agnoscamus merita nostra, præterquam illa, quæ nobis communia sunt cum Nationis nostræ laude, non sine Dei munere; semper enim majores nostri, Filii Dei Vicarium coluerunt, & Beati Petri Apostolorum Principis Successorem pie venerati sunt, quæ nostra omnium observantia jure exigit a Sanctitate Vestra, ut non sit passa prævaluisse in nos aliquam præsumptionem, qui in hujusmodi non solum a malo, sed ab omni specie mali fuerimus abstinentes. Non igitur videmus unde in hanc invidiam trahimur. Habet igitur Sanctitas Vestra actionis nostræ rationem: tuæ erit clementiæ boni consulendo præstare, ne nobis, vel immodica pietas fraudi sit, neque contraisse videamur, dum bene mereri studemus. Superest ut cum concilii finis pax sit, rogemus humiliter Sanctitatem Vestram, ne patiatur nos litibus exerceri: servos enim Dei litigare non decet. Aut enim de qua agitur causa nostra est, aut Dei; si nostra, parati sumus magis injuriam pati, quam inferre. Si Dei est & Christi, ut vere est, ad quem magis, quam ad ejus Vicarium pertinere potest ejus defensio? Si tu justificas, quis est qui condemnet? ut nobis egeat defensoribus?

Obsecramus supplicer Sanctitatem Vestram, ut indicti jam Concilii intermissa redeat celebratio, & desideratus progressus. Redde, Domine, loco huic Apostolicos tuos Legatos: redde Civitati prælectæ Patres; compendio agetur, si de translatione nullam malueris habere rationem, discussionem nullam. Si tu, Sanctissime Pater, quod omnes sibi promittunt, remedium non affers tantis malis [ad quæ tollenda consilia tua omnia direxisti, & convertisti] qua poterit esse in posterum spes? quem optabimus Pontificem ut fessis, labefactatisque rebus occurrat? Quum autem totus tuus supra Pontificatus summa sit tibi cum laude actus, & ad personam, quam sustines convenientissime, nunc tu hoc actu, nulla adduci possumus ratione, ut credamus te posse deficere, cum plausus excitandus est, plausus inquam æternus. Patere igitur, Pater sancte, quæ tua est consuetudo, & sustine, quæ tui animi est placiditas, quod paucis his egerimus tecum, apud quem alii forsan peritius, nullus profecto amantius, quam nos, & observantius, atque prudenter, aut commode ipse existimaris: licet nec ex humanitate tua, tantum nobis licentia arrogaverimus, ut differamus, quid tantum Pontificem deceat, cui fuerit satis, quid abs te speremus, indicare. Deus autem Sanctitatem Vestram diu servet incolumem Ecclesiæ suæ sanctæ. Tridento x. Kal. Aprilis anno Domini MDXLVIII.

Humillimæ Creaturæ, & devoti Oratores Cardinalis Giennensis, Archiepiscopus Turritanus, Archiepiscopus Panormitanus, Episcopi Rossanensis, Castelli Maris, Algarensis, Lancianensis, Syracusanus, Pacensis, Asturicensis, Oscensis, Calaguritanus, Canariensis.

Traditum etiam est harum literarum XL.
exemplum, Bononiensis concilii Procuratoribus, ut si quid in iis veritate, aut jure non niteretur, ipsi illud arguerent: ii vero gravissime reprehenderunt in Præsulibus Hispanis, quod magis privatæ sententiæ, quam Divinæ voci e Pontificio Throno processuræ crederent, nec ut Dei servos decuerat ad Schismatis defugienda pericula, tollendaque publica offendicula Christi Vicario cognitione causæ translationis ob protestationem Cæsaream suscepta parerent, multaque alia addidere ad suæ causæ defensionem, quæ ex subjectis eorum scriptis patebunt.

Judicium Dominorum deputatorum Concili super literis Prælatorum Tridentinorum.

Beatissime Pater. Interpellati fuimus a Reverendissimis Dominis Cardinalibus super negotio translationis Concilii deputatis, quid sentiremus de responso dato literis Sanctitatis Vestræ a Reverendissimo Cardinale Giennensi, & aliis Prælatis, qui post ipsam translationem Tridenti hactenus remanserunt. Nos igitur omnibus mature consideratis, illud in primis perspeximus, causæ vestræ terminationem ex his facillimam reddi, cum & judicium simul & Judicem non improbent, & in hujusmodi judicio contradictores se constituere nolle profiteantur. Quæ quidem res sicut grata nobis, ita minime nova extitit, propterea quod notissima sit translationis justitia: quamobrem cum tota illa responsio nobis, qui translationis defensioni assistemus in hac ipsa re, nullum facessat nego-

Tom. 17. Conc. sig. n. 320. MS. Arc. Vat. sig. p. 467. Ext. inter acta Concil. Bonon. & in alio p. 92. Ext. in ms. Card. Pii sig. n. 260. p. 77.

gotium; tantummodo illud superest, ut nonnulla percurramus in eo responso obiter inserta, per quæ forsassis, nisi pro veritate refellantur, nonnihil festinationis, aut non maturæ considerationis argui posse videremur. Idcirco omni modestia nobis ipsis proposita, & fraterno amore, ac sincera charitate ducti, & dumtaxat, quæ minime possunt dissimulari in nos prolixius objecta, paucis diluemus, nullo pacto impugnantes, id quod illi de se asserunt, nempe de Republica Christiana bene meruisse, non tamen sustinentes illud, quod ajunt, quam qui optime. Eos enim potius optime meruisse arbitramur, qui decretum Sanctæ Synodi a longe majori parte sancitum agnoverunt, ipsosque Reverendissimos a Latere Legatos sequuti sunt, ac Sanctissimam Crucem pro vexillo Sacri concilii, eisdem a Sanctitate Vestra solemniter traditam, non deseruerunt.

Quod autem prius Sanctitatem Vestram consultam fuisse desiderasse videntur, supersluum profecto fuit desiderium, illud, cum nec Sanctitatis Vestræ authoritas deesset in ipsis Reverendissimis Legatis, nec defuerit eis speciale diploma datum anno usque millesimo quingentesimo quadragesimo quarto die VIII. Kal. Martii, facultatem transferendi Concilii ipsis Reverendissimis Legatis, quandocumque eis videretur, concedens sub his verbis : Motu proprio, ex certa scientia, ac de Apostolicæ authoritatis plenitudine, parique consilio, & assensu vobis insimul, aut duobus ex vobis reliquo legitimo impedimento detento, seu inde absente, quandocumque vobis videbitur Concilium prædictum de eadem Civitate Tridentina, ad quamcumque aliam commodiorem, & opportuniorem, seu tutiorem Civitatem, de qua etiam vobis videbitur transferendi, & mutandi, ac illud in civitate Tridentina supprimendi, & dissolvendi; necnon Prælatis, & aliis personis Concilii hujusmodi, ne in eo ad ulteriora in dicta Civitate Tridentina procedant, etiamsi sub censuris, & pœnis Ecclesiasticis inhibendi, ac idem Concilium in alia Civitate hujusmodi, ad quam illud transferri, & mutari contigerit, continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos, & alias personas Concilii Tridentini, etiam sub perjurii, & aliis in literis indictionis Concilii hujusmodi expressis pœnis coercendi, &c. *Quæ omnia tunc publice lecta, & recitata fuere in ipsa Sessione, propterea quod nonnulli a translatione dissidentes, hujusmodi cognita facultate, communi se decreto submissuros palam profitebantur; prout illo audito amplius minime restiterunt.*

Neglectam vero Majestatem Cæsaream [ut illi affirmant] non modo re ipsa, sed neque cognitione quidem sola factum asserimus. Neque enim minorem rationem habuimus Majestatis suæ, quam Sanctitatis Vestræ, ut qui [res enim ipsa moram non patiebatur] saluti nostræ in primis, ex qua pendebat totius concilii summa, nunc providerimus. Eo enim res adducta erat, ut nisi concilium transferretur, ipsius manifesta dissolutio immineret; ipsa vero dissolutione nihil perniciosius esse cogitari poterat. Morbus enim ille pestilens longe, lateque in Civitate illa, Pagisque adjacentibus, in Germania gravius, unde magna quotidie confluebat miserabilium multitudo, grassabatur, trepidabantque universi Patres, quorum pars magna jam discesserat, reliqui se itineri, nulla discedendi venia sibi minime concessa, habita ratione accingebant: cum etiam prius frequenter contestati apud Reverendissimos Præsides fuissent, nullo modo tanto se periculo amplius objecturos: Medici autem, quorum fidei committebamur, discrimen augebant, præsertim magni nominis ille Fracastorius publico stipendio conductus, contagiosum esse ea aeris infectione morbum, & qui in nobiles, & delicatos præcipue sæviret, jurejurando affirmabat, omninoque nos deserere velle protestabatur: sicuti etiam antequam translatio fieret, deseruit. Ad hæc quoque indubitatus oriebatur timor, Civitates finitimas statim commercium nobis interdicturas, unde & commeatus penuria in loco sterili, & inter montes posito, ac magna itineris difficultas, morbo procedente, parabatur. Sed ne verbis agamus in ea re, quæ actis concilii patet Sanctitatis Vestræ jussu huc allatis, satis erit ad ea, quæ indubitatæ sunt fidei, nos referre, atque ita apparebit omnes, qui nos festinantiæ, aut properantis nimium judicii arguere velle conantur, hanc vere notam ipsos incurrere, nos vero pro negotii, personarum, & temporum qualitate, matura deliberatione processisse. Nam quid horrendum magis timeri poterat, quam adeo necessarii concilii dissolutionem fieri? quod vero non defuturi essent, qui rem incommode interpretarentur, facile id erat ipsis Patribus evitare, si decretum longe majoris partis [quod facere tenebantur] agnovissent, quo uno decenti remedio facile perspiciebant obviam iri scandalo, quod Reipublicæ Christianæ imminere asserunt, ac eodem remedio incommodas moras ad progressum Sanctissimæ Synodi evitari.

Nequaquam igitur credibile est, quod ipsi ajunt, in hoc negotio præsentiam eo-

rum desiderari non credidisse. Nonne post generalem monitionem, etiam sub censuris, & gravissimis pœnis, præsertim illis, quæ in Sanctitatis vestræ diplomate continebantur, omnibus in die Sessionis factam, Reverendissimi Legati privatim eosdem post decretum translationis, ut se Bononiam conferrent, monuerunt? Deinde postquam Bononiam ventum est, nonne per literas eorumdem sibi fideliter exhibitas rogati, & moniti fuerunt, ut se nobiscum jungerent? Quod autem in eodem responso sæpius repetitum est, eos videlicet, ceste conscientia, & proposita translatione dissentire debuisse, idcirco se comites non desisse proficiscentibus Legatis cum cæteris Patribus, quorum ipsis sententia non probaretur, ulteriori profecto explicatione distinguendum est. Non aliter potuerunt sentire quidem, & cum omni conscientia, ante decretam, & sancitam translationem [vota enim singulorum libera esse decet in Sacro Concilio] verum posteaquam longe major pars [quæ de jure quidem sanior esse censetur, & cui etiam ex conclusione in generali Congregatione communi omnium Patrum consensu facta standum erat] translationem ipsam decrevit, & sancivit, si qui prius

Obiectum Hispanis eos defuisse majori parti Concilii acquiescere.

aliter sentiebat, decebat eos intellectum captivare in obsequium majoris partis; id quoque ipsis non modo probantibus, sed etiam petentibus, servatum a nobis in aliis Sessionibus semper fuit; quod nisi fieret, nihil unquam in conciliis deliberari, ac statui posset, nihilque propterea unquam firmum, nihil stabile futurum esset in Ecclesia Dei, nullaque amplius esset Sacrorum Conciliorum authoritas, unde oriretur scandalum, scandalorum omnium gravissimum.

XLI. Quod autem polliciti fuerimus reversionem, cum primum illa pestilentis [quod aiunt] asserti morbi suspicio refrixisset, pollicitatio ipsa qualis fuerit, non opus est, ut verbis contendamus; Acta loquuntur, quæ sic habent: Placetne vobis similiter decernere, & declarare pro conservatione, & prosequutione ipsius concilii, securitateque vitæ ipsorum Prælatorum Concilium ipsum ad Civitatem Bononiensem veluti ad locum magis paratum, salubrem, & idoneum pro tempore transferendum esse, & ex nunc transferri, & ibidem Sessionem jam indictam statuta die XXI. Aprilis celebrandam esse, & celebrari; & successive ad ulteriora procedendum, donec Sanctissimo Domino nostro, & Sacro concilio expedire videbitur, ut ad hunc, seu alium locum, communicato etiam consilio cum Invictissimo Cæsare, Christianissimo Rege, & aliis Regibus, ac Principibus Christianis ipsum Concilium reduci possit, & debeat?

Præterea ut demus causam hanc fuisse mansionis Tridenti, quod bona fide crederent nos illuc reversuros, quid est quod a Reverendissimis Legatis moniti, ut se nobiscum Bononiæ jungerent, nihil responderunt? Cur etiam pro eorum pietate nunquam nos monuerunt, cum probe agnoscerent tanti Viri, nihil boni Tridenti pro Ecclesia agere: quinimmo scissianis tunicæ Christi inconsutilis [quod certe admittere volumus eos nunquam cogitasse] infirmioribus multis dubitationem injecisse? Sed & nullus sani capitis ambiget, mansionem illam Cæsareæ protestationi occasionem præstitisse, quæ nulla pacto profecto potuisset a Cæsare emanare, si Conciliorum ipsi probatos mores, & majorem, ac saniorem partem Patrum immo Sacrosanctam Crucem, insigne unicum, & amabile veræ, & legitimæ potestatis, & præsentiæ Sacri Concilii, quæ nulli per Sanctitatem vestram alligata est loco, sequuti fuissent. Non erat igitur eo pacto repetenda reversia, quod difficilior reddebatur, sed quo facilior, utpote ex concordi nobiscum Sacri Œcumenici Concilii progressu.

Ad hæc cum valde observemus Reverendissimum, & Illustrissimum Dominum Cardinalem, & cæteros Patres ipsos toto diligamus affectu, non potuimus non valde contristari ex ipsarum literarum suarum particula, dum asserti morbi suspicionem fuisse dicunt, & non magis veri morbi invasionem, nisi forte ita intellexerint, asserti morbi, id est, assertive a Sacro Œcumenico Concilio pro evidenti & notorio declarati: frustra enim post latam sententiam diffinitivam de iis, quæ a Sacro Concilio diffinita sunt, amplius dubitatur. Hæc enim sunt verba sacrosancti illius decreti: Placetne vobis decernere, & declarare de hujusmodi morbo, ex præmissis, & aliis allegatis ita manifeste, & notorie constare, ut Prælati in hac civitate sine vitæ discrimine commorari & in ea idcirco inviti minime retineri possint, & debeant? Itemque attento recessu multorum Prælatorum post proxime præteritam Sessionem, & attentis protestationibus aliorum quamplurium Prælatorum in Congregationibus generalibus factis, hinc omnino timore ipsius morbi abire volentium, qui juste detineri non poterant, & ex quorum discessu Concilium dissolveretur, vel ex paucitate Prælatorum bonus ejus progressus impediretur & attento etiam imminenti periculo vitæ & aliis causis per aliquos ex Patribus in ipsis Congregationibus allegatis, utpote notorie veris, & legitimis. Quæ cum sint etiam maxime notoria declaratione, si adhuc dubitant, & rem se aliter habuisse

præ-

prætendunt, advertant quæsumus, Patres illi quanti momenti verbum eis exciderit: nam Sanctitas Vestra in memoratis literis ad eos destinatis, inter cætera ait: Vos in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub censuris, & pœnis in eadem schedula contentis per præsentes monemus, ac requirimus ut si translationem hujusmodi invalidam prætendatis aliqui ex vobis, &c. *Nonne hoc est speciale mandatum pœnam maximarum continens censurarum, ac æternæ [quod audire horribile est] maledictionis? Igitur cum non miserint, & nihilominus morbum illum notorium [qui verissimus utinam non fuisset] assertum vocent, hoc unum certe contra ipsam translationem prætendisse videntur. Verum cum minime verisimile sit, ut tanti Catholici Patres has gravissimas censuras neglexerint, verbum illud casu excidisse, non autem ex animo prolatum fuisse arbitrari maluimus. Non enim satis esset contra mandatum hoc strictissimum speciosa illa ipsorum divisio, videlicet,* Aut enim de qua agitur causa nostra est, aut Dei &c. *Nam in primis dicimus superfluum esse hoc responsum, immo assumptæ huic causæ impertinens, ut se exponant injuriæ patiendæ, quam neque nos, neque alius quispiam intulerit, neque velit, cogitetve inferre. Causam vero Christi ad ejus Vicarium justificandam referre, totum hoc religiosissime, ut Sanctos Viros decet, dictum arbitramur. Verumtamen ad rem, de qua interpellat Sanctitas Vestra non admodum explicite, ut decebat, convenit. Tota enim Dei causa est, & quæstio facti, & in quo & Sanctitas Vestra divinare non debet, ut quæcumque in facto dubia proponuntur, absque ulla facti dilucidatione condemnet, vel justificet. Sed, inquiunt, servos Dei litigare non oportet, at obedire certe oportet, & ad sobrietatem sapere, atque in primis quærere, ne specie recti decipiantur, ac seipsos seducant. Unde qui in tota epistola illud præcipue agunt, ut translationem improbent, bene fecissent si ad judicium Sanctitatis Vestræ in tempore accessissent, & voci procedenti de Throno, in quo Spiritus Dei loquitur, magis quam suo spiritui credidissent.*

Quamobrem cum invictissimus Imperator in suis mandatis ad protestandum directis, Reverendissimos Legatos in Sacro Bononiensi concilio degentes, assertos, & non veros esse, Patresque ibi commorantes, in privato conventu non in Sacra Synodo existere, ac plurima adversus translationem, de qua agitur, ut libitum fuit suæ Majestati plena opprobriis cumulaverit, inde suasit ratio, ut causa hæc apud Sanctitatem Vestram assumeretur, inde etiam emanarunt literæ illæ, de quibus agitur, pro exquirenda facti veritate, non ut lites foverentur, vel ut magis [quemadmodum Servos Dei decet] faciliori modo terminentur, sopienturque. Qua de re oportebat, ipsos Patres Tridenti commorantes apertius loqui, aut juxta expressum Sanctitatis Vestræ mandatum aliquos ex ipsis destinare. Quamquam in eo, quod ad nos attinet, satis, superque arbitramur factum nobis iri, quod vel saltem profiteantur, se nihil contra ipsam translationem prætendere, propterea quod neminem miserint. Scandalum vero hoc totum quod ortum est, unde hoc magis provenerit, ex mansione Tridenti, vel ex recessu [ut ipsi aiunt] quem recessum jure, & congruentius debuissent translationem veram, & legitimam [prout fuit] dicere, credimus de facili perpendi posse. Quandoquidem etiamsi causæ omnes, propter quas translatio facta fuit, cessarent, cæteræque implerentur in decreto ipso translationis explicatæ, sola nihilominus hæc causa superveniens mansioni in Civitate Tridenti jure obstare posset, ut mansione hac durante Tridentum reverti non expediat, ne hoc exemplum firmetur futuris temporibus perniciosissimum, potuisse videlicet paucissimos Patres contra decretum Sacri Œcumenici concilii rite factum, ex mansione sua [ne dicamus pertinacia] longe majorem partem cogere, & ad se reducere. Ideo non sine maxima causa hoc expostulavit Sancta Synodus, quando ad certas literas Sanctitatis Vestræ responsum dedit, ut Patres illi nobis se prius jungerent.

Superest ut nullo modo illud indiscussum permaneat, dum ipsi rogant Sanctitatem Vestram, ut indicti jam concilii intermissa redeat celebratio: nam si de intermissione processus more solito habiti in congregationibus Synodalibus intelligunt, nullo modo intermissa fuit celebratio, præterquam ab assumptione causæ, & intimatione literarum Sanctitatis Vestræ, citra quæ, ut inde majus bonum eliciatur [testante id Sanctitate Vestra] processisse memorantur; si vero de canonum præparatorum publicatione conqueruntur, ingrati admodum existerent erga officium nostrum, qui publicationem hujusmodi in Sessionibus Bononiæ habitis gratia ipsorum, ut nobiscum jungerentur distulimus. Quamquam in hac ipsa re exigua erit temporis jactura, cum tot, & tanta a nobis ibidem de fide, & moribus diligentissime discussa unica Sessione publica valeant, atque uno die facillime sanciri.

Non promulgata in Concilio Bononiensi decreta, ut qui hæserant, Tridenti accederent.

Sunt & alia in eorum literis jactabunda de sua pietate, prudentia, humilitate, man-

Perstringitur Hispanorum Præsulum fastus.

mansnetudine, patientia, zelo, perseverantia in domo Patris [nr qni filii sint sapientiores, & tanquam ii, qui nesciant nec inferre, nec referre injuriam :] quæ quoniam vice versa tantis in nos undique scatent accusationibus, ut nulli attente legenti non pates, cum tamen, quod ipsi verbis jactant, nos re ipsa potius præstemus, merito duximus transigenda silentio.

Rogamus itaque Sanctitatem Vestram, ut in eo, quod progressum Sacri concilii (in cujus pacifica quasi eramus possessione] paulisper, ut rationem Majestatis Cæsareæ haberet, in sua, quam a Deo habet potestatis plenitudine retardare voluit, amplius non persistat, sed restituta sine ulteriori dilatione Patribus Bononiæ residentibus, quæ restant examinandi, & discutiendi plena possessione, ne ex tam diuturna cessatione Respublica Christiana detrimentum patiatur, suam quamprimum Sanctissimam sententiam subinde proferat; ac toti Orbi justissimam causam nostram palam esse faciat. Desiderio enim magno desideramus tot, & tantos labores nostros, non sub modio, sed super candelabrum statui, & cum omni charitate dilectissimos Fratres nostros nobiscum se conjungentes amplexari, & quæcumque supersunt celerrime [quantum in nobis erit] expedire. Hoc etiam postremo animadvertat Sanctitas Vestra, quod a principio nescentis Ecclesiæ, usque ad diem hanc [sepofito Schismate, a quo Dei gratia immunes sumus] vix ullum concilium tanto tempore perduraverit. Unde jam pridem jure, meritoque suos Episcopos propriæ expectant Sedes, & commissæ Ecclesiæ, a quibus tamdiu abesse, non sine ingenti dolore, atque animarum jactura fieri posse manifestum est. Ipse autem Deus Optimus Maximus, cujus tota hæc causa est, cor Sanctitatis Vestræ, quod in sua semper est manu, dirigat ad salutem, pacem, quietem, & concordiam nostri, ac universi gregis Sanctitati Vestræ ad pascendum tertio iterata jussione traditi, & commissi, quam Deus Ecclesiæ suæ diu servet incolumem.

Rogatus Pontifex ut in controversia ferat sententiam.

XLII. Cum Hispani Præsules, qui Tridenti hæserant, in superioribus literis contenderent, ideo se Tridenti immoratos, quod Legati polliciti essent, sedato epidemico morbo, se Tridentum reversuros, ad hæc Legati respondere, ut refert Angelus Massarellus.

Diar. Concil. Trid. & Bonon. p. 291.

Reverendissimi Domini Legati responderunt ad prædictas Literas Prælatorum in eo, quod dicunt se expectasse Tridenti reditum concilii tanquam promissum ab ipsis Reverendissimis Legatis, quod hoc non est verum, sed referunt se ad decretum ipsius translationis, & dato, quod aliquid privatim dixerint [quod tamen non dixerunt] nihil valet, quoad obligandum concilium, ut Tridentum revertatur. De eodem responso Procuratores concilii a Legatis certiores redditi sunt, quo argumento extant eorundem Legatorum literæ ad Cardinalem Farnesium conceptæ verbis Italicis, quibus significant Tridentinos Patres, qui se excusant expectasse Tridenti reditum Legatorum, & aliorum Præsulum, tanquam ab iis promissum, aberrare, iteromque confirmant pollicitationes datas a Synodo summa fide in actis, & decreto translationis, quod ad Pontificem transmissum est, insertas, quod ad promissa ab ipsis Legatis privatim data spectaret, professi sunt, nec Synodum ad ea obstrinxisse, nec obstringere potuisse, nec quippiam decreto contrarium spopondisse, etiamsi ab ipsis aliqua verba jactata essent, quæ in sensum ab ipsis prætensum detorqueri possent. Porro non ea causa permotos ipsos Tridenti hæsisse constare ex literis, quibus provocati sunt humaniter, ut Bononiam accederent, quibus nunquam responderint. At si veritati eorum dicta consentirent, debuisse ipsos literis respondere, monereque dati iis promissi, quo adducti hærerent Tridenti. Ne vero Legatis culpa adscribatur cum veritatis injuria, datas Præsulibus Deputatis partes, ut Pontifice consentiente objectis respondeant modesto scripto, quod in publica etiam acta redigatur. Cæterum nulla re alia offendi ipsos, maxime in ea parte, qua erga Pontificem obsequiorum signa explicuere, nec quippiam gravioris momenti contra translationis jus, authoritatemque adduxerint.

XLIII. Cæsar nimium favet Lutheranis.

Cum in ea lite de translatione concilii intentata a Cæsare, debuisset Cæsar Pontificis sententiæ decretoriæ se submittere, atque Lutheranos ad veterum conciliorum decreta sanctissima servanda adigere (constabat enim pari pertinacia eos futuri concilii contempturos sanctiones, qua veterum Conciliorum ab universa Ecclesia cultas conculcassent) variis illusus argutiis, pene ad Schismatis discrimen deflexit : visus enim est, negare velle Pontificem non ambiguum non esse supremum in causis Ecclesiasticis Judicem, quod Concilia Lugdunense secundum, & Constantiense, atque aliqua vetera professa sunt, ipsique Græcorum Imperatores, cum ejurarunt Schisma, demisse agnoverunt, sed veluti reum litis ad aliud Tribunal, quod a Cæsareo penderet imperio adducendum. Illud vero Tribunal, ad quod provocare velle Ponti-

Propendet ad Schisma deceptus a suis Senatoribus.

tifi-

tificem interminatus est, dixit legitimum concilium, quasi vero possit esse aliquod legitimum Concilium, quod adversus Pontificem non ambiguum a Cæsare indicatur: in hoc Schisma incitari Cæsarem a Senatoribus suis scripsit Cardinalis Sfondratus ad Cardinalem Farnesium, qui de his Præsidem concilii Bononiensia certiorem fecit. *Prima Martii* (inquit Angelus Massarellus) *scribitur, Cæsarem nolle acquescere commissioni causæ, quam fecit Pontifex de validitate, vel invaliditate translationis, sed velle appellare ad legitimum Concilium, & velle & ratificare, quæ suus Orator protestatus fuerat contra suam Sanctitatem, nisi redeatur Tridentum*. Consulti de his Legati Bononiensis Concilii respondere, si provocatio edita adversus Pontificem ab Oratore Cæsareo rata habeatur a Cæsare, atque in eum, ut suspectum, appellet ad legitimum concilium, Concilium Romæ convocandum, atque in eo decretoriam a Pontifice sententiam ferendam, an translatio jure celebrata fuerit: subdit memoratus Author, qui concilio a secretis erat.

Diar. Conc.

Cur Tridentini Patres non paruerint.

IV. Martii Reverendissimi Domini Legati scripserunt ad Cardinalem Farnesium judicium eorum quoad concilium videlicet, cum timetur, quod Imperator sit ratificaturus gesta per Dominum Didacum in protestatione & nolit accipere judicium translationis, & allegare Suam Sanctitatem suspectam, & appellare ad legitimum concilium, quod Sua Sanctitas convocet ad suam præsentiam Concilium quocumque en loco, & cum ejus assistentia una cum Oratoribus Principum, qui interesse voluerint, causam super validitate translationis cognoscat, & sententiam ferat.

In hoc ancipiti, & lubrico rerum statu, cum lis in bellum apertum eruptura, Cæsarque defecturus a Pontificis obsequio, & Ecclesiæ conjunctione formidaretur, ad retundendum Cæsaris vim a Pontifice cum Henrico Gallorum Rege de armorum societate agitatum est, Regiæque voluntatis interpres extitit Carolus Cardinalis Guisius, a quo conventa Henricus Rex habuit rata v. Martii, ut Patribus Bononiensibus retulit Regius Orator XI. Martii, quo tempore nil prætermissum est ad Cæsarem flectendum ad æquitatem, atque a Schismatis tramite devio abducendum, eaque de causa Julianus Ardinghellus, Internuntius nona Martii incitatissimis equis a Cardinale Farnesio provolare ad Imperatorem jussus est, qui eodem Mense celerrime reversus meliores concordiæ spes retulit, ut narrat Angelus Massarellus.

Ardinghellus ad Imperatorem mittitur.

XXVIII. Martii applicuit Bononiam Dominus Julianus Ardinghellus, qui revertitur ex Germania ab Imperatore, retulitque Reverendissimis Legatis, qualiter mitteret cum sua Maiestas Cæsarea de rebus Religionis, & quod venerit in hanc conclusionem, quod pro reductione Germaniæ sua Sanctitas mittat aliquos Legatos in Germaniam cum plena facultate inveniendi modum concordiæ cum illa Natione, quod Legati celeriter eant Augustam, & quod hoc interim nihil fiat in Concilio, neque Bononiæ, neque alibi, & quod de reductione Concilii Tridentini pro nunc amplius sermo non habeatur, quousque res Germanicæ non sint compositæ, quia tunc vel non erit opus concilio pacatis Lutheranis, vel si erit opus, tractabitur vel de Tridento, vel de alio loco neutro, hocque etiam interim nihil innovetur in Judicio translationis, & quod Pontifex mittat aliquem ad suam Maiestatem, cum quo agetur de recompensatione Placentiæ.

Diar. Concil. Trid. & Bonon. MS. Arc. Vat. pag. 289.

Flecti nunquam potuit Cæsar ad restituendam Placentiam, & hæc fuit novorum bellorum causa, cum Parmam Galli tuendam suscepissent. Quod ad Nuntios Apostolicos in Germaniam mittendos pro conciliandis Ecclesiæ aberrantibus Populis, Christianaque disciplina redintegranda a Cæsare postulatos attinet, Bononienses Legati suasere Pontifici, ut eos mitteret, atque etiam Romæ pro castigandis, perpoliendisque aliarum Nationum moribus Præsules variorum Regnorum Romæ congregaret. *V. Aprilis MDXLVIII.* (inquit Angelus Massarellus) *Reverendissimi Legati probant, quod proponit Imperator de reformatione facienda in Germania per Nuntios Apostolicos illuc mittendos, ut eo interim fiat reformatio aliarum Nationum Romæ coram sua Sanctitate, & quod vocentur Prælati, qui sunt Tridenti, & qui sunt hic Bononiæ ad dictam reformationem faciendam, &c.* XLIV.

Ut supra p. 291.

Pie quidem petiti ab Imperatore Legati, sive Nuntii a Pontifice fuere, sed non pie ab eo postulatum est, ut ii mandatis instruerentur ad dissolvendam omnem disciplinam Ecclesiasticam, petiit enim inter alia, permitti Sacerdotibus, ut in cœpto concubinatu prætenso nomine conjugii jacerent; ut solveretur Lex de jejuniis; ut Calicis usus Laicis concederetur, quæ concordiæ species omni bello funestior futura erat. Sed hanc ipsam ab eo postulatorum formulam afferamus.

Facultates pio Reverendissimo Legato e Germania Romam missæ, ut tales expedirentur.

Ut statuatur competens aliquis modus XLV.

circa

MS. Arc. Vat. sig. n. 3229. p. 126. & 3204. Inscriptum Acta Conc. Bonon. p. 460.

circa Religionem in Germanica Natione observandus, donec per Concilium generale aliud definiatur, supplicatur sua Sanctitati, ut velit committere vices suas Reverendissimis Dominis Cardinalibus, tanquam Legatis de latere cum facultatibus infrascriptis.

Facultates requisitæ ab Imperatore dandæ Nuntio pro reformatione Germaniæ.

In primis videlicet, quod possint omnes, & singulas utriusque sexus personas, cujuscumque qualitatis fuerint, ad gremium Ecclesiæ redeuntes, tam in genere, quam in specie, & tam in communi, quam in particulari ab omni hæresi absolvere, ac Communioni fidelium, & in pristinum rem restituere, remittendo, vel moderando abjurationis formam, & alia requisita eorum arbitrio, necnon etiam propterea pœnas per eas incursas, & pœnitentias, quas de rigore iuris subire deberent, & in foro temporali, & contentioso in toto, vel parte, prout juxta qualitatem temporum, & locorum, ac multitudinem personarum eis expedire videbitur.

Et si hujusmodi Hæreticorum aliqui Sacerdotes, sive Sæculares, sive Regulares, ante lapsum in hæresim rite, & legitime ordinati fuerint, possint ipsi Reverendissimi Domini Legati, cognita in eis vera, & non ficta pœnitentia, super irregularitate per eos contracta etiam Missas, & alia Divina Officia more Hæreticorum celebrando, dispensare. Itaque ea non obstante in eorum Ordinibus, & in altaris ministerio ministrare, & beneficia Ecclesiastica, quæ ante in Catholica Ecclesia obtinebant, quæ tamen non fuerint interim per Sedem Apostolicam aliis collata, retinere, & alia in futurum eis conferenda recipere, & retinere valeant.

Et si hujusmodi Presbyteri, sive sæculares, sive Regulares fuerint, post lapsum in hæresim propter contractum matrimonium cum Viduis, vel corruptis bigamiam incurrerint, possint ipsi Reverendissimi Domini Legati cum eisdem quorum uxores jam ab humanis decesserint, vel qui ad gremium Ecclesiæ omnino redire volentes illas reliquerint, etiam ad exercitium Ordinum & ministerium Altaris, cognita eorum qualitate idonea, ad beneficia obtinendum, & retinendum, super ipsa bigamia dispensare, & hoc propter penuriam Presbyterorum, & quousque in generali Concilio disponatur, quid desuper sit faciendum.

Postulatum absurdum contra Ecclesiæ leges.

Item si etiam ex prædictis, qui in Sacris constituti matrimonia contraxerunt, sive Sæculares, sive Regulares fuerint nonnulli, ad dimittendas uxores eo quod continenter vivere non possint, [hoc dogma Lutheranum falsum est, quia per Christi gratiam concupiscentia vinci potest, ut docent Sancti Patres, & Sacræ literæ] minime induci valebunt, habeant facultatem ipsi Reverendissimi Legati, considerata aliquorum singulari qualitate, & cognita eorum vera conversione, ac temporis exigentia, cum illis specialiter dispensare, ut cum uxoribus, quas duxerint, permanere, & stipendia Ecclesiastica percipere possint, & hoc usque ad concilii generalis diffinitionem.

Item, habeant facultatem dispensandi cum ipsis in hæresim lapsis, qui in Sacris constituti non erunt, ut se post receptum absolutionis beneficium, & peractam pœnitentiam, ad id, si ab eorum Ordinariis digni, atque idonei reperti fuerint, possint, si voluerint, ad omnes etiam Sacros Presbyteratus Ordines promoveri, & beneficia Ecclesiastica eis canonice conferenda obtinere.

Item, habeant facultatem absolvendi ab Apostasia quoscumque Religiosos, qui extra regularia loca vagantes, & his, qui ad redeundum ad eorum Ordines induci non poterunt, licentiam manendi extra regularia loca, etiam in habitu Presbyterorum Sæcularium, deserviendo tamen aliquibus beneficiis curatis, concedendi, & hoc attenta etiam penuria Presbyterorum, ut supra dictum est.

Item, habeant facultatem dispensandi, & ordinandi circa Communionem sub utraque specie cum his, quos omnino altera contentari nolle cognoverint, prout ipsis Reverendissimis Dominis Legatis videbitur paci, & tranquillitati Ecclesiarum expedire, & hoc usque ad concilii, ut supra dictum est, diffinitionem.

Item, possint ipsi Reverendissimi Domini Legati circa delectum ciborum, & jejunia, ac ferias dispensare, vel moderari in communi, vel particulari, prout eis expediens conscientiæ, quieti, & animarum saluti videbitur, & hoc ut supra dictum est, usque ad concilii generalis determinationem.

Item, pro reformando mores Cleri, ne scandalosi sint populo, detur facultas ipsis Reverendissimis Dominis Legatis omnia statuere, & ordinare, quæ temporum qualitati, & conservationi Religionis secundum Deum viderint expedire.

Item, habeant facultatem beneficia quæcumque arbitrio suo dividendi, dismembrandi, uniendi, & applicandi, & hæc ad effectum, ut provideatur aliis beneficiis exilibus, seu Hospitalibus, vel Scholis studentium, aut aliis piis locis, sive pro Prædicatoribus, vel aliis Ecclesiæ Ministris, cum, vel si magis expedire videbitur, Possessoribus ipsorum beneficiorum modum distributionis fructuum eorumdem, arbitrio

ipso-

ipsorum Reverendissimorum injungere, & quod de ipsa distributione teneantur rationem reddere, vel Ordinariis, vel futuro concilio, aut alias, prout per ipsos Reverendissimos Dominos Legatos ordinabitur.

Item, quia circa restitutionem bonorum Ecclesiasticorum plurimæ difficultates occurrere possunt, ob temporum prædictorum calamitatem, idcirco detur facultas ipsis Reverendissimis Dominis Legatis ipsam restitutionem in toto, vel in parte differendi, vel moderandi, aut cum personis, per quos fieri debet restitutio, concordandi: & hoc arbitrio ipsorum Reverendissimorum, & prout eis expedire videbitur, Cæsarea Majestate id postulante, tam suo, quam Ordinum Imperii nomine.

Item, possint ipsi Reverendissimi, quoad præmissa omnia, & singula, alios quoque, quos voluerint, subdelegare cum simili, & limitata potestate.

Item, quod omnia tractent interveniente Cæsarea Majestate, & de ejus consensu tanquam periti rerum Germanicarum, & cujus zelus in restituenda unione Ecclesiæ Sanctissimo Domino Nostro, & toto Orbi cognitus est.

Item, quod in literis fiat amplissima derogatio regularum Cancellariæ Apostolicæ, etiam de non tollendo jure quæsito, ac constitutionum, & ordinationum Apostolicarum, etiam in generalibus conciliis editarum, nec non statutorum, & consuetudinum, tam Provincialium, quam Synodalium, ac privilegiorum, quorum tenores in amplissima forma &c.

XLVI. Consulti de his a Cardinale Farnesio, Pontificio nomine Concilii Bononiensis Præsides respondere, adeo Cæsareis votis indulgendum, ut quidquid sine peccato tolerandum videri potuerit Theologis, tolerandum assenserint, voluit de retinendis uxoribus quæ prius erant concubinæ a Sæcularibus Sacerdotibus, non autem a Religiosis: idem petiere Ferdinandus, & Principes Electores a Pio IV. Sed repulsam passos visuri sumus.

Judicium Legatorum Concilii circa facultates dandas Legatis in Germaniam mittendis. MDXLVIII. transmissum Sanctissimo Domino Nostro.

I. Quoad primum videntur excipiendi Hæresiarchæ, quibus non videtur concedenda remissio sine publica abjuratione, vel saltem nisi in eis appareant evidentissima signa veræ, & non fictæ Pœnitentiæ: de qua tamen etiam publice aliquo modo constare deberet: & nihilominus, ne difficultates a nobis nasci viderentur, posset tota hæc pars de Hæresiarchis committi privatim fidei Legatorum nulla facta mentione de ea in Bulla.

II. Placet attentis illis verbis: Cognita in eis vera, & non ficta pœnitentia.

III. Posset concedi, attenta ratione adducta per Reverendissimum Dominum Legatum, injuncta tamen eis prius pœnitentia salutari.

IV. Videntur omnino excipiendi Regulares, quia forte cum eis non potest dispensari cum dispensatione communi. c. Cum ad Monasterium *de Stat. Regular. & etiam secundum doctrinam B. Thomæ.*

V. Videtur quod possit concedi.

VI. Si concedatur videtur addenda clausula: Dummodo deferant habitum suæ professionis subtus Presbyteralem.

VII. Magnam videtur habere difficultatem propter falsum dogma inclusum, propter exemplum, & propter multa pericula, præsertim quando essent communicandi magno numero, & tempore, & etiam si sanguis esset conservandus, & deferendus ad infirmos. Et quia fortasse dubitari potest, quod illorum petitio quoad hoc procedat potius ex contentione, quam ex devotione, tamen si concedendum esset; videretur addenda clausula, quoad illos tantum, qui devotionis causa peterent, fatendo Christum esse totum in qualibet specie, & remoto periculo effusionis, &c.

VIII. Verbum in communi videtur excedere modum dispensationis, & quod saperet potius introductionem novæ Legis, a qua deinceps cum difficultate retraherentur.

IX. Placet:

X. Non displiceret, nisi dubitaremus de exemplo, quod extendi posset ultra Germaniam successu temporis, tamen non videtur denegandum propter necessitatem, attento præsenti statu illius Provinciæ.

XI. Videtur concedendum, attenta necessitate propter pacem reducendam dumtaxat, quoad moderandas restitutiones bonorum Ecclesiasticorum moneantur Legati, ut hac facultate parcius utantur, cum sit res pessimi exempli, & arguat impœnitentiam eorum, qui integram restitutionem facere nollent.

XII. Non placet aliquo modo, quia eligitur industria personæ, quæ non præsumitur in omnibus.

XIII. Verbum de consensu nullo modo placet, & videtur mutandum, ut dicatur de consilio.

Quoad capitula inclusa in literis Reverendissimi Domini Legati datis V. Aprilis, de quibus quidem capitulis dicit responsum fuisse, ea non videri a Doctrina Catholica aliena: a primo de conditione hominis recti, usque ad ultimum de Cæremoniis ni- XLVII.

hil

bil dicimus, quia oportet, quod totus tenor inspiciatur, & consideretur unumquodque, quantumvis minimum verbum, quod non repugnet determinatis in Concilio Tridentino, & aliis Sacrosanctis Conciliis, & Traditionibus, & consuetudinibus Ecclesiæ, & communi doctrinæ Sanctorum.

Consolti etiam a Pontifice præsules, qui a Concilio Bononiensi Romam deputati fuerant, ita respondere.

XLVIII. Sig. 3200. pag. 232. pag. 234. De facultatibus Legatorum pro conciliandis Protestantibus.

Specialiter quartum caput, dum in eo de retinendis uxoribus agitur, quoad Regulares, qui solemni voto castitatis se obligarunt, moderandum esse existimamus ut nisi cum aliquibus, & his paucissimis ex aliqua urgentissima causa, vel evidenti necessitate dispensetur nimirum non initiatis Sacerdotio. Quo vero ad sæculares in Sacris constitutos nullatenus nobis cum eisdem dispensandum videtur, ut cum uxoribus titulos beneficiorum, quibus cura imminet animarum, neque executionem Ordinum quoad ministerium Altaris retinere possint. Prolapsos in eamdem impietatem vidimus Lutheranos, ut illusi a Sathana Sacerdotes Episcopale munus in conferendis Ordinibus sibi arrogarent atque etiam Laici munus Sacerdotale invaderent, ac tot, ac tam nefarias hæreses pertinacibus hauserant animis, ut licet postulata Cæsarea quæ gravissima trahebant animarum pericula, Lutheranis permitterentur a Romana Ecclesia: non tamen ab hæresi ad fidem orthodoxam traducendi forent, sed magis in suscepto flagitio obfirmandi, ut suis locis inferius illustrabitur.

De septimo capite assensere, posse Calicem concedi, si pietatis studio petatur, & profiteantur Christum tam integre sub una, quam sub utraque specie contineri.

Quoad octavum circa delectum ciborum, saltem sextam feriam omnino excipiendam esse censemus.

Quoad nonum caput, facultatem illam gegeneralem restringendam esse pro reformatione morum Cleri Nationis Germaniæ duratura, usque ad determinationem generalis Concilii.

Circa decimum tertium, existimamus alienum esse a decretis, & institutis sanctorum Patrum, ut spiritualia cum consensu sæcularium potestatum definiantur; licet quandoque eorum consilium requisitum fuisse memoretur.

Consolti etiam, an expediret supersedere in judicio translationis, subjecere: *Sanctitatem Vestram humiliter rogamus ut quam primum ad expeditionem negotii devenire dignetur, prout in literis suis synodo destinatis, & nobis coram Sanctitate Vestra comparentibus benigne pollicita est.* At obstitit Carolus V. qui instabat, ut intermisso, ac interciso translationis judicio, Concilium ob eas causas, ob quas indictum fuerat, Tridentum reduceretur. Addidere demum iidem Præsules. *Quo vero ad missionem Legatorum in Germaniam, non videtur posse denegari aliquo modo propter multas rationes.* Hæc illi, quæ mox Legatis Bononiensis Concilii significarunt, ut narrat Angelus Massarellus, qui eorum sententiam in tria distinctam capita breviter perstringit.

XIX. Aprilis Domini Deputati Concilii significant Legatis, quod responderent dubiis propositis ex parte Suæ Sanctitatis an Legati essent mittendi in Germaniam? Quod sic. 2. Quoad facultates eis dandas limitarint missas a Cæsare. An super sedendum sit in judicio translationis, vel ferenda sententia? Quod feratur sententia.

Indulgebantur hæc Lutheranis concepta pia spe eos a schismate, & hæresi revocandos, putaruntque Politici omnino Lutheranos hac arte ad Ecclesiæ obsequium revocatum iri, Cæsarique futuros addictissimos, adeo ut Galli politici qui Cæsarem civilibus hæreticorum bellis implicitum teneri peroptabant, ne ipsis Cæsar bella moveret, adduxerint Cardinales Gallos suis artibus, ut Pontificem a mittendis Legatis in Germaniam, objectu Cæsare potentiæ inde augendæ terrore revocare niterentur, quod Legatis Bononiensis Concilii significatum a Cardinale Farnesio refert Massarellus. XLIX.

XIX. Aprilis Reverendissimi Domini Legati receperunt literas a Reverendissimo Domino Cardinale Farnesio xv. hujus datas, quibus significat Cardinales Gallos interponere difficultates ante suam Sanctitatem, ne mittat Legatos in Germaniam, prout petit Imperator, cum vereantur ex hoc Cæsarem fieri absolute dominum illius Nationis, & deinde facile conversurum se ad bellum contra Regem eorum, propterea Beatitudo sua aliquid certi non statuit, & quod etiam Reverendissimi Domini Deputati in hoc sint discordes, quibus addit. Diar. Concil. Trid. & Bonon. p. 292.

Eo progressa est Gallorum politicorum hæresim, ac discordiam in Imperio alere meditantium astutia, ut Internuntius in Aula Gallica significarit, Regem Galliæ revocaturum e concilio Bononiensi suum Oratorem, si Legati in Germaniam decernantur, si vero non mittantur, omnes vires pro tuendo Pontifice adversus Cæsarem vim conversurum, quod relatum Bononiensibus Patribus, narrat Angelus Massarellus.

XVI. Maii nuntius Apostolicus apud Gallos significat, Regem Christianissimum ægre ferre, quod Legati, vel Nuntii Apo- Ut supra p. 295.

sto-

ſtolici mittantur in Germaniam, cum hoc tendat ad tyrannidem Imperatoris augendam, non autem ad bonum publicum, quare proteſtatur, ſi mittantur, ſe velle revocare ſuum Oratorem, & Prælatos Gallos a Concilio Bononienſi, alias pollicetur omnem favorem, & vires pro defenſione Sedis Apoſtolicæ, prout ſui Anteceſſores ſemper fecerunt.

Exoſæ fuerunt Deo eæ Gallorum artes, dum enim in Germania ſovere Hæreticos moliuntur Cæſareæ potentiæ deprimendæ ſtudio, Hæreſis clam irrepſit in Gallias, quas immenſis cladibus poſtea funeſtavit.

L. Cæſarea poſtulata favebant hæreſi confirmandæ. At Pontifex, quamquam pro conciliandis Eccleſiæ Lutheranis ad mittendos Legatos eſſet paratiſſimus, tamen Cæſaris poſtulata de conferenda Legatis authoritate, permittendarum Sacerdotibus & Monachis uxorum, indulgendi Laicis Calicis uſum, & ſolvendæ legis de Jejuniis iniquiora videbantur, quæ potius Catholicos pellectura eſſent in Lutheraniſmum, quam Lutheranos ad Eccleſiæ caſtra traductura, graviſſimaque alia mala invectura, quare ad temperanda Cæſarea poſtulata Chiſſemenſem Epiſcopum ad Cæſarem miſit: ſed Pontificius Internuntius flectere Cæſarem non potuit, ut Pontificia potius, quam ſuorum politicorum, qui Imperialem authoritatem auctam depreſſamque Pontificiam optabant, conſilia admitteret: itaque Cæſar ab impiis impie ſubornatus, tertiam Religionis formam adverſam Catholicæ, nec cum Lutherana conſentientem conflavit, nec advertit Diſciplinam Eccleſiæ circa continentiam Sacerdotum non ex placito humano, ut fingebant Lutherani, ſed a Spiritu Sancto, & traditione Apoſtolica eſſe conſtitutam. (Cæſar ſubornatus ab impiis.) Quamvis itaque exambiverit Cæſar, ut ſanctio ſua nefaria approbaretur a Pontifice, obtinere non potuit; ut conſtat ex Angelo Maſſarello.

XXVI. Aprilis Cardinalis Moronus retulit novitates ex Auguſta XVI. & XVII. hujus datas, quod concordaverint in modo vivendi in Religione uſque ad determinationem Concilii, mittitur a Cardinale Sfondrato Legato apud Cæſarem, exemplum modi, quem tractarunt Germani in dieta, ſecundum quem vivere debeant uſque ad deciſionem Concilii, & examinaverunt ſcripturas, quas vocant Interim. LI.

II. Maii Reverendiſſimi DD. Legati ſcripſerunt ad Cardinalem Farneſium, quod viderunt, & examinaverunt, ſcripturam, quam Interim *vocant, quam in duas partes diviſerunt. In prima continentur materiæ publicatæ Tridenti in Concilio de peccato originali, & juſtificatione, & quoad hanc partem nihil a Sanctiſſimo Domino Noſtro innovandum cenſent, ſed decreta Tridentina illibata permaneant. In ſecunda continentur materiæ nondum publicatæ, & in hac multa advertunt, quæ in ſcriptis ei demandabunt.* Nonnullis interjectis addit Author, Legatos libello Cæſareo notulas appoſuiſſe, quibus ea quæ a veritate Catholica diſſidebant, expungenda oſtenderunt. (Decretum nefarium Interim dictum ferre meditatur.)

Nec minus Cæſar dum Religionis diſſidium in Germania componere affectat, tractandis rebus Eccleſiaſticis male ſe immiſcuit in Auguſtanis Comitiis, ac primum colloquia inter Catholicos, & Lutheranos inania atque exitialia inſtituit, quamvis edoctus toties fuiſſet, ut ab iis abſtineret. [1] LII.

Controverſiarum earum capita fuere eadem, quæ alias fuerant agitata.

Primum, quod a Lutheranis mordicus tenebatur, fuit de fide, qua ſola conferri juſtificationem effutiebant, quam tamen in alio colloquio Auguſtano jam a plu-

NOTÆ [1] INter plura Auguſtana comitia per hos annos indicta, nullius adeo celebris memoria præ comitiis anni hujus ſupereſt. Horum famam perennat liber *Interim* in iiſdem comitiis publicatus quo ſervanda in eccleſia Germanica diſciplina, interim uſque ad exitum concilii præſcribebatur. Propoſitum hiſce principibus approbandum die XV. maii ſcribit in annalibus ſuis Calviſius; ſed Gaſſarus in Auguſtanis annalibus die XII. junii productum affirmat, Cæſare authore. A Julio Pflug epiſcopo Naumburgenſi, Michaele Sidonio archiepiſcopi Moguntini vicario, & Joanne Agricola Iſlebio Lutherano digeſtus fuit, quibus adjungendus fuerat Bucerus ea de cauſa e Strasburgo accitus; ſed is approbare opus recuſans non ſine indignatione remiſſus fuit. Fidei dogmata in illo ſane erant omnia; diſciplinæ quædam capita qua a conſuetudine R. E. abhorrebant permiſſa pontificem offenderunt; quemadmodum orthodoxa fidei dogmata Lutheranos evertebant. Quare nec ab orthodoxis, nec ab hæreticis approbationem obtinuit. Quamquam ex principibus non pauci partim metu, partim commodi privati gratia recipere illud viſi ſunt; non defuerunt tamen vel in ipſa Germania principes qui palam reprobare non dubitaverint. Conſtantia, urbs celebris, primum reſtitit, dein coacta ceſſit. Magdeburgum reſtitit. Joannes Fridericus Saxo ne captivus quidem cogi ad id potuit. De Lantgravio ambigitur; extat enim ejus nomine inſcripta ad imperatorem epiſtola, qua arma ſua in Lutheranos offert, paratumque ſe ad librum probandum exhibet, ſiquidem carcere exemptus libertati reſtituatur. Sunt tamen quibus literas illas ſuſpectas efficiat conſtantia filiorum ejuſdem Lantgravii, quos ex iiſdem literis nihilo permoveri ſe permiſiſſe conſtat, ut Cæſaris juſſioni ſeſe ſubmitterent. Vide Durand Hiſt. du ſiecle XVI. lib. XIX. MANSI

pluribus annis non solam justificare consenserant, eam vero propositionem falsam esse, ostensum est, uti etiam fallacem salutis certitudinem ex eo conceptam, quod quis salutem se consequuturum sibi præfidat.

Secundum controversiæ caput vertebatur de legitima Sacramentorum administratione, quam rite non tractari in Lutherana Ecclesia perspicue demonstratum est.

Tertio capite disciplina Evangelica in vero usu clavium constituebatur: ostensum vero est usum clavium a Lutheranis pessime exerceri, cum plurimi eorum Pastores sacerdotio non sint initiati.

Quarto loco proposita est legitima institutio Ministrorum Ecclesiæ, quam apud Lutheranos nullo jure niti responsum est.

Quinto loco postulabatur a Lutheranis libertas Sacri Evangelii: at sub aureo verborum eorum velamine plures latebant pestes, cœlibatum enim Clericorum, & Monachorum vota abolita cupiebant, quæ non pugnare cum libertate Evangelica ostensum est.

Sexto capite flagitabant Lutherani Christianam libertatem, at non qualem Christus, & Apostoli commendarunt, sed qualem Libertini antea affectabant, sed hac libertate improba in Sathanæ servitutem ipsos redigi illustratum est, ad quos articulos extat hoc Catholicum responsum.

Ad seu Articulos, quos pro omnino necessariis habent Lutherani, responsio.

I.

LIII. To.16. de Conc. ms. Vat. sig. n.3203. p. 147. Refelluntur Articuli Lutherani.

Doctrina de justificatione facile concordabitur, si non contendatur solam fidem justificare, & si omittatur affectata verborum novitas, & retineatur potius vetus dicendi modus, quo usi sunt Patres nostri antiqui, S. Jacobus, S. Cyprianus, S. Augustinus, de fide, & operibus: Si fides vera nunquam est sine bonis operibus, ut ipsi dicunt, quid opus est addere hanc vocem Sola, *ut excludat a fide opera? Hoc enim intendunt potissime, quando dicunt* sola fides justificat *ut a justificatione opera excludant: quoniam vero propositio illa* sola fides justificat *reprobatur a S. Jacobo, & a S. Augustino expressis verbis, & multam in populo bene agendi negligentiam generat, atque etiam certis rationibus dialecticæ falsa esse convincitur, quia si sola fides justificaret, sequeretur, quod nec Deus, nec gratia, nec charitas, nec Sacramentum Baptismi, nec Pœnitentiæ justificaret, quia nihil horum est fides, sequitur autem, si sola fides justificat, sicut sequitur solus Deus creat aliquid ex nihilo, ergo nihil, quod non est Deus, ex nihilo aliquid creat.*

Rectius igitur omittatur hæc de sola fide consensio, & dicendi novitas, ut maneamus unanimiter in antiqua SS. Jacobi, & Augustini, totiusque Ecclesiæ sententia, nempe, ut non baptizatus peccator per fidem, & Baptismum justificetur; baptizatus vero peccator, justificetur per Fidem, & Pœnitentiæ Sacramentum. Hoc breviter dictum est, & neminem scandalizat, nec est contra ullam Scripturam, nec misericordiæ Dei, aut merito Christi derogat, sine quibus utique, nec Fides, nec Sacramenta per sese tantæ forent, aut esse possent efficaciæ, ut peccatorem justificarent sine gratia Dei, & merito Christi.

Quod autem ajunt nos hac fiducia misericordiæ certos, & securos de salute reddi. Simile est illi Lutheri doctrinæ, quod homo baptizatus salutem perdere non possit, nisi nolit credere, quia per fidem Baptismi dum credit, aut recordatur, se baptizatum esse, statim omnia peccata absorbentur. Et adhuc audacius ait Philippus Melancthon in Methodo, & in Commentario ad Rom. Eos qui dubitant, an consequuti sint remissionem peccatorum, & Deo placeant, atque in gratia eius sint, non esse Christianos, sed Ethnicos, nec certe invocare Deum. At hujusmodi temeraria de vita æterna præsumptio, certitudoque, & securitas toti repugnat Scripturæ & veteris, & novi Testamenti, quia in Prophetis sæpe adiicitur dubitationis vocabulum quis scit, forte, forsitan *ut Dan 4. Jon. 3. Johel. 2. & Judith. 7. & Eccles. 9. apertissime dicitur:* Nescit homo, an amore, an odio dignus sit. *In Novo quoque Testamento ait ipse Dominus, Matth. 7.* Non omnis, qui dicit mihi, Domine Domine: *Item,* Angusta est via, *&c. & Paulus Rom. 9.* Non est volentis, neque currentis. *Et 11.* Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time, *&c. 1. Cor.* 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. *Præterea dum ajunt conscientiam sibi peccati consciam esse, quia legi nunquam satisfaciamus. Hoc alludit ad illos reprobos Lutheri articulos, quod justus in omni opere bono peccat, quod nobis impossibile sit legem implere, &c. At cum dictum est, quod Paulus ait:* Nihil mihi conscius sum. *Ergo conscientia non est sibi semper peccati conscia; & Luc. 1. quod parentes Joannis Baptistæ ambulaverunt in lege Domini sine querela; Marc. 9. quod credenti omnia sint possibilia; & Phil.* 4. Omnia possum in eo, qui me confortat; *& SS. Doctores Hieronymus, & Augustinus dicunt, gravem esse blasphemiam dicere, quod Deus nobis impossibilia præceperit, quia tyrannicum est subditis impossibilia præcipere. Tria igitur sunt in pri-*

Demonstratur justificationem sola fide non conferri.

primo articulo quæ debent corrigi. Primo, ne dicatur : Sola fides justificat. *Secundo, ne dicant :* Nos fiducia misericordiæ certos reddi de salute. *Tertio, ne dicant :* Nos legi nunquam satisfacere, sed omni opere bono peccare. *Talia enim dicta non ædificant, sed scandalizant populum Dei.*

II.

Corruptelæ Lutheranæ in Sacramentorum usu.

Sacramentorum legitima administratio. Hic vident in oculo nostro festucam, & non vident trabem in oculo suo, ipsi enim maxime illegitime administrant Sacramenta, utpote foris extra Ecclesiam in schismate, & rebellione. Hic est omnium pessimus abusus : in Missa præterea utrumque Canonem reprobant, & omittunt Communionem unius speciei, & vocat dimidiatam dispensationem, cum tamen extra Missam semper in Ecclesia fuerit Communio infirmorum. Eucharistiam pro infirmis non observant, sed circa infirmi lectulum dicunt repente sine Missa verba Consecrationis supra panem, & vinum, & mittunt ea in os infirmi, plerumque residuum Calicis, quod infirmus non bibit, fundunt in terram, nec retinent numerum septem Sacramentorum, Altaria demoliuntur, Missas privatas abrogant, in Baptismo, Chrisma & Oleum, & alia multa omittunt, & despiciunt, quæ semper tamen in Ecclesia fuerunt : quomodo igitur super iis poterimus cum eis concordare. Melius profecto est, si ab his malis cedere, & cessare nolunt, ut nos permaneamus conformes cum reliquis Nationibus, quam ut accedamus eis, & simul cum eis fiamus schismatici, & eorum schisma augeamus.

III.

Disciplina Evangelica, verus usus clavium. Hunc articulum facile admittimus per omnia, si recte intelligatur, sed admonendi sunt, quod maximus est apud ipsos clavium abusus, nam eas committunt multis, qui veri Presbyteri non sunt, utpote a nullo Episcopo rite ordinati, & per novum eorum Evangelium omnis Evangelica disciplina evanuit, quia in eo non obeditur Præpositis Ecclesiarum ordinariis, & omnis devotio, timor Dei, visitatio Ecclesiarum, oratio, jejunium &c. in populo languet, & minuitur.

IV.

Institutio legitima Ministrorum Ecclesiæ, & hic quoque in verbis nulla est inter nos discordia, sensu autem maxima, quia legitimam institutionem vocant ipsi, ubi novi eorum visitatores, & superintendentes eligunt, & nova benedicendi formula Presbyteros, & Diaconos instituunt, ubi nullus est verus Episcopus, talis autem institutio, ut est maxime frivola, ita in Ecclesia tot retro sæculis approbata, aut usitata non fuit.

V.

Libertas sacri Evangelii. Hic difficillime concordabimus. Difficillimum est enim nobis a tam antiqua & lege, & consuetudine totius Ecclesiæ discedere, eisque consentire. Concubinatus tamen non minus nobis, quam ipsis displicet. Libenter itaque simul cum ipsis consulere in medium volumus, quomodo tolli queat scandalum istud : vota autem Monastica, quæ tot utriusque Testamenti Scripturis sunt fundata, & tot sæculis per omnem Ecclesiam comprobata, & in perpetuo usu servata calcare jam, & pro nihilo habere non possumus. Ut igitur dicere non possint nos nostra defensione velle pacem, & unitatem Germanicæ Nationis impedire ; dicamus eis, & hic sicut super art. secundo, ut ipsi primo super hac re quærant consensum aliarum Nationum, & Romani Pontificis, sine quorum consensu nos in novitatem istam consentire non possumus, quia faceremus nos alienos ab illorum communione & vere schismaticos.

Votum castitatis per gratiam servari potest.

Nam quod dicunt, neminem pie & caste vivere posse, quod laqueo sit, negamus nos votum continentiæ laqueum esse secundum se ; licet per accidens laqueo fieri queat iis, qui carnaliter vivunt, & concupiscentiæ laxant habenas, secundum se vero est pulchrum, & salubre sanctitatis vehiculum, vereque pietatis, & vitæ Christianæ adminiculum sit, ut expresse docet Paulus 1. Cor. 7. Virgo & innupta cogitat, quæ Dei sunt, ut sit munda corpore & spiritu. *Nec est impossibile votum illud servare, quod tot millia Monachorum, & Monalium per tot sæcula servarunt, omnia enim potuerunt in eo qui eos confortabat Philipp. 4. Et paulo post :* Credenti enim omnia sunt possibilia : *Marc. 9.* Et continentiam petentibus dat Deus : *Sap. 8.*

Demonstratur.

Falsum est autem quod ajunt libertatem conjugii Scripturam concedere contra votum, eamque tempore Nicæni Concilii in Ecclesia fuisse, nunquam enim probare potuerunt tempore illius Concilii licuisse ulli Sacerdoti, Monachoque aut Moniali conjugium inire, quandoquidem, & Apostolorum Canones non omnibus Clericis permiserunt nubere, sed iis tantum, qui in minoribus erant constituti Ordinibus. Cæterum Pauli verbum : Melius est nubere, quam uri, *alium habet sensum, quam ipsi putant. Non enim statim uritur, quem stimulus carnis vexat, sed quo tentatione vincitur, & concupiscentiæ consentit juxta illud Jacobi 1.* Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus : *dein concupiscentia cum conce-*

perit, parit peccatum. At Paulo, cum vexaretur illo carnis stimulo, dictum est: Sufficit tibi gratia mea. 1. *Cor.* 12. *Hoc, & unicuique Ecclesiastico dici posset, si forti animo contra tentationis carnis resisteret.*

VI.

Christiana libertas male intellecta a Lutheranis.

Christiana libertas. Hanc duplicem petunt in ritibus, & in cibis, ut tollant per hoc omnem Ecclesiæ statuendi, ac prohibendi authoritatem. At hoc est contra omnem scripturam. Christus jubet audire Ecclesiam Matth. 18. *Prælatos Luc.* 10. *Presbyteros, & Præpositos* 1. *Thess.* 1. *Hebr.* 13. *Apostoli præceperunt abstinere a sanguine, & suffocato. Act.* 15. *Paulus jussit tacere mulieres in Ecclesia, & velatas esse, & alii multi statuerunt multa quæ ad pietatem, & ad Dei cultum deservire visa sunt. Non est igitur hæc Romano Pontifici, & Conciliis tollenda authoritas præcipiendi ea, quæ ad populi ædificationem faciunt. Christiana enim libertas liberat a peccato, & a servitute Diaboli. Jo.* 8. *& Rom.* 6. *non autem a jugo præcepti, quod suave vocat ipse Dominus Matth.* 11. *ait enim Jo.* 13. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem; *& Lutherus olim in serm. de Indulgentiis dixit, quanto plus est præcepti, tanto mejor est securitas, & plus meriti: & super Decalogum scribens docebat, non esse bonum sine præceptis esse, allegans illud Judic. ultimo:* In diebus illis non erat Rex in Israel: sed unusquisque, quod sibi rectum videbatur, faciebat, *Hoc autem dicebat Lutherus non esse bonum.*

LIV. *Diar. Concil. Trid. in Bonon. ms. Arch. Vat. pag.* 294. Carolus V. Interim condidit.

XII. Maii Reverendiss. Legati scripserunt ad Cardinalem Farnesium eorum judicium circa scripturam, quæ dicitur interim, *quod videlicet, quoad materias jam determinatas Tridenti nullo modo admitti, vel approbari debeat: at quoad alias miserunt notulas multas, in quibus ille libellus a Catholica veritate discordat, quare si non reformetur, nullo modo comprobandus est, & quoad sententiam ferendam super validitate translationis, si certa concordiæ spes appareat eu dilatione, differentiam esse, alias cito ferendam.*

LV. *Hosius ep. Varm. in confess. Cath. Fid. c.* 25.

Quam male ferendis hujusmodi decretis se implicuerit Carolus V. constat ex sanctis Patribus, qui Imperatores Episcopale munus invadentes corripuerunt, ut Hosius Warmiensis Episcopus pluribus commemorat. Verum excusat eum Surius, quod prius libellum cum Pontifice communicarit affirmans. At falsa rumore deceptus, opinatus est Surius, Carolum V. egisse, quod pium Imperatorem decuerat: sed longe ab eo absuit, non enim consuluit Pontificem de proponendis dogmatibus fidei, præscribendaque disciplina, sed Legatus Apostolicus Cardinalis Sfondratus monuit Pontificem, in quos Cæsar errores se induceret, a quibus cum Pontifex illum pro Pastorali munere opera Prosperi Sanctacrucii Chissemensis Episcopi, quem ad eum misit, amantissime revocare pertentaret, Cæsar Internuntium Apostolicum audire recusavit, donec in Comitiis Augustanis nefarium suum decretum dictum *Interim*, quo Pseudo-Pontificatum Germaniæ invadere visus est, xv. Maii tulisset, frigidaque excusatione flagrantissimum delictum temperavit, ut constat ex iis, quæ nitide recenset Angelus Massarellus.

Revocare eum non potuit a scelere meditato Pontifex.

XXI. Maii Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte recepit literas ex Augusta XVI. *hujus datas a Reverendo Domino Episcopo Chissemensi Nuntio Apostolico, qui scribit se applicuisse Augustam* XI. *hujus, & non potuisse habere audientiam ab Imperatore ante diem xv. in qua die sua Majestas hora* XX. *publicavit scripturam, quam* Interim *vocant, ut secundum eam Status Germaniæ vivere debeant in Religione usque ad determinationem concilii, & hora* XXI. *audivit dictum Dominum Chissemensem, qui frigide nimis exposuit suam commissionem, cum tota eius vis consistat circa ipsum* Interim, *quod cum publicatum fuisset, nihil restabat, quod cum sua Majestate nomine Sanctissimi Domini nostri ageret, Imperator excusavit se de hujusmodi publicatione, asserens se non posse amplius retinere Dietam Augustæ, & sciebat quod ipse Chissemensis non habebat in mandatis a sua sanctitate aliquid momenti. Circa Civitatem Placentinam respondit Imperator velle prius agere de rebus publicis, & deinde de privatis, nam res privata est agi de Placentia, cum ea pertineat ad domum Farnesianam, & quod ipse Imperator dixerat, se non egisse aliquid quod non esset boni, & Catholici Principis.*

Angel. Mass. in Diar. Concil. Bonon. MS. Arc. Vat. pag. 295.

Excusat flagitium.

LVI. *Ut supra* 297.

Verum cum nondum pervenerat secundi hujus decreti fama ad Pontificem, cum pacis cupidissimus modos omnes exquirebat, quibus primum decretum de dogmatibus tolerari posset, quod testatur Angelus Massarellus: *Pontifex mittit Episcopum Fanensem in Germaniam ad Imperatorem, ut una cum Cardinali Sfondrato Legato agat pro rebus Religionis in illa Provincia, & inveniat modum tolerandi scripturam, quæ* Interim *vocatur, & quod supersedetur sententia translationis.* Multis interjectis, mixtos cum veris fuisse nonnullos errores in scripto Cæsareo author indicat, dum ait:

XV.

XV. Junii formavimus responsum ad Cardinalem Farnesium super scriptura Intetim *cum Episcopo Minoricensi*,

LVII. At Cæsar in Comitiis Augustanis decretum, quo disciplinam sacram disciplinæ instaurandæ specie profligavit, Pontificiamque Aulam, ac pios omnes maxime conturbavit, ut testis est Angelus Massarellus.

Diar. MS. Arc. Vat. pag. 208. auctore Angel. Mass. Secret.

XXV. Junii Reverendissimus Dominus Cardinalis Moronus recepit literas a Reverendissimo Cardinali Sfondrato ex Augusta XIX. hujus datas, quibus significat Imperatorem, proposuisse in Dieta reformationem Cleri Germanici, & eis modum vivendi, quoad mores XIV. hujus præscripsisse, ita ut jam unusquisque videat Imperatorem hunc Carolum usurpasse sibi omnem jurisdictionem Ecclesiasticam, nam die XV. Maii præteriti præscripsit modum credendi quoad dogmata fidei, nunc autem XIV. hujus Mensis formam vivendi quoad mores Germaniæ dedit.

Contra tia Concilus decreta.

In eo secundo decreto Cæsar, qui novi concilii cupidissimum se jactabat, superiora concilia, quæ continentiam Sacerdotibus imperarunt, & laicis Calicis usum vetuere, audaci contemptu protrivit, prætexens, id sibi licere usque ad novum concilium, quasi homini laico, ita veterum conciliorum, quæ a Spiritu Sancto regebantur, flocci authoritatem fecisse licuerit, eoque prætextu omnia concilia novi concilii spe, & expectatione, abrogare cuivis Principi liceat: ut vero in futuro Tridentino hæc rejecta sint, suo loco dicetur. Quam vero abhorruerit Paulus Pontifex ab his decretis, constat ex responso ab eo dato cuidam præpotenti Germaniæ Duci petenti a Sede Apostolica, ut in ejus Principatu conjugium Sacerdotibus, laicis Calicis usus, Jejuniorum abrogatio ob inductas a Lutheranis turbas permitterentur (erant hæc Lutheranismi retia, quibus tot improvidæ Nationes illaqueatæ sunt) ad hæc vero Panli III. nomine brevibus, sed gravissimis sententiis responsum est,

Tom. 11. de Concil. ms. Arch. Vat. sig. n. 3197.

LVIII. *Petitiones Ducis tres, communio sub utraque, matrimonium Sacerdotum, ciborum indifferentia.*

Responsio Pauli III. petitionibus iniquis Germaniæ.

Mæret, & dolet, & admiratur Pontifex plus credi versantibus in tenebris peccatorum, quam Sanctæ Matri Ecclesiæ, quæ in fide errare non potest.

Novatores novis opinionibus nova moliuntur ut status Principum mutent, bona Ecclesiæ rapiantur. Dolet Pontifex de incommodo Ducis, & sperat Deum non defuturum ei.

Laudat Ducem, quod Quæstiones de fide ad Pontificem referat, quod ab Ecclesia non recedat.

Germaniam non quærere vera remedia ad evadenda pericula, quæ a Turca imminent Hungariæ, & Croatiæ ne reliquam partem occupet, cum quærat, ut Schisma a Papa confirmetur.

Petitiones has non posse approbari sine scandalo omnium Provinciarum, in quibus sequentes hæreses Lutheranorum comburuntur.

Exemplum adducit Imperii Constantinopolitani eversi ab hæresim de Spiritu Sancto.

Ad primam, consuetudo antiqua communicandi Laicos sub una specie approbata a concilio Constantiensi est habenda pro lege. Hæc non potest mutari absque concilio generali sine scandalo.

Ecclesia credit totum Christum esse sub qualibet particula. Fructum quoque integrum, & præmium non deesse. Ergo obediendum est Ecclesiæ. Exemplum Christi admonet, ne quærendo species externas, amittat quis fructum internum. Deus permittit variis fluctibus opinionum quati impios propter arrogantiam. A fructibus cognoscitur qualitas hujus opinionis.

Ad secundam de uxoribus. Negari exemplo Veteris Legis, quæ jubebat offerentes extra domum manere. A majori &c. Non posse id mutari absque scandalo, & Dei offensione, & imminutione cultus. Post votum voluntarium non licet: posse si velint, cum Dei gratia continere se, hortatur ad sobrietatem non videre, qui novitates expetunt, quantum in eis mali sit absconditum; incommoda, & pericula matrimonii Sacerdotum recenset, periculum usurpationis Ecclesiæ, periculum annullationis Ordinum Sacrorum. Observationi de gravioribus peccatis, quæ Sacerdotes committunt, respondet: Lex non est tollenda, quia Legis prævaricatores inveniuntur: sed reformatio facienda est.

Ad tertiam petitionem respondet. Per Jura prohibitum est, nisi de consensu utriusque Medici.

Arriana hæresis prætextu libertatis Jejunium tollebat. Adhortatur ad Ecclesiasticas Institutiones observandas, & fructus ex Jejunio explicat. Petitioni ut tolerentur hæc usque ad Concilium respondet, infringi superiorum conciliorum authoritatem: Exemplum dari ut futura Concilia sint nullius authoritatis, & omnia prætextu novi concilii posse mutari concilium hæc non concessurum. Concilio non credunt. Pontificem curare unitatem, pacem inter Principes. Admonet Ducem, ut sit constans in Fide Catholica.

De Interim.

Paruit Pontificiis monitis Dux ille, ac tumultuantes Novatores repressit, quem

de

de iifdem concilium Tridentinum fub Pio IV. confuluiffe vifuri fumus. At Cæfar a Pontifice monitus, quibus fe errorum laqueis implicaret, non refipuit, fed fuperiora duo decreta ultima Junii in Comitiorum Auguftanorum Receffu impie promulgavit, quæ inter Conftitutiones Imperiales a Melchiore Coldafto recenfentur.

Caroli V. Imperatoris Interim.

LIX. *Ext. inter Conftitut. Imp. apud Goldaft. tom. 1. p. 518.* Deplorandum Caroli V. Imperatoris Interim.

Cum res ipfa declaret illud diffidium adeo altas egiffe radices, ut jam non folum Germanicam, verum etiam multas alias Nationes attingeret, omnibufque eis commune effe cœperit, ita ut vifum fit huic tam gravi morbo ullo alio convenientiori remedio, quam per viam Univerfalis Catholici concilii fubveniri non poffe, impetravit tandem ad preces Statuum Sua Majeftas poft multas in ea re habitas tractationes, quod generale concilium in Germanica Natione Tridenti convocatum, & celebrari cœptum fit; quapropter & horum Comitiorum initio cum Statibus ita egit, eofque permovit, ut infequentes Sanctorum Patrum, Maiorumque noftrorum veftigia, qui in negotiis fidei femper ad Sacra concilia recurrere, eifdemque obtemperare foliti fuere, in adhæfionem, & fubmiffionem hujus concilii communiter confenferint, ac ulterius Suæ Majeftati liberum permiferint, de Chriftianis, ac convenientibus mediis cogitare, quibus medio tempore ufque ad finem, ac determinationem concilii omnes Status pie, ac pacifice fimul vivere, & habitare queant, ita ut nemo contra jus, ac æquitatem gravetur. Et ficut Sua Majeftas tunc temporis huiufmodi Statuum confenfum, ac remiffionem clementiffimo animo fufcepit, ita & nunc non minus fufcipit.

De negotio vero remiffionis tanquam per fe graviffimo Sua Majeftas hactenus paterno affectu fideliter, & cum fumma diligentia deliberavit, Statuumque fententias [ficut ipfimet fciunt] exquifivit: neque perfona non fine dolore animi percepit quam immenfa incommoda huic inclytæ Nationi hactenus ex prædicto diffidio fuerit illata, quæ calamitas, & pernicies ex eodem impendeat, ita ut inevitabilis neceffitas expoftulet pro conftitutione, ac confervatione firmæ pacis, juftitiæ, unitatis, ac pro tollendis difcordiarum feminibus, hanc rem ufque ad progreffum, & determinationem generalis concilii, non in præfenti ftatu, & confufione quafi fufpenfum relinquere, fed potius ad maiorem Chriftianam concordiam, moderationem, ac faniorem, & propiorem intellectum reducere, variifque contrariis opinionibus amplius non connivere, vel committere, ut per eas publica pax amplius turbetur, & impediatur.

Ferendi illius prætextus.

Dum igitur Majeftas fua in hoc tota eft occupata, peropportune contigit, quod quidam Viri magni Status, & nominis proculdubio, bono quodam zelo erga Chriftianam concordiam, pacem, & tranquillitatem, & ex vero erga Patriam amore adjunctum hoc confilium, & fententiam ipforum fuæ Majeftati propofuere, exactius difcutiendam tradidere, feque diligentius eam obfervaturos polliciti funt.

Id confilium fua Majeftas nonnullis egregiis Sacræ Scripturæ peritis, ac probatis Doctoribus videndum commifit, ex quorum relatione animadverfum eft, id fi in recto Chriftiano fenfu intelligatur a noftra vera Catholica Religione, & Ecclefiafticis doctrinis, ftatutis, & ordinationibus [exceptis duobus articulis Communionem fub utraque fpecie, & Matrimonium Sacerdotum concernentibus] non abhorrere, fed ad promovendam, ac impetrandam pleniorem controverfæ Religionis Chriftianæ concordiam, confervandamque in Sacro Imperio publicam pacem, & tranquillitatem conducere, quemadmodum & adhuc Majeftati fuæ attenta qualitate horum ita videtur, nihilque magis in votis eft, quam ut omnes Ordines fub ipfius Cæfareo regimine, ficut ex officio hoc fuæ Majeftati incumbit, in Religione concorditer, & pacifice fimul vivant, & conveniant.

Itaque Majeftas fua communes Status, qui hactenus ordinationes, & ftatus Univerfalis Ecclefiæ obfervarunt, requirit clementer petens, ut & in pofterum ea obfervent, conftanter in iis permaneant, perfeverent, nec defcifcant, vel quidquam immutent; quod fe facturos effe conftanter afferuerunt. Reliquos vero Status, qui innovationem inftituerunt pari modo, Majeftas fua clementer, & ferio requirit, ut vel communibus Statibus fefe rurfus conjungant, & cum illis in obfervatione Statutorum, ac Cæremoniarum Univerfalis Ecclefia Catholicæ confentiant, vel faltem in doctrina fua, & Ecclefiafticis Ordinationibus cum prædicto confilio fefe omnino conforment, nec ultra illud quidquam inftituant, vel attentent. Et cafu, quo ulterius fe intromififfent, per omnia fefe præfato confilio, & confeffioni conforment, firmiterque in eo permaneant, & ut omnes Status ad promotionem publicæ pacis, quietis, & unionis prædictum fcriptum pro nunc tolerent, neque illud impugnent, neque contra illud doceant, fcribant, aut concionentur, fed omnes Status Univerfalis concilii declarationem, atque determinationem patienter, & obedienter expectent.

Ni-

Nihilominus Majestas sua omnem diligentiam adhibebit, nihilque intentatum relinquet, quo concilium Universale juxta Statuum requisitionem quamprimum celebretur, & Germanica Natio a præsenti Schismate penitus liberetur.

Reformationis nomine deformatam vult Ecclesiam.

Similiter, & Majestas sua tota in eo est occupata, ut Catholica quædam reformatio concipiatur in præsentibus quoque Comitiis ipsis Statibus publicanda, de qua sperandum sit, ipsam usque ad determinationem sæpe dicti concilii, ad tollendos absus, & scandala, atque ad plantationem, & conservationem Catholicæ disciplinæ, rationis vivendi, & virtutum non parum frugiferam futuram.

Et quamvis in sæpe nominato consilio sub Rubrica de Cæremoniis inter alia contineatur si quid in illis succreverit, ex quo superstitio oriri posset, ut illud tollatur, &c. Reservat sua Majestas sibi in eo, & aliis articulis ubi, & in quantum opus fuerit, nunc vel deinceps omni tempore potestatem convenienter statuendi, ac disponendi. Quidquid enim sua Majestas ad promovendam Dei gloriam, ad componendam controversam Religionem, conservandam firmam pacem, justitiam, & tranquillitatem in Sacro Imperio Germanicæ Nationis, denique ad utilitatem, & commodum communium Statuum suscipere, instituere, efficere, & promovere poterit, in eo sese juxta officium suum Imperiale, cum omni clementia exhibet promptissimum.

Atque hæc ad declarandam Cæsareæ Majestatis voluntatem communibus Imperii Statibus clementer, & benigne significanda duximus.

Distincta sunt illa in hæc capita 1. De conditione hominis ante lapsum a. De conditione hominis lapsi. 3. De Redemptione per Christum Dominum nostrum. 4. De Justificatione. 5. De Utilitate, & fructibus Justificationis. 6. De modo, per quem homo justificationem accipit. 7. De Charitate, & bonis operibus. 8. De fiducia remissionis peccatorum. 9. De Ecclesia. 10. De notis, & signis Ecclesiæ veræ. 11. De authoritate, & potestate Ecclesiæ. 12. De Ministris Ecclesiæ. 13. De Pontifice, & Episcopis.

LX. 43.

Atque ut Ecclesia, quæ est unius Capitis hoc est Christi unum corpus, eo facilius in unitate contineri posset, etsi multos habet Episcopos, qui populum ejus, quem Christus pretioso Sanguine suo acquisivit, regant, idque Jure Divino, unum tamen in remedium Schismatis, qui cæteris omnibus præsit, cum plenitudine potestatis Summum Pontificem habet, idque pro prærogativa Petro concessa, quod ipsum quam utile sit ad avertenda Ecclesiæ Schismata satis constat, iis qui non ignorant, a contemptu hujus Summi Sacerdotis plerumque Schismata orta esse, ut Cyprianus scribit, & res ipsa testatur, qui igitur Cathedram Petri tenet Summus Pontifen eo jure, quo Petrus accepit a Christo dicente : Pasce oves meas, *Universam Ecclesiam & gubernat, & gubernare debet. Qua tamen potestate sua uti debet non ad destructionem, sed ad ædificationem. Hanc autem plenitudinem potestatis, sic videtur Christus Petro, ejusque successoribus dedisse, ut reliquis Episcopis partem sollicitudinis ejus commissæ non abstulerit, sed suarum Ecclesiarum, & Diœcesum veros Jure Divino Episcopos esse voluerit. Debent autem Christiani homines, & Pontifici Summo, & singulis suis Episcopis parere juxta illud Apostoli :* Obedite Præpositis, vestris, qui vigilant pro animabus vestris.

Non potuit.

14. Subduntur plura de Sacramentis in genere. 15. De Baptismo. 16. De Confirmatione. 17. De Sacramento Pœnitentiæ. 18. De Sacramento Eucharistiæ. 19. De Sacra Unctione. 20. De Sacramento Ordinis. 21. De Sacramento Matrimonii. 2a. De Sacrificio Missæ. 23. De memoria Sanctorum in Altaris sacrificio fieri consueta, & de eorum intercessione inibi expedita, & obiter de Sanctorum invocatione. 24. De memoria Defunctorum in Christo. a5. De Communione cum sacrificio jungenda. a6. De Cæremoniis, & usu Sacramentorum. Hoc caput viginti quatuor articulis distinguitur. Mox subditur :

17. *Et quamquam cum Apostolo sentiendum, eum, qui cœlebs est, curare quæ sunt Domini, &c. eoque magis optandum multos inveniri Clericos, qui cum cœlibes sint, vere etiam contineant, tamen cum multi, qui Ministerii Ecclesiastici functiones tenent, jam multis in locis duxerint uxores, quasa se dimittere nolint, super ea re generalis Concilii sententia expectetur, cum aliqua mutatio in ea re, ut nunc sunt tempora, sine gravi rerum perturbatione nunc fieri non possit.*

18. *Illud tamen negandum non est, etsi conjugium per se honorabile est juxta Scripturam, eum tamen qui non ducit uxorem, & vere continet, melius facere secundum Scripturam,*

19. *Eadem est ratio usus Eucharistiæ sub utraque specie, cui multi etiam assueverunt, & ab eo avelli sine gravi rerum motu hoc tempore non possunt. Et quia Concilium Œcumenicum, cui omnes Imperii Status se submiserunt, procul dubio piam, & sollicitam curam adhibebit, ut in hoc casu conscientiis multorum, & publicæ tranquillitati optime consulatur, qui usum utrius-*

que

que speciei antehac receperunt; eumque relinquere nolunt, super ea quoque re deliberationem, & sententiam Œcumenici Concilii expectent.

1. 20. *Hi tamen, qui utrumque speciei usum amplectuntur, illam inveteratam sub una specie communicandi consuetudinem reprehendere non debent, nec alteri alteros perturbent, donec super ea re Concilium Œcumenicum decreverit.*

Subdit Christum sub singulis speciebus integrum contineri, atque adeo adorandum, ac etiamsi asservetur Eucharistia, in ea permanere: demum hortatur ad servanda, quæ ad disciplinam Cleri, & populi pertineant, atque ad tollenda publica offendicula constituentur.

Ext. apud Goldast. to. 1. pag. 347. *Datum in Civitate Imperiali Augustæ die ultima Junii anno Incarnationis Christi Domini Nostri MDXLVIII. Imperii nostri XXVIII. Regnorum trigesimo tertio.*

LXI. Promulgata est eadem die ultima Junii sanctio inscripta *Reformatio politiæ Imperialis*, in qua inter alia Carolus Quintus pie pro Cæsareo munere blasphemos impia in Deum, in Salvatorem, in ejus Sacramenta, in Genitricem Christi, in Sanctos verba vomentes justis pœnis affici, ebrietatem coerceri, castigari luxum, concubinarios, & adulteros plecti, famosorum Libellorum, picturarum Authores, & Typographos, venditoresque mulctari jussit.

Carolus Quintus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus &c. Universis, & singulis nostris, & Sacri Romani Imperii Electoribus, & Principibus Ecclesiasticis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis, &c.

Ibid. to. 2. p. 525. *Gratissimum nobis fuit, placuisse dilectionibus vestris, & vobis conceptam Reformationem, en qua disciplinam Ecclesiasticam multis partibus deformatam pristinæ dignitati, ac nitori restituere pro virili vestra statuistis, cupientes ea parte sollicitudinis, quam suscepistis e manu Domini, afflictis Imperii rebus succurrere, & omni studio, ac diligentia collapsam pene Religionem erigere, ac confirmare: quam vestram voluntatem egregiam sane, ac piam, ut perspectam ante habuimus, & nunc libenter agnoscimus, ita quoque deinceps in ipsa rerum administratione operam vestram futuram strenuam, ac diligentem nobis pollicemur. Ideoque ne pius hic exercendæ reformationis calor longa temporis dilatione refrigeretur, valde nobis probatur, quod in hoc ipsum de celebrandis Synodis Diœcesanis ad festum Divi Martini diem proximum constituistis, nam Provinciales ut ante Quadragesimam omnes absolvantur, videtur omnino necessarium. Data in Civitate nostra Augustana Vindelica die IX. Mensis Julii MDXLVIII. Imperii nostri XXVIII. & Regnorum XXXIII.*

Subtexitur formula illius Reformationis Ecclesiasticæ decerpta ex Sacris Canonibus, & ex Traditionibus, & e Sacra Scriptura, donec a Concilio generali corruptelæ, quæ irrepserant, tollerentur, quæ hisce Capitibus distincta est. 1. De ordinatione & electione Ministrorum Ecclesiæ. 2. De ordinum Ecclesiasticorum officiis. 3. De officio Decani, & Canonicorum. 4. De horis Canonicis, & Psalmodiis. 5. De Monasteriis. 6. De Scholis, & Universitatibus. 7. De Hospitalibus pauperum Infirmorum, & Peregrinorum. 8. De dispensatione Verbi Dei, & officio Ecclesiastæ. 9. De administratione Sacramentorum. 10. De administratione Sacramenti Baptismi. 11. De administratione Sacramenti Confirmationis. 12. De Missæ cæremoniis. 13. De Sacramenti Pœnitentiæ administratione. 14. De Unctionis Extremæ administratione. 15. De Sacramenti Matrimonii administratione. 16. De Cæremoniis Ecclesiasticis. 17. De disciplina Cleri, & Populi. 18. De pluralitate Beneficiorum. 19. De disciplina populi. 20. De Justificatione. 21. De Synodis. 22. De Excommunicatione.

Nonnulla in his sparsa erant, quæ Juri Pontificio, quo Immunitates, & Privilegia nonnullis concedebantur adversa erant, adeoque Præsules expetiere a Cæsare, ut cum Pontifice ageret, ut in iis huic decreto se accommodaret, quod munus Cæsar in se recepit.

De hoc instaurandæ disciplinæ Ecclesiasticæ decreto promulgato a Cæsare refert Angelus Massarellus. *Secunda Julii MDXLVIII. cum Cardinali de Monte formam Reformationis ab Imperatore in Germania propositam examinavimus. IV. Julii, Cardinalis de Monte de ea scribit ad Cardinalem Farnesium.* LXII. Angel. Mass. in Diar. Conc. Trid. & Bonon. ms. Arch. Vat.

Reprehenderunt Viri prudentia, & doctrina conspicui in Cæsare, illum nonnulla contraria decretis concilii Tridentini inseruisse; ac licet tacito nomine concilii doctrinam veram tradidisset, arguendum tamen ex eo, quod munus alienum invaderet, potuisse illud honestius decernere, ut concilii decreta servarentur, & ita postulare, ut concilium Tridentum transferretur. Alii tamen aliter senserunt, ut in veteri MS. Cardinalis Pii tum edito perpenditur. *Cum Cæsar* (inquit) *improbet translationem, & velit cogere redire Tridentum, ostendit nolle concilium esse liberum, ut etiam in publicatione* Interim *videtur credere Concilium non esse legitimum, numquam legi-* MS. Card. Pii.

A viris optimis Interim Caroli V. reprehenditur.

time congregatum, cum in eo contineantur & diversa, & contraria decretis concilii, ut de lapsu hominis, & de justificatione, & de authoritate Papæ; si enim decreta concilii de verbo ad verbum in Interim *inseruisset, subticens nomen concilii, & non accepta illa ferens concilio, culpandus adhuc esset; si enim volebat ponere falcem in messem alienam, quo nomine nunquam excusaretur, etiamsi Evangelium ipsum publicasset, debebat prius statuere, quod decreta concilii essent servanda, & hoc colore petere, ut concilium rediret Tridentum, sed cum ipse impugnet illud hac sua falsa doctrina, non video, quo iure petat reditum concilii ad Tridentum, quam enim curam vult habere concilii non legitimi, & potius conciliabuli, quam concilii.*

Stanisl. Hosius de expresso Dei verbo pag.62.

Conflata est superiori Cæsareo decreto hæresis *Interimistarum*, a quibus tamen idem decretum non fuisse observatum refert Stanislaus Hosius Episcopus Varmiensis, postea Cardinalis, & concilii Tridentini Præses. *Conscripta fuit in Germania quædam* Interim *Religio, [quam recte nolo dicere] sed fuit authoritate Comitiorum ab omnibus prope recepta, paucis quibusdam exceptis: num autem a quibus recepta est, apud eos legitimum Sacerdotium, juxta formulam in eo libello præscriptam, fuit restitutum? Nihil minus, etiam* Interimistæ *æque sunt, fuerunt, ut alii Lutheristæ, nisi quod a carnibus alicubi abstinent in Quadragesima, & pro sabbato, & rem divinam, vel prophanam potius, ne dicam sacrilegam facientes, Lineis, & Sacerdotalibus aliis indumentis nonnullis in locis utuntur.*

Non conversos eo decreto ad fidem orthodoxam Lutheranos, sed inter se in diversas sectas fuisse dissectos, idem Episcopus multis interjectis narrat.

LXIII. *Ib. p.69.* *Inter Lutheranos, & Christianos quoties actum fuit de concordia? Quæ causæ vero fuit, cur* Interim *Religio constitueretur? Nisi quod non deerant, qui minime dubiam spem ostenderent fore, ut per hanc viam, & rationem coiret inter Christianos, & Lutheranos concordia, num autem eum, quem sperabant homines, res est exitum consequuta? Minime Gentium quin, quod omnium fere judicio [paucissimis exceptis] in Comitiis Imperii fuerat approbatum, quod summa eorum voluntate constitutum, hoc paulo post ab illis ipsis, a quibus fuit receptum, non est servatum. Lipsenses ne viderentur non esse prudentiores, quam universum Imperium, quamvis iu plurimis ad illam in Comitiis præscriptam* Interim *Religionem assensi fuerant, pleraque tamen sua, suique Magistri Martini Lutheri retinenda esse putaverunt ac duplex* Interim *conscripserunt, quod in quibusdam consentirent, in aliis ab eo, quod erat constitutum, in comitiis discreparet. Wittembergenses vero quamquam, & vicini Lipsensium, & eidem Principi, qui subscripserat* Interim *Religioni subjecti quoddam & ipsi scriptum ediderunt, nec* Interimistæ, *verum* Adiaphoristæ *dici, & esse voluerunt, & in minus multis, quam Lipsenses a Magistri sui Lutheri doctrina discesserunt. Porro Saxoniæ Civitates cum faces illi adderet Matthias Flaccus Illyricus, ne latum quidem unguem, a Magistri sui Martini Lutheri placitis sibi discedendum esse duxerunt, cum quidquid ab illo dictum esset, & scriptum, id tanquam expressum Dei Verbum recipiendum, & adorandum esse censerent. Itaque post concordiam tentatam, quæ facta jam etiam esse putabatur, major est discordia consequuta. Nam sicut ipsi Lutherani nefario scelere, ab unitate* Catholica *se, tanquam ab arca Dominica separarunt, sic & suam paulo post unitatem discordiis furialibus dissiparunt, vel de sola alba veste linea, cujus vetus usus est Sacerdotibus in Templis, quantæ fuerunt, quam acerbæ contentiones inter Germanos Lutheranos, quales videri volunt ii, qui sunt a Flacco, & inter degeneres Lutheri Discipulos, quos ille vocat* Adiaphoristas, *&* Interimistas, *cujusmodi sunt, qui Philippum sequuntur? Quæ fuit autem causa, cur tam hostiliter mutuo minutis adeo de rebus insectarentur? Non alia, quam quod metuebant Germani Lutherani, si qui fuissent eu priscis illis ritibus, & Cæremoniis in Ecclesiam restituti, ne qua a Luthero ad Christum inclinatio facta, neve sequuturo Papatui fenestræ fabricari viderentur. Si qui vero Lutherani dici gaudent, tanto studio caverunt, ne vetustis Ecclesiæ ritibus restitutis Papatui fenestræ fabricarentur, quanto majore studio providendum nobis est, qui non alio magis, quam Christianorum nomine gloriamur, ne fabricentur Satanatui, cui fabricantur procul omni dubio cum assuesiunt homines Ecclesiam non audire, si quæ fuerint ab illa decreta pro nihilo ducere, tum illius judicio suum privatum judicium anteponere.*

Interim non Lutheranos ad veritatem adduxit, cum eos in varias sectas divisit.

Deficit ad Satanam, qui privatum judicium Ecclesiæ judicio præfert.

Illusum fuisse Cæsarem a Lutheranis tradit Gaspar Cardillos, cum enim armorum potentia cogere eos ad officium potuisset, nimium illis adblanditum fuisse, qui ea indulgentia abusi sensim collectis, ac redintegratis viribus, incautum pene oppresserunt, ut ex suo decreto *Interim* dicto nil aliud, quam dedecus, discrimenque extremum sibi compararit. LXIV. *Gaspar. Cardill. disp. 4. p. 696.*

Reprehendunt enim Protestantes clarissimum omni genere virtutis Imperatorem Carolum V. quod Interim *conscribi fecerit, Hæreticisque concesserit, dum concilium celebrandi tempus a bellorum tumultu liberum, atque exemptum suppeteret, & quod clementiæ, ac benignitati Cæsaris dandum erat, id adversarii [more suo] minis, ac vi illatæ tribuunt, quasi vero tunc Cæsar jure cum Hæreticis Germanis agere non posset, ut* Interim *dum Ecclesia Catholica in œcumenica Synodo rem illam definiret, de qua publica controversia agitabatur, Ecclesiæ Romanæ vetustam disciplinam, atque fidem nulla immutatione facta sectarentur, ac si id aspernarentur, non posset ille nullo, aut facili negotio potentia, atque armis, quibus bene instructus erat, in antiquo eosdem officio retinere, sed clementissimus, atque optimus Imperator, ne qua ratione Germanos exasperaret, sed benignitate potius, & mansuetudine provocaret ad Religionem, passus est, ut* Interim *dum celebraretur Synodus, pleraque illi tenerent nova, modo* Interim *nihil innovarent. Illi vero accepta conditione non solum fidem datam servare sartam tectam minime voluerunt, quam interposito jurejurando Cæsari adstrinxerunt, sed veluti furiis quibusdam atrocissimis agitati, tunc maxime errorem errori, hæresim hæresi, tumultum tumultui, seditionem denique longe alia graviori, & magis periculosæ seditioni cumulaverunt, donec tandem undique collectis copiis potentiores effecti, injustissime arma adversus Imperatorem, ac Principes suos pestilentissimi homines arriperent: verum est enim, quod Augustinus testatur, Hæreticos initio Vulpes esse, quoniam cum viribus possunt parum, arte, calliditate, fraudibus, atque dolis plurimum utuntur, armis vero potentes effecti, Leonibus esse similes omnino, qui usi unguibus Leones, vi, & armis omnia tentent, aggrediantur, pulsent, diripiant, atque discerpant, &c.* De hac Lutheranorum proditione agetur inferius suo loco, ex qua perspicue enitescet, quam male Cæsar se eorum næniis duci passus fuerit, nec leges pro redintegrando concilio Tridentino propositas a concilio Bononiensi, & Pontifice admiserit: collimabant enim eo impiorum artes, ut non concilium vetere Ecclesiæ more, & instituto celebraretur, sed cogeretur conciliabulum, in quo jam definita in aliis conciliis, atque in ultimo Tridentino in controversiam adducerentur, ut ex fide dignissimis monumentis constat, quæ etiam docent, decretum Cæsareum *Interim* dictum, nec apud Catholicos valuisse: adversus protestationem vero Cæsaream, ne ea temere effusa evertisse Ecclesiæ authoritatem putaretur, scripta exarata sunt, ut Angelus Massarellus, qui concilio Bononiensi a secretis erat, memorat. *XIII. Julii aptavimus responsionem dandam Imperatori ad suam protestationem contra concilium a Minoricensi primo formatam, in qua totum diem consumpsimus.*

Exitium vix eo partum Cæsar evasit.

Ext. in tom 3. de Conc. MS. Arch. Vat. sig. num. 3200. p. 262.

LXV. Inter hæc revocatus est ex Aula Cæsarea Cardinalis Sfondratus Cremonensis qui Legatum Apostolicum apud Carolum V. Imperatorem agebat, quem XXVI. Julii Bononiam ingressum refert Angelus Massarellus, additque Petrum Bertanum Episcopum Fanensem, qui XVII. Junii ad Cæsarem missus fuerat, ut de rebus concilii, ac de Placentia restituenda ageret, varia colloquia cum administris Cæsareis contulisse irrito exitu. Dum Cæsar acerbe ageret cum Pontifice, ac plura adversus ipsum moliri videretur, atque in bellum dissensio eruptura crederetur, Pontifex pro concilii, & Ecclesiæ dignitate tuenda, ac libertate Italiæ defendenda, cum Henrico Gallorum Rege fœdus armorum sancire meditatus est, dumque de bellicis sumptibus conferendis agitur, Lugduni certam vim auri, apud trapezitas a Pontifice deponi voluit, atque ex eo difficultas non levis oborta est, ad quam leniendam Hieronymus Dandinus Episcopus Imolensis ad Regem Christianissimum, per equos dispositos celerrime provolare jussus est, ea de causa Alba Spina, qui Regi a secretis erat, XXIII. Augusti Romam ad Pontificem accessit, sed irrito exitu id fœdus agitatum est, ut Dandinus Episcopus Imolensis XV. Septembris retulit, Cæsar vero mitius agere cæpit cum Pontifice, & concordiæ cum Cæsare spes ostensa est, de qua hæc refert memoratus Angelus Massarellus. *Prima Augusti Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte recepit literas a Reverendo Domino Episcopo Fanensi Nuntio apud Imperatorem, quibus significat egisse cum ministris Cæsarianis, & concordasse, quod concilium suspendatur per sex menses, & quod interim supersedeatur in sententia translationis, & quod mittantur facultates, quas petit Imperator, & quod fiat reformatio, ubi voluerit Pontifex cum interventu Prælatorum omnium nationum, quod placeat Imperatori. XII. Augusti recepimus literas a Cardinale S. Crucis, quod ea forma concordiæ non spernatur a Pontifice.* Mox subdit ab eodem Cardinale significatum esse, quædam Cæsaris postulata immutatum iri. Nunquam tamen assensit Paulus

Angel. Massarel. in Conc. Trid. & Bonon. p. 326.

Ibid. pag. 297.

Spes Concordiæ inter Paulum III. & Imperatorem.

lus Caroli V. Cæsaris decreto *Intermistico* de permittendis Sacerdotum, vel monachorum conjugiis, ut constat ex aliis fide dignissimis documentis; de mittendis vero Apostolicis internuntiis in Germaniam pro conciliandis Ecclesiæ Lutheranis, ac temperanda erga eos canonum Ecclesiasticorum acerbitate, Pontifex adversante Gallorum Rege, qui Germaniam perpetuo civili bello implicitam percupiebat, constituit, quos non fuisse adhuc missos querebatur Cæsar, sed ob iniquiora ejus postulata retardata res fuerat non sine justissima causa, ut in istrumento de translatione concilii Juridico refertur. *Nec arguendus est Pontifex de mora in missione Legatorum super hoc* Interim, *quia in causa fidei, quæ est omnium gravissima, cunctandum erat, nam etiam concilium in decreto justificationis per novem menses supersedit, quod decretum Confessor Cæsaris dixit, nec sanctius, nec sanius ab Angelo potuisse fieri, nec excusandus Cæsar, quod a dieta velles recedore, cum post publicationem* Interim *per multos dies non recesserit.*

MS. Car. Pii ex discursu juridico de translat. Concil.

LXVI. Diu certatum est de modo, & conditionibus, quibus admittendi essent in gremium Ecclesiæ Lutherani, vel alii hæretici, deque authoritate Internuntiis Apostolicis conferenda, cum Cæsar nonnulla cum legibus Ecclesiasticis pugnantia flagitasset, de quibus consulti Præsules doctrina florentissimi ita respondebant Pontifici.

Missi in Germaniam Nuntii pro conciliandis Lutheranis. *MS. Car. Francisc. Barb. sig. n.2677.*

LXVII. *Quamvis redeuntes ab hæresi tantum recipiendi forent, ut Laicis communicarent, & satis foret admitti ad pacem, qui hostes fuere Ecclesiæ ex sententia Cypriani ad Stephanum, nec promoveri deberent ad majorem dignitatem, id decernente Gregorio in Epist. quam scripsit universis Numidis, & Leone in Epist. ad Januarium Episcopum Aquilegiensem, in septima tamen Synodo, quæ dixit, id fieri exemplo aliarum seu Synodorum, decretum est, recipiendos revertentes ab hæresi, & jussi sunt Basilius Episcopus Ancyræ, & Theodorus Episcopus Mirensis, & Theodorus Episcopus sedere in gradibus, Sedibus suis, Anatolius, qui a Dioscoro ordinatus fuerat, nedum receptus, sed factus Princeps Episcopus Constantinopolitanus, & id quidem non absque ratione, cum plus erga corrigendos agat benevolentia, quam severitas, plus cohortatio, quam comminatio, plus charitas, quam potestas, ut dixit Gregorius in Epist. ad Episcopos per Galliam, & Germaniam constitutos, & nunc præcipue, ubi per gravem dissensionem scissuræ non hujus, aut illius hominis est periculum, sed plurimorum strages instet, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis sincera charitas subveniat, habeant ergo de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendacio, & timore, amarum dolorem, & veniant ad Ecclesiam Christi veram, id est Catholicam Matrem, sint in illa Clerici, sint Episcopi utiliter, qui contra eam fuerunt hostiliter; verba fuere Augustini ad Bonifacium; quod tamen provenit ex Ecclesiæ misericordia, & charitate, quæ quot recipit ad veniam, non repellit severitate pœnæ, ut sic eos alliciat ad sui emendationem exemplo Patris, qui filium prodigum recepit cum honore.*

Pag.83. Habetur in cap. *Si quis Presbyteri* 1. q.7. Habetur in cap. *Nos.* 12. *dist.* Habetur in cap. *Saluberrimam.* 1. q.7. *Pharaontem.* Habetur in cap. *Convenientibus.* 1. q.7. Habetur in cap. *Licet* 45. *dist.*

Modi & conditiones, quibus Hæretici ab Ecclesia admittendi essent. Habetur in cap. *Ut constitueretur.* *L. dist.* Et in cap. *Ipsa est pietas.* 23. q.4. Ugo Car. & alii in d. c. *Ipsa est pietas.*

Propterea Germaniæ redeunti ad gremium Sanctæ Matris Ecclesiæ dici potest, quod dicitur Hierem. 3. Tu fornicata es cum multis amatoribus, revertere ad me dicit Dominus, & ego recipiam te.

Ex his subsequitur non alienum fore a ratione, & æquitate si Sanctissimus D. N. acquiescens postulatis Cæsareæ Majestatis, Nuntiis in Germaniam destinandis facultatem, & authoritatem dederit, redeuntes ad Ecclesiæ gremium absolvendi, & moderandi pœnas, & pœnitentias, ac alia indulgendi, quæ primo, secundo, & tertio capitulis continentur.

Si tamen remittatur formula abjurationis Hæresis, scilicet specialis detestatio, imprecationes, chartula professionis fidei, & aliæ solemnitates, de quibus meminit Gregorius in registro, non tamen videtur omittendum juramentum, se scilicet non recessuros, nec præstituros Hæreticis auxilium, & favorem. Magna enim apud Germanos juramenti religio, & usque adeo, ut etiam vi, & metu extortum servent.

Habetur in cap. *quoties in* q.7. & *in cap. Ego Berengar. de consec. d.* 2.

Cavendum etiam erit, ne indiscreta sit, aut nimis facilis hujusmodi remissio, mentique infixum esse debet, quod dixit Gregorius Homil. quod ea, quæ in nos committuntur facile possumus dimittere, ea vero, quæ in Deum commissa sunt, cum magna discretione sunt relaxanda, & diligenter prospiciendum, ut vera sit hujusmodi pœnitentia non ficta, aut simulata, cum non legatur, ex quo est Religio Christiana, nec detur exemplum in Ecclesia Dei a quibuslibet Pontificibus, aut ab ipsis Apostolis, aut ab ipso denique Salvatore, veniam nisi corrigentibus esse concessam, mortuos suscitasse Christum legimus, in errore mortuos absolvisse non legimus, ut rescripsit Fausto apud Constantinopolim Legato, provocat enim Dei iram, qui impœnitentibus veniam impartitur, teste Cyprian. in lib. de lapsis.

Habetur in c. *Si quis* 23. q.3.

Habetur in cap. *Legat.* 24. q.2. c. *Si quis præpostera L. dist.*

Inducendi viderentur, & modis omnibus

bus alliciendi Protestantium Concionatores, & Pseudotheologi, ut quam scriptis improbarunt Majorum nostrorum Fidem, Religionem, Ritus, & Cæremonias, editis, libellis approbarent, & agnoscerent, ac quemadmodum non erubuit Lutherus in lib. quem scripsit contra Zuinglium, Œcolampadium, & Carolostadium omnia illa improbare, quæ ante quadriennium, aut quinquennium conscripserat; & in visitatione Saxonica in pluribus recedere ab his, quæ prius docuerat. Nec Bucerus erubuit Argentinæ e suggesto in magna populi frequentia retractare, quæ docuerat de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, nec id vitio dandum, cum & Augustinus plura retractaverit, quæ prius asseruerat: ac quemadmodum universa illa cohors Augustanæ Confessionis non erubuit ab illa Apologia, quam post Conventum Augustensem anni MDXXX. ediderunt, cui veluti Sacræ Anchoræ innitebantur, in pluribus dissentire in Apologia edita anno MDXL. quam tamen pro eadem haberi volebant, & pugnantia etiam profiteri, ut Zuinglianos ad se traherent. Sic nec hi ipsi Apologiarum Authores erubescere deberent pro tollendo schismate, pro pace concilianda, pro animarum suarum salute veritatem agnoscere, eamque fidem scripto profiteri, quam Majores sui continuata sæculorum serie professi sunt, disiectisque densissimis tenebris veram lucem aspicere, & abruptis cathenis, quas humani generis hostis ad eos perdendos injecerat, sese ab ejus captivitate vindicare, ut eadem manus salutem restituat, quæ vulnus intulerat.

c. Romana de sent. excomm. n. s. 6. Nec prætereundum censeo, non debere Delegatos Apostolicos in communi absolutionem impartiri, quod petitur caput 1. si per absolutionem in communi intelligunt una communi absolutione absolvi universum populum, quia sicut universitas excommunicari non potest, cum persona sit quædam ræpresentata carens anima, sic nec absolvi potest a nexu excommunicationis, qua Hæretici ipso jure irretiti sunt.

LXVIII. Majorem difficultatem habet, quod 4. cap. continetur, cum dicitur. Si qui in Sacris constituti Matrimonium contraxerunt, sive sæculares, sive Regulares, ad dimittendas uxores, eo quod continenter vivere non possint, minime induci valebunt, possit cum aliquibus, ex speciali prærogativa, pro temporis exigentia, dispensari, qui volent cum uxoribus permanere, & Ecclesiastica stipendia percipere. Et in primis non admittenda ratio, quod continenter vivere non possint, quoniam nemo, si vult se continere, potest dicere non valeo, cum teste Apostolo Corinth. 10. Fidelis Deus est, qui non patitur nos tentari supra id, quod possumus sustinere. Et Genes. 4. Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et Ecclesiast. 15. Ante hominem, vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit, dabitur ei.

Secundo, perpendendum videtur, an danda sit hujusmodi dispensatio, an ab ea abstinendum, in quo censerem minime concedendam, nec ullam fore aut temporis necessitatem, aut personæ prærogativam, quæ justa causa sit, ut his concedatur, quoniam etsi annis fere CCCC. a Christo nato permissum fuit uxorem habentes assumi ad Sacerdotium, quod pauci in Legis Evangelicæ exordio forent cœlibes Ecclesiastico ministerio idonei, & ne eo tempore, quo in Christianos sæviebat Tyrannorum rabies, hac etiam legis austeritate deterrerentur homines a fide suscipienda, & Sacerdotio, nunquam tamen permissum fuit Sacerdotes Matrimonio jungi, quod id foret posita
manu ad aratrum retro aspicere, & retro- Habetur in cap. Presbyt. de 27. dist.
cedere a perfectiori statu ad imperfectio-
rem; quinimmo expresse vetitum can. 25.
Apostolorum, & deinde a Calixto I. Car- Habetur in cap. Cum in præterito 84. dist.
thaginensi Concilio asserente, hoc exemplo docuisse Apostolos, & ipsam servasse antiquitatem, & aliis pluribus Synodis.

Non negamus apud Romanum Pontificem authoritatem esse dispensandi, aut [jus Divinum interpretando] declarandi ex urgentissima causa, ut Sacerdos aliquis Regularis, vel sæcularis valeat Matrimonium contrahere, idque quandoque fecisse Romanum Pontificem, sed dicimus in casu nostro id minime faciendum nec adesse rationabilem causam, quoniam si dispensandum cum his, qui post votum castitatis uxores duxere repugnante jure Divino quonam modo si id petierint, ut indubie petent Germani, negare poterimus, repugnante solum humano jure, quod omisso in suscipiendis Ordinibus Sacris Castitatis voto, uxorati in Sacerdotes assumi, aut etiam Sacerdotes, qui votum castitatis non susceperint, mariti fieri possint. Etsi enim Ecclesiæ institutum sit, quod ad Sacros Ordines promovendi castitatem voveant, juris tamen Divini est, quod postquam voverint, votum reddant. An autem expediat, aut deceat legem cœlibatus abrogare, quantum esset immutare universalem Statum Ecclesiæ, quam prope id esset Sacerdotes ad sæcularem Ordinem traducere, omnia prophanare, satis discere possumus exemplo Orientalis Ecclesiæ, quæ tamen nullo unquam tempore permisit, Monachos uxores ducere, ut alias pluribus disseruimus.

Deinde habenda est ratio, quod etiamsi

par-

parcendum sit multitudini, cum sine scandalo puniri non possit ex sententia Augustini, anshores tamen scelerum puniendi sunt, sicut num. 10. mandavit Dominus suspendi Principes populi pro peccato multitudinis, & rescripsit Alex. III. Archiep. Toletano. Et propterea Sacerdotes, & Apostasæ Germaniæ, qui causa fuere dissidii, & authores tot hæresum, & abominationum, quibus Divina, & humana omnia polluerunt, tantæ effusionis sanguinis, perditionis tot animarum, & denique tot malorum, puniendi forent, non autem cum his dispensandum, ut sacrilegas plurimi uxores retinere possint. Quod si pro bono pacis remittenda est eis pœna, moderandæ pœnitentiæ, recipiendi in gratiam, & cu magna indulgentia stipendio Ecclesiastico sustentandi, non tamen tam malo exemplo confovendi in sua pertinacia, ut uxores retineant: persuadendi igitur sunt, & cogendi, quin etiam præmiis, & stipendiis alliciendi, ut dimittant. Facile erit eis, quas pro uxoribus habent persuadere, ut pro communi incolumitate, pro filiorum salute, & sustentatione seorsum vivant, & eorum careant contubernio, cum videant, quos pro maritis habuere, & ex eis susceptos filios opibus juvari, ad honores & dignitates assumi, alioqnin perdendos, & eiiciendos, quod si obdurati in suo errore perstiterint, providendum, ne conventus habeant, ne quid scriptis disseminare audeant, quin etiam banno Imperiali e tota Germania eiiciendi, constituenda præmia capientibus, & eos interficientibus, & denique omnia tentanda, & providenda potius, quam indulgendum sit, ut cum tanto Ecclesiasticæ disciplinæ dispendio uxores retineant. Hæc mea hucusque constans est opinio, & ut in ea sint, & alii prudentes maxime cupio, & opto.

Habetur in c. Ut constituetur 7. dist. & in c. Infidel. 23. q. 4. Habetur in c. Latores de Cleri.

LXIX. *De Communione sub utraque specie, de qua cap. VII. in primis præmittendum, quod quia Sacra Scriptura, & Salvator ipse noster indifferenter, modo unius dumtaxat speciei, modo duarum meminit, colligi posse, non multum referre sub una, vel sub duabus speciebus sanctum Eucharistiæ Sacramentum suscipere, nisi obstaret Ecclesiæ constitutio, & antiqua plurium sæculorum observatio; loca autem quæ unam tantum speciem aut commendarunt, aut præceperunt, sunt hæc Jo. VI.* Hic est panis, qui de Cœlo descendit, ut si quis manducaverit ex eo, non moriatur. *Et rursus:* Panis verus est, qui de Cœlo descendit, & dat vitam mundo. *Item:* Ego sum panis vivus, qui de Cœlo descendi. *Et paulo post:* Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. *Et in Oratione Dominica solum panem supersubstantialem postulamus, & Dominus Jesus discipulos euntes in Emaus, solo pane communicavit, fuit enim illa panis traditio post benedictionem, & fractionem, Sacramenti Eucharistiæ exhibitio ex Augustino lib. 3. de consensu Evangelistarum.*

Loca autem de utraque specie sunt eodem VI. cap. Joan. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam. *Apost. ad Cor.* 10. Unus panis, & unum corpus multi sumus, qui de uno pane, & uno calice participamus. *Et cap.* 11. Quotiescumque manducaveritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. *Item:* Quicumque manducaverit panem hunc, & calicem Domini biberit indigne reus erit corporis, & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

Secundo, præmittendum est, olim, & per multa sæcula fuisse usum communicandi sub utraque specie, quod ex pluribus Sanctorum scriptis colligitur. Soter enim Pontifex, qui fuit XIII. a B. Petro, inquit, *In Cœna Domini a quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur, quæ quoniam eodem die ab omnibus fidelibus, exceptis his, quibus gravissimis criminibus inhibitum est, percipienda sit, Ecclesiasticus usus demonstrat, cum etiam pœnitentes eadem die a percipiendo corporis, & sanguinis Sacramento reconcilientur.*

c. in Cœn. de consec. dist. 2.

Cyprianus uno sæculo posterior in serm. de lapsis, dum loquitur de quadam puella a Dæmone obsessa, ad ipsum Divina celebrantem deducta, inquit: *Ubi vero solemnibus adimpletis Diaconus calicem offerre cœpit præsentibus, & accipientibus cæteris locus ejus advenit, faciem suam parvula instinctu Divinæ Majestatis avertere, os labiis obturantibus premere, calicem recusare perstitit, tum Diaconus etiam reluctanti de Sacramento calicis infudit.*

Augustinus in lib. Sententiarum Prosperi, inquit: Cum frangitur Hostia, dum Sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam Dominici Corporis immolatio, ejusque Sanguinis de latere effusio designatur.

cap. Cum frangitur de consec. dist. 2.

Gregorius in quadam homil. Paschali, inquit: Quid sit sanguis Agni, non jam audiendo sed bibendo didicistis, qui sanguis super utrumque postem ponitur, quare non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.

cap. Quid sit de consecr. dist. 2.

Sextæ Synodi caput habetur: Didicimus, quod in quibusdam Ecclesiis Sacerdotes Sacrificio oblationis conjungant uvas, quæ in Altari offeruntur, & sic utraque po-

cap. Didicimus de consecr. dist. 2.

populo dispensent, præcipimus igitur, ut nullus Sacerdos hoc ulterius faciat.

Ex sermone S. Ambrosii ad Theodosium Imper. Cum enim ob cladem Thessalonicensium Ecclesia exclusit, constat ætate sua Laicos sub utraque specie communicasse, cum inquit: Istasne adhuc stillantes sanguine injustæ cædis manus extendes, & his sanctissimum Domini Corpus prebendes, vel tum pretiosum illum Sanguinem admovebis ori tuo, qui tantum effuderit sanguinem dictato furentis animi: & habetur lib. 5. Ecclesiast. historiæ Theodoreti ep. c. XVIII.

Idem colligitur observatum usque ad ætatem D. Thomæ Aquinatis, dum dixit 3. part. Summæ quæst. 80. art. 12. esse usum multarum Ecclesiarum, in quibus populo communicanti detur Corpus Christi sumendum, non autem Sanguinem. Si multarum, ergo non omnium, & quæst. 82. dum dicit, quod dispensatio Sanguinis convenit Diaconibus.

LXX. Cum itaque primum consuetudine, cujus initium ignoratur, & forte non multorum sæculorum indictum sit, ut Laicis detur Eucharistiæ Sacramentum sub una dumtaxat specie, & deinde a Constantiensi concilio sancitum, nec repugnet jus Divinum, quod sub utraque specie detur pro bono pacis, & ad tollendas Religionis controversias, ut etiam in aliquo condescendamus infirmitati pusillorum, & plus nimio scrupulosis conscientiis videretur, nedum his, qui usum communicandi sub utraque specie susceperunt, sed omnibus, qui voluerint in Germania, quin etiam in aliis Nationibus, & Provinciis, ne dispar in re tanti momenti sit ritus, & observatio, abrogato decreto Constantiensis concilii committere uniuscujusque conscientiæ sub una, vel utraque specie communicare, modo communicantes sub utraque non detrahant unam dumtaxat sumentibus, quod integrum non sumant, sed dimidiatum Sacramentum, ac etiam fateantur non minus sub una specie, quam sub utraque adesse verum, & integrum Sacramentum, & verum, & impassibile Corpus cum Sanguine, & Anima Domini Nostri Jesu Christi.

Nec probarem, quod Delegati Apostolici id indulgerent per modum tolerantiæ, & conniventiæ, quomodo Judæis permissus fuit repudii libellus, illa enim peccatum non excluderet, non sublato Ecclesiæ decreto, quod nunquam permittendum est, etiam ut declinetur maius peccatum, sed quod abrogato, aut sublato Ecclesiæ decreto, authoritate Domini nostri Jesu Christi, & Ecclesiæ veræ Sponsæ suæ sit licita, & digne sumentibus utilis, & salutaris, ea scilicet ratione ut quod erat illicitum prohibente Ecclesia, sublata prohibitione reddatur licitum permittente Ecclesia.

De delectu ciborum, & jejunio, quod capit. 8. continetur, non damnant Protestantes jejunia, & delectum ciborum, ut de se mala prout fecerat Jovinianus, non ignari utrumque commendari, tam in veteri, quam in novo testamento, sed contendunt, non omnia meliora aut optima legibus sancienda, sed faciliora tantum, quæ commodius servari possint, & propterea super his decreta abroganda, sed egregie falluntur. Quoniam ut dixit Augustinus in lib. de vera Religione cap. XXXI. in istis temporalibus legibus quamquam de his omnibus judicent, cum eas instituunt, si tamen fuerint institutæ, & firmatæ, non licet de ipsis judicare, sed secundum ipsas [si modo de delectu ciborum, & jejunio humanæ leges sunt, non potius Divinæ, & ex traditione Apostolorum deductæ.] Postquam enim per tot sæcula receptæ sunt, non videtur disceptandum, quam difficiles sint, & propterea abrogandæ, sed sequendæ, & observandæ, nec ideo malæ censendæ, quod plures sint transgressores, quod observatione difficiles sint, prout de lege cœlibatus dictum est. Propterea censerem delegatos abstinere debere, & a novis constitutionibus, & a derogatione veterum, quæ sicut universali aliarum Nationum, Provinciarum consensu decretæ sunt, & usu comprobatæ, ita & universali consensu abrogandæ forent, si abrogandas urgens necessitas suaderet, idque omnino ad concilium rejiciendum. Probarem tamen quod aliquod ciborum genus, qualia sunt ova, & lacticinia jejunii tempore, excepta Quadragesima, quod multis in locis usus, vel potius abusus introduxit, permitterentur, quodque aliqui ab illius observatione expressim eximerentur, quales sunt pueri, & adolescentes citra XXI. & Senes ultra LX. suæ ætatis annum, prægnantes, itinerantes, & qui labore corporis, & virium defatigatione artes suas exercent. Jejunia tamen, quæ Vigilias vocant, & dies festos non receptos ab universali Ecclesia, sed in locis particularibus introducta ab obligatione eximi, & uniuscuiusque affectus, & devotioni citra obligationem permitti possent.

De reformatione morum Cleri, & facultate statuendi, & ordinandi, quod 10. LXXI.
cap. continetur, major res videtur, quam quæ a Nuntiis Apostolicis fieri debeat, sed opportuna videretur authoritas Legati Cardinalis, & Synodi, vel Generalis, vel Provincialis Præsidente ipso Apostolico Legato; tutius tamen foret Generali, quam

Pro-

Provinciali Synodo providere. Ardua enim res est, & multis periculis plena novarum Legum constitutio, sat esse, si antiquorum Canonum usum restituerent sublatis abusibus. Idem de his quæ 11. *capite continentur.*

De restitutione bonorum Ecclesiasticorum in primis habenda est ratio, ut restituatur intermissa fere in tota Germania decimarum solutio, quæ cum jure Divino constituta sit, & ante Legem, & post Legem Moysi datam, & a Salvatore nostro in Lege gratiæ comprobata, eo majori diligentia procuranda est, quo majori authoritate decreta.

De aliis autem bonis pro varietate casuum varia sunt ineunda consilia, nam quædam sunt Monasteria, & Ecclesiæ prorsus solo æquata, quædam quorum extant ædificia, sed prophanata, & ad alios usus translata, istorumque, & illorum aut nulli, aut vix unus, vel alter superest Monachus, vel Minister, eorum prædis, & proventibus a Principibus, aut Magistratibus occupatis, nonnullis etiam a privatis hominibus possessis, ab aliquibus titulo emptionis, dotis, & legatis Defunctorum ipsis ignorantibus authores fuisse malæ fidei possessores.

De Monasteriis penitus desolatis, seu destinatis, cum in Germania paucissimi sint, qui velint Regularem vitam profiteri, & propterea exigua supersit spes restituendi in eis Regularem observantiam, videretur constitui posse Collegia sæcularium Clericorum, aut illa unienda, & applicanda militiæ S. Georgii, alias in Germania ad preces Friderici III. Caroli Imperatoris Proavi institutæ, vel novum militiæ ordinem constituere. Et infra.

His, & prioribus præceptoriis allici facile possent Protestantium Concionatores, & Theologi ad concordiam, etiam omissa uxorum retentione, si sibi, & filiis de his præceptoriis provideretur, qui postquam assequuti fuissent, metu eas amittendi, etiam si bonus fidei zelus abesset, in officio retinerentur, quo fieret, ut brevi tempore desistentibus a doctrina Concionatoribus, oblivioni traderetur Lutherana vesania.

Ac etiam cum Episcopi, & alii habentes jurisdictionem, non modicum patiantur detrimentum in eorum redditibus, & proventibus, ex eo quod Magistratus sæculares sibi vindicant jurisdictionem in causis Ecclesiasticis, officium etiam Delegatorum erit, providere, ut jurisdictio, & libertas Ecclesiastica illæsa remaneat, & sublata non minus, quam immobilia restituantur.

Ut autem concordia super bonis ablatis, & eorum fructibus perceptis facilior redderetur, exorandus esset Cæsar, ut permitteret, quin etiam mandaret Judicibus Imperialis Cameræ, jus dicerent contra bonorum Ecclesiasticorum occupatores, sublata quacumque suspensione alias facta.

Demum exeunte Augusto idoneis instructi mandatis Internuntii Apostolici tres decreti fuere in Cardinalium Senatu, quorum LXXII.
nomina Angelus Massarellus subjectis verbis recenset:

Angel. Mass. in Diar. Conc. Trid. & Bonon. MS. Arc. Vat. pag. 305.

IV. Septembris MDXLVIII. recepit Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte a Cardinali S. Crucis, quibus significat, quod ultima præteriti Mensis fuerit Consistorium: in quo deputati fuerint Episcopi Aloysius Lipomanus Veronensis, Sebastianus Pighinus Ferentinus, & Aliphanus Nuntii Apostolici in Germania; ut eant cum facultatibus, quas petit Imperator dispensari cum Lutheranis ad gremium redire volentibus. Cujus vice Fanensem deinde missum fuisse in Aula Cæsarea tunc agentem narrat Massarellus.

Eæ vero facultates postulatæ a Cæsare non in effusa amplitudine Internuntiis concessæ sunt, sed justitia pro Dei cultu amplificando temperatæ, non ad Ecclesiæ destructionem, sed ædificationem, ut eloquitur Pontifex in suis diplomatibus: cum enim non iidem casus occurrerent in omnibus, qui solvi Lege Ecclesiastica flagitabant, ideo pro eorum varietate distincta fuere tria diplomata, quibus jussi sunt Internuntii in Sacerdotum conjugiis, & communione sub utraque specie permittendis, jejuniorum, & feriarum observantia restringenda, sacerdotiorum vectigalibus conjungendis, rerumque ablatarum restitutione componenda esse parcissimi, ac nisi tres internuntii mutua sententiarum consensione conspirarent: ideo vero importunis precibus Cæsaris, quem a suscepta sententia dimovere non poterat, nonnullis assensisse visus est Paulus, quod cœlibatus Sacerdotum positivo tantum jure, licet antiquissimo & æquissimo, immo ab Apostolis tradito constitutus esset: ac Cæsar Lutheranos ex ea indulgentia ad fidem Catholicam, & Ecclesiæ conjunctionem revocandos præsideret. At promissa Cæsaris de Lutheranis ea ratione Ecclesiæ conciliandis evanuere: stetitque fixa & inconcussa de cœlibatu Sacerdotali Ecclesiæ vetustissima disciplina, nec Sacerdotes Lutherani cum Ecclesia in gratiam admissi, nisi pellices abigerent. Ex iis enim Internuntiis Sebastianus Pighinus Episcopus Ferentinus profectus in Germaniam lapso bimestri, certiorem fecit Cardinalem Farnesium, se peragrasse Superiorem Germaniam

Belarm. Card. l. 1. de Cler. c. 19.

niam

niam non sine periculo, infectos Lutherana lue in perfidia obduruisse, & paucos ad Religionem Catholicam reversos, spesque tennes eorum in castra Ecclesiæ traducendorum affulgere, nisi Cæsarea Majestas magis strenuam operam ad id contulerit: jacta quidem ab ea fundamenta redintegrandæ veræ Religionis in omnibus terris ipsi obnouiis, aut in maxima earum parte, Ecclesiasticos, & Monachos, qui pulsi ab Hæreticis erant, suis bonis restituisse: in Ecclesiis Principibus duo Altaria excitari jussisse: omnia enim eversa ac sublata fuerant, & in iis quotidie duo Sacra celebrari, sed paucos iis interesse, compressis imperio illius adversariis, Catholicos in omnibus locis concionari posse. At quod majoris ponderis erat non interdixisse Lutheranos a concionibus habendis, ac propterea illos majori, quam antea diligentia, ac furore habere conciones, impietatemque diffundere, & confirmare, cum formidarent, ne extingueretur. Addit, quoque plura Cæsari en formula decreti, cui Interim *nomen est, sese pollicitos; at promissis defuisse, illique illudere, satyrisque dietim compositis illud decretum traducere. Donec ergo eos perduelles, ac perfidos meritis pœnis affecerit, vetueritque falsas suas opiniones prædicare, quibus infælices populos seducunt, ac dementant, eo quod, quæ carnem, & sensum afficiunt, iis mirifice jucunda sunt, nullus fælix restituendæ Religionis successus sperari potest. Ita denique concludit. Spero Majestatem Cæsaream intellecta rei veritate, sedulo adhibendæ operæ non defuturam, ac certissime rem conficere potest, Religionemque pristino splendori restituere, cum tanquam Dominator Germaniæ extra virgam imperitet Proceres, ac plebeii tanto ejus nominis terrore perfusi sunt, ut nullus ejus voluntati repugnare ausurus sit, cum hujus sectæ signiferos ac Principes Ducem Saxoniæ, & Landtgravium Hassiæ in vinculis teneat, ac munitioribus Arcibus Ducis Wittembergensis potiatur, præsidiaque validissima omnibus terris liberis imposuerit, ac veteribus Magistratibus dejectis novos pro sua voluntate præfecerit. Hæc sunt de quibus modo Reverendissimam, & Illustrissimam Dominationem Vestram admonendam censui. Moguntiæ V. Novemb. MDXLVIII.*

Lutherani concionatores non prohibiti a Cæsare.

LXXIII. Decretis in Germaniam Internuntiis, Pontifex ad corruptelas, quæ irrepserant tollendas, disciplinamque Cleri, & populi christiani instaurandam curas convertit, atque ex variis Regnis Episcopos Romam excivit, eaque de causa indictos fuisse XXIX. Septembris conventus Episcoporum in Gallia apud Nolium, ut Episcopi Galli Romam mittendi, pro disciplina christiana ad meliorem formam revocanda decernerentur, refert Angelus Massarellus, in quibus conventibus actum est de Pontificis Romani authoritate, quam Carolus V. prædictis suis protestationibus infringere moliebatur, multisque argumentis illustrata, ut ex subjecto Episcoporum consulto Henrico Gallorum Regi dato patebit.

Angel. Massarell. in Diar. Concil. Trid. & Bonon. p. 308.

Excivit Romam plures Episcopos ex variis Regnis.

Fr. Belcar. Ext. in MS. Arch. Vat. sig. n. 3229. p. 247. MS. Francisc. Cardin. Barb. sig. 2677. pag. 153.

Communis aliquot Episcoporum Gallicanæ Ecclesiæ sententia, quam rogati dederunt. Viderentur necne mittendi Romam Episcopi aliquot disceptaturi de moribus Universæ Ecclesiæ.

Est hoc ad nos relatum a Rege nostro Christianissimo Henrico ex Beatissimi Patris Pauli Papæ nostri literis, videreuturne nobis Romam esse mittendi aliquot Episcopi, qui cum cæteris, qui illuc convocati essent, agerent de collapsa, corruptaque Ecclesiæ disciplina. (Et paulo post.)

Id quidem haud paulo facilius esset explicare, nisi hoc ab Rege Christianissimo peteretur, eo tempore potissimum, quo utpote publico Christianorum conventu instituto, nec liberum est nobis decernere, nec si nobis hoc integrum sit, Reipublicæ commodum.

Etenim hoc in primis considerandum, quem in locum summa rerum Christianorum progressa sit, quid eu eo conducat, quid secus animadvertendum.

De futura reformatione Gallorum Episcoporum sententia.

Exorta est jampridem Martini Lutheri pestilentissimi hominis pestilentior Secta, quæ primum administrorum Ecclesiæ authoritatem, vim deinde Sacramentorum, & efficaciam labefactans post in dissimiles, secumque pugnantes Hæreticorum familias dissecta omnem admodum Christianæ Religionis speciem deformavit, & corrupit integritatem, postremo cum in Arcem totius pietatis invasisset, Baptismi, Eucharistiæ, reliquorum Sacramentorum Religionem, atque Sanctitatem evertit.

Ad hæc, quæ non alia disciplinæ Christianæ instituta Œcolampadiani, Zwingliani, Buceriani, Calviniani, cæteræ importunissimæ pestes, & immanissimæ violarunt, tum scriptis, factisque impudentissimis, tum præcipiti quadam, & perdita prædicandi, ac obloquendi vanitate, & obtrectandi petulantia? In quo profecto omnem superarunt antiquorum immanitatem, & insaniam Hæreticorum, quoniam en furore, & vecordia, hæc rabies profecta est recentioris veneni, haud paulo magis furiosa amentia.

LXXIV. *Itum est utcumque obviam a Catholicis, & est res libris, ac disputationibus acta, nec minus tamen maxima Germaniæ pars, nonnulla Galliæ, Britannia pene tota, ma-*

xima

*nima ubique perditorum hominum multitu-
do hoc incendio conflagravit. Ex eo tem-
pore haud dubie Christianum concilium cœ-
pit esse pernecessarium, ut & isto morbo
correpta Ecclesiæ viscera curarentur quam-
primum, & ab integris arceretur contagio.
Cujus unius remedii permulta extiterunt
vetustissima exempla, sed ne ultima repe-
tamus, Apostoli, cum de Circumcisione
gentium a nonnullis esset illata quæstio,
convenerunt Hierosolymam, res constitit,*
Act. 15. *habito Concilio ne gentes circumcidi coge-
rentur. Secundum hæc tempora, ut Simo-
nem, Basilidem, Apellem, Menandrum
cætera Ecclesiæ vulnera omittam, Paulum-
que Samosatenum Antiochiæ confutatum,
ac damnatum, Nicæna Synodus adversus
Arrianorum blasphemias propugnavit &
Trinitatis veritatem in unitate, & in Tri-
nitate unitatem; stetit pro Spiritus San-
cti Divinitate contra Macedonium, Euno-
mium Eudoxum Constantinopolitana, dam-
navit; Ephesina Nestorium duas in Chri-
sto personas constituentem, uti unam in
eodem Christo naturam asserentem Euty-
chem Abbatem Constantinopolitanum, &
Dioscorum, & Nestorium iterum Chalce-
donensis, altera Constantinopolitana Theo-
dorum, aliæ alios Christianæ Ecclesiæ, &
Religionis hostes.*

*Hoc exemplo in tanta Hæreticorum in-
solentia ad unicum subsidium pietatis oc-
cursum est, universæ videlicet Ecclesiæ
Concilium, ut quibus copiis adhuc res Chri-
stiana fuit Hæreticis omnibus, Schismati-
cisque superior, Patrum quidem authori-
tatibus, nos iidem uteremur in non dissi-
mili periculo, & graviore etiam nostro
quidem judicio. Hæc itaque causa quæ fu-
erit, hoc tempus quam justum, quam ne-
cessarium, quot quantisque exemplis nita-
tur antiquitatis, satis arbitramur esse pro-
batum, ut nec tempore, nec causa, nec ne-
cessitate Conventus ipse Tridentinus ulli
antiquorum cedere videatur. Itaque decre-
tus, & indictus est a Beatissimo Patre
Papa nostro Paulo, adnitente tunc Rege
nostro Christianissimo Francisco, instante
etiam Imperatore Carolo, quorum alterius
nunc vita functi memoriam laudibus apud
omnes homines, lachrymis vere etiam ad
Christum, & assidua totius Ecclesiæ nostræ
precatione prosequimur, alterius quoque
vitam, & salutem, qua debemus charita-
te complectimur, authoritatem certe utri-
usque conjunctam, præsertim arbitramur
esse defendendam, nam quidquam aut in
Beatissimi Papæ nostri Pauli desiderare
Sanctitate, aut in gravitate Tridentinæ
celebritatis, nec pudoris est nostri, nec re-
cti, sincerique judicii, quid enim eum non
laudare Authorem possumus, qui in locum*

*Successoris Principis Apostolorum Petri;
aut eam non suspicere frequentiam, quæ
Ecclesiæ totius sustineat dignitatem, atque
potestatem, cum utrique tot, tantaque
testimonia sint Sanctitatis, atque gravi-
tatis.*

Apostolis fuit verba sua annuntiaturus Matt. 10.
*non universis tantum, sed singulis Spiri-
tum Sanctum ad principes præsto fore pol-
licetur Christus, neve quid respondeant* Marc. 13.
*solliciti sint, neque enim eos fore, qui lo-
querentur, aut responderent, sed Spiritum
Patris sui illis omnia, quæ dixerunt sup-
peditaturum. Hoc autem præ cæteris Pe-
tro tributum videtur hoc argumento, quod
qui se improbatum lapidem in scripturis* Ps. 17.
dici intelligeret Christus, quamquam Pau- Matt. 25.
lus Apostolus angularem, Petrus ipse of- Eph. 2.
fensionis, & scandali, idem ille Christus Esai. 2.
cum Petro hujus nominis notionem com- 1. Petr. 2.
municaverit, Tu vocaberis [*inquit*] Jo. 21. Matt. 18.
Cephas, *idem ad nominis sui egregiam,
ingenuamque professionem Petri eadem in
eodem denominationem repetivit, addidit
& consequentia illa, quæ mirifice com-
memorata sunt de exædificanda Ecclesia,
perstatque in ejusdem nominis mysterio
discipuli Præceptor, de singulari potesta-
te alligandi, & solvendi. Sunt quam-
plurima alia, sed hoc vel maxime ad præ-
stantiam muneris, quod ter repetita com-
mendatione commisit gregem suum Do-* Joan. 21.
minus Petro præter cæteros omnes.

Neque tamen minus se in Conventu Ca- Matth.
tholico affuturum, & Spiritu suo admini- 18.
straturum pollicitus est, nec minorem cæ- Joan. 20.
*teris, quorum gravitatem, & authoritatem
sustinent Episcopi, quam Petro, cujus di-
gnitatem refert Summus Pontifex Roma-
nus, & alligandi, & expediendi facultatem
fecit, atque authoritatem remissionem, re-
tentionemque peccatorum, & apud Mat-
thæum Sancti Spiritus inspiratione futu-
ram suam præsentiam, & gubernationem
Ecclesiæ sempiternam, prædicationisque* Matt. ult.
pollicetur remissionem.

Eundem autem Spiritum Petro, atque LXXV.
universæ Apostolorum fuisse Ecclesiæ ita Ad Gal. 2.
probabile est, ut Paulus quoque adscriptus ad Eph. 4.
*ad illum numerum, eum qui Petrum sub-
levasset in administrationem circumciso-
rum, testatus sit adjutorem sibi fuisse, &
Legato, & Oratori ad gentes, & quidem
quemadmodum unum in una Dei Ecclesia
corpus est, unus est Spiritus, unus Domi-
nus, una Fides, unus Deus, ita hæc o-
mnia in Petro, & Apostolis in Optimo Pon-
tifice, & Optimo Præsulum Conventu ea-
dem sunt.*

*Sic id quod est ipsum decantatum Viri
omnium sapientissimis versibus retinendum
est ab omnibus, ut Ecclesia quam maxime*

Cant. 6. *una sit*, Una, *inquit*, est Columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa genitricis suæ, *etenim sic illius simplicitas, atque constantia servabitur, si unus semper fuerit, & boni Pastoris, & veræ Ecclesiæ sensus secum semper ipsa consentiens, sed ab alienis discedens nisi forte in illo Apostolorum Conventu Petri Principis mentem ab reliquorum Apostolorum sensu, hoc est autem Spiritum a Spiritu discrepare putamus, & in hoc* unitatem coarguimus *Apostolici edicti, quod* Act. 15. *ita habuit :* Visum est Spiritui Sancto, & nobis. *Aue nobis illusit omnibus scribens Paulus ad Corinthios illum Conventum, quem ut cum suo absente spiritu ad illius incesti damnationem unum in locum convenire hortatus est, summam in eo consensionem probavit; in altera ad eosdem Corinthios Epistola inquiens,* Si quid, cui conceditis, & Ego. *Itaque ille eodem in Spiritu suis in omnibus conjuncta partibus Ecclesia, & sibi ipsa conveniens non modo* 1. Ad Cor. 3. *in capite, sed ne in articulis quidem ullum, sive doctrinæ, sive morum experiri potest dissidium.*

Non est quidem Ecclesia certe hoc modo aliud Paulo, quam Domus Dei, Columna Fundamentumque Veritatis, & hæc sane duo cum uno in sensu conspirant, quid absurdius esse queat, quam alterum cum altero committere stultis istis, & insulsis decertationibus; hoc dum quærunt ineptissimi homines, Summi ne Pontificis authoritas sit Conciliorum authoritate potior an contra, dissentientium enim partium est istiusmodi dijudicatio, & pugnantium inter se, non unius, ejusdemque & Dei & Domini Spiritu opinionum, & voluntatum, si forte dissimiles essent, ac diversi invicem: summa Ecclesiæ conciliatio non patitur hoc Ecclesiæ vere dissidium, & hoc Paulus ad Corinthios detestatur, & aspernatur a se in enuntiatione verbi Divini, ulla appareat inconstantia ejusmodi, videtur in his contrariis verbis inesse est, & non est, quid autem magis secum puguet, quam si partes inter se Concilii alicujus ita discrepent, ut idem aliæ affirment, aliæ negent, ut indignitas eadem incidat, quam tanta indignatione Paulus prosequitur, cum hæc inter discipulos jactari cognosceret. Ego quidem sum Cephæ. Ego sum Pauli. Ego sum Apollo. *Tunc enim justissima, & sanctissima animi permotione velut excandescens inquit :* Divisus est in vobis Christus ? an Paulus pro vobis crucifixus est ?

Paulo post idem rem totam ita concludit, ut ne quid divisionis, aut sectæ admittere videatur, utpote quem ab uno principio totum pendere, ab uno fonte proficisci, & defluere necesse sit. Ego plantavi [*inquit*] Apollo rigavit, sed neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat Deus. *Ergo ex ipsius Dei majestate, atque præsentia non ex sua utriusque dignitate perpendenda est utriusque authoritas.*

. *Qui autem aut Marcellini Papæ causa abdicatio, aut accusatio Damasi, aut Anastasii Papæ detestatio, aut recentiorum nonnullorum invidia Pontificum, aliorum oberit innocentiæ, quemadmodum nihil efficiet ad elevandum Conciliorum Catholicorum aut potestatem, aut fidem agitari ab Hæreticis, Schismaticisque conventus, quibus una sæpenumero opposita Pontificum Romanorum authoritas integritatem retinuit Ecclesiæ.*

Princeps Apostolorum Petrus ancillarum, atque servorum proterviorem vultum non ferens, non modo Præceptorem dissimulavit suum, verum etiam negavit turpiter, ac flagitiose, & idem ille socio administrationis Paulo, post acceptum proprie Spiritum Sanctum dignus est reprehensione habitus; haud propterea tamen, aut Christi misericordia ex superiore culpa est judicatus indignus, aut ex posteriore castigatione minus ad Principatum idoneus. Ita se res habet, singulorum vitæ, ac moribus facile detrahitur, quamquam est apud nos iniquos haud admodum difficilis humanæ infirmitatis venia. LXXVI.

Catholicorum porro Pontificum solemnes Conventus ab omni fraude, suspicioneque vacant, quorum gravitas, dignitasque omni superiorum temporum, antiquitatisque commendatione, & fide celebratur. Horum de jure, atque amplitudine si quid ademptum sit semel, aut detractum sit in posterum de subsidio, quod unum semel reliquum extitit laboranti, titubantique religioni, ut omnia effudisse medicamenta restituendæ veritatis, atque salutis publicæ videantur, qui vim illam, atque religionem ulla ex parte tentare conati sunt, hoc est Spiritus Sancti vocem labefactare, diminuere majestatem, potestatem convellere. Horum authoritate Romani Pontificis suam dignitatem conservarunt, ut Niceni, ut Chalcedonensis, ut cæterorum, quorum illos decretis stetisse testantur Canones universi, tum eorum authoritate comprobati, tum admixti, adscriptique Pontificiarum Epistolarum authoritatibus; Gregorius non minus quam Evangeliorum, Dist. 15. *conciliorum approbat, atque veneratur in-* Dist. 16. *stituta. De iis non multo secus Gelasius sensit ab Apostolorum Canonibus ad quartam, & vigesimam Lugdunensem alteram Synodum, recensentur omnes, atque*

com-

comprobantur. Papa Zosimus, Gelasius, Leo, Damasus, Urbanus, cæteri complures ita decreta Christianorum conventuum confirmant, ut vel Romanis Pontificibus præ cæteris omnibus rata sint. His quantum Augustinus tribuerit, Hieronymus, Ambrosius, Athanasius, Cyrillus, Chrysostomus, infinitum essee recensere, quin etiam supervacaneum, qui Græci, Latinique Authores hos fere secundum sacrarum literarum dignitatem, sanctitate, authoritate, fide proximos esse voluerint, quorum de jure non dubitavimus eadem illa prædicare, quæ de prædicationis suæ veritate professus est Paulus, ut si quis docuisse secus, detestabilis essee.

Pontificis & Concilii una eademque auctoritas est.

Illa ergo & Pontificis Summi, & concilii anthoritas una, atque eadem authoritas est, ac veterum Pontificum, veterum concilsorum nec dissimilis, nec dispar; quippe cum cætera omnia convenire non diffiteamur, ne revocetur in dubium, idque multo minus in Pontificio Conventu ab ipso Summo Pontifice congregato, qui Conventus, aut nulla [quod nefas est putare] aut antiqua pollet Sanctitate.

LXXVII. *Is autem hoc tempore ita se habet. Cœptus quidem ille est, & inchoatus tantum, ut de doctrina decerneretur, quæ pars erat causæ, totius altera viu disputatio sit ad elementa actionis illius perducta. Deinde sunt cur dicamus omissa, certe intermissa omnia. Causam afferunt insalubrem Cœli statum, & pestilentem aeris intemperiem, quorum nos opinioni libentius accedimus, concedimusque non inviti de loco transferendi inter Patres recte, atque ordine convenisse; verum ut hoc dicere liceat, nimis acceleratam alii, aut præcipitatam potius, nec illam plane integram deliberationem fuisse conquererentur, causam quoque ipsam commentitiam, & fictam*

Vera translationis causa.

[Non commentitia nec ficta fuit transferendi concilii causa, sed justa, cum enim Cæsar hæreses impias Lutheranorum, quos sibi maxime conciliatos tunc cupiebat, damnari non sineret, ne exasperarentur, &

Non sinebat Cæsar damnari hæreses.

ab eisdem Lutheranis Concilium ex improviso opprimi posset, de quibus Cardinalis Cervinus, qui in Pontificatu Marcelli II. nomen gessit, Paulum admonebat, transferendi in Italiam concilii occasio ex morbo epidemico ardenter arrepta est] subdunt literæ Gallorum Præsulum. Et sic adhuc in sententia permanent, ut ne pedem quidem extulerint Tridento, nec ullum alium præter hunc locum esse Concilii fateantur graves illi quidem Viri, & tum dignitate Pontificia, tum eruditionis excellentia, cum sanctitate morum, & commendatione vitæ totius insignes, penes quos sit veritas, ut de hoc non ambigamus, en eo tamen res sunt in controversia.

Sic autem Rex Christianissimus noster Henricus impressa pietatis a Majoribus suis vestigia prosequutus, non consequutus est modo, verum etiam studio vicit superiores, qui Beatissimi Patris Pauli Papæ nostri voluntate provocatus, translatum Bononiam concilium celebravit. Sed ab altera parte Romanorum Imperator Carolus perstat, perseveratque in patrocinio loci Tridentini. Hinc ad illa ulcera, quæ ab Hæreticis sunt imposita Ecclesiæ, adjunctæ discessionum calamitates, quæ adhuc pars conjuncta, & una adeo fuerat Ecclesia, verendum est in primis, ne quod prope inceptum est, in partes abeat, & scissione dilabatur, quod ipsum certe, & majoris multo & discriminis, & damni fuerit familiæ scilicet Ecclesiasticæ jactura, quam futura fuerat Hæreticorum [hoc est hominum jam dudum alienorum] desperatio, qui tamen ut revocarentur, toto consilio, omnibus Ecclesiæ viribus, atque opibus actum est. Quanto magis igitur elaborandum est, ne hanc multo graviorem plagam accipiat Ecclesia, ut in ea parte, quæ ad hæc tempora stetit sua integritate incolumis, miserabiliter in partes divisa videatur. Christus Dominus apud nos divisus ad labem Christiani nominis sempiternam, quod sit argumentum vel maxime adversariis nostris debacchandi vehementius, & furendi, ut Rex Christianissimus Henricus in propugnatione Bononiensis loci, Imperator Romanus Tridenti inter se dissentient, quorum cæteris in rebus mirificus consensus est, cui malo ante omnia est nostro quidem judicio occurrendum, & eo remedia omnia adhibenda, nec cogitandum ante quidquam aliud, aut tentandum, quam hoc sit dissidium compositum. Concurrunt hæc omnia, Imperatoris protestatio Tridentina ad consessum Bononiensem jam inde suspensum, omnium expectatio quid concilio futurum sit en ea velut offensione, major Hæreticorum arrogantia, summum integræ partis periculum, armorum motus, quæ omnia nobis non videntur posse admittere perficiendæ rei vel dilationem, vel tergiversationem. Nam quod Romam ineerim ad differendum [ut ab iniquis dicitur] remedium convocantur Episcopi, qui mores Ecclesiæ judicent, constituantque: hæc quidem primum res in opinionem adduxit, ut initum videatur esse concilium de supprimenda prorsus tractatione publica, & Religionis morum, sive est ea Tridentina, sive Bononiensis suppressa. Sane Synodus, ut omnem corruptarum partium sanandarum rationem evertit, ita obstruit viam earum servandarum, quæ sunt a contagione integræ, & expe-

ctationem reliquam aufert in posterum melioris aliquando futuræ Ecclesiasticæ conditionis. Verum intermittatur tantummodo ne tollatur. Differt autem ea ratio ejus ægritudinis curationem, ejusque periculi cautionem, quam aut primo quoque tempore necesse est expediri, aut vix nunquam postea verisimile est explicari posse, nisi forte, quæ sua sponte in dies fiunt deteriora longinquitate temporis neglecta, meliora fient, ut quæ recentia mala, & parva vix sanari possunt, eisdem & inveteratis, & majoribus factis medebimur, aut impendenti, jamque urgenti gravioris incommodi periculo non præstantissimo quoque opus est remedio. Age vero cum salus agitur corporis universi, quo in discrimine maximo, & extremo prope jamdiu versamur, ac ne deposita cura ad experiendas corporis gravissime laborantis partes, & quasdam velut reduvias sanandas animam convertemus, quamquam non negamus in restituendis moribus, & excolenda disciplina Christianæ vitæ operam optime poni Universæ Ecclesiæ. Hæc tamen & pars est altera eorum, quæ proponebantur indicendo concilio, & si, differri non possit, a singulis Metropolitanis ad veterum Canonum severitatem commodius exigetur, committendum nobis non videtur, ut superioribus maleficiis hoc adjungatur haud parum malum, ut in sermones malevolorum hominum incurramus, non minus velle quam corruptorum principiorum, Ecclesiæ administrationis, medicinam, quam improbitatem nostram retractari, & corrigi, quod solum summum Concilium & suscipere, & perficere queat, propterea subterfugere nos, nec ulli remedii generi acquiescere.

Etsi hæc nostra communis omnium sententia nil magis necessarium esse, quam controversiam istam locorum componi, ut de alterutro, aut de tertio aliquo conveniat, instituti conventus actiones progredi, ac finem accipere: ad id ante nihil minus conducere, vel nihil plus obesse potius, nihilve magis esse præposterum, quam conventionem istam fieri Romæ, neque vero ex quatuor, quæ feruntur generibus Conciliorum ignoramus, nos uni summo esse obnoxior, cui & jam satisfactum est ex parte, & in posterum non sumus defuturi. Scimus duos maximos simul esse non posse conventus. Verum nec venerationi in Beatissimum Papam Paulum nostrum, nec in Christianissimum nostrum Henricum ullos regionum terminos circumscribimus, id tantummodo censuimus, quod nobis videtur rei Christianæ utile.

LXXVIII. Tradit memoratus Angelus Massarellus XIII. Octobris excitos fuisse Romam e Bononiensi Concilio Claudium Mirapicensem, Joannem Noviomensem, Robertum Ambricensem, aliosve, & Joannem Nivernensem Episcopos Gallos pro restituendo pristino morum nitore: nam Lutherani, qui Hæreseos, & Schismatis & profligatissimæ vitæ suæ trabes horrendas in oculis suis non viderant, de festucis, quas in oculis Cleri Catholici videbant, acerbissime querebantur, atque adeo Cæsar ardentissime contenderat a Pontifice, ut corruptelæ veteres abolerentur. Datæ vero ad eos Episcopos Gallos extant literæ subjecta verborum formula conceptæ. *Acta Concil. Bonon.*

Venerabili Fratri Joanni Episcopo Noviomensi.

Venerabilis Frater salutem. Cupientes tecum pro tua doctrina, prudentia, ac probitate super nonnullis rebus Universale concilium, & salutem Reipublicæ Christianæ concernentibus loqui, hortamur te, tibique injungimus, ut pro commoda publico, particulare ad nos veniendi incommodum subire, & quanto citius poteris, ad Nos te transferre velis, venies enim nobis gratissimus, & libenter te videbimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum X. Octobris MDXLVIII. anno XIV. *Paul. III. lib. brev. an. 14. p. 459.*

Interjectis paucis diebus Gallorum Regis Orator Bononia Romam contulit. Porro ejus concilii actiones publicas omnino fuisse intercisas docent ejusdem concilii Acta.

In Galliis hoc tempore plures novarum hæreseon illecebris deliniti, pestiferas opiniones apud simplex vulgus sparsere, ad quorum reprimendam impietatem Sorbonica Academia concilii Tridentini sub Paulo III. celebrati, & aliorum conciliorum decreta sequuta, errores Novatorum proscripsit hoc anno, ac e suggestu Sacro proponi vetuit, quorum decretum Parisiensis Senatus in Acta soa retulit, conceptum vero subjectis verbis fuit hoc decretum Sorbonicum.

Decanus, & facultas Theologorum Parisiensium omnibus in Christo fidelibus salutem.

Cum hodie per Concionatorum in asserendis dogmatibus altercationem videamus plures fidelium, juxta id quod Ephesiis scribit Paulus, tanquam parvulos fluctuare, & ad omnem ventum cujusvis doctrinæ circumferri, & agitari; nostrum autem intersit [quod in nobis erit] dissidentes opinionum fluctus componere, de sanctissimo Christianissimi Regis proposito abunde persuasi, quidnam circa articulos hodie a plerisque controversos, & Christianis Doctoribus, & Concionatoribus prædicandum, & cæteris Christifidelibus cum universa-

LXXIX. *Ext. in Tom. 11. de Concil. MS. Arch. Vat. sig. n. 3200. p. 189.* Decretum Sorbonicum contra Calvinistas.

sit Ecclesia credendum, paucis hoc ordine visum est annotare.

Certa, & firma fide credendum est, Baptisma omnibus, etiam parvulis, ad salutem necessarium esse, & per ipsum dari gratiam Spiritus Sancti.

Eadem fidei constantia est tuendum, homini inesse liberum arbitrium, quo possit bene, vel male agere, & per quod, etiamsi in peccato mortali fuerit, Deo adjuvante ad gratiam resurgere valet.

Non minus certum est, adultis, & ratione utentibus, post peccatum mortale admissum, necessariam esse pœnitentiam, quæ in contritione, & confessione Sacramentali vocaliter Sacerdoti facienda similiter, & satisfactione consistit.

Ad hæc Peccatorem non sola fide, sed & bonis operibus justificari, quæ adeo necessaria sunt, ut sine illis nemo adultus vitam consequatur æternam.

Quilibet Christianus tenetur firmiter credere, in consecratione Eucharistiæ panem, & vinum converti in verum Domini Corpus, & Sanguinem, remanentibus tantum panis, & vini speciebus, sub quibus realiter verum Domini Corpus continetur, quod ex Virgine natum est, & in Cruce passum.

Sacrificium Missæ est ex Domini institutione valens pro vivis, & defunctis.

Non est Laicis ad salutem necessaria Communio sub utraque specie; recteque certis, & justis de causis olim ab Ecclesia sancitum, ut ab illis sub una tantum panis specie communicetur.

Porro solis Sacerdotibus secundum Ecclesiæ ritum ordinatis data est a Christo potestas consecrandi verum Corpus, & in foro Pœnitentiæ a peccatis absolvendi.

Quos certum est, etiamsi mali, & in peccato mortali fuerint, consecrare verum Christi Corpus, si quidem illud consecrare intendunt.

Confirmatio, & Unctio Extrema sunt duo Sacramenta a Christo instituta, per quæ datur gratia Spiritus Sancti.

Nec dubitandum est, Sanctos in hac mortali vita, & in Paradiso agentes miracula operari.

Sanctum est, & Deo maxime gratum orare Beatam Dei Genitricem, & Sanctos, qui in Cœlo sunt, & sunt pro nobis Advocati, Intercessores apud Deum.

Hi itaque Sancti beate cum Christo degentes non solum sunt imitandi, sed & venerandi, & orandi.

Ob idque religiose faciunt, qui loca eis dicata ex devotione visitant.

Si quis in Templo, aut extra Templum prius sua oratione ad Beatam Virginem, aut Sanctorum aliquem recurrat, quam ad Deum, non peccat.

Nec ullo modo dubitandum est, quin genuflectere coram Imagine Crucifixi, & Beatæ Mariæ, & Sanctorum ad rogandum Christum, & Sanctos opus sit bonum, & pium.

Adhuc firmiter credendum est, & nullatenus dubitandum, Purgatorium esse, in quo animæ detentæ Oratione, Jejunio, aliisque bonis operibus juvantur, ut citius liberentur a pœnis.

Tenetur, & quilibet Christianus firmiter credere unam esse in terris Universalem Ecclesiam visibilem in fide, & moribus, errare non valentem, cui omnes Fideles in his, quæ sunt fidei, & morum obedire obstringuntur.

Quod si quid in Scripturis Sacris Controversiæ, aut dubii oriatur, ad præfatam Ecclesiam definire spectat, & determinare.

Est & certum, multa esse credenda, quæ non sunt expresse, & speciatim tradita in Sacris Scripturis, quæ per Traditionem Ecclesiæ sunt necessario recipienda.

Eadem etiam veritatis certitudine credendum est, quod jus anathematizandi est ex jure Divino Ecclesiæ a Christo Jesu immediate concessum, & idcirco censuræ Ecclesiasticæ sunt magnopere formidandæ.

Certissimum est etiam Concilium generale legitime, & debite congregatum, Universalem Ecclesiam repræsentans non posse in fidei determinationibus, bonisque moribus errare.

Illud etiam non minus certum est, quod ex Jure Divino est unus Pontifex, id est Papa, qui supremum est Caput Militantis Ecclesiæ Christi, cui omnes Christiani parere debent, & penes quem est potestas Indulgentias conferendi.

Constitutiones Ecclesiæ, utpote jejunia, epularum discretiones, abstinere se a carnibus, & pleraque alia, ipsam conscientiam obligant, omni pariter secluso scandalo.

Vota etiam præsertim Monastica, & Religionis, quemadmodum etiam perpetuæ Continentiæ, Paupertatis, & Obedientiæ itidem conscientiam obligant.

Dicta Theologiæ facultas prohibuit, prohibetque omnibus, qui suæ Congregationis existunt Doctoribus, Baccalauriis, iisque omnibus, qui nunc & in futurum sibi ea in facultate gradum comparare student, ne ullo pacto suis in Concionibus, Propositionibus, dictis contraria controvertere, neque in suis lectionibus, neque alibi illa legant, doceantque.

Præterea jubet, ut ab omnibus præfatis dictæ propositiones subscribantur, neque demum non sint socordes ad commendandum

dum Defunctorum animas orationibus precibusque Populorum, sub perpetua privationis pœna dictæ Societatis, & Congregationis. Anno gratia MDXLVIII. x. Martii Theologiæ facultas in Sorbonico Collegio debite congregata super præcedentium articulorum negotio, illas, qua forma scriptæ sunt, Sacramento approbat, subscribique fecit, tum Decani, Facultatisque mandato eorum scribi, Secretarii manu.

Signatum I. Formier, De mandato.

Lecta, publicata, & registrata audito Procuratore generali Regis hoc requirente Parisiis in Parlamento ultimo die Julii anno Domini 1548.

LXXX. *Sur. in comm.* Propagata est maxime hoc anno in Anglia Zuingliana hæresis tyrannide Regii Tutoris, qui velut Antichristi Præcursor juge Sacrificium sustulit ex Anglia. *Hoc tempore* (inquit Surius) *sub Puero Rege Missa abrogata est*. Funestam hanc Historiam fusius Sanderus his verbis enarrat. [1]

Sander. l. 2. de Schism. Anglico. *Interim Catholici Angli, & præsertim Doctores, qui Schisma Henricii VIII. saltem post mortem ejus reprimandum sperabant, ubi adeo id non evenire perspicerent, ut potius in pestilentiorem Hæresim erumperet, partim seipsos accusarunt, quod primis initiis fortius non obstitissent, partim mœrore, ac squallore confecti miserrimam vitam traducebant.* (Hæresis in Anglia propagatur.) *Qui enim legerunt apud S. Joannem Chrysostomum contra Paganos Divinitatem Christi propugnantem, veterem, & antiquam Patriæ suæ fidem ob hoc ipsum commendatam, quod Altaria olim erecta Christo fuissent [sunt etiam, inquit Chrysostomus, in Britannicis Insulis extra hoc Mare satis fundatæ Ecclesiæ, & erecta Altaria] cum illi iidem jam post mille, & pene ducentos annos a Chrysostomi morte eadem Altaria non a Paganis, verum ab iis, qui seipsos vocant Christianos, dirui, & everti conspexissent: quo animo par est eos spectasse? Quas fudisse lachrymas? Quos gemitus edidisse? Nam si Altaria Christi olim fuerunt in Anglia, affirmante Chrysostomo, Christianæ fidei signa, utique eodem modo Altarium dejectio jam est signum perfidiæ Antichristianæ. Atque ingemuerunt quidem & his novitatibus, utcumque se opposuerunt Stephanus Wintoniensis, Edmundus Londinensis, Cuthbertus Dunelmensis, Nicolaus Vigorniensis, & Darius Cicestrensis Episcopi, omnes doctrina, & gravitate præstantes Viri, qui etiam in Ordinum Conventu suffragia habebant, Religionisque sententia, ac interiori affectu Catholici erant, sed facti Episcopi in Schismate Henriciano extra Ecclesiam, vel potius contra Ecclesiam, Regio, non Pontificio mandato, aut assensu, & pro Regia libidine, Ecclesiasticoque ejus Primatu stabiliendo non habebant illum fortitudinis, & veritatis Spiritum, qui in unitate Ecclesiæ Catholicæ rite ordinatis, & inunctis tribui solet: timide ergo restiterunt Pueri Regis Primatui, imo simpliciter subscripserunt, & in omnes cæteras innovationes, quæ non videbantur ipsis continere apertam Hæresim, ne Episcopatus, ac honores perderent, vel ultro, vel contra conscientiam coacti consenserunt, cujus criminis gravissimas paulo post pœnas, primum sub hoc ipso Eduardo, quia in reliquas omnes Hæreses, seu [ut tunc loquebantur] Regiæ Majestatis in reformanda Religione progressiones non sunt assensi, nec blasphema quædam illis proposita dogmata, pro Concione, ut jubebantur, explicare, & comprobare voluerunt, deinde multo magis sub Elizabetha omnes luerunt, depositionem, & [ut postea dicemus] diuturnos carceres usque ad mortem patientissime tolerantes, misericordiamque simul, & justissima in se Dei judicia collaudantes.*

His ergo metu superiora edicta Schismatica approbantibus, ac reliquis recenter Regio nomine creatis Pseudo-Episcopis, ad ea stabilienda, sectamque per totum Regnum propagandam diligentissime invigilantibus, secundum tempus lege Comitiorum designatum, tremendum Sacrificium, cæteraque omnia Officia, & Sacramenta Catholico ritu publice fieri omnino desierunt; nec unus videbatur in toto Regno, qui falsorum Officiorum, ac Rituum communione non fuisset contaminatus, licet plurimi occulte etiam tum Missas fecerint, & audierint, qui tamen & ipsi Calicis Christi, & Dæmoniorum participes, Templa quoque, ac Sacramenta Hæretico ritu administrata frequentabant, existimantes [ut Divus Augustinus olim, de quibusdam in

NOTÆ [1] REformatio illa Anglicana, de qua agendum hic suscipit Annalista ad annum præcedentem anticipanda est. Anno enim illo vergente Protector per delectos a se viros hæresi infectos universam per regnum diffusam ecclesiam lustravit, mandavit singulis ut sacras e templis imagines veluti superstitionis fomenta tollerent & abolerent. Tum in publicis regni comitiis die XXIV. novembris ejusdem anni sub utraque specie Eucharistia populo ut distribueretur mandatum est, additumque ut sacra vernaculo sermone haberentur. His constitutis missæ privatæ cessarunt, ac tunc demum altaria direpta sunt. Ita Burnetus Hist. de la Reform. en Anglet. to. 2. MANSI

in Africa schisma Donatistarum sequentibus dixerat] satis esse si quovis modo Christum colant, & ignorantes id solum Christo placere, ut in unitate colatur.

Sola Serenissima Maria primogenitæ Henrici filia, Eduardi soror, quæ ei in Imperio successit, Sanctissimæ Matris suæ Catharinæ fidem, & constantiam sequuta, non potuit ullis Protectoris, aut cæterorum Regiorum Tutorum precibus, aut comminationibus adduci, ut Oratorium suum, quod domi habebat, vel claudi, vel Sacrum Missæ Officium in Cœnam Calvinicam mutari, vel saltem, ut secreto illud tantum, & non palam in contemptum legum Regiarum, ac aliorum [ut dicebatur] scandalum fieri permitteret.

Cum autem Hæretici viderent se nihil apud eam in hac re proficere, nec ausi essent aliquid durius statuere in personam ejus, quæ esset sanguine, & successionis jure Regi tam propinqua, quæque sæpe Protectorem, ac cæteros Eduardi Consiliarios cum palam, ac præsens, tum etiam per literas, ac nuntios audacter admonuisset, ne fratris sui pueritia ita ad Reipublicæ, & Religionis perniciem abuterentur, adjungens præterea futurum forsan tempus, cum cogerentur administrationis hujus suæ tam insolentis, tamque ultimæ voluntati Patris sui, quam saltem Rege adhuc impubere religiose ipsos servare oportuisset, contrariæ rationem reddere; illi cum quid responderent, aut statuerent non haberent, præsertim cum ipsa apud Eduardum fratrem ætate postea paulo maturiorem liberius aliquoties conquesta esset, illique ex amoris teneritudine etiam lachrymas movisse diceretur, hoc consilium homines perditi inierunt, ut primum blanditiis & precibus, deinde minis rem agerent, sed cum neutro modo obtinerent, quod cupiebant, aliam viam aggressi sunt, nimirum ut ab illa Sacellanos suos, qui coram ipsa Sacra Officia pro more faciebant, divellerent, in eosque ut in transgressores legum publicarum, carcere, & aliis pœnis animadverterent, quod semel, aut iterum quidem fecerunt ingravescente ita hæresi, ac furente e Germania in Angliam Petrus Martyr, & Bucerus, maximi Dæmonis laquei, cum alia impiorum rabularum fœce provolarunt.

LXXXI. Passa est hoc anno Polonia gravissimum damnum extincto prima Aprilis die Sigismundo seniore Rege, qui dum vixit, illud Regnum Regia constantia ab Hæreticorum impietate, insidiisque vindicavit, de quo insigne hoc elogium scripsit Stanislaus Hosius Episcopus Warmiensis.

Sanctus ille Rex Sigismundus ejus nominis Primus, qui, ante annos non ita multos, in Christo obdormivit, cum aliis heroicis virtutibus multis clarus, tum in tuenda fide Catholica constantia quadam, & animo robore singulari præditus, & qui libenter vestigiis ejus incedit, Serenissimus Filius hic ejus, ejusdemque nominis Secundus, quem utinam paterna fœlicitate, paternos annos assequutum, Regni hujus gubernacula longissimo ævo tenentem videamus, numquid non & ipsi eodem animo, eadem sententia, eademque Religione fuerunt? Postularunt ab utroque nonnulli, quibus recte dici potuit. [Nescitis quid petatis] ut purum Evangelium in Regno suo prædicari permitteret. Respondit Divus Pater sui non esse muneris de puritate verbi cognoscere, ad Episcoporum officium id pertinere, quorum quidem hac de re judicio se etiam ipsum libenter Majestas ejus submitteret, eorumque jurisdictionem salvam in omnibus esse vellet. Respondit iisdem prope verbis Serenissimus ejus Filius, neque dubitandum est, quin quotquot sunt Catholici Reges, & Principes, si quis eis judicium de causis fidei delatum vellet, omnes uno sint ore responsuri. De pio eodem responso dato Hæreticis in Comitiis Warsaviensibus meminit Surius. Regii nimirum non esse muneris de causa Religionis agnoscere, Regem se non Pontificem agere velle, satisque sibi esse negotii cum prophanis causis. Tum subdit Author. *Utinam hanc tanti Regis constantiam plerique alii sequuti essent Politici Magistratus, quibus ab impostoribus illis novi Evangelii buccinatoribus pestifera adulatione persuasum est, ad ipsos pertinere, ut de Fide, & de Religione sibi judicium usurpent, quæ res magnas non uno loco calamitates attulit.*

Stanisl. Hosius Ep. Warmien. in confessione Cath. fidei c. 24. pag. 24.

Sigismundus senior moritur magno Poloniæ damno.

Sur. in comm. hoc anno.

Audito tanti Regis obitu Pontifex magnum ex eo traxisse dolorem Sigismundo juniori significavit, cum Ecclesiam adversus Schismaticos semper defendisset, atque Hæreticos, ne impiis opinionibus populum inficerent, repressisset, tum hortatus est, ut non minus in Paternas virtutes, quam in Regnum successisse ostenderet, Sedisque Apostolicæ authoritatem, dignitatemque tueretur. LXXXI.

Sigismundo Regi Poloniæ.

Charissime Obitus claræ memoriæ Sigismundi Poloniæ Regis Genitoris tui gravissimus nobis accidit, ut debuit; ea enim erat in eo pietas, prudentia, & Regia virtus, ut si unquam alias, hoc maxime tempore necessaria esset Reipublicæ Christianæ ejus vita, & incolumitas, quamvis enim Deus Omnipotens illi præstantissimo, & optimo Regi vitam in multos annos propagaverit, ut valde longævus ex ea disces-

Paul. III. lib. brev. anno 14. p. 242.

cessisse videri possit, parum tamen vixisse dicendus sit, qui & suo Regno, & universæ Christianitati tam erat utilis, & necessarius; nam & semper in commune consuluit, semperque fidem Catholicam adversus Schismaticos defendit, nec in suum Regnum Hæreticas unquam opiniones admisit: quamobrem nobis in præsentium acerbitate temporum positis, in quibus undique nos mala nostra perturbant, Genitor tuus vere est desiderandus, essetque multo desiderabilior, nisi te ex illo genitum, in illius Regnum pariter, ac virtutes successisse intelligeremus, quo uno solatio tantum dolorem ex illius morte susceptum temperamus. Te enim firmiter credimus, tam bonæ arboris germen, optimos Paternarum laudum fructus nobis relaturum, ac productūrum esse, quo fit, ut minus ex obitu Genitoris tui doleamus. Quare cum illum viventem maximis ejus adducti meritis singulariter dilexerimus, totumque in illum amorem nostrum in te illius filium optimæ spei Regem transfuderimus, mittendum ad te duximus dedita opera dilectum filium Abbatem Martinengum Camerarium secretum, & Nuntium nostrum exhibitorem præsentium, ut nostro nomine consolationem ad te nostram de obitu Genitoris tui, simulque gratulationem de tua in Regnum successione perferret, tum deinde Serenitatem tuam de omnibus hic rebus, & quo in statu negotium universalis concilii hoc tempore reperiatur, & quid a te, & Regno tuo fieri cupiamus, edoceat, quod sane officium cum una cum ipso tuo Genitore exequi statuissemus, variis præpediti impedimentis fuimus, ne id citius facere potuerimus, sicut hæc omnia idem Abbas Nuntius plenius tuæ Majestati referet. Hortamur proinde Serenitatem tuam in Deo Domino, ut per vestigia Paternæ pietatis, inconcussæque erga sanctam Romanam Ecclesiam devotionis incedens, Catholicæ fidei tutelam paterna constantia, atque exemplo in tuo Regno continuare, & Apostolicæ Sedis authoritatem in honorem Dei Omnipotentis, ac Beatorum ejus Apostolorum Petri, & Pauli tueri velit, ut gloriam Majorum vestrorum, in primisque Genitoris tui, qui hoc indesinenter egit dum vixit, simulque Cœleste Regnum, ad quod illum translatum esse sperandum est, assequaris. &c. Datum Romæ apud S. Marcum XXI. Junii MDXLVIII. anno. XIV.

LXXXIII. Decrevit ad Pontificem Sigismundus II. Poloniæ Rex Martinum Chromerum Oratorem, ut Regio nomine obsequia addiceret Pontifici, atque ab eo flagitaret, ut ad sedanda Religionis dissidia concilium Œcumenicum absolveret, de cujus adventu gratissimo Cardinalis Farnesius has literas ad eundem Regem dedit.

Sigismundo Regi Poloniæ Illustri.

Serenissime Rex. Adventus Regiæ Majestatis nuntii Clari Viri Domini Martini Chromeri, & Sanctissimo Domino nostro, & nostro S. R. E. Cardinalium Collegio gratus, & acceptissimus fuit, tum quod gravi, & eleganti oratione dolorem eum levavit, quem omnes ob Serenissimæ Majestatis Vestræ piæ memoriæ parentis obitum ceperamus, tum quod ea de præclara voluntate, ac propenso animo Majestatis Vestræ erga ipsam Beatitudinem Domini nostri, & Sacræ Sedis Apostolicæ testificata, quæ etsi pro comperto habebantur, ipsius tamen Chromeri oratione quasi repræsentata multa jucundissima fuerunt. Persuasum itaque habeat Majestas Vestra de ejus virtute, fide, constantia jam omnia expectari, quæ a summo, & generosissimo Rege expectanda sunt. MS. Car. Pii sig. 260. pag. 89. Cardinalis Farnesii literæ ad Regem Poloniæ.

Quid ad mandata, quæ nomine Majestatis Vestræ Chromerus diligenter exposuit, Sanctissimus Dominus Noster responderit, quod ab ipso singula fidelissime pronuntiatum iri pro certo habeo, literis hisce mandare supervacaneum duxi. Duo tamen hæc non prætermittenda mihi putavi, primum de concilio Oecumenico, Sanctissimum D. N. eodem animi ardore, & sollicitudine, quo illud indixit & ut rite celebretur operam dedit, modo per literas, modo per Nuntios suos Patres hortari, rogare, urgere, ut frequenti Episcoporum conventu sacrosancta hæc Comitia contineantur, tantoque nisu, & flagranti studio in hanc unam rem incumbere, ut plane nemo dubitare possit, nunc per Sanctitatem suam omnino non stare quominus tam sacro, tamque divinitus suscepto operi aliquando eadem Dei gratia, aspirante, cujus præsenti Numine fælicissime est inchoatum, & magna ex parte confectum, extrema manus imponatur, quod certe eventurum Deo freta Beatitudo sua sperat, accedente præsertim Majestatis Vestræ æquissima ad optatam causam tuendam voluntate. Verum quæ sint dilationis causæ, quique totius negotii progressus, cognoscet Majestas Vestra ex Domini Chromeri verbis, & eadem puto explicatius ipsi enarrata jam fuerunt a Secretario Sanctitatis suæ Reverendissimo Viro Abbate Martinengo. Alterum, quod esse in eisdem literis mandatum existimavi, illud nempe est accurata Reverendissimi Domini Cracoviensis commendatio pro Cardinalatus honore, gratissimum Sanctitati suæ contigisse, quod ex liquido proponit talem esse Virum, qualem

lem & fama, & multorum fide dignissimorum testimoniis jampridem intellexit: quare præcipue erit Sanctitatis suæ curæ, & Majestatis Vestræ voluntatis, ac judicii certissimam rationem habere, & simul Nationem Polonicam sibi merito charissimam hoc recenti suo beneficio prosequi, &c. Romæ die XI. *Septembris MDXLVIII.*

Confirmabat Sigismundum Regem in avita pietate ejus Mater Bona Regina fidei Catholicæ studio, & singulari in Sedem Apostolicam observantia conspicua, quam pietatis significationem cum expressisset literis, Pontifex his verbis respondit.

Charissimæ in Christo filiæ Bonæ Reginæ Poloniæ Illustri.

Paul. III. lib. brev. an. 14. p. 378.

Charissima in Christo filia nostra salutem. Attulit ad nos literas Serenitatis tuæ dilectus filius Martinus Chromerus Serenissimi filii tui Poloniæ Regis Secretarius, & Orator, prudentique sermone eas subsecutus, nobis per se gratas fecit gratiores, de pietate tua erga fidem Catholicam, & observantia erga nos, & Sedem Apostolicam multa testatus, itaque & literas, & pium animum Serenitatis tuæ lætanter accepimus, teque in Domino hortamur, ut pari pietate in futurum procedas, & continues, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum IX. *Septembris MDXLVIII. anno* XIV.

Sur. in comm.

Infecta est postea Polonia variis pestibus Arianorum, Nestorianorum, Calvinistarum, Tritheitarum, Trinitatisque hostium, a quibus motæ ingentes in eo Regno turbæ, debilitatum vero ab Hæreticis Regnum, Turcæ, & alii hostes finitimi magnis cladibus concussere, ut suis locis lugendum erit.

XXXXIV. *Angel. Mass. in Diar. Conc. Trid. & Bonon.*

Quod ad res Turcicas attinet, verterat Solymannus Imperator, pactis cum Cæsare Induciis arma adversus Persas, sed ea expeditio ipsi fæliciter non cessit, ut refert Angelus Massarellus. *V. Octobris MDXLVIII. habuimus hodie ex Venetiis* [1] *quod Turca revertatur Constantinopolim ab expeditione contra Sophi re infecta.* In Africa vero Christiani oppugnati sunt a Mauris, qui Tripolim, quam Equites Rhodii tuebantur, vexarunt, Maritimasque excursiones, prædasque graves egerunt, ob quas Pontifex Cæsarem rogavit, ut Equites Rhodios opportunis subsidiis adjuvaret, captisque redimendis operam daret.

Imperatori.

Paul. III. lib. brev. ann. 14. p. 442.

Charissime, Dilecti filii Prior Alemaniæ, & Commendator fælices a suo Magistro, & Conventu Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani ad Majestatem tuam transmissi referre ei poterunt, quam gravi jactura his proximis diebus eorum Ordo affectus fuerit, capta a Piratis Infidelibus una eorum triremi cum non modica summa pecuniarum, & quamplurimis Ordinis Militibus in servitutem redactis, & quanto etiam oneri eis sit bellum, quod continue cum Mauris gerunt pro defensione Civitatis Tripolitanæ, ac super his tuæ Majestatis opem forsan implorarunt. Nos vero etsi hos Religiosos, & fortissimos Viros a tua Majestate semper dilectos, & plurimi factos scimus, facit tamen paternus noster & in eos amor, & officii ratio, ut illos tuæ Majestati impense commendemus, hortemurque te, ut si unquam in eos tua effulsit benignitas, efficias ut hoc maxime tempore eluceat, quo illi maxime indigent, protegasque præterea eorum bona, & jurisdictionem, ut solitus es, ac Priorem, & Commendatorem prædictos pro publica causa laborantes, tua solita humanitate excipias, & audias, erit id tua Majestate dignum, Nobisque apprime gratum. Datum Romæ XII. *Octob. MDXLVIII. anno* XIV.

Decretus fuerat pariter ab Equitibus Sancti Joannis in Galliam Orator Prior Sancti Ægidii, ut ad defendendam Tripolim contra Barbarorum impetus imploraret opem ab Henrico Galliarum Rege, quem Pontifex etiam datis ad eundem Regem literis eodem die exaratis commendavit. *Ext. 15. p. 441.*

Hoc tempore Sanctus Xaverius in Indiis Legatus Apostolicus Apostolico munere sanctissime fungebatur, Barbarisque ad Christi fidem traducendis fælicem operam dabat in summa egestate, in qua quantis Divinis delitiis afflueret, sodalibus suis, quos ad laborum, & gloriæ LXXXV.

S. Xaver. l. 1. ep. 6.

NOTÆ [1] Vana fuisse nuncia hæc Venetias delata de reditu Solymanni suspicor. Qui enim anno 1550. Ægiræ 956. annales Turcicos a Leunclavio vulgatos absolvit anonymos author testatur expeditionem hanc Persicam Solymanni cœpisse ægira 955. mense Sofar qui anni Mahomedici secundus est. Cum vero Ægira hæc cœperit hoc anno 1548. die decima Februarii teste Calvisio in Opere Chronologico, mensis Sophar in Martium nostratem incidit. Teste vero eodem Annalista Leonclaviano expeditio hæc Persica duravit *annum integrum cum novem mensibus;* tum addit idem Annalista Solymannum rediisse Constantinopolim primo die mensis Silchizii anno Ægiræ 956. idest anno sequenti labente, cum mensis ille anni Mahomedici postremus sit, ac medio circiter decembri anni 1549. cœperit. MANSI

Societatem vocabat, significavit, ac de Insulis Mauricis, in quibus agebat, hæc scripsit.

Terra est aspera, & sterilis alimentorum, frumento caret, & vino, caro quid sit fere Incolæ ignorant, nulla enim apud eos armenta, nulli greges, præter paucos admodum sues, quos mirari magis quam gustare licet. Apris abundant. Aquæ dulcis magna inopia. Orizæ satis est, magna copia arborum, unde panem, & vinum petunt. Aliæ porro arbores sunt, ex quarum cortice depexo conficiunt vestem, qua utuntur omnes. Hæc vobis fratres charissimi eo scripsi, ut sciatis quantopere hæ Insulæ cœlestibus affluant gaudiis, nimirum hæc omnia pericula, atque incommoda Christi Domini nostri causa suscepta, thesauri sunt cœlestibus solatiis refertissimi, sic prorsus, ut has Insulas perappositas esse credas ad lumen oculorum paucis annis ex suavissimi fletus suavitate perdendum. Equidem nunquam alibi, nec tam liquidis, perpetuisque animi voluptatibus perfusum me esse memini, nec tam leviter labores omnes, & ærumnas corporis pertulisse, quam cum Insulas cancursarem cinctas ab inimicis non fidelissimis, easdemque omnibus, vel morborum subsidiis, vel vitæ tuendæ præsidiis, atque adjumentis destitutas, ut Divinæ spei potius quam Maris Insulæ appellandæ esse viderentur.

Fuisse Indos Idolorum cultui addictissimos, atque in libidines effusos idem Vir Sanctissimus scribit in aliis literis, quibus Franciscum Henricum Sacerdotem in Travancoride de Evangelio prædicando insudantem solatus est, si laboribus non respondere fructus viderentur; non enim exiguos esse, si Infantes sacro lavacro tingeret, qui ejus opera fælici immortalitate potirentur, nam de adultis vel albis, vel nigris addidit paucissimos cœleste Regnum adipisci.

Francisco Henrico in Travancoridem.

S. Franc. l.2. ep. 7. *Noli mœrere frater, quod minus quam velles in istorum Neophytorum cultura proficias; quippe, & cum gens ipsa, ut scribis, Idolorum cultui dedita sit, & Rex a Christi Religione alienus acerbe insectetur Christianos, plus utique proficis quam tu putas, Infantes diligentissime conquisitos Cœlo per Baptismum pariendo; nam si circumspicere animo voles, reperies profecto ex Indis vel albis, vel nigris paucos in Cœlum pervenire, nisi eos, qui quatuordecim annis minores cum baptismali innocentia excedunt e vita, videsne frater charissime, te, uti dixi, plus istic, quam putes proficere? id adeo cerne in pueris, iis scilicet qui abs te baptizati cœlesti jam fruuntur beatitudine, qua nimirum carerent, si ita ex istis locis discessisses, neque eos per Baptismum Christo genuisses. XI. Kal. Nov. Punicali.*

Hoc anno comprobatus est Apostolica authoritate pius exercitiorum spiritualium Liber a S. Ignatio societatis Jesu conditore compositus, in quo plura sacra documenta ad contemplandas res cœlestes, & consectandas virtutes traduntur, flagitante id a Paulo Pontifice Francisco Borgia Duce Gandiæ, qui iisdem exercitiis excultus ad magnam effloruit sanctitatem. Pontificium vero diploma hac verborum forma conceptum est. LXXXVI.

Ext. apud Orland. lib. 8.

Librum exercitiorum S. Ignatii Paulus III. approbat instante S. Francisco Borgia.

Cum [sicut dilectus filius Nobilis Vir Franciscus Borgia Dux Gandiæ nobis nuper exponi fecit] dilectus filius Ignatius de Loyola Præpositus Generalis Societatis Jesu per nos in Alma Urbe nostra erectæ, & per nos authoritate Apostolica confirmatæ, quædam documenta, sive Exercitia spiritualia ex Sacris Scripturis, & vitæ spiritualis experimentis elicita composuerit, & in ordinem ad pie movendos fidelium animos aptissimum redegerit, illaque Christi fidelibus ad spiritualem consolationem, & profectum magnopere utilia & salubria esse non solum fama ex plurimis locis allata prædictus Franciscus Dux didicerit, sed etiam experimento manifesto cum Barcinone, tum Valentiæ, tum Gandiæ id compertum habuerit, quare idem Franciscus Dux nobis humiliter supplicari fecit, ut documenta, & Exercitia spiritualia prædicta, quo latius eorum fructus pateat, & plures Christifideles majori cum devotione ad utendum illis invitentur, examinari facere, & si approbatione, & laude digna inveniremus, approbare, & laudare, aliasque in præmissis opportune providere de benignitate Apost. dignaremur. Nos igitur, qui documenta, & exercitia huiusmodi examinari fecimus, & quæ testimonia, ac relatione dilecti Filii Nostri Joannis tituli S. Clementis Presbyteri Cardinalis Burgensis Episcopi, ac Hæreticæ pravitatis Inquisitoris, & Venerabilis Fratris Nostri Philippi Salutiarum Episcopi, atque Urbis nostræ in spiritualibus Vicarii Generalis necnon dilecti filii Ægidii Foscararii nostri Sacri Palatii Magistri nobis desuper facta pietate, ac sanctitate plena, & ad ædificationem, & spiritualem profectum fidelium valde utilia, & salubria esse, & fore comperimus, debitum etiam respectum ad fructus uberes, quos Ignatius, & ab ipso instituta Societas præfata in Ecclesia Dei, ubique Gentium producere non cessant, & ad maximum adjumentum, quod ad id prædicta Exercitia attulerunt, non im-

immerito habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, documenta, & Exercitia prædicta, ac omnia, & singula in eis contenta, authoritate prædicta, tenore præsentium ex certa scientia nostra approbamus, collaudamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus, hortantes plurimum omnes, & singulos utriusque sexus Christifideles ubilibet constitutos, ut tam piis documentis, & Exercitiis uti, & illis instrui devote velint, &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die ultimo Julii MDXLVIII. Pontificatus nostri anno XIV.

XXXVII. Hoc anno nona Januarii die in Cardinalium numerum adscitus est Carolus Borbonium Episcopus Sanctoniensis Regio stemmate clarus, de quo extant subjecta ad eundem literæ.

Dilecto filio nostro Carolo de Borbonio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbytero Cardinali Sanctoniensi.

Paul. III. lib. brev. pag. 19. Panvin. in vit. Paul. III.

Dilecte fili noster. Cum nuper Charissimus in Christo filius noster Henricus Francorum Rex Christianissimus per dilectum filium nostrum Cardinalem de Guysa nobis omni instantia, ac precibus supplicasset ut te Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem creare vellemus, nos etsi multa ac gravia impedimenta obstabant, tamen tanto desiderio ipsius Regis, cui in omnibus quibus honeste gratificari possumus, maxime cupimus, perspecto cum idem Cardinalis de Guysa nomine ejusdem Regis nil diligentiæ, ac summi studii in hoc prætermisisset, in Consistorio nostro superatis omnibus difficultatibus, & communi creatione Cardinalium sacrisque Jejuniis non expectatis, te genere Regio ortum, & Episcopum Sanctonensem in Presbyteratus ordine constitutum, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem solum de cæterorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio creavimus ad Dei Omnipotentis laudem, & ipsius Regis satisfactionem, in cujus gratiam cum libenter id fecerimus, non minus etiam libenter fecimus tua virtute, quam in te conspicimus, accedente, ex quibus speramus te nobis, & huic Sanctæ Sedi in his difficillimis temporibus magno futurum non solum ornamento, sed etiam adjumento. Quamobrem te fili noster hortamur, ut quo magis tui similibus Viris nunc egemus cum a Deo sis, ac nobis in participationem solicitudinis, & curarum præsentium vocatus, ad Nos sicut debes venire matures, quo tua opera, & consilio uti possimus. Venies enim nobis, & eisdem tuis Confratribus acceptissimus, pileumque rubrum plenius Cardinalatus insigne a nobis ipsis juxta veterem, & probabiliorem morem recipies, interea Birretum rubrum a nobis de more benedictum ad te cum præsentibus mittimus in manibus ipsius Christianissimi Regis, & per Nuntium isthic nostrum assignari jussimus, tibi per ejus Majestatem consignandum, vel mittendum, quem tu debita reverentia, & quo dedimus amore, recipies. Datum Romæ IX. Januarii MDXLVIII. anno XIV.

Cum vero Carolus ad Urbem sese conferre non potuisset, Pontifex Henrici II. Regis rogatu pileum rubrum X. Junii illi transmisit, ac nuncupandi sacramenti formulam his conceptam verbis tradidit: *Ego Carolus Cardinalis promitto, & juro, quod ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero Beato Petro, Sanctæque Romanæ Ecclesiæ, & Domino Nostro Domino Paulo Papæ III. suisque Successoribus canonice intrantibus.* Pluribus interjectis additum est: *Regulas Sanctorum Patrum, decreta, ordines, seu dispositiones, reservationes, provisiones, & Mandata Apostolica totis viribus observabo, & faciam ab aliis observari, Hæreticos, Schismaticos, & rebelles eidem Domino Nostro vel Successoribus prædictis pro posse persequar & impugnabo, &c.*

Fidem Carolus sacramenti hujus mire coluit, orthodoxam enim Religionem adversus Novatores constantissime in Galliis asseruit, ad quam defendendam cum incumberet, ne Sceptrum in Hæretici Principis manus decideret, vinculis nefanda impiorum proditione mancipatus est, quo permittente scelerum vindice Deo, e vivis sublato, a Catholicis Rex Galliarum renuntiatus est, quamquam paulo post ad Cœlum vocatus sit.

I. ANno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono Indictione nona, revocandis ad Eccleſiæ caſtra, & incorruptam fidei puritatem Lutheranis, tum a Pontifice, tum a Cæſare navata eſt opera, ſed eam obfirmata in errore Impiorum pertinacia inſeliciter eluſit. Decreverat, ut diximus Pontifex affecto jam ſuperiore anno tres Epiſcopos Internuntios ampliſſimis mandatis ſuffultos, ut fractos jam armis a Cæſare Proteſtantes, qui Concilii Œcumenici decretis ſe parituros polliciti erant, ejurata impia hæreſi, cenſurarum omnium, quibus illaqueati tenebantur, religione exolverent, fideliumque communioni rite aggregarent.

Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n.37. Alexander Card. Farneſius in literis ad Nuntium Apoſtolicum apud Cæſarem. *Jacobus Auguſtus Thuanus l.6.*

Sed ut queritur Alexander Cardinalis in ſuis ad Pontificium apud Cæſarem Internuntium, illi Apoſtolici Nuntii, vel Legati fruſtra tempus in Germania contriverunt: obduruere enim perfidi Lutherani in perfidia ſua, in qua eos confirmarunt Apoſtatæ Sacerdotes, & Monachi, qui jubebantur, contra Cæſareum decretum concubinas ſuas a ſe removere, ut rite cenſurarum religione ſolverentur, cum prætenſa eorum conjugia juratæ eſſent ſcortationes, nec Cæſar, ut ab eo expetebatur, authoritatem ſuam ad plectendam impiorum pertinaciam adhibuit, refert vero Jacobus Auguſtus Thuanus, Apoſtolicos Nuntios ad Cæſarem in Belgium ſe contuliſſe, Pontificiaque mandata expoſuiſſe.

Pontificem partim ſua ſponte, & pro paſtorali muneris neceſſitate, partim Cæſaris rogatu ex Cardinalium conſenſu Legatos in Germaniam miſiſſe, qui ad Eccleſiæ gremium redeuntes recipiant, & ipſis omnia læta de ejus benignitate polliceantur, modo leges accipiant, non præſcribant: hoc vero beneficium omnibus in perpetuum impertiri nullo pravæ opinionis crimine excepto, quamvis in eo per multos annos perſeveraverint, ea lege, ut qui ea peſte infecti fuerint, ſuum errorem apud Sacerdotem orthodoxum profiteantur juxta præſcriptam pœnitentiæ formulam; publicam proinde confeſſionem, abjurationem, & ſatisfactionem jure præfinitam ipſis omnino remittere, poteſtatem inſuper facere Legatis, ut eos, qui pacto, jurejurando, aut quovis alio modo Lutheranis obſtricti ſunt, iis vinculis ſolvant, Monachos in hæreſim lapſos, & extra cœnobia ſua vagantes, in Eccleſiam admittant, iiſque reſumpto priſtino ſuo amictu, ſuo munere, ut antea in Eccleſia fungi concedant, eſu lactis, caſei, butyri, ovorum, & carnium (habita locorum, & hominum ratione) permiſſo: addit etiam Author Legatos a Pontifice (cupidiſſimo ſcilicet lucrandarum Chriſto animarum, quas Dæmon fallacibus argutiis male faſcinarat) authoritate inſtructos, ut laicis, quibus ob periculum effuſionis ſpecies vini Euchariſtica prohibita eſt, ſub utraque ſpecie Euchariſtiæ uſus (tolerato effuſionis periculo) ne perirent animæ, pro quibus Sanguis Chriſti effuſus eſt, certa lege permitterent, iis nimirum, qui cæteris abjuratis erroribus concilii Conſtantienſis decreto ſubſcripſerint, atque ſub altera ſpecie tantum quantum ſub utraque ſumi, quique Eccleſiam ob factum de una ſpecie decretum non erraſſe palam declaraverint, quod tamen ad tempus conceſſum intelligatur, & ita, ut illi ipſi, qui ita ſument, ſeorſim ab aliis, neque tunc cum aliis, ſub una ſpecie tantum miniſtratur: at quia plures vectigalia, prædia, & Jura Eccleſiaſtica invaſerant, ita iis conſulrum fuit a Pontifice, ut Legati cum ſacrorum bonorum uſurpatoribus, & poſſeſſoribus, de fructibus perceptis, atque conſumptis tranſigere poſſint, modo in poſterum Eccleſiaſticis poſſeſſionem vacuam relinquant, ad idque contumaces cenſuris cogant, implorato etiam civilis Magiſtratus auxilio, & ut res commodius, ac celerius executioni demandetur, per Germaniam alios Epiſcopos delegent, ac ſubſtituant, ex eorum numero Argentinenſis Epiſcopus fuit, cui Sacerdotes, qui a fide defecerant, in gratiam cum Eccleſia recipiendi poteſtas conceſſa eſt, modo inductas prætexto conjugii nomine pellices a ſe removerent, omninoque expellerent.

Publicum de his Pontificium diploma acceptum Cæſar ad Germaniæ Epiſcopos miſit, omneſque ſeorſim commonuit, ut ſuarum Diœceſeon Proteſtantes placide, ac ſine vi, precibuſque, & adhortationibus potius, quam execrationibus, & minis ab hæreſi, & Sathanæ caſtris ad gremium Eccleſiæ pellicere blande pertentarent. At nimium hactenus blanditiis palpatum, exaſperatumque fuerat hæreſeos monſtrum, ac niſi ferro, & igne domari poterat, egregium enim adeo clementiæ Pontificiæ, ac Cæſareæ ſpecimen impiorum contumacia protrivit; nam cum Moguntinos Archiepiſcopus ad Philippi Haſſiæ Lantgravii in cuſtodia detenti Præfectos, & Senatores ſcripſiſſet, II.

ac

ac de sollicitudine Pastorali sua, ac Cæsaris voluntate eximia multa præfatus eos postulasset, ut Concionatoribus suis formulam recuperandæ Ecclesiæ gratiæ pristinæque redintegrandæ conjunctionis a Pontifice præscriptam exhiberent, eique parere juberent, illi in vetere perfidia obduruere, ac postulata facere recusarunt, impio etiam turgidi fastu procaciter jactarunt, doctrinam suam cum Prophetarum, & Apostolorum testimoniis conspirare, nullum profiteri errorem, nihil sibi opus esse gratia, & indulgentia Romani Pontificis, nec veniam ab eo exorandam, & quia Sacerdotes Apostatæ concubinas conjugii specie duxerant, ita offusas menti eorum tenebras pro luce Evangelica coluere, ut oblocuti fuerint, uxores, ac liberos se deserere non posse, quos diligendos, & cura, ac benevolentia complectendos didicerint authore Christo, qui conjugium amplissimo elogio cohonestaverit, nuptias impuro cœlibatu meliores, denique ex Apostolo melius esse nubere quam uri, nec miseri intelligere voluerunt, Apostolum loqui de iis, quibus licitum sit nubere, nec se contrario voto constrinxerint, cum dicat perspicue, voti reos, qui nupserint, damnationi obnoxios, cum primam fidem irritam fecerint. De permissa etiam certis legibus utraque specie addidere, in Ecclesiis suis cœnæ integræ usum permitti juxta Christi mandatum, & veteris Ecclesiæ morem, nec mutationem ullam in eo recepturos, in quo impio responso calumniati sunt, integrum apud Catholicos non esse, Eucharistiæ usum, mentiti etiam sunt imperatam omnibus a Christo utramque speciem, & dum utramque speciem male affectatam, non veram Cœnam Dominicam, sed fallacem tantum, & umbratilem illius speciem retinuere (nam cum Catholici sub unica specie integrum Christum sumant) ipsi tantum panem, vinumque sumpsere, quæ ab iis, quæ in popina sumuntur, non differant, dum pro conficienda Eucharistia Sacerdotes rite consecratos non adhibuere, vel si adhibuerint, judicium sibi manducent in schismate, & bibant. Ita nil profectum est cum Lutheranis feris illis, ac non idoneis remediis, nam quod de concilio Œcumenico admittendo erant superiore anno polliciti, id ita intellexere, si concilium sathanicum foret, in quo non præsideret Christi Vicarius, sed Hæretici Concionatores cum Episcopis sederent, ut dicetur suo loco, quod vero Tridentinum nuperis annis celebratum respuerent, inani ea excusatione se tuebantur, quod jam ipsorum placita de peccato originali, ac de justificatione in eo damnata essent, quam prorsus futilem esse ita ostendebatur.

III. *Si Tridentinum Concilium a recentioribus Hæreticis recusari posset eo quia, ante Synodum ab Apostolica Sede condemnati fuerint, possent Macedonius, Sabellius, & Eunomius secundam, universalem Synodum, quæ fuit prima Constantinopolitana, recusare, cum & ipsi ante Synodum a Damaso anathematizati fuissent, sic & Nestorius Ephesinam primam, qui a Cælestino damnatus fuerit, Eutyches etiam, & Nestorius Chalcedonensem recusare potuissent, cum a Leone ante Synodum damnati fuissent. Eadem Petro, & Severo Antiochenis Patriarchis, alteri item Petro Apamearum Episcopo una cum Zoaro Syro Monacho, Anthimo quoque Trapezuntio Archiepiscopo, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ invasori querela, & exceptio patuisset adversus quintam, & ultimam Synodum, nam isti omnes ante Synodum damnati fuerant Apostolicæ Sedis judicio, Petrus Antiochenus a Fælice Romano Pontifice, Severus, alter ille Petrus Apamianus, & Zoarus ab Hormisda, & Anthimus ab Agapito: Eadem adversus sextam Synodum, Cyro Alexandrino, Sergio, & Pyrrho, Paulo, Petro, & Georgio Constantinopolitano, Machario quoque Antiocheno Episcopis per Synodum damnatis, Cyrum enim, Sergium, & Pyrrhum damnaverat Honorius, Paulum vero, & alios Theodorus, & Martinus Romani Pontifices. Eadem & Iconoclastis adversus septimam Synodum, quod prius a Gregorio III. Stephano II. damnati fuissent, eademque denique exceptio competiisset Photio adversus VII. Synodum, quæ fuit quarta Constantinopolitana, quia per Nicolaum I. ante Synodum damnatus fuisset.*

MS. Car. Pii tom. sig. 64. p. 390. ex libello de Concil.

Non recusanda Synodus ex eo, quia Maximus Hierosolymitanus Antistes recusavit Antiochenam Synodum, & Athanasius ab ea, quæ in Tyro convenerat, aufugerit, nec ad eam, quæ Seleuciæ congregata fuerit, accedere voluerit, quoniam constat, Synodos illas illegitimas fuisse absque Apostolicæ Sedis authoritate adversus Sanctissimæ Nicenæ Synodi professores congregatas, & ab impiis celebratas.

IV. Nec minus Saxones, quam Hassii ad Pontificia, & Cæsarea Imperia præfractos se ostenderunt, in nonnullis tamen locis velut in Brunsvicensi, & Luneburgensi Principatu Catholica Religio restituta est, de quo Pontifex Henrico Principi his literis gratulatus.

Dile-

Dilecto filio nobili Viro Henrico Juniori Duci Brunsvicensi, & Luneburgensi.

Paul. III. lib. brev. ann. 15. p. 157. *Dilecte fili salutem. Redditæ sunt nobis literæ tuæ nobilitatis* XVI. *Maii præsentis datæ, ex quarum prima parte dolorem, ex postrema lætitiam accepimus, doluimus siquidem res Germaniæ, quas sperabamus pacatas, nunc sicut tua nobilitas scribit, in Saxonia, & aliis partibus Septemtrionalibus ad novam tumultuationem spectare, cui Deus Omnipotens sua misericordia dignetur occurrere. Lætati vero sumus, quod tua nobilitas [sui generis, & officii memor] orthodoxam Religionem, & pium cultum in suo Ducatu restituerit, cæteraque se digna egerit, & actura sit, de quo omnipotentem Deum laudamus, ejus Majestatem orantes, ut talem te Principem ad Catholicæ fidei tutelam diutissime nobis conservet, pro certissimo enim habemus, te Sanctæ Religioni in istis locis nunquam defuturum. Nos hinc te, & tuos solito amore semper prosequemur, gratumque recipiemus, si ad nos aliquando scripseris. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum III. Julii MDXLIX. anno XV.*

V. Quod ad turbas in Saxonia, & aliis Germaniæ locis obortas attinet, eæ proximo anno in manifestam perduellionem eruperunt, cum Cæsar partam de Lutheranis victoriam intempestivo clementiæ genere corrumperet, & Christi causa abjecta in Belgium secessisset, ut Belgas, Batavosque in Philippi filii verba solemni sacramento adigeret, quo animadverso Pontifex cum Lutheranos nulla molliore via ad officium revocari posse perspiceret, nec Cæsarem delere velle, judiciorum severitate, Lutheranam impietatem, Præsules Hispanos Tridenti congregatos ad se revocavit, non ut Germanicas res perturbaret, ut malevoli interpretati sunt, (Jac. Aug. Thuanus l. 6.) sed ut ex eorum consilio restituendæ disciplinæ Ecclesiasticæ leges sanciret, tum etiam schismatis conflandi occasiones perturbatissimis his temporibus præscinderet. Turbarum porro movendarum occasionem sumpserant Lutherani nequiores, qui impiis animis nefandas Lutheri Hæreses ita impresserant, ut decretum Religionis, licet mancum, ac mutilum a Cæsare editum admittere detrectarent, inter quos a nefariis impostoribus subornati Magdeburgenses audacia, & flagitio eminebant, de quibus hæc refert Surius. (Surius in comm.) *Magdeburgenses jam antea proscripserat Cæsar, cumque nollent decretum Religionis Augustæ evulgatum accipere, majorem in eos concepit indignationem. Hæc Urbs fere prima amplexa Lutheri infaustum Evanglium, erantque hoc tempore illic aliquot strenui Lutherani Concionatores, Nicolaus Amsdorffius, quem Cæsar ex Numburgensi Episcopatu ejecerat, & Matthias Flaccus Illyricus. Isti videntur commovisse Cives, ut pertinaciter Cæsaris decretum repudiarent. Illyricus diu fuerat Melancthonis discipulus, sed cum videretur non prorsus a Cæsaris decreto abhorrere, multa quoque concedere, scripsit una cum sociis Magdeburgicis, qui nec latum unguem ulla in re a Lutheri placitis discedendum putabant, contra Melancthonem, & ejus asseclas: scripsit etiam in eos Nicolaus Gallus.* Et paulo post. *Hæc vero rigidorum, & mollium Confessionistarum [sic enim Catholici quidam eos vocant] contentio tandem, eosque progressa est, ut miser Illyricus tota fere Saxonia proscriptus Ratisbonam usque ad Nicolaum Gallum profugerit.*

Addit Surius Illyricum in dicendo fuisse vehementiorem, ac mirum in modum conquestum, Confessionem Augustanam multis in locis fuisse depravatam, crimenque falsi impegisse Melancthoni, quod eam, necnon Lutheri libros multis locis adulteraverit, nec plane mentitum, cum constet Confessionem Augustanam, non semel a Melancthone immutatam, inconstantes enim Hæretici pro temporis ratione fidei suæ cothurnos mutare consueverunt. Dum vero Magdeburgi eloquentia sua versarent Civium animos perfidi ii Concionatores, diu Magdeburgenses pessimo exemplo Cæsari rebellarunt, utque alios ejusdem sectæ populos, ac Principes in impia pertinacia obfirmarent, literas multis fraudium, mendaciorumque fucis, pigmentisque coloratas transmisere, quibus impudentissime mentiti sunt, se ob Evangelicæ fidei constantiam proscriptos, cum constaret, eos teterrimæ hæreseos impietate infectos acceptam a majoribus Evangelicam veritatem proposita flagitiorum impunitate, quam ex sola fide sibi finxerant, detestanda levitate deseruisse: *Religio* (inquiebant orthodoxæ Religionis hostes) *petitur, hoc est, cur rebelles, cur perduelles vocamur, Imperii edictis proscribimur, ad perniciem, & internecionem destinamur, quo magis miramur illos, qui nobiscum idem in Religione sentiunt, fœdere, & antiqua necessitudine conjuncti, nos in manifesto, & communi discrimine, non solum deserere, sed etiam bello persequi, neque videre arma in nos sumpta, in ipsos tandem recasura esse, atque a nobis fieri initium, ut qui universi vinci simul non poterant, singuli, ac separatim facile superentur.* (Ext. apud Jac. Aug. Tuan. hist. l. 9. p. 169. Jerem. c. 2. vers. 20.) VI.

Nonnullis interjectis, concepta in

Chri-

Christi Vicarium virulenta odia, suæ immemores salutis exprompsere. *Ultro ac libenter de jure nostro remisissemus, modo in salva conscientia licuisset, nunc bello absumptis, ac direptis facultatibus; etiam ac vis animis, ac mentibus infertur, quid enim formula illa Augustana aliud agitur, quam ut Pontificiæ authoritatis jugum, quod adeo generose excussimus, rursus cervicibus nostris imponatur. His recte convenit illud Jeremiæ.* A sæculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti non serviam: *nec minus impia, quæ falso subdunt illusi, ut errores* (inquiunt) *nuper detecti, & certis Scripturæ testimoniis revicti iterum in domum Dei invehantur, ut tot annorum contentionibus, ac laboribus parta libertas turpi obsequio, ac morigeratione, quæ non solum ad nostrum dedecus, sed ad Dei ignominiam, & offensionem pertinet, corrumpatur, & penitus amittatur? At enim aliorum exemplo cedere tempori, & tranquillitati publicæ consulere decuit, id enim maxime omnium urgent adversarii, in eoque criminationum suarum veluti arcem constituunt. Verum id in cæteris, quæ ad fluxæ hujus vitæ commoda pertinent, locum habere possit, ad ea vero, quæ Dei gloriam spectant, minime porrigi debere non ambigitur.*

VII. Somniarunt scilicet Impostores isti eversa Altaria, profanata Sacramenta, derisa bona opera, Hæreses, Schismata ad gloriam Dei spectare, & qui Sanctorum Patrum doctrinam sprevere, eorum exempla se æmulari mentiuntur. *Hoc enim* (inquiunt) *illa veteris Ecclesiæ lumina, Joannes Chrysostomus, Augustinus, Ambrosius docuerunt, testimonioque Beati Petri, cujus ille, qui nos per Cæsarem oppugnat, se immerito Successorem jactat, confirmarunt, Deo, non hominibus in iis, quæ Dei sunt, parere homines debere admonentis, itaque & in veteris Ecclesiæ Annalibus legimus Gordium Cæsariensem, qui sub Licinio Imperatore ordines duxit, & postremo veræ gloriæ corona insignitus est, cum ad supplicium raperetur, rogatum ab amicis, ut periculi evitandi gratia sententiam retractaret, respondisse, non oportere linguam in contumeliam ejus, qui eam creasset, quidquam pronuntiare, & Basilius Magnus hanc etiam Civi suo laudem tribuit, quod cum moreretur, ut de Deo, quod vellet sentiret, cæterum in sinu suo tegeret, neque motum animi palam evulgaret, monitorem aspernatus sit, veritatem non solum ab iis prodi dictitans, qui eam deserunt, sed etiam ab iis, qui eam agnitam non audent publice profiteri, id enim exemplo Danielis confirmari, qui contra Darii Regis edictum magno, & constanti animo apertis fenestris Deum adoraverit, cum id privatim, & elanculum facere posset. Verum quod ea res ad Divini nominis gloriam pertineret, nullam instantis periculi rationem habuerit, quod ei ab invidis, & æmulis conflatum, postea Deo ita volente in ipsorum caput recidit. Valeant ergo, qui nos facto Christum agnoscere, verbo autem rejicere suadent. Quid enim magis pudendum, quam nomen ejus erubescere, qui mundum condidit, qui nos ad imaginem sui creavit, tot beneficiis licet indignos cumulavit, per quem vivimus, spiramus, cujus denique nos hæreditas sumus? Hæc summa est accusationis.* Hæc illi, & plura alia, quæ licet vera falsis, & bona malis accommodarint, repetenda visa sunt, ut pateret, quam infæliciter Divini verbi adulteratores stultæ plebeculæ suaserint futuros Christi Martyres, dum Sathanæ martyres fierent. Evulgata Magdeburgensium Oratio ad omnes Imperii Ordines magnos animorum motus inter Lutherann dogmate fascinatos concitavit, adeo ut horum pertinacia tribueretur constantiæ, atque hoc anno a vi aperta adversum illos absente Cæsare temperatum sit; ut vero dein redintegrata in eos priora consilia fuerint, atque ad frangendam eorum pervicaciam bellum decretum fuerit, proximo anno dicetur.

Non servatum etiam est Decretum Cæsareum, (cui *Interim* nomen est) a Cathnlicis ob varias causas, quæ in MS. Vaticano his verbis sunt expressæ.

Circa observantiam Interim.

Catholici, & Ecclesiastici Principes, quominus hujusmodi Interim *tam exacte observare nequiverint, has adducunt causas, quod scilicet Magistratus sæcularis quibusdam in locis sese de facto opposuerit, tum etiam passim, & ubique locorum maxima Catholicorum Sacerdotum sit penuria.* VIII. *To. 13. de Conc. ms. Vat. sig. n. 3200. pag. 162.*

Alii vero Electores, cæterique Principes, & Status Imperii sæculares illas afferunt causas, quod nova illa secta nunc per triginta annos multorum animis sic insederit, quod tam cito eradicari non possit, immo per diligentes, piasque admonitiones pedetentim ad præcavendum utique tumultum, qui alias a vulgo exoriri posset, sint ad pristinam fidei observantiam reducendi. Difficultates in observatione

Item, quod hujusmodi Interim *in quibusdam punctis cum Sacra Scriptura videatur pugnare, & ideo Laicus absque communis, & generalis Concilii determinatione ad aliud tandem persuaderi, & induci non poterit.*

Item, quod nullos Presbyteros, qui subditos

ditos juxta tenorem Interim, *præcipue quoad illa duo puncta, Communionem scilicet sub utraque specie, & Sacerdotale Conjugium concernentia docere velint, adipisci valeant.*

Interim Tom. 13. de Conc. p. 268.

Item, quod in Academiis, aliisque particularibus Studiis, & universitatibus Juventus præter, & contra mentem Cæsareæ declarationis erudiatur, similiter & quidam Concionatores passim, & in publico hujusmodi declarationi reclamare audeant.

Item, quod cum ratione Communionis sub utraque specie, necnon Sacerdotalis conjugii hucusque nullum concessum sit a Sede Apostolica indultum, vel aliqua subsequuta approbatio, contingat, quod quidam deinde totam non observent declarationem.

Item, quoad sustentandam hujusmodi declarationem necesse sit, Ministros Ecclesiæ a suis Ordinariis prævio examine consecrari, & habilitari, & eos illos fore, & esse subditos, & obedientes.

Carolot V. omnium ludibrio exponit se cum suo Interim.

Item, quoad hucusque tum superioris tum etiam inferioris Status Magistratus parum omnino suis subditis circa hujusmodi declarationem præbuerint exemplum, nec præjerint plebi, ut illa sequatur.

Item, quod passim contra Cæsareæ Majestatis declarationem, tam impune famosi libelli eduntur, & circumferuntur.

Demum omnes sacri Imperii Principes, & Status unanimiter concludunt, quod rebus Christianis nonnisi per generale concilium opitulari, & consuli possit.

IX. Eo difficilius componi potuere Germanici de Religione tumultus, quo priores post occupatam a Cæsare Placentiam, dissensiones inter Pontificem, Cæsaremque vigebant, detrectante Cæsare Placentiam restituere Pontifici, adeo ut cum superiore anno Cæsar post plura colloquia cum Internuntiis spes illius Urbis restituendæ ostendisset, hoc anno nitide negaverit a se restitutum iri, ut Angelus Massarellus in Diario narrat.

Angelus Mass. in Diar. Concil. Trid. & Bonon. MS. Arch. Vat.

XXVI. Junii Reverendissimus Dominus Cardinalis de Monte retulit ea, quæ scribit D. Marcus Antonius e Curia Cæsarea, quod Imperator dederit finalem responsionem D. Julio Ursino circa restitutionem Placentiæ, quod illa Civitas non spectet ad Ecclesiam. Nota quid sperandum ab Imperatore, cui tot, & tanta beneficia contulit Pontifex, cum nolit restituere, quod Sicarii ei dederunt, præsertim genero suo Octavio.

Carolus V. Placentiam non vult restituere.

III. Julii Illustrissimus D. Julius Ursinus reversus ex Germania a Curia Cæsaris nihil boni fert, neque de restitutione Placentiæ, neque de Concilii celebratione.

X. Tantum aberat Cæsar a restituenda Placentia, ut etiam Parmam affectaret, [1] posceretque, ut res ipsius judicio permitteretur, quibus auditis Joannes Maria de monte concilii Bononiensis Legatus in literis ad Marcellum Cervinum Cardinalem S. Crucis questus est.

Jo. Maria Car. de Monte Leg. ad Card. Marcellum MS. Arch. Vat. pag. 106.

De impudentissimis Administrorum Cæsareorum postulatis non modo retinentium Placentiam, sed etiam Parmam affectantium, si ego Pauli Pontificis personam gererem, atque ea prudentia, animique magnitudine, qua ille pollet, præditus essem, prius optarem mille mortes, ac mille supplicia pati, quam cessione, & consensu, aut metu, aut precibus, aut premio, aut amore erga posteros, aut ullo affectu humano constituere Imperatorem legitimum Placentiæ possessorem, absolvereque a culpa spolii adeo ignominiosi, adeo violenter commissi, ac si non commissi saltem promoti, confoti, approbati [& ut ego sentio] ab Administris suis procurati [forte non sine ipsius assensu] ac pro omnium dolorum solatio, ac pro mercede auri, argenti, suppellectilis, & aliarum opum, quæ conjurati, ac sicarii rapuere, tradere Parmam, ne Historiis, Annalibusque mandaretur, non modo sponte Ecclesiam privasse, sed etiam Italiam duobus magnis propugnaculis, atque ea addicere Imperio cum diris, & execrationibus omnium Principum Christianorum, atque adeo summe placuit responsum redditum Martino Alphonso a Pontifice non admittente Imperatorem in Judicem, illiusque sententiam respuente, placuit missa esse ad Cæsarem Brevia, ut videas, Pontificem stare suo pondere, ac sua vi, nec velle authoritatem, dignitatemque suam ab alio precariam accipere, cumque faucibus pes imprimitur, tum nos ad libertatem tuendam magis animatos, sed firmitate, constantia, ac perseverantia opus

NOTÆ [1] PArmam non affectavit tantummodo imperator, sed proditione capiendam tentavit; nam allectum in partes suas magnorum præmiorum pollicitatione Octavium Farnesium pontificis nepotem clam misit Parmam, ut qui eam tenebat ecclesiæ nomine Camillum Ursinum ex pontificis quod simulabat mandato ad Urbem sibi tradendam induceret. Sed Ursinus fraudem aliquam subodoratus verborum ludificatione tamdiu detinuit Farnesium donec per literas pontificis voluntatem exploraret. Qua cognita urbem retinuit Farnesiumque vacuum remisit. MANSI

opus est, vellem Cardinalis Farnesii auribus insinuare, ut jam occasionem arriperet, conciliandi sibi sine multo labore Principes Christianos, qui ipsi multarum rerum successum adscribunt &c. Bononiæ 11. Augusti MDXLIX.

XI. Componi non potuit ea lis inter Paulum Pontificem, ac Cæsarem, cum Cæsar contenderet non modo Placentiam, sed etiam Parmam spectare ad Imperium; atque in ea lite dirimenda ferendam a se decretoriam sententiam; verumtamen si Parma sibi dederetur, grati animi magnificentia se Farnesiis quadraginta millia nummorum annua traditurum. At e contra Paulus opponebat, nolle se coram Cæsare judicio contendere, ni prius Placentia sibi fuisset restituta: cum constaret illam per vim ac nefas ereptam, ac jure optimo tot annorum flexu fuisse a Pontificibus possessam; nec non Maximilianum I. Avum Paternum Caroli V. anno MDXI. ex pactione fœderis initi cum Julio II. jus omne Placentiæ concessisse Pontifici, consentiente Ferdinando Catholico ejusdem Cæsaris materno avo, necnon ipsum Carolum V. anno MDXXI. publicis conscriptis documentis professum esse Parmam, & Placentiam juris esse Pontificii; adeo ut iis ostensis Didacus Mendoza Orator Caroli Cæsaris obmutesceret: ut vero post mortem Pauli III. quæ hujus litis actionem intercidit, ac varios casus, Cæsar demum Octavio Farnesio Placentiam ex consanguinitatis propenso amore restituerit, suo loco dicetur.

XII. Vertebatur lis alia ardua inter Pontificem Paulum III. de translato Bononiam Tridento concilio, inconsulto Cæsare, tam præcipiti celeritate, ob pestis suspicionem, ut Præsides concilii nullo dato Patribus ad deliberandum temporis spatio, pridie translationis causas proposuerint, postridie transferendum Bononiam decreverint, perendie id est die tertio discesserint Tridento Bononiam profecturi. Objiciebant Hispani Præsules, in quos se graviter animadversurum interminatus erat Cæsar, si transferendo vel dissolvendo concilio Tridentino consentirent, sine causa justa decretam factamque translationem arrepta avidissime levissima occasione, numeratasque fuisse sententias non ponderatas, nec majorem partem saniori præferri debuisse, tum ex ea translatione gravissima mala emersisse, ac majora etiam emersura, ni Tridenti Concilium restituatur, maxime cum Germani Lutherani, se decreta Concilii Tridentini suscepturos polliceantur. Addidere Bononiam idoneam pro celebrando Concilio non esse, cum in media Italia sit sita atque Ecclesiæ imperio subdita.

XIII. Hæ præsulum Hispano sive Cæsareo imperio subditorum rationes ex aliqua parte videbantur veræ, sed maxima ex parte fallaces; nam verum quidem erat avidissime arreptam ex epidemico morbo transferendi Concilii occasionem; sed antequam morbus ille sæviret Tridenti, meditabantur Legati transferre Concilium, quod Cæsar libertatem Concilii auferre videbatur. Jactabant autem falso Hispani saniorem conflasse partem Concilii, cum illi magis timerent Cæsarem, quam Christum, ac magis obtemperarent Cæsari, quam Christi Vicario, cui sacramento solemni erant obstricti; ac rogari, ut accederent Bononiam, ut ex communi omnium decreto reliquæ Lutheranæ hæreses damnarentur, quasi trabalibus affixi clavis movere se Tridento recusarunt. Porro multa mala emersisse ex ea translatione atque intercisum fuisse Concilium, verissimum fuit, sed hæc mala peperit eorumdem pertinacia. Quod addunt Lutheranos comparatos ad suscipienda Concilii decreta, si Tridentum transferretur, a veritate hoc omnino alienum erat, cum pro defendenda hæresi arcanas coitiones inirent. Conquesti etiam male sunt, Bononiam non fuisse idoneam pro celebrando Concilio; cum in ea urbe Patres maxima libertate potirentur; Tridenti vero a Lutheranis Cæsareæ etiam Majestatis proditoribus opprimi potuissent; ita ut Cæsar ipse a Mauritio Saxoniæ Principe, quem maximo Principatu auxerat, proditus vix intempesta nocte, profugus ex ejus servitute evaserit, ut redintegrato postea Tridenti Concilio visuri sumus. Cæterum cum Paulus Pontifex decretoriam esset laturus sententiam de translato jure Concilio, iterum Præsules Tridentinos, ac Bononienses ad subsellia Apostolica excivit, de quo hæc vetus manuscriptum refert.

Et si Domini Sacri Concilii deputati, una cum Illustrissimo Domino primo Præsidente, adeo justitiam translationis ostendissent, ut a nemine de ejus validitate amplius jure dubitari deberet, quia tamen diversæ quotidie offerebantur difficultates cum præsertim nomine Cæsaris peteretur ut ad aliquod tempus in hujusmodi judicio supersederetur, quod fieri sine gravi Reipublicæ Christianæ detrimento, authoritatis, ac libertatis Concilii diminutione non poterat; Id vero denegari absque maxima Cæsaris indignationa [quod valde advertendum erat] sinequa novarum turbarum incendio, majorique Ecclesiæ perturbatione posse non videbatur, Summus Ponti- XIV.

seu decrevit super his omnibus, non solum Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium atque Cæsaris, & Galliarum Regis [ad quos ea de causa Nuntios miserat] sed etiam aliquos diversarum Nationum Episcopos, tam eorum qui Bononiæ in Concilio erant, quam qui Tridenti morabantur, sententiam intelligere. Quare misso ad utramque Civitatem expresso nuntio, quatuor en unoquoque loco evocavit, scriptis ad eorum quemlibet literis infra scriptis.

Dilecto filio nostro S. R. E. Presbytero Card. Pacecco nuncupato.

Et tom. 6. sig. 3198. p. 506. Acta Concil. Bonon. p. 98. Ext. etiam in ms. Car. Pii sig. num. 260. p. 68.

Dilecte fili salutem, &c. In eo statu res Christianæ Reipublicæ constitutæ sunt, ut matura provisione omnino indigeant: quamobrem, quod potissimum in re tam ardua nobis faciendum sit cogitantes, decrevimus sicut cæteros venerabiles fratres nostros S. R. E. Cardinales, ita etiam te in consilium adhibere, & tuam pariter sententiam intelligere. Quare in Domino hortamur, tibique in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut intra quadraginta dies post præsentium receptionem ad nos venias: quæ enim consilia ad publicam, & universalem salutem nobis afferes, libenter audiemus, & tecum nostra vicissim conferemus. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum XVIII. Julii MDXLIX.

XV. Transmissæ sunt aliis Præsulibus Tridenti commorantibus, eadem ferme verborum formula conceptæ literæ, quibus significavit Pontifex eos a se Romam tot exciri, ut eorum judicium circa præsentem rerum statum intelligat. De hac Præsulum Tridentinorum, ac Bononiensium vocatione, deque illius causis nimirum, ut ex eorum consilio disciplina Ecclesiastica in sanctiorem formam redigeretur, ac de loco, in quo concilium de controversiis fidei, quæ dirimendæ supererant, decerneret, constitueretur, refert Angelus Massarellus his verbis.

Diar. Concil. Trid. Auct. Angel. Massarell. ms. Arch. Vat. pag. 332.

Cursor Sanctissimi Domini nostri præsentavit die Dominico VI. die Augusti MDXLIX. quatuor Brevia nomine suæ Sanctitatis, quatuor Prælatis, ex iis, qui remanserunt in ea Civitate post translationem concilii ad Civitatem Bononiensem, quæ fuit die XI. Martii MDXLVII. cum ipsi Prælati prætenderent, quod concilium non esset legitime translatum, qui Prælati quatuor sunt, Reverendissimus Dominus Petrus Paceccus Cardinalis Giennensis Hispanus, & Reverendi Domini Petrus Tagliavia Archiepiscopus Panormitanus Siculus, ac Episcopi Franciscus de Navarra Pacensis, & Bernardus Diaz Calagurritanus Hispani, quibus Brevibus dicti Prælati vocantur a sua Sanctitate, ut eant ad Urbem ob aliqua negotia Reipublicæ Christianæ, in quibus Pontifex indiget consilio eorum. Qui supradictus Cursor præsentavit etiam XIII. Augusti quatuor alia Brevia eiusdem tenoris quatuor Prælatis ex iis, qui in hac Civitate Bononiensi commorantur translationem ipsam approbantes, sunt autem ipsi quatuor Prælati Reverendi Domini Sebastianus Leccavella Archiepiscopus Naxiensis Græcus, Olaus magnus Archiepiscopus Upsalensis Gothus, & Joannes ab Hangesto Episcopus Noviomensis Gallus, ac Ricardus Petrus Vigorniensis Episcopus Anglicus.

Causa autem hujus vocationis est, licet non exponatur in Brevibus, propter reformationem faciendam, nam cum Pontifex viderit, quod jam per biennium Prælati, qui Tridenti remanserunt post translationem non potuerunt concordare cum Prælatis, qui sunt in concilio Bononiensi, defendente Imperatore Carolo V. Tridentinorum partes, & Pontifice istis adversante, ne ulterius tempus teratur, Sanctitas sua vult hoc intuitu, quo Dei bonitate aliqua concordia ineatur, vacare reformationi Cleri, & populi Christiani, cum hæc cura præcipue spectet ad suam Sanctitatem, coram qua erunt tot Patres Reverendissimi Domini Cardinales, tot Prælati omnium Nationum, & Oratores Principum. Deinde reformatione facta vacabitur conciliandis Prælatis concilii, & agetur de loco, in quo dogmata, quæ dilucidanda restant, expedientur, &c.

Non paruere Tridentini Præsules nec adduci Romam potuere, cum magis Cæsarem, quam Christum pertimescerent, seque his literis turpiter excusarunt, immemores sacramenti, quo Romano Pontifici adstricti erant. Redditæ vero sunt a Cardinale Giennensi hæ literæ. XVI.

Literas Sanctitatis vestræ in forma Brevis conscriptas reddidit mihi Cursor, quem huc dedita opera miserat, quas, ut decet Sanctitatis vestræ humilissimam creaturam, summa reverentia, & submissione veneratus sum, nihilque magis optavi, quam ut mox nullo intermisso tempore exacte voluntatem Sanctitatis vestræ exequi possem. Sed cum intelligat ipsa apertissime, quibus potissimum de causis universi, qui adsumus Tridenti ad Œcumenicum concilium, non tam nostra sponte advenimus, quam Sanctitatis Vestræ jussu coacti sumus, facillime intelliget, nihil nos aliud expectare hic aut postulare, quam ut Deus Optimus Maximus, quæ turbata sunt sic componat, ut concordi studio ea pertractari possint, quæ ad necessariam Ecclesiæ restaurationem, & summam Dei gloriam pertinent, quæ quidem in tuto legitime, & aperto hic Concilio commodissime tractari pos-

Tom. 6. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n. 3198. pag. 508. MS. Car. Pii sig. n. 260. p. 68. Car. Gien. ad PP.

possunt, & confici, quam possum humillime obsecro, & oro Sanctitatem vestram, ut quando statum totius negotii, cujus causa hic sumus, ita novit, ut neque id explicare necesse sit, neque fortasse expediat, me, si Romam hoc tempore non proficiscor, excusatum habere velit. Interim vero Sanctitati Vestræ, cui referre non possum, ago & maximas gratias, quod me consiliorum suorum participem esse velit. Deus Optimus Maximus prosperam valetudinem Sanctitati vestræ & fælicem universali Ecclesiæ statum conferat. Tridenti xxv. Aug. MDXLIX. Ejusdem Sanctitatis vestræ humilissima creatura Petrus Cardinalis Giennensis.

Conceptus eisdem ferme verbis, ut subditur: *Ad verbum* (ait) *ut supra responderunt suæ Sanctitati ex Tridento Prælati infrascripti . . . .*

Ext. in cod. 10.6. mf. Arch. Vat. sig. n. 3198. p. 307.

E. S. V. humiles, & devotæ creaturæ.
P. Archiepiscopus Panormitanus.
Franciscus Episcopus Pacensis.
Joannes Episcopus Calagurritanus.

De his consultis Joannes Maria e Monte rescripsit Pontifici Tridentinorum rationes, inania verba esse, omninoque esse mala tempora.

XVII. *Jo. Maria e Monte Leg. Conc. Bonon. in literis ad Paul. III.*

Iterum Pontifex cum Prælatorum Tridentinorum excusationem non admitteret, eos Mense Septembri monuit, ut officii sui memores ad Urbem accederent pro tractandis iis, quæ ad totius Christianæ Reipublicæ commodum spectabant, quo argumento extant hæ ad Cardinalem Giennensem, & alios missæ literæ.

Venerabili fratri nostro salutem, & Apostolicam benedictionem.

MS. Car. Pii sig. n. 360. p. 71.

Ad Card. Giennensem.

Quod ad nostras literas, quibus te de his, quæ ad universalem Christianam Rempublicam pertinent cum aliis Prælatis consulturum vocavimus, respondes, te isthic expectare, ut Deus Optimus Maximus, quæ turbata sunt in Ecclesia sua componat, ideoque te excusatum haberi postulas si ad nos hoc tempore non proficisceris, sane haud gravate excusationes tuas admisissemus, si & legitimæ essent, & hujusmodi quæ a nobis probari possent. Verum considerantes quemadmodum scribis, te non tua sponte, sed jussu nostro isthuc venisse, haud facile nobis persuadere possumus, quin idem quoque & nunc facias, præsertim cum ad ipsum voceris, cujus gratia te isthic præstolari significasti, hoc est unde concordi studio, ea quæ ad commodum publicum Dei gloriam, & Ecclesiæ instaurationem pertinent, pertractentur. Quare fit ut non videamus quomodo ex causis, quas affers, legitime excusari possis, & qui nobiscum in partem solicitudinis vocatus es, velis officio tuo, & Ecclesiæ deesse, & Capiti tuo non obedire, cui & Domini voce, & juramento adstringeris. Verumtamen utcumque sese res habebit, non desistemus a proposito nostro, prout gregis nobis a Deo commissi cura exposcit, ideoque a nostro priore mandato non recedentes, te iterum ad ipsam consultandum vocamus.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die VII. Septembris MDXLIX. Pontificatus nostri anno XV.

XVIII. Obduruere iidem Hispani præsules, cum e nutu Cæsaris penderent, in contumacia, quam futili excusatione obvelarant, addit enim mſ. Vaticani author. *Nec propterea Prælati ipsi Tridento recedere voluerunt, rursus & ipsi eandem excusationem repetentes*, Paruere vero Pontificio impetio præsules Bononienses, quod Angelus Massarellus diserte tradit, subiicitque concilium Bononiense a Pontifice fuisse dissolutum, cum ipse vellet spectantia ad controversiam de translatione concilii, & ad rei Christianæ commodum, vel ad disciplinæ splendorem restituendum Romæ tractare.

Diar. Conc. Trid. Auctore Ang. Mass. Secret. p. mſ. Arch. Vat. pag. 334.

XIV. Septembris Reverendus D. Olaus Magnus Archiepiscopas Upsalensis, & Ricardus Petrus Episcopus Vigerniensis recesserunt ex Bononia ituri Romam juxta vocationem Suæ Sanctitatis ad Conventum Romæ habendum pro controversiis Concilii & reformatione.

XVII. Septembris Reverendissimus Dominus Joannes Maria Cardinalis de Monte Sac. Concilii Præsidens, & Legatus recepit literas Reverendissimi Alexandri S. Laurentii in Damaso Diaconi Cardinalis sub data XIII. Mensis Septembris, in quibus scribit nomine Suæ Sanctitatis, ut ipse Cardinalis de Monte det licentiam omnibus Prælatis hic Bononiæ in Concilio existentibus, ut redeant ad propria, cum Pontifex hoc tempore Concilium celebrare non intendat, sed in Conventu Romæ habendo agetur de præsentibus controversiis, & ita notandum est, quod ab hac die cessat Concilium Bononiense. Concilium autem non fuit neque suspensum [nisi ejus processus] quod factum fuit dum Pontifex avocavit ad se causam super validitate translationis die I. Febr. MDXLVIII. neque clausum. Quo igitur consilio hoc a Pontifice factum sit ignoratur, cum adhuc Prælati, qui Tridenti manent personaliter, & ipsi translationi contradicunt, in ea Civitate nemine dempto permaneant, perseveranter asserentes, Concilium non fuisse legitime translatum [quod tamen falsum est, ut ex actis ipsius translationis apparet] & ita sunt in quasi possessione Concilii, & ideo non convenit, ut Bononienses Prælati relicto loco vero Concilii Pag. 335.

abeant. Deus Omnipotens dirigat hoc negotium in bonum, & pacem communem Reipublicæ Christianæ, quæ in tot annis undique labefactata, & pene divulsa ab Hæreticis, & Christiani nominis hostibus nunc novissime ab iis, qui ejus præcipui Defensores, & Protectores esse debebant, perturbatur, Sapienti pauca, neu enim licet omnia loqui.

XIX. *Jo. Maria de Monte in lit. ad Car. Far. Ext. in ms. Arch. Vat.*

Acerbissima res videbatur, & periculo plena dissolvi Bononiense concilium, non dissoluto Tridentino cœtu, ac licet Petrus Orator a Duce Florentiæ missus assereret, nil in spectantibus ad concilium innovandum iri ex parte Cæsaris, neque ex parte Pontificis innovandum, sed utramque partem usuram beneficio temporis, tamen Joannes Maria de Monte Bononiensis Legatus exclamabat in literis ad Alexandrum Cardinalem Farnesium datis: *Ad quid Conventus ille Præsulum Tridenti retinetur? Ego mistra Cassandra exclamo apud Vestram Reverendissimam Dominationem, an prudentiæ, & cautionis ergo id patimur, ne quid pejus contingat, nec jam cogitatur de ferenda publica sententia in causa translationis concilii? saltem fiat declaratio occulta, si aliud remedium non occurrat, in ea narrari posset, Sanctitatem Suam suspendisse concilium, atque ad se cognitionem validitatis translationis revocasse ad tollendam, quantum in se esset, omnem schismatis occasionem, res concordia etiam conciliari tutius posset, quam per sententiam, si permitteret Cæsar, ut Tridentini accederent Romam, ut de causa sua jure doceant Pontificem, ac de loco transferendi concilii paciscantur, cum nec illis Bononia, nec his Tridentum placeat: vero cum suspensa sit sententia de translationis validitate ad avertendam schismatis occasionem, videndum etiam ne ea suspensio sententiæ Schisma sit paritura, cum pars Præsulum sibi licere putet hic stare, altera alibi subsistere, propterea sua sanctitas,*

Cardinalis de Monte pro Concilio Bononiensi scribit contra Tridentinum cœtum.

in eo casu quo ex humanis a Deo ipsam vocari contingeret, ex nunc prout ex tunc pronunties, declaret, & notum faciat omnibus Principibus, & Rebuspublicis, & Præsulibus, & universo Clero, & Populo Christiano se diligentissima inquisitione, & examine præhabitis comperisse translationem concilii Tridento Bononiam factam ex causis, de quibus in actis ipsius concilii *a majori parte Præsulum intervenientibus, assistentibus Præsidentibus, atque adhærentibus Legatis Apostolicis proprio nomine, & cum singulari authoritate concessa ipsis Legatis per specialem Bullam lectam, ac publicatam die Sessionis, in qua facta est translatio, esse validam, ac subsistere, ut non possit ab aliquo cujuscumque gradus, præeminentiæ, & dignitatis jure impugnari, ac si quis in contrarium tendat non abesse a periculo ne ipso facto incurrat indignationem Apostolorum Petri, & Pauli, ac censuras, & pœnas a Sacris Canonibus, & conciliis constitutas,* decernendo nihilominus irritum, & inane quidquid in contrarium a quovis contingeret attentari. *Hæc nuide Reverendissimæ Dominationi Vestræ scribo, ambo enim novimus in quanto periculo versentur Tridenti res Sanctissimi Domini nostri, & Sedis Apostolicæ, & Collegii nostri, & Curiæ Romanæ: novimus contempsisse nos vitæ pericula, & jacturam bonorum, ut fungeremur munere verarum, legitimarumque, ac non abortivarum creaturarum; si Pontifex e vivis eueat non edita hac declaratione, nobis culpa adscribetur. Video inde ruinam irreparabilem impendere. Suspensio concilii a Sanctissimo facta nocebit solis Patribus Bononiensibus, qui eam admisere, illique paruere, ac possessionem loci amisere, tum ob suspensionem, tum quia ferme omnes discessere, vel sunt abituri. At Tridentini suspensionem concilii non admisere, itaut in suo statu integri permaneant,* & nullibi nisi Tridenti reperitur facies, vel forma, vel species, vel imago concilii, *qua tandem ratione retundere hos poterimus, nisi objecta in os Pontificia declaratione de translatione valida.* Addita sunt alia numeris arcanis expressa Bononiæ VIII. Junii MDXLIX.

Metuebat idem Cardinalis e Monte, XX.
ne Cæsar captata vacantis Sedis occasione Præsulibus factionis suæ fretus in concilium, imo in concilium, Pontificemque conjunctim imperium arriperet, sed ab eo flagitio Cæsar abfuit, sed acerbissime concilium eo inconsulto non debuisse, vel jure non potuisse transferri contendebat. At divina providentia imminentia discussit pericula, dimissumque est a Paulo III. Pontifice, accommodante se temporum acerbitati, concilium Bononiense ob concordiæ studium, ut Massarellus refert his verbis.

Finis concilii Bononiensis sub Paulo III. Pontifice Maximo.

Cum igitur res in eo statu essent, ut quotidie in deterius laberentur, atque ideo difficilis admodum quævis deliberatio absque evidenti Reipublicæ Christianæ detrimento, ac periculo, majorumque in Ecclesia Dei errore, & dissidiorum excitatione videretur Summus Pontifex temporibus cedens, concilii celebrationem, & controversiarum super translatione decisionem ad meliora tempora reservare, & in solo Deo spem XXI. *To. 4. de Conc. ms. Arch. Vat. sig. num. 3198. pag. 508. & aliud ms. p. 250.*

omnem

omnem collocare coactus fuit. Quare ne diutius Prælati, qui Bononiæ in Concilio erant, ab eorum Ecclesiis cum animarum, eorum curæ commissarum, jactura abessent, frustraque otio in ea Civitate torperent, concessit eis licentiam abeundi, & ad dictas eorum Ecclesias revertendi, ibi meliora, fœlicioraque tempora expectaturis, scriptis ad Illustrissimum Dominum Cardinalem de Monte primum Præsidentem [cum jam alter Præsidens recessisset] literis sub datum Romæ XIII. *Septembris MDXLIX. Et ita ab hac die concilium Bononiense dissolvitur. Deus Omnipotens Ecclesiæ Sanctæ unionem, & pacem reddere, Christianamque Religionem, tot jam annis undique labefactatam, & pene divulsam tueri, ac defendere ad sui nominis gloriam dignetur Amen.*

Dissolutio Bononiensis Concilii.

Hactenus de Bononiensi concilio, in quo diu Hæreticorum errores disceptati, & confutati fuere, ac licet ejus decreta promulgata non fuerint in publica Sessione, quod Cæsarei Bononiam accedere detrectarint, plurimum tamen ad prosequendum sub Julio III. Concilium profuere, cujus concilii Acta cum obscuriora fuerint, eorum, qui interfuere, nomina posterorum memoriæ commendanda visa sunt.

XXII. Nomina, Cognomina, & Patriæ eorum, qui interfuerunt Sacro Œcumenico concilio Bononiensi.

Acta Conc. Bonon. MS. Francisc. Car. Barber. sig. n. 123.

Sacri Concilii Præsidentes, & Legati.

Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Joannes Mariæ Episcopus Prænestinus de Monte.

Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Marcellus Cervinus tit. Sanctæ Crucis in Hierusalem Presbyter, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales Sacri concilii Præsidentes, & Apostolici Legati de latere.

Oratores Henrici Regis Christianissimi.

Illustrissimus D. Claudius Durfe, Præfectus Provinciæ de Forex, Gallus.

Illustrissimus D. Michael ab Hospitali, Consiliarius Parisiensis, Gallus.

Archiepiscopi.

R. D. Andreas Cornelius, Archiepiscopus Spalatrensis, Venetus.

R. D. Antonius Filholi, Archiepiscopus Aquensis.

R. D. Ludovicus Cheregattus, Archiepiscopus Antibarensis Ordinis Minorum de Observantia, Vicentinus.

R. D. Jacobus Coccus, Archiepiscopus Corcyrensis, Venetus.

R. D. Michael Saracenus, Archiepiscopus Materanus, & Acheruntinus, Neapolitanus.

R. D. Lecavela, Archiepiscopus Naxiensis Ordinis Prædicatorum, Græcus.

R. D. Olaus Archiepiscopus Upsalensis, Gothus.

R. D. Robertus Vauchop Venantius, Archiepiscopus Armachanus, Scotus.

Episcopi.

R. D. Christophorus de Spiritibus, Episcopus Cæsenatensis, Viterbiensis.

R. D. Philos Roverella, Episcopus Asculanus, Ferrariensis.

R. D. Jacobus Penzetta, Episcopus Malpherensis.

R. D. Thomas Campegius, Episcopus Feltrensis, Bononiensis.

R. D. Bendedictus de Nobilibus, Episcopus Aciensis Ordinis Prædicatorum, Lucensis.

R. D. Quintius de Rusticis, Episcopus Militensis, Romanus.

R. D. Robertus Senatis, Episcopus Ambricensis, Gallus.

R. D. Joannes ab Angesto, Episcopus Noviomensis, Gallus.

R. D. Castelanus Trivultius, Episcopus Placentinus, Mediolanensis.

R. D. Ferdinandus Pandolphinus, Episcopus Trojanus, Florentinus.

R. D. Alexander Campegius, Episcopus Bononensis, Bononien.

R. D. Antonius de Humeis, Episcopus Isernensis, Florentinus.

R. D. Leo Ursinus, Episcopus Feroliviensis, Romanus.

R. D. Fuscherus, Episcopus Torcellan. Venetus.

R. D. Jo. Lucius Staphileus, Episcopus Sibinicen. Illyricus.

R. D. Marcus Antonius Episcopus Grossetan. Bononien.

R. D. Dionysius Græcus, Episcopus Millopotamen. & Chironensis, Ordinis Minorum de Observantia, Græcus.

R. D. Braccius Martellus, Episcopus Fesulanus, Florentinus.

R. D. Lælius Baruffus de Piis, Episcopus Sarsinatensis, Britonobiensis.

R. D. Philibertus Babu, Episcopus Angolismensis, Gallus.

R. D. Joannes Baptista Campegius, Episcopus Majoricensis, Bononiensis.

R. D. Thadæus de Pepulis, Episcopus Carinensis, Bononiensis.

R. D. Petrus Vorstius, Episcopus Aquensis Auditor Romanæ Curiæ, Flander.

R. D. Augustinus Zanettus, Episcopus Sebastensis, Bononiensis.

R. D. Heliseus Theodinus, Episcopus Soranus, Arpinas.

R. D. Jacobus Cortasius a Prato, Episcopus Vasioneusis, Romanus.

R. D. Franciscus Boerus, Episcopus Maclovienfis, Gallus.

R. D. Georgius Cornelius, Episcopus Tarvisinus, Venetus.

R. D. Baldassar Lympus, Episcopus Portuensis in Portugallia Ordinis Carmelitarum, Portugalliensis.

R. D. Bernardus Bonjoannes, Episcopus Camerinensis, Romanus.

R. D. Angelus Paschalis, Episcopus Motulanus Ordinis Prædicatorum, Dalmata.

R. D. Joannes Campegius, Episcopus Parentinus, Bononiensis.

R. D. Ludovicus Simoneta, Episcopus Pisauriensis, Mediolanensis.

R. D. Augustinus Stenchus, Episcopus Chissamensis, Bibliothecarius Apostolicus, Eugubinus.

R. D. Tiberius de Mutis, Episcopus Jeracensis, Romanus.

R. D. Georgius Andreacius, Episcopus Regiensis, Mantuanus.

R. D. Aloysius Lipomanus, Episcopus Motonensis Coadjutor Veronensis, Venetus.

R. D. Jolicius, Episcopus Sancti Pauli, Gallus.

R. D. Philippus Archintus, Episcopus Salutiarum Vicarius Sanctiss. D. N. Papæ in Urbe Mediolanensi.

R. D. Vincentius de Durantibus, Episcopus Thermularum, Brixien.

R. D. Jo. Petrus Ferretus, Episcopus Mylonensis, Ravennaten.

R. D. Claudius de la Guiche, Episcopus Mirapiscensis, Gallus.

R. D. Ægidius Folietta, Episcopus Caprulanus, Cingulonus.

R. D. Ricardus Patus, Episcopus Vigorniensis, Anglicus.

R. D. Petrus Ghinuccius, Episcopus Cavallicen. Senensis.

R. D. Cornelius de Mussis, Episcopus Bituntinus Ordinis Minorum Conventualium, Placentinus.

R. D. Marcus Maliperius, Episcopus Corsulanus, Venetus.

R. D. Jacobus Jacobellus, Episcopus Bellicastren. Commissarius generalis Apostolicus Sacri Concilii, Romanus.

R. D. Alvarus de la Quadra, Episcopus Venusinus, Hispanus.

R. D. Thomas Casellus, Episcopus Britinorien. Ordinis Prædicatorum, Rossanen.

R. D. Galeatius Floreimonteus, Episcopus Aquinaten. Suessanus.

R. D. Philippus Bonus, Episcopus Famagusten. Venetus.

R. D. Jo. Baptista Cicada, Episcopus Albingenen. Auditor Cameræ Apostolicæ, Genuensis.

R. D. Stella, Episcopus Lavellensis Ordinis Prædicatorum, Venetus.

R. D. Franciscus de Mauni, Episcopus Briocensis, Gallus.

R. D. Laurentius Puccius, Episcopus Veneten. Florentinus.

R. D. Berengarius Bombau, Episcopus Calvensis, Hispanus.

R. D. Franciscus Gallianus, Episcopus Pistoriensis, Florentinus.

R. D. Petrus Dival, Episcopus Sagiensis, Gallus.

R. D. Gregorius Castagnola, Episcopus Mylonensis Ordinis Prædicatorum, Græcus.

R. D. Philippus Roccabella, Episcopus Maceratensis, Recanatensis.

R. D. Jacobus Barba, Episcopus Aprutinus Ordinis Heremitarum Sacrista Apostolicus, Neapolitanus.

R. D. Camillus Mentuatus, Episcopus Satrianensis, Placentinus.

R. D. Jacobus Spiphame, Episcopus Nivernienfis, Gallus.

R. D. Sebastianus Pighinus Episcopus Aliphanus Auditor Curiæ Romanæ, Regiensis.

R. D. Ambrosius Catherinus Politus Episcopus Minoriensis Ordinis Prædicatorum Senensis.

R. D. Peregrinus Fabius, Episcopus Vestanensis Auditor Romanæ Curiæ, Bononiensis.

R. D. Pompejus de Zambeccariis, Episcopus Sulmonensis, Bononiensis.

R. D. Camillus Peruschus, Episcopus Alatrinus Rector Studii Romani, Romanus.

Procuratores.

R. P. Ambrosius Pelargus Ordinis Prædicatorum Procurator, Reverendissimi & Illustrissimi Domini Adolphi Archiepiscopi Coloniensis Sacri Romani Imperii Electoris, necnon Capituli ejusdem Ecclesiæ Coloniensis Procurator, Reverendissimi, & Illustrissimi Domini Archiepiscopi Treverensis, Electoris Sacri Imperii Germanus.

Abbates.

R. D. Lucianus de Ottonibus, Abbas Pomposiæ Ferrariensis, Mantuanus.

R. D. Chrysostomus Gimilianensis, Abbas SS. Trinitatis de Cajeta, Calaber.

Generales Ordinum.

R. P. Franciscus Romeus, Generalis Ordinis Prædicatorum, Aretinus.

R. P. Bonaventura Pius, Generalis ordinis Minorum Conventualium, Costacciarius.

R. P. Hieronymus Seripandus, Generalis Heremitarum Sancti Augustini, Neapolitanus.

R. P. Nicolaus Audetus, Generalis

Ordinis Carmelitarum, Cyprius.

R. P. Augustinus Bonuccius, Generalis Ordinis Sanctæ Mariæ servorum, Aretinus.

R. P. Simon Guicciardur Stampensis, Generalis Ordinis Minimorum Sancti Francisci de Paula, Gallus.

Officiales Concilii.

D. Hugo Boncompagnus Abbreviator, Bononien.

D. Hercules Severolus Promotor, Faventinus.

D. Angelus Massarellus Secretarius, Sanctoseverinus.

Pompejus de Spiritibus Magister Cæremoniarum, Spoletanus.

Subduntur nomina Notariorum diversarum Nationum, qui fuere tredecim, & Theologiæ professorum, qui fuere numero octuaginta quinque, quorum ultimi ex Societate Jesu, qui Presbyteri reformati dicebantur, fuere Viri insignes, Claudius Jajus, Jacobus Laynes, Alphonsus Salmeron Socii Sancti Ignatii, & Petrus Canisius Germanus eruditis operibus clarissimus.

XXIII.

Angel. Massarell. in Diar. ms. Arch. Vat. p. 338.

Servire tempori maluit Pontifex, gravioraque imminentia mala defugere, quam adversus Cæsarem multa indigna molientem Apostolicam tueri authoritatem cum maxima Christianæ Reipublicæ perturbatione, quare a ferenda de translatione concilii decretotia sententia abstinuit, ac minus malum tolerare maluit, quam majus accersere, ut narrat Angelus Massarellus his verbis. *VIII. Novembris Reverendus Dominus Archiepiscopus Materanus dixit de sententia validitatis translationis danda a Sua Sanctitate, & quod ego referrem Cardinali Sanctæ Crucis animum suum, ut unius ex Deputatis a concilio. Retuli, significavit animum Cardinalium deputatorum super Religione esse, ut pro nunc nihil agatur, tanquam eligendum minus malum contradicente Imperatore.* Verebatur nimirum Pontifex, ne Cæsar adversus Pontificiam sententiam intercederet, & majores in Ecclesia Dei tumultus orirentur, quorum malorum avertendorum causa licet Galliæ Rex ardentissimis studiis offerret se Pontifici ad sanciendum fœdus armorum adversus Cæsarem, & Brosia Regius Orator omni arte, & contentione pellicere Pontificem ad eam societatem niteretur, tamen Pontifex licet insensum Cæsaris animum adversus Sedem Apostolicam experiretur, nunquam cum Gallo id fœdus sancire voluit, ut Alexander Cardinalis Farnesius Pontificin apud Cæsarem Internuntio literis significavit, ut certiorem faceret Cæsarem maluisse Pontificem expectare, ut Cæsar sponte sua Placentiam restitueret. Conqueri etiam jussit de libris contumeliosissimis in Pontificem sparsis nomine Bernardini Ochini Apostatæ, Cæsarique exponere, Hæretici hominis rabiem, ac levitatem, reique indignitatem ac infamiam in ipsam Cæsaream Majestatem redundare, cum hæc omnia sub ejus patrocinio committantur. De his libris impiis meminit Surius additque. *Si quis ita scribet in Principes Evangelicos quemadmodum liber ille perstringit Pontificem, nemo æquo ferret animo, & hic visus est dignus Sleidano Sacramentario, e quo non pauca in defuncti Pontificis contumeliam suis illis præclaris Commentariis infarciret. Sane qui talium Commentariorum lectione delectantur, illi facile quoque Mahometis Alcoranum, & id genus alia Commenta non admodum recusaturi videntur.*

Cur tolerata Cæsaris gesta.

Detractatum fœdus armorum cum Gallo adversus Carolum V. *Ext. in MS. Car. Spad. sig. 37. pag. 616.*

Ochini Apostatæ impia scripta.

Surius in comm.

Nequissimo huic Apostatæ Ochino ad inficiendas suis hæresibus Angliam, & Poloniam tunc intento scelestissimum alium Apostatam conjungimus Petrum Paulum Vergerium, qui Internuntium Apostolicum egerat in Germania, ac plura etiam pietatis ardentissimæ adversus Hæreticos signa dederat, sed dum curiosius in Hæreticorum perlegendis libris versatur, Theologicis disciplinis destitutus, in eorum cœno mersus periit, hæresimque aliis afflare non pertimuit, quare a Paulo Pontifice exauctoratum narrant Acta Consistorialia.

Acta Concil. MS. Car. Spade sig. n. 134. p. 13.

Romæ apud Sanctum Marcum die Mercurii III. Julii MDXLIX. fuit Consistorium, in quo Sanctissimus Dominus noster de Reverendissimorum consilio declaravit per ejus diffinitivam sententiam Petrum Paulum Vergerium Episcopum nuper Justinopolitanum, ob causas in cedula expressas, regimine, & administratione Ecclesiæ Justinopolitanæ privatum, aliisque pœnis a jure indictis afficiendum esse, prout in dicta cedula per Sanctitatem suam subscripta quæ penes Reverendum Dominum Blosium electum Fulginatensem Sanctitatis Suæ Secretarium ex hujusmodi causa Notarium remansit, latius constat.

Petrus Paulus Vergerius a fide defecit.

Percussus hac sententia Pettus Paulus Vergerius, in desperationem efferatus, acerbissime adversus Pontificiam authoritatem scripsit, actusque in reprobum sensum latius diffudit hæresim in Polonia, ac multos Catholicos imbecilles in Sathanæ castra traduxit, licet vero non semel de reditu ad Ecclesiam egerit, tamen fastu nimio deterritus est, ne publice suos errores ejuraret, de quo Hosius Episcopus Warmiensis postea Cardinalis veluti de magno Sathanæ Administro queritur.

Eodem anno in gravem hæreseos suspicionem adductus est Grimanus Patriarcha XXIV.

Aqui-

Patriarcha Aquilegiensis in hæresis suspicionem incurrit. Tom. de Vat. sig. n.1205. p. 352.

Aquilegiensis in controversia de Prædestinatione, quæ ex hac occasione suborta est. Cum Ecclesiæ Utinensis Collegiatæ Concionator temere offendiculum populo Utinensi objecisset concionando, prædestinatum a Deo nullo modo posse damnari, quantacumque scelera admiserit, præscitum vero, sive reprobatum, quantumvis virtutibus se excolere annitatur, necessario damnandum, quibus verbis cum Lutheranis colludere visus est, qui ejusmodi verbis a virtutis studio avertere Christianum populum, atque in vitia ex quadam desperatione impellere consueverant, ob exortam ex his verbis publicam offensionem Utinensis Vicarius Concionatorem illum munere habendarum concionum interdixit. Concionator vero provocavit ad Grimanum Patriarcham, qui VII. Aprilis hujus anni ad Vicarium Utinensem literas dedit, deque Prædestinatione sermone instituto Concionatoris verba defendit, prædestinatum ideo non posse ullo modo damnari, quia tandem a peccato eruendus sit, pariterque præscitum necessario damnandum, electionemque, & prædestinationem adeo necessariam sine ulla distinctione constituit, ut in nostra voluntate, arbitrioque nullo modo sit positum salutem consequi, vel damnari.

Ext. in eod. ms. p.152. & 160.

Has Patriarchæ literas, ut hæreseos crimine infames, Utinensis Vicarius ad Censores fidei, qui agebant Venetiis, transmisit, illi rem ad Romanæ Inquisitionis Tribunal detulere, vocatusque in jus a Pontifice Patriarcha Aquilegiensis Apologiam conscripsit, in qua pluribus sententiis excerptis ex D. Augustino, & nonnullis SS. Patribus, scripta in literis confirmavit, sed ea Apologia majorem illi hæreseos suspicionem conflavit, lisque in plures annos extracta est, donec in concilio Tridentino sub Pio IV. constituti fuot Judices Theologica scientia florentissimi, qui consensere plures sententias apud Divos Augustinum, & Prosperum assertis a Patriarcha non dissimiles repeririri, ac Patriarcham XVII. Septembris MDLXIII. crimine hæreseos purum, ac liberum pronuntiarunt, vetuere tamen ne ejus literæ, vel Apologia typis unquam mandarentur, cum hujusmodi sententiæ gravem offensionem parere, ac turbare plurium mentes possent. Purum autem ac nitidum dogma Catholicum est, nulla humana industria salutem comparari posse sine gratia Dei, quæ per merita Christi confertur; nec quemquam damnationem evadere sine eadem gratia, cui tanquam principali secundaria cooperatio nostra conjungenda est, Deum vero ex parte sua velle omnes salvos fieri, & Christum pro omnibus mortuum sacræ testantur literæ.

Ext. ib. p. 154.

Ib. p. 152.

MS. Car. Pu sig. 260. pag. 139.

XXV. Hussitæ ad Ecclesiam reducuntur.

In Bohemia Prosper S. Crucis Internuntius ad Regem Romanorum missus, ut Hussitas Bohemiæ Ecclesiæ Romanæ Ferdinandi Regis ope conciliaret, fælicem in ea re operam navavit, de qua re scripsit Cardinali Farnesio. Hussitas initio pervicacia sua omnem piam industriam elusisse, Regia vero industria demum evictos, ut nonnulla Sacri fœderis capita admitterent, quæ una cum literis transmisit, hæc vero fuisse non quidem qualia optanda essent, sed qualia possent tolerari, ut sensim eorum secta deleretur, assensisse eos, cum solemnis Sacerdotum Hussitarum conventus esset, integrum esse sub qualibet specie Sacramentum, & Corpus Christi, non tamen adstringi voluisse, ut communicantes admonerent, quod sub unaquaque specie sit integrum corpus, ob graves in ea re difficultates; damnasse errorem quod sufficeret semel in anno confiteri si quis vellet sæpius Sacram Eucharistiam sumere; destitisse a celebranda Joannis Huss Hæresiarchæ festivitate; professos se obedientiam justam, & debitam exhibituros Pontifici; de communione Infantium articulum suppressum, quod sint pauci, qui eam conferant, atque Sacerdotes initiandos sacramento esse constringendos eam infantibus non collaturos, atque ut ea consuetudo delenda sit operam daturam Regiam Majestatem in conventibus Ordinum nomine totius Regni ut postuletur a Pontifice facultas Archiepiscopo concedenda, ut absolvat Hussitas, eosque in gremium Ecclesiæ restituat, quæ ut promoveri possint cursorem Romam direxisse, ut Pontificiam mentem intelligat, summa contentione deprecari, ut paternæ charitatis ardore horum defectus exurat, pacta enim cum Hussitis concordia, se omnes hæreseos in Bohemia serpentes gravissimis edictis elisurum, atque etiam illicitos libros prohibiturum, ac progressu temporis ab his, qui utramque speciem sumunt optimi Archiepiscopi diligentia, & exemplis plura obtineri posse, perpensis porro omnibus se comperisse plures ad Hussitas deflexisse, ut confessionis molestiam defugerent, jam vero cum sint professi confessionem auricularem necessariam, ac tantum sub una, quantum sub utraque specie contineri, sperari posse brevi temporis fluxu consuetudinem communicandi sub utraque relicturos. Creditur etiam Lutheranos animis dejectum iri cum viderint eos, quibus maxime nitebantur, ad Sedis Apostolicæ obsequium, conjunctionemque rediisse. Datum Pragæ XIII. Novembris MDXLIX.

Do-

Dominationes Vestræ Reverendissimæ humillimus, ac devotus Servus Prosper e Sancta Cruce.

De singulis his controversiis compositis cum Hussiris, sive cum Calixtinis extant aliæ Sebastiani Pighini Episcopi Ferentini Internuntii Apostolici in Germaniam decreti ad eumdem Cardinalem Farnesium.

Reverendissimo, & Illustrissimo Cardinali Farnesio.

XXVI. *Pighini lit. ad Car. Farn. ex Ital. ext. in MS. Arc. Vat. sig. n. 3224. 100.*

Tandem Regiæ Majestatis opera post gravissimas difficultates, divina favente gratia Caliutini Sacerdotes, qui sub utraque specie communicant populum, ad catholicos articulos profitendos adducti: Credere se secundum Primitivæ, & Universalis Ecclesiæ Concilia, nec ulterius contendendum sensere Theologi, cum vox universalis omnia contineat; professi quoque integrum esse sacramentum sub una specie, semper deberent communicantes admonere, quod sub unaquaque specie est integrum Corpus, *noluere tamen obstringi, ut repeteretur singulis vicibus, sed id prædicatum iri, ac universos in conventu consensuros. Circa articulum confessionis contendebant, quod sufficeret semel in anno confiteri etiamsi quis vellet sæpius Sacram Eucharistiam sumere, sed demum ad catholicam sententiam revocati sunt. Circa quintum articulum de festo Joannis Hus, assensere, ut id festum infaustum aboleatur. Circa obedientiam Pontifici exhibendam, addidere justam, & debitam, nec altercandum visum est, cum nil injustum ab his exigi possit, atque ipsi Archiepiscopo Pragensi creando omnem obedientiam sacramento spondere debeant, Archiepiscopus vero omnem fidem, subjectionem, & obedientiam polliciturus sit. Circa articulum de compactatis, scilicet in quo sensu essent intelligenda, disceptatio prætermissa est, cum novæ pactiones initæ sint, quibus veteres antiquantur, frustraque disputaremus, in quo sensu vetera compactata accipienda. Circa ultimum articulum non visum est anuic disquirendum, cum Archiepiscopus Religionis Catholicæ studio, & eruditione præstantissimus creandus sit, qui multa emendaturus sit Catholica censura: superest indecisus articulus de communione Infantium, ac Regia Majestas de ea se acturum cum fælici successu in Conventu Ordinum sperat. Porro Archiepiscopus initiandos Sacerdotes obstricturus est sacramento ad hos omnes articulos observandos, neque ad dandam Infantibus communionem, ac multi ex Caliutinorum Sacerdotibus consentiunt, ut non detur. Itaque ille usus apud paucos supererit, quibus extinctis delebitur consuetuda.*

Superest ut veniam præteritorum deposcant, Regia Majestas ait se nomine totius Regni misso Oratore petituram, atque etiam in Conciliis decretum iri aliquos, qui pro ea deprecatores agant, flagitareque, ut Archiepiscopo absolvendi potestas conferatur, utque gesta a sua Sanctitate confirmari efflagitent, quæ hactenus Regia Majestas privato nomine egit, ac si ipsi in Comitiis dixerint missuros ad Pontificem Oratores, Regium quoque, ut rem provehat, se adjuncturum.

Certiorem etiam reddit Regia Majestas Beatitudinem ipsius, concordia hac constabilita, Regni Ordines ad publica Comitia vocaturum, atque in iis acerbissima Edicta promulgatum iri advèrsus omnes hæreses, quæ in hoc Regno serpunt non exiguo numero, atque summa diligentia rem confectum iri, ut in optimum statum redigantur omnia, ac libri Hæretici prohibeantur, & quæ ab ipsius Sanctitate pro salute animarum commonenda visa fuerint, in opus provocatum iri. Datum Pragæ XIII. *Novembris MDXLIX.*

XXVII. *Ext. in MS. Car. Spad. sig. n. 37. p. 91.* Spes oritur redintegrandæ fidei in Anglia.

Hoc anno in Anglia gravissimæ rerum conversiones contigerunt, quarum occasione de redintegranda in eo Regno Catholica Religione actum est, extant enim Alexandri Cardinalis Farnesii literæ ad Pontificium in Aula Cæsarea Internuntium, quibus jussus est Pontificio nomine agere apud Cæsarem, ut pro restituenda in Anglia Religione Catholica vires conjungat, muniri enim viam huic rei, quæ facile ad exitum perduci possit, Cæsarem gravissimis ex causis ad pium hoc opus obstringi, cum ob judiciaria acta postulante Cæsare in Henricum Regem a Clemente VII. confecta, defectio illius ab Ecclesia sequuta esset.

Lit. Jo: Maria de Monte Car. Leg. ad Alex. Card.

De rerum Anglicarum spe hæc Jo: Maria de Monte Legatus Concilii Bononiensis scripsit ad Alexandrum Card. Farnesium. *Hac mea fixa est sententia, ut Reverendiss. atque Illustriss. Card. Polus creetur Legatus ad Invictissimum Imperatorem, & ad Regem Christianissimum, & ad quoscumque Reges, & Principes Christianos, ad quos eum declinare, vel a quibus subsidia petere contingeret, & ad Anglos ad unitatem, & gremium Ecclesiæ redire volentes, & nos porrigeremus manus adjutrices, ac divenderemus, & oppignoraremus Mithras, Calices, Patenas, nosque omnibus opibus spoliaremus,* subiicitque, deberet sua Sanctitas attollere in Cœlum manus, gratiasque Deo agere, quod vitam sibi adeo propagarit, ut si non omnimodam recuperationem videat, tamen spes recuperandi illius Regni optime comparatas alat: necnon Legatum

per literas urgere, ut ad Cæsarem pro statu rerum Anglicanarum se conferat: *opinor enim* (ita concludit) *quod cum ipsius Reverendissima Dominatio tot dotibus, & ornamentis naturæ sit prædita, tantaque gratia, & authoritate apud Cæsarem polleat, implicatissimis his litibus de Concilio, translatione, & reformatione expediendis utilem operam navare posset, & hæc sufficiant in tot occupationibus meis, quæ omnia submitto sapientissimo judicio Vestræ Reverendissimæ, & Illustrissimæ Dominationis & Reverendissimi Domini mei Cardinalis Sanctæ Crucis, &c. Bononiæ XI. Septembris MDXLIX.*

XXVIII. Occupatus erat Cæsar in Belgis ad Philippi filii obsequium adigendis sacramento, defuitque præclaræ occasioni Angliæ ad Catholicam Religionem revocandæ, cum maximis dissidiis ob varias, pugnantesque inter se hæreses arderet, importunis hominibus novum Evangelium excitatum ab inferis propagantibus, male quædam Scripturæ loca distorquentibus. *Sed impudentissimam eorum vanitatem* (inquit Surius) *ipsa doctrinæ varietas, & pugnantia coarguit, quæ nihil potest habere cum veritate commercii*. At Senatus Anglicus armis ortas seditiones compescuit, sumpsitque supplicium de earum authoribus, aucta etiam subinde inter Proceres Hæreticos dissidia, ac Thomas Semerus Anglici Regni Protector (sed verus eversor) tandem impietatis suæ pœnas experiri cœpit, a Joanne enim Dudlejo Warvicensi Comite de Republica male gesta accusatus, sibi metuens una cum Eduardo Rege pupillo Windesoriam præsidii causa confugit, desertusque ab omnibus, deditione nuncupata, in custodiam Mense Octobri conjectus est. Quam infelix vero fuerit Angliæ status sub hoc Regni Procuratore, Tyrannoque nequissimo, cum sua authoritate perfidissimos Hæresiarchas ad impietatem diffundendam, perdendamque rem Catholicam armaret, narrat subjectis verbis Nicolaus Sanderus. *Cum cæteri novi Magistri, tum maxime isti, quos diximus [scilicet Bucerus, Petrus Martyr, Ochinus] Theologastri cœperunt tandem ex Pulpitis, & Cathedris Professioni Theologicæ olim assignatis suo more docere vel potius declamare, omnique ad fallendum composito artificio, ut ad quos singuli non modo Theologiæ [ut olim] Candidati, qui reliquas necessarias artes ante didicerant, sed juvenes, ac adolescentuli pueri etiam omnium Classium, qui latine loquentes intelligere potuerunt, accedere, eorumque lectiones, & conciones quotidie audire sunt coacti, quo enim quique minori erant ætate, & doctrina, & judicio imperitiores, eo erant istorum fraudibus magis obnoxii. Istorum ergo rudioribus animis, ac prurientibus cæterorum auribus, primum ex difficilioribus Scripturarum locis, variisque de præscientia, prædestinatione, reprobatione æterna, rerumque, ac eventuum necessitate impiis tractationibus instillarunt incredibilem curiositatem, & de rebus summis contendendi libidinem. Aliis ex locis sub prætextu asserendæ libertatis omnia illa, quæ ad licentiam vitæ, ac morum inducendam facere videbantur, diligenter proponebant, ut inde Confessionem, pœnitentias, dierum, ac jejuniorum observationes, omnesque Ecclesiæ, ac Superiorum præceptiones contemnendas junioribus non ægre persuaserint. Ex aliis demum Scripturis, quæ apud eos quorum sensus non fuerunt in rebus Divinis exercitati videntur, facere pro sectariis, ut de Sacramenti duplici specie, de officio precum in lingua vulgari, ac similibus ita fidem Majorum nostrorum in iisdem tractandis elevarunt, suam sinceritatem commendarunt, animosque suorum præoccuparunt, ut exinde in quibuslibet controversis locis, maximisque mysteriis explicandis, etiam ubi sacri contextus verba, circumstantiæ, omnisque antiquitas aperte sonent pro Catholicis, lubenter istorum falsissimis, ineptissimisque commentariis omnino acquiescant, atque ita tandem discipulos suos corruperunt, ut quaslibet de Deo, de Sanctis, de Sacramento, de Sacrificio impias opiniones facile hauserint. Atque de Patribus antiquis Ecclesiæ Doctoribus, vel singulis, vel in Concilio collectis, ita apud suos disserebant eos fuisse homines [ac si Protestantes nihil humani haberent] & non modo errare potuisse, sed & in multis quod undique ex singulorum scriptis [incommode, aut male intellectis sententiis fraudulenter congestis] demonstrare nitebantur, turpiter hallucinatos fuisse. Et Augustinum quidem ex præcipuis unum etiam errata sua confessum esse, & peculiari libro multa retractasse, sæpeque item admonuisse omnes, ne sibi aliter quisquam crederet, quam videret id esse in Scripturis consentaneum, quod affirmaret. Ac non captiosa apostrophe compellantes Auditores sciscitabantur utrum æquius esse putarunt, Scripturis sacris, quæ errare non possent, credere, an Doctoribus, hominibus scilicet, qui falli possunt, & fallere; se enim id tantum requirere dicebant, ut omnes potius Deo credant, quam hominibus.*

Hac fraude imperiti permulti decepti non adverterunt antithesim, seu collationem non faciendam esse inter Scripturam, & Pa-

Patres, nec in eo versari quæstionem, utrum magis Deo, an hominibus, Scripturis vel Doctorum libris sit tribuendum, sed illud potius, utrum quoad Scripturarum intelligentiam, & expositionem, istis paucis indoctis, turbulentis, ac scelratis transfugis securius, quam illis antiquissimis, sanctissimis, doctissimis Patribus, vel singulis, vel simul omnibus credendum sit.

XXIX. *Hoc miseri adolescentes hæc non observantes, suis Magistris, ac si non aliud quam Dei eloquia funderent, sine exceptione obtemperabant, Doctoribus autem, ac conciliis non aliter nisi quatenus sacris literis consentanea dicerent. Cujus rei, vel se ipsi, vel suos Præceptores faciebant Judices.*

De Ecclesia, Episcopis, Presbyteris, ac Pastoribus, quia multos horum nomine, & authoritate in avita fide retineri cernerent, admonebant illam fœminam esse, & debere obedire viro suo, id est, Christo in sacris Scripturis loquenti, [At isti Sathanæ sensum Christi verbis affingebant] addebant etiam istos, nimirum Sacerdotes non debere elevare se super populum Dei, cum omnis multitudo Sanctorum sit, & ad Clerum, partemque Sacerdotalem non minus, quam illi, quos Clericos, & Presbyteros vulgus vocat, pertineat: ita cum Chore Schismatis authore passim concinebant isti.

Biblia autem sacra, quæ illi omnem veritatem complecti dicebant, ita data opera seu Latine, seu Anglice versa, & perversa legenda proponebant, ut in eis Ecclesiæ Presbyteri, Sacramenti, ac similium vocabula, quorum vel venerandis nominibus antiqua Religionis veritas contineri, & plurimi in vetusta fide teneri videbantur, nuspiam extarent, pro quibus substituerunt Congregationem, seniores, secretum, & hujusmodi vocum novitates. Illud autem ab Apostolis ipsis veræ Ecclesiæ, & rite Christum colentibus Christianis, ut ab Hæreticis hominibus, ac conventiculis discernerentur, attributum Catholici nomen, quo solo multi a Sancto Augustino edocti in Ecclesiæ gremio tum retinebantur, partim falsa interpretatione eludebant, partim sibi, & suis tumide usurpabant, partim ridicula inversione in cacolycum mutarunt, ac nonnunquam etiam cum Donatistis diabolicum esse inventum, ac sine Verbo Dei institutum dixerunt. In Papam incredibili semper scurrilitate, ex quolibet textu Scripturæ insane debacchati sunt, & maxime in festo SS. Petri, & Pauli. [Et infra.] *Jam in omnibus officinis, & tabernis, in popinis, & fornicibus de fide inibatur disputatio, sacram Scripturam [ut Hieronymus olim questus est] garrula anus, delirus senex, sophista verbosus, universi denique præsumebant, lacerabant, docebant antequam discerent, alii philosophabantur inter mulierculas, alii discebant a fœminis, quod viros docerent, præcipue autem Apocalypsis, quæ tot habet Sacramenta, quot verba, in omnium ore versabatur, inde Protestantes sua dogmata confirmabant, inde ad sensum suum incongrua aptabant testimonia, magna id audacia edisserentes aliis, quod ipsi non intelligebant: nec ad aliud quidquam tum [ut in sectarum initiis maxime fieri solet] vacabant Angli, quam ut aliquid novi dicerent, aut docerent.*

Hactenus nil in ista nova secta certi habebatur præter illud unum, quod cum Catholica Fide nihil sibi fore commune intercedere vellent, & Bucerus, ac Martyr, ex quorum judicio scholæ pene omnes pendebant, assertionem diu cohibebant suam tantum Prolegomenis ad quamlibet hæresim indifferentibus. Animas enim isti, & linguas habentes venales in secta constituenda omnino a Cramnero Archiepiscopo, qui ultra Lutheranismum non erat progressus; is itidem a Protectore pendebat, qui in Zuinglianismum, licet sententiam suam usque ad futurum Ordinum conventum occultaret, propensus videbatur, Bucerus autem etiam in Judaismum utpote ex Judæis oriundus multum putabatur proclivis. XXX. *Sander. l. 1. de Schis. Anglic.*

Petrus Martyr molliter, & serviliter se in sectæ, & doctrinæ suæ accommodatione gessit. Nam Lutheri hæresim, quam in Germania imbiberat, & illinc in Angliam secum advexerat, non aliter nec diutius defendendam, vel retinendam statuit, quam quod id Cantuariensi, & Protectori visum esset, nosque ipsi, qui hæc scribimus, eum docentem audivimus, cum impium quemdam de Eucharistia, ac corporis Christi præsentia tractatum ex historia Cœnæ Dominicæ, & maxime ex undecimo capite prioris Epistolæ ad Corinthios adornaturus in eam tractationem ita est ingressus, ut anxius, an pendulus prorsus hæreret, veterumne Protestantium, an novorum Sacramentariorum sibi esset dogma defendendum, quid enim Archiepiscopus præscriberet, quid Parlamentum sequendum constitueret, quod tum coactum erat, & de re tota prolixe deliberabat, quid demum Protector docendum mandaret, miserrimus homo ex Aula in dies expectabat, quorum tandem per literas Cantuariensis comperta voluntate, se subito in Calvinistam transformavit, &

deinceps usque ad mortem vel Calvini, vel saltem Zuinglii sectam est consectatus; magnus sane (ur D. Augustinus de Fausto Manichæo dixit) Diaboli laqueus, qui verbo, scriptione, doctrinæque, ac eloquentiæ opinione plures seduxit; moribus tam mollis, & effœminatus etiam in senectute ex illius coapostaræ Monialis suæ consortio extitit, ut in illa jam mortua, oratione funebri publice detiænda turpissime se gesserit, & Joanni Checo Regio Præceptori eum de uxoris morte per literas consolanti sic responderit; se ita valere, atque ita suæ conjugis charissime obitum ferte, ut homo omnino dimidiatus poterat. Delicatus Monachus adeo solus esse non potuit, ut a fœminis divulsus non se integrum, sed mutilum plane, & dimidiatum existimaverit: cui tamen defectui libidinosus senex ex aliis dicitur medelam postea attulisse. Talibus heu authoribus, ac doctoribus insælix Anglia periit.

XXXI. Inter has Religionis orthodoxæ in Anglia cadentis ruinas stetit intrepida Maria futura postea Regina Soror Eduardi, quem gravissimis monitis a cœpta Catholicorum persequtione deterrere conatam narrat Natalis Comes.

Natalis comes hist. l.4.

Maria Eduardum Regem & fratrem ab Hæretica pravitate retrahere conatur.

Fama est, Mariam novi Regis Sororem ut quæ Catholica dogmata diligenter complecleretur, visis hæresibus, quibus omnia repleta, contaminataque fuerant, convenisse Regem seorsum, & in privatum thalamum, quem monuit, ut susceptam hæresim deponeret, futurum enim, ut ira, & indignatio Divina eum affligeret, qui spretis Divinis Legibus, & avitis Sanctorum Patrum institutis complexus sit, recens liberius vivendi genus a legitima ratione sejunctam, maxime vero iram Dei timendam esse Regibus tanquam authoribus omnis probitatis, vel sceleris cæteris hominibus subditis, qui pro viribus Regum, & Principum instituta servare nituntur. Turpe esse Principi homini, nobilitate, divitiis, authoritate, potentia, honoribus præstare reliquis hominibus, at ingenio, moribus, prudentia, nihil differre ab infima multitudine, quod si Henricus Pater odio Pontificis a Romana Ecclesia desciverat, non esse in errore diutius insistendum, quoniam cum peccatum Henrici fuisset gravissimum quia author tantæ improbitatis fuis extitit, certe multo gravius futurum erat filii, si conscelleratorum hominum persuasionibas ab recta Religione, & a vera Fide Christi, incontaminataque se abduci pateretur. Inde populorum Catholicorum odia futura in ipsum Regem ante oculos proponit, & pericula ejus capiti imminentia, & Divinam ultionem, quæ & ipsi, si in ea hæresi perseveraret, & ejus impuris Ministris tantæ impietatis, nisi cito ab ea impietate desisteret, immineret. Rex attentissime Sororis verba, & non sine lachrymis, ingentique trepidatione audivit, sibi perobscurum esse respondit, quid ageret in tanta rerum magnitudine, futurum esse, ut magis opportune illis consuleret. At nunc ita oportere parere Gubernatoribus, his dictis lachrymabunda mulier a lachrymabundo puero discedit. Gubernatores cum puerum ita mœstum, & prope afflictum conspexissent rati id, quod erat, non passi sunt amplius, ut Maria cum puero Rege loqueretur. Ut porro Eduardus Divino judicio ob flagitia percussus e vivis sublatus fuerit, ac Maria in Regnum successerit, postea dicetur.

Anglorum intestinis seditionibus Henricus Galliæ Rex bene usus, Bononiensem expeditionem in Gallia Belgica suscepit, Sellaquam Arcem trucidatis Anglis cepit, Amblitellum ad deditionem coegit, Montem Lambertinum extructa Arce muniit ad intercipiendos commeatus Bononiæ inferendos, ut eam Urbem in extremas angustias compulerit, tandemque pacis cum Anglo confectæ beneficio receperit,* refusa certa auri vi pro sumptibus in propugnaculis extruendis factis, missa etiam in Scotiam classe Henricus Duce Thermeo Scotos Mariæ Reginæ parere coegit, atque Edintonio Arce munitissima Anglos bello, & peste attritos dispulit, atque alia ab Anglis antea occupata Scotiæ adjunxit. Commendat Surius eundem Regem, quod accepto insigni Regio ritu solemni sanctissimas leges ad Regnum a peste hæretica vindicandum promulgarit. XXXII.

Belcar. l. 4. n.20. Sander. l. 2. in Eduar. VI. Natal. Comes l.4.

Henricus II. Galliæ Rex hæresibus Regnum purgare curat.

Henricus Rex cum esset Parisiis severiter animadvertis in quosdam Hæreticos, habuitque solemnem, & publicam supplicationem ad Deum, & Sanctos ejus. Deinde scripto quodam typis excuso testatur, se Catholicæ Fidei, authoritatis Apostolicæ, & Cleri suscepturum patrocinium, palamque declarat, quam ex animo detestetur nostrorum temporum Hæreticos, & hæreses partim e cineribus excitatas, partim recens inventas a Luthero, Carolostadio, Zuinglio, Œcolampadio, Melancthone, Bucero, Calvino, & indignis aliis Hæresiarchis hominibus monstruosis, & pestiferis, quas etiam velle se ait e suis ditionibus extirpare, & in rem gravissime vindicare. Hæc quidem ille Rex catholice, & ut decebat Regem Christianissimum, atque in ea re sequutus est Patrem Franciscum, qui nova dogmata ferre non potuit, & sæpe acerba sumpsit supplicia de Hæreticis.

Vi-

Videbant sane illi Reges, quam fore nisi tumultus, & seditiones, Divinarum humanarumque legum contemptum, Magistratus odium, & fastidium, & multa alia horrenda mala pariat novum illud Evangelium. Et fælices sane atque florentes illæ sunt Respublicæ in quas exitiosa dogmata minime irrepserunt. Speramus autem fore quandoque Deo bene propitio, ut omnes intelligant, quam nihil nisi meræ fraudes, & imposturæ fuerint, quæ sub puri verbi Dei, & sinceræ doctrinæ speciosis titulis novorum dogmatum Architecti, & Satores orbi venditarunt.

XXXIII. *Claudius Espenc. l. 5. de Euch. adoratione c. 9.*

Hoc anno Joannes Calvinus Hæresiarcha deterrimum Calvinisticæ Hæreseos, qua Galliam infecit, virus confecit. Vere enim dixit Propheta: *Abyssus abyssum invocat*. Et impii in deterius semper proficere consueverunt. Hic in libello edito anno MDXL. Christum in Eucharistiæ Sacramento existere, atque adorandum professus erat, ut tamen, ut panem simul consistere diceret cum Luthero, deinde anno MDXLV. ex libello suo adorandum expunxerat, tamen in Eucharistico dogmate proxime Luthero adhæserat, ac præsentiam Christi in Eucharistia, & conjunctionem veritatis cum signo agnoverat, ut etiam ad finem libelli scripserit. *Zuinglium, & Œcolampadium in hoc offendisse, quod tum toti in eo sunt, ut assererent panem, & vinum, Corpus, & Sanguinem Christi vocari, quia ipsorum signa sint, non interea simul hoc egerunt, ut nihilominus veritas cum eis conjuncta sit.* At demum hoc anno MDXLIX. inquit Espencæus, in impietatis infimam abyssum prolapsus cum Bullingero facta consensione non amplius dixit, Christi Corpus esse vere, realiter, ac substantialiter in Eucharistia, sed tanquam signatum in signo, nec conjunctam amplius cum signo veritatem, sed Christum tantum ab Eucharistia abesse, quantum Cœlum distet a Terra, & verba Christi, *Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus*, non literaliter, sed extra controversiam figurate sive per energiam accipienda, quo veneno plura Regna infecit.

XXXIV. *Claudius Espenc. l. 5. c. 9. pag. 1195. Chrysost. l. de Sacer. homil. 3. ad Ephes. & 6. ad Antiochen. 4. Reg. 2. homil. 24. in 1. Cor. ser. de cara vit. homil. 55. ad Antioch. & 15. in 1. Tim.*

Opposuit Calvini figmentis Espencæus SS. Patrum, ac maxime Chrysostomi oracula. *Auditores* (inquit) *suos de Eucharistia concionantes Catholici pro Corporis, & Sanguinis Jesu Christi in ea veritate amandabant ad Deum verum, veracem, fidelem, omnipotentem, qui simul, quod aiunt, & semel eodem temporis articulo sursum cum Patre sederet, & hic una nobiscum invisibiliter adesset, omnium nostrum manibus, ore, linguis exciperetur. Quod hic Corpus degustamus, & Sanguinem delibamus, eius esse, qui supra Cœlos proxime Deum residens ab Angelis adoratur, qui plusquam Elias, non ut is Eliseo Melotem, sed propriam carnem, & ipsam habens, ascendit, & nobis reliquit, ubi quæso nisi in his mysteriis, qui illuc ad supernum utique thronum extulit, quod & nobis, ut hic teneamus, & manducemus, exhibuit, qui etiam dum in hac vita sumus, in hoc mysterio facit, ut terra nobis Cœlum sit, quod enim illic summo honore dignum est, id in terra nobis ostenditur, non Angeli nimirum, non Archangeli, non Cœli Cœlorum, sed ipse horum omnium Dominus, & verum in Cœlo corpus, quod nunc in terra videndum, tangendum, & sumendum tibi proponitur, quasi Christus nos sic alloqueretur. [Et te sursum in Cœlo habeo & deorsum in Terra tibi contrector, & copulor.] Nec mihi satis est, ut neque tuum desiderium satiat, quod in Cœlo origine tibi inde data tui primitias habeo, nisi rursus ad terram descendissem, neque simpliciter, ac utcumque tibi connector, ac commisceor, sed & in esum trador, & manducor, ut summa fiat copula, conjunctio, & unio, ut nullo nos deinceps intervallo distare, aut nihil jam medii esse velim, sed e duobus unum fieri, & utraque unum esse malim.*

Hæc omnia Chrysostomiana conferat lector cum Calvinianis, hoc est vincula, copulas, unionem Christi [quod hic Author sæpe ait, maximum esse amoris signum] Sic tu his [inquam] mysteriis, & per hæc mysteria, quæ utique non alibi, quam in terra celebrantur, & sumuntur nobiscum, & nostri cum Christo cum ejus a nobis, & nostri ab illo breviter signorum a rebus, & rerum a signis Calvinianis localibus distantiis, atque intervallis, quæ nec Chrysostomo, nec ulli [quod sciam] veterum ante hos modernos, vel per somnium venerunt. Quin etiam Bucerus Calvini reformator, quique cum eo Zuingliano restinxerat, argumenta hujusmodi ex Domini in Cœlo præsentia ducta, & eius in Cœna præsentia opposita inepta putavit, irreligiosa, inconsequentia, impia, blasphema, furiosa etiam putarunt quidam Lutherani horum articulorum oppositioni, & collusioni nominatim Zuinglianæ, & Calvinianæ, opponentes Christi omnipotentiam, & veracitatem.

Dum in Europa orthodoxa Religio labefactatur ab Hæreticis, Divina Providentia e lapidibus, sive lapidum Dæmonumque cultoribus filios Abrahæ suscitatura in extremis Asiæ oris Evangelium propagavit: in primis Armenii suavissimo Romanæ Ecclesiæ jugo, quod Euro- XXXV.

pæi

pæi plures excutiebant, se subjecere, de eorum enim Patriarcha hæc referunt Acta Consistorialia.

Acta Consist. sig. 134. p. 15. Armeni se Ecclesiæ Romanæ adjungunt.

Romæ XXI. *Augusti MDXLIX. fuit Consistorium, in quo Reverendissimus D. Marcellus tit. S. Crucis in Hierusalem Presbyter Cardinalis, fecit verbum de quodam Patriarcha Armeno, qui superioribus diebus ad Urbem venerat, & qui se offerebat præstare obedientiam Sanctitati suæ, & Romanæ Ecclesiæ, petens electionem de persona sua in Patriarcham Armeniæ a populo celebratam per Sanctitatem suam approbari, & fuit commissum negotium eidem Reverendissimo Marcello Cardinali, necnon Reverendissimis de Crescentiis, & Sfondrato.* Tradunt eadem acta in eodem Senatu Portalegrensem Episcopatum fuisse institutum in Lusitania a Pontifice, atque Olyssipponensi Archiepiscopatui addictum.

XXXVI. *Orlandin. l. 9. Hist. Soc. Jesu.* S. Franciscus Xaverius in Japoniam Christum primum infert.

In Indiis ultra Gangem hoc anno S. Franciscus Xaverius Legatus, & novus Apostolus, Japoniorum Insulis, in quibus nunquam auditum fuerat Christi nomen, Evangelium maximis cum laboribus felicissime intulit, in quibus Religio Christiana ita effloruit, ut maxima Barbarorum multitudo fide Christiana exculta in iis martyrii coronas suo purpurata cruore collegerit, dum impura Sacerdotum, & Monachorum cohors Lutheri suinis grunnitibus excitata in vetitarum libidinum cœno volutata inconstantes populos ab Apostolicis, & Evangelicis institutis deficientes ementito Evangelii nomine in Sathanæ castra traduxit. Utinam perpenderent Novatores proprium esse Hæreticorum, fideles mille dolis, mendaciisque pervertere, atque distortis interpretationibus Evangelii Evangelium obscurare, proprium autem veræ ejusdemque Romanæ, & Apostolicæ Ecclesiæ signum infideles collustrare Evangelio, atque ab Idolorum cultu ad veri Numinis cultum, ritumque Catholicum Cœlestibus miraculis, veraque doctrina traducere, quod in Evangelico viro, Legatoque Pontificio Xaverio tanta pompa emicuit, ut pseudoevangelicorum Novatorum tenebræ illius splendore facile discutiantur: suscepti porro ab eo tanti fuere labores pro Christi Evangelio apud Indos, Japoniosque propagando, ut vere quod de Paulo dictum est a Christo, illi Apostolatu simili persuncto adscribi possit: *Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus: Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Reversus ille e Cambajæ Regno Goam, profectionem Japonicam adornavit, nec ullo periculorum, quæ commemorabant amici, horrore, nec itineris longinquitate, cum Japonii Goa amplius mille, & trecentis leucis distent, nec pelagi procellis infamis totas sæpe naves vorticibus absorbentis sævitia deterreri potuit, existimabat enim indignum, Legatum Apostolicum saluti animarum, & Cœlestibus lucris inhiantem inde terreri, unde terrenarum opum avidi mercatores non arcerentur, responditque amicis: *Servorum Dei animos magis conquiescere in periculis, quam in portu, nec majorem se unquam sensisse quietem, quam in æstu ipso laborum, atque discriminum.* *Act. A-post. c. 9.*

De suscepto pio consilio hæc S. Franciscus Xaverius ad S. Ignatium e Cocinensi Urbe Indiæ, scripsit. XXXVII.

Patri Ignatio Lojolæ Præposito Generali.

Abest Japonia ab Urbe Goa leucas amplius mille trecentas ex itinere, & Urbs Malaca, & Sinæ attingendæ sunt, nullis verbis exequi possum, quantum ex provinciæ hujus susceptione fructum capiam Divinæ voluptatis. Constat enim iter plurimis, ac maximis tempestatum, Syrtium, Piratarum periculis obnoxium esse, ut præclare agi cum naviculariis videatur, si alternæ naves Japonicum teneant cursum. Ego vero interiore quodam animi sensu sic affectus, animatusque sum, ut Japonicæ profectionis consilium abiiciendum mihi non putem, ne si pro certo quidem habeam majora discrimina subeunda, quam unquam antea in omni vita. Tantam mihi spem Religionis propagandæ Pauli Japonis sermo, vel ipse potius Deus iniecit. Et infra. *Te ego Pater animæ meæ, summeque mihi venerande positis humi genibus (sic enim hanc tibi Epistolam scribo, tanquam si præsentem intuerer) suppliciter oro, ne Deum pro me in sanctis Sacrificiis tuis, ac precibus obsecrare desistas, ut dum vita suppeditat sanctissimæ voluntatis suæ mihi det, & plane agnoscendæ, & omnino exequendæ facultatem, idem cæteros socios oratos volo.* XIX. *Kalend. Februarii MDXLIX. Cocini.* *S. Franc. Xaver. l. 2. ep. 9.*

Cum Malacam applicuisset, duo læti rumores ardens Japonicæ profectionis desiderium magis incenderunt, alter erat, quod Dynasta quidam in Japonia perdiscendæ legis Christianæ cupidus misso oratore ad Proregem Indiæ Sacerdotes postularet; alter fuit, quod Sacrosanctæ crucis insignia, jam inter Japonios in honore esse in quadam Insula dicerentur, atque excitarentur in ædium vestibulis ad fugandos Dæmones, cum Lusitanos Crucis præsidio ad tetra ea monstra abigenda uti cognovissent; quippe in Oppido

quo

qnodam cum deserta domicilia, & Dæmonum spectris, ac terriculamentis infesta Lusitanis Mercatoribus rei totius ignaris ad hospitium Japones assignassent, Dæmonesque Crucis signo fugati essent, Lusitanorum edocti periculo, exemploque cognorant, nihil esse adversus insidias, terroresque Dæmonum Christi Cruce præsentius, de quibus hæc S. Xaverius Apostolicus Nuntius Romanis sociis Malaca scripsit.

Societati Romam.

XXXVIII. Ibid. apud Tursell. l. 3. ep. 4. *Pridie kal. Junias anno post Christum natum MDXLIX. perveni Malacam, vix e navi descenderam cum Lusitanorum Mercatorum literas ex Japonia accepi, ex quibus cognovi Principem quemdam Japoniæ virum fieri velle Christianum, itaque Legatos ab eo ad Prætorem Indiæ missos cum mandatis ut aliquot nostræ Societatis homines postularent Christianæ Legis Magistros. In iisdem literis illud quoque erat scriptum, in quodam Japoniæ Oppido Mercatores Lusitanos jussu Regis in hospitium Dæmonibus infestum, ac propterea desertum esse deductos, ibi cum ignari totius rei Lusitani lacinia retraherentur, & conversi nihil omnino cernerent attonitos quid tandem id esset requisisse. Nocte autem quadam cum famulus spectro nescio quo exterritus exclamasset, eo clamore reliquos excitatos arripuisse arma, aliud quidpiam esse existimantes, quibus tumultus causam requirentibus respondisse puerum se nocturno spectro perculsum inclamasse. Inde famulum illum complures disposuisse Cruces in ædibus, & spectra illa evanuisse, denique incolas enuntiasse, Lusitanis in tectis illis Diabolos habitare, & simul quæsisse quo tandem remedio fugarentur, tum respondisse Lusitanos, nullum remedium Cruce præsentius inveniri. Itaque postea quam eam domum Lusitani Crucibus munierint, exemplum incolis secutis ante domos passim excitatas Cruces. Ad hæc nuntiabatur in Japonia latissimum Evangelio patere campum, gentem enim prudentem esse, atque ingeniosam, rationi obtemperantem, discendique percupidam. X. Kal. Jul. MDXLIX. Malaca.*

XXXIX. At Lusitano destitutus navigio Xaverius, cum Sinensi Navarcho Idololatra transegit, Dei magis, quam barbari fide confisus, timoresque omnes, qui Dei fiduciam minuerent, ab se abjecit. Jam in cursu erat navis, cum Barbari Dæmonem, jactis sortibus, de itinere consuluere, ingemiscente Xaverio profectionem suam Dei causa susceptam ad Diaboli arbitrium disturbari: is dolor gemino casu auctus est, nam Xaverii comes Emanuel Sina jactatione navis in apertam sentinam in caput prolapsus, mersusque ad umbilicum usque ægre extrahi potuit, cumque diu exanimis jacuisset, vulnusque grave accepisset in capite, precibus Xaverii percuratus est: mox vero Navarchi filia agitatione navigii excussa in fluctus vorticibus hausta, Barbarisque ad placandum sacrificiis Idolum versis respondit edita sorte malus Dæmon, si Emanuel homo Christianus periisset in sentina puellam in mari non fuisse perituram: adversus hostis insidias in preces ardentes effusus Xaverius Dei benignitate, cui omnia famulantur, pervicit, ut Navarchus ventorum vi adactus in Japoniam flexerit, ac die assumptæ in Cœlum Deiparæ sacro, reluctante Sathana, nautisque invitis Cangoximam in Regnn Saxumæ potissimam Pauli Japonis in Goensi gymnasio fide Christiana exculti patriam appulerit. Victæ artes Dæmonis.

Ingressus ita Japoniorum Regnum Divus Xaverius Legatus Apostolicus a Paulo III. Pontifice (ut vidimus) ad convertendas ad Christum barbaras Orientis gentes missus, ad omnia propter Evangelium ferenda paratissimus, cum animadvertisset Bonzios Idolorum Sacerdotes, Sathanæ ad Divinam gloriam aspirantis imperio ad nefandam hypocriseos pompam, personatam sanctitatem carnis, & piscium abstinentia induisse, ab iis etiam ne cujusquam Japonii offensionem incurreret, temperavit, multoque arctiorem abstinentiæ legem sibi indixit; subdit Author: *Pro pane oriza, pro obsonio fere pomis, oleribusque barbero item more conditis leniebat desideria naturæ, nec tamen melius alibi, quam in Japonia valuisse se scribit scilicet non tam frugalitatis naturali ope, quam Cælestis pabulo charitatis. Deinde sedulam, & accuratam operam dare linguæ Japonicæ rudimentis aggressus in præcipuis Christianæ fidei capitibus convertendis, adjuvante Paulo [is erat Japonius Neophytus Goæ Sacris Christianis exculius] complures dies summis laboribus desudavit.* Aspera S. Xaverii vita.

De suo porro in Japoniam appulsu Socios Goenses fecit certiores, subjectis literis. XL.

Societati Goam.

Ad has regiones, tamopere a nobis exoptatas Deo aspirante pervenimus ipso die B. Mariæ in Cœlum assumptæ sacro anno MDXLIX. & quoniam alium portum, tenere non licuit Cangoximam, quæ Pauli a Sancta Fide patria est, applicuimus. Multis interjectis. *Hoc nomine plurimum debemus, quod nos in has Barbarorum terras deduxit, ubi nos ipsos penitus obliviscamur. Nam cum Ethnicis & veræ Reli-* Ibid. l. 3. ep 5. Ibid. l. 4. ep. 10.

gio-

gionis hostibus omnia teneantur, in quo spem habemus, ad cujus præsidium confugiamus, præter Deum habemus neminem. Etenim domi nostræ, ubi Christi Domini Religio viget, nescio quod homines ipsi, ac res creatæ, veluti Parentum, Patriæ consanguineorum amor, amicorum consuetudines, vitæ commoda, morborum remedia nobis impedimento sunt, quominus omnes spes nostras, in uno Deo fixas, & locatas habeamus. Hic vero tam procul ab domo, atque inter Barbaros, ubi omnia præsidia, subsidiaque humana deficiunt, una Dei fiducia nitamur necesse est. Hæc tantorum erga nos Dei beneficiorum cogitatio non vulgarem nobis pudorem, ac verecundiam affert. Divinam enim nos largitatem pene oculis cernimus, ut qui in hæc loca Divinæ Religionis amplificandæ studio venientes aliquam a Deo gratiam inire arbitraremur, demum plane videamus, idipsum summum Dei esse beneficium. Etenim ille cum nos perduxit in Japoniam, rerum humanarum amore, quo irretiti minimum in Deo spei habebamus, penitus expedivit, ut toti apti ex ipso penderemus &c. III. Nonas Novemb. MDXLIX. Cangoximæ.

Lapso ab his exaratis literis tertio die de tenuissimo inter Japonios victu usurpari solito, & gravissimis difficultatibus, quæ mentem ab humanarum rerum cogitatione, & amore divellerent, hæc significavit. *Multis vinculis solutos nos agnoscimus, quæ spem nostram, ac fidem quominus cresceret, distinebant. Ad hæc illud quoque non leve commodum accedit, quod deliciis eis, quæ alibi carnis stimulos irritare, animique & corporis vires solent infringere, hic caremus omnino. Etenim Japonii nullum altile mactant, vel comedunt, pisce vescuntur, interdum oriza, & tritico non abundant, herbis, & arborum fructibus ut plurimum victitant, & quidem ita prospera valetudine ad multam usque senectutem utuntur, ut facile appareat, quam paucis sit eadem, quæ alioquin est insatiabilis, natura nostra contenta. Cangoxima Nonis Novemb. MDXLIX.*

XLI. Addebat pios omnibus Evangelicis præconibus, qui in India versabantur, variis literis ad sanctitatem stimulos, atque inter alios Socium, qui apud Paravas Religioni propagandæ operam dabat, ac jurgia quædam cum Lusitanis contraxerat, sanctissimis hisce sententiis increpuit. *Insitum naturæ nostræ vitium esse dicimus, quod sæpe est incuriæ, & negligentiæ: ita Dei, ac nostri oblivionem naturæ conditione, tamquam velo quodam obtendimus, sed Deus non irridetur, aut fallitur.* Comparatis linguæ Japonicæ levibus rudimentis ad prædicandum Japoniis Evangelium se totum impendit.

Exceptus initio est Legatus Apostolicus Xaverius risu, & cachinnis a Japoniis, cum legis Christianæ mysteria, lingua Japonia hiulce, aspere, & impolite sonante, elegantiarum expers pronuntiaret; verum Divina exaggeratus constantia, spretis cachinnis Gentilium, fidei Symbolum repetere, ac docere non desiit, atque infirmus sermone, sed opere præpotens, Divinis miraculis potentiam Apostolicam explicuit; a Saxumano vero Rege, ut facilius Auditorum captaret benevolentiam, legis Evangelicæ prædicandi potestatem Edicto publico impetravit, per terrenum enim Regnum sæpe, ut ait Isidorus cœleste proficit, ita Christiana Sacra Cangoximæ a D. Xaverio promulgata. Qui vero fructus uberrimi tanta patientia a novo hoc Japoniorum Apostolo collecti fuerint, describit gestorum ipsius Scriptor e monumentis summa fide dignissimis *Pauli primum, uxor, ac filia, tum propinqui, & amici complures, qui haud iniquo animo tulerant eum factum esse Christianum, assiduis ejus monitis, & hortatibus ad baptismum perducuntur. Hos deinceps subsequuti alii, & paucorum mensium spatio Cives amplius centum, haud repugnantibus invitisque propinquis, in iis Bonzii duo, quos cum aliis aliquot Neophytis Xaverius in Indiam misit, ut ingenuis artibus in Collegio Goano, & Religionis imbuti mysteriis, suis deinde popularibus reversi prodessent.*

Christianam Legem promulgat.

XLII. *Ipse vero nondum usum vernaculi sermonis adeptus præcipua fidei nostræ capita Japonice conversa, literisque nostratibus consignata Neophytis e codice, populoque tradebat. Porro ad ejus confirmandam inter homines Ethnicos, & alienos a veritate doctrinam prodigiorum adminicula, miraculaque non deerant. Ethnico homini Cangoximæ civi honesto, ac locupleti filiam, quam unice diligebat, immaturo funere mors abstulerat. Hunc amici Neophyti, cognatique nonnulli nimiis angoribus deditum cum vidissent, & vi doloris pene dementem, hortantur, ut ad Xaverium præcipua sanctitatis fama præstantem opem aliquam imploraturus accedat. Confestim ille desiderio charissimæ filiæ ad eum, quem sibi nominaverant, advolat, & madentibus uberi fletu genis, multis, ac supplicibus verbis obtestatur, & orat, ut opem aliquam, si qua sit, extinctæ filiæ porrigat, Xaverius orbitatem hominis, ac solitudinem miseratus, cum Joanne Fernandio socio ad orandum se recepit. Nec jam multo*

Orland. Hist. Soc. Jesu l. 9. p. 306.

Miraculo insigni fides confirmata.

post

post, lætus, & alacer, [quod indicium solet esse plerumque Numinis exorati] e precatione reversus hominem jubet bono animo esse, vivere filiam ejus, & salvam esse. Ille vero Xaverii verbis non satis intellectis, quæ utique Vir Sanctus in re persimili a Christo didicerat, indignabundus abscedit, suspicatus opinor eum, vel ab suis ædibus abhorrere, vel minorem sibi fidem habere de filiæ morte narranti. Domum repetenti puer domesticus obviam venit, & filiam vivam, & incolumem nuntiat, quo nuntio mœstus pater exhilaratus domum properat, & quam exanimem reliquerat vivam reperit. Obstupuit ad ejus parentis aspectum, & manantibus gaudio lachrymis ex eamet sciscitatur, qui tandem rediisset in vita. Respondit illa se cum exiisset e corpore, dum a terris quibusdam satellitibus ad horrenda quædam deportatur incendia, repente duobus a Viris sane quam egregiis ex eorum ereptam manibus vitæ redditam. Sensit paterfamilias præsentissimam Xaverii opem, & una cum filia gratiarum ergo ad eum confestim redit, filia Xaverium, & ejus socium intuita admirabunda patri succlamat; en, inquit, illi qui me ex inferis revocarunt, & obortis ambo lachrymis procumbunt ad pedes, mox tota cum familia relictis superstitionibus patriis, Christianis Sacris initiantur.

Pagana ex inferis revocata.

XLIII. *Disseminata hujus prodigii fama, pusio quidam affertur totus tumens, ac turgidus, quem sublatum suas Xaverius in ulnas, & aliquoties sic affatus: Benedicat tibi Dominus, pulsis tumoribus sanum reddidit. Cujus etiam alius locuples, & honestus alta scabie, & lepra respersus Xaverium per Internuntium rogat, ut ad se curandum ne gravetur accedere, Xaverius excusatis occupationibus, pro se misit e Comitibus unum, qui salutato suis verbis ægroto semel, iterum, tertioque perquireret, Christianus-ne fieri vellet? cum æger annuisset, is manu ducta in morem Crucis hominem signat, statimque abstersa est omnis macula: nitor rediit, ut nitorem reciperet animi, qui jam receperat corporis. Statis promissis, & Christianus factus est. His prodigiis quanquam ad Christi fidem populus propendebat, tamen ex altera parte Bonzii, qui initio siluerant id quod Xaverius tanto ante præviderat, ut senserunt Christianis institutis sua instituta convelli, vitia perstringi, discipulos ab se abduci, peregrinam Religionem in dies propagari; toto pectore Evangelii cursum evertere, & odio furere in Xaverium instituunt, iniere etiam inter se consilium, quemadmodum eum vel de medio tollerent, vel in Indiam relegarent. Interim in ipsum, & ejus socios, de suggestibus iram suam effundere, maledictis proscindere, Dæmones, ac veneficos appellare, qui nefariis præstigiis, & arte Diaboli, fictis miraculis, ac prodigiis, oculis humanis illuderent: quibus sermonibus populus incitatus aversari cœpit eos, quos paulo ante videbatur appetere, prohibere ne foris exirent, irridere eum prodirent, & ad risus, ac probra verborum, lapidationes adjungere: quocirca Patres velut domestica inclusi custodia carere publico ad dies aliquot sunt coacti, sed ne sic quidem a petulantissima multitudine tuti esse poterant, quæ nocturna lapidatione fores, fenestrasque petens, concepta in hominum capita odia expromebat in tecta. Nec defuit ad cohibenda ora maledica cœleste prodigium. Appetitus convitio, & maledicto Xaverius, mente, animoque Dei Numen iratum in maledictum vidit, cujus vicem Vir mitissimus miseratus ad eum conversus. Caveat, inquit, ori suo Deus, nec temere ea effatus est verba: repentino enim, & copioso pituitæ cursu, fœde misero illi distortum est os, ut quoties hisceret, ac fari vellet, toties intortæ in Dei famulum contumeliæ memoria veniret in mentem.*

Ægri repente sanati.

Leprosus Crucis signo curatus.

Persequutio concitata a Bonziis.

Divina ultio in maledicum.

Cangoxima Firandum petiit Divus Xaverius Legatus Apostolicus, ut aliis populis Evangelii lucem inferret, qui vero ab eo relicti fuerant Cangoximæ centum Neophyti probe edocti, atque instituti tanta constantia in Christi fide perstitere, ut Sacerdotum præsidio destituti, non modo nemo eorum, a suscepta Religione desciverit, sed etiam annorum tredecim flexu ad quingentos aucti sint, ac morum Sanctitate cæteris Japonibus ita præluxerint, ut Saxumanus Rex ex India Sacerdotes ad perdiscendam fidem Christianam tantarum virtutum magistram, ac parentem postea evocaverit.

XLIV. In Regno Armuziensi studio Gasparis Berzæi Christiana res aucta est, maxima enim opera ab eo in peccatoribus e vitiorum cœno eruendis impensa, ostensumque est in uno ex iis Divino insigni prodigio quanta sit Sacramenti pœnitentiæ vis, & quam in misero statu versentur, qui se noxarum lethalium vinculis implicari patiuntur, rem narrat his verbis Orlandinus.

Orlandin. hist. Soc. Jesu l. 9. Maffejus hist. Ind.

Quemdam Gaspar diu, multumque cunctantem, ac tergiversantem, tandem ad evomendam animi saniem, & confitenda peccata perduxerat: quorum enumeratio cum dies aliquot absumpsisset, pridie quam beneficium absolutionis acciperet, dum circa noctem mediam impositam a Patre pœnam persolvit, ecce Felibus, Muribus, tetrisque aliis animalibus cubiculum repente

Peccatoris status infelix ostensus prodigio.

completur. Cohorruit homo ad tam fœdum spectaculum, & peccatorum conscius ne vivus in tartarum abriperetur, extimuit. Deinde ubi se ex pavore collegit, detractam e pariete Christi Redemptoris Imaginem arcte complexus, magno clamore Divinum Numen implorat. Ad eas voces monstra illa momento diffugiunt, tanto cum strepitu, fremituque, ut domus tota concuti, & convelli funditus videretur. Quibus ille spectris admonitus, quarum se bestiarum similem effecisset flagitiose vivendo, studuit in humana specie hominum more vivere non vitam imitari bestiarum.

In Regno Armuziensi plures ad fidem conversi.

Addit Author Evangelii Sacerdotis ab Apostolica Sede in Indiam missi ardentissimis studiis a Mahometana impietate Armuxiæ, indeque in finitimis Regionibus plures Barbaros ad Christi cultum traductos fuisse.

Fama Gasparis, atque fructus non una Armuzia continebatur, transvolabat Persidem, & Arabiam, & quas pede non poterat Regiones, fama, & nomine peragrabat. Germanus erat genere, Joannes nomine, Coloniæ natus, parentibus locupletibus, qui Turcarum in Oppido Carisa non longe ab Armuziæ finibus pro Mahometano annum jam decimum se gerebat, tormentarii pulveris artifex, atque ob id ipsum genti percharus. Is audito Gasparis nomine, & quæ ab eo gerebantur Armuziæ, constituit prorsus ab impio ministerio ad Christi famulatum, si Gaspar adjuvaret, redire quamprimum. Sed cum atramenti non esset copia, quo literas exararet, e diluto sulphuris pulvere, literas ad eum scripsit Latino, Belgico, Francoque sermone, vehementer optare se, modo apud Lusitanos tuto liceat commorari, Armuziam accedere, & Christo Domino per Sacramentum Pœnitentiæ reconciliari.

Professus fidem affectus martyrio.

Gaspar eo nuntio lætus extemplo rescribit, fidenter accedat, sibi, ac Lusitanis adventum ipsius gratissimum fore. Hæc Epistola a Carisano Præfecto intercepta Joannis consilia prodidit. Confestim a Turcis de illius Religione quæsitum. Ille vero intrepide se Christianum fateri, atque ad omnia tormenta, necemque promptum exhibere pro Christo; inde a furentibus Mahometanis fœde laniatus, atque dissectus, ad ultimum usque spiritum in vera fidei confessione permansit. Caput abscissum, & prælongo infixum hastili Turcæ in Arcis mœnibus posuerunt. Haud ita multo post a Lusitana Classe capto Oppido atque direpto, Gasparis epistola apud Præfectum reperta, eoque indicio de Joannis nece cognitum. Ergo refixum e vestigio Martyris caput Armuzium accurate transmittitur, idque a Gaspare postea cum psalmodia, & laude perhonorifica conditum est.

Armuziensium superstitio nefanda.

Navata est ab eodem viro Apostolico egregia opera in convertendis Ethnicis Armuziensibus, Judæis, Turcisque permixtis, qui Divinitatis honores mutis animantibus, & Idolis tribuebant, quorum insanos ritus, ut ex iis Christi liberatoris gratia magis illustretur, ex authore repetimus. *Serpentes* (inquit) *& Vaccas colunt, Vaccisque per urbem libere vagantibus ad Ædium vestibula, quæ apud eos ampla sunt, aquam ad potum exponunt magni utique emptam, cum nusquam in Insula dulcis aqua reperiatur: iisdem mos est currus triumphales ingentes extruere, in quibus vehuntur multi Pagodibus immolandi, & ipsimet cultris, & novaculis se incidunt, donec ex curru mortui decidant. Occisorum porro carnes arcubus ejaculantur in populum, qui certatim eas student arripere Religionis causa, nec de populo sæpe desunt, qui eadem adducti superstitione sub rotas curruum sese ultro conjiciant, & insana Religione comminuant: quod nihil gratius suis se Diis facturos sibi persuadent, quam si eo lethi genere sese mactent, iisque sacrificent. Cum vir decesserit uxor viva comburitur, & sexcenta id genus apud Ethnicos digna lachrymis Gaspar invenit. Quibus erudiendis cum unum inter Hebdomadam diem tribuisset, plurimos a suis avocavit insaniis, plurimos convertit ad Christum. Aiebant Ethnici, & qui Deum penitus ignorabant, non unis Christianis, sed sibi quoque, & cuicumque humano generi Gasparem missum, ut cunctos naturæ legem, & rationis præcepta doceret. Saraceni vero, qui prius hominis paupertate contempta, conviciis eum, ac probris, cœno, ac lapidibus appetebant, postea admirati virtutem, cœlestemque Philosophiam, qua Christianos jubebat sua cuique reddere, nullo habito sectæ religionisve discrimine, sive Christiano, sive Saraceno, contemptum in venerationem, ludibria in honores, & officia converterunt. Obtulerunt ei splendidam vestem, & pretiosam, quam cum suis sordibus, vilique tunica commutaret: sed ille paupertatis amatorem se esse contestans, eam ultro remisit, complures suo Mahometo Christianæ legis admiratione relicto sequuti sunt Christum, & qui in suis tenebris, ac cæcitate perstabant, ei nihilominus tantum habebant honoris, ut eum magnum Sacerdotem Christianorum appellarent.*

XLV.

Jo. Franc. Firm. de Macerata ms. Arch. Vat. to. 11. Diar. pag. 281. Panvin. in Paulo III.

Auctus est hoc anno Cardinalium Senatus, ut refert Joannes Franciscus Firmanus in Diario, de quibus agit etiam Panvinus, ac singulorum nomina, & titulos accurate recenset, quæ tamen ex

ipsis

ipsis actis Consistorialibus a nobis repetenda visa sunt.

Acta Consist. sig. n. 134. p. 9. *Romæ apud Sanctum Petrum die Lunæ VIII. Aprilis MDXLIX. fuit Consistorium, in quo creavit, & assumpsit Reverendissimos DD. de consilio, &c. in Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales presbyteros videlicet Reverendos Hieronymum Verallum Archiepiscopum Rossanensem, Joannem Angelum Medices Archiepiscopum Ragusinum, hic Pii IV. nomen in Pontificatu gessit, & concilium Tridentinum absolvit, Philibertum de Ferreriis Episcopum Hipporegiensem, & Bernardinum Maffeum Episcopum Massanum. Insuper Sanctitas sua de simili consilio duos alios per Sanctitatem suam nominandos in ipsius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales creandos, & assumendos duxit, ac illorum publicationem ad tempus sibi reservavit. Et infra XII. Aprilis recepit ad pedes, manus, & osculum Reverendissimos DD. Cardinales noviter creatos, eisque dedit pileum rubrum.*

X. Maii donavit eos annulis pretiosis, ac propriis titulis illos decoravit, videlicet Hieronymum Verallum Sancti Martini in Montibus, Joannem Angelum Medices Sanctæ Potentianæ, Maffeum Sancti Cyriaci in Thermis, Philibertum de Ferreriis Sancti Vitalis.

XLVI. Non prætermittendum hic visum est Paulum precibus Regis Poloniæ, permotum indulsisse Reginæ Poloniæ, ut inter Divina mysteria Evangelium, & Patena illi deosculanda porrigerentur, licet nondum sacro ritu Corona Regia esset redimita.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Poloniæ Regi Illustri.

Paul. III. lib. brev. ann. 14. p. 242. *Charissime, &c. Dilectus filius, & secundum carnem Nepos noster Alexander Cardinalis Farnesius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vice-cancellarius, tui Regni apud nos Protector, tuo Nobili nomine exposuit, esse istic certas cæremonias, quibus Episcopi, dum Sacra celebrantur uti consueverunt, quoties Regibus, aut Reginis Evangelium, aut Patenam præbent osculandam, & quoniam Serenissima Conjux tua nondum coronata est, quadam Religione impediri videri Episcopos ipsos, ne iisdem cæremoniis erga eam utantur, petiitque a nobis maxima cum instantia ut pro tua, & dictæ tuæ uxoris spirituali consolatione in hoc opportune providere dignaremur, nos vero qui etiam literas tuæ Majestatis id ipsum Alexandrum Cardinalem super hac re enixe, & studiose scriptas legimus, cupientes tam vehementi tuo eiusdem rei desiderio satisfacere, authoritate Apostolica tenore præsentium omnibus Venerabilibus fratribus nostris Episcopis Poloniæ, quandocumque volucrint supradictis cæremoniis etiam erga dictam conjugem tuam libere, & sine conscientiæ scrupulo uti possint, concedimus, & indulgemus, &c. Datum Romæ* XI. *Martii MDXLIX.*

Claudimus hunc annum Pauli III. morte, quam Octavii nepotis rebellio in avum ante tempus accersivit. Cum Cæsar occupata Placentia Parmam etiam Imperio adiicere affectaret, Paulus eam Urbem divulsam a ditione Ecclesiastica eidem conjungere, atque Camerinum Octavio restituere meditabatur. At dux Octavius jacturam tantam æquo animo ferre non poterat, quare ex Romana aula concitatissimis equis se proripuit, fultusque amicorum subsidio in Parmæ possessionem variis artibus se inducere pertentavit, sed ejus artes contrariis artibus, & constantia Camilli Ursini, cui Pontifex eam Urbem nomine Ecclesiæ custodiendam tradiderat, elusæ sunt. Pontifex de his factus certior Cardinalem e Monte ad eum Bononia proficisci, ac persuadere jussit, ut ad Pontificiam aulam rediret; at ille præferox ingenio, & Principatus amissi dolore percitus respondit, nunquam tanto affectum dedecore ad avum rediturum, sed pro recuperando Principatu omnes suas vires collocaturum: scripsitque Cardinali Farnesio nisi Parma sibi restitueretur, se fœdus cum Ferdinando Gonzaga, qui Parmam ferme ex omni parte obsidione premebat, initurum, suffultumque armis Mediolanensium, & civium Parmensium ad se inclinantium amicitia fretum Parmam tandem recuperaturum. Has literas Alexander Cardinalis Farnesius imprudenter Pontifici detulit, cum ætas effœta morbos animi facillime refundat in corpus: quibus perlectis Pontifex adeo in iram, & indignationem excanduit, ut dolore animi victus, deficienteqoe spiritu in terram exanimis procubiturus esset, nisi circumstantes sustentassent, cubilique imposuissent, qui multis adhibitis remediis cardiacis, tandem post quatuor horas, fugientes vitales spiritus ægre collegit. Correptus inde gravi morbo, excitis Cardinalibus Reipublicæ Christianæ curas reliquit, ut refertur in diario Concilii. *Nona Novembris nocte præterita Pontifex male se habuit, hora decima quinta fuit Congregatio Cardinalium coram sua Sanctitate, qui eis commendavit Ecclesiam, & impertitus est illis omnem authoritatem, se congregandi separatim a sua Beatitudine, & omnia ea faciendi, quæ judicarent expedire pro Republica Christiana. Conservatores Urbis supplicarunt Ponti-* XLVII.

ficem pro exemptione, & liberatione a gabellis macinæ, & contractuum, quas Sanctitas sua imposuerat, pro quibusdam necessitatibus Civitatis, & sua Beatitudo annuit [1].

XLVIII. Commendatur Paulus ob multos susceptos labores pro conciliandis inter se Carolo V. Cæsare, & Francisco I. Galliæ Rege, ut Concilium Œcumenicum, ad damnandas Hæreses, quæ Ecclesiam Dei lacerabant, celebrari posset; constantiæ etiam laudem retulit in defendenda Apostolicæ Sedis authoritate, quam premere Cæsar videbatur, & prudentia sua grave conflandi schismatis periculum discussit. Laudatur a Surio communem salutem propriam prætulisse (*Crebro* inquit) *ille dicebat, quorsum vitam hanc extraxisse attinet, nisi ut hæc extrema officia jam in ruinam propendenti Reipublicæ qua possumus fide præstemus, & certe optatius erit, communi omnium expectationi, etiam si eu ea mors oppetenda sit, satisfecisse, quam turpi ignavia vitæ spatia extendisse*. Arguitur tamen a pluribus nimio in suos amori indulsisse, ac Parmæ & Placentiæ Principatum iniqua arte in Aloysium spurium contulisse: quo facto illi peperit exitium, sibique mortem acivit: de quo in fine vitæ vehementer illum pœnituit, repetendo ea verba Davidica. *Et peccatum meum contra me est semper*, & rursum, *Si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero*. Decima Novembris febre, & catharro oppressus, diem extremum clausit.

Pauli virtutes.

Nimium in suos amorem moriens damnat.

Audita Pauli Pontificis morte Ascanius Columnas contractis copiis Pallianum, & alias Arces, vel Oppida, quæ illi ob rebellionem erepta fuerant, occupavit: atque ad novos motus compescendos statim collectus est exercitus. Cardinalis vero Farnesius inducendi in possessionem Parmæ Octavii Farnesii cupidissimus, Cardinalium Collegium adduxit, ut Camillo Ursino Parmam Octavio restitui juberet. At ille respondit, se a Pontifice Parmæ præfecturam accepisse, atque illam novo Pontifici a se restitutum iri.

Exeunte Novembri Cardinales ingressi sunt Conclave ut referunt Acta Vaticana. *Die Veneris vigilia Sancti Andreæ vigesima nona ejusdem mensis Novembris celebrata Missa Spiritus Sancti in Divi Petri, & Oratione habita per Reverendum Beroaldum Episcopum Telesinum, Reverendissimi D. Cardinales præcedente Cruce, pro celebranda futuri Pontificis electione accesserunt ad Conclave.*

Discissum est in duas contrarias partes Cardinalium Collegium, altera erat Cæsarianorum, altera Gallorum & Farnesiorum, ob quas dissensiones electio protracta fuit ad diem septimam Februarii anni sequentis. Quo tempore miraculum hoc contigit, quod Hieronymus Rubeus in sua Historia Ravennatum narrat subjectis verbis.

Ob Pauli Tertii Pontificis Maximi obitum Sede vacante pulcherrimam eam Imaginem Divæ Virginis Matris, una cum aurea pene testudine ingenti ruina, ac damno corruisse vidimus, in quo maximum quiddam certe contigit, quod cum inferius Eucharistia loculo inclusa servaretur hinc atque hinc ruina, & lapidibus maximis decidentibus, & quasi attingere non audentibus incolumis, & intacta permansit, cum tamen, vel ipsa pavimenti marmora in minutissimas partes confracta sint.

Hieronymus Rubeus hist. Ravennatum l.3. Ex eo Jodoc. Coccius to. l.6. de Euch.

As-

NOTÆ [1] PAulus III. pontifex hoc anno affectam senio & laboribus vitam absolvit, ætatem agens annorum trium & octoginta. Pontifex si privati hominis virtutes, si principis dotes spectes incomparabilis. Inter gesta ejus præclara concilii Tridentini convocatio maxima omnia superat. Nec est cur coactus eo descendisse reputetur, cum ea fuerit constantia pontifex, ut cum res ecclesiæ postularet vel ipsi potentissimo Carolo imperatori restiterit. Quare si postulantibus concilii convocationem assensit, id ab eo præstitum non vi coactu sed sponte utilitatisve ecclesiæ amore persuasus censendus est. Adeo vero Ecclesiæ commodis studebat, ut vel ipsum potentissimum imperatorem Carolum V. in se concitare non dubitaverit, quoties ecclesiis repugnantem illum nanciscebatur; protestatus nolle se imperatori deferre, nisi imperator ipse Ecclesiæ obsequeretur, ait Segni hist. Florent. lib. XII. pag. 317. Reliquas privati hominis virtutes depingit atque commendat dictum illud Nicolai Ardinghelli Cardinalis apud Segni lib. XII. pag. 322 *Paulo nihil peccati obiici potest, nisi unicum hoc, nimium scilicet in nepotes suos studium*. Id profecto vitii ab omnibus ætatis illius scriptoribus pontifici cæteroqui optimo tributum est; nec aliud quidquam ex multis quæ per infectationem & invidiam objecta sunt illi, veritati congruere arbitror, cum vel ab adversariis gratis obiiciantur, vel levibus deducta indiciis a scriptoribus non plane benevolis affirmentur, cujusmodi ea sunt quæ legas apud eumdem Segni lib. XI. pag. 304. de astrologicis quin & magicis scientiis a Paulo cultis, & alia id generis sexcenta. MANSI

I. Affulsit annus a Partu Virgineo millesimus quingentesimus quinquagesimus fælix Jubilei expiatione, & Religionis orthodoxæ in Germania restituendæ spe, redintegratoque Concilio Tridentino a novo Pontifice Julio Tertio, qui ob varias Cardinalium dissensiones, extracto in Conclavi ad tres ferme menses Interregno præter expectationem, conciliatis repente omnium voluntatibus, ad Pontificatum evectus est, ut acta Consistorialia, referunt. *Die Veneris septima Februarii MDL. hora tertia noctis fuit electus, & assumptus in Summum Pontificem Reverendissimus Dominus Joannes Maria Episcopus Portuensis S. R. E. Cardinalis de Monte, qui assumpsit sibi nomen Julii III.* Hic Patre Vincentio Fabiani filio inter Jureconsultos celeberrimo ex Monte Sabino agri Aretini oriundo, Matre Senensi, a Patruo Antonio Maria de Monte Cardinale in literis educatus, in quibus cum excelleret Sypontinus Archiepiscopus creatus, & Urbis etiam Gubernationi a Clemente Pontifice bis præfectus, ac demum in Urbis excidio obses datus furenti Germano militi, ad Campum Floræ bis ad patibulum ab impiis latronis more raptatus, ereptusque a Divina Providentia, Bononiensem legationem gessit, dein Auditoris Cameræ Apostolicæ munus cum laude sustinuit, postea a Paulo III. cum lectissimis Viris in Cardinalium numerum adscitus, & aliquot Provinciis integre administratis conspicuus in Tridentino Concilio una cum Collegis Marcello Cervino, & Reginaldo Polo, ac demum etiam solus Pontificis vice præfuit, Bononiamque transtulit, & ex Bononiæ, & Concilii Legato, atque Episcopo Prænestino ad Pontificatum evectus est, octava Februarii, cui Guisium, & Ferrariensem Cardinales plurimum studuisse idem professus fuit in literis eodem die ad Ducem Ferrariæ exaratis. *Factum est Dei in primis benignitate, in quem hoc totum referri debet, deindeque dilectorum filiorum nostrorum Guisa assiuis, & Ferrariensis fratris tui Cardinalium in primis opera, studio, & amore, quem ipsi nobis in hoc mirificum exhibuerunt, ut hodie concordibus cæterorum Cardinalium fratrum nostrorum suffragiis ad apicem Summi Apostolatus evecti fuerimus, &c. die VIII. Februarii MDL.*

Franciscus Firmanus in Diario MS. Arc. Vat. to. 11. p. 2. Adrian. l. 7. ann. 1549. MS. Car. Spad. to. 534. p. 19. Cardinalis de Monte creatur Pontifex nomine Julii III.

Jul. III. l. 1. brev. p. 18.

II. Studuisse etiam Julio pro assequendo Pontificatu Cæsareis partibus addictos Cardinales ipse profitetur in literis ad Cæsarem proximo die exaratis, [1] quod admiratione certe non caruit, cum ille pro tuenda Pauli III. dignitate adversus Cæsarem, ejusque Administros Tridenti ac Bononiæ plura fortiter egisset, adeoque eorum odia in se asperasset, ut ab iis etiam vectigalibus Episcopatus Ticinensis fuisset mulctatus.

Palavic. Card. in hist. Conc. Trid. lib.

Mox Cæsarem rogavit, ut pro tuenda, restituendaque re Christiana, nec non obortis in ditione Ecclesiastica motibus compescendis Imperatoriam operam, authoritatemque conjungeret, ut subjectæ ostendunt literæ.

Imperatori.

Charissime, &c. Placuit heri Deo Omnipotenti, cujus bonitas sæpe vocat, ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, humilitatem nostram misericorditer respicere, ac Nos per concordia fratrum nostrorum suffragia ad apicem Summi Apostolatus subvehere, sicut a Tuis plenius Tibi significari non ambigimus, qua quidem in re cum benevoli, ac studiosi tuæ Serenitatis nobis plurimum faverint, tibi post Deum [cui hoc totum tribuendum est] valde nos debere fatemur, sed tamen, fili in Christo charissime, longe majus a tua Serenitate beneficium universa nobiscum Christianitas postulat, ut scilicet multis, ac magnis tam hujus Sanctæ Sedis, quam ipsius Christianitatis incommodis providere velis, opemque tuam afferre salutarem, res enim

Jul. III. lib. brev. sig. num. 2889. p. 5.

no-

NOTÆ [1] Si vera prodat Segni Hist. Florent. lib. XII. pag. 322. Cæsariani cardinales unum aliquem ex suis fautoribus assumere in pontificem tentarunt, nempe Reginaldum Polam (quem historicus Raymundum de la Rosa mendose appellat) Anglum; at cum Cardinalium suffragia minora essent, quam ut rem evincerent, Cæsarianorum & Farnesianorum cardinalium studia in Cardinalem Rodulphum Florentinum conversa sunt; sed illo subito fato extincto tertius tandem venit in discussionem cardinalis de Monte, qui & a Farnesianis & ab imperialibus assumptus fuit in pontificem. Dies electionis hujus satis constat ex annalibus. Annos pontificatus ab electione an potius ab assumptis pontificiis insignibus duxerit ambigit Papebrochius in conatu ad chronolog. Pontif. ante tomum Maii. Mihi vero satis exploratum est epocham illum suam ab electione cœpisse cum in Annalibus anno 1552. num. 17. legatur bulla die XX. februarii eodem anno 1552. data quæ annum pontificatus III. præfert; qui sane annus tertius nondum obtinuisset, si ab assumpta pontificia corona supputandus fuisset. MANSI

nostras valde perturbatas invenimus, ut vides, onusque administrandi Pontificatus semper quidem grave, at hoc tempore multo gravissimum nobis fore videmus, nisi benignus favor, ac bonitas tuæ Serenitatis accesserit, quamobrem illam rogamus, ut nobis in tanto ferendo onere deesse nolit, hoc autem multis a te procedere rationibus potest, eaque in primis si tuæ bonitati obsequutus hanc Sanctam Sedem [cujus Advocatus es] in primis tranquillaveris, quod vel solo tuo nutu facere potes, deindeque erga bonum universale illum animum continuaveris, quem omnes speramus, quique optimo Cæsare dignus, & Dei Omnipotenti gratissimus est futurus, &c. Tuam Serenitatem diutissime, ac fælicissime a Deo conservari cupimus. Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die IX. Febr. MDL. suscepti Pontificatus Anno 1.

Angel. Massarel. ms. Arch. Vat. pag. 343. Franc. Firmanus in Diar. Arc. Vat. tom. II. Diar. par. I.

Recurrente die Sacro Cathedræ S. Petri solemni ritu fuisse Thiara Pontificia redimitum ab Innocentio Cybo Diacono Cardinale tradunt acta Consistorialia, quod confirmat Angelus Massarellus, qui subdit præsentes fuisse huic Coronationi Oratores Imperatoris, Regis Christianissimi, Romanorum, Portugalliæ, Venetorum, Florentiæ.

III. Sanxerant in conclavi Cardinales nonnullas pactiones, ad quas servandas sacramento se obstrinxerant, inter quas, urgente ac suæ domus commoda promovente Alexandro Farnesio, ea inserta fuit, ut qui renuntiatus esset Pontifex, mox accepto Pontificatu Parmam Octavio Farnesio restitueret. Julius itaque ingentium malorum, quæ ex Parma restituta Octavio emersura erant, ac futuræ perduellionis Octavii ignarus misso Archiepiscopo Barensi, cui nomen erat de Saulis, dedit imperia Camillo Ursino Parmæ Præfecto, ut eam Urbem traderet Octavio, qui Pontificio mandato obsecutus, Octavium in Parmæ possessionem induxit: aliæ vero pactiones ad Cardinalium commoda compositæ, ut iniquæ, a Julio exemplo Innocentii VI. rescissæ sunt: tum instaurandi concilii cupidissimus Petrum Toletanum ad Imperatorem proficisci jussit, ut illi flagrantissimum pietatis ardorem, pro asserenda religione tuendaque Reipublicæ Christianæ tranquillitate, & alenda pace significaret; cum nullum præstantius esset remedium pro hæreticorum frænanda licentia, coercendaque improbitate; nec non pro Turcarum propulsanda tyrannide, quam ut firmissima concordia inter Christianos Principes redintegraretur, tum etiam faceret certiorem se nulla erga eum amantissimi patris officia prætermissurum, tum illi Alexandrum Farnesium Cardinalem, atque Octavium Cæsareum generum commendavit; quæ literæ XVI. Februarii hujus anni consignatæ sunt.

Misit eadem die Julius ad Henricum IV.
Galliæ Regem Abbatem Rossettum cum literis humanissimis, insignibusque amoris notis aspersis, restitutæque Octavio Parmæ causas exposuit, ut bellici incendii exorientem in Italia flammam extingueret, affectandæque a Cæsare Parmæ occasionem adimeret.

Addit Angelus Massarellus, Julium Pontificem Octava Februarii die excurrentis hujus anni MDL. statim plura virtutum exempla explicuisse, benignitatem in primis erga Romanum Populum, & alienum ab avaritiæ sordibus animum sublato vectigali acerbo, quod molendo frumento impositum erat magna pauperum calamitate, quodque etiam Paulus III. in extremo mortis confinio remiserat: abolevisse etiam aliud molestum vectigal contractuum, liberalitatem etiam munificam in plures effudisse maxime in Cardinales, a quibus ad partam dignitatem fuerat provectus.

MS. Arc. Vat. n. p. 343.

Nec modo, in amicos exercuit munificentiam sed etiam erga eos qui indigne illum injuria affecerant, ac inter alios Hieronymum Rubeum, qui Ferdinando Gonzaga, & Senatu Mediolanensi impellentibus illum in Ticinensis Episcopatus possessione ante improbissime divexarat, damnatusque a Paulo propterea fuerat, protritis omnibus generosa oblivione injuriis, Ticinensi Episcopatu ornavit; Julio Madrucio Cardinali, qui ob avitam nobilitatem fastu turgidus inhoneste illum, dum Præsidem concilii Tridentini ageret, tractaverat, non modo illa decem millia nummorum, quæ a Paulo III. ob quosdam sumptus controversos repetere non potuerat, illi refudit; sed etiam aliorum decem millium munere illum cumulavit: tum etiam Germaniæ Principes Lutheri fraudibus irretitos ad Ecclesiæ gremium revocare studuit: quo argumento inscriptæ sunt literæ multis amoris notis illustres Mauritio Duci Saxoniæ, quem amplissimo Principatu a Cæsare auctum ad Catholicam fidem ejusdem Cæsaris opera sperabat rediturum.

Dilecto filio nobili Viro Mauritio Duci Saxoniæ Sacri Romani Imperii Principi Electori.

Dilecte fili Nobilis Vir, salutem. Licet assumptionem Nostram ad summi Apostolatus apicem, quam Deus Omnipotens

Brev. Julii III. ann. 1550. p. 183.

octa-

octava die huius mensis per concordia omnium fratrum nostrorum suffragia operari dignatus est, iam credamus Tibi notam, tamen illam Tibi tanquam Sacri Romani Imperii Principi, & Electori summa nobilitate, virtute, & authoritate præstanti, etiam nostris literis notam esse voluimus, ut eam certius acciperes Nobis scribentibus. Nos quidem fili nostræ imbecillitatis conscii totum hoc in Deum referentes, ut debemus, nihilque nostris meritis, quæ nulla sunt, tribuentes, & tanti ponderis gravitate horremus præsertim his temporibus, ac moribus, quæ tam difficilem regendi rationem habitura videntur, quo magis Dei clementiam imploramus, ut in ferendo onere Nobis ipse adsit, qui illud imposuit, & Tuæ quoque Nobilitatis, cæterorumque Principum dignitate, atque authoritate pollentium pium nobis juvamen conciliet, & concedat, ut qui nostræ virtuti diffidimus, ejus sancto auxilio, vestrarumque cooperatione pietatum tantæ curarum moli, cui nos longe impares cognoscimus, sufficere ad Dei servitium, & bonum commune possimus, in quo non dubitamus tuam Nobilitatem nobis pro sua pietate, & Principis Electoris officio, ac dignitate amanter, ac pie adfuturum, cui quidem nos in omnibus ejus honestis desideriis paterno animo, ac voluntate semper respondebimus. Datum Romæ die ultima Febr. MDL. anno 1.

V. Frustra demulcere ferocem, ac impium Principum nisus est Julius, quem ad opprimendum insigni proditione Cæsarem, Conciliique Tridentini Patres trucidandos fugandosve conjurasse visuri sumus. Respondere vero mutuis officiis Pontifici alii Reges, ac Principes, ac inter alios Carolus Cæsar humanissimis literis amantissimi, & obsequentissimi filii officia illi detulit, Sedisque Apostolicæ, & Ecclesiæ dignitatem omni studio defensurum est pollicitus.

Beatissimo in Christo Patri, & Domino, Domino Julio III. Divina Providentia Sacrosanctæ Romanæ, ac Universalis Ecclesiæ Pontifici Maximo, Domino nostro Reverendissimo.

Jul. III. l. 1. brev. p. 88.

Carolus Divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus, ac Rex Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ &c. Comes Flandriæ, Tyrolis, &c.

Carolus V. Julio scribit, promittens ei Ecclesiæ defensionem.

Beatissime Pater, Domine Reverendissime. Etsi jam pridem quum publico rumore primum, deinde vero e literis Oratoris nostri isthic in Urbe ad nos perlatum esset Sanctitatem vestram Sacrosancti cætus amplissimorum Patrum S. R. E. Cardinalium concordibus suffragiis ad Summi Apostolatus munus Dei Optimi Maximi beneficio assumptam esse, id sane perquam libenter audiverimus, gratissimum tamen fuit hoc ipsum e Sanctitatis vestræ literis cognoscere, quas plenas benevolentiæ per Internuntium suum ad nos dedit: antea enim Ecclesia Pastore destituta, cum ingens desiderium, ac summa omnium esset expectatio, ut talis illi præficeretur, qui & posset, & vellet publicæ necessitati succurrere, cum animum Sanctitatem Vestram ad hanc administrationem adferre magna cum voluptate accepimus, nam plerumque, quod literis suis id amplissime testatur Sanctitas vestra ea insuper initia dedit, unde in summam spem adducimur nihil de hac præclara sua voluntate toto Administrationis suæ cursu Sanctitatem vestram remissuram, atque adeo ex ejus assumptione Rempublicam Christianam amplissimos fructus consecuturam esse, id quod optamus, & summis precibus a Deo Domino flagitamus. Quod autem ad nos attinet, dabimus sane, quantum Dei benignitas nobis concesserit, omnem operam, ne opinionem, quam animadvertimus Sanctitatem vestram de nobis concepisse, modo fefellisse videamur, neque committemus, quantum in nobis erit, ut quispiam in tuenda Ecclesia, ac illius procurandis commodis nos segnes, aut remissos, jure merito arguere possit, quin & hortationi, & expectationi Sanctitatis vestræ pro virili respondebimus, nihil recessuri de veteri nostro instituto, & in reddendo eidem Sanctitati vestræ, & isti Sanctæ Sedi officio cum omni submissione, & animi alacritate, cum quovis alio contendemus. Interim vero dum Petrum de Toleto, quem Sanctitas vestra se missuram ad negotia scribit, expectamus, ne quidquam de officio nostro prætermisisse, aut longius distulisse videamur, mittimus ad Sanctitatem vestram debita ad hoc opera Magnificum fidelem nobis dilectum Ludovicum de Zuniga Commendatorem Ordinis militaris de Alcantara nuncupati, familiarem, & Cubicularium nostrum, qui cum Oratore nostro Sanctitatis Vestræ pedes nomine nostro deosculetur, & assumptioni ad hunc summum gradum Apostolatus gratuletur, itaque Sanctitatem vestram summopere rogamus, ut nos filiis obedientibus connumerare, & quando amore tam paterno nos prosequitur, sibi vicissim de nobis ea polliceri velit, quæ ab obedientissimo filio expectari possunt, & debent, & præfatum Ludovicum de Zuniga ac Oratorem nostrum in his, quæ Sanctitati vestræ verbis nostris exposituri sunt, & benigne audire, & eam

fidem

fidem adhibere, quam nobis ipsis, si adessemus, esset datura; quod superest, Deum Optimum Maximum precamur, ut in honorem, & obsequium suum, Ecclesiæ suæ augmentum, & Christiani populi communem salutem Sanctitatem vestram diu servare incolumem, fæliciterque præesse velit. Datum in Oppidu Brunellensi Ducatus Nostri Brabantiæ die penultima Mensis Februarii anno Domini MDL. Imperii Nostri XXX. & Regnorum Nostrorum XXXV.

VI. Detersit Cæsar iis literis ex animo Julii omnem aversam suspicionem ob illatas antea illi ab Administris Cæsareis injurias conceptam, mirificeque recreatus Cæsaris officia, pietatemqoe amplissimis laudibus extulit, vicissimque se Pontificia benevolentia, paternisque officiis Cæsarem complexurum est pollicitus, ut sequentes probant literæ.

Imperatori.

Jul.III. l. 1. p.87. *Charissime &c. Attulit ad nos dilectus filius Ludovicus de Zuniga intimus Cubicularius tuus literas Serenitatis tuæ plenas humanitatis, benevolentiæ, & pietatis Nobis longe gratissimas, quas etiam ipse prudenti sermone subsecutus fecit nobis gratiores, nam & de tuo in nos amore, & propensa in hanc Sanctam Sedem voluntate multa commemoravit, quæ nobis audire fuit dulcissimum, ipso præsertim Ludovico referente, quem tibi merito charissimum ad hoc munus fuisse electum non parum gavisi sumus, eo hoc enim major tuæ Serenitatis in nos apparuit, quamquam & ipsæ literæ, quas attulit, ita undique pietatem tuam spirant, ut nihil illis gratius, nihil jucundius nobis accidere potuerit, quanti enim hæc sunt in tuis literis perscripta verba? Te omnem daturum operam, ne opinionem, quam nos de te concepisse animadvertis, ullo modo fefellisse videaris, nec commissurum quantum in te erit, ut quispiam in tuenda Ecclesia, ac illius procurandis commodis te aut segnem, aut remissum merito arguere possit. Addis etiam te & hortationi, & expectationi nostræ pro virili responsurum, & in reddendo nobis, & huic Sanctæ Sedi officio cum omni animi alacritate cum quovis ulio certaturum esse, quæ verba, fili charissime, nobis non tam atramento, & calamo, quam corde, & animo, & Imperiali quadam magnanimitate perscripta videntur, ob quod erunt in animo, ac memoria nostra infixa sempiterna. Quid enim nobis optabilius esse aut potest, aut debet, quam totos nos Religioni, & Ecclesiæ vacare posse, a tumultibus quiescere, teque Potentissimum Cæsarem sicut officio, & titulo Advocatum Ecclesiæ habemus, ita etiam tuo studio, & voluntate, sub cujus præsidio tuti nostrum munus exequi cum tranquillitate animi, & Sancto Dei servitio possimus, ad hunc scopum omnes curas & cogitationes nostras dirigentes. Quo gaudio excipere debemus hunc animum Serenitatis tuæ, quem nobis offers, & polliceris, qua instantia Deo supplicamus, ut te salvum tantum Principem nobis, & Ecclesiæ diutissime conservet? Sumus id quidem, fili charissime, continue facturi, paternaque, ac peculiari benevolentia semper tibi responsuri, sed super his diffusius cum ipso Ludovicu collocati sumus: Nos tuæ Serenitati de humanissimo, atque amantissimo gratulationis, & oblationum tuarum officio per ipsum Ludovicum, & Oratorem nobis præstito gratias agimus, utinamque cum Deo referre aliquando possimus. Tibi quidem, ac tuis omnia fælicia a Deo optamus, & speramus ad honorem nominis sancti sui, totiusque Christiani nominis tranquillitatem, & pacem. Dat. Romæ apud S. Petrum die XII. Aprilis MDL. anno I.*

Adstricta est ita inter Julium, Cæsaremque arctissima conjunctio; adeo, ut qui antea, dum Præsidem concilii ageret, concilii Tridento transferendi author fuerat ob animum a Cæsareis libertatem concilii infringentibus abalienatum, ac postea Bononiæ gravissime intercesserat, ne a Paulo III. in id inclinante concilium petente Cæsare Tridentum revocaretur, jam in alium mutatus virum, omnes curas, & studia converterit, ut Tridentum illud restitueret: de quo hæc in veteri MS. referuntur, significasse Julium III. Cæsari optimam erga eum voluntatem; atque summo candore sine ulla arte, ac dolo cum eo acturum: velle Tridentinum concilium instaurare, etiam ob commoda quæ in Cæsarem ex eo redundarent, sed necessarium esse, ut Gallorum quoque Rex suam operam, opemque in id conferret, ejusque Regni Præsoles illi interessent, ne concilium Nationale fieret, atque Gallia ab Ecclesia discederet: secundo conducere, ut daret operam, ne inani otio ac mora tempus teratur in concilio, inopesque Episcopi sumptuum diuturna profusione vexentur, nec Legati otio marcescant, atque adeo necessarium, ut Cæsarea Majestas Germaniam ita contineat in officio, ut tum Catholici, tum Protestantes concilio sint parituri: tertio, ut Protestantes decreta concilii se suscepturos polliceantur, dataque est a Pontifice opera, ut hæc ubique promulgarentur. VII.

MS.Card. Pii sig. n. 45. sub sig. l.3. ex Ital.

Offert Julius III. Carolo V. Concilium Tridenti se instauraturum.

VIII. *Ang. Miss. p. 350.*

Commendavit Cæsar Pontificia studia, ac se concilium contra hostilem vim pro-

te-

tecturum spopondit, sed a Lutheranis delusus est, nec enim illi parere concilio, sed illud una cum Cæsare opprimere armis meditabantur, eamque ob causam non in Italia, sed in Germania cogi flagitarant: Addit autem Angelus Massarellus in Diario missum ab Imperatore nobilem Hispanum Avilam xxv. Martii, libasse pia oscula Pontificiis pedibus nomine Cæsaris, gratulatum de parta Pontificia dignitate, Cæsaremque Pontificis mandatis obedientem futurum professum esse: subjungit sequenti die Claudium Durse Provinciæ Foresii Præfectum Henrici Regis Galliæ Oratorem Regio nomine, Julio obedientiam detulisse, ac pedes sacros deosculatum, a Pontifice vero ad manus, & oris osculum admissum.

Tradunt vero Acta Consistorialia in his primis Pontificatus auspiciis Julium de redintegrando concilio, deque restituenda puritate morum, & Ecclesiastica disciplina in meliorem formam revocanda verba fecisse cum Cardinalibus, necnon Tridentini cœtus Paulo adversi principem Pacecum Cardinalem sibi conciliasse, dedisseque illi annulum ac pro titulo Cardinalitio Ecclesiam S. Balbinæ contulisse, tum sex Cardinales Consultores elegisse, Decanum, Tusculanum, Crescentium, Sfondratum, Cybum ac Polum, ut quæ in Sacerdotiorum collatione emendanda essent, scriptis consignarent. De provocanda etiam in opus Pauli III. Constitutione edixisse, ut Cardinales, qui plures Metropolitanas vel Cathedrales Ecclesias obtinerent, vel alias administrarent retenta principe una quam vellent, aliarum jure cederent semestri flexu, administrationemque abiicerent.

IX. Mense Aprili Cæsareus Orator Didacus Mendoza ardentissimo studio flagitavit a Julio, ut intermissum Tridentinum Concilium instauraret, cujus precibus flexus Julius, in sacro Senatu exposuit quanti referret, pro Divina tuenda gloria, & asserenda fide Catholica illud Concilium redintegrare, atque etiam contrarias difficultates ostendit, quas magna consilii, & prudentiæ maturitate excuti voluit, ut refert Angelus Massarellus, qui addit.

Angel. M.ss. in Diar. rer. Jul. III. p. 356.

De redintegrando Concilio Tridentino agitur.

XIX. Aprilis, quoniam Illustrissimus D. Didacus Orator Cæsareæ Majestatis magnopere instabat apud Summum Pontificem nomine Majestatis suæ ut reduceret Concilium ad Civitatem Tridentinam, prout hactenus sub Paulo III. Sua Majestas multoties diversis argumentis idem postulaverat, Sanctitas Sua, ne Cæsareæ Majestati, ac Reipublicæ Christianæ deesset, neque etiam authoritatem ipsius concilii, & Sanctæ Sedis contemneret, id cum Cardinalibus aliis ad id deputatis consulere prius voluit, eisque difficultates aliquas, quæ sese in hac causa offerebant, patefacere, quas difficultates hodie ad ipsos Reverendissimos Dominos transmitti curavit, &c.

Mox subjicit, prosecutionem Concilii omnino necessariam visam esse, Cardinales, vero, quos huic rei præfecerat, fuisse Tranensem, Neapolitanum, Moronum, Cusentinum, Sfondratum, Polum, & Marcellum Tit. Sanctæ Crucis.

Ib. p. 368.

Quod ad difficultates instaurandi Concilii Tridentini attinet, eas omnino graves extitisse constat ex veteri MS. Vaticano, in quo eæ recensentur, quas Cardinalis Moronus, qui in ea causa decretus fuerat, proposuit.

Reverendissimi Domini Moroni difficultates solvendæ pro Concilio Tridentino MDL.

Prosequutio Concilii videtur omnino necessaria ex pluribus causis satis notis. Hoc stante, quoniam Conventus Germaniæ & Status tam Protestantium, quam Catholicorum submiserunt se, ut dicitur, Concilio Tridentino, & causa potissimum Germaniæ agitur, videtur negari non posse, quin Concilium ipsum Tridenti prosequi, & celebrari debeat. Hoc præsupposito nonnullæ difficultates occurrunt, quibus providendum est.

Ext. in to. 13. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n. 3200. p. 208.

Primo videtur esse, quomodo Tridentum reduci debeat sine læsione authoritatis Sedis Apostolicæ, & ipsius Concilii, attenta translatione jam facta, & pendentia litis ipsius translationis. Secunda difficultas est, quia dubitatur, quod Germani protestantes non venient, & si venient, an & quomodo sint admittendi, & quod prælati etiam Catholici Germani non comparebunt, nisi per Procuratores, quos Concilium nullo modo admittet.

Expensæ difficultates.

Eadem dubitatio est de Prælatis Galliæ quod non sint venturi; & similiter de Prælatis Italiæ, cum sint pauperes, & experientia hoc ostenderit; Consideretur igitur quid in his casibus agendum sit. Tertia difficultas est, quia videtur, quod Sedes Apostolica, cum sit adeo exausta, non poterit sufferre expensas Legatorum, neque subvenire Prælatis indigentibus, neque alios sumptus necessarios facere. Quarta difficultas videtur esse propter loci angustiam, & aliarum rerum penuriam in Civitate Tridenti, si contigerit in ea fieri magnum concursum Prælatorum. Quinta difficultas est, ubi comparerent Protestantes, vel alii, qui vellent retractare, vel

in dubium revocare jam decisa, & diffinita per Concilium Tridentinum: quod videtur esse contra sacros Canones, & approbata Concilia. Sexta difficultas, nam si tractandum erit de reformatione generali, non solam proponetur reformatio Clericorum, verum, & Laicorum etiam Principum, & tunc posset contingere, quod tractandum esset de negotiis aliquibus tangentibus interesse Cæsareæ Maiestatis, & præjudicium aliorum, qui conqueri possent, quod locus Tridenti esset ipsis suspectus, & Cæsari nimis affectus. Ultima difficultas est, ubi in Concilio non fieret debitus progressus, & sic tempus incassum laboretur, quod non esset sine intolerabili jactura, & magno dedecore Sanctæ Sedis, quid in eo casu agendum esset.

X. Augebat has difficultates Henricus Galliæ Rex, qui in Cæsaris odium susceperat defendendum Bononiense Concilium, ac vehementer abhorrebat, ne illud Tridentum revocaretur, ex quo Germani intestina dissidia composituri Religionis dissidiis compositis credebantur, ex quorum concordia Imperii potentia reflorescerent: politicis ita privatisque commodis illusus opinabatur, res Gallicas majus incrementum suscepturas, si potentia Cæsaris Lutheranorum dissidiis implicita distineretur: eamque etiam ob causam, cum Julium Pontificem Cæsari adversaturum putaret ex gestis præteritis, illi ardentissimo studio armorum Gallicorum potentiam adversus ejus hostes obtulerat. At Julius susceptis Ecclesiæ gubernaculis, pacis consilia versabat animo, ejusque beneficio hæreses, quæ propter bella excreverant, exscindere meditabatur; quare studia sua convertit ad Henricum Regem flectendum, ut a bellicis consiliis & fovenda Lutheranorum perfidia, ac perduellione ad Divinam Gloriam amplificandam, Religionemque Catholicam defendendam, ex qua illius ac Regni salus pendebat, regia studia traduceret, in qua re administrum atque interpretem adhibuit Guisium Cardinalem, qui multa apud Henricum Regem gratia florebat, ut eum ad conjungendam regiam operam pro Concilio Tridenti instaurando adduceret.

Cardinali de Guisia.

Brevia Jul. III. 1550. p. 279.

Dilecte fili noster salutem &c. Quam probe meminimus, quam diffuse & particulariter, quave nostri in te amoris fiducia, longoque discursu, antequam a nobis discederes, tecum locuti fuerimus super materia universalis concilii, memoriaque etiam tenemus, qua tu pietate & boni Cardinalis officio, ea ipsa quæ tecum loquebamur, apprehenderes, & admitteres, capimus propterea, ut hæc etiam reliqua, quæ super eadem re Venerabilis Frater Antonius Episcopus Tolonensis secum defert, & tecum communicare a nobis jussus est, plene ex eo cognoscas: utque in ea occasione, quam opportunam existimaveris, vel solus, vel ipso Episcopo Tolonensi adjuncto Maiestatem Christianissimi Regis de his ipsis plenius edoceas, & capacem reddas. Quo eadem Maiestas liquido intelligat, qualem honoris, & dignitatis ejus in hoc rationem habeamus, & quod in hujusmodi negotio nec omittitur, nec omittetur quicquam a nobis, quod nostræ Pastorali vigilantiæ, & in ipsum Regem paternæ benevolentiæ convenire possit. Quemadmodum hæc plenius, & uberius dicet circumspectioni tuæ idem Antonius Episcopus Nuntius, cujus verbis nunc, & deinceps circumspectio tua fidem præstabis indubiam. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die xvi. Junii MDL. anno I.

De Tolonensi Episcopo in Gallias misso ad Henricum Galliæ Regem meminit Massarellus, atque ex veteribus monumentis peculiariter colligitur Julium inter alias pactiones in Conclavi a singulis Cardinalibus sacramento confirmatas se obstrinxisse ad Concilium, quod a Paulo ob motas de jure translationis lites intercisum fuerat, redintegrandum, partoque Pontificatu se amplissimis verbis promovendi Concilii cupidissimum demonstrasse, modo veteri ritu, & instituto, modo pro asserenda orthodoxa fide, modo pro exscindenda Hæresi, modo pro tuenda Sedis Apostolicæ dignitate, modo pro constituenda publica re, alenda pace, & ipsius Cæsaris rebus adversus Novatores constabiliendis celebraretur: porro Hurtadum Mendozium Oratorem Cæsareum medio Aprili gravissima oratione apud Julium contendisse, ut Concilium Tridenti instauraretur, ac Julium ea de causa summorum Virorum Congregationem pro re provehenda instituisse: etenim jam versa erat rerum facies, & veteres litium causæ evanuerant. Paulo enim Pontifice transferendi Tridento Concilii ea causa maxima fuerat, concepta gravissima suspicio impediri concilii libertatem in damnandis Lutheranorum hæresibus, ne exasperati ea damnatione consurgerent in arma, tum ne Pontifice affectæ ætatis ex humanis sublato Tridentini cœtus creandi Pontificis jus sibi arrogarent; jam vero evanuerat ea iniqua suspicio; cum (extincto Paulo) Card. Pacechus dimisso cœtu Tridentino Romam se contulisset, ac reliqui Præsules Hispani Tridento discessissent, itaque si jam instauraretur concilium sola authoritate Apostolica, penitus

XI. *Sforza Pallavic. Card. l. 11. c. 8.*

Diar. Massarell.

Eod. c. 8.

Eod. cap.

sci-

ſcilicet extincta veteri lite, inſtauratum iri. Præterea Internuntii Pontificii, qui apud Cæſarem in Germania agebant certiorem fecere Pontificem celebrandi concilii extremam neceſſitatem urgere, non quidem, quod affulgerent ſpes Lutheranorum Principum ab hæreſi revocandorum, cum opibus Eccleſiaſticis ineſcati prædæ avidiſſime inhiarent, tum quia populi morum licentiæ effuſæ aſſueti, a ſeveritate Catholica maxime abhorrebant; ſed quia graviſſimum impendebat diſcrimen, ne reliqui Principes Catholici pravis Hæreticorum Principum exemplis incitati, præſentiumque rerum illecebra lactati a fide deficerent; Pontificiam etiam authoritatem, quæ legibus a Cæſare in rebus fidei temere latis labefactata fuerat (celebrato concilio) confirmandam, antevertenda quoque graviora pericula, ne Cæſar intermiſſo concilio Pontificem, ac Senatum Cardinalium inertiæ accuſaret, atque Eccleſiaſticam authoritatem ſupplendi tanti defectus obtenta ſpecie invaderet, ac iniquas leges conderet, vel cum Hæreticis fœdus exitiale pangeret: nec juſti e præteritis exemplis petiti deerant metus, nam Cæſar vigeſima quarta Junii Comitia Auguſtæ celebraturus ſumma contentione apud Julium inſtitit, ut concilium Tridenti indiceret, ut vero id rite fieret Julius ad Cæſarem Sebaſtianum Pighium Manfredoniæ, ſive Sypontinum Archiepiſcopum miſerat prima die Julii, qui ipſum ad tuendum Romanæ Eccleſiæ jus, & dignitatem certis legibus adſtringeret.

XII. *Scribit Julius multis Principibus Germaniæ, etiam Hæreticis occaſione Concilii. Jul.3. lib. brev. pag. 152.*

Juſſus etiam eſt Pighius Internuntius de eadem re agere cum Philippo, ejus nominis, Secundo Hiſpaniæ Principe & Mauritio Duce Saxoniæ, ad quem extant hæ literæ Pontificis paterni in eum amoris indices.

Mauritio Duci Saxoniæ, &c. Electori.

Dilecte fili Nobilis Vir. Mittimus Venerabilem Fratrem Sebaſtianum Archiepiſcopum Sypontinum ad Sereniſſimi Cæſaris Majeſtatem Nuntium noſtrum ordinarium latorem præſentium, cui mandavimus, ut Nobilitatem tuam, quam ut Sacri Romani Imperii Principem Electorem, multaque virtute, nobilitate, & authoritate fulgentem paterne diligimus, & magni facimus, a nobis inviſeret, ac ſalutaret, noſtrumque erga illam peculiarem, & paternum amorem ei declararet, ac referret, tum in omnibus per eum, & pro tempore tractandis tuo favore, & gratia ſemper uteretur, &c. Datum Romæ XXII. junii MDL. anno I.

XIII. Conceptæ ſunt iiſdem verbis literæ ad Marchionem Brandeburgenſem, ac Fridericum Comitem Palatinum Rheni Electorem Lutherana impietate inquinatos, tum ad Catholicos principes Henricum Ducem Brunſvicenſem multis pro tuenda fide orthodoxa laboribus exercitum ab impiis, ad quem aliis autem literis hæc ſcripſerat Pontifex: *Tuos ſanctos labores, pericula, detrimenta, atque incommoda, quæ pro Dei cauſa paſſus es nunquam obliviſci poterimus.* Ad Albertum Ducem Bavariæ, qui Vvillelmo Duci Parenti ſtrenuiſſimo Religionis Defenſori ſucceſſerat, nec non ad Moguntinum Colonienſem, ac Treverenſem Archiepiſcopos. Porro Cæſar, ac Ferdinandus Rex Bohemiæ, Principeſque Catholici propoſitas a Pontifice pro celebrando concilio leges admiſere, muſſitantibus contra Hæreticis. Quod ad Brunſvicenſem principem vexatum ab hæreticis attinet referunt literæ ad Cardinalem Camerarium ſcriptæ VIII. Septemb. MDL. etiam præſente in Germania Cæſare bellicos motus exortos inter Brunſvicenſes Cives Lutheranos, ac Ducem Brunſvici Catholicum atque Brunſvicenſibus Civitates liberas, ſtudio aſſerendæ Lutheranæ hæreſeos inito armorum fœdere ſeſe conjunxiſſe, eaſque potiſſimum, quæ non modo fœderatæ ſunt pro mutua ditionum ſuarum defenſione, ſed etiam pro tuenda nova Religione, contractiſque copiis equeſtribus Ducem illum Catholicum acerrimo bello appetiiſſe, qui ad Cæſarem perfugit, a quo militaris Præco miſſus, qui utramque partem arma ponere juſſerit, atque in Comitiis Imperii legibus diſceptare. Cæterum in Conventu Ordinum Imperii Electores Laicos, Mauritium Saxonem, Brandeburgenſem, & Comitem Palatinum non comparuiſſe, ſed tantum Procuratorum opera, qui præter Cæſareæ Majeſtatis opinionem adverſus concilium inhoneſtam proteſtationem ediderint, Induciarum tempus inter Romanorum Regem, & Turcam effluxiſſe, atque in dies ingentium adverſus Hungariam apparatuum famam increbreſcere.

Reg. poſt eand. ep. p.17.

Pag. 214.

Pag.152.

Pag. 335.

Ext. in mſ. Card. Spad. ſig. n.137.p. 127.

Menſe Julio Pontifex ad muniendam celebrando concilio viam, in Cardinalium Senatu egit de condendis nonnullis decretis pro Eccleſiaſtica diſciplina in ſanctiorem formam redigenda, ut narrant Acta Conſiſtorialia, deputavitque ſex Cardinales, qui huic reformationi incumberent, & ad tollendas corruptelas conclavis Reverendiſſimos de Medicis, & Maffeum, ut notarent ea quæ ſibi viderentur ad defugienda ſcandala, & electionem Pontificis facilem reddendam. XIV.

Accepto felici Germanorum reſponſo XV.

Angel. Maff. Secr. in Diar. mſ. Arch. Vat. p. 375.

opera Pighini Internuntii Pontifex illud ad Internuntium apud Venetos agentem transmisit, ut de eo cum Duce, & Senatu ageret, ut scribit Massarellus, subditque in consilium adhibitos fuisse a Pontifice nonnullos Cardinales pro corruptelis veteribus abolendis & sanctiore disciplina constituenda.

MDL. XXIX. Septembris quoniam in concilio Tridentino ob supervenientem morbum lenticularum, & pestis, ex quo sequuta est postea translatio ad Civitatem Bononiensem, neque in ipsa Civitate Bononiensi ob protestationes Cæsaris contra concilium, & advocationem causæ iudicii ipsius translationis factam a fælicis recordationis Paulo Papa III. reformatio morum perfici non potuit, & ne diutius collapsi mores tam Cleri quam populi inemendati permaneant; decrevit Sanctissimus Dominus Noster Julius III. ipsam reformationem præ manibus sumere, & perficere, quare exemplo Prædecessoris sui aliquos peritos, piosque Cardinales in Consilium adhibere volens vocavit per suas literas in forma Brevis his diebus Reverendissimos Dominos Cardinales Marcellum Sanctæ Crucis, qui secundus Præsidens, & Suæ Sanctitatis tunc Collega in ipso Concilio tam Tridenti, quam Bononiæ, fuit, Joannem Moronum, & Reginaldum Polum, qui nunc absentes sunt ab Urbe, ut Romam revertantur, & una cum eis, & quibusdam aliis ipsum reformationis negotium prosequatur.

XVI. Iisdem ferme diebus Julius Henrico Gallorum Regi significavit, cum Cæsare conventum esse pro celebrando iterum concilio Tridentino, illumque piis monitis cohortatus est, ut pro delenda hæresi, atque innumeris animabus ab æterno exitio in salutis viam, & Ecclesiæ gremium revocandis Regia studia conjungeret.

Brev. Julii III. 1550. p. 335. Henrico II. Regi Gallorum de Concilio iterum celebrando scribit Julius III.

Regi Christianissimo.

Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Intelleximus nuper ex literis Venerabilis Fratris Sebastiani Archiepiscopi Sypontini nostri apud Cæsarem Serenissimum Imperatorem Nuntii, se nostro nomine cum ipso operam suam interposuisse, ut œcumenicum, & sacrosanctum Universale concilium pro totius Christianæ Reipublicæ bono, & hæresum extirpatione a fælicis recordationis Paulo Papa III. Prædecessore nostro indictum, & per nos tunc Cardinalatus honore fungentes, & ipsi consilio præsidentes inchoatum, & fore absolutum, in proximis Quadragesimæ jejuniis prosequi, & ad optatum finem perducere, cooperante Domino valeamus. Quo quidem nuntio non mediocrem sane lætitiam cepimus. Speramus enim Dei benignitate fore ut ex hoc omnis de religione dissensio tollatur, & summa cunctæ Christianitatis tranquillitas subsequatur. Itaque cum sciamus te pientissimum, & religiosissimum Principem pro tua, & Christianissimorum Regum Antecessorum tuorum consuetudine, tanquam ad commune, præsertim Religionis, commodum tendunt, libenter cogniturum, has nostras ad te statim dandas duximus, Majestatem tuam in Deo Domino hortantes, & in visceribus charitatis enixe requirentes, ut pro tua authoritate, quæ certe maxima est, in omnibus ad hoc tam sanctum, necessarium, & laudabile opus perficiendum nobiscum adesse, idque omni studio, opera, consilio confovere velit. Sicut te pro tua inclyta erga Deum pietate, & in hanc Sanctam Sedem observantia facturum esse confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXII. Septembris MDL. anno I.

Assensit postulatis Pontificiis Henricus Galliæ Rex, quod mirum visum est, cum nimiæ Cæsaris potentiæ invideret, optaretque illum dissidiis Lutheranorum implicitum distineri, ut jam ante ejus Administri sermonibus ostenderant, sed illum gravissimæ causæ in hanc partem flexere, nimirum illi ostensum, non provehendæ rei Cæsareæ consilio, sed Religionis tantum asserendæ, & hæreseos delendæ studio Pontificem permoveri, ac Synodum Œcumenicam indicendam, qua celebrata, cum Lutherani in perfidia obdurescant, Cæsarem in iis debellandis, cogendisque ad officium occupatum iri, nec rei Gallicæ negotium exhibiturum, sin vero Concilium denegetur, illum fœdus cum Hæreticis Germanis inirurum, ac tum arma in Galliam facile aversurum: dum vero Concilium teneret, pacem necessario a Cæsare cultum iri, ne concilium disturbet. Hac vero lege Concilio Tridenti celebrando Galliæ Regem assensisse refert Thuanus, ut in eo nihil adversus jus Regium Gallicum, nec adversus immunitates, & jura Gallicanæ Ecclesiæ decerneretur.

Sfortia Pallavic. Card. l. 11. c. 9.

Jac. Aug. Thuan. l. 7.

Prætermittere hoc loco non possumus Henricum Regem immunitatum Gallicanæ Ecclesiæ tuendarum, sive Jurium Regiorum in Beneficiorum Ecclesiasticorum causa asserendorum cupidum flagitasse a Julio, ut veteres pactiones inter Leonem X. & Franciscum I. sancitas instauraret; de qua re extat ejusdem Regis diploma. XVII.

Henricus Dei gratia Francorum Rex universis præsentes literas inspecturis salutem, &c.

Cum postquam nos defuncto claræ memo-

Acta Consist. ms. Card. Spad. sig. n. 134. p. 276. Henricus II. petit, ut confirmentur pactiones ab aliis Pontificibus Francisco I. concessæ.

moria Francisco Francorum Rege Christianissimo Genitore nostro, cui per fælicis recordationis Clementem Septimum, & prius per Leonem X. seu alios Romanos Pontifices nonnulla ueminandi ad Ecclesias Cathedrales, & Monasteria, sen alia beneficia Ecclesiastica certo modo qualificata in Regno Franciæ, ac certis aliis Dominiis, necnon Ducatu Britanniæ, & Provincia Provinciæ consistentia eutra Romanam Curiam pro tempore vacantia privilegia, & indulta certis modo, & forma concessa fuerunt, apud Sauctissimum Dominum Julium III. Pontificem Maximum ad præsens regnantem pro similibus privilegiis, & indultis instaremus, & a Sanctitate sua illa nobis, prout dicto Genitori nostro concessa erant, nostra vita durante, pariter concedi peteremus, pro parte eiusdem Sanctissimi Domini nostri, tam nostris apud Sauctitatem suam Ageutibus, quam nobis per eius Nuntios fuerit significatum, ut cum in dicto Regno Franciæ, & Delphinatu, & Comitatu Viennensi, & Valentinensi ultra, & præter, & forsan contra tenorem concordatorum dudum inter dictum Franciscum Regem Genitorem nostrum, & Leonem Decimum, & Sedem Apostolicam prædictos initorum nonnulla in diminutionem, & præiudicium Ecclesiasticæ libertatis, & authoritatis Sanctæ Apostolicæ Sedis attentata esse, & continuo attentari reperiuntur, pro nostra erga dictam Sanctam Sedem devotione attentata huiusmodi impedire, & prohibere, ac ut Sauctitas sua, dictaque Sedes, juxta concordata prædicta pleno suo iure, & authoritate uti, fruique valeat, providere faceremus. Uude re omni particulari inscriptis nobis tradita, & ad notitiam nostram deducta tam ex juris debito, quam volentes, Sanctitatem suam, dictamque Sedem Apostolicam non minori, quam in privilegiis, & indultis nobis concedendis prædictis benevolam, & gratam nobis esse speramus gratitudine, & benevolentia prosequi. In primis taliter providendum duximus, prosequimur, & plena nostra scientia, & authoritate Regia tenore præsentium diximus, & declaravimus, ac dicimus, & declaramus nostram præcipue voluutatem, & intentionem fuisse, & esse non transgredi nec terminos, nec sensum dictorum concordatorum. Itaque per præsentes declaramus nos omnino velle servare & servari per nostros Officiarios, & subditos prædicta concordata, juxta illorum tenorem, juxta quem tenorem deinceps non intendimus nominare ad aliquod Monasterium, quod sit caput Ordinis, neque ad dignitates in Cathedralibus, aut Collegiatis, seu Conventualibus, nec ad Monasteria Monialium, neque ad Ecclesias, & Monasteria apud Sedem vacantia. Ipsis autem concordatis, & privilegiis, quæ illorum vigore concessa sunt, nec intendimus uti, seu illa habere locum in Britannia, neque in Provincia Provinciæ, & si dictus Britanniæ Ducatus sit Regiæ nostræ Coronæ unitus, sed tantum in dicto Regno Franciæ, & Delphinatu, ac eisdem concordatis nominatim expressis, & specificatis; mandantes nostris dilectis, & fidelibus Consiliariis nostrum Consilium privatum tenentibus, quatenus ipsi nostras præsentes declarationes & receptas, & admissas manuteneant, & observent, aut custodiri, manuteneri, & observari, ac vocatis, & adhibitis Advocatis, & Procuratoribus nostris Fiscalibus in eorum authenticis, & publicis libris registrari, scribi, & observari faciant, eisque prædictum Dominum nostrum Papam, Sanctamque Sedem Apostolicam, & eius Officiarios, Commissarios, & Deputatos plene, & pacifice gaudere, ac uti permittant, absque eo quod illis aliquam desuper molestiam, perturbationem, ullumque impedimentum inferant. Et si quæ post prædictam approbationem, & registraturam contra præmissa facta sint, vel fuerint, absque dilatione amoveant, eademque præmissa plene, & integre expedita in pristinum, & debitum statum restituant, seu restitui faciant, & ne qua fiat difficultas, aut contraventio, quæ in observatione, aut interpretatione possent emergere, de plenitudine Regiæ nostræ potestatis, atque authoritatis commisimus, atque committimus per præsentes dictis nostris Consiliariis nostrum secretum, & privatum consilium tenentibus cognitionem omnimodam controversiarum, contentionum, ac litium, quas super dictis observatione, & interpretatione præsentium post hac contigerit exoriri, idque privative ad omnes alias nostras jurisdictiones, cujuscumque dignitatis, & authoritatis existant, quibus nos eadem Regiæ potestatis plenitudine per præsentes omnem cognitionem, judicium, & decisionem dictarum controversiarum, ac litium, prout dictum est, movendarum. Sic enim nobis fieri placet, in cujus rei testimonium præsentibus literis nostrum sigillum apponendum jussimus. Datum apud Sanctum Germanum die XXIX. Mensis Julii anno Domini MDL. Regni nostri IV.

Assensit postulatis Regiis Julius, easdemque pactiones instauratas a Pio IV. ad preces Caroli IX. Gallorum Regis suo loco visuri sumus, sed ad institutum de redintegrando Tridentino Concilio sermonem redeamus.

XVIII. *Surius in comm. hoc anno.*

Cœpta erant Augustana Comitia a Cæsare, in quibus sancitum est dissidia Religionis componenda ex decretis Concilii

cilii

cilii Tridentini, cui celebrando strenue incumbendum esset; ita vero a Pighino Internuntio Apostolico cum Cæsare actum erat, ut Germanorum nomine Concilium postularetur, quod illius decreta excipienda, colendaque magis adstringerentur: Cæsar quoque ad tuendam Romani Pontificis dignitatem adversus eos, illam convellere niterentur, se devinxit. Cæsarei enim Administri ingenue agnovere eversa Catholica Religione everti quoque politicum statum, ac necessatio Christianæ Religiònis supremum Principem, atque Antistitem agnoscendum esse, atque Cæsaream authoritatem debilitatam fuisse, cum Novatoribus concionandi libertas impune permissa fuisset, a quibus subornati populi non Romani Pontificis modo, sed etiam Cæsaris jugum excussissent. Dum ita de concilin Tridentino instaurando ageretur, Lutherani Principes, ac populi a prioribus postulatis partim clam, partim palam descivere, nam Mauritius Saxoniæ Ptinceps, atque Elector, qui a Cæsare non ejurata Lutherana impietate perperam, in Saxoniæ Principatum evectus fuerat, confirmara jam Cæsareis armis potentia, ab impiis Novatoribus fascinatus in Augustensibus Comitiis Oratorum opera poscit, ut in Concilio Œcumenicn, in quo dogmatum lites erant dirimendæ, Pontificii Legati non præsiderent, ac Protestantes in eodem ferendæ decretoriæ sententiæ jure pollerent, atque his Judicibus Pontifex Romanus se submitteret: necnon decreta antea Tridenti in examen vocarentur, atque Episcopi religione sacramenti, quo Pontifici obstricti sunt, solverentur: his vero impiis postulatis perduellium Lutheranorum se signiferum demonstravit Saxo, justaque belli ab eo Cæsari movendi suspicio apud sapientes concitata est. Cæterum cum de hac impia contestatione publica acta confici flagitassent, ejus Oratores repulsam passi sunt ac Germanorum communi nomine decretum conceptum est, quo Tridentinum Concilium a Julio Pontifice postulatum est, nec audita hæretica Ducis Mauritii petita, quæ non alia erant, quam ut Catholici fierent Lutherani, atque in æternam damnationem cum iis proruerent; postulante itaque ardentiore studio Cæsara indictionem concilii, Pontifex ineunte Octobri rem detulit ad Cardinalium Senatum, ut refetunt Acta Consistorialia, quæ subdunt Cardinales S. Crucis, Moronum, & Polum absentes, excitos, ut diploma, quod Bullam vocant, conficeretur, nonnullisque corruptelis tollendis circa clectionem Pontificis opera daretur,

Protestantes Concilio assensuri promittunt, si juxta eorum pravam mentem celebraretur.

MS. vetus Card. sig. n.45. Surius in comm. hoc anno. Natalis comes. Jac. Aug. Thuan. l. 6. Sfortia Pallavic. c.11.

XIX. Inter hæc flagitavit Cæsar ab Internuntio Apostolico, ut concepti de Concilio redintegrando diplomatis rudimentum, vel exemplum a Pontifice mittendum curaret, ut illud Germanis ostenderet, ac difficultates contrarias lævigaret. Itaque Pontifex diploma integrum, suisque numeris absolutum, in quo decreta jam antea in priore concilio Tridentino sub Paulo III. edita justa, & firmissima esse sanciebat, misit ad Cæsarem, antequam illud promulgaret, visumque est illud Cæsaris Senatoribus asperius in asserendo Jure Pontificio, sensereque exacerbatum iri Lutheranos, si in ipso diplomate de instaurando concilio decretoria in ipsos sententia promulgetur, molliter potius pelliciendos videri ad Concilium, in quo edoceri possint, non aliter, quam interdum prudenter cedunt feris earum magistri, dum cicurantur. At Pontifex constantissime respondit, omnia Protestantibus libere exponenda, quæ ad salutem ipsorum spectent; docere Christum, Pontificem esse caput visibile militantis Ecclesiæ, nec Sedem Apostolicam cavillis agere, sed puram veritatem exponere, nec lucernam ponendam sub modio, sed super candelabrum; diploma Pontificium stylo consueto exaratum, nec mutari posse, cum ritu, institutoque vetere, ac Prædecessorum more compositum sit. Tumultuantibus Protestantibus, ac recusantibus concilium, si præsit illi Pontifex, ad eos demulcendos respondit Cæsar se accessurum ad concilium, utque ordine fiant, omnia temperaturum; cumque concilium sit liberum, & Œcumenicum, ac reliquæ Nationes Christianæ pareant Pontifici, Germanorumque causa veniant ad concilium, par non esse, atque abhorrere a ratione, ut ipsi Germani a coocilio absint. Interea movere nonnullas lites Cæsarei Administri pro actis Cæsareis adversus translationem, suspensionemque defendendis: verum Julius iis spretis Pauli III. Acta confirmavit, ac XIV. Novembris concilium Tridenti kal. Maii anni proximi instaurandum, propagandumque indixit, de quo hæc in MS. Vaticano.

MS. Pii Card. sig. n.45.

Transmittit Bullam Concilii Cæsari Julius III.

XX. *Cum Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus Noster Dominus Julius divina providentia Papa III. statim assumpto Pontificatu cerneret Ecclesiam Dei innumeris afflictam esse calamitatibus, dissidiis atque ærumnis; hinc hæresibus, in toto fere Christiano Orbe jam misere serpentibus, illinc Cleri, Populique Christiani moribus corruptis, abusibusque late grassantibus; & his malis nullo alio præstantiori antidoto, quam Œcumenici concilii celebratione mederi posse considerans, ad eam statim*

To.6. de Conc. ms. Arch. Vat. sig. num. 3197. p. 64.

omnem

omnem ejus curam, atque meditationem adjecit. Verum quoniam concilium ipsum jam fere per quadriennium variis, maximisque perturbationibus vexatum fuerat, tum aliis ex causis, tum ea potissimum, quod ejus translatio, quæ die XI. Martii anno 1547. ex Tridento ad Civitatem Bononiensem facta fuit, Carolo V. Imperatori Augusto minime grata extiterat, & a quibusdam paucis Prælatis, qui Tridenti remanserant, nulla licet subsistente ratione, improbaretur. Ex quo non solum ipsius concilii processus, qui eo tempore Bononiæ magna Patrum frequentia fœlicissime habebatur, impeditus fuit, sed multa etiam alia mala in Orbe Christiano subsequuta sunt. Sanctitas Sua, ut ab iis turbulentiis, ac dissensionibus Ecclesiam ipsam aliquando liberaret, & quieti, ac paci publicæ [quantum in eo erat] consuleret, ac præcipue, ut Religionis nostræ controversiæ, quæ in Germania per tot annos incredibili cum animarum jactura, ac reliqui Christiani Orbis scandalo viguerunt, tollerentur, bonum, opportunum, & expediens judicavit ipsum Concilium ad Civitatem Tridentinam reduci, cum id præsertim Cæsarea Majestas & per literas, & per nuntios vehementissime a Sanctitate Sua efflagitasset. Quare post diversas deliberationes, dissensionesque hac de re cum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, tum particulariter, tum generaliter habitas, tandem ad Omnipotentis Dei laudem, & gloriam, Ecclesiæque unitatem, & tranquillitatem die XIII. Novembris anno MDL. Sanctitas Sua reductionem prædictam in Sacro Senatu statuit, atque decrevit in dicto die ad ipsum concilium resumendum; & prosequendum Kalend. Maii anno Domini MDLI. prout hæc omnia in literis Sanctitatis Suæ super hac re publicatis latius continentur, quarum literarum tenor sequitur.

Julius, &c.

XXI. Ext. in act. Conc. Trid. præfixa sess. 11.

Bulla reassumptionis Concilii.

Cum ad tollenda Religionis nostræ dissidia, quæ in Germania longo tempore non sine totius Christiani Orbis perturbatione, & scandalo viguerunt, bonum, opportunum, & expediens esse videatur, sicuti etiam Charissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum Imperator semper Augustus nobis per suas literas, & Nuntios significari fecit, ut Sacrum Œcumenicum generale concilium per fælicis recordationis Paulum III. Prædecessorem nostrum indictum, & per nos tunc Cardinalatus honore fungentes, atque ipsius Prædecessoris nomine una cum duobus aliis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus ipsi Concilio Præsidentibus inceptum, ordinatum, & continuatum, in quo plures publicæ, & solemnes fuerunt Sessiones, pluraque tam in causa fidei, quam reformationis promulgata, decreta, multaque etiam ad utramque causam pertinentia examinata, & discussa, ad Civitatem Tridentinam reducatur. Nos ad quos & summos pro tempore Pontifices spectat generalia concilia indicere, & dirigere, ut Ecclesiæ pacem, & Christianæ fidei, atque Orthodoxæ Religionis incrementum ad Omnipotentis Dei laudem, & gloriam procuremus, & quantum in nobis est, tranquillitati ipsius Germaniæ, quæ sane Provincia retroactis temporibus in vera Religione, ac Sacrorum conciliorum, & Sanctorum Patrum doctrina excolenda, exhibendaque Maximis Pontificibus Christi Redemptoris nostri in terra Vicariis debita reverentia, & obedientia nulli Christianorum Provinciæ fuit unquam secunda, paterne consulamus, sperantes per ipsius Dei gratiam, & benignitatem futurum, ut Reges omnes, ac Principes Christiani justis, piisque nostris in hac re votis annuant, faveant, atque assistant Venerabiles Fratres Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Abbates, omnesque alios, & singulos, qui de jure, vel de consuetudine, vel privilegio conciliis generalibus interesse debent, quosque idem Prædecessor noster in suis indictionibus, & aliis quibuscumque desuper confectis, & publicatis literis concilio interesse voluit, per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi hortamur, requirimus, & monemus, ut proximis futuris kal. Maii, quem diem ad ipsum concilium in eo, in quo nunc reperitur statu resumendum, & prosequendum prævia matura deliberatione, & ex certa nostra scientia, & de Apostolica potestatis plenitudine, ac Venerabilium Fratrum nostrorum ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & assensu statuimus, decrevimus, & declaramus in ipsa Civitate Tridenti, legitimo cessante impedimento, convenire, & se congregare, ac ipsius concilii continuationi, & prosecutioni omni mora postposita incumbere velint. Nos enim operam sedulo daturi sumus, ut eodem tempore, in eadem Civitate nostri omnino adsint Legati, per quos si per ætatem nostram, valetudinemque & Sedis Apostolicæ necessitates personaliter adesse nequiverimus, Spiritu Sancto Duce præsidebimus quacumque ipsius concilii translatione, & suspensione, cæterisque contrariis quibuscumque, & præsertim illis, quæ idem Prædecessor noster in suis literis prædictis, quas cum omnibus, & singulis in iis contentis clausulis, & decretis in suo robore permanere volumus, atque decer-

cernimus, & quatenus opus sit innovamus, voluit non obstare, irritum nihilominus decernentes, & inane si secus super his a quoquam quavis authoritata scienter, vel ignoranter contigerit attentari, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDL. VIII. Kal. Decembris Pontificatus nostri anno 1.

XXII. *Sur. in comm. hoc anno.* Porro in Germania res Catholica reflorescere visa est, contusa Hæreticorum tyrannide, nam & Argentinæ Zuinglianismo infectæ liber Religionis usus restitutus est, licet sacrilegi Novatores illum turbare non perhorruerunt, ut narrat Surius.

Anno MDL. ipso Purificationis die solemni Argentinensis Clerus Missam in tribus Templis rursus celebrat jam plusquam viginti annis intermissam. Ibi itidem Sleidanus mire est facetus, & cæremonias Ecclesiasticas haud secus, atque Turca aliquis, aut Scytha irridet. Eo autem die excitatus est Argentinæ tumultus, occasione quadam, & usque adeo res periculi plena fuit, ut inde usque ad Pentecostem rursus Divina officia intermissa sint. Oderant Clerum plerique Urbis incolæ, nec alio quam Idololatriæ loco habebant plerasque omnes Catholicæ Ecclesiæ cæremonias. Porro Apostatæ Buceri identidem repetitæ incestæ nuptiæ, horrendæ in Eucharistiam, & alia Sacramenta blasphemiæ, divinarum, & humanarum rerum plusquam Babylonica confusio purum Evangelium videbantur. Hæc quidem faciunt, ut minorem apud nos admirationem habeant, quæ Antichristi temporibus futura creduntur. Habebit ille plurimos, qui ejus impietati consentiant, sed habent etiam horum temporum prodigiosi dogmatistæ, qui cupide illorum absurditates amplectantur, idque adeo ut non desint qui scribere ausi fuerint, nec adorandum Deum, nec præsidium ab eo expectandum, & hoc quidem dogma est Ochini. Ochini horrenda hæresis. *Quid vero deterius ex ipsa Antichristi Schola prodire poterit? neque vero multo tolerabilior eorum doctrina est, qui Missam usque adeo execrantur, nec ferre possunt, ut in Eucharistia Christum adoremus.*

Intermissus fuit usque ad Pentecostem Sacrorum usus, donec a Magistratibus adhibito forensi satellitio impiorum petulantia coercita est. Augustæ quoque Othonis Cardinalis opera, qui gravissimos labores in præterito adversus Lutheranos bello pertulerat, res Catholica restituta est pristino splendori, necnon Constantiæ, in qua Zuingliani jam ante tyrannidem exercuerant sævissimam in Catholicos, & Cleri in exilium pulsi opes, & vectigalia invaserant: quæ cum victores *Jul. l. 2. brev. pag. 347.* Ecclesiastici jam repeterent, Pontifex, pacis studio Episcopo, & Clero Constantiensi has literas dedit, ut cum Civibus de Juribus Ecclesiasticis honesta pactione convenirent.

Venerabili fratri Episcopo, & dilectis filiis Capitulo Constantiensi
Julius Papa III.

Venerabilis frater, & dilecti filii salutem. Cum sicut accepimus licet alias Civitatem Constantiensem, postquam illius populus antea Zuinglianorum hæresi addictus vos ipsa Civitate expulerant, & Ecclesiasticam Jurisdictionem, & authoritatem suppresserant, ac Calices, clenodia, & alias res, ac ornatus Ecclesiæ pretiosiores diripuerant, Templaque, & domos Sacerdotales, cum certis eorum redditibus occupaverant, sub obedientia Charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Romanorum, & Hungariæ Regis Illustris in Imperatorem electi reducta, ipse Ferdinandus Rex primo curavit, ut exploso Zuinglianismo, & domos hujusmodi, necnon proventus Ecclesiastici vobis, & dilectis filiis Clero ejusdem Civitatis libere restituerentur, & inde super hoc specialiter deputatos Commissarios vobis plura ad plenam, perpetuamque securitatem nobis constituendam, & firmandam proponi fecerit, vosque ut ad residendum apud Ecclesiam vestram rediretis, Religionemque, & cultum Divinum instauraretis, Sacra administraretis, & pristinis vestris authoritate, Jurisdictione, & privilegiis uteremini, hortatus fuerit, seque nobis obtulerit curaturum, ut omnes controversiæ, quas cum eisdem populis habetis, immutabili compositiona tollerentur, & interim vobis in dictam Civitatem redeuntibus omnem personarum, & rerum, ac jurium vestrorum defensionem, & manutentionem pollicitus fuerit, nihilominus vos non solum adhortationibus ipsius Ferdinandi Regis adhærere neglexeritis, verum etiam cum dilecti filii Joannes ex Comitibus de Lupsen Canonicus, & Custos, ac tres alii Canonici ipsius Ecclesiæ, cum nonnullis Cappellanis se ad dictam Ecclesiam contulissent, & inibi sacra administrarent, & rem Divinam curarent, vos Calices, & alia ad Missæ Sacrificium necessaria, & per eos a vobis requisita eis mittere denegaveritis, & postremo eos distributionibus quotidianis privaveritis, ac cum vos coram certis probis Viris, quos Charissimus in Christo filius Carolus Romanorum Imperator semper Augustus, ad tractandum inter eos, & ipsos Constantienses amicabilem concordiam miserat, comparuissetis, eos inter vos recipere, & ad præmissa admittere recusaveritis. Nos qui ex Apostolatus ministerio XXIII. *Ib. p. 291.*

nobis

nobis desuper commisso illud in primis exquirimus, ut hæreses, & damnatæ sectæ omnes extirpentur, vetus Christiana, & Orthodoxa Fides, ac Religio instaurentur, & conserventur, attendentes, in quibus negotiis, præsertim Ecclesiasticis, & Spiritualibus, in quibus de salute Animarum tractatur, occasionem rei bene gerendæ prætermitti non debere, & considerantes, quod cum Templa, & domus, ac proventus Ecclesiastici nobis, ut præfertur, restituta fuerint, quod reliquum est, ipso maxime Ferdinando Rege intercedente facile componi posse, & utile nequaquam fore, ut idem populus Constantiensis ex vestra duritia in ultimam desperationem adducatur, vos iis nostris admonendos, & in Domino hortandos censuimus, ut rebus jam ut præfertur, pacatis, quod aliquando Dei pietate sperari vere poterat, ad ipsam Ecclesiam vestram revertamini, & apud eam residentis, & circa Divinum cultum vestro satisfaciatis officio, percuretisque eundem Constantiensem populum benignitate, & mansuetudine, ac bonis exemplis vestris in vera Religione confirmare, etsi id nisi, prius controversiis prædictis cognitis, & terminatis, aliquibus justis prætextibus non esse faciendum censueritis, saltem dictum Clerum, & Consistorium, & audientiam causarum ad forum Ecclesiasticum pertinentium, ad eandem Civitatem remittere, ac dictos tres Canonicos propterea a Capitulo vestro non excludatis, & cum apud ipsam Ecclesiam Constantiensem resideant, & Divinis officiis intersint, tanquam præsentes ad distributiones quotidianas, earumque perceptionem perinde, ac si vobiscum residerent admittatis, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXI. Junii Pontificatus anno 1.

XXIV. *Jac. Aug. Thuan. l. 6.*

In Saxonia Brunsvicum eodem tempore ab Henrico Duce oppugnatum est, & vastatus ager, verum Cæsar hujusmodi causam ad se revocavit. Omnium porro Lutheranorum pertinacissimi Magdeburgenses, qui Cæsaris edictum, quo plures hæreses Novatorum castigabantur, admittere detrectabant, bello urgeri cœperunt, proscripti a Cæsare, ac primum a Gregorio Duce Magnopolensi gravibus damnis affecti fuere, atque insigni prælio deleti, quo tormenta, & bellicum apparatum omnem amisere; obfirmabantur autem in pertinacia a perfidis Concionatoribus, quorum signifer Matthias Illyricus, edito libello Lutheranos omnes in arma adversus Cæsarem hæresim exscindere meditantem concitare annitebatur, nec de Cæsarea authoritate asserenda, sed de fide suscepta defendenda agi contendebat, verum spreto illius gannitu, Mauritius Saxoniæ Dux, & Brandeburgicus Marchio eum Alberto Patruele, & Henrico Brunsvicensi exercitum adversus Magdeburgenses eduxere, & quarta Octobris die Urbs perduellis cincta est obsidione, quæ in proximum annum extracta est, miserique Magdeburgenses pro tuenda impietate gravissimis cladibus attriti fuere, quantumvis se conferrent cum Martyribus, & Christo bellum inferri mentirentur.

Sur. in comm.

Jac. Aug. Thuan. l. 6.

Lu. Guicc. in comm.

In Belgio Carolus Cæsar ad hæreseos progressus abrumpendos gravissimam Bruxellis sanctionem edidit, qua in Hæreticos acerbissime inquiri jussit, & scripta Lutheri, Zuinglii, Œcolampadii, Buceri, & Calvini flammis deleri. Cum vero perculsis inde gravi terrore Anglis Emporium Antuerpiense disturbaretur, ad Mariæ Reginæ preces, acerbitatem legis temperavit. Meditatus vero est Belgicarum Provinciarum Imperio in filium Philippum transfuso etiam in illum jura Imperii in Augustanis comitiis derivare, quod quidem Religionis commodo vertendum videbatur, pro Lutheranis ad officium redigendis. *Non dubium* (inquit Surius) *quin Cæsar, qui sciret Philippi amplissimas ditiones, & vires Reipublicæ Christianæ in illo promovendo consulere voluerit, quandoquidem, & Turcæ vicini, & alii Imperii hostes non nisi summa potentia arceri possent.* Obstitit Caroli Cæsaris consiliis Ferdinandus, qui in suam stirpem Imperium inferri maluit, ac Maximilianus Caroli gener, & nepos accepta ejus consilii fama ex Hispania in Germaniam, ad illud discutiendum pervolavit, ac Ferdinandum, licet Maria Regina interprete, amplissima illi promissa offerrentur, in retinendi in stirpe sua Imperii sententia confirmavit.

Surius in comm.

Jac. Aug. Thuan. l. 6.

Idem. l. 7.

XXV. *Jul. l. 2. brev. pag. 365. Act. Consist. Sur. in comm. Fazell. post Decad. Natal. Comet. Jac. Aug. Thu. hist. l. 7. Angel. Mass. in Diar. ms. Arch. Vat. Orlandin. l. 10.*

In Africa sub auspiciis Cæsaris a Joanne Vega Siciliæ Prorege septuagesimo quarto obsidionis die expugnata est Lepeis, alias dicta Aphrodisium, sive Africa, Urbs munitissima, quam Dragutus Archipyrata insederat, suisque inde excursionibus Siciliam, & maria infestabat. Capta sunt in ea Urbe, ac in servitutem subducta octo Barbarorum millia; multa Christianæ pietatis exempla explicuit in ea expeditione Lainius Sancti Ignatii Socius in expiandis militum animis, curandisque ægrorum corporibus, ut refert Orlandinus, qui narrat Pontificias, & Melitenses triremes classi Cæsareæ fuisse conjunctas, tum hæc addit. *Quarto Idus Septembris expugnata Urbs est, quatriduoque post, qui dies Dominicus, & Sanctæ Crucis exaltationi* sa-

facer illuxit, cæremonia magna præcipuum e Mahometicis Fanis, Deo vero Sancti Joannis Baptistæ titulo dedicatum, & Maurorum quidam sacro fonte lustrati, quorum unus graviter saucius eodem die decessit.

XXVI. De parta hac Victoria Angelus Massarellus hæc monumentis suis commendat: cui addunt Acta Consistorialia a Pontifice decretas fuisse solemnes in Urbe supplicationes pro agendis Deo gratiis.

Pag. 43.

Romæ die Veneris III. Octobris MDL. Sanctissimus Dominus noster fecit verbum de victoria habita in Africa a Cæsareis militibus, & propterea jussit fieri supplicationes in Ecclesiis Urbis, & Missam in Basilica S. Petri per Reverendiss. Dominum Compostellanum celebrari, in qua Sanctitas sua, & cæteri Reverendissimi interessent.

Fazell. post Dicad.

Hæc Victoria in reditu funestata est, tristi clade, quam fœda tempestas nocte inhorrescente intulit, aliquot triremibus mersis, ac duabus onerariis dissolutis, totidem fractis.

Jul. III. l. 2. brev. p. 399.

Affectus est etiam domestico luctu Prorex Joannes Vega amisso primogenito, ad quem extant hæ Pontificis literæ.

Joanni de Vega Viceregi Siciliæ.

Responderamus pleni lætitia ad tuas literas de capta Africa, quando tristem nuntium accepimus de obitu nati tui primogeniti, & cum non possimus pro nostra erga te benevolentia, sicut tuorum gaudiorum, ita & dolorum non esse participes valde eo nuntio tristati sumus, &c. XII. Octobris MDL. anno primo.

XXVII. Transmittit proximo ineunte anno ad Pontificem Joannes e Vega raptorum ex hoste spoliorum partem, nonnullaque vexilla partæ Victoriæ monumenta, de quibus actæ illi a Julio grates subjectis literis.

Ibid. ann. 1551. sig. n. 2888.

Dilecto Filio Nobili Viro Joanni de Vega Viceregi Siciliæ.

Pag. 25.

Dilecte Fili, &c. Quas nobis de Africa expugnata exuvias misisti libenti animo accepimus, quasque Nuntius tuus exposuit rationes, quamobrem nobis eas dono potissimum miseris magna cum voluptate audivimus. Erunt hæc omnia cum tuæ erga nos fili benevolentiæ, & pietatis, tum vero, & pulcherrimæ de Christiani nominis hostibus Victoriæ monimenta. Horum nos alia diligentia asservari, alia sacro, & illustri loco ad Summi Dei honorem affigi curabimus, ut qui ea spectabunt commonefiant ad eas victorias magnos Principes aspirare debere, quæ veram illis, solidamque gloriam de Sacrosanctæ Religionis hostibus debellatis pariant. Tibi nos quidem de tam luculentis, tamque piis muneribus ingentes habemus gratias, optamus vero præpotentis Dei ope, ac favore freti speramus, non defuturum tibi in aliis, etiam huic similibus declarandæ denuo virtutis facultatem, & nova ex infidelium hostium manubiis Deo, Divisque dona consecrandi. Nos interea, quibuscumque rebus poterimus, sedulo operam dabimus, ut & munera ipsa, & alia tua erga nos officia nobis quam gratissima fuisse intelligas. Dat. &c. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XVII. Februarii MDLI. Anno I.

Præter Aphrodisium ereptas etiam hosti fuisse alias duas Arces, Monasterium, & Siagulem, easque Carvennæ Regi socio restitutas, necnon secundo prælio in Meninge Insula profligatos Barbaros refert Thuanus. Verum hujus victoriæ gaudia graviori luctu, cladibusque ingentibus confusa proximo anno videbimus. Cæterum cum in hujus belli apparatu instruendo, & Siculi Regni Arcibus reficiendis graviores sumptus profundendi fuissent, Cæsar a Clero Siculo nummaria subsidia expressit; quod cum Lege Ecclesiastica vetitum esset, Julius Cæsarem religione censurarum exolvit, cum id publicæ rei Siculæ, imo totius Italiæ commodo cederet.

Jac. Aug. Thu. hist. l. 7.

Charissimo in Christo Filio Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto, Julius Papa III.

Charissime in Christo fili noster salutem &c. Exponi nobis nuper fecit Majestas Tua quod cum anno a Nativitate Salvatoris Domini nostri Jesu Christi MDXLVIII. Magnates & alii Laici Regni Siciliæ ultra Pharum, cujus tu Catholicus Rex existis, considerarent, ob plurima per te tam gesta adversus Infideles, & Christi hostes bella tuum ærarium exhaustum existere, ac Fortalitia, & Munitiones dicti Regni reparatione indigere, ac volentes Tuæ Majestatis indigentiis subvenire, & eidem reparationi providere Tuæ Majestati, quædam donativa servitia nuncupata in necessitatem, & certam pecuniarum summam in reparationem hujusmodi usus convertendam sub certis terminis, & solutionibus tunc expressis, dummodo Archiepiscopi, Episcopi, Archimandritæ, & aliæ personæ Ecclesiasticæ dicti Regni pro certa rata in hoc contribuerent, & dare statuerint, ipsique Archiepiscopi, Episcopi, Archimandritæ, & aliæ personæ Ecclesiasticæ, eorum ratam salvo in hoc nostro, & Sedis Apostolicæ beneplacito contribuere obtulerint, promittentes, quod quamprimum si hujusmodi beneplacitum accessisset, dictam ratam Majestati Tuæ, & tuis Officialibus

XXVIII. *Jul. III. l. 2. brev. an. 169.*

Absolvit Julius III. a censuris omnes, qui sine consensu Apostolicæ Sedis, decimas in Sicilia exegerunt & alias exigere concedit.

per-

persolvere. Cum autem sicut eadem expositio subjungebat, tam ex eo, quod per diversas Canonicas sanctiones, & postremo per fœlicis recordationis Leonem Papam X. Prædecessorem nostrum in novissimo Lateranensi Concilio sub diversis censuris & pœnis prohibitum fuit, ne Reges, Principes, & alii Potentatus ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis personis Ecclesiasticis, etiam sponte offerentibus subventionem aliquam pecuniarum recipiant, Majestas Tua dubitat subventionem prædictam capiendo censuras, & pœnas prædictas incurrere, & propterea nobis humiliter supplicari fecerit, ut pro ejus conscientiæ quiete, præmissis nostram, & hujus Sanctæ Sedis authoritatem interponere dignaremur. Nos attendentes ex tuitione, & defensione dicti Regni a dictis infidelibus, non minus Ecclesiasticis, quam sæcularibus personis commodum provenire, immo hoc etiam in hujus Almæ Urbis & totius Italiæ commodum cedere, hujusmodi supplicationibus inclinati oblationi, & provisioni per Archiepiscopos, Episcopos, Archimandritas, & alias Ecclesiasticas personas, ut præfertur, factis nostram, & dictæ Sedis authoritatem interponimus per præsentes: & nihilominus Archiepiscopis, Episcopis, Archimandritis, & aliis Ecclesiasticis personis prædictis, ut ratam hujusmodi per eos, ut prædicitur, oblatam, & promissam pro annis præteritis tantum persolvere, itaque Majestas, vel tui officiales illam recipere, absque censurarum prædictarum incursu authoritate Apostolica per easdem præsentes concedimus, & indulgemus, & si forsan ipsi Archiepiscopi, Episcopi, Archimandritæ, & aliæ personæ Ecclesiasticæ prædictæ dictam ratam persolverint, & Tua Majestas, tui Officiales illam receperint, Majestatem Tuam, & ipsos, ac eorum quemlibet ab omnibus, & singulis censuris, & pœnis propterea quomodolibet incursis, dicta authoritate similiter absolvimus; volumus autem, quod Confessor, quem quilibet ex his, qui vigore præsentium absolventur, elegerit, & pœnitentiam, quam adimplere teneatur, injungat &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XII. Aprilis MDL. Anno I.

XXIX. Confecta est hoc anno pax inter Henricum Galliæ, & Eduardum Angliæ Reges iis legibus, ut ab Anglis Bononia, & aliæ Arces in eo agro excitatæ, una cum tormentis bellicis, ac reliquo militari apparatu Gallo restituerentur, Gallus vero quadraginta aureorum millia duabus pensionibus Anglo persolveret. Promulgata ea pace Kal. Aprilis Reges equestris militiæ suæ insignia sibi mutuo dono contulere. Cumque ex Anglia Præfectus castrorum S. Andreanus rediret; a Belgis insidiis appetitus est, ex quo novi inter Gallos, & Belgas belli tristia initia eruperunt. Superioris autem fœderis beneficio potita est Regina Scotiæ cui nonnullæ etiam Arces in limite Scotiæ restitutæ fuerunt. In meliure autem statu erant collocatæ Scotiæ res virtute, ac felicitate Henrici Regis, qui Scotiam tuendam susceperat, ut Pontifex hisce literis Reginæ Scotiæ paulo ante erat gratulatus.

Belcar. l. 2. Bellefor. l. 6. c. 70. Nic. Sand. l. 2.

Pax inter Henricum II. Regem Galliæ, & Eduardum Anglum.

Reginæ Scotiæ.

Charissima, &c. Licet credamus jam notum esse tuæ Serenitati de obitu Prædecessoris nostri, & assumptione nostra ad apicem Summi Apostolatus, quam Dei benignitas octava hujus Mensis per concordia fratrum nostrorum suffragia operari dignatus est tamen nos etiam per literas nostras Tibi tanquam Pientissimæ Reginæ, & charissimæ in Christo filiæ nostræ id significamus, teque nostrarum literarum primitiis cum Apostolica benedictione salutandam duximus. Cum enim simus tuæ Serenitati privatim, ac paterne affecti ex eo, quo dilectis filiis nostris de Lotharingia, & de Guisa Patruo, ac fratri Cardinalibus, qui nobis plurimum faverunt, valde debemus, accedit etiam causa publica istius regni vestri, quod ob justitiam, & Religionem patitur, multaque a vicinis Hæreticis detrimenta sustinuit, ex quibus tanquam fidelium filiorum jacturis cum impense hæc Sancta Sedes doluerit, nunc vicissim congaudet tuæ Serenitati, quod Divina misericordia per piam opitulationem Christianissimi Regis vestris rebus benigne aspirare jam cœperit, easque meliorem, ac lætiorem in statum restituerit, sicut & in dies magis eas prosperaturum speramus, proinde hortamur Serenitatem tuam in Domino, ut in sancta hac Vigilia istius Regni ab hostibus Dei, ac suis tuendi, & in fide Catholica conservandi pie, fortiterque perseveres, Deique opem confidas tibi clementer affuturam, cujus nos etiam misericordiam humiliter imploramus, ut Serenitatem Tuam una cum Serenissima Tua nata, Gubernatoreque Regni, ad quem etiam scribimus, & cuncto isto Catholico Regno conservare, prosperare, & suo sancto auxilio, protegere dignetur, ad custodiendam animarum vestrarum salutem, cultumque Catholicum nominis sancti sui. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die XV. Februarii MDL. Anno I.

Jul. III. lib. brev. ann. 2289. p. 23.

Gratulatur Julius III. Reginæ Scotiæ ob protectionem Regis Galliæ.

Explicuit in defendendo contra Hæreticorum vires, atque insidias eximiam militarem virtutem Araniæ Comes Scotiæ Procurator, ad quem Pontificiæ extant subjectæ literæ. XXX.

· *Dilecto Filio Nobili Viro Comiti Araniæ Regni Scotiæ Gubernatori.*

Dilecte Fili Nobilis Vir salutem, &c. Ibid. sig. n.2889. p.22. *Licet non dubitemus tuæ Nobilitati jam esse cognitum de obitu Prædecessoris nostri & assumptione nostra ad apicem Summi Apostolatus, quam Deus Omnipotens sua misericordia, nullis nostris meritis octava hujus Mensis per concordia omnium fratrum nostrorum suffragia operari dignatus est, nos tamen etiam ipsi nostris literis tuæ Nobilitati eam significare voluimus, ut tibi, & isti Regno Catholico ex obitu ejusdem nostri Prædecessoris contristatis, lætitiam de creato Successore præberemus, nostramque salutationem cum Apostolica benedictione impartiremur, quod sane omni amore, ac benevolentia vobiscum facimus, tuam Prudentiam, Virtutem, Vigilantiam in isto Regno tuendo, sapienterque gubernando; populorum autem ipsius Regni singularem pietatem & admirantes, & in Domino collaudantes: Deo quoque ipsi maximas gratias agimus, quod quamvis vestram fidem, & constantiam ad probationem interdum tentari, affligique permiserit, ad postremum tamen vos, resque vestras meliorem in statum restituit, indiesque magis, ut speramus, restituet, quo magis fili in tua virtute, ac robore confirmari debes, Deoque gratias agere ac sperare illius opem vobis affuturam, quæ vere, ac sincere eum colentibus, firmamque in eo spem collocantibus nunquam defuit. Accedit etiam causæ pietas, quod adversarii vestri Fidem Catholicam oppugnant, vos defenditis, illi tunicam Domini Nostri inconsutilem scindunt, vos in vobis conservatis. Nos quidem ex pastorali nostro officio, & paterna erga istud Regnum propter justitiam patiens charitate, nunquam vobis quacumque in re poterimus defuturi sumus. Deum Patrem misericordiarum, & totius consolationis suppliciter deprecantes, ut tibi fortissimo ejus Athletæ, simulque Fidem Catholicam, & istius Regni salutem defendenti suæ dexteræ auxilio faveat, prosperaque cuncta concedat, ut de isto Regno non solum in ditione, & finibus suis, verum etiam, quod longe amplius est, in vera, & Orthodoxa Religione, ex qua salus animarum provenit, Serenissimæ Reginæ pupillæ, ejusque destinato consorti Franciæ Delphino, fideliter conservato laudem apud homines, gratitudinem ipsorum Regum, omnemque gratiam nostram, ab ipso autem omnipotente Deo præmia æterna, quæ cuncta humana longe exuperant, consequaris. Dat. Romæ apud S. Petrum die XV. Februarii MDL. suscepti Pontificatus anno primo.*

Floruit in Scotia Religio, dum Galliæ res floruere, at versis rebus Religio quoque eversa est.

Sander. l. 2. de Schis. An. XXXI.

Porro in Anglia fœdissimæ in dies hæreses exortæ, adeo, ut Zuingliani judiciorum acerbitatem in eas distringere sint coacti, ne graviores turbas excitarent, ut refert Sanderus his verbis. *Dum Hæretici inter se armis, ac odiis tumultuarentur, ac hæresis in dies hæresim, [ut fit] ac seditio seditionem pareret, accidit, ut Zuinglianorum istorum patientiam, aliarum etiam sectarum inventores, ac defensores exercerent. Inter cæteros Georgius quidam Parisius obstinatione incredibili Arianam hæresim in Anglia tuebatur, atque in Anglia disseminavit, quem Zuingliani contra suam fucatam, fictamque lenitatem, & contra falsissimam suam sententiam, qua alias asserere solent, hujusmodi homines ad fidem non esse cogendos, publice combusserunt. Extitit etiam hoc ipso tempore ex Cantiana Provincia Soror quædam ex Lutheri schola Joanna Buchera, quæ tantum profecerat, ut præter Calvinianam hæresim, quam secuta est, negaret una cum Valentino Christum ex Maria Virgine carnem sumpsisse, quem dicebat per illam nonnisi velut per canalem transiisse: At cum videret doctrinam suam Zuinglianis non probari addebat olim quoque creditum ab illis fuisse cum Lutherani essent, quod Christi caro in Eucharistia sub specie panis, & vini contineretur, & Annam Ascuam, quæ id negabat, pro Hæretica nuper ab ipsis habitam, & flammis publice traditam fuisse, nec se dubitare, quin ut nunc Zuingliani ipsi credunt, quod Anna tunc docuit, quam persequebantur, sic brevi etiam credituri sint, quod ipsa jam doceret. Combusta tamen est ipsorum jussu in campo Fabrorum Londini XV. id. Majas.*

In Anglia Hæreses variæ disseminantur.

XXXII. Eodem tempore uxorati Sacerdotes Hæretici, cum Filios ut spurios temni, uxores ut meretriculas patere ludibrio dolerent, ad Regni Comitia confugere, atque obtinuere, ut Regni Angliæ Ordinum decreto eorum filii legitimi censerentur. Cumque variis difficultatibus, ac dissensionibus de Religione, ac modo vivendi, de potestate & regimine Reipublicæ Hæreticos implicitos animadverterent Catholici, collectis animis tueri Orthodoxam fidem, ac disputationibus Hæreticos lacessere, eorum ignorantiam, mores dissolutissimos, impietatemque coarguere cœperunt. Inter alios Richardus Smithæus Petrum Martyrem Oxonii prælegentem ad disceptandum provocavit, nec cum eo, utpote doctissimo, Petrus Martyr Hæresiarcha in certamen Theologicum descendere ausus est. Redegerat

ille

ille Vir impius in unum libellum plures calumnias adversus Eucharistiam, quas Stephanus Episcopus Wintoniensis carcere Londinensis Arcis clausus, paucis diebus confutavit, inscripto libro Marci Constantii nomine, ne agnitus graviora pateretur. Langdallus etiam doctor Ridlei contra Eucharistiam cavillationes dissolvit, Crispinus, & Mormannus Sacerdotes, atque alii plures cum sacris concionibus, scriptisque fidem Orthodoxam assererent, ærumnas persecutionum, & carceres, & vincula fortiter tolerarunt, subdit Sanderus.

In Anglia Catholici vexantur.

Tempus me deficeret, si omnes enumerarem, qui ob Catholicam Fidem illis diebus ex Ecclesiis, aut Collegiis sunt ejecti, aut aliis dignitatibus, commodisque spoliati graviora etiam Carcerum, ac Vinculorum tormenta animose subierint; adeo jam incalescere cœperat Dei Spiritus in Catholicorum præcordiis, ut si diuturna fuissent illa tempora, & crevisset persecutio, habuisset Anglia sine dubio plurimos Martyres, & infinitos Confessores: In dies enim augebatur, non solum credentium, verum etiam & confitentium numerus, & illi, qui ab initio viriliter parum restiterant, præcipue Episcopi, modo eventu rerum inexpectato edocti, consilioque maturiori errorum suorum admoniti, pœnitentiam egerunt, & fortissimos se, constantissimosque in causa Dei tuenda præbuerunt. Hinc est, quod Edmundus Bonerus Londinensis, Stephanus Gardinerus Wintoniensis, Cuthertus Tonstallus Dunelmensis, Nicolaus Herthus Wigorniensis, aliique tum Episcopi non solum dignitatibus exuti, sed & carceribus mancipati his diebus fuerint. Sed multo maximus cæpit esse numerus eorum, qui voluntarium exilium conscientiæ causa eligebant, quorum fere primus fuerat Joannes Storæus utriusque Juris Doctor, postea martyrium sub Elizabetha passus. Hic in publicis Regni Comitiis cum de fide perperam tractari cerneret, ausus est tandem cum Salomone exclamare! Væ terræ cujus Rex puer est *cujus verbi tanta fuit invidia, ut sibi deinde in Anglia consistere non esset tutum.*

XXXIII. Addit Author præstantium doctrina orthodoxorum loco fœces, & quisquilias hominum Episcopatus, dignitatesque, & Doctorales Cathedras invasisse, ac inter eos Milonis cujusdam Coverdali, qui in Germania hæresim diu hauserat, infanum facinus enarrat: hic cum Oxonienses Academicos Catholicæ Doctrinæ addictos in impietatem traducere vellet, ita e suggestu disseruit. *De causa omnium maxima, hoc est, de Sacramento Eucharistiæ ait se dicturum. Itaque primum ubi eos ante omnia vehementer reprehendisset, qui in eum stomachati fuissent, quod vas commoditatis haberet [ita enim suam meretriculam appellabat] adjunxit merito sibi fidem in hac potissimum Eucharistiæ controversia adhibendam esse. Propterea quod cum vidisset Catholicos transsubstantiationem credere, Lutheranos veri Corporis Christi impanationem docere, Zuinglium vero ejusdem corporis Typum, ac figuram; ac Calvinum efficaciam præterea & energiam ponere: ipse prorsus neglecta omni authoritate humana, omnique animi affectu, & perturbatione deposita nulli omnino parti addictus, veritatem ipsam sinceram & certam, non ex humana traditione, sed ex solis Scripturis Divinis, quam per totos jam quatuordecim annos serio indagasset, compendio tradere. Hæc ille cum magno conatu diceret sibi sapere, aliis delirare, doctoribus vero etiam insanire videbatur. Cum enim ipse profiteretur Fidem se Catholicam in Domo Dei prædicatam, & rejectam abjecisse, ac per annos omnino quatuordecim certa fide in eo mysterio caruisse, ac propterea infidelem, ac incredulum tanto spatio perseverasse, imma nec ulli ex Magistris suis Luthero, Zuinglio, aut Calvino, nec ulli antiquorum Patrum fidem adhibuisse: nonne insano similis est, si ob hoc ipsum, quod infidelis fuit, fidem suo verbo haberi postulat.*

Sacra Eucharistia variis erroribus impugnatur.

XXXIV. *Sed hujusmodi hominum, ac spirituum feracissima erat hæc ætas, ruptis semel Ecclesiæ septis, & laxatis ad omnem opinionum licentiam habenis. Jam in Anglia extiterant, [ut supra dictum est] Matthæus Parisius, qui Christi Divinitatem cum Arrio negabat, & Joanna Bucera, quæ una cum Valentino ejusdem Incarnationem ex B. Virgine impugnabat. Jam Lutherani, Zuingliani, Calviniani, & Anabaptistæ omnes ex eadem radice, & ab una schola parum ante prodeuntes, per Angliam, Germaniam, aliasque Christiani Orbis partes apperere, & inter se dimicare cœperunt. Jam Tolosæ extitit [quæ Galliæ est præclarissima Universitas] qui Joannis Baptistæ se habere spiritum jactaret, alter Lutetiæ, qui Sancti Petri genio se foveri affirmaret, tertius Basileæ, qui se Mosis Angelum possidere contenderet. Jam Lutheri coquus justum se Jonam prædicabat: Jam Rodulphus a Moshan Decanus Pataviensis Lutheranismi, & Papatus Mediatorem se a Deo demissum asserebat; jam denique David Georgius Sartor per Hollandiam, & Frisiam scribebat se verum esse Messiam, Regem Regum, ac Dei nepotem, & non ex carne, sed ex Spiritu San-*

Sand. l. 1. de Schis.

Genebrar. l. 4. in Chron. an. 1550.

Horrida Hæreticorum deliria.

Sancto natum. Hæc insaniæ prodigia una cum hæresi in Orbem proruperunt. Ostensa eodem tempore plura Divinæ iræ indicia tradit Author, prodigiosos mulierum, & animalium partus apparuisse, Tamesim ad decimum sextum kal. Januarii intra novem horas præter omnem consuetudinem fluxisse, & refluxisse, sudatorium pestiferum morbum intra septem dies octingentos Londini sustulisse, & alibi innumeratam hominum multitudinem præsocasse, nec ullam pestis naturam retulisse, idque datum prodigio, quo Deus Anglos admissi criminis deserta Majorum fide admonuisse, nihil tamen perditis profuisse.

XXXV. *Ibid. in Chron. hoc anno.*

De fanaticis hujusmodi hominibus a Sathana illusis meminit Genebrardus in Chronico, ac refert illum, qui Tolosa Joannis Baptistæ spiritu se regi jactabat, non impune scelus tulisse, sed flammis traditum fuisse. Cæterum non desuere, qui in Gallica Regia Hæreticorum patrocinium susceperint, serpebat enim clam impietas, & cum jam ante jussu Francisci I. Regis adversus Hæreticos, qui plura Provinciæ Oppida maxime Caprariam, & Merindolum infecerant, atque in jus vocati leges contumacissime temserant, immo de intercipienda Massilia agitasse consilia ferebantur, Regiæ copiæ immissæ fuissent, a quibus viginti duo Oppida evastata fuerant, ac de pluribus ab Oppedæ Dynasta Aquensis Senatus Principe supplicia sumpta fuerant, idem Oppedæ Regulus ob multa in ea expeditione crudeliter gesta, insontesque eadem cum sontibus pœna militari licentia involutos apud Henricum in crimen accersitus, conjectusque in vincula est, cujus causam Pontifex subjectis literis Henrico Regi commendavit, ne ob districtam in Hæreticos severitatem vexari pateretur.

Crescit, & protegitur hæresis Calviniana in Gallia.

Charissimo in Christo Filio nostro Henrico Francorum Regi Christianissimo Julius Papa III.

Jul. III. l. 2. brev. p. 309.

Charissime in Christo Fili noster salutem, &c. Cum nuper intellexerimus dilectum Filium Nobilem virum Joannem Maynerii Baronem loci Oppedæ Cavallicensis Diœcesis vasallum nostrum, & Curiæ Tui Parlamenti Provinciæ primum Præsidentem, propterea, quod tanquam claræ memoriæ Francisci Francorum Regis Genitoris tui, tunc in humanis agentis in partibus illis locumtenens obsidioni, & expugnationi, & direptioni loci de Caprerüs [dictæ Diœcesi] Comitatus nostri Venaysini pro exterminatione quorumdam Hæreticorum, tam in eodem de Caprerüs, quam aliis dictæ Provinciæ locis tunc existentium, de mandato fœlicis recordationis Pauli Papæ III. Prædecessoris nostri, & ordinatione tunc Vicelegati nunc in Civitate nostra Avenionensi, Apostolicæ Sedis Legati, factis, jussu prædicti Francisci Regis, qui tunc ad hoc pro parte ipsius Prædecessoris instantissime requisitus fuerat, interfuit, & se egregie gessit, in carceribus iam dudum detineri, & coram certis Officialibus tui Regni molestari. Nos attendentes, & Paulum Prædecessorem, & Franciscum Regem prædictos præmissa, tanquam ad honorem Dei, & pro conservatione suæ Fidei Catholicæ gesta permisisse, Majestatem tuam Regiam his nostris rogamus, & hortamur, ut intuitu ejusdem Religionis, & ne si quæ adhuc in istis partibus supersint, Hæreticorum reliquiæ ex molestiis, eidem Joanni illatis sibi gloriam comparent, Officialibus tuis prædictis mandes, ne eundem Joannem occasione expeditionis loci de Caprerüs hujusmodi, & quorumcumque in illa gestorum in persona, vel bonis quomodolibet molestare præsumant, quinimmo eum statim liberum dimittant, rem etenim nobis, qui hoc summopere cupimus, gratissimam præstabis, plura super hoc referet noster apud te Nuntius, cui plenam fidem adhibere poteris. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXVIII. *Julii MDL. anno* I.

Jac. Aug. Thuanus l. 6.

Agit de his fuse Jacobus Augustus Thuanus ac more suo Hæreticorum causam tuetur, læsæque Religionis vindices in invidiam adducit, refertque Guerinum solum, qui Regiis copiis præfuerat, ac avaritiæ, libidini, & immanitati fræna laxarat, capitali sententia damnatum fuisse. Cæterum Julius amplissimo diplomate VI. Maii consignato omnia privilegia Francisco I. jam ante concessa Henrico II. asseruit, vicissimque Henricus Pontificium jus in Sabaudia, & Pedemontio ab Administris labefactatum splendori pristino restituit, corruptelas sustulit, ac Pontificia decreta in Episcopatibus, & monasteriis earum Provinciarum conferendis infringi vetuit. Præclarum etiam hoc anno Principis Catholici specimen edidit Antonius Rex Navarræ, atque obsequia sua religiose addixit Julio III. Pontifici, cui subjectis literis actæ gratiæ.

Jul. lib. 2. brev. p. 224.

Regi Navarræ.

XXXVI. *Ibid. pag. 1550. & p. 320.* Rex Navarræ III. præclare se gessit in tuenda fide.

Charissime, &c. Venerabilis Frater noster Cardinalis de Turnono literas tuæ Serenitatis nobis reddidit geminato cu officio nobis gratissimas. In uno benevolentia erga nos, quod plurimi, in altero observantia, & devotio tua erga hanc Sanctam Sedem, quod multo pluris facimus, nobis repræsentata est. Cum enim Regia humanitate, & filiali amore hanc nostram ad

Sum-

Summi Apostolatus apicem assumptionem nobis esses gratulatus, quod privatim ad nos, deinde obedientiam nobis, & huic Sanctæ Sedi pie, & officiose præstitisti, quod publice ad nostram dignitatem pertinuit. Agimus igitur tuæ Serenitati de gratulatione tua gratias, illamque Divinæ clementiæ, ac Tuæ humanitati, potius quam nostris meritis acceptam referimus; obedientiam vero libenti, ac paterno animo tam nostro, quam dictæ Sedis nomine acceptamus, Tuæ vicissim Serenitati omnem paterni affectus nostri gratitudinem, quantum per Deum nobis licuerit, omni tempore benigne offerimus, & pollicemur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. Die XI. Augusti MDL. Anno I.

Raynaun.

Obsidebant hujus Regis, & Joannæ Reginæ aures Hæretici, qui in Benearnia, & aliis eorum Principatibus Calvinianam hæresim, Lutheranæ prolem infœlicissimam occulte disseminabant. Inter hos eminebant flagitio Russellus Abbas Cleriacensis, idemque Episcopus Oleronensis, Guillelmus etiam Pelicerius Episcopus Montispessulani, quæ Urbs Antonio Regi parebat, hæreseos peste infectus eam late spargebat (ut nonnulli tradunt) inque scelus pellexit etiam Guillelmum Rondeletium medica scientia, clarum, qui Academiam Monspeliensem graviter corrupit, de quo in ejus vita Laurentius Joubertus Calvinista refert, eum plurimum addictum fuisse studio Theologiæ, verius dixisset, Dæmonologiæ, cum Hæretici tantum pro Dæmone adversus Deum deblaterent: additque illum clam domi aluisse multo tempore Franciscum Caparonem Dominicani Ordinis infamem Apostatam, qui ob impietatem latebras quærebat, virusque ad se venientibus instillabat.

Laur. Joubert. in vit. Rondeletii.

XXXVII. Non deerant quoque in Italia, qui hæresim clandestinis artibus afflarent, adeo ut eo flagitio etiam Mendicantium Ordinum Professores, Parochi, eorumve Vicarii se devincirent, cujus mali contagio cum Mutinæ latius pullularet, Julius Ægidio Episcopo mandata dedit, ut rescissis omnibus privilegiis, concessis antea Religiosorum Ordinum Professoribus, omnes de re Catholica male sentientes ab administratione Sacramentorum, sacrisque habendis Concionibus amoveret. Cumque Brixiæ eadem labes serperet, & improborum multitudine territus Cardinalis Cornelii Vicarius Vincentius Nigusantius Arbensis Episcopus munus abjicere meditaretur, illum Julius in suscepto munere perstare, animadvertereque in Hæreticos jussit, non enim illi Magistratus Venetos in asserenda Orthodoxa Religione, ut erant polliciti, unquam defuturos. Prætermittendæ vero hic non visæ sunt insignes literæ Pontificis ad Venetos, quibus de mutua animorum, studiorumque conjunctione ita est gratulatus

Jul. l. 2. brev. p. 310.

In Italia hæresis serpere incipit, & a Julio III. reprimitur.

Pag. 327.

Dilectis filiis Nobilibus Viris Francisco Donato Duci, ac Senatui Venetiarum &c.

Nos quidem Nostros Prædecessores, Vestrosque Majores sapientissime illud cogitasse, atque egisse videmus, quod cæteris Italiæ partibus ab reliqua Italia quodammodo avulsis, & in aliorum potestatem præter admodum paucos redactis hæ duæ Regiones, ac ditiones Nostra, Vestraque, sicut ab eadem origine olim fluxerunt, & suis finibus alicubi conterminæ sunt, ita in conservationem communis boni, ac libertatis semper fere inter se consenserint, nec minus animis, & benevolentia quam loco, & propinquitate cojunctæ fuerint, quod vero apud Vos legum observantia, morum gravitas, justitiæ cultus tantopere vigent, singularisque in regendo prudentia vestra celebris apud omnes est, quod magna vestra liberalitate adapertum Orbi Christiano habetis Patavii emporium bonis literis addiscendis id, quod pariter hæc Sancta Sedes Bononiæ fecit, & facit, merito auget inter Nos amorem morum, studiorum, & voluntatum similitudo illud quoque ad Vestras tot laudes summe laudandum accedit, quod Nobilitas Italiæ in Vestram Civitatem ab ejus initio confluxit, & in Christi fide fundata nunquam hæreses, aut veteres, aut has recentiores admisit semper ipsa pia, ac Nobilis. Habet igitur, habuitque hæc Sancta Sedes multas, ac justas causas suæ erga vos dilectionis, in qua Nos quidem constanter permanebimus, nullique Nostrorum Prædecessorum in hoc cedemus &c. Datum Romæ die XII. Februarii MDL. suscepti Pontificatus anno 1.

Ibid. sig. n. 2889. p. 9.

Venetis scribit de sua assumptione.

Commendat eos encomio.

XXXVIII. Violata non nihil postea est ea animorum consensio, cum Veneti politicis argutiis illusi libertatem Censorum fidei, authoritatemque infringere statuissent novo decreto, quo Laicos Judices illis adjunxere: quod Pontifex ob graviora mala inde emersura ferendum non censuit, ut refert Angelus Massarellus.

Angel. Massarell. secret. Julii III. in Diar. pag. 288.

Bullam edit contra Sæculares se immiscentes in causis hæresum.

Die XXX. Mensis Decembris fuit Congregatio Reverendissimorum Cardinalium deputatorum in causa fidei coram Pontifice super examinatione Bullæ, quam Sanctitas Sua editura est contra impedientes libertatem Ecclesiasticam, & turbantes jurisdictionem spiritualem, & præsertim contra se intromittentes in cognitione hæresis, cum id multis in locis maxime in-

va-

valuerit, præcipue autem apud Venetos, qui novissime his diebus lege publica statuerunt, ut per eorum dominium nullus Inquisitor, vel Ordinarius cognoscat de dicto crimine absque assistentia, & interventu deputatorum sæcularium per eos constituendorum, quod mirum in modum Suæ Sanctitati displicuit, idque nullo modo pati vult. Approbata fuit ab omnibus Cardinalibus pia mens Suæ Sanctitatis: mox vero subjicit.

An.1551. Diarium Concil. Trid. mſ. Arch. Vat. p.399.

Feria VI. Hebdomadæ Sanctæ in Sacello lecta Bulla, quam Julius III. edidit contra sæculares intromittentes se cognitione Hæresis.

XXXIX. Accensus eodem tuendæ Catholicæ Religionis ardore Julius Sigismundum Augustum Regem Poloniæ hortatus est, ne Lutheranos e Germania in Poloniam adrepere pateretur, utque Regnum ab hæreseos lue vendicaret, stimulos addidit.

Regi Poloniæ.

Jul. III. l.1. brev. p.1. Regi Poloniæ scribit, ne in suo Regno Hæreticos admittat.

Charissime, &c. Prædecessorum merita erga Religionem, & Rempublicam Christianam maxima fuisse scimus, & tua etiam accessura confidimus, ex illa enim arbore prodiisti, quæ tot fortissimos, & pientissimos Reges, tuumque in primis genitorem Orbi Christiano protulit, cujus virtus, & pietas inclyta, & excellens in totius Christianitatis grata recordatione versatur, & semper versabitur, non minus quidem ob perpetuum Sedis Apostolicæ colendæ, ac fidei Catholicæ in suo Regno conservandæ studium, quodque vicinas hæreses in suum Regnum irrepere nunquam est passus, quam quod tot victorias, ac triumphos ex vicinis hostibus retulit, cujus clarissimi, & omnium sæculorum memoria digni Genitoris tui pietatem, & gloriam quin sequi velis, non ambigimus, quin ut huic Sanctæ Sedi paternum, atque avitum amorem, & observantiam sis continuaturus, idque ut facias, tuumque Regnum ab hæresibus ex Germania profugis inviolatum Deo, & tibi conserves, te fili plurimum in eodem Deo adhortamur. Datum Romæ die XVII. Februarii MDL. suscepti Pontificatus anno I.

Perstabat quidem Sigismundus Rex in pristino Religionis cultu, atque Pontificis Romani obsequio, certioremque reddidit Julium se Oratoris opera obsequia sua vetere more, & instituto Pontificiæ Majestati addicturum, verum nimia facilitate usus Hæreticis aditum in Poloniam permisit, adeo ut nonnulli Magnates impietate corrupti, in solemnibus Ordinum Regni Comitiis veterem animorum concordiam dissolvere pertentarint, deque immutandis Sacrosanctis Ecclesiæ Ritibus impia moliri consilia non perhorruerint, ad novos vero hosce motus pacandos Sigismundus Rex hortatus est Julium, ut ad componenda Religionis dissidia concilium celebrandum curaret. Cui responsum est a Julio, se omnem operam pro celebrando concilio navaturum, & Legatum Cardinalem, si res id exegerit, pro coercenda impietate decreturum.

Sigismundo Augusto Regi Poloniæ.

Charissime &c. Majestatis tuæ literæ, quas Secretarius tuus ternas nobis reddidit, XL. *Ib. p.153.* *varie nos affecere, eæ enim quibus de eo nobis gratularis, quod ad summum Pontificatus fastigium evecti sumus, Teque post celebrata tui Regni Comitia Oratorem tuum ad præstandam nobis de more obedientiam missurum esse scribis, voluptati, & gaudio nobis fuerunt, liquido enim ex eis literis fere perspeximus id quod semper de tua Serenitate & speravimus, & expectavimus te inclytæ recordationis Genitori tuo omnium sæculorum memoria digno Regi, haud minus in cultu, & observantia Apostolicæ Sedis, cæterisque virtutibus, quæ quidem vera est, laudataque hæreditas, quam in Regno, & Dominiis successurum, contra vero ex aliis literis, per quas nonnullos Majestatis tuæ ditioni, atque imperio subiectos quædam de ritibus Catholicæ fidei, & Sanctæ Matris Ecclesiæ in tuo Regno immutandis moliri significas, gravi sane molestia, & sollicitudine pro eo ac debuimus, affecti sumus, quam tamen eædem tuæ literæ non parum minuerunt, quod in illis affirmas te in ea Religione persistere omnino velle, in qua natus es, neque ab Ecclesiæ placitis unguem latum discedere, quæ verba & pientissimo, eodemque prudentissimo Rege digna plane certam, atque exploratam spem nobis attulerunt, minime timendum esse, ne te Rege, & Moderatore tuorum & Regni, & Dominiorum talem sensum, & animum gerente quidquam Hæreticum aut Schismaticum per tuos subditos suscitari possit, quorum ferme ea consuetudo semper est ut suorum Regum, ac Principum mores sequantur. Quod vero pluribus verbis, ac rationibus Majestas tua persuadere nobis conatur, ut pro his ipsis, quæ in tuo Regno metuis, & universalis Ecclesiæ bono concilium prosequi velimus, non est, quod in eo nobis persuadendo valde tua Serenitas laboret, siquidem ex quo Dei benignitate ad nos delatum est summi Apostolatus munus, atque officium, nihil animo nostro magis fixum fuit, hodieque hæret, quam ut concilium ipsum primo quoque tempore celebremus, & ad eum finem, atque exitum, quem boni omnes optare*

de-

debent, Deo præeunte, & adiuvante perducamus, ut tandem sublata funditus omni de Religione, cultuque opinionum dissensione, & errore sua Ecclesia Catholicæ restituatur concordia, & unitas, præterea mittemus brevi ad Majestatem tuam non modo Nuntium, verum etiam S. R. E. Cardinalem Legatum nostrum talem, qualem te cupere ostendis, qui res, & motus tui Regni hujusmodi, nisi interim forte sedati conquieverint, ex Serenitatis tuæ sententia, ac votis componere studebit. (Et paulo infra.) *Te autem fili Charissime ita persuasum esse cupimus, nos pro tuorum Progenitorum, tuisque in nos, & hanc Sanctam Sedem reverentia, pietate, ac meritis, proque Nostro vicissim paterno erga te amore, quantum cum Deo poterimus libentissime semper honesta vota tua ad exauditionis gratiam admissuros esse, sicut ex Cardinalis Farnesii literis plenius intelliges. Datum Romæ apud S. Petrum die* XXIII. *Julii MDL. anno 1.*

XLI. Infecerat maxime Pomerianam, ejusque Diœcesim hæresis ob Episcopi Pomesaniensis impietatem, qui Episcopalis muneris oblitus, versusque in hostem, atque Administrum Sathanæ partes Hæreticorum efferre non perhorruit, ad quem reprimendum, aliosque ad officium Religionis revocandos, Julius Culmensem Episcopum amplissimis mandatis instruxit, ut censuram fidei in impios exerceret, redeuntesque ad officium Ecclesiæ conciliaret.

Venerabili Fratri, Moderno Episcopo Culmensi Julius Papa III.

Ibid. an. 1. p.306. *Venerabilis frater, salutem &c. Cum sicut Charissimus in Christo filius noster Sigismundus Augustus Poloniæ Rex illustris, Nobis nuper exponi fecit in civitate, & diœcesi Pomesaniensi variæ hæreses, & pravæ circa catholicam Christi fidem opiniones pullulent, & vigeant, & ne majores in dies succedant, verisimiliter formidetur, & qui pro Episcopo Pomesaniensi ad præsens se gerit, præmissis nedum non occurrat, sed quantum in eo est, faveat, & adhæreat, idem Sigismundus Rex Nobis humiliter supplicari fecit, ut pro extirpatione dictarum hæresum curam alicui ejusdem Regni Poloniæ Prælato demandare de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur volentes pro nostri Pastoralis officii debito inconvenientibus hujusmodi providere, Fraternitatem tuam, de cujus prudentia, probitate, & in Deum pietate certam spem concipimus, & quem ad præmissa verbis, & opere potentem esse intelleximus ad hæreses, & pravas opiniones hujusmodi in Civitate, & Diœcesi prædictis extirpandas Inquisitorem, cum plena, libera, & omnimoda facultate ad omnia, quæ ad officium Inquisitionis hæreticæ pravitatis a Sede Apostolica specialiter deputati de jure, vel consuetudine, aut alias quomodolibet pertinent, faciendi, dicendi, gerendi, exercendi, & procurandi Apostolica authoritate tenore præsentium ad nostrum beneplacitum constituimus, & deputamus, curam super criminibus hæresim, vel a fide Catholica apostasias, vel alios errores sapientibus hujusmodi inquirendi, ac errantes, seu qualitercumque in præmissis culpabiles debitis pœnis puniendi, & mulctandi, necnon ad cor reversos, & eorum errores recognoscentes ad gremium Ecclesiæ redire sponte volentes, & ad orthodoxam fidem recipi humiliter postulantes, ab omnibus, & singulis eorum criminibus, excessibus, & delictis, ac Ecclesiasticis, seu temporalibus sententiis, censuris, & pœnis propterea incursis in utroque foro, prævisa abjuratione, ac servatis de jure servandis, & liberandi ac aliorum Christi fidelium consortio aggregandi, & ad famam, & honores, & patriam, & bona restituendi, & reintegrandi plenam, & liberam tibi etiam una cum Ecclesia Culmensi, præesse dignoscaris, plenarie committendo in illo, qui dat, gratias, & elargitur præmia confidentes, dirigente Domino actus tuos in Ecclesia, & ipsa Civitate, & Diœcesi Pomesaniensi diligentiæ industriam hæreses, & pravæ opiniones hujusmodi tollantur, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die* XXV. *Julii MDL. Anno 1.*

Diffuderant etiam in alias Regni Poloniæ Provincias hæreseos virus novarum rerum cupidi, suisque argutiis simplices irretiebant, ut Poloniæ Episcopi conquesti sunt apud Iulium, qui exaratis encyclicis literis ad Nicolaum Archiepiscopum Gnesnensem Regni Poloniæ Primatem, ad Andream Wladislaviensem, Joannem Chelmensem, Samuelem Cracoviensem, Andream Plocensem, Benedictum Posnaniensem, Joannem Primisliensem, Stanislaum Culmensem Episcopos, eos monuit, ferocientis mali vim duplici remedio repressum iri, si ipsi Regia fulti authoritate animadverterent in hæreticos: a se vero omnem operam pro celebrando Œcumenico concilio adhibitum iri. XLII.

Episcopis Universis Poloniæ.

Venerabiles fratres: Quæ ad Nos scripsistis de imminentibus amplissimo Poloniæ Regno calamitatibus ob perniciosas de Religione dissensiones ad eas sedandas cogitationum nostrarum cursum magnopere incitarunt. Non desinemus itaque assidue meditari, qua ratione a tam pestifera labe cum universam Christianam Rempublicam *Jul. III. tom. 1. p. 212.* Poloniam a labe hæretica purgare nititur Julius III.

vindicemus, tum nobilissimi istius Regni saluti, ac tranquillitati consulamus, ac imminentibus quidem malis, de quibus ad nos scribitis duplex nobis omnino medendi ratio occurrit; prima namque est, ut vos fratres, populos vestros assidue commonefaciatis, verum Dei cultum, & Ecclesiæ Catholicæ instituta conservetis, perditorum vero, atque impiorum quorumdam conatus pro iure, potestateque vestra coerceatis: ad hæc in primis Charissimi in Christo filii nostri Regis, vestri optimi, & religiosissimi Principis fidem, atque spem imploretis, in qua re quid est quod vos pluribus hortemur, cum potius incensum studium vestrum sit laudandum, quam diligentia excitanda? Alterum impendentis periculi remedium nostræ curæ, & sollicitudinis maxime proprium est Sacri Œcumenici Concilii celebratio, quod Tridenti inchoatum molesti quidam casus, & Apostolicæ Sedis vacatio interruperant. Nobis vero, simul ac ad summum Apostolatus fastigium pervenimus, nihil illa cura fuit antiquius quam ut Concilium kal. maji ad eandem Civitatem reducendum, & imbi prosequendum curaremus, qua de re nostras plumbo obsignatas literas ad Serenissimum Cæsarem in Germaniam perlatas fuisse vobis ex multorum literis, & Nuntii innotuisse putamus, & in præsentia ex Oratore Serenissimi Regis, & ex dictarum literarum exemplo authentico, quod ad vos propediem mittemus, cognoscere poteritis. Vos itaque fratres hortamur, ut ad dictam diem Tridenti adesse velitis; confidimus enim fore ut vestro, & aliarum Nationum, & Christianorum Principum summo consensu non modo Concilium amplius non differatur, sed præpotenti Deo favente per ipsum, cum ad optatum finem perductum fuerit, Christiana Respublica incolumitatem, & salutem certissimam consequetur. Datum Romæ apud S. Petrum &c. die XX. Decembris MDL. Anno I.

Quod ad Oratorem a Sigismundo Rege Poloniæ missum ad Pontificem spectat, refert Massarellus illum Regio nomine obsequia detulisse Pontifici, ac fecisse certiorem de flagrantissimo studio Religionis in Polonia asserendæ. Additque Nobilem virum D. Herculem Estensem Ducem Ferrariæ ultima Martii habita oratione in publico Consistorio Pontifici præstitisse solemnem obedientiæ sponsionem, necnon Octavii Farnesii Ducis Parmæ, & Placentiæ, Ducis quoque Sabaudiæ, ac Ducis Florentiæ, Genuensiumque Oratores, diversis quidem diebus, eidem Pontifici obsequia devovisse.

XLIII. Dum in Europæ pluribus Regnis, ac Provinciis fides orthodoxa defloresceret, atque improbi Christiani terrenis commodis deliniti a Castris Ecclesiæ ad Sathanæ Castra transfugerent, Divina providentia in extremis Asiæ oris Romanæ Ecclesiæ fidem amplificavit, atque ex lapidibus sive lapidum cultoribus filios Abrahæ suscitavit, adeo ut, quæ olim obcœcatis Judæis, ac Gentibus ad Deum conversis contigere, eadem improbis Christianis in hæreses varias lapsis, & Indis, Japoniisque Ecclesiæ aggregatis instaurata viderentur, & verba Apostoli de Judæis dicta Lutheranis accommodari possint. *Illorum delicto salus est Gentibus, delictum illorum divitiæ sunt Mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium*, quæ cum consentiente piissima atque ardentissima Lusitanorum opera maxime fierent de his ita Julius Joanni Regi Lusitaniæ gratulatus est.

Fides in India propagatur opera Jo. Regis Lusitani.

Regi Portugalliæ.

Te fili in Christo Charissime inter cæteros Christianos Reges impense diligimus, & maximi facimus, non solum ob inclytam erga Deum pietatem, atque erga hanc Sanctam Sedem observantiam, cæterasque virtutes tuas, quibus splendorem Regii culminis exornas, sed etiam quod tuo, tuorumque Progenitorum beneficio, & navigationibus, Orbis terrarum antea ignotus, magna ex parte nunc cognitus, & quod plus est, Deo, ac vobis per agnitionem Christianæ veritatis acquisitus est, ut illud tamdiu expectatum videre nostris temporibus cœperimus, In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum, *Quod quoniam vestro ministerio Deus Omnipotens fieri voluit, vos propterea in conspectu Divinæ Majestatis gratos, & acceptos filios fuisse agnoscimus. Vobisque, ac cæteris, qui eidem Deo tale obsequium, & illis Populis in tenebris jacentibus tantum beneficium, nempe salutis æternæ præstiterunt, una cum universa Christiana Republica valde debemus. Hortamur proinde Serenitatem tuam in Domino, sicut in futurum certo confidimus, ut in Christiana Religione, & ditione propaganda, devotioneque hujus Sanctæ Sedis continuanda eodem animo, ac pietate nostris temporibus sis, qui semper fuisti, & tui Majores fuerunt, ut talem te gerenti tibi, ac tuis Deus Optimus Maximus, per quem Reges regnant, ad terrenum hoc vestrum tot, ac tantis terrarum, & marium spatiis diffusum, tandem cæleste etiam Regnum adiciat, sicut suis fidelibus repromisit. Dat. Romæ die XIII. Februarii MDL.*

Brev. Julii III. 1550. p. 36.

Hoc anno S. Xaverius prædicata Cangoximæ Christi fide illius latius apud alios Japonios disseminandæ cupidissimus XLIV.

Aman-

Amangucium profectus est, ubi opprobria multa pertulit, factus instar Apostoli omnium peripsema, sed gloriosissima demum animarum spolia Christo retulit, ut ipse sociis Goensibus hoc anno significavit hisce literis.

Societati Goam.

S. Franc. Xaver. l. 3. ep. 7.

Cosmo Turriano Neophytis [*scilicet Cangoximensibus*] *præsidere jusso. Ego una cum Joanne Ferdinando Amanguci Regis* [*ut caput est Japoniorum*] *sane opulenti sedem contendimus.* [Et mox] *Itaque cum optimum factu statuissemus in compitis, ac triviis bis in die concionari nostri illius libri capita pronuntiantes de Christi Religione ad populum verba faciebamus, Dynastæ etiam nonnulli domum suam nos invitabant, ut commodius de nostra Religione cognoscerent, atque ultro pollicebantur eam se sua meliorem, si censuissent, sine ulla dubitatione suscepturos. Ac multi nostros sermones de lege Divina sane libenter audiebant, alii contra iniquis ferebant animis ultro etiam quæ dicebantur irridebant. Ergo quoties per Urbis vias ibamus, toties nos puerorum, atque infimæ fæcis multitudo irridens, atque illudens ejusmodi vocibus prosequabatur. En qui divinam nos legem, ut salvi simus, suscipere jubent, propterea quod ab interitu vindicari nisi per omnium rerum effectorem, ejusque Filium non possumus; en qui plus una uxore habere nefas esse prædicant, consimili modo reliqua religionis nostræ capita inculcabant per ludum, & jocum.* Addit deinde ut ob exiguos fructus ibi collectos perrexerit Meacum Urbem Japoniorum principem, mensesque duos graviora pericula, & frigora perpessus potuerit; sed cum omnia bello flagrarent, nec audiri posset Amangucium reversum Regi literas, & munera a Prorege, & Goano Episcopo reddidisse, tum de piis laboribus a se exantlatis subiicit. *Bis concionabamur in die, concionem semper excipiebat concertatio de Religione bene longa, proinde perpetuo, aut in sermonibus habendis, aut in quæstionibus profligandis eramus occupati. Concionibus sæpe intererant Bonzii multi, aliique e nobilitate, ac plebe quamplurimi, semper fere domus erat hominibus referta, sic ut interdum nonnulli loci angustiis excluderentur. Percontationum tanta vis fuit, ut ex responsis plane, & legum suarum, Deorumque falsitatem, & Christianæ legis veritatem intelligerent. Post multorum dierum certamina, & interrogationes demum victi manus dare, & ad Christi fidem se conferre cœperunt. Omnium autem Principes extiterunt ii, qui in concertationibus, percontationibusque acerrimos sese præbuerant adversarios.* [Et infra] *ac mensium duorum spatio facti sunt Christiani facile quingenti, atque hic numerus augetur in dies, ut magnopere lætandum, Deoque gratulandum sit tam multos esse, qui Christi Religionem amplectantur, quique Bonziorum fallacias, librorumque suorum, atque sectarum mysteria, enuntient. Anno MDL. Amangucio.*

Christi fides in Insula Japonia propagatur.

XLV. Non disparem operam navabant in Indiis propagando Evangelio plures Viri pietate spectatissimi e Societate Jesu, e quibus Gaspar Barzæus quemdam Brachmanarum Principem ab impia superstitione ad Christi signa traduxit non sine insigni miraculo, cum lapsa divinitus cœlesti voce Christo nomen dare jussus fueris, cujus exemplo plures Brachmanæ Ecclesiæ sunt aggregati.

Orlandin. hist. Soc. l. 10.

Gaspar Barzæus maxime laborat in fidei propagatione.

En Ethnicis, quos sua Gaspar disputatione conjunctos ad Ecclesiam aggregavit, Joannes quidam fuit insigni duritia, & austeritate vitæ, magnæque proinde opinionis in vulgus, sunt enim Jogues e Brachmanarum genere, qui sanctimoniæ famam horrido in primis, & aspero victu, cultuque vulgo captant e veterum illa [*ut apparet*] *Gymnosophistarum secta, quos ut Sanctus Hieronymus author est, Bardesanes Vir Babylonius Samanæos vocabat. Hi Suburbanum Armuziæ, specum, ac delubrum habebant; unde ad imbuendas variis erroribus hominum mentes interdiu, & emendicandam stipem, cibosque prodibant: cumque propius ad muros accederent haud Urbem ingressi tamdiu venatoris cornu canebant, suum significantes adventum donec ciborum aliquid quispiam afferret, cujus ex reliquiis nihil eis licebat in crastinum condere. Noctu sese in eandem latebram recipiebant, statisque horis signo dato, ad certas primum commentationes, tum ad suum venerandum Idolum* [*quod Pagodem Indorum vulgus appellat*] *evigilabant. Unus omnibus præerat neglecta semper barba, & capillo, asperso cineribus corpore, obsitus pannis, ac seminudus, grandi macie torridus, qui cunctos in tantam sui adorationem asperitate vitæ traduxerat, ut qua pedes aqua lavisset, hanc Armuziæ Rex ipse, Religionis causa, potaret. Is ergo Gasparis colloquiis, rationibusque paulatim in studium Christianæ Religionis adductus, cum inter consilium mutandæ vitæ perplexus hæreret, triginta dierum spatium ad deliberandum sumpsit: cui Gaspar insuper Author fuit, ut singulis diebus quina virgæ verbera totidem Christi plagas recolendo susciperet, certamque sibi lucem a Deo accuratis precibus imploraret, qui dum facit, imperata, divinasque laudes nocte quadam apud*

se reputat, clara subito vox ad aures accidit, quin tu quod tibi monstratur ad vitam iter ingrederis? una est ad salutem via, qua Populus Christianus insistit. Simul vigilanti magnificus sacrorum apparatus, & pretiosa vestis multiplici varietate distincta, quam ad rem divinam solemnis pompa, rituque faciendam Christianorum usurpat Ecclesia, per visum objicitur. Quo illa vehementer incensus, admonitusque mane Gasparem baptismi gratia sine cunctatione convenit, & Christianæ captus humilitatis amore, ut Regis vitaret aspectum, atque congressum, quem audierat ad se visendi causa, ut solebat, accedere, de suo cœnobio profugit. Hunc deinde aqua salutis exceptum, Pauliqua nomine nuncupatum Jogues alii rectoris authoritatem, non sine ejusdem impulsu Spiritus Sancti sequuti sunt.

XLVI. *Bul. in Jul. III. const. 9.* Confirmatur iterum a Julio III. Societas Jesu.

Confirmata est hoc anno novo diplomate a Julio Societas Jesu, ita enim dictus est pius ille Sacerdotum Ordo, quod singulari studio se obsequio Jesu Christi, atque Evangelio propagando addixerit, ac religiosæ vitæ formula Apostolica authoritate corroborata, cujus præcipua pars a S. Ignatio subjectis verbis concepta erat.

Quicumque in hac Societate professionem emiserint, non solum in primis professiones suæ foribus intelligant, sed quoad vixerint memores sint, Societatem hanc universam, & singulos, qui in ea profitentur sub Sanctissimi Domini Nostri Pauli Papæ III. & aliorum Romanorum Pontificum successorum ejus fideli obedientia Deo militare, & quamvis Evangelio doceamus, & fide orthodoxa cognoscamus, ac firmiter teneamus omnes Christifideles Romano Pontifici tanquam Capiti, ac Jesu Christi Vicario subesse, ob devotionem tamen majorem, ac obedientiam Sedis Apostolicæ, & majorem voluntatum nostrarum abnegationem, & certiorem Spiritus Sancti directionem summopere conducere judicavimus, singulos nos, & quicumque imposterum professionem emiserint ultra illud commune trium votorum vinculum speciali ad hoc voto adstringi, ut quidquid modernus, & alii Romani Pontifices pro tempore existentes jusserint ad profectum animarum, & fidei propagationem pertinens & ad quascumque Provincias nos mittere voluerint, sine ulla tergiversatione, aut excusatione illico, quantum in nobis fuerit, sive nos ad Turcas, sive ad quoscumque alios Infideles, etiam in partibus quas Indias vocant, sive ad quoscumque Hæreticos, Schismaticos, seu etiam ad quosvis fideles mittendos censuerit, exequi teneamur. Quamobrem qui ad nos accessuri sunt, antequam huic oneri humeros supponant, diu multumque meditentur, an tantum pecuniæ spiritualis in bonis habeant, ut turrim hanc juxta consilium Dominicum possint consummare, hoc est an Spiritus S. qui illos impellit, tantum illis gratiæ polliceatur, ut hujus vocationis pondus, illo adjuvante, se laturos sperent, & postquam, Domino inspirante, huic Jesu Christi militiæ nomen dederint die noctuque succincti lumbos, & ad tam grandis debiti solutionem prompti esse debebunt.

Cum ex veteri more Jubilæi celebritas instauranda esset Julius III. eam consecravit anno præsenti MDL. ut Acta consistorialia testantur. XLVII. *MS. Car. Spad. to. 134. p. 19.*

Die Lunæ XXIV. quo celebratur festum Sancti Matthiæ Apostoli Sanctitas Sua aperuit Portam Jubilæi. Eodemque die fuit facta Congregatio Cardinalium, in qua fuerunt deputati Legati a Latere ad aperiendas alias Portas dicti Jubilæi, videlicet Reverendissimus Tranensis Decanus ad aperiendam Portam Sancti Joannis Lateranensis, Reverendissimus Dominus Portuensis ad aperiendam Portam Sancti Pauli, necnon Reverendissimus D. Camerarius ad aperiendam Portam Sanctæ Mariæ Majoris cum cæremoniis solitis. Sed quia non omnes Romam accedere poterant, ideo Julius inter alios benigne Imperatori & Philippo ejus filio Principi Hispaniarum hoc supplici prece petentibus, concessit ut etiam absentes cum Aulicis ea peculiari gratia frui possent. Annus Jubilæi 1550. a Julio III. indicitur.

Charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto. Julius Papa III.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem, &c. Tuæ Majestatis in hac parte nobis humiliter porrectis supplicationibus inclinati, tibi, & dilecto filio Nobili viro Philippo Hispaniarum Principi tuo Nato, necnon familiaribus continuis Commensalibus, ac cæteris Curialibus tuis, ipsiusque Philippi, vere confessis, & contritis, quod tu, ipseque Philippus unam, vel duas, alii vero quatuor Ecclesias, seu unum, vel duo, aut quatuor respective Altaria diversarum Ecclesiarum in Civitate, Oppido, seu loco, in qua, seu quo te, vel ipsum Philippum residere, seu esse contigerit, per te, vel ipsum Philippum eligendas, seu eligenda, & si dicta tua Majestas infirmitate detenta fuerit, in domo Residentiæ aliquam Salvatoris Domini Nostri Jesu Christi, seu B. Mariæ Virginis ejus Matris Imaginem devote visitando, & eadem Majestas, & Philippus semel tantum, alii vero familiares, & Curiales prædicti per decem continuos, sive interpolatos dies quinquies O- XLVIII.

ra-

rationem Dominicam, & toties Salutationem Angelicam recitando, pro peccatorum suorum remissione, & Catholicæ Fidei exaltatione pie orando, Jubileum, ac omnes, & singulas Indulgentias, & peccatorum remissiones etiam plenarias, quod, & quas consequeremini, & consequi possetis, si quatuor Basilicas, & Ecclesias Almæ Urbis, & extra illius muros, ad id deputatas personaliter singulis quindecim diebus visitaretis, Authoritate Apostolica tenore præsentium concedimus, & indulgemus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXIX. *Novembris MDL. anno 1.*

XLIX. *Vita S. Philippi l. 1. c. 8.* Hoc Jubilei anno Romæ emicuit pietas Sodalitatis Sanctissimæ Trinitatis, cujus munus est pauperes Peregrinos, qui ex omnibus Mundi partibus ad Urbem veniunt, pie excipere, eosque per aliquot dies alere. Hæc Sodalitas a Sancto Philippo Nerio Florentino, cum adhuc in Laicali habitu vitam degeret, & ab aliis piis Viris anno 1548. decima sexta Augusti instituta fuit. Hoc igitur Jubilei anno mirifice horum Virorum pietas eluxit, cum pauperes Peregrinos, qui ad lucrandas Indulgentias Romam venerant, reciperent, mensas eis ponerent, pedes lavarent, lectos sternerent, aliisque charitatis officiis eos prosequerentur, qua de causa fragrans pietatis odor non solum per Urbem, sed etiam in exteras Provincias se diffudit; versaque sunt honori, & gloriæ publica pietatis officia, quæ non solum Romani Proceres, sed etiam Præsules, Cardinales, ipsique Summi Pontifices exhibuere: adeo ut nonnulli hæretica pravitate infecti, humilitate & charitate maxime Purpuratorum Patrum corde emolliti hæreticam pertinaciam deposuerint.

L. Hoc anno a Julio auctus est Cardinalium Senatus, & primus ad Purpuram evectus Adolescens annorum septemdecim a Balduino Pontificio fratre in filium cooptatus, quem duodecim millium aureorum proventu annuo auxit: Verum tanta ille beneficia in vitiorum irritamenta vertit, vitamque inquinatissimam duxit, ut de eo exauctorando actum sit. Premendum hic silentio non est visum, Julium inclinante anno in Pontificiæ fælicitatis culmine situm, præteritæ olim calamitatis memorem cum ab impiis Germanis una cum aliquot Præsulibus circum furcas circumductus fuerat cathena vinctus, solemnem gratiarum actionem ac pompam Deo (qui ad inferos deducit, & reducit) præstitisse, de qua hæc refert Massarellus. *In festo Sancti Andreæ, quoniam hæc dies festivitatis Sancti Andreæ est Summo Pontifici fælix, in ea enim e manibus Germanorum militum, qui Urbem diripuerunt, anno MDXXVII. liberatus fuit, cum obses a Clemente VII. una cum quinque aliis, ipsis militibus, & toti exercitui Cæsareo datus esset; voluit Sanctitas sua, ut celebraretur Missa solemnis in Ecclesia S. Petri XXIV. Decembris. Pontifex celebravit in Sacello secreto, communicavitque omnes suos familiares, quibus absoluta communione concessit Indulgentiam Jubilei his verbis: Nos authoritate Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, & nostra, ac etiam virtute Sacramenti per vos percepti, concedimus vobis omnibus, qui illud Sacramentum percepistis, plenariam Indulgentiam Sanctissimi Jubilei.*

Evolavit in Cœlum hoc anno B. Joannes a Deo conditor Sacræ Familiæ ab hospitalitate nuncupatæ: hic consilio Joannis de Avila, celeberrimi in Hispania divini verbi præconis, Granatam profectus, Xenodochium pro pauperibus, peregrinis, ægrisque excipiendis extruxit, ornavitque: in quo charitatis Christianæ demissionisque officio, quot & quantas difficultates laboresque pertulerit incredibile dictu est. At non defuere illi præpotentis Numinis auxilia, cum inter alia Raphael Archangelus certiorem fecerit, se a Deo missum, ut in ministerio infirmorum illum adjuvaret, jussumque in commentarios accurate referre quidquid in pauperum obsequium conferret, vel in eo conficeret. Cum aliquando ad mensam Tudensis Episcopi, casu tunc Granatæ agentis, adhibitus pranderet, interrogatusque de nomine, respondisset sibi nomen Joannis inditum, hoc accepit ab Episcopo oraculum, tu deinceps Joannes a Deo vocaberis, atque ex eo tempore cognomen illud apud omnes retulit: quia vero propriis vestibus induebat pauperes, vel cum eorum laceris panniculis commutabat, non tantum misere, & incommode sed etiam indecore indutus, læta tamen facie, ac mira pietate delibutus incedebat, quem aliquando euntem conspicatus memoratus Episcopus religiosa illum veste ornavit additis iis verbis, quoniam nomen a me accepisti etiam formam habitus a me accipe. Cum vero curandis ægris corporibus maximam operam, ac diligentiam adhiberet, ardentiorem tamen procurandis, excolendisque animabus industriam conferebat, divinaque adjutus ope, plures perditissimæ vitæ fœminas, juvenesque profligatos, a vitiis ad pietatem Christianam traduxit, cujus flagrantissimum in Deum, & proximos amorem non

Angelus Raphael B. Joannem in ministrando ægris adjuvat.

Insignis charitas B. Joannis in Pauperes.

Mutat vestem cum pauperum laceris pannis.

Convertit ad pietatem impios.

Vexatur a Dæmone.

non ferens Dæmon, invidia furens illum exagitare aggressus est, modo elegantiore mulieris lascivientis forma se illi visendum obiiciebat; utque ardentes illius ad Deum preces, quas per integras ferme noctes perducebat, abrumperet, illum affligebat humi, ferina specie horrida appetebat rostro, conculcatumque pedibus circumagebat in luto, alias sublatum in aerem allidebat solo, alias diris verberibus tundebat, & quodam die adeo immaniter in eum sæviit, ut extremos se spiritus afflare jam crederet, cum Beatissima Virgo clienti suo, illius imploranti opem præsto adstitit, eumque recreavit. Innumeris denique exhaustus laboribus, ac prophetiæ dono, & miraculis clarus a Raphaele Archangelo de morte illi imminente admonitus, fælicisque æternitatis iter initurus ab Archiepiscopo Granatensi Sanctissimo Eucharistiæ viatico refectus munitusque est pignore immortalitatis: quo tempore Beatam Mariam Virginem, Joannem Evangelistam, & Raphaelem Archangelum se illi videndos præbuisse ipsemet Joannes familiari amicissimo enarravit, ac Deiparam frontis illius sudorem abstersisse, additis his verbis. *Hæc est hora, qua meis famulis mihi devotis deesse nunquam soleo.* Quia vero nunquam charitas excidit, juxta Apostoli oraculum, quæ Joannes a Deo beneficia in homines vivus contulit, extinctus conferre etiam non destitit, tantaque miraculorum ad illius sepulchrum editorum gloria effulsit, ut iis permotus Urbanus VIII. Summus Pontifex anno millesimo sexcentesimo trigesimo die vigesima prima Septembris, ad pias Regum Catholicorum preces, Joannem a Deo solemni ritu in Beatorum numero descripserit: tandemque efflorescente magis in dies ejus sanctitatis fama, divinisque virtutibus editis confirmata: anno vero millesimo sexcentesimo octogesimo octavo a Sacra Rituum Congregatione decretum editum est de eo inter Sanctos referendo, cui Innocentius Undecimus fæliciter Ecclesiæ gubernacula moderans anno sequenti annuit.

Morientem solatur B. Virgo.

Inclarescit miraculis post mortem.

Ab Urbano VIII. adscriptus Beatorum numero.

I. Ext. apud Goldast. to. 2. p. 340.

ANno Christianæ salutis Millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, indictione nona ostensæ sunt maximæ spes, delendæ in Germania Lutheranæ superstitionis, veterisque Orthodoxæ Religionis restituendæ, cum Cæsar in Augustanis Conventibus pervicisset, ut ad tollenda vetera Religionis dissidia Protestantes indictis superiore anno a Julio Tridenti solemnibus Episcoporum Conventibus, eorumque decretis se submitterent, qua de re decimaquarta Februarii hæc Cæsarea sanctio promulgata est.

Carolus &c.

Inter alias Sacri Imperii prægnantes causas illum articulum in novissimis Comitiis propositum quidem, & determinatum nondum tamen executioni mandatum, nimirum, qui de Religione, quique sine dubio præcipuus est, Electoribus Principibus, aliisque Ordinibus, ac absentium Consiliariis, Legatis, ac Nuntiis proponendum duximus, eosque admonendos nullam esse meliorem commodioremque viam, aut modum, ut huic articulo extrema manus imponatur, quam universale Christianorum concilium, commemoratis etiam his, quæ in novissimis Comitiis ad hujus promotionem cum Sanctissimo Papa egimus, in quam nostram sententiam, quoad Concilium attinet, ut scilicet in eo Religionis controversiæ componerentur, & ad unanimem sensum perducerentur, Electores, Principes, aliique Ordines ac absentium Consiliarii, Legati, ac Nuntii descenderunt. Nos itaque omni studio, & diligentia nihil omisimus in his Comitiis, & apud Sanctissimum Papam ulterius egimus tandemque hoc impetravimus, ut illius Sanctitas concilii indictionem decerneret, qua Prælati rursum ad primam proximi Mensis Maii diem comparituri, finemque concilii expectaturi Tridentum convocarentur, quæ quidem indictio jam dudum expedita, & vulgata, & nobis transmissa est, eamque nos omnibus Ordinibus Imperii in hoc communi Comitiorum conventu significare, & proponere curavimus. Et quoniam sine dubio deprehenditur, quod qui hactenus in Religione emerserunt errores, & controversiæ, nulla commodiore, utiliore, aut certiore ratione, quam per universale concilium tolli possint, summa quoque, urgensque necessitas expetat, & postulet hujusmodi errores inter Christianos ad conservandam veram Christianorum fidem, & pacem aboleri: absentium Consiliarii, Legati, & Nuntii in nos novissime peractis comitiis, ob id concilium acceptarunt, approbaruntque, ac sese eidem submiserunt, atque etiam denuo testati sunt, se idem concilium cum obedientia expectaturos, quare par & æquum est, ut omnia secundum omnium in prioribus Comitiis assensum, quo definitio, & determinatio controversiæ Religionis ad concilium rejecta est, suo loco maneant, & conquiescant, ideoque volumus serio, ac summa sedulitate determinationi Comitiorum novissime hic habitorum, declarationique, ac oblationi nostræ erga omnes Ordines clementer inhærere, omni opera, ac studio id curare, ut omnia in præfato concilio recte, atque ordine proponantur. Nunc ergo Concilii indictione per universum Christianorum Orbem proposita plane confidimus Principes sui officii memores fore, & quantum in eis erit indictioni concilii obtemperaturos, illique satisfacturos, ac illud velut salutare Christianorum institutum omnibus rationibus, & modis, opportunis adfuturos.

Sancit Carolus V. ut Germani, & Protestantes se Concilio submittant.

Nostra quoque ea est mens, Christianaque voluntas, & propositum; quidquid nobis veluti Patrono Sacrosanctæ Ecclesiæ, conciliorumque defensori ratione muneris imperialis incumbentis facere par est, & convenit, quando etiam idipsum in novissimis comitiis ad Statuum Imperii preces, & vota obtulimus nos præstaturos, neque ab incœpto destituros, volentes præterea ex Imperatoria authoritate, & potestate, ut quotquot ad concilium causa Religionis componendæ, aut alias ob causas venturi sunt, id certum, persuasumque habeant, sese libere, & absque ullo obstaculo illuc venturos compariturosque, quo quisque, illud, quod ex secura, ac certa conscientia bonum, necessariumque judicabit, in medium adferat, tumque illinc ad suum domicilium libere, ac tuto revertatur.

Præterea in animo habemus intra limites Sacri Imperii, aut quantum fieri poterit, in proximo permanere, ut concilium promoveamus, juvemusque, quo ad bonum, ratumque finem perducatur, atque ex eo hujus salutaris instituti fructus, & utilitas manifesta, ac re ipsa augmentum, & incrementum totius Christianitatis, maxima vero ad constantem pacem tranquillitatem, & concordiam Germanicæ Nationis elucescat. II.

Postulamus ob id, admonemus, & hortamur Electores, Principes, aliosque Status Sacri Imperii, præsertim Proceres, & Prælatos Status Ecclesiastici, atque etiam illos, apud quos Religio innovata est, ut

sese

sese ad hanc Sauctissimam Papæ indictionem, convocationemque, & ad futurum concilium instruant, paratique ad illud se conferant, ne postea querelæ, aut prætextus occasio relinquatur, quasi ex improviso pressi, ac quod postulabat eorum necessitas in medium adferre, aut proponere prohibiti sunt. Hoc profecto quantum possumus non admittemus, ut quidquam eorum, quæ in sæpedictis novissimis comitiis continentur, prætermittatur, quo etiam illi, apud quos innovata est Religio, quive Confessioni Augustanæ adhæserunt, aut eorum Legati ad dictum concilium venire possint, atque illuc, ibi, ac illinc in suum usque domicilium tuti, & fide publica deducantur, & sint, quantumque necesse erit, audiantur, ut totum hoc uegotium illiusque definitio pie, ac Christiane omnibus affectibus depositis secundum Sacras, veterumque Scripturas, & Traditiones proponatur, tractetur, ac determinetur, Christianaque quædam, ac utilis reformatio, tam Ecclesiasticorum, quam Sæcularium omnibus pravis traditionibus, & abusibus, ut æquum est, abrogatis, componatur.

Insuper ex Electorum Principum, Statuumque, ac absentium Consiliariorum, Legatorum, & Nuntiorum in novissimis Comitiis assensu, & permissu, ad promovendam, conservandamque pacem, & tranquillitatem in Sacro Imperio, quo omnes Status inter se Christiane, pie, pacificaque consuetudine vivant, & agant, determinationemque concilii expectent, rationique consentaneam, tolerabilemque resolutionem, ac declarationem, quomodo interea, quam determinabitur, & definietur, concilium singula in Religione observanda sint clementer edidimus, ut eadem nostra declaratione, & ordinatione in novissimis Comitiis edita continetur. Et infra.

At quum omnis opera, & labor in publica pace instauranda, renovanda, & resarcienda frustra impendatur, neque possit in Sacro Imperio communis pax, tranquillitas, & securitas conservari, nisi hisce, qui adversus saluberrimam publicæ pacis constitutionem agunt, serio occurratur, justaque animadversione coerceantur. Cumque inter cæteros hujus publicæ pacis violatores, ac nobis, Sacroque Imperio inobedientes, & rebelles, qui conati sunt etiam alios obedientes Imperii Status, & Ordines subditos re ipsa bellica manu opprimere, invadere, ac perdere; Consules, Senatores, & Tribuni antiquæ Civitatis Magdeburgensis præcipue inveuti sunt, utpote, qui non solum sua pervicaci rebellione indurati omnem effrænem libidinem in vivos, & mortuos intra ipsam Civitatem exercuerunt, quosdam suis facultatibus exuentes, verum etiam armata manu eruperunt, & vicinos ex mera temeritate, & insolentia suam petulantiam exercuerunt. Subdit: *Ut molliore via pertentati sint a Septemviris, & Principibus, tacitique sint ad colloquium benevolum, sed ipsi in pertinacia obduruerint, ad quam frangendam, obsidione eos premere constituerit, ac stipendia militi suppeditanda sanxerit, donec Magdeburgenses perdomiti essent, tum plures alias leges ad temperandam, administrandamque publicam rem promulgaverit, ex consensu Septemvirorum, & Procerum Catholicorum, & Protestantium, qui miserant Oratores, inter quos Fridericus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, & Imperii Archidapifer Mauritius, Dux Saxoniæ Elector, idemque Thuringiæ Lantgravius, Joachimus Brandeburgensis Marchio, idemque Dux Stetiniæ, & Pomeraniæ eminebant. Consignata vero est sanctio hac loci, & temporis nota. Dat. in nostri Imperatoris Caroli, & Sacri Imperii Civitate Augusta, XIV. Februarii a Nativitate Christi anno MDLI. Imperii nostri XXXIII. aliorum vero Regnorum XXXVI.*

Caruit optato successu hoc decretum, III.
cum Cæsar exercitui suo non Principem Catholicum, sed perfidissimum Lutheranum Mauritium Saxonem præfecisset; conjunxit se cum eo arcano fœdere Henricus Galliæ Rex, cum metueret, ne restituta Germaniæ veteri concordia, Carolus Cæsar virium magnitudine aucta Galliam opprimeret, itaque artes omnes instruxit, ut vetera in Germania dissidia aleret, atque Lutheranos ab instauranda cum Romana Ecclesia conjunctione avocaret, quod facinus adeo aperte patravit, ut etiam superioribus annis Romanæ Aulæ Proceribus, ac Paulo III. persuadere niteretur, ne Tridenti Concilium Œcumenicum celebraretur, ne Germania a Cæsare pacata, ab eo universa Italia in Provinciæ formam redigeretur. Ut vero Protestantes in suas partes traxerit, maximumque Cæsari periculum creaverit, dicetur inferius. De Cæsareo decreto in conventu Augustano recentissime promulgato Pontifex certior factus, Religionis controversias non amplius in colloquiis futilibus, sed in concilio Œcumenico agitandas, dirimendasque Cardinalium Senatui exposuit, se pro eo congregando, promovendoque muneri Pontificio non defuturum, necnon pro sanctiore disciplina Christiana constituenda operam collocaturum, ut refert Angelus Massarellus in Diario concilii Tridentini.

Henricus Rex Galliæ favet Protestantibus.

Cum

IV. *Ext. in act. Conc. Trid.*

Julius III. creat Legatum & Præsides pro Concilio Tridentino.

Cum itaque Pontifex Germaniæ Principes, qui novas hæreses amplexi erant, ad sacrosanctæ Synodi decreta excipienda, abjiciendasque impias opiniones comparatos accepisset, habito quarto Martii Senatu Legatum e latere Marcellum Crescentium Cardinalem decrevit, illique duos Episcopos concilii etiam Præsides designatos adjunxit, quos amplissima authoritate ad sustinendam muneris dignitatem instruxit, ut e subjectis literis, quarum præcipuam partem asserimus, patebit.

Dilecto Filio Marcello tit. S. Marcelli Presbytero Card. Crescentio nuncupato, nostro & Apostolicæ Sedis ad Concilium Tridentinum Legato de Latere, & Venerabilibus Fratribus Sebastiano Pighino Archiepiscopo Sypontino, ac Aloysio Lipomano Episcopo Veronensi nostro, & ipsius Sedis, ac in dicto concilio una cum eodem Marcello Cardinali, & Legato nomine nostro ad præsidendum Nunciis Salutem & Apostol. Bened. &c.

Venerabiles Fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ac dilectos filios Abbates, omnesque alios, & singulos, qui de iure, vel consuetudine, aut privilegio conciliis Generalibus interesse debent, hortati fuimus, requisivimus, & monuimus, ut proxime futuris Kal. Maii, quam diem ad ipsam concilium, in eo quo reperitur statu resumendum, prævia matura deliberatione ea certa nostra scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, ac Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu statuimus, decrevimus, & declaravimus in ipsa Civitate Tridentina legitimo cessante impedimento convenire, & se congregare, ac ipsius concilii continuationi, & prosecutioni omni mora postposita, incumbere vellent, prout in aliis nostris literis inde confectis plenius continetur. Nos igitur, qui ætate nostra ingravescente, & aliis multipliciter impediti ad dictam Civitatem ad præsens personaliter accedere, & ipsi concilio juxta desiderium cordis nostri interesse nequimus: volentes resumptionem, continuationem, & prosecutionem concilii hujusmodi en nostra absentia non impediri, te fili Marcelle Cardinalis fide ferventem, prudentia, scientia, ac rerum usu conspicuum nostrum, & Apostolicæ Sedis ad concilium hujusmodi Legatum de latere, ac vos Fratres Sebastiane Archiepiscope, & Aloysi Episcope pietate, & doctrina, ac rerum experientia insignes, nostros, & ipsius Sedis ad dictum concilium una tecum fili Marcelle Cardinalis, & Legato nomine nostro præsidendum Nuntios cum speciali, & enpresso mandato, necnon rati-habitionibus, & aliis clausulis in similibus apponi solitis, de simili eorundem fratrum nostrorum consilio Apostolica authoritate tenore præsentium constituimus, & deputamus, &c. Datum. . . . . Pontificatus anno II.

Indixit etiam populo Christiano, ut Deo sacras preces pro fælici concilii progressu funderet, gratuitamque noxarum veniam exhomologeseon, & Pœnitentiæ Sacramenta rite sumpturis proposuit. V. *L.4. brev. p.278.*

Tardiorem porro fuisse concilii progressum ex Cæsareo consilio refert Angelus Massarellus, additque, Præsides Concilii Pontificio fultos mandato pridie kalend. Maii Tridentum ingressos, solemnique exceptos pompa. *Angelus Massarel. Diar. Concil. Trid. p. 402.*

XXIV. Aprilis Reverendus Dominus Hieronymus Dandinus Episcopus Imolensis reversus ab Imperatore retulit Tridenti animum Majestatis Suæ, ut in concilii processu pedetentim incedatur, quousque alii Prælati, præsertim Germani, veniant, item quod in rebus Parmensibus erit libenti animo auxilia Sanctitati suæ. Non prævidit nimirum Cæsar Gallum Parmensi bello lacessitum se conjuncturum Lutheranis ad disturbandum concilium, belloque inopino a Saxone proditore Cæsarem ipsum in extremum periculum adductum iri; de quibus agetur inferius: nunc pompæ ordinem quo Legati Tridentum sint ingressi, describimus. *To.10. de Conc. ms. Arch. Vat. sig. num. 3197. p. 73.*

VI. *Angel. Mass. in Diar. Concil. Trid. ms. Arch. Vat. p. 402.*

Legati Tridentum solemniter ingrediuntur.

Die XXIX. Aprilis ejusdem anni MDLI. Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Marcellus tit. S. Marcelli S. R. E. Presbyter Cardinalis Crescentius vulgariter nuncupatus, Patria Romanus, S. D. N. Julii Papæ III. & Sedis Apostolicæ de latere Legatus, & Reverendi Domini Sebastianus Pighinus Regiensis Archiepiscopus Sypontinus, & Aloysius Lipomanus Venetus Episcopus Veronensis, Apostolici Nuntii Sacri concilii Præsidentes ingressi sunt Civitatem Tridentinam hoc ordine. Primo Reverendissimus, & Illustrissimus Dominus Christophorus Madrutius tit. S. Cæsarei in Palatio, necnon Prælati omnes, qui tunc Tridenti erant tredecim, videlicet Archiepiscopi, Turritanus, Antibarensis, Panormitanus, ac Episcopi Castellimaris, Lancianensis, Alganensis, Syracusanus, Pacensis, Oscensis, Calagurritanus, Monopolitanus, & Rossanensis iverunt eis obviam extra Civitatem ad duo milliaria: in ipsoque congressu Dominus Laurentius Flander Secretarius ipsius Cardinalis Tridentini habuit orationem, qua ostendebatur lætitia eorum in adventu ipsorum Præsidentium, quos maxima cum animi alacritate, tum obedientia, & reverentia excipiebant, eisque obsequium

erga sanctam Sedem Apostolicam, Summum Pontificem, ac etiam eos una cum Civitate offerebant, ac Deo gratias agebant, qui tandem Ecclesiæ suæ misertus concilium Tridentum, cum omnium pace, & tranquillitate reducere dignatus esset, piamque ac sanctam mentem Beatitudinis Suæ, suis præconiis extollentes. Cui quidem Orationi nomine ipsorum Legati, & Præsidentium responsum congrue fuit a Domino Antonio Floribello ipsius Reverendissimi Legati Secretario. Postquam vero hinc inde magnæ benevolentiæ, ac humanitatis amplexus facti sunt, tunc profecuti sunt iter : cumque pervenissent ad Monasterium S. Crucis, quod extra Tridentum ad jactum lapidis situm est, ibi descenderunt, vestesque Pontificales acceperunt; deinde, antequam equos ascenderent, Franciscus Fiscalis Imperatoris præsentavit ipsi Reverendissimo Legato literas Majestatis suæ Cæsareæ, quibus fidem verbis ejus nomine dicendis adhiberi expostulabat, postea locutus est, in hanc sententiam. Subiiciebatur Oratio, qua pium Cæsaris animum, conceptasque spes de instaurandis collapsis rebus exposuit. Subduntque acta.

Ext. ibid. p.74. ea Oratio.

Ext. ibid. p.7.

Reverendissimus autem Legatus Orationi suprascriptæ ea, qua decebat, gravitate respondit, Cæsari gratias agens, ejus Catholicam, piamque mentem commendans, & se una cum Præsidentibus nihil omissurum in rebus concilii, & Religionis pro eorum posse dirigendis, juvandisque promittens, sperareque cum bonitate Dei, tum prudentia, & sanctissima voluntate Pontificis, ac etiam favore Cæsaris, & aliorum Regum, & Principum Christianorum, ut tandem res ad optatum finem perduceretur, &c.

Postea equos ascenderunt, ac Civitatem ipsam solemniter ingressi sunt. Ibant primi Reverendissimus Legatus, & Illustrissimus Cardinalis Tridentinus : deinde duo Præsidentes, post quos sequebantur alii Prælati.

In ingressu Civitatis receptus est Legatus maxima cum lætitia, & honore a toto Clero, & populo, a quo deductus est sub umbraculo ad Ecclesiam Cathedralem, quæ est sub invocatione B. Vigilii, apud quam omnes descenderunt, oraveruntque, & solitas cæremonias peregerunt. Publicata post solemnem Benedictionem Indulgentia plenaria. Deinde usque ad hospitium Legato præparatum sociales fuerunt : ubi reiteratis amplexibus, & humanitatis, ac benevolentiæ verbis, unusquisque ad propria remeavit.

Eadem die XXIX. Aprilis applicuit Tridentum Illustrissimus Dominus Franciscus a Toleto Orator, & Procurator Caroli V. Imper. Augusti, ut nomine suæ Cæsareæ Majestatis in concilio assistat.

VII.

Congregatio prima concilii Tridentini instaurati a Julio III. post ingressum Legati habita est ultimo Aprilis die 1. in qua post imploratum Spiritus Sancti præsidium *Reverendissimus* [inquiunt Acta] *& Illustrissimus Dominus Legatus allocutus est Patres in hanc sententiam, videlicet primo excusavit se, si non ea, qua opus erat, oratione cum eis ageret, tum ob brevitatem temporis, tum ob scientiam, & experientiam, quam ipsi Patres habent Concilii. Deinde exposuit causam sui adventus, missum videlicet a S. D. N. Julio III. ut concilium die statuta kal. Maii juxta literas suæ Sanctitatis una cum eis resumeret, excusavitque se, quod tam sero Tridentum advenisset, quia Bononiæ in negotiis suæ Legationis detentus fuerat. Postea declaravit piam, sanctamque mentem suæ Beatitudinis in rebus concilii promovendis, miseræque & afflictæ Religioni nostræ succurrendo, ac etiam erga pacem, quietem, & bonum universale totius Reipublicæ Christianæ, summeque Sanctitatem suam esse affectam erga ipsos Prælatos, qui Tridenti erant; cum jam diu eorum pietatem & doctrinam pernovisset; excusavitque Prælatos Italiæ, cum adhuc ad Concilium non venissent, ob præsentis anni sterilitatem: sperare tamen brevi eos venturos esse.* Post alia. *Postremo ostendit multis de causis, ac rationibus futuram Sessionem non posse ad brevius tempus indici, quam ad proximas kal. Septembris.*

Tom. 10. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n.3197. p. 79.

Angel. Mass. in Diar. Concil. Trid. ms. Arc. Vat. p.402.

Prima Congregatio Concilii sub Julio III.

VIII.

Cum rogatæ essent de ea re sententiæ, Præsules Hispani in longius tempus non extrahendam secundam Sessionem contendere : at Actorum scriptor tradit, justo dolore, & tædio affectos.

Cum Tridenti jam concilii causa per sex annos continuos permansissent, & eorum quatuor in perpetuo otio, & potius dedecore; & conscientiarum suarum gravamine, cum non semel a Paulo III. interpellati, monitique fuissent, ut inde discederent, & alios Patres concilii, qui Bononiæ, quo concilium ipsum translatum fuerat, convenerant, sequerentur, qua de causa cito rem absolvi, & ad propria reverti cupientes, neque absentium, neque aliarum considerationum, quæ gravissimæ & magni momenti occurrebant, rationem habendam esse perpendebant. At eos, ab ea sententia revocatos prudenti oratione secundi Præsidis refert Actorum scriptor. *Reverendissimus Dominus Archiepiscopus Sypontinus secundus Præsidens eis ostendit, quo in statu res eo tempore se haberent, &c.*

&c. Monuit etiam considerandum non esse ex usu pacis publicæ, ut concilium cum solis Hispanis, vel Italis celebretur: sed requiratur in primis præsentia Germanorum, quorum causa concilium Tridenti a sanctæ memoriæ Paulo III. indictum, & a Sanctiss. D. N. Julio III. reductum fuerat; præsertim Lutheranorum, qui se Protestantes appellant, qui semper respuendi decreta concilii occasionem sumerent, si eis non expectatis, neque etiam auditis, decreta ipsa promulgarentur. &c. His addebatur, quod materiæ in ipsa Sessione publicandæ, non essent adhuc discussæ, aut examinatæ & notabile tempus ad eas præparandas requirebatur, &c. His, & aliis multis rationibus comprobavit, dictam futuram Sessionem non posse ad brevius tempus indici, quam ad dictas kal. septembris, ut Reverendissimus Legatus proposuerat.

Collectis demum omnibus suffragiis, Legatus ex longe majoris partis consensione decrevit, secundam Sessionem ad kal. Septembris indicendam: proximo vero crastino matutino primam solemni ritu celebrandam.

Kal. Maii in Ecclesia principe S. Vigilii nomini sacra Tridentini Præsides concilii vetere instituto, rituque solemni post Divina peracta mysteria concilium inchoarunt, inchoatumque perducendum ad debitum finem promulgarunt, cujus Sessionis primæ acta ita descripta habentur ab Angelo Massarello, qui concilio a secretis erat.

Prima Sessio Concilii Tridentini sub Julio Papa III.

Angel. Massarel. Secr. in Diar. Concil. Trident. ms. Arch. Vat. p. 403. Prima Sessio Concilii sub Julio III.

Postquam per annos quatuor, Mensem unum, & dies viginti, ab undecima videlicet Martii MDXLVII. qua die concilium Tridento ad Civitatem Bononiensem translatum fuit, usque ad præsentem diem concilium partim Bononiæ per biennium promovendum, partim suspensum a sanctæ memoriæ Paulo III. a Tridento abfuit, placuit tandem Divinæ bonitati ut Tridentum reduceretur, & hodierna die Feria VI. prima Maii anno Domini MDLI. ad laudem, & gloriam ipsius Omnipotentis Dei, & incrementum fidei, & Religionis nostræ Christianæ Sacrum ipsum generale, & Œcumenicum Concilium Tridentinum resumptum fuit, & eius prima Sessio sub Sanctissimo in Christo Patre, & Domino Nostro Domino Julio Divina providentia Papa III. præsentibus in ea Reverendissimo, & Illustrissimo Domino Marcello Tit. Sancti Marcelli Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali Crescentio nuncupato, Patria Romano, suæ Sanctitatis & Sanctæ Apostolicæ Sedis de Latere Legato, ac Reverendissimis Dominis Sebastiano Pighino Regiensi Archiepiscopo Sypontino, & Aloysio Lipomano Veneto Episcopo Veronensi, ipsius Sedis Apost. Nuntiis, qui convenientes mane hora XII. in Ecclesia Cathedrali Tridentina, quæ est sub invocatione B. Vigilii in loco ad Sessiones habendas sub Paulo III. deputato una cum Reverendissimo Domino Christophoro Tit. Sancti Cæsarei in Palatio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbytero Cardinali Episcopo Tridentino, & Administratore Brixinensi, necnon Don Francisco a Toleto Oratore Cæsareo, ac Prælatis infrascriptis, præfatus Reverendissimus Dominus Legatus celebravit Missam solemnem de Spiritu Sancto, publicata Indulgentia plenaria, habuitque Orationem Reverendus Sacræ Theologiæ Magister Sigismundus Diruta Ordinis Minorum Conventualis; cæremoniisque consuetis peractis, ac Orationibus ad hoc institutis lectis, invocatoque auxilio Sancti Spiritus, ac decantatis Litaniis, & Evangelio Luc. cap. 10. Designavit Dominus, & alios septuaginta duos, *sedentibus ipso Reverendissimo Legato, ac Præsidentibus in faldistoriis ante Altare majus, cæterisque aliis suis in locis cum Pluvialibus, & Mitris, silentioque facto, Ego Angelus Massarellus de Sancto Severino Camerinensis Diœcesis Sanctissimi Domini nostri Julii Papæ III. & Sacri Concilii Secretarius, legi clara voce Bullam suæ Sanctitatis super reductione concilii ad Civitatem Tridentinam, quæ est sub data Romæ apud Sanctum Petrum die XIV. Novembris anno Domini MDL. quæ incipit:* Ad tollenda Religionis nostræ dissidia, &c. *Deinde legi Bullam ejusdem Sanctitatis suæ in personam ipsius Reverendissimi Legati, & Præsidentium sub data Romæ apud Sanctum Petrum die IV. Martii anno Domini MDLI. quæ incipit:* Ad prudentis Patris familias officium spectat &c. *Postea Reverendus Dominus Archiepiscopus Turritanus ascendit ambonem, & protulit alta voce infrascripta verba, videlicet.*

Reverendissimi, & Illustrissimi DD. Reverendique Patres placetne vobis ad laudem, & gloriam Sanctæ, & Individuæ Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ad incrementum, & exaltationem Fidei, & Religionis Christianæ Sacrum Œcumenicum, & generale Concilium Tridentinum juxta formam, & tenorem literarum Sanctissimi Domini nostri resumi debere, & procedendum esse ad ulteriora?

Et statim ab omnibus unanimiter responsum fuit, Placet.

Tunc præfatus Reverendissimus Legatus dixit infrascripta verba, videlicet: Et ita

Concilium ipſum reſumimus, & ad ulteriora procedendum eſſe declaramus. Deinde iterum Reverendus Dominus Archiepiſcopus iterum interrogando Patres dixit hæc verba, videlicet.

Reverendiſſimi, & Illuſtriſſimi Domini, Reverendique Patres, placetne vobis proxime futuram Seſſionem habendam, & celebrandam eſſe in futuris kal. Septembris?

Et ab omnibus ſimiliter reſponſum eſt per verbum, Placet. Quo facto rogati ſunt Prothonotarii, & Notarii ibidem præſentes, ut de omnibus in ea Seſſione actis publica documenta conficerent, cantatoque Hymno, Te Deum laudamus, *Reverendiſſimus, & illuſtriſſimus Legatus benedixit Patres ſigno Crucis, & Patres omnes depoſuerunt Paramenta, & receſſerunt.*

Subiicitur Catalogus Patrum, qui interfuere huic Seſſioni; fuere illic Cardinalis Legatus, ac duo Præſides Nuntii, Orator Cæſareus, Archiepiſcopi, Turritanus, Antibarenſis, Calaritanus, Epiſcopi vero, Caſtelli Maris, Lancianenſis, Algarenſis, Syracuſanus, Pacenſis, Oſcenſis, Calagurritanus, Monopolitanus, Roſſanenſis, Verdunenſis, tum alii plures Theologi, ac Proceres.

Supplicationes pro inſtaurato Concilio.

Eadem die Romæ Julius Pontifex gratuitas pœnarum temporariarum debitarum condonationes concedi anno Jubileo ſolitas propoſuit iis, qui rite Sacra exhomologeſi expiati Euchariſtiam ſuſciperent, ſolemneſque ſupplicationes inſtructo agmine Religioſo Præſulum, & Cardinalium, cui præſens interfuit, indixit, ac pro Concilio fæliciter promovendo preces a fidelibus fundi juſſit. Non prætermittendum hic viſum eſt cum in hac Seſſione duo Præſules eſſent Præſides Concilii, eos cum Legato ante Altare majus ſediſſe, locumque honorificentiorem Cardinalibus, qui non erant, Legati tenuiſſe, at in Congregationibus, eoſdem Cardinales digniorem iis locum obtinuiſſe.

IX. Cum vero exiguus Epiſcoporum numerus interfuiſſet primæ illi Seſſioni, Pontifex Epiſcopos ſollicitavit literis, ut ad Concilium Tridentinum ſe conferrent, quo argumento extant ſubjectæ ad Sedunenſem Epiſcopum literæ, ut una cum finitimis Præſulibus Tridentum properaret.

Venerabili Fratri Joanni Jordano Epiſcopo Sedunenſi.

Jul. III. l. 5. brev. ſig. num. 2884. p. 211.

Venerabilis Frater ſalutem, &c. Cum dilectum filium Equitem Hieronymum Francum Nuntium noſtrum ad dilectos filios Helvetios Eccleſiaſticæ libertatis Defenſores ea de cauſa mitteremus, ut ipſi in Œcumenico Concilio proſequendo, quod, Deo adjuvante, Tridenti kal. præſentis menſis Maii inſtaurari, & celebrari cœptum fuit, omni ſua ope, & auxilio adeſſe, & Prælatorum ſuorum probatiſſimum quemque excitare velint, ut ad kal. Septembris proxime futuras, qua die ſecunda Seſſio celebranda erit, eidem Concilio interſint, ad tuam quoque fraternitatem, quam ob eius ſingularem virtutem, & merita ſemper plurimum dileximus, ſcribendum duximus, ut non ipſa ſolum pro ſui officii debito ad dictum Concilium ſtatuta die ſe conferre, ſed pro ſua authoritate, quam iſthic non mediocrem eſſe accepimus, cæteros circumvicinos Antiſtites, ut idem faciant, noſtro nomine cohortari, & monere velit, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXII. *Maii MDLI. anno II.*

Julius Epiſcopos ſollicitat, ut ad Concilium accederent.

Conceptæ iiſdem verbis literæ ad Diethelinum Helvetium Abbatem Sancti Galli tranſmiſſæ ſunt: amantiſſimas quoque literas tredecim Helveticarum Regionum proceribus, qui ſolemnes conventus erant inituri, conſcripſit, quibus eos plurimis paterni amoris, & officiorum notis hortatus eſt, ut præſules provinciæ ſuæ Tridenti kal. Septembris adeſſe permoverent.

Helvetiis tredecim Cantonum ligæ ſuperioris Alemaniæ Eccleſiaſticæ libertatis Defenſoribus in dieta congregandis.

Dilecti filii ſalutem, &c. Jam tum ab initio cum per ſummi Dei benignitatem ad Pontificatum aſſumpti fuimus, ut fælicis recordationis Julii II. Prædeceſſoris noſtri, qui præcipuam quandam, & plane paternam erga vos olim charitatem præſetulerat, nomen ſumpſimus, ſic etiam ejus in vobis diligendis, & complectendis exemplum nobis imitandum propoſuimus, ſed cum multæ, & graves de Chriſtianæ Reipublicæ ſtatu curæ, atque occupationes animum noſtrum aſſidue oppreſſum, & diſtractum tenuerint, non potuimus tam mature, quam volumus per certum aliquem nuntium vobis ſalutem, & benedictionem impertiri noſtram, ac noſtri erga vos animi propenſionem declarare: non deſtitimus tamen interea perpetuam veſtram erga hanc Sanctam Sedem obſervantiam, & fidem memoria retinere, cujus rei minime obſcura fuit ſignificatio, quod & in hac Alma Urbe perſonæ noſtræ pedeſtre præſidium, & item in civitate Bononienſi, quæ Status Eccleſiaſtici quaſi alterum lumen eſt, nominatim Helvetiis veſtris decrevimus, eos in primis dignos exiſtimantes, quorum fidei, & ſolertiæ duplex cuſtodia tanti præſertim momenti committeretur, in præſentia vero ad vos ſcribendi ea ſe nobis

X.

Jul. III. lib. brev. ſig. num. 2883. p. 61.

Helvetios ad Concilium Julius invitat.

occa-

occasio obtulit, quod cum Œcumenicum concilium in civitate Tridentina, Deo adjuvante, instaurari, ac celebrari Kalendis Maji præteritis cœptum fuerit, & vestra filii studia, & auxilia ad tam pium, & Christianæ Religioni necessarium opus continuandum, & prosequendum magno adjumento futura confidamus, vos cum quanto possumus pii animi affectu monendos, & cohortandos censuimus, ut ad Kal. mensis Septembris proxime futuras, quo die secunda Sessio celebranda erit, Prælatorum vestrorum probatissimum quemquo permoveatis se Tridentum conferre, ut ipsi concilio interesse velit. (Et paulo infra.) *Ut autem intelligatis, quantum nobis curæ sit, ut amplissimi Tridenti consessus authoritate imminentia Sacrosanctæ Ecclesiæ pericula propulsentur, quod hactenus facere nequivimus, cum incerti essemus, quo die resumendum esset, non multo post de intimis Prælatis nostris mittemus aliquem, qui nomine nostro, quæ opus fuerit de Concilio vobiscum agat, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XXII. Maii MDLI. Anno II.*

XI. Obstrinxisse se antea diximus Helvetios ad amplectenda concilii Œcumenici decreta in Religionis dissidiis, maximaque spes illius Nationis generosissimæ a Zuinglii erroribus in castra Ecclesiæ traducendæ affulserat. Verum non parum obstitit Henricus Galliæ Rex, cum vereretur ne ea ratione Helvetii ab ipsius fœdere in partes Cæsaris transvolarent, ut refert accuratissime Jacobus Augustus Thuanus Regius Senator, & in suprema Regni Gallici Curia Præses. *Jam antea* inquit *Pontifex X. Kal. Junii literas peramanter scriptas ad Helvetios dederat, quibus revocata Julii II. qui eos summa charitate amplexus erat, cuiusque nomen ipse renovaverit, memoria, eodem se animo erga ipsos se esse ostendis ascito ex ipsorum numero ad sui corporis custodiam satellitio, & Bononiæ nuper ex ipsis imposito præsidio: nunc hortari ipsos quoniam ad concilii celebrationem coniunctio magni momenti futura sit, ut eos Legatos ad Kal. Septembris mittant, cætera plenius intellecturi ex Hieronymo Francho Legato suo, cujus fidem, & diligentiam jam a multis annis exploratam habeant, & quem brevi aliquis ex intimis suis Episcopis subsecuturus sit, qui de concilio cum ipsis agat prolixius. Verum Rex Morlæo Museo suo apud Helvetios Legato negotium dederat, ut quoquo modo posset, ne Legati ab iis Tridentum mitterentur, impediret. Is quod rem difficultatibus implicatam cerneret, Paulum Vergerium Apostatam olim Episcopum Justinopolitanum ex Rhætis, quo Patavio nuper se contulerat, accersit, eiusque opera usus, & monitis instructus ad Badensem conventum proficiscitur: ubi rationibus suis, & argumentis perfecit, ut non solum iis, qui a Pontifice defecerant, sed etiam cæteris Helvetiorum Pagis, quod vellet persuaderet; continuoque Thomam Platum Curiensem Episcopum eo profectum revocant, quod a Vergerio admoniti intellexissent, agere Pontificem, ut authoritatem suam per illum apud ipsos recuperaret.* Hæc Thuanus. At hæc quidem egit Henricus non hæreseos fovendæ studio, cum hoc anno in castro Briandeo acerbissimo Edicto Hæreticos in Gallia proscripserit, sed ex artis politicæ impiis documentis. E Gallia excindi sapienter voluit Hæreticos, ne Regnum dissidiis confunderent, in Germania vero iniit cum iis fœdus, ut Cæsari molestiam, & bella conflaret. Serpebat vero clam in Gallia hæresis, atque ex ipsa Sorbonica Academia nonnulli novarum opinionum virus adeo hausere, ut etiam illud in concionibus apud populum effunderent, quorum sine forensi strepitu exauthorandorum jus contulit Pontifex Sorbonico Collegio, ac nequem lapsum, relapsumve illi aggregarent, vetuit.

Jac. Aug. Thu. hist. l. 8.

Helvetii a Paulo Vergerio confirmati in hæresi.

Henric. Rex hæreticos punit in Gallia, protegit in Germania.

Dilectis filiis Collegio Magistrorum in Theologia Universitatis Studii generalis Parisiensis.

XII. *Dilecti filii salutem. Sinceritas fidei, quam semper in nostro, & Apostolicæ Sedis conspectu libere præstitistis, nos inducunt ut ea vobis libenter impertiamur, per quæ damnatæ hæreses evellantur; hinc est, quod nos de vestra prudentia, & in Deum pietatis experientia plurimum confidentes, vobis, quod omnes & singulos Licentiatos, & Magistros in Theologia, qui in suis concionibus aliquas propositiones hæreticas, aut scandalosas proposuerint, de societate vestra, & corpore facultatis Theologiæ hujusmodi, sine aliquo judiciario strepitu eiicere libere, & licite valeatis, plenam, & liberam Apostolica authoritate tenore præsentium licentiam, & facultatem concedimus, vobis nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ districtius inhibentes, ne de cætero aliquem, qui de hæresi suspectus, aut infectus, seu in illam lapsus, vel relapsus fuerit, aut de cuius honestis conversatione, fama, & moribus prius non constiterit, ad gradus, aut Licentiaturæ, vel Magisterii in Theologia hujusmodi admittere præsumatis, non obstantibus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die VI. Februarii MDLI. Anno I.*

Jul. III. lib 3. brev. sig. num. 2882. p. 40.

Pont. exauctorat Doctores Sorbonicos a fide deficientes.

XIII. Dum Julius comprimendæ hæresi, ne la-

Parmense bellum accenditur.

latius serperet, ac revocandis in sinum Ecclesiæ Zuinglianis, ac Lutheranis operam daret, confudit infeliciſſime sacra illius consilia inopina occasio; cum restituta Octavio Farnesio Parma pacatum iri opinatus esset Italiam, ex leviſſima belli scintilla conflatum est maximum incendium: nam Cæsar, qui jam Placentiam occuparat, ad Parmam invadendam expugnandamque animum adjecerat, ratus eadem ratione Mediolanensi Principatui Parmam restituendam esse a Julio, qua Leo X. Francisco I. Gallorum Regi Ducatu Mediolanensi potito Parmam Placentiamque restituerat: nec flecti potuit Julii Pontificis precibus Cæsar, ne Parmensem ditionem affectaret, multo vero minus, ut Placentiam illi restitueret: itaque Octavius maximi animi juvenis retinendæ Parmæ cupidiſſimus, in Henrici Gallorum Regis clientelam se contulit, ut Gallicis armis Cæsarea arma propulsaret. Præfocandi in somite hujus belli avidus Julius Internuntii opera rogavit Cæsarem, ut Placentiam jure fiduciario traderet Octavio, Pontificio etiam nomine Parmam simili jure traditum iri, salvo, & integro tum Pontificis, tum Imperatoris controverso in utramque Urbem jure. Non admisit Cæsar hanc tuendæ pacis Italicæ legem, ex qua totius Reipublicæ Christianæ concordiæ ratio pendebat: quare Octavius, pro asserendo Parmensi Principatu, præsidiarias Gallorum Regis copias Parma excepit; ita inter Galliæ Regem, & Cæsarem accensæ funestiſſimi belli, & odiorum faces; nec enim Pontifex ullis monitis abducete potuit Octavium a Gallico fœdere, nec etiam minis vel censuris intentatis ad officium revocare: cumque decreturus esset in Cardinalium Senatu arma conjungete cum Cæsare pro eripienda Octavio Parma, prævidit bellum simile esse labyrintho, in quem facilis patet aditus, sed via ex eo emergendi ignoratur. Cæsareum ærarium ob præterita bella fore exinanitum, Pontificiumque ferme esse exhaustum, Turcas a Gallo in Cæsarem concitari posse, vel etiam Lutheranos ad defectionem posse trahi, conciliumque Tridentinum, ardente inter eos Reges bello, odiisque inflammatis diſſipari posse; nondum enim pacatas firmasque res Germaniæ, quæ Internuntii opera significata sunt Cæsari; nec non expositum est satius fore, ut concilium Tridentinum tantum Kalend. Septembris aperiretur, propter maximam annonæ difficultatem; nec non ut sciri posset, quid tandem in concilio Gallicæ nationis tum indicto decerneretur.

Octavius Dux Gallicæ clientelæ se committit.

Pontifex se conjungit Cæsari adversus Gallum.

At Cæsar omnem operam defixit, ut Julium, qui se partibus Cæsareis nimium addixerat, adversus Gallorum Regem, qui præsidium Parmæ imposuerat pro tuendo Octavio Farnesio, in belli societatem adigeret. [1] Julius vero volvens animo plura graviora pericula ex eo bello impendere, atque impedimenta celebrando Concilio Tridentino conflari, sopiendæ dissensionis studio Ascanium Corneum ad Galliæ Regem Oratorem misit, ut eum a gerenda Octavii Farnesii clientela abduceret, cum Regiæ dignitatis non esset, perduellem juvenem adversus Pontificem supremum Parmæ Dominum armis defendere; utque etiam indictionem Gallicanæ Synodi admodum suspectam rescinderet, ac potius Galliarum Episcopos ad Concilium Tridentinum mitteret, ad quod promovendum regia studia collocaret. At Henricus Rex deferere Octavium abnuit, eumque in Parmæ possessione tueri constituit; & ita actio concordiæ, quam Cardinalis Medices cum Octavio Pontificio nomine tractabat, abrupta est: Cæsar vero Pontifici iracundia in Octavium inflammato validiſſima auxilia, ac ducenta aureorum millia pro bellico sumptu pollicitus est; nec non Parmam, cum expugnata fuisset, se Ecclesiæ concessurum, quibus promiſſis Pontifex in suscepto gerendi belli Parmensis consilio firmatus est, ac supremum Ecclesiastici exercitus imperium militare Ferdinando Gonzagæ insensiſſimo Octavii hosti contulit die VII. Junii; atque Angelum Medicem, qui postea in Pontificatu Pii IV. nomen accepit, in eodem exer-

XIV. *Massarell. in Diar. Concil. Trid.*

Ext. de his lit. l. 4. brev.

Octavio bellum indicit.

NOTÆ [1] EX iis quæ inferius num. 24. ex Surio narrat Annalista satis constare arbitror bellum hoc Parmense Julio tantummodo pontifici imputandum esse, Imperatorem vero hac occasione nihil rei cum Gallo habuisse; quamquam postulanti pontifici auxiliares copias indulsit. Hinc post aliquot menses novum accidit & improvisum Germanis nuncium de bello ab Henrico Gallorum rege indicto, ut ex Surio ibidem num. 24. relato discimus. Omnem vero instituti belli hujus Parmensis causam non in Pontificem quidem, sed in Didacum Mendozam Cæsareum apud Pontificem oratorem refert Prosper Sanctacrucius coævus author in Commentario de civilibus Galliæ dissensionibus vulgatos a Martene in Thesauro Monumentorum to. V. Hujus suasionibus, ait Scriptor ille lib. I. Julio *invito ac nolente imperatore bellum* susceptum est. Corrigendus est igitur Annalista qui expeditionis hujus principes authoresque Julium & Carolum Imperatorem constituit. MANSI

exercitu Legatum Cardinalem creavit, Quare effusas a Gallorum Regis Oratore, & Gallis Cardinalibus querelas gravissimas, Octavium non foveri ab Henrico Rege, ut perduellem, sed ut filium Ecclesiæ obsequentem, quem Cæsarei Parmensi Principatu deturbare moliebantur, contempsit, Gallicique Regni odia contra se maximo Christianæ Reipublicæ damno, conflavit. Conciliandæ tamen pacis avidus misso Parmam Cardinale Sanctofloreo Octavii Patruele pro Parma, quam sibi restitui flagitabat, Ducatum Camerini, ac Civitatis novæ ditionem, atque octo millia nummorum annua obtulit decima die Junii consentiente Cardinalium Senatu: tum Alexandrum Cardinalem Farnesium, ut fratrem ad has concordiæ leges inflecteret, misit. At ille non Parmam sed ad Ducem Urbini Sororium se contulit, contractasque militum copias subsidio fratri misit, illusus ab Alexandro Pontifex Raynutium Cardinalem Farnesium Parmam proficisci jussit, ut fratrem Octavium ad Pontificis obsequium adduceret; at ille Urbinum spreto mandato Pontificio profectus, inde Venetias secessit: studuit Julius amantissimis literis utrumque Cardinalem, quibus de parto Pontificatu obstrictus erat, ad officium revocare, quo argumento inscriptæ sunt Alexandro Cardinali subjectæ literæ.

Dilecto filio nostro Alenandro Sancti Laurentii in Damaso Diacono Cardinali Farnesio nuncupato Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellario salutem, &c.

XV. *Jul. III. lib. brev. sig. num. 1883. p. 109.* *Meminisse debes te licentiam a nobis discedendi ea ratione habuisse, ut Parmam ires, & Octavium Fratrem tuum ab ejus inobedientia, & contumacia ad gratiæ nostræ [quæ erga vos Fratres cumulatissima semper fuit, eritque si volueritis] gremium reducens, quod an feceris tu ipse scis: illud vero de quo hic vulgus omne prædicat, & rumor quotidie magis percrebrescit, quod scilicet, postquam in Ducatum Urbini te reduxisti, ibi Militum copias publice describas, atque ipsi Octavio rebelli contra Edictum nostrum, necnon Horatio Farnesio, & aliis, qui apud Mirandulam sunt, & agrum Civitatis nostræ Bononiæ hostiliter invaserunt, & diripuerunt, mittas, vix abduci possumus ut credamus. Quamobrem, ut nos molestia id quotidie de te audiendi, teque ea infamia simul liberemus, hortamur, requirimus, & monemus te tibique in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, quatenus receptis præsentibus sine mora & omni excusatione semota, isthinc discedens ad nos redeas, ac nobis in regimine universalis Ecclesiæ, ut teneris, assistas, nos enim te redeuntem, & Fratres tuos inobedientes deserentem læti videbimus, amplectemur paterne, & ut filium omnium per te hactenus commissorum, & perpetratorum penitus obliti amantissime tractabimus, quod Deo, mundo, & tibi in verbo, & fide veri Romani Pontificis spondemus, & pollicemur. Datum Romæ, &c. XVI. Junii MDLI. anno II.*

Excusanti se Alexandro, redeundi ad Urbem nnus remisit, modo ad aliquam *Lib. 3. p. 333.* ditionis Ecclesiasticæ, vel Principatus Cosmi Ducis Florentiæ Urbem se conferret, seque in obsequio Sedis Apostolicæ contineret.

Cum vero metueret Julius, ne circa Urbem bellici tumultus excitarentur, cum XVI. Horatius Farnesius urbe Castro, ac plurimis Oppidis in patrimonio potiretur, contractis copiis Castrum expugnare decrevit; si Hieronymam Ducissam Farnesiam ad deditionem non compelleret. At illa belli tristem exitum verita, eam concordiam iniit, facturam se deditionem, modo Castrum, & alia Oppida filiis ad obsequium Ecclesiæ reversis restituerentur. Laudavit Julius prudentiam Ducissæ, quæ ut mater amantissima eam partem, qua filiis magis prodesset, elegisset, *Ext. l. 5. brev.* datisque literis XXV. Junii pollicitus est se acceptas a filiis ejus injurias voluntaria oblivione deleturum, & Castrum, & alia Oppida, cum ad obsequium, officiumque rediissent, restitutum iri.

Interea Ferdinandus Gonzaga Mediolani Præfectus exercitum adversus Parmam duxit, captisque Brisello & Nocero Oppidis, multa Parmensibus intercluso commeatu damna intulit. Ex adversa parte Gallica Petrus Strozzius, & Cornelius Bentivolus Gallicis succincti copiis, Mirandula erumpentes Bononiensem agrum vastarunt, atque ingenti terrore Bononiam complevere, ad quam tuendam Pontificiæ copiæ relicta Parma provolarunt. XVII. Gesta plura minora prælia.

His pressus angustiis Julius, ac timens ne Romandiola, & Ravenna in graviores tumultus conjectæ discrimen adirent, Imperatoris opem imploravit, ac multa de Octavii defectione conquestus, rogavit, ut Galliæ Regem per literas, vel per Oratorem permoveret, ne pro tuendo Octavio tam graves injurias Sedi Apostolicæ inferret. Cæsaris arma implorat Julius.

Imperatori. XVIII. *Jul. III. lib. brev. 3. sig. n. 2882. p. 354. & l. 4. p. 164.*

Charissime, &c. Novit ille, qui nihil ignorat, novit etiam Maiestas Tua, cui omnia nostra tum de pace, tum de religione consilia nota semper esse voluimus, quæ

præ-

præcipue ratio, & causa nos ad compescendum Octavii Farnesii obstinatam temeritatem impulerit, atque quot literis, nuntiis, monitis, ac etiam oblationibus hominem beneficiorum ab hac Sancta Sede receptorum immemorem nobis inobedientem, & rebellem ad saniorem mentem, & ad nostram gratiam reducere enixi fuerimus, antequam ad ea remedia deveniremus, atque pro nostro, & hujus Sedis honore inviti deveniemus, qua in re cum a Majestate tua tanquam ab Ecclesiæ Advocato brachium sæculare imploravissemus, quam sperabamus pietatem in ea invenimus, quippe quæ officii pientissimi Imperatoris potius, & justitiæ, quam illius humanæ necessitudinis rationem habere voluit. Cum vero sciremus ipsum Octavium non in suis, ac suorum viribus, sed in Regis Francorum favore confidentem in tam pertinaci proposito damnabiliter perseverare, ipsum Regem per literas, per Nuntium apud eum nostrum, per ejus apud nos Oratores, per diversos Viros graves, & nonnullos etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & tandem per Nostrum Nepotem ad illum missum, cum omni humilitate precati sumus, ut nostrum, & hujus Sedis honorem posthabere nollet, velletque amicitiam nostram firmam, & solidam, ipsiusque Octavii levitati anteponere, non posse nos ullo modo sine pernicioso in perpetuum exemplo, quandoquidem hæc Sedes innumeros subditos, eosque potentiores habet, Feudatarii, & subditi nostri inobedientiam, & rebellionem dissimulare, propterea que nulla nos vel juris, vel facti remedia contra ipsum Octavium omissuros esse, qua in re neque ipsum Regem, neque quemquam ex suis offendi putabamus.

XIX. *Dum autem tam frequentes, & justas preces nostras exaudiri expectamus, ecce iniquitatis filii Horatius Farnesius, Petrus Strozzius, Aurelius Fregosius, & Cornelius Bentivolus, necnon supra cæteros iniquissimus Picus una cum aliis Pedemontani Regii exercitus ex Gallis currentes veniunt, Parmam se primum conferunt, & Octavium confirmant, collecta deinde apud Mirandulam, facinorosorum omnium asylum, multorum aliorum exulum, & perditorum manu, inimicissimo, & hostili animo in agrum Civitatis nostræ Bononiæ erumpunt, Oppida Ecclesiæ invadunt, admotis bellicis tormentis diruunt, homines liberos subditos nostros capiunt, spoliant, devinciunt, greges, & armenta abducunt, magnam segetum, & frumenti copiam asportant, omniaque ferro, & igne vastant, & tandem præda onusti ad ipsum Oppidum Mirandulæ se recipiunt, idemque non semel tantum, sed bis, ter, & quater faciunt nunquam ab hac sævitia temperaturi, sed malis peiora semper reddituri, nisi Ecclesiastici exercitus milites tot injuriis permoti, expeditionem Parmæ intermittere, & ad resistendum prædictorum exulum furori prope Mirandulam castra ponere coacti fuissent. Maxime vellemus ab horum factorum culpa Regem ipsum excusare, sed ex iis, quæ nuper detecta sunt aliter sentire cogimur: misit enim ipse Horatius ad nos certum famulum suum cum literis, in quibus scribebat, ut illi ipsi eius familiari plenam fidem in referendis haberemus: is vero in suo sermone cum excusare vellet ea, quæ Horatius gesserat, jurejurando affirmavit, venisse ipsum Horatium in Italiam jussu Regis, ab eo habuisse in mandatis, ut quidquid Dominus de Thermes nuncupatus, qui Regis tunc Orator apud nos erat, ei injungeret, impigre faceret, illam agri Bononiensis invasionem, & vastationem fuisse ipsi Horatio ab eodem Domino de Thermes injunctam, ac demandatam. O rem indignam, & antehac inauditam! non dubitamus Majestatem Tuam cum hæc legeris in tantam esse admirationem venturam, ut juxta dicta factum fuisse credere vix possit. Res tamen ita se habet, ut ex processu authentico præsentibus alligato, Majestas tua clarius, & latius cognoscere poterit: nos, Fili Charissime, in magna sumus animi anxietate constituti, detecta harum injuriarum origine, & valde dolemus, quod talis Rex nulla in re a nobis lacessitus præter veterem Prædecessorum suorum morem, qui innumeris honoribus ab hac Sancta Sede honestati eam semper defendere consueverunt, nostro tempore arma contra eam moverit, & nobiscum ita hostiliter agat, sed probitas, & pietas Maiestatis tuæ, in qua omnes spes nostras collocavimus, nos consolatur, & recreat: proinde ab ipsa Majestate tua per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi petimus, ut de suæ summæ authoritatis patrocinio nobis, & eidem Sedi apud ipsum Regem deesse nolis, eique per speciales Nuntios, vel literas persuadere velis, ne tam graves injurias nobis suo nomine inferri ulterius patiatur, ostendens ei rem esse illa Corona indignam, & quæ florentem eius ætatem, & virtutem non levi dedecore, & infamia sit apud omnes maculatura. Speramus sane Majestatis tuæ operam, & exhortationem eius ponderis apud eundem Regem futuram, ut seipsum agnoscens, Octavii defectionem non foveat, milites, qui in Mirandula sunt, revocet, atque nobis, & huic Sanctæ Sedi veteri suorum Prædecessorum instituto, & more adhæreat; quod si exhortationes, &*

preces etiam Maiestatis tuæ non audierit, hortamur eam, ut nobis, & huic Sanctæ Sedi præsenti auxilio succurrens dilecto filio Nobili Viro Ferranti Gonzagæ tuæ Maiestatis in Italia Locumtenenti mandare velis, ut manu forti se statim dictis militibus in Mirandula existentibus opponat, curetque, ne ulterius Ecclesiasticæ ditionis loca invadere, & majoribus quotidie damnis afficere valeat. Deum autem Optimum Maximum votis omnibus precamur, ut ipsum Regem ad ea capienda consilia dirigat, quæ universæ Christianæ Reipublicæ pacem, concordiam, & salutem, ipsique Regi, & nobis animi tranquillitatem, & quietem parere possint. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum XXVII. Julii MDLI. anno II.

XX. *Diar. Concil. Trid. Adrian. l. 8.*

Non defuit Cæsar Julio Pontifici, cui undecima Julii centum quinquaginta aureorum millia in militum stipendia submisit, cum antea mense Junio alia centum millia numerasset: auctusque viribus Julius Mirandulam, ex qua excursiones in agrum Bononiensem factæ erant, obsidione cinxit; necnon Ferdinandus Gonzaga ad Parmam castra promovit: Galliæ vero Rex cum frustra tentasset Julium flectere, ut Octavio conciliaretur, concepta in eum iracundia vetuit e Gallia pro expedienda Sacerdotiorum collatione pecuniam transferri Romam, ne hosti ad bellum gerendum usui esset: tum in Cardinalium Senatu Pauli Thermes Oratoris opera questus est, Julium supremum imperii Christiani caput, communis parentis, judicis integerrimi, ac veritatis vindicis munus, cum iniqui accusatoris, & privati hostis officio commutare, Regio nomini maculam aspergere, quasi defectionem ab Ecclesia meditaretur; cum tamen Christianissimi Regis acceptum nomen piis operibus ornasset, translato Bononiam concilio protuenda Sedis Apostolicæ authoritate adhæsisset, pro asserenda etiam re Catholica in Scotia, & Gallia contra Hæreticorum Anglorum impetus multa prælia confecisset, affictam sibi criminis suspicionem, cum ad comprimendam serpentem hæresim monuisset literis Episcopos, ut suas diœceses lustrarent, excinderent vitia, notarent corruptelas, quæ ad concilium referri possent, significasse Metropolitanis, ut Episcopos desides in jus vocarent, Synodos Provinciales celebrarent, quarum usus sacris Canonibus adeo commendatus intermissus erat, atque in concilio Nationali religionis splendor, & puritas morum restitueretur, nec se quidquam adversus Sedis Apostolicæ, & concilii Œcumenici dignitatem meditatum, pro qua tuenda sanguinem profundere paratissimus esset, ut antea a Cardinale Lotharingio fuerat Pontificio Internuntio significatum; tum addidit, aliena culpa in Italia concitari bella, fœdusque ictum cum Octavio Parmensi in adversam partem accipi. Perpenderent porro Pontifex & Cardinales, num ea sumpta clientela pro libertate Italica defendenda, ac ditione Ecclesiastica contra vim Cæsaris propugnanda, eorum odia promereretur. Parmam enim gravioris esse momenti, qua occupata ab hoste jugum Cæsareum imponeretur, nec vero externam militiam inductam in Parmensem Urbem, nec adversus decus Pontificium gestum, suppeditata tantummodo pro Parma propugnanda stipendia, quæ nunquam repetenda forent. Cæterum se abjecturum Parmæ patrocinium, si Pontifex ad Parmam suis armis defendendam se obstringat, Farnesiorumque damna farciat, ac Cæsar pariter Placentiam Ecclesiæ restituat. Tum præmonuit promoto Parmensi bello Concilium disturbatum iri, contestatusque est graviora inde mala oboritura, quorum culpæ immunis foret; cæterum, quicumque casus acciderit, nunquam se ab Apostolicæ Sedis obsequio defecturum. Ad hæc Julius gesta, ac dicta sua excusavit, constitisse enim ex Regiis literis Avenionem ad Cardinalem Armeniacum, necnon Romam transmissis ad Episcopos Gallos Concilium Nationale fuisse ab Henrico indictum; ex quo novandarum rerum, ingentiumque discriminum suspicio apud pios quosque fuerat concitata, cum altare adversus altare erigi, Conciliumque adversus Concilium cogi videretur.

Aucta inter Gallum Pontificemque diffidia.

Jac. Aug. Thuan. l. 8.

At Tridentini Patres ægerrime accepere geri a Pontifice Parmense bellum, cum pax ad provehendas res concilii pernecessaria esset, nec etiam liquebat, cur potius Julius adversus Gallum pro defensa Parmæ clientela bellum gereret, quam adversus Cæsarem pro invasa Placentia; gratiam namque Cæsaris secutus, illi se adversus Gallum conjunxit, quem postea suscepti male belli graviter pœnituit. Ardente autem Parmensi bello Henricus Rex in Cardinalium Senatu Oratoris opera iterum kal. Augusti contestatus est, se omnes rationes pro tuenda publica pace conquisivisse, verum se invito bellum accensum, quo Europa arsura, ac concilium disturbandum esset, cujus authoritatem mox elevare cœpit, ac acerbe carpere, dictitans id tantum in eo spectari, ut Cæsari tantum, non vero toti Reipublicæ Christianæ prodesset; proinde æqui acciperent Pontifex, & Car-

Parmense bellum male susceptum a Julio.

dinales, si Episcopos e Gallia Tridentum nullos mitteret, cum ob belli incommoda, nec tutum, nec liberum iis foret Tridentum adire, atque adeo non futurum Œcumenicum, sed particulare, in quo Julius aliquibus Principibus, nimirum Carolo, ac Ferdinando abblandiretur, seque eorum voluntatibus accommodaret. Adeo irarum æstus abripuit Henricum Regem, ut contemptus a Pontifice ad defectionem inclinare videretur, sed demum dicti acerbitatem ita lenivit, se licet Ecclesiæ Gallicanæ jura tueretur, nunquam ab Apostolicæ Sedis obsequio discessurum. Ad hæc Pontifex Henrico celebrandi concilii causas exposuit, nec quorumdam Principum commodis in ea re morem geri, tum Gallorum Episcopis liberi, ac tuti commeatus syngrapham obtulit, qui si defuerint, non tamen concilii Tridentini dignitati detractum iri, quin vere Œcumenicum sit, tum Galliæ Episcopos, ad quos Apologiam scripsit, hortatus est, ut precibus Regem flecterent, ut pro celebrando concilio Tridentum adire iis permitteret; sed incassum fusæ preces.

XXI. Parmensis obsidio soluta.

Insensus erat Henricus Julio, cujus animum duriorem cum emollire ad amplectenda pacis consilia non potuisset, frangere armis constituit, eductoque ex Pedemontio exercitu forti, factaque in Insubriam irruptione, plura Oppida impetu cepit; quo adversu casu perculsus Ferdinandus Gonzaga Parmensem obsidionem solvit, ut ad tuendam Insubriam procurreret: ac tum Pontifex volvens animo, non modo Italiæ imminentia mala, multorum ad pacem eum adhortantium Principum precibus impulsus, nec non Venetorum, quos frustra misso Internuntio Achille Grassio ad suas & Cæsareas partes pellicere pertentavit, persuasione victus, ut communem omnium parentem se gereret, tum bellicis incommodis fatigatus ad pacis consilia se convertit, atque ad Imperatorem Cardinalem Carpensem, ad Henricum vero Galliæ Regem Cardinalem Verallum Legatos concordiæ interpretes circiter medio Septembri decrevit, de quibus Henricum Regem certiorem fecit hisce literis exaratis, multis paterni amoris, & benevolentiæ notis aspersis.

Acta Consistoriana.

Regi Christianissimo.

XXII. *Jul. III. l. 4. brev. sig. num. 1874. p. 244.*

Charissime, &c. Eo die quo placuit Deo pro ejus providentia, & bonitate nos nullis nostris meritis ad summi Apostolatus apicem assumi in animum nobis induximus, ut benevolentissimi parentis personam erga omnes Christianos Principes induceremus, maxime vero erga tuam Serenitatem, cui nos plurimum debere sciebamus, quamvis autem postea aliqua inter nos dissensio exorta fuerit, nunquam tamen paterni nostri erga tuam Majestatem amoris obliti sumus, cum autem ob plurima, atque magna tum Pontificii muneris, tum personæ nostræ impedimenta, per nos ipsos sicut vellemus tuæ Majestati animum nostrum notum facere, nequeamus, ut quanti eam faciamus ipsi tuæ Majestati, toti Galliæ, atque universæ Christianæ Reipublicæ innotescat, & quid in corde semper gesserimus, testatum apud omnes sit, elegimus in nostro Consistorio secreto de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio dilectum Filium nostrum Hieronymum tit. S. Martini in montibus Presbyterum Cardinalem Verallum nuncupatum Virum dignitate, doctrina, atque prudentia præclarum, tuæ Majestatis studiosum, quem nunc cum Dei, & nostra benedictione nostrum, & hujus Sanctæ Sedis Legatum ad Majestatem tuam mittimus. Is sane eidem tuæ Majestati omnia nostra consilia, atque cogitationes de communi pace, de Religione instauranda, de tuæ Majestatis apud nos existimatione, atque tandem de Italia, & totius Christianæ Reipublicæ tranquillitate apertissime explicabit. Hortamur igitur, atque rogamus tuam Serenitatem in Domino, ut pro sua, suorumque majorum erga hanc Sanctam Sedem pietate, & observantia ipsum Hieronymum Cardinalem Legatum honorifice excipere, atque benigne etiam cum ea fide audire velis, cum qua nos ipsos audires si eam alloqueremur, spondemus enim in verbo veri Romani Pontificis nos quæcumque ipse nostro nomine cum Majestate tua aget, esse firmiter observaturos. Dat. Romæ I. Octob. MDLI. Anno II.

Julii III. epistola ad Regem Galliæ pro pace firmanda.

Hortatus etiam est Pontifex Catharinam Reginam, ut pro eximio in Romanos Pontifices studio, & quæ Leonis X. & Clementis VII. Neptis extitisset, Legati pia consilia ad Dei gloriam, & Religionis dignitatem spectantia proveheret apud Regem XXIII.

Charissimæ in Christo Filiæ nostræ Catharinæ Francorum Reginæ Christianissimæ.

Quod nos in tuæ Majestatis opera ad pacificandam Christianorum Rempublicam, ejusque salutem procurandam spem maximam habeamus, faciunt tum Religio, pietasque tua, tum, quod Christianissimi Regis uxoris, & Christianissimæ Reginæ titulo decoraris, ac præterea duorum Summorum Pontificum Leonis X. & Clementis VII. quos amoris gratia nominamus, Neptis, dum viverent, fuisti, propterea manda-

Ibid. l. 4. brev. sig. n. 1883. p. 245.

davimus dilecto Filio Cardinali Verallo Legato nostro, ut Majestate tua paterne a nobis salutata, super negotiis cum Rege ipso viro tuo agendis ad publicum bonum pertinentibus, cum ipsa tua Majestate nostro nomine loquatur. Hortamur proinde eandem tuam Majestatem in Domino, ut ipsum Cardinalem Legatum magnæ dignitatis, ac doctrinæ virum benigne audire, consilio dirigere, favore, & gratia, qua plurimum apud ipsum Regem potest, fovere, & juvare velit, quod sicut singulari virtute, & probitate Majestatis tuæ dignum, ita Deo acceptum, & nobis super quam dici possit, gratum erit. Datum Romæ 1. Octobr. MDLI. Anno II.

Exceptum magnificentissime Legatum Parisiis refert Jacobus Augustus Thuanus his verbis.

Jac. Aug. Thuanus l.8.

Hieronymus Verallus Legatus Pontificis Regem ad Fontem-Bellaqueum convenit Idibus Decembris, & paulo post Lutetiæ solemni pompa de more ab omnibus Ordinibus Regis jussu excipitur, ejus mandatis in Senatu cum diplomate Regio allatis, ac deliberatione habita, promulgatis, eædem conditiones appositæ sunt, quæ olim Ambrosii, Gausierii, Pratensis, Farnesii, Sadoleti, & nuper S. Georgii Cardinalium consimilibus mandatis: additumque insuper ne Legatus per alios Vicarios, sed tantum per se munus suum in Gallia exerceat, dignitates majores post Pontificales in Cathedralibus, atque etiam in Collegialibus, in quibus formula capitis, Quia propter ? *servatur, in quemquam ne conferat, nec Canonicos, ne de Collegiorum quidem consensu, spe in futurum gratiæ obtinendæ, creet, nihilque faciat, quod sanctis decretis, pactis, juribus, privilegiis, ac prærogativis Regis, immunitatibus, & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, & publicarum Regni Scholarum edictis, constitutionibus Regiis, & Senatusconsultis, ac nominatim edictis, quæ* parvas datas, *quas vocant, & Notarios Ecclesiasticos spectant, deroget, aut præjudicet, easque conditiones impleturum se, sceda manu propria subscripta, & in Curiæ acta referenda, Regi cavere teneatur, id actum in Senatu exeunte anno XVII. kal. Januarii.*

Hieronymus Verallus Legatus in Galliam, honorifice excipitur.

Legatus cum Rege pacis capita ex mandato Pontificio transegit, cum Rex consentiret, ut Octavius Farnesius Parmam restitueret Pontifici his legibus, primo ut æqua compensatio Octavio tribueretur: secundo ut Regi certissime ac fidelissime se obstringeret, Parmam in potestatem Cæsaris non esse redigendam, Præfectum Parmæ imponeret præsidio militari instructum, qui nec Gallicæ nec Cæsareæ partium esset, sed nomine Sedis Apostolicæ eam teneret: tertio, ut in dissidiis, quæ inter Galliæ Regem, & Cæsarem intercederent, partes Cæsareas non efferret: cui responsum est a Julio, se nullis parciturum laboribus, ut pacem firmissimam inter Galliæ Regem, Cæsaremque conciliaret, itaque proximo ineunte anno pax inter Julium Pontificem, & Henricum Regem firmata est, ac relictus Cæsari locus, ut fœderi accederet.

Pacis leges inter Gallum Pontificemque confectæ.

XXIV. Cæsar pacem cum Gallo respuit.

Ad hæc significanda Cæsari cum Cardinalis Carpensis febre quartana implicitus ad Imperatorem non se contulisset, Pontifex Camajanum ad Cæsarem proficisci jussit, inclinante mense Decembri; ut eum sublatis jam belli Parmensis causis ad pacem cum Henrico Rege sanciendam incitaret. At Cæsar acerbo animo pacis hujus nuntium excepit; graves enim iras conceperat adversus Henricum Regem, qui plures in Insubria Arces Cæsareas expugnarat, atque etiam novas res Mediolani erat molitus, tum in Belgico mari classem Cæsaream dolo ac proditione oppresserat, prædamque ad quingenta millia aureorum ascendentem rapuerat; dumque fovet in eum odia, pacemque adeo necessariam pro Concilio ad fælicem finem perducendo, & extinguenda hæresi respuit; Henricus graviorem in eum odiorum malorumque molem effudit, ac protrita divini numinis causa novam belli procellam conflavit in Germania; misso enim Joanne Fraxineo Episcopo Bajonensi fœdus cum Mauritio Saxoniæ Duce, & ...... Marchione Brandeburgensi VII. Idus Octobris adversus Cæsarem percussit, specie tuendæ libertatis Germanicæ, quod Carolus Cæsar Protestantes ab impia superstitione ad pietatem, & obsequium Romanæ Ecclesiæ, opera Tridentini Concilii revocare eniteretur, de quo hæc Surius.

Orta inde mala ingentia.

Surius in comm. hoc anno.

Augusti die XX. Ecclesiæ Augustanæ Ministri Evangelici Cæsaris voluntate intra diem tertium ex Urbe decedere jubentur, nec usquam omnino concionari intra Cæsaris ditiones. Intra Augustam vetat Cæsar Lutheri dogmata doceri. Eodem modo actum est cum Memmingensibus, & aliis Sueviæ concionatoribus. Erat in iis quidam, cujus Dalila eum jam proxima esset partui, is sibi copiam fieri uxoris, ut ipsa vocabat, invisendæ. Tum Atrebatensis Episcopus cum primis eruditus, ad suos conversus ait, uxorem iste vocat, quæ scortum est, & revera non nisi scorta, immo scortis pejores sunt, quæ, vel Sacerdotibus, vel Monachis junguntur. Horum autem profligatio magnum omnibus ubique terrorem incussit, qui haud dubio

idem sibi quoque formidarent, potuissetque hac ratione populus misere seductus in viam reduci, eupulsis pravis, & seditiosis Doctoribus, cum ecce in tanta publicæ pacis, & tranquillitatis expectatione Galliæ Ren Cæsari bellum movet. Mauritius deinde cum Gallo fœdus ferit, eam gratiam pro maximis beneficiis Cæsari rependens, Cæsaremque vehementer, & Gallus, & Mauritius afflixerunt, tam inopinato, nec usquam indicto bello: immo cum Cæsari Mauritius omnem interim obsequentiam polliceretur, & Gallus videretur nullas belli justas causas habere. Quicumque autem hujus in Cæsarem inexpectati belli authores fuere, non diu postea supervixere, & plerique omnes in ipsa ætatis flore dura morte periere. In Galliæ Christianissimo Rege mirum fuit, quod se eo quoque nomine scriberet bellnm Cæsari facere, ut Saxonem, & Lantgravium, qui erant præcipui Lutheranæ doctrinæ Patroni, in libertatem assereret, cum tamen ipse in sua ditione Lutheranos, & aliarum sectarum homines severissime persequeretur.

Cæsaris odio confirmata hæresis.

XXV. Nec modo Henricus Oratores ad Concilium Tridentinum Regis Christianissimi more non decrevit, verum præsules, ne ad illud se conferrent, inhibuit. Defenderat antea Bononiense Concilium adversus Cæsaris conatus, jam vero Tridentinum, quod illi Cæsar impense faveret, insectatus est; adeo Reges suis reguntur cupiditatibus, ut Religionem iis servire, non Religioni servire non raro velint. Extant porro in Synodi Actis Cæsareæ literæ, quibus ille Julio ineunte Oratores, ad Sessionem kal. Septembris celebrandam decrevit, cum Germanicis turbis districtus Concilio interesse non posset.

Politica Regum impietas. *Ext. in Actis Conc. ex edit. Bini.*

XXVI. *Cum Beatissimus in Christo Pater, & DD. Julius III. Divina Providentia S. R. ac universalis Ecclesiæ Pontifeu Maximus D. N. R. Sacrum Occumenicum, & generale Concilium per Sanctitatis suæ prædecessorum felicis recordationis Paulum P. P. III. indictum, & inceptum, & aliquamdiu ad tollenda Religionis nostræ dissidia, quæ in Germania longo tempore maxima totius Orbis Christiani perturbatione viguerunt, denuo ad Civitatem Tridentinam revocaverit, ac per literas suæ sanctitatis Kal. Majas proxime præteritas convocaverit. Nos vero ob adversam valetudinem, cum qua aliquandiu, & jam continuo ferme conflictamur, tum aliis negotiis impediti, quum eidem Concilio, uti cupiebamus, personaliter interesse non possimus, ne tamen muneri nostro in re tam ardua defuisse videamur, operæ pretium duximus Mandatarios, Procuratores nostros eo ablegare, ac proinde confisi de fide, probitate, & rerum experientia, ac erga sacrosanctam Religionem nastram orthodonam zelo, ac pietate Venerabilium, devotorum, ac generositate Nobilium fidelium nobis dilectorum Hugonis Comitis a Montfort, Domini Francisci a Toleto Prioris Monasterii Reconvalensis, & Guillelmi a Pictavia Archidiaconi Campaniæ Consiliariorum nostrorum, eosdem tam ratione Imperialis nostræ dignitatis, quam sustinemus, quam Regnorum, & Provinciarum hæreditario jure nobis spectantium conjunctim, & separatim fecimus, creavimus & constituimus, &c. Datum in Civitate nastra Imperiali Augusta Vindelica die primo Julii MDLI. Imperii nostri* XXXIII. *& Regnorum nostrorum* XXXVI.

Condicta die prima Septembris sessio duodecima eademque secunda Julio Pontifice celebrata est; solemnique ritu Divina res peracta atque a Concilii Præside sacra oratio habita, qua Præsules ad diligentiam omnem pro asserenda Catholica re, hæresique delenda excitati fuere, cujus præcipua pars his sententiis ac verbis concepta fuit. XXVII.

Acta Concil. Trid. Angel. Massarell. in Diar. Concil. Trid. ms. Arch Vat. pag. 417. Secunda Concilii Sessio sub Julio III. *Ext. in Act. Con.* Legati Crescentii Oratio in Concilio.

Maxima semper, ut vos minime præterit Patres, generalium Conciliorum vis maxima fuit, atque authoritas. Nec enim dubium est, quin eis modo recte, & ordine habeantur, Spiritus Sanctus ipse præsideat, etenim si Dominus noster, ubicumque duo, aut tres in nomine ejus fuerint congregati, in medio eorum se futurum confirmavit, quis eum, & Sanctum ipsius Spiritum abesse putet ab hujusmodi plurimarum Patrum & Sacerdotum Conventu justa, atque legitimo, qui quemadmodum hic noster propter causam Fidei, & Religionis, propter correctionem morum, propter pacem denique, & tranquillitatem Ecclesiæ sit coactus. Itaque, talium Conciliorum scita non hominum magis, quam Dei ipsius existimantur esse decreta. Horum exemplum nobis primis illis Ecclesiæ temporibus Spiritu Sancto pleni Apostoli prodiderunt. Ad hoc remedium Majores nostri deinceps gravissimis Ecclesiæ temporibus confugerunt. Hoc Arianam illam sectam toto terrarum Orbe diffusam, tam inveteratam, tantis studiis, opibusque potentissimorum Principum defensam, hoc Macedonii, Nestorii & Eutychetis hæresim, innumerabilesque alias sustulerunt. Hoc sæpe Sacerdotum, & populi vitam, ac mores reformarunt. Hoc seditionibus, & discordiis aliquando agitatam Ecclesiam in quietum, & tranquillum statum redegerunt, quare magna spe, magna animo Patres tam pias actiones, & tam Christiano nomini salutares

per-

perſequamur. Hoc munus, hæ partes, hoc officium noſtrum eſt, qui hanc ob cauſam ex tam diſtantibus, & tam remotis Regionibus in hanc Urbem convenimus. Nam cum propter pravos, & corruptos mores, Dei venerationem, cultum & charitatem ubique imminuta tum vero hæreſibus, & impietate dogmatum, veritatem & ſinceritatem fidei nuſquam vere non contaminatam atque pollutam videamus, quis tam ingratus, ac tam immemor Divinorum munerum, ac beneficiorum erit, qui non Dei benedicti cultum, & gloriam non cæteris modo rebus anteponat, ſed vita, & anima ſua habeat chariorem [Et infra.] *Incredibile eſt, quibus piorum omnium votis expetitum, qua lætitia cœptum, qua expectatione rurſus reſtitutum hoc fuerit inſtauratum Concilium. Perſuaſum iis eſt & recte perſuaſum, hoc unum eſſe remedium, quo Eccleſiæ navis jam diu hæreſum, & diſcordiarum procellis agitata, atque quaſſata, & cum vi tempeſtatis, tum nautarum etiam negligentia prope obruta e periculo eripi, & tuto in portu poſſit collocari, &c.*

Angelus Maſſarell. in Diar. MS. Arc. Vat. p. 417.

Lectæ ſunt ab Angeln Maſſarello concilii Chartnphylace, piæ quædam admonitiones de modo in Concilio agendi. Deinde publicatur decretum, in quo redditur ratio, quare in præſenti Seſſione nihil agatur de rebus fidei, vel morum. Indicitur futura ad diem XI. Octobris, & quod ſtatim tractabitur de Sacramento Euchariſtiæ, & de impedimentis, quæ reſtant circa commodiorem Reſidentiam Epiſcoporum.

Exhibetur mandatum procuræ Cæſareum ab Illuſtriſſimo Domino Comite a Monteſorti, qui etiam ſcripturam quandam, in qua ſuam comparitionem deſignabat, præſentavit, quod mandatum, & ſcripturam egn legi, deinde reſpondi nomine Synodi, & ejus mandatum, & comparitin admittitur.

Poſtea Epiſcopus Viennenſis Orator Regis Romanorum exhibuit etiam mandatum ſuum, quod ſimiliter a me lectum fuit, & admiſſum, & nomine Synodi reſponſum.

Henricus Rex Galliæ ad Concilium ſcripſit.

Poſtremo comparuit quidam Nuntius Henrici Regis Gallorum, qui literas Regias exhibuit. Erat is Amiottus Bellozanenſis Abbas, poſtea Antiſſiodorenſis Epiſcopus, a quo allatæ literæ Conventui Tridentino inſcriptæ erant, honeſtiore concilii nomine perperam prætermiſſo, quare plurimi Patres maxime Hiſpani obluctati ſunt, ne publice legerentur, cum Gallus Rex ea inſcriptione authoritatem Tridentini concilii traducere videretur; lenivit illius nominis invidiam Regius Orator, cum diceret apud Latinos Scriptores concilium modo nomine Conventus, modo Conſeſſus nomine deſignari, nec Regium animum ulla in concilium malevolentia ſuffuſum, ſed conteſtari tantum moto a Cæſare bello Galliæ Epiſcopos ob juſtas cauſas Tridentum non acceſſuros. Facto porro in Sacrario Templi ſeceſſu, rogatiſque Optimatum ſententiis decretum eſt, demulcendas eſſe comitate iras Regias, non juris nimia acerbitate aſperandas, atque adeo Promotor concilii his verbis Regium Oratorem, afflatus eſt. *Vir eruditiſſime, Sacroſanctum concilium cenſuit, legendas eſſe in concilio literas Regis Chriſtianiſſimi, cum putet ab illo Conventus nomen in malam partem non accipi, ſin vero in pravam interpretationem Conventus nomen detorqueret, de ea re, ut irrita, ac iniqua interceſſit.* Regiæ vero literæ in eam ſententiam erant conceptæ, ut civilis belli invidiam a ſe removeret, atque Epiſcopos Gallos, ſi Tridentum non accederent, excuſandos deprecaretur, ſperare ſe ajebat, Patres ab omnium partium ſtudio futuros exortes, eoſque, ut arbitros honorarios admitsere, orabatque, verba ſua non quaſi hoſtis externi excipi, ſed tanquam Eccleſiæ primogeniti, qui pro eo titulo aſſerendo nunquam Divinæ gratiæ deſuturus eſſet. Stare enim fixum animo virtutibus, ac veſtigiis Majorum inſiſtere, nec enim dum oppreſſos tueretur, injuriaſque illatas propulſaret, a Regii officii Religione diſcedere, nec quidquam de priſtino in Eccleſiam amore, & obſervantia detracturum, atque omnia, quæ decreta forent, modo ordine debito, & jure fierent, excepturum ſpondebat, quas literas cum Jacobus Auguſtus Thuanus mendaciis Hæreticorum illuſus, indigne perverterit, e Vaticanis monumentis, in quibus autographa actorum concilii continentur, decerpendæ viſæ ſunt.

Sfortia Pallavic. l. 11. c. 7.

Ext. in lib. typis cuſo an. 1613. De ſcriptis ſpectantibus ad Concilium.

XXVIII. *Ext. etiam in lib. edito anno 1613. de literis Galliæ Regum ad Concilium Trid. p. 7. Ang. Maſſ. ſecr Conc. in Actis mſ. ſeſſ. 2. ſub Julio III. MS. Arc. Vat. ſign. 3191. p. 28.*

Comparuit [*inquiunt acta*] *quidam Nuntius Regis Gallorum, nomine Jacobus Amiott Gallus, qui præſentavit Sacroſanctæ Synodo quaſdam literas nomine ipſius Regis, una cum quadam ſcriptura, quam legendi ſibi licentiam concedi petiit. Quæ literæ, cum receptæ fuiſſent a Reverendiſſimo Domino Legato, & mihi Secretario legendæ traderentur, earum inſcriptionem primo legi: in qua, cum non nominaretur hæc Sancta Synodus concilium, ſed Conventus, Patres ſummopere commoti, atque turbati ſunt, aſſerentes alta voce ſe nullo modo eas literas recipere velle, quia ad eos non dirigerentur, cum non diceretur in titulo, ſive inſcriptione dandas eſſe Patribus concilii*

cilii Tridentini, sed Conventus. Tridenti autem non esse simplicem conventum, sed Sacrosanctum Oecumenicum, & generale, legitimumque concilium, & verum.

Tandem post multa hinc inde adducta, & tractata, cum Patres concordare non possent, & major tumultus continuo excitaretur, visum est Reverendissimo Legato pro majori quiete, & honore, ac minori populi adstantis scandalo, ut ea res secreto inter ipsos Patres solos ageretur. Quare recedentes Patres ipsi e loco Sessionis, secesserunt in sacrarium ubi re ipsa mature examinata, atque discussa placuit omnibus, ut literæ prædictæ reciperentur, & legerentur; & scriptura etiam, quam ipse Nuntius legere velle proposuerat, audiretur, præmissa tamen prius protestatione infrascripta.

Cum igitur Patres in locum Sessionis reversi fuissent, Promotor Sacri concilii protestationem ipsam nomine ipsius Sacræ Synodi alta voce legit, quæ est tenoris infrascripti, videlicet.

Protestatio Concilii contra literas Henrici Regis Galliæ.

Sacrosancta Œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, interpretando verba literarum Christianissimi Regis, ubi illam Conventum appellat, in bonam partem, prout de tanto Christianissimo Rege credendum est, ita ut de Conventu hoc legitimo Oecumenicum, & generale concilium faciente intelligatur, & protestando, si aliter literæ intelligerentur, non esse ad ipsam Sanctam Synodum directas, passa est, quod literæ Regis prædicti legantur, & protestatur legi sine aliquo ipsius præjudicio. Et statim, suprascripta protestatione præmissa, ego Secretarius præmissas literas ipsas Regis Gallorum legi: sunt autem tenoris, qui sequitur.

Henricus Divino beneficio Francorum Rex Sanctissimus in Christo, & observandis summopere Patribus Tridentini consessus salutem plurimam dicit.

XXIX. Gall. Regis literæ ad Concil. Ut sup. sig. num. 1391. p. 19.

Hoc in primis visum est convenire, cum cuidam singulari observantiæ nostræ, Majorumque nostrorum in Universalem Ecclesiam, tum egregio præterito studio erga ordinem vestrum, Patres ornatissimi, quod apud nos minime dissimulandum duximus, quibus causis quam justis, quamquam necessariis non modo adducti, vel impulsi, verum etiam coacti simus nullum Episcopum, qui nostræ ditionis esset, Tridentum mittere ad eum Conventum celebrandum, qui esset a Beatissimo Patre Papa nostro Julio indictus nomine publici concilii, eaque de causa præscribenda breviter ad vos omnia curavimus, & quæ pro nobis exponenda, & quæ vobis ipsis ista dignitate, ista gravitate hominibus diligenter, & attente perpendenda videbantur: præsertim cum nobis dubium non esset, valde alienum a sapientia, prudentia, integritate vestra, sanctissimi Patres, factum aliquod nostrum, aut alterius cujusvis temere condemnare, quod perspecta, dijudicataque causa facillime probatur.

In iis itaque, quæ pro causa nostra scripta mittimus, sunt, quæ partim communi omnium, partim quæ pracipuo jure aut profitemur ultro, aut sperantur, a nobis ac deprecamur, necessario quodam, & explorato pene injuriæ, & contumeliæ metu: cum a nonnollis, si quis a nobis retineatur humanitatis sensus, aut benignitatis nimis vehementer, ac præter modum videamur oppugnari, quibus tamen repugnaremus quidem, si liceret nobis ab omni justitiæ, atque æquitatis instituto, & suscepto semel patrocinio recedere. Sed hæc omnia, sanctissimi Patres, non secus, ac honorarii arbitri comiter, & benigne uti audiatis, ab eoque recitari patiamini, cui has literas ad vos nulla alia de re dedimus, vos vehementer oramus, atque etiam obtestamur, eaque sic accipiatis obsecramus, non tanquam ab ignoto, aut alieno, aut adversario profecta, sed veluti ab eo, qui hereditario nomine manimus, aut sicuti loquimur, primus & perhibemur esse Ecclesiæ Catholicæ filius, quo quidem in domestico ornamento obtinendo, & sustinendo Majorum nostrorum & virtutis, & pietatis opinione pollicemur vobis, Patres præstantissimi, idque adeo nobis sumere audemus, freti benignitate Domini nostri Jesu Christi recipimus, spondemus nos mirificam illam animi magnitudinem, vigilantiam, sollicitudinem, fortitudinem, religionem omni genere præstaturos esse studiorum, officiorumque nostrorum, tantum abest, ut dum factam, & illatam ab aliis injuriam necessario cogimur repellere, aut traditam nobis a Majoribus nostris Ecclesiæ Catholicæ charitatem deponere quæramus, aut nostra sponte desinere prosequi quidquid ab ea pertractatum, decretum, constitutum fuerit, quomodo, videlicet, ab illa pertractari, decerni, constitui par est, dum ne quid interea sincero, atque integro ab Hæreticorum vecordia Principi immerenti, atque innocenti, aut captiosum comparetur, aut contumeliosum. Sit Dominus Noster Jesus Christus, qui author est, custos etiam, & conservator, Patres ornatissimi, salutis, incolumitatis, dignitatisque vestræ. Valete. Ex Villa Regia, quæ Fontis Bellæ aquæ dicitur ante diem Idus Augusti MDLI.

Henry.

A tergo autem Sanctissimis, & observandis inprimis in Christo Patribus Conven-

ventus Tridentini. Quibus literis lectis, ipse Nuntius Regis Gallorum legit scripturam quandam, quæ erat tenoris infrascripti.

XXX. Scriptura Oratoris Regis Galliæ Concilio præsentata, & lecta.

Hæc sunt, Sanctissimi Patres, quæ post susceptum primum agri Parmensis patrocinium a Christianissimo Rege, exortam deinde ea de re gravissimam, sed injustissimam illam quidem querimoniam, post oblatum postremo proximum hunc tumultum, & certissimum civilium armorum intestinique belli terrorem ostentatum, Rex Christianissimus imperavit, Beatissimo Patri Papæ nostro Julio, tum Sacro Cardinalium Collegio profiteri, denunciarique, quæ totidem fere verbis sunt deinde exposita. Cum facta quædam sua, quæ non modo reprehensione nulla, sed summa etiam laude digna essent, trahi tamen, atque vocari in invidiam animadverteret, idque quorundam hominum iniqua interpretatione fieri, atque dissensionum semina jaci, quærique materiam armorum, illud in primis, seduloque curavisse, ut quoad integra res esset, & consilii, & facti totius rationem illius Sanctitati, Collegioque accuratissime redderet Paulus a Thermis Orator suus vir equestri dignitate clarissimus, idque eo consilio a se factum esse, ut si qua in animis illorum minus commoda de se opinio insedisset, ingenua illa satisfactione revelleretur, atque ita imminentibus malis, si repudiata pace occasiones armorum cupidius arriperentur, iret ipse obviam; & quoad ejus fieri posset tanto ante refutaret: itaque primum omnium illud proposuisse, id quod fecimus, ut ejus propugnationem susciperet, qui in fidem suam quasi in portum aliquem confugisset; se non videre, qua ratione a quoquam jure posset improbari: quippe cum id non magis communis cujusdam esset humanitatis ad incertos, & rerum, & temporum casus, quam optimi, maximique, ac vere Regii animi, & liberalis officium, nec æquum esse se deteriori conditione haberi, quam cæteros, a se nihilominus nil astute, actum, nihil subdole cogitatum, nihil commodi alicujus sui causa gestum; sed unius Ecclesiæ tantummodo habitam esse rationem pro perpetua quadam Francorum Regum, ac Majorum suorum consuetudine, qui illam non opibus solum suis exornarint, aut armis tutulerint, sed corpora etiam sua gravissimis illis temporibus periculis omnibus opposuerint, idque [quod fieret] illius causa cœptum esse, his conditionibus esse testatissimum, quas ipse pacis, concordiæque constituendæ obtulisset, quæ semper eo spectarunt, uti qua de re agebatur, ea res ne Ecclesiæ aliquando vel subriperetur, vel eriperetur, quam vellet perpetuo juris ejusdem, ditionisque esse, idque unum tantopere contenderit: quæ cum ejusmodi essent, neminem sanæ mentis existimare posse quidquam a se vel actum, vel susceptum, quod non maximum, generosissimumque Regem deceret, & hoc loco, & hoc animo Principem, qui se non modo abstinentissimum præstitisset, sed etiam maximis suis sumptibus, ac nonnullo rerum suarum dispendio Italiæ pacem, otium, libertatemque obtulisset, & omni suo studio, conatuque Ecclesiæ dignitatem, atque authoritatem procurasset: se præterea palam denuntiasse, ac testatum esse, si Beatissimi Papæ nostri Sanctitas hanc justam esse causam armorum decrevisset, ac proinde Italiam, atque adeo universam pene Europam bello implicuisset, ex quo Ecclesiæ status convelleretur, tum mores, tum Religio, tum fidei ipsius causa in ultimum discrimen adducerentur, maximo id quidem suo cum dolore futurum; sed sibi tamen nihil eorum merito imputatum iri, qui omnia ante fecisset, quominus illa acciderent, omnesque propterea conditiones, quæ modo honestæ, & illius temporis essent, non solum ferre, verum etiam accipere voluisset.

Denique Concilii, quod nuper indictum esset solutionem, quam si ad arma iretur necesse erat consequi, sibi minime assignari posse; orare etiam, atque obtestari enixius Summi Nostri Pontificis Sanctitatem, considerans etiam quanta ex bello semel sumpto damna, atque incommoda Reipublicæ Christianæ impenderent, eaque ne evenirent, quod pace tuenda facillimum erat, efficeret. Attamen cum hæc tot, ac tanta ipse pro se per supradictum illum Oratorem suum egisset, monuisset, denuntiasset, hortatus esset tantum abesse, ut illis omnibus, quæ summopere jure omni divino, humanoque niterentur, ullo modo Summus Christianorum Pontifex moveretur, ut cum pacem, tranquillitatemque tueri deberet, controversias, diffidia, lites si quæ ipsis inter se Principibus Christianis essent, vel minuere, vel funditus tollere, otium, atque securitatem omni ratione celebrando Concilio parare; Italiæ tamen funestissimum bellum concitare quo totam mox Europam conflagrare necesse esset, nova excitare armorum diffidia, aditus ad Concilium omnes præcludere maluisse videretur, eamque omnibus suspicionem inducere istam ipsam concilii Tridentini indictionem, non communis Universæ Ecclesiæ utilitatis gratia expetitam esse, sed factam potius coitionem cum iis, quorum privatis rationibus, ac commodis illic inserviretur nullo reclamante, nullo repugnante videri certe Summi Pontificis nostri Sanctitatem se excludere, ac fructu o- XXXI.

pta-

pratissimi concilii privare voluisse; id rerum initia, progressus, exitus, consilium Sanctitatis ejus declarasse, cum illa de causa, nec hoc tempore, nec hoc Authore, aut bellum tam perniciosum tantu universæ Reipublicæ periculo suscipi, aut tanta ejusdem Reipublicæ jactura, & calamitate geri debuerit. Claros sæpenumero, & admirabili quadam animi magnitudine Principes dissimulandis gravioribus injuriis pacem retinuisse, atque modo restinxisse initia communis incendii, nunc quæsitam videri ultro, & adornatam, a quo minime debuit, flammæ istius perniciosissimæ, ac luctuosissimæ materiam.

XXXII. Constituendam fuisse, aut revocandam magis exemplo Sanctitatis illius, concilio jam indicto, veteris Ecclesiæ severiorem disciplinam, ac speciem non labefactandam, aut deformandam eam, quæ cum paucissimorum hominum Religione nititur, tum pauciorum multo honestate, ac moribus agnoscitur; nec spargenda Christianis Principibus odiorum semina, nec objiciendam Petri Principis Apostolorum naviculam majoribus prope fluctibus, quam unquam ulla Majorum nostrorum memoria objecta sit, nec si ab eo concilio, quod magnopere expetivisset interclusis itineribus arceri oportuisset, Regem perpetuo suo sensu non modo nomine Christianissimum, cujus cum tanta Majorum beneficia in Ecclesiam existant, ipsa in communi fidei, atque Religionis causa nec hæserit unquam, nec offenderit, nec titubarit ullo modo, nec animo futurus sit unquam ab Ecclesiæ Catholicæ rationibus alieno: se facere non potuisse, quin apud illius Sanctitatem, apud Sacrum Cardinalium Collegium dolorem suum exponeret, ac vere, & ex animo conquereretur, illudque tum querendo, tum precando postularet, ne alienum existimarent, aut suo, aut Majorum suorum more, quod deprecaretur, quædam, hoc est, ut nunc loquimur protestaretur ipse, quomodo quidem omnino protestatus est, sicut ab ipso sibi jure permissum esse non ignorabat, videlicet ne ipsi gravissimis bellicorum motuum difficultatibus implicatu necesse esset Tridentum ad Concilium mittere suæ ditionis Episcopos, quippe quibus nec liber nec tutus eo pateret accessus, neve id ipsum concilium, a quo excluderetur invictissimus Generale totius Ecclesiæ Catholicæ aut haberetur, aut appellaretur; quin potius privatum existimaretur Concilium, quod videretur illud quidem quæsitum, & expetitum non reformandæ, restituendæque disciplinæ, nec sectarum comprimendarum studio, sed quibusdam obsequendi, quorum privatæ utilitatis magis, quam publicæ ratio inita esse videretur.

Denique neque concilii hujusmodi, eorumve decretis, aut ipse, aut populus Gallicus, aut ulli Gallicæ Ecclesiæ Ministri in posterum tenerentur: immo vero se testari palam, ac denuntiare, ad eadem se remedia, ac præsidia descensurum, si necesse videretur, quibus Majores sui Francorum Reges in re consimili, causaque uti consuevissent; nec sibi quidquam antiquius fore, secundum fidei, ac Religionis integritatem, libertate, & incolumitate Ecclesiæ Gallicæ; nihilominus hoc se profiteri: tamen nun hæc ita a se dici, quasi aut cogitaret, ullo modo, aut haberet in animo meritam, ac debitam a se Sanctæ Sedi Apostolicæ observantiam, & obediendi conditionem aut excutere, aut imminuere: contra operam daturum esse ut magis, ac magis in dies se dignum præberet hoc Christianissimi Regis cognomine: hoc maximi Ecclesiæ filii elogiu animi hujus sui, ac studii propensionem ad fæliciora, melioraque tempora reservari, cum scilicet hoc humano generi, ac præcipue Reipublicæ Christianæ hoc suis ipsius, ac populi totius Galliæ votis Dei Optimi Maximi gratia tribuisset, ut honeste depositis armis, quæ essent parum modeste illata motiones animi componerentur, & hoc modo pax ipsa conveniret. Se præterea supplicare cum ab ejus Sanctitate, tum ab ipso Sacro Collegio postulare, uti ne moleste ferant, si suam ipse professionem, instaurationem, denuntiationem, deprecationem in acta referri peteret, sibique instrumenta his de rebus publice fieri, quibus quoties aut tempora, aut res suæ poposcissent, uti posset ad superiorum omnium fidem, sibique ne ad singula responderetur, rogare, ut his de rebus omnibus cæteros Christiani nominis Principes, Populos, Civitates liceret certiores facere. Nunc itaque, Sanctissimi Patres, cum vobis promptum sit, ac facile, nedum Christianissimi Regis animum, & explicatam, apertamque, facti, consiliique sui mentem perspicere, potestis statuere, nec hunc ordinis istius conventum ab illo sperni, nec authoritatem, gravitatemque magni fieri, sed præreptam potius hujus celebrandi facultatem, quod vos ita accepturos confidit, ornatissimi Patres, ut nec de illius Religione dubitare possitis, nec de animo erga vos, totamque Ecclesiasticam administrationem secus, ac commodum est judicare. In quo vestro judicio adversus malevolorum, & iniquorum hominum sermones satis sibi præsidii esse putat, satis adversus sugillatores argumenti, ut simul acquiescat & innocentia suæ conscientia, & recordationis officiorum suorum.

Henry.

Cu-

Cujus quidem scripturæ lectione absoluta, statim Promotor Sacri concilii interposuit infrascriptam protestationem, quam clara, & alta voce legit sub tenore, qui sequitur.

Protestatio contra Scripturam Regis Galliæ.

Sacrosancta Œcumenica, & generalis Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata intendens consulto, & mature, ac causæ cognitione adhibita, & publica Sessione, prout vos facere elegistis, necnon ipsius negotii qualitas requirit, vobis respondere, monet vos ut ad audiendam, & recipiendam responsionem hujusmodi prima proxima futura Sessione, quæ erit XIII. Mensis Octobris proxime venturi coram ipsa Synodo comparere omnino debeatis, dum Christianissimus Rex vester in suis literis affirmat, in Civitate Tridentina adesse concilium, acceptat, admittitque libenter. Personam vero vestram pro legitima, & omnia alia per vos dicta non admittit, nisi si, & in quantum de jure id facere tenetur; Protestans nihilominus nullum interea ipsi Sacrosanctæ Synodo, ac prosecutioni ipsius concilii, etiam per quæcumque per vos acta, & gesta præjudicium generari: ac interim prohibet omnibus Notariis, ut Instrumentum istius actus vobis, aut alicui tradant, nisi una cum adjectione suæ responsionis, quam die supradicta vobis tradere parata est; ac sine sui Notarii subscriptione; alias protestatur de nullitate. Deinde cantato Hymno consueto, benedicta Sancta Synodo Patres dimittuntur.

Diar. Concil. Trid. p. ult.

Interfuere illi Sessioni inter alios Moguntinus, & Treverensis Principes Electores, iidemque Archiepiscopi.

XXXIII. Ex his refellas Jacobum Augustum Thuanum Præsidem Parisiensem, qui affinxit Oratori Regio hanc Orationem hæretico veneno imbutam.

Jac. Aug. Thu. hist. l. 8.

Hoc est Patres, quod præcipue Regis Christianissimi animum urit, hoc est quod maxime ad suam, & Universæ Ecclesiæ injuriam pertinere arbitratur, quod eo tempore Concilium coegerit Pontifex, quo conjunctis cum Cæsare copiis ipsum bello oppugnat, ne videlicet Gallicæ Ecclesiæ Præsules eo convenire possint, quorum salutaribus sententiis, ac consiliis, tam in caput, quam in membra diligentissime inquiratur, quæ corrupto usu in Ecclesiam irrepserunt emendentur, & emendatis iis, quæ in doctrina, ac moribus corrupta sunt, publica Ecclesiæ concordia sarciatur: hoc est inquam Patres, cujus causa me Rex ad vos misit, non ut de injuria sibi facta conqueratur. Et infra: *Verum Sacra profanis misceri, ambitioni Religionem, inexplebili aliena invadendi cupiditati, pietatem, jus rapinis, fas violentiæ obtendi indignatur, & eo impudentiæ postremo inimicos suos devenisse, ut cum maxime falluut cum fucum hominibus faciunt, tunc doctrinæ, & morum in Ecclesia emendationem constituere videri velint; itaque Rex Christianissimus, & natu maximus Ecclesiæ filius; his enim titulis a Majoribus acceptis merito gloriatur, qui videat secum tam implacate, & inique agi cum dissimulationi amplius locus esse non possit, me suo nomine coram vobis, sicuti per suos Legatos Romæ jam fecisse scitis, denuntiare jussit, ob excitatum, tam iniquum, tamque alieno tempore bellum, non licere, nec integrum esse ditionis suæ Episcopos Tridentum mittere, neque habere hunc Consessum pro Œcumenica, & legitime congregata Synodo, sed magis, quod literarum nuper traditarum inscriptio doceat, pro Conventu quodam privato, qui non Religionis, ac Reipublicæ causa, verum in ambitiosorum quorumdam compendium ex his turbis captantium gratiam sit constitutus; proinde illius decretis, nec se, nec Regni sui ordines ullo pacto obligari, contra adhibiturum ea remedia si opus fuerit, quibus Majores sui in consimili causa usi fuerint.* Fingit nimirum Author Henricum defectionem interminatum a Pontifice, atque in eum moliturum, quæ Philippus Pulcher adversus Bonifacium VIII. quæ Carolus VI. adversus Benedictum XIII. Pseudopontificem, quæ Ludovicus XII. adversus Julium II. egissent. Verum Author mendacii convincitur manifesti ex actis Synodalibus. Nulla enim a Jacobo Amiotto Regio Oratore habita est Oratio, sed tantummodo lectum est scriptum Regium inclusum literis, sigilloque obsignatum, cujus seriem ipse penitus ignorabat, eaque de causa pudore suffundi visus est, cum ipsi traditum est, ut illud coram Patribus perlegeret, quo quidem scripto eadem penitus repetita fuere, quæ antea Romæ in Cardinalium Senatu præsente Julio fuerant perorata; cum vero piis verbis se Apostolicam Sedem debito cultu, & observantia prosequi Henricus Rex profiteretur, nec tamen indicto a Pontifice concilio se conjungeret, pugnantia inter se dicere existimatus est: porro concilii Promotor Regio Oratori edixit, ut responsum ad Regias literas, atque Apologiam in proxima Sessione dandam expectaret. At ille, ut erat jussus, responso non expectato, Tridento se proripuit, atque Henricus Rex tertia Septembris die promulgavit moto a Julio Pontifice bello Concilium disturbari, Gallosque Præsules Tridentum proficisci vetuit. Quodnam vero responsum a Patri-

Sfortia Pall. hist. Concil. Trid. l. 11. c. 17.

tribus Henrico II. Gallorum Regi redditum sit hic attexere visum est, licet illud in fine sequentis Sessionis undecima Octobris datum sit, ne eadem repetere subinde cogamur. Hæc vero narrantur in actis.

XXXIV. Reverendus Dominus Episcopus Bituntinus legit e suggestu responsum, quod sequitur.

Responsum ad protestationem Regis Francorum lectum in publica Sessione die VI. Octobris MDLI. & exhibitum ipsius Regis Oratori.

Angel. Mass. in act. ms. Sess. 3. Concil. Trid. sub Julio III. MS. Arc. Vat. sig. n.3191. p. 56. MS. Car. Pu sig. n. to. 64. p. 208. Ext. etiam in alio ms. Arch. Vat. sig. n.3219. p. 240.

Cum in proxima Sessione maximam hæc Sancta Synodus lætitiam, voluptatemque cepisset, non solum propter authoritatem, ac Patrum frequentiam, adventum ampliorem Germaniæ Præsulum, & eorumdem Principum, ac Sacri Romani Imperii Electorum, verum etiam quia a piissimo Imperatore, & ex Ungariæ, & Bohemiæ Regnis a Serenissimo Romanorum Rege Legati Viri ornatissimi cum literis, ac mandatis venerant: quæ fuerunt ea ipsa in Sessione recitata, ac per eosdem dies ex literis duorum Clarissimorum Regum Lusitaniæ, & Poloniæ cognitum fuerat, illos quoque inclytos Reges in animo habere Legatos suos ad sacrosanctam hanc Synodum mittere: Omnes tamen Patres collaudato Imperatoris, & illorum Regum officio, atque erga sanctam hanc Synodum reverentia, cum meritas Deo gratias egerant, quod post diuturnas tenebras maxima subito lux Christianæ Reipublicæ fulsisset, tum minime dubium habuerunt, quin Rex Christianissimus pro sua, & maiorum suorum dignitate, ac Religionis studio, suos quoque Legatos, Episcoposque missurus, & insigne quoddam Religionis, pacis, unitatisque Ecclesiasticæ signum declaraturus. Namque cum omnibus gentibus notum sit, quam egregia Francorum Regum merita in Rempublicam Christianam extiterint; cumque hunc Regem putandum sit, nec pietate erga Deum, neque studio fidei Orthodoxæ, neque magnitudine animi quoquam illorum esse inferiorem, quis non existimavit firmum præsidium huic Sanctæ Synodo, & Catholicæ ecclesiæ in ejus virtute, & authoritate esse constitutum? Verum cum ipsius Nuntius in Conventum Patrum processisset, & literæ ab eo allatæ, una cum scriptura quadam illis adjuncta, recitatæ fuissent, magno mox Synodus dolore, & sollicitudine affecta est: quamquam enim modeste admodum scriptæ erant, nec parum reverentiæ, qua ille Rex hunc Sacrum Conventum prosequitur, significationem habeant, tamen inde difficultatem videri obiici, unde auxilium expectabatur, quis non & vehementer admiraretur, & magnopere doleret? Sed & si propter quasdam causas, opinionesque incommodas Regis animum offensum, & exulceratum esse apparebat, non propterea tamen Sancta Synodus spem de illo pristinam sibi abiciendam putavit, optimorum enim consiliorum sibi, & rectissimæ voluntatis conscientia præter spem, quam in Deo Sacrorum Conciliorum authore, & præside habet maximam, ipsum Regem confidit re pro sua prudentia melius secum perpensa habiturum esse cum officii, ac dignitatis suæ rationem, tum communis Ecclesiæ utilitatis, ac salutis; nec plus apud eum authoritatis, & ponderis habitura esse minus recta fortasse quorumdam consilia, quam sanctæ œcumenicæ, illiusque amantissimæ Synodi hortationes, atque monita. Quæ quidem libenter audire, & ejus authoritate moveri Christianissimus Rex debet, memor ejus, quod Dominus dixit: Qui vos audit, me audit.

Ac primum illa, quam Rex Christianissimus reticuit, omnino omittenda suspicio est, si qui sunt, qui existiment ab hoc Sacro concilio, non communi Ecclesiæ utilitati, sed privatis alicujus commodis, & rationibus inservire. Etenim quibus de rebus agendum sit, directe præscriptum est bonis literis Summorum Pontificum, quarum alteris concilium hoc a Paulo Tertio fœlicis recordationis huius Prædecessore indictum est; alteris ab hoc ipso Summo Pontifice maximo in eandem hanc Urbem restitutum. Res autem hæ sunt, extirpatio hæresum, reformatio morum, pax Ecclesiæ. Quæ tandem harum rerum, cum toti Ecclesiæ utilis, ac necessaria est, tum ab omnibus piis Principibus expectanda, & summis studiis iuvanda. Hæresis quidem longe, lateque non per Germaniam modo, unde orta est, sed per reliquas etiam Provincias omnes, non absque miserabili animarum interitu, & maxima Divini cultus diminutione pervagatur, corroboratur ea pestis, & in dies latius serpit non sine novarum rerum periculo. Qui tanto malo obviam ire cupiunt, ii proprio cujusque commodo, ac non Dei Optimi Maximi honori, & animarum incolumitati inservire putandi sunt? Vetus illa, & sancta Maiorum nostrorum disciplina jam pridem negligitur, populorum mores depravati, atque corrupti sunt, qui Ecclesiasticam disciplinam restituere, qui mores reformare, qui populos ad rectiorem vivendi rationem revocare conantur, privatim hi Principi cuidam consultum volunt? Postremo Principum discordiis, quis nescit quantas Respublica Christiana calamitates acceperit, quibus hoc propositum est, cum Dei honori, & animarum saluti prospe-

ne-

uerunt, & disciplinam populi, ac Sacerdotum severioribus legibus astrinxerit, cum æternæ quoque Ecclesiæ paci consulere, & ad componendas Regum controversias authoritatem suam interponere, utrum ii videntur uni alicui obsequi, & gratificari cupere, an cum Principibus, tum eorum populis, Regnisque consulere? Non cadit profecto in hanc Sacram Synodum hæc suspicio, aliena est, atque abhorrens ab ejus fide, gravitate, constantia. Nec vero existimandum est Patres in ea congregatos, tam longe a Sedibus, & Ecclesiis suis, tanto suo, & suarum rerum incommodo in hanc Urbem convenisse, quo cuipiam Principi fidem, & Religionem, & animas suas addicerent. Illi vero, pro loco, pro munere, pro ministerio, ad quod a Deo vocati sunt, Principi Principum Christo primum, deinde ejus Ecclesiæ deservierunt, neque præcipuum alicujus commodum spectant, sed communem Christiani populi utilitatem, & salutem intuentur; quod cum principium ipsum jam indicare potuit, tum rerum exitus, Deo juvante, apertius declarabit. Quamobrem movere Christianissimum Regem suspicio hæc minime debet, quominus sinat Episcopos Regni sui huc venire, neque cum huic sacro Conventui, tantum in literis suis tribuat, eumque perhonorifice semper appellet, hujusmodi quippiam debet suspicari.

XXXV. *Quod vero ad eam controversiam attinet, quæ propter urbem Parmam exorta est; non dubitat hæc Sancta Synodus, quin Pontifex Maximus totius sui facti, & consilii sui rationem redditurus sit, ipsis quidem Patribus nihil potest esse optatius, quam ut res ad otium, & concordiam deducatur, utcumque autem sit privatum illud negotium, nihil ad hoc publicum pertinet, neque ob eam controversiam Christianissimo Regi recusandum censet hæc Synodus, quominus ad Sacrosanctum, ac generale concilium sinat Regni sui Episcopos venire, pluris enim a tam pio, & orthodoxo Rege universa Ecclesia facienda est, quam unus ab eo in fidem, & is alienus cliens, & stipendiarius receptus: neque Christianissimum Regem decet, propter privatam offensionem, officium erga communem Matrem deserere, & rem Christianæ Reipublicæ maxime salutarem non adjuvare: nam quia accessus huc illis parum tutus esse videtur propter bellicosos, scilicet, motus, hac excusatione minime uti licet nunc temporis, qui nec bello domi detinentur, & in locum quietum, & omni tumultu vacuum ad concilium vocamus, & tuto illuc possunt pervenire.*

At illud fortasse metuunt, ne si forte aliqua de re actum fuerit, quæ illis minus probetur, parum illis libere quod senserint liceat dicere: quod nec illis verendum est: nonne Regius Nuntius, cum literas a Rege attulisset, illas quidem non nimis huic Sanctæ Synodo jucundas, in Patrum consessum admissus est; & cum libere quidquid ei videretur, diceret, attente, & patienter auditus est? An vero privato homini tanta libertate, ut permissum fuit, Episcopis illo honore, illa dignitate præditis minus libere proferre, quod senserint? illis vero libere loquendi potestas erit, & si venerint, omni honore, & studio cum sua, tum Regis causa ab omnibus Patribus excipientur, sin autem, quod credere difficile est, muneri, atque officia suo defecerint, nequaquam propterea concilium esse desinet, quod more, exemploque aliorum conciliorum Generalium indictum, & in Spiritu Sancto legitime congregatum est, & huc tandem justis de causis restitutum, ubi eu compluribus Provinciis Episcoporum adventu, & concursu quotidie fit frequentius, cujus acta, atque decreta Sanctæ Apostolicæ, & Universalis Ecclesiæ authoritate nitentur: unus enim est Christus, una ejus Sponsa, unum corpus, Catholica videlicet Ecclesia, quæ ut illa Domini nostri tunica inconsutilis fuit, ita ipsa singularis est, atque unica.

Quod vero testatur Rex, atque denuntiat se, si necesse fuerit, ad eadem illa remedia descensurum, quibus Majores sui aliquando usi fuerint, adduci non potest hæc Sancta Synodus, ut eum ita sentire arbitretur, aut omnino ejusmodi proprium esse facturum: etenim quid tam alienum esset a Christianissimo Rege, quam instituta, quæ significat, vel ipsius causa renovare, quæ gravissimis, honestissimisque de causis, non sine maximo Francorum Regum commoda, fuerunt jampridem abrogata? Quæ porro tanta ejusmodi capiendi consilii necessitas unquam poterit existere? Nonne quodvis subire incommodum satius fuerit, quam tantam nobilissimo illi Regno labem aspergere, tanto scandalo Deum Omnipotentem, & Ecclesiam Catholicam offendere? quam alienum vero a prudentia Christianissimi Regis esset, præter animæ, & salutis æternæ periculum, omnibus seipsum commodis, beneficiisque privare, tum a Seda Apostolica ante concessis, tum ab hoc ipso Pontifice Maximo tributis? Verum Sancta hæc Synodus minime timet, ne Rex tam turbulentum consilium, atque inutile unquam capiat, nec plus dolori indulgeat, quam obtemperet rationi. Illud potius ab eo expectat, ut Dei honori, Ecclesiæ tranquillitati, animarum XXXVI.

saluti consulat, atque prospiciat, quibus quidem servire, easque vita ipsa potiores habere omnes debent, in primis tamen qui a Deo constituti sunt Reges, atque Principes, atque in altiore honoris, & dignitatis gradu locati sunt, hoc in illum existant gratiores: sperandumque, quod tam opulentum Regnum Dei munere Rex adeptus, tantis præterea beneficiis affectus, etiam operam det, ut quam gratissimus in Deum videatur, ac eum charissimæ Christi Domini nostri Sponsæ, & Sanctissimæ omnium nostrum parentis Ecclesiæ diuturnæ miseriæ, calamitatesque moveant? jam pridem vexatur, scinditur, laceratur, crescit in dies malum, & vehementius ingravescit, nulla res amplius dilationem, ac moram patitur, cum tandem aliquando Sancta hæc Synodus a Spiritu Sancto excitata ad eius salutem incumbere cœperit, numquid Christianissimus Francorum Rex Henricus tam piorum, & salutarium consiliorum expers sustinebitur, non opem, & fidem suam imploranti dexteram porriget, non fulciendis ejus ruinis manum admovebit? nescio quam aliam occasionem expectabit, cum ille perpetuus Ecclesiæ adversarius aliud minime ipse tempus expectet; sed eam oppugnare, vexare, & lacerare non desinat. Absit, ut ille Rex in tam gravi, & necessario tempore desit ecclesiæ: absit, ut tantam quotidie fieri animarum jacturam negligat. Propria hæc quidem Episcoporum cura, proprium hoc munus est, Ecclesiæ unitatem tueri, & saluti animarum prospicere; verumtamen pii semper hoc Reges, Principesque fecerunt, ut hujusmodi Episcoporum Conventibus authoritate, & studio adessent sive Civitatum suarum Episcopos non ire ad eos solum sinerent, verum etiam hortarentur, Legatos mitterent, pietatem denique in eo suam toti terrarum Orbi declararent. Hoc idem facere Christianissimum illum Regem, & huic Sanctæ Synodo amabilem Principem oportet, si officio, ac muneri suo satisfacere, si se dignum illo eximio præbere cognomine, si Galliarum Ecclesiis quæ illi charissimæ sunt, studet consulere, si denique Patrem suum vult piæ memoriæ Regem imitari. Etenim is pro sua præstanti pietate, & unitatis Ecclesiæ studio, in hanc ipsam Urbem ad Concilium lectissimos Regni sui Episcopos venire non solum non prohibuit, verum etiam una cum eis Legatos Viros ornatissimos misit. Et eo magis hoc facere debet, quia jam Episcopi Galliarum a Pontifice per literas de restituto hoc Concilio certiores facti, & ut venirent, ipso sciente, & consentiente Rege admoniti fuerunt.

Quæ cum ita sint, Fratres illos suos hæc Sancta Synodus amantissime, ac studiosissime in Domino hortatur, ut ad ipsam in cursu tam piarum actionum adjuvandam, omissa omni cunctatione huc se conferant. Quod igitur eorum munus sit, quod officium, quid tanta Ecclesiæ necessitas ab eis postulet, ac potius efflagitet, quid Deo, quid Ecclesiis, quid Summo Pontifici, quid Universali Synodo præstare debeant, minime ignorant, ne recusent a Pontifice Maximo evocati, atque admoniti, a Fratribus suis, & Universali hac Synodo expectati ad res sanctissimas, salutaresque gerendas, ad instaurandam Religionem, ad reformandos mores, ad pacem, & unionem Ecclesiæ constituendam, accedere. Regem vero Christianissimum eadem hæc Sancta Synodus per viscera misericordiæ Domini Nostri Jesu Christi obtestatur, ut animi sui offensionem ipsi Christo Redemptori Nostro velit dimittere, & cæteris rebus omnibus Christianæ Reipublicæ commoda anteponere. Interea eos ipsos Principes, quos propter hujusmodi moderationem, & magnitudinem animi, & ob dissimulatas interdum pacis retinendæ causa graves injurias laudes, imitetur superiores Francorum Reges, ac Majores suos, quos ob Ecclesiam non solum illorum opibus exornatam, verum etiam armis, & corporum suorum opposita defensam magnis merito laudibus extollis. Memoretur præclari illius sui cognominis, quod ab illis acceptum perpetuo bene de Christiana Republica merendo non minus, quam Regnum ipsum tueri, & conservare debet, in quo, si hujus Synodi spei, opinionique responderit, & fidelissimis ejus, amantissimisque consiliis, maximam ab omnibus laudem, & æternum a Deo præmium moderationis, & pietatis suæ consequetur. Deus, in cujus manu manus, & corda sunt Principum, Regium animum ad hæc consilia dirigat, quæ & Regi gloriosa futura sunt, & Christianæ Reipublicæ salutaria.

Super quo responso Patres omnes rogati etiam singulariter a me Secretario, responderunt: Placet; a Promotoreque requisitis Protonotariis, & Nuntiis ibi præsentibus. Reliquæ vero ejus Sessionis acta inferius recensebuntur.

Porro Henricus Galliæ Rex sua protestatione adversus Tridentinum Concilium illam Caroli V. Cæsaris adversus Concilium Bononiense æmulari visus est, hisque protestationibus ii Reges arrogare visi sunt sibi eam authoritatem, ut Concilium Œcumenicum fieri non posset, si ipsi dissentirent, Ecclesiamque subiicere vellent suæ servituti. Quot vero, & quanta mala ex hac contestatione manarint, lugeri satis non possunt. Confir-

XXXVII. Caroli V. & Henr. II. protestantium adversus Concilia impietas.

mati

mati sunt Lutheranorum animi in pertinacia, adeo ut Saxoniæ Dux incautum Cæsarem intercipere molitus sit, Conciliumque anno proximo dissiparit, atque hæresis in Galliam irrepserit, nec crimen inultum Henricus tulit, cum in ipso ætatis flore extinctus sit, ejus stirps ab Hæreticis vexata brevi excisa sit, ut suis locis lugendum erit, atque hactenus de Henrici Regis protestatione, ac responso ei reddito.

Divina in Henricum ultio.

In superiore porro Sessione secunda nulla de fidei dogmatibus decreta promulgavere, sed in diem 11. Octobris proximam Sessionem tertiam indixere, cum Moguntini, & Treverensis Archiepiscoporum, qui accesserant, exemplo plures alios Præsules venturos sperarent, & capita, de quibus agendum foret, proposuere. *Sacrosancta* (inquiunt) *Œcumenica, & Generalis Tridentina Synodus, &c. cum in præteritis Sessionibus de septem Sacramentis novæ Legis in genere, & in specie de Baptismo, & Confirmatione definitum fuerit, statuit, & decrevit de Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento, necnon quoad reformationem attinet, de reliquis, quæ ad faciliorem, & commodiorem Prælatorum Residentiam pertinent, agi, & tractari debere, ac monet, & hortatur omnes Patres, ut interim Domini nostri Jesu Christi exemplo, quantum tamen humana fragilitas patietur, Jejuniis, & Orationibus vacent, ut tandem placatus, qui in sæcula sit benedictus Deus, corda hominum ad veræ suæ fidei agnitionem, & Sanctæ Matris Ecclesiæ unitatem, ac recte vivendi normam reducere dignetur.*

Acta Concil. Sess. 12.

De Moguntini Archiepiscopi ejusdemque Septemviri ad cœtus Tridentinos accessu factus certior Julius magnam cœpit lætitiam, concepta spe res Concilii optimos progressus habituras, eidemque Principi subjectis literis gratulatus est.

Venerabili Fratri Archiepiscopo Moguntino Sacri Romani Imperii Principi Electori.

XXXVIII. *Julii III. lib. brev. 5. sig. n. 2884. p. 92.*

Venerabilis Frater salutem, &c. Magno cum gaudio accepimus fraternitatem tuam Tridentum pervenisse, ut indictum a nobis Concilii Œcumenici tempus obcas; speramus enim ejusdem Dei summi clementia, perque tuam, & aliorum Catholicorum Antistitum prudentiam, consilium, gravitatem, Concilium ipsum optimos progressus habiturum, & tam universæ Dei Ecclesiæ statum, quam Germaniæ populos a calamitosis discordiis, & seditionibus respiraturos. Te igitur frater pro ea, quæ dies, noctesque animum nostrum extimulat, Catholicam Fidem, & Christianam Rempublicam in pristinam incolumitatem, & dignitatem restituendi cura magnopere hortamur, ut tam pium, ac salutare opus constantia tua, ac recta rerum intelligentia adjuves, ac ea, quam Sacri Romani Imperii Elector summam obtinens, auctoritate prosequare, hac enim maxime ratione ab unico, & præpotenti Deo certissimum præmium, & ab hac Sancta Sede, & a nobis perpetuam tibi gratiam, & favorem promereberis. Datum Romæ apud S. Petrum die VII. Septemb. MDLI. Anno II.

Accessisse quoque Tridentum Coloniensem, & Treverensem Archiepiscopos pro celebrando Concilio ex aliis Pontificiis literis constat.

L. 4. brev. p. 272.

De his meminit Angelus Massarellus his verbis:

Angel. Massarell. in Diar. Concil. Trid. msf. Arch. Vat. pag. 417.

Ultima Augusti Congregatio generalis, ut de supra agendis decerneretur. Primum autem admittuntur Electores Imperii, quibus datur locus supra omnes Prælatos in sedibus ornatioribus paulo a Prælatis disjunctis e regione Oratorum Cæsaris parte dextra Aulæ, & sedilium Legati, & Præsidentium. Decernitur deinde die crastino habendam Sessionem, & futuram celebrandam ad diem XI. Octobris sequentis.

Accessit etiam inter alios Germaniæ præsules Viennensis Episcopus, atque in Concilio doctrinæ magnum specimen explicuit, tum pro vindicanda ab impiorum calumniis, argutiisque Sedis Apostolicæ dignitate Volumen scripsit, de quo illi a Julio gratiæ actæ fuerunt.

Jul. III. l. 5. brev. sig. num. 2884. p. 38.

Antequam celebraretur tertia Sessio discussi sunt Hæreticorum articuli circa Eucharistiam, quos Angelus Massarellus subjectis verbis conceptos fuisse narrat.

Angel. Mass.

Cum in sequenti Sessione agendum sit de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, Illustrissimi Domini Præsidentes juxta morem hactenus in Concilio observatum proposuerunt discutiendos, atque examinandos a Sac. Theologiæ Professoribus articulos infrascriptos. XXXIX.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3161. p. 37. Post sess. 2. sub Julio III. & in Diar. pag. ult.

1. *In Eucharistia non esse revera Corpus & Sanguinem, neque Divinitatem Domini Nostri Jesu Christi, sed tantum, ut in signo.*

Hic error est Zuinglii, Œcolampadii, & Sacramentariorum.

2. *Exhiberi in Eucharistia Christum, sed spiritualiter tantum manducandum per fidem, non autem sacramentaliter. Articulus iste est supradictorum Hæreticorum præsertim Œcolampadii in libello, quem fecit de Eucharistiæ Sacramento Cap. XIII. & in multis aliis locis: cum enim negent Christum esse revera in Eucharistia, asserunt non posse manducari Christum nisi per fidem,*

Hæreticorum articuli contra Eucharistiam discutiuntur in Concilio.

fidem, sacramentaliter autem accipi buccellam panis.

3. *In Eucharistia esse quidem Corpus, & Sanguinem Domini Nostri Jesu Christi, sed simul cum substantia panis, & vini, ita ut non sit transubstantiatio, sed unio Hypostatica humanitatis, & substantiæ panis, & vini, ita ut verum sit dicere, hic panis est Corpus meum, & hoc vinum est Sanguis meus.*

Martinus Lutherus in suo testamento de Altaris Sacramento sic ait. Profiteor, quod in eo veraciter Corpus, & Sanguis Christi in pane, & vino corporaliter manducatur, & bibitur. Et in assertionibus sic scribit: *Postquam vidi, quæ esset Ecclesia, quæ alter determinasset, nempe Thomistica, id est Aristotelica, audacior factus sum, & quid inter Saxum, & Sacrum, hærebam. Tandem stabilivi conscientiam meam in sententia priori esse, videlicet, verum panem, verumque vinum, in quibus Christi vera Caro, verusque Sanguis non aliter, nec minus sit, quam ipsi sub accidentibus suis ponunt. Idemque Lutherus, scribens ad Regem Angliæ,* sic inquit, *Impius, & blasphemus est, qui dicit panem transubstantiari.*

4. *Eucharistiam institutam esse ob solam remissionem peccatorum.*

Hic articulus, ut refert Roffensis, est Lutheri.

5. *Christum in Eucharistiam non esse adorandum, neque festis venerandum, neque in Processionibus circumgestandum, neque ad infirmos deferendum, & ejus adoratores esse veros Idololatras.*

Lutherus ad Valdenses sic ait: Dicimus illos non esse damnandos, nec de hæresi accusandos, qui Sacramentum Eucharistiæ non adorant, cum non sit præceptum, neque Christus in hoc ibi adsit: sed tamen ubique vides illam adorationem Sacramenti, nec esse sine periculo ubi fides, & verbum non exercetur; quare tutius forsan fuerit cum Apostolis non adorare. Idem alio in loco ad eosdem ait: Nullum festum magis odi, quam Festum Corporis Christi, idemque docetur in Confessione Augustana.

6. *Non esse reservandam Eucharistiam in Sacrario, sed statim comedendam, & præsentibus dandam, & aliter facientes abuti hoc Sacramento, neque licere, ut quis seipsum communicet.*

Hæc habentur in libello Reformationis ad Colonienses.

7. *In Hostiis, seu particulis consecratis post Communionem remanentibus non remanere Corpus Domini, sed tantum ibi esse dum sumitur, non autem ante, vel post sumptionem.*

Hic articulus est Lutheri in libello, ut refert Cochlæus, contra eum edito.

8. *De jure Divino esse, sub utraque specie etiam populum, & parvulos communicare, & propterea peccare eos, qui cogunt populum altera specie uti.* In Confessione Augustana cap. de utraque specie sic habetur. *Hic mos sub utraque specie habet mandatum Domini* Matth. 16. Bibite ex hoc omnes, *ubi manifeste præcepit Christus, ut de poculo omnes bibant. Item Lutherus de Formula Missæ sic ait: Si quo casu Concilium statuerit minime omnium vellemus utraque specie potiri, immo tunc primum in despectum Concilii vellemus, aut una tantum, aut neutra, aut nequaquam utraque potiri. Ac placet eos anathema habere, quicumque talis concilii potiretur utraque, cum id habeamus de jure Divino.*

9. *Non contineri sub altera specie quantum continetur sub utraque neque tantum sumere communionem sub altera specie, quantum sub utraque. Joannes Echius in disputationibus ait, Laicis sub panis specie ut ipsi loquuntur, aut cum pane utramque Sacramenti partem, & corpus, & sanguinem porrigi. Nugæ sunt. Item Lutherus lib. disputationum MDXXXV. Quid si ego contra sentiam, me non tantum accipere sub altera, quantum sub utraque, quia non totam Christi institutionem, sed solum dimidiam accipio.*

10. *Solam fidem esse sufficientem ad sumendam Eucharistiam, neque ad id Confessionem esse necessariam, sed liberam, præsertim doctis: neque teneri homines ad Communionem in Paschate.* Lutherus lib. de captivitate Babylonica sic ait: *Verbum promissionis regnare debet in fide pura quæ est unica, & sola sufficiens, præparatio ad Sacramenti sumptionem. Item serm. de Confessione part. 3. inquit: Fidele consilium meum est, ut homo Christianus tempore Quadragesimæ, & Paschatis non confiteatur, nec ad Sacramentum eat. Idem ipse Lutherus asserit in libello de Visitatione Saxonica cap. de Eucharistia.*

Modus præfixus Theologis in sententiis dicendis.

Sententiæ per Theologos dicendæ delu- XL.
cantur ex Sacra Scriptura, Traditionibus Apostolicis, sacris, & approbatis conciliis, ac constitutionibus, & authoritatibus Summorum Pontificum, & Sanctorum Patrum, & consensu Catholicæ Ecclesiæ. Utantur brevitate, & abstineant a superfluis, & inutilibus quæstionibus, ac etiam protervis contentionibus. Ordo autem in sententiis dicendis erit talis, ut primo loco dicant missi a Sanctissimo D. N. deinde missi ab Oratore Imperatoris, postea Clerici Sæculares juxta eorum promotionem

nem, & postremo Regulares juxta eorum ordinem.

Concessa est iis a Legato Apostolico, & Præsidibus concilii potestas legendorum librorum prohibitorum, confutandarum hæreseon, & asserendæ veritatis studio. Octava vero die Septembris cœptæ sunt Congregationes Theologorum, quæ consequutis aliis diebus octo perductæ sunt. In quibus sententias circa memoratos articulos dixere primum missi a Pontifice Jacobus Laynes Societatis Jesu Hispanus, Alfonsus Salmeron ejusdem Societatis. Dein missi a Cæsare Joannes Arze Clericus Sæcularis, Melchior Canus Ordinis Prædicatorum, Joannes de Orthega Ordinis Minorum. Deinde alii. Consensere vero omnes ex memoratis articulis simpliciter damnandos esse, primum, tertium, quintum, sextum, septimum, & octavum; alios vero damnandos eum aliqua declaratione, quam ad singulos eos articulos suis conceptam verbis expressere: Quæ omnia postea in decem Congregationibus generalibus sunt expensa, & eanones propositi, ut quinta Octobris in examen adducerentur.

XLI. Recurrente die undecima Octobris, celebrara est tertia Sessio, in qua solemni ritu peracta re Divina, & habita sacra concione lectæ funt literæ Joachimi Marchionis Brandeburgensis ad concilium Tridentinum, quibus redintegrandæ in Germania veteris concordiæ Religionis asserendæ, ac disciplinæ instaurandæ cupidissimum se ostendit, concilioque conjunxit.

Ubi sup. p. 45. Marchio Brandeburgensis ad Concilium Oratorem mittit.

Nos Joachimus Dei gratia Marchio Brandeburgensis Sacri Romani Imperii Archicamerarius, & Elector, Stetiniæ, Pomeraniæ, Casubiorum, & Slavorum, necnon Crosnæ Silesinæ Dux, Burggravius Norimbergæ, & Princeps Russiæ.

Fatemur, & notum facimus cunctis honorandissimis Dominis, & amicis nostris, cujuscumque status, & conditionis sint, quod cum Sacra Cæsarea Majestas Dominus noster Clementissimus nobis significavit, quomodo Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus D. Julius III. Divina favente clementia, & sacrosanctæ Romanæ, & universalis Ecclesiæ Summus Pontifex, Dominus noster gratiosissimus concilium generale Tridentinum Kal. Maii præteritis continuandum instituisset, paternaque omni patientia, & charitate, quo tandem in nostra Germania jam dudum ortæ, multisque annis alitæ controversiæ Religionis hac via legitima componantur, beataque pax Ecclesiæ Dei, & quies Germaniæ restituatur, promoturum suæ Majestati promisisset; Suaque Majestas nos huic œcumenico concilio cum aliis Principibus Viris, & Statibus Christianitatis personaliter, vel saltem, si legitime impediremur, per nostros intimos Consiliarios, & Viros bonos pacis publicæ, tranquillitatisque sollicitos interessemus, clementer, & gratiose admonuerit, requisiveritque, nobisque ab ineunte nostri regiminis ætate nihil magis studii, curæque fuerit, nihilque magis a Deo Optimo Maximo optemus, cupiamusque, quam ut sanctissimum ejus nomen glorificetur, & unanimis Catholica, & Orthodoxa Religio in nostra Germania restituatur, Ecclesiæque Dei ab omnibus malis, & perversis dogmatibus repurgentur, & status publicus cum moribus reformetur, nosque cum variis, & legitimis eo causis, adversaque corporis valetudine, & quominus personaliter interesse possemus, impediamur: quod propterea intimum, & dilectum nobis Consiliarium Nobilem, & Doctum Virum Christophorum de Straffen, Juris utriusque Doctorem, Secretariumque nostrum Joannem Hoffmannum cum pleno mandato, & potestate in hoc œcumenico Tridentino concilio nostro nomine comparendi & infra *constituimus, & ordinamus, &c. Datum Coloniæ ad Suevum I. die Augusti MDLI.*

Joachimus Elector manu propria.

Perlecto eo mandaro Christophorus memoratus Orator piam orationem subjectis conceptam verbis ad Patres habuit. XLII.

Reverendissime, & Illustrissime Cardinalis Sanctissimi D. N. Julii Divina Providentia Papæ III. Legate, Reverendissime, & Illustrissime Cardinalis, & Princeps Tridentine, Reverendissimi Præsides, Reverendissimi & Illustrissimi Principes, Electores, Clarissimi Oratores, Piissimi Patres Sacrosanctæ Synodus Domini Observandissimi.

Ut sup. sig. num. 3191. pag. MS. Car. Pii to. 74. p. 307. Oratio habita a Christophoro de Straffen Oratore Marchionis Brandeburgensis Electoris.

Quemadmodum magna, & incredibilis proculdubio lætitia in omnium piorum animos se effundere deberet, quia post turbulentissimas tempestates, quibus tot annos misere jactata est Christiana Religio, tam inopinate spes hæc tranquillitatis affulserit, & Reipublicæ, Fideique Christianæ pristinum decus, authoritas, majestasque hac via legitima per œcumenicum concilium restitueretur, ita & Illustrissimo Principi, & DD. Joachimo Marchioni Brandeburgensi Sacri Romani Imperii Archicamerario, & Principi Electori Mechliniæ, Pomeraniæ, Casubiorum, Slavorum, necnon Chrosnæ Silesinæ, Duci, Burgravio Nurimberghæ, & Russiæ Principi, Domino meo generoso nihil jucundius evenire potuit, quam quod nostræ Religionis Christianæ tantis jam, totque procellarum injuriis laceram navem ex immi-

minenti naufragio in eutum tandem portum vobis fidelissimis nauclerit suo maxime tempore perduci videret. Igitur suarum partium quoque esse, & ad Principem Christianum pertinere existimavit, si quantum in se esset, daret operam, ut omnium saluti Dei, & Religionis pretioso ejus Sanguine asserta, necessaria hæc res ad optatum tandem finem deducatur. Cum ergo optimus, Sacratissimus & Invictissimus Princeps & D. Carolus V. Divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus Dominus noster omnium clementissimus ille Domino meo D. Joachimo Marchioni Brandeburgensi, & Principi Electori significasset, quomodo S. D. N. Julius III. Divina Providentia Sacrosanctæ Romanæ Universalis Ecclesiæ Summus Pontifex sacrum hoc œcumenicum concilium Tridentinum, jam olim a felicis recordationis Paulo III. cœptum primis Kal. Maii præteritis Tridenti continuandum instituisset, Suaque Majestas Illustrissimum Principem Electorem Brandeburgensem, & huic sacro œcumenico concilio, cum cæteris Principibus Viris, & Statibus Christianitatis personaliter, vel saltem, si legitime impediretur, per suos Consiliarios, & Oratores interesse, & Sacram Synodum pro viribus promovere, fovere, tuerique non gravaretur, admonuisset, requisivissetque, nihil quidem Illustrissimus Princeps Elector maluisset, nihil antiquius, nihilque dignius putavit, quam hoc pio, & Christiano officio, piissimis Cæsareæ Majestatis votis obsequi, & præsenti concilio interesse, impeditus tamen adversa corporis valetudine, turbulentissimoque rerum maxime istarum partium statu, quominus hoc ipsum per se præstare possit, nihilominus, ut devotissimum animum suum, propensamque voluntatem erga hanc sacrosanctam œcumenicam Synodum testaretur, me cum Collega meo huc delegavit, jussitque in primis sanctam Synodum suo nomine obsequiose, & reverenter salutare, Reverendissimis, & Illustrissimis Dominationibus vestris sua obsequia deferre, rogareque, ut sancta Synodus suam Illustrissimam Dominationem excusatam habere dignetur. Neque vero dubitare debet sancta Synodus me cum Collega meo omnia pro conservanda, ampliandaque Sancti concilii authoritate, progressuque, & incremento sacrosanctæ Christianæ Religionis, pacis, tranquillitatisque publicæ pertinere videbuntur, diligenterque pro viribus facturum, promoturumque, Principemque Electorem Illustrissimum omnia, quæ sancte, & sincere, ut Principem Christianum, & obedientiæ filium Ecclesiæ Catholicæ decet, observaturum, defensurumque, ut hæc omnia ex authentico ejus mandato sacra Synodus perspicere potest. Reliquum est, ut Illustrissimum Principem Electorem, meque cum Collega Reverendissimis, & Sanctissimis Dominationibus vestris commendem.

Commendata est a Patribus Joachimi Marchionis Brandeburgensis, qui se ad excipienda Concilii decreta submiserat, pietas, reddito illi responso.

Responsio Sanctæ Synodi ad eosdem Oratores.

Dici non potest, Ornatissimi Viri quantam lætitiam huic sanctæ Synodo vester adventus attulerit quantaque animi voluptate audierit ea, quæ a vobis relata sunt. De propenso Illustrissimi Principis vestri erga ipsam synodum animo, præsertim de filiali, & humili submissione, & de proposito acceptandi, & observandi ea, quæ a sancta synodo decerni contiget; sperat enim Dei bonitate futurum, ut clarissimus vester Princeps, sicuti ea verbo a vobis exponi voluit, ita facto, & opere comprobabit, quare & personas vestras benevole, & amanter amplectitur, & mandatum per vos exhibitum, quantum de jure debet, admittit.

Dato eo responso, promulgata fuere in eo Patrum consessu plura decreta de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, quæ ob rerum in iis contentarum Majestatem, assertamque nitide fidei veritatem contra hæreses, quæ impiæ ignorantiæ tenebris tot populos immerserant, suis concepta verbis adducenda visa sunt.

Decretum de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.

Sacrosancta, Œcumenica, & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu Sancto legitime congregata, præsidentibus in ea eisdem Sanctæ Sedis Apostolicæ Legato, & nuntiis, & si in eum finem, non absque peculiari Spiritus Sancti ductu, & gubernatione convenerit, ut veram, & antiquam de fide, & Sacramentis doctrinam exponeret; & ut hæresibus omnibus, & aliis gravissimis incommodis, quibus Dei Ecclesia misere nunc exagitatur, & in multas, ac varias partes scinditur, remedium afferret; hoc præsertim jam inde a principio in votis habuit, ut stirpitus convelleret zizania execrabilium errorum, & schismatum, quæ inimicus homo his nostris calamitosis temporibus in doctrina fidei, usu, & cultu sacrosanctæ Eucharistiæ superseminavit quam alioqui Salvator noster in Ecclesia sua tamquam Symbolum reliquit ejus unitatis, & charitatis, qua Christianos omnes inter se conjunctos, & copulatos esse voluit. Itaque eadem Sacrosancta Synodus sanam, & sinceram illam, XLIII.

de

de venerabili hoc, & divino Eucharistiæ Sacramento doctrinam tradens, quam semper Catholica Ecclesia, ab ipso Jesu Christo Domino Nostro, & ejus Apostolis erudita, atque a Spiritu Sancto illi omnem veritatem in dies suggerente edocta, retinuit, & ad finem usque sæculi conservabit; omnibus Christi fidelibus interdicit, ne posthac de Sanctissima Eucharistia aliter credere, docere, aut prædicare audeant, quam ut est hoc præsenti decreto explicatum, atque definitum.

De reali præsentia Domini nostri Jesu Christi in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento.

XLIV. *Principio docet sancta Synodus, & aperte, ac simpliciter profitetur in almo Sanctæ Eucharistiæ Sacramento post panis, & vini consecrationem Dominum nostrum Jesum Christum, verum Deum, atque hominem vere, realiter, ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri. Nec enim hæc inter se pugnant, ut ipse Salvator Noster semper ad dexteram Patris in Cælis assideat, juxta modum existendi naturalem, & ut multis nihilominus aliis in locis sacramentaliter præsens sua substantia nobis adsit, ea existendi ratione, quam & si verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata, assequi possumus, & constantissime credere debemus. Ita enim majores nostri omnes, quotquot in vera Christi Ecclesia fuerunt, qui de SS. hoc sacramento disseruerunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile Sacramentum in ultima cœna Redemptorem nostrum instituisse, cum post panis, vinique benedictionem, se suum ipsius corpus illis præberet, ac suum sanguinem, disertis, ac perspicuis verbis testatus est: quæ verba a Sanctis Evangelistis commemorata, & a D. Paulo postea repetita, cum propriam illam, & apertissimam significationem præseferant, secundum quam a Patribus intellecta sunt, indignissimum sane flagitium est, ea a quibusdam contentiosis, & pravis hominibus ad fictitios, & imaginarios tropos, quibus veritas carnis, & sanguinis Christi negatur, contra universum Ecclesiæ sensum detorqueri, quæ tamquam columna, & firmamentum veritatis, hæc ab impiis hominibus excogitata commenta, velut satanica detestata est, grato semper, & memori animo præstantissimum hoc Christi beneficium agnoscens.*

De ratione institutionis hujus Sanctissimi Sacramenti.

XLV. *Ergo Salvator noster, discessurus ex hoc Mundo ad Patrem, Sacramentum hoc instituit, in quo divitias divini sui erga homines amoris, voluit effundi, memoriam faciens mirabilium suorum; & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annunciare mortem, donec ipse ad judicandum Mundum veniat. Sumi autem voluit Sacramentum hoc, tamquam spiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viventes vita illius, qui dixit,* qui manducat me, & ipse vivet propter me: *& tamquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ fœlicitatis; adeoque Symbolum unius illius corpus, cujus ipse caput existit cuique, nos tamquam membra arctissima fidei, spei, & charitatis connexione astrictos esse voluit, ut id ipsum omnes diceremus; nec essent in nobis schismata.*

De excellentia Sanctissimæ Eucharistiæ super reliqua Sacramenta.

Commune hoc quidem est Sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem, verum illud in ea excellens, & singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur, at in Eucharistia ipse sanctitatis author ante usum est: nondum enim Eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant, cum vere tamen ipse affirmaret, corpus suum esse, quod præbebat, & semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis, & vini specie una cum ipsius anima, & divinitate existere; sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur: divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypostaticam unionem, quapropter verissimum est, tantundem sub alterutra specie, atque sub utraque contineri: totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie, & sub ejus partibus existit. XLVI.

De Transubstantiatione.

Quoniam autem Christus redemptor noster corpus suum id, quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem panis, & vi- XLVII.

ni, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini Nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus, quæ conversio convenienter, & proprie a Sanctissima Catholica Ecclesia transubstantiatio est appellata.

De cultu ac veneratione huic Sanctissimo Sacramento exhibenda.

Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in Catholica Ecclesia semper recepto latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic Sanctissimo Sacramento in veneratione exhibeant. Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit a Christo Domino, ut sumatur, institutum: nam illum eundem Deum præsentem in eo adesse credimus, quem Pater Æternus introducens in orbem terrarum dicit : & adorent eum omnes Angeli Dei; *quem Magi procidentes adoraverunt; quem denique in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse scriptura testatur. Declarat præterea Sancta Synodus pie, & religiose admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut singulis annis peculiari quodam, & festo die præcelsum hoc, & venerabile Sacramentum singulari veneratione, ac solemnitate celebraretur, utque in processionibus, reverenter, & honorifice illud per vias, & loca publica circumferretur. Æquissimum est enim, sacros aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes singulari, ac rara quadam significatione gratos, & memores testentur animos erga communem Dominum, & redemptorem pro tam ineffabili, & plene divino beneficio, quo mortis ejus victoria, & triumphus repræsentatur: atque si quidem oportuit, victricem veritatem de mendacio, & hæresi triumphum agere; ut ejus adversarii conspectu tanti splendoris, & in tanta universæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati, & fracti tabescant, vel pudore affecti, & confusi aliquando resipiscant.*

De asservando Sacræ Eucharistiæ Sacramento, & ad infirmos deferendo.

XLVIII. *Consuetudo asservandi in Sacrario sanctam Eucharistiam adeo antiqua est, ut eam sæculum etiam Nicæni Concilii agnoverit. Porro deferri ipsam Sacram Eucharistiam ad infirmos, & hunc usum diligenter in Ecclesiis conservari, præterquam quod cum summa æquitate, & ratione conjunctum est, tum multis in Conciliis præceptum invenitur, & vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more est observatum. Quare sancta hæc Synodus retinendum omnino salutarem hunc, & necessarium morem statuit.*

De præparatione, quæ adhibenda est, ut digne quis Eucharistiam percipiat.

Si non decet ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sancte, certe, quo magis Sanctitas, & Divinitas cœlestis hujus Sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia, & sanctitate ad id recipiendum accedat; præsertim, cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus : Qui manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini. *Quare communicare volenti revocandum est in memoriam ejus præceptum.* Probet se ipsum homo: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse; ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quamtumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debeat; quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illi copia Confessoris: quod si, necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.*

De usu admirabilis hujus Sacramenti.

Quoad usum autem, recte, & sapienter XLIX. *Patres nostri tres rationes hoc Sanctum Sacramentum accipiendi distinxerunt. Quosdam enim docuerunt Sacramentaliter dumtaxat id sumere, ut peccatores; alios tantum spiritualiter, illos nimirum, qui voto propositum illum cœlestem panem edentes, fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus, & utilitatem sentiunt; tertio porro sacramentaliter simul, & spiritualiter; hi autem sunt, qui ita se prius probant, & instruunt, ut vestem nuptialem induti, ad divinam hanc mensam accedant. In Sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut laici a Sacerdotibus communionem acciperent; Sacerdotes autem celebrantes se ipsos communicarent: qui mos tanquam ex traditione apostolica descendens, jure, ac merito retineri debet. Demum autem paterno affectu admonet S. Synodus, hortatur, rogat, & obsecrat per viscera misericordiæ Dei nostri, ut omnes, & singuli, qui Christiano nomine censentur, in hoc vinculo charitatis, in hoc concordiæ symbolo jam tandem aliquando conveniant, & concordent, memoresque tantæ majestatis, & tam eximii amoris Jesu Christi Domini nostri, qui dilectam animam suam in nostræ salutis pretium,*

& car-

& carnem suam nobis dedit ad manducandum, hac sacra mysteria Corporis, & Sanguinis ejus ea fidei constantia, & firmitate, ea animi devotione, ea pietate, & cultu credant, & venerentur, ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipere possint; & is vere eis sit animæ vita, & perpetua sanitas mentis; cujus vigore confortati, ex hujus miseræ peregrinationis itinere ad Cælestem patriam pervenire valeant, eundem panem Angelorum, quem modo sub sacris velaminibus edunt, absque ullo velamine manducaturi. Quoniam autem non est satis veritatem dicere, nisi detegantur, & refellantur errores; placuit Sanctæ Synodo hos canones subjungere, ut omnes, jam agnita Catholica doctrina, intelligant quoque, quæ ab illis hæreses caveri, vitarique debeant.

De Sacrosancto Eucharistiæ Sacramento.

Canon I.

L. *Si quis negaverit, in Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri vere, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem una cum anima, & Divinitate Domini nostri Jesu Christi ac proinde totum Christum: sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo vel figura, aut virtute: Anathema sit.*

Canon II.

Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini una cum Corpore, & Sanguine Domini nostri Jesu Christi; negaveritque mirabilem illam, & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis, & vini [quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat:] Anathema sit.

Canon III.

Si quis negaverit, in venerabili Sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri: Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse Corpus, & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur; non autem ante, vel post; & in hostiis, seu particulis consecratis, quæ post communionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini: Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire: Anathema sit.

Canon VI.

Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latriæ etiam externo adorandum: atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum; neque in processionem secundum laudabilem, & universalem Ecclesiæ sanctæ Ritum, & consuetudinem solemniter circumgestandum, vel non publice ut adoretur, populo proponendum, & ejus adoratores esse idololatras: Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, non licere sacram Eucharistiam in sacrario reservari, sed statim post consecrationem adstantibus necessario distribuendam; aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur: Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, Christum in Eucharistia exhibitum, spiritualiter tantum manducari, & non etiam sacramentaliter, & realiter: Anathema sit.

Canon IX.

Si quis negaverit omnes, & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, juxta præceptum Sanctissimæ Matris Ecclesiæ: Anathema sit.

Canon X.

Si quis dixerit, non licere Sacerdoti celebranti se ipsum communicare: Anathema sit.

Canon XI.

Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum: Anathema sit. Et ne tantum Sacramentum indigne, atque ideo in mortem, & condemnationem sumatur; statuit, atque declarat ipsa Sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia Confessoris, necessario præmittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, vel etiam publice disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat.

Dirimendæ superarent quatuor aliæ controversiæ ad Eucharistiam spectantes. *An necessarium sit ad salutem, & Divino jure præceptum, ut singuli Christi fideles sub utraque specie ipsum Venerabile Sacramentum accipiant, & non minus sumat, qui sub altera, quam qui sub utraque specie communicat? & an erraverit Sancta Mater Ecclesia Laicos, & non celebrantes Sacerdotes sub panis specie dum-* LI. Decret. de prorogat.

tanat communicando? & an parvuli etiam communicandi sint? Verum cum in iis discutiendis controversiis Protestantes audiri vellent, Concilium dissolvendi schismatis, & hæreseos extinguendæ percupidum tuti, & liberi commeatus syngrapham iis transmisit, ac vigesimum quintum diem Januarii indixit, quo de iis ageretur.

LII. Decret. de reformat. In eadem decima tertia Sessione promulgatum est decretum de instauranda disciplina Ecclesiastica, ac in primis jussi præsules virtutum prælucere exemplo, ac severitatem in delinquentes distringere benignitate temperatam, tum ad provocationum diffugia intercludenda hæc sancita sunt.

In causis visitationis, & correctionis, sive habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus ab Episcopo, seu illius in spiritualibus Vicario Generali ante diffinitivam sententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque gravamine non appelletur, nec Episcopus, seu Vicarius appellationi hujusmodi, tamquam frivolæ deferre teneatur, sed ea, ac quacumque inhibitione ab appellationis Judice emanata, necnon omni stylo, & consuetudine etiam immemorabili contraria non obstante ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen hujusmodi per diffinitivam sententiam reparari, vel ab ipsa diffinitiva appellari non possit, quibus casibus sacrorum, & antiquorum Canonum statuta illibata persistant.

De Sacerdotibus, qui ob immania crimina Sacerdotali jure exauctorandi sunt, constitutum, ut cum Episcoporum numerus sacris canonibus definitus commode cogi non possit, vel Abbates Mithrati totidem, vel alii scientia conspicui Ecclesiastici una cum Episcopo, vel ejus Vicario intersint; de causis demum Episcoporum hæc promulgata. Causæ Episcoporum cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, cotam Pontifice Maximo referantur, ac per ipsum terminentur.

LIII. *Acta ms. Conc. Trid. post sess. 3. sub Julio III. MS. Arc. Vat. sig. n. 3191. p. 80. Et aliud ms. sig. n. 3209.* Celebrata superiori Sessione, cum juxta ejus decretum de Sacramentis Pœnitentiæ, & Extremæ unctionis agendum esset, Illustrissimi Dominus Legatus, & Præsidentes die XV. Octobris exhibuerunt Theologis discutiendos articulos infrascriptos.

I. Pœnitentiam non esse proprie Sacramentum ad reconciliationem pro lapsis post Baptismum a Christo institutum; nec recte a Patribus secundam tabulam post naufragium appellari: sed Baptismum vere esse ipsum Sacramentum Pœnitentiæ. Iste articulus asseritur a Calvino in sua institutione Cap. XXIX. item a Melancthone.

II. Non esse tres Pœnitentiæ partes, contritionem, confessionem, & satisfactionem; sed duos tantum, terrores scilicet incussos conscientiis agnito peccato, & fidem conceptam en Evangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum esse remissa peccata. Asseritur iste articulus a Melancthone disputatione de partibus Pœnitentiæ. Item in Confessione Augustana Artic. XII. Item in Apologia, & Locis communibus; & Calvinus capite 9. numero 4. item Brentius, & Lutherus. Discutiuntur articuli de Sacramento Pœnitentiæ.

III. Contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum non præparare ad gratiam Dei, nec remittere peccata, sed potius efficere hominem magis peccatorem, eamque contritionem dolorem esse coactum, & non liberum. Hic articulus est Melancthonis in disputatione de summa doctrina pœnitentiæ; item Lutheri Sermone de pœnitentia.

IV. Confessionem Sacramentalem secretam juris Divini non esse, nec apud antiquos Patres ante concilium Lateranense ejus factam fuisse mentionem, sed publicæ tantum pœnitentiæ. Articulus iste asseritur a Melancthone in Apologia Confessionis Augustanæ cap. de confessione; item a Calvino cap. 9. num. 19. 20. 21. 23. 27. 29. Item a Luthero, ut citatur a censura Parisiensi.

V. Enumerationem peccatorum in confessione non esse necessariam ad illorum remissionem, sed liberam, & tantum hac ætate utilem ad erudiendum pœnitentem, & consolandum: & olim fuisse ad satisfactionem Canonicam imponendam. Nec necessarium esse confiteri omnia peccata mortalia, ut puta occulta, & quæ sunt contra duo ultima decalogi præcepta: sed neque ullas circumstantias peccatorum, quas homines otiosi excogitarunt, velleque omnia confiteri, esse, nihil relinquere Divinæ misericordiæ ignoscendum, immo, neque licere confiteri venialia. Iste articulus est Lutheri in visitatione Saxonica cap. de Confessione. Item ejusdem in disputatione habita anno MDXX. & citatur a censura Parisiensi. Item lib. de Ratione confitendi. Item de Captivitate Babylonica. Item Melancthon in Locis communibus. Item Calvinus in Institutione sua. Item Bucerus in Reformatione pro Coloniensibus.

VI. Confessionem omnium peccatorum, quam Ecclesia faciendam præcipit, esse impossibilem, traditionemque humanam a piis abolendam, neque confitendum esse semper Quadragesima. Assertio hæc est Lutheri in Libro de Captivitate Babylonica item in suo testamento: item in assertionibus, item Calvini cap. 9. n. 28. Item Melancthonis in locis communibus.

VII.

VII. Absolutionem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronunciandi, & declarandi, remissa esse peccata confitenti, modo credat se esse absolutum, etiamsi non sit contritus, aut Sacerdos non serio, sed joco absolvat; imo etiam sine confessione peccatoris Sacerdotem eum absolvere posse. Hic articulus asseritur a Luthero in suis Assertionibus. Item Melanchthon in Apologia, & Cathechismo. Item a Luthero in responsione ad ejus condemnationem factam a Leone Papa X. Item a Calvino cap. 9. num. 25.

VIII. Sacerdotes non habent potestatem ligandi, & solvendi, nisi Spiritus Sancti gratia, & charitate sint præditi, & non eos solos esse Ministros absolutionis, sed omnibus & singulis Christianis esse dictum Quæcumque solveritis super terram erunt soluta & in cœlo, &c. *Quorum verborum virtute absolvere possunt peccata, publice quidam per correctionem, si correctus acquieverit; secrete vero per spontaneam confessionem. Author hujus articuli est Lutherus in responsione ad condemnationem factam a Leone X. item in Captivitate Babylonica.*

IX. Absolutionis Ministrum, etiamsi contra prohibitionem Superioris absolvat, vere nihilominus absolvere a culpa, & coram Deo. Ideo casuum reservationem non impedire absolutionem, nec Episcopos habere jus eos sibi reservandi, nisi quoad externam politiam. Articulus iste est Lutheri in Disputatione habita MDXVIII. & Melanchthonis in Apologia Confessionis Augustanæ cap. de Confessione, & Satisfactione.

X. Totam pœnam, & culpam simul remitti semper a Deo, satisfactionemque pœnitentium non esse aliam, quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse, ideoque satisfactiones Canonicas quondam exempli causa, vel disciplinæ, vel probandi fideles causa fuisse a Patribus institutas, & in concilio Niceno exortas, nunquam autem ad remissionem pœnæ. Hic articulus est Lutheri, ut citatur a censura Parisiensi. Item idem de Visitatione Saxonica cap. De Justificatione. Item Melanchthonis in Apologia Confessionis Augustanæ. Item Calvini capite 9. num. 50.

XI. Optimam pœnitentiam esse novam vitam, pœnisque temporalibus a Deo inflictis minime satisfieri, sed neque voluntarie susceptis, & jejuniis, orationibus, eleemosynis, & aliis bonis operibus non præceptis a Deo, quæ supererogationes censentur. Hæc assertio est Lutheri in sermone de Pœnitentia, & Melanchthonis in confess. Augustana. Item ejusdem in Locis communibus cap. de Satisfactione, ac etiam Calvini cap. 9. num. 44. 48. 49.

XII. Satisfactiones non esse cultus Dei, sed Traditiones hominum, doctrinam de gratia, & vero Dei cultu, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes, & fictiones esse, quod virtute clavium æterna supplicia in pœnas temporales convertantur, cum illorum non sit munus pœnas imponere, sed absolvere. Articulus iste asseritur a Melanchthone in Apologia Confess. Augustanæ, & ejusdem in Locis communibus cap. de Satisfactione, item in dispus. de Partibus Pœnitentiæ: item a Calvino cap. 9. num. 13. 39. & 42.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

I. Extremam Unctionem non esse Sacramentum novæ Legis a Christo institutum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum. LIV. Articuli Extremæ Unctionis.

Hic articulus est Lutheri in Lib. De Captivitate Babylonica, & Melanchthonis in Apolog. Confess. August. cap. de numero, & usu Sacramentorum. Item asseritur a Calvino, & Bucero.

II. Extremam Unctionem non conferre gratiam, neque remissionem peccatorum, sed neque alleviare infirmos, qui olim per gratiam curationum sanabantur; atque adeo cum primitiva Ecclesia cessasse, sicut & gratiam curationum. Articulus iste est Melanchthonis in Locis communibus, & in Apologia Confessionis Augustanæ, de numero, & usu Sacramentorum, & etiam Calvini.

III. Extremæ Unctionis ritum, & usum non servari ab Ecclesia Romana juxta Beati Jacobi Apostoli sententiam; ideoque eum mutandum esse, posseque a Christianis absque peccato contemni. Hæc assertio est Lutheri in suo Testamento, & Calvini cap. 19. differentis de Extrema Unctione, & Melanchthonis in Locis communibus.

IV. Extremæ Unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem, Presbyterosque Ecclesiæ, quos Beatus Jacobus adducendos ad infirmum ungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab ipso ordinatos, sed ætate seniores in qualibet communitate. Assertio hæc repetitur a Melanchthone in Locis communibus, & Apol. Augustan. & Calvino cap. 19.

Sententiæ per Theologos dicendæ deducentur ex Sacra Scriptura, Traditionibus Apostolicis, sacris, & approbatis conciliis, Summorum Pontificum, & sanctorum Patrum Constitutionibus, & authoritatibus, ac consensu Ecclesiæ Catholicæ. Sint breves, ne vagentur per inutiles quæstiones, fugiantque protervas contentiones.

Ha-

LV. *MS. sig. n.3181. p.83.* *Ext. eorum sententia in ms. Vat. sig. num. 3209. p. 187.* *MS. sig. n.3191. Ibid. p.84.*

Habita est XX. Octobris Theologorum Congregatio, in qua illi articuli excussi sunt, tum in aliis Congregationibus consequentibus decem diebus coactis, at primo loco missi a Pontifice Laynes, ac Salmeron Societatis Jesu, secundo missi a Cæsare, tertio Lovanienses missi a Maria Regina Hungariæ Vidua, quarto missi ab Augustano, & Tridentino Cardinalibus, quinto missi ab Imperii Electoribus, sexto Clerici Sæculares, qui sunt apud Præsules, octavo Regulares, sententias dixere.

MS. Arc. Vat. sig. n.3209. p. 175.

Communi vero eorum consensu adnotationes quædam in eos articulos conscriptæ fuere, quæ omnia adducta sunt in Congregationibus Prælatorum, qui septem dierum flexu bis in die convenerunt.

Decima sexta Novembris proposita est prima formula doctrinæ de Sacramentis Pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis in Prælatorum ad id constitutorum Congregatione, expensique iterum duodecim articuli Lutheranorum circa Sacramentum Pœnitentiæ, & quatuor circa Sacramentum Extremæ Unctionis, qui postea in publica Sessione damnati fuere.

LVI. Sessio quarta.

Quarta Sessio sub Julio III. Pontifice celebrata est die vigesima quinta Novembris, in qua de Sacramentis Pœnitentiæ & Extremæ Unctionis, ac disciplina collapsa restituenda actum est, ac in primis necessitas, & institutio Sacramenti Pœnitentiæ Divinis oraculis demonstrata, *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* (Et rursus) *Quorum remiseritis peccata remittentur eis, &c.* tum plura addita de iis, in quibus Baptismus, & Pœnitentia differant, ac demum fuit ita pronuntiatum. *Est hoc Sacramentum pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessariam, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.* Sanxere Patres tertio capite, formam Sacramenti Pœnitentiæ consistere in iis verbis a piaculario Sacerdote prolatis, *Ego te absolvo*; ex quibus pie conjunguntur piæ preces ab Ecclesia institutæ, quæ tamen non constant ipsam formæ essentiam: materiam vero Sacramenti esse ipsius pœnitentis actus, contritionem, confessionem, & satisfactionem, quæ ad perfectam peccatorum expiationem ex institutione exiguntur; effectum vero ejusdem Sacramenti esse reconciliationem cum Deo, & internam pacem, sacram lætitiam, qua Spiritus Sanctus pias mentes perfundere solet.

Ibid. c. 2.

De contritione pronuntiatum est capite quarto contra Lutheranum dogma, eam non esse tantummodo abstinentiam a crimine, sed etiam commissi criminis dolorem, atque odium, & vitæ sanctioris inchoandæ firmam voluntatem ex vaticinio Ezechielis, *Projicite a vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum.* Addidere etiam si aliquando perfectus contritionis actus eliciatur sine usu Sacramenti, includi in eo actu necessario votum Sacramenti. Declaravit etiam Synodus, attritionem imperfectam, quæ ex peccati turpitudine, & terrore inferni, vel pœnarum metu concipitur, non esse hypocrisim nefariam, sed Dei donum atque afflatum Spiritus Sancti nondum quidem inhabitantis in attrito, sed illum comparantis ad Divinam gratiam in Sacramento consequendam. Vindicavit etiam catholicos Scriptores a calumnia ipsis afficta, quasi doceant sine prævio Spiritus Sancti motu gratiam suscipientibus Sacramentum conferri, eosdemque hæreticos falso, & impie jactare, contritionem esse extortam, & coactam, non liberam, & voluntariam promulgavit.

De confessione decretum est capite quinto integram peccatorum confessionem omnibus post baptismum lapsis jure Divino præceptam esse, ac necessariam; cum Christus Cœlos conscensurus Sacerdotes sui vice præsides, ac judices constituerit, quibus a lapsis fidelibus lethalia peccata deferantur, ut de iis vel remittendis vel retinendis sententiam decretoriam proferant; cum stet, hoc judicium causa incognita exerceri non posse, nec æquitatem juris in pœna infligenda servari, si in genere tantum, ac non in specie, & numero deferantur; propterea que accurare, ac diligenter discutiendos esse conscientiæ sinus, atque omnia peccata lethalia occulta etiam animo, & cupidine tantum concepta contra duo ultima Decalogi præcepta, quæ sæpius magis lethali ac periculoso vulnere quam manifesto animas conficiunt, nec dignoscuntur facile ac difficilius in memoriam revocantur. LVII.

De venialibus noxis sancitum est, eas pie exprimi posse piaculario Sacerdoti, non tamen necessario, quia aliis piis operibus deleri possunt: verum lethalia crimina, quæ memoriæ occurrunt, etiam sola mente concepta, quia filios iræ, & Dei inimicos homines constituunt, cum verecunda confessione promenda, veniamque a Deo demisse poscendam: Si qui vero aliqua silentio premant, divina misericordia indignos reddi: si quæ vero diligenti adhibito examine e memoria exciderint, ut eadem confessione inclusa a divina misericordia remitti: pro qui- LVIII.

bus

bus orabat Propheta, *Ab occultis meis munda me*. Damnati deinde sunt, qui arcanam Sacramentalem confessionem, quæ semper in Ecclesiæ Dei continuo usu viguit, ut humanum commenrum traducere non perhorrescunt: morem autem a Concilio Lateranensi tantum inductum fuisse, ut quadragesimali tempore, pro celebrando rite Paschate, peccata Sacramentali confessione expientur.

De Ministro hujus Sacramenti cap. 6. promulgatum est, solis Episcopis & Sacerdotibus jus remittendi, vel retinendi peccata collatum a Christo, atque ab iis rite consecratis judiciariam sententiam ferri.

Addidit Synodus cap. 7. absolutoriam Sacerdotis sententiam non valere nisi erga eos, in quos obtineat jurisdicundi authoritatem, vel ordinariam, vel subdelegatam, atque ad disciplinam Ecclesiasticam adstringendam vetere more atque sanctorum Patrum instituto, atrociora crimina, maximeque illa, quibus Anathema intentatum est a Pontifice Summo, vel a Præsulibus, eorum judicio reservari, ut veniæ difficultas a flagitio deterreat. *Magnopere*, inquit, *ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam, & gravia crimina non a quibusvis, sed a summis dumtaxat Sacerdotibus absolvantur. Unde merito Pontifices Maximi, pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores, suo poterunt particulari judicio reservare; neque dubitandum est quando omnia, quæ a Deo sunt, ordinata sunt quin hoc ipsum Episcopis omnibus in sua quaque Diœcesi, in ædificationem tamen, & non in destructionem, liceat pro illis in subditos tradita super reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est.*

Concil. Trid. sess. 14. de doctr. pœnit. c. 7.

Adjecit, tamen hanc exceptionem Synodus, in extremo vitæ discrimine traditam omnibus Sacerdotibus potestatem absolvendi ab omnibus peccatis, censurisque Ecclesiasticis quibus fuerint peccatores illaqueati.

LIX. De Satisfactione sancitum est, falsam esse, & a divinorum oraculorum veritate abhorrentem eam opinionem, quæ astruit culpam remitti non posse, nisi etiam omnis pœna illi debita condonetur: convinci enim eum errorem Geneseos 3. 2. Regum 12. & num. 11. & 20. ac longe disparem esse rationem illius, qui in baptismate culpæ, & pœnarum remissionem liberam adipiscitur; & illius, qui sacro Baptismo Christo insitus, libere ac turpissime dæmonis servituti se addixit, atque ex anima Spiritum Sanctum dispulit: atque adeo placandam divinam justitiam pœnitentiæ operibus: tum additur: *Neque vero ita nostra est satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exolvimus, ut non sit per Christum Jesum: nam qui ex nobis tanquam ex nobis nihil possumus, eo autem cooperante, qui nos confortat, omnia possumus: ita non habet homo unde glorietur; sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur a Patre*. Ex quibus constat imperata a Sacerdotibus satisfactione, vim meritorum, & satisfactionis Christi non obscurari, nec imminui, ut ganniunt novatores.

Docuit eadem sancta Synodus cap. 9. tantam esse Divinæ Clementiæ erga nos munificentiam, ut non tantum pœnis Sacerdotis arbitrio impositis, vel sponte susceptis ad vindicanda peccata, sed etiam temporariis pœnis divinitus inflictis æquo animo toleratis, per Christum apud Deum Patrem satisfacere possimus.

In eadem Sessione de Sacramento Extremæ Unctionis definitum est a sancta Synodo, illud esse Sacramentum novi testamenti a Christo Domino institutum, atque apud Marcum cap. 6. vers. 14. insinuatum, cum de Apostolis dictum, *Et ungebant oleo multos ægros, & sanabant*. A Jacobo vero Apostolo fidelibus commendatum ac promulgatum, cum ait, *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbiteros Ecclesiæ*, quibus verbis administri hujus Sacramenti designantur, nimirum Episcopi vel Sacerdotes rite consecrati. Tum subditur, *& orent super eum*; qua voce indicatur forma, quæ per hæc verba exprimitur: *Per hanc sanctam unctionem &c. Ungentes eum oleo in nomine Domini*, in quo dicto significatur materia Sacramenti, nimirum oleum ab Episcopo Sacra prece lustratum. *Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit infirmum, & si in peccato fuerit, dimittentur ei*, his verbis explicatur res, quæ confertur, sive effectus, qui comparatur per hoc Sacramentum, nimirum gratia Spiritus Sancti, *cujus unctio* (ut loquitur Concilium) *delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatur, ac morbi incommoda, & labores levius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo insidian-*

antis facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.

Concludit ultimo cap. Concilium si æger suscepto Extremæ Unctionis Sacramento pristinæ valetudini fuerit restitutus, contracto alio lethali morbo, eodem Sacramento muniri posse: tum damnat calumnias adversus hoc Sacramentum effusas ab hæreticis. *Nulla ratione audiendi sunt, qui contra tam apertam, & dilucidam Apostoli Jacobi sententiam docent hanc unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum a Patribus acceptum, nec mandatum Dei aut promissionem gratiæ habentem, & qui illam iam cessasse asserunt, quasi ad gratiam curationum dumtaxat in primitiva Ecclesia referenda esset; & qui dicunt ritum, & usum, quem S. R. E. in hujus Sacramenti administratione observat; Jacobi Apostoli sententiæ repugnare, atque adeo in alium commutandum esse; denique, qui hanc extremam unctionem a fidelibus sine peccato contemni posse affirmant; hæc enim omnia manifestissime pugnant cum perspicuis tanti Apostoli verbis.* Demum, qui contra superiorem doctrinam impie sentirent, Anathemate defixi sunt a Concilio subjectis verbis.

De Sanctissimo Pœnitentiæ Sacramento.

Canon I.

Si quis dixerit in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse vere, & proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a Christo Domino nostro institutum: Anathema sit.

Canon II.

Si quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideo Pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari: Anathema sit.

Canon III.

Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris, Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt: *non esse intelligenda de potestate remittendi, & retinendi peccata in Sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit; detorserit autem contra institutionem huius Sacramenti ad auctoritatem prædicandi Evangelium: Anathema sit.*

Canon IV.

Si quis negaverit ad integram, & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ, videlicet contritionem, confessionem, & satisfactionem, quæ tres Pœnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit duas tantum esse Pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ agnito peccato, & fidem conceptam ex Evangelio, vel absolutione, qua credit, quis sibi per Christum remissa peccata: Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, eam contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum, & utilem dolorem nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, demum illum esse dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium: Anathema sit.

Canon VI.

Si quis negaverit confessionem Sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino, aut dixerit modum secrete confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione, & mandato Christi, & inventum esse humanum: Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia, & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita, & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumstantias, quæ peccati speciem mutant; sed eam confessionem tantum esse utilem ad erudiendum, & consolandum pœnitentem, & olim observatam fuisse tantum ad satisfactionem canonicam imponendam: aut dixerit eos, qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle Divinæ misericordiæ ignoscendum; aut demum non licere confiteri peccata venialia: Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem, & traditionem humanam a piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes, & singulos utriusque sexus Christi fideles juxta magni Concilii Lateranensis constitutionem semel in Anno, & ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimæ: Anathema sit.

Ca-

Canon IX.

Si quis dixerit absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem; sed nudum ministerium pronunciandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum; aut Sacerdos non serio, sed joco absolvat; aut dixerit non requiri confessionem pœnitentis, ut Sacerdos eum absolvere possit: Anathema sit.

Canon X.

Si quis dixerit Sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi, & solvendi non habere: aut non solos Sacerdotes esse Ministros absolutionis, sed omnibus, & singulis Christi fidelibus esse dictum: Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: quorum remiseritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: *quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata; publica quidem per correptionem dumtaxat, si correptus acquieverit; secreta vero per spontaneam confessionem: Anathema sit.*

Canon XI.

Si quis dixerit Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam; atque ideo casuum reservationem non prohibere, quo minus Sacerdos a reservatis vere absolvat: Anathema sit.

Canon XII.

Si quis dixerit, totam pœnam simul cum culpa remitti semper a Deo, satisfactionemque pœnitentium non esse aliam, quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse: Anathema sit.

Canon XIII.

Si quis dixerit pro peccatis, quoad pœnam temporalem minime Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel a Sacerdote injunctis, sed neque sponte susceptis, vel jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideo optimam pœnitentiam esse tantum novam vitam: Anathema sit.

Canon XIV.

Si quis dixerit satisfactiones quibus pœnitentes per Christum Jesum peccata redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, doctrinam de gratia, & verum Dei cultum atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes: Anathema sit.

Canon XV.

Si quis dixerit, claves Ecclesiæ esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, & propterea Sacerdotes dum imponunt pœnas confitentibus, agere contra finem clavium, & contra institutionem Christi, & fictionem esse, quod virtute clavium sublata pœna æterna, pœna temporalis plerumque exolvenda remaneat: Anathema sit.

De Sacramento extremæ Unctionis.

Canon I.

Si quis dixerit, Extremam unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum: Anathema sit.

Canon II.

Si quis dixerit, sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos; sed jam cessasse quasi olim tantum fuerit gratia curationum: Anathema sit.

Canon III.

Si quis dixerit, Extremæ unctionis ritum, & usum, quem observat S. Romana Ecclesia repugnare sententiæ B. Jacobi Apostoli; ideoque eum mutari posse, atque a Christianis absque peccato contemni. Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmos inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate: ob idque proprium Extremæ unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem: Anathema sit.

Promulgatum deinde decretum fuit de emendandis vitiis, moribusque ad sanctiorem vitæ formam revocandis; atque in primis sancitum, ut Episcopi, Clerici, ac maxime, quibus animarum cura demandata est, vitæ sanctitate, ac scientia sint ornati, ne eorum munus in contemptum adducatur, & iis possit illud Propheticum exprobrari, Sacerdotes Dei contaminant Sancta, & reprobant Legem: *utque subditi superioribus debitum obsequium deferant, ne ad altiorem gradum, vel ordines, vel dignitatem promoveri possint, si a Prælatis ob occultum etiam crimen munere pristino sint interdicti.*

De Episcopis, qui clero carent, ac titulos in partibus infidelium sitos gerunt, ne sine ordinarii Episcopi potestate accepta sacros Ordines conferre possint, nec etiam in Ecclesiis, vel Monasteriis nullius diœceseos, vel exemptis, nisi Episcoporum suorum, aut Prælatorum literas commendatitias promovendi ostenderint.

Ut Episcopus quoscumque subditos suos, maxime Sacris initiatos, sine præcedente examine, ac minus idoneos a munere Sacerdotali obeundo submovere possit. Omnes Ecclesiarum Prælati vitiis subditorum castigandis incumbere jussi, rescisso quocum-

eumque privilegio reis concesso; sublatæque literarum conservatoriarum, quibus certi judices ad cognoscendam eorum caussam constituebantur, corruptelæ, exceptæ tamen causæ mercedis, & miserorum hominum, nec non Xenodochiis, Academiis, Collegiis Doctorum, & Scholarium pristina jura asserta.

Monachi, & Clerici vestium decus, & honestatem ipsis consentaneam tenere jussi, ac laicalem cultum deponere; ac si ab Episcopo moniti non paruerint, muneribus suis ac dignitatibus pelli atque exauctorari jussi.

Sancitum etiam, ut qui meditato consilio aut structis insidiis homicidium patrarit, ad sacros ordines promoveri non possit, nec ullius Sacerdotii stipendiis potiri; qui vero casu, non ex meditato consilio, aut vim vi repellendo, hominem occiderit proposito casu loci ordinario, aut ex causa Metropolitano, aut viciniori Episcopo, probata re lege Ecclesiastica solvi possit.

Constitutum etiam, ut Episcopi animadvertendi in alienos subditos etiam atrocium criminum reos jus authoritatemque sibi non arrogent.

Decretum quoque, ne unius Diœceseos Ecclesiæ in alterius Diœceseos terminos, vel jura transferantur; ne etiam Sacerdotia Regularium Laicis, sed ejusdem ordinis religiosis conferantur.

Ad coercendos etiam Regulares, qui ex uno Ordine in alium traducti evadunt gyrovagi, pronuntiatum est, ut ab alio Prælato excipi non possint, nisi ut in ipso Ordine, ad quem transfertur sub imperio superioris in claustro perpetuo maneat, nec aliquod Sacerdotium Parochiale laicum gerere possit.

De jure patronatus Ecclesiastici nonnulla etiam definita; promulgatumque in proximo consessu habendo vigesima Januarii recurrentis anni proximi de Sacrificio Missæ sacrosancto, & de Sacramento Ordinis actum iri.

LX. Post Sessionem IV. sub Julio III. Pontifice Maximo Articuli de Sacrificio Missæ, & Sacramento Ordinis propositi examinandi Thelogis, an sint Hæretici, & per sanctam Synodum damnandi.

MS. Arc. Vat. num. 3191. p. 116.

I. Missam non esse sacrificium, nec oblationem pro peccatis, sed tantum commemorationem sacrificii in Cruce peracti, vocari autem a Patribus translato nomine sacrificium, & vere, & proprie non esse, sed tantum Testamentum, & promissionem remissionis peccatorum. Hic articulus asseritur a Luthero in Captivitate Babylonica, & habetur in Apologia Augustana.

Articuli de Sacramento Missæ.

II. Missam non esse ex Evangelio, neque a Christo institutam, sed inventam ab hominibus; neque eam esse opus bonum, aut meritorium, immo in ea committi manifestam, & multiplicem idololatriam. Assertio hæc habetur in Apologia Augustana, & apud Calvinum, & Melancthonem.

III. Blasphemiam irrogari sanctissimo Christi Sacrificio in Cruce peracto, si quis credat Dei Filium denuo a Sacerdotibus in Missis Deo Patri offerri: Christumque pro nobis mystice immolari, & offerri non aliud esse, quam illum nobis ad manducandum dari. Et Christus illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, non ordinasse, ut Apostoli offerrent Corpus, & Sanguinem ejus in Sacrificio Missæ. Urbanus Reghus contra Eckium, Luther. de Captiv. Babylonica, Bucerus de reformatione.

IV. Canonem Missæ erroribus, & seductionibus scatere, abrogandum esse, fugiendum non secus, ac pessimam abominationem. Habetur in Apologia, & apud Zuinglium, & Bulingerum, Melancthonem in libro contra privatam Missam.

V. Missam nec vivis nec mortuis, ut Sacrificium prodesse, & impium esse applicare eam pro peccatis, pro satisfactionibus, & aliis necessitatibus. Melancthon in Locis communibus. Calvinus de Cœna Domini, & in Apologia, & Lutherus de captivitate Babylonica.

VI. Sicut nemo pro alio communicat, vel pro alio absolvitur; sic nec in Missa Sacerdos pro alio Sacrificium offerre potest. Habetur in Apologia Augustana.

VII. Missas privatas, in quibus scilicet solus Sacerdos, & non alii communicant, ante Gregorium Magnum non fuisse, & illicitas esse, atque abrogandas, ac cum Christi institutione pugnare, & repræsentare magis excommunicationem, quam communionem a Christo institutam. Apologia Augustana, & Calvinus de Cœna Domini.

VIII. Vinum materiam non esse hujus Sacrificii, neque aquam miscendam cum vino in Calice, idque esse contra Christi institutionem. Bucerus in Apologia contra Antididagma.

IX. Ecclesiæ Romanæ ritum, quo secreto, & submissa voce verba consecrationis proferuntur, damnandum esse; Missamque nonnisi in lingua vulgari, quam omnes intelligant, celebrari debere, imposturamque esse ceteas certis Missas Sanctis attribuere; asseritur a Calvino in Libr. de Cœna Domini.

X. In celebratione Missarum omnes cærimonias, vestes, & externa signa, irritamenta impietatis esse magis, quam officia pie-

pietatis, & sicut Missa Christi simplicissima fuit, ita quanto Missæ illi primæ omnium Missa vicinior, & similior sit, tanto magis esse Christianam. Lutherus de Captivitate Babylonica.

De Sacramento Ordinis.

I. Ordinem non esse Sacramentum, sed ritum quemdam eligendi, & constituendi Ministros Verbi, & Sacramentorum, immo quod Ordo Sacramentum sit, figmentum esse humanum excogitatum a Viris rerum Ecclesiasticarum imperitis. Lutherus de Captivitate Babylonica tit. de Ordine. Bucerus lib. Reformation. Calvinus libr. Institutionum, & Melancthon in Locis communibus.

II. Ordinem non esse unum Sacramentum, nec infimos, & modicos Ordines velut gradus quosdam tendere in Sacerdotis Ordinem. Calvinus in sua institutione cap. de Ordine Ecclesiastico.

III. Nullam esse Hierarchiam Ecclesiasticam, sed omnes Christianos ex æquo esse Sacerdotes, & ad usum, seu executionem opus esse vocatione Magistratus, & consensu populi, & qui Sacerdos semel fit, laicum rursus fieri posse. Lutherus de Captivitate Babylonica, & Calvinus in suis Institutionibus.

IV. Non esse in Novo Testamento Sacerdotium visibile, & externum, neque potestatem aliquam spiritualem, sive ad consecrandum Corpus, & Sanguinem Domini, sive ad offerendum, sive ad absolvendum coram Deo a peccatis, sed officium tantum, & ministerium prædicandi Evangelium, & eos qui non prædicant prorsus non esse Sacerdotes. Bucerus super Joann. cap. 6. Lutherus de Captivitate Babylonica: Calvinus in Institutionibus.

V. Unctionem non solum non requiri in Ordinum traditione, sed esse perniciosam, & contemnendam similiter, & omnes alias cæremonias, & per ordinationem non conferri Spiritum Sanctum, proinde impertinenter Episcopos cum ordinant, dicere, Accipite Spiritum Sanctum. *Calvinus c. 18. suarum Institutionum.*

VI. Episcopos Jure Divino non esse institutos, neque Presbyteris superiores, neque habere jus ordinandi, aut si habent, illis esse commune cum Presbyteris, ordinationesque ab ipsis factas sine plebis consensu irritas esse. Lutherus de Captivitate Babylonica, Calvinus libro Institutionum. Bucerus libr. Reformationis.

Qui articuli discussi sunt in Congregationibus Theologorum habitis mane, & a prandio diebus VII. VIII. IX. X. XI. XII. Decembris.

Ut sup. p. 117. & seqq.

Decimatertia die Decembris, necnon decima-quarta, & decima-sexta alii Theologi veritatem Catholicam contra Hæreticorum articulos adversus Sacramentum Ordinis confirmarunt. Die vero decima-quinta ejusdem Mensis inquiunt acta.

Legatus, Præsidentes, ac Patres omnes, Maximilianum & Mariam, Regem, & Reginam Bohemiæ, qui ex Hispaniis venientes Tridentum die XIII. applicuerant, domi visitant, ipseque Legatus eadem die a dicto Rege domi etiam visitatur. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. XXIV. celebratisque festivitatibus Nativitatis Domini die XXIX. Decembris discussio ipsa absolvitur.

In Germania insigne prodigium plures LXI.
hoc anno terruit; Simulachrum enim Christi in Cruce confixi stupendo sudore quatuor horarum spatio diffluxit, quo miraculo visa est Lutheranorum obfirmata in hæresi pertinacia, ac impietas damnari, ut refert Surius his verbis.

Sur. in comm.

Crucifixi Imago sudorem emisit.

Mensis Martii die XIV. in Oppido Bernburgensi sub Concionem statua Christi in Cruce pendentis magno, & stupendo miraculo ad quatuor horas largiter sudavit. Erant, qui sudorem illum subinde abstergerent, sed rursus magna copia manavit. Multæ hac nostra ætate dum regnant passim hæreses, Statuis, & Imaginibus injuriæ, & contumeliæ petulanter illatæ sunt, nec adhuc cessatur, licet non desint id genus prodigia, quibus possunt importuni homines absterreri. Videntur sibi valde Evangelici, si ab hominum oculis Imagines Christi, & Sanctorum removeant, nec pudet eos Judæorum, & Turcarum, aliorumque Mahometanorum imitari væcordiam, & impietatem, sed hac quoque ratione via sternitur Antichristo.

Exposuere Pontifici Henricus, & Carolus Brunsvicenses, iidemque Luneburgenses Duces se insigni Lutheranorum perduellium proditione captos, atque a Philippo Lantgravio in vincula abductos, cumque Carolus Cæsar victoriam de Lutheranis Imperii perduellibus reportasset, atque Lantgravius perduellionis reus proscriptus jussus esset Brunsvici Principes pristinæ libertati restituere, Lutheranos contra Cæsarea Edicta mala fraude usos antequam vinculis eos exolverent, iniquis pactionibus impie constrinxisse, ne Lutheranæ unquam sectæ obsisterent, ne Monasteria, & Sacerdotia, vel Ecclesias a Lutheranis repeterent, & sacra vectigalia blasphemis hæreseos buccinatoribus permitterent, tum Brunsvici, tum Goslariæ: quæ pacta conventa dolo, & impie extorta Pontifex pronuntiavit, ac Sacramenti inique præstiti religione Brunsvicenses Duces li-

liberavit, qua de re literæ XVII. die Februarii hujus anni consignatæ.

LXII. *Sur. in comm. hoc anno.* Inducta est hoc anno inter Lutheranos nova hæresis authore Andrea Osiandro, qui dum divina oracula pro libito distorquet, commentus est justum eadem justitia fieri justum, qua Deus essentialiter justus est, de cujus impio delirio hoc refert Surius. *Anno MDLI. in Prussia Andræas Osiander novum de Justificatione dogma e suo cerebro fabricat, videlicet, hominem Christianum eadem prorsus justitia, qua Deus essentialiter justus est, justum esse oportere, hanc vero justitiam homini inseri, &c. Contra hunc licet alioqui strenuus esset Lutheri propugnator, multi Evangelici aliquot Principum, & Civitatum Lutheranorum præcones acriter scripserunt, sed ita, ut & illi Osiandro, & illis rursus Osiander multas execrandas hæreses impingat. In primis autem Wittembergenses, & in his Melanchthonem perstringit, sic illi Fratres Evangelici non contenti turbare Ecclesiam Dei etiam se mutuo lacessere, & perturbare non desinunt, & quamvis tam multos haberet Osiander contradictores Evangelicos, tamen in suam sententiam pertrahere potuit Albertum Prussiæ Principem, qui ejus Adversarios, & in his Joachimum Merlinum insignem Evangelicum e suis finibus exegit. Quis non videat apud infaustos istos rerum novatores Evangelii sui doctrinam toties in novas mutari formas, easque tam diversas, atque inter se mire discrepantes! Sed dolendum maxime est, dum isti ita in rebus gravissimis ludunt, miseræ plebi tam miserabiliter, ac nimium exitiabiliter illudi.* Addit idem Author Bucerum Hæresiarcham, qui toties conciliandæ inter Catholicos, & Lutheranos concordiæ promotæ a Cæsare obstiterat, metuque Cæsaris in Angliam diffugerat, ne pertinaciæ, & impietatis suæ justas daret pœnas, ad Divinum Tribunal hoc anno raptum, de cujus lascivia, & impietate hæc tradit Historia.

Novum dogma de justificatione.

LXIII. *Sur. in com.* *Die XXVII. Februarii periit in Anglia Martinus Bucerus Monachus Apostata, & qui contra omnium Sæculorum, & Christianarum gentium morem, cum esset Sacerdos, ad tertias usque nuptias progressus est. Audivi ego ex quodam gravi, longeque doctissimo Viro fuisse eum Judæum, & cum quandoque puerum quemdam nescio ex qua fæmina sustulisset, eum circumcidisse. Utrum autem hæc prorsus certa sint non possum affirmare, præsertim quod ille quoque, qui hæc referebat, se ab aliis accepisse diceret.* Fluctuasse Bucerum in fide, ac postquam a vera excidisset variarum opinionum fluctibus contrariis mire exagitatum fuisse, scribit Sanderus his verbis.

Bucerus moritur, & ejus variæ opiniones.

Post ejus obitum, regnante Regina Maria, Illustris Dominus Baro Pagetus Catholicorum tunc Regum Consiliarius dignissimus testificatus est se præsentem, ac ejus apud Dudlæum Ducem Nortumbriæ Interpretem fuisse, cum eidem Duci suam de reali Corporis Christi in sacramento præsentiam interroganti, ingenue responderit, nullum merito dubitare posse, qui non dubitet de fide Evangelistarum, non tamen is ego [subjecit] qui certo ea omnia credenda existimem, quæ in novo Testamento de Christo, & ejus Actis scribuntur, quamquam, nec hactenus aperte negare libuerit. Atque ista homini, quem sciebat non multum de ulla religione esse sollicitum, libere dixit. Cæterum scriptione, ac libera professione Lutheranismum ad Anglicanæ Sectæ normam aliquantulum modificatum, & temperatum usque ad mortem tenuit. *Sander. de Schism. Angl. lib. 2. p. 273.*

Redactis sub jugum Magdeburgensibus offusum esse Lutheranis terrorem ingentem, quorum plures Concionatores ex Urbibus pulsi sunt, quod seditionum faces accenderent, populosque in pervicacia continerent, narrat Surius. *Surius in comm.*

Augusti die XXVI. Ecclesiæ Augustanæ Ministri Evangelici Cæsaris voluntate intra diem tertium ex urbe discedere jubentur, nec usquam omnino concionari intra Cæsaris ditiones. Intra Augustam vetat Cæsar Lutheri dogmata doceri. Eodem modo actum est cum Memmingensibus, & aliis Sueviæ Concionatoribus. Erat in iis quidam, cujus Dalila cum jam proxima esset partui. Is petit sibi copiam fieri uxoris, ut ipse vocabat, invisendæ. Tum Atrebatensis Episcopus cum primis eruditus ad suos conversus, uxorem iste vocat, ait, quæ scortum est. Et revera nonnisi scorta, imo scortis peiores sunt, quæ vel sacerdotibus, vel monachis junguntur. Horum autem profligatio magnum omnibus ubique terrorem incussit, qui haud dubio idem sibi quoque formidarent, potuisseque hac ratione facile populus misere seductus in viam reduci, expulsis pravis, & seditiosis Doctoribus, cum ecce in tanta publicæ pacis, & tranquillitatis expectatione Galliæ Rex Cæsari bellum movet. Mauritius deinde cum Gallo fœdus ferit, eam gratiam pro maximis beneficiis Cæsari rependens.

Ita cum Germaniæ ad Orthodoxæ Religionis cultum ab impia Lutheri superstitione revocandæ spes arrideret, repente majores tumultus exorti, Christianam rem in grave discrimen adduxere: perdomiti diuturno bello Magdeburgenses a *Sur. in comm. hoc anno. Jac. Aug. Thuan. l. 8.*

Mau-

Natal. Comes Ludov. Guicc.

Mauritio Duce Saxoniæ, qui Cæsareo exercitui cum summo imperio præerat, deditionem Mense Novembri nuncuparunt his legibus, quas Surius refert. *Supplices a Cæsare veniam petant, in Austriacam, & Burgundicam Familiam nihil faciant, Cameræ se submittant, Augustano decreto postremo pareant, aureorum quinquaginta millia persolvant in usum fisci pro belli sumptu, tormenta majora duodecim Cæsari tradant, & quædam aliæ duræ satis conditiones adjectæ.*

Nocuit Cæsari hoc bellum per se non administrasse; Lutheranus enim Saxo permisit victis, ut in Lutherano cœno hærerent, qui de impia, & delira superstitione defensa adversus Cæsarem inanem gloriolam aucupati sunt, quasi nefanda eorum pertinacia cum Martyrum constantia conferenda esset, nec defuere impii Scriptores, qui ipsorum perfidiæ fallacibus verbis fuerint lenocinati, quos graviter refellit Surius. *Nemo sanæ mentis dixerit eos laudem, vel gloriam mereri, qui ob pertinaciam, & rebellionem proscripti a Cæsare suo exemplo alios quoque ad rebellandum invitent.*

LXIV. *Protestantes novam defectionem a Carolo V. meditantur.*

Porro Mauritius Princeps cum præsidiarias Magdeburgensium copias ex Urbe eductas suo exercitui conjunxisset, parti triumphi gloria elatior nova moliri in Cæsarem cœpit, ad quam defectionem Lutherani Concionatores Sectæ suæ confirmandæ propagandæque cupidissimi eum variis artibus adversus Cæsarem incitarunt; is vero cum turmas in hyberna duxisset, eæ per Thuringiam, & finitima loca dispersæ militari licentia grassari, & varias excursiones agere cœperunt, gravioraque mala Catholicis prædandi cupidine intulerunt, quæ cum Moguntino, & Treverensi Archiepiscopis relata essent, ii de Tridento ad sua tuenda deserendo cogitarunt, Pontificemque de tota re certiorem fecere. At Julius cum eos motus prudentia, atque authoritate Cæsaris sopitum iri præfideret, coitionesque in Cæsarem conflatas ignoraret, eos Præsules, ut perstarent Tridenti hortatus est, ne ex eorum, & aliorum Præsulum discessu Concilium dissolveretur, eximiaque afferendæ suo splendori Germaniæ contra Novatorum fraudes consilia evanescerent. Sumerent interea animos, Cæsareo imperio eos tumultus compositum iri.

Venerabilibus Fratribus Moguntino, & Treverensi Archiepiscopis Sacri Romani Imperii Principibus Electoribus.

Venerabiles Fratres salutem, &c. Magnam nuper nobis molestiam attulerunt literæ dilecti filii Marcelli Cardinalis Crescentis Legati nostri Venerabilium Fratrum Prælatorum sacro Œcumenico concilio Præsidentium, per quas certiores facti sumus novos quosdam motus in finitimis Fraternitatum Vestrarum Ecclesiarum locis concitatos, ex quibus jam, & aliæ Ecclesiæ detrimentis, & calamitatibus non mediocribus affectæ fuerint, & ipsis Moguntinæ, & Treverensi grave imminere periculum, in tanta tamen, ac tam inopinata re, ea nobis occurrit consolatio, quod cum Charissimus in Christo filius noster Carolus Imperator Augustus nunc omnium tam nostra, quam Patrum memoria Maximus, & Potentissimus hanc causam non solum communem, sed etiam propriam existimare debeat, ejus opibus, consilio, & authoritate facile hujusmodi tumultus sedari, & extingui posse speramus, ad quam curam eum omnes cogitationes suas conversurum minime dubitamus, cum ut nobilissimæ illius Regionis incolumitati consulat, tum ut a suo ipsius imperio hanc tam seditiosarum factionum pestem arceat, quod illi haud quidem difficile fore arbitramur, cum illam nefariam tumultuariorum militum manum nulla certa ratione subnixam furere ausam intelligamus, quare per se ipsam dilapsuram, & ejus omnes conatus brevi in irritum casuros facile ut credamus adducimur; vos quidem Fratres cum ex iisdem literis acceperimus in animo habuisse isthinc discedere, ut Ecclesiis vestris opem ferretis, talem Divina juvante clementia earum seditionum exitum fore speramus, ut ipsi etiam speretis magnopere hortamur, & quoniam concilium œcumenicum vestra in primis præsentia, & authoritate prosperos adhuc habuit progressus, pro singulari prudentia, ac pietate vestra cogitetis volumus ne ipsius Concilii, tam exoptati omnibus Nationibus, & ab ipsa præcipue Germania efflagitati, & in quo orthodoxæ Religionis, atque otii, & tranquillitatis Universæ Reipublicæ Christianæ stabiliendæ spes certissima reposita esse debet, causam deseratis. Neque enim dubitandum est quin eo vestro discessu, tam sanctum, tam salutare, tam necessarium opus quodammodo titubare incipiat, cum vester adventus ei tantum attulerit adjumenti, atque ut eo libentius permaneatis, & concilii ipsius acta securiore animo prosequamini, illud sciatis volumus ad omnem periculi metum funditus tollendum quid facere debeamus moneatis, neque ante unquam desiimus in præsentia nihil a nobis prætermitti neque officii, neque sedulitatis, quo inter Christianos Principes pax, & gratia reconcilietur, quam immensa præpotentis Dei benignitate,

Julii III. lib. brev. 4. sig. n. 2882. pag. 272.

tate, ac misericordia, cum in ejus manu sint ipsa Regum corda, & consilia, brevi successuram confidimus. Quamobrem si ut nobis persuademus Fraternitates Vestræ publicam Christi Redemptoris Nostri, & Catholicæ Religionis causam quibuscumque privatis vestris rationibus, quibus etiam absentes, ipso præsertim Cæsare adjuvante, prospicere poteritis, potiorem duxeritis præterquam quod & ipsius Dei gratiam promerebuntur, nobis etiam, qui vos paterne diligimus, vestrumque honorem quantum cum Deo poterimus, augere cupimus, plurimum satisfacietis. Hæc erant, quæ pro summa nostra in vos charitate vobis scribenda habuimus, nam illud ut vos admoneamus, supervacaneum ducimus, ne scilicet quicumque rerum eventus fuerit, aliquid de discessu vestro, inconsulto Cæsare, & contra ipsius sanctæ Synodi sententiam perniciosо aliorum exemplo statuatis, reliqua cum ejusdem dilecti filii nostri Cardinalis Crescentii Legati, tum vero ex Petri Camaiani, intimi Cubicularii nostri, quem etiam hac ipsa de causa ad Cæsarem mittimus, sermone plenius Fraternitates Vestræ cognoscent. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXIV. Decembris MDLI. anno II.

LXV. Majus constantiæ specimen explicabat Archiepiscopus Coloniensis, qui cum Divina humanis præferret, censuit insistendum celebrando concilio spretis bellicis tumultibus, cum nil antiquius esse deberet orthodoxæ Religionis restituendæ, & pravorum dogmatum, corruptelarumque, quæ in Clero irrepserunt delendarum sollicitudine: cujus fortitudinem, ac pia consilia Julius his literis commendavit.

Jul. III. l. 4. brev. sig. num. 1881. p. 297.

Venerabili Fratri Archiepiscopo Coloniensi Sacri Romani Imperii Principi Electori.

Venerabilis Frater salutem, &c. Magno cum gaudio accepimus ex literis dilecti filii Crescentii Legati nostri, & Venerabilium Fratrum Prælatorum Sacro œcumenico concilio Præsidentium Fraternitatem tuam turbulentis tumultuariorum militum motibus a prosecutione ipsius concilii, quod cua in primis præsentia, & authoritate optimos jam progressus habuit, minime discedendum decrevisse, publicamque Dei, & Catholicæ Religionis causam privatis suis rationibus potiorem duxisse, qua in sententia etsi pro tua summa, singularique prudentia, & pietate permansurum omnino confidimus, tamen te majori, quo possumus, animi nostri affectu hortamur in Domino, ut quod hactenus de eodem concilio promovendo, & ab eo non recedendo pie, & sancte cepisti consilium, in eo ut laudabiliter pergas, ac persistas, nam præterquam quod hujus facti constantia Divinam gratiam promereberis, nobis etiam qui te paterne diligimus, cuumque honorem quantum cum Deo poterimus augere cupimus; plurimum satisfacies, reliqua cum ex dicti Cardinalis, & Legati, tum vero ex dilecti filii Petri Camaiani Cubicularii nostri intimi, quem dedita opera ad Serenissimum Cæsarem mittimus, sermone uberius Fraternitas tua cognoscet. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die XXIV. Decembris MDLI. anno II.

Aucti sunt in dies tumultus, adeo ut proximo Vere ii tres Archiepiscopi Electores discedere Tridento coacti fuerint, & concilium dissolutum sit ob conjurationem ab Henrico Rege, & Principibus Lutheranis adversus Cæsarem conflatam, bellumque difficilius inter Gallum, & Carolum V. incanduit, cujus causam, & culpam vicissim illi a se in æmulum transtulerunt, ut memorat Augustus Thuanus his verbis. LXVI. Bellum inter Carolum V. & Henricum II. quo Concilium dissolvitur.

Alter in alterum culpam reiiciebat, nam Cæsariani ultro nos Octavii tutelam suscepisse criminabantur, non tam supplicis defendendi, quam belli in Italia, atque adeo inter Christianos excitandi causa, ob id ipsum sollicitasse Imperii Ordines, & Principes, ut a Cæsare deficerent, neque in concilium, quod ipsorum rogatu Cæsar ad sarciendam Ecclesiæ concordiam coegisset [id est cogendum curasset] consentirent missis Legatis, qui contestarentur, & illud pro irrito illos habituros denuntiarent. Addebant & nuper Brissaccum, ut belli occasionem quæreret in Subalpina Regione, cœnobium, quod Bargæ Pagi a Cæsarianis custoditi ditionis est, occupasse, & festinato opere nunc munire, & quod nos summa invidia onerabat, nuper etiam cum Turca in Christiani nominis perniciem fœdus iniisse. Sed nostri antiquiores, & justiores multo causas adducebant, Cæsarem, videlicet, cum Aquitania seditionibus arderet, misso Burano cum Anglis egisse, ut Burdigalensium tumultuantium tutelam susciperent, & jus, quod in Aquitania armis amiserant, jure recuperarent, pace ante biennium cum Anglis facta, Santandreano e Britannia redeunti insidias tetendisse, & quasdam e nostris Naves per Belgas intercepisse, Helvetios quo minus cum Rege fœdus renovarent sollicitasse. Sebastianum Vogelspergum quod Regi militasset prius tormentis cruciatum Augustæ Imperii Comitiis, non fine Regis ignominia securi percussisse: cum de interceptis in Belgio quorundam negotiatorum navibus apud Mariam Pannoniæ Reginam Lud. Aug. Thuan. l. 8.

ginam

ginam querimonia instituere tur, Legatum eo Regis nomine missum, Jure Gentium violato in carcerem conjectum, & perverso ordine bona nostrorum Antuerpiæ Fisco adjudicata fuisse, postremo Cæsarem Carolo Marillaco Venetorum [in Britannia, scilicet minori] Episcopo apud ipsum Oratori injuriose interminatum, fore, ut si res ad arma deveniret, Regem ad minimi eu suis conditionem redigeret.

De Lutheranorum, qui instar maniacorum in Cæsarem consurrexere, quod maniæ ipsorum mederi, eosque opera concilii ad cultum veræ Religionis traducere niteretur bello, dicetur proximo anno, nunc de Turcarum in Christianos grassationibus agendum est.

LXVII. Adhæsit quidem Gallo Regi maxima invidiæ fax, quod Turcam ad invadendam Cæsaream ditionem concitasse crederetur, Angelus enim Massarellus in Diario concilii Tridentini hæc tradit, *XVII. Julii, ex literis Nuntii Apostolici apud Venetos habetur classem Turcicam, quæ nonaginta tribus Triremibus, viginti Navibus, & triginta Myoparonibus constat, intrasse jam Mare Adriaticum, iamque ad damnum Cæsaris, & Pontificis solicitatam, ductam, & alitam a Rege Gallorum, quod certe valde mirum est, cum ipsi Gallorum Reges semper fuerint defensores Pontificum, & Ecclesiæ, ob quæ meruerunt nomen illud Christianissimum, nunc autem videntur contra Pontificem arma sumere, Turcas ad vastandas Christianorum ditiones deducere.* Verum utut res fuerit, Turca in omnes occasiones invadendi Christiani Imperii provehendarumque rerum suarum occasioni amplissimæ erant, accenso jam inter Christianos acerrimo isto civili bello. Præfectus est a Solymanno classi barbaricæ Sinamus, qui expostulavit de violatis superiore anno a Cæsare induciis in Africa atque Aphrodisium, Singulum & Monasterium sibi restituenda exegit, cui responsum est, prius a Dragute Archipirata inducias fuisse violatas, at ille primum in Messanæ conspectum se dedit, dein ad Catanam deflexit, Augustamque Oppidum supra Syracusas diripuit, inceditque, moxque Melitam Insulam tentavit, metuensque Cæsaream classem, reductis in naves tormentis Corcyram Insulam longissime distantem mox terrore oppressit, Sinuessanus enim præfectus metu fractus deditionem nuncupavit, ac sex millia capitum Christianorum supra quingenta servituti Turcicæ mancipata sunt. Admisit tunc miserandum facinus Siculus, qui uxorem, ac filias duas nubiles peremit, ne stuprarentur a Turcis, armatusque in medium Turcarum globum se conjecit, ac cæsis aliquot hostibus cæsus est. Elatus ea victoria Sinamus in Africam vela obvertit, ac Tripolim, quam Hierosolymitani Equites tuebantur, adortus est. Præerat Urbi Gaspar Valerius Eques Allobrox militari peritia conspicuus, aliquandiu virtute Barbaricos impetus clisit, demum succubuit, cum cellæ promptuariæ Magister proditor, & Apostata Cabillonensis docuisset Turcas, qua parte minus communita tormenta libranda essent. Contulit se ad castra Turcica Aramontius Eques, Galli apud Turcam Regis Orator, ut Sinamum a Tripolitana obsidione precibus abduceret; sed illi a Sinamo responsum est, sacramento obstrictos in Rhodia deditione nunquam arma in Turcas laturos, eos vero fidei defuisse, ac in Aphrodisii expugnatione subsidiaria arma Cæsari tulisse, demum cum Hispani propugnandæ Tripolis despondissent animos, deditionem fecere XVII. kalendas Septembris conceptis certis legibus, quæ mox a Barbaro victoria insolescente violatæ, spoliati enim omnibus fuere Equites, addictique servituti. Mauri vero milites ducenti trucidati, quod pro Christianis arma gestassent. Demum Aramontius ducentos Religiosos Equites Gallos liberavit, Hispanos, pretio soluto, cathenis exolvit. Verumtamen graviores querelæ in Aramontium fusæ, quod Tripolis dedendæ Author fuerit, nec minores de summo Equitum Magistro jactatæ, quod rogatus initio, ut Tripolitanis auxilia submitteret, id facere detrectarit, ne Melitam præsidiis exueret: tantus vero terror offusus est Equitum Hierosolymitanorum Principi, ut cum Solymannum de excindendo universo illo Equestri Ordine conjurasse opinaretur, transferendi Messanam, vel Syracusas Conventus illius Ordinis consilia iniverit, de quibus factus certior Julius, cum infelici bello Parmensi distractus nulla Melitensibus auxilia transmittere posset, summa authoritate ejusdem Ordinis Principem ad rem conficiendam instruxit subjectis literis.

Hist. Turc. in Solyman. Surius in comm. hoc ann. Lud.Guic. Fazellus August. Thuan. l. 7. Diar. Conc. Trident. pag. 417. Henricus II. cum Turcis fœdus init contra Cæsarem.

Dilecto Filio Joanni de Omedes Magistro Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani.

Dilecte Fili salutem, &c. In hac Tripolis deditione, quam Turcæ obtinuere de te, ac de istorum Nobilium, & Religiosorum hominum Conventu pro nostro officio anxii valde sumus; veremur enim, ne si ipsi Turcæ pluribus tum veteribus, tum recentibus victoriis elati, & instructissimæ classis viribus confisi ad vos expugnandos LXVIII.

Jul III. l. 4. brev. sig. num. 2883. p. 218.

dos se convertant, voto impio suo, quod Deus pro sua pietate prohibeat, potiantur, quamobrem quanti momenti, discriminis, & præjudicii toti Republicæ Christianæ foret, si tu, & cæteri fratres tui in manus, tam immanis hostis deveniretis considerantes, vobisque omnibus consultum iri putantes, si ipsam Classem istbic omnino non expectantes, quando præsentium temporum sævitia aliter vos juvare non possumus, missimus ad te dedita opera præsentium exhibitorem, volumusque, ac tibi in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut relictis ad tutelam, & defensionem istius loci militibus, & iis vestri Ordinis, qui tibi præsertim ætatis robore ad obsistendum ipsi classi apti videbuntur, offerente se occasione tuto navigandi, unacum Consiliariis, & cæteris tui Ordinis istbinc abeatis, & vel Syracusas, vel Messanam vos conferatis, unde isti loco subvenire pro temporibus, & rerum necessitate nobis, vobisque servatis, ac liberis facilius erit. Nos vero interim dum hæc ad vos scribimus, & Neapolis, & Siciliæ Viceregibus significari fecimus, ut in locum illorum, qui istbinc discedent, ad vos armatos milites mittant, quod eos facturos omnino speramus. Ne autem aliquis eu suis se in hoc excusare possit, tibi ultra ordinariam, quam in istius Ordinis homines authoritatem habes, quod nostra authoritate tam illis, quod tecum ducere volueris, ut tecum veniant, quam illis, quos ad loci defensionem, & custodiam opportunos censueris, ut remaneant, sub excommunicationis latæ sententiæ, ac suarum præceptoriarum, & quarumvis dignitatum, & beneficiorum, & officiorum, antianitatumque amissionis ipso facto per eos incurrenda, & sub quibus aliis tibi visis pœnis præcipere, & mandare possis, facultatem authoritate Apostolica tenore præsentium concedimus non obstantibus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum &c. die XI. Septembris MDLI. anno II.

LXIX. Non discedendum esse Melita ob graviores causas postea visum est, ne Equester ille Ordo dissolveretur, gravissima vero damna a Turcica classe fuisse illata, ac plura Oppida capta, vastata, incensaque, ac plura Christianorum miserorum millia in servitutem crudelissimam abducta, deplorat Pontifex aliis literis exeunte Novembri exaratis, instructosque a Turca ingentes bellicos apparatus, ad gravius bellum proximo Vere inferendum. Cæterum in Transylvaniam conversos impetus Turcicos visuri sumus, in qua etiam superiore anno concitati fuerant gravissimi motus, ad quos compescendos cum Georgius Martinutius Regis Procurator in perduelles, sine judiciario ordine animadvertisset, contraxissetque censuras Ecclesiasticas, ab earum religione exolvi flagitavit, subjecto casu proposito, quem repetit Pontifex.

Excitati in Transylvania motus

Seditionis auctores cæsi ab Episc. Varadensi.

Georgio Episcopo Varadiensi.

In his periculis, & tumultibus, in quibus ob varias Turcarum incursiones, tu & istud Regnum, in quo Locumtenens es, proxime præterita Æstate versati estis, quidam ejusdem Regni factiosi homines arma contra communem hostem sumere nollent, magnamque seditionem eorum opera in maximam ejusdem Regni cladem excitarent, ne malum id longius serperet, priusquam jure de illis statutum esset, capitis supplicio eos affici jussisti, eu quorum morte cum tua te conscientia urgeret, cum a celebratione Missarum tum ab aliis Episcopalibus officiis abstinuisti &c. Dat. Rom. XXV. Februarii MDLI. anno II.

Jul. III. lib. brev. fiz. num. 2883. p. 35.

Restitutus est a Julio pristinæ Episcopalis muneris exercendi potestati, cum autem novi tumultus in Transylvania coorti essent, ille ad infringendam Turcarum tyrannidem vires suas cum Ferdinando Rege conjungere decrevit, ad quod sequendum consilium, mandandumque operi Pontifex illum hortatus est.

Fratri Georgio Episcopo Varadiensi.

Venerabilis Frater salutem. Cum antea perspecta nobis esset tua in Catholica Religione tuenda fides, atque constantia, non mediocriter, quam de tua prudentia, ac pietate opinionem semper habuimus, nuper confirmarunt literæ, & nuntii, ex quibus intelleximus te in turbulentissimo istius Provinciæ tumultu cum Charissimo in Christo Filio nostro Romanorum Rege omnes vires, opesque tuas, ad optimam causam defendendam contulisse. Ac sane cum egregiam virtutem tuam, & pietatem magnopere laudamus, tum vero etiam atque etiam hortamur, ut quod a te consilium pie, fortiterque susceptum est, id omni cura, labore contentione prosequare, qua scilicet nobilissimam, & opulentissimam Pannonici Regni partem, quam quidem tua potissimum opera, & consilio reliquam habemus, ab impendente Hæreticorum atque infidelium tyrannide defendas, ac tueare, idque tibi haud omnino difficile futurum arbitramur, adjunctis præsertim ipsius Regis Ferdinandi auspiciis, & copiis ejusmodi autem beneficium, si, quemadmodum speramus, in Christianam Rempublicam contuleris, cum satis tuæ in Christum pietati, & officio feceris, tum vero ab omnibus Christianis Principibus, & a nobis in primis tantam eo nomine gratiam inieris, ut nihil sane eorum, quæ ad tua

LXX. Ib. p. 148.

Actum de fœdere contra Turcas.

vel

ornamenta, vel commoda pertineant, ullo loco prætermissuri simus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XX. Julii MDLI. Pontificatus nostri anno II.

L. 4. brev. p. 233.

Detulit vero Isabella Regina una cum filio puero demissa obsequia Julio Pontifici Augustini Oratoris opera, ac vicissim Julius illam, ac puerum Regem paternis officiis semper complexurum se spopondit, eorumque fidem, & observantiam in Apostolicam Sedem commendavit; suscepta vero consilia de Transylvanis cum Germanis conjungendis in Turcas ita provexit Georgius, ut puerum Regem Transylvaniæ in tutelam Cæsaris, ac Ferdinandi contulerit, Turcicamque servituti funestæ non disparem abjecerit, ex quo Pontifex maxime recreatus Georgio subjectis literis gratulatus est, cum rem Christianam ea ratione in Transylvania contra Turcicas insidias, viresque assertam putaret, ac dignitati illius amplificandæ se operam daturum significavit.

Transylvanus Princeps tutelam turcircam obucit.

Venerabili Fratri Georgio Episcopo Varadiensi.

LXXI. *Jul. III. L. 4. brev. sig. num. 2884. p. 253.*

Venerabilis Frater salutem, &c. Magnum nobis gaudium attulit, quod ex aliquot nuntiis & nuper eu fraternitatis tuæ literis cognovimus, in tuenda Charissima in Christo Filia nostra Isabella Regina, ejusque Illustri filio te valde rectum, & salubre consilium cepisse, effectumque esse Divina adjuvante Clementia, ut per tuam fidem, ac prudentiam Regnum istud, quod e truculenti hostis faucibus alia nulla ratione eripi posse videbatur, firmissimos, & fidelissimos Tutores Serenissimum Cæsarem, ejusque Fratrem Ferdinandum Romanorum Regem nactum fuerit, ex pulcherrimo itaque hoc tuæ fraternitatis facto perpetuam ipsius in Christianam Rempublicam pietatem agnovimus, & ex tuis literis officii erga nos, ac observantiæ plenissimis quanto animi affectu, & devotione hanc sanctam Sedem colas, facile perspeximus, ut pergas autem in isto Regno, tam contra Hæreticorum perversitatem, quam infidelium hostium insidias, & conatus Orthodoxam Religionem, & Catholicam Fidem tueri, fraternitatem tuam ut cohortemur nihil esse nobis necesse ducimus, cum virtute & constantia tua freti nihil dubitemus novis te semper meritis cætera accumulaturum; illud certe nobis erit præcipue curæ, ut cum primum res, aut tempus nobis facultatem dederit augendæ, & amplificandæ dignitatis, non minorem, quam de tua rationem habitam intelligas. Datum Romæ apud S. Petrum die X. Octobris MDLI. Anno II.

Cæsaris, & Ferdinandi Regis tutelæ commissus.

LXXII. Ornavit paulo post Georgium, ut de re Christiana optime meritum, Pontifex Cardinalitia purpura Ferdinando Rege eum honorem ipsi deprecante a Pontifice, qua de re hæc memorant acta Consistorialia.

L. 6 brev. sig. num. 2885. p. 106. Panvin. in Julio III.

XII. Octobris fuit Consistorium, in quo Sanctitas Sua ob Religionis zelum, & singularem doctrinam, & quamplurimas alias virtutum dotes, quibus Frater Georgius Episcopus Waradiensis insignitus erat, sperans illum Sedi Apostolicæ quamplurimis de causis fore maxime proficuum, eundem Georgium Episcopum absentem in S. R. E. Presbyterum Cardinalem de fratrum consilio creavit, &c.

Acta Conc. ms. Cor. Spad. sig. num. 134. p. 73.

Georgius Episcopus Varad. creatus Card.

XVI. Octobris MDLI. fuit Consistorium, in quo fuit decretum, ut mitterentur per unum ex Sanctitatis Suæ Camerariis, & Biretum & Pileus rubeus Reverendissimo Domino Georgio Cardinali noviter creato cum indulto, si ei videbitur, utendi vestibus rubeis, & pavonatiis, & aliis indumentis, quibus cæteri Cardinales, qui tempore suæ assumptionis ad Cardinalatum Presbyteri, seu Clerici Sæculares erant, utuntur, dummodo tamen habitum suum Regularem subtus deferat.

Romæ die XVI. Novembris MDLI. fuerunt lectæ literæ Reverendissimi Domini Georgii Cardinalis Transylvaniæ datæ in castris, quibus significabat res versari in maximo discrimine, diemque fatalem publici conflictus adversus Turcas de proximo imminere. Et propterea supplicabat Sanctitati Suæ, ut procuraret pacem fieri inter Principes Christianos, unde Sanctitas sua decrevit, ut celebraretur Missa in Basilica S. Petri die Dedicationis dictæ Basilicæ pro pace, & conservatione Christianitatis ab Infidelibus, cum Indulgentiis, & remissionibus solitis.

Dum in Turcas apparat arma Georgius ab æmulis contrucidatus est, ita repente meliorum rerum spes in contrarios eventus conversæ fuere, nam Ferdinandus non tueri pupillum Regem Transylvanum, sed in Regni possessionem, exuto pupillo, induci affectabat, cujus immodicæ cupiditatis vitio Hungariam in Turcicam servitutem prolapsam jam ante vidimus, cumque vivo, ac spirante Georgio Cardinale votorum compos fieri non posset, Ferdinandi Duces, qui Georgii potentiam ferre non poterant, circumventum calumniis, quasi Georgius Transylvaniam sibi subiicere, oppressoque pupillo in Turcarum clientelam transvolare niteretur, aspernatusque pileum Cardinalitium, Regium diadema affectaret, illum insidiarum ignarum exeunte anno XIV. kal. Januar. ingeminatis vocibus Jesum inclamantem, LXXIII.

Proditione occiditur.

I. Septem. 1551. ann. 2.

carnificesque suos fratres appellantem inhumanissime obtruncarunt, ex cujus cæde, cum Ferdinandus res suas augere putaret, magis attrivit, nec enim Transylvaniæ Regno potiri potuit, sed Transylvani illud pupillo asseruere : tum vero hæreses, quas Georgius, dum vixit, in Transylvania extinxerat, pullulare, & grassari cœperunt, totaque Regio, sublato illius defensore, Turcicis excursionibus evastata fuit. Ut vero Ferdinandus ab hoc scelere se purgare curaverit proximo anno dicetur. Cæterum non prætermittendum videtur, versum prodigio, Divinæque ascriptum justitiæ, quod in ea Arce, quam in eversi Monasterii ruinis magnis molibus extruxerat, communieratque, cæsus sit, cum eam calamitatem pulsus inique Abbas, illi imprecatus esset, vel prædixisset.

Orta inde mala ingentia.

LXXIV. In Poloniam hæresis tumultus excitati.

In Polonia cum Sigismundi Augusti Regis facilitate Hæretici sua venena diffudissent, mox in eo Regno tumultus coorti sunt, ad quos comprimendos a Pontifice Episcopus Camerinensis Internuntius fuit decretus. Sopitæ vero hæreseos flammæ, dein vehementius in eo Regno exarsere, ut dicetur inferius.

Acta Conf. MS. Cor. Spad. sig. num. 134. p. 75.

Auctum est affecto anno Cardinalium Collegium adscitis ad eam dignitatem pluribus Viris Amplissimis, quorum nomina, ac titulos referunt acta Consistorialia.

Romæ die Veneris XX. Novembris MDLI. fuit Consistorium, in quo Sanctitas sua de Reverendissimorum DD. meorum consilio, & unanimi consensu creavit, & assumpsit in S. R. E. Presbyteros, & Diaconum Cardinales infrascriptos : R. P. D. Christophorum Episcopum Massiliensem, R. P. D. Fulvium de la Corgna, R. P. D. Michaelem Archiepiscopum Matheranensem, R. P. D. Joannem Riccium Archiepiscopum Sypontinum, R. P. D. Joannem Mercurium Archiepiscopum Messanensem, R. P. D. Jacobum Puteum Archiepiscopum Barensem, R. P. D. Alexandrum Campegium Episcopum Bononiensem, R. P. D. Petrum Episcopum Fanensem, R. P. D. Fabium Mignanellum Episcopum Grossetanum, R. P. D. Joannem Episcopum Tropiensem Pogium, R. P. D. Joannem Baptistam Cicadam Episcopum Albinganensem, R. P. D. Hieronymum Dandinum Episcopum Imolensem Presbyteros, R. P. D. Aloysium Cornelium Magnum Commendatorem Cypri.

Romæ die Sabbati XXVIII. Novemb. MDLI. fuit Consistorium publicum propter Cardinales noviter creatos, in quo recensuit Sua Sanctitas merita uniuscujusque illorum cum pluribus devotis monitionibus, quibus peractis, & in similibus servari solitis observari, illos ad pedes, manus, & osculum benigne accepit, ac coram eo genibus flexis constitutis imposuit Galerum rubeum super singula capita eorum, dicens verba solita.

IV. Decembris eis aperuit os, id est contulit fandi authoritatem, & annulis pretiosis, & titulis eosdem donavit; tradidit nimirum Ecclesiam S. Praxedis Christophoro de Monte : Ecclesiam B. Mariæ in via Fulvio Corneo, Ecclesiam S. Barbaræ, quam in tit. Presbyt. Card. erexit, Joanni Andreæ Mercurio Card. Messanensi, Ecclesiam S. Luciæ in Silice Alexandro Campegio, Ecclesiam S. Clementis Joanni Baptistæ Cicadæ, Ecclesiam S. Matthæi Hieronymo Dandino, Ecclesiam S. Theodori Aloysio Cornelio, Ecclesiam S. Anastasiæ Joanni Pogio.

His addunt Acta proximo anno de Sebastiano Pighino Archiepiscopo Sypontino.

Rome die Lunæ XXX. Maii MDLII. Cum aliat Sanctitas sua de Reverendissimorum consilio, & assensu Sebastianum Pighinum Archiepiscopum Sypontinum, tunc absentem, in S. R. E. Cardinalem creasset, & ex certis causis illius publicationem penes se retinuisset, eundem Sebastianum Archiepscopum Presbyterum Cardinalem fore, & esse pronuntiavit. *Ut sup. n. 133. p. 83.*

Afflictum fuisse ineunte anno populum Romanum graviore annona, flebilibusque vocibus efflagitasse a Julio, ut ea levaretur, subventumque illi fuisse refert Angelus Massarellus, nam constituto pretio jussit frumentum adhibita vi divendi ab iis, qui illud conditum tenebant. LXXV.

Confirmata sunt hoc anno a Julio Tertio Coloniensis Ecclesiæ privilegia, quæ a pluribus Cæsaribus nimirum a Friderico II. ab Alberto Rege, a Carolo IV. a Friderico III. ac demum a Carolo V. illi collata fuerunt, cui Pontificio diplomati hæc temporis nota adscripta est. *Dat. Romæ XIV. Maii MDLI. anno II.*

Instaurata est eodem anno Ingolstadiensis Academia ab Alberto Duce Bavariæ, ut in ea Sacerdotes Theologicis scientiis ad discutiendas offusas ab Hæreticis tenebras excolerentur, cujus pium consilium Pontifex his literis commendavit. LXXVI. Instaurata Academia Ingolstadiensis.

Alberto Duci Bavariæ.

Nihil ad honorem Dei aptius, ad Reipublicæ salutem commodius, ad tuæ nobilitatis gloriam a te fieri potest præclarius, quam quod in locis tuis doctorum, & Catholicorum Virorum quasi seminarium fiat, ex quibus lapsa Religio, & diminu- *Jul. III. l. 4. brev. sig. num. 2882. p. 11.*

tus

tus in Germania Sacerdotum numerus reparari possit, &c. Dat. Romæ XV. Februarii MDLI. Anno I.

Nicolaus Orlandin. hist. Soc. Jesu l.9. n.54.

Collatæ sunt ad constituenda Doctorum stipendia triennales decumæ Sacerdotum ejus Provinciæ, inductique sunt Viri pietate, & eruditione præstantissimi Claudius Jajus, Alphonsus Salmeron socii Sancti Ignatii, ac Petrus Canisius, ut Theologiam docerent.

LXXVII. *Horatius Tursellin. in vita S. Franc. Xaver. l. 5. c.2.*

In extrema Indiarum Orientalium ora S. Xaverius Legatus Apostolicus qui Indiarum Apostoli nomen promeruit, cum Ecclesia Japonica constituta fidem Sinensibus inferre cogitaret, reversurus in Indiam pro Apostolica ea expeditione instruenda cum Burgensis Regis Legato, qui Proregi Indiæ ferebat dona, conscendit navem Novembris Mense hujus sæculi quinquagesimo primo. Ex Japonia Matthæum, & Bernardum indigenas a se baptizatos secum deduxit, simul specimen gentis Japonicæ, simul idoneos Majestatis Christianæ spectatores. Romam deinde missurus in eo itinere onerariam navim undis pene obrutam suis precibus servavit & quod majus, scapham tempestate abreptam divinitus, ad onerariam reduci impetravit, ita ut simul, & in oneraria, & in Scapha a vectoribus cerneretur, quam rem miram, & pene fidem excedentem ita narrat Tursellinus. *Mendes Pintus Lusitanus honestus, & gravis comes Francisci peregrinationis ex Japonia in Sinas, & periculi socius fuit, is author est, reduces illos in onerariam receptos, cum vellet nauta Scapham inanem jam, ac religatam submovere inhibuisse clamantes, ut manum prius Xaverio porrigeret, qui adhuc in Scapha resideret. Respondenti Nautæ Xaverium in navi esse, ac fuisse ante ipsorum reditum, certatim illos affirmasse, nimirum quandiu ipsos in Scapha tempestas agitasset infesto vagantes Mari Franciscum adfuisse, cunctosque solantem, & ad spem salutis excitantem Scaphæ cursum ad onerariam direxisse, tum demum intellectum est Francisci pro iis supplicantis speciem eis præsto fuisse, quod & de Sancto Nicolao Myrensi Episcopo memoriæ proditum est, ut appareret, cujus ope a præsenti exitio servati forent. Res omnium vectorum, nautarumque sermonibus celebrabatur.* De piis Sanctissimisque viri Apostolici laboribus, & pio exitu proximo anno agemus, nunc ab eo ad alium Sanctitate conspicuum Virum Beatum Gundisalvum Ordinis Prædicatorum digredimur.

S. Franciscus Xaverius miraculo simul in duobus locis visus.

LXXVIII. Inclarescebat ejus gloria insignibus miraculis apud Lusitanos, quæ Regem Joannem permovere, ut Pontificem postularet de sacra actione judiciaria de illius sanctissimæ vitæ gestis, cœlestibusque virtutibus editis instituenda, cujus precibus assensit Julius, ac Internuntio Pontificio eam Provinciam demandavit, tum permisit, ut in Lusitania recurrente Beati Gundisalvi obitus die, sacra ejus memoria horariis precibus, atque in Divinis mysteriis recoleretur, atque Ecclesiam, in qua ejus reliquiæ erant conditæ, lustraturis gratuitam noxarum veniam certis legibus condonavit.

Inter Beatos Gundisalvum Dominicanum Julius III. reponit.

Venerabili Fratri Pompeio Episcopo Sulmonensi nostro, & Apostolicæ Sedis in Regno Portugalliæ Nuntio, Julius Papa III.

Jul.III. lib. brev. p.86.

Venerabilis Frater salutem, &c. Cum sicut Charissimus in Christo filius noster Joannes Portugalliæ, & Algarbiorum Rex Illustris nobis nuper exponi fecit, Beatus Gundisalvus olim Presbyter, & deinde Ordinis Prædicatorum Professor in istis Regnis unde oriundus, exigit ob crebra miracula, quæ Misericors Deus, & Dominus noster Jesus Christus ejus, ut pie creditur, intercessione, tam in vita, quam post obitum ipsius Beati Gundisalvi operari dignatus est, & in dies operari dignatur, in maxima Christi fidelium veneratione, & devotione habeatur, & ipse Rex in honorem prædicti Beati Gundisalvi in loco, ubi ejus corpus requiescit, unam insignem domum dicti Ordinis construxerit, & dotaverit prout ad Ecclesiam domus hujusmodi devotionis causa Christi fidelium multitudo in dies confluat, prædictus Joannes Rex nobis humiliter supplicari fecit, ut sibi quod in singulis ipsorum Regnorum Ecclesiis, tam Sæcularibus, quam Regularibus in die obitus dicti Beati Gundisalvi in ejus memoriam, & honorem Officium, & Missa de eo libere celebrari possent, concedere, ac omnibus Christifidelibus vere pœnitentibus, & confessis, seu firmum statutis a jure temporibus confitendi propositum habentibus, qui Ecclesiam hujusmodi dicta die a primis ejus Vesperis usque ad occasum Solis inclusive devote visitarent, & inibi ter Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam pro fœlici statu Universalis Ecclesiæ, & Regum, dictorum Regnorum conservatione viginti annos, & totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur & si voluissemus pro dicti Regis de hac sancta Sede optime meriti desiderio statim satisfacere, tamen in re tanti momenti maturius procedendum esse censentes, tibi per præsentes committimus & mandamus, quatenus tam super dicta vita, & obitu dicti Beati Gundisalvi,

quam miraculis, & aliis præmissis, servata forma Sacrorum Canonum, te diligenter informes, & processum desuper conficias, illumque tuo sigillo obsignatum ad nos transmittas, ex iis enim, quæ repereris, consilium capiemus, ut secundum Deum ipsi Regi in præmissis satisfacere valeamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXIV. Aprilis MDLI. Anno II.

LXXIX. Jo. Rex Lusitaniæ obedientiam per suum Oratorem Julio III. præstat.

Complectebatur singulari cultu, & observantia Lusitaniæ Rex Apostolicam Sedem, ac Julio Oratoris opera solemni ritu obsequium detulit, cujus pietatem in eo præstando, tum in Concilio Tridentino provehendo amantissimis literis commendavit.

Efflagitante eodem Rege constitutam fuisse, authoritate Pontificia, Episcopalem Sedem S. Salvatoris in Brasilia, cujus Incolæ ferarum more saginæ humanæ assueti ab immanitate ferina, & Dæmonum cultu sensum traducebantur ad Christum, referunt Acta Consistorialia, adduntque eam a Funchalensis Sedis imperio divulsam.

LXXX. Constituta quidem antea fuerat Funchalensis Ecclesia in Insula Madeira quæ una est ex Fortunatis Insulis in Athlantico Oceano, Metropolis earum Insularum, ac aliarum Indiarum Occidentalium; sed cum perpensum esset Brasiliam, ac alias Americæ Regiones longissimo Marium intervallo dissitas, Funchalensis Ecclesia Jure Metropolitico exuta est, ac Olyssipponensi Archiepiscopatui subesse jussa, ut narrant superiora Acta.

Expetiit hoc anno Lumensis Populus sub Infidelium servitute ingemiscens, ac multis pressus angustiis, necnon Episcopi solatio destitutus a Pontifice Præsulem, qui ipsos Christiana pietate erudiret, quorum piis postulatis assensit Julius ac subjectis literis eos ad constantiam in Christiana fide, adversaque omnia fortiter toleranda excitavit.

Dilectis filiis Comiti Gregorio Lumensi & Comiti Paulo Volconiht, eorumque Natis Civitatis Lumensis, ac universo populo.

LXXXI. Jul. III. lib. brev. 5. sig. n. 2883. p. 169.

Dilecti filii, &c. In summo dolore, quem ex literis cepimus, quibus statum vestri calamitatem exponentes suppliciter postulatis Pastorem, & Episcopum vobis dari, illud nobis magnæ consolationi fuit, quod cum omni genere miseriæ, quam secum gravis sub infideli Principe servitus afferre solet, sitis oppressi, nullum tamen magis deploratis, quam quod Pastoris, & Episcopi solatio iam pridem sitis orbati, quæ quidem vestra postulatio, cum lecta fuisset in secreto nostro Consistorio coram Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus cum omnium animos commiseratione commovit, tum vero sic nostrum gaudio etiam implevit, ut statim mente precati simus id quod Deus exemplum paternæ, & pastoralis affectionis nobis præbens populo suo obedientiam promittenti dixit: Quis det populo talem mentem, ut timeat me, & custodiat mandata mea, ut bene sit illis, & eorum filiis in perpetuum. *Hoc quidem Divino exemplo admoniti, audita vestra postulatione vobis precati sumus, ut statim de consensu eorumdem Venerabilium Fratrum nostrorum Pastorem, & Episcopum vobis designavimus hunc ipsum Fratrem Danielem, quem vos nominatim postulastis, in quo quidem cum vestris precibus sit a nobis satisfactum, reliquum est, ut vos in Domino hortemur, ut fructum tam pii desiderii capiatis, quod quidem fiet si tunc cum ad vos desideratus Pastor advenerit, magis quam antea caute ambulaveritis, cum non solum ab Infidelibus, sed a falsis fratribus, & Hæreticis, qui sub specie pietatis vos seducere, & in errores secum trahere conantur, vobis ex literis vestris cimendum esse perspexerimus, horum quidem insidias Pastoris Vestri doctrinam sequentes facile effugietis, ab illorum autem vi & timore, qui prorsus a nostra Religione sunt alieni, sic facile [Divina gratia adjuvante] liberi eritis, ut etiam eosdem Domino lucrifacere sperare possitis, id autem assequemini conversationem inter gentes bonam habentes; ut in eo quod detrahant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis; eadem enim Regia, & tuta erit vobis via ad effugiendam aciem gladii ejus, qui in vos a Deo vitæ, & necis potestatem habet, & ad reliqua omnia gravis servitutis onera vel tollenda, vel mitiganda, quod ut sperare possitis, magna exempla vobis divina Misericordia dedit eorum, qui primi & qui deinceps multis sæculis Domini Nostri Jesu Christi fidem sunt professi, quorum multi cum non dissimilem vobis servitutis conditionem essent sortiti, & gravioribus malis premerentur, fide, & patientia sunt consequuti, non solum ut sibi, & posteris iugum servitutis levius redderent, sed ut eos quibus ante serviebant, sibi, ut Fratres amore conjunctos, & ut filios Patribus subjectos, & obedientes efficerent, quare qui in genere miseriæ & servitutis illis similes estis, ut in eam gloriosis fructibus per fidem, & patientiam, & bonam, & laudabilem totius vitæ conversationem reportandis similes esse omni studio contendere velitis, vos magnopere in*

Do-

Domino hortamur, quidquid vero sit, in quo pro Pastorali nostro officio, & curæ universi gregis Divina Misericordia nobis commendati vobis auxilio, & consolationi esse possimus, id vobis in visceribus domini Nostri Jesu Christi promptum semper, paratumque fore pollicemur. Datum Romæ, &c. XXIV. Decembris MDLI. Anno II.

LXXXII. Ib. p.38. In nonnullis Hispaniæ Provinciis, Cathalonia, Rossillione, & Ceritania gravissimæ obortæ sunt controversiæ inter Ecclesiastici Ordinis Viros, & Regios Magistratus, cum nonnulli dignitatis sacræ, quam gerebant, immemores, in vitiorum cæno demersi, sub libertatis ecclesiasticæ clypeo improbitatem tectam esse vellent: Magistratus corruptelæ morum odio incitati, authoritatisque suæ latius proferendæ occasionem aucupati, liberius in Sacri Ordinis Viros grassarentur, eosque in servitutem redigere, justitiæ exercendæ fallaci specimine niterentur, de quibus jam olim ortæ controversiæ cum certis legibus, & pactionibus a Legato Apostolico, & Petro Rege Aragonum fuissent compositæ, easdem pactiones iterum Julius Apostolica authoritate confirmavit, ne jus Ecclesiasticum obsolesceret, neve sceleri libere habenæ laxarentur.

Charissimo in Christo filio Romanorum Imperatori semper Augusto,
Julius Papa III.

Charissime in Christo fili noster salutem. Exponi nuper fecit Majestas tua, quod alias cum super correctione, & punitione Clericorum delinquentium Principatus Cataloniæ, & Comitatuum Rossilionis, & Ceritaniæ, quorum tua Majestas Princeps, & Comes existit, inter Ecclesiasticas, & Sæculares Curias dictorum Principatus, & Comitatuum diversæ contentiones, & lites exortæ fuissent, bonæ memoriæ Eleonora Regina Aragonum, & Bertrandus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis de Cuenca nuncupatus, tunc in partibus illis Sedis Apostolicæ Legatus de Latere pro sedandis contentionibus, & litibus prædictis ad infrascriptam devenerunt concordiam, cujus tenor sequitur, & est talis. In Christi nomine. Pateat cunctis quod cum inter Illustrissimum Dominum Petrum Dei gratia Regem Aragonum, Valentiæ, Majoricarum, Sardiniæ, & Corsicæ, Comitemque Barchinonæ Roncilionis, & Ceritaniæ ex una parte, & Reverendissimum in Christo Patrem Dominum Petrum Divina providentia Tarraconæ Archiepiscopum, & nonnullos alios Prælatos, & Clerum Provinciæ Tarraconæ ex altera quæstiones, & controversiæ suscitatæ fuissent ratione quorumdam gravaminum, quæ dicti Archiepiscopus, Prælati, & Clerus asserebant eis per dictum Dominum Regem, & Officiales suos fore illata, quæ gravamina in scriptis dicto Domino Regs oblata fuerunt sub hac forma. Primo, quod Curia Regia incœperit facere processus occupationis temporalitatis contra Prælatos Vicensem, & Gerundensem Episcopos, & Abbatem Sancti Benedicti de Bagnis, & alios quoscumque contra libertatem Ecclesiæ, & justitiæ, sumpta occasione, quia Prælati nolunt revocare processus Ecclesiasticos contra Clericos justissime factos. Secundo, quod facit fieri processus pacis, & treguæ contra Clericos, etiam in Sacris constitutos, & contra Prælatos, in contemptum Sanctæ Matris Ecclesiæ, & Domini nostri Papæ, & specialiter contra Dominum Archiepiscopum Tarraconæ, eo quia deliberaverat Vicecancellarium Regium in constitutione Sacrorum Conciliorum Tarraconæ edita, contra invasores, & usurpatores jurisdictionis dicti Domini Archiepiscopi, & suæ Ecclesiæ Tarraconæ incidisse pœnas. Tertio, quia facit servari processus soni emissi contra Clerum, & castra, & loca eorum sita contra Laicos, & ex hoc sequitur interdictum, quod diruuntur Castra, & loca Ecclesiarum contra Deum, & justitiam, & Ecclesiæ libertatem, cum Clerici, & eorum loca non sint de Foro Judicum Sæcularium, cum etiam non comprehendatur sub statutis pacis, & tregua, & soni emissi, nec ad ipsos jure dictorum statutorum possit fieri, nec debeat extensio. Quarto, quia notorie citantur Prælati, & ipsorum Officiales ad instantiam Laicorum, ut compareant in audientia Regia, ubi comminantur, ut revocent processus Ecclesiasticos juste, & rite factos, quod nisi fecerint contra eos proceditur, tanquam contra usurpantes jurisdictionem, & Regalias Regios, & ubi dictam revocationem processuum obtinere non valent, dicta Curia Regia mandat suis, quod cum sint suspecti Domino Regi, exeant dicti Prælati, & Clerici, seu eorum Officiales intra certum tempus de Regno; alias, quod contra eos, ut suspectos Domino Regi procedetur in personis, & bonis quod est contra jus, & Ecclesiæ libertatem. Verum cum dictæ partes super prædictis, quam plurimum contendissent, & non possent super eis amicabiliter convenire, tandem Sanctissimus, & Beatissimus in Christo Pater, & Dominus D. Gregorius divina Dei providentia Papa XI. tunc Præsidens, ut dictis quæstionibus, & controversiis finis amicabilis poneretur, Serenissimæ Dominæ Eleonoræ Reginæ, & Co-

Comitissæ Regnorum, & Comitatuum prædictorum, & Reverendo in Christo Patri, & Domino Bertrando Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbytero Cardinali Apostolicæ Sedis Nuntio per suas Bullas scripsit in hunc modum.

GREGORIUS, &c.

Charissimæ in Christo filiæ Eleonoræ Reginæ illustri salutem.

LXXXIII. *Paterna, sicut decuit, affectione, recepimus literas, quas misisti, lætati super earum serie, qua nobis significasti super concordia inter Charissimum in Christo filium nostrum Petrum Regem Aragonum Illustrem Virum tuum, & Prælatos sui Regni de discordiis inter eos super certis libertatibus Ecclesiasticis exortis velle laborare, super quo tanto potius mereris commendari, quanto credimus scripta tua ex puro mentis animo processisse, & ideo Excellentiam tuam attente rogamus, quatenus ut Sion filia veritatis circumamicta varietatibus, quibus te Dominus insignivit, proficiens actu in bonum, prout laudabiliter inchoasti ad hujusmodi concordiam peragendam, sic prout plene confidimus studia tuæ benignitatis impendas; ac opem des, & operam efficacem, quod jura Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum serventur illæsa, devotionem tuam dignis in Domino laudibus attollamus, in hoc enim Deo gratum præstabis obsequium, & exinde magnificentius exaltabitur in gentibus nomen tuum. Datum Avenione V. kal. Decembris Pontificatus nostri anno 1.*

Annexæ sunt his aliæ literæ Gregorii XI. ad Bertrandum S. R. E. Presbyterum Cardinalem A. S. N. datæ quibus illi provincia demandata est, ut inter Clerum Catalanum, & Regios Administros ex constitutione Alphonsi Primi Aragoniæ Regis, assentiente Tarraconensi Archiepiscopo Apostolicæ Sedis Legato, editam concordiam redintegraret, quibus recensitis Julius Pontifex Carolo V. Imperatori, eidemque Aragonum Regi de exercenda in reos Clericos Aragones, & alios Insulanos Baleares, ac Sardos justitia modo ac forma subjectis literis hæc rescripsit.

LXXXIV. *Cum autem sicut eadem petitio subjungebat inter Ecclesiasticos, & Sæculares Curias Majoricensem, Minoricensem, & Sardiniæ Insularum, quarum dicta Majestas tua, Ratione Regni Aragonum, cujus Rex Catholicus existis, & in temporalibus existit super correctione, & punitione Clericorum delinquentium, similes quotidie exoriantur discordiæ & dissensiones, & ob id Clericorum Insularum hujusmodi delinquendi inoleverit audacia, ut illi nedum horrenda perpetrare audeant scelera, verum etiam aliis perpetrandi occasionem præbeant, ex quo plurima proveniunt damna, & scandala, quæ insularum prædictarum perturbant statum, iterum, si per ipsum concordia disposita, prout in ejusdem Principatu, & Comitatu, ac Aragonum Regno hactenus observata existit, in eisdem observaretur Insulis, profecto scandalis præmissis obviaretur, quare eadem Majestas tua nobis humiliter supplicare fecit, quatenus tranquillo statui Insularum hujusmodi, ac alias in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur ejusdem Majestatis tuæ votis annuere volentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, per præsentes statuimus, & ordinamus, quod omnia, & singula in dicta concordia contenta dictos Clericos delinquentes contentionem jurisdictionis inter Ecclesiasticos, & Sæculares Judices concernentia per Ecclesiasticas, & Sæculares Curias Insularum prædictarum, earumque Officiales, prout in dictis Principatu & Comitatibus, & aliis Regni Aragonum hujusmodi partibus observantur, & observari debeant in omnibus, & per omnia; ac si dicta concordia inter Curias Insularum, illarumque Officiales hujusmodi inita, & facta, ipsæque Insulæ in dicta concordia specialiter, & expresse nominatæ fuissent. In contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum die xx. Martii MDLI. anno II.*

Ejusdem Constitutionis beneficio potiri voluit Valentini Regni Sacerdotes Julius, de quo extant subjectæ literæ.

Venerabili Fratri Episcopo Fetensi, nunc, & pro tempore existenti.

Venerabilis Frater salutem. Dudum pro parte Charissimi in Christo filii nostri Caroli Romanorum Imperatoris semper Augusti, qui etiam Valentiæ Rex, & Principatus Cataloniæ, ac Comitatuum Rossilionis, & Ceretaniæ Comes existis, primo fœlicis recordationis Clementi VII. & deinde Paulo III. Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, & postea nobis exposito: quod in dictis Principatu, & Comitatibus, adeo in Clericis delinquendi inoleverat audacia, quod nedum ipsi horrenda perpetrare facinora, sævaque committere assassinia non expaverant, verum etiam aliis ad similia committenda delicta auxilium, & consilium præstarent, ex quo Principatus, & Comitatuum prædictorum tranquillus, & quietus perturbabatur status. Dicti Prædecessores, & Nos prædicti Caroli Imperatoris supplicationibus inclinati certis Ecclesiasticis Judicibus, ut contra hujusmo- LXXXV. *Jul. III. l. 2. brev. p. 32.*

jusmodi Clericos facinorosos, etiam in Sacris Ordinibus constitutos Sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares exemptos, & non exemptos, quos hujusmodi atrociorum criminum reos esse constitisset, certis modis ibi expressis, etiam usque ad degradationem, & Curiæ Sæculari traditionem, ultimique supplicii pœnam, absque alicujus irregularitatis, & pœnæ incursu procedere valerent, & possent per eorum, & nostras literas dederunt, & dedimus in mandatis, prout in singulis desuper in forma Brevis confectis literis, quarum tenores, ac si de verbo ad verbum præsentibus insererentur, haberi volumus, prout in expressis plenius continentur. Et sicut nobis pro parte dicti Caroli Imperatoris, & Regis exhibita petitio continebat, etiam in prædicto Regno Valentiæ graviora, & atrociora crimina, & delicta per Clericos in Sacris, etiam Presbyteratus Ordinibus constitutos, committuntur, & perpetrantur, pro parte dicti Caroli Imperatoris, & Regis nobis fuit humiliter supplicatum, ut literas hujusmodi cum omnibus, & singulis in eis contentis Clericis ad prædictum Valentiæ Regnum extendere, & ampliare, atque in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur: nos supplicationibus hujusmodi inclinati literas prædictas cum omnibus, & singulis in eis contentis Clericis ad prædictum Valentiæ Regnum authoritate Apostolica per præsentes extendimus, & ampliamus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die xx. Martii MDLI. anno II.

Anno

I. ANno a Virgineo partu quinquagesimo secundo supra millesimum quingentesimum Indictione decima, dissolutum est Concilium Tridentinum Lutheranorum perfidia, qui cum in Augustanis Conventibus ad amplectenda concilii Œcumenici, toties expetiti, in dissidiis Religionis decreta se obstrinxissent, *Sur. in comment.* dolerentque Carolum V. Cæsarem Concionatores, Scholarumque moderatores Lutheranos ex multis Urbibus depulisse, ut plebs ab orthodoxis Doctoribus in viam salutis revocaretur, & juventus a *Lutheranorum perfidia Concilium dissolvitur.* Catholicis Ludimagistris pietate, & disciplinis excoleretur, efferati in rabiem Mauritium Saxonem, & Albertum Brandeburgicum assiduis hortatibus impulerunt, ut ad Cæsarem Germania depellendum, confirmandam Lutheranam impietatem, disturbandumque concilium conjurarent: imbecilliores erant eorum vires, quam ut tam arduum opus in opus perducere possent, sed nacti sunt Henricum Galliæ Regem, qui veteri in Cæsarem imbutus odio, belloque Parmensi lacessitus cum ipsis fœdus pepigerat, defensorem se libertatis Germanicæ dixit; atne Cæsar adversus tot hostes communire se posset necessariis præsidiis, hoc fœdus occultissimum tenuere, ac Mauritius maxime Cæsarem fallaci obsequii, & observantiæ sponsione, externoque specimine delinivit, ut illum imparatum opprimeret, ac suos etiam Oratores ad concilium Tridentinum, ineunte anno, misit, non ut serio de Religionis controversiis in concilio ageret, sed ut Cæsari, concilioque illuderet, bellumque concordiæ inani spe objecta pararet, adeo ut cum superiore anno tumultuantibus in Hassia, & aliis Provinciis Lutheranis, Moguntinus, Coloniensis, & Trevirensis Archiepiscopi, iidemque Electores Cæsari XI. *August. Thuan. l. 9.* Kalendas Januarii significassent, decrevisse in suas ditiones se recipere ad eas ab hostium injuriis vindicandas, Cæsar scriptis III. Nonas Januarii literis eos metum ponere jusserit, militem fræna laxasse licentiæ ob non soluta stipendia, quibus persolutis ad officium brevi redigendus sit, a Mauritio omne obsequiorum genus sibi deferri, ejus Oratores Œnipontem accessisse, ac brevi Tridentum venturos, deterruitque ne concilio abscederent, ne Lutheranis calumniarum fundendarum occasio, quasi toties promissum concilium denegatum esset, præberetur. Hæsere quidem Tridenti Cæsareis verbis confirmati Moguntinus, & Coloniensis Archiepiscopi, Joannes vero Trevirensis valetudinis incommodis pressus, a Julio discessionis veniam ineunte hoc anno petiit subjectis literis.

Sanctissime Pater, post pedum oscula Beatorum. Optaveram pro summa illa mea qua pius semper, & humilis Sanctam Sedem Apostolicam, & Tuam Beatitudinem prosequutus sum Religione, & observantia, sicut jam integros quinque Menses huic sacrosancto Concilio interfui, ita posse ad exitum usque, qui fœlix, faustusque sit, interesse perpetuo, quamquam non ignorem tenuitatem meam inter tot, & tantos Viros parum esse frugi, sed dura necessitatis lex, cui nemo resistere potest, me compellit, ut nolens potius quam volens curandæ valetudinis, immo vero vitæ tuendæ gratia hos fines deseram, & in aerem patrium me transferam: id vero, nisi Tua Beatitudine consentiente, facere nolui, quare præsentium exhibitori commisi, ut Sanctitatis tuæ pedes meo nomine exosculetur, illique polliceatur me omni tempore omnem operam meam, quanta est, aut esse potest, præstiturum, ut & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & tuæ Beatitudinis authoritas, quam Deus summam esse voluit, agnoscatur, & colatur. Dignetur Sanctitas tua meæ infirmitatis misereri, indulgere meis necessitatibus, boni consulere hunc meum discessum, amplecti pietatem meam, me meamque Ecclesiam denique in suæ ipsius sanctæ charitatis gremio clementer fovere. Suffragia mea pro hujus sacri concilii decretis non deerunt unquam, relinquam enim Viros doctos, qui vel meo nomine sententiam dicent, vel procuratorio consultabunt. II. *Ext. apud Jul. III. lib. brev. sig. num. 2888. p. 41.*

Beatitudinis Tuæ devotissimus servus Joannes Archiepiscopus Trevirensis Sacri Romani Imperii Princeps Elector.

Indulsit Trevirensis Archiepiscopi petitis Julius. Interea decreti a Mauritio Principe Oratores Tridentum accessere, quo jam ante Wittembergici Ducis, & Argentinæ, aliarumque Civitatum Legati venerant, ac abalienati penitus a concordia animi illustria signa dedere, nec enim Cardinalem Crescentium Legatum Pontificium, coociliique Præsidentem adiere, ne in eo Pontificiæ potestatis culmen venerari viderentur, sed cum Cæsarem se pro supremo Ecclesiæ Principe colere dicerent, ad quem tamen male perdendum conjurarant, Cæsareos Oratores convenere, iisque subdola, impiaque postulata, dignaque obfirmatis in flagitio Hæreticis proposuere.

Pri-

Primum causati sunt non esse Tridentinum concilium Œcumenicum; non enim omnes Christianas Nationes ad id confluxisse, utque ad id venirent ursere, pertinere etiam ne Pontifex in concilio Præsidis authoritatem exerceret, sed concilio se submitteret, addidere, ut decreta fidei, quæ antea edita fuerant, irrita censerentur, ne Lutheranæ causæ præjudicatum esset, utque ea dum venissent Lutherani Theologi in examen adducerentur: hæc fuit concordiæ ratio, quæ admodum æqua Lutheranis visa est, ut nimirum conculcata fide Catholica, eversoque Pontifice, omnes Lutherani fierent, atque in Sathanæ potestatem transfugerent, & nunquam intermorituris suppliciis una cum ipsis se addicerent. Porro ut eorum Hæresiarchæ Melancthon, Brentius, & alii, quos appellabant Theologos ad concilium Tridentinum accedere dignarentur, flagitarunt liberi commeatus syngrapham ampliore formula conceptam, decerptamque ex ea, quæ Bohemis olim a Basileensi concilin tradita fuerat, ac poposcere, ut ii ferendæ decretoriæ sententiæ authoritate una cum Præsulibus pollerent, atque ut judicium concilii penitus eliderent, contendere, ut sacræ Scripturæ sublato veteris Ecclesiæ usu emortuæ scilicet, membranæ, quæ fari non possunt, cum de vero verborum sensu ab omnibus Hæreticis depravari solito disceptatur, Judicis loco essent, ut ipsis more suo liceret Sacra prophanare, ut denique nihil in ipsorum doctrinæ contemptum, opprobriumque decerneretur. Ex impiis, impudentissimisque Lutheranorum postulatis constabat eos penitus in flagitio obfirmatos, legesque dare concilio velle, non excipere, verumtamen dura eorum pectora mollire omni clementiæ significatione Patres Tridentini pertentarunt, & Coloniensem Archiepiscopum, Viennensem, & Julium Flugium Neuburgensem Episcopos doctrina, & probitate conspicuos Legatos, ut cum ipsis agerent, decrevere, qui quidem benignis verbis Lutheranos in rationis tramitem, & gyrum æquitatis ducere conati sunt, ac docuere, non esse in potestate concilii, ut omnes Nationes Tridentum venirent, nec propterea si aliquæ desint, non esse Œcumenicum, neque in ullo veterum Œcumenicorum conciliorum omnes Nationes Christianas convenisse, porro vere Œcumenicum esse ratione supremæ in omnes potestatis Pontificiæ, qua congregatum est: non detrahendam Pontifici supremam præsidendi authoritatem, quam in omnibus conciliis semper obtinnerit, non congruere concilii dignitati, ut decreta sua in dubium revocet, rescindatve; sacram Scripturam utpote membranam emortuam Judicis munere fungi non posse, cum de vero Scripturæ sensu contenditur, non enim fandi usu pollere, quæ si sola sufficeret, leges pariter in Republica sufficere, ac Judices, & Magistratus abigendos: ut enim ad Magistratum legis interpretatio spectat, ita ad concilium dubii, & ancipitis Scripturæ sensus explanationem pertinere, illiusque sententiæ decretoriæ in iis controversiis, quæ subortæ sunt in Ecclesia, obtemperandum; cumque inter cæterea etiam adderent Ducis Wittembergensis Oratores, ut de partis utriusque voluntate eligerentur, qui de rebus controversis legitime cognoscerent, ne Pontificii Episcopi & partes, & Judices agerent, quod maxime Lutheranos torquebat, edocti sunt, controversias Fidei non a paucis, sed ab Œcumenico concilio legitime dirimi posse, idque ut Judicem in Augustanis Comitiis expetitum, quod vero partis, & Judicis munere fungatur, id in omni supremo Tribunali contingere.

Conditiones, quas Lutherani volebant in celebratione Concilii.

Palavic. Cor. p. 1. lib. 12. c. 13.

Ea mente ipsos venire debuisse, ut audirentur, audirentque vicissim, ac si contra eorum opinionem, decretoria in Religionis dissidio de vero Scripturæ sensu, de veteris Ecclesiæ usu, de Patrum veterum consensu sententia feratur, quam nolint admittere, liberum ipsis futurum ut discedant.

III. *Formula doctrinæ de Sacrificio Missæ.*

Vigesima Januarii die, doctrinæ formula de Missæ Sacrificio a quinque Archiepiscopis, & tredecim Episcopis ad id designatis conscripta proposita est, quatuor distincta capitibus. In primo demonstratum est ex Divinis oraculis verum, & proprium Sacrificium a Christo Domino esse institutum; secundo capite necessitas Sacrificii Missæ, & consensio cum Crucis Sacrificio ostensa; in tertio fructus Sacrificii Missæ, & ejus applicatio illustrantur; in quarto de ritibus, & cæremoniis in celebranda Missa adhibitis differitur, quæ ex MS. Vaticano concilii Congregarionum Acta continente delibanda visa sunt.

Doctrina de Sacrificio Missæ proposita examinanda Patribus in Concilio Tridentino XX. Januarii MDLII. id est non ultimo examine discussa, nec promulgata fuit dissoluto ob hostilem irruptionem Ducis Mauritii concilio.

In Missa verum, & proprium esse Sacrificium a Christo Domino institutum. CAP. I.

Ut semper in Ecclesia Dei creditum est per veteris legis abrogationem factum non fuis-

To. 4. de Conc. sig. n.3191. p. 125. & tom.11. p. 92. & to. 18. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n.3205. p. 127.

fuisse, ut Christiani omni lege carerent, sed ut sub nova potius, & longe præstantiore lege viverent, qualem novum, & tanto excellentius testamentum postulabat, ita Sancta Synodus multis Scripturarum testimoniis adducta, & constanti veterum Patrum traditione confirmata, ac Divino Spiritus Sancti magisterio instructa, nunquam in ipsa dubitatum fuisse declarat, novum Sacerdotium Christianos simul cum nova lege suscepisse, nec veterum Sacrificiorum abolitionem, omnem illis sacrificandi rationem sustulisse: quinimmo novum, & plane Divinum Sacrificium Christianis Sacerdotibus esse relictum quod ipsi non tantum in gratiarum actionem, sed pro peccatis etiam quotidie offerrent.

Missam igitur veram, & propriam Sacrificii habere rationem illud in primis Dei Patris jusjurandum ostendit: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. *Hujus enim Sacerdotii munere tunc Christus Dominus functus est, cum se suo Patri sub sensibilibus Panis, & Vini signis in ultima Cœna obtulit, & per Sacerdotes, qui ejus ministerio funguntur, usque ad judicium offerre non cessat, sicut ipse Melchisedech panem, & vinum in Sacrificium Deo obtulerat.*

Confirmat deinde oblatio illa munda, quam Dominus per Malachiam priori populo, & ejus munere reprobato, suo Nomini in omni loco sacrificandam, & offerendam prædixit, quod Nomen suum magnum futurum esset in gentibus. Nam adeo sane munda illa est, ut inquinari malitia offerentium nequeat: offertur enim per eam is, qui mentes hominum ab omni peccatorum pollutione mundare potest. Tam assidue etiam illa in omni loco, quam late vera Christi Redemptoris nostri fides extenditur, per Christianos Sacerdotes offertur, ut merito a Daniele juge Sacrificium sit appellata. Paulus quoque ad Corinthios scribens. Videte, *ait*, Israel secundum carnem: Nonne qui edunt Hostias participes sunt Altaris? Quid ergo dico quod Idolis immolatum sit aliquid, aut quod Idolum sit aliquid? Sed quod quæ immolant gentes, Dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri Dæmoniorum, non potestis Calicem Domini bibere, & Calicem Dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ Dæmoniorum. *Quibus verbis dum manifeste annumerat inter victimas Israelis, & immolatas Dæmoniis, Eucharistiam colligitur illam esse Sacrificium, erga quod ea semper veterum Patrum pietas, & religio fuit, ut certatim præclaris, & magnificentissimis Elogiis augustissimam ejus dignitatem commendarent, & suam erga ipsum reverentiam, & devotionem declararent. Itaque appellatum id invenimus Sacrificium verum, incruentum, purum, summum, plenum, vivificum, singulare: rursum salutarem hostiam, holocaustum semper permanens, Sacrificium sacrosanctum, excedens omnes victimas, afferens horrorem, tremenda mysteria, aliis denique hujus generis nominibus honorificentissimis. Ad hæc, cum constet rem externam mystica Sacerdotis operatione consecratam, & Deo oblatam, Sacrificium esse proprie dictum, nihil causæ dici potest, quia Eucharistia, quam Sacerdotes Christi sacra benedictione, quæ verbis fit, quibus Catholica Ecclesia utitur, tanquam forma Sacramenti conficiunt, atque Deo offerunt, verum, & proprium Sacrificium dici debeat.*

Instituit autem Christus Dominus pro sua Divina, sapientia hoc sacrificium, cum in novissima Cœna verus ipse secundum ordinem Melchisedech Sacerdos, panem, & vinum in suum Corpus & sanguinem convertens, se æterno suo Patri sub panis, vinique speciebus obtulit, suisque se Discipulis sub earumdem rerum symbolis communicavit, præcipiens illis: Hoc facite in meam commemorationem. *Quibus verbis Ecclesia sancta Dei præceptum esse Sacerdotibus intellexit, ut Sacrificium in Christi memoriam offerrent. Proinde in sacro Canone Missæ eos dicere voluit:* Unde, & memores nos Domine servi tui, offerimus præclaræ Majestati tuæ hostiam puram, &c.

Eo autem tempore cum novum ipse Dominus Sacerdotium suis Apostolis contulit, tum partes illas, quæ ad perfectum, & consummatum Missæ Sacrificium pertinent, consecrationem, videlicet, oblationem, & communionem instituit, quemadmodum veteres Ecclesiæ Patres magno consensu tradunt. Nam quod nonnullos movere solet, Eucharistiam donum Dei esse, sumique solere, commemorationem denique, & signum existere, salutaris illius Sacrificii, quod semel a Christo Domino in Cruce peractum est, nihil id plane continet, quod veram Sacrificii rationem adimat Eucharistiæ: constat enim illum Judæorum immolantium Agnum typicum donum fuisse Dei, & dici solitum ipsumque a Judæis in memoriam exitus ab Ægypto immolari consuevisse. Nec vero quod Sanguis in Missa consecratus Sacramentum a Domino vocetur, ideo minus ad Sacrificium pertinet: Dominus siquidem Sanguinem suum Novum Testamentum eo sensu vocavit, quod pactum remissionis peccatorum, quæ Novo Testamento promittitur,

per

per illum immolatum, & in Eucharistia contentum non aliter sanciretur, quam sanguine Vitulorum immolato vetus Testamentum dedicatum fuit.

Cum igitur ex his, quæ dicta sunt, perspicuum evaserit, Missam Sacrificium esse a Christo Domino institutum, & sua oblatione in Cœna inchoatum, & per Apostolos, sanctosque Dei Ministros continuo Deo oblatum, profecto turpissime hallucinantur, qui eam opus bonum esse negant, cum Missæ opus, Christi ipsius præcipue sit in terris sanctificantis, non autem hominis, nisi ut exterius ministerium exhibentis, qui dum christiane in charitate sacrificat, opus procul dubio meritorium, & Deo gratum exercet.

De necessitate Sacrificii Missæ, & quod Crucis Sacrificio non derogat. CAP. II.

IV. To. 11. de Concil. MS. Arc. Vat. sign. n.3198. p.43. *Quamvis unica illa communis Hostia [si ejus vim, atque virtutem consideremus] totius Mundi peccata deleverit, quia tamen nemo unquam potest, ita Divina lege ferente, ipsius oblationis fructum, remissionem scilicet peccatorum, & salutem percipere, nisi eum sibi, vel ex Sacramentorum, vel Sacrificiorum oratione*

Doctrina de Missæ Sacrificio. *applicaverit; ideo necessarium fuisse dicendum est, salutare hoc Eucharistiæ Sacrificium nobis a Domino relinqui, ut eo ipso, præter reliqua Sacramenta, meritum passionis ejus non uni, aut alteri tantum homini, sed universæ etiam Ecclesiæ prodesset; atque ut in ipsa perfectissima Christi lege sæpe visibile, externumque Sacrificium inveniretur, quo fideles Dei opem, & auxilium implorent, atque a Deo impetrare possent: nam si ante Christi adventum per ea sacrificia, quæ futuram redemptionem præsignabant, Patrum per fidem in ipsum Redemptorem spes excitabatur, qua quidem erecti utilitatem passionis ejus, veluti eam sibi ipsis vellent præveniendo applicare, in se traducere potuerunt, multo quidem magis decuit hoc Missæ sacrificium, quod non offerendum, sed oblatum in Cruce Dominum significat, atque comprehendit beneficium mortis ejus Christianis omnibus posse conferre. Eadem enim Hostia, idem ipse Christus, qui in Cruce seipsum obtulit, in hoc Sacrificio Patri offertur, & immolatur, sola tamen diversa offerendi ratione: nam etsi vere Apostolus dixerit Dominum unica oblatione consummasse in æternum sanctificatos, ea tamen oblatio sanguinis effusione peracta est. Hæc vero Hostia incruento modo singulis diebus consecratur, offertur, & sumitur, ut convenienter illius memoria fiat, & particeps unusquisque effici valeat præmii, & fructuum, quos ipse Redemptor noster sua illa in Cruce oblatione promeruit: ipse namque, ut Paulus ait, didicit ex iis, quæ passus est, obedientiam; & consummatus factus fuit omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.*

Itaque patet sacrificii hujus perenni oblatione, & maximum Deo tribui honorem, & Christi, ejusque passionis memoriam conservari, ac propterea fateri unumquemque debere hoc ipso sacrificio oblationis in Cruce peractæ dignitati non detrahi: nam quemadmodum assiduæ, atque perpetuæ Christi preces, quas ipse apud Patrem pro nobis in Cœlis existens fundere creditur, nihil potentissimæ orationi detrahunt, qua in Cruce cum lachrymis Patrem pro nobis oravit, & exauditus est pro sua reverentia: ita profecto confitendum est sacrificium Missæ incruento modo peractum, in quo seipsum Patri Christus offert, nihil cruento illi Crucis, etsi efficacissimo, derogare.

De fructibus sanctissimi Missæ Sacrificii, & ejus applicatione. CAP. III.

Quantus, & quam varius ex venerando hoc Missæ sacrificio in Christianos fructus redundet, illi demum recte noverunt, qui commoda omnia, quæ universis Legis sacrificiis deputabantur, diligenter enumerantur, ea viderunt, in hoc uno, & singulari Sacrificio, cujus illa umbræ fuerunt, copiosius, & abundantius, quam illis omnibus esse comprehensa. Et certe, qui ferre animum velit per omnia Sacrificia, quibus olim populus Dei utebatur, hos præcipuos institutionis eorum fines extitisse comperiet, susceptorum beneficiorum memoriam renovare, ac spem futurorum significando erigere [quæ duo Agno Paschali inprimis efficiebantur] maximum Dei supra res omnes imperium commendare, hominesque cum primo, & supremo suo Domino, commercio aliquo, & consuetudine copulare, fœdera Dei confirmare, & promissionum ejus fide alte in mentibus hominum impressa omnes ad summas ipsius laudes excitare, & ut holocausto fieri solebat, largitori bonorum omnium gratias agere, opemque ejus, & auxilium in futurum tempus implorare. Huc enim Hostia pacifica spectabat, admissorum delictorum, ac scelerum remissionem impetrare, ipsosque homines Deo inimicos reconciliare. Quod per ea præsertim sacrificia operabatur, quæ pro peccatis nominatim erant instituta: denique animos hominum sanctis actionibus, & meditationibus occupare, & ne pravis illis desideriis serviant, quod omnium Sacrificiorum munus erat, inhibere. Hæc autem omnia emolumenta, V. To. 8. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n.3205. p.220.

& si quæ alia magna, & salubria fuerunt, quæ ex ullis ullo unquam tempore sacrificiis perciperentur, declarat sancta Synodus uberius, & præstantius quadam ratione per unum Missæ Sacrificium Sanctissimum a Christianis præstari, in qua illud idem, ut sæpe admonuimus, Sacrificium offertur, quod a Domino in Cœna fuit immolatum. Nam illud quidem primum nemo nescit, memoriam beneficii Redemptionis nostræ, & immensæ illius charitatis, quam Pater æternus in nos servos suos, cum adhuc inimici essemus, ostendit, gratissima commemoratione in Missa celebrari, dum ob oculos nobis in ea Redemptoris nostri mors in illo mysterio tanquam in speculo proponitur. Negari etenim non potest vehementer per ipsam spem futuri æterni convivii in illis confirmari, qui panem sibi in ea Angelorum proponi non dubitant. Dominium vero Dei, & summam ejus in nos providentiam, quanam re profiteri evidentius potuissemus, quam credendo nos morte Filii ejus vivificatos per eundem in hoc Sacrificio viventem sustentari?

Commercium autem an esse aliud majus hominibus cum Deo posset, quam si per hanc divinissimam Hostiam, quam Patri ut nostram offerimus, nobiscum præsens esset omnibus diebus usque ad consummationem sæculi, ut potiori ratione dicere possemus; Quæ est alia gens tam inclyta quæ habeat Deos appropinquantes, sicut Deus noster adest nobis? Constat porro fœdera non Veteris, sed Novi Testamenti non temporalis, sed æternæ hæreditatis sacra hac oblatione tanquam arrabone confirmari. Neque enim si nos Deus voluisset aliquando occidere, tale nobis unquam Sacrificium dedisset, aut de nostris manibus accepisset. Cum maximum etiam fidei mysterium sit, de aliis fidei mysteriis non certos, confirmatosque reddit. Quamobrem amore accensi singulare hoc holocaustum Deo offerimus, quod cum totum oblatum, & incensum Deo fuerit, totum remanet edendum, & etiam rursus totum Deo incendendum. Jam vero, ut commodior nulla ratio iniri potuit ad agendas Deo gratias pro summo redemptionis nostræ mysterio, quam si Patri Filium suum unigenitum, in quo complacitum est ei ejusque pro nobis effusum sanguinem exemplo Prophetæ instructi offerremus, dicentis: Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Ita nulla certiore via uti possumus ad exposcenda, & impetranda quævis ab ipso dona, per quæ Majores nostri non gratiam tantum & vitam æternam, sed quæcumque præterea vel animi, vel corporis usui essent, modo spiritui deservirent, postulabant: nulla enim dona a Patre luminum, sive per Sacramenta, sive quavis alia ratione descendunt, quæ non etiam ab eo per hoc salutare Missæ Sacrificium impertiantur, atque impetrentur, cujus assidua celebratio non modo sanctam Sacerdotibus, verum etiam cæteris fidelibus occupationem affert, dum eos, vel Orationibus, Laudibus, & Canticis, vel piis meditationibus, vel aliis utilibus fidei Christianæ actionibus maximo cum spiritus fructu detinet, ut ea de populo Christiano sublata necessum sit etiam mutare fidem, claudicare spem, refrigescere Charitatem.

Cæterum ex omnibus hujus sacræ oblationis fructibus ille est longe maximus quod per eam tanquam per propitiatorium, & expiatorium Sacrificium iratus Dominus placatur, & ad tantam nonnumquam misericordiam flectitur, ut etiam ingentibus hominum criminibus propitietur; Dominus enim dixit: Hic est Calix Novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hic autem Sanguis in Cruce effusus, cum sit in Eucharistia contentus, & in mysterio fusus offeratur, fieri, nequit, quin Sacrificium hoc iis, pro quibus offertur, in remissionem peccatorum valere non debeat, præsertim cum Sacrificia olim pro peccatis instituta fuerint, quæ hanc oblationem figurabant, nec Pontifex ex omnibus assumebatur ullus, qui Sacrificia pro peccatis oblaturus non esset, & eo quidem pro gravioribus potius, quam pro levioribus quod illa expiatione magis egeant.

Illud quoque sancta Synodus affirmat, nunquam in Ecclesia Dei permissum fuisse ut hoc communionis Sacrificium pro iis offerretur, qui non antea membra Corporis Christi per Baptismum essent effecti; Quis enim offerat [inquit Augustinus] Corpus Christi nisi pro his, qui sunt membra Christi? Baptizatorum autem nomine vivos, & mortuos intelligendos hic esse perpetua, & constantissima Ecclesiastica traditio nos docet, quæ pro mortuis ab Apostolis erudita offerre consuevit, de cujus tam solemni more velle dubitare insolentissimæ prorsus superbiæ est.

VI. Modus, quo hoc Sacrificium est propitiatorium, & hæc delictorum remissio vivis, & mortuis impenditur, superest explicandus. In primis, quod ad Deum attinet, acceptat ille suavissimum fidei Sacrificium, respiciens ad illud, non quatenus incruentum est, quia sine sanguinis effusione non fit remissio, sed in quantum illud, quod in Cruce peractum fuit, repræsentat: nam eadem Hostia est cum illa

quæ

quæ in Cruce oblata fuit, eam quoque commemorat, atque nobis applicat, quia qui in se resurgens a mortuis jam non moritur, adhuc per hanc ipsam Hostiam pia quadam, solemnique Passionis recordatione & contemplatione in suo mysterio quasi rursus patitur: nam quoties ei Hostiam suæ Passionis offerimus, toties nobis absolutionem nostram, Passionem illius reparamus; non quidem quod Missa applicata remissionem peccatorum mereatur, sed quia Pater in faciem Filii sui, qui ei præsentatur respiciens, exoratur, ut peccata remittat ingentia.

Quod ad suscipientem autem hujus Hostiæ fructum spectat; fide & erga hoc sacrificium speciali devotione opus est, ut remissionem peccatorum accipiat; nec tamen sic valet hoc Sacrificium ad mortalium delictorum expiationem, & bonos motus mentis, ut Sacramentum excludat Pœnitentiæ, sine quo actu, vel voto suscepto, nullum peccatum mortale remittitur: impetratur enim per hoc Sacrificium gratia qua de peccatis conterimur, & veram pœnitentiam agimus.

Defunctis autem, qui in Christo quiescunt, valet ad reatus pœnarum expiationem, & ad æternæ gloriæ præmia citius consequenda, ex devotione, quam viventes ad hoc Sacrificium habuerunt, & adhuc habere non desistant. Hanc vero fructuum participationem particularis applicatio promovet, quæ per Sacerdotem legitimum Sacrificii dispensatorem secundum justitiæ, & charitatis regulas ipsi Deo rata efficitur: nam si oratio specialiter applicata ei, pro quo funditur, utilis haud dubie est, & si Sacrificia antiqua certis de causis quibusdam applicabantur, nulla ratio est, cur hoc de excellentissimo Sacrificio negetur, quod cum omnibus antiquis successerit, omnium illorum virtutem eminenter continet.

De ritibus, & cæremoniis, quæ in Missæ celebratione adhibentur.

Cap. IV.

VII. Angel. Massarell. in Actis Concil. Trid. post Sess.3. sub Julio III. MS. Vat. sig. num. 3191. pag. 1266. Et tom.18. sig. num. 3205. pag. 132.

Quoniam rudis hominum natura, quæ nihil absque sensuum anticipatione percipit difficile contineri in officio, & erudiri in Religione, ac ad pietatem, & devotionem excitari absque sensibilibus cæremoniis, & externis aliis adminiculis potest, noluit Deus Christianam Religionem hoc tanto præsidio esse destitutam. Declarat igitur sancta Synodus Eucharisticas cæremonias, neque Scripturarum testimoniis, neque mysteriorum ratione carere. Quamquam autem non omnes peculiares ritus, & cæremoniæ, quæ in Missæ celebratione adhibentur in Scripturis expressæ inveniantur, nullas tamen absque Spiritus Sancti instinctu in Ecclesiam introductas fuisse, & tam constanter, & tam religiose tot sæculis observatas affirmat. Atque illæ quam sint necessariæ populo in officio continendo, ipsi Ecclesiæ hostes declarant, qui postquam veteres, & receptas cæremonias rejecerunt; novas excogitare, & inducere coacti sunt. Nihil igitur in ritibus hujusmodi vel abrogandum est omnino, vel imminuendum, quare totum Missæ Canonem sancta Synodus asserit sanctissime esse constitutum, nec quidquam continere, quod pietatem, & religionem non spiret, quod si quæ forte sint obscuriora loca, & quæ explicationis lucem desiderent, qualia permulta in scripturis reperiuntur, consultis Orthodoxis Patribus, qui ea suis expositionibus illustrarunt, pie, ac Catholice intelligi debent. Ideo nonnisi pernicioso, & pravo consilio abrogari quidam Canonem Missæ suadent, vel tanquam erroribus, mendaciis, & seductionibus scatentem impie traducunt. Propterea religiose, & sapienter etiam observatur, ut Consecrationis verba, & maxima pars canonis tacite, & submissa voce a sacerdote recitentur. Hac enim ratione Sanctitas, & Majestas hujus ineffabilis mysterii rectius servatur, & populus excitatur, ut de eo reverentius, & majori cum devotione cogitet. Lingua enim Latina, quæ in titulo Crucis Domini tamquam quoddam Divinum instrumentum est consecrata, Mysteriis Missæ in Ecclesia Occidentali celebrandis maxime convenit: quæ cum tot gentes, magna sermonis diversitate distinctas, & frequentissime inter se communicantes brevi terræ spatio complectitur, uno hoc profecto sermone, qui omnibus communis est, in peragendo hoc Communionis Sacrificio uti debuit, præsertim cum hac ratione pluribus incommodis obviam eatur, quæ tanta evulgatione, & tam varia translationum in Mysteriis Fidei diversitate nasci possent. Quod si quæ intersint omnibus esse nota, ut Veteris, & Novi Testamenti lectiones, quæ in Missa recitantur, ea per Concionatores debent saltem diebus Festis populo declarari, quemadmodum in illis omnibus Ecclesiis fit, quarum Pastores officiis suis non desunt.

Quantum autem vestibus, luminaribus, atque aliis externis rebus, quæ in Missæ cultu adhibentur, & ad eam peculiari consecratione per verbum Dei, & Orationem Sanctificantur, moveri homines soleant, ut revocent animos a cogitatione rerum prophanarum, & rem ibi sacram, & Divinam agi cum reverentia cogitent, nemo est, qui nesciat. Est enim in his omnibus utilissima, & sanctissima significatio, quam qui intelligunt vehementer excitantur, ut

in

in vero spiritu Patrem adorent, & illam puritatem, ac mentis elevationem, quoad ejus fieri possit, imitentur, quam Redemptor noster in illa novissimæ suæ Cœnæ Missa habuit. Quæ ideo simplicissima fuit, & his externis signis, & ornamentis caruit, quoniam nec ullis externis adminiculis, quibus excitaretur, ille indigebat, nec tempus quoque, aut locus, ut ea adhiberet, poscebat. Ideo idem Spiritus, qui ad sacrificandum eo modo Christum impulit, Ecclesiam docuit decentes, & pias pro temporis ratione cæremonias addere.

Porro Missæ, in quibus nullus præter Sacerdotes celebrantes communicant, immerito, ut privatæ traducuntur, & illicitæ: nam cum Missa omnis commune Sacrificium sit, & a publico Ministro celebretur, privata profecto Missa dici non potest, in qua pro universa Christi Ecclesia Sacrificium offertur. Publicæ igitur omnes Missæ sunt, & non absque maximo totius Ecclesiæ, & multorum membrorum ejus fructu, ubicumque illæ fiant, frequentantur. Nec profecto excommunicationis ullam faciem habent, cum populus, qui hujusmodi Sacrificio adstat, a Sacerdote celebrante pacis osculum, & benedictionem recipiat, atque etiam Communionem, si velit, accipere possit. Nec vere earum usus a Magno Gregorio primum fuit inductus; sed longe vetustissimus est, ut ex antiquorum Patrum scripsis patere potest, cum crebrius illis temporibus Missæ celebrarentur, quam fideles in eis communicarent.

Quæ pro intercessione aliquorum Sanctorum, in eorum etiam memoriam, & honorem particulari ratione celebrantur, cum sit certum, nec aliis, quam Deo Sacrificium in eis offerri, & Sanctorum commemorationem duntaxat fieri, quam in illorum gloriam, & in Christi fidelium utilitatem cedera, semper in Dei Ecclesia creditum est.

Jam vero quoniam controversia de Aqua cum Vino in hoc Sacrificio miscenda, jam pridem extincta, his denuo temporibus est excitata, declarat sancta Synodus, juxta Catholicæ Ecclesiæ Fidem, & sanctorum Patrum traditionem, & consensum, Aquam Vino esse admiscendam, tum quod ita Christus Dominus fecisse traditur, tum quod illa fluxum nobis Aquæ, & Sanguinis ex latere Domini Nostri in Cruce pendentis significet, ac ipsius etiam cum populo suo conjunctionem repræsentet.

Tom.4. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n.3191. p. 528. Et to.18. sig. n.3205. p. 140.

Huic Doctrinæ adjecti sunt Canones, quibus Anathemate defixi sunt ii, qui pertinaciter contrarios errores tuentur.

De Sacrificio Missæ propositi examinandi eodem die.

Canon I.

Si quis dixerit, in Missa non esse Sacrificium, nec oblationem pro peccatis, sed tantum commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, aut vocari translato nomine Sacrificium, at vere, & proprie non esse: Anathema sit. VIII.

Canon II.

Si quis dixerit, Missam esse tantum testamentum, & promissionem remissionis peccatorum: Anathema sit.

Canon III.

Canones de Sacrificio Missæ examinantur.

Si quis dixerit, Missæ Sacrificium non esse ex Evangelio, nec a Christo institutum, sed inventum ab hominibus, neque illud offerre esse opus bonum, aut meritorium, immo in eo committi manifestam, & multiplicem idololatriam: Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi Sacrificio in Cruce peracto ab iis, qui Dei Filium a Sacerdotibus in Missa Deo offerri credunt: Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, Christum pro nobis mystice in Missa immolari, & offerri non aliud esse, quam nobis ad manducandum dari, aut illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, *non ordinasse, ut Apostoli, & alii Sacerdotes offerant Corpus, & Sanguinem ejus: Anathema sit.*

Canon VI.

Si quis dixerit, Canonem Missæ erroribus, & seductionibus scatere, abrogandum esse, fugiendumque non secus, ac pessimam abominationem: Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, Missam, nec vivis, nec mortuis prodesse, aut impium esse applicare eam pro peccatis, pro satisfactionibus, & aliis necessitatibus: Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, neminem pro alio Sacrificium Missæ offerre posse, sicut nullus pro alio communicat, vel absolvitur: Anathema sit.

Canon IX.

Si quis dixerit, Missas privatas, in quibus videlicet solus Sacerdos, & non alii communicant, quæ diu ante Gregorium Magnum fuere in Ecclesia, illicitas esse, atque abrogandas, & cum Christi instituto pugnare, aut repræsentare magis excommunicationem, quam Communionem a Christo institutam: Anathema sit.

Canon X.

Si quis dixerit, Vinum necessariam materiam non esse hujus Sacrificii, neque Aquam

quam

quam esse miscendam cum Vino in Calice, idque esse contra Christi institutionem: Anathema sit.

Canon XI.

Si quis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ritum, quo secreta, & submissa voce verba Consecrationis proferuntur, damnandum esse, Missamque nonnisi in lingua vulgari celebrari debere, ac imposturam esse, certas Missas certis Sanctis, sicuti Ecclesia intendit, attribuere: Anathema sit.

Canon XII.

Si quis dixerit, cæremonias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica utitur, irritamenta impietatis esse magis, quam officia pietatis: Anathema sit.

Canon XIII.

Si quis dixerit, Missam minus Christianam esse, quia cum pluribus caremoniis celebratur, quam fuerit a Christo celebrata: Anathema sit.

To.18. p. 226. Fridericus Nausea Episcopus Viennensis cum diceret sententiam de superiori doctrina, hæc præfatus est: *Quod ad doctrinarum capita de sacrificio Missæ, & Ordinis Sacramento pertinet; audeo equidem, non ut adulator, sed ut ipsissimæ veritatis amator, & propugnator coram, palamque affirmare, & asserere, quidquid earum est doctrinarum, tam mihi suis numeris omnibus undecumque absolutum videri, ut nec ipsum quidem Dionysium copiosius, nec Origenem sublimius, nec Tertullianum acutius, nec Cyprianum doctius, nec Gregorium disertius, nec Augustinum exquisitius, nec Ambrosium dulcius, nec Hieronymum gravius, nec Chrysostomum redundantius, nec Thomam dilucidius, nec Bernardum devotius, nec Scotum subtilius, nec alium quemquam, quibuscumque etiam, vel animi, vel ingenii dotibus præpollentem, perfectius, & absolutius hoc ipsum concipere, & concinnare quoquo modo potuisse crediderim. In his ipsis doctrinis videor mihi summa cum jucunditate audire, & docere quidquid unquam sancti Patres, aut de Ordinis Sacramento, aut de Missæ Sacrificio rite, docteque scripserunt, & docuerunt.*

IX. *MS. Arc. Vat. sig. num. 3191. pag. 1296. p. 531. pag. 533.* Conscripta quoque est doctrina de Sacramento Ordinis, ac revocata ad examen XXI. Januariis. In primo capite de necessitate, & institutione Sacramenti Ordinis actum est. In secundo de visibili, & Externo Ecclesiæ Sacerdotio. In tertio de Ecclesiastica Hierarchia, & Episcopi, ac Presbyteri differentia; Canones etiam illi doctrinæ annexi excuti, atque ad examen revocari cœpti sunt.

De Sacramento Ordinis propositi examinandi eadem die nimirum XXI. Januar.

Canon I.

Si quis dixerit, Ordinem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, sed tantum ritum quendam eligendi Ministros Verbi, & Sacramentorum, aut figmentum esse humanum, quod Ordo sit Sacramentum: Anathema sit. *To.4. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n.3141. p.1356. Tom.8. sig. num. 3205. p. 141.*

Canon II.

Si quis dixerit, Ordinem non esse unum Sacramentum, aut infimos, & medios Ordines velut gradus quosdam non tendere in Sacerdotium, Anathema sit.

Canon III.

Si quis dixerit, nullam esse Ecclesiasticam Hierarchiam, aut omnes Christianos ex æquo esse Sacerdotes, sed ad usum, & executionem Ordinum opus esse vocatione Magistratus Sæcularis, vel consensu populi, Anathema sit. Canones & doctrina de Sacramento Ordinis discutiuntur.

Canon IV.

Si quis dixerit, Ordinationes ab Episcopis factas, sine plebis consensu irritas esse, aut eum qui semel est Sacerdos, Laicum rursus fieri posse, Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, in Novo Testamento non esse Sacerdotium visibile, & externum, nec Potestatem Spiritualem consecrandi, offerendi, a peccatis absolvendi, sed Officium tantum, & Ministerium prædicandi Evangelium, aut eos & qui non prædicant prorsus non esse Sacerdotes, Anathema sit.

Canon VI.

Si quis dixerit, Unctionem non requiri in Sacramenti Ordinis traditione, immo esse perniciosam, & contemnendam, similiter & omnes alias cæremonias, Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, per Sacramentum Ordinis non conferri Spiritum Sanctum, Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, Episcopos non esse Jure Divino institutos, nec Presbyteris superiores, aut non habere jus ordinandi, vel id etiam Presbyteris competere, Anathema sit.

Cum iis Canonibus, & doctrinis hæreses suas confutari, damnarique audissent Protestantium Principum Oratores, qui Tridentum accesserant, postulavere, ut differretur eorum promulgatio, donec eorum Theologi argumenta sua explicuissent, quos ipsi venturos falso pollicebantur, ita ii Canones cum doctrina in Sessione publica approbati, promulgatique non fuerunt, quare iterum de iis sub Pio IV. X. Lutheranorum fraus. *MS. Vat. sig. num. 3181.*

IV. decennio post, Sessio celebrata est, quæ vigesima secunda numeratur.

Addunt Acta.

Die XVIII. Januarii habita Congregatione generali, significatur Patribus advenisse Oratores Mauritii Ducis Saxoniæ, qui petunt sibi dari alium salvum conductum in ampliori forma, & hoc interim supersederi a publicatione, & diffinitione materiarum jam discussarum: cum super eis cupiant, ut eorum Theologi audiantur. Super quibus rogatis sententiis, licet Patres jure se timere assererent, ne deluderentur, idque solum peti, ut mora moræ, & difficultates difficultatibus adderentur; tamen visum est convenire, ut Ecclesia tanquam pia mater omnes semper benigne excipiat, gremiumque ad se redire profitentibus non claudat; præsertim vero, ut eis omnis amplius cunctandi occasio adimeretur, placuit omnibus, ut eorum petitionibus satisfieret.

Angel. Mass. mf. Arc. Vat. sig. num. 3191. p. 1266.

XI. *MS. Arc. Vat. sig. n.3200. p. 267.*

Ob summam revocandorum ab errore Lutheranorum voluntatem non servata sunt monita Pontificia, quibus Legati Tridentum ituri præmuniti fuerant, ut antequam audirentur Hæreticorum Oratores, illi ad agnoscendam concilii authoritatem adigerentur, concepta enim erant de his subjecta mandata.

Quid observandum cum Lutheranis in Concilio admittendis.

Antequam quidquam cum Hæreticis tractetur, aut disputetur, illud omnino servandum [quod & Divini, & humani juris est] ut primum conveniant de Judicio, ac Judice, & confiteantur unam esse Ecclesiam Christi toto terrarum Orbe diffusam, unumque esse ipsius Ecclesiæ caput Christi Vicarium, ipsiusque Christi verbo constitutum, & quod concilium generale legitimum, id est, ab eodem ipso Ecclesiæ capite indictum, ac probatum repræsentet universam Ecclesiam; cujus quidem concilii decretis, determinationibus, ac declarationibus se subdere, subditosque esse volunt, atque consentiunt.

Quod si hæc inficientur, non debent quovis modo audiri super quoquam contendentes, cum se declarent apertissime Schismaticos, & Hæreticos: nam is qui dubitat, non habet principia fidei, & articulum Catholicæ Ecclesiæ convincitur non recipere; & ideo hoc casu cum illis agendum est, quasi cum Schismaticis, & Hæreticis damnatis, non quasi cum paribus, paremque nobiscum causam habentibus, juxta illud Psal. XXV. Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odivi ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo.

Si autem supradicta admiserint, audiantur, & discutiantur eorum querelæ, & positiones cum omni mansuetudine, & maturitate, & ad ipsum Caput Summum Pontificem ab eo deinceps cum approbatione concilii determinandæ deferantur.

XII. Mandata Lutheranorum non in Concilio, sed in privatis Congregationibus lecta.

Non sunt hæc ab iis exacta, ut jure exigi debuerant, sed ne absterriti a concilio abscederent, tanquam feræ cicurandi, pelliciendique benignitate ad officium visi sunt, at eo præfractiores Oratores Lutherani exambivere, impia sua mandata in publico Sacro consessu exponere, ut petulanter illuderent Synodo, sed admissi sunt, tantummodo ad privatam Congregationem die vigesima quarta Januarii, in qua matutino tempore Wittembergici Ducis Oratores, quia prius venerant, auditi sunt, serotino vero Mauritiani, impiæque, & insolentes eorum expostulationes pie, & benigne refractæ fuerunt, ac non aliter quam Medici, furentes Phreneticos blandis lenire verbis consueverunt, ita Patres tolerandam Lutheranorum petulantiam, eorumque Doctores audiendos, solicitandosque, ut Tridentum venirent, decreverunt, quo ignorantiæ caliginem ex eorum oculis detergerent, aberrantesque in salutis viam leniter traducerent.

Die Dominica XXIV. Januarii habita fuit Congregatio generalis, in qua proponitur adesse Oratores Christophori Ducis Wittembergensis, petereque ut a Sancta Synodo audiantur, quod omnibus placuit, præmissa prius protestatione infrascripta. Hæc Sacrosancta Œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata præsidentibus in ea eisdem Sanctæ Sedis Apostolicæ Legato, & Nuntiis.

MS. Arc. Vat. sign. n.3291. p. 136. Ext. in Actis excus. in edit. Binii p. 316.

Oratores Lutheranorum cum protestatione in Concilio admissi.

Ne ob disceptationes [quæ tam de personis comparentibus, mandatisque, & scripturis exhibendis, quam de loco ad sedendum personis assignando oriri possint] felix ipsius Concilii progressus retardetur, inhærens decreto in secunda Sessione promulgato, atque illud innovans, statuit, decernit, declarat, quod si forte contigerit, aliquos, qui ex dispositione Juris, aut ex approbatorum conciliorum more admittendi, aut recipiendi non essent, vel per se ipsos, vel per interpositas personas admissi, aut recipi, vel in loco non debito sedere, vel sententiam sub verbo, Placet, *proferre, vel Congregationibus interesse, vel alios quoscumque actus facere concilio durante, quodque si etiam contigerit, mandata, instrumenta, protestationes, & alia hujusmodi generis scripta, quæcumque, quæ ipsius concilii honorem, jus, ac potestatem quomodocumque læderent, seu lædere possent, recipi, aut admitti, propterea non præjudicetur, neque aliquo modo præjudicatum censeatur, vel intelligatur præsenti concilio, neque conciliis Œcumeni-*

nicis, ac generalibus in perpetuum celebrandis: cum omnis intentio hujus concilii sit, & eo tendat, ut pax, & concordia, quacumque ratione, licita tamen & congruenti, in Ecclesiam redacatur.

Deinde intromissi sunt præfati Oratores, qui stantes in calce Aulæ capitibus detectis, junior Joannes Henricus Hoecklin loquutus est his verbis.

Reverendissimi Patres, Illustrissimi Principes, & Domini observandissimi.

XIII. *Sacra Romana Cæsarea Majestas Dominus noster Clementissimus hortatus est, pro Summa Clementia Majestatis Suæ Illustrissimum Principem nostrum gratiosum cujus legatione in præsentia, vigore hujus mandati, quod hic exhibemus fungimur, ut ad cœtum Reverendissimarum vestrarum Paternitatum referat, si quid habet, quod ad publicam Catholicæ Ecclesiæ utilitatem, & ad conscientiæ tranquillitatem pertinere videatur, quare ut jam dictus Illustrissimus Princeps Dominus noster gratiosus testificetur pium suum affectum erga vestram Ecclesiam Christi, declaret obedientiam suam erga Sacram Romanam Cæsaream Majestatem, Dominus noster Clementissimus curavit in scriptum conferri ea, quæ arbitratur ad constituendam veram pacem Ecclesiæ, tam in doctrina quam in ritibus Ecclesiasticis emendanda esse. Hoc scriptum offerimus, jussu, & mandato Illustrissimi Principis nostri Reverendissimis vestris Paternitatibus, & speramus fore, ut vestræ Reverendissimæ Paternitates ex eo cognoscant Illustrissimo Principi nostro nec curam nec studium deesse, ut vera pax, & concordia in Ecclesia Christi constituatur: quod si vero quid in hoc brevius, vel obscurius, quam res tanta postulat, dictum fuerit, aut si alioquin opus esse videbitur, idem Illustrissimus Princeps noster Theologos suos, qui id copiosius, & magis perspicue explicent, necnon sacræ scripturæ testimoniis defendant, ac tueantur, debita eis præstita securitate, se nimirum pollicetur, & offert. Et cum hucusque dilata sit actio, Princeps noster Illustrissimus interea nobis aliquot gravamina transmisit, jussitque Reverendissimis Paternitatibus vestris illa exhiberi, ut videlicet eo facilius ad earum tractationem perveniri possit; & ut Theologi Principis nostri eo citius huc amandentur. Cumque hæc ipsa gravamina sint hujusmodi, ut pro rei magnitudine prætermitti non possint, & necessario proponantur, Illustrissimi Principis nostri nomine, etiam atque etiam rogamus, ut Reverendissimæ Paternitates vestræ benigne illa suscipiant, simul atque responsum nobis commodum, quam primum fieri poterit, reddant.*

His dictis exhibuerunt scriptum quoddam, in quo eorum opinionem in rebus fidei, & Religionis contineri asserebant, ac ipsius Ducis mandatum.

In eo profitebatur Wittembergensis Dux sæpius in Comitiis Imperii sancitum fuisse, ut omnia Religionis dissidia tollerentur in Œcumenico, libero, & Christiano concilio, disciplina Christiana in pristinum nitorem restitueretur, liberumque esset omnibus Principibus, Ordinibusque Imperii omnia sua incommoda, & gravamina in deliberationem adducere, Cæsaremque, edicto publico Electores, & alios Principes ad id monuisse. Ne itaque muneri suo deesset, decretos a se Oratores fuisse, ut Christianæ Reipublicæ discordiæ sedarentur. Actum in oppido nostro Tubinga xx. die Mensis Septembris MDLI. Ext. ibid. p. 139.

Christophorus dux Wittembergensis.

At cum placidis iis verbis pacis osculum Ecclesiæ libare Wittembergensis ipse Dux videretur, mox impio alio scripto, tanquam pugione, instar Joab Amasam amplectentis, illius viscera confodere, ac dilaniare annisus, summam in hæresi pertinaciam professus est. Angelus enim Massarellus indigna Oratorum ejus postulata perstringit his verbis.

Petierunt tria, ut ipsi dicebant, gravamina explicari, illa autem sunt: Primum, ut constituantur Judices, & arbitri, qui judicent de controversiis Religionis, & ii non sint Episcopi uti partes. Secundum, ut concilium non ita continuetur, ut decreta in eo hactenus promulgata pro conclusis, & ratis habeantur. Tertium, ut ipsa decreta in Tridentino concilio promulgata, tanquam parte altera super eis non audita, retractentur, & irrita fiant. *Angelus Massarell. Sum. Conc. Trid. sub Jul. III. MS. Vat. sig. num. 3190. p. 206.*

Extant eadem suis concepta verbis in Congregationum generalium Actis, sequentibus verbis. Indigna petita Oratorum Ducis Wittembergensis.

Gravamina, seu conditiones, quibus Oratores Ducis Wittembergensis petunt concilium celebrari.

Illustrissimus Princeps, ac Dominus D. Christophorus Dux Wittembergensis noster Clementissimus ordinavit ad concilium Tridentinum quosdam suos Theologos, qui oblatam Confessionem authoritate Sacræ Scripturæ, & veræ Catholicæ Ecclesiæ consensu defendant, ac tueantur, & si opus fuerit copiosius explicent. Sed priusquam Theologi suscipiant explicationem, petit Illustrissimus Princeps noster, de quibusdam gravaminibus suis sententiam Tridentini Conventus audiri. XIV. *Ext. in Act. Arc. MS. Vat. sig. num. 3191. pag. 140.* Hæreticorum respuentium Concilium argutiæ.

Primum ergo gravamen est, quod ad eu-

audiendam Theologorum explicationem non sint ordinati, & constitusi ex utriusque partis consensu idonei Judices, aut arbitri, qui de præsenti controversia Religionis legitime juxta Scripta Prophetica, & Apostolica cognoscant. Etiam cum Illustrissimus Princeps noster intellexerit maximam partem doctrinæ suorum Theologorum pugnare cum doctrina, & sententia Pontificis Romani, & eorum Episcoporum, qui Romano Pontifici juramentis, & aliis obligationibus sunt addicti, nullo jure, nulla æquitate fieri potest, ut Pontifex, & Episcopi ejus in hac causa, in qua ipsi sunt pars, sive accusatores, sive rei, pro idoneis Judicibus, seu arbitris cognoscantur. Petit igitur Illustrissimus Princeps noster se reddi certiorem, quinam sint futuri hujus rei Judices, aut arbitri?

Secundum gravamen est, quod Conventus Tridentinus non videatur servari juxta Recessus Comitiorum Imperialium Augustanorum, in quibus decretum fuit, quod concilium Tridentinum continuari, & omnia Christiane, honeste, & congruenti ordine tractari debeant. Hæc verba Illustrissimus Princeps noster nunquam intelliget, aut intellexit aliter, quam quod concilium Tridenti ante annum quadragesimum sextum, nimirum excurrentis sæculi, institutum non sit ita continuandum, & prosequendum, ut decreta in eo facta pro conclusis, & ratis habeantur: quæ enim hæc esset honestas, ac congruentia, ea decreta pro ratis, & sacrosanctis habenda imponere, quæ parte altera nondum audita, sunt constituta? Sed quod omnia capita Religionis nostræ, de quibus controvertitur, iterum tractari, & his audiendis, & dijudicandis vere legitima, & æquitati conveniens actio observari debeat, quod cum hoc Tridentinum concilium videatur hoc modo institutum, petit Illustrissimus Princeps noster, ut Recessui Comitiorum Imperialium hac in parte satisfiat.

Tertium est, quod in Sessionibus non solum ejus concilii, quod anno XLVI. Tridenti est institutum, verum etiam hujus concilii, quod jam continuatur, decreta sint multa aliena a sacris Literis, & confirmati multi veteres errores, sicut Illustrissimi Principis Theologi sese coram idoneis Judicibus, & arbitris declaraturos recipiunt. Petit itaque Illustrissimus Princeps noster, ut talia decreta non habeantur pro conclusis, & ratis; sed tantum pro discernendis, & judicandis, donec idonei Judices, aut arbitri ex utriusque partis consensu veræ Ecclesiæ cognitio fiat. Ut ergo Illustrissimus Princeps noster in hoc unum præcipue incumbat, ut vera, & pia concordia in Ecclesia Dei constituatur, non dubitat æquum esse, ut jam his commemoratis gravaminibus levetur, & exoneretur, ac vicissim recipit se ope, & auxilio Divinæ Clementiæ nullum officium Christiano dignum, & pio Principe intermissurum, quo speras se Deo Patri D. N. Jesu Christi fidem, & obsequium suum probare, & incolumitatem, & tranquillitatem veræ, Sanctæ, & Catholicæ, Apostolicæque Ecclesiæ juvare posse.

Negant Concilii Patres esse idoneos Judices.

Nolunt Concilium sed colloquium inane.

Quibus omnibus responsum fuit his verbis: sancta hæc Œcumenica Synodus audivit ea, quæ a vobis relata sunt, & cum deliberatione providebit.

Eadem die XXIV. Januarii hora autem XXI. habita iterum Congregatione generali, in primis proponuntur, & approbantur decreta prorogationis, diffinitionis, & publicationis decretorum, necnon salvi conductus Germanis ea forma, qua ipsi petierunt, dandi. Deinde proponitur iterum causa postulationis filii Electoris Brandeburgensis. Rogatisque sententiis majori parti Patrum placuit, ut hujusmodi confirmatio a Pontifice ob publicum bonum concederetur, cum dispensatione opportuna, dato ipsi postulato Administratore, usque ad legitimam ætatem, & quousque appareat, quod in fide Catholica recte sentiat, quodque Tridentum ad Concilium veniat, ei se subiiciat, & ejus decreta se recepturum, & observaturum juret. [1]

Postea introducuntur Oratores Mauritii Ducis Saxoniæ Electoris, videlicet, Wolfgangus Koler, Capitaneus Thuringiæ, & Leonardus Badenhorn utriusque Juris Doctor: quibus stantibus in calce Aulæ, Doctor loquutus est his verbis. XV.

Propositio Oratorum Mauritii Ducis Saxoniæ Electoris in eorum comparitione.

Quod bonum, fælix, ac faustum sit Christianæ Reipublicæ, Reverendissimi, & Amplissimi, quarumcumque dignitatum, ordinis, & status Viri, Patres, ac Domini debita reverentia observandi.

Illu-

NOTÆ [1] DOctores Lutheranos ad Concilium non venisse certum est; sed exploratum pariter reipsa quosdam e secta Lutheri Theologos primarios iter Tridentum suscepisse. Etenim Enochus Windemannus in chronico Curiæ vulgato a Menkenio Rer. Germ. to. III. narrat dominica Epiphaniarum secunda Philippum Melanchtonem, Erasmum Sarcerium, Joannem Paulum Gasparem Peucerum venisse Curiam ut ad concilium iter maturarent. MANSI

Fraudulenta Saxonis postulata.

Illustrissimus Princeps Meuritius Dux Saxoniæ Sacri Romani Imperii Elector, & Archimareschallus, Præses Thuringiæ, & Marchio Misniæ, &c. Dominus noster Clementissimus misit nos ad vestras Reverendissimas, & Amplissimas Dignitates, & Præstantias, & precatur primum a Deo Optimo Maximo Patre Domini nostri Jesu Christi, ut Spiritum Sanctum suum benigne largiri, ac aspirare dignetur, quo omnia, quæ hic agitis, acturique estis, ad sui sanctissimi nominis, & Christi Filii sui Domini, ac Salvatoris nostri gloriam, & honorem, & Ecclesiæ suæ pacem, & incrementum, atque cunctorum Christi fidelium veram, & æternam salutem tendant, & dirigantur. Deinde notum vult esse universo huic Ordini vestro, quod jam diu secum constituit, & animum suum ita declaravit, si quando, propitio Deo, contingeret universale, liberum, & Christianum concilium congregari, in quo controversiæ Religionis nostræ sepositis affectibus, secundum Sacram Scripturam tractari, & dijudicari, omnes tuto admitti, & audiri atque Christiana reformatio, tam in capite, quam in membris institui deberet, quod ad tale concilium suos quoque Theologos, Viros pios, doctos, ac pacificos mittere vellet. Et quia putat hoc nomine congregatos nunc esse, in hoc convenisse, hic vos omnes, ut eo, quo dictum modo est, procedatur; ideo convocatis suis Theologis, qui Antecessorum suorum, & partim etiam suo tempore scribendo claruerunt, mandatum dedit, ut missis ex suo numero quibusdam, suæ doctrinæ Confessionem in hoc casu nostro faciant, & eam sacræ Scripturæ testimoniis confirment, atque in omnibus, quibus secundum sacram Scripturam possint, nobiscum communicent, ac concordent; id quod illi se facturos prompti, ac volentes in se receperunt.

Cavilli Ducis Saxoniæ.

Vult Scripturam esse Judicem in sensu afflicto a Lutheranis.

Quod vero hoc hactenus factum non sit, & illi hic nondum, comparuerint, caussam hanc habet, quod Princeps noster admonitus fuit cujusdam Constitutionis concilii Constantiensis, quæ habet, quod Hæreticis, & de Hæresi suspectis nulla publica fides, nullusque salvus conductus, sive per Imperatorem, sive per Reges, seu per alios datus, quocumque vinculo ad servandum se adstrinxerint, servari debeat: quinimmo si confisi aliqui super hujusmodi salve conductu venerint, alias non venturi, a potestate Ecclesiastica possint, non obstante ejusmodi salve conductu, nihilominus puniri: Et habetur tenor illius constitutionis in XIX. Sessione Concilii Constantiensis, cujus Constitutionis exemplar, si forte alias nunc ad manum non sit, jam dabimus. Et movit hæc Constitutio Principis nostri animum eo magis, quo timore hujus etiam Bohemi tempore Basileensis concilii accedere ad illud nequaquam voluerunt, nisi eis plena, & perfecta securitas veniendi eo, & ibi commorandi, atque inde redeundi in propria a Concilio daretur, cum derogatione dictæ Constitutionis Constantiensis expressa, & multis aliis clausulis. Unde & Concilium illud Basileense plenissimam securitatem salvi conductus illis concessit, cum memoratæ Constitutionis expressa derogatione, & multis aliis clausulis, ut est videre in quarta Sessione ejus Concilii, cujus formam priori subjiciemus. Ejusmodi ergo salvum conductum petivit Princeps noster dari etiam suis Theologis, Consiliariis, & aliis, quos hic missurus esset, cum eorum ministris, & familiaribus, quos secum adducerent, & tuto huc venire, hic commorari, ac redire hinc secure possint. Et spem certissimam conceperat fore, ut quod Basileensis Synodus Bohemis benignissime concesserat, id hic Tridenti Germanis non negaretur.

Verum oblata est illi ante dies non multos quædam membranea schedula aperta sine sigillo, cum significatione hac, quod per istam satis cautum suis esse deberet, cujus copiam etiam exhibebimus, sed quia multum discors hæc ab illa fuit, & cum Basileensi salve conductu vester salvus conductus in plurimis articulis minime conveniebat, ob id grave, & periculosum judicatum est, non impetrato eo, qui petitur, & qualis Boemis datus esset, salvo conductu, huc accedere, maxime enim ex proœmio, & aliquot decretis hic Tridenti promulgatis, quæ typis excusa in publicum prodierunt, manifestum sit pro schismaticis, & Hæreticis hic haberi, & culpari; cum nequaquam huc vocati, multo minus hic auditi fuerint: & nihilominus prompti sint doctrinam suam testimoniis sacræ Scripturæ corroborare. Quare petit Princeps noster ex commemoratis caussis, & se, ac suos quominus hic hactenus comparuerint, excusatos haberi, & qua rogavit forma, quaque Bohemis in Basileensi Concilio datus est salvus conductus, eadem nunc suis etiam dari, atque quamprimum sibi transmitti. Præterea certior est redditus Princeps noster, quamvis, ut dictum est, sui Theologi, neque vocati, neque auditi fuerint, & propter defectum pleni, atque integri salvi conductus venire huc, & comparere hic nondum potuerint: quod tamen nihilominus sine mora procedatur, & concludatur, etiam in illis articulis Religionis, qui controversiam habent, sicut videmus, quod nunc Sessionem habere, & decreta super articulis in controversia positis

stris publicare velitis; quod Principi nostro præjudiciale, & tam Divino, quam humano, tum naturali, tum positivo juri contrarium extitit: quæ jura omnia volunt, quod non auditi non debeant prægravari.

Cum itaque velit Princeps noster suos Theologos huc mittere, doctrinæ suæ confessionem facturos, & eam sacræ Scripturæ testimoniis corroboraturos, quique in omnibus, quibus cum verbo Dei possint, & velint, & debeant vobiscum concordare, sed ex defectu salvi conductus id facere hactenus impediantur, manifestum est culpam nullam illis attribui posse: Unde rogamus nomine nostri Illustrissimi Principis, ut tractatio illa articulorum, qui controversiam habent, & præsens instituta Sessio decreto publico eo usque differantur, & protrahantur, donec ipsius etiam Theologi tuto huc adveniant, & ad plenum audiantur, qui jam nunc in itinere sunt, & ad LX. Milliaria Germanica huc processerunt, expectantes vestrum salvum conductum, ut eo accepto mox progrediantur, & quamprimum fieri poterit, hic apud vos compareant, doctrinam suam, ejusque testimonia sacra edant, ac in lucem proferant.

Cur Canones de Missa non promulgati sub Julio III.

Tertium est, quod relatum fuit Principi nostro, quod illa decreta, quæ superioribus annis hic Tridenti tractata fuerunt, pro decretis conciliaribus, & firmis conclusis habere, articulos, qui controversiam habent, & in quibus, qui Augustanæ sunt Confessionis, dissentiunt, non reassumere, neque audire suos super illis velitis.

Impia Lutheranorum petita.

Cum vero illi declaratum sit, pleraque eorum decretorum etiam in præcipuis capitibus Religionis nostram justificationem concernentibus, errores non leves continere, qui per sacram Scripturam ostendi, & declarari possunt, summe necessarium & ipse, plerique alii semper judicarunt, & adhuc judicant, ut sui etiam Theologi super illis decretis audiantur, & sic in controversia positi articuli reassumantur. Quapropter orat Princeps noster, ut illa decreta in articulis, qui controversiam habent, omnino reassumantur, & cum sui, tum alii Augustanæ Confessionis Theologi super illis plene audiantur, eorum rationes, & argumenta ex sacris literis expendantur, quod pium, & Dei Verbo consentaneum fuerit, admittatur, & suffragiis omnium nationum Christiani Orbis laudetur, recipiaturque.

De fidei decretis rescindendis.

Ad hæc sunt ista decreta tunc tractata, quando paucissimi eorum, qui ad universale, liberum, & Christianum Concilium requiruntur pauci Prælati, paucique Legati Statuum Germaniæ præsentes fuerunt, ut patet ex Catalogo nominum eorum, qui una cum illis decretis typis excusis in publicum prodiit. Unde etiam pro decretis universalis Concilii illa decreta haberi, aut vendicari nequaquam possunt, nam ad universale liberum, & Christianum Concilium requiruntur universæ Christiani Orbis nationes, ut omnes secure admittantur, libereque audiantur, utque eorum rationes, causæ, & argumenta secundum Sacram Scripturam expendantur, dijudicenturque: alioquin ea, quæ habetur Congregatio, nomen universalis, & liberi, & Christiani Concilii minime meretur, & quod in eo decernitur pro decretis Œcumenici, liberi, & Christiani Concilii haberi, & acceptari minime potest.

XVI.

Quarto loco referre, & in memoriam revocare debemus, vestris Amplissimis dignitatibus, & præstantiis, quod articuli controversiam habentes, fidem nostram Christianam, & aliqui eorum Pontificem præcipue concernunt: cum autem & jura, & Concilia, tum Constantiense, tum Basileense expresse, constituerint, quod in causis fidei, & quæ ipsum etiam Pontificem contingunt, Pontifex Concilio subjectus, & concilium supra Pontificem sit, & esse debeat, conveniens fuerit, illud hoc etiam in loco omnino ita servare, & ante omnia confirmare, sicut in Basileensi Synodo factum est, & in secunda Sessione ejusdem habetur, ut quod per hoc prælati, ac reliqui in Concilio, cujuscumque gradus, ac ordinis fuerint, a suis juramentis, quibus Pontifici obstricti erant, quantum ad Concilium, & causas in eo tractandas pertinet, liberi sint. Et censet Princeps noster, quod hujusmodi liberatio, etiam sine expressa Pontificis relaxatione sequatur; clare ex conclusis Basileensis Concilii in multis locis, ubi ponitur, quod etiam Papalis Eminentia & Dignitas in talibus casibus Concilio subjecta sit. Si ergo subjecta est Papalis Eminentia Concilio, sequitur quod personæ repræsentantes, ab ejus nexibus, & ipsi præstitis juramentis quantum ad Fidei articulos, & Christianam reformationem, tam in capite, quam in membris instituendam spectat, liberæ sunt & etiamsi Pontifex nollet eis juramenta ea remittere, quantum vi, & virtute prædictarum constitutionum Constantiensis & Basileensis Conciliorum jam liberæ sunt, eo quod ita declarari merito debeant: si enim liberum debet esse Concilium, in quo semoti affectibus de controversiis Religionis, & Christiana reformatione capitis & membrorum tractari, atque omnia secundum Sacram Scripturam fieri conveniat, necesse est, liberas esse personas, quæ libere de his omnibus disserere, & judicare de-

Contendunt Pontificem subjici Concilio.

debeant : liberæ autem, & sine affectibus nunquam erunt . . . . . Pontifici subjectæ, & ab ejus imperio, quantum ad causas in Concilio tractandas pertinet, non solutæ censeri debeant.

Falsum est non ambiguum Pontificem Concilio subjici.

Rogat itaque summopere Princeps noster prædictas constitutiones Constantiensis, & Basileensis Conciliorum, quod nimirum in Fidei articulis, & qui Pontificem, & ejus potentiam contingunt, Pontifex Concilio subjectus sit, ante omnia confirmari exemplo Basileensis Concilii, quod ab initio decretum Constantiensis Concilii in articulo, quod universale Concilium supra Pontificem sit, ante omnia repetivit, approbavit, ratificavit, atque etiam de verbo ad verbum Actis illis inseruit, quemadmodum secundæ Sessionis ejus Concilii Acta manifestissime demonstrant. Et negare nunquam potest, quin & Pontifex, & reliquorum Clericorum, status, ac vita magna, ac gravi reformatione opus habeant : quamquam enim proxima ante centum, & aliquot annos celebrata Concilia tempora certa præfinierunt, inter quæ semper generalia Concilia celebrari debuissent, quod præviderunt, jam tunc absque dubio prudentiores ejus sæculi futuros ac secuturos hos abusus, quibus occurrendum in tempore esse rectissime judicarunt, tamen sequentium temporum Pontifices, neque eas neque alias bonas Patrum constitutiones, quas bona cum conscientia potuissent, & necessario debuissent observare, servarunt, & sic perniciosos hosce errores, & abusus subcrescere permiserunt, unde plurima, & infinita mala, ac multiplicia schismata Christianum Orbem invaserunt; exorta bella, odia, dissensiones, tumultus, & latissima occasio data, ac relicta est grassandi in populum Christianum misere sævissimo, crudelissimo, nefandissimoque Christiani nominis hosti perpetuo : quis non videt ? aut quis dubitat difficillimum fore hos abusus tollere, pie, & Christiane emendare, atque corrigere, præ quibus ita prophanatum esse constat Statum Ecclesiasticum, ut species, ne fucus quidem Religionis potius quam Religio appareat? Quis emendabit, aut quomodo emendabit hæc Concilium, si personæ Concilii ad nutum, & voluntatem Pontificis vivere, ad ejus præscriptum agere omnia, ad ei obediendum, ad conservandum ejus honorem, statumque & potentiam juramento debeant esse, ac manere obligati? Declarandum ergo, & exprimendum hoc amplius fuerit, quod quicumque sunt in Concilio Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, atque omnes omnino omnium ordinum, & officiorum homines per talem constitutionem a suis juramentis Pontifici præstitis, quantum ad Concilii causas, & ejus reformationem spectat, debeant esse liberi, & soluti; & quod per ipsam illam constitutionem liberi, & soluti declarati esse debeant, ut ea confisi, in ejus libertate freti, liberius, quid sentiant, dicere, in mediumque consulere, ac suffragari libere secundum Sacram Scripturam possint. Si vero etiam præterea a Pontifice hoc impetrari posset, quo sua dignitas pro honore Dei, & servanda Christiana reformatione, atque provehendis communibus commodis ultro relaxaret, ac remitteret eis illa sua juramenta. Hoc vero laudabile, rectum, integrum, atque celebre fuerit, & apud idiotas hæc res singularem, atque ingentem favorem conciliatura, plus fidei, & fiduciæ paritura, majorem obedientiam, authoritatemque datura concilio, & omnibus, quæ in eo decreta, & conclusa fuerint, quod confiteri omnes necesse esset, vere liberum, & Christianum hoc esse concilium, in quo liberi homines, liberæ linguæ, & voces, libera suffragia essent; & non ad hujus, aut illius nutum, aut voluntatem sententias dicere oporteret ; sed ad Christi verbum, præscriptum tractare, ac dijudicare omnia liceret. Certe hoc mirabilem assensum, ingenuum factum, & singularem authoritatem concilio, ejusque reputationi daturum esset, & per hoc ita urget, & fieri adeo hæc petit Princeps noster, quæ ordine enumeravimus, id non vitio sibi verti, neque in aliam, quam ipse facit, partem accipi etiam atque etiam orat : testem enim Deum habet, quod cuncta hæc fidelissimo, & optimo animo, & affectu sincerissimo faciat, quo erga Religionem, & Christianam Rempublicam afficitur, quodque ipsius causæ gravitas, negotiique magnitudo hæc ita exigere, & requirere omnino videtur : neque dubitat, quin quicumque pii, prudentes, & sapientes estis, quibus cordi, & curæ est Christiana Respublica, Christiani Orbis calamitas, & præsens rerum status, intellecturi ipsimet sitis. Hæc summe necessaria esse, & requiri omnino ad celebrandum vere liberum, & Christianum, atque universale concilium, in quo de communi salute omnium, de vera fide, vero Dei cultu, ac Divini nominis sincera invocatione, & veneratione tractari debet, de tollendis erroribus, & abusibus, formandis moribus Christiani populi, & tam Capitis, quam membrorum emendatione, reparanda vera pace Ecclesiæ, propaganda fide, & Regno Christi. Quare quo cuique hæc omnia sunt chariora, quo magis his quisque movetur, & afficitur, quo propius tangit quemque sua propria, & suorum

Basileense schismaticum Conciliabulum fuit post editam translationem.

Lutherani sua crimina adscribunt Catholicis.

Absurda liberi Concilii definitio.

Nomine Christiani Concilii intellectum hæreticale a Lutheranis.

Proditionem interim apparabat Saxo.

rum omnium, patriæ suæ, & communis totius populi Christiani salus, pax, & tranquillitas, quo magis amat, & diligit quisque Deum, & Filii Dei gloriam propagare cupit, quo beatius & in hoc, & in futuro sæculo vivere omnes desideramus, & maiori studio, fide, & diligentia in hæc quisque incumbet, & in commune consulere iuvabit: qua in re, & Deo Omnipotenti, & toti Orbi Christiano gratissimum, ac vere bonum opus præstabit, & vestræ vestrorumque, atque omnium saluti consuletis: quod ut fiat faxit Christus Jesus Dominus, & Salvator noster, cui cum Deo Patre, & Spiritu Sancto sit honor, laus, et gloria in sæcula, Amen.

XVII. Ad quæ omnia responsum fuit nomine sanctæ Synodi his verbis: *Sancta hæc Œcumenica Synodus audivit ea, quæ a præstantiis vestris relata sunt, & cum deliberatione omnia considerabit; ipsisque Oratoribus recedentibus decernitur sequentem Sessionem indicendam esse ad diem XIX. Mensis Martii, & in ea præter alia agendum esse de Sacramento Matrimonii.*

Consultus de impiis, ac impudentissimis Protestantium postulatis Julius III. Pontifex rescripsit Præsidibus gravissimo responso ea refellenda, atque Internuntium arcanis mandatis instructum submisit, is erat Achilles Faliscorum Episcopus, quem Antonio Granuellano gratia apud Cæsarem florentissimo commendavit his literis.

Venerabili Fratri Antonio Episcopo Atrebatensi.

Jul. III. l.3. brev. sig. num. 2888. p. 142.

Venerabilis Frater salutem. Cum desideremus sacri Concilii progressus ad Omnipotentis Dei laudem, & gloriam, atque ad Universæ Reipublicæ Christianæ salutem, & consolationem dirigi inconcussa cum Serenissimo Cæsare amicitia, atque coniunctione, mittimus ad eius Majestatem Venerabilem Fratrem Achillem Episcopum Montis-Flasconensem unum ex Sacri Palatii nostri Auditoribus Locumtenentem, & Prælatum domesticum nostrum, nobis ob eius doctrinam, & virtutem valde charum, ut nonnulla ad hoc spectantia eius Majestati ex parte nostra exponat, quæ cum tuæ quoque Fraternitati de mandato nostro expositurus sit, Fraternitatem tuam hortamur, ut eius verbis plenam fidem præstare velit. Datum Romæ xx. Februarii MDLII. anno III.

XVIII. Porro mandata arcana Internuntio data subjectis sententiis concepta fuere.

Instructio circa petitiones Protestantium.

Responderi ab Internuntio decreto jussit Julius Legato, ac Præsidibus Concilii, re in deliberationem adducta circa gravamina proposita ab Oratore Ducis Wittembergæ, atque alia prolata ore ab Oratoribus Ducis Saxoniæ, non modo utile, & honestum, sed etiam necessarium, ut aliquod responsum iis detur, ne contemptos se doleant, atque aversionis occasionem capiant, vel ne putent propositiones adeo absonas approbatas esse, vel ne putent aut metu aut imperitia servatum silentium, atque pravas suas opiniones apud populos hæresi contaminatos confirment; utque constet apud posteros, qua ratione Concilium processerit adversus verba impudentissima, ac videri Concilium ad dandum responsum obstrictum esse, cum dixerit: Audivit omnia & cum deliberatione providebit, *ac si non respondeatur, Concilium nimiæ moræ culpam subiturum, ac si ipsi responsum non curarent, culpam adhæsuram Concilio, non obstante progressu ad ulteriora.*

Tom. 13. de Conc. MS. Arc. Vat. sig. n.3200. p.71.

Responsio Julii III. petitionibus absonis Protestantium.

Et si vero Pontifex respondendum iis censeat, non tamen ad singulas particulas dictorum, vel scriptorum ab eis ob rationem allatam a Legato, nimirum quod Judex non respondit parti, ne ex Judice se partem constituat, ac ne infiniti progressus detur occasio, ac defugiatur causa dissidii.

Visum itaque Pontifici respondendum esse circa eam partem, quæ ad iurisdictionem Concilii pertinet, quæ omni ratione conservanda, cum sit indubitatus Judex in rebus fidei, & aliis expressis in literis indictionis, quod confirmandum rationibus, & usu in Ecclesia observato. Cuius consuetudinis possessionem tenet adhuc Concilium Tridentinum. In hac re Catholicos omnes consensuros certum est, nec Protestantes adversus eam veritatem multum fari posse. Punctum itaque iurisdictionis, & authoritatis illustretur, & confirmetur, responsumque ita temperetur, ut dum verum dicatur, paterna ostendatur charitas, & cupiditas ardentissima eorum ad coniunctionem Ecclesiæ revocandorum, nec contumeliosis carpantur verbis, ne proterviendi occasio illis detur. Et quia Legatus, ac Præsides, & alii Concilii Patres doctrina spectatissimi responsi condendi prudentia valent, propterea iis Pontificiam mentem patefieri sufficit, & proponi responsi formulam, cui ipsi addere, vel detrahere possint, prout e re visum fuerit.

Hoc peracto jussus est Internuntius adire Imperatorem, ac nomine Pontificio exponere illi proposita in Concilio gravamina ab Oratoribus Protestantium, atque eorum impudentiam, impietatem, iniquitatemque illustrare, & impugnare, & refellere ea per singula capita argumentis divinis naturalibus, & humanis, ac ei significare, licet ea petita responso sint indigna XIX.

digna

digna ob eorum perversitatem; tamen visum Pontifici, ut iis pacifice respondeatur, responsique seriem illi aperire, ut agnoscat optimam mentem Pontificis pro ea Provincia ad gremium Ecclesiæ revocanda: obsecundasse eam votis Cæsareis, omnibus difficultatibus abruptis: Concilium traduxisse Tridentum magnis suis sumptibus, & Præsulum laboribus atque adeo maximum dolorem traxisse ex perspecto malo, & iniquo animo Lutheranorum, qui in hoc principio ostenderint nullam bonam conversionis gerere voluntatem, sed in pravis opinionibus obdurescere, ac velle omne colloquium cum concilio abrumpere, cum postulata adeo injusta obtinere non possint, aut perverso judicio illusos sibi persuasisse posse adducere concilium, ut iis morem gerat.

Tom.13. Conc. sig. 3200. p. 162. *Petentes commune concilium Hæretici, & Schismatici repellendi sunt a conciliis universalibus, saltem, ut non habeant in eis votum, ut est authoritas Gelasii Pontificis Canonic. in c.* Cum quibus 24. q. 3. *Ubi Archidiac. & Joann. de Turrecrem. & ad idem tendit authoritas Bedæ in cap.* Omnis 24. *q.* 1. *item authoritas Cypriani in cap.* Didicimus causa, *& 9. quibus locis dicitur nullo modo communicandum esse concilium cum Hæreticis, & Schismaticis, quia sunt extra Ecclesiam, & adæquantur Gentilibus, ut dicit Sanctus Cyprianus in cap.* Denique 7. *q.* 1. (Et infra) *Sed bene possunt admitti, ut possint interesse pro convincendis, etiam pluries eorum erroribus, prout etiam interfuerunt in concilio Lugdunensi, & Florentino: dum tamen idonee promittant, se paratos stare determinationibus, quæ fient in concilio.*

XX. Sessio quinta sub Julio III. *Celebrata vigesima quinta die Januarii Sessio quintadecima, eademque Julio tertio quinta, cui præter cæteros Præsules, qui superiore anno adfuerant, novem alii Præsules interfuere. Sacris vero operatus est Episcopus Catanensis, orationemque habuit Episcopus Majoricensis, cum vero Protestantes Principes suos Oratores, qui de controversis fidei capitibus, an necessaria sit ad salutem utraque sub specie communio, & an minus capiat, qui unicam speciem accipit, & an Ecclesiæ decreto laicis sub unica panis specie communio, & an parvulis Eucharistia sit porrigenda? antequam decretoria de iis ferretur sententia, intermissa est actio concordiæ conciliandæ spe, ut docent Acta Synodalia.*

Cum [inquiunt] *ex eo, quod proximis Sessionibus decretum fuit, ut sancta hæc & universalis Synodus per hos dies accuratissime, diligentissimeque, tractaverit ea, quæ ad Sanctissimum Missæ Sacrificium & ad Sacramentum Ordinis spectant, atque ut hodierna Sessione, quemadmodum Spiritus Sanctus suggessisset, decreta de his rebus, & quatuor præterea articulos ad Sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum pertinentes, in hanc tandem Sessionem delatos publicaret, atque interim affuturos esse putaverit ad hoc Sacrosanctum Concilium eos, qui se Protestantes vocant, quorum causa eorum publicationem articulorum distulerat, & ut libere, ac sine cunctatione ulla huc venirent, fidem eis publicam, sive salvum conductum concesserat; tamen cum illi nondum venerint, & eorum nomine supplicatum huic Sanctæ Synodo fuerit, ut publicatio, quæ hodierna die facienda fuerat, in sequentem Sessionem differatur, certa spe allata affuturos esse omnino multo ante illam Sessionem, salvo conductu amplioris formæ accepto, eadem Sancta Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata iisdem Legato, & Nuntiis Præsidentibus, nihil magis optans, quam ex præstantissima Natione Germanica omnes de Religione dissensiones, & Schismata tollere, ac ejus quieti, paci, otioque consulere parata ipsos* [*si venerint*] *& humaniter excipere, & benigne audire, confidensque eos non fidei Catholicæ pertinaciter oppugnandæ, sed veritatis cognoscendæ studio esse venturos, & ut Evangelicæ veritatis studiosos decet, Sanctæ Matris Ecclesiæ decretis, ac disciplinæ ad extremum esse acquieturos, sequentem Sessionem ad edenda, & publicanda ea, quæ supra commemorata, in diem festum Sancti Josephi, qui erit die XIX. Martii, distulit, ut illi satis temporis, & spatii habeant non solum ad veniendum, verum etiam ad ea quæ voluerint antequam is dies veniat, proponenda, quibus ut omnem diutius cunctandi causam adimat, fidem publicam, sive salvum conductum ejus, qui recitabitur tenoris, & sententiæ libenter dat, & concedit. Interea vero de Matrimonii Sacramento agendum, & de eo præter superiorum decretorum publicationem definiendam esse eadem Sessione, statuit & decrevit, & prosequendam esse materiam reformationis.*

Conceptæ præterea ampliori formula tuti, & liberi commeatus Syngraphæ Lutheranis Oratoribus traditæ sunt, quibus concedebatur potestas libere ad Civitatem Tridentinam veniendi, ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi una cum ipsa Synodo de quibuscumque negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, & omnia quæcumque ipsis libuerit, ac articulos quoslibet, tam verbo, quam scripto libere offerendi, XXI. Salvus conductus conceditur Protestantibus.

di, proponendi, eosque Scripturis Sacris, & Sanctorum Patrum verbis, & sententiis, & rationibus declarandi, astruendi, & persuadendi, & si opus fuerit etiam ad objecta Concilii generalis respondendi, & cum iis, qui a concilio delecti fuerint disputandi, Christiane, aut charitative absque omni impedimento conferendi, opprobriis, & convitiis, ac contumeliis penitus semotis, & signanter quod causæ controversæ secundum Sacram Scripturam, & Apostolicas Traditiones, probata concilia, & Catholicæ Ecclesiæ consensum, & Sanctorum Patrum authoritatem tractentur. Contenderant illi, ut Sacra Scriptura, quam in nefarios sensus pro libidine distorquebant, Judicis loco esset, sed delira ea postulata rejecta fuere a Patribus, cum surda, ac muta membrana contrarios verborum sensus distinguere non possit. Cum vero Lutherani multa, vel in Congregationibus, vel publicis consessibus contra Religionis dignitatem dicturi, facturive crederentur, ne ex paterna in eos indulgentia Divinæ causæ conciliive authoritati præjudicaretur, subjecta sanctio promulgata est.

XXII. *Hæc sacrosancta Synodus, &c. Ne ob disceptationes, quæ tam de personis comparentibus, mandatisque, & scripturis exhibendis, quam de loco personis assignando oriri possent, sælix ipsius concilii progressus retardetur, inhærens decreto in secunda Sessione promulgato, atque illud innovans statuit, decernit, declarat, quod si forte contigerit aliquos, qui ex dispositione Juris, aut ex approbatorum conciliorum more admittendi, aut recipiendi non essent, vel per se ipsos, vel per interpositas personas admitti, aut recipi, vel in loco debito sedere, vel sententiam etiam sub verbo* Placet *proferre, vel congregationibus interesse, vel alios quoscumque actus facere, concilio durante, quodque si etiam contigerit, mandata, instrumenta, protestationes, & alia cujusvis generis scripta quæcumque, quæ ipsius concilii honorem, jus, & potestatem quomodocumque læderent, seu lædere possent, recipi, aut admitti, propterea non præjudicetur, neque ullo modo præjudicatum censeatur, vel intelligatur præsenti concilio, neque conciliis Œcumenicis generalibus in perpetuum celebrandis, cum omnis intentio hujus concilii sit, & eo tendat, ut pax, & concordia quacumque ratione, licita tamen, & congruenti, in Ecclesia reducantur.*

Acta Conc. Dissensiones ob Præcedentiam tolluntur.

Eo decreto sopitæ sunt controversiæ, quæ inter Lusitanos, & Hungaros de honorificentioris loci obtinendi dignitate oriundæ erant, ineunte enim Martio pervenere Tridentum missi a Joanne Rege Lusitaniæ Oratores, de quibus exceptis hæc habent acta. *MS. Arc. Vat. sign. n. 3191. p. 160.*

Die quinta Martii applicuerunt Tridentum tres Oratores Serenissimi Domini Joannis Regis Portugalliæ, videlicet, Dominus Jacobus Sylvius Consiliarius Regius, Jacobus Goveanus Sacræ Theologiæ Professor, & Joannes Paez Juris utriusque Doctor: Die XIX. Martii habetur Congregatio generalis, in qua Illustrissimus Legatus retulit Patribus advenisse Oratores Serenissimi Domini Joannis Regis Portugalliæ, eosque petere admitti, & audiri a Synodo. Quod quidem omnibus placuit. Verum, cum oriretur quæstio de præcedentia circa locum inter eos, & Oratores Regis Hungariæ, decretum fuit, ut pro eo actu daretur eis locus in medio Aulæ e regione Præsidentium, in calce sedilium Prælatorum. Intromissi exhibuerunt literas infrascriptas.

XXIII. Oratores Regis Lusitaniæ ad Concilium accedunt.

Joannes Dei gratia Portugalliæ, & Algarbiorum Rex citra, & ultra Mare, in Africa Dominus Guineæ, Navigationis, expeditionis, commercii Æthiopiæ, Arabiæ, Persidis, & Indiæ, Sacrosancto Œcumenico concilio Tridentino in Spritu Sancto legitime congregato, Ecclesiam Universalem repræsentanti, salutem dicit.

Est tanto amplius, quod nobis Dei Optimi Maximi pietas spondet, atque pollicetur ad bene sperandum, quam quod temporum asperitas obiicit, opponitque ex adverso ad abiiciendam spem, animumque penitus deponendum, ut quanto obstructiores videntur, omnes aditus ad sacri hujus concilii conclusionem, si quis humanas rationes cogitatione complectatur, tanto faciliores exitus Divina Sapientia, quæ omnia fortiter attingit, sit inventura. Qua de re ipse spem concepi maximam, & vos, Patres amplissimi, ut in eam curam vehementius incumbatis, ut obsecrare, obtestarique non desinam, non vestræ probitatis diffidentia, sed rei magnitudo, & mea in hoc Sacrum concilium observantia facit, quo ipse nunc mitto Jacobum Sylvium Virum in primis Nobilem, & propter singularem prudentiam in Patrum conscriptorum, qui mihi a consiliis esse possunt, numerum, & dignitatem a me cooptatum, Legatum meum, & cum eo Jacobum Goveanum Sacrarum literarum Professorem, & Joannem Pæz Cæsarei, Pontificiique Juris Doctorem Legatorum meorum nomine, & dignitate a me ad hanc obeundam Legationem pariter exornatos, ut meo nomine omnes intersint, & apud vos agant illis de rebus, quas in mandatis habent, neque vero dubium esse mihi potest, quin meo in vos animo responderit benignitas, qua & Legatos meos

ex-

excipiendos, & res meas accipiendas a Sacro concilio spero. Iterum tamen, atque iterum oro vos, ut suscipiatis illos in vestrum patrocinium, humaniterque tractetis, & omnibus illis in rebus, quas nostro nomine proponent, non fidem modo habeatis, sed eam benevolentiam, quam nostra in vos observantia, pietasque postulat, adhibeatis, Sacrosanctum Œcumenicum concilium Ecclesiam Universalem legitime repræsentans. Faxit Deus Optimus Maximus, ut fæliciter Sanctissimum opus prosequamini, & absolvatis, Patres Amplissimi. Almerini XXIX. Septembris MDLI.

El Rey.

A tergo. Sacrosancto Œcumenico concilio Tridentino in Spiritu Sancto legitime congregato Ecclesiam Universalem repræsentanti.

Responsum est concilii nomine Lusitanis Oratoribus humanissime, commendataque flagrantissima Joannis Regis pietas in propaganda latius apud Indos Religione Christiana, ac populis ab Idolorum, Dæmonumque servitute ad Christi cultum traducendis.

Responsum Sanctæ Synodi in comparitione Oratorum Regis Portugalliæ.

XXIV. *Serenissimi Portugalliæ Regis Joannis literæ, quæ recitatæ sunt, gravissimi, & ornatissimi Viri, cum declararint eximiam quandam Regis vestri in Deum pietatem, insignem in Rempublicam Christianam obedientiam, ac summam erga Sacrum hoc Œcumenicum & generale concilium observantiam Patribus maximam quidem, non tamen præter eorum expectationem, lætitiam attulerunt, non enim ipsis modo, verum toti terrarum Orbi notus, atque testatus est Regis vestri animus dignus ipso, & Parente ejus clarissimo, & piissimo Rege, cujus imitatione, atque exemplo, Dei vero Omnipotentis instinctu, & numine, cum veram fidem, orthodoxamque Religionem in Orientis Partibus instaurandam, propagandamque curaverit. Non minorem is tamen laudem hoc tempore meretur, qui in tam perturbato Reipublicæ Christianæ statu, tantis dissidiis, tot hæresibus exortis, pia & salutaria hujus Synodi consilia adjuvare tenetur, quam in Barbaris, & Idolorum cultui deditis Nationibus ad veram Religionem traducendis adeptus sit. Quamobrem hæc Sacrosancta Synodus Deo quidem meritas agit gratias, quod tantum in ejus Regis authoritate, virtute, ac animi magnitudine, Ecclesiæ suæ præsidium, calamitosis hisce temporibus constituerit: Regis vero mandatum, quantum de jure potest grate admodum, & libenter admittit, vestram præsentiam, cum Regis causa, tum etiam propter egregias vestras, insignesque virtutes gratam semper habitura.*

Quo responso recitato, Oratores ipsi a Congregatione discesserunt. Deinde cum ea dies deputata fuisset ad Sessionem habendam, quæ tamen nullo modo ob multas rationes, sed præsertim ob tumultus bellicos, ob quos Prælati absentes se excusabant, & præsentes recedebant, celebrari non poterat, proponitur ejus prorogatio, quæ cum ab omnibus approbaretur, prorogatur Sessio ipsa ad proximas Kal. Majas.

Additur in actis decretum prorogationis Sessionis ob Mauritii Ducis Saxoniæ, & Alberti Marchionis Brandeburgensis rebellionem, qui conflato cum Henrico Gallorum Rege fœdere in arma adversus Carolum Cæsarem consurrexerant.

Sessionis VI. prorogatio sub Julio III. Pontifice Maximo.

Adveniente die XIX. Martii, quæ pro XXV.
Sessione habenda decreta fuerat, cum Sessio ipsa ob diversas causas celebrari non posset, præsertim ob absentiam Lutheranorum, qui jam in duabus proximis præteritis Sessionibus invitati fuerunt, ut ad concilium venirent: & jamdiu antea, & toto tempore a præterita proxima, usque ad hanc diem expectati fuissent, neque adhuc nisi quidam pauci, nempe Wittembergenses, & Argentinenses comparuissent, asserentesque retineri ob tumultus bellicos in Germania ortos, cum scilicet, Mauritius Dux Saxoniæ Elector, & Albertus Marchio Brandeburgensis Electoris Frater cum quibusdam aliis ejusdem sortis hominibus seditiosis, & rerum novarum cupidis, ac publicæ quietis turbatoribus contra Cæsarem eorum Dominum insurrexissent, ac rebellavissent, inito fœdere cum Henrico Gallorum Rege, & jam arma capere, & bella movere cœpissent; ob quas novitates, & tumultus, tam Catholici, quam Lutherani ipsi, cum adhuc res quo tandem tenderet, an videlicet alii Principes, vel Civitates cum eisdem novatoribus adhæsissent, in suspenso essent, omni æquitati, & rationi consonum, statuique tunc præsentis temporis expedire visum est, ut pro eo tempore a progressu concilii, donec earum rerum eventus dilucidius appareret, supersederetur, quare a Sessione præterita usque ad hunc diem ab omnibus actibus conciliaribus cessatum fuit. Cæterum quoniam hodierna dies pro Sessione ipsa [ut demonstratum est] deputata erat, & Sessio ipsa cum haberi non posset, proroganda videbatur, & id in Ecclesia Cathedrali de more fieret; quod absque concilii nota esse non potuisset, quasi sæpius in Ecclesiam

Angel. Mass. in actis Concil. Trid. ms. Arch. Vat. sig. num. 3212. p. 123.

Lutheranorum cum Galliæ Rege conjuratio.

stam absque publicatione decretorum inaniter iretur, convenientissimum multis rationibus videbatur, ut prorogatio ipsa in Congregatione ipsa generali decerneretur. Quapropter habita eo ipsa die XIX. Martii Congregatione omnium Patrum, postquam admissi fuerunt Oratores Serenissimi Joannis Portugalliæ Regis, qui paulo ante Tridentum applicaverant, prorogatio ipsa communi consensu ad futuras kalend. Majas decreta fuit.

Tonante belli Lutherani fragore trepidatum est Tridenti, nec hostes ad opprimendos Patres conjurassent, territique plures Germani Præsules ad suos Principatus ab hostium tyrannide vindicandos discessere, nonnullique alii temporum iniquitate permoti, cum jam Augusta a Lutheranis fuisset occupata, concilium abrumpendum censuerunt, necnon Pontifex de his certior factus, missis ad concilii Præsides literis, differendum in tempora commodiora decrevit, atque eo eventu suspendendum, de quibus hæc Acta subiiciunt.

Causæ suspensionis Concilii.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3191. p. 362.

Rebus Concilii sic stantibus, bella in dies magis, magisque in Germania sævire incipiunt, Maurizio Duce Saxoniæ Electore, cum nonnullis aliis Principibus contra Imperatorem arma sumente, & jam Augusta Vindelicorum occupata, Œnipontem, ubi Cæsar inermis erat, properabat. Quo ita perterriti sunt Patres, ut quotidie multi Tridento recederent, nulla etiam petita licentia, tanquam id sibi jure eo imminenti, notoque periculo liceret, nec longe aberat, ut Concilium dissolveretur. Quod ut primum Summo Pontifici innotuit, consultius pro rerum, & temporum conditione suspensionem faciendam censuit, eamque fecit die XV. April. De hac meminere Acta Consistorialia subjectis verbis.

Concilium suspenditur, & quare.

Romæ die Veneris sancto XV. April. MDLII. ante celebrationem Divini Officii fuit facta Congregatio generalis Reverendissimorum, in qua Sanctissimus Dominus noster de eorumdem Reverendissimorum consilio, & assensu Concilium Tridentinum inchoatum ad Sanctitatis suæ beneplacitum suspendit, & suspensum esse voluit. Editæ sunt de ea re Pontificiæ literæ, quas subjectis verbis conceptas affert Angelus Massarellus.

Acta Cons. ms. Card. sig. n. 134. p. 83.

Dilecto filio Marcello tit. Sancti Marcelli Presbytero Cardinali Crescentio nuncupato, nostro & Apostolicæ Sedis ad Concilium Tridentinum Legato de Latere, & Venerabilibus Fratribus Sebastiano Archiepiscopo Sypontino, & Aloysio Episcopo Veronensi nostri, & ipsius Sedis ad in dicto Concilio una cum Marcello Cardinale, & Legato nostro præsidendum Nuntiis, & eorum cuilibet, &c.

Cum intellexerimus nuper ex multorum fide dignorum literis excitatos fuisse in Germania non leves armorum tumultus, & Sacri Romani Imperii Electores, nonnullosque alios, tam Germanicæ, quam aliarum Nationum Prælatos istinc discessisse, vosque & cæteros, qui remanserunt in magna etiam trepidatione, & periculo constitutos; anxii profecto eramus, & molestia pleni verebamurque ne istud Concilium [quod magnos fructus, tum labefactatæ Religioni, tum periclitanti Germaniæ aliquando allaturum sperabamus] violenter fere, & cum magno Christianæ Reipublicæ scandalo dissolveretur. Quamobrem communicato hodie negotio cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, atque mature discusso, nullum aliud præsentius, certius, & salutarius remedium instanti necessitati adhiberi posse judicavimus, quam dictum Concilium, sive ejus prosequutionem ad aliquod tempus suspendere, minime dubitantes, Christianos Principes, vosque & reliquos Concilii Patres id boni consulturos, atque gratum habituros esse: quapropter motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine de eorumdem Fratrum nostrorum consilio, & assensu Concilium ipsum, ejusque prosequutionem ad nostrum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum suspendimus. (Et infra.) *Et quoniam intentionis nostra est, ut nihil interea omittatur, quod ad placandam Dei iram per morum emendationem, & reformationem pertineat, idcirco volumus, ut vos, vel duo, aut unus vestrum reliquis absentibus, vel impeditis, istos Venerabiles Fratres nostros Archiepiscopos, & Episcopos ex parte nostra per Domini nostri misericordiam hortemini, ut eorum aliqui ex qualibet ratione, qui commode id facere poterunt, ad nos se conferre velint, quo eorum opera, & consilio eam reformationem aggrediamur, quæ populo Christiano salutaris, & ipsi Concilio [cum divina opitulante gratia resumetur] grata esse possit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die* xv. *Aprilis MDLII. Pontificatus Nostri anno III.*

Suspensum a Julio in commodius tempus Concilium.

Perlectæ non sunt publice a Principibus Concilii literæ, ne ea occasione controversia de Concilii, Pontificisque authoritate recrudesceret; quare Concilium interrumpi ab ipsius Concilii Patribus conjuncta Pontificis authoritate satius visum est, ut tradunt eadem Acta.

Præsidentes autem eas literas in Concilio minime publicare voluerunt: nam cum animadverterent nonnullis ex Patribus haud quaquam æquum videri, ut suspen-

spensio a Summo Pontifice, absque Concilii consensu, vel consilio decerneretur, quieti, & unioni consulentes, utque difficultates, quæ jam oriri cœperant, & imminere videbantur, submoverentur, nihilque referre existimantes suspensionem ipsam, vel a Pontifice solo, vel a Concilio, suæ Sanctitatis nihilominus authoritate, quæ in ipsis Præsidentibus erat, decerni; annuerunt, ut suspensio fieret, nulla habita mentione literarum Summi Pontificis.

XXVI. *Die Dominica XXIV. Aprilis in Ecclesia Cathedrali, cum ob gravissimam ægritudinem Illustrissimi Legati in Aula consueta fieri non posset, habetur congregatio generalis, in qua R. D. secundus Præsidens proposuit Patribus difficultates, quæ Concilii celebrationem impedire videbantur, bella scilicet, cum in aliis locis tum præcipue in Germania vigentia: præsertim vero inquiens, cum Germani Protestantes, qui jamdiu expectati sunt, & ita benigne cum eis actum est, ut omnes eorum petitiones concessæ fuerint, non solum ad Concilium minime se venturos affirmant, sed illud publice diversis modis detestantur, parvipendunt, illudunt. Quare sibi videri statuit, & conditioni temporum convenire, ut suspensio Concilii fieret: rogatisque Patrum sententiis major pars proposita ab ipso Præsidente laudavit, Conciliumque ad biennium suspendendum censuit. Eliguntur que ad decretum super ea re conficiendum RR. DD. Panormitanus, Granatensis, Calaritanus, Sancti Marci, Cathaniensis, Sylvensis, Auriensis, qui convenientes die sequenti decretum ipsum condiderunt. Habitaque die XXVI. Congregatione generali, illud examinandum proponitur: significaturque Patribus Pontificem cupere, ut suspenso Concilio aliqui Patres ex qualibet Natione ad Sanctitatem suam se conferrent, ut eorum opera, & consilio in reformatione facienda uteretur: cumque super his sententiæ rogatæ fuissent, missio Prælatorum ad Urbem a paucis approbatur.*

Sessio sexta sub Julio III. *MS. Arc. Vat. sig. n. 3191. p. 105. & aliud sig. n. 3212. p. 125.*

XXVII. XXVIII. Aprilis Sessio Sexta, quæ ultima fuit sub Julio III. Pontifice ob imminens a Lotheranis discrimen ante indictum tempus celebrata est, cum Mauritius Clusam Arcem, quæ inexpugnabilis credebatur, impetu inopino expugnasset, ut narrant Acta.

Angel. Mass. in actis Concil. Trid. mss. Arc. Vat. sig. num. 3212. p. 125.

Sessio VI. De suspensione concilii, & ejus causis.

Decreta prorogatione Concilii suprascripta, etsi Patres ipsi parati essent omnes labores, & incommoda libenter subire, ut saltem cunctando rem Germanicam in pristinam pietatem, & religionem restituerent, bello tamen in dies magis, magisque multis in locis, ac præcipue in ipsa Germania crudelius sæviente, omnis celebrandi Concilii spes adimebatur. Interea Mauritius Dux Saxoniæ Augustæ Civitatem occupat, ejusque viribus mirum in modum auctis, Cæsari, atque Catholicis omnibus majorem quotidie timorem incutit; qua ex re Prælati præter id quod Tridenti absque fructu jam per multos dies otiosi permanerent, parum admodum tuti sibi in ea Civitate amplius commorari posse videbantur, accedente præsertim fama, quæ omnes adjacentes Regiones impleverat, Mauritium ipsum propediem propugnaculo quodam, quod inter Augustam & Oenipontem est, expugnato, Œnipontem ipsum properare ad Imperatorem impetendum: quod ubi eveniret, nullus remansisset locus tutus ab Œnipente Tridentum. Quo timore ita perterriti sunt Prælati, cæterique Conciliares omnes, ut quotidie multi Tridento discederent, nulla petita licentia, tamquam id sibi ex imminenti omnibus noto periculo jure liceret, ex qua quidem Patrum secessione Concilium ita imminuebatur, ut propediem dissolutio indubie expectaretur, quod cum Patres qui Tridenti perseverabant, animadverterent considerantes nihil Ecclesiæ Dei magis officere posse, quam dissolutionem ipsam, consultius, pro rerum, & temporum opportunitate suspensionem faciendam censuerunt: quare XXVIII. Mensis Aprilis ipsius anni MDLII. habita publica Sessione suspensionem ipsam decreverunt edito infrascripto decreto.

Sacrosancta Œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata Præsidentibus in ea Reverendissimis Dominis Sebastiano Archiepiscopo Sypontino, & Aloysio Episcopo Veronensi Apostolicis Nuntiis, tam eorum proprio, quam Reverendissimi Domini Marcelli tit. Sancti Marcelli Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Crescentii Legati, ob adversam ejus gravissimam valetudinem absentis nomine, non dubitat Christianis omnibus patere, hoc concilium Œcumenicum Tridentinum primo a Paulo III. felicis recordationis convocatum, & collectum fuisse, deinde a Sanctissimo Domino Nostro Julio III. efflagitante Carolo V. Augustissimo Imperatore, ea præcipue de causa restitutum, ut Religionem in multis Orbis partibus, præsertim in Germania in diversas opiniones miserabiliter distractam in statum pristinum revocaret, abusus, & mores Christianos corruptissimos emendaret, cumque ad hoc agendum quamplurimi Patres nulla laborum suorum, periculorumque habita ratione e diversis Re- XXVIII.

gionibus alacriter confluxissent, resque strenue magno fidelium concursu, fæliciterque procederet, ac spes esset non levis illos Germanos, qui eas novitates excitarant, in concilium venturos, sic animatos, ut veris Ecclesiæ rationibus unanimiter acquiescerent, lux denique quædam rebus affulsisse videretur, caputque attollere inciperet profligata, & afflicta Respublica Christiana, ii repente tumultus, & bella hostis generis humani versutia exarserunt, ut Concilium velut hærere, ac cursum suum interrumpere satis incommode cogeretur, spesque omnis ulterioris progressus hoc in tempore tolleretur, tantumque aberat, ut Sancta Synodus Christianorum malis, & incommodis mederetur, ut multorum mentes præter sui animi sententiam irritaret potius, quam placaret. Cum igitur ipsa Sancta Synodus omnia, & præcipue Germaniam armis ardere, discordiis, & videret omnes fere Episcopos Germanos, præsertim Principes Electores suis consulturos Ecclesiis e concilio abiisse, decrevit tantæ necessitati non reluctari, & ad meliora tempora reiicere, ut Patres, quod eis nunc agere non licet, suis omnibus prospecturi ad suas Ecclesias regredi valerent, ne diutius inutili otio utrobique conterantur, atque ita quoniam sic temporum conditio tulit, huius Œcumenici concilii progressum per biennium suspendendum fore decrevit, prout præsenti decreto suspendit, ea tamen lege, ut si citius pacata res sit, ac tranquillitas pristina revertatur [quod sperat Dei Optimi Maximi beneficio non longo forsan spatio futurum] ipsius concilii progressus eodemmet tempore suam vim, firmitatem, vigoremque habere censeatur: sin autem [quod Deus avertat] peracto biennio præstita legitima impedimenta non fuerint submota, cum primum cessaverit talis suspensio, eo ipso sublata intelligatur, ac suus vigor, & robur concilio sit restitutum, & esse intelligatur, sine alia nova Concilii convocatione, accedente ad hoc decretum consensu, & authoritate Sanctitatis suæ, & Sanctæ Sedis Apostolicæ. Interea tamen eadem Sancta Synodus exhortatur omnes Principes Christianos, & omnes Prælatos, ut observent, & respective, quoad eos spectat, observare faciant in suis Regnis, Dominiis, & Ecclesiis omnia, & singula, quæ per hoc Sacrum Œcumenicum concilium fuerunt hactenus statuta, & decreta.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3191. p. 106. Angel. Massarel. in Actis Concil. Trid. in Sess. 6 sub Jul. III.

His addit Angelus Massarellus *Super quo decreto, rogatis Patrum sententiis, ab omnibus responsum est simpliciter per verbum* Placet, *exceptis infrascriptis, qui responderunt, ut sequitur: R. D. Archiepiscopus Turritanus legit, ac exhibuit cedulam infrascriptam.*

XXIX.

Cum hoc Sacrum Œcumenicum Concilium ante tot annos a toto Christiano orbe desideratum, tantis laboribus procuratum, tandem Tridenti ad extirpandas hæreses, tollenda schismata, reformandos mores, pacemque inter Christianos Principes componendam fuerit convocatum, neque post eius convocationem fuerit adhuc satisfactum, nedum omnibus, sed ne plene alteri ex causis, propter quas convocatum est, præsertim reformationis necessariæ abusuum, unde mala omnia, quibus vexatur Ecclesia, & orta esse, & confoveri apertum est; nos infrascripti Archiepiscopus, & Episcopi conscientiarum testimonio compulsi, huic decreto suspensionis Concilii cum omnibus in eo contentis tam primo quoad substantiam, quam quoad formam contradicere decrevimus: prout de præsenti contradicimus, & repugnamus tum quia causæ suspendendi, quæ in eo assignantur, bella scilicet & Germanici tumultus, quos brevi sedatos iri, & componi vel in ipso decreto sperari dicitur, non usque adeo videntur urgere, ut sit propter eos a prosecutione Concilii cessandum, saltem in his, quæ ad reformationem attinent: quinimmo ad sedandas Principum discordias aptissima via est Concilii convocatio, & continuatio, tum quia dicta suspensio magis dissolutionis, quam iustæ, moderatæ, aut necessariæ suspensionis spem præferre videtur: neque enim & si cæteræ difficultates non deerunt, quas timere nos docuit experientia, tam celebris Prælatorum conventus tam diversis, remotisque Provinciis haberi facile non poterit, nec deerunt impugnatoribus Catholicæ Ecclesiæ occasiones ad ferenda, alendaque bella, ac discordias, quibus huius concilii, cuius nomen apud eos tam est odiosum, reassumptionem impediant, ac ludificent, quod nunc eos conari, variisque rationibus tentare vidimus; si præsertim viderint conatus huiusmodi prospere eis cedere, nosque eo adegisse, ut ab incœpto cessaverimus, præterea urgeret nos ingens scandalum, certaque hæresum confirmatio, quam ex tali, ac tam diuturna suspensione, necdum ipsis Ecclesiæ adversariis, sed Catholicis plerisque offensionem orituram esse manifestum est, cum Dominicam publicamque causam deseri non alia ratione, quam persequutionum metu laborum impatientia, & [quod peius est] causæ ipsius, & Divini auxilii desperatione opinabuntur, cum in tuto loco ab omni bellica iniuria remotos esse viderint, ubi cum alias non minus periculosa bella gerentur, nihilominus ipsa Synodus fiducia-

MS. Car. Pu. to. 64. p. 215.

Prædicta mala ex dissoluto Concilio.

cialiter in Divino hoc opere perseverare debet, quod inficiari nec nos ipsi possumus.

Cum itaque e manibus nostris eripiendæ sint animæ, quæ perituræ sunt, per subtractionem hujus salubris remedii, aliisque de causis conscientias nostras moventibus, huic decreto non contradicere non possumus, immo etiam contradicimus, & quantum possumus absolute repugnamus. Ne tamen in omni consilio dissentiendi rationem quærere videamur, neve abhorrere credamur a suavi rerum dispositione, cum & nos difficultatem temporum, recessumque Prælatorum Germanicæ Nationis fere omnium rationem aliquam habendam esse non improbemus, petimus, ut si quando viam, quam hactenus tenuit hæc sancta Synodus, Sessionem ad proximas kalendas Maii indictam ad moderatum aliquem terminum proroget, diemque dictet, qui ita peremptorie interpellet, ut alia convocatio, declaratio, aut intimatio minime sit expectanda, quo magis ad hunc locum Concilii omnes Prælati convenire possint, addentesque nihilominus, quia, si infra dictum terminum prædicta impedimenta cessaverint, curet Sanctitas Sua Prælatos omnes ad prosequutionem concilii advocare, quos interim ad proprias Ecclesias remeare, si libeat, licebit.

Ultima vero decreti verba placerent, ubique, si absque his verbis, quantum ad eos de jure spectat, publicetur, quæ litium occasio esse videtur. Quæ quidem omnia ita, & non aliter fieri debere protestamur: si secus fiat, nullum nobis, nec sanctæ Synodo præjudicium fieri quovis tempore, tam propter hujus decreti suspensionis publicationem, quam ob quemcumque alium actum, factum, vel faciendum, attentatum, vel attentandum per quascumque personas contra hujus Œcumenici concilii authoritatem, & potestatem, conciliorumque Œcumenicorum omnium. Petimus insuper ab huius Synodi Notario, ut hanc nostram schedulam contradictionis, attestationis, & protestationis in acta Synodi una cum decreto inferat, indeque ipsi, vel alii nobis unum, vel plura authentica Instrumenta exhibeant. Cui schedulæ adjecta fuere hæc Præsulum nomina.

S. Archiepiscopus Turritanus, Joannes Episcopus Castelli Maris, Joannes Episcopus Lancianensis, M. Episcopus Elnensis, Franciscus Episcopus Pacensis, Joannes Episcopus Tudensis, Alvarus Episcopus Venusinus, M. Episcopus Guadicensis, Alvarus Episcopus Pampelunensis, P. Episcopus Astoricensis, Petrus Episcopus Civitatensis: A quibus nihilominus [excepto Venusino] dantur etiam schedulæ tenoris, qui sequitur: Non placet decretum, sed sum in sententia Reverendissimi Archiepiscopi Turritani, cui me subscripsi, & subscribo. Contradixit etiam Episcopus Calaguritanus verbo tantum. Sunt igitur, qui contradixerunt duodecim, qui vero decretum approbaverunt quadraginta quinque: omnes enim Patres erant numero quinquaginta septem, ut inferius describuntur, quare R. D. secundus Præsidens decretum ipsum approbatum, & conclusum esse alta voce pronuntiavit, atque declaravit: de quo requisiti per D. Promotorem Protonotarii, & Notarii, ut publica documenta conficerent, omnes recesserunt.

Tantus Mense Majo Hostium terror invasit omnes, audita Clusæ expugnatione, & fuga Cæsaris, ut non modo Tridentini Patres, sed etiam Cives ipsi in fugam se conjecerint, ac Legatus Cardinalis Crescentius, aucto ex fugæ incommodis morbo, Veronæ extinctus sit, ut narrat Angelus Massarellus. XXX. *To. 10. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n. 2197. p. 209.*

Suspensione facta, & licentia Prælatis abeundi concessa, Patres quamplures statim Tridento recesserunt: nonnulli ob privata commoda per aliquot adhuc dies ibidem immorabantur. Quidam vero, eo quod æquo animo ipsam suspensionem non tulerant, ac propterea Tridento minime recedendum esse arbitrabantur, cum ecce [la Chiusa] Oppidum [quod propugnaculum est inter Augustam, & Œnipontem] a Mauritio occupatur, indeque cum suis copiis Œnipontem ipsum, ubi Imperator erat proficiscitur. Qua de re Cæsar ipse, cum inermis esset, ex eo loco recedere coactus est, iterque per Carinthiam habens, Villachi Oppidum petiit. Mauritius interea Œniponte potitur, Tridentumque [ut qui nihil Concilii nomine infensius haberet] jamjam proficisci ferebatur. Qui timor ita omnes Tridenti commorantes invasit, ut una, vel altera die nemo fere, neque ex Patribus, neque incolis in ea civitate permanserint; unoquoque rebus suis fuga vel ad altiores montes, vel densas sylvas aut maritima loca, seu finitimas Civitates, confugiente. Reverendissimus autem, & Illustrissimus Dominus Cardinalis Crescentius sacri Concilii Legatus, etsi gravissima febri, ac dissenteria, quibus jam a vigesimaquinta die mensis Martii præteriti perpetuo laboraverat, detineretur, coactus est tamen & ipse Tridento recedere: quod fecit die Jovis vigesima sexta præsentis mensis Maii, secundoque flumine Veronam versus adnavigavit: quam Civitatem die Veneris subsequentis mane circiter hora XII. intravit. Ingravescente Legatus Crescentius moritur.

vero

vero continue magis ejus morbo, tandem sicuti Altissimo placuit, die Sabbati XXIX. dicti mensis Maji ejusdem Anni MDLII. in ea civitate obiit. Cujus corpus postea Romam delatum est, ac in Templo Beatæ Mariæ de Rotunda, Pantheon dicto honorifice tumulatur. Talis igitur fuit exitus Concilii Tridentini post ejus suspensionem, quæ facta fuit XXVIII. Aprilis MDLII. sub Julio III. Pontifice Optimo Maximo.

XXX. Hæc Tridentini Concilii dissolutio innumerabilium animarum clades attulit, nam hæresis latius propagata est, ejusque faces in Galliam illatæ ex Gallico cum Hæreticis fœdere: infeliciſſime etiam Pontificis, & Cæsaris arma circa Parmam distracta fuere, cum animadversa impudentissima Lutheranorum adversus Patres Concilii pervicacia, ad eos perdomandos conjungi debuissent, nimiæque in Hæreticis politæ fiduciæ, jactatarumque adversus Gallorum Regem minarum pœnas Cæsar dedit.

Agunt de hoc bello exitiali, quo Religio Christiana maximum accepit vulnus, ac spes delendæ hæreseos, ac tot populorum ad salutis tramitem revocandorum excisæ sunt, omnium gentium Historici, e quibus Surius hæc refert.

Bellum movent in Carolum V. Lutherani auxilio Henrici II.

Anno MDLII. Germanicum in Cæsarem bellum suscipitur, Galliæ Rege cum Mauritio, & aliis quibusdam sese conjungente, & defensore Germanicæ libertatis se palam scribente [multis interjectis addit.] Scriptum istud Galliæ Regis typis fuit excusum lingua populari, & in fronte præferebat pileum inter duos pugiones, subtus erat titulus Regis, qui se libertatis Germanicæ, & Principum captivorum vindicem appellabat: sunt qui dicant hoc symbolum repertum in antiquo Numismate, & ab illis, qui Julium Cæsarem occiderunt, usurpatum. Historici interdum scribunt servos ad pileum vocatos, hoc est ad libertatem, cujus insigne est pileus. Jam ante dixi multos fuisse admiratos, quod ille Rex, qui diceretur Christianissimus, eos Principes ex Cæsaris Catholici manibus vi extorquere voluit, qui essent Lutheranorum præcipui Patroni, cum tamen ipse in suo Regno, hoc ipso fere tempore decretum severissimum in Lutheranos promulgasset. Noluit scilicet Regnum suum Hæreticorum factionibus lacerari; dissidia vero in Germania alere voluit ad potentiam Cæsaris infringendam.

XXXI. Ut vero Cæsar a Mauritio Principe, Albertoque maximis beneficiis affectis, illusus sit, describit memoratus Author. *Cæsar ne dum quidquam comperti habuit de Mauritii machinationibus, quippe qui omne studium Cæsari per literas, & Legatos polliceretur, & etiam Legatos suos ad Concilium mitteret; Cæsari quoque persuaderet milites ob non soluta stipendia tumultuari, cum tamen ejus sacramento tenerentur. Hæc quidem in illo Principe, quem Cæsar maximis auxisset honoribus, & beneficiis, minime probantur. Nam & Landtgravii liberatione, nihil opus erat, tam pernicioso bello, quo Germaniæ plerique Principes dirissime afflicti, Civitates magna damna perpessæ sunt. Norimberga in primis, cui Albertus Brandeburgicus Mauritii socius tantum damni dedit, quantum credi vix queat, & quo denique latius serpente, ipse Mauritius florente ætate extinctus est. Si accessisset ad Cæsarem, ut & se facturum dixerat, & Cæsar per literas petebat, haud dubie illius animum flexisset, & Landtgravium longe faciliori via liberasset. Sed non una Landtgravii captivitas, verum multo magis, ut est verisimile, importuna Lutheranorum dogmatistarum instantia, eum ad hoc bellum Cæsari præter omnem expectationem faciendum induxit.*

Cum Tridentum crebris nuntiis de bello fama allata esset, paulatim Concilii Patres domum abeunt, neque enim tutum erat cum armato milite de Religione disceptare. Ita tot Cæsaris conatus, tot sumptus, & labores eo importuno bello perierunt. Jam Mauritius cum exercitu progreditur, prius tamen ad Ordines Imperii scribit, facti sui rationem reddens. Cæsarem [non tamen nominatim] acerbe perstringit, & moderatissimo Principi multa impingit, quæ in illum minime quadrant. Apparet, illas literas non a Mauritio, sed ab aliquo impuro Apostata, vel Melanchtone præsertim conscriptas, quod ad primam etiam partem attinet, ita altera agit de Landtgravio, ubi rursus imputat Cæsari, licet oblique, studium arripiendæ Monarchiæ.

Conflatum itaque est graviſſimum bellum adversus Cæsarem hinc a Gallorum Rege, qui educto e Galliis florentissimo exercitu Tullum, Virodunum, ac Metim claras Imperii Urbes invasit, Lotharingiæ transmisso in Gallias Puero Duce jura dedit. Metensium vero calamitatem plerique divinitus inflictam putavere, cum Lutherana pestis late Cives corrupisset, quibus impii libri a Gallis erepti, atque incendio traditi fuerunt. Pertentavit Argentinam Galliæ Rex, sed Cives, Metensium, qui se dediderant, exemplo admoniti ad vim repellendam se accinxere, Germanicæque libertatis simulatum Vindicem Germanicas Urbes sub jugum mittentem, retro signa vertere coegerunt, ma-

maxime cum Belgæ Duce Rossemia in Galliam irrupissent, fœdamque Campaniæ inferrent vastitatem.

XXXII. Parte alia Mauririus Augusta subacta, Senatuque mutato Ulmam tentavit frustra, obviisque Urbibus in deditionem acceptis ad opprimendum incautum Cæsarem provolavit; inque montium faucibus Arce munitissima, quæ inexpugnabilis credebatur, cui Freburgum nomen est, intercepta, inopino casu Pastoris fugientis, notosque sibi calles percurrentis indicio intercepta, tantum terrorem incussit Cæsari tam nefandæ conjurationia ignaro, ut Œniponte ubi periculi ignarus agebat, noctu præcipiti fuga cum paucis e suis imparatus se proripuerit, subduaeritque in Carniam, inque obvia Venetorum auxilia incurrens tantum pavorem concepit, ut ægre ea eo, de optima amicorum volunrate certior factus, se colligeret. His adversis attrita est admodum Cæsaris valetudo, ut scribir Surius. *Ita nec opinato a tam multis non uno loco hostiliter appeti, & jam prope in ipsas hostium manus incidere: tam est humanæ infirmitati molestum, ut non pauci etiam ex longe minoribus casibus legantur subito vel apoplexia, vel alio morbo extincti, & est verisimile Carolo Cæsari hanc inopinatam persecutionem non paucos vitæ annos detraxisse, quamquam nec illi diu supervixerunt, qui in eum tam hostiliter incurrerunt.* Occupato Œniponte eadem die, qua discesserat Cæsar, Mauririus, cum intercipiendi Cæsaris spem amisisset, veritus ne a Cæsare, conquisitis undique auxiliis ac instructo exercitu everteretur, ad pacis consilia mentem flexit, ac primum a Ferdinando Rege Lincii in colloquium pellectus est; cumque sine sociis pacisci posse negaret, extracta est concordiæ actio, indictique solemnes Conventus Passavii, in quibus Mauritius Cæsari conciliatus copias in Hungariam adversus Turcas transmisit, scriptisque Gallo Regi undecimo die Maii literis Gallico fœderi abrenuntiavit, Lutheranos vero Concionatores proscriptos a Cæsare Augustam revocavit, ita enim se libertatem Germaniæ restituisse sibi persuasit. Sed o miseram libertatem, quæ Sathanæ mancipat hujus libertaris, cupidos, atque assertores! Narrat enim Surius, cum in Pataviensibus cœtibus disquireretur, in quibus violata esset Germanica libertas, decretum fuisse, ut Religionis causa nemini molestia fieret, donec lis omnis composita foret, ac Landtgravium liberatum, Saaonemque e carcere a Cæsare dimissum fuisse.

Mauritius Saxo de pace agit cum Cæsare.

XXXIII. Ingrata, ac permolesta fuit ea concordia tum Henrico Galliæ Regi, tum Alberto Brandeburgico, atque adeo ab iis repudiata; & quidem Albertus Brandeburgicus, cum jam ante a Wolfgango Theutonici Ordinis Magistro post vexatam direptionibus, & variis cladibus ejus dirionem insignem pecuniæ vim extorsisset, æque in Lutheranas Urbes, atque in Episcopos avaritiam, crudeliratemque exercuit. Norimbergensem agrum depopulationibus, incendiisque atrocissime fœdavit, atque a Civibus demum ducenta aureorum millia abrasit, abstraitque tormenta sex bellica majora; Bambergensem, & Wirczburgensem Episcopos, ad pacem ab eo redimendam adegit, Wormatiam, Spiramque occupavit, Francfordiam, Ulmamque fatigavit bello, Moguntiam, Trevirosque invasit, totque Oppida delevit, spoliavitque, ut vere Germaniæ flagellum crederetur. Cumque Lutherani ob pecunias Romam Sacerdotiorum causa exportari solitas in Romanum Pontificem, ut Germaniæ spoliatorem declamare sint soliti, tot, & tanta damna ab ipsis Lutheranis Germaniæ illata fuere violatæ Religionis causa, ut eæ pecuniæ Romam exportari solitæ pro nihilo habendæ sint: denique Albertus spoliata Germania, cum de stipendio cum Galliæ Rege disceptaret, a Cæsare illius arma in Gallum avertere meditante in gratiam admissus est; nec auditæ sunt a Germanis Lutheranis, Cæsaris, & concilii metu jam levatis Gallorum Regis preces, quibus eos in fœderis sui fide continere, confirmareque in rebellione nitebatur.

XXXIV. Extant enim Henrici II. Regis Gallorum literæ ad Germaniæ Principes, quibus repetita veteris inter Gallos, & Germanos amicitiæ memoria, insinuat se præteritis Mensibus postulatum fuisse a nonnullis Principibus Germanis, ut eorum libertatem a vi, & tyrannide Austriacæ familiæ vindicatam tueretur, ad quam asserendam, captosque Principes liberandos arma ceperit, ac non exercitum modo, sed etiam vitam discriminibus objecerit, secundo successu, adeo ut Principes liberati e carcere fuerint, ac præsidia Hispana ex Urbibus Germaniæ deducta, gravioraque Cæsaris imperia conversa in amicas preces, nec jam novam rerum conversionem metuendam; cum Imperator difficillimo implicitus morbo decumbat, jamque Gallicis armis Austriacum jugum e Germanorum cervicibus depulsum: tanti itaque beneficii ut memores sint rogat, nec patiantur, quidquam in Ordinum Comitiis adversus Galliam decerni. Imperatorem multa quidem

MS. Car. Spad. fig. n. 137. p. 202.

dem agitare consilia adversus Gallos, ut vindictam repetat ab iis Principibus, qui erga eos studium Regium explicuerint, indeque asperatas ejus iras, quod præcisas spes exercendi in Germania liberi dominii, vel saltem doleat inducere jam non posse filium in successionem hæreditariam Imperii maximo tot Principum antiquissimæ Nobilitatis damno, abjectaque Imperii adversus Turcicam vim defensione, belli molem in Galliæ Regnum converterit, ipsos itaque tanquam præcipua Imperii membra hortatur, ne illius voluntatibus consentiant, neve ulla auxilia, aut præsidia ipsi adversus Galliam decernant, ut alias in Spirensi Conventu inique decreta fuere, unde innumera mala in Germaniam redundarint: moliri Cæsarem Principum vires infringere, ut cum debilitati fuerint, eos in gyrum mandatorum suorum agat, nec posthac iidem Principes in Comitiis tueri sua jura, seque ab injuriis Imperatoris, vel Administrorum ejus vindicare possint: sola pietate se permotum ad infringendam ejus vim, ac tyrannidem: ab omni verisimilitudine alienum esse, quod prætexit: se tanquam Imperii Patrem huic bello accingere, ad Metim, Tullum, ac Virodunum recuperanda, hæc enim aliena ab omni jure, cum eæ Urbes olim Gallicæ fuerint ditionis, atque in fœdere cum Principibus inito comprehensæ sint, ob dignissimos respectus, ac bonum publicum ipsius Imperii, atque adversus vim Austriacæ Domus, imo ne evertatur Imperium, vel ne aliquo damno afficiatur, illum ad effundendum animi furorem, & instabilem ambitionem satiandam has inimicitias suscepisse, ac Germania Turcicæ prædæ exposita minaces iras in Galliam convertere, nec tamen alium fructum, quam insignis pudoris, ac damni relaturum meminerint, itaque datæ fidei ab eorum Oratoribus in Castris Regiis prope Visimburgum sint memores, nec hosti auxilia ulla conferant, certiorem vero se factum promissa ab iis auxilia Cæsari, atque consensisse, ut per eorum terras in Galliam irrumpat, quod si permiserint, cum ditiones Galliæ finitimas teneant, ultionem ab iis repetendam intentat. *Dat. Rhemis XII. Novembris MDLII.*

Videtur ad Palatinum scripsisse.

XXXV. Porro Henricus Galliæ Rex specie tuendæ libertatis Germanicæ Tullo, Viroduno, ac Meti potitus, ut diximus, rejectusque ab Argentinensibus, Lucemburgensem ditionem invaserat, atque Damvillerium, Yvodiumque (capto in eo Mansfeldio Comite) subegerat, a quo captas Urbes Imperii repetiturus. Cæsar vero pacatis Germaniæ turbis, permissaque Lutheranis impie sentiendi contra fidem licentia, florentissimo exercitu collecto, immissisque in Galliam Belgicis copiis, atque Hisdino expugnato, importuno maxime tempore vigesimo secundo Octobris Metim obsedit, medioque Novembri pervenit in Castra, ac licet omni conatu, & impressione irrumpere in Urbem assidua tormentorum bellicorum diverberatione quassatam pertentaret, fracti sunt ejus impetus virtute Guisii Ducis, cujus frater Aumalius initio in eruptione ab Alberto captus fuerat, sævientibusque in exercitu Germanico, frigore, morbisque epidemicis, exeunte Decembri Cæsar obsidionem solvit, relicta sauciorum, frigoreque, ac fame pereuntium misera multitudine, quæ sequi Castra non poterat, quam Guisius exaggerata Christiana pietate præditus non confecit, sed refecit, refectamque libertate donavit, cujus virtutem Surius his verbis commendat. *Guisius Princeps, qui Urbem propugnavit, egregia in milites Cæsaris morbo, aut vulneribus, ne exercitum sequi possent, impeditos, usus est humanitate, & libertate benigne eos recipiens, & rebus omnibus necessariis adjuvans. Fuit sane hoc facinus Christiano Principe dignum, & merita apud omnem posteritatem laude celebrandum. Certe idem ille Princeps Religionis Catholicæ fuit constantissimus propugnator, quæ res illi tandem mortem concivit.* Habitis a Guisio solemnibus supplicationibus, inquit Thuanus, *Postridie Lutherani libri per Urbis domos diligenter conquiruntur, & Guisii jussu palam a Carnifice cremantur.*

Sur. in comm. Jac. Aug. Thuan. l. 11.

Hæresi excisa in Urbe Metensi.

Exceptus est tot adversis Cæsar cum acerbius ageret cum Gallo, nec illius amicitiam ad excindendam hæresim pernecessariam cum aliquo rerum suarum damno, quod longe majore compendio resarcitum fuisset, compararet, affectatæque in Galliam tyrannidis suspicionem non removeret, quanta autem infœlix illa inter Cæsarem Gallumque æmulatio Christiano Imperio mala invexerit nulla mens capere potest, nec oratio exprimere, cum inde disturbatum concilium, hæresisque confirmata fuerit. Cum vero hæc ultima bella duxissent originem ex Octavii Farnesii Ducis defectione, Lusitaniæ Rex publicæ pacis, & Christiani Imperii quietis, amplificationisque sollicitus, præsentiens imminentia mala, Pontificem ad redintegrandam cum Octavio, & Gallorum Rege, qui ejus clientelam arripuerat, concordiam sollicitavit. Cui respondit Julius alendæ pacis amore illius per- XXXVI.

Spreta mala Gallica amicitia.

Jo. Rex Lusitaniæ pro pace cum Octavio Farnesio scribit Julio.

tur-

turbatori, ac perduelli Octavio motum bellum, imploratumque Cæsareum in eum auxilium: verum Octavium accersitis Gallicis copiis obduruisse in pertinacia, vexatumque ab his hostili populatione agrum Bononiensem: ac se Gallorum Regis respectu benevolentiæque in eum insita propensione, Octavium, si redierit ad officium, Parmamque recepto Camerino Ecclesiæ restituerit, illum in gratiam admissurum.

Regi Portugalliæ.

XXXVII. *Jul. III. l. 6. brev. sig. num. 2885. p. 5.*

Charissime, antequam Deus nos ad Pontificatum vocaret, & post nostram etiam ad illum vocationem, nihil æque ac studium, desiderium, amoremque publicæ pacis animo, & mente revolvimus, nihilque magis abhorruimus, quam arma, & bella; isque præcipue pacis amor effecit, ut ad continendum in officio Octavium Farnesium subditum nostrum nobis, & huic sanctæ Sedi rebellantem, eaque molientem, quæ Italiæ tranquillitatem turbare poterant, auxilium brachii sæcularis a Charissimo in Christo Filio nostro Carolo V. Imperatore semper Augusto imploraverimus: cum neque exhortationes, neque preces, neque minæ, quas prius adhibueramus, quidquam cum ipso Octavio profuissent, qua in re accidit [id quod minime fore expectabamus] ut Charissimus in Christo Filius noster Henricus Francorum Rex Christianissimus, nulla in re a nobis lacessitus, quinimmo omnibus honoribus, & favoribus a nobis auctus, Octavii defensionem susceperit, ejusque milites non semel tantum, sed sæpius agrum nostrum Bononiensem, & Romanæ Ecclesiæ loca hostiliter, atque immaniter invaserint, ac diripuerint. Hæc fuit, fili charissime, causa, atque origo discordiarum, & belli, in quo si ulli conquerendi ratio competit, nobis certe conquerendi, lamentandi, clamandi, & ad Cœlum usque voces extollendi competit. Tacuimus tamen, nec ullo modo hactenus conquesti sumus, credentes nos patientia Regem ipsum vincere posse, Clementissimumque Deum rogantes, ut eidem mentem immutaret ad meliora capienda consilia, quæ ipsi Regi, ejus Regno, nobis, universæ Italiæ, atque universæ Reipublicæ Christianæ salutaria forent. Nondum placuit ipsi Deo, cujus incomprehensibilia sunt judicia; & investigabiles viæ ejus, nos consolari, quo fit, ut Majestatis tuæ de pace officia mirum in modum nobis placuerint; fatemur enim ingenue optare, nos cum omnibus hominibus, ac præsertim cum ipso Rege pacem habere: neque obliti sumus, aut unquam obliviscimur præclarissimorum suæ Majestatis erga personam nostram meritorum, sed in hoc uno pax versatur, ut Octavius nostræ mansuetudinis, & clementiæ indulgentia, quam minime meritus est, quamque nihilominus ipsius Christianissimi Regis intuitu clementer elargiemur, nobis obediat, sicut debet, atque accepta a nobis ampla Ducatus Camerini recompensa, quam sanctæ memoriæ Paulus III. Prædecessor noster ejus Avus, ei forsan non dedisset, nobis, & huic sanctæ Sedis Parmam discordiarum causam, & fomitem restituat, quocirca sicut Majestati tuæ de iis, quæ jam pro pace reducenda fecit, gratias agimus, ita eam in Domino hortamur, ut ab ejus pio incœpto non desistat; nam nos ad omnia, quæ ad ipsam pacem conficiendam spectent, paratissimos, ac promptissimos inveniet, modo nostri, & hujus sanctæ Sedis honoris ratio habeatur, &c. Dat. Romæ VI. Januarii MDLII. anno II.

XXXVIII. *L. 3. lit. princ.* Induciæ inter Pontificem, & Regem Galliæ opera Cardinalis Turnonii.

Sequuta mox Germanicarum rerum conversione, ac Cæsare difficillimo implicito bello, ac pene oppresso, Pontifex ad pacis spectavit consilia, ac permissa etiam Octavio Parma pacisci inducias decrevit, de quo Joannes Baptista e Monte Gonzagam belli Parmensis authorem, ac Ducem certiorem fecit, Kal. Aprilis, eodemque Mense misso a Gallo Rege Cardinale Turnonio Oratore; atque interprete sequestra pax sancita est, de qua meminere Acta Consistorialia his verbis. *Nuper Sanctitas sua fecit verbum de tractatu inter eum, & Reverendissimum de Turnone super suspensione armorum inter Sanctitatem suam, & Serenissimum Dominum Henricum Francorum Regem Christianissimum ratione Mirandulæ, & Parmæ, reddens illius rationem.* Constitutæ sunt eæ Induciæ in duos annos, ut ex eo initio paci universæ via muniretur; dolebat enim Pontifex Parmensis belli occasione tot, ac tantas hominum cædes patratas fuisse, perturbatumque Christianum Imperium, quæ omnia Pontifex Gonzagæ his literis adulto Aprili significavit, monuitque, ut lapso eodem Mense Mirandulæ obsidionem solveret, in qua tumultuario certamine Joannes Baptista de Monte, Nepos Pontificis, dum Cæsareas partes sequitur, vulneratus occubuit.

Acta Consist. sig. num. 324. pag. 83.

Don Ferranti Gonzagæ.

XXXIX. *Jul. III. lib. brev. 5. sig. n. 2884. p. 124.*

Dilecte fili salutem. Tractavit nobiscum Venerabilis frater noster Franciscus Cardinalis de Turnono, Charissimi in Christo filii nostri Henrici Francorum Regis Christianissimi nomine, ut tam ratione Parmæ, quam Mirandulæ ad certum tempus armorum suspensio, utpote pacis prævia fiat, ita ut post ipsum tempus Rex ipse Octavium Farnesium in sua lib-

Scribit Julius III. ut obsidio Mirandulæ solvatur.

bertate dimittere teneatur, etsi placuerit Charissimo in Christo Filio nostro Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto in hac suspensione comprehendi, nulla injuria, nullumque damnum, tam ipsius Imperatoris Statibus, quam nostris, ex dictis locis Parmæ, & Mirandulæ inferri queat, quæ quidem omnia, & quæcumque alia inter nos, & Cardinalem ipsum tractata, ipsi Cæsari per Nuntium apud eius Majestatem nostrum dedita opera significari fecimus, & nos huic dilecto filio Nobili Viro Didaco de Mendoza Cæsareo Oratori explicavimus. Cum autem consideremus obsidionem Parmæ, & Mirandulæ nullos alios hactenus peperisse fructus, quam hominum cædes, vastationes, ac rapinas, quas semper abhorruimus, abhorremusque, neque alios inde effectus in futurum sperari posse, quodque finito suspensionis tempore, Octavius ipse, vel nobis omnino obediet, vel censuræ, atque aliæ pœnæ contra eum prolatæ faciliorem executionem habere poterunt, hanc suspensionem armorum, quantum in nobis est, Deo duce, amplecti decrevimus, firma scilicet spe ducti, ut postea plena, & generalis pax per ipsius Dei gratiam omnino subsequatur, pro qua reducenda, nullum communis Patris officium omittemus, neque ullum præterea laborem, aut incommodum effugiemus: scripsimus itaque dilecto Filio Nobili Viro Alexandro Vitellio, id quod etiam bonæ memoriæ Joanni Baptistæ de Monte nostro secundum carnem nepoti scripseramus, tuæque nobilitati id significari mandaveramus, ut post præsentem Mensem, pro quo milites solita stipendia jam receperant, ab obsidione Mirandulæ cum suis militibus discedat; licet autem putemus Nobilitatem tuam hæc omnia non solum, & ipsius Nepotis nostri, sed etiam aliorum literis, & nuntiis intellexisse, volumus tamen nos quoque, ea ipsi tuæ Nobilitati per proprium tabellarium significare, ut quæcumque futura sit ipsius Imperatoris, quoad ejus comprehensionem, in hoc suspensionis tractatu deliberatio, possit tua Nobilitas interim ea parare, quæ ejus Majestatis rationibus, ac dominii, & exercitus securitati conducere existimabit. Datum Romæ, &c. xx. Aprilis, MDLII. Anno III.

XL. *Ext. l.3. Lit. princ. p.123.* Induciarum leges inter Pontificem, & Henricum II.

Quod ad pacis leges inter Pontificem Gallumque constitutas attinet, referunt literæ XXIX. Aprilis exaratæ, Pontificem pollicitum, Pontificium, Cæsareumque exercitum a Parmæ & Mirandulæ obsidione remotum iri, nec biennii flexu in Parmensi Mirandulæve agro hostiles excursiones agendas, vicissimque Gallos spopondisse, ex Parma, Mirandulave adversus Pontificem, Cæsaremve nullas hostiles eruptiones factum iri; porro Gallorum Regem debito cultu Majorum more, observantiaque Pontificem prosequuturum, nec Romana diplomata, Pontificiaque in Sacerdotiis conferendis decreta rescissurum, aut impediturum; censuras, atque judiciaria Acta confecta adversus Octavium, ejusque socios ad biennium revocatum iri, atque Oppidum, cui Castri nomen est, Farnesiis restituendum a Pontifice, nec ex ea Arce quippiam hostile adversus Romanum agrum, vel ditionem Cæsaream, vel Senas tentandum a Gallo. Si forte pactis conventis Cæsar assentiri nollet, Pontificem Cæsareis bellis non se impliciturum, ac si dierum sexdecim flexu pactas leges non admitteret, beneficio pacis tum in iis, quæ ad ipsum, vel Senensem rem spectarent, exclusus censeretur. Quæ conventa Pontifex rata habuit his verbis. *Ego Julius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus promitto, & assero, ut supra.*

Cardinalis vero Turnonius Regio nomine hæc verba scribit: *Ego Franciscus de Turnonio Cardinalis Episcopus Sabinensis, nomine, quo supra, promitto, juro, & affirmo.*]

Cæterum Cæsar adversarum rerum mole pressus damnavit Parmense bellum assensitque Induciis memoratis, de quo Joannes Jacobus Medices XXIX. Maii Carolum Gonzagam certiorem fecit. *Ext. de eo Ital. l.3. lit. princ.*

Conciliata fœlicibus hisce auspiciis pa- inter Pontificem, & Gallorum Regem gravissima rerum mole exoneratus Julius licet Henricus Galliæ Rex immanissimo facinore læsisset Ecclesiam; ut qui obstitisset, ex inito cum Lutheranis fœdere, ne illi decretis Concilii Tridentini parere cogerentur a Cæsare, tamen ne eum Regem judiciaria acerbitate in graviora mala adduceret, ac potius ut eum lenitate ad officium alliceret, refertas ad eum pio officiorum genere hasce literas dedit, Oratoremque ad alendum mutuum amorem ad eum decrevit.

Regi Christianissimo.

Charissime, &c. Quemadmodum nihil nobis molestius erat Tuæ Majestatis nobiscum dissensione, ita nihil jucundius, aut optatius mutua nostra reconciliatione nobis accidere potuit, quod quidem Tuæ quoque Majestati pro sua, ac Majorum suorum erga hanc sanctam Sedem, & Summos Pontifices benevolentia, atque observantia evenisse non dubitamus: quod ad nos attinet, daturi certe sumus operam, ut ex parte nostra hæc reconciliatio perpetua futura sit, sperantes Majestatem Tuam non commissuram, ut in ea revin- XLI. *Jul. III. l.6. brev. sig. num. 3885. p. 191.*

cetur

catur a nobis: nam memoria recolere debet, sicut & nos quoque recolimus, quantum semper honoris, existimationis, ac commodi & huic sanctæ Sedi, & isti Regiæ Coronæ attulerit Summorum Pontificum, & Regum Christianissimorum concordia, atque conjunctio: quamobrem Deum supplices oramus, ut eam, quam certe mundus dare non potest, pacem, quamque Majestati Tuæ, & nobis clementer concessit pro sua Divina bonitate, & gratia perpetuo conservet: interim vero, ut pro veteri hujus sanctæ Sedis consuetudine Nuntium nostrum apud Majestatem Tuam permanentem habeamus, qui nostras & ipsius Sedis res, & negotia apud eam tractet, & agat: vicissimque de Tuæ Majestatis rebus, & negotiis, quandocumque acciderit, ad nos scribat, Venerabilem fratrem Prosperum de Sancta Cruce Romanum, Episcopum Chisamensem, prælatum domesticum nostrum, & Rotæ nostræ Auditorem, quem quidem ob ejus nobilitatem, doctrinam, ac prudentiam amamus plurimum, in Dei nomine ad Majestatem Tuam mittendum duximus, &c. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XV. Julii MDLII. Anno III.

XLII. Senenses tumultus.

Conciliato sibi Gallorum Rege Julius nisus est exortos in Italia tumultus componere, qui, Senensium civium inter se dissentientium occasione, in apertum & exitiale bellum erumpebant; ut dum alii Cæsareum, alii Gallicum exambiunt subsidium, Cæsareis, Gallisque inter se certantibus, bellicis attriti calamitatibus amissa libertate in externorum ceciderint servitutem. Floruerunt Senæ opibus dum Cæsareas partes tuerentur. Sed cum nonnulli invidia perciti summos etiam prensarent honores, hinc mutuus inter eos livor & bellicus strepitus exarsit ad pacandos eos motus, suadente Cosmo Medice, Granuellanus Administer Cæsareus Senas se contulit, Hispano nomini addictos confirmavit, Gallicæ factionis studiosos vel suspectos civitate dispulit, sanxitque, ut præses Cæsareus Senis maneret, ad quem graviores causæ deferrentur. Ad cujus authoritatem confirmandam præsidium Hispanum Senis imposuit. At cum præfectura Senensis collata fuisset Didaco Mendozæ ille, ut Hispanum Imperium in ea Urbe assereret, munitissimam arcem extruxit, frænumque Urbi iniecit.

Adrian. l. 5. & seq.

XLIII. Hispani ejus Urbis Imperium invadunt.

At Senenses ab Hispanorum militari licentia lacessiti, atque impatientes servitutis, icto cum Gallis clandestino fœdere eos Clusium excivere; ex quo oppido Senas facto impetu ingressi, conjunctisque sibi Senensibus Hispanos oppressere atque ejecere ex Arce, quam mox solo adequarunt.

Excitis Gallis pelluntur a Senensibus.

De parta libertate Gallicis copiis Senenses Galliæ Regi maximas grates egerunt, sed cum pulsis Hispanis foverent Gallos, suspicionem movere Cosmo Duci Florentiæ, ne a Gallis sibi aliquod periculum impenderet; atque adeo monuit Senenses, ut suam ita tuerentur libertatem, ut nec Gallis, nec Hispanis se addicerent; Julius etiam Pontifex, cum metueret, ne Senensis discordiæ faces etiam ditionem Ecclesiasticam corriperent; non enim passurus videbatur Imperator, ut Galli Senis imperitarent, decrevit Legatum Cardinalem ad Senenses mittere, ut eos in concordiam adduceret; atque ita libertatem suam assererent, ut nec Gallis, nec Hispanis se subjicerent; habitoque Cardinalium Senatu ferme medio Augusto Fabium Mignanellum tit. S. Sylvestri Presbyterum Cardinalem patria Senensem misit, instruxitque amplissimis mandatis.

De hac legatione decreta monuit Florentinos Julius, ne Senenses civili bello attritos vexarent, vel exules auxiliaribus armis juvarent, ac ne adjecto novo igne arderet Italia: totam enim controversiam amantissima concordia, & firmissimi fœderis pactione, de qua colloquia Romæ inita sint, componendam.

Pontificius Legatus se contulit Senas; sed qui gubernacula illius Urbis capessiverant, metuentes sibi, ne ab adversariis ab administratione publicæ rei submoverentur, Gallico suffulti præsidio, Legati consilia, ac mandata Pontificia disturbarunt: quare Julius Legatum Romam redire jussit, atque Imperator ad eos bello edomandos se comparavit, de quo proximo anno recurret sermo.

Legatus Pontificius repulsam passus.

XLIV. Legati pro pace inter Carolum V. & Henricum electio.

Convertit etiam studia sua Julius ad redintegrandam pacem inter Carolum Quintum Cæsarem, & Henricum Galliæ Regem, quam suscepto infæliciter Parmensi bello turbaverat, deque decernendis ad eos Legatis egisse in Senatu Cardinalitio referunt acta Consistorialia.

Acta Consist. sign. num. 134. p. 86.

Die Lunæ XI. *Julii MDLII. Sanctissimus Dominus Noster fecit verbum de classe Turcarum, quæ descenderat in mare Tyrrhenum, & tumultibus quotidie in Germania factis, necnon odiis intestinis inter Principes Christianos contractis, & quod propterea deliberaverat in primis mittere duos Nuntios, unum videlicet ad Cæsaream Majestatem, & alium ad Regem Christianissimum pro pace concilianda, & postmodum, si opus esset, duos Cardinales, & demum inhærendo vestigiis suo-*

rum Prædecessorum ad illos se personaliter conferre, & Principes ipsos totis viribus ad pacem reducere. Repetita sunt eadem studia, & curæ instauratæ mense Septembri, cum Cæsar omnes Germaniæ vires in Galliam effundere meditaretur.

Acta Consist. sig. n. 134. p. 93.

XXVIII. Septembris MDLII. Sanctissimus accepit vota Reverendissimorum DD. de modo tenendo pro componenda pace inter Christianos Principes, & conclusum est, ut Sanctitas sua deputaret aliquos ex Reverendissimis, qui ei assisterent, & viderent, quando esset tempus opportunum vel mittendorum Legatorum, vel literarum scribendarum, & postea Collegio referrent, & ut Sanctitas sua tentaret omnia pro pace, ne taciturnitas pro negligentia habeatur. Continentibus piorum omnium votis expetebatur pax eo ardentius, quo discordia & Turcas, & Lutheranos, instigante Gallo, in exitium Ecclesiæ armaverat, nec tanta unquam mala ex Parmensi bello oritura Julius unquam existimaverat, præviderat quidem, ineunte anno, Italiam Turcarum excursionibus vexandam, ad quas comprimendas se accinxerat, ac tria ordinum sacri Senatus capita adornandæ Classi incumbere jusserat. Instructa ita est Classis, tum Pontificio, tum Cæsareo sumptu Duce Auria Genuensi ad retundendos impetus Turcarum, qui juncti Gallis Neapolitanum Regnum invasuri credebantur, at Christiana Classis par Turcicæ comparata non est, cum tamen Turcica prædas ex Neapolitani Regni littore abactura Draguto Duce divisa fuisset; in eam divisam Auria incurrere decrevit; sed cum de ejus adventu certiores facti essent Turcæ, Auriæ classem mediam hinc inde cinxere, adeo ut jacta de omnium salute alea, septem triremibus, quibus Germani vehebantur, abjectis, fugam arripere coactus sit; his vero potitus Turca Christianos captos, vinculis onustos miseræ addixit servituti, atque spoliis, & præda varia auctus est: Salernitanus vero Princeps, qui Gallicæ classi dum imperio præerat, ac Gallicis, Turcisque auxiliis fretus Neapolitanum Regnum invadere, & amicos, vel instabiles animos ad defectionem sollicitare decreverat; cum frustra factionis socios pertentasset, re infecta classem Turcicam sequutus Constantinopolim pervenit, ductisque ibi Hybernis classem in proximum annum ad vastandam Italiam a Solymanno impetravit: ita Christianorum infælicissima dissensione Christiana res in exitium perducta est, paribus dissidiis in Hungaria inter Christianos flagrantibus

Natal. Comes l. 5.

Turcica Classis Classem Auriæ devicit multam prædam, & captivos retulit.

Christiana res in eo quoque Regno magis afflicta est, ut mox dicetur.

XLV. Instituta est hoc anno judiciaria actio a Pontifice adversus Ferdinandum Hungariæ, Bohemiæque Regem, ipsiusque Administros, qui ipsius imperio Georgium Cardinalem Moderatorem Transylvaniæ, ex insidiis trucidarant.

Cædem jure factam contendit Ferdinandus Rex, ac Lasco Oratore ad Pontificem misso, multis criminibus cæsum oneravit, veluti Christiani Imperii proditorem, ac Turcarum socium, quorum capita Julius ordinem Judiciarium servaturus ad Internuntium misit, ut de eorum veritate inquireret, erantque concepta subjectis verbis.

Jul. III. l. 6. brev. sig. num. 2885. p. 106.

Ad docendum, clareque demonstrandum, quod quondam Frater Georgius, dum vivit Episcopus Waradiensis erga Serenissimam Maiestatem Serenissimi Domini Ferdinandi Regis, cujus Servitor erat, ipsiusque secretorum Regis, in missum contra Turcas hostes pro defensione Regni Hungariæ exercitum, & ipsum Hungariæ Regnum, universamque exinde Christianitatem proditionem, & tradimentum moliebantur, præparabatque, & ducebat in favorem Turcarum Christianæ Religionis hostium; & eorum Principis, quodque propterea, & ex aliis infra dicendis causis, & rationibus, tanquam Reipublicæ Christianæ proditor, & publicus hostis impune occidi potuit, & meruit, ad aliosque omnes meliores fines; & effectus, quibus magis, & melius dici, & fieri potuit Procurator, & eo nomine prædicti Serenissimi Regis, necnon, & nobilium Dominorum ipsius Serenissimi Regis in Regno Hungariæ Locumtenentis bellici, aliorumque qui in morte dicti Fratris Georgii intervenerunt, aut mortis ejusdem quoquo modo participes & conscii fuerunt; dat, facit, & exhibet articulos infrascriptos, super quibus instat & petit per vos Reverendissimos Dominos Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, quibus per Sanctissimum Dominum Nostrum Dominum Julium Divina providentia Papam Tertium hujus negotii commissio delegata est etiam ad perpetuam rei memoriam. [Et paulo infra.]

Apologia Ferdin. Regis de cæso Georgio Card.

In primis quidem Procurator prædictus ponit, & probare intendit, quod prædictus quondam Frater Georgius, dum vivit Episcopus Waradiensis, vivente adhuc quondam Rege Joanne, & deinde illo defuncto, donec ipse Frater Georgius vixit, multa etiam magnæ importantiæ, & enormia damna non solum Hungariæ, & Bohemiæ Regnis, sed universæ etiam Christianitati intulit, & quod per Turcas Christianæ

Re-

Religionis hostes illata fuerint, causam, & occasionem præstitit, & inter alia licet post mortem dicti Joannis Regis Serenissima Domina Regina Isabella illius uxor bene pro sua, & filii utilitate, ac etiam pro totius Christianitatis securitate consulta decrevisset, & vellet Sedem Regiam, Arcem, & Civitatem Budensem concedere, & consignare præfato Serenissimo Ferdinando Regi Romanorum, &c. tamen per dictum Fratrem Georgium, & alios illi adhærentes id facere impedita, & deinde Civitatem, & Arcem prædictas Principi Turcarum cedere, & ab eodem Turca Principe Transylvaniam Provinciam pro ipsius Reginæ filio cum titulo Sangiacatus, & sub certo annuo censu magnæ quantitatis per Testas exprimenda prædicto Turcarum principi persolvendo accipere persuasa, & compulsa fuit in magnum totius Christianitatis potentiæ imminutionem, magnumque damnum, & detrimentum, sicque testes examinandi sciunt, sicque fuit, & est ubique, & præsertim in illis partibus publica vox, & fama.

Item, quod post prædicta, cum dictus Frater Georgius relicta Civitate, & Arce Budensi, cum prædicta Serenissima Regina Isabella in Transylvaniam se contulisset, ibidem ipse Frater Georgius suis artibus, & fallaciis multifariam decepta dicta Regina ejusdem Provinciæ administrationem arripuisset, talem administrationem gerendi causa multis, & variis injuriis, ac gravaminibus Reginam prædictam, & Illustrem ejus filium affecit. (Et paulo infra.)

XLVI. *Item, quod cum successu temporis magis crevissent discordiæ, & rixæ inter prædictam Reginam Isabellam, & dictum Fratrem Georgium, & ad illas sedandas Magistratus Principis Turcarum in Civitate Budensi commorans, Bassa Budensis vulgariter nuncupatus, cum aliquot millibus scelestorum militum Turcarum Transylvaniam ingredi conaretur, fuit inde per prædictum Fratrem Georgium armata manu occurrentem repulsus, ac re infecta retroducere coactus, quamobrem, & aliis etiam de causis per Testes, si opus erit, exprimendis, Princeps Turcarum cœpit odio habere dictum Fratrem Georgium, & velle eum ab administratione dictæ Provinciæ Transylvaniæ omnino removere, sicque fuit, & est verum, ac publica vox, & fama.*

Item, quod inde dictus Frater Georgius animadvertens se per ipsummet invito Principe Turcarum non posse dictam Provinciam Transylvaniæ tueri, se in illius regimine conservare, & sic tali sua privata utilitate impulsus, & coactus convertit se, & confugit ad patrocinium prædicti Serenissimi Domini Ferdinandi Regis, orando, ut sua Regia Maiestas Transylvaniam ad manus suas reciperet, contentando filium Regis Joannis ratione Patrimonii, & ipsam Reginam ratione suæ dotis, & donationis propter nuptias, & cum dictus Serenissimus Dominus Ferdinandus Rex ex anteacta vita cognosceret subdolum, & versipelle dicti Fratris Georgii ingenium, noluit illius verbis fidem præstare, tandem ipse Frater Georgius iteratis literis, & nuntiis sponte sua obtulit, promisit, & juravit de cætero Regiæ suæ Maiestati, & Christianitati fideliter inservire, protestando insuper, quod si sua Maiestas illud facere negligeret, & exinde Christianitati damnum emergeret, quod illud sine sua culpa eveniret: quapropter præfatus Serenissimus Dominus Ferdinandus Rex, victus precibus, & adhibita fide pollicitis dicti Fratris Georgii conclusit pactum, & conventionem prædictam, ut quemadmodum cum dicto quondam Rege Joanne tractatum, & eo defuncto, cum prædicta Regina Isabella renovatum fuerat, Transylvania, & cætera ad Regnum Hungariæ pertinentia ipsi Serenissimo Domino Ferdinando Regi restitui, & dimitti deberent, ipsique Regina Isabella, & filius pro patrimonialibus bonis, ac dote, & donatione propter nuptias respective contentarentur, prout contentati fuerunt, assignato etiam filio dictæ Reginæ Isabellæ Ducatu Opoliensi in Silesia, quem obtinet, ipsoque Serenissimo Domino Ferdinando Rege Transylvaniam assequuto, ipsoque per omnes illius Provinciæ Ordines in verum Dominum agnito, & per illos fidelitatis juramento sibi præstito palam, & publice, & sic fuit, & est verum, ac publica vox, & fama.

Item, quod præmissis peractis prædictus Serenissimus Dominus Ferdinandus Rex ad XLVII.
magis demulcendum, & continendum in officio pravum dicti Fratris Georgii ingenium, ne denuo aliquas turbas in Suæ Maiestatis, & Christianæ Reipublicæ detrimentum ordiretur, & statueret, & sperans quod jam saltem in suo extremo senectutis termino constitutus longa rerum experientia doctus fidem servare didicisset, recepit illum ad suæ Maiestatis servitium, præfecitque eum officio Wayvodatus in Transylvania prius una cum Nobili viro Andrea de Bathor Comitatuum de Zathmar, Zabolech, & deinde cum ipse Frater Georgius, prout erat homo ambitiosus, & superbus recusare vellet in officio collegam habere, solum eum dicto officio Wayvodatus præposuit, ac etiam Thesaurarium Transylvaniæ fecit, stipendium-

dimmque propterea ipsi Fratri Georgio constituit magis quam unquam alicui alteri dicta officia exercenti datum fuisset, & præterea ad Sanctissimum Dominum nostrum Dominum Julium Divina providentia Papam III. diligentissime intercessit, ut sua Beatitudo eundem Fratrem Georgium in numerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium assumeret, cooptaret, prout assumpsit, & cooptavit, prout de his omnibus, & singulis testes examinandi notitiam habent, ac fuit, & est publica vox, & fama.

Item, quod non attentis nec consideratis præmissis Serenissimi, & quod ipse Frater Georgius erat prædicti Domini Ferdinandi Regis Officialis conductus, & juratus, & tam multiplicibus beneficiis ornatus, & auctus, & quod toties de præstanda in perpetuum fidelitate promissiones, & juramenta fecerat idem Frater Georgius maligno, & diabolico, ut verisimiliter credi potest, spiritu ductus, cum nefanda ejus opera, & consilia infra dicenda a bono spiritu esse non possent, assumpsit propositum, finitque intentionem, ut recuperaret gratiam Principis Turcarum, & si pro illa recuperanda universum Hungariæ Regnum, quinimmo etiam omnes totius Christianitatis Provinciæ in ejusdem Principis Turcarum manibus, sive per vim, sive per traditionem, & per Christianorum exercituum cædem tradendæ essent, & in tam malo, & impio proposito usque ad mortem perseveravit; & pro eius nefarii propositi implemento multa nefaria, & enormia inferius magis particulariter exprimenda fecit, & perpetravit, sicque fuit, & erat in illis partibus communis opinio, & reputatio, firma credulitas apud omnes etiam populares, ac publica vox, & fama.

XLVIII. *Item, pro proxime præcedentis articuli clariori, & magis particulari demonstratione ponit, & probare intendit, quod licet post conclusam conventionem prædictam, & juxta ipsius conventionis tenorem dicta Regina Isabella cum Illustri suo filio Cassoviam se contulisset, ut tam diu ibi manerent, donec prædictus Dominus Ferdinandus Rex eis dictum Ducatum Opoliensem traderet, & licet etiam inter eos tractatum esset, quod tributum occasione Transylvaniæ nomine dicti filii Regis Joannis pro tempore decurso Turcarum Principis non aliter solveret, quam si ipse Turcarum Princeps inducias cum prædicto Serenissimo Domino Ferdinando Rege, etiam nomine, & respectu Transylvaniæ prorogaret, & eandem Transylvaniam ipsi Serenissimo Domino Ferdinando Regi quietam dimitteret, sicque dicti tributi oblatio quidem ex tunc modo prædicto, sed solutio non aliter, quam induciis prædictis firmatis facienda esset, ita quod per ipsum Serenissimum Dominum Ferdinandum Regem prius dicto Principi Turcarum sub die penultimo Mensis Julii anni præteriti MDLI. de recepta ad sui obedientiam Transylvania, & aliis ut præfertur gestis significatum, & deinde dicto Fratri Georgio per literas ex Collesuario septimo die Mensis Augusti anni MDLI. datas, ne dicto Principi Turcarum, aut suis Magistratibus diversimode, sed conformiter scriberet, ac cum eis de solutione tributi, ut præfertur, tractaret, mandatum fuisset, ipseque Frater Georgius in suis literis eidem Serenissimo Domino Ferdinando Regi ad prædicta in hæc verba respondisset; videlicet: Memor autem sum eorum, quæ de Principe Turcarum Majestati Vestræ scripseram, eam igitur deinceps sententiam & in scribendo observabo, ut meæ quoque literæ a Majestatis vestræ literis differre non videantur. His tamen omnibus non attentis, sed postergatis, idem Frater Georgius maligno suo spiritu prædicto, ut verisimiliter existimari potest, persuasus, & ductus ad eundem Principem Turcarum omnino diversa, atque etiam contraria scripsit, & nuntiavit, dicendo etiam contra rei gestæ veritatem, quod Transylvania adhuc erat in manibus, & obedientia filii Regis Joannis, & quod ipse filius Regis Joannis eam duntaxat ob causam profectus esset Cassoviam, ut unam ipsius Serenissimi Domini Ferdinandi Regis filiam, Principum more, fide sibi data in matrimonium esset copulaturus, supplicavitque eidem Turcarum Principi, ut dictum filium Regis Joannis solita sua benignitate & prosequi, & in eo tuendo suam erga illum gratiam ostendere vellet, promittendo, quod idem Regis Joannis filius ipsi Turcarum Principi non minus, quam antea fidelis, & per omnia obsequens servus foret, & infidelitatis accusando Nobilem Virum Petrovith, qui Arces suæ custodiæ commissas Serenissimo Domino Ferdinando Regi tradidisset, seque magnifaciendo, & excusando, quod ipse Lippam, Solimos, & Themesium nunquam possedisset, sed dictus Petrus, qui illas Serenissimo Regi Ferdinando tradiderat, & præterea per certos Nuntios ad id destinatos, idem Frater Georgius ad dictum Principem Turcarum tributum prædictum occasione Transylvaniæ, nomine dicti filii Regis Joannis & suo nulla habita mentione, seu ratione induciarum prædictarum, misit palam, & publice, & sic fuit, & est verum, ac publica vox, & fama.*

Item

XLIX. Item, quod præmissa adeo, & in tantum fuerunt, & sunt vera, quod dictus Turcarum Princeps ab eodem fratre Georgio, sicut præfertur, incitatus, suo Magistratui Græciæ Beglerbego nuncupato mandavit, ut cum suo exercitu versus Transylvaniam pergeret, & quæ posset loca eu inferioribus Hungariæ Regni partibus occuparet, eidemqua Fratri Georgio, & Regni Transylvaniæ Statibus districte præcepit, ne dictam Reginam Isabellam cum filio suo e Regno Hungariæ emigrare paterentur, & casu, quo jam egressi essent, eos citra moram reduceret. Et cum antea Princeps Turcarum prædictus eundem Fratrem Georgium ab omni gubernatione removeri jussisset, eumque [ut præfertur] odio prosequeretur, malis ipsius Fratris Georgii officiis prædictis delinitus, eum denuo administrationi Regni præfecit, omnem eidem Regni prædicti gubernationem committendo, præcipiendoque dictæ Reginæ Isabellæ, ne Fratrem Georgium in regimine, & administratione prædictorum impediret, seu quoquo modo turbaret, palam, & publice, & sic fuit, & est verum, ac publica vox, & fama.

Item, quod ejusdem temporis spatio dictus Frater Georgius inconsulto dicto Serenissimo Ferdinando Rege suos proprios Nuntios, & cum suis propriis mandatis, tam ad præfatum Beglerbegum Græciæ, quam ad Portam ipsius Principis Turcarum ablegavit, & misit ad effectum magis conciliandi sibi gratiam dicti Principis Turcarum, illiusque Bassarum, & Visiriorum, offerendo eis inter alia præfati Serenissimi Regis Ferdinandi milites in Hungaria, & Transylvania existentes, aut exinde expellere, aut in ipsorum Turcarum manibus tradere velle palam, & publice, & sic fuit, & est verum, publicum, notorium, & manifestum, ac publica vox, & fama.

Item, quod licet intellecto adventu dicti Beglerbegi cum cum suo exercitu versus inferiorem Regni Hungariæ partem, Serenissimus Dominus Ferdinandus Rex crebris literis præfatum Fratrem Georgium admonuisset, ac per nobilem, & strenuum Virum Joannem Baptistam Castaldum in illis partibus, & Serenissimi Domini Bohemiæ Regis bellicum Locumtenentem cohortari fecisset, ut ipse Frater Georgius una cum eodem Domino Joanne Baptista Locumtenente, ea, quæ ad illarum partium Regni defensionem pertinerent, agenda, & curanda fortiter susciperet, Civitates aliquas præcipuas, & passus in confinibus magis necessarios fortificaret, viris, armisque, & victualibus communiret, ad eamque rem subsidium, & contributionem aliquam a Regnicolis obtinere juvaret, & cooperaretur; & licet ipse Frater Georgius ad præmissa se bene affectum, & præparatum fore ostenderet, & polliceretur, tamen animo, ut hostes facilius, & tutius procedere possent [proditorem se gerens] Regnicolarum conventum convocare plus æquo distulit, & eo tandem convocato, licet ipsi Regnicolæ pro certorum locorum communitione contributionem decrevissent, ipse tamen Frater Georgius clandestine suis practicis, & fraudibus decretas fortificationes, & communitiones hujusmodi continuari, & perfici variis modis impedivit, & distulit; dumque hæc in Transylvania gerebantur, ejus dilationis, & impedimentorum occasione captata, & per ipsius Georgii Fratris literas, & nuntios sollicitatus Beglerbeghus prædictus cum suo exercitu Danubium trajecit, pontemque navalem etiam Tybisco Fluvio injicere paravit, ad occupandamque inferiorem Hungariæ Regni partem festinavit palam, & publice, & sic fuit, & est verum, & publica vox, & fama.

Item, quod allato nuntio adventus Beglerbeghi, licet Capitanei, & Officiales dicti Serenissimi Domini Ferdinandi Regis in illis partibus Regni Hungariæ ad prohibendum eidem Beglerbego Thybisci transitum publicis Edictis Regnicolas ad arma, & Patriæ defensionem evocavissent, & prædicto Fratri Georgio supremam potestatem in Transylvania habenti, ut ipse quoque in Transylvania similiter faceret, eisque quam gravissima posset subsidia mitteret, diligenter significassent, ipse tamen Frater Georgius non solum diligentias prædictas facere, & subsidia prædicta mittere distulit, sed etiam proprios suos homines, & Nuntios ad easdem inferiores Hungariæ Regni partes misit, qui Nobilibus, tam Hungaris, quam Rascianis jam ad mandata Nobilis Andreæ de Bathor supremi illus Regni Capitanei, & aliorum Regiorum Officialium partim insurrexerant, & armati venerant, partim in procinctu erant accessuri, omnibus artibus persuaderent, ne jussis Capitanei, & Officialium prædictorum parerent, sed potius ipsi Serenissimo Domino Ferdinando Regi supplicarent, quod etiam illarum partium gubernium, & administrationem Fratri Georgio concederet, & dicerent non videri eis, quod per alium, quam per ipsum Fratrem Georgium e manibus Turcarum liberari possent, sicque testes super præsentibus examinandi, qui etiam cum aliquibus ex subornatis hominibus, & Nuntiis prædictis alloquuti fuerunt, sciunt, & dicunt, fuitque & est verum, publicum, notorium, & manifestum, ac publica vox, & fama.

Item

Item, quod propter dilationes, & fraudes prædictas dicti Fratris Georgii, cum incolæ illarum partium viderent Beglerbegum cum universo exercitu instare, Fratrem Georgium nulla subsidia misisse, pro majori parte ad Turcas hostes defecerunt, & Beglerbeghi castra sequuti sunt, reliquaque Oppida, & Arces, quæ in fide, & obedientia prædicti Serenissimi Domine Ferdinandi Regis perseverabant, ad similem defectionem sollicitaverunt, & præfatus Beglerbegus transacto Tybisco, & Arcibus Belz, & Bekereke Arcibus ad ripam Tybisci sitis, ac etiam Lippa Civitate expugnatis, occupatis ejusdem Fratris Georgii literis, & Nuntiis in dies confirmatus, Themesium quoque obsidere conatus est, spe sibi facta a Rascianis, qui ut proxime dictum est ad ipsum Beglerbegum defecerant, quod ipsum Oppidum Themesium, & illius Arcem opera consanguineorum, & amicorum suorum in eis existentium ad manus ejus daturi essent palam, & publice, & sic fuit, & est verum, publicum, notorium, & manifestum, ac publica vox, & fama.

L *Objectum etiam est illum monitum, ut Chyanadiensem Arcem communiret, nullum præsidium submisisse, Præfectum claves Arcis Beglerbego quatuor adhuc milliaribus dissito transmisisse, scilicet Fratris Georgii imperio nec non ejusdem fraude exercitum, quem Andreas de Bathor coegerat, dissolutum Lippam, & alias Arces captas, obsesso vero Themesio jussum a Cæsareo Duce, ut cum copiis in Turcas consurgeret, vel copias submitteret, promissis defuisse, nec commeatibus instruxisse Arces, ut caperentur a Turcis, cumque Sfortia Pallavicinus Marchio, cum copiis a Ferdinando submissus se conjunxisset Legato Cæsareo ad Lippam obsidendam, in qua Beglerbegus lectissima quinque millia Turcarum Duce Olomambego collocarat, ac Georgius cum copiis etiam accessisset, captaque impetu Urbe, ac tribus millibus Turcarum cæsis, reliqua duo millia in Arcem confugissent, dieque sequenti deditionis verba nuncuparent, habito cum Georgii famulo colloquio mutasse consilium, ac noluisse deditionem facere, nisi cum omnibus fortunis incolumes dimitterentur; cumque tormentis bellicis Arx quateretur, Georgium obsessis clam submisisse commeatus, exercitui vero Cæsareo parce subministrasse, cum Olomambego clandestinum etiam colloquium iniisse, dedisse etiam operam, ut plures abirent ex castris, adegisseque ob inopiam victuum Legatum Cæsareum, & Marchionem, ut Turcas liberos dimitti paterentur. Georgium vero excivisse ad se Olomambegum, eumque magnis muneribus ornasse, tum currum pixidibus manualibus oneratum donasse, misisse Internuntios sæpius ad Turcas, vicissimque ab iis, quos Chiausos vocant, recepisse: pepigisse etiam cum Turcis, ut exercitum Cæsareum expelleret, vel trucidandum obiiceret, Transylvanos Proceres sollicitasse, ne exercitum Cæsareum Hyberna agere in Transylvania paterentur, vel ut in Pagis spargerentur, ut ita facile opprimi possent, magnum Turcarum numerum excivisse in Moldaviam, & Transylvaniam, ut duorum Wayvodarum ope Cæsareos contrucidaret, tum subditur.*

Item, quod inter alia ejus proditionis, LI *& rebellionis opera dictus Frater Georgius decreverat, & statuerat se facere Dominum Transylvaniæ, Tributarium Principis Turcarum, etiamsi ad talem effectum consequendum non solum Hungariæ Regnum, sed omnes totius Christianitatis Provinciæ Turcis tradendæ fuissent, a quo proposito etiam a suis, & apud ipsum magnæ authoritatis Viris dehortatus est, & quod tanquam bonus Christianus, & Religiosus haberet misericordiam Christianitatis, teneretque memoriam pactorum, & juramentorum fidelitatis præfato serenissimo D. Ferdinando Regi præstitorum, beneficiorumque ab ipso receptorum, & opinioni, & spei quam Universæ Christianitati dederat, & etiam per literas scripserat Summo Pontifici Romano, Imperatori Romanorum, & aliis Principibus Christianis de bona opera per eum donec viveret pro Christiana Religione præstanda, persuasus dimoveri nunquam potuit, sed semper in suo malo proposito prædicto usque ad mortem perseveravit palam, & publice, & sic fuit, & est verum, publicum, notorium, & manifestum, ac publica vox, & fama.*

Interjectis nonnullis, quod inconsulto Ferdinando Rege Conventus Ordinum indixisset, Arcium Præfectos a Rege constitutos amovisset, ac plura perfidiæ, & proditionis argumenta dedisset subditur. Item, quod propter præmissa eo deventum erat, quod nisi dictus Frater Georgius prudentia, strenuitate dicti Domini Joannis Baptistæ bellici Locumtenentis, & aliorum, qui sibi astiterunt, de medio ex improviso sublatus fuisset, prout sublatus fuit, brevi futurum erat, quod ejus fraudibus, & dolo universa Regna Hungariæ, & Transylvaniæ prædicta in potestatem Turcarum devenissent, dictusque Regius exercitus eisdem Turcis ab eisdem trucidandus proditus fuisset sicque testes super præsentibus examinandi de præmissis bene informati sciunt palam, & publice, & sic fuit

fuit, & est verum, publicum, notorium, & manifestum, ac publica vox, & fama.

Item, quod si delatum fuisset, dictum Fratrem Georgium non ita subito, quemadmodum factum fuit, occidere, sed vel desuper dictum Dominum Nostrum Papam consulere, vel ipsum Fratrem Georgium captum, ut in judicio in Transylvania, vel alibi sisteretur, & causa cognita condemnaretur, id fieri quodammodo impossibile, & omnino periculosissimum fuisset, nec omnino fieri potuisset, quin magni motus in perniciem Christianæ Religionis, & illorum Regnorum inde suscitarentur, tum propter ipsius Fratris Georgii sequaces Regnicolas, tum etiam propter suorum amicorum, tam Turcarum, quam Moldaviensis, & Transalpinæ Wayvodarum, quibus concitatis non dubitandum est, quin pro ipso Fratre Georgio tanquam amico liberando magna fuissent per eum Universæ Christianitati damna illata, sicque quilibet de præmissis informatus, & similium rerum expertus diceret, arbitraretur, & judicaret, prout communiter dicitur, arbitratur, & judicatur, fuitque, & est verum, publicum, notorium, & manifestum, ac publica vox, & fama, &c.

Die .... Aprilis MDLII. Dom. Didacus Lasco Serenissimi Regis Romanorum apud S. D. N. Orator, ac ad supradictos articulos coram Reverendissimis Dominis Cardinalibus supramemoratis dedit, & exhibuit, eosque admitti, & testes desuper producendos examinari petiit, & obtinuit omni meliori modo, &c.

Ext. l.3. lit. princ. p.163. Quod ad Joannem Baptistam Castaldum attinet, extant ejus literæ XXII. Julii exaratæ ad Ascanium Centorium, quibus queritur, se licet singulis diebus caput mille periculis pro salute publica contra Turcas obiiciat, censuris Ecclesiasticis a Pontifice defigi, atque virtute sua centum millia Turcarum, Moldavorum, ac Tartarorum fugata fuisse gloriatur, verum post eam victoriam redactum fuisse in angustias addidit, atque Agrienses a Budensi Bassa graviora passos, Lippenses in discrimen adductos, Themisvarenses, & Carasambeanos opem efflictim deposcere, in Georgii vero memoriam pluribus invectus est, ac Georgium non Christianum, sed infidelem Cerberum vocat, qui Turcas in Hungariam exciverit. Cæterum post Georgii mortem Ferdinandi res admodum depressæ in Hungaria fuerunt, quod Acta Consistorialia confirmant his verbis.

Vesprimium captum a Turcis. *Romæ die Veneris prima Julii MDLII. fuerunt lectæ literæ Serenissimi Domini Ferdinandi Regis Hungariæ, quibus significabat expugnationem Civitatis Vesprimiensis in Hungaria, & invasionem Transylvaniæ factas a Turcis petens suffragia a sua Sanctitate, & fuit commissum negotium seu Reverendissimis Tranensi, Neapolitano, Sancti Jacobi, Burgensi, Verallo, & Camerario.* *Acta Consist. sig. n. 134. pag. 86.* Transylvania vastata.

LII. Percrebuit fama inique illum oppressum a calumniatoribus thesauris illius inhiantibus, adeo ut quantum incrementi ex illius morte suis rebus accessurum arbitrabatur Ferdinandus, a Ministris delusus, tantum detrimenti se accepisse (sed sero) senserit translato ad externos homines summo imperio, & publica administratione, a qua cum se Provinciæ Reguli remotos viderent, minus animi, & constantiæ semper in dies. ad propulsandum communem hostem adhibuerunt, & ingentibus propterea cladibus acceptis, mox revocato Rege Joanne, Ferdinandi imperium aversati sunt. Certe percussores Georgii post ejus necem ad unum omnes pœnas dedisse scripserunt, ac Sfortiam quidem Pallavicinum diuturna, & morte pejore, apud Turcas captivitate mulctatum; Monimum vero in Subalpina Regione ad Germani Fanum cervice abscissa periisse; Ferrarium denique, Alexandriæ, quæ ipsi pacta erat, Cardinalis Tridentini jussu, sexennio post securi percussum, postremo Equitem Campegium, hujus sæculi anno LXII. inter venandum in Ferdinandi ipsius conspectu Apri fulmineo dente in Boemia discerptum esse. Georgii Cardinalis occisores pœnas dant a Deo mulctati.

Ex Georgii Cardinalis morte grave etiam aliud damnum passa est Transylvania, nam Hæretici in eam irrepsere, ac suarum opinionum virus simplicibus populis afflarunt, indeque maximæ animarum strages sequutæ fuerunt.

LIII. *Neugebaver. l.8. Florimund. Raym. de Orig. hæres. l.4.* In Polonia grassari cœperat Lutherana hæresis, ac Sacerdotes objecta nuptiarum vetitarum illecebra, populum vero communionis sub duplici specie lenocinio corrumpebat: adeo ut in Comitiis Petricoviensibus nonnulli Proceres impiis argutiis Hæreticorum fascinati superiore anno postulare impudenter ausi sint, ut Sacerdotibus meretriculæ prætexto conjugii specioso oomine, & Laicis utraque species permitterentur.

Non tulit Poloniæ Rex a Novatoribus Regnum lacerari, eosque Regia authoritate repressit, jussitque ut novarum controversiarum authores, & satores eas ad Concilium Tridentinum, quod nondum dissolutum erat, referrent, cujus sapientissimum decretum commendavit Pontifex, utque Episcopos ad compescendos turbarum seditionumque incentores Regia vi fulciret admonuit.

Regi Poloniæ.

Charissime, &c. Quæ nuper intelleximus

Jul. III. lib. brev. n. 2885. p. 17.

Julius III. Regem Poloniæ commendavit, ob zelum fidei Catholicæ conservandæ.

mus a Venerabilibus Fratribus Cracoviensi, & Primisliensi Episcopis, contra Conradum Crupek, & Stanislaum Oricovium pie, & constanter acta fuisse, ea nobis cum grata acciderunt, tum vero illud gratissimum, Majestatem tuam in primis ad eam rem omne studium suum, ac præsidium contulisse: eam enim patriis, & avitis inhærentem vestigiis, majora quotidie, atque illustriora Catholicæ Religionis, & suæ erga nos, & hanc sanctam Sedem observantiæ signa data lætamur, quam quidem pro sua prudentia, atque sapientia illud minime ignorare arbitramur, consuevisse semper novos ejusmodi in Religione motus Regnorum quoque statum, simulque populorum quietem perturbare, cujus rei, vel maxime testis est vicina Germania, quæ quandiu Religionem Catholicam sanctæ integreque coluit, florentissima extitit, ubi vero pestiferam Lutheri hæresim recepit, plurimas, & gravissimas calamitates perpessa est. Accedit etiam in iis, quæ ad ipsam disciplinam Christianam pertinent, tanta opinionum varietas, ut quod quisque sequatur nemo prorsus teneat, sed omnes tanquam cæci, Ecclesia Catholica Duce relicta, huc, illuc turpissime errent. His tot ac tantis malis cum nullum ostenderetur magis præsens remedium, magisque a cunctis Nationibus expetitum, quam Universale Concilium, id a nobis primo quoque tempore adhibendum statuimus: Tridentinum itaque illud, quod in Civitate superioribus annis celebrari cœptum fuerat, revocavimus, quod jam Divina sane juvante gratia, & Spiritu Sancto cooperante, satis frequens in dies progreditur. Ad ipsum igitur Concilium, sicut & Majestatem Tuam proximis Comitiis prudenter fecisse audivimus, remittendos, atque omnino rejiciendos esse censemus eos, quos in isto Regno Religionis novandæ cupidos, neque timor Domini neque ulla sacrarum legum ratio queat in officio continere, ita ut effractis pudoris, & continentiæ septis Sacerdotum connubii, & Communionis sub utraque specie causam, de qua jamdiu Catholica Ecclesia decidit, ac statuit, quid sequendum foret, in dubium revocare, & toties divini, & humani juris rationem pervertere conentur; quod nisi Regni istius Prælatos una cum Oratore Majestatis Tuæ Tridentum jam appropinquare, aut certe in viam sese dedisse a dilecto filio Paulo Archidiacono Plocensi accepissemus, qui Tridentum missus ad nos venit, Internuntium nostrum istuc omnino ad comitia Petricoviensia his de rebus misissemus; nunc vero Majestatem Tuam pro singulari nostra, & paterna erga ipsum benevolentia, suaque item erga nos, Apostolicam hanc Sedem observantia, & pietate, proque nobilissimi istius Regni salute, & incolumitate hortamur, & rogamus, ut omnes cogitationes, opes, consilia ad ditionem suam ab hujusmodi peste teterrima defendendam, & conservandam conferat, usque ipsis Cracoviensi, & Primisliensi Episcopis, cæterisque Regni sui Prælatis, qui ex canonicarum sanctionum præscripto in Hæreticos homines, & pravorum dogmatum sectatores animadvertendum statuerint, ita faveat, ut eorum sententiæ ratæ, ac firmæ habeantur, quod quemadmodum Majestatem Tuam per se jam effecisse libenter cognovimus, sic illam, tam pium rectumque animi sensum perpetuo retinere, & valde cupimus, & speramus, quod quidem ejusmodi est, ut Majestati Tuæ in primis gloriosum, nobilissimo isti Regno salutare, nobis optatissimum, denique ipsi Deo Optimo Maximo longe gratissimum futurum sit. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die XXVIII. Januarii MDLII. anno II.

Explicuit flagrantissimum tuendæ incorruptæ orthodoxæ Religionis studium Andreas Episcopus Cracoviensis, atque Conradum Crupek Novatorum signiferum justa severitate coercuit, cujus pium ardorem celebravit laudibus Pontifex, illumque est cohortatus, ut nefarios Novatores, qui simplices suo veneno inficere moliebantur, depelleret, justoque terrore percelleret. LIV.

Andreæ Episcopo Cracoviensi.

Ib. p. 20.

Repressi ab Episc. Cracoviensi Hæretici.

Venerabilis Frater salutem, &c. Non parum solatii calamitosis hisce temporibus nobis attulerunt Fraternitatis Tuæ literæ, quas dilectus filius noster Bernardinus Cardinalis Maffæus istius Regni Viceprotector Nobis reddidit, ex iis enim liquido cognovimus, quam pro tui officii debito assidue cogitare, atque adeo laborare studeas, ne oves gregis tibi crediti, non modo pravis hæresibus non inficiantur, verum etiam morbidæ effectæ ab reliquo ovili ejiciantur & expellantur, cujus quidem optimæ tuæ voluntatis, & eximiæ pietatis præclarum, & illustre exemplum contra Petrum Conradum Crupek proxime a te editum fuisse scribis, qua de re te magnopere in Deo Domino commendamus, teque, & item cæteros ejusdem Regni Prælatos, ut id in posterum omni exhibita diligentia curetis, & efficiatis, vos majori, quo possumus animi nostri affectu, cohortamur, & paterne monemus quo impii, & hæretici homines sentiant vos multo vigilare acrius ad Catholicæ Ecclesiæ præfatam, & ipsius Regni salutem, quam illi ad oppugnationem, & perniciem nam præterquam quod labor vester non erit inanis, in Domino nos quoque, & hanc sanctam sedem, quoties se occasio obtulerit

rit, pro vestro hujusmodi studio, atque officio grati semper, & memores estis habituri. Quod autem menses nostros [id est, quibus vacantium Sacerdotiorum in eo Episcopatu conferendorum jus spectabat ad Pontificem] si a nobis petis, id tibi libenter concessimus, quemadmodum idem Cardinalis tibi latius significabit, ex cujus item literis de instituta celebrandi Concilii ratione, ejusque fœlici progressu, & quanti judicium de hac re tuum fecerimus, cognosces. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die XXVIII. Januarii anno MDLII. anno II.

LV. Et a Primisliensi Episc. Vindicavit etiam gregem suum ab impiorum grassatione Primisliensis Episcopus Clerumque suæ Diœceseos in pietatis officio continuit, Stanislaumque Orichovium Sathanæ administrum judiciorum severitati subjecit: ut reliqui vero Episcopi pari constantia incorruptam Religionem contra impias Hæreticorum molitiones assererent, eos Pontifex subjectis literis excitavit ad tuendos sanctissimos ritus a Majoribus acceptos, Conciliorumque veterum decreta servanda, tum mala quæ hæresis in Poloniam esset invectura, proposuit, denique ut ad Concilium Oecumenicum pari cum aliis Episcopis studiorum, animorumque conspiratione celebrandum Tridentum se conferrent, provocavit.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis Principibus, Baronibus, Comitibus, Capitaneis, cæterisque Dominis, & Prælatis Regni Poloniæ in Comitiis Petricoviensibus congregatis.

Jul. III. lib. 6. brev. sig. num. 885. pag. 16. *Venerabiles Fratres, & dilecti filii salutem, &c. Allatum superioribus diebus ad nos fuit Venerabiles Fratres, Cracoviensem, & Primisliensem Episcopos pro sui officii debito die dicta Petro Conrado Crupek, & Stanislao Orichovio perniciosas hæreses concitare isthic conantibus eos condemnasse, & a Christianorum cœtu omnino segregandos, & debitis pœnis mulctandos decrevisse, quod egregium factum, cum valde nobis probatur, tum vere summa laude dignum, & isti inclyto Regno magnopere salutare contigisse arbitramur:* Poloni ad tuendam fidem incitati a Julio. *quid enim aliud facinorosi, & impii ejusmodi homines agunt, quid conantur, quid moliuntur, nisi ut disseminatis in Catholica Religione dissensionibus, & discordiis vos mutuis odiis irritatos intestinis contentionibus, atque cædibus opprimant, ac conficiant, unde vobis hac peste, & lethali morbo implicitis, & defatigatis, ipsi postea Diabolica fraude exultantes in omni vitiorum, & libidinum genus libere, & impune prorumpere possint, jam aperte, & impudenter petunt Sacerdotum conjugium, & Calicis communionem, quod nempe est Ecclesiæ probatissimos ritus penitus convellere, concilia divinitus celebrata abrogare, sanctissimorum Patrum decreta rescindere, Canonicas sanctiones infirmare, omnia denique humana, ac divina confundere, & permiscere, qua præcipue ratione si audirentur [quod Deus prohibeat] nobilissimam istam Provinciam ad certissimum exitium vocarent. Cur autem, si ut apud imperitum vulgus jactare audeant, æquam tuentur causam, qua nihil absurdius, & ab ipsa veritate alienius esse potest, ad sacrosanctum Œcumenicum concilium, quod ad hæreses potissimum extirpandas, ac pro totius Christianæ Reipublicæ bono, & tranquillitate Tridentum reduximus, ubi nunc, adjutore Deo, promovere cœptum est, non accedunt? ubi quid sectandum, quid vitandum, quid tandem tenendum, & observandum plenissime intelligent. Quare Venerabiles Fratres, & dilecti filii incumbite in hanc curam diligenter, ut cœpistis, & nefandam istorum temeritatem vestra diligentia, ac virtute comprimite, vos, vestrosque omnes ab eorum fraudulentis insidiis sedulo conservate, neque permittite opulentissimum istud Regnum hujusmodi veneno contabescere, quod ut omni cura, labore, sollicitudine efficiatis, vos per eum, qui in die illa tremenda nos omnes judicaturus est, Dominum Redemptorem nostrum, de cujus causa in primis agitur, hortamur, oramus, & obsecramus: habetis bonorum omnium ordines in hoc consentientes, habetis optimum, & maximum Christianum Regem, nullique Majorum suorum præstantissimorum Principum in tuenda, & conservanda Catholica fide secundum, quem pro sua singulari, admirandaque probitate, prudentia, ac pietate nobiscum Dei, & orthodoxæ Religionis patrocinium, & tutelam una cum ipsius Regni salute conjunctam libentissime, sicut antehac sæpissime fecit, & præclara jam sæpius exempla dedit, quandocumque opus fuerit, suscepturum, alacriterque amplexurum, & scelestam temerariorum hominum audaciam, ac furorem acerrime vindicaturum non dubitamus. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die XXVIII. Januarii MDLII. Anno II.*

In Germania Hæretici non minus inter se, quam cum Catholicis dissensere, ac Joachimus Westphalus luculenter demonstravit, Zuinglianos manifestos esse impostores, de quibus hæc Surius refert. LVI. *Magna omnino atque incredibilia hoc anno damna tulit Germania, idque ab ipsis Germanis, qui se Germaniæ libertatis vindi-*

eos profiterentur, præterquam quod etiam tres Germaniæ Episcopatus Gallus sibi vendicavit. Videbantur jam Evangelici præcones restitui, cum ecce Joachimus Westphalus Ecclesiæ Hamburgensis Pastor classicum canit, nec sine pace gaudere Zuingliani Evangelii fratres. Libellum enim emisit hac inscriptione: Farrago confusanearum, & inter se dissidentium opinionum de Cœna Domini ex Sacramentariorum libris congesta. Hoc telo præter spem Tigurini, & reliqui ejus generis Symmistæ, in primis Calvinus percutitur; vult Joachimus hoc libello ostendere, Zuinglianos in varias, & pugnantes inter se opiniones scissos esse, quæ sit propria nota seductorum. Certe ipse quoque Lutherus octo Zuinglianorum sectas in brevi sua confessione enumerat. Hortatur quoque Joachimus doctores, ut nocentissimum Zuinglianorum errorem oppugnent, denique dicit esse dignas Zuinglianorum blasphemias, quæ potius Magistratus sceptro, quam stylo refutentur. Paulo ante Calvinus ostenderat, idem se cum Tigurinis de Cœna sentire, sed hoc Joachimus per simulationem factum dicit. Nemo quidem contra hoc Westphali scriptum quidquam hoc anno edidisse visus est.

LVII. Calviniana hæresis Ferrariam inficerat, & Jul. III. remedia adhibet, ut excindat.

Infecerat multis jam ante annis Calvinus Ferrariam, dum clericum Sacelli Ducalis ageret, in obsequio Aulico Renatæ Ducissæ, sparsaque impietatis semina in nonnullorum animis radices fixerant, adeo, ut aperta interdum hæreseos germina erumperent, ad quæ excindenda, licet variis temporibus navata esset opera, iterum ad fibras omnes evellendas Fidei Censores a Julio fuerunt constituti.

Jul. III. l. 4. brev. sig. num. 2884. p. 1.

Venerabili Fratri Franzino Michaeli Episcopo Casalensi, & dilecto filio Hieronymo de Laude Ordinis Prædicatorum, & Theologiæ professori, Commissariis nostris salutem.

Cum sicut accepimus, Venerabilis Frater Joannes Petrus Episcopus Tusculanus, & dilecti Filii nostri Rodulphus S. Mariæ Transtyberim, & Joannes S. Pancratii Compostellanus, & Marcellus S. Crucis in Hierusalem tit. Presbyteri S. R. E. Cardinales per universam Christianam Rempublicam contra Hæreticam pravitatem Inquisitores generales a nobis, & ab hac Sancta Sede Apostolica specialiter deputati, postquam intellexerant pestiferum semen hæresis in Civitate, ac Diœcesi Ferrariensi, & in nonnullis aliis locis Dominii dilecti filii Nobilis viri Herculis Ducis Ferrariæ pullulare cœpisse, volentes pro eorum officio illud, antequam validiores faceret radices, quantum in eis erat, extirpare, ad Dei Omnipotentis servitium, Catholicæ Fidei conservationem, & animarum salutem, de vestra doctrina, probitate, fide, ac legalitate plurimum in Domino confisi, vos eorum Commissarios in Civitate Diœcesi, ac toto Dominio prædictis constituerint, & fecerint, concedentes vobis, ut in eo negotio contra quoscumque de hæresi quomodolibet suspectos, eorumque fautores usque ad sententiam inclusive procedere possetis, quemodmodum ipsi procedere possent, prout in eorum patentibus literis desuper confectis plenius continetur, nos ut huiusmodi vobis demandatam commissionem eo promptius, & virilius exequi possitis, quo nostra fuerit confirmatione roborata, deputationem de vobis factam, ac desuper confectas patentes literas authoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, &c. Datum Romæ die XXII. Januarii MDLII. Anno II.

Pari studio Florentiæ Censores fidei, elidendæ impietati jussi sunt incumbere.

LVIII. Fides propagata in Peruvia, & in Japonia.

Diffusa latius in Indiis Occidentalibus Christiana Fide, sub auspiciis Caroli V. Cæsaris, in Peruvia Episcopalis Sedes condita est, subministratis Episcopo ab eodem Cæsare vectigalibus annuis, cui Episcopatui primus præfuit Thomas Ordinis Prædicatorum, ut Acta Consistorialia referunt.

In extremis Orientalium oris apud Japonios propagata est Fides Catholica legato Apostolico novo earum Gentium Apostolo Francisco Xaverio, qui virtutibus, & Divinis miraculis clarissimus Sanctorum honores promeritus est. Is disseminata inter Japonios Fide Christiana, Evangelii Sinensibus inserendi sacra cupiditate ardens, eum omnis Japoniorum superstitio ab iis fluxisset, susceptum alta mente consilium, his literis aperuit Ignatio Societatis Jesu Præposito, qui postea Sanctorum fastos nomine suo auxit.

S. Franc. Xaver. l. 6. Ep. 6.

Patri meo in Christo, Patri Ignatio Romæ.

LIX. Sanctus Franciscus Xaverius Evangelium Sinensibus inferre cogitat.

Japonia abest ab Urbe Roma Leucarum amplius sex millia, post sextum diem, Deo approbante, tres e Societate, in his duo Sacerdotes, ad Sinarum Regnum profecturi sumus. Id Regnum e Regione Japoniæ est longe amplissimum, acribus ingeniis, hominibusque eruditis vel maxime frequentatum, nam quantum ego cognoscere potui, florent apud eos studia doctrinarum, atque ut quisque doctissimus est, ita cæteris & dignitate excellit, & potestate & Religiones, quibus Japones utuntur satis constat petitas ab Sinis. Imus spei, fiduciæque Divinæ pleni, confidimusque Christi Nomen in Sinas aliquando penetraturum: quæso Te, Deum pro his, qui

in

in Japonia sunt, quique in Sinas contendunt, precari ne desinas, &c. Datæ V. Id. April. Anno MDLII. Goa.

Significavit idem consilium promulgandi apud Sinenses Evangelii consilium Sanctissimus Apostolus Xaverius Joanni Regi Lusitaniæ talium consiliorum flagrantissimo promotori, se conjuncturum Jacobo Pereiræ, qui nomine Lusitani Regis legationem apud Sinarum Regem obiturus esset, ac pretiosissima Indica munera illi delaturus, & Actum iri in ea legatione de captivis apud Sinenses Lusitanis in libertatem restituendis. De Sinarum Rege Lusitanis amicitia conjungendo, deque Dæmonum cultu apud barbaras eas gentes delendo; quo argumento conceptæ sunt subjectæ literæ.

Joanni Regi Lusitaniæ.

LX. S. Franc. Xaver. interprete Tursellino l.4. ep.8. *Goa post quintum diem Malacam versus, qua iter est in Sinas una cum Jacobo Pereira ad Regem Sinarum Legato proficiscar, multa sane pretiosa Regi munera afferimus, quæ Jacobus coemit, partim Regia pecunia, partim sua. Eximium item donum afferimus ejusmodi, quod haud scio, an nemo Rex Regi unquam post hominum memoriam miserit, Evangelium, inquam, Jesu Christi, quod ille, cujusmodi tandem sit, si intellexerit, ne id suis opibus, quamvis amplis longe anteponeret. Spero fore, ut Deus eam amplum Regnum, gentemque aliquando respiciat, hominibusque ad sui similitudinem conditis occulos aperiat ad cognitionem effectoris sui, & Jesus Christi communis omnium Salvatoris. Tres omnino e Societate simul cum Pereira in Sinas proficiscimur, eo quidem consilio, ut Lusitanos captivos in libertatem vindicemus, Sinarum Regem ad Lusitanorum perducamus amicitiam, bellum Dæmonibus, eorumque cultoribus inferamus, itaque Regi primum, deinde cæteris cælestis Regis nomine denuntiabimus, ne Diabolum posthac, sed Deum hominum conditorem, & Jesum eorumdem vindicem, ac Dominum colant, &c. VI. id. april. MDLII.*

Ep. 66. Obstitit tam piis conatibus S. Xaverii Malacensis Præfectus in aurea Chersoneso, cum invidia gloriæ inde a Pereira colligendæ percitus esset, ex ejus scelere Xaverius maximum dolorem traxit, atque divino Prophetiæ lumine illustratus, ad Jacobum Pereiram hæc scripsit. *Præfectum, quoniam nostrum iter tam appositum ad rei Christianæ amplificationem impedire non dubitavit, valere jussi, Deus homini ignoscat. Equidem ejus vicem doleo, longe enim graviores pœnas daturus est, quam ipse unquam putarit. VII. Kal. Jul. MDLII.* Significavit idem Pereiræ aliis literis nonnullos augendarum rerum suarum & compendii studio inflammatos, præclaram Sinensem Legationem disturbare, sed eos contrario exitu rerum suarem incrementa corrupturos. Eid. 19.

Accepi [inquit] *certes homines fuisse, qui cum nostri itineris impedimenta removere possent, sui compendii causa noluerunt, sed vehementer errant, qui deserto fonte bonorum omnium Deo, commoda, atque utilitates ab hominibus petunt, verum istud præclarum est ulciscendorum inimicorum hominum genus, ut eis & cæleste Numen placare, & benigne facere studeamus nimirum Deus ipse vicem nostram ulciscetur, pœnasque ab eis repetet omnium opinione majores, quod utinam secus eveniat.*

Dictis consensere exitus, nam cum postea idem Præfectus Goani proregis contempsisset imperia, ut perduelli injectæ sunt cathenæ, vinctusque in Lusitaniam abductus, ubi bonis exutus æterno carceri addictus est, lepraque teterrima correptus, interiit. At ex freto Sincapuraneo XIII. Kal. Augusti Gaspari Goani Collegii Rectori hæc dedit imperia Xaverius. *Curabis diligenter, ut Episcopus ad Malacensem Vicarium excommunicationis formulam mittat, qua formula Præfecto Malacensi, itemque aliis, qui tam utile rei Christianæ consilium fregerunt, publice, ac nominatim sacris esse interdictum denuntietur. Velim autem in ea formula illud poni, me a Paulo III. Pontifice Maximo Legatum Apostolicum missum in Indiam cum diplomatibus iis, quæ ipse agnoverit Episcopus.* Vit. S. Francisc. Xaver. l. 5. c. 6. Xaverius ep. 13.

Cum pervenisset ad Sinensis Regni confinia S. Xaverius, Jacobum Pereiram, qui a Lusitano Rege ad Sinensium Regem Orator decretus fuerat, atque itinere interclusus, certiorem fecit, se contemptis omnibus periculis penetrare decrevisse in Sinense Regnum, si Divina Providentia permiserit, hæc vero meditantem, pacta cum Sinensi trajectionis mercede, implicitum morbo decubuisse. L. 4. ep. 15.

Nobili viro Jacobo Pereiræ.

Sanciani portum a Cantone millia passuum circiter centum viginti, Deo favente, tenuimus, simul atque e navi descendimus, Ædiculam struendam curavi, ubi quotidie quoad in morbum incidi, rem Divinam feci Et infra. *Inventus est non sine Dei consilio, ut arbitror, Mercator Cantoniensis sane honestus, quo cum aureis ducentis decidi, is pollicetur transmissurum nos parva Navicula, ubi præter liberos suos, & vernaculos paucos nemo sit, ne si forte Urbis Præfectus rem odoretur, nautarum iudicio rescire non possit, quis me Cantonem adduxerit. Idem re-* LXI. Franciscus Pereiro.

recepit se triduum, aut quatriduum domi suæ nos cum nostris libellis, ac sarcinulis asservaturum, tum summo mane ad Urbis portam, viamque deducturum, quæ recta ad Prætorium ferat. Nou ego Præfectum conveniam scilicet, eique demonstrabo me eo consilio venisse, ut Sinarum Regi Divinam, Cælestemque legem exponerem, a Goano Episcopo ad Regem proferam literas. Nou sum nescius duo in hoc negotio inesse pericula, alterum ne Sina ille Mercator accepta pecunia in deserta aliqua Insula nos destituat, aut in mare deturbet rei occultandæ gratia: alterum si Cantonem devecti erimus, ne Præfectus Urbis omnia in nos exempla, & cruciatus edat, aut certe in perpetuam redigat servitutem. Et infra. *Verum Christo Domino parebimus admonenti:* Qui amat animam suam in hoc mundo perdet eam; qui autem perdiderit animam suam, propter me, inveniet eam, &c.

Implicitus eo lethali morbo Xaverius apud Indos Orientales Legatus Apostolicus sacro subeundi martyrii ardore extabescens animam sanctissimam Cœlo transfudit, obtinuitque suis precibus a Deo, ut aditus apud Sinas sibi negatus, sociis ad disseminandam apud amplissimas eas gentes Evangelium panderetur, cujus piam mortem describit his verbis Tursellinus.

Tursell. in vit. S. Francisci Xaverii l. 5. c. 12.

LXII. *Unum ægre ferebat naturali se vulgarique morte extingui in lectulo, omnibusque expetitam votis martyrii palmam sibi pene in manibus infringi. Cæterum haud ignarus martyrii decus donum Dei esse gratuitum, quod sæpe negetur expetentibus, aliud agentibus offeratur, ad Divinæ Providentiæ rationem animum composuit suum, tam insigni beneficio se indignum existimans, inde vis mali vehementior penitus insitam Francisci sanctimoniam declaravit, namque, ut in cæteris fere cum urgentur morbo, tum maxime vitiosa se prodit natura; ita in Francisco tum præcipue solida, atque egregia pietas emicabat. Quippe eadem propemodum faciebat moribundus, quæ sanus facere consueverat, nunc defixo in Cœlum oculorum obtutu, læta fronte, ac vultu cum Christo Domino quasi adesset colloquens, nunc psalmorum versus pie admodum usurpans, identidemque illas iterans voces;* Jesu Fili David miserere mei, tu autem peccatorum meorum miserere: Mater Dei memento mei. *Hisce, aliisque ejusmodi vocibus biduum extraxit: aderat jam illi suprema hora, igitur Christi Crucifixi effigiem, manutenens, intentisque oculis intuens, crebros edere gemitus, & subinde succlamare,* Jesu Deus cordis mei, *lacrymas precibus miscens, donec eum vox pariter, ac vita defecit: Ita ad extremum usque spiritum fortissime cum morbo, ac vita luctatus quarto nonas Decembris [qui dies Sanctæ Bibianæ Virgini sacer est]* Jesum, & Mariam *sæpius inclamans, æquissimo animo obdormivit in Domino, atque ad eos ipsos, quos vivens in visceribus, moriens in ore semper habuerat, migravit in Cœlum. Vultus adeo hilaris mansit, ac lætus ut species ipsa corporis animi beatitudinem indicaret, decessit annos natus circiter LV. decennio jam expleto post suum in Indiam adventum, anno post Christum natum MDLII. Vir plane admirabilis cum veris virtutibus, tum vero incredibili animi magnitudine, studioque convertendorum Ethnicorum, nullum unquam laborem, aut discrimen Dei causa recusavit, & Indorum, finitimarumque Gentium convertendarum salute ac labore non contentus, omnem Orientem complexus est charitate illa, cui nimis angustus ad benemerendum Orbis videbatur, itaque Evangelio, ac Societate toto pene Oriente disseminatis, in ipsa cura, ac meditatione Cantonii portus petendi defunctus hujus vitæ fluctibus, æternæ felicitatis tenuit portum, Sinas præsentibus apud Deum precibus adjuturus.*

Vulgata ejus morte Lusitani Mercatores corpus vestibus Sacerdotalibus decenter indutum ligneo loculo inclusere, deinde placuit ad carnem exedendam adhiberi corpori vivam calcem, ut nuda ossa in Indiam deportarent. Lapso jam quarto mense Arca refossa est, inspectumque corpus, quod excussa calce prorsus integrum repertum, ut recenter humatum videretur. *Nullus gravius odor, sed suavis, nulla tabes, ne in naso quidem qui primus mortuis effluere solet, color vivax, caro plane recens, vestimenta nulla ex parte tabefacta, læsave, nec vigor quidem, qui ex spiritu animali constat, destituerat vultum.* Navarchus miraculo permotus, Arcam, ut erat, cum calce in navim imposuit, ac e Sanciano Portu mense Martio solvens, Malacam secundis ventis applicuit.

Allato per Scapham præviam Nuntio, universa Civitas Malacensis obviam se effudit summa magnificentia funus curatura, præ cæteris Jacobus Pereira Legatus luctu in gaudium verso, sumptus præstitit, ac in novo loculo sacrum corpus reposuit, moxque novo miraculo tanti Viri sanctitas demonstrata. *Novi loculi brevitas coegerat eos, qui operam dabant funeri Xaverii, copus nonnihil comprimere atque inflectere, itaque ex humeris*

Eodem L. c. 12.

Cap. 14.

vis repente profluxit sanguis miram afflans odoris suavitatem, quæ res objecta ocalis, animisque, omnes, qui aderant stupore, ac miraculo attonitos defixit, quippe cum corpus, quod quintum jam Mensem vacabat animo [adeo rarum pariter, ac diuturnam miraculum fuit] non modo carnem, succum, & colorem, sed etiam sanguinem, cumque odoriferum retineret, ut ille odor non tam sanguinis videretur esse, quam sanctitatis. Quocirca cum sine loculo condi placuisset Arca exemptum, non honorifice solum a Malacensibus humatum est, sed velut Divinæ Clementiæ pignus asservatum, nec vero sua illos frustrata spes est, iisdem diebus, haud dubia Dei ira tota Urbe contagiosa grassabatur lues, quæ magnam Civitatis partem depopulata terrore omnes percusserat; subibat anaios religione animos Xaverii prædictio ex injaria, iratique Numinis causam non aliam esse credebant. Hæc laes ea, qua Xaverio parentatum est, die compressa, satis ostendit eundem jam placatam irarum cœlestium veniam, pestique finem attulisse.

I. Anno a Virgineo partu millesimo quingentesimo tertio, Indictione undecima refloruit in Anglia Catholica Religio, extincto Eduardo VI. Angliæ Rege adolescente a pueritia imbuto capitali in Catholicos odio, hæreseosque funesto propagatore, succedenteque in solium Maria sorore, Catholicam fidem profitente, superatisque nefariis insidiis proditorum, qui Divino Judicio ad excindendam e terris Henrici VIII. sobolem conjurarunt, quos ille caducarum rerum nimio amore irretitus in impietatem pellexerat: ut vere res gesta sit, narrat Sanderus. *Positus procuratione Regni Angliæ Joannes Dudlejus Comes Varvicensis majora animo concipere cœpit, erat enim tunc universa Anglia in sua potestate, præcipue Rex a quo cætera pendebant: quem cum ille vel tabe quadam laborantem, vel ita in manu sua constitutum, ut ad ipsius nutum, & arbitrium laborare posset, animadverteret, iniit cogitationem de occupando Regno, quod hac ipsa ratione, quam nunc consequuturum se speravit. Erant Henrico Marchioni Dorcestriæ, quem nuper Suffolciæ Ducem factum esse meminimus, filiæ tres ex uxore Francisca, quæ filia fuerat Mariæ sororis Henrici Regis Octavi natu minoris. Hæ tres Ducis Suffolciensis filiæ videbantur proximæ successioni regnandi jure, si Henrici liberi non obstarent, nam de Margaritæ majoris natu sobole, cum in Scotia esset, nullam Anglis habendam esse rationem Dudleius existimabat. Ineunt ergo consilium duo isti Duces Suffolciensis, & Northumbrius de collocandis in matrimonio his tribus filiabus, ac deinde de tollendis Henrici VIII. liberis, qui tres etiam erant, ut sic ad has transiret successio, ut autem communicatione tanti boni plures colligarentur ad sceleris suscepti defensionem, statuitur, ut duorum potentissimorum Comitum Pembruchiæ, & Huntingtoniæ filiis primogenitis duæ Suffolciensis Ducis filiæ nuptui tradantur; Jana vero ætate maxima, ad quam primo loco, Henrici liberis sublatis, Regni hæreditatem cupiebant pervenire, Dudleii filio quartogenito, cui Gilfordi nomen fuit, in uxorem daretur, atque ita factum est, & omnia tria matrimonia eodem die insigni pompa Londini celebrata sunt.*

Sander. l.2. in Eduardo

Surius in comm. hoc anno.

Statim vero post ægrotare cœpit Eduardus, ac lenta tabe consumi, quo perspecto Dudlejus diligentius incumbere negotio, ac primo quoque tempore Mariam primogenitam Henrici ex Catharina filiam, quam solam timebat [nam de Elizabetha ex Anna Bolena parum curabat] Londinum advocare, ut in sua potestate esset, ac publica custodia sæpire statuit, sed præceler Eduardi mors consilium nonnihil impedivit, Maria enim Princeps cum Dudlei jussu Londinum properaret, ac jam Civitati proxima esset, admonita a suis Regem in extremis, ac periculum sibi Londini parari, deseruit inceptum iter, & ad Arcem quandam suam minime munitam, quæ Framingham dicitur, omni celeritate se recepit, ubi vigesimo deinde die ab amicis quibusdam secretis, quos in Aula habebat, certior facta, quod Rex obiisset, quamquam adhuc divulgata res non esset, nec ipsa ignoraret, quantæ vires contra eam paratæ essent, omni tamen timore deposito, in Deo innocentiæ protector e confisa, tubarum sonitu Reginam se promulgavit.

Eduardus Rex Angliæ moritur.

Mortuus est Eduardus Pridie Nonas Julii ætatis suæ anno decimosexto, [1] *eodem prorsus die, quo Pater eius Thomam Morum integritatis, & justitiæ caput capite feriendum ante aliquot annos, curaverat; ut omnes, qui recte rerum rationes expenderent, facile perspicerent Henricum tanti Viri cædem morte primogeniti sui luisse, nec tamen expiasse, quia pœnitentiam de peccato suo secundum Deum non egit. Eodem pertinet, & ad eamdem Dei justitiam referri debet, quod nullus plane ex Henrici liberis [quos ille, ut multiplicaret, ac perpetuaret, toties se uxores mutare fingebat] Sobolem ullam ex se reliquerit, [licet omnes juventute florerent] sed* II.

NOTÆ [1] Ingens rerum mutatio hoc anno in Anglia facta est. Eduardus rex lento morbo sensim tabescens, cum de vita plane sibi desperandum intelligeret, committendum sibi censuit, ut quam in regnum invexit Zuingliana hæresis se amoto adhuc persisteret; & eum consilio huic suo plane repugnantem Mariam Henrici VIII. ex Catharina filiam nancisceretur, edicto a se lato & ab aulicis quos habebat a sanctiori consilio confirmato cavit ne alia regni hæres quam Joanna Graja ducis Suffolciensis filia, quæ filio ducis Huntingtoniæ nupserat agnosceretur. Id vero juri Mariæ quam Henricus VIII. Eduardo substituerat, plane aversabatur. Ita rebus sese habentibus Eduardus diem claudit extremam die & mense, quos indicat Annalista; statimque die X. julii Joanna in regni solium conscendit. Nec interim Maria quievit; statim enim a fratris obitu, Norwici agens reginam se salutandam curavit, coegitque exercitum, qui in dies novorum militum accessione auctus

steriles anni transierint sine prole, aut germine, ne Patris tam impii propago radices ullas ageret. Northumbrius, ac Suffolciensis Duces nonnihil perculsi præmatura Eduardi morte, quam diu celari vix posse sperabant, etsi omnia nondum rite disposita essent, progrediendum tamen rati, ad Arcem Londinensem quamprimum se conferunt; ibi accepto clam universæ fere præcipuæ Nobilitatis jurejurando in verba sua, ac Janæ Ducis Suffolciensis filiæ, quæ Regina erat futura; paulo post evocarunt clanculum Prætorem Londinensem, & seu præcipuos Senatores, quorum etiam jusjurandum in eandem sententiam postularunt: & tandem interpositis aliis duobus diebus prædictam Janam edictis publicis Reginam promulgarunt, quam rem populus indignissime se ferre insuetato quodam silentio commonstravit, nonnulli etiam apertius obmurmurare, quorum unus, cui Gilberto Polto nomen fuit, a Domino suo proditus, & accusatus, abscissis auriculis publice castigatus fuit. Accusator autem, qui Sanderus vocabatur, eodem ipso die per Thamesim vectus, submersa scapha submersus est; alii carceribus traditi sunt, eo quod scripto a Ducibus proposito, contra Mariam subscribere recusassent, quorum fere primus, ac præcipuus fuit Franciscus Inglesildus Eques auratus, summæ fidei, ac integritatis Vir. Et infra: *Northumbrius cum Londini omnia pro arbitrio constituisset, Janam Reginam promulgasset, ac in Arce Londinensi collocasset, optimatum syngraphas ac jusjurandum accepisset, populum confirmasset, Magistratuum officia distribuisset, & concionatores nonnullos delegisset, quorum primus fuit Ridlæus Pseudo-Episcopus Londinensis, qui e suggestis tam Mariæ, quam Elisabethæ causam impugnarent, Janæ vero defenderent, ac populo commendarent, quod illi sedulo pro consuetudine fecerunt, cum illorum institutum sit ad omnem humanum favorem se commodare, & id populo semper pro Dei Verbo proponere, quod a potentioribus suæ sectæ præscriptum fuerit. His confectis non aliud sibi jam obstare ratus, quam quod Maria in sua potestate non esset, ne procrastinatione sua populus ad illam confluerret, omni celeritate delecto milite in eam ducit, Suffolciensi Duce ad res Londini conservandas suo loco relicto. Cæterum Mariæ causa tam erat perspecta, ac grata universæ plebi, & Northumbrii ambitio ita odiosa, ut ex omnibus undique partibus ad illam ingens fieret concursus, & minus, quam decem dierum spatio supra triginta millia militum secum habuerit, quibus omnibus tamen tanta erat abundantia rerum ad victum necessariarum, ut cervisiæ cadus uno Reali Hispanico, quatuor vero panes magni sexta Realis parte venierint. Nonnulli etiam ex Optimatibus qui Londino abfuerunt, ad illam confluebant; quod cum Senatores, ac reliqui ex Nobilitate Londini degentes intellexissent, quamquam Northumbrii postulatis, cum præsens esset, refragari non auderent, eum tamen tunc cum exercitu egressum Proditorem declarant ac Ducem Suffolciensem suo loco relictum una cum Jana filia Regina paulo ante declarata in custodiam tradunt, Mariam honori, & Regno restituunt; & edictis publicis quidquid antea, vel a se, vel a Northumbrio Janæ nomine factum fuerat, rescindunt ita completum est vaticinium piæ illius virginis, quam ab Henrico VIII. affectam supplicio ob vaticinia vidimus.*

Maria in Reginam Angliæ eligitur.

III. Inter has Anglicarum rerum conversiones Pontifex de Eduardi Regis morte factus certior, ineunte Augusto curas omnes pro restituenda Angliæ Religione Catholica defixit: qua de re hæc referunt Acta Consistorialia.

Romæ die Sabbathi apud S. Marcum V. Augusti MDLIII. fuit facta Congregatio coram Sanctitate Sua, hora XX. super rebus Angliæ, & deputati Legati, & Nuntii ad Regnum Angliæ, cum significatum esset, populum filiam antiqui Regis in eorum Reginam elegisse, & fuit deputatus Legatus ad Principes Christianos, & præcipue ad ipsam Reginam Reverendissimus Dominus Reginaldus S. Mariæ in Cosmedin Diaconus Cardinalis Polus, cum fa-

Acta Cons. ms. Car. Spadæ sig. n. 135. pag. 128.

Reginaldus Polus Cardinalis Angliæ Legatus eligitur.

NOTÆ ctus post dies paucos novæ reginæ spem fecit firmiorem. Successit provinciarum regni spontanea deditio, atque inter primas ipsa metropolis Londinum ad Mariam accessit. Acclamata est Londini die XIX. julii, qua facile die Joanna regiis insignibus exuta in turrim Londinensem depulsa est. Metropolis exemplum statim urbes & provinciæ omnes secutæ sunt, pacatumque regnum Mariæ cessit. Cum Maria ipsa pariter catholica religio in Anglia superiora obtinuit, nam & exules episcopos catholicos revocavit, & concionatores hæreticos adegit ad silentium, ac in ipsa urbe metropoli sacra catholica quæ sub Eduardo cessaverant, restituit. Secundum hæc die XIV. septembris Cramnerus Cantuariensis archiepiscopus hæreticorum fautor præcipuus in Londiniensem turrim detruditur. Die prima octobris Maria ritu solemni regiam coronam manu Garneri Londiniensis episcopi accepit, tum supremo regni senatu, quem parlamentum vocant, coacto die X. ejusdem mensis Henrici cum Catharina connubium ratum ac legitimum declaratum est, latæ ab Eduardo de religione leges abrogatæ: ac tandem securitati catholicorum clericorum provisum. MANSI

facultatibus, & modo, & forma in Brevi expressis, eique commisit sedulam operam navare, seque vel ad Cæsarem, vel ad Gallorum Regem, vel ad utrumque conferre, prout gerendæ rei spes illi affulgeret.

Reginaldo Cardinali Polo.

IV. Jul. III. lib.7.brev. sig. num. 2886. p. 271. *Dilecte Fili noster salutem, &c. Allato nobis Nuntio de obitu adolescentis Angliæ Regis, [si Rex is appellandus est, qui contra omnes Divinas, humanasque leges a Patre susceptus, per vim, & crudelitatem, puræque, ac sanctæ Religionis eversionem in Christianorum cervicibus populorum impius impositus erat Tyrannus] auditoque gravi dissidio, quod inter illius Regni Proceres de successione Regni subortum est, statim cogitare cœpimus, num Deus aliquando calamitatum illius nobilis Provinciæ misertus occasionem nobis præbere vellet, per has Procerum illorum contentiones, atque discordias, pium Religionis cultum, & sanctarum Legum observantiam populis illis restituendi. Itaque advocato statim nobis Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio multa contulimus inter nos, multa cogitavimus, sed illud omnium opportunissimum visum fuit, tuam in primis de omnibus illis rebus sententiam, consiliumque exquirere, nam nulli magis ejus Provinciæ Status, hominumque illorum voluntates, & studia, quam tibi uni sunt explorata, nec vero quisquam est, qui aut pietate in Patriam, aut Religione in Deum, aut in hanc sanctam Sedem fide, atque observantia tibi sit anteponendus; quare Circumspectionem tuam hortamur in Domino, ut totius sui consilii nos quamprimum facias participes, quid a nobis sperandum, quid tentandum, quid, aut per quos, aut quomodo agendum, ac tractandum putet; ac si Circumspectio tua existimet, personam suam, si propius ad illa loca accederet [quod plerisque videbatur,] magnum momentum ad hoc quod cupimus conficiendum afferre posse, libere, atque aperte nobiscum agat, nos enim eo hac in re animo sumus, ut nec tibi id oneris, si non sit irritus labor, imponendum existimemus, nec si qua spes sit aliquid per nos ad Religionis causam perfici posse, ulli labori, vel tuo, vel nostro ullius operæ, aut impensæ parcendum putemus; quare hæc tota tua fuerit deliberatio; itemque an te ad Cæsarem, an ad Gallorum Regem, an ad utrumque eorum a nobis legari magis expediat, de quibus omnibus, & de tua simul voluntate libere, atque ingenue, ut supra diximus, sublato omni in respondendo pudore, qui in Dei, & boni publici causa importunus esset, Circumspectio tua certiores nos faciet, ut si qua sit occasio Deo inserviendi, & Christianam Rempublicam juvandi, id pro nostri muneris officio diligenter exequi possimus. Datum Romæ apud Sanctum Marcum die 11. Augusti, MDLIII. anno IV.*

De Legationis munere Polo demandato certiorem reddidit Pontifex Henricum Galliæ Regem, illumque hortatus est, ut Regiam authoritatem, ac potentiam pro revocanda in pristinum splendorem Catholicæ Religionis dignitate adhiberet, cum ex præclarissimo facinore immortalem gloriam apud Deum, hominesque esset collecturus. V.

Henrico Francorum Regi.

Charissime in Christo Fili noster salutem, &c. Cum in his Angliæ motibus pius, & misericors Dominus spem magnam nobis ostenderet illius nobilissimæ Provinciæ, quæ tam diu per vim, & crudelitatem a reliquo Christiani nominis corpore avulsa fuit, recuperandæ, & intra ejusdem Domini ovile reducendæ, nos tam piæ, tamque optatæ causæ pro nostri officii munere deesse nolentes statim dilectum filium nostrum Reginaldum Polum S. R. E. Cardinalem in illud Regnum nostrum, & Sedis Apostolicæ Legatum destinavimus, ut nostris salutaribus hortationibus, atque consiliis saluberrimum hoc opus ad Dei laudem, & gloriam, quantum cum illius auxilio fieri possit, promoveat, atque adjuvet, cui piæ, Deoque acceptissimæ causæ cum tua Majestas propter locorum propinquitatem, summamque & authoritatem, & potentiam maxime omnium prodesse possit: propter autem suam eximiam in Deum pietatem in primis eam velle non dubitemus, idcirco & eidem Reginaldo Cardinali, ac Legato mandavimus, ut tuam ad eam rem opem, & auxilium ubi fuerit opus imploret, & has ad Majestatem ipsam tuam dare voluimus literas, per quas eam in Domino plurimum hortemur, ac rogemus, ut tanti publici boni occasionem pro sua parte non deserat, sed omnia agat, atque efficiat, ut illa in primis Catholica Natio, quæ quorundam impietate tamdiu a recta salutis via aberrare coacta fuit, in veram nobiscum fidem, & Religionem, Deique, & sanctarum Legum obedientiam redintegretur, atque ut positis tantisper privatarum rationum considerationibus, quæ præclaris interdum, ac vere salutaribus consiliis impedimento esse solent, hanc Majestas ipsa tua Dei esse causam cogitet, Dei in ea nomen, & gloriam, Dei denique voluntatem agi consideret, ut tua Majestas, quæ præter cæteros Christianos Principes Christianissimi Regis Jul. III. l.7. brev. sig. num. 2886. p. 273.

gis cognomine insignita est, in hac etiam parte Christianæ fidei tuendæ, ac propagandæ, & celebratissimo cognomini, & suæ, Maiorumque suorum virtuti respondeat. Datum Romæ apud Sanctum Marcum die VI. *Augusti MDLIII.*

VI. Perlatum est eodem tempore Mariam Angliæ Reginam a Populo, Senatuque Anglico fuisse Regiis honoribus exceptam, cultamque, ex quo fælici Nuntio ingenti lætitia delibutus Julius, majores spes de Religione Catholica in Anglia instauranda concepit, ad quæ pia consilia in opus provocanda, amplissimis mandatis Cardinalem Polum instruxit, utque Mariæ Reginæ de honore Regio divinitus illi collato gratularetur, Pontificiæque benevolentiæ effusa officia polliceretur, imperia dedit.

Ib. p. 273. *Reginaldo Cardinali Polo Legato.*

Julii III. studia, ut Religio in Anglia reflorescat.

Dilecto fili noster salutem, &c. Post Nuntium nobis allatum de adolescentis Angliæ Regis [si tamen is Rex appellandus est] morte cum nos in assidua cura, consultationeque versaremur una cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, quid moliri agereve possemus, ut illi nobilissimo Regno impia tamdiu tyrannide oppresso, verus Christianæ Religionis cultus, & sanctarum Legum observatio restitueretur, tu nobis statim occurreras, cujus potissimum fidei, consilio, virtuti, totum hoc negotium committeremus, quemadmodum ex aliis nostris literis ad te scriptis intelligere poteris, verum interea dextera Domini fecit virtutem, suaque illa admirabili, atque nostris oculis incognita providentia, salutem illius Provinciæ per se operata est, nam Charissima in Christo filia nostra Maria Angliæ Regina declarata, quæ semper in recta Fide, Religioneque tuenda firmam sese, atque constantem contra paternas, ac fraternas injurias perstiterat, nemini dubium esse potest, quin & illius Regni salus, ac tranquillitas Deo Optimo Maximo curæ sit, & piorum labores, gemitusque ab illius bonitate opportuno tempore sint exauditi, itaque hujus tanti Divini muneris statim cum eisdem Fratribus nostris gratulatione facta, gratiisque eidem misericordi Deo, prout pro temporis angustia fieri potuit, persolutis, Circumspectionem tuam de ipsorum consilio, atque unanimi assensu nostrum, & Sedis Apostolicæ Legatum ad eandem Mariam Angliæ Reginam deputavimus; primum, ut ei nostro & Sedis Apostolicæ nomine de honore illi divinitus oblato, gratuleris, nostrumque animum ad eam deferas, tum paternæ erga illam pietatis, charitatisque plenum, tum secundarum omnium ipsius rerum, atque illius Regni cupidissimum, deinde ut perturbatum illic ac labefactatum puræ Religionis cultum tua præstanti singularique virtute, pietate, sapientia, doctrina, authoritate ad pristinam Patrum disciplinam revoces, in quo quid agere conveniat, tu quidem a nobis minime es admonendus, cui res illæ æque, ac nobis ipsis cordi sunt, & magis quam cæteris omnibus notæ: illud quod nostrarum partium fuit, prompto, & alacri animo fecimus, ut circumspectionem tuam amplissimis facultatibus a nobis, atque ab hac Apostolica Sede muniremus per quas in errorem lapsos consolari, & in Dei gratiam, ac Sanctæ Catholicæ suæ Ecclesiæ communionem restituere possis, quemadmodum aliis nostris sub plumbo datis literis, quas propediem ad te mittimus latius explicabitur. Datum Romæ apud S. Marcum die VI. Augusti MDLIII. Anno IV.

Eadem die Julius Reginæ Mariæ de superatis Dudlæi, & Suffolcii Ducum, & conjuratorum, qui illam vi opprimere nitebantur, insidiis, Regioque insigni secundo populorum applausu accepto gratulatus est, atque ad restituendam pristino splendori collapsam Religionem cohortatus est. VII.

Mariæ Angliæ Reginæ.

Ib. num. 2. 86. p. 273.

Julius III cum Maria de accepto Regno gratulatur.

Charissima in Christo filia nostra salutem, &c. Posteaquam renuntiatum nobis est post Eduardi adolescentis obitum cum multæ potentium Virorum fraude, atque insidiis multa pericula saluti, ac dignitati tuæ intenderentur, Omnipotentem Deum, qui te antea ab omni impietatis hæresumque contagione, quæ in ista Provincia fuerant excitatæ, illæsam, immaculatamque præservarat, nunc tot laborum tuorum simulque tantarum calamitatum istius nobilissimi Regni misertum, fecisse potentiam in brachio suo, Maiestatem Tuam, manu sua illa excelsa a perditis perfidorum conatibus mirabiliter liberasse, teque maximis omnium illorum populorum, ac consentientibus studiis, & voluntatibus Angliæ Reginam optimo iure declaratam, ac salutatam fuisse, novam sane quandam, atque animo nostro insolitam in Domino lætitiam cepimus, cum jam per complures annos in isto inprimis pio, Catholicoque Regno tam multæ seditiones, atque discordiæ, tantus pietatis, ac veræ Religionis, omniumque tam divinarum, quam humanarum legum contemptus extiterit, ut nihil fere conspiceremus, quod non summum dolorem ex perturbato isthic Christianæ disciplinæ ordine, & ex animarum illarum, quas Christus suo pretioso sanguine redemerat, amissione nobis afferret. In hoc ergo nostro ex tantis

istius Provinciæ incommodis mœrore, immensa Dei benignitate hic primus nobis lætus illuxit dies, qui te istius nobilissimæ, potentissimæque Provinciæ Reginam tot manifestis Divini erga te auxilii, atque favoris indiciis declaratam fuisse ad nos attulit, haud enim dubium esse potest, clementissimum Deum, istius Regni incolumitatem, & salutem in omnem partem respicere, cum talem illi Reginam fide, pietate, æquitate, mansuetudine, authoritateque præstantem, ea admirabili cura semper esse conservatam, isto etiam admirabiliori modo præposueris, ille enim profecto te ex impiorum manibus voluit liberare, ut per eandem te fidelibus populis suis tamdiu per vim, & sævitiam a puræ, & sanctæ suæ Religionis cultu abscissis, vere Christiana libertas restituatur, ille tantas tibi opes, potentiamque tribuit, ut eas maxime ad impietatem tollendam, & ad sui nominis laudem concelebrandam conversas. Nos quidem qui pro Pastoralis officii a Deo nobis iniuncti munere, Christianorum populorum salutem vita ipsa nostra longe habemus chariorem, & qui nihil tam cupimus, quam eos, qui a rectæ salutis via aberraverint, quæ nimirum in Catholicæ, atque Apostolicæ fidei consensa, atque unitate, sanctarumque Legum observantia consistit, in semitam redire iustitiæ, seque cum reliquo Christiano corpore, & cum illo divinitus attributo capite coniungere, omnem nostram operam, studium, consilium, authoritatem, Maiestati Tuæ ad istum optimum, ac Deo acceptissimum finem libentissime, studiosissime; deferimus elegimus autem, qui nostræ huiusmodi erga te voluntatis internuntius sit, & interpres, dilectum filium nostrum Reginaldum Polum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, quem tuæ Majestati, tum propter illius eximias, præstantissimasque virtutes, excellentemque pietatem, doctrinam, sapientiam, tum propter multas, & magnas, quas tecum habet necessitudinis, ac consanguinitatis causas, scimus esse probatissimum, qui idem superioribus temporibus pro Christianæ Religionis veritate, & Tuæ simul Maiestatis dignitate tuenda, in maximas, gravissimasque ærumnas incidit, eum nos ad Maiestatem Tuam nostrum, & Sedis Apostolicæ Legatum statim destinavimus, ut tibi de honore divinitus oblato, nostro nomine gratuletur, omniaque benevoli erga te atque universam istam nobilissimam Nationem Patris munera pro nobis adimpleat. Nos illum talem Virum, causamque eam, quam tecum acturus est, cum Dei causa sit, cui ipsa, tam multa debes, Majestati tuæ commendare supervacaneum ducimus, tantum Deum Optimum Maximum omnibus precibus oramus, ut ipse Reginaldus nostrorum, suorumque rectissimorum consiliorum eos exitus habeat, qui & nostra pietate, & illius virtute, tua integritate, piaque & grata in Deum mente maxime sint digni, ut gaudium nostrum, & spes, quam ex iis Divinam in Tuam Majestatem benignitatis initiis maximam concepimus, speratos ex secundis eventibus rerum fructus proferat. Datam Romæ apud Sanctum Marcum die VI. augusti MDLIII. anno IV.

VIII. De felici hac rerum conversione, & Maria Regina in Anglicum Solium evecta conceptam lætitiam Pontifex communicavit cum Cæsare, illumque rogavit, ut Reginaldum Cardinalem Legatum suis consiliis, auxiliisque instrueret, ut ille in Anglia demandato sibi munere pro depellenda hæreseos tyrannide ac Religione orthodoxa in pristinam dignitatem adducenda perfungi posset.

Imperatori.

Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Multis, & gravibus nostrorum temporum incommodis, quæ nos assiduo dolore, Christianæque Reipublicæ, & fidei collabentis miseratione conficiunt, lætus aliquando nobis per Dei bonitatem, atque Clementiam dies illuxit, qui videlicet nuntium nobis attulit post mortem Eduardi, qui se pro Rege Angliæ gerebat, nobilissimum illud Regnum ad Charissimam in Christo filiam nostram Mariam optimam, præstantissimamque Reginam Consobrinam tuam, qua semper in Dei, & veræ Religionis causa tuenda fidelissimam sese, constantissimamque præstitit, tum iure, & legibus, tum incredibili populorum illorum voluntate, atque consensu fuisse delatum, in quo quidem admirando opere conficiendo, quo minus auxilii ex humanis opibus, ac consiliis fuisse conspicitur, eo magis Omnipotentis Dei virtus, providentiaque apparet, totamque huius eximii in Christianam Rempublicam collati beneficii laudem, & gloriam sibi soli vendicat, quod ipsam cum nobis ad singularem lætitiam satis per se magnum, atque amplum est, tum animum nostrum communium antea miseriarum desperatione jacentem, etiam quoad reliquas male affectæ Christianitatis partes ad magnam spem divinæ ejusdem salutis erexit, cum videamus id quod hominum viribus, ac consiliis impossibile sit, excelsi Dei potestati, clementiæ, bonitati esse facillimum. Quoad vero ad ipsam Mariam Angliæ Reginam, resque illius Provinciæ pertinet, nos tantum publicum bonum nostris studiis, hortationibus, consiliis, eaque, quæ a Deo Optimo Maximo attributa nobis est, potestate adjuvare volentes, dilectum Ib. p.281.

filium

filium nostrum Reginaldum Polum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem ad eam nostrum, & Sedis Apostolicæ Legatum destinavimus, hominem ea pietate, integritate, sapientiaque præditum, eundemque ipsius Reginæ ita studiosum atque observantem, ut is vere Angelus pacis, bonorumque omnium mediator sit existimandus. Eum ad Majestatem tuam primo accedentem, ut opem, consilium, auxiliumque tuum in tanta publica causa pro excelso, quem in Christiana Republica obtines loco, ubi fuerit opus, imploret, benigne ut excipias, eiusque consilia ad Dei honorem, & gloriam, & ad universam illius Provinciæ salutem, quæ in observatione rectæ Religionis maxime consistit, spectantia, & tua sapientia dirigere, & authoritate, opibus, præstantique potentia adjuvare velis: tandem Majestatem tuam plurimum in Domino hortamur, ab eaque toto animi affectu requirimus, ac petimus, quamquam eam in istam rem ipsam, tum propter suam in Deum pietatem, tum propter Mariæ ipsius Reginæ consanguinitatem satis per se promptam esse confidimus, ac propterea tecum gratulatione magis opus esse, quam hortatione putamus; tamen gratissimum nobis erit, & tuo etiam nomini gloriosum, si in hanc optimam, atque illi nobilissimæ Provinciæ salutarem causam, ita toto animi, ac consilii tui robore incubueris, ut omnes Majestatem tuam, non plura in eo carni, & sanguini, humanave ulli affectioni dedisse, quam suæ eximiæ in Deum pietati, & sanctæ illius Religionis propugnationi tribuisse intelligant. Datum Romæ apud Sanctum Marcum die VI. Augusti MDLIII. anno IV.

IX. Agebat tunc Benaci in Insubriæ finibus Cardinalis Polus in percelebri Cœnobio, ac Divinarum rerum contemplationi vacabat, cum Anglicæ Legationis obeondæ imperia a Pontifice accepit, is vero cum Angliæ Regnum ob superiora Schismata perturbatissimum arbitraretur, non se commovit antequam rerum Anglicarum conditio ipsi explorata esset; misso vero Internuntio humanissimis literis Reginæ Mariæ de conscenso Regni Anglici Solio est gratulatus, tum illi significavit, quæ pro fide Catholica, tum ipsius Reginæ causa esset perpessus, omniaque illi fælicia comprecatus sacris adhortationibos accendit, ut omnem operam pro Religione Catholica Angliæ restituenda explicaret, tum significavit sibi ea de causa Legati Apostolici munus demandatum, rogavitque, ut vicissim sibi significaret quod tempus aucupandum, præstolandumve, vel quæ ratio ineunda foret, ut mandata Pontificia conficeret; sperare enim se ut redeuntibus ad Ecclesiæ obsequium Anglis pristina fælicitas, una cum Religione in eo Regoo reflorescerct.

Mariæ Reginæ Angliæ, &c.

X. *Ext. apud Natal. Comit. l. 7.*

Benedicta manus Omnipotentis Dei, qua non solum Majestatem tuam in alto Throno, & in possessione Regni collocavit, quod per multos annos ad eam spectabat, & ab omnibus bonis optabatur, atque inter sacras preces petebatur a Divina clementia, sed etiam eo res deduxit, ut non modo res ipsa, verum etiam ratio ipsius rei conficiendæ omnes animos incredibili lætitia perfundat, & præcipue pium animum tuum, quia sine sanguine res peracta est prope cum magna clades esset timenda, propter fraudes adversariorum, quæ non parvis viribus erant suffultæ ad eam justissima successione privandam; atque cum propter longum spatium sibi divinitus concessum ad suas insidias subtenendas, putarant se ad finem optatum cum scelere suscepti consilii pervenisse, sine novis auxiliis, sed solis viribus, quas Spiritus Dei excitavit in animis mortalium, effectum est, Divina providentia, ut brevi momento temporis irriti, ac delusi sint omnes mortalium apparatus, ita conversi sunt, qui humanæ militiæ militabant ad protegendum honorem Dei, Majestatis tuæ incolumitatem, ac totius Regni salutem. Si quis itaque miratur, cur tua Majestas nullis externis viribus, paucis etiam subditis audentibus eius partes amplecti potuerit, Regnum ita usurpatum adversus tantam hominum malitiam, & potentiam recuperare; aut si quis rogaret, quomodo factum est istud? res ipsa respondere poterit: Spiritus Sanctus supervenit in corda hominum, qui ea ratione sibi Regnum restituere voluit, atque hoc uno exemplo non solum vestris populis, sed etiam universis Christianis, & Barbaris Nationibus manifestum sit, quia nullum sit consilium, nec prudentia, nec fortitudo contra Dominum Deum, & quod excelsus dominatur in Regno hominum, & cui voluerit, & quando voluerit, dabit illud. Eius divinæ providentiæ in rebus humanis credulitas præcipuum nostræ Religionis fundamentum, si unquam in istud Regnum introduci, & confirmari debuit per ullam manifestam experientiam hoc maxime tempore introduci necesse est, quo propter impiorum tam diuturnam auctoritatem, ita erat in animis hominum debilitata, & in eorum animis præsertim, qui prudentiores, sapientioresque putabantur, ut penitus videretur extincta. Cum Divinæ itaque bonitati placuit, ita

cui-

evidentibus signis suam potentiam in tua Majestate extollenda, tunc cum a suis inimicis, & a multis aliis penitus oppressa putabatur, declarare; hoc est cur maxime omnes boni, & pii glorientur, & quod tibi magis gratum esse certo scio, quam Regiam dignitatem; atque si ulla fœmina debuit Deum laudare his verbis suæ Sanctissimæ Matris, cujus nomen refers, quibus ea usa est ad exprimendam lætitiam propter Divinam providentiam ad sui, humanique generis salutem, cum Spiritu Sancto repleta inquit, Magnificat anima mea Dominum, cum iis, quæ sequuntur, tua Majestas justissima de causa eum Psalmum canere potest, cum in se ipsa sentiat, quod omnes vident, & ut Divina Bonitas respexit humilitatem ancillæ suæ, fecit potentiam in brachio suo, statim deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles, hoc dictum de Divina providentia erga Majestatem tuam, semper manifestius in administratione cognoscetur tua, cum incremento illo lætitiæ, quod desideratur ad honorem, & laudem Divinæ Majestatis. Enimvero mea erga Deum, & suam Ecclesiam, ac erga Majestatem tuam pietas me cogit unum in hoc Regni tui initio tibi in memoriam revocare: quod est, ut cum ita singulare beneficium a Deo acceperis, diligenter consideres, e quibus radicibus perturbationes rerum ad justitiam, & ad veræ Religionis cultum pertinentium pullularint: quippe cum illæ in dies in illo Regno cum tanta ruina succreverint, tam publica, quam privata, quanta non ignorantur. Atque si hoc ita feceris, percipies profecto principium, & causam omnium malorum tunc pullulasse, cum perpetuus humani generis adversarius Patri tuo persuasit impurum consilium, ut divortium fieret Matris tuæ optimæ Reginæ. Atque illi magnæ in Deum, in ipsam, in te, in seipsum injuriæ majus additum est scelus, quod a Matre divortium fecit omnium Christianorum a sancta catholica obedientia, & ab Apostolica reverentia. Ex hoc iniquo, & impio semine tot pestiferi fructus nati sunt, ut ita Regnum ubique corruperint, ut nullum neque justitiæ, neque veræ Religionis vestigium apparuerit, relegatæ enim sunt ambæ, quando reverentia, & obedientia Ecclesiæ ejecta fuit, neque prius sunt rediturae, quam Divina obedientia in animum recepta sit eorum, qui rebus præfuerint; hoc facile tua Majestas illi servo suo potest credere, qui plurima & ista & Majestatis Vestræ causa passus est. Neque ullam defendendæ causæ tuæ rationem prætermisit, ubi aliquod exstaret remedium, quo te tuis molestiis sublevarem, quod si mei labores eum finem consequuti non sunt, quem semper desideravi sæpius vel vitam ipsam periculis exponens, certe nunc ea de re multo magis lætor, quam si ipse adjutor fuissem, cum apertissime cognoverim Divinæ providentiæ in Majestatem tuam propensam voluntatem. Nam profecto noluit Deus ulla humana se manu adjuvari, neque Pontificis, neque Cæsaris, neque ullius Principis: quamvis nunquam cessavit Pontifex Cæsarem ad opem ferendam cohortari, neque mea defuit diligentia utriusque ad hoc pium opus sollicitandis, sed divinitus res protracta est, donec statutum tempus a Deo advenisset, quo Divina manu sublevareris. Interim usus est Deus eadem ratione, qua erga charissimos, & dilectissimos uti consuevit, quos nutrit, & educat in omni calamitatum, ærumnarumque genere, ut gratiæ suæ semen altiores radices in corde tuo posset extendere, meliusque floreat, ac nobiliores fructus producas, cum visum fuerit in pristinam felicitatem revocare. Illud nunc omnes boni expectant, atque ego in primis, cui major occasio concessa est dotes animi, quæ divinitus tibi concessæ sunt, a teneris cognoscendi. Ea res me multo etiam magis impellit, ut Majestati tuæ id significarem, de re tanta, quanta est Ecclesiæ obedientia, me magis etiam sollicitum esse, quam antea, qua mente sis erga Religionem, & quo pacto affecta. Nam cum circiter trecenta millia passuum distem ab Urbe Roma, nuper ad me de rebus Britannicis est delatum, & per literas Summi Pontificis certior factus sum, te ad summum imperium esse provectam, & me electum Legatum a Sancta Sede Apostolica ad Majestatem tuam, & ad Cæsarem, & ad Galliarum Regem, ut tibi gratularer pro victoria Dei, in hac causa ipsius Dei. Sed quia quanti res sit intelligo, censui non inutile fore, si Majestatis tuæ mentem, quo pacto Deus moverit, prius percunctatus fuero, cujus causa præsentem Nuntium cum meis literis mitto: neque istud quidem, quia de optima ista voluntate tua subdubitem, quoniam te semper gratam erga Deum fuisse cognovi, & acceptorum non immemorum, legumque Divinarum observantissimam, inter quas obedientia Apostolicæ Sedis continetur, cui maxime omnium favere debes. Nam certe quidem Majestatis tuæ Pater nulla alia de causa Apostolicam obedientiam reliquit, nisi quia noluit Pontifex Romanus causæ tuæ favens, turpi, & iniquo ejus desiderio assentiri. Sed quoniam tot annos tanta facta est mutatio, tantaque malitia conata est evellere ex animis hominum, peni-

Apud Sander. l. 2. p. 2.

nitusque restinguere hanc ipsam obedientiam, & observantiam, mihi visum est non absurdum fore, si eu te ipsa percunctarer, quod tempus, aut quæ ratio aptior, commodiorque videretur ad ipsius Vicarii Christi legatione, perfungendum, idque ad istius Regni beneficium, & consolationem, cujus fælicitas, & quies semper magis oppressa fuit, en quo sancta obedientia expugnari cœpta est, coactaque solum vertere. Decrevi igitur prius responsum expectare, quod ut expectationi meæ optime respondeat, ab Omnipotente Deo suppliciter peto, omniumque piorum spei, quam habent de Majestate tua conceptam, idque ad confirmationem, & incrementum fælicitatis tuæ, & illius Regni. Quod si mihi benignam audientiam concesseris, spero futurum Dei Optimi Maximi beneficio, ut intelligas in hac ipsa obedientia Ecclesiæ consistere, & collocatum esse fundamentum, & stabilimentum omnium bonorum ipsius Regni. Sic igitur rogans Omnipotentem Deum, ut pro sua infinita misericordia Majestatem tuam fortunet in ipso Imperio, in quo te collocavit, finem scribendi faciam. E Cœnobio Megazeni Benaci Idibus Sextilis MDLIII.

XI. *Sander. l. 2.* *Dum responsum expectat Cardinalis Polus, subsistitque in Italia* (inquit Sanderus) *altera cum illa Anglicana etiam ad Cæsarem de pace inter ipsum, & Regem Gallorum concilianda decernitur Legatio.* Revocarat nimirum e provincia Julius Verallum, & Dandinum Cardinales, cum omnes pii eorum conatus ob insitam veterum odiorum pertinaciam elusi fuissent: affulserant vero novæ spes sedandæ discordiæ, cum beneficio illius pacis inter eos Reges sanciendæ, in Anglia, Germaniaque instauranda Religio videretur, porro Internuntius, qui a Cardinale Polo ad Angliæ Reginam missus fuerat humanissime acceptus est, ab eaque Cardinali Polo de piis monitis actæ sunt gratiæ, ac summi in Sedem Apostolicam cultus, & amantissimi obsequii gravissimæ testificationes exhibitæ, verum cunctari jussit, donec pacatior foret temporis ratio, ac tum commode accersitum iri rescripsit, ut e subjectis literis patebit.

Ext. apud Natal. Comit. *Optime Sobrine Pole in Christo observandissime. Accepi literas tuas, quas tuus Familiaris mihi reddidit, ex quibus intellexi perpetuam, optimam voluntatem erga hoc Regnum, Patriam tuam nimirum, & erga legitimos hæredes cum summa lætitiæ significatione ob ea quæ placuerunt Divinæ Clementiæ Omnipotentis Dei in ostendenda sua erga me vera justissima, infinitaque misericordia, propter quam me tibi etiam non parum debere sentio, cum monita amantissima præterea in literis addideris, quod si nullum naturæ vinculum inter nos intercederet, quod certe maximum intercedit, tamen vel una hac de causa maximas tibi deberem gratias, quod me tam amanter monueris, atque ego dabo operam pro viribus, ut monitis tuis satisfaciam, quippe cum neque unquam fuerim, nec sim, neque [ut Divinæ Misericordiæ confido] unquam futura sim, Catholicæ adhortationi in tuis literis contentæ adversaria. Quod attinet ad meam obedientiam, & debitam observantiam erga sponsam Christi, & Matrem Divinam suam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam harum literarum lator poterit te commode docere; is enim poterit explanare, quanta sit animi mei molestia, propterea quod non possim animi mei sententiam in hac re prorsus patefacere, sed cum primum data erit facultas sinceritatis animi mei erga Divinum cultum explicandæ, obedientiæque, quid sentiam, exequendæ, faciam te primum per literas certiorem. Quod spectat ad coronationem, idem Nuntius omnia plane explicare poterit, multaque alia quibus illum adesse volui, cum mirifice Omnipotentis Dei misericordia confidam futurum, ut hæc Comitia omnia statuta abrogent, unde omnium calamitatum hujusce Regni semina pullularunt; spero autem futurum, ut delictorum veniam a Summi Pontificis clementia obtineam: cui te rogo, ut meo nomine humillime gratias agas pro sua multiplici in me bonitate, ut in eadem persistat clementia, omnemque præteritorum commissorum oblivionem concedat. Hunc igitur remitto spe postulationis non irritæ futuræ opera tua, quando tantum benevolentiæ, & fraternæ charitatis mihi pignus obtulisti. Me itaque plurimum Sancto Patri, ac tibi commendans, finem facio scribendi. Westmonasterio VI. Idus Octobris MDLIII.*

Ut Polum non tam cito in Angliam accedat consulit Regina Maria.

Acceperat illa insigne Regium solemni ritu kalendis Octobris summo populi, Procerumque applausu, ac magnanima pietate Primatus Ecclesiastici adulterinos titulos aspernata erat, necnon inique Religionis odio divexatos libertati, honoribus, juribusque pristinis restituerat, ut narrat his verbis Sanderus. *Civitatem, & Arcem Londinensem more triumphantis ingressa, mox nullo Senatus consulto expectato, sed sua sola pietate profanum Primatus Ecclesiastici titulum respuit, & e carcere Regio sustulit Episcopos Edmundum Londinensem, Stephanum Wintoniensem, Cuthbertum Dunelmensem, qui ob fidem variis carceribus vincti asservabantur, Thomam item Norfolciæ Ducem, & Eduardum Courtinæum Marchionis Exoni-* XII. Corona Anglica redimitur Maria. *Sander. l. 2. par. 2.*

ni-

niensis, olim ab Henrico occisi filium, quem Devoniæ etiam Comitem illa postea creavit, injuste ad perpetuos carceres damnatos, & libertati, & honori pristino restituit; exilii, & perduellionis iniquissimam contra Reginaldum Polum Cardinalem latam sententiam revocavit, gravissimum vectigal populo prius ab Eduardo impositum condonavit. Et ne adulteratæ pecuniæ permutatione tam misere expoliarentur subditi, misericordissime curavit, ut Rex Regi quid præstet, ut Heretico Catholicus, quantum intersit omnes statim viderint. Cum vero Cardinalis Polus nondum in Angliam acciri posset, missus est Franciscus Commendonus Pontificius Cubicularius natione Venetus, Vir magno, & expedito ingenio, qui postea rerum gestarum peritia, & virtute Cardinalitiam Purpuram promeruit. *Is* (inquit Sanderus) *tam prudenter, ac impigre rem egit, ut & cætera omnia exploraret, & Reginam ipsam aliquoties clam alloqueretur, & ab ipsa Syngrapham acciperet, qua obedientiam Apostolicæ Sedi pollicebatur, atque a Schismate absolutionem pro Regno petebat, promittens se rebus publicis compositis, tumultibusque sedatis, officium suum per Oratores facturam. Commendonus cum iis mandatis Romam rediens promptam Reginæ voluntatem Pontifici aperuit.* Affecto Octobri Regina Maria Cardinali Polo pium Regni ad avitam orthodoxam fidem revocandi, illiusque in Angliam adventus desiderium significavit rogavitque ut suo nomine obsequium Pontifiei deferret, cujus Sacrosanctis precibus se commendabat, at non defuere malevoli, qui eximiam Reginæ erga Romanam Ecclesiam voluntatem, fictis calumniis abalienare niterentur, & quæ de piis ejus gestis, deque præcipuis hostibus merito affectis supplicio, atque admiranda eorum resipiscentia in Consistorio Cardinalium maxima eum illius laude, & commendatione fuerant celebrata, in adversam partem verterent, Regiumque animum, quasi ejus honori detractum fuisset, malevolentia suffundere molirentur, a quorum fraudibus ut caveret, Pontifex, eam hisce literis præmonuit.

Jul. III. lib. brev. 7. sig. n. 2886. p. 433.

Admonet Reginam Jul. III. ut caveat a fraudibus Hæreticorum.

Mariæ Angliæ Reginæ.

In magna voluptate nostra, quam ex literis tuæ Majestatis ad dilectum filium nostrum Reginaldum Polum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, & Legatum XXVIII. Octobris die datis accepimus cum eæ nobis maximum, & optatissimum tuæ eximiæ virtutis, & sapientiæ testimonium præberent, illud nobis sane molestum fuit, quod expostulas quasi quædam per hominem nostrum fidum a dilecto filio nostro Cardinale Imolense in Angliam missum, publice in Consistorio nostro fuerint prolata; quæ tuæ Majestatis rationibus obessent, quod longe secus esse, & ab omni veritate prorsus alienum, cupimus, ut Majestas tua nobis in verbo veri Romani Pontificis affirmantibus credat: jussimus quidem eum, quæ ille isthic præsens vidisset, de damnatorum pœna, deque eorumdem miranda resipiscentia, & oratione, deque tuis publicis & dictis, atque factis, quæ praclara tuæ piæ, Catholicæque mentis præseferrent indicia Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus exponere, ut tantum publicum gaudium cum illis potissimum communicaremus, quos habemus curarum, & sollicitudinum nostrarum participes; de cæteris vero omnibus, præsertim quæ te lædere, ut tuis piis actionibus difficultatem quoquo modo afferre potuissent, nihil est, quod tua Majestas vereatur quidquam ab eodem Nuntio fuisse prolatum; quæ omnia cum fictitia, ac commentitia sint hominum, videlicet, tum Majestatis tuæ verissimæ gloriæ, tum nostræ in Domino consolationi invidentium haud satis vel mirari vel dolere possumus, horum perversitatem temporum, cum sint, qui his artibus tuam a nobis voluntatem alienare, & nostrum, atque hujus sanctæ Apostolicæ Sedis nomen tuæ Majestati invisum reddere conentur, sed firma in Deum spe freti sumus Majestatem tuam quæ tantos Divini in se favoris, atque auxilii quotidie afflatus sentit, eodem semper Divino Spiritu omnes rerum difficultates sua constantia & hominum astutiam, & malignitatem sua admirabili sapientia superaturam esse, quod nos, ut ita eveniat, tam vehementer cupimus, ut in eo omnes cogitationes, desideriaque nostra habeamus fixa, ac collocata, non solum in hoc Deo, & conscientiæ nostræ deesse nolentes, sed etiam tuæ isti eximiæ virtuti, & pietati satisfacere cupientes, quemadmodum ex literis ejusdem Poli Cardinalis, & Legati tua Majestas plenius, & crebrius intelliget, cui mandavimus, ut totam istam Legationis functionem tuo potissimum consilio, ac voluntate moderetur. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die XIII. decemb. MDLIII. anno IV.

Quod ad damnatorum admirandam illam resipiscentiam attinet, de qua meminit Pontifex, referunt Sanderus, & alii Joannem Dudlæum Ducem Northumbriæ, qui Janam nurum tot fraudibus ad Regium solium provexerat, antequam securi percuteretur, undecimo kalendas Septembris ex consilio Nicolai Hæthi po- XIV.

Sander l. 2. in fin. p. c. Sur. in comm. hoc anno. Sander. ubi sup.

stea

stea Ebotacensis Archiepiscopi hæresim ejurasse, fidemque Catholicam amplexum e catasta promulgasse Londinensi populo unicam, ac veram esse fidem, quam profitetur Romana Ecclesia, contrarias vero Sectas esse perditissimas hæreses, id aperte demonstrari ex gravissimis malis, quæ Germaniæ, & Angliæ intulissent, se vero graviter deliquisse, qui licet id probe intelligeret, tamen ambitione obcæcatus hæresim professus esset, ut ad majores honores, spemque Regni obtinendi assurgeret; cum vero Hæretici ea publica contestatione, quam imminentis Divini judicii terror exprimebat, confunderentur, finxere versutum hominem his adumbratis pœnitentiæ signis pro eblandienda venia demulcere Regias iras pertentasse. Cæterum Regina in ejus filios læsæ Majestatis reos clementiam explicuit, ut narrat Sanderus. *Quatuor* (inquit) *ejus filiis parcitum est quorum duo adhuc vivunt in magna gratia apud Elisabetham, Ambrosius Vvarvicensis & Robertus Lecestrensis Comites, Ambrosius mitioris naturæ, ac minoris semper ambitionis existit; Robertus vero tantorum malorum Author habitus deinde fuit, ut nihil optima Maria fecisse in universa vita Reipublicæ Christianæ incommodius existimetur, quam quod illum justissime condemnatum vita donaverit.*

Sander. ubi sup.

Porro Jana Suffolciæ Ducis filia, quæ Regia corona instar victimæ, ut mactaretur, fuerat redimita una cum Parente Suffolciæ Duce, qui in arboris trunco jejunus biduo latuerat, capitali supplicio iniquum alienum facinus luit: universi vero ferme Regni Optimates restituendæ Catholicæ Religioni adversabantur, tum quia vitiorum lenociniis erant irretiti, tum quia Ecclesiasticarum opum, quas invaserant, commodis inescati; itaque cum multa Cardinali Polo, ne demandatum Legationis munus exerceret in Anglia obiicerentur, Pontifex ad explicandam faciliorem gerendarum rerum rationem eidem Cardinali permisit, ut privato cultu in Angliam ad amissas, Henrici tyrannide, recuperandas res capta temporis opportunitate se conferret.

Cur Proceres infensi restituendæ Religioni.

XV. Jul. III. lib. brev. 7. sig. n. 2886. p. 400.

Permissum Polo ut privato habitu ingrediatur in Angliam.

Cardinali Polo.

Cum magno animi nostri dolore videamus, tam Angliæ quam de pace Circumspectioni suæ per nos commissæ Legationi multa undique inferri quotidie impedimenta, quæ & iter tuum, & consilia nostra, & tantum commune bonum remorentur. [Et infra:] *Permittimus, & veniam damus, ut cum tibi res id poscere videatur, deposito tantisper Legationum quibus nunc fungeris, nomine, atque insignibus, privato tuo nomine in Angliam te conferre possis; & rursum cum tibi idonea publicas res juvandi sese offerre visa fuerit occasio, volumus, ut earumdem ambarum Legationum vel utrius expedire cognoveris, nomen insignia, authoritatemque denuo queas assumere, atque ita illarum functionum, usumque tua prudentia moderari, ut tibi nec in privatis tuis rebus agendis obsit, nec in communibus procurandis publicæ, quam nunc, sustines personæ desit authoritas. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die VIII. Decembris MDLIII. Anno IV.*

Detinuit Reginaldum Polum Cæsar, ne in Angliam traiiceret, nam cum de Philippo Filio Mariæ Reginæ connubii legibus sacris conjungendo, ut Angliam Hispaniæ conjungeret, Anglorumque viribus auctior Gallorum Regem deprimeret, graviora consilia volveret, pertimuit, ne Reginaldus, qui materna stirpe proseminatus erat e Regio Anglorum sanguine, necdum Sacerdotio erat initiatus, ætateque Reginæ suppar in Regem expeteretur; itaque variis artibus illum in variis locis tenuit ancipiti expectatione suspensum, donec conjugium Philippi cum Maria transactum est: ut vero eo sancito excitus in Angliam honorificentissime Legationis munus obierit, proximo anno dicetur.

Cæsar, & Rex Christianissimus inter se sævis bellis certabant, non solum in Belgio, & in Germania, sed etiam in Hetruria ob Senarum Urbem, pro quo bello gerendo cum utraque pars milite indigeret, Pontifex ne status Ecclesiæ, qui proximus loco certaminis erat, exhauriretur hominibus, qui stipendiis horum Principum allecti sub eorum vexillis essent nomina daturi, ne quis eorum Regum quos mutuo fœdere inter se conciliare annitebatur, bellis se implicaret, neve Proceres Ecclesiasticæ ditionis in varias factiones dividerentur, legem hanc tulit. Qui hujusmodi contravenientium notitiam habuerint, & eos revelare neglexerint, in ære, & in corpore ipsorum inobedientiæ meritam pœnam severe recepturos declaramus. Volumus etiam, ut si qui forte supradicto modo pecunias aut dederint, aut promiserint, aut acceperint, aut se obligaverint infra triduum post præsentium publicationem sese nobis, aut locorum nostrorum Rectoribus, aut Gubernatoribus, aut prædicto Juliano manifestantes ab illiusmodi promissionibus, aut obligationibus retrahere se impune, & libere possint, post quorum dierum terminum, qui se interea, ut præmittitur, manifestare neglexerint, in prædictas pœnas irremissibiliter incurrisse censeantur. Datum Romæ apud S. Petrum &c. XVI.

&c. die XX. Februarii MDLIII. Anno III.

XVII. *Adrian. l. 9. anno 1553.* Cum igitur Cæsar Senenses subiicere decrevisset, in hujus expeditionis Ducem elegit Petrum Toletanum Ducis Florentiæ socerum, & Proregem Neapolitanum, qui Florentiam cum petiisset, post paucos dies ibi moratus diem clausit extremum, & in ejus locum, recusante exercitus imperium militare Florentiæ Duce, Garzias Proregis filius successit, qui viginti mille militibus stipatus bello initium dedit, multisque prius Oppidis Senensium occupatis, tandem Montem Alcinum obsidione cinxit, Senenses vero Galli strenua virtute defendebant. Interim Florentiæ Dux Pontificem hortabatur, ut operam daret ad pacem inter Cæsarem, & Regem firmandam, cum in Italiæ exitium id bellum verteretur. Pontifex pertentavit Gallorum animos, an paci honestæ essent assensuri, DucemqueFlorentiæ hortatus, ut operam suam in ea re collocaret, ut subjectæ ostendunt literæ.

Carolus V. Senensibus bellum infert.

Duci Florentiæ.

Jul. III. l. 6. brev. sig. num. 2888. pag. 590.

Dilecte fili noster salutem, &c. Et nostro perpetuo procurandæ pacis studio adducti, & tuæ etiam Nobilitatis rectissimæ voluntati in eo satisfacere cupientes, quod proxime ad te scripsimus nos propediem facturos, ut aliquem ex nostris ad ipsam tractandam pacem mitteremus, id nunc facimus. Mittimus enim cum literis, mandatisque nostris dilectum filium Federicum Fantucium sacri Palatii nostri causarum Auditorem, hominem nobis doctrina, fide, industria, veterique etiam nobiscum familiaritate in primis probatum, & gratum, qui primo Senas se conferat, illarumque partium Duces æquis propositis conditionibus ad pacem amplectendam nostris verbis diligenter horteatur, ac deinde ad tuam Nobilitatem omnia deferat, ut eius consilio, atque prudentia ponderentur, quam ipsam, ut huic pacis causæ faveat, hortari superfluum esse censemus, cum nobis ipsius animus sit notissimus, tantum abs te petimus, ut si quæ proposita fuerint, æqua, & tolerabilia esse videantur, tu, & nostro etiam nomine dilectum Filium nobilem Virum Garziam de Toledo Cæsarei istius exercitus Præfectum ad eas non aspernandas conditiones, vel per teipsum vel etiam ad eum prædictum Federicum si tibi videbitur, legando excites, & cohortere, & sublatis istius eutiosi, pestiferique belli causis, & pax Italiæ, atque isti præcipuæ nobilissimæ Hetruscæ Nationi securitas reddatur, & nos omnes, in quorum finibus id geritur, ab hac gravi molestia, atque cura, & a periculosa ejusdem belli contagione liberemur, &c. Datum Romæ apud S. Petrum die XXIX. Martii MDLIII. Anno IV.

XVIII. *Julius III. Nuntios elegit ad Carolum V. & Henricum pro pace.* Consensit ille paribus studiis cum Pontifice, ut Hetruriam ab exterorum servitute vindicaret, & Garziam Toletanum Lævirum ad concordiæ conditiones admittendas delinire conatus est. Interea Pontifex creavit Internuntios Apostolicos, ac ad Cæsarem, Regemque Gallorum pro concordia urgenda misit, ut tradunt Acta Consistorialia.

Acta sig. Cons. n. 134. p. 97.

XXX. Januarii MDLIII. fuit Consistorium. S. D. N. fecit verbum de mittendis Nuntiis ad Serenissimos Principes Carolum V. Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Henricum Regem Christianissimum pro pace inter eos conciliandа, tanquam præcursores Legatorum, & infra XIX. Februarii duos Nuntios ad prædictos Principes nunciaturos progressum Legatorum, ad eorum Majestates hac de causa, ut in pace viverent. Mense Aprili Sancti Matthæi, ac S. Georgii Cardinales Legatos ad Cæsarem, atque ad Henricum Galliæ Regem decrevit, ad eos ad mutuam concordiam propositis ingentibus malis, quæ ex eorum internecino bello oriebantur, revocandos, de quibus hæ literæ Cæsari inscriptæ sunt.

Jo. Bapt. Adrian. l. 9. anno 1553. Natalis Comes l. 6.

Carolo Imperatori.

XIX. *Jul. III. l. 6. brev. sig. num. 2885. p. 106.* *Gravi, & intolerando dolore jam dudum afficimur, ex horum conditione temporum, & præsenti Christianæ Reipublicæ statu, quæ cum antea per tot annos, tam diuturnis Principum discordiis vexata, tot perfidorum hominum odiis, dissidiisque lacerata, tam multis, nobilibusque Provinciis ab immani Christiani nominis hoste nudata, spoliataque fuerit, cum vero recenti hoc bello, quod inter Majestatem tuam, & Henricum Francorum Regem est excitatum, in tantum, tamque manifestum discrimen adducta est, ut non amplius nova una aliqua plaga, insignisque ærumna extimescenda sit, sed universus ex eo Christianæ rei immineat interitus, tanto enim ardore nunc quidem concurritur, tanto studio omnium Regnorum vestrorum auxilia, opes, copiæque undique contrahuntur, tam longe, ac late fidelissimorum populorum vestrorum Oppida diruuntur, Villæ incenduntur, Provinciæ devastantur, ut maxime verendum sit, ne universum Christianæ Reipublicæ robur, viresque, quæ a Deo Optimo Maximo Christianis Principibus ad populos veræ, ac sanctæ Fidei suæ cultores defendendos, tam largiter fuerant attributæ, mutuis nunc inter se concisæ vulneribus plane debilitentur, & concidant, atque ita infirmum, & exangue miseræ Christianitatis corpus perpetuo, & crudelissimo hosti nostro, qui nostris semper malis, ærumnis-*

Legati missi ad Henricum Regem Franciæ, & Serenissimum Carolum Imperatorem.

nisque inhiat, non jam ad injurias, atque cædes, sed ad excidium, atque internecionem prodatur, quæ nos pro Paterno in Rempublicam Christianam affectu nostris diurnis, ac nocturnis curis subiicientes, nullam prorsus partem veræ, & solidæ capimus quietis, cogitantes in qualia tempora, quam perturbata, quam confusa, quam misera nostrum hoc Pontificatus onus incurrerit, cum is non tam ad ingruentia mala levanda, quam spectanda, nec ad adjuvandam Reipublicæ salutem, sed ad ejus interitum deplorandum constitutus fuisse videatur, quod etsi spes optatissimæ inter vos pacis, quæ una tot malis, atque incommodis mederi potest, haud sane nobis facilis ex humanis consiliis proponebatur, non tamen desistendum putavimus, quin pro muneris nostri officio, atque hujus loci authoritate omnia tentaremus, & experiremur, per quæ & odia sedari, & discordiarum causæ tolli, & desideratissimæ pacis munus Christianis Populis restitui posset, memores illius, qui contra spem in spem credidisset Dei potentiam, ac benignitatem longe superiorem omnibus humanis viribus est expertus, & sane consuevit clementissimus, ac misericors Dominus, ut ipsius excelsæ virtuti, & potestati, non autem humanæ industriæ beneficii laus tribuatur in maxima desperatione rerum, tunc maxime spem suæ salutis, ac bonitatis excitare. Hac nos Divini auxilii spe maxime freti, atque etiam postremi vestri ad nos responsi humanitate, atque æquitate plurimum confirmati dilectum filium nostrum Hieronymum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem Imolensem nuncupatum, nobis propter ejus virtutem, industriam, fidem, plurimarumque rerum usum maxime probatum, Legatum ad Majestatem tuam destinavimus, ut & dolorem, quem ex his Reipublicæ, & Christianorum Populorum incommodis incredibilem capimus, plene cum illa communicaremus, & quæ hujus temporis videbantur esse consilia, ac monita ad communem utilitatem, & tranquillitatem deprecandam spectantia ei proponeremus, sicuti per alterum Legatum nostrum Henrico ipsi Francorum Regi eadem hoc ipso etiam literarum exemplo ad nostræ erga vos æquissimæ voluntatis testimonium proposuimus, parique diligentia, & cura ad eum deferenda mandavimus, in quo inspectorem cordium Deum in animam nostram invocamus testem, nihil nobis præter Dei ipsius voluntatem, & officii nostri functionem, & publici boni utilitatem, in quo nimirum vestri etiam boni ratio continetur, esse propositum: nunc te rogamus fili charissime, atque in Domino etiam hortamur, & obsecramus [si hoc officium nostrum plenum pietatis esse vides, si rem quam petimus, ac cupimus ita universo Christiano Populo exoptatam, ita necessariam esse agnoscit, ut eadem cum Christianissimi Imperatoris munere, ac vera dignitate maxime sit conjuncta] ut Majestas ipsa tua nostras has rationes, Paternaque monita, & benigne auscultare, & sua bonitate, ac sapientia una cum Dei timore conjuncta diligenter considerare, & Deo ipsi per nos eam monenti, atque hortanti obtemperare velit; etenim, ut etiam atque etiam cogitet, quid Deus ipse a Christianis Principibus, quibus ille fideles suos populos tanquam pretiosum aliquod depositum commisit, exigat, quid eorum officii ratio postulet, quid Christianorum Populorum quotidianæ querelæ, voces, gemitusque requirant, quid nostræ conditionis, & communis humanitatis jura desiderent, ut pace aliquando afflictæ Christianorum Nationi per vos reddita alia magis tuta, & gloriosa administrandæ Reipublicæ via ineatur, per quam & æternæ vitæ ratio, in quam videlicet omnes curæ, cogitationesque nostræ in primis intendere debent, expeditior vobis fiat, & in hac etiam vita vera celebritate, & gloria, utriusque, & solidis gaudiis ex subditorum vobis populorum pace, otio, tranquillitate, commodis, & vestri nominis claritate perfruamini, quod nobis idem misericors, atque Omnipotens Dominus, in cujus manu cor Regum est, & quo voluerit vertit, illud concedere per suam gratiam dignetur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die XII. Aprilis MDLIII. Anno IV.

Conceptæ eadem verborum formula XX.
literæ transmissæ sunt Gallorum Regi: tum etiam Lusitaniæ Rex interpres a Julio adhibitus est, ut Cæsarem, Gallumque ad concordiam solicitaret.

Regi Portugalliæ.

Charissime in Christo fili salutem, &c. *Ib. sig. n. 2886. p. 167.*
Et Majestatis tuæ spectata virtus, & singularis, tum in Christianam Rempublicam voluntas, tum Christiana ipsius sanctissimæ Religionis, mandatorumque Dei observantia faciunt, ut & quæ nos ad publicam tranquillitatem cogitemus, cum tua Majestate libentissime communicemus, & tuæ etiam prudentiæ, authoritatis, sapientiæque auxilium ad boni ejusdem operis perfectionem advocemus. Cum igitur in hoc tristi, calamitosoque bello, quod inter Charissimos in Christo filios nostros Serenissimum Cæsarem, & Galliæ Regem ita excitatum est, ut ex eo non unius potentia, & amplitudo, sed ipsorummet, & universi secum Christiani nominis ex mutuis suo-

Julius scribit Jo. Regi Lusitaniæ, ut pacis mediator fit.

suorum damnis, detrimentisque excidium sit expectandum, nos summum dolorem, quem ex communibus miseriis capimus, pro nostra paterna salutis omnium cura tacitum ferre non possemus, nisi pacem omnibus modis perquirere, ac inter ipsos Principes conciliare cum Dei auxilio simus adnixi, itaque tum literis, tum Nuntiis, Legatisque nostris in omnem partem mittendis nihil omittimus, nec consilii, nec laboris, quo ad optatum tanti boni exitum pervenire possimus, in quo tametsi potissima, & maxima nobis spes in Dei bonitate, & clementia, vix autem visa in humanis rationibus, aut consiliis videtur esse proposita, tamen non ignorantes quanta tua, atque optimo jure quidem, tum apud Serenissimum Cæsarem, tum apud ipsum Gallorum Regem futura sit authoritas, Majestatem tuam in hanc cogitationem, & curam maxime sua virtute, & pietate, & sapientia dignam excitare voluimus his literis, ut in ipsis Principibus ad pacem, & ad afflictis Christianorum rebus incolumitatem jam aliquando restituendam exhortandis, ipsa quoque omnem suam authoritatem, operam, consiliumque adhibeat, movere enim eos maxime poterunt ejus Regis monita, atque consilia, qui semper a civilibus, ac socialibus armis abstinens in summa omnium benevolentia, ac charitate vivit. Hac certe tuæ Majestatis opera nihil, aut Deo gratius, aut Reipublicæ utilius aut laudi nominique suo honorificentius esse poterit, quemadmodum pluribus verbis Venerabilis Frater Pompeius Episcopus Sulmonensis Nuntius apud illam noster cum tua Majestate aget, cujus dictis plenam fidem illa habebit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die VIII. April. MDLIII. anno IV.

XXI. Non potuere adduci Reges æmuli ad controversias omnes concordia, & æquitate dirimendas, at bellum tamen Senense, revocatis ex Hetruria utrimque copiis, componendum consenserunt; quod cum a Cæsare, & Gallo Julius pervicisset, exeunte Majo Fulvium Corneum, & Nicolaum Cajetanum Cardinales Legatos creavit, ut alter Senas, alter Florentiam se conferret ad factionum adversarum animos in mutuam concordiam redigendos, de quibus hæc narrant acta.

Acta Consist. ms. Card. Spad. sig. n. 134. p. 116.

Romæ die XXIX. Maii MDLIII. fuit Congregatio generalis, in qua S. D. N. fecit verbum de literis habitis a Duce Florentiæ super remissione armorum ab utroque Catholico exercitu, videlicet, Senensi, & Cæsareo, & fuerunt deputati duo Legati, videlicet, Reverendissimus Fulvius de la Cornea ad Ducem Florentiæ, & Reverendissimus Dominus Sermoneta ad Reverendissimum Ferrariensem, & Dominum de Thermes Senas, qui juberent utriusque exercitui, ut remitterent arma, & quod Sanctitas sua die Veneris immediate sequenti erat discessura versus Viterbium pro pace inter eos componenda, quibus subiectas literas dedit.

Dilectis Filiis Fulvio Corneo, nostro secundum carnem Nepoti, & Nicolao Cajetano S. R. E. Cardinalibus nostris, & Sedis Apostolicæ Legatis.

Jul. III. l. 7. brev. sig. num. 2888. p. 216.

Dilecti filii nostri salutem. Cum nulla sit cura, quæ magis hoc tempore animo nostro insideat, quam ut arma per totum fere Christianum Orbem suscitata deponantur, & præsertim ex Provincia Hetruriæ Patria nostra charissima tollantur, idcirco nihil prætermittimus, aut officii, aut laboris, ut optatum hunc pii desiderii nostri finem consequamur, itoque cum hodie matura cum Venerabilibus Fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus habita deliberatione decrevimus, post solemnem, quæ diei sacrarissimi Corporis Christi Domini nostri dicata est, supplicationem ad Civitatem nostram Viterbii propius illam Provinciam accedere, ut vicinitate nostra, seu etiam, si ita opus fuerit, præsentia, susceptam compositionis causam juvare possimus. Idcirco, ut interim cætera ad eum finem spectantia tractentur, ac disponantur, neve ullis novis motibus instituta dissipentur, Vos ambos, de quorum fide, integritate, prudentia in Domino plurimum confidimus, de eorumdem Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, atque assensu nostros, & sanctæ Apostolicæ Sedis Legatos creavimus, ut alter Senas, Florentiam alter accedat, & utriusque exercitus Duces, quibus has nostras de pace cogitationes jamdiu patefecimus, ubicumque eos repererit, nostris verbis alloquatur, mandataque nostra, atque consilia ad eosdem deferat, sitque tum nostræ mentis, & voluntatis interpres, tum vero etiam adventus nostri præcursor. Volumus igitur, tam per ambarum partium Duces, illarumque fautores quacumque dignitate præfulgeant, quam per Senensis Reipublicæ Moderatores, & præfectos, plenam Circumspectionibus vestris fidem, ut Apostolicæ Sedis Legatis adhiberi, vos in Domino plurimum hortantes, ut vestræ virtutis atque industriæ tale in hoc nobis specimen præbeatis, ut & nos nostræ hujusmodi de vobis electionis majorem in dies voluptatem, & Christiani populi utilitatem sentiant. Datum Romæ apud S. Petrum &c. die XXIX. Maii MDLIII. Anno IV.

Pro pace Senensium laborat.

Defixerat Julius omnes curas, ut compo- XXII.

Adrian. l. 9. posito senensi bello Italos Principes, conjungeret mutuo fœdere adversus Turcas, qui instructa validissima classe invadendo Regno Neapolitano imminebant; collatoque cum Duce Florentiæ consilio Galliæ Regem ad honestam pacem flectere moliebatur: *Pacis leges.* eæ vero pactiones erant propositæ, ut Galli, & Hispani paterentur Senenses integra libertate potiri, Ferrariensis Cardinalis, ac Regulus de Thermes Gallicas copias educerent, induciæ inter adversas partes sacramento firmarentur, Julius Cardinalem Marcellum Cervinum e Monte Politiano virum summa probitate, atque integritate spectatissimum ad moderanda Senensis urbis gubernacula præficeret, ac pro tuenda publica tranquilla pace Præfectus armorum nulli parti adversæ addictus Italicis succinctus copiis, cui stipendia a Pontifice, & aliis Italiæ Principibus fœderatis suppeditarentur, fovendæ civium quieti incumberet, ad quæ consilia in opus provocanda Julius cum Jo: Manriquez oratore Cæsareo Viterbium se contulit, ac syngrapham de servandis pactionibus transmisit ad Cardinalem Ferrariensem, qui una cum Regulo de Thermes Regis Galliæ nomine Senensibus præerat, ut solemni sacramento ad sequestram pacem amplectendam se obstringeret. Res grata erat Henrico Regi, ut honestissima, gratissima Cæsari, cum vellet Cæsareas copias avelli ex Hetruria, atque in Neapolitanum Regnum traduci ad Turcarum impetus propulsandos; *Repudiatur a Senensibus.* adeo ut cum Senenses exules illum urgerent precibus, ut aliquas copias in Hetruria retineret, responderit, Senas recuperari a se non posse, ac Neapolim nolle amittere. In hoc rerum cardine Ferrariensis Cardinalis infelici usus consilio inducias non admisit, sed varias nectens inanes moras Pontificis industriam pro concilianda pace elusit, *Act. Consist. Adrian. l. 10.* impulsus a Senatoribus, qui querebantur, discedentibus e Senensi urbe Gallis, se ab hostibus opprimendos, in qua sinistra opinione confirmabantur a Gallis præsidiariis. Abscissa ita omni spe concordiæ Pontifex Viterbio Romam rediit, atque in Cardinalium Senatu quanta pro concordia inter Imperatorem ac Senenses conficienda egisset, recensuit. *Dux Florentiæ Cæsari in Senenses se conjungit.* At Cosmus Dux Florentiæ cum Gallorum inimicitias contraxisse probe nosset, clandestino fœdere cum Imperatore percusso, ad Gallos, & Senenses inopino bello obruendos clam arma comparavit, ut proximo anno dicetur. Julius vero ne quid intentatum pro instauranda pace, pia & nova consilia agitavit, ut imminentia mala averteret, atque ad ea cum Neapolitano Prorege conferenda Achillem e Grassis Faliscorum Episcopum misit, commendavitque hisce literis.

Viceregi Neapolit.

Dilecte Fili salutem, &c. Admonet nos, tum nostri muneris, atque officii ratio, tum perpetuum nostrum quietis, ac tranquillitatis publicæ desiderium, ut & noctes, atque dies pacis consilia cogitemus & cum videamus aliquam nobis spem, aliquod lumen alicunde offerri, libentissime illud non solum arripiamus ipsi, sed & cæteros Christiani populi nobiscum Rectores, ac Principes in eandem cogitationem & curam adducere totis viribus conemur: itaque cum in his armorum apparatibus, tantisque bellorum, atque hac universa Italiæ perturbatione ex multorum colloquiis in aliquam spem compositionis, atque otii devenissemus, per quam Hetruriæ, ac reliquæ Italiæ Civitates ab impendentibus malis, atque incommodis, & Christiani ipsi Principes a bellorum itidem periculis, atque dispendiis salva ipsorum dignitate liberari posse viderentur, non nobis abs re visum fuit, & tuæ nobilitati, cujus in hac vel optatissimæ pacis, vel perniciosissimi belli deliberatione eæ sunt partes, quas tibi locus, dignitas, authoritasque tua tribuit, quamprimum significare: quare elegimus Venerabilem Fratrem Achillem de Grassis Episcopum Montisflasconensem, Rotæ nostræ apostolicæ Auditorem Prælatum nostrum domesticum, nobis doctrina fide, industria, gravitate, pluribusque in Nos, atque hanc sanctam Sedem officiis in primis probatum, ac gratum, quo etiam nos alias apud Charissimum in Christo Filium nostrum Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum cum magnis de rebus Internuntio essemus usi, valde is suam cum nobis fidem, tum ipsi Cæsari dexteritatem, tum prudentiam utrique nostrum probavit, eundem igitur Achillem ad tuam nobilitatem nunc mittimus, quo secum ejusmodi nostra consilia ad pacem, ac tranquillitatem spectantia communicet, cui ut plenam non solum fidem adhibeat, sed ut eum etiam non communi tantum Legationis nostræ nomine sed ut hominem a nobis enimie dilectum benigne audiat, in familiaritatem suam admittat, omnique eum benevolentia sua, comitate, humanitate complectatur, eandem tuam nobilitatem plurimum hortamur, atque illud in primis, & maxime, ut has cogitationes nostras nobilitas ipsa sua, & bonitate sua excipere, & prudentia adjuvare velit ut favente nostris piis consiliis Deo Maximo afflictam Italiam, uterque nostrum beneficio magno, & universam Christianam XXIII. *Ib. num. 1886. p. 438.* Scribit Julius III. pro pace Proregi Neapolitano.

Rem-

Rempublicam munere afficiat. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die XXVII. decembris MDLIII. Anno III.

XXIV. Licet Italia ea sequestra pace recreata esset, trans Alpes detonabant bellici fragores, ad quos sopiendos, adstringendamque concordiam, submovendasque dissidiorum causas decreverat antea Julius duos Legatos amplissimos, ut exsperatos Regum animos sacris monitis demulcerent, de quo munere iis demandato hæc referuntur in actis Consistorialibus.

Act. Consist. sig. n. 134. p. 79.

Romæ die Lunæ III. Aprilis MDLIII. fuit Congregatio, in qua Sanctitas Sua fecit verbum de pace concilianda inter Principes Christianos pro necessitate Reipublicæ Christianæ, & fuerunt deputati ad hujusmodi effectum duo legati, videlicet Reverendissimus Dominus Imolensis ad Cæsaream Majestatem, & Reverendissimus de Capiteferreo ad Regem Francorum cum facultatibus solitis.

Die Sabbati VIII. April. MDLIII. fuit Congregatio generalis, in qua fuerunt benedicti Legati, & data Crux, & comitati extra Portam Sancti Petri profecturi ad suam Legationem.

De his Legatis ad Cæsarem, & Galliæ Regem decretis Julius eodem die certiorem fecit Philippum Hispaniarum Principem, eumque rogavit, ut apud Parentem Imperatorem studia sua pro exitiali bello componendo, & concilianda pace conjungeret.

Jul. III. l. 7. brev. p. 169.

Philippo Hispaniarum Principi.

Julius III. Principi Hispaniarum Philippo scribit, ut ad pacem Patrem hortetur.

Dilectissime Fili, &c. Tuam Celsitudinem hortamur, ac quanto animi studio possumus, rogamus, ut pro sua pietate, & prudentia adjuvare hæc nostra pacis, & compositionis consilia velit, omnique sua authoritate, & gratia apud ipsum Serenissimum Cæsarem ejus Patrem agere, atque instare, ut pace aliquando Christiano populo per illius bonitatem, ac sapientiam reddita, & Dei voluntati & publicæ utilitati, & vere maximi Christiani Imperatoris gloriæ, & suæ etiam, populorumque, & Regnorum suorum conservationi, & saluti satisfiat, in quo etiam, & quieti, tranquillitatique tuæ, & tuis in futurum tempus rationibus maxime prospicies, vides enim profecto dilectissime fili, quanta bellorum, molestissimorumque, ac difficillimorum negotiorum moles instet, quæ quidem facilius sapientia nunc declinari, quam ulla potentia frangi posse videtur, quare ut in hanc curam, tua præcipue Celsitudo toto pectore incumbat, in qua nos ipsi penitus infixi sumus, eandem pro loco, quem obtinemus, valde & hortamur, & obsecramus, quod ut illi pluribus verbis exponant, eamque vehementius nostro nomine, ad hanc seipsa maxime dignam cogitationem suscipiendam excitent, eidem Leonardo Episcopo una cum dilecto filio nostro Joanne Cardinali Poggio nostro apud Celsitudinem tuam Legato diligenter mandavimus, quibus plenam, atque integram fidem habebit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die VIII. Aprilis MDLIII. Anno IV.

Interjectis quatuor diebus Mariam Ungariæ Reginam Caroli V. Cæsaris sororem Pontifex rogavit, ut Cardinali Imolenli pro conficienda pace faveret, horrendaque mala, quæ ex bello pullularent, exposuit, ut Regiam operam apud fratrem adhiberet, quo pace confecta, curisque gravissimis abjectis pacatioris vitæ feliciora consilia amplecteretur. XXV.

Mariæ Reginæ Ungariæ.

Charissima in Christo Filia salutem, &c. *Ib. num. 1888. p. 616.*
Mittentes dilectum filium nostrum Hieronymum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem ad Charissimum in Christo Filium nostrum Carolum Imperatorem semper Augustum, nostrum, & Sedis Apostolicæ de Latere Legatum, ut nostras solicitudines, & curas, quas ex bellorum inter illum, atque Henricum Francorum Regem incendiis, atque ex hac præsentium temporum perturbatione capimus, ad eum perferret, multaque de nostris consiliis, ac desideriis ei exponeret, ad rationem concordiæ, & publicæ tranquillitatis spectantia, jussimus ei, ut eadem in primis cum Majestate tua communicet, tuamque cum authoritatem, & gratiam, tum vero eximiam prudentiam, consilium, sapientiam, ad totum hoc negotium tractandum, conficiendumque adhibeat, te enim omnium fœminarum sapientissimam haud profecto præterit, quantum bellorum, molestissimarumque atque impeditissimarum rerum moles instet quæ non tam ullis armis, victoriisque perrumpi, quam prudentia, & æquanimitate expediri possint, & sane misera, duraque Christiano præsertim Principi ea vitæ est conditio, quæ semper in bellicis rebus occupata, tot continuis perturbationibus animi, atque angoribus, tanto ingratissimarum curarum, sollicitudinumque pondere sit oppressa, quibus se aliquando exolvere, salubrioraque vitæ pacatius degendæ consilia inire, magnæ profecto virtutis est, & sapientiæ. Hæc tuam Majestatem Serenissimi Cæsaris Fratris tui animo subinde proponere, fidelium item populorum suorum damna, clades, excidia ejus clementiæ, benignitatique commendare, omnia denique agere, & suadere, per quæ optatissimæ pacis amœnitas Christianis Populis aliquando restitui possit, eandem Majestatem tuam vehementer in Domino horta-

tamur, & rogamus, nihil est, quod illi ant Summo Deo, a quo tam multa dona accepit, gratius, aut ipsi etiam Cæsari, ut nos arbitramur, convenientius, ac gloriosius, populis certe vestris utilius, atque optatius sua ista authoritate, & potentia agere, ac curare possit. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XII. Aprilis MDLIII. Anno IV.

XXVI. Convertit quoque Julius Pontificia studia apud Catharinam Galliæ Reginam, ut Henricum Regem flecteret ad pia concordiæ consilia, cum ex eo bello mala innumera emergerent, & Christianum Imperium fœdissimis populorum stragibus, Urbiumque eversionibus funestaretur, illique Hieronymum S. R. E. Cardinalem commendavit.

Catharinæ Francorum Reginæ.

Ib. pag. 631. *Cum mitteremus dilectum filium nostrum Hieronymum Sancti Georgii, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem ad Charissimum in Christo filium nostrum Henricum Francorum Regem Christianissimum, Conjugem tuum, nostrum, & Sedis Apostolicæ de latere Legatum, mandavimus illi, ut hæc nostra pacis procurandæ consilia cum Majestate sua potissimum communicaret, quam pro suo mitissimo ingenio a publicæ tranquillitatis, ac quietis desiderio minime alienam esse arbitramur, & sunt præterea multa, quæ in longa, ac difficili armorum tractatione prudentium animos ad cogitationem periculosorum eventuum movere debeant, quæ Majestatem tuam pro sua prudentia, & singulari erga ipsum Henricum Regem, ejusque Regnum, filiosque Regios amore tacitam cum animo suo sæpius volvere non dubitamus: ea est enim profecto, tum ipsius Regis, universæque ejus Regiæ Familiæ, tum etiam istius florentissimi Regni amplitudo, eaque fortuna, ut non tam illius amplificatio quærenda sit, quam conservatio procuranda, proinde, si quæ compositiones honestæ, & æquæ conditiones propositæ fuerint, quas per Dei bonitatem, atque clementiam propositum iri speramus, eas ut Rex ipse libenter amplectatur Majestati ipsi tuæ omni suo studio, consilio, ope, gratia, precibusque est elaborandum, in quo præterquam quod suis, suorumque commodis mirifice prospiciet, quam etiam Deo ipsi pacis, ac dilectionis nobis in primis Authori rem gratam, atque acceptam factura sis, eam pro sua pietate perspicere confidimus, nos certe tuæ hoc Majestatis amplum, atque insigne in Christianam Rempublicam beneficium, & gratissima semper memoria, & debitis laudibus prosequemur. Dat. Romæ apud S. Petrum die XII. Aprilis MDLIII. Anno IV.*

Extant eodem argumento, eodemque die exaratæ literæ ad Memorantium Regulum Magistrum Equitum, gratia, & authoritate, necnon militari gloria in Regia Gallica florentissimum, quem Julius precibus ursit, ut pro constituenda pace apud Regem operam omnem, atque industriam collocaret. XXVII.

Domino de Montmorency Comestabili.

Dilecte fili, &c. Cum mitteremus dilectum filium nostrum Hieronymum Sancti Georgii Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem ad Charissimum in Christo filium nostrum Henricum Francorum Regem Christianissimum, nostrum, & Sedis Apostolicæ de Latere Legatum, ut nostras sollicitudines, ac curas, quas ex bellorum inter illum, ac Serenissimum Carolum Imperatorem incendiis, atque ex hac præsentium temporum perturbatione capimus, ad eum perferret, multaque de nostris consiliis, ac desideriis ei exponeret ad rationem concordiæ, & publicæ tranquillitatis spectantia, jussimus ei, ut omnia cum tua Nobilitate in primis communicaret, quam & prudentia, & bonitate plurimum pollere semper existimavimus, & ita in bellicis rebus, consiliisque excellere, ut tamen a pace inter Christianos Principes constituenda, quæ quidem cum ipsius Serenissimi Regis dignitate conjuncta esset, non abhorreret, quod si ullum unquam necessarium ipsius pacis & expetendæ, & omnibus modis consulendæ, ac procurandæ tempus fuit, hoc profectu est, cum omnes Christiani nominis opes cum ex præteritis, tum ex instantibus bellis ita attritæ, debilitatæque sint, ut nisi diuturna pace, & Principum providentia recreentur, omnia ad interitum brevi tempore sint prolapsura. Hæc nobis præcipue suadendi, atque monendi, & ob personam a Deo nobis attributam, & ob eximiam, quam erga Christianam Rempublicam, & conservationem fidelium populorum habemus voluntatem, impositam nobis necessitatem esse judicavimus, sperantes hujusmodi nostris piis, salutaribusque consiliis, & Summi Dei auxilium, & ipsorum Principum æquitatem, & vestrum etiam, quorum apud illos merito, ac jure magna est authoritas, studium non defuturum. Quare te fili plurimum in Domino etiam, atque etiam hortamur, ut omnem tuam operam, consilium, authoritatem, gratiam in eam rem conferas, ut ipse Rex nostra hæc pacis consilia amplectatur; detque se ad eas cogitationes, quæ & ipsius nomine, ac munere maxime dignæ sint, & ad afflictæ, ac perditæ Christianitati salutem restituendam accommodatæ; eo tua Nobilitas nec Deo Ib. num. 2888. p. 610.

ac-

acceptius quidquam, nec nobis gratius, nec vere isto loco, istaque fortuna dignius facere potest. Datum Romæ apud S. Petrum die XII. *Aprilis MDLIII. anno* IV.

XXVIII. *Sur. in comm. hoc anno. Adrian. l. 10. ann. 1553.* Inter bellicos fragores non sunt auditi Cardinales, Cæsar Teroannam Morinorum Urbem captam evertit, inceditque. Hisdinum superiore anno eripuerant Gallis Cæsariani; hoc vero anno Galli eam Urbem recepere, quam rursum Cæsar, admoto exercitu, Mense Julio expugnavit, in quo prælio Horatius Farnesius Pauli III. Nepos ac Gener Henrici Regis cæsus est cum multa nobilitate Gallica; nec incruenta Cæsarianis stetit victoria, æquavit solo Hisdinam ira Cæsaris, qui cum Dorlanum tentare vellet, ejus exercitus a Gallis in fugam actus est, multis occisis, ac captis; cum rursus Galli Cameracum pertentassent, oppugnatio non successit, ad Valencenas vero castra castris tam prope conjuncta sunt, ut gravissimo prælio decernendum videretur; sed tumultuariis velitationibus gesta res, abeuntesque XVIII. Septembris Galli plura Belgii Oppida incendiis deleverunt, ancipiti, alternanteque victoria cumque Legatorum Cardinalium pios conatus, & industriam, inveteratorum odiorum eluderet pertinacia, eos ex Legatione revocandos censuit Julius, ne calamitatum populi Christiani infælices spectatores evaderent.

Cardinali Imolensi, & Cardinali Sancti Georgii Legatis, &c.

XXIX. *Julii III. l. 7. brev. sig. num. 336. pag. 336.* Julius III. revocat Cardinales Legatos pro pace frustra missos. *Cum vos ad Charissimos in Christo filios nostros Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Henricum Francorum Regem Christianissimum Legatos de pace mitteremus, testis est nobis Deus, vosque etiam ipsi testes estis, nihil a nobis fuisse spectatum, nihil quæsitum, nihil optatum, nisi ut Christianæ rei propter hasce ipsorum Principum discordias, intestinaque bella collabenti, pace inter eos, si ita fieri posset, composita, paterna nostra charitate, studio, consilio, precibus, obtestationibusque apud illos nostris succurreremus, non solum in eo Christi Domini nostri, cujus nos in terris, quamquam meritis parum idonei, vices gerimus, præcepta adimplentes, sed etiam Majorum nostrorum Summorum, sanctissimorumque Pontificum exempla imitantes, qui magnas sæpe discordias inter Christianos Principes subortas sua authoritate, & monitis, non solum sedare, sed eosdem conciliatos inter se, atque pacatos in impios Dei, & Christianæ Religionis hostes armare, impellereque potuerunt, quibus, si nos optato consiliorum exitu, & salutari eventu rerum pares esse non possumus, animo certe, & voluntate, atque ardenti charitate in communi Christianorum populorum utilitate procuranda non cedimus, quod si nunc omnipotens Deus nostra pacis consilia, desideriaque & vota haud exaudire dignatus est, nequaquam tamen desperandum est fore, ut is fidelibus populis suis pretioso Unigeniti Filii sui Sanguine redemptis adsit, atque humanis affectibus obdurata corda, cum ei fuerit visum, sui Divini Spiritus afflatu molliat, ipsosque Reges, & Principes ad ineundam, amplectendamque pacem, vel invitos, ac reluctantes compellat, cujus rei si quando maturitas advenerit, nos nostro officio, & pietati, quemadmodum quidem adhuc fecimus, nullo loco deerimus, nec solum Legatos, quorum nunc diuturnior apud illos commoratio in tanta bellorum obstinatione non supervacanea modo, sed hujus loci authoritate parum jam digna videtur esse, cum inflicta per tot annos Reipublicæ vulnera, quæ nos tanto studio sanare aduitimur, novis in dies cladibus magis exulcerentur, denuo ad ipsos Principes mittemus, sed nos ipsi hoc jam gravi annis, & valetudine affecto corpore sanctissimam illam Legationem, si ita opus fuerit, libentissime suscipiemus, quare Circumspectionibus vestris mandamus, nisi interea aliqua vobis certior pacis spes fuerit oblata, ne tam miserabiliter profusi Christiani sanguinis, & tantarum communium calamitatum otiosi spectatores esse cogamini, ad nos jam tandem, cum bona istorum ipsorum Principum venia, primo quoque tempore redeatis &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die* VIII. *Septembris MDLIII. anno* IV.

Scripsit eodem argumento etiam Pontifex Carolo Imperatori, proposuitque, quanta graviora mala ex crudeli eo bello emergerent, quantave commoda ex mutua pace ad totius rei Christianæ amplificationem efflorescere possent, de Cæsarea tamen voluntate, cui iniqua repugnabant tempora, optime se sentire significavit. XXX.

Imperatori.

Charissime, &c. Cum videamus nostrorum pro pace inter Majestatem tuam, & Henricum Francorum Regem componenda susceptorum laborum non eos capere nos fructus, qui & collabentis Reipublicæ necessitati, & Christianorum populorum expectationi, & pietati nostræ maxime erant debiti, sed veteres potius Christianitatis clades, novis quotidie cladibus cumulari, scribimus ad dilectum filium nostrum Hieronymum tit. Sancti Georgii, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem apud Majestatem tuam nostrum, & Sedis Apostolicæ Legatum, ut nisi aliqua illi interea certior spes *Ib. num. 2886. p. 312.*

pacis

pacis oblata fuerit, jam tandem ad nos, bona tuæ Majestatis venia, revertatur, quod ipsum alteri nostro apud prædictum Regem Legato item mandavimus, ne videlicet S. A. S. Legati ab omni spe pacis, & compositionis exclusi in quotidiana pene Christianorum populorum cæde versantes ea diutius cogantur aspicere, quæ Christiano cujusvis sortis homini audire, & cogitare nimis est miserum, quod si aliquando misericors Deus ad opem afflictæ Christianæ Reipublicæ ferendam respiciens, corda vestra suo Divino afflatu ad pacem recipiendam molliverit, tunc non solum Legatos rursum ad vos mittere, sed nos ipsi illam Sanctissimam Legationem, si ita opus fuerit, suscipere sumus parati, quod vero tua Majestas ipsum Hieronymum Legatum, tam honorifice [nostra causa] excipere, liberaliterque tractare, omniaque amantissimi, atque observantissimi Ecclesiæ filii in eum præstare officia dignata est, agnoscimus in eo humanitatem tuam, tuæque Majestatis hujusmodi ergà nos ipsos non minus grata nobis fuit pietas, & benevolentia, quam fuerit molestum eandem facilitatem, benignitatemque tuam optato in publica causa eventu caruisse, quamquam nos illa voluntati, bonitatique tuæ, hæc autem non tuæ voluntati, sed temporum difficultati adscribimus, quare & de eo quod nobis Majestas tua tribuit valde eam amamus, gratiasque ei etiam agimus, ut quod nobis desiderandum reliquit, id nos ab illius sapientia, bonitate, clementia, & semper optare, & aliquando expectare non desinamus. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die VIII. Septemb. MDLIII. anno IV.

XXXI. Revocavit quoque Julius e Gallia Hieronymum Cardinalem Sancti Georgii, qui Legationis munus gesserat apud Henricum II. Regem, cui rescripsit magno se dolore affectum ex delusa pacis spe; seque ita revocare e Galliis Legatum, ut si novæ concordiæ lux in tantarum perturbationum tenebris affulgeret, mox eum in Gallias dimissurus esset, atque etiam, si rerum pondus id deposceret, se etiam profectionem suscepturum adjecit.

Ib. p. 312. Conceptæ iisdem verbis literæ ad Cæsarem repetitæ sunt, cui etiam interjectis paucis diebus significavit, non abrumpi pacis actionem revocatis prioribus Legatis, quinimmo promovendæ illus curam, provinciamque Reginaldo Polo Cardinali demandatam.

XXXII. Initurus putabatur colloquia Reginaldus Polus cum Cæsare, & Galliæ Rege pro constituenda re Anglicana, eaque de causa illi dedit imperia Pontifex, ut licet ii Principes hactenus a concordia alieni visi essent, tamen occasiones omnes, temporumque inclinationes observare jussit, ut pro exaggerata sua prudentia concordiam inter eos conciliaret, sedatis enim funestissimis iis bellis ad erigendas labantes Christiani Imperi res, evellendasque hæreses omnia studia conversum iri.

Reginaldo Cardinali Polo Legato, &c.

Cum proximis superioribus diebus Legatus, quos ad Charissimos in Christo filios nostros Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Henricum Francorum Regem Christianissimum de pace miseramus, propter hanc durissimam conditionem temporum, nos tamdiu exclusi ab optato pacis, aut ullius compositionis eventu revocare fuerimus coacti, ne tamen ob ipsorum Legatorum discessum tota illa actio de pace [in qua nimirum communis salutis secundum Deum spes est reposita] ad nihilum recidisse, ac penitus sublata esse videatur, idcirco visum est nobis de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, atque unanimi assensu Circumspectioni tuæ, quæ in prædictorum Principum colloquium prope necessario ventura est, etiam hanc de pace Legationem, actionem, procurationemque committere; nam etsi, ut nunc quidem est, hominum animos ab hac salutari cogitatione longissime abesse, & recte fideliterque consulentium monita adhuc respuere, videntur multa tamen in occasionibus, & inclinationibus temporum esse posita, quæ tu pro tua prudentia, singularique animi, atque ingenii solertia observare, & ad ea sermonis, orationisque tuæ vim, & hujus Sanctæ Sedis authoritatem, & monita accommodare poteris; porro nos nihil circumspectioni tuæ præscribimus, sed plenam, & liberam omnia ad eum finem nostro nomine agendi, tractandi, pollicendi, quæ ex nostra, & hujus Sanctæ Sedis dignitate, & Christianæ Reipublicæ utilitate esse judicaveris, authoritatem concedimus, & facultatem. Noti tibi sunt omnes animi nostri sensus, nota consilia, & quam ad hoc communis pacis, & tranquillitatis bonum nostra sit ardens, & plena charitatis voluntas, ut sedatis aliquando his armorum tumultibus, quæ omnibus piis, ac salutaribus actionibus officiunt, ad cæteras quoque ægrotæ Christianitatis partes eam, quam jam diu cogitamus, medicinam cum Dei Optimi Maximi auxilio adhibere possimus. Quare quidquid in ea re laboris, studii, operæ, consiliique posueris, id cum tua spectata virtute dignissimum erit, tum nobis profecto XXXIII. Ib. p. 330.

gratissimum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XX. Septembris MDLIII. anno IV.

XXXIV. Ad flectendas denique Regum voluntates, Divinamque opem implorandam Julius fundendas solemni ritu preces populo Christiano indixit, gratuitamque temporalium pœnarum noxis debitarum condonationem iis, qui rite Sacramentis se munirent, imperataque pia opera præstarent, indulsit, de quo ad Cardinalem Pacecum hæ scriptæ literæ.

Dilecto filio nostro Petro tit. Sanctæ Balbinæ Presbytero Cardinali Giennensi, alias Cardinali Paceco.

Jul. III. l. 7. brev. sig. num. 2886. p. 399. Jubileum pro Neapolitanis visitatis aliquibus Ecclesiis.

Dilecte fili noster salutem, &c. Cum nos nuper ex certis tunc expressis rationabilibus causis omnes, & singulos utriusque sexus Christifideles per universum Orbem terrarum existentes per nostras sub plumbo confectas literas monuerimus, & hortati fuerimus in Domino, ut postquam dictæ literæ ad eorum notitiam pervenissent ad Dominum nostrum Jesum Christum humili corde conversi conscientiam suam studerent diligenti examine discutere, & ad purissimam peccatorum suarum confessionem devenire, ac quarta, & sexta Feriis, necnon die Sabbathi ejusdem, vel alterius immediate sequentis Hebdomadæ jejunarent, vel orationibus, & eleemosynarum erogationibus, seu aliis piis operibus juxta eorum conscientiam, sive Sacerdotum, quibus peccata sua confiterentur salutare consilium vacarent, ac die Dominico dictam diem Sabbathi immediate sequenti Sacratissimum Corpus Domini nostri Jesu Christi in ea, quam mallent Ecclesia Deo dicata reverenter, & devote susciperent, Deum ex intimis cordis præcordiis enixe precantes, ut reductioni Angliæ optatum successum tribuere, & Christianorum calamitates, & belli pericula miseratus Christianos Principes ad veram pacem, & firmam concordiam reducere dignaretur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XVIII. Decembris 1553. anno IV.

XXXV. Dum furorem Cæsar adversus Gallos effunderet, ut Urbium incendiis pasceret oculos, Galli in eum Turcam concitarunt, quorum Classis Bipho Mustafa duce multa damna maritimis Siciliæ, & Calabriæ locis intulit, quod confirmant Pontificis literæ proximo ioeunte anno exaratæ, his verbis, quibus narrat ad compescendas Turcicas grassationes septem decumas Clero imperatas.

Superiore anna cum Classis immanissimi Turcarum tyranni multa Christiani nominis Oppida, & loca invasisset, cepisset, vastasset, & incendisset, ac ex illis complura miserabilium animarum millia in crudelissimam servitutem abduxisset, & nuntiaretur eundem tyrannum novos exercitus, eosque sane ingentes, & formidolosos parare, nosque periculis inde imminentibus, ob Ærarium nostrum exhaustum nulla ratione occurrere possemus, septem integras decimas. Et infra *imposuimus, &c. IV. Januarii anno Incarnationis Domini 1553. anno II.* [1] *Jul. III. l. 7. brev. p. 49.*

Conjunxit se Turcicæ Classi Gallica Classis in Portu Herculis instructa, partemque maximam Corsicæ, Corsis, & Genuensibus multis occisis Regi subegit præcipuo astu Thermei Ducis, qui cum literas Genuensium ad Portus Syracusani Præfectum intercepisset, supposuit adulterinas, translato eodem sigillo, & maxima auri vi, literarum latore corrupto, quibus falso Genuam seditionibus vexatam, ut nullum ferre subsidium posset, significabat; Hetruriæ etiam littora infestavit Classis Turcica, omniaque Italiæ, necnon Dalmatiæ maritima Oppidula magnis calamitatibus afflixit, cumulata ingenti præda, & Christianis multis in captivitatem Turcicam abductis, at dum superum Marc Mustapha latrociniis infestum redderet, Christophorus Canalis Venetus adeo fortiter eum invasit, ut tres rostratas triremes procella tormentorum primo impetu laceratas demerserit, duas ceperit, fugientemque Mustapham demum assequutus, capitali supplicio, ut latronem affecerit, Turcarumque latrocinia multo exinde tempore compressa fuerint. Licet vero Gallorum Rex magno sui nominis dedecore Turcas in Christianorum exitium vocasset, tamen Hæreticos Regni sui acerrime persequutus est, nam apud Metenses inquisitos per Civium domos Hæreticos libros manu Carnificis exuri publice jussit, Lutetiæ multos, qui se Evan-

Sur. in com. hoc anno. Natalis Comes l. 6. Adrian. l. 10. ann. 1553.

Turca auxiliante Gallo multa mala infert Christianis.

NOTÆ [1] Literas hic ab Annalista recitatas ad proximum annum pertinere ipso licet affirmante, plane nego. Neque enim Julius aliam anni supputandi rationem quam vulgarem a januario ductam tenuit. Nunquam ergo literas januario anni sequentis exaratas consignasset anno 1553. Nec insuper annus 1554 januario mense annum II. ut literis illis adnotatur, sed IV. signabat. Has igitur literas exaratas censeo anno 1552. januario mense quo alter pontificatus Julii annus agebatur. Excursiones vero Turcarum de quibus in iis literis illæ sunt quas anno 1551. Dragutes litorales urbes Siculas obivit, de quibus Annalista ad A. 1551. 67. Annorum ergo nota ita emendanda est *IV. januarii anno incarnationis Domini 1552. anno II.* MANSI

vangelicos jactabant, ut veros Sathanistas, qui Sathanæ Ministrorum scripturas corrumpentium interpretationes falsas sectabantur, flammis tradidit. Lugduni etiam novem Sathanistæ a Sathanæ Ministro Calvino illusi temporario incendio ad æternum demigrarunt; mirum autem omnibus visum est, ut Henricus Rex, qui tanto odio prosequebatur Hæreticos, quos in Regno suo suppliciis delebat, patrocinium Germanorum Principum, qui in arma adversus Cæsarem consurrexerant, ne Augustana Confessio, id est Lutherana hæresis extingueretur in Tridentino concilio, susceperit, nam si illum Divini amoris studium urebat, pari studio in Germania hæresim extinguendam optasset, at non illum Divini honoris tuendi ardor inflammarat, sed proprii honoris, & commodi ratio ducebat; norat enim, quam dira pestis esset hæresis, quæ nutrita, Galliæ Regnum eversura esset, cum vero Germaniam Cæsaris odio eversam vellet, tantam pestem in Germania fovendam senserat, ut Austriaca Familia eo læthali cancro arrosa, viribus debilitaretur: accessere quidem apud Henricum Regem deprecatores Helvetii Zuingliani, ut mitius ageret cum Hæreticis, sed illum ad sua vota inflectere non potuerunt.

Henricus II. in Gallia Hæreticos punit.

XXXVI. Eodem anno Genevæ Calvinus Michaelem Servetum Patria Hispanum, professione Medicum, qui inter Judæos, & Mauros blasphemiis Sanctissimam Trinitatem appetere didicerat, variasque Provincias, ut eodem veneno inficeret, peragrarat, extremo supplicio, ut Hæresiarcham affecit. *Mirum hoc erat* inquit Surius *non solum quod Calvinus nihilo esset illo melior, sed etiam, quod isti Evangelici nolunt, morte affici Hæreticos. Porro vero Calvinus suum hoc factum, usque adeo illustre esse voluit, ut scripto evulgato, totam Historiam comprehenderit, & in Hæreticos gladio vindicandum docuerit. Tanta est novæ hujus Evangelicæ doctrinæ constantia. Constans scilicet in eo est, ut sit inconstantissima. Sleidanus hanc Serveti necem non improbat, non probaturus, ut apparet, si Pontifex, aut Catholici eam Hæretico illi intulissent. In summa quidquid facit Lutherus, Calvinus, Zuinglius, & id genus pestes, id non potest non esse Evangelicum; si quid ejusdem generis faciat Pontifex Romanus, sæva tyrannis est, & facinus antichristianum. O cæcas hominum mentes! certe Calvinus non minus commeruerat mortem, atque Servetus ille, nec refert secus de illo sentire miseros, quos ille miser evertit, Lutherani sane si habuissent illum, tractassent illum haud aliter ni fallor, atque Hæreticum.*

Sur. in comm. hoc ann. Jacobus Laingæus in vit. Calvini c.3.

Non odio nefandissimæ hæreseos Calvinus in eum sæviit, Divinique honoris asserendi causa, ut describit Laingæus in vita Calvini, cum etiam ipse Calvinus de Christi Divinitate male sentiret, sed ad exsaturanda in Servetum odia, octavo enim ante anno Servetus cum Viennæ in Gallia Lugdunensi ageret, una cum libro suo triginta sex epistolas ad Calvinum miserat, quibus ostendebat Calvino errores ex libris Institutionum ejus excerptos, quibus lectis Calvinus in furias adversus Servetum efferatus est, utque Servetum perderet, ausus est scribere ad Franciscum Cardinalem Turnonium, Servetumque accusare hæreseos. Quibus auditis non abstinuit a risu Cardinalis, cum audiret Hæreticum accusare Hæreticum, perinde, ac si latro accusaret latronem, captus autem postea est Servetus Lugduni, ac detrusus in carcerem, ex quo cum evasisset, Calvinum implacabilem inimicum rogavit, ut illum Genevam accerseret, putabat enim amicum, ut impietatis socium, at Calvinus hæc Petro Vireto scripsit, cupere Servetum habere obstrictam suam fidem, ut Genevam veniret, sed constituisse si veniat nunquam passurum, ut salvus exeat. Hæc erat benignitas Calvinistici Evangelii. Cum horum ignarus Servetus Italiam petiturus per Genevam iter suscepisset, Calvini imperio captus, ejusdemque astu, & authoritate a Senatu damnatus, & lento igne exustus est. *Quamvis hic dignus erat* inquit Laingæus, *qui hæc mala pateretur, ille tamen Sycophanta Calvinus indignus erat, qui hæc faceret, cum eodem morbo laboraret, eademque hæresi infectus esset. Tum demum id omnium pessimum est, & contra hunc præstigiatorem maxime facit, quod is non ita pridem librum scripserat, & in lucem emiserat, quo conatus est probare Hæreticum non debere plecti capite, neque de sacrilego sumendas esse cum sanguine pœnas.* Pari ultionis appetitu Calvinus alium Hæreticum Petrum Amenm Chartularium, a quo se gravatum injuria querebatur Evangelica illa sua mansuetudine, quam Beza adeo extollit ad crudelissimam mortem compulit, visusque est apud imperitum Genevensem populum fidei Defensor, fidei hostis immanissimus. Quo vero spiritu ducerentur Sectarum Authores facile patuit in nonnullis a Cacodæmone fascinatis. Visus est Basileæ, visus est alter Parisiis, qui genio Beati Petri se afflatos contenderent, alius quoque Basileæ se Mosis An-

Jacobus Laingæus in vit. Jo. Calvini c.4.

gelo infessum prædicavit, pluresque commovit, cum Regem Galliæ ante Mensem Juulum Protestantium dogma professurum, sed cum exitus non consentirent dictis, fuga se subduxit; nec defuere impostores alii, qui vana effutirent, qui nunquam talla finxissent, nisi advertissent in commodanda facili fide insignem stoliditatem.

XXXVII *Sur. in comm. hoc anno.* In Germania gravissimum bellum exortum est inter præcipuos Lutheranæ hæreseos contra Tridentinum Concilium defensores Albertum Brandeburgicum, & Mauritium Saxoniæ Ducem, Saxoniæ Duci Ferdinandus Rex, Henricus Dux Brunsvicensis Episcopi Wirceburgensis, & Bambergensis adhæsere; Albertus vero maximam Lutheranorum colluviem ad se traxit, atque in eos Episcopos omnem furorem effudit, Bambergam, & Suinfurtum expugnavit, nonnullaque Norimbergensium Oppida, ex quo bello maxima damna pluribus Episcopis, & Clero Catholico illata sunt, de qoibus cum Melchior Episcopus Herbipolensis apud Julium questus esset, illum Julius his literis ad constantiam in adversis hortatus est, pollicitusque acturum cum Cæsare, ut conatus impiorum, sævitiamque contuoderet.

Melchiori Episcopo Herbipolensi.

Julius III. lib. brev. 7. fig. num. 2886. p. 83. *Venerabilis Frater, &c. Quæ en istis partibus nuntiaverunt vellemus esse bilariora, neve tantum improborum, atque impiorum temeritati, & licentiæ tribueretur, ut ab illorum arrogantia, atque ferocia piis, ac quietis cupidis hominibus tantopere extimescendum non esset, quamquam, & in Dei auxilio primum scilicet, & maxime, & in vestro etiam consilio, atque virtute plurimum confidimus, impios illorum conatus irritos, casuros sensurosque eos aliquando non minorem in ista Nobilissima Natione ad publicam salutem defendendam proborum consensum esse, quam sceleratorum hominum ad eandem oppugnandam audaciam, in quo nos quoque authoritatem apud Cæsarem nostram, & pro istius causa æquitate, simulque pro vestra salute, & commodis libenter interponemus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXI. Martii MDLIII. Anno IV.*

Implicitus erat infelici Gallico bello Cæsar, Gallorumque percitus odio, civili bello, quo ardebat Germania, comprimendo non incubuit, non ægre ferens Albertum, Mauritiumque hostes suos propriis armis confici, nec illum populorum gemitus commoverunt, ut ad pacem cum Gallo mentem flecteret: porro Albertus cum multas clades Franconiæ intulisset, vertit impetus in Saxoniam, Erphordiensem Agrum rapinis fœdat, Halberstadiensem Clerum ad pendendam magnam auri vim cogit, Henrici Brunsvicensis Agrum incendiis vastat, atque ultra Tigridum naturam efferatus pueros, & mulieres gravidas, atque ægros, ona cum Oppidanis inclusos Altorffo, & Laoffo Oppidis in Norimbergensi Agro incenderit. Nona Julii die inter Mauritium, Albertumque in Saxonia cruentissimo prælio certatum est, in qoo multa millia perierunt, Mauritius, in cujus Castris Wirceburgensis, & Bambergensis Episcopi erant, una cum Landtgravio, & Henrico Brunsvicensi victor evasit, sed accepto læthali vulnere paulo post extinctus immanissimis doloribus ex spasmo contractis. Albertus Castris exutus, cæsoque exercitu fuga salutem obtinuit, multa vero Oppida amisit, atque a Senatu Cæsareo, ut publicæ quietis perturbator, proscriptus est.

Irrepserat apud Rhœtos eadem pestis hæreticæ contagio, ac seditiones in Ecclesiasticos concitarant turbulenti impietatis buccinatores, dum simplicem gentem inanium sophismatum laqueis irretiebant, ad qoorum dissolvendas artes, discutiendamque caliginem a tenebrionibus offusam, Julius Paulum Odescalcum Internuntium misit, qui nutantes in fide confirmaret, pervicacesque judiciorum ordine comprimeret, de quo Episcopus Curiensis a Julio certior factus est, jussusque cum eo omnem operam pro retinenda veteri incorrupta Religione conjungere. XXXVIII.

Episcopo Curiensi.

Venerabilis Frater salutem, &c. Cum gravi dolore animum nostrum stimulas hoc temporum nostrorum inter Christianos populos, & in ista præcipue ampla Grisonum gente de Religione dissidium: volentes huic malo ea, quæ temporum ipsorum qualitates patiuntur, remedia adhibere, mittimus in isthæc loca dilectum filium Paulum Odescalcum Prothonotarium, & Signaturæ nostræ Referendarium ad ipsam Grisonum Nationem Nuntium Nostrum, qui recte de Catholica fide sentientes, nostro nomine confirmet, atque collaudet, quos autem corruptos, labantesque repereris, eos, vel cohortationibus, & rectæ doctrinæ commonstratione ad meliorem sensum revocet, vel si contumaces esse perstiterint, contra eos secundum Ecclesiasticas sanctiones diligenter inquirat, quod nostrum consilium, cum Tua Fraternitate per has nostras literas communicare voluimus, eam hortantes, ut omne suum studium, opem, authoritatem ad hoc tam pium, salutareque *Jul. III. lib. brev. fig. num. 2888. p. 662.*

que negotium adjuvandum conferat, ficut ta quidem, & Deo ipfi, & muneri tao ea Epifcopali, que in iftis ipfis Regionibus fidei tuæ commiffa eft cura, in primis es adftrictus, &c. Datum Romæ apud S. Marcum die XXII. Julii MDLIII. anno VI.

XXXIX. Præluxit vero exemplo cæteris Germaniæ Epifcopis Ottho Auguftenfis Cardinalis, qui accita Sacerdotum Societatis Jefu turma, eximie adverfus Lutheranifmi præcones doctrina, ac pietate decertavit, multofque ab æterno exitio, & Sathanæ tyrannide in libertatem filiorum Dei vindicavit, de cujus virtutibus ad Guillelmum Waltpurgenfem Toparcham Religionis laude, & obfervàntia in Sedem Apoftolicam confpicuum hæc Julius fcripfit, atque ad conftantiam defendendæ Religionis incitavit.

Dilecto filio Nobili Viro Guillelmo Truchefes Baroni Waltpurg. Sacri Romani Hæreditario Dapifero.

Jul. III l.7. brev. fig. num. 2886. p. 90.

Redeunte ad te, atque ad Ecclefiam fuam dilecto filio noftro Otthone Sanctæ Romanæ Ecclefiæ Cardinale Auguftenfi tuo Nato, cujas nobis præfentia, virtas, probitas quamdiu in Urbe manfit, valde fuit grata, noluimus eum fine his noftris ad te literis dimittere, per quas Nobilitati tuæ fignificaremus, nos tuæ virtutis, rectiffimæ fidei, & fingularis in Chriftiana Religione conftantiæ, plurimorumque, & magnorum in hanc S. Sedem, ejufque Legatos, & Miniftros officiorum memoriam diligenter, atque amanter confervare; non enim aat taa merita parum illuftria funt, quæ ignorari poffint, aut nos ejufmodi, qai & ad habendam, & ad commemorandam gratiam parum grati, & liberales fimus, omnino a fidelibus Dei, Sanctæque, & immaculatæ eius Religionis cultoribus prima, & præcipua fuæ pietatis præmia ab eodem Deo juftiffimorum bonorum operum remuneratore in illa altera vita, ad quam omnes labores noftri, omniaque pioram defideria afpirant, expectanda funt, fed tamen in hac etiam vita bonorum, & gravium Virorum juftæ laudes, actionumque fuarum approbatio ad ipfius Dei laudem præcipue relata, vere Chriftiano homini non poteft effe non jucunda, cum videat cæteros, qui fe impietate, fcelere, facrilegioque commaculaverunt, paffim proborum vocibus carpi; in infamia effe, atque omnium odiis, maledictifque lacerari, fui autem memoriam, atque nomen in fumma bonorum omnium benevolentia, & charitate, & in fumma laude, ac celebritate verfari, quod nos tuæ nobilitati egregie contigiffe, & gaudemas, & gratulamur, idque in tot, ac tantis Divinæ in te benignitatis muneribus, non minimum Dei erga te beneficium effe agnofcimas, cui quidem Deo, ficut te debitas grates agere, & referre, ac quotidie magis pro tua pietate relaturam non dubitamus, ita ejus in Divinæ gratiæ retributionem in dies abundantiorem futurum confidimus, nos certe, qui femper, & tuas, & ipfius Otthonis Cardinalis virtutes, & merita non memoria folum retinebimus, fed paterna etiam benevolentia, favoreque profequemur quacumque a nobis erga vos, aat ab hac Apoftolica Sede, vel commoda, vel ornamenta, proficifci unquam poterunt, & ita prompte, ac libenter in vos conferemus, ut veftræ pietatis, ac probitatis majorem in dies ex noftra etiam benignitate voluptatem fitis percepturi. Dat. Romæ apud S. Petrum die 18. Februarii MDLIII. anno III.

Defecit a Patrui pietate Nepos, qui cum poftea ad Colonienfem Archiepifcopatum domefticarum virtutum commendatione evectus fuiffet, in impietatem lapfus, claritatem inter impios adeptus eft, ingentemque multitudinem in Sathanæ caftra, æternaque incendia traxit, de quibus inferius. XL.

Hoc tempore Mofchorum Princeps Internuntiorum opera cum Julio Pontifice de fchifmate abjiciendo colloquia egit, pluraque ad augendam rem fuam, dignitatem amplificandam poftulavit, quæ cum in rei Polonicæ damnum vertenda opinarentur Poloniæ Præfules, nec Mofchum vera pietate incitari, fed fuorum commodorum lenocinio allici, Julium monuere, ne illius dolis deludi fe fineret, exploraretque num vere, ac fincere pietatem amplecti vellet, nec facile poftulata admitteret, quibus hæc a Julio refponfa data funt.

Venerabilibus Fratribus Nicolao Archiepifcopo Gnefnenfi, & Andreæ Cracovienfi, ac Joanni Wladislavienfi; & Andreæ Pofnanienfi, necnon Samueli Chelmenfi Epifcopis

Jul. III. lib. brev. 7. fig. 2886. p. 174.

Julius III. Polonis fcribit non facile credendum Mofco.

Venerabiles Fratres, &c. Lectis literis veftris ad nos XV. Febraarii datis, quibus nos de Mofchorum Principis negotio diligenter admonetis, quæ nos propter illa, quæ tractarentur hoc tempore, oportere, fcire arbitraremini, valde amavimus fidem, ac prudentiam veftram, per quam tam ftudiofe veftrum officium, tam Patriæ veftræ, tum Chriftianæ Reipublicæ, tum nobis etiam ipfis præftaretis, eft illud omnino, ita ut fcribitis, nihil fcilicet optabilius piis mentibus effe poffe, quam fi cunctæ Nationes, qae a vera Dei cognitione, rectæque ejus fidei cultu alienæ funt, fintere, & ex animo ad unitatem Eccle-

siæ

stæ Catholicæ, & veræ fidei, Religionisque observantiam se adiungant, sed in his confusis, perturbatisque temporibus maxime considerandum esse, qua fide quisque id agat, nam ad id simulandi causa ad tempus, an vero, & certo Religionis studio adducatur, quod nos etsi idem antea nostra sponte sentiebamus, tamen posthac vestro etiam admonitu in hac ipsa causa diligentius cavebimus, quare vestra, præstantissimique Regis vestri authoritate permoti, quibus Christianæ, & Catholicæ Religionis dignitatem, atque hujus Sanctæ Sedis authoritatem adeo credimus esse cordi ipsius, Moscovitæ Principis postulata rejecimus, nec quidquam ullo tempore de eo per nos statuetur, quin, & cum isto præstantissimo Rege, & vobiscum etiam prius communicemus; nos enim ita præclarum de vestra virtute, & prudentia, atque erga Deum, sanctissimamque eius Religionem fide, & in hanc Apostolicam Sedem observantia judicium facimus, ut semper, & vestro consilio tribuere, & voluntati satisfacere, quantum cum Deo poterimus, simus parati. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XV. Aprilis MDLIII. anno IV.

XLI. Hortatus quoque est Pontifex Poloniæ Proceres ad tuendam Religionem Catholicam, ostenditque Novatores non tam ad ordinem Ecclesiasticum labefactandum anniti, quam ad omnem politicum statum inducta hæreseos profana libertate convellendum.

Dilectis Filiis Nobilibus Viris Senatoribus Regni Poloniæ.

Julius III. l. 7. brev. sig. n. 2886. p. 217.

Nobilitates Vestras de ea, quam in hac temporum, agitatione Catholicæ fidei, atque optimarum in Christiana Religione partium adversus impios, seditiososque homines suscipitis propugnatione in Domino plurimum commendamus, debitaque laude, quæ veræ virtutis comes est, prosequimur, cum multa sint, & amplissima erga istud Nobilissimum Regnum Dei munera, atque dona, nullum omnino est, quod tam Nobis illius stabilitatem, diuturnitatemque polliceatur, quam ista tum istius optimi Regis, tum Optimatum, Principumque Virorum qui sub illo præstantissimo Capite Reipublicæ gubernacula moderantur, in vero Dei cultu, & Catholica Religione conservanda unanimis, atque concors consensio, hoc consilium cum erga Deum pium, & ad ejus benignitatem vobis conciliandam maxime est idoneum, tum in ratione veræ sapientiæ in primis prudens est, & salutare, cum istæ novarum Sectarum opiniones, quasi improborum, seditiosorum machinæ [id quod tot jam Provinciarum exemplis perspicuum est] non tam ad Ecclesiasticarum rerum ordinem confundendum, quam ad labefactandum omnes ordines præfecturas, & imperia, ut temeritati, atque licentiæ omnia permittantur, sint intentatæ, quod vestras nobilitates pro sua prudentia, & dispicere, & providere, ita nobis gratum est, ut plus propterea in dies, & nostræ erga vos dilectioni indulgeamus, & vestræ tribuamus virtuti, id quod ex prædicto Marco Antonio plenius poteritis cognoscere, cui Nobilitates vestræ fidem habebunt. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXVII. Maji MDLIII. Anno IV.*

* Maphæo.

XLII. Hoc anno Assyria ad obsequium, & conjunctionem Romanæ Ecclesiæ rediit, quo argumento extant subjectæ Christianorum Assyriorum literæ ad Julium III. quibus efflagitant, ut designatum a se Patriarcham confirmet, Pontificemque Romanum Christi Vicarium, & Beati Petri Successorem communem omnium Ecclesiarum Parentem, ac principem profitentur.

Ext. in Act. Consist. ms. Card. Spad. sig. n. 134. p. 103.

Epistola Assyriorum.

Assyrii ad unitatem Ecclesiæ redeunt, missio Romam Patriarcha.

Patri Patrum, & primo Pastori nectenti coronas, & ungenti Sacerdotes, atque accingenti zonas, Petro temporis nostri, ac Paulo dierum nostrorum, & cingulo comprehendenti Universam Christianitatem. Tu es in loco Christi Dominus Noster, Tu sedes in Sede alta, & sublimi Capitis Apostolorum, tenens claves Regni Cœlorum, cui ore salutari Dominus noster dixit: Quidquid ligaveris in terra, erit ligatum & in Cœlis, *& super eum fundavit Ecclesiam suam, ut portæ Inferi non prævaleant adversus eam in generationem, & generationem. Et nunc tibi eam Sedem dedit Christus Dominus noster, & Salvator noster, sedesque super eam, tu item es Fons, cujus aquæ non deficiunt, & quisquis sitiverit, en te æquum est, ut bibat aquas vivas, ac sedet sitim suam, tu es Lucerna, quæ non extinguitur, sed illustras omnes creaturas, sicut candela in candelabrum, & sicut Joannes Baptista, qui posuit dexteram suam super caput Domini nostri, in te videt lumen tota Christiana Respublica, quæ est proles Ecclesiæ Sanctæ, tu es murus fortis Civitatis, & Matris Civitatum Romæ Magnæ, quam piscatus est Caput Apostolorum Petrus, & Architectus prudens Paulus, qui præbuerunt lumen omnibus hominibus vinctis, occupatis errore Sathanæ. Tu es caput omnium Patrum, sicut erat Petrus omnium Discipulorum, cui ut Sedem altam, & sublimem dedit Deus in terra, sic etiam in novissimo, altum, excelsumque & sicut ipsa Roma est magna, & celeberrima. Sed quid extendimus verba*

co-

coram tua Sublimitate? parum est os nostrum, & brevis lingua nostra, verum ipse Christus, qui te elegit, ad hoc suum munus exaltet, & extollat te, faciatque te instrumentum electum, quod conveniat gloriæ suæ. Verumenimvero scito Domine Pater noster electe, hoc est, quod Papa, cujus vita custodita sit a Domino, quod nos Servi tui humiles Peccatores Nestoriani sumus pupilli, absque Patre, & absque Gubernatore, neque superest apud nos fermentum Patrum, aut ullus Metropolita, sed dumtaxat duo, aut tres Episcopi, habebamus quemdam Patriarcham, unde ab annis centum, qui nullum constituebat Metropolitam, nisi de familia, & genere, ac populo suo, usque ea familia hanc consuetudinem usurpavit a centum annis usque adhuc. Nunc vero unus solus superest Episcopus ex ea familia, qui conatus impudenter ita agere, ut egerunt illi, qui ante ipsum fuere: verum nos non acceptamus, neque proclamavimus ipsum, sed subito convenimus ex omnibus locis Orientalibus, & ex omnibus Civitatibus, & Pagis, qui sunt circa Civitatem Muzal, hoc est, Asur non procul a Ninive, ex Babylonia, ex Carcha, ex Arbela, ex Insula, quæ est in medio Tigris Fluminis Paradisi ex Tauris Persiæ, ex Nisibi, ex Mardino, ex Amed ex Nasanchepla, & ex reliquis locis Orientalibus ad Mozal Proceres Sacerdotum, ac Monachorum, reliquorumque fidelium, pro consuetudine, ordine, & Canonibus olim observatis, atque interrogavimus, scrutatique sumus inter omnes. Verum non invenimus quemquam præter prudentem, & doctum Magistrum, ac purum, & omnis mulieris expertem, eloquentemque ac bene expertum, & aptum nominis Fratrem Saud, quem per vim e loco habitationis suæ deduximus in medium cœtus fidelium, visumque est feliciter omnibus hunc esse idoneum ad hanc viam; postquam autem feliciter visum est, ita subito scripsimus literas ad Sublimitatem tuam quamquam indigni, misimusque ipsum ad pedes tuos sanctos, & una cum ipso Viros tres Primates inter fideles, Adamam, Thomam, & Caleph, comitatique sunt ipsum usque ad Hierusalem circiter septuaginta Viri Optimates selecti nostræ fidei, atque viatico, comitatuque ipsum instruximus secundum veterem consuetudinem. Proinde supplices petimus a Paternitate tua Sublimi, ut simul, atque pervenerint ad te, conficias negotia eorum, & non restet confusio, & ignominia in Populo, & inter eos, qui sunt Religionis nostræ, itaut non audeamus prodire in conspectum hominum. Obsecramus itaque te, & eum, qui tibi concessit hoc donum altissimum, & mox ubi ad te pervenerint, ordines cum nobis Patriarcham Catholicum, ut non maneamus pupilli absque Patre, & Gubernatore, ac Pastore, & confundatur ordo noster fermenti Sacerdotalis, & relinquamur velut oves sine Pastore. Nec abeat labor, quem substinuimus ex Oriente in Occidentem in perditionem. Nam Dominus noster dixit in Evangelio Discipulis suis: Gratis accepistis, gratis date omnibus, *quibus opus est de fonte vitæ, & scribas ipsi literas, & des ipsi viaticum benedictionis, & benedic locis Orientalibus, ut exultet cor nostrum, & ita discedent cum gaudio abs te, sicut gaudebant Magi Persæ in Bethelem in Nativitate Domini nostri, & sicut descenderunt Pastores in speluncam, & sicut imbuerunt Angeli gaudio ipsas Mulieres.*

Præterea hoc etiam scito Pater noster sublimis, quod Sacerdotium nostrum ex Roma sit, quæ est Sedes Petri Capitis Apostolorum ex temporibus pristinis, verum ex quo confusus est ordo Christianorum a filiis Agar Ægyptiæ, interrupta est via nostra ad Vos, inde n spatio trecentorum annorum usque in hunc diem. Nunc porro quandoquidem misimus hos ad pedes tuos sanctos, obtestamur ne remoreris ipsos, ut nos maneamus in confusione, & relinquatur cor nostrum apud ipsos, & doleat anima, sed cito remitte eos, quia sitimus ad videndum eos, sicut terra, quæ sitit aquas, atque conficiat cito, cito. Sed non convenit, ut prolongemus verba eorum cum Sublimitate tua, non enim digni sumus. Tu ipse nosti, quod quando filii egent, Patres ipsorum explent eorum indigentiam. Et Christus Dominus noster, & Deus noster custodiat Reges vestros, & benedicat locis vestris ad preces Dominæ nostræ Mariæ, quæ peperit lucem, & vitam, & Domini Joannis Baptistæ, ita fiat Amen.

Extat in actis Consistorialibus narratio status Assyriæ Ecclesiæ, quæ in Senatu Cardinalium exposita fuit, quæ ob rerum, quas continet, dignitatem Annalibus inserenda visa est, in qua animadvertendum est Nestorianorum, Jacobitarumve nomina non sectis hæreseon, sed populis certis, qui fidem Christianam inter Mahometanos Assyriæ retinuere, indita fuisse. XLIII.

Sulalla, hoc est, Accedens Arabice vulgo Saud dictus, annos jam natus circiter quadraginta in Civitate Mozal, quæ & Assur vocatur, octodecim Christianorum Ecclesiis insignis, quorum quindecim sunt Nestorianorum, tres vero Jacobitarum sitn in Ripa citeriore Tigris Fluminis, a qua ex altera parte Ripæ abest Ninive, illa Ext. in act. Consist. ms. Card. Spad. sig. 134. pag. 106.

Jonæ

Status Ecclesiæ Assyriæ.

Jonæ prædicatione Nobilis bis mille passibus, quæ nunc dumtanat circiter mille Ædibus habitatur, parentibus inter suos Cives Optimatibus, admodum puer suo ipsius genio instigatus, Monasticam vitam amplexus est, quam hactenus cum summa Religione coluit in Cœnobio nuncupata Rabban Hormisd, quod situm est ultra Tigrim circiter octo millibus passuum a Ninive in Monte, ut omnia in illis Regionibus Monasteria, propter secessum scilicet, in eo Monasterio Sulalla jam annos fere duodecim Abbatem egit, habetque Fratres supra quinquaginta. Abest autem ab hoc Monasterio duobus dumtanat milliaribus Altus Pacria Nahum Prophetæ, ubi illi in hanc diem celeberrimum extat Sepulchrum, ad quod Judæi longe, lateque confluunt, & Christiani, qui soli eam civitatem circiter mille domibus incolunt, summa cum Religione venerantur. Longe manima pars Christianorum, qui per Assyriam, Persiam, ac reliquas Orientales Provincias habitant, appellantur Nestoriani, nam Maronitæ entra Libanum montem pauci sunt, Jacobitæ vero sparsi quidem habitant, sed non frequentes, ac Cophræi, sive ut ipsi scribunt Ægophei magis versus Ægyptum, a qua videntur mihi hoc nomen sumpsisse, verguut, & Provincias Prestogiam. Verum hi Nestoriani nomen potius Nestorii Hæretici, quam errores retinuisse videntur: nam nihil plane quod illam Sectam referat, in his hominibus, qui hic adsunt comperio. Invidia vero, qua apud Maronitas, Jacobitas, Cophtæos, & reliquos earum Regionum Christianos laborant, fortasse tum ex ipso nomine, tum ex eo quod reliquos earum Regionum Christianos numero, ac multitudine populi, Ecclesiarumque frequentia, & statu rerum aliquanto feliciore superant, nata videri possit, nam in Indiam usque suas Ecclesias frequentes numerant.

*Porro ab annis circiter trecentis, aut eo amplius en communi ejus gentis decreto, huc ad Sacrosanctam Sedem Apostolicam missus quidam est, ut hac authoritate in Patriarcham crearetur, qui Maraus nuncupatus a Summo Pontifice in Patriarcham creatus, atque ad suos remissus est, verisimile itaque est, cum multa illic de veteri Religione in sinceriora dogmata, & nostræ Ecclesiæ consentanea mutasse. Successu vero temporis evenit, ut ante annos ab hinc circiter centum, quidam illic Patriarcha, Sacrosanctum hoc munus sibi, suisque posteris hæreditarium facere sit conatus; ita ut en eo tempore nemo, nisi en ea ipsius familia in Archiepiscopum, aut Episcopum sit creatus, & deinde in Patriarcham; cum vero nunc tandem postremus simili ratione suum en Fratre Nepotem, quem idcirco puerum octo annorum Episcopum fecerat, sibi in Patriarcham Successorem facere cogitasset; verum antequam puerum in eam authoritatem evehere potuisset, fatis functus esset. Universus populus tam Laici, quam Clerici datam sibi divinitus abrogandæ illius * resurrectionis occasionem ratus de vendicando veteri eligendi ritu cogitavit.*

* corruptelæ.

Convenerunt igitur superiore anno mox, atque ille Patriarcha esset defunctus in Civitatem Mozal Episcopus Arbele, ea est Civitas, ad quam Alenander Darium superavit, item Episcopus de Salvast, & Episcopus de Adurbeigan, hæ ambæ sunt in Persia octo, aut novem dierum itinere e Ninive in ditione Sophi, qui tres Episcopi ei genti superfuere, & præter eos en omnibus Civitatibus late vicinis, non quidem populus universus, sed en singulis Viri Primates Christiani tres, aut quatuor, cum literis cujuscumque populi nomen, ac voluntatem testantibus, utpote en Babylonia, quam modo Bagadat vocant, en Carcha, en Insula Tigris, quæ in medio Flumine circiter duodecim milliarium passus supra Mozal est, en Tauris, quæ est Persiæ Sedes Sophi Ecbatana in Libro Judith appellata, & en Nisibi, quam Migdoniæ Antiochiam veteres nominarant, ut Strabo testatur, sitam sub Monte Masio ad amnem Hormiz, qui illic per agros passim derivatus, usque adeo fœcundat, ut saccus Orizæ, quantum equus ferat, vix duobus, tribusve Juliis veneat, & en Mardino, quæ Mardæ Ptolomæo est, & en Æmet, quæ Ammeæ eidem dicitur, & en Hasan Cepha, hoc est, Petra forti, quæ supra prædictam Insulam citeriori Ripæ Tigris, in rupe munitissima impendet, fortasse eadem, quæ Seleucia Nicanoris Straboni dicitur, ac denique ex omnibus reliquis vicinis locis convenare, inquam, Legati Populorum Christianorum ad Civitatem Mozal ad eligendum Patriarcham sibi, quo cum omnes convenissent, facta re Divina per unum en eis Episcopis, & postea proposito Sacrorum Evangeliorum Libro, ac sancta Cruce en ordine primum ipsi Episcopi, ac deinde reliqui suæ quisque Reipublicæ nomine sententias dixerunt, quæ sententiæ omnes in hunc Sulallam ob perspectam omnibus vitæ ejus probitatem latæ sunt, quæ nisi tertio missis Nuntiis, & tum quidem per vim en eo Monasterio ad se pertrahere potuerunt. Celebrata itaque iterum re divina, invocatoque simul Spiritu Sancto,

ac

ac deinde ipso in medium producto, ubi maximo omnium applausu, denuo sententiæ omnes in hunc comprobatæ essent, visum est eum pro confirmatione, * mittere. *scriptæque publico decreto literæ illæ supplices, quas ipse huc ad Sanctissimum Dominum nostrum Papam pertulit, & redacta est tota res in acta publica, ut gesta erat, missique sunt cum eo Viri, cum Ecclesiastici tum Laici ex Primatibus Christianorum, usque ad Hierosolymam circiter septuaginta, quod etiam testantur literæ Guardiani Montis Syon, & ex eo numero deinde, qui ipsum comitarentur, Legati sunt tres quorum unus nomine Caleph Vir laicus, sed apud suos in ea, quam dixi Insula Tigris primi nominis hic adest, alter morbo periit in itinere, tertius vero æger relictus est.*

Obsecrat humillime, ut Sanctissimus dominus noster Papa in Patriarcham illum velit confirmare, idque quam potest fieri citissime, quo possit cum primis Navibus versus Patriam proficisci, a qua jam plusquam sesquiannum abest, veretur enim ne populus mortem ejus suspicans, de novis rebus circa Religionem cogitet.

Præterea petiit sibi, ac populo, Regionibusque Orientalibus Sanctam benedictionem a Sanctissimo Domino Nostro dari. Optaret præterea, ut una secum quispiam Vir Ecclesiasticarum rerum peritus allegaretur, qui illos ritus hujus Orthodoxæ Ecclesiæ nostræ doceret; promittitque, mox si quis talis mitteretur, eum, aut in Episcopum, aut ad aliam dignitatem promovendum, ac datum iri ipsi locum, & ædes, in quibus commodissime habitare posset. Addit etiam illic quatuor Concilia magna, magnis Voluminibus haberi atque ea, & etiam libros veterum Doctorum, quibus hic caremus, quales sunt Ephrem...

XV. Februarii Simon Sulalla delectus a Clero, & populo Assyriorum Patriarcha provolutus ad pedes Julii III. Pontificis Catholicæ fidei professionem nuncupavit ex orthodoxa verborum formula ipsi proposita, inferiusque afferenda, quæ gesta singula Maffæus Cardinalis in Senatu habito XX. Februarii retulit, utque constaret illum jam ante a Clero, Populoque Assyrio fuisse rite designatum Patriarcham, de quibus extant subjecta publica documenta.

Romæ die Lunæ XX. Febr. MDLIII.

Referente Reverendissimo Maffæo.

XLIV. *Acta Consist. mss. Car. Spad. sig. n. 134. p. 98.* *Cum universus populus Assyriæ Orientalis, videlicet, tam Ecclesiastici, quam Laici pro eorum veteri more acclamassent in eorum Patriarcham Religiosum Virum Simonem Sulalla Priorem domus Hormisd Ordinis Sancti Basilii, Musal Diœcesis, Ordinem ipsum expresse professum in quadragesimo, vel circa ætatis suæ anno constitutum, & eundem Simonem ad Sanctitatem suam pro confirmatione hujusmodi obtinenda misissent, sanctitas sua idoneitate, & meritis supradicti Sulalle, & aliis præmissis diligenter examinatis, ejusdemque confessione visa, intellecta, & ab eo approbata, horum intuitu Ecclesiæ Patriarchali de Musal in Syria Orientali per obitum bonæ memoriæ Simonis Mamæ illius ultimi Possessoris extra Romanam Curiam defuncti vacantis, de persona ejusdem Simonis Sulalle providit prout in cedula, cujus tenor est.*

Reverendissime Domine. Hodie Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster Dominus Julius Divina providentia PP. III. in suo Consistorio secreto, ut moris est, ad relationem meam Ecclesiæ Patriarchali de Muzal in Syria Orientali, cui bonæ memoriæ Simon Mama Patriarcha de Muzal, & Insulæ Tigris, ac cæterarum Civitatum, & Terrarum Orientalium eidem Patriarchæ subjectarum, necnon Monasteriorum ejusdem Nationis in Dii Mariu, ac Calicut, ac tota India existentium eidem Patriarchæ subditorum, dum viveret, præsidebat, per obitum ejusdem Simonis, qui extra Romanam Curiam diem clausit extremum, Pastoris solatio destitutæ, de persona Religiosi Viri Domini Simonis Sulalle de Danielis domo Bella fratris domus Hormisd Ordinis Sancti Basilii, Muzal Diœcesis ordinem ipsum expresse professi in quadragesimo, vel circa suæ ætatis anno, & Presbyteratus ordine constituti, ac de legitimo matrimonio procreati, de cujus integritate, doctrina, puritate, sinceritate, fidei constantia, religionis zelo, vitæ, ac morum honestate, & denique in omni virtute summa perspicuitate, universus Clerus, & Populus Catholici illius Regionis per eorum literas suæ Sanctitati testimonium perhibere, ejusdem Simonis Sulalle confessione, quam sanctitas sua de verbo ad verbum presenti cedulæ, & literis desuper conficiendis inseri, & adnotari voluit, & mandavit, prius audita, & in scriptis redacta, ac diligenter examinata, & in eodem Consistorio perlecta, ac ea Catholica, & ipso Simone Sulalle per eam fidei capace, & vero, fideli ac idoneo reperto horum intuitu de Reverendissimorum meorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio Apostolica authoritate providit, ipsumque illi in Patriarcham præfecit, & Pastoralem curam, &c. committendo, absolvens eundem Dominum Sulalle a censuris ad effectum. In quorum fidem præsentem cedulam fieri,

& nostri parvi sigilli impressione muniri jussimus, & fecimus, eamque manu propria subscripsimus.

Tenor vero dictæ Confessionis sequitur, & est talis.

Ego Frater Sulalle de Domo Danielis Bella en Civitate Muzal in Assyria Orientali oriundus Frater Domus, & Conventus S. Basilis, Muzal Diœcesis Ordiuem ipsum eupresse professus.

*I. Credo en corde, & confiteor ore, quod unus solus est verus Deus Omuipotens, incommutabilis, qui est sucomprehensibilis, ineffabilis, & æternus, Pater, & Filius, & Spirisus Sanctus, unus in essentia, trinus in personis, Pater ingenitus, Filius a solo Patre genitus, Spiritus Sanctus a Patre, & Filio procedens, non sicut a duobus principiis, sed ab utraque tanquam ab uno principio. Pater non est Filius, aut Spiritus Sanctus, Filius non est Pater, aut Spiritns Sanctus. Spiritus Sanctus non est Pater, aut Filius, sed Pater tantum Pater est, Filius tantum Filius est, & Spiritus Sanctus tantum Spiritus Sanctus est. Nullus alium, aut præcedit æternitate, aut encedit magnitudine, aut superat * æternitate. Absque initio semper est, aut sine fine. Pater est generans, Filius nascens, Spiritus Sanctus procedens consubstantiales, coæquales, & omuipotentes, & coæterni, hæ tres Persouæ sunt unus Deus, non tres Dii, uua essentia, una substantia, una immeusitas, unum principium, unus Creator visibilium omnium, & invisibilium, corporalium, & spiritualium, qui quando voluit universas condidit creaturas sua bonitate, quas valde bonas voluit, ideo reprobo, & anathematizo omnes hæreses, & Hæreticos sentientes, & docentes contraria.*

* immensitate.

II. Firmiter etiam credo, & confiteor, quod unigenitus Dei Filius consubstantialis Patri, semper cum Patre, & Spiritu Sancto existens, in plenitudine temporis quam Diviuæ misericordiæ consilium disposuit, ut uos a peccato Adæ, & cæterarum culparum nostrarum sordibus mundaret, & a morte, & Inferno liberaret, incarnatus est de Spiritu Sancto, in immaculato utero Beatæ Virginis Mariæ veram, & integram hominis naturam assumpsit, corpus, scilicet, & animam rationalem in unitate personæ Divinæ tanta unitate, ut uuus, & idem Christus sit Deus, & Homo, Dei Filius, & hominis Filius, ita quod una natura non confunditur ab altera, neque una trausit in alteram, neque una miscetur alteri, neque altera evauescit, sed in persona omnino una duæ sint naturæ perfectæ, scilicet, & divina, ac humana, salvis earumdem uaturarum proprietatibus, duæ voluntates, duæ operationes, itaut Christus sit tantum unus, & sicut formam Servi Dei forma non adimit, ita formam Dei forma servi non minuit, qui enim verus Deus est, idem verus est homo, Deus per id quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, homo per id quod Verbum erat factum est, & habitavit in nobis, Deus per id quod de quinque panibus quiuque millia hominum saturavit, quod Samaritanæ aquam salientem in vitam æternam promisit, quod Lazarum quatriduanum a mortuis suscitavit; homo per id quod esurivit, sitivit, fatigatus est, & in liguo clavis transfiuus est, unus, & idem secundum Divinitatem æqualis Æterno Patri, immortalis, impassibilis, secundum vero humanitatem mmor Patre, mortalis, & passibilis.

III. Insuper firmiter credo, & prædico eundem Dei Filium incarnatum, natum esse eu Maria semper Virgine, & ideo ipsam Virgiuem fateor, veram Dei Matrem, atque Genitricem. Item vere passum, mortuum, & sepultum, vere cum anima descendisse ad Inferos ad liberandum Patres, & ad ligandum insatiabilem homicidam, & subinde vere ex mortuis surrexisse, & per quadraginta dies Apostolos docuisse, moxque ad Cœlos ascendisse, sedereque ad dexteram Patris, & venturum in fine Sæculorum ad judicandum vivos, & mortuos.

IV. Credo, & profiteor nullum unquam hominem en semine Adæ conceptum, & natum, fuisse salvatum, aut fore salvandum, nisi per fidem Mediatoris Dei, & hominum Domini nostri Jesu Christi in sanguine, & morte ipsius, qua nos reconciliavit æterno Patri, & delevit Chirographum iniquitatum nostrarum æterna redemptione inveuta.

V. Item firmiter credo, legalia omnia Veteris Testamenti, seu Mosaicæ Legis, quia Christum figurabant, licet Divino cultui illa ætate congruerent, ipso adveniente cessasse, & jam promulgato Evangelio servari non posse sine interitu salutis æternæ. Omnes igitur post illud tempus Circumcisiones, Sabbathi, ciborum eadem Lege prohibitorum, reliquorumque legalium observationes alienas a fide denuntio, & salutis æternæ nou posse esse participes, nisi aliquando ab his erroribus resipiscant, ab his enim omnibus liberavit nos Christus, & septem novæ legis Sacramenta instituit, quæ veneror, credo, & confiteor, scilicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Ordinem, & Matrimonium, & Extremam

mam Unctionem, quæ omnia nobis gratiam Dei conferunt, & virtute passionis Domini Nostri Jesu Christi ea sumentibus applicavit. Ista septem Sacramenta perficiuntur tribus, verbo, videlicet, & rebus, & Ministro; rebus ut materia, verbis ut forma, Ministro qui facere intendat quod facit Ecclesia. Recipio insuper quidquid de eisdem Sacramentis Sancta, & Catholica Ecclesia Romana docet, & prædicat.

VI. Credo, quod si vere pœnitentes in Dei charitate decesserunt, antequam dignis pœnitentiæ fructibus, & commissorum & omissorum pœnis Purgatorii post mortem purgari, utque a pœnis hujusmodi releventur prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet Sacrificia, Orationes, & Eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta; illorum animas, qui post baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam habent, & ut dictum est, purgatæ sunt, mox in Cœlum recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum, & unum sicuti est, pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius, illorum vero animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in Infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas.

VII. Firmiter etiam teneo, & credo Symbolum fidei a trecentis decem, & octo Patribus Concilii Nicæni acceptatum, & usque hac tempora servatum in Ecclesia in hac forma. Credo in unum Deum Patrem Omnipotentem, Factorem Cœli, & Terræ, visibilium omnium, & invisibilium, & in unum Dominum Jesum Christum, &c.

VIII. Confiteor, teneo, & prædico unum eundemque Deum Veteris, & Novi Testamenti, hoc est legis, & prophetarum, atque evangelii authorem esse, quoniam eodem spiritu sancto inspirante loquuti sunt. Itaque suscipio omnes libros canonicos quos suscipit Sacrosancta Romana Ecclesia Catholica, quorum tituli sunt, videlicet quinque Libri Moysis, Liber Genesis, Exodi, Levitici, Numeri, Deuteronomii, Josue, Judicum, Ruth, quatuor Libri Regum, duo Paralipomenon, Esdræ, Neemiæ, Tobiæ, Judith, Job, psalmorum David, liber Proverbiorum, Ecclesiastes, & cantici canticorum, Sapientiæ, Ecclesiastici, Isaiæ, Hieremiæ, Baruch, Ezechielis, Danielis. Teneo etiam libros duodecim prophetarum minorum, idest, Osee, Joelis, Amos, Abdiæ, Jonæ, Michææ, Nahum, Abacuc, Sophoniæ, Haggæi, Zachariæ, Malachiæ & duos libros Machabæorum. Etiam teneo quatuor Libros Evangelistarum Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis. Accepto quatuordecim Epistolas Pauli, ad Romanos videlicet unam, ad Corinthios duas, ad Galatas unam, ad Ephesios unam, ad Philippenses unam, ad Colossenses unam, ad Thessalonicenses duas, ad Timotheum duas, ad Titum unam, ad Philemonem unam, ad Hebræos unam. Item suscipio Epistolam Jacobi unam, Petri duas, Joannis Apostoli tres, Judæ unam, Librum Actuum Apostolorum, & Apocalypsim Joannis Apostoli.

IX. Item amplector, suscipio, & approbo Sanctam Nicænam Synodum CCCXVIII. Patrum, & profiteor, & sequor quidquid illa decrevit, & reprobo, & damno quidquid illa damnavit, & maxime impiam hæresim Arianorum cum suo authore Ario.

X. Item amplector, suscipio, & approbo Sanctam Catholicam Chalcedonensem Synodum quartam in ordine generalium Synodorum, & credo, ac sequor quidquid illa decrevit, & reprobo ac damno quidquid illa reprobavit, & maxime impiam hæresim Eutychetis, & Dioscori, & reprobo secundam Ephesinam synodum.

XI. Item amplector, suscipio, & approbo Sanctam primam Ephesinam Synodum ducentorum Patrum, & credo quidquid illa decrevit, & reprobo quidquid illa reprobavit, maxime hæresim Nestorianam cum suo authore Nestorio.

XII. Item suscipio, approbo, & amplector, quæcumque alia Concilia, quæ recipit, & approbat Sancta, & Catholica Ecclesia Romana, ac damno, & reprobo omnes hæreses, & authores earumdem, quas & quos reprobat, & damnat dicta Sancta, & Catholica Romana Ecclesia, necnon quidquid tenet, & docet Sancta Sedes Apostolica Romana, ac Catholica Ecclesia cum omni devotione, & reverentia suscipio, & accepto, illos quoque doctores, & Sanctos Patres, quos Ecclesia Romana approbat reverenter suscipio.

XIII. Teneo, & confiteor sanctam sedem Apostolicam, & Romanum Pontificem in Universum Orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse Petri Principis Apostolorum & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ suæ sanctæ esse caput, & omnium Christianorum Patrem, & doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi, Universalem Ecclesiam a Domino Nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, cuius Ecclesiæ unitatem, & Congregationem, tam valere credo, ut nullos extra dictam Ecclesiam Catholicam existentes æter-

næ vitæ participes posse fieri confiteor.

Insuper promitto me tanquam obedientiæ filium ordinationibus, præceptis, censuris, ac jussionibus Papæ Julii III. moderni, & Successorum suorum Romanorum Pontificum canonice intrantium, & Sedis Apostolicæ fideliter, & semper obtemperaturum. Ita me Deus adjuvet, & sancta Dei Evangelia, & Deus testis est mihi, quod corde credo, confiteor ore hanc confessionem, fidei meæ sinceram, & veram, quam scribi feci, ac manu propria subscripsi, & humiliter Patri Sanctissimo Julio III. Pontifici Maximo ad pedes ejus prostratus obtuli die XV. Mensis Februarii MDLIII.

Ego indignus Frater Simon Sulalle feci scribere hanc fidem, & manu propria subscripsi.

Datum Romæ in Palatio Apostolico anno a Nativitate ejusdem Domini MDLIII. die vero XX. mensis Februarii Pontificatus prælibati Sanctissimi Domini Nostri anno III.

Collectis Cardinaliom suffragiis Simon Sulalla a Pontifice Assyriorum Patriarcha confirmatus est, ac postea lapso medio Aprili solemni ritu Patriarchali pallio in Basilica Sancti Petri insignitus, de quo hæc publica acta referunt.

Acta Consist. ms. Card. Spad. sig. n.134. p.114. Julius III. sua manu Patriarcham Assyriorum pallio adornat.

Die Lunæ XVII. Aprilis Sanctitas Sua in Sede Pontificali Consistorii sui secreti Romæ in Palatio Apostolico apud Basilicam S. Petri sedens cum pluribus eu Reverendissimis, ac Reverendis Dominis Archiepiscopis, Episcopis, ac aliis Prælatis Ecclesiarum, necnon sanctitatis suæ familiaribus sibi assidentibus pallium insigne videlicet plenitudinis Pontificalis officii de corpore ipsius B. Petri sumptum, R. P. D. Simoni Sulalle de Danielis de Domo bella Patriarchæ de Mozal in Syria Orientali, coram eadem sanctitate sua personaliter constituto, & illud cum ea, qua decuit reverentia postulanti propriis manibus tradidit, & assignavit, ut eam dictus Simon Patriarcha, quam ejus in Ecclesia de Mozal Successores Patriarchæ de Mozal pro tempore existentes illo perpetuis futuris temporibus infra Ecclesiam suam de Mozal illis diebus dumtaxat uteretur, qui expressi sunt in jure, aut in ipsius Ecclesiæ de Mozal privilegiis continentur.

XLVI. Eodem die actum est de redigenda in meliorem formam Christiana disciplina, cumque perlecta essent, quæ Cardinalium Congregatio ad id constituta sanxisset, visum est a Conclavi, & electione Pontificis incipiendum, ut Sanctior morum norma a Capite, ad extremam membra diffunderetur; de quo hæc referunt acta Consistorialia.

Romæ die Lunæ XVII. Aprilis, S. D. N. fecit verbum de reformatione per Reverendissimo: Deputatos facta, & fuerunt lecta ea, quæ per eos acta extiterant, & visum fuit Sanctitati suæ sumendum esse a reformatione Conclavis videlicet de electione Pontificis, & fuit decretum quod Bulla antea desuper facta mitteretur per manus ad Reverendissimos, nullo tamen exemplari sumpto, seu relanato, quia visa postmodum mitterentur etiam ea, qua de dicta reformatione per prædictos Deputatos, ut prius acta fuerant, & deinde super omnibus concluderetur. *Acta Consist. ms. Card. Spad. sig. n.134. p. 113. De reformatione agitur.*

Confluxit Romam ad Sanctioris disciplinæ formam instituendam maximus Episcoporum, qui jam ante vocati erant numerus, utque res debito perageretur ordine, Julius Marcellum Cardinalem tit. S. Crucis maximis virtutum ornamentis conspicuum, ac postea in Pontificatu Successorem Romam excivit, visum enim erat futurum opportunius, ut in Romana Aula, quam in Concilio ea norma instauratæ disciplinæ sanciretur.

Auctus est hoc anno Cardinalium Senatus, de quo hæc memorant Acta Consistorialia. XLVII. *Acta Consist. MS. Car. Spada sig. n. 134. p. 127.*

Romæ die Veneris XXII. Decembris MDLIII. fuit Consistorium, in quo creavit, & assumpsit, in S. R. E. Presbyterum, & Diaconos Cardinales, videlicet Petrum de Aragonia Archiepiscopum Panormitanum Presbyterum, & Ludovicum de Lotharingia de Guisa, ac Robertum de Nobilibus de Monte Politiano in decimo tertio anno, vel circa, ac Hieronymum de Simoncellis Clericos Aretinæ, & Urbevetanæ Civitatis vel Diœcesis respective Diaconos.

Adducta est ea Ludovici Guisii Cardinalis promotio in maximam invidiam, ita ut proximo ineunte anno Julius Pontifex ob graves causas constituerit, ut nullus posthac Cardinalis adhuc superstitis Frater in Cardinalium Senatum adscribi posset, ne ad pauciores familias is honos contraheretur, ut narrant Acta Consistorialia. XLVIII. *Acta Consist. sig. n. 134. p. 129.*

Quod autem Julius purpura ornaverit Robertum de Nobilibus suum ex Sorore Nepotem, respexit quidem non ad annos, sed ad mores seniles, ita ut vere asserere possimus, de eo locutum quoque fuisse Spiritum Sanctum in Sapientia: [*Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.*] Iste namque ætate adolescens, sensu perfectus Vir, decimo suæ vitæ anno ita Latinam, & Græcam callebat linguam, ut coram Pon- *Andreas Victorellus in Ciacco. in adject. Jul. III. & Card. de Nobilibus.*

Pontifice duobus istis Idiomatibus oraverit, quibus addidit Sacrarum Literarum disciplinam; sed majori multo existimatione digna ejus vitæ innocentia, qua cum nullis rebus, quas adeo mundus magnifacit, adhæreret, Cardinalitiam dignitatem relinquere, & nomen dare Societati Jesu decreverat, a quo tamen consilio a proprio piaculario Sacerdote ejusdem Societatis Viro dimotus est, majorem proinde Purpuræ conferens, quam ab ipsa accipiens splendorem. At homines tanta virtutum luce diu frui non meruerunt, quatuor namque post Cardinalatum elapsis annis decimo octavo suæ ætatis anno, immaturus Mundo, sed maturus Cœlo ad Paradisi gloriam evocatus est.

Anno

I. Philippus II. Hispaniarum Rex in uxorem accepit Mariam Angliæ Reginam.

ANno Christianæ salutis quinquagesimo quarto, supra millesimum quingentesimum, ineunte indictione duodecima, perlatus est Julio ab Oratore Cæsareo nuntius de matrimonio inter Philippum Hispaniarum Principem Caroli V. Filium tot Regnorum hæredem, ac Mariam Angliæ Reginam conciliato, ex quo cum de Anglorum ad Romanæ Ecclesiæ obsequium, & conjunctionem reditu certæ spes affulgerent, pio gaudio delibutus Pontifex Imperatori de tantæ rei felici successu gratulatus est.

Imperatori.

Jul. III. l.8. brev. fig. num. 2887. p. 24.

Hodie Kalendarum Januariarum, & novi anni redeuntis diem festum agentes cum a sacro Altari discederemus solemni Missæ Sacrificio Deo Optimo Maximo per nos persoluto, tuæque in primis Majestatis [quod semper fecimus] devotis nostris precibus eidem Deo incolumitate, saluteque commendata, præsto nobis fuit dilectus filius nobilis vir Joannes Manricus Orator apud nos tuus, qui nobis optatum nuntium attulit de Matrimonio inter dilectissimum Filium nostrum Philippum Hispaniarum Principem Natum suum, ac Christianissimam in Christo Filiam nostram Mariam Angliæ Reginam conciliato, quo sane nuntio viu quidquam nobis gratius potuit accidere, ita cuim nobis ejusmodi summorum, ac præstantissimorum Principum inter se conjunctio tum apta, & conveniens in Domino visa est esse, tum Christianæ Reipublicæ incremento, atque hujus Sedis dignitati, authoritatique opportuna, ut quod antea de illius Nobilissimi Angliæ Regni ad rectam fidem, & prædictæ Apostolicæ Sedis venerationem reversione freti singulari virtute, ac Religione ipsius Mariæ Reginæ sperabamus, id nunc tua tanta authoritate, consilio, pietate ad eam causam adjuncta prorsus ita futuram certe, firmissimeque expectamus, quare Majestati tuæ optimo animo, paternaque charitate gratulantes, omnipotentem Deum omnibus votis oramus, ut istud ipsum Matrimonium, tum Majestatis tuæ, ejusque præclarissimæ Familiæ amplitudini, authoritati, dignitati faustum, feliu, fortunatumque perpetuo esse velit, tum vero etiam illos, quos speramus, ad ipsius Dei laudem adjuvandam, salutares ex sese effectus parere, ut tantæ lætitiæ causæ, quæ ab ipsius benignissimi Dei largitate originem habens, cum ejusdem Dei semper voluntate, beneplacitoque consequatur. Dat. Romæ apud S. Petrum die I. Januarii MDLIV. Anno IV.

II.

Pro conficiendo hoc augusto conjugio, excitus est serius in Angliam Reginaldus Polus ne tumultuum causam novandi cupidis præberet, cum Regia stirpe satus, nec Sacerdotio initiatus a nonnullis in Regem expeteretur: Porro Maria Regina Religionis Catholicæ pristino splendori restituendæ cupida Cramnerum Cantuariensem Archiepiscopum, & Hugonem Latimerum plurium scelerum reos in carcerem conjici jussit, Comitem etiam Devoniæ ob prælatum sibi Philippum actum in iras, & Elizabetham ex Anna Bolena Henrico natam cum Wiato, ut Senatui visum est, conjurationis conflatæ sociam vinculis addixit, usa tamen clementia dein Comitem in Italiam relegavit, Elizabetham vero, quæ postea sævissimam persecutionem in Catholicos, rerum potita, exercuit, Procerum precibus morti ereptam Wodstochium in custodiam misit. *Sander. l. 2.*

Non conquievere tamen turbidi Hæreticorum animi, sed aperta usi audacia ad occultas artes confugere, ut fascinatam dolis occultis plebem in conjuratione pellicerent, finxeruntque primum adulterina miracula quasi lapsæ cœlo Angelicæ mentes cœlestibus vocibus Londinenses Cives admonerent, ne Reginæ cum Hispaniarum Principe conjugium celebrari permitterent, neve Religionem veterem pristino restitui splendori tolerarent; quorum doli patefacti impietatem, ac nequitiam Auctorum in lucem collocarunt, nefariaque superstitio in risum versa est, versutiaque justis pœnis castigata, ut refert Sanderus subjectis verbis.

Calvinistæ falsa miracula spargunt, & detecti mulctantur.

III. Sand. l. 2. p. 342.

Motus in Anglia varii præcipuis conjuratoribus in potestatem Reginæ redactis, & supplicio affectis utcumque conquieverunt. Sed Hæretici inquietum, & turbulentum genus hominum, & quod vi & armis apertis contra nuptias cum Hispaniarum Principe, & Regni reconciliationem non poterant, Diabolicis tentant efficere artibus: nam præter privatas insidias, quas ad tollendam Reginam [pro quibus Guillelmus Thomasus Regii Senatus tempore Eduardi Scriba merita morte mulctatus fuit] impie struxerunt, aliud ad commovendum Londinensem populum seditioni, tum & hæresi valde deditum, inauditum adinvenerunt stratagema; induxerunt quippe quandam puellam, octodecim annos natam, hæresi simul & pretio corruptam, in eam improbam simulationem, ut se permitteret in abdito inter duos muros cujusdam domus angulo ad tem-

pus

pus concludi, & per fistulam ad id aptatam eas voces edere, quas istius strophæ artifices suggererent sibi: nomen puellæ Elizabetha Crosta erat, doli Author erat Dracus quidam. Ita ergo illa instructa, & in loco ad fraudem accommodato collocata, mirabiles emittit continua eu antro suo voces, easque tam sonoras, ut per omnes vicinos audiretur. Accurrunt undique cives, quid sit inquirunt, mirantur, voces non mortalis hominis, sed Angeli esse clamabant, Urbi, ac Reipublicæ iste spiritus comminatur miseriam, ærumnas, mala omnia si nuptias cum Hispano aut communionem cum Papa Romano admittant. Multa item contra sanctum Sacrificium, & reliquam fidem Catholicam, quasi oracula fundebat, erant ex conspiratoribus, qui data opera se turbis adstantibus semper ingesserant, qui huius spiritus propheticas, & obscuriores sententias ad Religionis eversionem, & seditionem movendam interpretabantur. Magistratus autem ad multitudinem compescendam, & quid rei sit lustrandum accedit: fraus difficillime apparuit. Sed tandem inito consilio de defodiendo muro, & vicinis parietibus unde voces reddi conjiciebat, misera puella prodiit, ac examinata, quorum suasu, & consilio hoc fecerit, confessa est statim se a quibusdam seditiosis sectariis, & ab eo in primis, quem nominavimus Draco, ad istam nequitiam inductam fuisse. Authores fugiunt; puellæ publica pœnitentia castigatæ reliqua pœna condonata est, & ita res tota in risum, & in majorem hæreseos detestationem, quæ tam Diabolicis sustentatur artibus, recidit.

IV. *Maria Regina Religionem Catholicam in Anglia restaurat.* At Maria Regina pristinæ dignitati restituendæ Religionis sollicita, dejectis gradu Ecclesiastico Hæreticis, pios delegit Sacerdotes a Reginaldo Polo Cardinale Legato approbatos, quos Ecclesiis præfici a Pontifice veteri more, atque instituto flagitavit, tum sacras pro ipsa, ut Regnum pie, ac tranquille administraret, apud Deum preces fundi postulavit, cujus pietatem, ac flagrantissimum instaurandæ Religionis, impietatisque evertendæ studium Pontifex commendavit, dato Cardinali Polo de his amplissimo mandato.

V. In Senatu Cardinalium Romæ habito VI. Julii, creati fuerunt octo Episcopi Angli, atque etiam Reginaldo Polo collata potestas, ut Præsules intrusos per nefas, redeuntes ad officium ejuratis hæresi, & schismate in eadem dignitate confirmaret, quemadmodum referunt Acta Consistorialia.

Romæ die Veneris VI. Julii MDLIV. fuit Consistorium, in quo proponente Sanctissimo Domino Nostro, cum Reverendissimus Dominus Reginaldus Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconus Cardinalis Polus [*Act. Consist. sig. n.134. p. 138.*] *nuncupatus Sedis Apostolicæ in Regno Angliæ de Latere Legatus, cui antea idem Sanctissimus Dominus Noster, ut quibusvis Cathedralibus, etiam Metropolitanis ipsius Regni Ecclesiis, quovis modo pro tempore vacantibus de personis idoneis, pro quibus Serenissima Domina Maria Angliæ Regina Illustris juxta dicti Regni consuetudinem sibi supplicasset Apostolica authoritate providere, ipsasque personas eisdem Ecclesiis in Episcopos, & Archiepiscopos præficere posse, plenam, & liberam facultatem concesserat Lincolniensi de Joannis, & Roffensi de Mauritiis in Theologia Baccalaureorum, ac Cicestrensi de Georgii, & Glocestrensi de Jacobi Magistrorum in Theologia, necnon Menevensi alias Sancti Davielis de Henrici Legum Doctoris, ac Bathoniensi, & Wellensi invicem unitis ejusdem Regni Ecclesiis certo modo Pastorum solatiis destitutis de Gisberti R. P. D. Episcoporum de legitimo matrimonio procreatorum, & in Presbyteratus ordine, ac ætate legitima constitutorum, pro quibus dicta Maria Regina juxta eandem consuetudinem supplicaverat, personis dicta authoritate providisset, ipsosque illis respective in Episcopos præfecisset, & Pastores curam respective committendo, ipsius Episcopi provisionum, & præfectionum prætensarum vigore ipsarum Ecclesiarum regiminis, & administrationis possessionem, seu quasi respective assequuti fuissent, & munus consecrationis alias rite, & recte impensum suscepissent, asserereturque singulas Ecclesias prædictas etiam tunc, ut præfertur, seu alias certo modo vacare. Idem Sanctissimus Lincolniensi de Joannis, & Roffensi de Mauritiis, ac Cicestrensi de Georgii, ac Glocestrensi de Jacobi, necnon Menevensi alias Sancti Danielis de Henrici, & unitis Ecclesiis huiusmodi quovis modo quem Sanctitas sua haberi voluit pro expresso, & eu cujuscumque persona vacarent de Gisberti Episcoporum prædictorum personis, pro quibus prædicta Maria Regina eidem Sanctitati suæ supplicaverat, providit, ipsosque illis respective committendo, & cum retentione omnium, &c. Pro Mauritio Roffensi, & Henrico Menevensi Episcopis prædictis, & cum clausulis opportunis, &c.*

Cum idem Reverendissimus Reginaldus Cardinalis Legatus, cui etiam Sanctitas Sua, ut de personis quorumcumque Archiepiscoporum, vel Episcoporum, qui VI.

Me-

Metropolitanas, aut alias Cathedrales dicti Regni Ecclesias de manu Laicorum etiam Schismaticarum, & præsertim quondam Henrici Regis, & Eduardi ejus nati recepissent, earum fructus etiam longissimo tempore, etiam tanquam Venerabiles Archiepiscopi, seu Episcopi usurpando, postquam eos rehabilitandos esse censuisset, si sibi alias digni, & idonei viderentur; eisdem Metropolitanis, & aliis Cathedralibus Ecclesiis de novo, necnon de novo quibusvis aliis Cathedralibus, etiam Metropolitanis dicti Regni Ecclesiis, quovis modo vacantibus de personis idoneis, pro quibus Serenissima Domina Maria Angliæ Regina Illustris juxta ejusdem Regni consuetudinem sibi supplicasset Apostolica authoritate providere, ipsasque personas eisdem Ecclesiis in Archiepiscopos, & Episcopos præficere, ac cum iis, qui Ecclesias Cathedrales, etiam Metropolitanas de manu Laicorum, etiam Schismaticorum, ut præfertur, recepissent; quod eisdem, seu aliis ad quas eos alias rite transferri contingeret, Cathedralibus etiam, Metropolitanis Ecclesiis in Archiepiscopos, & Episcopos præfici, ac pro se, ipsasque Ecclesias in spiritualibus, & temporalibus regere, & gubernare, ac munere consecrationis sibi eatenus impenso uti libere, & licite valerent, dispensare posset, plenam, & liberam facultatem concesseras. Reginaldus prædictus Robertum Herphordiensem, qui Ecclesiam Assanensem dicti Regni tunc certo modo vacantem de manu dicti Henrici, seu Eduardi receperat, & illius regimini temere, & de facto se ingesseras, ac prætextu præmissorum munus consecrationis etiam de facto susceperat, mensæ Episcopalis Assanensis fructus tanquam Episcopus Assanensis realiter admiserat, & pro quo prædicta Regina, juxta eandem consuetudinem sibi super eo supplicaverat & de persona Ecclesiæ Herphordiensis, tunc certo modo Pastoris solatio destitutæ dicta authoritate providisset, eumque illi in Episcopum præfecisset, & Pastorem, curam &c. Committendo, ac secum, ut eidem Ecclesiæ Herphordiensi in Episcopum præesset, illamque in spiritualibus, & temporalibus regere, & gubernare, ac munere consecrationis per eum, ut præfertur suscepto uti libere, & licite valeret dispensando, ipseque Robertus Episcopus provisionis, & præfectionis hujusmodi vigore, possessionem, seu quasi regiminis, & administrationis ipsius Ecclesiæ Herphordiensis quovis modo, quem haberi voluit pro expresso vacaret, de persona ipsius Roberti pro quo prædicta Regina Maria eidem Sanctitati Suæ supplicaverat, dicta authoritate providit, ipsumque Robertum illi in Episcopum præfecit.

Reginaldo Polo conceditur facultas confirmandi in Episcopatibus hæreticos ad Ecclesiam reversos.

VII. Porro Reginæ literæ de reflorescente in Anglia Religione Catholica in Senatu perlectæ fuere maximo omnium plausu, quibus Julius Pontifex subjectis verbis respondit.

Mariæ Angliæ Reginæ.

Literas Serenitatis Tuæ VII. Aprilis die ad nos datas incredibile pene est, qua nos animi lætitia, & exultatione acceperimus, quantoque studio, & gaudio ab universo Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium cœtu nobiscum una fuerint perlectæ, cum omnes certatim, & summi Dei in te benignitatem, propriamque & peculiarem tuarum rerum protectionem, ac curam extolleremus, & tuam vicissim tantam acceptorum ab eo beneficiorum gratitudinem tantamque undique admirandi operis quod in te Deus a templo suo sancto operatus est, confirmationem debitis in Domino laudibus efferremus, tot enim probis, piisque & doctis Sacerdotibus per Serenitatem tuam ad istius Regni Ecclesiarum regimen adscitis, nobisque, atque huic Apostolicæ Sedi, ut eos juxta solemnem, Catholicumque morem ipsius præficeremus, propositis, nil sane maius, & appositius per te ad causam Dei erigendam, planeque constituendam potuit effici, cum tibi tales viros curæ, studii, laborisque tui cooperatores assumpseris, qui fide, & pietate, & recta in Deum Religione in omni varietate temporum semper habiti sunt eximii, itaque & tunc statim provisionem de ipsis Episcopis jam per dilectum filium nostrum Reginaldum Legatum factam nos ad supplicationem Tuæ Serenitatis juxta antiquum Prædecessorum tuorum morem authoritate nostra approbavimus, ratamque habuimus, & nunc eamdem tenore præsentium generatim approbamus, & confirmamus, & cum prædictis Venerabilibus Fratribus Episcopis videbitur, illis singulatim nostræ hujus confirmationis testimonium per solitas nostras sub plumbo datas literas præbebimus; quod vero Majestas tua in postremis suis literis nos orat, ut ad Deum preces fundere velimus, quibus per ejus clementiam, & bonitatem tui istius Regni ad perfectam hujus sanctæ sedis obedientiam reducendi consiliis secundos det eventus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum die X. Julii MDLIV. anno V.

Jul. III. lib. brev. 8. sig. n. 2887. p. 182.

VIII. Pro restituenda, asserendaque facilius Religione, pellicendisque ad obsequium Ecclesiæ Anglis Proceribus, qui Ecclesiastica vectigalia invaserant, Julius Cardinalem Legatum authoritate munivit, ut

Cardinali Polo conceditur facultas relaxandi onus restitutionis iis qui Ecclesiasticos reditus usurpaverant.

ut cum iniquis possessoribus mitiori ratione transigere, vel raptarum opum sacrarum restituendarum onere eos exolvere posset, præferendas enim redemptas Christi sanguine animas temporariis censibus, qui in infœlici præteritorum temporum perturbatione distracti fuerant, vel pessumdati, censuit Pontifex, atque etiam ut contra fas occupata retineri permitteret, rescissis contrariis legibus, indulsit, de quo subjectæ ad Cardinalem Legatum adhuc agentem in Belgio datæ literæ.

Cardinali Polo Legato.

Ib. n. 2887. p. 156. *Superioribus Mensibus, oblata nobis spe per Dei misericordiam, & Charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariæ Angliæ Reginæ summam Religionem, & pietatem, Nobilissimi illius Angliæ Regni, quod jam diu quorumdam impietate a reliquo Catholicæ Ecclesiæ corpore avulsum fuit, ad ejusdem Catholicæ, atque Universalis Ecclesiæ unionem, intra quam nemini salus esse potest, reducendi, te ad prædictam Mariam Reginam, atque universum illud Regnum nostrum, & Sedis Apostolicæ Legatum de Latere, tanquam pacis, & concordiæ Angelum de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, atque unanimi assensu destinavimus, illisque facultatibus omnibus munivimus, quas ad tanti negocii confectionem necessarias putavimus esse, seu quomodolibet opportunas, atque inter alia Circumspectioni tuæ, ut cum bonorum Ecclesiasticorum possessoribus, super fructibus male perceptis, & bonis mobilibus consumptis concordare, transigere, ac eos desuper liberare, & quietare, ubi expedire videretur posset, authoritatem concessimus, & facultatem, prout in nostris desuper confectis literis plenius continetur; cum autem ex iis principiis, quæ ejusdem Mariæ Reginæ sedulitate, & diligentia, rectaque, & constante in Deum mente, tuo etiam in ea re cooperante studio, atque consilio prædictum reductionis opus in prædicto Regno usque ad hanc diem habet, ejusdem præclari operis perfectio in dies magis speretur, eoque faciliores progressus habitura esse dignoscatur, quo magis nos majorem in Ecclesiasticorum bonorum possessionibus in illa superiori temporum confusione per illius Provinciæ homines occupatis, Apostolicæ benignitatis, & Indulgentiæ spem ostenderimus, nos nolentes tantam dilectissimæ nobis in Christo Nationis recuperationem, & tot animarum pretioso Jesu Christi Domini Nostri sanguine redemptarum salutem, ullis terrenarum rerum respectibus impediri, more pii Patris in nostrorum, & sanctæ Catholicæ Ecclesiæ filiorum post longum periculosæ peregrinationis tempus ad nos respectantium, & redeuntium peroptatum complexum occurrentes, tibi, de cujus præstanti virtute, singulari pietate, doctrina, sapientia, ac in rebus gerendis prudentia, & dexteritate plenam in Domino fiduciam habemus, cum quibuscumque bonorum Ecclesiasticorum, tam mobilium, quam immobilium in prædicto Regno possessoribus, seu detentoribus, pro quibus ipsa Serenissima Regina Maria intercesserit, de bonis per eos occupatis, ut prædicta bona sine ullo scrupulo imposterum retinere possint, arbitrio nostro, authoritateque nostra tractandi, concordandi, transigendi, componendi, & cum eis dispensandi, omniaque, & singula alia, quæ in his, & circa ea quomodolibet necessaria, & opportuna fuerint, concludendi, & faciendi, salvo tamen in his, in quibus propter rerum magnitudinem, & gravitatem hæc sancta Sedes merito tibi videretur consulenda, nostro, & prædictæ Sedis beneplacito, & confirmatione plenam, & liberam Apostolica authoritate tenore præsentium, & ex certa scientia concedimus facultatem, non obstantibus literis felicis recordationis Pauli Papæ II. Prædecessoris nostri de non alienandis bonis Ecclesiasticis, nisi certa forma servata, & aliis quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, necnon quarumvis Ecclesiarum, & Monasteriorum, ac aliorum Regularium, & piorum locorum juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis fundationibus, statutis, & consuetudinibus illorum tenores pro sufficienter expressis habentes contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXVIII. Junii MDLIV. anno V.*

IX. Instructa interim amplissima Classe Philippus Hispaniarum Princeps profectionem in Angliam pro copulanda sibi connubialibus sacris Maria Regina adeundaque Regni possessione adornabat, cum Pontifex de parta recenti felicitate gratulaturus ei literas transmisit, rogavitque ut Cardinali Polo aditum in Angliam hactenus obstructum patefaceret.

Pridie ejus diei, quo consignatæ sunt Pontificiæ literæ, appulerat Philippus Princeps Hispaniarum in Angliam, in quem Cæsar ad Regiarum nuptiarum splendorem augendum Neapolitani Regni jura transfudit, ut refert Surius, de quo etiam Acta Consistorialia hæc referunt.

X. *Act. Consist. sig. n. 134. pag. 145.* Jul. III. assensum præstat translationi Regni Neapolitani in Philippum II. Regem Hispaniæ.

Romæ die XXIII. Octobris MDLIV. fuit consistorium; Sanctissimus D. N. admisit renuntiatiouem, translationem & dimissionem Regni Siciliæ citra Pharum a Serenissimo D. Carolo Romanorum Imperatore semper Augusto in favorem Serenissimi Domini Philippi Angliæ Regis Illustris, ipsius Caroli Imperatoris Nati factam, necnon obedientiam a Nobili Viro Ferdinaudo Avalos de Aquino Marchione Piscariæ, ejusdem Philippi Regis Procuratore nomine dicti Philippi Regis Sanctitati Suæ, ac Sedi Apostolicæ, & S. Romanæ Ecclesiæ præstitam, itemque homagium, & juramentum fidelitatis, ac Regnum ipsum usque ad confinia terrarum ipsius Romanæ Ecclesiæ excepta Civitate Beneventana cum ejus Territorio, districtu, & pertinentiis; ac eorum incolis, quam Sanctitas Sua sibi, & eidem Romanæ Ecclesiæ retinuit, prædicto Philippo Regi, pro se, suisque hæredibus, & successoribus Aragonum Regibus, tam masculis, quam fœminis ex eo recta linea descendentibus in fœudum perpetuum pro solito annuo censu septem millium ducatorum auri de Camera, & unius paraphreni albi pro recognitione veri, & directi Dominii ipsius Regni in festo Sancti Petri persolvendo, & sub conditionibus, modis, formis, adiectionibus, promissionibus, clausulis, voluntatibus, & ordinationibus in literis Julii II. & concessione Leonis X. Romanorum Pontificum Sanctitatis Suæ Prædecessorum contentis, concessit, & elargitus est, ac Regnum ipsum eidem Philippo Regi modo, & forma prædictis infeudavit, eumque de illo per ipsius Ferdinandi Marchionis, & Procuratoris ad osculum pedum Sanctitatis Suæ admissionem investivit, volens, & intendens, ut infra annum a data concessionis hujusmodi computandum idem Philippus Rex privilegium suum aurea Bulla bullatum, in quo proprio juramento fateatur, & recognoscat expresse Regnum Siciliæ hujusmodi, ac totam terram ejus, quæ est citra Pharum, usque ad confinia ipsius Romanæ Ecclesiæ, excepta Beneventana Civitate, cum illius Territorio, districtu, & pertinentiis prædictis, quæ ipsi Ecclesiæ perpetuo remaneat, Philippo Regi, suisque hæredibus, & successoribus prædictis ex sola gratia, & mera liberalitate Sedis Apostolicæ, & Sanctitatis Suæ fuisse concessa, eosque recepisse, & tenere Regnum Siciliæ, & terrarum hujusmodi a Sanctitate Sua, & dicta Romana Ecclesia, sub pœnis, & modis & conditionibus supradictis eidem Sanctitati Suæ, seu Romano Pontifici pro tempore existenti, dare, & tradere teneatur. Non intendens per præmissa juri Serenissimæ D. Joannæ Hispaniarum, & utriusque Siciliæ Reginæ Illustris, vel alicujus alterius in aliquo præjudicare, & alias, prout in Bulla plenius continetur.

De collato in Philippum II. beneficentia Apostolica Neapolitano Regno, proximo die Julius illum certiorem fecit subjectis literis: tum ipsi, tum Reginæ Mariæ fausta omnia comprecatus est.

Charissimo in Christo filio nostro Philippo Angliæ, ac Siciliæ citra Pharum Regi Illustri.

XI. *Lib. brev. sig. num. 2891. pag.*

Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Hodie mane in Consistorio publico de Venerabilium Fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & assensu, communique omnium plausu, & lætitia in Dei omnipotentis nomine præsentibus dilectis filiis Nobili Viro Ferdinaudo Marchione Piscariæ, & aliis tuis, ac Majestatis Cæsareæ apud nos agentibus, cum solitis cærimoniis, & actibus opportunis, hilari, ac libenti animo, eoque paterno affectu, quo Serenitatem Tuam, in primisque Charissimum in Christo filium nostrum Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum Patrem suum prosequimur, & tibi semper in omnibus, quæ cum Deo possumus, cupimus satisfacere, Regni Neapolitani, ac totius Siciliæ citra Pharum, quod idem Cæsar refutarat, tibique cesserat, investituram concessimus, quemadmodum ab ipso Marchione, ut putamus; pluribus certior fies, & ex literis Apostolicis sub plumbo ad id propediem expediendis plenies cognosces, Deum ipsum Optimum Maximum supplices precamur, ut hanc tuam Regni hujus, Regnorumque aliorum, & cujusvis Principatus accessionem tibi, eidem Cæsari, ac Charissimæ filiæ nostræ Mariæ Angliæ Reginæ Illustri Conjugi tuæ, Regiæque Familiæ vestræ universæ faustam, fælicemque, & perpetuam servare, servatamque augere ad suæ Divinæ Majestatis gloriam, Christique fidelium pacem sempiternam velit, quemadmodum pro summa ipsius clementia, tuisque in eum eximiæ pietatis, & religionis meritis, quanto majore possumus desiderio certo & speramus in Domino, & expectamus. Datum Romæ apud S. Petrum die XXIII. Octobris MDLIV. anno v.

XII.

Extant eodem argumento exaratæ ad Carolum Imperatorem literæ, quibus Cæsareis votis obsecundasse tradito Philippo II. eo fiduciario Regno significavit.

Charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto.

Jul. III. l. 7. brev. sig. num. 2891. p. 1.

Charissime in Christo fili, &c. Hodie in Consistorio publico una cum Venerabilibus Fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ

clesiæ Cardinalibus magno omnium plausu ac lætitia charissimum in Christo filium tuum, & nostrum Philippum Angliæ Regem Illustrem, ut ex literis tuæ Majestatis te maxime desiderare intelleximus, de Regno Neapolitano, ac totius Siciliæ citra Pharum bilari, ac libentissimo animo investivimus, quemadmodum Majestatis tuæ hic agentes te certiorem facturos existimamus, Deum Omnipotentem in Domino deprecamur uti hanc investituram Majestati tuæ, Filioque tuo Serenissimo, ac Regiæ vestræ familiæ universæ, Christianæque Reipublicæ, & sanctæ huic Sedi felix, faustaque sit ad ipsius Dei gloriam, ejusque fidelium salutem, & pacem sempiternam. Datum Romæ apud S. Petrum die XXIII. Octobris MDLIV. Pontificatus nostri anno v.

XIII. Potitus Anglico sceptro Philippus Rex adversas Hæreticorum factiones discussit, studiaque omnia ad Angliam ab hæresi, & impietate vindicandam, revocandamque ad obsequium Romanæ Ecclesiæ cum Maria Regina contulit, itaque Reginaldum Polum Cardinalem Legatum excivit in Angliam e Belgio, is vero Pontificem de suo in Angliam proximo ingressu certiorem fecit, de quo hæc referunt Acta Consistorialia.

Sander. l. 2. p. 2. p. 344.

Romæ die Veneris ultima Mensis Novembris MDLIV. fuerunt lectæ literæ Reverendissimi Domini Poli, quibus significabat se infra biduum e Belgio in Angliam profecturum. Magnis exceptum honoribus Legatum narrat Sanderus his verbis.

Act. Consist. n. 134. p. 149.

Hæreticorum frustratis conatibus, omniumque Subditorum animis utcumque sedatis Philippo etiam jam Angliam ingresso, ac nuptiis utrinque expetitis fæliciter peractis, Regis simul, ac Reginæ authoritate Regni reconciliatio summa sedulitate agebatur, atque ob eam causam ad diem duodecimum Novembris Ordinum conventus indictus est, & Polus e Brabantia, quo ante aliquot dies appulerat, missis ad eum honoris causa duobus primariis Viris Regum Consiliariis in Angliam vocatur, & vigesimo tertio ejusdem Mensis in Urbem honorificentissime deducitur, quintoque post die venit in concilium Statuum, quod Parlamentum ibi vocant, Regibusque præsentibus Legationis suæ causam exponit, hortaturque ut ad Ecclesiæ communionem redeant, Sanctissimoque Pontifici Principis Apostolorum Successori, debitam authoritatem restituant, qui summam velit ipsis impertire clementiam, ac benignitatem: monet etiam, ut Deo gratias agant, qui talem ipsi Regem dederit, atque Reginam. In hanc sententiam locutus egreditur.

Ibi Wintoniensis Episcopus Cancellarius illius oratione repetita, multisque verbis ad unionem, & concordiam eos hortatus, permagnas Deo gratias agendas esse dicit, qui pro sua immensa misericordia Prophetam eis ex ipsorum semine suscitarit, amplissimum videlicet Cardinalem, qui totus in ipsorum salutem incumbat. Postridie cum orationem, & postulata Legati probassent Ordines, concepta fuit petitionis formula, qua Regi supplicant, atque Reginæ, ut ad illum intercedant. Ejus hæc erat sententia. Pœnitere se vehementer Schismatis, quod obedientiam Sedis Apostolicæ denegarint, & quod decretis factis adversus illam assenserint: in posterum vero se futuros in ipsius, atque Reginæ potestate, & facturos quidquid omnino possint, ut ejusmodi leges omnes, atque decreta his Comitiis abrogentur: majorem igitur in modum orare, ut interveniant, & efficiant, ut censuris absoluti, in quas juxta leges Ecclesiasticas per schisma inciderant, in Ecclesiæ Christi gremium rursus tanquam filii pœnitentes recipiantur, ut deinceps in Romanæ Sedis, & Pontificum obedientia servire Deo possint, ad ipsius nominis gloriam, & suæ salutis incrementum:

Altera die cum iterum adesset Rex, Regina, & Legatus, consurgit Cancellarius, & quod super Legati postulato decreverint Ordines, clare pronuntiat, & deinde supplicem petitionem Ordinum scripto comprehensam, obsignatam Regi tradit, atque Reginæ, petens, ut accipiant. Hi cum aperuissent, Cancellario reddunt, ut pronuntietur. Tum ille rogat ab universo cœtu qui totum Regnum repræsentat, num ratam habeant? Illis affirmantibus, Rex, atque Regina consurgunt, eamque Legato tradunt. Is cum legisset, diploma vicissim suæ etiam Legationis illis exhibet: mox illud recitatur, ut ipsos absolvendi potestatem ei factam a Pontifice omnes intelligerent. Post orationem habet, & quam sit grata Deo pœnitentia, quantumque de peccatore pœnitente gaudeant Angeli, multis in medium adductis exemplis demonstrat: Deo gratias agit, qui mentem hanc emendationis cupidam ipsis inspiravit. Eo facto consurgit, idem Rex, & Regina faciunt, & in genua subsidunt. Ibi tum ille Dei numen, atque misericordiam implorans obtestatur, ut populum benigne respiciat, eique culpam ignoscat: seque Legatum a Pontifice Christi Vicario dicens, ut illos absolvat, de more benedicit toti multitudini simulque eam absolvit. Ad XIV.

XIV. Anglia ad fidem Catholicam redit.

Sacellum deinde ventum est: hic Deo actæ gratiæ symphonia Cantorum, & festæ lætitiæ fuit editum signum, uti fieri consuevit.

Secundo vero Decembris, Rex, & Legatus cum omnibus pene totius Angliæ Proceribus veniunt ad Templum Sancti Pauli, post sacram hortationem edicit populo illius Urbis, quanto studio omnes status totius Regni nomine se submiserint Apostolicæ Sedis obedientiæ, quantaque vicissim pietate ab Illustrissimo Legato vice Sanctissimi Domini Nostri sint accepti, & a prioribus peccatis, & censuris absoluti. Et ut pro tanta gratia Deo, Papæ, & Regibus pientissimis gratias agant immortales monet, & non ita multo post Regum & Reipublicæ nomine missi sunt Romam Legati, qui officium, & obedientiam Sedi Apostolicæ pro toto Regno spoponderent, & præstarent.

Supplicationes Romæ indictæ pro gratiarum actione ob Angliæ reditum ad fidem Catholicam.

Atque in Urbe propter lætissimæ rei nuntium supplicationes quoque publicæ factæ, & Deo grates Pontifice ipso sacra mysteria celebrante persolutæ sunt, & Indulgentia ad modum Jubilæi per Christianum Orbem in gratiarum actionem publicata est. Hæc reconciliatio Regni post vigesimum annum, in quo infaustum illud ab Henrico cœptum esset Schisma, incidit in profestum Sancti Andreæ, unde Synodico postea decreto constituit Illustrissimus Legatus Polus, non ita multo post factus Cantuariensis Archiepiscopus, ut ad tanti beneficii immortalem memoriam festum Sancti Andreæ in perpetuum principalis duplicis officio [ut tum illi loquebantur] apud Anglos celebraretur, & ut totus Clerus, ac populus per universum Regnum in sua quique Parochiali Ecclesia infra certum tempus, absolutionis, ac reconciliationis gratiam in genua provoluti humiliter postularent, ac susciperent, quod & factum est a plebe avidissime.

XV. Perfecta reconciliationis Anglorum, redintegratæque veteris cum Romana Ecclesia conjunctionis celebritate, Reginaldus Cardinalis Polus Legatus Julium Tertium Pontificem scriptis eadem die literis de re tota certiorem fecit, ac Mariam Reginam, quæ maximam gentem uno die Christo peperisset, virtutumque Regiarum odorem latissime diffunderet, summis laudibus commendavit. [1]

Sanctissimo Domino nostro Julio III. Pontifici.

Ext. apud Natal. Comit. hist. l. 8. in fin.

Cardin. Poli literæ.

Quæ superioribus diebus ad Sanctitatem Vestram scripsi de illa spe, quam cœperam fore brevi, ut hoc Regnum ad Ecclesiæ unitatem, & Sedis Apostolicæ obedientiam rediret, & si non sine magna causa scripsi, non poteram tamen non in aliquo timore versari, non solum ob eam difficultatem, quam afferebat ejus nominis odium, sed multo magis, quod verebar, ne ingressus ipsa in causam aliqua minus honesta pactione interposita turbaretur, quod quidem ne accideret vehementer egi cum Serenissimis Regibus. Sed nihil sane id necesse erat, vicit eorum pietas, ac rei perficiendæ studium omnem expectationem meam, vel maxime hodie vesperi, quo die Sancti Andreæ memoria recolebatur, qui primus Petrum Fratrem ad Christum perduxit, Divina providentia factum est, ut hoc Regnum ad debitam Petri Sedi, & Sanctitati Vestræ obedientiam revocaretur, quo per illam Christo Capiti, & ejus corpori, quæ est Ecclesia, coniungeretur. Acta vero, & confecta res est in Comitiis, præsentibus Regibus tanto studio, tantoque cum omnium applausu, ut cum ego perorassem post benedictionem, statim ab omnibus cum mirifica lætitiæ significatione acclamatum sæpius sit Amen. Ex quo plane perspectum est in his, sanctum illud semen, etsi iam diu oppressum, tamen non extinctum fuisse, quod vel maxime Nobilitas declarat. Hæc reversus domum ad Sanctitatem Vestram scripseram, ut ei de tanta re tanquam feliciter Divino consilio gesta subito gratularer, cogitans has literas Regio Tabellario dare, qui paulo post discessurus dicebatur, postea vero mutata sententia, cum statuissem certum hominem ex meis mittere, hoc tantum his literis addere volui ad gratulationis cumulum, ejusque lætitiæ gratulationem, quam cum maximam cepi ex ipsius rei eventu omnium maximæ, tam sanctæ, tam utilis Universæ Ecclesiæ, tam salubris huic Patriæ, quæ me genuit, tam honorificæ ei,

quæ

NOTÆ [1] NE quid præteriisse videamur eorum quæ ad res Anglicanas anni hujus spectant, commemoranda est Synodus provincialis Cantuariensis cujus extat supplex libellus Cardinali Polo A. S. L. porrectus, ut alienationes quas vocant ecclesiasticorum prædiorum in gratiam publicæ quietis toleraret, qua de re facultas a pontifice permissa fuerat, ut ex Annalista his num. 27. constat. Supplicem hunc synodi libellum inter chartas Parkeri nactus Burnetus in historia reformationis Anglicanæ vulgavit lib. II. & in Append. num. CLXXIII. Eædem literæ cum aliis ad eam rem spectantibus extant in magna collectione Conciliorum Angliæ data ante hosce nonnullos annos a Wilkins tomo IV. pag. 101. &c. signanturque die 10. Aprilis 1554. MANSI

quæ me excepis, tum vero non minorem ex ipsis Regibus, quorum virtute, pietateque id profectum est, atque confectum. Quam multa, & quanta potest Ecclesia Sponsa Christi, & Mater nostra de his suis filiis polliceri sibi? nam vere, ut dixit Propheta, Isti sunt filii, cui benedixit Dominus, hæc plantatio Domini ad gloriandum. *Quam Sanctitas Vestra sancte omni studio, & authoritate huic matrimonio favit: quod sane videtur præseferre magnam summi illius Regis similitudinem, qui Mundi hæres a Regalibus sedibus a Patre dimissus est, ut esset Virginis Sponsus, & Filius, & hac ratione universum genus humanum consolaretur. Sic enim Rex ipse maximus omnium, qui in terris sunt, hæres Patris, relictis Regnis, & illis quidem maximis in hoc parvum Regnum se contulit, hujus Virginis Sponsus, & filius factus est [nam se maritum, & filium gerit] ut jam plane quod fecit, sequestrem se, atque adjutorem ad reconciliandum Christo, & ejus Corpori, quod est Ecclesia, hunc populum præberet. Quæ cum ita sint, quid tandem non ipsi Ecclesiæ Matri ab eo expectandum est qui id fecit, ut convertat corda Patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum? atque hæc virtus sane*

XVI. *elucet.*

Hæc vero Regina, quæ cum Sanctitas Vestra me ad eam legavit, tanquam illa virgula fumi ex odoribus myrrhæ, & thuris e deserto ascendebat, ipsa paulo ante ab omnibus derelicta quam nunc splendet? Qualem jam myrrhæ, & thuris odorem suis effundit? quæ ut de Christi Matre ait Propheta, antequam parturiret peperit, antequam veniret partus ejus, peperit masculum, quis unquam audivit tale? quis vidit huic simile? nunquid parturiet terra die una, aut parietur gens simul? hæc vero gentem totam nunc peperit, antequam eum partum ediderit, cujus in spe maxima sumus. Quanta nobis gratulandi causa datur, quanta agendi Divinæ Misericordiæ, Sanctitati Vestræ, & Cæsareæ Majestati, qui Authores tam felicis, tamque pii conjugii fuistis, per quod nos Deo Patri, & Christi Ecclesiæ reconciliati conjungimur. Hoc unum reliquum est, ut Sanctitatis Vestræ gaudium, & simul Universæ Ecclesiæ cumulari precemur, quæ Deum pro suis filiis orare non desinit. Deus Optimus Maximus Sanctitatem Vestram diu Ecclesiæ suæ conservet. Londini pridie Kalendas Decembris MDLIV.

Sanctitatis Vestræ humillimus Servus
Reginaldus Cardinalis Polus.

De conciliatis Romanæ Ecclesiæ Anglis Philippus Neapolis, & Angliæ Rex ad Pontificem etiam scripsit, cujus literas in Cardinalium Senatu medio fere Decembri lectas narrant Acta Consistorialia.

Romæ die Veneris XIV. Decemb. MDLIV. fuerunt lectæ literæ Serenissimi Regis Angliæ, unanimi consensu rediisse ad gremium Ecclesiæ, ac etiam ad obedientiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & hac de causa fuerunt decretæ supplicationes quatuor dierum, quibus elapsis Sanctitas sua celebravit Missam in Basilica Sancti Petri, & habitis jejuniis trium dierum concessit universis Christifidelibus plenariam Indulgentiam, & remissionem omnium peccatorum suorum in forma Jubilei. *Act. Consist. n. 134. p. 149.*

XVII. Intercessisse in ea reconciliatione gravissimas difficultates, sed prudentia Card. Legati dissolutas, vel abscissas refert Sanderus. *In hac* (inquit) *restitutione Religionis graves intervenerunt difficultates, de quibus nisi Legatus seipsum aliosque cum magna prudentia, & nonnulla etiam indulgentia expedivisset, non ita prompte in reconciliationem hanc, & Pontificiæ authoritatis agnitionem consensissent, nec in officio permansissent, timuerunt nimirum multi, ac ii in primis qui ex spoliis Ecclesiarum, ac Monasteriorum ad summos in Republica honores & divitias evecti fuerunt, ne pontificis jussu hujusmodi possessiones, ac bona repeterentur.* *Sander. de schism. Angl. l. 2. in Maria.* Præviderat has difficultates Julius Pontifex, easque jam ante eliserat edito diplomate, quo Legatum authoritate muniverat, ut abalienata Ecclesiastica bona vel occupata iniquis Possessoribus, ut contemptibilia permitteret, modo animas pretiosissimo Sanguine Christi coemptas Deo compararet. *Jul. III. sup. l. 8. brev. pag. 156.* Auxerat iniquorum Possessorum terrorem Reginæ pietas quæ eximium quærendi, consectandique ante omnia Regni Cœlestis exemplum Anglis præbuerat, de qua hæc subdit. *Hunc istorum metum vehementer auxit devotissimæ Reginæ in rebus sacris, quas Pater, Fraterque suus sibi arripuerant, retinendis tanta Religio, ut omnium decimarum primitiarum, beneficiorum, ac similium proventus ærario Regio ante applicatos in Illustrissimi Cardinalis manus, ac dispositionem resignaverit, &c.* Ut vero ad revocandam in pristinum splendorem Religionem in Anglia, tum a Regina tum a Legato plura sapientissime fuerint constituta, suis locis differetur. Nunc Germanicas res perstringamus.

Narrat Surius magnam Hæreticorum colluviem ex Anglia profugam hoc anno XVIII.

in

Sur. in comm. hoc anno.

Sander. l. 2. in Mo-tu.

Ex Anglia exteri Hæretici ejiciuntur.

in Germaniam confluxisse, in eaque suas sedes collocasse, Regina enim Maria, ut Sanderus memorat, expurgandæ Angliæ cupida Senatus consulto gravissimo edixerat, ut exteri omnes, qui neque publicam gerebant personam, nec in Cives adscripti essent, Angliæ Regno excederent, cujus decreti terrore perculsi Hæretici variarum Nationum, sectarumque supra triginta millia solum verterunt, regnante enim Eduardo in Angliam veluti in asylum impiorum perfugerant. Horum Antesignanus erat Petrus Martyr maximus Sathanæ laqueus, de quo hæc Sanderus addit. *De Petro Martyre aliquandiu deliberatum est in Senatu, utrum expediret, illum in Insula flammis tradere, quod ille inter cæteros multum damni Reipublicæ attulisset, sed itum est in illud, ut quia fide publica venerat, dimitteretur, potius cum suis; Buceri vero corpus paulo ante Cantabrigiæ sepultum jubebatur secundum leges, cum Pauli Phagii cadavere exhumari, & comburi: Uxoris autem Petri Martyris impura ossa e cœmeterio in sterquilinium Oxonii projici.* Cum ita Petrus Martyr humani judicii severitatem gravius a Divino puniendus evasisset, Argentoratum trepidus se contulit, ac deinde a Tigurinis vocatus, Zuinglianæ pestilentiæ primariam cathedram conscendit, ex qua postea in inferos præceps corruit. Porro in Germania Hæretici non omnino secundis rebus usi sunt, quorum defensor Albertus Brandeburgicus extremo superiore anno Kal. Decembr. ut publicæ quietis, & Imperii hostis proscriptus, omni ditione sua depulsus est, ac Blasseburgum præcipua ejus Arx in Ferdinandi Regis potestatem concessit, Cæsareus etiam exercitus conjunctis Norimbergensium, & Episcoporum copiis expugnato Suinfurto in fugam illum abegere, ejusque partium sequaces male mulctarunt.

Sur. in comm. hoc anno.

Sur. in comm. Ferron. in Henr. II.

Inter has Germaniæ civiles turbas Pontifex ad alendam, tuendamque in Clero Germanico pacem, & concordiam, litesque sopiendas vetera Nicolai V. pacta cum Germanis de conferendorum in Germania Sacerdotiorum jure, atque ordine instauravit, ut ex subjecto diplomate patet.

Ad futuram rei memoriam.

XIX. *Jul. III. l. 8. brev. sig. num. 2887. p. 257.*

Decet Romanum Pontificem Domini nostri Jesu Christi, a quo pax, & concordia, ac reliqua bona procedunt, in terris Vicarium concordiis inter Sedem Apostolicam, & Nationes Christianas initis firmiter adhærere, & ne eis contraveniatur, efficaciter providere. Sane nuper accepimus, quod licet in concordatis inter dictam Sedem ex una, & inclytam Nationem Germanicam ex altera parte dudum initis, per fœlicis recordationis Nicolaum V. primo, & deinde diversos alios Romanos Pontifices Prædecessores nostros approbatis, & innovatis, ac mutuo partium consensu firmatis, inter alia caveatur expresse, quod de beneficiis sæcularibus, & regularibus dictæ Nationis, & dispositioni Apostolicæ alias, quam ex causis inibi expressis, reservatis pro tempore vacantibus, jure ordinario provideatur, per eorum Ordinarios collatores, nec ipsi Ordinarii collatores impediantur, quo minus de illis cum de Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus vacent, libere disponatur per eos, ad quos illorum collatio, provisio, præsentatio, electio, & quævis alia dispositio pertinet, & concordata hujusmodi Civitatem, & Diœcesim Leodiensem comprehendant seu ad illas extensa sint. Nihilominus pro eo, quod postmodum piæ memoriæ Sixtus Papa IV. etiam Prædecessor noster dilectis filiis Universitati Doctorum, Magistrorum & Scholarium studii Lovaniensis dictæ Diœcesis, seu forsan Facultati Artium in eodem studio institutæ, aut pro tempore existenti Rectori Universitatis hujusmodi de quinque Magistrorum ad hoc in solita Congregatione Universitatis hujusmodi deputandorum consilio, & assensu, nominandi singulis prælatis, Capitulis, Conventibus, Collegiis, & personis Ecclesiasticis, utriusque sexus Sæcularibus, & Regularibus etiam Abbatissali, Abbatiali, Episcopali, Archiepiscopali, aut Cardinalatus fungantur dignitate, & honore, ad quos, quas, & quæ Canonicatuum, Præbendarum, ac administrationum, & officiorum, cæterorumque beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura in terris temporalibus Dominii, tunc Ducis Austriæ consistentium collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio communiter, vel divisim pertinet, & eorum cuilibet, etiamsi aliqui ipsorum extra terras easdem sedem, & residentiam haberent, unum clericum ex sæcularibus, & graduatis Universitatis hujusmodi, certo tamen expresso modo qualificatum, facultatem perpetuo duraturam concedit, & concessio hujusmodi ad dictas civitatem, & Diœcesim extensa fuit, & a nonnullis forsan nimium scrupulosis asseritur in concessione, seu illius extensione hujusmodi concordatis prædictis derogatum fuisse, inter ordinarios collatores civitatis, & diœcesis prædictarum, seu eos, quibus beneficia ipsa per eosdem, ordinarios collatores pro tempore conferuntur ex una, ac pro tempore nominatos ad beneficia hujusmodi ex alta-

Confirmat Julius III. pacta cum Germanis a Nicolao V. sancita.

altera partibus, diversæ quæstiones, discordiæ, contentiones, & lites sæpius oriuntur, ac quæ ex similibus provenire consueverunt, odia, jurgia, & scandala subsequuntur maioraque in dies subsequi posse formidatur, in maximum ordinariorum collatorum, & aliorum, quibus beneficia hujusmodi pro tempore conferuntur, præjudicium, ac studentium per graduatorum prædictorum perturbationem non modicam; Nos attendentes, concordata prædicta vim pacti inter partes habere, & quæ ex pacto constant, absque partium consensu abrogari non consuevisse, neque debere, volentes litium fomenta de medio tollere, singularum literarum Apostolicarum super præmissis confectarum tenores præsentibus pro expressis habentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine per præsentes statuimus, & ordinamus, atque decernimus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus iidem ordinarii collatores quibusvis nominationibus in una concessione facultatis nominandi, & illius extensionis hujusmodi pro tempore factis non obstantibus, & de beneficiis ad eorum collationem, seu quamvis aliam dispositionem, quomodolibet pertinentibus, alia juxta ipsorum concordatorum continentiam, & tenorem disponere libere, & licite possint, quodque dispositiones per eos de ipsis beneficiis juxta tenorem concordatorum hujusmodi alias rite, & recte pro tempore factæ validæ, & efficaces existant, suosque plenarios effectus sortiantur, sicque & non alias in præmissis omnibus, & singulis per quoscumque Judices, & Commissarios, quavis authoritate fulgentes, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, in quavis causa, & instantia sublatis, & eorum cuilibet, quamvis aliter judicandi, & interpretandi authoritate, & facultate judicari, & definiri debeat, & irritum, & inane existat, si secus super his a quoquam, quavis authoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, non obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon Universitatis, & facultatis prædictorum, & juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, consuetudinibus, privilegiis quoque, & literis Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis a motu simili, & quomodolibet concessis, aut etiam iteratis vicibus approbatis, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XIV. Septembris MDLIV. anno IV.

XX. In Germania inferiore bellum grave ab Henrico Gallorum Rege adversus cæsarem gestum est, occupato enim Cæsare in conciliando Philippi Filii cum Maria Regina matrimonio, ut Anglos belli socios adversus ipsam haberet, Henricus Rex tripartito instructo exercitu, ad rem perturbandam in Belgium irrupit mense Junio, atque Atrebatensem agrum vastavit; Orcimontem Arcem ad deditionem compulit, Mariamburgum a Maria Regina Hungariæ munitum subegit, Dionantum Oppidum validissimum expugnavit, decimo-septimo Kalendas Augusti Dionanto profectus, ingressusque Hannoniam Bincium deditione recepit, Rentium tamen frustra tentavit, cum Cæsar valido exercitu collecto, Castra diligentius munivisset commeatuum inopia pressus in Galliam XVIII. Kalendas Septembris rediit, cum intercipiendi proditione in primo expeditionis impetu Cameraci consilia patefacta, atque oppressa fuissent.

Francisc. Belcar. l. 26. n. 45. & seqq. Ferron. in Henr. II. Sur. in comm. hoc anno Natalis Comes. l. 8.

Cum ita Gallorum res in Belgio prospera esset, in Italia attrita, atque profligata est, quamquam initio efflorescere, magnumque terrorem inferret, nam in Gallia Subalpina Brissacus Hiporediam, & Vercellas ceperat, sed Arce propulsatus adventante Ferdinando Gonzaga se subduxerat.

Adrian. l. 11. anno 1554.

In Hetrucia, cum, uti dictum est, Dux Florentiæ Cosimus anno prætetito se ad Senense bellum comparasset, mense Januarii Senensium ditionem invasit, & mediæ noctis silentio Marchio Matignani, qui exercitui Ducis Florentiæ præerat, munitiunculam occupavit, quam Senenses juxta januam Civitatis, quam Camulliam nuncupant, ad Urbem custodiendam, extruxerant, bello inchoato Dux Pontifici, & Italiæ Principibus literas dedit, quibus suscepti hujuscemodi belli consilium, & causas aperiebat. Senenses quamvis inopinato petiti bello, cum pro eis Galli validissime pugnarent, non solum se defendere armis, sed etiam multa damna Duci Florentiæ intulere, cum Petrus Strozzius Ducis Florentiæ perduellis, & Generalis ductor copiarum Regis Galliæ, & Senensium, multa Oppida Florentinis abstulisset, sed tandem die secunda Augusti ipse Petrus cum Marchione Marignani congressus pugna infeliciter commissa, & magna militum cæde fusus & profligatus est. At Marchio Pischariæ, qui Ducis Florentiæ exercitui præerat cum imperio militari, victricibus copiis succinctus, ex quibus pauci milites desiderati erant, ad Senas obsidione cingendas provolavit, tandemque expugnavit, Gallosque dispulit, ut

suo

ſuo loco dicetur. Qua tanta victoria parta dux Florentiæ in grati animi argumentum, militarem poſtea ſub Pio IV. Religionem inſtituit, ſub S. Stephani Pontificis, & Martyris patrocinio, cum die ejus memoriæ ſacro, adeo præclaram victoriam obtinuiſſet, & prope Marcianum Oppidum, in cujus agro de hoſte triumphavit, Templum eidem Sancto Stephano, perpetuum victoriæ monumentum, erexit. Eodem ipſo tempore Genuenſes totam fere Corſicam, miſſis exerciribus, a Gallis pridem ſubactam, recuperarunt; cum Gallis Inſulæ præſidiariis Gallica ſubſidia defuiſſent, & Naves auxiliares ventorum vi diſperſæ aut merſæ undis fuiſſent: ita in Italia res Gallicæ infeliciter afflictæ proſtratæque. Quo etiam tempore Dragutus, claſſe Turcica in Regnum Neapolitanum invectus plurima maritima Oppida cædibus, rapiniſque fœdavit, magnamque Chriſtianorum multitudinem in ſervitutem rapuit. *Tam impotens* inquit, Belcarius *erat duorum Principum Cæſaris, & Regis Henrici iracundia, ac pertinacia, ut Chriſtianas Provincias, ab eo hoſte compilari, vaſtarique, quam æquas inter ſe pacis conditiones inire mallent, quem Chriſtianorum omnium communem hoſtem, ſi nomen Chriſtianum tueri volunt, omni belli clade perſequi deberent.*

Id. ib. 2. Natalis Comes l. 8.

L. 26. u. 79.

XXI. Porro in Neapolitano Regno, cum antea ob inſtitutam fidei cenſuram in impios, ne ſenſim in id Regnum hæreſeos peſtis irreperet, varii exorti eſſent tumultus, nonnullis objicientibus alienatum fortunarum diripiendarum cupiditate, inſontes inique oppreſſum iri, ita demum compoſita res eſt, ne ſcilicet bona ſontium fiſco addicerentur, ſed ad proximiores conſanguineos tranſmitterentur, ſonteſque meritis pœnis afficerentur. Extant Julii literæ de ea re ad Cardinalem Pacecum datæ.

Neapolitani tumultus componuntur.

Cardinali Paceco.

Et ex tuæ Circumſpectionis literis, & ex ſermone dilecti filii Nobilis Viri, prudentiſſimique hominis Joannis Manrici Cæſareæ Majeſtatis apud nos Oratoris intelleximus, quod ſicut Univerſitas, & homines iſtius nobiliſſimæ Civitatis [nempe Neapolitanæ] pro ſuo perpetuo Religionis zelo ſubditos iſtius Regni Hæreticæ pravitatis reos cunctis Eccleſiaſticis cenſuris, & juris pœnis animadverſi probant, ita a bonorum confiſcatione pro pace, & quieto ipſius Regni Regimine abſtineri cupiunt, quare nos, qui in hujuſmodi nefario crimine extirpando nihil aliud ſpectamus, aut nobis habemus propoſitum, niſi Dei honorem, & ſanctæ ejus Religionis incrementum, atque ut per emendationes malorum boni, piique ab hujuſmodi peſtis contagione illæſi conſerventur, veſtris precibus in hoc annuentes, & tum iſti Univerſitati, quam in viſceribus charitatis gerimus, tum ipſi Sereniſſimo Cæſari, & tuæ quoque Circumſpectioni gratum facere volentes, ſi quæ in iſto Regno bonorum confiſcationes ex prædicta cauſa adhuc factæ fuerint, eas gratioſe abolemus, caſſamus, & annullamus etiam, & ne ſimiles bonorum confiſcationes aliquando fiant, quemadmodum optimis, & integerrimis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus huic ſalutari de Hæretica pravitate judicio præfectis injunximus, nec dubitamus pro eorum gravitate, prudentiaque illud eſſe obſervaturos, & nihilominus irritum, & inane decernimus, ſi quid a quopiam in contrarium contigerit attentari. Dat. Romæ.

Jul. III. l. 8. brev. ſig. num. 2888. pag. 399.

In Syria temporum vetuſtate Chriſtianorum Templis collabentibus, atque etiam religioſo cultu in ſanctiſſimi ſepulchri ſacra Æde ob fidelium earum partium inopiam obſoleſcente Pontifex in Urbe Sodalitium Piorum Virorum inſtituit, qui ex corrogata ſtipe, collectiſque eleemoſynis ſanctiſſimi Sepulchri Ædis reficiendæ, Divinique in ea cultus rite peragendi curam ſuſtinerent, de quo Julius Cæſarem, alioſque Reges Catholicos, necnon Principes, Præſuleſque, atque Eccleſiaſticos certiores fecit, ut tam pium opus liberaliter promoverent. XXII.

Ad ſepulcrum Chriſti reparandum Julius III. pecuniam colligi jubet.

Chariſſimis in Chriſto Filiis noſtris Carolo Romanorum Imperatori ſemper Auguſto, cæteriſque Chriſtianis Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Rebuſpublicis, & quibuſvis Dominis temporalibus, necnon Venerabilibus Fratribus, & dilectis filiis noſtris, & Apoſtolicæ Sedis Legatis, Nuntiis, Patriarchis, Archiepiſcopis & Epiſcopis, ac aliis quibuſcumque Eccleſiaſticis Perſonis, ad quorum manus hæ noſtræ pervenerint, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Ib. ſig. n. 2887. p. 267.

Cum nos ſuperioribus menſibus ad Divini honoris augmentum, & populorum Chriſtiani nominis animarum conſolationem in Alma Urbe noſtra unam Archiconfraternitatem ſanctiſſimi Sepulchri Dominici inſtituerimus, volentes literas noſtras ſuper erectione ipſius Archiconfraternitatis editas in conſpectibus veſtris, & locis ditionis veſtræ, ea qua decet ſolemnitate, & authoritate publicari, & promulgari, Venerabilem Fratrem Albertum Epiſcopum Veglienſem, cujus ſtudio, & diligentia ad inſtitutionem, & publicationem hic in Urbe uſi ſumus, & ſacra-

crarum Literarum peritia, & verbi Dei prædicationis facundia præditum agnoscentes, cum ad tam sanctum propositum nostrum exequendum Majestatibus, ac nobilitatibus vestris destinamus, committentes eidem, ut ad illas accedens nostro nomine, tam easdem, quam Christianos populos, ad tam pium, & tam religiosum opus hortetur, & inducat, idcirco Majestates, & nobilitates vestras hortamur, & vestrum singulos in Domino, & Paterna charitate ex animo requirimus, ut pro vestris pietate, devotione, atque in hujusmodi pia opera propensa voluntate eundem Albertum Episcopum benigne recipere, & libenter audire velitis, necnon ea omnia, quæ ad tam sanctum, & laudabile opus perficiendum necessaria fuerint, pie ac benevole præstetis, atque exhibeatis, quod cum Deo ipsi Omnipotenti, ad cujus laudem, & gloriam hæc fiunt, tum nobis quoque, qui eadem tota mente, totisque viribus nostris promovere studemus, erit gratissimum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XIX. Octobris MDLIV. Anno V.

XXIII. Reformationi Jul. III. incumbit. *Act. Consist. sig. num. 234. pag. 249.*

Expoliendæ, atque in meliorem formam redigendæ disciplinæ Ecclesiasticæ hoc anno a Julio navata est opera, ut referunt Acta Consistorialia his verbis.

Ultima Novembris fuerunt tradita per manus exempla reformationis factæ a S. D. N. Reverendissimis, ut ipsi mature considerare possint, si quid eis occurrerit. Inter alia de corruptelis abolendis, quæ in Cardinalitium ordinem irrepserant, actum est, ac Marcellus tit. sanctæ Crucis Cardinalis, quem Julius ad componendas sanctiores leges adhibuerat, hæc virtutum officia, atque ornamenta a Cardinalibus exegit.

Hæc scripta manu Marcelli II. Pontificis.

To. 6. de Concil. MS. Arc. Vat. sig. n. 3198. p. 374.

Cardinales assumpti cogitent, ad qualem dignitatem, & munus vocati sint, & quod tanquam lucerna in Ecclesia omnibus bono exemplo esse debent, hospitales, pauperum amatores, & defensores, summo Pontifici sint subjecti. Ut libera consilia sine aliquo respectu dent. Titulos, & alias Ecclesias sibi commissas frequenter visitent, & si qua reparatione indigent, resarciant, ac restaurent, Familiam modestam habere studeant domi. Beneficia benemeritis conferant, & præsertim curata. Nec ob id, quod Cardinales sint, putent eis magis transgredi leges licere.

Ad comprimendam etiam plurium Religiosorum ambitionem, qui exquisitissimis artibus inhiabant ad occupandos Episcopatus, hæc a Julio sancita narrant Acta Consistorialia.

Act. Consist. sig. num. 134. pag. 139.

Romæ die XIII. Augusti MDLIV. fuit Consistorium, in quo S. D. N. Julius Divina Providentia Papa III. attendens diversorum Ordinum Religiosos ultra modum Cathedralium Ecclesiarum cupidos esse, eorum ambitioni occurrere volens, de fratrum consilio statuit, atque decrevit, ne de cætero quorumvis Ordinum Religiosi ad Cathedrales etiam Metropolitanas Ecclesias minime promoveantur, nisi superioris, & in Romana Curia Protectoris, ad id respective expressus accedat consensus.

XXIV. *Orland. hist. Soc. Jesu l. 14. n. 112. & seqq.*

Affulsere hoc anno eximiæ spes restituendæ in Æthiopia Orthodoxæ Religionis, amplissimasque gentes ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem, & obsequium adducendi. Mersi erant Abyssini Dioscori, & Eutychetis vetustis erroribus atque a Cophtorum Alexandrino Patriarcha sacra petebant jura, ac Marco Patriarchæ eadem hæresi infecto parebant; Claudius vero Imperator Divina Religione actus, nam & celebrabatur apud Æthiopas oraculum, mittendum eo tempore Pastorem a Romana Ecclesia, qui Æthiopas Divina Lege erudiret sive Lusitani commercii utilitate impulsus, nam & antea Lusitanorum subsidiis fultus adversus Grademenetem Zeilani Tyrannum præpotentem Imperium in adversis defenderat, ac Joannem Regem Lusitaniæ ejus nominis Tertium fœderatum rogaverat, ut apud Romanorum Pontificem pro impetrando optimo Pastore qui Æthiopas in veræ salutis viam traduceret, Romanæque Ecclesiæ fidei conjungeret, deprecatorem ageret. Egit itaque Rex Lusitaniæ primum cum Paulo III. dein cum Julio III. necnon cum Ignatio Societatis Jesu Præposito, cujus socios ob eximiam sanctitatis opinionem conceptam, & flagrantissimum amplificandæ Religionis studium difficillimo muneri adhibendos decreverat. Itaque Claudii Imperatoris explorata voluntatis constantia, atque ab Ignatio, quem insignis sanctimonia miraculis confirmata in Sanctorum Ordinem evexit, duodecim Sodales eruditionis, & probitatis laude conspicuos pro Æthiopia a vetusta hæresi vindicanda flagitavit, atque ex iis Patriarcham, & duos successores futuros designaret. Paruit Regiis postulatis Ignatius, atque Joannem Nuntium Barretum Lusitanum, qui in redimendis in Africa Christianis captivis Christianas virtutes explicuerat, Andream Oviedum Castellanum Neapolitani Collegii Rectorem, ac Melchiorem Carnerium Lusitanum, ut amplissimis muneribus non impares commendavit cujus judicium sequutus Lusitaniæ Rex

Spes reducendi Æthiopes ad unitatem Ecclesiæ affulget.

Osor. l. 5.

Nicol. Codignus l. 2.

Maffejus l. 2.

Joannem Nunnium Barretum deligi ab Æthiopibus in Patriarcham curavit delectumque significavit Pontifici, qui in ea dignitate ipsum confirmavit, ac pallio sumpto e Beati Petri corpore ornavit: tum amplissimis mandatis instruxit, ut finitimas Æthiopiæ Provincias ad Catholicam Fidem, Romanique Pontificis agnoscendam authoritatem adjungere posset.

Jul. III. l. 8. brev. sig. num. 2887. p. 330. *Dilecto Filio Joanni electo Æthiopiæ, & Regnorum Charissimo in Christo Filio nostro Aznaf Saguad Pretioso Joanni ipsius Æthiopiæ Imperatoris Illustri Subditorum.*

XXV. *Dilecte Fili salutem, &c. Cum nos nuper Ecclesiæ Patriarchali Æthiopiæ, & Regnorum Charissimo in Christo Filio nostro Aznaf Saguad Pretioso Joanni ipsius Æthiopiæ Imperatori Illustri subditorum, Pastoris solatio destitutæ de persona tua nobis, & fratribus nostris ob suorum exigentiam meritorum accepta, de ipsorum fratrum consilio Apostolica authoritate providerimus, præficiendo te illi in Patriarcham, & Pastorem, & successive pallium insigne, videlicet, plenitudinis Pontificalis officii de corpore B. Petri sumptum pro parte tua, a nobis cum ea, qua decuit instantia, postulatum, tibi certis tunc expressis modo, & forma consignandum per certum Nuntium tuum destinaverimus, ac tibi diversas facultates, quibus in Provincia tua uti possis, dicta authoritate concesserimus, prout in diversis nostris desuper confectis literis plenius continetur, nos ut in præmissis eo majorem fructum afferre possis, quo latiori fueris facultate munitus, tibi, ut in quibusvis Regionibus Regni prædicti Aznaf Pretiosi Joannis Imperatoris circumvicinis, quæ nullum cum hac sancta Sede Apostolica commercium habent, facultatibus prædictis, uti & illas cum personis Regnorum hujusmodi exercere libere, & licite, in omnibus, & per omnia perinde, ac si etiam Regiones prædictæ, sub eisdem tibi concessis facultatibus specialiter, & expresse, & nominatim comprehensæ fuissent, plenam, & liberam eadem authoritate tenore præsentium in Domino concedimus facultatem, & potestatem, non obstantibus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XV. Februarii MDLV. anno* v. De titulo Pretiosi, unde fluxerit, consulat Lector Nicolaum Godignum.

XXVI. Adlegit Pontifex Adjutores Patriarchæ Andream Oviedum, quem Hierapolitanum Episcopum creavit, & Melchiorem, quem Nicensi Ecclesiæ præfecit, utque liberius Divinæ propagandæ gloriæ apud Æthiopas vacarent, ipsos, dum extra Europam residerent, adeundæ Sedis Apostolicæ labore exemit.

Dilectis Filiis Joanni Patriarchæ Æthiopiæ, & Regnorum Charissimo in Christo Filio nostro Pretioso Joanni ipsius Æthiopiæ Imperatori Illustri subditorum, & Andreæ Hierapolensi, & Melchiori Nicensi electo, & eorum cuilibet. Ib. num. 2887. p. 326.

JULIUS, &c.

Dilecti filii salutem, &c. Cum nos nuper Patriarchali Æthiopiæ, & Regnorum Charissimo in Christo Filio nostro Pretioso Joanni ipsius Æthiopiæ Imperatori Illustri subditorum de tui, Fili Joannes, & Jerapolensi de tui, Fili Andrea, ac Nicensi Ecclesiis de tui, Fili Melchior personis nobis, & Fratribus nostris ob vestrorum exigentiam meritorum acceptis de ipsorum Fratrum consilio Apostolica authoritate providerimus, præficiendo te Fili Joannes in Patriarcham Patriarchalis, & te Fili Andrea Hierapolensi, & te Fili Melchior Nicensi Ecclesiis Episcopos, & Pastores, tibi Joannes quoad vixeris, & dictæ Ecclesiæ Patriarchali præfueris in ejusdem Ecclesiæ regimine, & administratione in spiritualibus, & temporalibus, vos Filii Andrea, & Melchior in Coadjutores cum plena, libera, & omnimoda facultate, potestate, & authoritate omnia, & singula, quæ ad hujusmodi Coadjutoriæ officium de jure, vel consuetudine pertinent, faciendi, sub certis modo, & forma, tunc expressis de simili consilio constituerimus, & deputaverimus, ac dictæ Ecclesiæ Patriarchali in certos, & tunc expressos eventus de personis vestris ex certis tunc expressis modo, & forma providerimus, confirmando etiam vos dictæ Ecclesiæ Patriarchali in Patriarchas, & Pastores, prout in diversis nostris inde confectis literis plenius continetur, vosque in susceptione muneris consecrationis vobis dicta authoritate impendendi, quod limina Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum singulis bienniis, seu certis aliis temporibus per vos, vel vestros Nuntios visitabitis jurati fitis: Nos status vestri quieti consulere volentes vobis, & cuilibet vestrum, quod quoad vixeritis, & extra Europam resederitis, ut limina Apostolorum hujusmodi per vos, vel alium visitare minime teneamini, nec ad id a quoquam inviti compelli possitis, dicta authoritate per præsentes concedimus, & indulgemus, &c. Dat. Rom. apud Sanctum Petrum, &c. die XXI. Februarii MDLV. anno v.

XXVII. Societatis Jesu Religiosi in Æthiopiam mittuntur. Conjunxere se iis Præsulibus e Societate Jesu delectis aliis Sodales sacerdo-

tio

tio, & doctrina insignes, ut sacris Concionibus, & Colloquiis veterem Dioscori, atque Eutychetis impietatem confutarent, errorumque tenebras doctrinæ luce discuterent. Ut vero ab his Evangelicis præconibus gravissimi labores, deficiente a suscepta pia mente Claudio Æthiopum Imperatore, exantlati fuerint, dicetur inferius; nunc felices per Indos, & Japonios Evangelii progressus conjungamus.

In India plures Neophyti ob susceptam Christi Fidem summa constantia graviora passi ad mortem usque eam retinuerunt, de quibus in Commentariis in Oriente hæc referuntur.

Comment. rerum a Soc. Jesu in Oriente gestar. p. 38.

Circa Persicum Sinum anno a Deipara Virgine MDLIV. Turcæ navem cepere, qua præter Lusitanos Neophyti vehebantur, Malavares adolescentuli seu circiter, & triginta ab nono ætatis anno ad septimum usque decimum. Hos Mauri a Christo ad Mahometem traducere summa ope alternis blandiendo, minandoque frustra conati, ad verbera denique, & varios cruciatus descendunt. Adduntur ad cæteram immanitatem, atque sævitiam stillæ adipis igne liquati, quæ cum tormenta, multasque præterea injurias, puerorum egregia virtus, fidesque contemneret; vi denique arreptum unum ex iis circumcidunt invitum, ac renitentem, quem deinde cum Mahometanum esse jam Turcæ dicerent, cavillantes, atque tentantes, ille utique pernegare, corpus tantum violatum esse, non animum affirmare, proinde se non minus Christianum esse, quam antea. Interjectis nonnullis de Amboinensibus pro Christo a Mauris gravissime vexatis hæc adduntur.

Pro tuenda fide fortiter certant usque ad mortem Orientales Indi.

Illud vero, quod in Amboino annis superioribus contigit, cum veterum utique Martyrum illorum fide, ac fortitudine comparandum videtur, non modo quod multi Neophytorum vici pro veritate Evangelica sane direpti, omnes etiam Incolæ alicubi ad unum crudeliter cæsi, verum etiam, quod plurimum a Barbaris genere feritatis inaudito consumpti sunt, præcisos quippe viventibus brachiorum toros, ac tibiarum articulos inspectantibus ipsis igne torrebant Barbari, vorabantque paulatim, cætera quoque corporum membra lanciantes, quoad Neophyti lento cruciatu confecti animam Domino redderent, quorum aliquot ad extremum usque spiritum salutares illas voces, Jesus, Maria, *exaudiebantur, iterantes identidem, ut interim illos omittam, qui in acerbam servitutem alio, atque alio abducti sunt: atque hæc propterea quod a Mauris obsessi Crucis signum, quod in singulis Christianorum vicis publice collocari consuevit, refixum, atque ad mœroris indicium atra veste involutum, ne in Maurorum contumeliosas manus veniret, humi defoderant.*

Apud Japonios, quibus Sanctus Franciscus Xaverius Evangelicam lucem intulerat, Christiana fides effloruit, insignibus miraculis confirmata a Deo, qui Ecclesiæ suæ plures ab Idolorum cultu revocatos adjunxit, de quibus Petrus Alcacer ab iis edoctus sociis Europæis hæc scripsit. XXVIII.

Floret fides in Insula Japoniæ ob miracula ibi ostensa.

Petrus Alcacer in lit. quæ ext. in com. rer. Indic. p. 90.

Dominus noster in hac terra pro rei necessitate Divinam Baptismi vim miraculis multis illustrat. Non procul Bungo complures per Baptismum expiati cum essent, unus ex iis cæcus tredecim natus annos, simul ac baptizatus est, integrum oculorum lumen recepit, quæ res Neophytorum animos magnopere confirmavit. Et infra.

Christianus quidam paralysi duorum triumve mensium laboraverat, is magicis artibus [de gentis more] dum a propinquis curatur, etiam mutus efficitur, cujus casum miseratus amicus item Christianus cœlestis aquæ lavacro, quam sumpserat domi nostræ, conspergit hominem, ille surrexit statim, & locutus est, nostrosque convenit. Hisce, atque aliis hujusmodi remediis Christianam rem in hac terra Dominus pro sua bonitate sustentat, cui gratiæ agendæ sunt eo magis, quo major est cum Japoniorum cæcitas omnium, tum præcipue Bonziorum, quorum aliqui in montem ad phanum quoddam Idolorum ad piacula per inediam expianda se recipiunt; Martyrum vero Dæmonis summa iniri vix potest, Simulacrum est excelsa admodum in Arce positum, ex eo loco in honorem Idoli semet Japonii præcipitantes intereunt: ii post mortem vulgo Sancti existimantur, alii navis alveo de industria perforato merguntur, seque hoc mortis genere miseri certam consequi beatitudinem putant, persuasit enim huic genti Diabolus, rem valde honorificam esse, mortem sibi ultro consciscere.

Goa MDLIV.

Insigne aliud miraculum narrat Eduardus a Sylva editum a Neophyto Japonio, qui concivem a malo spiritu occlusis faucibus pene præfocatum liberavit, Christoque lucrifecit. *Ib. p. 104.*

Neophytus inquit *Antonius nomine reperit hominem, qui ab Dæmone septem jam diebus ita præfocabatur, ut nihil, neque esculentum, neque poculentum per fauces posset demittere. Hunc miseratus Antonius, & simul recordatus latronis ejus, cui culpam suppliciter agnoscenti Do-* XXIX.

Duartes a Sylva in lit.

 mi-

minus Noster Jesus Christus ignoverat, aquam in vas infundit, expiatque manu sua per signum Crucis: deinde hortatur ægrotum, ut peccatorum suorum agat pœnitentiam, & credat in eum, a quo conditus fuerat, ut salutem possit accipere. Annuit ægrotus, & continuo porrectum sibi poculum aquæ totum penitus hausit, appositumque orizæ pabulum sine labore comedit. Quæ res ægrotum ita permovit, ut cum primum per corporis vires liceret, ad nos conferre sese Christianæ Religionis suscipiendæ causa decreverit, itaque fecit, omnem superstitionem abjecit, Christianos ritus, ac precationes edidicit, paucisque post diebus mortuus est.

In India quoque Occidentali apud Brasilios barbarie immanissimos propagata Religio, miraculisque collustrata est. Piratimgani consilio Christianæ Matronæ, quæ virum gentis more in bello comitata erat, cum frontem Crucis signo armassent, adversas Barbarorum, qui longe numero superiores erant, acies deleverunt, vel ceperunt, vel in fugam averterunt nullis desideratis, aut vulneratis, duobus exceptis, qui salutare consilium contempserant, quorum alter extinctus, alter spiculo transverberatus: quas vero ærumnas, quosque labores Evangelici Viri Societatis Jesu pro Barbaris Christiana fide informandis tolerarent, ex Josephi Ancietæ de re Evangelica optime meriti literis ad Sanctum Ignatium Augusto mense hujus anni datis recognoscamus. *Ab Januario* inquit *usque in præsens nonnunquam plus viginti [simul enim pueri Catechistæ degebant] in paupercula domo luto, & lignis contexta, paleis cooperta, quatuordecim passus longa, decem lata mansimus. Ibi Schola, ibi Valetudinarium, ibi Dormitorium, Cœnaculum item, & coquina, & penus simul sunt, nec tamen amplarum habitationum, quibus alibi fratres nostri utuntur, nos movet desiderium, siquidem Dominus noster Jesus Christus in arctiore loco positus est, cum in paupere Præsepi inter duo bruta animalia voluit nasci, multo vero arctissimo, cum in Cruce pro nobis dignatus est mori. Porro domus angustiis,* subdit Orlandinus, *cætera vita erat consentiens, frusta nauticorum velorum, quæ Nautarum dabat benignitas, atro tincta ipsimet sibi concinnabant in tunicas, potio erat aqua ex milio cocta, esca legumen ferme, vel olera, vel aliquid mandiocæ [id est ligneæ illi farinæ vocabulum] nec semel exhausto funditus domestico penu, opportuno in tempore, & quidem unde minime sperabatur, pauperibus suis Pater cælestis dona sua submisit.*

Orlandin. hist. Soc. Jesu l. 14. n. 113.

Non multo feliciore opulentia, & lautitia potiebantur Sacerdotes, qui in aliis Americæ Provinciis Carolo Imperatori obnoxiis Evangelium inter Barbaros proferebant, vel Hispanis in eorum coloniis Sacramenta conferebant: quare sæculares Sacerdotes, qui tanto ambitu optima Sacerdotia in Europa consectantur, a gerendo in iis Regionibus incultis Sacerdotio vehementer refugiebant, ob quorum inopiam, cum Hispanæ Novi Orbis Coloniæ gravissime apud Philippum Hispaniæ Principem se destitutas Sacerdotibus quererentur, Pontifex ab eo de re certior factus sanxit, ut Prædicatores, Minoritæ, & Augustiniani invitis etiam Præpositis ad id munus accerserentur, qua de re hæc mandata tribus Præsulibus Hispanis data fuere. XXX.

Pro fide amplificanda in America Julius III. Religiosos elegit.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Hispalensi, & Abulensi, ac Antonio de Fonseca olim Pampilonensi Episcopis, ac eorum cuilibet.

Venerabiles Fratres salutem. Cum sicut Charissimus in Christo filius noster Philippus Angliæ Rex illustris, qui etiam Hispaniarum Princeps existit, & Charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum Imperatore semper Augusto Genitore suo, qui etiam Hispaniarum Rex Catholicus existit, a Regnis Hispaniarum absente Regna hujusmodi ad præsens administrat, Nobis nuper exponi fecit, quod in Insulis, & Terris Indiarum Maris Oceani, auspiciis ejusdem Caroli Imperatoris hactenus repertis, seu certa earum parte magna sit penuria Religiosarum, & aliarum Ecclesiasticarum personarum, quæ populos illarum partium ad orthodoxam fidem, & verum Dei cultum convertere, & conversos Baptismatis lavacro regenerare, ac in eadem fide instruere, & confirmare, eisque verbum Dei prædicare, & Redemptoris nostri Domini Jesu Christi Evangelium annunciare sciant, & velint, & licet ipsi Carolus Imperator, & Philippus Rex jamdudum procuraverint, quas plures potuerunt religiosas, & alias Ecclesiasticas personas ad præmissa idoneas, & habiles ad eas Insulas, & Terras, seu partem hujusmodi transmittere, nihilominus, ob numerositatem Populorum eorundem, qui hactenus illuc accesserunt, religiosæ, & aliæ Ecclesiasticæ personæ ad præmissa non sufficiant, sed ad ea multo plures requirantur, & Generales, & Provinciales Magistri, & Ministri, necnon Priores, & Guardiani Fratrum Prædicatorum, & Minorum, ac Heremitarum Sancti Augustini Ordinum, vos quos opus est, Ordinum suorum professores ad Insulas, & Terras,

Jul. III. l. brev. sig. n. 2887. p. 190.

seu

seu partem hujusmodi transmittendos consignare graventur, in animarum singularum personarum, Populorumque hujusmodi, qui sæpe, sine Baptismatis gratia, aut pœnitentiæ, seu Eucharistiæ Sacramento decedunt, perniciem, idem Philippus Rex nobis humiliter supplicari fecit, ut omnibus, & singulis Ordinum prædictorum professoribus ad præmissa idoneis, & habilibus, qui ad Insulas, & Terras seu partem hujusmodi pro præmissis exequendis se conferre voluerint, illuc etiam absque Superiorum suorum licentia libere accedendi facultatem concedere, aliasque in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur de præmissis certam notitiam non habentes, & Populorum eorundem conversionem, regenerationem, ac instructionem, & confirmationem sinceris desiderantes affectibus, hujusmodi supplicationibus inclinati, Fraternitati Vestræ per præsentes committimus, & mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum consideratis omnibus præmissis, ac eorum circumstantiis universis, tot quot vobis necessarii videbuntur, dictorum Ordinum professoribus ad præmissa idoneis, & habilibus, qui ad Insulas, & Terras, seu partem hujusmodi pro præmissis exequendis se conferre voluerint, licentia Superiorum suorum petita, & si absque rationabili causa eam denegari vobis visum fuerit, super quo conscientiam vestram oneramus, tunc absque dictorum Superiorum licentia libere accedendi facultatem, & potestatem simul, vel successive concedere, (Et infra) *authoritate nostra curetis, &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum &c. die XX. Julii MDLV. anno v.*

XXXI. *Sur. in comm. hoc anno.* Accepit hoc ineunte anno gravissimum vulnus Lusitania extincto Joanne Lusitaniæ Principe in florentissima adolescentia. Hic Joannam Caroli Cæsaris filiam uxorem prægnantem reliquit, quæ Sebastianum Regem, qui calamitatibus suis inclaruit, enixa est. *O quam multi* (inquit Surius) *in rerum omnium summa affluentia tum auferuntur ex hac luce, cum eam primum incipiunt intueri, & tamen in tanta miseræ hujus vitæ incertitudine, quotus quisque est, qui non sibi Nestoreos propemodum polliceatur annos.* Confectum mœrore parentem Joannem III. Regem Pontifex subjectis solari, atque pie erigere ad Christianam constantiam conatus est, misitque internuntium, qui verbis sacris illius dolorem demulceret.

Jul. III. l. brev. 8. sig. num. 2888. p. 163.

Regi Portugalliæ.

Charissime, &c. Etsi libenter usurpare solemus omnia erga Majestatem Tuam amantissimi, & benevolentissimi Pontificis officia, sicuti quidem & tuæ eximiæ pietati, & singularibus in Christianam Rempublicam, atque in hanc Apostolicam Sedem meritis maxime convenit, tamen hoc officium, quo erga eandem Tuam Majestatem fungi hoc tempore cogimur, cum nobis de gravissimis ejus incommodis, ceu illi dolendum sit, non tam libenter facimus, quam necessario, tantum enim molestiæ ex clarissimi Principis filii tui immatura morte cepimus, vel propter illius nobis ereptam virtutem, vel propter gravem tuæ Majestatis, Regiæque tuæ familiæ in eo factam jacturam, ut nequeamus in eo argumento, sine magno dolore versari, & tamen noster summus erga Majestatem Tuam amor, qui nobis causam doloris præbuit, idem etiam adjumenta ad pium hoc officium ei persolvendum subministrabit, præsertim cum ad eum Regem scribamus, quem propter excelsam animi virtutem, atque prudentiam obedientia, & spe in summum Deum subnixam, rationes ad istum sublevandum casum accommodatas non tam ab aliis expectare, quam ipsummet suo consilio præripere, ac præoccupare non dubitemus, & sane, nisi illa nobis tali tempore succurrat ex Deo, & Divinis præceptis, promissionibusque ducta consolatio, quæ nos ab humanarum rerum cogitatione avellat, totosque ad cœlestium bonorum, & futuræ beatioris vitæ meditationem transferat difficile esset ex humanis rationibus humanis hisce incommodis idoneam solatii medicinam reperire, sed nos, qui in eum credimus, cujus in morte mors nostra ita absorpta est, ut eadem ad longe feliciorem, pacatioremque vitam aditum nobis aperiat, & qui certo confidimus hujus Mundi tribulationes, & ærumnas Christianis hominibus probationem, salutemque operari, facile sensus, affectusque nostros ab humanarum rerum perturbationibus revocatos Dei Optimi Maximi voluntati, & rectæ in eo rationi subiicimus, atque hæc omnium piorum, qui in Deo, & Domino nostro Jesu Christo suas degendæ vitæ rationes, atque consilia fixa, & locata habent, communis est consolatio. Tua vero Majestas multas præterea proprias habet, ex suis etiam domesticis rebus, sui doloris leniendi causas, atque illam in primis, quod idem videlicet clemens, ac misericors Dominus hoc ipso afflictionis tempore, ita cum ea benigniter egit, ut gravi illi inflicto vulneri ejusdem simul vulneris medicinam, curationemque attulerit. Nepotem enim tibi, vestroque præclaro generi in demortui filii locum [ut ad nos fecundis Nuntiis allatum est] paulo post reddito non tam quidem ille Majestatem tuam grata liberorum successione, aut Familiam

vestram præstantissimi generis sobole privare, quam illam in magis diuturnum tempus prorogare voluisse se ostendit: quæ quidem omnia tametsi Majestatem tuam pro sua gravitate, ac pietate diligenter secum cogitare, & in omnibus Deo gratias agere non dubitamus, tamen nostræ quoque partes videntur esse eam, ut ita faciat, etiam atque etiam in Domino hortari, & rogare, quod ut cumulatius, & magis, ut nostri animi affectio nos suaderet efficeremus, non contenti hoc literarum officio misimus ad Majestatem tuam dedita opera, dilectum filium Joannem Franciscum Comendonum Camerarium nostrum, hominem propter ejus fidem, & probitatem valde nobis probatum, & gratum, qui viva insuper voce nostram paternam erga Maiestatem tuam charitatem, conjunctamque cum ea suorum incommodorum mæstitiam pluribus verbis deferat, cujus nostri officii illum scilicet maximum, & optatissimum fructum expectamus, si id, quo magis, & uti suo tempore debitum, eo minus ad tuum sanandum dolorem, quod tua ætas hunc casum satis per se toleranter ferret, necessarium fuisse intellexerimus. Dat. Romæ apud S. Petrum die I. Ap. MDLIV. Anno V.

XXXII. Eluxit hoc anno Conimbricæ in Lusitania insigne Divinæ Misericordiæ exemplum in perditissimo homuncione, qui se devoverat Sathanæ, ab eoque juste tortus perfugit ad Confessarium suum, a quo Sacramentorum beneficio a tyrannide Sathanæ vindicatus est. *Is* inquit Orlandinus *peccatorum turpitudine quodammodo obrutus, atque oppressus ferre se ipse non poterat, & ut sui ipsius judex, & carnifex esset, sibimet exitium, atque perniciem vitæ desperatione parabat, venenum hauserat, amplius Hebdomada, certam potionem jejunus hausit obstinatus mori, cumque multis indagatis sui interimendi viis, nulla, Deo prohibente & miserante, procederet, ad extremum Sathanæ se dedidit, totumque se ei animo, & corpore mancipavit. Mox ejus tyrannidem, cujus se mancipium fecerat, est expertus, tot tantisque ex eo die doloribus tortus, tot animi cruciatus angoribus, ut ad ejus inconditos clamores, & miseros ululatus omnis vicinitas expavesceret. Ea re cognita, Religiosi Cœnobitæ quidam authores fuere propinquis, atque domesticis, ut deduceretur ad nostros, quem ut Leo Rector nempe Collegii Conimbricensis aspexit, & quem miser devenisset in locum, percunctando cognovit, ad Divina se præsidia contulit, preces indixit suis, & ipse supplex, humilisque Dei misericordiam elicuit, deinde aggressus hominem de spe dejectum erigit, & ad spem revocat, agit de animo componendo, & saucio pectore persanando, reditum in gratiam cum offenso Deo, qui benignus, & misericors esset, & præstabilis super malitia, pollicetur, modo per humilem confessionem, & anteactæ vitæ detestationem virus evomat peccatorum, quod ut pacatius faciat, liberationem etiam angorum, atque dolorum, quibus conflictabatur, exorat diutius, impetrat, & spe bona completum excipit confitentem. Ab ea confessione omnia de cætero ei fuere tranquilla, convaluitque corpore pariter, & animo, initoque vitæ melioris initio, perseverantiam magna spe salutis æternæ ad extremum usque retinuit.*

Anno

I. ANno a partu Virginis quinquagesimo quinto supra millesimum quingentesimum Indictione decima tertia, reflorescente in Anglia Catholica Religione, cum Pontificatus sui fructus suavissimos decerperet Julius III. e vivis ereptus est, cui Marcellus II. succedens potius Orbi Christiano ostensus, quam datus est, quem Paulus IV. excepit, de cujus gestis antequam agamus, quæ ad Julium III. & Marcellum II. spectant, prius delibabimus. Delibutus ingenti gaudio Julius III. ob conciliatam Romanæ Ecclesiæ, ad ejusque obsequium Angliam extremo superiore anno revocatam, hoc ineunte anno felices extinctæ in eo Regno hæreseos, assertæque orthodoxæ Religionis successus Carolo Imperatori significavit, ac etiam Philippi filii Regis, ac Mariæ Reginæ pietatem in tam præclaro opere his literis commendavit.

Carolo Imperatori.

Jul. III. apud Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2892. p. 22.

Ea fuit Clementissimi Dei misericordia in Angliæ Regno Reipublicæ Christianæ, Fideique Orthodoxæ, & Religioni Catholicæ restituendo tantaque virtute, ac pietate Serenissimi ejus Rex, & Regina id nobiscum procurarunt, ut de tanto beneficio gratias agendi eorum Serenitatibus, gratulandi, ac privatim, & publice quodvis genus lætitiæ, plaususque effundendi vix adhuc ullum finem invenire possimus, &c. Datum Romæ die XXVII. Januarii MDLV. Pontificatus nostri Anno V.

Indictæ supplicationes pro reddendis gratiis Deo, ob reditum Angliæ ad fidem Catholicam.

Peractæ sunt in urbe celeberrimo ritu solemnes supplicationes, pro reddendis Numini gratiis, atque publicæ lætitiæ festiva signa celebrata, missus etiam ad Philippum Regem, Mariamque Reginam Angliæ Internuntius, qui ipsis de amplificata, provectaque Numinis gloria Julii nomine gratularetur datis ad eosdem hisce literis.

Charissimis in Christo filiis nostris Philippo Regi, & Mariæ Reginæ Angliæ Illustribus Fidei Defensoribus.

II. *Ext. apud Paul. IV. lib. brev. 2891. p. 23. & in alio sig. n. 1892. p. 23.*

Charissimi in Christo filii nostri salutem & Apostolicam benedictionem. Ut primum e Serenitatis Vestræ literis reconciliationi Regni istius Nobilissimi cum Domino nostro Jesu Christo, ac fidei, & obedientiæ nobis, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Sedique Apostolicæ restitutæ felicissimum nuntium accepimus, quas Omnipotenti Deo solemni Missa a nobis ipsis celebrata, decretis supplicationibus, Jubilæo indicto gratias egerimus, qui tam necessario tempore isthic plebem suam visitaris, & ejus redemptionem fecerit, quibus in cœlum laudibus utrumque vestrum extulerimus, quantoque animi gaudio vobis gratulati simus, qui misericordiæ illius magnitudinem tanta Nobiscum virtute, ac pietate tantopere procurastis, quam e populo isto vestro universo eos perbeatos merito appellaverimus, qui tandiu dispersi, atque ab recta aberrantes in unum tandem congregati ambulant in via Domini, quotnam denique & qualia cordis nostri tanto Dei beneficio recreati, eamque exultantis, tum publice, tum privatim lætitiæ dederimus signa, quam hilaritatem, quos plausus per hanc Almam Urbem Universam, totamque ditionem nostram excitaverimus, multorum undique & literis, & internuntiis Serenitates vestras non semel audivisse pro certo habemus, sed etsi cæteris omnibus ad rerum, cujusque solatium, & jucunditatem nulla non ex parte putamus satisfecisse, in eo tamen nos nunquam conquievissemus, nisi Vestris Serenitatibus vivæ alicujus voce, & quæ vobiscum hucusque conticuimus, & quæ nunc his literis scripsimus pluribus, atque expressius significaremus, &c. Missus est ea de causa Antonius Augustinus Sacri Palatii Rotæ Auditor. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XXVII. Januarii MDLV. Pontificatus nostri Anno V.

Revocatæ ad Ecclesiæ gremium Angliæ successu exultans Julius studia omnia ad Germanos ad obsequium Sedis Apostolicæ traducendos convertit, atque Joannem Cardinalem Moronum doctrina, & pietate spectatissimum ad Comitia Augustana Legatum decrevit, ut in iis Dei gloriam, ac tot aberrantium animarum salutem promoveret, de qua Legatione fusius agunt Acta Consistorialia. III. Cardinalis Moronus Legatus mittitur in Germaniam, pro rebus fidei.

Extant Julii literæ de misso in Germaniam Cardinale Morono ad Maximilianum Bohemiæ Regem quibus eum rogavit, ut Legatum de Christi cultu provehendo acturum benigne, & amanter audiret.

Maximiliano Bohemiæ Regi Illustri.

Cum Charissimus in Christo filius noster Romanorum Rex Pater tuus de præsenti vestro omnium in Augustano Conventu nos non semel certiores reddidisset, dilectum filium Joannem tit. Sancti Laurentii in Lucina presbyterum Cardinalem Moronum nostrum, & Apostolicæ Sedis de latere Legatum in Germaniam mittendum esse censuimus, ut quamdiu conventus celebretur, IV. *Ext. apud Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. p. 36.*

tur, isthic præsto esset, ac si quo modo vel opera, vel consilio vobis adjumento esse posse videretur, id pro Domini Nostri Jesu Christi honore, pro rerum vestrarum perpetuo, ac felicissimo statu, proque nostra, & Sedis ejusdem dignitate omni cura, & diligentia præstaret, cum mandaverimus, ut tecum nostris verbis nonnulla loqueretur, minime dubitamus eam illi non minorem fidem, quam nobis præstituram esse, & visuram libentissime, &c. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XVI. Februarii MDLV. Pontificatus nostri Anno V.

Proficisci eundem Legatum jussit Julius etiam ad Augustum Ducem Saxoniæ Fridericum Comitem Palatinum Rheni Electores, & Joachimum Marchionem Brandeburgensem, quibus eadem formula verborum conceptæ literæ conscriptæ sunt, iu quarum inscriptione dilectos filios vocat, ut paterni amoris signis ad mutuum amorem provocaret, promisitque illis, se iterum Concilium Œcumenicum coacturum, si ejus decretis stare sponderent, ut Pauli IV. literæ testantur.

Franc. Belcar. l. 26. n. 64.

Iu eam sententiam etiam Ferdinandus Romanorum Rex Augustæ nonis Februarii exposuerat, Concilium sæpius cœptum variis de causis dissolutum fuisse: nunc postremo agendum, ut de Concilio omnes Imperii Ordines & inter se, & cum cæteris omnibus Christianis conveniant; aut si id fieri non potest, & in aliud tempus differendum est, aliquæ ineantur rationes, quibus interim Germania pace firma fruatur, & Sacri Ministri pia Religione Divinum Numen rite colant, cæterique Ordines mutua consensione conspirent ad Turcarum contundenda molimina, cum ex Christianorum dissensionibus tyrannidem suam latius propagarint. Convenerant perpauci Principes, atque adeo actio in nonas Martias extracta est.

Interim Lutheranæ Sectæ Principes Augustus Saxo Mauritii Frater, Joachimus Brandeburgensis Septem-Viri, Landtgravius, atque alii Lutheranæ classis Proceres Numburgum convenerunt, de suis rebus consulturi, maleque a Dæmone, & suis concionatoribus fascinati, perstandum in suscepta Confessionis Augustanæ hæresi pari consilio, consensuque decreverunt, ac ne adversus Cæsarem conspirasse viderentur, Carolum V. Cæsarem de actis Numburgi certiorem fecere, & se Passaviensis pactionis decreta amplexos perstare in fide Augustana, donec Religionis controversiæ communi omnium Ordinum Imperii decreto, assentiente Cæsare, componerentur, non enim Conciliorum œcumenicorum Sacrosanctis decretis, Religioneque a Christo constituta obstringi, sed novas Religiones fingi pro humana libidine volebant.

V.
Idem ib. n. 65.

Lutherana hæresis magis confirmatur in Germania.

Nonis Martii eum Augustanus conventus jam amplior esset Principum, ac Legatorum Civitatum concursu, disceptari cæptum est de Religione, uti Ferdinandus Rex hortatus fuerat, quamvis Hæretici reniterentur, asperrimisque animis certatum est, Passaviensique decreto iustaurato, Lutherani amplificandæ Sectæ, ac potentiæ suæ studio contendebant, ut quibusvis etiam Sacris Catholicæ professionis Ministris liceret ad eorum impietatem, & castra deficere, & Principatus Ecclesiasticos, & vectigalia sacra retinere, ea namque ratione in spem efferebantur Catholicam Religionem sensim extinctum iri in Germania: contra reluctati sunt Catholici Principes acerrime, atqne contenderunt, si quis Episcopus, vel Abbas, vel Sacræ functionis præfectus ad Lutheranam hæresim desciisceret, ea sacra dignitate pelleretur, atque in ejus locum subrogaretur alius, qui suscepti Ecclesiastici muneris bonis omnibus potiretur. Ea contentio adeo exarsit, ut in plures Menses extracta sit, infeliciterque accidit, ut Joannes Cardinalis Moronus Legatus ob inopinatam Julii III. mortem (de qua dicetur inferius) Legationem suam abiiceret, atque una cum Cardinale Truchsessio ad Romana Comitia remearet. Tandem ut Augustani illius conventus acta perstringamus, VII. Kal. octobris insperata, ac funesta sanctio promulgata est, qua impietatis fræna laxata sunt impiis: ne Cæsar, aut Ferdinandus Rex, aut alii Principes Lutheranam hæresim profitentibus Religionis causa ullam molestiam exhibeant, vel illos ab impiis ritibus, vel edictis, vel pœnis, vel aliis cautionibus abducere nitantur, eosdemque omnibus bonis suis uti, ac frui permittaut, qua quidem sanctione Carolus V. partam de Lutheranis victoriam penitus prostravit, fructumque omnem corrupit: de quibus iu Paulo IV. iterum agetur.

Carolus V. deficit a tuenda Religione Catholica.

Constabilita in Germania hæresis latius in vicina Regna diffundi cœpit, ut suis locis lugendum erit, ac pia Julii III. consilia immatura morte oppressa sunt, de qua antequam agamus, reliqua ad eum spectantia percurramus.

VI.
Panvin. vit. Jul. III.

Contulit Julius in publico Cardinalium Senatu Philippo Angliæ Regi fiduciarium jus Regni Neapolitani, quod a Carolo Imperatore jam ante in eum transfusum una cum Mediolanensi, & Belgico

gico

Julius III. in Regno Neapolitano Philippum Regem Hispanum confirmat.

gico Principatibus vidimus. Quod vero illud Regnum supremo Pontificis imperio esset obnoxium, propterea a Julio illius beneficiario jure indutus est, ut refert Panvinus his verbis. *Ut Catholico Principi par erat, Legatum Romam ad Pontificem misit Piscariæ Marchionem, qui Regum veterum more Neapolitani Regni, quod Romanæ Ecclesiæ beneficiarium est, jurejurando dato legitimam possessionem obtineret, quæ ei a Pontifice in publico Consistorio benigne concessa fuit.*

Traditum est Philippo hac de re a Julio diploma, in quo expressæ sunt leges singulæ, quibus veteri more accepti Pontificia beneficentia illius Regni ergo obstringebatur, quas quidem leges admisit Philippus, sed ejus literæ aurea Bulla consignatæ ad Paulum IV. tantum pervenere, ut dicetur inferius.

Paul IV. in lit. 19. Octob hujus anni datis.

Tuendi quoque Juris Ecclesiastici studio Julius, cum Insulæ Corsicæ Clerum graviore jugo premi a Gallis, qui ejus Insulæ partem maximam Genuensibus eripuerant, accepisset, Proregem Gallum monuit, ne Ecclesiasticos iniquis oneribus fatigaret, & si qui aliquo facinore se obstringerent, eorum causas ab Ecclesiastico Judice agnosci sineret, in eamque rem Præfectum juri dicundo Ecclesiasticis in Corsicæ Insula decrevit.

Dilecto filio Nobili viro Paulo de Thermes Locumtenenti Regis Christianissimi in Insula Corsicæ.

VII.

Ext. apud Paul. IV. l. 8. brev. sig. num. 2891. p. 6.

Libertatem Ecclesiasticam defendit Julius III.

Etsi ex iis aliqui Genuenses sunt, atque idcirco, ut audivimus, imperitæ multitudini in hostium numero habendi esse videntur, illud tamen memoria repetendum est, Sacerdotes Christos Domini, non tam terrenæ ullius Civitatis, quam Sanctorum esse cives, & domesticos Dei, Deumque tandem ipsum istiusmodi eorum injuriarum ultorem esse severissimum, e quibus tamen Sacerdotibus, si quid aliqui forte commeruerunt, solis nobis a Deo in eos animadvertendi cognitio, & cura est demandata, quas ob res pro tua prudentia, ac probitate minime dubitamus ea de his malis remedia Nobilitatem tuam adhibituram, quæ has omnes querimonias compescant, &c. Datum Romæ apud S. Petrum die XXVI. *Januarii MDLV. anno* V.

Extremo Julii Pontificatu promota est actio Abyssinæ gentis ad conjunctionem cum Romana Ecclesia revocandæ, Interprete Joanne Lusitaniæ Rege, qui Claudium Æthiopum Imperatorem permovit, ut abjecto Alexandrini Patriarchæ Schismatici, a quo Patriarcham accipere, ac jura petere consueverat, jugo, a Pontifice Romano totius Ecclesiæ toto

Societatis Jesu Patres in Æthiopiam mittuntur.

Orbe diffusæ supremo Antistite Patriarcham, & Episcopos Latinos deposceret, qui Æthiopas depulsis veteribus erroribus, vero fidei Catholicæ lumine collustrarent, cumque Societas Jesu doctrinæ, & Sanctitatis fama late Orientem, Occidentemque complevisset, flagitavit, ut Patriarcha, ac duodecim Sacerdotes ex eadem Societate delecti mitterentur a Romano Pontifice. Præerat tum Societati Jesu Ignatius Loyola, quem eximia Sanctitas Divinis in vita, & post mortem miraculis confirmata in Sanctorum ordinem evexit, is a Lusitano Rege Sacerdotes probitate, & eruditione sacra insignes ad eam Evangelicam expeditionem seligere jussus, re communicata cum Julio Pontifice, præclaræ amplificandæ gloriæ Divinæ occasioni non defuit, ac literis exaratis ad Claudium Imperatorem, ipsum hortatus est, ut Davidis Imperatoris Patris exemplo, qui misso Oratore Pontifici Romano, ut Christi in terris Vicario, ac Petri Successori obsequium deferret, Romanam Ecclesiam coleret, cujus in cæteras omnes Primatum, supremamque authoritatem pluribus argumentis illustravit.

Domine mi in Domino nostro Jesu Christo, gratia tuæ Celsitudini, & salus, & affluentia donorum spiritualium a Domino nostro Jesu Christo.

VIII.

S. Ignatii literæ ad Abyssinorum Imperatorem.

Ext. apud Joann. Petr. Maffeium l. 16. & apud Orland. 324. hoc anno.

Serenissimus Portugalliæ Rex pro ea sollicitudine, ac zelo, quem illi Deus Creator noster, ac Dominus dedit, gloriæ Sancti sui nominis, & salutis animarum, quæ unigeniti ejus Filii pretioso Sanguine, & vita redemptæ sunt, non semel ostendit mihi per literas, pergratum sibi fore, si e Religiosis nostræ minimæ Societatis, quam vocant, Jesu, duodecim Viros designarem, e quibus ille Patriarcham unum, duos Coadjutores pariter, & Successores eligeret, eisdemque a Summo Christi Domini nostri Vicario suppliciter peteret authoritatem, & jus, quo jure ad suas quisque partes rite obeundas ipsi cum Sacerdotibus aliis in tuæ Celsitudinis Regna transmitti possent. Ego pro eximiis inter cæteros Christianos Principes, ejusdem Serenissimi Regis Portugalliæ meritis erga Societatem nostram universam, nostraque vicissim omnium in illum observantia, & pietate feci, quod jusserat, consultuque sequutus numerum, qui Christi Domini nostri Apostolorum ejus Collegium referret, præter ipsum Patriarcham Sacerdotes duodecim supplementi, ac velut Seminarii causa, e corpore nostro cunctos excerpsi, qui ad sublevandas, juvandasque animas tuæ Celsitudinis Imperio, ac ditioni subjectas sese,

& vitam suam in omnem laborem, atque discrimen offerent. Atque hoc libentius parvi, quod præcipua quadam alacritate sentio me, sociosque meos omnes ferri ad obsequium, & cultum Celsitudinis tuæ, haud immerito, quippe quæ inter tot circumfusas undique Nationes infidelium, & hostium nominis Christiani, vestigiis Majorum suorum insistens, ad conservandam, ac promovendam Christi Domini, ac Dei nostri Religionem, & gloriam diligenter incumbit, quam ipsam ob causam optandum fuerat, uti ad hæc tam recta tuæ Celsitudinis studia, conatusque, subsidium accederet spiritualium Patrum, quibus & legitima potestas ab hoc Sanctæ Sedis Apostolica fastigio derivata, & fidei Christianæ pura, & sincera doctrina suppeteret, quæ nimirum duæ sunt illæ claves Regni Cœlorum, quas Christus Dominus noster Sancto Petro, & omnibus qui deinceps in eius solio erant sessuri, promisit prius, dein ipsa re tradidit. Promisit tantummodo cum ad eum dixit, ut legimus apud Divum Matthæum Evangelistam: Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves Regni Cœlorum, & quidquid ligaveris super terram erit ligatum & in Cœlis, & quidquid solveris super terram, erit solutum & in Cœlis. *Tradidit, ac promissa patravit, cum post Resurrectionem, antequam in Cœlum ascenderet, sciscitatus eu eo ter [quemadmodum affirmat Divus Joannes Evanglista]* Simon Bar Jona: Diligis me plus his? *subiunxit in singula responsa:* Pasce oves meas: *committens illi non partem aliquam ovium suarum, sed totum prorsus gregem universa cum plenitudine potestatis, ad alendos vitali Christianæ Religionis pabulo cunctos ubique fideles, eosdemque ad cœlestia sempiterna Beatitudinis pascua perducendos. Ac cæteris quidem Apostolis authoritatem Christus Dominus noster impertiit delegatam, ac veluti extra ordinem: at Sancto Petro, ejusque Successoribus ordinariam dedit, ac plenam, uti ab hoc Summo Pastore, tanquam a fonte, reliqui animarum Pastores peterent, eidemque acceptum ferrent, quidquid omnino juris ad suum quisque munus, ac regimen obtinerent, quod olim adumbrasse per Esaiam videtur Dominus, cum de Eliachim loquens Pontifice Maximo:* Et dabo [*inquit*] clavem domus David super humerum ejus, & aperiet, & non erit, qui claudat, claudet, & non erit, qui aperiat, *quo videlicet typo figuratus est Petrus, ejusque Successores, quibus datam integram potestatem declarant claves consuetum utique symbolum, & insigne pleni, atque absoluti Dominii. Quæ cum ita sint, celsitudo tua gratias debet ingentes Domino Deo nostro, quod ipsa regnante potissimum dignatus fuerit mittere veros animarum Pastores, qui a Summo pendeant Pastore, ac Vicario, quem reliquit in terris Jesus Christus Dominus Noster, & quantamcumque habent potestatem, quæ sane perampla est, hanc ab eodem illo Vicario totam acceperint; nec sine causa Patri, Avoque tuæ celsitudinis displicebat sumi ab urbe Alenandria Patriarcham, quippe sicuti divulsum a corpore membrum, neque motum, neque sensum, neque omnino vitam a corpore accipit suo, ita Ægyptius Patriarcha, sive ille Alenandriæ, sive Memphi degat, cum Schismaticus sit, ac disjunctus ab hac sacrosancta sede Apostolica, & ab Ecclesiæ totius Capite, Pontifice Summo videlicet, vitam gratiæ, & pastoralem authoritatem, nec sibi recipit ipse, nec alteri cuipiam valet legitimam impertire. Ecclesia namque Catholica una tantum est in orbe terrarum, neque fieri potest, ut alia Romano Pontifici, alia pareat Alexandrino; uti sponsus eius Christus unus est, sic sponsa illius unica, de qua Salomon ait in Canticis en persona Christi Domini Nostri:* Una est columba mea. [*Et Oseas Propheta:*] Congregabuntur filii Israel, & filii Juda pariter, & ponent sibi caput unum. *Et in eandem sententiam multo deinde post sanctus Joannes:* Fiet unum ovile, & unus Pastor. *Una erat, quemadmodum in Genesi legimus, Arca Noe, extra quam nulla omnino salus, unum Tabernaculum, quod fabricatus est Moyses, unum Hierosolymæ Templum a Salomone conditum, quo in Templo sacrificare, & adorare oportebat. Una cuius staretur judicio, Synagoga. Hæc nimirum, unicam Ecclesiam denotabant, quæ una est jure; extra quam nihil boni, etenim qui cum eius corpore conjunctus non fuerit, nempe nullum a Christo Capite recipiet influxum gratiæ vivificantis animam, ac præparantis ad felicitatem æternam. Hujusce unitatis declarandæ causa, in Symbolo canitur:* Credo unam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, *damnatusque a Sacris Conciliis error est privatas Ecclesias, ceu Alexandrinam, Constantinopolitanam, aut similes dari, quæ communi omnium capiti subjunctæ non sint, Pontifici Romano ex quo perpetua serie ab sancto usque Petro, qui Christi Domini jussu, uti a Divo Marcello Martyre traditum est, Romanam elegit Sedem, eamque suo cruore sancivit, perducti Romani Pontifices Vicarii Christi citra controversiam a tot, ac tanta sanctitate Doctoribus Latinis Græ-*

Primatus Pontificis illustratus ex Evangelio.

Prædictus ab Esaia.

Demonstratur unica Ecclesia sub uno summo in terris capite.

Græcis, omniumque nationum habiti, ab Sanctis Anachoretis, Episcopis, & aliis Confessoribus adorati, tot signis, atque miraculis, tot denique Martyrum, qui in hac fide, ac unione Sanctæ Romanæ Ecclesiæ vitam profudere, testimonio comprobati sunt. Merito igitur consentienti Episcoporum omnium voce, qui ad Chalcedonensem convenerant Synodum Papæ Leoni pariter acclamatum, Sanctissimus, Apostolicus Universalis, & in Constantiensi damnata est hæresis negantium, super omnes, & singulas omnium terrarum Ecclesias Primatum Romani Pontificis eminere. Ad quas tam disertas, firmasque Patrum sanctiones atque decreta, Concilii quoque Florentini, quod sub Eugenio IV. præter alias Nationes, a Græcis etiam, Armeniis, & Jacobitis tanto studio celebratum est, in hæc verba accessit authoritas: Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Pontificem Romanum in universum orbem tenere Primatum, ac Successorem esse Petri, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ Caput, & omnium Christianorum Patrem, & Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro, pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino Jesu Christo potestatem plenam esse traditam.

IX. *Jure igitur Serenissimus Rex David tuæ Celsitudinis Genitor misso ad obsequium Romano Pontifici deferendum Legato, Sanctam hanc Sedem omnium Matrem, ac Principem agnovit, cumque alia multa, & præclara ipsius pariter, & tuæ Celsitudinis acta numerentur, tum duo hæc ejusmodi sunt, ut eorum præstantiam nulla unquam obscuratura videatur oblivio, ac proinde ab omnibus, qui sub illo vivunt Imperio, immortales Authori omnium bonorum Deo debentur gratiæ, pro tam singulari in eos beneficio vestra duorum opera, industria, virtute collato, cum alter omnium primus se illius potestate, qui Christi vices gerit in terris, perpetuo fore professus est, alter item primus dictum ab eodem Christi Vicario Patriarcham verum, ac legitimum Sacrosanctæ Sedis hujusce filium in sua Regna perduxerit. Etenim si in magni cujusdam beneficii loco habendum est, ut profecto est, insitos esse corpori Mystico Ecclesiæ Catholicæ, quod a Spiritu Sancto vivificatur, ac regitur, quam, Teste Evangelista, idem Spiritus docet omnem veritatem, si eximium est, lucem sanæ doctrinæ intueri, & Ecclesiæ fundamentis insistere, quam Apostolus Paulus ad Timotheum scribens, domum Dei, columnam, & firmamentum veritatis appellat, cui se promisit in æternum affore Christus Dominus, inquiens;* Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi, *ut legimus apud Matthæum Evangelistam: est sane cur sine fine gratulentur istæ Nationes Deo Domino, & Conditori nostro, cujus providentia per suam, parentumque tuorum Celsitudinem tanto illos bono dignata est, præsertim cum jure sperandum sit, ex hac ipsa conciliatione, consensuque fore, Christo Domine moderante, ut cum spiritualibus temporaria quoque incrementa non sine amplificatione Imperii tui, & hostium abjectione proveniant. Sacerdotes, qui mittuntur isthuc, omnes quidem, sed præcipue Patriarcha, coadjutoresque, successoresque ejus duo spectata admodum virtute sunt, & nostra in Societate probate per omnia, ac propter illustrem charitatem, & exquisitam, rectamque doctrinam ad hoc tanti momenti opus adsciti, neque vero illis animus in idipsum, aut alacritas deest, haud levi concepta fiducia labores suos, ad Christi Domini gloriam, tuæ Celsitudinis, rem, animarum auxilium pari enim operæ pretio collocandi. Humanæ quippe salutis amor illas, & Christi Domini aliqua saltem ex parte imitandi extimulat studium, qui cruciatus, ac necem subiit lubens, ac volens, uti mortales ab æterna calamitate redimeret, atque per Evangelistam,* Ego sum Pastor bonus: bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. *Hoc exemplo incitati Patriarcha, & cæteri parati veniunt, non verbo dumtaxat, consilioque & spiritualibus adjumentis, sed ipsa morte, si res ferat, periclitantibus animis opitulari. Tua Celsitudo, quo interiorem illos ad consuetudinem, ac familiaritatem admiserit, eo majorem, ut spero, capiet in Domino voluptatem. Jam vero quod pertinet ad fidem, ac pondus eorum, quæ ab ipsis vel publice, vel privatim exponentur, non ignorat Celsitudo tua, omnium [quatenus vice legati sunt] sed Patriarchæ præcipue, dictis Apostolicæ fidei pondus, & authoritatem inesse, ac perinde illis, & Ecclesiæ credi oportere, cujus ab ipsis interpretandu sunt verba, & sententiæ. Et quoniam Christi fideles cunctos Ecclesiæ firmiter assentiri, ejusque decretis obtemperare, & si quid existat ambiguum, aut obscurum eandem consulere necesse est, non dubito quin tua excellens pietas, probitasque publico edicto curatura sit in suis Regnis, uti omnes omnium ordinum homines, tum Patriarchæ ipsius, tum eorum, quos ille sibi substituet, dicta, præcepta, responsa citra ullam dubitationem sequantur. Constat ex Deuteronomio de controversiis omnibus, ac nodis ad Synagogam Ecclesiæ prænuntiam referri solitum.*

Hæc columna est firmamentum veritatis.

Hinc illa quoque Christi Domini verba: Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisæi: *idipsum in Proverbiis docet sapientia Salomonis, cum ait:* Ne dimittas præcepta Matris tuæ [*ea est Ecclesia*] *Et alibi.* Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt Patres tui, *ii sunt iidem Antistites. Denique tantum Ecclesiæ suæ tribui, ac deferri vult Christus Dominus, ut per Sanctum Evangelistam Lucam aperte denuntiet:* Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit; *& per Sanctum Matthæum* : Si Ecclesiam non audiverit, sit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus, *en quo apparet, ne aures quidem præbendas, iis qui alienum quippiam a sensu, & interpretatione Catholicæ Ecclesiæ attulerint, Sancto quoque Paulo in Epistola ad Galatas id ipsum præmonente, cum ait:* Si aliud vobis Angelus de Cœlo evangelizaverit, præter id quod evangelizavimus vobis, anathema sit. *Ad summam hoc idem Sancti Doctores, Conciliorum Canones, fidelium omnium consensus, & consuetudo plane demonstrant, ac vicissim Patriarchæ, ac sociis pariter omnibus certum est, fixumque, tuam Celsitudinem assiduo cultu, submissione, atque etiam quoad fas, piumque ferat, indulgentia prosequi. Nos vero quotquot in hisce terris e minima nostra Societate retinemur, tua Celsitudo ad omne obsequium paratissimos habeat. Nostris quidem certe precibus, & Sacrificiis, ut jam instituimus, Deo supplicare pergemus, ut Regiam Celsitudinem tuam, Regnumque istud amplissimum in Sancto Christi famulatu conservet, detque illi ita transire per bona temporalia, ut non amittat æterna. Idem ipse Deus, ac Dominus Noster omnibus nobis ad sanctissimam ipsius voluntatem & clare cernendam, & rite exequendam perpetuum lumen, ac vires pro sua bonitate suppeditet. Romæ* VII. *kalendas Martii MDLV.*

Nefas est ab ejus decretis discedere.

X. Ex delectis a Sancto Ignatio Religiosis viris Societatis Jesu creatus est Æthiopiæ Patriarcha Joannes Nonnius: designati vero Episcopi Andreas de Oviedo Hierapolitanus, Melchior autem Carnerus Nicænus, quos Iulius ob insignes eorum virtutes iis dignitatibus ornavit, sanxitque in amplissimo Cardinalium Senatu, ut referunt Acta Consistorialia.

Act. Conf. MS. Car. Spad. sig. n.134.

Romæ die Veneris XXIII. Januarii MDLV. referente Reverendissimo Camerario S. D. N. providit Ecclesiæ Patriarchali Æthiopiæ, tum certo modo vacanti, de persona Domini Joannis Nonnii Presbyteri Societatis Jesu Decretorum, & Theologiæ Professoris, ipsumque in Patriarcham præfecit.

Providit Ecclesiæ Hierapolensi in partibus Infidelium consistenti, tunc certo modo vacanti, de persona Domini Andreæ de Oviedo Presbyteri ejusdem Societatis Magistri in Theologia curam, &c. committendo, & cum indulto de non accedendo ad dictam Ecclesiam, ac facultate exercendi Pontificalia in Civitate, & Diœcesi. Et insuper volens felici successui dictæ Patriarchalis Ecclesiæ consulere, eundem Andream electum eidem Joanni electo Coadiutorem in regimine, & administratione dictæ Patriarchalis Ecclesiæ, cum potestate, & jurisdictione eu nunc, & postquam munus consecrationis susceperit, quæ ordinis Pontificalis existunt, faciendi, constituit, & deputavit. Et nihilominus pro Joanne electo cedente, vel decedente de persona ipsius Andreæ prædictæ Ecclesiæ Patriarchali providit curam, &c. cum dispensatione si opus sit, ut Episcopus Hierapolensis existens officium Coadiutoris hujusmodi exercere, & illo uti, & eo cessante possessionem dictæ Patriarchalis Ecclesiæ assequi valeat: ita quod officio Coadiutoris hujusmodi cessante dictus Andreas, cum primum possessionem dictæ Ecclesiæ Patriarchalis assecutus fuerit, dicta Ecclesia Hierapolensis eo ipso vacet.

Providit Ecclesiæ Nicænæ in partibus Infidelium consistenti, tunc certo modo vacanti de persona Domini Melchioris Michaelis Carnero Presbyteri dictæ Societatis Decretorum, & Theologiæ Professoris curam, &c. committendo, & sibi de non accedendo ad dictam Ecclesiam indulgendo. Et insuper, sua Sanctitas volens eidem Patriarchali Ecclesiæ ulterius consulere, eundem Melchiorem electum supradicto Andreæ Coadiutorem Joanni Patriarchæ, & Coadiutoria supradicto Andreæ facta cessante Andreæ electo prædictis in regimine, & administratione dictæ Patriarchalis Ecclesiæ, cum simili, &c. constituit, & deputavit. Et nihilominus eidem Ecclesiæ Patriarchali, Joanni Patriarchæ, post obitum Andreæ, aut Andrea electo prædictis post obitum Joannis Patriarchæ prædictorum cedente, vel decedente, de persona ipsius Melchioris electi providit, ipsumque, &c. ita quod cum primum in vim posteriorum provisionis, & præfectionis hujusmodi possessionem, seu quasi dictæ Patriarchalis Ecclesiæ assecutus fuerit in Ecclesia ipsa Nicæna existens possit officium Coadiutoris hujusmodi exercere, & illo uti, ac eo cessante, possessionem dictæ Patriarchalis Ecclesiæ assequi valeat. XII.

Dum novi illi Præsules, & Præcones Evangelici Æthiopico itineri se accingunt *Orlandin.*

gunt, Julius e vivis migravit, ac proinde profectionem in proximum annum extraxerunt, de qua inferius sermo recurret. Quod ad Julii obitum spectat de extremo ejus morbo, & obitu hæc narrant acta Consistorialia.

XII. *Act. Conc. MS. Car. Spad. sig. p. 154.* *Romæ die Veneris XXII. mensis Martii MDLV. fuit Congregatio generalis coram Sanctissimo Domino nostro, quia jam erat de vita sua desperatus, in qua in iis, quæ ad regimen, & administrationem omnium rerum Ecclesiæ spectabant, mandavit sacro Collegio, ut provideret, quo facto data benedictione, multi ex Cardinalibus osculati sunt ejus manus* [1]

Julii III. obitus. *Die Sabbati XXIII. Mensis Martii MDLV. inter horam XIX. & XX. seu circa obiit Julius Papa III. in Palatio Sancti Petri*. Extinctus est gravioribus podagræ doloribus, cum Pontificatum tenuisset annis quinque, mense uno, diebus viginti ætatis anno sexagesimo septimo, *Lit. princ. to. 5. pag. 160.* cui funebres honores novem diebus peracti fuere. Vocatus est in invidiam ob ingentes Villæ Juliæ extra Portam Flaminiam sitæ substructiones, & amœnos recessus, in quos colligendæ purioris auræ, & laxandi a curis animi causa se conferebat; sed quem tandem lateat in amœnis recessibus ingenia ad summa quæque pertractanda applicari posse, cum *Panvin. in vita Jul. III.* etiam Viri Sanctissimi amœnos recessus captent, ut liberius divinis mentem transfundant? nec Panvino assentiendum est dicenti, illum Pontificatu comparato, votorum omnium jam compotem factum, abdicata rerum omnium cura hilaritati, & genio suo nimium indulsisse, ac præmii spe potius dum Cardinalis esset, ad virtutem amplectendam accensum, quam ipsamet virtutis pulchritudine delectatum, nec vitæ, quam privatus egerat, institutum laudatissimum parto Pontificatu tenuisse, at objecti ii nævi eximiis Julii factis diluuntur. Num enim inertis fuit Pontificis, concilium Tridentinum restituisse, quod propter Civilia bella, non ob illius socordiam dissolutum fuit! Num voluptatibus animi dediti fuit Angliam ad Romanæ Ecclesiæ obsequium revocare, Æthiopiam a schismate abducere, asserendæ in Germania Religioni, extinguendisque erroribus assiduam operam navare, ac misso Legato Cardinale Lutheranis Principibus concilium Œcumenicum offerre, si ejus decretis assentiri vellent? minus quidem acceptus fuit Gallis, ac Senensibus, quod Florentinorum Duci in Senensi expeditione magno adjomento, ejusque exercitui ex Piceno, & Umbria, & Hetruriæ parte commeatus submiserit, ac pecunia etiam, ut tulit fama, sublevarit, sed non deerant justæ causæ, cur a Gallica factione aversus esset, cum Henricus Rex icto cum Lutheranis impio fœdere, Cæsarem, ne ipsos ad obsequium Ecclesiæ cogeret, impedivisset, conciliumque Tridentinum disturbasset, metueretque, ne Galli fixis in Italia sedibus, illam gravissimis bellis

NOTÆ [1] JUlius III. hoc anno ad superos evolavit; vir in privata fortuna quam in summa dignitate laudabilior. Hujus enim dum Cardinalis S. R. E. ageret virtus fuit eximia, adeout ut magno bonorum omnium plausu pontifex a Cardinalibus renunciari meruerit. Nec ad eam dignitatem evectus segnis omnino & iners intabuit; nam ut optime notat Annalista plura sunt quæ in ecclesiæ commodum & utilitatem gessit; longissime tamen abfuit ab ea implenda expectatione quam de se omnibus ingesserat. Ita de illo Segni hist. Flor. lib. XIII. *Ma lasciate ire l' azioni di questo pontefice che per altre cagioni non furono degne di molta fama &c.* & lib. XV. *Morì papa Giulio d' un accidente subito che in ventiquattro ore la spicciò nell' età di sessantotto anni, essendo stato cinque anni e poco più d' un mese in pontificato, senz' aver commessa alcuna cosa nè da buon pontefice, nè da savio uomo*. Sed hanc historici mordacis censuram violentiorem esse quam res ipsa mereatur ingenue fateor, is enim fuit Julius ut nullo peculiari crimine notari mereretur, si nimiam excipias segnitiem quamdam & quietis amorem; quibus inertiorem se præbuit quam ut pontificia sollicitudo reposceret. Quod illi pariter crimini datum est a Panvinio; nec aliud exprobat idem Segnius ibidem.

Julio successor datus est optimus, quique aptissimus ecclesiæ his periculosis temporibus regendæ, si vitam diutius prorogare licuisset, merito censebatur. Marcellus Cervinus Politianus Cardinalium quinque & viginti suffragiis electum scribit Segnius, cum duodecim reliqui Cardinalem Ferrariensem prætulissent, electores enim numero septem supra triginta idem Segni cum Spondano supputat; contra ac affirmat Ciacconius qui novem supra triginta; & Panvinus qui sex & triginta enumerant. Annum egisse tunc quinquagesimum sextum idem Segni scribit, ex quo forte corrigendus Annalista qui annos quatuor supra quinquaginta eidem pontifici assignat. Porro Marcellus obiit die & mense ab Annalista definitis, dignus quem omnes ejus ætatis scriptores commendent; nam & ille, qui superiorum pontificum facta carpit Segnius, hunc fere unicum summis laudibus celebrat lib. XV. *Entrò con gran speranza di buono e santo pontefice, dette in nove giorni che stette sano gran testimonia di quella bontà*. Morbum quo absumptus fuit ita scriptor ille describit. Die ab adito pontificatu decima febri corripitur quæ in decem dies perseverans, tandem venæ sectione evanescere visa est, sed altera succedente die in improvisa gravedine intra breves horas suffocatur.

Successit cardinalis Caraffa quem octava ab adito conclavi die Cardinales LXIII. ait Segnius lib. XV. renunciarunt pontificem. Mansi

lis miscerent, quæ rei Christianæ exitium essent allatura, quæ pericula prævertisse non voluptarii, sed prudentissimi fuit Pontificis.

MARCELLUS II.

XIII. *Lit. princ. to. 3. pag. 161.* Quinta Aprilis ingressi Conclave Cardinales numero triginta septem, perlecto diplomate Julii II. contra Simoniacos, nempe post aliquos dies V. Idus Aprilis ad Marcellum Cervinum Card. Sanctæ Crucis salutandum Pontificem, coitione facta concurrere, cumque illum in sacrosancto solio raptim essent collocaturi, Cardinalis Medices Marcello fidissimus intercessit, monuitque, ut prius constituti jure Pontificio electionis ritus servarentur, ita ut omnium primus Joannes Petrus Cardinalis Episcopus Ostiensis Neapolitanus Collegii Decanus illum alta voce delegerit, in quem etiam alii suffragia contulere, quibus in publica acta ab eo, qui Senatui a Secretis erat redactis, Marcellus latina Oratione Patribus gratias de electione Pontificia egit, seque tanto muneri gerendo imparem professus addidit se illi integre administrando non defuturum; atque abscisso omni privatorum commodorum respectu, publicam rem omni studio, & contentione promoturum. Subinde Cardinalis Neapolitanus assurgens, dixit, ritus veteris servandi causa, maturino sequenti scrutinium schedulis apertis, ut optimas omnium in eum voluntates Sanctitas sua cognosceret, confectum iri sine ullo præsentis electionis damno, quod omnium unanimi consensu confirmatum; voluere insuper, ut novus Pontifex etiam hæc verba proferret. Acceptamus, sine ullo præjudicio præsentis electionis. Illucescente sequenti die decima Aprilis post Sacra peracta electin reperira est, ac confirmata, in qua Marcellus, ne seipsum deligeret, Neapoliranum, qui ipsi proximo mense in Pontificatu successit, designavit; Pontisea vero renunciatus antiquum Marcelli nomen retinuit, quibus consentanea in Actis Consistorialibus reperiuntur & hæc addita.

(Marginal note: Marcellus II. Pontifex eligitur.)

Act. Consf. MS. Car. Spad. sig. n. 134. p. 160. *Undecimo Aprilis, qui in Feriam quintam majoris Hebdomadæ incidit duodecim pauperum pedes lavit, ac sacra thiara a Cardinale Bellayo redimitus Pontificiæ dignitatis insignia accepit, sine accuratiore pompa, ac sumptus, qui in festis ignibus accendendis in Arce Divi Angeli faciendi erant, in pauperes conferri jussit.*

Natalis Com. l. brev. 9.

XIV. Quod ad primitias ejus, genusque, & Patriam attinet. Patrem habuit Richardum Valerii Proquestorem, Matrem Cassandram Benciam lectissimam fœminam natusque est in oppido Piceni, cui Mons Fani nomen est, licet Pater, Hetruscus genere, gente Cervina nobilis, Politiano oppido ditionis Florentinæ oriundus esset. A prima ætate in liberalibus disciplinis Senis educatus, cum juventutem attigisset, sprevit delitias, nec a parentibus adduci potuit, ut uxorem duceret, cum se militiæ clericali adscribere decrevisset: tanta autem fuit ejus modestia, & continentia, ut si quando inter amicos liberius forte aliquid per jocum ageretur, aut diceretur, adventu Marcelli omnes illico conticescerent. Literis, & probitate clarus, Aleaandro Farnesio comes, & laborum socius in Belgica Legatione adjunctus, promeritus est, ut Episcopatu Neocastrensi donaretur, tantaque fuit integritate, ut Pontificis consiliis adhibitus nunquam illi assentatus sit, immo illum a meditatis noxiis consiliis, cœptisque interdum absterruerit. Cooptatus in Cardinalium Senatum, ac titulo Sanctæ Crucis donatus, cum Joanne Maria e Monte, & Reginaldo Polo Præses Concilii Tridentini renuntiatus est, in quo Pontificiæ Sedis decus, dignitatemque adversus Cæsaris vim & potentiam asseruit tanta constanria, ut in Cæsarianorum odium incurrerit. *Panvin. in ejus vita.*

Crearus vero Pontifex ætatis anno quinquagesimo quarto, cum a Romani populi Magistratibus salutaretur, rogareturque, ut vectigalia imminueret, respondit humanissime, se nulla nova impositurum, & grarificaturum iis, in quibus posset, seque ita amanter cum omnibus Principibus gesturum, ut nullus ejus quietem perturbaturus esset. Jmperatorem, Gallorumque Regem ad pacem, eaaratis literis, cohortatus est, accitosque eorum Orarores monuit, ut ipsos facerent, de quibus scripserat, certiores, ac ni paci consentirent, se quoque ad eos pro conciliianda pace profecturum. *L. 3. lit. princ. et 16.*

XV. Tantus itaque Pontifex dignus quidem semper eatitir omnium laudum commendatione, *ut qui omnibus dignitatibus summoque Pontificatui præferendam vitæ innocentiam, incorruptamque justitiam, in suffragiis præcipue ferendis, necessarium affirmaret.* Refertur de eo Beatam Virginem illi se videndam obtulisse, dum in æde Lauretana Sacrum perageret, ab eaque summum in Ecclesia Dei Pontificem aliquando futurum accepisse: ajunt etiam Marcellum sæpe hanc sententiam Adriani IV. repetiisse. *Romano Pontifice nihil est miserabilius, conditione ejus nulla miserior, totius ejus vitæ felicitas amaritudo est. Cathedra Pontificis est sponsa*

sa undique confecta aculeis, pondus tantæ molis, ut robustissimos premat, & confringat humeros.

De Christiana ejus demissione & integritate hæc narrat Hieronymus Seripandus Archiepiscopus Salernitatus in literis ad Episcopum Fesulanum datis: *Ego nunquam mihi persuadere potui Cardinalem Sanctæ Crucis ad Pontificatum pervenire potuisse, immo rem impossibilem existimabam, sicuti etiam, cum de eiusmodi rebus loquebamur, aperte asserebam. Ratio satis clara erat, omnesque ejus actiones, quibus ad Pontificatum solemne ast pervenire, contrariæ mihi videbantur; quare sic in me ipso ratiocinari solebam, vel iste Pontificatum optat, vel non; si eum optat, ignorantior est, & judicio præ omnibus carens, eorum præcipue, qui in curia morantur Romana cum non advertat cuncta omnino agi contra suum consilium; si non optat, certe, homo non est, sed Angelus carne indutus omnes, non solum hujus sæculi homines, sed etiam multos præteritorum sæculorum superans. Et quia familiarem egu cum illo jamdiu consuetudinem habens, nunquam ab aliis talem existimatum fuisse percepi, necessario concludebam; vel ipsa Pontificatum non curat, vel ad eum pervenire non vult, nisi per suam propriam viam, adeoque constans erat in suis consiliis, & in augustissima, & inflexibili semita justitiæ, & bonitatis in qua adeo firmum conspiciebam, ut de eo dicere solerem quod olim dictum de Catone.* O te fœlicem Marce Porci, a quo rem improbam petere nemo audet [Et post pauca] *Nunquam credidi fieri posse ut ad Pontificatum efferretur, mirum fuit triginta octo Cardinales in eum qui trigesimi noni numerum complebat summa animorum consensione, nulloque æmulo invento, suffragia aperta contulisse.*

XVI. Creatus est nona die Aprilis Marcellus II. retento priori nomine, ac postridie sine consueta solemni pompa, quod festa Paschalia appeterent, Pontificia Thyara redimitus. Fertur Marcellum parto Pontificatu suis præcepisse, ne Romam venirent, & duos, quos apud se alebat, nepotes nec videre voluisse, jussisseque, ut eos nullus inviseret, nec ipsi alios inistiterent, & petenti cuidam, an pro ipsis cubiculum in Palatio adornare deberet, respondit? *Quid illis cum Palatio, forte in eorum patrimonio esse censeris.* Insuper superfluos sumptus recusavit, nec in mensa aureo cocleari, sed argenteo uti voluit, nec foculum lectarium ex argento, sed ex ære fieri præcepit, cogitabat Helvetiorum militum custodiam removere; dicens: Vicarium Christi, nec lanceis, nec clypeis ad se defendendum egere. Jacobus Augustus Thuanus, parum æquus erga Pontifices, Marcellum hac laude commendat. *Vir rara eruditione, prudentia, sanctitate vitæ antiquis comparandus, & sub quo certa spes emendandæ Ecclesiæ affulserat, refulgebat enim morum integritate ita ut ipsius vita omnium censura haberi possit.*

XVII. Explicuerat ille insigne constantiæ exemplum in tuendo pontificio, & divino jure, contra Cæsaris & administrorum ejus nefaria molimina, *dum Apostolici Legati munus gereret in Synodo Tridentino*, inquit Panvinus, *& eximia in pontificia potestate & authoritate tuenda in eo libertas enituit. Nam cum Carolus Imperator aliqua in sui gratiam sanciri voluisset, isque ab eo dissentiret, quod Cæsaris postulata ex Romanæ Sedis dignitate non esse duceret, sæpe a Cæsaris Ministris interpellatus, nec minis, nec precibus a sententia dimoveri potuit: quare Cæsari invisus, cum in vitæ discrimine versari videretur, exclamasse dicitur, Cæsarem quidem in eum sævire posse, animum vero frangere non posse. Cæterum ejus facta summo Dei judicio reservari, qui unicuique juxta sua merita esset tributurus; unde haud longe post relicto Tridenti Cardinale de Monte, a Paulo III. revocatus Romam rediit.* Panvin. in Marcell. II. vit.

Acerbissimis etiam injuriis a Didaco Mendoza Cæsareo Oratore in Concilio affectum diximus; sed quæ illi summam gloriam peperere.

XVIII. *Pontifex factus*, inquit Panvinus, *statim omnibus Tribunalibus quædam, quæ inviolata rectam juris administrationem observarent, scripto mandavit, audiendis iis, qui negotiorum causa aderant, totus incubuit, sed & Rotæ Auditores se salutatum de more venientes, in posterum domi se continere, & parum necessario salutandi officio omisso, muneri suo studiose vacare jussit, neminem propinquorum Romam venire voluit, ne fratrem quidem, quodque his, & temporibus, & moribus novum est, duos parvulos Alexandri Fratris filios, quos ipse in Urbe educabat, a nemine salutari, raro etiam in publicum prodire, præterquam ad Sacra passus est: multo, & magna ad Apostolicæ Sedis decus pene obscuratum instaurandum, meditatum fuisse ferebatur ab iis, qui eum adhuc Cardinalis esset, mentem ejus exploratam habebant arcanorum omnium participes. Inter quæ illud præcipuum, quod Fratri, liberisque suis tantum elargiri,*

quan-

quantum singuli u nobilitate homines in reddisibus haberent, decreverat, nec ultru privatorum civium conditionem se efferre passurus erat, non ad Principatuum dignitates evehi, ne assem quidem de fructibus Ecclesiæ, nisi de liberu omnium Cardinalium sententiu, eos auferre permissurus, omnem Ecclesiasticam jurisdictionem nullis sacris initiatis demandare cogitaverat. Illud subinde in ore habebat, sanctitati Ecclesiasticæ turpissimum esse, eos, qui Sacerdotiis ad curam animarum spectantibus præfecti essent, u suis gregibus pascendis abesse, neque se eos Romæ, aut usquam versari, nisi Sacerdotiis abdicatis, bonisque pastoribus commissis, permissurum. Decreverat item, ejectis eu Aulico ministerio cunctis obscœnis, & infamibus, se neminem in palatiuis, nisi qui frugi, & honestis moribus esset, cujusque operu foret & necessariu, esse passurum. Luxum enim omnium malorum causam esse, & ipsum pessimum esse dicebat. Quare etiam profusas superiorum Pontificum sportulas, in modicam quandam pecuniarum summam, jam viu Pontificatum adeptus, contraxerat, Collegium Cardinalium supra omniu purgare constituerat, nec quemquam præterea in eorum numerum, lege veteri repetita, sine omnium consensu legere, quæsitis quoque in eorum electionibus Summorum Virorum testimoniis. Quamquam autem illud in ore habuerit, se vectigalia, atque onera publica per superiores Principes imposita vel abolisurum, vel ad modestam quandam rationem redacturum; initio tamen Pontificatus ærario exausto, & magno ære alieno insuper contracto, coactus est, præter animi sui sententiam, propositum mutare, & subsidium illud triennale indicere, qua in maximis Ecclesiæ, ut dicebat, necessitatibus sublevari posset. Quare cum ob eam causam, tum ob aliu quædam, eam in Cardinalatu, quam initio Pontificatus circu sportulas factu, tot præsertim aliarum virtutum commendatione insignis, avaritiæ notam effugere potuit, quam parsimoniæ titulo anteu obtenuisset, cum alioqui valde parcus, & in donando non admodum liberalis esse videretur. Et paulo post.

Religionis Christianæ dissidiis & his, quæ nunc vigent, hæresibus valde angebatur, & procul dubio si vixisset, omnem operam suam, & studium in eo collocasset, ut sublato schismate, omnes ad concordiam redigeret, vel generali concilio, quod semper experivit, vel aliu quavis ratione. Sanctissimam hanc ejus mentem, ego non aliis referentibus, sed eu familiaribus sermonibus inter nos habitis, dum Cardinalis esset optime novi: me enim multum dilexisse visus est, amicitias etenim, quas inde usque ab adolescentiu coluit, constanter usque ad Summum Pontificatum maxime retinuit, multis nihilominus cogitantibus ultra etiam accitis, doctos quoque, & graves Viros dilexit in primis, eorumque familiaritate jucundissime utebatur, quos consilio, opera, & facultatibus aliquando sublevavit, cibi, ac vini parcissimus fuit, eaque simplicitate, qua privatus cum esset, edebat, habebatque, sive publice, sive privatim conviviaretur, anagnostem in mensa, qui sacros libros, aut Sanctarum Patrum scriptu legeret.

Sub primis illius Pontificatus auspiciis Senenses, qui gravissima obsidione premebantur a Cosmo Duce Florentiæ, Cæsareo exercitu succincto, decrevere ad eum Oratores ex Monte Alcino, in quod Oppidum plures cives perfugerant, infimisque precibus flagitarunt, ut patriam in gravissimum discrimen adductam defendendam susciperet: at Marcellus a bellicis consiliis alienus respondit, necessitati parendum esse; consuluitque, ut propositas illis deditionis nuncupandæ pactiones admitterent, Cosmum vero Florentiæ Ducem ad Clementiam erga Senenses exercendam, continendumque militem, ne direptione, cædibus, stupris & incendio grassaretur, solicitavit hisce literis. XIX.

Dilecto filio Nobili viro Cosimo Mediceo Reipublicæ Florentinæ Duci

Dilecte fili Nobilis Vir salutem, & Apostolicam benedictionem. In hac Civitatis Senensium deditione, ex iis, quæ audivimus, habitu belli ratione, mansuetudinem animi sui, ac pietatem maxime agnovimus, teque in eo summopere in Domino laudamus, restat, nunc, ut in militibus ipsis, præsertim gregariis, idem videamus, qui cum sua sponte, ac natura direptionis, ac rerum hujusmodi semper appetentes sint, longaque, ac tantæ Urbis obsidione, rebusque tot gestis, jure quodam id sibi deberi existiment, non tamen dubitandum videtur, ne in Urbem ipsam facta irruptione, omniu cædibus, rapinis, & incendiis compleant, quod & si u tuæ Nobilitatis voluntate prorsus alienum putamus, facileque propterea futurum speramus, ut jussu tuo Duces ipsi, & alii, ad quos pertinet, militus in officio, & fide continere, tantoque Civitatem ipsam periculo liberare possint, pro eu tamen communis Patris charitate, quam omnibus debemus, & pro privato quodam animi affectu, quo permultos illic Cives, ob veterem inter nos consuetudinem, atque amicitiam paterne amplectimur, Civitatem eandem Lib. brevi n.2891. p.43.

audem, Nobilitati Tuæ ita commendamus, ut studiosius, & anixius non possimus, sed ex fide, ac spe ut eorum salus, non tam in nostra, aut illius commendatione, quam in te ipso sit posita, nam propter pietatis meritum, quo nullum apud Deum majus excogitari posse videtur, quantum in eo apud homines gloriæ, atque amplitudinis Nobilitas tua sibi paritura sit, pro sua prudentia debes considerare, multo enim majorem, & pretiosiorem victoriam ex clementia, & venia reportabit, quam ex vi, & armis adhuc consecuta non est. Nos sane, non eam gratiam Nobilitati Tuæ referre poterimus, quæ tanto pro munere digna sit, ut saltem illam apud Deum Omnipotentem procuremus, nullis unquam precibus sumus prætermissuri. Dat. Rom. apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XIX. Aprilis MDLV. anno I.

XX. Lapso biduo ab exaratis hisce literis die nimirum vigesima prima Aprilis Gallicæ copiæ præsidiariæ, cum frustra expectata fuissent nova e Gallia auxilia, Senis egressæ sunt instructæ armis, vexillis explicatis, ac militari ordine structo, ac Cæsareus exercitus eadem urbe exceptus. Cincta ea fuerat obsidione superioris anni Augusto ineunte, perductaque in mensem Aprilem adultum hujus anni: conceptam deditionis formulam hisce legibus narrat Adrianus, nimirum, ut Cæsar in clientelam Imperialem susciperet Senensem Rempublicam, libertatem consuetam iis permitteret, jusque creandorum Magistratuum, contractum læsæ Majestatis crimen gesti hujus belli occasione oblivione deleret, restitueret bona, exceptis iis, quæ milites belli jure rapuerant, exciperent tamen Senenses militare præsidium Cæsareo stipendio sustentandum, quod Cæsar Urbi imponeret. Pollicitus etiam est Dux Florentiæ consensurum Cæsarem non extrui Arcem sine ipsius Reipublicæ Senensis assensu, omnesque munitiones circa urbem excitatas discedente exercitu eversum iri, atque alia Senensium privilegia confirmata fuere. Cæterum Imperator possessione Senarum accepta illius Urbis imperium in Philippum filium transtulit; ut vero postea Senæ in potestatem Cosmi Ducis Florentiæ ceciderint, suo loco dicetur. Præfectus est a Cæsare Senensis urbis gubernaculis Franciscus Toletanus, ac Marcellus Pontifex metuens ne cives Senenses a victoribus militari licentia premerentur, Cardinalem Tridentinum misit, ut cives a vi & injuria vindicaret. At de his satis: modo obitus Marcelli II. Pontificis lugendus est, qui adeo præcipiti casu e vivis ereptus, ut potius orbi Christiano ostensus, quam datus fuerit. Flagrabat ille immenso sacro ardore tollendarum hæreseon, sed tot tamque immania gentium impiarum crimina non permiserunt, ut sanctissima consilia in opus provocaret. Cum non esset satis firmis viribus, in recolendis Dominicæ passionis mysteriis, divinisque officiis de more celebrandis defatigatus, duodecimo a suscepto Pontificatu die, gravioris pituitæ affluxu, ac febre laborare cœpit; postridie elicito sanguine, licet febris remisisset, & per aliquot dies convalescere videretur, adeo ut viros Principes, & aliquos Cardinales ad se venientes humanissime audiret; tamen pridie Kal. Maii hora XII. apoplexia oppressus sequentis diei hora VII. paulatim amissis sensibus, e vivis discessit, relicto maximo sui desiderio; ac in Vaticano Templo ejus cadaver tumulo marmoreo conditum est. Vixit in Pontificatu viginti duobus diebus; ac totidem aliis fuit Interregnum Pontificium.

Panvin. in Marcell. II. vit.

PAULUS IV.

XXI. *Tenuerat Pontificatum diebus viginti duobus Marcellus, persolutisque de more exequiis, cum vacuum fuisset sacrosanctum Solium, post gravissimas Comitiorum contentiones, Cardinalis Caraffa sacri Senatus Princeps, adnitente Cardinali Farnesio, ac renitentibus Cæsareæ factioni addictis, XXIII. Maii evectus est ad Pontificatum, quem jam olim sanctitatis fama venerabilis Eremita, dum in matris utero conditus lateret Victoriæ Camponesiæ lectissimæ, pietateque conspicuæ Matronæ prædixerat, jusseratque, ut fœtum diligentissime conservaret, quod Pontificios apices aliquando gesturus esset.*

Auctor vitæ Pauli IV.

Natus est in Hirpinis in Oppido, cui sancti Angeli de la Scala nomen, septimo a Benevento lapide, Patrem habuit Joannem Antonium inter Proceres Neapolitanos insignem, Matrem Victoriam Camponesiam, quæ Familiæ Comitatum Montorii intulit, Sororem habuit Sanctimonialem sanctitatis existimatione conspicuam, a teneris annis pietati se addixit, cumque Prædicatorum instituta professurus Monasterium esset ingressus, ægre a Parentibus imbecilliori ætati diffisis abduci inde vix potuit, inde ad studia converso animo sacrarum literarum, ac linguarum Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ cognitioni diligentem operam navavit, summam vitæ integritatem coluit, Romæ in contubernio Oliveri Caraffæ Cardinalis amplissimi propinqui sui fuit, cujus opera, & commendatione a Ju-

Paulus IV. Pontifex eligitur, ejus patria parentes, mores.

Julio II. Episcopus Theatinus creatus aliquot post annis Internuntium in Anglia egit, Quæstoremque vectigalis Sancti Petri, ad Aulam Ferdinandi Catholici se conferens ad consilia est admissus, ab Hadtiano VI. ab Hispania excitus, inter eos Patres relatus est, quorum & consilio Pontifex usus est in Ecclesiastica morum censura ad solutiorem disciplinam restringendam, sanctioremque regendi Pontificatus rationem instituendam; sedente Clemente VII. cum Cæsar Carolus V. Brundusino Archiepiscopatu eum ornare voluisset, non modo eam dignitatem respuit, sed ultro sanctioris vitæ cupidus, Theatino Episcopatu, impetrata Pontificis venia abjecto, atque instituto a Sancto Cajetano Thyenæo Sacerdotum sodalitio se adjunxit, a quo vehementer illustratus, auctusque sacer ille Ordo Theatinorum nomen accepit: post Urbis cladem, Veronam, dein Venetias se contulit, multaque virtutum exempla reliquit. Ex eo sodalitio a Paulo III. ob summam integritatem, rerumque gerendarum peritiam in Senatum Cardinalium adlectus est, ac Presbyteralem tit. Sancti Clementis, prioremque Episcopatum recepit: Romam vocatus Sanctitatis fama apud omnes claruit, ad sacrarum literarum peritiam præexcellentem morum integritatem conjunxit, in dicendaque sententia libertatem constantissime tenuit, & si quid a Pontificibus alienum a dignitate Apostolicæ Sedis referretur, vel a concilio de industria aberat, vel si interesset, non assentiebat, subdit Panvinus. *Pontifice Paulo III. Author in primis fuit, ut sanctæ Inquisitionis Tribunal, præstantissimis Patrum ad id munus Judicibus lectis, institueretur, qui inquirendis damnandisque Hæreticis summa cum potestate præessent, latius jam per totam Italiam serpente Lutherana hæresi, cuius labes non profanos modo, sed & Religiosorum hominum multos polluerat, qua ratione factum est, ut membris ægrotis, aut sanatis, aut si sanari non possent, amputatis, quæ contagio inficiebantur, periculoque propriora erant, paulatim, salutaribus remediis adhibitis, pristinæ sanitati restituerentur.*

Ex Presbytero Cardinale tit. Sanctæ Mariæ Transtyberim, Episcopus primum Albanus, dein Sabinus creatus est, atque Archiepiscopus Neapolitanus, sed Hispani possessionem illius Archiepiscopatus inire non passi sunt, quod ejus gentiles in ultimo Neapolitano bello Clementi VII. & Gallis adhæsissent, postea Julio III. Pontifice Tusculanam, & novissime Ostiensem Ecclesiam est consequutus.

De illius creatione in Romanum Pontificem hæc referunt Acta Consistorialia. XXII. Paulus IV. assumptus in Pontificem 23. Maji 1555.

Romæ XXIII. Maii MDLV. quo celebratur festum Ascensionis Domini nostri Jesu Christi hora XX. aut circa, fuit publicatus Pontifex Reverendissimus Dominus Joannes Petrus Episcopus Ostiensis, & nominatus Paulus IV. & delatus est in Sede Pontificali ad Sanctum Petrum cum Cruce, & Cantoribus Hymnos de more solitos cantantibus præcedentibus, & apud Altare, ubi jacet Sacrosancta Eucharistia, humi positus genibus flexis oravit, & deinde perlatus ad majus Altare Sancti Petri, ubi iterum oravit, quo facto, fuit reportatus ad Palatium, & solitas stationes. Act. Consf. MS. Car. Spad. sig. n. 134. p. 161.

Proximo die Dominico thyara Pontificia redimitum solemni ritu, addunt eadem acta. Pag. 162.

Romæ XXVI. Mensis Maii MDLV. fuit delatus ad Sanctum Petrum Cruce, & cantoribus præcedentibus S. D. N. Paulus PP. IV. & in cappella Sancti Andreæ præstitit juramentum per Pontifices præstari solitum, & indutus fuit vestibus Pontificiis ad celebrandum, deinde perlatus ad cappellam Sancti Petri, ubi Missam celebravit, qua finita, fuit delatus ad curritorium super scalas Sancti Petri propterea præparatum, & ibidem coronatus more solito hora XVII. aut circa, postmodum plures Cardinales eum associarunt usque ad suam mansionem, & cum eo prandium sumpserunt. Coronatus 26. Maji 1555.

Suscepto Pontificatu Paulus mox primas curas disciplinæ Ecclesiasticæ instaurandæ, ac morum puritati in primævum sanctitatis splendorem revocandæ, necnon constituendæ inter Christianos Principes concordiæ addixit, ut Acta sacri Senatus testantur.

Romæ die Mercurii XXIX. ejusdem mensis Maii MDLV. fuit Consistorium, in quo S. D. N. Paulus IV. habuit orationem, qua egit gratias Reverendissimis de ejus electione, & deputavit nonnullos Reverendissimos, qui antea a felicis recordationis Marcello II. ad id deputati fuerant, super reformatione facienda, & successive fuit factum Verbum de pace procuranda inter Christianos Principes.

Proximo die..... Ferrariæ Dux Paulo clientelare officium detulit, atque in illius fide, & potestate semper futurum spopondit, ut confirmant eadem acta.

Romæ die Jovis XXX. Mensis Maii MDLV. fuit Consistorium publicum, in quo Illustrissimus Dominus Dux Ferrariensis, qui antea pro præstanda obedientia felicis recordationis Marcello II. ad Urbem advenerat, eodem Marcello mortuo,

hu-

hujusmodi obedientiam ei non præstitam, & Joanne Petro Divina favente clementia Episcopo Ostiensi ad summi Apostolatus apicem, cum denominatione Pauli PP. IV. assumpto, habita prius per suum Oratorem, seu Secretarium, eleganti oratione, obedientiam devotam eidem Paulo præstitit, a quo benigne exceptus est.

XXIII. Proximis diebus ad corruptelas, quæ in Ecclesiastico ordine inoleverant, abolendas studia convertit, utque optimi Rectores administrandis Ecclesiasticis præfecturis admoverentur, operam navavit, ut testantur Acta consistorialia.

Pag. 164. *V. Mensis Junii MDLV. fuit Consistorium in quo Sanctissimus, Dominus noster Paulus PP. IV. de salute animarum sollicitus, ut personæ Ecclesiasticæ absque alicujus simoniæ, aut ambitionis suspicione, ad Ecclesiarum, & Monasteriorum regimina promoveri, & personæ ipsæ illis puro corde, & sincera conscientia præsidere valeant, de Fratrum consensu, & consilio, statuit, quod de cætero perpetuis futuris temporibus, Patriarchalibus, Metropolitanis, & Cathedralibus Ecclesiis, ac Monasteriis pro tempore vacantibus, de quibus consistorialiter disponi contigerit, non ad personarum promovendarum hujusmodi requisitionem, supplicationem, aut instantiam, sed eis, quæ de jurepatronatus fuerint, aut ad quas, seu quæ idonearum personarum præsentatio, seu nominatio ad Imperatorem, Reges, aut alios Principes pertinuerit, ad præsentationem, seu nominationem Imperatoris, Regum, seu aliorum Principum jurispatronatus, seu facultatem præsentandi, aut nominandi hujusmodi habentium, & Reverendissimi Domini Cardinales hujusmodi negotium proponerent. Aliis vero Ecclesiis, seu Monasteriis ad solius Cardinalis proponentis relationem dumtaxat provideri debeat.*

XVII. Mensis Julii MDLV. S. D. N. indemnitati Patriarchalium, Metropolitanarum, & Cathedralium Ecclesiarum Pag. 169. *providere cupiens, de Fratrum consilio statuit, atque decrevit, ut de cætero perpetuis futuris temporibus, in provisione sui, seu alia dispensatione Ecclesiarum earumdem non dispensetur, cum aliquibus super defectu ætatis, nisi juxta decreta concilii Lateranensis novissime celebrati, & concordata Galliæ desuper cum Sede Apostolica unitæ, quæ super hoc inviolabiliter observari voluit, & expresse mandavit.*

MS. Car. Spad. to. 234. pag. 171. Istis diebus Reipublicæ Lucensis Oratores ad præstandam novo Pontifici obedientiam Romam accesserunt, de quo sic Acta Consistorialia loquuntur. *Romæ die XX. Mensis Julii MDLV. fuit Consistorium publicum propter adventum Oratorum Lucensium, qui, habita ab uno ex eis oratione latina, suæ Sanctitati, & Sedi Apostolicæ nomine eorum communitatis obedientiam devotissimam præstiterunt, quam Sanctitas sua una cum Reverendissimis benigne recepit.* Lucenses per suos Oratores obedientiam Paulo IV. præstans;

Parto Pontificatu, tam præclara initia sui regiminis edidit Paulus IV. ut omnes pios non solum ad mirificam spem pacis, & tranquillitatis, sed etiam insignis fœlicitatis erexerit, cum ipsam sanctitatem spirare videretur; ac primas curas conciliandæ inter Hispanos, Gallosque concordiæ, quæ ad redigendos ad officium Lutheranos omnino erat pernecessaria, consecravit, ac proximo die a suscepto Pontificatu Carolum V. Cæsarem de Marcelli II. obitu, ac sua creatione certiorem fecit, tum priora consilia redintegrandæ concordiæ, a Julio, & Marcello cœpta, promovere decrevit, ursitque Cæsarem, ut susceptæ ab eo, expetitæque pacis actioni insisteret, necessariamque omnem in ea re authoritatem Reginaldo Polo Cardinali Anglo concessam, se porrecturum spopondit.

Charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum Imperatori semper Augusto.

XXIV. Paul. IV. l. 1. brev. sig. num. 2892. p. 53. *Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Heri una omnium Venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sententia, qui nobiscum in Conclavi erant congregati, in locum felicis memoriæ Marcelli II. Pontificis Maximi demortui, suffecti fuimus, & quamquam non essemus ignari, quam grave onus debilibus humeris nostris imponeretur, cum tamen nihil ejusmodi sine Dei voluntate fieri sciremus, subire illud maluimus, quam debitæ illius majestati cujusvis servitutis jugum excutere, ad quod quidem perferendum ipsius Dei auxilium nullo nobis loco esse defuturum speramus in iis rebus potissimum, quæ ad ejus gloriam, Christique fidelium salutem pertinebunt, hoc est ad Religionis Christianæ amplificationem, communemque omnium pacem, & tranquillitatem, cui a tua Majestate eam nunc operam dari novis in dies nunciis audivimus, ut cum nostra hac tanti muneris sollicitudine non mediocris conjuncta sit consolatio, precamur Divinam clementiam, ut hujus consolationis nostræ finem sentiamus, qui Orbi Christiano universo adeo est necessarius, & quem de tua virtute, ac pietate omnino nobis pollicemur: interim vero ad Majestatem tuam hæc scribimus, tum ut eam de statu nostro certiorem faciamus, tum ut præter authoritatem, quæ dilecto filio* Scribit Imperatori, ut paci incumbat.

Reginaldo Cardinali Polo nostro de Latere Legato inter cætera ad pacem ipsam tractandam amplissime concessa est, si quid a nobis fuerit necessarium, id omne offeramus, quodque præterea ad tuæ Majestatis, tuorumque amplitudinem, & splendorem attinet, ut certo illud scias omnia perpetuo tibi parata esse, quæ cum Deo in primis, sanctæque Matris Ecclesiæ, cujus te semper filium observantissimum novimus, Sedisque Apostolicæ dignitate, cumque aliorum concordia, & quiete fieri a nobis posse cognituri sumus ut Venerabilis Frater Hieronymus Archiepiscopus Consanus pluribus exponet tuæ Majestati, quam Omnipotens Deus benedicat. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIV. Maii MDLV. Pontificatus nostri anno I.

Labente a datis hisce literis tertio die, Ferdinandum Romanorum Regem ad eadem concordiæ studia, & restituendum collapsæ Religionis in Germania splendorem excitavit, utque gratiam, & authoritatem, qua florebat apud Fratrem Cæsarem, adhiberet, his literis hortatus est.

Ferdinando Romanorum, ac Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri.

[Ib. p.57.] *Quarto ab hinc die, uno omnium Venerabilium Fratrum nostrorum consensu, in felicis recordationis Marcelli II. Pontificis Maximi vita paulo ante defuncti locum sublecti fuimus, cui curæ, atque oneri etsi hac ætate, & his viribus adeo impares sumus, ne tamen Divinæ voluntati, de qua dependent hæc omnia, reluctaremur, jugo nos Apostolicæ servitutis debita obedientia subjecimus, Dei ejusdem freti benignitate, eaque præterea spe, ut vos, & Reges, & Principes Christianorum ad onus hoc perferendum nullo nobis loco sitis defuturi, inter quos quantum de Tua Serenitate nobis nos polliceri debeamus, ex perpetua erga Romanam Ecclesiam, sanctamque hanc Sedem observantia, & amore, atque in Christianam Rempublicam voluntate, præclare possumus videre, in iis rebus præsertim, in quibus utrumque nostrum maxime decet convenire; etenim cum Serenitati Tuæ, ut præclarissimis signis non semel declarasti, non minus, quam nostro cordi sit, ut Religio ipsa speciem, & dignitatem amissam tandem recuperet, ac Principum ipsorum discordiæ penitus tollantur, has ad te literas dedimus, non solum, ut in hoc nostro Pontificatus ingressu Serenitatem Tuam salutaremus, sed ut hoc in primis scires, nulla nos in præsenti majore sollicitudine urgeri, quam & pacis procurandæ, & Religionis Christianæ in suam formam, ac decus redigendæ. Ad hoc enim assequendum in vestra ista potissimum inclita Natione, quantum Serenitatis Tuæ Regia virtus, ac pietas vere Christiana perpetuo possit, minime ignoramus. Ad illud vero, hoc est pacem constituendam, Te gratiam, & authoritatem, qua tantum potes non modo apud Serenissimum Cæsarem germanum tuum, sed apud omnes ubique interpositurum plane in Domino confidimus, donec ejus aliquando compotes fiamus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XXVI. Maii MDLV. Pontificatus nostri anno I.*

Proximo mense amplissimam Anglorum Legationem Paulus excepit, pro confirmanda illius Regni cum Romana Ecclesia veteri conjunctione. [XXV. Oratores Anglos recepit.] Decreti quidem fuerant Oratores ad Julium III. quo e vivis sublato, Philippus, & Maria Angliæ Reges easdem literas mutato Pontificis nomine renovarunt, quibus in Cardinalium Senatu perlectis, maximo omnium applausu Paulus indultam Anglis a Legato Cardinale defectionis præteritæ veniam ratam habuit, atque amantissimo sinu Anglorum gentem complexus est. De Episcopis a Paulo IV. variis Angliæ Episcopatibus præfectis, hæc referunt Acta Consistorialia.

Romæ die XXI. Mensis Junii MDLV. fuit Consistorium, in quo præstita fuit obedientia per R. D. Episcopum Eliensem, & Dominum Eduardum Oratores Serenissimorum Regis, & Reginæ Angliæ, qui oratione habita Sanctitati Suæ, & Sedi Apostolicæ devotam præstiterunt obedientiam, quam Sanctitas Sua una cum Fratribus acceptavit, fuitque petita venia de erroribus in præteritum commissis, & eadem Sanctitas Sua pepercit, & recepit in gremium Ecclesiæ.

Referente Reverendissimo Morono.

[XXVI. Act. Consf. MS. Car. Spad. sig. n.134. p.165.] *Cum Reverendissimus Dominus Reginaldus Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconus Cardinalis Polus nuncupatus Sanctitatis Suæ, & Sedis Apostolicæ in Regno Angliæ Legatus de Latere, cui antea felicis recordationis Julius Papa III. Sanctitatis Suæ Prædecessor, ut de personis quorumcumque Archiepiscoporum, & Episcoporum, qui Metropolitanas, aut alias Cathedrales prædicti Regni Ecclesias de manu Laicorum etiam Schismaticorum, & præsertim quondam Henrici Regis, & Eduardi ejus Nati recepissent, eorumque fructus, etiam longissimo tempore, etiam tanquam veri Archiepiscopi, seu Episcopi usurpando, postquam eos rehabilitandos esse censuisset, si sibi alias digni, & idonei*

nei viderentur, eisdem Metropolitanis, ejusdem Regni Ecclesiis, quovis modo pro tempore vacantibus, de personis idoneis, pro quibus Serenissima Domina Maria Regina Angliæ, juxta ejusdem Regni consuetudinem sibi supplicasset, Apostolica authoritate providere, ipsasque personas eisdem Ecclesiis in Episcopos, & Archiepiscopos præficere, & cum iis, qui Ecclesias Cathedrales etiam Metropolitanas de manu Laicorum, & Schismaticorum, ut præfertur recepissent, quod eisdem, seu aliis, ad quos eos aliter rite transferri contingeret, Cathedralibus etiam Metropolitanis Ecclesiis in Episcopos, & Archiepiscopos præfici, & præesse, ipsasque Ecclesias, in spiritualibus, & temporalibus regere, & gubernare, ac munere consecrationis eiseatenus, impenso, uti valerent, dispensare posset, plenam, & liberam facultatem concesserat, R. P. D. Episcopum Thomam Episcopum Eliensem, qui antea Ecclesiam Westmonasteriensem dicti Regni, tunc de manu Henrici Regis, & postquam illius regimini, & administrationi temere, & de facto se ingesserat, & illius prætextu munus consecrationis etiam de facto susceperat, illa dimissa, Ecclesiam Norwicensem, tunc certo modo vacantem, de manu Eduardi prædicti receperat, & illius regimini etiam de facto se ingesserat, fructus mensæ Episcopalis Norwicensis tanquam Episcopus Norwicensis similiter de facto usurpando, ab excessibus hujusmodi dicta authoritate absolvisset, qui postmodum dictam Ecclesiam realiter dimiserat, seu remissurus erat, ut cuicumque Ecclesiæ Cathedrali in Episcopum, & Pastorem præfici, & præesse, illaque in spiritualibus, & temporalibus per eum, ut præfertur, suscepta uti valeret, eadem authoritate dispensasset; ac successive de persona ipsius Thomæ Episcopi, pro quo dicta Maria Regina, juxta eamdem consuetudinem, sibi super eo supplicaverat, Ecclesiæ Eliensi, tunc certo modo Pastoris solatio destitutæ, dicta authoritate providisset, eumque illi in Episcopum præfecisset Pastorem, & curam committendo, ipseque Thomas Episcopus provisionis, & præfectionis hujusmodi vigore possessionem, seu quasi regiminis, & administrationis ipsius Ecclesiæ Eliensis pacifice assequutus fuisset, assereretürque Ecclesiam Eliensem prædictam etiam tunc, ut præfertur, seu alias certo modo, quem Sanctitas Sua haberi voluit pro expresso, vacare de persona ipsius Thomæ, pro qua dicta Maria Regina, & Serenissimus Dominus Philippus Angliæ Rex eidem Sanctitati Suæ super hoc supplicaverant, dicta authoritate providit, ipsumque Dominum Thomam Episcopum illi in Episcopum præfecit, & Pastorem curam committendo, &c.

Providit similiter Ecclesiæ Norwicensi adhuc certo modo vacanti de persona Domini Joannis Episcopi Norwicensis Ordinis Fratrum Prædicatorum, & Theologiæ Professoris, alias de eadem Ecclesia per supradictum Reverendissimum Dominum Reginaldum Cardinalem Legatum provisi, cum absolutione opportuna, & ad supplicationem prædictorum Reginæ, & Regis.

Providit Ecclesiæ Bristoliensi, quæ alias perniciosissimo schismate, quod modo Dei misericordia, & Serenissimi Philippi Regis, & Serenissimæ Dominæ Mariæ Reginæ Angliæ pietate extinctum est in Regno Angliæ, vigente per tunc supremum consilium, Parlamentum nuncupatum Regni in Provincia Cantuariensi erecta fuit, & cujus erectio postmodum per Reverendissimum Dominum meum Reginaldum Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconum Cardinalem Polum nuncupatum Sanctitatis Suæ, & Sedis Apostolicæ in eodem loco Legatum de Latere, sufficienti ad id, ut asserebat, per literas dictæ Sedis facultate suffultum primo, & deinde per Sanctitatem Suam Apostolica authoritate approbata fuit de persona R. D. Joannis Episcopi Bristoliensis. Et infra.

Providit Ecclesiæ Eboracensi, tunc certo modo vacanti de persona Domini Nicolai Hith Clerici Eboracensis, seu alterius Civitatis, vel Diœcesis, pro qua Serenissimus Dominus Philippus Rex, & Serenissima Domina Maria Regina Anglia Sanctitati suæ super hoc supplicaverant.

Providit Ecclesiæ Assanensi, tunc per obitum bonæ memoriæ Henrici olim Episcopi Assanensis, de persona Domini Jacobi Terbeville Clerici Oxoniensis, & ad supplicationem dictorum Serenissimorum Regis, & Reginæ.

Providit Ecclesiæ Baugoriensi, tunc per obitum bonæ memoriæ Joannis olim Episcopi Baugoriensis, de persona Domini Gullelmi Baugoriensis, ad eamdem supplicationem.

Providit Ecclesiæ Sadorensi, tunc per obitum bonæ memoriæ H.... vacanti, de persona Domini Thomæ Staulensis Clerici, pro quo Illustris Dominus Edoardus Comes Darbiæ Regio nomine supplicaverat.

Providit Ecclesiæ Dublinensi, nunc ad sæcularitatem de facto reductæ, tunc per obitum bonæ memoriæ Joannis olim Archiepiscopi Dublinensis, de persona Venerabilis Viri Domini Ugonis Carensis Presbyteri Dublinensis.

Cum etiam Cardinalis Polus Legatus a Julio III. decretus Conventrensi, & Li-

ehfeldensi Ecclesiis Rodulphum Theologiæ Doctorem Episcopum præfecisset, etiam a Paulo IV. ad preces Regis, ac Reginæ in eadem dignitate confirmatus est.

XXVII. Paulo etiam antea Pontifex studio pacis, Hiberniæ Provinciam, cujus Dominos tantum se veteres Angliæ Regis appellarant, Regni nomine decoravit, sine ullo Romanæ Ecclesiæ, vel alterius damno, cum antea Henricus VIII. & Eduardus VI. eam Insulam Regni fastigio, & nuncupatione ornandam sanxissent: ut titulos, quos illi temere sibi arrogarant, Philippus, ac Maria jure, ac religiose sibi adscriberent.

Romæ die VII. Mensis Junii MDLV. apud Sanctum Marcum fuit Consistorium, in quo referente Reverendissimo Puteo erexit Insulam Hiberniæ, cujus ab eo tempore, quo illius dominium per Sedem Apostolicam adepti sunt Reges Angliæ, qui pro tempore fuerint, se Dominos tantum
Hiberniam Regio nomine decoravit Paulus IV. nuncupare consueverant, & cujus Regium titulum quondam Henricus VIII. postquam ab unitate Catholicæ Ecclesiæ, & obedientia Romani Pontificis secessit, prætextu cujusdam legis per Parlamentum ejusdem Insulæ, ut prætenditur, latæ primo, & deinde ejus natus Eduardus VI. eorum nominum, qui dum viverent, pro Regibus Angliæ se gesserunt, de facto usurpaverant, in Regnum, ad instar aliarum Insularum Regio titulo, dignitate, & honore fulgentium, sine præjudicio jurium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & cujuscumque alterius in ea, vel ad illam jus habere prætendentis, ac attenta dignitate, honore, facultate, juribus, insignibus Regiis, quibus alia Christifidelium Regna utuntur, insignivit, & decoravit.

Gratulatus vero est Paulus amplissimis verbis Philippo Regi, ac Mariæ Reginæ de singulari in fide Catholica asserenda, propagandaque constantia, atque in præficiendis optimis Episcopis Ecclesiis Angliæ non parciturum operæ, amplitudinemque Cardinalis Poli semper se provecturum spopondit.

PAULUS PAPA IV.

Charissimis in Christo filiis nostris Philippo, & Mariæ Angliæ Regibus Illustribus.

XXVIII. Paul IV. lib. brev. sig. num. 2891. p. 77. Charissimi in Christo filii nostri salutem & Apostolicam benedictionem. Quos tanto nos desiderio, & Romana Ecclesia universa, cunctusque Almæ hujus Urbis populus expectabamus, dilectus filius nobilis Vir Antonius de Montaguto, Venerabilis frater Thomas Æliensium Episcopus, & dilectus filius Eques Eduardus Cherne, Serenitatum vestrarum oratores, duce vestræ apud Deum cœlestis gratiæ lumine nonis Junii incolumes ad nos pervenerunt: quinto autem post die in Palatio Apostolico, & Aula Regum publicum eis consistorium dedimus, in quo Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, Principum Christianorum oratoribus magno Episcoporum, Prælatorum numero, omnibusque nobilium Romanorum, & Aulicorum ordinibus præsentibus simul, atque a nobis ad paternum pacis, & amplexum, & osculum admissi fuerunt, primo Regium vestrum amplissimumque mandatum, ad gratias de data præteriti schismatis venia per eos agendas, debitam nobis, & Sedi Apostolicæ submissionem, & obedientiam vestro, ac vestri Regni nomine præstandam, Ecclesiarum Cathedralium tunc istic erectarum confirmationem petendam, audientibus omnibus, ab uno ex nostris Secretariis perlectum est, postea ab ipso Æliensium Episcopo habita oratione, eaque nondum finita, redditæ ab eis literæ patentes, quæ omnem Regni istius cum Romano Pontifice, & Sancta Sede Apostolica reconciliationis seriem, legumque contra eam latarum abrogationem continebant, eis eodem modo, quo mandatum recitatum fuerat, perlectis, ipse idem Episcopus una cum Collegis suis gratiis de data schismatis venia peractis, ipsaque obedientia vestro utrinsque, & ejusdem Regni nomine præstita, peroravit. Nos vero una cum ejusdem Venerabilibus Fratribus nostris Cardinalibus obedientiam ipsam admittentes, eos & eorum personas utrumque vestrum, totumque ipsum Regnum referentes, omni charitatis affectu iterum amplexi sumus, & exosculati, atque in clementissimæ Matris Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ gratiam, & gremium recepimus, quod nemini ad eam redeunti unquam clausum est, cumque dilecti filii Reginaldi Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconi Cardinalis Poli nostri, & Sedis Apostolicæ de Latere Legati literas quæ veniæ, & absolutionis ipsius fidem faciebant, nobis demum porrigerent, non solum veniam, & absolutionem ipsam approbavimus, sed quatenus opus esset, denuo dedimus. Verum ita hæc omnia peractæ sunt sicut oravit Episcopus vera eloquentia, & sana præditus doctrina, adeo vestrorum præteritos errores commemoravit, eoque animi affectu pœnitentiam præsentem ante omnium, qui aderant, oculos posuit, ut præ gaudio tanti a Deo accepti beneficii vix nonnulli sibi a lachrymis temperare potuerint, nam etsi primis ejus rei nunciis felicis recordationis Julio III. prædecessori nostro allatis, ea lætitiæ signa ubique apud nos data sint, de quibus ad vos

vos perscriptum diligenter fuisse arbitramur, nihilque a nobis optari nec præclarius, nec sanctius posse videbatur, non plane tamen omnes in eo conquievissent, nisi hac veluti extrema præstitæ obedientiæ manu serenitates vestræ opus ipsum perfecissent, quare Consistorio dimisso, ejusque actis per Urbem pervulgatis, ipsimet oratores testes erunt cum privatæ, tum publicæ totius Ecclesiæ, atque Urbis hilaritatis, nos cum ex nostra lætitia alienam metiremur, nullam aliam majorem excogitari posse multis de causis putabamus. Cum tamen non ita multo post XII. Kal. Julii ab eodem Episcopo, & Eduardo, nam paulo ante hinc discesserat Antonius, mandatum item vestrum, & patentes literæ nobis fuerint redditæ eodem exemplo, quo eæ, quas in Consistorio lectas dicebamus, nomine tantum Julii III. quo illæ fuerant inscriptæ, in nostrum Pauli IV. immutato, usque adeo est aucta, ut nullum ejus testimonium adhiberi a nobis certius possit, quam illius, qui cordium scrutator est. Quantum tamen potuimus eam ad illius laudem omnibus ostendimus, postridie enim in Consistorio secreto apud Sanctum Marcum aliquot eodem Prælatis Virisque insignibus præter morem convocatis, literas prius, quibus seorsum vestræ Serenitates de Pontificatu nostro nobis respondebant, postea mandatum, & literas patentes perlegi fecimus, & quamvis res ipsa per se adeo sit memorabilis, ut his monumentis egere non videatur, ea tamen in Archivio, & in secretioribus nostris hujusmodi scripturarum thesauris diligenter reponi, & asservari mandavimus, obedientiam vestram incredibili ipsorum fratrum nostrorum plausu iterum accepimus, veniam, & obedientiam datam comprobavimus, & cætera fere omnia egimus, quæ in Consistorio publico egeramus, quo enim, & pluribus actibus, ac testimoniis confirmata fuisse in præsenti, & in posterum compertum fuerit, ideo majorem vestris Serenitatibus pietatis gloriam, Regno ipsi vestro fidei constantiam, sanctæ huic vero sedi authoritatem videtur pariturum esse, quæ omnia, etsi ab ipsis Oratoribus serenitates vestræ melius cognitura sunt, quam tamen ipsi egregie, ac pie, quantaque cum vestra utriusque dignitate hoc Legationis munere benevolentiam vobis apud omnes comparaverint, quantaque Sedes Apostolica, & nos serenitatibus vestris post Deum ipsum debeamus, voluimus his etiam literis apud vos testatum esse: Nam de Cantuariensi, aliisque Ecclesiis, & cæteris ejusdem generis negotiis ipsimet Oratores, idemque dilectus filius noster Cardinalis Polus Legatus copiose vobiscum locuturi sunt, nos enim omnem operam navabimus, & his, & omnibus aliis vestris desideriis, quæ nonnisi honestissima fore confidimus, ut quantum cum Deo poterimus, satisfaciamus, quodque ad Legatum ipsum Cardinalem Polum attinet, nihil in ejus honorem, vel commodum, vel amplitudinem, neque isthic a vobis, neque a nobis hic excogitari, conferrique poterit quod tantæ illius virtuti, ac probitati, tantisque erga nos, & Sanctam hanc Sedem, ergaque vos, & Regnum vestrum officiis, & meritis satis esse videatur. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub Annulo Piscatoris die XXX. Junii MDLV. Pontificatus nostri anno I.

XXIX. *Hist. Ang.* Actum est de restituendis Ecclesiarum bonis, sollicitante Pontifice, sed cum sacra vectigalia a Proceribus occupata essent, gravioribus implicita difficultatibus res visa est, rejectaque in proxima Comitia, quæ cum vergente anno coacta fuissent, nil impetrari potuit, ne Proceres rebellarent; primos tamen fructus, ac decumas Sacerdotibus Ordines attribuerunt. Cum vero felici adeo Anglorum conversioni nonnulli impii, multorumque flagitiorum rei procaciter, ac pertinaciter obstitissent, læsæ Majestatis Regiæ crimine accersiti sunt in jus, atque inter eos Cramnerus schismatis signifer Pseudo-Archiepiscopus Cantuariensis, qui iniquissime toties Reginam læserat, in vincula conjectus ardens conscientiæ facibus, meritique supplicii terrore perculsus, schisma, hæresimque ejuravit, imploravitque misericordiam, quare resipiscenti vita indulta est, retentus tamen in carcere, ne graviora flagitia moliretur, cujus carceris molestias adeo acerbe tulit, ut in desperationem efferatus, instar canis, reversus ad vomitum, priorem impietatem tueri non perhorruerit. [1]

Iac. Aug. Thuan. l. 17.

Por-

NOTÆ [1] THomæ Cramneri historiam longe aliam ex Anglicanis publicis tabulis acceptam tradit Bernetus, ex quo etiam menda quædam chronologica Annalistæ corrigere pronum est. Vir iste præcedenti anno 1554. carcerem subiit, hoc vero præsenti 1555. die XII. Septembris juridice interrogatus de fide hæresim suam pervicacitee defendit, quem doctissimi plures catholicorum theologi refutare ac redarguere conati frustra se niti intellexerunt. Hac confessione reum se capitalis supplicii statuit; carceremque duriorem ferre coactus est. Interim Maria regina accusationem in illum suam urgebat, ultionem prosequens de authore injuriæ ab Henrico in Catharinam matrem suam illatæ; tantumque authoritas accusantis valuit, ut in supremo Angliæ senatu capitalis in il-

lum

Porro ejus causam apud subsellia Apostolica, cum Primas esset Angliæ, agitatam, damnatumque decretoria sententia, atque exauctoratum Archiepiscopatu, & omni gradu Ecclesiastico a Paulo IV. ostendunt Acta Consistorialia, subjectis concepta verbis.

Act.Cons. *XXIX. Mensis Novembris fuit Consistorium, in quo Reverendissimus Putens multa proposuit contra Archiepiscopum Cantuariensem in materia fidei, & fuerunt dilata ad aliud Consistorium voto Reverendissimorum, cum ageretur de privatione ipsius Archiepiscopi.*

Romæ die IV. Mensis Decembris MDLV. fuit Consistorium, in quo fuit plene disputatum, an Thomas Archiepiscopus Cantuariensis esset privandus, & puniendus cum multa crimina hæresis commisisset, & tandem fuit conclusum, & lata desuper sententia per Sanctitatem suam tenoris sequentis, videlicet.

XXX. *MS. Eminentiss. Bernar. Car.Spad. sig. n.134. p. 178. in Paulo IV. an.1555.*

Nos Paulus Divina providentia PP. IV. Salvatoris, & Domini Nostri Jesu Christi, cujus vices licet immerito in terris gerimus, nomine invocato, in throno justitiæ pro Tribunali sedens, solum Deum, qui justus est Dominus, & in justitia judicat Orbem terrarum, præ oculis habens, per hanc nostram definitivam, quam de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio ferimus in his scriptis in causa, & causis, quæ coram dilecto filio nostro Jacobo tit. Sanctæ Mariæ in via Presbytero Cardinali de Puteo nuncupato nobis in Consistorio secreto, ut moris est, referenda, inter charissimos in Christo filios nostros Philippum Regem, & Mariam Reginam Angliæ Illustres, denunciatores ex una, & quemdam Thomam Cramnerum olim Archiepiscopum Cantuariensem reum, & denuntiatum, de, & super crimine hæresis, & aliis excessibus, censurisque, & pœnis propter crimen hujusmodi per dictum Thomam reum denuntiatum, & confessum, & convictum incursis rebusque aliis in actis causæ, & causarum hujusmodi latius deductis, ex altera parte, in prima instantia vigore specialis commissionis nostræ versæ fuerunt, & vertuntur, pronuntiamus, & sententiamus, decernimus, & declaramus dictum Thomam, tunc Cantuariensem Archiepiscopum animæ suæ salutis immemorem contra regulas, & dogmata Ecclesiæ, & sanctorum Patrum, necnon Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, & sacrorum Conciliorum Traditiones, Christianæque Religionis hactenus in Ecclesia consuctos ritus, præsertim de Corporis, & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, & sacri Ordinis Sacramentis aliter, quam Sancta Mater Ecclesia prædicat, & observat, sentiendo, & docendo, ac sanctæ Sedis Apostolicæ, & Summi Pontificis Primatum, & authoritatem negando, necnon contra processus, qui singulis annis per Prædecessores nostros in die Cœnæ Domini more solito celebrati fuerunt, prout & nos dante Domino in futurum celebrare intendimus, in quibus processibus per Romanos Pontifices Prædecessores prædictos ad retinendam puritatem Religionis Christianæ, & ipsius unitatem, quæ in conjunctione membrorum ad unum Caput, Christum videlicet, ejusque Vicarium principaliter, & sanctam fidelium societatem ab offensione servandam consistis, inter alia Wiclefistæ, & Lutherani, & omnes alii Hæretici damnati, & anathematizati fuerunt, abjuratam olim per Berengarium Andegavensis Ecclesiæ Diaconum hæresim innovando, & tam illam, quam etiam per damnatæ memoriæ Wicleff, & Martinum Lutherum Hæresiarchas, alias proposita, & damnata, falsa, & hæretica dogmata credendo, & sequendo, ac etiam desuper libros scribendo, imprimi faciendo, impressosque publicando, in illisque scripta etiam in publicis disputationibus defendendo, ac etiam coram subdelegato nostro in responsionibus ad propositiones sibi factas, ac pertinaciter asseverando, ac in pertinacia, & obstinatione hujusmodi permanendo, excommunicationis, & anathematis, necnon privationis Archiepiscopatus Cantuariensis prædicti, aliorumque beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum, si quæ obtinet, & annuarum pensionum, si quas super beneficiis Ecclesiasticis assignatas

Condemnatio Thomæ Cramneri.

NOTÆ lum sententia die XXIV. februarii anni 1556. signaretur. Auctu terrore Cramnerus tandem consilium sanius admittere visus est; nam hæresim hucusque propugnatam scriptis edita sane fidei confessione ejuravit. Syngrapha illa chronicis notis carens cui potissimum tempori assignetur dubios nos effecit & incertos. Verum Burnetus non inani conjectura persuasus collocandam censet in spatio illo temporis quod inter prolatam in Senatu capitalem sententiam & ejus exequutionem intercessit. Cum enim post latam capitis sententiam supplicium ejus integro fere mense dilatum fuerit, insuetæ dilationis nulla aptior causa afferri posset, quam viri resipiscentia, quæ ambiguos judices reddidit num veniæ locus aliquis præstandus esset. Perseveratum est tamen in sententia ac die XXI. martii anno 1556. ad ignem deductus in ipso subeundi supplicii articulo hæresim pristinam retinere se declaravit; atque ita demum hæreticus occubuit. MANSI

tas habet, juriumque, actionum, & privilegiorum quorumcumque, bonorum quoque, & feudorum Ecclesiasticorum, Patrimonialium, & sæcularium, necnon inhabilitatis ad quascumque dignitates, & beneficia, & alias contra tales personas, tam jure communi, quam per literas processuum prædictorum statutas pœnas, non solum tanquam credentem hæreticis prædictis, & illorum sequacem, sed etiam tanquam Hæresiarcham notorium damnabiliter incidisse, & incurrisse, propterea que ipsum Thomam excommunicatum, & anathematizatum, & dicto Archiepiscopatu Cantuariensi, aliisque Prælaturis, dignitatibus, officiis, & beneficiis, necnon pensionibus, juribus, privilegiis, bonis, & feudis prædictis privatum, & ad illa quæcumque inhabilem, Curiæ Sæculari tradendum, bonaque ejus per eos, ad quos spectat, confiscanda fore, & esse, prout etiam eum tradi, & ejus bona confiscari mandamus, omnes quoque, & quascumque personas Thomæ prædicto ratione dicti Archiepiscopatus Cantuariensis, & aliarum Prælaturarum, si quas obtinuit, aut obtinet, olim subjectas, a quibuscumque fidelitatis, & obedientiæ juramentis ei præstitis absolvendas, & liberandas fore & esse, prout absolvimus, & liberamus, ac juramenta hujusmodi relaxamus, necnon super omnibus, & singulis prædictis eidem Thomæ perpetuum silentium imponimus, supplentes omnes, & singulos, tam juris, & facti defectus, si qui forsan in processu causæ hujusmodi intervenerint. Ita pronuntiamus.

Loco † sigilli sub Annulo Piscatoris.

Joannes Barengus Episcopus Larmensis ejusdem Sanctissimi Secretarius dictæ sententiæ Notarius rogatus.

XXXI. Addunt Acta, damnato Cramnero, administrationem Cantuariensis Ecclesiæ traditam fuisse Reginaldo Polo Cardinali in Anglia Legato. *Act. Consist. pag. 181.*

Romæ die XI. *Mensis Decembris MDLV. fuit Consistorium, in quo proponente Sanctitate Sua, deputavit Administratorem Ecclesiæ Cantuariensis, tunc per privationem Thomæ Cramneri olim Archiepiscopi Cantuariensis nuper Apostolica authoritate factam vacantis, Reverendissimum Dominum Reginaldum Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconum Cardinalem Polum nuncupatum Sedis Apostolicæ in Regno Angliæ de Latere Legatum ad ejus vitam, ita quod liceat sibi de fructibus, &c. Et cum retentione omnium, &c. Nuper creavit eundem Reverendissimum Reginaldum in Presbyterum Cardinalem, ita quod propterea Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, quæ denominatio sui Cardinalatus erat, præesse non desinat, sed illius Præsul, & Presbyter Cardinalis existat.*

Cum ita Cramnerus ob hæreseos crimen a Pontifice omni honore Ecclesiastico dejectus esset, a Philippo, & Maria Regina constituto in hæreticos supplicio affici jussus est, flammisque traditus a temporario incendio ad æterna incendia, ad quæ innumeras animas traxerat, transmigravit, quem Hæretici inter Martyres, sed Sathanæ, recensent.

Affectus etiam est merito supplicio Joannes Hopperus Pseudo-episcopus Glocestrensis, damnati quoque capitali sententia Laurentius Sanderus, Rolandus Talerus, Joannes Rogertius, atque in eas Urbes, quas impietate sua contaminarant, missi Glocestriæ, Lancastrii, Conventrici, Hadclæ, vim Divinæ in se justitiæ graviter, licet sero, persenserunt; Ridlæus quoque, & Hugo Latimerus senex, qui peccanti Henrico fœdissime adulatus fuerat, Oxonii flammis ustulati sunt, ex quorum tristibus exemplis plures a flagitio submoti sunt, quos virtutis amor ad officium non pellexisset. XXXII.

Extincto ita schismate, & compressa hæresi in Anglia ad restituendam sacram disciplinam conversa sunt acriter studia, atque in singulis Provinciis Synodi sunt habitæ ab Episcopis, in quibus veteres corruptelæ sublatæ, atque morum sanctitas redintegrata, de quo Pontifex certior factus, Anglicanis Episcopis hisce literis gratulatus est, stimulosque addidit, ut proposita felicis immortalitatis spe, strenue munere suo fungerentur. *Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. p. 168.*

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis Regni Angliæ.

XXXIII. *Venerabiles Fratres salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum non modo nulla Respublica, sed ne privati quidem cujusquam domus, in qua recta disciplina non vigeat, diutius stare possit, ut quotidiani rerum eventus docent, quantopere Ecclesiis ea sit necessaria, nemini dubium esse potest, itaque sapientissime, nec sine Divino consilio institutum fuit, ut Episcoporum conventus in Provinciis habeantur, in quibus inter alia negotia, si quid quod ad Ecclesiasticam disciplinam pertineat, aut hominum culpa, aut temporum vitio corruptum, ac depravatum fuerit, in primis corrigatur, quod institutum si illis in locis, ubi nec schisma ullum, nec hæresis extitit, maximam tamen Ecclesiis utilitatem, & fructum semper attulit, quanto majorem id allaturum sit, ubi Dominicus ager tamdiu incultus, & humani generis hostis vepribus, & spinis obsitus fuerit, minime latere vos debet, quamobrem* De restituenda disciplina in Anglia.

brem, cum Ecclesiæ vestræ propter luctuosissimum superiorum temporum calamitatem hoc maxime remedio indigeant, summa lætitia affecti sumus, posteaquam Fraternitates vestras hujus rei causa convenisse audivimus, in quo ut dilecti filii Reginaldi Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diaconi Cardinalis Poli nostri, & Apostolicæ Sedis de Latere Legati diligentiam, & charissimorum nobis in Christo filiorum Regis, & Reginæ pietatem recognovimus, ita studium vestrum summopere laudamus, gratiasque Deo Omnipotenti agimus, qui per sanctum suum Spiritum vobis, illisque tam præclaram mentem dederit, nihil enim aliud vobis, Regnoque isti reliquum esse videbatur, extincto jam schismate, heresibusque sublatis, quam ut Ecclesiastica quoque instauraretur disciplina, quæ unitatis, & Divini cultus firmissimum esset vinculum, quare Fratres dilectissimi auxilio freti Dei, & Domini Nostri Jesu Christi, qui non solum, ubi tot Sacerdotes, verum ubi duo, aut tres tantum in ipsius nomine fuerint congregati, se, ut scitis, affuturum promisit; in opus ei tam gratum, tamque vobis necessarium, & salutare toto corde, ut cœpistis, totoque animo incumbite, ipsamque disciplinam Ecclesiasticam ad sacrorum normam Canonum, & omnia quæ curæ vestræ sunt credita ad Divinæ Majestatis mandatu, & præcepta in pristinum decus, ac formam restituite, quæ vero restituta fuerint, ita & servate vos, & servanda ab aliis curate, ut & statui ipsarum Ecclesiarum, & animarum saluti, Deique honori, & cultui non in præsenti solum, sed etiam futuris, perpetuisque temporibus vos consultum voluisse apud omnes constet. Hujus autem operis, sic ut optamus, perfecti quodnam præmium sitis expectaturi, facile ex iis intelligere potestis, quæ bonis, & fidelibus servis suis Dominus in Cœlo proposuit, ac paravit. De nobis ea volumus Fraternitates vestras sibi polliceri, quæ salva hujus sanctæ Sedis authoritate, a nobis proficisci poterunt. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XXIII. Decembris MDLV. Pontificatus Nostri anno I.

XXXIV. Gerebantur hæc Reginaldi Poli Cardinalis Legati studio, & authoritate, a quo omnes Angliæ Episcopi ad Synodum totius Anglicæ Nationis acciti sunt, ut communi consensu saluberrima consilia pro Divina propaganda gloria, Religione latius profetenda, sancienda disciplina Ecclesiastica, morumque integritate ad primævum decus revocanda expedirentur, ad quæ egregia cœpta persequenda Paulus Cardinalem Legatum his literis incitavit.

Dilecto filio nostro Reginaldo Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diacono Cardinali Polo nuncupato, nostro, & Apostolicæ Sedis de Latere Legato. Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. p. 168.

Dilecte fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Cognovimus ex tuis literis, & ex dilecto filio nostro, eodemque tui amantissimo Fratre, & Collega Joanne Cardinale Morono, te instituisse Synodum illius Nationis Episcoporum habere, ad ea quæ correctione indigent, emendanda, & Ecclesiasticam disciplinam quæ propter superiorum temporum calamitatem, penitus collapsa iverat, restituendam, jamque aliquot Episcopos convenire cœpisse, quod tam pium, & salutare consilium summopere in Domino approbamus, & cum ipsis Episcopis propter præclaram ipsorum voluntatem magnam laudem tribuimus, tum illius nobis in Christo charissimæ filiæ Reginæ pietatem tot aliis in rebus spectatam, hac quoque in re ex testimonio literarum tuarum libenter agnovimus, quamobrem tam necessarium, & Deo gratum opus, quamprimum ad exitum perduci optantes, Circumspectionem tuam in Domino hortamur, ut illud urgere ne desinas, quoad tandem ad sacrorum, quos servari volumus, Canonum normam, ipsa Ecclesiastica illic fuerit disciplina, Deo juvante, revocata, quam ad rem perficiendam in iis, quæ æqua fuerint, nostrum, & sanctæ hujus Sedis authoritatem ad Dei, & Domini Nostri Jesu Christi honorem, tibi, illisque, & nunc jam deferimus, & libentissime in posterum impertiemus. Dat. Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIII. Decembris MDLV. Pontificatus nostri anno I.

Legatus Polus Synodum in Anglia convocat.

Collatam eidem Legato authoritatem, ac Provinciam conciliandæ inter Cæsarem, & Henricum Galliæ Regem concordiæ Paulus confirmavit, qui eum nonnullas alias Legationes Pontificio Edicto revocasset, demandatum tamen Polo hujus Legationis munus non revocatum, sed assertum illi, constabilitumque novo hoc diplomate sanxit, utque tantæ rei ad felicem exitum perducendæ incumberet, omni studio, & laboris contentione hortatus est. XXXV.

Dilecto filio nostro Reginaldo Sanctæ Mariæ in Cosmedin Diacono Cardinali Polo, nostro, & Apostolicæ Sedis de Latere Legato. Ib. num. 2891. p. 197.

Dilecte fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Superioribus diebus justis quibusdam, & gravibus causis adducti, de Venerabilium Fratrum nostrorum San-

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, Legationibus quibusdam finem imponendum putavimus, quemadmodum ad te perlatum esse audivimus, etsi autem Anglicana Legatio, qua tu fungeris, nominatim a nobis excepta fuit, tamen ne quis forte interpretetur exceptionem hanc ad Anglicum negotium dumtaxat, non etiam ad actionem de pace inter Charissimos in Christo filios nostros Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum, & Henricum Gallorum Regem Christianissimum pertinere, eamque suspicionem his literis adimendam, & tollendam esse duximus, tantum enim abest, ut ab hoc te Legationis tuæ munere desistere voluerimus, ut si eo jam non fungereris, id tibi mandaturi fuerimus, nos vero te in hanc tam præclaram, & Christianæ Reipublicæ saluti tantopere necessariam de pace actionem incumbere volumus eodem jure, ac potestate, eadem apud Principes omnes, inter quos de concordia agendum est, auctoritate, iisdem denique, ubicumque locorum fueris, facultatibus, quas a felicis memoriæ Julio Prædecessore nostro accepisti, & quamquam ad pristinum tuum studium, & diligentiam nihil addi posse arbitramur, tamen ut eo acrius urgeas, instesque, quo major Omnipotentis Dei benignitate spes compositionis, & pacis excitata est, te in Domino etiam, atque etiam hortamur, nihil est enim, quod vehementius cupiamus, quam filios nostros Charissimos, quorum ut ex discordiis pernicies, ita ex concordia Christiana Reipublicæ pendeat salus, sanctissimo inter se fœdere, & amicitia conjunctos videre, & ea arma, quæ per tot annos, peccatis nostris ita merentibus, tantum Christianæ Reipublicæ nocuerunt, conversa ad impiorum Christiani nominis hostium excidium cernere, quamobrem perge dilecte fili istu Legationis tuæ munere fungi, eadem fide, eodem studio, ac diligentia, qua adhuc fecisti, & qua illo altero Deo optimo juvante, fæliciter es functus, non diffidimus enim huic quoque labori tuo Deum Omnipotentem, misericordiæ suæ magis, quam peccatorum nostrorum memorem, optatum esse exitum concessurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XXIII. Decembris MDLV. Pontificatus nostri anno 1.

Poli Legatio ad pacem inter Cæsarem, & Galliæ Regem promovendam exporrecta.

XXXVI. Sanciendæ illius inter Reges pacis optimæ spes affulgebant, cum Reginaldus Polus, qui apud Philippum Angliæ Regem, Cæsaremque eam provehebat, Pontificem certiorem fecisset, Philippum Regem ad eam amplectendam inclinare, pariterque duo alii Cardinales ejusdem pacis interpretes apud Gallum Regem affirmarent, Gallum ad paciscendam concordiam optime comparatum, ea qua rerum conjunctione delibutus ingenti gaudio Paulus Philippo pios stimulos admovit, ut Christianam Rempublicam variis dissensionum fluctibus jam diu concussam, in tranquillo felicis concordiæ portu collocaret.

Expetebatur ea pax continentibus votis a Philippo, & Hispanis, ut beneficio pacis populi longo fessi bello recreari possent, tum novi Principis Imperium confirmaretur, Gallorum pariter Regis Ærarium diuturnitate bellorum, tum in Hetruria, tum in Insubria, tum in Belgii limite exhaustum erat, ut demum ineunte proximo anno quinquennalis sequestra pax sancita fuerit. XXXVII

Belcar. l. 26. n.68.

Contulerat, ut ante vidimus, solemni ritu Julius III. beneficiarium jus Regni Neapolitani Philippo Angliæ Regi, nonnullasque ei leges Pontificio diplomate contextas dixerat, quas Philippus pie admisit, Regnumque illud Pontificiæ liberalitati acceptum retulit, atque Oratoris opera Regia obsequia Paulo Pontifici devovit solemni ritu in Sacro Cardinalium Senatu, ut Acta Consistorialia his verbis tradunt. *Romæ die Veneris XXVII. Augusti MDLV. Orator Serenissimi Domini Philippi Regis Angliæ Illustris nomine ipsius Regis, obedientiam devotam Sanctitati Suæ, & Sedi Apostolicæ præstitit, quam Sanctitas Sua una cum Reverendissimis benigne recepit.*

Act. Cons. MS. Car. Spad. sig. n. 134. p. 172.

Philippus Rex Angliæ Paulo IV. obedientiam præstat.

Misit deinde Philippus Rex ad Paulum literas de admissis legibus, pro collato Regno fiduciario, sibi impositis aurea bulla obsignatas, quas Marchio Sarriæ Orator Cæsareus Paulo detulit, quibus acceptis Paulus Philippum hortatus est, ut memoriam accepti beneficii pia mente recoleret, viresque suas ad tuendam Sedis Apostolicæ dignitatem exerceret. XXXVIII.

Continuis piorum votis eo ardentius pax inter Catholicos Reges, ac Principes expetebatur, quo Protestantes fœdere Henrici Gallorum Regis suffulti audacius insolescebant in Catholicos, e quibus Albertus Marchio Brandeburgensis Gallica ope fretus Trevirensem, Moguntinam, Bambergensem, atque Herbipolensem Diœceses evastavit, fœdavitque omni crudelitatis, & rapinarum genere, maximeque belluinam immanitatem in Christi Sacerdotes, ac Monachos exercuit ut Catholicum nomen ex Germania excindere moliretur; tot vero malorum fama perculsus Pontifex Henricum Regem rogavit, ut calamitatum tantarum misericordia tangeretur, nec suo Alber- XXXIX.

tum Brandeburgensem patrocinio fulciret, qui eo indigne abuteretur, ac potius alia ratione Germanicæ Nationis benevolentiam sibi conciliaret.

XL. Studebat Henricus Gallorum Rex Alberto Brandeburgensi Hæretico Cæsaris odio, ut illius vires civili bello Germanico elideret, cum cæteroqui Hæreticos in suo Regno ferro, flammaque insectaretur, ne Galliam aliquando everterent; atque hoc anno ad Calvinianorum, vel Atheorum, qui nullam certam Religionem sequebantur, compescendam insaniam gravissimum Edictum in eos sanxit, ac Judicibus suarum ditionum imperavit, ut sententias Pontificiorum Judicum, ac fidei Censoris exequerentur, nullamque provocationum ad Summos Provinciarum Senatus factarum rationem haberent. Hoc Edicto præfocata fuisset in fomite Calviniana hæresis, nec Gallia toties suorum stragibus cruentata luxisset, si Politici consiliarii huic ipsi non intercessissent: at Senatus Parisiensis illud promulgare jussus, authoritatem suam contrahi ratus, Postridie Nonas Octobris nonnullos Senatores ad Regem misit, qui docerent, quadriennio ante lapso Regem judicia adversus Hæreticos civilibus Judicibus demandasse, iis dumtaxat exceptis, qui Sacris Ordinibus initiati essent, hoc recens Edictum pugnare cum superiore, quod Universos Regni Ordines Pontificiis Judicibus, aut Censoribus fidei subiiceret, Regiamque authoritatem ad alienos, sive Pontificios transferret: temperari vero posse acerbitatem illius, si Regii Senatores de causis hujusmodi cognoscant: decernatque; si quid dubii occurrat, consulant Pontificios, ferendæque decretoriæ sententiæ jus conferant: impetrandum vero mandatum a Pontifice, quo judicia hæc adversus Hæreticos civilibus Magistratibus permittat, quibus etiam plura addidere ex aliarum Nationum petita exemplis, consueto pietatis pallio propriam impietatem obvelantes memorabant, Christianam Religionem suo initio non armis, aut gladiis, sed Pontificum prudentia, eruditione, sactis concionibus maxima incrementa accepisse, ea vero iisdem artibus, quibus creverint, atque effloruerint, conservanda: tum Regem hortati sunt, curaret, ut Episcopi, atque inferioris Ordinis Sacri Ministri, munere suo ipsi fungerentur, non functiones suas Vicariis demandarent: prælucerent virtutum exemplis, atque eruditione sua, populum Sacrorum cognitione, atque optimis moribus informarent, quæ si omittantur, frustra adversus novarum Sectarum reos suppliciis agi, frustra humanum sanguinem effundi: Regis denique clementiam magis decere, commiseratione miseros allicere, quam ejusmodi carnificina obterere. His nonnihil commotus est Henricus Rex, legumque severitatem in Hæreticos remisit, sed quidem haud proficue, nam gliscente in dies impiorum numero, atque hæreseos cancro in Regni membra serpente, biennio post superius Edictum instaurare, atque Pontificiis Judicibus hæreseos causam omnino demandare compulsus est, recenti hoc exemplo tot vetera, tamque perspecta confirmans, nunquam profuisse clementiam Principum in Hæreticis coercendis: ea enim abusi semper illi evasere deteriores.

Franc. Belcar. l.26. n. 68. Jacobus August. Thuan. l. 16.

Henricus II. contra Hæreticos insurgit, sed a Politicis ejus severitas reprimitur.

XLI. Interea Henricus ipse Francorum Rex Privilegia a Leone X. Francisco collata sibi asseri, confirmarique postulavit, cui cum significatum esset, pacta tunc conventa ab Administris Regiis fuisse violata, Paulus ab eo exegit, ne ea posthac infringi sineret, si iis indultis potiri vellet, quod tum ab ipso, tum a Regiis Administris admissum est, ut ex subjectis Henrici Regis literis constat.

Ext. in Act.Conc. MS. Car. Spada sig. n.134. p. 378.

Henricus Dei gratia Francorum Rex, Comes Provinciæ, Forcalquerii, & Terrarum adiacentium universis præsentes inspecturis salutem, &c.

Plenaria potestate, & authoritate Regia tenore præsentium duximus, & declaravimus, & declaramus, nostram præcipuam voluntatem, & intentionem fuisse, & esse, quod Sanctissimus Dominus noster, eademque Sancta Sedes gaudeant, & utantur in eisdem nostris Dominiis Provinciæ, & Britanniæ illismet juribus, & authoritatibus, & præeminentiis, quibus Prædecessores sui Romani Pontifices retroactis temporibus ante attentata hujusmodi gavisi, atque usi, ac uti, & gaudere quomodolibet poterant, quarum quidem authoritatum, & præeminentiarum præcipuas, præsertim ad majorem elucidationem, duximus inferius inserendas. In primis, quod in dictis Ducatu [scilicet Britanniæ, & Provincia] reservationes mensium Apostolicorum, & omnes aliæ, tam generales vigore regularum, quam speciales, & cæteræ Constitutiones Cancellariæ recipiantur.

Assertum jus Pontificium in Britannia, & Provincia.

Quod provisiones Apostolicæ de beneficiis in dictis mensibus vacantibus admittantur, & prout de jure etiam cum Ordinariis concurrant in eorum mensibus.

Quod regressus coadjutoriæ, mandata de providendo, expectativæ, & similes gratiæ etiam præventivæ recipiantur.

Quod censuræ a Romana Curia, tam vi-

vigore literarum super assignatione pensionum hujusmodi expeditarum, quam sententiarum in dicta Curia latarum, & executionum desuper decretarum admittantur, & timeantur, similiter interdicta Apostolica teneantur.

Quod devolutio causarum spiritualium, ac beneficialium, præsertim in peritorio, ad dictam Romanam Curiam nullo modo impediatur, nec propterea aliquis ex collitigantibus, aut Notariis exequentibus citationes, aut inhibitiones desuper a dicta Curia emanatis, in partibus molestentur.

Quod Consilium, & Parlamentum Provinciæ, ac Britanniæ, non se intromittant in cognitione causarum Ecclesiastici fori, nec etiam per viam appellationis, præsertim super literis Apostolicis, & sententiis in dicta Curia latis.

*Quod non detur possessio beneficiorum in quovis loco vacantium in vim supplicationum, aut sumptorum, vel transumptorum, absque literis Apostolicis sub plumbo expeditis, declarantes, quod vigore Concordatorum, nihil fiat in Ducatu Britanniæ, aut Provincia Provinciæ, cum in Concordatis non comprehendatur, etsi dictus Ducatus unitus fuerit Regiæ Coronæ; mandantes nostris dilectis, & fidelibus nostrarum Curiarum Parlamenti Provinciæ, & Britanniæ, & eorum cuilibet respective, prout ad eum pertinet, quatenus ipsi nostras præsentes declarationem, & voluntatem receptas, & admissas manuteneant, custodiant, & observent, & manuteneri, & custodiri, & observari, ac vocatis, & adhibitis Advocatis, & Procuratoribus nostris Fiscalibus in eorum authenticis, & publicis libris, & registris scribi, & annotari faciant, eisque prædictum S. D. N. Papam, Sanctamque Sedem Apostolicam, ac eius Officiarios, Commissarios, & Deputatos plene, & pacifice gaudere, & uti permittant, absque eo, quod illis aliquam perturbationem, molestiam, aliudve impedimentum inferant, &c. Dat. apud Sanctum Germanum die XXIX. Mensis Julii an. MDLV. Regni nostri * IV.*

Per Regem, & Comitem Provinciæ Duthier. Visa lecta, & publicata in Camera tempore vacationum, ordinata, & registrata in registris Curiæ Parlamenti Provinciæ, petente, & requirente Regio generali Procuratore. Aquis die VI. Mensis Septembris MDLV.

XLII. Germania a Brandeburgo vastata.

Inter hæc, Alberto Brandeburgensi Marchione, de quo supra egimus, turbas undique ciente, ac promiscue cædibus, & rapinis non in Catholicos tantum, sed etiam in Lutheranos sæviente; Hæretici tempus opportunum rati libere undequaque virtus evomere, Coloniensem ditionem inficere pertentarunt, jamque Urbem ipsam Judocus Velsius Batavus, qui provinciam interpretandi Sacra Biblia gerebat, novis, ac deliris opinionibus dementare studebat, Ecclesiam invisibilem fingens, novasque Apocalypses, & visiones meditatus, sed restitit insanis ipsius, aliorumque conatibus sollicita pii Magistratus diligentia, ac præcipua Adolphi ejus nominis III. Archiepiscopi vigilantia, qui Apostolica falce spuria excindens germina, non est passus altas dare radices, & Judoco per Magistratum in exilium pulso, cæterisque omnibus dispersis, factum est, ut Pontifex de præclara illorum fide certior factus, Coloniensium, ipsiusque in primis Antistitis, pietatem publicis ad ipsos datis literis commendaverit.

Colonia pulsus hæresiarcha. *Ægid. Gelenius l. 1. adm. Col.*

XLIII. *Surius in com.*

Præclaram Coloniensium in fide Catholica tuenda constantiam, hostis humani generis Diabolus, qui semper Dei Simiam agit, in suis quoque asseclis renovare visus est, Lutheranos adigens, ut in aliarum Sectarum Hæreticos veluti seditionem turbines insurgerent; tradit enim Surius ex Joachimo Westphalo Hamburgensium seductore Lutherano, Regem Daniæ, ac Senatum Hamburgensem publico edicto vetuisse, ne quis civium Sacramentarios, Anabaptistas, aliarumque Sectarum studiosos hospitio exciperet, pariterque alias Urbes maritimas earum partium, constitutis gravissimis pœnis, Zuinglianos hospitio prohibuisse: Lutheranæ enim Ecclesiæ male sibi metuere cœperant a Sacramentariis, ne earum statum illi convellerent, quam politicam prudentiam utinam Catholici Principes, ac Magistratus, cum primum Lutherana impietas erupit, intellexissent, immensas profecto calamitates a suis cervicibus depulissent, si Novatores confestim e sua ditione ablegassent. Territus iis Edictis Joannes a Lasko Sacramentarius vagus, ac profugus, ex Embdensi Civitate Francofordiam se contulit, ubi permissum illi est Ecclesiam Peregrinorum constituere, ita enim suam Synagogam dixit. At quanto consultius fecisset, si ad Christi Ecclesiam se adjunxisset, in qua futurus esset Civis Sanctorum, & domesticus Dei. At paulo post cognita intempestiva Sigismundi Regis lenitate in Poloniam regressus est, e qua pulsus antea a Sigismundo Patre fuerat, cumque multis sua venena afflasset, pietatem Catholicam in nonnullis ejus Regni locis profligavit. Porro in Germania Sacramentarii multis in locis exagitari sunt, suisque sedibus ejecti, nec Augustani conventus decreto pacis beneficio potiri permissi, ut mox dicetur.

Sacramentarii exagitati a Lutheranis.

Coa-

XLIV. Coacti hoc anno Augustæ Ordines Imperii, cum partim ex Catholicis Proceribus, partim ex Lutheranis constarent, contrariis inter se admodum studiis dissensere adeo, ut ea Comitia a mense Februario in Septembrem extracta fuerint. Agebatur vero de publica salute, & conferendis adversus Turcam communem hostem subsidiis, deque mutua concordia constituenda, quæ ad propulsandum externum hostem necessario requirebatur, cujus quidem ineundæ veram rationem Joannes Cardinalis Moronus Legatus Apostolicus a Julio III. missus aperuerat, ut nimirum Concilii œcumenici, quod Pontificio nomine offerebat, decretis parere, publica Comitiorum lege statuerent; sed Lutherani œcumenicum oblatum Concilium respuentes, omnes impias artes intenderunt, ut Catholicos Proceres ad nefaria ipsorum decreta admittenda pellicerent, quorum improbos conatus, cum Paulus infringere studeret, Catholicos Principes variis monitis sollicitavit, uti constanter tuerentur fidem, nec se ad aliquid ab eorum pietate, & officio alienum adduci paterentur, quo argumento datæ sunt literæ Alberto Duci Bavariæ, cui simul Aloysium Lipomanum Episcopum Veronensem de his etiam cum Ferdinando Rege acturum significavit.

Dilecto filio Nobili viro Alberto Bavariæ Duci.

Paulus IV. lib. brev. sig. 2891. p. 48.

Dilecte fili Nobilis vir salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum certiores facti fuerimus eos, qui isti Conventui intersunt, a Catholicæ Ecclesiæ unitate separati quædam obtinere conari, quæ ad confirmandum, & augendum ipsorum schisma pertineant, pro Pastorali nostro officio magna sane affecti fuimus sollicitudine, nihil enim omnino gravius nobis accidere potest, quam tot remedia, quibus prospici Catholicorum quieti in illa Nobilissima Natione oporteret, ad opprimendos eos, & disseminandas latius hæreses converti, itaque ne officio, ac muneri nostro, deessemus, & alios, qui isti Conventui intersunt de Religione optime sentientes, hortati sumus, ne tali tempore quidquam, quod ipsorum officio, ac pietate alienum sit, approbent, sed omnia potius patiantur, quam aliquid, quod ipsis indignum sit, committant, & Nobilitatem tuam ad hoc idem hortandam esse duximus, tametsi adeo exploratam habemus tuam in fide, ac Religione Catholica constantiam, ut non tu quidem hortandus sis, sed potius laudandus a nobis, quod te Patris tui, ac Majorum tuorum Clarissimorum Principum virtute, gravitate, pietate simillimum præstas, quamobrem plurimum confidimus, tua te sponte, quantum in te fuerit, impia eorum consilia, & conatus impediturum, & tali occasione oblata tuam erga Catholicam Ecclesiam pietatem declaraturum. Quo nihil sane, aut Deo gratius, aut tibi ipsi, tuisque populis salutarius facere poteris, qua de re cum Nobilitate tua, nostro nomine, coram etiam aget Venerabilis Frater Aloysius Episcopus Veronensis, cui in Poloniam nostro, & Sedis Apostolicæ Nuntio a nobis misso in mandatis dedimus, ut isthac iter faceret, ac Serenissimo Romanorum Regi, tibique, & aliis Catholicis Principibus, qui isthic sunt, nostrum sensum exponeret, cui Nobilitas tua fidem habebit. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die VI. Julii MDLV. Pontificatus nostri anno I.

De molitionibus Lutheranorum cohibendis.

Propugnabat acerrime in iis Comitiis rem Catholicam Albertus Bavariæ Dux, quod cum Pontifex multorum fama, & literis Augustani Cardinalis accepisset, subjectis literis pietatem illius extulit, gratesque egit. XLV.

Bavarus tuetur rem Catholicam.

Dilecto filio Nobili Viro Alberto Duci Bavariæ.

Jucundissimum nobis fuit, ex tuis literis agnoscere studium illud, quod habes a claræ memoriæ Parente tuo, atque Majoribus piissimis, & Deo amabilibus Principibus hæreditarium erga Catholicam Religionem, & sanctam hanc Sedem, de qua etiam, & aliis literis tuis ad felicis recordationis Prædecessores nostros missis, & ex gravissimis plurium testimoniis, atque adeo una omnium voce cognoscamus, præsertim dilecti filii nostri Othonis Cardinalis Augustani, qui de Nobilitate Tua ea omnia non cessat prædicare, quæ ab optimo, & vere Catholico Principe possunt expectari, quo nomine, & maximas Divinæ bonitati gratias agimus, quod in tua virtute, fide, pietate, authoritate, tam firmum, & stabile reliquis, qui in istis partibus sunt, Catholicis populis præsidium conservarit, & tibi ex toto corde gratulamur, cujus pietas inter tot finitimorum Principum, ac populorum a vera fide aberrantium tenebras elucet, atque emicat, atque ut resipiscant, & ad Sanctam Matrem Ecclesiam revertantur ipsos admones, &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die XXVI. Julii MDLV. Pontificatus nostri anno I.

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. p. 98.

Commendatur ejus pietas.

Defendendæ etiam Religionis causæ incumbebat Ferdinandus Rex Romanorum, sed tanta erat Lutheranorum insania, tantus furor, ut nulla æquitate flecti possent, sed ad confirmandam, augendamque suam hæresim, deprimendamque rem Catho- XLVI.

tholicam pertinacissimis animis conjurarent, de quibus certior factus Pontifex Carolum Imperatorem rogavit, ut authoritatem suam adhiberet, ne iniqua Religioni conciperentur decreta in eo Conventu, atque etiam ad Ferdinandum Regem daret literas, de non permittenda Catholicæ rei depressione, significaretque, quantom ab impiis consiliis abhorreret, ut iis contra murmura impiorum sese tueri possit.

XLVII. *Vita S. Francisci Borgiæ. Orlandin. in hist. Soc. Jesu l. 15. n. 28.*

In Hispania obiit Joanna Regina Castellæ Mater Caroli V. & Ferdinandi Imperatorum, quæ extincto Philippo I. Viro charissimo, adeo effuse ejus mortem luxerat, ut de potestate mentis fuerit deturbata, extremo vero affecta morbo, cum jam mentis impos ferme quinquaginta annis vixisset, precibus Sancti Francisci Borgiæ, qui morienti affuit, restituta menti est, & cum a mentione rerum Sacrarum ante hac maxime abhorruisset, maxima omnium admiratione Symbolum Fidei repetivit, ac Extrema Unctione, adscito Petro Soto, recuperatæ ab ea mentis reste, delibuta est; Eucharistiam vero quominus exciperet, in causa fuere vomirus, nauseæque, quibus laborabat, de cujus pia morte pii filii Cæsares maximas Deo grates egere, eoque solatio dolorem temperarunt.

XLVIII. *Famian. in hist. Belgic. sub ann. 1555.*

Carolus vero Imperator sæcularium, & militarium occupationum pertæsus, Mundo, ejusque negotiis nuntium remisit. Et qua animi magnitudine Imperio, & tantis se exuerit Regnis describunt fuse Caroli V. Imperatoris vitæ Scriptores.

XLIX.

Cæsar ex matris obitu nimis mœrore confectus.

Audito Joannæ Reginæ Castellæ matris obitu Carolus Imperator gravem adeo inde dolorem traxit, ut oppressus mœrore sibi quoque proximo temporis flexu mortem impendere opinaretur, nec non vocem matris vocantis ad se filium audire animo fingeret, quod cum Vesalio archiatro valetudinis illius moderandæ munus exercenti aperuisset, ille animi ægritudinem in corporis vitium ac damnum refundendam interpretatus contraria Medicorum assentatiunculis illudentium ægris libertate mortem inde portendi, nec in longiores annos vitam propagaturum significavit, eumque in suscepta opinione urgentis obitus confirmavit, induxitque, ut voluntaria rerum humanarum abdicationa mortem anteverteret: de ea lapsis jam ante aliquot annis sermones arcanos contulerat Carolus cum Francisco Borgia olim Duce Gandiæ, quem conculcatus sæculi fastus, illustratæqua miraculis eximiæ virtutes ad sanctorum numerum, & sacros honores extulerunt. Itaque Caro-

De administratione Imperii deserenda cogitat.

lus Imperator ingentibus sæculi curis fessus, & continuis tractandorum armorum molestiis attritus, cum nova semper ex gestis bellis bellorum semina orirentur, ad sacrum otium applicuit animum; seque Imperii Romani, ac tot Regnorum administratione abdicare decrevit: tantæ itaque moli subducturus humeros, de bello, quod inter ipsum, & Henricum II. Gallorum Regem, quod cum paterna hæreditate veteres Francisci primi simultates, quæ Europam exitialibus motibus concusserant, induerat, trahebatur, componendo egit. Conjunxit operam regiam in pertractanda ea concordiæ actione Maria Angliæ Regina, quæ Philippo Hispaniarum Principi nupserat, demumque hoc anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto, Caleti Cæsarei, Regiique Oratores amplissimis instructi mandatis de pace sancienda per multa colloquia inter se contulere, sed cum dissensissent animi nimium aversi, quinquennalium induciarum fœdera pepigere, inde pacis ineundæ spe concepta. Tunc Cæsar excito ex Anglia Philippo filin meditatam Imperii abdicationem sensim provocare in opus constituit, indictoque solemni Ordinum, Equitumque aurei velleris conventu Bruxellis Octavo kal. Novembris in maxima aula Regia circumsedere jussis, hinc Philippo Angliæ, Maximiliano Bohemiæ Regibus, atque Philiberto Sabaudiæ Duce, inde Eleonora Galliæ, Maria Hungariæ, viduis, alteraque Maria Hungariæ Reginis, Præfectum Scrinii perorare ad Belgarum Ordines, & quæ acceperat mandata exponere imperavit. Compendium orationis ejus hoc fuit, Cæsarem senio gravem debilitatum adversa valetudine, laboribus fractum, tantam rerum molem sustinere non posse, memoremque mortalitatis suæ ad felicem immortalitatem comparandam se accingere, atque adeo Belgii, & Burgundiæ Principatus in Philippum filium ferendo oneri parem transfundere. Hæc perorantem Cæsar assurgens interrupit, ac repetitis magnifice vitæ suæ gestis Philippum filium pie admonuit, ut Catholicam religionem in iis Principatibus tueretur, tum Belgii, & Burgundiæ Ordines hortatus est, ut Philippo filio fidem addicerent, constanterque illi obsequerentur.

Sur. in Annal. hoc anno.

Induciæ quinquennales inter Cæsarem, & Gallum.

Cæsar Belgii, & Burgundiæ Principatus transfert in filium.

Hortatur, ut fidem Catholicam tueatur.

Interjecto post duorum mensium intervallo, celebratis longe majore Procerum frequentia Ordinum Comitiis, omnium Regnorum, Provinciarum, Insularum, ac Principatuum tam in Europa, quam In novo Orbe interfluo Oceano disjuncto jacentium, possessiones ac jura in Philippum

Bimestri lapso omnia sua Regna in eum transfert.

pum filium hoc nomine II. traduxit, hæc verba præfatus [*Reliqui se filiis vitam tradere gaudent, & Regna tradituros pollicentur, cum illa amplius tenere non potuerint, ego postremum hoc donum, præripere mortis necessitati volui. Si te non magis viventem en me, quam eu me regnantem aspicerem: Commendo tibi divini numinis timorem, & amorem, Catholicæ Religionis defendendæ singulare studium, juris, legumque tutelam tanquam Regnorum firmissima fundamenta ac præsidia.*]

Meditatur transferre in eum Imperium.

Meditabatur etiam Carolus exuere se Romano Imperio, ac in illius possessionem Philippum filium inducere, cum pro ruenda religione Catholica, ac comprimenda hæresi tot Regnis auctus, ac nova Regnorum Angliæ, & Hiberniæ accessione fultus exercere armorum potenriam facile posse videretur, sed Ferdinandum fratrem Regem Romanorum ad suam voluntatem flectere nunquam potuit, cum quo repugnante Lurherani Principes sectæ suæ asserendæ addictissimi vires suas conjunxissent; quare rertio post labente anno Carolus vigesima quarta die Februarii concepta abdicandi se Romani Imperii juribus firmissima voluntate, missa insigni Legatione ad Septemviros Principes, qui Francofurti convenerant, Romanum Imperium in fratrem Bohemiæ, & Hungariæ Regem jam ante etiam creatum Regem Romanorum transtulir, Imperiique insignia, adhibiro Guillelmo Aurasiæ Principe illi transmisit. *Eo die*, inquit Surius, *quo in lucem editus fuerat, & quo Bononiæ anno millesimo quingentesimo trigesimo excurrente a Clemente VII. Pontifice imperiali corona fuerat redimitus.*

Adversatur Ferdin. Rex Romanorum.

Cedit Carolus Imperio in gratiam Ferdinandi.

Commendarunt plures Christianam hanc demissionem in Carolo V. maximis laudibus, mirati sponte cessisse Imperio, qui imperare posset, inter quos Surius hoc factum, ut gloriosum, & multa laude, & prædicatione dignissimum esset: *Non enim* inquir *debemus nos, qui Christiana Religione initiati sumus, in hac re hominum ethnicorum, aut etiam nunc mundo nimis deditorum opinione duci, sed oculos habere defixos in Christum verum Deum, ac Dominum nostrum, qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum etiam exinanivit formam servi accipiens.*

Sur. in Annal.

Non defuere alii, qui secessum Cæsaris improbarent; cum magis retento Imperio, quam a se abdicato divinæ gloriæ propagandæ, asserendæ religioni, delendæ hæresi incumbere potuisset, maxime cum Pontifex instaurandæ Synodi Œcumenicæ consilia agitaret, ac pravi omnino fuit exempli inconsulto Romano Pontifice, cui Sacramento fidem de administrando Imperio, deque religione armis defendenda obstrinxerat, munus Imperiale abjecisse. Scimus enim, quod cum consultus fuisset Eugenius IV. a Pisaurensi Principe de abiiciendo Principatu, ut in Cœnobio conremplationi rerum cœlestium vacaret, eum admonuit, perfectionis Christianæ culmen situm in charitate, quam magnificentius exercere posset in gerendo pie Principatu. Cæterum Pontifex illius secessum damnavit, nec ab eo Imperium jure in Ferdinandum fratrem transferri potuisse contendit, ut dicetur inferius.

Nocuit rei catholicæ Caroli cessio.

Ex infelici promulgato secessu Cæsareo Catholica res maximam cladem passa est in Germania, destitutis Imperiali patrocinio, ac præsidio Catholicis, qui in Principum Lutheranorum terris degebant, majorique audacia efferati Lutherani moliti sunt in Augustano conventu extorquere vi, ut in Carholicorum Principum ditionibus profitendæ hæreseos, ac disseminandæ libertas permitteretur; sed ea impiorum molimina refregit Ferdinandus Rex, rum sacro tuendæ Religionis ardore, tum etiam politicis caussis impulsus, vereri enim jure poterat, populos superstitione Lutherana imbutos rebellionem moturos, nec in Principis obsequio constantes fore, qui jugum numinis excussissent. Idem pius Rex ad informandos, erudiendosque Christiana pietate Bohemos, Pragæ Collegium Sacerdotum Societatis Jesu condidit, Pontificiamque apud Sanctum Ignatium adhibuir authoritatem, ut duos Theologos eruditione florentissimos Pragam mitteret, cujus gesta, & consilia Pontifex his literis commendavit.

L.

Charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Romanorum, ac Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum nuper optatissimum fructum eu virtute, sapientia, & pietate tua cepissemus, impeditis a Serenitate tua impiis, & perniciosis eorum consiliis, qui in Conventu Augustæ id moliebantur, ut hæresis pestis in posterum ad eos quoque Germaniæ populos posset serpere, qui adhuc Dei beneficio integri in veræ, & Catholicæ fidei cultu, atque Ecclesiæ unitate, & obedientia permanent. Ad eam lætitiam, quam tum incredibilem cæpimus, non parvum cumulum addiderunt literæ tuæ, quas dilectus fili-

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. pag. 136.

Laudatur de repressis Hæreticorum conatibus.

filius nobilis Didacus Orator apud nos tuus nobis reddidit, quibus certiores nos pro tua perpetua in hanc Sanctam Sedem reverentia fecisti, de consilio tuo instituendi in Urbe Regia Bohemiæ Praga Collegii Patrum ejus Societatis, quæ vocatur Jesu, propterea quod ea ratione speres, & Dei Omnipotentis gloriam augere, ac populorum illorum saluti consuli posse, rogasque & urges, ut duodecim Patres ex eo numero, in quibus duo Theologiæ Doctores sint, ad te primo quoque tempore mittantur, quibus jussu tuo domicilium jam, & reditus ad victum necessarios paratos esse, scribis, in quo eximiam, & singularem ipsam pietatem tuam satis digne laudare nequaquam possumus, nihil enim nec nobis sperari posse, his temporibus videtur, aut Dei Omnipotentis honori, & gloriæ augendæ aptius, aut populis illis in errorum tenebris, & umbra mortis jam diu sedentibus, si modo veritatis lucem agnoscere, & animarum suarum rationem habere voluerint salutarius; quæ quanta nos in Domino lætitia, exultemus, cum in te tanto Rege præter reliquas præstantissimas virtutes, tam Sacerdotalem animum inesse videmus, non ita facile a nobis exprimi potest. Plurima tu quidem, & maxima ab Omnipotente Deo beneficia, & munera accepisti; dedit enim ille tibi tot, & tam lata Regna, quæ obtines, teque ejus potestatis, quæ Regum in terris omnium potestati antecellis, Successorem designavit; ille immanissimos hostes a Regnis tuis maxima tua cum gloria sæpe, repulit ille, tam praeclaram tibi sobolem, totque alia dona largitus est; verum ea temporalia sunt, & simul cum hac vita relinquantur necesse est, at vero tam gratus in ipsum Deum animus, tantum Religionis ejus, & gloriæ studium, tanta in commissos tibi populos charitas, non solum temporalia ipsa tibi conservatura tam diu est, quoad vixeris, & alia præterea a Dei benignitate impetratura; verum etiam aditum sibi ad ea, quæ cœlestia, & immortalia sunt, ut ad illud æternum Regnum jam paratum pervenias, patefactura. Itaque pro nostro in te paterno animo, hoc nomine Serenitati tuæ gratulamur, & Deo Altissimo maximas agimus gratias. Huic autem tuo consilio, cum pro eo, ac debemus, faveamus, teque ad eum, quem tantopere desideras effectum primo quoque tempore pervenire, optemus, vocatum ad nos dilectum filium Ignatium ejus Societatis Magistrum vehementer hortati sumus, ac mandavimus, ut quamprimum possit, studio tuo morem gerat, quod ille, ut debet, diligentissime faciet. Verum quia duo illi Theologiæ Doctores, quos tua Serenitas poscit, qui maxime idonei sunt, ex longinquioribus locis accersendi sunt, & Hyems jam subest, eorum missio in proximum mensem Februarium dilata est. Serenitatem tuam hortamur, ut hanc brevem moram æquo animo patiatur. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die VII. *Octobris MDLV. Pontificatus nostri anno* 1.

De condito a Ferdinando Rege Pragensi Collegio, apertaque anno proximo Academia agit Orlandinus, utque e prædicantibus Hæreticorum celeberrimis duo a Patribus Societatis Jesu ad Catholicam pietatem fuerint traducti, utque etiam Christus in Eucharistia Adalberto e Bausech oranti in Templo Collegii videndum se præbuerit, narrat his verbis. *Adalberti e Bausech* (inquit) *insignis fuit vocatio, cui in Collegii Templo preces ad Deum fundenti, pueri venustissimi specie in sacrosancta Hostia Jesus apparuit, roganti que, quid ab se vellet, Volo* (puer respondit,) *ut ibi sis, ubi es. Quæ Adalbertus de ingredienda Societate interpretatus, receptusque, Divinum visum non statim, sed paulo post consolaturus prius propinquos, qui ei negotium facessebant, aperuit.* Afferebat eadem Societas magnas utilitates Ecclesiæ in cunctis locis, in quibus instituta erant Collegia, ac Sanctus Thomas e Villanova hoc anno e vivis migraturus in Cœlum, cum nullam aliam arcam habere solitus esset, quam pauperum manus, Valentino Collegio maximam pecuniæ partem, quam habebat in nominibus, reliquit, cum Patres Societatis, ut Dei cooperatores, amore singulari prosequeretur. At de his satis. Ad Augustani Conventus historiam, unde digressi sumus, revertamur.

Nicol. Orland. hist. Soc. Jesu l.16.

Id. l. 15.

Christus se videndum præbuit in Eucharistia cuidam Hæretico & convertitur.

Flagitaverat Paulus Pontifex, ut Lutherani Œcumenico concilio instituto celebrando Religionis controversias permitterent, at illi in perfidia obfirmati, concilium, cui Pontifex præsideret repudiarunt, nullam, aut Apostolicæ Sedis authoritatis, aut suæ salutis rationem habentes, quo animadverso Paulus omni studio, & opera, precibusque vehementissimis institerat apud Catholicos Principes, ut illibata Religionis causa, Comitia Augustana dissolverentur, sed Pontificiam voluntatem elusit Protestantium pervicacia, ac demum conceptum est id decretum in eo Conventu, ut exclusis cæteris sectis, ac pacis beneficio mulctatis, Catholici, & Augustanæ confessionis cultores mutua concordia potirentur, ac liberis Civitatibus fas esset, quam vellent Religionem amplecti, facta Principibus facultate obnoxios sibi populos ad Reli-

Dulgast. Francisc. Belcar. l. 26. n.65.

gionem, quam ipsi profiterentur cogendi: ut Episcopis, & aliis inferioris ordinis ad Lutheranos deficere liceret, quo tamen casu dignitatis suæ loco moverentur, nec propterea infamiæ notam contraxisse, censerentur; quo decreto multis nominibus impio Sathanas Germaniæ Imperium ex æquo cum Christo divisit. Consensisse in illud Germanos Proceres refert Sleidanus, cum nec œcumenicum, nec Nationale concilium, in quo Religionis controversiæ conciliarentur, posset haberi, at ille more suo mentitur impudentissime, cum œcumenicum offerretur a Pontifice, ut vidimus, Nationale autem haud quaquam decebat, ne scilicet controversiæ ad totum Imperium Christianum spectantes ab una, eaque tum suspecta Natione dirimerentur. At Lutherani nunquam œcumenicum, in quo totius Ecclesiæ Princeps præsideret, sed impiorum Conventiculum voluere, in quo Hæretici, excluso Pontifice, dominarentur, quod Christianum dixere, cum dici Sathanicum debuisset, & hoc concordiæ genus omni bello funestius flagitarunt, quo Catholicæ oves a Summo Pastore deficerent. Œcumenicum noluisse toties patuit, quoties celebratum est Tridentinum, nec illud admittere voluerunt. Porro superius decretum ea parte plane impium extitit, qua Catholici, qui in Hæreticorum ditione erant, Imperiali patrocinio destituti sunt, de quo conquestus est Paulus apud Ferdinandum hisce literis, ac Zachariam Delfinum Internuntium pro re Catholica promovenda transmisit.

Recessum Augustanæ Dietæ Catholicis præjudiciale.

Charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Romanorum, ac Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri.

LI.

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 1891. p. 160.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Satis, superque jam experti sumus, quam aut Legati, aut Nuntii isthic nostri parum apud eos proficiant, quorum obduratum est cor, & qui non modo nostræ, atque hujus Sanctæ Sedis authoritatis, sed suæ ipsorum salutis nullam rationem habent, adeo ut nobis potius timendum sit, ne infelicissimi illi in reprobum sensum a Divina ultione penitus tradantur, quam ut nulla nostra opera redigi ad sanitatem possint. Vidit Serenitas sua quanta nos, & nostri proximi Prædecessores cura, & sollicitudine, quibusque apud omnes officiis procuravimus, ut Conventus Augustanus potius Religionis rebus intactis dissolveretur, quam ad recessum veniretur tam perniciosum, sicuti, & nobis, & suæ Serenitati, & Catholicis omnibus invitis, tandem ventum est, aliusque interea indictus Conventus, ut ne differatur diutius quin ipsi, ac Provincia ista Nobilissima ad extremum exitium adducantur, sed quanto ii suo ab officio longius discedunt, tanto nobis in nostro constantius permanendum est, & quo major est illorum potentia, & vis, eo imbecillitati nostræ dummodo fidei, spei, & charitati innitamur, ac Divinæ in primis potestati, securius confidendum, quæ humilia sublevat, & fortia quæque confundit: quare nos Venerabilem Fratrem Zachariam nostrum, & Apostolicæ Sedis Nuntium isthuc remittimus, ut quod quidem ad communem inclytæ istius Nationis salutem, fideique Catholicæ causam attinet, imminentibus malis, eis tecum remediis occurras, quæ prudentiæ tuæ, & eorum, qui nobiscum Religionis, ac Dei partes tuentur, opportuna videbuntur, quod vero ad res suas, & nostras privatim spectat, non minus sibi quam nobis operam suam te penes navare possit, quæ cum [ut etiam ex literis tuis intelleximus] æque tibi ac nobis grata sit, publicis autem negotiis ob ejus, tum fidem, & virtutem maxime utilis, tum ob rerum istarum peritiam, valde necessarium tibi, tam libenter restituimus, quam abs te receptum iri, non dubitamus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XVIII. Decembris MDLV. Pontificatus nostri anno 1.

Quæritur de decreto Augustano exitiali.

LII.

Non deerat quidem Ferdinando animus tuendæ, asserendæque Religionis, sed minus pollebat viribus pro ea in Principatibus hæreticorum defendenda, nam in sua ditione commode, & opportune usus est superiori decreto pro hæresi excindenda, quo ducentos, & amplius Lutheranos Ministros, ut vocant, veros, inquam Sathanæ Ministros, qui communionem Calicis præbebant laicis, Bohemia dispulit, atque ita Calixtinorum, Pighardorumque reliquiæ e Bohemia excisæ penitus fuerunt: tum compositum a Petro Canisio Societatis Jesu præstantissimo Theologo Catechismum, quo omnes Lutheranæ tenebræ discutiebantur, Catholicæ eruditionis puritate radiantem, per omnes ditiones hæreditarias proscriptis cæteris, quorum plures ab Hæreticis ficti erant, doceri præcepit. Cum vero eodem Augustano decreto indictus esset alius Conventus Ratisbonæ, extimuit Pontifex, ne in illo Lutherani, quorum omnia studia ad evertendam Religionem conspirabant, quippiam novi molirentur, quare exeunte anno Germaniæ Episcopos monuit, ut conjunctissimis studiis, interritisque animis adversus Hæreticorum conatus sese opponerent

Jacob. Augustus Thuanus l. 16.

rent, qui in Augustanis Comitiis sacrilego contemptu fidei Catholicæ dignitatem labefactarant, quo argumento extant hæ ad Episcopum Passaviensem literæ.

Venerabili Fratri Wolfgango Episcopo Passaviensi.

LIII. *Paulus IV. brev. 1. p. 166.* *Inter ea, quæ nos gravissime premunt, illud est in primis, major isthic in dies fidei Catholicæ contemptus, atque imminutio, nam quid alienius ab ea potuit deliberari, quam quæ in Augustæ proximi Conventus recessu decretum fuisse accepimus, quidve tam turpi exemplo, tantaque impunitate, ac licentia in Ratisbonæ dieta jam indicta non a nobis formidari? sed si nullam jam in multis, in iis tamen, in quorum numero tu es, spem maximam habemus, atque ante omnes Domino Deo nostro confidimus fore, ut hæc prava consilia ipsismet consultoribus, nisi ad se tandem redierint, futura sint infelicissima, si modo accuratius in posterum, præsertim ab Ecclesiasticis, constantiusque resistatur, quam nunc a nonnullis factum esse audimus, qui tam facile in sententias tam impias dilapsi sunt, sicuti pro certo habemus Fraternitatem Tuam pro suo boni Pastoris officio præclare præstituram, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XVIII. Decembris MDLV. Pontificatus nostri anno I.*

Non immerito Ratisbonensis Conventus suspectus erat Pontifici, nam in illo iterum Lutherani, specie concordiæ, Catholicos a Romani Pontificis obsequio divellere conati sunt, sed eorum fraudes Divina ope disjectas visuri sumus. Qui vero petulantissime jactabant se concordiæ cupidissimos, a vera concordia abhorrebant, Lutheranorum non alia vera, atque expressa esset concordia, quam ut ipsi, proscriptis suis figmentis, concilii œcumenici decreta amplecterentur, quæ cum fastu tumidi respuerent, novæ, ac novæ hæreses apud eos emerserunt.

Vid. Spondan. Inter has, ut scribit Roverus Pontanus, Judocus Velsius Batavus, qui, uti superius diximus, Coloniæ Ecclesiam invisibilem, & alia insulsa confinxit, conjectusque in carcerem Divino se Numine afflari jactavit, tum de Genio familiari, seu verius Cacodæmone gloriatus est, propertereaque in exilium pulsus fuit, cum Francfordiam se contulisset, ut Zuinglianus rejectus est. Petrus etiam Richerius ex Carmelita Apostata Calviniano infectus veneno nova conflavit dogmata, Christum in carne adorandum negavit, atque Cœnam Dominicam omnino sustulit, quod diceret carnem non prodesse quidquam, atque etiam cum Marcione resurrectionem mortuorum negare visus est. Plurimique alii alia, atque alia commenta excogitavere, quæ adumbrasse videtur liber Job de Leviathan loquens: *Corpus illius* nempe hæresis *quasi scuta fusilia compactum squamis se prementibus.*

Rescius de sectis Evang. Gualt. Sec. 16. c. 63.

Cap. 41.

LIV. Ad compescendam tot nascentium variarum hæreseon infelici hoc sæculo licentiam, impiosque justis pœnis coercendos Paulus IV. Pontifex subjectam constitutionem edidit VII. Idus Augusti.

Ad futuram rei memoriam.

Bull. in Paul. IV. const. 5.

Cum quorumdam hominum pravitas, atque iniquitas eo usque nostris temporibus processerit, ut ex iis, qui a Catholica fide aberrant, & desciscunt, plurimi quidem non solum diversas hæreses profiteri, sed etiam ipsius fidei fundamenta negare præsumant, & eorum exemplo multas in interitum animas deducant: Nos cupientes pro nostro pastorali officio, & charitate hujusmodi homines quantum cum Deo possumus, a tam gravi, & pestilenti errore avocare, ac cæteros, ne in talem impietatem labantur, paterna severitate admonere, omnes, & singulos, qui hactenus asseruerunt, dogmatizarunt, vel crediderunt, Deum Omnipotentem non esse trinum in personis, & incomposita, omninoque indivisa unitate substantiæ, & unum unica simplici Divinitatis essentia, aut Dominum nostrum Jesum Christum non esse verum Deum, ejusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu Sancto, aut eundem secundum carnem non esse conceptum in utero Beatissimæ semperque Virginis Mariæ de Spiritu Sancto, sed sicut cæteros homines ex semine Joseph; aut eundem Dominum, ac Deum nostrum Jesum Christum non subiisse acerbissimam Crucis mortem, ut nos a peccatis, & ab æterna morte redimeret, & Patri ad vitam æternam reconciliaret: aut eandem Beatissimam Virginem Mariam non esse veram Dei Matrem, nec perstitisse semper in Virginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu, & perpetuo post partum, ex parte Omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Apostolica authoritate requirimus, & monemus, quatenus infra spatium trium mensium a publicatione præsentium in Romana Curia, quoad residentes in ea, modo infrascripto, extra eam vero, quoad alios in illa non residentes modo, & forma per Diœcesanos statuendos, facienda, incipiendorum, quos pro primo, secundo, & tertio, ac peremptorio termino, ac monitione canonica eis, & eorum cuilibet assignamus, ab eorum assertione, dogmatibus, & credulitate hujusmodi, ac quibuscumque aliis in fide prædicta erroribus, in quos hactenus lapsi sunt, resipuisse, & ad uni-

Constitutionem edit Paul. IV. ad Hæreticos comprimendos:

tatem Ecclesiæ redeundo in manibus Inquisitorum hæreticæ pravitatis Civitatum, & locorum, in quibus ad præsens degunt, realiter, & cum effectu abjurasse, & infra alios tres menses, a die abjurationis hujusmodi inchoandos, de eadem abjuratione Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus dictæ hæreticæ pravitatis Inquisitoribus generalibus plenam fidem fecisse debeant, &c.

Resipiscentes, ejurata hæresi, veniam donari jussit, dummodo delati, aut inquisiti, aut relapsi non forent, in pertinacia vero obfirmatos constitutis in relapsos pœnis affici. *Datum Romæ apud Sanctum Marcum an. Incarnat. Dominicæ MDLV. VII. Idus Augusti Pontificatus nostri anno I.*

LV. Grassari in Polonia hoc anno liberius hæresis cœpit, ac nonnullos Proceres, nonnullaque loca vehementer corrupit, quam ab emissariis Joannis Calvini, qui Caliphium Gebennensem agebat illatam, refert Guillelmus Rousseus Doctor Sorbonicus insignis, atque hanc novarum impietatum accessionem, omnium hæreseon fuisse deterrimam, narrat.

Guill. Ross. in eo um.

Non aliter (inquit) *quam omnes hæreses Christianæ fidei lethalia sint venena, eamque tandem extinguant, sed aliæ tardius, aliæ velocius, tum Calviniana est reliquis multo violentior, & non tantum si intra medullas, & viscera admittatur, verum etiam si vel exterius corpori adhæreat, & adjungatur, inevitabilem affert pestem, & internecionem, cujus rei Illustrissimum Poloniæ Regnum nuper Christianis omnibus Regibus, & Populis singulare præbuit exemplum; ad illud enim a Catholica fide avertendum, & Calviniana hæresi imbuendum, cum suos quosdam discipulos emisissent e Tiguro, & Geneva Bullingerus, Calvinus, & Beza, iique post promulgata vulgoria illa Magistrorum placita contra Papam, Missæ Sacrificium, bonorum operum necessitatem, preces pro Defunctis, Purgatorium, &c. ad alia magis recondita progrederentur, non esse Trinitatem, Christum non esse Deum, sed merum hominem, non Redemptorem, sed Philosophum, datum nobis in hunc dumtaxat finem esse, ut esset recte vivendi exemplum ad imitationem positum, Spiritum Sanctum non esse Deum, nec habere hypostasim, &c. brevi spatio decem, aut duodecim annorum in eum statum Regnum illud olim christianissimum redegerunt, ut multi Protestantes valde dubitarent, ne excusso Christi nomine, ac fide, apertam facerent Mahometis, & Alcorani Turcici professionem.* (Et infra.)

Quod Calvinismus Paganismo longe detestabilior.

Polonia infecta hæresi.

Et si quis Catechismos eorum publica authoritate, non quidem Regis, & universi populi, sed particularium Palatinorum, & Ecclesiarum Calvinisticarum emissos evolvat, in quibus Symbola Nicæni, & Constantinopolitani concilii rejiciebant, Athanasium, & illos omnes veterum Comitiorum Patres, uti Sophistas contemnebant, illa omnia decreta de consubstantiali, essentia, hypostasi, uti sophistica, & ab hominibus extra Scripturas inventa, repudiabant, & denique perspicue, verbatimque profitebantur, is nunquam dubitabit, quin perpaululum ab ipso Mahometis Alcorano suscipiendo, abfuerint;

Et quinam hujus in Polonia Mahometismi Principes, & Apostoli fuerunt? Bernardinus Ochinus, Valentinus Gentilis, Paulus Alciatus, Georgius Blandrata, & Petrus Statorius, quem Calvinus suum aliquando discipulum vocat, juvenem bono ingenio, & non contemnenda doctrina præditum.

Horum alii erant Galli, alii Itali, omnes, & singuli Calvinistæ, & in Calvini schola enutriti, & e Geneva, Tiguroque in Poloniam profecti, & Calvinianæ doctrinæ ad unguem peritissimi.

Infectæ hæresi Poloniæ tristi fama percitus Paulus, ad restinguendas eas faces, ne gravius incendium concitarent, Aloysium Lipomanum Episcopum Veronensem pietate, atque eruditione conspicuum, amplissimis instructum mandatis Internuntium in Poloniam misit, ad quem extant subjectæ datæ literæ. LVI.

Venerabili Fratri Aloysio Episcopo Veronensi.

Venerabilis Frater salutem, & Apostolicam benedictionem. Fortasse Fraternitas tua ob perpetuam suam pro Religione Christiana, fideque Catholica in rebus his vigilantiam non minus, quam nos audivit, in Poloniæ Regnum Nobilissimum, nullaque antea macula infectum, pravitatis hæreticæ contagionem ita nonnullis in locis serpere cœpisse, ut nisi aliquod remedium, atque illud quidem præsens adhibeamus, vehementer timendum sit, ne Natio illa universa corrumpatur, atque in id morbi genus facile incidat, quod, ut optime novit tua Fraternitas, aut nunquam, aut raro sanari possit, quare cum videamus; maxime necessarium esse, ut illinc aliquis mittatur, qui non solum nostro, & Sanctæ hujus Sedis nomine, sed sua etiam virtute, doctrina, pietate huic malo mederi, & possit, & sciat, nemo nobis adhuc in mentem venit, qui ad hanc curationem, te vel aptior, vel promptior esse videatur, vel in cujus erga nos, atque ipsam Sedem studio, diligentia, fide conquiescere tutius possimus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XIII. Junii MDLV. anno I.

Paulus IV. lib. brev. sig. n. 2891. p. 15.

Irrepit in Poloniam hæresis.

De

LVII. De misso in Poloniam Internuntio certiorem fecit Regem Poloniæ, significavitque, se non impare, ac Julius III. & Marcellus II. fidei, ac pietatis studio ardere, ac si eorum sacra studia Hæreticorum improbitas hactenus elusisset, firmam se in Deo, ac Regia pietate spem collocasse, ut demum Polonia ab Hæreticorum impietate, & corruptione vindicanda sit: proposuitque ob oculos, quantum periculum Poloniæ Regno conflaretur, quantas turbas, & seditiones inducta nova superstitio paritura esset, ac si quando ea discrimina non formidaret, intelligeret tamen de Divina agi gloria, deque æterna animarum salute, quas hæresis e sinu Ecclesiæ ereptas ad castra Sathanæ, & nunquam intermoritura supplicia traducebat, rogavitque, ut Internuntium pro Dei honore, & Regia dignitate, & Polonorum salute verba facturum, humanitate solita audiret.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Regi Poloniæ Illustri.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex pluribus, & gravissimis, quibus afficimur curis, hæc nos præcipue sollicitat, ut nobilissimum istud Regnum tuum, quod pravorum hominum, & depravare alios, ac corrumpere cupientium operæ humani generis hostis, ut intelleximus, perturbare, & hæresum labe polluere, ac contaminare cupit, in Catholicæ Religione, & fide, Ecclesiæque unitate contineamus, quando ei malo, nec Julius, nec Marcellus felicis memoriæ Pontifices, quibus, ut Divinæ voluntati placitum est, nos successimus, morte prævent, ea, quæ cogitaverant remedia, adhibere potuerunt, itaque Venerabilem Fratrem, Aloysium Episcopum Veronensem Virum integerrimum, & rerum usu, doctrinaque præstantem una cum aliquot maxime piis, & doctis hominibus nostrum, & Apostolicæ Sedis Nuntium illuc misimus, cupientes animarum saluti simul, & Regni tui, quod non minore in periculo versatur, paci, & quieti, stabilitatique pro nostro pastorali officio, & pro paterno in Serenitatem Tuam amore consulere, nullum præterea officium, remediumque omissuri, quod prodesse vobis posse cognoverimus. Etsi autem non sine maximo dolore nostro malum non parum auctum, & corroboratum esse intelleximus, tamen nostram in primis spem, & fiduciam in summa Dei misericordia ponimus, deinde tuæ, Charissime fili noster, pietati, prudentiæque confidimus: cum enim ex piissimis ortus parentibus in Catholicæ fidei, & Religionis cultu, & Matris Ecclesiæ sinu educatus sis, non dubitamus, quin non modo in ea fide, in qua baptizatus es, quamque, & a Majoribus tuis accepisti, & adhuc retinuisti, sis mansurus, verum etiam omnem operam daturus sis, ut sparsa isthic ab Inimico zizania extirpentur, Religioque in pristinum statum restituatur, etiamsi ab hæresibus, & Religionis ipsius perturbatione, nullum ad te & Regnum tuum incommodum esset perventurum: cum vero ipsa rerum usu, & recentibus exemplis intellectum sit, quot calamitates, quot tumultus, quantam rerum omnium civilium confusionem Principibus, & Nationibus afferat Religionis, & Divini cultus perturbatio, ipsa quoque Regni tui salutis, & publicæ pacis, ac tranquillitatis ratio cogit huic pesti, dum recens est, mederi, & adversariorum adeo perniciosos conatus, antequam plus roboris, & firmitatis assumant, reprimere, omne enim malum in ortu ipso facile extinguitur, inveteratum vero, & confirmatum difficillime tollitur: sed cum nec confirmatione nostra pietatem tuam egere arbitremur, nec hortatione prudentiam, nec desint tibi, qui fidelia, & recta consilia dare possint, illud abs te petimus, ut ipsum Nuntium nostrum, qui cum pro Dei honore, tum etiam pro tua laude, & Regni tui salute, tam longum iter & tot labores suscipere, minime recusavit, ita excipias, & tractes, ut te pro tua, & Majorum tuorum erga sanctam hanc Sedem observantia, nostroque in te paterno animo facturum confidimus, eique ut Viro optimo, & Serenitatis Tuæ studiosissimo, ut nobis ipsis, fidem habeas. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub Annulo Piscatoris die XIV. Augusti MDLV. Pontificatus nostri anno I.

Paulus IV. lib. brev. sig. n.2891. p. 106.

LVIII. Monita etiam est Bona Regis Sigismundi Mater, ut filium ad defendendam Religionem, Regiaque constantia Hæreticorum infringendam proterviam incitaret, atque ad id tum Regni cœlestis comparandi pius ardor, tum terreni retinendi, atque ab intestinis bellis vindicandi amor, permoveret.

Charissimæ in Christo filiæ nostræ Bonæ Reginæ Poloniæ Viduæ Illustri, &c.

Magnam in primis spem in ipsius Dei misericordia repositam habemus, deinde in tua, & Serenissimi Regis filii tui pietate, & prudentia, minime dubitantes, quin Serenitates Vestræ, quod Catholicorum munus est Principum, tali tempore fidem, Religionemque Catholicam fovei, & constanti animo defensuræ sint contra miserorum quorundam hominum conatus, nec pluris Regnum ipsum, quam Dei gloriam, & ani-

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. p. 107.

& animarum suarum salutem sint æstimaturæ: ad quam quidem adhibendam constantiam, si non cœlestis vos Regni cupiditas incitaret, at ipsius temporalis regni amor hortari deberet; nihil enim, tam perniciosum Regnis, neque tam pestiferum esse, quam hæreses, & schismata, declarant Germaniæ finitimæ vobis Provinciæ, plurimæ, & maximæ calamitates, in quas propter suam ab Ecclesia Catholica, & hac Sancta Sede alienationem incidit, &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub Annulo Piscatoris die XIV. Aug. MDLV. Pontificatus nostri anno I.

Solicitati sunt præterea a Paulo IV. Poloniæ Præsules, ut muneri suo in abigendis, plectendisque Hæreticis, incorruptaque fidei puritate, quam acceperant a Majoribus asserenda, non deessent significatumque est illis, jam antea famam ingravescentis in Polonia hæreseos ad Julium III. ac postea ad Marcellum II. pervenisse, atque ab iis, antequam e vivis migrarent, mittendi Internuntii suscepta fuisse consilia, quæ morte eorum immatura fuerint oppressa, sed Divina jam ope a se instaurata: rogarique a se ipsos, ut ad aberrantes tot animas, inque æternum exitium præcipites ruituras in viam salutis revocandas studia omnia viresque conjungerent.

Venerabilibus Fratribus Nicolao Archiepiscopo Gnesnensi Primati, & aliis Archiepiscopis, Episcopis, & Prælatis Regni Poloniæ.

LIX. Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. *Venerabilis Frater salutem, & Apostolicam benedictionem. Non multo antea, quam felicis memoriæ Julius III. Pontifex maximus ex humanis excessit, audiveramus ab eo, quo tunc in metu Rex vester Serenissimus, & vos omnes essetis, ne Regnum vestrum Nobilissimum, & usque in illum diem immaculatum hæreticæ pravitatis labe inficeretur, seque propterea isthuc Nuntium esse missurum, qui antequam morbus invalesceret, remedia necessaria posset adhibere. Postea cum ad novi Pontificis electionem conventuri essemus, non sine gravi nostrum omnium molestia ex literis nonnullorum cognovimus, hæresim ipsam jam inter aliquos ex vestris ita irrepere, ac cæteros omnes sic perturbare cœpisse, ut nulla spes apud vos, præterquam in Deo ipso, atque in hac Sancta Sede relicta esse, videretur. Quamobrem felicis, item memoriæ Marcellus II. in demortui locum suffectus, jam omnia procurari mandaverat, ut Nuntius ipse mitteretur, sed morte illius subsecuta, nihil hanc usque in diem fieri potuit; nunc cum Divinæ voluntas, cujus nobis non datur nosse judicium, personam nostram potissimum reliquis fortasse multo infirmiorem ad hoc onus perferendum ei substituerit, inter alia Christianæ Reipublicæ incommoda, veraque Religionis pericula, vestri nobis in primis in mentem venit, ac ne quid spei illius, quam merito in Romano Pontifice, Sedeque Apostolica collocastis, quantum in nobis fuerit, fallatur, ad Charissimum in Christo filium nostrum Regem vestrum, & ad vos eum Nuntium mittimus, videlicet Venerabilem Fratrem Aloysium Episcopum Veronensem, vobis, ut putamus, non ignotum, eosque homines cum eo, qui ut in Domino confidimus, & doctrinæ, & pietate, & hujusmodi pro Christi certaminibus maximo vobis adjumento erunt. Ac si forte non ita profuerint hi, nihil intentatum præterea relinquemus, quo non minus Regno vestro, & omnibus vobis consulatur, quam cæteris Regnis, atque Orbi Christiano universo consuli optamus; Postquam enim est ea Dei voluntas, ut hæc e nobis cura suscepta sit, par est, & a nobis debitum, ut ei dies, noctesque morem geramus, nihilque prius cogitemus, quam ut & Religio, & pax, quas Dominus noster Jesus Christus, usque adeo nobis commendatas reliquit, tamdiu apud omnes procurentur, ut aliquando tandem utraque perfrui possimus. Interim Fraternitates Vestræ pro suo erga nos, & Sedem hanc Sanctam studio Bonitatem Divinam precabuntur, ut huic nostro desiderio, & adesse ipsa, & Principum Christianorum, & bonorum omnium ea consilia, & vires velit adjungere, quibus ad gloriam suæ Majestatis, ac suorum fidelium salutem ei possit satisfieri: quodque ad res vestras attinet, ita nostram, & quorumvis opem expectabunt, ut nec sui officii, nec suæ virtutis unquam obliviscantur, dum eos in rectam semitam redacunt, qui ab ea tam misere, ac perdite aberrant. Nos vero vos eo semper paterni animi affectu, & in communi, & privatim amplexuri sumus, quem vestra Religio, & virtus, perpetuaque in eandem Sedem fides, atque observantia merito exposcit. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die XIV. Augusti MDLV. Pontificatus nostri anno 1.*

Hortatus etiam est Pontifex Palatinos, LX.
Arciumque Præfectos, & Regios Senatores, ne hæresim in animarum perniciem grassari paterentur, tum privatis *Pag.108.*
aliis literis Nicolaum Archiepiscopum Gnesnensem, tum Leopoliensem, Andream Cracoviensem, Joannem Præmisliensem, Andream Posnaniensem, Andream Plocensem, *Ib. p. 109. & seqq.* Paulum Wilnensem,
Valerianum Lavoriensem, Wenceslaum *Pag.116.*

Med-

Mednicensem, Joannem Wladislaviensem, Stanislaum Warmiensem, Leonardum Cimeneensem, Jacobum Chelmensem, necnon Culmensem, Andrussoviensem, & Kioviensem Episcopos ad vigilias pro Christi grege intendendas, arcendosque Hæreticos incitavit.

Non approbat Paulus IV. Concilium nationale.

Æstuabant gravissimis curis Poloniæ præsules, cum hæreseos faces illi Regno injectas viderent, quæ majora incendia minabantur, terrebantque vicinarum Provinciarum ab hæresi invectæ calamitates, dumque inter se pro restinguenda erumpente impietatis flamma varia agitant consilia, de celebranda totius Regni Synodo, in qua motas controversias definirent, deliberarunt: at deinde ob rei gravitatem consulendam esse Apostolicam Sedem statuerunt, atque Archidiaconum Casiliensem ad Pontificem mittendum decrevere, qui infelicem Poloniæ statum exponeret, atque opem, & consilium exposceret. Quibus respondit Paulus: In Nationis unius Synodo controversias fidei non esse dirimendas, sed in Concilio œcumenico, cujus congregandi maximum a se conceptum desiderium significavit, atque ad id in opus perducendum omni studio, & opera incumbere, ut inter Cæsarem, Regemque Francorum pristinam pacem redintegraret; interea ipsos hortatus est, ut in exercendo pastorali munere vim sui in Deum amoris explicarent, clementia uterentur erga eos, qui, ejurato errore, in gremium Ecclesiæ redirent, iis vero qui a recta fide alios divellere conabantur, acerrime, & constantissime se opponerent, nec ullius discriminis metu a frangenda eorum pervicacia absisterent, suamque spem in Deo collocarent.

Venerabilibus Fratribus Nicolao Archiepiscopo Gnesnensi Legato Nato, & Primati, aliisque Archiepiscopis, Episcopis, & Prælatis Regni Poloniæ.

LXI. Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. p. 138.

Venerabiles Fratres salutem, & Apostolicam benedictionem. Isthuc ut putamus jam pervenire potuerat Venerabilis Frater Aloysius Episcopus Veronensis noster, & Sedis Apostolicæ Nuntius a nobis missus, quod ita, & fraternitates vestras desiderare, & rem ipsam postulare, cognoveramus, cum ad nos cum literis, & mandatis vestris venit dilectus filius Franciscus Ecclesiæ Casiliensis Archidiaconus, qui diligenter admodum nobis exposuit quantopere malum isthic auctum sit, & quanto in discrimine versetur Ecclesiarum vestrarum salus; qua ex re, quanto dolore & sollicitudine affecti simus, non facile dixerimus. Quod Fraternitates vestræ tali Ecclesiarum tempore ad Sedem Apostolicam sibi confugiendum putarunt, in ea re nos minime spem ipsarum fallemus, neque nostro officio deerimus. Verum curabimus, ut ipsarum Ecclesiarum, & Nobilissimi Regni saluti, omnibus, quæ apta, & opportuna visa fuerint, & quæ a nobis potuerint proficisci remediis, consulamus. Nam illud quidem, de quo actum fuerat, ut Concilium vestræ Nationis Episcoporum isthic haberetur, ad componendas de fide & Religione controversias, nullo modo a nobis probari potuisset. Itaque Fraternitates Vestræ prudenter admodum, & pro sua erga Sanctam hanc Sedem reverentia fecerunt, quæ rem totam ad ipsam Sedem Apostolicam rejecerint, neque enim in conciliis Provinciæ, aut Nationis alicujus de fidei, Religionisque Catholicæ dogmatibus disceptari, ac statui quidquam, vel majorum nostrorum instituta, vel juris ratio & Sacrorum Canonum decreta patiuntur, de his enim rebus in œcumenicis generalibusque conciliis agendum, & decernendum est, ut quæ ad omnes pertinent, ab omnibus approbentur. Cum autem ejusmodi generale concilium in urbe Tridentina haberi cœptum, bis jam propter objecta impedimenta intermissum fuerit, nos, ut congregari id denuo, ac perfici, Deo juvante possit, ut optamus, ad tollendas omnes eo remedio hæreses, & schismata in eam curam, quemadmodum necesse est incumbimus, ut pacem inter Charissimos in Christo filios nostros Carolum Romanorum Imperatorem, & Henricum Gallorum Regem conciliemus, neque desperamus actioni huic nostræ divinam misericordiam optatum esse exitum concessuram, & utrumque eorum principum non defatigatione solum, & diuturnitate belli, sed sui etiam officii recordatione, & quietis, & salutis Regnorum suorum causa, nostris paternis consiliis esse obsequuturos. Interea vero expectabimus nostras, & nostri nuntii literas, ex quibus quid actum isthic post ipsius adventum, quidque rebus inter illum, & fraternitates vestras communicatis constitutum fuerit, cognoscamus, non dubitantes quin illius virtus, & prudentia magno vobis solatio, & usui sit futura: tunc autem nos quoque commodius statuere potuerimus, quid a nobis agendum sit. De Quæstionibus autem a vobis exerceri cœptis adversus eos, qui ob crimen hæresis in judicium sunt vocati, hortamur fraternitates vestras, ut si illi errores suos agnoverint, atque abjuraverint, vos Christianæ mansuetudinis, & clementiæ memores, illos absolvatis, pertinacibus vero, & aliis, qui eos, qui integri sunt, corrumpere, & a recta fide, & matris Ecle-

clesiæ obedientia abducere conantur, acriter resistendum; est hoc enim, est tempus quo gregis Dominici partes vobis commissæ, vestram pastoralem vigilantiam, & sollicitudinem maxime implorant, & quo vos illos defendendo, & gratiam ab æterno pastore maximam initis, & vestræ ipsorum saluti simul consulitis, quamobrem nolite ullius periculi metu ab eorum defensione, ac officio vestro deterreri, spem habentes in eo, qui Ecclesiam suam nunquam deserit, eamque non levioribus quam hoc tempore, tempestatibus alias agitatam, concussamque servavit, qui vobis officio vestro acriter, seduloque fungentibus, aderit, ne plus luporum sævitiam, ad ovium suarum perniciem, quam pastorum charitatem ad eorum salutem valere patietur; pro labore autem brevi æterna vobis præmia retribuet: a nobis vero omnia auxilia expectate, quæcumque ad sublevandos labores charissimorum Fratrum nostrorum pro Dei honore, & animarum salute laborantium, Deo ipso adjuvante offerre, poterimus. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub Annulo Piscatoris die VIII. Octobris MDLV. Pontificatus nostri anno I.

LXII. Irretiti fuerunt plures hæreseos laqueis, non tam improbitate, quam imprudentia, atque imperitia, vel etiam pietatis specie ab hypocritis nefandissimis, qui Divina oracula fœdissime distorquebant subornati, sed deinde veritatis luce collustrati ad castra Ecclesiæ transvolare cupiebant, quorum infelicitate ad misericordiam flexus Pontifex, Gnesnensi Archiepiscopo munus demandavit, ut eos tum Laicos, tum Ecclesiasticos, ac prophana, vel sacra dignitate auctos, censurarum Religione solutos, Ecclesiæ conciliaret.

Redeuntes ad Ecclesiam, Paulus IV. mandat Episcopo Gnesnensi, ut eos recipiat.

Venerabili Fratri Archiepiscopo Gnesnensi.

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 1892. p. 189.

Venerabilis Frater salutem, &c. Quoniam sicut nobis innotuit, in tua, ac Suffraganeorum tuorum Civitatibus, ac Diœcesibus, quamplures utriusque sexus Christifideles, humana fragilitate permittente, in damnatas, & pestiferas Lutheranas, & alias hæreses prolapsi, & illis infecti, ac diversis excessibus immersi, proprios excessus recognoscentes, posthabitis erroribus ad Sanctæ Matris Ecclesiæ gremium redire desiderent, & veniam postulent. Nos, qui Salvatori nostro Jesu Christo eos, quos a veritatis, & justitiæ limitibus humani generis æmulus suis suggestionibus divertit, acceptabiles reddere, toto nisu exquirimus, & salubri directioni, ac saluti animarum singulorum Christifidelium, quantum cum Deo possumus, favorabiliter consulimus, Fraternitati tuæ, de cujus bonitate, fidei zelo, & devotionis, sinceritate specialem in Domino fiduciam habemus, quoscumque utriusque sexus Christifideles, tam Sæculares Laicos, quam Ecclesiasticos, & quorumvis Ordinum Religiosos, cujuscumque Ecclesiasticæ, & mundanæ dignitatis status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, Civitatum, & Diœcesum prædictarum, aut in illis commorantes, Lutheranis, aut aliis nefariis hæresibus respersos, & ad veritatis lumen redire, ac hæreses huiusmodi abjurare volentes, si desuper ab aliis, ad quos spectat, inquisiti non fuerint, & id humiliter petierint, & alias relapsi non sint, receptis prius ab eis abjuratione hæresum huiusmodi publice, vel secreto, prout tibi expedire videbitur, legitime facienda, ac juramento, quod talia, & similia deinceps non committent, nec ea committendi, aut illis adhærendi auxilium, consilium, vel favorem per se, vel alium, seu alios præstabunt, per eos præstandis, & restitutis bonis prius, si quæ ab Ecclesiis, seu Ecclesiasticis bonis occupata detinent, ab huiusmodi hæresibus, necnon anathematis majoris excommunicationis, aliisque sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis per eos propterea incursis, authoritate Apostolica, alias in forma Ecclesiæ consueta, absolvendi. Et infra *potestatem, & facultatem concedimus. Datum Romæ apud S. Marcum die VIII. Octobris MDLV. anno I.*

Hoc ipso tempore ad discutiendas Hæreticorum argutias, qui Polonis impia sua deliramenta pro expresso Dei verbo venditabant, Stanislaus Hosius Episcopus Warmiensis, postea Cardinalis, pium, atque eruditum Commentarium edidit de expresso Dei verbo, quem Poloniæ Regi dicavit, his literis ad eum datis, operique præfixis, in quibus, atque in opere solam Ecclesiam audiendam, Scripturarumque corruptelas spernendas demonstravit. LXIII.

Stanislaus Hosius Ep. Warmien. p. 2.

Serenissimo Principi, & Domino Domino Sigismundo Augusto Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Massoviæ, Samogitiæque Domino, & Heredi, Domino suo Clementissimo, Stanislaus Hosius Episcopus Warmiensis orationes, & obsequia sua vehementer commendat.

De expresse Dei verbo, ut aliquid ad te scribere aggrederer, Sigismunde Rex Auguste, fecit effrænata nostri temporis Hæreticorum audacia, qui, quamvis ipsi mirabiliter inter se dissecti, sic illud nihilominus certatim ad se singulæ sectæ rapiunt, sic sibi solis usurpant, ut ejus possessione, cum alios omnes quotquot ab

Stanislaus Hosius pro fide Catholica commentarium edidit.

ipsis

ipsis dissentiunt, tum Catholicos etiam, & Orthodoxos excludere conentur. Tanta enim est istorum hominum arrogantia, tanta sui oblivio, ut alios omnes stupidos, & bardos, ac truncos esse, nec in Scripturis videre quidquam, se vero solos sapere, se solos esse, persuasum habeant, qui sine veram earum intelligentiam assequuti. Estne autem verisimile, ubi tantus est animi tumor, tanta mentis inflatio, quod ibi possit esse spiritus ille, qui non requiescit, nisi super humilem, & mansuetum, & trementem sermones suos. Et post multa.

Quamvis celebris fuerit aliquis Ecclesiæ Doctor, nisi fuerit in medio Ecclesiæ, nisi cum Ecclesiæ sensu consenserit, os ejus Deum non aperuisse certum est: De Deo autem loquitur, non quicumque Scripturas quomodolibet profert, sed qui Scripturas non suo proprio, sed omnium, hoc est Ecclesiæ Catholicæ, sensu profert, atque hoc est, quod proprie dicitur Verbum Dei, quando Scripturæ verbis non proprius adstruitur sensus, verum is, qui omnium, qui Ecclesiæ Catholicæ est, quem eundem esse Dei sensum, ambigendum non est. Sic annotata a Socrate legimus, quod Imperator Constantinus omnium eorum, qui convenerant in concilio Niceno sententiam, Dei vocat sententiam, vox enim Ecclesiæ vox est Dei, per illam loquentis.

L. 1. hist. Eccles. c. 9.

LXIV. *Obiit hoc anno Pali in Benearnia Henricus Navarræ Rex, a Ferdinando Catholico Rege Hispaniarum maxima Regni parte ob fœdus, quo Ludovico XII. Galliæ Regi junctus erat, jamdiu orbatus, quo titulo Carolus V. ejus Regnum retinuit: ex concepto vero in Romanum Pontificem odio, aliquando in fide titubasse fertur Henricus, sed tamen in communione Ecclesiæ Catholicæ vitam clausit; at Joannam filiam Antonio Borbonio nuptam, Regni, & aliorum Principatuum heredem reliquit, quæ latenter haresim avidissime hausit, ac pro ea propaganda postea Galliam, suosque Principatus, cædibus Sacerdotum, Templorumque incendiis funestavit: jam vero potita Regno, cum Henricum Regem Galliæ Religionis vindicem videret, seu nondum mentem impietate corruptam haberet, una cum Viro suo Rege Antonio consueta officia detulit, & obsequia addidit, cui Paulus de hoc pietatis, quam præseferebat studio, subjectis literis gratulatus est.*

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2891. p. 97.

Charissimis in Christo filiis nostris Antonio Regi, & Joannæ Reginæ Navarræ Illustribus.

Charissimi in Christo filii nostri salutem, & Apostolicam benedictionem. Tametsi magnum vestræ pietatis argumentum nobis erat antea Parentum vestrorum virtus, ac spectata Religio, cum bonæ arbores bonos fructus faciant, tamen ex vestrarum Serenitatum literis, quibus de hoc Pontificio munere nobis gratulamini, & ex dilecti filii nostri Georgii tit. SS. Joannis, & Pauli presbyteri Cardinalis Arminiaci verbis tantam, & observantiam vestram in nos, & in hanc Sanctam Sedem obsequii constantiam agnovimus, ut vere possimus judicare, vos Majorum vestrorum, ut Regni, & Provinciarum, ita & virtutum adiisse, omnium hereditatem, sed quod ad hanc nostram laborum, & oneris accessionem spectat, non eam ex lætandum esse ducimus, quam nos Regno isti de talibus Regibus ex animo gratulamur, quorum vita, & integritate, sicut in Domino speramus, vestra cura, ac diligentia, populi vestri immutabuntur, sicut plerumque Principum similes eorum ditioni subjecti esse student; Christiana pax, & charitas, quam semper summo studio coluistis, apud vos efflorescet quotidie magis, & nihil eorum omittetur, quæ ad Christi gloriam, ac verum Dei cultum pertinebunt. &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die XXVI. Julii MDLV. Pontificatus nostri anno I.

Antonium Navarræ Regem laudat Paulus IV. ob fidem catholicam.

Joanna hæc postea in Jezabelem evasit.

Florim. Raymun.

LXV. Extinctus est hoc anno Geraldus Ruffus Calvinista scelestissimus Pseudoepiscopus Olorensis in Benearnia, qui hæreseos peste Reginam Joannam, totamque eam Provinciam Benearnensem fraudibus suis infecerat, ovina ille pelle tectus erat, cum lupum ageret rapacissimum, utebatur hoc dolo ad Sacrosanctum Missæ Sacrificium abrogandum: jactabat ob tanti mysterii Majestatem semel tantum in anno celebrandum, quo majori pietate illi populus interesset; deterrimum vero erat illius consilium, ut desuesceret sensim illi interesse: submittebatque Hæreticos, qui Sacerdotali cultu induti hæresim prædicarent. Festa Sanctorum, charitatis specie, diminui, tentabant; adeoque latens, ac tecta fuit ejus nequitia, ut sero fuerit cognita.

Sammart. to. 3. Gall. Ch.

LXVI. Hoc eodem anno Sanctus Thomas a Villanova Archiepiscopus Valentinus undecimo sui Episcopatus anno, ad cœlestem gloriam sexto Idus Septembris evolavit, qui cum virtutibus vivens eluxisset, & post mortem, magnam gloriam, quam in cœlesti meruerit Patria, miracula, quæ cum ad adhuc in terris degeret, Deus ejus intercessione patraverat, declarassent, Alexander Septimus die omnium Sanctorum memoriæ dicata anno MDCLVIII. inter Sanctos adscripsit; Congruum etiam videtur, ut Annales Ec-

S. Thomas de Villanova moritur, & canonizatur. Ejus virtutes; & miracula.

clesiastici pretiosis veluti margaritis, quibusdam ejus præclaris facinoribus exornentur, cum ipse sanctissimis suis gestis Ecclesiam militantem eximie decoraverit; pauca tamen prælibabimus. Maxima in primis charitate, & singulari quadam arte, ad cor, viros, & maxime Ecclesiasticos, honori semper eorum consulens, revocabat: *Inter cujus generis exempla præ cæteris recensetur, quod blando sermone, quosdam Prabendatos, ad abiicienda opera tenebrarum, & induenda arma lucis, pluries Thomas allexerit, verum illos lucem abhorrentes adhuc, & carnis curam facientes in desideriis suis, in cubiculum duxit, ibique clausis januis, nudatis sibi humeris, & ante Imaginem Crucifixi genuflexus, singulos his verbis allocutus est; Frater, meis peccatis actum fuit, ne tu a via mala pedes tuos prohibueris, & mea tot monita despexeris, quare si culpa mea est, æquum, ut ipse pœnam persolvam: & continuo se duris afficiebat flagellis. Tunc Præbendati lacrymarum vim profundentes, Thomam exorarunt, ut desineret, se verberibus cædere, promittentes anteactæ vitæ emendationem, quod ita illos implevisse asseritur, ut mox fideles Domino, in mortale crimen haud amplius inciderint. Alium Sacerdotem acriter, sed frustra sæpius admonitum, diuturno carcere ab impudica consuetudine revocare studuit, eum denique accersitum, hisce blandis verbis affatur. Amice, & Frater, unde hoc mihi, ut ipse audeam judicare te Fratrem meum, Consacerdotem, emptum eomet pretio, quo est empta anima mea, non quidem ex corruptibilibus argento, & auro, sed pretioso Sanguine Sacri Agni immaculati Jesu Christi? fortasse tu melior me es? & ego te judicabo, qui me ipsum ignoro? Tu te judica, & cognosce dignitatem tuam: quibus nedum permotus, sed perterritus Sacerdos, religiosissimus evasit. Canonicum Cathedralis, etiam inhoneste viventem, ad se vocavit, eique jussit, ut rei familiari consuleret, & Romam quasi profecturus, noctu ad ipsum rediret; Canonicus imperata fecit, quem Thomam semestri detentum in proprio cubiculo, die, noctuque verbo, & exemplo eum increpans, ad pœnitentiam flexit, mox emendatum dimisit, a domesticis, & amicis, ut reducem ab Urbe verbis officiosis exceptum. A Michaele Viniente Actuario Concubinam dimovit, eamque inter Religiosas mulieres, in hospitio collocavit; noctu Michael per fenestram ex Hospitio eam eduxit: cumque a Ministris Laici Tribunalis perquireretur, is ad Cathedralem confugit; suasum est Thomæ, ut Michaelem immunitatis Ecclesiasticæ beneficio indignum, ad carceres detrahi juberet; at inquit Thomas; nolo mortem peccatoris, sed magis, ut convertatur, & vivat, tantum desidero, ut Michael concubinam a se dimissam Religioso Hospitio restituat, & cupiat emendari, quod fecit; His ad Michaelem delatis, ingemuit, tam benignum læsisse Parentem: deseruit impudicam, pœnituit, & vitæ reliquum religiose vixit.*

Act. ejus Canonizationis.

LXVII. Porro, qui animarum necessitatibus sedula charitate providere, adeo novit, non minus in egenis sublevandis enituit quinimmo usque eo excelluit, ut Pater pauperum, & verus Sancti Jo. Eleemosynarii imitator, extiterit, omnibus se, non solum deliciis, sed etiam rebus ad vitam necessariis expolians, quo major sibi daretur facultas pauperibus subveniendi. *Quadam die pauperrima mulier ad Thomæ domicilium detulit Lampredam, quam Œconomus emere satagebat: videns hoc Thomas petiit. Quanti illam emere statuisset: Respondit Œconomus, Domine, viginti quinque Regalibus. Et Thomas subinde inquit: Ipse tantus non sum, ut comedam, quod poterit viginti quinque pauperibus satis esse; jussitque Lampredam aliis emendam dimitti, & mulieri egenæ eleemosynam impertiri. Lintea etiam e proprio cubili desumens, & indusiis seipsum exuens, ea in pauperes erogabat & cum mulier quædam nomine Daces, quæ assidue suens hujus generis supellectilem Thomæ parabat, pluries ab eo expetita de indusiis, & linteis, Thomam admonuisset, ne tam liberalis foret, sese necessariis hujusmodi prorsus destituendo, respondit Thomas. Daces filia, fer opem, non consilium, quæ enim pauperum sunt, pauperibus præter injuriam denegare non possum. Propriis etiam palliis, si alia indumenta deerant, pauperum nuditati consuluit, & ad instar Divi Gregorii Magni, Catalogum omnium pauperum Valentiæ degentium, ut singulis pro indigentia, & conditione subveniret, penes se asservabat, ita ut alicui nobili egeno annuatim summam mille scutorum suppeditare consueverit; & a nullo paupere faciem suam Thomas averterit, neminemque ab eo discessisse consenserit, cui delatæ sibi egestatis remedium non attulisset. Inter quæ plurima non obscurum sane obtinet locum, quod cum semel cum Sutore Thomas super pretio manicarum altercaretur, noluit in illis sumptum facere viginti quinque Regalium, sed manicas vilioris pretii ad se afferri jussit. Sutor a Thoma discessit, Præsulis avaritiam dicaciter detestatus; cumque elapsis aliquibus diebus, idem cum amico de ejus indi-*

Act. ejus Canonizationis.

gen-

gentiæ querimoniam faceret, eu quo potissimum dos nubili jam filiæ deesset, amicus Sutori suasit, ut Archiepiscopo id aperire festinaret; subridens Sutor, manicarum factum amico narrat, & ad Thomæ charitatem confugere recusat; tandem a Deputatis Visitatoribus ad Thomam indigentia filiæ Sutoris ultro allata est, & ipse de more subsidium dotis septuaginta scutorum ad puellam mittit: Sutor stupore attonitus, existimans se somnium videre, facto vix fidem præbebat, mox ad Thomam advolans, ei gratias agit, & de exaggerata ejus avaritia veniam postulavit. Thomas placide respondit: Fili, si pro manicis, quanti volebas, impedissem, illo minus pro dote tuæ filiæ superfuisset. Tace, & dato gratias Deo, qui ei de dote providit.

LXVIII. *Inter hæc assidua heroicarum virtutum exercitia sibi Dominus in Thomæ bene complacuit, & sese mirabilem ostendere cœpit. Mirabantur etenim propemodum vicini degentes in Ædibus Episcopio contiguis, intuentes, quod longe major frumenti numerus ex horreo Archiepiscopi extraheretur, quam in illud congregatum aspexissent, facti tamen veritatem haud inquirebant, sed tandem, Deo tantum operante, clariora hujus miraculi documenta adita sunt. Bonilla enim Subcustos horrei Archiepiscopalis, cum horreum multos ante dies tritico exhaustum mundasset, a conservis expetitus, ut menstruam frumenti portionem ipsis tribueret, cum Hernandez Subœconomo conquestus fuerat de nimia Præsulis liberalitate, quæ causam tandem præberet, ut propriæ familiæ necessaria deessent; interim miserabilis fœmina, ut famelicæ proli consuleret, Thomam adiit, institique plorans, ut sibi frumenti eleemosynam elargiri præciperet, Thomas illico Garziam Œconomum, & Hernandez Subœconomum ad se vocavit, eisque imperavit, ut egenæ pro munere subvenirent; commotus Hernandez respondit, in horreo nec frumenti granum contineri. Urget mulier, perurget Thomæ charitas, qui Bonillam accersit, eique præcipit, ut ad horreum egenam ducat, & quicquid frumenti residui repererit, illi tradat; Bonilla, se frustra imperata facturum, iterum, ac tertio repetit: tunc Thomas ad illum, Confide Bonilla, & ad horreum perge, ne egena hæc sine subsidio discedat: Bonilla jussis obtemperat, & Thomas mulieri ait: Sequere Bonillam; Tunc Garzias, Hernandez, & Bonilla cum muliere horreum petentes, ad eam cum risu conversi, inquiunt: Veni bona mulier & videbis horreum undique vacuum, & scopis mandatum. Cumque horreum prope attigissent, e januæ rimis grana exuberantia inspiciunt, & admirati januam aperire student, quam magna vi frumenti compressam, vix totis adhibitis viribus impellentes, reserare possunt, & horreum frumento confertum inveniunt. Tunc rei novitate perculsi, validis vocibus inclamantes, miraculum ad Archiepiscopum referunt, eique factum narrant; Thomas ad horreum se recepit, & gravi silentio singulis imposito, mulieri dicit. Accipe frumentum, comede, & Deo gratias age, qui illud tibi paravit. Biennio ante obitum, cum Thomas acto prandio, ad fenestram respicientem atrium accessisset vidit quendam pauperem Cæsaraugustanum quadraginta quinque annorum paralysis morbo contractum, fulcimentis insistentem: manu innuit, ut ascenderet; cumque is ad Aulam Palatii pervenisset, Thomas illum interrogavit, malles sanitati potius restitui, quam eleemosynæ subsidio levari? Respondet Paralyticus, Domine, sanitatem magis desidero. Tunc Thomas producto super eo signo sanctissimæ Crucis, inquit: Confide, & da gratias Deo, qui dignatus est tibi salutem impartiri, abjice fulcimenta, & vade in pace, & protinus consolidatæ sunt bases ejus, & plantæ, erexitque se Paralyticus undique validus rejectisque fulcimentis ad pedes Thomæ procubuit: cui Thomas, eleemosyna tradita, subdit: tace, esto Deo gratus, & pro me ora.*

Jamque senio confectus Thomas, cum ultimam diem appropinquare cognovisset, existimavit se mortem lætum aspicere non posse, nisi prius quicquid in terra possidebat, per manus pauperum in cælestem Patriam transmisisset, quare omnia egenis distribui, antequam decederet, præcepit. Hæc sunt institutæ de illo inter Sanctos referendo actionis sacræ deque extremo illius vitæ actu concepta verba. *Œconomus, cum nulla spes temporalis vitæ Præsulis remaneret, quod hactenus singulari studio ei præsertim abdiderat, illico Thomæ significat, scilicet in Sacrario Ecclesiæ ab aliquibus mensibus, se summam quinque millium aureorum asservasse, ut quotiescumque necessaria omnia ad familiæ sustentationem, reliquis in pauperes erogatis, deficere contigisset, exinde familiaribus mercedem præstare posset: statim Thomas Œconomum, Confessarium, & duas Metropolitanæ dignitates rogat, ut pro Dei amore, pecuniam ipsam e Sacrario eductam in pauperes partirentur. Iidem pecuniam in sportis acceptam, per Civitatem divertentes, egenorum omnium desideria explent, reducesque Thomæ significant, singulis pauperi-* LXIX. Pia mors B. Thomæ.

bus abunde subventum esse, sed adhuc residuum mille, & quingentorum scutorum remanere. Turbatus est Thomas, illisque dixit: cur hic me detinetis adhuc, ne eam ad fruendum bonum, quod mihi paravit Dominus? Puto enim protrahere præsentem vitam, usque dum sciam nihil domi superesse. Propterea igitur & opus absolvite, ne ipse diutius hic in labore remorer, sed in pace Christi quiescam. Interim jussit Thomas in suo cubiculo Sacrum fieri, dictitans, se propemodum ante discessum cupere, sub speciebus videre Deum Creatorem, & Redemptorem suum, quem protinus facie ad faciem intueri posse sperabat. Paratur Sacrificium, & recordatus Thomas, cuidam Commentariensi Patrifamilias in summa egestate posito, nihil in divisione supellectilis addixisse, jussit illum vocari, eique cubile, in quo jacebat, elargitus, veniam de sua oblivione rogavit, statimque innuit, ut ipso e cubili sublato, humi super storea prosterneretur, ut Custos, quod suum erat, secum afferre posset; Abnuunt parere astantes, id quidem non sine periculo celerioris ejus exitus exequi posse, asserentes. Tunc Thomas virtuti charitatis virtutem humilitatis adiiciens, inaudito prorsus exemplo, Custodem deprecatus est, ut sibi pro visceribus Jesu Christi usum cubilis ad mortem usque commodaret. Revertuntur ta..dem, qui pecuniæ residuum pauperibus erogaverant, eique nunciant, nihil dispergendum restare; Thomas illis gratias agens, addidit: nunc lætus ad agonem propero, nudus cum nudo, ni...l habens unde tenear, contra malignos spiritus fortiter luctaturus: statimque petiit, ut Sacramento Extremæ Unctionis muniretur, quod non minori pietate suscepit, ipsomet cum Sacerdote Psalmos Davidicos recitans. Mox inchoatur Missa, & jubet Thomas sibi interim legi Evangelium Passionis Domini secundum Joannem, quod audiens, ad singulas periodos Lectori, ut subsisteret, jubebat; & cum paululum meditatus esset, rursus, ut lectionem prosequeretur, indicabat. Augustissimum Sacramentum, erga quod semper propensissimus extitit, dum a Sacerdote elevabatur, mira humilitate adoravit, & præ gaudio in lacrymarum vim profusus, inchoavit Psalmum: Nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. *Eoque absoluto, subdidit:* In manus tuas Domine commendo spiritum meum, *& hæc dicens expiravit.*

LXX. *Nicol. Ser. hist. Mogunt. l. 5. c. 5.* Pio Sanctissimi Archiepiscopi funeri jungamus modo spectabilis in Moguntina Ecclesia Archiepiscopi electionem, quam hic ex Serario juvat annectere, ut appareat Dei miserentis patrocinium in Catholicæ fidei defensionem benigne semper excubantis. *Defuncto Sebastiano ab Heusenstain Archiepiscopo, & Electore Moguntino, Archiepiscopo novo eligendo præstituta erat dies XVIII. Aprilis. Erant in Metropolitani Collegii Senatu multi, cum authoritate magni Viri, sed eminebat inter omnes nobilissimi Stemmatis splendore, opum magnitudine, amicorum copia, Palatini Fratris vicinia, & summa, quam in eo ipso Collegio gerebat, dignitate conspicuus Dominus Richardus Præpositus, Princeps Zimmerannus. E contrario autem erat Dominus Daniel [erat is e Nobili Brendeliorum stirpe] ornamentis hisce omnibus impar, & vir juvenis, & inter Capitularium Dominorum extremos. Tres enim post se tantum habebat. Ille igitur certa jam spe Archiepiscopalem prehenderat dignitatem, adeo ut ne præsto quidem esse voluerit Moguntiæ Comitiali die. Sed ex Urbe cum excederet, fertur, suis vale familiaribus dixisse, quasi eam in domum eo modo rediturus amplius non esset. Quin vero se, ubi suffragia tulisset omnia, magno cum triumpho in Urbem revocandum, & inducendum putarit: & plerique Archiepiscopum, & Electorem cum apertis jam vocibus dicerent, pictisque insignibus pronunciarent. Sed ubi ad Comitium a Reverendis, & Nobilibus Dominis Canonicis ventum est, mutatæ sunt omnia: facti sunt novissimi primi: electus est Daniel, prætermissus Palatinus. Obstupuere omnes, & qui notæ melioris erant, ingenti exultavere gaudio dicentes, Dei digitum hic fuisse. Et vere fuit, uti, quæ consecuta sunt, monstravere quam manifestissime. Nam dignitatem istam maximam maximo cum Ecclesiæ, Provinciæque, ac Principatus Moguntini bono, & ornamento gubernavit sapienter, ac feliciter Daniel: Palatinus vero ille turpiter a Sancto Martino Moguntinorum Præside ad Apostatam Martinum Lutherum, a Catholica fide ad hæresim defecit. Magnum vero fuit hoc Divinæ Bonitatis erga Moguntinam Ecclesiam beneficium, cui nullum hactenus præfici passus est, qui ab antiqua, & ea, quam Sanctus Bonifacius docuit, suoque sanguine confirmavit, credendi forma desciverit.* Nunc ad ea, quæ Romæ gesta sunt, stylum convertamus.

Electio Danielis Archiep. Mogunt. mira Dei providentia.

LXXI. Hoc anno auctum est Cardinalium Collegium a Paulo IV. a quo primum donatum Sacra purpura Carolum Caraffam Nepotem tradunt Acta Consistorialia his verbis: *Sanctitas sua de Reve...dissimorum Dominorum meorum consilio, & unanimi consensu creavit, & assumpsit in*

Cardinales creantur.

San-

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconum Cardinalem Dominum Carolum Caraffam Sanctitatis suæ Nepotem. Addunt Acta XXIII. Augusti collatam illi fuisse Ecclesiam SS. Viti, & Modesti, exeunte vero anno sex alios in Cardinalium Collegium cooptatos fuisse, quorum nomina ita recensentur.

Act. Consist. p. 182.

Romæ die Mercurii XVIII. Mensis De-cembris MDLV. fuit Consistorium ... *quo* (Et infra) *Sanctitas sua de Re* ... *ndissimorum Dominorum meorum* ... *silio, & unanimi consensu creavit, & assumpsit in S. R. E. Cardinales Presbyteros infrascriptos: R. D. Joannem Siliceum Archiepiscopum Toletanum, R. D. Bernardinum Scottum Archiep. Tranensem, R. D. Diomedem Caraffam Episcopum Arianensem. R. D. Scipionem Rebiba Episcopum Motulensem. R. D. Suavicum Romanum Episcopum Mirapicensem, R. D. Joannem Gropperum Decanum Ecclesiæ Coloniensis, & Joannem Antonium Capisuccum Causarum Palatii Apostolici Auditorem.*

Ea his Gropperum dignitatem Cardinalitiam non admisisse ex demissione Christiana, & pia visuri sumus, alios vero proximo ineunte anno titulis suis ornatos referunt eadem Acta.

XXIV. Januarii MDLVI. Sanctissimus novos Cardinales de more decoravit Annulis pretiosis, cum illorum immissione digito Annulari manus dexteræ. Ecclesiæ SS. Nerei, & Achillei de Urbe præfecit in titulum Reverendissimum Toletanum, Ecclesiæ Sancti Matthei in Merulana Reverendiss. Tranensem. Ecclesiæ Sancti Martini in Montibus providit in titulum de persona Reverendiss. Domini Diomedis Caraffæ. Ecclesiæ Sanctæ Potentianæ Reverendissimum Scipionem Rebiba. Ecclesiæ Sancti Joannis ante Portam Latinam, Reverendissimum Romanum. Ecclesiæ S. Pancratii Reverendissimum Capisuccum. Creatis istis Cardinalibus, centum Viros ex Romana Nobilitate die octava Decembris, elegit, ut ad suam assisterent custodiam, eisque in Palatio Pontificio domicilium attribuit.

LXXII. Accensæ sunt hoc anno faces infelicis belli, quod inter Paulum IV. Pontificem, & Philippum II. Hispaniarum Regem exarsit, ex audaci & iniquo facinore Marii, & Alexandri Sfortiarum, qui duas triremes Gallicas in portu centum Cellarum, proditione oppressis earum præsidiariis militibus, abducere Neapolim pertentarunt, cumque præfectus Arcis flagitium impedivisset, Cardinalis e S. Flora Hispanæ factioni addictus a Duce Montorii Patrui Pontificis, & Ecclesiastici honoris proditore literas ad præfectum Arcis obtinuit, ne eas triremes e portu abduci Neapolim prohiberet: quibus Neapolim furto abductis, Galli Paulum Pontificem de violata publica fide gravissime conquesti sunt. At Paulus, qui justitiam æquo jure inter Galliæ, & Hispaniæ Reges administrare, nec communis parentis officio deesse decreverat, Cardinali Sfortiæ e S. Flora graviores minas incussit, ni eas triremes Galliæ Regi restituendas curaret; ille vero Christi Vicarii, dignitatisque Ecclesiasticæ contemptor patratum facinus novo cumulavit; nam Proceres Romanos Hispanæ factionis noctu in suam domum una cum Philippi Regis Oratoribus, altero ordinario, altero extra ordinem pro devovendo Philippi Regis nomine obsequio Paulo Pontifici misso, evocavit, premere tyrannide Pontificem meditatus. Vetus enim mos nefarius Romæ inolevit, ut Magnates Romani nunc Cæsari, nunc Gallico, nunc Hispano nomini addictos se jactent, ac data occasione, Pontificis, Romanorumque hostes, ac proditores non voce, sed re fore profiteantur, ut pluribus sæculis insignes eorum a Pontifica defectiones, proditionesque, ac sequutæ Urbis clades testantur. In eo ergo coacto a Cardinale S. Floræ nocturno conventu, cui ad perturbandam Christi Ecclesiam Satan præesse visus est, improba verba adversus Pontificem temere laxata fuere ab iratis inique animis; quibus perlatis commotus Paulus in Cardinalem e S. Flora, illum in carcerem arcis Adrianæ compegit, quo accepto Marius, & Alexander illius fratres, qui triremes Gallicas rapuerant, fuga dilapsi sunt; Camillus Columna, qui Pontificiæ famæ magis in eo conventu detraxerat, traditus vinculis, Marcus etiam Antonius Columna, cum acta judiciaria sperneret, & fuga sibi consuluisset, damnatus reus læsæ Majestatis, indictoque bello Palliani Arce, & aliis Oppidis exutus: tunc fratres Cardinalis e S. Flora territi, ne capitalis pœna de eorum fratre sumeretur, Hispaniæ Regis Administros precibus flexere, ut illæ duæ triremes Gallis restituerentur, quibus redditis Cardinalis e S. Flora pristinæ libertati incolumis restitutus est.

Dux Montorii bellum accendit inter Pontificem, & Philippum II.

Antonius Columna ditione exutus.

Pacata jam ea tumultuum procella videbatur, cum atrocior tempestas vel arte Cardinalis Caraffæ inania suæ familiæ incrementa meditantis concitata, sive Caroli Imperatoris molientis exuere ditione Ecclesiastica Pontificem impio fastu, ut jactatum est, sed non creditum; confecta tamen sunt judiciaria Acta in Carolum Imperatorem, quasi Abbatem Nannium veneficum, & Cæsarem Spinam Calabrum sicarium, de quibus sum- LXXIII.

Cardinalis nepos sopitum bellum inflammat.

prum

ptum est capitale supplicium, submisisset, qui veneno aut ferro Cardinalem Carassam, vel etiam Pontificem e medio tollerent: ob cujus criminis infamiam Carolo Imperatori affictam eundem Cardinalem a Pio IV. supplicio affectum visuri sumus. Erupit mox in bellum hæc dissensio, cum Cardinalis Carassa Ruccellajum in Galliam misisset ad Henricum Regem, ut patrocinium Pontificis contra Hispanom potentiæ suæ magnitudine insolescentem corriperet, tot Regum Galliæ proposito exemplo, qui Romanos Pontifices adversus Barbarorum vim, hostiumque Ecclesiæ tyrannidem defenderant. Detrectabat Galliæ Rex tam difficili bello se implicare, demum victus honestissimis precibus Lotharingum, & Turnonium Cardinales Romam misit, lactatus inani spe Neapolitanum Regnum Gallicis, & Pontificiis armis comparandum secundo genito filio regio jure fiduciario collatum iri: confectæque referuntur fœderis leges, quibus de Hispanis tota Italia pellendis actum sit; sed illa inania consilia in ventos abiere, cum Pontificiæ, & Gallicæ vires Hispanis conjuncto Angliæ Regno impares essent, adeo ut Gallorum Rex molem belli ab Anglis, Belgis, Batavis, Germanisque illatam ægre sustinere posset, multo minus Neapolitanum Regnum Gallicis armis comparare, nec Gallorum Rex exercitum pro conficienda tanta expeditione justum submiserit, sed tantummodo decem millibus militum pro defendendo Pontifice Ducem Guisium instruxerit.

Trahit in belli societatem Galliæ Regem.

Pallavic. Card. to. 2. l.13. c. 13.

Anno

I. ANno Redemptoris millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto, quarta-decima indictione, Paulus IV. sanctissima, & gloriosissima consilia disciplinæ Ecclesiasticæ restituendæ, corruptelarum delendarum, necnon Concilii Œcumenici pro Hæreticis ad Ecclesiæ conjunctionem revocandis, suscepit; quanto vero studio disciplinam sacram instaurare aggressus sit, ostendunt Acta Consistorialia his verbis.

MS. Car. Spad. to. 134. pag. 168.

Romæ die Veneris decima Mensis Januarii MDLVI. fuit Consistorium, in quo Sanctissimus longo sermone dixit, se velle procedere ad reformationem, quam multi Pontifices se facturos promiserunt, cum tamen nihil hactenus factum fuisset, & ad id deputare intendebat personas idoneas. Die lunæ XX. MDLVI. fuit Consistorium propter reformationem, in quo Sanctitas sua magnas habuit propositiones super rebus Datariatus, & expeditionibus in eo factis; diligenter proinde studerent, & in proxima Congregatione vota sua redderent. De collata strenue in eam rem Pontificia opera meminit Pauli vitæ Author, necnon inferius a nobis dicetur.

Reformationi Paulus incumbit.

II. Conceperat Paulus IV. Pontifex Sacra consilia restituendæ Clero veteris Sanctitatis morum, ac celebrandi in æde Lateranensi Œcumenici Concilii, cui præsens interesset, conjunctis prius mutuo fœdere Gallis, Hispanisque, quibus una cum Anglis ad fidem Catholicam reversis, contundendæ Lutheranæ impietatis, quamtumvis ringeret, ac fremeret, spes eximia affulserat.

Ad provocanda in opus sacra ea consilia decreti fuere duo Cardinales Carolus Caraffa ad Henricum Galliæ Regem, ad Cæsarem vero Scipio Rebiba, de quibus hæc referunt Acta Consistorialia. *Die IX. Aprilis fuit Consistorium, seu Congregatio generalis, in qua Sanctissimus deputavit Legatos pro pace ad Serenissimos Principes, videlicet Reverendissimos DD. Scipionem Rebibam Motulanum nuncupatum ad Carolum Romanorum Principem, & Philippum Hispanorum Regem, necnon ad Serenissimum Regem Christianissimum Dominum Cardinalem Caraffam Sanctitatis Suæ Nepotem, cum facultatibus, & jurisdictionibus, ut in literis expediendis.* In iis de sequestra pace confecta exaratis XXII. Aprilis ad Cæsarem, & Galliæ Regem gratulabatur de induciis pactis, quæ lætissimas spes de pace firmissima subsequutura afferebant.

III. Discessere ex Urbe Legati rerum bene gerendarum spe magna, & gaudio delibuti, & Carolus Caraffa Pontificius nepos Cardinalis celeri itinere ad Gallicam Aulam pervenit, in qua magnifice exceptus, summisque affectus est honoribus, quos Augustus Thuanus in Gallica historia describit, sed velut Ecclesiastici Ordinis inimicus, impiis scommatibus affictisque calumniis spargi ab hæreticis solitis, illum lacerat.

Dum ille in Regia Gallica versaretur, Pontifex qui celebrandi Œcumenici concilii Lateranensis pro extinguendis hæresibus sacro ardore æstuabat, mandata dedit Duci Montorii nepoti, ut germanum fratrem scriptis literis vehementissime Galliæ Regem incitaret ad pacem, ut Lateranensis Synodus celebrari posset. Extant eæ literæ Pontificio nomine, ac jussu scriptæ ad Legatum quas ex Italico sermone Latinis verbis redditas Josephus Silos historiæ Clericorum Regularium scriptor inseruit.

Ext. in l. 9. hist. Cleric. Regular.

Ut nosse te probe scio Illustrissime, & Reverendissime Domine, is est Pontificis animus ut vacuus ab omnibus iis curis, quæ perturbare privatim homines solent, videatur ei dumtaxat vacare negotio, qua scilicet ratione Ecclesiasticorum mores emendet, Ecclesiam pie regat, atque ab iis afferat tempestatibus, quæ ejus latus acriter pulsant, suntque omnino duæ, hæreses nempe ac bella, quibus profligandis interdiu noctuque advigilat. Hinc ingens Sanctitatis suæ lætitia ab humanissima Christianissimi Regis mente, quam tibi de Concilii, pacisque commodis procurandis aperuit, ut plane animadverterim non mediocriter spem atque in Deum fiduciam adauxisse, fore, ut egregias cogitationes suas ad exitum perducat, unitatque Ecclesiam quidem Œcumenica Synodo, Christianorum vero opes ac vires pace. Ac proinde bene precatus est Christianissimo Regi, Regiamque, ut vere piam ejus pectoris indolem fuse dilaudavit, ac persuasum habuit, fore, ut cum ipsi, tum lectissimæ soboli temporalium æternorumque affusione, tantæ voluntatis vices maximum Numen rependat. Porro quod sæpius tibi voce, & postremo scripto commendavit, ea verborum gravitate, ac vi, qua nosti, iterum significavit mihi, jussitque, tanto dicendi studio, cultuque, quanto neque ab eo unquam, neque a quoquam alio audivisse me memini: ut scriberem ad te suo nomine, ut Lateranense potissimum concilium, pacemque urgeas, quam iis qui-
dem

Scripta Pontificio jussu literæ ad Caraffam Card.

Pius ardor Pauli pro hæresibus excindendis.

Necessitas pacis inter Reges.

dem conditionibus complecti Rex velit, quæ dari atque accipi pro tempore poterunt: partem interim sui juris ubi res poscere videbitur, Deo ac Sanctitati suæ, uti pollicitus tibi est, condonando, &c. Addidit Dux Montorii ex ea pace dignitatem, amplitudinemque Caraffarum familiæ pendere.

IV. Cur non cogenda Synodus in Germania.

Meditabatur Paulus maxime in æde Lateranensi in qua alias tot celebrata fuissent Concilia, œcumenicam Synodum cogere, non vero in Germania, cum Lutherani principes non ob aliam causam Concilium in Germania postulassent, quam, ut ex insidiis illud opprimerent. Sed prius Hispani, & Galli ad mutuam amicitiam fœdusque Sanctissimum erant revocandi: & quidem Henricus Gallorum Rex ex animo Concilium Œcumenicum expetebat, cum extremo odio hæreticos persequeretur; eaque tantum de causa cum Lutheranis conjurat, nec ad Concilium Tridentinum Julio III. Pontifice miserat Gallos præsules, quod Cæsar cum eo inire pacem additis etiam crudelibus minis de eo in privatum statum redigendo, detrectasset, ut antea dictum est; cujus potentiam extincta Lutherana hæresi, pacataque Germania nimium augendam formidabat: postulatus vero de pace concilianda a Carolo Caraffa Pontificio nepote Apostolicæ Sedis Legato se Pontifici ad redintegrandam cum Cæsare, & Philippo ejus filio Rege concordiam, pro indicendo Lateranensi Concilio, redigendisque ad officium hæreticis eximie comparatum obtulit, ut ostendunt Acta Consistorialia. *Die Sabbati vigesima septima Junii MCLVI. fuit Congregatio Generalis. Per D. Binium Secretarium intra Consistorium introductum recitatæ fuerunt literæ Reverendissimi Caraffæ ad Regem Christianissimum Legati, directæ ad Palliani Ducem Fratrem suum, in quibus continebatur expositio Legationis coram Rege facta, videlicet pro futuro concilio, quod Sanctitas sua decreverat in Urbe facere, & pro pace inter ipsum Regem, & Imperatorem componenda, & responsio ab eodem Christianissimo data prout in literis, quas idem Dominus Binius post lectionem secum reportavit.*

Galliæ Rex ad Præsules mittendos Romam paratissimus.

V. Hispani Administri pia Pauli consilia disturbant.

Discussit felices Sanctissimorum consiliorum Pauli IV. successus Hispanorum Philippi Regis Administrorum turgida fastu in summum Pontificem insolentia, nec non nimius forte erga Nepotes suos Pauli IV. amor, adhibitaque ab eo adversus Columnenses, adversus Joannem Franciscum de Balneo, adversus Ascanium Corneum Julii III. Pontificis nepotes tanquam in perduellionis reos judiciorum acerbitas, quorum bonis fisco addictis nepotes male perituros cumulavit; cum enim pacis, & concordiæ redintegrata a Cardinalibus actione, non semel magnifico, & sanctissimo contemptu, acceptas a Proceribus injurias Christi Cruce proterere potuisset, novas iterum rixas cum Hispanis Administris contraxit, nec non ad augenda hæc mala Scipionis Rebibæ Cardinalis ad Cæsarem decreti Legati insignis ignavia, & pusillus animus contulere: cum enim ad Carolum V. Cæsarem pro pace inter eum, & Henricum Galliarum Regem firmissima conficienda, pro indicendo Lateranensi ad hæreses excindendas concilio missus fuisset, jamque Trajectum in Belgio pervenisset, eamque urbem Cardinalis Legati cultu esset ingressus, cum magno civium applausu, literas a Joanne Caraffa Pontificio nepote missas accepit, quibus illi nuntiatum est Pontificem bello appetitum ab Hispanis, insidiasque etiam Pontificiæ vitæ comparatas: ex quo nuntio tanto terrore perfusus est, ut illico sanctissimam Legationem pro Lateranensi Concilio adversus hæreticos celebrando, morumque sanctiorum nitore revocando, ac pace inter Cæsarem, atque Henricum Regem sancienda abjecerit, malo Commendoni usus consilio, ac sacerdotali ornatu cum militari sago commutato e Cæsarea ditione per Eburonum fines in Galliam præcipiti fuga se proripuerit, reque infecta tandem Romam inglorius reversus sit. Nondum tamen in apertum bellum discordia eruperat, nam in Senatu Cardinalium habito undecima Julii Paulus Cardinalium precibus flexus actionem pacis iisdem interpretibus redintegrandam admisit: at confudit spes concordiæ ineundæ inopinus casus: nam Garcias Lassius Vega Philippi Regis negotiorum actor Romæ eam perturbavit; cum obscurioribus notis literas ad Proregem Neapolitanum exaratas misit, quæ cum interceptæ, atque explicatæ fuissent, convictus est Lapsius consuluisse Proregi, ut ditionem Ecclesiasticam milite, & armis non munitam invaderet, atque adeo ut proditionis reus in Arcis carceres conjectus est. Cardinalis vero Caraffa in Gallia Legatus pro concilio Lateranensi, ac pace inter Gallos, Hispanosque confirmanda missus, spreta, ac prodita Christi, & Ecclesiæ causa Galliæ Regem adversus Philippum Hispanum bello implicuit, ac Romæ vigesima septima Julii Silvester Aldobrandinus Fisci Advocatus in publico Senatu in jus vocavit Philippum Austriacum reum violati sacramenti fidei, quam accepto Neapolitano Regno fidu-

Aucta in dies dissensio.

Rebiba Card. Legationem ad Cæsarem abrumpit.

Cardinales agunt interpretes concordiæ.

Administri Hispani proditio.

ciario jure Julio III. Pontifici addixerit; contenditque juribus fiduciariis excidisse, cum illius jussu Prorex Neapolitanus plurima adversus Pontificem, ditionemque Ecclesiasticam moliretur. At prorex licet instructum haberet exercitum, ut in Pontificiam ditionem irrumperet, veritus tamen ne Garsias Lassius capitali supplicio afficeretur, misso Julio Comite S. Valentini Oratore, questus est Regium Administrum teneri in vinculis, ac proceres Cæsarianarum partium divexatos, exutosque opibus, nec non Marchio de Sarria Cæsaris, ac Philippi Regis Orator, secunda Augusti discedendi ex Pontificia Aula facultatem flagitavit, ut mandata Cæsaris, ac Philippi conficeret: quæ res ingrata, & acerba accidit Pontifici, cum inde redintegrandæ pacis difficultates excrescerent: septima vero Augusti die consultis Cardinalibus querelas Ducis Albæ Proregis hoc responso refregit; Pontificem dum leges in suos subditos ob gravia, & manifesta crimina distringeret, Regios Administros non offendisse, Regios vero Administros lesisse Pontificem, qui Pontificios subditos perduellionis reos, ac proscriptos Regio patrocinio texissent, juvissentque armis: animadversum fuisse in Nannium, & Bresengum Abbates, ut in Clericos Pontifici obnoxios, ac postulatos crimine læsæ Majestatis: Garsiam Lassium jure traditum custodiæ, cum jus gentium læsisset; quo vetitum est, quibusve Principis alicujus administris, ne dum in alterius Principis Aula resident, in Principem conspirent: ac inique adversus pontificium statum conjurasse convictum: Marchionem Sarriæ, Cæsaris, & Philippi Regis Oratorem nulla affectum injuria, si quandocumque illi libuit, ut audiretur, non fuerit semper admissus, imo perhumanissime cum ipso actum, cum ob portam Urbis venationis, oblectandique animi causa temere noctu perfractam, nulla fuerit violatus injuria, tolerataque sit ejus insolentia. Hæc responsa adeo justa visa sunt postea Cæsari, ac Philippo Regi, ut inique bellum a prorege susceptum senserint.

Intentata Jis de Regno Neapol.

Proregis querelæ adversus Paulum.

VI. Reddito hoc responso proregi, novas ille querelas congessit, misso ad Paulum Pontificem Petro Loflredo Equite Neapolitano, qui denuntiaret, non debuisse admitti expostulationes Advocati, & procuratoris Fisci in Consistorio, qui contenderant adversus Cæsarem, & Regem Catholicum propter bellicos apparatus, vel alia gesta adversus Pontificios, fiduciario Regni Neapolitani jure mulctandos; inde enim bella accendi, & graviora damna iis principibus inferri; ac non aliter quam filius obsequens in ipsum irruentem Patrem stricto gladio illum ex ejus manibus avellere conetur: ita Cæsarem, & Regem Catholicum pontificia molimina propulsaturos, gladiumque, ne feriat, ex ejus manibus erepturos, rogarique pontificem, ut deposita hostili persona, paternam indueret; quod si fecerit, Cæsarem, Regemque Catholicum acceptas injurias deleturos ex animo, omnibus amantissimorum filiorum officiis Paulum redintegrata pace complexuros: rogatusque est etiam Paulus, ut hæc cum Senatu Cardinalium permissa iis dicendi libertate conferret: extraxit Pontifex longiores moras in dando responso Oratori, cui data fuerant imperia a prorege, ut lapso quatuor dierum flexu etiam non accepto responso Neapolim reverteretur: non enim Paulus ex animo flagitare pacem tunc videbatur, sed de ulciscendo acceptarum ab Hispanis injuriarum dolore pascebat animum, copiasque auxiliares e Galliis expectabat.

VII. At Prorex spretis verborum Pontificiorum diffugiis, comparato exercitu, eductoque Neapoli quinta Septembris, ditionem Ecclesiasticam invasit, Pontem curvum, ac Frusinonem non sine cæde occupavit: ita perturbata sunt magnifica cogendæ Œcumenicæ Synodi Lateranensis consilia, quæ adeo provecta erant, ut vigesima octava Septembris lectæ fuerunt Henrici Gallorum Regis literæ, quibus se ad conficiendam firmissimam pacem cum Cæsare, & Philippo Rege exhibebat, atque ad eam Synodum Galliarum præsules se missurum pollicebatur. Cæsar etiam ad concordiam cum Rege Galliæ paciscendam se paratum exhibuit, atque etiam ad restituendum Gallo Ducatum Mediolanensem, qui tot bellorum causa extiterat, modo Gallus aliena, quæ occupaverat, restitueret. Sed tam præclaram profligandarum hæresum, restituendæ Ecclesiasticæ disciplinæ, pacisque inter principes Christianos confirmandæ actionem ira, & ulciscendi cupido perverterunt. Interea prorex in Campaniam irruptione facta Urbes, & Oppida occupabat, civesque non in Philippi Regis, sed in futuri pontificis, & Cardinalium verba adigebat. Ea res acerba admodum Pontifici accidit, patefactaque Cardinalibus, illi apud proregem questi sunt gravissimis verbis ipsos ab eo tanquam perduelles haberi. Ille vero respondit nolle Philippum sibi asserere ditionem Ecclesiasticam, & omnia capta pace inita restitutum iri, precesque

Quanta mala ex vindictæ cupidine sequuta.

Redintegrata concordiæ actio.

que addidit, ut Pauli Pontificis animum ad æquitatem, & pacis consilia inflecterent : itaque de concordia ad preces Cardinalium agi cœptum est, illius leges conditæ, ad quas confirmandas conventus aliquorum Cardinalium cum prorege apud Criptamferratam indictus : sed mox discissus, cum nollet, ut Cardinalis e S. Flora ad eum se conferret. Dein tradita Cardinali Caraffæ summa pangendæ cum prorege pacis authoritate, Caraffa eam legem addidit, ut pro Palliano restituendo Antonio Columnæ, Senæ Duci Montonii nepoti Pontificio traderentur; sed illam legem ut iniquam prorex respuit, atque bellum magis ursit : Tybur enim, Antium, Arcemque Hostiæ, qua maritimi commeatus Urbi interclusi sunt, nec non alia Oppida expugnavit : inde incussus Urbi terror ingens, ac licet aliquæ copiæ Gallorum subsidiariæ ex Hetruria, & Corsica Monlucio Duce accessissent, eæ tamen Hispanæ potentiæ erant impares : graviore itaque metu perfusus Paulus Cardinalem Caraffam ad Venetos misit, ut eos in arma ad deprimendam Hispanam vim, ac superbiam concitaret, at Senatus implicare se difficili bello abnuit, pacisque consilia suggessit, quare vehementioribus precibus Galliæ Regem ursit Pontifex, ut Ducem Guisium cum exercitu in Italiam adversus Proregem Neapolitanum transmitteret : ut vero divino miraculo ab extremo excidio ab Hispanis inferendo vindicata sit Roma, proximo anno dicetur : nunc exemplum insigne animi a rebus terrenis, & inani gloria & delitiis divulsi in Cardinale Groppero viro integerrimo afferemus.

MS. Car. Spad. to. 134. pag. 212.

Negant Veneti bello se implicare.

VIII. Paulus Pontifex cum superiore anno Joannem Gropperum præpositum Bonnensem, Ecclesiasten præstantia doctrinæ celeberrimum, qui Coloniæ adversus Hermannum Pseudoarchiepiscopum Coloniensem Apostatam Religionem Catholicam strenuissime defenderat, necnon piis libris Eucharisticum dogma adversus Hæreticos propugnarat, pluresque ex hæreseos, & flagitiorum cœno sacris colloquiis extraxerat, in Cardinalium Senatum adscivisset, hoc anno pileolum rubrum dignitatis Cardinalitiæ insigne misso ad eum Internuntio deferri jussit, de cujus promotione hæc refert Surius. *Ejus Viri pro tuenda apud Coloniam Agrippinam, & totam Coloniensem Diœcesim Catholica Religione suscepti labores, usque adeo eum celebrem reddiderunt, ut Pontifex Paulus IV. eum in Cardinalium amplissimum Collegium cooptarit. Fuit admirabili eloquentia, rara eruditione, animo imperterritus, nocte, & die Scripturæ Sacræ, & Sanctissimorum Patrum Lectioni incubans, atque a fœdissimo concubinatu, quo se plerique ex Clero turpiter dehonestant, usque adeo abhorrens, ut cum quodam die domum reversus famulam invenisset lectum ipsius sternentem, vehementissime commotus, famulam repente e cubiculo ejiceret, & lectum e fenestra cubiculi proiiceret; hoc ipso sane egregium animi sui erga continentiam zelum, & ardorem praeclare declarans: quod idcirco commemorare volui, ut tanti Viri exemplo permoveantur Ecclesiastici, & carnis petulantiam, victus parsimonia, sacræ lectionis, & ferventium precum assiduitate, vigiliis opportunis, mulierum vitanda consuetudine, & id genus aliis pietatis studiis edoment, desinantque adversum se provocare iram præpotentis Dei, atque procacibus Hæreticis veterem, eandemque Catholicam Religionem lacerandi, ac proscindendi præbere occasionem.* Hactenus Surius. Pontificiæ vero ad Gropperum literæ his verbis conceptæ erant.

Sur. in comm.

Rubrum pileolum Groppero mittit Paulus.

Dilecto filio nostro Joanni Groppero Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbytero Cardinali.

IX. *Dilecte fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Summa, & perpetua fidei, ac pietatis constantia, sanaque, & singularis doctrina, & tot præclaris literarum monumentis jam omnibus nota, qua Circumspectio tua fides, atque Ecclesiæ Catholicæ, sanctæque hujus Sedis partes scire, ac fortiter tueri nunquam destitit, dignum te apud Deum reddiderunt, ut ipse quoque ad hoc onus curarum, & laborum, quo in dies gravius premimur, nobiscum sustinendum, in Sacrum Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Collegium per nos cooptatus fueris, ea utique nostrum omnium spe, ut quamvis in vinea Domini uberrimos, atque optimos adhuc pepereris fructus, ita tamen persecuta dignitate, & authoritate ordinis amplissimi ad virtutem, & probitatem, sanctissimasque disciplinas, & artes tuas longe uberiores, ac meliores in posterum additurus sis : quare primum istius muneris insigne, rubrum scilicet biretum per dilectum filium Theophilum Hernbema Cubicularium nostrum nobis gratissimum ad tuam Circumspectionem mittimus, quod tanquam coronam illius charitatis Deus tibi reservavit, quam tua tum facta, tum scripta præ se non mediocrem apud omnes ferunt. Eo igitur qua decet, reverentia, accepto, quanto citius fieri, tuo tamen commodo, poterit, te huc ad nos conferes, ut nos, & Fratres iidem nostri Collegæ tui tuam Circumspectionem ma-*

Paul. IV. l. 8. brev. sig. num. 2891. p. 182.

maximo cum desiderio expectatam paterno pacis osculo, & amplexu excipere possimus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die XVIII. *Februarii MDLVI. Pontificatus nostri anno* I.

X. Non minus virtutibus, quam doctrina efflorescebat Joannes Gropperus, Christiana demissione adeo excellens, ut Cardinalitios honores a Pontifice sibi delatos non admiserit; respondit enim, a se non ut Cardinale, sed ut privato pileolum rubrum recipi, donec idoneo tempore illum restitueret: quæ res admirationem, ac pene stuporem attulit Pontifici, qui tantum, ac tam sacrum munus ab aliis adeo exambitum, ab eo respuendum non senserat; quare interpretatus, illum magis quieti suæ, quam Ecclesiæ utilitati in ea re consulere, dedit imperia Adulpho Archiepiscopo Coloniensi, ut subjectas literas illi perlegeret, & abscissa omni excusatiune pro sacro imperio pileum rubrum, & alia insignia Cardinalitia suscipi ab illo imperaret.

Venerabili Fratri Adolpho Archiepiscopo Coloniensi Sacri Romani Imperii Principi Electori.

XI. Ib. num. 2888. p. 47. Cardinalatum respuit Gropperus, cui Pontifex præcipit, ut acceptet.

Venerabilis frater salutem, &c. Dum expectabamus, & cum desiderio quidem non mediocri dilectum filium nostrum Joannem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem Gropperum, ad quem per dilectum item filium Theophilum Hernhemam, biretum rubrum, ut moris est, miseramus, cum eis mandatis, & literis, quarum tua etiam Fraternitas particeps fuit, literas ipsius Theophili accepimus, quibus præter omnem nostram expectationem certiores nos facit, nulla eum ratione adduci potuisse, ut vel nostrum de se judicium agnoscere, vel literis, aut mandatis ad id nostris assentiri voluerit, ac biretum se penes, non ut Cardinalem, sed ut privatam personam retinuisse, donec illud aliquando possit restituere. Quod sane non modo ut diximus, plane accidit nobis inexpectatum, verum etiam multos dubios reliquit, in quam id potissimum partem sit accipiendum. Nam etsi, quod ad nostram attinet opinionem, nos hæc omnia in partem meliorem accipimus, ac spiritus humilitati, & animi moderationi attribuimus, nobisque persuasum est, nihil unquam ab eo fieri posse, quod a sanæ, & sanctissimæ ipsius doctrinæ præceptis, præstantique virtute, ac probitate alienum sit, si tamen, ut ita dicamus, rigidius is obduruerit, atque huic vocationi diutius, quam par est, restiterit, nihil reliquum est, quo eum apud alios satis tueri possimus. Etenim cum vocatio ipsa non tam nostra, ut tunc scripsimus; quam Dei sit existimanda, cujus honoris in primis, & nostræ pastoralis curæ, non autem ullius humani affectus causa hoc ei a nobis munus delatum fuit, cumque, ut optime novit Fraternitas tua, mala bonis sint vicina, fieri vix posse videtur, quin alicujus incurrat suspicionem, ne scilicet cum Cardinalium officium, plenum sit laborum, curarum, sollicitudinum, suæ ipsius potius quieti consulat, quam publicæ Christi fidelium tranquillitati, & saluti, quæ nobis primum, & sacrosanctæ huic Sedi, cujus Capitis membra sunt, a Deo est commendata, idque eo magis sunt facturi, quo proprius exemplum nostrum ante oculos sibi propositum habent, nam nos quoque onus hoc longe omnium gravissimum nostris debilibus humeris impositum, tot jam annis afflicti, ac pene confecti libenter excussissemus; nisi Dei voluntati omnino acquiescendum fuisset, & ejus imitandum Filium Dominum nostrum Jesum Christum, qui, ut usque ad mortem pro nobis factus est obediens, ita nos iidem pro eo debemus fieri, & dum ad ea nobiscum sustinenda, quæ ferre soli non possumus, adjutores idoneos interdum vocamus, qualem Cardinalem Gropperum proculdubio futurum omnes affirmant, nullam esse arbitramur legitimam causam, quamobrem non illi nobis præsto esse debeant, nisi forte, ut maxime timendum est, communis noster adversarius sua solita suggestione, ac recti praveum lumen eis obumbret veritatis.

Has ob causas, & alias permultas, quas tibi, & illi relinquimus considerandas, ne iniquis Interpretibus sermones demus, & si eam sententiam, ut filium obedientissimum mutaturum speramus, nobisque, & eidem Sedi assiduitatem, operam, consilium una cum cæteris Fratribus, & Collegis suis eo modo, quo debet, æquo, & libenti animo præstiturum, tuam tamen Fraternitatem his literis hortari voluimus, prout omni studio in Domino hortamur, ut Groppero ipsi Cardinali in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandes nostro nomine, ut his iisdem a te literis sibi perlectis, statim sine ulla prorsus exceptione bireto ipso rubro se penes retento, cum debita reverentia, & solitis cæremoniis, tanquam justitiæ corona, & galea salutis caput indutus, sicuti ab aliis Cardinalibus canonice, ut ipse, creatis, & renuntiatis fieri consuevit, huc se ad nos conferat, quod tamen ejus valetudinis commodo fieri volumus. Sed quamquam eo hic præsente, quod attinet ad illius animi dotes ditissimas, quibus suo, suorumque patrocinio adeo est illustratus, Fraternitatis tuæ quandam quasi imaginem intue- XII.

ri videbimur, dumque talem inter te, & nos Internuntium audiemus, velut te ipsum loquentem audituri sumus, utinam tamen te quoque hoc tempore vocare huc possemus; Deus idem qui cordium scrutator est, novit, quanto desiderio libenter, & diligenter facturi essemus. Verum tam perturbato rerum vestrarum statu, tot, ac tantis isthic imminentibus periculis, tuæque Fraternitatis virtute, authoritate, pietate adeo egregie, ac fortiter illis occurrente, ac denique spe Religionis apud vos non modo, qua viget, conservandæ, sed qua deperdita est, recuperandæ, maxima ex parte in te uno a nobis collocata; nollemus membro hoc tam nobili avulso, caput quoque nobilissimum, hoc est Fraternitatem suam tanti corporis cura antea sejungi, quam major postulet necessitas.

XIII. *Postulabit autem Divina adjuvante clementia, cum primum sacrum Concilium huc in Almam Urbem Romam, communem omnium Patriam convocabimus, qua nihil est, quod ardentius desideremus, & quo quidquam maturius facturi simus, ut experiamur aliquando, & nos, qualesnam fructus Pontificis Maximi præsentia in eo paritura sit, cum quæ proxime fuerunt celebrata Summis Pontificibus Prædecessoribus nostris absentibus, quam nihil, aut parum profecerint, nemo ignoret. Cui quidem concilio quando nobis per ætatem alium in locum non licet proficisci, cuique te, atque omnes sui similes frequentes adfuturos speremus inter cæteros, videbit Fraternitas tua, quanti apud nos, quantumque gratiam nostram, & vere paternam in te benevolentiam declarare, aliqua significatione tuis meritis digna cupiamus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die III. Julii MDLVI. Anno II.*

XIV. Accessit Romam Joannes Gropperus demissa obsequia præstiturus Pontifici, atque ad subeundos pro Ecclesia quoscumque labores paratissimus, sed brevi e vivis ereptus est: abstinuisse tamen a Cardinalitia dignitate ex Pontificia indulgentia, indicat Epitaphium ipsius Sepulchro Romæ in Ecclesia Germanorum inscriptum, in quo tituli Cardinalitii ipsi non sunt attributi, præcipoa tamen ejus gloriosissima gesta perstricta leguntur his verbis.

D. O. M.

Attichi. Flor. Car. 10. 3.

D. Joanni Groppero Religionis, fideique Catholicæ propugnatori acerrimo, post incredibiles labores summis cum periculis pro Ecclesia, ac Religionis conservatione magno semper, & invicto animo exantlatos, multaque præclara literarum monumenta edita, ob perpetuam fidei, pietatisque constantiam, incomparabilem doctrinam, summasque virtutes absenti, nec quicquam minus cogitanti in Sacrum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Collegium cooptato, præmatura adhuc morte, & quando sui opera imprimis desiderabatur, ex humanis erepto, Fratri piissimo, atque optime merito Godefridus, & Gaspar Gropperi Fratres, & Alumni mœstissimi posuere. Vixit annos LVII. dies XVIII. Obiit III. Idus Martii MDLVIII.

Tertull. in Apol. c. 5.

In præstantissimum hunc virum Theodori Bezæ impudentissimi petulantia virus evomuit, ut hoc quoque ejus gloriæ adderetur, ut nimirum, quod olim de Martyribus sub Nerone dictum est, usurpari possit: *Tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur, qui enim scit illum, intelligere potest, nonnisi grande aliquid bonum a Nerone* [a Beza] *damnatum.*

XV. Hæretici inter se dissident.

In Germania maxime recruduere contentiones inter Sacramentarios, ac Lutheranos, atque ex Sacramentariis, sive Zuinglianis, Henricus Bullingerus, Bernardinus Ochinus, necnon, & Calvinus contra Westphalum Lutheranom scripsere, cujus errores ita male redarguerunt, ut longe gravioribus eos cumularent. Permisit vero horum dissidia Divina providentia, ut pateret omnibus non Divina oracula ab iis defendi, sed propria somnia, ac deliramenta. *Ut viderent* (inquit Surius) *homines ab istis novi Evangelii præconibus non ipsum verbum Dei, quod tam impudenter jactitant, sed privatas quorumque opiniones pro Dei verbo imperitis obtrudi, permisit sapientissimo consilio etiam inter se atrocissime, & pertinacissime digladiari miseros, & omni lachrymarum fonte plangendos, ut qui necdum eorum laqueis implicati sunt, caveant, ne quandoque irretiantur, qui autem irretiti sunt, ocyssime sese explicare nitantur.* Expedivere se ex Lutheranæ hæreseos laqueis plures, atque ad Ecclesiæ Romanæ gremium se contulere, quos Sacramentarii calumniis appetierunt, quasi non veritatis luce collustrati se conjunxissent Catholicis, sed Zuinglianorum odio, ut eos facilius opprimerent. Cum vero Sacramentariorum hæresis inter Lutheranos serperet, Lutherani ad eam reprimendam varias Pseudosynodos coegerunt.

Surius in comm. hoc anno.

XVI. Hic Lector pedem figat, & Catholicæ fidei veritatem ex hoc uno solerter inspiciat, cumque Sectarios viderit inter se tam acriter digladiantes, propheticum illud Esaiæ mente revolvat; *Et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios, & pugnabit Vir contra Fratrem suum,* Cap. 19.

& Vir

& Vir contra amicum suum, Civitas adversus Civitatem, Regnum adversus Regnum. Dum enim quisque, quod sibi fingit, credit, in hæc portentosa dissidia labatur necesse est, ut exinde prudens quisque perspiciat, non esse Ecclesiam illorum inconsutilem Christi tunicam, quæ nequaquam divisionem admittit, sed pallium illud, quod tulit Jeroboam, *Qui peccavit, & peccare fecit Israel*, præcipuus scilicet idololatriæ restitutor, in totidem discissum scissuras, quot capita. Sed ut ad historiam revertamur. Habiti sunt devexo jam anno Ordinum Imperii conventus Ratisbonæ, in quibus cum Lutherani molirentur nova decreta Catholicæ Religioni adversantia promulgare, Paulus Maximilianum Regem admonuit, ut Hæreticorum frænaret audaciam, atque exempla aliorum Regum in Catholica Religione asserenda imitaretur.

Reg. 3. 11. & 14.

Maximiliano Regi Bohemiæ.

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 1961. p. 11.

Paulus Maximiliano scribit, ut fidem Catholicam defendat.

Charissime in Christo fili, &c. In variis gravissimis, & molestissimis curis, quæ nos in dies, noctesque sollicitant in hoc tempore, illa vel maxime animum nostrum angit ex his, quæ ad nos afferuntur, de consiliis eorum, qui Ecclesiæ Catholicæ in istis partibus infesti sunt. Facile perspicimus quantopere perpetuus Ecclesiæ hostis per ministros, & satellites suos Catholicorum reliquias in illa nobilissima, & olim maxime pia natione insectaturus sit, vereremurque profecto, ne victrix Hæreticorum impietas orthodoxam fidem isthic prorsus obtereret, nisi Omnipotentis Dei maxime scilicet auxilio, secundo autem loco eorum, quos isthic misericordia adhuc reservavit, virtuti, & gravitati, confideremus. Magnam autem in primis spem in Serenissimi Regis Parentis tui, & tua, fili charissime, pietate reponimus quos nimirum Omnipotens Deus in tam alto dignitatis gradu posuit, ut in authoritate vestra maximum Religioni suæ, & piis omnibus, tam miseris, calamitosisque temporibus præsidium esset constitutum.

XVII. *Et sane tu tanto Dei beneficio, aliisque præterea muneribus auctus, atque ornatus adhuc ita te gessisti, ut nos, & Catholicos isthic omnes virtus, & pietas tua non mediocriter consolata sit, & impii non parum te suis conatibus obstitisse doluerint, prorsusque apparuerit te vestigia tanti Patris ingressum, ut decuit, eadem, qua ille semper pietate, virtute, & constantia sanctam, & orthodoxam fidem defendere, hujusque sanctæ Sedis authoritatem tanti, quanti par est, facere. Verum istum tam egregium animum, præclaramque voluntatem tanto apertius, & in nos, & in hanc sanctam Sedem devotionem, reverentiam, & fidem his, quæ Ratisbonæ habentur Comitiis declarare debes, quanto majore conatu novarum rerum cupidi, & pacis Ecclesiæ turbatores nituntur, ut ejusmodi decreta fiant, quibus futurum sit, ut ipsorum secta in dies augeatur, Catholicorum autem animi isthic debilitentur, & Religio evertatur, atque hujus Sedis authoritas: quibus eorum consiliis acriter a piis quidem omnibus obsistendum est, sed tanto acrius a vobis ambobus erit, quanto magis authoritate, & reliquis antecellitis, ducesque aliorum, & principes defendendæ Religionis propter Regium nomen, & potestatem a Deo vobis datam esse debetis memores ejus, quod scriptum est, corde credi ad justitiam, ore autem confessionem fieri ad salutem, nec qui incœperit, sed qui perseveraverit salvum fore. Proponeremus tibi, Charissime fili, aliorum Regum exempla, qui ex propugnatione Catholicæ fidei maximam sibi laudem, & gloriam pepererunt, sed neque cohortatione nostra Serenitatem tuam egere putamus; & si exempla proferenda essent, nullum his quidem temporibus haberemus clarius, atque illustrius, quam ipsius Serenissimi Regis Patris tui, cujus tu, ut reliquas virtutes maximo, & præstantissimo Rege dignas nobis retulisti, sic omnium virtutum principem, & tanquam fundamentum, timorem Dei, & pietatem cum egregie referas, non est quod te pluribus hortemur. Tantum illud te pro nostro paterno erga te animo tibi plane persuasum, & in mente tua infixum esse perpetuo cupimus, nullum stabilius Regni munimentum, nullum firmius esse præsidium, nullam Regibus magis munitam ad gloriam, & laudem, & Regnum cæleste, ac sempiternum, viam, quam si Deus timeatur, atque ametur, ejusque sancta Sedes, ac Religio colatur, integra, incorruptaque servetur, sanctæque huic Sedi, quam Christus Dominus noster caput Ecclesiæ suæ, & fundamentum constituit, sua authoritas, summaque ab omnibus debita reverentia conservetur, quæ quidem a nemine aut privato, aut Principe spreta, quin aliqua calamitate notum illis fuerit. Quod sane a Serenitate tua factum iri, nec pravis eam cujusquam consiliis, vel sui ipsius, vel parentis tantopere pii Principis dissimilem utique fore confidimus, ac persuasum habemus.*

De rebus, quæ isthic geruntur malumus te ex Venerabili Fratre Zacharia Episcopo Pharensi Nuntio nostro, quam ex literis nostris cognoscere, quibus a Serenitate tua diligenter cognitis, confidimus, ex tam gravibus, & indignis injuriis Beato Petro Apostolorum Principi illatis, ejusque Successoris tam gravi, & detestabili insectatione

tione

tione, tantoque impetu in res Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ facto tam molestiam capturum esse, quam pietas, ac fides, & tanta rerum indignitas, tantaque atrocitas postulat. IV. Decembris MDLVI. anno II.

XVIII. Demisisse in animum alte Pontificia monita Maximilianum, atque insolentiam eorum, qui Calicis usum deposcebant, & pietatis specie illusi ad impietatem vergebant, repressisse dicetur inferius. Explicuit etiam insigne Religionis studium Ferdinandus Archidux Austriæ, qui de eo a Pontifice his literis commendatus est.

Dilecto filio Nobili Viro Ferdinando Archiduci Austriæ.

Ib. fig. n. 2961. p. 12. *Jucundi rumores ad nos afferuntur de studio tuo insigni fidei, Religionisque Catholicæ, quod maxima tua cum laude multorum sermone testimonioque cognovimus. Præclare intelligis, fili, quid inclyto domus vestræ sanguine ortos deceat, quæ via non ad salutem modo, & gloriam æternam ferat, sed in hoc etiam sæculo ad summam dignitatem, amplitudinemque perducat. Præclare parentis, & Majorum tuorum pietati respondes. Tu vero Majorum tuorum vestigiis insistens, quorum pietatem imitaris, eorum honores, quoque, & titulos te Deo authore aliquando assequuturum confide. Retine, fili retine perpetuo istum tam pium, tamque egregium in fide, & Religione Catholica sensum, maximasque pro tanto munere gratias Deo age, quem quidem precamur, ut eum confirmare, atque augere, & sua te gratia perpetuo tueri, ac custodire dignetur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c.*

XIX. *Orlandin. hist. Soc. Jesu l. 16.* Fulciebat in Germania catholicas partes Albertus Dux Bavariæ, quem Divinæ etiam gloriæ propagandæ studio Ingolstadiensem Academiam accersitis etiam Societatis Jesu Theologis hoc anno instaurasse tradont eorum Annales, multumque apud illam nominis decus collegit Costerius, qui egregie de controversiis scripsit adversus Lutheranos, eorumque argutias nitidis, ac firmissimis *L. 3. Academiarum pag. 528.* responsis dissolvit. Fuit hæc primum Academia designata a Ludovico, cognomento Divite, Bavariæ Duce circa annum Domini, ut testatur Middendorpius, MCDLIX. atque a Pio, & Paolo II. Summis Pontificibus præclaris ditata privilegiis, *Metropol. Salisburg. tom.* perducta vero ad effectum anno MCDLXXII. ut ex ejusdem Ducis diplomate monstrat Gevuoldus, tantumque sub pio Principe Alberto refloruit, ut idem Middendorpius scripserit. *Optimus, & Catholicus ille Princeps Albertus pro singulari suo erga veram Catholicam Religionem, atque sapientiam studio sic eam promovit, ut hoc tempore inter celeberrimas Academias Catholicas Germaniæ numeretur. Qui non modo peculiare Collegium Theologicum magnis sumptibus erexit, verum etiam insigne Pædagogium fundavit, in quo Domini de Societate Jesu eloquentiam, Philosophiam, Artesque liberales, & linguarum præcepta traderent. Inter clarissimos Viros Academiæ Ingolstadiensis meminit Joannis Eckii, & Friderici Staphili, de quo hæc scribit Mendo, quia uxoratus erat, nec hæc Academia, nec alia ulla Germaniæ gradum doctoratus in Jure Canonico, & Theologia voluit illi concedere, ita ut Pontifex doctoralem pileum transmiserit, ut Archiepiscopus Salisburgensis eum ipsi imponeret, & Doctorem authoritate Pontificia constitueret:* de cujus vere aureis lucubrationibus consulat Lector Possevinum. *Mendo de Jure Academico l. 2. p. 1.* *Appar. to. 1.*

Albertum igitur tot nominibus de Catholica Religione optime meritum pontifex Majorum suorum propositis exemplis, velut calcaribus currenti additis, ad majora semper pietatis studia, datis hisce literis, incitavit. XX.

Dilecto filio Nobili Viro Alberto Duci Bavariæ.

Dilecte fili, &c. Cum recordemur, quod nunquam sine maximo animi dolore facimus, qui fuerint Comitiorum Augustæ exitus, non possumus non magnopere vereri, atque extimescere, ne quid simile, aut deterius etiam Ratisbonensibus istis, quæ propediem futura audivimus, eveniat, quæ res tantam nobis animi molestiam affert, ut in omnibus turis, quas tam gravi sanctæ Sedis tempore sustinemus, hæc nos vel maxime angat, atque sollicitet. Etenim de reliquiis Ecclesiæ Catholicæ, quas in istis partibus Divina clementia satis magnas, incolumes conservavit, vehementer pro nostro pastorali officio laboramus, ut ipsas quoque Ecclesiæ hostes dispergant, atque opprimant, quorum impiis consiliis, atque conatibus ab omnibus quidem piis vere, & Catholicis, qui isthic sunt, occurrendum, & fortiter resistendum est, & pro Sancta, Religione, & Christi Domini nostri honore sanguis etiam ipse, si ita necesse sit, profundendus, si satis grati in eum esse volunt, qui suum ipse in ligno Crucis pro omnium salute profudit. Sed tu dilecte fili tuam ipse hoc tempore pietatem, & virtutem maxime declarare debes; non enim licet tibi, qui tam piis Parentibus natus es, & qui illorum exemplo, atque imitatione tantum semper Catholicæ fidei studium prætetulisti, non & Majorum tuorum, & tui ipsius similem *Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2961. p. 7.* Alberto Duci Bavariæ scribit Paulus ut Ecclesiam defendat.

lem esse: nec vero Omnipotentis Dei causam fortiter tuenti quidquam timendum est: non deerit ille causæ suæ, si modo tu, ac reliqui Principes, quos maximis extulit & honoribus, & beneficiis, ob hanc nimirum causam, ut Sanctæ Ecclesiæ defensores, & propugnatores essetis, causæ ipsius minime defueritis, & vestrum illi, ut debetis, officium præstiteritis. Si qui autem secus fecerint, quod de te suspicari minime possumus, a quibus is desertus fuerit, eos ipse quoque haud dubie deseret, & ingrati in se animi pœnas ab eis vivis, mortuisque gravissimas repetet. Quamobrem, dilecte fili, hoc maxima tempore te hostibus Ecclesiæ Catholicæ opponas, & causam Religionis, causam Catholicorum, causam Patriæ tuæ suscipias oportet, quæ cum defendes, & honori, & existimationi tuæ, & animæ saluti prospicies, & tuum Statum, tuam dignitatem, tuas opes maxime hac ratione firmabis, ac stabilies, quod ut facias, non quod de prudentia, aut pietate tua dubitemus [neque enim fas est] sed & quod te paterno amore prosequimur, tuaque laudi, ut dilectissimi filii, favemus, & ut nostro quoque officio fungamur, te etiam atque etiam in Domino hortamur, & Omnipotentem Deum rogamus. Cætera, quæ nobilitati tuæ a nobis scribenda essent de rebus, quæ hic geruntur, malumus exponi tibi a Venerabili Fratre nostro Zacharia Episcopo Pharensi Nuntio nostro, quæ ut sunt gravia, indigna, atrocia, sic Nobilitati tuæ pro ipsius in hanc sanctam Sedem Apostolorum Principis devotione visum iri minime dubitamus. Dat. &c.

Repetitis etiam literis Paulus novos optimo Principi addere stimulos perrexit, ut si quæ pro asserenda Religione subeunda pericula forent, ea intiepido, atque interrito animo adiret, eo enim majora a Deo præmia promeriturum, majoremque apud homines gloriam collecturum.

Duci Bavariæ.

Ib. fig. n. 2893. p. 527.

Tuam Nobilitatem nobis hortandam esse duximus, ut tam impiis, perniciosisque eorum consiliis fortiter, & constanter authoritate, & omnibus viribus tuis absistat, dignumque tali tempore, Majoribus suis piis, Catholicisque Principibus animum, quem semper prætulit, rebus ipsis declaret, neque ullum pro fide Catholica certamen subterfugiat, aut periculum extimescat, cum scriptum sit corde credi ad justitiam, ore autem confessionem fieri ad salutem, & major sit, qui pro nobis est, quam qui adversus nos, cujus constantiæ suæ in tuenda Ecclesiæ, & Religionis Catholicæ causa præter maximam ab omnibus paratam laudem, a Deo Omnipotente tanto majus præmium consequetur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die IV. Decembr. MDLVI. anno II.

Urebat Paulum Pontificem ingens curarum æstus, ne inclyta Bavariæ principum familia Lutheranorum astu circumventa, Dæmonis laqueis irretiretur, pravisque impiorum præsentia terrena commoda cœlesti spei præferentium consiliis in errorem a recto fidei tramite abduceretur: quare D. Petrum Apostolorum principem imitatus illum commonere officii non destitit; resque successit e voto.

Pet. ep. 2. c. 1.

Nam præclara Serenissimi Principis vigilantia, & transfusa ad posteros hæreditaria pietare factum est, ut Cardinalis Baronius Guillelmo ejus filio, in Bavariæ Ducatu Successori, ac Patris in fovenda Religione æmulo, jure scriberet; Ægypti noscuntur renovata prodigia, dum atra, densaque obvolutis aliis ubique caligine, dumtaxat in nova Gessen, Bavaria ipsa tua, veri Israelitæ jucundissima luce perfruuntur, veritatis Sole in meridie radiis claritatis, & charitatis fulgore jugiter affulgente; ut impietatis frigus non sentiant, & glaciei perfidiæ sint expertes, atque uberrimo proventu spiritualium frugum potiantur Autumno.

To. 5. an. Eccl. in ep. nuncup. ad Sereniss. Guill.

XXI.

Admoniti quoque fuere Archiepiscopi, & Episcopi Germaniæ, ut conjunctissimis animis fidei Catholicæ causam tuerentur, atque nefaria Hæreticorum molimina retunderent, ipsos enim ad delendam omnino in Germania Religionem Catholicam conjurasse, quo argumento extant hæ literæ ad Magdeburgen. Archiep. exaratæ.

Sigismundo electo Magdeburgensi.

Paul. IV. lib. brev. fig. num. 2893. p. 515.

Tempus tibi oblatum est, quo egregium istum, quem prætefers animum, ita possis declarare, ut tam eximia, quæ a Sede Apostolica adeptus es, ornamenta, merito in te collata fuisse appareat, nam cum in Conventu, qui Ratisbonæ indictus est, multa valde, & nefaria, impia moliri dicantur Ecclesiæ adversarii, debebis tam perniciosis eorum consiliis una cum cæteris Catholicis, ad quos etiam scribimus, obsistere, nisi enim constanter, & fortiter a vobis hoc tempore impiis illorum conatibus obviam itum fuerit, nemo est, qui non intelligat, fore, ut, Catholicis isthic quotidie magis oppressis, hæreses latius in dies serpant, ac brevi tempore Catholica Religio, quod Divina misericordia avertat, in ista olim tantopere pia Natione penitus aboleatur, quamobrem memor officii tui erga eos, quorum salus fidei tuæ commissa, & commendata est, memor promissorum, atque ejus expectationis, quam de

te concitasti, memor denique judicii Divini, & tuæ ipsius salutis, enitere fili, ut nihil adversus Catholicam fidem, nihil contra Sanctissimas Ecclesiæ leges, atque instituta in eo Conventu decernatur. Noli pro Dei honore, pro animarum salute ullam contentionem subterfugere, ullum periculum extimescere. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die IV. Decembris MDLVI. anno II.

XXII. Paruit ille Pontificis monitis atque adeo strenue Religionem Catholicam defendendam suscepit, ut Magdeburgi antiquatos ritus Divini cultus instaurarit. Ferociebant vero propterea Hæretici in Catholicos, quod Turcæ in Hungariæ Ferdinando obnoxiæ limites excurrissent, ac re ipsa demonstrarunt, eos non minus implacabiles esse Catholicorum hostes, quam Turcas, cujus grassationis Turcicæ occasione nonnulli Ferdinandi populi Austriaci ab impiis subornati, cum ab iis subsidia contra Turcam postulata essent, profitendæ hæreseos libertatem impudenter efflagitarunt, ut narrat Surius his verbis: *Rex Ferdinandus necessaria contra Turcarum irruptiones præsidia comparare volens, petit a subditis suis eam in rem subsidia. Austriaci inferiores apud Viennam conveniunt, seque imperata facturos ultro recipiunt, modo ipsis permittatur Evangelium.* Hoc specioso nomine Lutherani hæreseos suæ fœditatem obvelare consueverant, contra quam impiam fraudem Stanislaus Hosius Episcopus Varmiensis ita declamabat: *Quæ mala isthæc est amentia, cum olim unum Deum colentes, uno & eodem nomine Christiani fuerimus appellati, quod nunc plerique tam præclarum hoc nomen fastidiunt, & Evangelici, quam Christiani vocari malint? scilicet extra Christum Evangelium esse potest? quid est Evangelium? læta annunciatio? Potest extra Christum læta esse ulla annunciatio, sempiternæ, & æternæ mortis annunciatio, extra Christum esse potest?* Idem præsul, ac postea Cardinalis, & Præses Tridentini Concilii in libro superiori anno scripto de expresso Dei verbo demonstrat, Evangelium non in verbis, sed in sensu constare, eumque petendum a communi Patrum consensu, qui sanctitate, & miraculis floruerunt, non ab Apostata Luthero, qui se edoctum a Sathana gloriatur, atque ab impiis appellari Evangelium inepta delitamenta ipsis placentia, quorum Sathanas sit author: *Praclare* (inquit Hosius) *scriptum legimus ab Hieronymo, non in Scripturarum verbis Evangelium est, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum foliis, sed in radice rationis.* (Et post multa) *Proferunt examina Scripturarum in pravum sensum detortarum, ac mox hominum, vel Diaboli potius per homines loquentis verbum pro Dei verbo, proque Christi Evangelio miseri mortales amplectuntur, & adorant. Horrenda est hæc idololatria.*

Surius in comm. hoc anno.

Lutherani nomine Evangelii suam hæresim vulgant, sic decipientes incautos.

Stanisl. Hosius in confess. Cathol. fidei.

Cæterum Austriacorum inferiorum postulata rejecta sunt a Ferdinando, tum avita pietate, tum quoniam exploratum habebat, populos Lutherano veneno imbutos in hostes demum commutandos. Subdit enim Surius: *Nihil tum impetratum est, quod facile videret sapientissimus Rex, nunquam adeo infestos Turcas Germanis, quam his annis, quibus Lutheri Evangelium miseri homines amplectuntur.* Cum vero Ecclesia quatuor tantum Evangelia ab Apostolorum temporibus venerata sit, multo plura a Novatoribus invecta sunt, ut narrat idem Author. *Ubi animadversum est Lutheri conatus, dum non initio reprimuntur, suos habere successus, mox alii super alios existunt homines importunis ingeniis, & ipsi quoque novam Mundo lucem venditant, ajunt se vidisse quod necdum Lutherus viderit. Ita repente intra unam Germaniam multiplex nimium credulæ turbæ Evangelium obtruditur, & incredibili stultitia ab imperita concione arripitur Lutheranum, Carlostadianum, Anabaptisticum, Zuinglianum, Schuencfeldianum, Osiandrinum, &c. Nec vident cœci, & miseri homines, dum ab una vera Catholica Religione abduci se sinunt, se in tam varias & mirabiliter pugnantes sectas seduci, ut jam permulti sint, qui prorsus ignorent, quid potissimum sequi debeant in tanta novorum dogmatum varietate. Hoc vero jure, meritoque patiuntur, quod stulte, & pueriliter quibuslibet novatoribus primo aures, mox etiam fidem commodarunt, cum in ea debuerint Religione constantissime perseverare, quam tot perpetuis sæculis universa Germania, & Catholica Christi Ecclesia coluisset, quam hodieque tot amplissima Regna, & Provinciæ colant. Interim vero dum seductoribus obtemperant, qui non Christi, sed suam gloriam quærunt, & miserorum animas negotiantur, in multas discinduntur factiones, inde animorum dissidia existunt, & perniciosissimæ dissensiones, simultates, inimicitiæ, unde necesse est Germaniæ vires prorsus enervari, sensim collabescere, dum inter se Germani tam misere distrahuntur, atque ita Turcis, qui hæc non ignorant, crescit animus, crescunt vires, nec dubitare sanæ quisquam mentis potest quin illi in omnem occasionem sint intenti, & ubi eis commodum visum fuerit nos sint oppugnaturi.* Vi-

XXIII. Ferdinandus rejicit petitiones Austriacorum.

Sur. in comm.

XXIV. *Ibid.* Visa Turcis fuerat commoda arrisisse occasio proferendæ tyrannidis, cum Carolus V. gubernacula Imperii abjiceret, atque in Transylvaniam hostilem exercitum effunderet; at Ferdinandus non contraxit animum, sed fortiter tumultuantes Austriacos compescuit, nec Religionem mutari passus est, qua mutata fingebant ii omnia e sententia successura, collectumque exercitum immisit in Turcas, quos etiam variis præliis fregit, multamque etiam ex eis prædam abegit.

XXV. *Sur. in com.* Hoc anno Basileæ in Germania extinctus est nequissimus Hæresiarcha David Georgius Major, qui præstigiis suis multo ante Batavos fascinarat Sathanæ opera, ut instar Antichristi se verum Christum, ac Regem promissum a prophetis gloriaretur, adeo ut simplici populo ab eo illuso plures excitatæ fuerint turbæ, ad quas commpescendas a Magistratibus gladio animadversum est in ejus Sectarios, atque adeo in ejusdem Matrem: ipse vero cum amplissimas opes corrasisset ab iis qoi in eum stulte crediderant, aufugerat Basileam ante annos duodecim, mutatoque nomine se Joannem Bruch appellarat, adscriptusque inter Cives, tamquam Evangelii causa exilium passus, honestam, & opulentam familiam alebat, at ejus felicitas parta flagitio, brevi evanuit, factumque est, quod de impiis scribitur: *Innitetur super domum suam, & non stabit*, nam domestici ipsi promissi Regni expectatione longa illusi, ejus imposturas fastidire cœperunt, *quorum præcipuum increpuit* inquit Surius *cur de re certissima dubitare voluerit, at non credat se verum esse illum Davidem a Deo missum, ut his extremis temporibus Regnum Israeliticum restituat, Jacobique Tabernaculum instauret?* At ille impudentiam impii tempsit, monuitque socios, ut ab ea secta discederent, & quia gaudium hypocritæ est instar puncti, deficientibus ab eo conjunctissimis, Divinæ in eum indignationis signa apparuerunt, nam domus, quam in agro amœno extruxerat magnifice, cum tota supellectili pretiosa incendio conflagravit, ædes etiam, quam inhabitabat Basileæ, repente decidit; altera etiam illius domus de cœlo tacta est: tum Viri gravis, qui ejus blasphemas, & impias strophas noverat, adventu perturbatus adeo est, ut contracto ex mœrore morbo e vivis demigrarit; obfirmatus tamen in flagitio persuasit suis, se triennii flexu resurrecturum, Regnumque illud admirabile adeo celebratum a Prophetis initurum, ipsosque suæ felicitatis participes futuros. Constitit ex ejus scriptis exe-

(Margin: David Georgius Major Hæresiarcha moritur. — *Job. 8.*)

cranda hæc figmenta docuisse, quæ refert Surius. *Ausus est scribere omnem doctrinam Moseos, Prophetarum, ipsius Christi, & Apostolorum, ac Discipulorum esse imperfectam, & inutilem ad absolutam consequendam felicitatem, atque in eum tantum usum traditam, ut homines quasi pueros ad hoc usque tempus coerceret, suam vero doctrinam esse perfectam, & quæ hominem beare queat. Asseruit se verum esse Messiam, Patris charissimum Filium, non ex carne, sed Spiritu Sancto natum, se restauraturum domum Israelis, verosque Levi filios, verumque Dei Tabernaculum, idque non Cruce, vel morte, aut rebus adversis, ut alter Christus, sed clementia, & Spiritu Christi, qui ipsi a Patre sit datus amore, & gratia. Se dixit habere potestatem solvendi peccata, & remittendi, & retinendi, seque in extrema die totum Mundum judicaturum, se maiorem esse Jesu Christo, quod hic ex muliere in carne natus sit, se vero e Spiritu Sancto cœlestem Christum natum, & unctum. Multa alia absurda nimis, & impia scripsit homo perditus, & tamen hæc omnia conatus est adstruere sententiis Scripturæ Divinæ. Ita nullus est tam scelestus & abominandus Hæreticus, qui non jactitet Dei verbum. Cur igitur tandem non cavent sibi homines ab istis novi Evangelii in tot sectas distracti præconibus sub prætextu puræ doctrinæ, & verbi Dei, & sinceri Evangelii horrendos in orbem errores invehentibus, & innumeros in tartara abducentibus?*

Dum fanatici Impostoris resurrectionem expectant ejus sequaces, qui cadaver magna pompa sepulchro mandarant delata est vertente triennio blasphema illius hæresis ad Senatum Basileensem, a quo in eum credentes abrepti fuerunt in vincula, putidumque ejus cadaver sat integrum refossum, atque a carnifice ona cum scriptis, & imagine concrematum.

Subdit Surius: *Idem supplicium intentatum iis, qui quippiam contra hoc judicium dixissent, aut fecissent. Nos quidem qui Catholici, Deo favente, sumus, satis novimus jure animadverti in Hæreticos, attamen cum Pontifex, & Catholici Magistratus id faciunt, quam belle audiant apud Sectarios, scripta eorum probant: scilicet cum Zuingliani, vel Lutherani, aut alii id genus homines puniunt Hæreticos, in virtute, & laude ponendum est, cum Catholici, in vitio, & vituperatione. In Anglia [ut non dicam] cremata sunt cadavera Buceri, & Fagii, id indignissime ferunt Foxus, & ejus complices, sed rectius illi stomacharentur in Ge-*

(Margin: *Sever. l. 1. Con. Fr. Puc. Filidinum c. 9.*)

ne-

novenses suos, apud quos traditur, ante annos non admodum multos cadaver cujusdam, qui ritu Catholico Sacramenta sibi ministrari petierat, in Crucem actum. Omnia licent præconibus Evangelicis; Pontifici, & Catholicis nihil licet: una eademque res cum fiat a Luthero, Zuinglio, & Calvino, purum, putumque Evangelium est, & eximia virtus; cum fit a Pontifice, aut a Catholicis, facinus est Antichristianum, impium, execrabile. Qua tam injusta fraude profecto Hæretici testificantur, quod operibus Patrum suorum consentiant, Ethnicorum scilicet & Idololatrarum, de quibus lamentabatur Augustinus Marcellino scribens, quod tam iniqui Judices essent Christianorum operum, quæ si ab Ethnicis facta fuissent, laudatione pariter, & admiratione prosequerentur. *Hæc* (inquit) *cum in eorum leguntur authoribus, exclamatur & plauditur: Cum vero legitur præcipiente authoritate Divina, accusatur Religio tamquam inimica Reipublicæ.* [Ep. 5.] Ejusmodi itaque principiis gloriari possunt Novatores, nam ut scite Tertullianus ajebat, [Id. præsc.] *Omne genus ad originem suam censeatur necesse est.*

XXVI. Diffudit latius Lutherana impietas in Germania infelices suas propagines, cum Otho Henricus Palatinus, & Carolus Marchio Badensis [Sur. in comm.] in tantam insolentiam hoc anno prorupere, ut Religionem Catholicam penitus e sua ditione evulserint, ac populos infelices in castra Sathanæ traduxerint, qui de flagitiorum licentia sibi abblanditi non intellexere, se tanquam victimas ad æternam carnificinam trahi: de quibus hæc Surius.

Per hoc tempus, aut circiter, Otho Henricus Palatinus Elector, & Carolus Marchio Badensis e suis ditionibus veterem religionem pellunt, & novam inducunt. Non est mirum, ut aliat etiam dixi, populum libenter amplecti nova hac dogmata, quia plausibilia sunt, & suavia veteri homini. Permittunt direptiones rerum Ecclesiasticarum, & cænobiticarum. Jejunia, vigiliæ, preces, mortificationes carnis, mundi contemptus, studium continentiæ, sobrietatis, pudicitiæ, & id genus virtutum, Papistarum sunt commenta. Sola fides justificat, confessio peccatorum, & pœnitentia nugæ sunt, & carnificinæ Papisticæ. Quis non hæc libenter audiat? Quis non cupide amplectatur? & tamen longe secus docet Scriptura omnis, & ipsa quoque, [Gal. 5.] *quantumvis dissimulemus, longe diversum nobis testatur conscientia.* Qui autem sunt Christi, *ait Apostolus,* carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & [Luc. 10.] concupiscentiis. Hoc fac, & vives. *Eant Evangelici cum isto suo blandissimo Evangelio, qui volent. Ubi ad Christi Tribunal venerint, sentient se toto cœlo errasse.*

XXVII. In Gallia exercebatur judiciorum severitas adversus Hæreticos, nam licet Henricus Rex cum protestantibus junxisset fœdera ad debilitandam Cæsaris potentiam; tamen eam pestem in suo Regno pati non poterat, ne seditiones, ac turbas concitaret, proindeque contentus [Ext. in MS. Car. Spad. sig. n. 137. p. 163.] Evangelio vetere, quod Majores coluerant, oderat novum Evangelium inventum a Sathana, impiisque Zuinglii, & Calvini deliramentis pollutum: constatque ex literis Viterbiensis Episcopi in Gallica Aula Internuntii, plures in Gallia Religionis violatæ causa flammis traditos, suppliciumque intrepide pertulisse, cum mens eorum adeo a Sathana occupata esset; nec plebejos modo ea insania fascinatos fuisse, sed etiam sacrati Ordinis aliquos Ministros, atque ex iis Monspeliensem Episcopum mense Februario proximi anni in carcerem conjectum. Cæterum, ut Guillelmi Pelliserii, hoc enim nomine Monspeliensis Episcopus vocabatur, famæ, atque honori consulamus, haud omittimus referre, apud Sammarthanos, qui de Galliæ Episcopis scripserunt, haberi, insimulatum quidem ipsum de hæresi fuisse, sed nequaquam infectum. Verum, quicumque demum fuerit, maximam profecto suo nomini infamiam comparavit, dum gliscentem in sua Civitate hæresim ignavus Pastor non repressit, oblitus forte aureæ illius Gregorii Magni sententiæ. [Et 64. hg. Ind. 4.] *Qui emendare potest, & negligit, participem se procul dubio delicti constituit;* immo, quod deterius est, Goillelmo Rondeletio, Medico cæteroqui præstante, a quo Monspeliensis Medica Academia Hæreseos veneno contaminata est, in tantum familiarissime est usus, ut a Pelliserio ipsum accepisse egregium, quod scripsit, de piscibus opus, testetur Thuanus. Ex qua quidem Hæreticorum consuetudine, quantum Ecclesiasticis viris periculi, & dedecoris accedat, facile patebit legentibus epistolam Sancti Bernardi Abbatis ad Guidonem Pisanum Cardinalem Legatum, quæ reperitur notata numero *196.* Sed qui in sui muneris partibus explendis tam segnis, & animabus sibi concreditis curandis tam deses fuit, tam impiæ omissionis in proprio corpore pœnas luit; [L. 39. Hist.] nam vixit ad exactam ætatem, contabuitque miserabilis senex inter frequentes, & acerbissimos cruciatus, erosis lento, & insanabili ulcere præcordiis, incertum, errore, an culpa pharmacopolæ cer-

Secu. Sammar. l. 1. elog.

certe pessimi, qui catapotia quædam ex male trita colochyntide sumenda ægroranti obtulit, multum indignantibus Medicis, quod quæ salubriter, & caute præscripserant, ea tam infelici casu in amici præsulis perniciem verterentur. Justo Dei judicio id exigente, ut qui ovibus suis poculum mortis vel permiserit, vel propinaverit, mortem per poculi errorem infeliciter hauserit. Sed hoc nonnisi anno 1568.

Cum itaque novarum Sectarum erumpentia germina tam strenue excinderentur in Galliis, palam impietas efferre se non audebat, ac Ministri Calvinistici captare latebras cogebantur, quod cum Calvinus acerbe ferret, Theodorus Beza, qui flagitiis suis magnam apud impios nominis claritatem sibi peperit, molitus est ab Othone Henrico Palatino Catholicæ Religionis hoste mitti literas ad Regem Galliæ, ut ipsum ab insectandis Calvinistis deterreret, sed cum ille Lutheranus esset, Beza vero Sacramentarius ea usus est fraude, ut se Lutheranum profiteretur; fingere enim, ac refingere Religionem, ac veluti calceos mutare, licitum sibi esse voluit. Hujus Evangelici, & Evangelicorum signiferi perfidiam, ac nequitiam ita describit Surius.

Sur. in comm.

Est in Calvini Discipulis non postremus Theodorus Beza. Is quondam Juris Licentiatus Parisiis ex opulentis Sacerdotiis ultra septingentos coronatos aureos percipiens vitam vivebat spurcissimam, ac varia libidinum specie contaminatam: erat hæc quædam ad deteriora Parasceve, talesque mores nihil merebantur aliud, quam ut homo impurus prorsus a Deo rejectus in inexplicabiles perfidiæ, & hæreseos labyrinthos detruderetur; quod & factum est; nam ad Calvinum defecit, venditis prius simoniaco sacrilegio Sacerdotiis, vel beneficiis Ecclesiasticis, sed quemadmodum in Calvino, aliisque hæresum Architectis multa fraus, & dolus, miraque inconstantia fuit, ita & in hoc Beza, quemadmodum vel unum præclarum facinus, quod subjicimus, declarabit.

Anno hoc MDLVI. abiit ille ad Electorem Palatinum Othonem Henricum, qui erat Lutheri placitis addictissimus, cum Farello homine pestilente, qui Genevam infecerat, & Calvinum, Servetum, Viretum, aliosque id genus habuit discipulos, atque ob metum seditionis a Basileensibus proscriptus, & in exilium abire jussus fuit. Obtulit autem Beza illi Principi arte veteratoria, & multa cum simulatione confessionem quamdam, atque, illi non modo Allobroges, sed etiam Helvetios subscribere. Fecit hoc ille bonus Vir, ut Principis benevolentiam sibi conciliaret, qua tum opus habebat, maxime, quod Rex Francorum severe in Calvinistas animadverteret, quem eo nomine apud Principem accusabat tyrannidis, orans, ut Regem a proposito precibus, & minis deduceret. Porro hæc confessio ad verbum habebat verum, reale, ac substantiale Corpus, & Sanguinem Christi sub specie rerum visibilium repræsentari, & exhiberi. Dixisses Calvinistas, & Zuinglianos prorsus mutatos in Lutheranos: sed quid non fingit deplorata nequitia? Princeps quidem, & qui aderant, ea confessione lætabantur, & quod putarent conversos esse Sacramentarios, communis gratulationis ergo miserunt eam Duci Witembergico; is quoque tam insperatam metamorphosim miratur, & laudat: spargitur mox rumor in Germania, agitur triumphus de Zuinglianis ante victoriam. At Tigurini ubi de re tota certiores fiunt, de tanta hominis impostura acriter dolent, & eam confessionem magna contentione oppugnant, Bezamque falsi reum peragunt; nihil enim Zuingliani illi volebant minus, quam a Zuinglio ad Lutherum defecisse videri; nam tametsi Lutheri placita in quibusdam non inviti sequuntur, at in re sacramentaria errasse Lutherum, plus Luthero vidisse Zuinglium contendunt. Quid vero interim Beza? num se deserit? minime. Audi artem tali Artifice dignam. Vult persuadere Tigurinis dolum aliquando bonum esse, & aliud agere, atque simulare, nec dubium est, quin totum hoc Evangelium his artibus sit instructissimum, iisque & ortum, & auctum, & propagatum sit, & id quidem mortales minime vident, ubi autem Deo propitio quandoque viderint, repente, ut fumus, illorum præstigiæ, quibus homines dementant, evanescent. At Tigurini tamen hoc paradoxo minime contenti non prius in gratiam recipiunt Bezam, quam suam ille culpam agnosceret. Redit inde Vir optimus ad suos Helvetios, & Allobroges, & ut priorem fraudem posteriore expiaret, atque re ipsa testatum efficeret, se Grmanis illusisse, in Westphalum, & Hesbusium stringit calamum, palamque profitetur, non aliam in Cœna Domini esse Corporis, & Sanguinis præsentiam, quam in Baptismo, in concione, in lectione Sacræ Scripturæ, atque in privata meditatione, quoties mens fidelis ad Christum assurgit. Et rursus tamen, ut a Germanis non penitus desicere videatur, fatetur in Cœna Domini substantialiter, & realiter verum, & naturale Christi Corpus esse, & exhiberi, sed ca-

nam non vult esse id, quod inter homines eu Domini præscripto geritur, ejus vero præcipuam partem in Cœlis peragi, cui nos interfimus fide, & spiritu. Ita isti infelices sibi in primis, deinde etiam aliis, portentosis verborum strophis illudunt, atque in sanctissimis Religionis negotiis haud aliter atque in scena versantur, in alias, atque alias subinde transformati formas, ut cum iidem perpetuo loquantur, diversos loqui putes. Et tamen is idem Beza multas postea in Galliis turbas excitavit, opima e locis sacratis spolia abegit, & tantum apud homines misere fascinatos Principatum, & Regnum obtinere visus est. Fauis clemens, & bonus Deus, ut tandem nobis patescant oculi, & videamus quam splendide isti nobis imponant, quam omnia in summam, & sempiternam animarum perniciem machinentur, quam nihil spectent minus, quam ut rebus, salutique nostræ consulant.

XXVIII. In Anglia reflorescebat Catholica Religio piis laboribus Reginaldi Poli Apostolicæ Sedis Legati, a quo celebrata est Synodus totius Provinciæ, atque in ea Sanctissimæ leges veteres instauratæ, nonnullæque novæ constitutæ, quæ a Paulo Pontifice confirmatæ fuerunt, de quibus hæc Sanderus. *Illustrissimus Legatus iusta decreta illius Synodi, quam ante coegerat, Religionis restituendæ, ac reformandæ formulam a Summo Pontifice prius visam, & approbatam publicavit, atque ab omnibus ordinibus servari jussit. Cæterum illud ad cohibendum Clericorum in victu nimium luxum, de certo ad mensam ferculorum numero, multi ægre tulerunt, nec facile illis locis, & temporibus observari potuit. Ambitio quoque, plurimaque beneficia congerendi infinitum studium [quod ab Ecclesia, & Clero paulo ante propter hæc, & hujusmodi peccata, tam acriter castigatis, & tam recens in gratiam receptis, longius etiam quam a cæteris Ecclesiis abesse debuit] in multis vix potuit retardari, vel extingui: unde jam tum homines aliquot vere pii, & secundum Deum prudentes, timuerunt ne iterum a Domino gravioribus, quam ante flagellis vapularemus.*

Sander. de Schism. Angl. l. 2.

In Anglia Religio restituta.

Impositus vero est finis Synodo a Cardinale Polo Legato habitæ anni hujus principio, in qua decreta, de instaurata disciplina Ecclesiastica promulgata, omniaque illius capita septem articulis distincta sunt, ut Viterbiensis Episcopus in Gallica Aula Internuntius ad Cardinalem Caraffam XXIX. Februarii scripsit.

XXIX. Hoc anno Sigismundus Rex Poloniæ misso Oratore Sandomiriensis Arcis Præfecto obsequium Pontifici Paulo vetere more, ac instituto detulit, de quo honorifice excepto, Regiæque pietatis significatione data, hæc rescripsit Paulus, Regemque hortatus est, ne se Hæreticorum, qui in eo Regno grassari cœperant, fraudibus irretiri, aut pravis colloquiis infici pateretur.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Regi Poloniæ Illustri.

Charissime in Christo fili noster salutem & Apostolicam benedictionem. Quodvis Serenitatis Tuæ erga nos, & Sacrosanctam hanc Sedem officii genus semper quidem gratissimum nobis est, sed obedientia quam proxime dilectus filius Stanislaus Castellanus Sandomiriensis Orator tuus, nomine tuo ad nos detulit, eo nobis gratior fuit, quo magis necessario Regni tui tempore delata est; nam etsi obsequium hujusmodi, ut scis, a Regibus, Principibus, & Populis omnibus Christianis, nobis ac eidem Sedi debetur, & a Majoribus tuis summa fide, amore, ac pietate perpetuo præstitum fuit, hac tamen tuæ istius constantis erga eam, & nos observantiæ significatione ad eos commonendos, qui te, ac Regnum idem tuum ab obedientia ipsa abalienare, atque a vera Religione seducere conantur, nihil in præsenti esse opportunius potuit. Verum non satis futuræ sunt hæ cæremoniæ, nisi tua eadem animi constantia, & virtus a novarum rerum cupidis, & perniciosa eorum consuetudine pravisque colloquiis sese immotam, & invictam servaverit, quæ, quam bonos omnes mores corrumpere, & rectas mentes subvertere solita sint, minime te præterire arbitramur. Hoc ne Serenitati tuæ ullo unquam tempore accidat, videmus quod abs te & nunc diligenter curatur, & curaturum iri in posterum plene confidimus, sed ob nostram in omnes Christifideles pii, & communis Patris charitatem, bonique Pastoris vigilantiam, ac privatam curam & benevolentiam, qua te, ac res tuas, tuumque Regnum nobilissimum, ut vides, amplectimur, facere non possumus, quin hæc ipsa, quæ si non forte iisdem verbis, at saltem eadem sententia non semel ad te scripta fuerunt, sæpius repetamus, ea utique spe, ut serenitas Tua veri pastoris sui vocem agnitura sit, eique, ut facit, longe studiosius, quam impiorum consiliis audiens futura: nam secus, qui eam neglexerit, non te ignorare arbitramur quamnam tandem rationem ante verendum, justissimumque Dei Tribunal reddituri sint, sicuti Venerabilis Frater Aloysius Episcopus Veronensis Nuntius noster tecum est acturus, ad quem, cum etiam de iis, quæ per ipsum oratorem tuum a no-

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2889. p. 38.

Rex Poloniæ Oratorem obedientiæ Paulo misit.

nobis petiisti, diligenter scribendum curaverimus, ea eodem cognosces, quid & nos sentiamus, debeamusque, & a te quoque sentiri debere putemus. Cætera, quæ ad præstitam obedientiam pertinent, idem ipse orator testis erit, quanta cum nostra omnium approbatione, tuæque serenitatis laude fuerit accepta, nam de ipso oratore si quid ad tuam de hoc ejus obeundo munere expectationem adjungi posse a nobis speraremus; multa de illius eloquentia, prudentia, pietate, & aliis egregiis virtutibus, quas his paucis diebus in eo cognovimus, scribenda essent, sed cum nihil ad te novi nos esse allaturos putemus, illud tantum restat, ut tales, ac tam bene de tua serenitate, deque Patria sua meritos Viros non minus tibi in Domino gratulemur, quam eorum vicem doleamus, qui in ejusdem tuæ serenitatis, & Patriæ, atque animarum suarum exitium ei adeo dissimiles fieri audimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XXVII. Maji MDLVI. Pontificatus nostri anno II.

XXX. Ut multi levitate ingenii abrepti, aut morum pravitate corrupti, aut captandæ novitatis cupidine illecti, impliciti sunt hæreseos laqueis in Polonia, ita non defuere Viri graves flagrantissimo pietatis studio incensi, qui Hæreticorum fraudibus, & conatibus constantissime restiterunt; inter quos Andreas Episcopus Cracoviensis a Pontifice commendari meruit atque ad decerpendas pro defensa Religione ampliores coronas incitari.

Scipit hæresis in Polonia.

Venerabili Fratri Andreæ Episcopo Cracoviensi.

Ib. fig. n. 2889. p. 37.

Venerabilis Frater. Noster apud vos & Sedis Apostolicæ nuntius Venerabilis Frater Episcopus Veronensis in literis suis, quibus Religionis statum, qui isthic nunc est, perscripsit, ejusmodi testimonium cum aliis Ecclesiastici ordinis viris, atque etiam nobilibus laicis nonnullis tribuit, tum Fraternitati tuæ dedit, ut in dolore quem capimus ex zizaniis, quæ per seditiosos homines Ministros suos inimicos in Regni istius nobilissimi perniciem sparsit, & quotidie latius spargere, & disseminare conatur, non parum nos præstans virtus, & gravitas tua consolentur, sitque penitus nobis persuasum, perpetuum tuum, & constans Religionis ipsius, & fidei Catholicæ defendendæ studium, tanquam firmum præsidium improborum audaciæ oppositum fore; quamobrem gratias agimus omnipotenti Deo, quod ad hoc tot, tantosque isthic habeat, ac tam fideles operarios obstare paratos eorum impietati, quos ad vastandam vineam Dominicam apud vos perpetuus Ecclesiæ hostis excitavit atque impulit, in quo & tu, & reliqui ejusdem Ordinis præclare vos ostenditis nosse, quod officium vestrum, quod munus, quæ bonorum Pastorum partes sint. Certe enim, ut mercenariorum est, lupis adventantibus fugere, ovium salutem deserere, ita bonorum est Pastorum eas ab illorum irruentium rabie defendere, atque etiam, si ita accidat, pro eis animam ponere, quo animo qui sunt, quique talem erga greges suos fidem, & benevolentiam præstant, iis a Domino æternum, ut scis, paratum est præmium, cujus assequendi tu occasionem quando ipsius Dei impulsu, beneficioque complexus es, cum scias non-nisi eos, qui legitime certaverint, coronari, eam tene, & quo majus certamen cum adversariis proponitur, hoc studiosius & fortius Dei omnipotentis auxilio fretus ipsius honorem, & cultum una cum ovium sibi commissarum salute, & Patriæ tuæ pace, & quiete tuere, atque defende, nefariisque hominum turbulentorum conatibus, qui Ecclesiæ Dei vexatores sunt & perturbatores publicæ tranquillitatis, nec minus suæ ipsorum salutis, quam aliorum inimici, vim istam & animi, & ingenii tui, ut facis, oppone, ita ut exemplo tuo alii, quotquot bene sentiunt, confirmentur; quibus quantum profueris tantus ad tua merita cumulus accedet, quemadmodum te facturum esse minime dubitamus; nunc vero hoc quod attigimus tui magis inflammandi causa diximus, quem adeo incensum videmus, quam ut fraterno erga te officio fungeremur, nostramque in te benevolentiam vel hoc ipso ostenderemus indicio, parati eam tamen aliis quibuscumque rebus cum Domino poterimus Fraternitati tuæ declarare. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XXI. Maji MDLVI. Pontificatus nostri anno I.

Inter alios Præsules, qui in Hæreticis confutandis, discutiendisque eorum tenebris strenuam navarunt operam multis scriptis, inclaruit Stanislaus Hosius Warmiensis, qui Hæreticorum jactantium a se Evangelii lucem Poloniæ inferri, impiam impudentiam refregit, non aliud ab ipsis allatum Evangelium, quam mendaciis nefariis depravatum ostendens, cum ante sexcentos annos vero Evangelio fuerit collustrata, nec alias Traditiones, aut Evangelii interpretationes admittendas, quam quæ ab Apostolis per manus SS. Patrum ad nos transfusæ sunt. XXXI.

Quanta fuerit, inquit, *hæc mentis vecordia, si recipiamus ignotum Evangelium, rejiciamus vero quod a SS. Patribus nostris traditum habemus? quod si nomen Evangelii tribuunt iis libris, quos ab Evangelistis, & Apostolis, quos etiam a Prophe-*

Stanisl. Hosius Ep. Vvarmien. de expresso Dei verbo.

Non de Evangelio lea de sensu lis est.

phetis ante scriptos habemus, hoc vero jam inde a sexcentis annis prope recepit Polonia, nec est quisquam, qui dubitet, quam sit in eis expressum Dei verbum. Quamobrem quod ad Scripturam attinet, non est aliud Evangelium, quod a nobis obtruditur ab Hæreticis, ab eo, quod nos profitemur. Quin ipsi Scripturam omnem canonicam a nobis habere se palam fatentur. Quad igitur est alind illud, quod evangelizant? illud nimirum, cui [sicut scribit Calvinus] aliena commenta assuunt, cuius alienum quemdam, & hactenus inauditum in Ecclesia Dei sensum adferunt. Et hoc est, quod nos monet Paulus : Si quis vobis aliud evangelizaverit, præterquam quod accepistis, anathema sit, *hoc est, si venerit Lutherus, Calvinus, aut Philippus, & alio sensu vobis prædicaverit Evangelium, quam quem a Sanctis Patribus accepistis, si quid ab eo diversum annuntiaverit, quod ab illis traditam habetis, anathema sit. An iis Pauli verbis non merito deterremur, quo minus istorum commenta pro Dei verbo recipiamus?* Et infra *An vere non sunt idola Lutherus, Calvinus, Philippus, Brentius? an quod est Sathanæ proprium, non adversantur, an non extolluntur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in Templo Dei sedeant ostendentes se tanquam, sint Deus, & quidquid scribunt, quidquid dicunt, hoc tanquam expressum Dei verbum ab omnibus adorari contendunt?*

2. Thess.

XXXII. Proruperat eo novorum Evangelicorum impudentia, ut etiam Evangelio Christi commenta, & scripta fallacia præferrent, quod Sacramentarii Lutheranis, vicissimque illis Lutherani objecerunt, atque expressa Dei verba in alienum sensum detorquerent, ut fierent Sathanæ, verba, quæ non expresso vero, sed afficto sensu falso, a Christo expressa contenderent, quorum fraudes Hosius in libello ad Regem Poloniæ ita confutat.

Stanisl. Hosius de exp. Dei verbo p. 85.

Erasmus Alberus de Lutheranis scribit, quod cum aliud nihil superest, ad Augustanam confessionem, tanquam ad sacram anchoram confugere consueverunt, & tanti, inquit, illam faciunt, ut non desint inter ipsos, & quidem non postremi, qui dicant, se malle de Pauli ipsius Apostoli, quam vel de Lutheri, vel de confessionis Augustanæ doctrina dubitare. Vides quemadmodum etiam ipsi ferre non possunt Sacramentarii, quod pro verbo Dei recipiatur [quod pluris etiam fiat, quam Dei verbum] quod vel in Lutheri libris, vel in Augustana confessione continetur? & feremus nos Christiani, quod ferre non possunt quilibet impuri Christiani? (Et infra.)

Præferuntur Apostolis nebulones.

Satis demonstrasse videmur, quod nunc 87.
imperitæ multitudini, tanquam Dei verbum ab Hæreticis venditatur, id non Dei, verum Diaboli verbum esse, a quo mentes piarum omnium abhorrere oportet. [Et
post multa] *Stultas hoc sibi mulierculas* 90.
arrogare videmus, ut rejectis Patribus, contemptis Pastoribus, & Doctoribus, totius Ecclesiæ sensu, & consensu ne pili quidem facto suam interpretationem eorum interpretationibus anteponere non reformident? (Et inferius.)

Vis cognoscere, Pientissime Rex, quod 91.
expressum Dei, quod sit expressum Diaboli verbum? ex una quidem, eademque Scriptura, sicut copiose jam a nobis demonstratum est, utrumque produci potest. Verum interea discrimen paucis accipe, si quis ita Scripturam intelligat, ut charitatem intellectu suo ædificet, Dei verbum est: Si vero sic eam intelligat, ut intel-
lectu suo, quod est charitati contrarium, 97.
ædificet, Diaboli verbum est. [Et multis interjectis] *Quis nunc sit Regni tui status vides, dum non alia fere de re, quam de expresso Dei verbo disceptatur ab omnibus, dum sibi quisque cognitionem illius arrogat, dum sua quisque phantasmata, tanquam expressum Dei verbum vult adorari, neque raro fit, ut quo quisque est indoctior, hoc majore audacia de eo, quod non intelligit, expressum tamen Dei verbum videri vult, differat.*

Edidit etiam Stanislaus Hosius dialogum de Communione utriusque speciei, cum Hæretici illis ad salutem necessarium suaderent, quos a salutis via ad æternum exitium traducebant, atque infelicissime eripiebant iis Christum, quibus duplicem speciem pollicebantur; quam impiorum fraudem his verbis in luce collocat, ac disjicit. XXXIII.

Stanisl. Hosius in Dialogo de utriusque speciei Communione.

Quid iste somniat de effuso sanguine quasi denuo fundatur, cum ex calice bibitur? cum effusus ille sanguis non alibi sit, quam in illo corpore glorificato, in quo resurgens Christus non amplius moritur, nec sanguis eius fundetur amplius, sed sicut in cælo localiter, in verbo personaliter, sic sub vini speciebus est sacramentaliter, ut sive quis sub una, sive sub utraque specie sumat, totum Christum sumat cum Carne, Sanguine, Anima & Divinitate, cum hæc ab invicem separari nequeant. Sed sic plerumque solent, qui de speciebus sacramenti Eucharistiæ contendunt: nimirum altercando veritas amittitur, dixit ille: Dum contendunt de his, quæ videntur speciebus, amittunt eum, qui carnis oculis non videtur vere sub illis latentem, qui vere salus nostra est, Dominum nostrum Jesum Christum ex utra-

traque specie, quando seorsum corpus, seorsum dari Sanguinem imaginautur, & imprudentes in errorem Nestorii prolabuntur.

XXXIV. Serpente in dies latius hæreseon multiplici peste per Poloniam, ipsaque Regia Hæreticorum familiari licentia contaminata, Paulus Sigismundum Regem gravissimis hisce literis admonuit, ut Joannem a Lascho Hæresiarcham, ac Petrum Vergerium pestilentissimum Hæreseos propagatorem Regno ejiceret, ac mature periclitanti Regno consuleret.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Regi Poloniæ Illustri.

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2961. p. 1. Paulus, adhortatur Regem Poloniæ, ut Hæreticos cunctos e Regno ejiciat.

Charissime in Christo fili noster, &c. Perspicere ex proximis literis nostris potuisti, quod gaudium nostrum, quæ lætitia fuerit iis de te auditis, quæ vehementer optabamus. Quid enim parens vel libentius audit, vel facilius credit de filio suo, quam quæ recta, quæ sancta, quæ salutaria sunt? Verum ea de re postea ad nos allata sunt certis non paucorum testimoniis, quæ lætitiam illam nostram in gravissimum mærorem converterunt, nosque maxime de tua, & de Regni tui salute sollicitos jam, & anxios esse cogunt; quæ quidem si taceremus, officio nostro deessemus, nostrique silentii in die judicii rationem reddere cogeremur, neque amari te a nobis neque salutem, atque existimationem tuam nobis charam esse ostenderemus: itaque statuimus tecum ita agere, ut parentem cum charissimo filio oportet, & indicare tibi ea, in quibus peccas, ut ea corrigere, & cum saluti animæ, tum etiam existimationi, & Regno tuo consulere possis. Audi igitur, charissime fili, ea, quæ ad te scribemus æquo animo, paternumque hoc officium nostrum in optimam, ut debes, partem accipe. Habetis in Aulis vestris, vos Reges, assentatores permultos, habetis, qui non saluti, & dignitati vestræ, sed suis ipsorum commodis, & cupiditatibus inserviant, qui honores ambiant, qui opes concupiscant; at quam paucissimos habetis, qui vere, qui sincere, qui fideliter moneant, quique vos ex animo diligant. Nos ex te nihil quærimus, nihil concupiscimus, nisi te ipsum, non opes tuas, non munera expetimus: nemo fidelius monet, quam qui sine ulla cupiditate monet: credimus, immo certo scimus ex Ministris, & purpuratis tuis aliquos & bonos, & tibi fidos esse, sed timidi sunt, neque libere monere te audent. Nostrum hoc est munus, nostræ partes, quos in hac summi Sacerdotii specula Dominus collocavit, & gregi suo quamquam indignos, immerentesque præposuit ut salutis iter omnibus demonstremus, ut errantes in viam reducamus, ut sine dissimulatione ulla ipsos Reges, & Principes, si quibus in rebus Deum offendunt, arguamus, quod quidem officium si negligentia prætermitteremus, & si illi in peccatis suis morerentur, væ nobis, quorum de manu Deus, sicut per Ezechielem denuntiavit, sanguinem eorum requireret. Quæ igitur de te ad nos delata sunt, quæque te plane Hæreticis non sine gravissimo omnium Catholicorum scandalo favere declarant, hæc sunt. Quod cum Hæreticis, quibus ne Ave quidem dicendum esse Joannes Apostolus præcipit, qui ne iisdem quidem balneis, quibus Cherinthus Hæreticus usus fuisset, uti voluit, ipse in orationibus, & in sermonibus, & in mensa, convivioque communicas; quod & ad Hæreticos literas das, & ab eisdem accipis; quod pestiferos ipsorum libros tibi inscribi, & legi passim, ac vendi pateris; quod alia omnia Hæreticorum scripta, quibus Catholicam fidem oppugnant, omnibus ex partibus in Poloniam deferri, & pro foribus Regiæ tuæ exponi, vendique, & ab omnibus legi sinis, nec in quemdam ejusmodi librorum venditorem, etiamsi id tibi notum sit, animadverti jubes; quod Hæreticos minime prohibes occultos cœtus, & conventicula celebrare in privatis domibus, nec pœna ulla, etiam publice contra Catholicam fidem concionantes afficis. Quibus quidem de te, charissime fili, auditis, quo nos dolore affectos, quantopere viscera nostra commota esse censes? Quem enim Regem optimum Ecclesiæ filium, quem perpetuum Catholicæ fidei Defensorem, quem acerrimum Hæreticorum hostem fore sperabamus, aperte hunc videmus Hæreticorum esse fautorem, & Catholicam fidem, sanctamque Matrem Ecclesiam oppugnantibus non modo non resistere, verum eos potius adjuvare. Adeone oblitus es Parentum, & Majorum tuorum clarissimorum Regum, tam Catholicorum, & ita de Ecclesia Dei meritorum Principum, adeoque officii Regii, adeo tuæ salutis es immemor, ut Hæreticis tu favere sustineas, ut eos, qui perditi ipsi, & te, & commissos tuæ fidei populos perdere festinant, sustineas, quorum non congressum modo, & sermonem serpentem, ut cancrum aspernari, atque respuere, sed nomen ipsum horrere deberes, cum iis familiarissime vivas, quorum scripta tanquam pestem vitari abs te oportet, ea ad tuam, & aliorum perniciem omnibus in locis Regni tui, & in Aula vendi, lectitari, divulgari impune patiaris? Hanc tantam nomini tuo maculam, & notam inuri pateris? hos de te sermones apud Christianas omnes Nationes dissipari? tantum Regem, illo genere, illis

Ma-

Majoribus ortum, illa disciplina institutum, adeo ab ineunte ætate Catholicum, & pium, Hæreticorum nunc esse fautorem? tam Nobilem Regnum impune per Hæreticos hæresibus imbui, tam piam olim, & Catholicam Polonorum Nationem a Catholicæ Ecclesiæ gremio ejus temporibus te conivente segregari? Quid illa? quam clara, quam perspicua signa tui erga Hæreticos studii, quod Hæreticis Palatinatus, Hæreticis Castellanias, Hæreticis alios Regni tui Magistratus contra Regni Constitutiones, contra sacros Canones, contra tuum jusjurandum, tam impense mandas? An non hoc est aperte hæreses alere, & propagare, hæreticos ornare, provehere, & quam maximam illis potestatem dare? Quantopere piorum omnium animos frangi, ac debilitari censes, cum tantopere Hæreticos abs te extolli, & beneficiis tuis augeri vident? Nec vero satis habes sæcularibus honoribus homines hujusmodi ornare, quibus omnis ad honores aditus interclusus esse deberet, verum ut audivimus, Ecclesiasticis etiam dignitatibus contra divina, & humana jura manus admovere ausus es: siquidem Chelmensem Episcopum maxima hæresis infamia laborantem, sine Apostolicæ Sedis authoritate, immo contra ejus authoritatem ad Wladislaviensem Ecclesiam promovisti, eumque & illius Ecclesia fructus, redditusque percipere, & Pontificalibus in ea muneribus, atque officiis fungi pateris, adeoque pertinaciter nominationem illam tuam defendis, quamquam justissimis de causis ab Apostolica Sede rejectam, ut bis jam ad Ecclesiam Chelmensem ab eo desertam quosdam nominaris, quo illi succederent, perinde quasi Ecclesia Chelmensis propter tuam nominationem vacaverit. Quo quid gravius, pejoreve exemplo abs te fieri potuit? quave in re potuit vehementius nostra, & Apostolicæ Sedis authoritas sperni, atque contemni? Deerant scilicet in tanto Regno digniores viri, qui nominari, & præfici illi tam Nobili Ecclesiæ possent? Wladislaviensem Ecclesiam præteritis tot bonis, & Catholicis Viris homini Hæretico potissimum committendam putasti? Quid hoc aliud fuit, quam oves lupo, ut dicitur, committere? Quid illud dissimulari, ne a nobis potest, Palatinum Wilnensem non Hæreticum modo, sed Hæreticorum Defensorem, & Ducem tantum apud te valere authoritate, & gratia? Nonne vides, quam talis hominis familiaritas, & usus famæ tuæ labem aspergat? ille omnibus abs te augetur honoribus; ille Lithuaniæ Cancellarius, ille Palatinus, ille foris, ille in cubiculo intimus, ut prope Regni socius, & alter Poloniæ Rex numeretur. Itaque mirum non est, si minime veretur, te ipso vidente, ut audimus, plurimisque præsentibus, Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum contemnere, & domi profanum altare habere, & in Provinciæ suæ locis Hæreticorum ritu rem sacram fieri jubere. Non sine causa metuimus semper, ne hominis tantopere perditi tanta familiaritas tibi noceret, scriptum est enim, corrumpunt bonos mores colloquia mala. Jam illud quantopere alienum officio Regio fuit, quam indignum, quam minime ferendum, quam animabus multorum perniciosum, quod in publico Regni conventu superioribus annis suspendi passus es Episcoporum, quod ad puniendos Hæreticos attinet, potestatem, ac jurisdictionem, neque jam adhuc illis restituendam curasti. Quo in conventu quasi parum imminuta Episcoporum fuisset authoritas, quasi parum aucta Hæreticorum audacia, & propagandarum hæresum potestas, passus es in proximis superioribus Comitiis decretum fieri, si illud decretum appellandum est, quo Catholica Religio impune oppugnatur, evertitur, deletur, quo omnia Ecclesiæ, & Sanctorum conciliorum decreta, & Canones abrogantur, quo animæ pretiosissimo Christi Sanguine redemptæ interficiuntur, ut unicuique impune liceat domi Concionatorem Hæreticum habere, & Sacerdotem, qui quo is voluerit modo, ac ritu rem Divinam faciat. Heu hoc tu tam nefarium decretum fieri passus es? non vel capitis periculo quominus fieret, obstitisti? istiusmodi sacrificia, vel sacrilegia potius approbare potuisti? quis deplorere satis pro rei indignitate facinus possit tam nefandam? Cui porro mirum videri debet permissu tuo reversum in Poloniam Joannem a Lasko Hæresiarcham, ac alios Hæreticos, qui vivo Patre tuo piæ memoriæ Rege Hæreticorum hoste aufugerant, eosque impune, quidquid eis libeat, agere, atque moliri; eaque impunitate proposita Vergerium etiam Ecclesiæ hostem in Regnum tuum venisse, sive eo sponte sua venerit, sive accersitu tuo. Jam illud, quod te quoque patiente, quam indignum, quam novum, quam Divinis legibus, humanisque contrarium, ut publice ubivis de fide liceat disputare, ut quibus de rebus, vel coram Apostolicæ Sedis Antistite, vel in generali esset concilio agendum, & statuendum, de eis inter paucos homines, & eos profanos, & imperitos temere agatur, & statuatur, & quæ a Sanctis Patribus Spiritu Sancto Authore fuerunt definita, in dubium vocentur? Quis non intelligat, quo in Regno hæc, ipso tacente Rege, agantur, in eo propediem Religionem Catholicam extinctum iri, & populos ab Ec-

cle-

clesia Catholica recessuros, quemadmodum accidisse jam audivimus Gedani, Helbingiæ, & in aliis quibusdam Regni tui Civitatibus, quarum defectione ab Ecclesia nemo te commoveri, nemo, ne tantum facinus committerent, quidquam te pro Regio munere, atque officio sensit esse conatum. Itaque dubium non est, quin patientia tua animos multis aliis Civitatibus, ut idem faciant, auxerit. Hæc sunt, quæ de te ad nos allata sunt, quamquam alia non pauca, nec levia omisimus, quæ utinam falsa essent: quibus cognitis indicet tibi Deus, ut cohorruerimus, ut a lachrymis ægre temperaverimus, ut vicem istius Nobilissimi Regni, ut tot populorum, ut tuam, charissime fili, doluerimus. Actum enim de salute tua, actum de Regno, actum de istius Nationis salute videmus. Experrecta aliquando virtus, & prudentia tua tantis malis medeatur, & impendenti jam universo occurrat exitio. Etenim quis non rucre Regnum illud intelligat, ubi hæreses tantopere in dies augeantur? ubi Hæreticis honores, Præfecturæ, Magistratus, Sacerdotia, opes, tanquam hæresis præmia proponantur? ubi Sacri Canones evertantur? ubi Conciliorum, & Sedis Apostolicæ authoritas conculcatur ab Hæreticis, nec solum in angulis, & occultis conventiculis, sed publice, palam, in foris Catholicam fidem liceat oppugnare? Potes etiam nunc, potes, Charissime fili, quæ sunt vel prave, ac perperam abs te commissa, vel nimis lente tolerata, corrigere, potes saluti, potes existimationi tuæ, Regnoque consulere; quod, ut facias, & ut Regis officium postulat, ut tantam hæresum pestem ex Regno tuo eiiciendam, totque Hæresiarchas inde expellendos, atque exterminandos cures, pravisque tandem aliquando repudiatis suasoribus Catholicorum consilio in posterum utaris, Serenitatem tuam per viscera Christi Domini nostri hortamur, rogamus, & monemus, in quo si paternis nostris consiliis, & monitis, ut non diffidimus, acquieveris, lætabimur & tua, quem præcipuo semper dileximus amore, & Nationis istius olim maxime Catholicæ, & Apostolicæ Sedi devotæ, causa. Sin autem, quod Deus avertat, plus apud te Hæreticorum, & Dei simul, ac tuorum hostium consilia perniciosa valuerint, quam nostra, qui licet sine meritis nostris Christi in terris Vicarii sumus, salutaria, testificamur, atque denuntiamus, neque nos passuros, ut hujus sanctæ Sedis Nuntius in eo Regno commoretur, ubi tot, & tantorum facinorum, & scandalorum testis, & spectator sit, sed revocaturos eum, neque hac ejus revocatione contentos, aliis remediis adhibendis, quæ justa, & opportuna visa fuerint, sicut Divina Majestas nobis suggesserit, ipsius Dei honori simul, & nostræ Religioni, ac fidei consulturos. Hæc tibi legenti molesta fore non dubitamus, verum aperte scribere, & libere, quæ reprehendenda fuerunt, reprehendere coacti sumus, si enim nimis molliter auribus tuis parcentes egissemus, nec Deo nos, nec hominibus excusare possemus, nec illam per Ezechielem intentatam Divinæ ultionis severitatem effugere. Detegere tibi animæ simul, & famæ tuæ vulnera voluimus, quo & facilius sanari possint. Nulla quæ ægris porriguntur pocula, tam amara esse solent, quam quæ sunt salutaria: in quo nos quoque fideles Medicos imitati maluimus aures tuas offendere, quam non animæ tuæ periclitanti fidelis, & liberæ admonitionis remedium adhibere, &c.

Quod ad Gedanenses, sive Dantiscanos, & Helbingenses attinet, ii hoc anno quarta Dominica Quadragesimæ una cum Thoruniensibus, & Mariæburgensibus usurpata communione sub utraque specie a Romana Ecclesia defecerunt, ut impia hac conjuratione alios populos ad defectionem pellicerent. Præter vero Lutheranos, & Sacramentarios plures aliæ sectæ, ut Suenckfeldiani, Anabaptistæ, Piccardi, Servetiani, Osiandritæ in Polonia confluxerant, cumque Ordinum Regni Polonici congregandorum tempus appeteret, veritus Pontifex, ne in eo conventu Hæretici Regem ad convellendam Religionem impellerent, gravissimis illum literis iterum admonuit, ne quid novari permitteret, ac incorruptam veteris fidei puritatem tueretur. Cumque nonnulli suasissent Sigismundo Regi, ut Concilium Œcumenicum flagitaret, in quo omnes controversiæ dirimerentur, respondit Paulus, ut sanctissimas leges in aliis conciliis latas contra Hæreticos exerceret, rescinderet omnia Acta contra Episcopos, pristinaque jura illis restitueret, pelleret Regno Poloniæ tot hæreseon pestes, nec se congregando Concilio opera defuturum; ne vereretur tumultus, ac perduelliones, si in Hæreticos consurgeret, nam majores longe seditiones orituras, si illis licentiæ fræna laxaverit, multisque aliis monitis ad imprimendum animo Divinum timorem, capessendamque Ecclesiæ, ac Religionis causam in impios præmunivit. XXXV.

Variæ Hæreticorum sectæ.

Regi Poloniæ.

Charissimo in Christo fili noster, &c. In hac pastorali specula a Domino constituti, si officium nostrum in tanto Ecclesiarum Regni tui periculo prætermittamus, excusare nos ei, a quo huic officio præpositi ju-

Paul. IV. l. 8. brev. sig. num. 2961. p. 12.

Regem Poloniæ iterum ad fidem defendendam hortatur Paulus.

sumus, minime possemus, quare & si per alias literas nostras paterno erga te officio functi de iis te admonuimus, quæ & ad tuam quoque ipsius salutem, & Regni incolumitatem pertinent, tamen appropinquante iam die, quæ Conventui celebrando constituta est, iisdem de rebus eo liberius commonefaciendum te esse duximus, quo majore sollicitudine, cura, angore animi afficimur, ne quid turbulente, ac temere in eo Conventu agatur ab Hæreticorum fautoribus adversus Catholicæ fidei integritatem, & Ecclesiasticam disciplinam. Etenim hujusmodi tempus illud futurum est, quo quis animus tuus in Religionem, & in hanc sanctam Sedem sit, poteris declarare, quo quidem si is est, qui esse debet, quemque ipsi a te expectamus, non patieris profecto eorum longius progredi temeritatem, quorum impia, nefariaque consilia intelligere potuisti ad alendas, confirmandasque hæreses spectare, ad bona Ecclesiarum, & Sacerdotum occupanda, ad evertendam Episcoporum authoritatem, ad res denique, & divinas, & humanas confundendas, quorum perniciosis conatibus abs te, Charissime fili, obviam eundum est, nec dissimulanter jam aut timide, sed & aperte & fortiter Christi Domini nostri causa suscipienda tibi, & defendenda est, confessionis tuæ eam mercedem percepturo, quam Dominus iis, qui se confessi fuerint in evangelio proponit. Si quis (*inquit*) confessus me fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis est, qui vero negaverit me coram hominibus, negabo, & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis est. *Si ut debes, & potes, Sanctissimam ejus Religionem tutatus fueris, tecum is manebit, honoremque, & Regnum, & salutem tuam in hac vita ab omnibus periculis tuebitur; in illa vero altera eo majus tibi præmium tribuet, quo majorem hominum numerum, non eorum modo, qui sunt, sed etiam qui futuri sunt, qui si tu a recto & Catholica fide aberrares secum simul ipsi quoque aberraturi essent exemplo, & authoritate tua, si ta in fidei integritate, & unitate Ecclesiæ continueris, retinebis. Sin autem Dei causam, quod credere minime possumus, deserueris, ac prodideris, ab eo ipse quoque desertus, & relictus, sero admonitionum nostrarum recordaberis. Et sane, qui de Concilio generali tantopere instant, si Catholici revera sunt, & ex animo Ecclesiæ unitati student, leges pias observent optimas, & sapientissimas adversus Hæreticos a Prædecessoribus tuis latas, sapientissimis, religiosissimisque Principibus: nec Serenitas tua suam ipsius legem, decretumque tam laudabile negligi patiatur, sed quod præclare, & pie nuper ad reprimendam Hæreticorum sanis pravitatem, jubeat observari. Omnia quæ ad hoc tempus contra Episcopos, & Ecclesias acta sunt, rescindantur: sua Episcopis jurisdictio, & potestas priore anno suspensa, restituatur: Ecclesiæ, quas Hæretici potentium quorumdam hominum auxilio invaserant, Catholicis reddantur: pellantur tot Hæreticorum factiones, Piccardi, Servetiani, Suenckfeldiani, Osiandritæ, Anabaptistæ, Lutherani, & reliquæ hujusmodi pestes, quæ per Regnum tuum non sine ingenti animarum strage, non sine tui nominis macula impune pervagantur.*

Sectarum confusio in Polonia ostensa.

Animo, & rebus ipsis Catholicum oportet esse, non verbis. Inutile est nova expectare remedia, cum ea quæ in promptu sunt, liceat adhibere. Celebrabitur, Deo juvante, Concilium generale; id prope diem universis Episcopis indicere statuimus, nostrumque ejus celebrandi consilium per Legatos nostros multis notum fecimus, sed interim, qui vere Catholici sunt, Hæreticis debent obsistere, nec dissimulando, & connivendo pati, eam pestem longius in dies serpere, & corroborari. Quid est autem Charissime fili, quod animum tuum ab ulciscendis, & puniendis Hæreticis retardet? num forte vereris, ne quem tumultum ea res in Regno tuo excitet? At quanto timidius egeris, pro certo habeto, tanto illos insolentiores, & audaciores futuros. Si fortiter, & constanter, ut debes, in eos animadverteris, eorum animos franges, audaciamque debilitabis; si segniter, & molliter egeris, ac si eos timueris, quibus terrori esse debes, animos illis auxeris, ut omnia sibi licere existiment, effeceris: si pro Dei Omnipotentis honore, si pro Catholicæ fidei defensione amittendum Regnum, & anima præterea esset profundenda, non esset Catholico Regi cunctandum, quin temporale Regnum æterno, brevem vitam immortalitate commutaret. Nunc si fortiter fidei, & Religionis Catholicæ causam defenderis, tum hæc ipsa e periculo eripueris, cum cœleste Regnum, & vitam tibi acquisieris sempiternam. Et dubitabis Omnipotentis Dei honori tanto proposito præmio, vitæque simul, ac Regno tuo consulere? vel plus tu Hæreticos, quam Deum vereberis? Decet-ne Regem imperitorum Civium pravis studiis obsequi? decet-ne eos sequi, qui ipsum sequi Ducem debeant? An non eos potius vel invitos, coactos in officio, & fide contineri a Rege convenit? Quid est aliud Regiam authoritatem, & potestatem abjicere, quam non audere levium, & imperitorum hominum amentiæ adversari? Angliæ Regnum meminit Serenitas

tua,

Mariæ Reginæ Angliæ propositum exemplum.

tua, per quot annos ab Ecelesio Catholica Henrici Regis perfidia segregatum fuerit. Meminis fnblata penitus Religione, & fide Catholica Hæreticos ibi diu impotenter dominatos fuisse. Non plebs modo, sed & Nobiles viri, & Principes omnes quin etiam omnes, qui se Episcopos nominabant, Hæretica pravitate jam dudum imbuti erant: cum hæc pestis in eo Regno tantopere inveterasset, atque omnes corrupisset, unius tamen muliérculæ animus in Dei timore, & Catholica fide constans tantum efficere Deo ipso adjuvante potuit, ut simul, ac Regnum ex potentissimorum inimicorum manibus ereptum recuperavit, statim habito communi Anglorum Concilio, quod illi Parlamentum appellant, coegerit Episcopos, & cæteros Principes Angliæ, ac populos omnes ditionis suæ ad antiqua, & vera Religionis cultum, atque Ecclesiæ Catholicæ unitatem reverti. Tantumne illa animum gessit, tanta fortitudine populares tumultus contempsit? Tu qui vir es, & tantum Regnum obtines, tantis opibus instructus, tot præsidiis munitus, cujus Regni tanta Procerum pars, tantus hominum Nobilium numerus, tot populi adhuc Dei beneficio in fide Catholica permanent, cui præterea tot, & tam præstantes integritate, prudentia, dignitate, opibus etiam Episcopi, atque alii Prælati auxilio futuri sunt ad tuendam, & defendendam Religionem, vereberis, ne non possis aliquot Hæreticorum improbitatem audaciamque comprimere? Non possumus suspicari in te tali genere orto, tanto Rege, non Regiam animi vim, ac magnitudinem inesse; illud, ut vere dicamus, veremur potius, ne Serenitatem tuam nonnulli, quibus nimium tribuis, pravis consiliis suis decipiant, & plus apud te illorum prava suadentium, quam bonorum, & prudentinm, & honoris, atque existimationis tuæ vere studiosorum hominum valeat authoritas; illos ne audias, neve pravis te eorum consiliis quoquam impelli sinas, te etiam atque etiam, Charissime fili, monemus, & rogamus; quod si immemor officii tui, immemor dignitatis, immemor etiam generis, spretis monitis nostris, res non ad tuum munus, sed ad nostrum Pontificale officium pertinentes tractare ausus fueris, veniat tibi in mentem illud Divinæ in Oziam Regem Juda animadversionis exemplum, cujus Regis temeritas, quod super Altare incensum adolere, ac sibi Sacerdotale officium sumere ausus fuerat, a Domino adeo notata fuit, ut turpi lepra morbo frons ejus continuo fuerit deformata. Memineris, qui Reges Deo Omnipotenti honorem abstulerunt, Deum honorem ipsis suum, & Regnum, ac vitam plerumque etiam auferre solitum esse. Horribile est incidere in manus Dei viventis. Terribilis est, & auferens spiritum Principum. Quod vero nos ipsos, Christi scilicet indignos Vicarios credis ne tantam in Deum, & in Ecclesiam ejus injuriam laturos esse? Nullo eam pacto ferre, aut dissimulare possimus pro honore, pro munere, quod sustinemus. Quando monita non profuerint, ea necessario arripiemus arma, quibus Apostolica Sedes adversus contumaces, & schismatum Authores non frustra uti solet. Ratio jam constabit officii nostri. Deus testis, testes vero etiam omnes homines erunt, nihil a nobis prætermissum fuisse, quod ab amantissimo sui Pontifice proficisci potuerit; quoniam nec per literas, nec per Nuntium nostrum quidquam monendo, hortando, rogando profecerimus, facere non poterimus, quin severius agamus. Nosti, quot, quamque præclaris muneribus, privilegiis, & beneficiis Regnum istud ab Apostolica Sede ornatum, auctum, ac munitum fuerit, iis jam indignus, universa jure, ac merito amiseris. Verum exigua hæc eorum jactura fuerit præ iis, quæ amittes, si ex Ecclesia recesseris. Nihil perniciosius, nihil horribilius, nihil miserius, quam ab ea separari: Christi ea Sponsa, Christi ea corpus est, extra eam nemo Dei gratiam obtinere, nemo Christi Domini, & Redemptoris nostri beneficiis frui, nemo denique salvus esse potest: qui ab ea recedunt, ab iis recedente Domino in Diaboli recidunt potestatem. Non est, quod hujus Sanctæ Sedis authoritatem contemnas, propterea quod Ecclesia Catholica a multis hoc tempore Hæreticis oppugnatur. Hanc Sathanas per Ministros suos oppugnare, & vexare jam inde ab Apostolorum temporibus cœpit, sicut a Domino prædictum fuerat, neque unquam destitit; verum potentior est, qui illam custodit, quam qui oppugnat. Super Sedem hanc Dominus noster Jesus Christus suam fundavit Ecclesiam, adversus eam fore prædixit, ut nunquam inferorum portæ prævaleant, itaque nec prævaluerunt unquam, nec in posterum prævalebunt. Adest enim Ecclesiæ suæ Sponsæ inquam suæ Christus, cum ea usque ad finem, & consummationem sæculi permansurus, sicut promisit, omnia hostium ejus consilia, omnes impetus, & conatus irriti semper, & inanes fuerunt, nec minus quidquid hujus temporis Hæretici moliuntur, inane erit, atque irritum. Quamobrem etiam, atque etiam Charissime fili, considera, dum tibi integrum est, quid agas, cave, ne cujusquam impulsu quoquam temere progrediare. Potes etiam nunc malum extinguere, potes summa tua

tum laude, & gloria, Regnum hæresibus liberare, si modo Regia authoritate, & potestate ad Omnipotentis Dei, a quo illam accepisti, honorem uti volueris: quod si feceris, & tibi, & Regno tuo optime consulueris, & innumerabilem animarum multitudinem conservabis, earum rationem, si quod absit, culpa tua perierint ad Tribunal æterni Judicis tremendo illo judicii die redditurus. Hæc, nisi te, ut Charissimum filium in Domino diligeremus, non tot verbis, nec paulo severius scripsissemus. Reliqua cognosces ex Venerabili Fratre Episcopo Veronensi Nuncio nostro, homine non solum spectatæ integritatis, & Religionis, verum etiam tui studiosissimo, quem Serenitati tuæ commendatum esse vehementer cupimus.

XXXVI. Hæ geminæ Pauli literæ ad Sigismundum Regem Poloniæ transmissæ in manus Regiorum Administrorum pervenere qui cum essent hæresi infecti eas Petro Paulo Vergerio nefandissimo Hæretico, horrendaque rabie, ut superius meminimus, in Sedem Apostolicam efferato, communicarunt, is vero improbissimo animo, ut invidiam crearet Pontifici, eas typis excusas nefariis Scholiis obscuravit, contaminavitque, atque Sectariis suis persuadere conatus est, non aliam concordiæ ineundam rationem, quam si Papatus omnis excinderetur, sive Hierarchia omnis Ecclesiastica convelleretur, cujus impias voces, atque argutias Stanislaus Hosius Episcopus Varmiensis confutavit, Regemque docuit, ab Hæreticis non minus Regno, quam Papatui exitium conflari, omnesque eorum insidias patefecit.

Pauli IV. literas deturpat Scholiis Vergerius.

Petrus Paulus Vergerius, qui proximo superiore anno non aliam ob causam in Regnum tuum venerat, quam ut in eo seditionem concitaret. Et paulo post. *Pauli IV. Pontificis literas, & quidem binas typis excusas pervulgavit, quin & Scholiis quibusdam suis obscuravit, ac mirabiliter deformavit, quæ pie, sancteque scripta fuerunt, secus interpretando. Audi quid scribat in suis in priorem epistolam Scholiis? Dixeris inquit quispiam, si quidem possemus Papam eo adigere, ut velit assentiri, ut Ministri Ecclesiarum haberent uxores, lingua vernacula in administratione Sacramentorum uterentur, atque ut utramque speciem populo exhiberent; in reliquis vero articulis, & doctrinis cum Romana Ecclesia consentiremus, quemadmodum hactenus consensimus, an non consultum putares, ut tunc acquiesceremus, atque ut hæc prius lucro apponeremus, deinde paulatim labente tempore ut etiam de reliquis articulis lucrifaciendis cogitaremus? Respondeo. Minime mihi consultum video, neque enim in eo res sita est, ut Minister uxorem habeat, ut populari lingua in Ecclesia utatur, ut utramque speciem porrigat, sed ut habeat veram fidem, ut fiat membrum Christi Ecclesiæ, atque ut eam rectam doctrinam teneas, Populoque annunties, quam Filius Dei Dominus Jesus Christus attulit e sinu Patris. Quæ esset isthæc contaminatio doctrinæ, quod monstrum, si consentiremus, ut esset Pastor animarum nostrarum, Missarius, Sacrificulus, unctus, & inauguratus ab aliquo Apocopo, & Antichristi membro? &c. Per hunc vero satellitem suum apertius multo causam suam agit Sathanas, quam per illos, qui de Calice tantum, deque rebus aliis, quæ perinde magni momenti videri possunt, tantopere contendunt; quorum etiam detegis insidias, ac supervacaneum esse ducit longioribus ambagibus uti. Mox ipsum petit jugulum, ut citra moram aliquam Deus in ordinem cogatur, nec ullum, aut Sacerdotium, aut Sacrificium externum habeat, per quod esse Deus agnoscatur. Hoc est quod statim initio sibi Sathanas per Vergerium efficiendum esse putat.* Et multis interjectis.

Refellitur ab Hosio.

Staniel. Hosius de exp. Dei verbo p. 49. 69.

Hæreticorum nefanda consilia.

Certum est, & indubitatum, Satanismum illum omnem, qui nunc, proh dolor! ita floret in Germania, qui pullulat etiam in Regno tuo, Pientissime Rex, hinc potissimum esse natum, quod Ecclesiæ judicio contempto, sibi quisque licere vult, ut & Scripturas interpretetur, & ritus, cæremoniasque mutet arbitratu suo. Et mox. *Cæterum, quod scribit impurus ille Vergerius, non aliam ineundæ concordiæ rationem, & spem esse, quam si Papatus universus tollatur e medio, vide per Deum immortalem, quæ sint istæ Sathanæ insidiæ, quorsum ille spectet, cum tanto studio Papatum eversum cupit?* Et infra. *Expende tecum interea Rex Optime, posteaquam e medio quidam sustulerunt Papatum, an iidem illi de Cæsareatu quoque tollendo consilia postea non capiant, cum non minus apud eos probrum est Cæsaristam, quam Papistam appellari.* Et mox. *Huc spectant istorum consilia, ut ordinem e medio tollant, ut Principum authoritatem in odium, & contemptum adducant, ut anarchiam quandam inducant, quorum fax quædam sit Vergerius, nec aliud spiret, quam seditiones, quandoquidem ipse profitetur, & quidem verissime, quod sit exul Jesu Christi, sic eum ex Regno, terrisque tuis extorrem esse jubeto.* Et post nonnulla. *Quantum e scriptis illius colligere licet, modo cum Zuinglianis, modo cum Lutheranis, modo cum Piccardis facere videtur. Augustanæ Confessionis eum esse nemo re-*

recte poteris judicare, quandoquidem Brentii confessionem, quem admiratur unice, reliquis omnibus eum anteferre constat. Et infra: *Ut intelligere quivis possit, apertius per hunc voluntatem suam Sathanam explicasse, quam per illos, qui per cuniculos quosdam veritatem oppugnare conantur.*

XXXVII. Ferunt Sigismundum Regem nimium patulas aures præbuisse Hæreticis, atque inclinasse in opinionem permittendæ Communionis sub utraque specie, quam importunissime urgebant Hæretici, ut ea pietatis larva reliquas omnes hæreses subornatas inducerent, ac veluti immisso in lignum cuneo conjunctionem Ecclesiarum discinderent. (*Sur. in comment.*) At Deus insigni miraculo Sigismundi Regis mentem in avita pietate confirmavit, quo ostensum est verum Christi Sanguinem sumi a Catholicis unica specie utentibus, cum Eucharistia impio facinore a Judæis confossa Sanguine manavit, ut narrat Surius his verbis.

(Ex Eucharistia Sanguis emanat, cum a Judæis pugionibus est confossa.) *Accidit hoc ipso anno in Poloniæ Regno res memorabilis. Fœmina quædam vilis Dorothea Lazczka nomine, Christiana quidem professione, in Oppidulo Sachazeto, non longe ab Arce Lovit, cuidam Judæo annis aliquot serviebat. Interim vero Judæus ille sæpius eam sollicitat, ut Sacrosanctum Christi Corpus more Christiano cum cæteris acceptum ipsi perferat. In ejus flagitii præmium promittit ei Taleros tres, & vestem sericis fimbriis ornatam. Et quid non mortalia pectora cogit auri sacra fames? Fœmina scelerata conditionem accipit tantillo illecta munusculo; in ipso Paschatis pervigilio abiit ad Pagum Corno dictum, ibi cum cæteris accedit ad Aram, & instar Judæ accipit Eucharistiam, & paulo post ex ore extractam in sudariolum reponit, & tertia Paschatis Feria Judæo hero suo illam tradit, ad quam tres alii Judæi huic Oppidulo vicini, puta, Michaletus, Sachaus, & Josephus veniunt; fortassis ab illo invitati, Sacrosanctam Eucharistiam in suam Synagogam deferunt, pugionibus, & cultris confodiunt. Et ecce repente ex illa Hostia multus emanat cruor, quem perfidi Judæi cochleari in vitreum Calicem transfundunt. Non diu latere potuit, tam atrox facinus. Ante omnes mulier scelesta Sachazeti comprehenditur; inde Judæus ejus herus; hi confitentur rem gestam omnem. Per id tempus Sigismundus Poloniæ Rex Vilnæ erat, quæ est Lituaniæ Metropolis, & erant, tum in Polonia, qui Eucharistiæ utramque speciem necessario putarent porrigi oportere. Ubi Rex, quid esset actum, cognovit, mandat Oppiduli Præfecto secundario, ut rem eam diligenter investiget, & si ita factum sit, ut narratur, in omnes ejus flagitiis complices extremo supplicio animadvertat. Itaque Dorothea, & Judæus prius habita quæstione Feria sexta die Veneris post Christi Ascensionem flammis exuruntur. Reliqui Judæi sceleris socii, uno dempto, qui aufugerat, Kal. Junii comburuntur. Voluit Omnipotens Deus hoc insigni miraculo, qualia sæpe alias circa Sanctissimam Eucharistiam contigere, eorum castigare incredulitatem, qui perinde, ac si non sit totus Christus sub utralibet specie, ita prorsus infideliter, & insipienter Calicem efflagitant, qui si essent in iis, quæ sunt Christianæ Religionis bene instituti, scirent nunquam posse Christi corpus, postquam e Sepulcro redivivum surrexit, ab Anima, a Sanguine, & Divinitate separari, sicque libentissime unius speciei perceptione contenti forent. Commodissime quidem istud eo tempore in Polonia accidit, quando multi Calicem expetebant, & Romanus Pontifex eo miserat Aloysium Lipomanum Veronensem Episcopum, Virum multa probitate, & eruditione spectabilem, qui gentem Polonicam in Catholica Religione confirmaret, & ipse sane Poloniæ Rex fertur hoc miraculo non mediocriter in Catholicæ Ecclesiæ retinenda communione confirmatus, & propensius etiam Romani Pontificis Legatum admisisse.*

Extant ad hunc Internuntium subjectæ literæ Pontificis, quibus queritur de imminentibus Poloniæ periculis ob auctas, ingravescentesque hæreses, jubetque ut celebrato Ordinum Regni Conventu ad Aulam Pontificiam redeat. XXXVIII.

Venerabili Fratri Aloysio Episcopo Veronensi apud Serenissimum Poloniæ Regem nostro, & Apostolicæ Sedis Nuntio.

Venerabilis Frater. Etsi malum istud, cui mederi ab ipso nostri Pontificatus initio omni animi studio non destitimus, nimis auctum, & ab his, qui Hæreticorum audaciam, & pravitatem in illo Regno alunt, quam reprimere, & coercere desiverant, corroboratum fuit; tamen spem ejus sanandi omnem in Dei primum misericordia, tum in Conventus istius, qui propediem celebrandus est, authoritate repositam habemus. Scribimus autem hoc tempore, tum ad Serenissimum Regem, tum ad nonnullos alios, officii sui eos etiam instantium Regno, ac Patriæ suæ periculorum paterne admonentes, & ad resistendum perniciosis improborum hominum consiliis adhortantes, quas literas una cum exemplis ad te mittimus. Deum optimum precamur, ut eam ipsis mentem det, ut & (*Paul. IV. lib. brev. sign. n. 8891. pag. 368.*)

ani-

animabus suis, & cæteris etiam rebus consulant, atque prospiciant. Quoniam autem peracto Conventu Fraternitatis tuæ isthic præsentiam non videmus amplius necessariam fore, utcumque res processerit, tuaque hic nos opera, & consilio vehementer indigemus ad eas res tractandas, quæ ad Dei honorem, nec ad partem Ecclesiæ, sed ad omnem Ecclesiam pertinebunt, idcirco Fraternitati tuæ per has literas mandamus, ut postquam dimissus fuerit Conventus, salutato Rege, eaque hortatione, quam rerum status eo tempore postulabit, adhibita, ad nos redeas; operam tuam, quam ad hoc tempus Poloniæ navasti, nobiscum una, & cum reliquis Fratribus, universo, ut diximus, Christiano populo pari pietate navaturus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die I. Augusti MDLVI. Anno II.

XXXIX. Urebat Pontificem gravissima cura ne Hæretici Proceres aliquod vulnus Religioni Catholicæ infligerent, & sigilli Regii Vice-Præfectum sollicitavit, ut causam Numinis constantissime tueretur, a quo Divinis, & immortalibus præmiis ornandus esset.

Dilecto filio Nobili Viro Joanni Vicecancellario Regni Poloniæ, &c.

Paul. IV. anno 2. lib. brev. sig. num. 2895. p. 369.

Non egere devotionem tuam hortatione nostra persuasum habemus, cum sua ipsum in Deum, & in Patriam pietas assidue hortetur, atque ejus animum exacuat; sed tamen verentes, ne quid in Conventu, qui isthic propediem est futurus, per Hæreticorum fautores contra Ecclesiæ unitatem, & sanctissimam ejus disciplinam tentetur, facere non potuimus, quin te admoneremus, hoc fore illud tempus, quo te maxime pro fidei, & Religionis causa adversus Hæreticos, eorumque fautores pugnare, eorumque impiis consiliis resistere oportebit. Id autem eo majore studio tu, & cæteri Catholici facere debetis, primum, quia minime dubitandum est, quin causam suam defendentibus, ac pro se certantibus Christus Dominus noster auxilio futurus sit, deinde quod iis, qui ipsum confessuri fuissent coram hominibus, confessurum & se eos promisit coram Patre suo, qui in Cœlis est; quo confessionis, & pii certaminis præmio proposito, qui tantus labor, quæ tanta contentio, quod tantum periculum est, quod non modo fugiendum sit, sed non modo ultro appetendum, atque alacri animo subeundum. Sed quoniam, ut diximus, hortatione tu minime nostra eges, teque aliorum ipsum hortatorem tali tempore fore confidimus, plura non dicemus. Illud, quod & hujus sanctæ Sedis institutum, & natura etiam nostra postulat, dicimus, & tibi persuasum esse volumus, Nos, & tuæ tam insignis operæ studii constantiæ in defendenda fide Catholica, & tam egregiæ devotionis erga hanc Beati Apostolorum Principis Sedem adeo memores esse, & fore, ut præter æternum ipsum, quod tibi in Cœlo propositum, & paratum est præmium, si qua occasio a Deo oblata fuerit, nostram erga te paternam voluntatem, ac præcipuam benevolentiam re ipsa declarare summopere cupiamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die 1. Augusti MDLVI. anno II.

Antequam celebrarentur Ordinum Poloniæ Comitia, præsules pro asserenda incorrupta Religione Catholica, necnon insidiis Hæreticorum comprimendis Lovitii Synodum coegere, in qua multas leges sanctissimas tulere, ac offusas ab impiis tenebras puriore doctrina discussere, ejusque Synodi Acta transmisere ad Pontificem, quibus acceptis, hæc Gnesnensi Archiepiscopo scripsit, piosque stimulos ad cœpta egregie perducenda addidit. Paulus. [1] XL.

Venerabili Fratri Nicolao Archiepiscopo Gnesnensi.

Venerabilis Frater, &c. Maxima in expectatione sumus, quid in isto conventu actum fuerit: nec possumus non magnopere esse solliciti, verentes, ne Hæreticorum fautores [quod Divina misericordia avertat] quippiam eorum, quæ adversus Sanctissimæ Ecclesiæ instituta, & Episcoporum authoritatem temere, ac nefarie moliebantur, effecerint. Non parum tamen animum nostrum superioribus diebus habita Lovitii Synodus recreavit, in qua tu, & reliqui Fratres, quemadmodum ex Nuntii nostri literis, & ex actis Synodi, quæ ad nos una cum literis tuis missa, cognovimus, dignum Sacerdotibus animum declarastis; in primis vero virtus nos, & constan-

Ib. num. 2893. p. 302.

NOTÆ [1] INter res ecclesiasticas Polonicas anni hujus locum suum obtinere debet concilium provinciale Polonicum Lovitii habitum, die XI. septembris anni hujus. Præfuit Aloysius Lippomanus episcopus Veronensis A. S. nuncius cum Gnesnensi archiepiscopo. Fidei catholicæ formulam omnibus totius provinciæ ecclesiis tradendam condidere patres, in qua ea fidei dogmata sancita sunt, quæ rei præsenti necessaria censebantur. Formulam illam vulgarunt PP. Martene & Durand Veter. monum. to. VIII. col. 1445. Succedunt apud eosdem Martene, & Durand literæ ejusdem Gnesnensis archiepiscopi ad Paulum signatæ hoc anno die XXI. septembris quibus suum in ecclesiam catholicam adversus heterodoxos studium exponit. Secundum hæc legas Palatini Vilnensis literas ad nuncium apostolicum (Lippomanum) quibus ab impacta sibi ab æmulis hæresis calumnia se purgat. Denique consulti ab eodem nuncio apostolico episcopi cæterique ecclesiastici, ecclesiæ

stantia, & pietas consolatur tua, cui jam eximium testimonium idem Nuntius noster omnibus literis suis tribuit, ut intelligamus Fraternitatem tuam pro honore, & dignitate, qua eminet, Fratrum isthic Ducem esse, & defendendæ Religionis, Lovitiana Synodus. *ac fidei Catholicæ Authorem, ut debet, & Principem; quæ, quod officiis suis Nuntium ipsum nostrum tam amanter complexa est, quemadmodum is sæpe ad nos scripsit, in eo non nos tantum, qui nobis ea tribui censemus, sed Beatissimum etiam Apostolorum Principem sibi vehementer obstringit, cujus intercessione, ac meritis tuæ istius erga Sedem Apostolicam observantiæ, & piorum pro fide, & Religione laborum præmium a Deo adepturam esse confidimus, & ut perseveret ita Hæreticorum pravitati obviam ire, & Fratres authoritate sua confirmare, ut merita sua quotidie magis augeat, eam, tametsi hortatione non eget, in Domino hortamur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die II. Decembris MDLVI. Anno II.*

XLI. Encyclicis præterea literis hortatus est Pontifex singulos Poloniæ Præsules, ut in futuro proximo Conventu constantissime, animisque conjunctissimis Religionem Catholicam contra Hæreticos defenderent, uti Pastorum Principi Christo muneris rationem reddituri.

Venerabili Fratri N. Episcopo.

Venerabilis Frater, &c. Quo plura, Ib. fig. n. 2893. p. 318. *eoque magis impia tentari isthic ab Ecclesiæ adversariis audimus, eo majorem, & graviorem curam, ac sollicitudinem sustinemus. Cum autem licet indigni successerimus ei, cui a Domino præceptum fuit, ut confirmaret Fratres suos, his Fraternitatem tuam literis adhortandam, & coram ipso Domino, & Redemptore nostro admonendam esse duximus, ut officii sui memor acriter adversus luporum rabiem, & sævitiam oves Dominicas defendat, hoc enim tempus est prælationis suæ, ac reliquorum Fratrum, qui isthic sunt: hoc tempore maxime intelligetur, qui boni, verique Pastores, qui ovium suarum amantes sint, qui summum illum Pastorem Dominum, & Deum nostrum vereantur; & timeant. Væ illi, qui tam necessario tempore officio suo defuerit, qui aut ab Hæreticis seductus, propter perfidiam oves suas prodiderit, aut propter metum, & timiditatem nescio quam illas deseruerit; de manu ejus tremendo illo judicii die Dominus ovium suarum sanguinem requiret. Sed ne nos quidem pro munere, pro loco, in quo nos Dominus constituit, tantam culpam ferre, aut dissimulare poterimus. Nec vero timendum est quidquam si modo tu, & reliqui Fratres consentiatis inter vos, ut debetis, atque uno animo iis, qui vos, qui Ecclesias vestras, qui Catholicam Religionem opprimere, ac funditus delere conantur, resistatis, neque enim exercituum Dominus honori suo simul, & saluti animarum inservientes deseret. Quamobrem cœlesti auxilio fretus causam Dei, causam Religionis, in qua tui ipsius salus continetur, constanter pro tua virili parte defende. Memineris corde credi ad justitiam, ore autem confessionem fieri ad salutem. Ita denique te geras, ut cum ad Christi tribunal veneris, boni Pastoris, & Servi fidelis mercedem accipere merearis. Datum Romæ die IV. Decemb. MDLVI. Anno II.*

Defensa fuit a Præsulibus in eo Conventu Polonico strenue fides Catholica, atque in eo Rex contra Hæreticorum molimina communionem Calicis usurpari vetuit, quam Hæretici, ut defectionis, ac schismatis principium vehementissime urgebant, uti proximo anno visuri sumus ex literis Pontificis.

Hoc ineunte anno Joannes Lusitaniæ Rex, decreto amplissimo Oratore obsequia Regia Paulo IV. Pontifici solemni ritu detulit, ut Acta Consistorialia narrant subjectis verbis. XLII.

Die Lunæ XIII. Januarii MDLVI. fuit Consistorium publicum in Aula Regum. Acta consist. MS. Car. Spada p. 186. Et mox: *Lectæ fuerunt literæ Regis Portugalliæ per D. Bindum Secret. gratulatoriæ assumptionis Suæ Sanctitatis ad Pontificatum, quibus lectis ipse Orator cum Secretario suo stans in loco solito, per Secre-*

NOTÆ ... clesiarum majorum totius regni porrecto libello, ibidem legendo, ea suggerunt quæ ad rem præsentem ecclesiæ Polonicæ aptissima fore judicant. Ita vero Palatinus iste se excusat, ut locum tamen suspicioni relinquat maximum. Accusatus enim de esu carnium diebus vetitis conjecturas tantummodo affert quibus falsa illum calumnia perstringi conjicere quis posset; numquam tamen id a se præstitum diserte negat. Porro ad Lascum quod attinet, de quo Annalista num. 34. quo tempore consultatio illa ecclesiasticorum regni Poloniæ ad nuncium apostolicum data est, nondum in regnum venisse illum oportet, cum rogandus ibi rex statuatur, ut prohibeat, *ne hæresiarchæ isti ex Germania in Poloniam veniant, utpote Laski, Calvinus, Melancton.* Cum vero scripta hæc isto vel superiori anno ante concilium Lovetense non immerito reputarentur; hinc conjicias licet Paulum ficto nuncio deceptum fuisse, cum de pellendo Laski e regno literas dedit.

Adjicienda hisce omnibus est historia concilii in literis Aloysii Lippomani expressa, quas literas ego in meo Conciliorum Supplemento to. V. pag. 697. ex MS. Codice evulgavi. MANSI

cretarium habuit orationem ad Pontificem, in qua obtulit obedientiam, & omnia bona sui Regis; postea admissus fuit ad ipsam obedientiam, & omnes servitores ejus osculati sunt pedes ejus Sanctitatis.

XXII. Ejusdem mensis Florentiæ Dux, trigesima Martii Helvetii, vigesima Maii Genuenses Paulo IV. pium idem officium præstitere. Cæterum Lusitanus Rex ad æternitatis Regnum Sanctissimis operibus anhelabat, atque flagrantissimo studio ad propagandam Religionem Catholicam incumbebat, egeratque cum Claudio, sive Sandio Æthiopum Imperatore, ut a Romano Pontifice Patriarcham Latinum, atque aliquot Antistites doctrina, & pietate insignes postularet, cumque sub Julio III. ad id munus amplissimum, æque laborum, ac gloriæ plenum fuissent aliquot Sacerdotes Societatis Jesu a Sancto Ignatio ejusdem Præposito delecti, mox cum in Æthiopiam profecturi essent, Paulus Pontifex subjectas literas ad Abyssinorum Imperatorem exaravit, quibus illi Patriarcham, ac Socios commendaret.

Charissimo in Christo filio nostro Claudio Petrægiano Æthiopiæ Regi Illustri.

XLIII. Paul. IV. lib. brev. sig. n. 2892. p. 194.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Dominus noster Jesus Christus, qui cum Patre, & Spiritu Sancto in Cœlis vivit, & regnat, & qui a nobis in terris suas geri vices voluit, quo magis, atque illustrius super Serenitatem tuam, & populos Regni tui vultum suum illuminat, eo nos, & ejus fideles, quicumque nobiscum sunt, majore cordis lætitia, & animi consolatione gaudentes, Divinæ illius Majestati gratias agimus, tuæque eidem Regiæ Serenitati, & eisdem tuis populis, tantum & animarum vestrarum salutis, & gloriæ cœlestis desiderium omni paterno affectu in eodem Domino nostro Jesu Christo gratulamur, votisque omnibus æternam beatitudinem optamus precamurque. Memores sumus, quanto Serenitas tua veræ nostræ & sanctissimæ Religionis zelo, quantaque mentis tuæ optimæ in Dei Omnipotentis honorem significatione per Charissimum in Christo filium nostrum Joannem Portugalliæ, & Algarbiæ Regem Illustrem annis proximis a felicis recordationis Beatissimo tunc Papa nostro Julio III. adhuc inter nos vivente petieris, ut aliquis tibi mitteretur, qui populos ipsos tuos in catholicæ fidei, ac Divini cultus officio, morumque ac vitæ Christianæ instituto nobis a Deo, & sanctis Patribus tradito contineret, & gratiam, quam apud Deum tot virtutibus, ac meritis consequuti estis, & probitate vellet, & doctrina sciret, & authoritate posset conservare. Quoniam vero tunc nos in minori officio constituti ex ordine Episcoporum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium eramus, nobis quoque præsentibus, & consulentibus una cum venerabilibus, tunc collegis, nunc fratribus nostris dilectissimis in amplissimo, & sacro consistorio coram eodem sanctissimo Papa prædecessore nostro Julio in sancta Sede Apostolica sedente, maturo nostrum omnium consilio, & deliberatione in Dei Omnipotentis nomine, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum, ejus authoritate ad laudem eorumdem, & gloriam sempiternam, Venerabilis nunc Frater noster Joannes Nunnez de Societate, & Consortio ejusdem Domini Nostri Jesu Christi tamquam eo munere, cura, & administratione multis rationibus dignus, Provinciæ, Æthiopiæ, ac totius Regni tui Patriarcha electus, & creatus fuit, qui aliorum patrum ubique apud vos existentium, cujuslibet ordinis Sacerdotum caput esset, & Princeps, & quæ Pontifex Romanus absens non posset, ipse præsens juxta tenorem facultatum sibi concessarum isthic faceret, ejusque in eo vices gereret. Cum autem ex hac mortali ad immortalem vitam aliquando transiturus sit, atque ob nimium locorum intervallum, & longitudinem itineris non tam cito, nec tam facile quam necesse est, hinc homines ad sacra hæc ministeria idonei transmitti isthuc possint neque ob Regionum tuarum amplitudinem unius solius præsentia, & opera satis sit, duo præterea ex eadem Jesu Christi Societate fuerunt adjuncti, videlicet Venerabiles Fratres Andreas de Oviedo Episcopus Hieropolensis, & Melchior Carnero Episcopus Nicænus, Viri doctrina, prudentia & probitate insignes, qui & viventem adjuvarent, & morienti succederent, quemadmodum ex Apostolicis literis, tunc ad id confectis expressius, & copiosius declaratur. Verum, quia rebus ita constitutis, dum Patriarcha, ipsiusque Coadjutores se ad iter pararent, ut ad Serenitatem tuam venirent, eidem Omnipotenti Deo eundem Julium Tertium & paucis post diebus Marcellum II. Papam item, & Patrem tunc nostrum Sanctissimum vocare ad se placuit, necesse illis fuit novam expectare Pontificis electionem, quæ quidem electio cum nostræ fuerit personæ, Deusque idem Omnipotens jugum hoc Apostolicæ servitutis suo incomprehensibili judicio debilibus cervicibus nostris imposuerit, nihilque jam impediat, quo minus serenitatis tuæ desiderio possit satisfieri, ipsius ejusdem Patriarchæ, ejusque Coadjutorum, cum aliis

Commendat Paulus Regi Abyssinorum Patriarcham.

Christifidelibus non paucis profectionem ad vos maturandam duximus, eidemque Serenissimo Regi Portugalliæ filio nostro charissimo scribendum curavimus, ut ad te illos dimitteret, eique has literas nostras redderet, quibus eos cum Domino comitaremur, salutemque Apostolicam, & benedictionem tibi, & omnibus tuis, qui eumdem Dominum nostrum Jesum Christum colunt, ejusque mandata, & præcepta juxta Sanctum Evangelium observant, atque observare cupiunt, in ejusdem Omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti nomine impertiremus; quam quidem benedictionem, ipsumque Patriarcham, ac Coadjutores pro certo habemus ea te reverentia accepturum, quæ pium, & optimum, & vere Christianum, Principem, ac Regem decet, eosdemque non minore animi lætitia, & charitate, ubique ac semper tractaturum, quam nos tractaremus, si ut illi, ad te venire possemus, quod libenter faceremus, ut & nostra in te paterna benevolentia, & tua in nos, & sacrosanctam hanc Sedem, Romanamque Ecclesiam observantia utriquenostrum clarius eluceret: sed quando id a nobis fieri non potest, omnia humanitatis, liberalitatis, honoris, & pietatis officia, quæcumque in eundem Patriarcham, ipsosque Coadiutores, & comites eorum contuleris, nos tanquam in nosmet ipsos collata accepturi sumus, ex quibus quidem officiis illud potissimum optamus, & ab optima eadem in Dei Omnipotentis laudem Serenitatis Tuæ voluntate in Domino requirimus, ut omnia, quæ ad sanam doctrinam, veramque, & Catholicam fidem ad Divinum cultum, & mores Christianis dignos pertinuerint, te ipsum ac tuos ubique per Provincias, & Regna tua universa ab eis doceri, atque instrui non modo, ut par est, sinas, ac permittas, sed omni studio etiam procures, ac jubeas. Quod si, ut plane in Domino confidimus, ac spe certa expectamus, diligenter feceris, quam dignissima præmia piis omnibus tui similibus parata, & in terris, & in Cœlo Serenitati tuæ tribuet cumulate. Ut autem tui erga nos studii, & amoris aliquod erga nos pignus habeamus, summopere cupimus, ut cum has nostras literas, ipsumque Patriarcham, & cæteros acceperis, de illorum adventu, quem incolumem, & felicem futurum optamus, ac de omnibus rebus spiritualibus, ac de ipsius Patriarchæ, & aliorum in eodem Regno tuo sanctorum operum fructu, nos per literas tuas, & per manus ipsius Regis Portugalliæ diligentissime facias certiores; & si quid ad eandem vestram animarum salutem, gratiamque apud Deum in dies majorem consequendam, tibi, ac tuis opus fore unquam cognoveris, quod in nostra sit positum potestate quoties id ad nos scribes, omnem operam navabimus, ut Serenitatem Tuam in Domino consolemur, quam idem Dominus noster Jesus Christus iterum, & semper benedicat, atque in sui nominis gloriam conservet. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die X. Martii MDLVI. Pontificatus nostri Anno II. [1]

Commisit se Joannes Nuntius Patriarcha Indicæ navigationi, atque prope Promontorium bonæ spei, cum procellis ferveret Mare in vastissimo illo ventorum imperio, tempestatem furentem sedavit lustrata sacra prece aqua e mari hausta, atque in illud conjecta.

XLIV. Verum qui hanc expeditionem adornaverat Ignatius Loyola, eo ipso tempore, non tam ætate confectus, quam jejuniis, vigiliisque, & super omnia desiderio Christi decessit. Quod quemadmodum evenerit, ab egregio ejus vitæ scriptore Joanne Petro Maffeio desumamus. *Societatis rebus utcumque compositis, Ignatius contemplandi studio secessit in Villam, quam non longe ab æde Sanctæ Balbinæ ad Thermas Antonianas, in usum præcipue Romani Collegii, amicorum benignitate nuper extruxerat. Ibi, vel tectorio novi operis male acceptus, vel urgente jam senio lethalem in febrem incidit, sic, ut cum ejus intima urerentur præcordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore signa mortis existerent. Tantum insolita quædam lassitudo in membris, ac motu apparebat. Itaque domum relatus, in lectulo collocatur. Accersiti confestim Medici bono animo jubent nostros esse. At ille cum sibi ultimum diem instare sentiret, mirantibus cæteris, misit, qui a sum-*

Maffejus vita libr. 2. c. 23.

S. Ignatius obiit.

NOTÆ [1] PAuli pontificis literæ ad regem Æthiopiæ datæ, anno non suo ab Annalista referuntur. Cum enim signentur *die X. martii MDLVI. pontificatus anno II.* vel mendosa est inscriptio, vel in sequentem annum reiiciendæ sunt; tunc enim die X. martii pontificatus Pauli annus II. agebatur. Nec est cur fucum faciat annus 1556. nam forte Paulus veterem stilum anni a Paschate exordiendi vel a die XXV. martii aliquoties sequutus est. Quod si admiserimus, omnia in ea literarum inscriptione salva & integra sunt. Eandem annorum ineundorum a Martio rationem exhibent literæ ejusdem Pauli ad internuncium apostolicum Venetiis agentem, recitatæ in Annalibus infra ad A. 1557. num. 52. MANSI

summo Pontifice sibi decedenti salutarem expiationem, & indulgentiam ritu Catholico precaretur: deinde cum ad multam noctem de more vigilasset, quin etiam nonnulla cum domesticis in rem Collegii transegisset, sopori se dedit: itemque qui aderant, cubitum discessere nihil admodum periculi suspicantes. At ecce mane postridie duo e Fratribus, ejus vitæ quotidianæ administri cubiculum visendi Patris causa introeunt; ad lectulum sensim accedunt, ac præter omnium opinionem vitali spiritu pene defectum offendunt. Accurritur illico ad socios. Alii ad Medicum advolant. Alii interea ad refocillandas vires [ut assolet] jusculum porrigunt: quibus ille cum nihil jam opus dixisset, Jesum intermortuis vocibus identidem appellans, placidissime efflavit animam hora post Solis ortum prima, feria sexta pridie kalend. Augusti anno post Christum natum MDLVI. Qui vero ad Pontificem pridie sub Vesperam fuerat destinatus, quod nihil tale metueret, re in proximam lucem dilata, cum quod volebat, statim impetrasset libente Pontifice, & verbis amicissimis Ignatium prosequente, graviter deinde semet incusans, tempori non occurrit. Defuncti corpus, tum inspiciendi, tum exenterandi causa dissectum, summam Viri abstinentiam, & sobrietatem liquido comprobavit. Siquidem, & stomachus, venterque prorsus inanis, & præ siccitate diuturna mire contractus apparuit, & jecur ea ipsa de causa ita obduratum, aridumque, ut pene lapidesceret. Sane Realdus Columbus egregius ea tempestate Sector, qui aperiendo interfuit, in hepatis vena, quæ portæ dicitur, lapides tres sese invenisse testatur in suo de Anatomia Libro. Ut pro miraculo non levi habitum sit, vitalibus adeo affectis, ac propemodum exustis hominem tamdiu vivere potuisse, præsertim hilari semper, eodemque vultu exsequentem Præpositi Generalis officia, & munera. Mortuus autem anno ætatis quinto, & sexagesimo, suæ conversionis ferme trigesimo quinto, confirmatæ vero Societatis sextodecimo. Quam ille tam exiguo temporis intervallo tam longe, lateque propagatam reliquit; ut jam tum ab ipso constitutæ numerarentur Provinciæ duodecim, & in iis varia nostrorum domicilia fere centum. Vulgata ejus morte, ingens confestim hominum concursus visendi causa domum est factus, atque hi manus, hi pedes certatim exosculari: alii Rosaria, quæ vocantur, applicare corpori, multi etiam pilei, vestiumve, quibus uti consueverat, frustulum aliquod enixe rogare; quibus tamen modestiæ gratia nihil a nostris est datum. Corpus in eodem cubiculo, ubi expiraverat, biduo ferme servatum, Sabbatho sub vesperam inclusum arcæ, post exequias mira populi frequentia celebratas, in Templo nostro ad dextrum latus aræ maximæ humatum est. Quem postea sanctitate, & miraculis clarum, & Catholicæ Religionis ubique dilatandæ studiosissimum Gregorius Decimus quintus Pontifex Maximus die XII. Martii anni MDCXXII. una cum BB. Isidoro, Francisco Xaverio, Theresia, & Philippo in Sanctorum numerum retulit.

Anno

I. ANno Christianæ salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo indictione decima-quinta, Paulus Pontifex, ut initia hujus anni pietate, ac justitia redderet illustria, Congregationem instituit, quæ Terroris Officialium Romanæ Curiæ nomen sortita fuit, ac denunciari publice pro suggestis a concionatoribus jussit, semel se quoque mense quorumvis querimoniis coram duobus Cardinalibus, qui veluti Judices assiderent, aures præbiturum. De qua quidem Congregatione hæc habent Acta Consistorialia. *Die Sabbathi vigesima tertia Januarii MDLVII. fuit Congregatio generalis, in qua Sanctissimus Dominus Noster multis verbis proposuit, & ordinavit, quod singulis mensibus daretur audientia in Aula Regia, in qua quilibet posset conqueri de injustitia sibi facta, & injuria quorumcumque Officialium, adstantibus sibi Cardinalibus, Prælatis, & Officialibus, de quibus in proclamatis, & hoc sive publice & palam, sive secreto porrigendo querelam, & libellos supplices, promittendo singulis justitiæ complementum, prout potest videri in Sanctitatis Suæ ordinatis, cujus tenor sequitur, & est talis.*

Sacch. p. 2. Hist. Soc. Jesu.

MS. Car. Spad. to. 134. pag. 208.

Paulus Congregationem instituit, quæ terror Officialium appellabatur.

II. *Sanctissimus D. N. D. Paulus Divina providentia Papa Quartus cupiens quorumvis tam in Alma Urbe, quam in Statu Ecclesiastico, ac toto Orbe Terrarum gravatorum, & oppressorum indemnitati consulere, decrevit, semel quolibet Mense, incipiendo die Mercurii proxime futuro, hora decimanona, quibusvis utriusque sexus personis ad sanctitatem suam recurrentium in Aula Regum, Reverendissimis DD. Cardinalibus, & aliis Assistentibus, publicam audientiam præbere, & quascumque querelas coram sanctitate sua proponendas, seu in scriptis porrigendas, audire & summarie sola facti veritate inspecta decidere, vel juxta eorum qualitatem aliis audiendas committere; Et ut hujusmodi tam salubre opus ad honorem, & gloriam Omnipotentis Dei inchoari, & salubriter dirigi, ac prospere continuari possit, omnibus Conventibus Monasteriorum, & aliorum Regularium locorum, necnon Capitulis Collegiatorum, & aliarum Ecclesiarum ipsius Urbis præcipit, & mandat, ut die Dominica proxime futura post Missarum solemnia in eorum Ecclesiis humiles Altissimo supplicationes processionaliter faciant, & super his Dominum Nostrum Jesum Christum puro corde precentur; ac insuper vivæ vocis oraculo, visitantibus proxima die Conversionis Sancti Pauli Doctoris Gentium ejus Basilicam, & Basilicam Sacti Petri Principis Apostolorum de urbe, plenariam indulgentiam in forma Ecclesiæ consuetam dat, & concedit.*

Secundo loco sua sanctitas jussit perpetuis futuris temporibus per Universum Orbem Christianum celebrari debere Cathedram Sancti Petri, in die decima octava Januarii, qui etiam est dies Sanctæ Priscæ, in qua prima Sessio fuit Beatissimi Petri in hac Alma Urbe, & volebat in hoc festo omnes Indulgentias, & prærogativas concedere, non derogando per hoc alteri festo Cathedræ Antiochenæ quod est vigesima secunda Februarii, & hoc ad confusionem Lutheranorum, qui negant Beatum Petrum Romam umquam venisse & super hac re Bulla expeditur, quæ proximo tantum anno manavit in amplissima forma. Restitutam hanc a Paulo celebritatem, quæ quamvis esset antiquissima, jam in aliquibus ecclesiis exoleverat, docet Cardinalis Baronius in Notat. ad Martyr. Rom. die 18. Januarii.

Paulus etiam XV. Martii ad sacram Purpuram Viros vere Purpura dignos evexit; sic Acta Consistorialia. *Romæ die Lunæ decimaquinta Martii MDLVII. Sanctissimus Dominus noster certis suadentibus rationabilibus causis, nemine discrepante, creavit, & assumpsit in Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteros Cardinales infrascriptos, ordine, qui sequitur, videlicet.* III.

MS. Car. Spad. to. 134. pag. 218.

Cardinales creat.

Reverendiss. Thaddæum Archiepiscopum Cusentinum de Gaddis.

Reverendiss. Anconium Episcopum Tolonen. de Trivultiis absentem.

Reverendiss. Laurentium Episcopum Biteren. de Strozzis absentem.

Reverendiss. Virgilium Episcopum Iscalen. Vicarium Urbis Rosarium.

Reverendiss. Joannem, olim electum Convenarum sigillorum Regis Christianissimi custodem, absentem Bertrannum.

Reverendiss. Michaelem Episcopum Nepesinum, Alexandrinum. Hic postea sub nomine Pii V. ad Bontificatum evectus, & inter Beatos a Clemente X. Summo Pontifice anno MDCLXXII. relatus fuit.

Religiosum Virum Fratrem Clementem Generalem Ordinis Fratrum Minorum, & Theologiæ Professorem, Dolera nuncupatum.

Diaconos Cardinales.

Nobilem Virum Alphonsum Caraffam Pronepotem suæ Sanctitatis Neapolitanum.

Reverendissimum Vitellotium electum Civitatis Castelli, Vitellium nuncuparum.
Jo: Baptistam Consiliarium Romanum.
Ac aliorum Reverendissimorum ejusdem Sanctæ Ecclesiæ Cardinalium cœtui, numero, & consortio, cum dignitate, authoritate, præeminentia, honoribus, privilegiis, & emolumentis consuetis, favorabiliter aggregavit, Cardinalesque fore, & esse decrevit, & pronunciavit, ipsosque solita benedictione benedit, & en tunc in Cardinales, & aliorum Cardinalium præteritorum ordinem, eorumque Collegium una cum eisdem Cardinalibus de eorum consensu admisit, & admittendos fore decrevit; necnon quod in tantæ dignitatis decus Cardinalibus pro tempore assumptis exhiberi consuevit, birretum rubrum per Sanctitatem suam de more benedictum Cardinalibus præsentibus tradidit, & assignavit, absentibus vero per Nuntium suum specialem transmisit, & Presbyteros, & Diaconos Cardinales respective publicavit, cum retentione pro eorum singulis omnium beneficiorum, & pensionum, ac jurium ad beneficia, & cum derogatione Constitutionis in Conclavi editæ, quod Patruus, & Nepos simul Cardinales esse non possint, ac aliis derogationibus.

IV. *Die Sabbati vigesima Mensis Martii MDLVII. fuit Consistorium publicum.*

Reverendissimos Cardinales noviter creatos præsentes, videlicet Reverendissimos de Gaddis, Rosarium, Aleuandrinum, Generalem Ordinis Minorum Presbyteros, Diaconos autem, Reverendissimos Caraffam, Vitellium, Consiliarium, primo ad pedum, & deinde manus, successive illos allevans ad oris oscula, paterne excepit.

Die Lunæ vigesima secunda Martii MDLVII. fuit Congregatio generalis, in qua Sanctissimus D. N. primo indixit silentium, deinde clausit os Reverendissimis DD. Cardinalibus noviter creatis præsentibus, cum inhibitione, ne quid loqui præsumant in Consistoriis, aut aliis Congregationibus, donec Sanctitas sua de Fratrum consilio duxerit os eis aperire. Quibus postea titulos assignavit. Fueruntque secundum Acta Consistorialia hujusmodi.

Pag. 221. *Die Mercurii vigesimaquarta Martii fuit Consistorium: Sanctissimus aperuit os Reverendissimis DD. Cardinalibus nuper creatis, illosque annulis pretiosis decoravit, eum illorum immissione digito annulari manus dexteræ, & eorum cuilibet pro Titulo, & denominatione respective sui Cardinalatus concessit, & assignavit infrascriptas Ecclesias. Reverendissimo de Gaddis Sancti Silvestri: ipsumque illi in Presbyterum Cardinalem præfecit, cum retentione, & cum aliis consuetis &c. Erexit in titulum Ecclesiam Beatæ Mariæ super Minervam, & illam Cardinali Aleuandrino assignavit; ipsumque, &c. cum retentione, &c.*

Reverendissimo Rosario concessit Ecclesiam Sancti Simeonis, ipsumque &c.

Reverendiss. Saraceno quod titulo Sanctæ Mariæ in Aracæli eesserat, Ecclesiam Sanctæ Anastasiæ certo modo vacantem assignavit, ipsumque &c.

Reverendissimo de Moniliana Ecclesiam Sanctæ Mariæ in Aracæli assignavit, &c.

Reverendissimo Alphonso Caraffa Ecclesiam Sancti Nicolai inter Imagines, ipsumque &c.

Reverendissimo Vitellotio Ecclesiam Sanctorum Sergii, & Bacchi, ipsumque &c.

Reverendissimo Consiliario Ecclesiam Sanctæ Luciæ in Septisolio, &c.

Amplificato ita Cardinalium Senatu, Paulus Neapolitani Proregis armis lacessitus, cum Hispani Administri graviora in dies contra jus, authoritatemque Ecclesiæ facinora patrarent, adversus Carolum V. & Philippum citerioris Siciliæ, & Angliæ Regem erecto novo tribunali, selectis ex omni ordinum genere viris doctissimis, legum severitatem distringere decrevit, Pontificiosque omnes Administros, qui in Cæsaris, & Regis Philippi Regnis agebant, revocavit: nec non feria quinta majoris hebdomadæ defixit anathemate invasores Urbium ditionis Ecclesiasticæ, tum omnes, qui consilio, vel auxilio, studiisve iis adhærerent, sine ullo Imperialis, vel Regiæ, Cardinalitiæ, vel alterius Ecclesiasticæ dignitatis discrimine, nec sequenti feria sexta inter sacra precum formula pro Imperatore perlecta est. Tum ad vim vi propulsandam non modo quascumque potuit copias collegit, verum etiam Italos Principes, maximeque Venetos concitare adversus Hispanum nomen annisus est: gestisque a Duce Montorii, & Petro Strozzio secundis præliis Tybur, Vicovarium, Arcemque Hostiæ occupata a Duce Albæ Prorege, qui ad opprimendum Pontificem cum exercitu florentissimo irruperat, recuperavit. Dux etiam Guisius ineunte hoc anno a Galliæ Rege submissus, superatis Alpibus ingressus Italiam, decem millibus peditum, ac ferme duobus millibus equitum succinctus, expugnata, vi direptaque Valentia, quod illius Præfectus transitu illum arcere pertentasset, terrorem Proregi incussit; adeo ut is Joannam Caraffam Pontificis Sororem matronam ornatissimam conciliandæ pacis interpretem miserit; quæ, assentiente etiam Philippo Rege, pollice-

V.
Paulus IV. adversus Hispanos Legibus agere decernit.

Act. Consis.

Prorex Neapol. proxima Urbis oppida occupat.

Dux Guisius cum Gallico exercitu in Italiam ingressus.

ba-

batur Senensem Urbem tradendam Montorii Duci, modo Pallianum Columnensibus restitueretur; tota enim hujus belli moles, & causa inde pendebat. At Paulus, qui de tradendo Regno Neapolitano Henrici secundogenito fidem obstrinxerat, spe elatior quasi hostem certissime prostraturus esset, paci honestissimæ non assensit, Romamque in Summum discrimen adduxit. Excepit quidem venientem Guisium generum Hercules Dux Ferrariæ, ac mille pedites & equites octingentos illi conjunxit; nec non supremum militare Imperium detulit illi Paulus Pontifex in fœderatorum Italico exercitu hisce literis.

Pax a Prorege efflagitata oblatis Senis pro Palliano.

Dilecto Filio Herculi Duci Ferrariæ Sancti Fœderis Duci Generali.

VI. *Paul. IV. lib. brev. 3. p. 7.*

Dilecto filio Nobili Viro, &c. A dilecto filio Carolo Caraffa Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diacono Cardinali, nostro secundum carnem Nepote, diligenter per literas, & nuntium certiores facti sumus, quanto animi studio, quantaque devotionis, ac fidei erga nos, & Sanctam hanc Sedem significatione Nobilitas tua professa fuerit, paratam se esse relictis rebus suis, pro sanctissimo inter nos juncto fœdere, venire in expeditionem hanc pro sancta Romana Ecclesia susceptam, & pro delata sibi Imperii summa, nullum militiæ laborem, nullumque periculum recusare: qua voluntas tua tum egregia eo nobis grata extitit, ut magnas Deo Omnipotenti gratias egerimus, qui tali nostro & hujus Sedis tempore, tantum nobis, & rebus nostris præsidium obtulerit. Nec vero alienum quidquam, aut virtute tua, aut nostro perpetuo de te judicio, & expectatione facit; Nos autem, quibus res tua non minoris curæ fuit, quam nostra, quique cogitamus, & intelligimus, tuam isthic præsentiam magnopere nobis non modo utilem, sed etiam necessariam fore ad tuendos fines nostros, & tuos simul, & ad capienda pro re, & tempore consilia, si quis in istis partibus motus existeret, expedire judicavimus, te minime moveri, sed nobilitatem tuam isthic nostris simul, & tuis rebus præsidere; in his autem locis Nobilem Virum Ducem Guisiæ Franciscum generum tuum, tanquam manum alteram, vice tua nobis, & Apostolicæ Sedi operam navare; quamobrem de tua præstanti virtute, & fide erga nos, & Principis Apostolorum Sedem tibi gratulantes, tuumque tam egregium animum Omnipotenti Deo, & sanctissimis Ecclesiæ Romanæ Præsidentibus Apostolis offerentes, hortamur nobilitatem tuam, tibique præcipimus, ut ne isthic discedas, illudque tibi persuadeas volumus, tuum absentis officium non minus aut nobis gratum, aut rebus nostris opportunum fore, quam in his partibus futura esset opera. Dat. Romæ die XIX. Februarii MDLVII.

Habito militari consilio apud Regium Lepidi inter Guisium, Ferrariensem, & Cardinalem Caraffam, quo belli moles vertenda foret, orta est dissensio; nam Ferrariæ Dux Parmam oppugnandam contendebat, cujus expugnatæ Imperium sibi tradendum a Pontifice præfidebat; sed Guisius, cui data erant mandata Regia, ut Pontifici ferret suppetias; nec non Cardinalis Caraffa repugnarunt, adeo ut Ferrariensis reductis copiis suis iratus abscesserit. Dux vero Guisius per Flaminiam duxit exercitum, & bellum Regno Neapolitano inferre meditatus; at se magnis cinctum periculis animadvertit; non enim Ecclesiasticus exercitus, quem Legatus Cardinalis conjungendum Gallis promiserat, comparebat, non etiam promissa nummaria subsidia pro conficienda Neapolitana expeditione illi præbebantur; imo Caraffæ Pontificii nepotes stipendia militi persolvenda in suos usus avertebant, indeque gravis rixa inter Ducem Guisium & Caraffam Montis belli Marchionem contracta est: cumque e Piceno ex mandato Pontificio irrumpere in Regnum Neapolitanum pertentasset, atque Civitellam Arcem XXIV. Aprilis obsidione cinxisset milite & armis egregie communitam, expugnare vi eam non potuit; adeo ut cum Prorex valido succinctus exercitu proxime immineret, decima quinta Maii solverit obsidionem; cum milites Itali e castris stipendiorum inopia diffluerent, ad quæ persolvenda maximis difficultatibus impeditus Pontifex tum grave vectigal subditis imposuit. De quo hæc habent Acta Consistorialia.

VII. Inter Guisium & Ferrariensem orta dissensio.

Non servata Gallo promissa a Caraffis.

Civitellæ obsidio soluta.

VIII. *MS. Car. Spad. to. 134. pag. 226.*

Die Martis decimo octava Maii MDLVII. fuit Congregatio, in qua lecta fuit Bulla impositionis novi subsidii per totum Statum Ecclesiasticum, pro tuitione dicti Status adversus Sanctæ Sedis Apostolicæ hostes. Cardinales deinde cœperunt dare vota & omnes, nemine excepto, propter necessitatem ingruentem, & Sedis paupertatem probabile dixerunt, & omnino necessarium, in quantitate, modo etiam dato per Bullam, ad quam habeatur relatio. Non fuit contradictio, nisi duorum, aut trium, quibus magis placuisset [ut dicebant] aliud genus impositionis subsidii, & quod tolerabilius subditis videri posset, quam illud, quod in Bulla præscribebatur; quibus tamen non obstantibus, reliqui omnes Cardinales multis, & adductis per singularia vota rationibus, &

Paulus Ecclesiæ subditis tributum imponit.

re

re ad longum diſputata, pro executione Bullæ nihil immutandum, ſuam ſententiam dixerunt.

IX. Exaſperati impoſito eo cenſu, qui ad quinquies centena aureorum millia aſcendebat, Romani arcanas coitiones adverſus Paulum agitare cœperunt, ac Marcus Antonius Columna lectiſſimis ſtipatus copiis in Campaniam varias excurſiones egit, Prorex etiam Neapolitanus ditionem Eccleſiaſticam vexare non deſtitit. Interea Pallianum cinctum eſt obſidione a Columna, ad quam ſolvendam cum Julius Urſinus copias eduxiſſet, fuſus, profligatuſque eſt, quo ſucceſſu armorum elatus, impetus ſuos in Signienſes effudit, miſeramque Urbem, ſine ætatis ac ſexus diſcrimine, rapinis, cædibuſque ita fœdavit; nec ab Hiſpanis, Germaniſque militibus Virginum Sacrarum, Matronarumque pudori, aut Religioni Templorum parcitum eſt; ex quo maximum dolorem traxit Pontifex, quem etiam auxere graviſſimæ Guiſii Ducis querelæ adverſus Caraffas, qui promiſſis non ſtetiſſent, adeo ut in Hetruriam, vel in Inſubriam traducere exercitum decerneret: verum Regio coactus imperio, ac Caraffæ & Turnonii, ac Petri Strozzii precibus flexus ad ferendam Pontifici opem e Piceno in Latium cum Gallico exercitu provolavit, conficiendæque Neapolitanæ expeditionis conſilia inſtaurata ſunt. Sed illa novo caſu inopino everſa ſunt: nam cum Philippus Rex contractum e Belgis, Angliſque, & Hiſpanis exercitum effudiſſet in Galliam, premeretur que obſidione Fanum S. Quintini inſigne Veromanduorum Oppidum, Henricus Rex florentiſſimum exercitum ad ſolvendam obſidionem ſubmiſit, conſertoque ingenti prælio deletus eſt maxima ſtrage Gallicus exercitus, adeo ut ad tuendam Galliam Ducem Guiſium editione Eccleſiaſtica revocarit, itaque Pontifex Paulus, & Caraffæ nepotes ad pacis conſilia flexere animos, ac Placidus Cardinalis Sanctæ Floræ miſſus eſt Pontificio nomine pro concilianda æquis conditionibus pace ad Ducem Albæ Proregem Neapolitanum: is vero faſtu turgidus Cardinalem acerbis verbis excepit, qui eam legationem fuſcepiſſet, expugnandæque Romæ cupidine incenſus, cum Romanos ob bellicas calamitates a Pontifice averſos, atque ad pugnam imparatos accepiſſet, ſcalis noctu admotis aſſilire, in mœnia conſtituit; cumque ad Columnæ Oppidum caſtra fixiſſet, Aſcanium Corneum cum lectiſſima militum manu ſubmiſit, juſſitque ſubſequi Franciſcum Antonium Barardum, ut perfracta, expanſaque Nævia porta, quam majorem vocant, univerſus exercitus induceretur. At cum pro explorando urbis ſtatu, vigilumque cuſtodia proxime acceſſiſſent, collucentium facum multitudine viſa & armorum ſtrepitu ingenti audito, copiarumque frementium diſcurſu, tanto terrore perfuſi ſunt, ut in effuſam fugam ſe conjecerint.

Antonii Columnæ excurſio hoſtilis in Campaniam.

Julius Urſinus ab eo victus.

Guiſius ægre retentus ſtipendiorum inopia.

Belcar. lib.27. Juſtin. hiſt. Ven. l.14.

Exire S. Quintinum revocatur a Galliæ Rege.

Hiſpanus Romam capere tentat.

X. Manuſcripta referunt vetera editum a Numine prodigium, cum mœnia in ea urbis parte, ut acceperant relatione hoſtes defenſore idoneo carerent. Certe conſtat religioſum illum Sacerdotem qui ex Divi Bernardi familia divino lumine colluſtratus jam antea Sancto Philippo Nerio dixerat, nolle Deum, ut in Indias cum ſociis proficiſceretur, ſed ut excolendæ pietate urbi ſacram operam daret, addidiſſe etiam vidiſſe aquas Salvias ſanguine manare, ſibique a Sancto Joanne Evangeliſta cœleſti viſo oſtenſum urbem in extremi exitii diſcrimen adductam ni divina vi ab eo diſcrimine vindicaretur. Divinæ itaque providentiæ benignitati atque Principis Apoſtolorum patrocinio ſingulari vindicatæ ab infelici vaſtitate Romæ ſalus tribuenda eſt, non aliter quam Pelagio II. & Divo Gregorio Magno Pontificibus Urbs olim defenſa eſt; parique felicitate a Porta majore hoſtis propulſatus, qua Flaminia porta ab irruptione barbarorum Juſtiniani Imperatoris temporibus fuerat, ut ſcribit Procopius, liberata: licet enim Dux Guiſius Tybure pro tuenda Urbe excubaret, tamen Prorex Neapolitanus, ut ſcribit Navagerius Orator Venetus poſtea creatus a Pio IV. Cardinalis die nocteque tanta celeritate cum toto exercitu Romam provolarat, ut facile Romam capere potuiſſet: ac præfectis caſtrorum in quas partes Urbem ingreſſi copias adducere deberent, præfixerat; ut primum Liberianam Baſilicam occuparent, ibique figerent Caſtra, donec ipſe cum toto exercitu perveniſſet; inde acies in Suburranam Religionem progrederentur, mox in campum Floræ ſe effunderent; tum Montem Jordanum, Urſinorumque Palatium expugnatum magnis molibus commuoirent, ut facto aggere tormenta bellica ad diverberandam molem Adrianam in eo collocarent: ita enim Urbem a Pauli Pontificis terroribus liberandam jactabat, ac pro teſſera militari libertatis nomen ſpeculatoribus dederat nomine meditato facinori prorſus contrario, cum Urbem Orbis Dominam, Chriſtique in terris Vicarium in ſervitutem redigere decreviſſet.

Silos hiſt. der. regul. l.9.

S. Philip. vit. auctor.

Baron. an.585. n.3 & an. 595. n.18.

Procop. de bello Gothor. l.1.

MS. Vallicel. biblioth.

Sæva Ferdinandi Proregis conſilia.

Adrian. l.15.

XI. Deluſus ſpe concepta potiuudæ Urbis Pro-

Prorex, cum metueret, ne Dux Guisius cum Gallico exercitu ac tribus Helvetiorum millibus subsidiariis, Romanisque in eum incurreret, signo retro convertit; ac tum Veneti, ad quos Antonius Trivultius Cardinalis missus fuerat, nec non Cosmus Dux Florentiæ veriti, ne Hispani, oppresso Pontifice, totius Italiæ tyrannidem affectarent, ad sopiendum gliscens incendium, conciliandamque concordiam studia flagrantissima contulerunt. Movebatur Pontifex inspectis subditorum calamitatibus ad ineundam pacem, quæ continentibus proborum omnium votis expetebatur, quibus explorata erat & conspicua Ivonis sententia præclarissima, quod *res omnes non aliter bene administrantur, nisi cum Regnum & Sacerdotium in unum convenerint studium.*

Veneti & Hætruriæ Dux pacis interpretes agunt.

MS. Car. Spad. to. 134.

Conjunxit etiam operam suam pro concordia promovenda Joannes Lusitaniæ Rex factus illius Joannis, & nominis & muneris successor, de quo apud Malachiam typice legitur, *Et convertet cor Patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres eorum*; literis enim ardenti pietate delibutis Paulum hortabatur, ut paci animum accommodaret, cui Paulus de amantissimo officio gratias retulit, dissensionis causas a se in Philippum avertit, rogavitque, ut apud illum piis monitis concordiæ interpretem ageret.

Lusitanus Rex Paulum hortatur ad pacem.

Regi Portugalliæ.

XII.

Paul. IV. l.8. brev. p.349.

Charissime, &c. Reddidit nobis superioribus diebus Maiestatis tuæ literas dilectus filius nobilis vir Alphonsus de Alencastro consanguineus, & apud nos orator tuus, quas ipse prudenti, & accurato sermone est subsequutus, nam multa ille quidem ex intimo animi tui sensu deprompta nobis diligenter explicavit, quæ ad pacem cum Rege Philippo constituendam maxime pertinerent, ea nos cum libenter audivimus, & probavimus, tum recenti hoc, & pro tuæ Maiestatis officio, eorum omnium, quæ antea per eundem Oratorem optima voluntate, ac solerti cura, vere tanto, tam Catholico Rege, qualis tu ipse es, digna in hac ipsa causa egeras, facile recordati sumus; verum quod pacem nobis, & concordiam suadeas, non est, quod in eo valde labores, cum & natura ipsa nostra miti profecto, & benigna quietis, & otii certe semper studiosissimi, cupidissimique fuerimus, & nunc potissimum Christi Dei nostri exemplo, cujus Vicarium in terris agimus, pacem eam præsertim, quæ cum universæ Christianæ Reipublicæ salute, & huius sanctæ Sedis dignitate coniuncta sit, sedulo quærere, amplectique studeamus, quamobrem, fili charissime tui in primis erit muneris pro tua singulari pietate, ac prudentia apud eumdem Philippum Regem sororis tuæ filium, literis, atque Nuntiis ita curare, & efficere, ut is ad nostram, & Dei Ecclesiæ authoritatem, & obedientiam, extra quam salvus nemo esse potest, se quamprimum conferat, & revertatur, spretisque, ac repudiatis improborum hominum consiliis, mentem suam ad pacis studia omnino traducere, quam bello iniquo, ac impio rem transigere malit, sed hæc, & pleraque alia ad hoc ipsum pacis negotium tendentia, quæ Alfonso Oratori tuo respondimus plenius, atque diffusius, ut ad Maiestatem tuam scriberet, ei mandavimus. Datum Romæ apud S. Petrum die XV. Julii MDLVII. anno III.

Cardinalis etiam Polus nullum finem faciebat hortandi, rogandi, monendi, tum apud Reginam præsens, tum per literas, ac Nuntios apud Philippum, qui tunc in Belgio aderat, si qua posset iniri pacis, & concordiæ ratio. Misit Romam quoque ad ipsum Pontificem Henricum Piniagum Anglum, qui in Italia diu cum ipso versatus erat, & cujus opera plurimum utebatur, qui ei a se omnia officia, ac studia deferret, & quid cum Rege ipso egisset, ut arma ponerentur, exponeret; simul, & quid in ea re cuperet fieri cognosceret.

Vita Car. Poli p.34.

Non abhorrebat a pace Philippus Angliæ, & Neapolis Rex, immo in eam erat pronior, & in obsequium Pontificis, ac bellum a suis Administris conflatum damnabat una cum Cæsare; jure enim Paulum in suos subditos perduelles severitatem legum exercuisse agnoscebat, illudque excitatum acerbe ferebat, urgebatque Ferdinandum Ducem Albæ Proregem, ut pacem honestis legibus conficeret, subjectisque literis ad eam paciscendam necessaria authoritate instruxerat.

XIII. Pax a Philippo Rege expetita.

Philippus Dei gratia Hispaniarum, Angliæ, & Franciæ, Neapolis, & utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hiberniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Mediolani, Brabantiæ, Comes Habspurgii, Flandriæ, Tyrolis, &c.

Recognoscimus, & notum facimus tenore præsentium universis, quod quamvis pro incredibili studio, & amore ad componendam illam dissensionem, quæ inter Summum D. Paulum Divina providentia Sanctæ Romanæ, & Universalis Ecclesiæ Pontificem Maximum, & nos diebus elapsis non sine magno animi nostri dolore coorta fuit, die XVII. Mensis Decembris anno Domini MDLVI. Illustri fideli nobis dilecto Domino Ferdinando Alvarecio Toletano Duci Albæ Consiliario nostro Sta-

Ext. apud Natal. Comit. l. 10.

tus

tus, Prætorii Præfecto, Proregi Regni nostri Neapolitani, Gubernatori Mediolani, & exercitus nostri Neapolitani, Gubernatori Mediolani, & exercitus nostri in Italia summo Duci plenam facultatem dederimus, cum ejus Sanctitate, aut quibuscumque personis ab ea potestatem habentibus, omnia tractandi, paciscendi, exequendi, quæ ad hanc compositionem, & concordiam spectare videantur, quo tamen huic negotio necessario mora nulla, aut dubitatio injiciatur, quin ad exitum optatum perducatur, & nostro huic desiderio plenius satisfiat, eandem illam facultatem cum eisdem clausulis, prout jacent, ad verbum eisdem modis, & formis gratificare, stabilire, & confirmare decrevimus, prout tenore præsentium gratificamus, stabilimus, & confirmamus, ratumque habemus, & approbamus quidquid præfati mandati nostri virtute hucusque gestum, actum, & transactum est ab ipso Duce Albæ cum Sanctissimo Domino nostro Paulo IV. aut ab eo potestatem habentibus, ac si a nobis id actum, & conclusum foret, & ad uberiorem cautelam, quatenus opus est eidem Duci Albano confisi, & ejus integritati, & prudentiæ multarum rerum, eandem provinciam per præsentes demandamus, dantes denuo plenam, quatenus opus sit, facultatem, authoritatem, & potestatem, ut nostro nomine possit, ac valeat cum Sanctissimo Domino nostro Paulo IV. Pontifice Maximo, seu cum Admodum Reverendo Cardinali Caraffa, vel alio, seu aliis quibusvis a Sua Beatitudine potestatem habentibus, conventiones, pacta, & conventicula quævis inire, tractare, concludere, firmare, vel inita jam continuare, & ad finem perducere, necnon alias donationes, concessiones, cautiones, securitates, & promissiones cujuscumque qualitatis, aut existentiæ fuerint, prout ipsi bene visum sit, promittere, acceptare, & nostro nomine assecurare, etiamsi mandatum exigant præcipuum, quam præsentibus est expressum, omniaque alia singula facere, firmare, disponere, ordinare, & pertractare, quæ nos ipsi facere, disponere, & pertractare possemus, si ore præsentes essemus, & illa si opus fuerit juramento confirmare, unumque aut plures ad præmissa loca ejus substituere, cum simili, seu limitata potestate, promittentes sub nostra fide, & verbo Regis nos gratum, & ratum habituros, & omni dolo, ac fraude semotis observaturos, quidquid per Eundem Ducem Albanum Mandatarium nostrum, aut substituendum, aut substituendos actum, gestum, ordinatum, conventum, concordatum, promissum, & conclusum fuerit circa præmissa, vel quodlibet præmissorum, & nullo unquam tempore revocaturos, neque ulla ex parte controversuros. Sub bonorum nostrorum omnium præsentium, & futurorum obligatione harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri secreti impressione munitarum. Dat. Bruxellis Ducatus nostri Brabantiæ die XXVI. Mensis Julii anno Domini MDLVII.

XIV.
Pacis leges a Car. Caraffa, & a Prorege confectæ.

Inclinantibus itaqoe ad pacem omnium studiis, atque etiam assentiente Hentico Rege Galliæ Pontificis fœderato, ac revocante etiam in Galliam Ducem Guisiæ cum Gallico exercitu, quorum opera indigebat, Paulus Pontifex die octava Septembris Carolo Caraffæ nepoti SS. Viti, & Modesti in macello Martyrum Diacono Cardinali sanciendæ cum Duce Albæ pacis potestatem contulit.

Præcipua illius capita.

Ext. apud Silos l. 9.

Convenere Carolus Caraffa Cardinalis, & Ferdinandus Prorex in Oppido, cui Cavi nomen est, atque pacis leges honorificæ confectæ subscriptæque decimo octavo kal. Octobris: quarum præcipuæ hæ fuere, ut Ferdinandus Prorex Philippi Regis nomine accederet, ac obsequii, & demissi animi officia præstaret Pontifici, gestorumque veniam postularet, ac Pontifex Philippum, ut obsequentissimum filium, paterna benevolentia complecteretur, illumque Regiæ munificentiæ restitueret. Sancitum etiam, ut Pontifex a fœdere Gallico discederet, atque utrumque Regem tanquam medius arbiter paribus studiis prosequeretur. Tertio decretum, ut Ecclesiasticæ ditionis Oppida capta, dirutis munitionibus novis, restituerentur Pontifici, & utrinque capta tormeota bellica vicissim redderentur. Quarto, ut tum Pontifex, tum Rex iis, qui in eo bello eorum Majestatem læserant, ignoscerent, raptasque opes restituerent, Marco Antonio Columna, & Ascanio Corneo, & aliis Romanæ Sedis perduellibus exceptis, qui obnoxii manerent pœnis, quibus erant obstricti, donec Pontificia clementia illis solverentur, de Palliano, nonnullisque aliis arcanæ constitutæ sunt pacis leges.

XV.
Vit. Philipp. II. l. 9.
Philippi Regis moderatus animus.

Visus est Paulus Camerario de victoribus licet victus triumphasse, ac vitæ Author Philippi II. pietatem commendat, qui promereri, ac ornare Catholici cognomen obsequio, ac Religione in Romanum Pontificem maluerit, quam armorum ferocia, & contentione tot Regnorum titulos Regiamque Majestatem tueri: tum Paulum IV. hoc elogio exornat. Pauli IV. mentem nullus quidem in dubium revocaverit fuisse omnino egregiam, Romanæque Ecclesiæ dignitatis, quam a Cæsarianis Administris opprimi

fer-

ferre non poterat, asserendæ studiosissimam: at illius constantia clariore longe gloria effulsisset, si augendorum nepotum, & Neapolitanæ expeditionis abjectis curis, tolerata Hispanorum Administrorum insolenti impudentia, pro Christi gloria promovenda, ac Lateranensi Œcumenico Concilio, ut extingueret hæreses, moresque Ecclesiasticos sanctitate perpoliret, celebrando, cœpta sacra studia, & magnifica consilia, curasque omnes ad pacem inter Hispanum, & Gallum conciliandam omni contentione, missis jam ea de causa Cardinalibus Legatis, contulisset.

Pax prophetico spiritu prædicta.

Singulari, demum Divini Numinis ope, ac providentia pacem illam inter Paulum Pontificem, Regemque Philippum sancitam insigni eventu constitit: etenim eadem die, qua pax confecta est, Joannes Marinonius pietate illustris Sacerdos celebrato Missæ sacrosancto sacrificio, cum ad populum concionem haberet Neapoli in Sapientiæ Monasterio, veluti Divino afflatus spiritu, inclamare cœpit, Alleluja, tum in ea erupit verba, *Da pacem Domine in diebus nostris*, postremo constantissime, quasi oculis suis rem, quæ procul agebatur, cominus inspiceret, pacem inter Paulum IV. & Philippum II. initam asseruit.

XVI. Dux Guisius donec pax confirmata est Pontificem tutatur.

XVI. Confirmata ea pace decimo tertio kalendas Octobris Franciscus Dux Guisius ipso mane, cum exercitu in turmas diviso ex Urbe discessit, accepta a Pontifice discedendi venia, quem Paulus plurimis officiis est prosequutus, cum pro illo defendendo, hostique inferendo bello, donec pacem honestissimis conditionibus vidisset redintegratam, nullas periculorum tempestates defugisset; atque Henrico Galliarum Regi actis gratiis Franciscum Ducem optime de Romana Ecclesia meritum commendavit hisce literis.

Charissimo in Christo filio nostro Henrico Francorum Regi Christianissimo.

Paul. IV. lib. brev. an. 3. p. 283.

Charissime in Christo fili noster salutem, &c. Quemadmodum Omnipotenti Deo placuit, cujus misericordia nunquam Ecclesiæ suæ defuit res hujus sanctæ Sedis, quæ in eo discrimine versabantur, quod Serenitati tuæ ignotum non fuit, compositæ fuerunt, eaque tempestas, qua Beati Petri navicula jactabatur, ipsius meritis, & intercessione sublata est. Sicut autem antea dilectus filius Nobilis Vir Franciscus Dux Guisiæ auxiliorum suorum Præfectus, tum ut jussa, & mandata tua exequeretur, tum etiam pro egregia sua, totiusque familiæ perpetua in hanc sanctam Sedem devotione, erga nos ita se gesserat, ut Serenitati tuæ, ipsique eo nomine non parum hæc Sedes debeat, itaque postquam rerum statu ita flagitante de compositione actum est, tametsi ad Serenitatem tuam properans quamprimum discedere, & isthuc advolare cupiebat, tamen ne deseruisse nos videri posset, atque ut æquioribus conditionibus compositio fieret, substitit nostri causa, quamdiu opus fuit, qua in re quod meminerimus semper plane ab eo nobis satisfactum fuit omnino, cum eum apud te locum is obtineat, ut commendatione nostra non egeat, sed tamen pro nostra erga benemeritos de nobis homines voluntate facere non possumus, quin Serenitatem Tuam rogemus, ut nostra quoque causa talem Virum aliquando habere velit chariorem: de nobis vero, charissime fili noster sic persuasum tibi habeas gratam tuorum in nos meritorum memoriam a nobis perpetuo conservatum iri, maximasque nos hoc nomine Deo gratias agere, quod ad consulendum rebus tuis vicissim, quæ nobis maximæ curæ sunt, nostrumque in te amorem declarandum aditum nobis patefactum jam esse speramus. Datum Romæ apud S. Petrum &c. die XV. Septembris MDLVII. Anno II.

Quo die matutina hora discessit Guisius, ejusdem vespere Prorex Romam pervenit, rectoque itinere ad Vaticanum Pontificem adiit multis stipatus Proceribus, ad quem secunda noctis hora per Cardinalem Caraffam deductus est. Operiebatur illum Pontifex in Aula solitæ audientiæ, assidentibus aliquot Patribus, ut postquam introgressus Prorex suppliciter, ac demisse Pontificis pedes exosculans, Regis Catholici primum, deinde suo nomine de præteritis in bello erratis veniam petiit, ac Regem ipsum, seque pariter, uti filios, erga Sanctitatem Suam, Sedemque Apostolicam obsequentissimos obtulit. Audivit benigne Pontifex deprecantem proregem, paternoque affectu Apostolicam benedictionem, tum ipsi, tum Regi Philippo impertivit: qua suscepta ad ipsius se denuo pedes abjecit, acceptisque haud dubiis reconciliatæ gratiæ argumentis, a cæteris quoque Cardinalibus, tunc præsentibus, complexu exceptus est. Subinde ad Pontificis pedum osculum cuncti, qui cum prorege venerant Viri Nobiles admissi fuerunt, quos simul cunctos Cardinalis Caraffa in suarum ædium parte, magnifica, nitidaque una cum prorege ipso excepit cœna. XVII.

Paulus ad se venientem Ducem Albæ honorifice excepit.

Altera die, vigesima nempe Septembris Paulus vocatis in Curiam Cardinalibus, reque ad eos relata, pacis leges XVIII.

Acta Consist. MS. Car. Spad. to. 134. p. 235.

coram ipsis denuo recitari mandavit, utque in sequentem diem, quo die Beati Apostoli, & Evangelistæ Matthæi memoria recolebatur ab Ecclesia, solemnia sacra pro gratiarum actionibus celebrarentur, decretum est; quibus & ipse Dux Albæ interfuit postremus inter Diaconos Cardinales superiori Ducis Palliani loco; completisque Missarum, solemniis Pontifex Cardinales omnes, ipsumque Proregem e regione Cardinalis Decani accumbentem prandio adhibuit. Cumque jam tempus reditus instaret, Neapolim sequenti die, prout decreveverat, repetiit. Illud tamen prætereundum non est, quod Prorex conjugi suæ fœminæ lectissimæ, multumque dilectæ nuntiavit, sibi inter milites, hostiumque catervas pene ab incunabulis versato, nunquam tanto pavore pio perfusum, ita ut animo, & voce pene deficeret, quam cum ante Pontificis conspectum se constituit. Scilicet splendor ille, & Majestas, quæ admirabili Dei dispensatione in Christi Vicario resplendet, oculos, animosque intuentium ita perstringit, ut aliquid supra hominem in ipso, & venerari, & metuere compellantur.

Ser. de Ros.

Discedentem ab Urbe Proregem novo Pontifex cumulavit honore, nam Matthæum ab Aquaviva Apostolicum Prothonotarium de numero, ut vocant, Participantium ad Proregis uxorem legavit, qui Rosam auream, quæ ex antiqua Sedis Apostolicæ consuetudine, ut loquitur Innocentius III. Dominica quarta Quadragesimæ a Pontifice consecratur, illi deferret.

Teot. Raynau. in Ros. Mediana c. 1. pag. 411. 21.

XIX. *Pactiones pacis executioni mandantur.*

Magno itaque omnium gaudio in hunc modum confecta pax est, quæ vincenti, quam victo propiorem Pontificem reddidit, utque decretæ jam concordiæ pactiones executioni darentur, ac præcipue, ut hostiles omnes munitiones in Oppidis a Prorege occupatis æquarentur solo; Pontifex subjecta Epistola eorum Oppidorum incolas admonuerat, ac Hieronymum Brossium ad omnia, quæ ad pacis conventiones pertinebant expedienda dimiserat.

Dilectis filiis universis, & singulis Prioribus, Antianis, Consulibus, & Rectoribus quocumque nomine nuncupatis, ac Communitatibus Civitatum, necnon Universitatibus Terrarum, Oppidorum, Castrorum, Locorum nostrorum Maritimæ, & Campaniæ Provinciarum, ac Terræ nostræ Pontis Corvi salutem, &c.

Paul. IV. lib. brev. 3. p. 304.

Cum ex conditionibus pacis, nuper inter nos, & Charissimum in Christo filium nostrum Philippum Hispaniarum Regem Catholicum initæ, Civitates, Terræ, Oppida, Castra, & loca per Dilectum filium Nobilem Virum Ferdinandum de Toledo Ducem Albæ Viceregem Neapolitanum, & Generalem ipsius Philippi Regis in Italia Capitaneum, & Locumtenentem hoc belli tempore occupata nobis relaxari, & tormenta hinc inde capta vicissim restitui, munitionesque, & fortificationes per ipsum Ferdinandum Ducem, seu ejus mandato in Civitatibus, Terris, Oppidis, Castris, & Locis prædictis, dicto tempore dirui debeant modis, & formis in Capitulis desuper confectis, late expressis, nos dilectum filium Hieronymum Brossium Laicum Civitatis Castellanæ, Diœcesis, (& infra) cum plena, libera, & omnimoda facultate, &c. tormenta nobis erepta ab ipso Ferdinando Duce, seu ejus Ministris recuperandi, & ea, quæ nostri milites Regiis militibus eripuerunt, eis restituendi, ac munitiones, & fortificationes prædictas, juxta tenorem Capitulorum prædictorum diruendi, necnon milites Regios ex Civitatibus, Terris, Oppidis, Castris, & Locis eisdem deducendi, (& infra) constituimus, & deputamus, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum die XVI. Sept. MDLVIII. anno III.

XX. *Paci universali incombit Pontifex.*

Emanavit interea per omnes Europæ Provincias firmatæ pacis rumor ingentique bonorum omnium gratulatione est exceptus; jamque ex hac ipsa concordia, Regum quoque universalem pacem conciliandam sperabant, pro qua promovenda in eodem ipso Consistorio Paulus Legatos decreverat, Antonium nempe Cardinalem Trivultium ad Henricum Galliarum Regem, & Carolum Cardinalem Caraffam ad Philippum. De indicendis quoque indulgentiis, ac supplicationibus ad Divinum conciliandum Numen, pacemque, quam Mundus dare non potest, ab ipso exposcendam constitutum fuit. Vertente anno, cum Pontifex ab Emmanuele Philiberto Sabaudiæ Duce gratulatorias accepisset epistolas, hac occasione usus, post relatas optimo Principi summas grates, cum sciret ipsum apud Philippum authoritate, & gratia multum pollere, potissimum ob nuper expugnatum feliciter S. Quintini Oppidum, pacis perficiendæ negotium eidem commendavit, eo maxime, quod tum ipse Dux Bruxellis cum Philippo moraretur, atque a Carolo Imperatore literas manu sua e recessu Cœnobitico conscriptas accepisset, quibus recentem, insignemque victoriam gratulabatur, virtutem, & rerum magnitudinem laudabat, illumque ad finem bellis imponendum, ac honestam, stabilemque pacem conficiendam hortabatur, admonens,

Tonsus l. 1. V. Em. Phi. lib. p. 147.

bella

bella nonnisi cogente necessitate suscipienda, fortissime gerenda, ocyssime terminanda. Hæc itaque ad illum Paulus conscripsit.

Dilecto filio Nobili Viro Emmanueli Philiberto Duci Sabaudiæ.

XXI. *Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2889. p. 85.* *Dilecte fili Nobilis Vir, &c. Perspeximus ex literis tuis quæ nobis gratæ admodum fuerunt, quanta lætitia affectus fueris ex pace, quæ inter nos, & Charissimum in Christo filium nostrum Regem Catholicum Deo fuit Authore constituta, in qua quidem conclianda non dubitamus, quin Nobilitatis tuæ studium insigne fuerit, & eo officio functus sis, quod tua, & Majorum tuorum in sanctam hanc Sedem, & perpetua devotione, ac virtute dignum erat, idque pro eo, ac debet, nobis gratum est, hortamur te in Domino, ut quemadmodum te facturum sane confidimus, Majorum tuorum vestigiis in Apostolica Sede colenda insistere perseveres, minime dubitans, quin ea te semper, ut pium filium suum complexura sit. Cum autem id nos agere scias hoc tempore, ut pacem inter ipsos quoque Christianos Principes componamus, adjuva dilecte fili hanc quoque, tam sanctam, & salutarem actionem, hoc tibi persuadens, quanto studiosius inservieris quieti totius populi Christiani, tanto tibi in rebus tuis non humanum solum, sed Divinum etiam auxilium affuturum. Datum Romæ apud S. Petrum, &c. die XVIII. Decembris MDLVII. anno III.*

XXII. Epistolas & Nuntios pro pace procuranda transmittit. Cum autem Ferdinandus Romanorum Rex impenso semper studio pacem inter Pontificem, & Philippum exquisiisset, Paulus, ut grati animi sensus erga ipsum declararet, datis literis de pace certiorem illum reddidit, ac quam honorifice Neapolitanum Proregem ad se venientem admiserit, testatus est. Jacobum insuper Linterium, ut eadem ipsi significaret, certum Nuntium misit. Cumque ex hac inita concordia gradum ad pacem inter Reges speraret, Antonium Augustinum Aliphanum tunc Episcopum, cujus laus in Jure Canonico summa est, demum direxit, quem tum ob spectatam probitatem, integritatem, ac fidem, tum propter eximiam, præstantemque doctrinam idoneum dicebat, qui Ferdinando ostenderet, quam Germaniæ rebus consultum esset, si pax inter Reges firmaretur, armaque in Christianorum perniciem tam misere conversa, in Christiani Imperii nominis hostes verterentur: incumbat proinde pro viribus Rex una cum Pontifice, ut quæ summis precibus exposcebatur concordia, disjectis omnino difficultatibus impetraretur. Sollicitabat etiam Paulus reliquos Reges, ac Principes, ut omni ope pacis actionem promoverent, nihilque sibi charius devexa jam ætate, senioque confecto ex vitæ perendinatione commodi, aut consolationis accedere affirmabat, quam si optatam pacem ad finem usque perducere contingeret.

Jam pro illa ardentiore studio deprecanda Cardinalis Caraffa Bruxellas ad Philippum se contulerat, quas cum applicuisset tertia decima die Decembris, Rex magna cum obsequii significatione obviam de Urbis porta venienti progreditur, & digniorem obtulit locum. Legatum Roma abeuntem Pontifex disertissima ad pacem admonitione, qua cum Rege colloquuturus uteretur, instruxerat, Regemque ipsum Philippum gravissimis per epistolam adhortationibus ad concordiam urgebat, quibus se ipsum, si per ætatem, aliasque gravissimas, quibus distinebatur, curas liceret, ad Reges ipsos coram conveniendos paratum fatetur, quod & re ipsa, si expedire visum esset, omni posthabito respectu se facturum alibi spopondit, suoque nomine Cardinalis Caraffa jussus est coram proponere Paulum Niciam, vel ad aliam Civitatem accessurum conventum ad pro pace simul, quemadmodum Paulus III. egerat, celebrandum. XXIII. *Ext. apud Silos in hist. Cler. Reg. l.9.* Cardinalis Caraffa Bruxellas ad Philippum cum literis Papæ pervenit.

Charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Regi Catholico.

Charissime in Christo fili noster, &c. Gratias agimus maximas Deo, cujus misericordia factum est, ut impedimentis, quæ nobis antiqui hostis astutia objeceras, sublatis, ac remotis, aditus ad pia nostra desideria, & salutaria consilia exequenda fuerit patefactus, magnam enim in spem venimus fore, ut qui pacem nobis, & Sanctæ Ecclesiæ Romanæ largitus est, eandem, nobis agentibus, atque hortantibus inter Serenitatem tuam, & Henricum Francorum Regem Christianissimum cœlesti suo favore reconciliet, & populum Christianum a tam gravi, & periculoso bello liberet. Utinam nobis liceret utrumque vestrum convenire, & coram agere de re tam necessaria, nihil libentius, atque alacriore animo faceremus, quam ut ipsimet, tam pia pro Christo legatione fungeremur. Sed quando id per ætatem nostram, & Romanæ Ecclesiæ, aliasque multas, & gravissimas curas minime licet; habito Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio summa omnium voluntate Legatos de Latere nostro elegimus ad ipsum quidem Francorum Regem Antonium tit. SS. Joannis, & Pauli presbyterum Cardinalem XXIV. *Paul IV. lib. brev. 2. p. 243.*

Trivultium, ad Serenitatem vero tuam dilectum filium secundum carnem Nepotem nostrum Carolum SS. Viti, & Modesti in Macello Martyrum Diaconum Cardinalem Caraffam, quos & enimie diligimus, & propter spectatam ipsorum fidem, industriam, virtutem, atque prudentiam ad hoc fungendum nostra vice munus manime idoneos judicavimus. Nunc te Charissime fili hortamur, & per viscera misericordiæ Christi Salvatoris nostri rogamus, obtestamurque, ut pro tua prudentia etiam, atque etiam cogites diligenterque consideres quantas, & quam graves calamitates, & detrimenta Reipublicæ Christianæ bellum istud intestinum intulerit, quod inter Patres vestros cœptum, & diutissime gestum, inter vos postea renovatum, vel continuatum est potius. Quid enim tantopere tot detestandas hæreses aluit, & tanta schismata corroboravit? Quid viribus nostris attritis impiorum hostium potentiam auxit, & populum Christianum in tantum jam discrimen addunit, nisi belli hujus intestini occasio tam diuturni, & eam longe, lateque propagati? Quis porro satis digne deplorare possit tantam effusionem sanguinis Christiani? Quid tot Civitatum direptiones, & excidia, tot ferro, flammaque vastatas regiones, tot denique Ecclesiarum, & sacrarum Ædium spoliationes, ac ruinas? Quæ res impiorum, ac barbarorum Tyrannorum mentes commoveret, & ad pacis consilia flecteret? Ea cuum Christiani Principis, & Catholici Regis animum non movebit? pro tot, & tantis Dei erga te beneficiis hanc illam gratiam referre recusabit, ut ipsius populo parcas, & in impios potius hostes Religionis nostræ arma convertas, en quibus gloriosas victorias pulcherrimosque triumphos ipso favente consequi, & Imperii tui fines multo facilius poteris propagare, ea nunc tibi deponendorum armorum, & conciliandæ pacis occasio oblata est, rebus a te superioribus diebus prospere gestis, si, ut debes, usus fueris, omnes moderationem animi tui, sapientiamque laudabunt, teque pulchrius, & magnificentius victoria usum fuisse, quam vicisse, prædicabunt, etenim magna en parte Ducum illa, & militum tuorum fuit victoria; at vero hæc moderationis laus tibi cum nemine communis, sed tua unius propria fuerit. Non te latet quam vario rerum eventu inter Charissimum in Christo filium nostrum Carolum Romanorum Imperatorem semper Augustum Parentem suum, & claræ memoriæ Franciscum Francorum Regem bellum per tot annos gestum fuerit, quoties acciderit, ut cum alteruter eorum rem alicubi prospere gessisset, idem paulo post aliquod alia in parte incommodum, ac detrimentum acciperet, cum tamen ad extremum pro tantis bellorum sumptibus, pro tanta, & tam diuturna Regnorum suorum venatione, tot, & tam gravibus suis laboribus, ac periculis neuter ipsorum ullum satis dignum præmium adeptus sit, quæ res admonere utrumque vestrum debet, ut bellum tam difficile, atque asperum tam vestris populis, atque Universæ Christianæ Reipublicæ calamitosum aliquando omittatis, pioque inter vos fœdere conciliemini, neque patiamini communes hostes vestris dissensionibus, vestris discordiis diutius lætari, sed hæc tecum pluribus verbis aget Legatus noster, cui quidem omnibus de rebus de quibus tecum nostro nomine egerit, fidem æque, ac nobis ipsis, ut habeas, rogamus. Datum Romæ apud S. Petrum &c. die XVIII. Octobris MDLVII. anno III.

Propofita ex bellis inter Christianos mala.

Ad promovenda quoque illius pacis consilia Pontifex Mariam Angliæ, & Hiberniæ Reginam hortatus est, ut quietem, salutemque totius populi Christiani studiis suis juvaret, procuraretque apud Virum Philippum Hispaniarum Regem, pace enim composita Hæreticorum furorem compressum iri. XXV.

Charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariæ Angliæ, & Hiberniæ Reginæ Illustri.

Charissima in Christo filia nostra salutem, &c. Controversiis, quemadmodum Serenitas tua semper optavit, compositis, nuper inter nos, & Charissimum in Christo filium nostrum Philippum Hispaniarum, & Angliæ Regem fidei Defensorem conjugem tuum, non parum te lætatam esse persuasum habemus, novimus enim pietatem, novimus erga sanctam hanc Sedem reverentiam, ac devotionem tuam, nobis quidem hæc res eo majorem affert voluptatem, quod jam aditum nobis, Dei voluntate, patefactum fuisse speramus ad agendum de pace inter vos, & Charissimum in Christo filium nostrum Henricum Francorum Regem Christianissimum, quam quidem ad rem cum pro nostro Pastorali officio incumbere statuerimus, utriusque partis Regni, populoque Christiano Universo consulere cupientes, Legatos de Latere nostro hujus rei causa misimus. Nosti charissima filia quot, & quam graves intestinum hoc bellum calamitates innoxiis populis importaverit antea, intelligisque quanto graviores impendeant, nec vero ignoras, quam opportunæ, quamque optatæ sint hæ dissensiones, atque discordiæ, tum impiis hostibus ad lacerandam Rempublicam Christianam, tum Hæreticis ad impugnandam fidem, & Religionem Catholi-

Ib. p. 269.

Scribit Mariæ Reginæ Angliæ, ut pacem cum Rege Gallo procuret.

cam

cam, quorum utri magis perniciosi, & detestabiles sint, non facile judicari potest. Memineris igitur præceptorum Domini, qui & pax ipse nostra fuit, & pacem bonæ voluntatis hominibus ab Angelis in ortu ipsius nuntiatam discipulis suis tantopere commendavit, & tamquam hæreditatem reliquit. Adjuva pia, & salutaria nostra consilia, actionesque dilecti filii nostri de Latere Legati, ac secundum carnem Nepotis Caroli Sanctorum Viri, & Modesti in Macello Martyrum Diaconum Cardinalem Caraffam, quod cum facies, honori, ac cultui Omnipotentis Dei, a quo salutem ipsa toties, & Regnum tam mirabiliter accepisti, & Regnorum tuorum quieti, salutique simul totius populi Christiani inservies; sed hac de re tecum aget pluribus verbis ipse Legatus noster, quem & Serenitati tuæ studiosissimum novimus, & testem ipsi habemus nostræ paternæ erga te charitatis, cui quidem, ut fidem habeas omnibus de rebus perinde, ac nobis ipsis esses habitura, Serenitatem tuam rogamus. Dat. Romæ apud S. Petrum die XVIII. Octob. anno III. MDLVII.

XXVI. Ad Gallicam quoque Legationem subeundam Antonius Cardinalis Trivultius, serius tamen, quam Caraffa discessit, quibusdam nimirum detentus negotiis, eo quod paulo ante accessisset ad Urbem, cum per aliquod temporis spatium post adeptam Cardinalitiam dignitatem Pontificis jussu Venetiis substitisset; e qua quidem Civitate discedenti Paulus Manutius insignis Grammaticus præfationem inscripsit ad Salustii Historiam, quam in Antonii, ejusque familiæ laudes excuderat, de bene ab ipso Venetiis administrata provincia, ostensisque virtutibus multa congessit. Antonium igitur, & suo, & Majorum suorum nomine Henrico admodum charum pro concordia promovenda Paulus se conferre jussit in Gallias, eique proficiscenti epistolam ad Regem addidit, qua pronam ejus animi ad consilia pacis voluntatem sibi alias exhibitam in mentem revocans, ad ea in exitum perducenda summopere adhortatur.

Charissimo in Christo filio nostro Henrico Francorum Regi Christianissimo.

Ib. p.258. *Charissime in Christo fili noster, &c. Cum officii nostri ratio postulat, ut te, & Philippum Hispaniarum Regem Catholicum filios nostros Charissimos ad pacem, & concordiam adhortemur, tum etiam Dominus recenti suo in nos, & Sanctam Ecclesiam Romanam, cui nos, licet indignos, præposuit, beneficio, a nobis aperte hoc requirit, hanc enim nimirum ob causam nobis, & huic Ecclesiæ pacem reddidit, ut eam ipsi etiam inter vos duo firmissima Ecclesia suæ præsidia conciliare possemus, quam quidem ad rem eo majore studio nobis incumbendum esse duximus, quod nisi ea perfecta, minime possemus cæteras res, quas ad Dei honorem agere instituimus, ad optatum exitum adducere. Utinam ea ætate essemus, ut ad utrumque vestrum nos conferre, & hac tam pie ipsi pro Christo fungi Legatione possemus, jucundissimi nobis labores essent, quos hac in re pro Dei, & Domini nostri honore, & commissarum nobis ovium salute susciperemus. Sed quando nec virium infirmitas, nec aliæ gravissimæ occupationes nos ea hac statione discedere patiuntur, communicato cum Venerabilibus Fratribus nostris consilio delegimus, ad vos hujus rei agendæ causa eos de Latere nostro Legatos, quos propter spectatam ipsorum fidem, industriam, prudentiam, publicæque utilitatis studium maxime idoneos judicavimus. Hortamur igitur Serenitatem tuam Charissime fili, rogamus, & per Divinam Misericordiam obtestamur, ut memor pii, & Christianissimo Rege digni responsi, quod alias nobis dedisti, cum itidem, ut nunc te ad pacem hortati fuissemus, in eadem sententia maneas, consideransque tecum attentius plurima detrimenta, gravissimasque calamitates, quas hoc bellum invecturum esset non Regnis modo vestris, sed cuncto populo Christiano, universæ Reipublicæ Christianæ intestino hoc tam diuturno bello fessæ, & gravissimæ laboranti consulatur, neve committas, ut pia nostra, & salutaria Christiano populo consilia, de quibus ex ipso Legato nostro audies abs te impedita fuisse videri possint, quod certe a Christiani Regis officio, & pietate tua alienum esset, nosque tanto majori dolore afficeret, quanto gloriam, & salutem tuam habemus chariorem, sed hac de re nostro nomine pluribus tecum aget dilectus filius noster Antonius tit. SS. Joannis, & Pauli Presbyter Cardinalis Trivultius vocatus, quem quidem de Latere nostro ad te legavimus, non dubitantes, quin propter suam perpetuam Sedis Apostolicæ reverentiam, & suo etiam, ac Majorum nomine gratus is tibi, acceptusque futurus sit, præter egregias enim virtutes, quibus eum ornavit Deus, ex ea familia ortus est, quæ multi clari, ac præstantes Viri Majores ejus Francorum Regibus variis istius Regni temporibus strenuam, utilemque inprimis operam summa cum fide, & constantia navaverunt, eum, ut ita audias, eandemque fidem habeas, ac si nos ipsos audires, Serenitatem tuam Rogamus. Datum*

Ad pacem hortatur Paulus Henricum.

tum Romæ apud S. Petrum die IV. Novembris MDLVII. anno III.

XXVII. Verum cum Pontifex probe nosset, ab illo præcipue pacem expectandam, qui est Deus pacis, cum jam appropinquaret celebritas, qua Christus Jesus, qui quemadmodum loquitur Apostolus, *Est pax nostra, & facit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens inimicitias in carne sua*, de Virgine nasci dignatus est, pacem hominibus bonæ voluntatis annuntians, opportunum ratus eo potissimum tempore ipsum deprecari, propositis amplissimis indulgentiis Christi fideles, ad expianda peccata, & preces ardentiores fundendas invitavit, præscripta in hunc modum orationum formula, qua per sacrum Adventus tempus Natale Domini prævenirent.

Eph. 2.

Ad futuram rei memoriam.

Superioribus diebus cum nonnullos nostros, & Apostolicæ Sedis Legatos de Latere, ad Christianissimos in Christo filios nostros Henricum Francorum Christianissimum, & Philippum Hispanum Catholicum Reges pro pace inter eos, & reliquos Principes Christianos conciliandå, & componenda mitteremus, instaretque tempus Adventus, ac dies Natalis Redemptoris Nostri, qua totus Orbis Terrarum exultat, & qua, sicut temporales Domini munera clientibus suis dare consueverunt, ita ipsum Redemptorem, si ad eum corde contrito, & spiritu humiliato recurramus, nobis hoc pretiosissimum pacis donum, quo nullum melius, aut præclarius hoc sæculo esse potest, concessurum esse confidebamus, ex parte Omnipotentis Dei, per viscera misericordiæ omnes, & singulos utriusque sexus Christifideles in hac Alma Urbe, ejusque districtu existentes hortati sumus, & in Domino monuimus, atque requisivimus, ut inter cætera, a tunc proxima prima Dominica Adventus usque ad diem Natalem hujusmodi, Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam septies, ac Symbolum Apostolorum semel quolibet die recitarent, & ad eundem Dominum ac Deum nostrum humili corde conversi, conscientiam suam diligenti studeant sæpius examinatione discutere, & Orationibus, seu aliis piis operibus juxta eorum conscientiam, sive Sacerdotum, quibus peccata sua confiterentur, salutare consilium vacarent, & ante diem Nativitatis hujusmodi, saltem semel peccata sua confiterentur, & Salvatori nostro supplicarent, precibusque ad ejus sacratissimos pedes prostrati poscerent & rogarent, ut animos ipsorum Regum, & Principum reconciliare, universo populo Christiano, eam, quam per Angelos suos sacratissima ipsius Natalis nocte Orbi nuntiari voluit pacem, largiri velit, ipsa vero Natalis, aut alia infra ejus octavam per eos eligenda die, Sacratissimæ Eucharistiæ Communionem, pie, ac devote perciperent, ac qua ad Dei cultum pertinebant, toto animi affectu exercerent. Et infra; *Eis vero, qui ut præfertur peccata sua confessi fuissent, & Eucharistiæ Communionem percepissent, plenissimam omnium peccatorum suorum, & eam, quæ Christifidelibus Ecclesias Almæ Urbis, & extra eam ad id deputatas anno Jubilei visitantibus concessa est, Indulgentiam largiti sumus.*

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2895. p. 10.

Indulgentiis elargitur Orantibus pro pace Principum Christianorum.

Licet autem peccatis populorum, id exigentibus, distulerit Deus preces exaudire, non est tamen passus benignissimus Dominus pium senem morti occumbere, donec conciliatam inter Principes optatam pacem videret.

Dum Gallorum Rex Henricus gravissimo implicitus bello ad repellendos externos hostes, qui victoria elatiores late ferrum flammasque ad Noviodunum usque circumtulere, distinetur, Hæretici Calvinianam pestem per Galliam spargebant, ac funesta ingentium bellorum civilium, quæ postea universas Gallias cædibus, ferro, flammaque fœdarunt, semina serebant, quorum conventicula ineunte Septembri Parisiis patefacta refert Surius. XXVIII.

Sur. in comm.

Ut est Hæreticorum in omnem occasionem mirabiliter intenta versutia, dum bella fervent in Gallia, & Rex aliis negotiis distenditur, ipsi sua agunt clam conventicula, & spargunt in illo Christianissimo Regno pestilentissima Calvinianæ impietatis dogmata. Die quinta Septembris summo mane in cujusdam privati hominis ædibus, qui tunc procul aberat, Lutetiæ deprehenduntur permulti Viri, ac fœminæ, qui illuc ad concionem novorum dogmatum convenisse dicebantur, & fere omnes in vincula conjiciuntur, demptis illis, qui nocturnis freti tenebris, fuga dilapsi erant. Capti sunt a forensi satellitio centum viginti utriusque sexus, in quos judiciorum severitas districta fuit.

Henricus Rex Calvinistas perniciosa dogmata spargentes deterret.

Susceperat hujus anni exordio Henricus Rex piam mentem, consiliumque sanctissimum, constituendi per universam Galliam sacræ censuræ tribunalia adversus Hæreticos, atque ad nefaria Calvinismi germina erumpentia evellenda, quod cum Regius Orator Pontifici exposuisset, Paulus flagrantissimum tanti Principis in Catholica Religione asserenda studium extulit, atque exercendæ judiciariæ in impios Calvinistas severitatis summum imperium, ac munus Cardi- XXIX.

na-

nalibus, qui in Galliis morabantur, subjecto diplomate demandavit.

Paul. IV. lib. brev. 3. p. 571.

Paulus Cardinalibus Gallis demandat provinciam puniendi Hæreticos.

Dilecti filii nostri salutem. Cum ad hoc nostra in primis aspiret intentio, ut fides Catholica ubique floreat, & augeatur, ac omnis hæretica pravitas e mentibus personarum quarumlibet tollatur, nostræ diligentiæ studium libenter adhibemus, ut qui a caula Dominici gregis Diabolica fraude in dies seducuntur, ad eam, aspirante Domino, reducamus, vel si in eorum damnato proposito obstinato animo perseverare contendant, taliter puniantur, quod eorum pœna aliis transeat in exemplum. Sane Charissimus in Christo filius noster Henricus Francorum Rex Christianissimus per suum apud nos Oratorem nobis nuper exponi fecit, quod ipse pro zelo orthodoxæ fidei, & Christianæ pietatis, cupit officium Inquisitionis hæreticæ pravitatis in Regno Franciæ, & aliis Dominiis, & locis sibi in temporalibus constitutis Apostolica authoritate introduci, quare nobis humiliter supplicari fecit, ut aliquibus probis Viris Deum timentibus, & illius honorem zelantibus negotium inquisitionis hujusmodi in Regno, Dominiis, & locis prædictis authoritate nostra introducendi facultatem, & potestatem concedere, aliasque in præmissis opportune procedere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi sanctum, & pium Henrici Regis desiderium plurimum in Domino commendantes, & de insigni Circumspectionum vestrarum pietate, & eximia prudentia, ac præclara in rebus agendis dexteritate plene confidentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, vos conjunctim nostros, & Apostolicæ Sedis in negotio Inquisitionis hujusmodi Commissarios, & hæreticæ pravitatis in eodem Regno, & Dominiis Inquisitores dicta authoritate tenore præsentium constituimus, ac deputamus, ac vobis conjunctim quoscumque Lutheranæ, ac cujusvis alterius damnatæ hæresis Sectatores, seu sortilegia hæresim sapientia committentes, illorumque sequaces, fautores, & defensores, ac eis auxilium, consilium, vel favorem directe, vel indirecte, publice, vel occulte præstantes, cujuscumque status, & gradus, ordinis, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, una cum locorum Ordinariis in casibus, in quibus de jure intervenire debent, seu possunt, si legitime requisiti intervenire voluerint, alias illis juxta canonicas sanctiones inquirendi, & contra eos juxta depositiones procedendi, necnon præcedentibus legitimis judiciis eos comprehendendi, ac capiendi, & capi, ac comprehensos, captos carceribus mancipari faciendi; necnon, si sæpius juris fuerit, torqueri, & rigoroso examini subjici faciendi, & demum præcedente diffinitiva sententia desuper ferenda, si innocentes fuerint absolvendi, si vero culpabiles extiterint, juxta canonicas sanctiones prædictas, prout qualitas excessuum exegerit, debitis pœnis puniendi, ac Procuratorem Fiscalem, & Notarios publicos, aliosque in his necessarios Officiales, & Clericos Sæculares, seu Ordinum quorumcumque Regulares deputandi, necnon eis, ut onus eis injunctum exequantur, & peragant, in virtute sanctæ obedientiæ præcipiendi, & mandandi, & si necesse fuerit aliquem Clericum etiam in Sacris, & Presbyteratus Ordinibus constitutum pro parte præmissa degradari, ad ejus actualem degradationem per quemcumque Catholicum Antistitem, quem ad id duxeritis deputandum, nisi ejus Diœcesanus apud suam Ecclesiam, vel in ejus Diœcesi personaliter resederit, & ad id requisitus degradationem hujusmodi per seipsum facere voluerit, & demum Curiæ sæculari traditionem, procedi, faciendi, necnon contradictores quoscumque, & rebelles, ac vobis in præmissis non parentes, opportunis juris remediis compescendi, & in præmissis omnibus auxilium brachii sæcularis invocandi, & implorandi, ac ad veritatis lumen redire, & hujusmodi hæreses, & errores abjurare volentes, si alias relapsi non sint, recepta prius ab eis errorum, & hæresum suarum abjuratione publice, vel vestro, seu vestrorum substitutorum arbitrio privatim, & secrete facienda, imposito per eos juramento, quod talia deinceps non committent, nec talia, aut eis similia committentibus, seu illis adhærentibus auxilium, consilium, vel favorem per se, vel alium, seu alios præstabunt, aliasque in forma Ecclesiæ consueta ab eisdem hæresibus, & erroribus, ac quibusvis sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, & etiam temporalibus per eos præmissorum occasione incursis, injuncta eis pro modo culpæ publica pœnitentia, vel si vobis conjunctim videbitur, secreta, & privata pœnitentia salutari absolvendi, & reconciliandi, absolutionemque, & reconciliationem hujusmodi cum solemnitatibus a jure requisitis faciendi, ipsosque sic absolutos, & reconciliatos ad gremium Ecclesiæ, & unitatem fidelium restituendi, reponendi, ac ad nostram, & dictæ Sedis gratiam, & benedictionem recipiendi, omniaque, & singula alia, quæ ad hujusmodi hæreses, & errores, & sortilegia reprimendum, & radicitus extirpandum juxta juris ordinem necessaria fore cognoveritis, & quæ ad officium inquisitionis hu-

hujusmodi pertinent, faciendi, gerendi, ordinandi, exercendi, & exequendi, necnon ad præmissa omnia, & singula alios Episcopos, aut Ecclesiarum Prælatos, seu personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, in Theologia Magistros, aut in altero Jurium Doctores, vel Licentiatos, vel Baccalaureos in aliqua Universitate Studii generalis graduatos, & in trigesimo ad minus suæ ætatis anno constitutos, timoratæ conscientiæ, & exemplaris vitæ existentes, necnon honorem Dei, & Christianæ Religionis zelantes una cum locorum Ordinariis in casibus, in quibus de jure intervenire debent, seu possunt, si legitime requisiti ibi intervenire voluerint, alias, ut præfertur, sine ipsis, quoties opus est, cognoveritis, cum simili, aut limitata facultate, etiam quoad particularia, facultate per vos specificanda assumendi, deputandi, & subdelegandi, eosque simpliciter, vel pro parte ad libitum vestrum etiam in negotiis, & causis per vos jam cœpsis, revocandi, & loco eorum alios, ut præfertur qualificatos substituendi, plenam, & omnimodam authoritate, & tenore præsentium concedimus facultatem, & potestatem, vobis, & per vos pro tempore assumptis, & deputatis subdelegatis, & substitutis Inquisitoribus in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo, mandantes, ut officium Inquisitionis hujusmodi juxta præsentium literarum continentiam, & tenorem quoad non expressa in aliis secundum Juris communis dispositionem, fideliter, & debite exercere studeatis, & procuretis. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. Prædecessoris nostri, de una, & Concilii generalis de duabus dietis, ac quibusvis aliis Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscumque. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum XXV. Aprilis MDLVII. anno II.

XXX. Inquisitio leviter exercita Galliam perdit.

Non exercita est sacræ fidei censura eo incenso tuendæ Religionis studio, & constantia ad nascentem hæresim præfocandam, qua olim Sanctus Ludovicus constituto Inquisitionis Tribunali adultam Albigensem hæresim evulserat, nec plures Episcopi veteribus illis Episcopis qui celebratis tot Synodis sanctissimas leges ad continendos in gremio Ecclesiæ populos sanxerant, pares Religione, & fidei ardore extiterunt; ac licet in nonnullos flammis sævitum fuerit, tamen nobilibus parcitum est, dissimulataque Joannæ Reginæ Navarræ nequitia, quæ sensim pietatis larva exuta Aquitaniæ partem Benearniam, & alias Provincias finitimas infecerat, Judices etiam brevi remisere severitatis aculeos cum nonnulli ex iis hæresi corrupti forent, atque ex Senatu Parisiensi non pauci peste Calvinistica infecti fuere. Brevi quoque in Henrico Rege maximus ille asserendæ Religionis ardor deflagravit; cum Helvetii, ac Palatinus Princeps, quorum subsidiariæ copiæ suppetias pro gerendo in Hispanos, & Anglos bello ferebant, qui Calvini Hæresiarchæ summopere frementis, quod suæ nequitiæ Alumni flammis ustularentur, crebris literis incitati, Henricum Regem importune sollicitarunt, ne in ejus fidei, quam ipsi quoque profitebantur, assertores tam immanibus pœnis animadverteret. Nonnulli etiam Catholici mitioris ingenii mitius agendum cum Hæreticis opinati sunt, cum illi impendentia pericula non præviderent, nec attenderent, quod jam experientia abunde monstravit, insanientium correctionem a vinculis inchoandam, virisque infrunitis, quod Spiritus Sanctus monet Ecclesiast. 31. torturam esse adhibendam.

XXXI. *Paul. lib. brev. in lit. ad Ferd. Reg. Rom. & in aliis ad Episc. Lubecen. & ad Regé Hisp. Fer. Imp. apud Goldast. to.3. Raivec. l.5. Sur. in comm. Rescius in conventic. Evang. Sacchin. in hist. Soc. Jesu p.3.* Dissolvitur colloquium Wormatiense propter dissensiones inter ipsos Hæreticos.

In Germania ex decreto Comitiorum Ratisbonensium, quæ superiori exeunte anno cœpta in præsentem extracta sunt, pro tollendis gravissimis de Religione dissidiis, quibus Imperium magis in dies lacerabatur, ex quo abjecta veritate, & conjunctione Romanæ Ecclesiæ spreta, quisque tenebrio novum lumen Evangelii sibi affulsisse gloriari cœpit, indictum est colloquium Wormatiæ inter Catholicos, & Lutheranos Augustanæ Confessionis, quæ sola Cæsareis edictis tolerabatur, præesse illi jussus est Ferdinandi Regis Romanorum nomine Julius Pflugius Episcopus Naumbergensis Theologicis hisce certaminibus exercitus, cui Assessores, tum Catholici, tum Lutherani constituti, Theologi vero Catholici, qui cum pseudotheologis adversariis colloquuturi erant, duodeni delecti sunt, inter quos florebant eruditione Michael Episcopus Mespurgensis, Delphinus Suffraganeus Argentinensis, Canisius Societatis Jesu, ac Staphylus; inter impios vero astu, & flagitio eminebant Melancthon, Brentius, & Pistorius.

Hujus colloquii fama cum ad Paulum IV. Pontificem devenisset, ingrata maxime accidit, quod non in hujusmodi colloquiis, sed in Conciliis Oecumenicis caussa Religionis tractanda sit, & experientia jam satis docuisset, plura colloquia a Carolo V. instituta successus fœlices nunquam sortita: nam licet Hæretici convicti fuerint erroris, tamen victas dare manus pertinacissime detrectent, ne ab aliis Hæreticis lapidibus obruantur tum quia omni dolo, ac fraude Catholicos

per-

pervertere annitantur, digressique e colloquio, in quo victi fuerint, sparsis libellis triumphasse de Catholicis mentiantur, ut hoc ipso accidit tempore cum a Wormatiensi colloquio recedentes in Saxonia pro suis Tribunalibus aperte mentirentur. Canisium Vvormatiæ post primum cum Melancthone congressum, cum ad concionandum conferre se voluisset, obmutuisse illico, & expirasse tum quia nulla alia cum Hæreticis concordia vera iniri possit, quam si illi ejuratis suis erroribus ad Catholicæ Matris Ecclesiæ, a qua se ipsos divisere, sinum revertantur, nam cæteræ injunctæ concordiæ leges, quas politici dare consueverunt, ut partes adversæ de suo jure aliquantulum decedant, in Religionis causa locum non habent, qua qui Christi totus non est, totus est Sathanæ, scilicet Ecclesia Dei non est cœtus ille Baal, qui claudicantes in duas partes admittat, vel dolosa illa Mater, quæ divisionis sententiæ acquiescat, nam ut præclare inquiebat Hilarius: *Imperfectum nobis est totum, si aliquid desit a toto*. At dum gravi curarum æstu angitur Pontifex, ut omissis colloquiis, controversiæ Concilio Œcumenico dirimendæ permittantur, relatum est mutuis dissidiis Cœlum fuisse disturbatum: cum enim a colloquii Præside, ac moderatore sapientissime postulatum esset, ut Zuingliani, Osiandrini, Adiaphoristæ, sive Indifferentes, & Synergistæ, aliæque hujusmodi pestes damnarentur, cum ii Hæretici a Confessione Augustana sint alieni, nec legibus Imperii tolerentur, nec cum illis colloquia a Ratisbonensibus comitiis indicta fuerint, mox Lutherani, eo postulato, quasi fulmine perculsi obstupuere, atque inter se dissidere cœperunt, & quidem quinque ex illis Scepsius, Strigelius, Stosselius juniorum Ducum Saxoniæ Pseudotheologi, ac Morlinus, & Sarcerius, utpote Augustanæ Confessioni addictissimi, scriptis suis hujusmodi Hæreticos a se damnari professi sunt, atque Præsidi colloquii declarationem suam obtulerunt. At septem alii Lutherani odio, & ira in hos inflammati, ipsos a suo cœtu ejecerunt, veluti anathemate defixos, ut qui omnium hæreseon Authores, ac sequaces, in suo cœtu contineri vellent, ac proinde Confessionem Augustanam pro sua libidine fingerent, & refingerent, cujus fraudis Melancthonem maximum fuisse Authorem Surius describit, contendere ergo illi Sacramentarios, & alios Hæreticos a se damnari non posse, antequam auditi essent, quæ Hæreticorum dissidia cum accepisset Pontifex, maxima levatus cura,

Sac. p. 2. Hist. Soc. Jesu. — *Reg. 3. 1. 18. & c. 3.* — *L. 2. de Trin.* — Hæretici inter se dissident. — *Sur. in comm.*

Ferdinandum Regem Romanorum sollicitavit, ut Regiam authoritatem ad cœtum illum Vvormatiensem dissolvendum revocandosque in salutis tramitem Hæreticos adhiberet, sublataque tanta tot pestium, hæresumque varietate Germaniam pacaret.

Charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Regi Romanorum, &c.

XXXII. *Ut misericors Deus solet, quo tempore beneficia ipsius minus expectantur, benignitatis, & clementiæ suæ lumen ostendere, nec modo spem nostram prævenire, verum etiam superare, cum magna cura, & sollicitudine afficeremur ex impiorum consiliis, quos Wormatiam confluxisse audiebamus, ad turbandum vehementius Ecclesiæ Catholicæ statum, suosque perniciosos errores latius disseminandos, nec facile eorum furori ullo remedio occurrere possemus, ipse misericordiarum Pater, & Deus totius consolationis animum nostrum erexit, & hujusmodi inter eos, ut audivimus, dissidia excitavit, ut non acrius cum Catholicis, quam inter se certare, & dissidere, alis alia dogmata defendentes, cœperint, qua quidem tam idonea occasione allata, cum in manu tua Charissime fili sit, impia eorum consilia dissipare, nonne pro tua perpetua in Deum pietate, & Catholicæ Religionis studio eniteris, ut ea peste Germaniam liberes, præsertim cum in eo non solum Ecclesiæ paci, sed Regnis tuis, & Romano Imperio consulturus sis. Noli per Deum immortalem tantæ apud homines gloriæ, noli tanti apud Deum meriti tempus amittere. Cupimus quidem Ecclesiæ quieti, & commissarum nobis animarum saluti consulere. Verum pro nostro paterno in te amore cupimus simul Regnis tuis, cupimus laudi, cupimus saluti consulere. Cupimus beneficia, quæ tot, & tanta a Deo accepisti, non modo salva tibi, & firma permanere, verum etiam tuis crescentibus in Religionem, & Ecclesiam Catholicam meritis augeri ipsa quoque in dies, & multiplicari: est hoc pietatis tuæ, est prudentiæ, illum detestabilem impiorum cœtum jam inter se divisum penitus dissolvere, & ut ne quid Imperio, ne quid Religioni Catholicæ nocere possit, omni tua authoritate, omnique ope, & consilio cavere, providere, quod ut facias Serenitatem Tuam, iterum atque iterum obtestamur. Misimus autem, dedita opera, ad te cum his literis dilectum filium Jacobum Linterium Notarium nostrum hominem nobis vehementer probatum, cui de his, quæ Serenitati tuæ nostro nomine exponet, fidem ut habeas, rogamus, missuri postea*

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 1889. p. 72. — Pauli epistola ad Ferdinandum gratulatoria de dissoluto colloquio Wormatiensi.

Nuntium Apostolicum, qui hujus sanctæ Sedis instituto apud Serenitatem tuam maneat. Datum, &c. die XIV. Novembris MDLVII. anno III.

XXXIII. Scribit ad Episcopum Lubecensem.

Urbanum quoque Lubecensem Episcopum, qui apud Ferdinandum gratia, & consilio multum pollebat, hortatus est, ut enixe suaderet Regi, isthæc in posterum colloquia omnino devitare, nimis quippe indignum, nimisque injustum censebat, eos ad libertatem disceptationis admitti, quos perfidos significat Spiritus Sanctus per Prophetam dicens: *Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt*. Quapropter, hac eorum dissensionis occasione accepta, Wormatiensem conventum omnino dissiparet, neque lamentabilem Catholicæ fidei disceptationem ulterius protrahi pateretur. *Ps. 17.*

Venerabili Fratri Urbano Episcopo Lubecensi.

Ib. sig. n. 2889. p. 66.

Venerabilis Frater, &c. compositis inter nos controversiis, quas discordiarum sator, atque Author, malevolorum hominum opera usus, inter nos, & Charissimum filium nostrum Philippum Hispaniarum Regem Catholicum excitaverat, vehementer gaudebamus, sperantes, eu hoc præclaro pacis initio consequutura, Dei auxilio, nobis hortantibus, reliquarum quoque partium Christianæ Reipublicæ pacem, & tranquillitatem: Verum Divinæ clementiæ abundantia factum est, sicut audivimus, ut qui nefario quodam furore accensi bellum Christiano populo multo perniciosius moliebantur, quippe non corporum, sed animarum exitio, & Catholicæ fidei eversioni imminentes, impio Wormatiæ cœtu coacto, inter se, ut Deo placuit, dissentire cœperint: qua eu re gaudium nostrum duplicatum est, spesque erecta, non prætermissurum hanc tam idoneam occasionem, Charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Hungariæ, & Romanorum Regem Illustrem, tam impiis, & perniciosis eorum consiliis occurrendi, cœtusque nefarii penitus dissolvendi, quod quidem ut faciat, & ut in hac re, tum Religioni, & fidei, tum etiam sacro Romano Imperio consulat, dedita opera misso ad eum, cum his literis dilecto filio Linterio Notario nostro homine, ac nobis admodum probato, diligenter hortamur, monemus, & obtestamur. Est autem pietatis tuæ, qui sacro isto apud Regem ministerio fungeris, ejusque personæ, quam sustines, Regium animum, quem optimum esse confidimus, tuis hortationibus, ut in hanc rem incumbat, quanto maxime potes studio incitare, quod cum facies, & magnam a Deo gratiam inibis, nec solum Regis animæ, verum etiam Regno, & gloriæ inservies, qua de re pluribus verbis tecum is, quem misimus aget, cui Fraternitas tua fidem habebit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XIV. Novemb. MDLVII. anno III.

Successum hujus colloquii Wormatiensis describit Surius, utque dissolutum fuerit, quod nollent septem illi Lutherani stare Confessioni Augustanæ, nec ab ea discrepantes Sacramentarios damnare, tum ot, dissoluto eo conventu, Lutherani alii in alios strinxerint calamos, ac mutuo in se declamarint, ex quorum conflictu pateat, an ipsorum sapientia desursum sit, quæ, ut scribit Jacobus Apostolus: *Primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, &c.* XXXIV. *Sur. in com.* *Cap. 3.*

Colloquii Wormatiensis progressus.

Hoc anno inqoit *colloquium indictum est Wormatiæ inter Catholicos, & Lutheranos. Accidit ibi quoddam longe fœdissimum, quod operæ pretium sit ad posteritatis notitiam transmittere. Erant Evangelicarum [ita Sathenicas vocant] partium duodecim Theologi. Ab his Catholici Theologi petierunt, quandoquidem multi juges Sectæ sub Augustana Confessione se comprehendi volunt, quæ tamen etiam in maximis rebus inter se diffideant, ut tandem declarare velint, quas ipsi Sectas Augustanæ Confessioni consonas, vel dissentaneas statuant. Nam decretum erat inter eos solos colloquium habendum, qui essent, vel Religionis veteris, vel Augustanæ Confessionis, exclusis reliquis Sectis omnibus. Ibi in diem usque decimum sextum certatum est inter Evangelicos Theologos, nec tamen res componi potuit, quod alii ex iis, Sectas quasdam tanquam a Confessione Augustana discrepantes excluderent, & damnarent; alii retinendas, eisque parcendum censerent. Ea contantio, & altercatio eo usque progressa est, ut ex duodecim quinque rejecti sint, nec eos deinceps Collegarum, & Symmistarum loco habere voluerint reliqui omnes. Itaque quinque illi excommunicati, relicto colloquio, domum abierunt.*

Erat expectatio magna alicujus inter Catholicos, & Evangelicos conciliandæ concordiæ: sed ea usque adeo iniri non potuit, ut ipsi Evangelici in duas propemodum æquales partes turpissime dissecti, Catholicis non immerito dubitationem attulerint, utra pars Confessionem Augustanam sequatur.

Nec levibus de rebus isti Evangelici Theologi inter se rixabantur, sed de præcipuis capitibus, puta de libero arbitrio, de Justificatione, de Operibus, de Sacramentis, præsertim de Eucharistia; & certe quinque illi Theologi exclusi literas si-

gil-

gillis suis munitas, nostris Theologis tradidere, quibus restantur omnivarias hactenus sectas, & corruptelas irrepsisse, & earum Authores Confessioni Augustanæ se immiscuisse, & sub Augustanæ Confessionis prætextu, tanquam ejusmodi hæreses illi consentaneæ sint, eas defendere voluisse, &c. quando vero ipsi quinque eas a Confessione Augustana excludere, & specifice condemnare voluerint, suos reliquos septem Collegas, & socios eu eorum consortio extrusos esse, &c. Itaque istis ita inter se distractis, & quod a septem reliquis, qui Wormatiæ remanserant, nunquam impetrari potuit, ut multiplices sectas a Confessione Augustana separatim, specifice separarent, atque damnarent, ne frustra cum Evangelicis colloquii labor omnis insumeretur, necessario hac vice colloquium intermitti, & suspendi oportuit.

Prodierunt postea scripta acerbissima, præsertim Nicolai Amsdorffii, & Nicolai Galli, quibus mirabiliter lacerant illos septem, qui alios quinque rejecerunt. Inter alia sic habet Amsdorffius in libello cui titulum fecit: [Publica confessio puræ doctrinæ Evangelii, & confutatio præsentium Suermerorum.] Brentius, inquit, & Adiaphoristæ, Philippum Melanchthonem, & Socios intellige. Jam in colloquio Wormatiensi Zuinglium, & Osiandrum ob linguarum, & artium insignem peritiam condemnare noluerunt, nostros, autem, qui in colloquium illud consentire noluerunt, nisi illi damnarentur, scommatibus, & contumeliis laceratos e colloquio excluserunt, & abire compulerunt. Nos Zuinglianam, & Osiandrinam hæreses tranquilla conscientia amplecti non possumus. Et quamvis Theologi, qui in Wormatiensi colloquio post nostrorum discessum permansere, editis scriptis testati sint, se nolle ab Augustana Confessione discedere, tamen ipsam diversam plane faciunt. Cum enim Zuinglianos, & Osiandrinos execrari nolint, non possunt Augustanæ Confessioni adhærere, &c. Postea nominatim seu damnat sectas, ac diris devovet, quæ tamen fere omnes ad Augustanam Confessionem se referunt.

Variæ Hæreticorum concinnationes.

Nicolaus Gallus Præco Ratisbonensis in suis thesibus, & hypotyposibus, inter cætera disertis verbis ita scribit: Non sunt leves inter nos Evangelicos concertationes, nec de rebus levibus, sed de suotimibus doctrinæ Christianæ articulis, de Lege, & Evangelio, de Justificatione, & bonis Operibus, de Sacramentis, & usu cæremoniarum, nec ulla ratione componi, & transfigi possunt, &c. Sic nimirum isti scribunt, & verum eos hac in re scribere, cum alia multa, tum præsentis anni colloquium declarat. Quare vero permittit Deus istorum pudendos errores, & privatas, atque ab animi cæca arrogantia profectas opiniones, in ejusmodi fæda abire dissidia, & implacabiles animi dissensiones, ac acerbitates, nisi ut vel manibus, ac pedibus tandem palpare possimus, ab illis hominibus non verbi Dei veritatem, quæ semper una est, & ubique sui similis, sed sub prætextu verbi Dei, mendacium, quod varium semper est, & inconstans, & multiplex, ut subinde in alias, atque alias formas transferatur, miseris mortalibus obtrudi, & tam multos horrendos errores in Orbem nostrum invehi. Qui isthæc non videt, plane cæcus est, & excors: cui non dolet tot animarum, quæ his erroribus implicantur, sempiterna apud Inferos damnatio, is dignus non est, qui Christianus vocetur.

XXXV.

Questus est publico edicto Ferdinandus Cæsar de tantis Lutheranorum novas in dies fingentium hæreses, & quietem Imperii novis ementitis Religionibus perturbantium discordiis, & colloquium Wormatiense dissolvi jussit, cum potius veritatis dogmatum, controversiarumque illustratio a Concilio Œcumenico, quod nec falli, nec fallere possit, petenda sit. Adductus est ad id a Philippo Hispaniarum, Angliæ, & utriusque Siciliæ Rege, qui, misso ad eum eruditione, ac prudentia spectatissimo Theologo, edocuit, e colloquio ejusmodi nullam utilitatem posse decerpi, adversus enim Sanctorum Patrum instituta pessimo exemplo illud pertentari, Sedisque Apostolicæ authoritatem, quam omni contentione deberet asserere, contemni, cujus monita amantissima ad Patruum plurimum valuere, proptereaque proximo ineunte anno Regi Philippo, de flagrantissimo illius in tuenda Religione studio gratiæ a Paulo actæ fuere subjectis literis.

Philippus Hispaniarum Rex Ferdinando suadet ne admittat ulterius Colloquia.

Charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Regi Catholico.

Paul. IV. lib. brev. divers. 2903. p. 42.

Charissime fili noster. Pervenit ad aures nostras quanta abs te cura, & diligentia nuper adhibita fuerit, Nuntiis dedita opera hujus rei causa missis, ut cœtus quidam, qui novo, ac pessimo exemplo contra Sanctissimorum Patrum instituta, contempta hujus Sedis authoritate, ad disceptandum de gravissimis fidei, & Religionis articulis temere, & inconsulte, immo nefarie admodum, Wormatiæ haberi cœperat, & merito nefarius dissolveretur, cum non periculosum solum, sed indignum Serenitati Tuæ videretur, de

tantis rebus ad Christianum populum pertinentibus, de quibus in Universalibus Episcoporum Conciliis summa cum diligentia statuendum est, in privato paucorum, & eorum Laicorum congressu, & colloquio cum Hæreticis disceptare, quod factum tuum tanta cor nostrum lætitia, & gaudio replevit, ut elatis in Cœlum manibus, manantibus lacrymis, Omnipotenti Deo gratias continuo egerimus, qui eam tibi mentem dedit, qui tantum Divini sui nominis amorem, tantum sanctæ fidei, & Religionis suæ studium tribuit. Non possumus, Charissime fili, verbis consequi, quanta laude tam præclarum factum nobis dignum visum fuerit; nec vero mirandum est, dum tot, & tanta Deum in te ornamenta, & munera contulisse, hodieque conferre videamus; non enim minorem tum Religionis curam habes, quam alii Principes habent rerum suarum, neque es minus de Catholicæ fidei integritate sollicitus, quam alii Reges de suorum incolumitate Regnorum: quippe ne in maximis quidem bellicis curis, curam Sacrorum abiicis, ac jure merito in tam alto, atque convenienti loco te clementia Divina constituit, quandoquidem in te non solum Regium, sed etiam Sacerdotalem animum esse declaras, istud est Regem esse, ista sunt facta Catholici Regis, ista sunt fidei defensore dignissima. Hæc tu cognomina si non hæreditario jure accepisses, istis factis tuis meritus fuisses: quam ob rem benedicimus iterum, & sæpius Dominum, qui tam turbulentis Ecclesiæ suæ temporibus piorum consiliorum nostrorum tantum Regem nobis Adjutorem dare dignatus est, cujus auxilio ea, quæ ad Divini ipsius nominis laudem, gloriamque molimur, perficere possumus. Intelligere poteris ex aliis nostris literis, quantopere non putavimus, ad nostrum erga te amorem posse quidquam accedere tantoque jam accessu, ut eum augeri potuisse miremur; prospexeramus modo ex illis literis tuis tuam erga nos pietatem, agnoveramus insignem hujus sanctæ Sedis observantiam, accendens animum nostrum incredibili quadam tui charitate. Perspeximus nunc Religionis curam, perspeximus in impediendis Hæreticorum consiliis vigilantiam, perspeximus in aliis Principibus officii sui admonendis veri Regis officium, putas te ei, qui te genuit, Charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum Imperatori chariorem jam te esse, quam sis nobis istis moribus, istis operibus tuis, nos vero minime illi concedimus, ut te ardentius diligat, neque ut majori illi sit solatio, quam nobis aut majori te in gradu honoris collocatum accedere cupiat, quamvis tot, & tantis Regnis tibi cesserit, quam nos te constituere cupiamus. Efficit ille te maximum in terris Regem; nos conamur, & omni studio id agimus, ac molimur, ut hæc temporalia tibi stabiliamus, & post felicem, & diuturnam eorum administrationem, Christianorum Republica tua ope, atque auxilio constituta, viam ad cælestia Regna muniamus. Cum enim te ad deponenda arma, cum ad pacem, cum ad concordiam hortamur, cum ut Christiani populi quieti consulas, excitamus, fungimur hoc quidem officio Dominici gregis causa, quem fidei, & juri nostro Deus commisit. Sed non minus tuam, Charissime fili, gloriam, nec tam temporalem, sed perpetuam vitam, æternamque speramus: itaque incredibili quadam hujus rei cupiditate incitati, hortamur te, & rogamus ut isti tuo Catholicæ fidei studio maxime pacis amorem consentaneum esse, pro tua prudentia intelligas. Neque enim dubium est, quin hæreses istæ, & schismata intestinis Principum discordiis, & bellis corroborata, atque aucta sint, ita sedatis bellis, ipsarum quoque sedandarum hæresum ratio futura sit, tantæ potiundæ gloriæ, tantamque de universo nomine Christiano benemerendi occasionem ne prætermittas, sed paternis nostris consiliis acquiescas, & Apostolicis precibus cedas; quod si feceris, quemadmodum quidem virtute, prudentia, pietate tua Serenitatem tuam facturam esse confidimus, sicut hostium Ecclesiæ domesticorum, & externorum gaudium in dolorem convertes, ita Sanctæ ipsius Matris tuæ luctum in lætitiam commutabis, nec militantem modo, sed illam etiam in Cœlis triumphantem, cunctosque Angelorum choros incredibili gaudio afficies. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die VII. Januarii MDLVIII. Pontificatus nostri anno III.

Nullum posthac in Germania solemne habitum est de Religione colloquium, sed Ferdinandus controversias Concilio Tridentino reservandas censuit: cum vero esset mitioris ingenii, in alios Hæreticos, qui a Confessione Augustana erant alieni, non animadvertit, sensimque virus excrescens Imperii Civitates, adeo infecit, ut Ferdinandi Successores, qui præ ipso potentia, & operibus minus pollebant coacti illis permitterent, ut quam vellent Religionem sectarentur; atque ita præclara illa Regio navis in morem, dum inundantibus aquis non illico exhauritur, misere pene submergitur: nam pertinax & insidiosa Hæreticorum contentio, si Imperiali potestate fortiter frœnata fuisset, illico conquievisset, dum blande mulcetur, crudeliter sevit.

Benignitas erga Hæreticos multorum causa malorum.

Diffi-

XXXVI. *Paulus Pontifex liberaliter consulit Annonæ.*

Difficilis hoc tempore annona plura Europæ oppresserat loca, Urbsque ipsa proximo afflicta bello vehementissime laborabat, quam Civitatis penuriam Pontifex, (ut scribit Panvinus) *Magnæ pietatis exemplo levavit; triticum enim octonis aureis pro rubio emptum, quinis plebi vendidit; qua liberalitate quinquaginta millia aureorum absumpsit*. Ac per idipsum tempus cum Belgium, & quædam Germaniæ pars, ac Trevirensis potissimum ditio pateretur, non famem panis tantum, sed famem quoque audiendi verbi divini utrique incommodo pro suo munere naviter occurrit Joannes hujus nominis VI. Archiepiscopus, & Elector Trevirensis; fidelis revera servus, & prudens, quem constituerat Dominus super familiam suam, ut daret illis cibum in tempore; de quo hæc habent Trevirenses Annales. *Cum anni steriles incidissent, atque intemperie tempestatis, aut pluviæ inopia, aut aquarum eruptione, difficillis esset annonæ proventus, atque adeo infinita hominum multitudo, propter famis atrocitatem, de vita periclitaretur, tantam calamitatem misertus Joannes, rei frumentariæ jacturam facere maluit, quam incredibilem miseriam vulgi sustinere. Itaque innumerabiles frumenti modios per suam Provinciam distraxit, lautioribus quidem tolerabili pretio, tenuioribus vilissimo, miserrimis sine ullo. Ac nomina deinde prius appellari noluit, quam anni fertiliores penuriam abundantia compensassent. Sed qui ad corporum tuendorum causam tam benigne Pastor accessit, hunc ne animorum simul procurandæ, pascendæque saluti defuisse putares, per Oppida, vicosque sacræ doctrinæ Magistros, dimisit, qui cæremonias, ritusque Catholicos, & Hæreticorum fraudes, & improborum Sacerdotum mores paulatim obsolescentes, concionum studiis revocarent, & ne hæresis venenum, atque pernicies latius serperent, omni ratione prospicerent. Quo in negotio non minus vitæ integritate, quam adjumento doctrinæ præclaram ipsi, totique adeo Diœcesi navavit operam Gregorius Vtneburgius ex Eckii disciplina, tum Monasterii Meiafeldiæ Canonicus*, qui postea anno exeunte a Paulo Pontifice Azotensis Episcopus, ipso deprecante Archiepiscopo, renuntiatus est.

Jo. Archiepisc. Trevirensis consulit suæ Provinciæ.

Mat. 24. to. 2. l. 21. an. 1557.

XXXVII *Paulus evocat ad se Præsules magni nominis pro Concilio disponendo.*

Præterea dum colloquio Wormatiensi dissipando incumberet Pontifex, de Œcumenico Concilio, quod ab ipso Pontificatus initio instaurandum decreverat, congregando agitabat, ut hostes e Christiano Imperio evelleret, in eaque defixus cura, prius evocandos ad se censuit ex omnibus Nationibus Viros doctrina, & pietate florentissimos, cum quibus de agendis in Concilio, deque moribus ad puritatem revocandis conferret; inter quos e Polonia Stanislaum Hosium Episcopum Warmiensem subjectis literis accersivit.

Venerabili Fratri Stanislao Episcopo Warmiensi.

Venerabilis Frater salutem, &c. Ad hoc gravissimum Sacerdotii munus, sine ullis meritis nostris a Domino vocati, propositum hoc nobis jam inde ab initio habuimus, ut ægre, & graviter laboranti ipsius Ecclesiæ idonea, ac maxime necessaria remedia adhiberemus, quamobrem, & filiorum Ecclesiæ mores corrigere, atque omnia, quæ pravis jam pridem exemplis in consuetudinem adducta fuerunt, tollere, & hæreses tam longe, lateque disseminatas extirpare, & harum rerum causa Concilium celebrare, Deo juvante, statuimus, quæ quidem consilia nostra exequendi cum jam maturum tempus sit, sublatis belli impedimentis, quæ nobis antiquus hostis objecerat, optimum esse duximus, priusquam Synodum congregemus, aliquos Venerabilium Fratrum nostrorum accersere, quorum & consilium, & operam ad eadem exequenda in primis utilia nobis fore arbitramur. Inter cæteros autem, cum Fraternitas Tua nobis in mentem venerit, ac de te merito sentiamus, ut præsentiam tuam maximo ad has res usui nobis fore confidamus, & simul etiam decere intelligamus, aliquem ex isto Regno Episcopum in consilium tantarum rerum adhiberi, hortamur in Domino Fraternitatem tuam, & quamvis necesse non esse putamus, tamen in virtute sanctæ obedientiæ præcipiendo, mandamus, ut postquam has literas nostras acceperis, compositis Ecclesiæ tuæ rebus, & iis, quæ ad iter necessaria sunt, comparatis, ad Charissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Augustum Poloniæ Regem te conferas, & literis, quas ad ipsum scribimus, quas ipsas, & earum exemplum, cum his accepiis, & reddiris nostro nomine, ea quæ de consiliis nostris, tuæque ad nos profectionis causa scripsimus, atque hoc officio ubi functus fueris, ipso salutato, iter ad nos quam primum ingrediaris. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XXII. Octobris MDLVII.

Paul. IV. lib. brev. 3. p. 269.

Cum vero de Concilio tam studiose meditaretur Paulus, non intermittebat interea cuncta illa disponere, quæ ad morum reformationem, restituendamque disciplinam conducere arbitrabatur; cumque jam tres Cardinales una cum Datario distributioni beneficiorum præfecisset, xxxviii.

nem-

nempe Scottum, Rebibam, & Reomanum, ut omnia pure, ac sancte tractarentur, duodecimam illam Constitutionem edidit, quæ incipit *Inter cætera*, contra eos, qui pro beneficiis impetrandis, seipsos pro aliis supponerent, vel annuas pensiones offerrent, aut beneficia pro aliis obtinerent, ut aliis postmodum cum pensione dimitterent. Nullusque fere, ut ipse ad eundem Episcopum Vvarmiensem, denuo adventum ejus praeoptans, conscripsit, præteribat dies, quo ad corrigendos mores, & restituendam Ecclesiasticam disciplinam aliquid non decerneret. Sigismundum interim Poloniæ Regem, de eodem Varmiensi Romam excito certiorem fecit: cumque hæresis illo in Regno late serperet adeo, ut licet Poloniæ Rex in Comitiis ordinum superioribus vetuisset, ne quid in Eucharistico usu novaretur, tamen Hæretici adeo Polonos suis erroribus fascinarunt, ut in quatuor insignibus Urbibus eodem die usum Calicis induxerint, ut eodem Calice alios fœdissimos errores propinarent, de quo Paulus apud Sigismundum questus, eum monuit, eversa Religionis base Regnum ruiturum, comprimeret itaque insolentiam Hæreticorum, Ecclesiastica, & Regia decreta contemnentium, ac nimia facilitate, ac lenitate abutentium, insisteret Parentis vestigiis, imminentiumque malorum, modo cum posset, principiis mederetur.

Bullar. c. 1.

Paul. IV. lib. 6. sig. n. 2889. p. 81.

Calicis usus in Polonia invalescebat, Paulus ob hoc Regem reprehendit.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Regi Poloniæ Illustri.

Paul. IV. lib. ar. 3. p. 264.

Charissime in Christo fili noster salutem &c. Sedatis Dei Omnipotentis beneficio eis tamaltibus, quos antiguus hostis ad impedienda pia nostra consilia excitaverat, controversiisque inter nos, atque Charissimum in Christo filium nostrum Philippum Hispaniarum Regem Catholicum, ita compositis, cum nos pietatem ejus, ac reverentiam erga sanctam hanc Sedem perspexerimus, & ipse paternum erga se amorem nostram agnosceret, curam, & cogitationem nostram liberiore jam animo contulimus ad exequenda ea, quæ ab ipso Pontificatus nostri initio ad Dei honorem, & Sanctæ ipsius Ecclesiæ utilitatem agere constituimus: itaque evocavimus ad nos Venerabilem Fratrem Stanislaum Vvarmiensem eam ob causam, quam Serenitas tua ex ipso cognoscet, sed cætera per illum de hoc ipso agere cum Serenitate tua voluimus. Allatum est nuper ad nos, quod non sine magno dolore animi audivimus, proximo anno Dominica quarta Quadragesimæ in his quatuor Regni tui Oppidis Dantisco, Torunio, Elbinga, & Mariæburgo illius diei lætitiam spiritualem in luctum Ecclesiæ conversam fuisse, temeritatem enim illorum populorum eo progressam esse, ut veriti non fuerint uno, eodemque die, tanquam ex composito, contra consuetudinem Ecclesiæ Catholicæ, sub duplici specie Sacram Communionem sumere. Audivimus etiam, ipsum quoque, quod pro nostro Divini cultus zelo molestissime tulimus, sacrosancta Altaris mysteria ibidem contra ejusdem Ecclesiæ institutum pervulgari, & patrio sermone celebrari cœpisse, quæ res non nobis solum, sed etiam Serenitati tuæ eo magis animadvertendæ sunt, quod contra tuum ipsius Edictum in conventu proximo cum adesset Venerabilis Frater Aloysius Episcopus Veronensis noster, & Sedis Apostolicæ Nuncius promulgatum, hæc facere ausi sunt: itaque non Sedi Apostolicæ solum, sed tibi quoque hanc tam gravem injuriam fecerunt, quamobrem hortamur te, charissime fili, monemus, & rogamus, ut cum pro tua prudentia intelligas, hoc audax facinus spectare ad perturbandam prorsus, & evertendam in Regno tuo Religionem Catholicam, & Sanctæ Matris Ecclesiæ ritus sanctissimos abrogandos, ejusque authoritatem delendam, obviam eas tanto malo, antequam vehementius corroboretur, ac tam grave scandalum ex Civitatibus illis, & locis omnibus, in quibus eadem acta sint, ita tollendum cures, ut legem a te proxime latam de nulla re in Religionis cultu novanda servari, tibi placere appareat, neque impune te a quoquam eam negligi, violarique passurum, cum ad Dei honorem, & animarum salutem pertinet, temeritati populorum obviam iri, atque hæreses reprimi tum etiam, ut alias nos serenitatem tuam per literas monuisse meminimus, ad Regni tui, nobis crede, quietem, pacem, ac firmitatem; nos Serenitatem tuam monemus, ut charissimum filium nostrum, ut eum, quem in tuenda Religione catholica claræ memoriæ parentis tui optimi, prudentissimi, & maxime Catholici Regis vestigiis insistere optamus, cujusque saluti animæ simul, & Regni incolumitati consultum cupimus. Vide, ne qui malo etiamnum mederi possis, si modo velis, usque eo illud augeri pravis quorumdam consiliis sinas, ut cum illi postea mederi volueris, non possis, seroque te pœniteat monitis, & consiliis nostris paternis minime paruisse. Nos de serenitate tua bene sperare volumus, & sicut ea, quæ acta sunt, te insciente acta esse credimus, ita confidimus, aptum illis abs te remedium adhibitum iri, quod ut facias, etiam atque etiam a Serenitate tua petimus, & vehementer rogamus. Datum

Ro-

Romæ apud S. Petrum, &c. die XXII. Octobris MDLVII. anno III.

Sigismundus Rex Poloniæ propensus ad Calicis usum dissuadetur ab Hosio.

Conatos Hæreticos omni astu, ac contentione suis laqueis irretire Sigismundum Regem, ac suadere annisos, ut Calicem porrigendum laicis decerneret, indicat Hosius Episcopus Warmiensis, sed illum sapientissimo responso impia postulata elusisse tum docet, quanto flagitio se obstrinxerint ii, qui affectato Calice, a conjunctione Romanæ Ecclesiæ discesserunt.

Stanisl. Hosius de exp. Dei verbo p. 55.

Praclare scriptum est ab Augustino: [Dilige, & fac quod vis, sive bibas ex Calice, sive non bibas, modo in dilectione, & unitate vel bibas, vel abstineas, juxta ordinationem, sive observantiam Ecclesiæ, proficit sibi ad salutem. Contra vero sive bibas ex Calice, sive non bibas in divisione, reus eris Corporis, & Sanguinis Domini, quandoquidem ibi quæris divisionem, ubi Christus, vel maxime commendare nobis voluit unitatem.] Quæ cum ita sint, quis est, Sigismunde Ren Auguste, qui factum hoc tuum satis prædicare possit, quod cum tibi quoque dictum non semel fuisset, Mitte te deorsum, *hoc est a sublimis Ecclesiæ doctrina, traditioneque te demitte, ac vel in solius Eucharistiæ communione, contrarium ei, quod ab illa sancitum est, seorsum ab Orbe Christiano fieri, permittere, nunquam adduci potuisti, ut istis separationis consiliis loci dares aliquid? Quin cum personæ tuæ non esse, de rebus ad Religionem pertinentibus quidquam statuere, semel, & iterum publice professus esses [quandoquidem etiam Imperator filius est Ecclesiæ, & intra Ecclesiam non super Ecclesiam, sanctissimamque Matrem suam revereuter, & obedienter audire, non autem illi præscribere tenetur] ad futurum Œcumenicum Concilium, aut ad sanctæ Sedis Apostolicæ judicium rem omnem reiiciendam esse judicasti. Fecisti rem tua, Majorumque tuorum pietate dignam. Quid enim est, quod minus Regem deceat Christianum, Catholicum, & Orthodoxum, quam ea sibi velle, quæ propria sunt Sacerdotum, & Episcoporum usurpare? quod facinus quoties a Principibus est admissum, semper ab eis gravissimas pœnas Deum expetivisse, legimus quidem, non iverim inficias, justis ex causis Calicis usum in Œcumenico Concilio permitti Laicis recte posse. Cæterum, si quod Regnum seorsum ab Orbe reliquo Christiano sibi velit illum usurpare, quid aliud, quam nefario schismate se velle videbitur contaminare? & hoc est quo tendit Sathanas. Non Calicem ille, sed schisma vult, si Calix unanimi totius Ecclesiæ consensu permittatur, eum repudiandum esse judicabit. Adeo nihil aliud, quam separationem, quam divisionem quærit in eo Sacramento, quod Symbolum est unitatis.* (Et post multa)

Stanisl. Hosius p. 171.

Conatibus hisce Sathanæ omnes omni ope resistere oportet, nam ut nihil sit in ipsis rebus, quæ petuntur, mali, tamen in separatione tantum est mali, ut nihil fieri possit perniciosius, quam principium separationis, cum finem reperire multo sit difficilius. Deinde vero nullum est crimen, quod multis modis ab hoc crimine non superetur. Itaque res est non admiratione magis, quam commiseratione digna, quod audire quosdam licet dicentes, Religione quadam [vel ut magis trito verbo utamur] conscientia sua prohiberi, quo minus a Calice sibi temperent, aut altera tantum specie contenti sint. Nunquid non hæc perversa quædam est Religio, sive conscientia? nunquid non illi Judæorum simillimi, quibus religio fuit in prætorium ingredi, ne contaminarentur. Cæterum Christum illudendum, flagellandum, crucifigendum tradere nulla fuit religio; ad eundem modum isti quoque conscientia se premi dicunt, si a Calice abstineant, si vero Corpus Christi mysticum lanient, pro quo Corpus ille suum vivum, & verum in mortem tradidit, si sanctam Ecclesiam Catholicam lacerent, quam Christus acquisivit Sanguine suo, si multas in partes eam dissecent, nulla Religione tanguntur.

Scripsit idem Hosius Episcopus Warmiensis etiam Dialogum de Communione utriusque speciei, in qua demonstrat non recentem, sed antiquum usum fuisse unius speciei, veteresque Polonos, cum nomen Christo dedere, una specie contentos sanctitatem coluisse. XXXIX.

Stanisl. Hosius in Dialogo de utriusque speciei comm. p. 104.

Sexcenti jam propemodum anni dicuntur intercessisse, cum Christi fidem, & Evangelium recepit Polonia, numquam aliter in universa Provincia, subiectisque Regno Terris omnibus, quam sub una specie communicatum fuisse, vel ex eo perspicuum cuivis esse potest. Quod si fuisset apud Maiores nostros aliquando usus utriusque speciei, Annalium nostrorum scriptores, quos cætera, quæ ad Religionem pertinent, diligenter persequutos esse constat, nunquam commisissent, quin quo tempore fuerit intermitti cœptus, literarum monumentis consignatum reliquissent, quin & ante mille, & amplius annos Ephesi Concilium Œcumenicum ajunt fuisse congregatum, in quo jussi fuerunt Laici, panis tantum specie esse contenti. Et infra. *Increbuerat usus alterius tantum speciei, ut ipsi quoque Sacerdotes Sacris operantes a Calice abstinerent, quamobrem, & populum Leo Pontifex, & Sacerdotes Gelasi-*

lasius admonere necesse habuit, ut ad Calicis usum redirent.

Sunt hæc diserta verba Lutheri. *Quamvis pulchrum quidem esset, utraque specie Eucharistiæ uti, & Christus hac in re nihil tanquam necessarium præcepit, præstaret, pacem, & unanimitatem, quam utique Christus præcepit, sectari, quam de speciebus Sacramenti contendere.* Scripsit etiam, & alium Libellum edidit, quem vocat, Eucharistiæ declarationem, in quo verbis istis utitur. *Non dixi, neque consului, neque est intensio mea, ut unus vel aliquot Episcopi propria authoritate alicui incipiant utramque speciem porrigere nisi ita constitueretur, & mandaretur in Concilio generali.* Nondum scilicet omnes illos cum Sathana salis modios consumpserat, quos postea se comedisse gloriatur, cum scripserit contra ex diametro, neque sibi, sicut in aliis rebus ita, & in hac unquam constitit. Collegit Civis quidam Halensis homo Laicus Gaspar Quethamer triginta sex loca inter se pugnantia, super uno dumtaxat hoc articulo, qui est de communione Eucharistiæ sub una, aut sub utraque specie.

XL. Cum ad Calicis usum olim adactos fideles viderit Lector, meminisse debet, tempore Sancti Leonis Papæ, simulque Gelasii, Manichæos viguisse, qui dicerent, vinum esse fel Principis tenebrarum, & a Diabolo creatum, eoque errore seducti, a communione sub specie vini, tamquam a re mala, abhorrebant, cum interim ad tegendam infidelitatem suam, Catholicorum auderent interesse mysteriis: Quos cum omnino excindere Sanctus Leo Papa curaret, publico ad Populum sermone illos notari jussit, dicens: *Ore indigno Corpus Christi accipiunt, Sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant. Quod ideo vestram volumus scire sanctitatem, ut vobis hujuscemodi homines, & his manifestentur indiciis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, notati, & prohibiti a Sanctorum societate Sacerdotali authoritate pellantur.* Ut igitur sub Catholico nomine delitescentes hæretici proderentur, hoc Sanctus Pontifex Leo remedio usus est, quod etiam adhibere Gelasius coactus fuit, cum & Manichæos & Priscillianistas denuo repullulantes insectabatur, qui a vino abhorrebant, & Christum non habuisse verum Sanguinem existimabant. Et quamvis apud plerosque invaluerit sententia, Gelasium solis Sacerdotibus præcepisse, ut simul cum Christi Corpore sanguinem sumerent, eo quod Gratianus ejus referens decretum ponat pro titulo: *Corpus Christi sine ejus Sanguine Sacerdos non debet accipere*: tamen, etiam si admittamus, indistincte de omnibus Canonem loqui, quod fortasse verius est, legenti ipsum facile ejus condendi causa patebit, sic enim habet. *Comperimus, quod quidam sumpta tantummodo Corporis sacri portione, a Calice sacri cruoris abstineant, qui procul dubio, quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi, aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris avertantur: quia divisio unius, ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.* Quare Gelasius, ut recte infert Cardinalis Bellarminus, non damnat eos, qui justa de causa a Calice se abstineant, sed qui ex superstitione; quod cum facerent Hæretici, Gelasius, qui ipsos radicitus tollere conabatur, hoc signo detegere, ac punire orsus est, refert enim de eo Anastasius. *Istis temporibus inventi sunt Manichæi in Urbe Roma, quos exilio deportari præcepit. Quorum Codices ante fores Basilicæ Sanctæ Mariæ incendio cremavit.* Ne ergo Catholici a Calice semper abstinentes, se de hæresi Manichæorum suspectos redderent, aut ipsi Manichæi tuto laterent, si idem facerent, quod Catholici sub altera tantum specie communicantes, pro illa temporis opportunitate hoc remedio Sancti illi Pontifices caverunt. Hæc occasione hujus authoritatis ab Hosio adductæ, dixisse sufficiat.

L. 4. de Quad.

Cur aliquando in Ecclesia Calicis usus.

De consec. Dist. 2. Comperimus.

L. 4. de Sacr. c. 28.

De vita Pont. Gelas.

XLI. Illudebantur Poloni impostorum eloquentia; qui cum pollicerentur Sanguinem Christi in suis conventiculis populo porrigi, tantum pauxillum, quale in popinis divenditur, pro Christi Sanguine præbebant, & frustulum panis, qualem canes rodunt, mentiebanturque Sanguinem non præberi fidelibus a Catholicis Sacerdotibus, cum revera in Romana Ecclesia Sanguis præbeatur, cum Corpus Christi a Sanguine, & Anima, & Divinitate segregari non possit. Erant enim illi seductores Polonorum Sacramentarii, quorum signifer erat Joannes a Lasko, quem pellexisse plures in suæ impietatis laqueos, queritur Stanislaus Episcopus Warmiensis his literis, ejusque errores refellit.

Poloni ab Hæreticis illusi.

Domino Pelcarski.

Jam publice Lutheranismus receptus, Christianissimus rejectus est in majoribus Prussiæ Civitatibus, isthinc manavit ad nos, posteaquam rumor increbuit, vocatum isthuc esse Joannem a Lasko, statim in eam opinionem venerunt homines, futurum, ut ibi Sacramentariorum hæresim reciperetis. Mirum est in conspectu Regiæ Majestatis primum Edictum illius Majestatis in Comi-

Stanisl. Hosius Episcop. Vvarmien. ext. in ms. Arch. Vat. sig. num. 3222. p. 16.

mitiis de summa Senatorum voluntate promulgatum violari. Quod ad locum attinet, de quo sententiam meam requirit, ita me legere memini apud Divum Thomam Aquinatem, & ita fides etiam habet nostra Catholica, quod Corpus Christi non est [extensive scilicet] nisi in uno loco tantum, scilicet in Cœlo, sed quia conversa est in Corpus Christi substantia panis, qui prius in hoc loco erat determinate mediantibus dimensionibus suis, quæ manent transubstantiatione facta, ideo manet locus non quidem immediate habens ordinem ad Corpus Christi secundum proprias dimensiones, sed sub speciebus panis remanentibus, sub quibus succedit Corpus Christi, &c. MDLVII.

Idem impius Joannes Lasko hujus anni exordio scriptum edidit, quo contendebat Zuinglianum dogma ab Augustana Confessione non discrepare quod impudens mendacium ita discutit Surius. *Philippus Melancthon eam Confessionem subinde mutavit, & tandem etiam Zuinglianis fenestram, qua in eam irreperent, aperuit, cum alioqui testatus esset de Cœna Domini magis sibi placere Zuinglii, quam Lutheri doctrinam, immo etiam conquestus est quandoque de Lutheri tyrannide, quam diu passus esset. At prima Confessionis Augustanæ editio, quam Cæsari Protestantes exhibuerunt anno MDXXX. nulla ratione admittit dogma Sacramentariorum.* E Lutheranis Joachimus Westphalus, Joannis e Lasko impudentiam, & Calvini convitia consutavit hoc anno, confessionesque Ecclesiarum Saxonicarum Lutheranarum collectas in libellum redegit. At Sacramentarii eas ludibrio Epistolas obscurorum Virorum dixere, ita ut ii, qui antea gloriabantur apud se esse veram Evangelii lucem, velut obscuri a Zuinglianis riderentur. Quo animadverso exclamat Surius. *Justus es Domine, & rectum judicium tuum, qui Ecclesiam tuam, quæ nonnisi una est, & sola recte Catholica dicitur, sibi irridendam, lacerandam sumpserunt, inter se invicem irrident se, & lacerant, & omnibus cordatis hominibus irridendos propinant.* Obiiciebant illi mutuo sibi crimen hæreseos, e quibus Calvinus Hæresiarcha tanquam draco minores serpentes devoraturus mense Augusto Librum evulgavit hac præfixa inscriptione. *Ulti-*

Sur. in comm.

Ann. Eccl. Tom. XXXIII.

ma admonitio ad Joachimum Westphalum, cui nisi obtemperet, eo loco posthac habendus erit, quo pertinaces Hæreticos haberi jubet Paulus. At e contra Paulus Fizenus Ecclesiæ Hamburgensis Superintendens Lutheranus scribit defensionem doctrinæ Lutheranæ de Cœna, atque sugillans Zuinglianos, & Calvinistas, eo consilio se scripsisse ait : *Ut contradicentibus veritati Dei, & multas simplices animas suis imposturis in perditionem seducentibus resistat.* Eadem vero ferme repetit, quæ Westphalus, & Timannus contra eos objecerant, & tanquam impostores, & seductores contemptu proterit. Sic vaniloqui impostores inter se dissident secundum Jeremiæ prophetiam : *Jurgati sunt, & commoti. Facies Domini divisit eos, non addet, ut respiciat eos.* *Thr. c. 4.*

XLII. Quod ad res Anglicanas pertinet, cum Paulus, uti superius diximus, Reginaldum Cardinalem Polum ab illa Legatione removisset, incommodæ multum suspiciones in ipsum Pontificem excitatæ sunt, quod hominem tam egregie de fide Catholica meritum, tali tempore, ab illo Regno revocasset; utque sunt fere semper depravata hominum judicia, ac prona est in deterius persuasio, qua sermonibus, qua literis plura terebantur, quæ apud sapientes rerum peritos, vel a veritate prorsus aliena, vel Christiann quoque, nedum Religiosissimo Pontifice indigna sunt habita. Qui mitius Pauli mentem sunt interpretati ipsum in Polum commotum dixerunt, quidam, quod, Inducias inter Philippum, & Henricum Reges præterito, ac inconsulto Pontifice olim firmasset; alii, quod Mariam Reginam ab inferendo Henrico bello nuper non abduxisset. Cum tamen Acta, quæ in illius causa fuere suscepta, & a Cardinali Caraffa ad Philippum delata, Polum de rebus fidei, delatorum malignitate traductum subindicent, [1] hinc Pontificem, qui summa, ut par est, tuendæ fidei contentione æstuabat, adductum arbitramur, ut formidoloso illo tempore Legationem Polo abrogaret, Romamque ad causam dicendam accerseret. Nam non defuisse, qui innocentissimum Reginaldi animum, per summam malignitatem, aliquando carperent, testatur ipsius vitæ Author, cum scribit. *Multi docti homines ad eum sæpe confluebant. In*

Pontifex Legationem Anglicanam Cardinali Polo abrogat.

NOTÆ [1] NUm forte pontificiæ simultatis in Polum causa referenda est in eam quæ Polo insedisse fertur opinio, de non cogendis scilicet metu pœnarum hæreticis ut ad fidem regrederentur. Tradit enim Burnetus lib. II. ad A. 1555. Polum alieno fuisse animo ab illa hæreticorum insectatione quæ tunc in Anglia furebat. Id vero displicuisse plurimum ferventi Pontifici non immerito censeri posset. MANSI

iis erant aliquando qui pietati simulatione pravam doctrinam obtegerent, & optimi Viri de se opinionem fallerent. Quæ res Polo apud nonnullos fraudi fuit, eos præsertim, qui natura ad accusationem, quam ad excusationem sunt proniores. Atque ita rectam fidem, quam gerebat, quamque tot præclaris facinoribus exhibuerat, dubiam aliorum consortio, quod summopere cavendum Sanctus Gregorius Eusebio Thessalonicensi Archiepiscopo scribens admonuit, nulla tamen sua culpa reddiderat.

L. 7. Ind. 11. p. 6.

XLIII. Pontificis consilium, ubi sensit Regina, mirum in modum indoluit, interceptisque literis, quæ ad Cardinalem Polum mittebantur, per epistolam Pontificem enixe oravit, ne tam alieno tempore Polum ex Anglia abduceret, neve a vinea illa nondum vepribus, tribulisque hæreseos purgata, tam strenuum auferret colonum. Idipsum plures Episcopi, quibus cum secreto consilium communicaverat, deprecabantur Paulum, suppliciter etiam, atque etiam orantes, & obsecrantes, ut Legationis munus Polo protraheret, ipsumque in Regno sineret permanere, ne Duce, ac Magistro destitutum brevi in pristinos errores, ingeniumque recideret. Hoc accepto Pontifex, hujusmodi excogitavit consilium, quo & Reginæ gratificari, & Religioni consulere arbitrabatur, nempe, novum ex eadem gente creare Cardinalem, illique Legationis provinciam demandare, ut habent Acta Consistorialia.

Die Lunæ XIV. Mensis Junii, Sanctissimus, [& paulo post] *commemoravit revocationem Legationum suarum, & quibus de causis id fecerit, indeque dixit, commotam fuisse totam Nationem Angliæ de revocatione Legationis Cardinalis Poli, ut ex literis Reginæ, & literis Prælatorum acceperat, & qualiter iterum periculum immineat. Taudem Sanctissimus volens Religiosæ Reginæ devotissimæ, ac Christianissimæ, illique Regno nondum plene reducto, nec in fide Sanctæ Romanæ Ecclesiæ adhuc bene confirmato, favere, & morem gerere, cogitavit dare Legationem illi Regno, per aliquot annos adhuc; Verum cum non videretur convenire authoritati suæ, neque Sacri Consistorii, personam quam paulo ante privaverat legatione, animo revocandi pro arduis negotiis, cum aliis Cardinalibus absentibus, de novo Legatum creare; censuerat apud se æquius fore, & probabile magis, novum Cardinalem creare in Anglia, residentem ibi, & accumulare dignitatem illius Legatione, ut ita satisfieret Reginæ, & Nationi, & dignitati illius loci, ne videretur, ita leviter variasse, nominavitque Fratrem Guillelmum Poeto Ordinis Sancti Francisci de Observantia, quem, ex notitia privata, & multorum relatione judicabat & promotione, & Legatione dignissimum, ventumque est ad suffragia, omniumque consensu dignus est habitus Frater ille, qui crearetur & Cardinalis Presbyter, & Legatus, sicque promotus est, & Legatus fuit factus Angliæ ad instar Legationis Cardinalis Poli, sic cum translatione omnium, & quarumcumque facultatum, quas in dicta Legatione habebat Polus, & uti poterat in omnibus, & per omnia.*

Act. Consist. p. 227.

Guillelmum Poetum Cardinalem creat Legatum in Anglia.

De suffecto in Anglicana Legatione Guillelmo, præmonuit illius Regni Episcopos Paulus, egregiasque illius virtutes dignis laudibus sequenti epistola celebravit. XLIV.

Scribit Episcopis Anglicanis de Guillelmo suffecto.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis, & Episcopis in Angliæ Regno.

Venerabiles Fratres salutem, &c. Lectis literis ab aliquot vestrum ad nos missis, quibus suo, & aliorum nomine declararunt, quantopere Legati Sedis Apostolicæ authoritas Angliæ Ecclesiis necessaria sit, ad evellenda penitus ex Agro Domini hæresum zizania, fidemque Catholicam stabiliendam, & confirmandam, suppliciter a nobis petentes, ut eam authoritatem isti Regno restituamus, libentissime vestrum agnovimus studium Divini honoris, & salutis animarum, idque perinde, ac meretur, in Domino laudamus; persuasum autem esse cupimus Fraternitatibus vestris de nostro paterno erga Serenissimam, & piissimam Reginam filiam nostram amore, & cura salutis, & dignitatis Ecclesiarum omnium istius Regni, nihil penitus detractum, & imminutum esse. Sed cum consilium illud de revocandis Sedis Apostolicæ Nuntiis, & Legatis, non sine gravissima causa, & matura deliberatione cepissemus, inter cæteros dilectum quoque filium nostrum Reginaldum tit. Sanctæ Mariæ in Cosmedin Presbyterum Cardinalem revocandum, eandem ob causam esse duxeramus, quam de eo sententiam si tam cito mutaremus, non solum alienum id foret gravitate hujus Sanctæ Sedis, verum etiam consilium nostrum, & decretum de eo ad nos vocando, una cum cæteris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus absentibus, ut in tam gravi negotiorum onere, nos pro officio suo sublevent, nondum quidem missis, sed jam confectis, & propediem mittendis ad singulos eorum literis mutandum esset; sed tamen cum & voluntatis Serenissimæ Reginæ, & illius Regni salutis eam rationem habere omnino statuissemus, quam

Paul. IV. lib. brev. Vat. 3. 209.

offi-

officii nostri ratio postulat, gravique eam ob causam sollicitudine angeremur, gratias Deo agimus, qui tam nobis viam ostendit, qua & gravitatem hujus Sanctæ Sedis tueri, & vestris studiis obsequi, atque Ecclesiarum Angliæ necessitati consulere possemus. Dilectus filius noster Guillelmus Poeto Fratrum Minorum Professor, nemo vestrum, ut credimus, ignorat, quanta vitæ integritate, quanta sacrarum literarum scientia, quamque sana doctrina præditus sit, quantum Catholicæ fidei, ac Religionis studium turbulentissimis illis temporibus, quantam denique erga Serenissimam Reginam fidem, ac devotionem declararit; cum eu illo tempore, quo his eum cognovimus, adeo semper dileximus; propter spectatam ipsius probitatem, & fidei zelum, cujus non in Patria modo, sed Romæ etiam specimen dedit, ut ab ipso Pontificatus initio de eo in Cardinalium Ordinem cooptando, vestræque Nationi hoc habendo honore cogitaverimus, Reginæ quoque ipsi id gratum fore existimantes; dilatus autem hic honos, & non sine Divino consilio ad hoc tempus illi reservatus fuit, etenim cum de Cardinali Presbytero creando, & Legato in locum ipsius Reginaldi substituendo, consilium nostrum cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus communicavimus, mirifico omnium consensu, & studio utrumque factum est, itaque misimus ad eum hujus honoris insignia. Quamobrem, cum Deo Authore, eum in Angliæ, & Hiberniæ Regnis Legatum de Latere nostrum, & Sedis Apostolicæ constituerimus, vestrarum Ecclesiarum utilitati, ut confidimus, a nobis optime consultum sit, vestræ jam partes sunt, atque ita vobis per Apostolica scripta mandamus, ac præcipimus, ut eum tanquam nos ipsos recipiatis, & honoretis, quæque aut corrigenda inter vos, aut statuenda ad Dei honorem, & Ecclesiarum utilitatem is duxerit, ea ita servetis, itaque illi pareatis, ut vestram, quemadmodum speramus, erga nos, & Sedem Apostolicam devotionem, & debitam obedientiam agnoscere, & in Domino collaudare possimus. Datum. Romæ apud Sanctum Petrum die XX. Junii MDLVII. Anno III.

XLV. Reginæ, Regnique Angliæ studium pro retinendo Card. Polo Legato.

Sed quod opportunum eminus videbatur remedium, tenue admodum, atque infirmum, cominus judicabatur, nam etsi erat Guillelmus, *ut habet author vitæ Cardinalis Poli, vir pius, & Catholicæ Religionis studiosus, multosque annos in Italia cum Cardinale Polo versatus fuerat, tamen, quia jam extrema, & pene decursa ætate, & popularis, non nobilis erat, minime idoneus videbatur ad tantum munus, in Anglia præsertim, ac tali tempore sustinendum, cum restituta nuper Catholica Religione, magnæ adhuc præteriti schismatis, atque hæresum reliquiæ extarent, veterisque Ecclesiastici Ordinis, atque in primis Cœnobitarum omnium, & Monachorum odium, atque contentio in multorum animis residerent; quæ quidem incommoda cum in Guillelmo concurrerent omnia, in Card. Polo inessent perpauca; hæc in altero nulla res prorsus levabat; in altero summa nobilitas, excellens doctrina, singularis probitas, & Sanctitas facile superabant, ut Hæretici, ac pravi homines, quem propter Religionis, ac vitæ institutum ab ipsis dissidens, fortasse oderant, eumdem tamen revereri, ac suspicere cogerentur.* Hæc vitæ Cardinalis Poli author, cui Petramellarius in Elogio consentit. In Anglicana vero Historia, quæ apud Religiosos Sancti Isidori de Urbe manuscripta asservatur, fueratque olim eruditi Viri Lucæ Waddingi, Guilielmum ex antiqua, & nobili apud Anglos Familia ortum, asseritur, summæque tum doctrinæ tum pietatis laude excelluisse, fuisseque Reginæ Mariæ a Confessionibus. Hoc itaque, quod Romæ gestum fuerat comperto, Regina Pontificis consilium prævertendum existimavit, utque rei famam quam accuratissime tegeret, jubet, ne cui Roma venienti aditus in Angliam pateret, neve alicui alteri, quam sibi, literæ indidem exscriptæ redderentur, certum vero hominem, qui ad Guillelmum Cardinalem designatum fuerat expeditus, cum jam Caletum appulisset, trajectu ulteriori prohibuit, nullumque passa est, cum eo, de recenti adepta dignitate sermonem habere, aut notitiam ingerere. Interim per Oratorem suum Romæ Pontificem intimis precibus obsecrabat, uti ab incepto desisteret, & imminens Catholicæ Religionis periculum pro sua pastorali sollicitudine dignaretur propulsare: at Paulus, cum necessitatem ostenderet Polum accersendi, eo quod cum eo coram agere omnino deberet, animum quoque suum Oratori non obscure indicavit, quod nimirum suspectum Religionis nomine ipsum haberet, velletque de nonnullis, quæ ad fidem pertinebant, quid ille sentiret, exquirere. His auditis Regina, cum Poli innocentiam summe perspectam haberet, satis se admirari respondit, nam jacta in Poli mores, fidemque crimina, vel antiqua erant; (& quis crederet, istum ipsum Viram, quem Pontifex in Cardinalium Collegium cooptatum, elapsis annis dum Cantuariensis Ar-

chiepiscnpus fuit renuntiatus, tot laudum præconiis ad Cœlos usque extulerat, tam incommoda suspicione laborasse ?) quod si post demandatam illi provinciam suspicio suborta fuerit, jam sibi illius virtuti debitum testimonium, laudesque tribuendi facultatem in promptu sat esse. Cæterum, ut rite cuncta cognoscerentur, Pontifex de omnibus illam certiorem faceret, ut in Poli dicta, vitamque omnem de more, atque ex Angliæ Regni legibus ab Ordiuis Ecclesiastici Tribunali inquireretur.

XLVI. Dum hæc agerentur, importune accidit, ut Joannes quoque Moronus præstantissimus Cardinalis falsis criminationibus apud Pontificem delatus, ejus jussu in custodia ad dicendam causam detineretur : & quoniam summa inter Polum, & Moronum animorum, sententiarumque conjunctio intercedebat majorem accersendi Poli voluntatem Pontifex conceperat, ut ejus dicta cum Cardinalis Moroni dictis componeret ; de quo Acta Consistorialia hæc referunt. *Die Martis prima Mensis Junii fuit Congregatio, ubi Sanctissimus fecit multa verba super causa retentionis Reverendissimi Domini Cardinalis Moroni, & dixit, quod volebat facere deputatos super hujusmodi causa, & quod volebat æque, & paterne procedere. Et similiter dixit, quod volebat vocare omnes Cardinales ad Curiam propter multas causas.* Verum antequam causæ dicendæ tempus appropinquaret, Paulus in Cardinalis Moroni liberationem propendens misit, qui illi nunciarent, Pontificem ex gratia ipsum educere statuisse ; at Moronus causam rite suam cognosci constanter postulavit, seque ad causam usque cognitam in Arce permanere, constituisse testatus est, quod a Viris fide dignis acceptum scribit Dionysius Athanasius Archiepiscopus Urbinas. Cujus postea innocentia sub Pio IV. Pauli Successore, non ab ipso Paulo, ut male scribit Thuanus, districto examine detecta, omni non modo culpa, sed etiam culpæ suspicione verbis amplissimis liberatus est.

Jo. Card. Moronus detinetur in Arce Ælia.

Ep. princ. com. 3.

L. 20. hist.

XLVII. Totius rei fama, cum forte ad Cardinalem Polum pervenisset, suspicatus id quod erat, interceptas nimirum a Regina Pontificis, ad se literas, ut se Pontificis dicto prorsus audientem præberet, crucem argenteam, inquit vitæ ejus Author, *ante se gestari, quod Legationis erat insigne, prohibuit, simul & ab omni Legati muneris functione destitit. Tum vero, ut quid sibi Pontifex juberet, plene intelligeret ; seque paratum imperata omnia facere ostenderet, Nicolaum Ormanetum [is est Ormanetus ille, qui postmodum Sancti Caroli Borromæi in Mediolanensi Ecclesia strenuus cooperator fuit, ac demum præstantissimus Patavinæ Civitatis Episcopus, & ad Catholicum Regem Apostolicus Nuntius] Romam per dispositos equos mittit, eique mandat, ut Pontifici totius Legationis in Anglia a se gestæ rationem reddat ; & quo in statu sint, quæ ad Religionem pertinerent, exponat, simul, & quam sibi molesta, & acerba obiici audierit, & quæ ipse pro Sedis Apostolicæ dignitate, & Catholicæ fidei propugnatione gesserit, scripserit, perpessus sit, demonstret. Ormanetum ad se venientem Pontifex benigne excepit, atque ut ipse aiebat, omnem pravæ Religionis suspicionem de Polo a se removit, ut diceret, hos esse malevolos iniquorum hominum sermones, quorum linguæ contineri nequaquam possent. Christo etiam Servatori nostro, quam multa, quam inique, falsoque objecta fuisse, ut minime mirum videri deberet, si quis de nobis detraheret ? Deinde vero post pacem cum Philippo Rege initam, Fratris sui filium Cardinalem Caraffam se missurum respondit, qui & cum Rege ipso, & cum Polo de omnibus rebus ageret. Hoc Nuntio Cardinalis Polus aliquantum recreatus est.* Nec desunt, qui Ormaneti opera ipsum restitutum tradant. Ut ut autem res se habuerit, illud profecto constat, Polum ad mortem usque, quæ in sequenti contigit anno, & si non Legatum ageret, Legati tamen existimationem, ac providentiam, sive Pontificis conniventia, sive Reginæ studio, illo in Regno retinuisse.

Iniquæ de Polo suspiciones abjectæ.

Attichis Flor. Car. to. 3.

Pall. hist. Conc. p. 2. c. 2. l. 14.

Incubuit etiam Pontifex, ut ea, quæ ad Sacri Cardinalium Collegii Majestatem asserendam magis conducerent, instrueret, ac firmaret, cumque jam sub annum sui Pontificatus primum statuisset, ut Sacri Collegii Princeps, quem Decanum vocant, esset Episcopus Cardinalis antiquior in Curia præsens, vel ex causa publica absens, & extra Curiam per Romanum Pontificem destinatus, qui cæteros omnes Cardinales etiam antiquiores præcederet, hoc præsenti anno, ut habent Acta Consistorialia. *Decrevit non debere in futurum transire Cardinales per saltum de ordine in ordinem, veluti de Diaconali ad Presbyteralem, vel etiam de Presbyterali ad Episcopalem, sine licentia Sanctitatis Suæ, nec optare posse ad finem istius saltus, posse tantum in ordine suo optare, cum vacatio contigerit, sed neminem de ordine ad ordinem transire, etiam per rationem optionis, nisi de speciali consensu, & gratia Sancti-*

XLVIII. Varia circa Collegium Cardinalium disponit.

Bul. Rom. to. 1. Bul. V. Paul. IV. Cum Venerabiles.

Acta Consistor. p. 223.

ctitatis Suæ. Inclinante vero ad exitum anno, cum experientia comperiisset in publica, quam sub anni initio instituerat, audientia, non omnia, quæ deferebantur, expediri posse negotia, nec facultatem conveniendi, quamvis pateret omnibus ita singulis patere, ut suam quisque acciperet sententiam. *Die Veneris tertia Decembris* [*asserunt Consistoris Acta*] *Sanctissimus Dominus Noster deputavit Reverendissimos DD. Paceccum, Medices, Saracenum, Puteum, Reomanum, Capisuccum, & Vicarium ad audiendum eos, qui non potuerunt audiri in publica audientia.*

XLIX. *Sacchin. hist. Soc. p.2.* *Hoc ipso anno tertio Idus Junii die Sabbati jam illucescente; Joannes hoc nomine Tertius Lusitaniæ Rex, post aliquos dierum febriles tentatiunculas, pridie quam moreretur, ita ægrotans leviter, ut e lecto surgeret, continuo gravissima febri correptus pene ex improviso oppressus est. Sed æquissimus Regum Rex spatium optime, uti vixerat, claudendi vitam, deesse pio Regi noluit. Rite expiatis noxis, & sacrosancto instructus Viatico, oleo etiam sancto delibutus, ad Divinum migravit Tribunal. Eo sublato, magnum rei Christiana columen amisit, quippe propagandæ* *Vit. S. Ig. l.2.c.10.* *Catholicæ fidei zelo ardentissime æstuabat*, ac quemadmodum scribit Maffejus *Joannem Lusitaniæ Regem insigni virtute, ac pietate Virum nulla magis angebat cura, quam ut barbaras illas Nationes* [*Brasilicam nempe oram, cæterasque Indiarum* *Hist. Ind. l.16.* *partes*] *a misera Dæmonum servitute ad unius veri Dei notitiam, cultumque traduceret: atque ob idipsum, quos in ea mitteret loca, præcones Evangelii, & moribus, & eruditione præstantes, tota Europa impendio conquirebat.* Et alibi, de ejus disserens morte, hæc habet: *Neque sera, neque inexpectata Joannem abstulit mors, cum ætatis annum, viribus dudum affectis, ageret quintum, & quinquagesimum: Vir plane magnus, & Venerabilis, ac præter cæteras laudes æterno præconio celebrandus, quod Imperii moderatione, cultuque bonarum artium, & studio Religionis amplificandæ, formam, speciemque benefici, & mitis, ac vere Christiani Regis expresserit.* Quæ omnia hic exscribere non piguit, ut optimi Principis, & de Ecclesia Dei, & fide Catholica *Tursel. in vit. S. Francisc. Xaver. c. 8. l.1.* optime meriti memoria in Ecclesiasticis Annalibus celebraretur, cui idem semper fuit Regnum, ac Religionem propagare, ratus Christiani Regis nomine se dignum non esse, nisi populos in suam ditionem redactos in Christi redigeret *Hist. Ind. l.16.* ditionem. Ardentissimum vero illius pietatis studium pro fide Catholica in Abyssinorum Imperium invehenda, irritum Claudii Imperatoris simulata reddidit perfidia. Nam scribit Maffejus. *Joannes Patriarcha, Andreas Episcopus, & Joannes Mesquita, Oratore Sosa inter navigandum extincto, Goam devehuntur incolumes. Ibi cognito Claudium contra opinionem, & famam in veteribus erroribus, & impia secessione perstare, digna consultatione res visa. At Patriarcha quidem, quamquam asperis, ac periculosis in rebus, tamen sese in omnem aleam Christi causa paratum ostendit. Cæteris nequaquam e Sedis Apostolicæ dignitate visum,* Expeditio ad Regnum Abyssinorum retardatur perfidia Claudii Principis. *eo loco, fastigioque personam, tot tantisque Pontificis Romani decretis, ac judiciis inclytam, sejunctæ a Catholico cœtu genti præbere ad ludibrium, & contumeliam os. Verum, ne prædamnata, & abjecta repente per metum, vel ignaviam tantæ expectationis, apparatusque legatio, & si quid sanari experiendo posset, omissum ulla ex parte videretur; Andream Episcopum duobus, tribusve cum sociis Abassiam adire, quæque Rhoterigius* [*fuerat is pariter Sacerdos e Societate Jesu antea præmissus ad Claudium*] *incassum egerat, pari fide, majori auctoritate, rursus aggredi placuit: & prout res sese darent, per literas Patriarchæ Joanni suadere, vel dissuadere provinciam. Ille tam præclaram de Christo bene merendi, & exercendæ patientiæ occasionem arripuit libens. Cum Emmanuele Fernando Sacerdote, & paucis prætereo comitibus in Abassiam profectus, nihilo quam Rhoterigius faciliorem, aut æquiorem expertus est Regem. Major deinde illis oblata omnis virtutis explicandæ materies. Paucis namque post eorum adventum diebus Claudio a perduellibus acie victo, ac perempto successit Adamus Frater, olim desertor fidei Christianæ, Vir immanis, ac ferus, & Apostolicæ Sedis hostis acerrimus. Is vinctum Andream in castra, bellumque raptavit; comites probris, & contumeliis, Abassinos quotquot* *Goding. de reb. Abyssin. l.3. c. 16.* *Catholicæ veritati faventes vario genere pœnarum affecit.* Sed hoc non post paucos dies, sed anni unius, & amplius intervallo, quo Claudii dejectio, & cædes contigit improbæ perfidiæ pœnas, justo Dei judicio, luentis, ut qui Romanum *Hist. Soc. 3. p.2. an. 1557.* Pontificem Supremum Ecclesiæ Caput agnoscere, & venerari desierat, impositam suo Capiti coronam, vitamque ipsam infeliciter amiserit. *In hac tamen Andreæ expeditione, apparuit, inquit Sacchinus, sapiens Dei clementia in eo, quod si paulo longius Andreæ profectio dilata esset, omni obsepto in Abassiam aditu, quæ supererant Catholicorum reliquiæ omni destitutæ cultu facile in barbariem, atque per-*

perfidiam omnino degeneraſſent : nec rerum, quæ postea melius provenerunt, jaci semina potuissent. Hæc occasione funeris Joannis III. enarrasse libuit, præclarosque istos pro fide Catholica conatus triumphalium loco insignium sepulchro ejus appendere non abs re judicavimus.

L. Indicæ res Christianæ efflorescunt.

Cum autem sermo noster in rebus Orientalibus jam versetur, age, & quæ apud Indos hoc anno acta sint, inspiciamus. Magnum Christianis rebus incrementum asserebat Nonnii Patriarchæ præsentia, tum virtutum exemplo, tum prædicationis, atque Episcopalium munerum officio, ac in uno Goano Collegio amplius mille, & octoginta sacro fonte renatos referunt. *In his multorum conversio notabilis fuit. Brachmanus quidam, cum ægrum filium nulla Medicorum ope habentem melius, in Beatæ Virginis Sacellum Divaris Insulæ intulisset, eumque Mater salutis illico valetudini reddidisset, filium Pater primo ad Collegium detulit, eum puerum Christi esse prædicans, eidemque ab se reddi; paulo post semetipsum, & familiam totam adjunxit.*

Sacchin. ibidem.

Hæc, & alia hujusmodi quamplurima ad fidem confirmandam dignabatur Dominus edere signa, quibus nascentem illam Ecclesiam, seduli in morem agricolæ tenera arbusta aquis irriguis perfundentis, augebat. Quæ omnia cum annis singulis distincta a Patribus Societatis Jesu Romam mitterentur pietatis studium accenderunt.

Accidit hoc ipso anno, ut Sanctum Philippum Nerium, qui tum in ædibus Sancti Hieronymi, quas Charitatis vocant, schema quoddam Congregationis Oratorii, quam postea condidit, formabat, mira Indias peragrandi incesserit cupido, inibique inter barbaras illas, atque efferas gentes Dei verbum disseminare, ac Martyrii palmam, quam flagrantissime exoptaret, obtinere : ut autem res quo se habuerit modo, manifestior appareat, reddemus hic Antonii Gallonii, ejus in spiritu dilectissimi filii verba, qui quæ viderat, quæ manus ejus contrectaverunt de Philippo fideliter per annos singulos digessit.

In vit. S. Philipp. an. 1537.

Sic igitur habet. *Eodem hujus sæculi anno quinquagesimo septimo, cum vesperi post fusas Deo preces epistolæ de rebus Indicis in ejus cubiculo legerentur, tanta cupiditate ardere cæpit infideles ad Legem Evangelicam reducendi, ut statuerit ad Dei gloriam, difficultatibus omnibus, periculisque spretis, quæ plurima, maximaque sese ei offerebant, una cum Francisco Maria Taurusio, qui postea Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis evasit, Joanne Baptista Modio, & Antonio Fuccio, aliisque e suis Alumnis ad viginti in Indias proficisci. Verum, ut in hujusmodi deliberationibus fieri solet, cogitavit primum, ut rem Deo assiduis precibus commendaret : nihil enim ille aggrediebatur unquam, magni, vel parvi momenti id esset, nisi consulto prius, ac propitiato Domino; deinde, quo de Divina voluntate certior fieret, ut pios Viros consuleret; postremo, ut qui inter eos Sacerdotii capaces essent, Sacerdotio initiarentur : tum, ut petita a Pontifice maximo benedictione, atque licentia, longinquo, ac periculoso itineri sese committerent. Is profecto omnium ardor erat, ut terrores, vitæ pericula, Dæmonum tentamenta, ærumnas pro nihilo ducerent, gravia quæque nimirum ob Christi fidem disseminandam patiendi cupidissimi. Ergo Philippo eam in rem intento hanc mentem injecit Deus, ut Religiosum quemdam e Sancti Bernardi Familia sanctitate conspicuum adiret, ejus voluntatem illo interprete, & deprecatore auditurus; quod & fecit. Præerat eo anno Monachis Cisterciensibus apud Cœnobium SS. Vincentii, & Anastasii Martyrum ad aquas Salvias; cujus cum animum Augustinus Chettinus [id erat Monacho nomen] cognovisset, inducias petit : oratione enim rem a Deo, respondit, quæri oportere. Supplicatione completa, Philippo narrat, Romam, non ad Indias evocari, Indiasque ejus Romam esse, apparuisseque sibi Sanctum Joannem Evangelistam, qui diceret Deum ita velle ut Romæ ad ipsius vineam excolendam maneat, ubi multos eidem filios aggregabit, & ejus, & Alumnorum opera ad plurimorum salutem uti decrevisse. Retulit is etiam vidisse se aquas, vulgo trium Fontium appellamus, in sanguineum colorem mutatas: quare apertissime significari dicebat, novam Urbi procellam impendere, quod etiam ab eodem Apostolo se accepisse narravit, totiusque visionis ordinem Philippo exposuit. Tum his ille auditis ad omnia sese pro Christi arbitrio paratum ostendens, sermoni Servi Dei cessit, Romæ manere statuit, ubi quam strenue in animarum salute procuranda elaboravit, quantosve fructus ediderit, nullus est, qui non norit.*

S. Philippus Nerius in Indias navigare cogitat, sed Dei consilio moratur Romæ.

Sic non permisit Spiritus Domini Beato Philippo adire Indiam, sed propriis adaugendis talentis, nec minus magnis muneribus, in ipsa Ecclesiæ Catholicæ prima Sede, ipsimet Philippo Viro plane Apostolico concreditis, reservavit; quæ feliciter multiplicavit, plantatus erat siquidem *ficus oliva fructifera in atriis Domus Dei nostri.* Hæc concinne subdit eruditissimus Andreas Dusaussay Epi-

Andreas Saussay S. Philipp. vitam, aliaque plura conscribit.

In ep. vit. S. Philip. p.248. *Apud Raynaudum.*

Episcopus, & Comes Tullensis, cujus animæ anno Jubileo nuper defuncti bene precamur, qui ad contrahendam in epitomem Sancti Philippi vitam, ejusque inter sanctos consecrationis diploma selectis observationibus, notisque didacticis illustrandam calamum illum apposuit, quem in celebrandis Sancti Andreæ Apostoli, & Gallicanorum Sanctorum, Scriptorumve Mysticorum memoriis, aliisque Ecclesiasticis monumentis, tam feliciter adhibuit, ut Beda Gallicanus meruerit appellari.

Caram. l.1. Philipp. Prud. Vit. S. Franc. Borg. c. 16. Lusitaniæ Rex Sebastianus triennis puer salutatur.

LI. In Lusitania vita functo, ut paulo ante diximus, Joanne III. Rege ex filio Joanne Nepos a populis Rex salutatur. Admota est pueritiæ Principis regendæ Carharina Austriaca ejus Avia Caroli V. Imperatoris soror, quam Sanctus Franciscus Borgia absens prius per epistolam, deinde præsens est consolatus, Ponrifex quoque tum ad ipsam, tum ad Sebastianum Regem has literas direxit.

Charissimo in Christo filio nostro Sebastiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Illustri.

Paul. IV. l. brev. sig. num. 2889. p. 83.

Charissime in Christo fili noster, &c. Avi tui claræ memoriæ Joannis Regis Portugalliæ obitus, de quo nos certiores fecisti, maximo nos dolore affecit. Amisit enim Christiana Respublica Regem, & maxima virtute præditum, & de se, ac Sanctæ Religione optime meritum: sed quia Divinæ voluntati acquiscere debemus, nostræ, & tuæ partes sunt, pro ipsius anima Deum orare, ut eam in loco pacis, & gloriæ ad animas inclytæ memoriæ Prædecessorum ejus optimorum, piissimorumque Principum aggregare dignetur, quod illi quidem propter vitam tam pie actam contigisse sperare debemus. Quod polliceris nou te solum in Regno successurum Avo tuo, verum etiam hæredem fore ipsius fidei, obsequii, & pietatis erga Sanctam hanc Sedem a qua te omnia bona consecuturum essa speras, quæ alii Catholici Reges consequi soleant, de tuo isto in hanc Sedem animo te magnopere laudamus, hortamurque, ut præstes id, quod polliceris, maximam enim si ita feceris, laudem tibi, & gloriam paries. Fac igitur, Charissime fili, ut cum ætata simul pietas crescat, cum pietate erga Deum charitas subditorum, præsertim pauperum, & in Sanctam hanc Sedem, eique Præsidentem Christi in Terris Vicarium devotio augeatur; Charissimæ vero in Christo filiæ nostræ Reginæ Aviæ, & ejusdem Matris Tuæ, itemque dilecti filii nostri Henrici Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis Infantis Portugalliæ Patrui tui monitis, & præceptis obtempera, neque ab ipsius Avi tui vestigiis declina, sed eum virtute, justitia, & pietate sua tibi prælucentem sequere. Quod ad spem attinet, quam in hac Sancta Sede repositam habes, jure, ac merito omnia, quæ tibi, ac Regno tuo ab ea cum Deo tribui poterunt, beneficia, & commoda semper tibi polliceri, & expectare poteris. Reliqua, de quibus ad Serenissimam Reginam scribimus, ex nostris ad eam literis cognosces. Incipe igitur, Charissime fili, regnare cum paterna benedictione nostra, quam his tibi literis impertimus, Deum precantes, ut te incolumem custodiat, concedatque, ut & diu in terris, & feliciter regnes, & post diuturnam, ac prosperam temporalis Regni administrationem ad Cœlorum Regna pervenias. Dat. Romæ, &c. die XVIII. Decembris MDLVII. Anno III.

Carharinam etiam Reginam Sebastiani Aviam, ac Tutricem Regni hortatus est Ponrifex, ut imbellem Sebastiani ætatem tueretur, atque una cum Henrico Cardinale Principe in salutem Regni excubaret.

Charissimæ in Christo filiæ nostræ Catharinæ Portugalliæ, & Algarbiorum Reginæ Illustri, &c.

Paulus IV. lib. brev. sig. n.2889. p.86.

Quod scribas, cum ab ipso coniuge tuo [nempe Joanne Rege] Regis pueri [scilicet Sebastiani Nepotis] tutela, & Regni simul administratio tibi commissa fuisset, utriusque officii socium a te assumptum esse dilectum filium nostrum Henricum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ tit. SS. Quatuor Coronatorum Presbyterum Cardinalem Infantem Portugalliæ, consilium tuum magnopere probamus, & laudamus; est enim egregia is virtute, ac fide præditus, & rerum istius Regni admodum peritus: hortamur autem Serenitatem tuam in Domino, & rogamus, ut Regnum illud, quod præcipuæ nobis curæ est, & in intimis visceribus charitatis a nobis geritur, ita administres, & gubernes, quemadmodum sane confidimus, ut populi tam justum, & clementem Regem sibi ereptum fuisse non sentiant. In primis cultui Divino consule, Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, omnesque Ecclesiasticos, Religiososque homines tuere, ut post rectam, & piam temporalis Regni administrationem immarcescibilem in Regno Cœlorum coronam accipere merearis. Nec vero minorem abs te curam, & diligentiam adhiberi a te cupimus in educando Charissimo in Christo filio nostro Sebastiano Portugalliæ, & Algarbiorum Rege Illustri Nepota tuo, ut tener ejus animus, cum aliis Rege dignis moribus, atque virtutibus, tum in primis pietate, & timore Domini, quod est Sapientiæ initium, atque hujus Sanctæ Sadis cultu, & observantia imbuatur, quæ quidem

dem virtutes Christiano Rege in primis dignæ, si in eo fuerint, cunctæ res ei prospere, & ex sententia sua procedent, maximamque in terris gloriam sibi parient, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XVIII. Decembris MDLVII. anno III.

LII. Non prætermittendum hoc extremo loco est visum, prohibitam fuisse a Paulo mulierem, quæ per diversa loca conciones de rebus Divinis habere consueverat, ne id sibi in posterum arrogaret, cum ex Apostolo id vetitum sit, ac ne quidem Beata Virgo id munus unquam exercuerit, tum etiam ipsis Laicis, licet eruditione, ac pietate florentissimis Sacri Canones hoc non permittant, de quo ad Internuntium apud Venetos extant hæ literæ.

Paul.IV. brev.3. p. 59.

Mulierem publice prædicare vetat Paulus.

Venerabilis Frater. Expositum nobis fuit mulierem quandam Hispanam Isabellam nomine per diversa loca vagantem solitam esse Verbum Dei publice in concionibus docere, eamque Venetiis hoc tempore in Xenodochio SS. Joannis, & Pauli diversantem conciones de Divinis eloquiis habituram fuisse, nisi a Fraternitate Tua hoc ei interdictum fuisset, quoad de voluntate nostra fieret certior, qua de re, quid nobis placeat Fraternitati tuæ dubium esse non credimus, nam cum Sacri, ut nosti, Canones, & Patrum decreta hoc officio, quo nullum est gravius in Ecclesia Dei, Laicis hominibus interdicunt, tum ipse gentium Doctor, & Vas electionis Paulus mulieres non modo vetat docere, sed ne discendi quidem causa permittit, ut in Ecclesiis loquantur. Quamobrem moneri eam mulierem a Fraternitate tua volumus, eique authoritate nostra præcipi, ut aliis in rebus sibi convenientibus, Deo cum fide, & charitate deserviat, ab eo autem munere se abstineat in quovis, seu Virorum, seu mulierum conventu, quo ne gloriosissima quidem Virgo, quæ Mater Domini, quæ Sacrarium Spiritus Sancti fuit, nunquam functa fuisse traditur, quodque non fœminis modo, sed Laicis etiam Viris quantavis doctrina, & sanctitate præditis interdictum est, ne quæ verbum Dei aliis prædicat adversus illud ipsa faciat; sciat autem si forte nimia cujusquam Prædecessorum nostrorum facilitate hoc sibi permissum fuerit, literis eorum quibuscumque non obstantibus, quas inanes, & irritas, & nullius roboris esse volumus, eam sibi a nobis ademptam esse licentiam. Dat. Rom. apud S. Petrum die XVII. Februarii MDLVII. an. III. [1]

IN-

NOTÆ [1] HAs pontificis literas ad sequentem annum referendas constat ex iis quæ A. 1556. 44. animadvertimus. Nec sane annus III. pontificatus cum februario mense nisi cum an. 1558. componi potest. Hunc profecto concionum a mulieribus habendarum morem non isto tantummodo, sed & superiori sæculo obtinuisse ex iis, quæ de S. Rosa Viterbiensi in ejus vita leguntur satis patere posse arbitror. MANSI

INDEX
IN TOMUM TRICESIMUM TERTIUM
ANNALIUM ECCLESIASTICORUM.

A

liter

B

Ca-

C

Bo-

co-

F

gesta

G

H

He-

I

Joan-

L

Po-

M

N

xi-

Q

R

S

nue

T

INDEX
ANIMADVERSIONUM
In quo paginarum numerus indicatur.

A

B

C

D

E

H

I

M

O

Pau-

P

R

S

T

FINIS.

